

P-18.232

TOMVS SECVNDVS OPERVM DIVI IOANNIS CHRYS-

SOSTOMI, ARCHIEPISCOPI CON-
*stantinopolitani, ea complectens, quae faciunt ad eluci-
dationem Matthaei, Marci, & Lucae, qua-
tenus haberi potuerunt.*

Horum inuenies catalogum proxima pagina.

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard viduam Claudij Cheuallonij, &
Gulielmum Desboys, sub Sole aureo, in via diui Iacobi.

1556.

15a

2 400 40 MADE IN SPAIN

TOMVS SECVNDVS OPERVM DIVI IOANNIS CHRYS-

SOSTOMI, ARCHIEPISCOPI CON-

*stantinopolitani, ea complectens, quae faciunt ad eluci-
dationem Matthaei, Marci, & Lucae, qua-
tenus haberi potuerunt.*

Horum inuenies catalogum proxima pagina.

PARISIIS,

Apud Carolam Guillard viduam Claudij Cheuallonij, &
Gulielmum Desboys, sub Sole aureo, in via diui Iacobi.

1556.

CATALOGVS OPERVM
secundi tomi.

Commentariorum Chrysoſtomi in euangelium Mat-
thæi, Homilia. LXXXIX. fo. 1. A.
Commentariorum in Euangelium Matthæi, Incerto
authore. Homilia. LIII. fo. 631. A.
FRAGMENTORVM EX EVANGELIO
Matthæi Homilia. XXVII. hoc ordine digeſta.
Ex cap. II. Cum natus eſſet Ieſus in Bethlehem ludææ
In Epiphania domini. 995. A.
Ex eodem cap. ſuper illud, Angelus domini apparuit
in ſomnis Ioseph &c. In feſto Innocentiū. fo. 998. A. C.
Ex eodem, de natali ſanctorum Innocentium. 999. D.
Ex eodem cap. In illud, deſuncto Herode, ecce appa-
ruit angelus &c. In vigilia Epiphania, 1001. B.
Ex cap. III. Ductus eſt Ieſus in deſertum &c, In domi-
nica prima quadrageſimæ. 1002. C.
Ex cap. V. Cum vidisset Ieſus turbas aſcendit in mon-
tem. fo. 1006. A. B.
Ex eodẽ cap. Qui fecerit & ſic docuerit, maximus vo-
cabitur in regno cælorum, 1011. C.
Ex eodem, audiviſtis quia dictũ eſt antiquis, Diliges pro-
ximum tuum &c. In feſto ſanctorum Ioannis &
Pauli. 1012. D.
Ex cap. VI. ſuper oratione dominica, Pater noſter qui
&c. fo. 1015. A.
Ex eodem. cap. Cum ieiunatis, nolite fieri ſicut hypo-
critæ. In feria quarta cinerum. 1017. D.
Ex eodem cap. ſuper eodem. 1019. D.
Ex cap. VII. In illud, cauete à pseudopropheta. folio
1022. A.
Ex cap. IX. Aſcendens Ieſus in nauiculam transfreta-
uit &c. Dominica. XVIII. Poſt Pentecoſtes. 1023. D.
Ex eodem ſuper illud, Transiens inde Ieſus, vidit homi-
nem ſedentẽ &c. De cõuerſione Matthæi. 1024. D.
Ex cap. XIII. Herodes apprehenſum Ioannem poſuit
in carcere. In decollatione Sancti Ioannis Baptiſtæ.
fol. 1026. C.
De eodem. fo. 1031. C.

Ex cap. XV. Egreſſus Ieſus ſeceſſit in partes Tyri & Si-
donis &c. De muliere Chananæa. fo. 1033. C.
Ex cap. XVIII. Væ mundo ab ſcandalis, neceſſe enim
eſt vt veniant. fo. 1040. B.
Ex eodem, ſuper illud, Domine ſi peccauerit in me fra-
ter meus, quoties dimittam ei. fo. 1042. B.
De eodem dicto euangelico. 1043. B.
Ex cap. XIX. Si licet homini dimittere Vxorem ſuam
quacunq; ex cauſa, In Inuentione ſanctæ crucis. fo.
1049.
Ex eodem cap. In illud, ecce nos reliquimus omnia &c.
In commemoratione ſancti Pauli. fo. 1053. D.
Ex cap. XXI. Cum oppropinquasset Hieroſolymã &c.
Dominica prima aduentus domini. fo. 1057. D.
Ex eodem cap. De arbore ficus à domino arefacta. fol.
1062. D.
Ex cap. XXII. Abeuntes phariſæi, conſiliũ inierunt &c.
Dominica, XXII. poſt Pentecoſt. fo. 1065. C.
Ex eodem cap. Acceſſerunt ad Ieſum Phariſæi & inter-
rogauit eum vnus &c. Dominica. XVIII. poſt Pen-
tecoſtes. 1066. C.
Ex cap. XXV. Quandiu feciſtis vni ex minimis meis
&c. De diuite & paupere & de Eleemoſyna facien-
da. fo. 1070. D.

M A R C V S

In Euangelium Marci, Homilia. XIII. fo. 1073. A. B.
EX EVANGELIO LVCAE
fragmenta.

De natiuitate ſancti Ioannis Baptiſtæ, Sermo. Ex cap. I.
fo. 1107. A. B.
Ex cap. II. Et reclinauit eum in præſepio &c. De natiui-
tate domini Homilia. 1114. A.
Ex cap. X. De eo qui incidit in latrones. Sermo. 1117. A.
Ex cap. XV. De patre & duobus filiis, Homil. 1119. B.
Ex cap. XVI. De diuite, Homilia. 1124. A.
Ex eodem cap. De lazaro & diuite, Homilia. III. 1129. B.
Ex cap. XIX. De Zacchæo. 1172. C.

PROLOGVS IN MATTHAEVM.

ANIANI IN EX-
POSITIONEM DIVI

Ioannis Chryſoſtomi, epiſcopi Conſtan-
tinopolitani, ſuper Euangelium
beati Matthæi, Prologus.

Domino verè ſancto, & bea-
tiſſimo Horontio epiſco-
po, Anianus. Piiſſimi patris
affectum, & ſapientiſſimi
artem magiſtri in me pari-
ter exerces, quem inter has
quas pro fidei vobiscum a-
more perpetimur tétationum procellas, & à mœ-
rore, ſimul & à torpore ſubducis, animumque an-
xietate marcentem ad ſtudium ſcripturarum re-
mittis. Iubes enim beatiſſime, vt commentarium
ſancti Ioannis Cõſtantinopolitani epiſcopi, quem
in Matthæo euangelista nonaginta & vno libro
explicuit, in Latinam linguã, quo poſſim ſermo-
ne, transfundam. Quod vtinam tam à nobis com-
mode fieri poſſit, quàm à te & opportune, & vt
liter imperatur. Quid enim vel ad prudentiam
eruditus, vel ad exercitationem ignitius, vel ad
dogma purgatiuſ noſtrorum auribus offeratur,
quàm præclara hæc tam inſignis animi, ingeniũq;
monumeta? Et hoc maxime tempore, quo per oc-
caſionem quarundam nimis difficilium quæſtio-
num ædificationi morum, atque eccleſiaſtica diſ-
ciplinæ fatiſ inſolenter obſtrepitur. Pro qua cer-
te Beatus Ioannes cum in aliis operibus, tum in
hoc quoque tantus fere vbique, tamque alacer aſ-
ſurgit, vt euangelista dicta interpretando, pro
euangelica perfectione nobiſcum pugnare videat-
ur. Quid enim ille magis hominibus inculcat,
quàm (venturam ſuam * nobilitatem, quæ aduer-
ſus Manichæi rabiem omnium recta ſapientium
conſenſu, concentuque laudatur? Laudatur autem
vel in admirabilis gloriam conditoris, vel ob con-
citanda ſtudia virtutis, vel ad caſtiganda vicia vo-
luptatis. Quid inquam preſſius ille commendat,
quàm ingenita nobis à deo libertatis decus, cuius
confeſſio præcipuum inter nos gentilesque diſcri-
men eſt? Qui hominem ad imaginem dei condi-
tum, tam inſeliciter fati violentia, & peccandi pu-
tant neceſſitate deuinctum, vt his * etiam pecori-
bus inuidere cogatur. Quid ille aduerſus eoſdem
magiſtros potius inſinuat, quàm dei eſſe poſſibi-
lia mandata, & hominem totius vel quæ iubetur,
vel ſuadetur à deo capace eſſe virtutis? Quo qui-

*naturæ
ſuæ.

*vt in his.

dem ſolo, & iniquitas ab imperante propellitur,
& præuaricanti reatus affigitur. Iam verò iſte eru-
ditorum decus, cùm de dei gratia differit, quanta
illam vbertate, quanta etiam cautione cõcelebret.
Non enim eſt in alterutro aut incautus, aut ni-
mius, ſed in vtroque moderatus. Sic liberæ oſten-
dit hominum voluntates, vt ad dei tamen man-
data faciendæ diuinæ gratiæ neceſſarium vbique
fateatur auxilium: ſic continuum diuinæ gratiæ
auxilium commédât, vt nec ſtudia voluntatis in-
terimat. Cùm autem in cunctis fere doctrinæ par-
tibus, tum præcipuè in exhortatione morali, atque
in omnibus eccleſiaſtica regulis diſciplinæ: ita no-
ſtrorum concinit per vniuerſa ſententiis, vt eos
penè quos nunquam vidit, omnino ad omnem
ſcripturarum intelligentiam informaffe credatur.
Quanto enim exhortandi, id eſt emendandi, vel
etiam exornandi homines amore teneatur, hoc
præcipuè opere declarat. In quo cùm ſuſceperit
commétatoris officium, certam vniuſcuiuſque li-
bri partem expoſitione complens, reliqua amica
ſibi, & quàm perfectiſſima poteſt exhortatione,
prõducit: in iſtis quoque expoſitionum locis, quæ
quidem plena ſunt acuminis, ponderis, conſequen-
tiæ, eruditionis, medullæ, nihil magis intèdit aliud,
quàm ne vel exigua moralitatis puncta prætereat,
quaſi qui omnino penè ſolus conſilium diuinæ le-
gis inſpexerit. Quæ cùm innumeris ſit intexta cau-
ſis, ad vnum tamen finem omnia reducit, vt ſcili-
cet homines, quibus data eſt, ad amorem dei ſtu-
diumque virtutis accendat. Quod verò iſtud non
ad oſtentationem quandam faciat, & foetentem
illam gloriæ vanitatem, cùm tota & doctrinæ il-
lius, & morum, qui etiam in ſcriptis eius relucent,
continentia, tum etiam vitæ finis ipſe teſtatur.
Nempe omni ille ſermone non ſolùm odo emen-
dat, ſed etiam armat auditoris animum. Nempe
tota eius & principalis intentio eſt, non tam pri-
uatam iſtam, & inter proſperorum opaca latitan-
tem honeſtatem docere, quàm illam quotidie tari-
quam in acie dimicantem, & quæ abſque vllò diſ-
pendio ſui tribulationum & cædatur imbribus,
& vratur ardoribus, inſtituere virtutem. Hanc ip-
ſam ita ille inſignis eccleſiæ magiſter, & verus
Chriſti diſcipulus impleuit, vt illa omnia quæ de
aſſerenda etiam per mortem virtute diſſeruit, nõ
tam aliis, quàm ſibi omnino ſoli inculcaſſe videat-
ur. Denique vitam illam omni ab adoleſcentia
ſanctitate fulgentem, & in ſacerdotio mille inſig-
nibus perfectionis ornatam, etiam paſſionibus pro
iuſticiæ amore decorauit. Quod certè alicui eccle-

fis in pace degentibus prouenire, ingentis animi, proculq; ab omni hominum gloria remotæ mentis, raræq; omnino virtutis est. Quod autē in septimo istius libro operis indicatur, adhuc Antiochiæ presbyter hæc, quibus illam tunc ecclesiam ædificabat, scripta composuit. Ex quo magis magisq; perspicitur, illum non temeritate quadam, aut dissonante à suis moribus libertate, in regali postea vrbe pontificatum tenentem, nota illa & maxima aduersum se commouisse certamina: sed ita se instituisse semper, tamq; constanter atque firmiter contra omnes iniquorum cateruas, pro veritatis ac iusticiæ parte iurasse, vt quamlibet aduersus eum vel sacerdotum nomina, vel regum arma concurrerent, depellere quidem illum sacerdotali possent throno, nunquã tamen depellere possent veritate. Optimam itaque meditationem in occasione rebus exequens, maluit pontificis honorem confessoris dignitate cumulare, quã adulatoris fœditate corrumpere. Iam verò illud, quasi peculiare quoddam custodit, ac proprium, vnde à te præcipue pro similitudine studii possit admirari, quod scilicet semper sollicitus, semper vigilans, semper noxiæ securitatis, vel potius mortiferi stuporis inimicus, vbique vtilitatem compunctionis compunctus ipse commendat. Quocirca forsitan eius oratio nusquam ferè in pompam eleuatur dicentis, sed tota ad vtilitatem aptatur audientis. Est enim stylus ipse, quod quidem in suo opere magis animaduerti potest, ecclesiæ auribus accommodatissimus, priscum illud, sed eruditum dicèdi genus exprimens: medius, æqualis, maturus, pudicus, alienus omni ab incuriæ culpa, pompaq; luxuriæ. Nò squalidus quidem, nec tamen floridus: non impolitus, sed neque nimia subtilitate limatus: non asperitate horridus, nec tamen amœnitate lasciuus: ma-

ximam vbique copiam, admirabilẽque indicans facultatem, nusquam tamen ambitionem loquendi: eò fit, vt illum magis simplex lector intelligat, & laudet disertus. Certè quod ab aliis quoque plurimis audire potuisti, omnes iã ecclesiastica Græcorum bibliothecæ post tã varias veterum scriptorũ, splendorasq; diuitias, post tot insignium magistrorum tam clara lumina: huius præcipue voluminibus ornantur. Denique & sancti Basilii admirabilem illam curam loquendi, & Antiochi plausibilem pompam, & sublimem illum Gregorii cothurnum, faciliẽ intelligas hac Ioannis medietate superata. Ita enim stylum suum inuiolata, vt diximus, facultate regnantem, scripturarum vbique & sapore imbuit, & tingit colore: vt illi quidem de apparatu eloqui remittere, iste verò de maiestate scripturarum coruscare videatur. Solæ ab eo forsitan adolescentulorum minus blandè mulceantur aures, quibus in ludo positis literarum, non tam placent solida, quã picta, quique pulchra potius, quã vtilia sectantur, nec tam agentia diligunt, quã sonantia: magisq; gaudent florum amœnitate conspergi, quã frugum vbertate nutriri. Hunc igitur si satis minorem se in Latino apparere feci, non tam mihi domine venerabilis, quã tibi imputare debes: qui me ad eum trãferendum tanto & authoritatis imperio, & blandimento charitatis hortatus es, vt illi aliquid, imò verò plurimum de honore duntaxat styli auferre malle, quã crimẽ in te diutius recusando committere. Sanè pro qualicũque hac mea opera amplissimum orationum tuarum munus reposco, quo scilicet nos, vt exemplo, ita etiam precibus tuis iuues, vt aliquid de illius viri virtute possimus imitari. Memor nostri esto semper in Christo domine merito beatissime.

Diui

DIVI IOANNIS

CHRYSOSTOMI EPISCOPI
Constantinopolitani super Mattheum commentarij, homilia prima, Aniano interprete.

Portuerat quidem nihil nos indigere auxilio literarũ, sed tam mundam exhibere vitam, vt librorum vice gratia spiritus sancti vteremur: & sicut atramento illi, ita corda nostra inscriberentur à spiritu. Quia verò hæc à nobis excusimus gratiã, agè vel ad secundã nauigationẽ animum adiiciamus. Equidem q̄ primũ illud fuerit profectò sublimius, & ex verbis suis deus, & ex operibus ostēdit. Nam & Noë & Abrahæ, eiusq; posteris, & Iob & Mosi, nò per literas, sed per semetipsum locutus est, quia scilicet munda eorum corda repererat. Postquã verò omnis populus Iudeorũ in viciorum ima delapsus est, necessariò iam inde literarũ datur, ac tabulæ, & ea quæ per has administratur admonitio. Et hoc non tantũ veteris testamenti sanctis, sed etiã noui accidisse perspicimus. Siquidem nec Apostolis scriptũ aliquid tradidit Christus, sed pro literis, sancti spiritus se illis daturũ gratiam repromisit: Ille, inquit, suggeret vobis omnia. Atque vt discas, quia hoc multo sit illo melius, audi dominũ per prophetã loquentem: Et disponã, inquit, vobis testamentũ nouũ. Dabo leges meas in mente eorũ, & in corda eorũ perscribã eas, & erũt omnes docibiles dei. Paulus quoq; hæc eminentiam designãdo, dicebat se accepisse legẽ, nò in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalib⁹. Quia verò progrediente iam tẽpore, alij quidẽ propter dogmata, alij verò propter vitã & mores grauter impegerũt, ea rursus quæ cõstat literis, admonitione fuit opus. Iam ergo cõsidera quã sit extremæ omnino dementia, vt qui tanta deberemus vitæ perfectione pollere, vt nihil prorsus literis egeremus, sed scribendã spiritui sancto corda pro paginis præberemus: quale in quã est, si posteaquã primam illã perdidimus dignitatẽ, atq; eò redacti simus, vt scriptis indigeamus, ne secundo quidẽ remedio ad nostrã vtamur salutẽ. Si enim literis egere, & nò gratia spiritus sancti splendere culpabile est, vide quãti sit criminis, nec per istud auxiliũ velle proficere, sed quasi frustra, ac vanè posita cœlestia scripta despiciere, & mai⁹ absq; dubio subire suppliciu. Quod ne accidat, diligẽter hæc, quæ scripta sunt, pòderemus, & discamus quẽadmodũ vetus lex promulgata sit, quẽadmodum etiam nouũ cõditum sit testamentũ. Quonã igitur tunc modo illa lex data est, & vbi, & quãdo? Post Aegyptiũ profectò perniciem, in eremo, in môte Sina, & fumo & igne ascēdente de môte, & tuba terribiliter insonãte, & tonitruo crebrius cõminãte, & coruscãte fulgure, & Mosẽ in ipsam caliginẽ nubis intrãte. In nouo verò nò ita. Non enim neq; in eremo, neq; in monte, non cũ fumo & caligine, nò cum tenebris & procellis: sed sumẽte initiũ die, in domo sedẽtib⁹ cũctis, multa cum mãsuetudine, vniuersa fiebãt. Siquidẽ adhuc illis ferocioribus, & effreniorib⁹ humano quodã terrore opus erat, vt solitudine, môte, igni, fumo, tubarũ sono & cæteris talibus: sublimiores verò, ac perfectiora doceri faciles, & qui iam corporalium intellectum vsũ virtutis exceclerãt, horũ quæ diximus, nò egebãt. Quod si & sumus secundus.

per Apostolos factus esse sonus refertur, nò propter ipsos tantũ, sed ob præsentiam factus est Iudæorũ: propter quos & diuisus ille in speciem linguarũ ignis apparuit. Si enim post hæc etiã mirabilia dixerũt, q̄ pleni essent musto Apostoli: quãto magis ista dixissent si nihil tale vidissent: Et in veteri quidẽ testamento cum Moses ascendisset in montẽ, descendit deus. In nouo verò cum nostra in cœlũ, imo in ipsum regalẽ thronũ esset eleuata natura, spiritus sanctus descendit de cœlo. Qui si esset minor, [vt etiã blasphematur impietas] nunquã illa quæ aduẽtu eius facta sunt, maiora essent, magisq; mirãda. Nam & tabulæ istæ sunt absq; dubio meliores, & virtutum merita clariora. Nò enim descendẽt Apostoli de môte, tabulas lapideas afferẽtes in manib⁹ sicut Moyses: sed sanctũ spiritũ mente portãtes, & thesaurũ quendã dogmatũ, donorumq; gestãtes, cunctorũq; fontẽ ex se effundẽtes honorũ, omnia circuibant, viui quidã libri, viuãq; leges effecti per gratiã largitatẽ. Sic tria milia, sic etiã quinq; milia hominũ, sic innumerabiles populos toto terrarũ orbe attraxerũt, deo per illorũ linguã cũctis accedẽtib⁹ disserente, à quo etiã Matthæus repletus spiritu ista cõscripsit: Matthæus ille publicanus. nò enim ab arte sua illum erubuerim nuncupare, nec illum omnino, nec reliquos. Hoc est enim quod maximè ostendit spiritus sancti gratiam, eorumq; virtutem. Euãgelium verò, non abs re quidem, scriptionem suam vocauit. Siquidem pœnarum sublationem, veniam peccatorum, sanctificationem, atq; iusticiam, redemptionẽ, adoptionem etiã filiorum, & cœlorum hæreditatem, & cum dei filio fraternitatẽ, omnibus tum inimicis, tũ improbis & in tenebris sedentibus nunciauit. Nũquid possit esse æquale his tã bonis nũciis? Deus in terris, homo in cœlo: facta est omniũ vna permixtio, angeli cũ hominibus iungebant choros, homines choris addebãtur angelicis, atque cœlestibus aliis, supernisq; virtutibus. Erat cernerẽ antiquum repente prælium dissolutum, deum hominibus reconciliatum, diabolus verò confusum: demones cum tremore fugientes, mortem peremptam, paradysum apertum, maledictionem remotam, peccatũ de medio sublatum, exagitatũ errorem, peremptam, veritatem reuersam, pietatis sermonem vbique seminatum, vbique crescentem, cœlestem conuersionem in terræ regione plantatam, virtutes supernas familiariter nobiscum loquẽtes, & ad terras spe angelos vtitates, exq; his spem firmam futurorum. Propterea igitur euãgelium ista vocatur historia, quasi scilicet omnia alia verba inania doceantur, ac vacua, quibus solent præsentia ista promitti: vt copia diuitiarum, vt potentia magnitudo, vt principatus & gloria, vel honores, & quæcunq; alia bona esse homines arbitrantur. Quæ verò piscatorum sunt annũciata verbis, propriè ac verè euãgelia nominantur, non tantũ quia firma sunt, ac penitus immobilia, supraque nostram eminentia dignitatem: sed quia cum omni etiam facilitate nobis donata sunt. Non enim laboribus nostris, atque sudoribus, non doloribus & ærumnis: sed per dei in nos tantummodo charitatem, tam grandia hæc promissa suscepimus. Sed principio requirendum est, quãnam illa causa sit, quod quum tam multi sint discipuli, duo tantũ ex Apostolis scribant, & duo eorum qui Apostolos sunt secuti: vnus enim Petri, alter Pauli discipulus, præter Ioannem atque Matthæum euãgelia condiderunt. Quia scilicet nihil ambitione moti faciebant, sed omnia ad vtilitatem referebant. Quid igitur? Non sufficiebat vnus euãgelista cuncta me-

morare: Sufficiebat quidem, sed cum quatuor sint, qui A euangelia conscribant, nec eisdem certè temporibus, aut in eisdem locis, neque pariter congregati, neque mutuo colloquentes, & tamen quasi vno ore omnia pronuntiant: fit hoc, sine dubio, veritatis grande documētum. Verum e contrario, inquis, ista res accidit: in multis enim diuersi inter se inueniuntur, ac dissoni. Imò hoc ipsum maximū est testimoniū veritatis. Si enim ex toto, & in omnibus cōsonarēt, & cum nimia diligentia, atq; cura atq; ad tēpora, ac loca omnia, vsq; ad singula æqualiter verba cōcurrerent, nemo inimicus credidisset vnquam, quin illi cōmuni ad decipiendū cōsilio cōgregati, quasi ex humana quadam cōspiratione euāgelii condidissent. Non enim simplicitatis fuisse tā sollicitā cōsonantiā iudicarent. Nunc verò quæ videtur in rebus exiguis dissonantia, ab omni illos suspitione defendit, & satis clarè scribentiū existimationē tuetur. Si verò aliquid de tēporibus ac locis variè dixerunt, nihil quidē dictorū præiudicat veritati. Sed tamen prout donauerit deus progredientes, etiam ista declarare tētabimur: illud post hæc quæ diximus postulantes, vt diligenter notetis: q̄ in illis principalibus causis, in quibus & vita nostra & prædicationis summa consistit, nusquam aliquis illorum vel in minimo discrepare eōuincitur. Quæ verò ista sunt? Nempe q̄ deus homo factus sit, q̄ mirabilia operatus, q̄ crucifixus, q̄ sepultus, quòd resurrexit, quòd ascendit in cœlum, q̄ iudicaturus est, q̄ salutaria præcepta constituit, q̄ non contrariam legē intulit priori, q̄ filius dei est, q̄ vnigenitus, q̄ germanus & verus, q̄ eiusdem cum patre substantiæ, & quæcunque sunt talia. In his quippe omnibus maximā illorum inuenimus esse concordiam. Si verò in miraculis non omnes omnia dixerunt: sed hic quidem illa, alter verò alia narrauit, nihil te omnino conturbet. Nam si vnus vnuerſa dixisset, superfluous iam fuisset numerus cæterorum: sin varia omnes inter se scripsissent, ac noua omnia, nullum potuisset conuenientiæ apparere documētum. Propterea & communiter multa dixerunt, & nihilominus quisque proprium aliquid, ac speciale conscripsit, vt neque superfluous esse videretur & temere adiectus, ac simul veritatis dictorum exactum præberet nobis indicem. Lucas igitur etiam causam ponit, propter quam venerit ad scribendum: Vt habeas, inquit, eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem: id est, vt saepe commonitus certus sis, ac in certitudine permanes. Ioannes verò, ipse quidem causam scriptionis tacet: vt autem habet maiorum sermo, & à patribus ad nos delatus, nec ipse ad scribendum absque certa ratione descendit. Sed quia illa iam trium fuerat intentio, vt in suscepti morarentur hominis sacramento, & de ipsa deitate dogma periclitabatur taceri, ad scribendum Christo inspirante motus accessit: quod ex ipsa historia, & de Euangelij declaratur exordio. Neque enim ab inferioribus cœpit, vt cæteri: sed ad superiora continuò, ad quæ vrgebatur, ascendit, propter quæ librum ipsum profecto composuit. Neque enim solum in principiis, sed per totius ferè euangelij textum grandior cæteris ingreditur, atque sublimior. Matthæus accedentibus his, qui ex Iudæis Christo crediderant, & rogantibus, vt quæ verbis docuisset, hæc eis in literis seruanda dimitteret, Hebræo dicitur euangelium scripsisse sermone. Marcus quoque in Aegypto id ipsum rogantibus traditur fecisse discipulis. Et idcirco Matthæus quidem, vt pote Iudæis scribens, nihil amplius studuit ostendere, quam q̄

In præmissis B. Luca.

ex Abrahæ & Dauid Christus stirpe descenderat. Lucas verò, quippe qui omnibus in commune loqueretur, sermonem superius extendit, ad ipsum vsque Adam generationes retrorsum numerando perueniens. Et ille quidem statim ab ipsa generatione Christi sumit exordium. Nihil enim magis delectare Iudæum poterat, quam si Christum Abrahæ, & Dauidis, nepotè esse diceret: hic verò diuersè. Nam prius multa cōmemorat, & tunc demum generationum catalogum texit. Horum igitur omnium consonantiam, orbe quoque ipso teste monstramus: quia ea quæ sunt dicta suscepit, testibus quoque ipsis veritatis inimicis. Siquidē multæ post illos hæreses pullularūt, contraria his quæ scripta sunt, opinantes. Et earum quidem aliæ, omnia quæ euangelistæ scripserant, receperunt: aliæ verò quibusdam sententiis à reliquo opere amputatis, sic apud se scriptas conseruant. Quod si pugna aliqua esset in dictis, neque istæ quæ ex aduerso loquuntur hæreses, omnia recepissent: sed tantummodo illam partem, quam sibi cernebant conuenire: neque istæ quæ partem aliquam receperūt, t̄ de eadem aduersus alias disputassent. Quippe quum nec ipsa clausulæ lateant, sed palam præ se ferat eam quæ est cum toto orationis corpore cognatione. Vt enim si partem aliquam sumas ex latere, & in exigua portione cuncta inuenies, ex quibus totum constat animal: id est, & carnem, & ossa, & nervos, & venas, arterias, & sanguinem, & totius, vt ita dixerim, massæ vim atque naturam ex ipsius parte cognoscas: sic etiam in scripturis, in vnaquaque particula dictorum, totius potes cernere affinitatem. Si verò inter hæc euangelistarum sententiæ dissonarent, nequaquam hoc receptum fuisset, & olim iam ipsum dogma fuisset destructum: omne enim regnum, inquit, diuisum aduersus sese desolatur. Nunc verò vel hoc ipso sancti spiritus clarius maiestas resulget, suadens hominibus, vt erga principalia illa, magisq; necessaria vacantes, nihil ab his minutis lædantur. Vbi autem eorum vnusquisque degens scripserit, non valde est cur contendamus: quòd verò aduersus se non scripserint, ex toto operis contextu docere tentabimus. Tu verò tale est quod facis semper huiusmodi dissonantia accusando, quale esset, si illos iuberet per omnia eisdem vt locutionum modis, eadēque verba semper proferre. Taceo quòd hi ipsi, qui ad omnem pompam de rhetorica, & philosophia gloriantur, multos, & plurimos, & de eisdem causis scribentes libros, non modò simpliciter discreparunt, sed etiam sibi contraria pleraque dixerunt. Et certè aliud est diuerso modo quid dicere, aliud aduerso. Nihil inquam horum loquor. Procul à me absit, de illorum insipientia pro euangelistis satisfactiōnem parare. Neque enim volo de mendacio adstruere veritatem. Illud sanè libenter rogarim, quo nam modo auctoritatem dissona meruissent: quo nam pacto obtinere potuissent: vnde admirationi essent pugnantia inter se, atque aduersa dicendo: Credebatur inaudita loquentibus, toto orbe laudabatur docentes. Cumque multi testes eorum prædicationis existerent, tum etiam inimici, hostesque plurimi: non enim in vno aliquo scribentes angulo, ea quæ scripserant, occultauerunt: sed terras, mariæque lustrantes, in conspectu & auribus omnium volumina sacra replicabant: quæ sicut etiam nunc fieri videmus, ipsis quoque presentibus legebantur inimicis: nec quicquam tamen ex his quæ dicta sunt, quæquam offendit: nec immeritò. Erat enim diuina virtus quæ aderat vbiq; & apud omnes cuncta

Luc. xi. c.

ita peragebat. Cæterum si non istud fuisset, vnde publicanus, vnde piscator, vnde illiteratus quiuisset vnquam tam sublimiter philosophari: Quæ enim sapientes seculi, ne per somnum quidem aliquando imaginari potuerunt, hæc isti cum asseueratione manifesta annunciant, atque persuadent, idq; faciunt non tantum in viuis agentes, sed etiam vbi fato functi sunt: & non duobus, non viginti hominibus, non centum aut mille, aut decem milibus: sed vrbibus, & gentibus, & populis, & terræ prorsus ac mari, Græciæ simul ac Barbariæ, & habitabilibus partibus orbis, ipsiq; deserto. Et certè ea persuadebant, quæ naturam nostram longe probantur excedere. Siquidem relinquentes omnino terram, de cœlestibus diserebant, docentes nobis aliam superesse vitam victumque alium, & diuitias & paupertatem & libertatem & seruitutem aliam, sed & vitam aliamq; mortem, alterum mundum, & conuersationem nouā, omniaq; mutata. Non sicut Plato qui ridiculam illam condidit rempublicam, aut Zeno, vel si quis alius de republica conscripsit, legesq; composuit. Siquidem hæc ipsa sunt, quibus facile monstratur, quoniam malignus spiritus, & dæmon quidem ferus, hostisq; naturæ nostræ, & impugnator castitatis, totiusq; honestatis inimicus, omnia sursum, deorsumq; permiscens, eorum mentibus inspirauit. Cum enim communes omnibus faciant coniuges, nudasq; ad palæstram virgines ducant, ad spectaculum hominum, & libidinis irritamentum, cum occultas concilient nuptias, omnia simul miscentes & conturbantes, ac peruertentes leges, finesq; naturæ: quid de his aliud pronunciaripotest? Nam quòd omnia illa inuenta sint dæmonum, & contra naturam probentur esse quæ dicunt, poterit nobis esse testis, ipsa natura, quæ talia audire non patitur: cum ista non sub persecutionum metu, non cū periculis & præliis, sed cum omni securitate docentium, licentiaq; dicantur, multa insuper cura, ambituq; magno sermonis ornata. Hæc verò quæ à piscatoribus prædicata sunt, exagitatis vndique, sapius verberatis, inter pericula iugiter constitutis: absque vlllo loquentibus cultu & arte verborum, & imperiti & eruditi, & serui & liberi, & reges & milites, & Græci & Barbari, omni cū reuerentiâ susceperunt. Neque verò dicere poteris, parua hæc esse, nimisq; humilia, & ideo facile à cunctis suscepta: cum vtique multò hæc sint illorum dogmatibus celsiora. Virginitatis enim illi nec in somno imaginati sunt dignitatem, nec cōtemptum habendi atque ieiunia, nec quicquam aliud de sublimiore doctrina. Nostri autē magistri non solum opus turpe condemnant, neque tantummodo concupiscentiam prohibere contenti sunt: sed & aspectum impudicum, & inhonestas verba, risumq; lasciuum, sed & habitum inordinatum, incelsum inconditum, atque clamorem, & omnino vsque ad humilia præcepta deducunt diligentiam disciplinæ. Itaque vnuerſum prorsus orbem virginitatis plantatione complerunt, & de deo, rebusq; cœlestibus ea philosophari docent, quæ illorum nullus aliquando potuit vel mente concipere. Vnde enim sapere hæc illi possent, qui monstrorum atque serpentium, aliorum etiam viliorum imagines, deitatis nomine consecrarunt: At tamē tam sublimia illa nostrorum dogmata & suscepta, & credita sunt, & florent quotidie, atque succrescunt: eorū verò exagitata sūt, passimq; dispersa, & araneorum telis facilius dissoluta. Idq; merito: siquidē dæmones illa prædicabant. Propter quod ibi, præter lasciuia morum, multa etiam dictorum obscuritas & caligo est,

Philosophiæ gentium & apostolorum differentia.

& ad intelligendū grādis afflictio. Quid enim irrisione magis dignū, q̄ illa est disciplina, in qua, vt cætera omittā, cū innumeris verbis philosophi disputauerit, multa & obscura oratione suā cumulat prolixitate dicēdi, vt quid sit iustū, possit ostēdere: Ita etiā vt si vtile quid haberet: tātā tamē obscuritatis titulo, valdè id vitæ hominū esset incomodū. Si enim vel agricola, vel arari, si faber aliquis, vel nauta, aut quispiā cæterorū qui manu suarū opere pascitur, velit quidē ab arte propria, iustoq; labore discere, vt consumptis tot annis studeat scire quid iustū sit, & fortè antequā discat interimatur fame: peregrinabit profecto propter hoc iustū, neq; aliquid aliud vtile addiscēs, & vitā violēta morte dissoluens. At non etiā nostra sunt talia, sed iustū, honestū, vtile, omnēq; omnino virtutē in paucis syllabis, in breuibus verbis, atque manifestis nos Christus edocuit: tū dicēdo, quoniā in duobus mādatis tota lex pendet & propheta: id est, in dei & proximi charitate: tum iubendo, Quæcūq; vultis, vt faciāt vobis homines, hæc & vos facite illis. Hæc est enim lex & propheta. Quæ certè & seruo & rustico, & viduæ, & puero, & ei qui valde imprudens videatur esse, facilia ad intelligendum sunt, & prorsus exposita. Tales quippe sunt sententiæ veritatis: idq; exitus rerum ipse testatur. Siquidē omnes ferè quæ sunt agenda didicerūt, nec didicerūt modò, verū etiā quæ didicerāt, efficere curarunt: & non in vrbibus solū atq; medio foro, sed in ipsis quoq; verticibus mōtiū. Etenim ibi maximè euāgelicā videas florere philosophiā, & angelorū choros in humano corpore resurgere, cōuersationēq; omnino cœlestē in terris micare. Nobis siquidē piscatores disciplinam scripsere viuēdi, non ex pueris eligi aliquos ad discēdū iubentes, vt philosophis moris est, neq; certū numerū annorū præfinites ad consummanda studia virtutū: sed cūctis generaliter atatibus differentes. Illud enim puerorū ludus est, hoc veritas rerū. Locū quoq; disciplinæ huic certū dederūt, cœlū profectò: & informatore eius deū proculdubio esse docuerūt. Qui etiā leges, quibus vtimur, dedit, quales & oportuit. Præmia verò virtutū, in hac disciplina, non ramus oleæ, nec corona oleastris foliis immixta, nec publicè in prytaneo apparata conuiuia, nec ærea statua, [nec imagines coloribus adūbrata, &] friuola ista atq; vanissima: sed vita nullo vnquā sine claudēda, & filiorū dei collata nobilitas, cūq; angelorū chorū iungēda laticia, & ante regalē thronū secura presentia, & perpetuum esse cū Christo. Doctores verò itius disciplinæ ac principes publicani sunt, & piscatores, peliūq; tutores: nō qui exigua atate vixerit, sed qui adhuc viuāt, in eternūq; permaneāt. Et idcirco defuncti quoque multū valēt prodesse discipulis. Huic itaque disciplinæ nō cū hominibus bellū est, sed aduersus sauisimos dæmones, contraq; incorporeas illas potestates. Propter quod & dux talis exercitus nullus est hominū, nullus est angelorum, sed ipse proculdubio deus. Arma quoq; istorū militū, naturā ipsius belli consequēter imitantur. Non enim ex ferro parantur ac pellibus, sed ex veritate, fide atq; iusticia, cæterisq; virtutibus. Quoniā igitur de huiusmodi disciplina etiā hic liber est conscriptus, & nobis de ipsa disputare propositum est, diligentius audiamus Matthæū perspicue super ea de differētē. Non enim sunt eius dicta, sed Christi, qui ipius informator est disciplina. Hanc ergo sollicitè cōsideremus, vt in illa etiam mereamur adscribi, & in eorum fulgere numero, qui prius eā seruando nituerunt, & immarcescibiles illas acceperunt coronas. Et multi quidē hūc

* πολιτεία

Mat. xi. d.

Ibi. 7. b.

librum satis apertum esse opinantur, ac planum, solos prophetas intellectu putantes esse difficiles. Sed hoc quod eorum est, qui altitudine sensuum sibi penitus recoditorum prorsus ignorant. Propter quod obsecro, ut multo cum studio sequamini nos, ut ipsum euangelij pelagus intremus, Christo nobis praebente in hoc itinere principatum. Ut autem sit facilius iste ad intelligendum liber, rogamus ac hortamur (quod in aliis quoque scripturis facere consueuimus) ut praueuiatis animo, atque uoluntatis eum qui a nobis elucidandus est locus, ut intellectui lectio uia paratur, quod etiam in Eunucho illo factum est, multam nobis conferat facultate docendi. Etenim plurima sunt quae inquiruntur, ac varia. Considera igitur quanta in ipso euangelij principio quaestionum sylua nascatur. Primo quidem, cuius rei gratia per Ioseph generationum ordo decurrat, de quo non nascitur Christus. Secundo, unde manifestum sit, quod a David originem ducat, cum parentes Mariae, ex qua certe natus est, habeantur incogniti: neque enim generationes ex uirginis parte numerantur. Tertio, quam ob causam Ioseph quidem generatio, qui certe nihil ad generationem contulit Christi, tam diligenter asseritur: uirgo autem, quae etiam mater eius effecta est, non ostenditur ex quibus parentibus, auis, proauisque nascatur. Post haec etiam illud inquirendum esse uidetur, quod de causa generationes per viros nominatas, meminerit etiam feminarum. Et quia semel id fieri placuit, cur non omnes feminas nominarit. Nam meliores quasque transcurrens, ut Saram & Rebecca, earumque similes: eas tantummodo quae de aliquo uicio celebratae sunt, eduxit in medium: id est, si qua adultera, uel meretrix: si qua etiam ex nuptiis non legitime copulata, si qua alienigena aut barbara fuit. Siquidem non modo uirum uxorem, sed etiam Thamar & Ruth euangelista commemorat: quarum alia quidem erat alienigena, alia uero scortum, quae cum affine re habuit, non tantum non lege coniuncta coniugii, sed furata concubitu, & intra habitum meretricis abscondita. Uirum quoque uxorem nullus ignorat, propter factum illud insignis audaciae. Et tamen omnes alias euangelista praeteriens, tantummodo istas generationum catalogo comprehendit. Quod si meminisse oportuit feminarum, cum debuerant nominari: si uero non omnes erant, sed aliquae proferendae, eas magis poni decuit, quae non de peccatis, sed de uirtute celebrantur. Vidisti nepe quanta nobis attentione opus sit, etiam inter ipsa principia. Et certe supra caetera esse manifestum illud uidebat exordium, forte autem aliquibus etiam superfluum, quia solum ibi numerum putabant nominum contineri. Supra haec etiam illud inquisitione dignum est, quae causa copulerit, ut tres reges in enumerandis generationibus praeteriret. Si enim quasi nimis impiorum nomina reticere maluit, nec aliorum quidem similium meminisse debuerat. His additur etiam illa quaestio, quod generationes quatuordecim quae dixisset, in tertia parte numerum non seruauit. Deinde quae nam illa ratio persuaserit, ut Lucas quidem aliorum faceret nominum mentionem, & non modo non eorundem omnium, sed multo etiam plurius. Matthaeus uero non paucorum modo, uerum etiam diuersorum, cum utique ad usque generationem Ioseph numerum etiam ipse perducatur, in quo fine fecit & Lucas. Iam ergo perspicite quanta nobis opus sit uigilantia, non solum ad exponendum euangelium, uerum etiam ad discernendum quae nam illa sint, quae expositione indigeant. Nec parum est enim posse inuenire ea quae in dubio sunt, & de quibus controuersia est. Illud quoque inter dubia numeratur, quo modo Elizabeth de Leuitica existens tribu, Mariae cognata dicatur. Verum ne mul-

ta pariter colligentes, memoriam uestram subito quaestionum oneremus aggestu, hic sermone nostro terminum statuamus. Sufficit enim nobis, & ualde sufficit ad audiendi interim studium suscitandum, ut quae in quaestionem solent venire, discantur. Si uero etiam solutionem ipsam desideratis addiscere, & haec nobis dicentibus in uestra est potestate. Si enim uos intellexero suscitatos, & audire cupientes, etiam solutionem afferre tentabo. Si uero oscitantes uidero, & ab intentione laxatos: abscondam non solutionem solum, uerum etiam quaestiones, diuina lege commonitus: Nolite, inquit, sanctum dare canibus, neque proiciatis margaritas uestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis. Quis est modo, inquis, qui ista conculcet? Ille utique, qui non ea preciosa credit esse, atque praeciosa. Et quis est, inquis, ita infelix, qui non haec preciosiora esse omnibus, & clariora fateatur? Ille sine dubio, qui non uel tanto studio eis vacat, quanto in diabolicis illis theatris meretricibus occupatur. Ibi enim plurimi totos etiam dies peragunt, propterque illam occupationem uanissimam multa etiam domi detrimenta patiuntur. Et tamen cum omni diligentia, quod audierint, memoriam commendant, eaque ad animam suam perniciem penitus infixa custodiunt. Hic uero, ubi loquitur deus, ne exiguum quidem patienter tempus expectant. Cur hoc? quia nihil commune habemus cum caelo, sed omnis nostra religio uerbo tenus peragitur. Et certe propter hoc deus gehennam minatur, non ut eam nobis inferat, sed ut fugere persuadeat illam grauissimam consuetudinem. Nos uero e contrario cuncta agimus, & quotidie in illam uiam quae illuc ducit, irruimus. Nam praecipiente nobis deo, non modo ut audiamus quae dicuntur, uerum ut cum omni etiam deuotione faciamus, nos nec audire curamus. Quando igitur ea quae dicuntur, implebimus: Responde, queso, quando incipiemus operari, cum nec sermonem quidem super his patienter audiamus, sed indignemur offendamurque: hac exercitatione tamen breuissima. Deinde nos quidem de friuolis saepe rebus loquentes, nisi eos qui nobiscum sedent, uiderimus attentos, incuriam illorum nostram arbitramur esse iniuriam. Deum uero non putamus offendi, quando eo de tantis rebus loquente ea quae dicuntur contemnimus, facileque ducimur ad alia omnino, atque conuertimur? Et saepe quidem aliquis est senex, qui multas circueiit terras, marisque regiones, non solum stadiorum numerum, sed & uirbi situm, & formas, & portus, ac foras diligenter nobis enarrat: nos uero nec quod procul sumus a caelesti urbe cognouimus. Nam profecto ad iter hoc superandum prope rassemus, si nota esset distantia. Non enim tantum a nobis illa ciuitas abest, quantum inter caelum, terraque discrimen est: sed multo etiam longius distat, si utique negligamus: ut e contrario, si studium commodemus, etiam in exiguo tempore ad ipsas eius ianuas peruenire poterimus. Non enim locorum longinquitate, sed instituto morum hac spacia metienda sunt. Sed tu praesentis quidem gesta uita diligenter tenes, nosti & noua & uetera, ac etiam prorsus antiqua potes enumerare, non solum principes sub quibus antea actis temporibus militasti, sed etiam omnes militiae duces: sed etiam editores munerum, et eos qui in spectaculis certauerunt, qui que uicerunt, nihil utique ad te pertinencia, nihilque tuis utilitatibus profutura. Quis uero in hac, de qua loquimur, sit ciuitate princeps, quis apud eum primus, aut secundus, aut tertius: uel quanto quique tempore, uel quid sit uirtutis operatus, nunquam uel per somnium cogitasti. Quae uero leges in hac

ante uerba nostra.]

Mat. 7. 6.

† ουνη βασιλευ, co-dex regius uero habet τρι παυλι-δρα. i. τριαντιδεν.]

* διωρεση βη. i. exercitacione uel mora.

in hac urbe sunt posite, nec aliis quidem dicentibus sustines audire & attendere. Qua ergo fiducia, dic mihi, illis te aliquando speras promissis bonis potiturum, ad quorum magnitudine nec quando promittuntur, intendis? Sed & si ante nunquam, saltem nunc id facere curemus. Etenim si concedatur a deo, auream ingrediemur urbem, imò facile omni auro preciosiore. Nunc ergo discamus fundamenta eius, & portas ex sapphiro margaritisque compositas: habemus quippe optimum ducem, Matthaeum profecto. Per ipsum naque portam nunc ingredimur, multoque nobis studio est opus. Siquidem enim aliquem non intentum uiderit, continuo eum a ciuitate propellit. Est siquidem urbs ipsa maxime regia, & tota prorsus illustis, & non sicut uidemus apud nos, in palatia, domos, plateasque distincta: sed quicquid est illius urbis, aula regia est. Pandamus igitur portas animi, aperiamus auditum, cumque tremore plurimo primas aeternae urbis ianuas intraturi, regem qui in ea est, suppliciter adoremus. Etenim primus ipse congressus potest cernentibus terrorem incutere. Modò quidem nobis portae istae oclusae sunt: cum uero eas referatas uiderimus (hoc enim est solutio quaestionum) tunc plurimum omnino poterimus intus fulgore aspicere. Etenim spiritus te oculis ducens, omnia tibi publicanus iste promittit: quod uidelicet ostendat ubi rex ipse sedeat, quorumque illi militum assistant cohortes, ubi angeli, ubi uero habeantur archangeli, & quis nouis ciuibus in hac urbe sit deputatus locus, & quò nam illuc itinere pergatur: & quanto honore donandi sint hi, qui primi illius ciuitatis ius fuerint consecuti: quanto quoque hi, qui illos secundo sequuntur loco: quanto etiam hi qui tertio, & quot sint illorum ordines ciuium, quamque diuersi in illo gradus distinguantur senatu, & quae uariae ibi splendean differentiae dignitatum. Non igitur cum tumultu ingrediamur, non cum turbatione, neque cum strepitu: sed cum silentio atque reuerentia, quae tantis est exhibenda mysteriis. Si enim in theatro, cum multum silentium ante praecesserit, tum demum literae regis leguntur: multo magis in hac urbe omnes cohiberi oportet, & comprimere, & erectis auribus, atque animis adhaerere sollicitis. Non enim terreni regis, sed angelorum domini scripta recitanda sunt. Si enim ita nos uoluerimus aptare, ipsa nos spiritus sancti gratia cum omni diligentia ad penetralia interiora perducat, atque ad ipsum regis perueniemus thronum, ac bonis omnibus perfuemur, prouentia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, cum patre & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Homilia secunda ex capite. i.

Liber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. Igitur meministi admonitionis eius qua ad uos superiori die sumus uisum, cum hortamur ut summo cum silentio & quiete, tantis congruente mysteriis omnibus euangelij uerbis comoderetis auditum. Siquidem iam incepimus caelestes adire ianuas, propter quod uos praeterite denunciationis admonui. Etenim si Iudaei accessuri ad montem ardentem, & ignem, & caliginem, & tenebras, ac procellas, immo non accessuri ad illa, sed ea & audituri eminus, & uisuri triuolum ante se continere iubebantur a feminis, ac uestes abluerent: & tamen in timore erant maximo, tremoreque, cum certe illos plurimum Moysi praesentia confortaret. Multo magis nos, qui talia incipimus audire uerba, & non procul a monte fumante consistere, sed in ipsum omnino introire caelum, maiorem philosophiam debemus ostendere, non indumenta corporis abluen-

† & ipsi & uerba cum ip-sis Moyses quoque]

tes, sed stolas animae candidantes, nosque ab omni seculi huius commixtione purgantes. Non enim caliginem hic, non fumum uidebitis, non procellam, sed regem sedentem super thronum illius ineffabilis gloriae, & angelos ei, atque archangelos pariter assistentes, & sanctorum populos innumeris illis angelorum cohortibus copulatos. Talis quippe est ciuitas dei, habens ecclesiam primitiuorum, & spiritus iustorum, & frequentias angelorum, & sanguinem asperisionis, per quem reconciliata sunt omnia. Nam & caelum ea quae in terra sunt accepit, & terra ea quae in caelo: & desiderata olim angelis atque sanctis pax aliquando donata est. In hac urbe trophaeum constitit crucis, clarum scilicet atque conspicuum. In hac item spolia sunt Christo parta, humanae scilicet naturae extirpatae, regis nostri praeda: quae omnia diligenter euangelij lectione discetis. Et si cum silentio & moderata sequaris quiete, circūducere te per cuncta poterimus, ac diligenter ostendere, ubi quidem mors iaceat crucifixa, ubi peccatum suspensum, ubi plurima illa atque praeciosa ex hoc bello fulgeant monumenta uictoriae. Videbitis & hic tyrannum reuinctum, & multitudinem captiuorum sequentem, & arcem, ex qua sceleratus ille daemon omni retro tempore in perniciem hominum procurabat, repente subuersam. Videbitis etiam reuulsas latronis spelucas, antraque patefacta: nam ibi quoque praesentia regis affulsit. Sed nihil est dilectissime, quod horum fatigeris auditu. Neque enim si quis istius temporis bellum tibi & uictorias, trophaeaque recenseret, uilla unquam capere fatietate, sed neque cibum, neque potum illi narrationi aliquando praepoheres. Quod si illa iucunda est narratio, multo magis haec: Considera enim quam sit audire magnificum, quo modo deus surgens de sede regali, & caelo uenit ad terras, & ad ipsum descendit infernum: & in acie dimicans stetit. Quemadmodum autem illi diabolus repugnauit: immo non deo nudo, sed deo in natura hominis abscondito. Quodque mirabile est, uidebis mortem morte preemptam, & maledictum esse maledicto extinctum: & per quae diabolus iam ante maxime ualebat, per ea ipsa tyrannidem illius esse destructam. Exurgamus igitur, & somnum animi longius repellamus. Ecce enim uideo portarum nobis claustra referata: sed tamen cum omni moderatione & tremore mentis ipsas continuo ianuas intremus. Quae uero sunt istae ianuae. Liber generationis, inquit, Iesu Christi filij David, filij Abraham. Quid ais? De uirginitate dei filio dicturum te esse promiseras, & David mentionem facis, eiusque illum filium esse commemoras hominis, qui post mille generationes natus traditur, ipsumque esse & patrem Christi dicis, & proauum? Verum cohibe te paulisper, & comprime, nec uelis repente omnia, simulque discere, sed sensim atque paulatim. Siquidem adhuc in uestibus constitisti, ante ipsa prorsus initia portarum. Quid igitur ad penetranda interiora festinas? Necdum bene omnia, quae foris sunt, considerasti. Neque enim nunc tibi ipsam generationem domini conor exponere, immo uero nec tunc illam que ista narraueris: est enim inexplicabilis tota, neque ulli postea enarrari potest: prorsus ineffabilis: & hoc tibi ante me Esaias propheta denunciatur. Siquidem ipsius praedicans passionem, & plurimam pro toto orbe terrarum piissimamque curam, atque admiratus quis quum esset, quid factus sit, quò uel descenderit, maximo sono uocis exclamauit, & dixit: Generationem eius quis enarrabit? Verum nobis non de diuina generatione nunc sermo est, sed de hac inferiore, quae in terra facta est, quaeque testibus celebra-

illam que ista narraueris: Estiae 53. tur innu-

innumeris. Sed super ista quoque prout accipientes sancti spiritus gratiam, potuerimus effari, ita profecto narrabimus. Neque hanc enim perspicue satis explicari possibile est, quippe cum sit etiam ipsa maxime stupefanda. Nō igitur exigua te aliqua opineris audire, cum hanc generationem audis edisseri: sed totam in te mentem prorsus exuscita: & continuo totus horresce, cum deum venisse audis super terras. Vsq̄e adeo enim istud mirabile erat, & nulli antē prorsus auditum, vt etiam angeli in chorū earum rerū gratia collecti, totius orbis nomine propter ista gloriam cōcinerent, faustamq; attolrent acclamationem, & prophetæ porro antē cum admiratione prædicerent: Quoniā super terram visus est, & cum hominibus cōuersatus est. Valde etenim audire mirabile est, q̄ ineffabilis deus, & qui nec sermonibus explicari potest, nec cogitationibus cōprehendi, patriq; per omnia cōqualis, per virginis ad nos venit vterum, & fieri ex muliere dignatus est, & habere progenitores Dauid & Abraham. Et quid dico, Dauid & Abraham: etiam illas, quod horribilius est, fœminas, quas paulo antē memorauī. Hæc igitur audiens, mente conserge: verum nihil humile suspiceris, sed potius propter hæc ipsa maxime mirare, quia cum germanus & verus filius sempiterni esset dei, etiā filius Dauid esse dignatus est, vt te filium faceret dei: seruum patrem habere dignatus est, vt tibi seruo patrē faceret dominū. Vides arbitrator ab ipso statim principio, quā læta sint hæc nūcia. Quod si ambigis de his, quæ ad tuū spectant honorem, de illius humilitate disce credere etiā quæ super tuā dignitatem dicuntur. Quantū enim ad cogitationes hominū pertinet, multo est difficilius deum hominē fieri, quā hominē dei filium cōsecrari. Cum ergo audieris q̄ filius dei, filius sit & Dauid, & Abraham: dubitare iam desine, q̄ & tu qui filius es Adæ, futurus sis filius dei. Nō enim frustra, nec vanē ad tantam humilitatem ipse descendit, sed vt nos ex humili sublimaret. Natus est enim secundū carnē, vt tu nascerere spiritu: natus est ex muliere, vt tu desineres filius esse mulieris. Propterea duplex facta generatio est, hæc scilicet nostræ similis, illa nostrā eminenter excedens. Quod enim natus ex fœmina est, & nobis cōpetit: q̄ verō non ex sanguine, neque ex voluntate carnis aut viri, sed ex spiritu sancto, aliam nobis sublimiorē, futuramq; & spiritu cōsequendam generationē promittit. Sed alia quoque omnia ex simili diuersitate cōstabant. Nam & baptisma profecto tale suscepit, quod haberet quidē aliquid veteris, haberet & aliquid noui. Quod enim baptizatus est à propheta, expressit vetus: q̄ autem descendit spiritus, adūbrauit nouum. Ac proinde vt si quispiā in arena cōsistens, duos aliquos inuicē dissidentes, extenta manu vtraque vtrinque prendēs coniungat: ita fecit & Christus veteri nouū, diuinam naturā humanā, suis nostra iungēdo. Vides nūc puto fulgorem vr̄bis procul coruscantis, vides quāto inter ipsa principia splendore lucet, quo modo tibi regē ipsū humana specie, sic mortalibus, velut exercitū admixtū ostendit. Neque enim in bello semper propriā habere rex cernitur dignitatē, sed purpura & diademate relicti, militis habitū frequenter induitur. Sed illic, ne cognitus hostes in se cōuertat: hic contra, vt ne agnitus ante cōgressum in fugā vertat hostē, suosq; maiestatis fulgur cōturbet: saluare enim nō terere studuit. Et idcirco illū hac appellatione continuo nominauit, Iesum vtique nūcupando. Iesus enim nō est Greci sermonis vocabulū, sed Hebraica lingua Iesus dicitur, quod est in nostro sermone, saluator: *saluator

autem ab eo, q̄ salutem populo suo præstaturus adueniret. Iamne igitur intelligis, quemadmodū euāgelista auditorem in excelsa subuenerit: & ea certē quæ in v̄su esse viderentur locutus, per quæ tamen ipsa logē nos maiora, quā omnes sperare poteramus, edocuit. Vtriusq; igitur istius nominis apud Iudæos erat celebrata noticia. Quia enim incredibilia erant, quæ promittebantur, futura: etiam nominum præcesserunt figuræ, vt porro antē omnis ex inuidia nouitatis tumultus oriturus extingueretur. Iesus nāque etiā ille dicitur, qui post Moysen populū in terram repromissionis induxit. Vides figuram, perspice veritatē. Ille in terram repromissionis, hic vero introduxit in cœlum, & ea quæ sunt in cœlis bona. Ille postquā Moyses mortuus est, iste postquam lex per Moysen lata cessauit. Ille ducis dignitate polens, iste verō regis maiestate præfulgens. Sed ne Iesum audiens, de societate nominū patereris errorem, continuo subiunxit & Christum. *Iesu Christi*, inquit, *filij Dauid*. Ille enim nō erat ex Dauid, sed ex alia tribu. Cuius vero rei gratia librum ipsum generationis Christi vocat, vbi non sola vtique generatio, sed tota prorsus ipsius mysterij dispensatio cōtinetur? Quia totius scilicet dispensationis caput & radix, atque principiū omnium nobis in hoc cōsistit bonorum. Vt enim Moyses librum cœli appellauit, ac terræ, cum certē non de cœlo solum, terraq; loqueretur, sed de cunctis quæ inter ipsa subsistunt: ita etiā euāgelista ab ipso omniū fonte & capite bonorum librum vocauit. Omni siquidē admiratione plenissimū est, & super spem expectationēq; mortalium, quod deus homo factus est. Hoc autem impleto, illa omnia quæ sequuntur: iuxta ordinē & rationē consequuntur. Qua vero de causa non eum antē filium Abraham, & postea filium Dauid nuncupauit? Non, sicut opinantur aliqui, ab inferioribus volens ad superiora conscendere: alioqui fecisset quod fecit & Lucas, nunc autem e cōtrario facit: cur ergo cōmemorauit priorem Dauid? Quia ipse proculdubio in omnium versabatur ore, ob insigne honoris & gloriæ, ob ipsius quoque temporis spacia iunctiora. Non enim olim defunctus fuerat: sicut Abraham. Etsi enim vtrique promiserat deus, sed tamen illud quasi antiquum reticebatur, hoc vero quasi nouum, & recens ab omnibus celebrabatur. Ipsi nāque Iudæi dicunt. Nōne ex semine Dauid, & Bethlehem castello, vbi erat Dauid, venit Christus? Nemo igitur illum filium Abraham, sed omnes filiū Dauid nominabāt. Etenim propter tempus, vt dixi, propterq; regnum hic magis in hominum memoria vigeat. Simili etiam ratione honorabiliores quosq; de sanctitate reges, qui post Dauid fuisse referuntur, ab illo omnes vocabant. Nec ipsi solum, verum etiam deus. Nam & Ezechiel, & alij prophetæ dicunt Dauid surrecturum esse eis, atque venturū: non de illo vtique mortuo iam loquentes, sed de his qui illius virtutem erant imitaturi. Et Ezechiel quidem dicit: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid puerum meum. Salomoni vero dicebat: Quoniam propter Dauid regnū eius ipso viuente non dirumperet. Multa enim illius viri & coram deo erat, & coram hominibus gloria. Propterea igitur à notiore interim, & celebratiore persona sumit exordium: & tum demum ad antiquiorem recurrit parentem, superfluum, quantum ad Iudæos spectat, esse iudicans, sermonem superius ordiri. Isti enim erant præcipue maximeq; mirabiles: ille quidem quod esset rex & propheta, hic vero, quod propheta & patriarcha. Et vnde, inquis, manifestū est ex Dauid esse Christum? Si enim non ex viro, sed tantummodo est natus ex virgine, de cuius certē generatione reticetur, quo modo scire poterimus illum ex Dauid stirpe descendere? Duo sunt enim, quæ pariunt quæstionem. Vnum, quæ causa sit, vt in generationū catalogo virgo fileatur: alterum vero, quæ ratione Ioseph memoretur ab eis, cui certē nihil cū Christi generatione est cōmune. Videtur enim & vnū abundare, & alterū deesse. Quid ergo dicemus? Quod vtique primū illud necesse fuerit memorari, quē admodū ex Dauid virgo descenderit. Vnde hoc itaq; discemus: Audi ad Gabriel loquentem dominum: Vade ad virginem desponsatam viro, cui nomen Ioseph, ex domo & familia Dauid. Quid igitur vis audire manifestius, quum ex domo & familia Dauid illam virginem esse cognoscas? Vnde patet q̄ inde vtique erat etiā Ioseph. Fuerat quippe in lege præceptū, ex diuersis tribubus nō licere vsurpari cōiugiu. Sed & patriarcha Iacob de Iudæ stirpe illum venturū esse prædixit: Nō deficiet, inquit, princeps de Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui paratū est: & ipse erit expectatio gentiū. Hæc ergo prophetia ex tribu quidē Iuda illum fuisse declarat, non tamen q̄ ex Dauid genere descendat. Putasne igitur ex tribu Iuda, vnus familie tantū, id est solius Dauid, propagatum genus ac non aliorum etiam multorum? Imo vsuuenire videmus, vt quis sit ex tribu Iuda, qui tamen à Dauid genus nō trahat. Sed ne istud hic diceres, præueniens euāgelista prorsus exclusit suspicionē tuā, nō solum ex domo, verū etiā ex familia Dauid illū esse cōfirmans. Si vero nūc aliunde quoque vis istud addiscere, nec altera probatione desermur. Nō solū enim de alia tribu, sed ne de familia quidem hoc est cognatione altera fas erat coniugia copulari. Ita istud quod dicitur, ex domo esse & familia Dauid, siue virgini copuletur, cōstabit dictum: siue ipsi Ioseph potius aptetur, illud idem cōficitur. Si enim ex domo Dauid atq; familia erat, nō aliunde accepit coniugem, nisi ex ea tribu, de qua etiā ipse descendērat. Quid vero, inquis, si legē ille transgressus est? Sed idcirco euāgelista præueniens, Ioseph iustū esse testatus est, ne tu ei temerē crimen impingeres: sed vt virtutem eius potius agnosceres, suspicionē transgressionis abiiceres. Ille siquidem tam modestus, & praua cupiditate liber, vt ne suspicionē cogente vellet in virginis inquirere supplicium: quomodo propter libidinē præcepta legis violasset? Qui enim supra legē sapiebat: dimittere enim, & occulte dimittere, sine dubio erat supra legē profecti: quo modo cōtra legem aliquid admitteret? & hoc nullius causæ necessitate cogente. Sed quoniam q̄ genere Dauid fuerit hæc virgo, ex his quæ dicta sunt, manifestum est: necessarium est dicere, cuius rei gratia Ioseph in generationibus euāgelista memorarit, cum virginem prorsus omiserit. Quænam igitur hæc causa est? Non erat mos apud Hebræos generationū catalogū per fœminas texere. Vt ergo & morē custodiret, neue in ipso statim principio videretur antiqua destruere, & nobis virginē certius indicaret, parentes eius reticēris atque maiores, de Ioseph generatione non tacuit. Siue enim hæc fecisset in virgine, nouitatis nō effugisset inuidiā: siue Ioseph reticisset, non agnouissemus tex qua tribu virgo subsisteret. Vt ergo & nos discernere, quæ esset Maria, vel vnde, & cōsuetudo legis permaneret immobilis, generationū catalogū vsque ad sportum eius perduxit, ac de domo illum Dauid esse monstrauit. Hoc enim declarato, illud quoque pariter ostendit, quod scilicet inde esset & virgo: quia vtique nequa-

Luc. 1. c

Deut. 7. a

Gen. 49. b

Gen. 1. a

Ioa. 7. f

4. Reg. 19. g

2. Ro. b

3. Reg. 11. f

[virginis
progenio-
ris]

quam iustus iste pateretur vxorem sibi aliunde, quā vnde lex præcipiebat eligere. Possumus vero aliā quoque, & altiorem quidē proferre rationem, ob quam parentes virginis prætermitti sunt: quā nūc exponere minus opportunū videtur, eō q̄ multa iam dicta sunt. Et idcirco hic iam sermonē de quæstionibus terminantes, teneamus interim diligenter ea quæ nobis absoluta paterunt: quā ob causam Dauid nominauerit priorem; deinde qua ratione librum ipsum, librum generationis vocarit, vel etiam cur dixerit, Iesu Christi: deinde quō modo generatio eius & cōmunis sit, & non sit per cuncta cōmunis: tum, vnde Maria ad Dauid pertinere mōstratur: ad extremum, quā ob rem Ioseph quidē generationū catalogo collocetur, Mariæ autē parentes omnino fileatur. Si enim custodieritis ista, propiores nos facietis ad reliqua: sin vero hæc respueritis & expuleritis ē mentibus, pigriores erimus in cæteris. Neque enim terra quæ femina priora corrupit, curā adhibere delectabit agricolā: propter quod obsecro, vt hæc quæ seminata sunt, versetis. De tali enim studio, talisq; cura in- gēs quoddā animabus bonū, ac salutare cōquiritur. Nā & deo placere possumus ista curando, & ab iniuriis obsecrisq; sermonibus & a cōuiciis mūda ora seruabimus, dū spiritualibus exercemur eloquiis: & demonibus terrori esse poterimus, linguā nostram taliū armis muniendo verborū, & tūc maiorem dei gratiā valebimus promereri. Hinc enim mentis vestræ & acumen augeatur, & lumen. Nam & oculos, & os, & auditum propter ea posuit in nobis deus, vt omnia ipsi membra seruiret: vt quæ ipsius sunt audiamus: quæ ipsius, loquamur: quæ ipsius, semper operemur: eiq; laudes cantamus assiduas, & gratias per cuncta referamus, perq; hæc omnia conscientia nostræ secreta mundemus. Sicut enim corpus, quod aëris puritate perfruitur, sanius fit: sic profecto etiam anima fit sapientior, tali meditatione innutrita. Nōne vides etiam corporis oculos, cum in fumo forte remorantur, lachrymas semper effundere: si vero potentiantur aëre purgato, & florentibus pratis, & hortis violentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & saniores esse, multoq; maiore aciei fulgore rutilare? Talis profecto est & mentis oculus. Si enim in pratis spiritualis pascatur eloquiis, erit totus sine dubio purus ac lucidus, & acutius cūcta perlustrans: si vero in fumū secularium negociorū fuerit ingressus, ad innumera prorsus mala lachrymabitur, ac flebit, & in hoc quidē seculo, sed multo amarius in futuro. Fumo enim sunt humana negotia comparanda. Propterea & ille ait: Defecerunt sicut fumus dies mei. Sed ille quidem de breuitate hoc, & fugā quadam huius dixit ætatis. Ego vero non ad hoc solum, verum etiam ad turbulentiā rerum præsentium dici posse istud accipio. Nihil enim ita oculos animæ contristat ac turbat, vt secularium turba curarum, & quasi obuoliantia quædam multiplicis cupiditatis examina. Hæc enim sunt istius summi ligna. Nam sicut ignis iste communis vbi humidam corripit conspersamque materiam, plurimum sine dubio fumum suscitatur: sic etiam concupiscentia vehemens illa prorsus, ac flammæ, quando humentem alicuius aspulstrem succendit, animam, multum in ea fumum gignit, ac nutrit. Propter hoc etiā rore opus est sancti spiritus, & potentis illius auræ flatu, vt huiusmodi extinguat ignem, fumumq; dispergat, & cogitationem nostram expeditam reddat, ac volucere. Non potest enim quis omnino, nō potest tantis prægrauatus, atq; in terram defixus malis, ad cœlorum euolare fastigium. Et ideo studendum nobis est,

[Psal. 101. a
crarum li-
terarum]

[Psal. 101. a]

[dissoluta
corripuerit]

bis est, vt parati semper, & accincti iter hoc conficere possimus: imò nec sic quidem possibile est, nisi alis spiritus subuehamur. Si igitur mente leui & expedita, & spirituali opus est gratia, vt excelsum illud valeam⁹ ascendere: quum nihil horum, sed & omnia quotidie aduerfa contrahamus, & diabolico nos pondere opprimimus, quonã quãso pacto sursum volare poterimus, tam importabili onere depressi? Etenim si quis in quibusdam iustis stateris nostros velit cogitatus sistere, inter mille secularium sermonũ talenta vix centũ denarios spiritualiũ poterit inuenire verborũ, imò nec decẽ quidẽ obolos. An vero non turpe maximeq; ridiculum sit, res necessarias certasq; magna plerunq; parte, seruis quos habemus demãdare: ori vero quod propriũ nostrumq; possidemus, viliora quã macipis, nepe inutilia quãdã & superuãcua cõmittere: vtinã vero superuãcua tantũ, non etiam dãnosa & noxia, nihilq; profutura. Nam si nobis vtilia essent quã loquimur, etiam deo proculdubio verba nostri oris placeret. Nũc vero quãcunq; hostis antiquus suggerit, locutiones loquimur, tũ quidẽ ridentes ipsi, tum vero in aliorũ risum faceta aliqua & vrbana dicentes: & nunc quidẽ maledicta iaculantes, & cõtumelias: nunc vero mētientes, iurantes, peierates: & nunc quidẽ nolentes loqui, nũc vero multiloqua vanitate deliros omnes delirasq; superãtes, ea quã ad nos omnino nõ pertinent, absq; vlla in mediũ ratione proferimus. Quis enim vestrũ, respõdete, quãso, qui assistitis, vnũ, si exigatur, psalmũ potest memoriter ediscere, aut scripturarũ sacrarũ vllã aliã portionẽ? Nullus omnino est: nec tamẽ solum istud est malũ, sed quoniã ad spiritualia desides ac remissi, ad diabolica prõpti, igne ipsũ ardore superatis. Etenim si quis vos de theatralib⁹ Jali quid voluit interrogare canticis, & meretricios illos, fractosq; modulos audire: multos qui illa etiã diligentissimẽ didicerint, poterit inuenire, & qui ea eũ maxima etiã pronuncient voluptate. Sed est ne horũ criminũ tandẽ aliqua defensio? Non sum, inquit, ego monachus, vxorẽ habeo, & filios, & curã domus gero. Hoc enim est, quod omnia quasi vna quãdã peste corrumpit, quoniã lectiõne diuinarum scripturarum ad solos putatis monachos pertinere, cum multo magis vobis quã illis sit necessaria. Qui enim versantur in medio, & vulnera quotidie accipiunt, magis indigent medicamine. Itaq; multo est grauius atque deterius, rem superfluã esse legẽ dei putare, quã illam omnino nõ legere. Hãc enim verba sunt, quã de diabolica prorsus meditatione promuntur. Nõ audis Paulum loquẽtem: Quoniã ad correptionem nostrã hãc omnia scripta sunt? Tu vero euangelium etiam si illotis, vt aiunt, manibus cõtractare daretur, ne attingere quidẽ cupias: tãtũ abest, vt penitus penetrare iudices operã precium: itaq; sit vt sursum hodie deorsum omnia ferantur. Quod si discere cupis quãtus ex scripturis diuinis nascatur profectus, temetipsum diligẽter examina: qualis quidẽ efficiaris, cum psalmos audis, qualis item cum diabolicã cantilenam: & quemadmodũ quidẽ affici soleas, cũ in ecclesia steteris, quemadmodũ vero si federis in teatro, & videbis quã sit grãde istius anime, illiusq; discrimen licet vna semper in te anima sit: Idcirco enim Apostolus ait: Corruptunt mores bonos colloquia mala. Itaq; assidue potentib⁹ spiritus dei carminibus egemus. Etenim istud est quo irrationalibus prestantur animãtib; cum certẽ inferiores sint in ceteris. Hoc est enim nutrimentũ anime, hoc ornamentũ, hoc securitas: vt e regione, dei nõ audire verbũ, fames

atq; internecies. Dabo, inquit, eis, non famẽ panis, neq; sitim aquã, sed famem audiendi verbum dei. Quid igitur infelicis esse possit, quã vt quod deus in pœnã minatur, hoc tu iam spõte in caput tuũ attrahens corroges malũ, inferens animã tuã scruissimã famẽ, atque pestiferam, per quã miseriore illã cũctis omnino rebus efficias? Verbis enim nunc sanari illa solet, nunc corrumpi. Nam & sæpe in iram sermone succenditur, & ab ipso incedio alio rursus sermone restinguitur: & ad cõcupiscentiam sermo illam obscœnus inflamat, & ad pudicitiam verbum honestatis reducit. Si autem hoc facit sermo iste cõmunis, responde, quare tu scripturarum eloquia contemnas? Nam si admonitio sola tantum valet, quantò magis si etiam per spiritus sancti gratiam ipsa admonitio proferatur: Ex scripturis namq; diuinis sermo prolatus, ipso igne vehementius animã audientis accendit, atque in omnium illam preparat vsum bonorum. Sic etiã Paulus Corinthios, quos inflatos esse cognouerat, ac tumentes, castigatione sermonis reddidit mitiores. De quibus enim erubescere, seq; occultare potius debuerant, ob ea ipsa superbum quiddam sublimẽq; sapiebant: sed postquam Pauli epistolam susceperunt, audi quanta illorum sit facta mutatio, de qua ipse certẽ illis testimonium reddit magister: Hoc ipsum, inquit, secundum deũ contristari vos, quantam in vobis effecit sollicitudinem, imò defensionem, imò indignationem [imò timorem, imò desiderium,] imò æmulationem, imò vindictam. Ita ergo & seruos, & filios, & coniuges moderemur, & amicos: ita & de inimicis quoque amicos facere curemus. Sic etiã illi magni viri deoq; chari, facti sunt profecto meliores. Nam & David post peccatum, quoniã sermonem audiuit dei, ad salutarẽ illam pœnitentiam conuoluit. Et apostoli eodem pacto facti sunt tales, quales eos fuisse miramur: eodẽ pacto vniuersum illi mundum attraxerunt. Et quid, ais, lucri est, quando quis audit, & non accedit ad implenda, quã dicta sunt? non paruus est etiam ex ipso profectus auditu. Nam qui audit, & semetipsum reprehendet, sæpe & altius ingemiscet, & eo quãdoque perueniet, vt studeat etiam implere quod didicit. Qui vero nec q; peccauit intelligit, quãdo à peccatis recedit: quãdo seipse culpabit: quando etiã emendare conabitur? Non igitur contẽnamus scripturas audire diuinas. Hãc enim diabolicã inspirationis sunt, non sustinentis nos aspicere thesaurum, ne diuitias acquiramus. Propterea ille suadet, nihil omnino esse cõmodi diuinas audire leges, ne quando ex auditu sequi etiam videat actionem. Deprehendẽtes itaque hanc illius artem malignam, vndique nos muro scientiã muniamus, vt spiritualibus circũstipati armis, & ipsi permaneamus intacti, & caput deiciamus inimici: sicq; victoriã insignibus adornati, futurorũ gaudio potiamur honorum, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre, & sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

Homilia tertia ex cap. i.

Iber generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham, &c. Ecce iam tertia disputatio vertitur, & necdum à nobis sunt euangelij absoluta principia. Non frustra ergo prediximus, quoniã huiusmodi intellectuã natura multa cõtinet profunda. Agẽ vero hodie sequentia disseramus. Quid ergo nunc in quãstione versatur? Cuius videlicet rei gratia Ioseph in generationum catalogo ponatur, quã ad natiuitatem nihil conferat: & vnam quidẽ causam iam recensuimus,

diabolicis

Rom. 15. d

1. Cor. 15. d

indurati emollit.

2. Cor. 7. c

2. Reg. 11.

recensuimus, necesse vero & alteram magis arcanã illa priore magisq; abditam, edocere. Sed quã ea est? Noluit euangelista recenti adhuc tempore noui illius admirandiq; partus Iudais esse manifestũ, quod Christus natus fuisset ex virgine. Sed nemo quãsi de inusitata expositione turbetur. Neq; enim pprius noster hic sermo est, sed à nobis de patrũ, atque insigniũ viorũ traditione susceptus. Si enim ipse dominus multa in primis obũbrauit atque operuit, filium se hominis vocãs: nec illam quam cum patre possidet æqualitatẽ, vbique nobis ad liquidũ reuelauit: quid miraris si hoc quoq; interim textit, magnũ quiddam atque mirabile dispensando? Et quid nam hoc est mirabile, inquires? Vt scilicet & saluaretur virgo, & maligna suspicio pelleretur. Si enĩ ab initio Iudai ista audissent, lapidassent virginem indignẽ propter eam famã tractantes, & adulterij illam crimine condẽnassent. Qui enim etiam illis operibus, quorũ sæpe in veteri testamento exempla precesserant, manifesta impudentia repugnabant, nunc dæmonia efficiẽtem, dæmoniũ habere dicentes: nunc in sabbato signa facientem] quãsi dei aduersariũ iudicantes: cum certẽ liquido cõstaret sabbatum sine crimine frequenter solutũ: quid illi hoc audito dicere, [quid facere aliquid] dubitassent, tũc vtique omni occasione, quãquam nullam ille præbuisset, ad huius calumniam abuterentur? Si enim etiam post tot signa adhuc illum Ioseph filium nuncupabant, quo modo ante signa natum ex virgine credidissent? propterea igitur Ioseph in generationibus ponitur, virginemq; ducit. Nã si iste quotale vnquã audiuisset] vt quod factũ erat, verum esse suspiceret, admonitus ab angelo, admonitus reuelationibus somniorũ, & propheticis testimonio confirmatus: quando illi prauo animo, & corrupti, tamq; hostiliter Christo repugnantes, hanc opinionem probassent: Valde enim ipsos perturbasset res insolẽs & noua, & q; nunquã tale quicquã vel fando accepissent temporibus maiorũ suorum accidisse. Nam ille quidem qui eum dei filium semel credidisset, nihil de hoc possit ambigere: qui verò seductorem illum, deoq; putaret esse cõtrarium, quo modo non ex hoc scandalizaretur magis, atque ad suspiciõnẽ illam turpissimã duceretur? Propterea & apostoli inter initia euangelij prædicandi, non cõtinuò istud annunciant, sed fidẽ resurrectionis præcipuẽ inculcant, cuius iam in prioribus præcesserant exempla temporibus, etsi non per omnia fuisse doceantur æqualia: q; vero natus sit ex virgine, parumper occultant, sed nec ipsa quidem hoc mater temerẽ est ausa proferre. Itaque considera quid etiam ad ipsum loquatur: Ecce, inquit, ego & pater tuus quarebamus te. Ceterũ si hãc passim fuisset opinio vulgata, nequaquã illum David filium credidissent: q; si non putaretur, mala etiam hinc plurima nascerentur. Idcirco istud ne angeli quidẽ, nisi ipsi Ioseph tantũmodo loquũtur & Maria: euangelizãtes vero pastoribus, cum dominũ esse natum palã nuncient, quo tamen sit natus modo, prorsus occultãt. Cuius vero rei gratia cum meminisset Abraham, atque dixisset, quia genuerit Isaac, & Isaac Iacob, nec fratris eius mentionem facere curasset, ad Iacob veniens, nõ solum Iudam, sed etiam fratres eius annumerat: Quidã sanẽ propter malignitatẽ morum Esãũ & aliorum priorũ id factum esse voluerũt: ego vero istud omnino nõ dixerim. Si enim hoc obseruandũ putauit, qua ratione paulò post taliũ meminit feminarũ: Hic enim à contrario refulget dignitas Christi: non quia magnos progenitores habeat,

Ioan. 8. f
Matt. 12. a
& Ioã. 7. c
[sanctum]
[quũ vtique]
præteritum
omne tẽpus
ipsis suffragaretur, in quo nihil tale vnquã audiuisset]
Hic infra. c

Lucã 2. g

ac potentes, sed quia potius exiguos, ac viles. Sublimiũ quippe illa maxima gloria est, humiliari spontẽ submissius. Qua ergo de causa non meminit ceterorum: quia scilicet nihil habebant cum Isrãelitarũ genere cõmune, Saraceni & Hirmaelita, & Arabes, & quotquot sunt ex illorum patribus procreati. Propterea igitur illos quidem reticuit: festinat vero ad eos, ex quibus nascitur Christus, & vnde ppagatur populus Iudæorũ. Propter quod ait: Iacob autem genuit Iudam, & fratres eius. Hic iam Iudæorũ designatur genus. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Quid agis ò homo? quid nobis talis recordationẽ inferis hystoria, qua adulterium turpe cõtinetur? quid hoc vero rei est? quia si nudi tantũmodo hominis describeretur genus, meritò hãc reticuisset. Quia vero de incarnati mysterio scribimus dei, nõ modo nõ tacere ista, verũ ostẽtare debemus: ita subiiciẽtes oculis tam curã quam pro nobis gerit, quã potentiam. Venit enim non vt nostra fugeret opprobria, sed vt ea potius extingueret. Sicut enim admirabilis magis iudicatur, nõ quia mortuus tãtũ, verũ etiam quia crucifixus est: quãquã est certẽ res ista per se exprobratione plenissima: sed quantò magis exprobrabile istud est, tantò magis illum ostẽdit de misericordia gloriosum: Sic etiam in generatione illius dici potest, quod nõ solum, quia suscepit carnem, & homo factus est, admiratione sit dignus: sed quia etiam tales progenitores habere dignatus est, nihil ob nostra mala erubescens. Idq; ex ipsis nascendi primordiis ostendit, quã nil hũc pudeat omnino eorum quã nostra sunt: per ista proculdubio docens, vt nos quoque nunquam erubescamus de vicij parentum: sed vnũ quãramus illud, nempe virtutem: nam qui illam fuerit consecutus, etiam si alienigenam habeat matrem, etiam si fornicatione pollutam, vel quolibet eiusmodi dedecore sordidatã, nihil tamen de eius aut vilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quod si fornicatorẽ ipsum ad meliora conuersum, nequaquã prior vita commaculat: multo magis e meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentũ suorum non decoloratur opprobriis. Neq; vero, vt tantũmodo nos doceret hoc fecit, sed etiã vt reprimeret Iudæorum tumorem. Quia enim illius nobilitatis, quã ad animã pertinet, insignia negligebant, nimiumq; insolenter de Abraham stirpe gloriabantur, virtutem parentũ defensionem suorum rati esse viciorum: idcirco in ipso euangelij principio docet, nõ alienis, sed propriis esse gloriandũ virtutibus. Simul etiam illud agit, vt ostendat omnes, ipsos quoq; progenitores eorum subditos esse peccatis. Siquidẽ patriarcha eorũ ipse ille, à quo nomen accipiunt, non exiguum aliquod legitur admisisse delictum. Viget enim Thamar fornicationem eius acufans. David quoq; Salomonẽ ex muliere, quã illi fuerat adulterio iunctã, suscepit. Quod si à magnis illis custodita lex non est, multo potius à minoribus. Si ergo nõ est impleta lex, omnes vtique peccauerunt, & necessaria facta est Christi præsentia. Propterea igitur & duodecim patriarcharum intulit mentionem, vt hinc quoque humiliaret immodicã de progenitorum nobilitate iactantiã. Multi enim eorum ex ancillis matribus nati sunt, nec tamen differentia parentum fecit differentia filiorum. Siquidem illi omnes similiter & patriarchã, & tribuũ principes extiterunt: priuilegium enim ecclesiã ista iam designabat æqualitas. Hãc quippe nostrã nobilitatis est prærogatiua, cuius olim figura præcesserat, vt siue seruus sit aliquis, siue nobilis, nihil huic plus minusve accedat. Sola enim hic re-

imperium, cum patre & sancto spiritu, in sempiterna se- cula seculorum, Amen.

Homilia quarta ex cap. primo.

Mnes igitur generationes ab Abraham vsque ad Da- uid, generationes quatuordecim: & a David vsque ad transmigracionem Babylonis, generationes quatuordecim: & a transmigracione Babylonis vsque ad Christum, ge- nerationes quatuordecim.

Omnem ab Abraham vsque ad Christum generationum seriem tres in partes Euange- lista diuisit: ostendens quod nec commutatis quidem disciplinæ modis, ille vnquam populus sit melior effe- ctus: sed siue aristocratia, siue regno, siue oligarchiæ pa- reret, in eadē tamen morū prauitate permaneret: & ne- que cum ducum, neq; cum regum, neq; cum sacerdotū potestate regeretur, ad studium virtutis accesserit. Quā- nam igitur ratione suadente, tres pariter reges in me- dia generationum parte præterit: in vltima verò cum duodecim solūmodo posuisset generationes, quatuor- decim eas esse memorat? Prius quidē illud vobis potius inquirendum relinquo: neq; enim omnia exposita atq; absoluta debetis accipere, ne vobis ex nostro nascatur labore desidia. Alterum verò ipsi expedire tentabimus. Mihi enim videtur hoc loco etiam captiuitatis tempus in generationum ordine collocare: sed & ipse Christus vnus numerum generationis implere, vt quem ex om- ni parte nobis coniungit. Bene autem etiam captiuitatis Babylonicæ recordatur, vt scilicet doceat, populum Iudæorum ne illa quidem castigatione correctum, mo- disque omnibus necessarium fuisse Christi præsentiam. Marcus verò alium scribendi ordinē tenuit: nec enim generationes quibus Christum annumeret, explicuit: quin etiam reliqua narrando, maximo perstrinxit cun- cta compendio. Ego igitur existimo, primum omnium Matthæum Euangelium edidisse: propter quod etiam generationum catalogum diligenter enumerat, & ple- nē cuncta atque instanter exequitur. Marcus autem cō- pendiosa post illum cucurrit via, vtpote qui iam ab alio dicta & manifestata replicaret. Lucas sanē non modo dixit generationum catalogum, verum etiam pluri- bus eum textit extendendo nominibus: quippe qui Mat- thæi scriptione præuentus, amplius aliquid docere nos studeat. Suum enim quisque probē est imitatus magi- strum. Marcus quidem Petrum, verborū parcitate gau- dentem: Lucas verò Paulum, flumium copiam vber- tate loquendi superantem. Cur verò Matthæus in ipso sermonis exordio non dixit quod prophetæ solebant, Visio quam vidi: vel, sermo qui ad me factus est? Quia illis scribebat profectō, qui cum bona omnia voluntate susciperent, quique plurimum ab illius autoritate penderent: quin etiam facta per ipsum sæpe miracula testimonium dictis ferebāt: & hi quibus Euangeliū con- debatur erant in fidei ratione firmissimi. Sub prophe- tis autem, nec tanta erat multitudo signorum, per quam eorum merita lucerent, & maxima tunc pseudoprophe- tarum increbuerat turba, quibus etiam promptius Iudæorum populus obedire consueuerat. Propter quod necessaria tunc erat prophetis formula ista principij. Si verò aliquando etiam signa facta esse referuntur, occa- sione facta sunt gentium Barbararum, vt multi ex eis profelytorum numero iungerentur, & vt opportuno in tempore diuinæ maiestatis insigne claresceret, ne sci- licet dei populum aduersarij subiugantes, potentia deo- rum suorum vicisse se crederent. Idcirco enim & in Aeg- ypto signa facta sunt, vnde cum Israëlitico exercitu magna illius populi profecta est multitudo: & postea in

A Babylone, & in fornacis ignibus, & interpretationibus somniorum maxima effulserunt miracula. Copiosus verò signa micuerunt, cum essent in eremo a cunctis genti- bus omnino separati. Verum his non vti que rariora etiam tempore nostræ vocationis ostensa sunt. Nā tum quoque cum primū Euangelio coruscante, vel Iudæi vel gentes ad veritatem ab errore transirent, plurima eos & maxima miracula prouocabant, quæ certē non ante cessarunt, quā anuunciata in Christum fides to- to diffusa orbe regnaret. Quod si etiam post eremum facta sunt, pauca illa fuerunt, & rara: vt cum sol a suo cursu destitit, vel cum etiam retrorsum cucurrit: nec no- stra quidem, si recordemur, ætate miracula defuerunt. Siquidem sub principe Iuliano, qui omnes impietate su- perauit, signa frequenter ostensa sunt. Iudæis enim tem- plum Hierosolymis reādicare cupientibus, de funda- mentis ignis exiliens, a cœpta illos ædificatione deter- ruit. Et cum idem prophanus sacrata deo vasa temeran- do, ebrietatem suæ mentis ostendit, quæstor regalis ara- rij per mediū repentē disruptus est. Tunc etiam eiusdem regis auunculus, nomnis quoque illi communiōe con- iunctus, vermibus exesus interiit: quando fontes quoq; [largorum prius fluminū more manantes] pollutis per sacrificia regionibus aruerunt. Tunc etiam intolerabi- lis fames toto prorsus orbe cum impio rege dominata est. Quis neget signa hæc fuisse manifesta? Mos siqui- dem dei est iste, vt cum mala ad cumulum suum vene- rint, cūmque viderit grauior & suos affligi, & aduersa- rios tyrannide quadam contra se impietatis extolli, vel potius mentis ebrietate bacchari, tūc diuinitatis suæ po- tentiam per signa declaret. Quod etiam propter Iudæos in Babylone legitur implese. Quod verò non frustra, nec absq; certa ratione omnino tres in partes progeni- tores Christi Euāgelista diuiserit, ex his quæ dicta sunt, perspicuum est. Diligenter itaq; perpende, & vnde ipse generationū numerus incipiat, & vbi finiat: ab Abrahā nimirum vsq; ad Dauid, & a Dauid vsq; ad trāsmigra- tionem Babylonis, ab hac verò vsq; ad ipsum peruenit Christum. Nam in ipso exordio duos coniunctē posuit, Dauid scilicet & Abraham. Ac rursus per ordinem di- gerendo, Iesu nihilominus loco vtrunque memorauit. Siquidem, vt antē iam diximus, ad ipsos specialiter fue- rāt factæ promissiones. Cur autē sicut Babyloniæ capti- uitatis meminit, non etiā descensus in Aegyptū? Quia hos non timebant, Babylonios verò audire sine timore non poterant: & quod illud quidem esset antiquū, hoc verò recens, atque oculis semper occurrens: & illuc qui- dem non propter peccata abducti fuerant, huc verò ob scelera translati. Quod si quis nominū interpretationē discutere conetur, maximas in his quoque diuinitas sen- suum latere mirabitur, & non parum ad intelligentiam noui proficere testamenti, vt in ipso Abraham, vt in Ia- cob, vt in Salomone, vt in Zorobabel. Nō enim ocio- sē, nec vacuē, hæc illis nomina reperimus imposita. Sed, ne longius protrahendo sermonem, molestiam vobis inferre videamur, relinquentes ista, ad magis necessariā transeamus. Cū igitur progenitores nominasset om- nes, & vsque ad Ioseph enumerationem venisset, non tamen in eo fuit stare contentus: sed addidit, virum Mariæ: proculdubio declarans, propter illā istum quo- que generationum catalogo comprehensum. Dein- de ne cum audires, virum Mariæ, communi putares lege naturæ natum esse: considera quemadmodum id quod secus poterat intelligi, sequenti statim narratio- ne correxit. Audisti virum, inquit, audisti matrem, au- disti

Iosue 10. c. 4. Reg. 20. b. Iulianus.

Gen. 49. b Dan. 9. f g

Gen. 19. c d

disti quoque puero nomen impositū: audi itaque nunc etiam generationis modum. Iesu Christi autem generatio secreta. Responde quæso, super qua generatione nunc differas: quāquam iam id ipsum ex parte indicasse vi- dearis, progenitores superius nominando. Sed volo, inquit, modū ipsum generationis exponere. Vides cer- te quemadmodū auditoris animū suscitavit, nam tan- quam nouum quiddā dicturus esset, promittit se modū quoque explicaturum. Sed considera, quæso, dictorum admirabilem consequentiam. Neque enim continuō ad ostendendam generationē eius accessit, sed in pri- mis quotus ab Abraham, quotus a Dauid, quotq; gene- rationum gradibus a transmigracione Babylonis di- staret edocuit: per quod studiosum auditorem ad tem- porum supputationem remisit: ostendens quod ille sit Christus, qui a prophetis est prædicatus. Cū enim ge- nerationum numerum percurreris, & didiceris a tem- pore ipsum esse qui porrō antē promissus est, facilē sus- cipies & miraculum quod in generatione eius imple- tum est. Quia enim magnū quid locuturus erat, atque mirabile, quod scilicet natus esset ex virgine: prius quā tempus noter, obumbrat mysterium, virum Mariæ no- minando: quin & generationis seriē interfecat, & præ- terea annos enumerat, admonēs auditorem, quod hic ille sit quē patriarcha Iacob promisit, deficientibus ex Iuda principibus affuturum, quem etiam Daniel pro- pheta post multas illas annorum hebdomadas ventu- rum esse prædixit. Quod si aliquis illos hebdomadis annos, qui Danieli ab angelo numerati, atque prædicti sunt, ab instauratione Hierusalem voluerit supputare, & ad ipsum vsq; Christum numerando descendere: vi- debit hos annos illis, qui a Daniele signati sunt, cōue- nire. Quo modo igitur natus est? Cum esset, inquit, desponsata mater eius Maria. Non dixit, virgo: sed simplici- ter, mater: vt sermo nihil in primis noui afferens, absq; difficultate caperetur. Propter quod prius præparans auditorē, quasi ad aliquid eorum quæ ex more veniunt, audiendum, & hac eum interim tibi expectatione de- uinciens, tunc demū infert, quod iure omnes queant & de nouitate rei, & de maiestate mirari, dicens, Priusquā conuenirent inuenta est in vtero habens de spiritu sancto. Non dixit, priusquam in sponsi adduceretur domum: intus enim iam erat. Hunc quippe morem plerūque tenebat antiquitas, vt sponsa in sponforum domibus haberentur: Quod nunc quoque fieri interdū videmus. Sed & generi Loth apud socerū leguntur habitasse, cum spon- sis nondum sibi copulatis lege coniugij: sic habitabat etiam Maria cum sponso. Et cuius tandē rei gratia non antequam sponderetur, virgo concepit? vt videlicet, quod inter ipsa quoque initia significauimus, mysteriū interim quali obumbratū lateret, & vt virgo omnem prorsus occasionē malignæ suspicionis effugeret. Quā- do enim ille qui præcipuo zelo posset ardere, cernitur non solum non abiicere sponsam, nec eam ignominia notare, sed etiam recipere in consortium, & inseruire post conceptionem: profectō manifestū est, quod nisi aperte nosset ex operatione sancti spiritus illum exti- tisse conceptum, nunquam vel apud se illam retinuis- set, vel ei in omnibus quorum indiguit ministrasset. Satis autem propriē posuit, Inuenta est in vtero habens. Inuenta est, inquit: quo sermone res quæ contra con- suetudinem, & præter omnem spem expectationemq; proueniunt, notare consueuimus. Nequaquam igitur euageris vterius, nec supra ea quæ dicta sunt, hinc quic- quam requiras, neque dicas: At quo modo spiritus ex Tomus secundus.

virgine istud operatus est? Si enim, etiam cum solen- ni homines formantur more nature, impossibile est ta- men modum formationis edicere: quo nam istud pa- cto, spiritu sancto inusitate atque ineffabiliter operan- te, eloqui aliquando poterimus? Ne enim tu Euangeli- stam importuna sapius inquisitione pulsares, nēve illi molestiam parares sapius sciscitando, dixit quis mira- bile istud effecerit, seq; a cunctis pariter quæstionibus compendio liberavit. Nihil enim, inquit, noui amplius, quā a sancto spiritu factum esse quod natum est. Erubescant hoc loco, & confundantur omnes qui superio- rem illam generationem temeraria curiositate riman- tur. Si enim istam quæ mille celebrata testibus, & ex multis est prædicata temporibus, quæ oculis inspecta, manibusq; contrectata est, interpretari tamen nullus potest: quem cumulum non excedunt furoris, qui ines- fabilem illam generationē dei humanis vel cogitatio- nibus inuestigari putant, vel vocibus indicari? Non enim Gabriel archangelus, non Euangelista Matthæus amplius quippiam significare potuerunt, nisi tantūmo- do quod esset ex spiritu. Qualiter verò ex spiritu, & quo nam modo, horum certē nullus exposuit: neque enim erat omnino possibile: neq; enim existimes, cūm ex spiritu conceptum audiueris, continuō etiam omnia te didicisse. Etenim adhuc multa nescimus, & etiam si illud perceperimus. Cuius generis est, in vtero qui sit, qui est infinitus: quemadmodum qui cuncta continet, a muliere gestetur: quemadmodū pariat virgo, & ma- neat virgo, quemadmodū templum illud dic mihi, for- mauerit spiritus, quemadmodū non totam carnem ex matre suscepit, sed partem huius, eamque auxerit & figurauerit. Nā quod ex virginis carne processerit, de- monstrauit ille qui dixit: quod enim in ea natū est. Et beatus Paulus: Factum, inquit, ex muliere, factū sub Ie- ge: os quodam modo obstruens impiorum, qui dicunt quod tanquā per quendam canalem, Christus transie- rit per Mariam. Si enim ita res se haberet, quid ei opus fuisset vtero virginis: si ita est, nihil ei nobisq; commu- ne est. Alia igitur illa caro est, non tex nostræ commu- nione naturæ. Quem ad modum ergo de radice Iesse processit: quem ad modum virga, quem ad modū flos, quem ad modum filius hominis: quem ad modum ma- ter est Maria: quem ad modum ex Dauid factus est se- mine: quem ad modum formam serui dominus accepit, quem ad modum verbum caro factum est: quem ad modum ad Romanos Apostolus ait: Ex quibus Chri- stus secundum carnem, qui est super omnia deus: Quo- niam igitur ex nobis, id est, ex nostra sit omnino na- tura, & ex vtero virginali: & per ista quæ diximus, & per alia plura monstratur: at quo modo, non item. No- li igitur tu quicquā vterius inquirere, sed suscipe quod reuelatum est, & noli curiose indagare quod tacitū est. Ioseph autem cum esset iustus, & nollet eam traducere (inquit) con- natus est oculis dimittere eam. Postquā dixit, quod esset ex spiritu sancto, & absque vlla mixtione sexuum: sermo- nem suum etiam aliunde cōfirmat. Ne enim aliquis dice- ret: & vnde hoc potest esse manifestum? quis vidit? quis audiuit aliquando tale aliquid contigisse: neque putares discipulum, quasi gratificatum magistro, ista confingere: introducit Ioseph ex his quæ passus est, fi- dem dictis per cuncta facientem, vt plane hinc dicere Euangelista videatur: Si non credis mihi, & testimo- nium tibi meum fortē suspectū est: crede igitur vel ma- rito. Ioseph enim vir eius, inquit, cum esset iustus. Iustū hīc, in omni virtute dicit esse perfectum. Est enim iu- b sticia

Galat. 4. 4

1. Thim. 2. 13

Rom. 9. 4

sticia specialis quaedam, & ex parte iusticia, auariciae uicio non teneri: est uero iusticia altera generalis, quae ex cunctis omnino perficitur: iuxta quem praecipue modum scriptura solet appellare iusticiam: ut cum dicit, homo iustus, uerax. & rursus: Erant iusti ambo in conspectu dei. Cum igitur esset iustus: hoc est, frugi bonusque uir: uoluit occulte dimittere eam. Propterea uero Euangelista dixit, quid iusto illi acciderit ante noticiam, ut nequaquam de his quae post noticiam rei sunt facta, dubitares. Et certe si Maria talis fuisset, qualem illam suspicio fingeat, non modo publicari meruerat, uerumetiam ex legis autoritate, puniri: sed Ioseph non solum maius, uerum id quoque quod erat minus, pariter indulgit, neque pudorem. Non enim tantum eam damnare noluit, sed ne publicare quidem. Vidisti nempe uirum sublimiter philosophantem, & tyrannicae illius affectionis immunem. Nostis enim, profecto nostis, quam impotens res sit zelotypia. Propter quod ille bene huius rei non ignarus, aiebat: Plenus est enim zelo furor uiri eius: non parcat in die uindictae. Et rursus idem: Durus, inquit, est sicut infernus zelus. Et nos quidem plerosque nouimus uelle animam potius amittere, quam in tormentu zeli, atque huiusmodi suspicionis incidere. Quamquam hic quae tande diceretur esse suspicio, ubi ipse ueri tumor uidebatur factu arguere: sed tamē ita erat ille uir ab huiusmodi passione nudus ac liber, ut ne in minimis quidem uirgini uellet inferre maesticiam. Quia ergo & apud se illam retinere iniquum putabat, publicare uero, atque in iudicium trahere, nihil esse aliud quam in mortem trahere uidebat: neutrum horum facit, sed adhuc sub lege uiuens, supra legem philosophatur. Si quidem aduentante iam gratia, multa sublimioris disciplinae documenta fulgere oportebat. Ut enim sol nondum radiis ostensis, eminus tamen splendore suo maximam partem orbis illuminat: ita & Christus ex uero uirginis iam iamque progressurus, uniuerso orbi, etiam priusquam oriretur, illuxit. Denique ante illum quoque uirginis beatae partum, & prophetae in spiritu tripudiabant, & mulieres in spiritu praedicebant futura, & Ioannes nondum claustra egressus ueri, gaudia sua tradebat & matri. Propterea igitur & Ioseph tanta philosophiam mentis ostendit. Neque enim aut in iudicium tradidit sponsam, aut ipse saltem ei manifestum ueri exprobrauit tumorem, sed tantummodo a se illam separare conatus est. Cum in his ergo omne negocium uerteretur, atque in summa res difficultate consisteret, aduenit repente angelus, qui omnia simul maesta & aduersa dissolueret. Inquisitione uero dignum uidetur, cur non priusquam uir tale consilium ceperit, sed ubi hoc animo ille uersauit, tunc iste id quod acciderat, indicauerit. *Hac, inquit, eo cogitante, ecce angelus domini uenit.* Et certe uirgini ante conceptum denunciatur quod futurum est: quod quidem ipsum non effugit quaestionem. Nam & si angelus non dixit uiro, qua tamen ratione id uirgo celauit? quae enim & ab angelo audierat, & uirum turbatum uidebat, cur eam difficultate sermone non abstulit? Quanam ergo ratione non antequam turbaretur, haec ei angelus reuelauit? Oportet enim ut quae prius proposita sunt, priora soluatur. Cur hoc, inquam, angelus ante non dixit? ne scilicet Ioseph de rei nouitate dubitaret, & tale quid forsitan pateretur, quale Zachariam legimus pertulisse. Facile quippe est credere uerum esse quod dicitur, quando iam res ipsa oculis offertur: antequam uero incipiat fieri quod pro-

Luc. 1. 4.

Prout. 6. d.

Cantic. 8.

[in ipsa uice saliebat]

Luca 1. 6.

missum est, laboriose prorsus dicta, & praesertim iniustata creduntur. Propterea istud nec angelus indicauit, & uirgo id quod & audierat & sentiebat, abscondit. Neque enim sibi uillo modo a sponso credendum putauit, si ad eum rem nimis nouam, suspectamque deferret, quinimmo magis eum in iram credidit conuertendum, si quasi crimen admissum hoc uideretur obumbrare figmento. Si enim etiam ipsa uirgo, cui tanta erat gratia conferenda, aliquid tamen patitur humanum, & dicit: Quo modo istud erit, quoniam uirum non cognosco? Quanto magis ille dubitasset, maxime cum id audiret ab uxore suspecta. Idcirco ei de hac re uirgo quidem ipsa nil loquitur, angelus uero tempore aduenit congruente. Et cuius iniquis, rei gratia non id ipsum custodiuit in uirgine, ut ad illam quoque post conceptum ueniret? Ne scilicet stupentis ac uerecundantis animum anxietas, maesticiaeque consumeret. Valde enim fieri potuit, ut tanti ignara secreti, aliquid de se crudele decerneret: & quantum honestatis amans, tantum fama turpis intolerans, uel ad laqueum subito, uel ad gladium conuolaret. Erat enim illa uirgo per cuncta mirabilis, cuius uirtutem Euangelista Lucas declarans, refert: quod cum ab angelo uerba satis honorifica salutationis audisset, non semetipsam continuo, ut fit, in gaudium relaxauit, nec nimis credula noua dicta suscepit: sed honesta ac decenti trepidatione permota, cuiusmodi esset saluatio illa quaesiuit. Uirgo igitur tanti & pudoris & ponderis, uel exanimari maerore potuisset, si tam grande sibi imminere cogitasset opprobrium: cum praesertim neminem sibi quamlibet multa dicenti crediturum putaret, quod ille conceptus, qui de coniugio non erat, non de adulterio contigisset. Ne igitur ista sequerentur, uenit angelus ante conceptum. Oportebat quippe imperturbatum illum esse uerum, quem hominum ingressurus erat creator. Decebat illam profecto animam ab omni esse immunem cogitationum tumultu, quae tanti electa est ministra mysterij. Propterea uirgini quidem ante conceptum, uiro autem ipso iam instantis partus tempore nunciatur. Quod plerique parum intelligentes, ad Euangelistarum discrepantiam retulerunt, quasi scilicet Lucas Mariae, Matthaeus uero Ioseph asserat nunciatum: ignorantem profecto utrunque id esse consequenter effectum, quod per omnem hanc historiam obseruare nos conuenit, ut una hac regula multa, in quibus uidentur Euangelistae dissonare, socientur. Venit itaque angelus ad Ioseph satis anxium, satisque turbatum. Nam & propter illa quae diximus, & ut magis iusti uiri philosophia claresceret, dilata est praesentia nunciantis. Aduenit autem cum res ipsa iam esset implenda. *Hac autem eo cogitante, ecce angelus domini in somnis apparuit ei.* Consideras certe modestiam, ac maturitatem uiri: non modo non puniuit aliunde grauidam, sed nec cuiquam maeroris sui causam rexit, ne illi quidem ipsi de qua eum suspicio mordebat: sed secum ipse cogitationum suarum fluctibus aestuando, ab ipsa etiam uirgine studuit abscondere tanti causam doloris. Neque enim dixit expellere eam de domo uoluit, sed a se tacite dimittere. Tam mansuetus ille uir erat, tamque moderatus. *Hac ergo eo cogitante, in somnis apparuit ei angelus.* Cur in somnis, & non potius aperte, sicut & pastoribus, & Zachariae apparuerat, & uirgini? Quia scilicet erat uir prorsus fidelis, & manifestiori reuelatione non indigens. Nam uirgo quidem, quippe cui tam & noua nunciaretur, & magna, multoque maiora, quam Zachariae suc-

[inopinata uisionem]

riae fuerant nunciata, & ante rem ipsam doceri debuit, & per sapientissimam reuelationem doceri. Pastores quoque tanto debuerunt instrui manifestius, quanto magis ab eiusmodi eruditione per agreste erant uitam remoti. Hic uero post ueri indubitatum tumorem, cum iam maerore animi, & maligna suspitione tabesceret, & ad expectationem iam iamque meliorem aliqua optaret ratione transferri: hoc iam erat in animo, ut si forte appareret quispiam, qui merentem in uiam spei latioris induceret, & facile reuelationem susciperet, & libenter. Et idcirco postquam suspitione cruciatus est, uisionem recreatur: ut hoc ipsum quod post suspitionem docetur, ea quae dicuntur uera esse demonstrat. Cum enim quod nulli fuerat ipse confessus, sed inclusum tantummodo mente uolebat, id etiam loquente sibi angelo recognoscit, certissimum & absque ulla ambiguitate prorsus documentum est, quod a deo ad illum missus aduenit. Ipsi enim est solummodo, cordis arcana prospicere. Considera igitur quanta in hac dilatione compleantur. Nam & admiranda uiri philosophia monstratur, & expectata opportunitas temporis ad fidei proficit firmitatem, & historiae ueritas insuspecta seruetur: quae ostendit iustum uirum ea esse perpeffum, quae illum pati consequentia rerum ipsa cogebat. Quemadmodum igitur angelus ei fidem suggerit ambigenti, audi, atque mirare quanta in hoc philosophia sermone respiciat. Cum enim uenisset, dixit ad eum: *Ioseph, fili David, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.* Principio satis necessarium David intulit mentionem, unde utique Ioseph Christum didicerat nasciturum: deinde tum non sinit eum conturbatione vexari, dum nomine progenitoris ingestio, illius eum promissionis admonet, quae ad omne facta est genus Iudaorum. Caterum cuius rei gratia David eum filium nuncuparet ostendens: Noli, inquit, timere. Et certe alicubi deus non idem facit, sed regem quodam de muliere secus quam oportuerat cogitante, castigatorio sermone utitur, & comminationis plenissimo, cum tamen ibi quoque ignorantia excusaret admissum. Neque enim sciens ille Saram alij copulatam in usum uxoris acceperat, & tamen acrius eum increpauit: hic uero multo mitius agitur, ac lenius: quippe ubi & maximarum rerum dispensatio continetur, & ingens inter uirum utrunque discrimen est. Propter quod nequaquam huiusmodi cogitatio correptionis indignum. Dicendo enim, noli timere: proculdubio eum demonstrat timuisse, ne scilicet offenderet dominum si adultera copuletur. Per quod ostenditur, quia nisi hic intercessisset metus, nec ille de eius dimissione aliquid cogitasset. Ex his igitur omnibus illud profecto declarat, quod dei ad Ioseph uenit missus imperio, cuncta quae cogitauit, quaeque perpeffus est in animo in medium proferendo. Nec uero nomen uirginis memorasse contentus, addidit coniugem, haud ita uocaturus si corrupta fuisset. Coniugis autem nomine sponsam intellexit, sicut eos quoque qui adhuc sponsi sunt, generos appellare scriptura consueuit. Quid autem est, accipere? Domini profecto retinere. Iam enim illam mente dimiserat: sed dimissam, inquit, retineas, quam deus tibi copulat non parentes: copulat uero non in foedus solenne coniugij, sed in consortium communis habitaculi, & copulat per tuae uocis officium. Sicut enim illam postea commendat Christus ipse discipulo, ita etiam nunc angelus sponso, solatium tantummodo eius habituram absque foedere nuptiarum. Deinde etiam rem ipsam

Gene. 12. d. & 20. d.

1. an. 19. d.

inuolucro uerborum tegens, de maligna quidem suspitione tacuit: honestius autem, multoque dignius causa partus exposita, suspitionem quoque prorsus restinxit: ostendens quod propter quod solum sponsam, & secum habere metuebat, & a se dimittere cogitabat, ob hoc ipsum magis illam accipere debeat, secumque retinere, si in coepta uelit permanere iusticia, per quod affatim trepidationem eius maesticiamque dissoluit. Non modo, inquit, illicito non est uiolata complexu, uerumetiam supra naturam morumque foecunda est. Noli igitur de tam felici partu sponsam attrahere maerorem, immo uero in maiorem prorumpere leticiam. *Quod enim in ea natum est, de spiritu sancto est.* Nouum dictum atque mirabile, & humanis cogitationibus supereminens, supra leges uadens omnino natura: Quo nam igitur modo haec ille uir crederet, qui nihil prius tale sermone conceperat? Ex eorum quae iam peracta erant reuelatione. Idcirco enim omnia quae caelabatur in eius animo, angelus reuelauit: memorando certe quae patiebatur, quae uerebatur, quaeque etiam meditabatur efficere: ut cum cognouisset ista, etiam illa susciperet. Neque uero de praecedentibus solum ad fidem ducit ambiguum, uerumetiam de futuris. *Pariet enim, inquit, filium, & uocabis nomen eius Iesum.* Non enim quia ex spiritu sancto est, idcirco te a ministerio tantae existimes dispensationis extraneum. Nam etsi nihil habeas in hac generatione commune (uirgo quippe permansit intacta) tamen quod est proprium patris, quodque nihil infuscat uirginis dignitatem, hoc tibi facile concedo, ut scilicet nato nomen imponas: tu enim illum primum uocabis. Quamquam enim non sit filius tuus iste qui nascitur, tu tamen curam erga illum, & sollicitudinem ostendes parentis: & propterea te illi ab ipsa statim nominis impositione coniungo. Deinde ne quis illum ex hoc patre esse suspicaretur, audi quam cautē, quamque sollicitē ea quae sequuntur, addiderit. *Pariet, inquit, filium.* Non dixit, pariet tibi: sed posuit illud indefinitum & suspensum. Non enim illi, sed uniuerso prorsus orbi peperit Christum. Propterea & nomen eius de caelo angelum detulisse Euangelista memorauit, ut hinc quoque ostenderet illum mirabilem esse partum, quo eius nomen ad Ioseph, & per angelum, & a deo missum doceret. Nam & ipsum uocabulum non inaniter positum est, quod certe mille continet thesauros bonorum. Propter quod illud etiam angelus interpretatur, bonis merentem spebus animando, & hoc quoque illum modo ad credendum quod loquitur, inuitat. Facile nanque sollicitamur ad prospera, & promptius fidem accommodamus secundis. Cum igitur ex omnibus construxisset fidem, a praecedentibus, a praesentibus, a futuris, ab honore eius quem promiserat nasciturum, introduxit opportunē etiam prophetam his omnibus calculum suum addentem. Priusquam uero eius testimonium citet, singularia per ipsum bona uniuerso orbi conferenda praenunciat. Quanam igitur ista sunt? Remissio scilicet, interitusque peccati. *Ipsa enim, inquit, saluum faciet populum suum a peccatis eorum.* Hic quoque beneficii nouitas indicatur. Non enim a bello uisibili, neque a gladio barbarorum: sed quod his longe maius est, a peccato suo populum suum nunciat liberandum: quod praestare nulli fuit hominum aliquando possibile. Et cuius, inquit, rei gratia quasi signate populum suum dixit, & non etiam omnes gentes pariter nominauit? Ne scilicet de iniustato nuncio scrupulum pateretur auditor, quan-

[eo q. deus calitus demiserit per angelum eius nomen, & per Ioseph]

quam rectè hæc percepturo etiam gentes designantur. **A** Populus enim Christi non tantum natio Iudæorū est, sed omnes quoque qui ad eum veniunt, eiusq; donantur agnitione. Considera verò quemadmodum nobis ipsam etiam Christi patefecerit dignitatem, populū eius appellans, quem per ipsum à peccatis dicit esse saluandum. Nihil enim hoc aliud est, quàm ostendere dei filium esse qui nascitur, nec se de aliquo homine rege hunc proferre sermonem. Neque enim potest peccata dimittere, nisi solummodo diuina natura. Tanta igitur cœlestis muneris liberalitate donati, cuncta omnino faciamus, ne tam grādibus beneficiis irrogemus iniuriā. Si enim etiam antequam hæc caperemus dona, merebamur tamēn propter peccata puniri, quanto magis postquam tam ineffabilia sumus beneficia consecuti? Et hoc non frustra, nec absque certa nunc ratione commemoro: sed quòd video plerosque desidiosius post acceptum baptismatis viuere sacramentum, quàm eos qui nondum sunt illo mysterio consecrati. In plurimis enim nulla omnino signa Christianæ inuenio disciplinæ. Ideoq; non in publicis locis atque communibus, non in ipsius ecclesiæ conciliabulis facilè reperias, per quod inter fidelem infidelēque distinguas. Solo enim hoc celebrandi mysterij tempore dignosci potest, cum videlicet alios excludi videris, alios verò intus teneri. Oportebat autem vniuscuiusque fidem non locis, sed moribus indicari. Nam secularium quidem decora dignitatum, consequenter ab extrinsecus positiscernuntur insignibus: nostra verò intelligi oportet ex mentibus. Fidelis enim non modo à communionemysterij, verumetiam de nouitate vitæ debet agnosci. Fidelem enim sal esse cōuenit, & luminare mundi. Sin verò ne tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem factorēque detergas, quibus te indicias ego fidelem potero agnoscere? An quia sacriatiquas fontis ingressus es? At hoc ipsum quod datum tibi fuerat ad salutem, sit tibi grauioris causa supplicij. Honoris siquidē magnitudo his qui non dignè viuunt honore, cumulus incipit esse pœnarum. Igitur fidelem non ab his tantum quæ accepit à deo, verumetiam ab his quæ obtulerit ipse deo, conuenit resurgere, & vndique esse notum atque manifestum, & ab incessu, & ab aspectu, & à veste, & à voce. Et hæc dixerim, non vt nosmetipsos ad ostentationem nostri, sed ad edificationem inspicientium nos vtique aptemus. Nunc verò vnde cūque volueris te dignoscere, inuenio te à contrariis publicari. Si te ex loco scire curaueris, proculdubio in circo te theatrorq; prospiciam, totos prorsus dies in vanissimis illis cœtibus exigentem, vel in foro corruptis hominibus pestiferisque coniunctum. Sin verò ex ipsis motibus corporis noticiam tui habere quæsiueris, videbo te horretibus cachinnis, & foedissima iucunditate resolutum, vt fluxam quandā perditamque metricem. Sin autem te à veste considerem, nihil te à scenico habitu distare cognoscam. Iam si te volueris à comitibus addiscere, inueniam te adulatoribus stipatum, atque parasitis. Si à sermone, nihil te audiam omnino sanum, nihil serium, quòdque ad disciplinam nostram spectet, loquentem. Si à cibo, maior hinc profectò materia accusationis orietur. Vnde igitur, respòde mihi, fidelem te esse potero cognoscere; cum omnia ista quæ diximus, contrariam de te ferant sententiam, teque apertissimè infidelem esse cōuincant? Et quid dicam, vtrum fidelis: nec si homo verè sis, possum euidenter agnoscere. Quando enim vt asinus calcitras, vt tau-

rus exultas: libidine incensus sic hinnis vt equus: quando in epulis vrsorum imitaris voratum, & pinguedine corpus mulorū more distendis: cum exercenda similitate camelum, lupum imiteris rapina: cum irascaris vt serpens, & atrocitate scorpionum percutias: cum subdolè insidieris vt vulpes, cumque veneno malignitatis armeris vt coluber & vipera: cum quasi diabolus ipse aduersus fratres crudelia bella suscipias: quo nam vnquam modo, qua ratione in hominū te possum numero collocare, nulla in te cernēs humanæ signa naturæ? O rem plenam doloris atque lachrymarum: fidelis & catechumeni distinctionē reperire cupiebam, sed nec inter homines & feras quod sit discrimen inuenio. Quid enim te appellare debeo: feram? Sed ille vno aliquo horum vicio tenentur, tu verò simul in te omnia colligendo longè ferarum irrationale stultumq; transgredieris. An diabolus te potius appellem? sed ille nec pecunias cōcupiscit, nec tyrannidi ventris obsequitur. Cum igitur plura in te vicia sint, quàm in bestiis atque dæmonibus, responde obsecro, vnde te possum iure hominem nuncupare? Si verò te hominem appellare nequeo, quo tandē modo potero fidelem vocare? Verum hoc est multo deterrimum, quòd tamen cum omnium viciorū squalore turpemur, nec intelligimus quidem nostræ animæ foeditatem, nec eius prorsus deformem cognoscimus. Nam tu quidē apud tonsorem residens & casariē detondens, adhibito etiā speculo, multo cum studio, summāque cura æqualitatem cōsideras, & nitorem capilli: nec tamen in imagine tui temetipse inspexisse contentus, tum ipsum artificem, tum alios adstantes sollicitè homo iam senex non vereris iuuenili stulticia insanus, interrogare, an alicubi incomptius manus properantis operata sit, an satis deceat frontem leniter attonsa casariēs: Animæ verò nostræ, quæ non solum deformis est, verumetiam ferarum omnino cōformis, & quæ Scylla aliqua, vel Chimæra (vt fabula celebrat) effecta est, nulla nos cura, nulla sollicitudo vnquam remordet: cum certè hîc quoque speculum sit paratum, proculdubio spiritale, & longè illo vtilius speculo, longèque lucidius. Non enim ostēdit tantummodo suam vnicuique foeditatem, sed eam in maximū quoque, si volumus, conuertit decorem. Hoc est enim virorum memoria sanctorum, ac beata illorum conuersationis historia, & generaliter diuinarum lectio scripturarum, positæq; à deo legis agnitio. Si volueris saltem fixè, intentèque cordis oculo fulgentes illas sanctorum imagines intueri, totum continuò mentis tuæ deforme conspicias. Cumque istud agnoueris, nullius profectò rei indigebis alterius, per quam ab huiusmodi turpitudine libereris, tam nobis vtile istud est speculum, tamq; nos facili transformatione conuertit. Nemo igitur diutius in ferarum effigie perseueret: Si enim seruus nequaquam domum patris ingreditur: cum bestia etiam fueris effectus, quando poteris ipsum saltem introire vestibulum? Et quid dico bestia, quando vnusquisque viciosus omni bestia comprobetur immanior? Illæ quippe, quanquam naturaliter sauiant, si humana tamen arte palpentur, plerūque mansuescunt: tu autem qui illarum profectò naturalem feritatem, in eam quæ contra naturam est mansuetudinem sape cōmutas, quam habebis excusationem: tuam mansuetudinem naturalem in feritatem, quæ natura tuæ est inimica, cōuertēs: cumq; naturaliter feram ad mansuetudinem trahis, te naturaliter mansuetū in ferarum rabiem natura repugnante perducis. Et leonem quidē mitigas, reddisq;

*A bestia
vicia m
tuat.
Amplifica
locum em
dem cōpa
ratione.*

reddisq; tractabilem: furorem verò animi tui omni prorsus efficit leone sauiorem. Et certè cum ibi sint duo impedimenta vel maxima, quòd fera ipsa & ratione priuatur, & longè omnium alterius generis animalium excedit furorem: tu tamē de copia donatæ tibi à deo sapiētia, ipsam superas arte naturam. Qui igitur naturā vincis in bestiis, cur in temetipso vnā cum natura etiam volūtatis bonum prodidisti? Itaque si te, vt alium hominem mansuefaceres, iuberem, nihil hîc quidem impossibile viderer imponere: quanquam excusare posses, non te esse dominum voluntatis alienæ, neque cuncta in tua potestate consistere. Nunc verò tua hæc propriè fera est, & cui certissimo iure domineris. Quam igitur habes apologiam, quémve reperies honestum excusationis colorem, qui cum solerti studio hominem quodam modo facias de leone, tu tamen negligens leo efficiaris ex homine? Nam illi quidem donas supra suam aliquid habere naturā, tibi verò nec naturales quidē affectus reseruas. Et qui bestias feras ad mansuetudinis prouehis dignitatem, temetipsum de throno deiiciens & honore regali, ad irrationaliū cogis furorem. Ponamus enim, si placet, iram quoque bestiam esse quandam: quantum igitur ab aliis erga mitigandum leonem studium commodatur, tantam tu erga iracundiam impende curam, & effice huiusmodi cogitationem mitem atque mansuetam. Si quidē hæc fera & vnguibus satissimis armatur, & dentibus: & nisi illam sollicitè mansuefeceris, cuncta simul disperdet, atque lacerabit. Nullus enim leo, nulla sic vipera viscera queunt laniare, vt hominis iracundia ferreus quibusdam vnguibus vniuersa confodiens. Neque enim solummodo corpori nocet, sed ipsius etiam corrumpit animæ sanitatem: cunctas siquidem eius omnino vires discerpit ac deuorat, eamque ad omnia inutilem facit. Si enim ij qui vermes in interioribus corporis nutriunt, ne respirare quidem sinuntur, vexatis profectò adesisq; visceribus: quo modo nos venenatam hanc in nobis alentes viperam, iram dico, quæ omnia interiora hominis depascitur: quid vnquam sanū, aut forte poterimus cogitare aut parere? Quo nam igitur modo ab hac tam noxia peste fugiemus: si illam vtique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes serpentesq; mortificet. Et quod nam, inquires, istud est poculum quod eam vim habeat? Preciosus scilicet Christi sanguis, si cum fiducia vtique sumatur. Omnis enim hoc remedio morbus extinguitur: post hoc sanctorum quoque scripturarum diligens & deuotus auditus, & misericordia auditui copulata. Per hæc enim omnes mortificari illæ possunt, quæ animam nostram tabefaciunt passionēs. Et tunc verè vita ac sanitate potiemur, qui certè nunc nihil ferè à mortuis discerepamus. Neque enim possibile est nos verè viuere, nisi in nobis vicia omnino moriantur. Hæc necessariò nos periment in futuro, si nos viuere hîc illa patiamur: quinimmo etiam ante illam mortem hîc exigunt à nobis horrenda supplicia. Si quidem vniuersa hæc vicia & crudelitate plena sunt, & auditatis, nosque quotidie deuorare non desunt. Itaque & dentes eorum non immeritò esse dixerim dentes leonum, immo etiā sauiores. Nam leo quidem simul vt fuerit expletus, semesum continuò cadauer relinquit: hæc verò vicia nec satiantur aliquando, nec ab anima nostra vsquam recedunt, captumque à se hominem diabolo simillimum faciunt. Quorum certè tanta vis est, vt seruitium quod Christo Paulus inferum superumque tutus securusque

exhibuit, id ipsum à suis exigant captiuus etiam. Nam si vel amore corporum, vel cupiditate pecuniarum, vel gloriæ aliquis delectatione capiatur, superos inferos continuò contemnit, dummodo viciis obsequatur. Nequaquam igitur dicenti Paulo fidem adhibere dubitemus, quòd tanto Christi amore flagrauerit. Quando enim inueniuntur aliqui ita desiderijs suis ac viciis seruietes, cur ita Paulum seruisse Christo incredibile iudicetur? Idcirco etiam nos imbecilliorē in Christum habemus affectum, quia omnis nostra vis in viciorum amore consumitur. Nam & auaricia deseruimus, & aliena diripimus, & inani gloriæ libenter obsequimur: qua seruitute quid vnquam vilius aut contemptius esse possit? Etsi enim millies clarus habearis atque conspicuus, nihil hinc tamen inglorio aliquo melior existis: immo hoc ipso multo inhonoratior, multoque despectior. Quando enim illi iidem tui amici, qui te glorificare certatim student, clarumque monstrare, propter hoc te ipsum rursus irident quòd gloriam ab ipsis requiras: quo modo non tibi in contrarium huiusmodi studia vertuntur? Vsq; adeo autem viciū istud notatur, vt sicut laudamus omnes eum qui non fornicationem, non adulterium concupiscit: ita etiam prædicemus istum, magis que miremur, qui amorem refugit gloriandi: cum è regione accusare potius quàm laudare soleamus eos, qui hominum laudes requirunt. Quid igitur istam magnopere sectaris rem, cuius vice contraria eius tibi semper occurrat? Si enim glorificari cupis, gloriā despice, & eris omnibus gloriosior. Nunc verò id ipsum pateris omnino quòd Nabuchodonosor legitimus pertulisse. Nam ille statuā quondam erexit, à ligno & mortua corporis imagine magnam scilicet famam aucupaturus, ac viuus à re nō viuā claritatem mutuaturus. O ingentem insaniam, quo se honorare est visus, deridendum præbuit. Nam qui re mortua nixus, magis quàm seipso & mentis suæ viribus, lignum supra se dignatur, qui non sit ille (obsecro) risu maximè dignus, non à moribus, sed à tabulis & asseribus cōmendari volens? Vt si aliquis de magnitudine ac pulchritudine domus, de scalis potius gradibusq; marmoreis se esse honorabiliorē putet, quàm homo genitus, & rationis nobilitate donatus est. Hunc itaq; plurimi etiam nunc inueniuntur imitari. Vt enim ille tunc de imagine aurea, sic modo alij de veste preciosa, de equis alij vel curribus, de amplitudine columnarum, quæ sunt in ædibus, & picturis parietū, opinantur se esse meliores. Quia enim quod erant homines, perdiderunt, sollicitè huc illucq; circumeunt, aliunde sibi gloriam colligētes, omni sanè irrisione dignissimā. At non etiam illi fortes dei & laudabiles famuli, huiusmodi rebus: sed illis, quibus oportebat maximè, resulerunt. Si quidē cum adhuc adolecētes essent, & peregrini, immo etiā serui atq; captiui, ac necessariorū rerum penitus indigentes, multo his clariores fuerūt, quos omnis copia rerum, simul ac pompa comitatur. Et illi quidem Babylonio regi, non illa ingens & auro fulgens imago, non præfecti regionum, ducesq; militiæ, nō innumerabilis ac bellator exercitus, non auri argeatque stupenda cōgestio, nō aliud quicquā quod excogitare potuit, eius ambitioni, & ad magnū illum efficiendum aliquid prodesse potuerūt: his verò cunctorum talium possessione nudis, sola philosophia suffecit. Et hæc nimirum fuit quæ illos omnibus, nō diuitibus solum, verumetiam diademate purpuraq; fulgētibus tato reddidit clariores, quanto amplius teterrimo aliquo cœno solis

[Stat' ignis ex oculis regis emicat]

Daniel. 3. c.

Psal. 83. c.

Ibidem.

flamma resplendet. Ducebantur enim ad totius penè orbis spectaculum adolecentes, ferui, iidemq; captiui. Qui cum ante regem intrepidi constitissent, in conspectu eorum ignem continuo iussit accendi & duces militum, & satrapæ, præfectoriq; regionum, & omne illud diaboli circumstabat theatrum, & vox vndique fistularum, & tibiaram cantus, & clangor tubarum, totiusq; musicæ artis sonus ferebatur in cælum, sanctorumq; auribus obstrepebat, & fornax in immensam altitudinem fuerat accensa, ipsaq; iam nubes flamma tangebatur, omniaq; metu & stupore erant plena. Verum illos nihil horum omnino deterruit: sed quasi pueriles quosdam frivolosq; conatus ridendo despicerent, ita securè fortitudinem animi modestiamq; monstrabant: & emittentes vocem omnibus illis buccinis clariorem, tota cum libertate dicebant: Notum tibi sit rex, quoniã diis tuis non seruimus, & imaginem auream quam statuisti non adoramus. Et considera in ipso tanti feruore certaminis modestiã relucens, Notum tibi sit rex. Non enim verbis quoq; despiciere regē atque inhonorare voluerunt: sed suam tantūmodo erga deum monstrare pietatem, propter quod nec in longum extendere sermone, sed paucis cuncta declarant. Est, inquit, deus in cælo, qui potest liberare nos de fornace ignis ardētis, & de manibus tuis rex eripere nos. Quid nobis igitur ostendis diffusas militū copias? quid fornacē inusitatis flammaram ardentem globis? quid micantes gladios? quid terribiles hastatorū cateruas? His nanque omnibus longè sublimior est deus noster, ac fortior. Deinde intelligentes fieri posse, vt eos deus permittat interim passioni subiici: ne si id accideret, videantur illi temerè dei omnipotentia prædicasse: consequenter adiungunt, Quod & si istud non fiat, notum tibi sit rex quod diis tuis nõ seruimus. Si enim dixissent, propter nostram peccata nõ liberat, etiam si non liberauerit: illis vtique creditū non fuisset: [existimassent quippe impij nõ potuisse deū magis, q̄ noluisse defendere.] Propterea hinc interim istud tacent, quod certè in fornace sæpe cõgeminant, peccata suum ac deorsum humiliter cõfiteres. Apud verò regem nihil tale prorsus cõmemorant, sed quod etiam si donentur incendio, nequaquã tamen à pietate discedant. Non enim hinc pro retributione atq; mercede, sed pro sola totum dei charitate faciebant. Nam & seruitutis premebantur iugo, & erumnas captiuitatis gemebant, & nulla rerum prosperitate fruebantur. Siquidem & patria, & libertate, & omnibus quibus antè potiebantur, exciderant. Non enim mihi illas in regali aula commemorare dignitates: sancti illi quippe cum essent atq; iusti, milles in regione propria stipem petere maluissent, modo vt consecrati deo templi iucunditate gauderent. Elegi, inquit, abiectus esse in domo dei mei, magis quã habitare in tabernaculis peccatorum. & Melior est dies vna in atrijs tuis, super milia. Multo igitur magis elegissent abiecti esse in ciuitate dei, quã in Babylonia regnare: idq; præcipuè ex vobis illis approbatur, quas inter flammam frequenter emittunt, habitatione illius regionis grauati. Eti enim ipsi ante hanc tentationis procellam plurimo apud illos honore fruerentur, cernentes tamen varia ciuium suorum & magna discrimina, vehemēti nimirū mordebantur dolore. Quod vtique proprium solet esse sanctorum, non scilicet gloriam propriam, non honorē, non quicquam aliud omnino anteferre proximorū saluti. Considera igitur quã diuersus ab illis sit noster affectus. Illi enim in medijs quoque ignibus constituti,

pro vniuerso populo dei supplicantes: nos verò ne in securitate quidem maxima meminimus proximorū. Sed & ad interpretandum regis somnium requisiti, nõ propria aliqua commoda proposita habebant, sed quod ad cunctorum vtilitatem ciuium pertineret: mortem verò quã facillè contemnerent, clarissimi experimēti probatione docuerunt. Vbiq; autem se pie pro cunctis, atque humiliter opponunt, deum per omnia placare cupientes. Deinde quoniam semetipsos ad impetrandam populo veniã sufficere non credunt, ad patrū merita confugiunt: ipsi verò nihil se amplius profiterentur afferre, quã humilitatum spiritum, ac dolore contritum. Horum igitur virtutē nos quoque debemus imitari. Siquidem etiam nunc aurea imago proposita est, specunia scilicet, in qua tyrannica quãdam mammonæ formatur effigies, & ad seruiendum sibi cupidum corda sollicitat. Sed nequaquam nos aut sonitus tubarum, aut tibiaram, citharæq; concentus, aut reliqua diuitiarum incentiua commoueat, vt imaginem adoremus auariciã: sed etiam si ardentem fornacem intrare cogamur, paupertatē dico, eam tamen præoptemus potius quã illam auariciã imaginem adoremus: tunc enim nos in medio flammaram blanda circumdabit roris aspersio. Ne igitur pauperie fornacē horrescamus. Nam tum quoque in ignem coniecti, per ipsum ostensū clariore sunt: qui verò imaginem adorauerunt auream, subito ignis perierunt voratu. Sed tunc quidem omnia pariter impleta sunt: nunc autem alia quidem in hoc seculo, alia verò & hic & in futuro sunt implenda iudicio. Hi quippe qui ne mammonam adorent, eligunt sentire pauperiem: & hinc quidem magna, sed multo maiori in futuro claritate fulgebūt. Qui verò hinc imaginem adorantes auream, de iniquitate ditantur, tunc profectò extrema supplicia persoluent. De huiusmodi enim fornace Lazarus non minus quã illi tres viri, clarus egressus est: at contra ille diues purpuratus, ac splendidus, qui in parte adorantium imaginem iure numeratur, gehennæ est deputatus incendio. Quæ igitur superius dicta sunt, figuram manifestè exprimunt futurorum. Sicut enim ibi in ignem missi, nihil aduersi omnino senserunt: qui verò foris steterunt, subito ac vehemēti incendio concremati sunt: sic etiam tunc futurum est. Nam & sancti etiam si flumen igneum transeant, nihil prorsus triste patientur, sed apparebūt absque dubio clariore: adoratores verò imaginis videbunt ignem omni in se fera sæuius irruentem, seque ad pœnarum interiora rapientem. Si quis ergo non credit gehennam, ad fornacis illius flammam mente respiciat, & ex contemplatione præsentium credat futura, nec paupertatis, sed iniquitatis fornacē expauescat. Hinc enim & ignis & dolor est: ibi verò & ros sentitur, ac requies. Et in illa quidem flamma diabolus medius assistit, in hac verò angeli incendia repellentes. Audiant igitur ista diuites qui fornacem iniquitatis accedunt, & qui pauperibus nihil nocent, diuina illis virtute rorante: se verò in illius horribilis flammæ prædam sponte præcipitant, quam propriis certè manibus accendūt. Tunc itaque angelus descendit ad pueros, nunc vero nos descendamus ad eos qui in egestatis fornace torrentur, eisq; refrigeria de misericordiarore præstemus: vt ab illis flammam inopiã repellentes, possimus coronarum quoque eorum esse participes. Atque ita flammam gehennæ Christi à nobis vox illa depellat, quæ dicit: Esurientem me vidistis, & pauperis: sitientem, & potum mihi dedistis. Hæc enim tum nobis

[carbones]

[nepe m. mone tyra. nis]

[Luc. 16. u.]

[pauperis]

[Matt. 25. u.]

nobis vox, roris loco (fratres) erit, per mediam ad nos flammam relata: Descendamus, inquam, cum misericordia in fornacem inopiã: intueamur illos qui securi per huiusmodi gradiuntur ignem, eiusq; fidentes [verticem] calcant. Consideremus nouum quiddam atque mirabile, hominē in fornace gratias suppliciter agentem, hominem in fornace dulci modulatione cantantem, hominem in extrema inopia colligatum, & plurimam tamen deo gloriam, laudesq; referentem. Illis siquidem pueris inueniuntur æquales, quotquot paupertatem cum gratiarum actione patiuntur. Est enim terribior pauperie igne, & amplius vrere consuevit. Verum vt illos nõ adussit ignis, sed quoniam gratias domino retulerunt, etiam vincula eorum continuo dissoluta sunt: sic etiam tibi, si paupertatem cum gratiarum actione sustinueris, vincula resoluuntur, & ignis extinguatur: si verò non extinguatur, multo maiore miraculo fontis naturam ignis imitabitur, quod in his certè conspici potest qui iuxta Euangelium philosophantur, quiq; libentius in paupertate, quã in suis opibus diuites gloriantur. Nam & tunc illi qui in ardenti fornace constitant, purissimo rore fruebantur: & licet nõ fuerit ignis extinctus, in medio sui tamen stantes, omnino non attingit. Nequaquam igitur extra fornacem desideramus, necessitates pauperū immisericorditer negligendo, ne patiamur quod illi tunc regis pertulere ministri. Si enim in fornacem pauperum sponte descendas, cum tribus illis pueris profectò consistes, nihilque in te aduersi ignis operabitur. Sin verò in egestatis ardore positos, quasi de confessu superiore despicias, continuo te flamma vorax consumet. Descende igitur in ignem, ne te horribior ignis inuoluat: neque extra ignem sederis, ne te subitus flammæ voratus arripiat. Si enim te cum pauperibus viderit, à læsione tui prorsus absistet: sin verò à pauperibus separatam, aduolabit repente, tūque rapiet ad pœnam. Noli ergo ab eis eò coniectis vsquam omnino discedere, sed cum diabolus impauerit eos in fornacem inopiã contrudi, qui aurum contempserint adorare: noli tu ex illorum parte effici, qui cõiiciunt: sed potius ex eorum, qui in tale cõiiciuntur incendiū: vt efficiaris quoque ex his qui saluantur, non ex his qui comburuntur. Etenim ros magnus est, nequaquam amore diuitiarum ab inopum miseratione reuocari: suntq; omnibus ditiores, qui diuitiis contemptis virtute claruerunt. Nam & illi tunc contemnendo regem, rege ipso effecti sunt clariore. Et tu itaque si mundi opes fideli mente despicias, toto eris mundo preciosior: sicut etiam illi sancti, quibus dignus nõ erat mundus. Vt igitur dignus cœlestibus efficiaris bonis, deride præsentia. Hoc siquidem modò & hinc claritate virtutum, & in futuro præmiorum honore fulgebis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Homilia quinta ex cap. i.

OC autem totum factum est vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel. Multos audio qui dicūt, quod præsentem quidem & Euangelicæ veritatis eloquijs perfruentes, dignum tantis rebus cõmodent auditum, animoq; contrahantur: egressi verò ecclesiam, cum loco & animum repente mutant, extinguentes prorsus totum illum deuotionis ignem, quem sermo in eis prædicationis accenderat. Quidam igitur adhiberi congruit, Tomus secundus.

Heb. 11. g.

Esaiæ 7. c.

ne istud eueniat: Si scilicet consideremus in primis vnde contingat. Vnde itaq; vobis accidit tanta mutatio? De cõuersatione nimirū parum attendita, & viciorū hominū assiduo pestiferoq; colloquio. Non enim oportebat omnino à cœtu ecclesiæ recedētes, cõtrariis huic studio negocijs implicari: sed domū cõtinuò reuertentes, sacros replicare libros, & coniugē pariter liberosq; ad eorum quæ dicta sunt collationem vocare, hisq; altius animo ac penitus insertis, tum demum ad ea quæ huic vitæ sunt necessaria curanda procedere: Si enim balneum egressus, publica cõuenticula euitas, ne beneficiū balnei fõmento partū negocia molestiora corripant: quãto magis cum ab ecclesiæ congregatione regrederis, hoc te oportet efficere? Nunc verò contraria agentes, cuncta disperdimus: nõndum quippe vtilitate sermonis firmiter in mente defixa, plurimū irruens seculariū impetus actionū, omnia pariter euellit. Quod ne accidat, quoties à sancta congregatione disceditis, nihil magis necessariū iudicate, quã ea quæ audiendo didicistis, conseruare meditatio. Nimia enim omnino indeuotio, & prorsus extrema est, vt quinque & sex dies quidē in rebus carnalibus consumentes, vnum spiritualibus diem, imò exiguam diei partē nolitis impendere. Nõne quotidie cernitis filios vestros, ea quæ discenda suscipiunt, totius ferè diei continuatione meditari? quãto id magis nos in spiritualibus studijs præstare debemus, alioqui nihil huc nos proderit conuenire, haurientes vase vndiq; hiantes rimis, atque vndique perfluente: & ne tantum quidē studij in horum quæ diximus conseruatione ponentes, quantum, erga aurum, argentumque solemus adhibere. Paucos enim plerunque nummos cum aliquis accipit, & sollicitè reponit in sacculo, & diligētè obsignat sigillo: nos verò postquam longè auro, gemmisque preciosiora suscepimus eloquia, & inestimabiles spiritualium opes bonorum, nequaquã ea in thesauro animæ recõdimus cõtinuè, sed passim atque negligētè mentes nostras effluere permittimus. Quis nam igitur nostri aliquando miserabitur, cum ipsi nobis tam apertè inueniamur inimici, atq; in tantam nos pauperiē sponte cogamus? Ne igitur ista contingant, legē hanc nobis scribamus immobilem, nec nobis modo, sed coniugibus etiam liberisq; nostris, vt vnum hinc totius hebdomadis diē, quo ad audiendū concurritur, totum in eorum quæ dicuntur meditatione ponam. Sic enim & multo magis dociles vos ad ea quæ sunt dicenda venietis, & ipsi minus experiemur laboris. Sed etiam scientiã vobis lucrum profectò maius eueniet, quando memoriter prius audita retinentes, paratius atque instructius ad recentia conuolatis. Non enim parum ad eorum quæ dicuntur proficit intellectū, diligētè nosse sensu consequentiam, quæ à nobis iuncto lectiois tenore contextitur. Quia igitur impossibile est vno die cuncta transcurrere, idcirco multis ea vobis cõmendamus diebus, cõtextu memoriã interrupta iungentes, & longam seriem rerum, quasi catenam quandam nostræ circumligantes animæ, vt integrum scripturarum corpus appareat. Recordantes igitur diligētè quæ à nobis paulò antè memorata sunt, pergamus ad reliqua. Quæ nam verò illa sunt, de quibus hodie differendum est? Hoc autem, inquit, totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à domino per prophetam, dicentem. Digna prorsus voce tantum signauit miraculum, dicendo: Hoc autem totum factum est. Quia enim quoddam pelagus immensum, & inestimabile misericordiarum dei vidit b iij profut.

profundum, atque in rem subito produisse quod ante in A
 ipe non fuerat, ac repente naturae leges solutas, reconcilia-
 tionem dei, hominumque factam, superiorem cunctis
 ad inferiorē cunctis descendisse substantiam, & destru-
 ctum maceriae interstitium, & impedimenta submota,
 multoque his plura esse completa, vno ferē verbo ma-
 gnitudine exprimendo miraculi, ait: Hoc autem totum
 factum est, vt adimpleretur quod dictū est à domino.
 Ne, inquit, aestimes quod istud modo primum decre-
 tum sit: olim hoc ordinatum à deo, atque dispositum
 est. Quod & Paulus vbiq; studuit ostendere. Iam ve-
 rò ipsum Ioseph ad Esaia remittit, vt si à somno ex-
 perrectus verborū illius esset oblitus, tanquam quae re-
 cēns dicta essent, propheticoꝝ verborum, in quorum
 meditatione nutritus fuerat, comonefactus, ea etiā quae
 ab ipso dicta essent, mente cōtineat. Et virgini quidem
 nihil tale est prorsus locutus, nimirū quae adhuc puella B
 cum esset, horū noticiam nō haberet: viro autē, ac praer-
 fertim iusto, & prophetica assidue scripta meditāti, con-
 sequenter hinc disserit. Et superius quidē ait, Mariā cō-
 iugē tuam: hīc verō postquā prophetā adduxit in me-
 dium, tum demū ei credidit nomen virginittis. Neq;
 enim antē imperturbato quietoq; animo & virginē il-
 lam audisset & matrē esse: à ppheta verō nihil erat au-
 diturus noui, sed certē id quod longi erat tēporis me-
 ditatione detritū. Ideoq; vt hoc quod dicitur facile cre-
 datur, in mediū angelus adducit prophetā. Sed nec te-
 ste quidē tam claro cōtentus, ipsum sermonē ad dei au-
 thoritatē reducit. Non enim Esaia, sed dei omniū gu-
 bernatoris illud dictū esse confirmat. Idcirco non ait,
 quod dictū est ab Esaia: sed, quod dictū est à domino.
 Os quippe fuerat Esaia, per quod sermo ipse erat egres-
 sus: respōsum verō diuinū. Quid ergo hoc oraculo pre-
 dictū est? *Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vo-
 cabunt nomen eius Emmanuel.* Et cur, inquires, non est hoc
 nomine, id est, Emmanuel: sed Iesus Christus vocatus?
 Quia scilicet nō dixit, vocabis: sed, vocabunt: populi si-
 ne dubio, & ipse exitus rerum. Hic enim ab effectu no-
 men imponitur. Est enim mos scripturae, euentus rerum
 ponere nominū loco. Quid enim est aliud, vocabūt no-
 men eius Emmanuel: nisi, videbūt oculi mortaliū deum
 inter homines versantem: qui etsi antē cum hominibus
 fuit, nō tamē tam apertē, tamq; manifestē: Quod si hoc
 loco Iudaei impudēter repugnent, rogabimus eos, quā-
 do igitur puer vocatus est, velociter spolia detrahe, ci-
 tō prēdare: nequaquā enim hic habent quod respōdere
 possint. Cur igitur propheta dicebat, voca nomen eius,
 velociter spolia detrahe, citō prēdare? Quoniam illo
 vtiq; nato, detractio spoliōrū facta est, atq; populatio. D
 Meritō igitur res quae sub eo tam clara cōtigit, ipsi tan-
 quā nomen imposuit. Et ciuitas, inquit, vocabitur ciui-
 tas iusticiae, mater ciuitatū fidelis Sion. Nec tamē inue-
 nimus q̄ aliquando ciuitas iusticiae nominata sit, sed in
 Hierusalem semper appellatione permāsit. Verū quia
 istud euenit in melius populi moribus conuersis, ciuita-
 tem ita prēdixit vocandā. Cum enim tale aliquid acci-
 derit, vt is per quē id effectū sit, aut qui eius fructū pe-
 ceperit, ex factō q̄ ex nomine clarius indicetur, nomen
 eius appellat ipsam rei, quae facta est, veritatem. Si vero
 hinc cōfutati, atq; cōiuncti aliā mouerint questione, atq;
 aliter appellationē virginis intelligere conētur, aliosq;
 nobis interpretes proferentes, atq; dicentes: non dixe-
 runt, virginē: sed, puellam. Primō quidē dicemus illud,
 quoniam ad faciendā verā translationis fidem, omni-
 bus aliis iure Septuaginta interpretes sint digniores.

Esaia 7. c.

Ibidē 8. a.

Septuagin-
ta interpre-
tum aucto-
ritas.

Siquidem alij post aduentū domini interpretati sunt,
 Iudaei siquidē permanētes, meritoq; suspecti: quippe qui
 inimicē & subdolē multa corruperint, & data prorsus
 opera à ppheta mysteria prēdicta calauerint. Septua-
 ginta verō ante centum, & aliquando amplius domi-
 nici aduentus annos ad interpretandum tot ac pariter
 accedentes, ab omni suspitione huiusmodi vindican-
 tur. Atque ob ipsum tēporis interuallum, & illorum nu-
 merum, ac cōsensum, magis fide digni vtiq; fuerunt.
 Sin autem illorū qui postea interpretati sunt, testimo-
 nium proferre maluerint, sic quoque à nostra perueniet
 parte victoria. Siquidem scriptura adolescentulae, vel
 puellae nomine, virginē appellare consuevit. Idq; non
 in foeminis solum, verumetiam in viris saepe signatum
 est. Iuuenes, inquit, & virgines, senes cum iunioribus. *Psal. 148. b.*
 Ac rursus de puella loquens, quae virginitatem corpo-
 ris violenter oppressa perdiderit: Si, inquit, proclama-
 uerit adulescentula: id est, virgo. Et ea quidē quae supe-
 rius dicta sunt, hunc sensum facile confirmant. Non e-
 nim simpliciter posuit, Ecce virgo in vtero habebit: sed
 cum ante dixisset, ipse dominus dabit vobis signum:
 continuo subiecit, Ecce virgo in vtero habebit. Et cer-
 te nisi virgo maneret quae in vtero esset habitura, sed
 hoc communi fieret lege connubij, quod tandem id
 quod fiebat, signū fuisset? Signum quippe omnē prorsus
 consequentiam, & ordinē rerum debet excedere, &
 nouū debet esse in omnibus, atque à solēni more diuer-
 sum: aliter vero signū esse non poterit. *Surgens autem Ioseph
 à somno, fecit sicut praecepit ei angelus domini.* Vidisti certe
 obedientiam, vidisti animum facile sacris fidem ser-
 monibus accomodantem, vidisti mentem omnino vi-
 gilantem, ac nulla prorsus corruptione violatā. Neque
 enim saltem ipso suspitionis suae tēpore triste aliquid &
 absurdū est molitus in virginē: & nunc quoq; cum ea-
 dem illa suspitione releuatus est, non modo illam non
 conatur expellere, sed & secum retinet, & totius dispē-
 sationis minister efficitur. *Et accepit Mariam coniugem
 suam.* Nempe consideras quā frequenter Euangelista
 hoc virgini nomen imponat, nolens interim mirabile
 illud reuelare mysteriū, sed tamen iam extingues suspi-
 cionem malignā. *Cum autē accepisset, non cognouit eam, do-
 nec peperit filium suum primogenitum.* Donec, hīc posuit, nō
 vt suspiceris quod vel postea aliquādo cognouerit: sed
 vt discas quod etiā ante partum omnino intacta per-
 manserit. Cuius igitur, inquires, rei gratia, donec, hīc
 positum est? Saepē scriptura diuina hac vti elocutione
 consuevit: vt dicendo, donec, non definitum aliquod
 tēpus includat. Nam & cum à Noë cornus ex arca es-
 set emissus: non est, inquit, reuersus donec siccaret
 terra. Et certe nec postea inuenitur redisse. De ipso etiā
 loquens deo: A seculo, inquit, & vsque in seculū tu es.
 Sed nullum hīc profectō terminū posuit. Rursus alti-
 tudinē pacis annuncians: Orietur, inquit, iusticia eius,
 & abundantia pacis, donec auferatur luna: non tamen
 finem pulchro huic statuit elemento. Ita etiam hoc
 loco, donec, posuit, vt à suspitione illud quod ante
 partum tempus fuit, absolueret. Postea vero quod se-
 quitur, tibi iam aestimandum reliquit. Quod enim ab
 eo tibi discendum erat, hoc ipse dixit, quod intacta
 fuit vsque ad partum virgo: quod vero ex praecedenti-
 bus consequens erat atque manifestum, tuo intel-
 lectui dereliquit: vt est certe istud. Quoniam nec
 postea quidem eam quae tali modo mater effecta est,
 & nouo illustrata partu, nouoque puerperio, ille iu-
 stus aliquando fuerit ausus attingere. Si enim cogno-
 uisset

Psal. 148. b.

Deu. 22. c. d.

Gene. 8. a.

Psal. 89. a.

Psal. 71. d.

uisset eam, & loco habuisset vxoris, quo modo illā do-
 minus quasi absque solatio, & neminem penitus haben-
 tem, discipulo commendare curasset, iubens ei vt eam
 reciperet in sua: Vnde igitur, inquires, fratres eius dicū-
 tur Iacobus & Ioānes? Non aliter omnino, quā quō
 ipse Ioseph Mariae putabatur maritus. Multa quippe
 sunt ad opacandum illius partus mysterium obducta
 velamina, propter quod ita etiam eos Ioannes vocabat
 dicens: Neque enim fratres eius credebant in eum. Sed
 tamen hi ipsi qui parum ante crediderant, clari postea
 in fide, ac mirabiles extiterunt. Quando enim Hieroso-
 lymam Paulus ascendit, vt cum ceteris Apostolis de
 dogmatum varietate conferret, continuo intrauit ad
 Iacobum. Tam enim fuit ille mirabilis, vt episcopatum
 primus acciperet. Aiunt autem genua eius obduruisse
 callo, tantamq; in eo fuisse carnis incuriam, vt adhuc
 viuētis omnia ferē membra morentur: atque assidu-
 itate orationis, iugiq; ad pauimentum prostratione
 corporis, frontem quoque eius callo similiter obductā,
 vt nihil ferē à cameli genibus si duriciem spectes dis-
 creparet. Hic etiam Paulum, cum postea iterum Hiero-
 solymam venisset, maturitatis suae sermone modera-
 tus est, dicens: Vides frater quot milia sunt credentiū
 ex Iudaeis, &c. Tantis illius erat pro aedificatione eccle-
 siae zelus, tantaq; prudentia, immo dei in illo gratia de
 Christi virtute resplendēs. Qui enim obtrectabant do-
 mino in carne constituto, adhuc in carne passibili, ita
 eum & admirati sunt, & coluere post mortem, vt cum
 multa pro illo cupiditate morentur: quae certē maxi-
 mē effectum resurrectionis ostendunt. Propterea quip-
 pe ad vltimum clariora seruauit, vt absq; vilo esset am-
 biguo virtutis tam grande documentum. Si enim nos
 eos quoque, quos admiramur viuos, tamē obliuiscimur
 mortuos: quo modo illi quem audebant irridere viuen-
 tem, deum esse post mortem putaret, si eum nihil aliud
 esse quā hominem credidissent? Quo modo autem
 pro illo elegissent mortem etiam subire, nisi manifestū
 in ipso cognouissent resurrectionis exemplum? Hac
 verō dicimus, non vt audiat solummodo, verumetiā
 vt quae auditis imitemini, fortitudinem scilicet, cōstan-
 tiam, omnemq; iusticiam: vt nemo de se desperet, etiā
 si antea desidia torpore languebat, vt vnusquisque no-
 strum nulla in re alia spem suam, nisi post dei miseri-
 cordiam in morum sanctitate constituat. Nam si istis
 omnino nihil profuit vel patria, vel domo, vel propin-
 quitate Christo fuisse coniunctos, antequam de pro-
 pria fulgerent virtute: quae nos dignos venia putamus,
 qui de iustis propinquis, ac fratribus gloriamur, nisi eos
 ipsos fuerimus imitati? Nam & propheta id ipsum sig-
 nificans, ait: Frater non redimit, redimet homo? etiam
 si Moses fuerit, etiam si Samuēl, etiam si Hieremias, au-
 di tamen quid ad illum loquatur deus: Noli, inquit, o-
 rare pro populo isto: quoniam non exaudiam te. Quid
 igitur miraris, si non exaudiat supplicantem? Etiam si
 ipse, inquit, Moses adesset, atque Samuēl, me tamen eo-
 rum pro talibus deprecantium nō placaret oratio. Sed
 Ezechiel saltem si supplicet, audietur. Verū ipsi quoq;
 dicit dominus, quoniam si assistat Noē, & Iob, & Daniēl,
 filios suos & filias non liberabunt. Etiā si Abraham pa-
 triarcha pro his supplicet, qui in suis vicis permanen-
 do immedicabiliter aegrotant, abibit deus relinquens
 rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exau-
 diat. Et si Samuēl rursus exorans pro aliquo indigno
 deprecetur, continuo ad ipsum clamabit deus: Vsq; ue-
 quo tu Iuges Saul? Etiam si pro sorore quispiam incom-

Ioan. 19. c.
Luc. 8. c.
† Frater eius
dicitur Iacobus?

Ioan. 7. a.
Gal. 2. a.

Iacobus.

Acto. 21. d.

Psal. 48. b.
Hier. 11. c.

† sicut non au-
dit?

Exec. 14. d.

1. Reg. 16. a.

petenter orauerit, audiet quod Moses: Si cōspuens cō-
 pisset pater eius in faciem ipsius, nonne esset immun-
 da? Non igitur quasi oscitantes & desides, ex aliorum
 meritis pendeamus. Habent enim vim pro nobis, &
 quidem maximam, orationes supplicationesq; sancto-
 rum: sed tūc profectō cum nos quoq; id ipsum per pe-
 nitentiam postulamus, & ad studia meliora confugi-
 mus. Alioquin etiam Moses ipse, qui & fratrem suum, &
 sexcenta illa milia armatorum ab imminente dei libe-
 rauit ira, sororem tamen suam nequiuit eruere. Et certē
 non erat aequale peccatum. Illa iniuriosius de Mose fue-
 rat quiddam locuta: at verō omnis illa multitudo, quā
 diximus, rectam in dominum impietatem cōmiserat.
 Sed hanc tamē vobis quaestionem potius relinquo, ipse
 verō id quod multō est difficilius, conabor absoluerē.
 Quid enim iam de sorore dicamus, quando tanti ille
 dux populi sufficere sibi ipsi quoque deprecando nō va-
 luit, sed post mille arumnas laborum, & quadraginta
 annorum commēdatum sibi à domino principatum,
 prohibitus est à domino terrā repromissionis intrare,
 quam toties ei diuinus fuerat sermo pollicitus? Quid
 igitur in causa est? Nequaquam utilis in illam terram
 sancti Mosi fuisset ingressus, sed cum magno damno
 coniunctus, & qui omnino plurimos Iudaeorum in ma-
 ximam erroris ruinam supplantare potuisset. Si enim
 quia per illum fuerant de sola Aegypto liberati, relicto
 deo, tantummodo Mosen requirebant, ipsius esse prorsus
 cuncta illa beneficia credentes: hunc si introducto-
 rem quoque in terram repromissionis habuissent, in
 quae non illi impietatis praerupta cecidissent? Vt igitur
 omnis huiusmodi amputaretur occasio, ipsum quoque
 eius est occultatum sepulchrū. Et Samuēl quidē Saule
 ab ira dei liberare nō potuit, Israeliticum verō saepe po-
 pulum saluauit. Hieremias quoque Iudaeos non eripuit
 vltioni, alium tamen quendā saluasse memoratur. Dani-
 el etiam sapientes Babyloniae ab interitu liberauit,
 nec tamen Iudaeis iugo captiuitatis absoluit. In Euan-
 gelio verō cernimus, non in aliis, atque diuersis: sed in
 eisdem ipsis fieri vtrūque personis, & vnum eundemq;
 hominem, nunc quidem sufficientem ad liberationem
 sui, nunc verō ipsum propriae salutis effici proditorem.
 Nam ille quidem mille talentorum debitor, multis pre-
 cibus supplicando semetipsum periculo liberauit, post-
 ea verō id ipsum impetrare non valuit: alter verō ecō-
 trariō, cum prius perditioni semetipsum totum dedis-
 set, postea tamen sibi plurimum profuit. Quis verō iste
 est? qui scilicet bona patris absumpserat. Ex quibus pro-
 fectō redolet, quod si negligentes fuerimus ac desides,
 nec per aliorum quidē possumus merita saluari. Si ve-
 rò mente vigilemus, etiam per nosmetipsos istud va-
 leamus efficere, & multo magis nostro, q̄ alieno tuti es-
 se suffragio. Nam & deus salutem nostram, non tā aliis
 rogantibus pro nobis vult donare, quā nobis: vt hoc
 ipso quo iram in nos eius placare cupimus, ad studia
 meliora migremus, & fiduciam bonae conscientiae col-
 ligamus. Sic enim Chananaeam illam aliquando mise-
 ratus est: sic etiam meretrici donauit salutem, sic latro-
 nem à cruce in paradysum transtulit, nullius patroni,
 nullius precibus mediatoris inflexus. Et haec dicimus,
 nō vt supplicādū esse sanctis negemus, sed ne nosmet-
 ipsos in ocium, ac desidiam resoluamus, & dormientes
 ipsi aliis tantummodo nostra curanda mandemus. Nā
 cū dixisset, facite vobis amicos: nō hic restitit, sed adie-
 cit, ex iniquo māmona: vt scilicet Iuā id esset ac pro-
 priū. Nihil quippe hic aliud quā misericordiae opera
 signauit:

Nu. 12. c. d.
Orationes
sanctorum
quādo pro-
nitentiam
† Penitentia
agimus.
Exo. 32. g.
Nu. 14. d.

Deu. 34. d.

1. Reg. 16. a.
In Exodo
& Nume.

† barbaros
quidem.
Da. 2. b. c.

Mat. 18. d.

Luc. 15. c.

Mar. 15. b.
Luc. 7. a.
Ibi. 23. f.

Luc. 16. b.

† trusus.

signauit: quodq; mirandum est, non exactā nobiscū rationem subducit, dummodo ab iniquitate desistamus. Quod enim dicit, huiusmodi est: acquisisti antea male, impende iam bene: collegisti hactenus inique, disperge nunc iuste. Atqui quæ tandem ista virtus est donare de talibus: Sed tamen amans hominem deus, eoque descendit, ut si ista faciamus, bona nobis magna promittat. Verum nos in tantum stulticia amentiaq; processimus, ut nec ex iniqua aliquid possessione tribuamus: sed & cum rapinis mille ditati vel minimam partem fortè dederimus, omnia nos iam implese credimus. An non fortè audisti Apostolū pronunciantē, quoniam qui parce seminat, parce & metet: Quæ, quæso, enim ratione parcis ac retines? Non est istud impendere, sed augere: neque fructus ac negociatio impensa dicenda est. **V**bi enim semē est, ibi etiam multiplicatio fructuum consequitur. Tu verò si terram quidem pinguem ac fertilem coleres, & quæ plurimum esset opportuna seminibus, non tantum illam propria horrea seminando vacuares, verū etiam mutaueris aliunde quod sereres. Maximum namque detrimentum putas, in re tali diligere parcitatem: cœlū verò cum culturus sis, vbi nulla aëris inæqualitas, corruptio nulla ventorum est: sed plurimo vbique cum fœnore semina iacta proueniunt, cunctaris atque dissimulas, nec intelligis quia possimus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Sparge ergo, ne perdas: noli retinere, ut magis congreges, sed fructuosissimo eroganda genere ut lucraris impende. Et si feruare illa oportet, noli ea tu feruare (hoc enim modo vniuersa dispereunt) sed deo potius cuncta committe, & nemo quicquā poterit inde diripere. Noli igitur tu hic velle negociari: neque enim nosti lucra colligere: sed eum potius fœnerare, qui longè maiorem fœnore reddit vsuram: ibi (inquā) potius fœnerare, vbi nulla inuidia prorsus, nullus timor, nulla accusatio, nullæ versantur insidiae: fœnerare nullius rei penitus indigentem, sed propter te tamen tanquā necessaria postulantem. Da pacēti omnes, & propter te efurienti, ne ipse egestate moriaris. Da ei qui idcirco pauper effectus est, ut te diuitem faceret: fœnerare vnde possis non mortem fructificare, sed vitam. Iste nāque vsuræ regnum, illæ autem acquirunt gehennā: illæ enim auaricia sunt: istæ verò philosophiæ: & illæ quidem crudelitatis, istæ verò pietatis. Quæ ergo satisfactionem parare poterimus, qui cum & amplius, & tutius, & opportunius possimus accipere, & cum libertate omni, & absque formidine, absque obsecrationibus ac periculis possidemus, à talium lucrorum studio recedentes, vilia ista sectamur, ac turpia, continuo peritura, ac maximum nobis paritura supplicium? Nihil enim præsentī vsura turpius, nihilq; crudelius. Siquidē huiusmodi fœnerator negociatur aliena discrimina, & vberiores (ut putat) quæstus de alterius infelicitate consequitur, atq; insuper quasi pietatis mercedē reposit, velut metuēs ne immisericos fortè videatur: cum profectō prætextu miserendi, atque opem ferendi, maiorem misero foueam crudelitatis effoderit, specie iuandæ atterens inopem, ac manum porrigendo deiciens: & quasi in portum ex tempestate suscipiens, sed improuiso turbine in multo magis crudele naufragiū, velut inter scopulos ac latentia saxa demergens. Quid igitur, inquis, hic præcipis: ut scilicet pecuniam congregatam, mihiq; vtilem in vsus alterius commodem, nec vllam inde prorsus mercedem repositam? Absit. Non ego istud dico, sed satis cupio etiā te pro illa accipere

A mercedem: non hanc sanè vilem, & prorsus exiguam, sed longè vtrique maiorem. Vsuram enim tuam, nō aurum volo esse, sed cœlum. Cur ergo in paupertate te ipsum concludis? Cur terræ totus affigeris, nimirū; in ea fordide volutaris, & repetis exigua pro magnis? Hoc enim illorū est, qui ditari prorsus ignorant. Cum enim deus pro paruula quadam pecunia, bona tibi cœlestia & æterna promittat: tu verò dicas, cœlum mihi non det, sed pro cœlo largiatur aurū, quod profectō periturū est: hoc est velle in pauperie remanere. Qui autē veras opes ac diuitias concupiscunt, ea quæ mansura sunt potius eligunt, q̄ illa quæ pereunt: perennes opes potius ac inexhaustas q̄ eas quæ cōsumuntur: huiusmodi enim preponunt magna paruis, & temporalibus sempiterna, fiuntq; digni qui vtraque percipiant. Qui enim cœlum terræ amore contemnit, etiam istā profectō perdet: qui verò huic illud præponit, vtriusque potietur: & multo certè tutius, multoq; iucundius. Quod ut etiam nobis fiat, despicientes cūcta omnino præsentia bona, potius eligamus futura. Ita enim & illis, & istis fruemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & sancto spiritu in secula seculorum, Amē.

Homilia vj. ex cap. ij.

Vm autem natus esset Iesus in Bethlehem Iudææ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudæorū?

vidimus enim stellam eius in Oriente. & reliqua. Multa nobis opus est vigilantia, multis precibus, ut præsentis difficultatem loci possimus absoluere: & discere qui nā isti sint Magi, & vnde venerint: & quonam modo, quòve suadente: quænam etiam illa fuerit stella, quæ magos ad Christum vsque perduxerit. Quinimmo si placet, ea primum proferamus in medium, quæ de hoc loco disputant veritatis inimici. Siquidem tantum amentia illis diabolus inspirat, ut hinc quoque se contra virtutis rationem opinentur armari. Quidnam ergo proponunt? Ecce, inquit, etiam Iesu nato sydus apparuit: quod certè grande documentum est, certissimā astronomiæ esse rationem. Porro id apertè falsum conuincitur. Si enim secūdū legem est natus astrorum: quomodo astronomiā soluit, fatūq; destruxit, & demō os obturauit, ac totū omnino exclusit errorē, omnēq; vanissimam artis huius obruit officinam? Quonā etiā pacto Magi ex stella illa Iudæorum regē illum esse didicerunt, cum certè non istius regni ille rex esset, sicut etiam Pilato ipse respondit: Regnum, inquit, meū non est de hoc mundo: Nihil quippe tale monstrauit, quale mundi huius reges habere conspiciamus. Neque enim hastatas ille atque clypeatas ostēdit militum cateruas, non equos regalibus phaleris insignes, non currus auro ostroq; fulgentes. Non enim istum, nec aliū quempiam similem circa se habuit ornatū: sed vilem hanc prorsus vitā egit, ac pauperem: duodecim tantūmodo homines, eosq; despicabiles secū circūdūcēdo. Sed & si regem illum esse Magi nouerant, cuius rei tamen gratia ad eum venirent: Neq; enim istud ad astrologiæ spectat artem, ut eos qui nascuntur, cognoscat stellis: sed ut ex hora punctōve nascuntur, ea quæ illis sunt euentura, prædicat, ut aiunt. Isti verò neq; parienti adstiterāt matri, neq; tēpus quo rex noster natus esset agnouerant, ut hinc videantur præcinenti futura sumpsisse principiū: sed è cōtrario, cū multū antè tēpus in regione sua stellā apparere viderent, venerūt ad eū qui erat natus, videndū. Quod quidem ipsum, quantum ad rationem spectat humanam, multo esse inconsequentius

com-

comprobat, q̄ id quod pauloatē præmissum est. Quæ nam enim Magos ratio commouit? Quæ etiā spes impulit præmiorū, ut ad regem adorandum venirent, tam vasto præfertim à se terrarum spacio separatū? Quod & si super ipsos regnaturus fuisset, nec sic quidē haberet peregrinatio tam longa rationem. Nam si in regali fuisset aula natus, ac patre regnante: consequenter fortè quis diceret istos in honorem patris puerum adorare voluisse, & hoc sibi ad cōciliandum regis animū suffragium comparasse: nunc verò cum illū nec suum regem sperent futurū, sed gentis alienæ, magnoq; spacio ab illorum regione diuisa, neq; patrem eius regē esse videant: Iqua ratione tanti iter laboris arripuit, & adorāt paruulum in matris gremio pauperis collocatum, & offerunt munera, maximo certè cum periculo ista omnia facturū. Auditis enim hæc ab eis Herodes, pariterq; populus, turbatus est. Verū hæc, iquis, minimè isti præciebant. At omni prorsus ratione nuda hæc probatur obiectio. Nā etsi valde insipientes fuissent, istud tamen nequaquam ignorare potuissent, q̄ ingressi urbem in qua rex alter habitaret, talia prædicando, aliumq; illius populi regem esse mōstrando, non mille contra se gladios commouerent. Cur ergo etiam adorarunt pannis adhuc infantia colligatum? Nam si virilis iam fuisset ætatis, dicere quis fortè potuisset, q̄ aliquid ab eo auxilium præstolantes, in apertum se periculum tradidissent. Quod tamen ipsum extremā omnino fuisset dementia, ut Perses aliquis ac Barbarus, nullumq; habens cum Iudæorū gente consortium, vellet à domo sua patriaq; discedere, relinquere etiā famulos, amicos, propinquos, regnoq; se alterius subiugare. Si verò id stultū fuisset, multoq; id quod sequitur, esse stultius comprobatur. Quid verò istud est: quod scilicet tam longi spacia itineris emensi, cum adorassent puerum, multosque aduersum se excitassent tumultus, continuo sunt reuersi. Quæ verò etiam regni vidisse feruntur insignia? Humile profectō tuguriū, squalidumq; præsepium, & paruulum pannis vilibus inuolutum, & matrem pauperulā. Cur verò ipsa obtulere munera: quæ de causa? Putas ne lex erat, aut mos aliquis, ut vbiq; terrarū regibus natis huius tribueretur deuotionis obsequiū: & isti totū prorsus circūeuntes orbem, eos quos scirent ex vilibus, atq; pauperibus reges futuros, suppliciter adorarent, & hoc anteq̄ illi solū regale cōscenderent? Sed omnino nullus id dixerit. Cuius ergo illū adorauerunt rationis intuitu? Sed & si de præsentibus aliquid beneficii cogitabant, quid tandē remunerationis à paruulo & matre inopi sperare poterunt? An vero ut in posterū sibi apud regem gratiam collocarent: & vnde scire illi poterant q̄ ille non obliuisceretur tam properatē adorationis iam maturus in regno, qui in ipsis adhuc fuisset incunabulis adoratus? Quod si illum crederent à matre admonendū, illi tamen supplicio essent q̄ præmio digniores, qui eum in tam apertum periculum, nō tam adorando, q̄ prodendo tradiderant. Hinc siquidē Herodes profectō turbatus, omni puerum cura quærebat, omniq; eū interimere cupiditate properabat. Ita enim se res habet, ut vbi quispiam regnate alio alterū regem dixerit futurū, eūq; adhuc puerum & priuatum notum fecerit, mille eū periculis exponat, atq; in apertū tradat interitum. Vidēsne quanta hic absurda nascatur, si iuxta humanā consequentiā, morēq; communem hæc esse intelligenda credamus? Nec tamen ista solū, sed plura etiā alia proferre possumus, maiorem habētia quæstionē, q̄ ista quæ diximus. Sed ne obscuris obscura nece-

tes, fastidiū vobis, laborēq; faciamus: agē iā ad ea quæ proposita sunt explananda veniamus, ab ipsa fumentes stella absolutionis exordium. Cum enim didicerimus quæ nam sit illa stella, vel qualis: & vtrum vna de multis, an prorsus noua, & ab aliis discreta syderibus, & vtrum naturaliter stella sit, an tantum stellæ speciem præ se ferat: cum (inquam) didicerimus ista, facile sciemus & reliqua. Vnde ergo manifestius poterunt ista cognosci? De ipsa profectō Euangelicæ lectionis historia. Quod enim non vna fuerit hæc stella de pluribus, imō (ut ego arbitror) nec stella omnino, sed quædam inuisibilis virtus in specie syderis figurata, ab ipso primū itinere monstratur. Non est enim stella, omnino non est, quæ per hanc cœli plagam cursum tenere doceatur: sed siue dixeris solem, siue dixeris lunam, aliaq; cætera ab Oriente ferri omnia in Occidentem videmus. Hæc verò à Septentrione i Meridiē stella veniebat. Sic enim secundum locorum situm Palæstina spectabat ad Persidē. Secundō verò etiam de tempore istud probari possibile est. Neq; enim in nocte cernitur, sed lucete prorsus die, ac sole fulgente. Quam lucendi vim nō modo stella nulla, sed nec ipsa quidem luna sortita est: quæ licet multo clarius omnibus coruscet astris, continuo tamen ortu solis absconditur: & quæ prius illustrabat omnia, sub multo clariore sydere vix ipsa cōspicitur. Hæc verò stella ipsos etiā solis radios proprio quodā, præcipuoq; fulgore superabat, clarius illis profectō apparēs, atque in tanto eorum lumine magis ipsa resplendens. Tertiō autem ab ipsa interpolatione lucendi, stellæ huius nouitas indicatur. Nunc enim occultabatur omnino, nunc toto prorsus fulgore radiabat. Nam vsque ad Palæstinam venientibus Magis, quasi dux itineris semper apparuit: cum verò Hierosolymam introissent, sese rursus abscondit. Deinde cum Herodi causam itineris indicassent, eoq; relicto ad puerum pergerent adorandum, iterum se illis eadem stella monstrauit. Hoc autē non agit motus syderis, sed virtus quædam plena rationis. Neque enim proprium quempiam illa tunc stella cursum tenebat, sed cum eos oporteret pergere, etiam ipsa pergebat: cum verò standum esset, stabat, opportunè ac decenter cūcta dispensans: sicut etiam illa quondam in eremo nubis columna pro opportunitate rerū nunc stabat loco, ibi castra figenda declarans, nunc progrediens mouebat exercitum. Quarto etiam ab ipso demonstrationis modo, facile istud lucideq; percipitur. Non enim in excelso constituta cœli, eum qui inquirebatur à Magis ostēdit locum, neque enim sic discere illi aliquando potuissent: sed descendens, & inferiorem aëris partem tenens, istud effecit. Nostis enim, q̄ tam exiguum & humilem locum, ac breue tugurium, quod (ut ita dixerim) corpusculum illud paruuli continebat, nequirit de cœlo stella monstrare. Neq; enim tantam illius breuitatem loci, tam inæstimabilis altitudo iis qui videre cupiebant, veluti certa nota designare potuisset, quod certè perfacile à lunari potest orbe cognosci. Luna enim cum syderibus tantum præcellat, in tam grandis latitudinem diffusa terra, cunctis mundi habitatoribus creditur esse vicina. Quemadmodū igitur stella tam exiguum locum, tugurij scilicet atque præsepis, ostendit: nisi sublime illud relinquens ad inferiora venisset, superq; ipsum ferè caput pueri constitisset: quod etiam Euangelista significans: Ecce, inquit, stella quam viderāt in Oriente præcedebat eos vsque dum veniens staret supra, vbi erat puer. Nempe consideras quantis ex rebus Euangelista doceat, quod non sit hæc stella vna de cæ-

Exod. 13. d.
& Num. 9. c.

2. Cor. 9. b

† Vbi enim fructus sine prouentus est, ibi ab iudicia: vbi semen, ibi & messis.]

† neque dū in virum adoleuissent quum viderent.]

† astrologiam]

Ioan. 13. g.

† *externa generatio nis scipiam ostendat.* teris, neque secundum consequentiam † astrologia puerum ostendat astrologis.] Cur igitur apparuit? Ut videlicet infidelitatem Iudaeorum magis magisque convinceret, & ingratis omnem prorsus aditum excusationis obstrueret. Quia enim Christus adueniens veteri testamento erat finem daturus, vniuersum verò mundum ad se vocaturus adorandum: qui vtiq; mari, terraque esset colendus, ab ipsis statim initiis natiuitatis ostium gentibus referat, & sic quoque domesticos cultores suos erudit, dum inuitat alienos. Quia enim audientes prophetas, qui aduentum eius saepe promiserant, parum attentè eorum verba pensabant, à loquinquis regionibus venire fecit & Barbaros, qui apud illos natum inquirent regem, vt Perfico primum sermone discerent, quæ prophetis nunciatis discere noluerunt: vt si bonæ fuerint voluntatis, maxima iuuentur occasione credendi: si verò contra manifesta contenderint, omni prorsus excusatione priuentur. Etenim nõ suscipientes Christum post tantorum de illo testimonia prophetarum: quo tandem impietatem suam obducere colore potuissent, quãdo vidissent Magos vnus apparitione stellæ, & inquisisse Christum, & inuentum suppliciter adorasse: Quod igitur de Niniuitis fecit deus, mittens ad eos Ionam: quod in Samaritana, atque Chananea, hoc etiã fecit in Magis, & idcirco dicebat: Viri Niniuite, surgēt & condemnabunt, & regina Austri surget, & condemnabit generationem istam: quoniam illi quidem minoribus crediderunt, isti verò nec maximis. Et qua, inquis, ratione Magos per stellam ducit ad Christum? At quonã modo oportuit? prophetasne mitti potius? Sed nequaquam Magi credidissent prophetis. An voce aliqua desuper insonare? Nec hanc quidem curassent. An angelum mittere: verum hunc quoque forsitan prateriissent. Propterea igitur omnia huiusmodi derelinquens deus, per ea illos vocat, quæ familiaria eis cõsuetudo faciebat, mira quidem dispensatione pietatis ad hominũ condescendens salutem. Ingens itaque Magis, & clarum ostendit astrum, quodque plurimum ab his quæ spectamus syderibus discreparet, vt eis de magnitudine, & de pulchritudine syderis, necnon etiã de ipsa nouitate cursus admirationem moueret. Hęc itaq; Paulus imitando, ab ara occasione sumpta cum gentibus disserit, ex domesticis in mediũ proferens testimonia poetis: Iudæis aliquãdiu Christum absque interdicto circũcisionis annunciat, & adhuc sub lege viuētibus à sacrificiis sumit initia doctrinæ. Quia enim vnusquisq; consuetudinis suæ amicitia ligatur, & deus, & nisi ab ipso ad totius orbis salutem homines, de ipso cuiusq; more gentis materias sibi assumunt dicendi. Ne igitur opineris eo indignum, quod Magi per stellam vocãtur. Hoc enim modo, omnes Iudaeorum ceremonias, omnesque ritus, & sacrificia, atq; purificationes, & neomenias, & arcam, templũq; ipsum reprobabis. Siquidẽ hæc omnia originem à gentium ruditate traxerunt. Sed deus obceptorũ salutem, per ea ipsa se coli passus est, per quæ illi demones antè coluerant, aliquãdiu illa in melius inflectens, vt eos paulatim, & à consuetudine sua reduceret, & ad philosophiam perduceret altioiorem. Hunc igitur ipsum dispensationis suæ morem seruauit in Magis, quos per stellæ apparitionem vocauit, vt eos inde efficeret celsiores. Postquam igitur adduxerat, & veluti manu ad præsepe ipsum stella præeunte deduxerat, eis non iam per stellam, sed per angelum loquitur, ita eos gradatim ad meliora perducit. Hoc etiã Afcalonitis, per totum hoc legitur fecisse Gazensibus, horũq; finitimis. Etenim

Ion. 3. b
Matt. 12. d
Luc. 11. d.

† aliquantulum.]

1. Reg. 5.
per totum.

A ista quinque tunc vrbes postquam letali plaga, arca ad se veniente, percussa sunt, nullamq; ex tantis malis liberationem poterant inuenire, vocatis vatibus, & populi multitudine congregata, quemadmodum illa dei placari posset ira, quærebant. Tunc eorum respondere vates, vt iuuecas indomitas adhuc & primiparas ad plastrum iungerent, quo arca veheretur, nulloq; eas regente, quò vellent iure permitterent: sic apparitum esse dicentes, vtrum à deo plaga illa venisset, an communi quodam casu, atq; ægritudine deperissent. Si inquirunt, iugum superba ceruice contriuerint, atque mugientes ad vitulos recurrerint, casu id factum esse manifestum est: si verò directo itinere contederint, & neque ad mugitum tentauerint redire vitulorum, neque in aliã regionem ignotã viẽ errore detorserint, liquido patebit dei manu has vrbes fuisse percussas. Quoniã igitur vatibus ista dicentibus, illarum tunc regionũ populi crediderunt, eorumque implere præceptum, deus quoq; condescensione solita, vatium sententiam comprobauit: nec maiestate sua putauit indignum, in effectũ operis prophanorum dicta perducere, idq; agere vt illi fideliter viderentur ista suasisse. Ad maiorem siquidem dei gloriam pertinebat, si virtus eius etiam inimicorũ testimonio panderetur, & si ipsi quoque gentilitatis magistri consonam ferrent de veri dei potestate sententiam. Multaq; præterea horum similia deum dispensare inuenimus. Nam in pythonissa quoque hũc tenuit dispensationis tenorem: quod vos iam ipsi iuxta prædictã regulam potestis absoluere. Occasione igitur stellæ hæc à nobis dicta esse sufficiat, de qua vos dicere iam plura poteritis. Da enim, inquit, sapienti occasionẽ, & sapientior erit. Tempus verò est, vt ad principium eorum quæ sunt lecta redeamus. Cum autem natus esset Iesus in Bethlehẽ Iudæe, in diebus Herodis regis. Et Magi quidem stellam prælucentem secuti sunt: Iudæi autem nec prophetis quidẽ insonantibus crediderunt. Quanta verò ratione & locum designat, & tempus: dicendo, in Bethlehem, & in diebus Herodis regis: Qua verò de causa addidit dignitatem? Quam certè idcirco signauit, quoniam erat & alius Herodes qui interfecit Ioannem: sed ille tetra chæ honorem habuit, hic regis. Et locum ponit & tempus, vt nobis in memoriam reuocet antiquas prophetias: quarum vnã Micheas aliquando prædixit. Et tu, inquit, Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda. Alterã verò patriarcha Iacob, qui nobis olim tempus ipsum diligenter expressit, & aduentus Christi signum euidentis posuit, dẽdo: Nõ deficiet priniceps ex Iuda, nec dux de femoribus eius, donec veniat cui reposita sunt: & ipse erit expectatio gentium. Sed & illud quoque inquisitione dignum puto: vnde ad hunc illi potuerũt intellectum venire, & quis eos in hoc sufficasse credatur. Non enim mihi solius hoc esse stellæ videtur, verum etiam dei, per quem illorum ad hoc anima commota est. Qui tale etiam aliquid in Cyro legitur rege fecisse, præparans eum vt Iudaeorum populum à iugo captiuitatis absoluere: non tamen sic istud operatus est, vt liberi arbitrij iura perfringeret. Siquidẽ etiam cum Paulum vocauit è cœlo, non suam tantummodo gratiam, sed etiam illius fecit obedientiam reuelare. Et cur, inquis, non hoc magis omnibus reuelauit? Quia scilicet non omnes fuerant credituri. Erant quippe isti cõctis qui in illa versabantur arte, ad fidem paratiores. Nam & cum plurimæ aliæ gentes perirent, ad solos tamen Niniuitas propheta directus est: & duo latrones iuxta dominum penderunt, sed vnus tantum

1. Reg. 6. a
& seq.

† præ impetritia.]

1. Reg. 28. b
& seq.

Pro. 9. b.

Mat. 14. a.

Mich. 5. a.

Gen. 49. b.

2. Par. 36.
d. & 1. Esdr. 1. b. & c.

3. Esdr. 1. a. & seq.

Acto. 9.

Ion. 1. & 2.
Luc. 11. f.

tum electus est in salutem. Considera igitur horum & admirare virtutem, non modo quia tam longi itineris subire laborem, sed etiam quia tam simpliciter ac liberè agere cum rege. Etenim ne subdolè nisi ab aliquo putarentur, & ducem sui itineris produnt, & longinquitatem regionis fatentur, & fiduciã mentis ostendunt. Venimus, inquit, adorare eum. Et neque tumultum populi atque clamorem, neque potestatem reformidat tyrãni: vnde mihi videntur isti etiam in regione propria facti esse postea ciuium suorũ magistri. Qui enim hic nequaquam ista dicere timuerunt, multò hæc ipsa liberius patriæ suæ hominibus prædicarũt: quippe præter stellẽ iudicium, habebant & angeli responsum, & prophetæ testimonium. Audiens, inquit, Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Herodes quippe consequenter, vt pote rex, & sibi pariter & liberis formidãs, Hierosolymã verò, quam tandem habuit causam timoris, cum certè illum audierit esse, quem saluatorem eius, atque beneficium, & liberatorem prophetæ porro antè prædixerant: Quã igitur ratione Iudæi turbati sunt? De ipsa nimirum, prauitate sententia, qua prius auersabantur dominum beneficia conferentem: & tam gloriosã quam consecuti fuerant ab eo libertati, præferbant miserabilem illam, quã in Aegypto sustinuerant, seruitutem. Tu verò diligentiam considera prophetalem. Nam hoc quoque ipsum olim propheta prædixerat: & cupiẽt si nati sint, esse igne combusti: Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Quãquam enim turbati, nequaquam tamen student videre quod factũ est, neque ad adorandum euntes Magos sequuntur: neque in tanta re, tamq; mirabili: aliquid curiositatis ostendunt: ita erant contentiosi pariter ac desides, præ cæteris omnibus. Oportuerat nanque eos cõtinuò sentire, quantum sibi esset additum dignitatis, de tanti scilicet natiuitate regis, qui Persarum ad se regionem ortu suo triumphante traxisset, & sub quo omnes populos possent legibus subiugare, vt pote rebus in prosperiora surgentibus, & regno tam clarè ab ipso regis sui fulgente principio. Qui tamen nec sic quidem in meliora mutãtur, cum paulò antè captiuitate fuissent Persica liberati. Erat enim omnino consequens eos animo voluere, vt si nihil de occultioribus altioribusq; didicissent, felicitatem tamen suam ex ipsa præsentium nouitate perdiscerent, meritoq; dicerent: Si iam regẽ nostrum Persa natus adeò contremiscunt, quanto eum magis poterunt timere firmatum, eiusq; imperiis obedire: Erunt ergo profectò nostra omnium regnis gentium clariora: sed nihil prorsus huiusmodi desides animos suscitauit. Tantus siquidem illos torpor obsederat, eiq; coniuncta par inuidia: quod vtrunq; viciũ procul à nobis debemus arcere. Oportet enim eum qui aduersus ista depugnat, ipso igne potioiorem in se feruorem mentis accendere. Vnde etiam dominus ait: Ignẽ veni mittere in terram: & quid volo, nisi vt accendantur? Propterea & sanctus spiritus in specie ignis apparuit. Verum nos cinere frigidiores, & mortuis insensibiliores facti sumus: & quidẽ cum ipsum Paulum beatũ super cœlum, adeoq; cœlum cœli volitare videamus, ipsoq; igni ardentius transcendentem cuncta, & cuncta superantem, inferna scilicet ac superna, & tam præsentia quã futura, tam ea quæ sunt quã ea quæ non sunt. Quod si supra te est illud exemplum, quãquam iam hic sermo torporis est (quid enim te amplius habuit Paulus, quia tibi illum impossibile credis imitari?) tamen ne aliquid contentiosius asserre videamur, præ-

† Aegyptiacarũ carniũ comestionem.]
Esaia. 9. b.
Ibidem. a.

Luc. 12. f.
† si iam accensus est?]

Acto. 4.

tereuntes Paulum, eos saltem qui primi in Christũ crederunt, consideremus. Qui certè & pecunias, & possessiones pariter & curas, atque occupationes vitæ huius reliquerunt, seq; totos tradiderunt deo, cunctis prorsus diebus, ac noctibus ipsius adhærendo sermoni. Hęc est enim spiritualis natura flammæ, vt nullam secum carnalium voluptatum ardere patiatur, sed in alium nos amorem semper traducat. Et idcirco talium rerum cupidus, etiã si cuncta quæ possidet cogatur impendere, si deridere gloriam, si exhorere delicias, si ipsam potestatem exponere vitam, cum ingenti omnia facilitate perficiet. Etenim præcipuis quidem illius ignis ardor cum alicuius mentem fuerit ingressus, totum inde torporem, ignauiamq; depellit: & eum cuius semel pectus inuaserit, omni prorsus alite præstat esse leuiorem. Iãq; iste talis ea quæ videntur cuncta despiciens, in compunctione continua perseuerat, largo assiduè fluens fonte lachrymarum, multamq; hinc capiens voluptatem. Nihil quippe ita conglutinat atque vnit deo, vt illa lachrymæ quas & peccati dolor & amor virtutum effundit. Qui enim talis vitæ conseruat tenorem, etiã si in medio vrbs videatur habitare, quasi in eremi tamen vastitate requiescit, & inter solitudines montium, & secreta conuallium. Nullo enim tumultu rerum, strepituq; concutitur: nihil de præsentium auocatione cõspiciens, neque vllam satietatem de huiusmodi luctu lachrymisq; percipiens, siue propria peccata, siue etiam lamentetur aliena. Et idcirco Christus hos præ cæteris pronunciauit beatos. Beati, inquis, qui lugent. Et quemadmodum (inquis) Paulus ait: gaudete in domino semper: Dixit hoc quidem ille, cõfiteor: sed eam proculdubio qua ex his nascitur lachrymis significans voluptatem. Sicut enim mundi gaudium tristitiæ consortio copulatur, ita etiam secundum dominũ lachrymæ iugem pariunt certamq; læticiam. Sic etiam illa in Euangelio meretrix, virgines quoq; ipsas honestate superauit, & incredibilis in Christũ amoris igne succensa, & à maximis sordibus peccatorũ largissimo lachrymarum fonte purgata. Quia enim perfecte incaluerat penitẽdo, bacchari (vt ita dixerim) cœpit, desiderio exagitata Christi. Siquidẽ cõtinuò & crines resoluit, & sanctos pedes vberius diluens lachrymis, ac propriis extergens capillis, precioso rigauit vnguento. Et hæc quidem extrinsecus cuncta faciebat: ea verò quæ in secreto mentis agitabat, multo his erant ignitiora, multoq; maiora, quæ tantummodo deus ipse cernebat. Et idcirco omnis hoc audiens congaudet illi, ac de eius virtute lætatur, ab omniq; illam crimine decernit alienam. Si igitur nos maligni hanc de illius ferimus conuersione sententiam, intellige quanta iam benigni dei liberalitate potiatur, quãtorumq; etiam ante illum diem remunerationis ex ipsa penitentia fructum sibi congregarit bonorum. Sicut enim post vehementes imbres mundus aër, ac purus efficitur: ita etiam lachrymarum pluuias serenitas mentis sequitur, atque tranquillitas, omnisq; illa de peccatorum tenebris offusa caligo dissoluitur. Et sicut ex aqua & spiritu, sic rursus ex lachrymis & confessione purgamur, modo ne ad ostentationem istud & laudem faciamus. Illa siquidem quæ huiusmodi desit intuitu, magis etiam culpa digna est, quã quæ corporalis studio pulchritudinis coloratur facis, stibioq; depingitur. Illas (inquam) ego requiro lachrymas, quæ non ostentationi proficiunt, sed compunctioni: quæ funduntur occultè, quæq; ex illo dolore profluunt, quæ intra conscientia thesaurum, & pectoris

Mat. 5. d.
2. Cor. 13. d.
Philipp. 3: 4. 4.

Luc. 7. f.

ris arcana celantur, quæ per afflictas genas nullo hominum teste voluntur, quæ summo in silentio & quiete desiliunt, quæ ex intimo cordis ebullunt, quæ ex tribulatione & dolore nascuntur, quæq; solius dei oculis offeruntur. Quales certè illæ erant Annæ aliquando lachrymæ, de qua dicitur: Labia eius mouebantur, vox autè eius non audiebatur. At hæ lachrymæ vel solè emittebant ad dominum vocem omni buccina clariorem: & idcirco sterilitatem eius in fecunditatem deus mutauit, & quasi è duro quodam saxo agrum fertilem reddidit. Si ergo tu quoque eiusmodi lachrymas fundas, etiam domini tui efficiaris imitator. Nam ipse fleuit, & cum Lazarium suscitauit, & cum ad expugnandam respiceret ciuitatem. Sed etiam de Iudæa prodicione simul ac perditione turbatus est. Itaque flentem quidem illum frequenter inuenias, nunquam verò ridentem, sed nec leuiter saltem subridendo gaudentem. Nullus certè hoc Euangelista memorauit. Nam quòd & Paulus fleuerit quidem, & per triennium noctibus id fecerit ac diebus, & alij de illo, & ipse de seipso testatur. Quòd verò riserit, neque ipse vsquam, neque de eo quispiam alius ostendit. Sed nec vllus sanctorum, vel de seipso vel de alio quopiam, tale quid aliquando significasse narratur. De sola sanè Sara legimus hoc dictum, sed illico dei voce correpta est. Et de filio Noë, sed propter illum risum seruus factus est ex libero. Et hæc dico non vt risum prorsus abscindam, sed vt dissolutionem penitus extinguam. Cuius etenim rei gratia in cachinnu solueris, & defluis, qui tantorum tibi spontè factus es causa mœroru ante tribunal Christi illud staturus terribile, & summa cum examinatione rationem pro cunctis actibus redditurus, cum vtique non de his solum iudicandi simus, quæ voluntate, atque proposito, sed etiam quæ coacti aliquando committimus. Qui enim, inquit, negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo. Et certè plerumque contingit vt extorqueatur alicui negatio dei, sed tamen non effugit ista supplicium. Nam pro hac quoque pœnas luemus. Nec de his tantummodo puniendi sumus, quæ sci

1. Cor. 4. 4. mus, verum etiam quæ nescimus. Nihil, inquit Apostolus, mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Quin & pro iis quæ per ignorantiam & scientiam admittimus. Testimoniū, inquit, illis perhibeo, quia æmulationem dei habent, sed non secundum scientiam. Verū tamen hoc eis ad purgationem omnino non sufficit. Sed & Corinthiis scribens: Timeo, inquit, ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpatur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo Iesu. Pro tantis igitur peccatis pœnas daturus, securus tui sedes, miserabili risu, lugendisq; facetiis te simul aliosq; disperdens, & de sola deliciarum voluptate sollicitus, bona æterna contemnis. Si ergo, inquis, ista non fecero, sed ad luctum fuero lachrymasq; conuersus, quem tandem fructum capeffam? Profectò maximum, & omnino tantum, quantum sermo explicare nō sufficit. In secularibus enim iudiciis, quantumlibet post acceptam sententiam lamenteris & lugeas, non tamen effugias flendo supplicium: hic verò si toto corde ingemueris ad deum, soluisi repente sententiam, veniamq; consecutus es. Idcirco multa nobis de luctu loquitur Christus, & beatificando lugentes, & miseros pronuntiando ridentes. Nō enim theatrum, hoc est, vbi risus moueatur: neque in vnū propterea sepius conuenimus, vt indecētibus cachinnis resoluamur: sed vt gemamus potius, & regnū ex hoc gemitu hæreditemus futurum.

A Nam tu quidem si conspectui terreni regis assistas, nec subridere prorsus audebis: ipsum verò angelorum dominum habes vbique præsentem, non ei cum tremore assistas, maximaq; reuerentia: sed etiam illo & irascente tu rides, nec vides quòd amplius hinc eum commoueas, quàm peccado commoueras. Neque enim ita peccato auerfatur deus, quàm eos qui post peccata securi sunt. Et tamen inueniuntur quidam tam insensibiles prorsus, ac ferrei, vt post hæc verba etiam dicant: mihi verò vtinam haud vnquam flere contingat, sed præstetur mihi potius à deo ludere omni tempore, & ridere. Quidnam, obsecro, tali inueniatur mente puerilius? Non enim deus dat ludere, sed diabolus. Audi igitur quid passi fuerint aliquando ludentes. Sedit, inquit, populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Tales erant quondam in Sodomis, tales etiam tempore fuere diluuij. Nam & de illis dominus ait: Quoniam superbia, & saturitate panum, & diuitiis affluēbāt. Illi quoque qui Noë tempore, cum per tot annos fabricari arcam viderent, fugiebant omnem compunctionis dolorem, & malè blandè tantum læticia seruiebāt, nihil omnino erant prouidi futurorum: & propterea subita omnes illos merfit pœna diluuij, factumq; est totius orbis cōmune naufragium. Noli igitur hæc à deo poscere, quæ accipis à diabolo. Dei siquidem est humiliatam dare animam, trementem, pressam, pudicam, penitentem, atque compunctam. Hæc enim sunt dei munera: quia & nos talibus potissimum indigemus. Imminet nanque nobis grande certamen, & aduersus inuisibiles lucta virtutes, aduersus spiritualia nequicia, & contra huius mundi principatus & potestates pugandum est: beneq; nobiscum agitur, si strenuam operam nauantes, & sobriè viuētes, & vigilantes possumus ferū ipsorū agmē sustinere. Quòd si verò rideamus atque ludamus, iugè desidiam confouentes, facillimè ante pugnam quoq; proprio torpore vincemur. Non est nostrū ergo, assidue ridere, resoluē cachinnis, molliri deliciis: sed eorum potius, & earum quæ spectantur in theatris, quæ in lupanaribus inquinantur, eorum qui ad hoc sunt facti parasitorum & adulatorum. Non est, inquam, hoc eorum qui ad æternum regnum vocati sunt, quiq; in cœlesti illa ciuitate conscripti, non est spiritualia arma gestantium: quod certè proprium est diabolo militantium. Ille enim est ille, qui etiam in artem iocos, ludosque digessit, vt per hæc ad se traheret milites Christi, virtutisq; eorum neruos faceret molliores. Propterea in vrbibus etiam theatra construxit, & illos risuum ac turpium voluptatum incētores parauit, & per illorum luum in vniuersam vrbem talem excitat pestem. Quæ nos fugere beatus præcipit Paulus, suadens vt & stulticiam, & scurrilitatem à nobis longius repellamus: ex quibus risus multo perniciosior est, multoq; deterior. Quando enim mimi illi atque ridiculi, blasphemum ac turpe quid dixerint, tunc potissimum quique stolidiores soluuntur in risum: inde applaudentes magis, vnde etiam illos lapidibus exagitare debuerant, qui fornacem ignis horribilis ex huiusmodi voluptate in suum ipsorum caput succedunt. Qui enim laudant ista dicentes, ipsi eis hæc exercere persuadent, & idcirco ipsi potius propter hæc merentur subire quod ob ista sancitum est supplicium. Si enim nullus esset talium spectator ac fautor, nec essent quidem qui aut dicere illa, aut agere curarent. Quando verò vos cernunt, & artes proprias, & ipsa exercendi quotidiani operis loca, & illum quem ex his paratis quæstum, & prorsus omnia simul

simul vanissimi illius spectaculi amore deferere: auidiori & illi ad hæc intentione rapiuntur, studiumq; his maius impendunt. Et hæc dico non vt illos à crimine videar vindicare, sed vt vos discatis initium & caput iniquitatis huius vos esse potissimum, qui totam prorsum diem in tam ridicula, tamque etiam perniciofa voluptate consumitis, & honestum coniugij nomen, ac reuerendum in illud negocium publicatis. Non enim tam ille delinquit, qui illa simulat, quàm tu præ illo qui hoc fieri iubes. Nec solum iubes, sed etiam exultatione, risu, plausu adiuuas quæ geruntur, omnibusque prorsus modis hanc diabolicam confoues officinam. Quibus iam igitur oculis domi coniugem cernes, quam ibi in persona alterius tantæ vidiisti iniuriæ subiaccere? Quo modo autem nō rubore suffunderis, quoties vxoris recordaris, quando eundem sexum tam fœdè ibi videris publicatum? Neq; verò istud mihi opponas, quod iā quicquid ibi fit, simulatio & fictum argumentū sit, non etiā veritas rerum. Etenim simulatio ista plurimos aduteros fecit, & multas domos subuertit. Proptereaq; maxime gemo, quòd tam grande malum hoc, malum esse nō creditur: sed quod est multo deterrimum, & fauor, & clamor, & plausus adhibetur & risus, cum in cōmunem perniciem adulterium tam turpe committitur. Quid ergo ais, simulatio est illa, non crimen? Et propterea mille illi mortibus digni sunt: quoniam quæ fugere cuncta prorsus imperant leges, ea isti non verentur imitari. Si enim adulterium malum est, malum est sine dubio eius imitatio. Et nondū dico quantos aduteros faciant, qui huiusmodi adulteria histrionica simulatione representant, quemadmodum etiam impudentes horum spectatores efficiāt. Nihil quippe obsecro nius illo oculo, nihilq; lasciuus, qui spectare talia patienter potest: ne dicam libenter. Deinde quale illud est, vt cum in platea nudam fœminam nolis aspicere, imò neque domi quidem, sed etiam si id fortè contingat, in iniuriarum tui factum putes: quum verò ascendis theatrum, vt violesvtriusque sexus pudorem, obtutusq; proprios pariter incestes, nihil tibi inhonestum credas accidere? Nō enim istud dicas, meretrix est quæ nudata est: sed quia natura ipsa est, idemq; corpus & meretricis, & liberæ. Si enim nihil in tali re esse opinaris obscœnum, qua gratia cum id ipsum in platea videris, à cœpto refilis incesso, & inuerecundiam seuerius exagitas: nisi fortè credis, eandem rem non similiter esse turpem, cum separati sumus, & quum congregati omnes vnà sedeamus. Verum istud risus est prorsus, ac dedecus, & extremæ omnino verba dementia: potiusq; est luto atque cœno omnem suam turpare faciem, quàm tantæ spectaculo fœditatis. Non enim ita cœnum oculis noxium est, vt impudicus ille vultus, & nudata meretricis aspectus. Audi igitur quid iam à principio generi hominum nuditatem induxerit, & vel hoc pacto turpitudinem illam metue. Quid igitur nudos fecit homines? inobedientia & diaboli consilium, tam hoc illi iam à principio semperq; studio fuit. Verum illos quidem cum nudi essent, puduit tamen: vos eam rem laudi ducitis, iuxta illud Apostoli, gloriam in turpitudine ponentes. Quoniam igitur te pacto deinceps aspiciet vxor à tali contumelia redeuntem? quemadmodū suscipiet, & alloquetur tam indignè naturæ muliebris conditionem sexumq; fœdantem, atque à tali spectaculo captiuum seruumq; redeuntem mulieris fornicantia? Si igitur hæc audientes doletis, maximas gratias vobis agere me, & debere cōfiteor. Quis est enim qui me

laticat, nisi qui contristatur ex me? Ne igitur desinat super huiusmodi licentia gemere, ac sapius remorderi. Hic enim dolor fiet vobis conuersionis ad meliora principium. Propterea & ego sermonem vehementius pressi, vt altiore quadam incisione ab eorum vos, per quos inebriamini putredine liberarem, atque ad puram reuocarem animi sanctitatem: qua quidem, & premiis verè pietati propofitis, omnes nos potiri cōtingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

Homilia vij. ex cap. ij.

Et congregans omnes principes, & scribas populi, scitabat ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei, In Bethlehem Iudææ. Vidiisti certè, vt sermo superior ostendit, cuncta omnino quæ facta sunt, ad re-

ardagationem proficere Iudæorū: qui prius quàm Christum viderent, ac veneno inficerentur inuidiæ, simpliciter de illo testimonia prædicta recitabant: vbi verò aspexerunt gloriam eius de miraculis coruscantem, liuore corrupti, supprimunt veritatem. Sed illa per hæc potius cuncta crescebat, & ab ipsis quoque iuuabatur inimicis. Considera verò hoc loco etiam quæ improuisa quæq; miranda proueniant: quando quidem & vicissim docent, & mutuò à se aliquid addiscunt, Iudæi scilicet, & Persæ. Nam Iudæi quidem à Magis audiunt, quæ stella eum in regione Persidis prædicarit: Magi verò à Iudæis discunt, quòd ipsum Iesum quem stella monstrauerat, etiam propheta antè prædixerant. Quæ certè interrogationis occasio, fit diligentioris & manifestioris demonstratio doctrinæ. Ipsi quidem veritatis inimici, pro veritate coguntur legere literas: & prophetiam de Christo nescientibus interpretari: licet nō eam omnino totam voluerint publicare. Cum enim dixerint, quòd ex Bethlehem processurus esset qui regeret Israël: nequaquam tamen id quod sequitur, addiderunt, in adulationem profectò regis: [vt ad humane gratiæ lucrum, veritatis damna proficerent.] Quid verò istud erat? Et egressus, inquit, eius à diebus æternitatis ab initio. Et cuius, inquit, rei gratia, si inde erat (vt prædictum est) aduenturus, aliquanto tempore in Nazareth moratus est, per quod etiam obscurauit prophetiæ ipsius veritatem? Quinimmo non obscurauit, sed magis etiam, si consideres, reuelauit. Hoc enim ipsum quòd in Nazareth semper mater habitaret, quæ illum in Bethlehem genuit, ratione & prouidentia rem ostendit impletam. Et idcirco non continuo vt natus est, in ciuitatem suam venit, sed in Bethlehem quadraginta est remoratus diebus: vt his qui diligentius vellent de ipso cuncta rimari, occasione inquisitionis ingereret. Etenim multa erant quæ manifestum efficerent quod latebat, si modo illi inuestigare voluissent. Siquidem venientibus propter illum ab extremo Oriente Magis, totus omnino populus in admirationem suspensus est: sed etiam rex ipse cum populo, & propheta in medium quasi testis adductus est, factaq; est magna cuiusdam populi iudicij. Sed & alia quoque plura tunc gesta sunt, quæ Lucas diligenter cuncta contexit, proferens & Annæ viduæ, & Simeonis iusti, & Zachariæ sacerdotis, & angelorum psallentium, & pastorum exultantium consonas de pueri maiestate sententias: quæ omnia factis erant idonea intendentibus animum præstandi occasionem, vt quod factum fuerat disceretur. Si enim Magi à Perside venientes, non ignorauerunt eum in quo est ortus locum: quanto magis qui ibidem cōuer-

Mich. 5. 2.

Luc. 1. 6

Rom. 1. 4
Eph. 5. 4

† iquiliuū

Exo. 32. d

Eze. 16. f

Eph. 6. c

† dissoluet
ret ἐκλύθη
legisse videtur ἐλύθη
σφ. 1
Eph. 5. 4

simul

fabantur, discere vniuersa potuerūt: Ostendit se igitur ab initio ortus sui multorum mirabilium testimonio. Quia verò illi videre tam lucentia noluerunt, per aliquantum se quidem tempus occultauit: sed rursus alio semetipsum demonstrauit modo, & quidem multo clarioris testimonio potestatis. Non enim iam illum Magi, non stella, non angeli: sed pater ipse cœlitus prædicauit. Nam cum ad Iordanis fluentia confisteret, superuenit & spiritus sanctus, vocem illam patris super baptizati caput deferens, & Ioannes omni cum libertate sermonis multitudinem ad se venientium cohortando, totam omnino Iudæam, habitabilia loca atque deserta, lumine huius prædicationis implebat. Testimonium quoque erat magnum signorum: nam & terra, & mare, cunctaq; omnino creatura, clarissima pro Christo voce resonabat. Ipso quoque virginalis partus tempore ea sunt facta miracula, quæ abundè possent maiestatem demonstrare nascentis. Ne enim dicerent, ignorauimus, quando & in qua regione sit natus: & illa de Magis impleta sunt, & alia (vt diximus) plurima, vt nullus prorsus excusationis relinqueretur color, qui id quod impletum fuerat inquirere noluisent. Porro consideranda ipsam prophetæ diligentiam. Non enim dixit, quòd in Bethlehem permanurus esset: sed ex Bethlehe procedet, inquit: vt signanter prophetasse videatur, illum ibi tantummodo nasciturum. Quidam autem impudenter audaces aiunt, de Zorobabel hæc fuisse prædicta. Sed qua tandem istud ratione defenditur? Non enim huic competit, vt egressus eius à principio ex diebus eternitatis esse dicatur. Quo modo autem saltem illud quod antè dictum est, Ex te exiet dux: de Zorobabel poterit conuenire, qui non in Iudæa, sed in Babylonia ortus docetur? Vnde etiam ipsum nomē accepit, quia scilicet ibi sit in sobolem feminatus: Quicumq; habent Syri sermonis peritiam, intelligūt profectò quod loquimur. Supra hæc verò quæ diximus, etiam exitus ipse rerum, prædicti de Christo testimonij asserit veritatem. Quid enim dicit? Nequaquam minima es in principibus Iudæ. Causam quoque quæ illam magnam, atque illustrem faceret, adiungens: Egredietur, inquit, ex te dux. Nemo enim alius omnino, præter Christum, claram illam fecit, nobilemque regionem. Post illum siquidem inusitatum admirandumque partum, ab extremis vsque finibus mundi veniunt ad visendum illum tugurij ac præsepj locum. Quod certè olim propheticus sermo signauit, dicens: Nequaquam minima es in principibus Iudæ. Id est inter tribuum principes. Hoc verò dicens, Hierusalem quoq; pariter comprehendit. Sed nec sic quidem Iudæi intendere voluerunt, & certè cū maxima ad illos deferretur utilitas. Idcirco enim inter initia non tã de dignitate illius loqui prophetæ inducuntur, quàm de beneficio, quod in eos maximum cōferebat. Nam & cū virginis partus instaret: Vocabis, inquit, nomen eius Iesum: & intulit, dicens: ipse enim saluum faciet populū suum à peccatis eorum. Et Magi quidē, non vbi est qui natus est filius dei: sed, natus est, inquit, rex Iudæorum: hic quoq; propheta non dixit, ex te procedet filius dei: sed dux, inquit, qui reget populū meum Israël. Oportebat siquidem condescensorio & humiliore interim sermonis ingressu institui prædicationis exordia, ne tanti adhuc mysterij animos rudes, subito patefacta veritas in scādalum concitaret. Et idcirco ea magis quæ ad salutem ipsorum pertinent prædicantur, vt ad suscipiendum interim regem beneficio sibi blandiente concurrant. Quæcunq; igitur prima te-

stimonia proferuntur, & quorum statim post natiuitatem tempus erat, nihil de illo præcipuum dicūt, nihilq; sublime, nihil simile testimonij post signorum demonstrationem exhibitis. Illa quippe de potestate eius & certius loquuntur, & clarius. Cū enim post mirabilia quæ fecit innumera, hymnos in illum pueri canerent, audi quid dicat propheta: Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem: & rursus: Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum: quod quidem opificem eum vniuersorum esse ostendit. Illud etiam testimonium: t quo eius in cœlum signatur assumptio: t quod post qualitatem cum patre ostendit. Dixit, inquit, dominus domino meo, sede à dextris meis. Esaias verò ait, Qui consurgit vt princeps sit gentium, in eum gentes sperabunt. Quo modo autem dixit, Bethlehem non esse minimam in principibus Iudæ: quia profectò non in omni Palestina tantum, sed in vniuerso prorsus orbefactus est ille vicus illustris. Sed ad Iudæos videtur interim sermo aspicere, & idcirco subiunxit, Qui reges populū meum Israël. Cū certè totius sit orbis rector effectus: sed, vt dixi, nolens interim offendere Iudæos, sermonē de gentiliū vocatione celauit. Et quæ admodum, inquit, non rexit populū Iudæorū? Et istud quidem propriè factum est: sed hic tamē Israël illos appellat omnes, qui ei ex Iudæorum [& gentiliū] populo crediderunt. Et hoc interpretans apostolus, aiebat: Nō enim omnes qui ex Israël, hi sunt Israël: sed quicumq; per fidem re promissionis nati sunt. Si verò nō omnes rexit: vocatorum crimen est, non vocantis. Cū oportet enim illos adorare cum Magis, & glorificare deū, quia tale iam tempus instat in quo illorum omnia peccata soluantur: nihil nanque in hoc loco audiunt de terrore iudicij, nihil de comminatione supplicij, sed de mansueto tantum mitique rectore: ex aduerso conturbantur, atq; conturbant, & mille post hæc molitur insidias. Tunc Herodes, inquit, clam vocatis magis, diligenter didicit ab eis tempus stelle, quæ apparuit eis. Puerum proculdubio interficere cupiens: quod non furoris tantū, sed extremæ etiam stulticiæ fuit indicium. Nam & illa quæ facta sunt, & illa quæ dicta, satis idonea erant quæ ab omni illum possent detertere tali conatu. Non enim ex hominibus erant illa quæ natum esse regem docebant. Si quidem & quæ stella Magos cœlitus vocauit, & quæ homines Barbari longinquæ subierunt peregrinationis laborem, vt adorarent in pannis atq; in præsepj collocatū: quæ olim propheta omnia ista prædixit, aliaq; eiusmodi longè maiora erāt q̄ vt secundum hominum potestatem fieri crederentur: sed illum tamen nihil horū omnino compefcuit. Tale quippe est vicium malignitatis, vt à nullo impulsu plerunq; sese ipsa præcipitet, & quæ sape absq; effectu operis, ærumnosa & impossibilia gestit efficere. Considera ergo vecordiam singularem. Si enim prophetæ ipsi crediderat, eaq; inuictam putabat, clarum erat illū aduersus impossibilia conari. Si verò minimè credebatur prouentura esse, quæ tanto antè prædicta sunt, nec sibi timere debuit, nec pueri insidiari. Ex utroq; igitur frustra susceptus dolus iste cōiucitur. Sed & quæ sperauit Magorum labefactari posse scientiā, ad eandem mentis spectat insaniam. Erat enim extremæ omnino vecordia, vt se crederet à Magis pluris æstimandum, q̄ illum in cuius vix dū nati honorē tot regionum itinera confecerant. Si enim prius etiam q̄ viderant ita sunt in desiderij eius effusi, iā cū vidissent, & prophetæ essent prædictione firmati: quānā illos ratione futuros credebatur pueri proditores? Et tamē cū tam

Psal. 8. d. Ibidem.

Quod post eius assumptionem est. Psal. 109. c. Esai. 11. c.

Rom. 9. b.

ta multa sint, quæ illum possent à noxia intentione deducere, conatur nihilominus cupita complere. Siquidē clam vocatis Magis sciscitabatur ab eis. Existimabat enim Iudæos pro pueri salute sollicitos, nec in tantum illos furoris erumpere, vt protectorem & saluatorem suum, & ad liberationem illius gentis ortum, vellēt tradere manibus persequentis. Idcirco secretè Magos vocat, ac sollicitè tempus inquit: non pueri, sed stellæ: & crudelissimè venationis audis, multo cum ambitu dicit insidias. Consequenti verò ratione colligitur, stellam ipsam ante multum apparuisse tempus. Quia enim Magi plurimum erant itineris longinquitate remorandi, vt possent mox nato puero assistere, (quæ, vt mirabilius rei dignitas eluceret, pannis adhuc infantia colligatum oportebat adorari) ante multum tempus stella se demonstrat. Si enim quando puer natus est in Palestina, tunc illis della apparuisset in Perside: plurimum in itinere tempus terentes, nequaquam illum adhuc in pannis inuenire potuissent. Quod ii à biennio, & infra, Herodes pueros interfecit, non mireris. Siquidem conueniens in eundem tyrannum pauor & furor, pro abundantia cautionis, & licentia persecutionis, maius etiam tempus includit: ne quis profectò eius ætatis, & fortè is potissimum propter quem alij interimuntur effugiat. Cū igitur eos vocasset: euntes, inquit, interrogate diligenter de puero, & cū inueneritis, renunciate mihi, vt ego veniens adorē eum. Nempe cōsideratis stulticiæ mixtum dolum tyranni. Si enim hæc verè dicis, qua tandem ratione ductus latenter interrogas: sin autem vt fraudem specie consilij tegas: Qui, cedo, istuc non intelligis, quæ Magis dolus ex ista occulta sciscitatione subolere possit: Verū, vt paulò antè præmisimus, anima semel malignitate capta, stultior cunctis efficitur. Non autem dixit, Euntes discite de rege: sed, de puero, inquit: ita ei etiam nomen potestatis inuiderat. Sed Magi præ multa pietate nihil mali penitus suspicantur. Non enim opinabatur, quòd in tantum malignitatis ille prorumperet, vt tam admirabili dispensatione nato moliri auderet insidias. Proficiscuntur itaque nihil horum penitus suspicantes, sed ex propria simplicitate mentis etiam ceteros æstimantes. Et ecce stella quam viderant in Oriente, præcedebat eos. Propterea enim aliquandiu fuerat abscondita, vt amittentes itineris sui ducem, interrogare Iudæos de puero cogentur, remq; in noticiam omnium publicarent. Postquam vero interrogauerunt, & ipsos pueri inimicos ad cognoscendam dignitatem eius habuerunt magistros, stella eius rursus apparuit. Sed considera mirabilem prorsus ordinem rerum: [à Perside illos vsq; Hierosolymam stella deducit, post stellam suscipit eos populus Iudæorum, & rex Herodes, & prophetam adducunt, id quod illis apparuerat prædicantem. Post prophetam vero rursus excipiuntur ab angelo, ac de omnibus instruuntur: antea verò à Hierosolymis in Bethleem iussa duce perueniunt. Stella enim rursus illinc ipsos fuerat comitata: vt vel hinc discas quod non vnum erat hoc sydus è cæteris. Nulla quippe hanc habet stella naturam. Neque enim ibat propter Magos tantummodo, sed præibat quodam modo apprehensa manu trahens eos, viamq; demonstrans, lucente prorsus die, ac sole rutilante. Et quidnam opus erat, inquit, hoc sydere, cū certè iam vicus ille fuisset repertus? Absq; dubio vt videretur & puer. Neq; enim erat præterea quicquam quod illum possent offendere, cū nec esset ipsa domus conspicua, nec mater quasi clara quædam celebraretur, ac nobilis. Opus igitur fuit stella, quæ super ip-

sum prorsus tugurij culmen insisteret, propter quod & ab Hierosolymis proficiscentibus rursus apparuit, nec prius à cursu suo destitit, quàm ad ipsum præsepj peruenirent. Duoq; simul mirabilia iunguntur. Fuit enim vtrunq; mirandum, & quæ Magi adorarent puerum, & quæ eos ad adorandum stella perduceret: quæ certè talia sunt, vt etiam lapideas mentes ad lumen dei omnino attrahere queant. Si enim magi dixissent à prophetis se hoc accepisse, aut quæ angeli peculiariter ipsis collocti essent, vtique fides illis non fuisset habita. Nunc verò cū iubar stellæ supernè rutilaret, etiam impudētissimis os obturatur. Deinde postq̄ immineret puero, iterū stella sistit cursum suum: quod ipsum maioris erat virtutis q̄ stellæ natura insit, nunc videlicet oculi, nunc verò apparere, & vbi apparuit, sistere cursum. Hic proculdubio Magi quoque incrementa fidei ceperunt. Propterea etiā gratulati sunt, quoniam quæsitum desideratumq; repererāt, quoniam effecti fuerant nunciij veritatis, & quia non frustra tam longæ viæ spacia confecerant: tam ardenti quippe erga Christum cupiditate flagrabant. Et enim ad locum stella perueniens, super ipsum pueri stetit caput, ostēdēs profectò dei filium esse qui natus est. Cūq; ibi subsistisset, ad adorandū adducit, non simpliciter Barbaros, sed eos qui inter illos longè vtique sapientiæ dignitate præstebat. Vidēsne igitur quæ hæc stella apparuerit merito: Siquidē & post prophetæ testimonij, & post sacerdotū, scribarūq; interpretationē, illa nihilominus vtebantur magistra. Erubescat Marcion, erubescat & Samofatenus ille Paulus, qui nolūt videre quod Magi viderunt ecclesiæ progenitores. Nequaquam sic erubuerim nuncupare eos. Confundatur, inquit, vidēs dominū Marcion in assumptione carnis adorari: cōfundatur & Paulus, vidēs nō sicut hominē adorari, quem tantummodo hominem suspicatur. Nā quæ in carne vera sit, ostēdūt pāni atque præsepe. Quòd verò nō nudū, id est, non solū adoret hominem, profectò declarat, quia adhuc æui rudē his muneribus honorent, quæ offerri deo solent. Confundatur cū ipsis etiā natio Iudæorū, cernens ad credendū in Christum Magos ac Barbaros præuenire, ne post illos quidē venire sustinet. Etenim quæ tunc facta sunt, futurorum expressere figurā. Ab ipso siquidē dominici aduentus principio declaratū est, quoniam populū illū fides gentiliū præueniret. Et quo modo nō ab initio, dices, sed in fine ipso: Eūtes docete, inquit, omnes gētes? Quia scilicet, vt paulò antè memorauimus, figura erat id quod tunc accidit, & quæ dā prædicatio futurorū. Erat quippe consequēs, primos ad fidē Iudæos potius accedere. Quoniam verò spontē oblatū sibi beneficiū respuerūt, in cōtrariū versa res est. Cæterū nec ad paruulū adorandū Magi priusquam Iudæi accedere debuerant. Nimiè siquidē coarguūt tarditatis, quos iuxta ipsum omnino dominici ortus sedētes locū, post tot regionū spacia emensa præueniunt: & hi qui nihil prorsus de Christo audierant, præcurrunt eos quos ad eū suspiciendū tot prophetarum vaticinia concitabant. Quia igitur domestica illa præclaraq; bona sua ignorarunt, mirū non est à Peris ea esse prærepta. Quod certè dicit & Paulus: Vobis quidē oportebat primū annuciari verbū dei, sed quoniam vos indignos iudicatis, ecce cōuertimur ad gentes. Etsi igitur antea permanebant increduli, tamē postquā id ipsum à Magis audierunt, cōfestim ad Christū debuerūt aduolare. Sed vtique noluerunt, & propterea istis dormiētibus illi præcurrunt. Initemur igitur nos saltē deuotionē Magorū, veròq; amore philosophiæ barbarā consuetudinē

Mat. 23. d.

Acto. 13. g.

subiugemus. Longo itinere curramus, vt Christum videre mereamur. Nam & illi, nisi procul regionem propriam reliquissent, nequaquam utique Christum videre potuissent. Recedamus igitur a terrenis negociis, atque curis. Etenim Magi illi cum adhuc morarentur in Perside, stellam videre tantummodo: quia verò a Perside recesserunt, solem ipsum aspexere iusticie: qui certè nec stellam quidem ipsam tandiu videre meruissent, nisi citò a Perside fuissent profecti. Surgamus ergo etiã nos, & licet omnes turbetur, nos tamè alacres, & pròpti ad pueri accurramus domum. Et si rex, & si populus, & si tyrannus huius velint cursum itineris impedire, nequaquam tamen accessi desiderij extingamus ardorè. Sic enim omnia aduersa calcabimus: quoniam & illi nisi vidissent puerum, nec periculum quod intentabatur a rege, vitassent. Prius enim quàm puerum cerneret, vndiq; illis opponerentur timores, conturbationes atque discrimina, postquam vero adorarunt, securitas & tranquillitas subsequuta est. Nec iam stella eos, sed angelus suscipit: quia scilicet adorando facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblati. Et tu itaque Iudaicum populum repugnãtem, urbem turbatam, cædis appetentem tyrannum, & fallacem istius seculi umbram relinquens, in Bethlehem festinus accurre, ac domum spiritualis panis ingredi. Et si enim pastor fueris, eòq; adueneris, in diuersorio puerum videbis. Et si rex fueris, nec tamè deuotus adueneris, nihil omnino proderit purpuræ fulgore circumdari. Et si Magus fortè sis, nihil te ad hunc regè introire prohibebit, modo vt adoraturus, atque honoraturus dei filium, & nõ quasi conculcaturus aduenias: modo vt honorè ipsum cum gaudio ac tremore offeras: possunt enim vtraq; hæc pariter conuenire. Sed caue ne Herodi efficiaris similis, & dicas vt & ego venies adorem eum: cumq; veneris, interimere coneris. Huius etenim similes sunt, qui indignè abutuntur communionem mysterij. Reus est enim, inquit, iste corporis & sanguinis domini. Qui enim eiusmodi sunt, habent in se tyrannum, & regno Christi iugiter inuidetem, longe sanè Herode illo nequiores, mammonam scilicet. Hic enim in homines tenere imperium gestit, suosq; cultores simulat, & mittit ad Christum, vt specie quidem adorare videantur: quantum vero in ipsis est, interimunt eum, quem adorare se simulant. Timeamus igitur, ne quando speciem supplicum atq; adorãtium geramus, opere vero existamus inimici. Igitur adoraturi Christum, cuncta proiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipsi, non terrè defodiãmus. Si enim illi tunc Barbari in honorem tantummodo domini obtulerunt libèter aurum: qualis tu eris, si ei non tribuas indigentem? Illi tam longo itinere cucurrerunt, vt natum viderent: tu vero qua tadè satisfactione poteris absolui, qui ne brevis quidem plateæ spaciũ trãsis, vt visites a gritudine afflictum, & vincetum catenis: Et certè solemus a gritudine, atq; vincetorum, etiam si inimici sint, misereri: tu vero ne erga dominum quidem tuum, & eum qui tantorum tibi est author bonorum, hoc permoueris affectu? Et illos quidem aurum legimus obtulisse, tu vero panem ipsum vix tribuis. Illi viderunt stellam, atque latati sunt: tu autem ipsum aspiciens Christum peregrinum nudumq; non flecteris. Quis enim vestrum, qui innumeris estis Christi beneficiis obligati, tam longinque propter eum arripuit expeditionis laborem, quam illi barbari, imò sapientiores profectò sapientibus? Verum quid ego de spacio loquor itineris longioris, cum plurimã fœmina-

1. Cor. 11. f

Ioan. 4. 4. b

Exo. 14. b

Antinchie
primi dicit
Christiani.
Acto. 11. d.
Matt. 5. d.

rum tanta iam animi mollitudine resoluantur, vt nisi aduectæ mulis, quãlibet exiguo spacio a domibus suis venire nequeant ad videndum dominum in præsepio spiritali? Sed ex his quoq; qui certè ambulãdi laborem ferunt, alij secularium negotiorum tumultus, alij theatrales turbas sanctis cœtibus anteponunt. Et barbari quidem illi priusquam Christum viderent, tam longam propter ipsum exuperauerunt viam: tu vero nec postquam videris illos probaris imitari. Nam & cum eum videris, ita eum relinquis, vt post illum curras ad theatra, ac minus potius & videre, & audire desideres. Atque vt eadem rursus attingam quæ antea sum insectatus, Christum quidem in spiritali situm præsepio derelinquis, properas vero iacentem in scena spectare meretricem. Hoc autem quibus tandè putamus dignum esse supplicij? Responde obsecro, si se quispiam introducere te polliceretur ad regè, & ostenderet tibi illum vndiq; coruscantem, atq; inter varios pòpã suã ornatus sedentem, putãtne theatrale spectaculum aulicæ præponeres dignitati, cum certè ne hinc quidem tibi aliquod commodum quæreretur? At vero ex hac mēsa spiritalium fons emanat bonorum, & hanc tu statim relinquens curris ad theatrum, vt natantes fœminas, & sexum illum publicis oculis intuearis expositum: vt (inquam) istud aspicias, sedentem iuxta donorum cœlestium fontem Christum relinquis. Nam & modo super fontem sedet, non vnam Samaritanam, sed vniuersam alloquens ciuitatem. Forfan vero etiam nunc Samaritanæ tantum loquitur. Nam & nunc nullus ei assistit: nisi quod alij quidem solis assunt corporibus, alij vero nec ipsis quidè profectò corporibus. Attamen ipse nõ recedit, sed manet, & a nobis postulat potum, non aquam, sed sanctimoniam. Sanctis enim Christus sancta distribuit. Non enim aquam de hoc nobis fonte largitur, sed sanguinem viuum, qui quanquam ad mortis dominicæ testimonium sumitur, nobis tamen causa fit vitæ. Tu vero relinquis huius sanguinis fontem, calicemque reuerendum, & ad diabolicum illum fontem festinus accurris, vt scilicet spectes meretricem natantem, & naufragiũ animæ patiaris. Aqua quippe illa pelagus quoddam est immane luxuriæ, quo non corpora submerguntur, sed naufragium infertur animabus. Nam illa quidem in medijs aquis nuda ludit natatu, tu vero de sublimi spectans gradu, in libidinis profunda demergeris. Huiusmodi enim diaboli retia, non tam in illam descēdentes aquam, ibiq; se volutantes capiunt, quam sursum sedentes. Multo quippe hi sæuius suffocantur, quam Pharaõ ille quondam cum curribus suis, equitibusque submersus est. Iam si aliquo fieri posset modo, vt vobis illis supernatantes vndis animas ostenderem, haud profectò aliter apparerent, quam Aegyptiorum illa in fluctibus corpora voluebantur. Sed illud est multo utique periculosius, quod tantam illam perniciẽ nominant voluptatem, & immane illud perditionis pelagus, Euripum delectationis appellant: cum certè facilius aliquis ac tutius Aegeum mare trãseat, atque Tyrrenum, quam illius spectaculi horrenda discrimina. Nam primo quidem per totam noctem omni expectatione nimis anxia, talium diabolus corda sollicitat: deinde id quod tam cupidè fuerat expectatum ostendit, quo continuo eos ligat, ducitq; captiuos. Neque enim si mixtus meretrici non es, immunè te putes esse peccati, cum totum illud voluntate commiseris. Nam si ab huiusmodi concupiscentia possideris, maiori flamma profectò succenderis. Sin verò hæc aspiciendo nil pateris,

ris, culpã nihilominus teneris obnoxius, factus scilicet scandalum cæterorũ, & taliũ adhortatione voluptatũ, tuamq; faciem ipse confundis, animamq; cum facie. Verum ne sola tantum agere increpatione videamur, iam correctionis remedia suggeramus. Quisnam ergo hic est emendationis modus: vestris vos trado erudiendos coniugibus, cum certè oporteret, secundũ Apostolum, vos potius esse vxorum magistrõs. Quia vero per peccatum ordo conuersus est, & corpus quidem superius, caput verò inferius effectum, hac saltem via ad honesta redire nõ pigeat. Quod si magisteriũ mulieris erubescis: peccatum fuge, & citò poteris in thronum doctoris ascendere, qui tibi ordinatus est a deo. Quandiu vero peccaueris, non te ad mulierem tantum, sed etiam ad irrationalis animatẽ, & vilissimas scriptura transmittit. Neque enim erubescit animal rationis honore donatũ, [apis atq;] formicã discipulũ facere: nec tamen scripturã culpa est, sed eorum qui nobilitatem propriã perdidit. Hoc ergo & nos facere curabimus. Et nũc quidem te mulieri assignamus docendum: sin verò illius monita contempleris, etiam ad irrationalium te magisteriũ relegabimus. Ostendemus enim quot te alites, ac pisces, quã multa etiam pecorum genera, atque reptiliũ, honestate & castitate præcedant. Quod si eiusmodi animalibus te comparari pudeat, regredere ad propriẽ nobilitatis insignẽ, & immensum illud gehennæ pelagus, flumenq; igneũ memoria repetens, fuge perstriferã illã piscinã theatri. Hæc est enim, quæ spectatores suos in flammeũ illud pelagus mergit, quãq; profundum illius ignis accendit. Si enim ille qui absque his quoque irritamētis videt fœminã, interdum tamen ad concupiscendum trahitur, & tantummodo concupiscendo mœchatur: qui non solum videt, sed etiam totã omnino nudam ac lasciuientem videt, qui non millies libidinis captiuus efficit: Haud ita illud, quod sub Noë legimus diluuium fuisse, hominum extinxit genus, vt natatrices istę omnes prorsus spectatores suos multo cum dedecore suffocant. Siquidem ille tunc imber etiã si mortem intulit corporum, vicia tamen simul deleuit animarum. Hæc verò aqua diuersum, manentibus in vita corporibus, animarum operatur interitum. Vos autem siquidem aliquod de honore certamen oriatur, omni ambitione cõtenditis, vt vel vniuerso præsideãtis orbis: illo scilicet vobis priuilegio blandientes, quod hæc prima ciuitas fidelibus Christianorum nomen imposuit: cum verò de honestate & castitate certandum est, ne a vilissimis quidem viculis non pudet superari? Certè, inquis. Quid ergo nos facere iubes: abire in montes remotos, & monachos fieri? Et quid ego aliud ingemisco, quod illis vos solis putatis honestã vitam ornatamq; congruere? Et certè Christus communia omnibus præcepta cõstituit. Nã vbi dicit, Si quis viderit mulierem ad concupiscendũ eam, iam mœchatus est eam in corde suo: nõ solum monacho dicitur, verum etiam marito. Siquidem ille tunc mons, in quo hæc Christus docebat, cunctis ferè talibus implebatur. Considera ergo theatrum illud, ac diabolicos istos refuge conuentus, & noli quasi onerosiorè culpã sermone. Non enim interdico cõiugia, nec impedio liberã voluptatẽ: sed cũ honestate id fieri volo, nõ cum obscœnitate, vel crimine. Nõ ego te in mōtes, ac solitudines ire precipio: sed benignũ esse, & honestum iugiter ac modestum, vel in medio si placet vrbs habitantem. Omnia siquidẽ mandata legis, nobis sunt monachisq; communia, absq; sola profectò pactione connubij: quanquã hic quoq; beatus

Paulus admonet, per cuncta monachis æquare nos cupiens. Tẽpus, inquit, breue est: reliquum est, vt & qui i. Cor. 7. 8 habent vxores, tanquã non habetẽs sint: præterit enim figura huius mundi. Ac si diceret: Nõ iubeo vos in montium habitare verticibus, quanquã etiam id quidẽ vellem, eò quod vrbes imitatur ea quę in Sodomis perpetrata sunt: veruntamen ad istud nequaquam impello: Permane habens domum, coniugem, liberos, modo nolit eos spectatores voluptatum efficere incestarum. Noli introducere in domum tuam pestem theatri. Non audis Paulum dicentem: Vir sui corporis non habet potestatem, sed mulier? Itaque communia huic quoque præcepta constituit. Tu verò siquidem ecclesiam vxor frequentat, grauissimus illius accusator efficeris: ipse autem totum in theatris diem exigens, dignum te accusatione non credis: sed cum sis erga vxoris pudiciã iam diligens, vt etiam superfluum te atque immoderatum esse nõ pudeat, quippe qui a necessarijs processibus arbitraris licere. Sed minimè hoc tibi permiserit Paulus, qui eandem etiam mulieri tribuit potestatem: Vxori, inquit, viri debitum reddat. Quonã igitur modo a te honoratur vxor, quæ tã indigna suggillatur iniuria, cum tu corpus quod in illius potestate est, meretricibus copulas: Tuum quippe corpus vxoris est. Quem, inquit, illi tribuis honorẽ, cum tumultus ac lites in domũ introducas tuam, cum talia designas in foro, quæ dum domi narras, dedecoras quidem vxorem quæ audit, ac præsentem filiã rubore suffundis, ac præ cæteris temetipsum? Multo enim erat tacere cõsultius, quam tam obscœna loqui, quæ etiam seruos loquentes iustum est verberari. Quam tu ergo satisfactionem parabis, responde queso, qui ea quę nominare fas non est, spectas summo studio: quęq; etiam memorare turpe est, ea cunctis honestis artibus sanctisq; præponis? Ne igitur videar onerosior, hic iam terminabo sermonem. Si vero in eisdem perseveraueritis, acutiore ferro & altiore incisione discindam: nec vnquam prorsus quiescam, quoadusque diabolicum illud dispergam theatrum, vt mundus ecclesiæ cœtus purusq; reddatur. Ita enim & a præsentis turpitudine liberabimur, & vitam acquirẽmus futuram, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia octaua ex capite secundo.

D T cum intrassent domum, & inuenerunt puerum cum matre sua: & procidentes adorauerunt eum: & a-
Esdoy iia
pertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus, legunt ple-
& myrrham. Quemadmodum igitur Lucas ait, quod in rique.
præsepio positus esset: quia scilicet cum fuisset enixa, ibi eum continuo reclinauit. Erat enim valde difficillimum vacantem reperire alicubi domum, propter conuentum ac frequentiam Iudæorum, quos in vnum eadẽ tunc descriptionis causa collegerat: quod certè Lucas euidenter expressit, dicens: Et reclinauit eum in præsepio; quia nõ erat ei locus in diuersorio. Postea vero eum sustulit, & in suo gremio collocauit. Siquidem vt Bethlehẽ ingressa est, partũ celeriter absoluit: vt hinc quoque totam dispensationem agnosceres, quia scilicet nõ fortuito ista, nec simpliciter acciderunt: sed secundum prouidentiam dei, & prophetia consequentiam vniuersa completa sunt. Verum quid illud est quod Magis puerum adorare persuaserit? Nam neque virgo ipsa
Luc. 2. 4
erat

erat nobilis, nec domus in qua habitabat illustris, nec quicquam ex his omnibus quae videbatur, eiusmodi erat quod Magis admirationem faceret, eosque ad puerum alliceret adorandum. At vero illi non modo adorant, sed etiam apertis thesauris suis offerunt munera, & munera certe deo quam homine digniora. Thus siquidem & myrrha ipsi potissimum cogruiebant. Quidnam igitur illud est quod eis & domo & patria relicta, tanti itineris spacia transire persuaserit: Quod proculdubio fecit & stella quam viderant, & a deo donata lux, quae illorum mentibus quasi aliud quoddam sydus effulserat, eosque paulatim ad perfectiorem scientiam prouehabat. Cum enim essent cuncta alia vilia, nisi istud eorum animos incitasset, nunquam profecto tantum illi honoris paruulo detulisset. Idcirco nihil ibi de sensibilibus istis grande conspicitur, sed angustum tugurium, ac vile praeseptum, & inops mater, vt melius nuda Magorum philosophia claresceret: & vt discas quia non tantum homini tantum, sed etiam tantam auctori omnium supplicarint bonorum, propterea nullo eorum quae extrinsecus videbatur offensa sunt, sed & puerum fideliter adorabant, & munera suppliciter offerebant, quae tamen plurimum & a Iudaeorum ruditate distarent, & ecclesiastica philosophia conuenirent. Siquidem scientiam istam & obedientiam & charitatem figuraliter offerebant: non oues non vitulos. *Responso autem accepto*, inquit, *in somnis, ne redirent ad Herodem: per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* Considera igitur etiam hoc loco admirabilem Magorum fidem, qui in nullum hinc scandalum commouentur: sed ad cuncta obediētes permanēt, atque flexibiles, nihilque omnino turbantur, neque ipsi secum disputant, dicentes: Si magnus quiddam esset hic puer, & potentiae aliquid obtineret, nobis adoratoribus eius quid opus esset fuga, occultusque discessus: Cur enim nos qui palam ac liberē venimus, nec tanti populi fragorem, nec tyranni furorem pauentes, quasi exules quosdam atque fugitios angelus ciuitate propellit? Verum nihil omnino tale vel ore proferunt, vel mente concipiunt. Hoc est enim fidei insigne, vt absque controuersia vlla obediāt imperanti, nec vllam rationem exposcant imperij. *Qui cum discessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum.* Dignum esse hoc loco iudico trepidationem quaedam mentis fateri, & dubitare de Magis, pariter ac puero. Et si enim illi turbati non sunt, sed fideliter omnia susceperunt: nos tamen scrutari dignum est, cur non & Magi praesentes saluarentur: & puer: sed illi quidem in Persidem reuertantur, hic autem cum matre in Aegyptum transfugiat: cum multo potius fuisse videatur in manus eum Herodis incidere: nec tamen cum incidisset interfici, sed claro prorsus diuinitatis auxilio vindicari. Verum hoc modo rebus impletis, creditum non fuisset verē illum suscepisse carnem, tantique hodie mysterij sacramenta nutarent. Si enim etiam cum ista facta sint, & plurima iuxta humanae naturae dispensata rationem: aliqui tamen ausi sunt dicere, quod fabula quaedam fuerit carnis assumptio: in qua non illi impietatis praerupta recidisset, si omnia iuxta quod deo dignum est, & iuxta propriae virtutis potentia egisset: Magos vero celeriter emittit, simul & Persarum regioni mitens magistros, & inefficacem reddens furorē tyranni: vt discat se impossibilia moliri, & conceptam extinguat iram, sequi ab studio vani laboris abducat. Est autem diuinitatis virtute dignum, non modo aperte contere inimicos, verum etiam cum omni illos facilitate decipere. Sic enim & Aegyptios populi sui vtilitate seduxit,

cumque palam in Iudaeorum manus illorum posset transferre diuitias, occulte hoc magis fieri, ac decipiendo praecipit: quod certe illum apud inimicos non minus fecit, quam alia signa, terribile. Denique Aescalonitae, omnesque per circuitum alienigenae, quando arcam dei ceperunt, percussique plaga, suaserunt ciuibus suis, ne aduersus dei repugnarent manum: cum ceteris mirabilibus hoc quoque in medium protulerunt, dicentes: Quare grauatis corda vestra, sicut grauauit Aegyptus & Pharaon cor suum? Nonne postquam illis illis, dimiserunt populum suum, & abiit? Haec vero dicebant, cum ad documentum virtutis dei signis manifestius factis, nequaquam istud esse inferius iudicarent. Id igitur etiam in praesenti causa factum est, quod certe facile posset tyranno incutere terrorem. Itaque considera quam Herodem pati probabile fuerit: qui certe suffocari etiam praedignationis magnitudine potuit, cum se ita illudum atque irrisum doleret. Quod si non est hinc melior effectus, non deus qui ista dispensauit, in culpa est, sed nimia liuentis insania: qui ne his quidem cessit, quae utique consolari, & a tanta eum abducere malignitate potuerunt. Sed alio rursus aditu ac malignitate in vltiora processit, vt multo grauiorem stulticiae suae reciperet vltionem. Et cuius tandem iniquis rei gratia in Aegyptum paruulus mittitur? Prima quidem illa causa est, quam Euangelista signauit, vt impleteret, inquit, quod scriptum est: *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Simul etiam toti orbi denunciantur optima spei in posterum proemia. Quia enim Babylon atque Aegyptus praeter omnibus terris flamma impietatis ardebant, & ab ipsis statim principiis ostendit, quod vtramque emendaturus esset, & igne potius fidei succensus, ex his utique persuadens etiam de aliis mundi partibus speranda esse meliora. Nam Persidi quidem Magos remittit, ipse vero cum matre in Aegyptum descendit. Supra vero ista quae diximus, etiam hinc aliquid aliud addicitur, quod certe non parum ad philosophiam pertinere doceatur. Quid vero istud est: quod ab ipsis videlicet vitae initiis, ad tentationes debeamus atque insidias praeparari. Cerne igitur ab ipsis omnino incunabulis Christi, istud effectum. Nam statim vt ortus est, contra eum tyrannus furit, & ipse in Aegyptum fugit, & extra solum natale deportatur, & mater innoxia in regionem Barbarorum fugatur: vt tu videlicet haec audiens, cum dignus fueris spiritualis aliquis negocij minister effici, & videris te tribulationes varias, & mille sustinere discrimina, nihil omnino turberis, neque tecum ratiocineris, ac dicas: Quidnam istud est, quod mihi infertur immerito? Cui certe laus potius, & corona congruit: quique esse deberem clarus ac nobilis, vt pote dominica praecipua perficiens. Sed vt isto munitus exemplo viriliter cuncta sustineas, sciens tribulationes maximas & inseparabiles quasdam comites esse virtutum. Perspice igitur istud non tantum in matre pueri, verum etiam in illis Barbaris fuisse completum. Nam & illi exulum more clam fugiunt: & ista quae nunquam domum suam fuerat egressa, tam arumnosum conficere iter iubetur, propter partum illum mirabile, ac spirituales parturiginis. Sed considerarem prorsus nouam, atque mirificam. Palaestina insidiatur, Aegyptus recipit ac seruat eum cui tenduntur insidiae. Non solum quippe in filiis patriarchae, verum etiam in ipso domino praecesserunt secutorum figurae. Siquidem multa etiam quae in ipso tunc facta sunt, praecinebant ea quae postea erant futura. Quod in alia quoque & pullo eius impletum est. Apparuit igitur non angelus

1. Reg. 6. b. * illi: sic est apud Sep. interpres, quos hic sequit. tunc dimisit populum suum, & abierunt. Osee. 11. 4

lus Mariae, sed Ioseph loquens: & quid ait? *Surge & accipe puerum & matrem eius.* Hic iam non dicit, coniugem tuam: sed, matrem eius: quia absoluto partu, etiam explosa suspicio est, & absque vlla ambiguitate vir credit, liberē iam & aperte angelus disserit, neque filium neque coniugem eius appellans: sed puerum, inquit, accipe, & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Causam quoque iungit fugae, *Futurum est enim*, inquit, *vt Herodes querat animam pueri.* Quae cum audisset Ioseph, nequaquam passus est scandalum: neque dixit, Incerta ista res est, ac prorsus ambigua: tu pauloante dicebas, quia saluabit populum suum, & nunc seipsum quidem non potest de periculis liberare: Sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio ac transmigratione longinqua: contraria omnino sunt facta promissis. Sed horum nihil prorsus opponit. Vir enim erat fidelis, neque curiosē reuersionis tempus inquirat, quod utique ab angelo non signatē fuerat expressum. *Sed esto tibi*, inquit, *vsquequā dicam tibi.* Verum ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obediens libenter, & credidit, omnes prorsus tribulationes cum gaudio sustinēdo. Enimvero misericors deus mortis rebus quaedam etiam iucunda permiscuit. Quod certe in sanctis omnibus facit, quos neque tribulationes, neque iucunditates sinit habere continuas: sed tum de aduersis, tum ex prosperis iustorum vitam, quasi admirabili varietate cōtexuit, quod hic quoque eum fecisse considera. Videndo quippe sanctus Ioseph grauidam sponfam, in conturbationem incidit maximam, atque in horribilem quandam cogitationis tumultum. Iugis enim illum de puella adulterij suspicio morderat: sed affuit repente angelus suspicionem soluens malignam, & timorem hunc prorsus extinguens: deinde videns puerum natum, maxima exultatione repletus est: sed rursus huic etiam gaudio periculum grande successit, cum tota utique ciuitas turbaretur, ipse rex fureret, & ad necem puerum quereretur: sed & hunc tumultum alia rursus iactia subsecuta est, apparitio videlicet stellae, & adoratio Magorum. Post hanc quoque iucunditate iterum periculum, iterumque formido. *Quarrit*, inquit, *Herodes animam pueri: & fugere necesse est, & in longinqua transire hominis instar.* Nondum quippe opportunum erat, vt signorum miracula coruscarent. Si enim a prima prorsus infantia mirabilia monstrasset, homo proculdubio creditus non fuisset. Idcirco namque non simpliciter templū formatur, sed & tumor vteri cernitur, & nouem mensium tempus voluitur, & ipse partus absoluitur, & nato nutrimentum lactis adhibetur: perque aliquot annos silentio res tanta celatur, & virilis expectatur aetas, vt per haec omnia credibile efficiat suscepti hominis sacramentum. Qua igitur ex causa haec edita sunt signa, inquit, statim ab initio: propter matrem, propter Ioseph, propter Simeonem iam iamque moriturum, propter pastores, propter Magos, propter ipsos quoque Iudaeos. Si quidem voluissent ea quae fiebant diligenter expendere, non paruū inde ad illa quae secutura erant, habuissent profectum. Quod si nihil prophetae de Magis loquuntur, nequaquam omnino turberis: nam neque omnia praedixerunt prophetae, nec cuncta siluerunt. Quemadmodum enim si vidissent homines facta quae nunquam audissent futura, & conturbationis plurimum & stuporis habuissent: ita rursus si cuncta omnino antedidicissent, auditores inde negligentes ac securi facti fuissent, nec quicquam nouum Euangelistis fuisset relictum. Si vero de propheta Iudaei ambigerent, dicentes: *Ex Aegypto vocaui filium meum.* de se dictum potius, quam

de Christo esse praedictum: Respondebimus profecto esse hunc quoque prophetiae morem, vt multa saepe de aliis dicantur quidem, sed in aliis implentur: vt illud quod de Simeone & Leui dicitur: *Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.* Hoc enim non in ipsis, sed in eis etiam factum est, qui de illorum stirpe processerunt. Et quod in Chanaan a Noe dictum est, in Gabaonitis posteris eius impletur. De Iacob quoque similiter intelligitur accidisse: siquidem benedictio illa quae dicit, *Esto dominus fratrum tuorum, & adorent te filij patris tui: non in ipso habuit effectum.* Quemadmodum enim id possit intelligi, cum e contrario iste timeat fratrem, atque tremuerit, cumque milies adoraret: sed utique in eis qui ex eius stirpe descenderunt. Hoc igitur etiam in praesenti potest quaestione defendi. Quis enim magis ac proprie dei filius esse dicitur? Illene populus qui adorabat vitulum, qui Beelphegor initiabatur, qui filios suos daemone immolabat: an vero dominus Iesus Christus, qui natura filius dei est, & toto patre honore veneratur? Itaque nisi aduenisset iste, nequaquam prophetia dignum finem habere potuisset. Considera igitur quemadmodum istud ipse euangelista designet, dicendo: *Vt impleatur.* Ostendit enim quoniam nisi venisset iste, non utique fuisset impletum. Quod quidem ipsum beatam virginem non mediocriter clarum facit ac nobilem: quae id habuit quod toti illi erat populo gloriosum, qui superbius se atque insolentius efferebant, quod deducete deo de Aegypto fuissent reuersi, idque ad gloriam suam saepe iactabant. Hoc enim etiam propheta denotans ait: *Nonne alienigenas adduxi de Cappadocia, & Syros ex fouea? Fecit etiam virginis hunc esse primatum.* Quinimmo & populus & patriarcha cum descenderent in Aegyptum, & inde rursus ascenderent, istius reuersionis signabant figuram. Nam & illi fugiendo mortem, quam comminabatur fames, descenderunt in Aegyptum: & hic mortem fugit, quae per insidias imminerebat. Sed illi quidem a fame quae tunc acciderat, liberati sunt: hic vero etiam descendens in Aegyptum, omnem illam regionem suo sanctificauit ingressu. Diligenter vero perpende, quemadmodum cum humanitatis humilibus, diuinitatis excelsa clarescant. Nam cum dixit angelus, *fuge in Aegyptum*: nequaquam se socium itineris futurum esse pollicitus est, neque illic scilicet euntibus, neque redeuntibus: proculdubio designans maximo ipsius propter quem fugiebant paruuli, esse munitos comitatu, qui vbi certe primum apparuit, in melius cuncta conuertit, effecitque: vt hostes multum huic oeconomicae inserueret. Nam & Magi illi, & Barbari superstitionem patriam relinquētes, ad verum dominum veniunt adorandum: & Augustus ipse futuro in Bethlehem partui per descriptionis seruit imperium, & Aegyptus suscipit ac tuetur insidias fugientem tyrannum. Namque tactu ipso domini gustum quandam sanctificationis adipiscitur: vt cum illum audierit ab apostolis praedicari, huius quasi priuilegij honore decoratur, quod dominum prima susceperit. Et certe solius hic Palaestina videbatur esse primatus: sed facta est postea ista feruentior. Denique si quis nunc ad Aegypti veniat solitudines, paradiso quouis omnem illam videbit eminenti digniorem, & innumerabiles angelorum coetus in corporibus fulgere mortalibus, & populos martyrum, & choros virginum: & omnem quidem tyrannidem diaboli dissolutam, Christi autem regnum coruscans: & illam poetarum & Magorum quodam ac philosophorum parentem, & cuiusque generis imposturarum repertricem;

Gene. 49. 10. Gene. 9. 12. Gene. 27. d. 16. 9. Gene. 28. 4. & 33. 4. Exo. 32. 4. & seq. Psal. 103. f.

Amos. 9. 6. Gene. 46. 41. & seq.

1. Cor. 13. 12. aliquam nanciscitur incūda cū familia riuatis.

quaq; etiam ceteris propria inueta tradiderat, videbit A modo piscatorum magisterio gloriantem, & cõtemp-
 tis omnibus iam illis repudiatisq; publicanum vbiq; ac
 sutorem pellium circiferentem, atque ad maximam
 fidei suæ gloriam crucem domini præferentem. Et hæc
 omnia bona non in vrbibus solum, sed etiam in deser-
 tis magis florent locis quam in ipsis vrbibus. Est enim
 cernere tota illa regione diffusum exercitum Christi,
 & admirabilem illum regium gregem, virtutumq; cœ-
 lestium conuersionem in terris micantem. Atq; hæc
 non in viris solum, verumetiam in fœminis splendere
 conspicias. Nam ille quoque non minori, quam viri
 virtute decorantur: non clypeo arrepto in equum insi-
 lire callentes, vt honestissimi illi, ac sapientissimi gen-
 tilium iubent magistri: sed multo certè vehementius
 bellum gerentes. Communis enim illis ac viris aduer-
 sus diabolum pugna est, contraq; huius mudi potesta-
 tes, nec vsquam teneritudo sexus his congressibus im-
 pares facit. Non enim natura corporis, sed voluntate
 animi exercentur ista certamina. Propterea sæpe in hu-
 iusmodi acie fortius viris fœminæ decertarunt, ac tro-
 phæis insignibus claruerunt. Non ita variis astrorum
 choris cœlû refulget, vt Aegypti eremus innumeris mo-
 nachorum ac virginum distinguitur atq; illustratur ha-
 bitaculis. Si quis illam Aegyptum veterem nouit rebel-
 lè deo, ac magnitudine superstitionum furentem, tado-
 rantem irracionales animantes, porros etiam cepasq;
 pauitantem: hic optime Christi potest nosse virtutem,
 per quem facta est tam admiranda mutatio. Nec sanè
 antiquis testibus indigemus: adhuc enim stultissimæ il-
 lius gentis reliquæ manent in testimonium prioris a-
 mentie. Sed tamen isti qui olim cuncti ad tantam insa-
 niam præcipites ferebantur, de cœlo, & his quæ in cœ-
 lo sunt philosophantur, & patriis moribus obloquuntur,
 & progenitores suos sæpe miserantur, & philosophos
 nihili pendunt. Ipsi enim rerum vocibus eruditi sunt,
 q; illorum inuenta verba sint anilium fabularum: verã
 autem, cœloq; dignam hanc solam esse philosophiam,
 quæ illis à piscatoribus prædicata est. Propterea cū hac
 dogmatum veritate, plurimo etiam studio virtutis or-
 nantur: cunctis quippe præsentibus rebus exuti, munda-
 doq; crucifixi, nihilominus ad perfectionis vltiora
 contendunt: proprii siquidè opera corporis ad indigè-
 tium vtuntur alimoniam. Neque enim quia ieiunant, aut
 vigilant, idcirco ocium sibi indulgēt diurnum: sed no-
 ctes quidè sacris hymnis, ac vigiliis: dies vero orationi-
 bus, manuq; operibus exercēt, apostolica cursum vir-
 tutis imitantes. Si enim ille, inquit, toto penè ad ip-
 sum respiciente mundo, vt inopes pasceret, & opificem
 professus est, & vsu pristinae artis exercuit, idq; faciès
 ne nocturno quidè sopori indulsit: quanto nos magis
 qui secreto eremi fruimur ac nihil cū strepitu vrbis ha-
 bemus commune, vacatione quietis huius ad spirituale
 vti decet operam? Erubescant hoc loco locupletes om-
 nes, sed in ipsis diuitiis pauperes: J quando illi quidem
 nihil præter corpus proprii possidentes, vim quãdam
 manibus suis afferunt, adnitentes omnino atq; certan-
 tes fructus hinc egentibus inuenire. Nos verò cū plu-
 rimum opū occultemus interius, ad misericordiae ope-
 ra nec de superfluis aliquid attingimus. Quam igitur
 (responde quæso) excusatione poterimus inuenire: quã
 veniã? Et certè considera, q; isti aliquando pecuniæ fue-
 rint amatores, quin etiam cū ceteris viciis ventris im-
 perio seruietes: ibi enim erant ollæ carniū, quarū lu-
 dæi in eremo recordantur: ibi multa tyrannis ventris,

[illam filiū
seruam.]

[tunc etia
pauperes.]

Exo. 16. d.

& gutturis: sed tamen quia voluerunt, in contrariū res-
 pentè mutati sunt, & Christi suscipientes ignem, in cœ-
 lû subito subuolarunt. Quiq; prius ad iracundiã arden-
 tiores omnibus fuerant, & ad libidinem corporis pro-
 niores, nunc incorporeas potestates temperantia, ceteris-
 que speciebus virtutum imitantur. Quis huius regionis
 illius gnarus est, ista quæ dicimus recognoscit. Si vero
 habitacula illa nondum nouit, consideret virum per-
 cunctorum vsque hodie ora volitantem, quem aposto-
 lis proximum Aegyptus protulit, beatum dico & mag-
 num illum, de quo sæpe audistis, Antoniũ: & respiciat,
 q; hic quoque illius fuerit regionis indigena, cuius etiã
 Pharao, sed nihil sit inde viciatus. Nam & visione dei
 dignus est habitus, & talem vitam prorsus ostedit, qua-
 lem leges Christi requirunt. Hoc autem facilè cognou-
 erit, quisquis eum legerit librum, qui vitæ eius textit hi-
 storiam, in quo etiam prophetiam lucetẽ videbit. De
 his enim quos Arriana pestis iuasit, manifestissimè pro-
 phetauit: quantãque ecclesiis labe ab illis immineret, e-
 docuit: deo vtique reuelate hæc, & cuncta ante oculos
 eius figura pingente. Quod certè vel præcipuum catho-
 licæ fidei documentum est, nullum videlicet hæretico-
 rum talem posse monstrari. Sed ne à me hæc audire vi-
 deamini, ipsum potius librum legentes, diligentius cun-
 cta discetis, vt maxima inde philosophiæ incitamenta
 capiatis. Obsecro autè, vt nõ solum meditemur scripta
 illa, sed ea quoque, quæ exprimuntur, imitemur: neque
 vel locum, vel educationem, vel maiorum nostrorum
 vicia prætexamus. Si enim nos ipsos diligentius volue-
 rimus excolere, nihil nos horum prorsus impedit. Si
 quidem & sanctus Abraham habuit patrem impium,
 neq; tamen illius hæres impietatis effectus est. Et Eze-
 chias prophãtissimè Achaz filius fuit, sed dei amicus
 esse promeruit. Et Ioseph in media tum seruiuit Aegyp-
 to, sed gloriosam sibi texuit castitatis coronam. In me-
 dio quoq; Babylonie tres pueri, in media quoq; Chal-
 dæorũ domo inter inter illos deliciarũ varios appa-
 ratus, in summa tamè arce philosophiæ cõstitērũt. Et Mo-
 ses in Aegypto, & Paulus in toto orbe terrarum: nec ta-
 mē his omnibus quicquam horum impedimento fuit,
 quo minus cursum virtutis implerent. Et nos igitur cū-
 cta hæc exempla cernentes, superflua quidem figmēta,
 & varias peccãdi occasiones penitus amputemus, eũq;
 quo virtus paratur, amplectamur laborem. Sic enim &
 deum ad maiorem in nos beneuolentiam prouocabi-
 mus, & merebimur vt nobis in spiritali certamine co-
 operetur, atque ita bonis potiemur æternis: quæ omnes
 nos percipere contingat, gratia & misericordia domi-
 ni nostri Iesu Christi, cui gloria & imperiũ cum patre,
 & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Homilia nona ex capite secundo, Georgio Trapezontio
Interprete.

Hinc Herodes videns quoniam illusus esset à Magis,
iratus est valde: & mittens occidit omnes pueros qui
erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bi-
matu, & infra, secũdũ tẽpus quod exquiserat à Magis.

Et certè non eum oportuerat irasci, sed comprimi po-
tius, ac timere, atque intelligere quod rem stultam co-
naretur: sed coërceri omnino nequit animus praua se-
mel volũtate viciatus, iamq; immedicabiliter ægrotãs,
neq; cedit magnis quamlibet à deo remediis indultis.
Cõsidera igitur istũ prioribus malis addere posteriora
certantè, & homicidia homicidiis iungentè, perq; om-
nia velut furibundũ in præcipitia labetẽm: quasi enim
ab aliquo dæmonum, ira, iracundia, inuidiãq; vexatus,
nulla

Exo. 1. b. c.

Acto. 12. a.

Act. 12. a. b.

nulla prorsus ratione frēnatur: sed contra ipsam omni-
 no furit naturam: & iram qua aduersus Magorum illu-
 sionẽ fremebat, in paruulos vertit innocuos: tale quid-
 dam in Palestina facere aggressus, quale Pharao in Aeg-
 ypto perpetrarat. *Mittens enim, inquit, interfecit omnes pue-
 ros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu, & infra,
 secundum tempus quod exquiserat à Magis.* Hic iam vos di-
 ligenter attendite, etenim multi multa super huiusmo-
 di infantibus nugantur, iniuriam facti criminantes: &
 alij modestius quidem sciscitari malunt: alij verò con-
 fidentius certat, immo furiosius. Vt igitur hos quidem
 ab insania, illos autem ab imperitia liberemus, patimini
 nos de hac causa vel breuiter disputare. Si enim il-
 lud criminari volunt, quoniam despecti sunt à deo par-
 uuli, cum iussu occideretur tyranni: criminentur etiam
 illorum militum necem, qui traditum sibi Petrum ali-
 quando custodiebant. Sicut enim hic fugiente puero
 Iesu, alij paruuli pro illo, qui solus quærebatur, inter-
 eunt: sic etiam tũc Petrum de catenis & carcere ab an-
 gelo liberatum, tyrãnum quidẽ, huic (de quo loquimur)
 & opere similis & nomine, cum requisisset, nec tamen
 inuenire potuisset, pro illo eos à quibus custodiebatur,
 milites interemit. Et quid hoc, inquires, spectat ad cau-
 sam: hæc enim non est solutio, sed geminatio quæstio-
 nis. Et ego id quidem noui, propterea quæ omnia eius-
 modi profero, vt vno absoluum cuncta compendio.
 Quò nam ergo modo ista soluenda sunt, quãvè pote-
 rimus probabilem proferre rationem? quoniã nõ qui-
 dem Christi fuga paruulis causa mortis extitit, sed cru-
 delitas regis. Sicut etiam illis militibus non Petri liber-
 ratio causa interitus fuit, sed Herodis profectò vecor-
 dia: qui si vidisset parietem carceris temerè perfoßum,
 feras violenter reuulsas, habuisset colorem, quo vel do-
 lum, vel desidiam custodientibus apostolum militibus
 imparet. Cum verò integra, atq; ita vt fuerat omnia
 permanerent, cum clausa ostia cernerentur, cum & cu-
 stodum manus eadem catena constringeret (erãt quip-
 pe ipsi Petro colligati) potuit ex his facilè conicere, si
 iuste id quod accideret iudicasset, quia neq; virtute, ne-
 que calliditate hominum id fuisset effectũ, sed diuina
 proculdubio potentia, atq; mirifica: ex quo illud quoq;
 fuisset secutum, vt nõ inique vindicaret in milites, sed
 deũ qd egerat, suppliciter adoraret. Sic enim fecit cū-
 cta quæ fecit, vt nõ modo custodes in periculũ nõ in-
 duceret: ver metiam per illos regem ipsum in viã ve-
 ritatis adduceret. Si vero ille sapientissimo animarum
 medico, & ad commodum hominum cuncta facienti
 esse voluit ingratus: inobedientia languentis in culpa
 est, non peritia curantis. Quod in puerorum quoq; cau-
 sa dici consequentissimè potest. Quo enim Herodes sa-
 uissime colore rationis iratus es, cum te à Magis illu-
 sum videres? Nõ cognoueris ortum illum esse diuinũ?
 Non tu principes conuocaueras sacerdotum: non ipse
 congregaueras scribas? Non etiam illi qui à te fuerant
 conuocati, prophetam secum in iudicium illius concilij
 protulerunt, qui olim ista prædixerat? Non intellexisti
 noua veteribus consonare? Non audisti quoniã Ma-
 gos stella deduxerit? Cur non erubuisti tam laudabile
 studium Barbarorum? Cur non libertatem illorũ, fidu-
 ciãq; miratus es? Cur non es reueritus prophetæ verita-
 tẽ? Cur non ex præcedentibus etiã extrema penitastis?
 Cur nõ ex his omnibus collegisti, nequaquam Mago-
 rum illusioni deputandum esse quod factum est: sed di-
 uinã vtique virtuti, prouidẽ omnia atque vtiliter ordi-
 nantũ: Quod si esses etiam Magorum fraude deceptus,
 Tomus secundus.

quid hoc præiudicaret innocuis? His, inquit, assentior.
 Bene enim Herodem omni excusatione nudasti, & o-
 stendisti scelestissimum prorsus homicidam, nondum
 tamen soluisti de iniquitate ipsius facti quæstionẽ. Est
 enim ille egit iniuste, cur tamen deus agi ista permisit?
 Quid igitur ad huiusmodi obiecta respondeam? Illud
 profectò, quod semper & in ecclesia, & in domo, & in
 publico, & omnino vbiq; inculcare nõ desino, quodq;
 à vobis summa cum diligentia cupio seruari. Stat enim
 certa illa, fixãque regula, & vna contra omnes huiusce-
 modi aptissima ac validissima quæstiones. Quãnã igi-
 tur hæc regula est: quæve ratio? Quod videlicet qui læ-
 dere velint, multi sint: qui vero ab alio lædatur, omni-
 no nullus. Et ne in longum vos sententiæ huius cõtur-
 bet ambiguũ, rem celeriter absolua. Quicquid illud
 à quolibet hominum passus fuerimus iniuste: aut remis-
 sione peccatorum deus, aut amplioris mercedis retribu-
 tione compensat. Atque vt lucidius incipiat esse quod
 dixi, orationem iuuenus exemplis. Ponamus enim ali-
 quẽ seruum multarum pecuniarum proprio esse domi-
 no debitorem, vim quoque perpeti ab iniquis homini-
 bus hunc seruũ, & quãdam eorum quẽ habebat amitte-
 re: si igitur dominus valens coërcere raptorem, atque
 violentum, nõ quidem seruo restituat erepta, sed tamẽ
 cuncta quæ perdidit, sibi illa cõputare reddidisse: pu-
 tãns læsus est seruus? Nequaquam. Quid vero si receperit
 plura quàm perdidit, nõne etiã lucra damni oc-
 casione collegit? Quod certè ab omnibus absque villo
 probatur ambiguo. Hoc igitur & in nobis cum iniuste
 aliquid patimur, cogitemus: q; scilicet pro illatis nobis
 afflictionibus, aut remissionem accipiamus omniũ pec-
 catorum: aut si tanta in nobis delicta non fuerint, cla-
 rioribus honoremur coronis. Audi enim Paulũ loquẽ-
 tem super eo qui fuerat fornicatus: Tradidi inquit, hu-
 iusmodi hominem satanæ, in interitum carnis, vt spiri-
 tus saluus sit in die domini Iesu. Quorsum, inquires, di-
 cuntur ista? Nobis enim de illis sermo est læsis, qui ab
 aliquibus læduntur inimicis, non qui à doctoribus cor-
 riguntur. Nullo siquidẽ, si diligenter inspicias, hæc me-
 dio separantur. Etenim in quæstionem vertitur, si pati
 quippiam mali noxium dicatur esse patienti. Sed vt de
 eo quod ad id quod queritur, propius accedit, sermo-
 nem faciamus, recordare beati Dauid, qui cū videret,
 Semei illum amarissimè instantem, eiusque calamitati-
 bus insultantem, ac mille eum opprobriis obruentem:
 duces vero militiẽ ardere in conuicatoris interitum:
 prohibuit, & dixit: Dimitte illũ vt maledicat, vt videat
 dominus humilitatem meam, & reddat mihi bonũ pro
 maledictõ hoc in isto die. In psalmis quoque canendo
 dicebat: Respice inimicos meos, quoniam multiplicati
 sunt, & odio iniquo oderunt me: & dimitte omnia pec-
 cata meã. Lazarus quoque propterea intrauit in requiẽ,
 quia patienter innumera huius vitæ aduersa sustinuit.
 Non igit læduntur, qui lædi nobis vidētur: si modo viri-
 liter illata patiãtur. Quinetiam hinc cumulatora per-
 cipiant, siue corripiantur à deo, siue à diabolo verberẽ-
 tur. Et quod, inquis, peccatum habebant paruuli, vt illis
 opus fuerit ignoscĩ? De his quidem qui fuerunt atate le-
 gitima, ac in multis deliquerunt, rectè hoc dicitur. Qui
 vero tã immaturũ sustinuerunt finẽ, quẽnã peccata iis ma-
 lis quæ perpessi sunt, deleuerũt? Nõ me audisti pauloatẽ
 dicentem: q; si ea quæ soluantur peccata non fuerint,
 erit tamen illic retributio mercedis his qui iniuste ad-
 uersa hic aliqua patiãtur. Quid igit obfuit in tali causa
 paruulis intereptis, & ad tranquillissimũ, tutissimũq;
 portum

[Quod vi-
delicet mul-
ti sint qui
iniuriam
inferant: at
qui iniuriã
patiãtur, ne-
vnu qui-
dem est.]

1. Cor. 5. b.
[Tradit.]

2. Re. 16. b.

Psal. 24. d.

Luc. 16. c.

portum celeriter euectis: Quoniam si vixissent, inquis, multis potuerant florere virtutibus. Sed idcirco non exigua est praestanda merces, quoniam in tali causa interitum pertulerunt. Possumus vero illud referre, quod scilicet non eos permisisset deus tam celeriter hinc rapi, si eos praecleari cuiusdam meriti futuros esse praescisset. Si enim etiam illos qui in summa malignitate victuri sunt, tanta tamen cum patientia sustinet: quanto magis hos non ita fuisset auferr, si eos magnos quosdam prauidisset futuros. Et hi quidem sunt nostri super hac questione sermones, imò ne ipsi quidem nostri omnes: sed sunt alij multo his abstruiores, quos diligenter non vit ille qui cuncta dispensat. Huic igitur comprehensione huius rei certiore commissa, ad sequentia prouehamur, & ex afflictionibus caeterorum fortiter omnia ferenda discamus. Etenim non parua tunc Bethlehem luctus tragœdia comprehendit, cum passim paruuli ab ipsis matrum raperentur vberibus, & ad crudelem illam mastrationem ducerentur. Quod si adhuc animo paruus es, & infra perfectionem probata in aduersis philosophiæ iaces, disce illius qui ista preceperat, finem tyranni, & in hac aliquantulum consolatione respira. Satis enim ille tunc celerem ob tale facinus poenam recepit, tantoq; congruentia sceleri supplicia persoluit. Siquidem vitam istam morte teterrima, & multo hac quam infontibus intulerat, miserabilior finiuit: malaq; alia mille sustinuit, quæ facile nostis, quotquot Iosephi super his legistis historiam. Quam ego, ne in longum verba producerem, nève continuum textum expositionis inciderem, superfluum duxi praesenti inferere sermoni. *Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox in Rhama audita est, ploratus & ululatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Admirabilis consequentia: quia vero auditorem magnitudine horroris impleuerat, cum utique violentam illam iniquam atque crudelem descripsisset mastrationem: rursus eum consolatur, & dicit quod non idcirco illa facta sint, quia ea deus prohibere nequiverit, aut futura non viderit: sed quæ certè & praescierit, & per prophetam longè antè praedixerit. Nequaquam igitur turberis, & concidas, ad ineffabilem prouidentia eius prospiciens: quam & per illa quæ operatur ipse, & per ista qua ab alijs fieri sinit, perspicue possumus intueri. Quod igitur dominus discipulis loquens ait, hic etiam coaptandum est. Quibus quoniam condemnationes, captiuitates, & totius orbis oppugnationes, interneciaq; praemia praecinebat, releuans eos & consolans, ait: Nonne duo passeris asse venaunt, & vnus ex illis non cadet in terram sine patre vestro qui in caelis est? Hæc vero dixit, ostendens quia nihil fieret eo nesciente, sed spectante quidem cuncta: nõ tamen cuncta faciente, ac si diceret: Nihil omnino turbemini, nève pauetis: ille enim qui & prauidet ista omnia, quæ & sustinetis, & potest profectò prohibere, vobis utique prospiciens, curamq; vestri gerens, nõ prohibet: quod in nostris quoque tentationibus cogitare oportet: & satis hinc idoneam consolationem poterimus accipere. Et quid, inquis, etiam Racheli cum Bethlehem com mune dicit? Rachel, inquit, plorans filios suos. Quid autem Rhama pertinet ad Rachel? Rachel mater fuit Benjamin, quam defunctam sepelierunt in Hippodromo, qui est iuxta Bethlehem. Quia igitur & sepulchrum vicinum erat, & campus ipse in Benjamin sorte contigerat, Rhama quoque ad eandem pertinebat tribum, & à principe tribus, & ab ipso sepulchri loco conse-

Antiquitatum li. 17 c. 8. 9. & 10

Hiere. 31. c.

Mat. 10. c.

Gene. 48. b

quenter eos qui occisi sunt, filios eius vocauit. Deinde ostendens vulnus illud infixum incurabile esse & acerbum, ait: *Et noluit consolari, quia non sunt.* Rursus etiam hinc discimus, quod paulò antè dicebam, nunquam nos debere omnino turbari, cum accidunt aliqua quæ promissionibus dei aduersari videantur. Ecce enim adueniente ipso domino ad illius populi, imò totius orbis salutem, qualia fuerunt exordia: mater fugit, intolerabilibus patria calamitatibus occupatur, cædes innumera, omnibusq; amariore mortibus perpetratur, ploratus & luctus ingens & eiulatus vbique. Neque est cur conturberis: nam solet per contraria ferè ordinem suæ economiæ implere inges virtutis suæ hinc nobis exhibens argumētū: sic apostolos suos induxit atque instruxit, vt res preclaras agerent, contraria contrariis moderans, quò maiori cum admiratione fiant. Cæsi igitur eiectiq; & mille tormenta passim apostoli, victores tandè persecutorū suorū euadūt. *Defuncto autè Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Surge & accipe puerum, & matrem eius, & vade in terram Israel.* Non iam dicit, fuge: sed, vade. Vidēsne rursus tribulationi requiem succedentem, deinde periculum imminere post requiem? Rediens enim externam illam regionem reliquit, & in propriam rursus habitationem reuertitur, & crudelem illum paruulorū interfectorem vidit extinctū. Deinde vbi primum verè patriū solum attigit, iterum priorum discriminum reliquias offendit, filium scilicet tyranni viuentem, atque regnātem. Quoniam autem modo in Iudæa regnabat Archelaus, cum ipsi prouinciæ Pilatus Pontius praesideret: recens adhuc erat Herodis interitus, & necdum regnum illud fuit in multa diuisum: itaq; nuper illo defuncto, filius interim pro Herode patre suo tenebat imperium. Nam frater quoque Herodis eodem erat nomine, propter quod euangelista signanter addidit, *Pro Herode patre suo.* Quod si in Iudæam propter Archelaum, inquis, venire metuebat: debuit etiam Galilæam propter Herodem timere. Sed mutandæ regionis causa iam nulla remanebat, cum iā res profectò essent quietæ. *Jomnis quippe impetus persequentis in Bethlehem eiusq; finibus defauerat: qua utique cede completa, opinabatur Archelaus filius omnia iam peracta, atque in illa multitudine paruulorum, eum quoque qui solus quærebatur extinctum. Alioqui si scisset mortuo patre, non occisum eum quem regem timebat futurum, sollicitior ipse fuisset in reliquum, atque in persequendo paternæ crudelitatis imitator. Venit igitur Ioseph in Nazareth, simul & periculum fugiens, & amoris patriæ concedens: quod vt faceret securius, angeli super eam respōsum accepit: quanquam Lucas non dicat eum illuc ex responsi autoritate venisse, sed quod more purificationis impleto reuersi sint in Nazareth. Quid nam igitur dicendum est: quod scilicet Lucas illud tempus profectò describens, quod fuit priusquam in Aegyptū fugerentur, hæc dixerit. Neque enim ante emundationem illuc eos deus ire iussisset, ne utique cōtra legem aliquid videretur admissum: sed ritum quidem illos purificationis implere, non tamen Nazareth redire præcepit, nisi donec accitum demum in Aegyptum fugere. Deinde cū illinc redissent, iubet eos Nazareth proficisci: ante hoc verò oraculo admoniti non fuerant, vt illuc proficiscerentur, sed illi regionem patriæ diligentes, istud vltro fecerunt. Qui enim in Bethlehem non nisi ob causam descriptionis ascenderant, cum propè ne standi quidē ibi haberent locum, ea re propter quam illuc ventum fuerat*

† tmo si solū uertisset, res in posterum caligine & tenebris obdusa fuisset.

† sed distulit donec uisitare uentur in Nazareth.

fuerat impleta, reuersi sunt Nazareth. Propterea quippe & angelus cum ipsorum faciens voluntate, in propriam illos domum remittit. Verum ne istud quidem ociosè factum putemus, quod certè porro antè praedictum est. *Vt impleatur, inquit, quod dictum est per prophetas, quoniā Nazareus uocabitur.* Quis igitur hoc asseruit prophetarum? Nequaquam scrutaris ista, neque in huiusmodi fueris curiosus. Multa enim ex propheticis perierunt monumentis, quod de historia Paralipomenon probare possibile est. Desides enim cum essent Iudæi: nec desides modo, sed & impij: alia quidem perdidit negligentia, alia vero tum incenderunt, tum conciderunt. Et de prophanitate quidem tali Hieremias refert, de negligentia vero in quarto Regum libro legimus: quoniam post multum temporis vix Deuteronomij sit volumen repertum, defossum quodam in loco, ac penè deletum. Si autem absque vlla incensione templi, absque vllò impugnantem ciuitatis tumultu, sacri tamen libri variè deperiebant: quis iam istud inter illas depopulationes, vastationesq; hostium, inter illa templi ac totius vrbs incendia cōtigisse miretur? Caeterum quia propheta praedixerant, idcirco etiam apostoli Nazarenorum eum frequenter appellant. Hoc ergo est, inquis, quod prophetiam de Bethlehem fecit obscuram? Nequaquam, immo hoc ipsum illos potius mouebat, & ad periscrutandū ea quæ de illo dicta sunt, concitabat. Sic etiam Nathanaël ad eum inquirendum venit, dicens: A Nazareth potest aliquid boni esse? Erat enim viculus ipse vilissimus: immo non ille tantummodo, sed cuncta prioris regio Galilææ: propter hoc dicebant Pharisæi: Interroga, & vide, quoniā propheta à Galilæa nõ surgit. Verum ille tamen: ne inde quidē erubescens vocari, ostendit quod nullius, quæ secundū hominem magna videntur, indiget. Nam & discipulos de Galilæa regione elegit, vbique occasiones amputans desidia ac torpore languentibus: ac docens quod nullius rei indigeamus externa, si uoluerimus studere virtuti. Propterea ne domū quidem vsquam possedit. Filius, inquit, hominis non habet vbi caput reclinet. Et Herodis insidias fugit, & natus in praesepio collocatur, & in diuersorio manet, & matrem elegit pauperem: nos videlicet erudiens, ne quid horum esse erubescendum putemus. Itaq; ab ipsis omnino principiis vniuersam mundi pompam, omnem superbiam atque arrogantiam calcans, solus nos sectatores præcipit esse virtutis. Cur enim tu de nobilitate patriæ tumescas, cum te ego totius mundi iubeam esse peregrinum? Cumq; talem esse te liceat, vt ad comparationem tui totus hic orbis iudicetur indignus. Vsque adeo enim Christianus ista debet despiciere, quæ ne ab ipsis quidem gentiliū philosophis alicuius precij iudicantur: sed longè extra bona hominis constituta, & extremi cuiusdā status sortita regionem. Et cur, inquis, Paulus tale quid amplectitur? Secundum electionem autè charissimi, inquit, propter patres. Sed require, quando, & de quibus, & ad quos loquens hoc Apostolus dixerit. Ad eos nempe hic sermo est, qui ex gentilibus Christiani, de fidei priuilegio magnū quiddam tuebant, contraq; Iudæos sese insolentius iactabant, atq; hoc ipso eos à societate fidei repellebant. Reprimens igitur illorū tumorem, ad fidem istos trahit, atque ad eundē zelum credulitatis accendit. Caeterum quando de magnis loquitur viris, atque in omni virtute fortissimis, quemadmodū loquatur attende. Qui autem, inquit, hæc dicunt, significant se patriam inquirere: & si quidem illius meminissent, de qua exierant, ha-

4. Reg. 22. b. & seq.

Ioan. 1. g. Nazareth viculus.

Ioan. 7. g.

Luc. 9. g. Luca 9. b. & 13. f. Ibid. 2. a. c.

Rom. 11. d.

Hebr. 11. d.

bebant utique tempus reuertendi: nunc autem alteram meliorem appetunt. Et rursus: secundum fidem mortui sunt omnes isti, non reportantes promissiones, sed de longè eas aspicientes, & salutantes. Et Ioannes quidem ad se venientibus in clamabat: Ne velitis dicere, quia patrem habemus Abraham. & iterum Paulus: Nõ enim omnes qui ex Israël, hi sunt Israëlita: neque qui filij carnis, hi filij dei. Quid enim filios Samuelis necessitudo iuuit parentis, cuius non fuerunt virtutis heredes? Quid autem etiam Mosi liberis paternæ profuit cura iusticiæ, cuius eis non successit imitatio? Itaq; neque ad illos patris imperiū quasi ex successione defertur, qui illum vocabulo tantum signabant parentem: sed ad eum reipublicæ administratio migrat, qui illius erat filius virtute, nõ genere. E regione verò quid Timotheo nocuisse creditur, quod fuit de patre gentili? Quid autem è diuerso, Noë filius, de patris virtute lucratus est, qui ex ingenio factus est seruus? Vidisti certè quàm non suffererit ad praefecturam liberis, paterna nobilitas. Vicia siquidem voluntatis vicerunt priuilegia naturæ: & peccantem non modo de nobilitate patris, verum de ipsa libertate etiam pepulerunt. Esau quoque nõne sancti Isaac erat filius, magno etiā patris fauore munitus, qui scilicet studebat atq; cupiebat primatus ei benedictionem donare, propter quod etiam ille omnia patris iustitia faciebat: sed tamen quia prauus moribus erat, nihil ex his omnibus adiutus proficius est: sed & iuxta naturæ ordinem prior, & de patris voluntate securior, quia tamen displicebat deo, omnia quæ iam tenere videbatur amisit. Et quid ego de hominibus loquor? Iudæi quondam filiorum dei honore gaudebant, sed decoloratos viciis nihil iuuit tanta nobilitas. Si igitur dei quis filius factus, nisi huic generis splendori meritū virtutis addiderit, etiam maius subito profectò habebit supplicium: quid mihi iam auorū, atque proauorū memoras dignitates? Hoc autem nõ in veteri solum, sed in nouo etiam testamento contigisse certum est. Quotquot, inquit, ceperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Sed plurimis tamen ex huiusmodi filiis nihil patrem Paulus profuisse denunciat. Si circuncidamini, inquit, Christus vobis nihil proderit. Quod si Christus nihil proderit iis qui sibi ipsis nõ attendunt, quo modo homo aliquid cōferet? Nequaquam ergo vel ob claritatem generis, vel ob diuitias erigamus cristas, cum hæc ita se habeant: neque ob paupertatem deiciamur: sed illam potius expetamus opulentiam, quæ consistit in splendore virtutum. Illam verò paupertatem refugiamus, quæ nos constituit in squalore viciorum, per quam ille diues versus in pauperem est, qui ne vnus quidē erat guttae dominus, quam certè multis precibus ambiebat: nec est omnino inter nos quispiā qui tanta egestate teneatur. Quamlibet enim aliqui nimia tabescant fame, aquæ tamen non gutta solum, sed & copia equaliter perfruantur: nec ea solum, sed multo etiam maiore solatio. at nõ etiam ille diues, qui vsque ad guttae quoq; inopia singulari egestate deuenerat, quodq; erat multo acerbius, nullum omnino aliud paupertatis solamen poterat inuenire. Quid igitur tota mente diuitiis inhiamus, quādo quidem nos ista in cælum euehere nõ possunt? Respōde, quæso, si terrenus fortè rex diceret, non posse ditutum quenquam in ipsius fulgere regno, aut aliquo honore decorari: an non certatim omnes abiicerent in honoratas repulsasq; diuitias? Si igitur apud terrenum regem honorem nobis auferrent opes, cōtinuò despiciabiles fierent: rege verò cælorum cotidie in clamante nobis,

Ibidem è.

Luca 3. b. Rom. 9. b.

1. Reg. 8. d.

Acto. 16. d.

Gene. 24. c.

Ioan. 1. b.

Galat. 5. a.

Luc. 16. f.

Mat. 19. c. nobis, ac dicente, quod difficile sit nos cum diuitiis di-
Mar. 10. b. uina illius habitationis intrare vestibulum, non impen-
 dimus omnia? An non libentissimè carebimus vni-
 uersis, modo vt cœlorum regnū liberè ingredi valea-
 mus? Et qua tandè digni venia sumus, qui his nos om-
 ni ambitione circundamus, quæ nobis viam eò ducen-
 tem intercludunt? At verò nos thesaurum nostrum nō
 solum in arcis recōdimus, verū etiam terræ defodimus,
 quum liceat illum cœlorum custodiē cōcredere? Quod
 faciendo tale quiddam facis, quale si aliquis agricola
 accipiens frumentum in terra fertili seminādum, vberem
 quidem agrum relinquat, in lacum verò frumen-
 tum omne demergat,] vt eo nec ipse potiatur, & frumen-
 tum sui corruptione depereat. Sed illa videlicet ab
 eis mira, & prorsus electa ratio proferatur. Quoties e-
 nim nos ista culpamus, dicere solent, non parum sibi
 consolationis afferri, quod ea videant cum diligenter
 sibi intus cuncta seruari. Quinimmo non videre sibi
 ista reposita esse, grande solatium est, & mira securitas.
 Nam etiam si tu famem non metuas, necessario tamen
 propter reconditas tibi opes non solum sollicitudinis
 anxietate cruciaris, sed etiam mala cætera, multoq; his
 grauiora perpetēris, formidando mortes, pugnas & in-
 fidias, tum ne publica sequiat fames, & populus vacui vē-
 tris impulsu armata manu feratur in tuas eges: cum cer-
 tē ipse tu potius dum hæc facis, & famem in vrbe, &
 quod est fame grauius, hoc ipsum domui tuæ discrimen
 importes. Neque enim faciliè videas aliquos in opiaz ne-
 cessitate deficere. Possunt quippe multa variis modis
 ad huiusce miseræ solatium prouideri: propter pecu-
 nias verò, atque diuitias, cæterasq; huiusmodi causas,
 plurimos tum occultè, tum publicè interemptos esse
 monstrauerim. Et multis quidem talium exemplis ma-
 lorum, via, agri, fora, omniaq; iudiciorum loca plena
 sunt. Quinimmo si respicias mare ipsum, humano san-
 guine videas cruentari. Nō enim in terra tantummo-
 do tyrannis ista dominatur, sed in pelago quoque mul-
 ta cum insolentia, temulentiaq; bacchata est. Nam hic
 quidem congregandi auri cupidus nauigat, alter verò
 propter ipsum necatur aurum, & vna atque eadem ty-
 rannis alium mercatorē, alium fecit homicidam. Quid
 igitur potest ærumnosius amore pecuniæ, vel etiā per-
 niciosius inueniri, quando propter eam plurimi & per-
 egrinantur, & periclitantur, & sæpe etiam trucidantur?
 Et quis, inquit, miserebitur incantatoris à serpente per-
 cussū? Oportebat enim, vt scientes hanc crudelissimam
 tyrannidem, procul eius refugerent seruitutem, atque à
 tam inutili, & imperioso amore requiescerent. Et quā-
 nam, inquis, hoc ratione possibile est? Si scilicet alium,
 id est cœlestis regni amorem intra tuum pectus inclu-
 deris. Qui enim concupiscit illius regni gloriam, faciliè
 irridebit auariciam. Qui semel Christi seruus effectus
 est, non erit mammonæ famulus: cuius certè è regio-
 ne fit dominus. Illa enim vt fugientem sequi, ita fugere
 consuevit sequentem. Nullum sic honorat, vt contem-
 ptorem sui: nec ita irridet aliquem, vt eos qui illam nimie
 concupiscunt: nec irridet modo, verum etiam vin-
 culis eos mille circumligat. Itaque soluamus aliquando
 hos pessimos, arctissimosq; nodos. Quid rationalem
 animam in famulatum adducimus, irrationalis mate-
 riæ omniumq; malorum parentis? Sed ò grande ridi-
 culum. Nos enim illam verbis incessimus, at verò illa
 nos rebus impugnat, sicut seruos quospiam per orbem
 nos iugiter inhonorās, & quasi venales per cuncta cir-
 cunferens. Quo quid turpius possit, quidve indignius

*In fossam
frumentum
omne defo-
diat.]*

*Ecclesiasti-
ci 12. c.*

A inueniri? Si enim insensibiles materias non vincimus,
 quemadmodum incorporeas possumus superare virtu-
 tes? Si vilissimam terram & abiectos lapides minimè
 despiciamus, principatus quoque quo modo nobis pote-
 statesq; subdemus? Quemadmodum verò ipsum illud
 poterimus decus castitatis tenere? Si enim aspectu su-
 bito splendor auri etiam nos sui cupiditate succendit,
 quoniam modo possumus pulchram faciem pudico ani-
 mo ac oculo præterire? Etenim tanto quidam in hanc
 tyrannidem amore cōcurrunt, vt eos ipse quoque aspe-
 ctus auri sæpe perturbet. Qui etiam facetum se loqui
 aliquid arbitrantur, cum quasi ludendo dicunt, iuuari
 quoque oculos quoties aureus nummus aspicitur. Sed
 periculosè, ò homo, in talibus ludis: nihil enim perinde
 & animæ oculis, & corporis, vt huiusmodi cupiditatis
 morbus incommodat. Hic quippe est amor ille teterri-
 mus, qui lampades stultarum virginum extinxit, easq; à
 sponsi exclusit thalamo. Hæc enim vt dicis, species ocu-
 lis accommoda, non fuit ludam domini vocem exau-
 dire: quinetiam vt cæcum duxit in laqueum, mediumq;
 dirupit, postq; illa omnia ad gehennæ supplicia trans-
 misit. Quid est hac igitur peste iniquius, quidve perni-
 ciosius: non dico de materia pecuniarum, sed impor-
 tuna ista cupiditate hominum atque furiosa? Nam cre-
 bro & pugnas ciet, & multo sanguine mortalium madet,
 omniq; fera prorsus immanior incidentes sibi rabi-
 do ore dilaniat: quodq; his multo est grauius, ne ipsos
 quidem facit sentire laniatus. Oportebat enim eos qui
 tam dira patiuntur, & ad prætergradientes quosq; ten-
 dere supplices manus, & impensè in auxilium cōuoca-
 re, qui è diuerso etiam delectantur & gratificantur his
 moribus. Quo quid vnquam potest infelicius, quidve
 furiosius iudicari? Hæc igitur omnia intelligentes, fu-
 giamus morbum hunc omnino letalem, & venatissi-
 mos auariciæ morsus remedio congruente curemus, &
 ab hac procul peste fugiamus, vt & hinc tutam vitam ha-
 beamus atque tranquillam, & thesauros consequamur
 futuros, gratia & misericordia domini nostri Iesu Chri-
 sti, cui honor & gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia decima ex cap. iij.
IN diebus illis venit Ioannes Baptista predicans in de-
 seruo Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropin-
 quauit enim regnum cœlorum. De quibus hoc vult
 intelligi diebus? Neque illud hinc videtur tempus no-
 tare, quo adhuc Iesus puer Nazareth venisse legitur: nā
 post triginta ferè annos aduenit Ioannes, sicut Lucas
 euangelista significat. Quemadmodum ait igitur, in il-
 lis diebus: Mos est scripturarum, & vtiq; celeberrimus,
 hoc vti locutionis modo, non solum cum ad præteri-
 tam narrationem aliud continuò tempus adiungitur:
 verum etiam cum illa narrat, quæ post multorum an-
 norum spacia contingunt. Sic deniq; & dominus cum
 in Oliueti monte resideret, & accedentes ad eum soli-
 citè discipuli de captiuitate Hierusalem, deq; ipsius sci-
 ficarentur aduentu: & certè nostis quā grandi vrū-
 que hoc tempus medio diuidatur, cum de vrbe subuer-
 sione dixisset, sermonemq; de his disputans termina-
 set, iamq; ad dicendum de mundi fine transiret: tunc,
 inquit, ista etiam erunt. Dicendo autem, tunc, non vti-
 que tempora quæ plurimum à se erant discreta, cōiun-
 xit: sed illud tantummodo quo hæc euentura erāt, tem-
 pus notauit, quod etiam nūc facit, dicens: *In diebus illis.*
 Non enim quasi continuò hæc secutura monstraret, id
 posuit: sed in illis inquit, diebus, in quibus certè ista cō-
 tingerent, ad quæ narranda progreditur. Et cuius, in-
 quies,

Mat. 25. a.

Mat. 27. a.

Acto. 1. c.

Mat. 24. b.

Mat. 13. a.

77
 quies, rei gratia post triginta annos Iesus venit ad bap-
 tisma? Legē erat soluturus post istud baptisma. Propter
 ea vsque in hanc ætatem, quæ omnia potest capere pec-
 cata, in legis obseruatione permanit, ne quis diceret,
 ideo eum soluisse legem, quia eam non valuisse imple-
 re. Neque enim omnis prorsus ætas cunctis viciis op-
 portuna est. Nam primos adhuc annos imprudentia,
 & imbecillitas animi simul obsidet: adolescentiæ verò
 tempus feruentior impugnat libido: reliquam verò æ-
 tatem habēdi maximè sollicitat cupido. Propterea
 igitur omnem hanc Christum expectauit ætatem, perq;
 omne tempus iusticiam legis impleuit: ac tum de-
 mum venit ad baptisma, quasi cumulum illud cun-
 ctis obseruationibus legis imponens. Quod enim hoc
 postremum fuerit ei ex operibus legalibus, audi quid
 loquatur: Sic, inquit, decet nos implere omnem iusti-
 ciam. Quod dicit, huiusmodi est: Omnia iam legitima
 compleuimus, nec vllum transgressi sumus aliquando
 mandatum: vnum adhuc deest solummodo, oportet
 etiam istud adiungi, sicq; à nobis iusticia omnis imple-
 bitur. Iusticiam verò hic complementum cunctorum
 nominat mandatorum. Christum igitur propter eam,
 quam diximus causam, ad baptisma venisse ex hoc ma-
 nifestum est. Sed inquirendum videtur, vnde ipsum
 baptisma, & quamobrem fuerit institutum: quod enim
 non à semetipso Ioānes, sed deo illum mittente ad my-
 sterium istud accesserit, etiam Lucas euidenter ostendit,
 dicens: Verbum domini factum est ad Ioannem
 filium Zachariæ: id est, præceptum dei. Et ipse ait: Qui
 me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem
 videris spiritum descendente & manentem super eum,
 hic est qui baptizat in spiritu sancto. Qua verò de cau-
 sa ad baptizandi est missus officium? Et hoc nobis idem
 Baptista declarat, dicens: Ego non noueram ipsum, sed
 vt manifestaretur Israēli, in hoc veni in aqua baptizās:
 & si hæc sola erat causa, quo modo inquit Lucas, q
 venerit in regionem finitimam Iordani prædicans bap-
 tisma pœnitentiæ, in remissionē peccatorum: quanquam
 remissionem hoc baptisma non habebat, sed hoc mu-
 nus illius baptismatis erat, quod postea Christus insti-
 tuit. In hoc enim vnā sepulti sumus, & vetus homo no-
 ster, tunc simul crucifixus est, & ante crucem nusquam
 prorsus remissio extitit peccatorum. Siquidem vbique
 ipsius hoc sanguini deputatur, idem enim istud Paulus
 affirmans: Sed emundati, inquit, estis: sed sanctificati
 estis, non per baptisma Ioannis, sed in nomine domini
 nostri Iesu Christi, & spiritu dei nostri. Et alibi ipse di-
 cit: Ioannes quidem prædicauit baptismum pœnitenti-
 æ: & nō ait, remissionis: sed vt crederent in aduenien-
 tem post eum. Cum enim nondum pro peccatis mudi
 hostia fuisset oblata, cum necdū spiritus sanctus de-
 scendisset, nec peccatum esset solutum, nec inter domi-
 num atq; homines inimicicia sublata, nec maledictio
 expuncta: quo modo remissio peccatorum facta dicitur?
 Quid igitur est quod ait, in remissionem peccatorum?
 Erant omnino Iudæi peruersæ mentis, nec pecca-
 torum suorum mordebantur reatu: sed cum maximis
 sceleribus tenerentur obnoxij, audebant sibi tamen ar-
 rogare iusticiam. Quod certè præcipue eos perdidit, &
 à fidei illos veritate decussit. Hoc enim etiam Paulus
 accusans, ait: Quoniā ignorantes dei iusticiam, & suam
 quærentes statuere, iusticiæ dei nō sunt subiecti. Et rur-
 sus: Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non secta-
 bantur iusticiam, apprehenderunt iusticiam: Israēl au-
 tem sectando legem iusticiæ, in legem iusticiæ nō per-

Luca 3. a.

Ioan. 1. c.

Ioan. 3. d.

1. Cor. 6. c.

Acto. 1. a.

Luca 3. a.

Rom. 10. a.

Rom. 9. g.

A uenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus.
 Hæc igitur causa malorum cum esset, venit Ioānes, ni-
 hil aliud faciens quàm vt illos ad peccatorum suorum
 cognitionē trahat. Hoc illius etiam habitus ipse ostendit,
 qui vtiq; compunctioni ac pœnitentiæ congrue-
 bat. Hoc ipsa quoque prædicationis verba eius decla-
 rant. Nihil enim aliud aiebat, quàm, Facite fructus di-
 gnos pœnitentiæ. Quia igitur priorum obliuio pec-
 catorum, sicut etiam Paulus ostēdit, insolentes eos ad-
 uersus Christi dona faciebat: è regione verò delictorū
 memoria requirendi liberatoris, & consequendæ veni-
 æ desiderium suscitabat: ad hoc Ioannes præparaturus
 aduenit, suadens eis refugium pœnitentiæ: non vt
 castigarentur, sed vt humiliores pœnitendo facti, &
 peccatorum suorum causa sese condemnantes, ad dona
 remissionis accurrant. Vide igitur, quàm hæc dili-
 genter expresserit: cū enim dixisset, quia venerit præ-
 dicare baptisma pœnitentiæ in deserto Iudææ: intulit,
 in remissionem peccatorum: quasi diceret, ego illis cō-
 fiteri peccata sua, & pœnitentiam agere persuasi, non vt
 castigarentur omnino, sed vt facilius postea remissio-
 nis dona susciperent: nisi enim seipfos antè dānassent
 neque sanè gratiam requisissent. Non quærentes verò
 gratiam, neque remissionem profectò allecuti fuissent:
 ita istud baptisma, alterius, id est Christi baptismatis
 præparatio est: & idcirco dicebat vt crederent in ad-
 uententem post eum. Præter illam quam diximus, aliam
 quoque causam baptismatis ponens. Neque enim di-
 gnum erat vt beatus Ioannes singulas adiret domos, &
 quasi apprehensa manu circumduceret Christum, atque
 in ipsum credendum esse clamaret, ac presentibus cun-
 ctis atque cernentibus beatam illam vocem emitteret,
 cæteraq; cuncta compleret. Propterea igitur venit ad
 baptisma. Nam & baptizantis fama, & causæ dignitas
 omnes trahebat, atque ad Iordanem vocabat, & fre-
 quentissimum quoddam colligebat theatrum: propterea
 & aduenientium ad se tumorem reprimit, eisq; sua-
 det, ne de seipsis magnifice sentiant, ostēdens illos ex-
 tremorum esse reos malorum, atque maximum illis im-
 minere supplicium, nisi agant pœnitentiam, & paren-
 tibus derelictis, eaq; quam de illis habebant iactantia
 contempta, toto aduenientem Christum corde suscipiant.
 Quo adhuc tempore in occulto erat non modo
 dignitas, verum etiam præsentia ipsa Christi, ita vt à
 plurimis & mortuus crederetur, recordantibus videli-
 cet eam eadē, quæ paruulos in Bethleë depopulata est.
 Etsi enim duodecimo ostendit se ætatis suæ anno, rur-
 sus tamen se celauit, ac texit. Propterea igitur ad mani-
 festandam cognitionem sui, clariore opus habebat &
 celsiore principio. Et idcirco tūc primū inceptit bea-
 tus Ioānes ea quæ Iudæi nusquam vel à prophetis, vel à
 quibuscunq; aliis audierant, voce clarissima prædicare.
 Nihil verò iam de terrenis promissionibus loquens, reg-
 num profectò annuncians instare cœlorum, regnum
 hic autem aduentum, absque dubio Christi & priorem
 significat, & secundum. Et quid, dicit aliquis, ad Iu-
 dæos? Neque enim quid dicas, intelligit. Sed propter
 ea, inquit, te etiam loquor, vt ipsa permoti obscuritate di-
 citorum, ad inquirendum illum veniant, quem audiunt
 prædicari: in tantum venientes ad se spesu meliori-
 bus erigebat, vt & publicani plurimi, & milites quid
 eos facere oporteret, inquirerent, ac sollicitè interroga-
 rent, quemadmodum vitam suam instituere deberent.
 Quod certè signum euidentis erat, eos presentiu rerum
 curis leuatos, ad celsiora suspicere: iamq; fideliter ima-
 ginari

Luca. 3. b.

dere coniugij, ac perpetuam continentiam sapius paucorum dierum castitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel sermone fecisti: refer benedictionis verba conuiciis: & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare cōtende. Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore euellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus. Deliciis antē & temulentia distulibus: ieiunio & aquae potu vtrunque compensa, vt famem superes imminetent. **I** Vidisti impudicis alienum decorem oculis: foeminam iam omnino non videas, maiore tactus cautione post vulnera. Declina, inquit, a malo, & fac bonum. & rursus: Prohibe linguam tuam a malo, & labia tua ne loquantur dolum. Sed doce me etiam bonum facere, qui malum vitare docuisti. Inquire, inquit, pacem, & persequere eam. Non tantum hanc dico pacem, quae cum hominibus, verum etiam quae cum deo est copulanda. Et bene ait, persequere, exagitata est enim vndiq; & prorsus explosa, ac terram relinquens in caelum profecta. Sed tamen possidimus eam rursus reuocare si volumus, si utique iracundiam, superbiam atque iactantiam, omniaq; abiicientes impedimenta pacis, modestam hanc vitam, puramq; sectemur. Nihil est enim ira ac temeritate deterius. Hec naque est quae nunc in tyrannicam quaedam superbiam animos extollit, nunc eosdē prorsus seruili deiectione commutat: & hinc quidem ridiculos, inde verò reddit odiosos: contrariaq; in vnum vicia coniungit, adulationem arrogantiae copulando. Quod si nimietatem circuncidamus irae: & modesto humiles, & turē sublimes esse poterimus. Nam & corporibus nostris intemperantia a superfluitate oritur. Cumq; fines proprios, certamq; mensuram ipsa elementa excesserint nec temperie seruarint, tunc mille morbi, tunc funera acerba consurgunt: quod & in anima quoq; inuenimus accidere. Circuncidamus igitur a nobis intemperantiam, & temperantiae salutare pharmacum bibentes, in corporis atq; animae sanitate maneamus. Sic enim etiam orationi dignē ac perseveratē poterimus incumbere. Nam & si non cōtinuō accipimus quod rogamus, nihilominus permaneamus petentes, vt mereamur accipere. Neque enim vult deus sua dona differre: sed tardius dando quod petimus, instātiā nobis orationis indicit. Propterea & aliquandiu & annuere precantibus differt, & tribulationes irruere permittit, vt ad ipsum & frequentius confugiamus, & expressius, nec ab eo discedamus aliquādo. Tale aliquid faciūt amantiōres filiorum parentes, cum paruulos suos viderint a se quidem saepe discedere, aquaerorum autem suorum lusu detineri: praecipiant famulis terribilia multa simulare, vt exagitati etiam metu paruuli, ad maternum sinum confugere festinent. Ita etiam deus saepenumero intentat minas, non vt eas in nos inducat, sed vt nos ad se potius adducat. Siquidē cum ad ipsum fuerimus reuersi, continuo dissoluit timorem. Quod si quales in tribulatione sumus, tales etiā essemus in requie, nequaquam egeremus afflictionibus erudiri. Et quid ego de nobis loquor? illis quoque, quos legimus, sanctis plurimū eruditionis de tribulatione veniebat, propter quod propheta dicit: Bonum mihi quia humiliasti me, vt dicam iustificationes tuas. Ipse quoque dominus dicebat **A**postolis: In mundo tribulationes habebitis. Id ipsum significabat & Paulus, cum diceret: Datus est mihi stimulus carnis meae, angelus satanae qui me colaphizet: & idcirco ter dominum deprecatus est, vt ab eo illa tentatio discederet: sed impetrare non potuit, quia scilicet

maxima per illam comoda colligebat. Quod si etiam sancti David vitam velimus inspicere, inuenimus eum profecto inter pericula clariorem: nec illum tantummodo, verum etiam ceteros sanctos. Nam beatus Iob maxime cum tribularetur, effulsit, & Ioseph deo in tribulatione plus placuit. Iacob quoque, & eius pater atq; auus, quiq; vnquam iustorum fuerunt, clariores de tribulationibus & tentationibus texerūt coronas, victoresq; proclamati sunt. Quae quidem omnia considerantes, iuxta sermonem sapientiae, non deficiamus, non festinemus in die tentationis: sed ad illud praecipuum erudiamur vnum, vt viriliter cuncta toleremus, nec de his quae nobis accidunt, quaestione curiose moueamus. Nosse enim quando tribulationes auferri oporteat, illius est qui eas permisit inferri. Illatas verò cum omni gratiarum actione tolerare nostrae opus est aequanimitatis: quod si fiat, bona proculdubio etiam omnia consequemur. Vt igitur haec cuncta proueniant, scilicet vt & hic probatiores, & illic clariores esse mereamur, suscipiamus a quo animo quicquid fuerit illatum: gratias agentes ei qui multo amplius, quam ipsi nos, quid nobis expediat, agnoscit: quiq; in amore nostri facile parentum vincit affectum: & ad singula quaeque discrimina vtraque haec nobismetipsis iugiter incantantes, tristitiam cōprimamus. Glorificemus verò in omnibus dominū pro nobis cuncta facientem, nobisq; omnia prouidentem. Sic enim facile & eas, quae virtuti opponuntur, repellemus insidias, & immarcescibiles consequemur coronas, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre, & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia vndecima ex cap. iij.

Videns autem multos Phariseorum, & Sadduceorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Genimina viperarum, quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? Facite ergo fructum dignum poenitentiae. Et ne velitis dicere intra vos: patrem habemus Abraham. Dico enim vobis: quoniam potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Tam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo vos in aqua in poenitentiam: qui autem post me venturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calcamenta portare.

Quemadmodum igitur Christus ait, quod non crediderint Ioanni? quia scilicet non erat aliud, non credere Ioanni: nisi, quem ille praedicabat, nolle suscipere. Nam & prophetas, & legislatorem videbantur audire: sed tamen obedire eos illis negauit, quoniam propheta ab illis dominum suscipere noluerunt. Si enim, inquit, crederetis Moysi, crederetis vtiq; & mihi. Et cum interrogarentur a Christo, baptisma Ioannis vnde esset: dixerunt, Si dixerimus, de terra: timemus populum: si verò dixerimus, de caelo: dicit nobis, quo modo ergo non credidistis ei? Et ex his omnibus illud liquidò comprobatur, quod aduenerint quidē, & baptizati sint, non tamen ad fidem quoq; quae praedicabatur accesserint. Nam Ioannes euangelista quoque malignitatem eorum euidenter ostendit, ex eo scilicet, quod ad Baptistā miserat sciscitandū, si tu es Helias, si tu es Christus: propter quod intulit: Qui autem missi fuerant, erant ex Phariseis. Quid igitur populi nonne id ipsum quidem putabant? Sed illi simplici illud suspicabant animo, nulla prorsus ratione fucato. Pharisei verò occasione qua aliquid reprehenderent, querebant. Quia enim manifestum erat ex vico regis David Christum esse venturum, hic verò de Leuitica veniebat tribu, insidias ei in interrogatione

† detrimen-
in quod in-
de accepisti
anferas] **P**sal. 36. c.
Ibid. 33. c.
Ibidem.

Psal. 118. c.

Ioan. 16. g.
1. Cor. 12. b.

Eccl. 1. 1. d.
ci 2. d.

Esa. 1. c.
Amos. 9. b.

Ioan. 5. g.

Matth. 23. d.
Mar. 11. d.
Luca 20. d.

In fide
que pra-
dicabatur
maiserint]

Ioan. 1. c.

Luca 2. d.
2. Reg. 7. c.

1. Paralip.
17. b.
Psal. 17. g.

Luca 1. d.

interrogatione posuerunt: vt si hic aliquid loqueretur, illi ad accusandum repente consurgerent. Hoc igitur etiam per ea quae sequuntur, exposuit: Ioanne quippe nihil horum quae illi expectauerant confitente, tamen reprehendere non morantur, dicentes: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus? Atque vt discas, quoniam alia quidem Pharisei, alia verò populi ad eum voluntate veniebant: audi quemadmodū Euangelista istud quoque declarat: de populo quidem dicens, quia aduenerunt vt baptizarentur ab eo, confitentes peccata sua: de Phariseis verò haud similiter. Quoniam videns multos Phariseorum & Sadduceorum venientes ad baptismum, dixit: genimina viperarum. O admirabilem animi magnitudinem, stupendamq; constantiam, quam liberē illis omnibus loquitur, qui propheticū semper sitiebant cruorem, quique in nullo erant serpentibus mitiores. Quanta & ipsos, & ipsorum parentes libertate castigat. Sed dicat hic aliquis: libertatem quidem illam fuisse praecipuam: ceterum illud esse quaerendum, vtrum rationem aliquam habuerit ipsa libertas. Neq; enim peccantes viderat, sed post peccata cōuersos: propter quod nec increpare debuerat, sed ē regione laudare atque suscipere: quia scilicet vrbibus ac domibus derelictis, ad eremum cucurrissent, vt veritatem praedicationis audirent. Quid ergo dicemus: eum scilicet non quae in praesentia agerentur respexisse, sed recondita cordis ipsorum nouerat, deo id ei reuelante. Quia ergo eos superbum sapere de parentum nobilitate cognouerat: & hanc illis perditionis esse causam, atque hinc in vltimam eos sciebat praecipitatos esse desidiā, satis necessariē radicem arrogantiae huius incidit. Propterea illos Esaias Sodomorum principes, & Gomorrhæorum plebem vocat. Et alter propheta dicit: Num sicut filij Aethiopum vos estis mihi? Et prorsus omnes ab hac eos persuasionē deducit, reprimentes illorum tumorem, qui eis innumerabiliū causas pariebat etiam malorum. Sed propheta, inquit, consequenter, siquidem illos peccantes videbat: hic verò qua de causa, quae ratione id ipsum facit, cum eos certe videat ad obediendū paratos? Proculdubio vt illam duriciē molliret. Nam si sermonem ipsius diligenter intendas, increpationi temperamentum laudis admiscet. Haec quippe dixit admirans, quod ea quae illis penē impossibilia videbantur, vel serō implere poterunt. Humilimo igitur increpatione inuitantē est potius, atque ad vigorem animi coartantis. Cum enim illos respiciūse miratur, & pessimam prius eorum conuersationem fuisse, nunc laudabilem esse conuersationem declarat. Quid, inquit, factū est, quod cum illorum essent filij, tamq; nequiter educati, susceperunt subito poenitentiam, [& eam nobis, nō suis parentibus offerentes?] Vnde haec facta est repente tanta cōuersio? Quis volūtates eorum asperas mitigauit? Quis vulnera immedicabilia curauit? Et considera quemadmodū illos ab ipsis omnino principis attonitos reddiderit, de gehenna scilicet inferendo sermonem. Non enim aliquid vtitatū locutus est: neque dixit, Quis vobis demonstrauit bella vitare, & irruentes fugere impetus barbarorum, captiuitates, pestilentias ac fames? Sed aliud quoddam supplicium cōminatur, quod nunquā certē illis fuerat ante manifestum. Quis, inquit, demonstrauit vobis fugere a ventura ira? Bene autem illos etiam genimina viperarum vocauit. Siquidem id serpentium genus ita in parentum festinat exitum, vt aluo qua portatur exesa, in vitā prodeat morte gignentis: quod isti quoque faciebant, patrū sanguine ac matrum maden-

tes, & sceleratis manibus eos: a quibus ad veritatis lumen ducebantur, interficientes magistros. Nec sola tamen increpatione contentus, adiungit etiam verba cōsiliij. Facite, inquit, dignos fructus poenitentiae. Non inquit, sufficit a malignitate fugisse, nisi ad virtutis studia trāseatis. Non hic vtitata illa opus est etiā mobilitate, vt ad tempus quoddam per compunctionem repressi, rursus ad maliciā vestra familiare redeatis. Non enim tali cōditione venimus, quali etiam priores propheta: multo sublimiorem in partem rerum est facta mutatio. Siquidem adest ipse iudex & dominus regni, ad celsiorē homines philosophiam ducens, atque in caelum vocans, & ad eam quae ibi fulget cōuersationē trahens: propterea occultatū etiam de gehenna pando sermonem. Nā & bona, & mala quae annunciantur, aeterna sunt. Nolite ergo in eisdem vicis permanere, nec solito prae-textu velare culpas vestras, Abraham, Isaac & Iacob superba voce resonantes, ac de sanctorum vobis parentum nobilitate plaudentes. Hec verò dicit, non quod prohibeat eos sese ex illis genitos confiteri: sed quod proculdubio moneat, ne praclarā illi iusticiā confidant parentum, cum tanta illi squalent viciositatis incuria. Simul & conscientiarum secreta prodit, & futura praedicit. Nam postea inueniuntur haec ita dixisse. Nos, inquit, patrem habemus Abraham, & nulli seruiuimus vnquam. Quia igitur hoc erat quod in superbiam eos maxime exere-rat atque perdiderat, id etiam ipse reprimat in primis. Considera verò quemadmodū patriarchae honore seruato, istos ad studium correctionis hortetur. Dicendo enim, ne velitis dicere, quoniam patrem habemus Abraham: nō ait, nihil vobis prodesse potest patriarcha: sed mitius quodam modo id loquutus, ac lenius, Potest, inquit, deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Nonnulli quidem opinantur, hoc illum dixisse de vocatione gentilium, quos metaphoricōs lapides nominauerit. Ego tamen aliam quoque huius dicti intelligentiā esse prospicio. Quae verò est ista? Ne, inquit, putetis, quoniam si pereatis ipsi, absque filiis orbunq; patriarcha deus esse patiat. Non erit istud, omnino non erit. Deo enim possibile est filios ei etiam de lapidibus suscitare, atque ad nobilitatē propinquitatis eius adducere. Siquidem & antē sic factum est: homines quidē ex lapidibus fieri, tale est quale fuit puerum de sterili matre procedere. Quod etiam propheta significans: Aspice, inquit, in Esai. 51. a. solidam petram, de qua excisi estis: & in foueam lacus, de quo effossi estis. Aspice in Abraham patrem vestrum, & in Saram quae genuit vos. Huius igitur illos prophetae admonens: & ostendens quoniam prius quodam modo ex lapidibus ei filium dedisse videatur, nunc quoq; istud dicit esse possibile. Et cōsidera quemadmodum terreat quidem, nec tamen prorsus abscondat. Non enim dixit, iam suscitauit: ne semetipsum desperare cogantur: sed potest, inquit, suscitare. Nec verò ait, potest homines ex lapidibus facere: sed, quod multo erat preciosius, filios inquit Abraham. Nempe considera quemadmodum illos a iactatione etiam carnali, & refugio istius propinquitatis abduxerit, vt potius in poenitentia propria, & conuersatione sancta spem salutis locarent. Vidisti quemadmodum cognitionem carnis excludens, hanc (quae per fidem constat) induxerit. Perpende igitur quemadmodum iam inde quoque augeat hunc timorem, & sollicitudinem mentis intendat. Cum enim dixisset, potest deus ex lapidibus istis suscitare filios Abraham: intulit, Ecce securis ad radicem arboris

Ioan. 8. d.

Esa. 51. a.

sermonem. Quod verò eundem sensum comparatione A permiscet, atque per eam astruit rem totam, efficacius suavit, & maiore consolatione auditorum animos afficit: propter quod plurima eis dominus quoque ipse loquitur sic. Nam & agrum, & aream, & messem, & vineam, & torcular, & sagemam, & piscium capturam, ceteraque huiusmodi, in quorum quotidie versabatur usu, verbis suis saepe miscebat. Quod etiam baptista hoc fecit loco, eorum quae praedicta sunt praebens grande documentum, sancti scilicet spiritus donum: ac si diceret, Qui tantum potest ut etiam peccata dimittat, & sanctum spiritum largiatur: quanto magis poterit ista perficere? Vidisti nempe quam apte resurrectionis iudicium; verbum autem praemisit. Et qua, inquit, ex causa noluit ea signa & prodigia memorare, quae ab ipso continuo erant futura: quia scilicet hoc quod ait, maius omnibus erat, propter quoque istud cuncta illa facta sunt miracula. Itaque caput ipsum ponens bonorum, simul omnia comprehendit, destructionem profecto peccatorum, mortis interitum, maledictionem remotam, longa praedia dissoluta: in paradysum introitum, in caelos ascensum, conuersationem cum angelis copulatam, futurorum communionem bonorum: pro his quippe omnibus sancti spiritus pignus accipitur: quem scilicet Euangelista memorando, simul & resurrectionem corporum nominauit, & miracula illa signorum, & in caelorum regno confortium. Et illa utique bona, quae oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. Per illud namque donum haec cuncta praestantur. Erat ergo superfluum mentionem facere signorum, quae paulo post essent futura, & certissima oculorum probanda iudicio. Magisque oportuit disputari de his quae in dubio erant, nempe quod filius esset dei, quod Ioanne absque collatione praecederet, quod peccatum tolleretur mundi, quod de cunctis operibus exigeret profectum rationem, quod spes nostrae ultra mensuram praesentis seculi tenderentur: atque in futuro digna vnusquisque aut praemia susciperet, aut supplicia sustineret. Ista enim oculis interim inferri non poterant. Haec igitur scientes omnia, maximo virtutis studio ferueamus, dum adhuc certe in area sumus. Licet enim quoad hic degimus, de palea in frumentum mutari, sicut contra multi ex tritico in paleam degenerarunt. Nequaquam ergo iaceamus, neque ad omnem ventum huc illucque rapiamur: neque scindamur a fratribus nostris, etiam si exigui nobis videatur & viles. Nam & frumentum paleis mensura quidem minus est, sed natura preciosus. Ne igitur praeuolans seculi huius umbras atque imagines concupiscas, quae utique ignibus praeparantur: sed amplectere humilitatem deo placitam, firmam scilicet ac dissolui omnino nesciam, quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propter huiusmodi enim & paleas patienter expectat, ut fiat ex illorum coniunctione meliores. Propterea nondum iudicij examen agitur, ut omnes pariter coronemur, ut multi ad virtutem a vicis transeant. Inhorrescamus igitur audientes huius parabola sermonem. Si quidem ignis ille nescit extingui, & quo modo, inquis, inextinguibilis perseverat? Nonne cernis folem istum semper ardentem, & nunquam prorsus extinctum? Non legisti incensum rubum, nec tamen ipso incendio concrematum? Si ergo tu quoque effugere vis flammam, misericordiae operibus abunde circudare, atque hoc modo ne experimetum quidem illius ignis accipies. Si enim his quae dicuntur, absque vlla ambiguitate credideris, nec videbis quidem illud incendium. Si verò incredulus perseveres, ibi ipso satis experimento discas, quando iam non

1. Cor. 2. c.

Exod. 3. a.

valebis effugere. Inevitabile quippe supplicium est his, qui rectam vitam habere neglexerint. Neque enim sola cuiquam fides sufficit ad salutem: nam & demones credunt, imò etiam contremiscunt: nihilominus tamen cruciati suppliciumque torquentur. Sed maximo etiam prorsus morum quoque indigemus ornatu. Propterea quippe & in ecclesia vos saepius congregamus: non ut huc tantummodo introisse videamini, sed ut aliquem fructum ex ipsa congregatione referatis. Si verò semper assitis, absque vilo autem hinc discendatis profectu, nihil vobis ingressus iste, nihil haec poterit prodesse sedulitas. Si enim pueros tradentes magistris, cum nihil eos proficere viderimus, acerrimi continuo accusatores efficimur magistrorum, abductosque ab eis discipulos, ad alium doctorem saepe transferimus: qua possumus satisfactione defendi, qui ne tantum quidem studium virtuti tribuimus, quantum terrenis istis exiguisque rebus solemus impedere: sed vacuas semper domum tabulas reportamus, cum certe plures hic sint ac multo potiores magistri. Nam & prophetas, & Apostolos, & patriarchas, omnemque iustos per singulas quasque ecclesias vobis adhibemus magistros: & nec sic quidem aliquid profectus acquiritur. Sed si duos aut tres psalmos ex more sonantes, & solennes orationes negligenter, & omnino prout casus quidem attulerit effundentes abeatis, abunde sufficere vobis creditis ad salutem: an non audistis prophetam loquentem, quin dominum potius per prophetam: Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me: Ne igitur & nobis istud pueniat, dele literas, vel potius sculpturas, quas in tua mente diaboli insculpsit, atque affer mihi cor liberum a secularium curarum tumultu, ut ibi quae voluero omni cum licentia diligentiaque conscribam. Nunc enim nihil ibi potest aliud agnosci, quam pessimi magistri teterrimae illae literae: auaricia scilicet, rapina, dolus, zelus, inuidia. Et idcirco tabulas vestras quum accipio, eas nec legere quidem possum. Non enim illas inuenio ibi literas, quas vobis relinquimus cunctis certe dominicis diebus inscriptas: sed pro illis alias quaedam detortas scilicet, atque confusas: quas cum deleuerimus, aliasque denudò quae sunt de sancto spiritu, scripserimus, vos nihilominus abeutes, ac diaboli magisterio vestra corda praebentes, offertis illi, ut suas ibi literas rursus inscribat. Quisnam igitur horum finis speratur malorum, etiam si ipse non dicam, vnusquisque vestrum conscientia recognoscit: Ego tamen opus meum implere non desinam, rectas vobis literas scribens. Sin autem vos studia vestra cassetis, nobis quidem merces manebit immobilis: vobis autem: sed nihil volo tristius dicere. Obsecro itaque: D rursus, ac deprecor, saltem studium imitemur erga ista paruorum puerorum. Illi enim primo quidem solas discunt in scholis literarum figuras, deinde illas non nihil detortas dignoscere assuescunt, perque ista paulatim ad certam viam perueniunt lectionis quae eisdem nihilominus literis continetur. Hoc igitur nos etiam faciamus, virtutem in suas diducentes species discamus. Et primo quidem non iurare, ac non peierare nec maledicere meditemur. Inde quasi ad alia elementa venientes, discamus non liuore mentis, non amore corrumpi: non cura ventris, non ebrietate, non crudelitate delinquere, omnemque prorsus animi superare corporem: post haec verò ad spiritualia transeuntes, meditemur continentiam, ventrisque neglectum, iustitiam, castitatem. Deinde ut inanem quoque gloriam respiciamus: & sic modesti, ac mente compuncti, atque haec simul omnia copulantes, nostris inscribamur animabus: atque ista domi, apud amicos, cum coniugibus

Iacob

Eph.

Toblietandus

iugibus & liberis exerceamus omnia. Sed a primis interrim ac facilioribus inchoemus, a non iurando videlicet: quod quasi primum disciplinae elementum saepe meditemur, & praecipue domi. Ibi enim plurimi sunt qui hanc bonam meditationem frequenter impediunt. Nunc enim aut negligens famulus, aut nequam, mentem a sui quiete deturbat. Nunc etiam contristat vxor, & ad indignationem iramque conuertit: nunc indocilis, atque indisciplinatus filius, ad minas ac iuramentum excitat. Quod si in domo sapius ab his irritatus, nihilominus ceperis obtinere ne facile ad iuramentum traharis: poteris facile victor etiam in publico permanere: atque ita neque in vxorem, neque in seruum, neque in alium quenquam contumeliosus existere. Nam & vxor, vel laudando alterum quempiam, vel semetipsum saepe miserando, virum in maledictionis verba succendit: tu tamen ne cogaris vituperare laudatum, sed cuncta viriliter sustineto: & cum a tuis seruis dominos videris laudari alienos, nihil omnino turberis, sed fer cuncta patienter. Sit tibi prorsus domus tua quasi quidam certaminis locus, & palaestra virtutis: ut ibi viriliter exercitatus, & omni cautione vallatus, his qui foris sunt absque periculo miscearis. Haec etiam in vana gloria contemnenda facere te conuenit. Si enim inanem gloriam apud vxorem, seruosque calcaueris: apud nullum prorsus alium hac facile peste capieris. Vbi que enim morbus iste tyrannicus & immanis, maxime tamen vxoris praesentia conualefcit. Si igitur ibi eius violentiam destruas, facile illam apud alios superabimus. Idipsum verò aduersus alia quoque vicia feruemus: domi contra illa exercentes animam, & quotidiana meditatione firmantes, hac spiritali assidue vten tes palaestra. Ut autem faciliores huiusmodi exercitationes nobis esse possint, & castigationum nobis aliquid inferamus, cum de proposito quippiam lege transgredimur: sit verò castigatio ipsa non damnum aliquod inferens, sed mercedem, ac lucrum maximum referens: id autem est, ut scilicet nos ipsos condemnemus longiore ieiunio, & humi cubemus, atque huiusmodi tolerantiam indicamus laborum: sic enim vndique multa nobis lucra prouenient. Nam & hic dulce vitam virtutum ipsarum delectatione ducemus, & futurorum dono potiemur bonorum, deique insolubiles amicitias fortiemur. Veruntamen cauendum est ne eadem rursus proueniant, cum hic vtilia fueritis dicta mirati, hinc digressi negligenter, & ut solet, proicietes mentis vestrae tabulas, diabolo eas scribendas rursus offeratis. Quid ergo faciendum est? Cum hinc vnusquisque discedit, vocet coniugem suam, cui omnia ista memoriter replicet, eamque sibi in hoc opus copulet adiutricem, atque ab hodierna iam die bonam istam frequentet palastram, quasi oleo quodam, vsus sancti spiritus auxilio. Sed & si semel, & si iterum, & si saepe cecideris haec exercens, nihil omnino desperes: sed ista rursus rursusque cogredere, nec ante prorsus abistas, quam clarum victo diabolo tibi texas coronam, & thesauro tutissimo opes virtutum recondas. Si enim in vsu semel bona istius philosophiae transeas, etiam si postea aliquis ibi torpor obrepit, non tamen facile poteris horum quippiam quae praecpta sunt, transgredi, bona scilicet consuetudine firmitate iam imitante naturae. Quam enim facile est dormire, comedere, bibere, respirare: tam nobis facilia erunt etiam opera virtutis: ex qua etiam capiemus honestissimam voluptatem, quietissimo in portu sedentes, & tranquillitate continua perfruentes. Sic enim nauim nostram variis opibus onustam ad illam appellemus vrhem in die illa, & coronas perpetuas con-

Tomus secundus.

A sequemur: quas omnibus nobis eueniat promereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, cum patre & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Homilia duodecima ex cap. iij.

*I*nc venit Iesus a Galilaea in Iordanem, ut baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum dicens, Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Cum famulus dominus, cum reis iudex baptizandus ven-

nit: verum nihil tibi hinc conturbationis oritur, in his quippe humilibus illius sublimis resplendet. Qui enim dignatus est tanto tempore gestari vtero virginali, cumque nostra illinc procedere natura alapis caedi, atque crucifigi, cunctaque perpeti quae passus est: quid miraris etiam si baptizari suscipiat, cumque aliis ad seruum venire non respuat? Illud est quippe admirationis omnimodo plenum, quod scilicet ille qui erat deus, homo fieri voluit. Iam verò alia iuxta rationis ordinem consequuntur. Propterea enim & Ioannes praecipue dicit, quoniam non sit dignus soluere corrigiam calciameti eius, cunctaque alia: ex quibus illud est, quod sit omnium iudex, & secundum meritum vnusquisque retribuatur, quodque sanctum spiritum omnibus liberaliter largiatur: ut cum eum videris ad baptismum venientem, nihil prorsus humile suspicaueris. Idcirco enim Ioannes praesentem quoque illum prohibet dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Quia enim illud erat baptismum poenitentiae, & in accusationem peccatorum inducebat, ne quis putaret, quoniam & ipse tali proposito ad Iordanem veniret: premuniuit hoc, agnum certe illum ac redemptorem vocando, omnium quae in orbe erant peccatorum. Qui enim cuncta humani generis poterat peccata delere, multo magis absque omni erat ipse delicto. Propterea ergo non dixit, Ecce qui est immunis a peccato: sed (quod utique multo erat amplius) qui tollit, inquit, peccatum mundi: ut post ipsum illud quoque cum omni iam facilitate suscipias, cumque susceperis, animaduertas quod alia quaedam dispensans veniat ad baptismum, propter quod & venienti clamat Ioannes, Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me? Et non dixit, tu baptizaris a me: Nam & illud metuit dicere. Quid ergo? Et tu venis ad me? Quid igitur Christus? quod postea fecit in Petro, hoc prius in Ioanne seruauit. Nam & ille pedes sibi eum lauare prohibebat: sed cum audisset, quod facio ego, nescis modo, scies autem postea: & non habebis partem mecum: celeriter ab intentione sua destitit, atque in diuersam transiit repente sententiam. Et iste similiter cum audisset, Sine modo, sic enim decet nos implere omnem iustitiam: parere non distulit. Non enim erant pertinaciter contentiosi, sed dilectionem suam atque obedientiam ostendebant, per quae omnia domino meditantur esse subiecti. Considera verò quemadmodum illum per haec ipsa a cunctatione deducat, per quae praecipue id quod fiebat, videbatur esse suspectius. Neque enim ait, ita iustum est: sed, sic (inquit) decet. Quia enim maxime ipso esse ducebat indignum ut baptizaretur a famulo, aduersus indecentiam contrarium eius opposuit: ac si diceret, Nonne istud ut quoddam indecens refugis, & idcirco me prohibes? Propterea ergo dimitte, quia est utique decentissimum. Nec verò ait simpliciter, sine: sed addidit, modo. Non enim (inquit) erunt ista perpetuo, citò me in his quae concupiscis videbis: nunc verò sine istud impleti. Deinde quemadmodum deceat, ostendit. Vnde igitur illud decere monstrauit? Quia, inquit, tomam iustitiam implebimus. Hoc quippe signauit, dicendo: Sic enim decet nos implere omnem iustitiam. Iustitia siquidem est, omnium

Mar. 1. d. & Luc. 3. d.

Ioan. 13. d.

Iustitiam legem

d ij manda-

mandatorum plena custodia. Quia utique iam, inquit, cuncta alia mandata perfecimus: hoc autem solummodo erat reliquum, id quoque ipsum oportet adiungi. Venit enim soluere maledictum, quod erat ob prauaricationem legis impostum. Prius igitur me, inquit, illam oportet implere, vosque a maledictione eius eruere: ac tum deum ei cessationem dare. Decet itaque omnem me implere legem, quia utique decet etiam maledictum soluere, quod ob prauaricationem legis illatum est: propterea quippe & carnem assumpsi, & veni. *Tunc dimisi eum. Et baptizatus Iesus, confestim ascendit de aqua. Et ecce aperti sunt ei caeli, & vidit spiritum dei descendentem sicut columbam, & venientem super ipsum.* Quia enim multo maiorem illo esse Ioannem putabant, eo quod omni tempore in eremo versaretur, essetque summus filius sacerdotis, stola tali indutus: quodque maxime admirationem mouebat, de sterili matre progenitus: Iesum vero propterea quod de obscura natus esset puella: (nam plurimis adhuc virginitatis erat partus incognitus) & quod nutritus esset in domo, & in omnium medio versatus, & communi hac veste tectus, facile illo inferiorem putabant, nondum eorum scientes aliquid quae adhuc habebatur abscondita. Accessit autem ut etiam baptismum ipsum a Ioanne susciperet: quod certe maxime abundat ad confirmandum istius suspicionis errorem, etiam si illa quae prius posuimus defuissent. Arbitrabantur enim, quod hic vnus esset quidam e vulgo: nec putabant quod si ille singulare ac magnum aliquid obtineret, ad baptismum inter ceteros venire potuisset. Propter quod videbatur Ioannes multo illo admirabilior, multoque praestantior. Ne igitur apud plurimos opinio ista firmaretur, baptizato illo & caeli aperiuntur, & spiritus sanctus continuo descendit, & cum spiritu sancto vox patris vnigeniti sui praedicat dignitatem. Quia enim vox illa quae dixit, *Hic est filius meus dilectus*, credebatur a multis Ioanni potius conuenire: nec enim adiecit, ut diceret, iste qui baptizatus est: sed, iste, simpliciter: & vnusquisque id quod auditum est, de baptizante magis quam de baptizato dictum putabat, tum ob ipsam baptizantis dignitatem, tum propter omnia illa quae diximus: venit spiritus sanctus in specie columbae, & vocem traxit ad filium, cunctisque fecit esse perspicuum, quia istud quod ait, *Hic est filius meus dilectus* non de Ioanne baptizante, sed de filio baptizato deberet intelligi. Et cur, inquit, non crediderunt quum talia fierent: quia etiam sub Mose, quando & si non talia, plurima tamen sunt facta miracula: nihilominus post illa omnia, post voces, post tubas, post tonitrua, post fulgura, & vitulorum fabricauerunt, & Beelphegor initiati sunt: ita & hi ipsi qui tunc aderant, cum vidissent Lazarum suscitatum, tam longe tamen a credendo ei qui hoc ipsum operatus fuerat refugerunt, ut ipsum quoque interficere saepe conati sint. Si igitur resurrectionem a mortuis ante oculos habentes, ita tamen erant maligni: quid miraris si delatam caelitus vocem minimè receperunt? Quando enim anima ingrata fuerit ac praua, morboque inuidiae oppressa, nullo omnino horum superatur: ut e regione voluntas bona vna cum fide omnia suscipit, nec admodum indiget signis iuari. Ne igitur queras, quo modo non crediderunt: sed illud require, si non omnia facta sint propter quae illos oportuerat credere. Siquidem per prophetam deus pro illis omnibus quae facere consuevit, hunc satisfactionis modum instituit. Quia enim erat Iudaei profecto perituri, extremoque supplicio deputandi, ne quis de illorum malignitate prudentiam culparet dei, ait: *Quid est quod debui facere vineae meae, quod ei adhuc non fecerim? Idip-*

† & q omnes ad baptismum vocaret, &]

Exo. 19. & 32.

Ioan. 11. & 12.

Esai. 5. b.

sum itaque etiam hoc est considerandum loco, quid scilicet oportuerit fieri, quod a deo factum esse possit negari: & si quando de dei providentia aliquis sermo moueatur, hoc vtaris satisfactionis modo, aduersus eos qui illi de multo torum malicia obtestare conantur. Considera igitur quanta hic faciat opera miranda, & initia futurorum. Non enim paradus, sed caelum aperitur ipsum: illa vero contra Iudaeos oratio in aliud tempus differatur. Nunc vero, domino iuuante, ad institutum sermone reuertamur. *Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ex aqua, & aperti sunt caeli.* Cuius igitur rei gratia caeli patuerunt? Ut discas etiam tu cum baptizaris, hoc fieri, deo te iam ad patriam caelestem vocante, nihilque commune cum terra habere suadente. Quod & si non vides, tamen non idcirco discredas. Semper enim inter initia spiritalium, ac mirabilium dispensationum apparent sensibiles visiones: taliaque signa stupidiorebus, claraque visione egentibus, neque vllam incorpoream naturam comprehendere cogitatione valentibus praestantur, vt ea cum vel semel, vel postea fuerint praedicata, statim fidei ardore suscipias. Nam & super Apostolos sonus factus est spiritus vehementis, & ignearum utique linguarum species apparuerunt, sed non propter apostolos, verum propter tunc adstantes Iudaeos. Nunc vero etiam euidentia signa non fiant, ea tamen quae per illa demonstrata sunt suscipimus. Nam & coluba tunc ideo apparuit, vt extenti quodam modo digiti vice dei filium Ioanni monstraret: atque vt etiam disceres, quoniam super te quoque cum sacro fonte dilueris, sanctus spiritus veniat: iam vero non visibili specie, qua utique non egemus, cum nobis pro cunctis sola fides sufficiat. Nam signa non creditibus sed incredulis dantur. Cur autem in specie venit columba? Mansuetum hoc animal, ac mendum est. Quia igitur ipse spiritus, mansuetudinis est spiritus, propterea in eius specie apparuit. Simul etiam veteris nos videtur admonere historia: Nam cum vniversum aliquando orbem naufragium commune merisset, & omne prorsus hominum genus periclitaretur, istud interim certe animal apparuit, finemque illius tempestatis ostendit, atque ore iam portans oliuam, pacem mundo redditam nunciauit. Quae omnia erant futurorum figura. Tunc enim multo erat hominum vita deterior, multoque maiori digna supplicio. Ne igitur ipse desperes, illius te historiae confirmat admonitu. Nam tum quoque desperatis iam omnino rebus, liberatio facta est atque correctio: sed tunc utique per poenam, modo vero per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & coluba cernitur nequaquam oliuam ramum ferens, sed omnium malorum liberatorem nobis euidenter ostendens, spemque suggerens prosperorum. Non enim ex arca vnus educit hominem: sed postquam apparuit, vniversum prorsus orbem attollit in caelum, quae certe pro olea ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Considerans igitur tanti amplitudinem muneris, nequaquam illius inferior existimes dignitatem quia se in huiusmodi specie demonstravit, Audio quippe dicentes aliquos, quantum inter hominem columbamque discrimen est, tantam Christi & sancti spiritus esse distantiam: quia ille quidem in nostra utique natura, hic vero in specie sit visus colubae. Quid igitur ad talia respondere potest: nisi quod filius quidem dei, naturam hominis profecto susceperit, spiritus vero sanctus non assumpserit naturam colubae: idcirco Euangelista, non in natura, sed in specie colubae dixit: nec vnquam omnino postea, sed tunc certe solum in hac visus est figura. Si vero propterea minoris illum esse autumas dignitatis, inuenientur iuxta ratiocinationem tuam Cherubin quoque multo esse potiora: & tanto utique, quanto

† vti non fiamus ex ipso manu ta, si atque ito filio scipio. Alia

† baptisimi puritas]

Luca 2. b. Acto. 1. b.

quanto

quanto colubae aquila praecellit, siquidem istius quoque illa susceperit figuram. Et rursus praestantiores angeli esse credentur: saepe enim in figura hominum ostesi sunt. Sed non est istud, omnino non est. Aliud namque est ipsius rei veritas, aliud vero temporalis visionis submissio. Noli igitur erga bene merentem ingratus existere, noli ei vicem referre contrariam, qui tantorum rigauit te fonte donorum. Vbi enim adoptio filiorum est, ibi etiam omnium malorum prorsus interitus, & cunctorum collatio fit bonorum. Propterea Iudaicum quidem baptismum aboletur, ac definit, non struere verum sumit exordium. Quodque in pascha mutatione factum est, id ipsum efficitur in nouatione baptismatis. Nam & pascha cum vtriusque dominus celebrauerit, illi quidem terminum posuit, huic vero principium. Hic vero Iudaicum postquam impleuit baptismum, continuo etiam ianuam illi quo ecclesia vititur, referauit. Sicut ergo in vna tunc mensa, ita in vno nunc flumine & approbauit umbram, & addidit veritatem. Sancti enim spiritus gratia, in Christi baptismate est. Ioannis vero baptismum, hac donatione priuatur. Propterea igitur cum quidem alij baptizarentur, nihil tale factum est omnino. In isto vero solo qui illud erat traditurus, impletur: vt cum his quae dicta sunt etiam illud addiscas, quod scilicet non erat meritum baptizatis sed baptizati virtus operata est. Tunc enim & caeli aperti sunt, & spiritus sanctus superuenit. A veteri quippe nos in nouum transferens testamentum, & portas nobis supernas reclusit, & sanctum inde spiritum misit, qui ad illa nos patriam cum dignitate maxima conuocaret. Non enim angelos nos, neque archangelos faciens: sed dei filios, atque dilectos ad gloriam ducit aeternam. Haec igitur vniversa considerans, videlicet & charitate vocantis, & illius ad quam vocaris patriae claritatem, & honorem quo utique donatus es, vitam exhibes muneribus cogruentem, crucifige te mundo, tibi que mundum, cumque omni diligentia caelestis in te decus conuersationis exorna. Nec quia corpus tuum translatum adhuc in caelum non est, ideo iam putes cum terra aliquid te habere commune, cum caput iam certe tuum regnet in caelo. Et idcirco quum huc dominus prius aduenisset, atque angelos adduxisset: tunc te assumpto illuc abiit, vt tu quoque priusquam illuc accedas, discas fieri posse, vt tu in terra tanquam in caelo conuerseris. Permaneamus igitur custodientes eam quam initio suscepimus dignitatem, & futura quotidie regna queramus, omniaque praesentia umbras esse prorsus ac somnia iudicemus. Neque enim si rex terrenus aliquis assumens te pauperem ac mendicum, repente sibi adoptaret in filium, tu iam ad tugurium & tugurij tui respiceres utilitatem: & certe non grandi haec discrimine separatur: ita nunc igitur nihil praesentium putes esse preciosum. Longe quippe maiora sunt ad quae vocatus es capefenda. Qui enim vocat, dominus angelorum est: ea vero quae conferentur bona, & explicatione sermonis, & cogitatione mentis excedunt. Non enim te a terra transponit in terram, vt terrenus iste rex: sed a terra extollit in caelum, & a mortali ad immortalē profecto naturam, atque ineffabilem gloriam: quae tunc solummodo bene cernenda a nobis erit, quando etiam possidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum, noli auri argenti que curis inmerare mentem, caterisque huiusmodi umbris atque imaginibus illudere. An forte non putas omnia ista quae cernimus, comparatione caelestis regni mendicorum panniculis esse viliora: Et quemadmodum illo eris honore dignus, quamve satisfactionem parabis, imò que non supplicia perfolues, post tam grade donum ad vomitum priorē transcurrēs? Non tam enim quasi homo simpliciter, sed vt dei filius

Tomus secundus.

peccans, seuerius punieris: & ipsa excellentia dignitatis, maioris tibi fiet causa supplicij. Nam nos quoque haud similiter famulos peccantes castigamus & filios, etiam si ex equo deliquerint: & maxime quando magna a nobis alia qua fuerint beneficia consequuti. Si enim ille qui paradisi fuerat sortitus habitaculum, propter vnum utique delictum tanta post honorem pertulit mala: nos postquam caelum accepimus, & coharedes vnigeniti facti sumus, quam veniam sperare poterimus, si ad serpentem curramus post columbam? Non est hic enim, terra es, & in terram ibis: & operaberis terram: non illa (inquam) audiemus priora: sed quod est multo his atariis, tristiusque, exteriores tenebras, insolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & stridorē dentium flebiliter insonantem. Et sane meritò: qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, iustissime extrema illa atque saeuissima tormenta patieris. Caelum aliquando Helias aperuit, & clausit: sed vt pluuia aut emitteret, aut teneret: tibi autem non idcirco apertum est caelum, sed vt illuc profecto descenderes: quodque est amplius, non vt ascenderes tantum, verum vt alios quoque si velles, simul leuares, tantam tibi in suis omnibus potestatem fiduciamque donauit. Quia igitur ibi est domus nostra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hic penitus relinquentes ne illud perdamus. Quicquid enim hic dimiserim, amittimus. Hic siquidem & si ostis thesauros tuos, & si clauibus, serisque comunias, si apponas famulorum mille custodias: & si superes omnes inuidias malignorum, & si oculos effugias inuidientium, & si nulla per tineas dana patiaris, etiam si nullum omnino rebus inferat detrimentum vetustas (quod utique inter impossibilia numerandum est) mortem tamen nunquam valebis effugere, sed vno tibi momento temporis omnia illa rapiuntur: nec rapiuntur modo, sed in manus etiam inimicorum plerumque traduntur. Si vero in supernam illam domum opes tuas transferas, omnia proculdubio ista superabis. Non enim ostium, non feras & repagula superponi erit necesse. Tanta est securitas illius ciuitatis, tam indespoliabilis regio, & quae omnino inuicia corruptioni, maliciaeque permaneat: quod certe constat esse verisimum. Nonne igitur extremae vecordiae est, hic quidem vbi reposita corrumpuntur ac pereunt, omnia congregare: ibi vero vbi quae cumque recondimus, intacta permaneant, augeanturque, ne minimam quidem reponere partem, & hoc cum ibi sumus sine fine victuri? Propterea nec gentiles fidem his quae a nobis dicuntur, accommodant. De actibus enim, non de sermonibus nostris futurorum volunt habere documentum. Nunc vero cum videant aedificari a nobis splendidas domos, agros, balnea atque hortorum amoenitates parari, nolunt credere quod ad alterius nos vrbis profectio nem paremus. Si enim, inquit, verum esset istud, vendentes prorsus cuncta quae hic possident, illuc profecto praemitteret. Idque ex his quae hic fieri solent, coniectat. Videmus quippe locupletiores quosque, domos atque agros illis maxime in vrbibus comparare, in quibus habitationem firmare statuerunt. Sed nos e contrario facimus, & terram quidem quam paulo post relicturni sumus, multo cum studio nobis parates, pro paucis certe iugeribus, & exiguis habitaculis non modo aurum, sed proprium quoque sartuinem frequenter impendimus, Vt vero caelum nobis emamus ipsum, ne haec quidem quae nostris visibus superant, erogamus: Et hoc cum & exiguo illud precioso emere possimus, & in perpetuum possidere, si semel emerimus. Propterea extremas merito poenas luemus, nudi illuc euntes, ac pauperes. Quinimmo non pro nostra

Gen. 3. d.

3. Reg. 17.

d iij paupertate

paupertate tantum, verūctiam pro eorum quos nostri A similes facimus, intolerabilia etiam supplicia perfere-
mus. Cum enim videant gentiles eos quoque erga ista
studium omne figentes, qui caelestibus mysteriis per-
fruuntur, multo iam ipsi magis praesentia contuentur,
plurimum sanē super nostrū caput ignium hinc quoq;
cōgregantes. Quādo enim nos qui eos deberemus do-
cere cuncta hāc contemnere quā videntur, ipsi ex om-
nibus maximē illos in istorum desiderium cōcitamus:
quemadmodum ipsi salui esse poterimus, qui certē pē-
nas pro aliorū quoq; perditione soluemus? Nonne au-
dis Christum loquentem, quoniam pro salibus nos esse
in hoc mūdo velit, atque lampadibus, vt & diffuentes
deliciis restringamus, & pecuniā sollicitudine obtene-
bratos illuminemus? Quādo igitur ipsos potius pellim-
us: quā tandem nobis supererit spes salutis? Nulla est, om-
nino nulla: sed mugientes prorsus, pressisq; dentibus
infrementes, manibus simul ac pedibus colligatis, in ge-
hennā trudemur incendium. Et hoc postquā nos abun-
dē diuitiarum cura cōfecerit. Hāc igitur omnia confi-
derantes, vincula tanti abrumpamus erroris, vt nec in
illa incidamus, quā nos inextinguibili igni tradant, &
praesenti hac catena sollicitudinū liberemur. Qui enim
pecuniā seruit, & praesentibus cōpedibus stringitur, &
futuris paratur: qui verō istius cupiditatis immunis est,
vtraque libertate potietur: quam vt ipsi etiam conse-
quamur, grauiissimum auariciā conterentes iugum, ad
caeli fastigia subleuemur, gratia & misericordia domi-
ni nostri Iesu Christi, cui gloria & honor cum patre, &
spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia decimavertia ex cap iij.

Hunc ductus est Iesus a spiritu in desertum, vt tentaretur
a diabolo. Et cum ieiunasset quadraginta diebus, &
quadraginta noctibus, postea esuriit. Et accedens ten-
tator, dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Qui
respondens dixit: scriptum est, Non in solo pane viuit homo, sed in
omni verbo quod procedit de ore dei. Tunc assumpsit eum diabolus
in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, &
dixit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, Quia
angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne forte of-
fendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus rursum. Tunc
istud, ad quodnam tempus aptandum est? Proculdu-
bio ad illud quo descendierat spiritus sanctus: postquā
desuper delata vox dixisset, Hic est filius meus. Mirum
est verō quod dixit a spiritu, nimirum sancto: ab hoc
enim illum in desertum ductum esse significat. Quia e-
nim omnia ad nos erudiendos, & facienda sibi & pa-
trienda susceperat, in eremum quoque se patitur abdu-
ci, & cum diabolo inire certamen: vt vnusquisque cum
fuerit baptizatus, si post baptismā maioribus tentatio-
nibus vrgeatur: non vtique turbetur, quasi inspera-
tum sibi aliquid obuauerit: sed permaneat cuncta viri-
liter sustinendo, vtpote quā sibi consequenter conti-
gerint. Idcirco enim accepisti arma, non vt ocieris,
sed vt pugnes. Propterea deus in te tribulationes irruere
permittit. Primō quidem, vt discas quoniam Chri-
sti baptismā multo te fecerit fortiorē. Deinde, vt in
egregia illa animi mediocritate permanas, neque do-
norum magnitudine eueharis, dum te scilicet tentatio-
nes cohibent & refranant. Ad hāc verō, vt malignus
ille dāmon, cum de tua a se discessione dubitat, ex ipsa
tribulationum tolerantia discat, q̄ perfecta ab illo ab-
renunciatio disceris. Quartō, vt fortior, & ipso
prorsus ferro valentior, tentationū exercitatione red-

Matth. 5. b

Deut. 8. a.

Psal. 90. c.

daris. Quintō, vt capias grande documentum thesau-
rorum tibi a domino creditorum. Neque enim super-
ueniret tibi, neque aduersus te diabolus irrueret, nisi in
maiore te positum honore conspiceret. Hinc enim ad-
uersus Adam insurrexit ab initio, quia multa illum di-
gnitate vidit cōspicuum. Propterea & contra sanctum
Iob nequiciā suā arma commouit, quia vtique videbat
illum ab omnium deo miris laudibus coronatum. Quo-
modo igitur dominus dicit, Orate ne intretis in tenta-
tionem: propterea non eum vltro isse in eremum, sed a
sancto spiritu ductum esse Iesum cōmemorat, iuxta di-
spensationis profectō rationem: vt nos videlicet aper-
tissime signatum esse videamus, quia nō sponte nos ip-
sos in tentationes oporteat infilire: sed si cōtracti fue-
rimus, viriliter repugnare. Et considera quōnam illum
assumens spiritus duxerit, nō in urbem, neq; in forum,
sed in eremum. Quia enim diabolus volebat allicere,
non de esurie solum, verumetiam de loco occasionem
illi tentationis ingessit. Tunc quippe maximē aliquos
diabolus aggreditur, cum solos viderit, atq; ab aliis se-
gregatos. Sic deniq; mulierem ab initio aggressus est,
solam illam excipiens, atq; a viro inueniens separata.
Quando enim viderit aliquos copulatos, haud simili-
ter audet accedere. Vnde maximē oportet etiam ob
hanc causam frequenter nos aliis aggregari, vt non fa-
cile in diaboli captionē paremur. Inuenit ergo illum in
inuio solitudinis. Quōd enim talis esset eremus, Mar-
cus diligenter notauit de domino, dicens: Et erat cum
bestiis. Cōsidera verō cum quāta ad eum arte maligni-
tatis accedat, quōdve praecipue tempus obseruet: non
enim ieiunantē tentat, sed esurientem, vt scilicet discas
quā sit bonū grande ieiunium: & quia hāc aduersus
diabolus arma sint maxima, quodq; post baptismā nō
deliciis atq; temulentia, non mensa epulis onusta, sed
ieiunio animū debemus intendere. Propterea enim &
dominus ieiunauit, non quia hoc indigeret ipse, sed vt
nos vtique doceret, quibus peccata ante baptismā domi-
natio ventris intulerat. Vt enim si aliquis aegrotū quem
ad sanitatē reduxit, iubeat illa nō facere ex quibus mor-
bus ille cōtigerat: ita etiam post baptismā ieiunium cō-
tra vicium edacitatis induxit. Nam & Adam de para-
diso intemperantia ventris eiecit, & diluuium sub Noē
ista commouit, & fulmina in Sodomitas ipsa deduxit.
Et si enim fornicationis quoque ibi crimen horrebat,
fed hinc tamē vtriusq; radix supplicij pullulauit. Quod
Ezechiel quoque notando dicebat: Veruntamen hoc
erat peccatū Sodomorum, quoniam in superbia, & in sa-
turitate panum, & in abundantia effluēbāt ac lasciuie-
bant. Et sic etiam Iudaei maxima prorsus mala frequen-
ter operati sunt, & ad iniquitatem deliciis, atque ebrie-
tate praecipites acti: propterea & ipse quadraginta dies
ieiunat, nobisq; ostendens remedia salutis. Nec tamen
vltā progreditur, ne scilicet rei admirandae excessus
incredibile faceret suscepti hominis veritatem. Nunc
verō nequaquā sit istud, quia prius Moses & Helias dei
potentia sustentati, in hanc ieiunij longitudinem per-
uenire potuerunt. Si verō vltierius progressus fuisset, plu-
rimis etiam incredibilis fuisset carnis assumptio. Cum
igitur quadraginta dies ac noctes ieiunasset, postea esuriit. Oc-
casione diabolo tentandi praebens, vt prius ipse cōgres-
sus quo modo etiā ab aliis vinci possit, ostenderet. Sic
enim faciunt athletae, qui cum discipulos suos vincere
docent, data opera in palastris cum aliis certamen ex-
ercent, vt in luctantium corporibus faciant artem spe-
ctare vincendi: quod in hac quoq; colluctatione cōstat
esse

Matth. 16.

Gen. 3.

Mar. 14.

Ezech. 16.

esse effectum. Quia enim diabolus ad certandum vo-
luit attrahere, esuriam suam ei fecit manifestam, & non
repulit accedente. Sed cum eum suscepisset ad luctam:
& semel, & iterum, & tertio cum facilitate quē eum ma-
ximē decebat, elisit. Sed ne ipsas victorias transcurrēdo
vtilitatibus vestris aliquid detrahamus, a primo incho-
antes cōstitit, vnumquodq; certamen diligētius inda-
gemus. Postquam enim esuriit, inquit: *Accedens tentator
dixit ei: si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* Cum enim
audisset venientem de caelo vocem, atq; dicentem: Hic
est filius meus dilectus: audisset etiam Ioannē testimoni-
um illi tam insigne perhibentem, ac deinde ipsum
esurientem videret, magno teneri cōcepit ambiguo. Nam
neque hominē illum esse nudum credere poterat, prop-
ter ea quē diuina vox de eo protulerat: nec rursus istud
recipere quōd filius esset dei, quem esurientem videbat.
Itaque maxima rerum conclusus angustia, voces emit-
tit ancipites. Et sicut in rerum primordiis accedens ad
Adam, finxit illa quā non erant, vt quē erant disceret:
ita hic quoque nesciens manifestē suscepti hominis in-
effabile sacramentum, & quisnam esset hic praesens: alia
retia iacere molitur, per quā se absconditū istud atque
secretum opinatur addiscere. *Si filius dei es, dic vt
lapides isti panes fiant.* Non dixit, quandoquidem esu-
rias: sed, si filius dei es: videlicet existimans posse se illi
aliquid per laudum blandimenta suffurari. Idcirco non
cōmemorauit esuriam, ne hoc ei quasi exprobrare atq;
obiicere videretur. Magnitudinem quippe tantae dis-
pensationis ignorans, istud ei erubescendum putabat:
propter quod dolosa illum adulatione palpando, so-
lius mentionem facit dignitatis. Quid igitur Christus?
Insolentiā eius fastumq; deiiciens, & ostendēs id quod
acciderat nec confusione dignum, nec indignū sua esse
sapientia: id quod ille in eius adulatione absconderat,
in medium profert, palamq; constituit. *Non in solo,* in-
quit, *pane viuit homo.* Ita nihil erubuit a necessitate ven-
tris incipere. Tu verō maligni dāmonis perpende ne-
quiciam, & vnde faciat initia luctandi, & quemadmo-
dum propriae non obliuiscatur artis. Per quā enim &
primum expulit hominem, & alios certē plurimos ma-
lis mille circūdedit: per hoc etiam nunc texit dolos,
prouocans scilicet ad ventris intemperiam. Multos igitur
stultorum nunc etiam audire possumus, qui dicant
mala propter ventrem innumera committi: sed Chri-
stus ostendit, quōd amatorē virtutis nihil tyrannis ista
indecent facere compellat. Denique & esuriit, & non
obedit imperanti: nos profectō erudiens ne vnquam
diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc of-
fendit deum, legemq; transgressus est: ex abundantia te
docet, quōd & si nō tibi praeruaricationē ille praecipiat,
nec sic quoque esse credendum. Et quid dico praeruarica-
tionem? etiam si aliquid vtile dāmones loquantur,
nec sic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos
dāmones loqui vetuit, qui eum dei filium predicabāt:
& Paulus rursus idipsum in clamantes increpauit: &
certē erat vtile quod dicebant: sed magis eos magisq;
deprimens, eorumq; insidias destruens, exagitabat salu-
taria quoq; dogmata predicantes, vndiq; eorū ora clau-
dens, & tacere praecipiens. Idcirco ne hic quidē dictis
eius annuit Christus: sed quid ait? *Non in solo pane viuit
homo.* Quōd verō dicit, hoc est, potest esurientem deus
etiam verbo pascere. De veteri autē testimonium pro-
tulit testamēto, nos docens vt siue famem, siue aliud pa-
tiamur aliquid, nunquā tamen dominū relinquamus.
Si verō quis dixerit, & quidem debuit hoc quod pete-

Luc. 4. f.
Matth. 16.

Deut. 8. a.

A batur ostendere: respōdebo, Cuius rei gratia? quāve id
exigente ratione? Non enim vt crederet hāc ille dice-
bat, sed (quantū opinabatur) vt ipsum de infidelitate cō-
uinceret. Siquidem etiam primos homines hac arte de-
cepit, eosq; parū deo credidisse cōiicit. Contraria enim
dei dictis dixit ille pmittens, eosq; inanibus spebus in-
flauit: quū persuasione fecisset incredulos, etiam ab illis
bonis, quibus fruebātur, exclusit. Sed Christus ostēdit se
neq; tunc diabolo, neq; postea Iudaeis, iuxta diabolū sa-
pientibus, signumq; postulatibus, annuisse: vbiq; nos do-
cens, vt etiam si aliquid eiusmodi facere possimus, nihil
tamē vel absq; ratione, vel cū aliqua vanitate faciamus:
nec diabolo vnquā credamus, etiam si magna quādā ne-
cessitas vrgeret videatur. Quid igitur sceleratus ille, atq;
deuictus? Postquā praecipit suū illi persuadere nō po-
tuit, & hoc cum tanta vrgeret esuries: ad aliud pcedit,
& dicit: *Si filius dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, Quo-
niam angelis suis mandabit de te, & in manibus tollent te.* Cur
autē ad singula tentamenta istud pponit, ac dicit, Si fi-
lius dei es? Idipsum etiā nunc facit, quod fecit in maio-
ribus nostris. Sicut enim tūc de deo detrahens ait, Scit
enim deus, q̄ in quacūq; die māducaueritis, aperietur
oculi vestri: per hęc ostendere volens illos circūuentos
esse a deo atq; deceptos, nullumq; ab eo beneficium cō-
secutos. Ita hic quoq; idipsum profectō significat quo-
dam modo, dicens: Frustra te filiū suū nominauit, taliq;
donatione decept. Aut si certe aliud est, documentum
nobis aliquid tantē ostēde virtutis. Deinde quoniam il-
le fuerat de scripturis locutus, etiā dominus testimoniū
illi ptulit de propheta. Quemadmodū igitur Christus
verba eius audiuit: nihil vtique indignatus est, nihilq; cō-
motus: sed cum multa modestia scripturarum ei rursus
voce respōdet: *Non tentabis dominū deum tuum.* Nos vti-
que docens, q̄ diabolus per patientiā ita oporteat, at-
que tolerantiam, nō per signa, superari: nihilq; ad ostē-
tationē nostri, atq; amorem facere glorianti. Cōsidera
verō diaboli insipientiā, de testimonio quoq; ipso quod
protulit. Nam ea quidē quā a domino prolata sunt, sa-
tis apte vtique prolata: quā verō ab illo vsurpata, inapte
nimium ac prorsus incongruē, nec ad rem de qua age-
batur, apte accommodari possunt. Neq; enim quod scrip-
tum est, Angelis suis mandabit de te: suadet vt se ipse
iaciat, atque praecipitet: praeterea verō neq; de domino
istud dictum est, quanquā hoc quidem tum nō refellit.
Et certē cum ille iniurioso sermone abusus fuisset, val-
deq; cōtrarie: nemo enim a dei filio istud exposcit. Dā-
monum quippe est seipos iacere deorsum, dei verō ho-
mines erigere iacētes. Nam si potentiā oporteret ostē-
di, non semetipsum temere proiciendo ac praecipitan-
do ostenderet, sed alios pfectō saluādo. Caterum seip-
sum in praecipitia ac praerupta proicere, diabolica est
caterua. Quoties enim istud aliqui faciunt, consilio ni-
mirum seductoris agitantur: at Christus etiam cum ista
dicta sint, nondum se tamen reuelat, sed quasi homo ei
interim loquitur. Dicere enim, quia non in solo pane
viuit homo: & Non tentabis dominū deum tuum: non
valde seipsum manifestantis erat, sed vnum se ostēden-
tis ē ceteris. Neq; verō mireris, si diabolus Christo lo-
quens, saepe huc illucq; vertatur. Nam vt praeriantes so-
lent, cum acceperint letales plagas, multo vtique san-
guine perfuentes, tenebrasq; patientes, moribunda cir-
cūferre mēbra: ita hic quoq; prima statim ac secunda
fauciatus plaga & vertigine correptus, in alia atq; alia
verba deuoluitur: & tamē hic quoq; tertium certamen
ingreditur, & ducens illum in mōtem excelsum valde,
d iij ostendit

Matth. 16. c.
Mar. 8. b.
Luc. 11. d.

Psal. 90.

Gen. 3. d.

Deut. 6. e.

ostendit ei omnia regna mundi, & dixit: *Hæc omnia tibi dabo, si proci dens adoraueris me: tuc dicit ei, *Vade satana, scriptum est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruis.* Quia enim iam in patre ipsum nequissimus ille peccauerat, omnia quæ illius sunt sua esse dicendo, ac planè se deum studeret profiteri, quasi cunctorum esset creator: tuc eum iam utique corripit: & ne tunc quidem vehementius, sed omnino simpliciter atque mediocriter. *Vade, inquit, satana.* quod præceptum magis quam increpatio fuit. Postquæ verò ei dixit, *Vade, cõtinuò illum vertit in fugam.* Neque enim alius præterea tentationibus appetit. Et quo modo, inquit, Lucas ait, quòd omnem tentationem consummauerit? Mihi quidem videtur is qui præcipua capita tentationum enumerauit, omnia dixisse, vt ea quoque omnia pariter intelligas quæ sub istis quasi principalibus cõtinentur. Hæc enim sunt quæ in se mala innumera cõprehendunt. Seruire ventri, inanis appetitu gloriæ quippiam facere, ac furioso pecuniarum amore superari. Quod utiq; etiam sceleratus iste cognoscens, quasi omnibus viciis fortiorè pecuniarum cupiditatem postremo loco posuit, antè iam quidem, & prorsus ab initio certaminis idipsum meditatione parturiens: extremum verò illud referuans, quasi quod omnibus valentius esse iudicaret. Hic quippe mos deceptionis eius est, vt quæ magis ad supplantandù idonea esse credit, hæc adhibeat extrema. Quod certè etiã in sancti Iob tẽtatione seruauit, propter quod hic quoque cum ab illis quæ videbantur faciliora atque infirmiora cõpisset, ad fortius transiit. Quemadmodù igitur istud superari oportet: ita proculdubio vt ipse Christus edocuit: vt scilicet refugiamus ad dominum, & ne fame quidè ipsa deiiciamur, credentes ei, quòd vel solo possit alere sermone: & ne in illis quidem quæ accepimus bonis, tentemus datorem, atque vt cõlestis tantummodo gloriæ claritate contenti, terrena ista pro nihilo iudicemus: & semper sciamus esse contemnedum, quicquid mensurã necessarij vsus excesserit. Nihil enim sic diabolo subiici hominẽ facit, vt inhiare opibus, atq; habendi amore superari. Idq; ex his quæ nunc sunt, facile doceri potest. Nam modo quoque non desunt qui dicant: Hæc tibi omnia dabimus, si proci dens adoraueris. Qui quidem homines sunt natura, sed per voluntatem suam diaboli facti sunt instrumeta. Vnde & tuc non per seipsummet tantummodo, sed per alios quoq; accedebat ad Christum. Quod etiã Lucas significando dicebat, Discessit ab eo vsque ad tempus: ostendens qd postea per sua aduersus illum instrumenta pugnauerit. *Et ecce accesserunt angeli, & ministrabant ei.* Quandiu enim fuit in conflictu positus nequaquã eos apparere permisit: ne scilicet ante victoriam superandù fugaret. Postquam verò illum per cuncta deuicit, & victum fugere præcepit, tunc angeli consequenter apparent: vt tu dicas qd te quoque post cõfectam de diabolo victoriam, angeli repente suscipiant, plaudetes tibi, teq; stipatorum vbic; more comitantes. Sic igitur & Lazarum post fornicem paupertatis ac famis, totiusque angustia suscipientes angeli, ad requiẽ pertulerunt. Quod enim paulò antè memorauimus, multa nunc eorum Christus ostendit, quibus nos postea perfruemur. Quia igitur hæc omnia propter te facta sunt, æmulare hanc atq; imitare victoriam. Et si ad te ex cultoribus dæmonis, ac de illa sapientibus aliquis accedat, tibiq; exprobet, ac dicat: Si magnus quidem es atque mirabilis, transfer hunc motem: nihil omnino turberis, nec ad iracundiam velut quadam feritate rapiaris, sed commoda ratione responde,

Luc. 4. b.

Luc. 4. d.

Luc. 16. e. f.

dicens illud quod dominum certè tuum audisti paulò ante dicentem: Non tentabis dominum deum tuum. Et si ille gloriam potentiamq; proponens, & infinitam pecuniarum multitudinem, adorare te iubeat, sta perseueranter prorsus, ac fortiter. Non solum enim in cõmunem nostrum omnium dominum hoc diabolus fecit, sed quotidie prorsus quoscunq; famulos eius huiuscemodi machinis fretus oppugnat, haud in montibus solum, & in eremo atque deserto: nec per semetipsum tantummodo, sed in vrbibus, & in foris, & iudiciorum locis, & per homines naturæ nobis societate cõiunctos. Quid igitur facere nos conuenit? Ex toto videlicet illi non credere, atque obstruere prorsus auditum, & odisse etiam blandientem. Tuncq; illum auersari maxime, cum maiora promittit: quia & Euam quando maxime spebus extulit, tunc utique deiecit, magisq; illi inuexit incõmoda. Nam & hostis est ferox, & bellum infert nõ denunciatum. Nec tantum nos pro salute nostra, quantum ille pro perditione decertat. Aduersetur huic igitur non sermonibus tantum, sed & operibus: nõ cogitationibus solum, sed & actibus: nihilq; ex his quæ illi solent placere faciamus. Sic enim omnia quæ deo placitura sunt, faciemus. Nam ille quidem multa sapissimè pollicetur, non vt det, sed vt potius accipiat: promittit plurima de rapinis, vt auferat regnũ atque iusticiam, & quasi quosdam laqueos tendens atque decipulas, thesauros pollicetur in terra, vt etiã nos & istis thesauris, & cõlestibus spoliaret. Vult nos in hoc seculo ditari, ne diuites simus in futuro. Et si nõ potuerit per diuitias ab illa nos excludere beatitudine præmiorum, alia ad nos via, id est paupertatis, accedit: quod sanctum quoq; Iob impugnando faciebat. Quia enim vidit nihil ei nocuisse diuitias, rãtia ex paupertate contexit, inde saltem credens eum posse laqueari: quo quid aliquãdo queat esse vecordius? Nam qui potuit modestè ferre diuitias, multo magis poterat etiam fortiter ferre pauperiẽ. Et qui præsentis opes absq; cupiditate possederat, facile non requirebat absentes. Itaque beatus ille nõ opulentia, sed inopia factus est illustrior. Siquidem diuitias malignus spiritus auferre potuit, charitatem verò qua erga deum ille feruebat, non modo auferre nõ potuit, sed fecit etiam feruentiorem: & quæ cunctorum possessione nudauerat, maioribus postea fecit vestiri atq; ornari bonis. Et idcirco in magna rerum versabatur angustia, cum quanto plures, quantoq; maiores admouit plagas, tanto eum potentiorẽ videret effectum. Itaq; cum omnia peregisset, maximoq; tentationũ strepitu, explorasset, nihil tamen explicare potuisset, ad antiqua illa arma cucurrit, ad fœminam, & personam sibi induit, quasi piẽ aliquid prouidentis, per quam calamitatum eius tragœdiã miserabiliter inculcat: & simulat se ad ipsius ex tantis liberationem malis noxium illud asferre consilium: verum nec sic quidem valuit obtinere. Vidit enim dolosam eius escam vir ille mirabilis, & loquentem ex diabolo cõiugem, maxima repente prudentia in silentium coarctauit: quod nos quoque facere cõuenit. Nam etsi fratris, etsi amici charissimi, etsi cõiugis, etsi necessario, cuiuslibet alterius personã induit, aliquid eorum quæ non decent loquatur: tnon illum per quem loquitur, sed illum qui loquitur, auersari atque horrere debemus. Nam modo quoque plurima similia horum facit, ac personam cõsolantis & cõpatentis sibi fumens, multa dicit, quæ specie quidem cõmoda esse videntur, re verò letifera sunt: siquidem venenosis omnibus nocentiora verba nouit infundere. Blandiri enim vt no-

Iob 2. c.

t non ad personam quãdã la profert, consiliũ recipere, sed ad consilio pernicioso talia profertentem

ceat,

ceat, diaboli est: corripere verò vt profit, dei. Nequaquam igitur aliter quàm se res habet intelligere conemur, neque per omnem modum vitæ huius tranquilla sectemur. Quem enim diligit dominus, corripit. Quãdo ergo prosperitate fruimur, & in malignitate viuimus, tunc magis nobis est ac magis dolendum. Nam semper quidem nos oportet metuere peccantes, maxime autem cum nihil triste perpetimur. Quando enim per partes ab vno quoque nostrum deus pœnas exigit, leuiorem nobis ipsam animaduersionem facit: quãdo verò patientius nostra videtur dissimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam referuat: quando enim iustus non desit tributatio, quanto magis illa expectanda est peccatoribus. Pende igitur quanta Pharaõ dei patientia quondam potitus, extremam pro cunctis postea pertulit ultionem. Nabuchodonosor quoque postquam plurima & magna percavit, grauius in fine punitus est. Et purpuratus ille diues, quo magis nihil triste sustinuit, hoc ipso infelicior fuit. De præsentis enim vita deliciatus abscessit, dignam pro his omnibus vindictã daturus, vbi certè nec consolationem inuenire posset malorum. Et tamẽ sunt quidam ita frigidi prorsus ac stolidi, vt præsentia magis eligant, & ridicula illa verba depromant. Interim fruar præsentibus, & tunc de incertis videro. Indulgebo ventri, seruam voluptati, abutar istius vitæ iucunditate: da mihi quod præsens est, accipe quod futurum est. Et in quo tandem ab hircis & porcis differunt tam irrationabilia proferentes? Equi, inquit, insanientes in fœminas facti sunt: vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. non concedit propheta, vt eos qui tales fuerint, homines nuncupemus. Quis ergo culpæ nos poterit, quum hircos & porcinos atq; asinis stultiores putamus eos, qui ea quæ clariora sunt quàm quæ cernuntur oculis, esse adhuc putant obscura & ignota? Si enim nulli alij credis, audi dæmones saltem, quum dei potẽtia verberantur, qui certè ad nobis nocendum, omnia & facere meditantur, & dicere. Neque enim negare poteris quòd omnia illa agant ad nostram desidiã nutriendam, & gehennæ resoluendum timorem, atque vt nullum credatur futurum esse iudicium. Sed tamen hi qui ista cupiunt persuadere, clamantes nihilominus atque vlulantes, frequenter prædicant ibi exercenda supplicia. Vnde igitur hæc dicunt, & contra quàm volunt loquuntur? nequaquam aliunde, nisi quia ad istud cruciatus sui nimietate coguntur. Neque enim sponte vel hoc illi voluissent fateri, vel quòd à mortuis hominibus sape torquentur, vel quòd omnino aliquid triste patiuntur. Cur igitur hæc discimus? quia scilicet gehennam, etiam dæmones esse fateantur, qui à nobis gehennam credi omnino nolunt. Tu vero cum tanto honore potiaris, & ineffabilium mysteriorum sis certè particeps, ne illos quidem inueniaris imitari: sed ipsis quoque deterior effectus es. Et quis, inquit, venit ab inferis, & talia nunciauit? Sed & de cœlo quis venit, & dixit quia deus sit qui cuncta condiderit? Animam quoque vnde nos habere manifestum est? Si enim sola illa creditur es qua videntur, & de deo, & angelis, & de anima, ac mète dubitabis: sic tibi omnia prorsus veritatis dogmata deperibunt. Et certè si manifesta vis credere, inuisibilibus magis te oportet fidem quàm visibilibus commodare. Quanquam enim admirabile satis sit, magnumq; quod dixi, tamen verum est, & habentibus intellectum absque vllò ambiguo confitendũ. Oculi enim carnis sape falluntur, nõ utique in illis quæ in-

Troner. 3. b.

Exod. 14.

Da. libro.

Luc. 16.

Hier. 15. c.

uisibilia esse constat, illa quippe ex toto nesciunt, sed etiam in his ipsis quæ videntur aspicere. Falluntur autè & spacijs longitudine, & aëris qualitate, & mente aliò intentata, & ira, & sollicitudine, & mille aliis, quibus eorum perspicuitas impeditur. At vero mêtis oculus si diuinarum scripturarum lumen recipiat, multò certius, atque ab omni prorsus errore alienum, harum quæ sunt incipiet habere rerum iudicium. Nequaquam ergo nobis illudamus ipsi, neque præter desidiã vitæ, quæ de talibus est orta dogmatibus, etiam propter ipsa dogmata maius nobis consemus incendium. Si enim iudicium non est futurum, neque pro malis actibus supplicia soluemus: sequitur, vt neque pro sanctis laboribus præmia capeamus. Pende igitur, quousque vestra blasphemia prouehatur, qui dicitis iustum, mitem, ac misericordem deum tantos suorum labores, sudoresque despiciere. Et qua tandem istud poterit ratione defendi. Itaque etiam si aliunde omnino nequeas, exemplo tamen propriæ domus ista considera, & tunc manifestam hanc stulticiã deprehendes. Nam & si nullies ipse sis immisericors atque crudelis, & vltra omnes feras rationis extraneus, nequaquam tamen pateris vt amantem tui seruulum moriẽs inhonoratum relinuas, quem certè & libertate donas, & pecunia, cæterisq; muneribus: & quia ipse nihil ei iam poteris præstare post mortem, eum patrimonij tui hæredibus sollicitè commendas, rogans pro illo ac deprecans, facisq; prorsus omnia ne illum irremuneratum relinuas. Tu igitur tam malignus, erga seruulum tamen tam benignus, ac misericors inueniris: Deus vero infinita illa bonitas, ineffabilis misericordia, inestimabilis pietas, famulos suos Paulum, Petrum, Iacobum, Ioannem, cæterosque horum similes, propter ipsum confectos fame, afflictos vinculis, verberibus cæcos, fluctibus mersos, bestiis traditos, quotidieque morientes, perpestos quanta nec numerari quidem possunt, incoronatos, inhonoratosque despiciet? Et ille quidem ludi præfectus & moderator, eũ qui in Olympico certamine victor extiterit, prædicat & coronat. Et dominus seruũ, & rex militem, cuncti generaliter bene de se meritis, quibus possunt remunerant bonis: deus vero solus post tam largos sudores, postque tam multos labores, nec amplum, nec exiguum prorsus bonum propriis cultoribus recompensabit? Sed sancti illi atque iusti, cunctisque prorsus virtutibus dediti, illic demum iacebunt vbi adulteri, homicide, ac parricide, vbi violatores etiã sepulchrorum. & quam tandem habent ista rationem? si nihil est post illum, quo hinc auferimur, abscessum: sed res nostræ huius vitæ limitibus circumscripæ sunt? In eodem verò statu sunt etiam qui studia habuere diuersa, immo ne in eodem quidem per omnia. Nam & si post obitum eadem sunt forte iuxta rationem tuam, at in terris agentes in relaxatione & ocio mali, in ætũnis & pœnis pij totum æuum traduxerunt. Quis tãdem vnquam tyrannus, quis ita crudelis, ita truculentus ac barbarus, tam dure de cultoribus suis ac subditis iudicabit? Vides certè stulticiã magnitudinem, confiderasti vbinam huiusmodi ratiocinatio terminetur? Age igitur, & si nulla alia, his saltem rationibus eruditus, ab hac malignissima suspicione desiste, ac fuge longius vitia, & laborem qui est pro virtute complectere: & tunc cognosces quòd non tantum vsque ad præsentium possessionem bona nostra perueniunt. Quod & si aliquis dixerit, quis inde veniens, ea quæ ibi sunt, indicauit? responde, Homo equidem nullus, nam illi forsitan credendum

dendum non fuisset, utpote pompam magnam omnino facienti rebus, easque elatius proferenti: at vero angelorum dominus cuncta illa nobis maxima cum veritatis reuerentia reuelavit. Quid igitur homine nobis opus est indice, cum idem ille qui exacturus est ista supplicia, clamet quotidie, quod & gehennam pararit, & regnum: atque horum praebuit nobis clara documenta: Si enim nequaquam ibi iudicaturus esset, ne hic quidem unquam ultionem irrogasset. Nam hoc quoque quam putamus habere rationem, quod malorum quidam non puniuntur, cum alij puniantur: nisi forte dominum personarum acceptorem quis dixerit? Itaque vanum etiam istud est, si credantur alij quidem poenas solvere, alij vero hinc impune transire. Hoc enim priore illo est errore deformius. Sed si bono me animo volueris audire, hanc quoque questionem breuiter absolua. Quenam igitur haec absolutio est? Neque ab omnibus hic deus exigit ultionem, ne resurrectionem utique desperando, iudicium quoque desperes futurum, quasi omnium iam hic supplicij perolutis: Nec tamen omnes finit impune transire, ne cuncta prorsus absque vlla esse prouidentia suspiceris. Sed & non punit, & punit: per ea quidem qua punit, ostendens ibi ab eis qui hic immunes supplicij fuerint, exacturum se esse rationem: per ea vero qua non punit, sperare nos faciens esse terribile prorsus post ista iudicium. Si vero in vniuersum nullam rationem habuisset priorum, nec vllum hic aliquando punisset, nullum beneficium honorasset. Nunc autem vides propter te & caelum extendisse, & accendisse solem, & fundasse terram, & maria fudisse, & aera pandisse, & lunam disposuisse cursus, & immutabiles anni leges hominibus ordinasse, aliaque omnia cernis nutu eius cursum suum absque cessatione perficere. Omnis quippe nostra, irrationaliumque natura, reptilium, serpentium, atque gradientium, volantium quoque, ac natantium in fretis, in stagnis, in fluminibus, in fontibus: tum eorum quae in montibus vagantur ac vallibus, tum quae in aere, in domibus, in campis: tum semina vniuersa, tum germina, arbores quoque & syluestres & mites, tum steriles, tum feraces, caeteraque omnino cuncta ab illa nihil laborante prorsus manu tum creata, tum mota in nostram dispensantur salutem. Nec solum ad necessarium nobis vsum, verum etiam ad exercenda liberalitatis officia, & communicandi ministeria praestantur. Tantum igitur cernens ordinem rerum, & certe ne exigua quidem a nobis numerata pars est, audes dicere quod ille qui tanta est propter te operatus ac talia, in extremis te obliuioni tradat, cumque a finis ac porcis mortuum iacere patiatur: & cum tanto te munere suae pietatis honorauerit, qua te angelis quoque fecit aequalem, post labores innumeros sudoresque despiciet: Et quam haec poterunt rationis similitudine colorari? Haec enim etiam si nos forte taceamus, lapides proclamabunt, tam certa & clara sunt, atque ipso lucidius sole fulgentia. Haec igitur considerantes omnia, persuadearum animam nostram, quod postquam hinc fuerimus profecti, & ante terribile illud adstaturi sumus tribunal, & omnium quae hic egimus rationem reddituri. Nam & supplicia perferemus, si in peccatis perseuerauerimus: & potiemur coronis, bonisque ineffabilibus perfruemur, si paruo hoc tempore nos voluerimus excolere, eorumque qui his contradicere ausi sunt, ora claudamus: ipsi vero gratissimam eligamus virtutis viam, ut digna cum fiducia ad iudicium illud abeuntes, promissa nobis praemia consequamur, gratia & misericor-

dia domini nostri Iesu Christi, cui gloria cum patre & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

Homilia xiiii. ex cap. iiii.

Videns autem Iesus, quoniam traditus esset Ioannes, secessit in Galileam. *Et relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capernaum maritima, in finibus Zabulon & Neptalim: ut adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon, & terra Neptalim, via maris trans Iordanem Galilea gentium: populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione vmbrae mortis, lux orta est eis. Exinde cepit Iesus praedicare & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Co, quae ab ambulans autem Iesus iuxta mare Galilae, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: erant enim piscatores. Et ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relicti retibus secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius in nauis cum Zebedaeo patre eorum, resicientes retia sua, & vocauit eos. Illi autem statim relicti retibus & patre, secuti sunt eum. Et circumibat Iesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, & praedicans euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Qua tandem ratione secedit? Iterum nos docens, non vltro in tribulationes irruere, sed secedere potius atque discedere. Neque enim crimen est non semetipsum in pericula sponte proiicere, sed non fortiter cum incideris permanere. Hoc igitur nunc docens, & materiam subtrahens inuidiae Iudaeorum, secedit in Capernaum: tum prophetiam quae de ipso concinuerat adimplens, tum etiam capere festinans orbis magistros. Ibi quippe illi exercendae tunc artis suae studio morabantur. Tu vero considera quemadmodum eundi ad gentiles occasionem a Iudaeis semper accipiat. Nam hic quoque cum praecursori eius insidias tetendissent, & in carcere coniecissent, ipsum in Galileam gentium ire compellunt. Ut autem intelligas, quod neque ex parte de Iudaeorum hic gente dicatur, neque omnes significentur tribus, considera quemadmodum regionem illam propheta secernat hisce verbis: Terra Zabulon, & terra Neptalim via maris trans Iordanem Galilea gentium: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Tenebras hic non istas profecto sensibiles, sed errores atque impietates vocauit: propter quod & intulit, *Sedentibus in regione & in vmbrae mortis, lux orta est eis.* Ut enim disceres, quia neque lumen, neque tenebras has sensibiles nominaret: cum de lumine loqueretur, non simpliciter lumen posuit, sed lumen magnum, quod alibi appellat & verum: & tenebras exponens, vmbrae mortis vocauit. Deinde monstrans quia non ipsi inquirentes inuenerint: sed vltro illos deus desuper illustrauit: Ipsum, inquit, eis lumen exortum est, ac refulsit: non quod illi prius ad lumen accesserint. Ante aduentum quippe Christi in extremis mirum malis vita erat hominum constituta. Neque enim ambulabant in tenebris, sed sedebant in tenebris: quod utique signum erat, ne spem quidem illos liberationis habuisse: sed sedebant a tenebris comprehensi, quasi ignorantes prorsus quoniam promoueri deberent. Sedebant in tenebris, ut qui omnino nec stare iam possent. *Exinde cepit Iesus praedicare, & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum.* Exinde, quando significat? Ex quo scilicet tempore Ioannes in carcere inclusus est. Cur autem non ab initio statim eis praedicauit? Quid autem opus erat Ioanne, cum Christum satis ipsa operum suorum testimonia praedicarent: ut videlicet hinc quoque illius dignitatem disceres, quod*

Reliqua textus in Graeco codice non habetur hoc quidem locere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Co, quae ab ambulans autem Iesus iuxta mare Galilae, vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: erant enim piscatores. Et ait illis, Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum. At illi continuo relicti retibus secuti sunt eum. Et procedens inde vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius in nauis cum Zebedaeo patre eorum, resicientes retia sua, & vocauit eos. Illi autem statim relicti retibus & patre, secuti sunt eum. Et circumibat Iesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, & praedicans euangelium regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Qua tandem ratione secedit? Iterum nos docens, non vltro in tribulationes irruere, sed secedere potius atque discedere. Neque enim crimen est non semetipsum in pericula sponte proiicere, sed non fortiter cum incideris permanere. Hoc igitur nunc docens, & materiam subtrahens inuidiae Iudaeorum, secedit in Capernaum: tum prophetiam quae de ipso concinuerat adimplens, tum etiam capere festinans orbis magistros. Ibi quippe illi exercendae tunc artis suae studio morabantur. Tu vero considera quemadmodum eundi ad gentiles occasionem a Iudaeis semper accipiat. Nam hic quoque cum praecursori eius insidias tetendissent, & in carcere coniecissent, ipsum in Galileam gentium ire compellunt. Ut autem intelligas, quod neque ex parte de Iudaeorum hic gente dicatur, neque omnes significentur tribus, considera quemadmodum regionem illam propheta secernat hisce verbis: Terra Zabulon, & terra Neptalim via maris trans Iordanem Galilea gentium: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam. Tenebras hic non istas profecto sensibiles, sed errores atque impietates vocauit: propter quod & intulit, Sedentibus in regione & in vmbrae mortis, lux orta est eis. Ut enim disceres, quia neque lumen, neque tenebras has sensibiles nominaret: cum de lumine loqueretur, non simpliciter lumen posuit, sed lumen magnum, quod alibi appellat & verum: & tenebras exponens, vmbrae mortis vocauit. Deinde monstrans quia non ipsi inquirentes inuenerint: sed vltro illos deus desuper illustrauit: Ipsum, inquit, eis lumen exortum est, ac refulsit: non quod illi prius ad lumen accesserint. Ante aduentum quippe Christi in extremis mirum malis vita erat hominum constituta. Neque enim ambulabant in tenebris, sed sedebant in tenebris: quod utique signum erat, ne spem quidem illos liberationis habuisse: sed sedebant a tenebris comprehensi, quasi ignorantes prorsus quoniam promoueri deberent. Sedebant in tenebris, ut qui omnino nec stare iam possent. Exinde cepit Iesus praedicare, & dicere: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Exinde, quando significat? Ex quo scilicet tempore Ioannes in carcere inclusus est. Cur autem non ab initio statim eis praedicauit? Quid autem opus erat Ioanne, cum Christum satis ipsa operum suorum testimonia praedicarent: ut videlicet hinc quoque illius dignitatem disceres, quod

licit

Luc. 1. d

Matt. 11. c. Luc. 7. c

Ioan. 1. c.

Ioan. 1. f.

Ibidem.

sicut pater, ita etiam filius haberet prophetas. Sic enim Zacharias ipse dicit in spiritu: Et tu puer propheta altissimi vocaberis. Deinde ut ne impudentibus quidem Iudaeis defensionis pars vlla remaneret: quod quidem etiam ipse posuit, dicens: Venit Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: demonium habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus: & iustificata est sapientia a filiis suis. Tum etiam fuit omnino necessarium, ut ea quae de illo erant dicenda, non ab ipso prius quam ab aliis dicerentur. Si enim post tot ac tanta illa testimonia, atque documenta clamabant: Tu testimonium perhibes de teipso, testimonium tuum non est verum: si nihil prius Ioanne dicere, processisset in medium, ac pro se testimonium ipse dixisset, quid non illi fuissent locuti? Propterea nec praedicat antequam Ioannes, nec mirabilia operatus est, quoadusque ille incideret in vincula: ne hac existente causa, magna pars populi scinderetur. Idcirco nec aliquod signum fecit Ioannes: ut ex hoc quoque multitudinem traderet Christo, quae ad eum signorum admiratione conflueret. Si enim tot rebus rite peractis, & ante carcerem Ioannis, & post carcerem, discipuli eius tam pertinaci aduersum Christum emulatione feruebant, ac plerique non ipsum, sed Ioannem Christum esse suspicarentur: si horum nihil fuisset, quid tandem non accidisset? Propterea etiam Matthaeus signauit, quod exinde cepit praedicare. Cumque cepisset, illud praedicauit in primis, quod certe docuerat & Ioannes. Et necdum interim de se aliquid memorat, sed praedicationem quam praedicauerat ille confirmat: haec enim erat quae facilius posset audiri, quia scilicet nullam adhuc de illo dignam opinionem gerebat. Idcirco incipiens, nihil dicit aduersum aut molestum, ut ille qui imminetentem securum, arborem radicibus excidendam, aream purgandam, & ignem inextinguibilem memorabat, sed a bonis orditur ac prosperis, caelum scilicet, & illud quod ibi est regnum futurum audientibus nunciando. *Et ambulans iuxta mare Galilae, vidit duos fratres Simonem qui dicitur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare: erant enim piscatores & dicit eis: Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Hi autem relicti retibus, secuti sunt eum.* Atqui Ioannes aliter dixit eos vocatos: unde manifestum est secundam hanc vocationem fuisse, idque multis ex rebus ostenditur. Nam ibi quidem dicit quod ad Christum, antequam Ioannes in carcerem duceretur, accesserint: hic vero postquam ille inciderit in vincula. Et ibi quidem quod Andreas Petrum: hic vero quod Iesus ambos vocet. Et Ioannes quidem ait, quod Iesus venientem ad se Petrum videns, dicit: Tu es Simon filius Ioanna, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Matthaeus vero asserit, quod isto iam nomine vocaretur. Videns, inquit, Simonem qui dicitur Petrus. Sed a loco etiam ex quo vocati sunt, aliisque multis id scire possibile est, & ab eo quod facile obediunt vocanti, suaque omnia reliquerunt. Erant quippe sufficienter iam ante praedicti, & ibi quidem Andreas in domum veniens, multaque a Christo audiens inuenitur: hic vero vnum audientes, nudumque verbum, confestim sequuntur. Videtur quippe fuisse consequens, quod quum ab initio eum fuissent secuti, postea reliquerint: & quum vidissent Ioannem in carcerem abductum, & Christum secedere, ad artem propriam reuertisse. Sic denique piscantes eos rursus inuenit. Ipse autem neque prius eos cum vellent abire prohibuit, neque quia discesserant in

finem reliquit: sed concedens eis, cum resilire voluerunt, ad eosdem iterum capiendos venit: qui certe est optimus piscationis modus. Perpende vero & fidem, & obedientiam vocatorum, siquidem in medio ipsius operis constituti, (scitis autem quam auida res sit piscatio,) cum illum audissent iubentem, nihil distulerunt, nihil omnino cunctati sunt: non dixerunt, reuertemur domum, loquemur propinquis: sed cuncta ilico relinquentes, fecerunt quod Helifaeus quoque sub Helia legitur implese. Talem quippe a nobis obedientiam Christus efflagitat, ut neque punctum temporis differamus, etiam si nos aliquid necessarium urgere videatur. Propter quod & alium quendam accedentem ad se, & rogantem, ut ad sepeliendum patrem rediret: ne id quidem facere permitit, ostendens quia Christus cunctis sit etiam necessitudinibus praefendus. Sed dicas forsitan, maxima fuisse promissa: & hoc est propter quod illos maxime admiror: quia cum nondum signum aliquod factum fuisse vidissent, tam firmiter promissionis magnitudini crediderunt, ut etiam Christum sequi rebus omnibus anteferrent. Ex illis quippe ipsis quibus capti sunt verbis, facile crediderunt alios quoque per eadem se capiendos. Istis igitur hoc promissit. Iacobo vero & Ioanni nihil tale pollicitus est. Siquidem obedientia praecedentium his quoque ad credendum iter parauit. Sed & multa iam de illo ante audierant praedicari. Vide autem quam etiam diligenter inopiam eorum Euangelista signauerit. Inuenit, inquit, eos resicientes retia sua. Tanta erat egestatis magnitudo, ut vetera contexerent: quia emere noua nequibant. Nec sane parua haec sunt documenta virtutis, facile omnem tolerare pauperem, de iustis laboribus viuere, mutua sibi charitate connecti, secum habere inopem patrem, atque in eius obsequio laborare. Quia istos ergo iam ceperat, tunc incipit eisdem praesentibus mirabilia monstrare, quae utique faciendo Ioannis de se dicta firmabat. Synagogas vero sapienter introibat, hinc quoque Iudaeos docens, quod non esset aduersarius quidem dei, ac seductor animarum, sed quod patri consentiens aduenisset: ingressus vero synagogas, non modo praedicabat, verum etiam signa edebat. Quando enim nouum fit aliquid & inopinatum, ac politica cuiusdam introductio, signa deus facere conuenit, praestans quaedam pignora suae potentiae his, qui legem eius accepturi sunt. Sic igitur cum hominem facturum esset, prius mundum creauit vniuersum, ac tum demum factio homini legem in paradiso dedit. Et cum sancto etiam Noe legem positurus esset, magna utique mirabilia monstrauit, per quae instaurauit omnino creaturam, ac terribile illud pelagus per annum certe integrum toto fecit orbi diffundi, iustumque illum in tanta totius mundi tempestate seruauit. Abrahama quoque multa signa legitur praestitisse, ut claram illam de regum bello victoriam, ut in signem quoque aduersus Pharaonem plagam, ut cum de variis illum periculis liberauit. Sed & Iudaeis quidem cum legem esset daturus, prius mirabilia illa, & prodigia magna ostendit, ac tum demum eis praecipua legis imposuit. Ita hic quoque cum sublimem quandam viuendi introducturus esset disciplinam, & quae nunquam ab illis fuissent audita, auctoritatem mandatis suis praestruxit claritate signorum. Quia enim aeternum regnum quod praedicabat, non apparebat, ex his quae videntur, etiam illud quod nondum apparebat, facit manifestum. Considera vero quam nihil Euangelista superfluis immoretur, quemadmodum non singulos nobis

3. Reg. 19. d.

Matt. 8. c. & Luc. 9. g.

Gene. 1. c. & 2. c.

Gene. 7. c. & 8.

Gene. 14. & Gene. 12. d.

Deut. 4. c. & Exod. 5. c.

6. d.

credēs futurum, etiam quod habebat amisit. Hoc enim ei & dominus exprobrans, ac stulticiæ eius insultās, ait: Ecce Adā factus est sicut vnus ex nobis. Cateriq; postea hinc ad impietatis præcipitā deuiarunt, equalitatem dei cogitationum sibi phantasmate mentiēdo. Quia, inquam, hanc esse constat arcem malorum, & radicem fontemq; peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens, quasi fundamentum quoddam forte, atque munitum, hanc primū sententiam collocauit. Siquidem vnusquisque, humilitate supposita, tutissimē cuncta alia superponit edificans: hac vero subducta, etiam si ad ipsum vsque cœlum conuersationis sublimitate peruenias, simul omnia subtrahuntur, atq; in finem pelsimum relabuntur. Nam siue orationem, siue ieiunium, siue misericordiam, siue pudiciam, siue aliud quid bonorum absque humilitate congreges: statim cuncta defluunt, cunctaq; depereunt. Quod etiam Pharisæo legimus accidisse, qui cum ad ipsum virtutis cacumen ascendisset, amittens simul vniuersa descendit, quia scilicet non habuit matrem bonorum. Sicut enim superbia omnium fons malorum est, ita humilitas cunctarum origo virtutum. Iure igitur hinc incipit, vt arrogantiam radicibus de auditorum pectoribus euellat. Et cur hoc ad discipulos ait, qui humiles semper extiterant: quippe qui ne occasione quidem habuerant insolētia, cum essent vtique piscatores ac pauperes, nec minus de imperitia, q̄ de ignobilitate despecti: Et si ergo non hoc propter discipulos diceret, dicebat tamen propter ceteros, qui vel tunc aderant, vel postea erant futuri, ac disciplinam ipsam per Apostolos recepturi, ne illos per superbiam fortē contemnerent, immo etiā propter ipsos profectō discipulos. Et si enim tunc fortitan minimē, sed postea tamen hac indigebat maxime cautione: post tot certe illa mirabilia, post signa, post honorem ab vniuerso sibi penē orbe delatū, post illam postremō fiduciam, quam se apud deum habere gaudebant. Non enim diuitiā, non potentia, non ipsum omnino regnum ita quenquam poterant efferre, vt ea quæ Apostolis suppetebant. Quinimmo etiam antequam facultatem acciperent signa faciendi, abunde extolli quibant, cum viderent magistrum theatro illo vndique admirante circundari, per quod certe pati poterant aliquid humanum. Idcirco in primis mentes eorum humiliat, & comprimit, doctrinam suam nō sub specie mandatorum, atque exhortationis inducit: sed sub præmiis beatitudinum, vt scilicet sermonem ipsum faciat gratiorem: & stadium doctrinæ suæ cunctis recludebat. Non enim dixit, ille & ille, sed quicunque ista fecerint, omnes beati: siue ignobilis atque pauper, siue plebeius, siue peregrinus, nihil te fieri beatum vetat, si istius virtutis æmulator extiteris. Hinc igitur vnde maxime oportebat, exorsus progreditur ad mandatum aliud, quod videtur contra totius mundi pugnam sententiam. Cum enim omnes putent gaudentes beatos esse ac felices, eos vero qui i mœrore, pauperie, luctuq; versantur, miseros existiment: hos ipsos pro illis appellat beatos, dicens: *Beati qui lugent.* & certe isti infœlices ab hominibus iudicantur: sed idcirco ante doctrinam signa præmisit, vt facillime crederent talia decreta ferenti. Verum hic quoque non simpliciter lugentes posuit, sed propter peccata lugentes. Quippe cum illud aliud etiam vehementer vetetur, de secularium scilicet rerum dispendiis: quod significabat & Paulus dicendo, *Quoniam seculi quidem tristitia mortem operatur: quæ autem secundum deum est tristitia,*

penitentiā in salutem stabilem operatur. Istos hic igitur beatos vocat, qui talem voluerunt habere tristitiā. Et non simpliciter posuit tristes, sed omnino cum cumulo: ideoque non dixit, qui mœrent, sed qui lugent. Siquidem præceptum istud totius philosophiæ magisterium est. Si enim illi qui vel filios mortuos lugent, vel coniuges, vel alium quempiam proximorum: toto illo doloris sui tempore, nō pecuniarum, non corporū amore tenentur: non gloriam concupiscunt, non consumuntur inuidia, non iniuriis permouentur, non aliis viciis obsidentur, vt pote solis luctibus mancipati: multo magis qui propria peccata lugent, sicut ea lugere dignum est, celsiorum hac philosophiam mentis ostendunt. Deinde præmium illis aptissimum ponens: *Quoniam ipsi,* inquit, *consolabuntur.* Vbi vero, dic mihi, consolabuntur? Et hic profectō, & quod est amplius, in futuro. Quia enim præceptum ipsum valde videbatur onerosum, ac vehementer molestum, hoc se promisit daturum, quod illud quā maxime leue possit efficere: itaque si velis consolari, luge. Neque putes anigma esse quod dixi. Quando enim consolatur deus, etiam si milia mœrorum irruāt, cunctis superior existis. Siquidem ipsis doloribus præmia deus ampliora constituit: quod certe hoc ipso quoque designat loco, beatitudinem lugentibus deputando, non secundum dignitatem operum, sed iuxta suum erga genus humanum amorem: quod quidem non peruenit ex operis nostri dignitate, sed ex ipsius benignitate. Nonne lugentes isti ob peccata lugent? at vero his sufficit, si deum satisfactione placauerint, & ab eo veniam consequantur. Sed quia ipse magno homines amore miseratur, neque in summotione pœnarum, neque in remissione culparum retributionem suam terminat, sed eos qui ob peccata lugent & beatificat, & multa consolatione donat: non autem de propriis tantum, verumetiam de alienis iubet lugere delictis. Quales etiam sanctorū orationes fuerunt, vt Moysi, vt Samuēlis, vt Pauli: isti quippe omnes aliena peccata lugebant. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Dic quæso, quam terram? terram quidam intelligibilem dicunt: verum istud non est dicendum, nec in scripturis vsquam reperimus intelligibilem terram. Quidnam hoc ergo est, quod dicitur? Sensibile hic primum statuit, sicut & prius: *Honora, inquit, patrem tuum, & matrem tuam, sic enim eris longæuus super terram: & rursus dominus ipse latroni: Hodie mecum eris in paradiso.* Neque enim de futuris solummodo bonis, verumetiam de præsentibus cohortatur, propter tardiores scilicet auditores, & antequam futura veniant præsentia requirentes. Propterea igitur in processu euangelij dicit, *Esto consentiens aduersario tuo citō.* Deinde istiusmodi philosophiæ ponens præmium, ait: *Ne tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro.* Vidēsne vnde terruerit, à præsentibus scilicet, & quæ est vestigio eueniunt: Et rursus: *Quicunque dixerit fratri suo racha, obnoxius erit concilio.* Paulus quoque creberrimē & præmia sensibilia proponit, & de præsentibus adhortatur, vt cum de virginittatis bono differit: nihil enim ibi super cœlesti honore commemorat, sed de præsentis utilitate rem commendat, dicens: *Propter instantem necessitatem.* Et rursus: *Ego autem vobis parco.* & iterum: *Volo autem vos sine sollicitudine esse.* Sic igitur Christus spiritualibus sensibilia miscebat. Quia ergo mitis quisque propria putatur amittere, contrarium pollicetur, dicens: quod ipse sit qui tutissimē cuncta possideat, nō audax scilicet,

† anime.]
Exod. 17.c
& 32.g.
1. Re. 15.6
R. 9.4.
Eph 3.6.
Philip. 1.6.
& 2. Thess.
1. d.
*vide quid
ad finem
beatitudi-
num dicat
sensibile.
† Paul. 3. ad
Eph. 5. 4.
Deute. 5. 6.
Matt. 5. d.

1. Corin. 7.
per totum.

1. Cor. 7. e
Ibidem
Ibidem. f.

ac

117

ac proteruus. Qui autē talis fuerit, sape & paternis bonis exigitur, & animā iacturam facit. Aliter vero quia in veteri testamento sepe propheta cecinerat, Manfueti autem hæreditabunt terram: à familiaribus iam illi populo, notisq; verbis sermonem texiit, vt non in omnibus inusitatē loqueretur. Hęc vero dicit, non tantum ad præsens vsque tempus sua promissa perducens, sed cum futuris etiam ista promittens. Nam cum & spiritualia pollicetur, hęc certē quæ sunt in præsentia vita non eripit. Et rursus cum præsentia reponit, non tamen magnitudo promissionum solummodo vsque ad ista pertingit. *Quærite, inquit, primum regnum dei, & hæc omnia adiicientur vobis.* Et rursus: *Quicumque dimiserit domum aut fratres, centuplum accipiet in seculo isto, & in futuro habebit vitam æternam.* *Beati qui esuriunt, & sitiunt iusticiam.* Quam vero iusticiam? an in genere virtutum ipsam, an speciem illam iusticiæ quæ ex aduerso auariciæ collocatur? Quia enim commendaturus erat misericordiam, ostendens quo modo misereri oporteat: id est, non ex auaricia nec rapina, oportune beatificat iusticiam acquirentes. Et considera quanta id ipsum exaggeratione cumulauerit. Nō enim dixit, *Beati qui iusticiam seruant:* sed, *beati qui esuriunt, & sitiunt iusticiam:* vt non vtique mediocriter, sed cū omni illam cupiditate teneamus. Quia enim hoc est auariciæ proprium, neque sic cibum desideramus ac potum, vt possidere latius, induiq; preciosius: concupiscentiam istam quæ habendi amore flagrat, iubet in meliora conuerti: deinde rursus sensibile præmiū statuit, ait: *Quoniam ipsi saturabuntur.* Quia enim plurimos diuites facere putatur auaricia, dicit hoc esse contrarium, magisq; id præstare iusticiam. Noli igitur iusticiam exercens formidare pauperiem, neque famē timere, cum certē illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: vt ex aduerso ille qui iusticiam diligit, tutissimē omnia bona possidet. Si verō qui aliena non inuadunt, tanta rerum vbertate potiuntur: quanto magis qui propria fideliter largiuntur? *Beati misericordes.* Hic non pecuniarum solummodo erogatores designare mihi misericordes videtur, sed etiam qui alia exhibent officia. Varij sunt enim miserationis modi, latum quoque hoc omnino mandatum est. Quod igitur huius virtutis est præmium? *Quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Et videtur æqualis quidem esse retributio, sed est tamen longē ipsa virtute præstantior. Isti enim quasi homines profectō miserentur, cum ab omnium deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana miseratio, atque diuina: sed quantum benevolentie, maliciæq; discrimen est, tantum ab illa ista discernitur. *Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt.* Ecce rursus præmium spiritale. Mundos vero hic appellat, aut vniuersalem virtutem tenentes, & nullius sibi mali conscios, aut continentia cōspicuos. Nihil enim nobis est ita opus ad videndum deum, vt istius puritate virtutis: propter quod Paulus ait: *Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit deum.* Videre autem dixit, quemadmodum hominibus videre possibile est. Quia enim sunt plurimi qui miserentur quidem, ac se à rapina auariciæq; contineant, fornicentur tamen, atque luxuriētur: ostendens, quia primū illud minimē sufficiat, etiam istud adiecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribēs: *Macedonibus testimonium reddidit, quia non solum misericordia essent diuites, verum aliis quoque virtutibus abundarent.* Cum enim illorum in pauperes pecuniarum liberalitatem differe-

Matt. 6. d
Matt. 19. d.
Mar. 10. d.

Heb. 12. d

2. Cor. 8. d

ret, intulit: quoniam seipos dederūt primū deo, deinde nobis. *Beati pacifici.* Hic nō modō dissentire illos prohibet, atq; aduersū se mutuo dimicare: sed aliud quiddam maius inquirat, scilicet vt etiam alios dissidentes in sacram studeant reuocare concordiam, ac rursus præmium spiritale subiungit. Quod vero istud est? *Quoniam ipsi filij dei vocabuntur.* Siquidem vnigeniti hoc præcipuum opus fuit, distantia copulare, conciliare pugnantia. Deinde ne opineris bonam esse vbiq; pacem, addidit: *Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam, id est, pro virtute atque pietate, pro defensione ceterorū.* Solet quippe iusticiam omnem prorsus animi appellare virtutē. *Beati estis cum exprobrauerint vobis homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne malum verbum aduersum vos, mentientes propter me, gaudeat & exultate.* Siue enim seductores, siue maleficos, siue pestiferos, siue aliud vos tale quippiam vocent, eritis, inquit, beati. Quidnam possit his præceptis inusitatius inueniri, per quæ illa nobis desideranda dicit, quæ alij putant esse fugienda? Egere dico, atque lugere, persecutionem pati, audire maledicta: nihilominus non modō id dixit, verumetiam facile persuasit, nec duobus aut decem, non viginti aut centum hominibus, aut mille, sed vniuerso iam penē mundo. Cūq; dicerentur illa quæ videntur onerosa & graua, contraq; multorum consuetudinem venientia, nihilominus admirabatur venerans omnia illa audientium multitudo: tanta quippe erat virtus docentis. At tamen ne putares, q̄ quolibet modo audire maledicta præstaret beatos, duos tātum separauit modos, cum scilicet vel propter ipsum audiuntur, vel falsa iactantur. Si vero ista non fuerint, non modo non est beatus hæc audiens, verumetiam miserimus. Deinde respice rursus in præmium: *Quoniam merces vestra multa est in cœlis.* Tu vero etiam si non per singulas beatitudines regnum audias repromitti, nequaquam tamen mœrore turberis. Et si enim retributiones ipsas differenter appellat: tamē profectō cunctas ad vnum cœlorum regnum adducit. Quando enim dicit: & lugentes consolabuntur, & misericordes misericordiam consequentur, & mūdi corde deum videbunt, & pacifici filij dei vocabuntur: nihil omnino aliud nisi cœleste regnum per hæc cuncta designat. Qui enim horum dicuntur potiri, illud sine dubio consequentur. Ne igitur tantummodo pauperū spiritu hoc esse præmium suspiceris, sed & esurientium iusticiam, & mitium, & prorsus omnium quos idē beatitudinum textus includit. Propterea enim in cunctis virtutibus, & promissionibus beatitudinem posuit, vt ne quid sensibile sperandum putares. Neq; enim esset beatum talibus coronari, quæ in præsentia vita cōtinuō soluuntur, ac defluunt, & fugacius quā vmbra præteruolāt. Cum vero dixisset, quoniam merces vestra multa est in cœlis, aliam quoq; cōsolationē intulit, dicens: *Sic enim persecuti sunt & prophetas qui fuerunt ante vos.* Quia enim regnum cœlorum adhuc erat in spe, atque expectatione, hinc consolationem illis de eorum societate præstat, qui ante illos afflictiones varias pertulerūt. Ne inquit, putetis quod mala aliqua docentes, & noxia facientes, ista patiamini, vel ab eis quasi prauorum magistris dogmatum sitis persequendi. Non enim de prauitate doctorum sed de malignitate auditorū pericula ista insidiæq; contingent. Non ergo vobis obrectabitur, qui talia patiamini: sed illis profectō qui inferent passionem: in testimonium vero vobis est tempus paratum. Neque in prophetis iniquitatem aliquam, deoq; aduersam culpando doctrinam, alios quidem eiicie-

† dogma-
tum.]

Lucæ. 18. b

2. Cor. 7. c

Heb. 11. g. bant, alios vero lapidabant, alios malis innumeris ob-
ruebant: neque hoc vos ergo perturbet. De eadē quippe
sententia nunc quoque cuncta perficient. Vidisti
quemadmodum eorum sensus exerit, iuxta Mosē il-
los, atque Heliam omnino cōstituit: Sicut etiam Pau-
lus ad Thessalonicenses scribens, ait: Vos enim imita-
tores facti estis fratres ecclesiarum dei, quae sunt in Iu-
dæa in Christo: quia eadem passi estis & vos à contri-
bulibus vestris, sicut & illi à Iudæis, qui occiderunt do-
minum Iesum, & proprios prophetas, & nos persecuti
sunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduer-
santur. quod hic quoque Christus impleuit. Et in aliis
quidē beatitudinibus, Beati, inquit, pauperes, beati mi-
sericordes, hic vero non infinite posuit, sed ad ipsos
prorsus dirigendo sermonem, dicens: *Beati estis cum expo-
brauerint vobis, & dixerint omne malum verbum aduersum vos.*
Videlicet ostendens ipsorum hoc esse precipuum, & su-
per alios omnes, istud doctorum esse proprium. Simul
etiam suam hic prodidit dignitatem & honorem, quae
æqualiter cum patre cōmunicat. Sicut enim illi, inquit,
propter patrem, sic etiam vos propter me ista patiemini.
Quando enim dicit, persecuti sunt prophetas, qui
fuerunt ante vos: istos quoque iam prophetas factos esse
declarat. Deinde ostendens, quia hoc eos maxime
iuuet, ac faciat clariore: non dixit, maledicent vobis
quidem, vosque etiam persecuentur: sed ego tamen fieri
istud verabo. Neque enim discipulos suos non audiēdo
maledicta, sed audiendo, ac fortiter sustinendo, & per-
secutores suos ipsis operibus arguendo, vult esse muni-
tos. Hoc autem multo est illo vtique præstātius, quem-
admodum longē potius est percuti: nec tamen malum
aliquod pati, quam omnino non percuti. Hic igitur di-
cit, Quia merces vestra multa est in cœlis. Lucas vero
etiam cum additamento, cumque maiori consolationis
cumulo hoc cum dixisset commemorat. Non solum enim
illos qui propter deum maledictis expositi sunt, beatos
dicit à Christo vocari, sed etiam eos quibus à
cunctis benedicuntur infelices. Væ, inquit, vobis cum
benedixerint vobis omnes homines. Et certè etiā apo-
stolis benedicebant homines, sed profectò nō omnes.
Ed idcirco non ait: væ cum benedixerint vobis homi-
nes, sed cum benedixerint omnes. Hoc enim impossi-
bile est, cum virtute viuētibz cunctorum ore bene-
dici. Et rursus ait, Cum eiecerint nomen vestrum tan-
quam malum, gaudete & exultate. Non enim pro peri-
culis solum quae passi sunt, verumetiam pro maledictis
retributionem maximam pollicetur. Propterea non di-
xit, cum vos exagitauerint, atque interfecerint: sed, cum
exprobauerint vobis. Nescio quo enim modo omni-
bus penè rebus amarius solent mordere maledicta. In
periculis quippe multa sunt quae laborem ipsum faciūt
leuiore: vt multorum exhortatione succendi, vt habe-
re plurimos applaudentes, dignisque passionem ipsam
praconiis coronantes. In maledictionibus vero etiam
consolatio ipsa subducitur. Neque enim creduntur cū-
ctis periculis sauius mordere certantem, nec omnino
magna esse quæpiam virtus putatur, fortiter sustinere
maledictum, cum certè multi etiam ad laqueum con-
uolarint famæ opprobria non ferentes. Et quid hoc mi-
raris in cæteris, cum proditorem illum impudentissi-
mum, pariter & crudelissimum, atque contra omnia fla-
gitia nequiciæ fronte duratū, hoc præcipuè ad laqueū
ire compulerit? Iob quoque ipse certè omni lapide atque
adamante tolerantior, cum quidem patrimonium amit-
teret, malaque innumera sustineret: cumque subito nume-

Luc. 4. d.

Mat. 17. d.

Act. 1. c.

rosa sobole esset orbatus, cum quasi fontem quendam
vermium toto videret corpore bullientem, supraque hæc
vixorem sibi molestius imminentem, perfacile cuncta
superavit: vbi vero exprobrare sibi amicos, atque insulta-
re vidit, & malignam illam de se existimationem foue-
re, & dicere quod talia propter peccata pateretur, ac mali-
cia sua solueret ultionem: tunc demum vtique turbatus. *Iob. 11. &
19. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42.*
est ille vir maximus, ille fortissimus. Dauid quoque o-
mittens cuncta quae pertulit, pro maledicto patienter
audito vicem à domino reposcebat: Dimitte, inquit, vt
maledicat, quoniam dominus mandauit ei, vt videat
afflictionem meam, & reddat mihi pro maledictione
hac in die illa. Et Paulus non solum pericula sustinen-
tes, nec tantummodo propriis spoliatos bonis laudat &
praedicat, verum etiam maledicta tolerantēs. Rememo-
ragini, inquit, dierum priorum, in quibus illuminati
magnum certamen sustinuisistis passionum: & in altero
quidem opprobriis & tribulationibus spectaculum fa-
cti. Propterea & mercedem huic patientiae plurimam
proposuit Christus: ac ne quis diceret, hic ergo nō red-
dis maledicentibus vicem, neque illorum ora consuis: cū
mercedem promississet futuram, cōmemorauit prophe-
tas, ostendens quoniam nec propter illos in presenti
deus exegerit ultionem. Si vero tunc quoque cum in
promptu ac parata essent retributiones, tamen de futu-
rorū illos promissione solatus est: quāto nunc magis,
quando & hæc ipsa spes solidior effecta est, & philoso-
phia profectò sublimior? Cōsidera vero etiā post quot
mandata id ipsum locarit. Non enim hoc absque certa
ratione fecit, sed quia voluit ostendere quod nisi quis illis,
quas superius posuit, armatus fuerit ornatusque virtuti-
bus, ad hæc nequaquam possit prodire certamina. Prop-
terea de priore semper etiam mandato sequentis viam
struens, auream quandam nobis catenam texuit. Cum
enim quis humilis fuerit, etiam sua omnino lugebit pec-
cata: qui autem luget, idem & mitis erit, & iustus, & mi-
sericors: at misericors & iustus & compunctus, omnino
etiā puro erit corde. Qui vero talis est, erit etiam profe-
ctò pacificus. Porro qui ista perfecit, erit absque du-
bio ad pericula præparatus, nec ad maledicta prorsus
vlla terrebitur, etiā si mala quoque mille patiat. Post-
quam igitur, prout oportuit, ad virtutum studia cohor-
tatus est, rursus eos laudū admixtione permulcet. Quia
enim erant præcepta sublimia, multoque quā in veteri
lege maiora: ne trepidarent, neve turbarentur ac dice-
rent, & quemadmodum hæc implere poterimus? atten-
de quid dixerit, *Vos estis sal terra.* Per quod ostendit quod
necessariè ista præcipiat. Non enim pro vestra, inquit, sa-
lute tantummodo, sed pro vniuerso prorsus orbe hæc
vobis doctrina committitur. Non ad duas quippe vr-
bes, aut decem, aut viginti: neque ad vnam vos mitto ge-
tem, sicut mittebam prophetas: sed ad omnem terram
prorsus, ac mare, totumque mundum, & hunc variis cri-
minibus oppressum. Dicēdo enim, *vos estis sal terra:* osten-
dit omnium hominum infatuatam esse naturam, & pu-
trefactam à peccatis, & idcirco illas ab eis maxime vir-
tutes requirit, quae cunctis necessariae atque vtilis sunt fu-
turae. Cum enim mansuetus aliquis, ac modestus, cum
misericors fuerit & iustus: non in semetipso tantummodo
hæc rectè facta concludet, verum in aliorum quoque
vtilitate bonos hos faciet emanare fontes. Sed qui mū-
do corde est, atque pacificus, & qui persecutionē pro ve-
ritate perpetuit, nihilominus in commune commodū
vitam suam constituit. Ne igitur opinemini ad medio-
cra vos ducendos esse certamina, neque pro exiguis
rebus:

Heb. 10. f.

rebus vobis hunc infonare sermonem, vos estis sal ter-
ra. Quid igitur? Ipsine putrefacta medicati sūt? Nequa-
quam: nec enim possibile est, vt ea quae corrupta sunt
salis perfractione reparentur. Non hoc fecerūt ergo,
sed ante renouata, sibi que tradita, atque ab illa iam putre-
dine liberata, perfricabāt sale, inque hac nouitate serua-
bant quam à domino vtique susceperāt. Liberare quippe
à putredine peccatorū, Christi profectò virtutis est:
vt autem non ad illa iterum reuertantur, apostolorum
cura est ac laboris. Vides quemadmodum paulatim etiā
prophetis eos meliores esse patefecerit? Non enim illos
Palaestina doctores esse dicit, sed totius terrae: nec sim-
pliciter doctores, sed feueros quosdam atque terribiles.
Hoc est enim omnino mirabile: quia non adulescentes,
neque palpatēs: sed è diuerso salis instar vrentes, ferè om-
nibus se tam desiderabiles reddiderunt. Nolite ergo
(inquit) mirari, si alios omittēs vos potissimum doceo,
atque ad pericula tanta succingo. Considerate quippe
quantis vrbibus, quantisque populis vos sim missurus ma-
gistros. Propterea non vos tantummodo volo esse sa-
pientes, sed vt tales faciatis & ceteros. Huiusmodi autē
magistros, in quibus certè tantorum periclitatur salus,
maxima decet pollere prudentia, tantasque illis virtutū
adesse diuitias, vt aliis quoque vtilitatem ædificationis
impertiant. Nisi, inquit, fueritis omnino tales: ne vobis
quidem ipsis sufficere profectò poteritis. Nolite igitur
de difficultate conqueri, quasi qui doctrinam meā mo-
lestam esse dicatis. Infatuatis enim populis, per vos ad
sapientiam redire possibile est. Si vero id etiam patia-
mini vos ipsi, vobiscū perdetis & reliquos. Itaque quanto
etiam maiorem vobis rerum cura cōmittitur, tanto po-
tiore indigetis & studio. Propter quod intulit, *Si autē sal
euannētiū, in quo salietur. Ad nihilum valet vltra, nisi vt mittatur
foras, & cōculcetur ab hominibus.* Alij enim etiā si saepe delin-
quāt, possunt tamē ad veniā peruenire: si vero hoc ma-
gister ipse patiat, omni excusatione priuabitur, & sup-
plicia extrema persoluet. Ne enim audientes, cum ex-
probauerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint
omne malum aduersum vos, in medium prodire for-
midēt, dicit: quoniam nisi ad ista fueritis parati, frustra
electi estis. Non enim vos oportet maledicta hominū
timere, sed potius timēdum ne simulatores esse videamini.
tunc enim infatuati eritis & conculcati. Si verò
perseueraueritis ipsos constringendo & coercendo, &
deinde male audieritis, gaudete. Hoc enim est opus sa-
lis, laxa quaque vrere atque restringere. Itaque iā necessaria
subsequitur maledictio, nihil vobis prorsus incōmo-
dans, immo etiā testimoniū vestrae perhibens firmitatis.
Si vero illa timentes, fortitudinē vobis vtilē dese-
ratis, multo sauiora patiemini, & malè scilicet audien-
tes, & contēpti à cunctis atque despecti: hoc nanque est ab
omnibus cōculcari. Deinde ad aliud eos sublimius du-
cit exemplum. *Vos estis lux mundi.* Iterum mūdi, nō vnus
profectò gentis, nec viginti vrbium, sed totius orbis lu-
men tunc perhibentur: & lumen intelligibile, ipsoque so-
le fulgentius, sicut etiam sal hoc loco intelligitur spiri-
tale. Prius autem sal posuit, deinde lumē, vt discas quā-
tum sit verborū astringentium ac mordentiū lucrum,
quantūque commodū honesta rectaque doctrinē. Hæc si-
quidē stringit animos, nec quoquam diffuere permittit,
facitque attentius ad lumen virtutis aspicere, ad quam
velut apprehensa manu pertrahit audientes. *Non potest
ciuitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam,
& ponunt eam sub modio.* Rursus eos per ista ad bene vi-
uendi diligentiam cohortatur, ostendens vt studeant

Tomus secundus.

esse solliciti, quasi ante omnium scilicet oculos confi-
tuti, & in medio orbis terrarum certantes theatro. No-
lite, inquit, aspicere, quia in isto nunc residemus loco,
& in exigua sumus parte anguli. Sic enim eritis manife-
sti cunctis, quemadmodum ciuitas in montis vertice
collocata, vel sicut lucerna in domo super candelabrum
relucens. Vbi nunc sunt Christi virtuti increduli?
**li: Audiant ista, & prophetiae potētiam post experimen-
ta mirantes, maiestatem domini adorando veneratione
turi. Perpende enim qualia polliceatur eis, qui in sua
quoque regione habebantur incogniti, quod videlicet
terra omni, marique celebrandi sint, & ad terminos vsque
mundi fama ducente venturi: immo non fama, sed ma-
nifesto beneficiorum, atque admirandae operationis
effectu. Non enim illos fama portans fecit vbi que no-
tissimos, sed ipsa vtique operum exhibitio. Sicut enim
quidam volucres effecti, ipso etiam sole perniciosus om-
nem perlustrauere terram, spargentes vbi que lumina
pietatis. Hic autem videtur mihi illos ad constantiam
cohortari: dicendo enim, Non potest ciuitas abscondi
super montem posita, suam declarat profectò virtutē.
Sicut impossibile, inquit, est super montē positā abscon-
dere ciuitatem: ita etiam praedicationem latere, atque
reticere. Quia enim praedixerat persecutiones, & male-
dicta, & inuidias, periculave: ne putarent quod hæc eos
possint in silentium coarctare, cōfirmans eos, ait: Quia
non modo non latebit eorum praedicatione, sed etiā vni-
uersum prorsus illustrabit orbem, & ob hoc quoque clari-
efficientur, ac nobiles. Et hic quidem propria ostendit
insigne virtutis, in consequentibus verò ab illis cōstan-
tiam & loquendi libertatem flagitans dicens: *Neque accen-
dunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum,
ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lux vestra coram ho-
minibus, vt videat opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui
in caelis est.* Ego quidē, inquit, lumen accēdi: vt verò per-
seueret ardens, vestri profectò sit studij, nō propter vos
ipsos modò, verumetiam propter illos qui eadē luce po-
tuerint, vobisque ducentibus viā veritatis inuenient. Nō
enim poterunt maledictiones vestrum obumbrare ful-
gorem, si tamen vos omni cum diligentia vixeritis,
atque ita prorsus quasi qui vniuersum orbem vestri fa-
ciatis imitatione conuerti. Dignam igitur tanta gratia
exhibete vitā, vt sicut illa cunctis mox regionibus pra-
dicanda est, ita illi etiam conuersatio vestra cōueniat.
Deinde aliud quoque lucrū cum hominum salute sub-
iungit. Sanè quod sit prorsus idoneum illos prestare so-
licitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. Non
solum, inquit, corrigetis orbem rectè sancteque viuēdo,
verumetiam glorificari deum ex vestra conuersatione
facietis: quemadmodum si contraria gesseritis, & homi-
nes perdetis profectò, & dei nomen blasphemis offen-
di facietis. Et quo modo, iquies, per nos glorificabitur
deus, si nos homines maledictorum fuerint cōtumē-
liis persecuti? Sed vtique non omnes. Nam illi quoque
ipsi qui hoc publice faciunt inuidentes, apud consciē-
tiam tamen suam admirabuntur vos, atque suspicient:
sicut è regione viciosos quosque palam quidem adula-
torio sermone demulcent, sed eisdem in secreto men-
tis accusant. Quid igitur ad ostentationem nos viuere,
atque ad gloriæ amorē iubet? Absit, non dico istud om-
nino: neque enim dixi, vt rectè facta vestra in medium
studeatis afferre, nec vt illa monstretis admonui: sed di-
xi, luceat lux vestra, hoc est, plurima in vobis sit virtus,
ac maxime ingens illius accendatur ignis, & ineffabile
omnino lumen effulgeat. Quando autem tam magna
virtus**

vobis

virtus fuerit & clara, latere non poterit, etiam si mille il- lam conterege velis modis ille qui possidet. Irreprehensibilem igitur etiam hominibus praestate vitam, ut nullum in vobis verum colorem accusationis inueniant. Sequetur illud, ut etiam si innumeris accusare cupiant, nullus vnquam infuscare vos possit. Bene autem ait, lumen. Nihil est quod sic hominem faciat insignem, atque conspicuum, etiam si magno ambitu optet latere, ut splendor iste virtutis. Sicut enim ipso sole circumdatus, ita utique clarus refulget, nec in terram solummodo lucis radios emittit, sed supra ipsum etiam caelum proprio fulgore radiabit. Hinc itaque illos vberius consolatur. Et si, inquit, maledicta in vos audientes doletis: habitis tamen plurimos quos ad amorem atque admirationem dei, vestro adducatis exemplo. Vtrinque vero paratur vobis merces, & deo per vos celebrato, & vobis propter deum calumniis affectis. Ne autem operam demus, ut male audiamus adducti spe praemij propositi, diligenter cauet, discrimina duo statim adiungens, remque diffiniens suis limitibus, ait, quum falsa ac ficta dixerint, idque propter deum. Ac demonstrat quod non modo maledicta huiusmodi patietur ferre, verum etiam predicari atque laudari plurimum adferat lucri, ad deum gloria recurrente: perque hoc ipsum melioribus spebus eos attollit. Non enim, inquit, tantum valebit obrectatio malignorum, ut alios quoque tenebris obducatur, quod minus vestrum queant lumen aspicere. Nam cum sal infatuatur, cum lumen extinguitur, tunc vos tantummodo meritoque calcabunt: non cum recta facientes subiaceris opprobriis. Tunc enim multi erunt omnino mirantes: non utique vos tantum, sed per vos etiam patrem vestrum. Nec dixit deum, sed patrem: conferendam illis nobilitatis praerogatiuam hoc iam nomine largiendo. Deinde declarans honoris aequalitatem, supra quidem dicebat, Ne contristemini: quum male audieritis: sufficit enim vobis quod propter me ista audiat. hoc loco autem ipsum patrem ponit, ubique aequalitatem manifestans. Quum igitur sciamus quid lucri reportetur ex ista diligentia & studio, & quod ex socordia periculum in promptu sit (nostra enim pernicie multo grauius ac peius est, quod dominus noster blasphemia dira laceretur nostra causa) sine offensione sumus & iudeis, & gentibus, & ecclesiae dei, vitam nostram clariorem sole praestantes. Et si maledicere quis velit, non propter ipsum male audire doleamus, sed si merito istud audiamus. Si enim viciis sordeamus, etiam si nobis nullus obrectet, erimus omnibus inferiores. Si vero virtutibus splendere curemus, vel si totus mundus contra nos maledictis voluerit personare, erimus omnium beatissimi, atque ad nos trahemus omnes qui venire elegerint ad salutem: & qui non contumelias malignorum, sed vitam nostram considerare virtutem. Omni quidem tuba documenta sunt operum clariora, vitamque munda ipsa est luce fulgentior. Nec obscurari poterit, etiam si innumeris fuerint obloquutes. Si enim habuerimus illa omnia quae paulo ante praemissa sunt, nec solummodo mansueti, ac misericordes & humiles, mundoque corde fuerimus, atque pacifici: sed si etiam cum maledicimur, non referamus iniuriam, quinimmo etiam gaudeamus: non inferius omnino, quam per ipsa signa spectatores nostros ad veritatem trahemus, venientque ad nos omnes libenter, etiam si ferus, etiam si daemon sit aliquis, aut quicumque tandem. Si vero nonnulli virtutis tuae conscij, nihilominus te contumelias insequantur, nequaquam inde turberis, nec consideres, quod pu-

Matth. 4. 1. Cor. 10. g.

blicè in te iaculentur iniurias: sed ipsam illorum interroga conscientiam, & videbis applaudentes tibi, teque mirantes, ac virtutum tuarum laudes numerantes. Considera igitur quemadmodum rex aliquando Babylo- nius tres illos in fornace pueros predicaret, & certe hostis erat, atque apertus inimicus: sed quia viriliter eos stare perspexit, predicat & coronat. Propter aliud certe omnino nihil, nisi quia illo utique contempto, dei legibus seruebant. Diabolus enim cum nihil se viderit effecisse, discedit, metuens iam profecto ne maiorum nobis fiat occasio cononarum. Cum vero ille discesserit, quanuis scelestus sit aliquis, ac tota prorsus mente corruptus, incipiet tamen introspicere virtutem, illa iam qua offendebatur nube submota. Quod & si homines bona tua videre dissimulent, ac in contrariam partem interpretentur, maiorem certe apud deum admirationem, laudemque reperies. Noli igitur dolere, atque concidere. Nam & apostoli ipsi aliis quidem erat odor mortis, aliis autem odor vitae. Si enim te nullam tu culpandi occasionem ministros, omni prorsus crimine liberaris, immo magis ac magis beatus efficeris. Resplendet igitur fulgore vitae, & maledicos omnino contemne. Non potest enim accidere, omnino non potest, ut qui virtutem diligenter exequitur, nunquam plurimos acquirat inimicos. Sed nihil hoc ad eum qui virtute praeditus est, quandoquidem clarius illorum occasione resplendet. Haec igitur scientes, illud curemus vnum diligenter, accurata scilicet ratione nostram dispensare vitam. Sic enim etiam illos qui nunc in umbra mortis sedent, ad vitam perducemus futuram. Tanta quippe istius luminis virtus est, ut non solum hic fulgeat, verum etiam illuc possit ducere, modo sequantur. Cum enim viderint praesentia nos cuncta contemnere, & ad futura esse praemia preparatos, supra omnino nostrum omnem sermonem ipsis erunt operibus credituri. Quis enim tantae recordiae est, qui videns hominem paulo ante diuitiis ac deliciis irretitum: repente vero his se omnibus exuere, & volucrum atque alacrem esse, & ad famem ac pauperiem, & omnem prorsus laborem, ad pericula etiam pugnasque ac sanguinem, atque interfectionem sui, postremo ad omnia quae videntur metuenda succinctum, non manifestum documentum accipiet futurorum? Si vero nosmetipsos praesentibus implicemus, atque interius impellamus, quo modo credere poterunt nos ad perfectionem alterius mansionis vrgeri? Qua vero etiam poterimus satisfactione purgari, cum non tantum apud nos valuerit dei reuerentia, quantum apud sapientes gentium humana gloria? Si quidem eorum se aliqui & pecuniis exuere, & audacter ad contemptum mortis pararunt, ut se hominibus ostentarent, propter quod eorum spes inanes fuerunt: quoniam ergo nos ratio liberabit, si tanto nobis praemiorum honore proposito, tantaque aperta nobis ad philosophandum via, ne illis quidem similia fecerimus, sed nos pariter perdidimus, & ceteros? Non enim ita incommodat Ethnicus iniquitatem faciens, quemadmodum cum illam Christianus operatur: & satis utique consequenter. Illorum enim gloria corruptibilis, ac fluxa est: nostra vero, per dei gratiam, etiam apud impios venerabilis esse & illustis agnoscitur. Idcirco quando etiam nobis maxime exprobrare voluerint, suaque in nos maledicta augere, istud adiungit, O Christiane: quod profecto non dicerent, nisi magnam de ipso dogmate estimationem tenerent. Non audisti quanta praeeperit Christus, & qualia? Quando igitur vnum ex illis mandatis

Danic.

2. Cor. 11.

quando peccatis haec in gredi limitum?

Luc. 6. c.

numquam inops est?

Prou. 19. c.

Iob. 30. d.

125

datis poteris implere, cum relinquens omnia, vsuras colligendo circumeas, & faenori faenus adiungas? Et nunc quidem negociationes instituens, emas seruorum cateruas, diuerforum animalium greges, argentea vasa conficias, nunc agros merces ac domos, suppellectilem variam: atque vtinam id solum. Cum vero vanissimis huiusmodi studiis iniquitatem sociam iungas, cum finitimorum terras tuis copules, inuadas domos, pauperes conteras, augeas famem: tunc modo potes ipsum saltem ecclesiam introire vestibulum? Sed nonnunquam forte pauperum misereris. Noui hoc quidem. Sed ibi quoque etiam multa est perueritas & corruptela: aut enim cum fastu id superbiae facis, aut ad gloriae vanitatem vel lucrum, ut ne de bonis quidem operibus mercedem consequaris. Quo quid infelicis credatur esse, cum in portus tranquillitate naufragium pateris etiam? Ne igitur istud eueniat, cum boni quippiam feceris, noli a me gratiam flagitare, ut deum certe habeas debitorem, qui ait, Mutuum date iis a quibus non speratis vos accipientes. Habes igitur locupletissimum debitorem: cur illum relinquens, me exigis hominem pauperem prorsus ac tenuem? Nunquid enim indignatur hic debitor cum faenus exigitur? Nunc autem verax in soluendo non est, aut soluere sponte dissimulat? Non cernis eius nullo explicabilis sermone thesauros? Non liberalitatem illam inenarrabilem donatoris? Ipsum igitur te, ipsumque exige: hac enim exactioe deletatur. Nam si ab alio exigi viderit quae ipse debet, suam reputabit iniuriam. Nec tibi ultra iam reddet, quinimmo te sibi ultionis faciet debitorem. Vnde me iudicas, inquit, ingratum? cuius vero mihi es conscius paupertatis? Quia scilicet me praetermisso, ad alium importunus accedis: alteri faeneratus es, & alterius exactor efficeris. Nam etiam homo accepit quod dedisti, deus tamen ut tribueres, imperauit. Se igitur principalem debitorem tuum, sequi vult esse vadem, praebens tibi occasiones innumeratas exigendi. Noli igitur tantas relinquendo diuitias, tamque expositam & promptam liberalitatem amittendo, a me ut accipias postulare, qui nihil omnino possideo. Cuius enim rei gratia mihi te ostendis, cum misericordiam pauperibus impendis? Num ego tibi ut tribueres imperavi? Nunquid a me ut retribuere audisti? ut a me consequenter mercedem videaris exigere. Ipse dixit: Qui miseretur pauperi, faeneratur deo. Deo igitur faeneratus es, ipsum reposce: sed non tibi in praesenti cuncta restituet. Verum hoc quoque tuo commodo facit. Est quippe talis hic debitor, non qui (ut alij) festinet ipsum tantummodo mutuo datum exolvere: sed agit omnia ut quod datum est, maneat in tuto. Propterea hic quidem reddit ex parte, maximum autem tibi in futuro thesaurum referat. Haec igitur scientes, misericordiam operibus liberaliter affluamus, plurimumque amorem ostendamus in pauperes, eosque non pecuniam solum, verum etiam ceteris operibus adiuuemus. Et si viderimus publice (ut fit) caedi aliquem, aut iniuriam sustinere, etiam si pecunia pro eo est danda, praestemus: & si rem verbis possumus terminare, ne pigeat. Est enim pro sermonibus merces, immo pro ipsis quoque gemitibus condolentis. Et ideo beatus Iob: Flebam ego, inquit, super omnem infirmum: & ingenui cum viderem homines in necessitatibus. Si vero certa merces est etiam gemituum atque lachrymarum: quando & verbum, & studium, aliaque plurima concurrerint, considera quanta sit retributio conferenda? Nam ipsi quoque cum inimici essemus dei, vngenuus nos ei reconciliauit, irato

medium se inferens & opponens, qui & plagas pro nobis suscepit, & mortem. Studeamus igitur nos etiam eos qui affliguntur, de malis innumeris liberare. Non quemadmodum nunc certe facimus, qui cum videmus in se aliquos concurrisse, alternisque iniuriis caedi atque discindi, quasi data opera subsistimus, confusione aliorum ac dolore gaudentes, & colligimus diabolicum quoddam theatrum: quo quid crudelius possit ostendi? Vides mutuis se contumelias denotantes, atque vulneribus dilaniantes, scindentes vestes, ora fœdantes, & quietum ad stare te pateris? Num leo est qui pugnat, num alia fera aliqua, num coluber? Certe homo est, tibi per cuncta communicans: frater est, membrum est: noli spectare, sed dissolue pugnantes. Noli ex eis voluptatem capere, sed eorum corrige voluntatem: nec instiga ad turpitudinem alios, sed eos etiam qui inter se conflictantur, arce ac dirime. Impudentum enim, & ociosorum est in talium rerum gaudere discrimine: hominum piacularium & nefariorum hoc (inquam) est, atque irrationalium prorsus animorum. Cernis homines fœdè ac turpiter agere, & non hanc esse tuam turpitudinem ducis, & non medius infilis, nec diabolicam illam dispergis cateruam, atque hominum pericula dissoluis? Et iubes tu, inquit, ut me huiusmodi manibus inferam, plagisque ipse conficiat? Primum quidem non patieris istud: & si acciderit, incipiet tibi hoc opus pars quaedam esse martyrij, siquidem propter deum ista perpeteris. Si vero plagas accipere cunctaris, considera quoniam dominus tuus propter te nec crucem quidem sustinere cunctatus est. Nam illi quidem velut ebrii tenebras de tyrannide patiuntur furoris, quo solo illi tunc vtuntur duce: indiget autem sano aliquo cuius adiuuentur auxilio, & ille qui facit iniuriam, & iste qui patitur. Hic quidem, ut liberetur afflictus: ille autem, ut cesset affligere: accede igitur, & manum porrige sobrius temulento. Est enim furoris ebrietas, & multo illa quae cõtigit ex vini ebrietate deterior. Non vides saepe nauas, cum aliquod cernunt incidere naufragium, continuo vela tendentes, maxima intentione properare, ut eiusdem artis homines de periculo tepestatis eripiant? Si vero artis socij tantum opitulandi studij sui similibus ostendunt, quanto magis eiusdem fidei participes haec omnia implere conueniet? Nā hic quoque naufragium est, illoque, quod diximus, perniciosus profecto naufragio. Aut enim vim patiens blasphemauit, & cunctis quae habebat bonis repente vacuatus est: aut peierauit tyrannide furoris oppressus, & iterum incidit in gehennam: aut plagam inferens commisit homicidium, perque id ipsum, rursum naufragium vitae ipse sustinuit. Perge igitur, malumque cõpescere, merfos extrahe, inque ipsos maris fluctus fida mente descende. Cumque theatrum illud dissiparis diabolicum, singulos admone separatim: restingue flammam, fluctusque cõprime & compone. Si vero maior ignis, & fornax fuerit ardentior, ne tunc quidem timeas: habes enim multos iuuantes, manumque tibi continuo porrigentes, si modo initium rei ipse praestiteris, habes supra omnia opulenta tibi pacis deum, flammamque: illam primum ubi concusseris, multi etiam alij subsequenter, & illorum quoque recte factorum mercedis ad te profecto perueniet. Audi quid aliquando Iudaeis praecerit deus: Iudeis, inquam, adhuc rudibus, humiisque reptantibus. Si videris, inquit, iumentum inimici tui cecidisse in via: ne pertranseas, sed accurre, & iumentum quod cecidit subleua cum eo. Multo, inquam, hoc facilius est rixantes homines separare, atque eos in pacem rursus adducere. Si vero inimicorum animu, quan-

eiudem naturae.

Qui iumentu lapsum erigere multo leuius est, quam homines rixantes separare & reconciliare.

to magis amicorum animas oportet erigere: Præcipue A cum ista multo sit ruina deterior, per quam scilicet nõ in foueam, sed in gehennæ collabuntur incendium, nequaquam irarum suarum onera sustinetes. Tu verò videns fratrem tanto furoris fasce depressum, & diabolum propè adstātem, ignemq; protinus accendentes, transcurris immisericorditer atq; omnino crudeliter: quod absque periculo nec in bruto animante committitur. Samaritanus quidem ille cum vulneratum videret ignotum, nihilq; ad eum penitus pertinētem: & adstitit, & iumento proprio superposuit, & adduxit ad uersorium, medicumq; conduxit: & argentum aliud quidem continuo dedit, aliud verò promisit: Tu verò cum fratrem non in latronem videas incidisse, sed in ipsas dæmonum turmas, in obsidionem furoris, non in solitudine, sed in medio ciuitatis: nec pecuniam impesurus, nec conducturus iumentum, nec proximum longo itinere ducturus: sola etiam proferre verba dissimulas & cunctaris, & absque vlla omnino misericordia, immo etiam cum crudelitate præcipua contemnis, ac præteris: Quo modo speras, inuocans deum te habiturum esse placatum? Iam verò ad uolipsum meus sermo conuertitur, qui publicè quoque ista indecore committitis. Ad te, inquam, qui vim affers, & iniquitatem facis: dic mihi, plagas tu incutis, & calcibus cædis, & mordes: susne syluester effectus es, & asinus agrestis, & canis rabidus? Non pudet, non erubescis in feram ex homine conuerti, & propriam nobilitatem prodere? Etsi enim pauper sis, sed certè liber: etsi opifex, sed nihilominus Christianus. Propter hoc ipsum ergo quòd pauper es, magis necessariam habes quietem. Diuitum est enim litigare, non pauperum: eorum utique hoc opus est, quos variè aduersum se materiæ incitant iurgiorum. Tu verò cum diuitiarum non habeas voluptatē, mala tamen diuitiarum requiris, congregans tibimetipsi inimicitias atq; certamina. Angis fratrem, atq; suffocas, & publicè spectantibus cunctis elidis ac saucias, nec existimas maiore te ipsum confusione fædari, qui ferarum impetus furibundus imitaris. Quinimmo etiam ipsis deterior effectus es. Illis quidem sunt cuncta communia. Nam & pariter congregantur, & iter vnà carpunt, & societate sua gaudent: nobis verò omnino nihil commune est, sed sursum ac deorsum rixa atque contentio, maledicta, inimicitia, & iniuria. Itaque nec cælum quidem reueremur ipsum, ad quod certè communiter omnes vocamur: nec terram, quæ nobis itidem in commune donata est: neque ipsam postremo naturam. Ita prorsus omnia simul fœdera charitatis, iracundiæ furor, & amor pecuniæ dissipauit. Non vidisti illum qui mille erat debitor talētorum, quia eorum remissionem consecutus, conseruum proprium ob centum denarios etiam suffocabat, in mala certe vltima decidisse, atque immortalī traditū esse supplicio? Num reuereris exemplum, non metuis ne talia ipse patiaris? Etenim nos quoque & plurima domino debemus, & maxima, sed tamen magnanimiter expectat: neque imminet exigēdo, sicut nos conseruis: neque stringit, neque suffocat: & certè si vel minimam eorum partem à nobis in præsentī vellet exigere, olim sine dubio perissemus. Hæc igitur perpendentes dilectissimi, humiliemur, & debitoribus nostris etiam gratias agamus. Fiūt enim, si philosophari volumus, maximæ, non solum indulgentiæ, verum etiam mercedis occasio: pauca siquidem damus, plurima recepturi. Quid ergo exigis violenter à paupere? oportebat enim etiam si ille vellet exoluere, te ta-

men potius remittere non habenti, vt à deo non modo totum, sed etiam multiplicatum illud acciperes. Nunc verò cuncta facis, & per violentiam efficis, ac contendis ne quid ex tuis tibi debitis remittatur: & proximum quidē videris opprimere, cum temetipsum proprio mucrone transfodias, & gehennæ tibi augeas ipse supplicia. Quòd si hic paululum philosopharis, causam tibi tuā redderes leuiorem. Nam & deus nos vult propterea à virtute liberalitatis incipere, vt occasione inueniat per quam nobis plura restituat. Quotofcunque habeas igitur debitores pecuniarum, atque culpārum, cunctos liberos abire permittens, à deo istius magnimitatis reposce mercedem. Quādiu enim illos exigere perseueras, non habebis dominum debitorem: si verò illos dimiseris, tunc debitorem habere poteris deum, atque ab eo huius philosophiæ vicem cum cumulo maximæ liberalitatis exigere. Si enim homo fortè præteriens, & abs te debitorem cōstricta gula teneri videns, rogansque vt illum quidem dimittas, abs se verò debitum reposcas: haud sustineat esse ingratus tibi, cū quod tu dimiseris, ille in se receperit vniuersum: quid deum credimus, non multipliciter, non infinities redditurum, si quid amore & præcepto huius obnoxius nobis condonemus, nil neque paruum neque magnum ab illis reposcentes, liberos abire sinamus. Ne igitur temporalem hæc aspicias voluptatem, quam de exactiōne capimus debitorum: sed damnum illud quod isthinc sustinebimus in futuro, in illis certè nosmetipsos quæ sunt æterna lædentes. Cuncta igitur auariciæ, atq; maliciæ impedimenta superantes, & pecunias debitoribus nostris, & peccata donemus: vt causam nobis nostram equiorem paremus: quòdque negleximus per aliam explicare virtutem, hoc ex condonatione admittē in nos maliciæ consequentes, æternorum gaudio potiamur bonorum, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula secula seculorum, Amen.

Homilia xvj. ex capite quinto.

Nolite putare quòd venerim soluere legem, aut prophetas. Quis enim id fuerat suspicatus: quisve omnino istud obiecerat, vt contra necessario videatur occurrere? Neque enim ex dictis eius istiusmodi suspicio nascebatur. Nam iubens esse mites, modestos ac misericordes, & corde mundo, & pro iusticia decerare, nihil utique tale monstrabat: sed totum huiusmodi quod huic potius suspitioni esset aduersum. Cur igitur hoc dixit? Non ociosè omnino, nec vacuè: sed quia veteribus præceptis multo erat maiora positurus, dicēs: Audisti quia dictum est antiquis, non occides: ego autem dico vobis, etiam ab iracundia temperare, & diuina quadam conuersatione atque cœlesti iter secare viuendi. Quia ergo ista erat dicturus, ne ipsa nouitas audientium corda turbaret, atque aduersum domini præcepta, quasi quandam cogitationum seditionem moueret, hæc vtitur præmunitione. Etsi enim legem illi non implerent, quippe quam quotidiana præuaricatione dissoluerent: ipsas tamen literas immobili volebant autoritate permanere, nihilque aliud illis adiungi: immò principes suos ad antiqua præcepta ali-quid addentes æquo animo sustinebant. Verum non cum in melius, sed cum in deterius eorum addita-menta proficerent. Siquidem honorem parentibus debitum præcepta addendo soluerunt, aliq; ex lege plurima importunis his additionum suarum redūdantiis subru-

subruerūt. Quia igitur Christus, nec de sacerdotali veniebat tribu: & quæ erat dicturus, cumulus erat quidam non imminuens, sed augens profectò virtutem: sciens quòd eos possent hæc vtraque turbare: priusquam admirabiles illas leges discipulis inscribat, hoc quod eorum mentibus obrepere poterat, excludit. Quid verò istud erat obrepens, ac sermone resultatans docentis? Opinabantur illum ista dicendo, legitima antiqua dissoluere. Contra hanc ergo nunc illis suspitionem medetur, & non hic tantummodo istud, sed alibi quoque rursus inculcat. Quia enim illū quasi ob non obseruatū sabbatum, aduersarium dei esse credebant, suspiciones eorum curans, illic quoque satisfactiones adhibet: alibi alias quidem, sed omnino se dignas: vt cum dicit: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Alias verò multa condescensione plenas: vt cum omnis sabbato perditæ adducit exemplum, & ostendit propter mutæ animantis salutem sabbatum esse violatum. Circūcisionis quoq; similiter meminit, id ipsum profectò facientis, propter quod etiā humilioribus vtitur saepe verbis, vt suspitionem qua contrarius deo putatur, tollat. Propterea qui innumeros sermone solo mortuos suscitauit, cum de sepulchro Lazarū vocaturus esset, orationem antè præmittit. Deinde ne hoc illum minore patre monstraret, vt hanc quoque suspitionem curaret, adiecit: Sed hæc propter turbā quæ circumstat, dixi, vt credat quia tu me misisti. Itaq; nec omnia sic facit quasi ipse habeat potestatem, vt infirmitates scilicet eorum hac moderatione medeatur: nec cūta rursus operatur orando, ne aliquibus in posterum malignæ suspitionis argumentum relinquat. Non igitur quasi infirmus agit aliquid, aut quasi quæ ipse non possit: sed excelsa humilibus, & rursus excelsis humilia permiscet. Verum ne hoc quidem absq; ratione aliqua facit, sed cū sibi prorsus congruente sapientia. Cum enim maiora iure propriæ potestatis operetur, in minoribus tamē ad cælum respicit. Nam peccata dimittens, & occulta animorum reuelans, & paradysum referans, & demones fugans, & leprosos expurgans, & pelagus frenans, & plurimos etiam mortuos suscitans, solo utebatur imperio: quando verò, id quod his erat min⁹, panes multos scaturire faciebat ex paucis, tunc respexit ad cælum, ostendens non se hoc de infirmitate fecisse. Qui enim maiora fecerat ex mera potestate, quemadmodum oratione in minoribus indigeret? Sed vt paulò antè præmissi, facit istud vt ora obstruat impudentium. Id igitur etiam in dictis eius quoties eum humilia loqui audieris, intellige. Nam & verborum eius, & operum talium varia causa reperuntur & plurima: vt illud, ne à deo putetur esse alienus, quòd omnes docet & sanat, quòd humilitatem docet, quòd carne amictus est, quòd Iudæi nõ possint omnia simul audire ac capere, quòd docet ne magna de seipitis iactet. Propter hoc cū multa de se humilia ipse dixerit, excelsa aliis magis dicēda dimisit. Nam ipse quidem cum ad Iudæos loqueretur, aiebat: Antequam Abraham fieret, ego sum: verum discipulus eius haud ita. In principio, inquit, erat verbum, & verbum erat apud deum, & deus erat verbum. Rursum q; cælum, & terram, & mare, & visibilia omnia, atque invisibilia ipse condiderit, nusquam omnino patefecit. Discipulus verò cum libertate maxima, nihilq; subtrahens, & semel & secundo, & frequenter hoc loquitur, scribens: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factū est nihil. & In mundo erat, & mundus per ipsum factus est. Et quid miraris, si alij de illo plura dixerint, quàm

Tomus secundus.

A de seipso memorauit: quando plurima quæ rebus ostendit, verbis tamen non ad liquidum voluerit indicare. Quòd enim hominem ipse fecerit, docuit in cæco, cui oculos quos nunquam habuerat creauit. Quādo verò de prima illa hominis formatione disseruit, non dixit, ego feci: sed qui fecit, inquit, masculum & feminam fecit eos. Rursus q; mundum, & quæ in eo sunt ipse formauerit, & ex piscibus, & ex vino, & ex panibus, & ex tranquillitate mari reddita, & ex sole quem crucifixus tenebris obduxit, perq; alia multa monstrauit, verbis tamen nunquam manifestè istud expressit: Discipuli verò & id sepe memorauerunt, & Ioannes videlicet & Petrus, & Paulus. Si enim illi certè nocte ac die illum & audientes loquentem, & videntes signa facientem, & quibus seorsum in quærentibus de quæstionibus multa soluebat: si illi, inquam, quibus tantā vtiq; virtutem dedit, vt etiam mortuos suscitarent: quosq; ad tantū perfectionis culmen euexit, vt propter eum cuncta contēnerent, post in ignem illam philosophiam, ac virtutem omnia tamen portare non poterāt, antequam illos ad audiendum spiritus sanctus prepararet: quæadmodum Iudaicus populus exors omnino sapientiæ, tantęq; virtutis extraneus, & vel ad audiendū Christi verbum, vel opera cernenda casu quodam aliquando deducit, nõ eum alienum esse ab omni deo credidisset, nisi tantā ille condescensionis per cuncta seruasset: Idcirco enim etiam cum sabbatum solueret, nõ t principale legem q; illud solueret, iuduxit: sed excusationes quoq; plurimas, variasq; composuit. Si verò vnum mandatum resoluens, tanta vtitur dispensatione verborum, ne vtiq; vulneret audientes: quanto magis cum legi integrę integrā adderet legem, grandi satisfactionis opus habuit preparatu, grandi q; cura, ne auditorum animos vulneraret: Propterea igitur non vbiq; manifestè de sua inuenitur docere deitate. Si enim hoc, quòd legi aliquid adiecit, ita eorum corda turbauit: multo magis si se deū dixisset. Idcirco ergo & alibi plurima infra propriam loquitur dignitatem, & hic progrediens ad legis augmenta, diligenti præoccupatione est vsus. Non enim semel dixit, quia non solueret legem: sed etiam secunda id ipsum satisfactione repetuit, maiusque aliud rursus adiecit. Cum enim dixisset, Nolite putare quoniam veni soluere legem aut prophetas, intulit: Non veni soluere legem, sed implere. Hoc enim non solum Iudæorum impudentissima illa, sed etiam hæreticorum valet ora frenare, qui veterem legem ex diabolo esse confingunt. Si enim ad dissoluendam tyrannidem illius Christus aduenit, cur legem eius adeo non soluit vt & impleat? Neque enim contentus dixisse, non soluo: quod vel solum certè sufficeret: addit, impleo. Hoc autem dicere, nõ modo non est aduersarij legis, verum etiam conseruatoris eius, atque fautoris. Et qui eam nõ dissoluit, inquis? Quo modo etiam implese, vel legem dicitur, vel prophetas? Prophetas quidem, quia ea quæ de ipso dixerant, operibus cuncta firmavit. Propter quod per singula Euangelista dicebat, vt impleretur quod dictum est per prophetam. Et quando natus est dominus, & quando in eum paruuli admirabilem illum hymnum canebant: & cum super alnam sedit: & in alnis omnino multis ea quæ de illo prophete aliquando prædixerant, euidenter impleuit: quæ omnia nisi venisset ipse, impleta proculdubio non fuissent. Legent verò non vno tantum, sed altero, & tertio impleuit modo. Vno quidem, quia nihil ex legitimis ipse transgressus est. Nam de omni à se lege completa, audi quid

e iij dixerit

ita vnquam locutus est: quis iustorum? quis patriarcharum? Nullus omnino. Nam illi per singula lapsius inferebant. Hęc dicit dominus: sed non ita loquitur & filius. Illi enim domini verba, hic verò patris annūciat. *Ioan. 17. b.* Cū autem dico patris, sua vtiq; dico. Mea enim, inquit, tua sunt, & tua mea. Et illi conseruis suis loquebantur, hic seruis. Interrogemus igitur eos qui veterem legem penitus explodunt. Non irasci, cōtrarium ne est eius præcepto quo prohibemur occidere, an potius absolutio & supplementum, per quod illud quoque ipsum custodiri queat? haud, dubium quin hoc illius sit supplementum, proptereaq; perfectius. Qui enim in iracundiam non effertur, quanto longius ab homicidio abstinerebit: Et qui animi indignationem refrenat, quanto magis manus suas innocuas continebit: Radix quippe homicidij, iracundia est. Qui igitur radicem abscindit ipsam, multo facilius ramos eius poterit amputare, immò ne germinare quidem illos omnino patietur. Nō igitur in legis interitum, sed ad maiorem eius profectō custodiam ista præcepta sunt. Quid enim lex volebat efficere, cū ista mandaret? Nōne vt ne quis occideret proximum? Igitur impugnatores legis homicidia oportuerat imperare. Occidere enim, & non occidere, duo sunt absque ambiguitate contraria. Sin verò ne irasci quidem iuit: hoc vtiq; statuit, & perfectius statuit, quod etiam lex volebat. Non enim similiter auersatur homicidium, qui tantum modo non occidere meditatur, & qui iram quoq; ipsam prorsus interemit: iste enim longius ab huiusmodi recessit audacia. Vt autem illos etiam aliunde capiamus, cuncta que solent dicere proferamus in medium. Quenam ergo sunt illa quæ dicunt: Deus, inquit, qui fecit hunc mundum, qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & qui pluit super iustos & iniustos, malus quispiam est. Qui verò ex illis quasi modestiores videntur, istud quidem repudiant: iustum verò illum esse dicentes, boni tamen appellatione defraudant. Alterum verò quendam, qui certè omnino non est, nec eorum quæ sunt quicquam creauit, patrem attribuunt Christo: & illum quidem non bonum in suis manere dicunt, suaq; seruare: bonū verò in aliena irruere, eorūq; quorum non sit creator subito velle fieri saluatorem. Vidisti diaboli certè filios, quemadmodū de fonte ipso patris loquantur, alienates à deo creaturas eius: cum beatus Ioannes è regione clamet, In propria venit: & mundus per ipsum factus est. Deinde legem discutiētes priorem, quæ *Exod. 21. e* oculum pro oculo, & dentem pro dente eiici iubet, insiliunt continuo dicentes: Et quemadmodum esse bonus potest, qui tā dira præcepit? Quid igitur ad ista referemus? Quod scilicet maximā misericordię speciem hæc præcepta contineant: non enim vt nobis vicissim erueremus oculos sanxit hanc legem, sed vt metu quo ab alio istud timeamus pati, ipsi quoque tale quippiam in alios caueremus admittere. Sicut enim Niniuitis euerfionē minatus est, non vt eos interficeret (si enim voluisset istud, nihil potius oportuerat quàm tacere) sed vt eos faceret timore meliores, iramq; compesceret: sic etiam temerè in alienos insipientibus oculos, pœnā statuit, vt & si ipso voluntatis bono nolent à crudelitate desinere, saltem metu cogerentur oculis parcere proximorum. Si verò illud crudele dicitur, & homicidam & adulterum arcere crudele dicatur: sed insipientium omnino ista verba sunt, & extremo furore demētium. Ego enim adeo metuo dicere hæc esse crudelia, vt his contraria etiam iniqua perdoceam: quod certè communis

quoque ratio deprehendit. Tu enim dicis, quia oculum pro oculo iussit auferri, idcirco crudelis: ego autem refero, quia nisi præcepisset istud, tunc verè apud plurimos talis fuisset, qualem tu eum falsò conquereris. Denique sermone fingamus, omnem legem esse resolutā, nec quempiam pro huiusmodi factis formidare supplicium: sed cunctis prorsus malignis licere sine metu vti moribus suis, & adulteris, & homicidis, & furibus, & periuriis, & parricidis: nōne fursum ac deorsum omnia miscerentur? Nōne mille sceleribus & cædibus vrbes, fora, domus, terræ, maria, totusq; omnino mundus fuisset impletus? Omnino istud manifestum. Nam si legibus certè dominantibus, & vigente comminatione, atque terrore, vix tamen voluntates cohibentur malicia ratione frenari, aut quæ non in vitam hominū pestis irrueret? Nec tamen solum istud crudele est, permittere scilicet malis agere quæ velint: sed aliud quoque isto certè nihilominus, id est lesum & immeritò afflictum negligere, atque despiciere. Dic enim mihi, si quis feros homines, ac semper malignos in vnum colligens gladiis armaret, totamq; circumire ciuitatem iuberet, atque obuios sibi quosque confodere: quid tandem hoc esset immanius? At si alius eos quidem qui ab illo armati essent ligaret, violentaq; constringeret: eos verò qui interimendi erant, ab iniquis illis manibus liberaret, quid è regione isto inueniret humanius? Hęc igitur etiam ad legem transfer exempla. Qui enim oculum pro oculo effodi præcepit, timorè, quali firmissimum quoddam vinculum, malorū pectoribus immitens, illius similis inuenitur qui illos, quos dixi, cohibuit gladiis armatos. Qui verò nullam omnino pœnā decreuit illis, tantum non armat impunitate, eumque imitatur, qui sceleratos illos gladiis instruxit, inque totius ciuitatis misit exitium? Vidēsne quemadmodum non solum nullius crudelitatis, verum etiam maximæ pietatis sint illa præcepta? Si verò propter ista importabilem legislatorem vocas, ac prorsus onerosum: quid est, dic mihi, laboriosius, non occidere, an ne irasci quidem? Quis feuerior atque districtior, qui de homicidio, an qui etiam de ira exigit vltionem: qui adulterum post commissum opus pœnā subiicit, an qui etiam pro sola concupiscentia iubet subire supplicium, & quidem sempiternum? Perspicite igitur etiam in contrarium illorum conuersum esse sermonem. Nam veteris quidem legis deus, quem dicūt illi esse crudelem, inuenitur esse mansuetus, ac mitis: nouæ autem quem bonum fatentur, onerosus ac durus, secundum stulticię illorum duntaxat errorem. Nos vero vnum atq; eundem vtriusque testamenti asserimus conditorem, qui ad varias hominum vtilitates omnia dispensarit, & diuersitati temporum diuersitatem vtriusque legis aptauerit. Igitur nec illa præcepta crudelia, nec ista onerosa sunt atque molesta: sed vnus, eiusdemque omnium prouidentia. Quod enim etiam veterem ipse condiderit, audi prophetam loquentem, immò ipsum magis deum per prophetam: Disponam vobis testamentum, non secundū fœdus quod pepigi cum patribus vestris. Si verò ista non suscipit qui Manicheorum tabe infectus ægrotat, audiat Paulum eadem rursus ista dicentem: Abraham enim duos filios habuit, vnum de ancilla, alium de libera. Hęc autē duo sunt testamenta: sicut ergo diuersa ibi sunt quidem fœmina, sed vir vnus vtriusq; sic etiam hic duo testamenta, vnus verò vtriusq; legis est conditor. Atque vt discas vnam eandemque

in vtroque mansuetudinem contineri: ibi quidem dicit, oculum pro oculo: hic verò, si quis te, inquit, percuterit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram. Sicut enim ibi timore supplicij ad modestiam ducit nocentem, ita hic quoq; dum cōmendat læso patientiam, lædentem multo maiore vltione deterret. Et quemadmodum, inquit, ille terrebitur, cū hęc alteram præbere iubeatur? Et quid tandē huiusmodi conficere gestit obiectio? Non enim ideo hoc præcepit, vt resolveret percussoris timorem: sed vt hunc quem præbere iusserat, ad omnem tolerantiam præpararet. Nec dixit, quod impunè ille inferret iniuriam: sed, tu ne referas: duo pariter efficiens, & percussorem scilicet supplicio maiore terrendo, & eum qui percutitur, de ipsa quoque patientiæ virtute solando. Sed hæc velut in transitu de mandatis omnibus quasi generaliter dixerimus. Necessariū verò est ad inceptum reuerti, & consequentiam eorum quæ prius sunt dicta, contexere. *Qui irascitur, inquit, fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Nō enim omnino istum extinxit affectum. Primò quidem, quia impossibile est hominem passionibus liberari. Nam vt regere illas possumus, ita absque illis per omnia esse nō possumus. Deinde quia etiam multis vilis est affectus iste, si illo videlicet opportunè ac scienter vtamur. Itaque cōsidera quàm ampla quondam bona operata sit ira Pauli: hanc enim ille aduersus Corinthios exercendo, à maxima illos peste liberauit. Per hanc etiam Galatarum gentem, quæ ferè à Christo iam exciderat, reformauit, aliosque his plures illius iræ censura correxit. Quodnam igitur opportunum est tempus iræ? quando non scilicet nosmetipsos vlciscimur, sed cum reprimim⁹ erga alios insolētes, eumq; desides increpatione cōuertimus. Quod verò importunum est tempus iræ? cū scilicet vt nosmetipsos vindicem⁹, irascimur: quod Paulus quoq; prohibendo dicebat, Non vosmetipsos vindicantes charissimi, sed date locum iræ. Quando etiam de pecuniis litigamus. Nam hoc est quod idem magister omnino destruxit, dicendo: Quare non magis iniuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini? Sicut enim hinc irasci, superfluum & inutile est: ita illa & necessaria est, & commodissima. Sed plurimi è contrario faciunt: efferuntur quidem, cū ipsi aliquid patiūtur iniuriæ, resoluūtur verò & omnino mollescūt, cū alios vel maximam afflictionē viderint sustinere: quod certè vtrunq; Euangelij verbis repugnat. Non ergo ipsum irasci malum est, sed importunè irasci. Propterea etiam propheta dicebat: Irascimini, & nolite peccare. *Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio.* Conciliū hęc, iudicium Hebræorum vocauit: quod ideo nunc posuit, ne noua vbiq; videretur docere, atque peregrina. Racha verò non grandis alicuius est verbum conuicij, sed magis de contemptu veniens, impatientiaq; dicentis, vt ipsi nonnunquā vel seruulis vel inferioribus quibusque aliquid imperantes dicimus: Vade tu, dic tu illi. Sic etiam qui lingua vtuntur Syrorum, racha pro eo quod est tu, dicere solent. Sed misericors dominus, cum maioribus etiam minima quæq; delicta pariter euellit, precipiens vt mutuo nobismetipsis & honorabilius vtamur, & cautius, vt per hæc maiora quoq; peccata auferantur. *Qui autē dixerit fratri suo, reus erit gehennæ ignis.* Multi hoc graue atque onerosum putant esse mandatum, vt scilicet pro vno nudòque sermone tanta nobis pœna subeunda sit. Vnde quidam istud exaggeratione magis siue per hyperbolem dictum esse voluerunt. Sed vereor ne nosmetipsos hęc verbis omnino friuolis, vel potius

A infidelibus seducētes, ibi rebus ipsis supplicia extrema soluamus. Sed cur, quæso, mandatū istud videtur onerosum? An fortè nescis, quia plurima pars culparum, atque pœnarum ex verbis sumat exordium? Nam & blasphemia per verba, & dei negatio per verba, inde & maledicta & iniuriæ, atque periuria, & falsa testimonia, & ipsa frequēter homicidia. Noli igitur aspiciere quod vnum hic verbum sit: sed quantum periculi habeat, expende. An ignoras inimiciarum tempore incadēscēte ira, animoq; prorsus ardente, etiam minimum aliquid magnum videri? Tunc quippe, & quod non valde iniuriosum est, nimis tamen putatur onerosum. Nam hæc ipsa paruula & homicidia saepe pepererūt, & vrbes crebrò integras subruerūt. Sicut enim manente amicicia, etiam quæ molesta sunt leuia ducuntur: sic inimiciciis obortis, leuia quæque pro grauissimis audiuntur. Nam etsi simpliciter aliqua dicantur, de malo tamen animo prolata creduntur: atq; vt in igne cū scintilla exigua est, etiam si plurimum lignorum admoueas, non ea facile cōprehendit: si verò satis in excessum flamma conflagrat, non iam ligna solum, sed & saxa, & omnē prorsus incidentem materiam sibi vendicat: & per quæ extingui solet, per ea ipsa potius accenditur. Quidā quippe aiunt, quod huiusmodi flammam nō ligna tantum, & stippa, aliaq; ignis alimenta, sed aqua etiam maiori impetu iactata, magis magisq; succendat: ita accidere etiam in ira solet. Quicquid aliquis dixerit, cōtinuò pabulum pessimi huius efficietur incendij. Quæ omnia Christus antè iam cōprimens, eum quidē qui sine causa irascitur, iudicio condemnat: & idcirco dixit: *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Eum verò qui dixerit, racha, reum pronunciat esse concilio. Sed adhuc ista nō magna sunt: huius enim seculi sunt pœnæ. Quocirca eum qui fratri fatue dixisset, gehennæ ignibus deputat: modo certè primum nomen gehennæ commemorans. Cū enim prius de regno multa dixisset, tunc istius intulit mentionem: ostendens quoniā illud quidem illius volūtatis sit atque propensionis erga homines, hæc verò nostræ profectō desidīa. Vide autem quemadmodum gradatim faciat augmenta pœnarum, quodā modo excusans se tibi, atque demonstrans quoniam ipse quidem nihil velit tale minari, nos verò illum ad huiusmodi denunciations pertrahamus. Id ipsum itaque diligenter expende: Dixi, inquit, noli irasci sine causa: quoniam reus eris iudicio. Cōtempisti prius illud. Vide quid peperit iracundia, ad contumeliam te continuo prouocauit. Racha enim fratrem vocasti, cui rursus culpæ pœnam concilij constitui. Quod si istam quoque despiciens, ad maius volueris promoueri conuicium, non iam vltra his in te mediocribus vindicabo, sed immortalī illo gehennæ supplicio, ne iam etiam ad homicidiū fortè proficias. Non est omnino, non est intolerabilius aliquid iniuriis, quodq; possit magis hominis animam mordere. Quod si sermo ipse contumeliosus paulò fuerit austerior, duplex cōflatur incendiū. Ne igitur leue aliquid existimes, fatuum fratrem vocare. Quādo enim isto quo ab irrationalibus separamus, & quo maximè homines sumus, intellectu scilicet atq; prudentia, fratrem spoliās, omni illum nobilitate priuasti. Non ergo verborum tantūmodo sonum simpliciter audiamus, sed in res ingredientibus ipsas, & vim illam conuicij ponderantes, consideremus quantum sermo iste operatur dolorem, atque ad quantū malum sæpe perueniat. Propterea igitur & Paulus non adulteros solum, & masculorum concubitores, verum etiam ma-

1. Cor. 5. b.

6. d.

1. Per. 4. b.

ledicos

ledicos à regno dei excludit: & meritò. Conuiciator quippe bonum charitatis omnino corrumpit, & mille proximum inuoluit incommotis, ac iuges inimicitias frequenter operatur, & Christi membra discerpit, ac desiderabilem deo pacem singulis quibusq; diebus exagitat, amplissimam diabolo viam per conuicia parans, eumq; efficiens fortiorè. Propterea etiam Christus nervos potentia eius excindens, induxit hanc legem. Est quippe illi cura maxima charitatis. Omnium enim mater bonorum, & certum an discipulus Christi sis experimentum, & ea quæ in nobis sunt bona, cuncta cõplens, hæc est omnium maxime. Iure igitur radices inimiciarum, ipsosq; fontes per quos charitas necari solet, multa cum vehementia Christus intercipit. Ne igitur hæc dicta cuiusdam exaggerationis existimes, sed intelligens ea quæ ex his præclare efficiuntur, legum statutarum mäsuetudinè demerare. Nihil enim ita studet deus, vt nos mutuis charitatis nexibus colligare. Propterea & per semetipsum, & per discipulos suos, tam in nouo, quàm in veteri testamento plurimo hoc mädatur sermone cõmendat. Et vehemens animaduertor atq; punitor est eorum, qui præceptum tale cõtemnunt. Nihil quippe est quod ita omnem maliciam & pariat, & firmet, vt interemptio charitatis. Nam & dominus idcirco dicebat: Quando abundauerit iniquitas, refrigeret charitas multorum. Sic etiam Cain est fratricida factus: sic Esau & patri obstat, & fratri minatur interitum. Sic etiam contra Ioseph sanctum fremuit mälè coniuurata germanitas. Sic mille alia pullulauerit mala, hæc virtute subtracta. Propterea & Christus omnia incommotantia charitati, diligenter interimit. Neque enim hæc tantummodo quæ posuimus dixisse contentus, alia quoque plura subiungit, per quæ quantam charitatis curam habeat, ostendit. Cõminatus enim per cõcilium atque iudicium, comminatus etiam per gehennam: intulit rursus & cætera quæ prioribus consonarent, dicens: Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quòd frater tuus habet aliquid aduersus te, relinque munus tuum ante altare, & vade prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offer munus tuum. O admirabilem benignitatem, atque ineffabilem erga homines amorem dei. Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit: ostendens quoniam nec priora quæ etiam comminatus est, odio aliquo hominum, vel de cupiditate inferendi supplicij cõminatur, sed amore præcipuo. Quid enim his verbis mitius esse possit? quid lenius? interrumpatur, inquit, cultus meus, vt tua charitas integretur. Sacrificium mihi est fratrum recõciliatio. Propterea quippe nõ dixit, postquam obtuleris: aut, priusquam offeras: sed munere ipso iam posito, & inchoante sacrificio, recõciliandum mittit ad fratrem: & neque proposita etiam munera auferri iubet, neque priusquàm offerantur id memorat: sed proposito palàm sacrificio, illuc currere imperat offerentem. Quam igitur ob causam istud fieri iubet? Duo sunt, vt certè ego arbitror, quæ per ista & designat & conficit. Vnum quidem, quod vtiq; iam dixi, ostendere scilicet volens quòd honoret maximè charitatem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat: absq; ista verò nec illud profectò suscipiat. Aliud verò, quòd irrefutabilem quandã necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim iussus est, non prius munus offerre quam reconcilietur offensio: etiam si non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificiũ maneant imperfectũ, currere ad contristatũ iubet, inimicitiasq; dissoluere. Propterea & disertè cuncta memorauit, terrës

illum videlicet ac suscitãs. Cum enim dicitur, relinque munus tuum: nõ ibi restitit: sed intulit, ante altare, rursus ab ipso etiam loco horrorem iniiciens: & vade: nec tantum dicit, vade: sed adiunxit, prius: & tunc veniens offer munus tuum: per omnia ista significans, quia per aliquas inter se inimicitias dissidentes, nequaquã mensa illa suscipiat. Audiant hi qui sacris certè mysteriis initiati, cum inimicitias ad cõmunionem altaris accedunt. Audiant etiam illi qui nondũ initiati sunt. Nam ad ipsos quoq; habet aliquid sermo iste commune. Offerunt nãque & ipsi munus & hostiam, orationè dico, & elemosynam. Quia enim & hæc sacrificij instar obtineat, audi prophetã loquentem: Sacrificium laudis honorificabit me. Et rursum: Immola deo sacrificiũ laudis: & Eleuatio manuum mearũ sacrificium vespertinum. Itaque etiam si orationem cum tali offeras voluntate, melius est orationè relinquere, & ad reconciliationè fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia. Idcirco & deus homo factus est, atque omnia illa gessit, vt nos in vnũ sine dubio congregaret. Et hic quidem eum qui læsit, mittit ad læsum: in oratione verò læsum ad eum qui læsit, adducit, ac reconciliat. Nam ibi quidem dixit, Dimitte hominibus debita eorum: hinc verò iussit, Si frater tuus habet aliquid aduersus te, vade ad eum prius: imò hinc quoq; mihi videtur læsum remittere: & idcirco non dixit, reconcilia tibi fratrem tuum: sed recõciliare fratri tuo: Et videtur quidem super eo qui contristauerit esse sermo: totum vero de contristato potius dicitur. Si enim illi, inquit, reconciliatus fueris, per illam quam in eum ostenderis charitatem: me quoque incipies habere placabilem: cumq; multa fiducia poteris munus offerre. Si verò adhuc indignaris ac times, respice quòd & ego libenter mea iubeo contemni, vt amicicia vestra renouetur: atque hæc sint tibi iræ mulcimenta. Neque vero dixit, quum magnopere læsus fueris, tum reconciliare: sed etiam si leue quid habuerit contra te. Neq; addit, siue iure, siue iniuria, sed simpliciter, si habuerit aliquid aduersus te. Nam etiam si iure succenseas, non tamen cõuenit odium diutius fouere & extendere. Nã & Christus iustissimè nobis poterat irasci, sed tamen semetipsum pro nobis dedit immolandũ, tanta certè illa peccata non imputans. Propterea igitur & Paulus alio modo de recõciliatione dicebat: Sol nõ occidat super iracundiam vestram. Sicut enim hinc dominus à sacrificio, ita ibi à die ipso ad pacem Paulus impellit. Secretum enim noctis veretur ne fortè solum excipiens sauciatur, maius profectò vulnus efficiat. In die nanque multi sunt aduocantes, atque retrahentes: in nocte verò quia solus relinquitur, intraq; semetipsum cogitationum æstibus huc illucq; iactatur, in immensum verticè minarum fluctus tumescunt, fitq; maior omnino sæuiorq; tempestas. Idcirco præueniens Paulus vult iam reconciliatum nocti tradere, ne vllam occasionem de solitudine diabolus inueniat, per quam iracundiæ fornacem possit accendere, eamq; efficere sæuiorem. Sic etiam Christus non cõcedit ne paululum quidem omnino differre, ne huiusmodi anima impleto absque reconciliatione sacrificio, desidia maiore capiatur, quotidie dissimulet in pacem reuerti. Nouit enim talem esse huiusmodi passionè, quæ satis velocis curationis indigeat. Et sicut sapiens medicus non modo imminentes morbos præuenientibus remedijs excludit, verum etiam iam tenentes alio medendi genere iam repellit: ita etiam Christus facit. Nam fatuum quidem vocare prohibendo,

Matt. 24. b
Gen. 4. a. b.
Cenc. 27. f.
g. & seq.
Cenc. 37. a.
& sequen.

Psal. 49. d.
Ibidem.
Psal. 146. a.

Matt. 6. b.
& Luc. 6. f.

scipsum
fratri tuo

prohibendo, aduersus inimicitias auditorũ corda præmunit. Reconciliationem verò post inimicitias impetrando, vim morbi iam obtinentis è medio tollit. Et cõsidera quàm vehementer, vereq; ponatur. Ibi enim gehennam est comminatus, hinc verò munus nisi præcedente reconciliatione nõ suscipit. Maximam sanè per hæc omnia indicans iracundiæ pertinaciam, atque idcirco & radicem eius interimit, & fructum. Et primò quidem: Nolite, inquit, irasci: postea verò ait, nolite maledicere. Siquidem vtrũque istud ex alterutro augeri solet, ex inimicitias scilicet maledictio, & ex maledictione rursus inimicitia. Et ideo nunc quidem radicem, nunc verò fructum curat, dum malum hoc primo quidem nasci vetat, deinde si importunissimè pullularit, & noxium germen attulerit, vndiq; illud exurit. Ideoq; cum & iudicium & concilium antè memorasset, cumq; etiam de gehenna, subque sacrificio disputasset, etiam alia subiunxit dicens: Esto cõsentiens aduersario tuo citò, dum es cum illo in via. Ne enim diceret, quid si iniuriam patiar, ac fraudem? Quid si mea mihi aliquis eripiat, perq; hoc me ad iudicium ire compellat: hanc quoque occasionem vel excusationem remouit. Iubet enim ne sic quidem te inimicitias aliquando suscipere. Deinde videns magnum hoc præceptum, de præsentiu illud vtilitate commendat, quæ certè crassiores quasque mentes magis permouent quàm futura. Quid ais, inquit, si potentior sit ille qui nocet? Amplius igitur nocebit, si te non liberaueris, sed ad iudicium venire coactus fueris. tum etenim pecuniis si cesseris, corpus saltem liberum possidebis: cum verò sub iudicis cæperis stare sententia, etiam vincula sustinebis, & supplicia extrema perfolues. Si verò illud iurgium fugeris, duo bona pariter acquires: dum & nihil triste ipse perpeteris, & absolutio negocij non de illius potentia, sed de tua virtute præstatur. Si autem huic nolueris cõsentire præcepto: non tantum certè illi, quantum tibi metipsi profectò nociturus es. Cerne igitur hinc quoque quemadmodũ illum ad pacem studeat adducere. Cum enim dixisset, esto cõsentiens aduersario tuo, intulit, citò, nec tamen hoc addidisse contentus, aliud quasiuit augmentum dicens, dum es cum illo in via. Per hæc illum prorsus vrgens, ac satis vehementer impellens. Nihil quippe est quod ita vitam nostram valeat euertere, vt operum actionè bonorum dissimulare, semperq; differre. Sæpe enim istud omnibus nos bonis fecit excidere. Sicut ergo præcepit & Paulus, priusquam sol occidat inimiciarum vincula dissoluere: & vt superius ipse dominus imperauit, antequam sacrificium celebretur, reconciliari fratri: ita hinc quoq; citò, inquit dominus, dum es cum illo in via: antè scilicet quàm ad iudicis accedas fores, priusquam ante illius sistaris tribunal, iamq; in iudicantis transeas potestatem. Prius enim quàm illuc introeas, tu es totius negocij dominus: cum verò vestibulum illud ingressus fueris, ea quæ ad te attinent, prout volueris ordinare, sub ditione iam constitutus alterius, non poteris, quantum percipias. Quid est igitur consentire? aut hoc est quod dicit, elige rerum magis subire dispendium: aut certè sic negociũ quod agitur, apud te ipse diiudica, vt personã diuersæ partis assumas: ne ex amore tui ipsum ius peruertas & corrumpas. Imò rem alienam non minus quàm propriam studeas promouere: tunc enim demum iustam poteris ferre sententiam. Si verò grande quidem istud videtur, nihil omnino mireris. Idcirco enim omnes illas beatitudines posuit, vt præparans atq; præmolliens auditoris animum, opportuniorem illum

ad susceptionem totius huius legis efficeret. Et nõnulli quidem aduersarij nomine diabolus ipsum significari putant, ac iuberi ne quid illius prorsus habeatur: idq; esse ei consentire, vt à quo nõ liceat post huius vitæ emigrationem nos expedire ac liberare, quum videlicet inuitabile nos exceperit tormentum. Mihi autem de his qui in præsentia sunt videtur dixisse iudicibus, ac de illa via quæ ad iudicium ducit, superq; isto vñtato carcere disputasse. Postquam enim à sublimioribus adhortatus est & futuris, etiam ab his quæ in præsentia accidunt, terret: quod certè facit frequenter & Paulus, nunc de futuris, nunc etiam de præsentibus animum auditoris instituens: vt quum à vicis abducens, male operanti iudicem ostendit armatum, dicens: Quòd si malefeceris, time: non enim sine causa gladium portat, dei enim minister est. Et rursus potestatis subditos esse præcipies, non solum timorem ponit dei, sed humanã quoque potestatis minas, atque etiã illius curam & sollicitudinem. Neesse est enim esse subiectos, nõ solum propter iram, sed & propter conscientiam. Siquidem insipientiores quosque, vt antè paulò præmissi, magis solent ista corrigere quæ videntur, quæq; præsto sunt. Propter quod etiam Christus non solum gehennam, sed iudicium, & traditionem, & carcerem, & omnem quæ ibi est cõmemorauit ærumnam, per cuncta hæc radicem homicidij penitus excidens. Qui enim nec maledicit, neq; litigat, neque dilatione pacis inimicitias extendit, quonam est modo futurus homicida? Ex hoc quoque liquidò apparet, quia in proximi commodo, nostrum quoque cõmodum collocetur. Qui enim aduersario consentit ac fauet, multo magis semetipsum iuuabit, à iudicijs se videlicet ac vinculis omnibusq; quæ ibi sunt miseris, abstrahendo. Consentiamus ergo his quæ dicta sunt, nec vltra inobedientiam contentione foueamus, maximè cum ante præmia, & voluptatem in se, & vtilitatem habeant ipsa præcepta. Quæ si molesta plerisq; & ingentis cuiusdam videntur laboris, intellige propter Christum te illa suscepisse faciendã: & quod videtur esse triste, iucundissimum iudicabis. Quòd si sermonè hunc absque intermissione teneamus, nihil experiemur onerosum, sed è diuerso plurimam capiemus vndiq; voluptatem. Siquidem labor ipse nõ iam apparebit labor, sed quanto magis fuerit extensus, tãto pleniori suauitate, ac delectatione mutabitur. Quando igitur quasi quodam te infundens veneno cupiditas pecuniarum, aliorumque obfedit consuetudo viciorum, illa ex aduerso te cogitatione armato, quæ dicit, Nequaquã nos vmbra hæc fugitiua seducat, largissimam profectò mercedem pro contempta tẽporali voluptate capiemus: atque ipse ad tuam animam loquere, Tristarit, quia te corporis voluptate defraudo, sed lætare potius, quia cælorum tibi regna prouideo. Non enim propter hominẽ, sed propter deum certè istud operaris: paululum igitur expecta, & videbis quàm sit commodum grande patientia. Disce præsentis vitæ incommoda magnanimiter sustinere, & ineffabili apud deum fiducia, ac libertate gaudebis. Si enim ista semper nostræ inculcemus animã, nec ad sola respiciamus onera virtutum, sed eas quoque quæ ex illis proueniant cõsideremus coronas, celeriter ab omnibus illam vicis subtrahemus. Nam si diabolus ostendens iucunditatẽ equidem temporalem, dolorem verò perpetuum, tamen inualefcit & superat, nobis scilicet in contrarium ista vertentibus, qui & dolorem illum quasi breuem negligimus, & voluptatem hanc quasi sit æterna complectimur: quanam poterimus ratione defendi,

Rom. 13. a.

Ibidem.

folia fendi, qui virtute nec post tanta [promissa] perficimus? A cum certe causa laboris ipsa pro omni nobis retributione sufficiat, qui certissime credimus, propter deum nos hac omnia iustinare. Si enim mortalem huc certe regem habens quispiam debitorem, grande se omni sua vita tempore credit inuenisse praesidium: quatus sit futurus ille perepere, qui misericordem deum, semperque uiuentem, honoru operum, paruorum simul atque magnoru sibi fecerit debitor? Noli ergo mihi labores obicere, atque sudores. Neque enim spe solum ac fiducia futurorum, sed alio etiam modo facile deus fecit esse virtutem, videlicet cooperando nobis, nosque semper in bonis actibus adiuvando: & si volueris vel tantilla animi propertudinem afferre, reliqua omnia celeriter subsequenter. Propterea enim vult & te aliquid laborare, ut tua quoque possit esse victoria. Et quemadmodum rex aliquis vult quide filium suum in acie versari, in hostem iacula

vt illi im-
pneur: ro-
phau] torqueret, exercitui esse conspicuum, ut illu profecto habeat cōsortem triumphu totum vero ipse bellu gubernat ac peragit: ita etiam deus in hoc praelio facit, quod aduersus diabolū geritur. Vnum enim illud a te solum requirit, ut aduersus hostem veras inimicitias pro honore regis, & tua salute suscipias. Itaque si ei istud obtuleris, omne iam bellum ipse conficiet. Et si vel iracundiae passione, vel pecuniae cupiditate flammari, vel ab aliis quibuspiam viciis, quasi immanissimis hostibus obsideris: aderit profecto velociter, si modo te expeditum, sibi que viderit preparatum, & facilia tibi esse cuncta praestabit, teque totius flammae faciet esse victorem. Sicut etiam pueros illos in Babylonia fornace tutatus est, qui certe nihil ei aliud profusus obtulerant praeter voluntate. Ut ergo nos quoque superantes hic omnem fornacem illicitae voluntatis, ibi gehennae effugiamus incendia: hac quotidie & cogitemus, & curemus, agamus voluntate semel bonis operibus destinata, & orationu frequentia benevolentiam nobis reconcilians dei. Ita enim etiam illa quae importabilia nunc putamus, facilia prorsus, ac leuia, amabiliaque ducemus. Quadiu enim in viciis permanemus, asperam atque difficilem, & omnino ardua opinamur esse virtutem, ipsa vero vicia desiderabilia prorsus, ac dulcia: sin autem vicia vel breui tempore deseramus, tunc ea horribilia & turpia esse conspiciuntur, & virtus delectabilis apparebit & facilis. Hac autem ex illis abunde valemus addiscere, qui vitam suam facta in melius conversione mutarunt. Audi igitur quemadmodu Paulus eos asserat de viciis erubescere, qui iam ab eis fuerat liberati. Quem, inquit, fructum habebatis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Quemadmodum vero virtutem leuem esse dicat, etiam post laborem momentanea

Roma. 6. d. ac leuem tribulationem appellans, atque in passionibus suis gaudens, & in afflictionibus exultans, plurimumque gloriae sibi vendicans de stigmatibus pro Christi nomine susceptis. Ut igitur nos quoque in tam sancta, tamque utili permanentes consuetudine robaremur, quotidie nos his quae dicta sunt accommodantes: & praeteritorum quidem obliti, ad ea vero quae priora sunt semper extenti, supernae brabium vocationis sequamur: ad quod omnes peruenire contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia decimasptima ex cap. v.

Vd. istis quia dictum est antiquu, Non moechaberis: ego autem dico vobis, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. Postquam plenissime quid primum manda-

tum contineret edocuit, quod certe usque ad supremum philosophiae cacumen extendit: certa iam via, institutioque pergens ordine prouehitur ad secundu, hic quoque legi profecto consentiens. Atqui, inquires, non secundu hoc est praecipuum, sed tertium. Neque enim totius decalogi primum mandatu est, Non occides: sed, Dominus deus tuus, & deus vnus est: propter quod inquisitione dignum videtur, cuius rei gratia non inde fuerit exorsus. Quam igitur ob causam? Quia inde scilicet inchoantem, & mandatu illud oportebat augere, & semetipsum noticiae hominum pariter inferre: nondum vero erat tempus tale de se aliquid praedicandi. Aliter vero moralem interim exercebat sermonem, ut tum ex doctrina, tum etiam ex mirabilibus, dei se filium audientibus esse suaderet. Si igitur priusquam & faceret aliquid & doceret, dixisset: Audistis quia dictum est antiquis, Ego dominus deus tuus, & praeter me non est alius: ego autem dico vobis, ut me quoque adoretis sicut & patrem: fecisset profecto vt omnes illum furere iudicarent. Si enim post doctrinam quoque tantaque miracula, nondum istud manifeste loquentem, ipsum demonium habere clamabant: si ante hac omnia tale quid dicere voluisset, quid iam illi vel cogitare aduersus eu, vel pronunciare dubitassent? At vero super hac re doctrinam opportuno tempore reseruasse, hoc fuit facilitatem suscipiendi huius dogmatis praestitisse. Propter quod nunc quidem consulto illud commemorare praeteriit, ignis vero id ubique postquam astruxisset, atque doctrina optima, postea demum etiam verbis idipsum deiecit. Nam modo claritate signorum, adeoque ipso modo doctrinae sentim atque paulatim id demonstrat. Si quidem cum potestate talia fanciendo, legemque suppledo ac perficiendo, eum qui attenderet, altius euexit: & ex dogmatis ratione ac modo se conspicu fecit. obstupabant enim, ait. Nam non vt scriba eorum docebat. A communibus quippe viciis exorsus, ab iracundia scilicet, & concupiscentia: hac enim sunt quae tyrannidem quandam in hominu pectoribus exercent, ita vt ea ex omnibus magis naturalia esse videantur: cum ingenti illa, & quae prorsus latorem legis decebat, autoritate correxit, omnesque hos affectus doctrinae perfectione coposuit. Neque enim illum hic dixit adulterum puniendum, qui opere adulterium perpetrasset: sed quod fecit in homicida, hoc etiam in isto facit: & non actum solummodo, sed impudicu quoque coerces aspectum: vt discas vbi consistat illud quod supra scribaru & pharisaeorum nostra praecipitur abundare iusticia: propter quod ait. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo.* hoc est dicere, Qui dat operam in venusta corpora curiosius intueri, & decoras aucupari facies, tali que animam spectaculo pascere, & obsceno pulchris etiam vultibus oculis aspicere. Non enim idcirco dominus aduenisse contentus est, vt solummodo corpus a malis actibus, sed vt prius animam quoque ab huiusmodi cogitationibus auerteret. Quia enim sancti spiritus gratiam mente suscipimus, merito ipsam purificat primam. Et quemadmodu, inquis, possumus a concupiscentia liberari? Maxime quidem, si velimus, etiam ipsam mortificare possibile est, atque ne in opus erumpat continere. Tum vero hic non generaliter concupiscentiam interimit, sed illam quae ex forma decore concipitur. Qui enim studet elegantes facies inspicere, ipse praecipue fornacem sibi istius passionis accendit, & captiuam faciens animam, ad opus quoque celeriter abducit. Propterea non dixit, qui concupiuit ad adulterandum: sed,

Deut. 6. d.
dominu]
usq; os ha-
bet vtrique
codex gra-
eus, atque
ita legem-
dum vide-
tur, vt ha-
betur Deu-
teron. 6. se-
culu Sept.

10. m. 7. c.
8. f. 1. c. d.

Mat. 7. d.
Mar. 1. c.

Mat. 5. d.

145 sed, qui viderit ad concupiscendum. Et cum quidem de ira loqueretur, certe quadam peccatu ipsum definitione signauit: dicendo, sine causa. Hic vero non ita, sed ex integro eiusmodi concupiscentiam penitus amputauit: Et certe vtraque haec ingenita, vtraque vtiliter instituta sunt, & ira videlicet, & concupiscentia: illa quidem, vt coerceamus malos, atque incopositos ordinemus: hac vero, vt propagetur soboles, & genus successionem seruetur. Quam ergo ratione non etiam hic rem ipsam proprie definiuit: Maximam quidem, si volueris intendere, hic quoque positam definitionem videbis. Non enim simpliciter dixit, qui concupiuit. Potest nanque etiam aliquis inter secreta montium residens concupiscere: sed qui, inquit, viderit mulierem ad concupiscendum: id est, qui concupiscentiam videndi curiositate sibi ipsi collegerit, qui nullo omnino cogente, quiescenti animae feram subito immiserit. Hoc enim non iam natura est, sed propriae omnino desidia: quod certe olim etiam veteri lege prohibetur. Noli, inquit, addiscere pulchritudine aliena. Deinde ne quis diceret: Quid autem, & si inspiciam, nec tamen capiat? Cohibuit aspectum, ne huiusmodi licentia fidens, etiam in peccatum quoadque corrueres. Quid autem, inquis, si video & concupisco quidem, sed tamen turpe nil ago: Et sic quidem iam in adulteroru parte numeraris. Pronunciauit enim lator legis, nec amplius aliquid oportet scrupulosius inquirere. Nam semel quidem & secundo, & tertio sic videns, possis fortasse animum continere. Si vero frequenter id feceris, fornacemque istam sponte succendens, profecto capieris. Neque enim extra naturam aleamque humanam consistis. Sicut enim nos cum gladiu teneri videamus a puero, etiam si nondum eum vulneratum inde esse cernamus, verberamus tamen, ac saepe minantes denunciamus ne quando illum rursus attingat: ita etiam deus inuerecundum coerces aspectum, eumque ante opus tollit, ne quandoque in ipsam quoque incidat actione. Qui enim in se flamma cupiditatis accenderit, etiam absente muliere qua vidit, iugiter apud semetipsum turpium rerum simulacra depingit. Et necesse est huiusmodi nonnunquam ad flagitium ipsum etiam opere peruenire. Propterea illos quoque qui in solo fiunt corde complexus, Christus interimit. Quid ergo hic iam respondebunt, qui ausi sunt temere cohabitare virginibus? Huius enim sanctione legis mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Propterea etiam beatus Iob hanc tibi ab initio legem ipse decreuerat, periculosum hoc spectaculum vndique a suis oculis repellendo. Siquidem post huiusmodi aspectu multo iam difficilius certamen efficitur, cum & viderit aliquis, & tamen ea quam viderit, non fruatur: nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento istius cupiditatis dolorem, fortiolem contra nos facientes hostem, & ampliolem locu diaboli dantes: vt nequaquam illum ulterius propulsare valeamus, posteaquam semel in intima cordis admiserimus, ei que temere metis nostrae claustra referauerimus. Idcirco praecipit, ne forniceris oculis, ne per hoc scilicet animo forniceris. Est enim possibile & aliter aspicere, vt certe aspiciunt & pudici: & ideo non simpliciter aspectum, sed concupiscentiae iunctum interimit aspectum. Nisi enim id voluisset efficere, vti que dixisset: *Qui viderit mulierem, profecto moechatus est eam in corde suo.* Nunc vero id omnino non dixit: sed, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam: qui scilicet ad hoc aspicit, vt oblectet aspectu. Neque propterea

Prou. 6. c.

Iob 31. d.

A tibi deus oculos effinxit, vt per illos ad animum adulteria transmittas, sed vt creaturas eius aspiciens, mireris authorem. Sicut ergo est temere irasci, ita etiam temere videre, si id ad libidinem facias. Si enim vis videre, atque ex visu capere voluptatem, aspice propria coniugem, & illius usque amore perfrue. Hoc enim nulla lex prohibet omnino. Si vero erga alienum curiosus sis decorem, tuam despicias: & ipsam profecto laedis, a qua in aliam oculos auertis, & istam etiam quam illicite contingis. et si enim nequaquam illam attrectasti manu, sed oculis tamen, ac voluntate palpasti: propterea etiam hoc proculdubio adulterium esse reputatur, & ante futura illa tormenta non leue iam in presenti inuenitur afferre supplicium. Nam perturbationibus, ac tumultu intrinsecus cuncta complentur: & multus quidem aestus, plurimus etiam sentitur dolor. Nec omnino huiusmodi homo melius affectus est, quam qui affliguntur vel captiuitate, vel vinculis. Et illa quidem quae letale hanc eiecit sagittam, ea emissa saepe auolat, at ictus remanet: imo vero non illa spiculum torset, sed tu tibi ipsi plagam illam mortiferam intemperanter spectans infixisti. Et hoc dicens, pudicas quidem ab omni accusatione submoueo. Si qua vero ideo ornatur & comitur vt in se oculos omnium iritet, etiam si nullum pulchritudine sua potuerit vulnerare, dabit tamen extrema supplicia. Parauit quippe virus, temperauit venenum, porrexit poculum, etiam si nullus qui biberet inuentus est. Quid igitur? Num etiam ad ipsas, inquis, loquitur dominus? Quoniam communes ponit vbi que leges, etiam si ad solos interdum viros videatur dirigere, absque villo ambiguo, cum capiti loquitur, toti profecto corpori admonitio ipsa comunis est. Mulierem naque & virum, vnu esse nouit animal: & idcirco nusquam lege diuidit, quod genere coniunxit. Si vero etiam specialiter prolatam in foeminas increpatione audire mauis, audi Esaiam plurima in illas inuectione clamantem, earumque habitum, & aspectum, & incessum notantem, & vestes in humum desuvas, lasciuientes pedes, & luxuriosis motibus colla fracta sublimiaque. Audi cum eo etiam beatu Paulum, multa illis praecpta ponente, tum de auri ac vestis ornatu, tum de intortis arte crinibus, tum de ipsis quoque deliciis, aliisque huiusmodi eas vehementius increpantem. Ipse etiam Christus in consequentibus tectum quidem, id ipsum tamen proprie signauit, cum ea quae etiam nos scandalizant erui, abscondit: praecipit: per quod certe ira, qua in eiusmodi foeminas vt debemus, ostenditur. Et idcirco subiunxit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te.* Ne enim diceres, quid igitur si propinqua sit, si aliqua mihi necessitudine copulata: propterea ista mandauit, cum vti que non de membrorum disturbanda compage differat: absit. Nusquam enim carnis crimen id esse enunciat, sed vbi que malum arguit voluntatis. Non enim oculi, sed per oculos animus intuetur. Denique nobis interdum ad alia mente conuersis, oculi ante se posita non cernunt: non igitur totum ad illorum spectat effectum. Quod si de membris ista loqueretur, nequaquam vel de vno, vel de dextro id oculo, sed indifferenter de vtroque. Qui enim dextro scandalizatur oculo, haud dubium quin ipsum patietur etiam de sinistro. Quam igitur ob causam dextrum posuit, & manum adiecit: vt scilicet disceres, non de membris esse sermonem, sed de his potius qui nobis familiaritate iunguntur. Et si igitur tantum aliquem diligas, vt oculus dextri oculi vtaris vice: aut ita tibi quempiam esse vtilem putes, vt eum dextrae manus ducas loco, & hi tamen animae

testi pacu-]
no admo-
ni]

genus di-
uidit]
Esa. 3. c.

1. Tim. 2. c.

animæ tuæ fortassis incommodent: etiam istos à te, inquit, abscinde. Et diligentius vim ipsam sermonis examina. Non enim dixit, à talium societate discede: sed maximam separationem indicans, erue inquit, ac proice abs te. Deinde quia fati seuerè præceperat, lucrum ex vitroque ostendit, eandem similitudinem, tam in bonorum, quam etiam in malorum parte seruando. *Expedit enim tibi, inquit, ut pereat vnum membrorum tuorum, ac non totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Cum enim nec seipsum certè saluet qui tibi fuerit adiunctus, & te perditionis suæ socium faciat: quæ tandem illa humanitas sit, vtrūque demergi, cum liceat vel vnum separatione seruare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique vt nihil inde lucri caperet, sed vt alios acquireret in salutem. Hic verò vterq; damno afficitur: & idcirco non ait tantūmodo, erue: sed, proice, inquit, abs te: vt eum nunquā recipias vltius, si qualis fuerat perfererat. Hoc enim modo & illum maiori crimine liberabis, & te à perditione saluabis. Vt autem manifestius commodū istius legis aspicias, si placet etiam in corpore exempli gratia id quod dictum est, requiramus. Si enim daretur electio, vnumq; esset necessarium de duobus, videlicet aut cum ambobus oculis in foueam rueret, atque ibidē deperire, aut etiam absq; vno oculo reliquum saluare corpus: putasne de duobus suscipere non malles secundum? At istud omnibus absque ambiguitate perspicuum est: non enim hoc esset odientis oculum, sed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris consideretur & scemini. Si qua enim tibi noceat amando, incurabilisq; permaneat: & te omni peste, dum sic abscinditur, liberabit, & ipsa à maioribus est erepta peccatis, non iam vltra cum suis malis etiam crimen tuæ perditionis admiscens. Vidisti quanta lenitate Christi lex plena sit & sollicitudine, & quæ à pluribus nimia seueritatis putatur, quantum erga homines pietatis ostendat? Audiant ista qui sapius ad theatrum festinant, seq; ibi penè quotidie adulterij obscenitate commaculant. Si enim etiam familiaritate deuinctum, sed scandalizantem tamen abscindi atque abiici lex iubet: qua tandem poterunt satisfactione defendi, qui nondū sibi cognitos, per conuersationē & moram quā ibi trahunt, quotidie cōparant, ac mille sibi occasiones perditionis ministrant? Neq; enim iam solum impudicè nō concedit aspiciere: sed postea quā noxam de societate patefecit, progrediens etiam præceptum ipsum legis extendit, iubens scilicet vel eruere nos eiusmodi, vel abscindere, longeq; proicere. Et hoc qui innumera de seruāda charitate mādauerat, sancit, vt & ex vtroq; illius curam ac prouidentiam disceres, & quemadmodū vbique tuam vtilitatem requirat. *Dictum est autem, Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudij: ego autem dico vobis, Quicumque dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, facit eam mœcham: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Nequaquam ad ea quæ sunt vltiora progreditur, nisi bene priora mundauerit. Ecce enim nobis etiā aliam speciem adulterij demonstrat. Quæ verò ista est? Erat hoc veteri in lege mandatum, vt qui propriam, quacunque de causa, odisset uxorem, non eam prohiberetur eiicere, inq; illius locum alteram ducere: quod certè non simpliciter fieri lex iusserat: sed vt quicumque dimitteret, librum repudij coniugi daret, ne ius haberet ad illam iterum reuertendi: sed nihilominus hæc nuptiarum saltem figura remaneret. Nisi enim præcepisset istud, & sine repudij libro hanc quidē expellere, aliam verò ei liceret accipere, deinde reducere priorem, plurima fuisset secu-

tura confusio: omnibus videlicet maritis alternis vicibus eiectas saepe, receptasque ducentibus, essetq; adulterium omnino manifestum: propter quod non paruam consolationem, repudij librum reperit. Quod quidem factum est propter aliam quoq; maliciam, multoq; maiorem. Si enim retineri etiam exosam præcepisset uxorem, facile profectò illam qui oderat, occidisset: talis quippe erat natio Iudæorū. Qui enim ne filiis quidem propriis parcere, & prophetas solebant frequenter occidere: vt aquam, ita humanum effunderent cruorem: multo illi minus odiosis cōiugibus pepercissent. Propterea igitur concessit minus, vt quod longè erat maius, incideret: quod enim hæc lex nō principalis fuerit, audi quid dicat: Moses, inquit, ad duriciam cordis vestri hæc scripsit: ne clam mactaretis, sed eiiceretis. Quia verò ipse omnē sustulit iram, nō solum certè homicidiū, sed etiam irrationabilem indignationem vetādo, istius quoque præcepti cōmodè intulit mentionem. Idcirco etiam priorum semper verborum memoriam reficit, vt ostendat nō se dicere illis aduersa, sed consona. Cumulat nāque illa, non destruit: & extollit præcepta aliqua, non soluit: considera verò illum semper viro loquentem. *Qui enim dimiserit, inquit, uxorem suam, facit eam mœcham: & qui dimissam duxerit, adulterat.* Ille enim etsi alteram nō duxerit, hoc ipso se constituit criminis reum, quod adulteram fecit ex coniuge: hic verò accipiendo alienam adulter effectus est. Nequaquam enim mihi referas, quia illam alter eiicit. Nam expulsa quoque vxor, esse eius qui eam expulit perseuerat. Deinde ne totum in eiicientem referens, magis superbā faceret vxorem, ipsi, ne alius postea eam suscipiat, ianuam claudat dicens: qui autē dimissam duxerit, adulterat. Per quod certè mulierem facit nolentē pudicam, ad omnes illi aditum claudens, neque permittens vt aliqua viro impatientiā occasio ministraret. Cum enim didicerit mulier, quod omnimodo necesse sit aut eum habere quem ab initio sortita sit, aut illius semel eiectam domo nullum se iam aliud inuenturam esse suffugium, etiam nolens coniugem suum tamare iocogetur. Si verò nihil ipsi de hoc propriè loquitur, minime mireris: est enim muliebris sexus infirmior, propterea illam relinquit, dum deterret virum, vicium quoque vxoris emendat: vt si aliquis lasciuum habens filium, illum quidē relinquat: eos verò corripiat per quos ille talis efficitur, eosq; ab illius comitatu discedere, nec ei prorsus appropriare præcipiat. Quod si hoc videtur onerosus, priorum recordare dictorum, quibus beatificat audientes, & valde istud possibile esse videbis ac facile. Mansuetus quippe, atque etiā pacificus, & humilis ac misericors, quemadmodū eiiciet uxorem? Qui alios quoq; in pacem reducit, quo pacto ipse discordabit à sua coniuge? Neque verò hoc solum, sed alio etiā modo leuem hanc legem fecit, ac facilem. Siquidem reliquit viro vnum expulsionis modum dicendo, excepta causa fornicationis: alioquin in eandē rursus turpitudinem cuncta remearent. Si enim iuberet etiam pluribus mixtam, retineri tamen à viro coniugem, rursus in adulterij licentiam negocium omne cōuerteret: cernis nempe quemadmodum præcedentibus ista cōueniant. Qui enim non videt alienam coniugem oculis impudicis, nequaquam utique fornicabitur: qui autē non fornicatur, nec præbebit occasionem viro quò propriam eiiciat uxorem. Propterea igitur deinceps libere constringit, ac timore veluti muro cingit, magnū viro periculū, si eiiciat, intentans: ipsum quippe de vxoris adulterio facit reum.

Ne enim

Ne enim cum audisset, eiice oculum, putaret istud de vxore mandari: opportunissimè correctionē huius ambiguitatis induxit, dum vno tantum, nec villo præterea modo cōiugem permisit expelli. *Iterum audistis, quia dictum est antiquis, non periurabis: red des autem domino iuramenta tua, Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* Quanam quæso ratione non continuo venit ad furtum, sed ad iuramentum, illudq; mandatum omnino præterit: Quia videlicet, qui non furatur, interdum tamen iurat: qui verò neque iurare, neque mentiri solet, multo magis furtum facere vitabit. Itaque per istud etiam illud destruxit profectò peccatum: nam præcipuè mendacij causa de furto est. Quid verò est, reddes autem domino iuramenta tua? hoc est, iurans verum loqueris. *Ego autem dico vobis, non iurare omnino.* Deinde auditores procul amouens ne per deum iurent, ait: *neque per cælum, quia thronus dei est: neque per terram, quia scabellum est pedum illius: neque per Hierosolymam, quia ciuitas dei est magni regis.* vtens scilicet sermonibus prophetarum, & ostendēs nequaquam se veteribus esse contrarium: etenim consuetudinē habebant per ista iurandi. Nam & erga Euangelij finem morem istum fuisse declarat. Tu verò considera vnde dominus extollat elementa: non utiq; ob naturam illis datam, sed ob ipsius dei ad elementa rationem, ex ordine & subiectione dictam: quia enim magna idololatricæ tyrannis erant, ne ex sese honoranda elementa viderentur, hanc subiunxit causam quam diximus, ad maiestatem dei statim reuersus. Non enim dixit, quia pulchrum est magnumq; cælum, nec quia utilis terra: sed quia illud quidem thronus dei est, hæc autem scabellum, per quæ omnia ad dei illos cōpellit timorem. *Neque per caput tuum, inquit, iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum.* rursus non hominem, velut rem magnam admirans, per caput iurare vetauit. Nam & ipse adoratus est, sed gloriam ad deum referens, & ostendens quia nec tui profectò sis dominus: ergo nec vllius prorsus quod per caput exigitur iuramenti. Si enim filium alteri nemo dat propriū, multo magis deus opus suum ipse non permittit tibi. Nam etsi tuum caput est, sed alterius profectò creatura: tamque longè abest, vt capitis tui ipse sis dominus, vt ne minimū quidem quod in eo est, possis conficere. Neque enim dixit, non potes producere capillum, sed nec ipsam coloris eius cōuertere qualitate. Quid igitur, si aliquis exigit iuramentum, & necessitatem iurationis imponat? Sit tibi timor dei omni necessitate violentior. Si enim velis huiusmodi occasiones semper obicere, nihil de his quæ sunt imperata custodies. Nam & de vxore dicturus es: Quid si litigiosa? quid si fuerit sumptuosa? Et de oculo dextro: Quid si eum diligo, & amore eius inflamo? Et de impudico aspectu: quid si non aspiciere non possum? Et de conuicio in fratrem prohibito, quid si præceps fuero, linguamque frangere non potero? Et ita prorsus omnia quæ sunt præcepta calcabis. Atqui in legibus, quas homines condidierunt, nihil ausus es tale proferre, ac dicere: Quid si illud vel istud? sed volens prorsus ac nolens suscipis cūcta quæ scripta sunt. Quod si legem volueris custodire Christi, necessitatē quidem nullam, quæ te ab obseruatione eius impediatur, aliquando patieris. Qui enim superius dictas beatitudines audiuit, & talem se præbuit, qualem præcipit Christus, nullam prorsus necessitatē per aliquem sustinebit, cum certè sit apud omnes venerandus & admirabilis, atque reuerendus. *Sit autem sermo vester, est est, non non: porro quod vltra hæc adiungitur, ex malo proficiscitur.* Quid igitur vltra

est, & non esse dicemus? haud dubiè iuramentum, non periurium: hoc siquidē omnino manifestū est, & quod à malo est, doceri nullus indigeat, & non tam superfluum, quā omnino cōtrarium. Superfluum verò est, quod superuacue atque abundāter adiectum est: quod certè iuramentum est. Quid igitur à malo hoc esse dicitur? & si ex malo erat, quo modo iubeatur in lege? Id igitur etiam ipsum de vxore dicitur es. Quemadmodum nunc esse adulterium iudicatur, quod fuerat aliquando concessum? quid igitur ad ista dicemus? Nisi quia pleraq; quæ tunc dicta sunt, accipientiū legem infirmitas exigebat. Nam & nidore victimarū coli, valde indignum deo est, sicut etiam philosopho balbutire & blaterare non congruit. Adulterium ergo nunc dicitur tale repudium, & ex malo profectum iuramentū, quando ad perfectum sui venerunt incrementa virtutum. Si verò hæc ab initio diaboli leges fuissent, nunquā in tantum utiq; profecissent. Nisi enim illa præissent, nō tam facile ista fuissent recepta. Noli igitur eorum desiderare virtutem, quorum vsus iam præterit: tunc enim profectò valuerunt, cum tempus petebat, imò si vis etiam nunc. Nam modo quoq; eorum virtus ostenditur hoc ipso quoq; quo maximè accusatur à nobis. Talia quippe nunc apparere illa, ipsorum est grande præconium. Nisi enim nos bene atque vtiliter enutrisset, & ad susceptionem profectò maiorū opportunos esse fecissent, nequaquam modo esse nobis viderentur talia. Sicut enim mammilla nutricis, cum omne suum impleuerit officium, & puerum ad mensuram firmioris ætatis adduxerit, inutilis iam videtur: & parentes qui prius necessariam esse filio suo iudicabant māmillam, mille illam postea irrisionibus prosequuntur. Pleriq; autem eam nō solum verbis horribilem faciunt, sed etiam amaris quibusdam herbarū succis obliniunt, vt cum sermone nequiuissent importunum iam circa illam desiderij pueri cōpescere, ipsis saltem illud rebus extinguant. Sic etiam Christus à malo illam esse dixit: non vt ostenderet à diabolo veterem esse legem, sed vt etiam vehementius ab antiqua eos vilitate reuocaret: & ad discipulos quidem hæc dicit: ceterū ad stupidos Iudæos, & in eadem impietate perstantes, velut quadam amaritudine, ita captiuitatis timore eorum circumliniens ciuitatem, inaccessiblem fecit. Quia verò ne hoc quidem illos ab ea poterat arcerè, sed rursus illam videre cupiebant, sicut ad mammillam pueri recurrentes, perfectè illam occultit ipsam destruendo, & plurimos eorum in longinqua dispergendo: sicut pleriq; abductos à matribus vitulos includunt, vt eis tempore ipso persuadeant à solito nutrimento lactis arceri. Si verò diaboli esset testamentū vetus, nequaquam coli simulacra vetuisset, ex aduerso autem eiusmodi cultum etiam præcepisset, & introduxisset: hoc enim diabolus fieri volebat. Nunc verò è contrario legem ipsam videmus egisse, ob idq; ipsum iurandi ratio quondam est lege permissa, ne homines aut simulacra colerent, aut per simulacra iurarent. Iurate, inquit, per deum verum. Non igitur paruam aliquid hominibus bonum, sed omnino magnum lex ipsa contulit, si ad solidū eos cibum studuit adducere. Quid igitur mali, inquit, habet iurare? & plurimū sine dubio mali: sed nūc tamen post tanta scilicet augmenta virtutis, tunc verò nequaquam. Et quonam modo, inquis, fieri potest vt idem nunc quidem bonum sit, nunc verò non bonum? Ego verò econtrariò assero. Quonam enim modo non est & bonum aliquid, idemq; non bonum: cum id esse clamet quicquid in rebus est, & educationes videlicet,

Rema. 9. 4.

Exod. 20. b. Deut. 5. b. [falsum testimonium]

Infrat. Marc.

Mat. 23. b. c.

poss. [sio]

adimam & comb. nam]

Sit aut. vo. lis]

hoc ipso quoque quo maxime accusatur a nobis. Talia quippe nunc apparere illa, ipsorum est grande preconium. Nisi enim nos bene atque vtiliter enutrisset, & ad susceptionem profectum maiorum opportunos esse fecissent, nequaquam modo esse nobis viderentur talia. Sicut enim mammilla nutricis, cum omne suum impleuerit officium, & puerum ad mensuram firmioris ætatis adduxerit, inutilis iam videtur: & parentes qui prius necessariam esse filio suo iudicabant mamillam, mille illam postea irrisionibus prosequuntur. Plerique autem eam non solum verbis horribilem faciunt, sed etiam amaris quibusdam herbarum succis obliniunt, ut cum sermone nequiuissent importunum iam circa illam desiderij pueri cōpescere, ipsis saltem illud rebus extinguant. Sic etiam Christus à malo illam esse dixit: non ut ostenderet à diabolo veterem esse legem, sed ut etiam vehementius ab antiqua eos vilitate reuocaret: & ad discipulos quidem hæc dicit: ceterum ad stupidos Iudæos, & in eadem impietate perstantes, velut quadam amaritudine, ita captiuitatis timore eorum circumliniens ciuitatem, inaccessiblem fecit. Quia verò ne hoc quidem illos ab ea poterat arcerè, sed rursus illam videre cupiebant, sicut ad mammillam pueri recurrentes, perfectè illam occultit ipsam destruendo, & plurimos eorum in longinqua dispergendo: sicut plerique abductos à matribus vitulos includunt, ut eis tempore ipso persuadeant à solito nutrimento lactis arceri. Si verò diaboli esset testamentum vetus, nequaquam coli simulacra vetuisset, ex aduerso autem eiusmodi cultum etiam præcepisset, & introduxisset: hoc enim diabolus fieri volebat. Nunc verò è contrario legem ipsam videmus egisse, ob idque ipsum iurandi ratio quondam est lege permissa, ne homines aut simulacra colerent, aut per simulacra iurarent. Iurate, inquit, per deum verum. Non igitur paruam aliquid hominibus bonum, sed omnino magnum lex ipsa contulit, si ad solidum eos cibum studuit adducere. Quid igitur mali, inquit, habet iurare? & plurimum sine dubio mali: sed nunc tamen post tanta scilicet augmenta virtutis, tunc verò nequaquam. Et quonam modo, inquis, fieri potest ut idem nunc quidem bonum sit, nunc verò non bonum? Ego verò econtrario assero. Quonam enim modo non est & bonum aliquid, idemque non bonum: cum id esse clamet quicquid in rebus est, & educationes videlicet,

Hiere. 4. 4.

videlicet, & artes, & fructus, & cetera omnia: Primum itaque in nostra istud perpende natura. Portari enim in humeris hominum, in prima aetate bonum est, postea miserimum: praemansis uti cibis, inter principia vitae bonum est, postea vero abominabilis horrorisq; plenissimum. Lacte nutriris, atq; ad mammillarum alimentum confugere, in initio quidem utile ac salutare est: postea vero perniciosum prorsus, ac noxium. Vides quemadmodum eadem ipsa res secundum tempora nunc bona, nunc vero contrarij esse generis appareant. Nam & vestem puerilem gestare paruulo quidem honestum est, viro autem pudendum. Visne etiam e diuerso discere, quemadmodum puero apta non sint ea quae viro sunt? Da puero vestem virilem, & plurimus omnino risus sequitur, maiusq; erit incedentis periculum, saepe huc illicq; nutantis. Da illi negocia curare ciuilia, & vel mercari, vel serere, ac metere, & erit rursus grande ridiculum. Et quid ego ista commemoro, quando homicidium quoque ipsum, quod a diabolo inuentum esse manifestum est, opportunum aliquando factum, eum qui id operatus est; Phinees scilicet maxime fecit sacerdotij honore decorari? Quod autem homicidium diaboli opus sit, audi in euangelio docentem Christum: Vos opus patris vestri vultis facere: ille homicida erat a principio. Sed tamen occidit Phinees hominem, & reputatum est ei ad iusticiam. Abraham vero non homicida solum, verum etiam parricida, quod certe est grauius effectus, magis deo, magisq; complacuit. Sed & Petrus geminum fecit homicidium, fuit tamen opus spiritale quod factum est. Non sola igitur respiciamus opera, sed tempus & causam, & voluntatem, & personarum differentiam: & quantacumq; alia ipsis operibus acciderint, diligentissimum requiramus: non enim possumus ad veritatem aliter peruenire. Studemus igitur si caelorum regnum consequi volumus, supra vetera facere praecipua, quasi utique aliter illud nequeamus accipere. Nam si ad mensuram tantummodo veterum peruenimus, inueniemur extra illius domicilij stare vestibulum. Nisi enim abudauerit, inquit, iusticia vestra plusquam scribarum & Pharisaeorum, non intrabitis in regnum caelorum. Cumq; nobis comminatio sit tanta proposita: sunt tamen aliqui, qui non modo non supergrediantur illam iusticiam, sed longe post illam relinquuntur etiam. Non solum enim iurare non fugiunt, verum etiam peierare non metuant: Non modo impudicum aspectum minime deuitant, verum etiam in turpissimam illam incidunt actionem: omniaq; alia quae vetantur, audent absque cunctatione committere, vnum hoc expectantes, illum diem profecto poenarum, & quando pro delictis suis supplicia extrema persoluantur: quod est eorum certe proprium, qui vitam istam in viciis terminarunt: illos enim prorsus desperare iam conuenit, nihilq; in reliquo expectare nisi poenam. Qui vero in ista adhuc luce versantur: & pugnare possunt & vincere, atq; ad coronam facile peruenire. Noli ergo o homo in otium reclinari, nec dissoluas bonam animi voluntatem: neq; enim quae imperantur onerosa sunt. Qui tandem (quasi te) labor est, fugere iuramentum? Nunquid pecuniarum opus est impensa? Nunquid arumnis ac sudore perficitur: tantummodo velle sufficit, & totum quod iubetur impletum est. Quod si mihi consuetudinem tuam opponis ut legem, per hanc ipsam te admoneo, quam sit facilis ista correctio. Si enim in aliam consuetudinem ex alia te conuerteris, hoc quod tibi difficile videtur effeceris. Considera igitur quemadmodum gentiliu blasphemiam aliqui quarundam syllabarum non bene exprimentes sonum, offendentem

A saepe linguam longa meditatione limauerint: alij vero qui humerum indecenter mouentes, gladio continue opposito consuetudinem timore vicerunt. Qui enim scripturis sacris non acquiescitis, secularium vos admonere cogor exemplis: quod etiam deus Iudaeis fecit. Abite, inquit, in insulas Cethim, & in Cedar mitte, & considerate si mutauit gens deos suos: & certe ipsi non sunt dii. Ad irrationalia quoque animalia homines saepe transmittit, ac dicit: Vade ad formicam o piger, & amulare vias eius: & vade ad apem, & dilce quam operatrix sit. Tale igitur aliquid & ego nunc vobis loquor: saltem philosophos considerate gentiliu, & tunc profecto discetis quanto simus digni supplicio, qui diuinam legis praecipua contemnimus: quando quidem inueniuntur illi propter humanam hanc honestatem innumera fecisse: vos vero nec propter caelorum quidem regnum tale studium adhibetis. Quod si etiam post ista dixeris magnam vim esse consuetudinis, & quae nos possit multum etiam attentos fallere: & ipse consentio. Sed cum hoc nihilominus etiam illud adiungo: quod sicut ad fallendum plurimum valet, ita fit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi praeficere custodes, ut seruos & uxorem, & amicos, compulsus atque vexatus a cunctis, a viciosa illa consuetudine facile discedes. Et si decem saltem diebus hac te meditatione firmaueris, nequaquam ad similem laborem alterius ultra temporis indigebis: sed tutissimam repositum in te manebit quod studendo quaesueris: & quidem multa optima istius consuetudinis firmitate fundatum. Cum igitur istud corrigere tentaaueris, & si semel, & si iterum legem consuetudine fueris fallente transgressus: sed & si tertio, & si vicies, ne tunc quidem omnino desperes, sed rursus resurge, atq; id ipsum studium sollicitus apprehende, & absq; vlla prorsus ambiguitate superabis. Non enim leue quippiam malum putes esse periurium. Nam si iurare a malo est, iam peierare ipsum quantum feret supplicium? Nempe omnia dicta laudastis: sed nequaquam ego plausum requiro, nec fauentium sonos, & vocum tumultus. Vnum est omnino quod cupio, ut omni cum disciplina scilicet & quiete audiatis quae dicimus, eademque faciatis: hic est mihi maximus plausus, ista pergrata praecordia: sin vero dicta laudes, nec studeas facere quae laudas, & tibi maius acquiritur sine ambiguitate supplicium, maior accusatio, & mihi confusio, ac manifesta prorsus irrisio. Neque enim theatrum est iste conuentus, nec ad spectandum hic tragaedum sedetis, ut tantummodo verba laudetis. Magisterium hic est absque dubio spiritale, propter quod illud vnum studendum est, ut quae dicuntur opere compleatis, & obedientia teste monstratis: tunc enim accepisse me omnia confitebor, quae nunc etiam desperare compellor. Nam cum & priuatim plurimos veltrum admonere non cessem, & rursus vobis in commune disserere, nihil tamen cerno plus fieri, sed prima vos adhuc elementa meditari: quod certe maximam potest docenti inferre desidia. Vide igitur & Paulum propterea succensentem, quia auditores eius plurimum immorabantur prioribus disciplinis. Nam Helios

de homi-

de homicidijs arguuntur. Melius nanque est cum duobus ac tribus, diuinam legis praecipua seruantibus orationes deo offerre solitas: quam inique agentium, ceterosq; perdentium multitudinem congregare. Nullus aduersum me hoc loco potens, nullus diues infletur, nec superbum attrahat supercilium: cuncta enim apud me ista vel fabula videntur, vel umbra, vel somnium. Nemo quippe mihi ex his qui locupletes habentur, ibi cum acculatus fuero, patrocinabitur: cum mihi pro crimine fuerit, dei a me lex non cum omni vehementia, constantiaq; defensa. Hoc enim, hoc inquam, etiam illum quondam admirabilem perdidit sacerdotem, Heli dico: cuius cum vita esset irreprehensibilis, tamen quia filios calcantes dei legem non cum seueritate corripuit, cum illis etiam iure punitus est, & graue subiuit supplicium. Si vero cui certe necessitudinis vinculum, tyrannusq; repugnabat tanta naturae, cum non esset seueritate debita in liberos usus, seuerissimam exactus est ultionem: quam nos veniam habere poterimus, qui cum simus tyrannide illa liberi, omnia tamen adulatione corrumpimus: Ne igitur vosq; ac nos vna perire faciatis, obedite (obsecro) commonenti: & mille vobis constituentes redargutores & iudices, consuetudinem fugite iurandi: ut cepto itinere pergentes, post hanc aliam quoque perficiatis omni cum facilitate virtutem, & ita bonis potiamini futuris: quae omnes nos contingat adipisci, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia decima octaua, ex cap. v.

A discis quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non resistere malo: sed si quis te percussit in dextram maxillam tuam, praebere ei & alteram. Et volenti tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium. Vides nempe non eum de oculo priora dixisse, cum nos scadaliantem oculum iubet eicere, sed eum proculdubio qui nobis per familiaritatem noceret, nosq; in barathrum perditionis impelleret. Qui enim ad tantum hunc cacumen benevolentiae prouocauerat, ut nec eius quidem oculum eiici sineret, qui effodisset alterius: quo nam pacto aliquem proprium sibi oculum iuberet erueri? Si vero veterem legem aliquis accusat, quod talem videlicet exigi praecipit ultionem: valde mihi videtur huiusmodi ab illius consideratione sapientiae, quae latorem legis decet, defecere: & vim temporum, & utilitatem ignoscendi ignorare. Si enim satis diligenter inspexerit, qui nam illi legis fuerint auditores, & quo modo affecti, & quando haec praecipua susceperint: facile intelliget, maximamque approbat legistorum sapientiam: certissimamque perspicit quod vnus atq; idem sit, qui & illa tunc, & postea ista praeeperit, & vtraque utilissimam scripserit, atque ad diuersum tempus aptissimam. Etenim si inter ipsa principia doctrinae, sublimia haec atq; eminentia praecipua posuisset, neque ista, neque illa etiam forsitan recepissent: nunc vero opportuno in tempore duo haec diuersa disponens, totum prorsus orbem ex vtroque correxit. Aliter vero praecipit istud, non ut mutuo nobis oculos eruanus, sed ut potius nostras manus contineamus. Si quidem comminatione tali impetum si anauit iniuria, sicq; paulatim maximam philosophiam seminauit, dum interim iubet laesum aequali supplicio vindicari: cum certe maiori poena ille dignus sit, a quo haec iniquitas cepit exordium. Hoc enim ratio aequalitatis efflagitat. Sed quia miserationem quoque voluit admiscere iusticiae, eum qui magis profecto deliquit, minori punit supplicio.

Tomus secundus.

A cio quam meretur: docens videlicet, ut patientiam virtutem etiam per membrorum damna seruemus. Cum igitur de priore iam lege dixisset, tonniacque ferere eius praecipua numerasset, I rursus ostendit nequaquam illum esse fratrem, qui ea operatus est, sed malignum: & idcirco intulit, Ego autem dico vobis, non resistere malo. Non dixit, non resistere fratri: sed ait, malo: ostendens quod illo utique instigante talia perpetrentur. Per quod certe plurimum de ira laesi erga eum qui laesit relaxat, & imminuit indignationem dolentis, dum quasi in alium transfert causam doloris. Quid igitur, non oportet nos resistere malo? oportet quidem: sed non hoc tamen modo, verum eo quo ipse praecipit: ut scilicet ad patiendas nos iniurias praebamus: sic enim illum profecto superabimus. Nec enim aliquando ignis igne, sed aqua utique ignis extinguitur: Ut autem discas quod etiam in veteri lege patiendo quisque superaret, & ipse dignus esset corona: id ipsum diligenter expende, & videbis multo istum virtutis honore conspicuum. Nam ille qui prior noxias manus intulit, ipse vtrunque, & fratris videlicet, & suum effodit oculum: propter quod iure omnibus odiosus est, & mille impetitur accusationibus. At vero laesus etiam cum se talione vltus est, nihil tamen fecit immaniter: & idcirco iste plurimos inuenit condolentes, utpote mundus ab hoc delicto, etiam cum exegerit ultionem. Nam calamitas quidem in vtroque existit aequalis, sed dispar est gloria, & apud deum profecto, & apud homines: & ideo iam nec ipsa calamitas aequalis est. In praecedentibus quidem dixerat, qui irascitur fratri suo sine causa: & qui fatuum vocat, reus erit gehennae ignis. Hic vero etiam maiorem exigit philosophiam, non modo quiescere percussum iubens, sed & contrario etiam honorare cadentem, aliamq; illi maxillam praebere. Hoc autem dicit non ad hanc vnam tantummodo iniuriam imperans patientiam, sed in omnibus quoque aliis ad malorum tolerantiam nos erudiens. Sicut enim cum dicit, qui fratrem suum fatuum vocat, reus erit gehennae: non de sola istud pronunciat illius sermonis iniuria, sed de omni profecto maledicto: ita hic quoque non ut tantummodo palmis caesi fortiter feramus iubet, sed ut quicquid nobis fuerit illatum, absque vlla conturbatione patiamur. Propterea ibi extremam elegit iniuriam, & hic faciei verberationem locauit: quod certe maximam exprobrabile, & praecipue esse iniuriosum solet. Cum autem de illo qui percutitur, disserat, ponit etiam pro percussente praecipuum. Nam & ille qui patitur iniuriam, nihil se graue existimabit sustinere, sic ad philosophandum paratus. Nam ne sensum quidem ipsum experietur iniuria: ut qui se certare potius quam vapulare arbitretur: tum etiam percussor pudore suffundetur: nec iam ictum inferret secundum, etiam si omni prorsus fera existat immanior, immo plurimum se etiam de priore culpabit. Nihil enim ita laedentes coarctet, ut patientia, modestiaq; laetorum: nec secuturum modo coarctet impetum, sed de praecedente exigit poenitentiam, cogitque cadentes ut a percusso cum modestia illius admiratione discedant. Quinimmo & familiares facit, nec solum amicos de inimicis, sed saepe etiam famulos. Sicut e contrario ultionis exactio vtriusque confundit, ac deterior e facit, & iram ad maius inflammat incendium: ad mortem quoque ipsam peruenit malum, in vltiora progrediens. Propterea eum qui palmis caditur, non modo prohibuit irasci, sed etiam percussentis cupiditatem exartare praecipit, ut ne primam quidem iniuriam sustinuisse videretur

conscię sint, non (vt opinantur quidam) ab iniustis tantum hominibus misericordię opus voluit abscondi: cunctos enim iussit omnino celari. Deinde animaduerte merces ipsa quanta sit. Quia enim dixerat inde proueniens suppliciu, hinc iam ostendit & præmiu, vt eos ad viam rectam ex utroq; cõpellat, atque ad doctrinã excelsa perducat. Docet quippe vt sciant deum vtique esse præsentem: & q̄ non vsq; ad hanc tantu modo vitam vel bona vel mala nostra perueniant: sed q̄ terribile nos excipiet post ista iudiciu, & sua vniciuq; actu retributio reseruetur, ac pro diuersitate operum vel pœna, vel gloria: & q̄ nec magnum, nec exiguum alicuius opus latebit, etiam si ad præsens omnes prorsus homines celare videatur. Hęc nãque cuncta innuit dicẽdo, *Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto.* Ingens ac augustu ei theatrum collocando, & quod cupiebat potissimu, hoc cum magna illi copia largiendo. **B** Quid desideras, inquit: nõne esse aliquos operum spectatores tuorum? Ecce igitur habes non angelos atque archangelos tantum, sed etiam omnium deum: quod si habere etiã homines spectatores cõcupiscis, ne hac quidem quam præcipuẽ cupis, mercede priuaberis: sed cum opportunum tamen tempus aduenerit: quando certẽ cum maximo tibi hoc cumulo præstabitur quod requiris. Nam modò quidẽ si te ostentaueris, decem vel viginti, aut centum tantu modo hominibus ostentare te poteris: si vero nunc latere curaueris, tunc ipse te prædicabit deus toto prorsus orbe præsentẽ. Itaq; si opera tua maximẽ ab hominib; videri cupis, nũc illa occulta diligenter, vt eadem tunc omnes ad maiorẽ tuum spectent honorem, deo scilicet ea faciente manifesta, & ea referente prorsus, coramq; omnibus prædicante. Nunc enim cuncti te culpabunt videntes, quasi gloriã inanis audium: si vero te viderint a deo coronatu, non modò non culpabunt, veru etiam admirabuntur omnes atque laudabunt. Cum igitur maximã queas accipere mercedem, magisq; admirationi esse cunctis, si modò exiguũ tempus expectes: perpende quantã sit omnino demerita, vtrũque id pariter amitte, & eum qui a deo mercedem operis efflagitet, deo etiã vidente ad spectandũ ipsum opus homines aduocare. Si enim ostentare nos volumus, patri ante omnia nos studeamus ostendere, qui & coronãdi nos tenet potestatem, & multãdi. Et certẽ etiam si futuri præmij dãna non essent, tamen gloriã cupidos non decebat diuinũ spectaculũ relinquentes, malle oculis placere mortalium. Cuius enim stoliditatis est, vt ad spectãdas virtutes eius rege properante, illum quidem relinquat, ac negligat: ab egenis vero atq; mendicis spectari velit, ab eisq; potius laudem requirat? Idcirco igitur non solum nos ab ostentatione nostri etiam vetat, verum etiam nobis studiũ indicit latendi. Non enim est hoc prorsus æquale, siquidẽ minus agit qui apparere non studet, quã qui studuit & latere. *Et cum oratis, inquit, nolite fieri sicut hypocritæ, qui iamant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, vt videãtur ab hominibus. Amen dico vobis, receperũt mercedem suam. Tu autem cum oras, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio, ora patrem tuum in abscondito.* Rursus etiam istos hypocritas vocat, & omnino conuenienter ac propriẽ, qui deum scilicet se orare simulantes, mortaliũ oculis ingeruntur: non iam orantum, sed ridiculorum prorsus hominum gerendo personam. Qui enim ad supplicandum paratur: omnibus relictis, illum intuetur vnum qui habet donandi, quod petitur, potestatem. Si vero istum relinquens, per diuersa errabundus vageris, & vbiq; oculos, mentemq;

circuferas, post longissimas preces vacuis profectò manibus abscedes, hoc quippe ipse voluisti: propterea non dixit, tales non recipient mercedem suam: sed, receperunt, inquit, ab his tamẽ duntaxat, a quibus etiã concupiscunt. Neq; enim hoc voluit deus, qui certẽ eam quã ab ipso est, vult tribuere mercedem: illi vero eam quã est ab hominibus requiretes, nequaquã iam ab illo merentur accipere, propter quẽ nihil omnino fecerũt. Tu vero misericordiã dei cum admiratione considera, qui pro his quoq; quã a nobis rogatur, bonis mercedem se pollicetur daturum. Vituperans igitur illos, qui nõ ita, vt oportet, officio orationis vtuntur: & vituperans tum a loco, tum ab affectu: quumq; ostendisset nimis eos esse ridiculos, optimũ illum modũ orationis inducit, iuxta quem certẽ mercedem tribuit orãtibus, dicens: Intra in cubiculũ tuum. quid ergo? In ecclesia inquis, non oportet orare? Et valde quidem, sed cum hac vtique, qua diximus, voluntate. Vbiq; enim deus quo aliquid facias spectat intuitu: alioquin etiam si cubiculum ipsum fueris ingressus, idq; cum ostentatione tui, vt scilicet intelligaris secrete oraturus, occluseris: nihil tibi clausa ostia proderunt. Vide igitur hęc quoq; quã diligenti rem distinctione signauerit, dicendo, vt videãtur ab hominibus: etiam si ostia cubiculi tui obseres, hoc vult ante occlusionẽ ianuã rectẽ cauere, vt etiam mentis tuã ianuas claudas. Nam cum vbiq; opportunum sit ab inani gloria liberum habere pectus, ac vacuum: tamẽ in oratione præcipuẽ. Qui enim absq; hoc etiã vicio frequenter erramus, & auocati per diuersa distrahimur: si cum hac quoq; ægritudine ingrediamur ad orandũ, ne ipsi quidem preces nostras audire poterimus: si vero eas nõ audimus ipsi qui petimus, quemadmodum vt a deo audiantur, rogamus? Et tamen sunt quidam qui post tot tantasq; denunciationes dei, tam sint in orationib; impudentes, vt etiam latentes corpore, omnibus se faciant voce manifestos, tumultuose omnino clamantes, seseq; ridiculos habitu ac voce facientes. Nõne cernis q̄ in foro quoq; si quis ita agens accederet, magna voce supplicans, eum cui supplicaret, a se summoueret: quod si idem iste quietẽ id ipsum etiam faciat, ac modestẽ: tũc potius inflectet eum qui potest tribuere quod rogatur. Non igitur gestibus corporis, neque clamoribus vocis, sed intentione optimã voluntatis orationũ vota reddamus: non cũ sonitu oris, ac strepitu: non ad tam importunam ostentationẽ nostri, atq; iactantiam proximis nobis clamore expellamus: sed cum omni modestia, & cõtritione mentis, lachrymisq; secretis. Sed dolens animo, & omnino nõ potes a clamoribus tẽperare. **D** Immo vero maximẽ dolentiũ est, illo vtique modo orare & obsecrare quo dixi. Nam & Moses dolebat, cumq; tacens oraret, audiebatur, & propterea ad illum dixit deus: Quid clamas ad me? Anna quoq; cum vocẽ nullam prorsus emitteret, omnia tamen quã voluit, impetravit: quia scilicet sola, & tota mente clamabat. Abel vero non modò tacens, sed etiam defunctus orabat: & tamen sanguis eius emittebat vocẽ omni prorsus bucina clariorem. Clama igitur & tu sicut ille sanctus, nequaquã omnino prohibeo. Dirumpe, vt propheta præcipit, cor tuum, & nõ vestimenta tua: de profundis clama ad dominũ. Nam de profundis, inquit, clamaui ad te domine. De imo prorsus corde vocem deprome, & proprij pectoris cõtentus arcano, orationem tuam fac esse mysterium. Non cõsideras, vt corã regibus quoque omnis coërceatur tumultus, & maximũ vndiq; silentiũ cõmendetur? Et tu igitur tanquã regalem ingressus au-

† ac. [supra] a. [supra] b. [supra] c. [supra] d. [supra] e. [supra] f. [supra] g. [supra] h. [supra] i. [supra] k. [supra] l. [supra] m. [supra] n. [supra] o. [supra] p. [supra] q. [supra] r. [supra] s. [supra] t. [supra] u. [supra] v. [supra] w. [supra] x. [supra] y. [supra] z. [supra] aa. [supra] bb. [supra] cc. [supra] dd. [supra] ee. [supra] ff. [supra] gg. [supra] hh. [supra] ii. [supra] jj. [supra] kk. [supra] ll. [supra] mm. [supra] nn. [supra] oo. [supra] pp. [supra] qq. [supra] rr. [supra] ss. [supra] tt. [supra] uu. [supra] vv. [supra] ww. [supra] xx. [supra] yy. [supra] zz. [supra] aaa. [supra] bbb. [supra] ccc. [supra] ddd. [supra] eee. [supra] fff. [supra] ggg. [supra] hhh. [supra] iii. [supra] jjj. [supra] kkk. [supra] lll. [supra] mmm. [supra] nnn. [supra] ooo. [supra] ppp. [supra] qqq. [supra] rrr. [supra] sss. [supra] ttt. [supra] uuu. [supra] vvv. [supra] www. [supra] xxx. [supra] yyy. [supra] zzz. [supra] aaaa. [supra] bbbb. [supra] cccc. [supra] dddd. [supra] eeee. [supra] ffff. [supra] gggg. [supra] hhhh. [supra] iiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg. [supra] hhhhh. [supra] iiiiii. [supra] jjjjj. [supra] kkkkk. [supra] lllll. [supra] mmmmm. [supra] nnnnn. [supra] ooooo. [supra] ppppp. [supra] qqqqq. [supra] rrrrr. [supra] sssss. [supra] ttttt. [supra] uuuuu. [supra] vvvvv. [supra] wwww. [supra] xxxxx. [supra] yyyyy. [supra] zzzzz. [supra] aaaaa. [supra] bbbbb. [supra] ccccc. [supra] ddddd. [supra] eeeee. [supra] fffff. [supra] ggggg

tionem filiorum expectantes, redemptionem corporis nostri. Qui enim isto amore succenditur, neque vitæ huius comodis inflatur, neque humiliatur aduersis: sed tanquam in ipso iam cælo habitans, vtriusque huius inæqualitatis immunis est. *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.* Vidēsne optimam consequentiam? Nam cum desiderium imperauerit futurorum, atque ad perfectionem illam nos iusserit semper contendere: quādiu tamen illuc non pergimus, etiam hinc degentes iubet conuersationem cum cæli habitatoribus habere communem. Nam desiderare quidem conuenit cælos, & ea quæ habentur in cælis: tamen & antequam superna illa præstetur habitatio, cælum quodam modo fieri iussit & terra, vt scilicet tales sint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant & loquantur, quasi qui prorsus conuersentur in cælo. Denique pro hoc etiam esse dominum deprecandum. Nihil est enim quod propter terrenarum rerum habitaculum ad supernarum virtutū perfectiones homines prohibeat peruenire: est quippe possibile, vt in terrarū adhuc regione degentes, quasi iam in cælis habitent, ita cuncta perficiant. Quod igitur dicit, omnino etiam tale est: Sicut ibi fiunt omnia liberè, & non alia quidē audiunt angeli: alia vero etiam cōtemnunt, sed voluntati cedunt diuinæ, & in omnibus obsequuntur: potentes, inquit, virtute, facientes verbum eius. Sic etiam nos homines effice dignos, qui non ex dimidio, sed prorsus ex integro ea quæ in tua sunt voluntate, faciamus. Vidisti nempe quemadmodum & humilitatem docuerit, ostendens quod perficere virtutem nō nostri sit studij tantummodo, verumetiam gratiæ dei. Et rursus communem omnium curam vnumquēque orantium suscipere præcepit. Non enim dixit, fiat in me, vel in nobis voluntas tua, sed prorsus vbique terrarum: vt scilicet eradicetur error, & veritas inseratur, atque vndique vicis explosis, virtus reuertatur, inque illius cultu nihil prorsus terra distet à cælo. Si enim hoc, inquit, fuerit: nihil superna ab inferioribus discrepabunt, & si sit habitantiū natura dissimilis, cum scilicet alios nobis angelos terra demonstrat. *Panem nostrum quotidianū da nobis hodie.* Quid est, Panem nostrum *ἄριστον*. i. cotidianum. Quoniam enim dixerat, fiat voluntas tua sicut in cælo & in terra: id autem loquebatur hominibus carnis fragilitate circumdatis, ac necessitati naturæ interim subiectis, nec eandem habentibus impassibilitatem qua angeli perfruuntur: præcepta quidē sic dei à nobis fieri iubet, vt etiam ab illis dicit impleri: condescendit vero etiam naturæ fragilitati. ac si diceret: Conuersationis quidem diligentiam eandem à vobis efflagito, non tamen impassibilitatē requiro. Neque enim cōcedit istud fragilitas ipsa naturæ, quæ necessario certè cibo indiget sustentari. Tu vero considera quemadmodum etiam carnalibus rebus plurimum spiritale societur. Nō enim propter diuitias atque delicias, non ob preciosæ vestis ornatum, neque pro alio quopiam huiusmodi, sed pro pane duntaxat iussit orationem fundere: & pro pane quidem quotidiano, vt ne pro craftina die simus solliciti: & idcirco subiunxit, Panem nostrū quotidianum. Neque hoc tamen fuit verbo cōtentus, sed adhuc aliud addidit dicens: *Da nobis hodie.* vt nequaquam illos vltioris diei cura contereret. Cuius enim diei spacium visurum esse te nescis, quam ob causam illius sollicitudinē torquearis? Hoc etiam in consequentibus pollixius imperauit, dicens: Nolite solliciti esse, in craftinum: volens etiam nos vndique accinctos esse, & quibusdam velut pennis fidei instructos, semper ad cæle-

Psal. 102. d

Infr. d. c.

stia subuolare, nec amplius indulgere naturæ, quàm à nobis ipse necessitatis vsus exposcit. Deinde quia contingit, vt etiam post regenerationis lauacrū delinquatur, plurimum hinc quoque miserationis ostendens, etiam pro peccatis, misericordem deum interpellare nos præcipit, ac sic dicere: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Vidisti certè cumulum misericordiæ, post tantorum quippe abolitionē malorum, & ineffabilem gratiæ largitatem, iterum peccatibus dignatur ignoscere. Quod enim fidelibus oratio ista conueniat, & ecclesiæ regula ipsa testatur, & ipsius orationis exordium. Nondū quippe initiatus baptismatis sacramento, non potest deum patrem vocare. Si igitur fidelibus hæc aptatur oratio: orant autem ministerio consecrati, vt eis peccata donentur: manifestū est, quia neque post baptismā remediū pœnitentiæ denegetur: nisi enim hoc docere voluisset, nunquā sic præcepisset orare. Qui vero cōmonefacit peccatorū, ac iubet postulare veniam, docetque quo modo veniam cōsequamur, pronamque hanc viam nobis præstat ac facilē, & nosse profectō se, & docere declarat, posse etiam post baptismū commissa peccata deleri: idcirco enim hunc modū supplicationis induxit: de peccatis vero nos propriis admonendo, bonum humilitatis insinuat. Vt vero remittamus aliis imperando, ab omni nos liberat recordatione nequitiæ: dum vero nobis indulgentiam pollicetur, bonis nos prorsus spebus attollit, & exemplo ineffabilis misericordiæ dei, nos etiam ad dandam peccantibus in nos veniam cohortatur. Quod enim maximè animaduerti conuenit, istud profectō est: quoniam singulis quibusque sententiis perfectionem virtutis includens, etiam in præcedentibus iniuriæ nos prohibuerit recordari. Nam & sanctificari per nos nomen dei, perfecta est conuersationis integritas. Et voluntatem eius fieri, id ipsum rursus amplectitur: & posse deum patrem vocare, immaculatæ cōuersationis indicium est. In quibus prorsus omnibus cōprehensum est, vt his qui in nos peccauerint, desinamus irasci. Nec tamē hæc dixisse cōtentus est, sed abundantius ostendere volens, quātam huius rei curam gerat, id ipsum etiā specialiter inculcauit: postque impletam orationis formulā, nullius prorsus mandati meminit, nisi istius certè, quod ad dādam nos veniā concitauit: ait quippe, *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorū, dimittet & vobis pater vester cælestis peccata vestra.* Itaque à nobis tota hæc res sumit exordiū, futurumque de nobis, in nostra est potestate iudicium. Ne enim vel irrationabilis quispiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto de iudicio dei conqueri posset, ipsum te reum, dominū illius fecit esse sententiæ. Quemadmodum, inquit, tu tibi ipse iudicaueris, ita etiam tibi iudicabo. Si enim dimiseris conseruo tuo, à me quoque eandem gratiam cōsequeris: & certè nequaquam istud æquale est. Tu enim remittis, cum certè quoque ipse remissione indigeas: deus vero cum nullius vnquam indigeat, ignoscit: tu conseruo remittis, deus seruo. Et tu quidem mille peccatorum reus, deus vero ab omni peccato prorsus extraneus: & tamē sic quoque abundantiam propriæ miserationis ostendit. Nam cum certè possit absque hoc quoque tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per ista conferre, mille tibi occasiones mansuetudinis ac pietatis ministrans, & hoc quod in te est belluinum, depellens, & iram qua flagras extingvens, teque vndique tuis membris cōpingens & cōglutinās. Quid enim queso, dicturus es, an quod à proximo aliquid passus fueris iniuste: tunc quippe peccatum est: si vero

Nota cō
Non mi
nos.Tnos depre
cari certa
mina, non
autem. JMat. 3. d
& Luc. 8. c
Iob. 1. a

si verò iussit, ne peccatum quidem est. Fac ergo te iniuste aliqua perpeffum: talia proculdubio sunt quæ etiam tibi à deo poscis remitti, multoque maiora. Sed ante ipsam quoque veniam non exigua donatus est gratia, edoctus scilicet humanam habere mentem, & omnem mansuetudinem eruditus. Suprà hæc verò etiam merces tibi in futuro ampla tribuetur: dum nullius à te exigetur ratio peccati. Quo non igitur digni supplicio sumus, cum tali nobis à deo potestate donata, ipsi salutis nostræ effimur proditores? Quemadmodum verò in aliis causis, vt audiamur, rogamus, qui nobis ea ipsa quorum domini sumus non impendimus? *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Quoniam tuum est regnū, & potentia, & gloria in secula, Amen.* Hic iā nostræ nos profectō humilitatis admonuit, vt scilicet reprimeret indomitę mentis tumorē. Docet enim non quidē nos recusare certamina, nec tamē in ea audacius insilire: hoc enim modo & nostra incipiet clarior esse victoria, & diaboli infelicior pugna ridebitur. Nam protractos siquidem, in medium viriliter stare oportet ac fortiter: non prouocatos verò quiescere, & tempus expectare certaminis, vt nos & vacuos ostendamus amore glorię, & plenos virtute constantię. Malum vero hic diabolus vocat: docens nos cum eo habere prælium, nullo vnquam fœdere dirimendum, & ostendens quod non sit talis ille natura. Cum enim omnis malicia de motu voluntatis oriatur, ostendit bonæ absque dubio esse naturę, etiam qui malus vocatur: per excellentiam autem ille sic vocatur, propter excessum maliciæ. Et quia cum nihil sit læsus à nobis, inconciliabili aduersum nos certamine præliatur: & idcirco non dixit, libera nos à malis, sed à malo: nos videlicet erudiens, nusquam aduersus proximos amarius commoueri propter ea quæ ab illis patimur mala: sed ab istis in illum transferre inimicicias, quasi in cunctorum scilicet caput, & causam malorum. Postquam igitur inimici nos commemoratione ad certamen permouit, desidiāque à nobis omnem prorsus exclusit: rursus metem nostram confirmat, ac suscitatur, illius nos regis cui fideliter subdimur, commonendo, eumque omnibus potentiorē esse monstrando. *Tuum enim est, inquit, regnū, & potentia, & gloria.* Si igitur ipsius est regnū, nihil oportet timere, vt pote existente nullo qui ei repugnare possit, sibi que imperium vindicare. Quando enim dixit, tuū est regnū: ostendit illum quoque impugnatorē nostrum, ipsi tamen esse subiectum, etiam si repugnare videatur, si mente interim hoc deo. Nam & ille vnus de numero seruorum est, licet reorum iam, atque reproborum. Nec audebit aliquando super vllum irruere cōseruum, nisi prius ab omnium domino acceperit potestatem. Et quid ego de conseruis loquor? ne aduersus porcos ille quidem sumpsit audaciam, priusquam permitteretur à domino. Neque in bouem, neque in ouium greges, nisi potestatem super ea re accepisset. Si igitur mille adhuc esses gradibus inferior, deberes tamen iure cōfidere talem habens regem, qui facile omnia etiam per te possit efficere. Et gloria in secula, Amen. Non enim tantummodo de instantibus te malis seruat, verum etiā te clarum potest facere, & in omnibus gloriosum. Sicut enim potētia eius est maxima, ita etiam ineffabilis gloria, & hæc cuncta perpetua, nec vllō vnquam sine soluenda. Vides quemadmodum vndique spiritalem athletam perunxerit, atque ad cōfidentiam præpararit: Deinde quod pauloante memorauit, volens dominus ostendere, quod super omnia memoriam maliciæ dete-

A statur, eaque apud illum prorsus exosa sit: & è regione cunctarum omnino præcipuam aduersantem huic virtutem diligat: post orationem ipsius nos rursus virtutis admonuit, & de constituta nimirum pœna, & de propōita gloria auditorem ad obedientiam mandati huius inducens. Si, inquit, dimiseritis hominibus, & pater vester cælestis dimittet vobis: si vero non dimiseritis, neque ipse dimittet vobis peccata vestra. Idcirco & cælos rursus commemorauit, & patrē: vt hinc quoque auditorem pudore suffunderet, si cum tæto sit patre generosus, ad maliciā feritate rapiatur: atque ad cælum vocatus, terrena & carnali prorsus mēte vilescat. Nō solum quippe gratia dei esse filios, verumetiam oportet operibus. Nihil autem est quod sic dei similes faciat, vt malignis atque ledentibus esse placabilem, sicut etiam pauloante præmonuit cum diceret: Deus solem suum oriri facit super bonos & malos. Propterea & per singula quoque verba nos communes facere preces iubet dicendo, Pater noster: & fiat voluntas tua sicut in cælo in terra: & panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra: & ne nos inducas in tentationem: & libera nos à malo. Plurali vbique numero nos vt docens, vt proximis per cuncta placati, ne vestigium quidem in nobis iracundiæ relinquamus. Quanto iam ergo inuenimur digni esse supplicio, post hæc omnia nō modò non remittentes, verumetiam de inimicis à deo vindictam rogantes, & velut ex diametro hanc legem transgredientes: Et hoc cum ille cuncta & faciat, ne ipsi mutuis aduersum nos seditionibus infremamus. Quia enim charitas omnium mater bonorum, ea quæ illi incommodant tollens, vndique nos in vnum congregat copulando. Non est enim aliquis, omnino non est, non pater aliquis, non mater, non amicus, non alius quispiam, qui ita nos aliquando dilexerit, quemadmodum ipse qui fecit nos deus. Et hoc de ipsis quæ præcipit & beneficiis quæ cotidie confert, potest maximè relucere. Si vero meriores mihi obieceris ac dolores, cæteraque vitæ præsentis incommoda: considera in quantis illū quotidie offendas, & vltius mirari defines, etiam si plura his mala videris irrogari: sed cū bono aliquo perfrueris, tunc potius stupebis, atque miraberis. Nunc verò ad incumbentes quidem clades, & commota sæpius bella respicimus: peccata verò quibus deum quotidie offendimus, non perpendimus, ideoque mœremus & angimur. Quod si vnus saltem diei nostra vellemus accuratè peccata numerare, tūc optime disceremus quantum rei essemus malorum. Itaque etiam si alia vnusquisque vestrum peccata præteriens, ea quæ hodie fecistis ostēdero, & certè ignoro quid vestrum vnusquisque commiserit: sed tamen tāta est copia delictorum, vt ille quoque qui non diligenter cuncta etiam cognoscit, multa tamen ex eis possit intelligere. Quis igitur nostrum non habuit in oratione desidiā? Quis non superbix est inflatus tumor? Quis non inanis gloriæ aurula ventilatus est? Quis non de fratre detraxit? Quis non concupiscentiam admisit malignam, vel impudicis oculis aspexit? Quis nō inimici cum passione animi recordatus est, & cor suum intumescere fecit? Quis non amuli sui aut cruciatus est pro speris, aut delectatus aduersis? Sin autem & in ecclesia constituti, & breui in tempore tantorum effimur malorū rei: quales tandem nos futuros putamus, cum hinc fuerimus egressi? Si tantos fluctus patimur in portu: cū exierimus in Euripum illum malorum, forum dico, & vrbana

Supra. 5. g.

bana negocia, & domestica curas: putamusne nos saltem ipsos poterimus agnoscere? Veruntamen tot, ac talium peccatorum compendiosam nobis ac facile deus viam liberationis dedit, totiusque laboris alienam. Quis enim labor est fratri indulgere conturbanti? labor quidem in remittendo nullus, in retinendo vero inimicitias maximas. Si quidem iracundia liberari, magnam menti reddit quietem, & valde hoc est facile volenti. Neque enim necesse est maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem subire, nec montium excelsa conscendere, nec pecuniam impendere, nec corpus intendere: sed sufficit velle tantummodo, & omnia continuo peccata deleta sunt. Si vero non solum ipse non ignoscas, verum etiam contra illum interpelles deum: quam iam, quaeso, spem habebis salutis, qui etiam in eo ipso tempore, quo deo supplicas, eumque tibi propiciari cupis, maiores illi irascendi causas ministras? habitu quidem circumdatus supplicantis, voces vero insonans bestiales, & contra temetipsum mali illius verborum iacula illa contorquens. Idcirco igitur & Paulus cum de oratione loqueretur, nihil magis quam istius mandati custodiam flagitavit. Leuantes, inquit, puras manus sine ira & disceptatione. Si enim ne tunc quidem iram remittis, cum misericordiam postulas, sed & valde illius recordaris, & hoc sciens quod aduersus te ipsum gladium dirigas: quando iam effici misericors poteris, pessimum quoque istud venenum malignitatis expuere: Quod si nec dum istius vicij magnitudinem deprehendisti: considera cum id ipsum in homines admittitur, & tunc saltem cumulum deo a te illata videbis iniuriae. Si tibi qui homo es, quispiam supplicaret, aut ut eius misereris exposceret, deinde cum humi stratus iaceret: subito videret inimicum, tibi que iam supplicare desineret, in illius vero caede totus irrueret: nonne ad maiorem te iracundiam concitaret? Hoc igitur etiam deo accidere similiter opinare. Nam tu quoque deo supplicans, interea supplicationem relinquis, & sermonibus caedis inimicum: ac dei leges prorsus inhonoras, qui omnem aduersus eos qui contristarunt, iracundiam praecipit remitti, inuocans eum ac rogans, ut praecipis suis faciat ipse contraria. Nec tibi ad supplicium satis est, quod dei legem ipse transgredieris, sed deum quoque ut hoc faciat, deprecaris. Nunquid etiam ipse eorum quae imperauit oblitus est? Nunquid homo est qui illa praecipit? Deus profecto est qui cuncta cognoscit, qui que omni diligentia sua vult mandata seruari, tatumque abest, ut faciat illa quae postulas, ut te, qui haec dicis, tantum quia dicis auerferetur, oderitque, poenamque abs te reposcat extremam. Qui igitur obtinere tu ab illo quaeris, quae summo cum studio vitanda esse praecipit? Sed sunt quidam qui in tantam deuenere vecordiam, ut non modo aduersus inimicos orient, sed etiam filios illorum mala sepius imprecetur, atque ipsorum si daretur, carnes degustare cupientes, quin immo gustantes. Neque enim dixeris, quod dentes corpori non infixeris eius qui laetit: quantum enim ad votum spectat animi, id quod multo est sauius, profecto fecisti, rogans deluper aduersus illum iram venire, eumque aeterno supplicio mancipari, omnemque illius domum pariter euertere. Cum igitur haec facias, nonne cunctis moribus ista sunt sauiora? nonne telis omnibus amariora? Non ista te docuit Christus, non ita os tuum praecipit cruentari: quando quidem oribus humanarum pastu carniarum cruentatis linguae sunt huiusmodi sauiora. Qui igitur fratrem salutem quemadmodum dominicum sanguinem gustas: qui tu

1. Tim. 2. b.

A sacra mysteria attingis, tam dirum mente gerens venenum? Cum enim dicas deo, dirumpe viscera eius, domumque subuerte: omniaque illius repente disperde, cum mille illi impreceris interitus, nihil prorsus ab homicida differs, immo in nullo distas a fera quae vesca hominibus consuevit. Quiescamus igitur ab hac egritudine, vel furore: & benevolentiam quam erga contristantes fratres imperat, ostendamus: ut patri nostro, qui est in caelis, efficiamur similes. Quiescemus autem, si propriarum voluerimus meminisse culparum, si cum diligentia cuncta in nobis studuerimus peccata disquirere, quae & domi facimus, & publice: quae in foro, quae in ecclesia: & si non ob aliud prorsus, propter eam tamen quam hic ostendimus negligentiam, extremas luere poenas merebimur. Nam prophetis certe psallentibus, & praedicantibus Apostolis, & deo nobis loquente erramus foris, inque animum nostrum secularium inducimus negociorum tumultus. Ac ne tantum quidem adhibemus dei legibus silentium, quantum regis edictis spectatores adhibent in theatris. Ibi quippe cum leguntur haec literae, & praefecti, & consules, & senatus, & populus, erecti stantes cuncti, maxima cum quiete audiunt quae leguntur. Et si quis inter alta illa silentia repente profiliens vociferetur, tanquam qui regis dignitatem violauerit, supplicia extrema persoluit. Hic vero cum literae caelestes legantur, vndique resulant tumultus. Et certe ille qui misit ista praecipit, longe est rege sublimior, & theatrum illud honoratius. Non enim tantummodo homines, sed angeli spectant, & victoriae ipsius premia, quae literis his nunciantur multo sunt triumphis praesentibus magis stupenda & admiranda: propter quod non homines solum, sed & angeli, & archangeli, & populi caelorum, cunctique prorsus qui habitamus in terris, communem omnium laudare regem iubemur. Benedicite, inquit, domino omnia opera eius. Haud quippe sunt exigua quae fecit, sed cuncta & sermonem, & intellectum, & mentem supergrediuntur humanam: & haec quotidie prophetae variis modis praedicant, & vnusquisque eorum eximie clarum hoc canit trophaeum. Nam hic quidem dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. [Et dominus fortis & potens, [dominus fortis] in praelio. Hic vero, & fortium, inquit, diuidet spolia. Venit enim ut praedicaret captiuis remissionem, & caecis visum restitueret. Alter vero maximam canens de morte victoriam, ait: Vbi est, inquit, mors victoria tua? vbi est inferni stimulus tuus? Alius vero profundum pacis annuncians: Confringent, inquit, gladios in aratra, & lanceas suas in falces. Alter vero ad Hierusalem loquitur: Exulta vehementer filia Sion, praedica filia Hierusalem, quia rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum nonellum. Hic vero eius secundum praedicat aduentum, dicens: Veniet dominus quem vos quaeritis, & quis sustinebit diem aduentus eius? Exultate sicut vituli a vinculis absoluti. Et rursus alter cum admiratione pronunciat: Hic est deus noster, & nemo illi conferetur. Verum cum haec, & alia plura dicuntur, quae certe cum tanto nos oportebat mentis tempore venerari, ut nos in terra esse minimè sentiremus: tamen quasi in medio stantes tumultuamur foro, & confuso strepitu cuncta miscemus: ac de his quae ad nos nihil attinent colloquentes, omne congregationis tempus impendimus. Cum igitur & in exiguis, & in magnis, & auditu, & actu, & publice, & domi, & in ecclesia ipsa tam desides simus, postque haec omnia etiam aduersus inimicos,

Psalm. 101. d.
Eph. 4. b.
Psalm. 23. b.
† duxisti captiuitatem
& accepisti dona in hominibus.
Esa. 50. d.
Ose. 13. d.
1. Cor. 15. g.
Iob. 3. c.
Zach. 9. c.
Mat. 21. d.
Malac. 3. d.

cos impie oremus: unde, quaeso, habebimus spem salutis, qui tot, tantisque peccatis etiam aliud additamentum sauum, & quod prioribus istis est par, iniquam hanc precepcionem adiungimus? Adhuc ergo mirari dignum est, cum aliquid nobis ex improviso contingat aduersus? An potius mirari nos conuenit, cum non aliquid mali contigerit? Illud enim consequentia est omnino rerum, hoc vero extra spem, & omnem profecto rationem, ut scilicet inimici dei, eumque continue ad iracundiam prouocantes, Sole, ac pluuiis, aliisque ipsius beneficiis perfruamur homines, qui feras ipsas immanitate superantes, aduersum nos mutuo dimicamus, & assiduus mortibus proximorum membra lacerantes, fraterno linguam sanguine cruentamus, post spiritualem certe mesam, postque tanta beneficia, ac mille promissa. Haec igitur diligentius cuncta pensantes, euouamus malignitatis venenum, dissoluamus inimicitiarum nodos, & orationes nobis congruas deo offeramus: proque feritate daemoneum, angelorum mansuetudinem colligamus. Et quantiscunque iniuriis affecti simus, nostra ipsorum delicta considerantes, atque mercedem pro hoc mandato repositam, sedemus iram, & tumentes animi fluctus, pacis tranquillitate reprimamus: ut & presentem vitam absque conturbatione aliqua traeseamus: & illuc profecti, talem experiamur deum, quales ipsi erga conseruos existimus. Si vero graue istud atque terribile, leue illud atque desiderabile ignoscendo faciamus, & iamiam fiduciae quae ad deum est, nobis ianuam recludamus. Quod quia non obtinuimus abstinendo a peccatis, hoc consequemur his qui in nos peccauerint remittendo: nequaquam enim istud onerosum est nec graue. Itaque etiam inimicis nostris beneficia praestantes, plurimam nobis ibi misericordiam praeparemus: sic enim & secundum praesentem vitam cunctorum dilectione potiemur, & praeter ceteris ipse omnium deus & amabit nos, & coronabit, & futurorum bonorum possessione dignabitur. Quae omnibus nobis contingat assequi, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxi. ex capite sexto.

Quia autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritae tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Gemere prorsus hoc loco, & amarum quiddam immugire nos conuenit. Non solum enim hypocritas imitatur, sed illos quoque simulatione ipsa superauimus. Noui enim, pluresque noui non ieiunantes modo, idque ipsum omnibus ostentantes: sed non ieiunantes quoque, & personam sibi ieiunantium nihilominus induentes, ac peccato ipso grauiorem sibi excusationem parantes. Ne, inquit, scandalizem multos, id facio. Quid agis? Diuina lex est ista praecipiens, & tu scandalum mentionem facis? & custodiens quidem praecipitum dei, scandalizare te putas, transgrediens vero scandalis liberari? Et quid hac vecordia possit esse deterius? An non defines peior esse ipsis hypocritis, & duplici hypocriti vti, & in isto tam faedo vicio primas tenere? an non vereberis dictionis huius emphasim? Non enim tantummodo simulat, dixit, sed amplius huiusmodi volens castigare signimenta: exterminant, inquit, facies suas, hoc est corrumpunt, atque disperdunt. Si vero faciei corruptio est propter inanem gloriam pallidum apparere quenquam: quid nam dicendum est de fucis, atque picturis corrumpentibus facies foeminarum in

A perditionem iuuenum lasciuorum? Nam hi quidem qui ostentant pallorem ieiunij, semetipfos tantummodo: haec vero & seipfas, & eos a quibus videntur, interimunt propter quod vtranque pestem multo cum studio nos oportet effugere. Neque enim nos non ostentari solummodo, sed etiam dare operam ut lateamus praecipit: quod fecit & supra. Na de eleemosyna quidem loquens, non simpliciter haec posuit: sed cum dixisset, Attendite ne faciatis coram hominibus, addidit: ut videamini ab eis. In oratione vero atque ieiunio nihil tale signauit. quare istud? Quia eleemosynam quidem impossibile est omnino latere: orationem vero atque ieiunium, secretum esse possibile est: sicut enim cum dixisset, Nesciat sinistra tua, quid faciat dextra tua: non de manibus id dixit: sed studium, quo omnes celari oportet, expressit. Dumque cubiculum ingredi iussit, non omnino, nec principaliter tantummodo iussit istuc orari, sed id ipsum rursus innuit: ita hic quoque cum vngi iusserit, non ut vngamur omnino praecipit: siquidem inueniremur omnes hanc praeparari legem, & illi ipsi qui certe pra omnibus illam custodire decertant, populi profecto monachorum, qui in secreta motium recesserunt. Non hoc itaque praecipit, sed quia mos iste apud veteres fuit, ut laetitia sua tempore saepius vngerentur, quod facile & sancti Dauid, & Danielis, docetur exemplo: praecipit vngi, non ut hoc omnino faciamus, sed ut semper omni cum diligentia bonum hunc thesaurum studeamus occultare: atque ut hoc ita se habere cognoscas, ipse id quod sermone praecipit opere compleuit. Et cum per quadraginta dies ieiunasset latenter, nec faciem suam lauasse, nec caput legitur vnxisse: sed tamen cum ista non fecerit, supra omnes absque vlla gloriae vanitate cuncta perfecit: quod certe etiam nobis praecipit, hypocritas in medium profereudo, nosque ab hoc vicio, duplici edicto abstrahendo. Nam & aliud quiddam hypocritarum appellatione notauit: non solum enim rem ipsam esse ridiculam, damnosamque: verum etiam imposturam non diuturnam esse monstrando, auditorum a maligna hac concupiscentia prorsus abducit. Tandiu enim hypocrita clarus apparet, quandiu assidet spectantium multitudo, immo nec tunc quidem, coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, quis quum sit, quem esse se simulet. Veruntamen teatro illo subito dissoluto, qualis sit manifestissime omnibus reuelatur. hoc igitur gloriae cupidus pati prorsus necesse est. Nam & hic plerisque liquet quod non hoc sint quod videntur, sed tantummodo sub hac studeant latere persona: multo autem magis deprehendendi sunt in futuro, cum nuda omnia apparuerint, atque perspicua. Sed aliunde quoque eos ab hypocritis prorsus abducit, dum videlicet ostendit facile hoc esse praecipitum. Neque enim extendens dierum continuatione ieiunium, longius illud fieri iubet, sed admonet, ne ipsius ieiunij corona depereat: itaque quod solum videtur onerosum, hypocritis nobisque commune est. Nam & illi utique ieiunant: quod vero est leuissimum, ne scilicet laborantes mercede priuemur, hoc nobis dominus imperauit, laboribus quidem nostris addens nihil, mercedem vero nobis cum omni congregans cautione: neque incoronatos, sicut hypocritas abire permittens, atque illorum nos esse imitatores volens, qui in Olympio agone decertant: qui tanto certe populo confidente, tantisque principibus vni placere festinant, victoriam scilicet eorum brauiis splendentibus honoranti: licet longè ille sit inferior. Tu vero quum duas

habeas

habeas causas ostentandi illi victoriam, quia scilicet & solus ipse est, qui possit brauio honorare victorem, & absque collatione vlla spectantes omnes dignitate præcellit, te aliis ostentas, non modò te nihil iuuantibus, sed etiam multum profectò lædentibus: attamen hoc quidem, inquit, veto. Nam etsi etiam hominibus vis placere, expecta paululum, & ego istud tibi maiore copia, & cum maxima quidem mercede præstabo. Nunc etenim ab ea te istud quæ ex me est laude diuellit, vt contra humanæ gloriæ neglectus despectusq; cõ iungit, per quod in futuro quidem plurima cum licentia laude omnium perfrueris: sed non mediocriter tamẽ etiam hic commodum capeffurus, vbi & humanam hanc, præsentemq; gloriam virtute proculcas, & à pessimo hominum seruitio liberaris, & idoneus operarius virtutis efficeris: nunc verò è regione si humanam gloriam concupiscis, etiam si in deserto fueris, omni virtute eris desertus ac destitutus, non habens spectatores. quod certè maximam est iniuriam ipsi facere virtuti, si scilicet eam non propter ipsam, sed propter ararios, furnarios, & reliquum platearũ vulgus sequaris. Vt enim te mirentur mali, & à virtute procul remoti, ad ostentationem, atque ad spectaculum tu ipsos quoque aduocas virtutis inimicos: quod certè tale est, quale si esse quispiam vtique velit pudicus, non vt pudiciæ bonũ impleat, sed vt placeat impudicis. Et tu igitur nequaquam elegisses vtique virtutem, nisi aduersariis eius placere voluisses, quã profectò hinc esse admirationi decet, quia à propriis quoque laudatur inimicis. Admirari ergo debemus eam, vt dignum est, non propter alios vtique, sed propter ipsam omnino virtutem: quia & nos quãdo non propter nosmetipsos, sed propter alios amamur: huiusmodi dilectionem arbitramur iniuriã. Hoc igitur etiam in virtutis ratione considera, vt eam neque propter alios appetas, neque propter homines obedias deo, sed propter deum potius hominibus. Alioqui si virtutem etiam videaris sequi, nihilominus similis non sequenti, deum in iracundiã concitasti. Sicut enim ille non faciendo inobediens fuit, ita tu non ritè faciendo. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.* Quia enim inanis gloriæ morbum fugarat, faciliẽ iam contemptum habendi, & mundi consequenter inducit. Nihil quippe ita ad amorem diuitiarum, vt gloriæ cupiditas inflammat. Propter hanc nanque homines, & feruorum greges, & eunuchorum cateruas, & equos aureis phaleris insignes, & argenteas mensas, & alia magna ridenda conquirunt, non vt expleat necessitatem, non vt capiant voluptatem, sed vt sese pèsint ostentare quamplurimis. Superius igitur tãtummodo, quod misericordem fieri oporteat: hic verò & quantum misereri oporteat, ostendit dicendo: *Nolite thesaurizare.* Quia enim importunum erat inter ipsa initia dicendi de contemptu rerum subito inferre sermonem, propter quandam scilicet auariciẽ tyrannidem: paulatim id vicium resecat, ab eoq; liberat agrotantes, ac sensim animum auditoris ingreditur, vt & facilius recipi possit, & gratius. Propterea enim primò quidem ait, Beati misericordes: post hoc verò, Esto consentiens aduersario tuo: postq; illud, Si quis, ait, voluerit tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, da ei & pallium: hic verò multo illis omnibus maiora commemorat. Nam ibi quidem dixit, quoniam si litem tibi videris imminentem, etiam illa quæ habes indulge: melius est enim iurgio liberari, quam retinere materiam iurgiorum. Hic autem neque aduersarium, neque in iudi-

cio certantem, neque alium quenquam omnino commemorans, docet ipsum per sese pecuniarum contemptum: ostendens, quod non tam propter eos, in quos fit ipsa misericordia, quam propter istos quos facere cohortatur ista præcipiat, vt etiam si nemo fuerit lædens, atque in iudicium trahens, nihilominus præsentia contemnamus, eaque indigentibus ministremus. Et ne hic quidem totum posuit, sed hic quoque gradatim incedit, ac sensim, & certè cum magnum ostendisset in eremo super hac virtute certamen, attamen non ponit istud, neque adducit in medium. Nondum enim reuelandi ea tempus aduenerat: sed interim cogitationes cordis examinat, consultatoris magis, quam latoris legis vicem hoc sermone custodiens. Dicendo enim: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, adiunxit, vbi arugo, & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt, & furantur:* modo ostendit & terrenum hunc thesaurum noxæ faciliẽ patientem, & cœlestem illum ab omni labe serenum, & tutissimum, vel de loco scilicet, vel de ipsa eminentia præriorum. Nec tamen vsque ad ista tantum progreditur, sed alteram quoque rationem inducit: & in primis vnde plurimum metuunt, inde illos potissimum cohortatur. Ecquid, inquit, times, ne decoquatur pecunia, si elemosynam largiaris? Da igitur elemosynam, & tunc pecunia non consumetur, quodq; est amplius, non modò non consumetur ipsa, verum etiam maiora incrementa suscipiet. Nam illa quoque quæ in cœlo sunt habenda commemorat, quod licet modò reticere videatur, postea tamen diligenter inculcat: nunc verò interim adducit in medium, quod eos maximè etiam poterat cohortari, quod scilicet thesaurus eorum maneat inexpensus, & vtrinque eos ad studium miserationis inuitat. Nò enim tantummodo ait, si thesaurum tuum in elemosynam erogaueris, conseruasti, verum etiam è contrario comminando: nisi, inquit, erogaueris perdidisti. Et considera ineffabilem sapientiam: nò enim dixit aliis illa dimittes, nam hoc quoque dulce nonnunquam homines extimant: sed eos potius alium de deterret, videlicet ostendens, quoniam neque istud assequantur. Et si enim homines, inquit, nequaquam isti thesauro possent nocere: sunt tamen alia profectò quæ noceant, tinea scilicet, & arugo: quanquam enim capi faciliẽ perniciis illa posse videatur, inexpugnabilis tamen est, nec cohiberi vnquam potest. Et quantalibet contra eiusmodi noxam requiras, nunquam illam valebis arcere. Quid igitur: aurum tinea corrumpitur? Nequaquam profectò, sed quod à tineis nò consumitur, asportatur à furibus. Quid ergo? Omnesne spoliatos putamus? Et si nò omnes, sed certè quamplurimos: propterea quippe & aliam, vt paulò antè dixi, rationẽ inferens, ait: *Vbi fuerit thesaurus tuus, ibi & cor tuum.* Etiam si nihil, inquit, tale contingeret, non tamen exiguum pariteris incommodum, terrenis rebus affixus, & seruus factus ex libero, & cœlestibus bonis excidens, nunquam de sublimibus cogitans: sed pecunias iugiter, & vsuras, & fœnus semper, ac lucra, & redditus tabernarum illiberales. Quo quid tandem queat infelicius inueniri: huiusmodi quippe deterius quam quilibet seruus afficitur, tyrannidi huic fauissimè subiugatus: quæq; omnibus potiora sunt, pariter abiiciens, propria scilicet libertatis, ac nobilitatis insignia. Quantacunque enim tibi aliquis voluerit de veritate differere, mente pecuniis affixa, nihil ex vtilibus poteris audire: sed quasi quidam canis ad sepulchrum reuinctus: & tyrannide pecuniarum omni catena tenacius illigatus, adeuntes te atque poscent-

poscentes latratibus tuis personas, vnum atque idem iuge opus exequens, vt aliis reposita cõferes: quo quid vnquam possit miserius iudicari? Sed tamen quia hoc celsius erat, quam vt ad illud auditorum mens possit ascendere, & neque custoditi thesauri damnum, neque contempti lucrum faciliẽ poterat intelligi: sed opus erat sapientiore, ac perfectiore sententia, quæ id vtrinque perpenderet: sic quidem illa præmiit, vt tamen postea manifestiora subiungeret, Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit cor tuum.] Facit verò illud etiam manifestiora, alio sermone lucidius: à rebus quæ intellectu percipiuntur, ad res sensibus subiectas sermonem traducens, hisce verbis: *Lucerna corporis tui, est oculus tuus, ac si diceret, Ne defoderis aurum tuum in terra, nec quicquam aliud eiusmodi: siquidẽ tinea illa, & erugini, ac furibus congregabis: si verò has aliquo modo pestes effugeris: tuum tamen cor seruitio subiugare, terræq; affigere non omnino effugies. Vbi enim fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Igitur tu thesaurum tuum cõdideris in cœlo, non illum tantum fructum capies, quod præmia illis reposita consequeris, sed magnam hic mercedem capeffis, quod illuc mente transgrederis, & ea quæ ibi sunt cogitas, deq; illorum es possessione sollicitus. Vbi enim thesaurum tuum reponis, illuc transponis & mentem. Caterum si id facias in terra, in ipsa proculdubio totus hærebis. Sed si obscurum putas, esse quod dictum est, audi etiam cætera quæ sequuntur: *Lucerna corporis, est oculus. Si igitur fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Quod si fuerit oculus tuus nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipse tenebrae quantæ? Ad ea quæ sensibilia sunt, sermonem rursus adducit. Quia enim de animo iam dixerat in seruitutem, iam & in captiuitatem, redactò: hoc autem non à multis poterat intelligi, ad ea quæ extrinsecus sunt, oculisq; proposita doctrinam suam transfert, vt ex istis etiam quæ de interioribus dicuntur intelligant. Si enim ignoras, inquit, quanta per hoc inferatur noxa menti, à corporalibus istud addisce. Quod enim oculus corpori, hoc intellectus est animæ. Vt enim nequaquam opes auro ornari, veste serica conspici, si sit oculis tibi carentum, sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorẽ rebus omnibus iudicares: quæ si tibi certè depererat, nihil te iam reliqua vita delectat: [quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere?] Sicut enim postquam corporalium oculorum lumen extinctum est, pleraque iam membra suo vsu ac officio carent, lumine ipsi extincto, ita etiam mente cæcata, innumeris profus malis vita tua cumulatur. Quæadmodum igitur in corpore hoc maximè prouidemus, vt oculos habeamus incolumes: sic etiam in anima intellectus conseruemus salutem. Si verò cæcatus istum, quo aliis quoque debemus lumen inferre: vnde iam ipsi poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totum simul exiccavit & fluium: sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ istius actus vna confusione cæcavit. Propter quod ait: Si lumen quod in te est, tenebrae sunt: ipse tenebrae quantæ erunt? Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur: quæ tandem subditis supererit spes salutis? Propterea nunc quidem omisit dicere eas, quæ diuitiis tenduntur insidias, lites, pugnas: quanquam superius memorauit, etiam ista dicendo, ne fortè aduersarius tradat te iudici & hic ministro, & in carcerem mittaris: sed ponens his omnibus læuora, & quæ absque dubio semper acci-**

dunt, à maligna concupiscentia liberat audientes. Et enim multò horribilius est mentem huic agridudini mancipare, quam carceris squalore macerari. Et alterum quidem non semper accidit, alterum verò indiuisibile habet cum pecuniæ cupiditate consortium. Et idcirco post illud istud locauit, vt pote pessimum, & quod omnibus soleat accidere. Dedit enim nobis intellectum deus, vt ignorantiam fugemus è mentibus, vt rectum teneamus iustumq; rerum iudicium, atque ad alia huiusmodi dirigamur: & cõtra diuersarum impugnationum varios incurfus, hoc quasi quodam scuto vsu ac lumine maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc dei donum temere prodimus, propter superflua ac vana profus. Quid enim prodest auratis armis milites refulgere, cum ducitur rex ipse captiuus? Quod lucrum est ornata depictaq; nauis, cum ipsius mergitur gubernator? Quam illa est bene compositi corporis pulchritudo, cū facies oculos amisit? Quæadmodum igitur si medicum, cuius ad aliorum agridudines depellendas sanitas necessaria est, ipsum in agridudinem mittas, & in deaurato cubiculo, lectuloq; argenteo iacere præcipias, nihil proficiet omnino languentibus: ita etiam si mentis principale corrupens, quo scilicet ingruentibus potes vicis repugnare, thesauro feceris asidere, non modo nihil omnino profeceris, sed totum profus animum leferis. Considerasti ne, quemadmodum propter quæ homines maliciæ maximè cupiditate capiuntur, per hæc ipsa præcipuè ab ea eos abducit, inque viam virtutis reducit? Cuius, inquit, rei gratia pecunias concupiscis? nonne vt voluptate, ac deliciis perfruaris? Hoc quidem hic penitus non habebis, immò è contrario hinc tibi erit afflictio maior. Si enim oculis effosis nulla ferè iucunditate mulcemur, propter miseriam quam de illorum priuatione sentimus: multo id magis in subuersione mentis, & cæcitate perperimur. Quam igitur ob causam thesaurum tuum terræ defodis? Vt diligentius, inquit, custodiatur ac tutius. Sed hic quoque contrarium tibi rursus occurrit. Sicut enim ad vanam gloriam & ieiunantem, & largientem, & orantem, per ea ipsa ab inani gloria retraxit, per quæ illi ipsius cupiditate etiam flagrabant, ac si diceret, quam ob causam ita ieiunas, oras, ac miseris? nempe quia gloriam hominum diligis. Noli igitur ita orare, & tunc eam in futuro maximam consequeris. Sic etiam pecuniæ cupiditate, per quæ illam maximè diligebat, per ea ipsa ab eo studio dehortatur. Quid, inquit, cupis? nempe vt & tua pecunia conseruetur, & ipse delectationibus perfruaris. Hæc tibi equidem multo cum cumulo vtraque præstabo, si modò ibi reposueris thesaurum, vbi ipse præcipio. Apertius quidem in consequentibus læsionem mentis, quæ ex diuitiarum accidit amore patefecit, quando scilicet spinarum lacerationi eas comparauit. Veruntamen hic quoque non obiter id ipsum notauit: ostendens eum qui illis fuerit deditus, tenebris esse circumdatum. Vt enim in tenebris ambulantes, nihil manifestè, verè que conspicunt. Si enim funem viderint, serpentem putant: si inter montes ac prærupta deuenerint, emoriuntur pauore: sic etiã isti quæ non sunt metuenda visu præditis, ea suspecta habent. Nam pauperiem contremiscunt, immo non pauperiem tantum, sed etiam quantulumcunque dispendium. Nam si exiguum aliquid saltem amiserint, magis etiam quam hi qui necessario victu indigent, lamentantur ac desunt. Multi igitur ex diuitibus istis etiam ad laqueum concurrerunt, nequam scilicet tan-

tum mœrorem ferentes. Sed & iniuriam pati, ac detrimenti aliquid incurrere, ita illis intolerandum videtur, vt ob hoc quoque plurimi ab hac vita abrupti fuerint. Siquidem molles eos, & ad omnia prorsus infirmos diuitiæ reddiderunt, nisi quod fortes in solo earum seruitio perseuerant: quando enim illæ sibi eos seruire compellunt, nec verbera, nec opprobria reformidant, non ignominiam prorsus vllam, non periculum capitis perhorrescunt: quod certè infelicitatis est extrema: ad hæc quidem, in quibus philosophari decet, esse omnibus molliores: ad ea verò in quibus pudore opus est ac timore, impudentiores omnibus fieri, atq; omnibus seuios. Tale enim aliquid his accidit, quale est quod ille perpetitur qui pecuniam suam omnem in ea quæ nõ oportuerat impendit. Hic enim tempore necessarij sumptus imminente, non habens quod possit expendere, intolerabilia mala sustinet, malè iam omnibus quæ habuerat expensis. Et quemadmodum illi in theatro artium malarum periti, in ipsis quidem plurima & admiranda faciunt, & periculosa patiuntur: in alijs verò vitilibus necessarijsque rebus imperitiores omnino cunctis, & irrisione sunt omnibus digniores. (nam qui supra funem per sublime tensum cum securitate gradientes, tantam fortitudinem mentis ostendunt, cum aliqua necessaria certè causa audaciam & fortitudinè flagitat, nihil prorsus virile non modò facere possunt, verum etiam cogitare: sic sunt profectò etiam isti locupletes, qui cum omnia pro diuitiis audeant, pro philosophia non grande aliquid, non exiguum se sustinere patiuntur. Ac sicut illi periculosum opus exequantur & vanum, & omnino infructuosum: ita hi quoque pericula ac præcipitia sustinent multa, quæ omnia inutili sine clauduntur, & duplici caligine teguntur: hinc quidem mentis confusione cæcati, inde verò inanum curarum caligine obducti, propter quod nec facile possunt ea quæ sunt discenda percipere. Qui enim noctis tenebris impeditur, statim vt radij solis affulserint, à tenebris liberatur. At verò captus oculis, etiam sole vbiq; rutilante, noctem suam patitur: quod hi quoque profectò patiuntur qui ne sole quidem ipso iusticiæ tam splendido coruscante, eisq; maximam ostendente lucem, ab animi sui tenebris liberantur, ita eorum oculos claufere diuitiæ. Propter quod & duplicem sustinent cæcitatem: vnam quidem, quam patiuntur ex opibus, alteram verò, quam perferunt dum obedire tali nolunt magistro. Obcedimus igitur ei, & obediamus attètijs, vt tandem aliquando visum recuperemus. Et quemadmodum te ad visum redire possibile est: si prius didiceris quo modo cæcatus sis? Quo modo ergo cæcatus es? De mala vtique concupiscentia: amor siquidem diuitiarum, pupillam mentis tuæ quasi quidam malignus humor influxit, densamq; iam nebulam prorsus operatus est. Sed & dirumpi, atque dispergi hanc nebulam facile est, si scilicet radium doctrinæ Christi voluerimus exhortantè admittere, si illum audierimus exhortantem, atque dicentem: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra.* Et quid mihi, inquis, prodest huiusmodi audire vocem, quando concupiscentiæ vinculis teneor adstrictus? Sed & ipsam certè concupiscentiam dissoluere poterit maximè assiduus auditus. Quòd si illius nodis permanes obligatus, intellige quia non est concupiscentia amplius ea res. Quæ enim concupiscentia est seruire durissimæ seruituti, tyrannidi impotentissimè subiugari, vinciri vndique angorum catenis, ac terribimis animi tenebris obsideri, & turbationibus semper im-

pleri, & infructuosis doloribus semper cruciari, atque alijs patrimonium reseruare, & frequenter inimicis? Qua ergo hæc tandem concupiscentia digna sunt, immò qua non fuga, quibus non cursibus relinquenda? Quæ tandem concupiscentia est, thesaurum inter fures recondere? Si enim omnino diuitias concupiscis, illas eò transfer, vbi & tutissimè permaneant, nec vlli violentiæ pateant. Quod verò nunc facis, non est diuitias amanti, sed seruitutis damna, doloresq; continuos expetentis. Tu verò si aliquis tibi hominum tutum à fraude atque violentia demonstrat locum, etiam si te in desertum educat pollicens securitatem ad recondendas pecunias, non cunctaris neque differis, sed committis ac conicias eò pecunias. Cum vero id tibi non homo, sed ipse certè polliceatur deus: & nõ eremum tibi proponat vtique, sed cælum, contraria magis recipis: sed etiam si innumeris munitioibus in terra diuitias recondantur, nunquam tamen earum dominus, vel potius seruus, curarum poterit moribus liberari. Nam etiam si nunquam eas fortasse perdat, nunquam tamen carebit timore perdendi. Ibi verò nihil prorsus tale patieris: & (quod est amplius) non modo defodis aurum, sed & feminas. Idem enim & thesaurus & semè est, immò velò longè hoc vtroque præstantius: semen quippe non semper manet, hoc autem iugiter perseuerat. Hic thesaurus omnino nõ germinat, ille verò immortales tibi affert fructus. Si verò de ipso tempore, & redditionis dilatione conquereris, postum tibi & ego demonstrare & dicere: Quanta etiam recipies in præsentem. Sed tamè his omisissis, etiam ex his quotidianis, atque ad vitæ necessarijs te docere tentabo, vanas tibi excusationum materias requirentem. Multa quippe etiam in præsentem vita paras, quibus non es fruiturus: quæ si tibi aliquis opponat, filios tu illico proferens ac nepotes, idoneam te habere credis & rationem, & consolationem laborum superuacaneorum. Cum enim in extrema iam positus senectute, amplas ædifices & claras domus, quæ antequam perficiantur, sæpe tu emigras: cum frequenter & arbores seras, post longum certè tempus fructum daturas: cum nouellis campum plantarijs impleas, nunc est præfens quidem labor, sed post multos annorum circulos fructus futurus: sed & cum patrimonium coemis, & hæditates, quibus dominari post grande tempus expectas: cum alia quoque istiusmodi plurima paras, de quibus cum laborem maximum sentias, nullum fructum interim capessis: putasne propter temetipsum ista, an propter alios facis, qui post te vtique etiam victuri sunt? Quemadmodum igitur non extrema recordia est, hic quidem propter dilationem temporis nihil cunctari, nec animum despondere, & hoc certè cum multis per annos expectantes, laborum nostrorum fructibus excidamus: ibi verò propter dilationem istam laxari, atque marcescere: cum certè maius tibi absque dubio lucrum conferat ipsa dilatio, nec ad alios bona à te expectata transmittat, sed tibi omnia certè tradenda custodiat. Præter hæc autem nec longa est ipsa dilatio. Est quippe res ista in foribus, & omnino nescimus an etiam nostra ætate hæc omnia finiatur, & dies ille metuendus adueniat, qui horribile illud & feuerum nobis ostendat tribunal. Nam & signa multa prorsus impleta sunt, & Euangelium toto iam ferè orbe personuit: & prælia, & terrarum tremores, & fames, vt prædictum fuerat, acciderunt, nec grande iam interuallum est: sed nõ vides signa? At hoc ipsum quidè signum est maximum. Neque enim sub Noè quondam vlla totius mundi generalis

181
Gen. 7. c. d.
Mat. 24. d.
Luc. 17. f.
Gen. 19. e.

neralis interitus indicia viderunt: sed inter epuladum A atque ludendum, inter ædificationes domorum, & læticias nuptiarum, interq; opera ista solita subito deprehensi sunt, ab illa vltione terribili. Similiter in Sodomis cum delicijs soluerentur, cum criminibus polluerentur, nihilq; eorum quæ sunt facta prospicerent, dilapsis cælo fulminibus exusti sunt. Quæ omnia considerantes, ad eam nos qua hinc abscelluri sumus profectiorem paremus. Nam licet communis illius consumptionis nondum instet dies, peculiaris tamen vniuscuiusque nostrum finis in proximo est. Et si enim senex sit aliquis, & si adolescens, morti tamen in qualibet ætate vicinus est. Nec licet postquam hinc migrauerimus, neque oleum emere amplius, neque impetrare veniam: etsi Abraham pro nobis roget, etsi Noè, etsi Iob, etsi Daniel. Dum igitur est tempus in manibus, plurimam nobis apud deum fiduciam præparemus, misericordiam nobis largissimam congregemus, nostraq; omnia transferamus in cælum: vt opportuno tempore, quando eis maximè indigemus, omnibus perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxij. ex cap. vj.

Nemo potest duobus dominis seruire: aut enim vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet. Vides vt paulatim à præsentibus auditorem rebus abducat, perque multa sermonem de contemptu habendi inferens, tyrannidem cupiditatis extinguat. Neque enim ea quæ superius ait, dixisse contentus est, & certè cum multa & magna sint: sed alia quoque plura & terribiliora subiungit. Quid enim C hic quæ nunc dicta sunt, terribilius est, quam si propter pecunias, Christi etiam seruitio dicamur excidere: vel desiderabilius, quam si respectu pecuniarum tota illi possimus mente, & dilectione coniungi? Quod enim dicere semper soleo, id nunc rursus admoneo, quòd scilicet auditorem ad eorum quæ dicit obedientiam etiam per aduersa compellat, non solum scilicet per ista quæ profunt, verum etiam per illa quæ ledunt: sicut optimus quispiam medicus, qui & ex negligentia agritudinem ostendat esse secuturam, & ex obedientia sospitatem. Considera igitur quantum hic lucrum rursus ostendat, & quemadmodum vtilitatem de aduersariorum liberatione & deuitatione conficiat. Non, inquit, hoc solo vobis diuitiæ nocent modo, quo contra vos latrocinantium armant manus: nec quia magno cum cumulo intellectum vestræ mentis obtenebrant, verum etiam quòd vos à seruitute dei diuellunt, & rei mortuæ, pecuniarum scilicet captiuos efficiunt, satis proculdubio ex vtroque lædentes, dum & earum vos seruitio subiugant, in quas oportuerat exercere dominatum, & à dei vos obsequio excludunt, cui supra omnes profectò seruire, & necessarium est etiam vobis, pariter & commodum. Sicut enim duplex damnus esse perdocuit, hic quidem recondere vbi ærugo & tinea demolitur: ibi verò non reponere, vbi incorruptibilis thesaurus manebit: Ita hic quoque geminum in auaricia posuit detrimentum, & hoc scilicet, per quod à deo retrahit, & illud per quod sub iugo mammonæ premit. Nec tamen statim apertè illud posuit, ac nudè, sed primò de communium illud sensuum assertionem construxit: ait quippe, *Nemo potest duobus dominis seruire.* Duos hic esse dicens contraria imperantes, quod nisi intelligas,

ne duo quidem sint. Nam & illius, quæ in Christum cre- A diderat multitudinis erat cor vnum, & anima vna. Et certè cum in corpora illi essent multa diuisi, sed cõcordia tamen vnum fecit ex plurimis. Deinde vt quod dicit cumulet, non solum, inquit, non seruiet, sed & odio habebit & auersabitur. *Aut enim, inquit, vnum odio habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, & alterum contemnet.* Et videtur quidem id ipsum esse repetitum, sed nequam aut ociosè, aut redundanter hoc posuit: verum tamen vt ostenderet, quia facilis est ad meliora mutatio. Ne enim diceres, semel iam sum seruitio subiugatus, & tyrannide pecuniarum grauius oppressus, ostendit non impossibile esse conuerti: & quemadmodum inde huc ventum est, ita hinc quoque illuc posse rediri. Cũ hoc igitur sine vllius dixisset significatione personæ, quòd videlicet auditori facilius persuaderet, equum ad ea quæ dicerentur asferre iudicium: & ex ipsa rerum natura sententiam ferre: postquam illum ad sibi consentiendum parauit, tum demum etiam se reuelat, intulit quippe: *Non potestis deo seruire & mammonæ.* Hoc loco & animo prorsus toto perhorrescamus & corpore, intelligetes istud quod Christum dixisse memorauimus, ex aduerso scilicet deum aurumq; consistere & componi. Si igitur istud sono quoque sermonis horribile est, quantò est horribilius, cum ipsis operibus tyrannis auri dei timori præfertur? Quid ergo apud veteres: nõne hic ipse auri potentatus vigeat? Nequaquam: ait enim, *Quo modo Abraham, quo modo etiam Iacob placuerunt deo?* At noli tu mihi contra hanc sententiam proferre diuites, sed diuitiis seruietes. Alioquin etiam Iob erat quidem diues, non tamen pecuniæ ser- uiebat, sed habebat diuitias, eisque vt congruit, impetrabat: nec erat famulus earum profectò, sed dominus. Sicut enim alieni patrimonij dispensator, ita illa omnia possidebat, nõ modò aliena nõ rapiens, sed propria quoque indigentibus largiens, quodq; his maius est, nec habere se illa gaudebat, quod hinc intelligitur. Si Iacob dixisset, inquit, quia mihi essent multæ diuitiæ. Vnde etiam consequenter, quia gaudiũ de possessione non habebat, dolorem de amissione non pertulit. At non tales nostra sunt ætate locupletes, sed captiuos omnibus detentius affecti: & sicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quiescunt à miseria seruitutis. Quali enim arcem quandam, ita eorum mentem amor auri insedit. Vnde per dies singulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec est omnino aliquis qui non obediat imperanti. Noli igitur ex superfluo argumentari: semel si quidè pronũciauit deus impossibile esse dicens, vt quicquid hoc simul esse seruitiũ. Ne ergo tu dixeris hoc esse possibile. Quando enim te vnus dominus proprijs quoq; exui iubet, alter verò etiam aliena diripere: quando ille tibi imperat castitatem, iste luxuriam: quando hic tibi castigationem ventris indicit, ille ebrietatè atq; delicijs: quãdo te alter omnia ista iubet despiciere, alter verò inherere, atque inhiare præsentibus. Cũ hic quidè præcipit læta marmora, parietes pictos, & laquearia deaurata mirari: ille verò inhorrescere huiusmodi omnia, & veræ philosophiæ pulchritudinè, ac morũ ornamenta suspicere: quemadmodum possibile est, tam contraria hæc pariter conuenire? Dominũ hic autem mammonam, id est, pecuniam nuncupauit, non ob propriam ipsius vtique naturam, sed ob eorum miseriam, qui se ad illius inclinauere seruitium. Sic etiam ventrem Apostolus appellat deum, non vtique à dignitate dominantis, sed ab infelicitate famulantium. Quod supplicio cer-

quod qui- dem est ser- uitus dei.

tè omni etiam maius est, satisq; idoneum, etiam ante poenam punire captiuum. Quibus enim captiuis non infeliciores etiam putandi sunt, qui cum dominum habeant deum, ab illo rege mitissimo recedentes, tyrano se huic sauisimo dederunt, & hoc cum nobis etiam in presenti ista res noceat? Nam & damna ea ex re ineffabilia contingunt, & lites frequenter & calumnie, atque certamina, & assidui labores, & cæcitas mentis: quodq; est grauius, etiam honorum nobis cælestium per hæc infertur amissio, tquæ solo certè possumus dei seruitio promereri. Cum igitur ex his omnibus ostendisset, quod esset utilis despectus pecuniarum, etiam ad pecuniarum custodiam, & ad animæ voluptatem, & ad virtutem tendendam, & ad pietatis, quæ erga deum est munimentum: conficit iam possibile esse quod præcepit. Hoc est quippe optimæ legis insigne, non vtilia tantummodo, verum etiam possibilia sancire: propter quod intulit, dicens: *Nolite cogitare animæ vestra quid manducetis.* Ne ergo dicerent, quid ergo si abiiciamus omnia, quo modo poterimus vitam sustentare? idcirco huic contradictioni opportunè rursus occurrit. Sicut enim si inter principia ipsa dixisset, Nolite de cibo esse solliciti: sermo absq; dubio esset onerosus. Ita postquam ostendit miseriam, distentionemq; animi de pecuniæ amore nascentem, cohortationem suam reddidit faciliore: propter quod ne nunc quidem simpliciter ait, Nolite esse solliciti: sed prius adiecit & causam, sicq; illud utiq; præcepit. Postquam enim dixit: *Non potestis deo seruire & mammonæ,* intulit, *propterea dico vobis: Nolite solliciti esse.* propterea, quare? propter ineffabile detrimentum. Non solum enim noxam in pecuniis, inquit, verum etiam plagam in rebus, & quidem principalibus sentietis, ac propriæ etiâ subuersionem salutis. Siquidem vos excludunt à deo qui vos creauit, & tuetur, & diligit: propterea dico vobis, nolite solliciti esse. Quia enim inestimabilem esse noxam monstrauerat: consequentissimè præceptum quoq; ipsum, quo aduersus illam armemur, extendit. Neq; enim tantummodo ea quæ parta sunt abiici iubet, verum ne super necessario quidem cibo esse sollicitos dicens, Ne solliciti sitis animæ vestrae quid manducetis: non quia anima indigeat cibo, cum sit incorporea profectò, sed iuxta communem hoc est morem locutus. Et si enim alimentis ipsa non indiget, non tamen potest permanere in corpore, nisi utique alimenta fumente. Cum igitur de cibo eos curare vetuisset, nequaquam illud in expletum reliquit: sed magis adhuc, ac magis animos commouet audientium: tum quidem his quæ in nobismet ipsis gerimus, tum verò illis quæ sunt exterius exemplis. Et de his quidem quæ in nobis sunt, ita disserens: *Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus quam vestimentum?* Qui igitur hoc quod maius est tribuit, quo modo non etiam, quod minus est largietur? Qui formauit carnem alimentis egentem, quo modo non etiam alimenta præstabit? Propter quod non simpliciter ait, Nolite solliciti esse quid manducetis, aut quid induamini: sed omnino signanter animæ inquit, & corpori: quia ex ipsis erat utique per comparationem probaturus superfluum esse de victu vestituq; curare. Et idcirco sermonem suum vtriusque substantiæ munivit exemplo. Sed animam quidem qualem semel dedit, talis & permanet: corpus verò vsque ad sui mensuram quotidianis diebus augetur. Deinde proprium indicans vtriusq; naturæ, & vnius immortale asserens, alterius temporale: intulit dicens, *Quis ex vobis potest addere ad staturam suam cubitum vnum?* Nam de anima quidem conticuit, utpote quæ increm-

ta non caperet, de corpore autem solo disputauit. Ex quo etiam istud ostendit, quia corpus ipsum non tam alimonia sui crescat, quæ prouidentia conditoris. Quod etiam per alia demonstrans Paulus, aiebat: Igitur neque qui placat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Ab his igitur quæ in nobis sunt ita est cohortatus, ab aliis verò exemplis: *Aspicite,* inquit, *volatilia cæli.* Ne quis enim diceret, prodest nobis esse sollicitos: & ex maioribus, & ex minoribus ipsos à sollicitudine dehortatur. A maiorum quidem parte, cum & animi eos & corporis admonuit: à minorum verò, cum ad auium misit eos exemplum. Si enim etiam longè inferiorum tantam se ostendit deus habere curam: quæ admodum, inquit, vobis necessaria ista non tribuet? Et ad istos quidem hoc modo: erat enim vulgus auditor: dia bolo autem longè aliter omnino respondit: Non in pane solo, inquit, viuet homo, sed in omni verbo quod procedit de ore dei. Hic verò etiam volucrum exemplum, & maxima quidem cum irrecipatione proposuit: quod certè in cohortationis ratione validissimum est. Sed intantum quidam impiorum processere dementiae, ut hoc ipsum reprehendere non vereantur exemplum. Est, inquit, prorsus incongruum, ut ille qui voluntatem in audientibus suscitabat & præparabat, naturalium ad hoc rerum exempla proferret, quibus quippe hoc inest natura. Quid igitur ad ista dicemus: quia videlicet & si illis hoc iuxta naturam inest, nobis tamè id ipsum possibile est etiâ adesse per studium voluntatis. Non enim dixit, respicite quia volant aues, quod nobis certè impossibile est prorsus imitari: sed quod absque sollicitudinis suæ præparatione pascantur, quod nos quoque, si volumus, facile quimus implere. Et hoc illi ostenderunt profectò, qui istud operibus executi sunt: propter quod dignum est docentis sapientiam magis magisque mirari. Qui cum hominum proponere posset exempla, & Moysen, & Heliam, & Ioannem, ceterosq; proferre, qui eorum similes de victu non fuerunt solliciti: ut magis audientium conscientias verberaret, de irrationalium illos securitate commouit. Si enim iustos illos memoraret voluisset, disturi isti continuo fuissent, nec diu ad eorum virtutis cacumem ascendimus. Nunc verò istos quidem reticens, & cæli eis volatilia proponens, omnem prorsus occasionem huiusmodi contradictionis incidit. In hoc quoque legem imitatus antiquam. Nam vetus quoque lex & ad apem homines, & ad formicam remittit, sed & ad turtorem aliquando & ad hirundinem. Verum hoc quoque grande documentum est, ad honorem qui in libertate est hominis exprimendum: quandoquidem quod illa habent lege naturæ, hoc nos assequi possumus voluntate. Si igitur etiam illorum quæ propter nos utique creauit, tantam deus curam gerit: multo potius nostri si seruatorum, multo magis domini. Ideo dixit, *Respicite volatilia,* & non ait, quæ non cauponum, ac negociatorum more viuunt: hæc enim desperatorum omnino professio est: sed quid? non seminant, inquit, nec metunt. Quid igitur? Non oportet, inquit, feminare? Non dixit quod feminare non debeas, sed quod sollicitus hinc, atque anxius esse non debeas: nec ait, non oportet operari, sed quod pusillanimum esse non oporteat, & curarum angore distendi. Nam & cibo refecti utique insunt, sed nequaquam de hac esse necessitate sollicitos. Hinc & beatus David sermonem porro antè præmisit, sub quadam id ipsum exprimens ænigmatis figura: *Aperis tu, inquit, manum tuam, & implet omne animal benedictione.* Et rursus: *Qui dat iumentis escam*

Mat. 4. 4.

Exo. 34. 1.

Deut. 32. 8.

3. Reg. 19. 4.

Mat. 23. 2.

Mat. 23. 2.

Iudi. 14. 1.

Præd. 1. 1.

Ecclesi. 1. 1.

30. 1.

Psalm. 84. 1.

Hier. 2. 1.

Esai. 38. 1.

psalm. 144. 1.

psalm. 144. 1.

Gene. 28. d.

Mat. 19. d.

Act. 2. g.

2. Reg. 19. b.

2. Reg. 11. a.

Luc. 3. c.

escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Et quis, inquit, aliquando istius curæ mansit immunis? Non audisti quot viros, & quanto iusticiæ nomine polentes protulerim? Non vides in illis patriarcham Iacob nudum ex patria profectum domo? Non audis orantem illam, atque dicentem: Si dederit mihi deus panem ad manducandum, & vestem ad operiendum: quod certè non erat sollicitudinem gerētis, sed à deo cuncta querentis. Hoc etiam apostoli perfecerunt, omnia quæ habebant subito relinquentes, & rerum simul, curarūq; onera ponentes. Hoc etiam quinque illa milia, & illa tria milia. Sin verò tot verba audiens, nihilominus retrahis assensum, ne his profectò molestissimis sollicitudinū vinculis libereris, intellige nihil tibi profuturam esse hæc ipsam, quam de curarū nodis pateris ærumnā: & sic saltem sollicitudinum tuarum vincula dissolue. *Quis enim,* inquit, *potest ex vobis sollicitudine cogitando adiciere ad staturam suam cubitum vnum?* Vidistine quemadmodum ex hoc quod apertum est, illud etiam quod occultum erat, fecerit esse perspicuum? Sicut enim corpori, inquit, ne exiguum quidem augmentum sui potes adiciere curando, sed absque tua sollicitudine illius incrementa consequeris: ita nec te oportet alimoniā congregare, etsi tamen vel sic eam putaueris congregandam. Ex quo profectò manifestum est, nequaquam nostra industria, sed prouidentia dei etiam ea perfici, in quibus ipsi videmur operari: quod si ille nos deserat, non sollicitudo vlla, non cura, non labor, nec quicquam horum aliud apparebit: sed cuncta prorsus infelicitate laborata, & effusa inaniter vaneſcent. Ne igitur opinemur impossibilia esse præcepta: plurimi quippe sunt, qui etiam nunc ista perficiant. Si verò istud ignoras, nihil omnino mirandum est. Nam & Helias se esse iam solum putabat, sed audiuit à domino: quoniam reliqui mihi septem milia virorum. Ex quo perspicuum est, quod nunc quoque multi sunt apostolicam vitam tenentes, sicut quæ paulo antè dixi quinque milia, & tria milia credentium illa. Si verò tales modò esse non credimus, non quia defunt qui ista perficiant, sed quia longè nos ab illorum virtute distamus. Sicut ergo ebrietatis cum aliquis vicio obsessus est, difficile omnino credit esse quempiam hominum, qui ne aquam quidem gustet, cum certè plurimi id apud nos monachi fecerint. Et sicut ille qui cum mille meretricibus voluptatur, virginem quenquam permanere posse desperat: & ut alienorum raptor, etiâ propria quenquam facile contemnere posse non annuit: ita & qui mille curarum languoribus quotidie contabescunt, non facile accipiunt hanc quæ à saluatore præcipitur in aliis esse virtutem. Nos verò, quod multi istud impleuerint, ipsorum quoque qui etiam nostra ætate iuxta euangelium philosophantur, possumus exemplis docere. Sed vobis interim satis esse poterit, si non appetere discatis aliena, & misericordie opera complere, ac ex his quæ suppetunt, aliis erogare. Hæc enim si feceris dilectissime, citò etiam ad illa proficies. Nunc interim abundantiam, atque omne quod superfluit, deponamus, simusq; maxime mediocritate contenti, atque discamus omnia, quibus opus habemus de iustis operibus & laboribus possidere. Quia & beatus Ioannes, quando his qui vestigalibus exigendis vacauerat disterebat, & his qui militiam exercebant, eos stipendiis suis esse contentos iubebat: volebat quidem etiam ad aliam eos celsiorem philosophiam prouocare. Verum quia nodum ad eam apti erant, saltem minora dicebat, ne utique si eis eminentiora suauisset, nec illa fuissent secuti, & hæc forsitan

A perdidissent. Propterea igitur & ipsi in his nos adhuc inferioribus exercemus. Nouimus quippe supra nos esse interim amorem ex toto continere possidendi. Quantum enim cælum à terra, tantum illa philosophia distat à nobis. Apprehedamus igitur saltem extrema hæc & minima præcepta, nec ipsa enim exigua consolatio est. Et certè Græcos quosdam istud scimus impleſse, quanquam non qua debuerant animi sententia propria respuerint. Verum nos sufficere interim credimus, si misericordia à vobis larga præstetur: citò enim etiam illuc peruenire poterimus, si ad hoc fuerimus antè profecti: sin autem ne hoc quidem fecerimus, quo tandem non digni iudicabimur esse supplicio? Qui cum veteris testamenti iustos superare iubeamur, inferiores etiam gentium philosophis inuenimur. Quid ergo dicemus, qui cum angeli, ac dei esse filij debeamus, ne hoc quidem nobis, ut videamur homines esse seruamus? Rapere enim & inuadere violenter aliena, non humanæ mansuetudinis, sed immanitatis est beluarum: quinimmo ipsis quoque deteriores sumus, qui in aliena impetum facimus. Illis enim hoc naturaliter insitum est, nos verò qui ratione honorati sumus, & tamen in eam quæ præter naturam est, excedimus vilitatem: qua tandem venia digni esse poterimus? Considerantes igitur proposita nobis philosophiæ mensuras, vel ad media peruenire properemus, ut & à supplicio liberemur futuro, & virtutum iter continuo carpetes, ad fastigia bonorum ipsa veniamus: quibus omnes nos contingat potiri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxiii. ex cap. vj.

Considerate lilia agri quo modo crescunt, non laborant neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua vestitus est, sicut vnam ex istis. Postquam de necessario disputauit cibo, & ostendit quod nec super hoc quidem nos oporteat esse sollicitos, transit ad leuius. Neque enim ita per omnia vestimentum necessarium est ut alimentum. Cuius igitur rei gratia, non hic quoque eodem est auium vsus exemplo? Cur non ex auibus pauum nobis proposuit, aut cygnum, vel ex pecoribus agnum? Multa quippe ex hoc animantium genere sumere exempla potuisset. Quia scilicet vtrinque cumulum voluit exaggerationis attollere, & ab herbarum scilicet vilitate, quæ tanto tamen adornatur decore, & ab illius pulchritudinis dignitate, quæ splendet in floribus: minus enim exquisitæ vestis ambitu deprecia-ret, si ei non ornata solū, verum etiam animata præponeret: & idcirco postquam ista cōfecit, non iam lilia, sed agri illa foenum vocauit. Et ne hac quidem appellatione contentus, rursus aliam quoque illis addit vilitatem. *Quod,* inquit, *hodie est:* & non dixit, cras verò non est: sed multò adhuc inferius ac vilius: *Et cras,* inquit, *in clibanū mittitur.* Nec dixit deus illa vestit, sed, *deus illa sic vestit.* Vides certè multos exaggerationum cumulos, magnasq; elationis augmenta. Hoc autem facit, ut eos magis magisque castiget, propter quod intulit, *Quanto magis vos multam quippe hic sermo vim continet: quod enim dixit, vos, nihil egit omnino aliud, quod ut ostenderet, quanto genus humanum deus honore cumulauerit, quantam etiam eorum curam gerat salutis: ac si diceret, Vos, quibus rationalem animam dedit, corpusq; formauit, vos, propter quos fecit omnia quæ videntur, propter quos misit prophetas, legemq; constituit, propter quos bonæ opera*

opera

operatus est innumera, propter quos etiam vniuersitatis filium suum dedit. Et quum manifeste ista monstra uisset, merito eos postea corripit, dicens: *modice fidei?* Talis est qui precipit, non suadet solum, sed & increpat, ut magis excitet audientes ad eorum que dicuntur assensum. Per hanc uero non modo docet, nequaquam debere esse sollicitos, sed nec obstupescere & admirari uestimitorum luxum & sumptum, quando quidem pulchritudo florum, & decor varius herbarum, ipsumque omnino facinum amictu tali inuenitur preciosius. Cur igitur ex his in superbia mentis erigeris, in quibus perfacile de te obtinet etiam herba uictoriam? Et uide quemadmodum ab initio leue ostendat esse preceptum, dum per aduersa rursus, perque illa que maxime timent, eos ab his deducit. Cum enim dixit, considerate lilia agri: intulit: **Non laborant.** Igitur uolens nos a laboribus liberare, hanc ipsa precepit. Non itaque de his rebus non curare labor est, sed labor est profecto curare. Et sicut dicendo non feminant, haud femina excludit, sed curarum onera decussit: sic etiam cum dixisset, non laborant, neque nent: non opus, sed sollicitudinem sustulit. Si autem Salomon ipse florum decore superatus est, & non semel aut iterum, sed tota prorsus illa, qua regnauit aetate. Non enim potest quisquam dicere, quod nunc quidem pulchritudinem florum splendore uestis aequauit, nunc uero candore eorum, uel fulgore superatus est, sed ne uina quidem die tanto est splendore decoratus. Hoc enim omnino significauit, dicendo: In omni regno suo: nec ab uino quidem flore uictus, alium uero inuenitur imitatus, sed omnibus pariter cessit: propter quod ait, sicut unum ex istis. Quantum enim distat a ueritate mendacium, tantum illorum amictus, & horum quoque florum discrimen interioret. Si ergo ille, inquam, uictum se esse confessus est, qui cunctos certe qui unquam fuisse reges claritate superabat: quando tu poteris uincere, uel proximus huic tantae pulchritudini aliqua ex parte consistere? Hic etiam nos admonet, ne huiusmodi ambimus decorem. Respice nanque finem eius: in igne post uictoriam mittitur. Si autem erga hanc uilia, nec uillo prorsus digna sermone, neque magno usus necessaria tantam prouidentiam creator ostendit: quando te negligere poterit atque despiciere, animal longe omnibus, quae propter te utique creauit, honoratius? Cuius uero rei gratia, tanto etiam herbas decore uestiuit: ut suam scilicet sapientiam creator ostenderet, copiamque uirtutis: ut uindictae illius gloriam disceremus. Non enim caeli tantummodo gloriam narrant dei, uerum etiam terra. Nam hoc quoque David ipse dicit in Psalmo: Laudate dominum, ligna fructifera, & omnes cedri. Alia quippe de fructu, alia de magnitudine, alia de decore laudem creatori uidentur emittere. Id autem ipsum maximas profecto designat diuitias sapientiae, quando etiam in hanc que sunt utique uilissima (quid enim uilius quam hodie quid esse, cras uero desinere?) tantum decoris effudit. Si igitur sereno dedit quod nulli usus esset futurum (quid enim ad ignis alimoniam florum pulchritudo confert?) quemadmodum tibi non dabit, quod utique necesse est ad usum, qui illud quod omnibus rebus est uilius, tam abundanter ornauit? Et hoc non ad aliquem, ut dixi, usum faciens, sed diuitias suae liberalitatis ostendens: multo magis te omnibus certe honoratiorem in his, quae ad usum pertinent, honorabit. Cum igitur ostendisset plurimum esse erga homines prouidentiam dei, cumque iam oporteret uirgam eis correctionis adhibere, parce etiam istud exequitur: non enim infidelitatem eis imputat,

Psal. 18. 4.

Psal. 148.

sed fidei paruitatem. *Si enim, inquit, sanum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, deus sic uestit: quanto magis uos modice fidei?* Atqui omnia ista ipse operatur: Omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil: & tamen nusquam aliquid de se adhuc commemorat. Sufficiebat quidem ad ostendendam interim auctoritatem suam dicere per singula quaeque precepta: Audistis quia dictum est antiquis, ego autem dico uobis. Nequaquam ergo mireris, cum etiam post ista uel occultis semetipsum, uel aliquid de se humiliter enunciat. Unum enim interim illud studet, ut facilius illi possint capere sermonem, perque cuncta ipse demonstrat, non se esse aduersarium quendam dei, sed consentientem & conuenientem patri per omnia: quod eum hic quoque fecisse perspicimus. Cum enim tam multa iam dixerit, ipsum tamen adhuc solum & persaepe memorauit, sapientiam, prouidentiamque eius admirans: utpote omnium rerum curam gerentis, magnarum scilicet atque minimarum. Nam & cum per Hierusalem iurare prohiberet, ciuitatem illam magni regis uocauit: & quando per caelum, dei illud appellauit thronum. Et cum de mundi administratione loqueretur, ipsi omnia prorsus adscripsit, dicens: Qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Et in oratione nos docuit confiteri, quoniam ipsius sit regnum, & potentia, & gloria. Hic quoque cum de eiusdem prouidentia disputaret, & ostenderet, quemadmodum etiam in minimis optimum impleret artificium: qui serenum, inquit, sic uestit: nec adhuc usquam suum illum, sed eorum patrem uocauit, ut & honore percellat: ne uel quum suum patrem appellauerit, indigne ferant. Sin uero de uilibus, necessariisque rebus non oportet esse sollicitos: qua tandem digni uenia iudicandi sunt, qui curam suam multo precio coemptis, & superfluis omnino rebus impediunt: immo qua erunt uenia digni, qui nec somnum quidem capiunt, dum aliena diripiunt? *Nolite ergo, inquit, esse solliciti, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?* Hec enim omnia gentes inquirunt. Vidisti nempe quemadmodum eos rursus, & amplius increparit, & manifestius docuerit, quod nihil uel onerosum precepit, uel molestum. Sicut enim paulo ante cum diceret: Si diligitis diligentes uos, nihil eximium facitis: nam & gentes hoc faciunt: commoratione gentilium eos ad id quod erat perfectius incitauit: ita nunc quoque eosdem adducit in medium, corripiens & ostendens necessarium se a nobis debitum flagitare. Si enim amplius nos quam etiam scribas, atque pharisaeos oportet efficere: qua poena uidebimur esse digni, qui non solum illos non uincimus, sed in uilitate quoque gentium permanemus, eorumque pusillanimitatem imitatur: Verum non usque ad correptionem tantummodo sermone progressus est, sed cum eos seuerius castigasset, perque hoc etiam suscitasset, plurimumque in eis succendisset pudorem, consequenter illos aliunde solatur. *Non enim pater uester caelestis, quod his omnibus indigeatis.* Non dixit, nouit deo, sed nouit pater uester: ut eos profecto ad spem certiore uocaret. Si ergo est pater uester, & talis pater, nequaquam profecto patietur despici a se filios, mala uel uita sustinentes, quando ne homines quidem patres hoc aliquando patiuntur. Sed aliam quoque praeter hanc intulit rationem, dicendo quod his omnibus indigeatis. Quod uero dicit, eiusmodi est: Nunquid superflua ista sunt, ut ideo iure contemnere queat? Atqui herbas quoque ne in superfluo quidem despexit ornatu: nunc autem ista necessaria sunt. **Quam ergo tu opinaris causam tibi esse curandi,** hanc

Ad quid homo creatur.

hanc ego idoneam esse dico, quae te ab omni liberet intentione curarum. Si enim dixeris, propterea me oportet esse sollicitum, quia sunt necessaria: ego & regione respondeo, propterea non oportet te esse sollicitum, quia sunt utique necessaria. Si enim essent superflua, non ita deberes de eorum praestatione confidere: nunc uero quia necessaria sunt, prorsus non oportet ambigere. Quis enim pater inuenitur aliquando, qui liberis suis necessaria quidem se non prestare patiatur? Igitur ob hoc quoque proculdubio deus ista prestabit, quia naturae creator ipse est, & satis plene, quorum illa indigeat, agnoscit. Nam ne hoc quidem poteris opponere, quod sit quidem pater, sint etiam necessaria quae a filiis requiruntur: ignoret autem ille, quod in eorum simus indigentia constituti. Est enim omnino clarum, quod deus qui naturam ipsam nouit, & eius creator existit: quique illam talem creando formauit, indigentiam quoque eius magis profecto prospiciat, quam tu certe ipse qui huiusmodi necessitatibus coartaris. Nam ipsi utique sic placuit, ut hanc indigentiam natura pateretur. Nequaquam erit ergo contrarium in his, quibus ei opus esse decreuit, nec ille qui in tanta illam indigentia necessitate constituit, necessarium eam rerum perceptione fraudabit. Nihil horum itaque curemus: neque enim curando quicquam amplius consequemur, nisi quod nosmetipsos sollicitudinum angore distendimus. Cum enim nobis & curantibus & non curantibus praestat, immo tunc magis, quando nihil hinc omnino curamus: quid tibi amplius sollicitudo praestabit, nisi quod superflua a te exigit uolitionem? Neque enim quisquam ad conuiuium iturus opulentum, de ipsius diei cibo se curare patietur. Nec ad fontem aliquis accedens, sollicitudinem de sitis necessitate perpetuetur. Nequaquam ergo etiam nos, cum habemus liberalitatem, & prouidentiam dei cunctis omnino fontibus & conuiuibus instructissimis affluentiorum, inopes nos putemus, neque pusillanimes simus. Nam post illa quae dixi, rursus aliud quoque argumentum super eiusmodi rebus fiduciam suggerens imponit, ac dicit: *Quare autem primum regnum dei, & iustitiam eius, & haec omnia adiciuntur uobis.* Postquam enim animos audientium onere curarum leuauit, tunc eos etiam de caeli regione commonuit. Venit quippe uetera soluturus, & ad meliorem, ueramque patriam uocaturus: idcirco igitur cuncta perficit, ut nos a superfluis liberet, atque a terrena eximat affectione. Propterea etiam Ethnorum meminit dicens, quoniam haec omnia gentes inquirunt, quorum uidelicet erga praesentem uitam studium omne consumitur, quibus nulla prorsus cura est futurorum, nec cogitatio alia de caelo: nobis autem ista non sunt principaliter requirenda, sed alia profecto. Neque propterea creati sumus, ut ederemus atque biberemus, uel steteremur, sed ut placeremus deo, & bonis potueremur futuris. Sicut ergo negligenter & perfuntorie his studendum, ita etiam in oratione tranitorie postulanda, ut quae non sint praecipua, sed accessoria. Ideoque dixit, *Quare autem primum regnum dei, & iustitiam eius, & haec omnia adiciuntur uobis.* Non dixit dabuntur, sed adiciuntur: ut scilicet disceretis horum quae in praesenti dantur, nihil esse omnino magnum, si futurorum magnitudini comparentur. Et idcirco nec peti illa quidem iussit, sed alia quidem sollicitudine postulari, illa uero his adicienda esse praesumi. *Quare igitur futura, sic enim etiam optime praesentia coleueris: noli quaerere quae uidentur, & ea absque ambiguitate percipies.* Est quippe prorsus te indignum, ut super eiusmodi re-

Tomus secundus.

bus interpelles deum. Qui enim omne studium, totaque curam pro illis ineffabilibus gerere debes bonis, ualde te ipsum dedecoras atque confundis, qui erga cupiditatem rerum fluxarum temetipsum impendis. Quo modo igitur, dices, nonne panem petere praecipit? Sed addidit, quotidianum: atque huic signanter adiecit, hodie: sic etiam hoc fecit loco. Non enim dixit, nolite esse solliciti: sed, nolite (inquit) solliciti esse in crastinum. Per quod certe & nobis libertatem donauit petendi, & animam nostram magis necessariis rebus affixit. Nam & illa ideo peti praecipit, non quia deus nostrarum praesentium indigeret admonitu: sed ut absque dubio disceremus, quod cum illius auxilio faciamus bona cuncta quae facimus, & ut ipsa assiduitate percipiendi ei nos familiares reddamus. Considerasti certe quemadmodum etiam per ista suaserit, quod praesentia quoque ab ipso absque dubitatione percipiant. Qui enim maiora praestat, multo magis tribuit & minora. Non enim propterea (inquit) dixi, nolite solliciti esse ac deposcere, ut uel fame deficiatis, uel nuditate deformes sitis: sed ut absque dubio etiam necessaria ista suppeterent: quod certe omnium maxime idoneum erat, ut illos possit attrahere. Nam sicut in eleemosyna dehortas eos se se hominibus ostentare, hac illis praecipue ratione suadebat, qua docebat multo eis maiorem gloriam esse tribuendam, si eam ipsi ueltra non quaererent. Pater enim, inquit, tuus qui uidet in occulto, in conspicuo reddet tibi: ita hic quoque abstrahens eos ab inquisitione praesentium, hoc eis maxime suadet modo, quo non requirentibus multo abundantius dandum esse promittit. Propterea, inquit, iubeo ista non quaeri, non ne accipias, sed ut abundanter accipias. Cumque ea quae tibi competunt honestate, cumque conueniente utilitate etiam praesentia consequaris, ne sollicitudinibus afflictus, & curarum moribus sepe discerptus, non modo istis, uerum etiam spiritualibus bonis te facias indignum, ne & superflua patiaris aerumam, & quod est amplius, propositam tibi amittas coronam. *Nolite ergo solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malicia sua.* id est, miseria ipsa, atque contritio. An forte non sufficit tibi illa sententia: In sudore uultus tui manducabis panem tuum: cur alium quoque addis curarum laborem, qui certe etiam a prioribus es sudoribus liberandus. Maliciam uero hic non malignitatem uocat, absit hoc enim: sed miseriam uel laborem & calamitates. Sicut enim cum alibi dicit, Si est malicia in ciuitate, quam dominus non fecit: non auaricia significat, ac rapinas, nec eorum quicquam aliud omnino: sed eas profecto plagas, quae diuinitus inferuntur, de quibus rursus loquitur per prophetam: Ego sum qui facio pacem, & creo mala. Neque enim hic malicia uoluit intelligi, sed pestilentias profecto & famem, caeteraque huiusmodi, quae mala esse putantur a plurimis. Est quippe iste mos, ut multi haec mala esse pronunciant: sic enim & quinq; illarum prouinciarum sacerdotibus, atque diuinis, quando arce subiunxerunt boues, & absque uitis ire permiserunt, illatas a deo plagas, & merore illum ac dolore, quem de earum afflictionibus sentiebant, maliciam nominabant. Ita hic quoque malicia pro afflictione posuit, dicens: Sufficit diei malicia sua. Nihil enim perinde animam, ut sollicitudo & cura excruciat. Sic enim Paulus ad amorem uirginitatis accendens, consilium subministrat, dicens: Volo autem uos sine sollicitudine esse. Quod uero ait, crastinus dies sollicitus erit tibi ipsi: non ipsum prorsus diem aliquid curare dixit, sed quia etiam ad imperfectum uulgus ei sermo est, uolens expressius esse quod protulit, personam quandam

g. ij. adscrip-

Luc. 9. f. 10. d.

Luc. 9. g.

adscriptis temporibus, iuxta multorum profectio ad illos A morem locutus. Id ipsum autem hic suadet consilio, quod ad altiora progressus sanxit imperio. Nolite, inquit, possidere aurum, neque argentum, neque peram in via. Postquam enim haec ipsa operibus ostendit, tunc etiam verbis firmiora praecipit: unde etiam receptu facilis sermo eius effectus est, quia scilicet operibus eius fuerat ante firmatus. Vbi hoc ergo per opera monstravit: audi ipsum loquentem: Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet. Neque hoc tamen solum dixisse contentus est, verum in discipulis quoque virtutis huius praestat splendoris documentum. Nam & cum ipsos ad huiusmodi inopiam coarctasset, nullo eos indigere permisit. Considera verò eius admirabilem erga suos providentiam, & quemadmodum omnes prorsus patres pietate dilectionis exuperet. Hoc enim, inquit, iubeo ob nihil aliud omnino, nisi ut vos liberem ab inanium afflictione curarum. Si enim & hodie cures de crastino, & rursus crastino ipso cures die, nonne superfluo ac nimio temetipsum deprimes onere curarum? Cur ergo cogis diem plusquam ipse sortitus est afflictionis accipere, & supra proprios eius labores etiam sequentis ei diei pondus imponis: & hoc cum nil istius adiectione fascis, alterius diei leuiores sis onera facturus laborum, sed tantum aggeras labores nequiquam: ut igitur eos acrius increparet, ipsum penè tempus animavit, & velut afflictum ab omnibus introduxit, quasi quod contra illos de imposta sibi afflictione superflua clamaret. Et reuera accepisti diem, ut ea quibus in ipso opus est cogitares: quae igitur ob causam curas ei etiam alterius adiungis? Nunquid enim non habet sufficiens onus, sollicitudinem suam: cur igitur maiore illum opprimis fasce curarum? Quando verò ipse hoc lator legis enunciet, & qui de nostris certè conscientis iudicabit, considera quam bonas spes ipse nobis ministrat: quando utique ipse testatur, quoniam vita ista sit misera, atque ita ærumnis variis onusta, ut in afflictionem, contritionemque nostri vnus quoque diei curia sufficiat. Et tamen cum tanta nobis dicuntur ac talia, nos nihilominus horum sollicitudinem gerimus: de caelo autem nihil omnino curamus, sed rerum ordine per cuncta peruertimus, contraque praecipit Christi vtrinque pugnamus. Itaque diligenter haec ipsa considera. Nolite, ait, praesentia ista prorsus inquirere, nos haec sola etiam absque intermissione sectamur. Querite, inquit, & semper & sola caelestia. Nos verò ne vnus quidem horæ spacio illa persequeremur inquirere: sed quantam in his quae ad corpus necessaria sunt, curam ostendimus, tantam in spiritalibus habemus incuriam, immò longè etiam maiorem: sed nequaquam nobis semper prosperè ista prouenient, nec perpetuo impunita huiusmodi licentia relinquatur. Ecce enim contemnimus decem diebus, ecce triginta, ecce iam centum: nonne iam erit prorsus necesse in manus iudicis incidere? Sed habet consolationem quandam ipsa dilatio. Et quoniam ista consolatio est, quotidianis prorsus diebus poenam expectare & supplicium: Quod si cupis consolationem aliquam de hac dilatione percipere, correptionem de poenitentiae dolore tuo magno commodo arripe. Si enim ex dilatio poenae aliquod tibi putas esse solatium, multò magis lucrum est nunquam in illud supplicium deuenire. Quod igitur est longè praestantius, futuri hac dilatio iudicij ad totam imminentis poenae deletionem vtamur. Neque enim aut onerosum aliquid, aut molestum est imperatum: sed sic facilia cuncta

prorsus ac leuia, ut si afferamus promptam solummodo voluntatem, omnia efficere possimus, etiam si peccatis obnoxij fuerimus innumeris. Nam & Manasses scelerata multa commiserat, quippe qui etiam in sanctos manus suae crudelitatis extendit, & abominanda in templo dei simulachra constituit, & ciuitatem homicidijs impleuit, multaque alia perpetravit, maiora prorsus quam videretur venia posse donari. Veruntamen post tot ille, tantaque flagitia ab omnibus est mundatus, ac ablutus. Quo autem istud efficit modo? Poenitentiae profectio fletu, & studio voluntatis. Non est quippe, non est aliquod omnino peccatum, quod non cedat poenitentiae virtuti, immo gratiae dei: qui cum ad meliora conuertimur, continuo nobis cooperator efficitur. Si enim bonum esse malueris, qui prohibeat nullus omnino est: immo est quidem diabolus prohibens, sed profectio nil poterit te eligente meliora, magis autem hoc deo tibi in adiutorium copulante. Quod si tu certè nolueris, retroque recesseris, qui nam ille te tutabitur? Non enim necessitate ac violentia, sed cum tua te vult voluntate saluare. Si enim tu feruum habens te odio habentem, ac semper horrentem, saepe etiam recedentem a te, atque fugientem, nequaquam iam illum comprehendis ac retines, & certè cum obsequio eius indigeas: multò magis deus, qui non propter suam aliquam necessitatem, sed omnia propter tuam facit salutem, non vult te violenter retinere: quemadmodum è regione si solam ad placendum ei ostenderit voluntatem, nunquam te ille destituet, quantalibet aduersus te diabolus moliat. Nos ergo nos ipsi causa nostrae perditionis existimus: non enim instanter ad eum accedimus, non interpellamus assidue, non rogamus quemadmodum pro tanta est dignum causa rogare: sed & si eum adeamus, aliquando ita facimus hoc, quasi non desideremus accipere: neque cum ea fide qua congruit deprecantes: sed oscitantes prorsus, ac tota mente torpentes, ea quae videmur postulare negligimus. Et certè vult se à nobis exigi deus, & ob id gratias tibi magis habet. Solus enim iste debitor gratiam habet cum ab ipso exigitur: & quae non mutuo dedimus, reddit. Et si vehementius quidem viderit instare exigentem, etiam illa quae à nobis non accepit, largitur. Si verò languidius nos petamus, ipse quoque liberalitatem suam differt, non quia praestare nolit, sed quia nostra illum delectat vehementer exactio. Et propterea tibi aliud quoque posuit exemplum: nunc illius amici, qui noctu instabat petendo panem: nunc iudicis neque deum timentis, neque hominem omnino reuerentis. Nec verò tantummodo usque ad exempla peruenit, sed ipsis quoque operibus ostendit, cum scilicet Chananaeam illam mulierem magno certè dono impletam remisit. In hac verò euidenter ostendit, quoniam deus etiam illa quae nobis parata non sunt, dare possit, si vehementius postulentur. Non, inquit, est bonum tollere panem filiorum, & dare canibus: & tamen dedit, quia illa etiam vehementer exegit. Per Iudaeos verò è regione monstravit, quia desidijs nec illa quidem tribuat, quae eis fuerant preparata. Itaque illi acceperunt nihil, immo etiam propria perdidit. Et ideo isti quia minimè quaesierunt, ne sua acceperunt quidem: illa verò quia violenter incubuit, etiam aliena potuit vendicare, & rem filiorum accepit canis: tantum quippe bonum est sedulitas assidua. Nam tamen si canis, si istes & vrgeas, anteponeris filio desidi & ignauo. Quae enim amicitia non effecit, ea confecit importuna interpellatio. Noli ergo dicere quod tibi sit inimicus deus, teque omnino nolit audire. Citò tibi respondet

4. Reg. 1. 2. p. 33. per m.

Luc. 15. c.

Esai. 49. d.

Matth. 15. c.

Osai. 6. b.

Ibidem.

Isai. 1. 1.

pondebit, si assidue illum, & (ut ita dixerim) moleste interpellare non desinas: & si non ob amicitiam, at propter sedulitatem istud efficiet: & neque inimicitia neque importunitas, neque aliud quicquam impedit. Nec dicas, non sum dignus audiri, & idcirco non oro: nam & Chananaea illa etiam talis fuit, sed nihilominus impetrauit. Nec dicas, & multum peccaui, & non possum ad me iratum vocare: non enim meritum tuum deus, sed solam interim considerat voluntatem. Si enim iudicem non timentem deum, neque homines erubescens vidua inflexit, multò magis bonum iudicem interpellatio assidua. Et si igitur non fueris amicus, & si non ea quae tibi competere videntur, exoptules, & si bona patris luxuriosus absumpseris, longumque temporis à facie eius abfueris: & si degener, atque omnium prorsus extremus, & indignantem illum iratumque conuenias, incipe tantummodo orare, atque ad ipsum redire, & recipies profectio cuncta, & confestim omnem iram poenamque restingues. Sed ecce (inquis) oro, & nihil proficio. Non enim ita postulas, quemadmodum illos legimus postulas. Chananaeam dico, & amicum nocte pulsantem, & viduam iudici frequenter molestantem, & filium qui patris cuncta decoxerat: si enim sic orasses, proculdubio celeriter impetrasses. Nam etsi à te accepit iniuriam, tamen pater est: & si iratus est, tamen amantissimus filiorum est, & vnum est tantummodo quod requirit: non exigere de iniurijs ultionem, sed te videre ad meliora conuersum, sibi que iugiter supplicantem. Vtinam nos ita erga illum arderemus, ut illius viscera nostri charitate inflammentur. Sed tantummodo occasionem iste ignis requirit, & si modicam scintillam ipse praebueris, ingentem omnino flammam beneficiorum in te eius accendes. Non enim quia iniuriam accepit, irascitur: sed quia tu es author iniuriae, per quam etiam velut ebrius desipis. Si enim nos cum simus maligni, iniuriam accipientes à filiis, tamen pro illis dolemus: multò magis deus qui nullam omnino sentit iniuriam, pro tuo tantummodo comodo qui illam facere ausus es, irascitur. Nam si nos, qui secundum naturam diligimus filios, satis tamen profectio eos diligimus: multò magis ille diligit, qui diligit vltra naturam. Sed etsi obliuiscatur, inquit, mulier infantem vteri sui, ego tamen non obliuiscar tui. Accedamus igitur ad eum, atque dicamus: Etiam domine, nam & canes edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum. Accedamus, inquam, opportunè & importunè, immo vero nunquam contingit importunè accedere: importunum quippe est, si non assidue eum ad eum. Eum enim qui cupit temper largiri, semper opportune oramus. Sicut enim respirare importunè omnino nunquam est, ita etiam non quidem petere, sed non petere potius importunum est. Sicut enim respiratione hac iugiter indigemus, ita etiam eo quod à deo praestatur auxilio. Quod si voluerimus, facile illum ad nos poterimus insectare. Et hoc propheta declarans, atque ostendens deum promptum esse semper ad beneficia largienda dicebat, sicut diluculum paratum inuenimus eum. Quotiescunque enim venire, & ad illum voluerimus accedere, expectatas ab illo esse preces nostras continuo sentiemus. Si verò nihil de redundante illo fonte virtutis haurimus, nostra est omnis culpa, non fontis. Hoc etiam Iudaeis imputando dicebat: Misericordia mea ut nubes matutina, & sicut ros diluculo cadens. Quod verò dicit, huiusmodi est: Ego quidem, quae à me petenda erant, cuncta largitus sum: vos vero quasi quidam ventus iurens exortus & nebulæ & rorem dispellit & occu-

lit: ita praecipua malignitate vestra facitis immensam liberalitatis dei dona cohiberi, quod tamen ipsum dispensatio prouidentiae est. Cum enim nos viderit indignos beneficiis, beneficia sua continet, ne nos utique desideret, non dignè inquirentibus largiendo. Si verò paululum in meliora mutemur, & vel tantulum quidem, ut nos saltè peccasse agnoscamus, supra quae omnes fontes subito ebullit, copiosius quam omne prorsus pelagus effunditur. Quantoque amplius acceperis, tanto ille plus gaudet, & hoc ipso ad dandum plura confurget: diuitias enim suas nostram esse ducit salutem, & ipsam dandi potentibus largitatem: quod certè dicebat Paulus, Qui diues est in omnes & super omnes, qui inuocant illum: non enim, nisi quando non postulamus, irascitur: tunc etiam nos solum, quando non poscimus, auerfatur. Propterea enim & pauper factus est, ut nos diuites faceret: & illa omnia sustinuit, ut nos ad petendum plenius incitaret. Nequaquam igitur desperemus, sed habentes tot occasiones salutis, spesque meliores, etiam si quotidie peccemus, accedamus tamen rogantes, proque delictis assidue veniam deprecemur. Sic enim & ad peccandum efficitur absque dubio tardiores, & diabolus repellentem, & dei in nos misericordiam prouocabimus, & bona consequemur futura, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxiiii. ex capite vii.
Nolite iudicare, ne iudicemini. Quid igitur, non debemus arguere peccantes? Nam & Paulus idem hoc dicit, immo ipse rursus Christus per Paulum: Tu quid iudicas fratrem tuum?

Et tu quid spernis fratrem tuum? Et, tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Et iterum: Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat dominus. Quemadmodum igitur sibi dicit: Argue, obsecra, increpa? & Alibi: Peccantes coram omnibus argue? Et Christus quidem in euangelio praecipit: Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum: & si te audierit, lucratus es fratrem tuum: si verò non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum: quod si non audierit, dic Ecclesiae. Et certè tam multos constituit increpantes, & non increpantes modo, verum etiam punientes, cum eum qui nullum horum velle audire, quasi Ethnicum & publicanum esse praecipit: quemadmodum verò illis etiam clauas dedit? Si enim iudicaturi omnino non erunt, priuabuntur omnium potestate, & frustra illam acceperunt ad ligandum atque soluendum. Nam & aliter si haec peccandi impunitas obtineret, cuncta pariter disperirent, & quae in ecclesijs sunt, & quae in urbibus, & quae in domibus singulorum. Nam & dominus seruum, & domina ancillam, & filium patrem, & amicū amicum nisi iudicauerint, ad maximū omnino incrementum sui vicia cuncta perueniēt. Et quid dico amicus amicum? Nisi ipsos quoque iudicemus inimicos, nunquam poterimus omnino inimicitias dissoluere, sed absque vilo prorsus ordine, ac distinctione meritorū permixta erunt omnia, atque confusa. Quidnam hoc sit ergo quod dictū est, diligentius poterimus, ne aliquis haec remedia salutis, ac leges pacis, existimet subuerisionis, ac confusionis esse leges. Et prudētibus quidem ex his quae sequuntur lucidissimè virtutem istius legis ostendit, dicendo: Quid vides festucam quae est in oculo fratris tui, trabem autem quae est in oculo tuo non vides? Si verò plurimis tardorum istud videatur obscurum, plenius id ipsum elucidare tentabimus. Hic enim (ut apparet) non

Rom. 10. 6.

Rom. 14. b. Ibidem. 4. 1. Cor. 4. 4. 2. Tim. 4. 4. 1. Tim. 5. c. Mat. 18. b. & Luc. 17. 4.

generaliter peccata omnia prohibuit iudicari, nec A prorsus omnibus istius rei abstulit potestatem: sed his profecto solis, qui cum flagitijs abundet innumeris, alios de leuissimis quibusque delictis tota temeritate condemnant. Videtur autem mihi etiam hic Iudæos notare, qui de paruulis quoque omnino culpæ accusatores amarissimi proximorum, ipsi nihilominus sua nec maxima quidem crimina cohibebant. Quod eis etiam in fine euangelij dominus exprobrat: Alligatis, inquit, onera grauiā & importabilia: ipsi autem digito non vultis ea mouere. Et decimatis mentham, & cyminum, & anethum: & dereliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam, & fidem. Ergo in istos quoque sermonem videtur extendere, vt scilicet ante eos compescat & comprimat, quia aufuri erāt accusare discipulos. Et si enim isti nihil tale peccauerant, sed tamen illis videbantur esse delicta: vt non obseruare sabbatū, vt vesci manibus illotis, ac publicanorum interesse conuiuijs: quod alibi quoque culicem ait, excolantes, camelū autem glutientes: hic verò de his constituit & legem, quæ in commune seruetur. Nam & beatus Paulus Corinthios non omnes iudicare prohibuit, sed eos qui audebant iudicare meliores, & in causa non manifesta. Non enim vetuit eos corripere peccantes, neque citra discrimen omnes tunc increpauit: sed discipulos profecto, qui de doctoribus iudicabant, & cum ipsi mille essent malorum rei, in fontibus detrahebant: quod hic quoque Christus notauit, nec simpliciter notauit: sed eis plurimum etiam inculsit timorem, inuitabile supplicium comminando, atque dicendo: *In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vobis.* Non enim illum condemnas, inquit, sed temetipsum profecto condemnas, & facis tibi terribilius esse iudicium, cogisque aduersus te diligentissimum fieri etiam de minimis vltionem. Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia sumuntur: sic etiam in ipso iudicio, à nobis condemnationis mensura procedit. Nec enim oportet exprobrare delictum, neque illum qui peccato aliquo sit præuentus insolenter obruere, sed clementer monere: nec perfequi iurgio, sed iuuare consilio: nec cum insolentia in eum erigi, sed cum dilectione corrigere. Non enim illū, sed te profecto extremo adiciis ipse supplicio, non ei utique parcendo, cum oportebit de illius delictis ferre sententiam. Videsne quemadmodum duo ista mandata leuia sint, & obedientibus ingentium causa existant bonorum, sicut è regione inobedientibus ingentium malorum: Qui enim remisit proximo, se priuūquā illum reatibus liberauit, nihil laborans, cum utique parcens atque ignoscens de peccatis alterius iudicaret, magnum sibi indulgentiæ thesaurum tali sententia reconcedendo. Si igitur fornicatus fuerit, inquit: non ei dicam quod malum sit fornicari, neque corrigam increpatione lasciuum: Corrige quidem, sed noli vt hostis, neque vt inimicus exigens vltionem, sed vt medicus remedia futura conficiens. Non enim dixit, Noli cohibere peccantem: sed, noli utique iudicare: hoc est, noli effici iudex amarus. Nam & aliter non de magnis, desperatisque criminibus, quod paulò antè premissi: sed de illis id dictū est, quæ t videntur crimina esse, cum non sint: propter quod ait, *Quid autem vides festucam quæ est in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo non vides? Quod certè nunc plurimi faciunt, qui si viderint monachum habere superfluum vestimentum, legem illam dominicam impudenter obiciunt, cum mille ipsi aliena diripiant, & quotidie auariciæ crimen exercent.*

Mat. 23. a.

Mat. 23. c.

1. Cor. 4. 4.

[non videtur esse crimina].

Et si eum cibo uti viderint largiori, accusatores existunt amari, ipsi quotidie crapulati atque temulentis: ignorant, quod cum propriis admisis hinc quoque sibi congregent maius incendium, omniūque semetipsos excusatione denudent. Vt enim diligentius peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, sequeris de his que proximus peccauerat iudicando. Ne igitur graue esse credideris, si talia sustineas etiam ipsi supplicia, *Hypocrita, eice primum trabem de oculo tuo.* Hic iam iram vult monstrare plurimam, quam habet in eos qui ista committunt, Quotiescunque enim voluerit ostendere aliquod magnum esse peccatum, magnamque etiam propter illud & penam & iram, à conuicio facit correctionis exordium. Sicut ergo & aduersus illum qui à conseruo suo cētum denarios exigebat, cum indignatione dixit: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi: ita hic quoque, ait, hypocrita. Non enim pietatis est tam rigida hæc aduersus delicta sententia, sed inhumanitatis. Et personam sibi quidem dilectionis imponit: opus autem malitiæ implet extrema, dum falsa proximo opprobria affigit & crimina, & inuadit locum magistri, cum non sit dignus tenere discipuli: propter quod illum etiā hypocritam nominauit. Qui enim tam acer, inquit, in alienis fuisti, vt etiam exigua denotares, quæ admodum in tuis tam negligens extitisti, vt etiam magna transcurreres? Eice primū trabem de oculo tuo. Vides certè quia nõ vetuerit iudicare, sed iusserit eiicere primum de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere: nam & sua vnusquisque facilius cognoscit, quæ utique ceterorum: & maiora citius prospicit, quæ minora: & seipsum magis amat profecto, quæ proximum. Itaque si alterius curam gerens id facis, temetipsum antè curato, in quo & manifestus inuenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contēnis, ac despicias: liquet omnino, quod fratrem tuum ipse odio iudices, nõ studio disciplinæ: nec emendare illū cupias, sed notare. Quod & si oportet huiusmodi aliquē iudicare, non tamen à te hoc fieri debet, verū ab eo qui nihil tale commisit. Quia enim magna philosophiæ dogmata & excelsa constituit, ne quis diceret, quoniā in talibus philosophari sermone propertissimū est: volens monstrare fiduciam conscientie, & quod in nullo sit horum quæ dixit obnoxius, sed quod cuncta omnino perfecit, hanc comparationē consequenter inseruit: siquidē ipse quoque postea erat iudicaturus, dicendo: *Væ vobis scribæ & Pharisei hypocritæ: sed nõ erat eorū reus, de quibus alios iure culpabat: neque enim aut festucā eximebat, aut trabem in oculis gerebat, sed ab his omnibus purus & mūdus, aliorū peccata correxit.*

D Non enim debet aliquis condemnare alterū, cum ipse sit reus. Et quid miraris, si dominus posuit hanc legem, quæ etiam à latrone seruata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: Neque tu times deum, qui in eadē damnatione es? Protulit enim vocem Christi omnino sententia consonantem. Tu verò quidem tuam trabem non modo non eiicis, sed ne sentis quidē fratris verò non modo vides, sed & iudicas, & eiicere conaris. Velut si aliquis sauisimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidē etiam negligat, eū verò culpet, qui exiguum in aliqua corporis sui parte nõ curret tumorem. Si verò malū est propria peccata nõ cernere, duplex iam aut triplex malū est iudicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare. Omne quippe est grauius trabe peccatum. Hoc est ergo quod per hæc, quæ sunt dicta, præcepit, ne scilicet ille qui mille est vicis obnoxius, acriorem se iudicem in aliorum vel

Mat. 10. c.

1. Cor. 2. d.

1. Cor. 8. a.

1. Tim. 4. c.

Ibidem a.

2. Tim. 3. b.

Titum. 3. c.

lit præbere delictis: & præcipue si hæc esse inueniantur A exigua, non scilicet arguere alterum prohibes atque corrigere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis. Siquidem ad magnam istud proficeret malignitatis augmentum, & duplex malum iniquitatis inferret. Nam quicumque studet sua quidem, etiam cum sint magna, negligere: aliena verò amarius delicta discutere, etiā paruula videlicet, ac vilia, duplex sibi importat incommodum: tum quidem propria negligendo, tū verò inimicicias in se, ac simultates omnium commouendo, atque ad extremam omnino feritatem, duriciamque cordis semetipsum semper acuendo. Postquam igitur hæc cuncta sanctio saluberrime huius legis exclusit, aliud quoque præceptū intulit, dicens: *Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos.* Atqui in consequentibus præcepit, Quod au distis in aure, prædicate super tecta: sed ne hoc quidem mandatum aduersatur priori, nec indifferenter omnibus prædicari iussit, sed his quos doceri oporteret, præcepit cum fiducia prædicari. Canes autem hic significat homines in impietate viuētes immedicabili, spemque omnino conuersionis in melius non habētes. Porcos verò, in luto innersis luxuria iugiter commorantes, quos sanè omnem huiusmodi doctrina pronunciauit indignos. Hoc ergo & Paulus adstruens, ait: Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus dei, stulticia enim est illi. Alibi quoque corruptionem vitæ causam esse dixit, quo minus recipiantur dogmata perfectiora: propter quod iubet ne huiusmodi hominibus fores pandamus: sunt quippe magis, postquam didicerint secreta, feroces. His enim qui benigno sunt animo atque prudēti, honestissima apparent, cum fuerint reuelata: imprudentes verò ac imperiti magis ea ignorata reuerentur. Quia verò discere illa naturali ratione non possunt, saltem præ ignorantia reuereantur. Neque enim porcus aliquando nouit, cuius sit precij margarita: & hic ergo, quia nescit, ideo nec videat, vt ne conculcet quæ non nouit. Nihil enim hinc affertur amplius his qui eiusmodi sunt, & tamen audiunt, nisi noxa cumulator. Siquidem ab illis & sancta temerantur, nescientibus utique cuius illa sunt meriti, & ipsi desperatius insolescunt, contraque nos potius armantur. Hoc est enim quod ait: *Ne foris conculcent eas pedibus suis, & conuersi dirumpant vos.* Sed adeo fortia esse debebant, inquit, vt etiam vbi semel edocta sint, inuicta maneat, nec præbeant contra nos alios ansas, assentior. Sed illa non præbent, sed quod ipsi sunt porci. Sicut etiam calcata brutorum pedibus margarita, non ideo quia vilis est conculcatur, sed quia in porcorum incidit vilitatem. Et bene ait, Conuersi dirumpant vos. Modestiam enim simulant, vt secreta condiscant: cum verò didicerint, repente alij ex alijs effecti irident, insultant, atque illudunt, quasi quadam à se arte deceptis: propterea & Paulus Timotheo dicebat: *Quem & tu deuota, valde enim restitit verbis nostris.* Et rursus alibi: Et hos deuota: & iterum, Hereticum hominem post vnā & secundam correptionem, deuota. Non enim ex his armantur, sed eorum occasione superbius efferuntur, atque insolentia fediori complentur: & idcirco non exiguum lucrum est in sua illos ignorantia permanere: non enim adeo despiciunt. Si verò discant, geminum est omnino damnum, cum certè & ipsi nihil inde fructificent, immo magis magisque lædantur, & tibi negocia ac pericula mille commoueant. Audiant hoc loco illi qui impudenter omnibus, ac temerè copulan-

tur, despiciabilia ea quæ sunt reuerenda, facientes. Nam & mysteria ideo clausis ianuis celebramus, & eos qui nondum initiati sunt, adesse prohibemus, non quia infirmitatem mysteriorum aliquam deprehendimus: sed quia ad participationem eorum illi adhuc quos arceamus, infirmi sunt. Propter quod etiam ipse multa ad Iudæos in parabolis dissebat, quoniam non videbāt videntes: propterea iussit & Paulus scire nos quemadmodum debeat vnicique responderi. *Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Quia enim magna mirandaque præcepit, & passionibus esse liberos iusserat, ad ipsum quoque cœlum omnino adduxerat docendo, vt studerent non angelis, neque archangelis, sed ipsi omnium domino, in quantum possibile est, esse conformes: Discipulos verò non modo ipsos ista perficere, verum etiam alios emendare præceperat, & malos omnes, atque iustos iusserat discerni, qui canes, & qui non canes: Multum autem est in hominibus occultum: ne dicerent, quia importabilia sunt ista prorsus, ac dura. Nam & in consequentibus Petrus ait tale quiddam: *Quis potest saluus esse? Et rursus idē: Si ita est causa hominis cum vxore, non expedit nubere.* Ne igitur hic quoque similia proferrent, quantum etiam in præcedentibus ostenderit facilia esse præcepta, multas proferens omnino sententias, & sanè tales, quæ illis sufficerent suadere: hic tamen etiam ipsius facilitatis infert coronidem, non leue aliquod laboribus eorum genus consolationis inueniens, auxilium scilicet dei, quod orationum perseuerantia promeretur. Non solum, inquit, vos oportet studere virtutibus, sed ad tantum opus, diuinum quoque aduocare præsidium. Veniet enim prorsus, atque aderit, & vobiscum certamina ipsa tractabit, ac facilia vobis cuncta perficiet. Propterea, & petere præcepit, eisque se daturum spondit: nec tamen obiter postulare iussit, sed cum sedulitate multa & magna intensione: hoc est enim quod ait, *Querite: siquidem ille qui querit aliquid, cuncta profecto alia mente proiciens, vnum intendit illud quod solum requirit, ac presentium rerum nihil omnino considerat.* Norunt certè illud quotquot vel auro, vel seruis, vt plerunque contingit, amissis, experti sunt hæc quæ dico diligentiam requirendi. Ex eo quidem quod ait, *Querite, istud ostendit: ab eo verò, quod dixit, Pulsate: vehementer accendi, & ardere prorsus mente præcepit.* Noli ergo homo sponte concidere, ne inferius studium impende virtuti, quam cum aurum requiris amissum: illud enim frequenter requirens, nequaquam forsitan reperis, verum tamen cum omnino nescires an inueniri posset quod fuerat amissum, omnes nihilominus perscrutandi excogitas modos. Hic vero etiā sponsonem Christi tenens, quod absque dubio si quaesieris, accipias, ne minimam quidem partem illius studij conaris ostendere: quod si non continuo acceperis, ne sic quidem desperare te conuenit. Propter hoc quippe ait, *pulsate: vt ostenderet, quia & si non continuo aperuerit, te nihilominus oporteat ad ianuā permanere.* Si verò, inquit, meæ non vis credere sponsoni, crede vel huic quod à me profertur exēplo. *Quis, ait, ex vobis est pater, quæ si filius suus peccat panem, nunquid lapidem porriget ei? Ab hominibus quidē cū aliquid crebrò exposcis, & molestus omnino, & onerosus videris: deum verò quādo id non facis, tunc amplius, vt tibi indignetur, accendis. Si verò permaneas postulando, etiā si non continuo accipias, accipies tamē: propterea quippe ostiū clausum est, vt tu ad pulsadū iducaris: idcirco nõ eeleriter annuit,*

Ibidem. b. Infrat. 9. d.

erat continuò perseuerasset, nequaquam talem fructum tulisset, neque enim permanens in cœpto virtutis vsu fecisset illa quæ fecit. Hæc autem idcirco præcipuè dicebat, vt eorum quoque qui temerè obloqui etiam innocentibus solent, linguas reprimeret, passimq; accusantium ora frænaret. Quia enim plurimi bonos quoq; de malorum ingeniis æstimant, vt omni eos excusatione nudaret, hoc intulit: Non enim, inquit, potes dicere, Circumuentus sum atque deceptus. Siquidem manifestam tibi discretionè ex operibus ostendit, & vt etiam discuteret eorū opera, præcepit, ne scilicet temerè cuncta confunderes. Deinde quia eos puniri non iusserat, sed tantum caueri, hos quidè consolatur qui eorum patiebantur infidias: illos vero deterrens, & ad meliora conuertens, pœnā ab ipso infligendā eis ceu murū circumduxit, dicens: *Omnis arbor quæ non facit fructū bonum, exciditur & in ignem mittitur.* Deinde vt sermonè ipsum aliquantulū tēperaret, intulit: *Igitur ex fructibus corū cognoscetis eos.* Ne cōminationem tanquā ex proposito & præcipuam videretur inducere, sed eam quæ cōsiliij vicem, atque admonitionis implet, hac eorum animos interminatione, atque examinatione concussit. Quo quidem loco mihi etiam ludæos videtur notare, huiusmodi fructus sæpe monstrantes: Propterea etiam Ioannis verbis vti maluit, per eadem scilicet rerum vocabula illis supplicium depingens. Talia quippe etiam ille dicebat, cum instantem securim, & excidendā arborem, ignemq; inextinguibile nominaret. Et videtur quidem vna tantūmodo pœna esse, nempe cōburi. Si vero aliquis diligenter expendat, duplex hoc inuenit esse supplicium. Qui enim in gehenna vritur, cœlorum etiam regnū prorsus amittit: quæ certè pœna maior est, quam cruciatus ille flammarū. Noui autem quòd plurimi pertimescant tantum gehennam, ego tamen illius gloriæ amissionem multo amarius, quam ipsius gehennæ dico esse supplicium. Si vero id non possum sermone monstrare, nihil est omnino mirandum. Neque enim nouimus illorum beatitudinè præmiorum, vt infelicitatem quoque de eorum amissione perspicuè scire possimus. Ceterum Paulus qui ista cognita habebat, certissimè nouit, quoniam excidere à dei gratia, omnium sit profectò miserrimum. Nos autè hoc tunc absq; dubio discemus, cum experimèto cœperimus doceri. Sed istud vt ne patiamur faxis ò vnigenite fili dei, neq; experiamur intolerabile istud, horrendumq; supplicium quàm grande sit: Nam quàm malum illorum bonorū portione priuari, apertè quidè exprimi non potest: tamen prout mihi possibile fuerit, conabor atq; contendā per exempla vobis illud facere vel ex parte manifestum. Ponamus igitur adolescentem aliquè esse mirabilem, eundemq; & cunctis florere virtutibus, & totius tenere orbis imperium, tamq; in omnibus esse perfectum, vt vniuersos erga se homines patrio ardere faciat affectu. Quid non ergo istius patrem pati existimatis libenti animo, ne talis filij priuetur conuersatione: quod vero vel exiguum, vel grande malum non esse subiturum, modo vt illū etiam videat, atque illius præsentia perfruat? Hoc igitur de futura quoq; gloria cogitemus. Neque enim sic filius patri, etiam virtutibus mille decoretur, desiderabilis est atque mirabilis, vt cœlestiū fructus bonorum, ac resoluī, & esse cum Christo. Intolerabilis quidè res est etiam gehenna: quis nesciat, & supplicium illud horribile. Tamen si mille aliquis ponat gehennas, nihil tale dicturus est, quale est à beatæ illius gloriæ honore repellī, exsumq; esse Christo, & audire ab illo, Non noui vos: atq;

argui quòd esurienti, & sitiēti negauerimus cibum & potum. Est enim satius mille fulmina sustinere, quam vultum illum mansuetudinis pietatisq; plenum, nos tamen auersantem videre, & illos placidissimos oculos, nequaquam nos aspicere sustinentes. Si enim ille me cum ei inimicus existerem, eumq; odissem, atque auersarer: ira est tamen secutus, vt ne sibi quidem parceret, seseq; ipsum in mortē traderet: quādo post illa omnia esurientem illum ne pane quidè duco dignū, quibus iam illum potero oculis intueri: sed hoc etiā loco illius considera lenitatem. Neque enim beneficia sua imputando commemorat, nec quòd illi eum despiciant, quibus tantā præstiterit: nec enim dicit, me despicias, qui cum non esses, esse te præstiti, & tibi inspirauī animam: qui te supra ea quæ in terra sunt cuncta constitui: qui propter te & cœlos, & aërem, & pelagus, & terram, & omnia quæ existunt, creauī: qui à te inhonoratus sum, & diabolo ipso vilior existimatus: qui nec siquidem destiti, sed innumera tibi beneficia etiam post ista donauī: qui ob tuam salutem fieri seruus elegi: qui palmis ora temeratus, & faciem sputaminibus aspersus, & occisus, & quidem turpissima morte: qui pro te etiam in cœlo interpello patrem, qui spiritum sanctum tibi dono, qui te ad regnum inuito cœlorum, qui tibi etiam tanta promisi: qui & caput tuum esse volui, & sponsus, & vestis, & domus, & radix, & pastus, & potus, & pastor, & rex, & frater: qui te hæredem cohæredemq; delegi: qui de tenebris in lumen te duxi: cum hæc enim, hisq; plura proferre posset, nihil horum omnino cōmemorat. Sed quid? solum ipsum profectò peccatum, hic quoque charitatem ac desiderium quod erga te habet ostendens. Neque enim dixit, Ite in ignem, paratum vobis: sed, paratum diabolo. Et prius dicit, quæ nam illi peccauerint. Et ne tunc quidem cuncta, sed pauca: & ante hos illos qui mandata eius impleuerint in regnū vocat, vt ex hoc quoq; ostendat iuste se culpate quos damnat. Quoniam ergo supplicio non sunt verba eiusmodi sæuiora: Si enim hominè aliquis à quo beneficiis affectus est, esurientem videns minimè despicit: sed etii fortasse despiciat, certè cum ei ille exprobrare beneficia sua cœperit, eligit magis in terram omnino demergi, quam corā duobus tribusve amicis tale aliquid audire: quid nos patiemur, perpendite, qui toto iam teste mūdo hæc quæ memorata sunt, audiemus: quæ ne tunc quidem diceret, nisi & æquitatem propriā vellet declarare sententiæ. Quod enim haud exprobrans ea proferret, sed quasi satisfaciens, & ostendens, quia nō eis frustra, nec absque certa iusticiæ ratione dicturus sit, discedite à me: ipsa satis beneficiorum quæ eis antè contulerat liberalitate patefecit. Si enim exprobrare voluisset, omnia illa quæ dixi, adduceret in medium: nunc autè dicit sola illa quæ passus est. Timeamus igitur dilectissimi, huiusmodi tunc audire sermones. Non est lusus hæc vita, immo est quidā præsens vita lusus, sed nō est lusus etiam futura. Immo non tam lusus est vita nostra, quam aliquid fortè deterius. Non enim tendit ad risum, sed intolerabilem quoque portabit dolorem eis, qui mores suos non maturè, ac diligenter institunt. Quo enim distamus à pueris ludendi gratia casulas ædificantibus, nos qui ampla prætoria, & clara construimus? Quæ autem dissimilitudo est inter eorum prandiola ad ludum parata, & nostra hæc splendide ac delicate apparatus cōiuiuia? Nulla planè, nisi quòd ea nos ad supplicium nostrum sæpe faciamus, quæ illi imitantur ad ludum. Quòd si necdū perspiciamus eorū quæ agimus vilitatem, non est profectò mirandum.

mirandum. Nondum enim venimus ad maturitatem virorum, quòd cum venerimus, intelligemus hæc omnia esse puerilia. Nam & illa cum ad virilem transimus ætatem, ridere cōsueuimus, quæ cum pueri essemus, etiam studiosè credebamus esse faciendā. Nam & testas & lutum sapius aggerentes, non minus gloriabamur, quam hi qui certatim amplas porticus, & triclinia gaudent su perba construere: sed tamen peribant illa, & continuò corruiebant. Verum ne stantia quidem vtilia nobis esse potuissent, sicut ne ista quidem splendida domus, quæ certe iam cœli ciuem capere non possunt. Sed neq; iste in illis se habitare pateretur, qui patriam obrinet supernam. Verum, vt nos pedibus ludicra illa ædificiola plerunq; destruimus, ita hæc sapienti ille mente subuertit: & sicut nos paruulos de illa flentes destructione rideamus: sic isti quoque nobis de hac subuersione mœrentibus, non modò rident, sed etiam flent. Siquidè & eorum viscera compassione plena sunt, & nobis ingentia hinc nascuntur incōmoda. Iam igitur in viros transeamus aliquādo. Quādiu humi serpim⁹, de lignis ac lapidibus gloriantes: Quousq; lussibus occupamur? atq; vti nam tantūmodo luderemus, nunc verò etiam salutem nostrā ipsi despiciamus, ac prodimus. Nam vt pueri cum neglectis literis, ad huiusmodi nugas sua studia cōuerterint, durissimis verberibus subiacebūt: sic nos quoque qui in his rebus studium omne consumimus, cum à nobis spiritaliū exigetur operum disciplina, nisi quæ reddenda erunt habuerimus parata, horrenda illa supplicia perferemus. Nec erit vllus omnino qui liberet, etiāsi pater, etiam si frater, vel quilibet alius assistat. Sed hæc quidem, quibus nunc dediti sumus, cuncta pariter euanescent: quæ vero ex istis pœna colligitur, immortalis erit atq; perpetua. Quod quidem accidere consuevit in paruulis, quorum puerilis illa constructio à patre tota propter ipsorū socordiam subruit: ipsi etiam verberati post lusus conuertuntur ad lachrymas. Atq; vt hæc ita se habere discas, illud ipsum erga quod maximū studium videtur esse ponendum, id est, diuitias, in mediū proferamus, & constituamus quālibet è regione virtutem, & tunc præcipuè illarum perspicies vilitatē. Duos igitur homines esse ponamus: nec de auariciæ opibus sermo sit, sed de honestis adhuc, iustisque diuitiis. Duo ergo talium opum domini fingantur, quorū vnus quidem ad pecunias congregandas maria nauiget, terras excolat, multaq; alia reperiat genera lucrandi: quamquam ignoro si hæc faciens iustè patrimonium possit augere. Verum concedatur istud, & constituatur interim lucra illum iusta conquirere. Iste igitur & agros cœmat, & seruos, & quantacūque sunt talia, nullaq; ad hæc iniquitate ducatur: alter vero æqualiter locuples vendat agros, vendat domos, vasa quoque argentea & aurea, atque horum omnium precium indigentibus largiatur, pauperibus sumptus subministret, curet ægrotos, in necessitate positos absoluat, alios vinculis eximat, alios eripiat de metallis, alios egestatis impatientia ad laqueum conuolantes, in vitæ amorem reducat, liberet de seruitute ac morte captiuos: de cuius vos tandè esse parte malletis? Et certè nondum futura diximus, sed interim ista præsentia. Cuius, inquam, similes esse malletis: congregantis aurum, an plurimorum pericula submouentis? ementis agros, an hominibus diuersa calamitatum tēpestate vexatis, semetipsum portum parantis? multo auro argentoq; circumdati, an mille laudibus coronati? Nonne enim hic quidem videtur angeli aliquis similis, qui de cœlo ad cōsolationem hominum,

emendationemque descenderit? Alter vero nec homini conferendus, sed cuiusdam paruulo vanè cuncta & inaniter congreganti. Sin autem pronuntiatis huiusmodi hominem esse ridiculum, extremaq; vecordia, quando etiam iniquè opes quis congregat: quid eo potest infelicius iudicari? Si enim tanta illius sola derisio est, cum addita fuerit & gehēna, & regni cœlestis amissio: quibus lachrymis, quibus tandem lamentationibus prosequendus est & viuus, & mortuus? Sed aliam quoque, si placet, virtutis partem, eiusq; contrarium ponderemus. Alium igitur rursus hominem proferamus, in summa potentia constitutum, omnibus imperantem, ingenti prorsus honore conspiciuum, præclara præconis sui voce terrificum, habentem baltheum & lictores, ac longo præuentium ordine gloriantem, multorum officiorum stipatum caterua: nonne magnum hoc esse quiddam creditur, ac beatum? Age igitur, contra hunc quoque alium è regione ponamus splendens virtute patientiæ, humilitate, ac mansuetudine refulgentem, & hic tamen patiatur iniurias, atque etiam verberetur, cunctaque hæc faciliè portet, ac fortiter, eosq; à quibus iniurias accepit, benedictionibus prosequatur: responde, quæso, vter magis horum tibi admirandus videtur? ille inflatus & tumidus: an iste pressus, ac placidus? Nonne rursus hic quidem cœlestibus est virtutibus comparandus, quæ maxima impassibilitate potiūtur: ille vero homini morbo hydropis, & plurimo prorsus tumore turgenti? & hic quidè medico spiritali, ille autè puero buccas inflanti & ridiculo? Quid tibi arrogas homo, quia sublimi curru veheris, quia te trahat mularū iugū? Et quale istud est? Nam & saxa ita plerunq; & ligna gestantur. Sed speciosa veste circūdatis? Sed & respice pro cultu vestium, virtutum decore fulgentem, & videbis te quidem putrefacto iam fœno esse simillimū: illum vero arbori admirabiles fructus ferenti, maximā præbenti cernentibus voluptatem. Tu quippe circūfers passum vermium, atque tinearum: quæ cum tibi incubuerint, celeriter te huiusmodi ornatu nudum relinquent. Nam vestimentum & aurum, aliud quidem vermium cibis est, aliud vero terra, & cinis, & iterum terra & [sila sunt] præterea nihil: at vero ille qui virtutum decore circumdatus est, talem profectò habet stolam, quam nō modò tineæ, sed ne mors quidem valeat ipsa corrumpere, idq; iure optimo. Siquidè istæ virtutes animi nequaquam à terra fortiuntur exordium: fructus quippe sunt spiritus, propterea neq; vermium dentibus obnoxia sunt. In cœlo nāque huiusmodi vestimenta texuntur, vbi non est tineæ, non vermium, nec huiusmodi quicquā aliud omnino. Quid igitur est melius, responde, quæso, sublimari potentia: an potius inhonoratū iacere? Splendere diuitiis, an squalere pauperie? abundare deliciis, an fame, atque egestate cruciari? Proculdubio melius, atq; optabilius in honore esse, & diuitiis atq; deliciis. Si ergo res ipsas & non nomina cupis, relinque terras, & quæ in ea sunt, & transgredere totus ad cœlum. Si quidem præsentia ista vmbra sunt, & quædā vanitates imaginum: futura autem veritas rerum immobilis prorsus, ac solida, nec ab vllō tibi aliquando rapienda. Hæc nos igitur omni cum studio diligamus, vt ex horum quæ hic sunt liberemur tumultu, & ad portum illum tranquillissimum nauigantes, multa onusti merce veniamus, & ineffabilibus misericordiæ opibus redundemus: quibus nos omnes contingat potiri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

On omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum caelorum: sed qui facit voluntatem patris mei qui in caelis est. Cuius rei gratia non ait: sed qui facit voluntatem meam? Quia hoc interim poterant amabilius audire, quod dixit, citiusque suscipere: illud autem ad eorum infirmitatem nimis erat grande, quod tacuit. Aliiter vero id ipsum quod reticuisse visus est, istud dicendo signauit. Praeterea hoc quoque possumus dicere, expressum hic esse manifeste, quia non sit in patris, ac filij voluntate diuersitas. Mihi autem videtur Iudaeorum hic propriae conscientias verberare, omnem prorsus religionem in dogmatum ratione ponentium, de sancta vero conuersatione nihil omnino curantium: unde illos etiam Paulus coarguit, dicens: Ecce tu Iudaeus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in deo, & nosti voluntatem eius: verum nihil tibi ex ea accedit quicquam, nisi eadem vitae integritate & operibus declares. Ipse autem dominus non solum id dixisse contentus est, sed & maiora longè & terribiliora subiunxit: *Multi*, inquit, *dicent mihi in illa die, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus?* Non modo ille, inquit, qui habet fidem, conuersatione neglecta, regnum non poterit introire caelorum: sed & ille qui vna cum fide multa etiam splendor claritate signorum, nec tamen aliquid in vita boni operis exercuit, à caelestibus similiter ianuis repellitur. Multi enim mihi dicent in illa die: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? Nempe consideras quemadmodum se quoque introducat latenter: postquam enim totam absoluit concionem ad populum, merito iam se iudicem esse demonstrat. Nam quae expectat poena peccantes, in superioribus euidenter expressit. Quis vero sit puniens hic reuelat, nec tamen aperte dixit, ego sum: sed *multi*, inquit, in illa die dicent mihi, domine domine: id ipsum rursus hac moderatone conficiens. Si enim iudex ipse non esset, quo modo ad eos diceret, *Tunc confitebor eis, discedite à me, nunquam noui vos?* Non utique futuri solummodo iudicij tempore, sed ne tunc quidem, inquit, quando vos faciebatis signa mirabilia. Propterea etiam discipulos admonerat: Nolite gaudere, quia vobis daemonia subiecta sunt, sed quia nomina vestra scripta sunt in caelis. Et ubique prorsus ad plurimam eos curam conuersationis hortatur. Neque enim accidit, vt homo rectè honesteque viuens, atque ab omnibus viciis liberatus aliquando despiciatur à deo: sed etsi in aliquo errore teneatur, citò illum deus ad noticiam pertrahit veritatis. Verum sunt quidam qui opinentur mentiri tunc illos ista dicendo, & propterea, inquit, nec merebuntur omnino saluari: quod si ita est, id ipsum aduersus illum sensum agit, quem voluerat inducere. Voluit enim hoc loco asserere, quod fides absque operum sanctitate nil etiam valeat: deinde id ipsum ulterius extendens, adiecit & signa, vt videlicet ostenderet, quod non modo fides, sed ne ipsa quidem cuiquam miraculorum operatio profutura sit, si ea operatus fuerit absque possessione virtutum. Sin autem illi nequaquam ista fecerint, quemadmodum hac conficietur assertio? Aliiter vero, neque auderent hi ipsi domino, iam utique iudice praesente, mentiri: Quin & ipsa responsio & quod per interrogationem dicunt, hac eos fecisse demonstrat. Illi quippe, quia contrarium expectationis suae finem videbunt, quia hic fuerint mirabilia faciendo conspicui, ubi se intelligent illic puniendos, quasi stupentes dicent, atque mirantes: Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? Quemadmodum nos auer-

A faris modo? Quid sibi vult nouus iste finis, nec à nobis aliquando prouisus? Sed mirentur illi qui, cum tot signa fecerint, punientur: tu vero nihil omnino hoc mireris. Omnis quippe gratia donum est solummodo largientis. Illi autem nihil ei de proprio attulerunt, propter quod etiam merito puniuntur, qui erga eum à quo ita honorati sunt, vt talia etiam indignis dona conferret, ingrati existere maluerunt, tantorumque beneficiorum prorsus immemores. Cur inquis, iniquitatis operarij mirabilia fecerunt? Sunt quidam qui dicant eos non eo tempore quo signa faciebant operibus iniquis vacasse, sed postea esse mutatos, & ad iniquitatis opera conuersos. Sed si id esset, alio rursus modo non consisteret illud quod dominus curauit adstruere. Quod enim studuit ostendere, istud profectò est, quoniam neque fides, neque mirabilia quicquam valeant si non assistat vita. **B** Quod certè dicebat & Paulus: Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, & nouero mysteria omnia, & si habuero omnem scientiam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Qui igitur isti sunt, inquit? Multi profectò credentium acceperat dona gratiae, ex quibus erat ille, qui cum in Christi nomine daemonia eiceret, non tamen eum etiam sequebatur: qualis erat & ipse Iudas. Nam hic quoque quanquam esset malus, gratiam tamen munus acceperat. Quinetiam in veteri testamento id ipsum qui quaerit inuenit, videlicet in ipsis quoque indignis, ad aliorum vtilitatem gratiam frequenter operatam. Quia enim non omnes in omnibus idonei sunt reperti: nam alij quidem vitae erant honestate conspicui, non tamen pari etiam ardore fidei seruebant: alij vero è contrario fidei bonum absque vitae honestate seruabant. Et illos per istos exhortatur, vt fidem studerent habere maiorem: & hos per ineffabile istud donum, vt essent etiam in conuersatione meliores. Et idcirco eis ad liberalitatem maxima gratiae dona praestabat: *virtutes*, inquit, *multas fecimus: sed confitebor illis, tunc nunquam noui nos.* Nunc quidem se esse amicos meos putant, tunc vero scient, quod non vt amicis ista donauerim. Et quid omnino miraris si hominibus in ipsum quidem credentibus, vitam tamen ipsi fidei conuenientem non habentibus, gratiae suae dona largitus est, quando tale aliquid in his etiam qui utroque hoc nudabatur bono inuenitur operatus? Balaam quippe à fide ac probitate vitae erat prorsus alienus, sed tamen operata est in illo dei gratia, in adificatione proculdubio ceterorum. Et etià Pharaonis talis extiterat, verum tamen ipsi quoque ostendit futura. Et Nabuchodonosor iniquissimus fuit, sed huic quoque etià ea quae in nouissimo seculo futura sunt, reuelauit: sed & ipsius filio qui facile patrem impietate superauerat, futura patefecit, admiranda & maxima negocia dispensando. Quia igitur & tunc ipsa adhuc erant euangelicè praedicationis exordia, multaque oportebat diuinæ potentiae clarere documenta, plurimi quoque indignorum accipiebant dona gratiae: verum tamen nihil propter hac illi signa lucrati sunt, sed magis etiam punientur, propter quod & terribilem minatur eis sermonem dicendo, nunquam noui vos. Multos quippe hic odit, atque auersatur etiam ante iudicium. Timeamus igitur dilectissimi, maximamque curam sanctae conuersationis ad amemus, nec putemus minus aliquid nos habere, quia nos modò signa non facimus. Nihil namque tunc nobis propter illa amplius reddetur, sicut nec minus dabitur, quia signa non facimus, si utique omnibus studuerimus abundare virtutibus. De mirabilibus siquidem nos absque dubio debitores efficiemur dei: pro bene autem acta vita deum

deum habebimus debitorem. Quia igitur cuncta perfectè de virtute differuit, & simulatores eius plurimos ac diuersos esse monstrauit, cum eos qui ad ostentationem sui orant atque ieiunant, tum etiam eos qui simplicitatem ouium tantummodo habitu profitentur, tum illos quoque qui veritatem opprimunt & persequuntur, quos etiam porcos & canes vocauit: hinc iam praecipis suis consolatione rursus admiscens, ostendit quantum sit virtutis etiam in hoc seculo commodum, quantum etiam malignitatis incommodum. *Omnis*, ait, *qui audit verba mea, & facit ea, assimilabitur viro sapienti.* Quae quidem passuri sunt, qui mandata non faciunt, quanuis faciant signa, audistis. Oportet ergo vos discere, quibus sint illi fructuari bonis, qui omnia quae praecipita sunt, obedienter impleuerint: qui certè non in futuro tantum, verum etiam in isto seculo de obseruati euangelij vtilitate gaudebunt. *Omnis*, inquit, *qui audit verba mea haec, & facit ea, assimilabitur viro prudenti.* Considera quam admirabili varietate sermonem tractet, modò quidem dicens: Non omnis qui dicit mihi, domine domine, seque ipsum reuelans: modò vero inferens, qui facit voluntatem patris mei. Et rursus iudicè se demonstrans, *Multi*, inquit, *dicent mihi in illa die: domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? & dicam illis, nunquam noui vos.* Hic quoque rursus ostendit habere se omnium potestatem, propter quod ait, *Qui audit verba mea haec.* Quia enim cuncta disputauerat de futuris, regnum commemorando caelorum, & mercedem ineffabilem pollicendo, & consolationem dei, & quantacunque sint talia, vult eis etiam hinc tribuere fructus laborum, & ostendere quantum sit in praesenti quoque vita robur virtutis. Quodnam est igitur ipsius robur? Tutum viuere, atque munitum, nullique aduersantiu rerum in praedam patere, quinimmo cunctis quae obsistunt superiorem omnino consistere. Cui bono quid vnquam inueniatur aequale? Hoc enim ne ille quidem ipse sibi praestare posset, qui diademate coronatur, sed qui virtute est praeditus. Solus enim iste, & quidem multo cum cumulo bonorum suorum possidet firmitatem, qui potentissima virtutum cohorte munitur, atque inter hos tumentes seculi fluctus plurima tranquillitate perficitur. Hoc est enim omnino mirabile, quia cum nulla serenitas sit, immo cum sit valida tempestas & magna commotio, & crebrae tentationes, ipse ne tantulum quidem poterit commoueri. *Descendit*, inquit, *pluuia, venerunt flumina, flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat supra petram.* Hic autem & pluuia, & flumina, & ventos translatione verborum afflictiones, & ingruentia hominibus pericula nuncupauit, calumnias videlicet, insidias, luctus, interitus, aliorum impugnationes, desertiones suorum, ceteraque omnia vitae praesentis incommoda. Sed nulli, inquit, horum talis anima succumbit. causa vero istius firmitatis est, supra petram esse fundatam. Petram hic autem doctrinae suae firmitatem & certitudinem vocauit. Si quidem omni petra illius sunt fortiora praecipita, & obediens deo cunctis praestant tribulationum fluctibus celsiorem. Quicunque enim diligenter hac custodit, ac fortiter, non modò hominibus nocere cupientibus, verum etiam ipsis daemonibus sibi insidiatibus superior eminebit. Quod verò ista ad iactantiam non dicantur, Iob certè testis est: qui utique & omnes diaboli in se excepit ictus, & tamen permanebat immobilis. Id ipsum testantur & apostoli, qui fluctibus totius orbis in se pariter irruentibus, tyrannorum scilicet, atque populorum, Iudaeorum atque gentilium, & suorum & alienorum, &

A diaboli prorsus & daemouum, ad cunctas coniuatas aduersus se impugnationis machinas, pulsata fluctibus rupe firmius costiterunt: quodque est adhuc amplius, omnia ista domuerunt. Quid igitur hac vita beatius possit inueniri? Hoc enim non magnitudo diuitiarum, non corporis fortitudo, non potentia vlla, non gloria, non quicquam horum simile poterit polliceri, sed possessio sola virtutis. Non est enim, non est omnino alteram inuenire vitam malis omnibus liberam, nisi hanc profectò solam. Et testes huius rei vos certè ipsi estis, qui aulicas nostris insidias, & illos strepitus ac tumultus, qui domos diuitum saepe subuertunt, nostis. Sed in apostoli tale omnino nihil contigit. Quid igitur? Nihilne erga illos huiusmodi factum putamus? Nihilne illi ab aliquo triste perpassi sunt? Hoc est enim praecipue, maximeque mirabile, quia cum plurimas quidem illi paterentur insidias, maximeque in illos tempestatū turbines frequenter irruerent: nequaquam tamen eorum animos labefactare potuerunt, nec eis aliquem incutere maerorem. Obtinuerunt ubique, ubique valuerunt, nudis omnino corporibus luctando, cunctaque aduersa vincendo. Et tu igitur si volueris cum diligenti omnia cautione perficere, cuncta haec impugnationum genera ridebis. Si enim fueris harum adhortationum munitus armis, nulla tibi oppugnatio poterit inferre maesticiam. Quid enim nocebit, qui diuersas contra te molitur insidias: pecunias forte tibi diripiet? Sed etià ante illius minas, iustus es istas despiciere, & cum tanto perfectionis cumulo, vt ne ab ipso quidem domino tale aliquid postulares. Sed recludet in carcerem? sed & ante carcerem ita te viues utique praecipit, vt toti iam mundo omnino esses crucifixus. At malignitate obreptationis macerabit: sed ab hoc quoque dolore te Christus eripuit, multam tibi citra laborem pro susceptis maledictionibus pollicendo mercedem: sicque te esse mundum iubendo ab ea quae inde oritur ira, atque tristitia, vt tibi pro inimico etiam orare praeeperit. Sed exagitabit te vndique, & afflictionibus mille circumdabit, sed clariorem tibi profectò texit coronam, sed afficiet te plagis, vel etiam interficiet: & idcirco rursus tibi maiora praestabit, suoque te scelere, ad martyrij palmam prouehet, citiusque ad tranquillissimum portum ire compellet, amplioris tibi proculdubio mercedis occasionem ministrans, teque ab illius diei timore liberans, quo diuersorum actuum ratio in comuni reddenda est. Quod autem praecipue mirandum est, non modò nihil omnino laedunt, qui talibus insidias machinantur: sed eos etiam faciunt oppugnatione clariore. Cui bono quid vnquam simile valeat inueniri, talem vitam videlicet elegisse, qualis haec sola est? Quia enim dixerat arctam & angustam viam: rursus hinc afferens consolationem labori, quam tuta sit via ipsa, quamque etiam nauis ostendit: sicut etiam contrarij illius itineris & asperitatem plurimam, & maxima indicauit esse discrimina. Vt enim virtutis in praesenti beneficia monstrauit: ita etiam viciorum pandit incommoda. Quod enim dicere semper soleo, id nunc quoque inculcare non desino. Vbi que ferè ex utroque auditorum operatur salutem, tum amorem virtutum, tum horrorem inferendo viciorum. Quia enim futurum erat, vt ipsa quidem dicta aliqui mirarentur, nec tamen bonorum documenta operum praerberent, praueuiens eos terret, ac dicit: quia etsi bona sint quae dicuntur, nequaquam tamen ad securitatem sufficit solus auditus, sed obedientia quoque sit necessaria, quae certè operibus ostenditur. Nam totum profectò in his praecipue consistit. Itaque hic iam interim sermoni

Roma 2. c.

1. Cor. 13.

Mar. 9. f.

Luc. 10. d.

Num. 24.

Gen. 4.

Dan. 2. d.

Iob 2. b.

fermoni suo terminum posuit, vbi maximè vigentè in eis timorem reliquit. Sicut enim ad studia virtutù, non solum de futuris eos præmiis incitauit, promittendo regna cælorum, & ineffabilem omnino mercedem, & cõsolationè futuram, ac bona prorsus innumera: sed etiã de præsentibus, dum scilicet petra robur & incõcussam firmitatem ostendit. Sic etiam ab amore viciorum non modò suppliciiis deterret futuris, excidendam commemorando arborem, ignemq; inextinguibilem, & à cælesti regno exclusionè minando & dicendo, Non noui vos: sed de præsentibus quoque, dum translatione verborum, domus cõmemorauit ruinam. Hoc quippe ipso vehementiorè fecit profectò sermonè, quo illum etiam cõparatione vestiuit. Non enim tantum etiam sententiã eius pòdus habuisset, si simpliciter dixisset, ac nudè: Insuperabilis erit, qui virtute munitur, & facile in prædã patebit vnusquisq; viciosus: quantum certè nunc obtinet, cum ad ipsum cumulatus exprimendum, & petra, & arena, & domus, & flumina, & venti, ac pluuia proferuntur. *Et omnis audiens*, inquit, *sermones hos meos, & non faciem, viro similis iudicabitur stulto, qui adificauit domum suam super arenam.* Bene autè auditorè huiusmodi, stultū vocauit. Quid eni possit stultius, quid ve infelicius inueniri, super arenam adificante domum, & laborem quidem necessariò sustinente, fructu vero ipsius laboris ac requie non fruente, perq; hoc etiam supplicia perferente? Quòd autem vicij obnoxij laborent, omnino manifestum est: itaq; & raptor, & adulter, & calumniator multum laborant, & plurimū afflictionis profectò sentiunt, vt vel maliciam, vel luxuriam suam ad effectum possint operis adducere: sed nò modò nullum de huiusmodi laboribus fructum capiunt, verū etiam damnum grande patiuntur. Nam & Paulus hoc significando dicebat: Qui in carne sua seminat, de carne & metet corruptionem. Huius omnino sunt similes, qui edificant in arenis, in fornicatione videlicet, atque luxuria, in iracundia, & cæteris talibus. Huiusmodi erat & Achab, sed non & Helias: etenim è regione ponentes & virtutes & vicia, perfectius quàm sint hac inter se diuersa cognoscemus: nam hic quidem super petram adificauit domum, ille vero super arenam. Et idcirco ille diademate coruscus ac purpura contremiscebat prophetam, sola certè pelle circumdatum: tales etiam Iudæi, sed nò & apostoli. Nam pauci hi cum essent, atque etiam victi, firmitatem petra cõstantiã virtute superabant. Illi vero qui plurimi armatiq; constiterant, arenarum imitabatur instabilitatem, deniq; quati trepidi cedentesq; dicebant: Quid faciemus hominibus istis? Vides nempe stupenda rerum angustia coartari, non comprehensos & victos, sed comprehendentes, atque etiam vincientes, quo quid magis nouum valeat inueniri? Tu alterum vinculis adstringis, & ipse potius coartaris: merito: siquidè cuncta adificarant in arenis. propterea & imbecilliores omnibus erant, atque dicebat: Quid facitis, volentes inducere super nos sanguinem hominis huius? Quid agis? Cædis, & metuis: alium persequeris, & ipse formidas? Tu iudicas, & tamen tremis: ita est quippe malicia infirma. At nò similiter & apostoli: sed quonam modo? Non possumus, inquit, nos quæ vidimus & audiuius nò loqui. Considerasti certè grande inuictæ mentis excelsum. Vidisti petram vndarū murmura deridentem. Vidisti domum contra ventorū flatus prorsus immobilem. Quod enim multò est amplius admirandum, nò modò deterri per aduersa nò sunt, verum etiam maiorem inde assumptere cõstantiam, &

Galat. 6. b.

3. Reg. 17. & seq.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

Ibidè 4. d.

persecutores suos in trepidationem maximam cõpulerunt. Quicūque enim adamantem percutit, magis ipse percutitur. Et qui aduersus stimulum calcitratur, sine dubio ipse pungitur, suisq; propriis ictibus vulneratur: & qui impugnat virtutem tenentes, ipse profectò subruitur: & malicia tantò efficitur infirmior, quanto contra virtutem diutius præliatur. Et sicut qui ignem obligat in vestimento, illum quidè non extinguit, vestem vero comburit: ita etiam qui in virtute positos persequebantur, comprehendebant, ac sæpius colligabant, illos quidem reddebant ex his omnibus clariores, se autem omnino perdebant. Etenim quantacūque ob iusticiam passus fueris aduersa, tantò ingentior efficeris, & firmior: quantoq; studuerimus cælestè honorare philosophiã, tãto magis nullius prorsus alterius indigebimus. Quãtò autem nò indigerimus alterius, tantò fortiores erimus omnibus, atque omnibus celsiores: talis profectò erat Ioannes. Illum quidem contristare poterat omnino nullus, ipse autem Herodem mœre faciebat. Nam ille quidem inops rerum, aduersus regem cõstanter insurgit: hic vero diademate, ostroq; fulgès, & mille aliis vmbra istius ornatus insignibus, tremat ac formidat pauperem prorsus ac nudum. Sed tunc abscisum eius caput securè poterat ac libèter aspicere, quia post mortem quoque Ioannis in illo terror vigeat: audi itaque quid dicat, Hic est Ioãnes què ego interfeci. Hoc enim quod ait, interfeci, non est semetipsum superbius effertis, sed timorem suum vtcūque solantis, & conturbata menti sollicitè suadentis, vt recordetur ipsum esse qui à se fuerat occisus: tanta est vis quippe virtutis, vt post mortem quoq; sit viuentibus fortior. Nam & cum adhuc viueret, multarum domini diuitiarū veniebant ad eum, atq; dicebant: Magister, quid faciemus: tanta certè habetis, & à nihil habente cupitis viam vestra felicitatis addiscere: ab inope locupletes: ab eo qui nec domū possidet, militantes? Talis etiam Helias erat, propter quod eadem libertate & regè increpat & populū: nam ille quidem dicebat, Vsquequo claudicatis vtroq; poplite vestro: Ille vero, genimina viperarū. Et ille quidè imputabat aliquando regi, Tu perdis Israël, & domus patris tui: hic autem dicebat Herodi, Non licet tibi habere vxorè Philippi fratris tui. Vides certè petram, vide rursus & arenam quàm facilè, quàm citò cedit aduersis, quàm facilè per cuncta subruitur: adeò est imbecillitas nequicia, etiam si honore regis inuetur, etiam si præsidio multitudinis, atque vniuersa huiusmodi potentia fulciatur: omnes tamen quorum pectoribus inest, sensu priuat, & stultos reddit. Et idcirco nec simpliciter ruit, sed cum magno etiam fragore collabitur. Et facta est, inquit, ruina eius magna. Neq; enim exiguarum, leuiumq; rerum periculum est, sed de animæ discrimine, de immortalibus suppliciiis sustinèdis, de cælestis regni æternorumq; bonorū amissione res agitur. Quinetiam ante ista tam grandia in præsentibus quoque seculo nimis ærumnosa vitæ, atque omnibus miseriori malicia sectator addictus est, cum timoribus assiduus, atque etiam formidinibus sub diuerso onere curarum & trepidationum angore viuendo. Quod certe ille sapiens significando dicebat: Fugit impius nemine persequente. Huiusmodi quippe homines etiam vmbra tremunt, etiam amicos suspectos habent, hostes, seruos, conscios, ignaros: atque ante supplicium illud futurum, hinc iam sibi tormenta etiam multiplicat. Et hæc omnia Christus manifestando signabat, cum diceret, *Facta est ruina eius magna.* Ibi apto prorsus sine bona hæc præcepta cõcludens,

capitulum

Luc. 24.

Luc. 24.

3. Reg. 17.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

Ibidè 4. d.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

Ibidè 4. d.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

Ibidè 4. d.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

Ibidè 4. d.

Acto. 5. f.

Acto. 5. e.

dens, eos qui non plenè credunt futura, de præsentibus vicia fugere cohortatus est. Etiam enim maius longè profectò doctrinæ pondus, est futuris vel prouocare præmiis, vel detertere suppliciiis, tamen crassiores qualque animas hic magis sermo cohibet, atque à studio malignitatis abducit. Propter quod etiã tali sine sermo eius impletus est, vt magis in eorum mentibus tam utilis sententia figeretur. Hæc igitur scientes omnia, & præsentia scilicet & futura, vicia cuncta fugiamus: amplectamur vero virtutem, ne vanè atque inaniter laboremus: sed & hic certo munimine, & ibi cælesti gloria persuamur: Quam omnibus nobis contingat adipisci, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxvi. ex cap. v. 11. & v. 111.

Factum est cum consummasset Iesus sermones istos, mirabantur turba super doctrinam eius. Certè videtur fuisse cõsequens, vt quasi de oneribus præceptorum dolerent, ac velut quodam torpore fatiscerent, cõsiderantes præceptorū sublimitatem: nunc vero e contrario etiam admirantur, & laudant. Tanta quippe erat virtus docentis, vt plurimi audientium ea quæ dicebantur, reciperent, & in admirationem maximam cogerebatur, deq; ipsa delectatione dictorum persuasionem cohortationis acciperent, nec cum sermonè ipse finisset, vsquam omnino discederent. Neque enim, quia descendit è monte, idcirco auditorum est frequentia dissoluta, sed descendente quoq; omne illud sequebatur theatrum: tantum quippe illis dictorum suorum infuderat amorem. Admirabantur vero eius inter multa alia præcipue potestatem. Non enim quasi ex alterius persona præcepta ponebat, sicut Moses fecerat, ac propheta: sed ferè vbiq; se indicabat esse, qui imperadi auctoritate teneret. Etenim cum præcepta ipsa sanciret, sæpe dicebat: Ego autem dico vobis: & terribilis illius iudicij faciens mentionem, se mōstrabat esse iudicem, per præmia & supplicia. Atque hinc quoque cõsequens erat illos etiam per ista turbari. Si enim pharisæi ipsis illum ostendentem operibus potestatem suam, nec exagitare timuerunt, & lapidare moliti sunt: quanto magis hi, cum audirent solà verba, quæ istud signatè ostenderent, etiam consequenter poterant in scandalū concitari: præsertim cum hæc inter ipsa adhuc principia diceret, & priusquam ipse potentia suæ documenta præstaret. Sed tamen isti nihil tale patiuntur. Quãdo enim bona audientis & grata mens est, facilè assentitur sermonibus veritatis. Propterea enim illi quidem signis ipsis domini omnino potentiam prædicantibus, scandalum de potestate patiebatur operantis: isti vero cum solum audissent, nudumq; sermonem, ei tamen sedulo credebant, eiusq; vestigiis inherebant: hoc nãque significans euangelista dicebat, *Quoniam secuta sunt eum turba multa.* non aliqui scribarum videlicet ac principum, sed qui erant à malicia liberi in corruptaq; sententiã, & per totum prorsus euangeliū hos ei cernis affixos. Si quidem cum doceret, audiebant silentes, nihil vtiq; perstrependo, nec alicuius quæstionis obiectu consequentiam interrumpendo doctrinã, neq; pharisæorum more tentantes, & reprehensionem aliquam in illo reperire cupientes. Itaque etiam sermone finito permanebant, sequentes illum atque mirantes. Tu vero domini perpende sapientiam, quemadmodum dispensationes etiam suas pro vtilitate variat audientiū, vt nunc quidem à signis ad verba transeat, nunc autem à doctrina migret ad signa. Nam & priusquam in montem præ-

Matth. 5. d & c.

Cap. v. 111.

cepta daturus ascenderet, multos vtiq; curauit, vt his quæ dicenda erant, viam pararet. Et rursus prolixo hoc doctrinæ suæ sermone finito, ad faciendã iterum signa regreditur, vt ex his profectò dicta confirmet. Quia enim quasi habens potestatem docebat, ne putaretur ostentatio esse quãdam atq; præsumptio genus istud docendi, id ipsum etiã operibus exercet. Curat enim quasi habens proculdubio potestatem, vt nihil iam omnino turbentur, ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam signa facientem. Cum enim de mōte descendisset, accessit ad eum leprosus, dicens. *Domine si vis, potes me mundare.* Magna est prudentia accedentis, & fides. Non enim quasi incõsideratus sermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercudit, sed expectauit tempus aptissimum, & vbi descendisset iam ei opportunissime supplicauit. Nec sanè negligenter ac tepidè, sed cum ingenti mentis ardore. Nam sicut alter euangelista dicit, supplicauit fixis in terra genibus aduolutus, cumq; fide pura prorsus & vera, ac ipsa existimatione dignissima. Non enim dixit, si oraueris deum, sed si velis, potes me mundare: neq; ait, domine munda me: sed ipsi cuncta commisit, eumq; cõferendæ sanitatis dominum esse confessus est, atque in ipso cõstituit omnium potestatem. Quid vero, inquis, si praua erat opinio leprosi? Proculdubio illam quidem destrui, istū vero corripi oportebat & corrigi. Putasne igitur hoc facit? Nequaquam, sed è regione totū quod dixerat, & assensione prorsus, & operatione cõfirmat. Et idcirco non dixit, mundus esto, sed: *Volò, mundus esto: vt nò iam vltra illius opinionem, sed domini voluntatem sanitatis munus sequatur.* At non ita & apostoli, sed quonam modo? cum eos homines obstupescerent, quid miramini nos (inquiunt) quasi propria potestate, & virtute fecerimus huc ambulare? Dominus auctem cum multa fuisset mediocri sermone locutus, sæpe etiam quæ infra gloriã eius iacerent, modò vt dogma veritatis insereret: hinc tamen plurimis de ipsius potestate miratibus, quid ait? *Volò, mundus esto.* Et certe tot signa, & talia operatus, nunquam hoc verbo vsus referretur. hinc vero vt de potestate sua opinionem & leprosi firmaret & populi, addidit, *Volò: & nò solum id quidè dixit verbo, & nò impleuit effectū: verum è regione cõtinuò opus sermonem secutum est.* Si vero nò bene ille dixisset, sed blasphemia fuisset vlla quod dixerat, cohibenda fuerat virtutis operatio. Nunc autem cessit exemplo iussui natura, cum tãta vtiq; celeritate, quãta deum conuenit operari, & profectò maiore quàm euangelista memorauit. Nam confestim quoq; ipsum multò est tardius illius operis celeritate, quo leprosi est facta curatio, non autem ait, simpliciter: *Volò, mundus esto: sed extendens manum, tetigit eum.* Quod est certe inquisitione dignissimum. Cuius enim rei gratia, cum eum voluntate ac sermone mundaret, manus suæ adiecit & tactum? Mihi prorsus videtur non ob aliam illud fecisse causam, quàm vt hinc quoque ostenderet, non se subditum legi esse, sed dominum, & quod cuiq; mundo nihil sit prorsus immundum. Propterea Helisæus quidem neque videt Naaman, sed & scandalizatum esse audiens, quia ad eum nò esset egressus, nec tetigisset, rigorem legis obseruans, manet domi, eumq; ad Iordanis fluentiam mittit lauandum. At vero Christus ostendit, quòd non vt famulus, sed vt dominus curet ac tangat. Non enim tangentis manus immunda est facta per lepram, sed per sanctam manum leprosi corpus omne mūdatur. Non solum enim corpora curaturus, sed animas quoque ad veram

Mar. 1. d.

Illius opinioni, sed domini voluntati sententia adscribitur

4. Reg. 5. c.

veram philosophiam inducturus aduenit. Sicut ergo velsci manibus illotis omnino non prohibet, optimam illam profecto legem de indifferentia inducens ciborum ita hic quoque ostendens animam oportere curari, & externis purgationibus omittis, illam purgare: ac ipsius lepram solummodo esse metuendam, quae est peccatum. Nam leprosum esse corpore, nullum potest impedimentum afferre virtuti. Primus itaque leprosum ipse tangit, atque ex tanto populo nullus accusat. Non erant quippe ibi iudicia corrupta, neque spectatores liuore viciati. Propterea non modo non calumniati sunt signum, verumetiam cum stupore venerati sunt, & sponte concesserunt, inuitabilem & inexpugnabilem eius potentiam tam ex dictis quam ex factis adorantes. Cum igitur curasset corpus eius, ne cui id diceret imperauit: sed ut ostenderet se sacerdoti, & munus offerret quod praecipit Moses in testimonium illis. Sunt quidam qui opinantur hoc eum propterea iussisse, ne cui diceret, ne callide ac versute agerent circa diiudicationem mutationis. quod qui putant, stultissime atque ineptissime suspicantur. Non enim sic eum ille mudauerat, ut emundatio ipsa esset ambigua: sed ne cui hoc diceret prohibuit, doceret quam esset alienus ab aura gloria, pompaque iactantiae. Et certe nouerat, quod non esset ille taciturnus, sed passim tam grande beneficium praedicaturus: & tamen quantum in ipso est, fugit ostentare quod fecerat. Et quemadmodum, inquit, alibi publicari talia ipse praecipit: non contra se veniens, neque secum dissidens, sed curatos a se gratos quoque esse ipse praecipiens. Non enim semetipsum praedicari iussit, sed dari gloriam deo, ut & per leprosum istum gloria atque iactantiae renunciandum doceret, per illum vero quem a legione mudauerat, gratias non deo referre commoneret, eiusque beneficia confiteri, atque ut ostenderet semper ex mirabilibus suis laudem non nisi deo esse referendam. Quia enim homines, quoadiu quidem grandi aliqua egritudine detinentur, dei sepe meminerunt: morbo autem liberati, grauius obsidentur languore desidia: idcirco praecipiens, ut & agroti videlicet & sani deum iugiter recordemur, ei quem curauerat, ait, Da gloriam deo. Qua vero de causa iussit, ut seipsum ostenderet sacerdoti, & munus offerret: Ut legem utique rursus impleteret. Non enim ubique illam resoluuit, nec ubique seruauit, sed nunc quidem illud, nunc istud effecit. Illud quidem futurae uiam philosophiae praestruendo, istud uero impudentissima ludaeorum ora frenando, & infirmitati eorum necessaria condescensione medicando. Et quid omnino miraris, si hoc in praedicationis suae fecit exordium, quando & apostoli postquam eos ad gentes ire praecipit, & doctrinae ianuas toti prorsus orbi iussit aperiri, & excludi legem, & instituta praepertorum nouari, omniaque ferè vetera cessare, inueniuntur aliquando quidem custodire legem, aliquando uero transcurrere? Et quid hoc, inquit, ad legis videtur spectare custodiam, si dixit, ostende te sacerdoti? immo vel maxime. Erat quippe lex uetus, ne leprosus emundatus de emundatione sua ipse decerneret, sed ut conspectui sacerdotis se offerret, & probationem suam oculis eius exponeret, atque ex illius sententia in numerum mundorum rediret. Nisi enim dixisset sacerdos leprosum esse mundatum, adhuc cum immundis erat extra castra mansurus. Propter quod ait: Ostende te ipsum sacerdoti, & offer munus quod praecipit Moses. Non dixit, quod ipse praecipio: sed eum interim ad legem remisit, vndique ora obloquentium consuens. Ne enim eum dicerent rapuisse gloriam sacerdotum, opus quidem im-

Leuit. 14.

Marci 5. a.
 & Luc. 8. c
 *quem a legione ista non habetur in Graecis: ita ut possit etiam intelligi de leproso, qui vnus de decem illis gratias deo egit. Luca 17. c.

Leuit. 14. a.

pleuit ipse, probationem uero permisit illis, quibus etiam de signis suis iudicandi tribuit potestatem: ac si diceret, Tam procul sum, ut vel Mosi videar, vel sacerdotibus repugnare, ut eos quos ipse curauit, ad parendum illis inducam. Quid uero est quod ait, In testimonium illis? In redargutionem profecto, in accusationem, atque documentum, si peruersa uoluerint esse sententia. Quia enim dicebant, ut seductorem ac deceptorem iure persequimur tanquam deo contrarium, & prauaricatore legis: tu, inquit, mihi in illo tempore in testimonium eris, quod ad prauaricationem sim legis alienus: quippe cum te curauerim, ad legem remitto, atque ad sententiam sacerdotum: quod certe erat honoratis legem, & Mosi praeperta ueneratis, nec antiquis dogmatibus resistentis. Si uero nihil iam commodi illis obseruatio ista praestabat, hinc quoque maxime possumus quantum penes illum sit honor legis agnoscere: quia & prauidens, nullum iam eos fructum de obseruatione eius habituros, tamen quae ipsius erant, cuncta prorsus implebat. Nam & hoc totum utique praesciebat, & praedicebat: neque enim dixit, ad ipsorum correctionem, neque ad doctrinam: sed in testimonium illis, hoc est in accusationem, & in redargutionem eorum, qui me legis esse aduersarium mentiuntur: atque adeo in testimonium quod tibi a me omnia facta sint. Nam & praesciens eos absque emendatione mansuros, ne sic quidem quae facere oportebat omisit: illi uero in maliciae suae continuatione durauerunt. Tale est quod alibi dicit: Praedicabitur hoc euangelium in uniuerso mundo, in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Quibus gentibus: non obedientibus scilicet, neque euangelio consentientibus. ne enim aliquis diceret, cuius rei gratia omnibus praedicas, si omnes credituri non sunt? Ut, inquit, clareat me ea quae debui facere cuncta fecisse, & post haec nemo culpae me possit, quasi qui non audierit praedicantem, ipsa enim aduersus illum praedicationis testis insurget. Nec poterit post haec aliquis dicere, non audiui, cum ad fines orbis terrae pietatis sermo peruenerit. Haec igitur etiam nos considerantes, nostrum officium praestemus erga proximos, & deo semper gratias agamus. Est enim prorsus absurdum nos opere quidem ipso beneficiis eius quotidie persuentes, gratias ei nec sermone persoluere, & hoc cum nobis rursus proficit ipsa confessio. Neque enim ille alicuius nostri eget, sed nos omnium quae illius sunt, indigemus. Siquidem gratiarum actio, illi quidem nil omnino addit, nos autem magis illi familiares facit. Si enim nos hominum beneficia recordantes, uehementius eorum amore succendimur: multo magis beneficiorum in nos dei memores, studiosiores erimus ad ipsius mandata seruanda: idcirco apostolus dixit, Et grati estote. Optima quippe beneficiorum custos est ipsa memoria beneficiorum, & perpetua gratiarum actio. Propterea & reuerenda, ac salutaria illa mysteria quae in omni certè ecclesiae congregatione celebramus, eucharistia (id est gratiarum actio) nuncupatur. Sunt enim beneficiorum recordatio plurimorum, caputque ipsum diuinae erga nos charitatis ostendunt, nosque faciunt debitas deo gratias semper exoluere. Si enim dominum ex uirgine esse natum grande miraculum est, & euangelista cum admiratione dicebat: Hoc autem totum factum est: in quo tandem beneficiorum ponemus loco, illum etiam mortuum esse pro nobis? Nam si illius tantummodo nasci, totum uocatur, iam crucifixum esse, & sanguinem fudisse, & semetipsum nobis in cibum dare, & spirituales illas praebere epulas, quid uocandum est? Agamus igitur

Matth.

Psalm.

Coloss.

Enclit.

Matth.

Matth.

Sapient. 16. d.

igitur ei iuges gratias, atque istud & uerba & facta nostra praecedat, ac dirigat. Agamus uero gratias non de propriis tantum, uerumetiam de alienis bonis. Ita enim & inuidiam poterimus extinguere, & alere charitatem, eamque in nobis efficere magis sinceram. Neque enim iam illis poteris inuidere, de quorum bonis gratias deo deferendo lataris. Idcirco enim altari assistens sacerdos, pro uniuerso orbe terrarum, pro absentibus, atque praesentibus, pro his qui ante nos fuerunt, pro his qui postea futuri sunt, sacrificio illo proposito, deo nos gratias iubet offerre. Hoc quippe & a terra nos liberat, & transponit in caelum, atque ex hominibus angelos facit. Nam & illi ordinantes choros, pro his quae nobis collata sunt bonis, gratias agebant deo, atque dicebant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax, in hominibus bona uoluntas. Et quid ad nos, inquit, illud exemplum, quod non de habitatoribus terrae, neque de hominibus protulisti? Quinimmo ad nos maxime, qui ita docemur diligere conseruos, ut illorum bona nostra esse bona existimemus. Propter quod etiam Paulus in cunctis ferè epistolis suis pro totius penè orbis salute gratias agit ipsius salutis auctori. Et nos igitur, tum de propriis, tum de alienis bonis, tum de magnis, tum de exiguis gratias ei referamus assiduas. Et si enim paruum aliquid fuerit, quod datum est, fit magnum tamen de honore donantis: immo nihil exiguum est, quod illo largiente confertur. Non solum etiam, quia datur a deo, sed quia tale est quicquid ille confert, ut dici non mereatur exiguum. Ut enim alia uniuersa praeteream, quae multitudine sua numerum exuperant arenarum: quid nam poterit ei, quae propter nos facta est dispensationi conferri? Quod enim erat apud eum omnibus preciosus, unigenitum pro nobis filium dedit, & quidem cum adhuc essemus ipsius inimici. Nec dedit solum, sed & nostram illum fecit esse mensam, omnia faciens ipse pro nobis, & donando uidelicet, & gratiarum actores ipsa donorum suorum ueritate faciendo. Quia enim in multis homo deo existit ingratus, ipse ubique suscipit vicem nostram, & ea quae ad nos pertinent, per diuitias suae dispensationis operatur. Nam quod pro ludaeorum aliquando salute faciebat temporibus locisque: ac festiuitatibus variis, in memoria illos suorum beneficiorum reducens, id nunc equidem magno cum cumulo est operatus in nobis ipso genere sacrificij, ad iugem nos pro beneficiis suis gratiarum incitans actionem. Nemo quippe ita studuit probos efficere aliquos ac magnos, semperque gratos, ut nos deus ipse qui condidit. Propterea etiam nolentibus nobis sua interdum beneficia largitur, & iuuat sapienter nescientes. Sin autem mirum uidetur quod dictum est, non in obscura aliqua, uilique persona, sed in ipso tibi Paulo istud accidisse monstrabo. Etenim beatus ille, multis periculis magnisque tribulationibus aggrauatus, deum frequenter rogabat, ut ab eo tentatio tanta discederet: ueritamen non ad petitionem eius, sed ad utilitatem potius aspexit deus: idque declarans ait, Sufficit tibi gratia mea, nam uirtus mea in infirmitate perficitur. Itaque antequam ei causam panderet, beneficium praestabat inuito, ac penitus nescienti. Quid igitur magnum reposcit, qui pro tanta cura & sollicitudine in nos sua, solummodo gratos sibi esse nos praecipit? Obediamus igitur deo, atque hoc ubique seruemus. Nam & ludaeos nihil magis perditioni dedit, quam quod ingrati deo esse uoluerunt. Multas quippe illas, & vicissim sibi succedentes plagas, nihil in eos aliud quam istud induxit: immo ante plagas quoque animas eorum hoc malum corruptum ac perdidit. Ingrati enim

Luca 2.

sed perna
 uiam ip-
 sam]

D

2. Cor. 12. b.

Sapient. 16. d.

A spes, inquit, sicut hyemalis pruina: ita torpescere & emori cogit animam, ut illa corpora solet. Hoc autem uicium ex arrogantia potissimum gigni solet, cum se aliquis dignum esse beneficiis existimat. At contritus atque humiliatus, non pro bonis tantum, uerumetiam pro his quae aduersa esse uidentur, deo referet gratias: & quicquid tandem patiat, nihil se indignum putabit perpersum esse. Age igitur nos quoque, quantum in uirtute proficimus, tantum nosmet ipsos amplius coteramus: quonia & hoc magna omnino uirtutis est. Sicut enim quanto acutius uiderimus, tanto magis discimus, quae longe a caeli regione distamus: sic etiam quanto superius ad uirtutis ascendimus excelsum, tanto amplius docemur, quam sit inter nos & deum gratia de discrimen. Nec sane minima est pars ista philosophiae, meritum suum posse dignoscere. Ille est maxime se ipsum sciens, qui se esse nihil existimat. Propterea quippe & David & Abraham postquam ad summum iam fastigium uirtutis euaserant, tunc istud quod dico praecipue uidentur implese. Nam vnus quidem se esse dixit terram & cinerem, alter uero se uermem uocabat, & cuncti omnino sancti horum se more deiiciunt: e regione uero qui arrogas esse maualt, ipse est qui se cunctis deterius ignorat. Propter quod more communi solemus dicere de superbis: Nescit se ipsum, seque prorsus ignorat. Qui uero se nescit, quae nam poterit agnoscere? Nam sicut ille qui se ipsum agnoscit, profecto nouit omnia: ita etiam qui se nescit, consequenter ignorabit, & caetera: talis erat qui dixit: Supra sidera caeli ponam thronum meum. Quia enim ignorauit se ipsum, alia quoque simul cuncta nesciuit. Sed non sic etiam Paulus, Nam & abortiuum se, & minimum sanctorum uocabat, & ne appellatione quidem apostoli dignum se esse dicebat, post tot certe illas, tantasque uirtutes. Huc igitur amulemur, atque ardeat imitemur. Imitabimur autem, si a terra, & eis quae in terra sunt, negociis liberemur. Nihil enim perinde, quo te ipsum ignores, facit, ut temporalibus his esse rebus affixus: nihil ita temporalibus rebus hominem affigit, ut ipsa sui ignoratio: siquidem utrumque hoc pendet ex altero. Sicut enim qui gloriam mundi huius requirit, & magna credit esse praesentia, etiam si multum omnino contendant, nunquam tamen ei semetipsum scire conceditur: sic etiam si se ipsum despicit, semetipsum facile cognoscet. Cum uero se didicerit, hoc ipso iam itinere ad alias quoque partes uirtutis accedet. Ut igitur bonam hanc possimus percipere scientiam, cunctis temporalibus liberati, quae plurimam in nobis flammam cupiditatis accendunt, discentes propriam uilitatem, omnem ostendamus humilitatem, atque philosophiam: ut & praesentia bona, & futura consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Homilia xxvij. ex cap. viij.
 M autem ipse introisset in Capernaum, aduenit ei Centurio deprecans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Leprosus quidem, ut audistis, cum a monte Iesus descendisset, ad eum accessit: Centurio autem hic cum iam in Capernaum introisset, aduenit. Qua nam igitur de causa neque hic, neque ille ad montem conscenderunt? non negligentia profecto, cum uterque fide serueret, sed ne praedicanti obstreperent: accessit itaque uerecundè Centurio, ac ait Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Excusando se, ut quidam aiunt, causam adiecit, qua de re puerum non adduxit. Quippe cum non fuerit facile paralyticum, qui doloribus non paruis vexaretur, & ultimos iam spiritus traheret longius deportare.

Gene. 18. d.

Psalm. 23. b.

Psalm. 14. d.

1. Cor. 15. d.

h Quod

Luc. 7.4.

Quod enim in vltimis esset, Lucas significauit, dicens: **A** tur turbæ super doctrina eius, quia sicut potestatem habens docebat. Nec eos non solum non reprobauit, sed vnâ cum eis de monte descendit, sententiamq; de se illorum, mundatione leprosi comprobauit. Clamat ille: Si volueris, potes mundare me. nec reiecit eum, sed sic mūdauit, vt verbo illius vteretur, ac diceret: Volo, mūdare. Deinde Centurio hic dicebat: *Dic verbo solum, & sanabitur puer meus. Et admiratus eum dixit: Neque in Israël tantam inueni fidem.* Sed vt vndiq; muniaris, à contrario quoque id ipsum docebimus. Nihil horum Martham, *Idem.* sed opposita dixisse inuenies. Scio enim, inquit, quod quæcunque à deo petes, dabit tibi deus: nec solum quâuis ei familiaris esset, valdeq; ipsum diligeret, laudem consecuta non est, sed quasi non recte de ipso sententia emendatur. Respondit enim dominus: Nonne dixi tibi, quia si credideris, videbis gloriam dei? Sic aperte ipsam, quod nondum crediderit, accusauit. Deinde quoniam illa, quæcunque à deo petis, dabuntur tibi, dicebat: volens eam ab huiusmodi remouere sententia, doceat: quod non aliunde habet, sed omnium bonorum fons est. Ego sum, inquit, resurrectio & vita: id est, non expecto, vt ab alio mihi potestas cōferatur, sed à meipso cuncta possum efficere: propterea ergo Centurionem coram omnibus laudat, & cæteris omnibus antepōnit, & regnum cælorum ei demum largitur, & reliquos ad imitationem eius inuitat. Quod si non potes tibi persuadere, ideo hæc à Christo sic dicta fuisse, vt cæteri omnes hinc ad similem fidem perducantur: perpende quàm diligenter id euangelista significauit. *An- dicens autem Iesus, miratus est, & sequentibus se dixit: Amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israël.* Ex his profecto intelligitur id maximè fidem feruentissimam, regnum cælorum, cæteraq; bona nobis præbere, si magna de ipso, deoq; vero digna imaginari velimus: nec verbis solum laudem illi attribuit, sed ægrotum quoque propter merita fidei sanum fecit, fulgentemq; ipsi coronam, ac magnis ornatam muneribus contexit, cum sic dicat: *Dico autem vobis, quod multi ab Oriente & Occidente veniunt, & recumbent tecum Abraham & Isaac in regno cælorum: filij autem regni ei eiciuntur in tenebras exteriores.* Liberius certè nunc postquam pluribus signis animos eorum attraxit, cum ipsis loquitur: verum ne adulatione aliqua vsum fuisse Centurionem quisquam putet, vtq; omnes ex animo locutum intelligant, audi quod infertur: *Vade, inquit, & sicut credidisti, fiat tibi.* & continuo res ipsa cōsecuta, certissimum animi & voluntatis illius testimonium perhibuit. *Et sanatus est puer eius ab illa hora.* Id ipsum etiam in Phœnissa pariter factum est: sic enim illi quoq; dixit, **D** Magna est fides tua ô mulier, fiat tibi sicut vis: & sanata est illico filia eius. Verum quoniam id ipsum in filium Centurionis signum Lucas exponens, alia quædã istis apponit, eaq; nobis dilucidanda sunt, ne discrepantiam facere videantur aut credantur. Lucas igitur scribit, eum presbyteros Iudeorum misisse ad ipsum, deprecantes vt veniret: Matthæus verò ipsum accessisse, ac dixisse, Non sum dignus. Non ignoro quosdam, quâuis in multis cōueniant, alium tamen hunc, alium illud opinatos fuisse. De illo enim dicitur, quia & synagoga nostram construxit, & gentem diligit: de hoc autem ipse Iesus adiecit, Nec in Israël tantam fidem inueni. Nec apud Lucã scribitur, multos venturos ab Oriente: vnde cōsequens esse videtur ex Iudæorū illum genere fuisse. Nos autè & si hoc modo facilius vitare discrepantiam fatemur, de eodem tamen & hic, & ibi dici arbitramur. Quo modo igitur, inquit, Matthæus non esse dignum dixisse

Mar. 7.6.

Gene. 18.6.

Gene. 19.4.

Ro. 13.4.

Supra 4.

Luc. 5.6.

Idem.

Idem.

Ioan. 4.5.

dixisse scribit, sub cuius tectum dominus introiret, Lucas verò misisse, vt iret: Duo hic nobis Lucas, vt mihi quidem videtur, ostendit: quanta sit Iudaica adulatio, & quod calamitate oppressi homines, modò hoc modò illud cōsiliū antepōnunt. Quare verisimile mihi videtur, cum voluisset ad Iesum proficisci Centurio, de- tentum à Iudæis fuisse, qui ei assentarentur, atque dicerent: nos ibimus, & adducem⁹ ipsum: quod ita esse perspicies, si plenam assentationibus orationem eorum diligenti- us considerabis. Diligit enim, aiunt, gentem nostram, & synagogam ipse nobis cōstruxit. Neq; vident vnde Centurionem cōmendent. Nam cum dicere oportuisset, voluisse quidem ipsum venire & rogare: sed nos casum eius, & calamitatis magnitudinem cōsiderantes, vt domi manere vellet suadimus: ne magnâ illius esse fidem ostēderent, atq; hinc celsitudo domini Centurionis iudicio, celsitudo dei esse videretur, virtutem eius, animū & fidem in Iesum propter inuidiã celare maluerunt, nec ad finē perducere illud curarunt, cuius gratia venerat. Magnas profectò ad cæcandas hominū mentes inuidia possidet vires. Verum is qui occulta cordiū nouit, Centurionis fidem etiã inuitis illis patefecit: quod vt verū esse credas, ipsum Lucam (quæso) rursus audias illud declarantem: ait enim, quia non longè distante eo misit, dicens: Domine non vlexeris: nō enim sum dignus, vt sub tectū meum intres. Vnde patet illum quando à Iudæorū molestia liber fuit, tunc misisse qui dicerent: non negligentia factum q̄ illico ipse nō accesserit, sed potius quia indignū se putauit, qui dominū suæ domi reciperet. Quod si Matthæus nō per alios, sed per seipsum istud dixisse asseruerat, nihil profus ad rem: nō enim id quæritur, sed vtrū euangelistarū vterq;, quod iam apertum esse arbitror, magnam animi promptitudinem, & cōuenientem de Christo existimationem habuisse, Centurionem testetur. Non est absurdū missos esse primò aliquos, qui illud dicerent: deinde quoq; ipsum accessisse, ac per se iterū eadem dixisse. At verò, inquit, Lucas alterū non scripsit: ego autè tibi alterum à Mat- thæo prætermisum esse respōdebo, idq; non esse eorum qui repugnantia dicunt, sed eorū potius qui quæcunque ab alterutro prætermisum sunt, diligenter suppleunt. Tu verò etiam Centurionis fidem à Luca prædicatam esse intellige, quum diceret, quia moriturus erat puer. Nec enim id desperationem adduxit patri, nihiloq; minus superstitem fore sperauit. Quod si Matthæus à Christo dictum ait, Nec in Israël tantam fidem inueni: & hinc non fuisse illum Israëlitam, ac Iudæum putas significari, Lucas autè synagogam cōditam esse ab illo, noli hæc pugnantia credere: poterat enim etiam cum Iudæus non esset, Iudæorum & synagogam condidisse, & gentem vehementer amasse. Tu verò verba Centurionis diligentius perscrutare, & quod præfectus erat nō præmitte, vt hinc facile quanta virtus ipsius fuerit, possis perspicere. Tanta certè eorum superbia est, qui principatus, præfecturasq; gerunt, vt neque calamitatibus victi ad humilia condescendant. Vnde ille de quo Ioannes scribit, trahens illum domum dicebat: [Propera atque] descende, moriturus est enim filius meus: at verò hic non ita, sed tam illo, quàm his qui per tectum demiserūt lectulum, multo præstātor. Non enim præsentia Christi quarit corporalem, neq; ipsum ægrotum duxit ad medicū: sed summa de Christo imaginatus, ac deū ipsum esse nō dubitans, Dic verbo solo, inquit, nec id cōtinuò incipiens dixit, sed gr̄nam suam tantum exposuit. Ex nimia nāque humilitate factū est, Tomus secundus.

A vt putaret non tam facilè Christum ita obtemperatum suæ voluntati, vt etiam domum eius petere vellet. Quapropter statim cum audisset dicentem: *Ego veniam, & curabo ipsum: tunc exclamauit, Non sum dignus, sed dic verbo solum.* sic nec doloris magnitudo adeò animum eius confudit, vt tanta calamitate pressus non philosopharetur. Non enim salutem solum filij respiciebat, sed ne quid ipse minus decenter faceret, aut diceret, animadu- uertebat: & quanuis non ipse petierit vt iret, sed Christus se iturum obtulerit, veritus tamen etiam sic fuerat, ne videretur maiora quàm dignitas sua pateretur acci- pere, ac remi grandem profus, ac suis viribus imparem subire. Vides prudentiam hominis, vides excellentiã animi, vides singularem quoque Iudæorum demen- tiam? Dicunt enim dignum esse cui gratiam tribuat. Nam cum magis humanitatem, facilitatemq; Iesū ad- mirari debuissent, ad dignitatem Centurionis consu- giunt, dignū esse dicentes, nec quare dignus esset pro- spicientes: sed nō sic Centurio, sed valde se indignum esse asserbat, non salutari beneficio solum, verū etiam vt domi Iesum reciperet. Idcirco cum dixisset, iacet fi- lius meus: non intulit, dic vt curetur: veritus nē tanto munere esset indignus, sed nudam calamitatem suam exposuit. Cumq; Christi liberalitatem percepit, nec sic ausus est oblata percipere, sed adhuc constanter perti- nentem ad se modestiam conseruat. Dicit fortasse quis- piam, & cuius rei gratia pariter eum Christus non ho- norauit? Respondemus, Christum vicissim ipsum ha- buisse honoratum: Primum, quia benignā & humilem mentem illius declarauit: quod inde maximè apparuit quod domum ipsius non adit, & filium curauit. Deinde, quia regni cælorum participem ipsum cōstituit, & generi Iudæorum omnium præposuit: ita qui se in- dignum recipiendi Christū arbitrabatur, cælo dignif- simus factus, incorrupta bona quæ Abraham impetra- uit, consecutus est à domino. Et qua de causâ, inquit, leprosus, qui etiam istis maiora perfecit, non est lauda- tus à Christo? Nō enim dixit, dic verbo, sed quod mul- to maius erat, velis tantummodo. Id verò est quod de patre ipso propheta protulit, dicens: Omnia quæcūque voluit, fecit. Ego autem leprosum etiam laudatū existi- mo: cum enim ipsi dictum sit, Offer donum quod in- iunxit Moses in testimonium illis. nihil aliud dictū est, nisi quod tu accusabis, cōdemnabisq; Iudæos incredulos, quoniam credidisti, quanuis alioqui non sit æquale quod fecerunt: maius est enim alienigenam quàm Iudæum credidisse. Non fuisse autè Centurionem ex genere Iudæorū, tum à nomine ipso, vocabuloq; Centu- rionis perspicuū est: tum etiam quia dictum est, Nec in Israël tantam fidem fuisse inuētam. Et erat profectò ar- duum, hominem qui in Iudæorum numero non erat, tam magna de Christo cogitasse. Imaginatus enim mihi fuisse videtur cælestem militiam, cuius Christum ducem, ac dominum esse credidit: cui etiam mortem ipsam, & morbos ipsos, cæteraque omnia sic esse sub- iecta non dubitauit, vt nonnulli milites sibi, immo etiam multo magis: propterea dicere non ambigebat, Ego enim homo sum sub potestate constitutus: hoc est, tu deus, ego homo: ego sub potestate, tu vero sub potestate non es: si ergo ipse qui homo sum, & sub potestate alie- na, tot tantæque facile possum efficere: quid est quod fa- cere ipse non possis, qui & deus es, & sub aliena potesta- te non es? Non enim quasi simile quoddam afferit, sed comparationis præstantia, quasi nimium Christus præ- cellat, hoc dicit: quod si ego qui similis sum quibus h ij impero,

psal. 113. 61
Supra 4. &
Leui. 14. 41

impero, & sub alterius potestate, tamen propter paruum excellentiam praefecturae nemine repugnante fiunt quae iussero, quamvis diuersa sint. *Alij enim dico, vade, & vadit: & alij veni, & venit.* Quanto magis ipse ad finem perducere poteris quae iusseris? Quidam hunc locum ita legunt: Si enim ego qui homo sum, ubi intervallo suspendentes, postea inferunt: sub potestate habens sub me milites. Tu vero illud etiam mihi perpende, quo pacto demonstrauerit, quod etiam morti tanquam seruo dominari possit, & imperare ut dominus. Cum enim dixerit, dico, veni, & venit: ac vade, & vadit: illud profecto significare voluit quod minimè poterat in quenquam mors peruenire, si Iesus ei abscedere iusserit. Vides fidelè hominem? Nam quod omnibus postea futurum erat apertum atque clarum, quod mortis ac vitæ potestatem Christus habeat, quod ad inferi ianuas deducat, atque reducat, ipse multò antè & animo credidit, & alijs prædicauit: nec de militibus tantum, sed & de seruis dixit, quod maioris erat obedientiæ. & tamen in tam singulari, atque mirabili fide tanta humilitas resplendebat, ut se indignum putaret: dominus autem ut dignissimū etiam ostenderet, cuius domum intraret, multò maiora ei contulit, fidem eius cum admiratione prædicans, pluraque ipsi concedens quam flagitauerit: venit enim corporis salutem filio quaerens, & regnum caelorum etiam inuenit. Vides in hoc iam adimpletum illud fuisse quo dicitur: Petite primò regnum dei, & hæc omnia adiicientur vobis. Nam quoniam & inauditā fidem, & eximiam humilitatem præ se ferebat, caelos ei præbuit, & salutem ipsi adiecit. Neque hinc solum magni ipsū fecerat, sed inde multò magis, quod omnibus significauit, post quorū eiectionem ipse reciperetur: ut iam neminem fugere possit, his verbis declarari, non ex operibus legis, sed ex fide salutem hominibus æternam præstari. Idcirco non Iudæis tantum, verum etiam gentibus hoc donum propositum est, & gentibus potius quam Iudæis. Non enim Centurioni soli, sed in toto terrarum orbe sic futurum prædicat: hoc autem dicebat de gentibus vaticinans: & bona spe eorum animos excitabat, cum multi à Galilæa gentium ciuitate ipsū sequerentur. Hæc autem dicebat, & gentes non sinens animū despondere, & Iudæorum factum retundens. Ne autem offenderet his dictis auditores, neve occasionem præberet ullam, non tanquam primarium caput seu scopum verborum sermonem de gentibus introducit, sed ansa accepta à Centurione: nec nomē gentium apertum inserit. Non enim dixit, Multi gentium, sed multi ab oriente & occidente, quo sanè gentes voluit designare: non tamē audientes perinde offendit: inuolutum enim erat dictum. Neque hac ratione tantum modo, nouum ut videbatur, atque inauditum hunc docendi modum lenit: verum etiam quia cæleste regnū non suo nomine, sed sinum Abrahamæ appellauit, quæ appellatio, & si erat ignota illis, attamen non poterat non excitare, & quasi mordere Abrahamæ nomine in medium allato: qua de causa etiam Ioannes non statim de gehenna quicquam dixit, sed illud proposuit, quod Iudæos maximè contristabat, ne videamini dicere, quoniam filij sumus Abrahamæ: quamuis his verbis etiam efficiat, ne disciplinæ ac religioni maiorum oppositus quidam esse videatur: nulla enim talis de ipso potest haberi suspicio: quia adeo patriarchas & Abraham admiratur ac laudat, ut sinus eorum vltimū bonorum omnium finem arbitretur, ac prædicet. Nullus ergo putet vnicā illam esse cōmationē. Duplex enim

& illis euenit pœna, & his læticia & gaudiū. Iudæis quidem non solum quod exciderunt, sed etiam quod suis & proprijs exciderunt, dolendum: gentibus vero, tum quæ bonorum cōpotes facti sunt, tum quia quæ non sperarunt consecuti, certè gaudendum. His tertium quoque adici posset, quod illi videant negligentia sibi ea excidisse, quæ isti studio rapuerunt. Regni autem filios illos vocauit, quibus regnum fuerat præparatum. Quæ res maiorè poterat ipsis inferre dolorè, quā sinus Abrahamæ repromissione suos, quasi à manibus eorū extorqueat. Verum quia sententiæ cuiusdam, ac iudicij pronuntiatio sermo is erat, fidem verborum signo confirmat: sic & signa verè facta euentu prædictarum rerum creduntur. Quare si quis verbo saluatoris salutem tunc puero præstitā dubitauerit, à prophetia Christi, quæ iam sicut dixerat, in finem exiit: ad illud quoque credendū animū inducat. Nam & prophetia ante euentum è signo, quod tum editum est, omnibus nota fiebat: idcirco antequam iacentem suscitaret paralyticum, illa prædixit, ut à rebus præsentibus fidem orationi acquireret, ac minus à maiore confirmaret. Nam quod studiosi virtutis cultores fœlicem finem consequantur, & his oppositi, finem quoque oppositum: nihil incōueniens, sed rationi consentaneum, & legum præscriptis cōgruum est. Cæterū membra fluxa ac resoluta roborare, & mortuum excitare, maius quam secundū naturam erat, eiusque vires excedens. Attamen ad magnum hoc & admirandum facinus non parum Centurio contulit. quod & Christus declarās dicebat, *Vade, & sicut credidisti, fiat tibi.* Vidēsne quemadmodū & domini omnipotentiam, & Centurionis fidem salus pueri patefecit, ac etiam prophetiam omnino fore confirmauit: imò verò hæc cuncta Christi omnipotentiam magna voce prædicabant, qui non solum paralyticum pueri corpus confirmauit, sed Centurionis quoque animum in fidem magnitudine miraculorū attraxit. Tu verò non tantum fidem vnus, & salutem alterius, verum etiam celeritatem considera, quam ante oculos ponit euangelista, cum dicat, *Et factus est puer in illa hora.* Quod similiter in leproso quoque significauit, dicens: Et cōfestim mundatus est. Non enim curatio, sed miraculosa ac in momento temporis facta curatio, potentiam ostendit. Ita signis pariter, ac doctrina, qua cæleste regnū aperiebatur, omnes homines ad seipsum trahere studebat. Nam etiam quibus minabatur Iudæis eiectionem se eos è regno, non ut eiiciat minabatur, sed ut eiectionis timore ad ipsos conuersi non eicerentur: quod si etiam minis meliores ipsi facti non sunt, ipsi crimen totum est imputandum, atque iis omnibus qui eodē morbo laborant. Non enim Iudæis solum id accidit, sed multis quoque fidelibus. Nam Iudas filius regni erat, audiuitque vnā cum alijs discipulis illud, Super duodecim sedes sedebitis: factus est autē gehennæ filius. At verò Aethiops, quamuis Barbarus quidem esset homo, & vnus eorū qui ab ortu atque occasu erant, vnā cum Abraham, Isaac, & Iacob æternis bonis fruetur. Id ipsum in nobis quoque nunc fit: nam multi erunt, ait, primi vltimi, & vltimi primi. Vnde cauendū, ne aut illi quasi non possint redire, omnino negligant: aut isti quasi iam stabiles sint, confidentia corrumpantur. Ita Ioannes quoque antequam hæc fierent, clamans dicebat: Potest deus ex lapidib⁹ his erigere filios Abrahamæ. Quandoquidē enim id euenturū erat, ne rei nouitate quisquā turbaretur, statim ab ipsis euangelij incunabulis id prædicatur. Verum Ioānes quoniam primum prædicauit, Iquasi possibile futurū prædixit. Christ⁹ vero

vel

1. Cor. 10. c.
Psal. 40. b.
& Hiere.
8. b.

vel operibus docuit, non aliter quam prædixit futurum. Non ergo nimium confidant qui stant, sed secum crebro illud reputent, Qui æstimat se stare, videat ne cadat. Nec desperent qui ceciderunt, sed dicant secū: Nunquid qui cadit, non resurgit? Nouimus enim multos ad ipsius cæli ferè verticē conscendisse, omnes virtutes numero habuisse, deserta deuiaque loca à vita hominū aliena coluisse, ac denique fœminā neque in somnis quidē vidisse, & tamen negligentia lapsos ad viciorū barathrum deuenisse. Contraque non ignoramus fuisse nonnullos, qui à viciorum barathro cōmoti, ad cælestem vitam ascenderunt, & à scena atque orchestra ad angelicā conuersationē traducti sunt: tantumque virtute potuerunt, ut demones deiicerēt, aliisque multis signis præfulgerēt. Quorum omnium sic plenæ sunt scripturæ, sic plena est vita hominū huiusmodi exemplorū, ut iam adulteri & molles Manichæorum ora queant comprimere, qui cōmissa semel delicta, quibus animus maculatus est, abstergi amplius non posse affirmant, diabolo seruientes, ac hominū animos ne virtuti possint intendere deiicientes, totamque humanā vitam euertentes. Nam qui persuadere conantur, ut abiici non posse prauitatem credamus, hi non solum ut futura perdamus efficiunt, sed præsentia quoque, quantum in ipsis est, omnino perturbant. Quo modo enim quisquam cum malè vixerit, relictis vicis virtuti se tradere studebit, si non esse reditū ad ipsam putabit, nec fieri posse ut quis ad meliora conuertatur? Nā si modò cum sint leges quibus pœnæ inferuntur, tum positi honores, quibus plerique ad bene viuendū inuitantur, cum gehennam malè agentes timeamus, cum cæleste regnum bonis promissum speremus: cum denique improbi dedecore, probi laudibus afficiantur, vix tamen pauci arduos virtutis labores, viciorū sprete voluptate sequuntur: his omnibus sublatis, quid poterit homines detinere ne ruant ac pereant? Non ignorantes igitur quanta sit fraus, & malicia diaboli, aperteque vidētes secularium legum latoribus, dei oraculis, rationi natura duce nobis insita, cōmuni omnium hominū sententiæ, Barbaris, Scythis, Thracibus, ac cunctis simul cæteris hominibus, tam Manichæos, quam eos qui fato omnia, necessitateque fieri arbitrantur, oppositos atque repugnantes: caueamus charissimi, ac per angustū iter illis cōtemptis ita pergamus, ut cōfidere, & timere verè videamur. Timentes quoniam ex vtraque itineris parte, varia præcipitia sunt, confidentesque quoniam Iesus dux noster est, mature viam sobrii atque vigiles pergamus. Nam etiam si vel paululū dormitauerimus & cōnixerimus, cōfestim delapsi in immensam præcipitij voraginē deferimur. Non enim sumus perfectiores nos quam David, qui parua negligentia in profundū peccati detrusus fuit: surrexit tamē velox, suscepitque seipsum admonitus. Non ergo delinquentem solum inspicias, sed etiā multò magis delictorum maculas abluentē. Non enim idcirco hæc tam exquisitè historia scripta est, ut prostratū tu illum videas, sed ut surgentē, recipientemque se admireris: sic profectò discas, si quando decides, quo pacto tibi surgendum sit. Nam quemadmodū medici grauissimorū morborum causas, atque curam diligentius in libris suis describunt, ut in difficilioribus exercitati qui discunt, facili quid sibi in alijs faciendū sit intelligant: sic diuinæ literæ maxima delicta in mediū posuerunt, ut inde minora etiam cōmittentes, facilius rationem curationis inueniant. Si enim illa remediū habuerunt, multo magis etiā minora. Consideremus igitur quo pacto egrotauit, quomodoque cito surrexit beatus Iesus ille vir. Quo igitur morbo de-

1. Reg. 17.
per totum.

Tomus secundus.

tentus fuit? vxorem alienā seduxit, virum innocentem occidit. Non enim vereor magna hæc voce publicare. Nam cum spiritus sanctus non in dedecus, sed in laudem vniuersam hanc historiam per scripturam exposuit: cur me suboccurrere oportebit? propterea non solum facinus prædicare, sed facinoris appendices aducere cōstitui. Qui enim occultant, mihi videntur obscuriorē illius virtutem reddere: ac veluti qui certamen, quo Goliath illum obrucavit, transeunt, non parum de laudibus ipsius detrahunt: non aliter omnes qui hanc rem taciti prætereunt, de gloria eius detrahere videntur. Admirabile forsitan videtur esse quod dico, sed si æquo animo in audiendo perstabitis, meritò nos ita sentire cognoscetis: ideo enim crimen magnū esse fateor, & longo amplificans ut sermone, ut magnis quoque ac mirabilibus ipsum curis, atque remedijs vsum non nequeam affirmare. Quæ igitur facinoris appendices: Virtus hominis, quæ intolerabile crimen faciebat. Non enim pariter commissa in omnibus accipienda. Potentes enim, ait, potenter tormenta patientur. Et, Qui nouit voluntatem domini sui, & non facit, vapulabit plagis multis. Ita plurimarum rerum cognitio acerbiores peccatorū efficit pœnas. Ideo sacerdos si pariter cum subditis peccat non eadē, sed multo acerbiora patietur. Sed forsitan amplificatione criminis trepidatis de me, atque timetis, quasi ad inuia periculosaque loca delato. Ego autē tantū iusto illi tribuo, ut vterius etiam audeam progredi. Non enim dubito, quin quantò magis delicti magnitudinem extulero, tantò maiores Davidis laudes demonstrare poterō. At, inquires, quid cæde ac adulterio maius excogitari potest? potest profectò: nam sicut Cain non cædem solum cōmisit, sed quod multis cædib⁹ erat deterius, cum non alienum, sed germanū: non iniuriatum, sed iniuriam perpeffum occiderit: nec exēplo aliorum cōcitatus, sed primus inuentor sceleris, alijs se ad exemplum proposuit. Similiter quoque & in hac, non cædes solum cōmissa fuit, sed multo maius quam cædes: cum non vnus de multis David fuerit, sed propheta eximius, nec iniuriante interfecerit, sed perpeffum iniuriam. Non enim mediocris iniuria est stuprum vxoris, & tamē vxorem rapuit, & eū cuius vxor erat, trucidari curauit. Perpenditis nullo me pacto illi iusto pepercisse, nec quicquam de delictis detraxisse: & tamen tantum illi attribuo, ut post exquisitam omnium criminum expositionē, Manichæos quoque qui hæc maxime notant & taxant, & Marcionis morbo laborantes adesse optarent, ut hinc eorum ora summopere obstrueret: nec id iniuria. Nam cum isti adulterium, cædemque simplicem factam asserant, non modò minimè nos id negamus, verum etiam duplam hanc cædem fuisse affirmamus: idque tum ab eo qui passus fuit iniuriam, tum à cōditione eius qui fecit, cōprobamus. Non enim pariter profectò delinquitur, si quis cum spiritus sancti gratiam sit cōsecutus, cui multa magnaque beneficia diuinitus collata sint, qui tacitam autoritatem obtineat, qui denique ad senilem iam sit ætatem prouectus, ea cōmiserit, quæ alius horum omnium expers perpetravit. Sed tamen idcirco maximè tam prudentiam, quam robur illius animi admiramur: quod ad nequicię profundum delapsus, non decidit animo, non desperauit, non tantis vulneribus letaliter à diabolo percussus, quali victus humi se resupinū prostravit: sed velociter, imò certè cōtinuò magna cum vehemētia maiora que accepit intulit vulnera. Ita non aliter factū est, quam cū à Barbaro quidā in acie fortis vir dimisso telo periculose percussus, neque id semel, sed iterum, atque grauius

h iij perpeffus,

perpeffus, non cefferit, fed vndique fanguine perfufus, A magno in hoftem impetu ruerit: confestimq; trucidauerit: fic etiam Dauid, quanto magis faucium dices, tanto maioris illum animi ostendes: qui postquam ita misere depressus fuit atq; deiectus, velociter surgere, ac ante primam aciem stare, percussoremq; ipsum humi sternere potuit: quod, quale, quantumq; fit: hi maximè non ignorant, qui in summis peccatorum erumnas deciderunt. Non enim ita magni excelsiq; animi ego iudico, si cum rectè vadas, iter tuum fœlici cursu perficias: habes enim dum curris spem optimam, quæ te hortatur, incitat, roborat, vires addit: quemadmodum si prope victoriam & coronam, atq; trophæa grauitè lapsus, ad eundem citò cursum te recipiens victoriam cõsequaris. At vt vobis apertius pateat quod dicitur, alia quoq; similitudo ante oculos ponatur. Finge igitur gubernatorem quendam per mille maria incolumem nauigasse, deinde posteaquam magnas tempestates, & procellas horribiles, & fluctus insanos arte sagaci euaserit, cum in ipso portus ostio mergeretur, vix inde nudum effugisse. Quem animum ad mare, & nauigationes, huiusmodiq; labores iste habebit? putasne quòd vnquam voluerit, nisi animi sit inuicti, vel litus ipsum, aut nauem aliquam, aut portum aspicere? Non equidem arbitror, imò seipsum occultans iacebit diem in nocte vertens, atque spe omni ad nauigandum destitutus, mallet mendicis vitam agere, quam ad primos labores, periculaq; redire: sed non fuit huic similis ille, verum magno naufragio post multos labores penè submersus nõ desperauit: nec perpetuis se tenebris occultit: sed naui rursum in pelagus deducta, dare vela ventis post naufragiũ ausus, & clauo rursus vfus, & plures perpeffus labores, maiores iterum accumulauit pecunias. Quòd si semper stare, ac nunquam cecidisse, diuinum est atq; mirabile: quibus est laudibus dignus, qui se & a casu recipit, & multa maiora perficit intrepidus: Et certè non erant pauca, quæ in desperatione detrudere ipsum potuissent. Primum, delictorum inusitata magnitudo. Secundũ, qd non in ipso ingressu vitæ, atq; iuuenta, quæ spem solent nutrire, sed in senectute iam cõstitutus labitur. Nec enim mercator qui nuper è portu solutus, ac mare ingressus, naufragium fecit: pariter dolet atq; ille qui post multas feliciter peractas negociationes domũ repetens, nauis in scopulos deuecta, cuncta momento tẽporis perdidit. Tertium, quoniã partas magnis laboribus ingentes virtutum, ac meritorũ suorum, diuitias his delictis subuertit. Non enim paruus quidẽ, sed maximus, singularisq; diuitiarũ cumulus ipsi repositus erat: multa à prima etate quando pascebat fuerũt congesta: multa quãdo gigãtem illum, atq; horribilẽ Goliath, superauit, atq; deiecit. Multa cũ sapius euãgelica magnanimitate, atq; philosophica erga Saũl vfus fuerit: nam cum centies penè in manus ipsius incidisset inimicus, ignouit semper, maluitq; patriã ipse, ac libertatem, vitamq; si esset opus amittere, quam occidere inimicum iniuste ipsi insidiantem. Neque his minora regnũ adeptus fecit. Præter hæc autẽ populi de ipso existimatio, cui se nõ respondisse videbat, non parum poterat animum eius cõturbare, cum intelligeret, non tantum se purpura exornari, quantum peccati macula deformaretur. Ad hæc omnia, nõ ignoratis profecto quanta magnitudine animi opus sit, vt cum detegantur peccata, & in publicum quoque effertantur: vt multi iam carpere, ac testes turpitudinis esse queant, non turbetur tamen, rex præsertim, neque decidat, sed meliori spe præsumpta, seipsum recognoscat. His om-

1. Reg. 17. f.
 post mille coronas]
 Quod si stare adeo sit laudabile, & cũ cecideris, perpetuo, nõ iacere:]
 1. Reg. 16. b.
 Ibidẽ 17. f.
 1. Reg. 24. b. c.
 2. Reg. 12. a.

nibus ex animo pulsus, adeo post illa vulnera Dauid refulsit, sic se à maculis abluuit, ita mundũ effecit animum, vt vel mortuus peccantibus posteris suis succurreret: & quod de Abraham, id quoque de Dauid deum dixisse scriptura testatur, imò verò multò magis de Dauid. De Abraham enim scriptũ est: Recordatus sum testamenti mei quod erat ad Abraham, hic verò non dicit testamenti, sed propter Dauid seruum meum protegam ciuitatem hanc. Salomonem etiam qui nepharia criminitatem commisit, charitate patris placatus deus à fastigio regni non deiecit, sed tanta de illo apud Iudæos merito semper fuit opinio, vt apostolus Petrus post multos annos sic in cõcione Iudæis dixerit: Licet dicere ad vos liberè de patriarcha Dauid, quoniam & obiit, & sepultus est: sed Christus quoq; Iudæis loquens tanta ipsum post hæc peccata spiritus sancti gratia fulsisse ostendit, vt rursus de diuinitate sua, vt propheta, potuerit præiudicare. per prophetiam enim eius Iudæorum cõprimens ora, Christus dicebat: Cur igitur Dauid in spiritu dominiũ eum vocat, dicens: Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis? Scimus etiam quemadmodum vel nolenti Moysi dedit pœnas Maria, quando cõtumeliosa in fratrem fuit: sic huic quoque nolenti sceleratus filius dedit pœnas. Quæ quidem præcipuam dei beneuolentiam in illos viros magis, quam cetera omnia declarant. Nam cum dei sententiam habeas, quid te amplius oportet inquirere? Quòd si velitis particularius philosophiam illius perdiscere, faciliè poteritis, si quæ post peccatum gesserit ab historia collegeritis: quãta ei loquendi ad deum libertas cõcessa sit, qua erga deum charitate arserit, quo modo ad virtutũ indies accesserit incrementa, quàm exactè ac exquisitè ad vltimũ vsque spiritum vixerit: hæc omnia faciliè inquam ex historia cognoscetis. Cum igitur his exemplis moniti simus, inuigilandum nobis, prouidendumq; est, primum ne cadamus: deinde si fortè ceciderimus, ne diutius iaceamus. Nõ enim vt negligentiores vos faciam, Dauid delicta præ oculis posui: sed vt timore cadendi, maiore vos cura muniam. Nam si tantus vir, quia parum neglexit, tot tantisq; telis cõfectus penè fuit: quid de nobis erit, si rectè viuendi normam omnino contempserimus? Quare non quod ceciderit solum cõsidera, ne fortè pigrior inde fias: sed & diligenter cogita, quid post casum fecerit, quem fletum susceperit, qua pœnitentia die ac nocte cõfectus fuerit, & quo cilicio indutus, lachrymis lectum suum rigauerit. Quòd si ille tanta cordis compunctione indiguit, quo nos pacto salutẽ acquiramus, nullo post peccata dolore cõpuncti: præsertim quoniã qui multa meruit prius, poterit forsitan hinc peccata occultare: qui autẽ nudus omnino est, ad quancũque corporis partem telum peruenierit, mortale vulnus ingeritur. quod ne accidat, virtutibus nos ipsos armemus: & si quid maculæ nos deformauerit, cõfestim lachrymis & gemitu abluamus, vt ad dei gloriam hac vita peracta, bonis perfruamur futuris. Quibus omnibus vtinam potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre, & sancto spiritu in secula seculorum, Amen.

Homilia xxviii. ex capite viii.
 Hic cum venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum eius iacentem, & febriçantem: & tetigit manum eius: & dimisit eam febris. Et surrexit, & ministrabat illis. At Marcus quoniam tempus significare voluit, * Statim etiam adiecit: hic verò signum nobis tantum exposuit, tempore omnino neglecto: & alij quidem addunt, quoniam

229
 * Sic etiam habent co- dices Graeci. apud Lucã verò & Marcũ non isfa decubẽs, sed discipuli pro decumbẽte Christi in- terpellant.
 Mar. 17. & Marc. 9. b. & Luc. 9. d.
 Hic & Mar. 4. d. & Luc. 3. d.
 Hic & Mar. 15. d.
 Esa. 35. b.

quoniam & rogabat eum * quæ iacebat: hic vero etiam id prætermisit: quod certè non est discrepantium, sed alterum breuitatis, alterum narrationis exquisita. Sed cuius rei gratia domũ Petri dominus petiit? Mihi quidem videtur, vt cibum assumeret, quod euangelista quoque significauit, cum dixit: Surrexit, & ministrabat illis. Nam apud discipulos solebat diuertere, sicut & apud Matthæum, quando eum vocauit: quod faciebat, vt hoc ab eo affecti honore diligentiores ad omnia fierent. Tu autem etiam hinc summã Petri in Christum reuerentiam considera: nam cum focus sua domi iaceret, calorẽque febris arderet, non traxit eum in domum: sed expectauit quousque prædicatione absolueret, ceterosque omnes qui tunc ad eum confugerant curasset, & tunc demum cum intrasset, ipsum rogauit: sic enim statim ab ipsis inuitis, aliorum commoda suis vt præponeret, institutus erat. Petiit autẽ domum eius non ab eo vocatus, sed sponte atque à seipso, vt qui à Centurione audierant, Domine nõ sum dignus vt intres sub tectum meum: hinc declarans quantum gratificaretur discipulo. Et quanquam cogitatione assequimur, quales quoque piscatorum domus fuerint: videmus tamen ipsum humiles sponte casas petere, vt his omnibus despiciendam esse humanã magnificentiam doceat: & aliàs quidem verbis solis affert curationem, nunc verò manus porrectione febricitantem sanauit. Nonnunquam autem vtrisque vtitur, vt multis modis præ oculis curatio adducatur. Nam cum adhuc deitatis suæ mysterium latere multos commodius fuerit, ac præcipuè discipulos, ne præ gaudio exclamassent, ideò nolèbat semper humanã curationis modum excedere: quod inde patet: quoniam cum à monte descenderet, præcepit ne cui dicerent quæ viderũt. Tetigit ergo manum eius, nec febrium tantum ardores extinxit, aut certè incolumitatis signa reduxit: verè etiam pristinas corporum vires recuperare illico fecit, vt quando facili curatu ægrotatio videbatur, curandi modo virtus curantis ostenderetur. Nam id certè medendi artificium facere non potest. Nemo quippe ignorat, quàm longo tempore, posteaquam febres cessauerunt, opus sit ad pristinum robur recuperandum. Cuncta igitur tunc simul facta sunt: quod & in mari pariter euenisse pendere possumus. Nam & ibi non ventos solum, ac tempestates sedauit, sed quod inauditum omnino erat, fluctus etiam vndasque statim composuit. Nam & si vis ventorum cessauerit, permanent tamen fluctus vndarum diutius: sed non ita hic. Non enim natura duce, aut arte fiunt, quæ à Christo fiunt: sed simul omnia finem suum assequuntur: quod subostendit euangelista dicens: Surrexit, & ministrabat illis. Id certè tam virtutem Christi supra hominem significabat, quàm voluntatem mulieris, atque affectum erga Christum aperiebat. Illud quoque hinc discimus, quòd nonnunquam aliorum fide alios dominus curat: pariter enim hic, & in Centurionis filio, alij quoque modo credebant, alij curabantur. Nam etsi nõ curetur nisi credens, tamen si aut morbus, aut ætas tenera, aut ignorantia impedimento erat, ne magna quædam posset de Christo quispiam cogitare, aliorum hortatu ac fide adductus curabat. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos demonia habentes, & eiciebat spiritus verbo, & omnes male habentes curauit: vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. Vides iam in multitudinis fidem adauctam, certè neque tempore ita cogente decedere poterant, nec

Tomus secundus.
 Mar. 1. c. & Luc. 4. f.
 Mar. 1. c. & Luc. 4. f.
 Psal. 44. d. Esa. 53. b.
 1. Thes. 4. d.

importunos se putabant esse, si etiam vespere iam facto ægrotos ad eum adducerent: tu autem mihi perpendas quantam multitudinem hominum curatam fuisse percurrant Euangelistæ, non per singulos minutim enarrantes, sed vnico verbo miraculorum pelagus exponentes. Deinde ne magnitudo rerum mirabiliũ incredulitatem cuiuspiam faciat, cum tantum populum ex tam variis, diuersisq; morbis vno momento temporis ab eo liberatum fidem excedere videatur, propheta inducitur, qui iam diu his rebus testimonium perhibuit, vbi & clarè ostendit, magnæ auctoritatis esse probationem è scripturis petitam & depromptam, signisq; profecto non minorem: idcirco dicitur ab Esaiã prædictũ fuisse: Quoniam infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit: non dixit, dissoluit aut curauit: sed accepit atq; portauit: quòd de peccatis mihi dictum à propheta videtur, vt cum Ioanne conueniat dicente: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Cur ergo, inquires, de morbis aut ægrotationibus id dictum euãgelista in hoc loco scripsit? Certè aut historice testimoniu prophete accepit, aut subaperire voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors quæ morborum omnium fons caputq; est, à radicibus peccati pullulauit: quid mirum est, si ægrotationes quoque multæ inde nascantur, vnde vel ipsa ægrotandi potestas egressa est? Videns autẽ Iesus turbas multas circum seipsum, insit vt abirent in vltiorem ripam. Videns iterum, quanto studio fugiat ostentationem: Nam ceteri quidẽ dicunt demonibus eum præcepisse, ne dicerent quòd ipse esset. Matthæus autẽ dicit, quòd turbas remouebat: quòd faciebat partim nos docēs humiliãnsque, partim ne Iudæi pestiferæ veneno inuidiæ tabescerent, monens nihil prorsus ad ostentationem à nobis esse faciendum. Etenim non corporum incolumitas curæ sibi tantummodo erat, sed multò magis animarum saluti prouidebat: ita vtrinque supra hominem se esse ostendebat, & quòd morbos verbo aut tactu curaret, & quòd humanam gloriam non quæreret. Repelebat igitur turbam, quoniam erant ei affixi non pauci amantes, admirantesque ipsum, videreq; ipsum semper cupientes. Et certè quis ab auctore talium signorum non inuitus recederet? aut quis vel faciem solam aspicere, osq; ipsum, ex quo diuinã præceptorum instituta profuebant, ingenti desiderio non arderet? Nam vt in faciẽdis signis erat mirabilis: sic visu gratiosissimus traditur fuisse: idq; ipse propheta significans; multò antè clamauerat, Speciosus pulchritudine super filios hominum. Quod autem dicit Esaias: Non habebat speciem, neque pulchritudinem: aut quoniam ad deitatis suæ ineffabilem gloriam, aut quoniam passionis cruentam deformationeni, & liuidos tumores respexit, id ita dixit: vel etiam quia tenui eum & victu & vestitu vsurum significare voluit. Non autẽ prius iussit in vltiore ripam abire, quàm morbos curauit. Non enim æquo animo abire potuissent: & cui in monte non concionanti solũ, sed & silenti adhaerebant, eodem nunc modo etiã post miracula permanent, ex solo aspectu non parum utilitatẽ assequentes. Nam si Moysi facies resplendebat, & Stephani vultus angelicus videbatur: quid de ipsius domini facie debemus æstimare? Sed fortè nunc his verbis adeo nonnulli incensũ sunt, vt desiderent effigiem eius videre: sed dum modò velimus, multò illa venustiorẽ, si bene hic vixerimus, tunc aspiciemus, cum immortalitatem adepti, obuiam in aëra ipsi immortalis incorruptilibq; corpore rapiemur. Tu verò illud etiam

h iiii considera;

considera, quod non ducitur repulisse turbas, ne contemni viderentur: nec iussisse, vt omnino recederent, sed vt abirent in vltiora: vt spe allecti, quod illò traiecturus esset, facilius obtemperarent. Et turbæ quidem non parua charitate deuincti, & magno animi affectu sequebatur. Quidam autem pecuniæ auidus, nimiumque inflatus accedens ait: *Magister, sequar te, quocumque abieris.* Perpendis quantus factus: Nam dedignans se turbæ cõnumerari, sed ostentans se tanquam plebeis multo excellentiorem, sic accedit. Huiusmodi certè mores Iudæorum sunt, quos aliena temporibus libertate sapius vti non ignoramus: sic enim alius quidam, cum ceteri omnes decenti taciturnitate adsarent, ipse quasi insultans ait: *Magister, quod est præceptum primum? nec tamen molestè tulit dominus, nec importunam libertatem corripuit, vt & nos ferendos esse huiusmodi homines perdiscamus: & quãuis non arguit apertè tam peruersa cupientes, tamen ita voluntati eorum responsum accommodat, vt & ipsi se iuste reprehensos cognoscant, duplicem eis præparans vtilitatem, & quia ipsis adaperuit, quod secreta cordiũ sciret: & quia ostentationem ipsorum inceptam nõ protraxit in medium, vt si vellent, facile seipos possent emendare: quod hic factum liquido videmus. Nã questui seruiens ille, cum propter multitudinem signorum multos vndiq; affluere videret, putauit dominum ex talibus miraculis ditari, ac ideo sequi cupiebat. Sed vnde id nobis patebit, inquit: à responsione Christi, quæ nõ ad sonum verborum, sed ad sensum interrogatis accommodata est. Quid enim ait, pecunias credis collecturum, si me sequaris? Nonne vides nec diuersorium mihi esse, nec tantum quidè quantum auidus? *Vulpes enim, inquit, foveas habent, & volucres calididos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.* Hec sane non erant repellentis, sed eius qui & prauam illius opinionem carperet, & potestatem daret, si cum spe huiusmodi sequi vellent. Tu verò etiam vide improbos hominis mores, intellige quod cum hac audisset, nihil ex cõmodissima, perutiliq; responsione seipso melior factus est, nec dixit paratum se esse Christo auscultare. Sed & aliàs saepe hoc Christus fecisse apparet: aperte quidem non obiurgat: respõso tamen animos detegit accedentium. Nam & illi qui magistrum bonum appellabat, quique hac assentatiuncula verborum tracturum ad se dominum sperauit: ad mentem illius respõdens cur me bonum nominas, inquit, cum nemo sit bonus præter deum solum: & qui ei dicebant: Ecce mater tua, & fratres tui te quærunt. Quoniam more hominum non vt aliquid boni perciperent, eum adierunt, sed vt solum ostenderent, quanto ipsi essent ceteris cõiunctiores: & eo modo captarent vanam gloriam, confestim audierunt: *Quænam est mater mea, vel qui sunt fratres mei? Ad fratres quoque ipsos dicentes, Declara teipsum, quoniam hinc falsæ aliquod choragium gloriæ indagabãt, audi quo modo respondebat: Vestrum tempus semper est paratum, meum autem nondum adest. Sed per contraria quoque id facit, vt vbi de Nathanaele inquit: Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est. Illud quoque ab his alienum non est, abeuntes annunciate Ioanni quæ audistis, & vidistis. Nam hic quoque nõ ad verba, sed ad mentem eius qui misit respõsum esse videmus: & turbæ autem mentis secreta tetigit, vbi dicit: Quid existis videre in desertum, calamum? Nam quoniã mutabilem, quasi Euripum esse credebant: ideo falsam eorum de Ioanne suspicionem arguens, ait: Quid existis in desertum videre, calamum à vento agitatam, aut hominem**

mollibus vestimentis circumactum: vtraque re significans, neque à seipso esse instabilem, nec quoniam delictis corrumpatur, posse mutari. Nõ mireris ergo etiam hic ad interrogatis mentem, non ad sonum verborum esse respõsum. Quod quàm moderatissimè protulit, inde patet, quoniam nõ dixit habere se quidem, sed despiciere, sed nihil se profus habere. Vidisti quanta diligentia ad eius infirmitatem cõdescendat. Nam & cum esset cum publicanis, aut biberet, aut contra quàm Ioannes aliquid facere videretur, propter Iudæorũ, imò potius totius orbis terrarum salutem faciebat. Sic enim & hæreticorum ora obstruxit, & illos qui tunc secum vivebant summoperè attraxit: sed alius quidam ei dixisse scribitur, *Domine, sine me prius abire, & sepelire patrem meum.* Considera quantum inter hos discrimen est: ille impudenter, sequar te, inquit, quocumque abieris: hic verò & si rem honestam peteret, nolebat tamen, nisi ei cõcederetur, abire: sed nõ permittitur ei. Dicit enim ei: *Dimine mortuos sepelire mortuos suos, tu autem me sequere.* Ita vbiq; voluntatem hominum inspicit. Sed cur nam, quispiam dicit, noluit? Quoniam videlicet neque pater insepultus iacisset, cum sepeliendi munus etiam alius quàm filius subire posset, & filium à rebus melioribus abduci non oportebat. Cum autem mortuos dixerit suos, ostendit profectò nõ fuisse suum hunc mortuum: vnde mea quidem sententia infidelium quendam illius patrem fuisse significatur. Si verò mirum tibi de adolescente videatur, quod cum rem tam honestam, fereq; necessariã intenderet, non sua sponte & per se abiit, sed Iesum cõsultare voluit: illud mihi solet videri mirabilius, quod cum sibi negatum esset quod petebat, non grauiter tulit, sed æquo animo cum Iesu veluti iubebatur, permansit. Sed putasne, aliquis dicet, nõ ingens ingratiitudinis crimen illum incurrisse, qui in sepeliendo parente nõ assuit? Ego verò ingratiissimum hominem eum iudicarem, si negligentia id fecisset. Si autem ne rem maioris momẽti impediret, tum abire, potius extremæ fuisset inficitia. Dominus enim ipse, non quia despiciendi sunt parentes, abire vetuit: sed quia discere nos hinc voluit, nihil esse vtilius, magisq; necessariũ nobis doctrina cœlesti, quæ tanto studio obeunda est, vt & si magna sint quæ abire vrgeant, incumbere tamen omni diligentia, atque inuigilare debeamus. Quid enim maius videtur, quàm dum sepeliatur parentes, adesse? Quid enim facilius, aut quid breuiori tempore peragi potest? quod si nunc tam breue tempus propter sepeliendos parentes abesse à spiritalibus vetitũ est: perpende quo supplicio digni sunt, qui semper à doctrina Christi absunt, qui vilia nimium atque abiecta secularium rerum negocia necessariis anteponunt nullo vrgente. Ego autem doctrinæ illius efficaciam, vehemèter admiror: nam cum adolescentem sibi perpetuò affixerit, à mille malis veluti ab immoderato fletu ac dolore, aliorumque, quæ hinc oriri solent, eripuit. Erat enim verisimile post parentis sepulturam, ad testamenti legatorisq; cõsiderationem deuenturum: & hæreditatis diuisionem, deinde in alio ex alio quasi vndarum fluctibus distractus procul à portu salutis iactaretur: quæ ne illi acciderent, secum esse ipsum iubet, eumq; sibi volentem affigit ac cõiungit. Si verò tu adhuc miraris, nec æquo animo ferendum putas, quod nõ permetteretur adolescens adesse extremo in parentum officio: illud tecum versa, sæpenumero à prudentibus viris, si quis molestus parētis aut filij aut propinqui cuiuscumque mortem, quàm oporteat Iaturus videatur, nõ subitò, neque in sepeliendi tempore, sed multò post oportunitate

portunitate data charissimorum interitum fuisse nunciatum: nec vllus vnquam illos carpsit, neque quasi inhumanos reprehendit: iure id quidem. E contra autem crudeles ac inhumani essent, si quos imbecilles animo cognoscerent, illos ad rem asperam, atque turbulētam protraherent. Quod si propinquos ita lugere, vt deiectus mentem esse videaris, non laudatur: quàm magnũ esse malum putandum est, à spiritali doctrina huius vitæ curis abduci: idcirco alibi etiam ait, neminem qui a ratro manu imposta, ad posteriora reuersus est, idoneum esse ad regnum cœlorum. Etenim multo melius, regnum promulgare, & alios à morte retrahere, quàm mortuum qui nulli vsui est, sepelire: maximè quĩ sint qui isthac omnia munia obeant. Quid igitur hinc præcipuè discimus: quid aliud, nisi quod nullo momento temporis caduca hæc, etiamsi necessaria videantur, spiritalibus anteferenda sunt, & quod aliud longè vita est, aliud verò mors quæ vulgò æstimentur: Quippe cum multi viuere credantur, qui nihil à mortuis differant, quoniam in peccatis miseram vitam agentes, nil à mortuis differunt, immò verò maximè differunt, cum sint illis multò deteriores. Nam qui mortuus est, inquit, iustificatus est à peccato: hic autem seruit peccato. Nec enim mihi dices, non clausisse hunc oculos, nec sepulchro iacere, nec institis ligatum detineri, nec postremo vermibus esse proiectum, cum multò peioribus hic quàm qui obierunt vexetur. Non deuorant vermes, sed perturbationes animi omni feroci bestia truculentius exagitant atque lacerant. Quod si aperti sint oculi, id multo deterius est quàm si clausi essent. Clausi enim mortuorum oculi nihil mali vident: hic verò mille sibi morbos oculis cernendo quotidie contrahit. Ille iacet in monumento ad peccandum iam immobilis, hic in sepulchro malo à seipso intrusus, ingenti peccatorum mole obruitur: sed corpus, dicit quispiam, huius pingue ac floridum, non tabe corruptum videmus. Magna verò res, si corpore integro iam pridem anima corrupta atque deperdita est, ac multa putredine oppleta: & ille post mortem per decem dies malè olet, hic verò per totam vitam os habens vel ipsis cloacis spurcius, intolerabilem expirat fœtorem. Quare tanto ille discrimine hoc melior est, quãto naturali solum corruptioni subiectus, corruptionem ille patitur: hic verò antequam ad illã perueniat, peccatorum vndique fœdissimã sibi putredinem colligit, mille indies corruptionis vias excogitans. Sed phalerato, inquit, equo fertur magnificè. Ego verò, inquam, meliorem illũ esse, qui in vrna quasi in lectulo quiescit: quodq; decentius est, illum quidem nemo putrescētem cernit, sed tegitur vrna dissolutum corpus: hic autem fœtorem animam in corpore, quasi in sepulchro circumagat. Certè si posses animã hominis deliciis ac scelerib; dediti oculis cernere, nõ dubitares multò melius esse in sepulchro iacere, quàm delictis interitum detineri: & lapide potius, quàm graui peccatorum pondere premi. Quapropter maxime conuenit vt istorum mortuorum propinqui, quando quidem ipsi sua mala non sentiunt, Iesum pro ipsis adeant, quem admodum tunc Maria pro Lazaro fecit. Quod si male oleat, etiam si quatruiduanus sit, nõ desperes tamen, sed adeas, & lapidem inde primum remoueas: tunc enim statim, vt in sepulchro iacentem & institis ligatum inspicies. Sed producamus in medium insignem quempiam atque potentem, vt in eo quæ diximus, apertius conspiciantur: nec vereamini. Nomino enim neminẽ: quãuis etiam si nominarem, nihil omnino timendum

esset: quis etenim vnquam mortuum metuit? vt cuique enim faciat, manet mortuus: mortuus cum sit, nocere nullo pacto potest. Age igitur videamus caput ipsorũ vincum. Etenim cū crebrò ebrii sint, perinde vt mortui multis velaminibus & institis ligantur, ita istis omnia sensuum organa occluduntur & vincuntur. Deinde si lubet etiam manus inspicite, videteq; ventri annexas, sicut mortuorũ, non quidem institis constrictas, verum (quod turpius est) durissimis auariciæ vinculis, quæ vincas non sinit ad liberalitatem porrigi, sed insensibiles ad huiusmodi officia reddit, sed mortuis inutiliores efficit. Vultis & pedes similiter irretitos videre? Videte variis eos curis alligatos, ac idcirco nõ posse dei ecclesiam adire. Vidistis mortuum, nunc & pollinctorem videte. Quis igitur pollinctor ibi est: nempe nullus alius, nisi diabolus, qui eos diligenter ita stringit, & polit, vt non homines, sed ligna arida esse videantur. Nam vbi non oculi, non manus, non pedes, non alia membra suis officiis funguntur: quo modo hunc hominem putabis, præsertim cum anima etiam eius peccatorum fœditate obruta, idolum magis quàm anima esse videatur? Quoniam ipsi quasi mortui nihil sentiunt, adeamus Iesum, pro ipsis oremus, vt ipsos excitet: lapidem tollamus, institas dissoluamus: nam si lapidem auferre poteris, insensibilitatem eorum scilicet, qua premuntur, velociter profectò ipsos à monumento educes: & cum eduxeris, citius atque facilius nexus eorum dissolues: tunc eos Christus cognoscat, cum excitati fuerint, cum soluti, tunc ad cœnamq; suam vocabit. Quicumque igitur Christi estis amici, quotquot discipuli, quicumque mortuum diligitis, accurrite ad Iesum, atque orate. Nam quanto peius olent huiusmodi mortui, tantò magis debemus, si eos amamus, pro eis intercedere: & sicuti sorores Lazari tunc fecisse videmus, nõ prius à precibus ac orationibus abscedere, quàm viuum recipiamus. Non enim dubito, quin si nostras res & proximorum sic diligenter gubernemus, futuræ vitæ beatitudinem consequamur, ad quam omnes perueniamus, gratia & misericordia Iesu Christi, Amen.

Homilia xxix. ex capite viij.

Respondente eo in nauiculam, secuti sunt cum discipulis eius. Et ecce motus magnus factus est in mari, ita vt nauicula operiretur à fluctibus: ipse verò dormiebat. Luc.

Luc. 8. d. **M**arc. 4. d. **Q**uærat: Et factum est, inquit, vno dierum, & ipse ascendit in nauigium, & discipuli eius. Marcus quoque similiter. Hic verò consequentiam quandam temporũ obseruat. Hęc à me prædicta sunt, ne quis, quoniam nõ eodem modo scribunt omnes, discrepare ipsos arbitretur, si quis quid prætereat. Turbas igitur præmississe, ac discipulos tantummodo secum retinuisse, illi etiã dicunt. Assumpsit autem non frustra, neq; casu, verũ vt futuri signi eos faceret spectatores. Nã vt Palæstra magister optimus ad vtrũq; eos exercebat, ne aut terrore vinceretur in periculis, aut honoribus efferreretur: ita ne magnũ quid sibi arrogent, quoniam aliis omnis ipsos tantum secum retinuit, vt in tempestatem incidant permittit, & simul in ferendis aduersis fecit meliores. Nam certè priora quoque signa, quæ iam ab eo gesta erant, magna fuere: verum hoc non parum eos etiam exercebat, & antiquissimo illi simillimum erat. Idcirco igitur solos discipulos secum duxit, quoniam vbi signa tantummodo demonstrabantur, turbas quoque admittebat: vbi verò timor ac tremor imminabat, eos solos recipiebat

Mat. 22. d. **M**arc. 3. d.

Luc. 8. c.

Ioan. 7. a.

Ioan. 1. g.

Luc. 7. d.

Ibidem.

† insensibilis o-
perculo.]
Ioan. 11. f.

Luc. 8. d.
Mat. 4. d.

† vide nū legendum, Marcus.

2. Cor. 1. 6.

2. Cor. 4. 6.

recipiebat, quos ad prædicationē, & pericula erat mis-
 surus. Et Matthæus quidem dicit, quod dormiebat, Lu-
 cas vero quod in cervicali simpliciter, vt & humilitatem
 eius patefaceret, & præstantis philosophiæ præceptis
 nos instrueret. Cum ego fluctus vehementius inpergerent,
 ac mare procellis infanseret: tunc excitant ipsum,
 dicentes: Domine salua nos, perimus. Ipse autem eos prius-
 quam mare sedaret, reprehendit: sicut enim diximus
 ad exercitationem eorum hæc fieri permittebantur, &
 eratq; figura tentationum, ad quas essent peruenturi.
 Maioribus enim eos certè rerum tempestatibus postea
 permisit vexari: vnde Paulus quoque dicebat, Nolo au-
 tem vos ignorare fratres, quod valde grauati supra vi-
 res sumus, vt de vita etiam desperauerimus, ac rursum
 postea, qui ex tantis mortibus nos eripuit. Vt hinc igitur
 eos doceret, quantum in eo considerare oporteret,
 cum infani fluctus insurgant: discerentq; quod ad melius
 cuncta dispensat, primum ipsos increpat: nec enim in-
 cassum ad extremum vsq; terrorem eos deuenire per-
 misit, verum vt signum eis ingens videretur, & perpetua
 miraculi memoria resideret. Nā quoniam post rem
 factam obliuio solet ex negligentia homines occupa-
 re: propterea priusquam signa fiant, multa præstruuntur,
 quæ diuturniorem memoriam faciant. Sic & Mo-
 ses serpentem primò perhorruit, neque id leuiter: dein-
 de rem illam mirandam, haud tamen citra sollicitudinem
 contemplantur: & nunc discipuli cum iam salutem
 ferè desperassent, tunc saluantur. Vt ex periculorū con-
 fessione, magnitudinem signi perdiscant, hac de causa
 etiam dormiuit. Nam si vigilantem viderent, aut non
 adeo pertimuisent, aut petere ab eo salutem, qui pericu-
 la eorum videret, neglexissent, aut non posse ipsum flu-
 ctus sedare putassent: idcirco dormit, vt & timoris cau-
 sa ipsis maior præberetur, & sensus eorum apertior ad
 videnda miracula redderetur. Nam cum non pariter
 aliquis sentiat quæ in alienis fiunt corporibus, & quæ
 in seipso, oportebat discipulos ei, qui plurimos indies
 liberari videbant, nec tale quid ipsi experirentur, & ne-
 gligentiores erant, vt magis obligaretur, in seipsis om-
 nipotentiam eius inspicere: cumq; nec claudi essent ip-
 si, nec cæci, nec alia egrotatione laborarent, tempestatē
 fieri permittit, vt liberati ab ea, manifestiorem benefi-
 ciorum eius in se sensum habeant. Propterea nec præ-
 sentibus turbis id facit, sed solos ipsos corripit, ne mo-
 dicæ fidei à multitudine dānarentur, & antequam vn-
 das aquarum deprimeret, nimios animorum fluctus se-
 dauit. Corripuit enim eos, ac dixit: Quid timidi estis modi-
 ca fidei? Ad hæc causam reddidit, non à tentationibus,
 sed ab infirmitate mentis timorem proficisci. Quod si
 quis obiiciat, non fuisse formidinis, nec paræ fidei, quod
 eum excitauerint. Respondemus, Quinimmo, illud profectò
 non conuenientem se de ipso habere opinionem declarabat,
 quod vigilantem posse tempestatē resistere nō diffidebant,
 dormientem verò minimè. Nec mirum si parum adhuc credunt,
 qui vel post multa etiā alia signa imperfectiores fuisse videantur.
 Quocirca & increpantur sepius, vt cum ad eos dicit: Adhuc
 & vos insipientes estis. Quod si discipuli adhuc deficie-
 bant, quid mirum est, si turbæ nihil magni, nec vltra ho-
 minem de ipso cogitabant? Admirabantur enim dicen-
 tes, Qualis est hic homo, quoniam & mare & venti obediunt ei?
 Christus autē nō arguebat eos nudū hominē ipsum vo-
 cātes, sed sustinebat, signisq; inducebat, vt viderent se
 nō rectè opinari de ipso: hominem verò ipsum partim
 visu, partim quoniā dormiret etiā ac biberet, tū etiam

Mat. 4. d. Ioan. 14. b. etc.

quia nauigijs utebatur, existimabant: propterea etiam
 obstupescabant dicentes, Qualis est hic: somnus enim
 & statura qua videtur, hominem ipsum declarat. at ve-
 rò maris tanta per eum subito facta tranquillitas, deū
 declarabat: quanquam enim & Moses tale quid olim
 fecerat, etiam inde patet excellentia: ille enim quasi ser-
 uus, hic verò quasi dominus mira operatur. Non enim
 virgam vt ille tetendit, non manus in cælum sustulit,
 non precibus indiguit: verum vt dominus ancillæ im-
 perans, & conditor suæ creaturæ, sic fluctus maris de-
 pressit, frēnauitq; verbo solum atque præcepto. Omnis
 enim confestim soluta est tempestat, nec vestigium fuit
 vllum turbationis relictum: quod euangelista osten-
 dens, inquit: Et facta est tranquillitas magna. Et quod de pa-
 tre quasi res grandis dictum est, & ipsum Christum effe-
 cit. Scriptum est enim de patre: Dixit, & stetit spiritus
 tempestat: & de Christo hic scriptum est, quod verbo
 solo facta est tranquillitas magna: propterea etiam mi-
 rabantur ipsum turbæ, quæ certè non adeo miratæ fuis-
 sent, si fecisset vt Moses. Verum posteaquam à nauī de-
 scendit, mirabilius quoddam signum subsequitur: dæ-
 monibus enim quidam repleti, quasi improbi serui fu-
 gitui, cum dominum viderent, clamabāt: Quid nobis
 ac tibi Iesu fili dei? venisti huc ante tempus torquere nos? Nā
 quoniam Iesum turbæ hominem appellabant, accesserunt
 dæmones, deitatem eius prædicantes: ita qui mare
 nec fluctuans, nec tranquillum audierunt, audiebant
 dæmones eadem ipsa clamantes, quæ mare tranquilli-
 tate subita prædicabat: verum ne assentatiuncula hæc
 dicere videantur, rebus ipsis probant, dicentes: Venisti
 huc ante tempus torquere nos: Ideo se hostes antè pro-
 fitentur, ne suspecta eorum supplicatio videatur. Nam
 nemine vidente flagellabantur, multoq; magis quam
 mare paulo antè, perpuncti præsentia Christi atque in-
 censi vexabantur, atque seruisime torquebantur. Ac-
 cessit enim Christus ipse ad eos, quoniam nemo illos
 dæmonibus terribiles adducere ad Christum audebat.
 Et Matthæus quidem scripsit illos dixisse, Venisti huc
 ante tempus torquere nos: ceteri verò illud etiam adii-
 ciunt, quod deprecabantur eum, & adiurabant ne ve-
 lit in abyssum eos immittere: putarunt enim supplicij
 iam tempus instare, ac ideo formidine commoti sunt,
 tanquam iam iam demergendi ad tormenta pœnarū.
 Quod si Lucas vnum fuisse scribit, hic autem duos, ne-
 que sic dissonantiam aliquam esse dicimus. Nam si v-
 num Lucas solum fuisse affirmasset, discreparet certè à
 Matthæo: nunc verò cum alter de vno, alter de duobus
 verba faciat, non dicunt certè pugnantia, sed aliter
 atque aliter rem eandem exponunt. Mihi videtur qui-
 dem duriori dæmone vexatum Lucæ suffecisse: quo-
 circa & tragico quasi genere calamitatem enarrat, quod
 nulla vincula, nullæ catenæ ipsum detinerent, sed om-
 nibus disruptis miser erraret per desertum. Marcus au-
 tem lapidibus seipsum cædere solitum adiecit, sed ver-
 ba quoque eorum ad ponendam præ oculis crudelitatem
 ac impudentiam ipsorum sufficiens. Venisti enim,
 aiunt, huc ante tempus torquere nos? Nam cum non possent
 excusare se quod non peccassent, ne ante tempus pœ-
 nas darent, precantur. Quoniam enim iam se deprehē-
 sos in perniciosis atque iniquis factis arbitrabantur,
 quibus omni quo poterant modo creaturas Christi ex-
 agitabant: propter ea putarunt non expectaturum ip-
 sum punitionis tempus, sed acerbitate & magni-
 tudine peccatorum commotum, tunc ipsos punitu-
 rum: ideo deprecabantur, rogabant, obtestabantur. Ita
 qui

Luc. 4. f.

Mat. 14.

Ex. 14. d.

Ps. 140. a.

Sap. 3. a.

Luc. 12. c.

Anima

post mortem

nunquam

huc redeit.

Act. 7. g.

Philip. 1. c.

Gene. 25. a.

aut 49. d.

Luc. 12. f.

qui ferreis teneri non poterant vinculis, vincti nunc
 veniunt: qui montes ferocitate arripiebant, ad campos
 nunc humiles exeunt: qui aliorum itinera occupantes
 neminem trāfire sinebant, cum eum vidissent qui vias
 ipsorum facillè obstruit, constiterunt. Sed cur nam in
 sepulchris versantur? Quia videlicet perniciosam opi-
 nionem ingerere hominibus conantur, quod hominū
 qui abierunt, animæ demones fiant, quod etiam à co-
 gitatione nostra vtinam abis. Sed quid respondebis,
 obiiciet quispiam, cum multi incantatores pueros na-
 cti eos iugulent, vt habeant animam sibi postea subser-
 uientem, & ipsos iuuantem? Sed vnde hoc patet? Quod
 quidem iugulent, multi asserunt: quod verò immola-
 torum puerorum animæ ipsis cooperentur, vnde mihi
 persuadetur: an quia ipsos dæmoniacos clamare nō
 nunquā audisti, anima talis ego sum? Verum hæc quoq;
 oratio à fraude atque deceptione diabolica est. Non
 enim anima defuncti est quæ ista dicit, sed dæmon qui
 hæc vt audientes decipiat, defingit. Nam si possibile es-
 set animam hominis in dæmonis substantiam transire,
 multò facilius posset in corpus suum redire. Præterea
 quæ ratio inducet nos, vt credamus animam cui illata
 iniuria est, illi ipsi patrocinari, qui sibi iniuriam intulit:
 aut hominem posse facere, vt incorporea virtus in aliā
 substantiam transmutetur? Nam si est de corporibus im-
 possibile, vt vnquam hominis corpus in asini corpus
 transmutetur: quanto minus inuisibilem animam in
 substantiam dæmonis transformare possibile erit?
 Quare vetularum hæc verba, immo desipientium du-
 cenda sunt, & puerorum ludibria, Nec enim potest ani-
 ma è corpore separata in his regionibus errare. Iustorū
 animæ enim in manu dei sunt. Si autem iustorum, in-
 fantium quoque similiter, non enim peccarunt. Pecca-
 torum verò post hunc exitum continuò abducuntur,
 quod à Lazaro & diuite planū efficitur: sed alibi quo-
 que dominus ait, Hodie animam tuam abs te repetent.
 Non igitur potest anima cum à corpore abscesserit, apud
 nos hic errare: nec id iniuria. Nam si qui iter faciūt
 in terra assueta & nota & corpore amicti, cum in igno-
 tas regiones inciderint, nesciunt quò ituri sint, nisi du-
 cem habeant: quanto magis anima relicto corpore, cū
 nouam omnino sibi vitam & viam ingrediatur, quò
 itura sit ignorabit, nisi ducem consequatur? Multis è lo-
 cis scripturæ comprobari potest, non errare hic post
 mortem iustorum hominum animas. Nam & Stepha-
 nus ait: Suscipe spiritum meum. Et Paulus resoluī, ac esse
 cum Christo desiderabat. De patriarcha quoq; scrip-
 tura dicit: Et appositus est ad patres suos: adultus in se-
 nectute bona. Quod vero nec peccatorum animæ hic
 commorari possunt, diuitem audias quid dicat, perpen-
 dasq; quid petit, & non impetrat. Quod si possent ani-
 mæ hominum hic conuersari, venisset ipse vt cupiebat,
 & suos de tormentis inferni fecisset certiores: quo ex
 loco scripturæ illud etiam apertè patet, quod post exitum
 à corpore in locum quendam certum animæ de-
 ducuntur, vnde redire sponte sua non possunt, sed ter-
 ribilem illum iudicij diem ibi expectant. Quod si quis
 dicet, & cuius rei gratia dæmones petierunt, vt scilicet
 ad gregem porcorum possent proficisci, idq; ipsis Chri-
 stus permisit? Certè non illorum gratia id fecit, verum
 vt multa hinc dispensando doceret. Primum enim qui
 liberati à dæmonibus erant, facillè hac ex re intellexerūt,
 quantum nocere cuperent qui ipsis insidiabantur.
 Deinde & omnes hinc discamus, ne in porcos quidem
 impetum facere dæmones audent, nisi ipse permittat.

Tertiò docemur, nisi vel in ipsa calamitate dæmoniaci
 diuina prouidentia iuuantur, multa peiora sibi à dæ-
 monibus fierent, quam tunc in porcos illata sunt. Nam
 quod maiori homines odio habeant, quam expertes
 rationis animantes, nullus vnquam dubitauit. Quare
 qui porcis non pepercerunt, sed confestim cum sibi cō-
 cessum est, in præcipitia compulerunt: multò magis in
 homines illa patrasent quos occupabant huc & illuc
 in deserto agitantes: nisi in ipsa etiam tyrannide ipsos
 magna dei cura refrenaret & cohiberet ne vltius eo-
 rum impetus ferretur. Vnde manifestum est neminem
 esse, qui absque diuina prouidentia viuat. Quod si non
 eodem modo cuncti eam percipiamus, hoc ipsum cer-
 tè prouidentia quædam species est non minima, cum
 ad id quod vnicuique confert ratio prouidentia accō-
 modetur. Ad hæc etiam illud discimus, non commu-
 niter solum omnibus deum prouidere, verum etiam
 vnicuique separatim: quod & si discipulis etiam adape-
 ruit, cum dicit, pilos quoque capitis ipsorum enume-
 ratos esse: tamen & ab his dæmoniacis planè id perspici-
 tur, de quibus iam omnino actum fuisset, nisi diuina cu-
 ra conseruati essent. His igitur de causis cōcessit in por-
 corum gregem abire, vt simul omnes qui regionem il-
 lam habitabant, quanta esset virtus eius non ignoraret.
 Nam vbi magna fama de ipso erat, ibi non valde se o-
 stendebat: vbi verò minus cognoscebatur, nec quicquā
 de eo ferebatur: ibi miraculis ideo magis effulgebat, vt
 eos ad cognoscendū deitatem eius attraheret. Ipsi verò
 qui ciuitatem illam incolabant, adeo insulsi fuerunt,
 sicut euetus rerum docuit, vt cum admirari, adorareq;
 virtutem ipsius deberent, repellerent potius, hortaren-
 turq; à sinibus eorum recedere. Sed quare à dæmonibus
 porci interempti sunt? Semper in deiectionem animos
 hominum intrudere dæmones studuerunt, sempèrque
 gaudent cæde ac vastitate, quod & diabolus aduersus
 Iob fecit, cum ipsi deus petenti concesserit, non ipsius
 gratia, verum vt seruum suum faceret clariorem, & dæ-
 moni omnem impudentiæ prætextum auferret, ac in
 caput ipsius cuncta, quæ aduersus iustum excogitarat,
 conuerteret. Nam & hic oppositum certè factum est,
 quam dæmones optauissent, cum & Christi virtus præ-
 clarè predicaretur, & malicia dæmonum (à qua eos li-
 berauit qui ab ipsis occupabantur) manifestius appare-
 ret: ita vt nec in porcos habere potestatem videantur,
 nisi creator omnium deus concesserit. Hæc si quis etiā
 anagogicè velit accipere, nō prohibemus, dum rerum
 veritatem ita secundum historiam habuisse se credat,
 vt euangelista præscripsit. Scire tamen licet, multos ho-
 mines, qui porcorum more non hominum viuunt, fa-
 cillè à dæmonibus inuadi solere: qui quousque aliquid
 hominis sapiunt, forsan effugere poterint: Si vero por-
 ci omnino fient, non à dæmonibus solum exagitabun-
 tur, verum etiam per præcipitia deferentur. Sed ne fictā
 fabulam hoc esse putes, sed firmiter credas expulsos ab
 hominibus dæmones fuisse: porcorum interitus efficit.
 Tu verò non omnipotentiam eius solum, sed etiam
 clementiam cōsidera. Nam cum à regione sua, qui hæc
 bona perceperant, eum ingrati abigerent, non repug-
 nauit, sed recessit: ac ipsos, qui se ipsius doctriina indig-
 nos faciebant, reliquit. Illos tamen qui à dæmonibus li-
 berati erant, eis doctores dedit qui porcos pascebant,
 vt ab eis quæ facta erant omnia, percipere possent: ipse
 autem etsi recessit, timorem tamen ab eis non abstulit.
 Magnitudo enim damni atque iactura porcorum sig-
 ni famam augebat, & res quæ acciderat, animum ipso-
 rum

Iob. 1. b.

rum perculit: & vndique miraculi nouitas prædicabatur, ab his qui liberati erant, à porcorum dominis, ac etiam à pastoribus ipsis. Hæc si altius consideras, etiam nunc fieri videbis, multosq; inuenies in sepulchris dæmoniacos, quos ab infania sua non ferrum, non catenæ, non multitudo hominum, non exhortatio, non terror, non minæ, non aliud quid huiusmodi abducere potest. Quid enim luxuria corruptus atque petulans, qui ad omnem corporis formam hincit, à dæmoniaco differt? non videtur nudus ambulare, sed corporeis quidem vestibus amictus est, veris autem vestimentis priuatus, ea quæ ipsum decet gloria nudatus est: non lapidibus seipsum cædit, sed sceleribus, quæ lapidibus duriora asperioraq; sunt. Quis igitur hunc hominē ligare poterit? quis eum à petulantia remouebit? quis ei persuadebit, vt lasciuia aspernetur? Quo fit, vt nunquam sit in seipso, sed semper in sepulchris verset. Sepulchra enim profectò sunt meretricum diuersoria, multo fœtore, multa putredine, multa immundicia repleta. Ac avarus, nonne talis est? Quis enim ipsum ligare poterit? Certè non timor, non quotidianæ minæ, non exhortationes, non cõsilia: omnia enim hæc vincula disrumpit, adiuratq; omnes qui eum à cupiditate auri remouere volunt ne faciant, supplicium putās esse maximū non viuere in supplicio. Quid enim miserius auro? Nam dæmoniacus etsi homines contempserit, verbo tamen Christi abactis dæmonibus liberatus est. Pecunia autem seruus Christo non aufcultat: nam & si quotidie Christum audit prædicantem, Non potestis deo seruire ac mammonæ: & si gehennæ terror incutitur, ac inferni pœnæ imminere dicuntur, non credit tamen, nec Christi verbo credit, non quia robustior ipso sit, sed quia nolentes nos ad virtutem Christum non adducit: idcirco quamuis celebres habitent vrbes, tales tanquam in solitudine degunt. Quis enim mētis compos, cum huiusmodi hominibus conuersabitur? Nam mea quidem sententia, cum mille dæmoniis habitandum potius esset, quam cum vno qui hoc morbo laboraret: quæ quidem sententia mea ab his quæ vtrique patiuntur, probari facile potest. Nam æris quidem auidi etiā innocuos nisi vtilis sibi sint, inimicos ducunt: & liberū hominem, si possent, libenter in seruitutem suam redigerent, eumq; mille implicant malis: dæmoniaci verò nihil huiusmodi faciunt, sed ipsi soli suo malo laborāt. Et illi quidem multas domos euertunt, nomenq; dei propter ipsas blasphemare faciunt. communis ærumna ciuitatum, atque orbis totius sunt: dæmonibus autem exagitati lachrymas nobis ita mouent, vt eorum facile misereamur: & isti non sentiunt plerūque quod agunt, illi præmeditati omnia faciunt in medijs vrbeb; bacchantes, ac nouam insanientem insaniam. Quando enim omnes simul dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum ludas solum commisit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore deuectus est, pariterq; omnes qui avariciam illius imitātur, quasi fera bestia à catenis soluta, cunctos homines nullo resistente perturbant ac lacerant: & vincula quidem etiam his vndiq; coniecta sunt, iudicij timor, legū terror, multorum odia, ceteraq; huiusmodi: sed his ruptis, omnia perturbant: quòd si quis hos nexus omnino ab eis auferret, tūc videres peiore hos dæmone, quam dæmoniacos, ac fortiore vexari. Verum quoniam id facere non possumus, saltem oratione ita fingamus, vt cum omnes catenas ab eo mēte abstulerimus, clarè insaniam eius perspiciamus. Sed nolite atrocitatē bestie cum ad-

aperta fuerit formidare: nam hæc non veritate refacimus, sed sola oratione confingimus. Fingite ergo videre tetrum quendam hominem, qui ab oculis ignē emittat, cui ex vtroque humero dracones pro manibus dependeant, cuius os cauernæ instar magnitudine sit, in quo prodētibus acuti enses stent, ex lingua venenosus fons scaturiat. Venter omni fornace sit voracior, cuncta quæ immittuntur subito consumens, pedes alati, quauis etiam flamma vehementiores, facies, canis ac lupi simul faciem ostendat: nec hominis vocem emittat, sed insuaue quiddam atque terribile mugiat, is ad hæc omnia faces ardentes in manibus teneat. Horrenda hæc forsitan vobis videntur, sed nondum dignè ipsum descripsimus, sequi etiam debent horum instrumentorum effectus: itaque imaginemur eum obuiam factos iugulare, carnes eorū lacerare ac deuorare. Sed quid facio? Nam & hoc descripto, multò truculentior est avarus, in omnes vt mors insiliens, omnes vt infernus deglutiens, communis generis hominum hostis: quippe qui vellet nullum hominem esse, vt omnia possideret. neque hic tamen sistit gradum, sed quum omnes perdiderit cupiditate sua, etiam terræ substantiam cupit abolere, ac ipsam aurum factam iuuare aspiciere: nec solam terram, sed & montes & valles & fontes, & breuiter quicquid in rerum natura extat. Verum, vt videatis nondum nos insaniam illius oratione assecutos, fingamus à nemine ipsum accusari, nullum ipsi terrorem imminere: non à iudicijs, non à consuetudine hominū, non à legibus, & tunc videbis ipsum arrepto ense omnes interimere, nulli parcere, non amico, non cognato, non fratri, non ipsis parentibus: sed quid plura? interrogate avarum si hæc secum quotidie versat, si omnes cogitatione inuadat amicos, cognatos, parentes. At nec interrogare quidem ipsum opus est. Scitis enim omnes, quòd qui hoc morbo premuntur, & vitam parentum senum grauiter ferunt, & dulce illud & natura suauissimum liberorum donum graue ac molestum esse censent: vnde factum est, vt multi sterilitatem vxorum herbis excogitarint, Jac naturam orbam effecerint, qui & si filios natos non interfecerunt, attamen ne omnino nascerentur effecerunt. Quare nolite admirari, si sic avaros descripsimus, cum videatis non potuisse nos prauitatem eorum oratione assequi: sed considerate quo modo poterunt ab hoc acerbissimo dæmone liberari. Quo pacto igitur liberabuntur? Si persuaderi eis certè poterit impedimento avariciam esse maximo ad conquirendam grandem pecuniam. Quæstus enim cupidi, parui spe lucri magnas plerunq; faciunt iacturas. Quod ipsum proverbio iactatur. Nam multi cum magnis locare pecuniam studeant vsuris, cupiditate lucri minus diligenter conditionem eorum examinauerunt, quibus pecuniam credituram fecerunt. Multi cum in magna pericula deuenissent, quia parua se pecunia redimere noluerunt, vitā vnā cum opibus amiserunt: multi cum aut dignitates, aut huiusmodi aliquid adipisci pecunia potuisset, propter avariciam omnia perdiderunt: nec mirum, nam qui feminare negligunt, ac semper ad messem se præparāt, ipsius etiam melsis expertes plerunq; remanserunt. Nemo est quippe qui semper metere, aut semper emolumenta consequi possit: ita cum velint impensas fugere, nec lucrari sciunt, quod vna in re facile perspicere potestis. Nam si vxorem ducere volunt, aut decepti inopem pro opulenta eligunt, aut propter diuitem ductā

quæ multis vicijs abundet, maiora damna suscipiunt. Non enim vxorum opes, sed virtus diuitias præparat. Nam quæ vtilitas maximè dotis est, cum inepta, prodiga vxor sit, cum vt ventus omnia dissipet? Quid porro si lasciuia, petulansq; sit, quam mille consequantur amantes? Quod si etiam ebriosa, nonne citius in summam maritum depellet paupertatem? Non solum in matrimonio id vsuuenit, sed & emunt cum periculo & damno præ nimia avaricia non frugi mancipia, sed vilia inquirentes. Hæc omnia vobiscum, oro, sapius versate. Nam à rebus futuris siue gehenna, siue regno cœlorum non possum vobis prodesse. Si enim auari estis, non rectè sermonem de illis rebus accipietis: si ergo damna & iacturas, quas sæpe cupiditate quæstus fecistis, vel in mutuo dando, vel in emendō, vel in vxorē ducēdo, vel in tutelis, ac alijs huiuscemodi præ oculis semper habebitis, facile pecuniam non amādō, avariciam contemnetis, & sic & præsentem vitam tutius agetis, & cum paulum adulti fueritis, etiam philosophiæ sermones audire poteritis: ac paulum visu penetrantes in ipsum iusticiæ solē intueri, & potiri his quæ ab ipso promissa sunt. Ad quæ omnes perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xxx. ex cap. ix.

Et ascendens Iesus in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Videns autem Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.

Propriam hic ciuitatem eius Capernaum appellauit. Bethleem enim ipsum tulit, Nazareth educavit, sed Capernaum perpetuum ipsum erat habitaculum. Paralyticus certè hic non est ille, de quo Ioannes fecit mentionem. Nam ille apud piscinam Hierosoyms iacebat, hic in Capernaum: & ille triginta & octo annis laborauit, de hoc verò nihil tale adscriptum est: præterea nullos ille habuit ministros, hunc afferri ad Iesum ministris videmus. Ad hæc, Confide fili, dixit huic, remittuntur tibi peccata tua. Illū verò interrogauit, an vellet sanus fieri: accedit quòd in sabbato illum curauit, hunc verò non in sabbato. Nihil enim tale hic accusare Iudæi videntur. Postremò post hoc signum tacuerunt Iudæi, post illud importuni persequebantur. Hæc non ociose dixi, sed ne quis vnum eundemq; putans esse, dissonantiam esse credat. Tu verò quam clemens, quæque humilis sit dominus considera. Nam & antea turbas miti animo remouit, & à Gadarenis pulsus non restitit, sed recessit, non procul tamen: rursusq; cum etiā posset pedes transire, nauigio conscenso traiecit. Non enim semper signa facere volebat, ne humanitatis suæ mysterio derogaret. Matthæus igitur, Attulerunt eum, inquit: alij autem per testum demissum fuisse descripserunt, ac ita Christo propositum, vt nihil à ministris, qui fide adducti rem totam ei crediderunt, diceretur. Nam in principio quidem prædicationis & ipse circuibat, & non tantam ab adeuntibus fidem postulabat: hic vero & accesserunt, & fides ab eis est requisita. Videns enim, inquit, fidem eorum qui demiserunt: non enim vbiq; à laborantibus solum postulabat fidem, velut cum desipiunt, vel alio modo vi morbi animo nõ constant. Vel potius morbo etiam laborantis hic erat fides. Nam nisi paralyticus ipse credidisset, demitti profectò non voluisset, quoniam ergo tanta illi fide aduenerunt, propterea dominus quoque virtutem suā magis ostendit, summa cum potestate à delictorū vin-

culis ipsum dissoluens, vt ex omnibus his patri se demonstraret æqualē: quæ quidē altius mihi repetenda esse videtur. Manifestam igitur fecit per doctrinā potestatem suā, cū docuit eos tanquā potestatem habens, cum ad leprosum dixit, Mundus esto: cū Centurionē, dic verbo *Supra. 8. d.* solum, & sanabitur puer meus, dicentem magnis laudi. *Ibidem.* bus extulit. Cum mari frænū verbis imposuerit, cum *Ibidem. c.* dæmones qui iudicij potestatem eum habere confitebantur, quasi dominus eiecerit: nunc rursus alio quodam, multoq; maiori modo inimicos suos cogit: æqualem se patri verbis suis confiteri: nam ipse omnem ambitionem fugiens, quoniam magna erat multitudo circumfusā, adeo vt omni obstruso introitu à tecto paralyticum demiserint, noluit statim corpus palam propositum curare, verum vt ab inimicis sibi occasio traderetur, latentem atque abditam curam animæ contulit, cum peccata dimisit. Quod quidem & paralytico salutare erat, & ipsi nimium gloriosum non erat: hæc Iudæi à prauitate animi vexati reprehenderunt, & impedire volentes, maiora videri inuiti omnia perfecērunt. Sapientia enim eius factum est, vt ex inuidia eorū multo magis signum appareret. Videamus igitur posteaquam illi turbati dixerunt: *Hic blasphemat.* quis potest peccata dimittere nisi solus deus? Videamus, inquam, quid ipse ait: vtrum opinionem eorum improbauerit, an potius comprobauerit: nisi enim æqualis esset patri, dixisset: Quid mihi tribuitis non competentem opinionem? procul ego absum à tanta potestate: nunc verò nihil horum dixit, sed contra illorum verbo ac signo affirmavit. Ita quoniam solet esse audientibus molestum, vt aliquis de seipso apertius dicat, aliorum verbis & signo deum se, patriq; æqualem esse ostendit: & quod mirabilius est non per amicos solum: verum etiam per inimicos hoc peragit, vt & virtutis & sapientia suæ pelagus pateat. Per amicos quidem quando dixit, Volo, Mundus esto: & Quoniam neque in Israël *Ibidem. f.* tantam fidem inueni. Per inimicos verò nunc: cum e- *Et Luc. 5. c.* nim illi dixissent, neminem posse peccata dimittere, *Supra. 8. b.* nisi solummodo deum, intulit: *Vt autem sciatis quòd potestatem habet filius hominis dimittere peccata in terra, tunc dixit paralytico: Surgens tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam.* Nō autem hic solum id facit, sed alibi etiam cum inimici eius dicerent. Non de bono opere, sed de blasphemā lapidamus te, & quoniam cum his homo, deum te ipsum facis. Non refutauit opinionem illorum, sed approbavit dicens: Si non facio opera patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, si mihi non creditis, saltem operibus credite. Verum hic aliud signum deitatis suæ, & quòd patri æqualis esset, non paruum ostendit. Illi enim murmurantes, secum dicebant: Peccatorum dimissionem esse solius dei. Ipse verò non solum peccata dimisit, sed occulta etiam cordium, quæ nosse solius dei est, manifestauit. Non enim apertè, sed secum, hic blasphemā, dixerūt. *Ecce enim, inquit, quidam de scribis dixerunt intra se, hic blasphemā.* Iesus autem cogitationes eorum non ignorans: *Cur, inquit, mala cogitatis in cordibus vestris? Quòd verò dei soli sit secreta cordiū nosse, audi prophetam dicentem: Tu noscis corda solus: & rursus, Scrutans corda & renes deus: & Hieremias, & 2. Para. 6. f.* Profundum cor est super omnia, & homo est, & quis noscet eum? & Homo videbit in faciem, deus autem *Psal. 7. c.* videbit in cor: multis quoque alijs percipere possumus *Hier. 17. b.* solius esse dei mentem ac animos hominum cognoscere. *1. Reg. 16. b.* Quare æqualem patri se ostendit, qui quæ inimici sui secum cogitabant, nec audebant multitudinem timentes

Sepulchra.

Auarus
decepiatio.

† N. d. d. m. o.

ill. e. t. i. a. m. s. i.

h. o. m. i. n. e. s.

c. o. t. e. m. p. s. e. r. i. t.

im. p. e. r. i. o.

ta. m. e. n. C. h. r. i. s. t. i.

ser. u. i. r. e. a. c. m. a. m. m. o. n. e. s. i. g. e. h. e. n. n. a. t. e. r. r. o. r. i. n. c. u. t. i. t. u. r.

ac. i. n. f. e. r. n. i. p. o. e. n. a. e. i. m. m. i. n. e. r. e. d. i. c. u. n. t. u. r.

non. c. r. e. d. i. t. t. a. m. e. n.

nec. C. h. r. i. s. t. i. v. e. r. b. o. c. r. e. d. i. t.

non. q. u. i. a. r. o. b. u. s. t. i. o. r. i. p. s. o. s. i. t.

sed. q. u. i. a. n. o. l. e. n. t. e. s. n. o. s. a. d. v. i. r. t. u. t. e. m. C. h. r. i. s. t. u. m. n. o. n. a. d. d. u. c. i. t.

id. c. i. r. c. o. q. u. a. n. u. i. s. c. e. l. e. b. r. e. s. h. a. b. i. t. e. n. t. v. r. b. e. s.

ta. l. e. s. t. a. n. q. u. a. m. i. n. s. o. l. i. t. u. d. i. n. e. d. e. g. u. n. t.

Q. u. i. s. e. n. i. m. m. e. t. i. s. c. o. m. p. o. s.

c. u. m. h. u. i. u. s. m. o. d. i. h. o. m. i. n. i. b. u. s. c. o. n. u. e. r. s. a. b. i. t. u. r.?

N. a. m. m. e. a. q. u. i. d. e. m. s. e. n. t. e. n. t. i. a.

c. u. m. m. i. l. l. e. d. a. m. o. n. i. a. c. i. s. h. a. b. i. t. a. n. d. u. m. p. o. t. i. u. s. e. s. s. e. t.

q. u. a. m. c. u. m. v. n. o. q. u. i. h. o. c. m. o. r. b. o. l. a. b. o. r. a. r. e. t.?

q. u. æ. q. u. i. d. e. m. s. e. n. t. e. n. t. i. a. m. e. a. a. b. h. i. s. q. u. æ. v. t. r. i. q. u. e. p. a. t. i. u. n. t. u. r.

p. r. o. b. a. r. i. f. a. c. i. l. e. p. o. t. e. s. t.

N. a. m. æ. r. i. s. q. u. i. d. e. m. a. u. i. d. i. e. t. i. a. i. n. n. o. c. u. o. s. n. i. s. i. v. t. i. l. e. s. s. i. b. i. s. i. n. t.

i. n. i. m. i. c. o. s. d. u. c. u. n. t.:

& l. i. b. e. r. u. m. h. o. m. i. n. e. m.

s. i. p. o. s. s. e. n. t.

l. i. b. e. n. t. e. r. i. n. s. e. r. u. i. t. u. t. e. m. s. u. a. m. r. e. d. i. g. e. r. e. n. t.

e. u. m. q. u. i. m. i. l. l. e. i. m. p. l. i. c. a. n. t. m. a. l. i. s.:

d. a. m. o. n. i. a. c. i. v. e. r. o. n. i. h. i. l. h. u. i. u. s. m. o. d. i. f. a. c. i. u. n. t.

sed. i. p. s. i. s. o. l. i. s. u. o. m. a. l. o. l. a. b. o. r. a. t.

E. t. i. l. l. i. q. u. i. d. e. m. m. u. l. t. a. s. d. o. m. o. s. e. u. e. r. t. u. n. t.

n. o. m. e. n. q. u. i. d. e. m. d. e. i. p. r. o. p. t. e. r. i. p. s. a. s. b. l. a. s. p. h. e. m. a. r. e. f. a. c. i. u. n. t.

c. o. m. m. u. n. i. s. æ. r. u. m. n. a. c. i. u. i. t. a. t. u. m.

at. q. u. e. o. r. b. i. s. t. o. t. i. u. s. s. u. n. t.:

d. e. m. o. n. i. b. u. s. a. u. t. e. m. e. x. a. g. i. t. a. t. i. l. a. c. h. r. y. m. a. s. n. o. b. i. s. i. t. a. m. o. u. e. n. t.

v. t. e. o. r. u. m. f. a. c. i. l. e. m. i. s. e. r. e. a. m. u. r.:

& i. s. t. i. n. o. n. s. e. n. t. i. u. n. t. p. l. e. r. u. m. q. u. e. q. u. o. d. a. g. u. n. t.

D. i. l. l. i. p. r. a. e. m. e. d. i. t. a. t. i. o. n. i. a. o. m. n. i. a. f. a. c. i. u. n. t.

i. n. m. e. d. i. s. v. r. b. e. b. u. s. b. a. c. h. a. n. t. e. s.

ac. n. o. u. a. m. i. n. s. a. n. i. e. n. t. e. m. i. n. s. a. n. i. a. m.

Q. u. a. n. d. o. e. n. i. m. o. m. n. i. e. s. s. i. m. u. l. d. a. m. o. n. i. a. c. i. t. a. n. t. u. m. f. a. c. i. n. o. r. i. s. c. o. m. m. i. t. t. e. n. t.

q. u. a. n. t. u. m. l. u. d. a. s. s. o. l. u. m. c. o. m. m. i. s. i. t.:

Q. u. i. a. d. e. x. t. r. e. m. a. m. i. n. i. q. u. i. t. a. t. e. m. t. u. r. p. i. p. e. c. u. n. i. a. r. u. m. a. r. d. o. r. e. d. e. u. e. c. t. u. s. e. s. t.

par. i. t. e. r. q. u. i. o. m. n. e. s. q. u. i. a. u. a. r. i. c. i. a. m. i. l. l. i. u. s. i. m. i. t. a. t. u. r.

q. u. a. s. i. f. e. r. a. b. e. s. t. i. a. à. c. a. t. e. n. i. s. J. s. o. l. u. t. a. c. u. n. c. t. o. s. h. o. m. i. n. e. s. n. u. l. l. o. r. e. s. i. s. t. e. n. t. e. p. e. r. t. u. r. b. a. n. t. a. c. l. a. c. e. r. a. n. t.:

& v. i. n. c. u. l. a. q. u. i. d. e. m. e. t. i. a. m. h. i. s. v. n. d. i. q. u. e. c. o. n. i. e. c. t. a. s. u. n. t.

i. u. d. i. c. i. j. t. i. m. o. r. l. e. g. u. t. e. r. r. o. r. m. u. l. t. o. r. u. m. o. d. i. a. c. a. t. e. r. a. q. u. i. h. u. i. u. s. m. o. d. i. s. e. d. h. i. s. r. u. p. t. i. s. o. m. n. i. a. p. e. r. t. u. r. b. a. n. t.:

quòd. s. i. q. u. i. s. h. o. s. n. e. x. u. s. o. m. n. i. n. o. a. b. e. i. s. a. u. f. e. r. r. e. t. t. u. c. v. i. d. e. r. e. s. p. e. i. o. r. e. h. o. s. d. a. m. o. n. e. q. u. a. m. d. a. m. o. n. i. a. c. o. s. a. c. f. o. r. t. i. o. r. e. v. e. x. a. r. i.

V. e. r. u. m. q. u. o. n. i. a. m. i. d. f. a. c. e. r. e. n. o. n. p. o. s. s. u. m. u. s. s. a. l. t. e. m. o. r. a. t. i. o. n. e. i. t. a. f. i. n. g. a. m. u. s.

v. t. c. u. m. o. m. n. e. s. c. a. t. e. n. a. s. a. b. e. o. m. e. t. e. a. b. s. t. u. l. e. r. i. m. u. s.

cl. a. r. e. i. n. s. a. n. i. a. m. e. i. u. s. p. e. r. s. p. i. c. i. a. m. u. s.

S. e. d. n. o. l. i. t. e. a. t. r. o. c. i. t. a. t. e. m. b. e. s. t. i. e. q. u. a. d.

temerim.

Ioan. 5. a.

Supra. 8. d.

Ibidem. c.

Mar. 2. a.

Luc. 5. d.

Ioan. 10. g.

3. Reg. 8. d.

2. Para.

6. f.

Psal. 7. c.

Hier. 17. b.

1. Reg. 16. b.

mentes proferre, hęc reuelauit. Magnam hic quoque animi leuitatem ostendit: ait enim, Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris: Quod si indignari quempiam oportebat, ægrotum magis oportebat, qui quasi deceptus potuisset exclamare: Ego ad curandum corpus veni, hic verò ad curandum animam refugit: vnde nanque manifestum est, dimissa mihi esse peccata mea: Nunc verò ille nihil huiusmodi dicit, sed seipsum curantis potestati syncerè atque integrè tradit. Scribæ autem peruersitate atque inuidia beneficiis aliorum insidiantur, idcirco etiam clementissimè ipsos increpat, re potius quam verbis, vt dicere videatur: Si nõ creditis posse me peccata dimittere, & tumoris quodam afflatu id me arripere putatis, quod non habeam: ecce ad illud hoc quoque adiciio, quod secreta vestra mentis reuelauit, & ad hęc tertium rursum addo, paralytici corpus, firmum illico, atque robustum constituens. Illud verò non præmittendum, quòd quando peccata paralytici dimisit, non apertè potestatem suam manifestauit. Non enim dixit, dimitto tibi peccata tua: sed, dimittuntur tibi peccata tua. Inimicis autem vrgentibus manifestius suam potestatem ostendit. Ait enim, vt sciatis quia potestatem habet filius hominis in terra peccata dimittere: perpendisne quàm longè abest, vt nolit æqualis putari patri? Non enim dixit quòd indigeat altero filius hominis, aut quòd dedit sibi deus potestatem, sed quòd potestatem habet filius hominis: nec ad gloriam dico, ait, sed vt vobis persuadeam quia non blasphemio, cum me ipsum patri æqualem faciam. Sed & alibi, certa firmaq; signorum vult argumenta præbere: veluti quando dixit, Vade & ostende te ipsum sacerdoti: quando socrum Petri ad ministracionem vsq; confirmauit: quando denique in præcipitia porcos abire permisit: sic in hoc loco quòd peccata verè dimissa esset, subita curatione corporis, quasi certo quodam argumento euestigio confirmauit. Quòd verò corpus curatum erat: quoniam grabbatum tulit, ac abiit, dubitari non poterat. Hęc itaque facta sunt, ne quis putaret ficta phantasmata videre, nec tamen prius eum curauit, quàm ipsos interrogauerit. *Quid sit facilius dicere, dimittuntur tibi peccata, an tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam?* Hoc vero huiusmodi est, vtrum vobis facilius videtur, dissolutum corpus confirmare, an animam peccata dimittere? Nec est dubium quin confirmatio imbecillis corporis facilius sit. Nam quanto anima corpore præstantior, tanto curatio eius curatione corporis maior ac difficilior: verum quoniã alterum latet, alterum patet, quòd quidem minus est, sed tamen manifestius adiciio, vt illud maius ac inuisibile confirmatius, certiusq; per hoc reddatur: sic opere ipso iã illud subaperiebat, quòd Ioannes dixit: Ipse tollit peccata mundi. Mittit autem eum cum sanasset in domum suam, partim vt humilitatem ostenderet, quòd eum non retinuerit: partim ne multi non signum verum, sed phantasmate factum dicere auderent: qui enim morbi testes erant, hos & sanitatis testes esse volebat: vt dicere videatur, Ego quidem optassem præsentem omnes, qui cum corpore sani sint, anima tamen vehementius ægrotant, per tuum morbum ad sanam mentem reduci potuisse: sed quoniam nolunt, vade in domum tuam, vt saltem tuorum mentes ab ægrotatione reuoces. Vidēsne quemadmodum tam corporum, quàm animarum conditorem se esse ostendat? Nam vtriusque substantiæ morbum curauit, & occultum ex eo quòd manifestum erat, patefecit. Sed nihilominus etiam humi turbę adhuc iacent: mi-

Supra. 8. a. Ibidem. b Ibidem. d

Ioana. d.

rata nanque fuerant, cum hoc vidissent, & glorificauerunt deum, qui tantam dedit hominibus potestatem: impedimento enim erat ipsis caro. Ipse tamen eos non increpauit: sed mentes eorum assidue operibus excitabat, & ad sublimis sapiendum adducebat. Non enim paruum tunc videbatur, quòd ceteris hominibus maiorem, & à deo ipsum venisse arbitarentur: quæ si firmo animo tenuissent, hac via à minoribus ad maiora procedentes, cognouissent profecto dei filium fuisse: sed non seruauerunt hęc tenaciter, propterea ad excellentiora progredi non potuerunt, sed mutato animo rursus dicebant: Hic homo non est à deo. Et quo modo ipse à deo est? Quæ assidue contorquebant, suis morbis seu affectibus tales pretextus obtendentes. Quòd etiam nunc multi faciunt, qui cum se deum vlcisci videri volunt, suis ipsi indulgēt affectibus: quum oporteret omnia cum mansuetudine peragere. Nam ipse omnium deus cum posset in blasphemantes fulmina iacere, Solem tamen suum oriri super omnes facit, imbres demittit, ceteraq; omnia clementissimè præstat. Ipsum igitur imitemur, vt oportet, exhortemur ceteros ad virtutem, cū mansuetudine admoneamus, nulla ira, nulla ferocitate moueamur. Nec enim ex blasphemia nocuum aliquid in deum peruenit, vt tu incandescas, atque ita commouearis: sed qui blasphemauit, ipse vulnus accepit. Itaq; ingemisce, lachryma: lachrymis enim dignus est qui peccat. Præterea nullum mansuetudine melius remedium est ad hęc peccatorum vulnera: mansuetudo enim quàm quæuis violentia plus efficere potest. Et considera quo modo ipse deus nobis tam in veteri, quàm nouo testamento tunc loquitur, cum videatur contumeliis fuisse affectus. In veteri enim scribitur: Popule meus quid feci tibi? In nouo verò: Saule Saule, quid me persequeris? Paulus etiam cum omni mansuetudine iubet aduersarios corripere: sed & ipse Christus cum accessissent discipuli, postulantes vt ignis de cœlo descenderet, vehementer ipsos increpauit dicens: Nescitis cuius spiritus estis vos. Hic quoque non dixit, quid cogitatis ò vos scelesti, inuidi, & salutis humanæ hostes: sed, cur mala in cordibus vestris cogitatis? Oportet ergo clementer ægrotudines animi remouere: nam qui humano timore melior factus est, ad prauitatem rursus citò redit: propterea zizania iussit dimitti, vt pœnitentię tempus præberetur. Multi certè tanta pœnitentia compuncti sunt, vt cum antea peruersi essent, electissimi postea inuenirentur: vt Paulus, vt publicanus, vt latro, qui cum prius zizania essent, in optimum triticum mutati sunt: quæ quidem mutatio in feminibus impossibilis est, at in voluntate facilis, atque procliuia. Non enim nature terminis ad bonum aut ad malum volūtas alligatur, sed libero honoratur arbitrio. Quare cum inimicum veritatis aliquem videris, omni studio atque cura conare ad virtutem reducere, primum viuendi exemplis, deinde orationis grauitate, ac postremum patrociniij & auxiliij copia. Non graueris omnia emendationis genera percurrere. Imitandi sunt enim boni medici, qui non vno curationis modo vtuntur: sed cum viderint primis remediis non esse depressum morbum, alia atque alia rursus excogitant: & aliquando quidem ligantes membra, doloribus dolores excutiunt, aliquando verò incidunt, ita multis variisq; medendi generibus tandem corpus ad sanitatem reducunt. Quare pariter etiam tu animarum medicus factus, omni curationis modo secundum leges Christi vtaris, vt & operum tuorum, & aliorum salutis mercedem

Mat. 9.

Mich. 6.

Acto. 2.

2. Tim. 1.

Luc. 9.

Matth. 23.

Lib. arbitrium

Lib. arbitrium

cedem accipias in gloriam dei omnia faciens. Nam qui hæc in gloriam dei facit, ipse quoque gloriam consequetur. Glorificantes enim me, inquit, glorificabo: & qui contemnunt me, contemnentur. Quare omnia ad gloriam dei agamus, vt æternam requiẽ adipiscamur. Ad quam omnes vtinam perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, simul atque spiritu sancto gloria, imperium, honor nunc & semper: & in secula seculorum, Amen.

Homilia xxxj. ex capite ix.

Itam mansisset inde Iesus, vidit hominem sedentem in teloneo: Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me, &c.

Cum ingens signum mirabili curatione paralytici fecisset, nullam ibi moram contraxit, ne scribæ maiori, videntes ipsum, arderent inuidia: sed recessit, vt turbationem eorum mitigaret: quòd nobis quoque faciendum est. Non enim debemus cominus in aduersarios insurgere, sed vlcibus eorum mederi cedentes, vt dolor eorum mitigetur. Sed cuius rei gratia non cum Petro, simul ac Ioanne, & aliis discipulis ipsum vocauit: Certè quemadmodum tunc ad illos accessit, vocauitq;: quando obtèperaturos sciebat, sic Matthæum quoque nunc vocauit, quando miraculorum fama perdomitum, minimè reluctaturum videbat. Quare de causa etiam Paulum post resurrectionem piscatus est. Nam qui corda scrutatur, & occulta mentium perspicit, is etiam quando vnusquisque ad obediendum paratus erat, non ignorauit: propterea non continuo incipiens quando durior fuit, sed post mille miracula, & insignem atque prouulgatam famam, aptiorem iam ad obtemperandum vocauit. Sed non est ab re grandè euangelistę philosophiam admirari, qui antea vitam suam non celauit, & nomen suum adscripsit: quòd alij mutata appellatione occultauerat. Sed cur dixit, in teloneo sedisse? Virtutem vocantis voluit ostendere, qui non imposito adhuc sine prauæ publicanorum conuersationi, è medio malorum pelago ipsum abstraxit, sicut beatum Paulum quoque furentem, ac omni rabie ardentem, & ignem ecclesię inferentem, transmouit: quam vocantis virtutem, ad Galatas scribens expressit, cum dicat: Audistis fratres aliquando conuersationem meam in Iudaismo, quia supra modum persequabar ecclesiã dei, & expugnabam ipsam. Piscatores quoque à medijs operibus suis vocauit. Sed piscatura quoddam artificium est, quòd quauis rudiorum hominum sit, & simplicium, nihilominus nõ vituperatur: publicanorū autem studia & exercitatio, in vituperatione ac crudelitatis plena sunt, quæstus nota illiberalis, turpis quædam mercatura, immo rapina lege seculari concessa: quæ omnia non erubuit dominus. Nec mirum si publicanum non erubuerit, quando nec meretricem erubuit, quam non à fornicatione solum eripuit, verum etiam pedes osculari permisit. Venit enim non vt corpora solum curaret, verum etiam multo magis vt ægrotis animis incolumitatem præstaret: quòd planum in paralytico fecit, cuius cum peccata dimiserit, tunc ad Matthæum accessit, ne turbarentur si publicanum viderent in discipulorum consortio collocatum. Nam qui potest delictorum dissoluere vincula, cur mirum est si peccatorem, apostolum fecit? Vidisti virtutem vocantis, disce nunc vocati obedientiam. Non enim repugnauit, nec ambigendo secum dixit: putasne publicanum, peccatoremq; me rectè absque fraude vocauerit? Non est enim huiusmodi intempestiua humilitas laudabilis: sed confestim ita obtemperauit, vt nec domum quidẽ

1. Reg. 2.

Act. 9. a

Roma. 8. c.

Gal. 1. c.

Piscatura non vituperatur.

Luc. 7. f.

Ibidem. a.

ad comunicandum rem cum suis profectus sit, verum sicut piscatores prius retibus vnã cum nauigio, atque patre relictis: sic iste publico officio & quæstu relicto, sequebatur, sic præparatum animum atque præmeditatum ostendens, sic ab omni seculari negotio seipsum abrumpens, mirabili hac obedientia testimonium vocanti perhibuit, quòd opportunè ipsum vocauerit. Sed cur iam, inquit, non de omnibus scripsit quo modo vocati sunt, sed de Petro, Iacobo, Ioanne, atque Philippo solum, de ceteris verò nihil? Quia isti maxime in humili artificio, atque infami versabantur. Quid enim publicano peius, aut piscatura humilior? Philippum etiã non fuisse insignem, à patria eius planum fieri potest, idcirco de his atque eorum artificijs maxime scribunt, declarantes quòd quum præclara & splendida narrēt, ipsis fidem habere oporteat. Qui enim nihil eorū quæ vicio dari possunt præmittunt, sed præ alijs summa diligentia eiusmodi si qua sunt commemorant, tam in magistro quàm in discipulis. quo modo cum laudabilia narrant, suspectos habebis: præsertim cum multa signa & miracula breuiter transcurrant, crucis verò patibulum, quòd opprobrij plenum esse videbatur, exactissimè profectus sunt, discipulorumq; studia, artificia, quæstus, contemptum, & ipsius magistri progenitores qui turpitudine aliqua detinebantur, magnã voce in medium proferunt. Patet ergo quanta sibi esset cura veritatis, cum nihil ad gratiam, nihil ad ostentationem ambitiosè conscripserint. Verum Matthæus vocatus, honorem quoque non minimum consecutus est. Mensa enim domini continuo dignatus, poterat facile maiora quoque sperare, qui videbat iam se liberè cum domino conuersari: non enim longo temporis interuallo, sed repente à vicio fuerat sanatus: quauis Iesus non cum illo solum ad mensam accubuerit, sed alijs quoque cum multis, quòd sibi crimini à nobilioribus dabatur, qui peccatores depellendos esse censebat: sed nec hoc ipsum celarunt euangelistæ, quod ab improbis atque inuidis ad infamiam dicebatur. Concurrunt autem quasi ad consortem artificij multi publicani, quos Matthæus læticia non parua propter accessum Christi inuitauit, domino ita disponente, qui omne genus curationis animorum exhibuit, nec disserendo solum, aut ægrotos curando, aut inimicos redarguendo: verum etiam comedendo atque bibendo, multos à vicijs ad virtutem reduxit, vt nos doctiores his omnibus efficeret. Non esse tempus, nec opus ex quo non possimus vtilitatem percipere. Et quauis quæ tunc apposita erant, iniuste atque rapaciter fuerunt acquisita, non repulit tamen ea dominus, sed assumpsit ex illis. Magnam enim lucrum inde oriebatur, quinimmo eodem tecto, eademq; mensa cum peccatoribus vtitur. Hęc certè bonum medicum decent, qui nisi laborantium putredinem ferat, non potest eos doloribus liberare: sed dominus malam multorum de se existimationem, ad quam deuenerunt, quoniam cum publicanis in domo publicani comederet, non timuit. Illi autem exprobrabant dicentes: Ecce homo edax, & vini potator, publicanorum amicus, & peccatorum. Audiant hæc qui magnam sibi per ieiunium gloriam adipisci student, discantque dominum edacem, viniq; potatorem appellatum, non erubuisse. Omnia enim hæc despiciebat, vt ad finem optatum perueniret, sicut & factum est. Nã & conuertit omnino, & multo meliorem publicanum effecit. Et vt discas quantum alijs quoque profuit, quando in domo Matthæi cum publicanis accubuit: audi quid

† vixit qui res ab eo gestas vendit ac religiose narrare se confitebatur.

Mat. 11. c.

quid Zacchæus dicit, alius item publicanus, qui cum A
 Luc. 19. a. Christi verba percepisset dicentis, Hodie in domo tua oportet me manere: summa iucunditate perfusus, medietatem substantiæ pauperibus tribuo, inquit, & si cuiquam aliquid calumniosè abstuli, reddo quadruplum.
 Ibidem. b. Ad quem Iesus, Hodie salus huic domui facta est. Rectè enim diximus, omni ex re meliores homines posse fieri. Sed quo modo (inquit) Paulus præcipit, si quis cum frater nominetur, sit fornicator vel rapax, cum eo non comedere? Primum quidem non patet, an magistris etiam hæc à Paulo præcepta sunt, an fratribus solum: deinde nondum erāt omnino facti fratres, quos vitandos dixit. Ad hæc, ad consortium fratrum iam ascitos, tunc vitare iubet cum in malis perseuerent. Publicani autè illi ab illicitis conuersi, iam meliora prosequerantur: verum nihil horum Phariseos meliores fecit, sed discipulos aggrediuntur, dicentes: *Cur cum publicanis & peccatoribus magister comedis vester?* Ita quædo discipuli deliquisse in aliquo videbantur, Christum alloquuntur. Ecce, inquit, discipuli tui faciunt quod non licet in sabbato facere. Hic verò ad ipsos discipulos Christo detrahunt: quæ omnia maliciosè agebant, volentes à magistro discipulorum multitudinè subducere. Quid autem immensa sapientia domini ad hæc? *Nō indigent, inquit, valentes medico, sed qui malè habent.* Perpendis quomodo in contrariū verba eorum conuertit. Illi culpæ dabant, quoniam cum huiusmodi hominibus conuersabatur: ipse verò contra indignum se suaq; in homines beneuolentia, si horum commercia & conuersationem fugiat. Quare non procul à culpa tantum hæc esse ostendebat, sed principale propositum suum, & laude maxima dignum. Sed ne videatur turpitudinem vocatorum annectere, cum dicat, malè agentes medico indigere: illud mitigando adiecit increpans ipsos ac dicens, *Euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium.* quod dicebat, vt paruam eos scripturarum habere ostenderet peritiam: quapropter acriori quoque oratione vsus est, non commotus ipse, nequaquam, sed vt illos commoneret: *J& quauis potuisset dicere, Non vidistis me paralytici membra firmasse, peccatorum nexus dissoluisse: nihil tamen horum, sed communibus, & probabilibus primò vtitur. Denique scripturas in medium adducit: cum enim dixerit, non eis qui rectè valent, medico opus esse: sed eis qui malè valent, & hinc occultè seipsum esse medicum declarauerit: tunc adiecit: Euntes discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: hoc & Paulus facit. Nam à communibus primùm, & probabilibus re confirmata, & postquam dixerit: Quis pascit gregem, ac ex lacte eius non comedit? tunc scripturarum testimonium adduxit. In lege nanq; Moli scriptum est, inquit: Non frænabis bouem triturantem: & rursum: sic dominus euangelium annunciaturis concessit ex euangelio viuere: at verò ad discipulos aliter dicit: in signorum enim memoriam reducit, dicens, Obliti estis quinque panum, & hominum quinque milium, & corbium quot tulistis? Non sic autem ad istos nunc ait, sed communis imbecillitatis meminisse facit, vt ex ipsorum numero eos etiam esse ostendat: quippe qui nec scripturarum peritiam habebant, & omnem virtutem negligentes, plurimum in sacrificiis confidebant: id enim occultius significans. b. e. iter tetigit, quod passim ab omnibus dicitur prophetis, cum dicat, Discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: quibus verbis probat illos esse qui iniquiter agant, non se: quali dicat, cuius rei*

gratia inculcatis me, qui peccatores ad virtutè reduco: aut cur patrem propter id ipsum non inculcatis: Quem admodum igitur alibi simili argumèto vtens, dicebat: Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: sic in hoc loco, Eūtes, inquit, discite quid est, misericordiam volo, & non sacrificium: vt enim ille hoc vult, inquit, sic & ego. Vides illa quidem superflua, hæc verò necessaria. Neque enim misericordiam volo, inquit, & sacrificium, sed misericordiam volo & non sacrificium. Alterum enim comprobauit, alterum reprobauit, ostenditq; non modò non esse prohibitum quod illi vituperabant, sed etiam lege sancitum, adeoq; magis q̄ sacrificia: & veterem legem adducit his consona dicentè ac decernentem. Cū igitur & à communibus, ac probabilib⁹ sententiis, & à scripturis ipsos cōpressisset, adiecit, *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad penitentiam.* quæ ironicè dicere videtur, sicut illud: Ecce Adā factus est quasi vnus ex nobis. Et iterum: Si esuriero, non tibi dicam. Nam neminem in terris iustum fuisse aperuit Paulus, vbi dicit: Omnes enim peccauerūt, & egent gratia dei. Verum quod hoc hic dicitur, ad vocatorum consolationem dictum est: adeò enim procul abest, ne peccatores abominetur, vt eorum causa solum se aduenisse testetur: & ne his verbis resupinos, ac desides faceret, quia peccatores appellauit, non tacuit, sed adiecit, ad penitentiam. Non enim vt in peccato permaneremus aduenit, sed vt commutati, meliora eligeremus: verum cum vndiq; ora eorum partim à scripturis, partim à rerum probabilitate obstructa fuerint, cūq; ipsi rei iam viderentur, ac peccato subiecti, & legibus & scripturis contrarij: omiserunt ipsum, ac ad discipulos iterum crimè transtulerunt. Et Lucas quidem Phariseos, hic verò Ioannis discipulos fecisse dicit. Verisimile autem est ab vtriusq; simul factum fuisse. Pharisei enim confusionem suam intelligentes, Ioannis discipulos, mea quidem sententia, veluti in Herodianis postea fecerunt, secum acceperunt. Inuidebant enim semper Ioannis discipulo Christo, & contra eum disputabant, tunc solū ad humilitatem redacti, cum Ioannes in carcere fuit adductus. Modestius enim tunc accesserunt ad Iesum, ipsiq; nunciauerunt, quauis postea ad primum inuidiæ vicium fuerint reuersi. Quid igitur dicunt: propter quid nos & Pharisei ieiunamus crebro, discipuli autem tui non ieiunāt? Et ecce hæc illa est ægritudo, quam Christus iā pridem depellebat, dicens: Quando ieiunas, vnge caput tuū, & faciem tuā laua: prouidebat enim quot, quātaq; vicia hinc oriuntur. Christus verò nō increpat eos acriter, tanquam inanè quæretes gloriam, & incassum sese ostentantes: sed maxima cū clemētia respōdet dicēs, *Non possunt filij sponsi ieiunare, donec cum ipsis est sponsus.* Quando enim pro aliis loquebatur, nempe publicanis, vt animos eorū vulneratos mitigaret, acriter in exprobratores insurrexit. Nūc verò cum ipsum atque discipulos suos carperent, humillimè occurrit: quod autem dixerunt, huiusmodi est: Concedatur tibi quasi medico ad curationem ægritudinum cum ægrotis comedere, discipuli autem tui cur ieiunio spreto, comestrationibus inhiat: & vt crimen in maius efferat, primū se, deinde Phariseos posuerunt, comparatione peccatum amplificare studentes. Nos enim, inquit, & Pharisei frequenter ieiunamus. Ieiunabant enim: quod alteri à Ioanne didicerunt, alteri à lege, veluti & Phariseus ille dicebat: Ieiuno bis in hebdomada. Quid igitur Iesus ad hæc? Nū possunt filij sponsi ieiunare, donec cum eis sponsus est? Se prius quidem medicum, nunc verò sponsū appellauit,

lauit, ineffabilia quædam mysteria his nominibus adaperiens: & quāquā cū acrimonia potuisset sic in eos inuehi, Vnde potestis vos huiusmodi ieiunadi legē cōdere, aut quā vtilitatē vobis ieiunia afferūt, cū mēs vestra sceleribus repleta sit, cū alios accusetis, cū iudicetis, nō paruas ipsi trabes gerentes in oculis, cū ad aucupandam hominū gloriā omnia faciatis: potius inanis gloria esset eiicienda, & omnes virtutes adhibende, fratrum dilectio, charitas, mansuetudo: nihil tamen horū dicit, sed humillimè, ac animo æquissimo, Non possunt, inquit, filij sponsi ieiunare, donec cū ipsis sponsus est. In memoria illorū Ioannis verba reducens, quibus ille dicebat: Qui habet sponsam sponus est, amicus autē sponsi, qui stat, & audit eū, gaudio gaudet propter vocē sponsi. Id verò huiusmodi est: gaudij atq; læticiæ præsens est tempus, nolite igitur adhibere mœsta: mœstū autē quid ieiuniū est, nō natura sui, sed cōparatiōe illorū qui adhuc infirmiores sunt. Nā prouectioribus qui ad sublimioris philosophiæ fastigiū peruenire volunt, iucunda quædam res est, & valde amabilis: & quæadmodū ex bona corporis habitudine læticia cōsequit, sic multò maior est animi voluptas, quando virtuti deditus est: sed ad mentē eorum, suspicionesq; respondit. Sic & Esaias de ieiunio verba faciens, humilitatē animi ieiuniū appellat. Moses quoque pariter. Dominus autē non ex his quæ dicta sunt, tantummodo ipsos retudit, verum etiā ex aliis, dicens: *Veniēt dies quando aufiretur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt.* Vnde patefacit non ventris causa discipulos non ieiunasse, sed quadā eius dispensatione mirabili: & simul cum his passionis mentionem in respōdendo aduersariis fecit, vt affluescant discipuli grauiora hæc audire: nam ad eos ipsos de passione apertius dicere, arduum nimium adhuc erat, quippe quod multò post ad exercitatiores dictum, ipsos conturbauit. Ad alios igitur dicitur, vt mitius videatur, & quadā præmeditatione discipulos cōfirmet: verum quoniā passione Ioannis superbum quiddam, meo iudicio, sapere, atque sublime videbantur, hunc quoque tumore ipsorū depriimit: de resurrectione tamen nōdum fecit mentionem, nec erat adhuc opportunum de tanto mysterio dicere. Nā secundum naturā fit, vt qui putatur homo esse moriatur, illud omnino supra naturā est. Deinde quod in superioribus faciebat, id etiā cōfici hic. Nā sicut cū inuidi conarentur nefanda in eum conicere crimina, quoniā cum peccatoribus comederet: cōtrā ipse persuasit, nō modo crimè id non esse, sed laude quoq; dignissimum: sic in hoc loco cum ipsi vellent ostendere necire ipsum vti discipulis, facile probat eos potius qui hæc dicūt, ignorare sectatoribus vti, & frustra sine causa ceteros culpāre. *Nullus enim inmittit, ait, commissurā panni rudis in vestimentum veteris.* Vide quo modo à probabilibus confirmat orationē. Tale nāq; est quod dicit, nōdum discipuli mei ad maiora conscenderunt, nōdum spiritu renouati sunt, propterea huiusmodi indulgētia adhuc egent, vt maiora sibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non sint: hoc autē dicebat, leges iā discipulis atq; regulas præbens, vt cū etiam ipsi à quacūque orbis parte discipulos asciscant, mites erga eos & suaves sint. *Necque inmittunt vinū, ait, nouum in vtres veteres.* Perpendis hæc exēpla similia esse priscis, vestimentum scilicet, atque vtres. Nā & Hieremias cingulum populum dixit, & tā de vtribus, quàm de vino mentionem fecit: à quibus nunc exēpla accepit, quoniam & de mensa, & de ventris vicio sermo erat. Lucas autē addit, quoniam & nouum* scinditur, si veteri illud immiseris: ita

A non solum nullum commodum sequitur, verum etiam τὰς ἀποδάναν consequetur. Sic eisdem verbis & presentia nar Lucā tamē rat, & futura prædicit, nempe q̄ noui postmodū futuri legitur οὐχ ἴσιν, quæ antequam fiant, non oportere, inquit, austerū ἴσιν, quicquā aut asperū discipulis præcipere. Nā qui oppor-tunitate non expectata, altiora hominibus dogmata proponit, is nec cū occasio fuerit, aptos ad audiendum inueniet, cū iā semel ineptos fecerit. Quod nec susceptibilis rei causa, nec suscipientium culpa contingit, sed propter imponentium, atque docentium festinationē importunam. Hinc etiam causam docemur; quare humilioribus verbis ad ipsos sepe differuit, cum intelligamus propter infirmitatem audientium multa fuisse ab ipso humiliter, q̄ dignitas sua pateretur, de seipso disputata: quod & apud Ioannem apertius exprimitur. Multa vobis habeo dicere, inquit, sed nō potestis ferre modò. Nam ne putarent illa solū esse quæ dixit, sed multa maiora restare crederēt, infirmitatem eorum in mediū protulit, quasi promittens tunc illa etiam ipsos audituros cū robustiores fuerint: quod pariter hic quoq; facit. *Veniēt enim dies, inquit, cū sponsus ab eis aufere, & tunc ieiunabit.* Quas ob res nō debemus cuncta à quibusuis in principio rerum exposcere, sed ea solū quæ possibilis sunt, atque illorum viribus conueniunt, & tum cito ad alia etiam perueniemus: quod si curris atque festinas, velociusq; rem agere cupis, ideo noli festinare, quia quantò velocius perficere festinas, tantò tardius perages: ideo ergo noli festinare, quia festinas. Sed ne tibi obscuritate sermonis anigma dicere videamur, ipsam rerum naturam considera, & non latebit te nostræ orationis sententia, nec te quisque eorum qui te importunè criminantur, cōturber. Nā & tunc Pharisei erant qui criminabantur, & discipuli qui opprobriis vrgebantur: sed nihil horum fecit vt Christus immutaret sententiam, nec concessit dedecus esse, non ieiunare hos, cum illi ieiunarent. Verū vt gubernator optimus non cōmotus fluctibus, sed arti suæ intētus est: sic Iesus fecit. *De decus quippe nō erat, quod illi non ieiunabant, sed quoniam propter ieiunium magis fastus vlcerebus exacerbati dirumpebantur.* Quæ nos intelligentes his institutis nostros gubernemus. Vxorem habes ornatum corporis nimium adamātem, quæ fuco perfusa, quotidie læticia, deliciis, loquacitate diffunditur. Nam etsi hæc omnia in mulierem vnam concidere nequeunt, fingamus tamen oratione omnia concurrisse. Sed cur, inquit, de fœminis potius quàm de viris dicere voluistis? Sunt certè viri tali muliere corruptiores. Verum quoniam maribus gubernatio natura conceditur, idcirco mulierem nunc descripsimus, non quia plura in mulieribus, quàm in viris vicia reperiātur. Multa enim apud viros sape inuenies, quæ apud mulieres nunquam, aut certè rarius reperientur: vt cædem, vt sepulchrorū euerfionē, vt inutilem aduersus feroces bestias pugnā, cæteraq; huiusmodi. Nolite ergo putare sexus cōtemptu nos ista facere (hoc procul à me absit) sed quia commodius nunc est ad hunc modum imaginem depingere. Sit ergo talis mulier quam descripsimus, eamq; velit vir eius omni cura & studio ad meliōrē mentē reducere. Quò nā igitur modo id peraget? Si non vniuersa scilicet simul imperabit, sed faciliora, eaq; prius, quibus illa minus studere videatur. Nā si cuncta ab initio in melius vertere volueris, nihil facies. Nō ergo statim aureis ornamentis ipsam priuabis: habeat interim, atq; vtatur. Nā id minus esse malū videt, q̄ depicta fucataq; facies. Picturam ergo prius auferas, idq; nō terrore, nec minis

facias, sed mitti iucundaq; suafione, partim alias accufatione .i. i. fando, partim tuo iudicio atq; autoritate improbando: fac vt à te fape audiat nō placere tibi fucatas facies mulierum, abominationē atq; fastidium inde tibi tantum innafci folere, vt ferre non poffis: cui tuē fentētia, aliorū quoq; opinione accommoda, atque dicitō qd etiam venuffas ea res folita fit deturpare, vt ita viciū hoc eximas. Interea nihil adhuc de gehenna dixeris, nihil de regno cōlorum, nec quicquam enim hoc dices: fed perfuade ipfi magna te affici voluptate, cum talem eius faciem videas, qualis à deo creata est: faciem verò corruptam & alienam à natura fua rubrica vel cerufa plenam, apud homines bonos vulgò improbari. Prius igitur his tritis rationibus, & communi fententia, morbum ab anima eius extermina. Et poftquam his verbis permulferis, de inferno etiā ac cōlo dicitō, nec femel, fed iterum atq; iterum hęc diflerere non graueris: non odio aut ira, fed cum amore & lepore, nunc adulando, nunc quafi ex fastidio oculos auertendo, nunc colēdo: nōne vides pīctores modò hos, modò illos colores prioribus abrafis imponere, cum formofam faciem pingunt? Noli tu pīctoribus indoctior fieri. Illi corporis effigiem tabulis pingentes, tanto ftudio atq; cura vtuntur: nos cum meliores animas facere volumus, an non equum est omnem mouere machinam? Nam fic cū facie vxoris tuę probā formaueris, non videbis corporis fui facie figmentis deformatam, non labia cruore polluta, non os vrfā ori exātato fimillimum, non atra fupercilia quafi ad ollam attriuerit, nō albario illitas genas, ceu fepulchri parietes: quæ omnia, cū fuligo, cinis & calx fūt, fummam deformitatem efficiunt. Sed quoniam modo ad hęc verba dilapfus fum, vt qui alios mox cum manfuetudine docere, ipfe ad iram videar deuolutus: Redeamus igitur ad mitiorem admonitionem, feramus (inquam) ita mulierum delicta, vt interea indulgendo emendemus. An non vides fieri ab omnibus infantium matribus, cū vehementius plorēt quando ablaftentur? Non vides omnia nos æquo animo pati, dummodo facimus ne priorē mentem reposcant: fimiliter in corrigendo quoque agamus. Sufferamus interim cætera, vt vnum folū cōfequamur: quod cum habebimus, ad aliud hac via progrediemur, ac ita pariter, fimiliq; modo de aureis ornamentis difputabis: fi paulatim fic animum vxoris tuæ formaueris, pīctor eris optimus, feruus fidelis, probus agricola. Cū his fimul illuftrium quoq; mulierū, quæ aut forma præfiterunt, aut minus formofæ fuerunt, mentionem crebro facito, Saræ videlicet, Rebecca, atque fimiliū, quas omnes cōftat huiusmodi vanitatem contempiffie: quod inde patet, quoniam Lya patriarchæ Iacob vxor, & fi formofa non erat, nec admodū adamata à marito, nihil tamen huiusmodi excogitauit, nec facie à natura fua traduxit: fed permanebat integra naturæ conferuans lineamētā: nec ei offuit à Gentibus educatam fuiiffe. Tu verò cuius caput Chriftus est, quæ fidelis es, inuentiones fatanæ cōprobabis: nec recordaberis aquæ illius quæ faciei tuæ circumfula est: nec facramenti quod labia tua ornauit, nec fanguinis qui linguam tuam coccineā effecit: quæ omnia fi memoria teneres, etiam fi valde ornatū amares, non auderes tamen, nec ferre poffes puluerem, aut cinerem aliquem fuper faciem tuam imponere. Memēto Chrifto te adaptatam fuiiffe, & hanc deformitatem abominaberis. Non enim gaudet his coloribus, fed fublimiorē pulchritudinē flagitat, animā fcilicet, quam etiā valde diligit, quam & propheta non parui facien-

Gen. 17. &
Tob. 10. 12.
& 1. Pe. 3. 4
Gen. 24.
& 25. &
Gen. 29. d.

dam ducit, vbi ait: Et concupifcet rex pulchritudinē tuam. Non ergo inane quid, atq; fupfluū nobis imponamus. Nulli enim ex operibus dei aliquid deeft, nec quicquam est quod emendatione tua indigeat, nemo imaginē quæ ad fimilitudinē regis alicuius facta est, apponere quicquā audeat: & fi audebit, non faciet impunē. Hominū igitur operi nihil addis, quod verò deus operatus est, id emendare conaris: nec gehennę ignis tibi venit in mentem, nec animæ deftitutionem pertimescis, quæ tunc omnino neglecta iacet, cū totam mētem, curam, ftudiūq; tuū ad corpus contuliffi. Cur dico animā negligi, cum ipfi corpori cōtraria contingant, q tu optaris: quod inde patet, quoniā cū hac re formofa videri ftudeas, hac certē difformis apparet: hac re marito placere credis, hac nō paruus ipfi dolor adducitur: nec ipfe folū, verum etiam alieni te culpant: vis adolefcētula videri, at ea res feniū accelerat: hac re quali formofam gloriari te poffe putas, hac tibi non paruū dedecus affertur. Non folū æquales, atque amicas, fed cōfcias ancillas, & fcientes feruos cum vides erubefcis, & multò plus cum te in fpeculo videas. Sed cur hęc tam multa cōnecto, maiora illa præteriens: quod deum offendis, imo deftiam fuffodis, zelotypiē flammā incendis, proftruta fcorta imitaris: quæ omnia cogitantes, contemnite diabolicos hos ornatus, & inutiles artes, ac formofitate hac, immo deformitate omiffa, illam pulchritudinē in animis comparate, quam angeli concupifcunt, quam deus diligit, quæ maritis iucunda est: vt honorificē vita hic peracta, futuram quoque gloriā cōfequamur. Ad quam vtinam perueniamus, gratia & mifericordia domini noftri Iefu Chrifti, Amen.

Homilia xxxij. ex capite ix.
Acc illo loquente ad eos, ecce princeps vnus accelfit, & adorabat eum dicens: Domine, filia mea modò defuncta est, fed veni impone manum tuam fuper eam, & viuet, &c. Opus iam fermonibus adiungitur, & Pharifæi magis confunduntur: nam & qui accelfit, fynagogæ princeps erat, & luctu magno premebat. Vnica enim puella erat, & duodecimū annū, ipfum ferme florem ætatis attigerat. Quam ob rem maximē confestim eā voluit fufcitari. qd fi Lucas fcribit veniffe quosdam qui dixerant, Noli vexare magiftrū, mortua enim puella est: dicemus quod illud, modò defuncta est, à tempore itineris conuicentis erat, modò mortuam esse, aut forfan calamitatem amplificantis. Nam * qui re aliqua indigent, folent verbis ærūnas fuas augere, & maiores facere, vt exorent. Sed vide ruditatem principis ipfius. Duo quædam à Chrifto poftulat: vt veniat, & vt manū imponat, quod signū erat fpirare adhuc puellā, quādo ab ea pater decefferat. Id Syrus quoq; Naamā à propheta poftulabat, cum diceret: Exhibe, & manum tuam imponet. Vifu enim & rebus fenfui fubiectis indigent, qui rudiores funt. Et Marcus quidem, & Lucas tres eum accepiffe difcipulos dicunt, hic vero fimpliciter difcipulos fcripfit. Sed cuius rei gratia Matthæum, qui modò accelferat, non accepit: partim vt maiori defiderio arderet, partim quoniam adhuc imperfectior erat. Hac enim de caufa illos honorat, vt alij ad fublimiora imitatione illorum cōfcendere conentur. Matthæo autē fatis erat, quod fanguinis fluxu laborantem fanari viderat: quod eadem menfa dignatus fuiiffet, ac falis cōmunione. Euntem vero eum fequebantur multi, tum vt magnum viderent miraculum, tum propter dignitatem perfonæ, cuius filia laborabat. Et ad hęc quoniam

Luc. 18. g

niam cum rudiores plurimi efferent, non ita integritatē animæ, vt corporis curationē quærebant, eapropter cōfluebāt: alij fuis morbis compulli, alij nouas inauditasq; res defiderantes viderē: doctine autē, prædicationisq; gratia pauci adhuc ad ipfum concurrerāt, & nihilominus nō dimiffit eos domum intrare, fed nec difcipulos quidem omnes: eruditiores nos facies, paratioresq; ad omnem oftentationem depellendam. *Et ecce mulier quæ fanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accelfit retrò, & tetigit fimbriam vefimenti eius. dicebat enim intra fe: Si tetigero tantum vefimentum eius falua ero.* Quam ob rem non liberē atque apertē ad Iefum accelfit: Propter ægrotationis genus immundam fe putabat, ac ideo erubefcebat. Nā fi menftruo tempore immunda putabatur, multò magis quæ non natura, fed præter naturam fluxum fanguinis patiebatur, immundam fe non immeritò æftimabat: propterea ergo abdit fe atq; occultat, quia ægrotudo hęc, magna immundities fecundū legē iudicabatur. Nondū enim etiam ipfa rectē de Chrifto fentiebatur: alioqui nequaquam fperaffet fe poffe latere. Prima verò hęc mulier publicē accedere aufa est, quoniā fœminas quoq; ipfum curare iam audiuit: & quoniam ad filiolam archifynagogi mortuam proficifci confpiciebat: & ad domum quidem fuam, quanuis opulenta efferet, nihilominus non est aufa vocare: nec apertē accelfit, fed occultē cum fide veftem ipfius tetigit. Cum fide, dixit: quoniam non hæfitauit, nec dixit: liberabor ne ab hac ægrotudine, fi veftem eius tetigero, an non: fed non dubitans fanitatem fe ab huiusmodi tactu cōfecuturam, accelfit. *Dicebat enim, inquit, in fcriptis: Si folū tetigero vefimentum eius, faluabor.* Perfperxit antea vnde Chriftus exiuit, è domo videlicet Publicani, & quales efferent, qui eum feftabantur, nempe peccatores & publicani, à quibus omnibus firmam, non dubiam fpem capiebat. Quid autem Chriftus? Non paffus est eam latere, fed produxit in medium, & omnibus rem multis de caufis fecit manifeftam: quanuis nōnulli ftolidi ambitione ipfum commotum id feciffie autem. Cur enim, aiunt, non paffus est eam latere? Quid ais tu omni fcelere fceleftior homo, qui imperat tacere, qui mille figna tranfcurret, ambitione laborat? Sed cur, ais, in medium duxit? Primum vt ab omni formidine fœminam liberaret, ne confcientiæ ftimulis quafi furata fanitatem mœore exagitaretur. Deinde vt fidem ipfius corrigeret quæ fe putauit latere potuiffe: denique vt fidem eius manifeftam faceret, vt alij poffent eam imitari. Præterea non est minus fignum fecreta cordium fcire, quàm flumina fanguinis cōercere. Poftremò principem fynagogæ voluit confirmare, ne incredulitate omnia corrumpere. Venerant enim qui dicerent, Noli moleftus effer magiftro, mortua iam puella est: & qui erant in domo, deridebant ipfum dicentem, Quoniam dormit. & ne pater fimile quid pateretur, ipfius imbecillitatem fulciens, mulierculam in medium producit. Nā quod ex craffioribus fuerit, inde liquet, quoniam dixit ad eum: Noli timere, crede folū, & faluabitur. Data enim opera commemorabatur, vt poft mortē puellæ veniret, & hinc refurrektionis myfterium patefaceret, idcirco tardius incedit, & mulierem pluribus alloquitur, & vt puella moriatur, vt diximus, & peruenirent qui dicerent, Noli negocium facere magiftro: quod & Lucas apertē oftendēs, fignatē dixit: Adhuc ipfo loquēte, venerūt aliqui de domo dicentes: Mortua est filia tua, noli exhibere negocium magiftro. Mortem ergo eius vulgari voluit, ne refurrectio foret fufpecta, quod in Tomus fecundus.

omnibus facit. Nam ad Lazarum nō poft primam aut alteram, fed poft tertiam diem accelfit. His igitur de caufis in mediū adduxit, & ait: *Cōfide filia.* Sicut & paralytico dicebat, *Cōfide fili.* Perterrita enim erat mulier, idcirco & confide dixit, & filiam appellauit, & certē fides eius filiam eam Chrifti effecit. Deinde ipfam etiam laudauit, dicens, *Fides tua faluam te fecit.* Lucas autem multò plura de muliere nobis narrauit. Scribit enim poftquam accelfit, & curata fuerit, non prius à Chrifto vocatam fuiiffe, quàm quæfitum fic fuerit: *Quis est qui tetigit me?* Petrus autem & alij refpondebat: *Præceptor, turbæ te constringunt, & compriment, & tu dicis, quis est qui tetigit me? Id non paruum erat fignum, & veram ipfum carnem indutum effer, & omnē fuperbiam conculcare. Non enim porro fequebantur, fed vndique ipfum comprimebant: perfeuerabat autem dicens, Tetigit me aliquis: cognoui enim virtutem à me exiffe. Quod refponfum ruditati audientium accommodatum, facile fecit, vt mulier quoque ad confelfionem animum induceret. Ideo ipfam non ftatim redarguit, vt cum oftendiffet omnia fe fcire, fponte accederet ipfa, & factum prædicaret: ac ne, fi ipfe dixiffet, fufpectus videretur. Vides mulierem longē archifynagogō præftantiorē: non apprehendit, non quicquam detinuit, fummis digitis folū tetigit, & ideo cum pofterior veniffet, prior curata recessit: & ille quidem medicum ipfum ducebat ad domum, huic vero folus tactus fuffecit. Nam etfi ægrotudine tardabatur, fidei tamē voluntate volabat. Perpende autem quo modo ipfam cōfolatur, dicens: *Fides tua faluam te fecit.* Atqui fi ipfam ambitionis oftentationisq; gratia in medium produxiffet, vt infani dicunt, nequaquam id adieciiffet. Sed ifta dixit, tum vt archifynagogi fidem confirmaret, tum vt mulierem commēdaret, eiq; voluptatem ac vtilitatem præberet corporis curatione non minorem. Quod autem ad mulieris honorem atq; gloriā, emendationem quoq; aliorū, non ad ambitionem ifta fecerit: inde patet, qd abfque hoc figno nō minus ipfe mirabilis effer futurus, cum niuales imbres miraculorū multitudine fuperaret, & multò maiora, hoc & fecerit, & factus erat. Mulier vero nifi Chriftus factum fumm manifestaffet, tam magnis laudibus caruiffet: ideo eam in medium produxit, factum illius prædicauit, metū eiecit (tremens enim accelfit) confidere iuffit, & ad reparationem fanitatis alia quoque præbuit quietis viatica, dicens: *Vade in pace.* Veniens autem in domum principis, & videns tibicines, ac turbam tumultuantem, dixit: *Discedite, non effer enim mortua puella, fed dormit.* Præclara fanē archifynagogō indicia, tibiæ nanq; cæteraq; inftrumenta huiusmodi, quoniam mortua erat puella, ad concitandum fletum adhibita fuerunt. Quid autem Chriftus? Ceteros quidem omnes eiecit, parentes autem puellæ introduxit, vt testimonium præberent, à Chrifto non ab alio fufcitatum fuiiffe: quanuis antequam furrexiiffet, verbo illam fanaffet, dicēdo: Non est mortua puella, fed dormit. Et multis quoq; aliis in locis idem facit, veluti antequam fluctus maris fedaffet, difcipulos ipfos increpauit, pariter quoq; in hoc loco turbationem mentis eorum qui aderant eiecit, oftendens etiam quafi à fomno facile fibi effer mortuos excitare. Id in Lazaro quoque fecit, dicens: Lazarus amicus nofter dormit. His etiam docet non effer timendam mortem, cum ad conditionem fomni iam redacta fit: Deinde quoniam ipfe quoque moriturus erat, aliorum morte, ac refurrektione faciebat, vt difcipuli confiderent, ac acquififimo animo i ij mortem*

Joan. 11. 7
Luc. 8. f
Mat. 6. d
Joan. 11. b

mortē ipsam ferrent, cuius aduentu mors in somni conditionem deuenisset. Deridebat autem ipsum: ipse vero est viderat, nullam eos verbis suis fidem facere, nihilominus non moleste ferebat, nec increpauit deridentes, vt tam ipsi q̄ tibi ac cymbala ac reliqua omnia clara mortis essent testimonia. Nam quoniam solent homines facta, prateritaq; signa non credere, suis ipsorum verbis & risu eos preoccupat: quod & in Lazaro & in Mose similiter factum est. Dixit enim Mosi: Quid est quod in manu tua est: vt cum vidisset serpētem ex virga factum, nulla obliuione teneretur virgā prius fuisse, sed vocis propria memoriam habens, vehementer miraretur. In Lazaro quoq; interrogauit vbi eum posuerunt: vt qui dixerunt, Veni & vide: & q̄ fœtet, quoniam quatruiduanus est: nullo pacto negare possent mortuū, ab eo excitatum fuisse. Cum ergo instrumenta fletus, & turbas vidisset, eiecit omnes, & in presentia parentum signum operatus est, non aliam in corpus introducendo animam, sed eandem ipsam animā quæ à corpore exierat, ita facile reducēdo, vt quasi à somno excitasse videretur: manu autē ipsam accepit, vt visu ipso certiores fierent, qui cernebant à morte ipsam, quasi à somno excitatā: & pater quidē dicebat, manum impone. Ipse vero maius quid fecit. Nō enim imponit manū, sed apprehendit & suscitatur, neq; orat, sed omnia sibi parere ostendens, non suscitauit solū, sed ne phantasma suscitatio videretur, cibū iubet dare puellæ: nec dedit ipse, sed alij sic etiam in Lazaro fecit. Soluite (dixit) eū, & dimitte abire. Deinde mensæ suæ participem accepit: vtrūque certē simul comprobare solebat, mortem atq; resurrectionē verā fuisse exquisitissimē vndiq; confirmans. Tu vero non resurrectionem solum puellæ mirari velis, verū etiam quia parētibus præcepit nulli dicere. qua ex re discere potes, ac firmiter credere, nihil vnquā ab illo ambitionē, aut cupiditate gloriæ factū fuisse. Simul etiam considera, fletus atque plorantes, quasi tam magna videre miracula indignos, omnes eiectos fuisse: nec velis tu cum lugentibus exire, sed cum Petro, Ioanne & Iacobo vnā remaneas. Nam si tunc eos qui flebant eiecit, quādo non erat ita planum, quasi in somnum iam mortem esse redactā: quid nunc faciet, cū id luce ipsa iā clarius sit? Sed non suscitauit filiam tuā nunc: sed suscitabit omnino lōgē maiori cum gloria. Puella nāq; illa resuscitata, rursus mortua est: tua vero posteaquā resurrexerit, nunquā in posterū mortē videbit. Nemo ergo defunctos deinceps ploret, nemo lugeat, nemo mortē Christi qua mors superata est, calūnietur. Quid frustra

Exo. 4. d.

Ioan. 11. c.

conqueris]

2. Cor. 6. c.

nim resurget. Dormit enim puella tua, non est mortua: quiescit, non est perditā: resurrectio, ac eterna in posterū atque immortalis vita illā excipiet, & quies angelica. Nō audis prophetā dicēte: Cōuertere anima mea in requiē tuā, quoniā dominus benefecit tibi? Beneficiū de hanc rē vocat, & tu ploras. Et quid nā faceres, si hostis, si inuidus, si inimicus esses defuncti? Nā si quēpiam flere oportet, atque lugere, diabolū certē oportet. Ille igitur peccus pugnis cædat, ille grauius ferat, quoniam ad immortalitē mortui tendūt: illius maliciā hi clamores & fletus decent, non te qui ad requiē & coronas proficisceris: & certē harū turbationum omnium tranquillus quidam portus in morte est. Examina quot quātāq; mala sunt in hac vita, tecum ipse recense quoties presentibus rebus maledixisti, cum semper in peius & videris, & videas omnia ruere: quāuis & ab initio nō parua pœna huic vitæ sit attributa. In doloribus, inquit, paries filios: & in sudore vultus tui comedes panem tuū: & in mundo tribulationē habebis. Nihil autē huiusmodi de futuris rebus scribitur, quin immo totū oppositū. Effugit, inquit, dolor, tristitia, gemitus. & rursus: Ab Oriente atque Occidente venient, & recūbent in sinu Abrahamæ, Isaac, & Iacob. & alibi, thalamus sunt, quæ illic sunt, spiritalis, inextinguibiles fulgidæq; lucernæ, cœlestis vita. Cur ergo defunctū exagitas? Cur cōmittis, vt timeat mortē alij, atque formidet? Cur causam præbes, vt nōnulli deum incusare audeant, q̄ mala nobis tanta inuenerit? Immo vero cur post mortem tuorū pauperes conuocas? Cur presbyteros, vt pro eo velint orare, obsecras? Nō ignoro te respōsurū, vt defunctus requiē adipiscatur, vt propiciū iudicē inueniat: his ergo de rebus sēdum, atque vltimū arbitraris: nōne vides q̄ maximē tibi ipse repugnas? Nā cum illū ab ille in praetra florētia putes, ingētes tamē aduersus te ipsum fluctus suscitatis tēpestatis. Sed quid faciā, inquires: talis quædam res natura parētum est. Nō est naturæ ista culpa, nō est rei ipsius: sed nos qui omnia huc atq; illuc impellimus, molles nimium atque deiectos nostros animos efficiamus, & diuinā nostrā perdimus nobilitatē, & simul infideles facimus deteriores. Quo modo enim de immortalitate animæ cū ipsis disputabimus? qua ratione resurrecturos nos illis persuadebimus, cum longē magis q̄ illi mortē formidemus? Multi enim apud gentiles cum nihil de immortalitate animæ crederent, nihilominus mortuis filiis, vt inanem quandam gloriam consequerentur, corona ornati, & candidā induti vestem, in publicum prodierunt: oro vt futura illa quidē, & vera gloria moueat, vt effeminatos hos, enervosq; mores contemnere velis. Sed hæredem non habeo, inquires, nec quem rerum mearum successorem constituam. Ego vero te libetè interrogarem, tuarū mearūq; rerum, an cœlorum malis filios tuos esse hæredes? & vtrum magis desideres caduca hæc, & corruptibilia possideris ab illis, quæ tamen post omnino essent relicturi, an stabilia illa & æterna? Nō habes hæredes filios, sed habet ipsos pro te deus: non hæredes facti fratrum suorum, sed facti sunt Christi cohæredes. Sed cui preciosas, inquires, vestes nostras, cui magnificas aedes, cui seruos, cui agros relinquemus? Illis ipsis profecto, & multo tutius q̄ si viuerent: nihil enim prohibet. Nam si multæ barbaræ gentes vnā cum defunctis res eorum cremare solent, quanto æquius defuncto tu filio tua tradere potes? Nō vt in cinerem redigantur, sed vt gloriosum magis illū reddāt. Putas eū maculis inquinatū abisse, da ipsi sua, vt illis se à maculis detergat: putas in iusticia ipsum decessisse, præbe

psal. 137.

Gen. 1.

Uolm.

Ioan. 11.

Esai.

Matth.

Ezech.

psal. 137.

re debet.

præbe ipsi tua ad mercedis & retributionis adiectionē. Sed videre, inquires, ipsum cupio. Igitur eandem quam ille vitam transige, & statim sacra illa visione fruieris. Illud etiam tecum versa, quoniam si hac oratione nequaquam tibi persuadebimus, natura ipsa temporis tibi persuadebit. Nam multitudine dierum absque aliqua mercede consolaberis: q̄ si statim in tuorum morte philosophari volueris, duas res maximas consequeris. Nam & interea tranquilliori animo viues, & à diuina retributione fulgentissimam habebis coronā. Eleemosynam enim & cæteras virtutes excelsum animi robur, quo calamitates & ærūnas æquo animo ferimus, meo quidem iudicio superat. Tu autem tecū ipse contine cogita, filium dei ipsum quoq; obuisse: sed ille quidē propter te, tu vero tuipsum causa: & illū dixisse quidem scribitur. Transeat à me calix iste: & tristitia, agoniaq; affectus, noluit tamen mortē non admittere, sed pluribus maioribusq; doloribus corporis vexatus, q̄ traegædi omnes scribere possent, expirauit. Nō enim simpliciter mortuus est, sed turpissimum atq; acerbissimū genus mortis sustinuit: & antequā moreretur, flagellis atq; contumeliis casus, propter te omnia perpassus est, vt ad generose ferenda omnia suo exemplo te institueret: quin & mortuus corpus reliquit, ac rursus ipsum cū maiori gloria suscepit, vt & tu certā resurrectionis spem retineas. Si hæc igitur non putas fabulam esse, noli plorare: si hæc vera credis, noli flere: sin verò ploras & fles, qua ratione infideli persuadebis, quod hæc credas? Sed intolerabilis tibi casus tuus videtur. Propterea ergo defuncti gratia plorādum non est, quoniam à multis huiusmodi casibus liberatus est. Noli ergo facere vt inuidere videaris: nam qui mortem sibi optat, quoniā ante tempus aliquis suorum ereptus est, ploratq; propter illum quia non viuit, vt multa huiusmodi subeat, inuidere magis quā amare illum videtur: Noli ergo cogitare quod non redibit vnquam domum tuam filius, sed quia & tu paulo post ad ipsum gradieris: noli cogitare illum huc postea minimè reuersurū, sed quia hæc quæ videmus, omnia cum sint caduca & instabilia, nunquam eadem permanent: omnia enim transfigurabuntur & cœlum, & terra, & maria, & tunc suscipies filios tuos maiori cum gloria. Quod si in peccato mortui sunt, finem tamen peccandi habuerunt. Nam si pœnitentiam fuissent acturi, deus cui omnia patent, non antequam eā egissent, ipsos rapuisset: sin vero iusti decesserunt, euaserunt iā à periculis, & tuti supremā beatitudinē possident. His rebus omnibus planum factum est, non esse amoris has lachrymas, sed turbationis, & animi parum sapientis. Nā si defunctum diligeres, gauderes profecto, exultaresq;: quia fluctus presentis vitæ pernaugauit. Quid enim mirabile aut nouum, atq; inauditum factum est: an non eadem ipsa quotidie reuolui videmus? diem nox, noctem dies: hyemē æstas, æstatē hyēs modò præcedit, modò sequitur, nec plus quicquam est: & hæc quidem eadem semper: mala verò alia atq; alia in dies quæ filium tuum haurire quotidie, & tecum esse velles omni morbo subiectū, omni luctui, cū sua formidine ac horrore vitam miserè agere, & alia quidē mala iam subeuntem, alia vero timentē ne subeat. Non enim poteris vnquam dicere q̄ potuisset longum istius vitæ pelagus abiq; dolore, mœsticia, cura, nauigare: ad hæc etiā illius tibi rationis memoria veniat, non immortalē te genuisse: sed si nunc diē suum non obuisset, paulo post certē ad hoc ipsum peruenisset. Sed non saturasti te amore illius. Sed ibi omnino perfrue-

Mar. 26. d. & Luc. 22. c.

ris. At vellem, inquires, hic quoq; ipsum videre. Et quid prohibet: licet tibi eum certē hic quoq; videre, si sapias. Certa enim spes futurorum & iucundior visu, & clarior est. Tu vero si ad imperandum, regnādumq; hoc caduco, mortaliq; regno filius tuus abuisset, nolles eum inde redire vt ipsum videres: nunc verò cū ad meliora, maioraq; regna processerit, parui temporis absentiam ferre non poteris: præsertim cū loco illius coniugem habeas. Sed non est mihi coniunx, inquires. Habes patrem orphanorum, & viduarum iudicem in consolatore. Audi Paulum talem viduitatem extollemem, atque dicentem: Quæ autem verè vidua est ac solitaria, sperauit in domino: præstantior enim hæc videbitur, cū maiori patientia fulgeat. Noli ergo plorare, aut dolere ea de re, qua tibi corona præparatur, pro qua tibi merces debetur: reddidisti enim depositum, quod tibi creditū erat: non sis ergo sollicita, si vides in inuolabili ærario thesaurum tuum esse depositum. Quod si etiam tā presentis vitæ, quā futuræ conditionem intellexeris: & hanc quidem aranearum esse telam atq; vmbra, illā verò immobilem, ac æternam esse firmiter credideris, non indigebis vlla alia ratione. Nunc enim filius tuus ab omni mutatione rerum ereptus est: si verò hic esset; probusne, an reprobus futurus esset, in ambiguo versaretur: Nōne vides quotidie multos à parentibus abdicari, multos tamē, licet abdicatis lōgē peiores sint, necessario à parentibus domi detineri? Hæc igitur nobiscū cogitātes, sublimiori vtamur philosophia. Nam hoc modo & defunctis gratiores erimus, & in hac vita non paruas laudes consequemur, & à deo ipso magna patientia præmia, magnasq; retributiones suscipiemus, futurorum scilicet bonorum firmam stabilemq; possessionem, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

1. Tim. 3. d.

Homilia xxxiiij. ex cap. ix.

Transiente inde Iesu, secuti sunt cum duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri fili David. Et cum venisset in domum, accesserunt ad eum cæci, & dixit eis Iesus: Creditis quia hoc possum facere? Dicunt ei, Vtique domine. Tunc tetigit oculos eorum dicens: Secundum fidem vestram fit vobis. Et aperti sunt oculi eorum. Quam ob rem ipsos clamantes protrahit: docet rursus ambitionem esse fugiendam, & inanem hanc gloriam non conquirendam. Nam cū prope domum esset, eos illuc ducit, vt occultius ibi curaret, ac ideo nulli etiam hac de re quicquam dicere præcepit: non paruo autem dedecori cæci ludæis sunt, quoniam erutis oculis nihil videntes, auditu solum crediderunt, cū illi signa oculis cernentes, & optimum visus secum habentes testimonium, contrā q̄ cæci & dicant & faciant. Ego vero animi eorum ardorem & à clamore, & à verbis intelligo. Non enim simpliciter accesserūt, sed cum magno clamore: nec aliud quicquam petebāt, quā misericordiam: filium autem David appellabant, quoniam id nomen magni erat honoris: vnde prophetæ quoque sapius reges quos honorare, & magnos ostendere volebant, sic appellabant. Cū vero in domū ipsos adduxisset, ideo rursus interrogauit, quoniam sapius, ne quis ambitione ad miraculorum actionem sponte ipsum accurrere putaret, rogatus curare malebat, præterea vt ostenderet q̄ illi ea curatione erant digni: ac ne quis obicere queat, si misericordia sola saluos faciebat, cur omnes saluos non fecit? Habet enim profecto ipsa misericordia quandā rationem: quoniā in eorū fide qui saluantur, radices agere solet: nec his de causis tantummodo fidem ab eis pe-

Eze. 34. f. & Zacha. 12. c. e.

tit, verumetiam quoniam filium Dauid eū appellabāt, A ad altius atq; sublimius reducere volens, vt dignam de ipso existimationem, rectumq; iudicium faceret, interrogauit: *Creditis quia possum haec facere?* Non dixit certe, creditis quod possum precibus id a patre meo impetrare, sed quod ipse possum hoc facere. Quid autem illi? *Vtique domine.* Non filium iam Dauid appellant, sed ad sublimiora volantes, dominum ipsum tam magnae potestatis attributione profitentur. Et tunc demum manum imposuit, dicens: *Secundum fidem vestram fiat vobis.* quod fecit, vt & fidem eorum firmiter redderet, ac simul ostenderet, nonnullam ad salutem suam ipsos quoque partem contulisse, & testaretur non adulationis verba ista fuisse, neque enim dixit, aperiantur oculi vestri: sed, secundum fidem vestram fiat vobis. Id semper penē faciebat, cum antequam corpora curaret, animae fidem manifestare studeret. Quae ex re non solum ipsos qui salutem acceperant, praestantiores reddebat, verumetiam ceteros eorum exemplo praestantiores faciebat, sic antequam paralytici corpus dissolutum con-

Supra. a. solidasset, animum eius excitauit, dicens: Confide fili, *Mar. 5. b.* dimittunt tibi peccata tua. Puellam vero cum a mor- *Lu. 8. f.* te excitasset, per cibum quem ei afferri iussit, a quo esset *Mat. 8. b.* suscitata, instruxit, eodemq; modo Ceturionis fidei to- *Lu. 7. b.* tum attribuit. nec discipulos a furore maris ante libe- *ab imbe-* rauit, quam de parua eorum fide questus fuisset. pariter *cilliore fide* etiam hic, quamquam vel antequam ipse quicquam pro- *ferret,* mentes eorum non ignorauit, nihilominus tamen vt etiam alios ad amulandum adduceret, & aliis eos manifestaret, per finem sanationis, latentem ipso- rum fidem praedicat: deinde postquam curauit, nulli eos dicere iussit, nec simpliciter, sed magna cu' vehementia iussit: acriter enim ipsis interminatus est dicens: *Cauete ne quis vesciat. Illi autem euntes, diffinuerunt eum in tota terra illa.* Non potuerunt tamen illi sese continere, sed tanta rei praedicatorum ac euangelistarum facti, quod celare iubeban- tur, magna voce reclamabant: nec repugnat hoc illi quod alibi dictum esse non sumus nescij: Vade, & enarra gloriam dei: quinimmo inter se, mea quidem sententia, summopere conueniunt. His enim nos monet, vt quae nobis laudi sunt, non modo ipsi taceamus, verumetiam aliis praedicare non permittamus. Quae vero ad gloriam dei pertinent, ea nec ipsi praetereamus silentio, sed & alios vt efferat exhortemur. *Ipsis autem egressis, ecce attulerunt ei hominem mutum daemone habentem.* Non enim naturali cursu egrotatio, sed daemone insidiis illi accidit. Quapropter ipse aliis qui ipsum adducerent opus habuit. Neq; enim per se venire, orareq; lesum potuit, *Figataq;* lingua sibi vna cum anima vi daemone ab aliis affertur, quas ob res nec fidem ab eo efflagitauit, sed illico laborantem curauit. *Eiecit enim daemone,* ait, *locutus est mutus. turba autem admiratae sunt dicentes: Nunquam apparuit sic in Israel.* Quae ex re maximum dolorem Pharisei contrahebant, qd cunctis simul non praestantibus solum ac viuus, verumetiam defunctis ac priscis ipsum anteponebant: anteponebant autem non quia curabat, sed quia quamprimum volebat, innumeros atque arte hominum incurabiles facillime curabat. Et vulgus quidem ita dicebat, Pharisei vero contra, non modo calumniis obfuscare fulgorem signorum conantur, sed sibi ipsis contraria dicere non erubescunt, ita perniciosum malum, ac sibi ipsi contrarium, atq; repugnans, inuidia. Quid enim dicunt? *In principe daemoneum eiecit daemones.* Quid demeritis hoc dici, aut excogitari posset? Nam vt progrediens asserit, impossibile est a daemone daemonia

Supra. a.
Mar. 5. b.
Lu. 8. f.
Mat. 8. b.
Lu. 7. b.
ab imbe-
cilliore fide
ferret,
mentes eorum non ignorauit,
nihilominus tamen
vt etiam alios ad amulandum adduceret,
& aliis eos manifestaret,
per finem sanationis,
latentem ipso-
rum fidem praedicat:
deinde postquam curauit,
nulli eos dicere iussit,
nec simpliciter,
sed magna cu' vehementia
iussit: acriter enim ipsis
interminatus est dicens:
Cauete ne quis vesciat.
Illi autem euntes,
diffinuerunt eum in tota terra illa.

Luc. 8. f.

eiici. Solent enim daemones iuuare, confirmareq; suos, no debilitare aut destruere. Praeterea ipse non daemonia eiecit tantu, veruetia leprosos mudauit, mortuosq; dormietes excitauit, marisq; fluctus frano compescuit, peccata hominum potestate propria dimisit, aeternam immortalitatis beatitudinem praedicauit, ac deniq; ad patre couersos adduxit: quae omnia nec vellent, nec possent daemones facere. Ad idola enim daemones homine adducunt, a deo abducunt, nullam fuisse futuram vitam, omnibus persuadere conantur: praeterea daemones si contumeliaueris, quam ab ipsis sperabis veniam, qui vel cultoribus suis exitio sunt? Christum autem videmus his, aliisq; contumeliis & iniuriis affectum, non modo vltu non fuisse, sed nec comotum quidem, quippe qui etiam post haec maledicta, vrbes & vicos Iudae circuiret, vt scribitur, praedicans in synagogis illorum euangelium regni, & curas omnem morbum, omnemq; languorem: Et non solum eos non puniuit insipientes, sed ne leuiter quidem obiurgauit, simul & mansuetudinem ostendens. & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, simulq; persequentia signa volens exhibere euidenter demostratorem, deinde rationibus quoq; ipsos redarguere. Circuibat ergo vrbes, & Iudae regionem, docens in synagogis: vt nos discamus non maledictis maledicta, sed beneficiis atq; meritis esse referenda: & certe qui no gratia hominum, sed propter deum bene de conferuis suis mereri studet, et si maleficia pro beneficiis referantur, minimè tamen solita benignitatem omittet: non enim latet eum, maiore sibi propter hoc mercedem esse repositam. Qui vero maledictis atque iniuriis lacelsitus, benefaciendi studium neglexerit, is no propter deum, sed vt ab hominibus laudetur, C beneficus fuit in proximum: quapropter Christus, vt luce clarius videremus, sola ipsum benignitate atque misericordia illa omnia fecisse, non solum non expectabat aegrotos afferri, sed ipse quoq; ad laborantes, ac sua ope indigentes, vltro profectus est, duo eis maxima beneficia conferens. Primum aeterni regni euangelium, deinde omnis morbi atq; languoris repulsionem. Nullam ergo ciuitate praeteribat, nullum vicu negligebat, sed ad omnia loca libenter accedebat: nec id sibi sufficit, sed alio quoque modo providere voluit. Nam cum vidisset turbas, miserus est, quia erant vexati, & iacetes sicut oves non habentes pastorem: tunc dicit discipulis suis, *Messis quidem multa, operarii autem pauci: rogare ergo dominum messis, vt mittat operarios in messem suam.* Vide rursum q fugiat inanem hominum gloriam, quantum ostentationem contemnat: na ne omnes ad ipsum confluant, D discipulos emisit, nec ista solum de causa id fecit: sed etiam, vt quasi in palestra quadam, in Iudaea exercitati, totius orbis terrarum curam subire possent. Idcirco ingentes, si paruas vires eorum consideras, laboris atque operis causas proponit, & quasi teneras e nido auiculas protrahit ad volandum, vt facilius postea maiora capestant certamina: & in praesenti quidem corporum solummodo, postea vero animarum curationis, quae prima est ac praecipua, potestatem ipsis elargitus est. Tu autem considera qualiter & facilem, & necessariam simul rem ostendit. Quid enim dicit? Messis quidem multa, operarii autem pauci. Non mitto, inquit, vos ad aradi feminandi: labore, sed ad segetis iam praeparatam messes. Id ipsum Ioannes quoq; aliis verbis scripsit: Alij nanq; inquit, laborauerunt, & vos in laborem eorum introistis: his dictis simul ipsos in modestia continebat, ne sibi ipsis attribuerent, atque arrogarent quae faciebat, & cum

Cap. x.

Ioan. 7. f.

Mar. 6. a.

Mar. 3. b.

& cum magnos labores ia praecelsisse ostenderet, prop- tiores eos reddebat. Illud etiam perspice, quemadmodum a misericordia quadam & benignitate, & non a copensatione ac retributione exorsus est: viscera enim expandit misericordiae, quoniam vexatos & deiectos, quasi oves quae pastorem non habeant, turbas videbat. Quod quidem dictum, principum atque pontificu ac- cusationem habet, qui cum essent pastores, luporu officio fungebantur: quoniam non modo non studebant reducere multitudinem ad virtutem, verumetiam progressum ipsius ad meliora impediabant. Nam vulgus quidem admirabatur, & clamabat: *Nunquam sic apparuit in Israel.* Illi vero contra. *In principe daemoneum daemonia eiecit.* Sed quosna hic operarios vocat? duodecim certe discipulos. Quid igitur cum dixisset, *Operarii autem pauci,* numero discipulorum alios adiecit? Minime: sed eos ipsos emisit. Cuius igitur rei gratia dicebat, *Orate dominum messis, vt mittat operarios in messem suam:* cum neminem eis adiecerit? Quia videlicet & si numero personarum non addiderit, virtutem tamen ac gratiam contulit. *Orate autem, inquit, dominum messis. hic signanter magnitudinem doni ostendit, & occultius se esse dominum messis, atque illi neque orauerint, neq; obsecrauerint quempiam: ipse tamen continuo eos ordinauit, atq; consecrauit, vt hinc ipsum esse dominum intel- ligerent, & verba Ioannis memoria recolligerent, nec obliuiscerentur arae, aut ventilabri, aut paleae, aut tritici.* Vnde clarum fit, ipsum esse agricolam, ipsum esse messis & prophetarum, qui semina messis iecerat, domini. Nam si ad metendum operarios mittebat, clarum est qd no vt aliena meterent ipse mitteret, sed quae per prophetas seminauerat. Neq; hac tantum ratione ipsos animauit, qd eorum ministerium in metendo versaretur, sed multo magis, quoniam mirabilem eis metendi potestatem praestitit. *Vocans enim, ait, duodecim apostolos suos, dedit eis potestatem immundorum spirituum, vt eos eiecerent, & curarent omnem infirmitatem, & omnem languorem.* Atqui nondum spiritus erat datus: nondum enim, inquit, spiritus erat datus, quoniam Iesus nondum erat glorificatus. Quo modo igitur spiritus eieciabant? Imperio certe ipsius, atque potestate. Tu vero diligenter perpende, quam opportuno congruoq; tempore ipsos miserit, & qd non confestim incipiens: sed posteaquam non omnino paruo temporis spacio ipsum secuti, defunctum viderunt resuscitasse, mare sibi paruisse, daemones extrusos, paralytici membra consolidata, peccatorum nexus solutos, & leprosum mudatum: cum sufficerent omnipotentiam ipsius & verbis & operibus percipissent, tunc eos mittit, non ad periculorum negocia plena, cum adhuc nullum his immineret in Iudaea periculum, nisi quod ad verba, maledictaq; pertineret: & tamen quoq; eis futura praedicat pericula, vt ab initio ipsos statim confirmet, & maioris animi faciat, assidue illis ista praedicando: denique quoniam binas apostolorum coniugationes, Petri atque Ioannis nomine vocatas euangelista ia exposuit, & cum illis Matthei quoque vocationem adiunxit, nullamq; ab aliorum fecit mentionem, necessario hic catalogum, & numerum ipsorum atq; nomina manifestauit: dicit enim, *Duodecim autem apostolorum nomina sunt haec: Primus, Simon qui dicitur Petrus.* Erat enim alter etiam Simon, qui Cananaeus dicebatur: similiter Iudas alter Iscariotes, alter Iacobi. Iacobus etiam eodem modo, alter Alphai, alter Zebedei. Et Marcus quidem ex dignitate ipsos ordine collocauit.

A Post duos enim qui apicem apostolatus tenuerunt, An- drea posuit: hic vero haud ita, sed indifferenter. Immo vero etia Thomam, se quidem multo inferiore, prior loco & ante se numerauit. Sed inspicimus a principio apostoloru catalogum. *Primus, Simon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius.* Non parua laude his attribuit, cu al- teru a virtute, alteru a nobilitate morum appellauerit. *Deinde, inquit, Iacobus Zebedei, & Ioannes frater eius.* Vides no ex dignitate ipsos numerari: nam mea quidem sententia, Ioannes non solum illis qui post illum numerantur, veruetiam fratre maior erat. Deinde cu recessisset Phi- lippu atq; Bartholomeu, postea intulit, Thomas, atque Matthaeus publicanus. Lucas vero non sic, sed Thomae istum anteponebat. Iacobus deinde (inquit) Alphai, quoniam erat (vt ia dixi) Iacobus Zebedei. Lebbeum postea nominat, qui Thaddaeus vocatus est, & Simonem Zelotem, quae & Cananaeu nuncupat. Ad proditoru vltimo venit, non vt inimicus atq; hostis, sed vt historia con- scribens, ita locutus est: nec dixit scelestus ille Iudas, sed a patria ipsum appellauit Iscariote. Erat enim alter Iudas Lebbeus, quem Thaddaeum vocauerunt, quem Iacobi esse Lucas dicit: ab hoc igitur illu diuidens, Iudas, inquit, Iscariotes qui & prodidit ipsum: nec pudebat ipsum ita scribere dicendo, qui & prodidit ipsum, cu nihil vnquam nec eoru quide quae vituperari posse videbatur occultarit: sed apostoloru omniu primus & quasi vertex, indoctus ille erat, ac rudis. Aninaduertamus autem quod, & quos misit. Istos, inquit, duodecim misit Iesus. quos istos dicit? Piscatores scilicet, & publicanos. Quatuor enim erant piscatores, duo publicani, Mat- theus & Iacobus, vnus etia proditor. Quid igitur ipsis praecipit? *In viam gentium ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues quae perierunt domus Israel.* Ita ipsis aperte dicere videtur, non putetis odio mihi hos esse: nec animu meū ab ipsis auersum esse, quia contumelias mihi ingerunt, & daemonicum appellant. Videtis enim tantam me curam horum habere, vt non ad alios, sed ad istos i primis vos mittam, vt & doctores, & medici eis sitis: nec prius his, q ceteris praedicare denuncio solu, sed ne via quidem attingere, quae ad illos ducat permitto, nec in ciuitate Samaritanoru intrare, quonia no bono in Iudaeos animo erat Samaritani: & quanquam faciliores ad credendum essent Samaritani, ad difficiliore tamen Iudaeos mittit, vt quantam illorum curam gereret, ipse demonstraret: & sic ora ipso- ru obstrueret, & ad doctrina apostoloru praepararet, ne rursum criminari audeant, ad praecipiu habetes Christi abuisse discipulos: ac ideo iure viderentur ipsos odisse, atq; abominari. Oues autem quae perierunt ipsos appellat, non quae fugam sponte ceperunt: vt vndiq; parata eis veniam esse ostendendo, mentes eorum permulceret. *Euntes autem, ait, praedicate, dicentes: appropinquauit regnum caelorum.* Vides ministerij magnitudinem, vides sublimem apostolorum dignitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad hos sensus pertineat: nec similia Moisi & prophetarum doctrinae, sed noua quadam atque inaudita, qualia priores non docuerunt, quia terrena haec bona promittebant: sed caelorum regnum, & totam illam beatitudinem praedicare iubentur, nec tamen hac ratione solum maiores isti, atq; praestantiores sunt, veruetia quia confestim obtulerunt. Non enim recusant, neq; cunctantur, quemadmodum nonnulli veteres: sed pericula quoq; ipsa, & bella, ceterasq; intolerabiles afflictiones audiendo, singulari obedientia iussa capeunt, gaudentes quod regni caelorum facti essent praedicator.

* Andreas a virtute. na ad dicitur, & so iudo dicitur, & Simon obediens significat, Petrus, saxu. Luc. 6. b. c.

Ibidem.

res. Sed cur miraris, quispiam obiciat, si non ad durum A atque arduum aliquid, sed ad prædicandum missi, conti- nuò paruerunt? Quid dicis, non ad ardua missos ipsos fuisse? Non audis carceres, non vincula, non intestina bella, non odia omnium hominum, quæ omnia paulò post subituros esse prædixit? Nam alius quidem prædicator, & mille bonorum conciliatores constituit: ip- sis autem afflictiones multitudine ferè infinitas, mag- nitudine intolerabiles prænucciavit. Deinde vt fide dignos prædicatores regni efficeret, *Infirmos curate*, ait, *mortuos suscite, leprosos mundate, demones eicite: gratis accepistis, gratis date*. Considera qualiter nõ minorem curam habet, vt mores eorum in melius reducat, quàm vt signorum præbeat potestatem. Nam vt ostendat absque nobilitate morum nihil signa valere, vtque in nullũ factum animi, atque tumorem incidere, gratis accepistis, inquit: deinde ne cupiditate pecuniarum moueretur: intulit, gratis date. Nam ne quasi sua ipsorum potestate miracula facientes inde superbirent: gratis, dixit, accepistis: nihil largimini his qui vos recipiunt. non enim tãquam mercedem vestris laboribus debitam ista accepistis: mea enim est gratia. Sic igitur aliis quoque hæc beneficia, quorum nullum potest condignum præcium inueniri, gratis date. Post hæc cum radicem malorum omnium voluerit euellere, viciorum fundamentum diruere: *Non possideatis aurum, neque argentum, dixit, neque pecunias in zonis vestris, non peram in via, nec duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam*. Non dixit, nõ accipietis vobiscum, sed non possideatis: vt si & aliunde sumere possent, recusarent tamen, ac perniciosam hanc ægritudinem fugerent. Quo quidem præcepto, multa profectò complectitur commoda. Primum, vt nulla de discipulis possit esse suspicio, deinde ab omni seculari cura sic ipsos liberos reddit, vt prædicationi solum vacare possint: ad hæc immensam suam potentiam ipsis patefacit, quod & postea commemorauit, dicens: Nunquid vobis tunc aliquid defuit, quando vos nudos, & absque calceis misi? Illud etiam cõsideratione dignum est, quod non incipiens statim dixit, Non possideatis aurum neque argentum: sed cum prius mundandi leprosos, eiciendi demonia potestatem eis dederit, tunc intulit: Nihil possideatis: gratis accepistis, gratis date. Sic rebus ipsis docuit vtilia se & honesta, & facilia factu eis præcipere. Sed, inquit, cetera quidem non absque ratione certa dicta esse. Quid autem vt peram non habeant in viam, nec duas tunicas, nec virgam, nec calceos? quanam de causa eis iniunxit? Exactissimè certè sublimioris vitæ fundamenta voluit iacere: sic & in superioribus nullam de crastino die curam ipsos habere hortatur. Nam cum ad vniuersi terrarum orbis magisterium ipsos missurus esset, non iniuria ad angelicam, vt ita dixerim, disciplinam ex humana vita traducit, ab omni cura rerum secularium liberos reddens, vt vni rei, prædicationi videlicet euangelij, solummodo vacarent: immo vero etiam ab ea sollicitudine atque cura eos liberavit, cum dixerit: Ne solliciti sitis qualiter vel quid loquamini: ita quod videbatur horroris, laborisque plenum, facile ipsis atque procliuè fecit. Nulla enim res tranquillitatem animi magis, & gaudiumque solet efficere, quàm si omnem curam & sollicitudinem depolueris, præsertim cum liceat ipsis huiusmodi sollicitudine liberis nihil detrimenti accipere, deo videlicet præsentem, atque abundè ipsis omnia suppeditante. Deinde ne dicant, Vnde igitur quæ ad vitam necessaria sunt, consequemur? non adduxit in medium quod aliàs eis di-

Infra. c.

xerat, Inspicite volucres cœli. Nondum enim poterant re ipsa hoc præceptum præstare, sed quod multò est minus adiecit, dicens: *Dignus est enim operarius cibo suo*. Vnde perspicuum fit, à discipulis ipsos esse alendos, ne aut ipsi aduersus eos quos docebant, quasi omnia præbentes, & nihil vicissim accipientes, insurgerent, aut illi qui audirent, quasi neglecti atque sprete decederent, ac ne eos pudeat, qui quasi mendicando viuere ipsos volebat, operarios vocauit: & quod eis dabatur, mercedè appellauit, vt rem debitam dari sibi ostenderet. Nam etti verbis solum operari videbantur, res tamen erat non parui laboris, & beneficia collata nõ parua. Quare quod apostolis dabatur, non gratis offerebatur: sed ad retributionem beneficiorum reddebatur. Dignus est enim operarius cibo suo: non quia tanti solummodo labores illi apostolici fuerunt, absit: nequaquam enim hoc cogitandum est, sed propterea istud ita ordinauit, ne apostoli plus aliquid quærant: & qui ipsis necessaria ministrabant, nulla iactatione liberalitatis tumerent, si debitum persoluebant. *In quancunque autem ciuitatem, vel castellum introieritis, exquirite quis dignus in ipsa est: & illic manete donec exieritis*. Hic quoniam dignos esse dixit operarios cibo suo: ne opinarentur omnium domos hoc verbo sibi patere, sed magnam quoque in hoc moderationem scirent esse habendam: hoc adiecit, quod & laudi esse poterat, & ad necessariorum præparationem conferebat: nam si dignum inuenirent, daret certè ille cibaria non inuitus, præsertim cum nihil vltra necessaria peterent. Non autem solum dignos quærendos iubet, verum etiam ne de domo in domum transeant, vt ne qui suscepit, turbaretur, nec ipsi aut leues, aut ventri dediti viderentur: quod signanter expressit cum dicat, *Ibi manete donec exieritis*. Quod clarius ab aliis euangelistis discere possumus. Perspicis qualiter iam ipsos grauiores maturioresque reddidit: & eos qui suscepturi erant diligentiores, cum ostenderit magnam hinc illos potius vtilitatem, magnamque gloriam consecuturos. Deinde id ipsum rursus confirmare volens, dixit: *Intrantes autem in domum: salutate eam, [dicentes: pax huic domui.] Et si quidem domus fuerit digna, veniat pax vestra super ipsam: si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos reuertatur*. Vides quòd vsque ad minima non recusat descendere, nec iniuria: athletas eos pietatis, & prædicatores veritatis ad vniuersum orbem erat missurus, ac ideo etiam vt moderatiores, simul & magis expetendos eos faceret, adiecit: *Quicunque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exiit domum vel ciuitatem illam, excutite puluerem de pedibus vestris: Amen dico vobis, tolerabilius erit terra Sodomorum & Gommorha in die iudicij, quàm ciuitati illi*. Nolite, inquit, cogitare quoniam doctores estis, idcirco expectandum vobis esse, donec illic salutatio ab illis vobis afferatur, sed præuenite vos honore, primi que salutate. Volens autem ostendere non esse salutatione hæc nudã, atque inanem, sed benedictionis vires retinere. Si erit, inquit, digna domus, veniet super ipsam: sin vero superba atque contumeliosa, prima quidè pœna erit quod pace vestra nõ perfruetur, deinde non minori supplicio punietur, quàm Sodomorum. Sed quid ad nos, inquit, supplicia eorum: domos dignorum habebitis. Quid autè sibi vult, cum dicit: Excutite puluerem pedum vestrorum? certè vt ostendant nihil penitus ab illis habuisse, vel vt testimoniũ perhibeant longi itineris, quo ad eos peruenerunt. Tu vero cõsidera nondum ipsis omnia esse donata, non enim præscientiam ipsis adhuc largitus est, vt prospicere possent quis dignus, quisque indignus sit, sed inuestigandi cura & periculo

Mat. 9. a.

Mat. 11. d. & Rom. 10. c.

Ioan. 14. d.

culo rerum id intelligendum cõmisit: ita ipse apud publicanum mansit, quoniã dignum se per penitentiam præbuit publicanus. Sed illud non præmittendum, quod cum omnibus eos priuasse videatur, cuncta concessit. Permisit enim vt ipsi nihil habentes, in eorum domos intrarent, qui disciplinam suam suscipere, & ibi diutius manerent: hoc pacto & ab omni apostolorum cura liberabat, & ceteris persuadebat, propter salutem eorum ad se missos apostolos fuisse. Persuadebat autem facile, vel quoniam nihil importarent, vel quoniã nihil plus, quàm necessaria doctores & medici petebant: vel quoniam non ad omnes simpliciter, & sine inquisitione introibant: ita non signis solum, sed multò magis propria illorum virtute fieri claros apostolos volebat. Nam nihil ita sublimitatem philosophiæ ostendit, quemadmodum si nihil superfluum possideas, & quoad licet nulla re indigeas, quam etiam illi qui falsò appellati apostoli fuerant, non ignorat: idcirco Paulus quoque dicebat, vt in eo quo gloriantur, inueniantur sicut & nos. Quòd si alienas regiones petebitis, & ad ignotos proficiscentibus nihil plus quærendũ sit, quàm quotidianus cibus: quantò minora quærenda sunt ab his, qui domi suæ morantur? Hæc (quæso) non audiamus solum, sed diligenter etiam imitemur. Non enim solis Apostolis dicta sunt, sed omnibus qui cum sanctis connumerari volunt. Faciamus ergo nos dignos à quibus apostoli suscipiantur. Ex animo enim & bona suscipientium voluntate pax ista in domum venit, & ex mala rursus euolat: non enim docentium presentia solum, sed dignitate suscipientium id fieri scimus. Nolite ergo paruam putare iacturam, si quis hanc pacem amiserit, quam propheta quoque multò antè pronuntiabat, dicens: *Quam pulchri sunt pedes euangelizantium pacem, cuius pacis dignitate atque præstantiam explicans, intulit: Euangelizantium bona: cuius etiam Christus magnitudinem atque sublimitatem ostendens, dicit: Pacem dimitto vobis, pacem meam do vobis. Quare omnia nobis facienda sunt, vt ea pace & domi & in ecclesia potiamur*. Nam & in ecclesia præsul pacem præstat, & hoc illius figura est, & oportet omni studio ipsum ante mensam libenter recipere. Nam si turpe est mensam communionem nõ offerre, quantò turpius hic faciet, qui pacem offerentem depellet? Causa tui presbyter sedet, causa tui rectus stat doctor, laboribus & afflictione affectus. Qua igitur te excusabis ratione, si ne ad audiendum quidem paratum animum ei præberis? Cõmunis certè domus ecclesia omnium est, quam vos priores, nos posteriores intramus illorum formam & exemplũ obseruantes: atque ideo cõmuniter omnibus confestim cum intrauerimus, pacem secundũ illam legem offerimus. Nemo ergo desidia veniendi studio superfedeat, nemo secularibus suspensum animum rebus habeat, cum iam ad prædicandum sacerdotes intrauerint: non enim parua imminet punitio. Vnde ipse optarim millies domi aliquid vestrum contempserit esse, quàm in hoc loco prædicans, semel tantummodo non auditis: tantò certè mihi hoc quàm illud molestius esse videtur, quantò hæc domus quàm vestra excellentior est. Nam hic magna nobis sunt possessiones, hic omnis spes nostra sita est, omnia quæ hic sunt, sublimia certè sunt atque fulgentia: hæc mensa preciosior multò est atque iucundior, quàm tua: & lucerna quàm tua lucerna: Et nouerunt quotquot cum fide tēpestiue oleo vncti à morbis liberati sunt. Arca etiam hæc melior quàm tua est, magisque necessaria: non enim preciosas vestes, sed misericordiã

A inclusam cõtinet, qua qui priuantur, culpa sua priuantur. Hic & lectulus est valde tuo præstantior: diuina enim scripturarũ lectio omni magnifico lecto suauior est: & certè bene nobiscum ageretur, si nullã aliam domum præter hanc possideremus: quod dictũ ne graue vobis videatur, rectè dictum tria milia hominum & quinque milia illi restatur, qui domum vnã, & mensam vnã, & animam vnã habuerunt. Totius enim multitudinis credentium, inquit, vnus cor erat, & anima vnã. Verum quoniam nimium longè à virtute illorum absumus, & dissipati per proprias domos sumus, saltem quando huc conueniemus, omni studio istud faciamus. Nam & si in aliis rebus pauperes & inopes nos sumus, nihilominus cum huc ad vos intramus, cum charitate nos oro, suscipiatis: cumque pax vobis dicimus: & vos dixeritis, & spiritui tuo, non voce solum, sed animo quoque respondeatis, non ore magis, quàm mente id proferentes. Quòd si hic quidem respõdeas, pax etiam spiritui tuo: cum vero exieris, impugnas, despicias, maledicis, mille opprobriis clam laceras, qualis nam hæc pax est? Sed ego quidè etiam si centies mihi coram maledixeris, toto studio tibi mente sincera, & animo integro pacem præbeo, nihil vnquã de te maledicens aut cogitans: habeo enim viscera paterna, & si aliquãdo increpauero, cura tui permotus id facio. Tu autè occultè mordes, & cum me in hac dominica domo mente nõ recipis, vehementer timeo ne rursus maiorè mihi morem inferas: non quia cõtumeliatus, nec quia ex animo me eiecisti, sed quoniã ita pacem repulisti, vt acerrima illa tibi attraxeris supplicia. Nam & si ipse puluerem aduersus te nõ excutiam, etiam si non auertam animum meum abs te, permanent tamen immota quæ tibi Christus minatus est: ita ego quidem crebrò pax vobis dicam, neque vnquam id dicens finem faciam. Si vero vos contemptui & contumeliæ me habebitis, neque sic puluerem in vos excutiam: non quia nolim auscultare, obtemperareque domino, sed quia charitate vestri vehementius ardeo. Nam nihil prorsus vestri effeci causa, neque longam peregrinationem accepi, nec in illo habitu ita veni, vt nihil prorsus haberem. Quapropter nos ipsos prius accusemus, nec sine calceis, nec absque secunda tunica veni, ac ideo forsitan vos quoque negligentiores facti estis. Verum tamen non est id satis ad vestram excusationem: sed quãuis iudiciũ nobis maius ipsi præparauimus, nulla tamen hinc vobis venia concedetur. Domus priscis temporibus ecclesiæ erant, nunc ipsa etiam ecclesia in domũ redacta est. Nihil autem in priuata domo carnale loquebantur, nihil nunc in ecclesia spiritale memoratur: sed huc etiam fori & iudicij negotia introducitis. Cumque deus loquatur, nõ modò ipsum silentio nõ auditis, verum etiam cõtraria inferentes inculcatis: atque vtinam ad hanc vitam saltem vtilia, & ad vos ipsos pertinentia, & non illa quæ nihil ad vos pertinent & diceretis, & audiretis, quas ob res acerbè fleo, & nunquam flendi finem faciam. Nunquam enim possum ab hac domo in aliã proficisci, sed necesse est mihi donec à præsentem vitam in aliam traducar, hic habitare. Suscipite igitur nos sicut Paulus quoque iussit. Nec enim hæc de mensa dixit, sed de animo, atque mente: hoc ipsum ergo nos etiam à vobis querimus, charitatem scilicet, dilectionemque feruentem illam & sincerã. Quòd si hoc etiam recusatis, saltem omni languore animi deposito, vos ipsos diligite, hoc nobis satis est ad consolationem, si viderimus vos feliciter agentes, & ad meliora progredientes. Qua ratione maiorem etiam ipse poterò

Acto. 4. f.

Rom. 15. b. & ad Phi. 1. b.

tero ostendere charitatem, si abundantius vos amans minus a vobis diligar. Multa enim nos coniungunt ac copulat, vna mensa omnibus nobis proposita est, vnus nos omnes genuit pater, eosdem omnes dolores partus intulimus parēti, idem potus omnibus: quid dico, idem ac vnus potus, cum etiā ex vno & eodem calice detur? Pater enim noster magno charitatis vinculo studens nos vnire, vt etiam ex vno calice biberemus effecit: quæ res maxima nos charitate copulat. Sed longē, inquires, a dignitate apostolorum tu abes. Fateor, nec vnquā negabo non solum nō illis, sed ne vmbra quidem eorum me dignum esse: sed tamen si vestrum officium vos cōseruabitis, nullam iacturam hinc facietis, immo magnā etiam vtilitatem consequimini. Nam cum vel erga indignos magna sitis affecti charitate, cum singularem præstetis eis obedientiam, maiora tunc præmia, maiorq; vobis debetur retributio. Non enim nostra prædicamus, quoniā nullus est [nobis] doctor in terra: sed quæ recepimus, ea tradimus, & tradentes ea, nihil aliud a vobis flagitamus, quā vt diligamur. Quod si etiam diligimus indigni, sed nos ex dilectione ac charitate vestra dignos citō facietis: quāuis mandatum sit nō amicos solum, verū etiam inimicos diligere. Quis ergo sic durus atq; agrestis est, vt cum huiusmodi mandata sibi tradita sint, nihilominus amantes auersetur, atq; oderit, etiam si mille viciis mentem irretitam atq; oppressam habeat? Communicamus eadem mensa spiritali, cōmunicemus & spiritali charitate. Nam si latrones cum alteri alteri salē communicauerint, latrocinandī ferocitatem deponant: quibus nos rationibus excusabimus, domini corpore communicantes, & latronum consuetudinem atrocitate superantes: præsertim cum multis gentilibus, non quoniā vna mensa vterentur, sed quoniā vnus essent ciuitatis, satis ad amicitia fuerit: nos autem qui eiusdē sumus ciuitatis, vna nobis domus est, eadem mensa, eadem via, ianua, radix, vita, quib; idem caput est, idem pastor, idem rex, vnus & idem magister, iudex, conditor, pater: atque omnia nobis æquali quadam insunt communitate, qua erimus venia digni, si mente diuisi alter alterum non diligimus? Sed signa forsā queritis, quæ Apostoli faciebant: velletis videre mundari leprosos, dæmoniacos curari, defunctos ē sepulchris exilire. Sed maximū vobiscum & ardentis illud charitatis signū est, si absq; pignoribus firmiter deo credatis. Quæ de causa iam cessasse crediderim, quāuis etiam aliam cessationis causam habeam. Nam si cessantibus signis qui doctrina aut virtute aliqua præstant, seipso extollunt, paruiq; ceteros facientes, disseparant se ab illis atq; seiungunt: quot quantasq; diuisiones ac schismata esse putaretis, si miraculo signorū aliqui præfulgerent? Hæc non coniectura mihi inani dicta sunt, sed attestantur mihi Corinthij, qui multa perpeffi distidia sunt, quoniā valde signis attendebant. Non ergo signa, sed animi incolumitatē quæras: noli defunctum aliquem ex mortuis suscitari desiderare, cum didiceris vniuersos homines resurrecturos. Non quæras cæci curationem, qui omnes nunc videas acutissimē aspicientes sublimiori atque vtiliori aspectu. Quare discas tu quoq; continentissimē aspiciere, vt incolumitatē oculorum possideas. Nam certē si talis vita nostra esset, qualem scripturæ instituit: multō magis de nobis quā de signa facientibus gentiles admiraretur. Signa enim nō verē, sed phantasticē nonnūquam apparuisse homines suspicati sunt, & a dæmonibus plerunq; fieri credita, quāuis nostra semper verissima fuerint: vita vero in-

[vobis]

1. Cor. 12. d.

A tegra nullam vnquā patitur suspicionem, sed omnium hominum qui detrahūt ora facillē obstruit virtutis possessio. Virtutis igitur, quæso, cura & studio exardescamus: ingentes in ea opes depositæ sunt, omnes eam admirantur: hæc homines vel dum seruiunt liberos esse ostendit, non seruitutem depellendo, sed liberis multō præstatiōres seruos faciendo: quæ res ipsa libertate multō excellentior est. Hæc non facit quidē ex paupere diuitem, verū vt paucioribus pauper, quā diues egeat facillē facit. Quod si velis etiam signa videre, extermina abs te omne delictum, & vidisti quod cupiebas. Magnus enim dæmon peccatū est, quod si abs te abieceris, maior tu eris, mihi crede, quā qui dæmonia eiiciunt. B Audi Paulum dicentem, & miraculis longē virtutē anteponentem: Aemulamini, ait, charismata meliora, & adhuc excellentiorem vobis viam ostendo: quā viam deinceps exponens, nullam facit mentionem de mortuorum resurrectione, nihil dixit de leproso munda- tione: nihil, inquam, omnino harū rerum, sed charitatē in medio posuit. Audi Christū etiam ipsum dicentem: Non latamini quoniā dæmonia vobis obediunt: sed quoniā nomina vestra scripta in cœlis sunt. Et iterum: Multi dicent in illa die, domine domine, nōne in nomine tuo prophetauimus, & dæmonia eiicimus, & virtutes multas fecimus? tunc respondebo eis, quoniā non noui vos. Ad crucem etiam iturus vocauit discipulos, & dixit eis: In hoc cognoscent omnes, quoniā mei discipuli estis: non si dæmonia eiiciatis, sed si charitatē habeatis inter vos. Et alibi: In hoc cognoscent omnes quoniā tu me misisti, non si mortuos hi suscitauerint, sed si vnū fuerint. Nam signa sæpe profectō vtilitati aliis fuerunt: eum vero qui fecit, cum in tumorem inanemq; gloriam impulerunt, plurimum nocuerunt. C Virtutis autem opus, tum aliis, tum vel maximē eis qui operantur, profuerit. Virtutis igitur, virtutis inquam, curam oro habeatis. Si ex auaricia in liberalitatē transferis, siccam & mancam manū recuperasti. Si theatralibus ludis spretis, atque relictis, ecclesiam petieris, claudicanti pedi incolumitatem restituiisti. Si oculos tuos ab aliena forma, & a meretricio aspectu reuocaueris, cæcum te illuminasti. Si diabolicos cantus despexeris, & eorum loco spiritales psalmos didiceris, iam loqueris, cum antea mutus esses. Hæc maxima miracula sunt, hæc signa eximia, hæc si faciemus, nos ipsi præclari erimus, atque illustres, & multos a fœditate viciorū in virtutis fulgorem reuocabimus, & vitam demum æternæ beatitudinis consequemur. Ad quam vtinam perueniamus, gratia & misericordia, &c.

1. Cor. 12. d.

Lucæ 6. d.

Matth. 7. d.

1. Cor. 12. d.

1. Cor. 12. d.

Homilia xxxiii. ex cap. x.

Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba. Cæue autē ab hominibus: tradent enim, &c. Cum magno animo esse, & de necessariis ad vitam cōfidere fecerit, omnium hominū domos patefaciendo, & honestissimam ipsi ingressui formam addiderit, non enim vt erroneos quosdā & mendicos, sed vt ipsi etiam suscipiētibus excellentiores adire alios iussit, quod ostēdit dicendo: Dignus est operarius [cibo suo] Et quoniā præcepit dignos esse quærendos & manendū apud eos, & suscipientes esse salutandos, & quoniā intolerabilia nō suscipiētibus imminere supplicia dixit. Cum igitur his omnibus omnē sollicitam curam ab ipsis eorum cordibus eiecerit, & signorum armauerit miraculis, omniq; seculari negotio & cura liberos, ferreos quasi atque adamātinōs fecerit: tunc euentura sibi aduersa prædicat,

1. Cor. 12. d.

1. Cor. 12. d.

1. Cor. 12. d.

1. Cor. 12. d.

prædicat, non ea solum quæ paulō post futura erant, verum etiam illa quæ post longa temporum spacia, vt ab initio & antequā duri labores acciderent, aduersus diaboli bellum ipsos instrueret. Multa enim ex hac prædictione futurarum rerum in melius redigūtur. Primum vt summā eius virtutem atq; potentiam, qua etiam futura nouerat, non ignorarent. Deinde vt nemo posset suspicari de imbecillitate ipsius qui misit, in tantas atrocitate afflictiones incidisse. Præterea ne si repente atrocitate malorum premerentur, quia præter spem, & cōtra opinionem aliquid accidisset, turbarentur. Deniq; ne passionis tempore ista audientes stuperent nimium, & vltra quā oporteret mouerentur: quod certē dominicæ tempore passionis ipsis accidit: vnde & increpabat ipsos, dicens: Quoniā hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrū, & nullus ex vobis interrogat me, quō vadis? Nondum tamen de se quicquā dicit, quod scilicet vinciretur, flagellis caderetur, & demum crudeliter & iniquē interficeretur. Magis enim hæc mentes eorum profectō exagitaissent, quā quæ sibi ipsis futura prædicabantur. Deinde vt videant nouum quendā atque inauditum bellandi modum imminere, ac mirabilem hanc aciem militum futuram, qui nudi vna induti tunica, sine calceis atque virga, sine cingulo, absq; proprio cibo in prælia descendebant. Non fecit hic dicendi finem, sed inexpugnabilē virtutem suam ostendens, quāuis aduersus lupos essent ituri: nec simpliciter aduersus lupos, sed in mediū luporum, omnē tamen mansuetudinem eos habere iubet: nec ouium tantum mansuetudinem, sed columbæ quoque simplicitatem: sic enim virtus eius maximē patere potest, si lupi superabūtur ab ouibus, quæ cum in medio luporum sint, & hinc atque illinc morsibus luporum lacerarentur, non modo non deficerent, sed lupus in naturam ouium transmutaretur. Maius certē atq; admirabilius est mentem atque animum aduersariorū commutare, quā gladio ipsos superare: præsertim cum duodecim numero ibi essent, qui aduersus ceteros omnes homines qui lupos atrocitate vincebant mitterentur. Erubescāt igitur qui contrā facientes, quasi lupi aduersarios suos persequuntur, cum videant innumeros lupos ab ouibus vinci paucissimis. Et certē quousq; sumus oues, facillē hostes vincimus: cum verō in naturam luporum transimus, tunc superamus: tunc enim nullum nobis a pastore patrociniū adest, qui nō lupos, sed oues pascit: atq; ideo cum in lupum te conuerteris, abit confestim, & relinquit te, qui nō permittit virtutem ipsius in te clarescere. Quando enim iniuria vexatus, æquo mitiq; animo cuncta pateris, ipsi soli trophæum attribuis. Si verō exieris aduersus hostes atque pugnaueris, victoriam illius obfuscas. Tu autem etiam diligenter considera, qui sunt qui hæc ardua & laboriosa audiunt, formidolosi videlicet, & indocti, illiterati, rudes, obscuri quidā homines & ignoti, qui nunquam philosophorum perceperunt instituta, vixq; vnquam in forum descenderunt, piscatores & publicani, multis repleti rebus, quæ iure animos eorū possent deicere. Nā si magnos & claros viros tanta difficultas rerum potuisset cōmouere, quo modo nō potuisset imperitos homines, quibus nullius rei magni aliquid venit in mentem? Sed non deiecit neque turbauit: Nec id iniuria, fortasse dicit aliquis, dedit enim ipsis potestatem qua leprosos mūdarent, dæmonas eiicerent. Ego autem dicerē non dubitarem, quod videlicet id ipsum iure debebat ipsos conturbare: quoniā qui tantam potestatem haberent, vt defunctos etiam a morte possent

1. Cor. 12. b.

excitare, hi tanta pericula essent subituri, tanta bella gesturi, ad iudices vincti deducendi, cōmunis deniq; totius orbis abominatio futuri. Quæ igitur in omnib; his erat consolatio? Sola mittentis virtus. Quocirca ita signanter incepit: Ecce ego mitto vos. Sufficiat hoc vobis ad omnem consolationem, satis sit ad cōfidendum, nec quenquā metuendum eorū qui in ipsos irruat. Vides quāta eius est autoritas, intelligis quoniā maxima sit potestas? percipis inexpugnabilem eius esse virtutem? sic enim dicere videtur, nolite turbari, si quasi oues in medio luporum vos versari, & columbas esse iubeo. Nam & si possum cōtrarium quoq; præstare, vt nihil laboris atque doloris ad vos perueniat, neq; vt tanquam oues lupos timeatis, sed quasi leones terrorem inferatis omnibus, tamen cōfert ita fieri quemadmodum iubeo: id enim illustriores vos facit, id meam facillē declarabit virtutem. Sic enim postea dixit Paulo: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus mea in infirmitatibus perficitur. Ipse igitur Apostolos oues mansuetudine fecit. Id enim significatur, cum dicitur: Ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Nolite igitur animo esse deiecto, mittenti mihi credite hæc re præcipuē inuictos vos esse futuros. Deinde vt etiam aliquid a seipsis cōferant, nec omnia videantur esse a gratia, nec frustra & aliena solum virtute coronari æstimentur, adiecit: *Efficiamini ergo prudentes vt serpentes, & simplices sicut columba.* Sed quid poterit nostra prudentia in tot tantisq; periculis efficere? Aut qualiter poterimus tantis agitati fluctibus prudenter quippiā prouidere? Quid enim sibi prodesse poterit ouis, etiam si omnem ouium sensum accumulauerit, cum in medio tam multorum conuerfetur luporum? Aut quid enolumentum colūba consequetur, etiā si fuerit simplicissima, cum eam vndiq; truculentissimi accipitres inuadant? In his quidē quæ carent ratione, nihil: in vobis vero, plurimum. sed inspiciamus quā prudentiam querit, serpentis certē prudentiam imitari cohortatur. Nam quemadmodum serpens totum seipsum tradit, nec admodum curat, si corpus inciditur, donec caput suum integrum seruet: Eodem tu quoque modo, præter fidem cetera perdere non cures: profundas vniuersam tuam pecuniam, tradas corpus: vitæ ipsi, si opus est, minimē parcas, dummodo fidem serues quæ caput & radix est: qua seruata, etiam si omnia perdas, omnia tamen rursus maiore cum magnificentia recuperabis: idcirco nec simplices solum iussit esse, nec prudentes solum, sed ambo hæc in vnum cōmiscuit, vt in præcipuam virtutem simul vertantur. Et prudentiam quidem serpentis adhibere te iubet, ne velis vulneribus atq; periculis principalissima membra obicere. Simplicitatem verō columbæ, ne iniuriatus vlciscaris, aut ad punitionem insidiates abducas: nihil enim tibi prudentia proderit, nisi hæc simplicitas adiciatur. Quid ergo magis arduum atq; difficilius his, inquires, poterit vnquam inueniri præceptis? Non sufficit quod malē vexer, verum etiam omnem animi molestiam eiiciendā imperas. Id enim per simplicitatem columbæ significas, quod simile est, ac si quis arundinem in ignem imponens, nō cremari ab igne illam velit, sed contrā ignem ab arūdine extingui. Sed nihil vobis, quæso, conturbationis oriat: hæc enim quæ impossibilia videntur, exitum suum iam & finem cōsecuta sunt, & re ipsa atque opere, non mutata natura, sed in eadem qua nos sumus humanitatis natura persistentes, serpentis prudentiam, & simplicitatem columbæ habuerūt Apostoli. Nemo igitur impossibilia quædam data putet mandata. Scit enim ipse naturam

2. Cor. 12. b.

Serpentis astutia.

naturam rerum præ aliis omnibus, scit non audaciã audacia, neque temeritatem temeritate, sed mansuetudine extingui solere. Quod si rebus ipsis id ita fieri videre desideras, Actus Apostolorum diligenter lectitate: perspicies profecto cum saepe Iudeorum populus in Apostolos insurrexerit, ac dentes in eos acuerit, columbae simplicitatem nunquam ipsos perdidisse: sed mansuetudine ac moderatione respondendi iram ipsorum superasse, furorem incitatum extinxisse, impetum retardasse.

Acto. 4. d. Nam cum illi dicerent, Nonne etiam atque etiam precipimus vobis ne doceretis in nomine isto, quãuis innumera possent edere miracula, nihil tamen asperum, nihil acre neque dixerunt, neque fecerunt, sed mansuetè respondentes dicebant: Si iustum est vos audire magis quam deum, iudicate. Perspexisti simplicitatẽ columbae, vide nunc serpentis prudentiam. Non enim possumus, inquit, nos quae vidimus & audiimus non loqui. Perpende qualiter exactè nos admonet, quia perfectos vindique esse oportet, ut neque periculis animus deiiciatur, neque ab ira efferatur: idcirco dicebat: *Cauete ab hominibus, tradent enim vos in concilia, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad praesides & reges ducemini propter me, in testimonium illis & gentibus.* Ita ubique ad vigilandum eos animo praepræparat, afflictiones quidem ipsis tribuendo, affligere autem posse ceteris permittendo, ut tu ex hoc discas in afflictionibus esse victoriã, & præclara hinc statui trophaea. Non enim dixit, luctamini cum illis & concertate, & contra insidiantes insurgite: sed, ad vltimas afflictiones atque pericula venietis: ò admirabilem dicentis virtutem, ò sublimem audientium philosophiam: valde nanque mirandum est, quo modo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines atque imperiti, qui nihil vltra stagnum illud, in quo piscabantur, noverant. Quo modo autem non cogitarunt, neque hæc secum dixerunt: quod igitur fugiemus, si omnia iudicia hominum in nos praepræparantur, si reges aduersus nos futuri sunt, si Iudeorum synagoga, si duces, si populi gentium, si principes denique, & subditi: Non enim in Iudæa solum hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe. Ad reges enim, inquit, & ad praesides ducemini: ut ostenderet ad gentes quoque ipsas suo iussu illos praecones destinari. Omnem orbem in nos cõcitasti, omnes terrarum habitatores aduersus nos armasti, populos, duces, reges. Sed longè horribilius est quod sequitur, cum & fratricidas & patricidas propter nostram doctrinam homines futuros pronuncias. *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filij in parentes, & morte eos afficient.* Quo modo igitur ceteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parentibus, fratres à fratribus, cum sceleribus cuncta repleti senserint? Nonne ut seductores daemones, nonne ut scelestos latrones, & totius orbis corruptores vndique nos expellent, cum viderint cognatorum atque affinium sanguine omnia repleta? Hancne igitur pacem ita optabilem quæ tot tantasque caedes illis inferat, domi suscipientibus retribuemus? Quod si non duodecim, sed mille milia essemus: si non rudes atque indocti, sed sagaces & peritissimi ad dicendum oratores: si non inopes atque mendici, sed reges magnos exercitus, magnas opes possidentes, non possemus adhuc profecto terrarum orbi persuadere, cum ad intestina, ciuiliãque bella, immo ciuilibus multo peiora inflammare videmur. Nam & si parum, ut præcipis, de salute nostra curabimus, quis tamen nobis mentem adhibebit? Nihil certè horum cogitauerunt, nihil dixerunt, nec praecceptorum temeraria curiositate rationes quaer-

runt, sed cedebant libenter imperanti, atque obsequabantur: quod non ipsorum solummodo virtutis erat, sed etiam praecipientis immensae sapientiae. Examinemus enim diligentius qualiter vnicuique afflictioni consolationem adiunxit. De non suscipientibus enim dixit: Tolerabilius erit terrae Sodomorum & Gomorrhæ in die iudicii, quam ciuitati illi: & hic rursus quia dixit, ad praesides & reges ducemini: statim intulit, propter me in testimonium ipsis & gentibus: Non est profecto parua hæc consolatio, ut propter Christum patiaris, & in re-dargutionem illorum qui tibi molesti erant. Nam deus etiam si nullus attendat, vbi que tamen quæ sua sunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos non ideo consolabantur, quonia punishmentis aduersariorum cupidi essent, sed partim quia confidere poterant se ubique ipsum habituros praesentem, qui hæc prouideret: partim quia non quasi perniciosi & perditii homines, sed altioris dispensatione mysterij hæc paterentur. Quibus etiã aliam addidit precipuam, meo iudicio, afflictionis mitigatione, dicit enim: *Cum autem tradiderint vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini: dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis.* Ne dicere possent, qualiter, cum tam crudeliter atque acerbè in nos inuehantur, persuadere ipsis poterimus: summopere iubet & super defensione confidere. Et alibi quidem ait, Ego vobis os & sapientiam dabo: in hoc autem loco, Spiritus patris vestri est, qui loquitur in vobis. Sic ad dignitatẽ prophetarum qui spiritu loquebatur eos adducit. Ac ideo cum virtute eis datam exposuerit, tunc etiam cõsecutura mala coniunxit, caedes scilicet atque interitus. *Tradet enim frater fratrem ad mortem, ait, & pater filium, & insurgent in parentes filij, & morte afficient eos.* Nec finem hic fecit, sed aliud quoque multo horribilius addidit, vel quod lapidea corda posset exagitare atque concutere. *Et erit odio omnibus. & confestim consolationem adiunxit, cum dicit, propter nomen meum ista patientini.* cui alteram copulauit. *Qui autem perseuerauerit vsque in finem, dicens, hic saluus erit.* Hæc etiam alioquin animos eorum erigere possent, atque confirmare: quonia tantam praedicationis suae virtutẽ audiebant futuram, ut omnis sanguinis coniunctio virtute illius conteneretur, omnis affinitas sperneretur, omnia illi cederent aduersa, omnis potestas vndique pelleretur. Nam si nulla naturae vis aduersus sermonem vestrum potest reluctari, sed vniuersa deprimitur atque resoluitur, quidnam aliud vincere vos poterit? Nec tamen quonia tanta potestas vobis data est, idcirco in securitate vitam agetis, sed omnes cõmuniter homines qui terrarum orbem habitant, hostili odio vos aggredientur. Vbi nunc Plato, vbi nunc Pythagoras, vbi Stoicorum turba? Plato certè, quanquam magnam gloriam fuerit consecutus, sic tamen à nonnullis contemptus fuit, ut etiam venderetur, & ut videtur, nihil earum rerum quas optauerat in finem perduxit, neque vni solummodo principi persuadere potuit, sed perditis auditoribus non parua cum miseria naturae concessit. Cynicorum autem durissima vita quasi vmbra atque somnium ab omnibus iamdiu contempta est: atqui nullos in labores, nulla in odia hominum inciderunt, sed contra clari atque illustres propter seculares has literas, & inanem mundi philosophiam videbantur, adeo ut Athenienses Dionis epistolas, quas ille Platoni scripserat, publice proposuissent ferantur. Et tamen soluta vitam semper viuebant, & opibus non paruis affluabant. Vnde Aristippus quidem magni precij scorta cõduxit.

Diogenes Sinopenfis.

Themistocles.

2. Tim. 4. d.

Luca 12. b.

Matt. 10. c.

Apostolos aliquid posse à seip. s.

Dion. t. Platoni epistolas. Dion. mag. (sa) Aristippus. Alius

Alius verò testamenta cõdidit, non cõtemnen dam pecuniam hæredibus relinquens: alius cum discipuli seip-sos subtrauissent, desuper ambulauit. Sinopensem autè Diogenem scribunt in foro turpitudinem publicè peregrisse. Talia certè omnia præclara illorum sunt: nihil verò hic huiusmodi cernimus. Sed omnia cum exquisita modestia, & honestate suprema, & bellum etiam aduersus terrarum orbem pro veritate & pietate susceptum: quo fiebat, ut quotidie cessi, & neci traditi, fulgentissima tamen postea trophaea erigerent. Sed fuerunt apud gentiles etiam, obiciens, illustrissimi duces, qualis Themistocles ille, qualis Pericles fuerat. Veruntamen puerorum ludos & ineptorum studia, res gestas iudicabis, si cum his quæ piscatores gesserunt, conferre volueris. Quid enim magni de Themistocle dices, an quonia persuasit Atheniensibus naues cõscendere, cum ingenti exercitu Graeciam Xerxes aggredere-tur? Sed hic non Xerxes inuadit Graeciam, sed diabolus cum vniuerso terrarum orbe, innumeris daemoneibus, aduersus duodecim homines non breui tempore, sed per totam eorum vitam insurrexit. Superarunt tamen atque vicerunt duodecim illi hominuli: quodque mirabilius est, non fuderunt aduersarios, nec trucidarunt, sed mentes atque animos ipsorum in melius reduxerunt. Illud verò obseruandum ubique est, quod non fugarunt atque interfecerunt insidiates sibi Apostoli hostes: sed cum fœdiores atque immaniores daemoneibus inuenissent, ad angelicam vitam traduxerunt. Sic humanæ naturæ libertate donata, ne pernicioso simulachrorum cultui seruirent, seductores illos & corruptores hominum daemones, non solum à domibus ac ciuitatibus, verum etiam ab eremo exterminarunt. Testantur id chori, & multitudo monachorum, quibus ubique plantatis habitata simul loca & deserta omni ab iniquatione mundata perlucet: & quod nemo vnquam cogitasset, nulla hæc legione, nullis armis, sed passionibus solum Apostolorum perfecta sunt. Habebant in medio sui ciuitates, synagoga, reges ac principes, duodecim homines: vinculis, flagellis, carceribus, quibuscunque poterant, ut silerent comminabantur, nec potuerunt ora eorum obstruere: sed veluti nemo solares radios vincere potest, sic nullus linguam eorum potuit cõpescere. Quæ res ea de causa sic fiebat, quonia non homines, sed spiritus sancti virtus loquebatur: quæ etiã Paulus Agrippam & Agrippæ ministros, Neronem quoque omnium hominum perniciosissimam faciliè superauit. Dominus enim mihi adstitit, ait, & confortauit, & eruit me ab ore leonis. Tu verò de ipsis etiam Apostolis mecum admirare, qui cum audierint, ne solliciti sitis: & crediderunt, & obsecuti sunt, & nihil ex terribilibus horrorem potuit illis inferre. Si verò quispiam obiciet, satis illos inde corroboratos fuisse, quonia audiuerint: Spiritus patris vestri loquetur. Ego certè etiam propter hoc stupeo, quod nulla ambiguitate detenti fuerunt, nullam liberationem ab his malis quaesierunt, praesertim cum non per duos vel tres annos, sed per totam vitam hoc impendere sibi perciperent. Hoc enim ipsum signatè expressit, cum dixit: *Qui autem in finem perseuerauerit, hic saluus erit.* Vult quippe non solum gratia sui ipsos esse munitos, sed à seipsis etiam non nihil ad præclara opera conferre. Quod ita esse videbis, si altius cõsideraueris, alia omnino ad eum, alia etiam ad discipulos posse referri. Nam quæ signa facere queant, Christi est: quod autem nihil possideant, Apostolorum. Similiter quæ domus alienæ ipsis paterent, gratia Christi faciebat: quod verò nihil vltra necessaria peterent, ad perfectionem ipsorum pertinere videtur.

Dignus est enim operarius cibo suo. Præterea quæ possent pacem suscipientibus donare, cœlestis liberalitate muneris præstatur: quod autè dignos quaerent, neque omnes indiscretè adirent, cõtinentiã erat hoc suum, atque maturitatis. Adhuc quod pœnas daturi essent, qui non susceperint, omnipotentiae Christi: quod verò clementer abirent, nullam iniuriã, nullam reddentes cõtumeliam, ad mansuetudinem illorum spectabat. Quod etiam spiritus eis daretur, & ab omni sollicitudine liberarentur, Christi erat mittentis spiritum: quod verò mites, ut oues fierent, & columbae simplicitatẽ imitarentur, ac omnia magno animo ferrent, robur Apostolorum profecto, ac prudentiã respicit. Quod etiam odio haberentur, neque tamen mentem atque animum deiicerent, ipsorum erat: quod verò perseuerantes saluarentur, mittentis spiritum proprium est: ideo dicebat, *Qui perseuerauerit in finem, hic saluus erit.* Nam quonia plerique cõsueuerunt magnam diligentiam incipientes adhibere, ac postea resolui & deiici: idcirco finem, ait, ego summopere considero. Nam quam vtilitatem pullulatio seminum potest habere, si cum vsque ad flores creuerint postea exaruerint? Continuum ergo patientiam quaerit. Nam ne quis nihil Apostolis, sed totum Christo attribuat: ne quis nihil mali pertulisse Apostolos putet, atque ideo de patientia ipsorum non admiretur, idcirco patientia quoque vestra opus est, ait. Nam & si primò vos à periculis eruam, grauiora tamen alia atque alia deinde succedent, nec exitus vnquam illorum erit in hac vita. Istud enim significauit, dicens: *Qui autem perseuerauerit in finem, hic saluus erit.* Hac etiam de causa hic cum dixisset, Ne solliciti sitis quid loquamini, alibi ait: *Parati sitis ad respondendum omni petenti vos rationem de spe vestra: ita quando certamen quoddam, & luctatio ad amicos est, nobis quoque nonnullam curam reliquit.* Quando autem terribilis iudex sedet, & populus rabie furit, & horror vndique circumstat: sua ope facit ut confidamus, ut omni trepidatione ab animis pulsa non prodamus veritatem. Incredibile profecto est hominem in stagnis exercitatum, circa pelles & publicanorum officia educatũ, cum reges pro tribunali sedeant, satrapæ & satellites cum euaginata assistant ensibus, ac ceteri cum illis adstant, ipsum introductũ solum, vinc-tum catenis, oculos in terram demittentem, potuisse os aperire, & verbum aliquod proferre. Neque enim ipsorum excusationem aliquam audire sustinebant, sed dogmatis nouitate perculsi, ceu communes orbis pestiferos hostes ad cruciatũ atque tormenta rapiebant. *Qui enim orbem terrarum perturbant, hi sunt dicebant, & hic adsunt.* Et rursus aduersus edicta Cæsaris isti predicant, cum Iesum Christum regem appellant. Iudices ergo ubique iam aduersus eos erant persuasi, & absque superiori auxilio nulla humana virtus vtrũque potuisset demonstrare, tum quæ verum esset ipsorum dogma quod prædicabant, tum quæ communi hominum legi non aduersarentur. Nam si de veritate dogmatis sui non perterriti exclamarent, mandata legum euertere videbantur: si verò perterriti communem disciplinam suscipere faterentur, veri dogmatis sinceritatem confundebant: quæ tamen omnia tam à Petro & Paulo, quam ceteris omnibus prudenter atque decenter facta esse non ignoramus. Nam cum quasi factiosi, nouarumque rerum cupidi accusarentur, non solum hanc suspensionem tanquam falsam refutarunt, verum etiam cõtrariam de se animis hominum existimationem immiserunt: ut ubique quasi saluatores & praecipui benefactores, & quasi patres curam de omnibus

Matt. 10. b. Luca 10. b. 1. Tim. 3. c. 1. Mercede sua.]

Matt. 13. b. 1. Pet. 3. c.

Acto. 16. d. Ibidem 17. b.

de omnibus gerentes, facile prædicarentur, quæ omnia A inaudita incredibiliq; patientia faciebant: quod Paulus ostendit, dicens: Quotidie morior: & tamen ad finem in periculis patienter perseuerabat. Qua igitur venia nos erimus digni, talia habentes exempla & in omni tranquillitate & securitate rerum molliter ac deiectè viuentes? Nam cum nemo nos hostiliter inuadat, trucidamur: cum nemo nos persequatur, fundimur atque dissipamur, nec in pace ipsa ut iubemur, salui possumus viuere. Et illi quidem cum totus orbis arderet, cumq; in tota terra vnus quasi rogius flagraret, in medias flamas insilientes multos eripiebant. Tu verò nec tibi soli salutari esse potes. Quænam ergo libera nobis respondendi potestas erit, quæ venia concedetur, quos non exagitant flagella, non vrgent carceres, quibus non principes, nò synagogæ minantur, nec aliquid huiusmodi maiorum impendeat, immo verò omnia se in contrarium habeant? dominamur enim, & regna possidemus: quippe qui fideles reges habemus, vnde Christiani honoribus affluunt, præfecturas regionum adipiscuntur, honore, securitate, ac pace potiuntur, neque sic tamen vincimus. Et illi quidem cum ad cruciatum quotidie ducebantur, & tam magistri quam discipuli, mille tormentis atque flagellis caderentur, maioribus tamen illi delictis fruebantur, quam qui in viridariis & hortis amœnis degunt. Nos verò qui nec in somnis quidem cruciatum aliquè sustinimus, multò molliores quam cera sumus. Sed illi, dices, miraculis atque signis fulgebant. An fortassis idcirco nò cædebantur, an ideo vndiq; nò pellebantur? immo verò etiam istud valde admirandum ac suspiciendum est, quòd cum ab his de quibus bene meriti fuerant, sæpenumero vexarentur, nec sic tamen conturbarentur, maleficia pro beneficiis recipiètes. Tu verò si cui non magnum beneficium cõtuleris, ac deinde ab eo pro gratia malum susceperis, pœnitent illico te beneficii, ac omni tribulatione, furorèq; plenus pati non potes. Quòd si acciderit, quòd deus auertat, neque permittat vnquã venire, bellum ecclesiæ ac persecutio: cogita quãtus orietur risus, quã magna erunt nostra opprobria. Meritò id quidem. Nam cum nemo in arena seipsum exerceat, quo modo aliquis in certamine insignis erit, atque cõspiciuus? Quis vnquam athleta, nò ab ineunte adolefcentia in palæstra corroboratus, potuit in Olympicis, excelso ac magno animo aduersarij aggredi? An nò oportet quotidie luctari atq; currere? Nõne videtis eos quos quinq; certaminũ athletas appellant, cum nullum fortè reluctatorem repererint, ad saccum arena plenũ, vires suas excitare: his verò iuniores cum iunioribus quasi cum aduersariis pugnam ad exercitationem inire? Hos imitari stude, ac ipse tecum altioris philosophiæ instituta meditare, ac re ipsa plerũque confirma. Sunt enim multi qui ad irã nos rabiem incitant, multi qui cõcupiscentiæ flammam incendunt. Insurge igitur cõtra passiones, vincas animi labores, vt corporis quoque labores possis perferre. Nam & beatus Iob ille, nisi antea præmeditatus fuisset, non ita in certamine refulisset, nisi certè crebrò cogitasset, qua ratione mœrorem omnem superaret: dixisset omnino aliquid mœstum, cum repente obiisse filios rescisset. Nunc verò ita præmeditatus, exercitatusq; fuerat, vt ad omnia ingenti animo perstiterit, ad totius substantiæ, & tam multarum rerum iacturam, ad filiorum amarissimum obitum, ad vxoris affectum, ad acerba corporis vlcera, ad iniusta amicorum opprobria, ad ancillarum cõiucia atque seruorũ. Quòd si eius mirabilia gesta cupis inspi-

cere, ipsum audi, ac ab eo ipso discere qualiter vniuersam spernebat pecuniam. Si lætatus sum, inquit, multis mihi affluentibus vndique diuitiis, si putavi aurum robur meum, *si in lapide precioso fiduciam habui. Hæc ille, *robur meum. Propterea nec cum erepta quidem omnia subito essent, turbatus est, quippe qui presentibus non delectabatur. Tu vero etiã animaduerte quo modo filiorum rem gubernabat, & admiraberis ipsum nulla negligentia vnamquam, quemadmodũ nos retardatum, sed exactissima cura quæ facienda essent illis proposuisse. Nam qui pro occultis filiorũ delictis sacrificabat, quãta eos sollicitudine in manifestis debebat corripere? Quòd si contentiæ quoque certamina videre cupis, audi ipsum dicentem: Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarẽ quidem de virgine. Hac de causa non fregit animam eius vxor: diligebat enim profectò, sed nò magis quam debebat, sed sicut prudens vir atque fortis vxorem modestam. Quas omnes ob res mecum ipse plerunq; admirari soleo, quare in mentem diabolo venit, exercitationes istius non ignoranti, tot tantosq; aduersus ipsum cogitasse labores. Cur igitur illi venit in mentem? Truculentissima certè est bestia, nec vnquam solet desperare victoriam, quòd ad condemnationem nostram spectat: nam ille nunquam, vt dixi, nostram desperat perditionem, nos de salute nostra sapius desperamus. Sed perpende etiam quo modo corporis morbũ & labem, antequam pateretur, cura & cogitatione ferebat. Nam quoniam nihil tale vnquam pertulit, sed in diuitiarum viuebat deliciis, & splendore alienas calamitates præ oculis Indies sibi proponebat. Id enim significat, dicẽs: Timor quem formidabam, peruenit ad me, & quẽ trepidabam occurrit mihi. Et rursus: Ego verò super omni imbecillo ploravi, & ingemui in necessitate hominem videns. His igitur de causis nulla rerum acerbitas, nullus calamitatum impetus eum perturbauit. Nec solum substantiæ iacturam cõsidera, nec immaturũ filiorum obitum, nec vlcera illa procul ab omni curatione remota, nec vxoris astutas insidias, verum etiam ea quæ his omnibus longè grauiora fuerunt. At quid grauius, obiciis, his passus vnquã Iob est? Nihil enim præter hæc ab historia cognoscimus. Rectè dicis: nam quoniam sedemus dormitantes & oscitantes, non discimus: nam qui diligetĩ cura, & solerti studio margaritas querit, multò plura inuenit. Grauiora quippe alia etiam erant, quæ turbare magis animã hominis poterant. Ac primũ, quoniam non ita clarè de regno cœlorum, & resurrectione nostra quicquã perceperat, vnde lugens quoque ipse dicebat: Non enim in æternum viam, vt longanimus sim: deinde, quoniã multorum bonorum sibi cõscijs erat. Tertium, quoniam nullius delicti cõscientia eum remordebat. Quartum, quoniam à deo hæc sibi putabat illata: quòd si etiam à diabolo, id ipsum fatis erat ad perturbandum. Quintum, quoniam audiebat amicos tanquam perditum hominẽ vituperantes. Non enim cõdigna, dicebant, neque vt peccata tua flagitant percussus es. Sextum, quoniam iniquè viuentes in fœlicitate viuere cõspiciebat, qui etiã quòd acerbius est, ipsi illudebant. Septimum, quoniam non videbat quenquã qui talia passus esset, cuius exemplo posset consolari. Hæc quã maxima sunt, facile intelliges, si presentia cõsiderabis, quòd quãuis firma spe cœlorum regnum ac resurrectio, & beatitudo illa suprema expectetur: quãuis multorum homines sibi ac atrocium peccatorum cõscij sunt: quãuis exempla sublimis philosophiæ plena non desint, si tamen parum quid auri quis-

Gene. 39. b.

Ibid. 37. f.

Ibid. 45. a.

Iob nò minor apostolus.

Ibid. 7. d.

Iob 1. c.

Ibid. 7. d.

Dan. 3. b. c.

piam amiserit, nec id forsan suum, sed quòd aliunde vi rapuit, nec molestia vxoris incumbente, nec liberis suis defunctis, nec amicis exprobrantibus, non insultantibus seruis, cum multi verbis, multi rebus cõsolentur, vitam sibi acerbam putat. Quibus igitur ille laudibus dignus non erit, qui videbat quæ iustis laboribus sibi ac liberis collegerat, repente abiq; causa eripi: qui postquam omnia perdidit, quasi vim pluuia tentationum multitudinem pertulit, nec cõmotus vnquam fuit, sed gratias semper domino decentes peregit. Sed vt alia omittamus, nõne solius vxoris verba durissimos filices commouissent? Animaduerte quã versutè atque maliciõsè ipsum inuadit. Nullam de diuitiis fecit mentionem, nullam de camelis, nullam de gregibus atque armentis. Sciebat enim quanta philosophia mariti animus in cõtemnendis rebus huiusmodi muniretur. Sed quòd erat durius atque acerbius, liberorum obitum ante oculos ponit, hanc rem tragicis verbis amplificat, cui etiam vexationem suam adiunxit. Quòd si multi cum fœlici etiam in statu essent, cum nihil mali sibi accideret, vxoris tamen verbis deliniti peccarunt: quanti roboris illi animum fuisse credendum, qui tantam vxoris vim atque arma facile repulit, qui duas acerrimas passiones depressit, cupiditatem scilicet, atque misericordiam: Multi enim cupiditatis victores misericordia inflexi sunt. Nam gloriosus ille Ioseph ardentissimas quidem cupiditates, atque tyrannicas flammam extinxit, & barbaram mulierem, quæ mille Indies machinas ad capiendam excogitabat, robore animi repulit, lachrymas verò idem continere non potuit: sed cum vidisset fratres quorum iniuria venundatus fuit, flagrauit affectu, & velamine aliecto rem totam patefecit. Quando autem vxor quæ possunt ad misericordiam commouere flebiliter dicit, cui etiam opportunitas temporis opituletur, vlcera quoq; atque liuores, milleq; alij ærumnarũ fluctus: quoniam modo adamantis etiam naturam superasse illum animum non dicemus, qui à magnæ tempestatis impetu, atque procellis commotus nò est: datè veniam libere loquenti. Si nò fuit maior Apostolis beatissimus ille Iob, certè nec minor, meo iudicio, fuit. Nã Apostolis nò parua erat consolatio, cum se scirent causa Christi tormentis vexari: quòd remedium tanti erat, tantamq; vim ad subleuandos à passionibus quotidie Apostolos retinebat, vt vbique firmè id positum esse à domino videamus. Crebrò enim scriptum inuenies, propter me, & gratia mei, & si me patrẽ familias Beelzebub vocarunt. Ille autem tali cõsolatione omnino carebat, sed nec signorum miraculis iuuabatur, nec gratiæ causa confirmabatur. Non enim gratia spiritus tanta vi temporibus illis fusa erat, & quòd maius est, in diuitiarum educatus deliciis, non piscator, nec publicanus fuit, nec tenuit vitam peregit: sed qui antea honorificentissimè vixit, multa postea indignè perpeffus est. Quòd in Apostolis grauius videtur, id ipsum ille quoq; iustinuit, ab ancillis & seruis, ab inimicis, ab amicis, ab his ipsis de quibus bene meritus fuerat, acerbissimo vexatus odio: nec sacratissima illa muniebatur ancora, nec tranquillissimo portu illo quiescebat, qui Apostolis erat donatus, propter me, scilicet, & propter nomen meum. Mirabiles etiam esse dico tres illos pueros, qui ardentem fornacem cõtempserunt: qui tyranno resistenter: sed audi quid dicunt, Deos tuos nò colimus, & imaginem quam statuisti, non adoramus. Id ipsum certè magnũ illis robur præbebat, quoniam non ignorabant propter deum se pati, quæcũque ipsi paterentur.

A Iob autem nesciebat quòd certamen quoddam in his erat atque luctatio. Nam si rescuisset, nullo penè sentitū percepisset dolorem. Vnde quando audiuit: alia me ratione putas tibi respondisse, quã vt iustus prædicaris: animaduerte qualiter confestim hoc verbo respirauit, qualiter seipsum humiliorem fecit, qualiter nihil se passum statim aestimauit, dicens: Quid adhuc iudicor admonitus & correctus à domino, cum hæc audiam qui nihili sum? Et rursus: Auditū quidem auris audiebam te prius, nunc autem & oculus meus vidit te: quapropter nihil me facio, & liquefactus sum, ducoq; me ipsum terram esse ac cinerem. Hanc igitur animi fortitudinem, hanc incredibilem mansuetudinem imitemur, qui post legem, qui post gratiam sumus. Illius exemplo viuamus, qui ante legem & gratiam vixit, vt in æterna tabernacula ad eum perueniamus. Quòd vtinam omnibus nobis cõtingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, simul ac spiritu sancto gloria imperium & honor, nunc, & in secula seculorum, Amen.

Homilia XXXV. ex cap. x.

Quoniam autem persequuntur vos in ciuitate hac, fugite in aliam. Amen dico vobis, non cõsummabitis ciuitates Israël, donec veniat filius hominis. Cum illa terroris, atq; horrore plena absoluerit, quæ vel adamãtinos animos frangere potuissent: quæ post crucem & resurrectionem, & ascensionem domini eis erant euentura: ad leuiores rursus orationem deducit, vt milites videlicet illi respirare possent, atque aliqua tranquillitate prænuentiam duricim rerum mitigare. Nõ enim iussit cominus aggredi persecutores, sed fugere. Nam quoniam adhuc in principiis atque in ipsa origine res erat, mitiori vtitur oratione. Non enim de his persecutionibus dicit quæ post crucem fuerunt, sed de his quas ante crucem & passionem habuerunt: quòd significanter expressit, dicens: Non enim *obibitis ciuitates Israël, donec venerit filius hominis. Nam ne dicerent, si ab alia ciuitate in aliam fugerimus, quid faciendum nobis est, si illuc vsque persecutores peruenerint? ab hoc timore ipsos liberans, sic cõsummabitis, Ego ad vos veniam. Tu verò perpende qualiter etiam in hoc loco non penitus imminet mala repellit, sed adest in periculis atque leuat. Non enim dicit, eripiam vos à persecutoribus, ac persecutiones cunctas dissoluam: sed nequaquam explebitis ciuitates Israël, donec filius hominis venerit. Sufficiebat certè ad sedãdos labores ipsorum solus aspectus Christi. Tu verò hic considera non omnia eis per gratiam concedi, sed nõnihil etiam ipsos conferre iubet, quòd significauit, dicens: Si timetis, fugite, nec antequã pellerentur fugere permittit ipsis, nec magna spacia locorum largitur, cum Palæstinæ ciuitates solum circũeundas dicit. Deinde rursus ad aliam partẽ philosophiæ traducit. Nam primũ quidem à sollicitudine ciborum liberauit, deinde periculorum terrorẽ expulit, nunc autem detractiois atq; infamiæ abiicit timorem. Primũ illis verbis docuit: Dignus est operarius cibo suo quibus significauit multos eorum doctrinam esse suscepturos. Alterum verò quòd ad pericula attinet, cum dicit, Non sitis solliciti, qualiter aut quid loquamini. Et, Qui perseuerauerit in fine, hic saluus erit. Verũ quoniam timere poterat, ne infamia maculis laborarent, quòd molestius multis plerũque solet videri: attẽde quòd modo ipsos hac quæque in re consolatur à seipso, & ab alijs dictis suis consolatione diligenter contexta, quò quidem consolandi modo nihil melius, nihil ipsis gratius inueniri poterat.

Sicut

Hic, & Lu Sicut igitur prius dixit, Omnes vos odio habebunt: & statim adiecit, propter nomen meum: ita etiam in hoc loco, quanuis alteram quoque asserat consolationem, cum dicat: *Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum: sufficit discipulo ut sit sicut magister eius, & seruo, sicut dominus eius. Si patremfamilias Beelzebub vocauerunt, quanto magis domesticos eius?* Perpende quemadmodum deum, dominum, conditoremque omnium seipsum esse ostendit. Quid igitur, inquires? Nequaquamne discipulus super magistrum, & seruus super dominum reperiri potest? Nempe quousque discipulus, aut seruus est, magistro & domino nunquam excellentior erit honore ac dignitate. Noli enim ea quae rarissima sunt in medium producere, sed ab his quae saepe solent fieri, orationem considera. Non autem dicit, quantum magis seruos sed, quantum magis domesticos eius, ut magna se illi charitate coniunctos cognoscerent: sic etiam alibi. Vos amici mei estis, & non dico seruos vos. Nec generaliter solum contumeliis, atque maledictis patremfamilias petiitum dixit, verum etiam contumeliae modum expressit, dicens: Beelzebub vocauerunt. Tertiam quoque ad hanc addidit consolationem, altera non minorem: & quoniam altiore philosophia adhuc non attigerant, altera etiam opus erat, quae maxime ipsorum animos reficere posset, quam hic ponit. Et sermo quidem vniuersalem de omnibus annunciationem continere videtur: non tamen ad omnia, sed ad proposita solum pertinet. Quid enim ait? *Nihil est operum, quod non reuelabitur: nec occultum, quod non cognoscitur.* Hoc autem huiusmodi est: sufficere vobis debet illa consolatio, quod me quoque magistrum & dominum similibus iniuriis, ac contumeliis lacerarunt. Si vero adhuc dolore vexamini, quoniam male audiri propter me sitis: illud dolorem vestrum sedet, quod non multo postea ab omni suspitione liberabimini. Cuius enim rei gratia grauitate contumelias fertis? An grauis iniuria est, quia praestigiatos & seductores vos vocant? At sustinete paulisper, & non multo post saluatores vos, benefactoresque totius orbis terrarum praedicabunt. Tempus enim quod obubrata omnia declarat, ac detegit, & illorum aduersus vos ementita verba redarguet, & virtutis vestrae splendorem patefaciet. Nam quando re ipsa benefactores esse cognoscemini, quando videbunt omnes vestra cultores virtutis vos esse, tunc aduersariorum vestrorum sermonem contemnent, veritati rerum adhaerentes. Sic illi sycophantae mendaces, maledici, falsique aliorum accusatores videbuntur, vos autem vel Sole ipso clariores eritis, atque illustriores: longa enim spacia temporis omnem tubarum clangorem in praedicandis meritis vestris superabunt, testesque claritatis vestrae vniuersos simul habebitis homines. Nequaquam vero praesenti sermone animus vester deiiciatur, sed spes futurorum bonorum erigat: impossibile enim est abscondi res vestras. Deinde quoniam ab omni terrore & solitudine ipsos eripuit, atque altiores omni calumnia effecit, opportunè nunc de libertate praedicationis disserit. Quid enim ait? *Quod in tenebris vobis dico, dicite in lumine: & quod in aure auditis, praedicate super tecta.* Quanquam enim non fuerint tenebrae, quando haec illis committebat, nec in aure clam ipsi loquebatur, superlacione quadam tamen sermonis utitur. Solis enim ipsi, & in paruo angulo Palaestinae dicebat, idcirco quasi ad futurum vbi que ingentem euangelij sonitum haec conferendo ita dixit: non enim vni, aut duobus, aut tribus ciuitatibus, sed toti orbi terrarum praedicabitis, maria, terras, loca habitata & inhabitata transuros ostendit. Nec pauperibus solum, aut rudibus,

Ioan. 15. 6.

ca. 21. d.

sed regibus opulentis, potentibus populis, acutissimis philosophis, facundissimis oratoribus, aperto ac nudo capite liberè ac fidenter haec dicturos praenunciat. Propterea dixit, super tecta & in lumine, ne aliquid subticendum, aut celadum putent. Sed, nonne satis erat, forsitan quispiam obiiciet, super tecta, atque in lumine dicere: sed adiecit, quod in tenebris vobis dico, & quod in aure auditis? Non erat certè satis maiores ipsorum animos reddere volenti: nam veluti quando dicebat, Qui credit in me, opera quae ego facio, ille quoque faciet, & maiora his faciet: sic etiam in hoc loco, ut ostendat totum, aut certè multo maiorem partem per illos quam per se facturum, id posuit. Principia enim, ait, horum ego sum exorsus per me: quae verò post principia sequuntur, per vos conficere statui. Haec autem non imperando solummodo dicit, verum etiam multo ante futura praedicando. His enim dictis, & omnium illos victores fore praedixit, & occultè contumeliarum molestiam sedauit. Nam sicut hoc euangelium interim latens omnia peruadet ac illustrabit, sic maliciosa ludaeorum, ac perniciofa de Apostolis existimatio cito peribit. Verum cum extulisset animos eorum, atque sublimius euexisset, pericula rursus praenunciat, eorum mentem erigens, & sublimiores omnibus periculis reddens. Quid enim dicitur? *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest corpus & animam perdere in gehennam.* Vidēsne ut omnibus eos effecerit superiores: non solum curis, neque conuiciis, neque periculis & insidiis, sed ipsa etiā morte, quae omnium maxime videtur terrorem incutere: neque verò simpliciter morte, sed ea etiā violenta. Et non dixit, interficiemini, sed cum quadam amplitudine conueniente omnem rem explicat, Nolite timere eos, inquires, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere: sed potius timete eum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Crebro id facit: saepe enim ad oppositum oratione detorquet. Nam quid pertimescitis, inquit? mortemne, aut eius terrore pulsati tardiores eritis ad praedicandum? At hac de causa potius vobis praedicandum est, quoniam mortem perhorrescitis. Nihil enim aliud à vera morte vos eripiet, quam salutaris euangelij praedicatione. Nam etsi interempturi vos sunt, meliorem tamè partem vestri nullo modo attingent, etiam si maxime contendant. Idcirco non dixit, qui animam non occidunt, sed, qui non possunt occidere. ut intelligamus non posse ipsam si voluerint. Quare si vltima supplicia timetis, illa perhorrescite, quae multo grauiora sunt. Vides quod non promittit ipsis huius vitae perpetuitatem, mori autem promittit, ut maiora sublimioraque conferat, quam si nunquam morti traderentur. Et certè multo melius est mortem omnino despiciere, quam eam effugere. Quocirca non in pericula eos conicit, sed periculis superiores facit. Ita breui oratione duobus, vel tribus verbis absoluta, salutarem de immortalitate opinionem in animis eorum fixit, atque plantauit. & aliis rationibus eos consolatur: Ne enim putarent quasi se derelictos ab eo, ad eandem & violentum peruenturos interitum, de prouidentia dei disputat, dicens: *Nonne duo passeris esse venduntur, & vnus ex ipsis non cadet in laqueum sine patre vestro qui est in caelis? Vestri autem & capilli ca-*

Ioan. 14.

Itaq, neq, istius quidem rei potestatem habet istis, sed à natura il gnet, quod de seipso dicit, cum iam ipsum iudicem fore significauerit. Nos verò contrarium omnino facimus: nam eum qui potest animam perdere, id est, aeternis suppliciis punire, nequaquam timemus: eos autem qui corpus interimunt, perhorrescimus: atqui ille quidem vna cum anima corpus quoque ipsum supplicio afficit: hi verò quos nimium metuemus, non solum animam, sed ne corpus quidem punire possunt. Nam quae poena haec est, quae quantum maior fuerit, tanto illustriore reddit patientem? Percipis qualiter haec certamina faciliora facit: valde namque adhuc terribilis mors videbatur, nondum contempta ac spreata erat. Nec qui eam neglecturi erant, spiritus sancti gratia potiebantur. Terrore igitur mortis, quo mouebantur, repulso: timore iterum timore eicit, & spe praemiorum corroborat. Magna igitur cominatur eis potestate, atque licentia. Ita vtrinque timore peior, & certa spe meliorum, ad liberam veritatis praedicationem impellit, dicens: *Quicumque igitur confitebitur in me coram hominibus, confitebor etiam & ego coram patre meo, qui est in caelis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego ipsum coram patre meo qui est in caelis.* Ita non spe meliorum solum, sed ab oppositis etiam hortatur, & in acerbiora tandem definit. Tu autem diligenter scriptum considera. Non enim dixit, qui confitebitur me, sed in me: vt tibi ostenderet non propria virtute, sed gratia superiore adiutum confiteri eum qui confitebitur. Qua etiam de causa non similiter dixit de negante, qui in me negauerit, sed qui me negauerit. Nam qui negat, superioris patrocinio gratia priuatus negat. Sed cuius rei gratia, inquires, si priuatus quis gratia, derelictusque negat, quasi criminose egisset, accusatur: quia videlicet qui derelinquitur, culpa sua derelinquitur. Sed quamobrem, quispiam obiiciet, non sufficit fides in animo & voluntate, verum etiam oris confessio flagitatur? Liberā certè petit confessionem, ad maioremque charitatē nos adducit, & sublimes atque inuictos esse desiderat. Quapropter omnibus haec praecipit: non enim ad personam solummodo spectant discipulorum, sed discipulorum quoque discipulis robur adiiciunt. Nam qui haec rectè intellexerit, ac crediderit: is non liberè solum praedicabit, verum etiam cuncta pericula magno & aequo animo perferet. Id certè firma creditum fide multos fecit confluere ad Apostolos. Nam vt in malis maioribus supplicia sequuntur:

amat,

amat, & ita amat, vt pilos capitis quoque vestri non negligat: quid timendum vobis est? Hoc autè dicebat, non quia deus aliquo humano more numerat, sed quia perfectam cognitionem rerum omnium, & summā de omnibus dei prouidentiam ostendere voluit. Si ergo cuncta nouit quae sunt, si vult, potestque simul seruare vos: nolite cum tribulationes vobis acciderint, derelictos vos esse à deo existimare. Non enim ab incommodis corporis liberare vos vult, sed ad eam perfectionem adducere studet, vt incommoda corporis contemnat. Id enim est quod maxime à corporis liberat incommodis. *Nullus ergo timer animos vestros perurbet, cum multis passibus vos suis praestantiores.* Vides quo modo timorem eorum depressit: Sciebat enim arcana mentis, ac ideo attulit: *Nolite vobis timere.* Nam si vos vincunt, inferiorem partem vestri, corpus videlicet, solummodo vincunt: quod etiam si ab istis trucidatum non fuerit, natura tamen duce obruetur: nam nihil isti à se vobis facient, sed quod duce natura sit, id ferocitate compulsi. Quod si hos timetis, quantum magis ille timendus est, qui tam animam quam corpus in gehennam perdere potest: Non expressit tamen aperte se illum esse, sed per ea quae iam dicta sunt, neminem fugiet, quod de seipso dicit, cum iam ipsum iudicem fore significauerit. Nos verò contrarium omnino facimus: nam eum qui potest animam perdere, id est, aeternis suppliciis punire, nequaquam timemus: eos autem qui corpus interimunt, perhorrescimus: atqui ille quidem vna cum anima corpus quoque ipsum supplicio afficit: hi verò quos nimium metuemus, non solum animam, sed ne corpus quidem punire possunt. Nam quae poena haec est, quae quantum maior fuerit, tanto illustriore reddit patientem? Percipis qualiter haec certamina faciliora facit: valde namque adhuc terribilis mors videbatur, nondum contempta ac spreata erat. Nec qui eam neglecturi erant, spiritus sancti gratia potiebantur. Terrore igitur mortis, quo mouebantur, repulso: timore iterum timore eicit, & spe praemiorum corroborat. Magna igitur cominatur eis potestate, atque licentia. Ita vtrinque timore peior, & certa spe meliorum, ad liberam veritatis praedicationem impellit, dicens: *Quicumque igitur confitebitur in me coram hominibus, confitebor etiam & ego coram patre meo, qui est in caelis. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego ipsum coram patre meo qui est in caelis.* Ita non spe meliorum solum, sed ab oppositis etiam hortatur, & in acerbiora tandem definit. Tu autem diligenter scriptum considera. Non enim dixit, qui confitebitur me, sed in me: vt tibi ostenderet non propria virtute, sed gratia superiore adiutum confiteri eum qui confitebitur. Qua etiam de causa non similiter dixit de negante, qui in me negauerit, sed qui me negauerit. Nam qui negat, superioris patrocinio gratia priuatus negat. Sed cuius rei gratia, inquires, si priuatus quis gratia, derelictusque negat, quasi criminose egisset, accusatur: quia videlicet qui derelinquitur, culpa sua derelinquitur. Sed quamobrem, quispiam obiiciet, non sufficit fides in animo & voluntate, verum etiam oris confessio flagitatur? Liberā certè petit confessionem, ad maioremque charitatē nos adducit, & sublimes atque inuictos esse desiderat. Quapropter omnibus haec praecipit: non enim ad personam solummodo spectant discipulorum, sed discipulorum quoque discipulis robur adiiciunt. Nam qui haec rectè intellexerit, ac crediderit: is non liberè solum praedicabit, verum etiam cuncta pericula magno & aequo animo perferet. Id certè firma creditum fide multos fecit confluere ad Apostolos. Nam vt in malis maioribus supplicia sequuntur:

Tomus secundus.

A sic in bonis maior erit retributio. Etenim quoniam qui confitetur in Christo, tempore primus est, & quia tarditate supplicij non nihil se lucrari peccator putat: idcirco parem, immo verò multo maiorem tam mali quam boni retributionem habent: videlicet prior tu, ait, tempore me hic confessus es, sed maiora tibi referā, & tantò maiora, vt omnem ad hanc quae tu fecisti, comparisonem effugiant, ibi enim te confitebor. Vides ibi nobis tam bona quam mala referuata esse? Cur ergo festinas: cur properas? cur in hac vita retributiones quaeris, qui per spem seruatus es? His de causis si quid boni hic feceris, cuius retributionem hic non receperis, forti tranquilloque animo sis: maiora enim praemia in futura vita tibi referuata sunt. Quod si quicquā perperam gesseris, neque poenam vnquam propter id dederis, noli credere iam te effugisse, futura enim te ibi, aeternaque poena expectat, nisi poenitentia meliorem te feceris. Si verò parum mihi credis, saltem à praesentibus futura conicias. Nam si in certaminis laborisque tempore sic sunt illustres, qui confitentur: quales in coronae retributionisque tempore futuros credis? Si hostes hic superant te atque deprimunt, qui te magis diligit, quam parens tuus dilexit: admirabitur te ibi & laudabit, vbi tam bonorum praemia quam malorum supplicia referuantur. Quare qui Christum negant, & nunc vexantur, & tunc in aeternum puniuntur. Nunc quidem quoniam conscientiae stimulis exagitantur, nec vitam negatione consecuti sunt, qui paulo post morituri sunt: tunc autem etiam ipsi non dubitant vltimos se cruciatus perpetuosque subituros. Qui verò Christum confitentur, magnos & in hac vita, & in illa quaerunt, & magna lucra inueniunt. Cumque bene mortui sunt, & hic viuis clariores sunt, & ibi bonis inefabilibus perfuerunt. Non enim ad puniendum solum, verum etiam multo magis ad bona largiendum paratus est deus. Sed cur nam, inquires, alterum semel, alterum bis posuit: nouit poenarum timore magis, quam bonorum spe homines castigari: idcirco cum dixisset, Timete magis eum, qui potest & animam & corpus in gehennam perdere: iterum intulit, Negabo & ego ipsum. Hac ratione Paulus quoque assidue poenarum meminit. Verum omni ex parte audientes comuniuit: caelos enim nobis aperuit, terribile iudicium monstrauit futurum, vbi angelici praconis tuba athletarum coronae praedicantur, quibus magna incentiua nobis praebentur ad seruandam facile pietatem ac fidem. Nam ne timiditate Apostolorum euangelium retardari queat, ad armatas quoque, expeditasque legiones paratos esse iubet: vt dicamus infideles homines non solum suae perfidiae, verum etiam insidiarum, quas aduersus fideles cogitant, acriores poenas duros. Cum simus igitur certiores ad meliorem vitam nos morte traiekturos, antequam tempus moriendi aduenerit, mortem contemnamus. Sed dolendum est, quispiam dicet, quoniam corpus post mortem omnino corrumpitur. Ego verò ideo gaudendum nobis magis censeo, quoniam corruptione corporis mors ipsa corrumpitur, mortalitas destruitur, non substantia corporis: nam vt quado aes funditur, vt inde statua conflatur, nullam aëris perdicionem tunc esse dicimus, cum ad meliorem usum traducatur: similiter de corpore quoque tuo futurum est. Nullis ergo lachrymis, nullo more, quoniam moriturus es, te lacera. Tunc enim stendum esset, quando in huiusmodi conditione, ac poena perpetuo corpus tuum per mansurum scires. Sed melius esset, inquires, si nulla putredine corpora tabescerent, si integritate suam semper conseruarent. Ego verò non

k video,

video, quam hoc aut defunctis aut viuis vtilitatem afferre possit. Quousque hæc fœtida corpora diligetis? Quousque terræ affixam mentem habebitis? Quousque huius vmbrae ardenti amore laborabitis? Non enim intelligo quid emolumentum si corpora integra permanerent, consequeremur, immo verò est contra magnam perniciem nos inde inuaderet. Nam si corpora nullo fœtore inquinata conseruarentur, primum perniciosissimum superbiæ malum magis vigeret. Nam si etiã cum putredine tabescant, cum vermibus post mortem scaturiant: multi tamen deorum honoribus coli voluerunt: quid non fieret, nisi fœdissimo corporis fœtore, ab hac insaniam deterrentur? Deinde non facile aliqui sibi persuaderent terrena esse corpora nostra. Nam si cum in terram modò resoluuntur, nonnulli tamen an terrena sint ambigunt: quid non suspicarentur, nisi hoc ita fieret? Tertium, magis ab omnibus corpora diligerentur, & carnales magis, rudioresque multi hominum efficerentur. Nam si aliqui etiã fœtentibus sepulchris stulto suorum amore coniunguntur: quid facerent si corpus integrum detinere possent? Quartum, non valde homines futuram vitam statum desiderarent. Quintum, qui perpetuum esse mundum opinantur, quasi certior conseruatione corporis esset sua opinio, esse conditorum mundi aliquem pernegaret. Sextum, quanta sit virtus animi non facile cognosceretur, nec quantum ipsi corpori affert, cum ei coniuncta sit. Septimum, multi amore suorum ceteribus hominum spreto, vt continuè suos viderent sepulchra mortuorum habitare non erubescerent. Etenim si charissimorum effigies plerique depingentes, quonia defluens corpus secum detinere non possunt (id enim fieri non potest, sed illis etiã inuitis defluit & dissilit) tabulis affixi vitam peragunt: quid non auderent excogitare, syncerum ac integrum corpus suspicientes? Facile mihi videtur ad condenda talibus corporibus templa multos conspiratos fuisse, & cultum demonum vtriosque, qui talibus rebus dediti sunt efficere, vt mortui sui quasi viui loquerentur, quando etiã nunc hi quos necromantans Græcè appellamus, multa huiuscemodi solent excogitare. Quanta verò idololatriæ cultus seueritas fureret, quis ignorat, cum in puluerem, ac cinerem corporibus redactis nonnulli magnopere contendunt idololatriæ cultum restituere? Ne igitur omnia hæc mala, ceteraque huiuscemodi locum habeant, ac vt discamus non esse mentem in terrenis rebus retinendam, nostra ante oculos nostros corpora omnem fœtorem exhalantia tabescunt: sic qui nimium corporis formam admiratur, muliebri ardore perflagrans, si rationem deformitatem nostri corporis intelligere nollit, ipsis oculis cernere possit, cum multæ pares atque æquales eius quæ ardet, ditiores etiam plerumque, ac delicatiores morte præuentæ, post unum vel alterum diem fœtida sanie fluentes, vermium materia factæ sunt. Qua ex re percipere debes, quali forma occupatus es, & quæ te peruerit cupiditas. Quod si corruptionem corpora omnem effugerent, unde id aliquis rectè perdidiceret? Nonne quemadmodum ad sepulchra demones concurrere videntur, sic morbo cupidinis laborantes, sepulchris continuè affixi, demonum suas animas efficerent habitacula, atque in hoc fœuissimo insaniam furore animam emitterent? Nunc verò ad hæc omnia id etiam animam cupientis consolatur, quonia cum nullibi veram desideratam imaginem rei videre licet, in obliuionem facile labitur: ego verò arbitrator quod nec sepulchra quidem essent, si corpora illæ remanerent: vrbes quippe non statuis, sed mortuorum corporibus plenas videres, cum singuli suos apud se retine-

Arioli, & Necromantici, qui.

rent. Qua ex re, magna quædam, & detestanda fieret confusio: paucissimi animam curam haberent, cum plures nihil de immortalitate animi audire paterentur. Multa præterea fœdiora: quæ silentio transeunda iudico. Ea ergo de causa cõfestim tabescunt, vt tu pulchritudinem animi nudam perspicere queas: nam si talem formam, & talem vitam anima corpori præbet, qua ipsa in se pulchritudine, ac vita viuunt: si corpus ita deforme, ac fœtulentum ipsa continet & cõseruat, quanto magis seipsam cõseruabit? Nulla enim alia corporis nostri pulchritudo est, nisi ista turæ cõpositio, & flos qui ab anima corpori cõceditur. Animam ergo dilige tuam, quæ corpus tuum in pulchritudine ac in flore cõseruat. Sed nescio cur dixi, in morte quanta sit vis anime facile videri, cum in ipsa vita facilius hoc perspicitur. Læticia enim animi perfusus, roseo genas cõspersit colore: dolore autem vexatus, omnem oris pulchritudinem statim deformauit: unde qui assidua læticia gaudet, in bonam corpora sua reducit habitudinem: qui verò semper dolent, imbecilliora telis aranearum, atque subtiliora reddiderunt. Ita perterritus animus, furibundum vultum efficit: tranquillitate autem stabilis, iucundam constituit faciem. Si laborauit inuidia, tabidum pallorem per corpus effudit: honesto amore, ac moderato captus, formositatem corpori mirabilem largitus est. Quæ ratione multæ deformes non paruam gratiam ab anima ad corpus traduxerunt, nonnullæ præcipuam corporis formam animi viciositate corruperunt. Veniat in mentem tibi, quo modo candida facies interiore rubro pertincta, cum pudoris affectus animam inuasit, varietate coloris suauissimam reddit faciem: sicut etiã contrariè, impudens animus quauis fera faciem exhibet ingratiorem. Nihil enim est formoso animo formosius, nihil iucundius: nam corpora quidem absque dolore amari non possunt, animi autem pura synceræque voluptate amantur. Cur igitur regem omittis animam, & ad præconem stupes: cur philosopho spreto interpretem nimiam cupidine ardes? oculos perspexisti formosos, quæque quo animo reguntur, quem si turpe inuenieris, oculos quoque despice. Nam si mulierem deformem specioso velamine adoperatam conspiceres, nullo affectu moueris: sic est contrariè pati non posses, vt speciosa & pulchra velamine tegetur, sed eo detracto nudam ipsius formam velles intueri. Id ipsum igitur in anima etiã facias, cui quasi velamen corporis pòdus circūpositum est: quod quidem tuum sensitiuam omnino deponere non potest: Janimus autem citò à deformitate ad pulchritudinem transibit, dum velit. Nam cum deformem, asperum atque durum habuerit oculos, facile potest eum in formosum, mitem, serenum, iucundumque reformare.

Nolite aritari, quia veni mittere pacem in terram: non veni mittere pacem, sed gladium. Iterum difficultiora, magisque ardua, & quidem affatim atque copiose proponit, quodque ipsi obiecturi erant, id præueniendo prædicat. Nam ne superioribus auditis in talem sermonem erumperent, idcirco ergo aduenisti, vt tam nos qui te secuti sumus, quam eos qui sermonem nostrum non repudiabunt interimas, ac orbem terrarum bellis & cædibus repleas: præuenit ipse, atque ait: Non veni pacem in terram mittere. Quo modo igitur ipsis præcipit, cum ad suscipientium domos ingrederentur, pacem omnibus dicere: aut quo modo angeli clamabant:

Homilia xxxvj. ex cap. x.
 Nolite aritari, quia veni mittere pacem in terram: non veni mittere pacem, sed gladium. Iterum difficultiora, magisque ardua, & quidem affatim atque copiose proponit, quodque ipsi obiecturi erant, id præueniendo prædicat. Nam ne superioribus auditis in talem sermonem erumperent, idcirco ergo aduenisti, vt tam nos qui te secuti sumus, quam eos qui sermonem nostrum non repudiabunt interimas, ac orbem terrarum bellis & cædibus repleas: præuenit ipse, atque ait: Non veni pacem in terram mittere. Quo modo igitur ipsis præcipit, cum ad suscipientium domos ingrederentur, pacem omnibus dicere: aut quo modo angeli clamabant:

Luca 2. b. bant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax: Quo modo etiam omnes prophetae pacem tempore ipsius futuram prænunderunt? Quia videlicet præcipua, singularisque pax tunc præstatur, quando quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque proicitur: quædo factiosa & improba pars repellitur, aut omnino destruitur: sic certè cælis terra coniungi potest. Nam & medicus hoc modo reliquum corpus cõseruat facile, si quod reduci ad sanitatem non potest, exciderit atque abiecerit: & militiæ dux ad soluendam militum cõspirationem alterum in alterum cõcit. Sic in turre illa factum videmus, quædo perniciofa illa pax per salutarem vocis dissonantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus eos, qui aduersus se cõspirabant, diuidebat, atque dissipabat. Tempore verò ipsius Naboth concordia illa quous bello fuit atrocior. Nec enim semper concordia laudanda, cum etiam latrones magna inter se cõcordia conspirare sciamus. Non igitur ex proposito Christi, sed ex mente, animoque hominum vicioso bellum erumpit. Nam ipse certè vellet, vt omnes vno consensu veram pietatem amplecterentur: verum quoniam resistunt atque reluctantur, bellum prorumpit. Quid igitur ait, Non veni mittere pacem: ad illorum consolationem dicit. Nolite existimare harum rerum causam vos futuros. Ego sum, qui quoniam homines ad vicia, infidelitatemque procliuus sunt, hæc præparo. Non ergo quasi præter expectationem vestram quicquid acciderit, turbatione aliqua moueamini, cum ideo venerim, vt bellum committam. Hæc voluntas mea est, nulla vos inuadat turbatio, quasi bello, atque infidiis orbe terrarum ferocius exagitato. Nam si hoc modo peiorem partem considerimus, tunc pars melior cælo copulabitur. His etiã verbis aduersus malam multorum exultationem ipsos facit firmiores. Non autem dixit, bellum, sed quod atrocius est, gladium: quod si acerbius hæc, & minus cõpositè dicta tibi videantur, nequaquam mireris. Verborum enim asperitate aures ipsorum exercere voluit, ne in rerum ipsarum difficultate resiliunt: atque etiam ne quis diceret verborum lenociniis allectos fuisse apostolos, non iucundè rem asperam, sed asperissime protulit: fatius enim lenitatem & mansuetudinem in rebus cernere quàm in verbis. Propterea nec ista sibi suffecerunt, sed latius naturam istius belli, ac singulas partes amplificans, omni bello intestino, atque civili multo magis pestiferum ostendit, dicens: Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam. Non enim ciues solum, aut amici, sed affines atque cognati alter in alterum insurgent, & natura ipsa dissepata, nunc semetipsam impugnant. Separare namque hominem veni, aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam: ita non solum inter domesticos bellum oriri prædicabat, verum etiam inter ipsos, qui necessariis naturæ vinculis proximè colligati sunt: quæ res virtutem ipsius magnopere declarat. Magnam enim omnino, ac super hominem est, quod qui primi hæc audierint, libenter suscipere, & aliis persuadere potuerunt. Et quoniam non ipse, sed hominum improbitas horum omnium causa futura esset, se tamen facturum omnia dicit. Talis quippe scripturarum est consuetudo: vt enim etiã alibi dicitur, Dedit ipsis deus oculos ne videant: sic etiam in hoc loco, vt quemadmodum diximus, hæc omnia præmeditati atque his verbis stabiliti, cum opprobriis & contumeliis peterentur, minus turbati possent, si autem grauiora hæc cuiquam videantur, præscam historiam animo verset.

Ezech. 12. a & 10. 9 g

Hoc enim ipsum & superioribus temporibus contigit: quod maximo argumento est, cognata esse vetera nouis, & eundem esse, qui hæc dicat, & illa imperauit. Iudæis enim tunc placatus est, cum singuli proximos suos interemissent: sic etiam quædo vitulum cõsecrarunt, & quando Beelphegor initiati sunt. Vbi ergo sunt, qui dicere audent, pestifer est ille deus, hic propicius atque mitis? Ecce namque cognatis videmus sanguinibus orbem redundasse, & tamen magnam in hoc opere misericordiam ac mansuetudinem dei fuisse asserimus: Quapropter vt ostendat seipsum esse, cui etiam illa gratia fuerunt, prophetia mentionem fecit: quæ quauis ad hoc propositum dicta non sit, hoc ipsum tamen signanter expressit. Sed quænam hæc est prophetia? Inimici hominis domesticus eius. Nam cum pariter temporibus iudæorum accideret, vt populus propter prophetas, & pseudoprophetas scinderetur, & domus diuiderentur, & istos alij, alij illos sequerentur, monebat populum propheta, dicens: Nolite credere amicis, nec sperate in ducibus. A cõiuge quoque tua te custodias, nec quicquam ipsi committas. Inimici enim hominis sunt, qui in domo eius sunt. His verbis propheta omnibus rebus superiorem facere conatur eum, qui dicta eius esset suscepturus. Nec enim mori, sed male mori malum est: ideo dicebat, Ignem veni mittere in terram: quibus verbis vult significare magnitudinem, ac ardorem charitatis quæ flagitat. Nam quoniam ipse nos mirum in modum dilexit, ideo singulari à nobis quoque charitate diligi desiderat. His quippe monitionibus Apostolos simul & muniebat, & sublimiores faciebat. Nam si à posterioribus vxores vnâ, & liberi, & pariter propter me continentur: qualis oportet vos esse, à quibus illi quasi magistris fidem suscipient? Nec enim hæc, quæ prædixi dura & ardua vobiscum finem habebunt, sed in posteriores quoque transfundentur. Sicut enim summam vobis attuli beatitudinem, sic singularem obedientiam & affectionem à vobis postulo. Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus: & qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Vidisti præcipuam docentis auctoritatem: intellexisti quo modo verum patris dei filium se esse ostendit, cum iubet omnibus rebus charitatem suam antepone: Sed quid de amicis, atque cognatis disputo, cum etiam si animam tuam meæ charitati anteposueris, procul à discipulorum meorum numero, ait, te separaueris. Quid igitur, obicit quispiam, an hæc veteribus contraria non sunt? Nequaquam, immo verò & valde consona, omninoque coniuncta. Sic enim etiam non odio solum, verum etiam lapidibus cultores idolorum persequendos iussit: & in Deuteronomio veritatis cultores admirandos, ait: Qui dicit patri, aut matri, non vidi te, & fratres suos non cognouit, & filios ignorauit, is custodiuit eloquia tua. Si autem Paulus multa disputat de parentibus, summam eis obedientiam volens præberi, non admireris. In omnibus enim obtemperandum parentibus est, præterquam in his quæ pietati officiant. Ita cum sanctum sit omnem honorem parentibus afferre, cum plus quam oporteat, querunt veritatis relucantes, resiliendum est: sic Lucas quoque scribit: Si quis venit ad me, & non habet odio patrem suum, & matrem, & vxorem, & liberos, & fratres, & adhuc animam suam, non potest meus esse discipulus. Non simpliciter iussit te coniunctos tibi homines insequi: id enim iniquum omnino, atque pestiferum est. Sed quando plus me petit aliquis diligi, odio ipsum habeas, ait. Hoc enim tam diligenti, quam ei qui diligitur, perniciosissimum

Exo. 32. e. f. Nume. 25. b. c.

Psal. 105. e.

Nich. 7. b.

Ibidem.

Deut. 33. b.

Colo. 3. c. & 1. Thes. 5. a.

Luca 14. f.

quia dicis mihi, Leua eos, sicut leuat nutrix lactentem, in sinum suum? Similia in magnis familiis quoque fiunt. Nam crebro paterfamilias pedagogum seorsum increpat, dicens: Nimum es acerbus in adolescentulum, atque durus. Adolescentem autem, quasi iure casum criminatur. Sic a contrariis eandem utilitatem educandi honeste filij colligit. Pariter igitur Paulus quoque sanis quidem, ac inopibus scribit, ut ad operandum eos excitet: Si quis nolit operari, non comedat: his autem qui possunt liberalitate uti non sic, sed aliter scribit, Bonum facientes non deficiatis: ut eos ad benigne dandum impellat. Eodem quoque modo in epistola ad Romanos his qui a gentibus erant, consuluit, ne ceruices in ludas extollant, & oleastri similitudinem adduxit in medium, ita ut alia his, alia illis dicere videatur. Non ergo in crudelitatem incidamus, sed pareamus Paulo dicenti: Bonum facientes non deficiatis. Audiamus etiam dominum, qui iubet omni petenti dare: & alibi ait, Estote misericordes, sicut & pater vester. Ita cum pleraque alia dixit, de nullo id praeter quam de misericordia dixit, Sitis misericordes sicut pater vester. Nihil enim certe nos usque ad similitudinem dei sic effert atque extollit, quemadmodum libera, benefica & copiosa collatio. Sed nihil est impudentius paupere, ais. Cur quae? Quoniam huc atque illuc percurrens, aduersus omnes inuehitur, atque obtrectat. Vis ergo, ut facile tibi ostendam multo impudentiores, molestioresque nos illis esse: Veniat tibi (oro) in mentem, quoties ieiunij tempore mensa vesperi apposita, si minister vocatus tardiusculè accesserit, omnia eueristi contumeliando, calcitrando, atrociter miserum ministrum verbis ac pugnis multastit: quae omnia parua mora incitatus fecisti, cum tamē certior esses paulo post variis posse ventrem tuum cibariis explere. Deinde non vocas teipsum, qui nulla de causa vel certè minima in bestiarum ferocitatem excidisti, impudentem atque importunum: pauperem verò, qui magno potere premitur, qui non moram edendi, sed famem perhorreicit, importunum atque impudentem, ceterisque conuiciis audes petere. Et quo modo, dic mihi, non maximae impudentiae hoc est? sed haec nec cogitare quidem volumus, ac ideo molestos esse illos arbitramur. Nam si nostra quoque diligentius examinarem, & cum factis eorum iustis conferremus, non putarem illos esse importunos: noli igitur iudex esse acerbus. Nam etsi ab omni delicto liber esses, nec tamen etià sic lex diuina tibi commisit temeraria curiositate aliorum crimina rimari. Nam si Pharisaeus hac de causa seipsum perdidit, quae nos excusatione inuenimus: si rectè viuentes non patitur aliorum crimina indagare, quanto minus peccatores patietur. Nolite igitur duras atque inexorabiles pauperibus aures praebere. Nolite ferarum immanitatem superare. Non enim sum nescius ad tantam crudelitatem nonnullos deuenisse, ut ex desidia fame pereuntes neglexerint, & ad haec verba impudenter eruperint, nullus impraesentiarum hic famulus mihi adest, procul ab aedibus meis absfum, nullus hic mihi argentarius cognitus est. O immanitatem ab humanitate omni alienam, maius facile perfecisti, & quod minus est non absoluis: ne paululum itineris defatigeris labore, inedia mendicus peribit. O contumeliae nouum genus, o superbiam inauditam. Nam si per decem milia passuum eundem esset, non nihil rationis haec excusatio habere forsitan videretur. Nec cogitas tantò maiorem mercedem tibi esse repositam, quanto magis laboras. Nam quando de tuo solummodo praebes, pro eo solum quod dedisti mercedem accipis: quando verò ipse quoque ad

2. Thes. 3. c.

Rom. 11. c.

Luc. 6. c.

Luc. 18. b.

dandum profectus es, huius etià laboris retributio tibi debetur. Sic & patriarcha ideo magis admiramur, quoniam cum trecentos & decem & octo vernas haberet, non alium misit, sed cursu ipse ad boues contendit, ac vitulum attulit. Nunc verò ita inflati nonnulli sunt, ut non vereantur per famulos misericordiae uti virtute. Sed nonne si per me faciam, ut tu iubes, inquis, inanis gloria crimine captus videbor? immo verò nunc hoc crimine laborare mihi videris, cum te frustra pudeat ad pauperem venire, ac eum alloqui. Sed haec nunc non dico, tantummodo tua praebes, idque vel per te, vel per alium facere tui arbitrij sit: illud obsecro, atque obtestor, ne contumeliosus atque criminibus inopem turpiter cadas: remedio indiget, qui te adiit, non vulneribus: misericordiae ope, non acuto gladio. Nam si quis lapide percussus, ceteris omnibus neglectis ad genua tua sanguinolentus refugerit, alione tu iterum lapide caput eius percuteres, & vulnus vulnere adderes: Nequaquam certe id faceres, sed priori etiam vulnere mederi conareris. Cur igitur in paupere oppositum facis? an ignoras quantum prodesse iucunda, & quantum obesse amara potest oratio? Melius est, inquit, sermo pius quam datio. Non putas aduersum teipsum esse abuti, grauioreque istum consilium iacere, cum dolore pauper commotus, gemens atque lachrymans, silentio abs te discesserit, nempe ad deo ad te missus fuerat? Quare cogita nunc, quod illa contumeliae atque iniuriae peruenerunt: cum deus quidem ad te pauperem miserit, [quia dandi potentem fecit,] & praebere illi iussit: tu autem non modò non dederis, sed conuiciis turpiter expuleris: huius delicti magnitudinem si facile percipere non potes, considera id in his temporalibus rebus, & tunc ultra intelliges quam atrox facinus commisisti. Nam si famulus tuus ad alium famulum similiter tuum argentum repetiturus, quod illi dederis, iussu tuo profectus sit, nec inde solum tuis manibus, verum etiam omni conuicio, atque contumelia pulsus redierit: dic, quo supplicio famulum tuum punires, cum teipsum ab eo contemptum atque spreum censeret? pariter ergo de deo etiam cogita. Ipse enim est qui ad nos pauperes mittit, nec nostra, sed dei damus, si quicquam dederimus: quod si non dederimus, verum etiam iniuria laesitos repulerimus, ipse tecum animo volue, quibus supplicii, quo fulmine rem dignam egerimus. Haec omnia (quae) cogitantes, & linguam domitam, quasi freno teneatis, & omnem illiberalitatem eiiciatis, manusque vestras ad misericordiae munera porrigatis. Nec pecuniis solum & rebus nostris, verum etiam seruitute sermonis consolemur pauperes: hoc enim modo tam aeterna, quae contumeliosis hominibus impendentur, supplicia fugiemus, quam beatissima illa regna, quae misericordibus & benignis conferentur, adipiscemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xxxvij. ex cap. xj.

I factum est, cum consummasset Iesus praecipiens duodecim discipulis suis, transiit inde ut doceret & praedicaret in ciuitatibus eorum. Cum Apostolos dominus miserat, tunc seipsum data opera subtraxit ab ipsis, ut opportunitatem, occasionemque haberent mandata efficere. Nemo enim profecto praesente magistro, morbumque omnem repellente, discipulos adire voluisset. Cum autem audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, interrogabat eum dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Lucas autem dicit ipsos Ioannis discipulos signa Iesu ad Ioannem detulisse, ac tum demum ad Iesum

Iesum missos fuisse: quod tamen nullam prorsus habet ambiguitatem, sed altiore quanda solùm considerationem. Hinc etenim etiam quam acerbo inuidiae flagrant ardore, occultius subostenditur. Quod autem sequitur, ambiguum valde perplexumque esse videtur. Quid enim sibi voluit illa interrogatione, Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Quo modo enim qui vel antea quam signa Iesus fecisset, ipsum cognouit, qui a spiritu haec didicerat, qui a patre ipso audierat, qui coram omnibus ipsum esse agnum dei praedicauerat: quo modo (inquam) interrogatum nunc mittit, utrum ipse, an alius venturus sit? Nam si dubitas, an ipse sit Christus. Quo modo tibi fidem habendam putas, si de rebus ignotis enunciet & asseueret? Summae namque fidei dignitate oportet eum habere, qui testimonij sui ponere tantam rem sit approbaturus: an non es tu qui dicebas, Non sum sufficiens corrigiam calciamenti eius soluere? qui dicebas: quoniam non noueram ipsum, sed ille qui misit me baptizare in aqua, ille dixit: Super quem videris descendentem spiritum, & permanentem in ipso, hic est qui baptizat in spiritu sancto? An non vidisti spiritum in specie columbae? Non audisti vocem? Nonne tu prohibebas ipsum, dicens: Mihi est opus à te baptizari? Nonne discipulis quoque tuis dicebas, illum oportet crescere, me autem minui? Nonne vniuersa praedicabas plebi ipsum esse, qui baptizabat in spiritu sancto, & igne: & quod ipse est agnus dei, qui tollit peccata mundi? Haec certe tu omnia, antequam ille signorum miraculis coruscaret, magna voce praedicasti. Quo modo ergo nunc, quando iam omnibus ipsius virtus manifestior est, quando per totam Palaestinam celeberrima eius fama praefulget, quando mortui ab eo excitati sunt, daemones depulsi, multaque alia perlucunt miracula, tunc mittis, ac interrogas ipsum? Quidnam hoc est: an per fraudem illa priora quasi longas fabulas confinxisti? Et quis mentis compos talia fecisset? Non dico de Ioanne, qui exultauit in vtero, qui priusquam nasceretur, Christum praedicauit, qui eremum habitauit, qui angelicam viuendi perfectionem in corpore adhibuit: sed de quouis homine non insano. Nam si etiam abiectissimum quendam dicas, certè tamen post tot tantaque, tam sua quam aliorum testimonia nullo modo dubitasset. Ex his omnibus apertissime patet non ambigentem, nec vlla ignorantia ductum misisse qui quaerent. Sed nec illud dicere quisquam poterit, sciuisse quidem ipsum, terrore autem carceris, ac vinculorum timidior fuisse. Num liberationem sibi hinc interrogatio affert, nec si etiam hanc sperasset, quicquam aduersus veritatem simulasset vir ille, qui pietatis gratia vel mille mortes obiisset? Nam nisi excelso robore animi atque inuictio fuisset, nunquam profecto ad vniuersum Iudaeum populum iam diu exercitatum effusione prophetici sanguinis tam fortis extitisset. Nunquam ferocissimum illum tyrannum tanta libertate dicendi sic redarguisset, ut in media vrbe, ac foro cunctis audientibus, tanquam infantem, aut adolescentulum increpasset. Quod si timidior quispian suspicatur factum fuisse, quo modo discipulos suos non fuerit veritus, quibus audientibus tot, tantaque de Iesu attestatus fuit: sed eos interrogatum misit, cum alios mittere potuisset, quauis non ignoraret inuidia quadam illos in Christum commoueri, & ansas reprehendendi semper quaesisse. Quo modo autem plebis etiam cum Iudaica non pudit, cui multa de Christo, ac magnifica praedicauerit? Quid autem ipsi ad effugienda vincula & carceres hoc profuisset, qui

Tomus secundus.

nec Christi causa vincus fuerit, nec quia diuinam virtutem Christi praedicauerit: verum quia illegitima Herodis coniugia accusauit? Patet igitur non dubitasse Ioannem ea de re, de qua non nisi infans, aut mente captus dubitasset: Imò ea de re nec vulgaris aliquis homo aut stupidus, ut ex praedictis patet, dubitare potuisset: tantum abest ut de Ioanne istud suspicari possimus. Quare oportet responsum adinuenire, cuius nam rei gratia interrogatum Ioannes misit. Alieniores erant à Christo discipuli eius, & inuidiae cuiusdam stimulis semper agitabantur, magistrum suum plures esse cupientes, quae res maxime verbis ipsorum comprobatur. Dicebant ad Ioannem: qui tecum erat trans Iordanem, cui & testimonium perhibuisti, ecce is baptizat, & omnes ad eum veniunt: ac rursus de mudatione facta est questio inter Ioannis discipulos, & Iudaeos: praeterea Iesum aggredientes dicebant, Cur nos & Pharisaei ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non ieiunant? Nam cum nihil adhuc altius, ac super hominem de Christo cogitarent: Ioannem autem plusquam hominem arbitrarentur, non poterant a quo animo ferre, crescere indies Iesum videntes, Ioannem verò quaedam ipse dixerat, quotidie minoris aestimari: quae quidem inuidia impediabat ac viam intercludebat ne ad Christum accederet: ad quod Ioannes donec eum ipse erat, tam precibus, quam rationibus hortabatur. Verum cum non persuaserit, mortem autem propinquam fore videret, timens ne perniciose materiae opinionis relinqueret, si maiorem se Christo putantes, discipuli nullo pacto illi coniungerentur, hoc modo Christo ipsos offerre curauit. Nam si aperte ipsis consuluisset, ut Christo tanquam meliori adhererent, nullo pacto ei credidissent: ut qui ab ipso distrahi nollent: sed praecipua Ioannis modestia id dictum putantes, magis ipsum colerent, silentio autem tantam rem pertransire non potuit. Quid igitur facit? ut ab illis ipsis quanta miraculorum splenderet gloria Christus, posset audire, non omnes, sed duos, quos forsitan faciliores ad credendum ceteris putabat, & qui simpliciter absque suspicionem interrogare possent, ac rebus ipsis discere, quantum interest inter Ioannem & Iesum, mittere studuit. Item igitur (inquit) atque ab eo quaerite, tu es Christus? an alium expectamus: Iesus autem qui mentem Ioannis non ignorabat, non dicit: Responde Ioanni, quia ego sum: sed quauis ad interrogationem consequens erat, tamen quoniam poterat turbare auditores, ut ab ipsis rebus possent quod quaerebant perdiscere, sedulo facit. Scribitur enim multos ipsum tunc curasse, cum aduenissent, & certè non erat consequens cum interrogatus esset, tunc Christus es, ad quaesitum quidem nihil respondisse, sed confestim multos egrotates curasse, nisi hoc facere voluisset quod diximus: cum nemo ignoret testimonium, quod à rebus trahitur, certius esse, quam verborum, & absque vlla suspitione. Quia ergo sicut deus qua mente misisset Ioannes, non erat nescius: caecos, claudos, aliisque morbis plurimis laborantes illico curauit. Non ut Ioannes haec disceret: non indigebat enim his ille qui credebatur: sed ut discipulos eius ambigentes attraheret, ideo post curationem multorum, ait ad eos: *Ita & renunciate Ioanni quae auditis & videtis: caeci respiciunt, claudi rectè ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur.* Quibus adiecit, *& beatus est qui non scandalizatur in me.* Ex quo illis ostendit, non esse sibi occultas cogitationes eorum. Quod si respondisset, ego sum: & offendisset nempe ipsos responsum hoc, & dixissent, aut certè cogitassent, quod Iudaei crebro solent dicere, tu de te ipso testimonium perhibes!

k iij idcirco

idcirco non ita dicit, sed signis ipsos ad fidem adducit, vt & omni suspicione doctrina eius careat, & dilucidior sit. Quapropter occultè ipsos arguendo momordit. Nam cum illi scandalum propter ipsum paterentur, passionem mentis eorum ita detexit, vt nullus huius rei testis esse posset, sed conscientia ipsorum qui sibi ipsis conscierant, res tota relicta sit, quantum in ipso scandalum paterentur, ac ideo attraxit eos, dicens: Beatus est qui non scandalizatur in me: illos enim notans ista dicebat. Verum vt veritas vndique collucescat, illa etiam quæ ab aliis hoc in loco dicuntur, in medium protrahamus, vt ex illorum comparatione veritas manifestior reddatur. Negant igitur nonnulli, ea de causa quæ iam dicta est ad interrogandum misisse Ioannem, sed quia ignorabat: ignorabat autem, aiunt, non totum mysterium, sed ipsum quidem esse Christum non ambigebat: vtrum verò sub hominibus morti traderetur, an non, id dubitabat: propterea etiam interrogabat, dicens: tunc es ille qui venturus est: id est, tunc ipse ad inferos descendens: sed nulla prorsus hic sermo ratione comprobari potest. Non enim ignorabat hoc Ioannes, qui hoc ante alios maximè prædicauit. Ecce nãque, inquit, agnus dei, qui tollit peccata mundi. Agnum quippe vocauit, quia in crucis patibulo suspendendum sciebat. Cum etiam dixerit, qui tollit peccata mundi, id ipsum significauit. Non enim alia, quàm per crucem, via peccatum mundi abstulit, vt Paulus etiam declarat, dicens: Quod aduersus nos erat, chirographum de medio abstulit, cruci ipsum affigens. Quando autem dicebat, hic est qui vos in spiritu baptizabit, ea quæ post resurrectionem futura erant prædixit. Sed resurrecturum quidem ipsum, & spiritum daturum, inquit, sanctum, non ignorabat, sed cruci affigendum nesciebat. Quo modo igitur resurgere poterat, nisi passus crucifixusque fuisset? Quo modo autem maior prophetis Ioannes, qui vel ipsa quæ propheta dixerunt, nesciebat? Quod verò maior erat quàm propheta, ipse Christus attestatus est. Quod autem propheta passionem Christi præviderunt, nemo vnquam inficiabitur. Esaias enim clamat: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se, obtimescet. Et ante hoc testimoniũ, dicit: Erit radix Iesse, & qui exurget principari gentibus, in ipso gentes sperabunt. Passionem deinde significans, passionisq; gloriam adiecit: Et erit requies eius honor. Nec solum quod crucifigetur, Esaias prædixit: verum etiam cum quibus crucifigetur. Reputatus est enim, inquit, cum iniquis: neque id solum, sed etiam quod nulla se defensione liberabit: hic nãque ait, non aperiet os suum. Iniquitatem enim condemnatum significat, cum dicit: In humilitate eius iudicium ipsius sublatum est. Sed David quoque ante Esaiam totum prædixit, & iudicium simul descripsit. Quare, inquit, fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Adstiterunt reges terræ, & principes congregati sunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus Christum eius. Alibi autem modum quoque ipsum crucifigendi expressit, dicens: Foderunt manus meas, & pedes meos. & ipsa quæ milites facere ausi sunt, exquisitissimè expressit. Partiti sunt, inquit, vestimenta mea, & in vestem meam miserunt sortem. Nec de aceto siliuit, quod Christo allatum in cruce est. Dederunt, inquit, in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Deinde propheta quidem ante multos annos iudicium & condemnationem crucifigendorum cum ipso, vestimentorum distributionem, vestis sortem, aliaque huiusmodi plura præscierunt: nec enim nunc omnia dicere necesse

[pro]

Ioan. 1. d.

Colo. 2. c.

Ioan. 1. c.

Mat. 11. b.

& Luc. 7. d.

Esa. 53. c.

Esa. 11. c.

* sic dicit se cãdũ lxx. alia autem verso habet, Et erit sepulchrum eius gloriofum.

Esa. 53. d.

Ibidem.

Psal. 2. d.

Psal. 21. d.

Ibidem.

Psal. 68. e.

est, ne prolixa nobis nimium fiat oratio: Hic verò qui maior illis omnibus fuerat, etiam hæc ab aliis prædicta ignorabat: Quoniam rationis colore hic sermo sustentari poterit? Aut cur illo modo non interrogauit Ioannes, tu es qui ad inferos venturus es, sed simpliciter, tu es venturus? Multo autem illud ridiculosus est: asserunt enim ideo à Ioanne quaesitum fuisse, vt cum ad inferos deuenisset, ibi quoque prædicaret: aduersus quos non erit absque re ita dicere, Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malicia paruuli estote. præsens enim hæc vita rectè viuendi occasionem & opportunitatem habet: postquam verò diem tuum obieris, iudicium & pœna consequitur. In inferno enim, Psalmista dicit, quis confitebitur tibi? Quo modo igitur aenea portæ confractæ sunt, & vectes ferrei cõtriti? Per corpus eius: tunc enim primò immortale corpus hominis apparuit, quod etiã mortis ipsius tyrannicam dissoluit potestatem, omnibusque ostendit vires mortis iam esse destructas, non eorum qui ante ipsum mortui fuerant, peccata dissoluta. Quod si ita non est, sed omnes ab initio defunctos à gehenna liberauit: quo modo ipse inquit, tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhæorum? Quod certè significat puniendos quidem illos omnino, quanuis remissius. Nam si hac quoque in vita pœnas dederunt, non tamen idcirco punitionem in vita illa effugerunt. Quod si illi qui tam grauiter hic puniti sunt, ibi quoque puniuntur, quanto magis qui nullum hic perpessi sunt supplicium? Sed magna, inquit, iniuria illis hac ratione fit, qui ante aduentum Christi naturæ cõcesserunt. Minimè, inquam: poterant enim homines tunc, etiam ipsum non cõfessi, saluari. Non enim Christi, qui nondum venerat, ab illis cultus petebatur, sed vt idolorum cultu spreto, vnum solum deum conditorem omnium noscerent. Dominus enim, inquit, deus tuus, dominus vnus est: idcirco Maccabæi admirationi sunt, qui ne legem traderent, mori maluerunt. Valde admiramur pueros quoque illos, aliosque complures apud Iudeos, qui bene & optimè vixerunt, & hanc cognitionis mentis inuiolatam cõseruarunt, à quibus nil aliud amplius petitum est. Tunc enim, vt diximus, sufficiebat vnum solum deum nosse. Nunc autem non ita est, sed necessaria est ad salutem Christi cognitio: propterea dicebat, Si non venissem, & locutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Pariter etiam maiora in viuendi disciplina petuntur à nobis. Nam illis temporibus cædis perpetratio homicidam perdebat, nunc vero etiam irasci satis est, vt pereas. Et tunc quidem alienæ vxori commiseri, atque adulterari, supplicium afferebat: nunc autem etiam incõtinenter oculis cernere, punitionem non fugit. Nam sicut cognitio ad perfectius, atque sublimius peruenit, sic certè disciplina quoque viuendi ad melius nunc progressa est. Non igitur præcursores apud inferos opus erat. Præterea si post mortem infideles reduci ad fidem possunt, atque saluari: nullus vnquam peribit. Poterunt enim homines tunc penitentiam agere, & Christum adorare, quod Paulus testatur, dicens: Omnis lingua confitebitur, & omne genu flectetur, cœlestium, terrestrium & inferorum. & iterum: Vltima inimica destruetur mors. Sed nullam vtilitatem ex ista fabricatione consequentur. Non enim voluntatis gratæ ac bonæ opus erit, sed rerum ipsarum (vt ita dicam) necessitatis. Fugiamus ergo tales opiniones: fabulas certè aniles, atque Iudaicas. Ipsum audiamus Paulum de his differentem, Quicumque enim, ait, sine lege peccauerunt,

Roma. 2. b.

sine

sine lege etiam peribunt: quod de his qui ante legem fuerunt, protulit. Et quicumque in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur: id iam de his qui post Moysen fuerunt, omnibus dicit. Et quoniam reuelatur ira dei de cœlo in omnem impietatem & iniusticiam hominum, furor, & ira, & tribulatio, & angustia, in omnem animam hominis operantis malum, Iudei primum atque Græci. Et certè mille afflictiones, vt historię externæ demonstrant, & scripturæ quoque nostræ, gentes in hac vita passæ sunt. Quis enim narrare poterit exquisitè, quæcunque Babylonij passim mala omni tragœdia digna? Aut quis Aegyptiorum exponet calamitates? Quod autem qui ante Christum obierunt, ac ideo ipsum non cognouerunt, si ab idolorum cultu recesserunt, ac deum solum adorarunt: si præterea honestè vitam peregerunt, aeterna bona & beatitudinem adipiscuntur, audi quid dicat Paulus, Gloria autem & honor, & pax operanti bonum, Iudæo primum & Gentili. Vides aperte retributiones bonorum istis repositas, contra supplicia & pœnas illis, qui opposita effecerunt. Vbi ergo, vbi sunt (inquam) qui gehennam fore non credunt? Nam si qui ante aduentum Christi vixerunt, qui nunquam gehennæ, aut resurrectionis nomen audierunt, qui hac in vita graues pœnas dederunt, etiam ibi puniuntur: quid de nobis erit, qui tam sublimis philosophiæ præceptis educati sumus? Sed quanam ratio persuadet, inquit, eos qui nunquam aliquid de gehenna perceperunt ad ipsam esse venturos? Poterunt enim facile seipso excusare ac dicere, Si gehennam nobis minitatus fuisset, metu perterriti, modestius vitæ egissemus: Sane quidem: non enim vt nunc viuimus, qui quotidie de gehenna verba facientes audimus, nec tamen villo modo attendimus. Sed præter hæc illud quoque dicere licet, quod si quis huius vitæ supplicis non corrigitur, eum multo minus futuris punitionibus emendatè victurum. Rudiores enim homines & crassiores præsentia magis quàm futura mala perhorrescunt. Sed cur, inquit, cum maiore formidine nos à malè agendo deterreamur, non iniuria illis facta est, qui tanto timore castigati non sunt? Nequaquam: primum quidem non iidem labores nobis, atque illis propositi sunt, sed multo maiores nobis. Qui autem maiore onere laboris premuntur, eis maiore patrociniũ opus est. Non est autem paruum patrociniũ atque tutela, formidinis incrementum, quod si nos illis potiores sumus, quia futura non ignoramus, in hoc etiam illi nos superant, quoniam vehementius, ac ferè confestim puniebantur. Sed aduersus hæc nonnulli dicunt: Et quo modo iustus est deus, si quis cum hic peccarit, hic atque ibi puniatur? Vultis igitur in memoriam eius rationis vos redigam, quam in ore habeo: vt nullum nobis afferatis laborem, cum satisfactionem à vobis ipsis habeatis. Multos vestrum ego sape audiui, cum latro, aut fur, pœnas dederit, ex indignatione huiusmodi verba dicere: Mille cades scelestus ille, mille furta commisit, & vnica solum morte morietur? Vbi ergo iusticia? Volipsi ergo confitemini non satisfecisse ad iusticiam quod vnica morte ille multatus est. Cur igitur nunc contraria sententia iudicatis? quia videlicet vobis ipsis, non aliis modo iudices estis. Impeditur certè qui seipsum nimium amat, ne possit quod iustus sit prospicere. Propterea quandoquidem de aliis iudicamus, diligenter omnia perscrutamur: quando verò de nobis ipsis sententiam laturi sumus, tenebris obducti parum intelligimus. Nam si tam acri cura nostra examinaremus, quemadmodum aliorum, sincera

integraq; sententia iudicaremus. Sunt enim & nobis certè peccata non duabus, aut tribus, sed mille dignissima mortibus. Et vt alia prætermittam, recordemur quoties indignè corpus Christi suscepimus, cum non ignoremus huiusmodi homines corporis atque sanguinis Christi reos esse. Ita cum de homicida quicquid dicit: tuipsum veniat in mentem. Et considera illum quidem hominem interfecisse, te autem cædis dominicæ reum esse. Et illum quidem tantorum participationem mysteriorum non habuisse, nos autem ad sanctissimam mensam sapius accessisse. Quid de his dicam, qui proximos assidue mordent, atque deorant, magnum illis venenum immittentes: aut de his qui cibum inopum rapiunt? Nam si qui retinet, nec præbet pauperi de suo, quasi cibum eripiat ab eo, peccare videtur: quàm multis latronibus peiores hi sunt, qui auaricia inducti per fraudem aliena retinent: quàm multis homicidis aut sepulchrorum effossoribus hi qui rapiunt, fœdiores: Quot autem inueniuntur qui spoliis hominum non satiati, sanguinem eorum etiam concupiscunt? Minimè minimè, inquit, Nunc quidem minimè dicis, sed vellem tunc potius diceres, quando inimicum tuum persequeris: tunc (quæso) hæc verba memoria habeas, vt cum exquisitè vixeris, Sodomorum supplicia fugias. Ne Gomorrhæ mala in te veniant, ne Tyriorum afflictiones Sidoniorumque patiaris, vel potius, ne Christum male viuendo offendas: quod mihi cæteris omnibus magis pertimescendum videtur. Nam etsi multi gehennam omnium malorum supremum, atque vltimum putant: ego tamen sic censeo, sic assidue prædicabo, multo acerbius esse Christum offendere, quam gehennæ malis vexari. Hortor vos, atque oro, vt mecum hac in re sentire velitis. Hoc enim modo & gehennam fugiemus, & Christi gloria perfruemur. Quam vtinam omnes consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xxxviii. ex cap. xj.

illis autem abeuntibus cepit Iesus dicere ad turbas de Ioanne: Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitus? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis videre? prophetam? etiam dico vobis, & plusquam prophetam. Bene confecta fuisse à Iesu quæ ad discipulos Ioannis spectabant, iam vidimus. Signis enim atque miraculis illico factis confirmati redierunt. Restabat autem vt multitudinè etiam ad meliora reduceret. Nam etsi discipuli quidem Ioannis nullum leuitatis crimen de magistro suo cogitassent, vulgus tamen & turbæ, cum qua mente Ioannes interrogaret scire nequirent, ex illorum interrogatione, ad absurda multa poterant deuenire, secumque ipsis cogitare: Nōne Ioannes multa de isto testimonia perhibuit? quo modo igitur nunc mutatus ambigit, vtrum iste an alius venturus sit? Num dissidia forsitan inter ipsum & Iesum sunt, an fortasse afflictione carceris timidior factus est? An potius illa testimonia vana & temeraria erant? Hæc igitur, aliaque huiusmodi quæ illi ex imbecillitate poterant suspicari, vide quo modo illorum suspiciones tollit, ac imbecillitatem corrigit. Euntibus autem illis, inquit, cepit dicere turbis. Cur ita illis abeuntibus: ne videatur assentari homini. Cum autem populum emendat, non producit in medium illorum suspiciones: sed cogitationum tantum solutionem adducit, quæ ipforum mentem turbabat: vt etiam istis ostendat non ignorare

1. Cor. 11. f.

Mat. 9. a.

& Mar. 2. b.

ignorare

Mat. 9. a
Mat. 2. b

ignorare se arcana mentis eorum. Nec dicit quemadmodum ad Iudæos, quid cogitatis praua in cordibus vestris? Nam quicquid illi cogitarunt, non ex malicia, sed ex ignorantia eorum quæ dicta erant agitabantur: ideo non acriter illis loquitur, sed suauiter ab omni falsa suspitione ipsos remouet, & pro Ioanne respondet, ostendens non ipsum esse mutatum ab illa prioris sua opinione. Non esse lenem quemdam hominem, qui huc atque illuc euripi modo iactetur: sed stabilem, atque constantem, ita ut nullo modo proditam ab eo veritatem fuisse suspicari possitis. Hæc autem non statim sua sententia, sed ab eorū prius testimonio probat, ostendens eos non verbis solum, verum etiam factis stabilitatem Ioanis attestatos fuisse. Dixit enim: Quid existis in deserto videre? id est, cur omisissis ciuitatibus, atque domibus vestris ad desertum vnā omnes concurrissetis, ut miserum quemdam, atque mobilem hominem videretis? Non potuissetis certe tanto studio in deserto impelli, tot tantarumque ciuitatum populi, nec ita facile omnes ex vniuersa Iudæa effusi in fluuium Iordanem fuissetis, nisi magnum quemdam & mirabilem virum, & adamantinis lapidibus firmiorem Ioannem putassetis. Nec enim ad videndum arundinem vento agitata existis. Istis maximè sunt similes illi qui nunquam idē dicunt, sed huc, atque illuc facile pulsati, modò hæc, modò illa soliti sunt asserere. Considera autem quo modo ceteris malis omisissis hanc solum suspitionem posuit, qua tunc illi turbabantur, atque mobilitatis & inconstantia occasione aufert. Sed quid existis videre? hominem mollibus vestimentis amictum? Ecce qui mollibus induti sunt, in domibus regum sunt. Quod quidem huiusmodi est: A seipso mutabilem atque inconstantem non fuisse Ioannem, totius Iudææ ad ipsum effusio demonstrauit. Nec tamen illud poterit quispiam dicere, stabilem quidem illum prius fuisse, sed emollitum vitæ deliciis, mobilitatis macula deturpari. Nam hominum alij natura procliuus sunt, alij vitæ institutione ac casu procliuus fiunt: quemadmodum iracundi multi sunt natura, nonnulli longa ægrotatione ad huiusmodi vicium lapsi fuerunt. Et rursus alij leues natura & inconstantes, alij deliciis effeminati, enerues & instabiles facti sunt. Sed Ioannes nec natura instabilis est: non enim quasi ad videndum arundinem in Iordanē ad ipsum Iudæa fuit effusa. Nec deliciis corruptus robur animi sui perdidit: probat hoc amictus ipsius, probat eremus, probant carceres. Nam si deliciis ille caperetur, non eremum, non carceres, sed regias domos habitasset: poterat enim profectò, si tantummodo silere voluisset, magnis ab Herode affici honoribus. Nā si & redarguentem & vincitū mirū in modum Herodes verberatur, multò magis tacentem coluisset. Quare qui gestis suis tantam constantiam ostendit, quo modo poterit in suspitionem incidere leuitatis? Ita partim à loco, partim à vestimentis, partim à concursu populi, Ioannis moribus laudatis, maius quid adduxit, dicens:

Mat. 6. c.

Sed quid existis videre prophetam? vti que dico vobis, & plus quam prophetam. Hic enim est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam, qui preparabit viam tuam coram te. Quum prius Iudæorum de Ioanne testimonium adduxisset, tunc & prophetarum adaptat testimonium. vel potius: Primum quidem Iudæorum de Ioanne adduxit testimonium, quod quidem quoniam ab inimicis ipsis ferebatur, maximas vires habebat. Deinde arduam viri vitam præ oculis posuit. Tertio, sententiam suam protulit. Quarto, autoritate prophetica ora ipsorum ob-

struit: & ne dicere aut cogitare possent, magnum quidē illum prius virum fuisse, nunc autem mutatum, vestimentis & carcere atque etiam prophetia in oppositum induxit. Tandem cum dixisset prophetis illum esse maiorem, quare maior sit ostendit. Cur igitur maior prophetis Ioannes? quoniam propinquior erat Christo venturo. Mitto enim, inquit, angelum meum ante faciem tuam: qui autem ante faciem est, is proximus est. Nam quemadmodum maiore dignitate hi sunt, qui proximè regium vehiculum equitant: sic & Ioannes proximè ipsius aduentum præcedens, maiore gratia fulsit. Nec tamen testimonium prophetæ ad ostendendam excellentiam ipsius sufficit, sed sententiam quoque suā attulit: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. id est, non peperit mulier Ioanne maiorem. Quæ sententia, quanuis per seipsam sufficiat, tamen si velis à rebus ipsis veritatem inspicere, veniat in mentem tibi mensa illius, educatioque & mentis altitudo: ita enim in terris quasi in celo versabatur. Naturæ nāque omni necessitate superata, mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, semper in orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, deo autem soli sua semper offerebat colloquia: neminem vidit vnquam conferuorum, nec ab aliquo horum visus fuit: non lacte nutritus, non lecto susceptus, non tecto, non foro, non alia re humana usus erat: tamen mitis simul & acer, quorum alterum ex conuersatione sua cum discipulis, alterum ex responsione ad Iudæos atque ad regem libera, facile perdisces. Itaque dicebat, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Verum ne his Ioanis laudibus ab aliis quæ audiebant priora exciderent, ac Christo Ioanem præponerent, perpende qua ratione ipsos detinet. Nam quemadmodum vnde firmabantur discipuli, inde multitudo conturbatur mutabilem & inconstantem Ioannem suspicando: sic vnde multitudo ad meliora reduta est, inde maior pestis sequi cæteris potuisset, maiore propter hæc dicta de Ioanne, quàm de Christo existimationem facientibus: id ergo aperte corrigit, dicens:

Qui autem minor est in regno cælorum, maior est illo. Minor infra. c. quippe ætate, minor multorum opinione. Edacē enim Matt. 13. Christum appellabant, & vini potatorem: & nōne Christus hic est fabri filius? & vbi que ipsum minoris faciebant. Supra com. Quid igitur, inquires? Comparatus Ioanni maior erat? parationē minime. Nec enim ipse Ioannes cum de Christo dicat, Ioan. 1. 1. Quia fortior me est, comparando se illi dicit: nec Paulus cum de Mose scribat: Ampliori gloria hic, quàm Mat. 3. 1. Moses dignus est, comparado id scribit: ipse etiā Christus cum dicat: Ecce plus Salomone hic, non comparat se Salomoni. Quod si quis per comparisonem id dictum contendat, dicemus accommodatè hoc factum, propter audientium imbecillitatem: qui & semper ante procliuiores ad Ioannem erant, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam, qua liberè regibus loquebatur, clariorem existimabant, satisque erat, si ita dictū etiam per comparisonem accepissent. Consequit profectò etiam vetus scriptura per comparisonem introducens, ea quæ inter se comparari non possent, ab erroribus homines liberare: ut quando dicit, Non est similis tibi in diis domine: & rursus, Non est deus, sicut deus noster. Dicunt autem aliqui de Apostolis id dictum fuisse, aliqui de angelis: sed male. Nā qui à veritate semel aberrauerunt, ad multas variasque fraudes deducuntur. Et quanquam consequentia rerum seruari poterit, si aut de Apostolis, aut de angelis dictum accipia-

accipiamus: Præterea quid prohibet nominatim discipulos dicere? Nam seipso minorem nominatim non dicit propter suspicionem hominum, quæ adhuc illorum mentem occupabat, & ne multum arrogare sibi videretur: quod in aliis quoque locis facit. Quid autem est quod dicit, in regno cælorum? In spiritalibus scilicet, omnibusque cælestibus. Verum etiam cum dixerit, Inter natos mulierum non surrexit maior Ioanne, distinguebat disseparabatque se ab hac comparatione. Nam si ex muliere natus est, sed non sicut Ioannes, non enim simplex ac nudus homo erat, nec omnino naturæ hominum lege, sed inaudito quodam atque mirabili partu. A diebus autem Ioannis Baptista, ait, vsque nunc regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et quanquam consequentiam, inquires, hoc habet ad ea quæ iam dicta sunt? Magnam certè, valdeque illis concinentem. Hinc enim audientes impellit iam ad fidem, quam de se habere debeant, ac ea quæ pridè dixit Ioannes, vehementius comprobant. Nam si vsque ad Ioanem omnia completa sunt, ego ille sum qui venturus erat. Omnes enim, inquit, propheta & lex vsque ad Ioannem prophetarunt. Non enim cessassent propheta, nisi ego venissem. Quare nihil est quod amplius expectetis: nemo expectandus vltèrius vobis est, cum inde aperte pateat, quod ego sim: quoniam propheta iam cessarunt, & quoniam multi quotidie fidem rapiunt. Sic enim iam manifesta, atque illustris est, ut ad ipsam multi cursu contendunt. Et quis vnquam rapuit: obiciet. Omnes scilicet, qui magno studio properantes Christo adhaeserunt. Aliud deinde signum ponit, dicens, Si vultis recipere, ipse est Helias qui venturus est. Mittam enim, ait, vobis Heliam Thesbiten, qui conuertat corda patrum ad filios. Hic est (ait) Helias, si attendere diligenter volueritis. Mittam enim, ait, angelum meum ante faciem tuam. Rectè autem apposuit, si vultis recipere, ostendens neminem violenter cogi, nō enim cogo, inquit. Hoc autem dicebat, ut gratam ab omnibus petere mentem videretur. Significauit autem Ioannem Heliam esse, & Heliam Ioannem: vtrique enim vnam administrationem susceperunt, & præcursores ambo constituti sunt. Quapropter non dixit, hic est profectò Helias: sed si vultis suscipere, hic est: si mente videlicet attenda vtriusque gesta, & animo facili, non contentioso considerare volueritis. Nec finem hic fecit: sed ut ostendat quanta solertia opus sit cum dixisset, Helias qui venturus est, confestim adiecit: Qui habet aures audiendi, audiat. Multa vero huiusmodi, vt ad interrogandum eos incenderet, ænigmata proferebat. Qui si ne sic quidem excitarentur, sed quasi dormitantes negligebant, multò tardiores certè fuissent, si aperte planeque omnia dixisset. Nemo enim obiciere audebit, ita difficilem Iesum fuisse, ut interrogandi fiduciam difficultate illius amitterent. Nam qui de paruis rebus per tætationem interrogabant, quæ subdole quærere, quanuis sapius refutati fuerint, nunquam cessauerunt: quo modo non quæssissent de necessariis, si discendi cupiditate incens fuissent? Et qui de legalibus quærebant, quodnam esset mandatum primum, nulla opportunitate inducti sciscitabantur: quo modo eorū quæ ab ipso dicebantur, & quorum rationem reddere, si dubia erant, tenebatur, sensum non inuestigarent, præsertim cum ipse ad hoc incitare videretur? Nam cum dixerit, violenti rapiunt illud: & qui habet aures ad audiendum, audiat: ad interrogandum eos impellebat. Cui autem assimilabo generationem hanc? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes sed alibus suis dicunt: Tibia cecini-

Mal. 4. b.

Mal. 3. a

Luc. 9. g.

Ioan. 10. g.

Ibidem. 11. f.

mus vobis, & non saltastis: lamentati sumus, & non planxistis. Hæc rursus, quanuis suspēdi, separarique à superioribus videantur, valde tamē illis coniuncta sunt, & ad illum locum pertinent, quo ipsi consona Ioannem facere ostendebat, etiam si ea quæ fiebant, contraria essent. Probat igitur nihil spectare ad salutem ipsorum, quod iam diligenter adhibitum non sit, & in medium illud quasi adducit propheticum: Quid oportebat facere Esai. 5. 4. huic vineæ, & non feci? Cui enim, ait, similem existimabo hanc generationem? similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes cum æqualibus dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentati sumus, & nō planxistis. Venit enim Ioannes neque manducans neque bibens, & dicunt, demoniū habet: venit filius hominis manducans, atque bibens, & dicunt: ecce homo vorax, & vini potator, publicanorum amicus & peccatorum. Huiusmodi autem est quod dicitur, Oppositis quibusdam itineribus ego & Ioannes ad vos venimus, idemque fecimus, quod venatores solent facere, qui quando fugacissima captuque difficillima insectantur animalia, non vna via, sed diuersis, & non diuersis solum, sed per contraria plerunque aggrediuntur, ut si alterum effugerint, in alterum incidant. Nā quoniam vniuersum penè genus hominum maximè ieiunantes solet admirari, & duriciem viuendi nimium approbare: idcirco statim à teneris vnguiculis dispensatione diuina duriter vixit Ioannes, ad hoc ut ad credendū verbis suis populi ducerentur. Sed cuiusnam rei gratia, inquires, hoc ipse iter viuendi ingressus non est? Immo vero hanc quoque viam ipse confecit, cum quadraginta diebus ieiunauerit, & circumierit ita docens, ut non haberet vbi caput declinaret. Sed tamen etiam aliter id ipsum præparauit, ut facilius omnes lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam maius, testimonio eius, qui durissima disciplina viuendi fuerat usus, approbari, quàm ipsum ieiunare, atque duriter viuere. Præterea præter vitam sanctimoniam nihil aliud magni Ioannes ostendit. Nullum enim, ait, signum Ioannes fecit: Christus vero signorum, atque miraculorum testimonio claruit. Illam autem aliam viuendi viam quæ ieiunio claros efficit, Ioanī omnino postea dimisit: ipse vero publicanorum atque peccatorum mentas elegit, ut publicanos & peccatores saluaret. Interrogabimus ergo Iudæos si ieiunium admirantur, atque collaudant: cur Ioanni ieiunanti non crediderunt, cuius verba ad Iesum apertissime illos adducebāt? Quod si grauis quædam res, atque tristis ieiunium ipsi videtur: cur Iesum comedentem atque bibentem repulerunt? vtraque enim via siue Ioannem, siue Iesum recepissent, salutem consequerentur. Illi autem quasi crudelis quædam bestia contumeliis vtrunque lacerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non credebatur, sed eorum qui credere nolabant. Nemo enim non insanus contraria simul vituperare, ac laudare studet. Quod autem dico huiusmodi est: qui remissos, lætosque homines laudant, hi seueros atque tristes ferre non possunt: & qui seueros laudant, hi lætos repudiant. Non enim possumus vtrosque simul iudicio nostro approbare. Propterea etiam ipse ait: Tibia cecinimus vobis, & non saltastis, id est, remissiore viuendi disciplina volui vos attrahere, & noluitis: lamentati sumus, & non planxistis: id est, noluitis attentam Ioanni mentem adhibere, qui durissima disciplina viuendi ad vos venit. Non enim ad aliud Ioannes, ad aliud ego vos induco. Quippe vnus est vtriusque consilium, etiam si viuendi studia contraria videantur. Quapropter ea quæ ab vtriusque facta sunt, communia sunt. Non enim

enim à discrepantia, sed à summa concordia cōtrarias vias elegimus, quæ tamen ad vnum exitum omnino perducunt: qua igitur excusatione vti poteritis? *Et iustificata est, inquit, sapientia à filiis suis.* Id est, nulla vos potui attrahere via, quare iure me iam incusare nunquam poteritis: quod de patre pariter dixit propheta, Vt iustificeris in sermonibus tuis. Deus enim, quauis sciat nihil boni vos facturos, cura tamen ac prouidentia summa erga vos vtitur: ita vt etiã his qui impudentissimi sunt, nec vmbra quidem insulsæ dubitationis relinquat. Si vero exempla, quibus vtitur, tenuia quidem tibi videntur, ac incomposito orationis contextu, non mouentur. Ad fragilitatem enim audiētium sermo semper accommodandus est. Sic Ezechiel multis similitudinibus quæ Iudæis conueniebant, vtitur: quauis non ignoraret, à diuina maiestate alienas fuisse. Id enim maximè dignum atque gratum deo est, quod imbecillitati humanæ accommodatum, ad salutem nostram pertinet. Tu vero aduerte quemadmodum repugnantibus Iudæi seipfos implicabant. Namque de Ioanne ieiunante hoxerit, quod dæmonium haberet. Idem ipsi rursum hoc ipsum de Christo cōtrario quodam modo viuentem affirmarunt. Sic sibiipsis semper repugnantes, nunquam constanter idem senserunt. Lucas autem ad ea quæ dicta sunt, aliud etiam addit, quo multò magis Iudæi accusandi esse videntur: dicit enim: Quoniam publicani iustificarunt deum suscipientes baptisma Ioannis. Tunc incepit exprobrare ciuitatibus, cum iustificatam esse sapientiam à filiis suis atque omnia impleta esse ostendisset. Nam quæ docendo persuadere non potuit, quæ signis atque miraculis nõ effecit, vt duriciem cordis deponeat, ad exprobrandum iam accedit, quod multo maius mihi videtur, quam si formidinem atque timorem incuteret. *Tunc enim, ait, Iesus cepit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurima virtutes eius, quia non egissent penitentiam, dicens: Vae tibi Chorazin, vae tibi Bethsaida.* Et vt videas non natura illos tales fuisse, nomen illius vrbs posuit, vnde quinque emicuerunt apostoli. Nam Philippus, & duo illa paria quæ apostolatus verticem tenuerunt, inde fuisse dicuntur. *Quoniam si in Tyro, atque Sidone factæ essent, ait, virtutes, quæ in vobis factæ sunt, olim in cilicio & cinere penitentiam egissent. Verum tamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quam vobis. Et tu Capernaum quæ vsque ad cælum exaltata es, vsque in infernum descendes: quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, mansissent vsque in hanc diem: verum tamen dico vobis, quia terra Sodomorum remissius erit in die iudicij, quam tibi.* Non simpliciter neque ociose Sodomorum fecit mentionem, sed vt ostendat quod maxima sit prauitas eorum qui non solum presentes, verumetiam præteritos omnes vicis superasse videntur. Sic etiam alibi modò ad Niniuitas, modò ad reginam Austri conferens, ipsos condemnat. Verum eorum ibi qui rectè, hic eorum exemplo qui perperam fecerunt, quod modo grauius est, eos accusat. Hanc condemnandi legem ac rationem Ezechiel quoque non ignorauit. Dicit enim ad Hierusalem: Iustificasti forores tuas in omnibus peccatis tuis. Ita vbique veteri testamento doctrina eius consimilis est: nec tamen orationem adhuc vsque solum produxit, sed maiorem incutit metum dicendo, grauiora incredulos Iudeos, quam Tyrios atque Sodomitas expectare supplicia: ita ipsos partim quoniam vt miseros luget, partim quoniam terret, allicere studet. Hæc autem etiam nos audiamus. non enim infidelibus solum, sed nobis etiam grauiorem pœnam quam Sodomitis con-

stituit, nisi aduenas & peregrinos ad nos venientes susceperimus, cum etiam puluerem excutere iusserit. nec id iniuria. Nam Sodomitæ quantuis iniquissimè vixerint, sed tamen ante legem & gratiam peccarunt: nos autem post legis & gratiæ tam diligentem curam, qua venia digni erimus, aduenas atq; peregrinos, odio tam magno persequentes, & ianuas nostras, immo vero antequam illas claudamus, aures pauperibus obturantes: quid dico pauperibus, cum apostolis ipsis id faciamus? Idcirco etiam pauperibus siquidem & apostolis: Nam quando publicè legitur Paulus, & tu nõ animaduertis: quando Ioannes tonat, & tu nõ audis: in opem tu audies, qui apostolum non audis? Vt igitur pauperibus domus nostræ, & apostolis aures pateant, omnem sordiciem ab auribus animi expurgemus. Nam quemadmodum sordes & limus aures corporis obstruere solent: sic meretricij catus, huius seculi fabulæ, debitorum onus, creditorumq; ac fœnorum ratio, aures mentis solent magis quam quauis sordes obstruere. Vel potius, non obstruunt tantum, sed etiam impurum faciunt & immundum: quasi enim stercus auribus vestris immittunt huiusmodi colloquia: quod Barbarus ille minabatur dicens: Comeditis stercus vestrum: id etiã nunc multi non verbo, sed re vobis faciunt, immo vero etiã multò peius, ac fœdus. Nam fornicatorij cantus multò magis, quam stercora sunt abominabiles. Quodque ægrius ferendum est, non solum nullam talia audientes molestiam capitis, verumetiam ridetis, atque latamini. Cùmque vitare ista, abominarique deberetis, suscipitis ac laudatis. Descende igitur tu quoque si hæc abominabilia nõ sunt, in orchestram, imitare quod laudas, habeas cum his qui huiusmodi commouent risum, societatem atque commercium: sed si in illo ipso consortio coniungi nolles, cur tantum ei honorem tribuis? Et leges quidem gentiliũ infames eos esse volunt: tu vero quasi ad legatos, aut duces militiæ cum vniuersa ciuitate omnibus conuocatis effunderis, vt vnà cum omnibus stercus in aures tuas immittas: & qui seruum cædis, si coram te turpe quicquam protulit, qui filio id non permittis, qui domi tuæ quasi turpitudinem quandam ista fieri non pateris, cum verberones quidam, & seruales abiectiq; homines, vt hæc audias, vocent, non modò molestè non fers, sed letaris etiam, atque laudas, & gratias agis. Et quid hac amentia maius vnquam poterit inueniri? Sed ego turpia hæc, & incentiua voluptatum nec dixi, nec cecini vnquam, dicis. Et quam utilitas est, si cum non dicas, libenter audis? immò vero vnde id ipsum planum facies, quod non dicas? cum libenter hæc cum risu audias, & ad percipiendum magno cursu contendas? dic mihi oro, cum blasphemantes audis, gaudes atque exultas, aut potius perhorrescis, aures obstruis: non dubito quin perhorrescas. Quãobrè? quia videlicet nunquam tu blasphemare soles: pariter ergo in turpiloquio etiam facito, si persuadere nobis omnino vis, non libenter turpissima te verba proferre: tunc tibi credimus, cum nec audire quidè perpeximus. Nam quo modo virtutem colis, qui hæc audiendo enutritis? quo modo castimoniam arduos poteris perferre labores, qui risu desuis, & cantu meretricio caperis? Nã si vix quæ longè ab huiuscemodi cantibus remota est anima, castimonie honestatem amplectitur, quo modo continenter viuere poterit, qui in his viuunt? An ignoratis procliuios nos esse ad vicia? Cùm igitur etiam arte & studio ad ea curramus, quo modo fornacem eter-

Philipp.
4.
dete

dete in domino? In domino dixit, non in diabolo. A Quando igitur audire Paulum poteris: quando peccasse te senties, cum semper ridiculis istis atque spectaculis quasi ebrius efficiaris? Quod enim huc modò peruenisti, non miror, immo vero & valde miror. Nam huc quasi simpliciter, ac persuntoriè venisti: illuc vero omni studio, cursu, alacritate quotidie ruis: quod inde patet, quia fœtulentissimum limum, qui in animas vestras visu & auditu infusus fuit, inde à theatris domos vestras conducitis, immo vero in mentibus ipsis, atque amicis colloctis, ac sumitis: & ea quæ digna abominatione non sunt, auerteris, abominanda vero admiraris ac amas. Multi enim à sepeliendi officio redeuntes, balneum confestim intrarunt: à theatris autem recedentes, nec gemuerunt, nec lachrymarum fontes effuderunt. At certè nullam immundiciam cadauer habet, peccatum autem ita maculat, vt nulli fontes, nulla flumina, sed lachrymæ solum atque confessio mundare queant. Sed nemo est qui peccati sordes quam magnæ sint sentiat. Nam quoniam non timemus timenda, idcirco formidamus quæ nullã in se causam formidinis habent. Quis autem est ille theatralium hominũ adeò magnus sonitus? quis tantus tumultus? qui diabolici clamores? qui vestitus satanicus? Alius cum adolescens sit, comam ponè reductam habet, & naturam aspectu, vestitu, incessu, ceterisque huiusmodi effeminando, ad teneriusculam imaginem puellæ deducere contendit: alius econtrã cū sit senex, nouacula pilos pudorem omnem abrasus, cinctus alsifens, ad dicendum ac faciendum omnia paratus est. Mulieres autem nudo atque aperto capite populum absque rubore alloquuntur, tantq; præmeditatione impudentiam asciscunt, tantq; lasciuia in audientium atque videntium animos infundunt, vt vno omnes animo radicitus modestiam è mentibus euellere, dedecore muliebrem naturam afficere, perniciose voluptate cupiditates suas implere conari videantur. Cuncta enim simpliciter quæ ibi sunt turpissima sunt, verba, vestitus, tonsura, incessus, voces, cantus, modulationes, oculorum euerfiones, ac motus, tibiæ, fistulæ, & ipsa fabularum argumenta, omnia (inquam) turpi lasciuia plena sunt. Dic ergo, quando à tanta fornicationis immunda cupidine, quam tibi diabolus infudit, te ipsum recipies, atque respices? Non enim ignoramus quot ibi fornicationes peragantur, quot adulteriis matrimonia maculetur, quot viri muliebria patiantur, quot iuuenes effeminentur, cuncta iniquitatis summa, cuncta prodigiorum, cuncta impudentiæ plena sunt. Quas ob res non cachinnis disfluere sedentes, sed lachrymis gemere ac dolere oportet. Quid igitur vis, inquires, an vt ludorum omnium locum claudamus, & tibi obtemperantes omnia euertamus? Quid euertamus dixisti? Nonne cuncta iam euerfa sunt? Nam vnde credis nuptiarum insidiarios proficisci? Nonne ab huiuscemodi scenis? Vnde illos qui thalamos aliorum effodiunt? Nonne ab orchestra illa? An non hinc vxoribus viri molestissimi, & viris mulieres contemnendæ sunt? Nonne hinc complures adulteri? Itaque is mihi videtur omnia euertere, qui theatra petit, qui tyrannidem fœuissimam inducit. Minimè, inquires, mulieres à viris suis dissepere, puerorum pudicitiam rapere, domos euertere: hæc omnia eorum tyrannorum sunt, qui arcem occuparunt, & ciuitatem vi premunt. Quæ vero nos facimus, legibus approbata sunt, & adulteriis nunquam hæc spectacula opportunitatem præbuere. Immo vero quis non adulter modò factus est?

Nam si possem nomine omnes appellare, citò tibi ostenderem. Quot quasi captiuos scorta inde abduxerunt, quot aut ab vxoribus abstraxerunt, aut ad legitimũ omnino thorum peruenire non dimiserunt? Quid igitur, inquis, an leges omnes euertemus, quibus hæc constituta sunt? immo vero his theatralibus ludis euerfis, non leges sed iniquitatem euertetis, ac omnem ciuitatis pestem extinguetis. Hinc enim seditiones excitantur, hinc tumultus oriuntur. Qui enim his ludis aluntur, quique vocem ventris causa vendunt, qui dicere facere omnia promptissimi sunt, atque in eo suam operam collocant, hi maximè solent rumoribus populos inflammare, & tumultum in ciuitates immittere. Ociosa enim iuuetus in huiusmodi malis educata, omni ferocissima bestia immanior est. Malefici autem nonne à theatralibus ludis multi constituuntur? Nam vt vniuersum populum ad hæc possint inflammare, vt tripudiantes suas consequat voluptates, vt modestas mulieres meretricibus commixtas corrumpant, ad tantum maleficii genus perueniunt, vt nec ab ossibus quidem mortuorum abstineant. Quid dicam quod ad diabolicas has sodalitates innumeras multi consumunt pecunias? Quid de lasciuia? quid de aliis malis? Animaduertis te illum esse qui vniuersam vitam hominum euertis, cum ad hæc ceteros trahis, non me qui huiuscemodi omnes ludos omittendos censeo. Diruemus igitur omnium loca ludorum: inquires. Vtinã iam diruta essent, quauis, quantum ad nos attinet, iam pridem desolata iacent. Nihil tamen facere horum vos iubeo, quippe cum a difficiorum magnificentia permanere possit, & ludi & tripudia omnino cessare: quod maiori vobis laudi erit, q̄ si cuncta funditus euerteretis. Sumite saltem exemplum vobis à Barbaris, qui omnium huiusmodi spectaculorũ turpitudine carent: quam rationem pro vobis afferetis, si, qui adscripti estis in cælis, angelorum atque archangelorum socij ac cohæredes, multò peiores hæc in re Barbaris ipsis inueniamini? præsertim cum queas multa aliunde tibi meliora solatia comparare. Nam cum recreare animum volueris, poteris hortos petere, fluentes riuos conspicerere, ingentes lacus considerare, amœna cernere loca, cicadas audire canentes, in templis martyrum conuersari: vnde præcipua tibi corporis sanitas tribuetur, ac ad animam tuam eximia perueniet utilitas, vnde singulare capies voluptatem: quoniam nullum damnum, nullus dolor, nulla mœsticia consequitur. Habes vxorem, non cares liberis, abundas amicos, quæ omnia ad dilectionem honestam & emolumenta nonnunquam solent præbere. Quid enim liberius suauius? quid vxore casta moderato & temperanti marito dulcius? Barbari quidem ipsi cum de theatralibus his ludis, & importuna delectatione fabularum audissent, dixisse feruntur verba omnibus institutis philosophiæ dignissima. Romanos enim dixerunt, quasi liberis atque vxoribus careant, tales sibi excogitasse voluptates. Quibus verbis ostendebant nihil vxore modesta, nihil liberis esse posse suauius ei qui honeste viuere velit. Sed ego, inquires, ostendam nihil multis huiusmodi ludos obfuisse: immo vero id maximè nocet, quod frustra & incassum tempus consumis, & scandalum alijs offers. Nam & si tu quodam excelsi animi robore, nihil inde tibi mali contraxisti: attamen quoniam alios imbecilliores exemplo tui spectaculorum studiosos fecisti, quo modo non ipse malum tibi contraxisti, qui causam mali committendi alijs præbuisisti? Qui enim ibi corrumpuntur, tam viri quam

quàm mulieres, omnes corruptionis crimina & cau-
sam in caput tuum transferunt. Nam quemadmodum
si non essent qui spectarent, nec essent etiam qui lude-
rent: sic quoniam vterque sunt causa peccatorum quæ
cõmittuntur, igne etiam patiuntur. Quare quanuis ani-
mi tui modestia effecisti, vt nihil tibi inde offuerit,
quod ego fieri posse non arbitror: quoniam tamen a-
lij causa ludorum multa peccarunt, graues propter hoc
pœnas lues, quanuis etiam multò modestior & tempe-
rantior esses, si nullo modo eò pergeres. Non ergo in-
utiliter contendamus, nec vanas excusationes excogi-
temus, cum vna nobis sufficiat excusatio, longè à for-
nace Babylonia fugere, procul ab Aegypto scorto ab-
esse, atque si necesse sit, nudos à manibus eius elabi: sic
enim ingentes voluptates capiemus, cum stimulis con-
scientiæ minimè pungamur. Sic & in hac vita mode-
ratè viuemus, & futura bona consequemur, gratia &
miseriordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xxxix. ex capite xj.

In illo tempore respondens Iesus dixit: Confiteor tibi pa-
ter domine celi & terræ, quia abscondisti hæc à sapien-
tibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater
quoniam sic fuit placitum ante te. Perpendis quot,
quibusq; modis ad fidem ipsos inducit? Primum præ-
cipuis Ioannis laudibus: nam cum eum magnum atq;
mirabilem, & plus quam prophetam ostenderet, ad
præbendam illi fidem impellebat, qui apertissimè ip-
sum esse Christum attestabatur. Deinde, quia dixit,
regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt il-
lud: hoc enim non hortatis magis ad fidem, quam im-
pellentis esse videtur. Tertiò, quoniam omnium pro-
phetarum prædicationem adimpletam iam esse doce-
bat, quo significabat seipsum esse, quem illi prædixerunt
uenturum. Quartò, quoniam omnia iam facta esse mon-
strauit, quæ ab ipso fieri oportebat, quod similitudine
puerorum ante oculos posuit. Quinto, exprobrando
ac miserando incredulos, & terrore ac minis reuocan-
do. Sexto, quoniam gratias modò pro credentibus agit.
Quod enim hic, confiteor dixit: idem valet quòd gra-
tias ago. Gratias, inquit, tibi ago, quoniam à prudenti-
bus & sapientibus hæc cœlasti. An igitur perditione il-
lorum gaudere ipsum dicemus, & quoniam illi hæc nõ
didicerunt? Minimè. Sed hæc est via salutis optima, vt qui
respuunt quæ dicuntur, & nolunt suscipere, nullo pa-
cto cogantur: vt quoniam vocati non obtemperarunt,
nec meliores hic facti sunt, sed spreuerunt atque con-
temperunt salutem, quoniam eiectioni sunt, respiscere
cogantur: sic certè diligentiores etiam fient, qui credi-
derunt, quibus quoniam reuelata mysteria sunt, lætari
atque gaudere dignum est. Quoniam vero ab illis oc-
cultata sunt, nõ gaudere, sed lachrymarum fontes emit-
tere dignissimum: quod profectò facit lachrymans at-
que commiserans ciuitatem. Non ergo, quia sapientes
non cognouerunt, gaudet: sed quia quæ sapientes non
cognouerunt, hæc isti perceperunt, lætatur. Ita & Paulus
dicit: Gratias ago deo meo, quoniam fuistis serui
peccati: obedistis autem ex corde in quam traditi estis
formam doctrinæ. Non ergo Paulus propterea gau-
det, quia erant serui peccati: sed quia cum essent huius-
modi, veritatis cultores facti sunt. Prudentes autem
hic scribas & Phariseos appellat: quibus verbis alacri-
ores reddit discipulos, cum intelligant illa se piscatores
esse consecutos, à quibus illi summi, vt videbantur, viri
exciderunt. Cum autem, sapientes, dixerit: non illam

veram laudabilem sapientiam intelligit, sed hanc quæ
seculari doctrina præstatur: idcirco etiam non dixit,
stultis reuelasti, sed paruulis: quasi non fucatis, sed sim-
plicibus. Ita ostendit non indignè illos, sed iure his re-
bus fuisse priuatos: ac per omnia nos docet statum su-
perbiæ omnino esse fugiendum, & ac simplicitatem ad-
mirandam. Quod Paulus amplioribus verbis scribit
dicens: Si quis in vobis videtur in hoc seculo sapiens
esse, is fiat stultus, vt sapiens efficiatur. Sic enim gratia
dei monstratur. Cur vero gratias agit patri, cum ipse
illud fecerit? Sicut orat & intercedit pro nobis ad deum,
magnam erga nos declarans charitatem, sic etiam &
hoc ex charitatis feruore peragit: & simul ostendit non
ab ipso solum, verè etiam à patre illos excidisse. Quod
enim præcepit discipulis, dicens, Nolite sanctum da-
re canibus, hoc præoccupans ipse facit. Deinde ex his
ostendit tum suam tum patris primariam & ante-
cedentem voluntatem. Vt enim suum est gratias agere,
atque gaudere quòd paruuli recepti sunt: sic patris est,
ne precibus flexus, sed sponte sua commotus id fecisse
videatur. Sic enim, inquit, fuit placitum ante te: id est,
sic tibi patri omnium placuit. Sed cur tandem, inquit,
occultata ab illis sunt? audi Paulum dicentem. Quo-
niam quærentes propriam iusticiam statuere, iusticia
dei subiecti non fuerunt. Perpende igitur qualiter affi-
ci discipuli debebant, cum audirent, quia sapientes non
nouerunt quæ ipsi cognouerunt: & cognouerunt par-
uuli permanentes, cognouerunt ipsius dei reuelatione.
Lucas autem dicit, ea hora quando septuaginta redie-
runt de dæmonibus nunciantes, tunc exultasse spiritu,
& ista dixisse, quæ tam diligentiores, quam moderatio-
res ipsos faciebant. Erat enim moderante doctrina
certè illis opus, ne magnum quid de se crederent, atq;
inflarentur, quoniam dæmonia eis obtemperarent. Re-
uelatio enim magnarum sibi rerum non studio, nec me-
rito suo concessa fuit: quapropter scriba ac Pharisei
qui se sua opera sapientes esse arbitrabantur, suo elati
tumore ceciderunt. Quare si arrogantia illis offuit: for-
midate vos, inquit, vt paruulorum statum conseruetis,
non ignorantes id illud esse quod vobis hæc reuelari
effecit, cuius contrarium illos hac reuelatione priuauit.
non enim quando dicitur, occultasti hæc à sapientibus,
rem totà deo attribuit: sed sicut cum Paulus dicit, Quia
tradidit eos in reprobum sensum, & excæcauit intelli-
gentiam ipsorum: non operatum hæc deum fuisse asse-
rit, sed illos qui causam præbuerunt: sic etiam hic dictum
est, reuelasti. Deinde quoniam prædixit, Confiteor tibi
pater, quia hæc occultasti ab illis, & reuelasti paruulis:
ne putes hac reuelandi potestate ipsum esse priuatum,
ac ideo gratias agere, adiecit: *Omnia mihi tradita sunt à
patre meo.* Ad eos vero qui lætabatur, quoniam dæmo-
nes sibi parerent, Quid ita gaudetis frustra, inquit: mea
omnia sunt mihi à patre meo tradita. Cū autem audis,
tradita: nihil humano more factum suspiceris, quæ di-
ctio, ne duos ingenitos arbitrari quis possit, posita est.
Filius autem dominus omnium nascitur, quod alibi
multis in locis significat. Maius quiddam deinde ad-
ducit, vt mentem tuam ad sublimis erigat. *Et nemo nouit
filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius.* Et vi-
detur quidem id multis qui hæc altius non examinant,
separatum atque alienum à superioribus esse: quod cer-
te plurimum illis conuenit, atque cohæret. Nam quo-
niam dixit, Tradita sunt mihi omnia: quid miramini
intulit, si omnium ego sum dominus, qui & aliud quid
multò maius possideo, quòd patrem nouerim, quòd
eiusdem

eiusdem cum eo substantiæ sum? Id enim occultius sig-
nificatur ex eo quòd sic solum se nouisse patrem dicit,
id ipsum (inquam) significatur quando dicitur: Nullus
cognoscit patrem, nisi filius. Tu autè diligenter perspi-
ce quando hæc dixit, quando videlicet, quanta esset po-
tentia ipsius operibus cognouerunt, quado non solum
ab ipso signa vidissent fieri, sed ipsi quoque in nomine
ipsius miracula perpetrarunt: deinde quoniam & reue-
lasti ea paruulis dixit, ostendit etiam ipsum fecisse. Ne-
mo enim, inquit, cognouit patrem, nisi filius, *Et cui vo-
luerit filium reuelare.* Non, inquit, cuiusque iniunctum sit,
nec cuiusque iussum sit, sed cuiusque velit reuelare.
Quòd si patrem reuelat, & seipsum videlicet, quòd tan-
quam manifestum, & tãquam consequens, reliquit, quòd
et alibi facit: vt quando dicit, Nemo potest venire ad
patrem, nisi per me. Hinc etiam monstratur vnus esse
voluntatis cum patre. Ita enim, inquit, procul absum,
ne repugnare deo patri videar, aut illi aliquo modo
relictari, vt nemo ad ipsum aliter quam per me possit
accedere. Nam quoniam multi turbabatur, antitheum
appellantes: propterea tam signis, quam doctrina hanc
eorum opinionem destruit. Cum autem dicit à nemine
patrem, nisi à filio cognosci: non dicit ab omnibus
deum ignorari, sed non cognosci ea cognitione ab alio
qua ipse cognoscit: quòd pariter de filio quoque di-
cendum est. Non enim de ignoto quodam deo, cuius
nulla vnquam habita sit cognitio, hæc dicit, vt Marcio
asserit: sed exquisitam, perfectamq; cognitionem hic
intelligit. Nam nos quidè nec filium perfectè cognos-
cimus, quòd Paulus scribit dicens: Ex parte cognosci-
mus, & ex parte prophetamus. Cum igitur per ea quæ
dicta sunt, confirmasset ipsos, atque in desiderium sui
attractisset, omnipotentia ipsius aequaliter monstrata,
tunc ad se vocat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis
& onerati estis, & ego reficiam vos.* Non hic, aut ille, sed om-
nes qui curis, qui doloribus, qui peccatis laboratis, ve-
nite ad me, non vt pœnas lautas, verum vt dolores pec-
cataq; vestra resoluantur: venite ad me, non quia glo-
rificari me à vobis opus est mihi, sed quia salutem ves-
tram maximè sitio. Ego, inquit, requiem vobis tribuam:
non dixit saluos faciam, sed quòd maius est, in omni
quiete constituam. *Tollite iugum meum super vos, & discite
à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem ani-
mabus vestris. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.*

Nolite igitur iugum audientes pertimescere, suauita-
tis enim eximia plenum est. Neque metuatis etiam si
onus dixerim, leue enim est. Quo modo autem in supe-
rioribus dicebat angustam esse ianuam, & arctam tri-
bulationibus viam: quando videlicet desidia, quando
ignauia dissolutus es. Nam quando quæ dicta sunt per-
feceris, leue tunc erit onus. Quo modo autem, inquit,
quæ dicta sunt perficiam animo? Si humilitate synce-
ra, si mansuetudine vera, si moderatione integra te cõ-
munies. Humilitas quippe virtus est, & sublimioris phi-
losophiæ mater est atque origo. Propterea etiam cum
nobis diuina traderet instituta, ab humilitate initium
fecit. Et hoc in loco ab eo iterum exorsus magnam pol-
licetur mercedem. Non enim alius, inquit, solum accõ-
modus atque vtilis fueris, sed tibi ipsi firmam stabilèq;
requiem compræstabis. Inuenietis enim animabus ves-
tris requiem, inquit. Sic antequam futura veniant, hic
quoque retribuit, & victoriæ præmium præbet, non so-
lum hac ratione, sed etiam seipsum in exèplum nobis
proponendo faciens, vt acceptior doctrina hæc sua, &
gratior esset. Quid enim dubitas, inquit, ne minor atq;

A despectior propter humilitatem videaris? In me igitur
respice: mea q; omnia hæc præcepta non ab alio, sed à
memetipso discas: ita enim & luce clarius patebit tibi
quàm maximum bonum humilitas sit. Considera quo
modo his omnibus vt humilitatem præcipue colant,
ipsis persuadet. Primo in his quæ ipse peregit. Discite
(inquit) à me, quoniam mitis sum. Deinde magnitudi-
ne retributionis: Inuenietis enim requiem animabus
vestris. Præterea his quæ ipse gratis offert: Ego enim,
inquit, refocillabo vos. Ad hæc, quia facilem rem atque
suauem esse approbavit. Suauem nanq; iugum est, inquit,
& onus meum leue. Sic & Paulus persuadet, dicens:
Quòd enim momentaneum & leue tribulationis nostræ
est, mire supra modum æternum gloriæ pondus ope-
ratur. Sed quo modo, inquit, leue hoc onus est, cum
dicatur: Nisi quis odio habuerit patrem ac matrem: &
nisi quis tollat crucem suam, & sequatur me, nõ est me
dignus. & nisi quis omnibus rebus suis renunciauerit,
non potest meus esse discipulus: cum iubeat ipsam quo-
que animam esse tradendam, quo modo (inquam) leue
est: doceat te Paulus, dicens: Quis nos separabit à cha-
ritate Christi: tribulatio, an angustia, an persecutio, an
fames, an nuditas, an periculum, aut gladius? Et quoniam
non sunt condignæ passiones præsentis huius tempo-
ris ad gloriam quæ reuelabitur erga nos. Doceant te il-
li qui à synagogis ludæorum post mille flagella ac ver-
bera, summo gaudio affecti redibant, quia videlicet dig-
ni sunt inuenti qui pro Christi nomine contumeliam
paterentur. Quòd si adhuc iugum ac onus audiendo
formidas nimium, atque perhorrescis non naturæ re-
rum huiusmodi timorem, sed ignauia totum attribuas.
Nam si accinctus & præparatus eris, & nulla desidia
effeminatus, cuncta tibi facilia, leuissimaq; videbuntur.
Quapropter etiam Christus, vt quanta cura vigilandū
esset certiores nos redderet, non commoda & suauia
tantum posuit, nec etiam tantum onerosa, sed vtrūque
complexus, & iugum dixit, & suauem appellauit: onus ap-
posuit, & leue adiecit: ne aut tanquam laboriosa nimium
fugeret, aut tanquam nimium facilia contemptu pro-
sequeretur. Quòd si post hæc omnia vehementer ardua,
difficilisq; tibi virtus videtur, veniat in mentem tibi
quantò difficilior viciositas est: quòd ipse occultius
significat, cum antequam de iugo suo aliquid dixerit:
Venite ad me omnes, exclamauerit, qui laboratis & o-
nerati estis. Hinc enim ostendere voluit, quantum la-
borem, quantum grauamen intolerabile, peccatum ho-
minibus afferat: idcirco non qui laboratis solummodo
ait, sed etiam qui onerati estis: quòd Psalmista signifi-
cavit apertius, & naturam ipsius peccati descripsit, di-
cens: Sicut onus graue grauata sunt super me. Zacharia
quoque similiter peccatum describens plumbi ta-
lentum esse ait. Id etiam rerum experientia facile in-
telligimus. Nullo enim pondere grauius premitur ani-
ma, nihil tam vehementer mentis restringit oculos, ni-
hil magis deiicit atque prosternit, quam malè actæ vi-
tæ, ac peccatorum conscientia & recordatio. nihil ecõ-
tra sublimiorem atque altiorem mentem hominis red-
dit, sicut iusticiæ atque virtutis possessio. Quid enim in-
tolerabilius esse videtur, quam nihil penitus possidere?
Quid difficilius, quam si vapules, non solum vices non
reddere, verum etiam alteram vertere maxillam? Quid
grauius, quam mortem violentia obire? Sed tamen hæc
omnia, si rectè perpetiamur, leuia & facilia, & honestæ
voluptatis efficacia constituuntur. Sed nulla turbatio-
ne moueamini: Inquirere nanque singula diligenter,
ac

ac exacte tractare animus est, & si ita vultis quod primum dictum est, quodque multis difficillimum esse videtur, iam perscrutemur. Vtrum igitur graue atque molestum est, vnius habere ventris curam, an de mille sollicitum esse: vnico vestimento indui, nec plura desiderare, an plura & preciosa possidentem, die ac noctu cruciari de conseruatione ipsorum, atque custodia metuentem, & sola damni memoria dolentem, ne forte tineis corrodantur, ne seruus furto auferatur: verumtamen quantumcumque dixerit, nunquam tantum oratione assequar, quantum vos experientia rerum cognoscitis. Quare optarem aliquem eorum qui ad summum philosophiae apicem peruenerunt, nobis adesse, vt facile aspiceres, quanta res ista voluptate potiatur: propterea nemo eorum vnquam qui paupertatem amplectuntur, diuitias optat. Sed ne diuites quidem, inquit, paupertatem eligerent, vt à multarum rerum curis persoluerentur. Et quid istud est? Stulticia enim ipsorum, ac ægroti animi, non iucunditatis rerum hoc signum est. Nec alios huius rei testes citare volumus, quam vos ipsos, qui quotidie curis pressi, acerbam hanc vitam vobis putatis: non autem illi sic, sed gaudentes semper, sed exultantes semper, non minus paupertate, quam reges diademate gloriantur. Maxillam autem vertere multo facilius vapulanti, quam repercutere, si attenditis. Hinc enim bella & dissidia originem trahunt, inde verò bellorum omnium atque inimiciciarum causa soluntur. Et altero quidem modo maiorem flammam suscitasti, altero autem vtriusque incendium extinxisti. Quod vero nullo vncio laborare suauius est, quam igne peruri, nullus vnquam si de corporibus dicitur, dubitabit. Quotid autem animus corpori praestat, tanto & incendium eius periculosius est, & suauitas certè iucundior. Præterea vtrum leuius atque facilius, in luctamine concertare, an corona donari: currere in stadium, an brauium iam obtinuisse: fluctibus agitari, an in portu deuehi: quare mori etiam melius, quam viuere censeo. A procellis enim atque periculis per mortem liberamur, vita vero & laborum cumulos exaggerat, & plurimorum peccatorum reos facit, & insidius quotidie implicat, quibus efficitur vt mori melius, quam viuere mihi videatur. Quod si mihi non credis, ab his audias, qui vultus martyrum in tempore certaminis conspexerunt. Quando flagellis caesi, vncis ferreis laniati, in sartagine immixti latabantur, gaudebant, & ceu in rosario constituti gestiebant. Quare Paulus quoque hinc abiturus, & violenta morte obiturus, Gaudeo, inquit, & congaudeo vobis omnibus, & vos pariter gaude, & mihi congaude. Vides quanto conatu vnuersum orbem terrarum ad communicationem gaudij conuocat: adeo magnum esse bonum hinc discedere nouerat, ita mortem illam terribilem atque violentam desiderandam existimabat. Verum quod suaue leueque sit virtutis iugum, multis aliis etiam posset comprobari: sed nos ad vltimum iam veniamus, & molesta onera peccati consideremus, ac ex omnibus maximè auariciam in medium educamus, qua turpissima multi peccata dolose cauponantur recauponanturque. Quid igitur molestius hac re vnquam inuenitur: quot dolores, quæ magna cura, quot rerum offensiones, quæta pericula, insidie, pugnae, huiusmodi lucris quotidie exoriuntur? quæ turbationes, qui tumultus: Nam quemadmodum sine fluctibus mare nunquam conspicitur, sic animos eorum absque sollicitudine, terrore, turbatione nunquam reperies: sed antequam priora componant, alia inuaserunt: & ad

hæc rursus alia atque alia subingressa, ingentem cumulum montium instar erexerunt. Sed iracundi animum atque cõtumeliosi fortè velles videre, quo quidem cruciatu quid peius: quid intestinis uiceribus asperius: quid fornace qua vruntur quotidie, & flamma qua semper incendantur, ardentius: At vero vita eorum qui corporum formas admirantur, & pulchritudine aliorum tabescunt, quid miserius: quid hac deiectione animi molestius: Vitam ipsius Cain degunt, perpetuo tremori & metui impliciti, in vnoquoque morientium magis quam illorum propinqui propriam lamentantes mortem. Quid porro turbulentius superbia & ceruicibus: aut quid tumore hoc animi furiosius: Discite, inquit, à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Omnium enim bonorum fons atque origo clementia est. Non ergo pertimescas onus, nec ab eo iugo resiliat, quo te Christus ab omnibus istis vèdicat: sed omni alacritate animi iugum hoc subeas, & tunc quam suauis sit, facillè cognosces. Nec enim teret ceruicem tuam, sed ornatus gratia imponitur: & vt dicas ordine ad regiam viam procedere, & præcipitia vtrinque vitare, ac facile per angustam viam latus incedere. Quoniam ergo tot tantaque bona hoc iugum præbet, quoniam tanta securitate vallatum est, quoniam tanto gaudio replet: omni cura, studio, operaque ipsum trahamus, vt & hic requiem animarum inueniamus, & futura beatitudine potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xl. ex cap. xij.

In illo tempore: Abiit Iesus sabbato per sata: discipuli autem eius esurientes, ceperunt euellere spicas & mādūcare. Lucas vero dicit in sabbato secundoprimum. Quid autem est, in sabbato secundoprimum: Quando festum duplex erat, tam sabbati domini, quam solennitatis alterius succedētis. Sabbatum enim quilibet quietem atque ocium appellabant: cur nam per ea loca illos ducebat, cum sciret omnia, nisi soluere quietem sabbati vellet: Et volebat quidem, sed non absque causa soluere: quapropter nunquam nisi data occasione soluit, vt & legem cessare faciat, & obtrectatores non offendat. Est autem quando principaliter, etiam nulla re cogente sabbatum soluit: vt cum luto cæci oculos perunxit: & cum dicit, Pater meus vsque modo operatur, & ego operor: quæ omnia sic gerit, tum vt patrem glorificet suum: tum vt imbecillitati consulat Iudæorum: quod etiam hic factum videmus, cum esurientium naturalis necessitas ad excusationem adhibetur. In his autem quæ peccata omnino sunt, nulla certè vnquam excusatio inueniri potest. Nam neque homicida, si per iracundiam se fecisse dicit: neque adulter, si per cupiditatem commisisse asseuerabit, nunquam satisfaciens: nec alia vlla excogitari causa poterit, vt hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videantur: hic autem cum famis necessitate ad satisfactionem attulerit, ab omni crimine illos vindicauit. Tu vero abstinentiam discipulorum mecum admirare: admirare, inquam, quo modo nullam corporis curam, nullum studium habeant: sed sine præmeditatione aliqua ac preparatione mensam sibi sic constituunt, vt continua ferè cogantur inedia premi, neque tamen à Christo abscedant: nam nisi malo inedia nimium vexarentur, nunquam certè illud in sabbato fecissent. Quid igitur Pharisei: cum vidissent, ait, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet facere in sabbatis. Non vehementer quidem hoc in loco, quanuis,

quanuis consequentia rerum id petere videatur, incensum sunt, sed simpliciter atque oratione quieta criminantur. Quando autem siccam, detentamque manum curauit, atque resituit: tanta tunc exarserunt immanitate, vt etiã de interimendo ipso consilia agerent. Cum enim nil magnum atque sublime sit, quietiores sunt: cum autem sanitate hominibus solo verbo prestari conspiciunt, quasi feroces bestia perturbatione, vehementius in illum insiliunt. Sic inuidie veneno suffecti, salutem hominum persequuntur. Quo modo autem discipulos excusat Christus? Non legis, ait, quid fecit Dauid in templo quando esuriit & ipse, & qui erant cum eo, qualiter intrauit in domum dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei comedere, neque his qui cum ipso erant, nisi solis sacerdotibus? Ita quando pro discipulis causam dicit, prophetã aliquem: quando autem pro semetipso, patrem in medium solet adducere. Et animaduerte quæ acriter: non legis, inquit, quid Dauid fecit? Magna enim erat de propheta illo hominum estimatio atque opinio, & ita singularis, vt Petrus etiam postea cum ad Iudæos faceret verba, sic dixerit: Licet ad vos liberè de patriarcha Dauid dicere, quoniam & obiit, & sepultus est. Cur autem cum Dauid mentionem faciat, neque hic, neque alibi adiecta dignitate vnquam nominauit: ideo forsitan, quoniam secundum seriem generis ab illo trahebat originem. Si Pharisei autem indulgere atque veniam opportunè scirent concedere, inedia causam pro integra satisfactione solam potuisset adducere: verum quoniam iniqui atque inhumani sunt, historia quoque recitatione comprimuntur. Marcus autem sub Abiathar sacerdote illud factum fuisse asserit: neque contraria & repugnantia historia dicit, sed diuersis nominibus illum appellatum fuisse ostendit: deinde cum ab eo datos fuisse panes Dauid, atque suis asseueret, magnos defensionis campos asserit. Siquidem etiam sacerdos ipse id fieri permisit, neque permisit solū, verumetiam diligentius administrauit. Nec modò mihi illud opponas, quod Dauid propheta erat. Nam ne prophetis quidem id licebat, sed soli sacerdoti hæc prerogatiua cõferebatur: vnde & adiecit, Nisi solis sacerdotibus. Quantumuis enim propheta esset, attamen non erat sacerdos, & ille quidem tantummodo erat propheta, non autem & qui secum erat, quibus pariter de propositionum panibus concessum fuit, prophete fuerunt. Quid igitur: æqualesne Dauid prophete isti sunt, quisquam obiiciet? Cur dignitatem quæris, vbi legis transgressio fieri videtur? Quid si naturalis necessitas vrget: hac enim ratione potius à crimine liberantur, cum qui maior fuerat, similiter fecerit. Sed quid ad propositum inquit? Non diem sabbati Dauid contempsit. Maius certe quid dicis, quo præcipue sapientia Christi demonstratur, qui die sabbati prætermisso aliud quoddam exemplum protulit, ipso sabbato maius. Non est profectò æquale diei solennitatem non obseruare, & sacram illam mensam, ad quam tibi accedere nefas sit, manibus contrectare. Sabbatum quippe sepe solutum fuerat, immo vero & in circuncisione, & in aliis compluribus semper soluitur: & in Hiericho autem hoc ipsum esse factum licet conspiciere, istud autem, tunc solummodo: quare à pluribus victoria præstatur. Quo modo igitur hac de re Dauid nemo criminatus est: præsertim cum maior hinc culpa cædis sacerdotum, atque interitus exordium sumpsit: quam rem ideo non posuit, quoniam ea sibi sola sufficiunt, quæ ad propositum spectant: sed aliter quoque respondere voluit. Nam cum arrogantiam, elationemque ipsorum, Dauid dignitate atque autoritate cõ-

presserit, tunc maiorem subiugit ambiguitatis solutionem. Et quæ nam hæc est? Nescitis, inquit, quoniam in templo sacerdotes sabbatum violant, & sine crimine sunt? In superioribus quippe necessitatis causa, hic autem nulla ex causa satisfactio affertur: itaque primum confessione, deinde per negationem respondit: & quod vehementius est, vltimum vt oportuit collocauit, quanuis etiam prius suã habet efficaciam. Noli enim mihi obiicere nõ esse idoneam excusationem, cum alium idem impunitè fecisse in medium adducimus. Nam quando qui fecit, nullius criminis accusatur, tunc quod factum est, quasi lege lata comprobari videtur. Non tamen illo solo contentus fuit, sed vehementius etiam ac maius attulit, cum aperte neget culpam esse quicquam in sabbatis operari, quod clarè ac indubitate victoria proprium est: Sic à se ipsa legem iam solutam ostendit, nec esse nefas id facere, dupliciter, partim à loco, partim ab ipso sabbati die, comprobatur: immo vero tripliciter, quoniam & duplicatum opus attulit, & aliud à sacerdotibus subiugit: & quod mirabilius ac maius est, absque culpa ipsos etiã tunc fuisse asseruit. ait enim, & sine crimine sunt. Perpendis quot argumeta induxit: Locum, quia in templo: personam, quia sacerdotes: tempus, quia in sabbato: re ipsam, quia violant. non enim dixit, quod sabbatum soluit, sed violant siue prophanant: & quod illi maius faciunt, quia contaminant, non modò pœnas nõ luant, verumetiam culpa careant: sine crimine enim sunt. Quod certè nullo modo illi priori simile putare debemus: nam illud semel duntaxat propter necessitatem, nec à sacerdote factum, veniam non iniuria consecutum est: hoc autem omni sabbato & in templo, & secundum legem sacerdotes faciunt. Quapropter etiam nõ concessiois atque veniæ iure, sed autoritate legis longè ab omni culpa, inquit, remoti sunt. Nec enim criminando hæc dixit, ait, neque vt venia dignos ostendam: sed vt iusticiæ dignitate defendam. Ita illorum quidè causam dicere videtur, & discipulos innocentes esse ostendit. Nam quando de illis dicit, quod inculpabiles sunt: relinquitur quod isti multò magis inculpabiles sint. At non fuisse hos sacerdotes, fortè obiicies: ego autem non verebor respondere multo maiores sacerdotibus illos fuisse, præsertim cum ipse dominus templi, ipsa veritas non figura ipsis affuerit: quapropter etiam dicebat, Dico autem vobis, quia templo maior est hic. Quam rem ita magnam, atque mirabilem illi audientes, nihil dixerunt, forsitan quia non de salute hominis agebatur, cui tamè quia molesta videri poterat, citò medetur ad veniam, cum quadam acrimonia traducens oratione: dicit enim, Si autem sciretis, quid est, misericordiam volo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. Animaduertis quo modo veniæ innititur, & quo modo rursus præstantiores ostendit, quæ qui ad veniam debeant confugere: non enim condemnassetis, inquit, inculpabiles. Et prius quidem à sacerdotum facto idem inferebat, quod inculpabiles essent: hoc autem à seipso, immo vero etiã hoc à scriptura concludit, propheticum enim dictum recitauit. Demum post hæc omnia aliam etiã causam adiecit: Dominus enim est sabbati filius hominis, quod de seipso dictum accipimus, quanuis Marcus etiã de natura cõmuniter hominũ id dictum scribat. Dicit enim, sabbatum propter hominem factum est, non autem homo propter sabbatum. Sed si ita est, inquit, cuius rei gratia qui ligna colligebat, puniebatur? Certè quoniam si statim à principio, quando feruntur leges, ac ferè in promulgatione ipsa contemnerentur, nullò modo

1. Reg. 21. b

Mat. 2. c

Mar. 2. d

Nu. 28. a

Iosuc. 5. b

1. Reg. 21. a

Osec. 6. ca

Mar. 2. d

modo possent postea custodiri. Sabbati autē obserua-
tio, magnas utilitates ab initio contulit populo: mites
enim atq; humanos alterum ad alterum reddidit, pro-
uidentiam dei atq; creationem rerum, vt ait Ezechiel,
Exch. 20. b. docuit, castigauit paulisper, & à malignitate semouit, ac
spiritalibus rebus attentiores effecit. Nam quando lex
de sabbato dabatur, si scriptum fuisset, bona quidē om-
nia in sabato faciatis, mala vero non faciatis, non con-
seruassent legem ludar: quocirca necesse fuit ab omni-
bus eodem modo compescere: nihil enim in die sabba-
ti faciatis, inquit: neque tamen sic detineri poterunt.
Ipse autem occultius significauit, quoniā à malignitate
solūmodo legis cōpescat authoritas: nihil faciatis, in-
quit, praterquam ea quę facit anima. Cū autem in tē-
plo die sabbati, & quidem studio atq; opera multo ma-
iore fierent omnia, per ipsam certē legis vmbra veritatem
his subaperiebat. Sed cur, inquit, tantam utilitatem,
quantam sabbato consequerentur, abstulit Christus?
immo non abstulit, sed fœlicia illi addidit incremen-
ta. Tēpus enim iam aderat altiore sublimioreq; re-
rum omnium intelligentia erudiri: quare non oportebat
manus hominis, qui prauitatem odisset, & virtutis
ardore sublimi⁹ volaret, vinctas cōereri. Nec decebat
authoritate legis solū à deo creata esse omnia credere,
nec terrore p̄cepti humanos eos esse, qui ad imi-
tationem clementiæ diuinę conuocantur. Sitis enim, ait, mi-
sericordes, sicut & pater vester: nec vnum diem solen-
nē agere ipsos, quibus tota vita solennitas est. Festū enim
celebremus, ait, non in fermento veteri, nec in fermento
maliciæ & nequicię, sed in azymis sinceritatis & veri-
tatis. Nec iuxta dei arcam asistere atq; altare aureum,
eos qui creatorem omnium in seipsum habebant habitā-
tem, multisq; modis, immo vero modis omnibus ipsos
alloquentem: alloquitur enim certē fideles, orantes, of-
ferētes, per scripturas, per misericordię officia: & quod
omnia continet, qui in ipsis habitat. Cur igitur sabbato
illi opus est, qui per totam vitam suam agit solennitatem,
qui cœlesti viuunt disciplina, qui peccatorum immunis,
virtutes obseruat & colit? Solenniter igitur viuamus cō-
tinuē, nihil omnino malignitatis committentes. Nam
tunc solum veram solennitatem peragimus, cum spiri-
talis vitæ continuē cultū augemus, quum à terrestribus
abstinemus, quum spiritali ociamur ocio, manus ab auaricia
cohibentes, corpus à superfluis & inutilibus ab-
ducetes laboribus. Seruitutis enim sunt extrema hi la-
bores, illisq; profectō similes sunt, quibus in Aegypto Iu-
deorū populus vexabatur. Nullum enim inter auri sol-
licitos collectores, & cœni atq; laterū operarios, quiq;
ad paleas colligendas flagellis adigebantur, discrimen
omnino est. Nam vt tunc Pharao atrocissimus ille ty-
rannus, flagellis ad colligendas paleas compellebat He-
breos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum fla-
gellis cupiditatu multos incendit. Quid enim aliud au-
rum est, q̄ cœnum? & argētum quid aliud, quā palea?
sicut ergo palea ignem, sic pecunię cupiditas auaricię
flammā incendit, & quasi cœnum aurum ipsum inqui-
nat possidentes: sed milis est nobis liberator, non Mo-
ses à deserto, sed dei filius de cœlo. Quare si post aduen-
tum eius etiam in Aegypto permanebis, Aegyptiorum
etiam suppliciis cruciaberis: sin vero Aegypto sp̄eto
Israēl spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris
spectator. Nec tamen id solum ad salutem sufficit: non
enim ab Aegypto tantummodo recedendum est, sed in
repromissionis quoque terram omnino veniendum.
Heb. 11. f. Nam & Iudæi, sicut Paulus attestatur, & si per mare ru-

brum factō itinere transferint, & si māna comederint,
& si spiritalem biberint potum, omnes tamen perierūt.
Ne igitur etiam nos similia patiamur, omnem desidiā,
omnem torporem proiciamus. Cūq; audierimus
malignos quosdam exploratores, qui angustum & la-
boris plenum iter quemadmodum speculatores illi fa-
ciebant, condemnent, non vulgus, sed Iesum imitemur
& Chaleb Iephonne filium, nec à latere ipsorum ante
recedamus, quā re promissionis terram, & cœlos ip-
sos adipiscamur. Itineris autem difficultatem cur quic-
que timebit? Nam si hostes, atque inimici dei reconci-
liati cum deo sumus, multo facilius post reconciliatio-
nem saluabimur. Sed angusta est, inquit, via hæc, & ar-
dua nimis: illa vero prior, qua progrediebaris, non an-
gusta solum & ardua, verum etiam inuisa, & atrocissi-
mis plena bestiis fuit. Et quemadmodum impossibile
omnino erat per mare rubrum pertransire, nisi miracu-
lo facta via fuisset: sic à priore vita ad cœlos conscen-
dere sine mediatione baptismi nō possumus. Et si quod
factu impossibile erat, factum est possibile: quantō ma-
gis angustum hoc atque arduum iter facile fiet? Ita, in-
quit, sed diuina potestate, atque gratia solum tranlitus
tunc Iudæis concessus fuit. Idcirco tu debes confidere.
Nam si gratiæ beneficio solum illi transierunt, cū tu
ad gratiā laboribus quoque tuis miteris: nōne securior
es? Si enim ociosos saluauit, quantō magis solerti labo-
rantibus studio certissimam feret opem? Sed quid ab
impossibilibus diuina potestate confectis, vt in difficili
re confidas te hortor, cū illud liceat dicere, q̄ si iugiter
vigilamus, non est angustum, neque difficile hoc
iter. Considera enim diligenter quæ facta sunt, mors iā
ipsa conculcata est, diaboli crudele imperium cecidit,
C atrox peccati lex extincta est, spiritus gratia diffusa, & via
in compendium redacta, onera legis ablata: at si velis
ita esse vt dico perdiscere, cogita quod iam viri sancti
maiora, quā Christus præcipiat, effecerunt: tu vero
mediocriter quæ scripta sunt, reformidas. Quam igitur
satisfactionem habebis, cum aliis etiam vltra metam
currentibus, tu vel ad constitutum terminum perueni-
re graueris? Tibi quippe vt partem tuarum rerum pau-
peribus offeras præcipitur, qui alios vides omnia sua cō-
tempnissse. Tu rogaris cum vxore modestē viuere, qui
alios vides ne legitimo quidem coniugio copulari vo-
luisse. Et quotidie quidem nostro tu hortatu impelleris,
ne venenosę inuidię vicio labores, quum aliū produce-
re possimus qui præ alterius charitate suā ipsius animā
exposuerit: ac te hortamur vt clemens sis & nō crudelis
in peccantes, quum alius alapa percussus, alteram quoq;
maxillā verterit. Quid igitur (quęso) respōdebimus, aut
quo modo defendemus, qui nec iussa quidē suscipimus
cū alij multo maiora, q̄ iuberentur, perfecerint: q̄ certē
nequaquā præcepta ipsa superassent, nisi mirum in mo-
dum res ipsa facilis esse cōprobaretur. Responde, quæ-
so, Quis tabescit, & quasi cera continuē liquatur: vtrum
qui bonis aliorū invidiatur ac inuidet, an qui gaudet ac
congratulatur: Quis atroci suspitione semper vexatur,
ac tremuit: vtrum qui moderatē viuens, castitatem colit
ac seruat, an qui alienis vxoribus plagas tēdit: Quis op-
tima spe munitus, gaudet? vtrū qui rapto viuunt, an qui
sua indigentibus partitur: Hęc igitur cogitantes nō cū-
ctemur, nec ignauia virtutis cursum relinquamus: sed
cum omni alacritate animi præclara hæc certamina ar-
ripientes, paruo tempore colluctemur, vt coronas sem-
per florentes adipiscamur. Quibus vtinā oēs potiamur;
gratia & misericordia dñi nostri Iesu Christi, Amen.

Luc. 6. e

1. Cor. 5. e

Exod. 1. c.
Ibid. 5. b.

Heb. 11. f.
Exo 14. f.
Exod. 16. d.
Ibid. 17. b.

Homilia

Homilia xli. ex cap. xij.

*T*ransiēs inde venit in synagogam eorum: & ecce homo
habens manum aridam. Iterum vt re quōq; ipsa
pro discipulis satisfactionem redderet, in sab-
bato curat. Et alij quidē euangelistæ scribunt
in medio homine cōstituto interrogasse, an bene age-
liceret in sabbatis. Vide igitur misericordię viscera,
constituit hominem in medio, vt videntes viderent,
vt oculis cernentes misericordia fracti, malignitatem
deponerēt, aut saltem ita ægroti hominis eos puderet,
vt ab immanitate ferarum cessarent: illi autem non in-
humani solum, verum etiam hominum omnino inimi-
ci malebant glorię Christi officere, q̄ ægroti hominis
salutem videre: ita vtrinq; prauitatem animi ostende-
bant, & quia Christo data opera repugnabant: & quia
id sic obstinato animo faciebant, vt aliorum etiā sani-
tatem ac utilitatem impedire conarentur. Et alij quidē,
vt diximus, ipsum Christū interrogasse scripserunt, hic
autem interrogatum fuisse asseruit. *Et interrogauerunt ip-
sum, inquit, dicentes: Licet in sabbatis curare vt accusarent eum.*
Vtrinq; autem factum esse credendum est. Scelesti e-
nim illi atq; astuti, quoniam ad curationem hominis
tandem ipsum perueniunt non dubitant, interrogan-
do prauentire studuerunt, vt hoc pacto ipsum à benefa-
ciendo remouerent. Non ergo interrogabant si licet
in sabbatis curare, vt discerent, sed vt accusandi repre-
hendendiq; materiam nanciscerēt. Cūq; operatio
ipsa ad accusandum malignis animis posset satis esse,
verbis tamen etiam irretitum ideo capere conabātur,
vt magnam sibi argumentorum copiam inde consti-
tuerent. Ipse autem & humaniter curat, & respondet, q̄
mitis sit faciliē omnibus aperiens, ac insidias inimicorū
in ipsos conuertens, ac inhumanitatem atque atrocita-
tem ipsorum omnibus manifestans. Statuit, inquit, ho-
minem in medio: non quia ipsos metueret, sed quoniā
ad misericordiā eos trahere cupiebat. Cū autē nullo
modo illi flexi sunt, tunc contristatus ait, atque iratus
ipsis propter duriciem cordis eorum. *Quis erit homo, in-
quit, ex vobis, qui habet ouem vnam, et si sabbatis in foveam hæc
ecidit, nōne tenebit & leuabit eam? Quam melior est homo oue?
Itaque licet sabbatis benefacere.* Nam ne rursus impudenter
inuehantur, nec transgressionis crimine iterū incusent,
hac similitudine prius ad eos ratiocinatur. Tu vero di-
ligenter perpende, qualiter variis modis, & vbiq; con-
uenienter ac consequenter satisfactiones de sabbati so-
lutione intulit. Et quannus pariter cæci miraculū, quan-
do lutū fecit ab eis reprehenderetur: tamen tacuit tunc,
quoniam ipse curationis modus creationē adumbrans
dominum legis per se prædicabat. At vero in paralyti-
co qui lectulum portauit, modō vt deus, modō vt ho-
mo respondere voluit. Vt homo quidem cū dicat cir-
cuncisionem sumit homo in sabbato, vt nō soluat lex
Moyfi: mihi quoniam totum hominem saluū feci, iras-
cimini: vt deus autē, quoniā dicit: Pater meus vsq; mo-
do operatur, & ego operor. Pro discipulis autē satisfac-
ciens, dixit: Non legistis quid fecit Dauid quando ipse
esuriit, & qui cum eo erant, quo modo introiuit in do-
mum dei, & panes propositionis comedit? Sacerdotes
quoque in medium detulit, hic vero interrogauit vtrū
liceret in sabbato benefacere, aut malefacere, & quis ex
vobis, cum habeat ouē & c. Non erat enim nefcius quā-
ta æris cupiditate vexarentur, & q̄ auri multo magis, q̄
humanitatis essent cultores. Alius autē euangelistæ scri-
bit: q̄ circumspexit etiam eos cum hæc interrogaret, vt
etiam aspectu atque oculorum motu ad misericordiā
Tomus secundus.

Mar. 3. a.
& Luc. 6. b.

Ibidem.

Ioan. 9. a.

Mat. 9. a.

Ioan. 7. c.

Ibidem. 5. c.
Hic supra.
& 1. Re. 21

Marci. 3. a.

A ipsos flesteret: sed ne sic quidem illi facti sunt meliores:
& hic quidem verbo tantummodo, alibi autem manus
quoque impositione curauit, sed nihil horum ipsos red-
didit misericordiores. Homo igitur ægrotus sanitate
adeptus est, ipsi autem curatione illius ad peius fuerant
deuoluti. Et quidem præ cæteris illos curare volebat, &
multis modis remedium afferebat, tum re ipsa & signis,
tum verbis & argumentis. Cū autem omnem illi rati-
onem retruderent, tunc homini dixit: *Extende manum
tuam: & extendit, & restituta est sanitati, sicut altera.* Quid au-
tem illi: egrediuntur, inquit, & consilium capiunt vt ip-
sum perdant. ait enim, *Pharisæi excutemus, consilium coperunt
aduersus eum, quo modo eum perderet.* Ita nulla iniuria vexati
de interitu meditabantur, adeo perniciosum malum
inuidia est: nec enim alienis solum, sed domesticis &
illis ipsis qui inuident pestifera est. Marcus autē, inquit,
quod cum Herodianis tale consilium capiebant. Quid
autem ille mitis atque mansuetus, quem omnia nequa-
quam fugiebant: quid inquam fecit? *Iesus autem, inquit,
cum cogitationes eorum cognosceret, recessit inde.* Vbi sunt ergo,
qui clamare audent signa fieri oportere: etiam eis planē
monstratur, nec signis quidem animo ingrato posse
persuaderi, simulq; declarat q̄ discipulos temere accu-
sauerint. Obseruare autem diligenter oportet, tunc ma-
ximē illos efferatos, cū iuuari homines perpexissent:
tunc enim incusabant, tunc vehementi furore incitati
insaniebant, quando ægrotum aliquem repentē inco-
lunitati restitutum cernebant, quando etiam à prauit-
ate, corruptisq; moribus reuocatos ad virtutem non-
nullos intelligebant. Nam quando meretricem erat
feruaturus, & quando cum publicanis comedeat, qua-
si atrox facinus commisisset, criminabantur: nunc
quando manum siccam restituit, ferre non possunt.
Tu verō illud mecum admirare, qualiter & ægrotorū
præcipuam habet curam, & inuidiam illorum multis
mitigat modis. *Et secuti sunt ipsum multi, & curauit eos om-
nes, & præcepit eis ne manifestum eū facerent.* Turbæ quidem
nimium admirantur, nimium etiam diligenter sequun-
tur. Illi autem à mente mala, maloque animo non re-
cedūt: verū ne quis conturbetur, inauditum illorum
furorem considerans, propheta prædicentis hæc testi-
monia affert. Tanta enim fuit prophetarum diligentia,
vt ne minutiora quidem reliquerint: sed tam itinera
eius, quā migrationes prædixerint, quāque mente fe-
cerit non conticuerint, vt tu credas spiritus sancti po-
testate cuncta fuisse prædicta. Nam si nudi cuiusdam
hominis impossibile est arcana cognoscere, multo mi-
nus certē Christi animus atque voluntas, non reuelan-
te spiritu, à prophetis cognita fuisset. Quid autem pro-
pheta dixit? *Vt impleatur quod dictum est per prophetam E-
saiam: Ecce puer meus: quem elegi: dilectus meus, in quo bene
complacuit anima mea: ponam spiritum meum super ipsum, &
iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, ne-
que audiet aliquis in plateis vocem eius: arundinem quassatam
non confringeret: & linum fumigans non extinguet, donec emittat
in victoriam iudicium: & in nomine ipsius gentes sperabunt.*
Clementiam atque māfuetudinem eius, & ineffabilem
potentiam huius effert, & ianuam gentibus latam ada-
pertam ostendit, & cœtura Iudæis mala prædicat: atq;
concordiā & consensum qui ipsi est cū patre nō occul-
tat. Ecce, inquit, puer meus quem elegi: dilectus meus, in
quo bene cōplacuit anima mea. Qui autē electus est, is
nō vt inimicus atq; hostis legū latoris legem soluit: sed
vt consentiens, eaque agens, quæ à legum latore simili-
ter comprobantur: Clementiam autem ipsius mirabi-
lem,

Mat. 9. e
& Mar. 7. d

Mar. 3. a.

Ioan. 8. b.
Luc. 7. e

Esaia. 42. a

lem, inauditam mansuetudinem, incredibilem humanitatem prædicando, inquit: Non litigabit, neque clamabit. Nam ipse quidem optabat cum eis esse, atque eos curare: reuuentibus autem ipsis, atque ad eodē repellentibus resistere, atque reluctari noluit. Deinde propheta vt virtutem Christi, & illorum imbecillitatem ostenderet: Arundinem, inquit, contritam non franget. Sic certē ipse omnes frangere facile poterat, vt arundinem: nec vt arundinem simpliciter, sed vt arundinem iam contritam. Et linum fumigans non extinguet. Hic accensam illorum iram, atque furorem præ oculis ponit: & virtutem Christi tantam esse cōfirmat, vt comprimere ac extinguere facile possit: quod cum non fecerit, immensa humilitate ac mansuetudine fecisse comprehenditur. An igitur semper hæc ita erunt, semperq; feret eos, qui singulari furore concitati, hæc insidiantur? Nequaquam: sed cum sua omnia optatum exitum fuerint consecuta, tunc etiam illos castigabit, quod inde significatur. Donec, inquit, emittet in victoriam iudicium: & in nomine eius gentes sperabunt. vt & Paulus quoq; dicit: In promptu habentes, inquit, omnem inobedientiam vlcisci: cum cōpleta fuerit vestra obedientia. Quid autem est, cum cōpleta fuerit vestra obedientia: cum sua omnia impleuerit, videlicet tunc vltionē consummabit, tūc grauiā nimis, durāq; aderunt omnia, cum ipse clarum trophæum statuerit, cum iustificationes suæ victoriam nocte fuerint, cum denique nullam, etiam si impudentissimi sint, responsionem sibi relictam viderint. Nouit enim iudicium ipsam iusticiā dicere, verum non in supplicio seductorum dispensatio finietur, sed orbem quoq; vniuersum ad se attracturus est, ideo subiunxit: Et in nomine ipsius gentes sperabūt. Et vt certior sis hoc etiam voluntate patris factū, ideo statim propheta cum ceteris hoc quoque confirmauit, dicens: Dilectus meus, in quem sibi complacuit anima mea. Qui enim dilectus est, is cuncta ex sententia diligentis peragit. *Tunc oblatas est ei demonium habens cæcus & mutus, & curauit eum, ita vt cæcus ac mutus, & loqueretur & videret.* O pestiferam dæmonis astutiam, vt tanq; viam occupauit atq; obstruxit, quibus erat ille crediturus, visum scilicet atque auditū, quas tamen ambas vias Christus referauit: *Et stupebant turba dicentes: Nunquid hic est filius Dauid? Pharisei audientes dixerunt: Iste non cicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Et certē nihil magni turba dixerunt, & tamē nec illud pati potuerunt, adeo quemadmodum iam dixisse memini, beneficiis aliorū ceu acerbo morfu exagitantur. Nec quicquam est quod eos tanto dolore cruciet, sicut indubitata hominum, certaq; salus. Nam quanuis & recesserit, occasionemq; ipsis sedandi perturbationes dederit, inflammabatur tamen rursus illorum animus, quoniam iterum beneficio illius incolumē hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipso magis dolebant: quippe dæmon ab homine citō recedens, ac nihil dicens, fugam arripuit: illi verō modo interficiendi agitabant consilia, modo quoniam illud sibi non procellit, calumniis existimationem hominum de eo retundere conabantur. Tale certē malum inuidia est, qua nulla vnquam malignitas peior inuenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem inique fructum, vt putant, aliquem capiunt, & breui tempore peccatum committunt. Inuidi autem & multo ante seipsos, quā quibus inuidēt perturbant & cruciant, & ita in agendo semper, inuidendoq; sunt, vt nunquam peccandi afferant finem: sed quemadmodum sues lutosā immundicia, & dæmones nostris dā-

Inuidia.

nis latantur, sic inuidi calamitate proximorum exultant. Cumq; aliquid triste, ac doloris efficiens proximo acciderit, tunc aliquantulum acquiescit, atque respirat inuidus: alienas enim iacturas suos quæstus existimat, & aliorum fœlicitatem miseriam suam arbitrat: nec magis considerat quid ipse suauē consequatur, q̄ quid proximo calamitosum inferatur. Nōne igitur tales homines lapidibus petendi? Nonne omni cruciatu torquēdi sunt? Nō aliter profectō q̄ canes rabie cōcitati, infestiq; dæmones, atque furie ipsa. Nam quemadmodū scarabæi alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriūtur, cum sint communes humano generi hostes atq; inimici. Et alij quidē homines si animantes rationis expertes crudeliter cædi, ac dilaniari viderint, aliquantulum commiserantur: tu verō cum salutis beneficium conferri homini cernas, expalles & tremis, & in ferocitatem cædēdi benefactoris cōspiras. Et quid hac infania furiosus vnquam reperietur? His profectō de causis fornicatores, ac publicani ad cœlos conscendere potuerunt, inuidiā autem morbo laborantes, quum intus essent, a regno cœlorum exciderunt: filij autem, inquit, regni eiicientur foras: præterea omni prauitate illi ex animis expulsa, ea que nunquam sperarunt, facile na Et sunt. Pharisei autem vel ea quæ retinebant bona penitus amiserunt: neque id iniuria. Nam inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immaniūssimum cōuertit. Inuidia prima hominis cædes apparuit. Inuidia fraterna charitas contēpta est. Inuidia sanguine hominis terra primo maculata. Inuidia denique factum est, vt hiatu suo terra Dathan, Chore, Abyron, vniuersumq; illum populum viuos absorpserit. Sed facillimum est dicet aliquis, inuidos accusare: dicendum autem est quo modo hoc morbo liberabimur. Quo modo igitur ne veneno suo nos inficiat faciemus: Si dabimus operam, vt quemadmodum fornicatori nefas est ecclesiam ingredi, sic inuidi quoque immo verō multo magis inuidus, quā fornicator a cœtu fidelium exterminandus est. Si enim nunc, cum id malum indifferens penē videatur, a nonnullis spernitur: profectō si atrocitas malignitatis eius omnibus patuerit, facile ab ea resiliemus. Lachrymarū igitur fontes in fletibus manare deberent ex oculis. Deus orandus, perdiscendumq; tibi est turpissimum flagitium esse inuidiam: sic enim affectus celeriter tanquam a periculoso morbo fugies, ac penitentiam ages. Sed quis ignorat, inquit, viciū esse inuidiam? Ignorat quidem, vt dicis, nemo: non tamen sicuti fornicationem, aut adulterium, abominandā ducunt. Quod vt credas, quæso, dic mihi: quādo quispiam amare fleuit, quoniam in inuidiam lapsus esset: Quādo deum aliquis propiciū esse sibi orauit, quoniam inuidia peccasset? Nemo certē vnquam. Sed quāuis omnibus inuidētior hominibus sit, ieiunio tamen aliquo, aut paruo argento pauperibus dato, effecisse credit, vt nihil mali commississe videatur, cū tamen omnium pessima atque scelestissima passione vexet. Nā vnde Cain fratricida esse? vnde vero Esau fratrem insectabatur? Vnde Labā: vnde Iacob filij: vnde Chore, Dathā, & Abyron: vnde Maria atq; Aarō inquinati fuerunt: Vnde ipse diabolus calūniæ nomen fortitus est? Ad hæc illud etiā tecum semper verte, quia non maiorem illi cui inuides, q̄ tibi ipsi facis iniuriam, cum te ipsum versus mucronem impellas. Quid enim incōmodi Cain fratri suo Abel intulit? Nōne illū quidē inuitus ad meliorem vitam citius trāsmisit, ac seipsum ærumnis inuoluit? Esau verō qua in re mansuetus Iacob

obfuit,

Prover. 24.

obfuit, cum ipse etiā paterna domo excidit: & post infidias illas in aliena vagabatur regione: Iacob verō multis bonis, atque diuitiis abundauit. Qua in re fratres sui Ioseph peiorem reddiderunt? Nonne quanquā vsque ad sanguinem ferē venissent, inedia malo in extremis periculis fuerunt, cum ille regia potestate in Aegypto potiretur? Nam quantō maiore inuidia laboras, tāto maiora illi offers bona, cui inuides. Deus enim qui omnia perspicit, cum viderit innocentem iniuria circūuentum, extollit multo magis, clarumq; illum facit, inuidentem autem deprimit. Nam si eos qui ob inimicorum incommoda latantur, non finit esse impunitos (Ne gaudeas enim, inquit, casu inimicorum tuorū, ne quando videat deus, & displiceat ei,) multo maioribus profectō eos, a quibus innocentes per inuidiam exagitantur, supplicis tradet. Interimamus ergo pestiferam hanc bestiam, ac multa eius capita detrunchemus. Multa quippe inuidiæ sunt species. Quod si qui amantem se diligit, nihil maius publicanis adipiscitur: qui odio innocētē insectatur, quid patietur? Quo modo autem gehennam effugietis, qui gentibus atq; infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, vt vehemētius doleam atque crucier, cum video nos qui angelos, vel potius angelorum dominum imitari ex præcepto debemus, diabolium obnixa amulatione zelare. Magna enim etiam in ecclesia & in clero, multoq; maior quā in laicis est inuidia: propterea de nobis quoque ipsi dicendum est aliquid. Cuius enim rei gratia proximum inuidendo persequeris? An quia in honore, ac dignitate viuit? Non cogitas igitur, quantam honores perniciem ignavis ac indiligentibus solent afferre? Extollūt enim ad inanem facile gloriam, in tumorem atque superbiam, & contemptum aliorum impellunt, desidiā augent: & ad hæc omnia ipsi etiam parua commoti aurā deflorescunt: quodq; acerbius est, malorū præcipitia, in qua honores detrudunt, perpetua sunt atq; prærupta. Voluptas verō que ab eis capitur, vix sensum delinuit, ac repente vniuersa deuolauit. Istit ergo de causis inuides, responde quæso: Ita, inquit, sed plurimum ille apud pōtificem potest. Ducit, fert, vexatq; omnia quocunque velit, & offendentes atq; inimicos persequi potest: adulatores, asētatoresq; suos in maius euehit, magnaq; vltus fœlicitate, potest atq; simul latatur. Secularium, perditorūq; hominum hæc verba sunt. Nam spiritalē hominem nulla res potest dolore vexare. Quid enim malefaciet, si etiam a dignitate te deponeret? Nā si iuste id fecerit, maxima certē contulit. Nulla enim re magis deus offenditur, q̄ si quis indign⁹ sacerdotij dignitate præfulgeat. Sin verō iniuria, omnis culpa nō te, sed illum tenet irretitum: nam qui iniuriā passus equo animo perfert, maiorem hac re apud deum acquirit fiduciam: quare nolimus, obsecro, excogitare quo modo in honoribus atque dignitatibus, sed quo modo in virtute, atq; recta philosophia viuemus. Nam dignitates profectō ad multa quæ deo minimē placent, hominem inducunt. Quapropter etiam valde magno animo, sublimiq; opus ingenio est, vt dignitate vtī, nō abuti possis: ita qui ea caret, volens nolensq; philosophatur. Qui verō dignitate ac potestate floret, ei similis est qui cum puella formosa cohabitans, legem atq; præceptum suscepit, ne inique lasciuientibus ipsam oculis videat. Talis quippe res dignitas, atq; potestas est. Quocirca multos etiā inuitos ad cōtumeliandum intrusit, irā plerūq; accendit, linguā frānum abstulit, & ianuam morti iherauit, quasi magna procellarum vi animum subuer-

Tomus secundus.

tens, & ad profundū malorum omnium nauiculam submergens. Cur igitur virum tu admiraris, eiq; inuidēdū esse putas, qui tot, tantisq; periculis cōcutitur? & quēnā hæc est demētia? Sed ad hæc quæ dicta sunt, tecum illud etiā versa, quot inimicis, quot accusatoribus, quot assentatoribus, qui in dignitatibus est obsideat. Hæc igitur, responde quæso, beatificatione digna opinaris? quis nā id diceret? Sed apud populū, inquit, magna de ipso existimatio est. Quid nā hoc sibi vult? Non enim certē populus, sed de⁹ iudex est, cui vitæ rationes redditurus es. Quare quando populum dicis, caue promontoria; scopulos, atque latentia saxa. Approbatio enim vulgi quāto clariorem quēpiam facit, tantō maioribus curis, sollicitudine atq; periculis vexat. Nec enim respirare qui dominatui populi seruit, nec in re aliqua firmiter stare potest. Cur autem nec respirare, nec firmiter stare diximus? Difficile (inquam) huiusmodi homines, etiā si mille virtutibus muniantur, in regnum dei peruenient. Nihil enim magis ē iugo iusticiæ subducere collum solet, quā hic inanis conflatu gloria, quæ timidos, remissos, adultores, simulatores homines reddit. Cur autem putas Christum a pharisæis dæmoniacum fuisse appellatū? Nonne quia gloriam a multis aucupari cupiebāt? Vnde autem vulgus rectius de Christo sentiebat: nōne quia procul ab huiusmodi agridudine aberat. Nihil certē ita iniquos, atq; amentes facit, quemadmodum si ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, ac adamantis instar infractos constituit homines, quemadmodum inanis huius gloria, ac existimationis multorum contemptus. Quare excelso quodam robore animi opus est, vt possimus tot, tantosq; vndarum fluctus euadere, tot ventorū flatibus reluctari, atq; resistere. Nam qui multitudinis existimationē & famam sequitur, quando aspirauerit fortunā, omnibus seipsum fluctibus proponit: quādo verō refrauerit, in profundum vellet seipsum submergere. Et enim cum hac passione quispiam victus fuerit, sicut populari aura extolli, regnum cœlorum ducit: ita deprimi, atq; exhibitari gehennā arbitrat. Hæc igitur, obsecro, digna sunt, quibus inuideas, an potius fletu atque lachrymis copiosis? Tali ergo tu homini cum inuideas, ei similis es, qui cum vincitum, afflictumq; viderit, atq; casum vulneribus ac flagellis, commotus ipsi nimium inuidet. Nā certē quot homines in populo sūt, tot vinculis cōstringitur, tot dominis subicitur, qui vulgi laude gaudet: quodq; indign⁹ est, q̄ singuli diuersis vtant sententiis: qui cū incommoda accidunt: ea omnia ipsis seruienti attribuūt, nullum negocium examinantes, sed que huic vel illi visa in concione fuerint affirmantes. Hæc igitur qua tempestate, quibus procellis peiora non sunt? Infantur enim voluptate tales homines, ac extolluntur, & in profundum rursus facile demerguntur, semper vexati animo, nunquam in tranquillitate viuunt. Nam antequam dies concionis, & orādi facultas aduenerit, tremunt, ac de exitu nimium reformidant: post concionem verō, atque comitia, aut repulsi mœrore repulsa iacent, aut quod mœsticia turbulētius est, immoderata læticia infantur. Quod enim voluptas nō minus malum, quā dolor est, facile credes, si quo modo animum nostrū afficit, diligentius considerabis. Leuem enim, atq; quasi alatum faciens ventis secundis cōmittit: quod a prioribus illis viris facile discere possimus. Quando igitur probū fuisse Dauid legimus? Vtrū cum secunda afflaret fortuna, an quando aduersa premebat? Et quādo Iudeorum populus virtutem colebat,

I iij vtrum

Exo. 32. b

Ecll. 7. a

Mat. 5. a

Luc. 6. d

vt cum angustiis rebus perdomiti, gemitibus atque lachrymis deum inuocabant, an quando in eremo laticia corrupti vitulum adorabant? Quas ob res etiam Salomon, qui maximè omnium quid nam voluptas sit percepisse videtur: Melius est, inquit, ire in domum luctus, quam in domum risus. Idcirco dominus quoque alteros beatificat: Beati qui lugent, dicens. Alteros quasi misericors deflet: Ve vobis qui ridetis, quoniam flebitis: nec iniuria. Nam in deliciis mollior flexibiliorque est animus, in luctu verò quasi contractus, atque in se reuersus moderationem colit, & à congerie passionum liberatus, robustior atque sublimior efficitur. Hæc igitur omnia probè scientes, inanem gloriam & voluptatem, quæ ab ipsa capitur celeriter fugiamus, vt veram atque permanentem consequamur. Qua potiri vt omnes possimus deprecemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xliij. ex capite xij.

Sciens autem Iesus cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra se diuisum desolabitur, & omnis ciuitas vel domus diuisa contra se non stabit: & si satanas satanam eiiciet, aduersus se diuisus est: quo modo ergo stabit regnum eius? Calumniati iam pharisæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia eiiceret: sed tunc quidem non increpauit, nec quicquam omnino ad hoc respondit: sed partim à multitudine signorum, partim à dignitate doctrinæ, ad cognoscendam omnipotentiæ suam inducebat. Verùm quoniam in nequicia eorum perseuerantes eadem dicitabant, respondit nunc, vt deitatem suam ostendat. Primùm quãdo arcana cordium ipsorum, quæq; inter eos secretè agitabant, proferret: deinde quando facile dæmones proiiceret. & quãuis valde impudens illa calumnia erat, cum inuidentes non considerent quid dicant, sed quicquid in buccam venerit, proferant: nõ neglexit tamen Christus, sed propter utilitatem ipsorum clementer, atque vtiliter responderet: vt nos doceat ita mites esse erga inimicos, vt etiam si aduersus nos ea dicant, quæ nulla ratione nitantur, quorumq; ipsi nequaquam conscij sumus: non cõturbemur tamen, neq; commoueamur, sed æquo animo ipsis omnium rerum rationem referamus. Quod ideo maximè tunc peregit, vt vel hoc signo mentitos esse aduersus ipsum eos confirmaret, quoniam non sit dæmoniaci tanta clementia, mansuetudine, humanitateq; vti, nec est dæmoniaci arcana hominum nosse. Nam quia impudentissima erat talis excogitatio, ideo etiã timore multorũ perterriti, non ausi fuerant in publicũ efferre, sed mente secum assidue versabant. Christus verò, vt viderent quoniam hæc ipsum non fugiunt, arcana eorum cogitationes atq; calūnias non publicauit, nec versutã malignitatẽ eorũ effert, sed occultorũ incusatione solutione adducit, conscientie ipsorũ redargutione relinquens. Vni enim solummodo rei maximè studebat, vtilitati peccantium, non vt in vulgus eos traduceret. Et quã si voluisset rationibus eos quasi nequam homines convincere, ac pœnas ab eis petere facile potuisset, hæc tamẽ prætermissa ad illud solummodo respiciebat, vt moderatiores eos redderet, aut saltẽ à praua cogitatione subduceret, ac aptiores ad emendandum redderet. Quo modo igitur responderet: non à scriptura certè, cui minimè ipsi probè vacabant, falsis eam expositionibus subuertentes, verùm ab his quæ communiter solèt fieri arguit, dicens: Omne regnum contra seipsum diuisum non stabit.

Ciuitas enim ac domus si fuerit scissa, dissoluetur. Nõ enim adeo externa quantum intestina, atq; ciuilia bella

prosterunt: id ipsum in corporibus quoq; fieri solet, id in cæteris, ac etiam omnibus rebus: sed à manifestioribus similitudinibus sumpsit. Nã etsi nihil regno in terris est firmitus, facile tamẽ destruitur feditioe dissipatũ. Quòd si multitudinem ac magnitudinem rerũ regni, quæ in se aduersa corrueunt, fieri quispiã contendit: quid de ciuitate, aut domo vna dici potest: Ita siue paruum, siue magnum sit, quod secũ ipsa dissidet: prosterni, atq; cadere necesse est. Si ergo dæmoniũ ipse habeo, quo dæmones eiicio, seditio iã & pugna inter dæmones est, cũ alter in alterũ insurgat: q̄ si dabitis, dissoluta est iã omnis vis ipsorum, atq; corrupta. Si satanas satanã proiciet.

Non dixit, si satanas dæmonia, sed si satanas satanã, vt magnã inter eos concordia ostenderet. In seipsum autem regnum diuisum, ait, quoniã quòd diuisum est, imbecillius factum dispergitur: dispersum autem atq; dissolutũ, quam vim habebit vt alios possit eiicere? Vides quanto risu digna est hæc accusatio, q̄ furiosa, quã repugnans. Non est enim consentaneum vt vnus & idẽ dicat q̄ stet & q̄ eiiciat dæmones: quodq; propter hoc stet, propter quod destructas iam esse vires ipsius oportet: & hæc quidem vna solutio est. Altera verò illa, quæ de discipulis dicitur: non enim vno solo argumento, sed altero, atq; tertio nonnunquam futiles rationes dissoluit, multis modis volens impudentiã eorum runderet: sic & de die sabbati feciit ipsum videmus. Cũ & Dauid regem in medium produxerit, & sacerdotũ factum non tacuerit, & scripturam testem citauerit, dicentem: Misericordiam volo, & non sacrificiũ: ac de niq; causam sabbati adduxit, quo modo hominis causa factũ fuit: pariter igitur etiã hic secundam satisfactionem multò quã primam clariorem subiũxit, dicens:

Si ego in Beelzebub dæmonia eiicio, filij vestri in quo eiiciunt? Pespicias etiam hic quã mitis sit sermo. Non enim dixit discipuli mei, aut apostoli, sed filij vestri, vt siquidẽ ad eandem cum illis animi nobilitate venire velint, magnã hinc opportunitate, atq; occasione nanciscantur. Si autem in ingratitude, ac sopore mentis & in nequicia permaneant, nulla sibi ratio ad excusationem relinquatur. Tale igitur est quod dicitur: Si ego in Beelzebub eiicio, apostoli ac discipuli mei in quo eiiciunt? Expulerunt enim iã & discipuli dæmonia, potestate illis à Christo data, nec ipsos criminabatur: nõ enim re, sed personam persequebantur. Vt igitur ostenderet ea quæ aduersus ipsum aut dicebãt, aut cogitabant, ex sola inuidia proficisci, apostolos in medium produxit. Nã si ego ea ratione dæmonia expello, qua suspicamini, multò magis illi qui à me potestatem proiciendi acceperunt: de quibus cum nihil tale vnquã suspicati sitis, quo modo mihi, à quo illi hanc gratiam habuerunt, molesti estis, nihil tale in ipsos cõferentes? Qua de re non curatis supplicium, sed cruciatu maiori torquebimini. Ac ideo subiunxit, Ipsi vestri erunt iudices: nam quoniã à vobis sunt eiusdem legis atq; disciplinæ, & tamen mihi paruerunt: non est dubium, quin cõdemnabũt vos, à quibus contra & dictum & factum est. Si autem ego in spiritu dei dæmones eiicio: igitur peruenit in vos regnum dei.

Quid est regnum dei? Aduentus scilicet Christi. Tu verò diligẽter rursus considera, quo modo ipsos attrahit, mitigat, & ad cognitionem allicit suam, ostendens eis, q̄ bona propria, & felicitatem propriam contemnant. Nam cũ gaudere & exultare debeatis, inquit, quoniam ingentia & ineffabilia illa, quæ propheta cecinerũt largiturus vobis veni: quoniamq; beatitudinis vestræ iam tempus adest, vos contra facitis, non solũ hæc bonã repellentes,

Luc. 11. c

pellentes, verum etiam calumniantes & falsas aduersus me causas confingentes. Et Matthæus quidem, Si ego in spiritu dei: Lucas autem, Si ego in digito dei, scriptũ reliquit. Qua ex re monstratur dæmones eiicere maximæ potentie esse, ac gratiæ minime vulgaris. Vnde ratiocinando concludi potest: quoniam si hoc est, certè peruenit ad vos filius dei. Sed id quidem non aperte infert, adubrãtẽ autem & occultius, vt æquiori animo ferant, illud ipsum significauit, dicens: Peruenit ad vos regnum dei. Vides excellentiam sapientiæ, atq; præstantiam: per ea quibus inculabant monstrabat aduentus sui fulgorem. Deinde vt alliciat, non dixit solum, peruenit regnum dei: sed, ad vos, inquit, hæc bona iugiter manant. Cur ergo in beatitudine vestra tanto mœrore turbamini? Cur aduersus vestram salutem arma confertis? Hoc tempus est quod propheta futurum prædixerunt, hoc signum aduentus mei dederunt, quòd hæc diuinitus fierent. Nam q̄ hæc aguntur, vos ipsi videtis: q̄ diuinitus, magna voce res ipse prædicant. Nõ enim possibile est, cum hæc in salutem hominum fiant, fortiores esse q̄ prius satanam, sed imbecillior est necessariò. Qui verò imbecillior est, nõ potest quasi robustus robustum dæmonẽ eiicere. His verbis charitatis vires, & dissidij, atq; litigationis imbecillitatem patefacit: idcirco assidue furtim atq; deorsum ad charitatẽ hortatur, vt diaboli robur deiiciat, qui omni conatu, vt eam auferat incũbit. Ad secundã autẽ satisfactionem subiunxit & tertiã, dicens: Quomodo potest aliquis intrare in domũ foris, & vasa illius diripere, nisi prius ligauerit fortem, & tũc domum illius diripiat. Nam quoniam non potest satanas satanã pellere, à dictis manifestum est. Quoniam autem nemo extrudere fortem potest, nisi prius illum superet: nullus vnquam dubitauit. Quid igitur ex his cõficitur? Maiori robore confirmatur, quod dictum est. Adeo enim procul absum ne socio, atque coadiutore diabolo vtar, q̄ bellum mihi perpetuum cum eo est, & victum vincio, atq; spolio, cuius rei certum illud vestigium est, quia vasa eius direpta videtis. Animaduerte qualiter in oppositum quã argumentantur, cõcluditur. Illi enim inferre volebant, nõ propria ipsum potestate dæmones eiicere, ipse autem ostendit non solum dæmones eiicere, sed principem quoq; dæmonum vinculis complicatũ detinere, atq; illũ sua propria potestate vicisse: quod à rebus factis cõprobatur. Nã si diabolus quidem princeps est, cæteri verò dæmones illi subiiciuntur: quo modo illo non vincio, atq; perdomito satellites vincerentur? Mihi autem propheticè id dici videtur. Non enim solũ dæmones vasa diaboli sunt, sed vniuersi certè homines, qui malè viuendo illi adherent. Quare nõ dæmonia solum eiici ab eo confirmat, verum etiam totius orbis terrarum tenebras illuminaturum, & seducentes dæmonum artes destruciturum prædicat. Nec dixit rapiet, sed diripiet, vt cum potestate fieri hæc ab ipso significaret: fortem autẽ diabolum appellauit, nõ quia natura talis sit, sed vt tyrãnicas eius vires, quas prius habuit, ex nostra ignauia habuisse ostenderet. Qui non est meũ, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit. Ecce quarta ad idem solutio. Quid enim ego quæro, aut quid volo, inquit: vniuersos ad deum reducere, vera ipsi virtutũ tradere documenta, regnum cælorum cunctis annuciare. Quid autem diabolus, atque dæmones quærunt? Quippe omnia quæ eis opposita sũt. Quo modo igitur qui mecum non colligit, neque mecum omnino est, sua me operatione iuuat? Sed quid iuuare dico: qui etiam spargere, atque dissipare mea desiderat? Qui

Tomus secundus.

A igitur non solum mecum non colligit, verum etiam cuncta mea dispergit, quo modo adeo mihi assentiret, vt mecum vellet dæmonia eiicere? Hoc autem non de diabolo tantummodo, verum etiam de seipso dictum non iniuria posset quispiam opinari. Hofis quippe diaboli Christus est, & omnia quæ diaboli sunt ipse dispergit. Quo modo autem qui nõ est secum; aduersus eum est: hæc ipsa re scilicet, quia non colligit, neque congregat secum: quod si verum est, multò magis ipse aduersatur, qui aduersus eum est. Nam si ille est inimicus, qui non iuuat, quantò magis erit, qui bella suscitatur? Hæc ab ipso dicta sunt omnia, vt magnas inter se ac diabolum inimicitias esse ostenderet. Responde enim, obsecro, si aliquis cum bellum gerendum sit, nolit tibi esse auxiliò: nõne idcirco aduersus te ipsum esse iudicabis: quod si alibi scribitur, qui non est aduersum vos, pro vobis est, non est profectò illud huic contrarium. Nam hic aduersarium eis ostendit, illic verò ostendit eum aliqua ex parte cũ eis esse. In nomine enim tuo vidimus quendam eiicientem dæmonia. Quauis mea quidem sententia Iudæos hic occultius denotasse videatur. Qui enim aduersus ipsum inuigilabant, & quæ ipse congregasset, dispergere conabantur, cum diabolo constituti sunt, quod significauit dicens: Ideo dico vobis: omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus. Posteaquam enim responderit, & obiectionem illorum diluierit, ostenditq; illos temere, & sine causa impudenter agere, deinceps illos terret. Consilij siquidem & correctionis ista non parua est portio, non solum defendere & suadere, verum etiam comminari. quod frequenter facere solet qui leges sancit, atq; etiam qui consilium dat & admonet. Quod autem hic à Christo dicitur, videtur quidẽ non parũ habere obscuritatis: si verò attẽdamus, tenebras facile dissoluemus. Prius itaq; opere precij vt verba ipsa expẽdamus. Omne, inquit, peccatum & blasphemia dimittetur hominibus, blasphemia verò spiritus non dimittetur eis. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: quicumque autem dixerit contra spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in presenti seculo, neque in futuro. Quid igitur est quod dicitur? Multa iam aduersus me calumniati estis, quoniam seductor, quoniam deo aduersarius, aliæque plura, quæ omnia vobis si pœnitentiam gesseritis, penitus dimitto, nulla supplicia sumam. Spiritusne, inquit, blasphemia non dimittetur pœnitentibus? quod omnino falsum esse patet. Nam & hoc peccatum dimissum scimus, cum multis eorum, qui talia in spiritum dixerant, quia postea teius rei pertesum fuit, ignotum fuisse constet. Quid igitur est quod dicit? Significare voluit multò minus cæteris hoc esse ignoscibile, ac veniale. Quãnam ob rem? Quia videlicet quisnã esset Christus, ignorabant. Spiritus autem sancti gratia multis & magnis signis seipsum manifestauerat. Nã & prophete per spiritum omnia locuti sunt, & omnes illi veteres multa de ipso acceperant documenta. Tale igitur est quod dicitur: Sedulo in me offenditis propter hanc mihi assumptam carnem. An igitur etiam de spiritu potestis dicere, quoniam ipsum quoque ignoretis? Minimè. Ideo cum veniale vobis non sit hoc peccatum tam in presenti vita, quã in futura, pœnas luetis ingentes. Multi enim hic solum puniti sunt: vt ille qui fornicatus est, & qui sacramentis indignè, apud Corinthios communicauit. Vos autem tam hic, quã ibi vexabimini. Nam quæcunque aduersus me antea blasphemastis, æquo animo vobis dimitto: pariter etiam facinus illud atrox crucis, quod in me committetis dimittam,

1 iij &

Luc. 9. f

Mat. 7. c

Peccatum in spiritum sanctum. f. fidem recipiunt.]

1. Cor. 11.

& solius infidelitatis supplicia patiemini. Id ideo fecit, A quoniam qui ante crucem crediderunt, pleſam in omnibus fidē non habebant. Qua de causa crebro admonet, ne ante passionem ipsum manifestum faciant: & in ipsa cruce pro eis orauit, vt illud ipsis peccatum dimitteretur. Quae autem de spiritu dixistis, nullā pro eis veniam impetrabit. Quod autem de his dicat quae ante crucē aduersus ipsum dixerint, significauit dicens: Quicumque dixerit sermonē aduersus filiū hominis, dimittetur ei: quicumque autem aduersus spiritum sanctum dixerit, minimē. Quare sic: quoniam cum spiritus iam vobis notus esse debeat, rem claram atque manifestam impudenter oppugnatis. Nam si me ignoratis, ignorare tamen non potestis expulsionem daemonum, curationesq; hominum mirificas spiritus sancti esse operationes. Non ergo mihi, sed spiritui sancto contumelias exaggerare conamini: quapropter nisi poenitentiam agatis, nec in praesenti vita, nec in futura punitionem effugietis. Vniuersorum enim hominum alij & hic, & ibi supplicia dabūt, alij in praesenti solummodo vita, alij in futura tantum: alij nec in praesenti, nec in futura: hic quidem & illic, vt illi ipsi de quibus nunc agitur. Nam & hic ipsos vltus est, quoniam intolerabilia passi sunt, vrbe ipsorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbissima eos expectant tormenta, vt Gomorrhæ ac Sodomorum ciues, alijq; complures. Ibi verò solummodo, vt diues ille qui in flāma cruciatus, nec gutta vnus aquae dominus est. Hic autem tantum, vt qui apud Corinthios fornicabatur: neque hic verò, neque ibi sicut apostoli, prophetae: sic beatus ille Iob, ceteriq; huiusmodi. Non enim ad punitionem aliquas passiones hic susceperūt, sed vt clarius in luctamine vicisse cognoscerēt. Diligenter igitur demus operam, oro, vt in portione istorum inueniamur. Quod si istorū assequi portionem propter negligentiam non poterimus, saltem partem eorum conſequi studeamus, qui hic in vita commissa dissolunt. Terribile nanque illud iudicium est, inuitabilis poena, intolerabilia tormenta: sed si vis, quod ego cōsulo, nec hic quoque aliqua poena cruciari, tu ipse tibi iustus sis iudex, exige à te ipso rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem, quoniam si nosmetipsos diiudicauerimus, non vtique iudicauerimur. Si id facies ordine paulatim progrediens, ad coronam quoque peruenies. Et quo nam modo, inquires, à me ipso rationes viuendi & supplicium exigam? Largos lachrymarum effundē fluiuos, ingentes compunctionis gemitus redde, humillimus sis, laboribus ac vigiliis te ipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non paruus est hic cruciatus animae, nec quantus sit ab alio cognoscitur, nisi ab eo qui compunctus est, qui nō ignorat hac re animam in hac vita maximē torqueri, nec est nescius quātus dolor ex memoria peccatorum nascatur. Quas ob res iusticiam deus huic poenitentiae in premium proposuit, dicens: Dic tu prius peccata tua, vt iustificeris. Non est profectò, non est insufficiens ad emendam viam, si cum omnia secundum speciem in vnum peccata collegeris, assidue animo deinde ipsa verſes, ac de ipsis cōtinuē mediteris & cogites. Nam qui hoc faciet, his adeo compungetur, vt neque hac vita seipsum dignum existimet. Quod qui de seipso iudicabit, omni cera tenerior, humilius viuet in dies, nec fornicationes solum & adulteria, atque illa quae omnes perhorrescunt, collegeris: verū etiam occulta insidiarū consilia, & calumnias, obreſtationes arcanas, inanem gloriam, inuidiam, ceteraq; huiusmodi omnia collige.

Non enim effugient qui hęc delinquent, extremos suppliciorum dolores, nam & cōuiciatores in gehennam incident: & qui vino inebriatur, nihil cum regno dei habet commune. Et qui proximum non diligit, sic deū offendit, vt neque martyrio iuuetur. Et qui propinquos negligit, fidem negat: & qui pauperes despicit, atq; contemnit, ad ignem mittitur. Noli ergo tanquam parua hęc negligere, sed collige, ac in mente peruide ac si in libro conscriberes. Si enim tu scripseris, deus delebit: sin verò non conscripseris, ipse deus & scribit, & poenas exigit. Quare multò melius est à nobis ista conscribi, vt à Deo deleantur, quàm horum nobis omnium oblitis, pra oculis nostris in die iudicij hęc à deo proponi. Quod ne ita fiat, exquisitē omnia recolamus, & inueniemus multis nos esse obnoxios. Quis enim ab auaricia crimine mūdus? Noli enim mihi dicere, moderatē aliena atque timidē tetigisse: sed cogita propter hanc rem paruam, quam rapuisti, non paruo te cruciatus in aeternum esse puniendum. Id inquam cogita, & poenitentiam age. Quis à conuicio atque obreſtatione liber est? Id autem proculdubio in gehennam intrudit. Quis occultē proximum calumniatus non est? quis superbia non intumuit? Hic etiam ceteris omnibus immundior est. Quis oculos à lasciuo aspectu continuit? Quem adulterio deliquisse non dubitamus. Quis frustra fratri suo iratus, non consilio atq; reatuus reus est? Quis non iurauit? Qui à malo esse cognoscitur. Quis non periurauit? De quo quid possum dicere videtis, cū qui iurauit eum à malo esse contendam. Quis aliquando mammonae seruus non fuit? Qui profectò fecit ne Christi seruus sit. Possum & alia his maiora recensere: sed hęc sufficientia dixi ad compunctionem vos inducere, nisi quis valde lapideus atque insensatus est. Nam si singula istorum ad gehennam deducunt, quid futurum est, si ad vnum omnia coeunt? Quo modo igitur, inquires, saluari possibile est? Si opposita his adhibeamus remedia, misericordiam in pauperes, orationem, compunctionem, poenitentiam, humilitatem, contritiū cor apprimē, contemptum rerum praesentium. Mille naque salutis vias deus nobis proposuit, dummodo diligenter velimus attendere. Animaduertamus igitur nos, ita medicinam recipiamus, vt per omnia remedia vulnera nostra curemus, & maculas detergamus: quod facile facimus, si misericordes simus, si his qui nobis doleruerant, nequaquam irascimur: si gratias in omnibus deo agimus, ieiunantes pro viribus, orantes assidue, amicos nobis ex mammona iniquitatis facientes. Sic enim certē poterimus & delictorum veniam impetrare, & futura bona consequi. Ad quae vtinam omnes perueniamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xliij. ex capite xij.

Vt facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Anſa cite arborem malam, & fructum eius malū. Ex fructu enim arbor cognoscitur. Rursus aliter ipsos confundit, nec sibi satis superiores sunt redargutiones, quod nō facit vt seipsum à culpa defendat: sufficent enim quae iā dicta sunt, sed ad emendationem eorū sedulo facit. Tale igitur est quod dicit: Nemo vestrum curatos reprehendit, nec malum esse ausus est eis dicere à demone liberari. Nam etsi valde temerarij erant, non fuerant tamen id dicere ausi. Quoniam ergo operibus quidem non detrahebant, operum autem auctorem diabolus nuncupant: ostendere voluit, quia & praeter communes hominum cogitationes, & con-

tra consequentiam rerum, calumnia & obreſtatio illa A est. Et certē inaudita videtur esse impudentiae, quod nō malignē solum cogitent, sed ea etiam cogitent, quae cōmuniter homines concipere, atque cogitare non soleant. Tu verò perpende quā procul à cōtentione sit. Non enim dixit, facite arborem bonam, quoniam fructus eius bonus est: sed vltra quā dici possit, ora eorum obstruit, tam mansuetudinē suam, quā impudentiam eorum aperiens. Dicit enim: Si opera mea reprehendere vultis, nihil prohibeo, dummodo constanter, nec incōsequenter id faciatis. Sic enim manifestius quasi compediti teneri poterant, si ostenderentur clara nimium impudenter cōfundere. Nam & malignē agitis, inquit, nec cōsequenter ac coherentia sibi ipsis & cogitatis, & dicitis. Arbor enim à fructu, non autem fructus ab arbore cognoscitur. Vos autem contrarium facitis. Nam etiam si arbor fructus sui causa sit, fructus tamen arboris qualitatē declarat. Atque consequens erat aut etiam opera reprehendere, quoniam nos accusatis: aut si opera laudatis, nos quoq; operum authores immunes criminis ducere. Nunc autem contra omnino facitis. Nam cū nullo modo fructui, id est operibus, conuiciari possitis, daemniacum me appellatis, qui arboris locum in hac similitudine teneo: quod extrema demētia est. Hoc iam etiam in superioribus approbauit, dicens: Quoniam non potest arbor bona fructus malos facere, nec e contra. Quare praeter omnem rerum consequentiam, atque naturā huiusmodi criminatione vsi sunt. Deinde quia non pro se, sed pro spiritu verba facit, acrius inuehitur, dicens: Progenies viperarum, quo modo potestis bona loqui, cū sitis mali? Id iam & accusantis est, & superiora ab illorū exemplo confirmantis. Ecce naque, inquit, cū deprauata vos arbores sitis, bonum fructū producere non potestis. Quare non mirandum, si malē loquimini, quia, cū à malis parentibus malē educati sitis, mentem quoq; malam possidetis. Tu autē diligenter perspice, quo modo crimina tam clarē illata sunt, vt negari non possint. Nec enim dixit, quōnam pacto bona loqui poteritis, cū progenies sitis viperarum, hoc enim nihil ad illud: sed qualiter potestis bona loqui, cū sitis mali? A viperis autē eos productos dixit, quoniam de maioribus nimirū gloriabantur. Vt igitur ostendat nihil eos à progenitoribus lucratos fuisse, ab Abrahamae quidem cōiunctione ipsos abscindit, similitum verò morū progenitores ipsis attribuit, & à nobilitate Abrahamae denudauit. Ex abundantia enim cordis os loquitur. Hic rursus se deum ostendit, quoniam secretas cogitationes eorum pernosceret: & docet, quod nō de verbis solum, verum etiam de prauis cogitationibus poenas luent: & quod eas norit tanquā deus: quantum & hominibus posse scire concedat, ex naturae scilicet quadā consequentia, cū malignitate intus ebulliente, verba foris per os effundantur. Quare cū hominem audias turpiter loquentem, noli tātam solummodo putare in animo ipsius prauitatem esse sitam, quanta impudenter nimium os suis verbis suspicari manifestauit: sed multo maiorem fontem esse coice. Quod enim extra profertur, ex illo profluit: eiusq; superfluum est, quod intus est. Vides quanta eos acrimonia percussit? Nā si dicta eorū praua sunt, & ab ipso diaboli sensu scatent, coice qualis est ille fons, ex quo ista deriuantur: quae res certē natura duce ita fit. Nam lingua quodam rubore impedita, nō potest vniuersum mentis furorē effundere: peccus autē cū nullū huiusmodi testem habeat, intrepide quacūque vult mala excogitat, si mens ad deum cōuersa nō sit. Quoniam

igitur quae dicimus, trutinā audientū subiecta esse: quae verò in pectore sunt, velaminibus obducta penitus obfuscarī nō ignoram, idcirco parua verborū turpitudine magnā intus reconditā esse testatur. Cū verò magnus obscenarum cumulus cogitationū intus ebulliat, tunc magno impetu obducta exiliūt. Et quē admodū vomitu laborantes, in principio quidem detinere intus egredientes humores nituntur: cum verò fastidio victi succubuerint, magnis singultibus omnia ē profundo eructant: sic qui praua consilia in proximos versant, cum malignitate mentis ferre nequeant, obreſtationis sanienem euomunt. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Noli putare, inquit, id in vicis ita fieri solummodo, cū etiam in virtute pariter contingat. Proba enim verba multò probatorem virtutem intus esse significant: per quae declaratur existimandum esse, & illos peiores esse, quā verba significarent, & se meliorē quā verbis confirmaretur: thesaurum autem, ait, vt stupendā multitudinem ante oculos ponat: deinde rursus timorem intulit. Nec enim putare debetis, inquit, ad hęc vsque tantum condēnationem vestram progressam esse, vt prauae cogitationes vestrae omnibus notae factae sint: ab ipsisq; condēnentur, sed ad vltima tormenta deuenietis, quicūque talia perpetratis: nec dicit, vos: partem vt cōmunis oratiōe prolata vniuersum genus hominū commoneat, partem vt minus onerosus sermo esse videatur. Dico autem vobis, omne verbum ociosum quodcūque loquentur homines, red dēt de eo rationem in die iudicij. Ociosum est verbū, quod rei propositae nō conuenit, nihilq; confert vtilitatis, quod mendacio inquinat, quod ad calumniam dicitur. Quidam autem ociosa etiam asserūt verba, quae vana sunt: vt quae profusum mouent risum, aut turpia, impudica, illiberalia. Ex verbis enim tuis iustificaberis, & ex verbis tuis cōdemnaberis. Perpendis nō esse molestū, aut crudele hoc iudicium. Vides quo modo hae exactiones rationum tranquillae sunt. Non enim ex aliorum verbis, quae aduersum te dixerint, sed ex his quae tu ipse protuleris, iudex sententiam feret: quod omnium certē iustissimum est. Tu enim qui iudicaris, dicendi malē, & non dicendi quoque potestatem habes: quare nō hi quorum aures iniuriis percussae sunt, sed hi qui conuiciantur, perhorrescere debent. Non enim qui malē audierunt, sed qui malē dixerunt, iudicio subiecti sunt: his pericula imminēt, hos cruciatus expectant. Quare qui malē audierunt, cū nullam eius rei reddituri sunt rationē, tranquillo animo esse oportet. Nō enim de his quae alij male dixerint, rationem sunt reddituri: qui verò de aliis male fuerint locuti, illos tremere ac trepidare oportet, tanquam qui super his ad iudiciū sint trahendi, diabolicus certē hic malē dicendi laqueus est, & peccatū nullam voluptatē, sed damnū tantum asserēs, & magnum delictorum acervū efficiens: quod si quis perniciosus humeribus plenus, agrotationis laborē non effugiet: multò magis qui hanc omni cholera amariorē malignitatem in seipso recondit atque conseruat, vltimi atque perpetui doloribus morbi laborabit. Quod planum à verbis suis est, quae cū aliis dolorem inferant, quanto magis animam prorūpentis interiment? Nam insidiator & calumniator seipsum prius interficit. Siquidē qui ignem tangit, seipsum comburit: & qui adamantē percutit, seipsum laedit: & qui aduersus stimulos calcitrat, seipsum cruentat. Tale quiddā est qui iniuriam pati ac generose ferre nouit, & adamas, & stimuli, & ignis. Qui verò iniuriam inferre meditatur, quouis luto imbecillior est.

lior est. Non ergo iniuriam pati, sed iniuriam facere, A aut nescire pati, malum est. Quot, quantasque iniurias ferebat Dauid? quot quantasque faciebat Saül? vter enim istorum fortior, ac beator fuit: & vter inferior, aut miserabilior? Nonne qui iniuriosè faciebat? Expende autem, promiserat Saül, si à Dauid superatus alienigena fuerit affinitate sibi eum coniungere, ac filiam illi in vxorem libenter tradere. Interceptus à Dauid fuit alienigena, neglexit cõuentiones, atque pacta Saul, nec solùm filiam illi nõ tradebat, sed necem quoque machinabatur. Vter igitur illorum clarior atque illustrior? nonne alter tum mœrore, tum pernicioso demone angebatur, alter fulgorem solis trophæis, atque victoriis superabat, quodque maius est, gratiam diuinam consequbatur? In mulierum verò choro, nonne alter inuidia tabescebat, alter silentio cuncta ferendo ad se vnuerfos attraxit, atque cõiunxit? Cumque illum in manibus haberet Dauid, atque pepercerit, vter inferior ac imbecillior, aut beator atque fortior? Nonne ille qui ne iuste quidem in inimicũ animaduertit? Merito, inquam, ille fortior. Nam Saül armatus erat, constipatus militibus: Dauid autem iusticia muniebatur, quæ multis exercitiis robustior est: idcirco iniuria vexatus, nec iuste quidem perimere inimicum voluit, nouerat enim nequaquam nos inferendo iniuriam, sed æquo animo patiendo fortiores fieri: quod & in corporibus, & arboribus perspicere licet. Quid porrò Iacob? Nonne à Laban iniuriam accepit? Vter igitur fortior atque robustior, qui cum alterum in manu haberet, nec tangere vnquam ausus fuerit, sed semper eum timuerit: an qui sine turba militum omni exercitibus ductore illi terribilior fuerit? Verum vt nobis confirmator hæc oratio fiat, in ipso rursus Dauid in contrariam partem verso sermone rem cõsiderabimus. Nam qui cum magno animo ferebat iniurias, inuictus erat: is postea iniuriatus, imbecillis factus est. Nam ordo ille tunc permutatus fuerat, cum Vriæ iniuriam intulit, & imbecillitas quidem iniuriati, robur autem iniuriam perpeffo cõiungebatur: quippe Vrias vel mortuus domum illius vnuerfam depopulabatur, ita vt Dauid, quauis & rex esset, & viueret, nihil tamen posset. Ille autem gregarius miles & occisus omnia illius sursum ac deorsum confudit. Vultis quoque alia ratione muniamus orationem? Perscrutemur diligenter quid his euenerit, qui iuste vindictã peregerunt. Nam quod iniuriantes viliores ceteris sint, animã suam oppugnãtes, nullus vnquam negabit. Sed quisnam, inquit, iustam expetens vltionem mille incendit mala, & multis calamitatibus fuit confosus? Ductor exercitus Dauid. Nam & hic bellum graue concitauit, & non pauca pericula subiit, quorũ nihil accidisset, si philosophari voluisset. Fugiamus igitur, fugiamus huiusmodi delicta, studeamusque vt nec verbo, nec re iniuriam inferamus. Non enim dixit, si accusabis publice, si ad iudicẽ deferas, sed simpliciter, si maledixeris, etiã si tecum id feceris, etiam si verè, non falso dixeris, non effugies tamen extremas pœnas, nec sic persuasus quidem dixeris, atque sic vltionem exegeris: non enim à factis illius, sed à verbis tuis aduersus te diuinitus sententia feretur. Ex verbis enim tuis condemnaberis, ait. Non animaduertis quod & Pharisæus, quanquã & vera & manifesta dixerit, nec tectũ aliquid retexerit, condẽnatus tamẽ est? Quod si & aperta in dedecus aliorum dicenda nõ sunt, quanto magis silentio tradenda quæ ambigua sunt? Est enim cõstitutus iudex peccatori: noli tu dignitatẽ vnigeniti temerario impetu rapere, illi iudicij sedes ac solium confer-

uatur. Quod si cupiditate iudicandi iudex esse velis, sedem ego tibi ostendam, quæ magnum quæstum tibi conferet, & nulla criminis sordis maculabit. Sedeat mens, atque cogitatio tua iudex in animam atque conscientiam tuam, adducas omnia delicta tua in medium, scrutare quæ animo commisisti, & sedulo rationem exigas & dicas, Quare hoc, atque hoc ausus es? quare illud & illud perpetrasti? Quod si ab his quidem cõscientia tua refugit, aliena verò curiosè rimatur, dic ad ipsam: Non ego iudex in alios, nec tu alios defensora iudiciũ subiisti. Quid enim ad te, si hic vel ille malè viuat: tu cuius rei gratia hoc atque illud deliquisti? non defende: accusa tua vicia, non aliena. Sic assidue ipsam ad thunc terrorem reuoca, deinde si causam suam dicere non possit, sed subterfugiat & detrectet: quasi superbam ancillam, & fornicatione corruptam, cæde, verberibus ac flagellis dilania. Hoc iudicium quotidie tibi diligenter constituatur. Venenosum vermem & ardentem fluuium propone, ceteraque tormenta omnia ostende, neque dimittas in posterum cum diabolo fornicari, neque patiaris si impudenter dicit, diabolum ad ipsam venire, insidias sibi ab eo strui: sed dic ad eam, Superflua sunt hæc omnia, si tu velis. Quod si rursus dicit, corpori colligata sum, carne induta, cum hominibus habito, in terris conuersor, dicas, hæc omnia inanes causæ sunt, peccandi opportunitatem volenti præstantes. Nam & alij corpori cõiuncti, carnemque habentes, cum hominibus habitantes, & in terra cõuersati rectè vixerunt, tu quoque ipsa carne induta nullo à bene faciendo impedimento vnquam vetaris. Quod si hæc audiens doleat, non subtrahas manum: non enim morietur percussa, sed mortem effugiet: & si rursus dicit, ille me irritauit, responde, Atqui in potestate tua est non irritari: cuius certissimum argumentum est, quia nonnunquam iram superasti. Si dixerit, formositate mulieris incensam se, atque inflammatam fuisse, responde ad eam, Poteras profectò teipsam cõtinerere: afferas exempla multorum, memento mulieris primæ, quæ dixit, serpens decepit me, & nõ effugit. Hæc omnia cum inquiras, nemo alit, nemo perturbet: sed quemadmodũ iudices semotis arbitris sententiam conscribunt, pariter tu quoque ad occasionem tranquillitatis secretiora loca require. Itaque lectum, atque quietem petiturus, hoc iudiciũ in eas idoneum enim ad hanc rem hoc tempus est, & consentaneus locus, camera & lectulus: quod propheta quoque denotauit dicens: Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris cõpungimini. Nec res paruas cõtēme, sed magnas etiam earum rationes repete. Hoc modo magna facilius euitabis delicta. Id si quotidie diligenter facies, terribili futuri iudicis tribunali lætus assistes. Hoc modo Paulus seipsum mundauit, ac ideo dicebat: Si nos ipsos diiudicaremus, non vtiq; iudicaremur. Sic & Iob liberos suos mundauit: nam qui pro incertis hostias assidue offerebat, multo magis certorũ illum atque manifestorum rationes repetiisse credendum est. Nos autem non ita facimus, sed contra: quoniam quamprimum recumbimus, secularia nobiscum negocia vertimus, ac alij quidem spurcissimis cogitationibus inquinamur: alij verò quid mutuo dedimus, aut accepimus, ceteraque huiusmodi caduca & instabilia cogitamus. Et filias quidem virgines diligenter obseruamus, animam verò quæ omni hac vita præstantior est, fornicari atque deturpari mille spurcissimis cogitationibus sinimus. Nam siue deliciarum, siue formoti corporis, siue odij, siue alia quæcunque cogitatio nobis inciderit, ja-

nuis continuo apertis inuitamus & trahimus, & cum omni securitate fornicari cum anima nostra permittimus. Qua re quid ineptius, aut stultius fieri potest? Animam nostrã qua nihil habemus preciosius, tot tantisque sordidissimis adulteris quasi despectã tradere, vt cum illis tandiu corrumpatur, quandiu satietate illi fessi decesserint. Quod nunquam certè fit, nisi cum iam somnus defatigatos inuaserit, imò verò ne tunc quidem tantum. Somnia enim, atque nocturna earundem rerum simulachra nobiscum pernoctant, ita illucescente iam die, somnia plerũque in rem veram exeunt. Et pupillam quidem oculorum tuorum, ne minimo lædatur puluere, diligenter custodis: animam autem tuam tanta malorum cõgerie pressam negligis. Quando igitur ab his sordibus animam detergemus? Quando huiusmodi veprium radices amputabimus? Quando virtutum semina spargemus? Nescitis tempus messis iam instare? Nos verò nec nouales quidem adhuc præcidimus. Si ergo agri dominus venerit, & rationes petat, quid dicemus? quid respondebimus? An quia femina nobis adhuc tradita non sunt? Atqui quotidie in animis nostris disseminatur. An quia sentes incidere nullus docuit? Atqui assidue acutas falces præbemus. An quia secularium curarum rerum illuciant? Quare his te non eruis, cur te ipsum mundo non crucifigis? Si enim is qui solummodo reddidit id quod acceperat, malus habetur, quoniam acceptum nõ duplicauerit: quid auditurus est is qui illud quod acceperat, dissipauerit ac perdidit? Si ille cõstrictus eò proiectus est, vbi fletus est, ac stridor dentiũ, quid nobis eueniet, qui quum infinita nos ad virtutem attrahant, cunctamur tamen ac refugimus? Quid enim non sufficiat, vt nos ad meliora incitet? An non vides quàm vilis & abiecta sit hæc vita atque incerta, quàmque laboribus ac sudoribus referta? Ne enim mihi dixeris virtutem cum laboribus, vicium verò citra labores exerceri posse. Quum igitur & hic & illic labor obiciatur, cur non potius virtutem amplecteris, quæ plurimum lucri sibi coniunctum habeat? Quin potius virtutes quædam sunt quæ sine labore parari queant. Quis enim labor est nõ maledicere, non mentiri, non iurare, iram proximo remittere? Cõtinarium potius eueniet si ista facias. Multam enim & molestem secum inuehũt solitudinem. Quæ igitur nobis reliqua erit defensio, quæ venia, quum ne ista quidẽ corrigamus? Ex his enim manifestũ est, quod ardua illa & magis laboriosa præ negligentia & socordia nos fugiant. Quæ omnia cõsiderantes, viciũ fugiamus, virtutẽ amplectamur: vt tum presentia bona tũ futura cõsequamur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Cui gloria &c.

Homilia xliiij. ex cap. xij.

Hinc responderunt ei quidam de scribis & pharisæis dicentes, Magister, volumus à te signum videre. Qui respondens, ait, &c. Poteritne quicquam, non dico impium magis, sed stolidius istis inueniri, qui etiã post tot tantaque signa, quasi nullum signum esset factum, dicere audent, volumus abs te signum videre? Cuius igitur rei gratia ita stulte loquuntur? Profectò vt rursus carpant. Nam quoniam nõ semel, sed bis atque sapius inuerecundorum linguam argumentis compescuit, opera rursus querunt, ac ideo quasi admirans euangelista scribit: Tunc responderunt ei quidam scribarum & pharisæorum signum petentes. Tunc istud quando significat? Quando scilicet flexos iam esse oporteret, quando admirari atque obstupescere, quando saltem confusi decedere debebant, tunc in malignitate atque pertinaciã

A sua pertinaciter perseverant. Tu verò ipsa etiam verba considera, quo modo adulatione, ac derisione plena sunt. Putarunt enim assentatiuncula ipsum allicere, qui modò adulantur, modò cõuiciantur, modò damoniacum, modò magistrum appellãnt. Quæ quanquam inter se opposita reperiantur, à malo tamen animo, atque mente procedunt, quapropter valde ipsos carpere voluit. Ita cum illi asperere, atque contumeliosè interrogat, mansuete ac leniter respõdet: cum verò assententur, tunc non mediocri vitur acrimonia, omni se perturbatione superiorem ostendens. Veluti enim tunc nulla ira concitatur, eodem nunc modo adulationibus nõ delinitur. Aduerte autem quia ita cõuiciando respondere videtur, vt nõ solum conuicietur, verum etiam illorum malignitatem declaret. Quid enim ait? Generatio mala, & adultera signũ quarit. Tale igitur est, quod dicit: Quid mirum est, si ita perperam me tractatis, quem nondum cognouistis, cum etiam patrem quem plurimus & maximis periculis noscere deberetis, pariter offendatis: quem crebrò derelinqentes damonum cultus secuti estis, malos vobis (veluti Ezechiel assidue carpere solebat) amatores allicientes. Quibus verbis & se cõsonum, atque concordem esse patri ostendit, & eos nihil alienum maioribus suis facere. Arcanaque mentis ipsorum reuelat, quod simulantes, & ceu inimici miracula petebant: propterea & generationem malam nuncupauit, tum quia semper ingrati benefactoribus extiterũt, tum quia susceptis beneficiis, quod extreme viciositatis est, ad malignitatem incitantur. Adulteram porrò generationem appellauit, tam priorem quàm præsentem ipsorum infidelitatem designans. Vnde rursus patri seipsum æqualem esse demonstrat. Siquidem pariter qui sibi, quemadmodum qui patri nõ credunt, adulterij crimine notantur: deinde post contumeliosa & acerba illa verba addidit. Nec dabitur ei signum, nisi signum Ionæ prophete. Resurrectionis iam mentionem facit, & à figura Ionæ rem ipsam cõfirmat. Quid igitur inquit? Nonne data sunt ipsi signa petenti? Sed non vt eos induceret, sciebat enim obstinatos esse: verum vt alios alliceret, signa faciebat. Aut ita igitur respondere possumus, aut quia non habituri erant tale quale illud erat. Signum enim illis datum est quando vexati, quanta esset virtus illius cognouerunt. Et hinc quidem comminationibus occultius id tangit: vt quasi dicere videatur. Mille vobis beneficia contuli, & nihil horum vos mihi cõciliauit, neque fecit, vt omnipotentia meam velitis cognoscere: sed cognoscetis tunc à contrariis, quando vrbem vestram prostratam videbitis, quando mœnia eius deiecta, quando templum subuersum, quando libertate, priscaque viuendi disciplina priuati, errantes ac profugi per vnuersum orbem dispergemini. Hæc igitur omnia, quæ post passionem meam euenient, in signum vobis maximum erunt. Et certè maximum videri debet, sicuti & est, quod afflictiones eorum nec auferantur, nec remittantur, neque quauis multi conati sint, nullus tamen potuerit ærumnis, atque miseriis Iudæorum mederi. Nec hæc expressit, sed futuris temporibus manifestanda reliquit. Nunc autem resurrectionis sermonem quem futuris calamitatibus cognituri erant, probat atque adstruit. Sicut enim fuit Ionas, ait, in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus & tribus noctibus. Liquidò ne verba eius illuderent, non dixit, quia resurget: id autem occultius tetigit, vt prescientiam eius nõ ignorarent, quæ ipsos aded non fugit, vt ad Pilatum postea assererent, quia ille se-

Exec. 16. d. & 23. c. d.

Ionæ 3. d.

Matth. 27. 5.

Mat. 27. 5.

ductor dixit, post tres dies resurrecturum: quod certe A
discipuli eius tãquam rudiores nõ intellexerunt. Quo-
circa pharisei & scribae sua ipsorum sententia condem-
nati esse videntur. Aduerte autem quo modo, quanuis
occulte, significanter tamen illud dixit, Non enim ait,
in terra, sed in corde terrae: vt & sepulchrum denotet,
& nemo apparentiam fuisse suspicetur. Tribus autem
diebus mortuus esse voluit, vt nemo mortuum esse am-
bigeret. Non enim cruce solum, & visu omnium qui
tunc aderant, verum etiam dierum numero mortem
confirmat. Nam etsi vniuersa futura tempora resurre-
ctioni testatura erant, tamen si tunc non multa morti
attestata fuissent, potuisset dubitari: morte autem non
credita, resurrectionis etiam mysterium omnino vacil-
labat. Idcirco signum etiam mortem vocauit: quare ni-
si crucifixus fuisset, signum datum non esset. Hac etiam
de causa figuram ipsam in medium adduxit, vt veritas
crederetur. Dic mihi, quæso, fictõne sermone putas in B
ventre ceti Ionam fuisse? Nec potes id quidem dicere:
quare nec Christũ in corde terrae fuisse negandum tibi
est. Non enim fieri potest, vt veritatis figura procul à
figmento sit, veritas autem ipsa falsa imagine inuoluat-
ur: idcirco vbiq; & in mysteriis, & in baptisinate, & in
cæteris omnibus mortem ipsius annũciamus. Ideo Pau-
lus magna & clara voce clamat dicens: Mihi autẽ absit
gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Vnde
apertissimẽ patet, diaboli discipulos esse omnes, qui
Marcionis morbo laborant, cum hæc nõ credant: quæ
ne obliuioni traderentur, mille sacramentis effectum à
Christo est, & quæ maximẽ diabolus delere obliuione
conatur crucem dico, & passionẽ. Ita & alibi dicit: Sol-
uite templũ hoc, & in tribus erigã ipsum diebus. Et erũt
dies quando auferetur ab ipsis sponus: hic autem, Non
dabitur ei signum, inquit, nisi signum Ionæ prophetae:
ostendens q̃ pro ipsis patietur & nihil inde lucrabun-
tur: quod paulõ post significauit. Et tamen quanquam
sciret nihil se ipsis profuturum, tanta eius misericordia
est, quod pro ipsis mortuus est. Sed ne quis putet tales
Iudæorum exitus futuros, quales Niniuitarum fuerunt,
quorum urbem, quoniam pœnitentiam egerunt, ab ir-
ruentibus Barbaris eripuit. Ne igitur quis putet post re-
surrectionem pœnitentiam Iudæos hanc quoque actur-
os, audias quemadmodum contrarium designatur.
Nam quod nihil fructus ex tot tantisq; beneficiis con-
sequantur, imò etiam econtrã, intolerabiles ærumnas
patientur, similitudine dæmonis denotauit, ac futura-
rum afflictionum causam reddidit, ostendens q̃ meri-
to in ipsos incident: calamitates autem & desolatio-
nem ipsorum per hoc exemplum representauit. Interim
autem declarat q̃ iustẽ ista patientur: quod antiquis-
simis etiam fecit temporibus. Sodomorũ enim urbem
vastaturus, causam Abraham prius exposuit, declarauitq;
quantus virtutum contemptus Sodomis esset, vbi in
tam magnis, populosisq; vrbibus, ne decem quidem vi-
ri moderatẽ viuentes poterat reperiri. Ipsi quoq; Loth
inhospitalitatem ipsorum antea, & amores monstrauit
turpissimos, & postea ignem immisit. Pariter etiam in
diluuiio rebus ipsis ad Noẽ causam detulisse videtur: sed
Ezech. 5. b. Ezechieli etiã cum apud Babylonios degeret, quæ Hiero-
solyms mala fiebant, ante oculos perspicienda pro-
posuit. Cumq; Hieremiã dicebat: Noli pro ipsis orare,
an nõ vides quid isti faciunt: causam profectõ dicebat:
quod igitur vbiq; ferẽ factitauit, id etiam hic cõseruat.
Quid enim ait? *Viri Niniuita surgent, & condemnabunt ge-
nerationem hanc, quia pœnitentiam egerunt in predicatione Ione:*

Galat. 7. d.

Mat. 26. f.
& Ioh. 2. d.

Gene. 18. c.

Ibidem 19.

Gene. 6. c.
Ezech. 5. b.

Hiere. 7. d.
& 11. c. &
14. b.

et ecce plus quam Ionas hic. Nam cum ille seruus fuerit,
ego dominus sum: ille à cete exiliit, ego à morte resur-
gam. Subuersionem ille vrbi futuram prædicauit, ego
regni cœlorum euangelia vobis enuncio. Et Niniuita
quidem absque signo aliquo crediderunt, cum vos mul-
ta miraculorum signa videatis, nec quicquã ante Ionæ
verba illi audierunt, cum vos per diuersa genera philo-
sophiæ ego educarim. Præterea Ionas quasi minister ad
Niniuitas accessit, ego autem ad vos dominus atque
creator deueni, nihil intentans, nullas viuendi ratio-
nes exigens, sed peccatorum condonationẽ adferens.
Accedit, quod illi quidem essent barbari, vos autem in-
ter prophetas innumeris educati: tum quod de Iona
nemo illis prædixit, cum de me plurimi prædixerint, &
opera predicationi cõsonare perspiciatis. Ionam etiam
ne derideretur fugisse non ignoratis, cum ego & cru-
cis patibulum subiturus, & omnes illusiones vestras la-
turus vltro aduenerim. Itaque cum ille nullum pro Ni-
niuitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitem
libenter sufferam. Et ille aduena quidem atque peregrin-
us erat, & hominibus illis omnino ignotus: ego vero
vobis coniunctus secundum carnem, ab eisdem sum
oriundus progenitoribus. Multa huiusmodi relinquo,
quæ ab exemplo Ionæ atq; Niniuitarum facile quis pos-
test excogitare. Dominus verò aliud etiam subiunxit,
dicens: *Quoniam & regina Austri surget in iudicio cum ge-
neratione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terre audi-
re sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic.* Hoc
priore maius atque mirabilius est. Ionas enim ipse ad
Niniuitas abiit: Regina verò austri nõ expectauit osci-
tando, vt Salomon illam requireret: sed ipsa & mulier
barbara, & tanto interuallo locorum remota, studuit
ad Salomonem venire, non minis aut terrore aliquo
impulsa, sed solo sapientiæ amore incensa. Sed ecce plus
Salomone hic. Tunc ad Salomonem regina mulier ac-
cessit, nunc ipse rex omnium ad vos aduenio. Et illa ab
extremis orbis terrarum partibus accessit: vos in vrbi-
bus atque vicis vestris sedentes omnia me lustrantem
videtis. Et Salomon quidem de arboribus & plantis
peritẽ diserebat, vnde non præcipuam vtilitatem au-
diens consequi poterat: ego autem ineffabiles quasdam
res & mirabilia sacramenta vobis annuncio. Cum igitur
oratione ipsos corripuerit, ac declarauerit ipsos pec-
cata minime cõdonanda patrasse, ostenderitq; ingra-
titudini atque pertinaciæ suæ inobedientiam eorum,
non imbecillitati dicentis esse attribuendam, idq; tam
aliis multis, quam Niniuitarum ac reginæ exemplo cõ-
muniuerit: tunc futuros quoque labores prænunciat, &
quãuis occulte & anigmaticẽ, ita tamen vt nõ paruam
narrationis series terrore inferre videatur. Cum enim,
ait, *exierit immundus spiritus ab homine, ambulat per loca arida
requiem quærens, & non inuenit dicit, reuertar in domum meam
vnde exiui. Et veniens inuenit eam vacantem, scopis mundatam &
ornatam: tunc vadit, & assumi secum alios septem spiritus nequie-
res se, & intrantes habitant ibi: & sunt nouissima hominis illius
peiora prioribus. Sic erit & generationi huic.* Hinc dilucidius
ostendit, non in futuro seculo solum, verum etiam hic
grauiora, durioraq; ipsos passuros. Nam quoniam Ni-
niuitas dicebat resurrecturos in iudicio, & condemna-
turos generationem hanc: ne prolixitate temporis ad
iniuriam deuoluantur, ac circa virtutes negligentiores
reddantur, hac in vita futuras ipsis afflictiones subtextit:
quas Osee propheta minando dicebat, quoniam erunt
veluti mente captus propheta, homo spiritu correptus,
hoc est sicuti furiosi & bacchantes præ multitudinem in-
quitatum,

Hiere. 35.
a. b.
Osee 2. c.
Esa. 1. a.

Mat. 14. b.

Iulianus.

337

quitatum, falsi propheta, qui malis spiritibus exagitan- A
tur. Mente enim captum hic prophetam, falsum pro-
phetam appellauit: quales arioli, & gentium vates fue-
runt. Quod significanter expressit, dicens: quia peiora
prioribus erunt. Aduerte quo pacto vndique attentio-
res facit, à presentibus, à futuris, à comprobatis atque
laudatis. Niniuitis dico, Austri regina: & ab his qui deũ
offenderant, nempe à Tyri & Sodomorum ciuibus. Pa-
riter etiam propheta hac simili doctrina vtebatur, qui
filios Rechabin adducit: & sponfam quæ ornatus pro-
prij, atque monilis non obliuiscitur: & bouem qui co-
gnouit possidentem, ac asinum qui præsepe domini sui
non ignorauit. Hac ergo trita prophetarum doctrina
progrediens, cum per cõparationem ingratitude
eorum, atque malignitatem præ oculis posuerit, tunc
futuras calamitates prænunciat. Quid igitur dicit?
Quemadmodum dæmoniaci, aut, cum ab infesto dæ-
mone sunt liberati, si negligentia corrumpantur, gra-
uiores aduersus se attrahunt imaginationes: sic vobis
accidet. Dæmonio enim tunc vexabimini, quãdo ido-
la colebatis, & dæmoniis filios vestros occisos offere-
batis, ingentem hac ex re insaniam ostendentes: nec ta-
men dereliqui vos, sed per prophetas dæmonem eieci,
& nunc per memetipsum curare penitus vos constitui.
Verum, quoniam aduertere nõ vultis, sed ad maiorem
prauitatem sponte ruitis: quippe cum multo deterius sit
in meum, quàm in prophetarum interitum scire: id-
circo multo grauiora vobis imminet, quàm Babylo-
nis, quàm Aegypti, quàm Antiochi mala fuere. Nam
quæ Vespasiano duce ac Tito ipsis acciderunt, multo
magis omnibus illis asperiora durioraq; fuerunt. Qua-
propter dicebat, erit tribulatio magna, qualis nunquã
fuit nec erit. Non autẽ hoc solum similitudo designat,
verum etiam quia omniũ virtutum numero cõtempto,
facilius à prauis spiritibus quàm prius occupabantur.
Nam quanuis olim assidue peccarent, habebant tamen
emendantem doctoris disciplinam, aderat illis ipsa dei
prouidentia, nõ omnino dereliquerat eos spiritus gra-
tia, cura, castigatione, omniumq; remedio iuuans: nunc
verò penitus à diligenti cura spiritus desolatos fore præ-
dicit. Quare cum virtutis penuria sit, crimina inten-
duntur, dæmones acrius in eos insurgunt. Nemo enim
vestrum ignorat, memoria nostra, quãdo Iulianus (qui
omnes homines impietate superauit) contra Christia-
nos sciret, quo modo pleriq; gentibus adharebant, &
cultus idolorum præferebãt. Quare si aliquo modo mo-
destius nunc degere videntur, formidine principum
id simulant: quæ si nulla esset, crudeliora quàm antea
vnquam facere auderent, cum omni prauitate atq; ma-
licia prisicos nimium antecedant, maleficas artes atque
magicas, petulantiam, audaciam, cæteraq; vicia supra
modum colentes: & quanuis tanto fræno coërceantur,
sapenúmero tamen in principes cõspirarunt, & in ex-
tremas inde calamitates inciderũt. Vbi ergo nunc, vbi
(inquam) sunt, qui signa & miracula curiosẽ inquirunt?
Audiant & intelligant, mente, atque animo grato nõ-
bis opus esse: quæ res si non adest, nihil vtilitatis à signis
adipiscimur. Nam & Niniuita absq; aliquo penitus si-
gno animo crediderunt: Iudæi verò etiam post tot &
tanta miracula in peius deuoluti, domicilium dæmonũ
facti sunt, & innumeras cõtraxerunt ærumnas: neq; id
iniuria. Nam quando quispiam ab afflictionibus liber-
atus nõ modestior fit, multo grauiora quàm prius pa-
tietur: idcirco enim dixit, Non inuenit requiem: vt
ostendat necessariò ad huiusmodi hominem insidias

dæmonum peruenturas. Nam qui duabus his præcipuis
causis castigatus nõ est, à precedentibus videlicet cala-
mitatibus, & à liberatione secuta, quibus tertiam quoq;
addere possumus, comminationis scilicet peioris: nisi
respuerit, qua ratione sperare de illo poteris amplius,
quod melior futurus sit: Hæc non ad illos solum, ve-
rum etiam ad nos ipsos dicta esse credamus. Nam si di-
uina luce illuminati, & à prima delictorum miseria e-
repti, rursus ad eandem malignitatem reuertimur: gra-
uior puniatio nos profectõ expectabit: ideo Christus
quoque paralyticum admonebat dicens, Sanus iam fa-
ctus es, noli ergo amplius peccare, ne quid peius tibi
eueniat. Sed quid peius, inquires, illi accidere poterat,
qui triginta & octo annos agrotus iacuit? Multa pro-
fectõ peiora & grauiora diuturno illo morbo possent
excogitari. Vtinamq; tot tantaq; nobis non accidant,
quot quantaq; pati possumus. Magna enim supplicio-
rum atque punitionum apud deum copia est, quanuis
per ineffabilem misericordiam eius iusta ipsius ira cle-
menter mitigetur, quod & ad Hierusalem per Ezechie-
lem dicit: Vidi enim te, ait, pollutam sanguine, & ablui,
atque vnxi, & factum est tibi nomen in pulchritudine
tua, & fornicata es cum finitimis tuis: ideo nõc grauiora
illi peccanti minatur. Qua ex re non supplicia tan-
tummodo, verum etiam infinitam dei loganimitatem,
atque misericordiã admirari debemus. Quoties enim
ad eadem peccata lapsi sumus, & vsque adhuc in cle-
mentia & misericordia sua perseuerat. Nõ tamen prop-
ter misericordiam suam nobis confidendum est magis
quàm pertimescendum. Nam & Pharaõ, si confestim
prima percussione fuisset admonitus, neque posteriores
plagas habuisset, neque tandem cum eo tantus exerci-
tus demersus periisset. Hæc ideo dico, quia non ignoro
multos etiam nõc in Pharaonis impietate viuentes di-
cere, Non noui deum, & luto ac figulinã suos subditos
affigere: quumq; deus iubeat vt minas remittant, ipsi ne
labores quidem volunt relaxare, qui non in rubro ma-
ri demergentur, sed in ignis fluiuium, atque pelagus in-
trudentur, pelagus impertransibile, atque magnitudine
acerbissimum, in quo ignei fluctus montium instar eri-
guntur: ignei dico, non huius ignis, sed ignis certẽ mul-
to quàm hic horribilioris, cuius flamma maximam cõ-
ficit abyssum, ita vt vndique ignis immanissimã simi-
lis ferã transcurrere videatur. Quod si sensibilis iste, at-
que materialis, eos qui extra fornacem erant veluti fera
exiliens absorpsit, quid ille ignis faciet iis qui in ipsum
inciderunt? Et audi quid propheta de illo die præcine-
rũt: Dies domini incurabilis, furore ac ira plenus. Nul-
lus enim erit qui assistat, nemo qui iuuare possit, nun-
quam iucundam & tranquillam Christi faciem perspi-
cere poteris. Verum quemadmodum qui ad metalla
destinantur, acerbis ita traduntur hominibus, vt nullos
amicorum postea, sed solos eos qui præsumt videant: si-
mile quid tunc etiam erit, imò verò asperius atque tru-
culentius. Nam hic quidem accedere nonnunquam ad
principes, atque rogare pro cõdemnatis possumus: ibi
autem nõ amplius licet, sed perseuerabunt in tanto do-
lore atque molestia, quantum nec dicere homini pos-
sibile est. Nam si acerrimos quos iste ignis, & hæc flam-
ma dolores infert, oratione assequi non possumus: quid
de illo dicemus: præsertim cum hic vno temporis mo-
mento in ignem positus homo expiret, ibi autem cre-
matur quidem ac dolet, sed nequaquam quod crema-
tur, cõsumitur. Quid ergo ibi faciemus? Nam hæc etiam
de meipso dico. Sed tu qui magister es, de teipso hæc
dicis,

que rectam, atque facilem viam nobis proposuit, vt nō forminis solūm, verū etiam viris ad hunc ordinem peruenire liceat, imō verō etiam ad maiorem. Multō enim propinquiores deo sunt, qui voluntatem eius faciunt, quā qui summa carnis necessitudine coniunguntur. Non ergo simpliciter propinquitatem illam desiderat, verum etiam viam capesse, magnoq; studio cōfice, quā ad hoc desiderium te perducatur. Hoc cum dixisset, exiit e domo. Ita & increpauit, & citō fecit quod postulabant. Pariter in nuptiis quoque factum ab eo videamus. Nam & ibi increpauit importunē petentem, non tamen contradixit, vt & imbecillitati mederetur, & benevolentiam erga parentem ostenderet: hic quoque similiter & aegritudinē inanis gloriā repulit, & matrem vt decebat, quāuis non in tempore petierit, honorauit.

Ioan. 2. a.

Cap. XII.

In illo enim die, ait, exiens Iesus e domo, sedebat secus mare. Ac si diceret, si videre me, ac audire vultis, iam exeo vt disferam. Et quoniam multis coruscavit signis, prādicando rursus prodesse hominibus vult. Et prope mare sedens, eos qui in terris erant piscabatur. Sedisse autem in littore secus mare, non simpliciter positum ab euangelista est, sed vt intelligamus ne quispiam a tergo Christi esset, sed omnes contra faciem eius aspicerent. Et cōgregata sunt, inquit, ad ipsum turba multa, ita vt in nauiculam ascendens sederet, & omnis turba in littore stabat, & locutus est eis multa in parabolis.

Matth. 5. a.

Non ita certē in monte, neque per tot parabolas sermonem contexit: tunc enim ibi quedam turba erat, & plebs incomposita, hīc verō & scribā & pharisāi plerique assunt. Sed aduertamus (quāso) diligenter quam primō parabolam attulit, & quo modo ex cōsequētia Matthaeus omnia nobis proposuit. Quam ergo primū dixit? Certē quam primam esse oportebat, quāq; auditores mirum in modum attentiores faciebat: nam quia aenigmaticē prādicaturus erat, exuscitandā vehementius primū erant audientū mentes. Hac ratione increpasse quoque ipsum alius euangelista scribit, quasi non intelligentibus, dicentem: Quo modo non percepistis parabolam? Neque hac ratione in parabolis solummodo loquitur, sed etiam vt tenacius memoriae quā dicuntur cōmendari possint, & exprefior propter similitudines sermo res ipsas ante oculos apponat: qui dicendi modus prophetis etiam tritus est.

Mar. 4. b.

Quā igitur parabola est? Exiit qui seminat seminare, inquit. Vnde exiit, qui vbique prāfens est, qui omnia replet: aut qualiter nam exiit? Certē non loco, sed habitudine, atq; incarnationis dispensatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipsum non poteramus, peccatorum maceria ingressum atque aditum prohibente, ipse ad nos egreditur. Ad quid igitur exiit? an vt terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolos puniret? Minimē: verū vt optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis seminibus diligentius iactis. Nam semen hic doctrinam suam, arua verō & campos animas hominum, seminatore autē seipsum appellat. Quid igitur de isto semine sit? Tribus perditis partibus, vna tantummodo saluatur. In seminādo enim ipsum, inquit, quadam secus viam ceciderunt, & venerunt volucres caeli, & comederunt ea. Nec dixit seipsum in viam proiecisse, sed quod ceciderunt secus viam. Quādam verō supra lapidem, vbi non habebant terram multam, & continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terrae: Sole autem orto asuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Quādam autem ceciderunt inter spinas, & creuerunt spina, & suffocauerunt ea. Quādam verō ceciderunt in terram bonam, & dabant fructū, aliud centesimum, aliud sexages-

imum, aliud tricesimū. Qui habet aures audiendi audiat. Quarta pars sola saluata est, nec vniuersa aequaliter, sed magno quodam interiecto discrimine. His verbis copiosissime omnibus pietatis doctrinā propositā esse ostendit. Nam quemadmodum agricola seminans non discernit campum, vt in altera parte seminet, in altera verō minime, sed vbique proicit semina: eodem ipse modo saluator noster non diuitem, non pauperem, non ingeniosum aut rudem, aut fortem aut ignauium, aut diligentem aut desidem discernit: sed omnibus, quāuis non ignoret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certē licebit ei dicere: Quid oportuit me facere, nec feci? Et propheta quidem tanquam de vinea de populo loquuntur. Vineam enim facta est, ait, dilecto: & vineam de Aegypto transtuli. Ipse autem tanquam de femine: vnde significat facilius, atque maturius nunc homines obtemperaturos, & fructum confestim duros. Quando autem audis exiisse seminātem, vt seminet, non idem iterari putes. Sapius enim egreditur seminans ad aliam quoque rem, quā ad seminandum: puta vt nouales scindat, vt perniciosas herbas amputet, vt vepres euellat, aut tale quid aliud faciat. Ipse autem ad seminandum egressus est. Cuius igitur causa, dic (quāso) maior pars feminis amissa est: Nō seminantis quippe causa, sed suscipientis culpa terrae, hoc est propter nō attendentem aut repugnantem animam. Sed cuius rei gratia nō dixit quod inertes ac desides ocio femina corruerunt, diuites deliciis merserunt, molles atque ignaui perdidit? Noluit acerbius reprehendere, ne in desperationem immittat: sed conscientiae audientium, atque prudentiae huiuscemodi examinationem reliquit: non autem semen solummodo, verum etiam sagemam hoc passam esse inuenies.

Multi enim illa quoque incommoda tulit. Hac parabola discipulos docuit & exercuit, vt etsi plures eorum qui prādicacionem apostolorum suscepturi erant, perderentur, non caderent animis, cum id etiam in domino atque magistro pariter factum recordarentur: neque tamen ipse, quāuis ita id futurum non ignoraret, femina proicere neglexit. Sed quo modo, inquit, credendum est in vepribus, & in lapide, & in via prudentem hominem seminare? In agris certē & in seminibus quā terrae traduntur stultē factum videretur: in animis autem, atque doctrina probē atque laudabiliter. Non enim absque crimine agricola illud faceret, cum non sit possibile lapidem, aut viam aut vepres in terram bonam mutari: in animis autem hominum nō ita. Possibile enim est, vt lapis in terram fertilem conuertatur, & vt via non conculcetur, nec prātereuntibus cunctis proposita iaceat: sed in vberes agros traducta, nec vepres emittat, & semina foueat. Nam nisi hoc possibile, immo verō facile esset, nec certē seminasset. Quod si hāc prāterea mutatio in omnibus facta non est, non seminantis culpa, sed audientium inobedientia id contigit. Nam ipse quidem diligenter eis semina tradidit. Si verō illi corruerunt accepta, inculpabilis omnino est, qui tanta benignitate in omnes aequaliter vitur. Nos verō illud etiam intelligimus, quia nō est vna perditionis via, sed multae, magnoq; inter se disunctae intervallo. Nam qui via significantur, hi negligentes sunt, atque ociosi. Qui lapidi conferuntur, hi sunt pusillanimes qui solum per infirmitatem labuntur. Quod enim in petrosa loca cecidit, inquit, hic est, qui verbum audit, & accipit cum gaudio: sed quoniam non habet radicem, in tempore credidit, & persequente veniente scandalum

scandalum passus est. Omnes audientes veritatis verbum, & non intelligentes, quoniam a cordibus eorum perniciosus diabolus rapit quod seminatum est: hi omnes viae conferuntur. Non est autem aequale nullā tribulatione atq; vexatione deficere, & tentationibus vitium succumbere. Qui autem vepribus atque spinis similes sunt, multo magis ceteris omnibus peccare videntur. Quare ne quid tale nos patiamur, diligentia, magnitudine animi, & iugi memoria semina obducamus. Rapere quidem ipsa diabolus potest, sed nos possumus facere ne rapiantur. Arescunt plerūque semina, sed nō exusta calore. Nō enim estibus calefacta exaruisse dixit, sed quia radicem nō habebant. Suffocatur spinis quae audiuius, non quidem ipsarum spinarū culpa, sed eius qui crescere ipsas permittit. Potes enim, dummodo velis, perniciosā hāc germina sentium incidere, ac diuitiis laudabiliter vti. Ideo nec seculum dixit, sed solitudinem seculi, nec diuitias, sed diuitiarum fraudem: non ergo rebus causam, sed menti corruptā, atq; animo attribuamus. Possumus enim ita ditari, vt non decipiamur: & in hoc seculo sic cōuerfari, vt harum rerum curis nō submergamur. Duo quippe vicia inter se opposita in diuitiis sunt. Alterum quod incedit solitudinem, & obfuscat curis: alterum quod molliores deliciis reddit. Rectē autem dixit fraus, atq; deceptio diuitiarū: quippe cum nihil aliud in deliciis sit, prāter deceptioem: nomina enim sola sunt in illis de rebus posita. Nam cum voluptas & gloria, tum ornatus & pompa horumq; similia, phantasmata quaedam sunt, nullam rem vere cōtinentia. Quādo igitur perditionis modos primō exposuit, de agro feraci postremō mentionē facit, docens quod desperandum non sit, sed spem salutis per poenitentiam esse retinendam: hoc enim possibile est a dictis perditionum modis ad hunc salutiferum modum traduci. Sed cur, si fertile territorium est, & agricola vnus, & eadem femina, alius centum, alius sexaginta, alius triginta producit? Certe hoc quoq; propter ipsam terrae naturam, cum discrimine ac differentia hāc prodeunt. Ita non agricolae, neque seminum causa: sed terrae conditione non naturaliter insita, sed voluntate cōstituta, maior atque minor progressio fit. Misericordia verō eius, atq; benignitas hīc quoque apparet, cum non vnam ab omnibus mensuram efflagitet: sed primis ita libenter recipiat, vt secundos nō eiiciat, & tertius locum praebeat. Quae omnia dixit, ne sequentes ipsum putarent solam audientiam ad salutem sufficere. Sed cur nam, inquit, nullā aliarum malignitatum mentionem facit? nihil de amoribus, nihil de vana gloria, nihil de aliis cōpluribus? Quum dixerit, solitudo seculi istius, & fallacia diuitiarū, omnia cōprehendit, omnia enim hāc huius seculi & diuitiarū sunt. Viam autē & lapidē adiecit, vt ostendat nō esse satis pecuniam cōtemnere, sed oportere aliis etiā virtutibus operā dare. Quid enim prodest, si diuitiis nō seruis, ignaui autem atq; mollis sis? Quid etiam, si cum sis generosus, pigritia & negligentia audiēdi verbi diuini labores? Non enim vna re ad salutem opus est, sed primū oportet exquisitē audire atque audita rite memoriae cōmendare, deinde magnitudinē animi adhibere. Accedit, q̄ omnis pecunia cōtemnenda sit, & seculariū cura rerum efficienda: ac ideo audientiam primō posuit: quando quidem ea in primis opus est. Quo modo enim credent, si nō audierit? Nos quoq; ipsi, quo modo quae facienda sunt perdiscemus, nisi prādicantibus diligenter attendamus? Fortitudinem animi, ac diuitiarum contemptum subiunxit.

Rom. 10. c.

Tomus secundus.

Hac attentē audientes, vndiq; nos ipsos diligenter muniamus, firmas in profundum radices iacientes, ac seculares res omnes paruifacientes. Quod si illa faciemus, alia negligemus, nihil nobis confert ad salutem. Quid enim refert, vtrum hoc vel illo modo perdaris? Quid interest si non diuitiarum fraude, sed ocio: aut non ocio, sed pusillanimitate corrumparis? Sic & agricola quocumque modo semina peritura pariter luget. Non ergo cōsolationem hinc accipias, quod nō omnibus modis pereas: sed acerbē lugeas, quod vno aliquo quocumque tandem modo pereas. Cretemus vepres, quae prādicacionem suffocant. Sciunt id probē diuites, quoniam non ad hāc solūm, sed nihil etiam ad aliud valent: nam cum voluptatibus seruiant, etiam ad res ciuiles inutiles redduntur: quod si ad illas, multo magis ad caelestes. Duplex enim pestis cogitationes illorum inuadit: deliciarum putredo, & curarum magnitudo: quorum vnum quodque ad subigendū nauigium sufficit. Si verō ambo concurrant atque conueniant, quanti prohdolor fluctus, quanta tempestas cōcitatur? Nec mireris, si nomine spinarū delicias appellauit. Tu enim harum turbatione superatus, non sentis: sed qui procul inde absunt, non ignorant quod vehementius omnibus stimulis pungant ciborum deliciae, ac multo magis quā vlla solitudo tabefaciant animam, acerbissimos dolores tam animae quā corpori inferentes. Non ita certē curis homo fauciatur, vt voracitate. Itaque quādo vigilia, quādo aurium, quādo capitis dolores, atq; tinnitus, quādo stomachi subuersio, ceteraq; huiusmodi hominem occupant: nōne omnium stimulorum puncturas hāc superant? & quemadmodum acuti vepres vnde cūque capiuntur, atque constringuntur, manus cruentant: eodem modo deliciae pedibus, manibus, capiti, oculis, omnibus similiter membris efficiunt: steriles etiam sunt, nullum quemadmodū vepres fructū producentes, ac multo magis quā cetera penē omnia hominem cōficiunt. Deliciis enim fenestus citius surrepit, deliciis sensus obtunduntur, deliciis cogitatio retardatur, citius mens tenebris obducitur, corpus dissoluitur, maior stercoris copia reconditur quasi atq; reponitur: ita ex ingenti afflictionum aceruo, nauigio nimium oneribus oppresso, crebra cōtingunt naufragia. Quid enim, responde quāso, ita pingue corpus efficere studeas? An vt te ad immolandum ducamus, an vt mensae immolatum apponamus? aues certē pingues ad saniozem diatam inutiles sunt. Adeo mala deliciarū lasciuia est, vt irrationalibus quoq; pestifera sit. Nam & volucres saturitate nimia, & sibi & nobis inutiles efficiuntur: superfluitates enim indigestae, ac putredo humidior a pinguedine oriuntur: quae verō animalia nō copiose aluntur, sed quasi ieiunantia mediocri victu simul & labore exercentur, hāc animalia tam sibi sanitatē seruant, quā nobis accōmodiora sunt. Quare qui his vescuntur, sani viuunt: qui verō illis pinguioribus venter voraciter replent, illis similes efficiuntur, tardi, & ad agrotandum aptiores facti, & strictiora sibi vincula comparantes. Nihil certē ita corpori nostro repugnat & obest, vt satietas: nihil ita rescindit, & suffodit ipsum, atque corrumpit, vt luxuria. Quare amentiam atque stoliditatem ipsorum inde maximē quispiam admirabitur: quia nec ita sibi parcere volūt, sicut vtribus ceteri. Nam qui vna huc & illuc traducunt, nolunt nimium vtres implere, ne distenti rumpantur: isti verō arum nosum venter nec vtris quidem dignitate condonant, sed distentant, & replent vsque ad fauces, vsque ad nares, m vsque

vsque ad aures, duplicem hinc spiritui, & vi animal dis- A pensanti angustiam facientes. An ideo tibi fauces factae sunt, vt vsque ad os vino atque cibo, & aliis corruptio- nibus te impleas: Non idcirco, crede mihi, sed princi- paliter, vt orando canas ad deum, & diuinas scriptu- ras sacro ore perlegas, & proximis oratione consulas. Tu vero ad hoc ministerium nunquam aut rarissime fau- cubus vteris, sed per totum vitam spacium voracitatis in- sanae subiicis seruituti. Et quemadmodum si quis citha- ram aureis fidibus coaptata in manus sumeret, & cum illam cocinne pulsare deberet, stercore atque caeno ip- sam indigne obrueret: similiter hi quoque faciunt. Ster- cus autem non alimentum, sed delicias & intemperan- tem illam voracitatem appellauit. Quod enim necessita- tem in comedendo excedit, id non alimentum, sed pestis est. Alius enim sola ad cibos recipiendos facta est, os vero & fauces & lingua etiam ad alia his magis neces- saria creata sunt. Vel potius neque alius aut stoma- chus ad recipiendum simpliciter cibum, sed moderate recipiendum factus est: quod manifestat, cum vehemen- ter repletionem grauat, non modo reclamando nobis, sed vlciscendo, & vltima supplicia inferendo. Nam pri- mum pedes acrius punit, quibus ad praua symposia, & ad incontinentes epulas adducimur. Deinde manus, quae superflua ministrarunt, acrius ligat: in plerisque au- tem distorsione os, oculi & caput dolore vexati sunt. Et quemadmodum feruus, quando supra vires quicquam impositum est, domino impudentis maledicit: sic & venter nimium plenus praeter dicta membra, mentem quoque & cogitationem plerumque corrumpit. Quod mirifica dispensatione dixerim diuinitus factum: vt si sponte moderatiorem viuendi cōtemnis normam, sal- tem inuitus, quoniam videas tantum ex saturitate tibi imminere periculum, modestius viuere coneris. Haec igitur probe tenentes, fugiamus delicatas ciborum appa- rationes, quae in voracitate inducunt. Cura nobis sit moderatio, vt & corpore bene valeamus, & animam ab omni languore liberemus, & futuram beatitudinem consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, &c.

Homilia xlvj. ex cap. xliij.

Accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Ipse autem respondens, dixit eis: vobis datum est nosse mysterium regni caelorum, illis autem non est datum. Dignum certe est de discipulorum admirari prudentiam, qui etsi magna discendi cupiditate arde- rent, opportunitatem tamen interrogationis expectant. Non enim coram omnibus id faciunt, quod Matthaeus vno verbo designauit, dicens: & accedentes. Nec a verbo hoc solum quasi coniciens id assero, sed a Marco apertius scriptum non ignoro, dicente, quod seorsum accesserint. Sic matrem quoque ac fratres fecisse decuis- set: non autem palam ostentationis causa foras euocasse. Sed charitatem eorum diligenter perpende, quo modo non mediocri curae omnes, qui Iesum sequeban- tur, sibi erant. Prius enim aliorum commoda, deinde sua quaerere videntur. Cur enim, inquit, in parabolis eis loqueris? Non dixerunt, cur in parabolis nobis lo- queris? Nam & alibi sapius nimium se proximis affe- ctos esse omnibus ostendit: vt cum dicunt, absolue tur- bas: & quoniam nouisti quod scandalizati sunt. Quid igitur Christus? Vobis datum est nosse mysteria regni caelorum, illis autem datum non est. Hoc autem dixit, non necessitatem quamquam ostendens, nec temerariam ad aliquos doctrinae attributionem a casu, & vt cōtingit,

Mar. 4. b.

Infrā 14. b. Infrā 15. b.

illatam: sed vt in ipsis omnium causam esse, malorum si- gnificaret, ac aperiret donum quoddam hoc esse, ac gra- tiam infusam, quae nullo pacto libertate humana tollit naturam: quod a sequentibus liquidius efficitur. Et atten- de quo modo ne aut illi desperet, aut isti torpore tabes- cant, datum & non datum esse audientes, in nobis harum esse principium rerum asseruit. *Quicquid enim habet, dabitur ei, & ab iudicabit: quicquid autem non habet, & quod non habet, auferetur ab ipso.* Is locus non parua caligine obdu- ctus est, & ineffabilem diuinam maiestatis iusticiam aperit. Tale namque est quod dicitur: Cum enim quispiam desiderat, ait, & magno studio atque cura virtutem inquit, tunc ei ex deo cuncta praestabuntur: cum autem nullo studio atque voluntate ad recte faciendum pronus est, tunc ei diuinum auxilium non conceditur: & quod etiam habet, auferetur ab ipso. Non auferit certe deus, sed non praebet indignis fauorem, & pa- trocinium suum. Hoc ipsi quoque nos factitamus. Cum enim negligentem quicquam ad audiendum perspexerimus, adhortamur & admonemus, vt diligentius atten- dat: & si crebro id facientes non persuademus, silentio vtimur, praesertim cum videamus ex maiori cura in ma- iorem illum deuolui desidiā. Attentiores autem, discen- dique cupidos attrahimus libenter, & complura docemus. Recte autem dixit, quod habere videtur: neque enim ha- bet, quod aestimatur habere. Deinde aperiens quid sibi vult illud: ei qui habet, dabitur: ab eo vero qui non ha- bet, auferetur: *Idcirco, ait, in parabolis eis loquor, vt vident non videant, & audientes non audiant, neque intelligant.* Ape- riri igitur oculos eorum oportebat, inquit, quoniam non videbant. Oportebat quippe si natura caeci non vi- dent. Verum quoniam volentes oculos claudebant, ideo non simpliciter dixit, non vident, sed videntes non vi- dent, vt a praua illorum mente caecitatis originem esse intelligeremus. Nam cum videant daemonia eiici, di- cunt in Beelzebub principe daemoniorum daemonia eiici. Cum audiatur, quod ad deum eos adducam, & osten- dam me admodum ipsius voluntati consentire, non esse me a deo contendunt. Quoniam igitur contra verita- tem, quam viderunt & audierunt, iudicant: ideo etiam ip- sam audiendi facultatem ab eis aufero, cum nihil ipsis vtile inde, sed maius peccatum accidere, rerum pericu- lo pateat. Non enim solum incredulitatis crimine te- nebantur, verum etiam quoniam accusabant, & incre- pabant, & insidiabatur, & maiorem sibi delictorum cu- mulum exaggerabant. Non autem dixit haec aperte, ne accusando molestus esset: sed ab initio quidem non sic locutus est, sed enodatus atque apertius: postea vero, quia seipsum peruertebant, in parabolis loquitur. Sed ne quis eorum putet odio atque calumnia ad dedecus ipso- rum dicta, prophetam ipsius dictis consona proferentem in medium adduxit. *Complectur enim, ait, prophetia, quae di- cit: Auditum audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis.* *Incrassatum enim est cor populi huius, & auribus suis grauius audierunt, & oculos suos clauserunt: ne quando videam oculos, & auribus audiant, & corde intelligant: & conuertantur, & sanem eos.* Vides quam exquisitè propheta iste prae- dixit: vides quam palam ipsos accusauit? Nec enim dixit, non videbitis: sed, videbitis, & non videbitis: nec scrip- tum reliquit, quia non audietis: sed, audietis, & non intel- ligetis. Quare ipsi seipsum intelligentia vera priuarunt, qui aures obstruunt, qui oculos clauserunt, corda obdu- rarunt. Non solum enim non audiebant, sed grauius audie- bant: hoc autem faciebant, nequādo conuertantur & sa- nem eos: intentam & magnam nimirum nequiciam eor- um significat, & studiose ipsos auerti ostendit: quāuis etiam

Exec. 18. g.

Luc. 3. b.

etiam his verbis incitet ipsos, atque attrahat, cum osten- dat, quia si conuertantur, sanabit eos. Ac si quispiam di- ceret, noluisse me videre, & gratiam habeo: nam si di- gnum me putasses, statim flexus tibi affuissem: qui enim his verbis vtitur, reconciliationis viam affert. Sic igitur etiam hic, quando ait, nequādo conuertatur, & sanem eos: ita vtrūque ostendit esse possibile, & conuersionem videlicet hominum, & salutem conuersionum: & quod non ad gloria suam, sed ad salutem illorum omnia faciebat. Nisi enim voluisset eos conuerti, ac saluos esse, tacuisset pro- fectus, neque in parabolis quicquam locutus esset: nunc vero hac ipsa re, quia tenebris obfuscatur oratio, ad quaerendum eos mouet. Deus enim non vult mortem pec- catoris, sed vt conuertatur, & viuat. Nam quod nec a natu- ra, nec a necessitate atque vi delicta oriuntur, audi quid ait Apostolis: *Vestri autem beati sunt oculi, quoniam vident: & aures, quoniam audiunt.* Non dicit quippe de visu hoc, neque de auditu corporis, sed de visu atque auditu mentis. Iudei etiam illi erant, ad quos haec scribit, in eisdem legibus atque moribus educati, nec tamen ipsi quicquam obtulit prophetia: quia bona fundamenta, bonas radices volun- tatis atque mentis possidebant. Vides non significare neces- silitatem, quod dicitur vobis, datum est? Non enim bea- tificarentur, si coacti vi quicquam recte fecissent. Nec obiicere potes, obscure illis haec dicta fuisse: potuissent enim opportunè accedere ac interrogare, sicut & disci- puli fecerunt: sed torpore atque negligentia corrupti no- luerunt. Cur dixi, noluerunt? immo etiam aduersus eum studiosè nitebantur: nec enim solum non credebant, aut non audiebant, verum etiam impugnant, & perseque- bantur praedicantem: quod propheta illis verbis deno- tavit, dicens: grauius audierunt. Discipuli quia tales non fuerunt, beatificantur, & alibi rursus beatitudinem eorum confirmando, dicit: *Amen amen dico vobis, quia multi pro- phetae & iusti cupierunt videre quae videtis, & non viderunt: & au- dire quae auditis, & non audierunt.* aduentum scilicet meum, praesentiam, miracula, vocem praedicationis. Hic enim non solum perditis illis eos anteponebat, verum etiam pro- phetis ac iustis praestatiores esse asserit atque beatiores. Quare ita: quoniam non solum ista aspiciunt, quae illi non viderunt, verum etiam quae illi videre cupierunt, isti ocu- lis cernunt. Nam fide solum illi intuiti haec fuerunt, sed isti & oculis & multo clarius omnia perspexerunt. Per- pendis quo modo rursus vetera nouis cogitina: cum enim non solum praesentem illos futura non vidisset, sed de- siderasse quoque ostendat: si alienus quidem a deo esset, aut deo contrarius, profectus non desiderasset. Vos igitur, inquit, quibus datum est, audiat parabolam. Expo- suit deinde quae nobis dicta pridem sunt de negligentia & studio, de ignauia & fortitudine, de consequendis & abiiciendis pecuniis, vt quantum altera noceant, tan- tum altera prodesse intelligamus. Virtutis quoque ipsius non vnam dedit viam: neque dixit, nisi qui centum fa- ciet, eiicietur, sed laxabitur, etiam si sexaginta reddet, si ad triginta solummodo perueniet: ita facile nobis per omnia salutis iter constituit. Quas ob res etiam tu si vir- ginitatis arduum iter ingredi non potes, vias mode- ratè cum vxore. Non potes omni ex parte pecuniam eiicere, offeras partem egentibus: graue videtur onus illud: aequaliter cum Christo partire ea quae habes: quod si non velis illi omnia relinquere, dimidium saltem, vel etiam tertiam partem ipsi tradas. Frater tuus est, atque cohaerens in regno caelorum, fac eum etiam hic cohaere- dem, praesertim cum omnia, quae ei praestas, ad te ipsum redundent, atque refundantur. Non audis prophetam Tomus secundus.

A dicentem: Propinquos seminis tui non despicias: Quod si coniunctos sanguine minimè oportet negligere, quā- tō magis deus negligendus non est, qui cum sit domi- nus, summa etiam tecum necessitudine iungitur, qui etsi nihil abs te acceperit, vltro tamen ineffabili sua com- motus misericordia, cohaerem te suum constituit. Quo modo igitur non est extrema tuae demeritae ad nullam te benignitatem tanto munere moueri? Nec retribu- tionem aliquam pro gratia, nec minima pro maximis reddere? Ipse te caelorum haerem statuit, tu nec ex istis terrenis quicquam ipsi concedis? Ipse nullius tē boni au- thorem, sed hostem atque inimicum dei reconciliauit: tu nec etiā amico & benefactori quippiā retribues? Quā- tus certè etiam antequam regnum adipiscaris, antequam cetera consequaris quae tibi promittuntur, propter id- ipsum, quoniam das, gratiam ei referre par est: sic enim etiam liberti atque clientes, cum dominos atque patro- nos in conuiuium inuitarunt, non obtulisse illis ali- quid, sed accepisse ab illis arbitrantur: hic autem con- tra factum esse videmus. Non enim seruus dominum, sed dominus seruus ad mensam suam primus inuita- uit, primus ad lecta sua subduxit: tu vero etiam nec post haec, nec secundo loco inuitare sustines. Nudum te in- duit, tu nec peregrinum conducis: primus tibi calicem suum obtulit, tu vel aquam frigidam ei negas: potauit te spiritu sancto, quāuis indignus esses, tu nec corpora- lem hanc sitim suam mitigare studes, praesertim cum omnia haec non a tuo, sed a suo proueniant. Nonne ma- gnum ducis, quod calicem illum tenere potes, vnde Christus bibiturus est? nonne vides, quia soli sacerdoti fas est sanguinis calicem tibi tradere? Ego vero, Christus inquit, non ad vnguem ista perscrutor: sed cum tu praebueris, accipiam, etiam si secularis sis, non recusabo, nec tantum postulo, quantum dedi: non enim sanguinem, sed aquam frigidam flagito. Cogita igitur tui potum praebes, & perhorrescas: cogita quia sacerdos Christi tu fias, cum propria manu ei offeras, non carnem, sed panem non sanguinis, sed aquae frigidae calicem. Vestimentum te induit salutare, & hoc per seipsum, atque vltro per- fecit: tu saltem ipsum per puerum atque famulum in- duc. Gloriosum te fecit in caelis: tu nuditate, deformi- tate, frigore ipsum eripe. Angelorum te conciuem ef- fecit, tu in lecto saltem suscipias, & sicut vnum famu- lorum domo tua contegas. Non renuo, inquit, hoc ego diuerforium, qui tibi ad caelum viam construxi: qui te a durissimo erui carcere, istud abs te non peto: si libera- re me a carceribus non potes, non paruum mihi sola- men est, si modò vincitum visites. Ego te mortuum sus- citavi, nec tale quid abs te requiro, sed ad videndum a- grotum solummodo venias. Quādo igitur ita se res ha- beant, & magna nobis largitus sit, pro quibus minima quaedam repetat: ista negligentes iure ad ignem intru- demur, ad quem sponte ruimus, diabolo & angelis eius praeparatum, cum vel lapides ipsos, ac duros siles in- sensibilitate superemus. Dic enim, quāso, quanta tibi haec mentis videtur tarditas, si qui tot tantaque acce- pisti, qui tot tantaque accepturus es, pecuniae seruis, quam paulo post etiam inuitus relinques? Quando qui- dem multi vel vitam ipsam neglexerint, sanguinem suum effuderint: tu nec ista quidē superflua, vt caelo po- tiaris, promere velis: quia dignus eris venia? aut quam satisfactionem inuenies, qui semina terrae spe inductus tradis, qui magnas fore pecunias laetas, & in domi- no sub pauperum persona alendo durus atque inflexibilis omnino esse videris: Quae omnia, iugiter animo versant

pauperi

tes, ac recolentes quæ accepimus, quæ accepturi sumus, A quæ à nobis repetuntur: omni studio, cura, opera spiritalibus rebus incumbamus, humani atque misericordes simus, ne intolerabiles cruciatus nobis attrahamus. Cur enim non putas sufficere ad condemnandos nos, quod tot & tanta sumus consecuti, quod nihil magni à nobis exigatur, quodq; illa exigantur quæ vel inuiti hic relinquemus, quod deniq; tantam in rebus temporariis curam impendamus? Quorum singula ad condemnationem nostram certè sufficiunt. Si verò vniuersa confluant atque concurrant, quæ nobis spes reliqua salutis erit? Ne igitur condemnati cruciemur, benignè inopes pertractemus, vt hic honestè, & ibi gloriôsè in æternum viuamus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xlvij. ex cap. xliij.

Aliam parabolam proposuit eis dicens: Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo: cum autem dormirèt, &c. vsq; simile est regnū cælorū fermento. Quid interest inter hanc & superiorē parabolam? Illud certè: nam ibi eos, qui nullo modo eum audire voluerunt, sed confestim resiliētes, semina omnino perdidērunt: hinc hæreticorum cōciliabula significauit. Prædixit enim etiā hoc, ne hac de re discipuli postea turbarentur. Illa igitur parabola non susceptum, aut abiectum Christū esse ostenditur: hac vero corruptorem etiā simul demonstrat susceptum. Illud profectō diaboli artibus astutè fieri scire debemus, vt veritati semper errores connexi atq; inserti, per similitudines facile decipiāt leuiores. Propterea nō alia semina, sed zizania immixta dixit, quæ tritico in speciem simillima sunt. Modum quoq; insidiarum proposuit: dum enim homines dormirent, ait. Nō paruum periculū prærupti præcipitij præsulibus hinc imminere videtur, quibus agrorū custodia cōmissa est: nec præsulibus modò, verū etiā subditis. Liquidò autē hinc apparet, post veritatis semina iam collecta erroris fraudē pullulasse, quod euentus quoq; rerum confirmauit. Falsi enim propheta post prophetas apparuerunt, & fallaces apostoli post apostolos, & post Christum Antichristus. Nam diabolus nisi prius videat, quid sibi sequendū sit, aut quibus insidiandum, cum quid faciendū sit nesciat, nec conatur quidem. Sic ergo etiam nūc, posteaquā intellexit ab alio centū, ab alio sexaginta, ab alio triginta fuisse producta, fraudem excogitauit: nam quoniā euellere non potuit, quod actis radicibus iam propagatum fuit, nec suffocare, nec vrere: fraudulenter nūc est sua disseminare: Et quōnam discrimine disseparātur dormientes hi, & illi, qui per viam significati fuerant: quod videlicet ibi cōtinuò rapuit, antequam radices emitterent: vnde maiori artificio, & nō paruo conatu hic sibi opus fuisse videmus: ita omnibus istis semper vigilandum esse admonet. Nam si illas pestes effugies, non adhuc tutus es, inquit, atque securus: sed quemadmodū ibi alios per viam, alios per petram, alios per spinas, sic multos hic per somnū salutē amittere videmus. Iugi ergo, atq; perpetua nobis custodia opus est. Ideo alibi dicebat: Qui ad finem vsque perseverauerit, hic saluus erit. Principium autē mali fuit, quia multi ex præsulibus dormitantes, prauos & hæresim occultātes viros, ad gubernacula ecclesiarū promouerunt: qua ex re tanta facultas diabolo data est, vt iam illis in medio prælatis multo minus laboret. Et quo modo, inquires, non dormire poterimus? Corporis certè somno penitus impossibile, voluntatis autē omnino possibile. Quare Paulus quoq; di-

Sup. 10. c. & infra 24. b.

cebat: Vigilate, state in fide. Nec noxiam solum, sed su- perfluam rem ostendit, cum posteaquā cultus feminatusq; sic ager fuerit, vt nulla re opus esse videretur: tunc tandem diabolus per hæreticos seminat, qui nō alia de re, quā inani cōmoti gloria, perniciosum venenū effuderunt: non autē his verbis solum, sed per sequentiā etiā diligenter eorū signa descripsit. Quādo enim germinauit, ait, herba, & fructū fecit, tūc apparuerūt zizania. Id certè moris est apud hæreticos, vt obumbrēt seipso, atque occultent in principiis, quousq; maiorem fiduciam capiant, & quodā fauore multitudinis iuuentur: tunc enim contagiosa venena intrepidi effundunt. Sed cuius rei gratia seruos introduxit, factum narrantes: vt scilicet nō esse tremēdos hæreticos ostenderet. Hominem vero inimicū ipsū diabolū, quia semper omnibus obesse conetur, meritò appellauit. Conatus enim ipso omnis aduersus nos est, causa vero atq; origo, vt nos impugnet, ab odio quo in maiestate diuinā fertur, profecta est. Vnde patet quia maiore charitate nos à deo, q̄ à nobis ipsis diligimur. Verum inimici malignitas etiā inde perspicitur, quia nō præparauit seminare tūc cum nihil poterat interimere, sed cum alia facta diligenter vidisset, tunc seminavit, vt vniuerso simul labori agricolæ, studioq; officeret: quæ omnia propter testatas erga agricolā inimicicias fecit. Vide autem & ipsorum seruorū diligentiam. Nam etsi non prudenter, sedulo tamen ad euellenda zizania festināt, quæ res solitudinem ipsorū ac diligentiam erga semina ostendit, quodq; ad vnum solummodo respiciant, nō vt pænas inimicus luat, sed vt iacta semina non depereant. Quare quo modo morbum depellant, inquirūt: nec sibi cōfidunt, sed domini sententiam expectant, ac ideo interrogāt, dicentes: *Vs igitur abeūtes colligamus ea?* Dominus autem prohibet, ne fortè simul cum zizaniis herbam etiā tritici euellant: quod dicebat, vt bella & effusionem sanguinis prohiberet. Nā si trucidarentur hæretici, atrox & irrecōciliabile bellū orbi inferretur. Duabus igitur rationibus prohibuit: Altera, quia frumentis parum nocerent: altera, quia nisi sanarentur, extrema supplicia nō euaderent. Quare si & puniri eos vultis, & frumentis nequaquā officere, opportunitas temporis cōgrua expectanda vobis est. Quid autem est quod ait, *ne eradicetis simul cum eis & triticū?* Certè aut quia si arma capietis, inquit, necesse est, cum hæreticos trucidatis, multos sanctorū simul interimere: aut quia ab ipsis zizaniis verisimile esset multos in triticum conuertendos. Si ergo præuenientes euellitis, ea frumenta deperibunt, quæ à commutatis zizaniis prouenirent. Nō prohibet autem cōciliabula hæreticorum dissipare, ora obstruere, libertatem loquendi cōcidere: verum interficere ac trucidare. Sed vide quā mitis sit: nō enim solum prohibet, sed cur prohibet, rationem exponit. Quid autem si perseverabūt ad finem vsq; zizania? *Tunc dicam eis, inquit, colligite primum zizania, & in fasciculos ea alligate ad comburendum.* Rursus eos verborum Ioannis cōmonefacit, quibus iudicem ipsum fore asserebat, dicens: *parcendum esse zizaniis quousque vna cum frumentis in agro sunt, quia possunt in frumenti statum cōmutari.* Si vero nihil hac lōganimitate domini lucrabuntur, & recesserint, tūc ineuitabilis pœna necessariò eos suscipiet. Dicā enim messoribus, ait, colligite zizania primum. Cur ita primum? Ne suspicentur serui, quasi vna cum zizaniis frumenta incidantur. & alligate ea, inquit, in fasciculos ad cōburendum: triticum verò cōgregate in horreū meum. *Aliam parabolam posuit eis, dicens: Simile est*

est regnum cælorū grano sinapis. Nam quoniam dictum est A tres partes seminis amitti, ac vnam solummodo conseruari, ipsi quoq; cōseruatae portioni tot tantaq; præterea imminere pericula: ne occasione interrogandi habeant, quot & qui fideles erūt, vltro ipsorum sollicitudinē tollit, per ipsius grani sinapis parabolam ad syncerā fidem cōducens. Hac quippe imagine prædicit prædicationē per vniuersum orbem omnino coruscaturam: idcirco huius oleris similitudinē proposuit, quia his rebus apprimè accommodetur. *Ceteris enim seminibus minus est, cum autem creuerit, maius est omnibus oleis: & sic arbor, ita vt volucres celi veniant, & in ramis eius habitent.* Magnitudinis enim iudiciū declarare voluit. Quod etiā in prædicatione futurū dicit. Imbecilliores ceteris omnibus, atque minores erāt Apostoli, verū quia in ipsis magna erat virtus, fama eorum vbiq; terrarū claruit. Deinde fermenti ponit imaginem, dicens: *Simile est regnum cælorum B fermento, quod accipiens mulier abscondit in farinae satis tribus, donec fermentū est totum.* Nam sicut fermentū magnā farinae copiam in vires suas, quāuis modicum sit, conuertit: sic quoq; vos vniuersum terrarū orbem cōuertetis. Prudentissimè autē ex natura rerum imagines adduxit, vt ostendat q̄ sicut illa natura duce impossibile est nō fieri, pariter hæc quoq; naturā domino cōducente necessariò fient. Nō igitur opponetis. Et quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maxime virtutis vestræ splendorē ostendet, quod multitudini orbis immixti nō confundemini. Nam & fermentum cum farinae appropinquauerit, nō solum appositum, sed immixtū penitus totā massam fermentat: propterea nō dixit, apposuit: sed, abscondit. Sic igitur & vos cum vniti atq; commixti iis fueritis qui vos oppugnat, tunc ipsos superabitis. & quemadmodū fermentū in farina submersum nō deperditur, sed in naturā suam farinam transmutat: pariter in prædicatione hac euangelij fiet. Nolite igitur timere, si magna pericula futura prædixi: nō enim extinguetur fulgor vester, sed omnia superabit. Tria vero facta pro multis hīc posuit. Cōsuevit enim hoc numero pro multitudine abuti scriptura. Nec mireris, si de regno cælorū differens, sinapis & fermenti fecit mentionem; homines enim alloquebatur quasi agrestes, atq; imperitos, qui maxime his rebus cōmoneri solent, quiq; sic erant agrestes, vt harum rerum etiam sæpius interpretationē requirerent. Vbi nūc gentiliū alumni sunt? Intelligant saltem nūc à rerum ipsarū euentu, quā ineffabilis sit Christi virtus, & vtraq; ratione ipsum adorandū credant: vel quia incredibile futuram rem prædixit, vel quia quod prædixit, nō aliter quā prædixerat, adimpleuit. Ipse nāque est qui tantam fermento virtutē imposuit, & multitudini hominū ita credentes immiscuit, vt infideles fidei credentium adhererent. Nemo ergo paucitatē vestram, inquit, deploret: magna enim est prædicationis virtus. Et quod semel fermentatū est, fermentum rursus ad reliqua efficitur. Et quemadmodum fauilla cum in arida ligna incidit, in flammā ipsa cōuertit, quæ vi sua deinde vel viridia ligna facile incendit: eodem quoq; modo prædicatione. Sed cur nō dixit ignis, sed fermentum? Quoniam nō ignis virtute totū fit, sed lignorum quoq; ariditate: fermentū verò per seipsum omnia cōficit. Si autē duodecim homines totā penè farinam orbis fermentarūt, diligēter animo versa, quæso, quāta sit nostra malignitas atq; ignauia, qui cum iam innumeri simus, has gentium reliquias conuertere nō possumus, qui vel mille mūdis satisfacere deberem⁹. Sed Apostolos illos fuisse,

Tomus secundus.

inquires. Quid ad rem? Nōne tecum eiusdem naturæ fuerūt: Nōne cum hominibus etiā ipsi cōuersabantur, easdem artes professi, eisdē rebus nutriti? An forsitan credis illos angelos naturā, aut de cælo lapsos fuisse? Non, inquires, sed signis illi rutilabāt. Non propter signa certè illi claruerūt. Vsq; quo ita ignauiam nostram miraculorum fulgore, quæ tūc coruscant, quasi velamine quōdam obducimus? Multi enim qui demones eiecerūt, ob improbā ipsorū vitam, haudquaquā clari euaserūt, sed etiā supplicii affecti sunt. Quid igitur, inquires, fuit, quod præcipue illos magnos effecit? Certè verus ac nō simulatus gloriæ atq; pecuniæ cōtemptus, & quoniā nullam secularium harum rerum omnino curam habebant. Nam nisi hoc habuissent, si passionibus veluti nos seruissent, etiam si à morte innumeros hominēs suscitassent, nō solum nihil vtilitatis fecissent, verū etiā seductorum atq; deceptorū nomen nō effugissent. Viuendi ergo disciplina est, quæ vbiq; fulget, quæ spiritus etiā gratiā attrahit. Quod enim signū Ioannes fecit, qui tot tantasq; ciuitates erudiuit? Nā nihil miraculosè ipsum egisse testatur euangelistā, dicens: *Ioānes quidē nullum signum fecit.* Vnde autē Helias mirabilis factus: nōne quia regē liberè alloquebatur? Nōne à zelo quē habebat erga deū: nōne quia nihil possidebat, clarius quā per signa quoq; perfecit? Iob autem illum, quibus signis diabolus admiratus est? Certè signo quidem nullo, vitæ autem mirabili disciplina, & robore animi excelsio atq; inuictio. Quæ signa Dauid adhuc adulescēs effecit, vt deus diceret: *Inueni Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum? Abraham porrò, Isaac & Iacob quos mortuos suscitauerūt: quem leprosum mūdauerūt? An ignoras quia miracula nūc iugiter vigilemus, plerunq; nocent? Multi enim è Corinthiis alter ab altero scissi miraculis fuerūt, multi Romanorū resiliērūt. Simon quoque Magus hac ratione fuit eiectus: qua etiā ille qui sequi Christū desiderauit, quasi reprob⁹ audiuit, Vulpes foueas habent, & aues cæli nidos. Nam horū omnium alius pecuniam, alius gloriam à signis accumulare cupiens, eiciebatur, & deperibant: cura vero rectè viuendi & syncerus virtutis amor, non modò tales cupiditates non parit, sed natas etiam radicitus euellit. Ipse autem dominus quando leges discipulis ferebat, quid eis præcipiebat? nō certè vt signa facerent, vt videntes homines glorificarent patrem. Sed quid porrò? *Lucae lumen vestrum coram hominibus, vt videāt bona opera vestra, & glorificent patrem vestrū qui in cælis est.* Petro quoq; nō dixit: *si me amas, signa fac: sed, pasce oues meas.* Cumq; ipsum ceteris præponeret, cum Iacobo simul atq; Ioāne, quare quæso te præponebat? vtrū propter signa? Ab omnibus certè pariter leprosi mūdabantur, mortui suscitabatur: omnibus enim æqualiter potestas fuit concessa. Vnde igitur tres illi anteponebatur? Nō profectō præterquā à virtute ac magnitudine animi. Vides quia bene viuendi norma, & rectis operibus opus est. A fructibus nanque ipsorū cognoscetis eos, inquit. Vitam autē nostram quid est quod maxime commendat? Purāsne quia signorum ostentatio, an viuendi exquisita disciplina? Istud videlicet vltimū, à quo etiam signa originem trahūt, & ad quod tandem deuenire solent. Nam & qui rectè vixit, signorū gratiā impetrauit: & qui gratiā impetrauit, ideo suscipit, vt aliorū vitam facile possit emendare. Nam & Christus propterea miracula fecit, vt cū fide dignus videretur, ad se homines attraheret, & virtuosè viuere persuaderet. Quocirca magnam curam, magnūq; sibi studium virtutis fuisse*

inquires. Quid ad rem? Nōne tecum eiusdem naturæ fuerūt: Nōne cum hominibus etiā ipsi cōuersabantur, easdem artes professi, eisdē rebus nutriti? An forsitan credis illos angelos naturā, aut de cælo lapsos fuisse? Non, inquires, sed signis illi rutilabāt. Non propter signa certè illi claruerūt. Vsq; quo ita ignauiam nostram miraculorum fulgore, quæ tūc coruscant, quasi velamine quōdam obducimus? Multi enim qui demones eiecerūt, ob improbā ipsorū vitam, haudquaquā clari euaserūt, sed etiā supplicii affecti sunt. Quid igitur, inquires, fuit, quod præcipue illos magnos effecit? Certè verus ac nō simulatus gloriæ atq; pecuniæ cōtemptus, & quoniā nullam secularium harum rerum omnino curam habebant. Nam nisi hoc habuissent, si passionibus veluti nos seruissent, etiam si à morte innumeros hominēs suscitassent, nō solum nihil vtilitatis fecissent, verū etiā seductorum atq; deceptorū nomen nō effugissent. Viuendi ergo disciplina est, quæ vbiq; fulget, quæ spiritus etiā gratiā attrahit. Quod enim signū Ioannes fecit, qui tot tantasq; ciuitates erudiuit? Nā nihil miraculosè ipsum egisse testatur euangelistā, dicens: *Ioānes quidē nullum signum fecit.* Vnde autē Helias mirabilis factus: nōne quia regē liberè alloquebatur? Nōne à zelo quē habebat erga deū: nōne quia nihil possidebat, clarius quā per signa quoq; perfecit? Iob autem illum, quibus signis diabolus admiratus est? Certè signo quidem nullo, vitæ autem mirabili disciplina, & robore animi excelsio atq; inuictio. Quæ signa Dauid adhuc adulescēs effecit, vt deus diceret: *Inueni Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum? Abraham porrò, Isaac & Iacob quos mortuos suscitauerūt: quem leprosum mūdauerūt? An ignoras quia miracula nūc iugiter vigilemus, plerunq; nocent? Multi enim è Corinthiis alter ab altero scissi miraculis fuerūt, multi Romanorū resiliērūt. Simon quoque Magus hac ratione fuit eiectus: qua etiā ille qui sequi Christū desiderauit, quasi reprob⁹ audiuit, Vulpes foueas habent, & aues cæli nidos. Nam horū omnium alius pecuniam, alius gloriam à signis accumulare cupiens, eiciebatur, & deperibant: cura vero rectè viuendi & syncerus virtutis amor, non modò tales cupiditates non parit, sed natas etiam radicitus euellit. Ipse autem dominus quando leges discipulis ferebat, quid eis præcipiebat? nō certè vt signa facerent, vt videntes homines glorificarent patrem. Sed quid porrò? *Lucae lumen vestrum coram hominibus, vt videāt bona opera vestra, & glorificent patrem vestrū qui in cælis est.* Petro quoq; nō dixit: *si me amas, signa fac: sed, pasce oues meas.* Cumq; ipsum ceteris præponeret, cum Iacobo simul atq; Ioāne, quare quæso te præponebat? vtrū propter signa? Ab omnibus certè pariter leprosi mūdabantur, mortui suscitabatur: omnibus enim æqualiter potestas fuit concessa. Vnde igitur tres illi anteponebatur? Nō profectō præterquā à virtute ac magnitudine animi. Vides quia bene viuendi norma, & rectis operibus opus est. A fructibus nanque ipsorū cognoscetis eos, inquit. Vitam autē nostram quid est quod maxime commendat? Purāsne quia signorum ostentatio, an viuendi exquisita disciplina? Istud videlicet vltimū, à quo etiam signa originem trahūt, & ad quod tandem deuenire solent. Nam & qui rectè vixit, signorū gratiā impetrauit: & qui gratiā impetrauit, ideo suscipit, vt aliorū vitam facile possit emendare. Nam & Christus propterea miracula fecit, vt cū fide dignus videretur, ad se homines attraheret, & virtuosè viuere persuaderet. Quocirca magnam curam, magnūq; sibi studium virtutis fuisse*

m iij vide-

Supra 7. b.

Ioan. 10. 8. 3. Reg. 18. 6

Iob 1. 2.

Acto. 13. 4.

1. Corin. 7.

Acto. 8. 2.

Supra 8. 6.

Luci. 9. 8.

Supra 7. 6.

Ioan. 10. 8.

Supra 5. 6.

videmus. Non enim signis vtitur solum, verum etiam gehennae atrocitatem intentat, regnum caelorum pollicetur, mirabilia praecpta ac leges posuit, caeteraque omnia pertractauit, vt in angelorum aequalitatem homines adduceret. Cur dixi a Christo omnia virtutis gratia facta fuisse? cum tu si quis optione tibi daret, vtrum suscitare in nomine Christi mortuum velles, an propter nomen ipsius mortem oppetere: hoc vltimum proculdubio eligeres. Alterum enim signum est, alterum opus. Si quis autem, vt alterutrum optares, tibi potestatem daret, foenum in aurum vertere, aut omnes pecunias tanquam foenum contemnere, nonne hoc secundum capesseres? neque id iniuria: hac enim re homines maxime alliciuntur. Nam si alias res in aurum verteres, augetur certe pecuniae cupiditas, cunctis optantibus talem virtutem possidere, quod Simoni mago euenit: sin vero aduerterint te, quasi foenum contemnere aurum, hoc exemplo commoti, morbo huic merito mederentur. Vides quia vita recta magis caeteris omnibus iuuat. Rectam autem vitam appello, non ieiunandi laborem, nec cilicij ac cineris lectulum: sed si pecuniam non aliter quam oporteat despicias, si charitate ardeas, famescentes pane tuo nutrias, si superior ira sis, si gloriam inanem non concupiscas, si inuidia non detinearis. Hac enim ipsius documenta sunt. Non enim dicit ieiunium suum esse imitandum, quauis quadraginta illos dies posset proponere: sed, Discite a me, quonia mitis sum, & humilis corde. Immo vero contra, quum apostolos ad euangelizandum mitteret, non dixit, ieiunate: sed, quicquid vobis apponitur, comedite. De pecuniis autem quam exactissime madauit, dicens: Non possideatis aurum, neque argentum, nec as in zonis vestris. Hac dixi, non quia ieiunium mihi non placeat, quod magnis soleo efferre laudibus: sed quia doleo, si caeteris neglectis, satis ad salutem vobis ieiunium existimetis, quod in choro virtutum vltimum certe fortitur locum. Praecipuae namque virtutes sunt charitas, humilitas, misericordia, quae vel virginitatem superant. Quare si volueris apostolorum virtutes assequi, nihil te prohibebit: sola enim voluntas, ac feruentissimus virtutum amor tibi sufficit: nullum igitur expectatio signorum retardet. Multo enim magis daemone dolet, si a peccato liberatam animam perspexerit, quam si a corpore fuerit eiectus: maxima enim eius virtus est peccati amplificatio, quam vt extinguat Christus, in patibulo pependit. Peccatum enim mortem induxit, per peccatumque superiora fuerant, ad inferos depressa sunt. Id igitur si destruxeris, neruos diaboli omnes incidisti, caput eius contriuisi, vires resoluisti, ac vniuersum eius exercitum fudisti atque fugasti: signum omnibus miraculis maius effecisti. Nec a me id, sed a beato Paulo dictum putes, qui cum dixisset, Aemulami charismata meliora: & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro: non subiunxit signa, sed charitatem, quae omnium bonorum radix & fundamentum est. Hanc igitur si retinebimus, & omnem quae ab hac oritur philosophiam, non erit nobis opus signis: sin vero neglegemus, nihil nobis proderunt signa. Hac igitur scientes, illa faciamus, quibus apostoli perfusserunt. Vnde igitur illi tales facti sunt? Petrum audi, rogo. Ecce nos dereliquimus omnia, inquit, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? audi & Christum respondentem: Super duodecim sedes sedebitis: & alibi, Quicunque reliquerit domum, aut fratres, aut patrem, aut matrem, centuplum accipiet in hoc saeculo, & vitam aeternam possidebit. Quas ob res omnibus saeculi negociis postpositis, Christo nos-

Supra 11. d. Luc. 10. b. & 1. Corin. 10. f. Supra 10. b. Supra 11. d. Luc. 10. b. & 1. Corin. 10. f. Supra 10. b. 1. Cor. 12. d. Infra 19. d. Ibidem. Ibidem. Marc. 10. d.

ipsum tradamus. Et ex sententia ipsius ad apostolorum aequalitatem ascendemus, & vita aeterna perfruemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xlviii. ex cap. xiii.

AE C omnia Iesus in parabolis locutus est ad turbas: & sine parabolis non loquebatur eis, vt impleverit quod dictum est per prophetam, dicentem: *Aperiam in parabolis os meum: & eruclabo abscondita a constitutione mundi.*

Marcus autem asseruit, non aliter ipsum in parabolis fuisse locutum, quam ferre poterant. Sed ne quid in noua re praeter veteris scripturae documenta dicere videretur, propheta introduxit, huius praedicationis modum magnis antea temporibus praecinentem. Deinde ostendens ea mente Christum ita praedicasse, non vt ignorarent, sed vt ad sciscitandum incitarentur, subiunxit: *Et absque parabola nihil loquebatur eis.* Dixit quippe multa etiam absque parabola, sed non illo tempore, nec vllus ab eo quicquam sciscitatus est. Et prophetas quidem sapienter interrogabat, vt Ezechielem, aliosque complures: a Christo autem isti nihil prorsus de his parabolis quaesierunt. Nam quauis quae dicta erant, sufficerent ad incendendum eorum animum ad quaestionem, maxime quia supplicia plerumque comminari parabolis videbatur, nullo tamen pacto illi commoti fuerunt. Quocirca reliquit ipsos, atque abiit. *Tunc enim, ait, dimittens turbas, venit in domum.* Iesus scilicet & nemo ipsum scribarum sequebatur. Vnde clarum fit, non alia de causa ipsos secutos fuisse, quam vt capiendi causas reperirent. Posteaquam autem non intelligerent ea quae dicebantur, reliquit eos, & abiit. *Et accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: E differe nobis parabolam zizaniorum agri.* Cumque eos trepidantes, plerumque aliis quicquam ab eo quaerere non ignoremus, vnde nunc ipsis tanta fiducia est: Quia audierunt: Vobis datum est nosse mysteria regni caelorum, & audientiores facti, secusum sciscitantur, non quia inuidebant multitudini, sed quia dominum audierunt: Istis autem datum non est. De fermento autem, & sinapi parabolam, tanquam liquidiores praeterierunt: hanc vero vt coniunctam illi de femine, & maius aliquid afferentem exponi maluerunt. Nequaquam enim bis eandem dixisset: huius autem explicationem cognoscere percipiebant, quando quidem viderent ex hac non paruas repraesentari comminationes. Praeterea nec carpit quasi parum intelligentes, sed explanauit apertius parabolam: & ita explanauit, vt sapienter dixisse memini, non ad verbum exponendas esse parabolam, ne multa sequantur absurda. Id diligenter ad nostram doctrinam subseruit. Non enim dixit, quina essent serui qui accesserunt, sed vt ostendat consequentiae cuiusdam causa, ac ferre ad conformacionem imaginis eospositos esse, hac relicta particula, necessaria, & propter quae parabola haec dicta est, interpretatur: seipsum & iudicium, & dominum omnium rerum declarans. *Et respondens, inquit, dixit eis: Qui seminat bonum semen, est filius hominis: ager autem est mundus. Bonum autem semen, hi sunt filij regni: zizaniam autem, filij sunt illius mali: inimicus vero qui ea seminavit, diabolus est: messis vero, consummatio saeculi est: messores autem, angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizaniam, & igni comburuntur: ita erit in consummatione saeculi huius. Mittere enim angelos suos filios hominis, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc fulebunt infij sicut sol in regno patris eorum.*

Nam quonia ipse est qui seminat agrum suum, quique ex regno suo congregat, non est clam, quin & hic praesens mundus ipsius sit. Tu vero considera ineffabilem eius misericordiam, & quae ad bene faciendum quidem pronus est, a deside-

Ioan. 4. e. Supra 9. d. & Luca 10. a. Luc. 13. f. & 1. T. b. f. 4. d.

a desiderio attem puniendi alienus: nam quando seminatur, per seipsum id peragit, supplicia vero per alios infert. Mittit enim, inquit, angelos suos. Tunc, ait, iusti fulgebunt vt sol in regno patris sui: non quia Solis etiam splendorem non superabunt, sed quado nihil fulgentius Sole videmus, propterea re apertissima nobis ad exprimendum vsus est. Cum autem alibi messem iam adesse dixerit, vt cum de Samaritanis dicat: *Leuate oculos vestros, & considerate regiones, quoniam iam albae sunt ad messem.* & rursus, *Messis quidem multa, operarij autem pauci.* Quo modo igitur illic quide iam messem adesse dicit, hic vero futura esse ostendit? Aliam certe ibi, aliam hic verbi huius potestatem esse videmus. Quare etiam, inquit, cum alibi dixerit quod alius est qui seminat, alius qui metit, hic seipsum esse qui seminat? Profecto ibi non simpliciter, sed ad prophetarum atque apostolorum distinctione illud dicebat, quod de Iudaeis quoque ac de Samaritanis dicebat. Ipse enim est qui per prophetas seminavit: quauis nonnunquam messem & semen eandem rem, ad aliud tamen atque aliud referens nuncupauit. Nam quando credulitatem atque obedientiam audientium designat, vt rei consummationem ostendat, messis vocabulo denotat: quando autem fructum praedicationis quaerit, semen: & messem ipsam consummationem appellat. Et quo modo etiam alibi scribitur, quoniam primi iusti rapiuntur? rapiuntur quidem primi, post autem Christi aduentum, praenisi traduntur iniqui: & tunc ad regnum caelorum iusti proficiscuntur. Nam quoniam in caelo iustos oportet conuersari, iudicium vero in terris peragitur: cum alteros condemnarit, tunc a iudicio abiens, alteros quasi rex amicos suos in vltima beatitudinem illam traducet. Ita duplicem futuram punitionem videre licet, alteram quoniam igni aeterno ardebunt, alteram quoniam ab ineffabili illa gloria excident. Sed cuius rei gratia, inquit, cum multitudo iam recessit, in parabolis etiam discipulos alloquitur? Sapientiores iam praecedentibus facti, facilius atque melius intelligebant: propterea etiam cum ad eos dixisset, intellexistis haec omnia: vtique domine, responderunt. Sic ad alia quae dicta sunt, hoc etiam parabolis effectum est, vt perspicaciores discipuli redderentur: quid igitur ait? Rursum. *Simile est regnum caelorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & praegaudio illius vadit, & vendit omnia quae habet, & emit agrum illum.* Item, *simile est regnum caelorum homini negotiatori, bonas quaerenti margaritas: qui inuenit vna preciosa margarita, abiit, & vendit omnia quae habet, & emit eam.* Sicut granum sinapis & fermentum, sic duae parabolae istae thesauri atque margaritae parum inter se differunt: illud enim ambabus his denotatur, quonia oporteat praedicatione euangelij omnibus caeteris antepone. Et illis quidem fermenti dico, atque sinapis, magna euangelij virtus ostendebatur, quae omnino totum orbem terrarum erat superatura: haec vero posteriores summi esse precij significat: sicut enim ceu sinapis extenditur, atque propagatur, & ceu fermentum superat, sic quasi margarita preciosissimum est: ac infinitas exhibet comoditates, vt thesaurus. Nec illud solum discimus, quia caetera abiicienda sunt omnia, & sola praedicatione euangelij retinenda, verum etiam magno id esse cum gaudio faciendum. Sanè qui renunciationem bonorum facit, is nullam iacturam, sed quaestuosissimam facit mercaturam. Perpendis quo modo in mundo abdita atque caelata praedicatione est, & in praedicatione summa felicitas recodita: nisi ergo cunctas res tuas venundabis, non emes: nisi curiosè quaeras,

non inuenies. Duo haec quippe nobis ad salutem necessaria sunt, secularium rerum contemptus, & iugis vigilantia. quaerenti enim, inquit, bonas margaritas: & cum inuenisset vnam preciosissimam, vendidit quaecumque habebat, ac emit ea. Vna quippe veritas est, nec in multas scinditur partes, ac veluti qui margaritam habet, ipse nouit se diuitem esse, etiam si aliis ignotum nonnunquam illud sit, cum paruo in loculo margarita recondatur: Sic & in praedicatione veritatis, qui ei adherent, totoque animo illam amplectuntur, opulentos sese non ignorant, quauis infideles thesauri vim non cognoscentes, fidelium opes contemnunt. Deinde ne confundamus plurimum, quonia euangelium suscepimus, neque opinemur sufficere solum nobis fide ad salutem, horroris plenam affert parabolam. Quae nam est illa? *Simile est, inquit, regnum caelorum sagina missa in mare, ac ex omni genere piscium congreganti, quam cum impleta esset educentes, & secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa sua, malos autem foras miserunt.* Sed quid interest haec ab illa, quae de zizaniis est? eodem enim modo etiam ibi alij saluantur, alij perduntur. Verum ibi haeresi, atque prauis dogmatibus, & qui ante illam parabolam sunt, quoniam praedicationi non adhererunt: isti vero male viuendo pereunt, & caeteris sunt inferiores, quoniam veritatem quidem cognouerunt, & in verriculum piscatorum inciderunt, & tamen male viuendo perierunt. Et certe alibi ait: *Quia ipse segregabit eos, vt pastor oues segregat: hic vero & in parabola de zizaniis angelos istud facturos dixit.* *Sic enim, inquit, erit in consummatione saeculi, exibunt angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in fornacem ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.* Quid igitur hoc est? Nonnunquam descendens ipsis crassius, vt ita dixerim, nonnunquam vt res petit, sublimius loquitur. Hanc autem parabolam non interrogatus, sed sponte atque a seipso ex parte interpretatur, & formidine magis amplificat. Nam ne cum aduertis, putrida foras eiecta esse, nullum aut paruum eiectionis periculum credas, interpretando supplicium declarauit, dicens quod in fornacem immittent. Et stridor dentium, doloris magnitudinem expressit. Animaduertis quot perditionis viae? Vides quod alij veribus, alij via, alij lapidibus, alij zizaniis, alij in sagina pereunt? Non igitur iniuria dictum est, latam esse viam illam, quae in perditionem adducit, ac multos esse qui per eam ingrediuntur: hac enim cum dixisset, & ad horrorem terminasset sermonem, atque immoratus amplificasset, adiecit: *Intellexistis haec omnia? dicunt ei, Vtique domine.* Deinde quoniam intellexerunt, laudat, dicens: *Propterea omnis scriba doctus in regno caelorum, similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera.*

Ideo alibi ait: Mittam vobis sapientes & scribas. Vides quo modo vetus testamentum non euicit, sed laudibus effert, & thesaurum appellat: Quare qui diuinarum scripturarum imperiti sunt, non erunt hi certe patresfamilias, qui cum nec a seipsis habent, quaerere indignum putant, sed negligenter viuendo inedia deperunt. Non autem hi solum, verum etiam heretici expertes sunt huius beatificationis: quia non possunt emittere noua & vetera: nam cum vetera non teneant, noua credere non possunt: sicut econtra, qui noua non habent, hi veteribus penitus carent: haec enim inter se magno iuncta & conexa vinculo sunt. Audiamus igitur, audiamus quicunque scripturarum lectionem negligimus, quantum damnum, quantum inopiam patiamur. Quando enim bona viuendi opera faciemus, qui etiam praecpta & instituta ipsa, quibus viuendum est, ignoramus?

Supra 25. c. Infra 25. c. Supra 7. b. Mar. 23. d.

Et opulenti quidem qui cupiditate pecuniarum infaniunt, assidue vestes suas, ne tineis corrodantur, excutunt: tu vero cum obliuio omnibus tineis peior ac maior pestis animam tuam deuoret, nō accedes ad libros, non excuties tineas, non ornabis animam tuam, non aspicies continue imaginem virtutis, nec membra eius & caput considerabis: habet enim certè caput & membra omni muliere formosa multò venustiora ac pulchriora. Quod igitur caput virtutis est? humilitas certè: quapropter ab ipsa incipit Christus, dicens: Beati pauperes spiritu. Hoc caput, & si nec cæsariem, nec crines habeat: sic tamè pulchrum est, vt deum ad seipsum attrahat. Ad quem enim inspiciam, ait, nisi ad mitem & quietum, & humilem, & trementem sermones meos? Et, oculi mei super mites terræ: &, propè dominus est tribulatis corde. Hoc caput pro crinibus atque coma hostias offert deo gratissimas, hoc aureum certè altare est, hæc ara spiritalis. Sacrificiū enim deo spiritus cōtribulatus. hæc sapientiæ mater est: qui hoc habet, is membra reliqua etiam consequetur. Perspexisti caput quale nunquam vidisti, vide nunc etiam faciem, ac primū attende qualis color eius sit, quā rubicūdus, quā floridus, quā graciosus, & dilce vnde cōstat. Vnde igitur constat? ab erubescencia certè atque pudore: propterea quidam dicebat, ante verecundum gratia procedet. Hæc & aliis quoque membris magnam vim formatitatis effundunt: nec si mille commisceas colores, talem speciem conficies. Quod si oculos quoque velis aspicere, considera modestiam, quanto decore, quanta diligentia depingantur: vnde nō solum speciosissimi, verumetiam tam acri acumine pollent, vt vel dominū ipsum aspiciant. Beati enim, inquit, mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Huic capiti os est sapientia & intellectus, & spiritaliū cantuum perpetua vox. Cor autem magna scripturarum peritia, veri dogmatis conseruatio, misericordia & benignitas. Et quemadmodū non est possibile animal sine corde viuere, sic sine hoc corde salus haberi non potest: hinc enim omnia bona originem trahunt. Pedes ac manus habet, quibus recta opera ostendat: animata est pietatis & rectæ fidei anima: pectus aureum ac adamante robustius ipsi est fortitudo, per quam efficitur, ne vnquam pectus hoc queat infringi. Spiritus autem qui animalium corda & cerebrum continet, charitas est. Vis re ipsa tibi hanc imaginem ostendamus? Hunc ipsum euangelistam cōsidera, cuius etsi conscriptam vniuersam nō habeamus vitam, possumus etiam ex paucis coruscantem effigiem eius videre. Quanta enim humilitate, quantaq; cōtritione rutilaret, inde cognosces, quia vel posteaquā præest euangelio, publicanum seipsum nominat. Misericordiam vero eius inde percipies, quia cunctis exutus Iesum sequebatur. Synceram fidem, de dogmatibus percipies: prudentiā & charitatem, ab euangelij cōpositione facile intelliges. Vniuersi enim orbis curā gerebat. Fortitudinē eius cognoscimus, quia cum gaudio à conspectu concilij reuertebatur: bonorum autem operum ostentationē, quia in sublimi sede omnino sessurus est. Imitemur ergo omnes eius virtutes, ac maximè omnī humilitatem & misericordiam, sine quibus salutem consequi non possumus: vt quinque illæ virgines, & Pharisæus post illas ostendūt: quippe absque virginitate multi beatitudine illa potentur, quam nemo absque misericordia consequetur. Vna enim res ex necessariis, quibus salus ipsa continetur, misericordia est. Quare merito in corde virtutis ipsam collocauimus, & cor ipsum

Virtutis imago.

Suprà 5. a.

Esa. 66. a.

Psal. 33. d.

Psal. 50. d.

Ecll. 32. b.

Matth. 5. a.

Suprà 9. b.

Infra 25. a.

Luca 18. b.

esse censemus: quod quidem cor nisi cæteris omnibus spiritum præbeat, velociter extinguitur. Nam quemadmodum fons si aquarum flumina in seipso quali stagnū quoddam retineat, facile putrescit: eodem certè modo diuites, cum in seipsis opes suas detineant, marcescunt: idcirco trito proverbio fertur: Multa diuitiarum putredo apud talem hominem est, nec dicitur magna copia ingens thesaurus: putredo enim profectò est, non confidentium, sed opum ipsarum. Nam reconditæ vestes corrumpuntur, aurum æruginē decoloratur, frumenta marcescunt. Quid plura? Cor possidentis hæc, atq; conseruantis maioribus indies curis, quā æruginē decoloratur atque tabescit. Nam si animum auari nudum absque corpore cogitatione perspexeris, inuenies sicut vestem mille tineis corrosam: sic vtique à curis perforatum, à peccatis putrefactum, & habendi sollicitudine tabescentem. Non talis profectò animus inopis est. Inopis dico, vltro ac sponte sua: sed fulget ille quidem vt aurum, splendet sicut gemma, floret quasi rosa: nulla tinea ibi est, nullus fur, nulla cura secularis, sed viuunt angelica vita. Vis huius animi pulchritudinem aspicere: vis paupertatis opes quantæ sint discere? Non imperat hæc viris, sed imperat dæmonibus: non assistit regi, sed assistit deo: non hominum, sed angelorum commilito est. Non habet duos, tres, vel viginti loculos rerum plenos: sed sic abundat, vt vniuersum mundum paruipendat, & thesaurum habet in cælo. Non indiget mancipiis, sed habet loco seruorum passiones, habet seruos appetitus, qui regibus dominantur, vt nec respicere audeant regnum porro atq; aurum, & omnia huius generis hæc, de qua dicimus paupertas, quasi pueriles ludos, trochos dico talos, pilas, turbones, aspernatur atque cōtemnit. Habet enim ornamenta quæ videre atq; sentire nequeunt qui huiusmodi rebus ludicris occupantur. Quid igitur hoc paupere melius excogitari poterit? Hic in cælo tanquam in pauimento ambulat. Quod si tale pauimentum domus eius est, cogita per teipsum quale tectū sit. Sed non habet, inquit, equos, neq; vehicula. Certè nec harum rerū opus est ei, qui nubibus ve&at, & cum Iesu conuersatur. Hoc igitur tam viri quā mulieris diligenter intelligentes, diuitiarum copiam incōsumptibilem inquiramus, vt & regno dei perfruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia xlix. ex cap. xiiij. & xliij.
Factum est, cum consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde, vsque ibi: & accedentes discipuli eius uiderunt corpus eius, & sepelierunt illud. Cuius rei gratia istas, dixit: quoniam & alias videlicet dicturus erat. Qua porro de causa inde recedit: vt certè verbum euangelij vbique seminaret. Et cum venisset, inquit, in patriam suam, docebat eos in synagogis eorum. Quānam patriam suam modò appellat? meo quidē iudicio, Nazareth: nō enim fecit ibi, ait, virtutes multas: in Capernaum autem fecit: vnde dictum est. Et tu Capernaum quæ vsque ad cælos exaltata es, vsque ad inferos descendes: quoniam si in Sodomis factæ essent virtutes quæ factæ sunt in te, mansissent utiq; vsque hodie. Cum igitur inisset illuc, signa quidem multa nō fecit, ne maiore inuidia exardescerent, nēve grauius propter maiorem incredulitatem damnarentur. Doctrinam autem proponit, nō minoris quā signa admirationis: illi vero cum mirari ac stupere propter docēdi virtutem debuissent, ex vecordia vilipendūt eum, ob illum qui pater esse putaretur. quum tamen exemplis priscorum potuissent cōmoneri, qui à parentibus parum notis insignes filios procreatos

Luc. 4. c.

Suprà 12. b. & Lu. 11. b.

Luc. 4. c. d. 3. Reg. 17. a. b.

4. Reg. 5. d.

Cap. XIII.

procreatos nouissent. Nam & Dauid agricolæ ignoti filius erat. Et Amos caprarij filius, & ipse caprarum custos. Moses quoq; ille legislator multò inferiorem seipso parentem habuit. Cum igitur eò maximè admirari & venerari deberent, quod à tali natus, ita diuinitus loquebatur, vt clarum esset, non humana doctrina, sed dei virtute ipsum ita prædicare: vnde admirari ac colere debebant, inde ad spernendum concitantur. Assidue autem ad synagogas ibat, ne si continuo in eremo versaretur, tanquam schismaticum & reipublicæ aduersarium impugnarent. Stupentes igitur & ambigentes dicebant: Vnde huic sapientia hæc, & virtutes. Virtutes aut signa nominabant, aut etiam sapientiam, atq; doctrinā ipsam. Nonne hic est fabri filius? quare miraculum maius, & stupor multò amplior. Nonne mater eius dicitur Maria, fratres eius Iacobus & Iosus & Simon & Iudas, & sorores eius, nōne omnes apud nos sunt? vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Vides in Nazareth ista dicta fuisse. Nonne fratres eius, inquit, ille atque ille sunt? Quid hoc sibi vult? Hinc enim magis in fidem induci deberetis. Sed pessima certè res inuidia est, & sibiipsi sæpe repugnat. Nam quæ inaudita & mirabilia erant, ac sufficientia ipsos ad Iesum attrahere, ea illos magis scandalizabant. Quid igitur dicit ad eos? Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua. Et non fecit ibi, ait, multas virtutes, propter incredulitatem eorum. Lucas autem, inquit, & non fecit ibi signa multa. Atqui, quispiam obiiciet, facere de hisset. Nam si admirationi esse id illi succederet, tunc enim admirabantur, quamobrem multa non fecit signa? Quia videlicet non seipsum ostentare, sed aliorum vtilitatem querebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne maiori culpa obnoxij essent, non multa signa operatur. Quanquam enim multo tempore post, cum iam miraculorum fama vniuersam Iudæā impleuisset, patriam repetisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne liuoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? ne dicere possent ad eum, Medice, cura teipsum, ne hostem atque inimicum putaret, neque despici se ab eo arbitrarentur, ne denique sic excusare se auderent, dicentes: Si facta signa fuissent, credidissetis: idcirco igitur pauca, nō multa fecit, partim vt suas partes ipse expleret, partim ne maioris illi criminis rei fierent. Quanta igitur illius esset sapientia, tecum tu ipse cogita, quippe vel cum inuidiæ malo vehementius laborantes ipsum admirentur. Verum quemadmodum in operibus atque signis non accusant quæ facta sunt, sed falsas confingunt causas, dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum, dæmonia eiicit: sic etiam hic non vilipendunt doctrinam, sed ignobilitatem generis respuunt. Doctor atque magister non conuiciatus est, sed mirabili quadam mansuetudine respondet: Non est, inquit, propheta sine honore, nisi in patria sua. Nec hic sermonem terminauit, sed illud subiunxit: Et in domo sua, vt (mea quidem sententia) hac adiecta particula, fratres quoque sui intelligerentur. Apud Lucam vero exempla quoque ponuntur, quia nec Helias ad suos venit, sed ad viduam alienigenam: nec ab Heliseo quisquam leprosus alius mundatus est, præter alienigenam Naaman. Iudej autem non receperunt quicquam boni ab illis, neq; fecerunt, sed peregrini solummodo atq; aduenæ. Quibus dictis prauos eorum mores, ac improbam consuetudinem à priscis defluxam temporibus reprehēdit, ostēdens nihil in ipso noui ab eis fieri. In illo tempore, audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu. Rex enim Herodes, pater huius qui pueros in Bethlehē cru-

delissimè necauit, ferè iam pridem expirauit. Non autè ociosè tempus euangelista denotauit, verum vt fastum tyranni & negligentiam omnes intelligere possemus. Nō enim ab ipsis statim miraculorum exordis famam Iesu, sed post multum tempus, percepit. Huiusmodi certè sunt qui in principatibus viuunt. Nam quoniam fastu rerum plurimum sibi arrogat, parui facientes cætera, serò ea perdiscunt: Tu autem etiam hic animaduerte, quā ingentes virtus habeat vires. Nam hic Herodes adeò Ioannem mortuum perhorruit, vt à nimia formidine, vel de resurrectione philosopharetur. Dixit autem pueris suis: hic est Ioannes, quem ego interfeci; ipse surrexit à mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Vides nimirum ipsum timuisse, nec etiam hæc verba ad alienos efferre audeat, sed vernas suas alloquitur. Sed tamè hæc sua opinio irrationabilis & absurda, & (vt ita dicam) militaris est. Multi enim surrexerunt à mortuis, nec vllus eorum huiusmodi quid vnquam confecit, quāuis ambitionis simul atque timoris hæc verba mihi plena videantur. Solet quippe vesanus animus repugnantia sepe simul recipere. Lucas autè ait, quia turbæ dicebant, hic est Helias, aut Hieremias, vel priscorum vnus prophetarum: quare hic quasi prudentius quicquam atque verius allaturus hoc dixit. Verisimile autem mihi videtur, aduersus eos qui ipsum Ioannē esse dicebant, (multi enim etiam id de Iesu arbitrati fuerunt,) illud primò Herodem dixisse quasi insolescentem, & amentia cæteros accusantem, Ego Ioannem interfeci, quo modo dicitis Ioannem hic esse? Solebat enim dicere, vt à Marco & à Luca subintelligere possumus, Ego Ioannem decollauit: fama vero signorum iam corroborata surrexisset Ioannem suspicatur. Deinde historiam nobis euangelista contexit, non quidem principaliter: omnis enim intentio eius atque studium est, doctrinam & signa Christi describere, quare nihil aliud nisi quod ad hoc negocium conducatur, exponit. Itaque hanc quoque historiam non induxit, nisi propter Christum, & quoniam Herodes dicebat surrexisse Ioannem. Marcus autem ait, quia Herodes quāuis à Ioanne reprehenderetur, valde tamen ipsum honorabat: ita inuicta res virtus est. Narrādo deinde, inquit: Herodes enim cum tenuisset Ioannem, ligauit eum, & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui: dicebat enim illi Ioannes, non licet tibi habere eam. Et volens eum interficere, timuit populum, quia sicut prophetam eum habebunt. Et cur nam nihil Ioānes hac de re mulierē, sed virum alloquitur? quia & principalior vir est, & potestas in illo erat. Animaduerte autem quomodo hanc accusationem minus onerosam facit, quā si historiam describeret, dicens: Cum auerit natalitia Herodis agerentur, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. O conuiuium diabolicum. O satanæ spectaculum. O iniquum tripudium, & mercedem tripudij multò iniquiorem. Cædes enim omnium scelestissima cædium excogitabatur. Et qui coronari, ac laudibus in cælum efferi merebatur, percussus securi iacebat. Qui dæmones deuicit, eius caput post cædem ad mensam afferebatur, & victoriæ modus rebus gestis respondens. Saltauit, inquit, Herodiadis filia, in medio, & placuit Herodi: vnde iure iurando affirmavit, quodcunque petierit se illi daturum: illa vero à matre pramonita: Da mihi, ait, hic in disco caput Ioannis Baptistæ. Duplex hic crimen est, & quoniam impudenter saltauit, & quoniam adeò placuit, vt cædem loco mercedis acceperit. Vides quā atrox, quā infensatus, quā vecors est, qui iurando se obnoxium facit, & illi petendi potestatem concedit, & posteaquam vidit

Luc. 9. a.

Luc. 9. a. & Mar. 6. c.

Ibidem.

ad quantum mali res prorupit, contristatus est, inquit. Atqui timuisse ipsum a principio scribitur. Cur igitur contristatur? Quia videlicet talis res virtus est, vt nequa etiam homines & admirentur ipsam, & laudent. Sed o furiosam mulierem, quae cum adorare admirariq; deberet Ioannem, quoniam ab iniuria eam vendicabat, eadem construit, laqueum ponit, & gratiam petit diabolicam. *Ipsa autem timuit, inquit, propter iusurandum autem & simul recumbentes.* Et quomobrem quod grauius erat non timuisti? Nam si testes periurij habere formidabas, multo te magis metuere oportuit, tot tantosq; iniquissimae cedis testes habere. Verum quoniam multos opinor criminis causam, vnde cedas oborta est, ignorare, operae precium duco id nunc discere, vt legum latoris prudentiam videatis. Quamnam erat ergo prisca illa lex, quam Herodes conculcabat, & Ioannes violabatur? Si quis absque liberis obierit, fratri eius vxor ipsius detur. Nam quoniam nullo solatio mors mitigabatur, & pro vita omnia facere solebat, legem tulit, vt frater viuens mortui fratris vxorem ducat, & foetus inde procreatus defuncti nomine appellaretur, ne domus scilicet illius omnino corrueret: nisi enim liberos defunctus reliquisset, quae res maximè mortis consolatio est, intolerabilis luctus atque inextinguibilis fuisse: idcirco tale solamen quibus natura prolem negasset, conditor legum excogitauit, & nasciturum illius nomine vocari precepit. Cum verò liberi erant defuncti, nullo modo tale matrimonium procedebat. Sed cur nam ita, inquit? Nam si alij vxorem defuncti ducere licebat, nonne multo magis fratri? Minimè. Voluit enim latius affinitates euagari, vt multis modis inter se homines vincerentur. Quare igitur non alius quam frater, sine liberis defuncti vxorem ducebat? Quia eo pacto nequaquam defuncti foetus putaretur. Nunc autem si frater generaret, probabilis animos hominum occuparet cautio, quāuis & alioqui nulla necessitate alius vrgebatur defuncti domum restituere, quod a fratre iure propinquitatis postulabatur. Quoniam igitur Herodes vxorem fratris quae prolem habebat, duxit: hac de causa Ioannes criminatur, moderatè id & cum fiducia mansuetudine mixta facies. Tu vero perspice quo modo totum illud spectaculum fatana erat. Nam primum temulentia & deliciis constabat, vnde nihil vnquam probè factum est. Deinde spectatores omnes erant corrupti, & ille qui conuiuio praerat omnium iniquissimus. Tertio, voluptas atque licentia omnia dicendi, audiendi, faciendi, maxima in ipsis erat. Quarto, puella propter quam matrimonium fieri non poterat, quae abdi atq; occultari tamquam matre per illam infamata debebat, ingreditur, sese ostentans, & omnes meretrices virgo impudentia superans. Temporis quoque ipsius inopportunitas scelus Herodis mirum in modum amplificat. Nam quando gratias deo agere oportebat, qui eum illo die in lucem produxit, tunc nefandissimam eadem committit: quando vinculum ex gaudio soluere debebat, tunc ad vincula iniquissima iussu mors suo accessit. Audiatis hac virgines, immo vero etiam nuptae, quae in aliorum nuptiis limiliter indecore vos gerere, saltare ac tripudiare, & communem foeminarum sexum deturpare non veremini. Audiatis etiam hec viri, qui magnifica conuiuia ebrietate plena consecrati: audiatis, inquam, & diaboli barathrum perhorrescite: sic enim omnino miserum illum hac conuiuiorum pompa oppressit, vt quemadmodum Marcus dicit, etiā iurauerit, quicquid puella peteret, & ad dimidium vsque regni sui se liben-

ter daturum. Tanti scilicet principatum suum faciebat, adeo voluptate captus erat, vt tripudiis regna concederet. Miraris forsitan si hec tunc fiebant, cum etiā nunc post tantam religionis nostrae philosophiam, multi iuuenum adeo molles eneruesq; sint, vt nulla iusurandi necessitate vrgente, vel animas suas tripudij gratia largiatur. Nam a voluptate semel victi, quasi pecudes quo lupus trahit, concurrunt: quod etiam tunc vesanus ille patiebatur, qui duo maxima mente captus commisit. Nam & illam furore & temulentia concitatam, adeo, vt nihil mali praetermittendum duceret, dominam fecit, & iusurandi necessitate rem confirmauit. Sed quauis ita iniquus ille fuerit, multo tamen iniquior tyranno & puella muliercula illa fuit, quae omnia haec mala contexit, & quasi architectus magna versutia totam rem fabricata est: quam maximas habere gratias Ioanni oportebat, haec ad impudentissima tripudia filiam impulit, haec cedè Baptista flagitauit, ab hac Herodes irretitus deperit. Vides quam probè illud a Christo dictum est: Qui patrem aut matrem super me diligit, non est me dignus: nam si haec illa conseruasset, non tot tantasq; leges transgressa corruisset, non ita scelestam eadem perpetrasset. Quid enim hac immanitate peius excogitari poterit: eadem in gratiam petis, & eadem scelestissimam, & hoc inter cenandum publicè atque impudentissimè. Nec enim seorsum accessit, ac colloquuta de istis est, sed coram cunctis audientibus, velamine abiecto, nudo capite, diaboli vsa patrocinio, petitionem peregit: ille enim effecit vt ipsa saltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Vbi enim saltus lasciuus, ibi diabolus certè adest. Non enim ad tripudia pedes nobis praebuit deus, sed vt modestè incedamus, non vt impudèter camelorum modo saliamus: nec enim solum foeminae, verumetiam cameli turpiter saliant: sed vt in angelorum choris consistamus. Quod si corpus deforme fit impudenter saliendo, quanto magis animam foedari credendum est? His tripudiis diabolus saltat, his a demonum ministris homines decipiunt. Sed petitionem ipsam consideremus. *Da mihi, ait, hic in disco caput Ioannis Baptistae.* Vides impudentiam puellae, vides a diabolo penitus ipsam detineri? Dignitatis etiam meminit, neque sic tamen pudore affecta vultum demittit: sed quasi de dapibus loqueretur, sic sacrum illud atque beatum caput in disco afferri postulat: nec causam petitionis vllam affert, quippe nulla excogitari poterat: sed absque ratione aliorum calamitatibus honorari contendit: nec postulat vt coram producatur atque interficiatur. Nec enim etiam ad mortem euntis, libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, etiam dum necaretur, vocem illius. Non enim in extremo tempore vitae siluisset: ideo da mihi hic, ait, in disco. Magna enim inflammata cupiditate sum videndi illam linguā silentem. Non enim effugere solum illas redargutiones cupiebat, sed insultare quoque ac illudere iacenti. Deus autem sustinuit, nec fulgure a caelo vibrata impudentissima facies illa est, nec terrae hiatu turpissimum illud est absorptum conuiuium: vt & iustus ille fulgentiores coronas consequeretur, & qui postea iniuriam passuri essent, hoc exemplo corroborati, a quiori animo cuncta perferrent. Intelligamus haec omnes, qui studiosè viuentes, a prauis vexamus hominibus: intelligamus haec omnes, inquam, deum tunc sustinuisse illum, qui in eremo, qui in zona pellicea, qui in cilicio vixerat, qui propheta fuit, & prophetis omnibus maior: quo nemo maior in natis mulierum surrexit, a petulantissima puella

puella, & impudentissimo scorto iugulari, praesertim cum leges diuinas defenderet. Haec cogitantes, magno feramus animo quaecunque patiamur: nam & tunc polluta illa homicidia tantum efficere potuit, quantum voluit, & animum suum satis superq; expleuit. Deus autem permittebat, quāuis nihil prorsus in illam, sed in illum crimina Ioannes coniecit: sed habebat accusantem conscientiam suam, cuius moribus tanquam stimulis concitata, magis bacchabatur, & in summum dedecus omnes detrusit, seipsam, filiam suam, defunctum maritum, viuentem adulterum, & priora superare certabat. Nam si doles, inquit, quod adulterium committat, ego illum etiam homicidam faciam, & accusantis interfectorem. Audiatis quicumque mulieres plus quam decet admiramini, audiatis quicumque de re incerta iusurandum praestatis: & aliis perditionis vestrae potestatem tribuitis, & profundissimum vobis barathrum effoditis: sic enim etiam Herodes periit. Putauit enim puellam in solennitate & conuiuio, in tanta celebritate gratiolam quandam festiuam, & sibi nihilominus conuenientem, non autem caput, Ioannis peturam & deceptus est. Sed tamen nihil horum a supplicio illum defendet. Nam licet illa atrocissimi animi fuerit, non tamen ita facile ille decipi debebat, vt in tyrannico imperio mulieris omnia subire vellet. Nam primum quis non abhorruisset, sacrum illud in caena caput propositum videns sanguinem stillare? Sed non fuit commotus Herodes, nec illo sceleratior illa mulier. Tales quippe sunt mulieres omnes, quae mercede corpus prostituunt, impudentissima omnium atque truculentissima. Quod si nos modo haec audientes perhorrescimus: quanta illosurbatione ad tale spectaculum tunc commotos esse credimus, qui simul in conuiuio recumbent, nuper interfecit caput hominis cruentatum videntes? Sed nihil illa truculentissima, furis quoque ipsis immanior hoc aspectu passa est, verumetiam exultabat ac laetabatur. Et quauis ipsius aspectus flexisse ipsam debuisset, nihil tamen scelesti & sanguinem propheticum sitiens commota est. Talis certè res luxuria est, non petulantes solum, verum homicidas facit. Nec dubitandum est adulterij cupiditas, ad maritorum eadem, quibus iniuria afferre meditantur, paratas esse atque accinctas: nec ad vnus hominis interitum solum, verumetiam ad omnium, ad quos sui dedecoris infamia pertinet: cuius rei multi passim testes inueniuntur. Quod & illa tunc fecit, putans nullum amplius quicquam de fornicatione sua dicturum. Euenit autem totum oppositum, quia maiore ac clariore voce postea Ioannes exclamauit. Verum malignitas quemadmodum febricitantes, quando frigidam aquam expetunt, non futura, sed praesentia solum considerat. Nam nisi accusantem iugulasset, non ita praedicata esset petulantia ipsius & audacia: discipuli enim eius, quando in carcerem fuit coniectus, nolentes aliorum publicare flagitia, nihil omnino dixerunt: cum vero iniuria interfectum doctorem vidissent, tunc coacti rem omnem exposuerunt, causam etiam ipsius caedis, ne quis forte iustiorum putaret, sicut in Theuda & Iuda, impelluntur explicare. Vnde pater quanto magis hoc modo peccata obumbrare atque offuscare voluerit, tanto magis in lucem omnia venire. Sic delicta non adiectione delictorum, sed poenitentia & confessione celantur. Tu autem perpende quemadmodum simpliciter omnia, & absq; molestia ita narrat, vt quasi defendere videatur Herodem. De ipso enim dicit, quod tristatus fuit, sed tamen propter iusurandum, ac simul

recumbentes: de puella vero, quoniam a matre fuit inducta, cui etiam postea caput attulit: perinde ac si diceret, mandatum illius implebat. Omnes enim iusti, non quia quispiam iniuriam patitur, sed quia faciunt iniuriam, dolent: quem profecto verè iniuriam pati dicere possumus. Nullam enim Ioannes, sed qui mortem ipsi machinati sunt, iniuriam patiebantur. Ita & nos, oro, faciamus. Non insultemus proximorum peccatis, sed quantum possumus, occultare conemur: suscipiamus animam philosophia dignum, imitemur euangelistam, qui etsi de muliere fornicatrice & homicida diceret, quantum potuit tamen absque vlla reprehensione narrauit: non enim dixit a scelerata & vesana, sed a matre puellam admonitam atque inductam fuisse. Ille honestissimo vocabulo matrem appellauit. Tu maledicis & conuiciaris proximum. Nec ita mansuete si frater vnquam te irritauerit, de ipso loqueris, vt ipse de corrupta muliere: sed quasi fera bestia ira tumescens, malignum diceret illum, fraudulentum, amentem, ceteraq; huiusmodi. In ferarum enim crudelitatem prorumpentes, quasi de alienigena loquimur, contumeliantes atque vituperantes. Non ita certè sancti viri faciunt, sed lachrymas potius pro peccatoribus fundunt, quam eis maledicant. Hos nos quoq; obsecro, faciamus: lachrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc huiusmodi symposia celebrantur, in quibus etsi Ioannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multoq; grauiora committuntur. Non enim caput Ioannis qui modo tripudiant, sed animas recumbentium petunt. Cum enim voluptatum seruos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occuparint, non caput a ceruicibus, sed animam a Christo disiungunt, adulteros & enerues ac effeminatos spectatores reddentes. Nec audebis, rectè scio, mihi respondere, vino te sepultum, & ebrietate superatum: tripudio mulieris, & dictis lasciuus non fuisse commotum. Moueris enim certè in lasciuam, & illud in te horribile perficitur, quod Christi membra, meretricis conficis membra: etsi non assit Herodiadis filia, sed adest tibi diabolus, qui etiam tunc in illa tripudiavit, & nunc in ista te spectatore tripudiat, & discumbentium atque spectantium animas captiuas abducit. Quod si quis potest ebrietatem vitare, & omnem huiusmodi temulentiam superare: aliorum tamen peccatis adesse, nihil aliud est, quam peccato se participem facere. Multis certè rapinis huiusmodi conuiuia plena sunt. Nam si cum appositas videas carnes, & ingentis placentas precij: vnde illarum rerum copia collecta sit, cogitas, inuenies vi & rapina fuisse accumulatas. Quod si illa non fuerint rapta, neque tamen etiam sic opiparè comparatae coena, delictis carent, audi qualiter propheta etiā si per fraudem aut vim illa parta non fuerint, tamen accusat: Vae qui bibitis vinum colatum, & vnguētis preciosis vngimini. Vides qualiter hic delicatam vitam reprehendit? Non enim avariciam his verbis, sed voluptatem accusat. Et tu quidem immoderatè deuoras, cum Christus esuriat. Tu preciosissimas placentas, ac liba, Christus vero nec siccum quidem frustum panis. Tu vina bibis salerna, Christo vero nec frigidā quidem aquā calicem sitienti dedisti. Tu in tennerrimo lecto atque perornato stertis, cum Christus frigore laboret. Quare si omni etiam avaricia conuiuia tua vacent, tamen ideo flagitiosa sunt, quia cum immoderatè omnia facias, nec necessaria quidem Christo praebes, praesertim cum rebus illius lasciuas, sed

Deu. 25. 4

Mar. 6. 6

Acto. 5. 7

Mar. 6. 6

Amos. 5. 6

Sed etsi orbi parentū adolescentuli tutelae haberes, quo famefcente tu rebus illius lautissimè viueres, & mille homines haberes accusatores, & à legibus statuta supplicia non euaderes: cum autem diuitias Christi ceperis, non putas frustra eas consumendo poenas te aliquando daturum? Hæc non de his dico qui scorta nutriunt: non enim magis ad illos mihi sermo est, quam ad canes. Nec de auaris atque rapacibus, nec de his qui tam suo, quam aliorum ventri diligentissimè student: nihil enim mihi commune cum ipsis est, quemadmodum neque cum porcis, aut cum lupis: sed de his dico, qui abundè rebus suis potiuntur, nihil aliis præbentes, de his qui paterna bona ociose consumunt, qui omnes grauius accusandi sunt. Cur enim iure non accusaberis, cum gnationes tibi, & canes pleno ventre assistant: Christus vero indignus, qui tibi assit, videatur? Cum histrio ad risum te mouendo abundè ac delicatè cibū abs te sumat: Christus vero cælorum regnū offerendo, nec minimam quidem partem accipiat: Et ille si faceret aliquid dixerit, plenus abiit: Christus autem qui ea docuit, quæ nisi sciremus, nihil canibus præstantiores profectò essemus, nec tantū quidem quantum ille consequitur. Horrèscis hæc audiendo: horresce (quæso) non verbo, sed opere: eice hos gnationes, suscipe locum ipsum Christum. Si sale ac mensa tibi comunicauerit, mitis erit cum te iudicet: solet enim valde mensam venerari. Nec id iniuria, cum eam etiam latrones, venerentur, quanto magis dominus? Veniat tibi in mentem meretricis illius, quæ à mensa ita mansuetum Christum reddidit, vt Simonem increparet, dicens: Osculum nõ dedisti mihi. Quod si hæc te non facientem Christus nutrit, quid non retribuet tibi facienti? Nec inopem fastidias, quoniam sordidus, atque pannosus accedit: sed recordare quia Christus domum per illum tuam ingreditur, & derelinquas aliquando verborum acrimoniam, quibus semper confundis accedentes importunos, ociosos, cæteraq; huiusmodi in clamando. Cogita, oro; quando hoc dicis, quot quantasq; res tibi gnationes cõficiunt, quod emolumentū tibi, aut domui tuæ afferunt. Prandium, inquit, suauius reddunt: quo modo suaue quicquam facere possunt, qui palmis cæditur, qui turpissimè loquuntur? Quid amarius, responde, quam ad imaginem dei factum, pugnis læcessere, & ab hac proximi contumelia incunditate affici? An non pudet spectaculum ex domo tua facere, conuiuio hominum repleta, & scenicos imitari, cum ingenuus vir & generosus esse videaris? Hæc igitur suauia tu vocas, responde (quæso) pro quibus largus lachrymarum fluuius effundendus, pro quibus flendum atque ingemiscendum est: Cuiq; deberes ad probam eos vitam exhortari, & rectè consulere, tu ad peritria, & ad turpissima verba impellis: oblectationem hanc rem tu vocas, & voluptatis materiam tibi præbere putas, quæ gehennam tibi administrat. Cum enim vrbane quicquam dicere gnationes non possunt, iure iurando & periurio inde se soluunt. Hæc tu risu, & non lachrymis & planctu prosequenda ducis. Quis nisi mentis inops hæc diceret? Hæc à me dicta sunt, non quia prohibeam alimenta illis præstari, sed quia hac de causa nollem præstari. Ex misericordia enim, non ex contumelia originem alimonia trahit: miseresce, non derideas, nutriasq; quia inops est, nutrias quia Christum in ipso nutris, non quia diabolicis verbis cachinnum mouet, & suam obruit vitam. Noli faciem externam respicere ridentis, sed animum eius considera, & tunc intelliges milies tibi à seipso male-

A dici, tunc gementem atq; plangentem videbis. Quam rē si occultat, propter te quippe occultat. Adhibeas igitur pauperes homines, & liberos in conuiuio, non periuos, neque minios: Quod si huius impendij atque laboris mercedem exigere ab eis velis, dà eis libertatē, vt si quid abs te fieri absurdè videant, increpent, admo neant, habeant curam domus atque familiæ tuæ: habes liberos, sint tecum patres illorum, illis tecum vna præficiantur, qui omnes lucra tibi afferant, quæ deo placeant, in spiritalem ipsos remitte mercaturam. Auxiliū quis eget, ipsi iniunge vt auxilientur: iube vt inseruiat, per istos venare peregrinos, per istos, indue nudos, necessitates dissolue proximorum, tunc tibi alimonie gratiam referant: quæ tam tibi, quam illis prodesse potest, quam nullus vnquam accusabit: hoc modo etiam amicicia conglutinantur. Nam & qui gratis nutriuntur, etiam si diligere videantur, verentur tamen, quasi apud te incassum viuentes. Si verò ista perficiant, & ipsi ad te facilius venient, & tu suauius nutries, tanquam non frustra sumptum faciens: & illi honestius & liberius apud te versabuntur. Ita domus tibi non spectaculum, sed ecclesia fiet. Ita fugam inde diabolus rapiet, & Christus cum angelorum innumera multitudo ingreditur. Vbi enim Christus est, ibi angeli sunt, ibi cælū, ibi lux hæc solari luce fulgentior. Quod si vberiores fructus ab eis capere volueris, iube cum tibi est ocium, diuinas ab eis legi scripturas: libentius in his tibi morem gerent, quibus tam tu quam illi honestiores efficiuntur, quam in illis gnationis, quibus vnā omnes de honestamini, tu quasi contumeliator ac temulentus, illi quasi miseri ac ventri seruietes. Nam qui ad contumeliam aliquos nutriet, grauius quid facit, quam si occideret: qui verò ad lucrum & laudem, is magis prodest, quam si à morte liberaret. Et modò quidem magis quam vernas ipsos contemnis, & vernæ ipsi, ceteriq; serui liberius apud te viuunt, tunc verò angelis æquales facies. Libera igitur te & illos ab his opprobriis, & gnationū & parasitorum omisso vocabulo, socios viuendi appella, amicos non adulatores voca: Amicicia enim diuinitus non in malum amicorum, sed in utilitatem atque commodum inuenta est. Illæ verò parasitorū amicicia omni capitali peiores inimicicia sunt. Nam multa ab inimicis lucrati sumus, ab istis verò semper nobis opprobria, semper nocumenta inuehuntur. Non retineas amicos damni magistrōs, non retineas amicos mensæ magis, quam amicicia cupidos. Qui enim tales sunt, si delicias detraxeris, illi quoque amicicias dissoluent. Qui verò virtutis gratia tecum viuunt, erunt continui, etiā si aduersa fortuna reslauerit: parasitorum autem genus sepe etiam te vlciscitur, prauam de te apud homines æstimationem suscitans. Non enim ignoro multos hinc ingenuos viros praua & falsa fama laborasse, alios maleficis artibus, alios adulterij crimine, alios aliter de honestatos. Cum enim nihil faciant, & laudè apud aliquem frustra viuunt, voluptatis ministri fuisse faciliè traduntur. Quare ne in hanc suspicionem deueniamus, & vt maximè deo placeamus, & gehennæ supplicia fugiamus, diabolicam hanc consuetudinem omnino dissoluamus: & comedentes itaque & bibentes, ad gloriam dei omnia facite, vt ad gloriam ipsius peruenire possitis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia I. ex capite xiiii.

T cum audisset Iesus, recessit inde in nauicula in locum desertum seorsum. & cum audissent turba, secuta sunt eum.

Supra. 4
Supra. 3. b

Mat. 17. a.
& Mar. 9. a
& Luc. 9. d

Supra. 9. b

cum pedes de ciuitatibus. Vide crebrò ipsum secedentē. Nam & quando Ioannes traditus fuit, & quādo interemptus, & quando Iudei audierunt complures ad eum discipulos confluere: pleraque enim volebat humano more peragere, cum nõdum tempus postularet vt deitatem suam manifestè reuelaret. qua de re discipulis quoque dicebat, ne vlli dicerent, quia ipse esset Christus: post resurrectionem enim suam hoc manifestari volebat: vnde non seuerus fuit in eos Iudeos, qui ante crucem non crediderunt, sed ad dandam veniam paratissimus. Cum autem recessisset, non ad urbem aliquam, sed in eremum, & cum nauigio proficiscitur, vt nemo ipsum sequeretur. Tu verò considera, quo modo Ioannis discipuli familiariores Iesu facti sunt. Ipsi enim erant, qui occisum Ioannem nunciauerunt: ita ceteris omnibus derelictis, ad Iesum confugiunt. Sic quæ optimè differendo ab eo responsa fuerant, non parum utilitatis post calamitatem illis attulerunt. Sed cuius rei gratia non antè recessit, quàm de interempto Ioanne nuncium acceperit, præsertim cum omnia quæ sunt, antequam nunciarentur, non ignoret: per omnia videlicet ostendens incarnationis veritatem. Ideo nõ solum aspectu, sed re ipsa & opere hominem se credi volebat, quoniam diaboli versutiam atque maliciam nouit, quæ omnia facturum videbat, vt non verè homo factus fuisse videretur. Et ipse quidem hac de causa discessit, turbe autem neque sic remorantur, nec Ioanis interitu quicquam de se reformidant, sed sequuntur diligenter vbi que (dilectio nempe atque amor cuncta faciliè mala & terribilia depellit) ideo etiam confestim retributionem laboris acceperunt. *Cum enim exisset, ait, Iesus, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum.*

Quauis magno sudore illi sequebantur, tamen quæ Christus ipsis retribuit, omnem studij illorum diligentiam superabant: Idcirco huius curationis causam intentam quandam misericordiam fuisse asserit: curauit enim omnes, nec fidem vt solitus fuit eorum petiit. Nā quoniam vrbibus relictis, incertis eum locis diligenter quærebant, ac inedia etiam cogente non recedebant, quo animo atque fide in ipsum essent, latere non poterat. Cumq; famefcentibus cibum miraculosè allaturus esset, differt tamen, nec vltro à seipso illud facit, sed preces aliorum expectat. Conseruat enim consuetudinem suam, vt iam diximus, neque prior quasi exultas & insiliens, sed vocatus atq; rogatus signa & miracula conficit. Sed cur nam nemo ex turba accedens pro seipsis Christum rogauit: Mirum in modum verebantur ipsum, atque amabant, adeo vt vel in ediam æquiori animo perferrent: sed neque discipuli pro turba orauerunt, vt eos nutriret. Imperfectiores enim adhuc erant.

Vespere autem facto, ait, accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Desertus est locus, & hora iam præterit, dimitte turbas, vt euntes in castella emant sibi escas. Nam si post factum miraculum oblitus fuit, si post sportas, cum doctrinam pharisæorū fermentum appellaret, de panibus ipsum putarunt dicere: quanto minus antequam hæc viderunt, nihil huiusmodi suspicati fuissent. Et quauis præueniens, multos curauit ægros: sic tamen adhuc imperfectiores erant, vt neque hinc quod de panibus factum est, cogitare potuissent. Perpense igitur Christi sapientiam, quo modo ad fidem vocare voluit. Non enim dixit, ego ipsos pascam: incredibile enim id videretur audientibus. Quid igitur? *Iesus autem, inquit, dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare.* Non dixit, ego eis dabo: sed, vos date: vt homini enim solum ei admi-

nistrabant, nec adhuc commoniti emendantur, aut ad altiora eriguntur, verum vt homini respondent, dicentes: *Non habemus nisi quinque panes, & duos pisces.* Vnde Marcus quoque ait, quia non intellexerunt quod dictū erat: erat enim obscuratum cor eorum, quoniam humi iacebant, à seipso iam omnia peragit. *Afferite, nāque, ait, illos mihi huc.* Nam etsi locus desertus est, tamen qui vniuersum orbem terrarum pascat, hic præsens est: etsi transierit hora, sed qui temporibus non subicitur, vobiscum colloquitur. Ioannes autem hordeaceos panes fuisse scribit, non superflue, neque ociose id enarrans, sed deliciarum luxum Apostolorum exemplo calcandum esse instruens. Talis nempe prophetarum etiam mensa erat. *Cum igitur sumpsisset quinque panes & duos pisces, ac iussisset turbas recumbere in sæno: respexit, inquit, in cælum; & benedixit: cumq; fregisset, dedit discipulis panes, discipuli autem turbis: & manducarunt omnes, & saturati sunt: & tulerunt reliquias fragmentorum duodecim copinos plenas. Manducantium autem fuit numerus ferme, quinque milia virorum, exceptis mulieribus & pueris.* Cur ita respexit in cælum, & benedixit? Vt crederetur non aliunde, quàm à patre missus fuisse, & illi æqualis esse, quarum rerum approbationes repugnare sibi ipsis videntur. Nam æqualitas quidem, quoniam magna potestate omnia faciebat, demonstrabatur: à patre verò ipsum esse vnde persuaderetur, nisi multa cum humilitate quæcunq; faciebat, in ipsum ita retulisset, vt etiam eū ad præclara facinora inuocaret. Propterea non alterum ipsum semper solum factitauit, sed vt vtraque illa confirmaret, modò summa cum potestate imperij, modò inuocans patrem atque orans, miracula peragit. Ac ne repugnantia quædam in ipsis esse videretur, in cælum minora peracturus respicit, cū maiora cum potestate à seipso faciat: vt videlicet tu discas, non quia non posset minora peragere, idcirco inuocasse atque orasse, sed vt patri honorem redderet. Nam quando peccata dimisit, quando paradisum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem vt author eius soluit, quando mortuos quasi à somno excitauit, mare frenauit, secreta cordium reuelauit, oculi egei hominis curauit: quæ nullus nisi deus facere potest, non orauit neque inuocauit. Quando autem panes multiplicauit, quod multò minus erat, tunc in cælum respexit: partim vt ea quæ diximus, firma, stabilitaque haberentur, partim docens non esse ad mensam accedendum, quousque gratias ei agamus, qui cibum nobis præbuit. Sed cur panes nõ facit ex eo quod non est? Vt Marcionis & Manichæi impudentia ora hinc obstruantur, qui eum non esse creatorem asseuerant. His enim operibus docet opera suā esse omnia quæ videntur, & eum esse qui terræ fructus præbet, qui ab initio dixit: *Germinet terra herbam sæni, & producant aque reptilia animarum viuētium.* Non est certè minus illis, nam etsi ex eo quod non est, reptilia tunc producta videntur, ex aquis tamen fuere. Nec est minus ex quinque panibus tot panes produxisse, & ex duobus piscibus tam magnam multitudinem pisciū, quam aut germinasse à principio terrā, aut aquas pisces produxisse. Hoc nempe signum erat terræ ac maris ipsum esse creatorem. Nam quoniam crebrò in singulis ærotantibus diuinas vires suas ostendebat, vniuersale nunc beneficium turbæ contulit, ne spectatores solummodo aliorum multitudo salutis essent, sed ipsi quoque in seipsis gratia fruerentur: ita q; Iudeis in deserto mirabile videbatur: dicebant quippe, Nunquid & panem potest dare, vel parare mentam in deserto? id ipsum opere

opere cōfecit. Propterea in eremum etiam ipsos duxit, A vt & maius, & abiq; suspicione aliqua, signum & esset, & videretur: ne quis pūter si vicus aut villa propior esset, inde ad illam mensam aliquid fuisse conductum. Quocirca non modo loci, verumetiam temporis atq; horæ mentionem fecit. Illud enim hinc discimus, quanta philosophia, angustaq; disciplina viuendi Apostoli viuere, omnium deliciarum luxum contemnentis. In duodecim nempe hominibus, quinque panes & duo pisces reperti sunt: ita quæ ad corpus pertinent, omnia superflua & contemnenda sibi videbantur: ita spiritaliū rerum tantummodo cura tenebantur, vt ea quoq; pauca libenter aliis tradiderint: vnde docemur etiā si pauca possideamus, ipsa tamen egentibus esse concedēda. B Nam & illi cum quinque panes afferre ad Christum iussi essent, non clamauerunt, Nihil nobis postea relinquitur, quo nostram inedia mitigare possimus: sed confestim nihil murmurantes paruērunt. Accedit autē ad ea quæ quæsitā sunt, quamobrem ex subiecto produxit vt ad fidem eos, meo quidem iudicio, paulatim attraheret: imbecilliores enim adhuc erant, qua de causa etiam in cælum respexit. Nam aliorum quidem signorum multa tibi poterant exempla proponere, huic autem simile nihil habebant. Cum ergo accepisset panes, fregit, & dedit discipulis, discipuli verò turbis; honoratiores hac re ipsos constituens: nec id solum, verum etiam vt ministri rerum facti, nec dubitarent, nec obliuiscerent eius miraculi, quia manus suæ attestāretur. Qua de causa non prius eum fecisse crediderim, quam acriore inedia sensu turbæ vexarentur, & quā discipuli accessissent, atque rogassent, per quos etiā multitudinē discumbere fecit, & quorum manibus distribuit, ita C singulos opere ipso voluit præoccupare: ad hæc panes etiam ab ipsis accepit, vt multa signi haberent testimonia, multa miraculi monumēta extarent. Nam si etiam his omnibus adhibitis obliti sunt, si hæc non fuissent facta, quid ipsis accidisset: lubet autem in fœno discumbere, ad sublimiorem philosophiam eos instituens. Nec enim corporibus solum, verumetiam animis alimentum præbere volebat. Sic & à loco: & quoniam non plures panes ac pisces propositi fuerant, & quoniā omnibus communiter eadem allata sunt, & quoniam æqualiter distributa, ad humilitatem, abstinentiam, charitatem mutuam, & vt omnia communia esse putarent, eos inducebat. Cum igitur quinque panes fregisset, illos dedit discipulis, discipuli verò turbis. Cū inquam, panes fregisset ac dedisset, quinque illi panes in discipulorum manibus multiplicabatur, ac fontis in morē scaturiebant, adeo vt non suffecerint solum, verumetiam superabundauerint. Non integri quidem panes, sed fragmenta, vt ostenderet illorum panum has reliquias esse, vtq; ad omnes quod factum esset, peruenire facilius posset. Propterea & esuriisse turbas permisit, ne quipiam phantasma id fuisse opinaretur. Duodecim verò corbes abundarunt, vt ludas etiam corbem portaret. Potuisset autem facere, vt extincta fame, nihil superflui remaneret: verum quoniam & sub Helia simile quid factum est, non ita omnipotentiam eius discipuli cognouissent. Vnde adeo ipsum hinc ludæ mirati sunt, vt regem quoque constituere voluerint, cū in aliis signis nunquam istud fecissent. Sed qua quis oratione assequi poterit, qualiter panes ē panibus, vt de fonte profuebant, quo modo multiplicabatur in deserto, quatione tam multis satisfecerunt? Quinque milia enim erāt absque mulieribus & pueris. Magna profecto laus

multitudinis illius, cū & fœminæ & pueri vnā cum viris omni labore contempto, sequerentur. Sed illud prioribus minus non est, quo modo tantæ reliquæ factæ sunt, vt æquales numero corbes, nec plures neque pauciores discipulis exæquarentur: quos quidem fragmentorum corbes non turbis, sed discipulis tradidit. Imperfectior namque multitudo erat quàm discipuli. Signo autem factō, statim ad nauigium ascendere discipulos cōpulit, & præcedere eū in vltiorem ripam, donec ipse turbas dimitteret: vt si præsentia sua phantasmatis suspensionem, non veritatis certitudinem ipsis præberet, absentia magis corroborarentur, accuratiori experientiæ rem factam permittens, cū monumenta signi, & testimonia miraculi secum habentes, traicerent: Quauis etiam, quando maiora faciebat, turbas à discipulis, & seipsum ab hominibus dirimere solebat. Docet quippe nos, nunquam inanem multorum gloriam esse aucupandam, neque multitudini semper adharendum. Quum autem dicit, compulit, declarat quod magno suæ amore præsentia discipuli detinebatur, & occasione quidem turbæ ipsos misisse videtur. Id autem fecit, vt in montem ipse solus ascenderet, vt nos discamus non semper cum multis esse conuersandum, neq; semper multitudinem fugiendam, sed alterutrum esse faciendum. Discamus igitur etiam nos Christo adherere, non corruptibiliū harum rerum præmio, ne ludæorum exprobremur more: Queritis enim, inquit, me, non quia signa videtis, sed quia panibus saturati fuistis. Quapropter nec crebro id signum, sed vix semel ac iterum operatus est, vt doctiores omnes redderet, non eis ventri seruiendum, sed iugiter ac semper in spiritalibus commorandum. Sic igitur faciamus: quæramus panem diligenter illum cœlestem, quo accepto, omnium secularium rerum curam proiciamus. Nam si illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis, in desertis morabantur, nec vrgente inedia recedebant: quid facere nos oportet, qui in tali, tantaq; mēsa recumbimus: Maiorem certē afferre nos philosophiæ debemus, & spiritalia semper appetere: & post ista, corporalia petere. Nam & illos accusari videmus, nō quia propter panes, sed quia propter id solum, atque principaliter eum quærebant. Cauemus igitur: nam si quis magna & mirabilia dona negligit, & parua diligentius sectatur, quæ contemnenda censet is qui ea largitur, etiam magna illa perdit, quemadmodum si illa sectatur, hæc quoque parua sibi accedunt. Magnis enim parua, non econtra, in accessionem data sunt. Hæc autem caduca & instabilia, etiam si maxima in se videantur, tamen illis collata, parua & vilia comperiuntur. Non ergo his studeamus, sed tam possessionem, quam priuationem indifferentem arbitremur, lob illum imitantes, qui neque cū hæc adessent vehementius his detinebatur: neque cū abessent, valde quærebat. Pecuniæ certē χηνατæ Græca lingua dicuntur, quia non suffodere, sed vti probè eis debemus, cū χραουαι Græcè, Latine vtor dicamus. Et quemadmodum artificum vnusquisque propriam artificij sui scientiam nouit, sic diuites non fabricare, nec ædificare, nec texere, nec nauem extruere, nec aliud huiusmodi artificium norunt. Illam igitur artem discant, vt diuitiis rectè & vt decet vtantur. Non est enim certè ars illa cōtēnenda, qua discunt opulenti conferendum indigentibus esse. Præcipua enim est, & aliis artibus multò præstantior. Huius artis officina in cælo est, huius non à ferro, neque ab ære instrumenta sunt: sed voluntate sola, ac benignita-

Luc. 6 f

Quam verg artes sint, & que inanes & ociosæ.

Ars.

Artifex.

Curiositas vestimentorum vituperat.

benignitate mentis constructa. Huius magister Christus est, & pater eius. Sitis misericordes, inquit, sicut & pater vester qui in cælis est. Quodq; mirabilius est, cū hæc cæteras artes antecellat, non opus est labore, neque tempore, sed sola voluntas sufficit vt perdiscatur. Sed conspiciamus etiam finem istius artis. Quis igitur finis huius est: Cælum, & quæ in cælo felicissima atq; beatissima sunt, ineffabilis illa gloria, spiritalis thalami, fulgentissima lampades, conuersatio æterna cum sponso, cæteraq; huiusmodi, quæ nulla oratio, nullum flumen ingenij potest assequi: quare à fine quoque multò excellentius hoc cæteris artificijs est. Nam cū complures aliarum artium ad hanc solummodo vitam conferat, hæc etiam ad futuram vitam nos ducit. Quod si commodissimis & necessariis in hoc seculo artibus tantum præstat, vt puta medicinæ, ædificatoriæ, cæterisq; huiusmodi: quātō magis aliis excellat, quas ne artes quidem, si quis curiosius inuestigat, appellabit? Nunquam enim ego superfluas atque ociosas artes vocabulo artis esse dignas putabo. Ad quid enim ars coquorū nobis prodest, immo verò ad quid non obest, cū tam corpori quàm animo non mediocriter officiat? Matrem enim omnium ægrotationum atque passionum, deliciarum scilicet vsum, magna pompa constipatam, in medium adducit. Neque pingendi artem, aut variè exornandi, artes ego nominarim, quippe cū nihil conferant necessariorum rerum, quibus vita nostra continetur: artes constructiæ sunt. Propterea mens diuinitus nobis data est, vt artificia inueniamus, quibus facilius atque honestius viuere possumus: qui verò animalia in tabulis pingunt, aut in pannis intexunt, responde, queso, ad quid conducunt? quas ob res & à textentibus, & ab his qui calceos consunt, multa sunt circuncidenda: Necessitate nanque superata, ad delicatissima atque superflua artes perueniunt, & veræ arti vanam admiscuerunt curiositatem, quod ædificatoria quoque ars passa est. Sed quemadmodum ipsam quousque domus non theatra construit, & in domibus necessaria non superuacanea componit, artem appello. Textoris artificium quousque pannos vestitui necessarios texit, nec araneas ita imitatur, vt multa ridicula inserat, artem nominare soleo. Similiter calceamentorum sutores, donec necessarios faciūt calceos, artificis vocabulo largior: cū verò virorum calceos mulieribus adaptat, & econtra: tunc quia vtrunque sexum eneruant, superfluam immo verò maleficam artem appellamus. Nec ignoro quod multi pusilla me quærere, ac valde me curiosum esse opinantur, nec verò idcirco hæc prætermittam: nam etsi parua hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, maiorum tamen delictorum causas nobis præbent. Sed quod minus peccatum inueniri poterit, inquis, quàm ornatos, & quasi resplendentes habere calceos, ac pedibus ita inhaerentes, vt nulla inde ruga conficiatur? si tamen istud peccati appellatione notandum sit. Vultis igitur vt largas orationi habenas mittamus, ac dedecus huius rei præ oculis ponamus? Sed nolite (oro) irasci, immo verò etiam si irascimini, parua mihi cura est, non enim ipse, sed vos huius molestiæ causa estis, qui cū nec peccata quidem ista putetis, ad reprehendum acris tale prodigalitati genus impellit. Agē igitur diligentiori vli examine, quale malum hoc sit, videamus. Quantum vobis dedecus esse putatis, cū serica licia calciamentis vestris, quæ nec vestibus quidem vir probus vnquam subtexerit, diligenter inseritis: quantis hoc dignum cachinnis arbitramur? Quod si huic no-

stra sententiæ nō acquiescitis, audiatis Paulum quantā hæc cum acrimonia reprehendat, & autoritate ipsius turpitudinem rei cognoscite. Quid igitur hac de re Paulus scribit? Non in tortis crinibus, inquit, aut auro, aut margaritis, vel veste preciosa. Quam igitur veniam habere poteris, cū neque vxori tuæ, iubente Paulo; preciosæ vestes permittantur: tu calceos luxuriosissimè polias, ac ita construas, vt nimium attentus ad ridiculosa dedecora esse videaris? Nonne vides naues fabricari, eligi remiges, ac gubernatores, vela dari vetis, maria nauigari, ac mercatores patria vxoribus & liberis relictis, ac vita contempta, & fluctibus commissa, ad extremas Barbarorum partes mille periculis peruenire propter serica hæc licia, vt tu scilicet calceis tuis ipsa inferas, & corium exornes? Dic, oro, quid hac absurditate peius? Non erant veterum talia indumenta, sed viris probè conuenientia. Quare ipse timeo ne tempus veniat, in quo adulescentes apud nos vestibus atq; calceamentis sine pudore aliquo mulierum vtantur. Illud autem molestius differendum est, quod iuuenum parentes cū indifferentem hanc rem censeant, non increpent, non expostulent. Vultis vt afferam quod grauissimum mihi videtur, quod pecuniis ita abutimini, quum multi inedia laborent, quum esuriens Christus ac nudus in medio vestri versetur, captus, catenis etiā vincētus nonnunquam: & quibus non ista digna sunt fulminibus? Illum quidem cibo necessario indigentem negligentes vos sericum calceis inseritis. Ipse cū discipulos suos legibus instituebat, nullos illis calceos permittebat: nos autem non dico nudis pedibus, sed viriliter calceatis deambulare non sustinemus. Quia turpitudine atque risu quid peius fiet? Magnam enim animi molliciem hoc ostēdit, atque etiam læuiciam & crudelitatem, magnam denique leuitatem vna cum curiositate temeraria. Nam quando rebus poterit, qui tantis defluit luxuriis, diligenter vacare? quando animæ suæ curam habebit? immo vero, quando se omnino habere animum cognosceret? pusillanimis enim omnino est, atque abiectus qui hæc admiratur. Atrox etiam atque crudelis, qui hac de causa pauperes negligit. Virtutis quoque penitus expers, qui studium suum ad hæc contulit vniuersum. Nam qui gloriam serici, qui florem coloris, qui ad aureos intextus curiosè perspicit: quando in cælum suspiciet, quando illam pulchritudinem admirabitur, qui tinturas istas respiciens, & ad terrā flexus altius se non potest erigere? Et deus quidem cælum extendit, ac solem accendit, vt oculos tuos sursum erigat: tu verò ad terrena quasi porcus diaboli artibus persuasus deuolueris. Hæc enim omnia ille excogitauit, vt illa tu beatitudine priuatus, & ad hæc miserissima detrudaris. Ita deus qui cælum tibi offert, à diabolo serica tibi licia offerente superatur: immo verò nec ista offert diabolus, opera enim hæc etiam dei sunt, sed molliciem, luxum, atque maleficas artes, quibus oppressi adulescentes aspicere terram coguntur: qui cælorum philosophiæ studere iussi sunt, magis calceis suis gloriantur, quam si nouas res atq; inauditas gessissent. Digiti enim pedum subleuatis deambulant in plateis, nimio plerunque inde mœrore confecti, ne cæno in hyeme, aut puluere in æstate, calcei sui maculentur. Quid facis homo? animam hac luxuria in cænum coniecisti, eam in terra negligis detineri, & calciamentorum tanto mœrore angeris: discas vsum ipsorum, & tanti ea facere pudebit. Adiuuenta enim certè sunt, vt lutum & omnes terræ sordes audacter cōculcemus. Quod

1. Tim. 2. 8

Supra. 10. b Mar. 6. 4 & Luc. 9. 4

Quod si tu ab huiusmodi labe munda cupis calciamēta seruare, ceruicibus tuis, aut capiti cōnecte. Ridetis hoc audientes, mihi autem lachrymandum potius videtur, cum studia in his rebus vestra, & vesaniam considero, cumq; intelligam corpus vos malle luto, quam calceos deturpare. Ita pusillanimi, ac penitus molles hinc iuuenes efficiuntur, erunt etiam alia ratione pecuniarum auidi. Nam qui vestibus, calceis, ceterisq; huiusmodi valde inhiare soliti sunt, cum multa in his rebus consumant, magno indiget pecunię cumulo: quod si acciderit, vt ambiciosum etiam, & ostentatorem patrem quispiam habeat, tunc verò hac turpissima captus cupiditate, acrioribus seruitutis vinculis coarctatur: sin verò auarus, cogitur ad alia peiora confugere, vt sibi pecuniam ad impendia ista cōquirat. Hac ratione multi ex adolescentibus atatis florem perdidierunt, & gnationes atque parasiti diuitum constituti, vt huiusmodi cupiditatem, atque animum suum expleant, turpia nimium ministeria subierunt. Quod igitur auarus, effeminatus, pusillanimis atque ociosissimus sit, & ad omnē luxuriam pronior qui hac optat, manifestum ex istis fecimus: quod autem etiam crudelis, ac inanis glorię cupidus, quis vnquam non infanus dubitabit? Crudelis enim est, quia cum viderit pauperem, tanta sui ornatus cura detinetur, vt nec aspexisse quidem videatur: sed auro quidem atque serico seipsum ornat, pauperem autem fame deperire finit. Inanis verò glorię cupidus est, qui vel minimarum rerum gloriam aucupatur. Ego quippe sic arbitror, Romanorum nunquam imperatorem fuisse, qui se tantum propter trophæa sua iactaret, quantum luxu perditis adolescentes ob calceorum ornatum, ob vestes scitè confectas, ob cæsariem in modum pilæ tonforis opere circūductam: nec pudet alienis artificum operibus gloriari. Quod si aliorum artificio se iactant, quid facerent si quicquam magni de se ipsis præstarent? Adderem alia his grauiora, at hæc vobis satis sunt: sed mihi opus est orationem iam finire. Longior autem propter contentionis cupidos fui, qui nullum his rebus committi delictum arbitrantur. Et quanuis non ignorem plurimos adolescentum tanta huius passionis temulentia mente capi, vt nullam verbis meis attentionem præbuerint, non fuit tamen consilium silentio hæc præterire. Nam patres eorum, nisi mepte capti sint, vel inuitos filios ad meliorem cogent vitam transire. Nemo ergo mihi dicat nihil esse hoc, aut minimum, etenim id ipsum iam pridem cuncta deiecit. Quippe qui paruus in rebus magnanimos, & ornamentorum contemptores filios reddit, is etiam in magnis probatores inueniet. Quid enim elemētorum doctrina humilius? Hinc tamen rhetores, hinc eloquentes, hinc philosophi eruūt. Et qui elementa ignorat, maiora percipere nequeunt. Quare non ad iuuenes solum, verumetiam multò magis ad puellas & mulieres hæc dicta esse velim: quæ eò magis ad illas pertinent, quò virginibus & mulieribus honestatis decus magis conuenire videtur. Quamobrem quæ ad adolescentes diximus, ne rursus eadē reuoluere opus sit, vobis quoq; dicta putate. Sed iam tēpus est sermonem orando concludere. Orate igitur vnuerſi nobiscum, vt adolescentēs baptismatis lauachro renouati, honestè vitam perducant, & ad maturam senectutem perueniant. Nam qui luxuriosè ac malè viuunt, eos senes fieri non expedit: qui verò in adolescentia moribus consenscunt, eos oro ad extremam vsque viuere senectutem, & liberos sui similes procreare, quorum virtute parentes, atq;

A in primis deus gaudeat: qui vtinam non istum solum ornatus morbum, sed omnem animi perturbationem radicatus ex vobis reuellat. Nam quemadmodum ager diu non proficiscus, sic iuuentus neglecta syluescit, ac passim innumeras vepres producit. Ignis ergo sancti spiritus immittendus est, quo improbis cupiditatibus concrematis, noualia excolamus quę spiritalia semina possint suscipere. Quod si nunc apertè fecerimus, iuuenes aliarum nationum senibus erūt modestiores: quod certè admiratione dignum est, vt in adolescentia diligens fulgeat moderatio. Nam qui modestus est in senectute, eum cum ætate plurimum iuuetur, non magnam suæ modestiē mercedem arbitror habiturum: illud verò mirum est, vt in fluctibus & procellis tranquillitate fruatur, & in medio fornace non ardeas, & in iuuenta nulla corrumparis luxuria. Hæc igitur memoria tenentes, beatum illum Ioseph, qui summis temperantię laudibus coruscavit diligenter imitemur, vt vnà cum illo fulgentissimas consequamur coronas. Quibus vtinam omnes potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium nunc & in secula, Amen.

Homilia Ij. ex capite xiiii.

Remissa turba ascendit in montem solus orare, & vesperare autem factus solus erat ibi: nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.

Cuius rei gratia in montem ascendit? Certè vt nos erudiat, cum orare deum opus sit, tunc eremo ac solitudine nobis maximè opus esse. Propterea igitur crebrò deserta petit, & solus orans plerunque pernoctat, vt eius exemplo tam à tempore, quam à loco tranquillitatem orandi quaramus. Tranquillitatis quippe mater eremus est, quietus portus, omnis turbationis expultrix. Et ipse quidem his de causis ascendit in montem, discipuli verò iterum procellis & fluctibus vexantur, & tempestate non minori, quam prius exagitantur, nisi quia tunc in nauigio secum dominus erat: nunc verò absentia domini desolati, tempestatu acerbitate iactantur. Paulatim enim ad maiora ipsos ita iuducebat, vt excelso cuncta perferre animo discerent: idcirco presens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, vt non longè salutem abesse crederent. Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cum omnino absit, in medio mari tempestatem exoriri finit, ne alicunde salutis spem expectent. atque etiam tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit, vt tempestatu & temporis terrore percussis magis ipsum desiderarent, & firmam eius atque perpetuam memoriam retinerent. Propterea nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in mari ambulans venit ad ipsos: erudiens nos, non esse citò solutionem calamitatum querendam, sed magno animo aduersa perferenda. Cum igitur iam confestim se liberatum iri crediderunt, tunc maior eis timor calamitatum erat. Videntes enim eum, inquit, super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Phantasma est, & præ timore clamauerunt. hoc enim semper facit, vt quando vrgentia mala expulsi sunt, tunc grauiora & terribiora inducat: quod etiam tunc accidit. Ad tempestatu enim terrorem non minor à visu terror accessit: propterea nec tenebras omnino dissoluit, nec se statim manifestauit, vt (quod dixi) periculorum frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Iob factum fuisse videmus. Nam cum tentationi finem allaturus esset, tunc molestiora fieri permisit, non dico

Iob. 4. 8. 15.

Gen. 31. c. d.

Gen. 22. a. b.

Ioan. 21. c.

Ioan. 6. c.

de liberorum morte, non de verbis vxoris, sed de seruatorum atque amicorum opprobriis. Similiter quando de peregrinationis afflictione Iacob illum liberatus erat, maior turbatio accidit: socer enim eum percutus, mortem minabatur, & paulopost frater successit, qui maiorem illi timorem inculsit. Nam quoniam ferre iusti homines non possent, si longo tempore, atque acerrimè tentarentur, cum pericula euasuri sint: tunc vt maiora mereantur, maiora inferri permittit certamina. Id etiam in Abraham factum non ignoramus: vltima enim atque terribilis illa tentatio fuit, qua immolatione filij angebatur. Sic enim quæ intolerabilia sunt, tolerari poterunt, si iuxta tentationum finem illata velociter dissoluantur. Hoc igitur tunc etiam factum videmus. Nec enim prius se Christus reuelauit, quam magnitudine terroris superati vna omnes voce clamassent. Quanto enim maior erat trepidatio, tanto letior atque gratior præsentia eius illis apparuit: cū enim clamassent, ait: *Statim locutus est Iesus ipsis, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere.* His verbis timor omnis solutus, fiducia ac certè spei locum reliquit. Nam cū visu ipsum non cognouissent, partim propter noctis tenebras, partim etiam quia nunquam auditum fuit super aquas hominem ambulasse, voce seipsum manifestauit. Quid igitur Petrus, qui semper feruentissimus fuit, & vbique ante alios præfiliabat? *Domine, inquit, si tu es, iube me venire ad te super aquas.* Non dixit, ora & deprecare deum, vt venire possim: sed, iube vt veniam. Vides quam vehementer arderet? vides quanta fides ipsius etiam tunc esset? Et certè sæpenumero, quia maiora petit quam vires suæ postularent, in periculum incidit, & nunc amore, & non ostentatione impulsus im mēsa petiit. Nemo enim ita vt ipse Iesum amabat, propterea nec dixit, iube vt super aquas ambulem: sed, iube vt ad te veniam. Pariter etiam post resurrectionem fecit. Nō enim potuit alios expectare, sed feruore victus precurrit. Non solum autem charitatem, sed fidem etiam ostendit: quia enim credebatur, non tantummodo Christum super mare ambulare, verumetiam aliis id posse concedere, ausus est hoc petere, vt cum eo citius esse posset. *Ipse autem dixit, Veni. Et cum descendisset de nauicula Petrus, ambulabat super aquas, vt veniret ad Iesum. Videntes verò ventum validum, timuit: & cum cœpisset mergi, clamauit dicens: Domine saluum me fac. Et continuo Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modica fidei quare dubitasti?* Hoc priore multò mirabilius est, ac ideo post illud etiā conficitur. Cū enim ex priore miraculo patuerit in maria ipsum habere imperium, tunc magis admirandū profert miraculum. Prius enim ventis solummodo imperauit, nunc verò & ipse ambulat, & alium ambulare super maria facit: quod si ab initio fecisset, non similiter certè Petrus, (non enim tantam fidem adhuc habebat,) mari se commisisset. Quamobrem igitur Christus iussit? Quia si dixisset: Petre non potes, ille amore concitatus contempsisset: ideo re ipsa eum deterret, vt modestior postea fieret. Ille autem non potuit seipsum detinere, sed descendit: & timore victus, fluctibus obruebatur. Et timor quidem à vi procellarum, periculū verò à timore originem cepit. Ioannes autem ait, quia voluerunt ipsum in nauigium accipere, & confestim nauigium venit ad terram, ad quam ibat: id ipsum certè significans, ita cum terræ applicaturus esset, in nauigium ascendit. Cum itaque descendisset de nauis, ad ipsum ibat, non tantum gaudens, quia super mare ambulabat, quantum quod ad Iesum itinere mirabili venie-

A bat. Ita quod maius erat, super maria scilicet de nauigio confidenter descendere, magno animo fecit: vi autem ventorum, & impetu fluctuum, quod erat minus, superatus timuit. Naturæ quippe humanæ hæc cōditio est, vt difficilioribus nonnunquam superatis, succumbat in minoribus, quod etiam Helias sub Iezabel passus est, Moses in Aegypto, Dauid in Bethabee: & nunc Petrus terrore tempestatu tota nocte vexatus, magna cū fiducia in aquas descendit: ad ventorum autem impetum animi magnitudinem retinere non potuit, præsertim cū iā prope Christum esset, si fide non sis. Hac de re quantum interest inter magistrum & discipulū patuit. Hinc ceteri solamen cōsecuti sunt. Nam si in duobus fratribus commoti fuerāt, multò magis id molestè tulissent: nondum enim gratia spiritus corroborati, facile mouebantur: gratia verò accepta, non tales nempe fuerūt, sed vbique primatum Petro præbent, & in concionibus eum anteponunt, quanuis ceteris rudior videretur. Sed cur nam non imperauit ventis, vt cessarent, sed ipse manu extensa accepit eum: Quia videlicet fide ipsius opus esset. Cū enim nos ipsi fide deficiamus, tunc dei patrocina retardantur. Vt ergo ostēderet non à procellis, neq; à ventis, sed à modica fide sua ipsum euerit, ait: *Quid hesitasti modicæ fidei? Nisi enim labefactatus in fide aliquo modo fuisset, etiam ventis facile restitisset: idcirco manu comprehendens eum, confirmauit vento spirante, qui donec firma fides erat, nihil nocere potuit. Et sicut eum antequam volare queat, si nido puluis exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum restituit: sic tunc Christus in Petro peregit.* *Et cum ascendisset in nauiculam, cessauit ventus.* Et prius quidem dicebant, qualis est homo hic, quia venti & mare obediunt ei: nunc autem non ita. Nam qui erant in nauicula venientes, inquit, adorauerunt eum, dicentes: *Verè filius dei es.* Perpende quo modo paulatim ad sublimius omnes adduxit. Nam & quia ipse ambulauit super maria, & quia alium etiam fecit ambulare, & quia ipsum à periculo liberauit, non parum eorum fides creuit. Et prius quidem imperauit mari, vt quiesceret: nūc autem non sic, sed alio quodam multo mirabiliore pacto omnipotentiam suam ostendit. Vnde in fidem ducti: verè filius dei es tu, dicebant. Num igitur increpauit eos qui istud dicebāt? Imò verò econtra verba eorum confirmauit, & cum maiori potestate quam antea venientes egrotos curauit. *Et cum transfretassent, ait, venerūt in terram Genesaret. Et cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt in vniuersam regionem illam, & attulerunt ei omnes malè habentes, & rogabant eum, vt vel simbriam vestimenti eius tangerent. Et quicumque tetigerunt, salui facti sunt.* Non enim quemadmodum prius ad domos suas ipsum trahebāt, nec manuum tactum querunt, nec imperia eius verbis edita, sed maiore fide altioreq; philosophia curationē morborum consequebantur. Ita mulier quæ fluxum sanguinis patiebat, rectius philosophari omnes erudiuit. Vt autem ostēderet euangelista magno temporis intervallo illuc Christum rediisse, ait: *Quia cum cognouissent eum viri loci illius, miserunt ad omnem regionem, vt ægrotos ad eum offerrent. Sic longa temporis spacia non modò non debilitarunt fidem illorum, verumetiam in maius desiderium extulerunt. Tangamus ergo etiam nos simbriam vestimenti eius, vel potius, si volumus, ipsum totum habemus. Non enim vestis solū, sed corpus ipsius nobis propoluitum est, non vt tangamus solummodo, sed vt comedamus & satureremur. Adeamus*

3. Reg. 19. Exod. 2. b

2. Reg. 11. a

Gal. 1. b. c. Acti. 2. c. f.

Sup. 8. d.

Supra 9. e. Mat. 5. c.

mus igitur Christum singuli agrotantes magna cum A fide. Nam si qui fimbriam vestimenti eius tunc tetigerunt, recte omnes conualuerunt: quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non est vt tantummodo propositum corpus recipias, verumetiam multo magis, vt mundo corde tangas, vt sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum. Quid enim si vocem eius non audis: nonne vides iacentem, immo vero & loquentem per euangelistam ipsum audis? Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa coena celebratur, in qua Christus ipse recubebat. Nihil quippe interest inter illam & hanc: Non enim haec ab homine, illa ab ipso conficitur: sed & haec & illa ipse efficit. Quando igitur sacerdotem corpus tibi prebere videris, noli sacerdotis, sed Christi manum ad te porrigi arbitrari. Nam quemadmodum in baptismo non a sacerdote baptizaris, sed a deo caput tuum virtute inuisibili tenetur, non ab angelo, neque ab archangelo: nullus enim profusus id facere potest: ita etiam nunc. Cum enim homo regeneratur, solius dei hoc munus est. Nonne vides eos, qui in hoc seculo sibi filios adoptant, quo modo nullo pacto rem seruis committunt, sed ipsi praesentes in iudicio cuncta peragunt? Sic deus non angelis hoc munus commisit, sed ipse praesens iubet, ac dicit: Nolite vocare patrem super terram. non vt parentes contemnas, sed vt omnibus illum anteponas qui te creauit & adoptauit. Qui enim maius, id est seipsum pro te posuit, quare dedignabitur suum tibi tradere corpus? Audiamus igitur tam sacerdotes qui alij, qui magna, qui admirabilis res nobis concessa est. Audiamus, oro, & perhorrescamus: carnes suas nobis tradidit, seipsum immolatum proposuit. Quam igitur satisfactionem offeremus, cum tali pabulo nutriti taliter peccemus, cum agnum comedentes in lupos conuertimur, cum ouinis caribus saturati, vt leones rapiamus: praesertim cum id sacramentum non a rapina solum, verumetiam ab omni suspitione inimiciorum mundum semper seruare iubeamur. Pacis enim sacramentum est hoc sacramentum, inquisitioni pecuniarum & simoniae non conuenit. Nam si ipse sibi gratia nostri non peperit, quo supplicio non erimus digni, si animam negligimus, pro qua Christus seipsum tradidit, & pecuniis parcimus? Et iudeis quidem singulis annis beneficiorum suorum monumenta per festos dies deus proposuit, tibi vero quotidie ferme per haec mysteria ipse (ne obliuiscaris) proponitur. Noli ergo crucem verecundari: haec enim sunt decora nostra, haec sacramenta, hoc ornatur dono, hoc gloriamur: nec si caelum, si terram, si maria dixerit a deo creata: si prophetam, si angelos missos, nihil quicquam huic aequale afferam. Hoc certe caput bonorum est, quod proprio filio non peperit, vt fugitios seruos seruaret. Nullus ergo ludas, nullus Simon hanc mensam adeat, quorum vterque ariis cupiditate periit. Quare fugiamus, oro, hanc foueam, neque putemus satis esse nobis ad salutem, si cum viduas, & orbos parentum spoliaueris, aureum calicem & gemmis ornatum huic mensae offeras. Vis hoc sacrificium honorare: animam tuam offeras, propter quam Christus immolatus est, eam auream facito. Quod si anima tua plubo ac testa deterior est, quid tibi proderunt aurea vasa? Non igitur laboremus ad aurea vasa offerenda solum, verum etiam multo magis de iusto labore acquisita offeramus. Haec enim aurea sunt & preciosa, quae auaricia non maculantur: non enim aurum vel argenti officina, sed angelorum celebritas ecclesia est. Animarum ergo mundicia opus est, propter quas etiam vasa

Cena domini.

Infr. 23. d.

Rem. 8. f. Mat. 27. d. Act. 8. c.

haec deus recipit. Et certe non erat ex argento illa mensa, nec ex auro ille calix, quo Christus discipulis sanguine praebuit suum: preciosa tamen erant omnia, & venerationis plena, quia spiritu abundabant. Vis corpus Christi honorare, non despicias ipsum nudum: neque hic quidem in ecclesia sericis pannis induas, foris autem frigore ac nuditate confici negligas. Qui enim dixit, Hoc est corpus meum: & rem simul cum verbo confecit. idem dixit: Esurite: & me vidistis, & non cibastis. & in quantum non fecistis vni eorum minimorum, nec mihi fecistis. Hoc certe corpus Christi non amictu, sed anima munda indiget: illud autem multa cura, & magna diligentia eget. Perdiscamus igitur philosophari, & ipsum Christum ex voluntate sua honorare: nam qui honoratur, eo maxime honore laetatur, quem ipse vult, non quem optamus. Sic & Petrus honorare Christum credebatur, si eum a lotione pedum prohibuisset: quod certe contrarium erat. Pariter tu etiam ita eum honora, vt ipse laetetur, expose diuitias tuas pauperibus. Non est opus vasis, sed animis alicuius. Haec dico, non quia vetare velim taliu vasorum oblationem, sed quia dignum putem ante omnia misericordiam, ac benignitatem esse incubendum: nam & vasa deus suscipit, sed illa multo magis sibi gratiosa sunt. Et vasa quidem danti solum profuerunt, benignitas vero etiam accipienti. Et hic quidem ostentatio nonnunquam potest accusari, ibi vero totum misericordiam animo attribuitur. Responde, quae, quae nam utilitas est, si cum mensa eius multis calicibus aureis ornatur, ipse inedia pereat? Prius igitur ipsum esurientem satura, deinde ex quadam superabundantia mensam etiam eius ornabis. Calicem aureum facis, & aquae frigidae calicem ei non praebes: & quod hinc emolumentum consequitur? Coopertoria mensae auro nitent, & ipsi necessaria velamina negas: quid igitur ipsi praebes? Dic, oro, si quem fame perentem videres, nec cibo soluere ipsius fame curares, sed multo argento ac auro mensam solummodo exornares: quas putas illi gratias tibi habiturum, ac non potius indignaturum? Quid porro si vestibus detritis ac pertusis vestitum, & frigore congelatum hominem aspiceres, nec veste aliquam ei preparares, aureas statuas ad laudem eius erigeres, nonne contemneres, atque irritare ipsum videreris? Ita te oportet in Christo etiam cogitare, cum errandus & peregrinus circumuagetur, recto indigens, tunc tu ipsum quidem non suscipis: vermiculato emblemate pauimenta ornas, magnificos muros construis, columnarum capita erigis, lychnos ab argenteis catenis dependere facis: ipsum vero nec visitare quidem curas in carceribus vincitum. Nec prohibeo magnifica templum condere, sed haec cum illis, immo vero haec ante illa facere moneo: nemo enim quia templum magnificum non condiderit, vnquam accusatus est: at vero gehenna, ignis inextinguibilis, supplicia demonum imminet, nisi quis diligenter ista peragere velit. Cum ergo edes exornes, noli afflictum fratrem despiciere: hoc enim templum illo est multo praestantius. nam & illud infideles, reges & tyranni, & latrones capere possunt. Quicquid autem benigne in fratre feceris, nec diabolus ipse poterit vnquam eripere, sed manet thesauris aeternis reconditum. Quare igitur, inquis, ipse dixit: Pauperes vobiscum semper habetis, me autem semper non habetis? Propterea etiam censo misericordia liberaliter esse vtendum, quia non semper, sed in praesenti tantummodo vita ipsum esurientem habebimus. Quod si sensum cupis illius textus vniuersum perdiscere, scias illud non esse aduersum discipulos dictum, quauis ita videatur, sed imbecillitati mulieris accommodatum. Nam cum adhuc imperfectior esset, ne verbis discipulorum quasi perperam faciens turbaretur, ad confir-

Idem.

Infr. 13. b.

Luc. 11. f. Osee. 6. c. Mat. 9. b. Act. 10. a. Infr. 23. d.

Deut. 4. d.

confirmandam ipsam haec dicta sunt. Vnde pro ea respondens, intulit: Quid molesti estis huic mulieri? Nanti quia ipsum nobiscum semper habemus, alibi manifestauit, dicens: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Ex quibus omnibus patet, non alia de causa Christum ita dixisse, nisi vt tenera mulieris fides tunc pullulans, dura discipulorum increpatione non emarcesceret. Non confugiamus ergo ad ea, quae tunc aliqua de causa dicta, tempori accommodata fuerunt: sed omnia quae in scriptura sunt noua, siue, veteri de misericordia & benignitate scripta sunt, diligenter lectitantes, magno studio huic rei incumbamus. Haec enim a peccato mundat. Date, inquit, elemosynam, & omnia vobis munda erunt. Haec sacrificio maior est: Misericordiam, inquit, volo, & non sacrificium. Haec caelos aperit. Orationes, inquit, tuae, & elemosynae tuae conscenderunt in memoriam in conspectu dei. Haec magis necessaria, quam virginitas est: testantur virgines, quarum alia huius rei diligenti cura suscepta, alia expulsa a thalamis negligenter sunt. Quae omnia colligentes, feminemus in benedictionibus, vt copiosa nobis messis afferatur, & futura bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lii. ex apite xv.

Vne accesserunt ad Iesum a Hierosolymis scribae & pharisaei, dicentes: Quare, etc. Tunc, inquit, quando scilicet innumera signa operatus est, quando tactu solummodo fimbriae multos curauit agrotos: propterea enim euangelista notauit tempus, vt magnam eorum maliciam ostenderet. A Hierosolymis autem ait scribas illos & phariseos fuisse, quoniam per omnes tribus in duo decim partes erant disseminati: ac nequiores aliis Hierosolymitanos fuisse non est dubitandum, quia cum maiores honores consequerentur, plurimum sibi arrogabant. Tu autem considera, quo modo ab ipsa interrogatione capiuntur: non enim dicunt, cur legem Moysi, sed cur traditionem seniorum transgrediuntur. Vnde patet multa fuisse a sacerdotibus innouata: & quauis Moses magno terrore comminatus fuerit, ne quid addant, aut auferant. Non adicietis enim ad verbum, ait, quod ego praecipio vobis hodie, nec auferetis ab eo. plurima tamen noua induxerunt. Ex quibus illa erant, ne illotis comederent manibus, calices ac vasa aenea & seipsum baptizarent. Cumque oportuisset eos progressionem temporis huiusmodi observationes contemnere, pluribus ac maioribus seipsum coarctauerunt. Ita cum timerent ne principatum amitterent, ceu legumlatores, vt maiores viderentur, plurima innouarunt. Quae res ad tantam peruenit nequiciam, vt praecpta ipsorum magis, quam dei mandata custodirentur, adeo vt iam iure reprehendi viderentur, qui observationes ipsorum negligebant. Qua ex re duplicem culpam contrahebant: nam & innouatio ipsa non paruum erat crimen, & quia nullam de mandatis dei curam facientes, observationum contemptores vlciscebantur, maximo delicto obnoxij erant. Praetermissis ergo vrcis & aramentis, & huiusmodi aliis quae ridicula erant, quod praecipuum ipsis videbatur, id in medium afferunt, vt si quoquo modo possent, ad iram eum incitarent. Quocirca de senioribus etiam mentionem faciunt, vt si eos despiciere videretur, quasi victum iam, atque confusum tenerent. Sed consideratione dignum est, cur illotis manibus discipuli manducarent. Cuius igitur rei gratia sic comede-

Tomus secundus.

baunt: non studiose, atque data certe opera, sed seruis atque necessariis apprimere attendentes, superflua & inutilia facile spernebant, ita vt pro lege non haberent lotis aut illotis manibus comedere: sed ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui alimenta necessaria plerumque negligebant, quo modo his minimis animi munda dedissent? Quoniam igitur sapientius illotis manibus nulla obseruatione comederent: vt quando in deserto, vt quando spicas incidebant, id ipsum pro crimine illi obiciunt, qui grandia semper negligentes, maxima de frivolis cura sollicitabantur. Quid igitur Christus? Non restitit eis, neque causam discipulorum dixit: sed statim recriminatus est, vt audaciam eorum reprimeret, atque ostenderet non oportere illos qui delinquit in maximis pro paruis aliorum criminibus adeo moueri, vt exactiori eos trutinam subiicere velint. Cum oporteret, inquit, vos reprehendi, audetis etiam alios ipsi reprehendere? Tu autem diligenter perpende quo modo quandoquidem legale aliquid solueret volebat, excusationis quodam ordine illud fecit: quod hoc loco factum videmus. Non enim ad transgressionis crimen subito venit, nec frivolum esse id atque superfluum dicit, ne audientes magis inflammareretur: sed prius maiora in caput illorum crimina ingerendo, ferocitatem retudit. Nec dixit recte ipsos facere, qui non dei, sed legem hominum contemnunt, ne reprehendendi anfas ipsis preberet: neque rursus perperam discipulos suos facere concessit, ne legem ipsorum approbaret. Nec seniores tanquam iniquos & sceleratos accusauit, ne quasi conuiciatorem ipsum auersarentur. Verum omnibus his neglectis, aliam quandam & altiore viam peregit: & videtur quidem hos, qui haec discipulis imponebant increpare, pungit vero eos qui haec quasi legalia tradiderunt. Ita quauis nullam de senioribus fecerit mentionem, istos tamen accusando, ita illos deiecit, vt duplex id esse crimen ostenderet. Primo, quia deo non parent, deinde quia hominum gratia id facerent. ac si diceret, Hoc inquam vos & illos perdit, quia senioribus vbique obtemperare vultis. Non autem exprimit aperte, sed occultius id significat, hoc modo respondendo. Quare etiam vos transgredimini mandatum dei propter traditionem vestram? deus enim dixit, Honora patrem & matrem: & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos & deus, b. autem dicitis, Quicumque dixerit patri vel matri, minus quodcumque est ex me tibi proderit: & non honorabit patrem suum, aut matrem suam, & irritum fecit mandatum dei propter traditionem vestram. Non dixit, seniorum traditionem, sed vestram: nec quia seniores, sed quia vos dicitis, vt minus molestus sermo videretur. Nam quoniam transgressores legis discipulos ostendere conabantur, id ipsum eos re vera facere ostendit, & discipulos ab hoc crimine vindicauit. Non enim habet auctoritatem legis, quod ab hominibus adinuentum est: quocirca non legem, sed traditionem hominum iniquissimorum traditionem appellat. Verum quoniam non erat illa traditio legi contraria, quae lotis manibus comedere iubebat, aliam legi contrariam in medium adducit: quod enim dicit, tale quid est: Pietatis simulatione despiciere parentes adolescentes fuerunt eruditi. Quo pacto? Si quis parens a filio ouem flagitaret, aut vitulum, aut huiusmodi aliquid, pramonitus a scribis & pharisaeis filius respondebat: Quod a me in utilitatem tuam pater petis, dono iam deo promissum est, ac ideo dare non possum: ita dupliciter peccabant. Nam neque deo offerebant, & parentes oblationis nomine defraudabant. Parentes igitur quasi

ii ij

quasi

quasi gratia dei, & deum parentum nomine contem-
 nebant. Non intulit autem id antequam legem diuinā
 recitasset, qua ostenditur quā maximē deo placeret,
 parentes à liberis honorari. Honora enim, inquit, pa-
 trem tuum, & matrem tuam, vt sis longæuus in terra.
 Item, Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur.
 Christus autem determinatum his qui parentibus ho-
 norant præmium omisit, & horribile contemnentibus
 genitores supplicium posuit, vt perterriti, cōminatio-
 ne legis resipiscerent, atque per ista morte dignos eos
 esse demonstrat. Nam si qui verbo parentibus iniurian-
 tur, morte plectantur: quō supplicio digni estis, qui re
 ipsa & opere violatis? Nec solum id vos facitis, verum
 etiam alios instruitis. Qui ergo capitali supplicio dig-
 ni estis, quo modo meos discipulos criminamini? Non
 autem mirum est, si ita me quem non cognoscitis, ac
 meos repellitis, cum aduersus patrem talia machinati
 sitis. Ita vbique & dicit, & ostendit à contemptu patris
 hanc arrogantiam originem traxisse. Nonnulli aliter
 id exponunt, donum quodcunque ex me tibi proderit:
 id est, nullum honorem tibi debeo, sed dono tibi da-
 tum sit, si à me honoratus fuisti. Sed huius contumeliæ
 nullam Christus mentionem fecisset. Marcus etiam li-
 quidius fecit sic dicens: Corban, quodcunque ex me ti-
 bi proderit. Corban verò non donum, non munus, sed
 oblatio proprie dicitur. Cum igitur demonstrasset, nō
 iure illos qui legem dei conculcent, alios reprehende-
 re, quod seniorum instituta non seruant: prophetica
 etiam autoritate id ipsum approbat, & aduersus con-
 fusos vi maiori inuehitur: quod vbique facit, scripturā
 in medium producens, vt eius autoritate consonum
 se deo atque concordem ostendat. Quid igitur ait pro-
 pheta? *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè à me
 est: in cassum verò colunt me docentes doctrinas mādāta hominum.*
 Vides ad vnguem prophetica verba euangelicis con-
 uenire? Vides à priscis temporibus malignitatem ipso-
 rum esse prædictam: quod enim Christus postea crimi-
 nabatur, id Esaias diuina ante prædixit, quod scilicet
 mandata quidem diuina spernant: in cassum enim, in-
 quit, me colunt. Magnam verò curam de seruanda sua
 doctrina habent: docentes enim, inquit, mandata do-
 ctrinam hominum. Iure igitur doctrinam non dei, sed
 hominum discipuli mei non seruant. Cum itaque le-
 talem plagam eis infixisset, & rebus ipsis, ac ipsorum
 sententia, atque prophetica autoritate grauiorem ac-
 cusationem effecisset, nihil iam ad illos qui emendari
 non poterant, sed ad turbas refert orationem, sublime
 quoddam, & perfectiore philosophia plenum dogma
 introducens, sumptaque occasione maius illud ex hac
 opportunitate construit, vniuersam ciborum obserua-
 tionem eiiciens. Et perspice quando. Quando leproso
 mundato sabbatum dissoluit, quando terræ & maris
 dominum esse res ipsa ostendit, quando peccata remi-
 sit, quando mortuos excitauit, quando multa iam dei-
 tatis sue testimonia extabāt, tunc de cibis disputat: nec
 id iniuria. Vniuersus Iudaismus hac re continetur, qua
 refutata totus facile refutatur: hinc quippe ostenditur
 circuncisionem quoque soluere oportere. Sed nō prin-
 cipaliter de circuncisione quicquam induxit, quoniam
 cum multò antiquior esset aliis mandatis, maiore ho-
 minum existimatione seruabatur, sed discipulorum le-
 gibus eam postea soluit. Nempe adeò magna res vide-
 batur, vt cum postea discipuli eā deiecturi essent, mag-
 na dispensatione atque tractatione ad deiiciendam
 indigerint. Sed videamus qualiter legem induxit:

A Cum aduocasset (inquit) turbas, dixit eis: audite & intelligite.
 Ita non simpliciter quod vult enunciat, sed honorifice
 atque obsequiose eos compellendo prius attentiores
 ad audiendum facit, quod eo denotauit euangelista,
 quia dixit: Cum aduocasset turbas: quauis etiam op-
 portunitate ipsa multo attentiores reddebantur. Post-
 ea enim quā pharisæi & scribæ confusi sunt, postea-
 quam prophetica autoritate illos condemnasset, tunc
 legem proposuit, cum iam facilius omnia quæ dice-
 bantur possent suscipi. Nec solum aduocando eos,
 verum etiam verbis attentiores facit, dicens: Intelligite,
 id est attendite, atque aures erigite. Si enim istis aulca-
 tistis instituta sua tradentibus, multò magis par est me
 audire, qui ad sublimiorem vos opportunè philoso-
 phiam induco. Nec dixit friuolam esse obseruationem
 ciborum, atque inanem, nec quia non rectè fecerit
 Moses, qui hæc præcepit, nec quia condescendens hæc
 scripserit: sed quasi admonendo, atque consulendo à
 conditione ipsarum rerum testimonio sumpto, inquit:
*Non t̄ quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quæ ab ore
 procedunt.* Ita secundum rerum ipsarum naturam legem
 ponit, & sententiam profert. Hæc pharisæi ac scribæ
 audientes, nec contradixerunt quidem, nec dixerunt:
 Quid tu ais, cum deus de obseruatione ciborum mil-
 lies præceperit, tu contradicis? Sed quoniam iam vehe-
 mentius refutati, atque reiecti fuerant, non solum quia
 confusi, verum etiam quia quæ dolose intendebant, ape-
 ruit, & arcana mentis sue reuelauit: cum silentio recep-
 serunt. Tu autem considera quo modo nondum mani-
 festè propter infirmitatem multitudinis contra ob-
 seruationem ciborum inuehitur. Non enim apertè di-
 xit cibaria, sed ea quæ intrant non coinquinant homi-
 nem. Quod non absurdè de illotis etiam manibus ac-
 cipi potuisset. de cibis tamen dicebat, etiam si de illotis
 manibus intelligi potuit. Tanta quippe cura obserua-
 tio ciborum defendebatur, tanta existimatione homi-
 num munebatur, vt vel post resurrectionem Petrus di-
 xerit: Non domine, quia nunquam commune, aut im-
 mundum quid comedi. Nam etsi aliorum gratia hæc di-
 cebat, & vt satisfactionem ad accusantes præpararet,
 cum se contradixisse ostenderet, nec quicquam efficere
 potuisse: magnam tamen monstrat de hac re curam, &
 opinionem hominum fuisse. Ideo & Christus non aper-
 tè dixit cibaria, sed quæ in os intrant. Cumq; circa hu-
 iusmodi sermonis finem clarius id expressisset, illis ta-
 men verbis exprefsum obduxit, atque obumbravit, di-
 cens: Illotis autem manibus manducare non coinquinat
 hominem. Ita visus est hoc orationis exitu de illo-
 tione manuum cuncta disseruisse. Quocirca non dixit
 nulla cibaria quæ comedit homo, inquinant eum: sed
 quasi de re illa disputans, quæ intrant dixit, vt illi om-
 nino confusi, nec mutire quidem possent: hæc igitur au-
 dientes, inquit, scandalizati sunt, non turbæ, sed phari-
 sæi. *Accedentes enim, inquit, discipuli eius dixerunt ei: Scis quia
 pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? Et certè nihil
 aduersus eos dictum erat. Quid igitur Christus? Non
 soluit scandalum illorum, sed increpauit, dicens:
 Omnis plantatio quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradi-
 cabitur. Sciebat enim quando contemnenda, & quan-
 do non contemnenda scandala erant: quippe alibi ait,
 Sed ne scandalizemus eos, mitte hamum in mare. hic
 autem dicit: Sinite illos, t̄ cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus
 autem si cæco ducatum præferat, ambo in foveam cadent. Hæc
 autem discipuli dixerunt, non quia solum pro illis do-
 lebant, verum etiam quia ipsi quoque aliquantulum
 turbabantur*

Exo. 20. c.

[non intel-lexerunt.]

turbabantur, neque audentes de seipsis hoc dicere, qua-
 si condolentes aliis certiores fieri nitebantur: quod ita
 esse facilius credideris, si ardentem illum, & vbique cæ-
 teros præuenientem Petrum audias: paulò enim post ac-
 cessit ac dixit: *Ediffere nobis parabolam hanc.* Ita & si tur-
 bationem, atque imbecillitatem animi nō omnino re-
 uelauit, tamen quia parabolæ petebat explanationem,
 commotum se esse ostendebat, atque propterea incre-
 pabatur. Quid igitur Christus? *Omnis plantatio quam non
 plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur.* Quod de lege di-
 ctum esse Manichæi contendunt: sed ea quæ præcesse-
 runt, ora ipsorum penitus obstruunt. Nam si de lege hoc
 dictum est, quo modo superius acerrimè pro lege ipsa
 pugnat, dicens: *Quare mandatum dei propter obser-
 uandas traditiones vestras transgredimini?* Quo
 modo etiam prophetam in medium induxit dicentem,
 Populus iste labiis me honorat, &c. Non igitur de lege,
 sed de illis ipsis, ac de traditionibus illorum hæc dispu-
 tat. Præterea si à deo dictum est: honora patrem tuum, &
 matrem tuam: quo modo non est plantatum à deo, quod
 à dictum deo est? à sequentibus autem etiam patet non
 de lege, sed de ipsis, & traditionibus dictum esse. Quip-
 pe cum subiunxerit, duces sunt cæci cæcorum: ita legem
 ab omni accusatione vindicauit, & ad illos omnem
 culpam traiecit: quod si de lege illud dictum esset, di-
 xisset utique, dux est cæcus cæcorum, non autem ita di-
 xit, sed, duces sunt cæci cæcorum. legem quidem ab ac-
 culatione liberans, & in illos crimen omne conferens.
 Deinde multitudinem ab eis dissepans, quæ per do-
 ctrinam illorum ad interitum veniebat, ait: *Si cæcus cæ-
 cum ducat, uterque in foveam cadet.* Magnum quidem ma-
 lum est, si quis cæcus est: quod si talis quispiam existat,
 nec solum ductorem aspernetur, verum etiam ipse si du-
 cis locum retineat, multiplex culpa cōtrahitur. Si enim
 periculosum cæco est, ductore carere: multò periculo-
 sius profectò erit, si alius quoque loco ducis velit præ-
 esse. Quid igitur Petrus? Non dicit, quid hoc est quod
 proposuisti, nec tanquam iniquum reprehendit, ne cō-
 motus putaretur, sed quasi de obscuro dicto interpre-
 tationem desiderat. Quod verò non obscuritatis cau-
 sa, sed scandalizatus quærebat, locus ipse in quo nihil
 obfuscatum latet, ostendit. Quocirca & increpatur à
 Christo dicente: *Adhuc vos etiam amentes estis?* Nam tur-
 bæ forsant intellexerunt: quæ dicebantur, ipsi verò scā-
 dalizati, primo quidem quasi de pharisæis dolentes oc-
 cultius discere voluerunt: deinde postquam commi-
 nantem ipsum, atque dicentem audierunt: Quia om-
 nis plantatio, quam non plantauerit pater meus cœles-
 tis, eradicabitur: & duces sunt cæci cæcorum: depressi
 atq; coarctati tacuerunt. Sed ardor Petri silere non pa-
 ritur: quid igitur dicit? *Ediffere nobis parabolam hanc.*
 Christus verò vehementius increpat, dicens: *Adhuc vos
 sine intellectu estis? nondum scilicet hæc intelligitis.*
 Hæc dicebat & reprehendebat, vt à præoccupatione
 animos illorum eriperet. Ideo non hic finem fecit, sed
 alia quoque adiecit, dicens: *Quoniam omne quod intrat in
 os, in ventrem vadit, & in secessum emittitur: quæ autem procedunt
 ex ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim
 exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta,
 blasphemie, falsa testimonia, & hæc sunt quæ coinquinant hominē.
 Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.*
 Vides quanta vehementia atque acrimonia vtitur,
 ab eo quod natura duce solet fieri ad vitilitatem ipso-
 rum, quæ dicta sunt comprobans. Cum enim dixerit,
 in ventrem vadit, & in secessum emittitur: iuxta lu-
 Tonus secundus.

A daicam deiectionem adhuc ad illos respondet: Non
 enim permanet, inquit; sed egreditur, ac certè etiam si
 permaneret; nullo modo immundum redderet. Sed
 nondum id æquo animo audire poterant. Propterea
 & legislator tanto dimittit tempore, quanto intus ma-
 neat: cum autem egressum fuerit, non amplius ita: in
 sero denique lauari iubet, ac mundum esse, digestionis
 ac expulsionis tempus diligentius examinans. Quæ au-
 tem cordis sunt, inquit, non solum cum intus locata
 sunt, verum etiam egressa contaminant. Primum au-
 tem prauas posuit cogitationes, quod maximè Iudeo-
 rum erat: nec adhuc à natura rerum, sed à partu veni-
 tris & cordis redarguit, quia hæc remaneant, illa mi-
 nimè. Nam quæ de foris ingrediuntur, foras rursum
 expelluntur: quæ verò intrinsecus oriuntur, hæc & cum
 intus sint, & multò magis cum exierint, maculant. Hæc
 ita dicit, quia nondum poterant altiora conuenienter
 recipere. Marcus autem scribit, quia hæc ad purganda
 cibaria dixerit, non tamen expressit, quia talibus vesci
 non maculat animam. Non enim potuissent ita clarè
 id dictum æquo animo perpeti; ac ideo illico subiun-
 xit: *Illotis autem manibus manducare, non coinquinat
 hominem.* Discamus igitur, obsecro, quæ nam ea sint,
 quibus turpiter homines scdantur. Discamus, oro, &
 fugiamus: in nonnullis enim iam ecclesiis hunc mo-
 rem corroboratum videmus, vt diligenter multi stu-
 deant, quo modo manibus loti, candidis induti vesti-
 mentis, in ecclesiam ingrediantur: quo modo autem a-
 nimam atq; mentem suam puram, atq; defecatam offe-
 rant deo, nullam profus habent curam. Hæc dico, non
 quia lauare os aut manus prohibeam: sed quia nō aqua
 solum lauare os velim, verum etiam, vt equius est, omni
 virtutis numero. Sorde scūt quippe manus homicidio,
 ceterisque operationibus prauis: os autem maledictio-
 ne, blasphemia, contumelia, verbis iracundis atque ob-
 scœnis, dissoluto risu, atque scurrilitate. Si ergo nullius
 horum tibi conscius es, neque his maculis obscœnus,
 ingenti accede fiducia: sin autem millies his foribus te
 deturpasti, cur in cassum laboras: cur aqua os, atque lin-
 guam diligenter lauas, perniciosam verò, atque pestife-
 ram maculam ipsorum non abstergis? Dic sodes, si ster-
 core manus, atq; cœno illitas haberes, auderēsne ita sot-
 didus orare? Minimè, inquit. Atqui hoc nullum tibi
 dānum afferret: illud omni peste perniciosius est. Quo
 modo igitur ea, quæ indifferentia sunt, vereris: quæ au-
 tem certam perniciem habet, ex desidia negligis? Quid
 igitur: an non est orandum, inquit? Orandum quidem
 tibi est, sed non sordido, neque ita deturpato. Sed si ca-
 su lapsus fuero, inquit, quid faciendum censeres esse? De-
 terge maculas tuas diligenter. Quo pacto? *Largas effusi
 de lachrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de
 tuis offeras: si iniuriatus cuipiam es, satisfacias abundè,
 reconcilia te illi, & ne magis oratione tua deus irrite-
 tur, deterge linguam oraturus.* Nam si quis pedes tuos
 stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, nō
 modò non exaudires, verum etiam calcibus expelleres.
 Quo modo igitur audes tu hoc modo deum orare? nā
 qui orat, quasi manu lingua vtitur, qua genua dei sup-
 plicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne
 deus ad vos dicat: *Si multiplicaueritis deprecationem,
 non exaudiam vos.* Vita enim & mors est in manu lin-
 guæ: & ex sermonibus tuis iustificaberis, atque ex ser-
 monibus tuis cōdemnaberis. Magis igitur quæ pupillam
 oculi linguam tuam custodias, regius quidem equus
 est lingua nostra. Si ergo ei frænum immiseris, & do-
 n iij *Strita*

Mat. 7. b

Esa. 29. d.

Mat. 7. b

Esa. 2. d.

Pro. 18. d.

Supra. 1. d.

Heb. 13. n.

2. Tim. 2. b.

Ecdi. 4. n.

Ibid. 9. d.

Id est in iudicio...

Strina tua gradarium feceris, ascendet in eum rex, A & quiescet in eo: si autem nullo frano domueris, sed huc atque illuc infrenem iactari permiseris, diaboli ea vehiculum fecisti. Tu vero eo die quo liberis legitime operam dedisti, quanuis crimen illud non sit, orare tamen non audes: conuiciatus autem atque contumeliatus, quod gehennam tibi praeprarat, antequam te ipsum mundes, manum ad caelum tollis: dic quaso, quo modo non inhorrescis? An non audisti Paulum dicentem, honorabiles esse nuptias, ac lectum incontaminatum: quod si ab incotaminato refurgens lectulo times ad orandum accedere: cum in diaboli lectulo sis, cur horribile dei nomen audes inuocare? Diaboli quippe lectus est, in conuiciis & iniuriis delectari: atque veluti perniciosus quidam adulter, iracundia occulta voluptate cum animo adulteratur, & ex pernicioso spermate diabolicas inimicicias parit: contraque matrimonium omnia peragens, eos qui pacis vinculo in vnum coarctantur in multas dirimit partes, cum matrimonium in vna duos carne coniungat: nec coniunctos solum disseparat, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare vt liberè deum adire possis, coniunctionem hanc atque adulterium iracundiae quasi rabidum canem procul ab animo tuo extermina. Sic Paulus etiam iussit: Leuantes, inquit, sanctas manus absque ira & disceptatione. Noli igitur pati linguam sordescere: quo enim pacto pro te deprecabitur, si libertatem propriam amittat? Orna eam humilitate atque modestia, digna fac deo qui per eam rogatur, repleas ipsam benedictionibus, repleas misericordiae muneribus: possumus enim etiam verbis misericordiae opera efficere. Melior, inquit, est sermo quam datio, & responde pauperi pacifica in mansuetudine: omni tempore diuinarum legum narratione ipsam politiorum facere conentis. Omnis enim narratio tua, inquit, in lege altissimi sit. Sic dispositi atque affecti ad regem accedamus, & ad genua eius procidamus, non corpore solum, verum etiam multo magis mente atque animo. Veniat nobis in mentem quem adire constituimus, & pro quibus, & quid efficere volentes: deum adimus, quem Seraphin aspicere nequeunt, quem terra contremiscit, qui lucem inaccessibilem habitat. Adimus autem, vt nos à tormentis gehennae vindicemus, vt peccatorem indulgentiam impetremus, vt intolerabiles poenae dissoluantur, vt caelos, & quae ibi bona sunt, consequamur. Concidamus igitur tam corpore quam mente, vt ipse iacentes nos erigat: oremus humiliter ac mansuetè. Sed quis ita miser, inquit, ac ærumnosus, vt dum orat, humilis atque mansuetus non sit? Ille certe qui maledictionibus & furore plenus orat, qui inimicos persequitur. Nam si vis accusare, te ipsum accusa: si vis acutam atque volubilem ad enervanda peccata hominis linguam habere, tua delicta sedulo recense: nec quid aliud, sed quid tu aduersum te ipsum fecisti, enarra. Id enim maximum malum tibi est, quod tu perpetrasti. Nemo enim potest iniuriam tibi inferre, praeter te ipsum. Quare si iniuriatos tibi persequi cupis, te ipsum primo inuadas, nullus enim prohibet: nam si alium aggredieris, maiori iniuria pressus iacebis. Quas vero iniurias alterius aduersus te dicere potes, quia tibi scilicet alius conuiciatus est, alius te percussit, alius id est iniuriatus, alius in pericula iniecit? Sed non est hoc iniuriatum pati: verum si vigilanter inspicimus, non paridi, iacturam uo emolumento iuuari: non enim qui passus est, sed qui fecit, iniuriam patitur. Omnium certe malorum haec

causa est, quia nec intelligimus quidem quis facit, & quis patitur iniuriam. Nam si recte intelligeremus, non iniuriis nos ipsos vexaremus aduersus alium orantes, cum certiores essemus, neminem in terris posse nobis officere: non enim tua rapi, sed aliena te rapere, tibi maius verò alius tua rapuit, non parua tibi sedulitate orandum pro illo est, qui tibi maxime profuit. Nam & si non ea mente fecerit, plurimum tamen tibi contulit, dummodo tu viriliter, ac magno animo perferas. Illum qui prope tam homines, quam diuinae literae miserantur: autem qui patienter iniuriam pertulisti, & corona donant, & aeternis praconiis laudant. Quemadmodum enim si quis fabricitans, plenum frigidissima vas aqua rapuerit ab aliquo, & cum pestiferam bibendi cupiditatem expleuerit, & morbum vehementer auxerit, non eum vnde aqua rapta est, sed eum qui rapuit laetum esse, & sibi ipsi iniuriatum censemus: sic certe de auaris atque rapacibus cogitare debemus. Peiore nanque isti febri laborantes, per alienarum rerum rapinam suam ipsorum flammam incendunt. Et si quispiam furore cocitus, gladio à latere cuiuspiam rapti, seipsum inuaserit: nonne qui rapuit, sibi ipsi iniuriam intulit, cum is à quo ensis raptus fuit, nulla sit vexatus iniuria? Hoc ipsum ergo in pecuniarum quoque rapina fieri iudicemus. Sicut enim periculosissimum est furioso, si enses tenent: sic diuitiarum cumulus auaro perniciosus, immo verò etiam multo magis. Insanus enim ille mucrone ad seipsum conuerso, à furore liberatus quieuit, nec vllum postea vulnus accipit: rapax verò atque auarus postquam semel seipsum percusserit, mille indies vulneribus laceratur. Non enim potest à cupiditate seipsum rapiendo vindicare, sed illam potius auget: & quanto plura, maioraque viscera sibi praeparauerit, tanto inconsideratius ad alia ruit. Haec igitur nobiscum quotidie versantes, magno hunc mucronem studio fugiamus, inhorrescamus istam insaniam: non parum faciemus si aliquando, quanuis tardè, ab hac liberati, temperiem colemus. Non enim minus haec virtus modestia potest appellari, quam illa cui hoc vocabulum vulgò accommodatur. Ibi enim aduersus vnam cupiditatem certatur, hic multae ac variae cupiditates extirpandae sunt: nihil est quippe amentius, nihil deterius eo, qui pecuniae seruit. Dominari videtur, cum seruiat: impare ceteris credit, cum à vilissima metallorum sibi materia imperetur: vinculis seipsum vehementius coarctando gaudet, cum ferocior propter maiorem rerum copiam aduersus ipsum bestia insurrexerit, laetatur: & cupiditate vincus, gaudet & exultat: cumque à rabido isto auariciae cane opprimi se videat, nec vinculis arcere, nec inedia eum consumere parat, sed largiora ei pabula praebet, quibus & fortior factus, maiore vi aduersus miserum insiliat. Haec igitur omnia cogitantes, dissoluamus vincula quibus ligati sumus, interimamus atrocissimam hanc feram, quaramus remedium morbi, liberemus nos à furore: vt quiete animi serenissima, & sanitate potiti, ad tutissimum securumque deducamur portum, atque aeterna bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia liij. ex cap. xv.

T egressus inde Iesus, recessit in partes Tyri & Sidonis. & ecce mulier Cananaea à sinibus illis egressa, clamat dicens

Act. 10. b. supra. 10. a

Mat. 7. c.

Psal. 44. c.

Supra. 9. c.

389 dicens ei: Misere mei sicut David, filia mea male à demonio vexatur. Marcus autem ait, quia cum in domum venisset, latere non potuit. Quamobrem autem in illas partes profectus est: Quum obseruationem ciborum contemnendam esse docuisset, tunc recto itinere ac ordine progrediens, gentibus etiam ianuam aperit. Sic & Petrus, cum soluere has obseruationes iustus esset, tunc ad Cornelium missus fuit. Si verò quispiam dixerit, & quò nam modo cum discipulis iniunxerit, dicens: In viam gentium ne abieritis, ille ipse abiit? Primum illud adducemus, quia non tenebatur ipse, quae discipulis seruanda praecipit, omnino conseruare: deinde quia non vt praedicaturus illuc accessit, quod denotauit Marcus dicens, quoniam & occultauit seipsum, & non latuit. Quemadmodum enim rerum consequentia postulabat, ne ad gentes primum proficisceretur, sic non erat humanitatis, vltro venientes repellere: nam si fugientes sequendi sunt, multo magis sequentes expectandi. Considera igitur omni beneficio dignam mulierem fuisse: non enim ausa fuit in Iudaeam abire, quando se ipsam indignam putabat. Nisi enim is timor eam deterruisset, Hierusalem ipsam profecto petiisset: quod partim ardore fidei suae, partim quia terminos suos egressa fuerat, comprobatur. Nonnulli autem & allegorice istud exponunt, dicentes: quia quando à Iudaea Christus exiit, tunc & ecclesia gentium terminos suos egressa, adire ipsum ausa est. Obliviscere nanque, ait, populum tuum & domum patris tui. Tam enim Christus, quam mulier illa egressi à terminis suis, conuenire, & colloqui potuerunt. Ecce nanque, inquit, mulier Cananaea egressa à sinibus suis. Accusare mulierem euangelista videtur, vt & miraculum ostendat, & ipsam laude dignam fuisse confirmet. Cum enim audieris Chanaanam, non poteris non meminisse iniquissimarum illarum gentium, apud quas etiam leges ipsius naturae funditus euersae fuerant: quod cum memoria repetieris, virtutem quoque aduentus Christi diligentius cogita. Qui enim eieci sunt, ne Iudaeos peruerterunt, hi ad eos ipsos Iudaeos meliores fuerunt, vt terminis suis relicti, ad Christum accederent, cum Iudaei ad ipsos venientem extruserunt. Cum igitur accessisset mulier, nihil aliud, nisi miserere mei exclamabat, & ingens spectaculum clamore suo concitauit. Erat enim certe miserabilis quaedam res, mulierem aspicere tam magno dolore coactam exclamare: mulierem, inquam, & matrem, & pro filia quae male vexabatur, miserabilis res erat exclamantem pra dolore aspicere. Nec enim ausa fuit ad magistrum & domini conspectum demoniacam filiam adducere, sed illa domi iacere dimissa, sola ipsa ad supplicandum proficiscitur: & morbi quidem genus exponit tantummodo, nec quicquam addit, medicum autem non domum suam vt regulum ille adducere conatur, qui dicebat: Veni & impone manum tuam, & descende antequam moriatur puer meus: sed calamitatibus suis expositis, & morbi magnitudine narrata, misericordiam à domino postulabat vehementius clamans. Nec dicit, miserere filiae meae: sed, miserere mei: nam illa insensata iacet, ego verò illa sum quam sensus morbi non fugit, quae sentiens atque intelligens insanio, mille vexor ærumnis. Ipse autem non respondit ei verbum. Quam nouum atque inauditum hoc est. Iudaeos ingratos rationibus etiam inducit, & blasphemantes rogat, & tentantes non negligit: hanc autem quae sponte venit, quae deprecabatur & supplicabat, quae quanquam nulla lege, nullis prophetis

fuit commonita, tamen tanta eum reuerentia accessit, nec responso quidem dignam putare videtur. Et quis non moueretur, cum aliter quam fama praedicaret, fieri videret? Audiuerunt certe quia ciuitates & vicus Iudaeae circumiens, aegrotos curabat, & haec vident mala sua deplorantem depelli. Quis porro misericordia flexus non fuisset, cum ita humiliter illam pro laborate filia supplicare oculis cerneret? nec enim quasi digna, nec quali debitum efflagitans adit, sed misericordiam petebat, & calamitates suas tragica oratione narrabat, nec responso digna visa fuit. Multi forsitan eorum qui audiebant, scandalum passi sunt, ipsa verò nec commota quidem fuit. Quid dico multos audientium, vbi & discipulos ipsos calamitate mulieris commotos fuisse, atque turbatos arbitror? nec tamen ausi fuerunt dicere, concede ipsi quod petit. Sed accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat post nos. Nos enim cum volumus vt auditorum animum nostra oratio penetret, contraria saepenumero dicimus. Christus verò ait: Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel. Quid igitur mulier, posteaquam hoc audiuit, num tacuit, ac desistit, aut alacritatem remisit, nequaquam: sed magis instabat. At nos haud ita: verum quum quod volumus non assequimur, desistimus: quum propterea magis instare oporteret: Atqui quem non perplexum reddidisset ista responsio? Sufficiens equidem erat Christi silentium, vt illam in desperationem coniceret: responsio verò id multo magis efficiebat. Quum enim videret patronos etiam ipsos repulsam passos fuisse, ac perplexos esse, audiretque rem istam fieri non posse, istud sane sufficiens erat vt ipsam in permagnam desperationem deiiceret. Attamen non desperauit mulier: sed quum videret patronos suos nihil efficere, pulchra quadam inuerecundia inuerecunda fuit. Antea enim in conspectum venire non audebat (clamat, enim inquit, post nos) quando verò consentaneum erat vt ipsa rebus desperatis longius abiret, tunc propius etiam accedit, atque adorat, dicens: Domine, adiuua me. Quid hoc est, mulier? num plus fiduciae habes quam apostoli, nū plus virium? Fiducia quidem, inquit, & virium nequaquam, quin & pudore abunde suffundor: attamen ipsam inuerecundiam pro supplicatione propono. Meam, spero, fiduciam & libertatem reueretur: Sed quid hoc? an non audiisti ipsum dicentem, Non sum missus nisi ad oves quae perierunt domus Israel? Audiui, inquit, sed ipse dominus est. Propterea non dicebat, ora & precare: sed, adiuua me. Quid igitur ipse Christus? ne istis quidem fuit contentus, sed rursus desperationem auxit, dicens: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere ea nobis. Ita quando responsum ei dedit, tunc magis quam prius silentio exulcerauit: ac non iam ad alios causam traducit, nec se non esse missum affirmat: sed quanto illa seruentius orat, tanto ipse vehementius retrudit: nec oves Iudaeos amplius, sed filios, ipsam verò canem appellat. Quid igitur mulier? Ab ipsis Christi verbis deprecatoriam orationem connectit: Nā & si canis sum, inquit, non tamè penitus aliena sum. Rectè igitur Christus dicebat, in iudicium se in mundum venisse. Philosophatur alienigena femina, & dum contemnitur, singulari patientiam, praecipuamque fidem ostendit. Iudaei verò tanto affecti honore, tot tantisque miraculis admoniti, mala pro bonis referunt. Non enim ignoro, inquit, quin necessaria haec alimeta filiis seruanda sunt: verum tamen cur ego verror, etiam si canis sum? Nam si necesse est quaequam accipere, nec mittere quidem sumerem.

Tomus secundus.

de sunt: sin verò licet quodam modo participare canibus, nò omnino ipsa prohibeor, sed potius hac ratione participare debeo. Hac de causa certè Christus eã repellēbat, nouerat enim ipsã ista dicturã, ideo negabat gratiã, vt philosophiam eius omnibus patefaceret, non quia curare filiam eius nolebat, quam certè curauit: sed quod ad Centurionem dixit, Ego veniens curabo ipsum: vt reuerentiam, & fidem illius nos perfidiscamus, ac

Supra 8. a. quod ad Centurionem dixit, Ego veniens curabo ipsum: vt reuerentiam, & fidem illius nos perfidiscamus, ac

Supra 8. b. audiamus dicentem: Non sum dignus vt intres sub tectum meum, quodq; in fluxum sanguinis patiente fecit:

Luc. 8. g. Ego, inquit, noui virtutē ex me egressam: vt & miraculum, & fides illius pateret: quod deniq; in Samaritana, vt nec redarguta quidem destitisse nosceretur, hoc in hoc loco facit: noluit enim talem, tãtamq; mulieris virtutem ignorationis tenebris obfuscari. Non ergo quia negligebat, verum vt repositum atque absconditum in animo eius virtutis thesaurum in lucem protraheret, eam repellēbat. Tu verò non fidem solum illius, verum etiam humilitatem mecum admirare: nam cum ipse ludæos filios appellasset, adeo procul aberat, ne liuore alienę laudis contaminaretur, vt maius adiecerit, atque dominos nuncupauerit. *Etenim catelli, inquit, edunt de micis, quæ cadunt de mensis dominorum suorum.* Vides prudentiam mulieris? vides quo modo nec contradixit, nec aliorum laudibus doluit, nec, quia contemni videbatur, molestē tulit: vides magnitudinem animi, atque constantiam? non est bonum, ipse dicebat: atque illa, vtique domine, respondebat. Filios ipse ludæos vocauit, illa dominos: in conditione canum illam locauit, & confestim ipsam conditionem canum, atque statum vltro illa subiunxit. Mirabilis tibi hæc videtur humilitas, audias & ludæorum iactantiam: Semen, inquit, Abraham sumus, & nulli vnquam seruiuimus, & ex deo nati sumus. Non sic certè mulier, sed quemadmodum se canem, ita illos dominos appellauit, & hac humilitate ex abiecta conditione canum vindicata, filia facta est. Quid igitur Christus? *Magna est fides tua ò mulier.*

Ideo certè eam repellēbat, vt ad hanc vocem consequentia rerum conueniret, vt fulgentē corona mulierem ornaret. *Fiat, inquit, tibi sicut vis.* Ac si diceret, fides quidem tua maiora quam petis posses impetrare, verum tamē fiat vt vis. Hęc vox illi affinis est, qua dictum est: *Fiat cælum, & factum est cælum.* *Saluata est enim, ait, filia eius ab illa hora.* Perspicis iam non parum ab ipsa ad curationem filię collatum fuisse, propterea nec dixit Christus, sanetur filia tua: sed magna est fides tua, fiat tibi vt vis: vt nos discamus non ociose, nec assentationis gratia ita ipsum dixisse, sed eximiam illius virtutem, ac fidem prædicare voluisse: rerum enim euentus facillè fidem illius docuit. Sanata est enim, inquit, statim filia eius. Tu verò diligenter considera, cum nihil ab Apostolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipsa fuisse perfectum: tantum quippe potest, iugis & seruens oratio: Mauult enim nostram deus, qui rei sumus, quam aliorum pro nobis orationem. Nam quauis maiore illi ad Christum potiebantur libertate, magnam tamen mulier patientiam ostendit, & exitu ipso rerum facillimè intellexerunt Apostoli, quam ob rem non statim ipsis quod pro ea petebant, concessit. *Et cum transisset inde Iesus, venit secus mare Galilææ, & ascendens in montem, sedebat ibi: & accesserunt ad eum turba multa habentes secum, claudos, cecos, mutos, debiles, & multos alios: & proiecerunt eos ad pedes Iesu, & curauit eos: ita vt turba mirarentur, videntes multos loquentes, & claudos ambulantes, & cecos videntes: & magnificabant deum Israel.* Nonnunquam quidem ipse

Supra 8. a.

Supra 8. b.

Luc. 8. g.

Ioan. 4. c. d.

Ioan. 8. d.

Gen. 1. a.

fidei virtutem ac potentiam.]

ciuitates ac vicos circuit, nonnunquam sedet, expectatque laborantes, & claudos ad cacumina montium ascendere facit. Nec fimbria vestimenti modò tangitur, sed sublimiores iam animo, qui adeunt ad pedes se ipsius proiciunt, & dupliciter fidem suam ostendunt: quia claudi ascenderunt, & quia nihil aliud quesierunt, sed solum coram eo proiecti, posse sanari crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio, cum multos qui prius ab aliis portabantur, iam ambulare viderent, ac cecos cernere, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum, qui curati fuerant, & summa curationis facilitas obstupescere vniuersos cogebat. Perpendis quia Chanancam quidē tardius, & quasi virtute illius inductus, tandem curauit, hos verò confestim vt ad eum peruenirent: non certè quia meliores illa fuerunt, sed quoniam fide illa multò istis feruentior. Quocirca tardior tunc fuit, vt perseverantia mulieris ostenderetur: at verò istis statim quod petebant concessit, vt ludæorū non crediturum ora magis obstrueret, & nullus eis defensionis locus relinqueretur. Nam quo maiora quis beneficia consecutus est, eo maiori subiacer culpa, si nullo beneficiorum aceruo victus, in ingratitude pertinaciter perseuerat. Qua de re locupletes quoque, quia nulla copia rerum facti sunt meliores, multò magis quam pauperes puniuntur. Nec volo mihi respondeas, quia misericorditer aliquid ediderunt: nam nisi liberaliter secundum rerum tuarum affluentiam dederis, non omnino pœnas euitabis. Nò enim mensura rerum que offeruntur misericordia iudicatur, sed largitate ac liberalitate mentis & animi. Quòd si huiusmodi homines puniantur, multò magis vexabuntur, qui superflua detinent, qui sibi tristega & quadristega fabricantes, nulla cura esurientium commouentur: qui vnde argētum colligant, perspicunt, quo modo rectè collocent, nec cogitant quidem. Verum quoniam & de misericordia & benignitate mentionem feci, age iam sermonem illum suscipiamus, quem nudius tertius de humanitate ac liberalitate facientes, insectum reliquimus. *Meministis profectò quando iam pridem de inani calceamentorum cura, de vano circa huiusmodi res labore, de adolescentium molli ornatu disputabā, quo modo à liberalitate & misericordia ad illa crimina lapsa nobis oratio fuit. Quod igitur fuit exhortationis illius initium? Quòd ars quedā liberalis misericordia sit, in cœlis habens officinā, & non hominē, sed deū magistrū possideat: deinde querētes quid nā ars sit, & quid non sit ars, in vanos labores, & inutiles artes excidimus: & sic etiam huius artis, qua faciunt calceos, superfluitatem reprehendimus. Habetisne memoria? Age igitur hodie illum sermonē resumamus, ostēdamusq; quo modo ipsa misericordia ars sit cæteris omnibus multo præstantior. Et certè si illud maxime propriū artis esse ab omnibus prædicatur, vt ad vtilissimum finem rectissimè tendat, nec vtilius quicquā liberali misericordia facillè inuenies: nemo ipsam & artē esse, & cæteris excellentiorē dubitabit. Non sanè hæc nobis calceamenta, nec vestimenta contexit, nec luteas domos construit: sed vitam æternam facillè præbet, ac à manibus mortis eripit, & tam in hac vita, q̄ in futura præclaros reddit. Hęc mansionem nobis in cœlo ædificat, & æterna tabernacula preparat. Hęc lapides nostras extingui non finit, hæc vestes nostras ita lauat, vt non sordidi, sed niue candidiores ad nuptias peruenire possimus. Si enim fuerint, ait, peccata vestra sicut puniceum, super niuem dealbabo. Hęc non patitur eò nos detrudi, vbi diues ille cruciatur, sed in firmum*

Agricultura.

Mat. 12. d.

Luc. 21. a.

Mat. 23. d.

Mat. 23. d.

Luc. 16. d.

Luc. 16. d.

num Abrahæ certo itinere ducit. Et cæterarum quidem A artium quælibet vnum aliquem finem respicit, vt agricultura hominis pabulum, ars textoria nostrum amictum, imò verò nulla sola finem suum consequitur. Et primò, si placet, in agricultura id curiosius perscrutemur. Hęc igitur nisi ferrarius faber vomerem, ligonem, falcem, securim, aliãq; còplura ipsi mutuetur, nisi lignarius aratrum ipsi fabricet, & iugum præparet, & vehiculum ad terendas còstruat spicas, nisi à coriariorum artificibus corrigiã sumat, nisi ædificator aliquis arantibus tauris stabulum, & colētibus agrum tuguriū struat, nisi deniq; pistoris artificium tandem accedat, vniuersa penitus agricultura euauit. Non aliter etiam textoria multas ad auxilium sui artes conuocat, quæ si opitulata non fuerint, remanet inutilis: ita singulæ artium altera alterius auxilio eget. Cum verò liberaliter misericordia moti, quippiam facimus, nulla re alia præter voluntatem nobis opus est. Si autem putas magno pecuniarum cumulo, & vestibus, & calceis tibi opus esse, illa Christi verba quæ de vidua dixit, tecum retracta. Et si adeo pauper es, vt mendicare cogaris, nulla tamen animi sollicitudine laborabis. Nam si duo minuta miseris, dummodo id ex facultate feceris tua, præclarum facinus edidisti. Si panis frustum, quia nihil aliud habes dederis, ad huius artis fastigium ascendisti. Hanc igitur artem, oro, professi, diligenter officia eius persequamur. Hęc vberioris nobis affert fructus, quam imperia huius vitæ ac regna. Non enim hac re solum cæteris præstat, quia aliis artibus nò indiget, verum etiam quia multa nobis, & varia sola còstruit. Nam & domos perpetuas in cœlis còdit, & facit vt professores eius immortalī morte non moriantur, & thesauro locupletat inexhausto, qui nec à latronibus, nec à vermibus, nec à tineis, nec à longis temporum spaciis violatur. Si quis te docere polliceretur, quo artificio ad longiora tempora fruges terræ posses reseruare: quid non dares, vt tibi frumenta magnis temporibus illaesa permanerent? Ecce autem hæc non vt frumenta solum, sed vt cuncta quæ habes in æternum conferues, docet, & pollicetur, & potest: nec solum quemadmodum externæ res tuæ, verum etiam quo modo tam corpus, quam anima perpetua integritate fruatur, diligenter instituit. Cur tempus conterimus in exponendis singillatim artis huius officiis? Hęc erudire solet quo pacto possis deo similis esse, quòd omnium bonorum caput & summa est. Sed breuiter fines quoque ipsius perstringamus, vt videas quo modo ad plurima conducit, nulla arte alia adiuta. Vestimenta igitur texit, domos construit, thesauros immarefcibiles reddit, mortem superari facit, diabolium nobis domat, deo denique similes efficit. Quid igitur hac arte vtilius atque præstantius? Nam aliæ ad ea quæ dicta sunt, simul cum hac vita prætereunt: & cum artifices ægrotant, labascunt, opera quoq; ipsarum non permanent, & ad hæc labore ac longo egent tēpore, aliisq; quam plurimis. Hęc verò post hanc vitam maxime fulget, post mortē maxime radios suos & opera sua ostendit: nec spaciis temporum longioribus, nec labore improbo, nec alia re huiusmodi eget: quòdq; maius est etiam, quando ægrotatione laboras, quādo senio confectus iaces, operatur, & tecū similiter ab hac vita egreditur, nec te vnquam solum deserere patitur. Hęc eloquentissimis te oratoribus superioribus facillè reddit, & cum illis dicendi arte præstantibus plures inuideant, & prosperitate illorum tabescant, qui hac in arte excellūt, ab vniuersis benedicuntur. Accedit, quòd illi ad mor-

talium tribunalia venientes, ab iniuria nonnullos defendunt, & nonnunquam etiam iniuriantibus patrocinantur: hæc verò ad tribunal Christi accedit, nec ipsa solum patrocinatur, verum etiam ipsi iudici persuadet: *dic nobis* vt reo patrocinetur, & pro eo sententiam ferat: sed & si patrocinarius millies homo peccauerit, coronat tamen eum, & laudatur. *Luc. 11. f.* Date enim elemosynā, & omnia erunt munda. Sed quid de futuris bonis loquor? Multos in hac vita ego arbitror homines, si optio ipsis detur, eloquentes se oratores, an misericordes, humanos & benignos vellent prædicari: hoc vltimum potius electuros. Et meritò quidem. Nam si volubilitatē linguæ de medio tollas, nihil mali humana vita patietur, quippe quæ multò antequam ars oratoria & perpolita orationis còpositio inuenta sit, tunc còsistebat. Sin verò misericordiam sustuleris, omnia funditus euertes. Nam quemadmodum nauigare tutè per maria nunquam poteris, si portus & stationes omnino destruas, sic nulla erit hæc vita, si misericordiam, indulgentiam, humanitatem radicitus extirpaueris. Quas ob res non voluntati solum hanc tantam rem deus commisit, verum etiam multas non paruas eius partes naturæ ipsi iniecit. Natura enim duce patres & matres liberorum miserentur, & filij parentum: neque id in hominibus tantum, sed in rationis etiam expertibus fieri videmus. Natura duce fratres alter in alterum humaniores sunt, propinquos etiam ac affines, & simpliciter homines inter se vniuersi. Natura vtique proni ad misericordiã facti sumus. Quāobrem quum aliquos iniuria affici videmus, molestē ferimus, commouemur, irascimur: & cædi homines aspicientes, aut interimi, flectimur: & cum flectes cernimus, collachrymamus. Quando quidem enim vt istud efficiatur & consummetur, deo summopere placet: iussu eius natura nobis ad ista plurima còtulit, vt saltem ex hoc intelligamus, quā magnæ deo curæ misericordia sit. Hęc igitur nobiscum versantes, nos ipsos, liberos, propinquos, atque affines ad misericordiã scholam perducamus: istud in primis homo discat. Istud enim est hominem esse. Magna quippe res homo est, & preciosum quid est vir misericors. Qui hoc nò habet, à natura hominis decidit, hoc sapiētes facit. Et tu miraris si hoc homo est: hoc deus est. Sitis enim misericordes, inquit, si- *Luc. 6. e.* cut & pater vester cœlestis misericors est. Discamus igitur hanc misericordiã artem, nò solum multorum, sed omnium gratia, præcipuè autē quia etiam nos magna opus habemus misericordia: ac ne tum quidem nos viuere existimemus, quum misericordiam nò exercemus. Misericordiam porrò quando dico, de illa dico, quæ auaricia vacat. Nam si qui suis contentus est, & nihil alteri largitur, immisericors est: quò modo misericors erit, qui aliena rapit, etiam si contrā inopibus subuenierit? Quòd si suis solum frui, putatur esse inhumanus: inhumanus certè multò erit, si abstuleris aliena. Si igitur qui nihil iniuriati sunt, quoniam de suo non dederunt, puniuntur: quanto magis vexabūtur, qui alios suis priuant? Nolite ergo mihi dicere, quoniam si abstuli ab alio, huic tantumdem contuli. Hoc enim certè pessimum est. Par enim erat, eum ipsum qui passus iniuriam est, misericordiã opera iuuarī: nunc verò alios cædis, & quos non cæcidisti, curas, cum æquum sit illos curare quos fauciasti: imo vero nullo modo cædere hominē, aut iniuriari oportet. Misericors enim non est, qui curat quem vulnerauit, sed qui aliunde vulneratis medetur. Tuos ergo morbos diligenter cura, resarcias quæ lacerasti, imò verò noli alium lacerare, noli alij detr-

Luc. 6. e.

Luc. 6. e.

here. Iudentis enim est quotidie deicere ac erigere, sed a erige deiectos vnde cūque. Nec credas esse possibile eadem dando mensura, qua rapuisti, vulnus illud curare, quod per auariciam abs te illatum est. Nam qui inuam rapuit, non erit sibi satis ad remedium huius vlceris, si pœnitentia pulsus, inuam misericorditer dederit, sed talento indigebit, propterea furti cōdemnatus quadruplū reddit. Cū igitur fure multo peior rapax sit, cumq; ille quadruplū reddat, decuplum, imò verò multo plus restituere isto debet, atque vti nam etiam sic rapine sordes omnino detergamus. Non enim puto hanc illam esse misericordiam, cui magnus meritorū cumulus referuetur. Quocirca Zacchæus dicebat: Si quid calumniatus sum, quadruplum dabo, & mediam mearum rerum partem in opibus offeram. Quòd si quadruplū tempore legis redditur, quantò magis sub gratia & si furem tantum restituere oportet, quantum rapacem? Nā præter damnum cōtumeliosa res rapacitas est. Quare si centuplum etiam dabis, vix totum reddidisti. Non temerè igitur diximus talentū esse offerendum, si mna tibi rapta sit. Quæ cū ita se habeant, si hunc ordinem peruerteris, & integras aliorum hæreditates rapueris, pauca verò ex multis, & ea nō illis, quibus iniuriam intulisti reddideris: quæ tibi satisfactio, quæ indulgentia, quæ salutis spes remanet? Vis videre quā magnum ex huiusmodi misericordia facinus cōmittas, audi scripturam: Sicut, inquit, qui filium coram patre suo interficit, ita qui offert sacrificium ex pecuniis pauperum. Has intentatas nobis minas in corde primò scribamus, deinde hinc abeamus: has in parietibus, has in cubilibus, has vbique conscribamus, vt saltem harum minarum iugī memoria ingens semper, ac recens formido manus nostras à quotidiana cæde coërceat. Peior sanè multo quā cædes rapina est, paulatim tabo pauperem consumens. Vt igitur hoc scelus euitare possimus, & nobiscum meditemur, & adiuuicem hæc crebrò loquamur: hoc enim pacto etiam ad misericordiam erimus proniores, & fructus vberiores eius capiemus, & æterna bona consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia liiij. ex cap. xv.

Iesus autē cōuocatis discipulis suis dixit: Misereor turbas, quia triduo iam perseverant mecum, & nō habent quod manducent: & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Quemadmodum superius cū tale signum facturus esset, primò corporis agrotationes curauit: sic etiam in hoc loco à cæcorum, atque claudorum curatione, ad id tandem deductus est. Cui autem tunc quidem discipuli eius, Dimitte turbas, dicebant: nunc verò nihil huiusmodi dicunt, præsertim tribus iam diebus exactis? Aut quia iam meliores facti erant, aut quia etiam multitudinem non nimia inedia vexari, sed glorificare deum in his quæ facta erant, videbant. Tu etiam considera, quoniam etiam nunc non simpliciter, neq; priusquam discipules ad hoc prouocasset, ad agendum miraculose peruenit. Nam turbæ quidem quæ ob morborum curam suorum ipsum petierant, non audebant panes petere: ipse verò qui misericors est, quiq; omnium curam gerit, etiam non petentibus præbet, & ait ad discipulos: Misereor turbas, quia triduo iam perseverauerunt mecum, & non habent quod manducent: & ieiunos dimittere ipsos nolo. Nam ne respondere possent, quia secum viatica portarunt, triduo iam mecum sunt, inquit. Ita etiam si quicquam secum habuerunt, consumptum esse debet: quocirca non in prima, neque in secunda die id fecit,

Zacch. 19. b.

Ecclesiasti. ci 34. d.

Suprà 14. b. & Marci 6. c.

sed expectauit, vt omnibus consumptis, indigentia coacti maiori admiratione factum prosequerentur. Propterea dicit, ne deficiant in via, vt ostenderet non prope sibi esse domicilia, & simul aperiret nihil eis esse derelictum. Sed si non vis, quispiam obiiciet, ieiunos dimittere, cur miraculum non facis? Vt, inquit, verbis de hac re vltro citroq; datis attentiores fiant discipuli, & fidem suam ostendentes, peterent panes produci. Sed illi non intellexerunt quamobrem ita locutus esset: vnde postea dixit ad eos, vt Marcus ait: Sicne sunt obturata corda vestra, vt oculos habentes non videatis, & aures habentes nō audiatis? Qua enim de causa, nisi hoc esset, discipulis ostendere voluisset dignam esse turbam huiusmodi beneficio, ac misericordiam se moueri super turbam addidit. Matthæus vero dicit, quòd postea increpauit eos dicens: Paruæ fidei, nondum intelligitis, nec meministis quinque panum & quinque milium hominū, & quot cophinos sumpsistis? nec septem panum, & quatuor hominū milium, & quot sportas sumpsistis? Ita euangelistæ concordēs inter se sunt, discipuli autem adhuc serpunt. Et quauis multa fecerit atque dixerit, vt prioris miraculi memoriam haberent, interrogando, respondendo, & quo modo ministerio ipsorū vltus fuerit, & quo modo eis corbes distribuerit: tamen quasi nulla re admoniti, imperfectiores adhuc respondēt. Vnde nobis in solitudine tot panes? Sic & prius & nunc solitudinis meminerunt, quod quauis ipsi ex imbecillitate dicebant, hinc tamen miraculum ab omni sinistra suspitione liberabant. Nam ne, quemadmodum diximus, cogitare quispiam posset, à propinqua quadā villa, aut vico panes assumptos fuisse, solitudo loci vndiq; idcirco declaratur, vt miraculi fides exerceat. Propterea & prius & nunc multo procul à vicis, atque habitatione hominum in deserto tale signum operatur. Sed discipuli horum nihil intelligentes: vnde nobis, dicebant, tot panes in solitudine? Putarunt enim ita Christum dixisse, quasi eis præciperet, vt ipsos cibarent. Ideo etiam superius dixit, Date vos eis manducare: vt commoti rogare ipsum compellerentur. Nunc verò nō dicit, date vos ipsis manducare: sed quid? Misereor, inquit, & dimittere ieiunos nolo: mouens ac incitans ipsos eò intendere, vt ista ab illo petant. Verbis enim illis certè significatur, quòd poterat non ieiunos eos dimittere. id enim ostendebat cū nolle se dicebat: sed postquā & multitudinis, & loci, & solitudinis ipsi mentionem fecerunt: (vnde nāque nobis in solitudine, inquit, tot panes, vt tantam turbam saturemus?) & sic quidē quod Christus dixerat intellexerūt, tūc suum ipse opus peragit. Et ait ad eos, Quot panes habetis? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos. Et non iam dicunt, Sed hæc quid sunt inter tam multos, quemadmodum prius dixerunt. Sic & si rem totam non comprehenderent, sublimiores tamen paulatim fiebant: quamobrem ipse quoque, vt mentem eorum erigeret, simili quodam modo, vt prius interrogauit, vt ipso interrogationis modo, & (vt ita dicam) vultu interrogantis prioris miraculi recordarentur. Vidisti discipulorum imperfectiōnem, vide nunc quā sublimi postea fuerit philosophia, quantā curam veritatis habuerūt. Hæc enim ipsi scripserunt, & tamen culpam suam, quauis non parua occultare noluerūt. Magnum enim erat profecto crimen, miraculi & inauditi & recentis nullam tenere memoriam. Qua de re increpati, nec increpationem quoque siluerūt. Ad hæc illud etiam philosophia: tu genus admirare, quòd veraciter ventris superiores nulla præparanda

Suprà 14. c. Ioan. 6. b.

Cap. xv. i.

Ioan. 2. a.

Mar. 8. b.

Suprà 15. c.

& Mar. 7. c.

præparandæ mensæ solitudine tenebantur. Triduo enim iam in vasta solitudine commorantes, septem solummodo panes habebant. Sed Christus cætera quidem omnia similiter, vt prius. Recumbere nāque illos fecit in terra, & in manibus discipulorum panes multiplicauit. Iussit enim, ait, turbas recumbere super terram, & accipiens septem panes & pisces, & gratias agens fregit & dedit discipulis suis: discipuli autem populo. Finis verò miraculi huius priori non fuit similis. Manducauerunt enim omnes, inquit, & saturati sunt, & quod superfluit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas. Qui comederunt autem, erant quatuor milia, sine mulieribus & paruulis. Sed cur nā tunc quidē cū quinque milia virorum comederent, duodecim corbes superfuerunt, nunc autem septem sportæ postquam quatuor virorum milia comederunt? quamobrem igitur, quauis pauciores essent comedentes, pauciora relicta sunt? Istud vtique dicere possumus, quòd aut multo maiores corbis sportæ fuerunt, aut ne reliquiarū æqualitas miracula cōfunderet, & obliuionem obduceret, hoc discrimine ac differentia vtriusq; signi memoria vult confirmare: propterea tunc quidem discipulorum numero corbium numerum, nunc verò panibus sportas exequauit. Accedit q̄ ineffabilem quoq; virtutem suam, & q̄ omnia potestati suæ subiecta sunt, vt quoquo modo velit, nutu tantummodo peragat, omnibus monstrabit. Non enim erat paruæ virtutis ita in vtroque numerum posse cōseruare, vt cū multitudine comedentium alia atque alia fuerit, nec plura, nec pauciora reliquiarū fragmenta, quā tunc duodecim corbes, aut nunc septem sportæ superfuerint. Signo autem facto relicta turba vt prius, nauigio recessit, sicut ait Ioannes. Nam quoniam nullo miraculo ad sequendum ipsum magis turbæ inducebantur, quā hoc signo: quippe qui non solum sequerentur, verum etiam ad regni fastigiū promouere vellent: vt omnem tyrānidis suspitionem euitaret, post huiusmodi miracula confestim recedit, nec pedibus, ne ipsum sequerentur, sed nauigio. Et dimissa turba, inquit, ascendit in nauiculam, & venit in fines Magdala: & accesserunt ad eum pharisæi & sadducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt signum de celo eis ostenderet. Ipse autem ait eis: Vespere facto dicitis, serenum erit, rubicundum enim cælum est: & mane, hodie tempestas erit, rutilat enim triste cælum. Hypocrita, faciem quidem cæli nostis diiudicare, signa verò temporum non potestis. Generatio mala, & adultera signum querit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophete. Et derelinquens eos, abiit. Marcus autem dicit, quòd cū accessissent, & quærerent, ingemuit spiritu: ac dixit, Quid generatio ista signum quærit? ita q̄ cuiusuis animā hæc interrogatio ad iram posset concitare, non commouetur tamen ille misericors & protector hominum: sed tanquam miseros, ac incurabili morbo laborantes miseratur eos, qui post tot tantaq; suæ virtutis signa, vt tentare accesserūt. Non enim vt crederent quærerent, sed facultatem reprehendendi inuestigabāt. Nam si quasi credituri ipsum adiuissent, dedisset vtique. Nam qui Cananæ dixit: Non est bonum panem filiorum canibus mittere, & tamen præbuit ei quod quærerat: multo magis istis petētibus præstitisset. Idcirco etiam hypocritas appellauit, quia aliud ore proferebant, aliud mente tegebant. Quauis inde quibq; pateat, nulla illos fide adiuise, quòd increpati & redarguti non permanferunt, neq; dixerunt: quia ignoramus, idcirco discere querimus. Quæ porro signa de cælo petebant? Certe vt Solem sisteret, aut lunam frangeret & inhiberet, aut fulmina proiiceret, aut aëra commutaret, aut huiusmodi aliquid faceret. Quid autē ipse

ad hæc ait? Faciem cæli diiudicare scitis, & signa temporum non potestis. Vide mitissimum, ac humillimum animum. Non enim solum negauit vt prius, verum etiam quauis non discendi gratia quærerent, causam subiecit, quare negauit. Sicut enim in cælo, inquit, aliud tempestatis, aliud fereni temporis signū est, & nullus signo tempestatis conspecto tranquillitatem expectat: neque in tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem quoque modo in me cogitare oportet. Aliud enim tempus huius aduentus est, aliud futuri. His miraculis quæ in terrâ facimus, vobis nunc opus est: quæ verò in cælo fiunt, illi tempori referuantur. Nunc enim quasi medicus veni, tunc quasi iudex adero: nunc quasi errabundas oues reducam, tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultius, tunc verò apertissime cælo implicato, Sole abdito, luna obscurata veniam, tunc virtutibus cælorum commotis, quasi fulgur subito meus aduentus omnibus apparebit: sed horum oportunitum nunc tempus non est: non enim ad hæc, sed ad passionē veni, atque ad mortem. Non audistis prophetam dicentem: Non cōtendet, neque clamabit, neque audietur foris vox eius? Et alium prophetam rursus: Descendet sicut pluuia in vellus. Quòd si quis ea ligna commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat non iniuria tunc ad incutiendum hosti terrorem illa facta fuisse, quibus non eget, qui ad amicos ac domesticos venit. Quo modo autem & magna illa quæ petitis faciam, cū parua hæc non credatis? Parua quantum ad ostentationem dico. Nam virtute quidem multo hæc illis maiora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exaquabitur? aut quid maius excogitari potest, quā mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutam corporis compagine verbo consolidare: Tu autem cordis eorum tarditatem, & mentis cæcitatem considera, quo modo cū audierint, quia non dabitur eis signū, nisi Ionæ prophete, non interrogarūt. Oportebat enim certè, cū nō ignorarent quæ illi prophete accidissent, cumq; iam iterū id ipsum audirent, diligentius rogare, vt discerent quid nam erat quod dicebatur. Verum, vt diximus, non discendi, sed tentandi gratia ista dicebant, ac ideo ipsis relictis abiit. Et cū venissent, ait, discipuli eius trans fretum, oblitū sunt panes accipere. Iesus autem dixit eis: Intuemini & cauete à fermento pharisæorū & sadducæorum. Quare non aperte dixit, cauete diligenter à doctrina eorum? Quia cū sciret præteritarum rerum iam esse oblitos, in memoriam ipsis eas reducere voluit, ac ita occasione ab ipsis habita, opportunè reprehedit, adeò vt nullam trimitatio hæc molestiam afferre videatur. Et quamobrem, inquit, tunc non increpauit, quando dixerunt: Vnde nobis in solitudine tot panes, præsertim cū non parua oportunitas reprehendendi sibi daretur? Ne videretur cum ostentatione ad signa procurrere, quauis coram multitudine reprehendendi oportunitas non est ei, qui ambitionem & inanem gloriam contemnit: Nunc verò hæc idcirco etiam iustior est increpatio, quia bis iam eodem miraculo facto, tales adhuc permanerent. Idcirco altero miraculo facto tunc ipsos increpat: cogitationes enim ipsorum in medium producit. Quid porro cogitabant? Ipsi autem, inquit, cogitabant in seipsis dicentes, quia panes nō accepimus. Adhuc enim purgationibus & obseruationibus ciborum Iudaicis nimium sollicitabantur, quorum omnium gratia acrius inuehitur, dicens: Quid cogitatis inter vos modica fidei, quia panes non sumpsistis? Nondum intelligitis, neque recordamini. Obcæcatū est cor vestrum: oculi

Esa. 42. d.

Psal. 71. d.

Exod. 7.

& seq.

Mat. 14. b.

Ioan. 7. d.

los habentes non videtis, aures habentes non auditis? **A** Non recordamini quinque panum in quinque milia hominum, & quot copinos sumpsistis? neque septem panum in quatuor milia hominum, & quot sportas sustulistis? Vides tanta eum ferri in illos acrimonia, vt nunquam alibi sic vehementer increpasse ipsos videatur. Cur igitur ita facit? Vt rursum ciborum obseruationem qua praecoccupati erant, eiiceret: quapropter tunc quidem solummodo dixit, Sine intellectu estis? non intelligitis? nunc vero magna cum vehementia modicae fidei ait. Non enim semper verborum remissio laudabilis est. Quare sicut magna vti libertate apud eum ipsis concedebat, sic etiam si opus erat reprehendebat, vt hac varietate rebus accommodata, mirabili sua dispensatione salutem eis conferret. Tu autem animaduerte quo modo mansuetudo increpationi permixta est. Quasi enim excusando increpata responderit, dixit: Nondum intelligitis, nec recordamini quinque panum, & quinque milium, & quot corbes accepistis? & septem panum, & quatuor milium, & quot sportas accepistis? Nam idcirco tam eorum qui manducarunt, quam reliquiarum numerum posuit, vt & praeterita memoria colligerent, & ad futura se attentiores praerent: atque vt videas quantum hac increpatione valuit, & quo modo mentes eorum quasi somno grauatas excitauit, ipsius euangelistae verba diligenter considera. Nam cum Iesus nihil amplius dixisset, sed solummodo increpasset, atque subiunxisset, quo modo non intelligitis, quia non de panibus dixi vobis, attendite ad fermentum pharisaeorum & sadduceorum, tunc tandem euangelista illud addit: *Et tunc intellexerunt, quia non dicebat, cauendum a fermento panis, sed a doctrina pharisaeorum & sadduceorum.* quaquam ipse non fuisset istud interpretatus. Vides quam multa praecleara vehemens efficit increpatione. Nam a Iudaicis obseruationibus eos abduxit, & desidia remota multo attentiores reddidit, & ad maiorem fidem inuitauit, vt iam non formident, neque contremiscant, si quando pauciores habere panes videantur, ne inedia malo pereant, sed omnia haec ceu caduca omnino negligant. Sic igitur etiam nos non vbi que, neque semper assentari subiectis velimus, nec optemus vt principes nobis adulentur. Na vtrisque remediis istis mens hominum, atque animus indiget. Vnde & deus vniversum quoque orbem terrarum ita gubernat, vt modo hoc, modo illud adhibeat, nec secunda semper concedat, nec aduersa per se sola esse permittat. Et quemadmodum nox est post diem, & dies post noctem, & aestas atque hyems vicissim: eodem nos quoque modo alias dolor vexat, alias voluptas permulcet: & nunc quidem agrotatione laboramus, modo autem fruimur sanitate. Non ergo admiremur, quando morbis exagitemur, quoniam etiam quando nobis sanitas adest, admirari oporteret: nec conturbemur cum nos dolor exagitat, quoniam etiam quando gaudemus, conturbari par esset. Naturali enim successione, ac consequentia haec omnia fiunt. Cur igitur admiraris, si haec tibi accidat rerum vicissitudo, cum & priscis illis, atque sanctissimis viris non aliter accidisse perspicias? Verum vt inducas animum ita id esse, illius vitam hominis in medium producamus, quam procul maxime ab omni cura constitutam, ac voluptatis plenam fuisse arbitrare. Vis igitur Abrahae vitam ab ineunte adolescententia examinemus? Quid ergo ille adolescentiam ingressus statim audiuit? Exeat de terra, inquit, atque cognatione tua. Perspicis rem doloris plenam illi mandari: vide nunc prospera succedere: Veni in terram, quam ego tibi

Supra 15. b

Gene. 12. 4.

Ibidem.

monstrauero, ac faciam te in gentem magnam. Quid deinde, posteaquam in terram illam peruenit, ac ceu in portum quendam deductus fuit, nihilne aduersi accidit? Minime: sed alia rursus grauiora irumpunt, famae, transmigratio, vxoris rapina: & post ista alia bona successerunt, Pharaonis videlicet vulnus, dimissio honor, & magnifica munera illa, & in domum suam regressio. Cetera quoque omnia hanc inter se habuerunt catenam, quae ex prosperis & aduersis connecebat. Apostolis quoque similia eueniunt. Vnde Paulus dicebat: qui nos consolatur in omni tribulatione, vt possimus nos quoque illos consolari, qui in omni tribulatione sunt. Sed quid haec ad me, dices, qui semper in doloribus sum? Non sis ingratus, neque animo ita duro, vt meliora non cognoscas: non enim in doloribus quisquam semper esse potest, quippe cum ipsa natura id sufferre nequeat. Verum quoniam in gaudio semper esse vellemus, idcirco in doloribus semper esse putamus. Nec hac de causa solum, verum quia quae secundarum rerum obliuio cito irrepit, aduersarum vero memoria iugis atque stabilis est: idcirco in doloribus nos semper esse contendimus, cum impossibile sit hominem semper in doloribus esse. Sed si vultis conditionem quoque illorum inuestigamus, qui aut deliciis, & abundantia rerum omnium affluunt: aut viuendi angustia, omni onere ac arumna opprimuntur. Facile namque vobis ostendemus neutram vitae conditionem dolore, aut voluptate carere. Afferantur autem in medium rex, & plebeus: ac etiam deliciis defluens iuuenis, qui magnam diuitiarum copiam a parentibus susceperit: & huic oppositus mercenarius aliquis, qui quotidianum labore panem inquirat. Vis igitur illius angores primo perstringamus, cui magna facultas affluit rerum? Cogita quibus illius mentem fluctibus par est agitari, cum maiorem appetat gloriam, quam assequi possit: cum nonnunquam a seruis suis etiam despiciatur, cum a minoribus negligatur, cum mille luxum ipsius accusent, atque in aliis detrahant, quae in huiusmodi diuitiis euenire solent. Nec posset quisquam oratione assequi, quae incommoda diuitias consequuntur. Quis enim recenserebit angustias, offensiones, damna, inuidientium insidias, qui si non potuerint falsis criminibus opes eius in seipsum traducere, mille calumniis huc atque illuc hominem trahentes, quiescere non sinunt? Videas nunc mercenarii voluptates, cunctis enim huiusmodi molestiis vacat: si quisquam vituperat, qui nullo se maiorem ducit, non dolet, non angitur, neque timet ne magnum aliquod pecuniarum damnum patiat: vescitur voluptuose, dormit tutus: non ita Falerno vino gaudent qui luxu pereunt, vt hic fontibus & liquido fluuio. Verum quia forsitan quae dicta sunt, tibi non sufficiunt, vt praecleara sit nostra victoria, age iam plebeium, & regem inter se comparemus. Videre igitur licebit illum quidem magna voluptate commotum ridere, ludere, gesticire: hunc vero diademate ornatum, & purpura resplendentem, mille curis & solitudine continua vexari & timore, ita etiam metu nonnunquam pallefcere, vt morti propinquus esse videatur. Non est igitur, non est sine dolore vitam hominis inuenire, sed nec voluptatis quidem omnino expertem. Non enim posset natura humana, vt iam diximus, perferre. Quod si alius alio plus gaudet aut dolet, non natura rerum istud, sed hominis animo tribuendum est. Si enim continui gaudere volumus, multas certe adhuc causas habemus. Nam si virtuti nos tradamus, nihil poterit nobis dolorem inferre. Haec enim spem bonam suggerit, semper haec & deo

Gen. 12. 4. Ibidem.

4. Regum 20. 4.

2. Tim. 4. b

Galat. 4. b.

Luca 16. f.

nos reconciliat, & hominibus gratos facit, haec denique ingenti animum replet voluptate. Nam & si laboriosa virtutis operatio esse videtur, facile tamen efficit, vt cum nullis stimulis conscientiae animus pungatur, magno semper fruatur gaudio, adeo vt nemo id oratione possit exponere. Quid enim tibi videtur in praesenti vita iucundum atque suauem? Mens sane deliciofa, bona valetudo corporis, ingens gloria, diuitiarum copia? Sed haec illi voluptati, quae virtutem consequitur, collata: amara, & maestitiae plena videbuntur. Nihil enim iucundius est, quam conscientia proba, & spes futurorum certior. Quod si vultis istud discere, iam moriturum hominem, aut senio confectum, cum ei in memoriam primum reduxerimus, magnificam mensam, insignis gloriae, praecipuae laudis, & gestarum rerum quas ex officio virtutis operatus est: tunc demum interrogemus, quibus maxime gaudet, & videbimus non mediocri pudore ipsum propter illam commoueri: propter haec autem quae recte fecit tanta laticia gestientem, vt salire & volare videatur. Sic & Ezechias cum aegrotaret, non mensam deliciarum plenam recordabatur, non eximia gloriae, non regni, aut imperij, sed iustitiae ac rectae conscientiae. Memento enim, inquit, domine qualiter ambulauerim in conspectu tuo in via recta. Paulum quoque vide propter haec exultantem, atque dicentem: Certamen bonum certavi, cursum consummaui, fidem seruauit. Sed quid aliud, inquires, Paulus poterat dicere: honores certe, gloriam, caeteraque huiusmodi nec parua, nec pauca. An non audis ipsum dicentem: Sicut angelus domini suscepistis me, sicut Iesum Christum: & si possibile fuisset, oculos vestros effodientes dedissetis mihi: & quoniam pro anima eius collum supposuerunt. Nihil autem horum omnium, sed labores, sed pericula, & repositas pro his sibi coronas in medium attulit. Neque id iniuria. Illa enim cum hac vita finiuntur, haec vero nobiscum egrediuntur: & illorum quidem rationes exiguntur, pro his autem premia nobis retribuentur. An ignoratis quemadmodum in die nouissimo acerba ipsi animae recordatio est delictorum: quo modo funditus cor euerit, quo modo summis doloribus cruciat? Tunc igitur, tunc iucunda bene actae vitae memoria, quasi tranquillitas post tempestatem veniens, conturbatam facile animam consolatur. Verum si ab omni temulentia liberi vigilaremus, per totam vitam huiusmodi nobis formido adesset: sed quoniam sicut insensati vitam agimus: in decedendo ex hac vita proculdubio aderit. Nam & qui vincit propter sua scelera fuerit, cum soluitur vt ad iudicium produci queat, tunc maxime tremit, tunc formidat quando ad tribunal iudicis iam appropinquat, quando ad relationem rationum iam deuenit. Idcirco terribiles visiones narrare solent morituri, quarum speciem nullo modo ferentes, & lectulos plerumque ipsos magno iacentes impetu cocutiunt, & toruis eos qui adfuerunt aspiciunt oculis: vel quia vi a corpore rescinditur reluctans anima, vel quia spirituum speciem ferre non possunt. Si enim terribiles intuiti homines metu cocutiuntur, quid faciemus cum minaces angeli, & rescindentes animam a corpore virtutes nos inuadunt, cum a corpore anima tracta multa incassum deflet? Sic & diues ille post mortem multum plorauit, & nihil sibi prodesse potuit. Haec igitur nobiscum versantes & reuoluentes, ne quid tale ipsi quoque patiamur, iugem horum omnium timorem retineamus, si volumus re ipsa timore & punitionem effugeret, & ad aeterna bona peruenire, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lv. ex cap. xvj.

Vm venisset autem Iesus in partes Caesareae Philippi, interrogabat discipulos suos dicens: Quem me dicunt homines esse filium hominis? Cuius rei gratia nomen illius scripsit qui urbem condidit? Quoniam alia etiam est, quae Stratonis dicitur, nec in illa, sed in hac discipulos interrogauit. Procul enim a Iudaeis abduxit, vt ab omni sollicitudine liberi, non dubitarent aperte dicere quae sentirent. Cur autem non statim de sua, sed de multorum prius sententia ipsos interrogauit? Vt opinione aliorum exposita, rursus interrogati, Vos autem quem me esse dicitis? ab ipso interrogandi modo, non abiecta atque humilia, vt multi: sed sublimiora, ac diuina responderent. Qua etiam de causa non illico ab ipso praedicationis initio haec quaesuit, sed quando multa coram ipsis operatus miracula iam fuit, cum sublimiora dogmata perceperint, cum de sua deitate, ac aequalitate cum patre multa significauit, tunc demum ad haec interroganda descendit. Nec dixit, quem nam me asserunt esse scribae & Pharisaei, quauis crebro etiam ipsi collocti cum eo fuerint, & miracula nonnulla viderint: sed quem me, inquit, homines esse dicunt? Populi certe opinionem de se quaerebat. Quoniam & si deictior esset, procul tamen ab omni erat malicia, qua Pharisaei & scribae maxime peruertebantur. Vt autem ostenderet, quam valde vellet humanitatis suae dogma confirmari, filium hominis inquit: deitatem enim suam sic solet appellare. Nullus enim, ait, ascendit in caelum, nisi qui de caelo descendit filius hominis qui est in caelo. Et rursus: Cum autem videritis ascendentem filium hominis vbi erat prius. Cum itaque discipuli respondissent, alij Ioanne baptistam, alij Heliam, alij Hieremiam, aut vnum prophetarum, hac falsa eorum opinione in medium prolata, Vos vero, inquit, quem me esse dicitis? Ita eos hac secunda interrogatione, vt maiora de ipso cogitarent, admonuit. Ipso enim interrogandi ostendit modo, multum a dignitate sua vulgares illas abesse opiniones: idcirco enim iterum interrogando aliam ab eis sententiam quaerit: vt quoniam plura maioraque signa, quam caeteri viderunt, maiora etiam de ipso dicerent, quam homini conueniant. Nam vulgus quidem hominem nudum putabant ex mortuis resurrexisse, veluti etiam Herodes dicebat, a qua suspitione procul abducet: vos vero, ait, quem me esse dicitis? Vos, inquam, qui mecum semper versantes plura me fecisse vidistis, qui meo nomine complures virtutes ipsi quoque fecistis. Quid igitur Petrus omnium apostolorum os, vertex confortij totius: cum omnes interrogati essent, ipse solus respondet. Et quandoquidem de sententia vulgi petebat, omnes responderunt: cum vero de sua eos rogaret, Petrus confestim praesiliuit, ac praueuiens ait: Tu es Christus filius dei viui. Quid igitur Christus? Beatus es Simon Bar Ionna, quia caro & sanguis non reuelauit tibi. Atqui nisi proprie sic Petrus intellexisset, & ab ipso patre natum crederet, non fuisset reuelationis opus illa confessio, nec aliqua beatificatione digna, si vnum ex multis dei filiis illum putasset. Etenim iam pridem post tempestatem, qui erant in nauigio, vere filius dei es tu, dixerunt: & quauis vere dixerint, beatificati tamen ab eo non sunt. Non enim ita vt Petrus, sed vnum ex multis vere filium aestimabant, praecipuum quidem, magisque dilectum, non tamen ex patris substantia natum. Nathanael quoque dicebat: Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Israel: nec solum beatificatus non est, verum etiam quasi multo inferiora quam oporteat, cogitaret, sic a Christo erat redargutus. Subiunxit enim, quoniam

concordia sine consensu

Ioan. 3. b. & Ephes. 4. b.

Ioan. 6. g.

Luca 9. d.

Supra 14. d.

Ioan. 1. g.

quoniam tibi dixi, quia vidi te sub ficu, credidisti: ma-
iora his videbis. Ea igitur de re Petrus beatificatur, quia
Christum patris propriè filium confessus est, qua etiam
de causa nihil tale de illis dictum est, quale de hoc di-
citur, quia pater reuelauit tibi. Nam ne, quoniam vehe-
menter amoris vinculo Petrus Christo cõiungebatur,
assentatiuncula gratificans, hæc verba dixisse multis vi-
deretur, in medium patrem produxit, qui ad cõfessionem
veritatis animum Petri commouit: ita Petrus quidem
locutus est, pater autem illi quod loqueretur, subiecit,
vt non humanam opinionem, sed diuinã sententiam diuinitus
dictam Petrum credas enũciasse. Quare autem non ipse
aperte dicit, ego sum Christus, sed de aliorum sententia
rogando discipulos istud confiteri inducit? Quia videlicet
& ipsum magis ita decebat, & illi ad fidem hoc modo
inuitabantur. Vides quo modo filium pater, patrem
filius reuelat. Nec enim patrè quiscquam nouit, ait,
nisi filius, & cuiuscunque voluerit filius reuelare.
Non ergo possumus aliunde cognoscere filiũ, quàm à
patre: nec patrè aliunde, quàm à filio: ita etiam hinc
honoris æqualitas, & substantiæ prædicatur identitas.
Quid igitur Christus? Tu es Simon filius Ionæ, tu vocaberis
Cephas: Nã quia patrem meũ prædicasti, ego etiam illum
nomino qui te genuit: ac si diceret, quemadmodum tu
Ionæ filius es, sic ego patris mei filius sum: Nam aliter
superuacaneum omnino, atq; superfluum esset dicere,
tu es filius Ionæ. Verum quia ille dixit, tu es filius dei:
vt sic se esse filium dei ostendat, sicut ille Ionæ filius,
eiusdem videlicet substantiæ cum patre, idcirco illud adiecit:
*Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram
edificabo ecclesiam meam.* id est, *fidem atque confessionem.
Hic aperte prædixit magnam eorum qui credituri & erant
& sunt multitudinem fore, & sublimiora sapere
ipsum facit, & ecclesiæ pastorem constituit. *Et porta
inferi non præualebunt aduersus eam.* Si vero aduersus
ecclesiam non præualebunt, multo minus aduersus me
præualebunt. Non enim turbari te conuenit cum audieris,
quia tradar & crucifigar: alium deinde honorem ei præbet.
Et ego autem dabo tibi clauis regni cælorum. Quid verò est,
Et ego autem tibi dabo? Quemadmodum pater tibi dedit
vt me cognosceres, sic & ego tibi dabo. Et non dixit,
rogabo patrem vt tibi det, sed quãuis magna erat
potestas, & doni magnitudo ineffabilis: & ego tamen
dabo tibi, inquit. Quid das, quæso? Clauis, inquit,
regni cælorum: *Et quacũque ligaueris super terram,
erunt ligata in cælis: & quacũque solueris super terram,
erunt soluta in cælis.* Quo modo igitur non est eius qui
dicit, ego tibi dabo, vt etiam in dextris & sinistris
sedere cõcedat? Animaduertis quo pacto ipse, etiam ad
altiorem de se opinionem Petrum adducit, & seipsum
his duabus pollicitationibus filium esse dei reuelat &
ostendit. Nam quæ deus concedere solus potest peccatorum
scilicet remissionem, & vt ecclesia tot tantisq; fluctibus
impetu irrupentibus immobilis maneat, scilicet pastor
& caput piscator homo, atque ignobilis terrarũ orbe
luctante adamantis naturam firmitate superet. Hæc
in Hierem. i. d. ita & pater ad Hieremiam, dicebat:
Sicut columinam ferream, & sicut murũ æneum posui te.
Sed ipsum quidem genti vni pater, hunc autem vniuerso
terrarũ orbi Christus præposuit. Quare libenter ab his
quærerem, qui dignitatem filij minorem, quàm patris
dicunt, quãnam sibi maiora dona videantur, quã
pater, aut quã filius. Petro largitus est: Patrè
quidem reuelationem ei filij sui dedit: filius autem partem, vt tam
patris quàm filij sui dedit: partem, vt tam patris quàm
filij sui dedit: partem, vt tam patris quàm filij
sui dedit: partem, vt tam patris quàm filij sui
dedit: partem, vt tam patris quàm filij sui dedit.

Supra 11. d. & Lu. 10. d.

*τῆ πῖσει ὁ μολογίας. i. super fidelē confessionis.

Infra 20. c.

Petrus pastor, & caput ecclesie. Hierem. i. d. ita & pater ad Hieremiam, dicebat: Sicut columinam ferream, & sicut murũ æneum posui te. Sed ipsum quidem genti vni pater, hunc autem vniuerso terrarũ orbi Christus præposuit.

lij sui reuelatione vbiq; terrarũ posset seminare, partim
vt quauis homo esset mortalitatis, cœlesti tamen potestate
polleret, & clauis haberet regni cœlorũ: ita Petrus
ecclesiam per vniuersum orbem amplificatam, cœlo etiam
ipso validiorem monstrauit. Transibũ enim, inquit,
cœlum & terra, verba autem mea nõ transibunt. Quo
modo ergo minor est, qui hæc dedit, qui hæc in Petro
effecit? Hæc autem non ideo dico, quia alia patris,
alia filij opera esse putem. Omnia enim per ipsum
facta sunt, & sine ipso factum est nihil: Sed vt linguam
eorum abscindamus, qui talia proferunt. Tu vero mecum
ex eis omnibus quanta sit potestas eius intellige. Ego
tibi dico, inquit, tu es Petrus, & ego [super te] edificabo
ecclesiam meam, ego tibi dabo clauis regni cœlorum.
Hæc cum dixisset, *Præcepit ei, vt nulli dicerent, quia
ipse est Christus.* Cuius rei gratia mandauit? Vt scilicet
scandalis de medio sublatis, & mysterio crucis, ac omnino
passione cõsummata, cum nihil restaret quod retundere
aut perturbare multitudinis fidem posset, synœra &
immobilis opinio de ipso in audientium animis confirmaretur.
Nondum enim clarè sua virtus effulserat, qua de causa
post resurrectionem, quãdo rerum veritas erat coruscatura,
& virtus eorum quæ siebant præcipuè apostolis auxiliatura,
volebat ista prædicari. Non enim æquale erat in
Palæstina videre, modo quidẽ miraculis clarum,
modo vero cõtumeliosum affectum & agitatũ, ac
maximè quando crux miraculis erat successura, &
vbiq; terrarum fide, ac adoratione certa perspicere
nihil amplius tale quale passus fuerat patientem:
propter hæc igitur omnia mandauit, ne vlli dicerent.
Quod enim iam radices egit, si euulsum fuerit, non
facile potest iterum plantatũ pullulare: quod vero postea
quam semel locatum est, immobile atque innexum remansit,
facile propagatur ac crescit. Nam si discipuli qui
plura viderunt, multaq; audierunt arcana, solo auditu
scandalizati fuerunt, nec ipsi solũ, verũ etiam & vertex
omnium Petrus: cogita nũc tecum quid vulgus, qui nihil
altius secretè inspexerũt, nulla spiritus gratia stabiliti
fuere, perpessi fuissent, si quem filium dei esse didicissent,
eum crucifigi, & omni contumelia exagitari viderent?
Si enim discipulis dicebat, *Multa habeo vobis dicere,*
sed non potestis ferre modò: quãto magis reliqua
multitudo decidisset, si ante opportunum tempus huiusmodi
summum mysteriũ fuisset reuelatum? Propter hoc itaque
dicere prohibet. Et vt credas quãto intererat, plenam
postea doctrinam accipere, cum ea quæ scandalizare
possent præterierint, huius ipsius antesignani facta
diligenter considera. Ille nãque ipse Petrus qui post
tot tantaq; signa adedò imbecillus apparuit, vt ter
negauerit, & vilem puellam timuerit: postea quã crucis
mysterio consummato claras habuit resurrectionis demonstrationes,
ne quicquam relinqueretur, quod animum eius cõturbaret
atque concuteret: sic immobilem & fixam doctrinam
spiritus tenuit, vt veluti leo in populum Iudæorum
irrueret, & pericula mille, ac denique ipsam mortem
cõterneret. Iure igitur iussit, ne ad multos sermonem
ederent, cum neque ipsi qui orbis magistri futuri
erant, cuncta committere aperte crucem voluerit. Multa
enim habeo vobis dicere, inquit, sed non potestis portare
modo. Quin & multa ab ipso dicta non intelligebant,
quæ ante crucem ipsis manifesta non reddidit. Postea
quam igitur resurrexerat, tunc quædam ex iis quæ prius
dixerat intellexerũt. Ex eo tempore cepit Iesus ostendere
discipulis suis, quod oporteret eum pati. Ex eo tempore,
quò quando in animis eorum præcipuum

supra c.

Supra 3. d.

Ioan. 13. d.

405
puum hoc dogma fixit atque locauit, tunc de passione
incepit dicere: neque tamen etiam sic intellexerũt quod
dicebatur. Erat enim, inquit, quasi velamine obductus
hic sermo, & ceu obscuritate ita tectus, vt capere nõ
posset, quia & resurrecturus erat: idcirco in difficilioribus
immoratur, & sermonem latius extendit, vt mente
ipsorum ad aperta, percipere possent quidnã esset quod
diceretur. Sed non intellexerunt, inquit, sed erat hoc
occultum ab eis, & timebant eum interrogare, nõ utique
vtrum morietur, sed qualiter & quo modo, & quidnam
hoc mysteriũ sit. Nam cum nescirent quid ipsum
resurrectionis verbũ significaret, nõ mori nõ modico
præstantius esse putabant: quam ob rem cum alij dubitantes
turbarentur, Petrus iterum ex feruore solus audent ea
de re quicquam dicere, neque illud palãm, sed singulatim
atque seorsum quũ ab aliis se subtraxisset discipulis.
Propitius, inquit, tibi sis domine, non erit tibi hoc. Quid
nam õ Petre hoc est, tu qui reuelationem desuper habuisti,
qui beatificationem consecutus es, cui clauis cœlorum tradita
est, tam citò adedò grauius lapsus cecidisti, vt passionem
pertimeris? Cur mirum tibi videtur, inquit, si in ea re
id passus sum, de qua nihil reuelatũ est? Hinc certe clarè
videmus, non à seipso, sed ex reuelatione illa dixisse:
quia in his quæ reuelata non sunt, turbatur, & percellitur,
& centies audiẽdo nõ sentit quod dicitur. Didicit certè,
quod filius dei est: quid autẽ mysterium crucis, &
resurrectionis sibi velit, nondum didicit. Erat enim,
ait, occultus ab eis hic sermo. Perspicis quia iure
mãdauit, ne in publicum hæc efferrentur. Vbi enim
illi turbantur, quibus hæc necessariò committuntur,
quid non paterentur ceteri? Ipse vero vt ostenderet,
spontè se ad passionem venire, increpauit Petrum, &
satanam appellauit. Audiãt quicquẽ passionis Christi
crucem verecundatur. Nam si apostolorum vertex, etiam
antequam crucis mysterium aperte cognouisset, satanas
vocat: quã veniam impetrabũt, qui vbiq; iam prædicatam
Christi crucem negare audent? Nam si qui à deo beatificatus
fuerat Petrus, qui ex reuelatione fuit veritate confessus,
sic acriter increpatur: quo supplicio cruciabantur, qui
crucis mysterium post ista non suscipiunt? Nec dixit,
quia satanas per te locutus est: sed, vade post me satana.
Hæc enim illius oppositi cupiditas erat, ne Christus
pateretur: idcirco sic vehementer increpauit, quia sciebat
tam ipsum, quàm ceteros valde id formidare, nec facile
posse audire: quocirca & mentis eius arcana reuelat,
dicens: *Quia nõ sapiens ea quæ dei sunt, sed ea quæ
hominum.* Nam ille cum humanis caducisq; cogitationibus
rem pensaret, turpe ac indecorum id omnino futurum
æstimabat. Carpens igitur ipsum, ait: nequaquam me
quidem passio dedecet, sed tu carnali consilio id ita
iudicas. Nam si diuinis ductus præceptis, atq; carnalis
sensus immunis, hæc audires: non te fugeret profectò,
quia præcipuum mihi decus est passio, tu indignamne
ipsam arbitraris? Ego vero dico, quod passionem meam
impedire, ex cõsilio diaboli est. Sic ex contrariis
folicitudinem mentis eius comprimebat. Et quemadmodũ
Ioanni indignum putant, quod à se Christus baptizaretur,
baptizare persuasit, cum dixerat, sic decet nos. Et huic
ipsi Petro pedes suos prohibenti lauare, cũ dixerit:
Non habebis partem mecum, si pedes tuos non lauauero.
sic etiam hic à contrariis eum repressit: & increpationis
acrimonia timorem passionis extinxit. Neminem igitur
pudeat horum salutis nostrę symbolorum atque signorum.
Passio certè domini nostrę beatitudinis caput est atq; origo,

qua viuimus, & per quam sumus. Sed veluti coronam,
sic læto animo crucem Christi circũferamus. Omnia enim
quæ ad salutem nostrã conducunt, per ipsam consummantur.
Nã cum regeneramur, crux domini adest, cum sacratissimo
alimur cibo, cum in ordine cõsecrandi statuimur, vbiq;
ac semper id victoriæ insigne nobis assistit: Quapropter
& in penetralibus, & in parietibus, & in fenestris,
& in fronte quoque, ac mente, magno studio crucem
inframus. Id enim salutis nostrę, id cõmunis libertatis,
id mansuetudinis atq; humilitatis domini signum est.
Ductus est enim vt ouis ad occisionem. Quando igitur
cruce te signas, vniuersam tecum crucis causam verte,
& iræ ac reliquarum passionum incendia extingue:
quãdo te cruce signas, magna tuam frontem arma fiducia,
libertate animũ munias. Nec enim latet vos quẽ nam sint,
quibus libertate donati sumus. Paulus enim cum ad
capeffendam veram hanc libertatem nos hortaretur,
ad crucis & sanguinis dominici memoriã reduxit
dicens: Precio empti estis, non sitis serui hominum.
Considera, inquit, precii quod pro te persolutum est,
& nullius hominis seruus eris. Precium autẽ hic crucem
appellauit, quã nõ simpliciter digito in corpore, sed
magna profectò fide in mente prius formare oportet.
Nam si hoc modo eam facies tuæ impreferis, nullus
scelestorũ dæmonũ cum hastam videat, qua letale
vulnus suscepit, cõgredi tecum audebit. Nã si cum
solũmodo loca in quibus capite dånati pœnas persoluũt
videmus, ingenti horrore concutimur: quid passurum
putas diabolũ, si mucronẽ tenere te viderit, quo vires
eius Christus dissoluit, & quo caput draconis magno
ictu rotauit? Noli ergo tanto tu bono verecũdari, ne
quãdo in maiestate sua veniet Christus? de te verecũdetur.
Tũc enim signũ hoc super radios solis verificans, ante
Christum videbis. Præcedet enim tũc profectò, crux
magnã vocem aspectu emittens, & ad vniuersos
homines domino respõdens, atque ostendens nihil ex
parte domini defuisse. Hoc signũ & præcis, & nostris
temporibus clausas ianuas referauit, hoc venenorum
vires extinxit, hoc cicuta vim dissoluit, hoc feroces
bestias repressit, hoc letales serpentum morsus curauit.
Etenim si portas inferni perfregit, si cœlorũ ostia
reclusit, si paradisi renouauit ingressum, si diaboli
neruos recidit, quid mirũ est, si pestifera venena,
atroces bestias, aliaq; huiusmodi superauit? Hoc
igitur in mente tua insculpe, & animarũ amplectere
salutem, hæc enim crux terrarũ orbem conuertit
atq; sanauit, hæc errorem abegit, veritatẽ reduxit,
terram in cœlũ restituit, ex hominibus angelos effecit.
Hæc crux nõ terribiles, sed despicabiles hominibus
dæmones effecit. Hæc cruce mors in somnũ redacta
est, hac omnia quæ nobis aduersabãtur, humi deiecta
conculcantur. Si ergo gentiliũ quispiam abs te petierit,
cruce xumne adores? noli dubitare clara voce, & læta
facie dicere: Et adoro, & adorãdi nunquã faciam finem.
& si ridebit, largas tu effude lachrymas de infania
eius. Agas immortales domino gratias, cuius beneficio
hæc suscepimus, quæ nullus absque diuina gratia dicere
potest. Nam idcirco hic etiã ridet, quia homo animalis
nõ suscipit ea quæ ipsius spiritus sunt. Nam pueris etiam
id accidit, quãdo magnũ quid, atq; mirabile perspexerit:
& si ad vidẽda mysteria infantes perduxeris, proculdubio
ridebũt. Infantibus sanè gentes mihi similes videntur,
immo vero illis quoq; imperfectiores, ac ideo multo
miseriores: quia nõ in ætate iuuenili, sed in prouecta
infantiũ leuitate adedò perturbantur, vt nulla venia
digni & sint, vt videantur. Sed nos clara & magna voce
dicamus,

Cruz vbiq; inferenda.

Esaiæ 53. e.

Acto.

8. f.

1. Cor. 6. d.

1. Cor. 2. d.

dicamus, & tunc maximè quando affunt gentiles, eximia fiducia exclamemus: Gloria nostra, caput & origo beatitudinis, libertas, & corona, crux est. Vellem cum Paulo posse dicere: Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mudo. Sed cum multis atque variis detinear passionibus, nequeo id sanè dicere. Quare vos moneo, & multò antequàm vos me ipsum, crucifigamur mundo, nihil còmune habeamus cum terra: sed tota mens nostra amore superioris patrie, gloria beatitudinis ardeat. Cœlestis enī milites regis sumus, ac arma spiritalia induti: cur igitur cauponū & abiectarum personarū, immo vermiū vitam eligimus, cum ibi oporteat esse militem, vbi & imperator est? Militamus enim nō sub illis qui longè absunt, sed sub illo qui propè adest. Mortales quippe imperatores, non omnes in pratorio, & ad latus suum esse patiuntur: at vero cœlestis omnes prope suam regiā sedem esse desiderat. Et quo modo fieri potest, inquires, cœlesti assistere sedi quempiam, cum in terris cōuersetur? quia & Paulus cum in terris esset, vbi Seraphim sunt, ibi cōuerfabatur, propius Christo assistēs, quàm hastati, & stipatores isti regi suo assistant. Quippe cum isti aspectū huc atq; illuc circumferant, ille vero nulla rerum specie motus vniuersam mentis aciem ad regem Christū intentam habebat: quare si vouerimus, nos quoq; proculdubio poterimus. Nam si locorum interuallo disiuncti essemus, nō iniuria illud obiectū esset: si vero vbiq; rex noster est, studenti semper atq; attento proximus adest, ideo propheta quoq; dicebat: Non timebo mala, quoniā tu mecum es. Et ipse rursum deus: Deus appropinquans ego sum, & nō deus à longè. quare quemadmodū peccata nos ab illo disungūt, sic virtus nos illi cōglutinat. Adhuc enim te loquente, ait, dicit: ecce ego adsum. Quis enim parens adeo fuit paratus, & erectis cōtinuè auribus aditans, ne quādo à filiis suis vocaretur? Nemo profectò, non pater, non mater: deus autē paratus cōtinuè ad suorum vocem seruorum est, nec vnquam vt oportet vocatus, obaudiuit. Hac de causa dicit, adhuc te loquente: non expecto, inquit, vt orationem finias, sed confestim cum incipias, exaudio. Vocemus ergo ita ipsum, vt vocari desiderat. Quo modo autem vocari vult? Solue, ait, omne vinculū iniusticiæ, dissolue obligationes violentarū cautionum, omnem scripturā iniquam cōscinde, Frange panem tuum esurienti, & pauperes qui sine tecto sunt, in domū tuam inducas. Si videris nudum, indue ipsum, & domesticos seminis tui non despexeris. Tunc erūpet matutinale lumen tuum, & sanitates tuæ citò tibi orientur, & præbit ante te iusticia tua, & gloria dei circumamiciet te. Tunc inuocabis me, & ego exaudiam te: & adhuc te loquente, dicam: Ecce adsum. Sed quis hæc omnia poterit facere, inquires? Immo vero, dic quæso, quis non potest? Quid enim ex illis difficile, aut quid arduum? quæ certè ita facilia facta sunt, vt multi mensuram eorū in agendo excefferint: nō iniusta chirographa solum lacerantes, verūetiam omnibus suis se denudantes, non tecto, & mensa pauperes tantūmodo recipientes, verūetiam magno se sudore cōficiētes, vt inopes nutriant: qui nō cognatis tantūmodo, verumetiam inimicis beneficia contulerunt. Tu vero nescio quid illorum difficile putas. Non enim dixit, montes pertranseas, maria nauiges, tot tātāq; terræ iugera effodias, ieiunus permanes, cilicio te induas: sed impertias domesticis, frāge panem esurienti, iniusta chirographa proiice. Quid istis facilius inuenire potes? Si vero tu difficilia putas, magnitudinem præmiorū considera diligētius, & facillima tibi

reddentur. Nam quemadmodū reges in equorum cursu atque certamine, in ipso agone coronas, vestes, ceteraq; munera ante certantium oculos ponunt: sic & dominus in medio stadio præmia locauit, & quasi multorum manibus per verba propheta ostendit. Et reges quidē isti, & si millies reges sint, tamen quia & ipsi mortales sunt, & ipsorum facultas caduca, & liberalitas facillè potest exhauriri: idcirco vt multa esse videantur quæ donant, singulis singula munera ministris tradentes, sic in medium producunt: rex autem noster econtrā. Nam quoniā immortalis & ditissimus, & nihil omnino facit ad ostentationem, omnia simul collecta ante oculos posuit: quæ si quis per singula diuidat, innumera erunt, & infinitis opus manibus erit, vt teneri & ostentari possint. Quod ita esse credes, si vnumquodq; in se diligenter perspicias. Tunc erumpet, ait, matutinale lumen tuum. Putāsne vnum: multas enim coronas, multa præmia in seipso includit. Quare si placet, reuoluamus hoc inuolucrum, quantum in nobis situm est, & ingentes in hoc contineri diuitias inspicietis, dummodo non deficiatis: sed attentè, oro, mentem adhibeatis. Et primū illud videamus, cur non, apparebit, dixit: sed, erumpet? Vt velocitatem scilicet, & copiam dantis exprimeret: vtq; hoc verbo intelligamus valde illū nostræ salutis cupidum esse, quodq; muneribus plenus ex largiendi festinatione quasi prorumpit, cum nihil sit quod ineffabilem eius impetum prohibere possit, quibus omnibus infinitam profectò bonorum copiam paratam nobis esse ostendit. Deinde videamus quid sibi, matutinale, velit. Nihil aliud certè hoc te nomine docet, nisi vt scias, quod non posteaquam periculum tentando fecerit, neq; postquam afflictiones inuaserint solum, verumetiam antea præuenire solet. Nam quemadmodum in frugibus *matutinalia quæ citius, quàm sperauimus in maturitate peruenerunt, appellare solentur: eodem hinc sanè pacto quod vel ante tempus nobis illuceat, matutinale nuncupauit. Quale illud etiam est, adhuc te loquente dicam: Ecce adsum. Quod porro lumen dicit? Non istud certè quod sensibus nostris subiectum est, sed aliud multò præstantius, quo cœlum, angelos, archangelos, cherubin, seraphim, sedes, dominationes, principatus, potestates, vniuersum cœlestem exercitum, regia deniq; illa tabernacula videmus. Quod lumen qui receperunt, ista videbunt, & non ad gehennam, non ad vermem, à quo pestifera funduntur venena, non ad stridores dentium, non ad vincula quæ dissolui non possunt, non ad angustias, tribulationes, profundas tenebras, fluiū ignis, maledictionem, loca doloris: sed eò perueniunt, vnde dolor & mœsticia semper fugit, vbi gaudium ingens, pax, charitas, delicia spiritalis, vbi vita æterna, ineffabilis gloria, inenarrabilis pulchritudo, maiestas regis inestimabilis, vbi bona illa sunt, quæ oculus non vidit, auris non audiuit, & quæ in cor hominis nunquam ascenderunt: vbi thalamus est spiritalis, vbi ornamenta cœlorum conspiciuntur, vbi virgines quæ fulgidas habent vestes, & omnes qui nuptialem habent amictū conuersantur, vbi opes sunt domini, ac thesauri, & æraria eius regia. Vidisti q̄ multa & magna sunt hæc præmia, quæ omnia vno verbulo cōprehendit: sic aliorum etiam vocabulorum potestatem reuoluentibus, magna nobis copia & profundissimum pelagus occurret. Tardabimus igitur, responde (quæso) adhuc, nec præopti erimus ad misericordiam? Minimè, oro: Sed etiā si omnia nobis euicēda essent, si in ignem

faliendum,

faliendum, si in enses atque mucrones incumbendum, aut quiduis aliud patiendū, magno animo cuncta perferamus, vt regni cœlorum amictum, & ineffabilem illam gloriam consequamur, gratia & misericordiā domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lvi. ex cap. xvi.

Hinc Iesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Tunc, istud ad quod nam est seipsum referendum: ad illud videlicet, quādo Petrus dixit, propicius tibi sis, non erit tibi hoc: & audiuit, Vade post me satana. Nam cum magis, atq; magis horum verborū Petri absurditatem, & passionis vtilitatem voluerit ostendere, non fuit cōtentus increpasse solummodo. Sed tu, inquit, mihi dicis, propicius tibi esto, nec erit tibi hoc: ego vero tibi respōdeo: quod nō solum me impedire, & meam passionē agre ferre, tibi damnosum erit & perniciosum, verūetiam q̄ nulla tibi prorsus spes salutis restabit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. Nam ne ipso indignā passionem putarent, non cōtentus his quæ dicta sunt, alia etiā attulit cōsequenter, quibus vtilitas enodatur: ac apud Ioānem quidē dicit, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuū fuerit, ipsum solum manet: si vero mortuū fuerit, multum fructum affert. apud istum vero, Matthæū dico, hoc ipsum magis probare studens, non se solummodo pati oportere ostendit, verūetiam & discipulos in id tandē deuenturos prænūciat. Tanta enim istius rei vtilitas est, vt nō bene vobiscū agatur, si hanc mortem effugere cupiatis: cōtrā vero beati litis, si parati semper ad patiendū fueritis: sed hæc quidē postea, interim vero ex vna tantūmodo parte hoc probat. Tu autē perpende, quo modo nullo pacto cogit oratio. Non enim dixit oportere ipsos pati, vellent nollentq;: sed quid? Si quis, ait, post me venire vult: non impello, non virgeo, sed liberam singulorum voluntatē efficiens, dico, si quis vult. Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia, & pœnas, vt cogere mihi opus sit, sed ad ineffabilia bona conuoco, quorum ea natura est, vt facillè per seipsam vos inuitare possit. His dictis vehemēter eos attraxit. Nam sicut quī vim affert, plerūque auertit: sic qui liberos audientes cōstituit, multò magis attrahit: potentior enim omnino est oratio mitis, quàm violenta: ideo dicebat. Si quis vult. Magna enim sunt, ait, quæ retribuō, ac talia, vt vltro ac spōtè homines ad ea cōcururos dubitare nō debeas. Non enim si quis aurum atq; argentū proponeret, vim inferret: quantò igitur magis in cœlestibus bonis inferenda non est? & certè si rerum ipsa natura nō persuadet, & nisi spōtè cures, nec accipere quidē dign⁹ es: nec si acceperis, quale quātumq; sit quod acceperis, cognosces: ideo nō cogit Christus, sed hortatur, indulgēs nobis. Nā quia turbati & cōmoti propter dictum illud murmurare videbantur. Non est opus, inquit, turbari, si non putatis id quod dixi, mille vobis adferre cōmoda, ac vobis cōuenire, nullam vim infero, nec cogo, sed eos dūtaxat voco, qui me sequi volūt. Nec istud sequi quod modo facitis, post me venientes, intelligere me arbitramini: multis laboribus vobis opus erit, multa pericula subeūda, si me illo modo sequi cōstitueritis. Nō enim dō Petre, quoniā me filium dei cōfessus es, hæc re solum coronæ tibi expectandæ sunt, & quasi hoc tibi ad salutem suffecerit, totaq; res cōsummata sit, in ocio & voluptate viuendū. Nam etiā facillè ipse queam, quia filius sum dei, omnium te periculorū expertem facere: tui tamen gratia nolo, vt & ipse non nihil afferas, & illustrior euadas.

Tomus secundus.

Quemadmodū enim qui ludicrum instituit agonem: si cui athletarum amicitie vinculo iungitur, nunquā eum ob beneuolentiā suam tantū, nisi etiā descenderit in certamen coronabit: qui propriā illius videlicet laborem desiderat: & quod magis eum diligit, eò magis victorem videre cupit: sic etiā Christus quos maximè diligit, eò nō solum auxilio suo dūtaxat, verumetiam & à seipsis vult cōprobari. Minimè autem onerosam orationem reddit, quia non sibi solis hæc imminere, sed cōmuniter vniuerso terrarū orbi proponit, dicens: Si quis vult, siue vir, siue mulier, siue princeps, siue subditus, hanc viā ingrediatur. Et sermō quidē vnum quid significare videtur, tria vero continet, abnegationem tuipsum, & vt crucem accipias, & tertio vt Christū sequaris: quorum duo cōiuncta sunt, vnum per seipsum separatim ponitur. Consideremus igitur prius quid nām sit abnegare seipsum. Si ergo intelligis quid sit alium abnegare, tunc rectè percipies quid sit abnegare teipsum. Quid est igitur abnegare alium? Qui alium iam abnegauit, fratrem putat, aut seruum, aut quenuis alium, si cædi eum virgibus videat, si arceri vinculis, quicquid aliud mali pati eum conspexerit, non accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsus villo modo mouetur, ceu ille qui penitus ab illo alienatus est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere vult, vt neque si cæditur, neque si pellitur, neque si vritur, nec si quid aliud huiusmodi patitur, ei parcamus. Quid dixi, non parcamus: cum id profectò sit verè parcere? Nam etiam tunc patres maximè filius parcauit, cum magistris atq; doctoribus tradentes, maximè rogant ne parcant. Sic igitur Christus, non dixit tamen nō parcas, sed significantius ac expressius, denega teipsum, pericula subi, certaminibus te offer, & quasi alius hæc patiatur sic afficiare. Nec dixit, negat: sed, abneget: ac vt hac adiunctiuncula plurimum addat, cum abnegare multò plus quàm negare profectò sit. Et tollat crucem suam. Istud ex illo sequitur. Nam ne quis putet ad verba vsque tantūmodo, ac cōtumentias & opprobria abnegationem hanc sui fieri oportere, id subiunxit, vt videas abnegandos nos esse vsq; ad mortem, & mortem turpissimam: quam designans non dixit, abneget seipsum vsque ad mortem, sed, tollat crucem suam, mortem ignominiosam significans: & non semel, nec bis, sed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circūferas, & continuè ad necem paratissimus sis. Multi quidem pecunias cōtempserunt, multi delicias vitæ ac gloriam concupiscuerunt, mortem autem despiciere nō potuerunt, sed pericula & dolores formidarunt: ego vero ad effusionem vsque sanguinis volentores meos luctari, & ad necem vsque pugnam cōtinuare. Quare si mortem obire oporteat, & eam turpissimam & æstimatione hominum pessimam, ferenda omnia sunt æquo, immo potius lato animo. Et sequatur me, inquit. Posset enim aliquis talia pati, Christū tamen non sequi, si nihil videlicet propter ipsum pateretur. Quippe latrones, sepulchrorum violatores, demonum inuocatores, multa plerunq; talia patiuntur. Nē igitur credas ipsius passionis naturam per se sufficere, causam eius subiecit. Quam ipsam? Vt quæ dicta sunt, vniuersa faciens atque patiens, ipsum sequaris: vt scilicet propter ipsum omnia sustineas, vtq; omnem virtutis numerū habeas: Is enim Christum sequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, sed modestiam, sed humilitatem, & omne sublimioris philosophiæ genus complectitur. Id enim est rectè dominū sequi, & vt oportet, si propter ipsum cūcta fuisses, & alias

o virtutes

virtutes non negligas. Multi diabolus sequentes, multa patiuntur, & vicam propter ipsum perdunt, quam nos propter Christum, immo vero propter nos ipsos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hinc quam in futura vita sibi obsunt: nos autem ut utraque vita potiamur, faciamus obsecro. Summa enim ignavia est, non tantam saltem solertiae magnitudinem animae nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quam per diti homines ostentant, praesertim cum nobis Christus adsit atque opituletur, illis vero nemo patrocinium praebet. Verum hoc praecipuum etiam tunc dixit, quando mittebat eos, dicens: In viam gentium ne abieritis. Mitto enim vos, inquit, sicuti oves in medio luporum, & ad principes & reges ducemini. Nunc autem id ipsum multo intensius, atque acius expressit. Mortis enim tunc solummodo, nunc autem crucis etiam mentionem fecit, & crucis iugis atque perpetuae. Tollat nanque, ait, crucem suam: id est, portet semper, feratque secum. Illud porro solitum est ubique conseruare, ut non a primis exordiis, sed paulatim progrediendo, ne audientes conturbentur, sublimiora praecipua inducat. Verum quoniam nimium videbatur quod dixit, vide quo modo ex consequentibus illud mitigat. Non enim solummodo praestantissima praemia, quae labores excedant: sed viciorum etiam supplicia ponit, in quibus multo magis immoratur. Quoniam non ita praemiorum retributione, quemadmodum pennis & cruciatu multi respicere solent. Quare considera quo modo & initium hinc sumpsit, & exitum huc tandem conducit. Quicumque enim voluerit animam suam, ait, saluam facere, perdet eam: quicumque autem perdidit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si vniversum mundum lucretur, anima autem sua detrimentum patitur? aut quam dabit homo permutationem pro anima sua? Tale quid igitur est quod dicit, Non quia nolim vobis parcere, sed quia valde parcere volo, haec impero. Nam & qui liberis parcat, is eos perdit: qui autem castigat, & non parcat, is salutem eis praebet: quod & sapiens quidam dixit, Si percusseris, inquit, filium tuum virga, non morietur, sed animam eius eripies de morte. & rursus: Qui refrigerat filium suum, colligabit vulnera eius. hoc & in castris fieri solet. Nam si quando militibus dux parcat, & idcirco intus semper eos detineat, tam milites quam alios simul corrumpit, ac perdit. Quod ne vobis accidat, inquit, necesse est ut ad mortem semper expediti sitis: bellum enim graue indicitur, quare noli domi sedere, sed expeditus ad pugnam egrediaris, & si cecideris in acie, tunc tunc iuicisti. Nam si qui in his secularibus pugnis morte contempta magno aggrediatur hostes animo, is probatissimus inter alios, & inuictus plerumque permanet, & terrorem hostibus facilius incutit: quibus de causis, quanuis post mortem imperator, cuius edicto arma capta sunt, suscitare neminem potest, multi tamen viri fortes inueniuntur: quanto magis in spiritali & nostra pugna, ubi certa resurrectionis spes nobis proponitur, is inueniet animam suam, qui morti eam exposuerit: Primum quidem, quia cito non capietur: deinde etiam si ceciderit, ad meliorem vitam perducit eam. Verum quoniam dixit, Qui vult animam suam saluare, perdet eam: & quicumque perdet, saluabit, & salutem in vtroque collocavit, ne quis & hanc perditionem illi aequalem putet, & salutem salutis similem: sed certior sit tanto salutem a salutis discrimine differre, quanto perditio a salute simpliciter distat: a contrariis hoc comprobatur. Quid enim prodest homini, ait, si vniversum lucretur mundum,

Supra 10. a
Ibid. b. &
Luc. 10. a.

Pro. 23. b.

Ibid. 29. c.

1. Reg. 17. c.
Ibid. 17. c.
Ibid. 17. c.

& animae suae detrimentum patitur? Vides salutem hanc indecenter comparatam perditionem esse, immo perditione omni peiorem, quia nullo remedio sanari, nullo praemio amplius redimi potest: non ergo dicas, ait, animam suam eum seruasse, qui haec pericula euasit. Nam si orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc illa perdita lucrabitur? Dic, oro, quid lucraberis, si dum seruos tuos magnificis dapibus deliciose viuere videas, tu extremo inediae malo debilitatus iaceas? An forte quia dominus es lucrari te quicquam dices? Nequaquam. Id ergo ipsum ad animam tuam transferas, cum deliciaris corpore, & magna rerum affluentia ditaris, esuriente anima, & extremam expectante perditionem. Quid autem dabit homo in permutationem pro anima sua? Immoratur iterum atque iterum in eodem. Num, ait, aliam habes animam, quam possis pro anima tua dare? Nam pecuniam qui amisit, aliam pro amissa potest afferre. similiter qui aedes, qui seruos, qui caetera huiusmodi amisit: animam vero si perdas, aliam pro ea dare nunquam poteris: sed si rex orbis atque dominus esses, si omnia in orbe sunt, & ipsum orbem offerres, non poteris animam vnam redimere. Non est autem mirum, si hoc in anima ita fit, cum & in corpore similia perspicere liceat. Nam si tu diademate insignitus, natura morbidum & incurabile corpus habes, non poteris si mille alia corpora, mille vrbes, mille regna, infinitam pecuniam impenderes, a morbo illud vindicare. Pariter itaque de anima, immo multo magis quam de corpore cogita, & caeteris omnibus neglectis, omnem curam, omne studium, omnem operam tuam ad ipsam conferas. Noli igitur de alienis curare, & te tua negligere: quod plerique omnes nunc faciunt. His similis es, qui metallorum operi traditi sunt, nullum enim illi emolumentum, nullas opes inde consequuntur, sed magno periculo atque detrimento suo aliis laborant, nihil profusus de sudore, ac labore & morte, quam plerumque obeunt, ad fructum suum inde conuertentes. Hos igitur plurimi nunc imitantur, qui non sibi, sed aliis diuitias quaerunt. Immo vero & his multo miseriores sumus: quoniam mors doloris finem illis, nobis autem quos gehenna expectat, vere afflictionis initium affert. At si dices, fruar laboribus atque diuitiis meis. Animam fruentem ostende, quae princeps omnium nostrarum est rerum, & mihi persuasisti: in vero corpus pinguescit, atque florescit illa tabescente, quid ad te pertinet haec rerum copia? Nihil certe, sicut nec ancilla voluptas morienti dominae aliquid confert, nec vestis magnificentia imbecillitati corporis. Quare tibi Christus iterum atque iterum dicit, quid dabis o homo in permutationem pro anima tua? Ita sursum atque deorsum, & ubique ad conseruandam animam te impellit, & de ipsa solum curandum admonet. Verum post hos terrores a retributione bonorum dolores mitigat. Venturus est enim filius hominis, ait, in gloria patris sui, cum sanctis angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. Vides vnam esse gloriam patris & filij: quod si gloria vna est, necessario & substantia vna. Nam si in vna substantia, gloriae differentia inuenitur: Alia enim, inquit, gloria Solis, alia lunae, alia stellarum: stella enim a stella differt in gloria, quanuis vna substantia sit: quoniam modo quorum gloria vna est, eorum aliam atque aliam substantiam esse putabimus: Non enim dixit, in tali gloria, qualis patris gloria est, ne discrimen aliquod esse suspiceris: sed exactissime ac exquisitissime in ea ipsa gloria, inquit, adeo ut vna & eadem sit. Cur igitur reformidas Petre, cum

1. Cor. 3. b.

In gaudij & laetitia: imple nos spiritu sancto

Deut. 32. c. Ibid. 6. b.

moriturum

moriturum me audias: videbis enim tunc me in gloria patris. Si vero ipse in gloria ero, & vos similiter. Non enim praesens haec vita terminum vobis apponit, sed vera beatitudo vos suscipiet. His dictis, non fecit hic finem, sed terribile illud iudicium, relatione rationum, ineuitabilem sententiam quae flecti, & iudicium quod decipi non potest, in medium adduxit. Quam orationem rursus bona spe permisit, quia non dixit, tunc se peccatores puniaturum, sed vnicuique secundum operationem suam redditurum. Hoc ita facit, ut & peccatores supplicij, & recte viuentes coronae ac praemiorum recordentur. Et ipse quidem ut & bonos refocillaret ac recrearet, haec dicebat. Ego vero cum cognosco, quia non sum de numero eorum qui coronantur, perhorresco haec audiens: puto autem in hoc timore, atque angustia nonnullos me socios habere. Quem enim non possent haec verba in seipsum ita conuertere, ut cum sibi conscius sit, non perhorrescat & persuasum habeat, quod cilicio nobis opus sit, & longiore ieiunio, quam Niniuitarum populus olim adhibuit? Non enim vrbis euersio, & communis mors nobis imminet, sed aeterna supplicia, & ignis inextinguibilis intentatur. Quare illos monachos qui eremum habitant, & aliorum multorum causa, & maxime propter haec verba & laudo, & admiror. Nam illi post prandium, immo vero post cenam, prandium enim penitus ignorant, quia videlicet certiores sunt, luctus & ieiunij praesens tempus hoc esse: post cenam igitur quosdam gratiarum actionis hymnos ad deum dicentes, huius etiam vocis meminerunt. Sed si placet vniuersum sacratissimum illum cantum vobis exponam, ut assidue illum vos quoque canatis. His itaque verbis continetur. Benedictus deus, qui me pascis a iuuentute mea, qui omni carni cibum praebes, reple laetitia & gaudio corda nostra, ut semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus, in Christo Iesu domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum sancto spiritu in secula, Amen. Gloria tibi domine, gloria tibi sancte, gloria tibi rex: quoniam dedisti nobis escas, & gaudij & laetitia reple nos in spiritu sancto, ut inueniamur in conspectu tuo acceptabiles nec pudeamus, quando vnicuique reddes secundum opera sua. Omnia igitur huius hymni admiratione digna sunt, sed exitus multo magis. Nam quoniam mensa & cibus diffundere solet atque grauare, quasi fraxinum aliquod haec euangelica verba tempore laetitia animo imponunt, ut diligenter illius iudicij recordentur: non enim fugit eos quanta mala passus a mensa luxuriosa Israel fuit. Comedit enim, inquit, & incrassatus est, & recalcitrauit dilectus. Ideo & Moses scripsit: Cum manducaueris, atque biberis, & saturatus fueris, memento domini dei tui: post mensam enim iniquissime agere ausi fuerat. Caue igitur etiam tu, ne tale quid patiaris: nam si nec lapidi, nec auro, oves ac vitulos sacrificaueris, caue tamen ne iracundiae animam tuam, ne salutem tuam fornicationi, aut huiusmodi caeteris passionibus sacrifices: haec enim de causa etiam monachi haec praecipit, & praecepta metuentes, cum mensa, immo vero ieiunio vsi fuerint, ieiunium quippe mensa eorum est, in illius se diei, & terribilis iudicij memoriam reducut. Si autem illi qui ieiunando, humi dormiendo, vigilando, cilicium induendo, milleque aliis seipsum castigant, haec etiam admonitione indigent: quando nos moderate ac probe viuemus, quibus mensa mille naufragiis referta proponuntur: qui nec in principio manducandi, nec in fine ad orationem nos conuertimus? Quod ne faciamus, & ut naufragia mensarum dissoluamus: totus ille hymnus in medio positus explanetur, & quantam

utilitatem afferat non ignorantes, assidue ipsum in mensa canamus, & ventris insultationes comprimamus, moribus atque legibus illorum domi nostrae susceptis. Nam quoniam ad illos (quod quidem conueniens erat) vos ire non vultis, saltem nostris verbis huius spiritualis cantus fructum colligite, & post mensam singuli haec verba cantetis, sic incipientes: Benedictus deus. Secundum apostolicam legem, qua iubemur, ut omne quodcumque facimus in verbo aut in opere, omnia in nomine domini nostri Iesu Christi gratias agentes deo & patri per ipsum, agamus, statim incipiunt: & gratiarum haec actio non pro illa, & vna die solum, sed pro vniuersa vita effunditur. Qui enim me pascis, ait, a iuuentute mea. Ecce sublimioris philosophiae doctrina: cum enim deus te pascat, nulla tibi sollicitudine opus est. Nam si rege aliquo tibi pollicente quotidianum ex mensa sua cibum consideres utique, nec de cibo deinceps sollicitus esses, multo magis cum omnia tibi diuina voluntate quasi a fontibus emanant, omni cura expers esse debes. Idcirco enim haec dicunt, ut tam sibi ipsis quam discipulis suis persuadeant, ut ab omni seculari cura immunes se conseruent, ac ne quis suspicetur, pro se ipsis solummodo gratias deo reddere, subiungunt: Qui omni carni cibum praebes: ita quasi vniuersi orbis praebes pro omnibus gratias agunt, & ad fratrem nam omnium dilectionem seipsum instruunt: non enim possunt eos odisse, pro quibus, quia diuinitus nutriuntur, deo gratias agant. Perpendis in actione gratiarum & praecipuam charitatem adesse, & secularem calcari sollicitudinem. Nam si carnem omnem nutriat, multo magis alet eos, qui semper ei adherent: & si eos qui secularibus curis inuoluti sunt, quanto magis illos qui omnia haec mudana contemnunt. Quam rem Christus etiam confirmans, dicebat: Quot passeribus meliores vos estis? His enim verbis inducit nos, ut non opibus, & terrae seminibus confidamus, quoniam non his, sed verbo dei alimur. Caeterum hoc exordio hymni, Manichaeos quoque ac Valentinianos, & vniuersum illorum morbum retrudunt. Non enim nequa & prauus potest esse ille, qui omnibus ipsis etiam non adorantibus, immo blasphemantibus eum affatim sua proponit. Deinde sequitur: Reple laetitia & gaudio corda nostra. De quam laetitia dicunt de seculari: Minimè: non enim profecto, si haec expeterent, deserta loca & motuum cacumina peterent, nec cilicio sibi opus esset: sed illam optant laeticiam, cui nihil cum vita praesente commune est. Illam dico, quae angelorum est, quae superna est. Nec simpliciter eam petunt, sed cum exuberantia. Non enim dicunt praesta, sed reple: nec dicunt nos, sed reple corda nostra. Haec enim maxima laetitia & praecipua est, quae cordis est. Fructus enim spiritus, inquit, charitas, laetitia, & pax. Et quoniam moestitia peccato inducta est, orant ut per gaudium iusticia in cordibus eorum plantetur, nec sane aliter laetitia vnquam vera potest generari. Ut semper satis habentes, ad omne opus bonum abundemus. Vide euangelicum illud dictum ab ipsis impleri, quo dicitur: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Quem panem etiam propter spiritualia quaerunt, ut ad omne opus bonum abundemus, subiungentes. Nec dixerunt, ut faciamus solum quod debemus, sed ut ulterius etiam quam nobis iniunctum est, progrediamur: hoc enim significat, ut ad omne opus bonum abundemus: sic a deo quidem, quod sibi satis sit in rebus necessariis petunt: ipsi vero maiora & plura quam sufficient, immo autem omnia offerre parati sunt. Hoc seruorum non ingratorum est, hoc virorum qui vere philosophantur, ut semper & in omnibus bonis abundare velint. Deinde ut imbecillitatis suae memoremus

Colos. 3. e.

Luc. 11. d.

Galat. 5. d.

Sup. 6. b. & Luc. 11. a.

Ephes. 3. b.

Galat. 1. a.

Rom. 1. c.

res sint, nec obliuiscantur, nihil absq; dei nutu genero-
sum fieri posse, cum dixerint, vt ad omne bonum opus
abudemus: adiciunt, In Christo Iesu domino nostro, cu
quo tibi gloria honor & imperiu cum sancto spiritu in
secula, amen. Aequalem principio fine per gratiarum
actione texerunt. Deinde videntur iteru exordiri, cum
eandem orationem cotinuent, sic & Paulus in quoda ex-
orsu epistolae, cum in glorificatione deuenisset dicens:
Secundum voluntate dei & patris, cui gloria in secula,
amen. ingreditur materiam rursus de qua scripserat. Et
alibi rursus: Et coluerunt & seruiunt creatura potius q
creatori, qui est benedictus in secula, amen: no absolue-
bat oratione, sed cotinuat. Nemo igitur hos angelos
incuset, tanqua sermonis seriem cofundentes, qui leges
apostolicas sequetes, quauis in glorificatione exisse vi-
deantur, sacrum tamen hymnu continuat. Sed a glori-
ficatione coeperunt, & in glorificationem diuerterunt, &
post huiusmodi clausula ceu iterum exorsu dicunt: Glo-
ria tibi domine, gloria tibi sancte, gloria tibi rex, quo-
niam dedisti nobis escas in laticia: non enim pro ma-
gnis solum, veruetiam pro minimis gratia ageda sunt:
quauis etiam hinc Manichaeorum haesim, & omnes qui
presentem vita malam arbitratur, repellat: nam ne quis
propter ardua eorum philosophia & ventris cotemptu
suspiciatur, quod escas licuti illi qui se suffocant, abomi-
nentur: his verbis docet omnes, quod no abominatio-
ne creaturarum dei, sed quia sublimiori philosophia vi-
uere statuerunt, a pluribus se abstinent. Tu autem considera
quo modo ab actione gratiarum propter illa qua iam
data sunt, ad petitione maiorum accedunt, nec in rebus
ad hanc vita pertinētibus insistent, sed super caelos ascen-
dunt, & dicunt, Reple nos spiritu sancto. No enim pro-
be, ac vt oportet, agere possumus, nisi gratia illa repleti
fuerimus. Quis enim potest generose quicq; facere, nisi
Christi nutus accedat: Sicut igitur postqua dixerunt, vt
ad omne bonu opus abundemus, in Christo Iesu adiun-
xerunt: ita hic dicunt, reple nos spiritu sancto, vt inue-
niamur in conspectu tuo acceptabiles, nec pudefiamus.
ac si dicerent, Nulla cura est nobis, ne verecudemur in
cospectu hominum, sed quocunq; de nobis homines aut
ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur
quidem: totum autem hoc certamen nobis est, ne tuc ve-
recudemur. His dictis ignei tandē fluij recordantur,
& praemioru mentione faciunt: nec dicunt ne puniamur,
sed ne pudefiamus: id enim nobis etiā gehenna ipsa ter-
ribilus est, si videbimur dominu offendisse. Quod (quia
multos & rudiores no terret) addunt, Quando vniciq;
reddes secundum opera sua. Vides quatum nobis adue-
na ac peregrini profuerunt, hi dico eremi habitatores,
immo vero caeloru ciues: nos certe qui harum vrbium
ciues sumus, peregrinamur a caelo, illi autem ecotra. Qui
post huiusmodi orationem ac hymnu magna com-
punctione comoti, ac feruentioribus & largioribus la-
chrymis persusi, ad somnu gradiuntur, tantum dormien-
tes, quantum necesse ad requiem est: ac rursus ex noctibus
dies facientes, in actionibus gratiaru, glorificatione &
psalmis viuunt: nec viri solum, sed mulieres etiā hoc ge-
nere philosophadi exercentur, & naturae infirmitatem
magnitudine animi superat. Vereamur igitur inuictum
illarum robur, nos qui viri sumus, & celsimus aliquado
praesentiu rerum, immo vero vmbrae somnioru, ac eua-
nescentis fumi cupiditate tabescere. Magna enim pars
vita nostrae sensu quasi carere videtur. Iniens enim aetas
multa stulticia plena est: prouectior vero, & que iam se-
nectuti admouetur, sensus aciem hebetiore reddere so-

let. Ita parua illa media vita particula est, qua delicia-
rum voluptate potest potiri: immo vero, nec illa synce-
re hoc facere potest, cum mille cura, mille labores im-
pedimento sint. Quare (obsecro) stabilia, immortaliaq;
illa quaeramus bona, & eam vitam, in qua nunquam se-
nescimus. Potes enim & vrbes habitare, & monachoru
philosophia imitari. Potes & vxorem habere, & in ma-
gna familia versari, & orare, simul ieiunare atq; copun-
gi. Nam & qui ab apostolis in principio initiati fuerunt,
vrbes quide habitabant, & eorum qui in eremo conuer-
santur vitam viuebant, quorum nonnulli, vt Priscilla &
Aquila officinae praerant: prophetae quidem omnes &
vxores, & domos habebant, sicuti Esaias & Ezechiel, &
eximius ille Moses, & nihil hinc virtuti eorum fuit im-
pedimento. Horum igitur zelo comoti, semper gratias
deo agentes, semper hymnis eum laudemus, & tempe-
rantia atq; reliquu omne virtutis genus amplectamur,
& eremi philosophia in vrbes adducamus, vt apud deu
acceptabiles, & apud homines probati appareamus, &
caelestiu honoru participes in aeternu gaudeamus, gra-
tia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lvij. ex cap. xvj. & xvij.

Amen dico vobis sum quida de hic adstantibus, qui nun-
quam gustabunt mortem, donec viderint filium hominum
venientem in regno suo. Quonia multa de pericu-
lis, multa de morte, multa de passione sua, &
de cede discipuloru locutus est, & aspera coplura, atque
ardua eis iniunxit: qua omnia cum ad praesente vitam
spectarent, imminere iam atq; incubere videbantur: bo-
na vero qua pollicebatur, logiore spe erant expectanda,
vt puta quia seruarent animam suam si perderent ea: quia
in gloria patris sui venturus sit, & praemia redditurus:
vt visu etiā certiores faceret, quantum capere possunt,
gloriam sua qua cum venturus est, in praesenti vita ip-
sis vult ostendere, & iam visuros pollicetur, ne aut sua,
aut domini morte posthac doleant, & maxime Petrus.
Et vide quid agit, cum de regno & gehena disserent:
quando enim dixit, Qui inuenit animam suam perdet ea,
& quicunque perdet eam gratia mei, inueniet ipsam: &
quia vniciq; secundu opera sua reddet: regnu & gehē-
nam designauit. Cum igitur de vtriusq; disserent, regnu
quidem vt oculis cernatur cōcedit, gehennā autem mi-
nime. Quare sic: quonia rudioribus, ac ineptioribus
necessarium erat, probis vero & iam perspicacibus satis
fuit a melioribus cofirmari: praerea hoc multo magis
ipsum decebat: non tamen omnino illam partem pra-
termisit, sed est quando atrocitatem gehennae quasi ante
oculos oratione proponit: veluti quando Lazari effi-
giem descripsit, & eius meminit qui denarios centu re-
petiit, & illius qui sordida veste vestitus erat. Et post dies
sex assumpsit Iesus Petrum, Ioannem & Iacobum. Alius autem
euangelista, pro octo, ait: nec vlla certe dissonantia est.
Nam alter tam illa diem qua Christus locutus est, quam
qua in montem adduxit: alter intermedias solum con-
numeravit. Tu vero Matthaei philosophiam considera,
qui non celauit nomina eorum qui praepositi fuerant:
quod & Ioannes sapius facit, cum eximias Petri laudes
verissime, ac diligentissime describat. Nullum enim in
hoc apostoloru consortio liuor, aut inanis gloria locu
habebat. Primos igitur apostoloru seorsum assumpsit.
Et subducit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est
ante eos, & resplenduit facies eius sicut sol: vestimenta vero eius fa-
ta sunt alba sicut nix. Et ecce apparuerunt eis Moses & Helias:
qui uenerunt cum ipso. Quam ob rem hos solos accipit: quia
excellētiore ceteris videlicet erat. Et Petrus quidem,
quia

Inf. 20. c.

Ioan. 9. c.

Ibid. 10. g.

[Moses] Deut. 5. c.

Luc. 9. d.

**Chryso. pro
Eg. 1. c.
Luc. 9.
Supra 16. d.*

*Exod. 5. a.
3. Reg. 17. a.*

417
quia valde Christum diligeret, idcirco praestabat. Ioan-
nes vero, qui nimium diligebatur, ac Iacobus a respon-
so quod dedit, cum fratre interrogatus dicens, Postu-
mus huc calicem bibere: & no solum a respōso, sed etiā
ab operibus tum aliis, tum ab his per quae impleuit quod
dixerat: sic enim acer atq; grauis Iudaeis erat, vt magnu
munus illis obtulisse, cum eū interfecerit Herodes, visus
sit. Cur autē non illico, sed post sex dies hoc fecit: ne ce-
teri scilicet discipuli seu homines mouerentur. Qua de
re nec eos nominauit quos accepturus erat: Ne audien-
tes alij ardore sequendi vexarentur: desiderassent enim
exemplu futurae gloriae videre, doluissent etiam forsan
tanqua neglecti. Nam & si corporale magis illud osten-
debat, summa tamen erat cupiditate desiderandum.
Cur autem id praedixit: Vt ipsa praedictione dociliores,
ac paratiores ad spectaculu faceret, & dierum numero,
atq; mora maiori desiderio cocitati, vigilantia animo, &
attenta mete accederent. Cuius autē rei gratia Mosē
& Heliam produxit: Multas quidem dicere quis causas
posset, & primu quonia turbae, alij Heliam, alij Hiere-
miam, alij praeceptoru prophetarum vnū opinabantur:
idcirco Mosē & Heliam ceterorum prophetaru ver-
tices producit, vt quam magnum sit inter seruos & do-
minu discrimen oculis cerneret, vtq; recte laudatū cre-
derent Petrum, qui filium dei eum cofessus est. Deinde
quonia assidue, quasi transgressorem legis Iudaei accu-
sabat, & blasphemare putabat, quasi gloriam patris ni-
hil ad eum pertinere vendicaret. Dicebat enim, hic
non est a deo, quia sabbatu non seruat, & rursus: De bo-
no opere no lapidam te, sed de blasphemia, & quia tu,
homo cum sis, deum te facis, vt ipsa re mostretur, quod
ex inuidia haec criminabatur, quodq; neutri horum cri-
minu subiiceretur. nec legis prauaricator esset, nec alien-
nam gloriam sibi acquireret, aequalem se patri faciedo:
eos produxit in medium, quorum alteruter in alterutra
istarum rerum perfulsit. ¶ Mosē enim legem dedit, quare
no fuisse passus Mosē coculcari legem vt Iudaei cre-
debant, nec prauaricatorē eius, & legum latori hostem
lator ipse vnqua coluisset. Helias autem pro gloria dei
zelo utique commotus fuisset, quare no astuisset ei qui
aequalem se patri dicebat si no esset, nec paruisset illi qui
sibi quod no habebat vendicaret. Ad haec omnia illud
etiam possumus dicere, vt tam mortis, quam vite habe-
re potestatem liquido ac vere crederetur, vtq; supernoru
& infernoru dominus ostenderetur, idcirco Mo-
sē iam mortuum, & Heliam, qui nodum id passus est
in medium produxit. Quartam vero causam (quarta e-
nim est prioribus connumerata) euangelista quoque ipse
tetigit. Quae nam igitur illa est: Vt crucis gloriam osten-
dat, & tam Petru quam reliquos, qui passionem formi-
dabant consolaretur, & ad sublimius erigeret. No enim
tacebant, inquit, sed loquebatur de gloria, quam com-
pleturus erat in Hierosalem, de cruce videlicet, ac pas-
sione: sic enim ipsam semper appellabant. Accedit ad
haec omnia virtus quoque virorum illorum singularis
atque praecipua, quam maxime a discipulis flagitabat.
Nam quoniam dixit: Si quis vult post me venire, tollat
crucem suam, & sequatur me: hac de causa eos qui cen-
ties pro dei praceptoru custodia, & populi qui sibi cre-
ditus fuerat, mortem susceperunt, in mediū producit:
quorum vterque cum animam perdidisset, inuenit eam
vterque sane magna libertate aduersus tyrannos locu-
ti sunt: alter aduersus Aegyptiu, alter aduersus Achab,
& quod magnum est, pro ingratis hominibus & inobe-
dientibus, a quibus in atrocita pericula compulsi sunt:
Tomus secundus.

418
qui etsi priuati ac absque potestate fuerant, propositum
tamen habuerunt ab idolorum cultu populum eripere:
quorum alter tardus lingua, & voce tenuis, alter etiam
aliquo modo rusticior, & vterque secularium diuitia-
rum apprimē contempitor. Nam neq; Moses quicquam
possidebat, nec Helias praeter melotem aliquid habe-
bat, praesertim cum veteris essent testamenti, neq; tan-
ta gratia signoru pollerent. Nam etsi mare Moses sci-
dit, sed Petrus super maria deambulauit, montes trans-
ferre poterat, varios inorbos curabat, immanissimos
demonos pellebat, & sola vmbra corporis miraculosa
agebat, & vniuersum orbem ad Christum reduxit: Si
vero etiam Helias mortuum suscitauit: sed ab istis mil-
le, vel antequam spiritu essent donati, fuerant excitati.
Produxit igitur illos etiam propter hoc in medium, vt
eos qui maxime populares fuerunt imitarentur, & ani-
mi robur atque constantiam sequerentur, fierentq; mi-
tites vt Moses, zelotes vt Helias, & de aliis similiter soli-
citi. Alter enim triennem annonae inopiam ad emen-
dandum Iudaicum populu intulit. alter dicebat, Si qui-
dem dimiseris eis peccatum, dimitte: si autem non, dele-
me de libro tuo quem scripsisti. Ad haec omnia sua quo-
que gloriae apostolos admonerat, cum assistere fecisset,
non vt ad similem solum, sed vt ad maiorem certado
statum cōscenderent. Quare quando dixerunt, dicastus
ignem de caelo descendere, & Helias qui hoc fecit, me-
minerunt, Nescitis, respondit, cuius spiritus estis: ad pa-
tientiam eos ac maloru tolerantiam per doni praestan-
tiam exercebat. Non putet autem aliquis Heliam nos
tanquam imperfectum vilipendere: perfectum enim il-
lum omnino, temporum tamen suorum cōsideratione
arbitramur fuisse. Nam cum puerilior tunc, vt ita di-
cam, mens hominum fuerit, non tam exquisita egebat
doctrina. Hac quoque ratione Mosē perfectum asti-
mamus fuisse, & tamen plus ab apostolis petitur, quam
ab illo fuit desideratum. Nisi enim abundauerit iusticia
vestra, inquit, plus quam scribarum & Pharisaorum no
intrabitis in regnum caelorum. Non enim in Aegyp-
tum solum, sed in vniuersum terrarum orbem non mi-
nore idololatriae infania furentem mittebantur: neque
vt cum Pharaone colloquerentur, sed vt aduersus ip-
sum diabolum viciositatis principem arma fumerent.
Illud certe ipsis luctamen fuit propositum, vt diabolum
vincerent, & vasa eius omnia raperent: quae quidem fe-
cerunt, non mare diuidentes, sed impietatis profun-
dum maioribus insurgens fluctibus virga lesse dirum-
pentēs. Et expende diligenter, quot quantaq; erant quae
illis terrorem incutiebant, mors, paupertas, infamia, &
mille passiones, quibus omnibus magis terrebantur,
quam tunc mari rubro Iudaei. Persuasit tamen eis, vt
omnia despicerent, & quasi sicco itinere securi per-
transirent. Ad haec igitur omnia ipsos confirmans, vi-
ros adduxit, quoru virtus apud veteres rutilauit. Quid
igitur ait feruentissimus ille Petrus: Bonum est nos hic esse.
Nam quoniam audiuit iturum ad Hierosolymam vt
pateretur, metuens adhuc illi ac tremens, & post incre-
pationem accedere quidem no audeat: nec rursus istud
idem dicere, Propicius tibi sis: pra metu tamen illo eam-
dem aliis verbis occultius suggerit. Nam cum montem
& solitudinem viderit, existimauit quod multum habe-
ret a loco securitatem. Nec solum propter locu, verum-
etiā propterea qd ipse amplius Hierosolyma non acce-
deret. Volebat enim ipsum ibi perpetuo manere: quo-
circa & tabernaculoru mentione fecit. Cogitabat enim
si non ascenderet in Hierosolymam, non moriturum
Christum,
o iij

Christum, quia ibi audiuit scribas eum aggressuros: hanc autem cum dicere non auderet aperte, occultius adstruit, dicens: Bonum est nos hic esse, ubi Moyses & Helias quoque adfuerunt. Helias qui de caelo fecit ignem descendere: Moyses qui ingressus in caliginem cum deo collocutus est: praeterea nullus sciet hic nos esse. Vides quanto Christi ardore incendebatur. Non enim querere debes quod prudenter hortabatur, sed quod feruens charitate Christi, quamque inflammatus esset. Nam quod non pro se tantum, quantum pro Christo timeret, quando mortem & insidias Christi praedicabat, ipsum audias dicentem: Animam meam pro te ponam: et si oportuerit me tecum mori, non te negabo: unde factum est, ut in medio periculo constitutus tam ingenti caterua circumfusus, non modo non fugerit, verum etiam gladio arrepto sacerdotis ferui aurem absciderit. Non itaque pro se, pro magistro expauescebat. Deinde quoniam bonum est nos hic esse, absolute dixerat, timens ne iterum increparetur, emendauit seipsum dicens: Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Heliae unum. Quid facis Petre? nonne paulo ante a seruis eum separasti, cur seruis modo connumerasti? Perpendis quo modo ante crucem erant imperfectiores. Nam et si pater ei reuelauit, sed non continuo reuelationem secum tenebat, sed pauore, non quo diximus solum, sed etiam eo qui tunc visu ipsum inuasit, turbatus fuit: quod alij euangelistae significantes, & confusionem mentis a visione illa factam ostendentes: Marcus quidem dicit, Non enim sciebat quid loqueretur, perterriti namque fuerunt: Lucas vero cum illud posuerit, faciamus hic tria tabernacula, statim subiunxit, nesciens quid diceret. Deinde ostendens magno fuisse omnes terrore deiectos, Grauari erant somno, ait, & cum euigilassent, viderunt gloriam eius. Somnum enim hic vocauit, magnam resolutionem virium, quae ab illa visione facta fuit. Nam veluti oculi ex nimio fulgore obtenebrantur, sic tunc illis euenit. non enim id in nocte, sed in media die accidit, & splendoris excellentia imbecillitate oculorum grauabat. Quid deinde: ipse quidem nihil locutus est, sed nec Moyses, nec Helias, pater autem omnibus maior, & fide dignior, magna ex nube vocem emittit. Quamobrem ex nube: Sic ferè semper deus videtur. Nubes enim & caligo in circuitu eius, & sedet in nube leui. & Qui posuit nubem ascensum suum. Et, Nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et, quasi filius hominis veniens in nubibus. Ut igitur credant ab ipso deo vocem venire, a nube vox emittitur quae lucidissima erat. *Adhuc enim, inquit, eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit illos, & ecce vox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit, ipsam audite.* Quando enim minatur, tenebrosam nubem ostendit, quemadmodum in Sina: intravit enim, ait, in nubem & in caliginem Moyses, & velut vapor ita ferebatur fumus. Et propheta de minis eius disserens, Tenebrosa, inquit, aqua in nubibus aeris. hic vero, quia non terrere, sed docere volebat, lucida nebula videtur. & Petrus quidem dicebat: Faciamus hic tria tabernacula. ipse autem tabernaculum nullis factum manibus ostendit: ideo ibi fumus & vapor fornacis, hic vox & lux ineffabilis. Ut autem nulla dubitatio emergeret, de quoniam est tribus vox emitteretur, utque de Christo solum dictum esse intelligerent, illis iam duobus, Moyses scilicet & Helia remotis, vox fertur: *Hic est filius meus dilectus.* Nullo metu Petre mouearris, oportet enim iam te omnipotentiam eius non ignorare, ac de resurrectione certior esse: verum quoniam adhuc dubitare videris, saltè a voce patris fidentior esto. Si enim omnipotens pater est, proculdubio etiam filius

4. Reg. 1. c. Exo. 33. b.

Mar. 14. d.

Mar. 9. a. Luc. 9. d.

Psal. 96. a. Psal. 103. a. Acto. 1. b. Mar. 13. c. Dan. 7. d.

Exo. 24. d.

Psal. 17. b.

omnipotens est: quod si adhuc formidas & pauescis, non solum filium esse, verum etiam dilectum scito. Hic est enim, ait, filius meus dilectus. Quod si amatur, ne metuas: nemo perdit quem amat. Noli ergo turbari, non potes tu magis ipsum diligere, quam a parente ametur: *In quo mihi bene complacuit.* Non enim quia genuit idcirco tantummodo diligit, verum etiam quia cum sit ipsi aequalis, in omnibus eiusdem etiam penitus est voluntatis. Duplex igitur, immo vero triplex dilectio est, quia filius, quia dilectus, quia bene in ipso sibi complacuit. Quid porro significat, in quo mihi bene complacuit: ac si diceret, in quo requiesco, in quo acquiesco & oblector. Quae ideo ita se habent, quia per omnia patri aequalis vnam cum patre voluntatem habet: & cum permaneat filius, vnum omnino est cum patre. Ipsum, inquit, audite. quare si crucis patibulum sustinere vult, non contradicas. *Et cum audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valde. Et accessit Iesus & tetigit eos, & dixit: Surgite, nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem viderunt, nisi Iesum solum.* Quo modo autem haec audientes percussis sunt, cum iam ante similis vox in Iordane audita fuerit, nec tunc ex turba qui aderat expaui: & iterum quando tonitru factum fuisse dicebant, nullus commotus fuit: quo modo, inquam, nunc timore percussis ceciderunt? Quoniam videlicet solitudo & altitudo motis ingens, & transformatio plena horroris, lux fulgentissima, profunda nubes & lata, haec omnia magnum undique illis pauorem inferebant, & ceciderunt trementes, simul atque adorantes. Ne autem ex timore diuturniore obliuio fieret, citò eos liberauit, & solus ipse visus mandauit eis, ne cuiquam dicant, donec a mortuis resurrexerit. *Cum enim descendit de monte, praecipit illis dicens, Nemini dixeritis visionem, donec filius hominis a mortuis resurgat.* Nam quato maiora de ipso dicebantur, tanto difficiliora tunc creditu multis videbantur, & scandalum quod a cruce oriebatur, multo magis inde crescebat: idcirco silentium iussit, neque id simpliciter, sed cum passionis mentione, quasi causam exponat, quare opus silentio sit. Non enim perpetuum indixit silentium, sed donec a mortuis resurrexerit. atque hic quod iucundum erat, solum dixit: asperum vero atque amarum silentio tradidit. Quid igitur postea: nonne id post resurrectionem scandalum passi sunt? Minimè: De tempore enim quod crucem praecedebat, agit. Nam postea & spiritu recepto, & signis clara voce attestantibus, ceterisque rebus omnibus ad declarandum omnipotentiam ipsius vndique confluentibus, nullo scádalo poterant commoueri. Nihil ergo apostolis, & maxime his tribus qui sub nube vna cum domino fuerunt, beatius inuenitur. Verum si voluerimus nos quoque Christum, non ut illi tunc in monte videbimus, sed multo certè fulgentiore. Nam tunc discipulis parcens tantum splendorem adaperuit, quantum illi percipere poterant: in extremo autem die in ipsa gloria, atque maiestate patris, non cum Mose & Helia solis, sed cum innumero angelorum, archangelorum, aliarumque potestatum exercitu, cumque innumeris tribubus & populis veniet, nulla nube caput eius contingente, verum etiam mirum in modum caelo compresso: & quemadmodum cum publice sententiam iudices prolaturi sunt, velamina statores contrahunt, ut ab omnibus videatur: sic in folio suo sedentem, vniuersi conspicient, & vniuersum genus hominum iudicio aderit, quos ipse non per alium, sed per seipsum alloquetur: & aliis quidem dicit, Venite benedicti patris mei: esurini enim, & dedistis mihi manducare. Aliis quidem: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

constituam. Contra vero aliis: Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Aliis vero, Male serue, ac deses. & hos quidem dissecabit, & tradet tortoribus: hos vero manibus & pedibus ligatis in tenebras iubebit immitti exteriores. Ita post securim fornax succedet, & qui a fagina proiciuntur, illuc precipitabuntur. Tunc quasi soli iusti, immo vero multo magis, quam sol resplendebunt. Non enim id dictum est, quoniam tantus splendor eorum futurus est: verum quia nihil sole fulgentius videremus, ab eo quod nobis notissimum est, futurum designare sanctorum splendorem voluit. Hac enim de causa & in monte sicut sol effulsi scribitur. Nam maiorem lucem illam fuisse, quam sit haec solaris: inde patet, quia discipuli cum ferrè non possent, ceciderunt. Si enim non fuisset lumen immodicum, sed soli aequale, nequaquam cecidissent, sed facile sustinuissent. Sic igitur iusti solem fulgore superabunt, peccatores autem extrema supplicia patientur. Non erit tunc opus chirographis, non argumentis, non testibus, omnia enim haec in ipso iudice sunt, ipse testis, ipse accusator, ipse iudex. Omnia enim manifestè nouit. nam omnia nuda & aperta sunt oculis eius: non diues, non pauper, non robustus, non imbecillus, non sapiens, non insipiens, non feruus, non liber aliquis ibi videbitur: sed his laruis contritis, operum solummodo erit scrutatio. Nam si quando de tyrani de, aut de caede quispiam causam dicit, quicumque fuerit, siue praefectus, siue consul, siue quauis alia dignitatis excellens praestitia, nihil penitus valet, sed condemnatur, ad poenam arripitur: multo magis id tunc in omnibus pariter fieri videbitis. Quod ne fiat, deponamus oblecto sordidos peccatorum amictus, & arma lucis diligenter induamus, & gloria dei amicit nos. Quid enim ex praecipis graue, vel potius, quid non facile: Audi quid dicat propheta, & tunc facilitate intelliges. Neque si incurraueris quasi circulum collum tuum, & cilicium & cinerem subtraheris, neque sic vocabis ieiunium acceptabile. Sed solue omnem colligaturam iniquitatis: dissolue obligationes violentarum cautionum. Vide quanta sapientia loquitur propheta: posuit prius & abstulit difficiliora, & a facilibus saluari iubet, ut cognoscas non labores, sed obedientiam a deo exposci. Deinde ostendens virtutis facilitatem, & grauissimum viciositatis onus, nudisque nominibus id coprobans, colligaturam & obligationes, vicium: virtute vero horum omnium dissolutionem appellat: omnem conscriptionem iniustam perripere, fœnoris videlicet, ac usurarum literas ita appellas: Dimitte contractos in remissione, miseros videlicet. Talis quippe debitor est, qui cum viderit creditorem, mète infringitur, & magis eum quam atrocem bestiam formidans, consteratur. Pauperes tecto carentes in domum tuam inducas: si videris nudum, operi eum, & proprios feminis tui non despicias. Et quoniam pridem hac de re disputantes, quam magna praemia, quam inestimabiles diuitiae iustis referuntur, monstrabamus: videamus nunc si quid horum mandatorum difficile sit, & naturam humanam transgrediens. Nihil igitur tale profectò, sed e contra, incredibilem in his facilitatem, in omni autem vicio maximum laborem & sudorem non parum inueniemus. Quid enim difficile, quam fœnerari, & pro usuris vel huiuscemodi computationibus vehementer sollicitum vades quaerere, & modò de pignoribus, modò de sorte, nunc de tabulis, nunc de usuris, nunc de vadibus ipsis formidare: in his enim secularibus etià subtilis fideiusionis securitas suscepta, fragilis est: ex misericordia vero de tuis offerre tam facile, quam ab omni cura liberum est. Non vtamur

Ad Hebr. 4. d.

Esa. 58. b.

Esa. 58. c.

ergo illa mercatura, quae calamitatem aliis infert, nec quae liberaliter offerenda sunt, ceu caupones fœneremur. Non sum autem nescius molesta haec verba multis videri: verum quoniam nullum emolumentum silentij est, aperte mihi dicenda esse omnia video: quippe si tacuero, nec verbis vos exagitauro, non potero per taciturnitatem a supplicio vos liberare: immo vero e contra non solum vestra afflictiones futurae augentur; verum etiam mea crescut. Quid igitur valet blanda verborum palpatio, quae non modò non iuuat ad opus, verum etiam vehementer nocet. Quid lucrabor si laticia vobis afferam verbo, & re ipsa mœrorem praeparabo? Si delicatissimum aurium sensum demulceam, & animam in poenas detrudam? Quare necesse est mœrorem hic inferre, ne ibi atrociter puniamur. Grauis dilectissimi morbus, & magno studio indigens in ecclesiam incidit. Nam cum neque a iustis quidem laboribus recedere pecunia iubeamur, sed apertas pauperibus domos tenere, ex aliorum inopia opes nobis colligimus, excusabile auaricia ac rapinae genus inuenisse putates. Nec de illis quicquam mihi dicas, quae exterioris sunt legis. Nam & publicanus exteriorè seruat legem, & tamè punitur: quod sanè nos quoque patiemur, nisi desinamus pauperes coterere, atque egestate necessarioque alimento & penuria in cauponatione impudentè abuti. ea enim de causa pecuniis abundas, ut paupertate homines liberes, non ut in paupertatem cauponando intrudas: tu vero simulatione solaminis maiores facis arumnas, & liberalitatem vendis fœnore. Vendas licet, si vendis regno caelorum, nec centesimam partem, abiectum certè & minimè liberalitatis precium, sed vitam rapis immortalè. Quid ita pauper & egenus es, ita pusillanimus, ut paruo magna, & caducis pecuniis liberalitatem vendas, cum possis aeterno regno vendere? Cur omissio deo humano lucro sollicitaris? Cur diuitem trascurristi, & pauperi adhaeres? reliquisti eum qui reddere potest, & ingrato ac inopi loqueris. Ille restituerè desiderat, hic non reddet nisi coactus: hic vix centesimam partem reddit, ille centuplè & vitam aeternam: hic conuicio & contumeliis, ille singulari ac praecipua laude: hic inuidiam multorum in te suscitatur, ille immarcescibiles tibi coronas conecit: hic deinde vix in hac vita, ille tam in hac quam in futura. Putasne igitur extrema non esse amentiae nescire lucrari? Nescis quot homines fortem amiserunt fœnoris expectatione, quot in pericula deciderunt, quoniam ampla desiderarunt fœnora, quot tam seipfos, quam alios in vltimam deuoluerunt paupertatem propter nimiam auariciam? Noli enim mihi dicere, quales, quia gaudet & gratiam habet quod sibi fœnore pecunia colles: id enim crudelitate tua coactus fecit. Nam & Abraham cum vxore barbaris traderet, ipse modum inuenit, quo facilius vxor susciperetur. Non libenter autem, sed timore Pharaonis impulsus: sic & pauper postquam ea re tu dignum non putas, cogitur crudelitati gratias agere. Tu autem mihi videris si a periculis hominem vindicares, mercedem ab eo flagitare, quoniam liberaisti. Minimè, inquires. Quid dicis? Si a maioribus liberaisti, pecuniam non exiges, qui pro multo minore tantam inhius manitatem ostendis, nec vides quod intentantur poenae? Non audis quia veteri etià testamento prohibetur? Sed quae nam est multorum excusatio? Fœneratus sum, aiunt, sed pauperi obtuli. Bona verba quæso, talia deus sacrificia non accipit. Noli cauillari legem. Multo melius est non dare pauperi, quam hoc modo dare. Quod enim iustis laboribus collectum argentum est, propter hos iniquos foetus plerumque contaminas, quasi quis foecundum

Luc. 18. b.

Gen. 12. c. d.

Dent. 15. b. Luc. 6. c.

Vide Pan-
deas in
titulo de
vsuris.

cogat vterum scorpiones parere. Cur autem dixi legem A dei te cauillari: an non & vos vsuras fordes appellatis? Quod si qui lucrum percipiunt, ita censent: cogita iam qualis dei de hac re sententia sit. Quod si exteriores legum conditores interrogare volueris, discas ab illis, quia extrema impudentia signum fœnus semper iudicatum est: quare nec amplissimos homines quos senatores appellant, huiusmodi emolumentis deturpari sinunt, sed lege prohibent, ne qui rem publicam gerunt, tali lucro maculentur. Quo modo igitur horrescere non oportet, si tantum regno cœlorum honorem non tribuis, quantum legiflatores senatus? Sed minus tibi cœlum videtur, quam terra: nec te pudet talem in hac re excusationem excogitare. Quid enim irrationabilius inueniri potest, quam vt sine agro & pluuia, & aratro seminare contendas? Has ob res omnes, qui hanc pestiferam agriculturam adinuenerunt, zizania metunt, quæ igni aeterno tradentur. An forsan viuendi iuste modi non inueniuntur? Num sunt agrorum cultus, gregis pabula, armentorum custodia, manuum operatio, solers rerum tuarum cura? Quid insanis, quid cespitas, agricultura spinarum occupatus? Sed aduersantur, inquit, frugibus terræ multa, grando, rubigo, imbres copiosi. Sit sanè, non tamen tot tantaque illis contraria sunt, quot fœnori. Quicquid enim accidit, fructui solummodo nocet: fors autem, id est ager, semper inuiolabilis remanet. In hac verò tua mercatura multi sortis etiam naufragium pertulerunt, & antequam detrimentum patiantur, cõtinuis curis vexantur. Nunquam enim rebus suis iucundè vtitur fœenerator, nec letatur quoniam habet, sed quando sibi fœnus allatum est, non tantum gaudet, quod additio facta sit, quam mœret quod nondum vsuræ sortem adæquarunt: ac ideo antequam perniciosus iste fœtus perfectior edatur, cogitur alium fœtum producere: ita fœnora in sortem redire compelluntur, & immaturum ac abortiuum partum parere viperarum. Tales certè isti fœtus pecuniarum sunt, vt magis miserorū animas corrodant, quam illæ feræ aluos parentum soleant lacerare. Hac iniusticiæ vincula sunt, hic fasciculus violentarum commutationum. Do enim, concedo que, inquit, tibi non vt habeas, sed vt maiora restituas: & cum deus nolit quod dederis, accipere: date nanque illis, inquit, à quibus accipere non speratis: tu etiam plusquam dederis flagitas, & quod nunquam dedisti, illud quasi debitum exigis: & putas maiorem hinc tibi, atque affatim bonorū copiam præparari, vnde inextinguibilem ardorē ignis tibi incendis: quod ne fiat, huiusmodi pecuniarū partum excidamus, recludamus hos iniquos parturiendi dolores, excicemus hunc pestiferum vterum, & sequamur illa, quæ sola & magna lucra sunt. Quæ autem ista sint, à Paulo audi, quoniam magnus quæstus est pietas cum sufficientia. His igitur ditemur diuitiis, vt & hic iucundè viuamus, & futuris bonis fruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lviii. ex cap. xvij.

In interrogauerunt eum discipuli eius dicentes: Quid igitur dicunt scriba, quod Heliam oporteat primum venire? Non ergo à scripturis id sciebant, sed quoniam scribæ illis declarabant, vulgò hac opinio ferebatur: quemadmodum & de Christo, ideo & Samaritana dicebat: Messias venit, & cum ille venerit, nuntiabit nobis hæc omnia. ab ipsis quoque interrogatus fuit Ioannes, Heliasne es tu, aut propheta? latè nanque, vt dixi hæc de Christo, & de Helia opinio animas homi-

cautioni
sue contra-
ctuum]
Luc. 6. e. &
Deut. 15. b.

1. Tim. 6. b.

1. Ioan. 4. c.

1. Ioan. 1. c.

num occupauerat, non tamen rectè ab illis hæc interpretabantur. Diuinæ nanque scripturæ duos aduentus Christi testatur, quorum alter iam factus est, alter verò futurus est. quos significauit Paulus, dicens: Apparuit gratia dei, salutifera omnibus hominibus: erudies nos, vt abnegantes impietatem, & seculares cupiditates, modo destè, iuste ac piè viuamus. Ecce de primo aduentu, audies nunc quo modo & alterum significans subiunxit: Expectantes beatam spem, & aduentum magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Sed propheta quoque vtriusque mentionem faciunt, & secundi cui præcursorem Heliam asserunt futurum: primi enim Ioannes fuit præcurfor, quem etiam Heliam Christus appellabat, non quia Helias esset, sed quoniã ministerium Helic faciebat: nam sicut ille secundi aduentus præcurfor erit, sic primi fuit Ioannes. Sed scribæ ista cõfundentes, & populum peruertentes, secundi aduentus solummodo recordabantur, & dicebant ad plebem: Si Christus hic esset, iam Helias venisset: quapropter discipuli quoque dicunt, quare igitur scribæ Heliam oportere prius venire asserunt? Hac de causa pharisæi miserunt ad Ioannem, ac interrogabant Heliasne es tu? nullam prioris aduentus mentionem facientes: quam solutionem attulit Christus, quia scilicet Helias quidem tunc veniet, scilicet ante secundum meum aduentum, & nunc iam Helias venit, ipsum Ioannem ita vocans. Si verò Thesbiten queritis, veniet: ideo dicebat, Helias quidè veniet, & restituet omnia. Quæ nam omnia? Quæcunque Malachias propheta dicebat. Mittam enim vobis Heliam Thesbiten, ait, qui restituet cor patris ad filium, ne veniens percutiam terram penitus. Vides exactam diligentiam prophetice prædicationis? Nam quoniã propter ministerij similitudinem Ioannes quoque poterat Helias nominari, ne confusio fiat, patriam adscripsit, Heliam Thesbiten appellans. Ioannes enim non erat Thesbiten. Aliud etiam signum addit, dicens: ne percutiam terram penitus: secundum atque terribilem illum aduentum significans, non enim ad feriendam terram primum venit. Non veni, ait, vt mundum iudicem, sed vt saluem. Quod dixit, vt expressè significaret ante illum aduentum, quo iudicium exercetur, Thesbiten esse venturum: causam quoque cur venturus sit, docuit. Quænam verò causa est? Vt Iudæi credere in Christum persuadeat, ne omnes illo adueniente penitus perdantur: quam rem ipse in memoriam reducens, inquit: & restituet omnia, incredulitatem videlicet Iudæorū, qui tunc erunt residui, ad fidem conuertet. Exquisitissimè autem dictum est, qui restituet non filij cor ad patrem, sed patris ad filium. Iudæorum enim filij apostoli erant, ad quorum dogmata peccata patrum, id est Iudæorū generis mentem cõuertet. Dico autem vobis, Helias iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt in eo quacunque voluerunt: sic filius hominis passurus est ab ipsis. Tunc intellexerunt discipuli quod de Ioanne Baptista dixisset eis. Nam & si nec scribæ, nec scripturæ id dixerunt, tamen quoniam acutiores & attentiores facti sunt, citò illud intellexerunt, & maximè quia iam antè dixerat, Ipse est Helias qui venturus erat. Hoc loco, autem quod iam venerit. & rursus quod Helias veniet, & restituet omnia. Sed ne turberis, neque in sermone vllum esse errorem putes, si modò quidem venturum esse, modo verò iam venisse dixerit. ambo enim hæc vera sunt. Quando enim dicit, Helias quidè veniet, & restituet omnia: ipsum Heliam dicit, & eam quæ tunc futura est Iudæorum cõuersionem. Quum verò dicebat, Ipse est qui venturus erat, ipsum Ioannem propter ministerij similitudinem

Mar. 8. d

Sup. 16. b

Mat. 9. c.

Luc. 9. c

Mar. 9. d
Ibidem.

dinem Heliam vocabat. Nam & propheta vnumquèque ex approbatis regibus David appellabant: & Iudæos propter morum deprauationem Sodomorum principes & filios Aethiopum nuncupabant. Sicut enim ille secundi aduentus, ita iste primi præcurfor fuit: quauis & illa de causa Helic nomine Ioannem appellet, vt & valde se veteri scripturæ concordem, & hunc aduentum prædicatione prophetæ confirmari ostendat, ac ideo subiicit: *Iam venit, & non cognouerunt eum, sed fecerunt ei quacunque voluerunt.* Quid est, quæcunque voluerunt? In vincula coniecerunt, contumeliis affecerunt, occiderunt, caput disco portarunt: sic & filius hominis passurus est ab ipsis. Opportunè iterum de passione sua facit mentionem, partim à Ioannis passione dolorem eorum mitigans, partim quia mirabilia signa confestim operatus est. Inuenies enim sapius, si diligentius obseruaueris, quandocunque de passione sua locutus est, & antè & post illic miraculosè ipsum egressis. *Tunc denique incepit ostendere, quoniam oportet eum abire in Hierosolymam, & multa pati.* Tunc, istud quando significat: quando prædicatus fuit Christus, & filius esse dei, quando in monte mirabilem eis visionem ostendit, & de gloria ipsius prophetas colloquentes apostoli viderunt, tunc apertius de passione prædixit. Postea quæ enim Ioannis historiam narraffet, subiunxit, Sic & filius hominis passurus est ab ipsis: deinde post paululum eiecto dæmone, quem discipuli expellerent non potuerunt. Cum enim in Galilæam reuertentur, dixit eis Iesus, inquit, tradendus est filius hominis in manus peccatorum hominum, & interficiet eum, & in tertia die resurget. Hoc autem faciebat, vt magnitudine miraculorum magnitudinem doloris minueret, & solamè omni modo ipsis præberet, vt hic ex memoria Ioannis eos consolatus est. Si autem quispiam roget, si tot tantaque aduentu Helic bona futura testatur, cur ipsum modo non misit? Quia certè quauis Christum Heliam esse putarent, non crediderunt tamen ei. Alij enim, inquit, te Heliam esse dicunt, alij Hieremiã. & inter Ioannem & Heliam præter temporum spacia nihil interest. Quo modo igitur tunc credituri sunt, inquit: si quidem Helias cuncta restituet, non modò sanè quia notus, verum etiam quoniam vsque ad illum diem amplior magis, atque amplior gloria Christi solaribus iam radiis erit fulgentior: ad quæ omnia cum prædicatione illius accedat, ad Christi fidem impellens, facillimè suscipient. Cum autem dicat: *Et non cognouerunt eum.* Excusare illos videtur: & partim, quia iniuste passurus ab ipsis est, discipulos consolatur: partim quia signis duobus dolorem obruit, altero iam in môte facto, altero iam futuro. Cum verò hæc audissent, aut mœrore passionis pressi, aut interrogare veriti, quando venturus sit Helias non quæserunt: Frequenter enim quando vident ipsum nolle quidpiam aperte dicere, tunc tacent. Quum itaque illis in Galilæa commorantibus dixisset tradendum esse filium hominis, & interficiet eum: subiunxit, valde illos doluisse. Marcus autem dicit, quia ignorabant hoc verbum, & interrogare verebantur. Et Lucas, quia occultatum fuit ab ipsis hoc verbum, ne sentirent illud, & interrogare de hoc timebant. *Cum venisset autem ad turbam, accessit ad eum homo genua flectens ante eum, & dicens: Domine, miserere filio meo, quoniam lunaticus est, & male patitur. Sapius enim cecidit in ignem, & crebro in aquam, & aruit eum discipulis tuis, & non potuerunt eum curare.* Valde hunc hominem infirmum in fide, scriptura ostendit, quod multis manifestum est: vel quia Christus dixit, omnia esse credenti possibilia: vel quia ille

dicebat, iuuua incredulitatem meam: vel quia iustum à Christo dæmoni fuit, ne amplius in eum intraret: vel quia rursus ille Christo dicebat, si potes. Cæterum si hominis illius infidelitate factum est ne dæmonium exiret, quare discipulos criminatur? Vt ostendat quod etiam absque fide adducetium curare poterant. Nam quemadmodum petentis fides à minoribus miracula elicuit: sic virtus eorum qui faciunt, quauis parum credant, adeuntes, perficere potest: quæ ambo in scripturis inueniuntur. Cornelius enim sua fide gratiam spiritus inuinit: & ab Helic, nemine credente, mortuus suscitatus est. Nam & qui proiecerunt, non propter fidem, sed propter metum ac simpliciter & temere proiecerunt, & latronum periculum metuentes aufugerunt: ipse autem proiectus mortuus erat, & sola sancti corporis virtute surrexit. Quare non latet, quia & discipuli hac in re titubarunt, quauis non omnes. Columnæ nanque apostolorum non aderant: sed improbitatem huius hominis illud quoque significat, quod discipulos magna turba præsentem, ad magistrum accusat. Attuli enim, inquit, eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Christus verò ipsos coram turba excusans, maiorem culpam illi attribuit, dicens: *O generatio incredula & peruersa, vsquequo vobiscum ero vsquequo sustinebo vos?* Non ad hunc hominem solum dirigit sermonem, ne conturbaret eum, sed ad vniuersum Iudæorum genus: multos enim commotos fuisse credibile est, maleque de discipulis suspicatos. Cum autem dicit, quousque vobiscum ero, quam mori sitiat, quantumque ad patrem redire desideret: & quia non sit sibi molesta passio, sed cum huiusmodi hominibus conuersatio ostendit, nec tamen increpatione Iudæorum sermonem terminauit, sed adiecit: *Adferre huc ipsum ad me.* Interrogauitque quantum hæc tempore patiat: tum vt discipulos hinc defenderet, tum vt meliore spe pater ductus crederet, posse filium liberari: quem tamen discerpi à dæmone permisit, non ad ostentationem, quippe turbis cõeuntibus increpauit ipsum, sed propter patrem, vt si trepidare sola vocatione dæmonium videret, saltem hoc pacto ad futuri miraculi fidem duceretur. Sed postquam ille, ab ineunte respondit ætate, & adiuua me si potes: respondit Christus, omnia esse possibilia credenti, rursus in eum culpam reiciens. Et quando quidem leprosus dicebat: si vis, potes me mundare, potentie ipsius testimonium ferens, ipsum laudans atque confirmans verba eius, respondebat: volo, mundare. Nunc verò cum iste nihil dignum omnipotentie Christi attulerit, dicens, Si potes, adiuua me: perpende quo modo ab errato eum reuocat: omnia, inquit, credenti possibilia sunt: ac si diceret, tanta virtus mea est, vt alij meo nomine miracula possint conficere: quare si credis, vt decet, tam filium tuum, quam alios facile curabis: his dictis dæmoniacum liberauit. Tu autem non hinc solum prouidentiam ac benignitatem eius cõsidera, sed ex illò tempore, ex quo dæmoni fuit permillum in hominem intrare: iã enim diu mortuus homo esset, nisi diuina prouidentia fuisset protectus. Nam qui in ignem & aquam eum immittebat, interfecisset profectò, nisi diuinitus frænaretur: quod similiter illi falsi fuissent, qui nudi deserta petentes, lapidibus seipfos cædebant. Non turberis autem si lunaticus est appellatus: patris enim dæmoniaci hæc vox fuit. Cæterum & euangelista multos lunaticos curatos fuisse alibi ait, à communi omnium consuetudine ipsos nominans: vt enim elemento illi, ac luminari dæmones detrahant, secundum lunares cursus aggre-

Act. 10. d.
4. Reg. 13. d.

Mar. 9. d.
Supra. 8. a.
& Luc. 5. c.

Sup. 4. d.

diuntur, & remittunt homines. Vnde hæc falsa opinio apud multos conualuit, quod luna varietate sui cursus operetur: quod minimè verum est. *Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus eicere illum?* Timuisse mihi videntur apostoli, ne concessam sibi gratiam amiserint: data enim sibi aduersus immundos spiritus potestas fuit, quare seorsum accedentes interrogare non recundantur. Nam si re ipsa potentia eorum fuisset redarguta, cur puduissent verbis confiteri, quod opere apparebat? Seorsum autem & remotis arbutris faciunt, quoniam de arcana & magna re quaesuri erant. Quid igitur Christus? *Propter incredulitatem vestram ait. Si enim habueritis fidem sicut granum sinapis, dicitis monti huic: transi hinc, & transibit: & nihil impossibile vobis erit.*

Si verò quispiam dicet, & quando montes transulerunt? Respondebimus, quia multò maiora fecerunt: multos enim mortuos excitauerunt: æquale quippe nō est, montes transponere, & animam hominis reuocare. Dicunt autem nonnulli, postea quosdam sanctitate illis multò minores, id re postulante fecisse. Vnde patet, quia si opus fuisset, montes quoque transulissent: ideo non dixit, transponetis omnino montes, sed transponere poteritis: si autem non fecerunt, non est argumentum impotentia. Maiora enim ab ipsis facta non ignoramus, sed quoniam res non postulauerat, noluerunt: quanuis possit etiam aliquid talè factum esse, & non scriptum. Non enim omnia miracula sanctorum conscripta sunt. Nonne igitur, inquires, tantam fidem tunc habebant? Non certè. Ita enim imperfectiores erant, vt non semper idem essent: vnde Petrus quoq; modò beatificatur, modò increpatur: & reliqui de inscitia castigantur, cum sermonem de fermento non intellexerint. Sic ergo & nūc ex imperfectione ipsorum accidit, vt maiore infirmitate lāguerent, quod sapius ante crucem patiebantur: fidem autem hic signorum dicit, & sinapis meminit, cuius maxima virtus est. Nam cum minima sit, magnitudine virtutis ceteris omnibus vehementior est. Vt igitur ostenderet synceræ fidei minimum ingentia posse, sinapis mentionem fecit: neq; hic stetit, sed montes addidit, & vltius progressus, nihil (inquit) vobis erit impossibile. Tu verò & discipulorum philosophiam, qui suam impotentiam nō occultarunt, & spiritus sancti virtutem admirare, qui paulatim homines, ne sicut granum quidem sinapis fidem habentes, sic in summa erexit, vt largos fluuios, & copiosos fidei fontes egerent. *Genus autem hoc, inquit, non cicitur, nisi per orationem & ieiunium.* Vniuersum demonum genus, non lunaticorum solummodo intellexit. Et vide quo modo iam in ipsis ieiunij semina iecit: nec mihi ea quæ rara sunt dicas, quòd scilicet absque ieiunio eiectiones demones aliquando fuerint: si enim vnus aut alter sic expulis, impossibile tamen est, si quis id patitur, & in deliciis viuat, ab hoc furore liberari. huiusmodi enim morbo laborantibus ieiunio maximè opus est. Sed si fide opus est, inquires, cur ieiunare oportet? quia vnà cum fide non paruas vires affert ieiunium. Cūque maioris philosophiæ singulare opus sit, angelum ex homine facile reddit, & virtutibus incorporeis mirum in modum relectatur, quanuis non ieiunio solum, sed oratione quoque ac multò magis oratione opus sit. Expende igitur, quæso, quot quantaque bona ex vtrisque iunctis emanent. Qui enim orat, & ieiunat vt oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis non indiget, nunquā fiet auarus, & qui non est auarus, pronior semper ad misericordiā erit. Qui ieiunat, leuior est, & vigilat orat,

& cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam humilians, facile deum placat: idcirco & apostoli ferè semper ieiunabant. Qui orans ieiunat, binas possidet alas, quibus ventos ipsos volando præteruchitur: non enim oscitat, nec extenditur, nec torpet orando, quæ multi patiuntur: sed igne ardentior, & terra superior est, quare terribilis hostis demonibus redditur. Nihil enim est homine probè orante potentius. Nam si mulier crudelem iudicem, qui nec deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit: multò magis propitium deum faciet, qui continuè orationi adhærens, vltrem superat, & delicias spernit. Si verò imbecillis corpore ieiunare semper non potes, non eris tamen adorandum infirmus, neque ad contemnendas ventris delicias inualidus. Ieiunare quidem non potes, sed non viuere in deliciis potes: quod sanè paruum nō est, nec magno interuallo à ieiunio distat. Sed sufficit etiā hoc diaboli furorè deprimere, cui nemo magis amicus est, quàm qui deliciis & ebrietate maculatur: hic enim fōs, hæc mater, atque origo viciorum omnium est: hac via olim Hebræos in cultum diabolus idolorum iniecit, hac iniquos amores Sodomitarum inflammauit: hæc enim ait, iniquitas est Sodoma, in copia & plenitudine panis luxuriabantur, hac denique via mille alij gehennæ traditi, periire. Quid enim deliciarum hæc fœditas mali non inducit: sues ex hominibus facit, immo verò etiam suis multò deteriores. Sus enim in luto voluitur, & stercore nutritur: hic verò abominabilem magis sibi mensam conlruit, iniquas commixtiones excogitans, & amores nefarios: hic nullo certè à demoniaco discrimine separatur: impudens enim & furiosus pariter est: & demoniacum quidem omnes miseramur, hunc verò auertimur, & odimus. Quid ita quia sponte furorē sibi attrahit: & os, oculos, nares, cetera simpliciter sensuum instrumēta amarissimas voluptatis conficit cloacas. Quòd si etiam interiora inspicias, videbis animā eius ceu hyeme, ac intentissimo frigore congelatam aded, atque torpentem, vt nulla præ hyemis magnitudine vtilitas corpori ab ea possit afferri. Verecundor apertius enarrare quæcunque à deliciis mala tam viri quàm mulieres patiuntur: quare conscientie singulorum, quæ certius hæc nouit, relinquenda esse statuo. Quid turpius ebriosa femina, quæ huc & illuc ex temulentia peruagatur: quantò enim infirmius vasculum est, tantò maius naufragium fit, siue libera, siue ancilla mulier sit: nam libera in medio ancillarum spectaculo deformatur, & serua similiter inter ancillas turpior redditur: ita faciunt, vt dei munera à stolidioribus vituperentur. Audiui enim multos, cum insanæ istæ accidunt passiones, dicentes: Vtinam non esset vinum. O amentiam singularem, o stoliditatem inauditam, alij dei iniquant, & dei tui dona criminariis putant à vino hoc factum malum? Non fecit vinum certè, sed incontinentia eorum qui vino abusi sunt. Dicas ergo, vtinam non esset ebrietas, non essent delicie: si verò dicis, vtinam non esset vinum, ordine paulatim progrediens, optabis ne sit ferrum propter homicidium, ne sit nox propter fures, ne sit lux propter calumniatores, ne sit femina propter adulterium, & sic omnia dei opera tibi destruentur. Non igitur ita dicas, mentis enim istud est diabolica, nec vinum, sed ebrietatem criminis: & ebrius, cum in se fuerit reuersus, omni dedecore suo prius descripto, dicas datum esse vinum ad læticiam, non ad turpitudinem nostram: datum est vt rideamus, non vt derideamur: vt rectè valeamus,

leamus, non vt ægrotemus: vt imbecilla corpora reficiamus, non vt robur animi deiiciamus: honorauit te hoc munere deus, cur de honestas propter intemperantiam bibendi te ipsum? Audi quid ad Timotheum dicit Paulus: Modico vino vttere propter stomachum tuum, & crebras infirmitates tuas. Quòd si sanctus vir ille morbo depressus, & alternis egritudinibus laborans, quouisque magister permisit vino non vttebatur: quam veniā nos consequemur, vino ad ebrietatem sani abutētes? Et illi quidem dicebat, paucò vttere vino propter stomachum tuum: ebrioso verò dicit, vtaris modico vino propter fornicationes, vt crebra turpiloquia fugias, ppter pestiferas cupiditates quas ebrietas parit. Quòd si hæc non persuadent vobis, vt ab his abstinēatis, saltem propter dolores, & euersiones stomachi abstinēatis. Nō ad mœrorem, nec ad dolorem, sed ad læticiam vinum datum est. Vinum enim, inquit, lætificat cor hominis: quam eius virtutem vos deiicitis. Nam quæ læticia est, si non es in teipso, si mille doloribus vexaris, si omnia tibi circumferri videantur, si tenebris detentus, quasi febricitans hominibus indigeas, qui oleo caput tuum perfundant? Hęc non omnibus dicta esse velim, immo verò dicta sunt omnibus: non quia omnes vino corrumpantur, sed quia nullam de ebriosis curam sobrii habent: idcirco ad sobrios magis orationem direxerimus, quoniam & medicus ægrotis omissis, sanos qui ipsi assident alloquitur. Vos ergo sobrios oro, ne hac turpissima infania vnquam capiāmini, & vt eos qui capiuntur, diligenter sanare curetis. Nolite pati peiores bestiis homines fieri, nihil enim vltra quàm opus est illè desiderat: isti autem mediocritatis terminos excedentes, irrationabiliores illis constituuntur. Quanto enim melior asinus ebrioso est, quanto canis præstantior? Omnes certè animates, quæ rationis expertes sunt, cum bibunt, aut comedunt, vltra quàm fatis est, etiam si mille homines cogere, nunquam elaborant. Peiores igitur irrationabilibus vos estis, qui inebriamini, nō apud mentis compotes solum, verum etiam apud vos iudices. Inde nanque manifestum est, canibus atq; asinis vestro vos iudicio esse deteriores, & magis abiectos, quia nullum brutorum supra mensuram comedere aut bibere cogitis. Et si quis huius rei causam quæret, nemo responderè dubitabit, ne comedendi atque bibendi excessus detrimentum ei sit. Cum igitur minus tibi quàm bestia provideas, nonne hoc factò tuo minoris te putare videris, qui te continuè in dolores impellas? Nō enim solū in die quo inebriaris, verū etiā in crastinum ebrietatis reliquæ conseruantur. Et quemadmodum cum febris cessauerit, debilitas tamen inde facta, diutius remanet: sic ebrietate transacta, fluctuatio tamen eius tam corpus quàm animam diutius exagitat. Iacet enim perunque tanquam tempestate conuulsata nauis miserum hominis corpus, anima verò detestabili cupiditate compulsā, vehementer incenditur: & cū corpus dissolutū fuerit, ipsa tempestatem excitat, & cupiditatem incendit: & cum respuisse videtur, tunc multò magis quàm prius insanit, vinum, dolia, calices, cyathos, & crateres plenos imaginans. Et quemadmodum quāuis tranquillitas ex tempestate facta sit, detrimentum tamen quod inde factum est, non restituitur, si semel iactura facta sit. Sic omnium penè bonorum iacturam ebrii patiuntur. Modestiam enim, pudorem, prudentiam, patientiam, humilitatem, omnia hæc quali naufragium passi, iniquitatis pelago submerserunt: verum multa peiora sunt, quæ sequuntur ebrie-

1. Tim. 5. d.

Psal. 103. b

tatem, quàm quæ tempestatem. Nam ibi quidem post onera eiecta nauis leuior redditur: hic verò magis grauatur. nam pro diuitiis virtutum eiectis, arenam atque aquā fœtidā ex ebrietate sibi coaceruauit, quibus nauicula cum vectoribus atque gubernatore simul demergitur. Quæ ne accidant, fugiamus, oro, hanc tempestatem: reuoluamus semper nobiscum ebriosum neminem in cælorum regnū peruenturum. Nolite, inquit, apostolus, errare: nec ebriosi, nec cōuiciatores regnū cælorum hereditabunt. Quid regnū cælorum dixi, cū nec præsentibus quidem iucundè vtantur, noctem in die habentes, & in luce tenebris obuoluti, & apertis oculis nihil rectè videntes? Et ad hæc grauissimum illud supplicium luunt, cum mœrore sine ratione conficiantur, insaniant, ægrotent, ac omnibus ridiculi sint. Quæ igitur venia ipsis dabitur, qui spontè tantis se malis obruunt? Nulla profectò. Fugiamus igitur hunc morbum, si tam præsentī vita, quàm futura frui volumus: quod nobis gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi concedat, cui gloria in secula, Amen.

Homilia lix. ex cap. xvij.

Onuerfantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Iesus: Tradendus est filius hominis in manus hominum, & occidetur eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer. Idcirco de passione sua verba facere voluit, ne qua de causa ibi assidue morarentur, interrogandi occasionem haberent. Passurum enim in Hierosolyma ipsum audientes, nec videre quidem illam urbem volebant. Considera igitur quo modo, & si Petrus fuerit increpatus, & Moyses & Helias cum ipso collocuti, gloriam hanc rem appellarint: & pater è nube vocem emisit, & signa non parua fuerint facta, ac denique resurrectio in ianuis post passionem adesset: non enim longo tempore post, sed tertio se die resurrecturum affirmauit: nullo tamè pacto ferre potuerūt, sed tristati sunt, inquit, valde: quod eis accidebat, quando adhuc eorum verborum potestatem ignorabant. Quod Marcus & Lucas significarunt, quorum alter ignorasse illos verbum, & veritos interrogare ait: alter velatum ab eis fuisse ne sentirent, & timuisse de hoc verbo quæere. Atqui quo modo ignorantes contristati fuerunt? quia videlicet moriturum eum non ignorabāt, sed mortem hanc non duraturam, & mille allaturam bona nondū aperte nouerant, cum qualis nam futura esset illa resurrectio non intelligerent: dolebant ergo, quia valde magistrum suum diligebāt. Cum autem venissent in Capernaū, adierunt Petrum qui didrachma accipiebant, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachma? Quænam sunt ista didrachma? Quando Aegyptiorum primogenita deus interfecit, tūc Leuiticum tribum pro ipsis accepit, quoniam huius tribus minor numerus erat, quàm primogenita Iudeorum fuissent, pro deficientibus ad suppleendum numerum, siclum iussit deferri. Consuetudo igitur ex illo tempore obtinuit, vt primogeniti hoc vectigal persoluerent: cumq; ita primogenitus esset Christus, Petrus quoque discipulorū primus esse videretur, ipsum adeunt. Puto autem quoniam in Capernaum, quæ patria Christi putabatur, istud gesserunt, per singulas ciuitates id vectigal petere solitos fuisse. Non fuerunt autem aucti Christum aggredi, sed Petro nulla ferè acrimonia, nec vt criminantes, sed vt interrogantes dixerunt: Magister vester non soluit didrachma? Nam etsi de ipso conuenientem, decentemq; non habebant opinionem, hominem eum nudum putantes, tamen propter signa quæ fecerat, non nihil reuerentiæ ipsi attribuebant.

1. Cor. 6. b

Luc. 9. d.

Mar. 9. e.

Luc. 9. e

Num. 3. g.

*forte, quæ

que scilos,

legendum

est, vt habet

nume. 3. g.

Hierò. verò

de tributo

Casari per-

soluendo di-

ci putat.

Col. 1. c. &

Apoc. 1. b

tribuebant. Quid igitur Petrus? *Vtique ait.* Ita illis quidem solutorum esse respondit, Christo autem, vt erubescens forsan hac de re quicquam dicere, nihil retulit: sed mitis ille quem nihil fugere potest praueniens, ait: *Quid tibi videtur Simon? reges terra à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis.* Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii. Nam ne posset Petrus opinari hæc à Christo dici, quoniam ab illis quicquam perceperit, anteuertit Christum, vt hoc ipsum significaret, & fiduciam timentis quippiam de his dicere Petro præbet. Quod autem dicitur, tale quid est: Immunis ego à censu sum. Nam si reges terræ non à filiis, sed à subditis censum capiunt, multò magis me, qui nõ terrarum, sed cælorum regis filius sum, liberum à tributis esse oportet. Perpendis quomodo distinxit filios à non filiis? Si enim filius non esset, hoc profectò regum exemplo vsus non fuisset. Sed filius quispiam, inquit, est: non autem proprius, non ergo filius: quod si non filius, nec proprius, nec omnino eius, sed alienus. Ita exemplum nullas vires habebit. Non enim de filiis simpliciter, sed de propriis, & regni hæredibus disputat. Atque ideo distinguendo alienos opposuit, quo vocabulo eos appellauit, qui ab ipsis regibus nati non sunt: suos verò, quos ex se genuerunt. Tu verò etiam illud considera, quo modo reuelatam Petro cognitionem hic confirmauit, neque hic terminauit sermonem: sed descendendo quod sapientiæ inæstimabilis est, id ipsum approbauit, nam cum hæc dixisset, ait: *Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare & mitte hamum: & eum piscem qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore eius inuenies staterem, illum assumens, da eis pro me & te.* Vide quemadmodum nec omnino recusat, nec simpliciter iubet dare tributum: sed prius monstrauit non esse his vectigalium legibus se subiectum, tunc demum dari iussit: alterum ne illi, aliterum ne isti scandalum patiantur. Non enim vt debitor reddidit, sed vt illorum infirmitati consulere. Et certe alibi cum de cibis disserteret, scandalum nullo modo considerasse, sed penitus spreuisse videtur: ita nos decet temporum, & opportunitatum rationem habere, ac scire quando, quibusque in rebus contemnenda vel curanda scandala sint. Sed dationis etiam modo se ipsum demonstrat. Nam vt rerum omnium dominum se esse ostenderet, vtq; maris ipsius ditionem habere videretur, non à reconditis, sed mirabili quodam modo inuentam pecuniam deferri iubet: & quanuis tñ in increpatione, tum quia virtute sua super fluctus Petrus ambulauit, maris dominus demonstraretur, tamen alio quodam modo, nec minus mirabili id ipsum impresentiarum ostendit. Non erat quippe paruorum prædixisse à profundissimis fluctibus eum piscem hamum hausurū, qui vectigal erat solutorum. Ita imperio eius, quasi verriculo in mari demerso ille captus est piscis, in quo stater referuabatur. Diuina igitur ac ineffabili eius virtute munera pelagus offerebat, & vndique subiectionem suā ostendebat, vel quia increpatum ex furore in tranquillitatem subito se conuertit, & quando ipsa ferociēs conferuum suscepit ac sustinuit, ac nunc rursus quādo exactoribus pro ipso censum persoluit. Da eis, inquit, pro me & te. Vidisti honoris excellentiam, vide nunc quanta philosophia vtitur Petrus. Hunc enim locum Marcus Pe
trus discipulus videtur, quoniam ingens hinc honor magistro deferebatur. Sed negationem quidem ille quoque diligentissime scripsit, hæc verò quæ ad magistri laudē pertinent, ipso forsan deprecante ne magnifica de eo diceret,

Supra. 15. a

Supra. 14. d

Marcus Pe
trus discipulus

omnino siluit. Pro me vero, inquit, & te. quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi, mirare discipuli etiam fidem, qui ad rem ita natura incredibilem illico paruit, cuius quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in tributis solutione coniunctus. In illa hora adierunt discipuli Iesum, dicentes: *Quis putas maior est in regno cælorum?* Humanū quid pasi discipuli sunt, quod euangelista quoque significauit, dicens: In illa hora, quando scilicet cæteris omnibus Petrum prætulit. Nam cum ex Iacobo & Ioanne alter primogenitus esset, nihil tamen tale pro ipsis fecisse videtur: veriti autem turbationem profiteri suam, non aperte quare Petrum ipsis præponeret, sed confuse, Quis ergo maior est, interrogarunt. Quando tres illos preferri conspexerunt, nihil tale pasi sunt: cum verò ad vnum delatus honor est, tunc nimirum doluerunt: quanuis non ex hac re solum, sed ex aliis quoque multis inflammati fuerunt. Tum quia dixit illi, Dabo tibi clausula regni cælorum: tum quia, Beatus es tu Simo Bariona: tum etiam hic, Da eis pro me & te: tum denique quia liberius eum multò Christo colloqui conspiciabant. Quod si non interrogasse, sed secum id cogitasse Marcus scribit, nõ sunt opposita profectò hæc, sed valde inter se consonant: nec semel, sed bis, ac tertio hæc eos cogitasse crediderim, & tunc demum interrogasse. Tu verò non solummodo crimen considera, sed illud quoque tecum expende, primum, quod nulla eis de rebus huius seculi quæstio est: deinde quod postea hac quoque turbatione superata, alteri alteri in primatu cedebant. Nos verò neque ad hos quidem defectus eorum deuenire possumus, nec quis futurus sit maior in regno cælorum, sed quis in terris maior sit, quis ditior, quis potentior querimus. Quid autem Christus? Reuelat arcana eorum, nec simpliciter ad verba, sed ad passionem & affectū responderet. Et aduocans Iesum paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus iste, non intrabitis in regnum cælorum. Curiose, inquit, scrutamini vos quis vestrum maior sit, & de primatus honore contentis: ego autem si quis humiliorum se cæteris non effecerit, ipso ingressu cælesti omnino indignum assero. Rectè autem ante oculos monstracione paruuli totam rem posuit, ipso aspectu eos conuertens ac persuadens vt absque simulatione aliqua humilitatem amplectantur. Paruuli autem non inuidere, nec inanem expectare gloriam, nec primatus desiderare dignitatem nouerunt, sed maximam hanc virtutem possident, puram dico simplicitatem & humilitatem. Non ergo fortitudine tantum, ac prudentia, sed humilitatis quoque virtute, & simplicitate nobis opus est: quæ si non adest, scelus nostra certè claudicat. Paruuli enim nec si contumeliantur aut verberentur, afficiuntur odio: nec si laudantur & honorantur, vlla commouentur arrogantia. Vides quo modo rursus ad præclara naturæ opera nos prouocat, vt ostendat posse nos voluntatem istam nancisci, & perniciosam Manichæorum rabiem acuto concidit gladio. Si enim natura per se mala est, cuius gratia philosophandi exempla inde trahit: Paruulum autem ætate, & quidem mea sententia, valde paruulum qui ab omnibus esset passionibus liber in medio statuit. Illa enim ætas omni arrogantia, omni gloriæ inanitate furore, omni liuoris insaniam, omni contentione cupiditate, cæterisque huiusmodi affectibus immunis est. Cumque præcipuis muniatur virtutibus, simplicitatis scilicet ac humilitatis, de nulla istarum superbit, ita dupli-

Scandalizate quid.

plici philosophia ornatur. Nam & hæc bona possidet, A & nihil sibi propter hæc arrogat, his de causis in medio paruulum statuit: nec fermonis finem hic fecit, sed vterius admonitionem producit, dicens: *Et quicumque susceperit vnum paruulum talem in nomine meo, me suscipit.* Non enim solum, inquit, magna erit merces vestra si tales efficiamini, verumetiam si alios tales propter me honorabitis, propter vestrum erga illos honorem regnū vobis retribuetur, quodque omnium extremum est, me ipsum suscipietis. Ita vehementer humilitate & moribus qui procul ab omni simulatione absint afficior. Paruulos quidem hic simplices homines atque humiles, quos multi spernunt, appellauit: hunc autem sermonem non præmis solum in animum penetrare facit: verumetiam terrore pœnarum corroborat, dicens: *Qui autem scandalizauerit vnum de paruulis istis qui in me credunt, expedit ei vt mola asinaria suspendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Nam quemadmodum qui hos paruulos propter me honorant, cælum possidebunt, inquit, immo verò cælo quoque ipso maius aliquid, atque præstantius: sic & qui despiciunt atque vituperant, hoc enim scandalizare hic significat, maximo plectentur supplicio. Nec mireris si scandali vocabulo, contumeliam & vituperationem intellexit, cum multi propter pusillanimitatem non parū si contempti vituperatiq; sint, scandalizentur. Detrimentum autem quod huius criminis causa homines inuadet, & acerba supplicia ab his quæ nobis notissima sunt, præ oculis posuit. Nam cum ruidiores commouere summopere velit, sensibilibioribus vtitur exemplis. Quare in hoc etiam loco atrocitatem punitionis exprimens, qua contemptores paruulorum possit commouere, sensibilem pœnam molæ, ac submersionis in medium attulit. Et quanuis secundum rerum consequentiam, qui non susceperit vnum horum paruulorum, non suscipiet me, dici conueniebat, quæ res omne punitionis genus excedit: tamen quia rudes atque insensatos, etiam si multum istud metuendum sit, non admodum commouere solet, molam potius & submersionem posuit: nec dixit molam collo eius suspensum iri, sed expedit ipsi si hoc patietur: vt ostendat grauius quoddam, atque acerbius malum istum expectare. Quod si hoc intolerabile iure videtur, quāto magis illud? Ita vtrinque terribilem comminationem effecit, comparationem quidem exempli notissimam ante oculos adducens, excessum verò multo maiorem hac illos cogitare compellens. Vides quo modo radicitus arrogantia tumorem euulsit? quo modo vanæ gloriæ vlcus curauit? quo modo edocuit nulla in re primatus dignitatem expectandam? quo modo animos primatus honorem desiderantium induxit, vt vbique ac semper in vltimo se velint ordine collocare: Nihil certè arrogantia atque superbia peius, quæ mentis quoque vires natura hominibus concessas ita deicit, vt amentes ac valde stolidos efficere videatur. Nam quemadmodum si quis cum statura tricubitali sit, instar montium, immo etiam altiore se putet, ac ideo seipsum quasi montes excessurus erigat, nullum aliud argumentum insaniam suæ quæremus: Sic cum inflatum videris hominem, qui meliorem se cæteris arbitretur, contemniq; opinetur, si cæteris hominibus conferatur, nullum iam aliud signū recordie hominis exquiras. Tanto quippe ridiculosior his est qui natura stulti sunt, quanto ipse sponte hunc sibi morbum iniecit: nec hac re solum miser, verumetiam quia in miseria fundum absque suæ miseria sensu se præcipitauit. Quando enim is peccata sua vt oportet cog-

noscet? Quando nimium se delinquere sentiet? Certè quasi vile mancipium & miserum, captiuum diabolus eum abduxit, agitatq; verberibus & mille contumeliis quocunque velit. Nam in tantam amentiam plerūque eos impellit, vt persuadeat aduersus liberos & vxores præ timore insolescere, atque etiam aduersus suos maiores. Contrà vero nonnullos maiorum excellentia inflari facit. Qua quidem re quid esse possit stultius, quum à rebus contrariis similiter intumescant? Nam alij quoniam parentes, auos, proauos humiles ipsi habuerunt, alij quoniam claros & nobiles, effertur: quo modo igitur quispiam vtriusque poterit tumorem deprimere: Si ad alteros scilicet dixerit, tu qui magna de nobilitate maiorum iactas, vltra proauos atque atauos tuos si progrediaris, inuenies multos e genere tuo agasones forsan, aut caupones fuisse: ad alteros è contrario, progrediaris tu aliquantulum vltra parentes, & inuenies multos te clariore fuisse: hunc enim cursum habere genus humanum etiam à scripturis comprobari potest. Salomon regis erat filius, & regis quidem illustri- 2. Reg. 12. f. simi: huius tamen pater abiectus atque ignobilis fuit: maternus etiam auus adeò vilis, vt nec gregario militi filiam collocare posset: hæc ipsa si altius repetes, inuenies rursus horum vilium genus illustre ac regiū. Hoc 1. Reg. 9. 1. de Saul, hoc de multis aliis dici potest. Non igitur multum hinc extollamur. Dic enim, quæso, quid genus est? Nihil aliud certè quàm verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo illo die probè scietis. Verum quoniam nondum dies illa adest, rationibus quantum in nobis situm est, nullam in genere fieri præstantiam vobis persuadebimus. Considera igitur, quādo bellum irrumpit, quando fames premit, quando cætera huiusmodi mala incumbunt, quo modo vniuersus nobilitatis huius status euanescit: nescit inter diuitem & pauperem vilo modo morbus discernere, gloriosum & ingloriosum, nobilem & ignobilem pestis nõ distinguit. Mors quoque aliq; humanarum rerum mutationes pariter omnes aggrediuntur, immo verò, quod mirabile fortassis videbitur, multò magis diuites inuadere solent. Quò enim minus ad ferendas mutationes exercitati sunt, eò magis cum inciderint, pereunt. Timor etiā ditiores maxime terret. Nam & principes summopere formidant, & liberos populos non minus quàm principes metuunt. Multas quippe diuitum edes modò impetuosa ira populi, modò principis furor euerit, quorū pauper fluctuum immunis omnino est. Hac igitur nobilitate omissa, si nobilitatem tuam ostentare placet, libertatem mihi animi ostende, libertatem dico eam, quæ ille vir beatus habebat, cum esset pauperrimus, qui Herodi liberè dicebat: Non licet tibi fratris tui Philip- 3. Reg. 18. 6. pi vxorem habere: quam is quoque habuit qui ante istū, huic similis fuit, qui dicebat Achab: Non ego, sed tu & domus patris tui Israël peruertis, quam propheta, quam apostoli omnes possidebant. Quales eorum animi qui diuitiis seruiunt esse non possunt: sed quemadmodum qui sub mille pædagogis degunt, quiq; à licitoribus detinentur: sic non audent extollere oculos, nec liberè quicquam dicere de virtute. Acris enim cupiditas gloriæ ac aliarum rerum auuiditas, tantum terrorem eis inferunt, vt seruiles, abiectos, adulatoresq; constituent. Nihil profus libertatem animi sic tollit, quemadmodum secularium rerum cupiditas, & eorum quæ videntur esse præclara. Non enim sibi viuunt, sed alteri, & mille crudelibus dominis huiusmodi homines premuntur: quos si recensere placet, aliquem ex his qui apud

apud reges plurimum possunt, nobis proponamus, cui magna rerū affluat copia, ingens potentia, patriæ splendor, maiorum nobilitas, ad quem vniuersa penè respiciat ciuitas. Consideremus igitur, an iste seruus omnium abiectionis sit: quod vt facilius demonstremus, non simpliciter seruum, sed seruum serui ei conferamus. Is igitur serui seruus, & si non liberum, vnicum tamen habet dominum, ad cuius nutum omnia refert: quem si bene agendo propiciam sibi faciat, sine aliqua cura quietè viuit. Ille verò quem admiraris, non vnum aut alterum, sed multos & importunos sibi dominos conquisiuit. Dominatur enim ei primò rex ipse. Non est autem æquale abiectionem habere dominum, & regi seruire, cuius aures multorum verbis exposita sunt, & ipsi, modò hi, modò illi persuadent. Quare quāuis nullius sibi mali conscius sit qui regi seruit, omnes tamē suspectos habet, tam pares quā sibi subiectos, & tam amicos quā inimicos: sed hic etiam, iniquis, domini terrore agitur, at non est æquale vnum & multos timere, immo verò si quis voluerit diligentius inuestigare, multos ille, neminem hic formidat. Cur, & quo pacto? Quoniam isti nemo est qui inuideat, quique velit isto expulso ad eandem se intrudere seruitutem. Quare fit, vt nullus inueniatur, qui ipsi velit insidias tendere: multi verò sunt, qui nulli alia rei student, quā illum qui proximus regi est, à statu eicere: quare omnibus adulari cogitur, maiori, equali, amicis. Nam vbi gloriæ cupiditas est, ibi quia liuor vires suas exercet, nulla syncera potest amicitia inueniri: sed quemadmodum qui eodem artificio quæstum habent, sic similibus honorum cōsortes, qui eadem in seculo appetunt, sincero ac puro nequeunt amore coniungi, vnde fit vt bellum intus sine induciis semper geratur. Vidisti acerborum multitudinem dominorum? vis grauiore alios afferamus? omnes qui eo minores sunt, maiores fieri diligentissimè student. Qui verò excellunt, quoniam timent ne iste anteueniat, apertè ipsi aduersantur. Proh fidem hominum. Quid dicam? video me pollicitum fuisse dominorum horum multitudinem recensere. Oratio verò consequenter progressa, magis quā polliciti sumus attulit, cum hostium ingentem acruum, non dominorum recensuerit: immo verò & dominos, & hostes eodem esse probauerit, quippe qui ceu domini diligenter coluntur, & ceu hostes nimium terrent, ceuq; inimici occultè insidiantur. Nescio enim quid peius excogitari possit, quā vt eisdem quispiam & dominos, & inimicos habeat. Nam serui & si iussa capeffere coguntur, diligenti tamen cura dominorum proteguntur. Illi verò & iussa vt serui faceffunt, & vt hostes impugnantur: & tantò peius, quā qui aperto prælio certant, alter in alterum insurgit, quantò occultius pungunt, quātoq; personas amicorum induti quasi hostes aggrediuntur, & aliorum calamitatibus fœlicitatem sibi componunt. Nostri verò non sunt huiusmodi: sed si quis aduersa opprimatur fortuna, multi ipsi compatiuntur & condolent, in secundis rursus multi cōgratulantur, sicut apostolus ait: Siue vnum membrorum patiatur, omnia membra compatiuntur: siue vnum membrum glorificatur, omnia membra congaudent. Et modò quidem qui ista suadet, dicebat: Quæ autem mea spes vel læticia est, an non vel vos? Modò autem, Nunc viuimus, si vos statis in domino. Modò verò, Ex multa tribulatione & compressione cordis scripsi vobis, & Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Cuius igitur rei gratia exteriores fluctus sustine-

mus, nec volumus ad tranquillissimum hunc nauigare portum? Quare bonorum nominibus omisissis, res ipsas oro, amplectamur. Gloria enim & potentia, diuitiæ ac nobilitas, cæteraq; huiusmodi nomina sunt apud exteros nuda, apud nos res firmæ atque perpetuæ. E contra verò, mors, ignominia, cæteraq; quibus dolor ac moror efficitur, nuda sunt apud nos nomina, res autem apud illos verissimæ. Quod vt oculis ipsis cernas, gloriā in medium primò adducamus, quæ magna expetendaque illis videtur. Non dico igitur, quia breuissimi est temporis: non dico, quia cito extinguitur: sed quando maximè floret, tunc mihi (rogo) ipsam ostende. Non auferas à scorto picturam & fucos, sed ornatū inducas, & tunc magis deformitatem ipsius reprehendam. Vestitum igitur expone, licitorum multitudinem, præconis vocem, populi subiectionem, silentium omnium, & quod admirantes aspiciunt, quodq; occurrentes percitantur. An igitur, iniquis, hæc præclara non sunt? Age, perscrutemur sintne ista superflua, & potius inutili quidam ac falsa opinione quā veritate rerum comprobentur. Quid enim melius aut corpori aut animæ inde accidit? ex his enim homo constat. an maior statuta huic erit, aut sanior, aut velocior, aut acutiores perspicacioresq; sensus acquirat? Minimè. Consideremus ergo ne fortè anima quicquam lucrata sit. Num igitur modestior, aut prudentior, aut mansuetior eo cultu hominum erit? Nequaquam, immò verò è contra: non enim quemadmodum corpori nihil commodi eueniebat, sic & animæ accidit. Sed quod grauissimum est, nō solum nihil tum proficit anima, sed magnum insuper viciorum cumulum attrahit: hinc enim ad arrogantiā, hinc ad inanem gloriæ dementiam, iram, milleq; alias passiones impellitur. Sed gaudet, iniquis, iactat atque gloriatur. Incurabilem morbum, & malorum apicem ei attribuis. Nam qui lætatur his rebus, non volet, nec poterit facile liberari, cum hac voluptate viam remedij omnino abscederit. Id igitur pestiferum penitus est, quod non dolet, sed lætatur magnitudine ac incremento malorum. Nō enim semper lætari bonum est. Nam & fures furto lætantur, & adulter matrimonij sordibus, cæde homicida, auarus rapina. Non ergo si lætatur solum considera, verumetiam si rectè lætatur. Animaduertendum enim est, ne talis læticia eius sit, qualis adulteri & furis. Cur enim, dic obsecro, lætatur? Quoniam à multis honoratur, circumspicitur, & extolli atque inflari potest. Et quid hac elatione leuius excogitari potest? quid hac cupiditate peius? Nam si id malum nō est, cur inanis gloriæ cupidos vituperantes, mille opprobriis laceramus? Desinite arrogantes, & aliorum hominum contemptores execrari. Sed nequaquam poteritis abstinere: plurimis itaque accusationibus digni & ipsi, quanuis mille habeant lictores. Hæc de modestioribus mihi principibus dicta sunt. Multi enim eorum maiora quā latrones, quā homicida, quā adulteri & sepulchrorum violatores plerunque committunt, cum principatu non rectè vtantur. Nam & furantur aliena impudentius, occidunt crudelius, multò lasciuunt petulantius: nec parietem vnum, sed innumeras domos effodiunt, facilius omnia principatus licentia peragentes. Ita durissima est eorum seruitus, cum passionibus dediti neminem vereantur. Vere igitur liber, & solus princeps, ac regio potissimum nomine dignus ille est, qui passionum immunis est. Quæ omnia intelligentes, veram libertatem amplectamur, & perniciosam seruitutem fugiamus, nec principatus magnitudinem, nec diuitiarum

diuitiarum pondus, nec aliud huiusmodi præter virtutem beatificandum putemus: sic enim & hic iucundè viuemus, & futura bona consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lx. ex capite xviii.

VAE mundo ab scandalis. Necessè enim est venire scandalum, veruntamen vae homini illi per quem scandalum venit. Si autem manus tua, vel pes tuus, & cætera.

Sed si necessè est, vt scandala veniant, quispiam opponet, cur mundum quasi miserum deslet, cum manum ei porrigere atque opitulari potius oporteret? Hæc quippe prudentis medici, dominiq; providentissimi, illud cuiusvis opus esse non iniuria potest: quid igitur ad tam impudètem linguam respondebimus? quod scilicet nihil diligentissimæ illius curæ par excogitari queat. Cum enim deus sit, homo quoque propter te factus est, & serui assumpta forma extrema omnia passus, nihil quod ad se pertineret, prætermisit: cæterum quoniam nihil hinc vtilitatis ignauissimi homines consecuti sunt, idcirco eos deslet. Quia etiam post tot tãtaq; ipsis allata remedia in morbis suis perseuerarunt: veluti si quis febricitantem, cui licet peritus medicus affuerit, tamen quia præcepta eius contempsit, complorans diceret: Væ illi homini à graui ægrotatione, quam per ignauiam plurimum atque plurimum auxit. Verum ibi nihil ploratus conducere potest. Hic genus quoddam curationis est, futura mala prædicere, & deslere nō penitentes, præsertim cum multi nullam quidem ex consilio, multam verò ex fletu vtilitatem habuerunt. Ideo, vae, dolentis vocem adhibuit, vt dolore suo ipsos incitaret, ac diligentiores vigilantioresq; faceret. Ad hæc benevolentiam quoque suam erga illos, & clementiam magnitudinem ostendit, quia vel contradicentes deslet. Ita non modò molestiam quandam ex duricia aduersariorum capiebat, verumetiam & flendo & prædicendo, ad sanam eos mentem reuocare conabatur. Sed quo modo, iniquis, id fieri potest? Nam si necessè est vt scandala veniant, quo pacto ea euitare poterimus? Quia videlicet necessè quidem est vt scandala veniant, perire autem non omnino necessè est: ceu si medicus quidem dixerit, si nulla medicina vteris, necessè est vt in hunc rursus incidat morbum: non omnino perire necesse eū erit, qui vigilanter attendit. Accedit quòd discipulos etiam hac ratione non nihil excuscat. Nam ne dormitent tanquam ad profundam pacem & tranquillam vitam mittantur, ac negligentiores sint, multa vndique aduersus eos tam deforis quā intus insurrectura bella ostendit: quod Paulus quoque significauit dicens: Foris pugna, intus timores: & pericula in falsis fratribus: & ad

2. Cor. 7. b.

Act. 20. f.

Mich. 7. b.

Luc. 17. a.

Scandala.

A xisset. Ventura verò erant, quia multi erant grauius ac incurabili morbo laborantes, qui noluerunt non agere malignè, & ipse quod futurum erat, prædixit. Sed si illi curati fuissent, quispiam dicet, ac nemo esset qui scandala faceret, nonne hic sermo falsitatis crimine teneretur? Certè si curari, sanariq; omnes voluissent, non dixisset necessè est scandala venire. Sed quia sua spontè incurabiles futuros perspiciebat, ideo ventura omnino prædixit. Sed quam ob rem ipse non eiecit scandala, iniquis? Et cuius rei gratia tollenda erant, an propter eos qui detrimento afficiuntur? Sed non inde qui detrimentum patiuntur, pereunt, sed desidia & ignauiā sua: quod virtutis cultores verum esse ostendunt, qui non modò nullam à scandalis iniuriam patiuntur, sed plurimum etiam lucrantur: Qualis certè Iob ille erat, qualis Ioseph, quales iusti denique omnes. Quòd si multi pereunt, propter negligentiam suam id accidit. Nisi enim ita res se haberet, si propter scandala ipsa homines perirent, vniuersi sanè homines id paterentur: quoniam verò multi euadunt, qui non effugit, sibi ipsi culpam attribuat. Nā scandala quidem, vt iam tetigimus, excitant etiam atque acuunt, & perspicaciorum faciunt non solum eam qui sibi diligenter cauit, verumetiam eum qui fortè incidit: nam posteaquam inde se eripuerit, cautiore atque tutiore redditur. Quare si diligentiores sumus, non paruū fructum ea ex re capiemus, quare vigilare semper cōpellimur. Quòd si in ipso congressu hostium cum tot tantq; incumbant tentationes, quasi somno dissoluti iacemus: quid de nobis sperandum esset, si magna in tranquillitate rerum viueremus? Quòd si vis à primo statim homine id considera. Nam si cum breui tempore, nec die fortasse integra in paradiso deliciarum vixerit, ad tantum prauitatis deuenit, vt equalitatem dei falsa cogitatione sperauerit, & seductorem huius beneficii authorem opinatus, vnum præceptum seruare non potuit: quid ille non fecisset, si longissimo in tranquillitate illa tempore vixisset? His ita dictis, alia rursus interrogates opponunt: & cur, inquit, deus talem ipsum effecit? Non fecit quippe deus talem: non enim poenis afflixisset, si talem ipsum fecisset. Nam si nullius nos rei, cum ipsi causa sumus, seruos nostros & vernas criminamur, multò minus creator omnium criminaretur. Vnde igitur hoc factum est iniquis: ab eo sanè ipso, & negligentia sua. Quid porro est, inquit, ab eo ipso? Diligenter abs te ipso require. Nam qui mali sunt, si à seipsis mali non sint, noli tuos seruos castigare, nec vxorem si peccat increpa, nec liberos verbera, nec amicos inculca, nec offendentibus inimicis insensus sis. Nam hi omnes nisi spontè delinquant, non punitione, sed miseratione digni sunt. Nō possum, inquit, ita philosophari: certè si non illorum culpa quicquam factum conspexeris, sed quadam alia necessitate incumbente, minimè non poteris philosophari. Nam quando seruus ægritudine oppressus, iussa non fecerit: non modò non criminari, verumetiam valde commisereris. Quare tu ipse testimonium perhibes, non nihil ab ipso, non nihil aliunde, ac non ab ipso fieri. Similiter ergo etiam hic, si scires quòd malus esset propterea quòd talis natus sit, nō modo non accusares, verum etiam veniam dares. Non est enim consentaneum, vt qui propter morbum ignoscis, propter dei opificium non ignosceres, si quidem talis ab initio factus esset. Verum inde quoque ora istorum obruere facile possumus: nam vndique veritatis affluunt adminicula, si eos interrogabimus, quam ob rem nunquam seruos criminantur,

nantur, si facie formosi non sint, si non proceri statura, si non quasi volucres in eūdo, ceteraq; huiusmodi, quia videlicet natura hęc, non volūtate cōcedūtur: immūnis est ergo ipse eius culpā, quam ei natura inuexit: nec vllus vnquam huic orationi contradicet. Cū igitur accusas, tunc ostendis profectō non à natura, sed à volūtate mali quippiam processisse. Nam si quæ minime culpamus, ea naturā delicta esse, aut saltem non voluntatis testamur, patet ea solūm culpā, quæ voluntate cōmittuntur. Noli ergo peruerfas in mediū ratiocinationes inferre, nec sophismata & orationis contextum telis aranearum vilioem. Verū illud mihi rursūm respondeas, nōne omnes homines à deo creati sunt? Quis dubitat, inquit: quo modo igitur virtutis ac viciositatis ratione omnes equales non sunt? Nam si naturæ sunt hęc, & non voluntatis, quo modo virtutem alij eligunt, alij viciositatem sequuntur: cū certē, si natura omnes viciosi essent concreati, nemo virtutem colere posset? Sin verō ē contra naturā boni omnes prodiremus, nullus vnquam malus inueniretur. Nam si vna, eademq; natura omnium est, hac ratione vnum vniuersos esse oportet, siue bonos quis dicat, siue malos: si putarit naturā alios bonos, alios malos, id (vt diximus) præter omnem rationem est. Nam cū quæ natura fuerint, immobilia sint, nunquam profectō hęc mouentur: quod hoc pacto considera: mortales omnes sumus atque passibiles, quare nemo impassibilis erit, etiam si quis contendendo dirumpatur. Nunc verō multos à probis moribus ad improbos, & ē contra à malis ad bonos conuerti: & illos negligentia delinquere, hos diligentia proficere quotidie videmus: quod maximē non naturā hęc esse facillē demonstrat. Quippe cū naturalia nec vllō modo mutantur, nec studio ac diligentia hominum acquirantur: & quemadmodum nulla indiges ad videndum audiendūmq; opera, sic nullo tibi labore ad colendam virtutem opus esset, si natura nobis insita esset. Cuius autem rei gratia malos natura nos ab initio creasset, præsertim cū posset bonos creare? Nullius profectō. Vnde igitur mala, inquit, ortum habuerunt? tu tibi ipsi responde. Meum enim opus est, non à natura hoc neque à deo inditum nobis fuisse. Casu ergo, inquit: Minime, minime inquam. An igitur nullum eorum principiu est, sed ingenta sunt? Meliora dic verba homo, & immanissimum hunc furorē execrare, quo vnum deo & peccato cultum attribuis, & cultum præcipuum, immo verō supremum, meo iudicio. Præterea si mala ingenta sunt, tantas vires possidebunt, vt nec euelli, nec omnino non esse possint. Nam quod ingentum & absque principio est, nulli corruptioni subiicitur. Ad hęc si nequicia sic inuicta esset, quo modo tam multi homines virtutem colere potuerunt, aut quo modo mortales & caduci æternam & immortalem viciositatem superauerunt? Sed deus, inquit, vires eorum eneruat: quo modo eneruabit, aut omnino quo modo destruet cœterna vicia, nec minus pollutia, sed equalium virium, & eiusdem (vt ita dixerim) ætatis? O acutam diaboli maliciam, quantum quamq; perniciosum malum excogitauit, qua impietate ac blasphemia inuoluit homines? Simulatione nanque pietatis, ne à deo peccatum esse videatur, pestiferum dogma introductum est, quo ingentum esse peccatum asserunt. Vnde igitur orta sunt, inquit? Ex eo profectō quod est velle & nolle. Ipsum autem velle & nolle vnde nam est? Sanē à nobis ipsis. Verū hęc crebra interrogatio tua ita profertur, quē-

admodum si à me quæreres, vnde homines videant: cumq; ipse responderem, ex eo quod est oculos claudere, ac non claudere: rursūm tu interrogationibus me fatigando dicerēs, hoc ipsum autem claudere oculos, & non claudere vnde est: at si ego à nobis ipsis dicerem, & à volūtate nostra, huius rei rursūm alias causas quæreres. Nihil enim aliud malum est, quā deo non obedire. Sed hoc ipsum, inquit, vnde homines inuenierunt? Dic quæso, putas ne difficile adinuentum fuisse? Non dico, inquit, quia difficile hoc sit: sed vnde inductus est vt obtemperare nollet? Ex desidia sanē atque ignauia. Nam cū dominus ad vtrumlibet sit, pronior ad hoc propter desidiā fuit. Quod si adhuc ancipiti mente vagaris, & obstupescis cū hęc audias, ego abs te non arduū quiddam ac multiplex, sed simplex & perspicuū quæram. Fuiisti ne vnquam malus, cū antea probus esses? vtputa fuiisti aliqua passione superior antea, deinde ab eadem ipsa superatus? Sopiūne vnquā vino fuiisti, & rursūm bibendi voluptatem depulisti? Aut nonnunquam ira commotus, nonnunquam in te conuersus, nihil aut parum passus ab ira es? Despexisti pauperem aliquando, & aliquando fouisti. Fuiisti fornicatus aliquando, cū impræsentiarum modestissimē viuas. Responde igitur quæso, vnde nam hęc omnia sunt? quod si nō facis, ego pro te libenter faciam, quia videlicet studio ac diligentia voluisti à malo nonnunquam abstinere, nonnunquam verō desidia dissolutus cecidisti. Hęc ad te: nam his qui bene agendi desperatione quasi furorē quodam adacti, ita semper in peccatorum sordibus inuoluntur, vt nec audire quicquam de virtute velint, nulla de recte viuendi philosophia verba faciam: cū his verō qui modo rationem secuti rectē agunt, modo cupiditate superati delinquant, iucundē differā. Rapiūstī aliquando alienum, deinde pœnitentia flexus, non modo restituiisti, verum etiam de tuis egeno contulisti. Vnde igitur hęc tanta mutatio: nōne à voluntate atque consilio tuo? Nemo profectō dubitabit. Quare obsecro studete inquam virtuti, & friuolas quæstiones hęc relinquatis. Mala enim cū nullam rem habeant, nomina solum sunt. Non ergo quærās vnde sint, nec accipiti mente pendeas, sed cū audieris ex negligentia nostra proficisci, quasi venenum ea fugito: & si quis exerit non esse à nobis ipsa, cū eum videris seruo iratum, infestum vxori, criminantem liberos, improbatem iniustos, dic ad eum: Quo modo igitur dicebas hęc non esse à nobis? Nam si à nobis non sunt, cur illos criminariis ac rursūm ad ipsum dicas, abs te ne ipso ad obiurgandum & contumeliandum procedis, an non? Nam si nullo pacto abs te ipso, nec tibi alius, nec tu aliis irascaris: sin verō abs te ipso, iam vides abs te, ac negligentia tua originem vicia traxisse. Quid porro: num opinari nonnullos esse probos? Si nemo enim probus est, vnde tibi hoc nomen inuentum est: vnde hortatio ad virtutem? vnde bonorum laudes? Sin verō probi aliqui sunt, proculdubio iure improbos increpabunt. Quod si nullus sit sua sponte malus neque à se ipso, probi iniuste improbos reprehendere conuincuntur. Nam & increpantes ipsi hac ratione, quoniam iniuria increpant, boni non erunt. Quid enim peius excogitari possit, quā innocentem criminibus falsō accusare: Quod si prauos idcirco boni reprehendunt, quia possent esse non prauī, hoc certē non paruum probitatis suę argumentum dixerim. Vnde vel mente capti patere arbitrator, neminem vnquam necessariō malum fuisse. Si vero post hęc omnia vnde sunt mala quæreres, non dubitabo

bitabo sapius dicere, à desidia ac ignauia tua: quia cum prauis conuerferis, quia virtutem spernas, hinc certē & mala sunt, & hoc ipsum vt vnde sint mala quærās, hinc omnino est. Nemo enim rectē viuentium, nemo eorū qui modestiam, atq; humilitatē colunt, friuola ista querit: sed audaces atq; proterui, qui desidiā suā defendere conātur, has aranearum confimiles telis rationes frustra confingunt, quas non verbis solum, sed multō magis opere nos destruat: nō enim ex necessitate ista fiunt. Nā si ex necessitate mala fierent, non dixisset profectō Christus: Vt homini illi per quem scādālū venit. Illos enim solos quasi miseros deslet, qui sponte sua malis adhærent. Noli autem admirari si, per quem scriptū est. Non enim tanquam alio per ipsum agente hoc dicit, sed tanquam ipse totum efficiat: Conlueuit quippe scriptura, Per quem: nonnunquam pro, à quo, dicere: sic vt quando dicitur, Possedi hominem per deum: non enim secundam quandam causam, sed primam omnino posuit. Et rursū, Nonne per deum manifestatio eorum est: & fidelis est deus, per quem vocati estis in communicationem filij sui. Ceterum vt discas, non necessariō nos malos esse, quæ sequuntur considera: nam posteaquam malos, quasi miseros desleuit. Si manus, vel pes, ait, tuus te scandalizauerit, abscinde ea & proiice abs te. Bonum est tibi claudum, vel debilem intrare in vitam, quā duas manus, vel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus dexter te scandalizauerit, erue eum, & proiice abs te. Bonum tibi est noculum in vitā intrare, quā duos oculos habentem, mitti in tæbennā. Non enim hęc de membris dicta sunt, sed de amicis, ac necessariis, quos quasi membra nobis coniunctos ducimus: quod & si superius ab eo tactū sit, tamen etiā nunc dicitur. Nihil enim ita perniciosum ac pestiferum est, vt consuetudo prauorum hominū & cōuersatio: quippe cū amicitia atq; necessitudo, & ad nocendum & ad iuuandum plus nonnunquam efficit, q̄ necessitas potuisset: ac ideo magna quadam cum vehementia iussit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verō amputandos atq; proiciendos esse, cōsequenter ipsa rerum significat, qui scandali authores sunt. Vides quemadmodum futurum ē scandali detrimentum exterminat, tum quia prædixit omnino ventura, vt nullus ocio possit marcescere: sed expectatione scandali commotus, iugiter vigilet, tum quia ostēderit extrema & maxima esse mala. Non enim solummodo simpliciter, vā dixit mundo à scandali, verum etiam vt maximā ab illis sequi perniciem monstrat, authorē scandali multō magis, quasi miserum deplorauit dicens: Verūtamen vā homini illi. Quibus verbis magnum ostendit supplicium illi futurum, nec id sibi satis fuit: sed similitudinem adiectione terrorem in maius extulit, & viā monstrauit, per quam hęc scandala fugere possimus. Quæ autem hęc via est? Pravi homines, inquit, etiam si valde tecum amore, aut necessitudine coniuncti sint, abscindendi sunt ab amicitia tua, & rationem asser manifestam. Nam si maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verō procul abs te illos abieceris, tu saltem salutem consequeris: quare si cuius coniunctio saluti tuæ obest, reiice ipsum abs te. Nā si nostra plerūq; membra rescindimus, cū incurabili morbo & ipsa ta bescūt, & reliquis officiant: multō magis in amicis, atq; cognatis id faciendum. Sin autem natura nobis mala insita esset, hęc sanē admonitio, atq; cōsiliū frustra omnino daretur, cū omni cura & diligentia nihil posset prodesse: sin verō vanum hoc consiliū non est, sicut certē nō est, patet à volūtate hominum improbitatis opere Tomus secundus.

ra proficisci. Videte ne contemnatis vnum de paruulis istis: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei, qui est in cœlis. Paruulos hic non verē paruulos, sed multorum æstimatione appellauit: pauperes dico, ignotos, ceterosq; huiusmodi, quos multi contēnere solent, qui nec reuera paruuli sunt, cū toti mundo sint equiparabiles, & creatori omnium amici, sed multorum æstimatione tales esse putātur. Nec id tantum de multis dicit, sed etiam de vno: atq; hinc iterum detrimentū scandali semouet, atq; determinat. Nam quemadmodū si quis proteruos homines fugiat, sic si probis adhæret, vberēs fructus inueniet, ac duplici quadam tutela, & firmiore securitate vtetur: alterā, quia scandalizantium coniunctionem aspernat: alterā, quia probos ac sanctos viros colit, atq; honorat. Deinde alia etiā ratione illos venerabiles facit, dicens, quia angeli eorū semper vident faciem patris mei qui est in cœlis. Hinc manifestum est, quia omnes sancti angelos habeant. Apostolus etiā ait de muliere, quoniam velamen debeat habere in capite propter angelos. Et Moses, statuit fines gentium secundum numerum angelorum dei: hic verō non de angelis simpliciter dicitur, sed de angelis excellentibus, atque supremis. Nihil enim aliud designatur, eorū faciem dicat patris mei aspiciunt, q̄ summa fiducia eorum & honor præcipuus. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Alia rursū infert rationē, & multō q̄ prior fuerat firmiorē, cui similitudinē subiungit, qua patrē eadē velle inducit. Quid enim vobis videtur, inquit, si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit vna ex ipsis, nonne relinquens non agnitauem, ad montem profectus, quærēt eam quæ errauit: & si cōtigerit vt inueniat eā, amen dico vobis, gaudet super eam magis, quā super non agnitauem, quæ non errauerunt? Ita non est volūtas cor. in patre meo, qui est in cœlis, vt pereat vnus de paruulis istis. Perpēdis quot, quibusq; rationibus ad curā tenuiorū fratrum nos inducit. Noli ergo dicere ferrariū esse aliquē fabrum, aut sutorē, aut agricolam, ac ideo quasi rudem, atq; indoctū esse contēnendum. Vide quanta sibi curā sit, ne hoc patiaris, vide quot te argumentis ad modestiam, & ad curam minorum fratrum reuocat. Infantem in medio statuit, & dixit: Efficiamini vt paruuli: & quicumque talem susceperit paruulum, me suscipiet: quicumque hunc scandalizabit, extrema luet supplicia: & ad terrorem molæ ac submersionis, vā, nimium miserantis verbum adiecit: & scandalizantes homines, etiam si loco manū atq; oculorū nobis essent, abscindere iussit, angelorū quoq; qui hos tenues fratres tutantur autoritate, vt eos venemur impellit, ac demū à sua volūtate, ac passione hortatur. Nā cū dicit, Venit filius hominis saluare quod perierat: passionē & crucē suā significat, sicut & Paulus de fratre scribens, dixit: Propter quē Christus mortuus est. Nec suffecerunt sibi hęc omnia, verū etiam à dignitate patris ad hoc ipsum inducit, quia nec patri quidē videtur, vt vnus istorū paruulorū pereat: & à cōmuni cōsuetudine hominū, quia pastor saluis ouibus derelictis, eā quæ errauit diligentius quærīt: & cū inuenierit, summopere de illius salute letatur. Si ergo deus mirū in modū inuento paruulo gaudet, qua tu audes ratione eos contēnere, atq; conculcare, qui deo charissimi sunt, cū oporteat animam quoq; ipsam pro vno istorum tradere pusillorum? Ita inquit, sed abiectus & tenuis est. Hac quidem ratione multō diligentius tibi omnia faciendū sunt, vt eum conserues. Nam & ipse non agnitauem relictis ouibus ad errantem abiit, nec potuit illarū multarum salus perditionem vnus obducere, atque obfuscare. Lucas autem in humeris quoq; attulisse ait, & ma-

Per quem quid in scriptura. Gen. 4. 4. 1. Cor. 1. 6. gebennā.

1. Corin. 6

Rom. 14. 6

Luc. 15. 11. iorem factam esse laticiam in vno peccatore poenitentiam agere asserit, quam in nonaginta & nouem iustis. Ita & quia propter errantem vniuersum dereliquit gem, & quia magis in hac inuenta latatus est, magnum studium multamque curam eius se habuisse ostendit. Ne igitur taliu animos negligamus. Omnia enim ista propterea dicta sunt. Minis enim illis quibus intendit nullum peruenturum ad caelos qui non fuerit sicut paruulus, & mola & submersione, tumorem proteruorum hominum deprensit. Nihil sane ita charitati repugnat, sicut superbia & mentis elatio. Quia vero dixit scandala necessaria fore, vigilatior eos reddidit. Cumque adiecerit, Vae illi per quem scandala veniunt: vnumquemque cauere hortatur, ne culpa sua scandalum accidat. Quod autem precepit scandalizantes esse propellendos, salutis iter nobis expeditius faciendum admonet. Quod denique iniuxerit ne ipsos contemnamus, neque id simpliciter, sed vehementer, atque acriter, cum dicat: Videte ne aliquem istorum contempseritis paruulorum, quia eorum angeli patris mei faciem semper aspiciunt: & quia ego propter eos veni, & haec patris mei voluntas est, ad tuendos conseruandosque: pusillos diligentiores nos reddit. Perspicis quam ingentia in tutelam tenuium moenia erexerit, & quantum studium, curamque habeat ne perdantur, tum quia supremas decipientibus eos poenas statuit, tum quia summam pollicetur mercedem his qui curam eorum suscipiunt, idque tam suo, quam patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quae humilia, viliaque nimium videantur: sed administratione nostra etiam opus fuerit, quauis tenuis, atque abiectus quidem cui administrandum sit fuerit, quauis ardua nobis res, atque laboris plena esse videatur, quauis montes, praeruptaque praecipitia transeunda, omnia haec pro fratris salute tolerabiliora, faciliioraque videntur: tanto enim studio, tantaque cura deus dignam esse animam ostendit, ut neque filio suo pepercerit. Quare obsecro, summo mane cum a domo exieritis, hanc vnicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia studium, ut in periculis aliquem liberare possitis. Nec dico ab hoc corporis periculo solum: nam hoc neque periculum quidem vere dici potest, sed multo magis a periculo animae, quod tentatione diabolica hominibus inferri solet. Si enim mercator, ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria nauigat: si opifices, ut rebus suis quicquam adiciant, duros tolerant labores: & nos pariter salutis nostrae salutem proximorum adiciamus, praesertim cum qui sua contentus negligit alienam, nec suam quidem consequi potest. In prelio enim, ac expedita acie, qui sibi solum consulit miles, nec aliud respicit, quam quo modo possit fugiendo animam suam seruare, is ceteros quoque milites secum ad perniciem trahit: quemadmodum est contra, generosus miles cum alios tutari conatur, se quoque ipsum defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum est, & praedium agitur amarissimum, & acie instructa iam pugnamus: sic magno animo, ut noster iussit imperator, ad sanguinem & ad necem sumus parati, ut ad salutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio iuuantes. Multi enim in hac acie fratres perfolli, atque sanguinolenti iacent, nec vllus inuenitur qui medecetur, non est vulgo aliquis, non presbyter, non pontifex, non amicus, non frater, non alius quispiam: sed singuli quae nostra ipsorum sunt, querimus: ac propterea nostra diminuimus. Atqui non ignoramus magnam inde ad

deum fiduciam, magnam approbationem comparari, si quis quae sua sunt non querat. Cuius rei oppositum facientes, tam prauis hominibus, quam diabolo capto faciliiores, imbecillioresque nos ipsos constituimus: non enim alter pro altero arma capimus, nec dei charitate nos communimus, sed alios quosdam amicitiae pretextus querimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius consortio, alius vicinia, alius alia quadam ratione, nemo fidei, ac religionis pietate nobis amicus est. Cumque deberemus hinc solummodo amicitiae foedera contrahere, oppositum omnino, & quidem studiose facimus, cum iudaeis nonnumquam & gentilibus magis, quam cum ecclesiae filijs amicitias coniungentes: proteruus enim iste, ille vero humanus (aiunt) est atque modestus. Quid agis, proteruum tu fratrem vocas, cui nec rhabca quidem dicere permittitur, nec aliquo pudoris signo erubescis: ita de fratre sentiens atque praedicans, qui membrum est tuum, qui eosdem vna tecum parturienti labores attulit, qui eadem tecum alitur mensa? At si fratrem secundum carnem habeas, etiam si mille vicis polluat, non parum tamen ad illius defensionem studes, cum putes si facinora illius in lucem prodeant, socium te dedecoris futurum: spiritalem autem fratrem, non solum a contumelia & maledicto non vis defendere, verum etiam turpiter vltro calumniaris. Proteruus enim est, ais, atque importunus: idcirco igitur amicitia illi coniungaris, & ut ab hoc vicio semoueas, & ad virtutem reducas: sed non exaudiet me, inquit, nec consilium meum approbabit. Vnde id scis: an admonuisti vnaquam, emendareque conatus es? Saepius id, ais, atque saepius feci. Dicas, oro, certiore quodam ad definito numero: Et semel, & bis fecisse me arbitror, inquit. **C** O rem miram, ita semel, aut ad summum iterum illud saepius atque saepius tibi significauit, & si per tota tua id vitia fecisses, non oportuisset te labore victu defecisse. Non vides, quo modo contineat per prophetas, per apostolos, per euangelistas nos deus admonet: putasne igitur per omnia nos persuasos emendare, recteque viuere? Nimis: vtrum ab admonitione destitit, vtrum siluit, at potius quotidie clamat, Non potestis simul mammas, atque deo seruire? Crescit tamen diuitiarum cupiditas vestra. Ille intonare non cessat: Dimittite, & dimittite vobis at nos magis efferamur. Ille temper ad continentiam nos hortatur: nos vero quasi porci in luto libidinum inuoluimur, attamen ille praedicare non cessat. Cur ergo rei gratia haec non cogitamus, neque id nobiscum dicimus, quod deus semper nos alloquitur, neque quauis et negligentia obaudiamus defatigatur, semper id facies? **D** hac de causa nempe dicebat, paucissimos eos fore qui saluabuntur. Nam si non est nobis satis ad salutem, quod virtuosae ipsi viuamus, sed oportet aliorum salutem re ipsa desiderare: cum neque nos recte viuamus, neque alios hortemur, quid respondebimus, quae nobis spes salutis reliqua erit? Sed cur haec criminor, cum neque eorum cum quibus habitamus, vxoris, liberorum, famulorum vllam curam habeamus, sed alia pro alijs quasi temulenti solliciti cogitamus? quo modo scilicet plures famulos comparabimus, qui diligentiori nobis studio ministrabunt, quo modo liberis amplas hereditates relinquemus, quo modo vxor preciosis vestibus, & ornatu aureo potiatur. Nullam enim nostri, sed rerum nostrarum curam habemus: vxoris obliuiscimur, & quae vxoris sunt recordamur: de liberis non puidemus, & quae liberorum sunt, amplificare atque augere studemus. Itaque his similes sumus, qui cum male maceriatam, ac ruinofam videant domum, ipsam quidem

quidem restituere negligunt, porticus ei & septa in circuitu praeparant: aut illis, qui quauis morbo conficiantur, cura tamen valetudinis neglecta, aureas sibi vestes contexunt: aut mulieri quae cum aduersa valetudine nimium laboret, nullum egroratoris remedium, sed ancillas & ornamenta, ceteraque huiusmodi ipsi studeat comparare. Non aliter sane nos cum anima nostra, modo irae furore, modo cupiditatis ardore, nunc maledicendi studio, nunc inanis gloriae iactatione mirabiliter vexetur, ac humili iacens, & secum ipsa dissidens, ab innumeris lacertis feris: non ut ipsam curemus, sed ut magnificas aedes construamus, & gregem seruorum, ceteraque huiusmodi acquiramus, omni studio atque cura vigilamus. Et si vrsa fugam e cauea ceperit, domos pracludimus, vicos obsidemus, ut intercepta nemini noceat: nunc vero cum non vna bestia, sed multae atque obscurae cogitationes omni bestia ferociore animam nostram lacertent, nec sentire quidem videmur: & vrbium sane habitati ad eod prouidemus, ut vel in desertis locis, vel in vallatis atque munitis atrocem feram coereamus: cauemusque diligenter ne ad curiam aut tribunal, neue ad regiam accedere possint huiusmodi immanes ferae, sed procul alicubi vinctas tenemus. In anima vero nostra vbi locus consilij est, vbi regia sedes, vbi iudicium, eod immanes bestiae ad mentem ipsam, ad regale solum omnia perturbantes magna licentia conscedunt: propterea ad inferiora depelluntur, quae superius stare debebant, omniaque simul turba coquassantur, quae intus quae foris sunt. Ciuitati que similes sumus, quae barbarorum incursum conturbatur: aut auiculis quae dracone ad nidum serpente, trepidae ac conturbatae circumuolant. Quare vehementer vos oro, atque obsecro, interficiamus hunc draconem, arceamus atroces bestias, & prauas cogitationes mucrone spiritus confodiamus, ne nobis quoque propheta ludaeorum mala intentet dicens: Onocentauri, ericij, & dracones illic tripudiabunt. Sunt enim, sunt certe homines onocentauris multo peiores, qui ceu in deserto viuentes calcitent, & aetatem iuuentae miserabiliter agant. Nam cum atroci cupiditate vexentur, non aliter quam effrenes onocentauri circueuntes saluunt, & calcitrant, nulli rei probae studentes: cuius mali patres eorum causa sunt, qui equorum quidem domitores cogunt, ut studiosissime sibi equos domitent, nec incuria committant ad firmiorem indomitos aetatem peruenire, sed fraxum ac cetera quibus opus est, incipientes adhibent: liberos autem suos longe prouehi absque castigationis negligunt fraxo, & dimittunt circuire, scortis, aleis & obscenis spectaculis inhiantes, cum deberent antequam fornicationibus se traderent, prudenti & modestae vxori coniungere, quae ab omni mala consuetudine maritum eripiat, & fraxum pullo facta salutari domatione contineat. Non enim fornicationes & adulteria aliunde proueniunt, quam ex nimia iuuentutis licentia. Nam si cum prudenti vxore nuberet, laudis ac aestimationis hominum, ac denique domus curam haberet. Sed vix ab ephebis exiit, inquit: nec ego ignoro, & certe si an nos Isaac attigit quadraginta, & aetatem illam in virginitate traduces, postea sponsam duxit: multo magis iuuentutem in tempore gratiae degentem, haec philosophia deceret. Sed quid faciam: non vultis modestiae ipsorum curam habere, sed sordibus, atque caeno, omni que turpitudine inquinari negligitis, nescientes hoc praecipuum esse matrimonij lucrum, ut castimonia conseruetur: quod si non fit, quae nam utilitas ex matrimonio erit? Vos autem quid facitis: cum omni turpitudine liberi vestri se

Tomus secundus.

maculauerint, tunc frustra vxori copulatis. Decet namque, ais, ut in republica comprobatus, conspicuus antea fiat quam vxorem ducat. Anima vero nulla vobis cura est, sed deiectam despicitis: idcirco omnia confusa turbataque iacent, quia quasi superflua quadam res anima spernitur: quia necessaria sunt, contemnuntur: quae vilia sunt & caduca, magno studio conseruentur. Nescis nihil te ita magnum posse filio tuo largiri, quam ut a fornicationis immundicia integrum conserues? nihil sane ita magnum nobis est sicut anima. Quid enim proderit homini, si vniuersum orbem terrarum lucrabitur, & animae suae detrimentum patietur? Sed certe cuncta peruertit, atque deiecit immensa diuitiarum cupiditas, & ceu crudelissimus quidam tyrannus arce occupata, libertatem ciuitatem priuat: sic animis omnium deiectis verum dei timorem turpiter expellit. Ideoque tam nostram, quam liberorum nostrorum salutem negligimus, ac vnum solummodo respicimus, ut magis locupletati magnum pecuniarum numerum alijs relinquamus, qui pariter alijs, atque isti postea alijs relinquunt: sic pecuniarum transmissores (ut ita dicam) ad posteros, non domini sumus, nec sentimus hac vecordia seruis nostris viliores nos reddere. Nam seruos quidem, etiam non ipsorum causa, attamen nostra castigamus: liberis vero tantum prouidentiae nequaquam tribuimus, sed quasi viliores mancipijs praetermittimus. Cur, mancipijs, dixi: cum vel pecudibus ipsis minoris fieri videantur? Maiorem enim asinorum ac equorum, quam filiorum curam habemus. Nam si burdonibus, atque asinis agaso nobis praeficiendus est, non parum vigilamus, ne demerentem, aut temulentum, aut furem, aut rei eius imperitum praeficiamus: sin vero ad colendum filiorum ingenium praedagogus sit nobis inueniendus, qui casu oblatus fuerit, eum recipimus, nec consideramus vllam artem hoc artificio sublimiorem non inueniri. Quid enim maius quam animis moderari, quam adulescentulorum fingere mores: Omni certe pictore, omni certe statuario, ceterisque huiusmodi omnibus excellentiore hunc duco, cui iuuenim animos fingere non ignoret. Attamen nos omnia spernimus, ac illud tantummodo consideramus, quo modo volubilitate linguae adulescentes praestabunt, quod etiam quaestus gratia fecimus. Non enim ut eloqui sciant, sed ut pecuniam eloquentia colligant, eloqui student. Nam si eum facilius posse ditari absque vlla eloquentia videremus, tunc omnis apud nos squaleret eloquentia. Vides quam tyrannica vis pecuniarum sit, vides quo pacto cuncta occupauit, & quasi mancipia, vel potius pecudes alligatas quouis homines detrudit: verum nescio quid lucrabimur hac nostra in eam oratione: verbis eam nos ferimus, illa rebus nos superat. Non cessabimus tamen, sed verbis scelera sua patefaciemus: & si quid oratione consequemur, tam nos quam vos mirifice lucrabimur: sin vero in proposito perseverabitis, nos tamen officio nostro fungemur. Creator autem omnium & vos morbi huius immunes, & nos in vobis gloriari faciat, cui gloria in secula seculorum. Amen.

Homilia lxj. ex cap. xvij.

S I autem peccauerit in te frater tuus, vade & corrip eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Quoniam acri oratione aduersus scandalizantes vsus, multis eos argumentis terruit, ne supini atque desides hac ratione hi fiant quibus scandala inferuntur, & ne putantes totam in alios culpam esse reiectam ad molliciei vicium

p ij delaban-

delabantur, & quasi omni fauore digni in arrogatiam incident: perspice quo modo ipsos etiam comprimit atq; coërcet, & inter duos solummodo redargutione fieri iubet, ne scilicet testimonio multitudinis grauiore accusatione visa, dedignatus ille duriores se ad corrigendum præbeat: ideo dicit, Inter te & ipsum solum, & siquidem te audierit, lucratus es fratrem tuum. Quid est, si te audierit? si persuasus videlicet abs te, peccati se cōdemnabit, lucratus es fratrem tuum: non dixit satisfactum tibi est, cum hoc modo animaduersum esse in ipsum videatur: sed lucratus es fratrem tuum, vt designaret communiter vtrique inimicicias esse detrimetum. Nec dixit, effecisti, vt frater tuus se ipsum lucraretur, sed tu fratrem lucratus es. Ita significauit vtrunque prius iacturam fecisse, alterum fratris, alterum propriæ salutis. Id ipsum etiam cum in monte sedebat, admonebat: tum ipsum qui offendit ad eum qui offensus fuerat mitens, Si munus tuum ad altare attuleris, ait, ac ibi recor datus fueris, quia frater tuus aduersus te aliquid habeat, vade prius recōciliare fratri tuo: tum ipsum qui passus iniuriam est, remittere proximo peccata iubens, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, dicere docuit. Nunc verò alium quēdam modum induxit, nec eum qui fecit, sed eum qui passus iniuriam est, ad illum adducit. Nam quoniam non facilis ille qui iniuriam fecit, ad satisfaciendum est, rubore ac dedecore quodam impeditus, eum qui passus est ad illum non temerè, sed emendationis causa mittit: nō enim dicit, accusa, increpa, pœnas petito: sed argue, inquit, Nam cum ille partim ira, partim rubore quasi vino sopitus nō videat, opus est vt tu qui rectè valeas, ad agrotum proficiscaris, & priuato quodam iudicio cōstituto, remedium facilius inferas. Nihil enim aliud est arguere, quàm in memoriam eius peccata reducere, ac ad eū quæ passus sis exponere. Quod si rectè sit, quasi pars quædam defensionis est, quæ vehementer ad reconciliationem impellit. Quid igitur, inquires, faciam si durus ac pertinax fuerit? Assume tecum, inquit, vnum, aut duos: vt in ore duorum aut trium testium, fiet omne verbum. Nam quantò ille impudētior atque pertinacior fuerit, tantò magis ad emendationem eius absque ira & molestia nobis studendum est. Nam & medicus cum grauiorem viderit morbum, non desistit, nec molestia oppressum deficit, sed ad ferenda remedia diligentius se accingit, quod nos quoq; facere iubet: quoniam enim solus imbecillior visus es, adiectione duorum fortior factus, argue delinquentem. Perpende quia non solum eius qui laesit iniuria est, verumetiam laesentis vtilitatem querit. Nam verè passus iniuriam is certe est, qui passione victus succubuit: is, inquam, est, qui morbo captus laborat: propterea sepius sanum ad illum, modo solum, modo cum aliis mittit: & si pertinacia obdurus est, etiam ecclesiam ad hunc agrotum adducat. Dic enim, inquit, ecclesia, quoniam si eius qui patitur cōmodum tantummodo quæreret, certè non iussisset septuagies septies pœnitenti esse remittendū, nec toties, tãq; multos passionis emendatores ei statuisset: nunc verò non semel, sed bis atq; ter, modo solum, modo cū duobus, modo cum pluribus ad curam illius te remittit. Ac de exterioribus quidem nihil tale præcepit: sed si quis, inquit, dexteram verberibus tibi cedit maxillam, ei alteram quoq; verte: hic autem non ita. Quod & Paulus ait dicens. Quid enim mihi & eos qui exterius sunt iudicare: fratres autè & arguere & auerti iubet, & inobedientes abscondi, vt rubore impulsū meliores fiant: id

Supra. 5. d

Supra. 6. b

Arguere quid.

Deu. 19. b.

Inimici vtrè pati quis dicant.

1. Cor. 5. d.

ipse quoq; hic facit. Nam cū de fratribus legē promulget, tres peccanti magistrōs atq; iudices constituit, qui doceant & enarrent, quęcunq; in temulentia sibi perpetrata sunt. Nam etsi ipse est qui illa absurda omnia, & fecerit & dixerit, doctoribus tamen sicut vinolentus indiget, omni sanè ebrietate peccatum magis mentem perturbat, & animū insaniam furorēq; replet. Quis enim sapientior, q̄ Dauid fuit: sed tamen cū rationis vires à cupiditate tenerentur, quæ quasi fumus animū eius occupauerat, in peccatum delapsus non sentit: ac ideo lucerna sibi prophetica opus fuit, & verbis quæ perperam gesta in memoriam reduceret: propterea etiam hic ad delinquentem multos, ac varios conducit, vt de iniuriis secum cōquerantur. Cur autem hunc qui passus est, & nō alium arguere & exostulare præcepit? quoniam patientius hunc, in quem iniurias iaculatus est, cui dolorem intulit, quem oppressit laturus est. Non enim pariter æquo animo ab alio q̄ iniuriam perpeffo, & cōtumeliis laesitito exostulatus sustinebit, præsertim cū solus sit, cū eum arguat. Nā si qui pœnas ab eo petere possit, is de salute ipsius laborat, maximè omnium poterit eū placare. Vides non supplicij, sed emendationis gratia id fieri, propterea nullos sibi testes initio præbet, sed cū ipse per se nihil effecerit, neq; tunc multitudini committendam rem præcipit, sed vnum aut ad summum alterum addidit, quos si propter suam proteruiam despererit, tunc tandem ad ecclesiam offerendam rem censuit. Ita magnum sibi est studiū, ne proximorū delicta, nisi post primam & alteram admonitionem efferatur. Quid autem sibi vult, in ore duorum vel trium testium, stabit omne verbum? Habes iam testes, inquit, opus abs te tuū ita esse confectum, vt nihil quod ad te pertinet, reliquum esse videatur. Si autem eos nō audierit, dic ecclesie, præsulibus scilicet, ac præsentibus. Quod si etiam missa non obedierit, tibi sit sicut ethnicus & publicanus. Iam enim talis immedicabili morbo laborat. Tu verò considera quo modo publicanum ad exemplum summè nequie semper posuit. Etenim superius dixit, Nonne publicanus quoq; hoc faciunt: ac deinde, publicani præcedēt vos, ait, in regnū cœlorū: id est, qui valde improbitate cadēnantur. Audiant hæc attētè, qui sibi quæstus inuoluntarij excogitant, qui fœnus fœnori adiiciunt. Cur autè illis cum publicanis collocauit? Vt certè & illum qui perulit iniuriam consolaretur, & hunc meritò perterrere. Num igitur hoc modo solummodo iste punitur? Non certè, sed audi quæ sequuntur. Quæcumque allegaueritis super terram, erunt & ligata in cœlis. Nec dixit ecclesie præfuiti: vinculis istum constringe: sed, si ligaueris, ei qui dolorem pertulit totum permittens: tunc hæc vincula indissolubilia manēt. Patet ergo extremis istum supplicij esse vexandum, sed nulla culpa eius est qui detulit, sed totū crimen iure in eum qui pertinax in malignitate fuit, reicitur. Animaduertis quo pacto duplici hunc necessitate vinxit, præsentem dico punitione, & futuro supplicio: hæc minatus est, ne hæc accidant, sed tum ne ab ecclesia eiiciatur metuēs, tum vt vincula tam terrestria quàm cœlestia reformidans mitior fiat. Nam cum hæc sciat, quanuis primo ingressu minus fecerit, multitudinem tamen iudiciorum conuictus, iram fortasse deponet: hæc enim de causa non confestim abscondit, sed ad tertium vsq; iudicium progressus est: vt si primò nō paruerit, obtemperet alteri, q̄ si secundum etiam spreuerit, tertio saltem moueatur: at si hoc etiam neglexerit, æterna supplicia tandem, & iudicium dei expauescat. Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram,

2. Cor. 12. b.

Aut non aequales & pares ij sūt qui ista audiuerunt.

Supra. 5. g. & Lu. 6. d.

Hier. 7. d. 11. & 14. b.

de omni re quæcumque petierint, fiet eis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim duo sunt vel tres cōgregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. Animaduerte quemadmodum etiam hic dissidia & inimicicias dissoluat, & pusillanimitatem omnem exterminet, & homines ad vnam congreget voluntatem, non prædictarum pœnarum tantummodo terrore, verum etiā his donis quæ à charitate profluunt. Nam posteaquam contentionis extrema supplicia posuit, magna concordia præmia exponit, cum & à patre qui consensu & charitate coniuncti sunt, facile impetrēt quod petunt, & ipsum Christum in medio sui possideant. Putasne igitur, vllibi duos reperiri consentientes: putò sanè multis in locis, ac forsitan etiam vbiq̄. Quo modo igitur à patre cuncta non consequuntur? quia videlicet multæ sunt causæ non impetrandi. Nam aut inconducibilia postulant, nec mirum est si non exaudiuntur, cum & Paulus non exauditus audierit: Sufficit tibi gratia mea, virtus enim mea in infirmitate perficitur. Aut indigni exaudiri sunt, inec quicquam boni à seipsis offerunt, cum dominus Apostolorū similes denotare videatur. Ex vobis enim, inquit, qui virtute polletis, qui euangelicam doctrinam rectè viuēdo cōplectimini. Aut aduersus eos qui ipsis dolorem intulerunt, vltionem orātes petunt, quod omnino prohibetur. Orate, nanque ait, pro inimicis vestris. Aut misericordiam postulant, cum nullam egerint pœnitentiā. Quare potiri penitus est impossibile, etiam si qui multam fiduciam ad deum habent, pro eis deprecantur: veluti Hieremias cum pro Iudeis oraret, audiuit: Noli orare pro populo hoc, quoniam te nō exaudiam. Si verò cuncta hæc affuerint, & conducentia petas, & quantum in te, euangelicam vitam re ipsa probes, & cōcorditer atque cum charitate cum proximo viuas, impetrabis orando misericordiam domini. Verumetiam quoniam à patre meo dixit, vt vna cum patre seipsum quoque postulata largiri ostendat, subiunxit: Vbi enim duo vel tres congregati sunt in nomine meo, illic sum in medio eorum. Nonne igitur sunt duo aut tres in nomine ipsius vsquequaque congregati? Sunt quidē: raro tamen inueniuntur. Nō enim de conuentu simpliciter dixit, nec congressum tantummodo querit: sed cū hoc reliquum etiam virtutis genus, vt prius dixi, potissimū requirit: deinde vt hoc ipsum exactissimè ac diligentissimè fiat. Tale quippe est quod dicit: Si quis propter me principaliter charitate proximo coniungitur, secū ipse sum, si ad hoc virtutis etiam opus adiecerit. Nunc autem complures videmus alias quædam causas amicicie querere. Nā alius amat, quia redamatur, alius quia honore afficitur, alius quia vtilitati sibi esse, aut fore hominem putat: Christi verò causa difficillimè quęquam inuenies, qui amicū vt oportet diligit, sed omnes ferè secularium vinculo rerum inter se vincuntur. Non ita quippe Paulus, sed propter Christū diligebat: quare quanuis non tantum amabatur, quantum amabat: tamen quoniam robustas amoris radices iecit, non dissoluit charitatem. Nunc verò si omnia diligentiori cura scrutabimur, amiciciarum efficientia commoda magis secularia, quàm hoc inueniemus. Quod si quis mihi potestatem inuestigandi concederet, in hac multitudine facile ostenderem: sed perspicuum id erit, si quis vigilāter inimicicie causas inuestigabit. Nā qui caducis, citoq; instabilibus causis copulantur, eorum coniunctio perpetua esse non potest, sed si vel cōtemptus, vel pecuniarū iactura, vel liquor, vel gloriæ cupiditas, vel aliud huiusmodi superuenerit, amiciciam dissoluit. Radicē Tomus secundus.

enim non inuenit spiritualement. nam si talis esset, nulla res secularis eam euelleret. Ea certè charitas, quę Christi causa fundatur, firma, stabilis atque inuicta est, nec vlla re conquassatur, non obrectatione, nō periculis, non morte, non alia re temporali. Nam qui hæc de causa diligit, nullo dissidio disjungitur: qui enim amat, quoniam redamatur, si quid minus iucundum ab amico ad eum profectum fuerit, finem amandi illico fecit: qui verò Christi charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amando desistit: idcirco Paulus quoque dicebat, Charitas nūquam excidit. Quid enim dicere poteris, an quia honoratus abs te contumelia vicem honoris loco retulit, an quia pro beneficiorum gratia interficere cōnatus est? Sed si propter Christum diligis, hæc ipsa ad maiorem te impellunt charitatem. Omnia enim quæ seculares amicicias tollunt, spiritualement confirmant amorem magis, atque stabiliunt. Quo pacto inquires? Primum, quia hic præmia tibi preparat amicis, deinde quia magis ope indiget tuā, qui sic miserè affectus est. Quapropter qui hoc amore spirituali diligit, nō generis nobilitatem, non præstantiam patrię, non excellentes diuitias, non deniq; quantum redametur, inuestigat: verumetiam si odio habeatur, si contemnatur, si interficiatur, quoniam sufficiens sibi ad amandū Christus causa est, perseverat in amore. Firmus ergo ac stabilis stat, fixus & immobilis ad Christū respiciens, à quo inimici, contēptores, obrectatores, psecutores, qui nec videre ipsū æquo animo poterāt, supremo amore, quo maiorem excogitare non possumus, amati sunt. Maiorem enim hoc amorē nemo, inquit, habet, q̄ vt aliquis animā suam ponat pro amicis suis. Et considera quoniam etiam eos qui crucifixerunt ipsum, qui summo furore aduersus ipsum insaniebant, magno studio curare conabatur. Sic enim ad patrem de illis dicit, Dimitte eis, ne sciunt enim quid faciunt. Et discipulos quoque postea ad saluandos eos misit. Hanc igitur charitatem imitemur, & ad hanc, quasi ad exemplar respiciamus, vt imitatores Christi facti, tam præsentia q̄ futura bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia lxij. ex capite xvij.

Quoniam accedens Petrus ad eū dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei vsque septies? Quoniam magnū quid se allaturum Petrus putauit, idcirco quasi gloriabundus, vsq; septies, inuult. Nā si semper frater meus peccat, semperq; cū arguatur, ad pœnitentiam reducat: quoties, inquit, remitte se debemus? an vsq; septies? Video enim vltro te illi terminū affixisse, qui pertinaciter in peccato perseverat, eum dimiseris: Sit tibi ceu gētilis ac publicanus: huic verò quem pœnitet, nullū terminum attulisti, cum simpliciter iufferis ipsum esse recipiendum. Quoties igitur ipsum feram pœnitentem? an septies? Quid igitur facilis ac misericors dominus? Non dico tibi vsque septies, ait, sed vsque septuagies septies. Quia quidem oratione nullum omnium numerum posuit, sed indefinitè, cōtinuè, ac semper significauit. Nam sicut millies infinitè designat, sic quādo hic numerus dicitur, plerūq; multa indefinitè atq; indistinctè denotantur: veluti cum dicitur, Quia sterilis perierit septem, per id scriptura multos significat: non ergo certo numero indulgentiam conclusit, sed cōtinuè atque semper indulgendum esse denotauit: quod & sequenti parabola confirmat. Nam ne videatur difficultia, & onerosa imperare, cū septuagies septies dixerit p iij consellum

1. Cor. 13. b.

1. Ioan. 15. b.

1. Tim. 2. b.

1. Tim. 2. b.

1. Reg. 2. a.

confestim parabolam adiunxit, vt & dictum commu-
niret preceptum, & iactantem in hoc deprimeret, & fa-
cilitatem rei ostenderet. Quocirca misericordiam quoque
suam in medium adduxit, vt hac collatione facilius dis-
cas, quod etiam si septuagies septies induleris, etiam si
cuncta simpliciter proximo peccata dimiseris, quantum
aquae stilla ingenti mari comparata, tantum, immo
vero multo etiam magis misericordia tua ab infinita
dei bonitate distabit: qua tu vehementer indigebis, cum
vitae tuae rationes in iudicio relaturus sis: ideo parabola
attulit, dicens: *Simile est regnum caelorum homini regi, qui
voluit ponere rationem cum seruis suis. Et cum cepisset ponere ra-
tionem, oblatum est ei vnus, qui debebat decem milia talenta. non ha-
bente autem eo reddere, inquit cum dominus venundari, & uxorem
& filios eius, & omnia quae habebat.* Sed misericordia dein-
de domini impetrata. *Cum vidisset conseruum centum sibi
denarios debentem, agebat eum, & suffocabat: quia ex re adeo com-
motus dominus fuit, vt rursus in carcerem eum coniecerit, quousque
vniuersum debitum reddiderit.* Perspicis quantum inter pec-
cata & peccata discrimen est? Quantum enim centum
denarij à decem milibus talentis distant: tantum, im-
mo vero multo plus ea quae in hominem peccata, distat
ab his quae in deum committuntur: quod tum differen-
tia personarum, tum crebritate, immo vero continetia
peccandi perspicitur. Nam cum peccantes nos homo
quispiam videat, veriti à peccando desistimus: cum au-
tem deus quotidie delinquentes perspiciat, nequaquam
veremur, sed omnia intrepidè facimus atque dicimus:
neque hac ratione solium, verumetiam & propter col-
lata beneficia, & honoris gratiam, quo diuinitus predi-
ti sumus, aduersus deum delicta grauiora redduntur.
At si vultis discere quo modo decem milia talenta, im-
mo vero multo plura sunt quae aduersus deum delin-
quimus paucis, explanare conabor. Attamen non parum
metuo, ne aut his qui ad nequiciam proniores sunt, quique
continuò in luto peccatorum inuolui desiderant, ma-
iorem licentiam praebeam, aut temperantiores & mo-
destos in desperationem inducam, vt velut discipuli
dicant, quis potest saluari: faciam tamen, vt qui attentè
audiunt, humiliores ac tutiores constituantur. Nam qui
morbo laborantes incurabili non dolent, etiam sine
hac oratione à desidia & ignauia sua non recedent.
Quod si etiam hinc maiores causas contemnendi arri-
pient, non meis profectò verbis, sed amentiae suae culpa
erit attribuenda. Nam oratio quidem haec & reprime-
re, & compungere attentiores facile poterit, & qui mo-
deratè viuunt, cum magnitudinem peccatorum intel-
lexerint, & poenitentiae vires didicerint, magis proficiet.
Dicendum mihi ergo est, & ita dicendum, vt quaecumque
aduersus deum committimus, & quaecumque commu-
niter in homines, exponam: quae autem propria sunt, v-
nusquisque prout sibi conscius est afferat, atque coniun-
gat: sed prius beneficia erga nos dei breuiter percurrat.
Quae igitur sunt beneficia? Creauit nos, atque produxit
cum non essemus, & omnia quae videntur, caelum, ter-
ram, maria, aërem, quaeque in ipsis sunt, omnia animalia,
plantas, semina, causa nostri effecit. Necessè enim est
propter infinitam rerum multitudinem capita solum
tangere: animam nobis viuentem inspirauit, ac solis su-
per terram, talenti animam còdidit, paradysum planta-
uit, auxiliatricem dedit, cunctis irrationabilibus prepo-
suit, gloria, & honore coronauit. Cum vero ingratus in
benefactorem homo inueniretur, maioribus eum do-
nauit muneribus. Non enim solum còsiderandum est,
quia ex paradiso eiecerit, sed quid inde quoque lucri fe-

cutum est. Nam posteaquam è paradiso eiectus est, &
post innumera illa beneficia, & varias atque mirabiles
dispensationes, filium quoque suum ad preuaricatores
misit, caelum eis reclusit, paradysum reterauit, & filios
ex ingratis atque inimicis effecit. Quare opportunum est
etiam nunc dicere: O profunditatem diuitiarum & sa-
pientiae, & cognitionis dei. Praebuit nobis in remissio-
nem peccatorum baptismum, eripuit à supplicijs, haere-
des regni constituit, infinita sincerè credentibus bona
pollicitus est: manum porrexit, spiritum in corda nostra
infudit. Quo modo igitur post tot, tantaque sponte sua
nobis collata, affici nos erga ipsum oportet? Putas ne si
quotidie pro eo, qui nos tam mirificè amat moriemur,
condignas posse referre gratias, immo vero minimum
quid debiti reddere? Nequaquam. Nam si hoc etiam fa-
ceremus, ad vtilitatem nostram id redundaret. Cui ve-
ro sic affici deberemus, quò nam pacto erga ipsum affe-
cti sumus? quotidie, immo vero in horas atque in momè-
ta temporis, leges atque praecepta ipsius contemnimus.
Sed nolite oro, si liberiores in peccantes linguam di-
miserò, iniquiore animo ferre: non enim vos solum, sed
me quoque ipsum accusabo. Vnde igitur vultis incipi-
à seruis, an à liberis, an à militibus, an à priuatis, an à vi-
ris, an à foeminis, an à senibus, an ab adolescentulis: à
qua etate, à quo genere, à qua dignitate, à quo artificio?
Vultis à militibus exordiar? An igitur parum isti de-
linquant, cum in dies atque horas contumelientur, male-
dicant, conuiciantur, ex alienis ditentur calamitatibus:
rapaces lupos imitentur: nunquam à delinquendo desi-
stant, nisi quis absque vndis maria esse contendat. Quae
enim passio ipsos non turbat? aut quanae aegritudo ani-
mam eorum non obsidet? Aequalibus inuident, & ini-
dentes mirificè se apud eos ostentant: subiectis auarissimè
vtuntur, his qui alicuius causa coacti, ad eos quasi ad
portum refugiunt, tanquam hostes inferuntur. Quot
apud eos rapinae, quot obtreccationes, atque cauponatio-
nes sunt? quot seruales adulationes, quot mēdacia, quot
maledicta? Sed ad singula singulas leges Christi oppo-
namus. Qui dixerit fratri suo, stulte, reus erit gehennae
ignis. Qui mulierem ad concupiscentiam inspexerit, in-
eam in corde suo moechatus est. Nisi qui se humiliat, ip-
sit sicut paruulus, non intrabit in regnum caelorum: non
vero tumorem, atque arrogantiam aduersus minores, vt
eos vehementius timeant magno studio exercent, et
omni atroci fera crudeliores in eos inueniuntur. Nihil
pro Christo, omnia pro ventre, pro quaestu, pro vana
gloria faciunt. Putas ne posse nos oratione delicta e-
orum recedere? Quis posset subsannationes ipsorum ver-
bis consequi? quis profusissimum risum? quis importu-
nas contentiones, quis turpilologia? Nam de auaricia ni-
hil dicendum est. Etenim quem admodum in eremo e-
ducati monachi, nec quid sit auaricia sciunt: ita & isti
auariciam ignorant, quāuis alio quodam quā illi mo-
do. Nam illi quia longè à morbo absunt hūc affectum
ignorant: isti quia valde huius passionis ebrietate occu-
pantur, nec sentire quidem morbum hunc possunt. Sic e-
nim hoc vicium expulsa virtute animum ipsorum de-
tinet, vt nec crimen apud insanientes illos esse videat-
tur. Sed his omisissis, iam ad alios moderantiores venia-
mus. Age igitur opificū genus, qui maximo labore atque
sudore suo iuste degere videntur, diligenter inuestiga-
mus. Verum & isti, quia parum sibi ipsi attendunt, mul-
ta de laboribus suis colligunt mala: vendendo enim se
emendo complures iustis operibus iniurias coniungunt
iurant, deierant, mentiuntur, ac vt multa possideant, to-
cos

tos se negocijs secularibus tradit: & terrae affixi, omnia
vt pecunia crescat faciunt, nullā curā de pauperibus ha-
bentes. Quid dicā de maledictis, & contumeliosis eorū,
de foenore, de comēcijs, quae more cauponū peragunt?
Quid multa? non alia re magis, quā impudentia du-
cuntur. Verum istos quoque si vultis omittere, & ad lo-
cupletes qui agrorum foetu diuitias acquirunt, quique ca-
teris iustiores videntur deueniamus, quorum iniusticia
tanta est, vt si quis penitus inquirat, nihil penè iniurio-
sius inueniat. Quo modo enim miseris vtuntur agrico-
lis, nonne humanius multo Barbari eos tractaret: fame
nanque tabescuntibus, & per totam infundantibus vitā in-
tolerabilia non erubescunt vectigalia imponere, ac o-
nera, & labores quotidie maiores afferre: & sicuti asinis,
immo vero quasi lapidibus corporibus illorū abuti, nec
respirare quidem concedentes, sed siue ager quicquam
produxerit, siue non: eodem semper exigunt modo, ni-
hil eis cōcedentes. Quare quid miserabilius excogitari
potest: tota hyeme laborant, frigore, imbre, vigilijs cō-
triti, nec vacuis solū manibus, verūetiam multa de-
bentes recedunt. Caterum omnium famem ac naufragia,
procuratorum tormenta, exactiones, & seruitutem
intolerabile reformidant. Quis negociationes, caupon-
ationesque ipsorū enarrabit? ingentia ipsi sudore homi-
num dolia replēt, nec vrcum domum afferre illis per-
mittunt: sed quicquid vinea protulit, in cella cōdit vi-
naria, & argenti paululum hac de re illis proiciunt. Fo-
noris inaudita excogitant genera, quae nec gentilium
quidem legibus comprobantur, mutui literas maledi-
ctionis plenas conscribunt. Non enim centesimam to-
tius partem, sed medietatem flagitant, cum ille qui sol-
uit, & uxorem habeat, & paruulos nutriat, & homo sit:
quodque maximum est, tam aream quā torcular suis la-
boribus impleat: quorū illi omnium nihil omnino cogi-
tare volūt. Quare opportunè prophetā, vt exclamet
induxerimus: Obstupesce caelum & horresce terra, quia
in ferarum mores humanum genus detrusum est. Hac
cum dico, non artes, non agriculturam, non militiam,
non agros, sed nos ipsos vitupero. Nā & Cornelius cen-
turio erat, & Paulus scenofactorie artis peritus, quo ar-
tificio etiam predicando vsus est. Dauid quoque rex fuit,
& Iob locupletissimus, & multorum agrorū dominus,
nec horum aliquid impedimēto illis fuit ad virtutem:
quae omnia probè tenentes, & decem milia talentorū
animo versantes, saltem hinc vrgeamur, vt pauca illa
& vilia proximis remittamus. Referenda enim nobis
ratio est de mandatis nobis commissis, quae ita negle-
ximus, vt non possimus integram de omnibus reddere
rationem: ac ideo bonam atque facilem ad satisfaciendū
nobis viam praebuit deus, quae omnia nostra debita pos-
sumus persolvere. Quae nā haec via? Obliuio eorum om-
niū quae aduersus te à fratre tuo commissae sunt. Quod
vt rectè perdiscas, ordine progrediens totam hanc pa-
rabolam audi. Oblatus est enim ei vnus, inquit, debitor
decem milium talentorum, quo non habente reddere,
iussit eum dominus eius vendi, & uxorem, & filios eius.
Cuius rei gratia, dic quaeso? Non ex crudelitate certè,
nec quia inhumanus esset, cum ad seipsum detrimentū
rursus redūdaret, è seruis enim suis debitor fuerat: sed
quia incredibili cura illius deuictus hac comminatione
ad supplicandum ne venderetur, adducebat. Nam si
propter debitum fecisset, non annuisset sanè petitioni
debitoris, nec vniuerso ipsum debito cōdonasset. Quā-
obrem igitur, antequam ratio sibi oblata esset, debitum
non dimisit? Vt non ignoraret seruus quot quantaque si-

bi remitterentur, quorum noticia ergo conseruum mi-
tior fieret. Nam si debiti magnitudinem, & mirabilem
indulgentiae modum re ipsa expertus conseruum ange-
bat, si tantopere non fuisset castigatus, quò crudelitatis
non irruisset? Quid autem calamitate oppressus ait?
*Patientiam habe in me, & omnia tibi reddam. Misertus autem do-
minus serui illius, dimisit eum, & debitum ei dimisit.* Perspexisti
rursus mirabilem exaggerationem misericordiae: dila-
tionem solummodo temporis, ac prorogationem quanti-
dam seruis postulauit, ille autem multo magis quae petiit,
videlicet totius aëris alieni donationem vltro praebuit:
Ita patet ab initio etiam voluisse ipsum, tamē nō prius
id facere, nisi debitor supplicaret, vt donum nō modo
suum, verumetiam petitionis illius esse videretur: quod
fecit, vt coronā quoque seruus cōsequeretur: totum tamen
ad dominum merito referretur. Nam etsi procidit
debitor, atque rogauit, ex causa tamen indulgentiae vni-
uersam rem domino attribui videmus. Cōmotus enim
misericordia dimisit eū, nec antequam supplicaret, vt
cum videretur aliquid ipsum quoque fecisse, non maiore
confunderetur rubore, vtque calamitate sua perductus fa-
cilis ad ignoscendum conseruo fieret: sed ad hoc vsque
probus ac placens fuit. Nā nec debitum negauit, & red-
diturum se vniuersum promittens procidit, atque ora-
uit, & quasi vt delinquentem se condemnauit, cum ma-
gnitudinē peccati non ignorauerit. Quae vero sequuntur,
indigna omnino prioribus sunt. Nam cum exisset,
inquit, non multo tempore post, sed confestim benefi-
cij magnitudinē ante oculos adhuc habens, tanto mu-
nere, tantaque liberalitate domini abusus est. *Cum enim
inuenisset vnum conseruorum suorum, qui sibi centum denarios de-
bebat, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Vidisti huma-
nitatē & misericordiam domini, vide nūc inauditā serui
crudelitatem. Audiatis haec, quicumque pecuniarum gra-
tia similia indies committitis. Nam si in peccatis id fieri
non licet, quanto minus in pecuniis licebit: quid autē
ille conseruus? *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.*
Ne verba quidem ipsa veritus est, quibus salutem acqui-
sivit: his enim ipse dictis decies mille talentorū debitū
euitauit. Ita nec portum quidem cognouit, quo tutatus
à naufragio euasit, nec modus ipse supplicationis ad
misericordiam domini memoriam eum reduxit: sed om-
nia illa, crudelitate ac auaricia oblitus, omni fera sequius
in conseruum insiliebat. Quid facis homo, non sentis
aduersus te ipsum mucronem adigere, ac sententiam &
munus domini reuocare? Sed ille nihil horū cogitauit,
nec rei suae meminit, nec vllō modo remisit. Et certè nō
aquali de re iste supplicabat, cum pro talētis hic decem
milibus, alter autem pro centum denarijs supplicauerit:
& ille cōseruo se prostrauit, iste domino: & cui om-
nino indultum fuit, is nec prorogationem quidem con-
cessit: vinculis enim atque carcere ipsum oppressit, quod
alij serui non ferentes, totam rem ad dominum retulerunt.
Ne hominibus quidē istud placuit, nedū deo. Cō-
dolerūt itaque illi, qui nihil debebant. Quid igitur deus
faciet? *Dominus autem, nequam, inquit, seruus, omne debitū illud
dimisit tibi, quoniam rogasti me: nōne ergo oportuit & te misereri con-
serui tui, sicut & ego tui misertus sum?* Animaduerte quae mitis
sit dominus, quasi cōstitutus in iudicio satisfactionem
reddit, quare donationem illam vniuersam reuocauit,
immo vero non ipse reuocauit, sed ille qui accepit, euer-
tit. Quid enim ait? Serue nequam, omne debitum illud
dimisit tibi, quia rogasti me, nōne oportuit etiam te mi-
sereri conserui tui? Nam & si dura haec res tibi videtur,
oportebat tamē & lucrum iam acquisitum, & futurum

perspicere. graue & onerosum præceptum hoc est, sed oportet magnitudinem quoque præmij considerare: nec illud tecum solummodo veritas, quia ille te contristauit, sed tu cum magis deum offendisses, sola deprecatione recõciliatus es. Quod si tibi onerosum ac durum nimis eum qui te contristauit diligere videtur: sed multo magis onerosum est gehennæ supplicij in æternum torqueri: quod si illi opposuisses, cognouisses sanè multo leuius hoc, quam illud, atque facilius esse. Et quando quidem decem milia talenta debebantur, non conuictus debitori, sed misertus fuit: quando vero aduersum confocium crudelitatem exercuit, tunc nequam atque improbum seruum appellauit. Audiamus qui aliena rapimus: nobis enim hæc quoque dicuntur. Audiamus omnes qui crudelitate occupati neminem miseramur: audiamus inquam, quia non in alios, sed aduersus nos ipsos sequiciam exercemus. Quare cum peccati alieni recorderis, cogita te tibi ipsi, non alij detrimentum inferre. Tua enim non proximi peccata in fascem colligis: & tu quidem quicquid aduersus delinquentem operatus fueris in presenti vita, hæc ut homo facis: Deus vero nõ ita, sed maioribus, ac æternis te supplicijs puniet. Tradidit enim eum, ait, tortoribus, donec vniuersum debitum persolueret. Id est, ad perpetuitatem eum supplicij tradidit: nunquam enim persoluturus est. Nam quoniam beneficijs melior fieri non potuisti, reliquum est vt pœna torquearis. Et quauis charismata hæc, & dona irreuocabilia sint, tantum tamen malignitas valuit, vt hanc quoque legem superauerit. Quid igitur deterius memoria peccatorum, ac vltione, quæ tot tantaque diuina dona euertere posse videatur? Nec quietus, sed ira commotus eum tradidit. Quando enim vendi eum iussit, nulla ira fuit in verbis, ideo nec vendidit: sed humanitatis maxima fuit occasio, nunc autem hæc sententia non parua cum molestia ad compunctionem, atque supplicij terminatur. Quid autem hæc parabola sibi voluit? Sic, ait, faciet vobis pater meus, si non dimiseritis vnusquisque fratrem suum de corde vestro peccata ipsorum. Non dixit, pater vester, sed pater meus. Non enim digni sunt isti, quorum pater deus vocetur, cum ita nequam sint, vt homines odio persequantur. Duo enim hinc eum quærere diligenter animaduerte: vt & nos ipsos peccantes culpemus, & aliorum peccata dimittamus, ita hoc postremum propter alterum facilius reddat. Nam qui sua cogitat peccata, ad dandam conferuo veniam, non ore solum, sed corde facilius est. Non impellamus ergo aduersus peccata nostra mucronem: nunquam enim tantum tibi doloris afferre alius poterit, quantum ipse tibi si recordatus iræ vindictam quæras, & aduersus te ipsum sententiam iudicis attrahas. Nam si vigilas, atque philosopharis, in illius caput totum malum retorquetur, ac ipse mala patietur, non tu: sin vero molestè ac grauiter feras, tunc non ab illo, sed à te ipso detrimento afficeris. Noli ergo dicere, obrectauit & calumniatus est mihi, & mille intulit incommoda. Quanto enim plura dices, tanto re ipsa benefactorem ipsum ostendes, qui causam tibi præbuit, vt tuorum possis peccatorum sordes detergere. Ita quod maiores ille iniurias in te iaculatus est, eò maioris indulgentiæ tibi causa constitutus est. Nam si voluerimus, nemo nobis vnquam nocere poterit, sed cum inimici sint, præcipua tamen nobis conferunt lucra. Cur de hominibus tantum loquor, cum diabolus quoque ipse, quo nihil perniciosius, non paruas nobis probationis causas afferat: quam rem Iob ille manifestam omnibus fecit. Si ergo diabolus occasionem co-

ronæ præbuit: cur homines inimicos formidas? Perspice igitur quot quantaque lucreris, si æquo animo oppressiones inimicorum tuleris. Primum, quod maximum est, peccatorum remissionem. Deinde patientiam, atque perseverantiam laudabilem. Tertio, mansuetudinem & humanitatem: nam qui nescit aduersus inimicos irasci, multo magis amicis erit comodior. Quarto, quia procul ab ira tranquillo semper animo viues, cui rei quid vnquam conferri poterit? Qui enim ira non capitur, is iucunditatem animi consecutus est. Nec vitam vanis laboribus, ac doloribus vnquam consumet. Nam qui nescit odisse, nec tristari cognouit, sed continè gaudens, bonis suis perficitur. Quare non mediocri supplicio nos afficimus, si alios odio persequamur: quemadmodum etiam è diuerso nobis profusum, ipsi syncerè alios diligentes. Ad hæc omnia ipsis quoque inimicis ac æmulis, etiam si dæmones essent, venerabilis eris: immo vero si animum, vt diximus, tuum ita paraueris, nemo te inimicis persequetur: primum autem omnium atque præstantissimum, dei misericordiam nascis: & quemadmodum peccatorum veniam, sic virtutum maiora præmia consequeris. Diligenter igitur studeamus, ne quenquam odio habeamus, si volumus vt nos quoque à deo diligamur: utque quauis decem milium talentorum rationes essent referendæ, misericordia motus, cuncta nobis remittat. Sed iniuria me non læsistis vexauit, inquires. Miserere igitur eius, non auertaris ab eo, sed lachrymis & fletu ipsi auxiliator: non enim tu, sed ille deum offendit. Tu autem si pertuleris, valde deo te approbasti. Præterea tecum crebrò verte, quia Christus ad crucem iturus ipse quidem gaudebat, de crucifigentibus autem lachrymabat. Quem ita imitari debemus, vt quod magis perseverant persecutores nostri, eò largiores lachrymas pro ipsis effundamus: innumera enim nobis hinc bona, illis autem non pauca incommoda comparantur. Sed coram, inquires, omnibus & verbis, & verberibus, me duriter vexauit. Coram igitur omnibus, dedecore atque infamia se notaui, & multorum aduersus se ipsum aperuit ora, tibi que maiores subtexit coronas, & multos præcones patientiæ ac magnanimitatis tuæ constituit. Sed clam, inquires, apud alios mihi detraxit. Et quid hoc est: huius enim reirationem deus, non illi qui detrahentem audierunt, petiturus est. Accedit, quod pœnas sibi multiplicauit, non de delictis suis solum, verumetiam de his quæ de te oblocutus est, rationem redditurus: præterea apud homines tibi detraxit, & apud deum sibi detractum est. Quod si hæc tibi satis non sunt, cogita quia deo apud homines, quos maxime diligebat, diabolus detraxit, & vniogenito filio similiter. Propterea dicebat, Si patrem familias Beelzebub vocarunt: quanto magis domesticos eius? Nec obrectauit solum iniquissimus ille dæmon, verum etiam fides sibi adhibita est, nec minima, sed maxima ei crimina intulit, dæmoniacum, seductorem, & aduersarium deo appellans. Sed magnis oppressus sum ærnis ab eo, ais, qui beneficio meo conspicuus est. Ideo maxime tibi dolendum ac flendum est eius causa qui istud commiserit: tua verò causa gaudendum est, quia deo qui tam ad probos, quam improbos Solem oriiri facit, similis factus es. Quod si arduum, ac vltra vires tuas imitatio dei tibi videtur, quauis studiose difficile nõ sit, tamen quoniam te tuo iudicio excedit, age ad seruatorum eius venias imitationem. Imitare Ioseph, qui ad seruitutem vsque fratrum iniuria traditus, beneficio suo sponte ipsos subleuauit. Imitare Moysen, qui vel post

post mille iniurias pro populo deprecabatur. Imitare A beatum Paulum, qui quauis mille à ludæis afflictionibus quotidie premeretur, anathema tamen esse pro salute ipsorum volebat. Imitare Stephanum, qui dum peteretur lapidibus, vt hoc peccatum lapidantibus remitteretur, orabat. Hæc omnia cogitantes omne iræ incendium extinguamus, vt & nostra deus delicta penitus remittat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula seculorum Amen.

Homilia lxiii. ex cap. xix.

Factum est, cum Iesus consummasset istos sermones, migravit à Galilæa, & venit in fines Iudææ trans Iordani.

Assiduè à Iudæa propter Phariseorum inuidiam Christus excedebat, nunc quoniam passionis tempus appropinquabat, in ea immoratur: nec tamen ad Hierusalem interim ascendit, sed in finibus Iudææ conuersatur. Et secuta sunt eum, inquit, turba multa, & curauit eos.

Nec continè verbis atque doctrina, nec signorum miraculis, sed modo hoc, modo illud facit, ac variis modis adhaerentibus, & sequentibus prodest, ita signorum magnitudine, ac multitudine fide dignior doctrina videbatur, à prædicatione vero atque doctrina, miraculorum vtilitas vberior resultabat. Sic vtrique ad cognitionem dei adducebantur. Tu autem illud perpende, quo modo integras plebes vnico verbo euangelistæ trahunt, nomina singulorum qui curabantur præmittentes. Non enim dixerunt illum atque illum, sed multos curatos fuisse, vt fugiendam esse iactantiam significarent. Christus autem ægrotos curabat: vt & illis, & multis alijs per ipsos prodesset. Curatio namque illorum multis causam præbuit vt eum cognoscerent: non tamen etiam Phariseis: immo econtrà, idcirco ad atrocitatem ferarum educti, ac tentandū accedebant. Nam quoniã quæ fiebat, carpere nequibant, problema quoddam ei proponunt. Dicebant enim tentantes: Si licet homini quacumque ex causa dimittere uxorem suam? O singularem arrogantiam, putarunt se posse quæstionibus os illius obstruere. Atqui rerum experientia, quanta hoc in genere sua virtus esset ostenderat, vt quando de sabbato multa disseruerunt, quando quasi blasphemantem redarguebant, quando dæmonij habere asserabant, quando transiit per fata discipulos reprehendebat, quando de illotis manibus disputabant: in his enim omnibus oribus eorum confutis, & impudenti lingua repressa, confusi abiere, non tamen omnino desistunt. Peruicax sanè malum atque impudens inuidia est, & millies retrusa aggredi non veretur. Tu autem quanta malicia interrogent, diligenter attende. Non enim dixerunt, iussisti iam non esse repudiandam uxorem. Nam quauis esset hac de re prius locutus, nullam tamen horum verborum illi mentionem faciunt, verum putantes maioribus hinc eum insidijs posse capere, & studentes in repugnantiam eum deducere, non dicunt: cur sic, & sic legem sanxisti? sed quasi nihil hac de re dictum esset, quærunt an liceat, oblitum eum iam existimantes: paratque, si licere dixisset, sua sibi opponere: sin vero propria confirmasset, legi Moisaicæ repugnantem ostendere. Quid igitur Christus? Non statim dixit, Cur me tentatis hypocritæ? Quod tamen postea dicit. Hic autem id non ait: Quare sic: vt cum omnipotentia sua humilitatem quoque monstraret. Ideo nec semper hæc silentio tradit, ne ignotam ipsi maliciam suam putarent: nec semper carpit, vt cuncta mansuetè ferre discamus. Quoniam igitur pacto respondet: Non legis, quia qui fecit à principio, masculinum & feminam fecit eos? Et dixit: Propter hoc ho-

mo relinquet patrem suum, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & ibidè 2. b. erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed caro vna. & Ephe. 5. Quod igitur deus coniunxit, homo non separet. Vide magistri g. & 1. Co. sapientiam, qui cum interrogatus esset si liceret: ne conuincantur, antequam sententiam proferret, confirmantem à scriptura posuit, ostendens dei & patris omnium id esse mandatum. Et quæ ea quæ ab ipso sunt dicta de nõ repudianda vxore, non modò non repugnant, verumetiam valde cum Moise cõueniunt. Considerandum autè est, quod nõ solum ab opificio, verum etiam ab ipso præcepto sententiam suam corroborat. Non enim dixit, quia virum & mulierem vnã solummodo fecit, verumetiam quia iussit vt vnus vni coniungatur. Nam si voluisset alteram etiam conduci uxorem, vni viro creato, multas conformasset mulieres: nunc vero & creationis, & sanctionis modo, vnã vni perpetuò coniungi, & nõquam rescindi oportere perdocuit, audi autem quo modo dicit: Qui fecit à principio, masculinum & feminam fecit eos. Hoc est, Ex vna radice germinarunt, & in vnum corpus conuenerunt. Erunt enim duo in carne vna. Deinde terrorem his intulit, qui hanc sanctionem legis carpere audent. Nam vt fixa stabiliorque lex permaneret, non dixit nolite igitur vos diuortio separare: sed, quod deus coniunxit, homo non separet. Quod si autoritate Moysi tutaris, ego tibi nõ Moysen, sed deum produco, vt vetustate præterea temporum superior sim. Deus enim à principio masculinũ & feminam fecit eos: hæc ergo lex & si modo à me promulgari videatur, diligentissimè tamen à principio temporum sancita est. Hac etiam non simpliciter mulierem viro collocari videtis, sed patrem & matrem dimittendos iuberi: nec ad mulierè accedere virum simpliciter voluit, verum etiam adhaerere siue agglutinari, potestate dictionis ostendens minimè illos esse separandos. Nec illud sibi solum sufficit, sed maiorem coniunctionem ostendit, cum dicat, Et erunt duo in carne vna. Deinde prisca iam perlecta lege, quæ tam verbis, quam rebus firma persistit, & autoritate latoris nititur, magna iam cum potestate ipse quoque & interpretatur, & legem sanxit, dicens: Quare non sunt duo, sed caro vna. Quemadmodum igitur scelus est in duo diuidere vnã carnem, sic & mulierem à viro suo diripere, iniquissimum est. Nec in hoc stetit, sed deum quoque attulit, dicens: Quod igitur deus coniunxit, homo non separet. Ita ostendit & præter naturam & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia vna caro inciditur: contra legem autem, quia cum deus coniunxerit, ac iusserit non separare, ipsi cõtra præcepta dei facere ausi estis. His auditis, nõne quiescere, ac laudare dicta eius oportebat: nõne admirari tantam sapientiam: nõne stupefcere, cum tantam cõsonantiam cum patre viderent: sed nihil horum faciunt, sed ceu pugnares & contentiosi aiunt: Quo modo igitur Moyses præcepit libellum repudiij dare, & dimittere ipsam? Quod quauis non ab illis, sed cõtra illos ab ipso proferri poterat, non tamè insultat, nec dicit, nihil ad me hoc: sed hoc quoque soluit. Atqui si oppositus veteri testamento fuisset, non decertasset certè pro Moise, neque ea quæ semel à principio facta fuerunt, confirmasset, nec sua prisca cõuenire studuisset ostendere. Cæterum cum etiam multa Moyses alia iusserit, vel de cibis, vel de sabbato, cuius rei gratia nullibi præterquam in hoc loco autoritate illius seipsum tutatur: Quippe quia studebat ingentem virorum multitudinem aduersus eum incitare: ita enim indifferens hoc apud Iudeos erat, vt omnes vulgò factitarent: quapropter cum

Rom. 9. a.

Acto. 7. g.

Suprà 12. a.

Suprà 9. a.

Luc. 7. c.

Suprà 12. a.

Suprà 15. a.

Suprà 5.

Gen. 1. d.

Ex. 31. b. 5.

Gen. 1. d.

Deut. 24. d.

Deut. 5. b.

Ibid. 24. b.

Iob. 1. & 2.

multa in mōte differuisset, huius tantum mādati nunc A
mentionem fecerunt. Inastimabilis tamen illa sapien-
tia pro Mose quoque satisfacit, dicens: *Ad duriciem cor-
dis eorum illam legem ita latam fuisse.* Nam quoniam ab ipso
etiam illa emanauit, iure ab omni crimine illam defendit,
ac totam accusationem in caput eorum conuertit: quod ubiq; ferè factitat. Nam & quādo discipulos vel-
lere spicas accusabant, eos in culpa esse ostendit: & quā-
do quasi prauaricatores, quia nō lauabant manus, crimi-
nabantur, eos transgressores comprobauit. Et quan-
do de sabbato disputabat. Deinde quoniā acere nimium,
atque onerosum erat quod dixerat, valdeq; ipsis detra-
hebat, ad priscam subito legem orationem reduxit, re-
plicans quod superius dixerat. *A principio autē non fuit sic:*
id est, rebus ipsis contraria his deus se nobis à principio
sanxisse ostendit. Nam ne dicere possent, vnde clarum
facies, Mosē propter cordis nostri duriciem ita scrip-
sisse: inde rursus ora eorū obstruit. Nam si hęc lex prin-
cipalis atque commoda esset, nō illa statim à principio
sanxita fuisset, nec creator deus sic aut creasset, aut di-
xisset. *Ego autē dico vobis, quia quicūque dimiserit uxorem suam,
excepta causa fornicationis, & aliam duxerit, mactatur.* Confu-
sus iam illis summa cum autoritate legem sanxit, quod
etiam cum de cibis, cumq; de sabbato disputaret, simili-
ter fecit. De cibis enim differens, posteaquam illos con-
uicit, tunc turbas alloquebatur, dicens non ab eo quod
intrat hominem coinquinari. Et de sabbato pariter il-
lis confusus intulit, Licet ergo in sabbato benefacere: hęc
quoque eodem modo. Verū quemadmodum ibi cō-
fusus Pharisæis discipuli turbati accedentes cum Petro
dixerunt, Expone nobis parabolam hanc: sic nūc quo-
que tumultuantes, dicebant: Si ita est causa hominis, non
expedit nubere. Ita quia melius nunc intellexerunt, tur-
bantur: tunc autem nō intelligentes, siluerunt. Nam ex
interrogatis & respōsis clarior modò lex facta est. Non
audentes autem apertius interrogare, quod ex eo graue
ac molestum sequi videbatur, id in medium producūt,
dicentes: *Si sic est causa hominis cum vxore, non expedit vxorem
ducere.* Onerosum ac durū valde sibi videbatur, omni
nequicia plenam mulierē retinere, & tam atrocem be-
lium in penetrabilibus domus sacuientem fouere. Hac ra-
tione illos turbatos fuisse Marcus aperit, dicens, arbi-
tris remotis illos dixisse. Quid porro illud sibi vult? Si
sic est causa hominis cum vxore: id est, si hac de causa
coniuncti sunt, vt vnum sint, nec, si causam maritus ha-
beat, possit eiicere: facilius enim hac cupiditate erat se-
ipsum abdicare, quā vxori improbe repugnare. Quid
igitur Christus? Non respōdit, vtique facilius est, ne leg-
is vim id putassent habere: sed intulit, *Non omnes ca-
piunt, sed quibus datum est.* Ita rem extulit, præcipuamq;
ostendit, & hac ratione attraxit atque hortatus est. Sed
perpende repugnantiam magnam: ipse arduum id esse
confirmat, illi vero paruū ac facile: vtrūque certè cō-
modè factum. Nam cum ab ipso magnum esse confir-
metur: instructiores, paratiorēq; sunt qui hoc deside-
rant. Cumq; à verbis eorum facilius esse videatur, hac
ratione ad eligendam continentiam atque virginitate-
tem proniores redduntur. Nam quibus ad perpetuam
hortari virginitatē arduum atque durum videtur, ne-
cessitate legis in cupiditatis virginitatis impellit. Pos-
se autem nos perpetuam seruare cōtinentiam ostendit
dicens: *Sunt eunuchi, qui ex ventre matris ita nati sunt: & sunt
eunuchi qui facti sunt eunuchi ab hominibus: & sunt eunuchi, qui
se ipsos castrauerunt propter regnum cælorum.* His omnibus oc-
cultè ad optādā, eligendamq; virginitatem inducit:

Sup. 12. a.

Ibid. 15. a.

Sup. 12. a.

Ibid. 15. a.

Ibid. 12. b.

Ibid. 13. c.

Mar. 10. b.

possibile nāque id esse hominibus hoc ferè modo con-
firmat. Cogita tecum, si aut à natura eunuchus esses, aut
iniuria hominum sic effectus: quid faceres cum & hu-
iusmodi voluptate careres, & nullam carendo merce-
dem cōsequeris? Gratias igitur deo agas, quia magna
præmia, rutilantesq; coronas habebis, si ita viues quem-
admodum sine aliquo illi præmio: immo vero multò
facilius, tutius atque iucūdius, tum quia spe retributio-
nis corroboraris, tum quia cōscientia virtutis gaudes,
& ad hęc nō ita ingentibus cupiditatis fluctibus iacta-
ris. Non enim sic amputatio membri, quemadmodum
rationis frēnum, immo vero sola ratio huiusmodi flu-
ctus comprimit, & in tranquillitatis portum animum
reducit: idcirco igitur illos recensuit, vt hos vehemen-
tius exhortaretur: nisi enim huc tenderet, ad quid alio-
rum fecisset eunuchorum mentionem? Quando autem
dicit, qui se ipsos castrauerunt, non de abscissione mem-
brorum dicit, sed prauæ cogitationis interemptionem
intelligit. Nam qui membrum incidit, maledictioni
subiectus est, vt Paulus ait: Vtinam abscindamur qui
vos cōturbant, neq; iniuria. Nam cum homicidæ opus
id esse videatur, & dei creaturæ apertè detrahit, Mani-
chæorum ora recludit, & eandem qui hoc agit, iniqui-
tatem committit, quam qui apud gentes mutilantur.
Membrorum enim incisio, diabolica fraudis ac inuen-
tionis opus à principio fuit, vt operi diuino detrahere-
tur, vt rationale animal læderetur, vt nō voluntati, sed
membrorū naturæ vniuersa re attributa, largas sibi ad
peccandū homines portas reserarent tanquā rationem
non essent reddituri: ac ita dupliciter læderentur, tum
quia membris suis carerent, tum quia voluntatis ad bo-
na inclinatio reprimeretur. Quæ omnia ex lege diabo-
lica sunt, qui ad ea quæ dicta sunt via quadam progred-
iens, perniciosum illud fatalis rerum necessitatis dog-
ma introduxit. Ita vndique datam nobis libertatem di-
uinitus, vicia naturalia esse suadens, euellere conatur,
multaq; alia hinc pestifera dogmata occultius seminat.
Talia quippe sunt diaboli perniciofa venena: quare
oro atque obsecro, fugiatis talem iniquitatem. Ad ea e-
nim quæ dicta sunt accedit, quod nec cupiditatis incen-
dia mitigantur, sed grauiora inflammatoriaq; redduntur.
Alij nāque sunt fontes spermatis hominū, ac aliunde
certè prorumpūt, quidam à cerebro, quidam à lum-
bis illum inquietissimū cæstrum proficisci contendunt:
ego vero nō aliunde dixerim, quā à lasciuia mentis,
& cogitationis neglectu. Quippe modestia mentis facit,
vt naturales motus nullum afferant detrimentum.
D Cum ergo de his eunuchis dixerit, qui nisi etiam ipsi
mente se cōtineant, frustra & incassum tales sunt: ac de
his qui vt cælos nācificantur se cōtinent, subiunxit rur-
sus dicens: *Qui potest capere, capiat.* Ita magis animat atq;
incendit, vel quia magnitudinem virtutis ostendit, vel
quia inestimabili misericordia sua noluit rem in neces-
sitate legis cōcludere. Et ad hęc possibile id esse mon-
strat, vt eligēdi cupiditas crescere possit. Sed si electio-
nis opus est id, inquires, quo modo incipientes statim di-
xit, *Non omnes capiunt, sed quibus datum est?* Vt singulare
id esse certamen perdiscas, non vt forte datam neces-
sitate suspiceris. His enim datum est, qui spontē id eli-
gunt: quod ideo dixit, vt ostenderet superiore nobis au-
xilium esse opus: (quod quidem omnibus illud expetenti-
bus paratum est) si volumus, in hac luctatione superio-
res euadere. Solitus quippe est, quādo cunq; res ardua
proponitur, hoc vti modo dicendi. Vt etiam quando
dicebat, Vobis est datū nosse mysteria regni cælorum. & Iam
quod

Galat. 6.

Sup. 12. b.

Iam. 1.

quod maximè ita esse presenti loco approbatur. Nam si A
supernæ solummodo donationis istud est, ac nihil pen-
itus qui se in perpetua virginitate conseruat conferre
videntur, superflue ipsis regnum cælorū pollicetur, nec
meritò à cæteris ipsos eunuchis distinguit. Tu autē per-
pende quo modo ab aliorum maliciosis quæstionibus
non parum alij lucrantur. Nam Pharisæi quidem qui vt
caperent, non vt discerent interrogabant, nihil inde
consecuti abierunt, discipuli vero attentè cuncta perci-
pientes multa didicerūt. *Tūc oblatis sunt ei paruuli, vt manus
imponeret super eos, & oraret. Discipuli autem increpauerunt eos, Ie-
sus vero dixit eis: Simite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad
me, talium enim est regnum cælorum. Et cum imposuisset eis manus,
abiit inde.* Cuius rei gratia discipuli paruulos repellēbat?
Dignitatis profectō causa. Quid porro ipse? Humilio-
res esse, tumoremq; mundanum calcare diligentius do-
cens, libenter suscipit, & manus imponit, regnumq; cæ-
lorum talibus pollicetur: quod ab ipso in superioribus
etiam factum est. Quare nos quoq; si cælorum hæredes
constitui volumus, hanc paruulorum virtutem cōsequi
studeamus. Hoc enim supremum philosophiæ culmen
est, vt cum prudens sis, nihil ficti, nihil simulati asciscas,
id angelorum vita est. Ab omnibus enim passionibus
anima paruulorum munda est, his qui dolorem intulerūt
nullas vltionis vices reseruant, & quasi nihil actum
esset, veluti ad amicos accedūt. Quantò magis à matre
vapulant, tantò magis eam quæritant, atq; cæteris om-
nibus eam antepōnūt. Nam etiam si regina cum diade-
mate atq; purpura sibi offerretur, nō præponerent eam
matri, etiam si pannosa esset, quam cum sordido habitu
aspicere malunt, quā reginam ornata aureo decora-
tam. Quod enim suum aut alienum est, non inopia &
copia rerum, sed amicitia & familiaritate discernunt: C
nec vltra necessitatem aliqui quæritant, sed cum lacte
repleti fuerint, statim relinquunt mammillam, nō do-
lent pecuniarū, aliarumq; rerum huiusmodi iacturam,
sicuti grādiore: non venustas formas admirātur, ideo
dicebat, Talium est regnum cælorum: vt ea nos volen-
tes faciamus, quæ ingenita paruulus, atque insita duce
natura facit. Nam quoniam omnia Pharisæi malicia &
arrogantia faciebant, idcirco ubiq; discipulos ad sim-
plicitatem hortatur, illos occultè malignos esse signifi-
cans, & hos apertius erudiens. Nihil enim ita in super-
biam euehit, sicut principatus, & primi confessus. Quo-
niam igitur per vniuersum terrarum orbem, magnum
discipuli honorem consecuturi erant, ne humanū quid
patiātur, & aut honores à multitudine petant, aut se co-
ram aliis ostentent, præueniens solidiori doctrina mē-
tes eorum cōfirmant. Nam & si parua hæc esse videan-
tur, magna tamen hinc vicia originem trahunt. Sic e-
nim Pharisæi ab adolescentia ducti, ad summam super-
biam arcem salutationes, primos cōfessus, & incessus me-
dios requirentes, facile ascenderūt. Ab istis enim ad fu-
riosam gloriæ cupiditatem, & hinc ad impietatem de-
lapsi sunt: propterea quoniam ad tentandum accede-
bant, maledictione peccati contracta recesserunt: par-
uuli vero quia ab his omnibus immunes fuerūt, benedi-
ctionem cōsecuti sunt. Imitemur igitur etiam nos par-
uulos, & eorum mores in omni fastu & malicia cōtem-
nenda complectamur. Non enim est, non est inquam
aliter possibile cælos attingere, sed necesse omnino est
in gehennam detrudi maliciosos omnes atque simula-
tores: immo vero vel antequam tempus gehennæ ve-
nerit non paruis hęc supplicis cruciātur. Si enim malus
fueris, inquit, solus mala exhauries: sin vero bonus, tibi

ipsi eris & proximo: quod ita solitū euenire facilius cre-
des, si priscorū vitam considerabis. Nemo quippe quānt
Saul versutior vnquam fuit: nemo simplicior atque in-
regior quā David. Vter igitur munitor atq; tutor?
Nōne bis illum in manibus habuit David, & cum in-
terficere posset, pepercit: Nōne irretitum, & quasi carere
circumvallatum tenebat, & dimisit? Et quāuis in
David ille commiserit crimina, quāuis à multis in nē-
tem illius David incitaretur, intactum tamē abire vo-
luit. Ita etsi cum magno exercitu alter persequeretur, al-
ter cum paucis omni spe destitutus esset, nihilominus
fugitiuus ille, qui de loco ad locum vagabatur, instrū-
ctum legionibus regem superauit: quod ideo factū est,
quia cum simplicitate alter, alter cum malicia cuncta
gerebat. Quid enim illo perniciosius excogitari poterit,
qui ducem militiæ suæ à quo bella gerebantur, sum-
miq; labores ferebātur, victoriæ vero præmia & trium-
phi quieto ipsi referebantur, interimere quærebat? Hu-
iusmodi certè inuidia malum est, propriis semper com-
modis insidiatur, ac eū tabefaciens, qui eam habet, mille
calamitatibus inuoluit. Nam & miser ille antequam ab
eo David discescerat, flebilem illam vocem non emise-
rat, qua deplorans dicebat: nimium tribulor, alienigen-
na insurgūt aduersus me, & dominus desistit à me. Nec
in prælio fuerat antea victus, quā ab eo David disces-
cerat: immo vero victor ac triumphator, idcirco eua-
debat, quia ducis gloria ad regem pertransibat. Non e-
nim tyrānicus fuit David, nec à sede ipsum eiicere vn-
quam cogitauit: sed vehementer illi affectus, cuncta ad
honorem eius gerebat: quod ex his quæ postea fecit,
apertissimum est. Nam quando sub illo militabat, legi
foran subiectionis, si quis non diligenter exquirat, hæc
poterit attribuere. Verū postquā à regno eiectus fuit,
quid persuasit & detinuit eum, ne bellum aduersus Saul
inferret? Immo vero quid non ipsum incendebat: cum
quotidie ad aduersarij necem incitaretur, qui nō semel,
nec bis, sed sæpius nequiter insidias tetenderat, qui be-
neficiis multis affectus nihil penitus poterat criminari?
David autem, quādiu Saül regnaret ac saluus esset, peri-
clitabatur: quare necesse erat Saülle viuo & regnāte Da-
uidem formidare semper, & in cacuminibus montium
litare. Sed nihil horum omnium potuit eum impe-
lere, vt mucronem suum cruentaret: sed dormientem
ipsum, & ligatum videns desolatam, etiam in mediō
suorum cum multi hortarentur, ac dei sententiā tantam
opportunitatem concessam dicerent: acri omnes repu-
lit increpatione, ac à cæde abstinent, saluoq; emisso ad-
uersario, quasi corporis eius custos ac protector, nō ho-
stis fuerit; sic exercitum accusabat quod regem prodidi-
dissent. Quid igitur animo illius æquale inuenietur?
quid illa mansuetudine maius? quod & si ab his quæ dē-
ximus, facile intelligatur, multò magis tamen à presen-
tibus perspicere potest. Ex nostra quippe malignitate vir-
tutem sanctorum melius cognoscere possumus. Quare
obtestor, atq; obsecro, imitationem illorum amplectā-
mur: gloriam fortasse cupis, ac ideo proximo insidiaris,
maiorē profectō consequeris, si contempta huiusmo-
di gloria ab insidiando abstinueris. Nam sicut auaricia
acquisitioni pecuniarum contraria est, sic cupiditas glō-
riæ, & ad acquirendam gloriam parum conducit. Et si
vultis curiosus hoc inuestigemus. Nam quoniam nullus
terror gehennæ nos mouet, & cælorum præmia non
impellunt, agē saltem à rebus ipsis presentibus nobis
persuadeamus. Quānam igitur ridiculosi sunt, diē vlti-
mō? Nōne qui omnia faciunt, vt multitudinis duram
adipiscantur?

1. Reg. 24. b.

1. Reg. 28. b.

Ibid. 26. b.

adipiscantur? Qui porrò laudabiles? Nōne qui hanc vulgarem laudem contemnant? Ergo si inanem querere gloriam exprobrabile est, vanæ gloriæ autem cupidus eam expetere haud dubiè deprehenditur, quin itaque exprobrabilis sit, effugere omnino non poterit. Ita cupido inanis gloriæ dehonorationis causa esse inuenitur, neque hinc solum gloriōsi dedecore sordidantur, verum etiam quia multa illiberalia, multa seruilia facere coguntur: ac veluti ne magna emolumenta nonnulli consequantur, auaricia solet esse impedimento: sic fit in hac re. Multis quippe illi modis adeo decipiuntur, vt parua plerūque lucra magna afferant detrimenta, vnde id factum est iam trito sermone prouerbium. Nam sicut luxuriosus à perfructu voluptate per affectionem & perturbationem impeditur, cum qui valde lasciuu muliebresq; sunt, eos veluti mæcipia mulieres cōtemnant, nec ipsis tanquam viris vnquam vti dignantur: sed colaphis cædentes, atque despuentes, huc atque illuc circumducentes, ac omnia imperantes, solummodo irident, atque illudunt: sic eo qui plurimum sibi arrogat, & inanis cupiditate gloriæ furit, ac magnum quædam, atque sublimem seipsum arbitratur, nihil profectò deiecius. Cum enim genus humanum contentiosum sit, nullum magis oppugnat, quàm elatos, arrogantes, ac inanis gloriæ seruos. Hic autem ipse qui sic affectus est, quo gloriam iam acquisitam, vt putat, conseruet, quasi mancipium plurimis adulatur, nonnullos præter dignitatem suam nimium colit, & quouis emptitio seruo seruitutem seruit difficiorem. Quæ omnia rectè sentientes, deponamus oro has passiones: nam aliter & hic penas dabimus, & ibi perpetuò cruciabitur. Admiremur ergo virtutem obsecro, atque colamus, vt & in hac vita multa nobis bona tribuantur, & cum naturæ concesserimus, æternam beatitudinem adipiscamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxiii. ex cap. xix.

Et ecce vnus accedens, dixit illi: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Nonnulli huic homini quasi fraudulentò & nequam detrahunt, tentationis gratia ad Iesum accessisse affirmantes: ego vero habendi quidem cupidum, atque auarum nō negauerim, talem enim ipsum fuisse Christi verbis declaratur: subdolum autem & simulatorem nunquā dixerim. Partim quia non debemus quod incertum est, ac maximè in criminibus, quasi certum asserere: partim, quia hanc de ipso suspicionem Marcus remouit: ait enim, Quoniā accurrens, & genu flectens rogabat eum, & quod Iesus intuitus illum dilexerit eum. Verum tam atrox est pecuniarum cupiditas, vt licet alioquin virtutis sumus alumni, nihil tamen diuitiarū appetitione impediti proficere possimus. Quare nō iniuria Paulus eam malorum omnium radicem appellauit. Radix enim omnium viciorū, inquit, auaricia est. Quare autē Christus neminem esse bonū respondet? Quoniā ceu ad hominem nudū, & vnum è multis ludæorū magistris adit, idcirco etiam ipse quasi homo ei respōdet. Sapius enim ad mentem rogantium orationem accommodat: vt quando dicit, Nos adoramus quod nouimus. & Si ego testor de meipso, testimonium meum non est verum. Cum igitur nullum esse bonum dicit, non se eiicit à bonitate, absit. Non enim dixit, Quid me dicis bonum? nō sum bonus: sed nullus bonus, hoc est nullus hominum. Neque tamen cum hoc dicit, omnino humanum genus bonitate priuatum esse affirmat, sed comparatione diuinæ bonitatis neminem bonum esse asserit, ac ideo

subiunxit: *Nisi vnus deus.* Nec intulit, nisi pater meus, vt discas quia non reuelauit se illi. sic & in antecedentibus: Si vos cum sitis nequam, dicebat, nostis bona filiis vestris dona cōcedere. Nam & ibi nequam homines appellauit, non quia genus humanum nequiciæ cōdemnaret, (dixit enim, vos, non homines) sed hominis bonitatem dei bonitati comparauit: quod à sequentibus illico patet. quanto enim magis, inquit, pater vester bona dabit petentibus se. Sed quid vrgebat, inquit, aut quod nam commodum ex huiusmodi responso sequebatur? Ad altiora sensim eum adducebat, ac ab adulationis vicio liberare volebat, vt simul & à terrenis abduceret, & deo affigeret, suaderetq; futura solummodo bona esse quærenda: vtq; solum deum verè bonū, & radicem ac fontem bonorum omnium esse cognosceret, & ei gloriam referret. Nam & quando ait: Nolite magistrum vocare in terra: tum ad distinctionem sui hoc dixit, tum vt discat quæ nam sit prima rerum omnium, ac vera origo. Tantum enim ille studium demonstrauit, quod cum alij tentarent, alij pro ægrotis venirent, ipse meliore cupiditate incensus de vita æterna Iesum adiens interrogabat. Fertilis quippe, atque vber ager erat, sed multitudo veprium semen suffocabat. Et cōsidera quo modo paratus ad obediendum mādatis erat.

Quid enim sciendo, inquit, vitam æternam possidabo? Sic promptus ad parendū esse videbatur. Quod si tentandi animo accessisset, istud vtique nobis declarasset euangelista, quemadmodū in aliis facit, vt in legis doctore. si verò ipse siluisset, dominus certè patefecisset, aut aperte redarguendo, aut occultius significando, ne videretur deceptus ac latuisse, & non paruum hinc detrimentum contraxisse. Præterea si tentationis gratia interrogasset, nullo propter illa quæ audiuit affectus mœrore fuisset. Nemo certè pharisæorum contristatus vnquam abiit, sed confusi domini doctrina, confutatiq; magis furiebant, hic autem tristis abiit: quod non paruum signum est, non peruersa illum mente, sed imbecilliore tamen, ad Christum vitæ desiderio peruenisse. Opprimbatur autem alia quadam grauissima passione, vnde cum dominus dixisset: Si vis in vitam introire, serua mādata: quæ nam mādata seruanda essent, interrogauit, nō tentādo quidem, absit hoc enim: verum quia existimabat, alia quædā præter legalia, vitæ sibi causam futura, quod certè magnā hominis cupiditatem designat. Deinde cum Iesus mādata legis recitasset, *Hæc, inquit, omnia ab adolescentia mea custodiui.* Nec finem hic fecit, sed

durius quærit, quid adhuc mihi deest? quæ res etiam nimiam eius cupiditatem significabat: nec paruum illud quoque fuit, quod deesse sibi aliquid putans, non arbitrabatur satis dictum esse ad consequendū quod optabat. Quid igitur Christus? Quoniā magnum quiddam iniuncturus erat, magnitudinem prius præmij posuit, dicens: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis: & veni sequere me. Perस्पice quot brabia, quot coronas huic stadio proponit: si autem ille tentasset, hæc ei non dicerentur: nunc vero & hæc illi manifestantur, & vt alliciantur, ingentem ei mercedem futuram ostendit, & voluntati eius vniuersa relinquit. Ita his omnibus ne onerosa videretur admonitio facere studebat, ac ideo antequam certaminis laborem ostenderet, brabium præ oculis posuit, dicens: Si vis perfectus esse: ac tunc infert, Vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & mox iterum præmia inculcat. Et habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. Non enim parua retributio est diligenter dominū sequi. Et habebis,

habebis, inquit, thesaurum in cælis. Nam quoniam magna illi cura de pecuniis erat, & quandoquidem ipsum cunctis denudari rebus confulebat, vt ostendat non amissurum bona sua, sed tantò plura maioraq; inuenturum, quantum terra cælum præstabilius est, retributionis præstantiam thesaurum appellauit, & simul stabilitatem, atque incorruptibilitatem præmij, vt fieri poterat, humano verbo signanter expressit. Non ergo satis est pecuniā spernere, verum etiā oportet pauperibus opem ferre, & ante omnia ipsum Christum sequi diligenter: id est, omnia re ipsa præstare quæ ab ipso iubentur, paratumq; semper esse tam labores subire, quàm omne genus mortis sufferre. Si quis enim, inquit, venire post me velit, abneget semetipsum, tollatq; crucem suam, & sequatur me. Maius quippe est quàm pecuniam cōtemnere, proprii sanguinis effusio. Quam quidem ad rem nō parum confert non fictus, non simulatus pecuniæ contemptus. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abiit tristis. Quod non absque causa illi accidisse significauit euangelista, dicens: *Habebat enim possessiones multas.* Non pariter certè hac passione opprimuntur, qui pauca possident, & qui magna rerum copia obruuntur: tunc enim violentior fit ipsa cupiditas. Nec vnquam magna voce prædicare cessabo, accessione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeo inflammari, vt rerum copia crescente, paupertas quoque augeatur. Nam qui maiori desiderio ardent, egere se magis sentiunt. Perस्पice igitur quāta huius passionis vis sit: cum magna diues ille Christum læticia adiuisset, ita suffosus atq; obrutus fuit, quia eiiciendam pecuniam esse audiuit, vt nec respōdere quidem potuerit, sed tristis, ac mœsticia pressus decesserit. Quid igitur Christus? *Difficile, inquit, in regnum cælorum diuites intrabunt.* Quibus verbis non pecuniam, sed pecunia detentos carpit: quod si diuites simpliciter difficile saluatur, quid facient rapientes: Nam si sua non dare impedimento ad regnum est: quantum sibi accumulatur ignem, qui aliena occupat? Cur autem discipulis adeo pauperibus, vt nihil prorsus haberent, hæc dicit? Sanè vt eos erudiret, ne pudori paupertatem sibi putarent, & quasi respōdeat, quam ob rem nihil habere eos permiserit. Quod autem primò, difficile, dixit: id ipsum progrediens, camelū atque acus comparatione valde impossibile ostendit. *Facilis enim est, ait, camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cælorum.*

Vnde patet non paruam mercedem philosophati locupleti esse repositam, ideo dei quoque opus id esse asseruit, vt ingentis gratiæ dono ad hanc rem opus esse ostendat. Nam discipulis perturbatis, *Hoc apud homines, inquit, impossibile est: apud deum autē omnia possibilia sunt.* Et cuius rei gratia discipuli, qui nimium inopes erant, turbabantur? Quia propter perditionem aliorum dolabant, quorum omnium iam charitate afficiebantur, & quasi magistrorum ac patrum viscera susceperant: sic enim pro vniuerso terrarum orbe huius sententiæ acrimonia expauerunt, vt non parua eis consolatione opus fuerit: hæc de causa inspiciens eos prius dixit, Quæ apud homines impossibilia sunt, apud deum possibilia sunt. Iucundo nanque aspectu ac mansueto, mentis horrore eorum opportune sedato, & angustia dissoluta, quod, inspiciendi verbo euangelista significauit, demum verbis quoque exuscitat, dei virtutem in medium adducendo, ac vt confiderent exhortando. Si vero modū quoque ipsum perdiscere desideras, & quò nam pacto quod impossibile est, possibile fiat, diligenter attende. Non enim ea de causa, quæ apud homines impossibilia sunt,

apud deum possibilia esse dixit, vt tu desperatione confusus, quasi ab impossibilibus deterrearis: verum vt cum magnitudinem virtutis perceperis, facilius rem aggrediaris, deumq; ores propiciū tibi fore, vt eius ope æternæ vitæ præmia consequaris. Quo modo igitur id possibile fiet? Certè si opes proieceris, si pecuniam cōtempseris, si hæc fordida cupiditate non supereris. Quod enim non deo soli, sed voluntati quoque tuæ rem attribuit, quodq; dicta hæc ab ipso sunt, vt virtutis præ oculis magnitudo ponatur, ex his quæ sequuntur perpendes.

Nam cum Petrus rogauerit, *Ecce nos reliquistis omnibus te secuti sumus, quid ergo erit nobis?* Mercede illis prius definita, subiunxit: *Et quicumque reliquerit domos, vel agros, vel fratres, vel patrem, vel matrem propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Ita quod impossibile erat, possibile factum esse videmus. Sed quo pacto, inquit, opes relinquare potero? Quo modo qui semel tali passione, ac magno habendi desiderio submergitur, recipere seipsum, ac è fluctibus emergere poterit? Certe si incipiat superfluam rerum copiam circuncidere, atque abicere, sic enim ulterius progredietur, & facilius ac expeditius huius certaminis cursum subibit. Non ergo totam rem simul aggrediaris, sed si arduū tibi videtur eodem vniuersa tempore aggredi, sensim atque gradatim per hæc scalam ascendas, quæ te tædem in cælos adducet. Nam quemadmodum qui acutæ bilis feruore febricitat, non solum extinguunt ardorem potu, verum etiam incendunt atque inflammant: sic qui auaricia laborant, cum huic cupiditati omnibilibi acerbiori pecuniam afferunt, maiori seipsum flamma incendunt. Nihil quippe hanc sitim ita extinguit, quemadmodum si ab huiusmodi desiderio te ipsum liberum cōstituas: sicut etiam acuta bilis non potu, sed è contrario potius abstinentia & vacuatione extinguitur. Sed hoc ipsum, inquit, quo modo facere potero? Si perspexeris nunquam rerum copia huius te ardorem sitis extinguetur, sed solo diuitiarum despectu ab hoc te tabifico morbo eripere posse. Noli ergo multa cōquirere, ne incomprehensibilia sequaris, & incurabili peste labores, ac omnibus inferior intolerabili hoc dolore & sis, & videaris. Respōdeas enim mihi, oro, quem nam putas magno dolore cruciari? vtrum eum qui edendi, atq; bibendi cupiditate cōficitur, cum non possit desiderio satisfacere suo: an eum qui nec tali quidem cupiditate vexatur? Non dubito quin eum respondebis, qui cum vehementer cupiat, animum tamen suum explere non potest. Tanti certè doloris plenum est, non posse voluptate frui, cum nimium desideres, nec bibere posse, cum ingenti siti exagiteris: vt cum præ oculis nobis ponere gehennam Christus voluerit, hoc modo descripsit, & diuitem sic tabefieri & cruciari dixit, vt cum stillam aquæ desideraret, nec habere posset, atrociter vexaretur. Quas ob res qui pecunias despicit, is cupiditati terminum constituit: qui vero ditari desiderat, & plurima indies cōquirat, maiore siti compulsus, nunquam ad finem deueniet: sed si mille adipisceretur talēta, mille alia continuo quærit: quæ si possidebit, duplicare vniuersam substantiam multò magis exardescit: ac ita progrediens, montes, terram, maria, cuncta sibi aurum fieri precatur, eo furoris genere insaniens, qd nunquam hac ratione deprimi potest. Verum vt tibi persuadeas, ablatione non accessione id nos malum posse compefcere, cōsidera si tibi vnquam in mentem veniret, vt per aëra ceu volucres ferri optares, quo modo hanc absurdam cupiditatem reprimere posses. Vtrum fingendo pennas, aliaq; ad volandum instrumenta faci-

ciendo, an suadendo tibi ipsi vesana impossibilium cupiditate detineri: non ambiges, bene scio, quoniam si animum induxeris, non debere nos impossibilia prosequi, tranquillo penitus animo eris. Sed hoc, inquit, penitus impossibile. Sanè non minus impossibilia petit, qui habendi cupiditatis terminū inuenire conatur. Facilius nanque est hominem volare, quam acquisitione ac accessione pecuniæ, cupiditatem habendi terminare. Quare quando ea quæ desiderantur possibilia sunt, non est præter naturam eorum acquisitione desiderium mitigari: quædo autem penitus impossibilia, nihil aliud relinquitur, quam vt animum tuum procul à cupiditate abducas: alia enim ratione animi tranquillitatem consequi non poteris. Te igitur incassum laborems cupiditate pecuniarum, quæ semper nobis mœroris causa est, neque vnquã pectus nostrum quiescere patitur, omnino abiecta, ad alium portum plenis velis nauigemus, qui & foelicior est, & supremam nobis facile præbebit beatitudinem. Cœlestes ego thesauros expetamus, qui non laboris multum afferent nobis, & quæstum inastimabilem præparabunt: in quibus cōsequendis, nullam facere vnquam possumus iacturam, dummodo vigilemus, & præsentia contemnamus. Nam qui secularibus rebus seruit, ac semel illis deditus, in proposito perseuerat, is necesse est vt superiorem amittat thesaurum. Hæc omnia tecum cogita, & te à flamma eripe huius cupiditatis. Nemo enim profectò dicere poterit, præsentia quidem bona hanc cupiditatem præstare, etiam si futuris nos spoliet. Atqui etiam si ita res haberet, extrema hæc esset pœna: & supplicium maximum: nunc verò ad futura supplicia præsens quoq; accedit cruciatus. Multas quippe domos hæc cupiditas euertit, multa bella cōcitauit, & laqueo plerosque abrumperè vitam cōegit, & ad hæc omnia nobilitatem humani animi exterminat, timidum, ignauum, mēdacem, audacissimum, rapacem obtrectatoremq; constituens. Sed argenti atque auri splendor, multitudo seruorum, ædium magnificentia, salutatio atq; concursus in foro vulgi te decipit. Cui rei optimum illud remedium est, si quo modo hinc animus afficitur intellexeris (ater enim, rationeq; desolatus, & deformis efficitur) si cogitabis quantis malis hæc acquisita sunt, quanto labore, quibusq; periculis cōseruantur, nec tamen diu cōseruari possunt, sed si euaserint vndique, cum mors surreperit, ad inimicorum manus fortè peruenient. Tu autem nihil ex his nisi vulnera tecum retines, profundaq; vlcera, quæ dum hæc colligeres, anima tua peccata contraxit, & miser recedis. Cum igitur videris magnifico vestitu, & multis satellitibus aliquem præfulgere, eius cōscientiam cogitatione cōfestim euolue, & inuenies omnia intus turpissimis plena fordibus. Veniat tibi in mētem, qualis erat Paulus, qualis Petrus, qualis Ioānes, qualis Helias: vel potius ipsius vnigeniti dei filij recordare, qui non habebat vbi caput inclinarat: eum ac veros eius seruos imitādos ducas, & inastimabilibus eius diuitiis firmo cogitationis phantasmate inhæreas: quod si paululum respexeris, deinde rursus tibi tanquam in naufragio procella incubuerit tenebras afferens, hanc Christi sententiam tecum illico versa, repeteq; sapius, quod impossibile sit ad cœlos diuitē peruenire. Ad hanc tu sententiam montes, terram, maria conseras: ac omnia, si ita vis, cogitatione aurum facito. Nihil enim exaquari damno poterit, quod inde patieris. Et tu quidem multa iugera terræ desideras, domos habere velles quamplures, totidem balnea, mille mancipia, ornatas argento ædes, auro decoratos thalamos.

Lucæ 9. g.

Ego verò illud dicere non dubitabo, si diuitium quilibet hac paupertate omissa, (Paupertas enim hæc est cum eo collata quod dicturus sum) vniuersum mundū possideret, totq; seruos haberet, quot nūc in orbe terrarum sunt homines, ac vbiq; terrarum ædes, ciuitates, gentes sua ditione teneret, & fontes ac fluiuij auro sibi pro aqua fluerent, tribus certè obolis huiusmodi hominē vnā cum diuitiis suis, si regno cœlorū excluderetur, dignū non duceremus. Nam si modò cum caducas has opes expectant, magno mœrore torquentur, nisi acquirant: quid harum rerum eos consolari poterit, si sensum aliquem ineffabilem illorum bonorum accipiant: nihil profectò. Noli ergo tuarum pecuniarū affluentiam recensere, sed diligenti studio quantum hinc detrimentum qui eam affectant patiuntur, considera, cum cœlorum gloria hæc permutent, ac idem faciant, vt si quis regno exactus amplissimo, stercoreis cumulo gloriatur: nihil nempe pecuniarū aceruus à stercoreis cumulo distare videtur, immo verò multo præstantior hic quam ille. Nam tum ad ædificanda balnea perutilis, tum ad colendos agros necessaria est stercoreis exaggeratio: aurum verò suffossum nihil penitus prodest: neq; nō prodest solūm, verum etiam quasi fornax ardentissima, nisi quis opportunè vtatur, habentem exurit. Ad eodē enim multa hinc mala, adeo magnæ afflictiones scaturiunt, vt malorum omnium arx ab authoribus auaricia vocitata sit, quam beatissimus ille Paulus multo significantius, omnium malorum radicem appellauit. Hæc igitur cogitantes, amulemur ea quæ nostra digna sunt amulatione. Non magnificas ædes, non vberima prædia, non cætera huiusmodi: sed eos viros, qui magnā apud deum fiduciam consecuti sunt, qui diuitias in cœlo ingentes possident, quorum thesauroi ibi referuantur, qui paupertatem lōgo diuitiis interuallo præponentes, verè diuites sunt. Id enim si faciamus, æternam proculdubio beatitudinem consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxv. ex cap. xix.

Hic respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Quæ nam sunt hæc omnia, quæ te dicis beatissime Petre reliquisse? Arundinem, retia, nauiculam, vniuersumq; piscatorum artificium: hæc tu omnia vocas? Ita, inquit, sed nō ambitione quadam, aut inani gloria, verum vt pauperum plebem hac interrogatione introducā. Nam quoniam à domino dictū est: Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & distribue pauperibus, & habebis in cœlo thesaurum: ne quis pauperum opinetur, non posse ad perfectionem se peruenire, cum non habeat quæ pauperibus offerat: quærit Petrus, vt tu discas nihil te minus propter inopiam habiturū: quærit, inquam, Petrus, ne si id à Petro perciperes, præsertim cum adhuc spiritus gratia non abundaret, ambiguitate perplexus iaceres, sed vt ab ipso eius magistro prolata sententia, firma spe roboreris. Nam quemadmodum etiam nos pro aliis disputamus, sic Apostolus quoq; ad vniuersi orbis commodum nō dubitauit interrogare: A superioribus enim patet, nihil de seipso ambiguisse: qui enim ipsorum cœlorum clauis suscepit, quantum magis de cæteris quæ in cœlo sunt consideret? Tu autem illud diligenter expende, quam exquisitè duo illa quæ Christus à diuite petiit, vt scilicet pauperibus substantiam distribueret suam, & Christum sequeretur, breuiter cōplexus est, dicens: Relinquimus omnia, & secuti sumus te. ambo enim hæc facta iam erant: nam sua reliquerunt, vt ipsum sequerentur,

Hier. 18. a. b.

Gen. 9. a.

1. Tim. 3. b.

Hic 1. p.

Supra 4. c.

Luc. 11. c.

469
sequerentur, & eo quod omnia reliquerunt, sequi facilius potuerunt: & quoniam reliquerunt, confidere, atq; gaudere ipsos admonebat. Quid igitur Christus respondet? Amen dico vobis, quia vos qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in throno maiestatis suæ, sedebitis & vos super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israël. An igitur & Iudas sedebit? Minimè. Quo modo igitur in duodecim sedibus sedebūt, quo modo pollicitatio hæc adimplebitur? Attende quo modo, & qua ratione lex est à deo per Hieremiam promulgata, in qua hæc continentur: Ad summam loquar super gentem & super regnum, vt auferam & perdam: & si conuertetur gens illa à malis suis, me quoq; pœnitebit à malis quæ cogitauit eis facere. Et ad summam loquar super gentem & regnum, vt restaurem & plantem: & si nequiciam fecerint in cōspectu meo, & nō audient vocem meam: me quoque pœnitebit eorum bonorum quæ facturum esse ipsis locutus sum. Pariter enim, inquit, tam in bonis, quam in malis id facere soleo. Si enim restauraturū me dixerō, non faciam, scilicet si quis in dignum se hac pollicitatione præbuerit: quod primo confestim homini accidit. Tremor enim vester & timor, ait, erit super feras: quod ecōtrario fieri videmus, quia videlicet indignum se homo tali præbuit principatu: sic etiam Iudas. Nam ne pœnitentiam terrore in desperationem nonnulli cōpulsū duriores ad virtutem fiant, aut bonorum pollicitationibus in desidiā delabātur, vtraque ista per Hieremiam corrigi, dicens: Et si minatus fuero, non diffidas: potes enim pœnitentiam agere, & sententiā meam sicut Niniuitæ conuertere: & si aliquid bonum promittam, propter promissionē non supinus sis & piger. Non enim proderit tibi pollicitatio mea, si te indignum feceris, immo verò maioris causa erit supplicij: nam ego dignis, & in eo quod digni sunt perseuerantibus polliceor: propterea discipulos alloquens non simpliciter pollicetur: Non enim sedebitis & vos, solummodo dixit: sed adiecit, Qui me secuti estis: vt & Iudam eiiciat, & posteriores attrahat. Non enim ad illos dictum est solos, neque ad Iudam qui se indignū effecit. Ita discipulis quidem futura pollicetur, dicens: Super duodecim sedes sedebitis: Sublimiores enim iam facti nihil è præsentibus rebus petebant. Cæteris autem hæc etiam præsentia pollicetur, dicens: Quicumque dimiserit fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, aut domum gratia nominis mei centuplū accipiet, & vitam æternam possidebit. Certè ne quis illud, vos, audiens, discipulis, vt maxima in futuro præmia consequantur, datum solummodo credat: ea propter latius orationem produxit, & ad vniuersum orbem pollicitationem extendit, ita vt à præsentibus futura confirmet. Sic & discipulis, cum imperfectiores à primis cunabulis adhuc essent, quæ ad hanc vitam pertinent, offerebat. Nam quando à mari, & à piscandi artificio remouit, nullam cœlestium fecit sedium mentionem, sed quæ in hac vita eueniebant cōmemorabat, dicens: Hominum vos faciam piscatores: postquam verò sublimiores fecit, de cœlestibus differit. Quid autem est quod dicit, Iudicātes duodecim tribus Israël? Nihil aliud profectò quam condemnantes: non enim in folio iudicaturi sedebunt, sed quemadmodum reginam Austri, & Niniuitas condemnaturus generationem illam asseruit, simili quodā modo discipuli non gentes, non vniuersi orbem, sed tribus Israël cōdemnabunt. Nam quoniā eisdem & legibus & institutis viuendi tam Iudæi, quam Apostoli educati fuerunt, cum Iudæi dicturi sint, Idcirco se credere Christo non po-

Hier. 18. a. b.

Gen. 9. a.

1. Tim. 3. b.

Hic 1. p.

Supra 4. c.

Luc. 11. c.

470
tuisse, quia mandata legis seruare iubebantur discipulis in medium productis, à quibus & lex suscipiebatur, & fides Christo adhibita est, omnes Iudæos cōdemnabit: propterea enim dicebat, Iudices vestri futuri sunt. Sed quid præcipui pollicetur ipsis, inquit? Si quod Niniuitæ & regina habebunt, id etiam discipuli possidebunt. Multa quoque alia in superioribus istis obtulit, & in sequentibus pollicetur, quauis aliquid occultius in hoc etiam significatur, maiora istos illis habituros. de illis enim simpliciter dicitur, quia viri Niniuitæ resurgent, & condemnabunt hanc generationem: de regina Austri similiter. de istis verò non ita simpliciter: sed, quando filius hominis in sede maiestatis suæ sedebit, tunc & vos sedebitis super duodecim thronos iudicātes duodecim tribus Israël. Vnde significatur, quia tam regni, quam gloriæ participes futuri sunt. Si enim sustinemus, inquit, simul quoq; conregnabimus. Et ecce non concessas quidem esse sedes significauit, cum ipse solus in folio iudicaturus sedebit, sed honorem atq; gloriam ineffabilem vocabulo sedium signanter expressit. Verum ista discipulis dicta sunt, cæteris autem vniuersis æternam ibi vitam & centuplum hic pollicetur: & si reliquis, multo magis Apostolis, quibus promissa contigisse in hoc seculo nō ignoramus: qui cum arundinem, & vilissima retia reliquerunt, omnia fidelium quæ prædicatione sua crediderunt, bona habebant, precia domorū & agrorum: immo verò eos quoq; ipsos credentes in potestate habuerunt. Nam vel mori pro ipsis cœnties voluissent, vt Paulus testatur, dicens: Si possertis, etiam oculos vestros mihi dedissetis. Cum autem dicit, Quicumque reliquerit uxorem: non simpliciter præcipit dirimenda esse matrimonia, sed sicut in superioribus dicebat: Qui perdit animam suam propter me, inueniet ipsam: non vt nosmetipsos interimamus, neque vt animam nostram violenter à corpore disiungamus, sed vt religionis pietatem cæteris omnibus ante feramus: ita de vxore quoque, ac fratribus intelligendū est. Mihi autem persecutiones hic occultius significare videtur: multi enim à parētibus filij, multi mariti ab vxoribus ad impietatem trahebantur: quæ cum facere conabuntur, ait, nec vxoris loco, nec parentis habeantur: quod & Paulus cōsulebat, dicens: Si verò infidelis, discedit, discedat. Cum igitur alacriores mentes eorum fecerit, nec pro se solum, sed pro vniuerso confidere orbe præparauerit, continuo subiecit, quia: Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. Quod ita indefinite atque indistinctè de multis aliis dictum, dicitur etiam de his ac de incredulis pharisæis. quod & in superioribus dicebat, multos ab Oriente atque Occasu venturos ad Abrahæ, Isaac & Iacob fulgētissimos sinus, filios autem regni proiciendos foras. Deinde parabola adiecit, quæ eorum qui tardauerunt studia incendit. Simile est, ait, regnum cœlorū homini patrifamilias, qui exiit primò mane conducere operarios in vineam suam: conuentione autem facta chm operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus tertia hora, vidit alios stantes ociosos, & illis dixit: Ite & vos in vineam meam: & quodcumque fuerit iustum, dabo vobis. Et circa sextam & nonam fecit similiter. Circa undecimam autem horam exiit, & inuenit alios stantes ociosos, & dixit eis: Quid hic statis tota die ociosi? Ipsi autem dicunt ei: Nullus nos conduxit, dicit eis: Ite & vos in vineam meam, & quodcumque fuerit iustum accipietis. Seruo autem facto, dicit dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde eis mercedem, incipiens ab vltimis vsque ad primos. Cum ergo venissent qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Et primi existimauerunt quod plus essent accepturi, & acceperunt

Sup. 12. &

Lucæ 11. d.

2. Tim. 2. b.

Acto. 4. g.

Galat. 4. b.

Supra 16. d.

1. Cor. 7. e.

Supra 8. b.

Cap. x. x.

1. Tim.

runt & ipsi singulos denarios: & cum accepissent, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi vltimi vna hora fecerunt, & aequales eos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & aestum. Ipse autem respondens vni eorum dixit: Amice, non iniuriam facio tibi: nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem dare & vltimo huic sicut & tibi. Vel non licet mihi quod ego facere in his quae mea sunt? An oculus tuus nequam est: quia ego bonus sum? Ita erunt vltimi primi, & primi vltimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Quid haec sibi parabola vult? Non enim consona sunt, quae iuxta finem istius dicuntur, sed contraria omnino his quae paulo ante disputata sunt. Nam hic non alios quidem eiici, alios vero introire, sed omnes ad eundem statum peruenire videmus, cum tam ante quam post parabolam e contrario vltimos primos, & primos vltimos affirmauerit: id est, his qui primi sunt, priores erunt, non permanentibus tamen primis, sed in extremum penitus locum deductis: quod inde magis declarat, Multi enim, inquit, vocati, pauci vero electi sunt. Ita dupliciter & illi qui primatum amiserunt, mordentur: & isti qui lucrati sunt, certiore hortatu inflammantur: parabola vero non id dicit, sed his qui magno sudore comprobati sunt, aequales futuros ostendit. Aequales enim, inquit, ipsos nobis fecisti, qui pondus & aestum diei portauimus. Quid igitur parabola haec sibi vult? Hoc enim declarato, facilius illud soluemus. Vineam igitur, mandata dei: operandi autem opportunitatem ac tempus commodum, praesentem vitam appellauit: operarios vero qui differenter, aut mane, aut tertia, aut sexta, aut nona, aut vndecima hora vocati sunt, eos appellauit qui diuersis etatibus vocati accesserunt, & comprobati sunt. Sed hinc iam ambiguitas prorupit, cur cum recte primi laborassent, deoq; placuissent, & diurno sudore coruscassent, pessima ad extremum liuoris atque inuidiae passione vexentur? videntes enim eadem illos praemia consecutos, qui per vnam horam laborauerunt, murmurabant, & aequales (dicunt) nobis, qui diei pondus & aestum tulimus, ipsos fecisti: Ita cum nullum ipsi detrimentum paterentur, nec de mercede sua quicquam diminueretur, moerore ac molestia propter aliorum bona premebantur: quod quod peius est, ipse etiam dominus domus de iure aduersus eum qui haec dixit, respondens, liuoris ipsum atque nequiciae condemnat, dicens: Nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade: volo autem vltimo dare sicut & tibi. An oculus tuus nequam est, quoniam ego bonus sum. Quid igitur est, quod istis verbis adstruitur? hoc ipsum enim & talis aemulatoribus] accidisse videmus. Ille namque filius qui probus, ac patri obtemperans fuisse perhibetur, qui prodigum fratrem magis honoratum esse a parente quam seipsum perspexit, pariter dicitur conturbatus fuisse. Nam quemadmodum isti qui primi mercedem recipiunt, magis honorantur: sic ille profecto exaggeratione donorum magis honorabatur. Et haec ille ipse probus filius ita se habuisse testatur. Quid igitur dicere possumus? Nemo talia in regno caelorum de iure disputat, aut alios criminatur: procul enim hoc absit. Nempe ille locus omnis liuoris atque turbationis expertus est: si enim animas suas in hac vita pro peccatoribus sancti tradere solent, quanto magis cum ibi eternis eos bonis fruente videant, gaudebunt, ac propria esse bona putabunt: Cuius igitur rei gratia hac figurata oratione usus est? Parabolam dixit, & in parabolis non oportet nimiam in singulis verbis cura perangi. Sed cum quid per parabolam intendat didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil ulterius anxio est conatu inuestigandum. Cur

in aliis parabolis] Luc. 15. f.

igitur haec sibi parabola composita est, & quid intendens his verbis usus est? Auidiores voluit eos facere, qui decrepita aetate delecti sunt, ac ideo non patitur eos putare minus se habituros. Alios ergo introduxit moleste felicitatem eorum ferentes, non ut inuidiae tabo morderi ostenderet, sed ut tanto illos honore frui demonstraret, & quantum ad inuidiam alios compellere posset: quod nonnulli, nec a quoquam interpellati, nec alij detrahere volentes, sed muneris atque honoris magnitudinem, quo ille affectus est, ostendere cupientes saepe faciunt, dicentes: Ille me accusauit, ac exostulauit, quia te tantopere honorauit. Sed cur nam, inquit, non statim omnes conduxit? Omnes quidem ille ab initio conduxisset, si vero non omnes eodem tempore paruerunt, a voluntate vocatorum haec differentia resultauit: idcirco alij mane, alij tertia, alij sexta, alij nona, alij vndecima hora vocantur, quia tunc obtemperaturi erant, quod & Paulus aperte significauit, dicens: Quando autem visum est deo qui me segregauit ex vtero matris meae. Quando autem ei visum est: quando certe obtemperaturus erat. Nam ipse a primis etiam incunabulis voluisset: sed quia illum renixurum sciebat, tunc voluit cum animam ipsius penetraturam vocationem non ignorabat. Sic & latrone cum postea vocauit, potuisset antea ipsum vocasse, sed vocatus ille non paruisset. Nam si Paulus ab initio non paruisset, multo minus ipse latro. Quod si dicunt isti, nemo nos conduxit: Primo quidem non oportet cuncta, ut diximus, curiose in parabola scrutari. Deinde non dominus domus id, sed illi dixerunt. Dominus vero domus, ne turbet eos, sed ut magis alluciat redarguere noluit. Nam quod omnes, quantum ad se pertinet, a prima statim hora vocati sunt: ipsa parabola etiam denotauit, dicens: Mane ipsum ad conducendum exiisse. Ita vndique aperitur, aetates nobis hominum hac parabola designari, quorum alij iuniores, alij seniores virtutem amplectuntur: ut & illi discant non superbire, neque opprobrio dare, quia vndecima hora recte viuere aliqui coeperunt: & isti etiam, quia breuissimo tempore vniuersa possunt recuperare. Nam quoniam ad ardua nimium hortatur, ut scilicet & pecuniam proicias, & terrena omnia sub pedibus concules: quae res magno labore atque studio indiget: idcirco ut charitatis flammam accendat, & ardentioris faciat voluntatis, ostendit quia possibile sit, etiam si nouissimus veneris, pro tota tamen die mercedem accipere: quod apertius non dixit, ne rursus in desidia audientes illabantur. Ita subdaperit, a sua vniuersam hanc rem misericordia emanare, propter quam nec qui vndecima hora venerunt, a regno decident, sed ineffabilia bona consequentur etiam ipsi: & hoc quidem est, quod hac parabola potissimum construere voluit. Si autem adiecit vltimos primos, & primos vltimos futuros: ac, multos esse vocatos, paucos autem electos, non mireris: Non enim a parabola id sibi conclusum est, sed quemadmodum istud contigit, ut praeter spem, & contra opinionem omnium equalem omnes mercedem acciperent: sic maius illud, atque mirabilius ut primi vltimi fiant, & vltimi primi, euenturum ostendit. Aliud igitur illud, aliud hoc est. Videtur autem mihi Iudaeos hic sermo tangere, ac eos ex fidelibus qui primo virtute coruscantur, deinde neglecta virtute, ad post tergum omnia relapsi sunt, & illos rursus qui a nequicia seipso recipientes ad anteriora cucurrerunt. Non enim necesse sumus tam fide, quam viuendi institutis magnas mutationes plerumque fieri solere. Quare obsecro, magno studio, diligentique cura & fidem rectam, & vitam integram conferuemus.

conferuemus. Nisi enim fidei viuendi congruat disciplina, vltima pendemus supplicia: quod beatus Paulus a superioribus temporibus ostendit, dicens: Spiritalem potum omnes bibisse, & spiritalem cibum omnes comedisse, nec tamen omnes saluos fuisse, sed multos eorum in eremo prostratos fuisse. Christus quoque id ipsum declarat, cum aliquos qui eiecerunt demonia, ac etiam prophetarunt, in gehennam intrudat. Ad haec parabola quoque illa, virginum dico, illa fagenae, spinarum, ac denique arboris nullum producentis fructum, omne virtutis opus requirunt. Rarius etenim de dogmatibus Christus differuit, sapius, immo vero vbiq; & semper de viuendi sinceritate: nullo enim ad illud labore opus est, hoc quoniam impugnatur quotidie, idcirco continuis laboribus indiget: nec solum vniuersa viuendi disciplina, verumetiam parua eius omnia particula maxima damna intulit. Nam eleemosyna neglecta, quavis virtutis quaedam pars, non ipsa vniuersa virtus sit, in gehennam tamen intrudit. Nam & virgines, quia ipsam non habuerunt, punita sunt. Et diues hac de causa in inferno torquebatur, & qui esurientem non cibauerunt, vna cum diabolo condemnantur. Praeterea, non maledicere, particula quaedam virtutis est, quam tamen nisi quis recte peragat, foras eicietur. Qui autem fratrem suum vocat, ait, gehenna ignis reus est. Ad haec modestia virtutis pars est, nullus tamen absque hac dominum videbit. Persequimini enim, inquit, pacem ac sanctimoniam, absque qua nemo videbit dominum. Humilitas similiter virtutis pars est, sine qua etiam si alia multa peragas, immundus eris apud deum: quod phariseus omnibus patefecit, qui mille virtutibus affluens, propter arrogantiam super nam felicitatem amisit. Ego vero maius quiddam habeo dicere: non enim solum vna quaedam particula virtutis omnia caelum nobis claudit, verumetiam si non congruenti cura & studio peragatur, illud ipsum solet inferre: Nisi enim superabundauerit, inquit, iusticia vestra plus quam scribarum & phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum. Itaque etiam si eleemosynam dederis, non tamen maiorem quam illi, non intrabis in regnum caelorum. Et quantum illi praebant, inquit: Id iam etiam ipse dicere volebam, ut & qui non dant, incitentur ad dandum: & qui libenter afferunt, non superbiunt, sed plura dare conentur. Quatum igitur illi praebant? Decima primorum rerum suarum omnium, deinde alteram, & demum tertiam decimam offerebant. Itaque propemodum tertiam partem praebant. Tres enim haec decimae coaceruatae istud faciunt. Sed ad haec primitias quoque, ac primogenita, & alia plura, partim pro peccatis, partim pro purificationibus offerebant. Praeterea in diebus festis, in iubilaeo, in debiti absensione, & famulorum dimissionibus, in mutuis absque fenore: si autem qui tertiam partem, immo vero mediam rerum suarum offerebant: ascendunt nempe ad medietatem omnia vna congregata. Si qui mediam inquam dabant, nihil magni operabantur: quid tu facies, qui nec decimam quidem partem pauperibus vquam dare cogitasti? Quare non iniuria paucos fore saluos quidam dicebat. Non negligamus igitur exactam, atque exquisitam viuendi disciplinam. Nam si pars quaedam omnia tantum periculi affert, si cuncta spreuerimus, quo modo eterna tormenta fugiemus, aut quod genus supplicij non persoluemus? Sed quae nam, inquit, spes salutis nobis reliqua est, si singula omnia in gehennam depellere possint? Hoc ipsum est, quod etiam ego magna voce conclamo: verum tamen si attendere voluerimus, non est im-

Tomus secundus.

possibile saluari, praesertim si eleemosynae remedia mutuemur, quibus vulnera nostra diligenter curemus. Non enim sic oleum corpus hominis roborat, ut animam misericordia stabilis, adeoque confirmat, ut superari a diabolo nequeat: lubricum enim eleemosynae oleum corpus hominis constituit, ita ut manus diaboli facile propter lubricitatem effugiat. Hoc igitur oleo crebro nos perungamus, hoc spiritualis causa est sanitatis, hoc lucem, hoc splendorem animo afferre solet. Sed ille, inquit, ac ille auri talenta non pauca possidet, nec aliquid pauperibus praebet. Et quid hoc tua interest? immo vero mirabilior atque venerabilior videberis, si cum pauper sis, benignior ac liberalior eris. Nam & Apostolus Macedones admiratus est, non quia praebant, sed quia quavis pauperes essent, tamen largiter offerebant. Verum tu non ad illos, sed ad communem omnium dominum & magistrum respicias, qui non habebat vbi caput inclinaret. Cur igitur talis, inquit, id non facit? Noli alium iudicare, sed te ipsum ita redde laudabilem, ut omnem meritum accusationem possis effugere. Maiora enim tormenta imminet, si cum alios accuses, ipse non facies, sed eiusdem criminis obnoxius inueniaris. Nam si qui recte viuunt, iudicare alios non permittuntur, quanto magis a iudicando peccantibus abstinendum est? Non iudicemus igitur alios, neque desidiam aliorum, sed dominum nostrum respiciamus, & ab eo bonorum omnia exempla sumamus. Numquid diuina ego tibi cotuli beneficia? Nunquid ipse te redemi, ut ad me respicias? Alius haec tibi praebuit. Cur omisso domino coterui operationem aspicias? Non audisti clamantem: Discite a me quia mitis sum, & humilis corde: & rursus: Qui vult primus esse in vobis, sit omnium minister. & rursus: Non venit filius hominis, ut ei administraretur, sed ut ipse administraret. Praeterea ne aliorum pigricia offensus negligenter viuas: dictum tibi ab eo est: Exemplum enim dedi vobis, ut sicut ego feci, & vos faciatis. Non est tibi magister virtutis viuentium aliquis hominum, nec potest vilius te ad eam conducere. Maior igitur tua laus, praestantior erit tua gloria, si nulla humana doctrina mirabilis euaferis. Potes enim, & quidem facile si volueris: non enim primus eris, sed multi iam id perfecerunt: ut Noe, Abraham, Melchisedec, Iob, & omnes qui similiter illis vixerunt. Si ad homines ergo respiciendum est, illos, non istos imitare, quos adeo amulamini, ut in concionibus etiam vestris, nihil aliud in ore, quam haec verba habeatis: Agri iugera ille tot, atque tot possidet, ille diuitiis prepotens palatia condidit, [maria construit, Jaliaque huiusmodi facit. Quid ita alienis inhias homo, si ad alios respicis, cur probe viuentes, cur laudabiles viros, cur eos qui exquisitissime praeccepta seruarunt, non vides? sed inglorios & offendentem deum admiraris, a quibus multa exempla nequiciae colliges, vnde in negligentia & in superbiam incidis, ac ad iudicandum alios conuerteris. Si vero virtutis cultores sapius tecum recenseas, in humilitatem & compunctionem, in studia virtutum, facile te ipsum perduces. Recordare pharisei qui cum ad probos non respexerit, sed peccantis opprobria viderit, labores suos amittit: illud igitur recordatus expauescas. E contra vero considera, quo modo mirabilis David factus est: maiorem enim suorum virtutes pra oculis ponebat. Adueniens, inquit, ego sum & peregrinus, sicuti omnes patres mei: neque is solum, sed omnes ei similes, non peccatores, sed virtutibus coruscantes tenaci mente vertebant. Ita igitur tu quoque facito. Non enim quasi iudex alieni peccati sedisti, nec ad examinanda hominum peccata

q praefectus

1. Cor. 11. g.

præfectus à domino es, tuus non aliorum iudex consti-
tutus es. Nā si nos iudicarem, non utique, inquit Apo-
stolus, iudicaremur. Iudicati autem à domino erudi-
mur: quæ omnia tu peruertisti. Nullam enim à te exi-
gis delictorum rationem, sed aliena nimium anxia cu-
riositate scrutaris. Oro igitur, obsecro atque obtestor,
desinamus iam, desinamus hoc facere, & hac cōfusione
ordinis eiecta, nostrorum nos peccatorum iudices con-
stituiamus. Ipsi accusantes, testimonium perhibentes, iu-
dicantes, & supplicia exhibentes laudabimur. Quod si
aliena inquirere desideras, clarorum opera virorum cu-
riosius inuestiga, vt tum ex memoria delictorū nostro-
rum, tum ex æmulatione alienæ virtutis, tum deniq; ex
iudicij nostri in nos ipsos sententia, quasi stimulo quo-
tidie compuncti, ac humiliores & diligentiores facti,
æterna fruamur beatitudine, gratia & misericordia do-
mini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxvj. ex cap. xx.

Ascendens Iesus in Hierosolymam, assumpsit duodecim
discipulos secretò in via, & dixit eis: Ecce ascendimus
Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sa-
cerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum
gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia
die resurget. Non illico cum à Galilæa redierit in Hie-
rosolymam ascendit, sed signa prius non pauca fecit, &
pharisæorum obstruxit ora, & discipulis de paupertate
locutus est. Vnde, nāque, inquit, substantiam tuam, si vis
esse perfectus. Et de virginitatis similiter castimonia:
Qui enim, inquit, capere potest, capiat. De humilitate
etiam: Nisi enim conuersi fueritis ad conditionem ho-
rum paruulorum, non intrabitis in regnum cælorum.
De retributione quoque in hac vita: Nam qui domos,
fratres, sorores reliquerit, ait, centuplum in hoc seculo
accipiet. Et de remuneratione futura: Et vitam, inquit,
æternam possidebit. His igitur omnibus prius factis at-
que dispositis, ad urbem accessit. Cumq; ascenderet, de
passione rursus disserit sua. Nam quoniam facile quod
euenire nolebant, obliuisci poterāt, assidue ipsis in me-
moriā reuocat: vt crebra illius cōmemoratione ipso-
rum mentē exerceat, & mœrorē succidat. Priuatim au-
tem eos necessariò alloquitur: non enim hac essenda
erant, ex quibus nihil vtilitatis sequeretur. Nam si disci-
puli audientes turbabantur, quid nō fecisset multitudo?
An igitur nunquā id vulgo dictum est, inquit? Immo
publicè quoque, sed non ita apertè prædicatum. Soluite
enim, inquit, templum hoc, & in tribus diebus excitabo
ipsum. Et, Signum quærit hæc generatio, nec dabitur ei,
nisi signū Ionæ prophætæ. Et alibi, Adhuc paruo tem-
pore vobiscum sum, & quæretis me, & non inuenietis.
Discipulis verò nō sic: sed quemadmodū alia, ita etiam
hoc modo clarius dictū. Sed cuius rei gratia, quispiam
opponet, si non intelligatur, multitudini dicebat? hæc
enim eis dicebantur, vt postea recordati credant illum
volentem, non ignorantem, neq; coactum passionem
subiisse. Discipulis autē prædicebat non hac de causa so-
lum, verum etiam, vt diximus, vt expectatione exercita-
ti, facilius passionis dolorem perferant. Nam si præme-
ditati nō fuissent, vehementi turbatione quassati iacuis-
sent: hæc de causa de morte solum primò faciebat men-
tionem. Cū autem corroborati fuerint, cætera quoq;
adiicit, quòd scilicet tradent eum gentibus ad illuden-
dum & flagellandum: hæc autē prædicat, vt cū tristitia
venisse viderint, certiore spe resurrectionē expectent.
nam si mœsta nō tacuit, & quæ opprobrij plena esse vi-
debantur nō occultauit eis, non iniuria prospera quoq;

Supra 19. c.

Ibidem b.

Supra 18. a.

Ibidem b.

Ibidem.

Ioan. 2. d.

Supra 12. c.

& Luc. 11. d.

Ioan. 7. c.

erant credenda. Tu verò considera, quo modo etiam
opportunitate commoda, vniuersa patefecit. Nec enim
statim prædicationē incipiens, nec in ipso passionis hæc
dixit tempore, ne audientes turbarentur: sed posteaquā
virtutes eius miraculis cognouerūt, & æternæ vitæ pol-
licitationibus fuerunt confirmati: tunc passionis memi-
nit, non semel aut bis, sed sapius hunc sermonem signis
& doctrinæ intexens. Alius autem euangelista prophæ-
tas quoq; in testimoniū citatos asserit. Alius nō intelle-
xisse ipsos affirmat, sed occultatū id verbum ab eis fuisse,
& q̄ tumultuabantur sequentes. Sed si non intellexe-
runt, inquit, nulla præmeditatione, poterant exerceri
quare prædictionis huius vtilitas omnino euanescit. Ego
autem, vt hanc ambiguitatem in maius extollam: illud
addere nō dubitabo, quia si nō intellexerunt, quo pacto
mœrebant? Alius enim euangelista dicit, quia tristaban-
tur. Quo modo igitur si nō percipiebant, tristabantur?
aut quo modo Petrus, propicius tibi esto, dicebat: Quid
igitur dicemus? Quia scilicet, quod de morte audie-
runt, & si non clarè dispensationis huius mysteriū scie-
bant, intellexerunt tamen. Resurrectione verò non in-
telligebāt, nec quæcūque per eam mirificè acturus erat,
& erat occultatum hoc ab eis, & propterea tristabātur.
Nam alios quidem ab aliis excitatos à morte viderunt.
Quòd verò quisquā seipsum excitauerit, & sic excitaue-
rit vt nunquā in posterum moreretur, minimè vnquā
fuit auditum. Hoc igitur erat quod absconditum erat ab
eis: sed nec qualis futura esset ipsa mors, & quo modo
ipsum aggressura foret aperte sciebāt, ideo igitur sequen-
tes turbabantur. Mihi autem etiam videtur magno stu-
pore illos torpescere de passione sua disserentem au-
dientes: nec quia resurrexturum se illis inculcabat, ideo

B confidebant: Nam præter mortem, istud etiā illos ma-
ximè turbabat quū audirent ipsum illudendū & flagel-
landum, & alia huiusmodi. Cum enim in mente versa-
rent miracula, dæmoniacos scilicet liberatos, mortuos
excitados, aliāq; huiusmodi signa: non poterāt his audi-
tis nō obstupescere, ac in magnam ambiguitatem inci-
dere haud cōprehendentes quo modo qui ista faceret,
talia passurus esset. Ita modò hæc credentes, modò disce-
dentes quæ dicebātur capere nō poterant, adeoq; pro-
cul à recta intelligentia erant, vt Zebedæi filij ad eū ac-
cedentes de primo cōfessu eum alloquerentur. Volumus
enim, aiunt, vt vnus ad dextrā tuā, & vnus ad sinistram
sedeat. Quo modo igitur iste euangelista matrem ad hoc
accessisse ait? Vtrūque fuisse credendū, matremq; ab eis
assumptam, vt autoritate supplicantis Christū facilius
exorarent. Quod autē id verum sit, quodq; ab ipsis hæc
D excogitata petitio fuerit, sed pudore victi matris patro-
ciniū assumpserūt: animaduerte quo modo Christ⁹ ad
ipsos verba sua direxerit: sed prius quid, & qua mēte pe-
tant, & vnde ad hoc impulsū sint, cōsideremus. Cū vi-
derent se ante alios à Christo honorari, crediderūt hæc
ab eo petitionē se impetrare. Quid porrò est quod pe-
tunt? Alius te docebit euangelista. Nam quoniam, inquit,
prope Hierusalē erant, credebantq; regnū dei iam iam
euenturū, quod huius vitæ, ac seculare opinabātur: hæc
postulabant, vt ob honorē facilius etiā omnia pericula
posset euitare: propterea Christ⁹ ab his eos cogitatio-
nibus abducens, pericula, sanguinē, necemq; ipsam, ex-
petendam esse iubet. Potestis, inquit, bibere calicem quem ipse
bibit? Nec turbetur quisquam, si adeo imperfectos dici-
mus Apostolos fuisse. Nondum enim mysterium crucis
erat consummatum, nondū gratia spiritus in corda ip-
sorum infusa. Quare si studia virtutis ipsorum discere
cupis,

Luc. 11.

Supra 11.

Matth.

Matth.

Hebr. 1. d.
Psal. 109. a.
Psal. 103. a.
Hebr. 1. c.

cupis, quales post datam gratiam spiritus fuerint, con-
sidera: & videbis omnē ab illis turbationē animi fuisse
superatam. Hac enim de causa eorū modò imperfectio
reuelatur, vt apertè percipere possis, quales subito per
gratiā effecti fuerunt. Quòd igitur nihil spiritale qua-
rebant, nec de cœlesti regno quicquā cogitabant, per-
spiciū est. Sed verba quoq; petitionis ipsorū audiamus.
Volumus, inquit, vt quodcūque petierimus, facias no-
bis. Ad quod Christus: Quid vultis? respōdit, nō igno-
rans certè, sed vt respōdere cōpulsus, vlcus subaperiant,
quod sanare Christus intendebat. Illi verò quoniā hu-
mano more id faciebant, coram omnibus erubescerent
dicere, seorsum ab aliis discipulis Christum accipientes
interrogauerunt. Præcesserūt enim, inquit, vt remoris
arbitris occultius loquerentur. Volebant autem, vt ego
coniicio, quoniā super duodecim sedes seduros discipu-
los audierūt, primatum huius cōfessus impetrare, & præ-
poni quidē se cæteris præterquā Petro sciebant, quem
formidates dicere ausi sunt, Dic vt vnus à dextris tuis, alter
à sinistris sedeat. Ita vrgebant dicentes, dic. Quid igitur
ipse? vt significaret nihil eos petere spiritale, sed nec scire
quidem quid postulerent: non enim rem tantā petere
auderet, si scirent. Nescitis, ait, quid petatis. Nescitis quā
magnum, quā mirabile, ac ipsas superiores excedens
virtutes, & adiecit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus
sum? & baptismo quo ego baptizor, baptizari? Perpendis quo
modo statim ab hac cupiditate ipsos remouit, cōtraria
eis disserens. Nam vos, inquit, de honoribus, & coronis
cogitatis: ego verò de luctamine atque sudore dissero.
Non præmiorū hoc tempus est, nec illa gloria mea mo-
dò apparebit, sed bella, pericula, & necem præfens con-
tinet vita. Perspice autem qualiter ipso interrogationis
modo & hortatur, & allicit: non enim dixit, potestisne
vestrum effundere sanguinē? Sed quoniam pacto? po-
testis bibere calicem: deinde alliciens, inquit, quem ego
bibiturus sum, vt communicatione laborum cum ipso
præprios redderentur. Baptismū deinde id ipsum ap-
pellauit, vt magnā orbi futuram expiationē hinc signifi-
ficaret. Illi autē desiderio quodam animi cōfestim pro-
mittunt dicentes: Possimus. Nec id ipsum intelligentes
quod se posse affirmabāt, sed sperantes se habituros po-
stulata. Ad quæ Christus: Calicem, inquit, meum bibetis, &
baptismo quo ego baptizor, baptizabimini. Magna vobis cer-
tè bona prædico: martyrij enim corona potiemini, &
violenta morte, sicuti & ego à vita decedetis, & in his
mihi cōmunicabitis. Sedere autē ad dextrā meam, & ad sini-
stram nō est meum dare, sed quibus à patre meo paratum est. Cū
animos eorum in sublimius extulisset, & omni mœrore
superiores calicis & baptismi communicatione fecisset,
tunc postulata eorum emendat. Sed quidnam sibi vult,
quod modò dictū est: duo enim hic à multis quæritur.
Primum, si à dextris ei⁹ sedere quibusdam paratum sit:
alterum, si dominus omnium non possit illis præbere, qui-
bus paratū est. Ex quibus primo soluto, alterum etiā pa-
tebit. Quid igitur est quod dicit: Nullus profectò à dex-
tris, nullus à sinistris eius sedebit, inaccessibilis quippe
sedes est illa, non hominibus dico sanctis & apostolis,
sed angelis, sed archangelis, cæterisq; virtutibus, quod
quali præcipuum vnigeniti priuilegium Paulus posuit,
dicens: Ad quem autem angelorū dixit vnquam, Sede
à dextris meis: Et ad angelos quidem inquit: Qui facit
angelos suos spiritus. Ad filium autem: Thronus tuus
deus in seculum seculi. Quo modo igitur, dicit, sedere
à dextris, atque sinistris meis non est meum dare: an quia
cōcessurū alijs sunt? Minime: minime, inquam, ad men-
Tomus secundus.

A tem enim interrogantium condescendens responderet.
Non enim de sublimi fede illa quæ ad dexteram patris
est, aliquid sciebant, qui vel multò inferiora, quæ quoti-
die auribus eorū inculcabantur nō percipiebant: vnum
solummodo quærebant, præfectura potiri, & omnium
se primos apud eum constitui. Quodq; iam diximus,
cū duodecim sedes audissent, ignorantes quod dice-
batur, primatum cōfessus postularunt. Quid igitur ait
Christus? Propter me quidem, ac prædicationis meæ
gratia moriemini, & meæ passionis participes eritis, sed
non est id satis ad primū locum atque ordinem obti-
nendum. Nam si quis postea locum veniet martyrio, & alio-
rum omnium numero virtutum ita decoratus, vt non
parum excedere vos videatur: nolite credere, quia vos
amo ceterisq; antepono, idcirco eo qui maioribus nitet
operibus expulso, vobis primum me locum daturum:
non dixit autem apertè hoc, ne turbarentur, ænigmati-
cè verò id ipsum significauit, dicens: Calicem quidē meum
bibetis, & baptismo quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem
à dextris meis & à sinistris non est meum dare, sed quibus para-
tum est à patre meo. Quibus porrò præparatum est? illis
videlicet, qui fulgentissimis operibus euasuri sunt: id-
circo non dixit, Non est meum dare, sed patris mei: ne
quis infirmum atque impotentem ad hanc ipsam fore
retributionem opinetur. Sed quoniam modo? Non est
meum, inquit, sed quibus paratum est. Verum vt clarius
fiat quod dicimus, exemplo id ante oculos ponamus.
Ad editorem igitur munerum atque certaminis, quò
multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam
ipsi præcipua familiaritate coniunctos accessisse finga-
mus, qui amicitia principis freti postulare audeant, vt
victores ipsi præconio declarati coronentur: quibus il-
le respondeat, Non est meum id dare, sed quibus labo-
re atque sudore præparatum est. Num igitur quasi non
potentem illum id facere condemnabimus? Nequa-
quam, sed iusticiam eius admirabimur. Et quoniam nō
susto, negle-
personam, sed rem respicit, laudabimus. Quemadmo-
dum igitur editorem munerū, atque certaminis prin-
cipem, haud dicemus coronā donare nō posse, sed nol
operib⁹ tri-
le luctationis transgredi leges, & iusticiæ ordinem con-
turbare: sic vtique Christum id dixisse affirmamus. Ita
vndique illos compellebat, *in gratia dei primum, de-
inde in laboribus propriis omnem salutem, & gloriæ fidē nō ex-
spem reponere: ideo dixit, quibus paratum est. Nam et si
alij præfatiores videbuntur, si excellentiora quàm vos
opera facturi sunt, quo modo illis expulsi locū eorum
vos occupabitis? an quia mei discipuli estis? Idcirco
etiam si non digni primatu eritis, præmia tamen quoq;
cōsecuturos vos arbitremini? Nam quòd torius rei hu-
ius ipse dominus est, inde patet, quia vniuersum ei iudi-
cium tribuitur: ita enim Petro dixit, Ego tibi clauas re-
gni cælorum dabo. Et Paulus significauit hoc ipsum,
dicens: Reposita est mihi corona iusticiæ, quam reddet
mihi dominus iustus iudex in illa die: non solum au-
tem mihi, sed omnibus qui diligunt aduentum ipsius.
Aduentus verò siue apparitio Christi iā facta est. Quòd
verò nullus Paulum antecedit, nemo omnium dubi-
tat. Si autem obscurius hæc à domino dicta tibi viden-
tur, noli mirari: singulari nanque dispensatione vsus,
ita eos dimittit, vt suauis videatur, ne more ac passio-
ne hominum frustra de præfecturis sollicitentur. Præter-
ea nulla eos afficere mœsticia voluit, quæ vtique sermo-
nis obscuritate assecutus est. Tunc indignati sunt decem de
duobus fratribus. Tunc, istud quando significat? quando
scilicet illos duos corripuit. Ita donec Christi sententia
q ij præferri

*hic loc⁹ est
notā dū cō-
tra eos qui
dicunt Chry-
sostomus
negle-
ta gratia
plus aq̄
operib⁹ tri-
buere, vt &
turbare: sic
vtique Christum
id dixisse affir-
mamus. Ita
in alijs locis
vndique illos
compellebat,
*in gratia dei
primum, de-
inde in labori-
bus propriis
omnem salutem,
& gloriæ fidē
nō ex-
spem reponere:
ideo dixit, qui-
bus paratum est.
Nam et si
alij præfatiores
videbuntur, si
excellenter
operibus facturi
sunt, quo modo
illis expulsi
locū eorum
vos occupabitis?
an quia mei
discipuli estis?
Idcirco etiam
si non digni
primatu eritis,
præmia tamen
quoq; cōsecu-
turos vos arbi-
trari? Nam quòd
torius rei hu-
ius ipse dominus
est, inde patet,
quia vniuersum
ei iudicium
tribuitur: ita
enim Petro dixit,
Ego tibi clauas
regni cælorum
dabo. Et Paulus
significauit hoc
ipsum, dicens:
Reposita est mihi
corona iusticiæ,
quam reddet mihi
dominus iustus
iudex in illa die:
non solum autem
mihi, sed omni-
bus qui diligunt
aduentum ipsius.
Aduentus verò
siue apparitio
Christi iā facta
est. Quòd verò
nullus Paulum
antecedit, nemo
omnium dubi-
tat. Si autem
obscurius hæc
à domino dicta
tibi videntur,
noli mirari: sin-
gulari nanque
dispensatione
vsus, ita eos
dimittit, vt
suauis videatur,
ne more ac pas-
sione hominum
frustra de præ-
fecturis sollici-
tentur. Præter-
ea nulla eos
afficere mœsticia
voluit, quæ
vtique sermo-
nis obscuritate
assecutus est.
Tunc indignati
sunt decem de
duobus fratribus.
Tunc, istud
quando significat?
quando scilicet
illos duos cor-
ripuit. Ita donec
Christi sententia

præferri eos videbant, non indignabantur: sed reuerentia magistrum, etiam si secum mouerentur atque dolerent, amabant atque honorabant, nec indignationem suam palam facere audebant. Similiter autem ad Petrum commoti, quando ab eo data fuerant didrachma, non patefecerunt molestiam suam, sed solum quis maior esset, interrogarunt. Postquam vero ipsos discipulos supplicando petere viderunt, indignantur, neque tunc statim quando ad petendum illi accesserunt, sed quando increpatos à Christo, primumque locum, nisi seipsos dignos eo præbeant, negatum ipsis cognouerunt. Perspicis quo modo imperfectiores adhuc omnes erant, & duo aduersus decem primum eripere confessum nitebantur, & decem duobus inuidentes indignabantur. Verum ut dixi, post aduentum spiritus eos considera, & videbis omnibus his passionibus superiores. Audias igitur quo modo ipse ille Ioannes, qui modò hæc à Christo petebat, primis honoribus Petro cedit, tum concionanti, tum mirabilia facienti: ut Actus Apostolorum testantur. nec latere patitur Petri virtutes, sed & confessionem prædicat, quam silentibus cæteris magna edidit voce Ioannes, & ingressum eius in monumentum non tacet, cæterisque in omnibus sibi eum anteposit. Nam quando quidem patienti ambo affuerunt, suas laudes Ioannes succidens, ait: Quia notus erat discipulus ille sacerdoti. Iacobus verò non longo tempore postea vixit. Nam statim ab initio rerum tanto ardore concaluit: ut humanis omnino rebus neglectis ad tantam sublimitatem ascenderet, ut à persecutoribus confestim occisus sit. Et sic quidem postea summi omnes facti sunt. Tunc verò indignabantur. Quid igitur Christus? *Cum aduocasset eos, ait: Nostis, quia principes gentium dominantur eorum.*

Sup. 17. d.

Act. 3. c. d.

Ioan. 6. g.

Ioan. 20. b.

Ioan. 18. c.

Act. 12. a.

Conturbatos enim atque commotos, antequam verba cum ipsis hac de re faceret, tum ipsa vocatione, tum quoniam propius eos attraxit, summopere mitigauit. A communitate namque cæterorum duo illi se disiunxerant, & propius Christum stantes, priuatim loquebantur. Aduocauit ergo etiam alios prope seipsum, ut ad ea quæ diximus, etiam ipsi occultius dicta ederent, & utrorumque passionem sedaret: non ut prius paruulorum quadam productione, quorum simplicitatem imitantem præcepit, sed acrius à contrario arguens. *Principes, inquit, gentium dominantur eorum, & qui magni sunt, potestatem exercent in eos. Apud vos autem non ita erit: sed qui vult maior fieri inter vos, hic sit omnium minister: & qui vult esse primus, sit vltimus omnium.* Ita gentium moris esse ostendit prima quæque appetere. Tyrannica enim hæc passio est, & nonnunquam eximios etiam viros perturbat: quapropter cum vehemientiore castigatione indigent, acrius etiam ipse insurgit, comparatione gentium tumentem ipsorum animum retinens. Ita horum quidem inuidiam, illorum verò arrogantiam succidit, quasi magna voce dicens: Nolite tanquam contempti commoueri. Nam qui primatum quærunt, sibiipsis dedecori sunt, ignorant hoc se pacto in infima detrudere. Non enim externis similia nostra sunt: nam apud gentes, qui principes sunt, ipsi dominantur: apud me autem qui vltimus est, is summa tenet. Hæc ne sine causa dicta putetis, ex factis dictisque meis facile comprobantur. Plus enim factum esse à me, quam dictum videtis: qui cum superiorum dominus sim virtutum, homo fieri volui, & sperni atque dehonestari dignatus sum. Et quod maximum est, ad mortem ipsam sponte festino. Propterea dicit: *Sicut filius hominis non venit ut ei ministretur, sed ut ipse ministret: & animam suam in redemptionem daret pro multis.* Ita

ipse, inquit, animam meam in redemptionem inimicorum etiam meorum trado: tu verò humiliatus si fueris, pro teipso id facies: quod ego non mei, sed tui causa suscepi. Noli ergo timere quasi honorem tuum humilitate amittens: nunquam enim poteris tantum humilitatis ostendere, quantum pro te dominus suscepit: cuius defensus & alios erexit, & gloria eius manifestauit. Nam antequam homo factus esset, ab angelis solum cognoscebatur: postquam autem hominem assumpsit, & crucis patibulo pependit, non solum gloriam illam non amisit, verum etiam hæc acquisiuit, quæ à cognitione orbis resultat. Quare nullo pacto metuas, quasi tollatur honor tuus, si teipsum humiliaueris: hinc enim vel ad cælos usque gloria tua pertrahitur, hinc amplior atque præstatio redditur, hinc regni ianua tibi aperitur. Cauemus igitur ne contrariam facientes viam, aduersus nos ipsos acerrima bella geramus. Si enim voluerimus magni ac mirabiles videri, non modò tales non erimus, verum etiam cæteris omnibus abiectiores futuri sumus. Perpèdis quo modo vbiq; ita eos hortatur, ut quod petunt ex contrariis quæ arbitrentur inuenturos ostendat: sic in superioribus de avaris, & inanis gloriæ cupidis factum declarauimus. Cuius enim rei gratia coram hominibus tua erogas pauperibus, inquit? Nōne ut magna gloria fruaris? Noli ergo ita id facere, & permanentem gloriam consequeris. Quam autem ob rem pecuniā accumulās? Nōne ut locuples euadās? Noli ergo pecunias cōseruare, & veris diuitiis poteris. Simili quoque modo in hoc loco, cuius rei gratia, inquit, primat⁹ & præfecturas desideras? ut cæteris scilicet præstes. Vltimum igitur ordinem eligito, & tunc primum obtinebis locum. Quare si magnus vis fieri, hæc ipsa cōtine, & eris profectò magnus. Illud enim quod tu maximum putas, minimum omnium est. Vides quo modo hæc ægritudine ipsos superiores effecit, hinc omnino affecturos quod querebāt demonstrans: illinc verò perdituros, ut illud fugiant, & istud persequantur. Gentium autem idcirco mentionem fecit, ut ea ratione opprobrij plenam, & detestabilem hanc rem esse ostendat. Qui enim sibi plurimum arrogat, is verè humilis & abiectus est: qui verò humilis est, is ad veram sublimitatis cacumem volauit: quæ non appellatione solum ac nomine, sed re ipsa sublimitas est. Et externa quidē celsitudo, necessitatis atque timoris est: hæc verò interior atque nostra, celsitudi diuinæ similis esse cognoscitur. Quare qui apud nos magnus est, etiam si nemo ipsum huiusmodi esse dicat, verè tamen magnus est: sicut è contra superbus, quem omnes admiratur, & colunt, omnium verò humillimus reperitur: & ille quidem honor cum à coactis tribuatur, facile disperit: hic verò quoniam ex honorantium animo proficitur, stabilis permanet. Hac ratione sanctos viros maxime admiramus, qui quò cæteris erant excellentiores, eo humiliores seipsos ducebant: qui ad hunc usque diem in sublimitate sua perseuerant, cum nec mors quidem ipsa magnitudinē eorum deprimere poterit. Et si vultis ratiocinando etiam illud inuestigemus. Sublimis quidem esse dicitur, aut proceritate corporis humilis, aut quia in editiore loco sit collocatus: humilis autem, qui huic contrarius est. Attende igitur, & videbis nihil humilitate altius, nihil arrogantia depressius. Nam arrogans quidem, atque superbus maiorem se cæteris arbitratur, & neminem se esse dignum affirmat. Nec ita magno quicquam poterit honore ipsum afficere, quia cupiditate maiori agitur, parum sibi collatum arbitretur. Cumque laudem ab hominibus querat, spernit eos, atque contemnit: quæ res adeò expers rationis est, ut ænigmati

Esai. 14. c. d.
Luca. 10. c.
& Psal. 90. c.
Iquod lapis lapis esset, & quod idola idola iocundices tamen Græci hic non conueniebant: nã aliter habebat Iquod lapis esset, & idola lapides Iaco. 4. b.

Psal. 50. d.

ænigmati simillima sit: quos enim despiciat, ab his hominibus gloriam quasi debitam flagitat. Perspicis quo modo qui se altius extollit, is decedit, atque humi affixus iacet. Nam quod abiectos cæteros homines esse putet, idque in seipso cogitet, à vocabulo ipso manifestum est: hoc enim arrogantiam, atque insolentiam dicimus. Si ergo ita cæteros spernis, cur adulationibus laudè ab illis aucuparis? cur tantam tecum turbam hominum circumducis? Vidisti re ipsa humile homunculum, atque supinum caducis omnino rebus subnixum: agè iam è contrario qualis verè sublimis sit, consideremus. Hic certè non ignorat quantum & quid homo sit, hic rectè intellexit magnum eum esse hominem qui cum omnium minimum sit, minimum quoque se putat. Quocirca quantumcumque sibi honoris tribueris, maximum arbitratur. Constans igitur est, atque sibiipsum conueniens, nec modò hoc, modò illud sequitur: sed quos excelsos putat, ab his etiam, si parum honoris nanciscatur, summopere propter celsitudinem illorum honorari se putat. Insolens autem pusillos eos arbitratur, qui eum honorat, sed laudari se ab illis, singularem omnino rem arbitratur. Humilis rursum à nulla ægritudine capitur, non perturbatur ira, nulla cupiditate gloriæ vexatur, non vincitur liuore. Quid igitur sublimius animo harum perturbationum experti? At verò arrogans, atque insolens ceu vermis in stercore, sic in his passionibus semper inuoluitur. Nam & inuidia, & ira, & inanis gloria, vehementer animam illius exagitant. Vter igitur excelsus, atque sublimis est: qui his passionibus feruenter preliis, quali ei dominetur, expauescit: an qui sic superior est, ut nullo modo ab his capi posse videatur? Quamnam autem altius tu volare opinaris? Vtrum eam quæ cum per aëra feratur, arundines aucupis atque retia non formidat: an eam quæ vel sine arundine ac visco, quoniam humi serpat potius quam volat, manibus facile capitur? Huiusmodi certè insolens animus est, qui cum humi serpat, in omnem laqueum incidit: quod etiam à nequissimo illo dæmone colligere possum⁹, qui propter arrogantiam in profundum depulsus est: homo autem, quantumvis corporeus sit, tamen si humilitate polleat, ita illum excedit, ut sub calce hominis ille iaceat. Calcate, nanque, inquit, super serpentes, & scorpiones: ita homo cum angelis in cælis consistere potest. Hoc ipsum etiam ab hominibus superbis intelligere possumus. Veniat enim illius Barbari tibi in mentem, qui tantum ducit exercitum, qui nec ea quidem quæ à sensu cognoscimus nouerat: nesciebat enim, vtrum lapides essent, simulacraque: & idola vtrum essent simulachra ignorabat. Iqua de causa inferiorem se istis omnibus faciebat. Fideles verò, piique homines ultra Solem feruntur: neque his sublimius quicquam inuenitur, cum vel ipsa cæli conuexa transgrediantur, & angelis prætermisilis apud regiam sedem assistant. Præterea quemnam deiecit, atque infimum putabimus: vtrum eum, cui deus patrocinator, an eum quem deus impugnat? Hunc vltimum videlicet. Audias ergo quid de utroque scriptura clamitat: Superbis, inquit, atque arrogantibus deus resistit, humilibus autem gratiam præbet. Illud etiam abs te libenter queram, quemnam arbitraris sublimiorem: sacræ mne virum à quo grata deo quotidie sacrificia offeruntur, an eum qui nullam apud deum fiduciam habeat? Et quas, inquires, hostias humilis offert? Dauid illum de hoc audias: Sacrificium, inquit, deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despiciet. Vidisti quam mudus humilis sit, videas & insolentis impurissimas sordes. Impurus enim apud deum Tomus secundus.

est omnis qui elato est corde. Ad hæc, in altero deus ipse requiescit. Super quem enim respiciam, ait, quam super mitem & quietum, & trementem sermones meos? *Esai. 66. a.* Alter autem cum diabolo humi trahitur: inflatus enim diaboli supplicia sustinebit. Propterea Paulus dicebat, Ne forte inflatus in iudicium incidat diaboli. Quodque mirabile est, contrarium semper, quam optat, ei euenit. Nam cum cæteros contemnat, ut maiori dignus honore videatur, maxime omnium ipse despicitur. Ridiculi enim, & omnium inimici qui facile inimicis succumbant, quique in iram facile ruant, & qui apud ipsum impuri sint, isti omnium maxime esse deprehenduntur, quare nescio si quid peius excogitari possit: extremas enim malorum certe hæc est. Humilibus verò quid iucundius? quid beatius? qui cum deo gratissimi sint, non paruam etiam ab hominibus, quam non quærunt, gloriam reperire solent. Nempe ab hominibus, quasi parentes coluntur, quasi fratres amantur, quasi propria membra fouentur. Amplectamur igitur humilitatem, si sublimes fieri desideramus, præsertim cum videamus ab insolentia deiici homines. Hæc enim ad humilitatis barathrum Pharaonem destruxit: nescire enim se dominum dicebat, & foricibus, & ranis, ac muscis deterior factus est: postremò cum ipsis armis, & equis submersus fuit. Abraham verò è contrario: Ego sum terra & cinis, prædicabat: propterea & multa Barbarorum milia vicit, & cum in medium Aegyptiorum incidisset, maiori cum triumpho euasit, cui virtuti semper inhærens, sublimior indies reddebatur: immo verò sublimior quotidie fit, cum eius laudes vbiue decantentur. Pharaon autem & terra, & cinis, & si quid humilium excogitari potest, factus cognoscitur. Nihil certè magis deus, quam arrogantiam auerfatur. Quid enim non fecit, ut hanc passionem destruat? Hac enim de causa mortales facti, in dolore ac luctu viuimus. Ideo in continuo labore, atque sudore & affligenti operatione constituti sumus. Arrogantia quippe primus homo, cum æqualitatem dei sperasset, deliquit: & ita non solum quò optauerat, non ascendit, verum etiam à sublimitate propria decidit. Hoc nempe superbiæ opus est, ut non modò nihil boni nobis afferat, sed etiam quæ habemus corrumpat: è contra verò humilitas facit. Nam & ea quæ nobis assunt bona conseruat, & quæ non habemus facile adiicit. Hanc igitur admiremur, hanc sequamur, ut & in hac vita honorificè conuerseremur, & futura gloria potiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxvij. ex cap. xx. & xxxj.
Egredientibus illis à Hiericho, secuta est eum turba multa. Et ecce duo cæci sedentes secus viam, cum audissent quia Iesus transiret, clamauerunt, dicentes: Miserebere nobis domine fili Dauid. Respice quibus ex locis ad Hierusalem transit, ut vbi antea versabatur, ignorare non possis. Maxime autem mihi querendum videtur, cur non etiam antea inde in Galilæam, sed per Samariam transiit: sed hoc quidē studiosis relinquamus. Nam si quis curiosus hoc inuestigare voluerit, inueniet Ioannem huius causam conscripsisse. Quare nos propositum nostrum sequentes, hos cæcos audiamus, qui multis excellentiores cernentibus erant. Nam quantumvis nec ductorem habere, nec videre ipsi possent aduenientem, summo tamen studio, ac contentione ad ipsum venire conabantur. Cumque magna voce clamarent, iussi tacere magis clamabant. Constans quippe, ac fortis animus, quo magis vetatur, eo altius prouehitur. Christus verò carpi eos q iij patieba-

Esai. 66. a.

1. Tim. 3. b.

Exod. 5. a.

1. bid. 14. g.

Gene. 18. d.

Gene. 3. b.

Ioan. 4. a.

patiebatur, vt omnes animi eorum feruorem facilius A cognoscerent, curationeq; dignos crederent: quapropter nec, vt solebat, an crederent interrogauit. Satis enim superq; clamor, & adueniendi conatus erat ad fidem eorum declarandam. Hinc iam aperte discere potes dilectissime, quia etiam si valde viles, atque etiam abiecti simus: tamen si ardenti animi studio, ad deum accedamus, per nos ipsos sine mediatore impetrabimus, quæ petamus. Considera enim quo modo nullus Apostolorum istis affuit, sed è diuerso, quanuis multi eos repellabant, omni tamen impedimento superato ad Iesum peruenire potuerunt. Ita etsi nullam ex vita fiduciam euangelista eis tribuit, ardore tamen animari sibi ipsis suffecerunt. Hos igitur imitemur, etsi vel tardior deus ad tribuendū sit, vel multi ceu importunos retrudant, non cessemus tamen petere, scientes hoc pacto maximè deum à nobis posse placari. Sic enim etiam ardentem eorum voluntatem nō pauperies, non cæcitas, non quia continuò non fuerant auditi, non quia turbæ repellabant, non deniq; vlla res alia potuit extinguere, talis quippe est laborans, & inflammatus animus. Quid igitur Christus? Vocauit eos, & dixit: *Quid vultis, vt faciam vobis? Dicunt ei, Domine vt aperiuntur oculi nostri.* Cuius autem rei gratia eos interrogat? Ne quis scilicet putet aliud illos petiisse, & aliud ipsum præbuisse. Deinde vbiq; solitum scimus virtutem, & fidem petentium obductam prius reuelare, & tunc demum eos curare, tum vt in imitationem alios concitet, tum vt curationis dono dignos fuisse demonstrat. Hoc & in muliere *Ibidem 8. a* illa Cananæa efficit, hoc in Centurione, hoc in ea quæ fluxum sanguinis patiebatur: immo verò mirabilis illa mulier interrogationem domini præuenit, nec tamen etiam sic ab eo prætermissa est, sed post curationem manifesta redditur. Ita vbiq; diligentissimè aduenientium fidem reuelabat, & extollebat, quod nunc quoque factum esse videmus. Cum autem illi videndi facultatem petiissent, misericordia motus tetigit illos. Hæc quippe curationis sola causa est, propter quam in hunc mundum descendit. Et quāuis misericordia sua, & gratia curet, dignos tamen quæritat: quales illos fuisse tam clamoribus, & constanti eorum conatu patuit, quàm quia curati nō resilierunt, post beneficia ingratitudinè, vt multi, ostendentes: ita & ante curationè perseuerantis & fortis animi, & post donum gratissimi reperti, secuti sunt eum. *Et quando appropinquauit Hierusalem, & venit in Bethphage ad montem Oliueti, tunc misit Iesus duos discipulos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est, & inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluentes, adducite mibi. Et si quis vobis dixerit aliquid, dicetis, quia dominus his opus habet: & confestum dimittet. Hoc autem factum est, vt adimpletetur quod dictum*

Suprà 15. c. nis dono dignos fuisse demonstrat. Hoc & in muliere *Ibidem 8. a* illa Cananæa efficit, hoc in Centurione, hoc in ea quæ fluxum sanguinis patiebatur: immo verò mirabilis illa mulier interrogacionem domini præuenit, nec tamen etiam sic ab eo prætermissa est, sed post curationem manifesta redditur. Ita vbiq; diligentissimè aduenientium fidem reuelabat, & extollebat, quod nunc quoque factum esse videmus. Cum autem illi videndi facultatem petiissent, misericordia motus tetigit illos. Hæc quippe curationis sola causa est, propter quam in hunc mundum descendit. Et quāuis misericordia sua, & gratia curet, dignos tamen quæritat: quales illos fuisse tam clamoribus, & constanti eorum conatu patuit, quàm quia curati nō resilierunt, post beneficia ingratitudinè, vt multi, ostendentes: ita & ante curationè perseuerantis & fortis animi, & post donum gratissimi reperti, secuti sunt eum. *Et quando appropinquauit Hierusalem, & venit in Bethphage ad montem Oliueti, tunc misit Iesus duos discipulos, dicens: Ite in castellum quod contra vos est, & inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: soluentes, adducite mibi. Et si quis vobis dixerit aliquid, dicetis, quia dominus his opus habet: & confestum dimittet. Hoc autem factum est, vt adimpletetur quod dictum*

Cap. xxi. *Esaiâ 62. d. est per prophetam dicentem: Dicite filia Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam, & pullum filium subiuugalis.* Sæpe quidem etiam antea, nunquam verò ita clarè in Hierusalem ascendit. Quæ nam igitur huius rei causa est? In dispensationis exordio, cum neque ipse ita clarus esset, nec passionis tempus appropinquaret, indifferenter cum illis versabatur, ac potius occultans seipsum. Nam nec ipse mirabiliter patefaciendo se admirationi fuisset, & illi maiore inuidiæ incendio flagrascent: nunc autem cum virtutis suæ multis signis periculum fecerat, & crux in ianuis adesset, clarius seipsum reuelat, & cum maiore, ac congruente omnia facere auctoritate videtur, sed propter hæc maioribus inuidiæ stimulis tabescebant: quæ quanquam sic ab initio agere poterat, commoditatem tamen ordinati progressus

Esaiâ 62. d. est per prophetam dicentem: Dicite filia Sion, Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, & sedens super asinam, & pullum filium subiuugalis. Sæpe quidem etiam antea, nunquam verò ita clarè in Hierusalem ascendit. Quæ nam igitur huius rei causa est? In dispensationis exordio, cum neque ipse ita clarus esset, nec passionis tempus appropinquaret, indifferenter cum illis versabatur, ac potius occultans seipsum. Nam nec ipse mirabiliter patefaciendo se admirationi fuisset, & illi maiore inuidiæ incendio flagrascent: nunc autem cum virtutis suæ multis signis periculum fecerat, & crux in ianuis adesset, clarius seipsum reuelat, & cum maiore, ac congruente omnia facere auctoritate videtur, sed propter hæc maioribus inuidiæ stimulis tabescebant: quæ quanquam sic ab initio agere poterat, commoditatem tamen ordinati progressus

conseruauit. Tu verò diligenter expende quot mirabilia peragit, & quot prophetias adimplet: asinam inuenturos prædixit, neminem prohibiturum, & omnes tacituros affirmauit, quæ Iudæorum culpa non parua esse videtur: si quidem qui nunquam eum viderunt, sua ipsi sine contouersia tradunt, cum Iudæi etiam per discipulos signa facientem videntes non receperunt. Non fuit res ipsa parua. Quis enim illis persuasit, quum res ipsorū auferrentur, præsertim pauperibus, ac forsan agricolis, nullo modo aduersari? Cur dixi, non aduersari, sed nec interrogare quidem, aut interrogantes responso audito tacere, atque cedere? Nam vtraque ista pariter mihi mirabilia, & inaudita videntur. Non enim paruum est, cum traherentur iumenta, nihil dixisse: & si dixerūt, cum audissent quia dominus illis indigeret, cessisse, maximè cum non ipsum, sed discipulos eius viderent. Hinc omnes docet, Iudæos in ipsum irruentes solo nutu reprimere potuisse. Hinc etiā discipulos docet, quicquid ipse peteret, etiam si animam dare iuberet, absque vlla contouersia esse parendum. Nam si cesserunt ignoti, quid discipuli facere debent? Duplicem autem ad hæc prophetiam: alteram opere, alteram verbis adimplebat. Opere quidem, quod super asinam sederit: verbis vero, quia scriptum est à Zacharia, quod in asina sicuti rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum est, expleset, alterius ipse prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipsis factis significando: Immundarum enim vocationem gentium, & quod in ipsis requiesceret, & venient atque adorabūt eum, res ista significabat: ita prophetiæ prophetia successit. Mihi verò non idcirco solum in asina sedisse videtur, verum etiam vt viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat, & dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat, & affirmabat. Regulas enim nobis præbet, ne maiora quàm necessarius vsus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperissimam, & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur. Sic discipulos non oratores aut sapientes voluit, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valde, atque ignotos. Mensa sua ordeaceis nonnunquam panibus, nonnunquam quos discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in foro: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat, cumque de loco in locum transeundum erat, pedibus iter faciebat, & sic faciebat, vt labore plerunque conficeretur. Non in sede, nec in puluinarum, sed in ipsa superficie terræ, modo quidem in monte, modo verò apud fontem solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur: sic mediocritatem in mœrendo nos docens, quando res postulabat, lachrymas modicè effudit, terminos nobis in omni re constituens, vt quousque progrediendum esset, non ignoremus. Quibus etiam nunc, quoniam iumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis, aut mulis iunctis sublimes feramur, sed asino, quando res cogit, insidere: neque vterius progredi, sed vbiq; necessitate vsum terminare. Sed videamus iam tam verborū, quàm rerum prophetiam: quæ igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum: non currus, vt reges cæteri agens, non vestigia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus constipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergo Iudæus, quis nam regum asina vctus Hierosoly-

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Hierosolymā intrauit: Neminem profectò præter Christum dicere possunt. Hæc faciebat, vt, quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Hic enim ecclesia, & nouus populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni forde liberatus, mundus effectus est. Perpende autè examulsim imaginem esse conseruatam. Discipuli quippe iumenta soluunt, quoniam & nos, & illi per Apostolos vocati & adducti ad Christum sumus, & nostra fides in zelum illos deduxit: idcirco asina pullum suum sequi perspicitur, quoniam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israëlita zelantes venient: quod Paulus significans, dicebat: Quia cæcitas ex parte Israël accidit, quousque plenitudo gentium intraret, & sic vniuersus Israël saluabitur. Quod enim figura hæc factum prophetiæ figurabat à dictis manifestum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certè propheta pulli etiam ætatem prædixisset. Illud etiam discimus, quemadmodum nemo tūc Apostolos, ne abducerent iumenta, detinuit: sic nullus vetare potuit, ne gentes ab idololatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed super Apostolorum iniectas vestes insedit. Posteaquā enim pullum adepti essent, vniuersa iam à se præbent, sicut & Paulus dicebat: Ego autem libentissime impendam & expendar ipse pro animabus vestris. Tu verò subitam pulli domationè admirare, quo modo dum esset indomitus, & fræni omnino expers non resiliit, nec reluctatus est, sed quietè quasi assuetus ferebatur. Gentium enim obedientia hinc significatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis verbis facta sunt: Soluentes, adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & imunda ad mundiciem redacta sunt. Quàm humili autem & abiecto animo essent Iudæi considera, qui quantum multa eius signa viderint, nunquā tamen ipsum sic admirati sunt, quemadmodū nunc: quia turbas concurrere aspexerunt, vehementer obstupescunt. Coccussa enim fuit, inquit, vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? turbæ autem dicebant: Hic est Iesus propheta, qui est à Nazareth Galilææ. Ita quando tandem magnum quid de ipso dicere nisi sunt, tunc humilis, & abiecta sententia sua humi trahebatur. Hæc autem faciebat, non vt se hac pompa ostentaret, sed partim, vt & prophetiam (vt diximus) impleret, & vitam nostram instrueret: partim, vt discipuli hæc maximè solamen mortis eius haberent, cum viderent in nullo inuitum posse violari. Tu verò id etiam admirare, quo modo tam à Zacharia, quàm à Dauid ad vnguem ista prædicta fuerūt. Sic igitur etiam nos faciamus, & laudes cantemus, & vestimenta eis tradamus, qui ipsum afferunt. Qua enim re digni erimus, cum illorum alij asinam vestimentis suis Christi sessuri gratia ornarent, alij indumenta sub pedibus asinæ sternerent: si nos nec nudum ipsum videntes, à reconditis pro eo quicquā impendere volumus? Et cum illorū alij præcedant, alij subsequantur, nos aduenientem repellamus, atq; contemnamus: quo putas hæc supplicio digna esse? Accedit ad te dominus indigens, tu ne supplican-tem quidem audire vis, sed acculas & increpas, præsertim cum talia verba perceperis. Quod si ad pauculum argenti offerendum, & frusta panis præbenda ad eum tenax, auarus, & piger es, quid faceres si vniuersa tibi essent euacuanda? Non vides quot quantaq; hi qui se munificos vulgò appellari volūt, scortis in theatro largiuntur: illorum tu non dimidium, imò ne centesimam quidem partem dare sustines. At quando diabolus quibuscunque obuiis dare iubet, & si huic rei gehenna immi-

neat, iucundè tamen illi obtemperas: cùm verò Christus regnum, si indigentibus obtuleris, tibi retribuatur, non modò nihil præstas, sed insuper etiam petentes cõtumelia afficis: sic aperte maus obedire diabolo vt puniaris, quàm Christo parere vt salueris. Qua quidem vecordia nescio, si quid vesanius vnquam possit excogitari: gehennam ille, hic regnum pollicetur: & vos hoc neglecto ad illum accurritis, & hunc venientè repellitis, illum etiam cùm longè absit, vocatis. Non aliter ergo fit, ac si cùm diadema, & purpuram rex offerret, sperneretur: Iatro autem qui acutum quo te interficias mucronem largiatur, facile persuadeat. Quæ intelligentes, charissimi, aperiamus oculos aliquando, & vigilemus oro. Ego enim iam erubescō cùm toties me dixisse de elemosyna sciam, & nihil exhortationibus meis dignum cõfecisse videam: & factum quidem esse aliquid non ignoro, non tamen tantum quantū optabam. Sed cerno quidè vos seminantes, non tamen plena dextera: quare timeo, ne parcè quoq; metatis. Vt tamè parcè proici semen videatis, cõsiderate si videtur, vtrum plures in ciuitate inopes, an diuites, & quā sint nec pauperes nec diuites, sed mediū locum obtinentes. Ego quidè puto decimam ferè partem ciuium diuitiis affluere, & decimam tanta paupertate opprimi, vt nihil penitus habeant, ceteros inter conditionem istorū collocari. Partiamur igitur multitudinè vrbs per egenorū numerum, & videbitis quàm magnū ex hac consideratione dedecus erumpat: Nam qui magna copia rerum abundat, pauci certè sunt, quorū verò mediocres fortunæ, multi: qui autè nihil habent, paucissimi. Cumq; plurimi sint qui famescientes possint saturare, multi tamen affuriunt, non quia nō possumus illis satisfacere, sed quia duricies & inhumanitas corda nostra occupauit. Nam si locupletes, & illi qui mediocris fortunæ sunt, cibo & vestitu indigentes inter se patientur, vix centum aut quinquaginta viri vnū pauperem fortientur. Et in tanta eorū multitudinè qui subuenire possunt, egentes pauperum suam quotidie famescientes deplorant. Sed vt apertissimè inhumanitatem eorū videas, vnius diuitis, nec valde locupletis hæc ecclesia fructus colligens: cogita tecū quot viduis, quot virginibus quotidie succurrat. Iam enim numerus eorū in catalogo ascriptus ad tria milia peruenit: & præterea multis qui carceres habitāt, auxiliatur, multis in hospitali laborantibus, multis aduenis, multis leprosis, omnibus qui altari assistūt, cibaria & indumeta præbet, multis etiam qui quotidie ad petendū accedunt, nec tamen ecclesiæ opes, idcirco diminutæ sunt. Quare si decem solūmodo viri hoc impendio in pauperes sic vterentur, nullus in hac vrbe fame, aut nuditate laboraret. Sed quid inquires, liberis nostris relinquimus: Sortem certè, quāuis & fructus ita dispositi mirificè crescant, & in cœlis recõditi vobis conseruetur. Quod si ita nō vultis, mediam saltem fructuū partem, aut tertiam, aut quartā, aut quod minimum est, saltem decimā Christo præbeamus. Gratia enim & misericordia dei decem vrbiū inopes hæc ciuitas nostra cõtinue possit enutrire. Quod si vultis, ratiocinādo tamen inquiramus, quāuis ita res pateat, vt nulla ratiocinatione nobis opus esse videatur. Videtis igitur quot quātāq; vna domus ad ciuilia onera, quot annis conferens, nunquā hac impensa labore, quam si diuitum singuli pauperū gratia susciperent, momento cœlum raperent. Quæ igitur venia, quæ satisfactio poterit esse, cùm ex istis rebus, quas omnino morituri relinquimus, nō ita indigentibus copiosè præbeamus, sicut multi sce-

Rom. 11. c.

prophetia est]

2. Cor. 12. c.

nici tribuunt, praesertim cum aeternae sic danti retributiones debeantur? Oportebat quidem etiam si hac in vita perpetui maneremus, huic honestae benignitati non parcere: cum vero paulo postea nudi hinc rapiamur: quae nobis satisfactio erit, si neque a nostrorum fructibus praediorum esurientibus opitulamur? Non enim cogo possessiones minuere, non quia id nolum, sed quia te valde alienum ab hac re perspicio. Non ergo audeo illud dicere, sed ad exponendos fructus hortor, & nihil esse hinc reponendum consulo: satis est tibi, quod quasi a copioso fonte pecunia redituum confluat in dies, Fac inopes rerum tuarum participes, dispensa probe quae tibi diuinitus commendata sunt. Sed onera publice, inquit, tribuo. An ideo forsitan despicias, quia nemo te hic dare cogit? & publice quidem, quauis nihil agri tui produxerint, necessarii praebes, cum non audeas aduersari: Christo vero ita miti, & tunc solummodo petenti cum fertilitate agrorum abundas, nec iucundè quidem respondere dignaris? **Q**uis igitur te liberabit a tormentis futuris? Nullus certe. Nam si propter has praesentes poenas in tribuendo ciuitati diligentissimus es, grauioribus esse futuras memento, ubi non in carceres, sed in ignem deiiciaris aeternum. Quare horum omnium gratia haec tributa pauperibus primum conferamus. Nam & facilius id facere possumus, & merces maior debetur, & maiora multo mereamur, & acerbiora, non facientibus supplicia imminet, quae nullum vnquam habitura terminum sunt. Quod si milites tibi alendos obicias, qui pro te cum Barbaris pugnent: considera non paruum esse pauperum exercitum, qui periculosum pro te bellum suscipere parati sunt. Nam si quicquam abs te acceperunt, deum orando propitium tibi reddent, & loco Barbarorum, insidias demonum procul repellent, vires diaboli debilitates, ut non possit omnino animam tuam expugnare. Quare cum videas hos quotidie milites ad regem precibus pro te intercedere, alimenta ipsis quasi debitum conferas tributum. Mitissimus enim est rex hic noster, nulla vi exigit: sed sponte oblatum etiam si minimum sit, suscipit: & si longo temporis spacio necessitate quapiam detentus non feceris, non cogit. Non abutamur ergo longanimitate, ac misericordia eius, verum reponamus nobis, non iram, sed salutem: non mortem, sed vitam: non tormenta & poenas, sed honores, atque coronas. Nihil hic impendit, cum transferentur oblata, nullus labor suscipiendus est, ut in argentum redigas: alimenta offeras solum, & ipse dominus in caelum transponet, ipse mercaturam hanc quaestuosam faciet: non indiges hic ministris deferendi, nec restibus solum id cura ut tribuas, tutum semper est quod dedisti, & mirabili mercaturae genere crescit, atque multiplicatur. Praeterea quae reipublicae tribuis, nunquam tibi redduntur, cum haec eximio quodam foenore, & lucro spiritali restituuntur. Istitis enim reipublica, illis tu ipse vtis: quasi enim deo credantur, chirographum tibi diuinitus sit. Qui enim, inquit, pauperis miseretur, deo foeneratur. Etenim quauis dominus omnium sit, non est tamen dedignatus & arra, & vadibus rem firmare. Quae nam igitur arra est? Haec certe praesentia sensibilia, & spiritalia exordia futurorum. Quid igitur procraftinarius, & inertia corrumperis, cum multa iam receperis, & maiora expectes? An ignoras fortassis quot, quantaque recepisti? ipse corpus tibi formauit, animam creauit, ratione te solum ex omnibus animantibus honorauit, omnium visibilium rerum usum praestitit, cognitionem sui tibi largitus est, filium suum pro te tradidit, baptismum multis plenam donis concessit, sacra mensa do-

Pron. 19. c.

navit, regnum & ineffabilia bona pollicitus est. Qui ergo tot iam accepisti, tantaque accepturus es (non enim ve-reor eadem rursus repetere) pereuntibus pecuniis pro eo parcis, & qua venia dignus eris? Sed cum filios aspicias, inquit, non possum non retardari. Nimirum ad haec lucra tibi filij quoque instituendi sunt. Nam si magno foenore argentum tibi esset collocatum in homine grato, nec impotenti: scio huius te male debiti literas liberis relinquere, ut ingentes inde capiant fructus, quam pecuniam, ne cogentur alios querere ubi tuto queant collocare. Da igitur filiis tuis has literas, deum ipsis debitorum relinque. Agros quidem non vendis, sed liberis relinquis, ut eorum fructibus ditiores euadant. Hoc vero chirographum, quod maiores omnibus praediis fructus reddere solet, relinquere filio recusas: magna certe id est simplicitas, imò verò demetia, praesertim cum scias, quia quauis hoc filiis relictum chirographum sit, tamen & ipse abiens tecum portas. Talia quippe spiritalia sunt, ut multis multiplicata satisfaciunt. Non sumus igitur ita pauperes animo, neque inhumani atque crudeles aduersus nos ipsos: sed quaestuosam hanc mercaturam suscipiamus, quae simul & nos abeutes comitabitur, & filios nostros non derelinquet, & tam nos quam illos ad futuram beatitudinem perducet, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria & imperium cum patre & spiritu sancto, Amen.

Homilia lxxvij. ex cap. xxj.

Intrauit Iesus in templum dei, & ciuebat omnes vendentes & ementes in templo, & mensas nummulariorum euerit, & cathedras vendentium columbas, & dicit eis:

Scriptum est, Domus mea, domus orationis vocabitur: vos autem eueristis speluncam latronum. Similiter Ioannes quoque scripsit: sed ille in principio euangelij, hic iuxta finem posuit: quare bis id, diuersis temporibus factum credendum est, quod tam a tempore quam a responsio colligi potest. Apud Ioannem enim in ipso pascha, apud istum verò multo ante in templum dicitur Christus aduenisse: & tunc Iudaei dicebant, quod signum nobis ostendis? nunc verò quauis acriter reprehensi, tamen quia iam mirabilis apud omnes videbatur, conticuerunt: quod certe maiorem culpam Iudaeorum ostendit, qui semel & bis reprehensi, perseverabant cauponantes, & deo aduersarium appellantes, cum debuissent hinc, & vires ipsius, & honorem quem patri tribuebat, agnoscere. Nam & signa iam multa, & verba signis conuenire videbant, dedignabatur tamen inobedientes, neque prophetam clamantem audiebant, nec infantium praeter aetatem praeconia percipere poterant. Quare ipse quoque acrius eos accusans, Esaiam induxit, dicentem: Domus mea, domus orationis vocabitur. Neque hinc solum potestatem demonstrat, verumetiam, quia varias aegritudines curauit.

Adierunt enim ad deum claudi, & caeci, & curauit eos, inquit. Illi verò neque sic virtute ipsius patefacta, quietiore animo esse poterant, sed cum ad signa infantium accederent praeconia, grauius angebantur, atque dicebant: Audis quid isti dicunt? Atqui Christo potius haec verba conueniebant, qui cum infantes sibi hymnum decantarent, dicere potuisset: non auditis quid isti dicunt? Illi enim tanquam deo canebant. Quid igitur Iesus his, qui tam manifestis signis & rebus aduersabantur? Acrius, ut corrigeret, carpit: dicens, Numquid legis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Quam rectissime, ex ore, dictum est: non enim ex mente illorum illa verba procedebant, sed virtute ipsius, tenera illorum lingua ad formanda haec verba ducebatur. Quae res, balbutientes tunc gentes, quae post ex fide maxime sonuerunt, figurate

Adierunt enim ad deum claudi, & caeci, & curauit eos, inquit. Illi verò neque sic virtute ipsius patefacta, quietiore animo esse poterant, sed cum ad signa infantium accederent praeconia, grauius angebantur, atque dicebant: Audis quid isti dicunt? Atqui Christo potius haec verba conueniebant, qui cum infantes sibi hymnum decantarent, dicere potuisset: non auditis quid isti dicunt? Illi enim tanquam deo canebant. Quid igitur Iesus his, qui tam manifestis signis & rebus aduersabantur? Acrius, ut corrigeret, carpit: dicens, Numquid legis, quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem? Quam rectissime, ex ore, dictum est: non enim ex mente illorum illa verba procedebant, sed virtute ipsius, tenera illorum lingua ad formanda haec verba ducebatur. Quae res, balbutientes tunc gentes, quae post ex fide maxime sonuerunt, figurate

Mar. 11. b

Supra. 8. e

Ioan. 4. c
Ibidem.

figurate significauit. Apostolos quoque nimirum confortauit. Nam ne ambigerent, quo modo rudes homines tantam rem poterunt predicare, hoc infantium exemplo vniuersa huiusmodi mentis angustia sedari potuit, cum dubitare nequissent, quin & ipsis facultatem dicendi daturus sit, qui paruulos fecerat eloquentes. Ad haec naturae quoque dominum, atque creatorem, miraculum demonstrabat. Infantes igitur, quauis maturam aetate non haberent, fausta tamen, & rebus supernis conuenientia decantabant: viri autem quasi furiosi loquebantur. Tale quid certe nequicia est. Verum quoniam multa erant quibus inflammabantur, turbae videlicet facta simul & dicta, eiectione vendentium de templo, miracula, paruulorum laudes: ne tumor eorum omnino exardesceret, non incepit docere, sed relinquens eos decessit. Mane autem in urbem reuertens esuriuit. Quando manè sic esuriuit: Quando carni concessit, tunc ipsa affectum suum ostendit. Et videns, inquit, ficum in via, iuit ad eam, nec inuenit nisi solum folia. Alius verò euangelista scribit nondum tempus fuisse. Quo modo ergo, si nondum tempus erat, tanquam fructum inuenturus iuit ad eam? Patet igitur de cogitationibus discipulorum id dictum esse, qui haec ceu imperfectiores suspicabantur, quorum cogitationes nonnunquam scribunt euangelistae. Neque hoc solum secundum mentem ipsorum scriptum est, verumetiam & quia ideo maledicta ficus fuit, quia non habebat fructum. Cuius igitur gratia maledicta est? Certè, ut discipuli considerent. Nam quoniam semper beneficia conferens, nullum vnquam puniuit, conueniebat autem ut puniendi virtutem aliquo exemplo demonstraret, ut tam discipuli quam Iudaei sibi persuadeat verbo solummodo posse ipsum crucifigentes exiccare, sed sponte omnia sustinere, puniendi virtutem, non in hominem, sed in arborem opportunè nunc demonstrauit. Cum autem loca, vel plantae, vel animantes rationis expertes tale quid patiuntur, noli curiosius quare ita factum sit inuestigare. Non ergo quare vtrum meritò exiccata ficus sit, si tempus non erat fructuum, delirationis nempe id mihi videtur extremae: sed signum solummodo considerans admirare, & creatori gloriam reddere. Sic & in submersis porcis rationem iusticiae diligenter inquirentes multi fecerunt, quibus mens adhibenda non est. Sicut enim porci ratione, sic & planta anima caret. Quam igitur ob rem hoc modo descripta res est? & cur ista causa maledictionis esse videtur? Discipulorum, ut diximus, cogitationes sequentes euangelistae ita scripserunt: Quod si verò fructuum nondum tempus erat, frustra legem nonnulli per ficum significari contendunt: fructus enim legis fides erat, & tunc tempus fructus aderat huius, & lex quippe ipsum produxit. Iam enim, inquit, albæ regiones sunt, & ad mensem parata. Et, nisi vos metere quae vos non laborastis. Nihil igitur horum hic significatur, sed puniendi virtus, ut diximus, manifestatur: quod inde perspicuum est, quia nondum tempus fuisse scribitur: non enim ad experendum fructum, sed discipulorum causa fecisse hoc verbo aperitur, qui magna hoc miraculo admiratione commoti fuerunt. Nam etsi multa, maioraque signa viderunt, nouum tamen atque inauditum hoc fuerat: nunc quippe primum puniendi virtutem adaperuit. Quapropter non in alia, sed in hac humidissima planta id fecit, ut mirabilior res videretur. Verum ne iste scrupulus perturbet, utque clare videas confidentia causa discipulorum id factum fuisse, audi quae sequuntur: quid igitur dicit? Et vos maiora facietis, si credere, ac in oratione considerare vo-

lueritis. Vides propter eos totam hanc rem factam esse, ne inimicorum insidias formident? Ideo iterum istud repetit, ut in credendo atque orando firmius figat. Non enim haec facietis solum, inquit, verumetiam montes orandi & credendi virtute facile transponetis. Insolentes autem Iudaei, & magno tumore inflati, ut docentem interpellarent, accedentes sciscitabantur. Quae potestate tu haec facis? Nam quoniam detrahente miraculis nequibant, cauponantium in templo correctionem obiciunt, quo modo etiam apud Ioannem, quauis non eisdem verbis, eadem tamen mente interrogare videntur. Quod enim signum ostendis nobis, quia haec facis, Iudaeos dixisse retulit: sed ibi quidem respondisse scribitur, Soluite templum hoc, & in tribus diebus erigam ipsum: hic verò insolubili ambiguitate ipsos tenuit irretitos: vnde perspicuum est in principio, & exorsu miraculorum illud, hoc verò iuxta passionem gestum fuisse. Tale autem est quod dicunt: Quando tu magister sedem ascendisti, aut quando sacerdos ordinatus, quia tanta potestate vteris? Atqui nihil ipse arroganter egit, sed ornatum & decus templi defendit: nihilominus quia nihil aliud habebant, hoc reprehendunt: nec in ipso eiiciendi tempore fecerunt, multitudine miraculorum confusi: postea verò quamprimum viderunt eum docentem, tunc instant atque increpant. Quid autem ipse: non è directo & aperte ipsis respondet. Facile namque illis patere poterat potestas eius, si discere voluissent: sed è contra ipsos interrogat, dicens: Baptisma Ioannis vnde erat? de caelo, an ex hominibus? Sed quare nam, inquit, haec rerum consequentia est? Optima certè. Nam si è caelo respondissent, cur ergo intulisset, non credidistis ei, cui si fidem adhibuissetis, haec non esse interroganda sciretis. Non enim sum sufficiens, dicebat ille de Christo, calceamenti eius corrigiam soluere. Et iterum: Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi. Et, hic est filius dei: & qui desursum venit, super omnes est: & quoniam ventilabrum in manu eius, & purgabit aream suam: quare si Ioanni credidissent, non esset eis difficile cognoscere, in qua haec faceret potestate. Cum autem illi ex malicia nescire se respondissent, non retulit, Nec ego scio: sed, nec ego dico vobis. Si enim ignorabant, doceri ipsos oportebat: verum quoniam versute agebant, meritò nihil eis voluit respondere. Cur autem non dixerunt ex hominibus baptismam esse Ioannis? Turbas, inquit, formidabant. Perspicias cordis eorum peruersitatem: deum ubique contemnuunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Ioannem non quia tantum virum vererentur, sed multitudinis opinione perterriti metuebant. Christo quoque ipsi propter homines, [ne minores viderentur] credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur. Deinde dixit eis: Quid vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & dixit primo: Vade, hodie operare in vinea mea. Ipse autem respondens dixit, Nolo: postea autem poenitentia motus, abiit. Et cum accessisset ad secundum, dixit similiter. Ipse autem respondit ac dixit: Ego domine, & non abiit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Dicunt, primus. Rursus per parabolas loquitur, ac eos reprehendit, tum ingratitude eorum, tum reprobatarum gentium obedientiam occultius significans: hoc enim hi duo filij designant, quod & in gentibus, & in Iudaeis factum est. Gentes enim cum non promiserint obedientiam, quippe qui nec legem audierint, re ipsa obtemperarunt: Iudaei verò, quauis promiserunt omnia se quae deus dixerit facturos, opere tamen neglexerunt. Ideo ergo ne credant legem sibi prodesse,

Ioan. 2. d.

Luc. 3. d.

Ioan. 1. d.

Ioan. 3. d.

Supra. 3. c.

Luc. 3. d.

Dente. 5

Exo. 24.

Roma. 2. b. desse, per eam condemnandos esse magis ostendit. Sic & Paulus, non auditores, inquit, iusti sunt apud deum, sed factores legis iustificabuntur. Propterea ab ipsis elicit sententiam, vt à se ipsis condemnati conticeant: quod & sequenti parabola vineæ conficit, quod vt facilius peragat, in aliam personam crimen transtulit. Nam quoniam noluerunt è directo fateri, per parabolam, quam non intelligentes, simpliciter ac recte sententiam protulerunt, occultius ad quod volebat eos protraxit. Et tunc tandem quod parabola tenebris obduxerat, perspicuum facit, dicens: *Quia publicani, & meretrices precedunt vos in regnū cælorum. Venit enim Ioannes ad vos in via iusticiæ, & non credidistis ei, publicani verò & meretrices crediderunt eis vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea vt crederetis ei.* Nam si confestim à scortis eos præueniri dixisset, onerosa certè hæc oratio visa fuisset: nunc autè post prolata ab ipsis sententiã leuior videtur, quapropter causam addidit. Quæ nam porrò causa erat? Venit Ioannes, non ad illos, sed ad vos, inquit, & venit in via iusticiæ: nullo enim iure potestis eum criminari, nec dicere vnquam audebitis negligentem illum, aut inutilem fuisse. Nam & vita eius irreprehensibilis fuit, & prouidentia singularis, & tamen non attendistis ei. Illud etiam aliud crimen vestrum est, quia publicani ei attenderūt. Et rursus aliud, quia cum debuissetis, vel ante publicanos credidistis, vos nec post illos quidem voluistis. Quod sicut omni vos venia priuat, & accusationem vestram amplificat, sic eximia illorum laus est: venit enim Ioannes ad vos, & non recepistis: non venit ad illos, & receperunt. Nec tamen exemplo eorum inducti estis. Perspice oro, quot laus illorū, & quot accusatio istorum crescit argumentis: venit ad vos, non ad illos, & non credidistis vos, hæc re ipsi scandalizati non sunt, crediderunt illi, vobis hæc res non profuit. Antecedere autem, atque præire publicanos dicit, non quia isti sequantur, sed quia si volunt, sequendi potestas sibi relicta est. Nihil certè magis, quam æmulatio ruidiores concitat: propterea crebro dicebat, primi vltimi, & vltimi primi: propterea scorta, & publicanos in medium producebat, vt istos commoueret. Nam extrema hæc vtraque delicta, ex concupiscentia feruenti, alterum corporum, alterum pecuniarum, oriuntur: ita ostendit id esse maximè legi diuinæ obtemperare, Ioanni credere. Nec ergo gratiæ solum est, quod meretrices introeant, verumetiam iusticiæ. Non enim permanent meretrices postquam intrarunt, sed obedientia & fide purgatæ, ac commutata intrauerunt. Perspicuo modo partim parabola, partim meretricum cōmemoratione & vehementem, & minus onerosam orationem efficit? Non enim illico, cur non credidistis Ioanni, dixit, sed publicanos, & meretrices credidisse primò asseruit. Deinde vt vehementior oratio fieret, illud subiunxit ab ipsa rerum subsequencia, non venialiter eos peccare arguens, simulq; ostendens propter metum hominum, & ad aucupandam hominum gloriam, sic ab eis vniuersa fieri. Christum enim fateri nolabant, timentes ne à synagoga pellerentur: Ioanni rursus detrahere non audebant, non veneratione aliqua, sed timore. Quæ omnia ita, vt diximus, redarguit, vt grauiore postea vulnere laucaret, dicens: Vos autem videntes nec pœnitentiam habuistis postea, vt illi crederetis. Improbum enim est, non diligere bonum ab initio, sed multò maior culpa est, nolle per pœnitentiam regredi: hoc enim maximè plures corrumpere, & ad profundum nequiciæ depellere solet: quod multos etiã

nunc vecordia, ac insania extrema, facere video. Sed nemo vestrum, oro, huiusmodi esse velit, verum si etiã ad extremū esset prauitatis delapsus, non desperet posse ad meliora se transmutare: facile quippe est, vel ab ipso improbitatis barathro seipsum recipere. An non audistis quo modo illa meretrix quæ omnes impudicia superauit, vniuersos rursus continentia & virtute à tergo reliquit: non dico illam, de qua in euangelio scribitur, sed hanc quæ nostra memoria ex Phœnicæ omnium ciuitatum iniquissima fuit. Hæc enim pueris nobis apud nos erat, & cum prima in theatro esset, nomē eius vbiq; ferebatur: non in vrbe nostra solummodo, sed ad Cilicias vsque, & ad Cappadocas, Hæc multorū patrimonia exhaustit, hæc multos parentum orbos tenebat, hæc maleficis quoque vti artibus dicebatur, quasi non eleganti corporis forma solū, verumetiam magicis cantibus, & herbis retia tenderet: hæc reginæ quoque fratrem attraxit, tanta cupidinis tyrannide pollebat: sed subito nescio qua re, imo verò certissimè scio: voluntate nanque commutata, & dei gratia hoc modo impetrata, omnia illa spreuit, & calcauit: ita diuoli officina proiecta, facile ad cælum ascendit: & quantum nihil erat ea petulantius dum in scena versaretur, postea tamen continentia magnitudine multas antecelluit. Cilicium enim induta per totam reliquam vitam hoc se pacto exercebat, huius gratia & præfectus à scenicis perturbatus armatos milites misit, qui non potuerunt eam rapere, nec à numero virginum quæ ipsam receperunt abducere. Hæc cum ineffabili sacramento communicasset, & condignè suscepta gratia vixisset: vniuersis per gratiam maculis deteris, naturæ demum concessit. Mirabilem enim philosophiam post baptismum ostendit, nec vnquam amantibus antea, eamq; sequentibus, ac diligenter quærentibus visa est: sed posteaquam semel seipsam inclusit, multos annos quasi vincita in carceribus peregit: sic erunt primi vltimi, & vltimi primi. Sic accenso ac inflammato animo in omnibus nobis opus est, ac nihil impedit, vt eximij ac mirabiles efficiamur. Nemo ergo qui malè vixit, desperet: nemo qui virtutem colit, confidat ac dormitet, ne meretrix quæpiam eum anteuertat. Ille autem non desperet, vt dixi, cum ante primos etiam possit volitare. Audias quid deus ait ad Hierusalem, Dixi postquam fornicata es in his omnibus, ad me conuertere: & conuersa non est. Certè cum iam ad amandum deū feruenter redierimus, non sicut homines solet improperare. Præterea nec quãdo pœnitentiam agimus, quia longo tempore ab eo abfuerimus, exprobrat: sed si solū vt decet, conuertamur, ac ei valde inhæreamus, & carnes nostras timore suo configamus, confestim nos, amplectitur, fouet, & præcipua charitate prosequitur, quarum rerum multa non solū in nouo, verumetiam in veteri testamento videre licet exempla. Quis enim Manasse deterior fuit: sed facile conuersus propitium sibi deum largis reddidit lachrymis. Quis Salomone felicior: sed cum negligentia dormitasset, decidit in profundum. Verum has ambas in vno, nempe in eius patre, mutationes possum ostendere, qui modò diligenti pœnitentia in sublime scandebat, modo negligentia in infima labebatur. Quis Iuda beator: sed factus est proditor. Quis miserior Paulo: sed vas electionis constitutus est. Quis Matthæo peior: sed Apostolis est connumeratus. Quis Simone laudabilior: sed factus est omnium abiectissimus. Quam multas huiusmodi mutationes & olim, & nuper factas, & nunc quotidie fieri

1. Cor. 10. c. Hier. 8. b. Esa. 35. a. Infr. 1. 24. d. Eph. 5. c.

1. Tim. 5. c. Ibidem.

1. Tim. 5. a.

Iaco. 2. d. Luc. 23. f.

4. Reg. 11. d. 2. Reg. 2. d. 1. Reg. 1. d. 2. Reg. 1. d. 2. Reg. 1. d.

non ignoramus. Quas ob res sapius mihi illud dicendum esse video, nec illi qui vixit in scena desperandum esse: nec huic qui versatur in ecclesia, omnino confidendum. Ad hunc enim ait: Qui se existimat stare, videat ne cadat. Ad illum verò: Nunquid qui cadit, non resurget? Et iterum: Dirigite dissolutas manus, & genua debilia confortate. Et rursus, ad probos, Vigilate, ait: ad illos autem, Surge qui dormis, & exuge à mortuis. Nam aliis quidem conseruanda sunt, quæ acquisierunt: aliis autem necesse est, vt commutati id fiant, quod nō sunt. Nam vt alteris conseruare sanitatem opus est, sic alteris ab ægrotatione seipsos liberari. Multi quippe à morbo diligentia conualuerunt, & multi ex sanitate in morbum negligentia inciderunt. Ideo ad illos quidem dicit: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, vt non deterius tibi aliquid fiat: ad hos autè, Vis sanus fieri? Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Peccatum nanque grauissima paralysis est, nec paralysis solummodo, sed paralyti etiam peius: huiusmodi enim homines non solum in ocio, vt ita dicam, virtutis viuunt, verumetiam in opere nequiciæ degunt. Et tamen si, qui hoc pacto dissolutus iacet, paululum se voluerit erigere, confestim ab vniuerso morbo liberatur. Et si triginta & octo annos iacueris, nihil tamen prohibebit, si volueris sanus fieri: adest enim nunc etiam Christus clamans, Tolle lectum tuum: modò velis tu surgere, modò non desperes. Non habes hominem, sed habes deum: non habes qui te valeat in piscinam immittere, sed habes eum, qui potest facere, ne tibi opus piscina sit. Non habes, qui te in piscinam iniciat, sed habes eum qui præcipit tibi vt tollas lectum tuum. Ita nō potes dicere, dum ego, venio alius ante me descendit, nullus vetat si volueris in fontem gratiarum descendere. C Hæc quippe gratia nunquam consumitur, nunquã euacuatur, continuè fons hic emanat, & à plenitudine ipsius & corpus & animam omnes curabimus. Adeamus igitur alacri animo. Nam & Raab meretrix erat, sed saluata est: Latio truculentissimus fuit homicida, sed paradisi ciuis effectus est. Nec Iudæ profuit quod magistrum discipulus sequebatur, sed periit: latro autem in cruce discipulus est factus. Hæc dei mirabilia sunt: sic magi comprobati, sic publicanus euangelista factus est, sic Paulus è blasphemo in Apostolum euasit: hæc considerans non despera, sed misericordia domini fretus, excita te ipsum, viam solummodo facere incipias, & citò peruenies. Caue ianuam tibi præcludas, ingressum obsepas, breuis præsens est vita, paruus est hic labor: qui etiam si magnus esset, neque sic tamen renuere deberemus. Nam si hunc laudabilem pœnitentiæ ac virtutis laborem non suscipies, nullo tamen pacto labores, & afflictionem huius seculi effugies: quod si vtrobiq; siue virtuosè viuas, siue non, labor inest: quamobrem nō illum laborem eligamus, cui vberes fructus, & merces copiosa debetur: quanuis non idem virtutis, ac secularium rerum labor, nec æqualis omnino sit. Crebra enim pericula in seculo sunt, alia super alia detrimenta semper accedunt, spes tenuis, magna tam pecuniarum, quam corporis seruitus: sollicitudo animi continua, quorum omnium retributio minorem semper fructū afferre solet, quam opinaberis: siquidem aliquis omnino fructus sequetur. Nec enim vbiq; hic secularium rerum sudor fructuosus est: veruntamen etiam quando non decipit, sed magnam vbertate sua læticiam attulit, paruo tamen tempore durat. Nam cum iam senueris, nec harum rerum vsu plurimum delectaris, tunc la-

boris mercedēs accedunt. Ita sudore, ac miseria florens ætate, ac validus continuè opprimeris: senio autem confecto, dissoluto iam corpore, deliciandi potestas vix conceditur, cum & sensus ipse sit extinctus: qui etiã si vigeret, tamen propinqua mortis memoria licentius vti non potest. In virtute verò non sic, sed labor quidè terminatur cadente corpore, corona verò & merces in non senescenti, sed immortalis, atque perpetuo redditur: ita laboranti afflictio in hoc seculo, & breuissima est, retributio verò in futuro est infinita, vt quieti æterna nihil triste successurum sit. Nulla quippe mutatio, nullus casus in posterum ibi timendus est. Quæ igitur huius seculi bona sunt: quæ multis parta sudoribus, cum nec tuta, & breuia & fragilia sint, antequam appareant euanescent. Aut quo modo cum illis conferri possunt, quæ stabilia, firma, ac immortalia, & nullius laboris sunt: cum in ipso certaminis tempore coronas tibi afferant florentes. Nam qui pecunias aspernatur, non paruam hic etiam accipit mercedem, omnis curæ, inuidiæ, calumniæ, insidiarum denique omnino exers. Qui modestè ac pudicè viuunt, etiam hic non paruo animi gaudio fruuntur, ab omni turpitudine, impudico risu, periculis, reprehensione, ceterisq; huiusmodi malis liberatus. Omnis certè virtutis partes etiam hic mercedem afferunt secum. Vt igitur & præsentibus & futuris bonis potiamur, fugiamus nequiciam, & pro viribus virtutem insequamur. Sic enim & hæc & futura bona consequemur, quæ vtinam omnes consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia lxix. ex capite xxj.

Liam parabolam audite. Homo quidam erat paterfamilias, qui plantauit vineam & septem circumposuit ei: & fodit in ea torcular, & edificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus est. Quando autem appropinquauit tempus fructuum, misit seruos suos, vt acciperent fructus eius. Et agricola apprehensit seruos eius, alios quidem caeciderunt, alios autem interfecerunt, alios autem lapidauerunt. Rursus misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter: nouissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Reuerentur forte filium meum. Agricola autem videntes filium, dixerunt in seipsis: Hic est hæres, venite interficiamus eum, & possideamus hereditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra vineam, & occiderunt. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Auiunt illi: Male illi malè perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis. Dicit ei Iesus: Nunquam legis in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput anguli? Multa ex hac parabola ænigmaticè denotauit. Nam & prouidentiam dei à prisca temporibus illis semper mirificè affuisse ostendit, & cædi semper eos vigilasse significat, & nihil ab eo quod ad salutem eorū pertineret derelictum demonstrat, & post prophetarū atrocissimam necem, non alienatum fuisse deum, sed filium quoque suum eis misisse designat: noui quoque & veteris testamenti vnum, eundemq; deum esse confirmat, & grandes atque mirabiles mortem suam res gesturam prædicit. Et vltima supplicia crucis ac passionis daturus præmonet, gentium quoque vocationem ac Iudeorum defectionem apertius denotat, quam in postremis ideo posuit, vt maiora commisisse cognoscant, quàm vt veniam cōsequi mereantur. Cur & quo pacto: Quia cū tantam curam deus eorum semper habuerit, à publicanis tamen & scortis magno intervallo relictis

* forte, is cog. legisse videtur hoc loco Christo, quod alij non habent, sed Luc. 20. Psal. 117.

relicti sunt. Expende autem & providentiam eius inef-
 fabilem, & ociositatem inauditam istorum. Plura enim
 ipse agricolarum opera fecit, maceriem circumposuit,
 vineam plantavit, & reliqua omnia prestavit, & paruum
 quid iplis reliquit, ut scilicet plantatam iam vineam curam
 habentes, quae data fuerunt conseruarent. Nihil enim
 ille omiserat, sed omnia perfecta custodit ipsorum tra-
 didit: nihil tamen isti ex providentia dei, tot tantaque
 bona consecuti, lucrati sunt. Nam post exitum ab Ae-
 gypto legem dedit, ciuitatem condidit, templum ere-
 xit, altare construxit, & peregre profectus est, hoc est lo-
 ganimitate vsus est: Non enim semper simul atque pecca-
 runt, poenas inflixit: quae omnia mirabili eius longani-
 mitate facta sunt, quam rem peregrinatione significa-
 uit. Misit autem seruos suos, ut fructum acciperet, pro-
 phetas videlicet, ut obedientiam, & proba secundum
 mandata opera colligerent: illi vero inaudita nequicia
 vsi sunt. Nam quauis tanta cura dei honorarentur, ta-
 men non solum fructum non reddiderunt, (quod vi-
 cium negligentiae erat) verum etiam modestissime pro-
 phetas missos, occiderunt. Cumque debuissent ad preces
 refugere, quia reddere non habebant, non modo id
 non fecerunt, sed etiam supplicia intulerunt: & quum
 poenas ipsi dare deberent, de aliis poenas sumpserunt,
 & prophetarum sanguine manus contaminauerunt. Ali-
 os deinde super alios misit, ut istorum proteruita, & mit-
 tentis clementia omnibus fieret manifesta. Sed cur, in-
 quies, filium non continuo misit: Vt a multis iam ma-
 lefactis possent seipsos cognoscere, & superbia omnia
 filii vererentur: plures rationes reddere possumus, sed
 ad sequentia festinamus. Quid autem est, forte reueren-
 tur? Non ignorantis certe, absit hoc enim, sed mag-
 nitudinem peccati volentes ostendere, cuius nunquam
 vllam satisfactionem ostendere potuerunt: misit ergo
 sciens quod interficerent. Dicit autem, fortassis vere-
 cundabuntur, quae debuissent fieri enarrans: verecun-
 dari enim proculdubio debuissent: sic & alibi ait: Si for-
 te audierint: non enim quia ignorabat, sed ne quidam
 ex amentia dicerent, praedictione dei coactos obtem-
 perare non potuisse, idcirco huiusmodi vitium oratio-
 nis figura, modo si forte audierint, modo forte reueren-
 tur, dicens: Nam si vecordes in conseruos fuerunt,
 Christi tamen dignitatem reuereri debuerunt: illi vero
 cum accurrisset, & veniam peccatorum petiisset debu-
 issent, non modo illud non faciunt, sed solum in scelere
 certant, & priora vltimis superare contendunt: quod
 & ipse significans dicebat, Implete mensuram patrum
 vestrorum. Ita enim quidam prophetae criminabantur,
 dicentes: Manus vestrae sanguinis plenae sunt: & Sangu-
 inem sanguini commiscerunt: & qui aedificant Sion
 in sanguinibus. Sed illi non emedabantur, etiam si hoc
 primum mandatum habuissent. Ne occidas, multaque
 alia ad conseruationem huius facere iussi essent: prauam
 tamen hanc consuetudinem noluerunt vnquam depo-
 nere, sed secum dicunt: Venite interficiamus eum. Cur
 obsecro? quid criminari magnum, aut paruum potestis:
 an quia nimium vos deus honorauit? quia cum deus
 sit, homo propter nos factus sit, & innumera ad salute
 nostram miracula fecit: an quia peccata dimittebat, an
 quia in regnum vocabat? Tu autem ad impietatem mag-
 nam quoque dementia accedere, & necis causam in-
 saniam plenam esse contidera. Interficiamus enim, in-
 quiunt, & suam hereditatem retinebimus. Vbi porro
 volunt occidere? Extra vineam omnino statuerunt.
 Perpicis quo modo etiam locum praedixit, vbi crucifi-

gendus erat. Ita eiecerunt eum, inquit, atque occiderunt.
 Et Lucas quidem ipsum determinasse ait, quo supplicio
 huiusmodi serui puniendi essent: ac illos, absit hoc, di-
 xisse: ac ideo testimonium adduxisse, intuitum enim ip-
 sos, dixit: Quid ergo est quod scribitur: Lapidem quem
 reprobauerunt edificantes, hic factus est in caput angu-
 li? Et quicumque ceciderit super eum, confringetur.
 Matthaeus autem ab illis prolata sententiam esse asse-
 rit. Non est autem vlla hic discrepantia, cum vtraque
 facta esse intelligamus. Prolata enim ab illis sententia
 postquam senserunt aduersus seipsos ita protulisse, ab-
 sit hoc, exclamarunt: & tunc testimonio prophetae rem
 approbavit, ita fore omnimode affirmans. Vocatione
 autem gentium, ne carpenti causam acciperent, non
 aperte, sed occultius significauit, dicens quod aliis vi-
 neam daturus esset. Propterea & parabola vsus est, ut
 hanc ab ipsis sententiam eliceret, quod & in Dauid
 factum est, quando de parabola Nathan sententiam
 tulit. Tu vero iustissime dictam sententiam inde iudi-
 ca, quod ipsam qui perpeffuri erant, se condenuerunt.
 Verum ut discerent, non solum iuridica haec esse, sed
 etiam a spiritu olim praenunciata, dei quoque sententia
 comprobari, increpantis modo prophetiam induxit,
 dicens: Nunquam legistis, Lapidem quem reprobauerunt adifi-
 cantes, hic factus est in caput anguli? a domino factum est istud, &
 est mirabile in oculis nostris? Ita vndique euicendas ludaeos,
 quia non crederent, & gentes introducendas monstra-
 uit. Id enim etiam per Cananensem, id per asinam, id per
 multas alias parabolas, id per Centurionem apertius
 significauit, id etiam nunc designat, ac idem subiun-
 git: A domino factum est istud, & est mirabile in
 oculis nostris: credituras enim gentes, & ludaeos fi-
 deles, quauis magno prius interuallo distarent, vnum
 tamen fore confirmavit. Et ut videat nihil horum deo
 esse aduersum, sed valde acceptum atque gratum, mi-
 rabile praeterea, stuporisque plenum, a domino istud fa-
 ctum esse subiunxit. Lapidem enim seipsum, & docto-
 res ludaeorum aedificatores vocat: sic & Ezechiel aedi-
 ficantes parietem & linientes incompositum, ait. Quo modo
 autem reprobauerunt? dicentes videlicet, non esse ip-
 sum a deo, turbas hic seducit. Et rursus: Samaritanus tu
 es, & daemonium habes. Deinde ut intelligant, non id
 solum imminere sibi detrimentum, quia eiciuntur: pu-
 nitiones quoque adiecit, dicens: Qui ceciderit super lapidem
 hunc, confringetur: super quem autem ceciderit, conteret eum. Duas
 hic perditiones denotauit: Alteram, quia offenderunt,
 & scandalizati sunt: hoc enim est quod dicit, qui ceci-
 derit super lapidem hunc: Alteram, quia capti, calamito-
 si, & erumnosi semper vixerunt, & viuunt: quam aper-
 tissime expressit, dicens: conteret ipsum: per ista etiam
 resurrectio ipsius occultius denotatur. Propheta quidem
 Esaias vineam ab ipso accusatam dicit: hic vero prin-
 cipes populi acculat, & illic quidem ait: Quid oportebat
 me facere vineam meam, & non feci: & alibi similiter:
 Quod inuenerunt patres vestri delictum in me: Et rur-
 sus: Populus meus quid feci tibi, in quo te contristauit?
 Ideo ingrati mentem eorum, & innumeris beneficiis
 contraria eos semper retribuuisse ostendit. Hic autem
 multo vehementius id positum est. Non enim ipse di-
 xit, quid oportebat me facere, & non feci: sed eos ipsos
 ad ferendam sententiam coegit, qui nihil derelictum
 esse a deo, & se peccati condenuerunt, dicentes: quonia
 malos male perdet, & vineam suam aliis agricolis lo-
 cabit. Sic & Stephanus ipsis exprobrabat, & summo pe-
 re mordebat, ostendens magna ipsos curam semper deo
 fuisse, &

fuisse, & benefactori deo contraria semper retribuuisse: A
 quod quidem ipsum maximum erat signum, quod non
 qui punit, sed qui puniuntur, supplicij causa extiterunt.
 Hoc ipsum igitur demonstrat tam per parabolam, quam
 per duplicem prophetiam, alteram a Dauid sumptam,
 alteram a seipso. Quid igitur facere oportuit eos cum
 haec audissent: nonne adorasse: nonne obstupuisse: quia
 tantam curam & olim, & tunc sui habebat: & si nullo
 istorum mouebantur, nonne saltem poenarum terrore
 moderatiores fieri debuissent, verum nihilo meliores
 facti sunt. Sed cum audissent, inquit, cognouerunt, quia de ipsis
 dicebat. Et quarentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut pro-
 pheta eum habebant. Sentiebant enim iam quod ipsos
 occultius notaret. Nonnunquam autem quando deti-
 nere ipsum volebant, per medium ipsorum transiens
 non videtur: nonnunquam subito apparens tumida
 desideria eorum comprimit, quod & admirantes di-
 cebant: Nonne hic est Iesus, quem quaerunt interficere?
 Ecce palam loquitur, nec quicquam ipsi dicunt: hic ve-
 ro quoniam timore multitudinis reprimebantur, no-
 luit miraculose per medios inuisibilis transire. Non e-
 nim omnia super hominem faciebat, ut incarnationis
 dispensatio crederetur. Illi autem nec timore multitu-
 dinis omnino castigabantur, nec a dictis ipsius iuuaba-
 tur, nec prophetarum testimonia, aut sententiam suam,
 aut multorum existimationem verebantur, ita penitus
 eos dominandi cupiditas, & inanis gloriae, & praesen-
 tium rerum cupido inuaserat. Nihil certe ita praecipiti-
 tem agit hominem, nihil sic a futuris deiicit bonis, que
 admodum si quis caducis his rebus animu affigit: nec
 quicquam aliud adeo & praesentibus iucunde vti, & fu-
 turis perfrui facit, quam si illa istis prorsus anteposue-
 ris. Querite nanque, inquit, primum regnum dei, & haec
 omnia adiiciuntur vobis. Atqui etiam si haec adiectio
 posita non esset, non tamen valde corruptibilia essent
 desideranda: nunc vero dum illa consequi studeas, istis
 etiam poteris. Haec cum ita se habeant, nonnulli tamen
 credere nolunt, sed insensatis lapidibus similes, vm-
 brarum voluptates insectantur. Quid enim praesentium
 rerum iucundum est? quid porro voluptuosum? liberius
 enim vos hodierno alloqui die constitui: ferte igitur
 obsecro, ut facile videatis monachorum, & crucifixor-
 um vitam, quae onerosior vobis ac molestior solet vi-
 deri, multo hac tenera, molli, & flexibili iucundior
 esse, ac magis expetendam: cuius rei vos ipsos audeo tes-
 tificari, qui in periculis nonnunquam vestris, ne in
 calamitates, & arumnas incidatis, mortem optatis: &
 illos qui in montibus, & speluncis degunt, qui caelibem
 vitam, & minime negociosam viuunt, beatos vere ac
 ex animo appellatis: quod eos qui in ocio vitam agen-
 tes, in scena & orchestra diem & noctem peragunt, fe-
 cisse nonnunquam non ignoro. Nam & si mille volup-
 tatibus abundare videantur, quauis delectationum
 flumina adesse illis credantur, multis tamen illinc ama-
 rissimis telis perfossi plerunque iacet. Nam si saltatrici
 alicuius amoribus captus quispiam fuerit, omnia milia
 durius, omni peregrinatione molestius tormentum
 certe sustinebit, omni que obfessa ciuitate miseres per-
 aget dies. Sed illis interea omissis, & conscientiae eorum,
 qui perpeffii sunt derelictis, age de plurimis disseramus:
 & tanto interuallo a iucundissima monachorum vita
 distare inueniemus, quantum inter tranquillissimum
 interest portum, & mare tempestuosum, atque incom-
 modum. Perpende autem felicitatis illorum stabili-
 menta ab ipsis continuo diuerforis. Forum enim &

vrbes, & tumultus platearum fugientes, in montibus vi-
 uere maluerunt, vbi nihil sibi cum his secularibus rebus
 commune est, vbi nihil humanarum rerum perturbat,
 non maestitia, non dolor, non acerbior cura, non pe-
 ricula, non insidiae, non liuor, non turpis amor, non al-
 iud huiusmodi, sed quae sunt futuri regni iam meditan-
 tur. Valles & montes apud fontes, in solitudine ac tran-
 quillitate habitantes, & cum deo ipsi colloquentes, om-
 ni tumultu domus sua omnis vacat, & anima omni pas-
 sione, & aegritudine libera, leuis, subtilis, & ipso tenuis-
 simo aere purior: quorum opus id scilicet est, quo Adae
 etiam ille ante peccatum exercitus, cum gloriam indu-
 tus, & deum liberè alloquebatur, & paradisi regionem
 magna beatitudine plenam habitabat. In quo enim isti
 peius se habeant, quam ille, quando ante inobedientiam
 vt in paradiso operaretur, fuit constitutus? nulla illi se-
 cularis erat cura, nulla certe isti etiam vexatur. Integra
 illi conscientia cum deo colloquebatur, non aliter isti,
 immo vero tanto liberius quam ille id faciunt, quanto
 maiore fruuntur gratia dono spiritus elargita. At vel-
 lem oculis domicilium eorum, & disciplinam viuendi
 cernere velletis: verum quoniam foro & vendendi, ac
 emendi opere occupati non vultis, saltem particulam
 a nobis aliquam disciplinae illorum libenter audiat: om-
 nem enim illorum vitam perstringere nec operis,
 nec temporis praesentis est. Ista igitur orbis terrarum
 lumina in exortu Solis, immo vero multo etiam ante
 diem a lectulo surgentes, integri, sobrii, vigilantes: nam
 nec graedo capitis, nec rerum cura, nec tristitia, nec
 turba, nec aliud huiusmodi eos perturbat, sed tamquam
 angeli in caelo versantur. Illico igitur postquam a lectu-
 lo splendentes, & lati surrexerint, choro constituto, in-
 tegrali conscientia omnes quasi ab vno consonantes ore
 diligenter hymnis deum laudant, gratias pro vniuersis
 tam propriis, quam communibus beneficiis ei agentes.
 Quare illo addam omissio, quid inter angelos, & hunc
 monachorum interfuit chorum libenter interrogauerim,
 qui sic in terra cantant, & dicunt: Gloria in excelsis
 deo, & in terra pax, in hominibus bona voluntas? Ami-
 ctus autem ipsis fortitudini suae conueniens circūiacet.
 Non enim effeminata ac enervata per terram sibi ves-
 tes trahuntur, sed ita eis praeparatae sunt, ut beatissimis
 angelis illis, Heliae dico, Heliseo, Ioanni, ac vniuersis
 apostolis: etenim aliis caprarum, aliis camelorum pilis
 confectae sunt, multis coria solum, & ea vetustate con-
 sumpta satisfaciunt. Hymnis vero iam decantatis, ge-
 nibus flexis deum vnanimis pro his orant, quae nec in
 mentem quidem multorum facile veniunt. Nihil enim
 praesentium petunt rerum, quippe quarum vitam om-
 nino sibi cura est: sed ut intrepidi cum filius dei vni-
 genitus ad iudicandum viuos & mortuos venerit, ante
 tribunal illud terribile assistant, ut nullus tremendam
 illam vocem audiat, Nescio vos: & laboriosam hanc
 vitam recta peragant conscientia, ut difficillimum hoc
 eorum pater, atque praefectus: his crebris sanctisque abso-
 lutis orationibus, exorto iam Sole ad opus vertuntur,
 quo multos pauperibus fructus colligunt. Vbi nunc sunt,
 qui diaboli choreis, & perditis cantibus dediti in sce-
 na quotidie sedent? pudet me certe verba de illis face-
 re, veruntamen necesse mihi est propter infirmitatem
 vestram. Nam & Paulus ait: Sicut exhibuistis membra
 vestra seruire immunditiae, ita nunc exhibete membra
 vestra seruire iustitiae in sanctificationem. Quare nos
 quoque, (age) vitam meretricum, & corruptorum iu-
 uenum

Ezech. 2. b

Infr. 23. d

Esai. 1. d

Osee. 4. a

Mich. 3. d

Luc. 20. c

Psal. 117. d

Luc. 4. e

Ioan. 7. d

Supra. 6. d

Ezech. 1. b

Ioan. 7. b

Ioan. 8. d

Esai. 54. d

Hierem. 1. d

Mich. 3. d

Act. 1. d

Gene. 2. e

Luc. 2. b

Infr. 23. d

Rom. 6. d

uenum in scena consistentium perferentur, & ad horum beatorum vitam, quantum ad iucundè viuendum attinet comparemus. Iucundè nanque viuendi gratia negligetiores iuuenes scenæ laqueis capiuntur. tantam enim, si perpendimus, differentiam inueniemus, quantum si quis canentes angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in stercore defossos ac grunientes. Ore nanque illorum Christus, istorum verò diabolus loquitur. Tibi inflatis genis, deformi facie incertam & inarticulatam istis emittunt vocem: per illorum ora gratia spiritus loco tibiæ, citharæ atq; syringis adeò suauiter sonat, vt non sit possibile luto, & lateribus affixis, tãtam ante oculos ponere voluptatem: Quare vellem aliquem eorum qui circa hæc insaniunt, illuc adducere posse, & hunc sanctorum chorum ostendere, non iam pluribus opus mihi esset verbis: verum & si hæc terrenis disserimus, conabimur tamen ab illuue, & sordibus aliquatulum eos auellere. A meretricum igitur cantibus statim cupidinis flamma incendit auditores, & quasi non sufficiat ad inflammandam mentem aspectus, ac facies mulieris, pestem quoque vocis adinuerunt. Nostrorum autem modulatione, si quid huius morbi animum vexat, illico extinguitur. Non autem vox ac facies solum muliebris, verum etiam multò magis vestitus spectatores cõturbat, adeò vt si pauper quidam rudior atque abieciior aspiciat, molestè nimium ferat, & secum sapenunero dicat: Scortum quidem & scortator, coquorum filij & sutorum, frequenter autem & seruorum, in tantis deliciis viuunt: ego verò ingenuus, & ab ingenuis ortus, qui iustis laboribus meis vitam duco, nec somnians quidem ita deliciari possum: sic mœrore perturbatus recedit. Quod ex aspectu monachorum non accidit, immo verò contrarium omnino contingere solet. Si enim diuitum filios, & maiorum insigniū nepotes illa amacula ferre aspexerit, quæ nec extrema paupertate oppressi ferre dignarentur, & hac re gaudere illos agnouerit: cogitate quanto solamine, si sit pauper sic confirmatus recedit, si diues moderatior atque melior inde facillè fit. Et in theatro quidem cum aureis ornamentis callidissima meretrix incedit, pauperes dolore conficiuntur, cum nihil tale vxoribus esse suis recorderentur: diuites autem hoc aspectu conturbati, cum habitum, aspectum, vocem, incessum, ceteraq; cupidinis plena viderint, & improbo ardentes incēdio domos suas redierint, quasi deformiores vxores despiciunt: hinc iurgia & rixæ, hinc dissidia, & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnunquam consequitur. Nam qui huiusmodi cupidine capti sunt, vita ipsi cum vxore & liberis acerba videtur, ita vniuersa in domo ipsius conturbantur. Nihil tale à choro vnquam efficitur: mitem inde redeuntem vxor virum suum suscipiet, ac omnis absurde voluptatis expertem, adeò vt faciliior atque quietior sibi esse videatur. Ita theatralis hic chorus malorum omnium, ille vero monachorum, bonorum fons est atque origo. Alter ex ouibus lupos facit, alter è lupis in agnos conuertit. Sed forsitan de voluptate nihil adhuc dixisse videmur. Quid igitur iucundius quàm tranquillitate animi, nihil dolentem, nihil mœrentem, ac nihil gementem viuere? Veruntamen ad vltiora prouehamur, & vtriusq; modulationis huius, atque aspectus voluptatem inuestigemus: & inueniemus alteram ad vesperam, quousque in theatro spectator sedeat, solummodo permanentem, deinde autem omni stimulo acerbior ipsum pungentem: alteram verò perpetuò in spectatorum animis vigen-

tem, cum & horum virorum forma, loci amœnitas, cõuersationis iucunditas, synceritas disciplina, ac deniq; optimi spiritualisq; cantus illius gratia in animis eorum qui viderunt, continuè insideat. Quare qui huius portus continua tranquillitate lætantur, quasi grauissimam tempestatem tumultus fugiunt vniuersos, nec canentes, atque orantes solum, sed diuinis etiam libris affixi iucundissimè afficiuntur: choro enim solo diloluto, plerunque alius cum Esaia colloquitur, alius cum apostolis disserit, alius ab aliis elaborata lectitat, & philosophatur de deo, de creaturis, de visibilibus, de inuisibilibus, de vilitate huius vitæ, de beatitudine futura. Ita non brutorum animalium decoctas sibi carnes vt alantur, assunt: sed dei verba, melle, atque fauo iucundiora, melioraq; cibo etiam Ioannis, quo in deserto aiebatur: hoc mel non syluestres e floribus apes collegerunt, nec rosè concoctū suis alaribus immiserunt, sed spiritus gratia constituens pro fauis & aluearibus, atque fistulis in animis sanctorum imposuit, vt quicunq; vult, continuè possit comedere. Apes igitur imitantes sacrorum fauis librorum circunvolant, magnam inde voluptatem carpentes. Si ergo volueris qualis hæc mensa illorum sit perdiscere, propius ad eos accedas, & senties suauissimas, & spiritalis plenas odoris eructationes illorum. Nullum turpe verbum ab ore illorum vnquã profertur, non dicax, non asperum, sed cœlo vniuersa digna sunt. Quare non ab re quispiam facere poterit, si ora istorum qui versantur in foro, qui secularium rerū rabie furiant, cloacis sordidissimis comparet: illorum verò fontibus, vnde riuis liquidissimis fluenta mellis emanent. Si quis autem molestè ferat, quòd multitudinis ora sordium cloacas appellauerim, is parcè nimium me dixisse non ignoret. Non enim hac mensura, sed acerbiorè similitudine scriptura vtitur. Venenū enim, inquit, aspidū sub labijs eorū, & sepulchrum apertū est guttur eorum. Sanè talia illorum non sunt, sed odoris plena ingentis. Et hæc quidem presentia huiusmodi sunt, futura vero quæ oratio ailequetur: quæ mens intelliget elegantem illam requiem, summam beatitudinem, ineffabilia atque inestimabilia bona? Multi fortasse feruore accena, huius optimæ videndi cupiditate disciplinæ nunc capti estis. Sed quod vobis erit emolumentum, si tunc solummodo, quando hic estis, ignis hic ardeat: cum vero discesseritis, prorsus extinguat? quo modo igitur huic medebimur? antequam extinguatur hæc flamma, ad illos angelos perge, augeas huc feruorem, non enim ita nostra oratione ardebis, quæ admodum ipsarum rerum aspectu. Noli dicere, colloquar cū vxore antequam proficiscar, negocia mea componam: hæc tarditas negligentis initium est. memento voluisse quendam ordinare domum suam, & non fuisse à propheta dimissum. Quid dixi domum ordinare: sepelire patrem discipulus voluit, & non permisit dominus. Atqui nulla res tam necessaria videbitur, q̄ sepeliendi patris officium, Christus autem non permisit. Quam nam ob rem: Paratus semper diabolus est, vt ingressum vbiq; attentè quareret, & si parua tarditatis causam apprehenderit, magnam inde constabit dissidiam: propterea quidam admonet dicēs: Noli de die in diem procrastinare. Sic enim plura emendare poteris, sic domum quoque tuā probe dispones. Quarite nãque inquit, primum regnū dei, & iusticiam eius, & hæc omnia adiciuntur vobis. Etenim si quis sua despiciat, & nostrorum curam assumit, quieti eius solemus providere: quanto magis deus, qui etiam si ad eum non conuer-

Supra. 1. & Mat.

Psalm. 118. & Rom. 14.

Supra. 1. & Luc.

Eccl. 1. 5.

Supra. 1. 6.

Joan. 3. d. & Apo. 13. g.

conuertamur, non praua tamen cura & prouidentia erga nos vtitur. Noli ergo de rebus tuis curare, sed omnia tua deo commenda. Cura enim tua cura hominis est, deo autem de omnibus tuis committe prouidentia. Noli tu maioribus prætermis, de illis curare, ne deus minus de illis prouideat. Vt igitur magna cura tuas res complectatur, ipsi soli vniuersa committe: nam si tu spiritualibus omisiss ea tractabis, minorem deus de ipsis curam habebit. Vt ergo & res tuæ feliciter gubernentur, & tu sollicitudinis expertus sis, sequare spiritualia, contemne hæc secularia: sic enim & terram, & cœlum, & futuram beatitudinem obtinebis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria in secula, Amen.

Homilia lxx. ex cap. xxij.

Respondens Iesus dixit iterum in parabolis: Simile est regnum celorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & noluerunt venire. Rursus misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, prandium meum parauit, aurum meum occisa sunt, & omnia parata sunt, venite ad nuptias. Hi autem cum neglexisset, abierunt: alius quidem in proprium agrum, alius vero ad negotiationem suam, reliqui autem tenuerunt seruos eius, & contumelia affectos interfecerunt. Rex autem cum audisset, iratus est: & misit exercitus suos perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorum succendit. Tunc ait seruis suis: Nuptia quidem parata sunt, sed qui vocati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quocunq; inueneritis, vocate ad nuptias. Et egressi serui eius in vias, congregarunt omnes quotquot inuenerunt, bonos & malos, & impleta sunt nuptia discumbentium. Intravit autem rex, vt videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitū veste nuptiali, & dicit ei: Amice, quomodo hic intrasti non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit rex ministris: Ligatis eus pedibus & manibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Perpendis tam ex hac, quàm ex superiore parabola, quantum interest inter seruos & filium. Animaduertis magnam vtriusque parabolæ similitudinem, differentiam quoque non paruum. Nam etiam hæc dei longanimitatem & prouidentiam summam, & Iudæorum in deum ingratitude significat, eiectionem quoque ipsorum, & vocationem gentium similiter. Verum ad hæc omnia quanta viuendi disciplina vti debeamus, quamq; acerba pœna negligentes expectet, in hac denotatur. Quare post illā hæc rectissimè posita est: quoniam enim ibi dictum est: alij dabitur genti, quæ reddet fructus in tempore suo, hic cui genti dabitur declarat: neque id solum, sed ineffabilem erga Iudæos curam ostendit. Nam cum ibi ante crucem solum vocare ipsos videatur, hic etiam post mortem in vocando perseuerat. Ita quando grauissima eos supplicia luere oportebat, tunc ad nuptias trahit, & summo paratus est honore afficere. Vide autem quo modo & illic non prius gentes, sed Iudæi vocantur: & hic rursus: sed quemadmodum illic posteaquã non modò non susceperunt eum, sed etiam iugulaerunt, tunc aliis vinea præbetur: eodē nunc pacto postquam venire ad nuptias noluerunt, alij vocantur. Quid igitur demētis inuenitur, quàm cum in nuptias voceris, resiliere? Quis enim in nuptias venire non optaret, & eas regis quas amatissimo filio facit: Et cuius rei gratia nuptiæ appellatæ sunt, inquit: Vt & dei erga nos præcipuam curam, charitatemq; cognoscas, & rerum splendorem non ignores, vbi nihil triste, nihil luctuosum, sed omnia spiritalis gaudij plena sunt: hæc ratione Ioannes sponsum appellat: hæc ratione Paulus quoque

dicit: Vni enim vos viro adaptati. & rursus: Magnum hoc est mysterium: ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Cur autem non ipsi adaptari sponsa dicitur, sed filio? Quia filio adaptata, patri adaptatur. Nam propter identitatem substantiæ nulla apud scripturam differentia est, siue hoc siue illo modo dixeris. Accedit quòd resurrectio quoque in hac aperte significatur. Nã quoniam in superioribus de morte dictum est, post mortem modo nuptias, & sponsum videmus. Illi vero nec sic quidem mitiores sunt, qua re nihil certè crudelius: tertia enim hæc culpa est, prima quidem prophetarum, altera filij cædes fuerat: hæc tertia est, quia interfecto filio, cum iam in nuptias eius ab eo ipso inuitarentur, non eundi causas paria boum, agros, & vxores constringunt. Nam quauis rationem habere quandam hæc occasiones videantur, hinc tamen discimus, nihil adeò necessarium esse posse, vt spiritualia illud non antecedant: inuitauit autem non nuper, sed ante multa secula. Dicite nanque, inquit, inuitatis: & iterum, Vocate inuitatos: quod profectò crimē eorum auget. A quibus igitur antea vocati fuerant? A prophetis certè olim, & à Ioanne, qui omnes ad Christum mittebat, dicens: Oportere Christum crescere, se vero minui: postremò per ipsum etiam filium, Venite nãq; ait, ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego vos requiescere faciam. & rursus: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Non verbis autem solum, verum etiam rebus vocauit, & post assumptionem per Petrum, & Petri socios. Qui enim operatus est Petro, inquit apostolus, in apostolatam circuncisionis, is operatus est & mihi ingentes. Nam quoniam filium necauerunt, per seruos rursus eos vocat. Ad quid porrò inuitat: an ad labores, afflictiones, sudores: Nequaquam, immo vero ad delicias. Tauri enim mei, ait, & altitia occisa sunt. Vide q̄ magnificè dapes proponuntur, neque id eos conuertit: sed quanto mitior est ipse, tanto magis illi durefcunt. Non enim impediti negociis, sed negligentes non venerūt. Cum autem alius se nuptiis, alius bobus excusat, nõnne occupationes ac negocia ista sunt? Minimè. Cū enim spiritalia vocant, nulla occupationis excusatio est, quauis his occupationibus desideria obducere sua mihi videantur: nec grauitè solum peccatum, quòd inuitati non venerunt, sed quòd atrociter atque tyrannicè inuitantes seruos, & vituperauerunt, & necauerūt: quod multò superioribus grauius est. Illi enim reditus & fructus repetentes, hi vero in nuptias vocantes trucidarunt: quo furore quid maius excogitari possit: hoc & Paulus criminatur, dicens: Qui & dominum, & suos prophetas interfecerunt, & nos persecuti sunt. Sed ne deo aduersarium dicere possint, ac ideo in nuptias eius non venisse, pater ipse est qui nuptias fecit, & inuitauit. Quid autem factum est posteaquam venire superfederunt, & inuitantes seruos interfecerunt: Exercitibus missis vrbes eorum incēdit, & eos interemit. hæc autem dicens, Vespasiani & Titi facta multò antè significat: ita Christo non credentes, patrem etiam exacerbauerunt: ipse nanque est qui eos puniuit. Nec interfecto Christo statim, sed post quadraginta annos eos perdidit, vt longanimitatem eius omnes viderent. Tūc enim demuna perierunt, cum Stephanum lapidauerūt, Iacobum obruntauerunt, apostolos denique ceteros contempserunt. Vidisti veritatem, celeritatemq; rerum: adhuc enim euangelista Ioanne viuentem, aliisq; compluribus, qui cum Christo vixerunt, ita ipsius euentus prædictorum testes facti sunt illi qui ista audierunt. Considera igitur

Joan. 3. d. Supra. 1. d.

Joan. 7. f.

Galat. 6. b.

1. Thess. 2. d.

Acto. 7. g. Ibi. 11. a.

igitur ineffabilem eius erga Iudæos curam: vineam plantauit, maceriem circumposuit, atque omnia perfecit, seruos ad exigendos miserat fructus, quibus interfectis rursus misit: his quoque peremptis filium ad ipsos misit, atque eo trucidato ipsos vocat ad nuptias, & venire noluerunt. Alios deinde misit seruos, quibus similiter necatis, tunc tandem quia incurabili morbo laborabant, eos dispersit. Res autem ipsa incurabilem fuisse morbum ipsorum ostendunt. Nam ad ea que dicta sunt, scorta etiam ipsis renuentibus, & publicani crediderunt: quare non solum a sceleratissimo sub, verum etiam ab aliorum clarissimo facinore condemnantur. Si autem quisquam opponat, non fuisse tunc gentes vocatas, cum apostoli verberibus cæsi, pulsati, ac nonnulli occisi fuerunt, sed illico post resurrectionem. Euntes enim, inquit, docete omnes gentes: illud profecto dicere possumus, quia & ante crucem, & post crucem ad Iudæos primum misit. Ante crucem enim ad oues ire iussit, que perierunt domus Israël: post crucem autem non modo non vetuit, verum etiam iussit veritatem Iudæis attestari. Nam etsi omnes gentes docendas dixerit, in cælum tamen ascensus, primum illis predicandum esse significauit. Accipietis enim virtutem, ait, spiritu sancto super vos adueniente, & eritis mihi testes in Hierusalem, & in omni Iudæa, & vsque ad extremum terræ. & Paulus rursus: Qui operatus est Petro in apostolatam circuncisionis, is & mihi in gentes operatus est. Propterea & apostoli Iudæis primò predicauerunt, longoque temporis spacio cæsi, & flagellati in Iudæa manentes, ac demum ab ipsis propulsi, in gentes profecti sunt. Tu vero munificentiam hic quoque considera. Quotcumque enim, ait, iuuenietis, inuitate ad nuptias. Nam antea quidem, vt diximus, Iudæis & gentibus predicabant, in Iudæa maximè permanentes: verum quia perseuerare in indiciis Iudæi comperti sunt, audi quo modo Paulus hanc parabolum exponit. Vobis erat necesse, inquit, verbum dei primum predicari: sed quia indignos voluit ipsos iudicatis, ecce conuertimur ad gentes. Propterea etiam ipse ait. Parate quidem ipsa nuptia sunt, vocati verò digni non erant. Nò ignorabat autem indignos illos etiam postea fore. Sed ne vlla respondendi occasio relinquatur, licet id sciret, ad ipsos tamen primò, & venit, & milit. Ita & illorum ora obstruit, & nos docet cuncta à nobis ipsis esse explenda, etiam si nemo quicquam emolumenti consequatur. Quia ergo illi digni non erant, inquit, ad compita viarum, ac triuias, & quoscumque inuenietis, etiam

Infr. 28. d.

Acto. 1. a. Superue- niens spiri- tus sancti in vos: vtro que modo dici potest, quod Graeca ambigua sint. Gal. 2. b

Act. 13. g.

Supra. 1. c. abiectos, & viles obuiam factos, inuit. etc.

tò maiora. Nam que longo tempore illis parabantur, ea tibi quanuis indignus esses, vno temporis momento vniuersa largita sunt: ideo Paulus scribit, Gentes autem pro misericordia glorificare deum. Tu enim que illi expectabant accepisti, propterea magna negligentibus imminet pœna: nam sicut illi, quia non venerunt, contempsisse rectè dicuntur, pariter tu si perperam viuendo recumbere audebis, nequicię accusaberis crimine. Ingredi nanque cum fordidis vestibus, significat cum vita impura hinc abire: quocirca & obmutuisse scribitur. Vides quo modo, quanquam res ita pateat, non prius tamen supplicia inferit, quam ille qui peccauit sententiam protulerit? Cum enim nihil ad satisfaciendum afferat, à seipso condemnatus, ad pœnam rapitur ad eò atrocem, vt dici non possit. Noli enim tenebras audiens, hoc solo illum puniri estimare, vt in loco tenebroso concludatur, presertim cum subiiciatur, Vbi est fletus & stridor dentium. Intolerabiles quippe dolores his verbis significantur. Audiatis qui mysteriorum participes facti, & ad nuptias admitti, fordidum animæ amictum gestatis. Audiatis vnde vocati estis, à triuiis videlicet atque compitis. Audiatis quales antea fuistis, claudi profectò, & cæci animo, qui morbus vicio corporis multò detestabilior est. Vereamini benignitatem vocantis, nemo in fordidie vestitus permaneat, sed vniuersis fulgentia operetur animæ indumenta. Audiatis mulieres, audiatis viros, quia non est opus vobis his aureis, sed illis interioribus ornamentis: scitote quo modo quousque ista retineamus, difficillimum est illis vti. Nò enim possumus, & corpus, & animam simul exornare: non possumus, inquam, & mammonæ seruire, & Christo, vt oportet parere. Repellamus igitur truculentissimam istam tyrannidem. Nam si quis aureis tæpatis domum tuam velit dependens ornare, te vero nudum in ciliciis sedere cogeret, non æquo animo id ferre posses: nunc vero non alius, sed tu ipse domicilium animę tuę, corpus (dico) auro & gemmis exornas: animam vero in turpitudine cilicij sedentem negligis. An ignoras principem magnificè magis, quam ciuitatem ornari oportere: propterea ciuitati quidem tentoria è lino, principi autem purpura, & diadema contexta sunt. Pariter ergo etiam tu viliora corpori tribue, mentem vero atque animam purpura, atque corona magnificè polias, & in sublimi solio atque splendido sedere facito: tu autem è contrario penitus facis. Nam vrbe magnificè comperta, regem animum ipsum, à passionibus vitium trahi permittis: nec in mentem tibi venit non ad nuptias impliciter, sed ad dei nuptias te vocatum fuisse. Non cogitas quo modo in hos inuitatam animam thalamos ingredi oporteat, in deaurato vestitu varietate circumdatam? Vis vt tibi eos ostendam, qui condignas his nuptiis vestes amiciuntur? Illorum in mentem tibi veniat sanctorum, de quibus pridie sermo habitus est, qui cilicio induuntur, eremum habitant, qui conuenientia his nuptiis amicalia possident: que res inde patet, quia nunquam oblatas purpuras acceptarent: sed quemadmodum rex, si quis pannosa indumenta pauperis ei induenda offerret, abominaretur atque repelleret, non aliter illi regiam purpuram contènant: quod ideo illis euenire solet, quia pulchritudinem cultus sui non ignorant, vnde fit, vt tanquam araneorum telas vestitum regium despuant. Hęc illis instituta ciliciorum vsu confirmata sunt, vnde regibus etiam ipsis excellentiores sunt, atque præstantiores. Nam si posses mentis eorum atque animi ianuas referare, & nudas cogitationes eorum,

Rom. 13.

C

D

&

& omnem interiorem ornatu conspicere, fulgore percussus, in terram concideres: nec illarum vestium splendorem, nec conscientie lucem perferre posses: ad quorum tabernacula vos mittimus, non quia priscorum virorum mirabilia desint exempla, sed quonia presentibus rudiores magis moueri solent. Nihil ergo in tabernaculis suis triste inuenietis, sed tanquam in celo tuguria fabricati, sic longè à seculi perturbationibus habitant aduersus diabolium militantes, & cum laticia eum expugnantes. Idcirco enim in solitudine domicilium constituerunt, ciuitatibus, & celebri habitatione hominum omnino relicta, quoniam qui bellum gerit, non potest domi sedere, sed necesse est quasi subito migraturus preparato in diem domicilio habitet. Ita illi è contrario nobis omnibus habitant. Nos enim non vt in castris, sed vt in abundante tranquillitatis ciuitate viuimus. Quis enim vnquam in exercitu domus fundamenta iecit? quis ædes ædificat, cum inde paulò post decessurus sit? Nemo profectò: sed si quis id etiam facere vellet, quasi proditor trucidaretur. Quis in castris agri iugera emit? quis miles mercaturam exercet? Nullus certe, neque id iniuria: ad prelium enim, non ad cauponis, inquit, venisti artes. Cur igitur castrorum loca excolis, que paulò post relicturus es? In patria, inquit, hec non in castris facienda sunt. Hęc tibi à me similiter dicuntur, cum in supremam ciuitatem peruenerimus, tunc ista facito: immo vero nullo tibi labore opus ibi est, cum vniuersa hec à rege tibi preparata sint. Hic igitur satis est nobis foissam facere, vallum figere, ædificiorum constructione opus non est. Audiisti vnquam Scytharum, qui absque certo vagantur domicilio, viuendi consuetudinem: ita Christianos circumeutes orbem aduersus diabolium pugnantes, captiuos à manibus eius rapientes, omnibus temporalibus neglectis viuere oportet. Cur itaque magnificas eides struis? homo, an vt te ipsum magis vincias? Cur thesaurum obruis, vt diabolium aduersus animam tuam inuites? Cur mœnia condis: an ad carceres tibi construendos? Quod si hęc tibi difficilia neglectu videantur, ad tabernacula monachorum proficiscamur, vt re ipsa facile ista cõtemni posse perdiscas. Tuguria sibi cõstituant, que si relinquere oportebit, ita facile id faciunt, sicuti milites castra, vt absque vilo dolore derelinquant. Similiter vt milites inuicem habitant, & multò suauius viuunt. Sanè iucundius est desertata loca crebris tabernaculis monachorum plena conspicere, quæ tentoria militum, quæ hastas confixas, quæ multitudinem hominum ferrea capita producentium, quam radiantes clypeorum umbones, quam homines vndique ferro circumdatos, quam prætorium ex tempore constructum, quæ latos campos hominibus comedentibus, aut canentibus refertos. Nò enim adeò delectabile est theatrum hoc, vt illud est quod dico. Nam si in solitudinem abierimus, & illorum militum tuguria considerabimus, non tentoria, non mucronem, non indumenta aurea, quibus imperatori tegmen contextitur, spectabimus: verum quemadmodum si quis super terram hac multò feliciorum, immensaque magnitudinis complures cœlos extenderet, is nouum, inauditum atque mirabile spectaculum monstraret, non aliter illic intueri licet. Non enim cœlo diuerticula eorum minora estimanda sunt, angeli nempe, immo vero ipse quoque angelorum dominus ad eos sæpenumero diuertuntur. Nam si angeli Abraham illum virum mulieri coniunctum, & filios nutrientem liberalitate hominis allesti petierunt, multò magis cum maiorem virtutem inuenerunt, & homi-

nes carnis contemptores, ac penè extra corpus, cum illis morabuntur, & consentaneam eis choream cõstituerunt. Mensa enim illorum omnis lux immunis, suprema philosophia referta est: nò sunt sanguinis riuuli apud eos, non incisiones carni, non capitis grauedines, non condimenta, non nidores insuaues, nò fumus pinguedinè redolens, non cursus atque recursus, nec tumultus, & clamor importunus: sed panis & aqua, altera ex fonte nitido, alter ex iustis laboribus. Qui si liberius epulari voluerint, recentibus herbis mensa repletur, iuniorque inde voluptas, quæ è dapibus regum consurgit. Nul- lus enim hic metus animos quatit, nemo principum interpellat, non irritauit vxor, nò tristitiam intulit infans, non nimius risus emolliuit, non multitudo adulatorum inflauit: sed omnium huiusmodi remota turba, angelorum quasi mensa fruuntur. Ex fœno sibi sedilia subiiciunt, sicut Christus in eremo fecit, cum quinque milia hominum paucis pasceret panibus. Multi autè nec casam quidem villam habent, sed cœlo pro tecto vtuntur, & luna loco lucernæ, nec oleo, nec ministro indigentes. Illis certè solis cõdignè luna desuper lucet, hæc mensam in cœlo angeli despicientes latantur, & gaudent. Nam si cum vnus peccator pœnitentiam agat, lætantur: quid non facient ob iustos tam multos qui vitam imitantur angelicam? Non est ibi dominus & seruus, sed omnes serui, omnes liberi, ac omnes denique domini sunt. non est ænigma quod dico. Alter enim alteri, & seruit, & dominatur. Nocte adueniente nemo mœsticia opprimitur, quod multis vulgò euenire solet, diurna cogitatione negocia repetentibus. Post cenam non sunt ad claudendam portam, & vestem imponendū solliciti, quippe qui nulla timeant latrocinia. Nec magna in extinguendis lucernis, & comprimendo igni sollicitudine fatigantur, ne scintilla exiliens domum perurat. Collocutio etiam eorum simili tranquillitate ornatur: nò enim quemadmodum nos alium principem esse factum, alium principatu excidisse, mortuum esse alium, & hereditatem illius in alterum deuenisse: ceteraque huiusmodi que nihil ad nos pertinent colloquuntur: sed de futuris semper philosophantur, & quasi alium quæ nos orbem habitantes, quasi in cœlum translati, ac ibi viuentes: sic de cœlestibus semper, de sinu Abraham, de coronis sanctorum, de societate Christi disputant: presentium autem nulla apud eos commemoratio, nullus sermo est. Sed quemadmodum nos nunquam quid formicæ in cauernis suis faciunt dicimus, eodem illi modo quid nos facimus nolunt cogitare: sed de summo rege, de bello aduersus diabolium, de fugiendis insidiis eius, de virtutibus & vita sanctorum diligenter meditantur. Quid igitur inter nos, & formicas interest, si collati ad illos fuerimus? Nam quemadmodum formicę corporis duntaxat curam habent, pariter & nos certè, immo vero multò peius. Non enim pro rebus necessariis, quemadmodum ille solummodo laboramus, sed pro superfluis etiam, ac turpibus vigilamus: vitam illam nullo crimine peragunt, nos vero auaricię seruentes, non illas, sed lupos atque leones imitamur. Vel potius, multo etiam illis sumus peiores: non aliter enim quæ rapiendo viuere natura illis cõcessit, nos autem, quos ratione ac equalitate deus honorauit, non pudet immanissimas feras rapina superare. Sed monachi angelis equales longè à rebus huius seculi absunt: omnibus enim alio quodam modo, quæ nos vtuntur, omniaque sibi à nostris aliena sunt, cibus, indumenta, domus, calcei, locutio. Si quis vero colloquens illos & nos audiverit, cognosceret cõtinuò dignos cœlorum illos, nos

† ex arboribus baccis illolus enim hic metus animos quatit, nemo principum interpellat, non irritauit vxor, nò tristitiam intulit infans, non nimius risus emolliuit, non multitudo adulatorum inflauit: sed omnium huiusmodi remota turba, angelorum quasi mensa fruuntur. Ex fœno sibi sedilia subiiciunt, sicut Christus in eremo fecit, cum quinque milia hominum paucis pasceret panibus. Multi autè nec casam quidem villam habent, sed cœlo pro tecto vtuntur, & luna loco lucernæ, nec oleo, nec ministro indigentes. Illis certè solis cõdignè luna desuper lucet, hæc mensam in cœlo angeli despicientes latantur, & gaudent. Nam si cum vnus peccator pœnitentiam agat, lætantur: quid non facient ob iustos tam multos qui vitam imitantur angelicam? Non est ibi dominus & seruus, sed omnes serui, omnes liberi, ac omnes denique domini sunt. non est ænigma quod dico. Alter enim alteri, & seruit, & dominatur. Nocte adueniente nemo mœsticia opprimitur, quod multis vulgò euenire solet, diurna cogitatione negocia repetentibus. Post cenam non sunt ad claudendam portam, & vestem imponendū solliciti, quippe qui nulla timeant latrocinia. Nec magna in extinguendis lucernis, & comprimendo igni sollicitudine fatigantur, ne scintilla exiliens domum perurat. Collocutio etiam eorum simili tranquillitate ornatur: nò enim quemadmodum nos alium principem esse factum, alium principatu excidisse, mortuum esse alium, & hereditatem illius in alterum deuenisse: ceteraque huiusmodi que nihil ad nos pertinent colloquuntur: sed de futuris semper philosophantur, & quasi alium quæ nos orbem habitantes, quasi in cœlum translati, ac ibi viuentes: sic de cœlestibus semper, de sinu Abraham, de coronis sanctorum, de societate Christi disputant: presentium autem nulla apud eos commemoratio, nullus sermo est. Sed quemadmodum nos nunquam quid formicæ in cauernis suis faciunt dicimus, eodem illi modo quid nos facimus nolunt cogitare: sed de summo rege, de bello aduersus diabolium, de fugiendis insidiis eius, de virtutibus & vita sanctorum diligenter meditantur. Quid igitur inter nos, & formicas interest, si collati ad illos fuerimus? Nam quemadmodum formicę corporis duntaxat curam habent, pariter & nos certè, immo vero multò peius. Non enim pro rebus necessariis, quemadmodum ille solummodo laboramus, sed pro superfluis etiam, ac turpibus vigilamus: vitam illam nullo crimine peragunt, nos vero auaricię seruentes, non illas, sed lupos atque leones imitamur. Vel potius, multo etiam illis sumus peiores: non aliter enim quæ rapiendo viuere natura illis cõcessit, nos autem, quos ratione ac equalitate deus honorauit, non pudet immanissimas feras rapina superare. Sed monachi angelis equales longè à rebus huius seculi absunt: omnibus enim alio quodam modo, quæ nos vtuntur, omniaque sibi à nostris aliena sunt, cibus, indumenta, domus, calcei, locutio. Si quis vero colloquens illos & nos audiverit, cognosceret cõtinuò dignos cœlorum illos, nos

Luc. 9. b

† vero

Gene. 18. a

vero etiam indignos terrarum ciues esse. Præterea si quis aliqua dignitate insignis ad eos profectus fuerit, tunc maximè vniuersus hic tumor reprehenditur. Virtutis enim ille cultor, qui nullum humanarum rerum periculum fecit, prope magistrum militum ob principatum sese iactantem in fœno super puluinar fordidū sedet: non enim adsunt qui assentatiuncula in maius illum extollant. Eodem itaque modo fit, veluti si quis ad aurifabrum; aut rosetum venerit, recipit enim ab auro, & rosas quendam splendore: Sic qui accedunt illis, nonnihil à fulgore illorum vtilitatis consecuti, à priore superbia plerunque liberantur. Ac veluti si quis editum locum petierit, etiam si minimus sit, magnus tamen atque sublimis videtur. Sic donec cum illis fuerint, excellentiores apparent: cum vero inde abierint, quasi à sublimiore loco descēderint, humiliores videntur. Nihil est rex apud eos, nihil profectus: sed quemadmodum nos de puerorum ludo ridemus, sic illi superbiæ statum contemnūt: quod inde patet, quia si tutò eis regnum auferatur, nunquam regnare velint: vellēt autem, nisi hæc regna despicerent, nisi caduca & inania ducerent. Cur igitur nō quasi transfuge ab hac miseria ad illam spontè beatitudinem conuolabimus? non gradiemur ad illos angelos, non candidas sumemus vestes, ac quasi pompam circumferentes has nuptias petemus: sed mendici remanebimus, nihil à pauperibus qui sunt in trinitis differētes, ne dicam peius nos atq; miserius multò esse dispositos. Deteriores nempe mendicis sunt, qui malè ditatur. Mendicare nanq; melius quam rapere: alteri enim venia, & misericordia parata est, alteri atrox pœna statuta: alter non offendit deum, alter & deū, & homines: quodq; miserimū est, solus labores & pericula rapinæ subit, fructus vero alij plerūq; possederunt. Hęc igitur rectè scientes, vniuersam procul peliamus auariciam, & magno studio cœleste regnum rapiamus. Nemo enim, nemo inquam desidia corruptus illuc introire poterit: vtiñ autē omnes iugi studio, & vigilātia diligētī illius regni rapina locupletemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxj. ex capite xxij.

*M*one abeuntēs Pharisæi consiliū ceperunt, vt eum in sermone caperent. Tunc, istud quando significat? Quando maximè illos compungi oportuit, quando clementiam ipsius admirari debuerunt, quando futurorum euentus erant expauescendi, quādo deniq; à rebus præteritis, etiam de futuris credendū erat. Magna enim profectò voce ipse res exclamabāt, cum & publicani, & scorta crederent, & multi iusti atq; propheta essent interempti, à quibus inducti non debebāt de sua ipsorum perditione ambigere, sed credere, credēdoq; humiliores fieri: non desinit tamen nequicia ipsorum, sed inflatur; & ad vltiora progreditur. Et quoniam timentes multitudinem, retinere ipsum non audebant, aliud iter aggressi, vt in periculum iniiciant, & crimini publico obnoxium facere student: itaq; discipulos suos cū Herodianis ad eum miserunt, dicentes:

Magister scimus quia verax es: & viam dei in veritate doces, nec de aliquo tibi cura est: non enim respicis ad personam hominū. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet Census dare Cæsari, an non?

Tributum enim iam soluebant, cum res eorū ad Romanorum manus transfisset: quoniam igitur viderunt Theudam & Iudam hac de causa quasi seditiosos interuisse, his verbis etiam ipsum in similem suspicionem iniicere conabantur. Mittunt itaq; discipulos suos cū militibus Herodis sic interrogaturos, vt vtrinq; præ-

rupta præcipitia laterent: vt quicquid responderit, præceps ruat. Herodianos autem simul acceperūt, vt si pro eis responsum ipsius faceret, ipsi criminarentur: sin vero pro ipsis, Herodiani continuo accusarent. Atqui didrachma iā persoluerat, sed hoc illos fugiebat: & quauis alterutro ipsum laqueo capere satis eis erat, malebant tamen aduersus Herodianos quicquā ab eo audire: propterea discipulos vnā cum illis miserunt, vt illorum præsentia commotus in illud crimen laberetur, quo ceu factiosum principi traderent. hoc Lucas quoq; subostendens dicit præsentē multitudinem interrogatiōnem huiusmodi factam fuisse, vt scilicet plurimorum testimonio res pateret: sed aduersus seipos cuncta fabricati sunt, cum tanquam in theatro vecordiā & maliciam suam manifestarint. Perspice igitur qua assentatione, quòve dolo ipsum aggrediuntur. *Nonimus dicunt, quia verax es.* Quo modo igit dicebatis, Seducor est, & seducit turbā, & demoniū habet, & non est à deo. Quo modo eum paulò ante interficere volebatis: vniuersa nempe ista insidiantes faciunt. Nam quoniā paulò antè inflammati, acriter interrogauerunt, dicentes: In qua potestate hæc facis? nec ad eam interrogatiōne optatum audierunt responsum, adulatione nūc putant ita cum inflare & audacem reddere, vt contra institutas leges, & præsentem rerum statum quippiam dicat: vnde veritatem quoq; inesse ipsi non ex animo, neque volentes attestantur. Deinde subiungunt. *Nec de aliquo tibi cura est.* Perpendis quo modo se subaperiunt in eū velle sermonem Christi depellere, quo Herodè offendat, affectatæ tyrannidis suspitione, quia statutas leges contemneret: ita in factionis crimen trahere ipsum nitentur. Quod enim dicūt, nulla cura est tibi de aliquo, nec ad personam hominū respicis, Herodè ac Cæsare subostendere videntur. *Dic igitur nobis, quid tibi videtur.* Nūc honoratis, & magistrum appellatis: quando vero de salute vestra disputat, contumeliamini, & despiciis. Mira vero hæc malicia est: non enim dicunt, dicas nobis quid bonum sit, quid conducibile, quid legitimum: sed, quid tibi videtur: sic illud solummodo sibi propositū fuit, quo modo præsentī principatui hoste esse ostēderēt, ac principi quali seditiosum traderēt. quod Marcus apertius significans, & arrogantiam cupiditatemq; cædis ostendens, dixisse illos ait: Demusne Cæsari census, an non? ita furorē quidē spirabāt: & fraudē sub cultus simulatione instruebant. quid igitur ipse? *Quid mentatis hypocrita?* Vides quēadmodū maiore nunc illis acrimonia respōdet. Nā quia magna & aperta vtebantur malicia, maius ipse quoq; vulnus intorquet, confundens eos, atq; illorū ora obstruēs, primū cū in mediū arcaha ipsorū producat, omnibusq; patefaciat, qua mēte ad eū accedat: hoc faciebat, vt eorū repressa nequicia nūquā alias similiter delinquerēt. Nā quāuis magnū ei honorē verbis deferrent, magistrū appellātes, veritatē ei attribuētes, & procul abesse vt personas aspiceret affirmantes, cum tamen deus sit, verbis decipi non poterat. Coniicere igitur debuerunt, non à casu ipsos increpasse, sed data opera significare voluisse, omnia cordis eorū secreta sibi esse notissima: licet autē ad confundēdam nequiciam eorū increpatio illa sufficeret, non fuit tamen ea contētus, sed alio quoq; pacto ora eorū confuit & claudit. *Census enim nummum,* inquit, *ostendite.* Cumq; fecissent, illico tum lingua, vt solet, sententiam profert, impellitq; q; liceat, confiteri, q; manifestam & claram ei victoriam afferebat. Quando ergo interrogat, nō quia ignorat, interrogat, sed quia per respō-

Lucas. 1

Supra. 2

Matth.

nem ipsorum obnoxios esse vult ostendere. Ita nunc interrogati, cuius illa effigies esset: cum illi Cæsaris respondissent, illico subiunxit: *Reddite igitur Cæsari, quæ Cæsaris sunt.* Non enim dare, sed reddere istud est, quod tam ab insculpto simulachro, quā à superscriptione ostenditur. Deinde ne contentiosè dicerent, hominibus ne igitur nos subiicis: statim adiecit. *Et quæ sunt dei, deo.* Potestis enim & hominibus suā reddere, & quæ dei deo debetis præstare. propterea Paulus quoque dicit: *Reddite omnibus debita, cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.* Tu vero cum audias reddenda esse Cæsari, quæ sua sunt: illa solum dici non dubita, quæ pietati ac religioni nihil officiant. Nam quod fidei ac virtuti obest, non Cæsaris, sed diaboli tributum, & vectigal est. *Hæc illi audientes obtulerunt inuiti, & sapientiam eius admirati sunt.* Stupere igitur, ac credere statim oportuisset, cum non paruū eis argumentum secreta eorum aperiendo deitatis suæ dedisset, commodè ac leniter ora eorum obstruendo. *Quid igitur? credideruntne? Minimè.* Sed *dimittentes eum,* inquit, *abierunt: & post eos accesserunt Sadducei.* O amentiam hominum, aliis confusis alij aggrediuntur, qui aliorum exemplo commoti tardiores esse debuissent: Sed audacia temeritatis plena, impudens simul & pertinax adeo est, vt impossibilia etiam inuadere non vereatur: propterea & euangelista impudentiam eorum admiratus, hoc ipsum denotauit, dicens: *In illa die accesserunt: In illa videlicet, in qua illorum malicia patefacta confudit eos. Qui autem isti sunt? Erant quidam apud Iudæos multò Pharisæis inferiores, qui alias quā Pharisæi opiniones sequebantur, hi resurrectionem omnino negabant, nec angelum, nec spiritum confitebantur. Rudiores enim erant, & corporalia solummodo sectabantur: complures enim apud Iudæos hæreses erāt: vnde Paulus etiam dicit, Pharisæus sum: quæ apud vos exquisitissima hæresis est. Hi ergo Sadducei, directè quidem de resurrectione nihil dicunt, ad Christum vero verba componunt, & rem non factam, vt ego puto, confingunt, putantes ambigētem ipsum capere, & resurrectionis mysterium postea deridere. Mansuetè verò etiam isti accessisse videntur, dicentes: *Magister, Moyses dicit, si morietur aliquis non habens filium, ducat frater eius uxorem illius, & suscite semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus duxit uxorem, & defunctus est, & non habens semen, dimisit eam uxorem fratri suo: similiter & secundus & tertius, usque ad septimum: nonisimè autem omnium mortua est & mulier: In resurrectione igitur cuius ex septem erit uxor? Vide istis respondentem, doctoris more ipsos docendo. Nam etsi peruerso accessissent animo, attamen ex ignorantia potius hæc prodiat interrogatio. propterea hypocritas istos non vocat. Deinde ne obiciat cūr nam septem vnā habuissent, assumunt Moysen. Atqui figmentū hoc erat, vt dixi, meo quidē iudicio. Nam duobus mortuis, tertius non duxisset, eo mortuo perterritus quartus nō fecisset, ita quintus etiam & sextus multò minus, septimus vero minimè omnium, sed abominati illam fuissent mulierem. Tales quippe Iudæi sunt, quos videmus quasi homine à fratrum ducendis vxoribus deterri: quare quauis lex ita cogat, sæpe tamen hoc neglexerunt. Vnde Ruth quoq; illa Moabitica ad longinquiorē illius cognationis fuit deuoluta, & Thamar à socero sperma furari coacta est: Cuius autem rei gratia, non duos aut tres, sed septē fratres fuisse fingunt? Vt ampla sicut putabāt ratione aduersus resurrectionem possent**

Rom. 13. c.

Acto. 23. b.

Ibidem.

Deu. 25. b.

Ruth. 1. a.

2. R. c. 13. b. c.

A insurgere. Et quam ob rem omnium fuisse vxorem affirmant: Vt ambiguitate ipsum implicarent. Quid igitur Christus: Ad vtrunque accommodauit orationem, non ad verba, sed ad illorum mentem respondens: atque vbique secreta eorum reuelans, nonnunquam quidem apertè illa manifestans, nonnunquam verò interrogantium conscientia redargutionem relinquēs. Vide igitur quo modo hic vtrunque ostendat: & resurrectionem scilicet futuram, & non talem qualem ipsi opinabantur. Quid enim ait? *Erratis, nescientes scripturas & potentiam dei.* Nam quoniam ceu periti autoritate Moysi, & lege nitentur, idcirco ex ignorantia scripturarum huiusmodi prouenire interrogatiōnem affirmat. Nam quia nullam habebant scripturæ peritiā, & immensam dei potentiam ignorabant, tentatum venire audebant. Cur igitur mirum est, inquit, si me quem nescitis, tentationibus aggredimini? Cum etiam omnipotentia dei, cui tot tantaq; apud vos facta pericula sunt, nullam noticiam habeatis, nec à scripturis, nec à communi sensu ad eam cognoscendam inducti estis. Communiter quidem homines concipiunt omnia deo possibilia esse: verum quoniam ea causa erat, ne resurrectionem esse putarent, quia eundem rerum statum postea futurum arbitrabantur, ad interrogata respondens, hanc causam remouet, & illius vitæ conditionem ostendit, dicens: *Quoniā in resurrectione, neque vxores ducunt, neque ducuntur, sed sunt sicut angeli dei in cælo.*

Lucas vero, sicut filij dei scripsit: si ergo nuptiæ ibi non sunt, superuacanea hæc quæstio est: non tamen quia vxores non ducunt, idcirco angeli sunt, sed quoniam quasi angeli, idcirco vxores non ducunt. Hinc multa destruuntur, quæ Paulus vnico verbo significauit, dicens: *Transit enim figura huius mundi. & ita quidem quales in resurrectione futuri sunt homines, designauit: quauis autem ex dictis futuram esse resurrectionem comprobet, tamen à scriptura quoque ratiocinando id ipsum confirmat. Ita non interrogati solum satisfecit, sed opinioni quoque ipsorum mederi voluit. Nam quando non malicia tantum, sed ignorantia impulsū tentant, vniuersa docendo solet aperire: quando autem peruersitate tantum commoti aggrediuntur, tunc nec ad interrogata quidem respondet. A Moysè igitur quem ipsi in fauorem suum producunt, eos confundit, dicens: *De resurrectione verò mortuorum non legistis, quoniam ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob? non est deus mortuorum, sed viuentium.* Non est, inquit, non existentium, & eorum qui profusè medio sublati sunt, nec vnquam resurrecturi: Non enim dixit eram, sed sum, eorum scilicet qui sunt & viuunt.*

Quemadmodum enim Adam, quauis viuere, postquam de vitico ligno comedit, sententia tamen prolata mortuus erat: sic profectò isti, & si mortui erant, pollicitatione tamen resurrectionis viuebant. Quo modo igitur alibi dicit, vt & mortuis & viuus dominetur? Non est hoc illi contrarium: mortui namque hic illi qui victuri sunt, appellantur. Nouit autem scriptura aliam etiam mortem, de qua ait, *Simite mortuos sepelire mortuos suos.* Et audientes turba, mirabantur in doctrina eius. Neque hic Sadducei, confusi enim recesserunt, sed multitudo simplex fructum consecuta est. Verum quoniam talis resurrectio futura est, agē omnia faciamus, vt primatum ibi adipiscamur. Et si placet etiam ante resurrectionem videre aliquos cœlibem atque cœlestem viuētes vitam, facillè poteritis quod vt fiat, in eremum (oro) proficiscamur: non enim

Luc. 20. f.

1. Cor. 7. f.

Exo. 3. b.

Gen. 3. e.

Roma. 14. b.

vereor eadem de re verba sapius facere. Videamus igitur etiam hodie spiritales illos exercitus, videamus voluptatem ab omni trepidatione liberam. Non enim cum lanceis, vt seculi milites castrametantur: in his enim castris pridie orationem absoluiimus: nec cum scutis & galeis, sed nudos omnium harum rerum conspicias. Opera vero eorum sic ardua intueberis, vt ea nec cum armis quidem alij facere queant, que si aspiceris vis, manum mihi porrigere. Eamus ambo ad hec prelia, & cernemus instructas eorum acies. In prelio enim quotidie sunt, cum quotidie aduersarios suos, insidiantes nobis cupiditates mirabili victoria fundant, fugent, humiq; prosterant. Ita illud apostoli opere demonstrant: Quoniam qui Christi sunt, carnem suam cum passionibus atque concupiscentiis crucifixerunt. Considerasti quanta multitudo hostium mucrone spiritus confossum iaceat. Non est ibi enim ebrietas, non est ibi superfluitas: quod mensa illa facile ostendit. Iacet enim ibi aqua potu perempta temulentia, multiformis haec ac multiceps bestia. Nam quemadmodum Scylla & Hydra apud poetas, sic & ebrietas multis capitibus armatur: hinc enim fornicatio, hinc ira, hinc mollicies, hinc turpes amores oriuntur: haec igitur omnia superata ibi, prostrataq; sunt, quibus seculares hi milites, etiam si multa bella confecerint, facile superantur. Nulli enim enses, nulla hasta, nihil aliud huiusmodi aduersus ea capita temulentiae poterit obistere: sed gigantes ipsi, ac fortes viri qui mille praecleara gesserunt facinora, absque vinculis, vino & somno ligati, sine vulnere quasi confossi iacent: immo vero peius etiam quam confossi. Nam illi quidem etsi progredi non possunt, vident tamen atque intelligunt: isti vero etiam mente capti omni sensu carent. Vides excelsiorem atque praestantiorum hunc exercitum esse, qui voluntate solum eos hostes fugant, a quibus isti superantur. Nam cum matrem viciorum omnium debilitent, ac enervent, adeo vt turbare non possit: reliqua quoque vicia, matre ac capite obrutata, in eis sepulta sunt, qua quidem victoria singuli eorum potiuntur. Non enim quemadmodum in aliis pugnis qui saucius est, qui semel ceciderit, aliis grauis esse non potest: ita etiam hic fieri solet, sed necesse est, vt ab omnibus haec belua feriat. Nam nisi quis percusserit atque deiecerit ipsam, impetum illius euitare non potest. Vides praeclearam victoriam: Nam singuli eorum illud trophaeum erigunt, quod totius orbis armati milites statuere nequirent. Omnia igitur iacent, que temulentia gignere solet, verba stolidi, mens furiosa, superbiae flatus, caeteraq; huiusmodi. Suum enim probe hi milites imperatorem imitantur, quem admirando scriptura dixit: De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. Vultis e regione ingentem aliam mortuorum multitudinem aspiceret? perstringamus cupiditates, que ex deliciis, que ex pulmentariis, que ex coquis, que ex mensarum structoribus, ex farcinatoribus succenduntur: vereor certe ista omnia enarrare. Veruntamen dicam, nec sileo phasianos aues: iurafusum artificio mixta humiditas & sicca carnes, leges de istorum ordine varias. Nam quasi rempublicam gubernantes, aut acies expedientes, sic quid primum, quid deinde afferendum sit sanciant: & alij quidem aues piscibus farcinatas, subtili arte contextas primo offendas esse asserunt, alij ab aliis rebus originem istarum immoderatarum cenarum faciendam contendunt: ita magnum certamen de istis committitur. Nam & de qualitate, & de ordine, & de multitudine disputant:

Gala. 5. d

Psal. 150. b.

quodq; peius est, ob que obrui merentur, ob illa gloriantur. Nam alij ad meridiem vsq; alij diem integrum, alij per totam etiam sequentem noctem produxisse prandia iactant. Considera miserrime hominum quam venter mensuram flagitat, & pudebit te immoderatissime, atque ineptissime huius edendi diligentiae. Nihil tale est apud angelos illos, sed huiusmodi etiam voluptates mortuae ibi atque sepultae sunt. Non enim vt repleatur, nec voluptatis, sed viuendi causa sumunt alimenta, non sunt apud eos aucupes, neque piscatores, sed panis & aqua. Sollicitudo autem haec, & tumultus & cura procul inde abest: & tam tuguria sua, q; corpora ita magnam illis praestant tranquillitatem, quemadmodum magnos tempestatis fluctus in istos concitant. Rescinde igitur cogitatione ventres istorum, & videbis magnam intus congeriem, fordidissimam cloacam, sepulchrum foetidum: erubescit dicere qua sequuntur, eructationes videlicet foetulentas, fastidiosos vomitus, euacuationes ventris sursum simul atque deorsum. Si autem illuc proficiscaris, non modo has cupiditates, verum etiam illas, quae ex his oriuntur, venereas dico, quae ardentiores inflammatioresq; sunt, vna cum equis & armis deiectas videbis: equi nempe arma & sella, verba turpia sunt: neq; in his solum praeclearam illi victoriam obtinent, verum etiam in acquirenda pecunia, in concupiscenda gloria, in admittenda inuidia, in caeteris omnibus morbis. Putasne praestantiorum illo hunc exercitum esse, & mensam istam vestra iucundiorum? Nemo certe, nec eorum quidem qui comedendi voluptate dirumpuntur, nisi mente captus sit, negare audebit. Haec enim viam ad caelum praeparat, illa ad gehennam trahit. Diabolus illius, Christus istius princeps est: luxuriam & lasciuia illam, philosophia & moderatio istam praeparat hic deus adest, ibi diabolus. Vbi enim temulentia, vbi verba turpia, vbi venter satur, ibi daemones & diabolus exultat. Talis erat mensa diuitis illius, qui nec aqua gutta post mortem potiebatur. Monachi autem non talem certe habent, sed angelorum vitam iam meditantur. Non celebrantur nuptiae apud eos, nec somno nec deliciis dediti sunt, sed praeterquam in paucis quibusdam redduntur incorporei. Quis igitur facilius hostes fundere potest, quam qui comedendo trophaeum erigit: ideo propheta quoq; dicebat: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Non enim errabit quisquam, si hoc eloquium ad mensam conferat monachorum. Nulla enim alia re magis anima tribulatur, quam concupiscentia, petulantia, ebrietas, caeterisq; viciis quae hinc oriuntur: quod omnes sciunt, qui harum rerum periculum fecerunt. Quod si considerare diligenter volueris, vnde illa, vnde haec mensa instruat: tunc quid inter vtranq; intersit, probe cognosces. Vnde igitur haec repleri solet? Ex multis viduarum lachrymis, ex multis orbis parentum, qui facile propter impotentiam violantur, illa vero a iustis laboribus. Vnde formosae mulieri, quam nihil externum decorat, cum innata quadam pulchritudine splendeat, persimilis illa est. Haec autem meretrici deformi, que quamuis multo circumdetur fucis, non potest tamen deformitatem occulere, sed quod magis appropinquat, eod deformior videtur. Noli enim accedentes conuiuias examinare, sed discedentes considera: ac tunc ipsius videbis turpitudinem. Illa siquidem tanquam libera suos conuiuias nihil turpe permittit dicere: haec autem quasi meretrix, atque infamis nihil honestum admittit. Illa conuiuiarum solummodo quaerit utilitatem: haec detrimentum

tum atque perniciem. Illa offendere deum non patitur: A haec te non dimittit, nisi offensas. Abeamus igitur ad illos, vnde sciemus quot, quantisque vinculis sumus innodati. Vnde facile dicere poterimus, quo modo mille referta bonis mensa praeparatur iucundissima, minimi aut nullius impendij, omnis sollicitudinis expers, inuidia, conuicij, & omnis morbi omnino immunis, optima spe repleta, multis trophaeis ornata: vbi tumultus non est, quod morbus non accedit, vnde abest ira, vbi tranquillitas, vbi pax habitat: nec mihi ministrorum apud diuitum mensam silentium enarra, sed clamorem conuiuiarum non praetermitte. Non eum dico, qui alterius ad alterum est, quanuis & hic ridiculosissimus sit: sed interiorum qui animum ipsum occupat, qui captiuum ducit: cogitationum dico tumultum, fluctus, tenebras, tempestates, quibus omnia ita confunduntur ac permiscuntur, vt nocturna in animo pugna committi videatur: Non ita in tabernaculis monachorum fieri videmus, sed magna tranquillitas, ingens ibi quies versatur. Et hanc quidem mensam similis morti somnus consequitur, illam vero castitas, vigilantia, & animi attentio: & hanc quidem atroces poenae, illam regnum caelorum, & aeterna comitantur praemia. Illam igitur insequamur, vt fructibus eius perfrui mereamur, ad quos omnibus nobis peruenire contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxij. ex cap. xxij.

D Hauri autem cum audissent, quia ora Sadducorum obstruxerit, congregati sunt in vnum, & interrogauit vnus ex ipsis surispiritus tentans eum, & dicens: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Rursus causam euangelista posuit, quam ob rem silere debuissent, atque illinc temeritate eorum ostentat: quo pacto? Quia illis confusus isti rursus aggrediuntur, cumq; quiescere oporteret, decertare voluerunt, & legis peritiam profitentem praemittunt, non discere, sed tentare cupientes: ac ita interrogant: quod nam primum mandatum in lege sit. Nam cum primum illud sit: Diliges dominum deum tuum, putantes causas sibi allaturum ad mandatum hoc corrigendum aliquid addendo, quoniam deum se faciebat, hoc modo interrogant. Quid igitur Christus? Vt ostendat idcirco ad haec eos deuenisse, quia nulla in eis esset charitas, sed inuidiae liuore tabesceret:

Deute. 6. a. Diliges, inquit, dominum deum tuum: hoc primum & magnum mandatum est. Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quam autem ob rem simile est huic: Quoniam hoc illud inducit, & ab illo rursus munitur: Quicumq; enim male agit, odio habet lucem, & non venit ad lucem: & rursus, Dixit insipiens in corde suo non est deus: deinde sequitur, Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt, in studiis suis. & iterum, Radix omnium malorum auaricia est: quam quidem appetentes, errauerunt a fide. &, Qui diligit me, mandata mea seruabit, quorum caput & radix est, Diliges dominum deum tuum, & proximum tuum sicut teipsum. Si ergo diligere deum, diligere proximum est: Nam si diligit me dicit Petre, inquit, palce oues meas: Si etiam dilectio proximi facit, vt mandata custodias, merito ait in his totam legem, & prophetas pendere. Et quemadmodum in superioribus cum de resurrectione interrogaretur, plus docuit quam tentantes petebant: sic in hoc loco de primo interrogatus mandato, secundum etiam non valde quam primum inferius sponte attulit. Secundum enim est primo simile. Ita occultius insinuauit, odio illos ad quaerendum incitari. Charitas enim, inquit, non

1. Cor. 13. b

Tomus secundus.

zelatur. Sed cuius rei gratia, Matthaeus quidem aperte ait, tentando illum quaesisse, Marcus autem e contra: Sciens, inquit, Iesus quia sapienter respondit, dixit ei: Non longe es a regno dei. Nulla certe inter euangelistas discrepantia est, sed magna etiam consonantia: tentando enim inceptit, sed cum a responsione Christi non nihil utilitatis perceperit, iure laudatur: Non enim incipiens statim laudes audiuit: sed quando dixit maius esse diligere proximum, quam holocausta offerre, tunc ei dicitur: Non es procul a regno dei. Humilia enim & abiecta despiciens, initium virtutis percipit, cuius causa & sabbata, & reliqua huiusmodi omnia inuenta sunt, nec tamen consummata ipsum laude honorauit, sed non nihil ei deesse ostendit. Nam & si non procul abest, abest tamen, quare defectus ille sibi erat supplendus. Noli autem mirari, si cum vnum esse deum dixit, & praeter eum alium non esse, laudatus est: sed hinc etiam perdisce, ad mentem accedentium solere ipsum plerumque respondere: nam & si mille indigna gloriae Christi afferant, illud tamen dicere non audent, quia omnino deus non sit. Quam ob rem autem illum laudauit, qui praeter patrem non esse alium deum dixerit? Non certe, quia non esse se deum voluit significare, absit hoc enim: sed quia nondum tempus aderat suae deitatis reuelanda, idcirco in priore dogmate illum permanere dimittit, ceuq; probe vetera tenentem laudauit, vt idoneum ad noui testamenti doctrinam faceret, qua opportuno tempore manifestus erat introducturus: quanuis etiam quando in scriptura siue veteri, siue noua dicitur vnum esse deum, & praeter eum alium non esse, non ad distinctionem filij, sed exclusionem dictum sit idolorum. Quare hac sententia istum fuisse laudatum existimato. Cum igitur responsum dederit, ipse quoque interrogat: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? dicunt ei, Dauid. Considera diligenter, atque perpende, quia post multa miracula & signa, post multa responsa vltro citroque data, post argumenta aequalitatis cum patre complura, post doctrinam verbo & opere rutilantem, post laudem istius qui vnum esse deum asseruit, tandem interrogat. Nam ne dicere possent, miracula quidem ab eo facta fuisse, legi autem contrarium & deo aduersarium extitisse, idcirco post tot tantaque interrogat: occultius eos inducens, vt se deum profiterentur. Et discipulos quidem primum quid alij de se, deinde quid ipsi dicerent, interrogauit: istos vero non eo pacto, seductorem enim profecto & perditum virum dicere non dubitassent. Quare sententiam eorum de Christo inquirat. Nam quoniam ad passionem iam iturus erat, eam prophetiam in medium adducere voluit, quae apertissime dominum esse ipsum praedicat: non tamen principaliter, neque temere, sed ex causa rationabili ad istud peruenit. Nam quoniam interrogati primo, non vera de ipso dicebant, hominem esse nudum asserentes, ad refutationem erroris ipsorum Dauid illum deitatis suae praedictorem citauit. Nam quoniam nudum hominem opinabantur, ideo Dauid esse filium respondebant, quod emendans ipse prophetam hunc inducit, & quia dominus sit, & quia proprie patris filius, & quia patri aequalis, confirmantem: nec id sibi sufficit, verum vt etiam terrerentur, quae sequuntur subiunxit: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ita omnibus modis ad fidem eos inuitabat. ne autem dicere possent, adulationis causa, & humano consilio sic a propheta scriptum fuisse: vide quod dicat, Quo modo ergo Dauid in spiritu vocatus

Mar. 12. d

Alij te fortiores in medijs fluctibus tranquillitate po-
tiantur: tibi verò qui vndique exagitaris, quiete opus
est, vt paululum à frequentibus procellis respirare pos-
sis. Crebrò igitur ad illos proficiscaris, vt orationibus
& admonitionibus eorum sordes peccatorù detergas,
& tum hic optime viuas, tum futuram beatitudinē con-
sequaris, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria &
imperium in secula, Amen.

Homilia lxxiiij. ex cap. xxiiij.

Mat. 23. d.
Videtur pro-
textu proli-
xa præsti-
onis sic &
paulo post
vbi istud
repetit.

Vobis scribae & pharisaei hypocrita, quoniam deu-
rais domos viduarum, & oratione longa orantes, prop-
terea iudiciū amplius accipietis. Hinc iam propter
ventris voraginem in eos inuehitur, quodq;
gravius est, qui non à diuitibus sed à viduis ventres suos
implebant, & cum illarū paupertati auxilio esse debuif-
sent, è contra etiā opprimebant: neque simpliciter ede-
bant, sed deuorabant, cuius cauponationis modū gra-
uiorem fuisse videmus. Oratione nāque, ait, longa orā-
tes. Omnes enim qui perperam agunt, supplicio digni
sunt: qui verò simulatione bonitatis ad improbitatem
tendit, multò grauiori pœna omnino afficiendus. Et cu-
ius rei gratia non priuauit ipsos dignitate: Quia non-
dum tempus postulabat: quare illis interea omnis, cau-
torem his verbis multitudinē fecit, ne propter digni-
tatem eorum decepti, imitandos esse crederent. Cum
enim dicat, quacunq; vobis dicunt facere, facite: ostendit
quā illi nequiter faciunt, ne rudiores pu-
tent omnia eis esse permissa. Vā vobis quoniam clauditis re-
gnum caelorum ante homines, vos enim non intratis, nec intrantes di-
mittitis intrare. Quod si accusandi videntur, qui nemini
profunt: qui damno atq; impedimento sunt, quam ven-
iam cōsequuntur? Quid autem est, intrantes? Idoneos
scilicet, atq; paratos. Nā cum alijs præcepta dare oportebat,
intolerabilia eis onera iniungebant: è contrario
autem cum ipsos aliquid boni facere oportebat, non
modò nihil agebant, sed quod multò peius est, alios
etiam corrumpebant. Hi sunt quos pestes transferendo
appellamus, qui ad corrumpebendos alios studiose vigi-
lantes, veris doctoribus ex diametro sunt oppositi. Si
enim doctoris est errātes reuocare: qui ad salutem ten-
dentes in errorem reducit, is perditus omnino atq; pe-
stifer est. Aliud deinde crimen exaggerat. Circuitus, in-
quit, mare ac aridam, vt faciatis vnum profectum: cumque factus
fuerit, facitis eum sicut gehennam duplo quā vos. Non inquit,
saltem quia multis & magnis laboribus aliquem ad do-
ctrinam vestram attraxistis, ad parcendum erit estis pa-
rati: præsertim cum natura duce maiore parsimonia cō-
seruamus, quā maiore labore cōparauimus: vos autem
neque id quidē mitiores reddit. Ita in duobus magnis
eos criminatur: quorum vnum est, quia inutiles ad sa-
lutem multorum existentes, vix magno sudore quen-
quam possunt attrahere: alterum, quia desideres ad cu-
stodiendos attractos sunt, immo verò etiam prodito-
res, cum eos malo exemplo viuendi deteriores faciant.
Magistris enim etiam ipsi peiores discipuli fiunt, pro-
bos enim doctores vix imitari quimus: improbos au-
tem, quoniam faciliores ad mala sumus, etiam supera-
mus. Filium verò gehennæ ipsum per se gehennam ap-
pellat: & duplo quā vos ait, vt & multitudinem ter-
reat, & illos grauius feriat: quia improbitatis magistri
sunt, & maiore discipulos nequicia corrumpere conan-
tur, ad maiorem eos improbitatem adducetes: quæ res
perditissimi animi omnino est. Deinde amentiam quo-
que ipsorum reprehendit, quia maiora iubebant man-
data contemnere. Atqui oppositū superius dictum est,

Quod vbi
est vbi ge-
hennam ip-
sam alij ge-
hennam di-
gnū inter-
pretantur.

quod onera grauiora, & intolerabilia colligarent, sed ista
etiam rursus faciebant. Cumq; omnem operam ad cor-
rumpendam multitudinem susciperent, acerbi exquisi-
tores erant in paruis, maiora verò negligebant. Deci-
matis enim, ait, mentham, & anethum, & cymum, & reliquistis quæ
grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam, & fidem: hæc oportebat
facere, & illa non dimittere. Meritò hoc loco oportebat
facere, dicit, vbi decima est, ibi etiam elemosyna: quid
enim elemosynam dare nocet? Non autē sicut legem
seruantes facere oportet, neque ipse sic dicit: sed, hæc
facere oportebat, & illa nō dimittere. Vbi autē de mun-
dis & immundis disputat, non adiicit illud, sed distin-
guit, ac necessariò exteriores mundicias ad interiorem
consequi ostendit, non autem contrā. Nam quæ miseri-
cordi ratione fiebant, ea indifferenter transcurrit, tum
propter id ipsum, quia misericorditer fiebant, tum quia
non erat adhuc tempus legis clarè atque apertè deserē-
dæ: quæ verò ad obseruationem mundationum corpo-
rum pertinebant, ea manifestius euerit. Propterea de
elemosyna dicit, hæc facere oportebat, & illa non om-
mittere: de purgationibus verò non sic. Mundatis enim
quod desoris est calicis, & paropsidis, intrā autem estis pleni rapina
& immundicia. Munda calicem interius, vt exterius mundus fiat.
A re communi atque manifesta, calice dico, ac parop-
side istud accepit. Deinde vt ostenderet nullū damnum
ex contemptu corporalium mundationum sequi, acer-
ba verò supplicia his imminere qui animæ mundatio-
nem despiciunt, quæ mundatio virtute conficitur: alte-
ra culicem, quoniam altera camelum, quia magna
& intolerabilia sunt, appellauit. Ait enim, culicem transso-
lantes, & camelum glutientes. Parua enim illa propter ma-
gna, misericordiam dico, atque iudicium lege firmata
sunt. Quare à magnis dirupta nihil prodesse possunt:
parua enim ad magna sequuntur, hæc autem ad illa nō
consequuntur. Hęc dicit, vt ostendat etiam ante gratiæ
tempus nō præcipue illa quæ sita fuisse, cum alia maiora
quererētur. Quare cum sublimia iam, & diuiniōra mā-
data accesserint, inutilia omnino remanserunt, ac ea cō-
seruare amplius non oportet. Semper igitur, atque vbi-
que perniciofa quædā res improbitas est, magis autem
quando correctione indigere non putat, tum verò ma-
ximè perniciofa est, cum se ad emendandos alios suffi-
cere opinatur: quæ significans Christus, cæcorum duces
illos appellauit. Nam si maxima videtur calamitas atq;
miseria, quando cæcus duce sibi nihil opus esse existi-
mat: quid dicemus si aliorum etiam dux esse contendit?
His omnibus furorem inanis gloriæ, atq; rabiem ænig-
maticè designat: qui morbus, quoniam ad ostentationem
cuncta faciebant, omnium malorum causa extitit, qui
à fide ipsos abduxit, & veram virtutē negligere persua-
sit, effecitq; vt purgationibus animæ neglectis, munda-
tionibus corporis summopere vacarent. Propterea ad
veram virtutem & animæ purgationē ipsos reducens,
misericordiæ iudicij atque fidei meminit: his enim vi-
ta continetur, his anima nostra mundatur, iusticia sci-
licet, misericordia & veritate. Ex quibus misericordia
ad ignoscendū nos inducens, non permittit supra mo-
dum seueros in peccatores, atque difficiles esse: sic enim
misericordes effecti dupliciter lucratur, partim quia
etiam ipsi à creatore omnium misericordiam cōsequen-
tur, partim quia mitiores facti, oppressis condolemus,
& opitulamur. Iusticia verò seductores & simulatores
esse non sinit. Quando autem dixit, hæc oportebat fa-
cere, & illa non dimittere: non subiicit hoc quasi lega-
lem aliquam obseruationem inducens, ablit hoc enim:
nam

nam id in superioribus iam demonstrauimus. Cumq; de
calice & paropside dixerit, interiora curanda esse, vt
etiam exteriora mundentur: non idcirco hæc dixit, vt
ad veterem paruorum curiositatem hortaretur, immo
verò è contrario superfluum omnino esse ostendit. Nō
enim dixit etiā exteriora purgate, sed interiora solum,
& hinc etiam illud sequetur. Præterea nec de calice, &
paropside disputat, sed de anima & corpore differit, &
corpus quidem quod extra, animam verò quod intus
est appellat. Quod si in calice interiori mundatione o-
pus est, quantò magis in homine? vos autem è contra-
rio facitis, inquit. Parua enim & exteriora diligenter
seruatis, magna verò & interiora negligitis, vnde ma-
gnum sequitur detrimentum: nam cum vniuersa effe-
cisse putetis, quæ facienda sunt despicietis, despicientes
autem, nec cogitatis quidem ea capessere. Post hæc in-
anem rursus gloriam eorum reprehendit, sepulchra eos
dicens putrida, & hypocritas appellans: quæ res omni-
no eos perdidit. Non simpliciter autem sepulchra deal-
bata, sed luxuria & hypocrisis plena esse affirmavit: ita
causam exposuit quare non crediderunt, quia hypocri-
si & iniquitate referti erant: quæ non Christus tantum,
sed propheta quoque sapius prædicauerunt, quod vi-
delicet rapaces essent, quod principes eorum nullam iu-
sticiæ rationem in iudicando sequerentur. Ita vbiq;
inuenies, hæc quidem flagitari atque exigi, sacrificia verò
eiici: quare nec præcepta ista, neque criminatio hæc, aut
imago sepulchri, noua inauditaq; sunt. Quippe huius
imaginis propheta quoq; meminit, neque id simplici-
ter, sed sepulchrum apertum guttur eorum appellauit.
Multi etiam nunc huiusmodi homines inueniuntur, qui
se magnopere desoris exornant, intus autē omnis sunt
iniquitatis plenissimi. Multa nanque via impræsentia-
rum etiam exterioris ornatus exhibentur, magna cura,
& magna vigilia eius rei multos exagitat: animæ verò
decus, & purgatio penitus negligitur. Nam si cōscien-
tiam singulorum cernere possemus, multos ibi vermes,
multam saniem, atque intolerabilem cōperiremur fœ-
torem: cupiditates dico à ratione alienas, atq; impro-
bas, quæ vermes spurcicia mirum in modum excedunt.
Sed pharisæos quidem atque scribas tales fuisse, quāuis
grauē sit, non tamen ita malum videtur: sicut & penitus
intolerabile est, vt vos qui templa dei per gratiā effecti
estis, sepulchra rursus fœtulentissima facti esse videami-
ni. Extrema certè id ego duco miseriam. Nam vbi Chri-
stus habitat, vbi spiritus sanctus operatus est, in quo tot
mysteria peracta sunt, id sepulchrum facies? quo fletu,
quibus lachrymis, quo planctu id persequendum est,
cum membra Christi ad immundissimum sepulchrum
transformaueris? Cogita quo modo natus sis, quibus
dignus factus, quem accepisti amictum, quo pacto tem-
plum constitutus es, quod dirui aliunde non potest: quo
pacto ornatus es, non auro, neque gemmis, sed spiritu,
qui omnium rerum preciosissimus est. Cogita quia nul-
lum in ciuitate sepulchrum fruitur, quare nec tu in su-
pernam poteris ciuitatem introire. Nam si in terrestri
ciuitate hoc interdictū est, multò magis in cœlesti: im-
mo verò etiam in terris, cum mortuā animam circun-
feras, omnibus qui mentis compotes sunt, deridendus
videris, nec deridendus solum, verum etiam fugiendus.
Respōde, quæso, si quis cadauer putridum circūferens,
per ciuitatem vagaretur, nōne omnes eum fugerent?
Hoc de te cogita, qui animam peccatis obrutam, atque
mortuam circūducis, quod quidem illo multo grauius
est. Quis ergo tui miserebitur, cum adedò crudelis in te-

Psal. 5. c.

ipsum sis aduersarius: Si quis vbi dormis, vbi cenas ca-
dauer obruisset, quid tunc faceres? Tu verò mortuum
obruis animam, non vbi prandes, neque vbi dormites,
sed in ipsis Christi membris, nec formidas, ne mille in
caput tuum fulmina iaciantur. Quo modo autem cum
tantis sordibus refertus malè intus oleas, in ecclesiam
& templa sancta venire audes? Nam si qui mortuum in
regiam obruerit, is vltima supplicia luet, cogita tu quā
acerba pœna vexaberis, qui atria hæc adire sancta, &
obsceno fœtore implere non erubescis. Imitare mere-
tricem illam, quæ precioso Christi pedes vnxit vngue-
tō, & bono totam repleuit domum odore: cuius tu cō-
trariū in hac dōmo facis. Quid enim refert, si tu fœto-
rem nō sentis? hoc enim incurabilis maximè morbi si-
gnum esse videtur, & edò difficilioris, quod humana cor-
pora corroditur, & fœtent: illa enim agritudo saltem
aliquo sensu à laboratibus percipitur, nec culpatur, sed
& misericordia digna videtur: hæc verò sensum tuū fu-
git, & odio atq; punitione digna est. Quum ergo adedò
grauiter laboras, vt nec sensu quidē magnitudinē mor-
bi satis percipias, agè attentissimū te hodie præbeas, vt
quanta peste vexeris perdiscas. Sed primū audi quid
te psallere oporteat: Dirigatur oratio mea, sicut incen-
sum in cōspectu tuo. Quod si non incensum, sed mor-
dacissimus abs te, ac grauer olens fumus ascēdat, qui-
bus supplicis dignus eris? Quis autē iste fumus est tam
grauis, quā molestus? Multi ad formas mulierū aspi-
ciendas, ad adulescentorum pulchritudinem curiosius
intuendam, in ecclesia veniunt: deinde non miraris,
quo modo vndique fulmina non deferuntur, quo mo-
do cuncta funditus non euertuntur. Hæc enim nō ful-
minibus solum, sed etiam gehennæ supplicio dignissi-
ma. Verū deus cum longanimus, & misericors sit, vt
in pœnitentiam te adducat, iram suam interea retinet.
Quid facis homo, mulierum speciem curiosius in ec-
clesia perscrutaris, nec horrescis tanta templum dei af-
ficiens contumelia? prostitulumne tibi videtur eccle-
sia, & foro ignobilior? Nam in foro erubescis, etiam ti-
mes ne quis te videat mulierem sectari: in ecclesia verò
dei, cum ipse deus te alloquatur, & ab istis deterreat: eo
ipso tempore maximè fornicatione, ac adulterio vte-
ris, quo tibi magna voce intonatur, vt ab his fugias, nec
horrescis, nec stupes. Verū hæc ab impudicissimo
theatro didicistis, hæc vos illa contagiosissima pestis
docuit: Virus illud pestiferum, inuitabilis negligenti-
um laqueus, incōtinentiū voluptuosia perditio. Quo-
circa propheta quoque id acculans dicebat, Neque ocu-
li tui, neque cor bonum est. Sanè multò melius esset ocu-
los, aut aliter agrotos esse, quā ita oculis turpiter abu-
ti. Oportebat quidem interiore pariete à mulieribus dis-
separari: verū quoniam non vultis, necessarium esse
patres nostri putauerunt, saltem his ligneis parietibus
vos disseparare. Audiui autem ego à senioribus nō fuisse
hos parietes ab initio. In Christo enim Iesu non est
mas, neque fœmina. Apostolorum etiam tempore vnā
viri & mulieres orabant: & mulieres verā mulieres, &
viri similiter viri erant. Nunc verò è contrario, mulie-
res quidem meretricum sibi mores assumpserunt, viri
autem furorem equorum imitantur. Num audistis vi-
ros ac mulieres in cœnaculo congregatos fuisse, & cœ-
lo conuentum illum dignum fuisse? & meritò quidem.
magna enim philosophia tūc mulieres viuēbant, & vi-
ri castimoniam cōseruabant. Audiatis purpurā vendi-
tricem illam quid dicat: si dignam me domino iudi-
castis, introite, & manete apud me. Audiatis fœminas,
quæ

Luc. 7. f. &
Ioan. 11. a.

Psal. 140. c.

Hier. 22. c.

Galat. 3. c.
Act. 1. b.

Act. 16. c.

Acto. 28. d. Rom. 16. b.

quæ virili assumpto animo, cum apostolis orbem circumibant. Priscillam dico, Perfidem, & cæteras, à quibus adeò procul absunt presentes fœminæ, quantum hi viri ab illis viris. Tunc enim, quanuis orbem illæ mulieres circuirent, nulla tamen ignominia notabantur: nunc verò etiam in thalamo suo moram cõtrahentes, vix turpem suspicionem effugiunt, quod à nimia expositione atque deliciis sibi accidere solet. Illis erat curæ, vt prædicatio cresceret, his formositas solum, atq; corporum pulchritudo: hæc est istarum gloria, hæc salus: magna verò atque sublimia virtutis opera, ne per somnium quidem curare vellent. Quæ mulier operam dedit, vt maritum faceret meliorem? Quis vir studet ad amorem virtutis impellere vxorem: nemo profectò, sed omne studium atque opera de vestibus, de aureo corporis ornamento, cæterisq; huiusmodi: Et vt exteriora bona augeantur, mulieri cordi est: viro autem & hæc, & alia multa curæ sunt, vniuersa tamen huius seculi. Quis vxorem ducturus, quibusnam sit moribus, & quomodo puella educata sit, inuestigat? Nullus omnino: sed pecunia statim, possessionum magnitudo & suppellectilium quaritur. Hæc quasi quicquam empturus esset, vel permutationem quandã factururus, diligentius perscrutatur, ac ideo synallagma. i. commutationem siue contractum nuptias appellant. Audiui enim multos dicentes, ille contraxit cum illa, id est, cõiugio copulati sunt. Ita dona dei vituperant, cum quasi vendentes, ac ementes vxores viri ducant: & viris nubant mulieres. Stipulationes quoque nuptiarum maiore astutia componunt, quam eas quæ in vendendo vel emendo confici solent: Discite quo modo priores vxores ducebant, & imitami-
mini quo pacto ergo ducebant: Ingenium, mores, animi virtutem quærebant, ac ideo stipulationibus, & longa instrumentorum serie non indigebant: sufficiebat enim loco istorum omnium sponsæ indoles. Quare vos hortor, ne facultates & copiam rerum, sed modestiam & mores quæritis: quare pudicam & religiosam puellam, & hæc tibi magno thesauro erunt præstantiora. Si enim quæ dei sunt quæratis, hæc quoq; tibi addentur: si verò illis omnis ad hæc rapienda festinas, & illa amittes, & hæc non consequeris. Sed ille atque ille, inquit, vxoris opibus locupletatus est: non erubescis talia in medium exempla proferre? Centies prudentes dicere viros audiui, malle extrema se pauperie laborare, quam vxoris facultate ditari. Quid enim amarius his diuitiis: quid molestius hac rerum facultate: quid turpius quam inde ita insignem fieri, vt ab omnibus dicatur, ab vxore ille locuples factus est: Intrinsecas enim modò solitudines ac molestias omitto, arrogantiam mulieris atque iactantiam, seruitutem viri, famulorum opprobria, pauper iste dicentium, ac pãnosus, ignobilis & ex ignobilibus. Quid enim habuit quando huc venit? nõne vniuersa hæc dominæ nostræ sunt? sed parum de his verbis curas, non miror, quia liber non es: similia enim parasiti etiam & gnatores audiunt, nec dolent aut erubescunt, sed etiã gloriantur huiusmodi dedecore: quæ admodum & isti qui cum hæc à nobis audiant: adsit, inquit, suaue quiddam mihi atque iucundum, & suffocet me. O versutiam diaboli, quæ prouerbia vitæ hominum tradidit, quibus integra possit hominis vita euer-
ti. Expende igitur oro, quam certa his verbis pestis infideat. Nihil enim aliud hoc prouerbio dicitur, quam quod nulla tibi honestè viuendi, nulla iusticiæ, cæterarumq; virtutum cura sit. omnia hæc apud te iaceant, voluptatem solum ubiq; sequaris, & si res ipsa te obruerit,

συναλλαγμα.

ac suffocarit, si omnes obuij in faciem tuam despuerent, si sordes in vultu proiicerent, si quasi rabiosum canem depellerent, dum tamen voluptas insit, expetibile rem esse iudicato, & omnia propter illam ferenda putato: quid aliud porci, aut canes, si verba humana ipsis concederentur, dicerent: fortasse autem nõ ita imprudenter loquerentur, veluti nunc homines à diabolo persuasi grununt: Valde igitur vos precor, vt magnam in his verbis esse amentiam considerantes, & hæc & similia prouerbia fugiatis, & illa scripturarum istis cõtraria in ore semper habeatis. Quæ autem sunt illa? Ne ambules post concupiscentiam animæ tuæ, & appetitum tuum non sequaris. Et de meretrice rursus, contra quam consulit prouerbium, ait: Improbæ mulieri nõ attende, mel enim stillat à labiis fœminæ meretricis, quæ ad tempus guttur tuum impingat, postea verò amarius felle inuenies, & acutum magis gladio bicipiti. Hęc igitur, non illa audiamus. Nam inde illiberales, inde seruiles cogitationes oriuntur, inde homines in naturam conuertunt ferarum: quia vbique iuxta prouerbium illud voluptatem sequendam arbitrantur, quæ etiam absq; verbis nostris à seipsa derideri meretur. Quid enim suauitas illa tibi proderit? Quid voluptas afferet, si obrutus suffocatusq; fueris? Nolite igitur tantos audientibus cachinnos commouere: nolite gehennam incendere, nolite ignem inextinguibilem vobis præparare. Respicimus aliquando, vt oportet ad futura, oculorum lippitudine diligenter deterfa, vt & hanc vitam honestè ac piè peragamus, & futuris bonis potiatur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxv. ex cap. xxiii.

Vobis qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornamentis monumenta istorum & dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non fuissetis socij eorum in sanguine prophetarum. Non quia edificatis, nec quia patres suos accusent, Væ illis dixit: sed quoniã ita facientes, & ita dicentes, patres suos se condemnare simulabant, cum ipsi peiora committerent. Nam quod simulatione patres reprehenderent, Lucas subaperit dicens: Quod cõsentitis, quia edificatis: væ nanque vobis, inquit, quia edificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri occiderunt eos: ergo testamini, quod cõsentitis operibus patrum vestrorum, quia illi quidem eos interfecerunt, vos autem edificatis monumenta eorũ. Meriti enim ac voluntati eorum, quæ edificabant apertè detrahit: non enim vt honorarent occisos, sed vt cædendorum vires suorum ostenderent, timentes ne si vetustate sepulchra caderent, tanti facinoris ac audaciæ memoria caderet. Sic igitur sepulchra prophetarum, quasi trophæum cõstituentes, præclaris cõstructionibus edificabant, audaciam patrum ostentantes. Quæ nãque im-
præsentiarum audetis, inquit, ea facit hæc volutate monumenta vos edificare ostendunt. Nam etsi contraria dicitis, quasi patres vestros condemnantes: quia si fuissetis in illis diebus, non communicassetis cum illis in hoc: sed qua mente ista dicatis, non latet. Propterea illam reagens ænigmaticè quidem, attamen dicit. Ista enim præfatus, Dicitis, si fuissetis in diebus patrũ nostrorum, non fuissetis socij eorum in sanguine prophetarum, subiunxit, Itaque testimonio estis vobismet-
ipsis quod filij estis eorum qui prophetas occiderunt. Sed quod nam crimen est filij esse homicidæ, si patres mentem asperneris? Nullum profectò. Vnde manifestũ est ideo id aduersus eos protulisse, vt cognationem nequiciæ occultius significaret, quod à sequentibus aperitur: adiecit

adiicit enim, *Serpentes genimina viperarum.* Quasi diceret, quemadmodum viperæ veneni similitudine matribus coniunguntur: sic & vos parentibus vestris cupiditate cædis coniungimini. Deinde quoniã mentem ipsorum multis occultam notauit, à futuris facinoribus ipsorum, quæ vniuersis patebunt, dicta comprobauit. Nam quoniã iam dixit, quare testamini eorũ vos filios esse qui occiderunt prophetas: vt significaret improbam se hæc cognationem intellexisse, aperiretq; fingere illos, cum dicant, non fuissetis cum illis participes: statim intulit, *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* non imperans, sed quod futurum erat prædicens, eadem suã videlicet. Propterea redargutione illata, cum ostenderit fictè, ac simulatè ad defensionem illis se verbis vti, quia non fuissetis cum patribus participes in sanguine: si enim domino non pepercerunt, quo modo seruis peperissent? acrimoniã plena vitur oratione, serpentes & genimina viperarum appellans, ac dicens: Quo modo gehennæ iudicium euitabitis, talia audentes facinora, deinde negantes, & mentem vestrã omni studio celantes: postea per exaggeratione aliunde ipsos redarguens, inquit: *Quia mittam ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis interficietis & crucifigetis, & ex eis flagellabit in synagogis vestris.* Nam ne dicere possint, quia & si dominum crucifiximus, seruis tamen si tunc fuissetis, pepercissetis. Ecce, inquit, seruos vobis ipsos quoque prophetas mittam, nec abstinebitis à sanguine ipsorum. His ostendit non esse mirum, si à filiis illorum occideret, cum simulatione, dolo, cupiditate quoque cædis non pari patres superant suos. Ad hæc, inanis gloriæ iactantia incensi facillè mōstrantur. Quod enim dicunt, Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non consensissetis effusioni sanguinis prophetarum: verbis solummodo philosophantes, opere autem contrarium facientes, ostentationis gratia dicunt. Serpentes genimina viperarum: hoc est, iniqui, ac iniquorum filij, & parentibus multo iniquiores. Fœdiora enim scelera perpetrarunt, tum quia post illos, tum quia post maiora commiserunt, ac maxime, quia iactabant se nunquam, si temporibus patrũ fuissent, in crimina illorum collabi potuisse. Deinde finem atque apicem ipsi malorum omnium imposuerunt. Illi enim ad vineam missos seruos, isti filium interfecerunt: illi vocantes ad nuptias, isti sponsum necarunt. Hęc dicit, à cognatione Abraham eos remouens, ostendensq; nullam sibi utilitatem esse futuram, nisi operibus patriarchã imitentur: propterea subiungit, Quo modo iudicium gehennæ vitabitis, si illos sequimini, qui tanta scelera cõmiserunt: Hinc repræsentationem quoq; Ioannis in memoriam reduxit: sic enim Ioannes illos appellabat, & futuri iudicij memoria terruit. Deinde quoniã nec iudicij, nec gehennæ minis terrebantur: partim, quia non credebant: partim, quia futuris non mouebantur, à presentibus eos reprimi, dicens: *Ecce mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis interficietis & crucifigetis, & flagellabit, vt veniat super vos omnis sanguis iustus qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinẽ Zachariæ filij Barachie, quem occidistis inter templum & altare.* Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem hanc. Vide quot modis ac argumētis reuocare, stabilireq; ipsos studebat. Dixit, iam patres suos ab eis condemnatos, quia isti non communicassent cum illis: quod ad conuertendum parum non est. Dixit, quoniã iam condemnantes alios ipsi peiora faciunt, quod ad confusionem ipsorum sufficiebat. Dixit, quia nõ ferent ista impunè: & vt terroris magni-

Supra. 22. d. T atque illos qui ad nuptias vocabant. Supra. 22. a.

Sup. 3. b.

Gene. 4. b. 2. Para. 24. f.

tudinem renouaret, gehennam eis intentauit. Verum, quia gehenna futura est, ac alterius vitæ, præsentia posuit: Venient enim omnia hæc, inquit, in generationem hanc: quæ supplicia cum acrimonia protulit, dicens, quoniã grauiora cæteris patientur: nulla tamen harum omnium rationum facti sunt meliores. Quare si quis diceret, curnam grauiora omnibus patientur? Respondendum est, quia iniquiora fœdioraq; quam cæteri omnes perpetrarunt, & nihil eos à sceleribus potuit reuocare. An non audistis Lamech dicentem: *Vindica-* *Gene. 4. d.* tum est quidẽ ex Cain septies, ex Lamech vero septuagies septies, hoc est, pluribus ego, quam Cain supplicij dignus sum? Atqui fratrem ipse nõ interfecit. Sed quia nec exemplo quidem commonitus, prudentior factus est, punitur: id ipsum est quod alibi deus ait, *Reddens* *Exod. 20. a.* peccata parentum in filios, in tertiam & quartam generationem, his qui me odio habent. non quoniã alieni peccati quisquam supplicia luat, sed quoniã qui multos propter peccata sua vexatos esse non ignorat, neque idcirco factus est melior, sed eadem committens non curat, illorum quoque pœnas iuste sustinebit. Abel autem illum opportune in medium produxit, vt ostendat inuidia etiam istos in cædem incitari. Quid igitur, inquit, dicere potestis? an forsã quod post commissã deus cõtuit, an quod exclamauit quidem, sed grauiora supplicia non poposcit? an quod ignorastis, quibus patres vestri exagitati sunt modis, quoniã prophetas occiderunt? nõne mille cladibus traditi perierunt? quo modo igitur meliores facti non estis? Cur autẽ patrum vestrorum supplicia, & quæ passi sunt ego enarrem? ipsi vos patres vestros sanguinis crimine cõdemnastis. Cur ergo peiora facitis? vos ipsi iam sententiam protulistis, *Supra. 22. d.* quia malos male perdet. quam igitur post hanc sententiam atrocius furentes veniã impetrabitis? Sed Zacharias iste quisnam est? Alij Ioannis patrem opinantur, alij prophetam, alij binominẽ quendam sacerdotem, quem & *Iodam* scriptura dicit. Tu verò perpende duplex illud scelus fuisse: non enim viros solummodo sanctos, *hanc scio* verum etiam in loco sacro necabant. Hęc dicens & *il-* *an Ioiada* los terrebat, & discipulos cõsolabatur, ostendens, quia *filium dice-* iusti viri iam antea talia perpelli sunt. Illos verò terre-
bat, quia quemadmodum & patres sui pœnas dederunt, *habet Eu-* sic etiam illi grauioribus vexabuntur. Prophetas autem, *thymius, &* & sapientes, & scribas missurũ se ait, omnem eorum ex-
de quo scri-
fatione abscindens, ne scilicet dicant, gentiles quos-
bitur. 2. Pa-
dam missos fuisse, ac ideo non fuisse susceptos. Ita sola
ral. 24. f.
cædis cupiditas, & sanguinis nimia sitis ad scelera illos impellebat, quod propheta quoq; omnes criminabantur, sanguinem sanguini misceri ab eis dicentes, & sanguinis esse viros. Propterea & sanguinẽ sibi offerri deus voluit, vt ostenderet, quia si brutorum sanguis ita preciosus est, quanto magis hominis, quod ad Noẽ multo expressius dixit: *Vindica* *Gene. 6. b.* milleq; alia inuenire facillè possunt diuinitus à deo Iudæis iniuncta, vt ab effundendo sanguinem remouerentur, quocirca ne suffocatum aliquid comederent vetuit. O inæstimabilem misericordiam dei, qui quãuis sciret nihil Iudæis hæc profutura, nihilominus prædicere, ac admonere nunquam cessauit. Mitto enim, inquit, quanuis occisum eos iri nequaquam ignorem. Ita hinc etiam falsò illud deprehendebantur dicere, quod participes prophetarum sanguinis non fuissent. Prophetas enim etiã isti & in synagogis interfecerunt, nec iocum, nec personas reueriti. Non enim abiectos quosdam, sed prophetas & sapientes, ne ab eis increparentur interfe-

cerunt: significat autem apostolos, & eos qui cum apostolis, & post apostolos fuerunt, ex quibus multi etiam prophetabant. Ut autem deinde huc terrorem augeat, Amen dico vobis: intulit, venient haec omnia in generationem hanc: in caput vestrum haec omnia conuertam, & acerbam faciam vltionem. Nam qui multos peccantes videt, nec illorum opprobriis modestior factus est, sed eadem, atque peiora machinatur, par est, ut maiora quam illi luat supplicia. Quemadmodum enim praecipuam laudem consecutus esset si aliorum exemplis factus esset melior, sic quoniam emendare se noluit, maiori poenae obnoxius est: efficacior enim admonitionem per multam praecedentium habuit, nec fructus quicquam capere voluit: ad urbem deinde conuertit orationem, ut illos saltem hac via commoneat. *Hierusalem Hierusalem, dicens.* Quid sibi vult haec conduplicatio: Miserantis, valdeque diligentis huiusmodi orationis figura est: quali enim ad continuam, ac valde dilectam, quae quoniam diligentem semper contempserit poenae datura sit, supplicia autem illaturus, quare ita faciat, satisfactorem adducit: hoc apud prophetas etiam facit. *Hiere. 3. c.* Dixi, conuertere ad me, & non es couersa: verum cum nomine ipsam conduplicato vocauerit, scelera eius postea subiicit, dicens: *Qua occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Ita de his quae aduersus ipsum fecerunt, dicit, quia neque his omnibus diligendo vos, atque amando me remouistis: sed quauis atrociter laesus non semel tantum, aut bis, sed saepius atque saepius ad me contrahere volui. *Quoties enim, inquit, volui congregare filios vestros, sicut gallina pullos suos sub alas, & noluisti?* Hinc patet, quia semper seipso peccando dispargebant: amorem autem suum a imagine significauit: feruenti namque amore aues pullos diligunt suos. Crebro autem haec imago auis, & alarum apud prophetas inuenitur, & in canticis Mosi, & in psalmis mirabilem prouidentiam, & eximiam protectionem denotans: sed noluistis ait, *Ecce relinquetur domus vestra deserta.* A patrocinio scilicet meo derelicta: ipse igitur erat qui etiam superiori tempore continebat eos, atque protegebat: quare ipse quoque est, qui continue illos punit, & supplicium ponit, quod valde semper timuerunt: hoc enim omnium rerum suarum euerionem designabat. *Dico enim vobis, non me videbitis ammodo, donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine domini.* Valde diligentis etiam hoc verbum, valdeque illos non a preteritis solum ad pudorem impellentis, verum etiam a futuris studiosae attrahentis. Futurum enim secundi aduentus diem hoc in loco significat. Nonne igitur viderunt eum postea, dices: Sed illud ammodo, non illam horam, sed vniuersum vsque ad passionem tempus significat. Nam quonia ipsum dei aduersarium & hostem appellabant, ut ipsos ad amore sui hortetur, concordem se patri ostendit: iisdem etiam verbis, quibus & propheta, utitur, ut illum se esse demonstrat, qui in prophetis est. Caeterum resurrectionem quoque suam occultius, secundum vero aduentum apertius denotauit, significans eos etiam qui vehementer increduli sunt tunc adoraturos. Quo modo autem id aperuit, futurumque comprobauit: Multa ventura praedixit, quia scilicet mittet prophetas, quia eos interiment, idque in synagogis, quia extremas clades interfectores eorum patientur, quia domus ipsorum desolabitur, in grauioreque quam vnquam arumnas incident: quae omnia vel mente captis, nimiumque contentiosis, secundum aduentum eius, & futuram omnium adorationem confirmant. Interrogabimus namque ipsos,

nonne misit propheta ac sapientes? nonne occiderunt illos in synagogis suis? an domus ipsorum in desolationem dimissa non est, vel clades forte praedicta in generationem illam non venerunt? Nullus audebit profecto ista facta esse negare. Sicut igitur vniuersa haec re ipsa euenerunt, sic illa certe futura sunt, & videbunt, atque ipsum esse Christum necessitate rerum facti certiores negare non poterunt, ac plane tunc se submittent. Sed nihil inde utilitatis accipient: quemadmodum neque illi qui euerfa ciuitate respiciunt. Quare, obsecro, quousque nobis tempus conceditur, recte viuamus. Nam quemadmodum nihil ex illa cognitione tunc illi lucrabuntur, sic nihil ex illa poenitentia nos consequemur. Nam neque gubernator, postquam nauis submersa est: neque medicus, postquam aegrotus obiit, quicquam prodesse potest: sed omnes antequam res in exitum veniat, studere ac vigilare oportet, ne in mortem, ac naufragium deueniant: nam postea nihil amplius prodesse possunt. Similiter igitur etiam nos quoniam in aegritudine vitam trahimus, & medicos congregemus, & pecunias erogemus, & omni studio incumbamus, ut ab aegritudine iniquitatis liberati, sani ex hac vita recedamus: & quantum erga seruos, & vernas nostros cum illorum corpora aegrotant, studium adhibemus, tantam diligentiam cum anima nostra labore, pro nobis ipsis assumamus. Certum quae propinquiores nos ipsi nobis sumus, quam serui nostri, & corporibus animae multo praestantiores sint: optabile tamen mihi est, si saltem aequalem vtrique rei diligentiam conferamus. Quod si modo non facimus, cum illuc abierimus, nihil nobis ad satisfaciendum relinquitur. Sed quis, inquit, adeo miser, atque ignauus est, ut nec tantam quidem erga se diligentiam habeat, quantum erga seruos suos ostendit? Sane id ipsum est, quod ego etiam vehementer admiror: ita enim parui nos ipsos facimus, ut magis nos, quam seruos nostros vilipendamus. Illis enim febricitantibus medicos conuocamus, cubiculum ipsis certum tribuimus, & medicinae legibus parere impellimus: quas si negligunt, & irascimur, & cultodes apponimus, qui eos medicorum praecipis viuere cogant: quod si magni precij opus medicina fuerit, libenter impensam subimus, & medicis ipsis non paruum mercedem deponimus: quando vero nos ipsi aegrotamus (semper autem aegrotamus) ne medicum quidem accurrere volumus, nullas pecunias impendere, nihil penitus providere, sed quali publico quodam inimico, & hoste nostro iacente, sic anima laborante negligentes sumus. Haec dico, non quia velim a cultu seruorum vos reuocare, sed quia valde desiderem, tantam curam, tantamque diligentiam saltem habere de anima nostra. Et quo pacto, inquit, id faciemus? Monstra ipsam aegrotantem Paulo, accede Matthaeum, Ioanni affideas, ab ipsis diligenter audias quid eum oportet facere qui laborat, dicent tibi libenter, nec te remedium celabunt. Non enim mortui sunt, sed viuunt, & praedicant. Sed non sentit, inquit, quia febricitat anima: coge tu ipsam, & partem ipsius rationis capacem excita, & prophetas introduce. Non exigunt pecuniam isti medici, nec quicquam mercedis aut pro arte sua, aut pro praeparandis medicinis flagitant, nec vlla erunt tibi impensa, nisi quae elemosynam facere iubeant. Nam alioqui ditiores te faciunt. Cum enim modestiorem reddant, a multis te inutilibus impendiis liberant: cum abstinere a vino, cum non uti deliciis persuadeant: tunc certe ditiores te faciunt. Vides mirabilem medicorum artem: & sanitatem & pecunias simul praebent. Assideas ergo eis, discite ab eis aegritu-

agritudinis tuae naturam: ut verbi causa, pecuniarum feruore accenderis, nec minus cupis, quam frigidam aquam febricitantes, audias quid remedij afferunt. Nam sicut medicus, si cupiditati obsequaris, illud atque illud tibi euenturum praenunciat: sic Paulus quoque, Qui ditari volunt, inquit, incidunt in tentationem, & concupiscentias stultas & noxias, quae in profundum interitus & perditionis homines praecipitant. Sed impatientiae vicio laboras, audi rursus eum adhuc parum, & qui venturus est veniet, & non tardabit: dominus prope est, nihil solliciti sitis: & rursus, Transiit mundi huius figura. Non enim solummodo praecipit, sed etiam consolatur sicut medicus: & quemadmodum illi alia quaedam ad sedandum sitim, praeter aquam frigidam excogitat: sic & iste a caducis, ad aeternorum concupiscentiam traducit. Ditari desideras, inquit, non prohibeo bonorum operum acquisitionem. Ingentes vis thesauros condere: in caelis eos reponere. Et quemadmodum medicus ossibus, neruis, dentibus obesse frigidum asseuerat: sic & iste breuius quidem, quoniam breuitatis magister est, clarius autem multo, atque vehementius omnium malorum radicem, auariciam esse affirmat. Qua igitur re, inquit, uti oportet? Neque id praetermisit, sufficientia, inquit, pro auaricia: magnus enim quaestus est sufficientia cum pietate. Quod si repugnas, quia plura desideras, & nondum potes superflua cuncta proiicere, etiam sic aegrotanti quid faciendum sit, dicit: Ut qui latantur in possessionibus, sicut non latantes sint: & qui habent, tanquam non retinentes: qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtentes. Perspicias qualia sunt quae iubet: Vis ut alium etiam medicum conuocemus? mihi ita videtur. Non enim isti sicut medici corporis inter se ambitionis causa ita certant, ut plerumque diem suum aegrotus propter contentionem eorum obeat: sed ad laboratum sanitatem solummodo respiciunt. Noli ergo multitudinem eorum formidare, vnus in omnibus loquitur Christus: age igitur, audi quam grauius hunc morbum alius, imo magister omnium castiget. Non potestis, inquit, deo simul & mammonae seruire. Quo modo autem haec erunt, & quo modo concupiscentiam deponemus, inquit? Audi eum, nec enim id praetermisit, sed quo modo id poterimus facere perdocuit. Nolite, dicens, in terris thesaurizare, vbi tinea & arugo demolitur, vbi fures effodiunt, & furantur. Perpendis quo modo tum a loco, tum a corruptoribus & depradantibus ab hac abducens auaricia, deo affigit unde nihil potest asportari. Nam si diuitias vestras eo transponetis, vbi nec tinea, nec arugo demolitur, nec fures effodiunt, atque furantur, & hanc facillime aegritudinem depelletis, & animam in magna rerum copia constituetis. Ad haec quemadmodum medicus exemplo terret, quia ille atque ille, inquit, aqua frigida vsus, periit: sic etiam ipse ut moderariorem te faciat, diuitem vite ac sanitatis cupidum inducit, quem auaricia impeditum, non fuisse optata consecutum ostendit. Alius deinde euangelista in flammis laborantem diuitem in medium adduxit, qui nec stillam aquae potuit inuenire. Facilia vero haec esse ostendit, dicens: Respice ad volatilia caeli: adeoque infirmitati tuae code descendit, ut nec diuitem desperare permittat. Nam quae hominibus impossibilia sunt, inquit, ea deo possibilia sunt. Ita & si diues es, mederi tamen tibi facile potes: non enim ditari prohibuit, sed diuitiis seruire, & huic cupiditati affigi vetuit. Quo modo igitur possibile est diuitem saluari? Si quae habet, communia tibi cum indigentibus sint, qualem Iob illum fuisse non ignoramus.

Si cupiditatem superflui ab animo euellat, si vltra necessarium vsum minimè procedat. Praeterea Publicanum etiam hunc ipsum tibi proponit, qui etiam magno actu auaricia febricitaret (quid enim publicano rapacius?) velociter tamen liberatus, quoniam praecipis medici paruit, eximium habendi contemptum complexus est. Quid plura? omnes discipuli Christi his aegritudinibus, quibus & nos laborantes, facillime curati fuerunt, quorum singulos ne desperemus, nobis proponit. Hunc igitur ipsum publicanum considera, ac rursus alterum publicanorum principem, quo modo quadruplum raptarum ab eo rerum, & mediam omnium rerum suarum partem daturum se pollicetur, ut Iesum recipiat. Sed ardes tu, atque inflammari cupiditate pecuniarum. Habes igitur quae omnium sunt quasi tua, plura tibi dat quam postules, diuitum omnium orbis domos tibi aperit. Qui enim patrem, aut matrem, aut agros, aut domum dimiserit, centuplum accipiet. Ita non pluribus solum poteris, verum etiam difficilem hanc sitim restingues, omnia facilius ferens, non modo plura non desideras, sed ipsa etiam plerumque necessaria contemnens. Nam & Paulus cum esuriret, tunc magis gloriabatur, quam quando comedebat: sic & athleta coronas ex certaminibus meriturus, certandi laborem non fugit, ut in ocio viuat: & mercator qui transmarinarum mercium lucra gustauit, desideriose viuere non sustinet. Et nos igitur, si fructus spirituales ut decet gustauerimus, praesentia certe vniuersa vilipendemus, futurorum cupiditate, quasi optima quadam ebrietate capti. Gustemus igitur de fonte spirituali, ut & praesentium tumultu, atque turbatione liberemur, & futuram beatitudinem consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxvj. ex cap. xxxiii.

T egressus Iesus de templo ambulabat, & accesserunt discipuli eius ut ostenderent ei edificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis, Nonne videtis haec omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem qui non destruetur.

Quoniam superius dixit Iudaeis quod relinqueretur domus eorum deserta, milleque alia mala praenunciauit, quae cum audissent discipuli, tanquam admirantes, magnificentiam templi ostendebant, quasi ambigentes tantam rem tamque inauditam, tum excellentia materiae, tum artis varietate mirabili posse destrui: idcirco non iam desolationem futuram solum, sed omnium destructionem apertissime praedicit. Nonne videtis igitur, inquit, haec omnia, & admirantes stupefcitis: non manebit lapis super lapidem. Quo modo igitur permansit, inquit: quid nam hoc est? Nec enim ipse nullum omnino lapidem super lapidem remansuram dicebat, verum aut omnimodam, ut ita dixerim, destructionem ac desolationem significabat, aut in eo loco quae sibi discipuli ostendebant, ad fundamenta vsque vniuersa dirupta fuerunt. Sunt enim aliqua partes templi solos penitus exaeratae. Praeterea illud maxime dicendum est, quoniam a remanente euentu valde quoque contentiosos credere oportet, omni ex parte reliqua quoque peritura esse. *Sedente autem ipso in monte oliuarum, accesserunt discipuli secreti, dicentes: dic nobis quando haec erunt? & quod est signum aduentus tui, & consummationis saeculi?* Idcirco seorsum accesserunt, quia de magnis & occultioribus rebus interrogaturi erant. Quia enim futuram illam gloriam videre cupiebant, quam innumerabilia sibi allaturam bona credebant, ideo diem aduentus dicere festinabant. Duo igitur interrogant: vnum quando haec erunt, templi huius scilicet euerfio: alterum, quod aduentus tui signum est. Lucas vero vnum, de

1.Timo.6.

Heb.10.g.

Philip.4.d.

1.Cor.7.f.

1.Timo.6.b.

Ibidem.

1.Cor.7.f.

Sup.6.d.

Ibidem c.

Supra 19.e.

Luc.16.f.

Supra 6.d.

Supra 19.d.

& Marci

10.d.

Luc. 5.f.

Luc.19.d.

Sup.19.d.

Philip.4.c.

Neque enim

pppter-

modam, ut ita dixerim,

J destructionem ac desolatio-

ca ipsi sen-

tem significabat, aut in eo loco quae sibi discipuli ostendebant, ad fundamenta vsque vniuersa dirupta fuerunt. ta fuit. nam

Sunt enim aliqua partes templi solos penitus exaeratae. Praeterea illud maxime dicendum est, quoniam a remanente euentu valde quoque contentiosos credere oportet, omni ex parte reliqua quoque peritura esse. Sedente autem ipso in monte oliuarum, accesserunt discipuli secreti, dicentes: dic nobis quando haec erunt? & quod est signum aduentus tui, & consummationis saeculi? Idcirco seorsum accesserunt, quia de magnis & occultioribus rebus interrogaturi erant. Quia enim futuram illam gloriam videre cupiebant, quam innumerabilia sibi allaturam bona credebant, ideo diem aduentus dicere festinabant. Duo igitur interrogant: vnum quando haec erunt, templi huius scilicet euerfio: alterum, quod aduentus tui signum est. Lucas vero vnum, de

Luc.21.c.

de

Mat. 23. d.

de Hierosolymis videlicet interrogasse ipsos exponit: A putabant enim tunc etiam statim aduentum ipsius futurum. Marcus autem non omnes de Hierosolymorum euerfione, sed Petrum & Ioannem qui maiorem apud eum habebant fiduciam, interrogasse ait. Quid igitur ipse? Videte ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo dicentes, Ego sum Christus: & multos seducunt. Audaturi autem estis praelia & opiniones praeliorum, videte ne turbemini. oportet enim omnia fieri: sed nondum est finis. Nam quoniam de Hierosolyma supplicii tanquam a se alienis audientes, quasi omnes periculi inexpertes futuri, de secundis solummodo cogitabant, quae se cito consecuturos arbitrabatur: idcirco rursus difficiliora eis praedicat, suspensos facies, & dupliciter ad vigilandum exhortans, ne adulatione seducendum circueuantur, neve periculis vi opprimantur. Duplex enim bellum futurum asserit, alterum a seductoribus, alterum ab hostibus: sed illud multo grauius atque periculosius, quod in confusione atque turbatione rerum hominibus timore perterritis, incumbet. Magna enim tunc profecto tempestas Iudeam turbabat, Romana vi superante, multis urbibus expugnatis, & armis vniuersa regione referta, qua de causa multa facillime credebantur. Nam bella nunc non ea quae in aliis partibus orbis gesta fuerunt, nulla enim illorum cura erat: sed ea quae aduersus Hierosalem Romani susceperunt, praenunciat. Praeterea nihil noui diceret, si quae orbi subinde eueniunt, enarraret: fuerunt enim etiam antea & bella, & tumultus, sed aduersus Iudeos procul ventura bella praedicat. Iam enim Romanorum potentia sollicitos eos faciebat: ac quoniam turbatura ipsos erat, haec omnia praedicantur: ut ostendat deinde se quoque ipsum in Iudeos insurrecturum, non pugnas solum, verum etiam illata diuinitus vulnera, pestem, annonae inopiam, ac denique terrae motus praedicat, quae non ut alia, naturali quadam rerum connexionem, sed superiore ira futura confirmat. Praeterea nec simpliciter, nec repente, sed cum signis haec asserit ventura, causam quoque harum cladum posuit, ne propter credentes hoc euenisse Iudaei contendant. In superioribus enim dicebat, posteaquam effusi effundendique a manibus eorum sanguinis mentionem fecit: Amen dico vobis, quia venient haec omnia in generationem hanc. Deinde ne tanta malorum vi praedicationem impediri crederent, subiunxit: Videte ne terre amini, oportet enim haec omnia fieri. Fient, inquit, omnia quae praedixi, & tentationum impetus non dirumpet rem meam, ita turbatio atque tumultus omnis oracula mea turbare non poterit. Quia vero Iudeis dixit, Non videbitis me, donec dicatis, benedictus qui venit in nomine domini: vnde discipuli putabant vna cum Hierosolymorum euerfione consummationem omnium futuram, hanc eorum opinionem emendans, adiecit: Sed nondum est finis. Quia autem sic existimabant, ab ipsa illorum interrogatione manifestum est. Quid enim quaesierunt? Quando haec erunt: hoc est, quando Hierosalem euertetur: & quod est signum tui aduentus & consummationis seculi: Ipse autem non ad interrogationem hanc statim respondit, sed illa prius posuit, quae prius dicenda erant. Nam nec de Hierosolymis, neque de secundo suo aduentu illico, sed de his malis, quae iam in ianuis erant, verba fecit: ideo sollicitos eos facit dicens, *Cauete ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus.* Sic posteaquam ipsos ad istarum rerum auditum suscitauit: Cauete namque, inquit, ne decipi amini: posteaquam sollicitos curiososque reddidit, & ad vigilandum paratiora, seductorum & pseudochristorum facta men-

Sup. 23. d.

tionem, tunc demum Hierosolymorum exponit afflictiones, a praeteritis semper futura ita confirmans, ut vel rudiores ad credenda haec facile induci queant. Bella vero, & bellorum opiniones siue rumores, primos impetus appellat: & ne post illa bella consumptionem omnium futuram putarent, praemuniens, ut diximus, intulit: Sed nondum est finis. surget enim, ait, gens aduersus gentem, & regnum aduersus regnum. Afflictionum originem intelligit: haec autem omnia dolorum principium sunt, eorum videlicet, quae illis accident. Tunc tradent vos in tribulationes, & interficient vos. Opportune pericula discipulorum inseruit, ut a communibus eos consolaretur: nec tamen id sibi sufficit, sed adiecit: Propter nomen meum. Eritis enim, ait, odio omnibus propter nomen meum. Tunc scandalizabuntur multi, & inuicem se tradent, & multi pseudochristi & pseudoprophetae surgent, & seducunt multos: & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit in finem, hic saluus erit. Maius id malum est, siquidem intestina quoque bella imminet. Multi enim falsi fratres facti, eos turbabant. Vides bellum triplex futurum? Vnum ab hostibus, alterum a seductoribus, tertium a falsis fratribus. Audi nunc Paulum de his plangentem atque dicentem: Deforis pugnae, intus timores, & pericula in falsis fratribus. Et rursus, Tales enim falsi apostoli sunt, dolosi operarii, in apostolos Christi se transformantes. Afferit inde quod multo ceteris grauius erat, nec ab ipsa quidem charitate vllum eos solamen habituros. Deinde ostendens, generoso excelsoque animo nihil haec officere posse, nolite timere, aut turbari, ait. Nam si tolerantiam, ut decet, habebitis, non superabunt vos haec mala. Quod inde comprobatur, quia omnino praedictio vbi que terrarum amplificanda est, adeo pericula haec omnia cumulo se superabitis. Sed ne, quo modo victuri essent ambigerent, plus intulit, quia non viuetis solum, verum etiam vbi que terrarum praedictio. In vniuerso enim orbe praedicabitur, inquit, euangelium hoc in testimonium omnibus gentibus, & tunc veniet consummatio. Consummatio scilicet Hierosolymorum. Quod enim istud diceret, quodque ante urbis euerfionem per mundum euangelium effusum esset, Paulum audi: In omnem terram exiit sonus eorum. Et rursus, *Aspe euangelij quod audistis, quod praedicationem est in vniuersa creatura, quae sub caelo est.* Et videas eum a Hierosolymis ad Hispaniam usque currentem. Quod dicitur si vnus in tanta parte orbis praedicauit, cogita quid a reliquis factum fuerit. Sed & alibi Paulus de euangelio scripsit, quod fructum ferat, & crescat in omni creatura quae sub caelo est. Quid autem est, in testimonium omnibus gentibus? Vbi que, inquit, praedictio, sed non omnes vbi que credent. In testimonium autem non credentibus vbi que praedictio, hoc est in redargutionem, reprehensionem, & testimonium. Nam qui crediderunt, aduersus incredulos testabuntur, & condemnabunt eos: idcirco posteaquam euangelium in vniuerso orbe praedictum fuerit, Hierosolyma euertetur, ut nec umbra excusationis ingratis relinquatur. Nam qui potentiam eius in breuissimo temporis spacio, per totum orbem quasi fulgur rutilasse viderunt: quam veniam habebunt in duricie permanentes? Quod autem vbi que tunc praedictum fuerit, Paulus, ut diximus, ostendit dicens: A spe euangelij quod audistis, quod praedictum est in vniuersa creatura, quae sub caelo est. Quae res maximum argumentum omnipotentiae Christi est. Viginti enim annis, aut ad summum triginta, ad omnes orbis euangelium transcurrit: post haec igitur, ut dixi, Hieroso-

Ps. 105.

Dan. 9. g.

Hierosolymorum finis adierit, hoc enim ipsum significasse ex prophetia patet, quae adiecit ad confirmandam euerfionem Iudaeorum, dicens: Cum autem videritis abominationem desolationis, quae dicta est per Danielem prophetam, stantem in loco sancto, qui legit intelligat. Ad Danielem eos remisit, abominationem autem statuat appellat eius, qui urbem expugnauit, quam desolata vrbe, atque subuerso templo, intus statuit: quocirca & desolationis ipsam appellauit. Verum ut discerent haec futura nonnullis eorum adhuc viuientibus, idcirco dicebat: Cum videritis abominationem desolationis: vnde maxime & Christi virtus, & apostolorum fortitudo mirabilis, videlicet qui temporibus illis praedicebant, quando maxime Iudaei omnes pellebantur, quando quasi seditionis, ac improbi obseruabantur, quando vndique illos exterminandos esse Caesar iam iusserat: neque aliter fiebat, quam si quis cum maria vndique insurgant, cum tenebris aer obductus sit, cum crebro atque alia super aliam naufragio nauis submergatur, cum inter se nauis qui super sunt omnes dissideant, cum beluae de profundo emergant, vnaque cum fluctibus nauigantes arripiant, cum fulmina iaciantur, piratae insidiantur, nulla fides sit inter eos qui in nauigio sunt, tunc, inquam, iubeat aliquis ut maris & nauigandi imperiti gubernacula teneant, & nauali bello contendant: cumque classis maxima, simul & instructissima ex aduerso aggradiatur vnanimiter nauiculam, & eam ita, ut diximus, miseram apparatus, in aduersam & maximam classis insurgere iuberet, ac eis victoriam polliceretur. Nam & a gentibus quasi Iudaei odio habebantur, & a Iudaeis acriter impugnabantur, quasi legem ipsorum soluentes: ita nullibi quiescere poterant, cum vbi que praecipitia essent, acuti scopuli starent, cautes ac saxa subessent latentia in ciuitatibus, in regionibus, in domibus, omnes vna & singuli eos aggrediebantur, imperatores, principes, qui priuati, & qui cum potestate erant, vniuersae gentes, ac omnes populi. Sic tanta turbatio erat, ut nullus oratione assequi posset. Valde namque Romanorum principatus Iudaeos persequebatur, quoniam mille aduersus eos excogitabant insidias, nec tamen hinc vel minimam iacturam praedictio habuit: sed capta vrbe atque cremata, & habitantibus miserimè afflictis, qui inde erant, apostoli nouas leges, & noua praedictio viuendi Romanis vel inuitis imponebant. O rem nouam, atque inauditam in natura. Iudaeorum innumera milia Romani tunc vicerunt, atque ceperunt, & a duodecim viris nudis, atque inermibus superati sunt. Quae oratio exponere poterit tanti miraculi magnitudinem? Duo enim haec docentibus inesse oportet, ut autoritate polleant, & ab audientibus diligantur, & ad haec tertium, ut ea dicantur quae audientibus placeant, & in tempore quietis praedictentur: quae omnia tunc omnino contraria erant. Nec enim per autoritatem fide digni putabantur, & qui fide digni esse videbantur, seducendo decipientesque multos, faciebant, ut apostoli non solum non diligenterentur, verum etiam ut odio haberentur, & cum dilectis conuersari non possent. Ita vndique a gente, a patria, a legibusque suis depellebantur. Ac rursus magna in ipsis apostolorum praedictio videbatur esse diuina: e regione vero magna in prioribus vita, vnde homines abducebant, voluptas: praeterea tam ipsi, quam sequentes eos multis subiecti periculis, variisque mortis generibus crudeliter trucidabantur: & ad haec omnia tumultus, & turbationes bellorum adeo difficilem rem faciebant, ut etsi nihil aliud resisteret, omnia tamen hinc dissolui facile possent. Quare opportunum est exclamare, Quis loquetur Tomus secundus.

potentias domini, auditas faciet omnes laudes eius: Nam si Aegyptij Moysi facienti signa, ut lutum solummodo, ac lateres haberent non auscultarunt: quis persuasit apostolorum discipulis pro quiete voluptuosaque vita, pericula, effusionem sanguinis, quotidianamque mortem eligere, praesertim cum alienigenae, capitalesque hostes qui praedicebant crederentur? Quod ut videas quantum sit, quantumque vires excedat humanas, finge non in gentes, non in ciuitates ac populos, sed in domum vna quempiam qui odio habeatur introire, ut cohabitantes ibi diuidat atque dirimat, abducatque patrem a liberis, liberos a matre, ab amantissima vxore maritum, & videbis antequam aperire os, mutireque possit, discerptum atque dilaniatum. Quod si etiam de contemptis hominibus esse videatur, & onerosa imperans, philosophari delicias deditos iubeat, & vnus ad multos certare audeat: nonne antequam ad ianuam accedat, lapidibus obrutus iacebit? Id igitur quod in vna domo facere impossibile est, in vniuerso terrarum orbe Christus per praecipitia, ignes, praerupta, scopulos, per bella terra marique, frementia discipulis missis perfecit. Quae omnia si certius perdiscere velis, annonae dico inopiam, terrae motus, ceteraque tragicas arumnas, Iosephum historiographum diligentius legas. Praeterea etiam ipse dicebat, ne terre amini, fieri enim oportet haec omnia: & qui ad finem usque perseuerauerit, hic saluus erit: & praedictio omnino in toto mundo id euangelium. Exordia deinde, harum rerum per haec esse ait: deiectiones enim, & terribiles pauore propter illa quae dixit, couertit etiam si multo plura futura essent incommoda, asserens necesse esse vbi que terrarum euangelium hoc praedictio, & tunc veniet finis. Vides quo modo se res tunc habebat: quo modo varia & grauisima bella gerebantur in initio, praesertim quando maxima tranquillitate indiget, quicquid magni & consummatum refertur. Quo modo igitur res se habebant? Nihil enim refert eadem rursus repetere. Primum igitur bellum erat, quod seductores inferebant. Venient enim, inquit, pseudochristi, & falsi prophetae. Alterum Romanorum. Audaturi enim estis, inquit, bella. Tertium, quod inopia rerum omnium attulit. Quartum, quod pestes & terrae motus. Quintum, quia tradent vos in tribulationes. Sextum, quia omnes vos odio habebunt. Septimum, quia alteri alteros tradent, & odio persequentur: Intestina enim bella his verbis significantur, & demum pseudochristi & falsi fratres, & quae omnium malorum semper causa fuerit, charitatis extinctio. Vides mille bellorum genera, omniaque noua & inaudita, sed tamen cuncta haec, aliaque copiosa, quia praedictio iri euangelium in vniuerso ipse voluit orbe, vicit superauitque praedictio. Vbi vbi sunt igitur, qui a natiuitatis momento fata nobis incutiunt, & ecclesiae dogmatibus temporum reuolutionem audent obicere? Quis commemorauit alium Christum, aliamque rem similem fuisse, praesertim cum centum annorum milia iam exacta esse mentiantur, illud vero nec fingere quidem audent: sed quamnam caeli, aut temporum circulationem dicetis? Vbi Sodomae, aut Gomorrhae, fulmina, aut diluuium aliud inuenietis? quousque ludetis, circuitiones has & ductiones rerum, & natiuitatem asserentis? Quo modo igitur, iniquis, multa ut praedictio, eueniunt: quia cum tu dei auxilio te ipsum priuaueris, atque aduersario te tradideris, omnes res tuas transponit ut vult, facileque huc atque illuc vertit diabolus. Quod non ita in sanctis viris fieri potest, imo vero neque in nobis peccatoribus, dum tamen constanter animo ea despiciamus. Nam etiam vita nostra improba sit, veruntamen

Contra Genethliacos.

scribere videatur: qui autem ante illud bellum ad dominum decesserunt, quique nihil horum viderunt: ipsi, ut vndique praedicationis veritas resplenderet, ista scripserunt. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, vel illic, non credatis. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ut si possibile est, etiam electos seducant. Ecce praedixi vobis. Si igitur dixerint: Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exiit ab Oriente, & paret usque in occidentem: ita erit & aduentus filii hominis. Vbi cumque enim fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquila.* Cum ea quae ad Hierosolymam pertinent absoluisset, ad aduentum transitu factum, signa illis praedicat, non illis tantummodo, verum etiam nobis, & posteris omnibus vtilissima. Tunc, inquit, quando? Hoc loco, quemadmodum saepenumero in aliis dixi, non consequentiae temporum, neque praecedentium connexionis istud, tunc, est: ubi enim consequentiam voluit significare, statim post tribulationem illorum dierum subiunxit: hoc verò in loco, tunc dicit, non statim post antecedentia significans, sed tempus quo a futura sunt breuiter designans. Sic etiam quando dicitur, In diebus illis venit Ioannes Baptista: non immediate consequens tempus, sed quod multis post annis fuit, & in quo facta sunt ea quae dicturus erat, denotare voluit: postquam enim de natiuitate Iesu, & de Magorum aduentu, & de Herodis interitu differuit: statim subiunxit, In diebus illis venit Ioannes Baptista: atqui triginta ferme annorum spacia interfuerunt. Mos igitur est scripturae hoc pacto loqui, quare hic etiam vniuerso medio tempore praetermissio, quod a captiuitate Hierosolymae usque ad consummationem extenditur: Tunc intulit, si quis vobis dixerit, hic est Christus, aut hic, ne credatis. A loco prius ipsos cauitores facit, signa quaedam secundi aduentus sui, & seductorum indicia exponendo. Non enim quemadmodum primus apud Bethlehem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec villo id hominum sciente, sic & secundus: sed manifestè ad eum, ut nuncio res non indigeat. Non est paruum profectò signum ita venire, ut latere non possit. Considera autem quo modo nihil hic de bello disputat, sed cum de aduentu differat suo, de seducto-ribus verba facit: multi quippe apostolorum etiam tempore seductores fuerunt. Venient enim, inquit, & decipient multos: qui verò ante secundum aduentum seducent, multò illis erunt deteriores. Ea enim signa atque prodigia dabunt, ut si possibile sit, electos quoque seducant. Antichristus autem significatur, cui nonnullos etiam ministraturos ostendit: quem Paulus hominem peccati, filium perditionis appellauit. Deinde adiecit, Cuius aduentus est secundum operationem satanae, in omni virtute & prodigijs mendacij, in omni deceptione iniusticiae, in his qui perduntur. Pespice autem quo modo cauitores facit. Non exeatis, inquit, in eremum, non introeatis in penetralia: non dixit, Ite, & non credite: sed, non exeatis, neque introeatis: magna enim fraus propter signa futura est. Cum ergo dixerit, quo modo venturus est antichristus, quia in loco aliquo futurus, tunc de seipso demum exposuit. Quo modo igitur ipse venturus est? *Sicut fulgur exiit ab oriente, & apparet usque in occidentem, ita erit aduentus filii hominis.* Quo modo igitur fulgur apparet? Non indiget certè praecone, aut nuncio, sed in momento temporum omnibus apparet: sic igitur aduentus ille statim propter gloriae splendorem vbiq; videbitur. Aliud deinde signum adiecit, dicens: *Vbi cadauer, ibi congregabuntur & aquila.* Angelorum, martyrum, ceterorumq; multitu-

dinem sanctorum ita significans, Signa postea terroris plena percenset. Quae autem haec signa sunt? *Statim post tribulationem illorum dierum sol obtenebrabitur.* Quorum dierum? Antichristi videlicet, & falsorum prophetarum. Magna enim tunc tribulatio futura est, cum ita multi futuri sint seductores, quamuis non longis temporum spacijs perdurabit. Nam si bellum illud aduersus Iudaeos propter electos breuiori tempore fuit dissolutum, quanto magis propter eos ipsos contrahetur illa tentatio? Propterea non dixit, post tribulationem, sed addidit, statim post tribulationem: ita fere simul omnia peraguntur, & pseudoprophetae, & pseudochristi perturbantibus confestim ipse aderit. Non enim parua tunc vexatio vniuersum orbem continebit. Quo modo autem adueniet? Ita scilicet, ut creaturae transformentur: sol enim obtenebrabitur, non quia destruetur, sed quia luce illius aduentus superabitur, & stellae cadent. Quis enim vsus nulla existente nocte ipsarum erit? Et virtutes caelorum commouebuntur: & merito quidem, cum tantam mutationem rerum fieri perspiciant. Nam si quando facta sunt, astra, ita miracula exhorruerunt, ut ea de re dictum sit, quando facta sunt astra, magna voce me omnes angeli mei laudauerunt: multò magis tunc mirabuntur, videntes vniuersa commutari, conseruos ratione vite referre, orbem omnem terribili assistentem tribunali, ac omnes qui ab Adam ad aduentum usque illum facti sunt omnium operum rationes reddentes. *Tunc apperebit signum filii hominis in caelo.* Hoc est crux ipsa. crux enim Sole fulgentior videbitur: obscuratur enim sol, crux autem apparet: quod fieri non posset, nisi solares radios splendore superaret. Cuius autem rei gratia istud signum apparet? Ut magno cumulo ludorum impudentia opprimatur, crucem in suam iustificationem secum habens, in iudicium veniet. Non vulnera enim solum, sed etiam acerbum ac ignominiosum mortis suae genus ostendens. *tunc plangent tribus.* non enim accusantibus opus erit, cum crucem viderint. Plangent igitur, quia ex morte ipsius nihil profecerunt, quia crucifixum quem adorare oportebat, contempserunt. Vides quo modo terribiliter aduentum suum descripsit: quo modo animos discipulorum suscitauit: idcirco prius tristitia posuit, deinde iucunda commemorat, ut vel hoc modo eos consolaretur. Ceterum passionis rursus, atque resurrectionis ex praestantiore habitu crucis meminit, ut non iam pudeat eos, nec dolor inuadat, cum in signum tunc proponenda sit. Alius autem: *videbitur, inquit, in quem pupugerunt: propter quod utique plangent tribus videntes quod ille ipse sit quem crucifixerunt.* Verum quoniam crucis mentionem fecit, ideo subiecit: quia videbunt filium hominis, non in cruce, sed venientem in nubibus caeli cum virtute, & gloria multa. Noli enim credere, quia crucem audisti, tristem aut amarum futurum, sed cum virtute atque gloria magna venturum non dubita. Crucem autem secum habet, ut peccatum ipsorum sine accusatione condempnatur, veluti si quis lapide percussus, ipsum lapidem vel cruentas vestes in testimonium ostendat. Veniet autem in nube sicut assumptus est: haec omnia tribus videntes, flebunt, sed mala sua non in solo fletu terminabuntur. Et fletus quidem erit, ut a seipsis proferre sententiam, & seipsos condempnare aspiciantur. *Tunc autem, inquit, mittet angelos suos cum tuba magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, à summis caelorum usque ad terminos eorum.* Haec tu audiens, futuram punitionem quanta sit, per teipsum excogita: non enim his solum, verum etiam illis poenis vexabuntur: & sicut superius

Sup. 3. a.

2. Theß. 2. b.

Supra 21. a. & Marci 11. b.

1. Theß. 4. d. Ibidem.

Infr. 25. a. Ibidem c.

superius dicturos assererat, Benedictus qui venit in nomine domini: ita hic dicit, quia plangent. Nam quonia de bellis expositum grauissimum est, ut discat quoniam ad has afflictiones eterna quoque supplicia eos expectant, & ab electis separat, & lugentes, gehennaeque traditos inducit. atque etiam hinc rursus discipulos confirmat, ostendens à quibus liberabuntur malis, & quam ingentibus bonis perfruetur. Cum autem sic liquidò atque aperte veniet, per angelos vocat. Hoc etiã vocationis modo illos honorauit. Paulus verò de resurrectione mortuorum verba faciens: in nubibus rapietur, dixit. Ipse naque dominus descendet de caelo, ait, in iussu, in voce archangeli. Itaque cum resurrexerint, angeli omnes congregabunt: congregatos verò nubes rapient, & haec omnia in momento temporis fient: non enim vocat eos sursum manes, sed ipse in tuba descendit. Quid autem tubarum sonus tibi vult? Ad exuscitationem, ad gaudium, ad exprimentum rerum stuporem, ad dolorem eorum qui relinquuntur. Vt mihi de die illo terribili, qui cum oporteret nos expositione istarum rerum gaudere, dolemus & maerore conficimur: sed fortasse solus ego haec patior, vos autem haec audientes, laetamini. Nam me quidem, cum haec in mentem veniunt, horror inuadit terribilis, & amarissimè perficiens, ex profundo corde ingemisco. Nam quauis nihil horum ad me spectet, illa tamen quae mox ad virgines, & ad feruum nequam, qui quae accepit talentum suffoditque, dicentur, vehementius me perturbat: propterea lacrymis confundor, quoniam à tanta gloria caesuros nos video, à tantorumque fructione bonorum expellendos, & hoc non tempore aliquo terminato, sed semper atque perpetuè, solummodo quia parum laboris sufferre nolumus. Nam si magnus esset labor, & haec lex onerosa, quamuis etiam sic cuncta essent toleranda. Attamen plerique desiderant excusationem aliquam habere viderentur, friuolam quidem, sed nihilominus propter praceptorum difficultatem, diurnitatem temporis, laboris duriciem, intolerabile onus non potuisse sufferre videremur: nunc verò nihil huiusmodi dicere possumus, quòd non minus tunc quam gehenna nos exagitant, quia quando breuissimo spacio temporis non insudauimus, caelo & ineffabili bonis priuari nos intelligemus. Breue quidè tempus hoc est, & labor minimus, & tamè oscitamus, & tota mente torpemus. Terrestre certamen est tibi propositum, cuius corona in caelo reddetur: ab hominibus exagitaris, & aeterna praemia consequeris: corruptibili corpore luctaris, & incorruptibili laudaris. Sed praeter illud apprimè tenendum est, quia etsi propter Christum nihil triste pati voluerimus, necesse tamè est alia de causa multa tristitia sustinere. Non enim quia propter Christum mori non vis, idcirco immortalis futurus es: nec quonia propter Christum diuitias tuas non distribuis, idcirco tecum eas auferes. Haec à te Christus petit, quae si ei non dabis, omnino tamen propter conditionem naturae relicturus es. Haec te tua sponte facere hortatur, quae omnino inuito te fient. Vnà solum petit, ut propter eum vitro, & non coactus facias: Vides quam facillimum est hoc certamen? Nam quae necessario patieris, inquit, ea, si propter me pati volueris: idque vnicum tibi propositum fuerit, sufficienter mihi obtemperasti. Quod alij mutuaturus aurum es, illud mihi & ad maiora faenora, & cautione tutiori mutuato. Si alterius gratia militares labores suscipis, mihi etiam milita, quoniam cumulo retributionum ingenti labores tuos omnino excedam. Tu verò alios quidem qui vel in mutuo, vel in vendendo, vel militando maiora

tibi offerunt, anteponis: Christum verò solum praestantiora sine comparatione praebentem aspernaris, atque repellis. Cur tibi tam magnum cum eo bellum esse? Cur tanto es inflamatus odio? Vnde igitur veniam ac satisfactionem impetrabis, cum nec illis eum rationibus, quibus homines hominibus, anteponere velis? Cur terrae thesaurum tuum tradis? In manu mea recondas, inquit: Non videtur tibi dominus terrae tutior esse, quam terra? Illa quod reposuisti, solum reddit, imò verò non nunquam etiam amittit, & redonare non potest: ipse autem etiam mercedem, quia in manu sua reposuisti, redditurus est. Magna profectò nos charitate profequitur, ideo si mutuo dare volueris, paratus semper ut accipiat est: si ferere tibi placuerit, libenter semina suscipit: si magnificas aedes condere constitueris, allicit te ad seipsum, & hortatur ut in regione sua aedifices. Quare ad inopes curris? ad homines dico inopes, qui aut tibi tuum non reddent, aut certè malè, & illiberaliter reddent? Ad deum curre, qui pro paruis magna liberaliter reponit. Sed non mouemur his verbis: ac ideo, ubi pugna, iudicia, calumnia, illò festinamus. An igitur iniuria punire nos atque euerit, cum in rebus omnibus seipsum nobis praebet, & nos ipsi studiose resistamus? Nequaquam. Nam siue meo volueris expoliri ornatu, siue armis meis armari, siue mea indui vestimenta, siue dapibus meis deliciarum, siue iter meum peragere, siue in ciuitatem peruenire cuius artifex & conditor ipse sum, siue in regione mea domum aedificare: ita haec omnia facere potes, ut non modo nullam abs te harum rerum omnium mercedem exigam, sed ipse tibi magna velim esse mercedis debitor, dummodo uti rebus meis non abomineris. Quid huic liberalitati aequale vnquam inueniri potest? Ego ipse sum pater, ego frater, ego domus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentum. Quicquid volueris ipse sum: nulla re indigebis, ego tuus ero minister. Veni enim non ut mihi ministraretur, sed ut ego aliis ministrarem. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror, mater, vniuersa ipse sum dummodo mihi ut decet, afficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in sepulchro propter te, patrem in excelsis pro te interpellor, qui ad inferiora pro te à patre missus descendit. Omnia tu mihi es, frater, cohaeres, amicus, membrum. Quid vis amplius? quid aueraris amatem? Quid caduco huic mudo laboras? Cur perforato aqua dolio ingeris? Nihil enim aliud est pro praesentibus istis laborare, quam flammam discerpere, quam pugnis aera caedere. Cur frustra curris? Nonne vniuersumque artis finis quidam est? Ita profectò. Ostende igitur mihi huius secularis studij finem: sed non potes. Vanitas enim vanitatum, & cuncta vanitas sunt. Proficiscamur ad sepulchra, ostende mihi patrem, ostende uxorem tuam. Vbi est qui purpuram induebatur, qui vehiculo ferebatur, qui exercitus ducitabat, qui corona militum cingebatur, qui licet muniebatur, qui alios caedebat, alios in carcere detrudebatur, qui quos volebat, interimebat, & liberabat similiter quos volebat: Nihil video nisi putrida ossa, & vermes, & araneam: omnia illa puluis, omnia fabula, omnia somnium, umbra, narratio nuda, & imago: imò verò nec imago, imaginis quippe effigiem videmus: hic autem nullam effigiem perspicere possumus, atque vti nam hic omnia mala terminarentur. Nunc verò honores quidem, & voluptas, & maiestas omnis ad vmbra, & ad verba rebus nuda exitum habent. Quae verò ab illis sequuntur, non ut vmbra & somnium evanescent, sed permanent, & eò nobiscum ita transeunt, ut omnibus fient

Supra 6. d.

Eccles. 1. a. & 2. c.

apertissima. Rapinae nanque, violentiae, fornicationes, A adulteria, caeteraque huiusmodi non vertuntur in cinerem, sed tam res, quam verba ibi describuntur. Quibus igitur oculis tunc demum cernemus? Nam si patrem, qui te genuit, peccati aduersus eum conscius, aspicere non posses: quo modo ad deum omni certe patre mitiorem oculos tunc eleuabimus? quo modo sustinebimus, quando Christi terribili assistemus tribunali, cum exquisitissima peccatorum omnium perscrutatio fiet? Si verò quisquam futuro non credit iudicio, ea consideret quae hic sunt. Videat eos qui in carceribus sunt, qui in metallis, qui in stercore, qui daemone agitantur, qui insaniant, qui incurabili morbo laborant, qui continua pauperie premuntur, qui vexantur inedia, qui luctu intolerabili affliguntur, qui captiui degunt. Nemo enim istorum omnium haec pateretur, nisi caeteris omnibus qui similiter peccant, supplicia post mortem imminerent. B Nam quia nihil reliqui male viuentes hic patiuntur, hoc ipsum argumentum est, quia post exitum est vita omnino punientur. Non est enim credibile cum vnus sit omnibus deus, alios hic puniri, alios euadere impune eorum, qui similiter deliquerunt, nisi poena ibi certa reseruaretur. His igitur rationibus & exemplis persuasi, humiliter viuamus, & qui iudicium non credunt futurum, credant iam, & meliores fieri studeant, vt caelorum regno dignè vitam hic peragentes, futura supplicia euitemus, & aeterna bona nanciscamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxviii. ex cap. xxiii.

Arbore autem fici discite parabolam, quando iam ramus eius tener fuerit, & folia germinauerint, cognoscitis quoniam prope est aestas. Ita & vos, cum videritis haec omnia, cognoscite quoniam prope est in ianuis. Quonia dixit,

[videre]

statim post tribulationem illorum dierum, ipsi verò certum, definitumque tempus querebant, & diem ipsum discernere cupiebant: idcirco similitudine vitur ficus, ostendens non magna spacia temporum inter futura, sed consequenter atque deinceps illum diem venturum: quod non similitudine solum, verum etiam sequentibus verbis expressit, dicens: Scitote quonia prope est in ianuis. Hinc etiam praedicat aetatem tunc spiritalem, tranquillitatemque a fluctibus huius vitae iustis hominibus futuram: iniustis autem a contrario, hyemem ac terribiles tempestates post aeternam tranquillitatem venturas, quod paulò post significauit dicens: lasciuie illis viuentibus diem illum esse venturum. Non autem ea ratione tantummodo, vt spaciū temporis designet, ficus similitudine vsus est, cum & aliter istud significare potuisset: sed vt omnino futuram rem confirmaret. Nam sicut hoc esse necesse est, sic illud quoque necessarium erit. Nam vbi rem omnino futuram demonstrare vult, in medium aliquid profert, quod naturali quadam necessitate euenire solet. Nec ipse solum, sed & ipsius imitator Paulus. Propterea etiam de resurrectione disserens, ait: Granum tritici cadens in terram, nisi mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Similiter etiam beatus Paulus ad Corinthios, Inspicies, ait, tu quod feminas non viuificatur, nisi mortuum fuerit. Verum ne rursus interrogent, quando igitur haec erunt, in memoriam praedicta reducens, ait: Amen dico vobis, non praeribit generatio haec, donec omnia fiunt. Quae omnia, dic quae? Bella in Hierusalem, fames intolerabilis, pestis inaudita, terramotus, pseudochristi, pseudoprophetae, praedicatio euangelij in vniuerso terrarum orbe, seditiones, turbationes, caetera omnia quae ad aduentum vsque futura sunt. Quo modo

Ioan. 12. c. & 1. Corin. 15. e. Ibidem.

igitur haec generatio dicta est? Non de viuentibus tunc, sed de fidelibus dixit. Nouit enim scriptura non a temporibus solum, sed etiam a piis moribus generationem describere: vt quando dicitur, Haec est generatio quae venturum dominum. Quod igitur in superioribus dicebat, quia oportet haec omnia fieri. & rursus: Vbiq; praedicabitur hoc euangelium: id in hoc quoque loco, quia scilicet haec omnia eueniet, & fidelium generatio nullo incommodo dissipata permanebit. Ita Hierusalem euerfa, Iudaeisque, nihil penè redactis, a nulla re fides superabitur. Non enim fames, non furor, non pestis, non terramotus, non bellorum impetus, non pseudochristi, non pseudoprophetae, non seductores, non qui tandem perturbabunt omnia, non falsi fratres, non alia huiusmodi tentatio aduersus fideles praecaluit: in maiorem deinde fidem ipsos adducens, ait: *Caelum & terra transibunt, verba autem mea non praeribunt.* Facilius enim, inquit, haec firma & immobilia destruentur, quam verba mea possint decidere. Examine, oro, si quis repugnet, & si vera inueniet iam transacta ante, omnino ab illis ad credenda futura animam inducat: examine, inquam, exquisitissime, & videbit exitum rerum huius prophetae veritati attestatam. Elementa verò haec in medium produxit, partim vt caelo ac terra praestantior ecclesia significetur, partim vt vniuersi creatoris se esse ostendat. Et quoniam de consummatione disseruit, de re scilicet quae a multis non creditur, caelum & terram in medio posuit, vt ineffabilem virtutem suam ostenderet, & magna cum potestate vniuersi se dominum significaret, ex quibus omnibus vel nimium ambigentes ad fidem praepararet. De die autem illa, & hora nullus nouit, neque angeli caelorum, neque filius, nisi solus pater. Et quod dixit, neque angeli, repressit eos ne discere vellet, quod angeli nesciunt. C Eo verò quod dixit, neque filius, non solum a discendo, sed etiam a querendo prohibuit: haec ratione id dictum esse, illud ostendit, quod post resurrectionem curiosus quarentibus respodit. Nunc enim multa signa dixit, tunc verò aperte repressit, dicens: Non est vestrum nosse tempora vel momenta. Deinde ne dicant neglectos se atque contemptos esse, qui nec harum rerum digni videantur, subiunxit: Quae pater posuit in sua potestate. Magna namque sibi cura fuit honorare illos, & nihil quod eis concederet, & possent ferre, celare. Propterea patri istam noticiam attribuit, rem arduam esse ostendens, maioremque quam ipsi capere possent. Nisi autem ita sit, sed ipse quoque filius ignorat, quando sciet, an vna nobiscum? quis haec vnquam dicere poterit? patrem filius optime nouit, & eoriprosus pacto quo pater filium, diem autem illam ignorat: Praeterea etiam spiritus dei profunda inuestigat, filius verò nec tempus quidem iudicij nouit? Sed quo modo quidem iudicare oporteat, non fugit eum, & arcana singulorum clam eo non sunt: quod autem multo vilius est, id ignorat? Adhuc quo modo is, per quem omnia facta, & sine ipso factum est nihil, diem illam ignorabit? Qui enim secula fecit, is profecto creauit & tempora, si autem tempora, vtique & diem produxit. Quo modo igitur quem ipse produxit, ignorat? Deinde vos vel ipsius substantiam filij non ignorare affirmatis, filio verò nec illius diei cognitionem conceditis, filio dico qui semper in sinu patris est. Et certe multo maius, immo verò absque comparatione maius quid substantia filij est, quam dies illa. Quo modo igitur cum maiora vobis attribuat, haec minora filio concedere non vultis, in quo sunt omnes thesauri sapientiae & cognitionis occulti? Sed neque vos scitis, quae nam sit substantia dei, quauis furore incitati hoc affirmatis: neque filius diem illum ignorat. Quapropter

Gene. 6. & 7. b.

1. Thes. 5. a.

Ibidem.

Gene. 6. b.

Ibidem c.

1. Thes. 5. a.

*codices Graeci hic non consentiebunt. nam alter habet, in lecto: alter vero in agro. na in lecto textu noster lecto me ciebatur. Exod. 11. b.

Quapropter cum omnia dixerit, & tempora, & tempestates exposuerit, ac ad ipsas demum ianuas peruenerit, propè enim est, in ianuis, inquit, diem ipsam reticuit. Ita si diem atque horam curiosè scrutaris, non audies a me, ait: sin vero tempora & initia, nihil celabo, sed omnia tibi exacta dicam diligentia. Multis enim tibi ostendi non esse mihi diem illam ignotam: spacia temporum, & res venturas tibi praedixi, & quantum ex hoc tempore ad illum diem. Idem enim ficus parabola designauit, ad ianuas denique ipsas te duxi: ostium verò si nolo tibi aperire, ex comodo etiam tuo id facio. Sed vt aliunde quoque discas, non ex ignoratione ipsum dicere recusasse, ad ea quae dicta sunt, aliud quoque signum proponit, dicens: *Sicut erant in diebus Noë ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptiū tradentes, usque ad diem qua intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: sic erit & aduentus filij hominis.* His verbis repente, ac non expectatum inter hominum delicias se venturum ostendit: quod Paulus quoque denotauit, dicens: Cum pacè & securitatem dicat, tunc repentina eis imminet pernicies, quam inexpectata declaras, dicebat, sicut dolor in vtero habentis. Quo modo autem post tribulationem illorum dierum ait: Si deliciarum lasciuia, si pax, si securitas, secundum Paulum, futura est, si delicias lasciuierit, quo modo tribulatur? Pax & lasciuia insensatis erit. propterea non dixit, quando erit pax, sed quando dicent pacè & securitatè, insaniam eorum hoc modo dicendi ostendens: sicut & qui tempore Noë fuerant, quauis multis in malis essent, delicias tamen distuebant: iusti autem non ita, sed cum tribulatione atque mortificata vitam trahebant. Hinc etiam aperitur, quia cum Antichristus venerit, licetius omni turpi voluptate iniqui, & qui salutem suam desperabunt, venturum. Tunc ad explendum furorem mentis multi studebunt. Crapula tunc, & temulètia summopere vigeat, quapropter & congruo vsus exèplo est. Nam quoadmodum & cum arca fieret, aperte futurum praenunciauit diluuium: illi autem non credentes, tanquam nullo malo venturo lasciuiebant: sic Antichristus apparebit, post quem consummatio, & intolerabiles poenae sequentur. Ipsi autem voluptatibus suis quasi temulentia quadam detenti, futura non sentiant, ideo Paulus dicebat: Veluti dolores in vtero habentis, sic illis terribilia & intolerabilia aderunt. Quare autem Sodomorum mala non dixit? Vniuersalem praedictamque cladem, & minime creditam exempli loco proponere voluit: vt quoniam apud multos futura non creduntur, a similitudine praetertitorum moueatur animo, atque credant. Ad haec illud etiam ostendit, quia & priscorum ipse conditor est. Aliud deinde signum ponit, quibus omnibus efficitur, nequaquam se illum diem ignorare. Quod autem est signum? *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & vnus relinquetur. Duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur.* [Duo in lecto, vnus assumetur, & vnus relinquetur.] *Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit.* Haec omnia, vt dixi, & ipsum non ignorare denotant, & discipulos ab interrogando auocant. Cuius rei gratia dierum quoque Noë mentionem fecit, & duos in lecto agro. na in lecto dixit: significans quia inexpectatus ab omnibus ferè, & quietis tempore adueniet: duae quoque molètes id ipsum, id est nullam sollicitudinem significant: & ad haec, quia serui & domini & assumuntur & relinquantur, tam qui in ocio, tam qui in labore, & alia atque alia dignitate praesulgent. Sicut in veteri quoque scriptura dicitur: A sedente in folio vsque ad captiuam, quae in mola est. Quoniam enim iam dictum est, difficile diuites saluari, idcirco neque istos omnes perituros, neque pauperes è contrario

saluari omnes: sed vtrinque & saluari, & perire ostendit. Mihi autem videtur ex hoc etiam significari, nocturno illum aduentum tempore futurum, quod etiam Lucas asserit. Vides quo modo vniuersa sibi apertissime patent? Deinde ne rursus interrogent, còtinuò subiunxit: Vigilate igitur, quia nescitis qua hora dominus vester veniet: non dixit se nescire, sed quia ipsi nesciunt. Quum enim illos ad ipsam ferè horam deduxisset & stauisset, rursus ipsos abducit, & ab interrogando auocauit, volens illos semper attentos esse, & ad certamè paratos. propterea dicit, Vigilate, ostendens haec se de causa dicere noluisse. *Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur venturus esset, vigilaret vtrique, & non fureret porcos domus suae. Ideo & vos estote parati, quia qua hora non existimatis, filius hominis veniet.* Propterea igitur haec dicit ipsi, vt vigilant, vt iugiter parati sint, quia qua non existimant hora, venturus est. Sollicitos igitur facit, & curiosos, ne vnquam virtutem negligant. Tale quid autem est quod dicitur: Si praescirent homines quando morituri sunt, diligentiam suam circa illam horam ostenderent. Ne igitur in illo solummodo tempore, sed continuè diligentes sint, nec generalem nec singularem horam praedicat, vt semper expectando semper vigilant: haec enim ratione terminum vitam nos occuluit. Deinde liquidò, adeò vt nunquam liquidius, dominum seipsum appellauit. Haec autem etiam ad erubescentiã desidia mihi dicta videntur: maiorem enim diligentiam exhibent pecuniarum conseruandarum furem expectantes, quam vos salutis animarum vigilant enim tunc, ne aliquid sibi furrapiatur. Vos vero quauis certò sciatis venturum dominum, non perseveratis tamen, neque ita vigilatis, vt possitis non impræparati ex hac vita discedere, quapropter cum pernicie dormientium dies ille venturus est. Nam quemadmodum non laederetur ille furto, si furem sciret venturum: sic & vos quonia scitis dominum venturum, paratiores esse debetis. Caeterum quoniam iudicij mentionem fecit, ad doctores etiam vertit orationem, de poena & meritis differens, & primò bonis collocatis, ad peccatores exitum facit, commodissime orationem còcludens. *Quis ergo, inquit, fidelis seruus & prudens, quem constituet dominus suus super familiam suam dare eis cibum in tempore suo? Beatus seruus ille, quem cum venerit dominus eius, inuenierit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Dic quae so, num & hoc ignorantis est? Nam si quoniam nec filium scire dictum est, ignorare ipsum affirmas: quid modò dices, cum dubitatio dicere videatur, quis igitur fidelis seruus? An & hoc ipsum ignorare còfinges? Nequaquam: nullus enim, nisi mente captus id diceret: atqui causam de illo dicere possumus, de hoc verò nullam. Quid porò quando interrogando dicit, Petre diligis me: neque illud sciebat? aut quando quaerit, vbi posuistis eum? Ego verò etiã patrem ita loquentem inuenio. Ipse enim est qui dicit, Adam vbi es? Et, clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est apud me. descèdes igitur videbo, si secundum clamorem eorum qui venit ad me, perficiunt: si autem non, vt cognoscã. Et alibi: Si fortè audiant, si fortè intelligant. Et in euangelio. Verebuntur fortasse filium meum: quae omnia verba quauis ignoratione significant, non ignoras tamen, sed vt cum decet, dispensans ita dicebat. De Adã ergo illo modo quaesuit, vt in exaltatione peccati eum induceret. De Sodomis autem ita locutus est, vt nos erudiret nihil antea esse determinandum, quam ad rem ipsam certius perueniremus. Per prophetam autem ambigè loqui videtur, ne praedictio apud imperitos inobedientiã necessario facere videretur. In euangelio

Ioan. 21. d. Ioan. 11. d. Gene. 3. b. Ibid. 18. c. Ezech. 2. b. Suprà 21. d. & Lu. 20. b.

vero ostendere voluit, quia reuereri filium debuissent. Hoc autem in loco, ne rursus curiosus perscrutentur, & vt rem esse raram & admodum preciosam ostendat. Expende autem qualem hanc verba ignorantiam significare possunt, si quidem a se constitutum super familiam suam ignoraret. beatificat etenim eum: Beatus enim, inquit, seruus ille. quis vero sit, silentio tradidit: quis enim est, ait, quem constituet dominus super familiam suam, & beatus quem inueniet sic facientem. Hanc autem non de pecuniis solummodo, verum etiam de verbis, de virtute, de omni dispensatione singulo homini concessa, dicta sunt. Hanc parabola vel ad gerentes, gubernantesque rem publicam accommodari potest. Docet enim vnuquemque ad communem vtilitatem omnia conferre que sua sunt, siue sapientiam, siue principatum, siue diuitias, siue quicquid aliud, non ad detrimentum cõseruorum, nec ad perditionem suam. Quapropter vtrūque ab eo flagitat, prudentiam scilicet, atque fidem. Delicta enim ab amentia originem habent. Fidelem igitur appellat, quoniam nihil ex rebus domini sibi attribuit, nec incassum quicquam expendit. Prudentem autem, quia opportunè dispensare nouerit. Siquidem vtraque re nobis opus est, ne scilicet que domini sunt, ad proprios vsus rapiamus, & vt opportunè omnia dispesemus. Nam si alterum horum absit, eius absentia alterum omnino claudicat. Si enim fidelis ita sit, vt non furetur: disperdat autem non necessario cõsumens impendio, non paruum id crimen est. Sin verò è contrario rectè dispensare nouerit: sibi verò accumulet, ingens rursus hanc culpa. Audiamus etiam qui pecuniosi sumus. Non enim doctoribus hanc solum, sed diuitibus etiam dicit, cum vtrisque dominus diuitias suas crediderit, maximas quidem doctoribus, sed locupletibus etiam non paruas. Si ergo docentes maiores diuitias seminant, atque dispergant: vos autè nullam in minoribus liberalitate ostendatis: cur liberalitatem, & non gratitudinem dixi? non enim vestra, sed aliena tribuitis: que nam vobis futura est excusatio? Sed interim antequam de punitione dicatur, approbati præmia serui qualia sint, audiamus: *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum.* Quid hoc honore maius? que oratio hanc dignitatem, hanc beatitudinem assequi poterit, cum cœlorum conditor, cui omnia seruiunt, hominem super omnia bona sua constituturus est? Propterea & prudentem eum appellauit, quia nouit magna pro paruis perdenda non esse: quia moderatè vitam hinc peragens, cœlos cõsecutus est. Deinde quod semper factitat, non à bonorum præmiis tantum, sed à prauorum etiam pœna audientes corrigit, ac ideo subiecit: *Si autem dixerit malus seruus in corde suo, tardat dominus meus venire, & inceperit cõseruos suos verberare, comedat autem & bibat cum ebriis: veniet dominus serui illius in die qua non existimat, & in hora quam non nouit, & diuidet eum, & partem eius cum hypocritis ponet: ibi erit fletus & stridor dentium.* Si vero quispiam opponat, perspicis que cogitatio seruo venit, quia dies ille ignotus est: tardat enim, inquit, dominus meus. Illud respondebimus, non quia dies ille ignotus sit, sed quia ipse nequam hanc cogitat: quam enim ob rem nihil huiusmodi fidelis ille, prudensque, seruus cogitauit. Quid enim refert miserrime omnium, si dominus tuus tardat, cum eum omnino venturum non ignores? Cur ergo diligenti studio non incumbis? Hinc igitur discimus non tardare dominum: iniqui enim serui hanc de tarditate sententia est, propter quam etiam accusatur. Quod verò non tardat, Paulus quoque cõfirmat, dicens: Dominus prope est, nihil solliciti sitis: & Qui venturus est, veniet, & non

Philipp. 4. a.

tardabit. Sed que sequuntur audi, vt discas quo modo crebro in memoriã ignoratum illum diem reducat, significans seruis istud esse perutile, ac sufficiens à somno eos excitare. Nec refert, si multi nihil vtilitatis hinc cõsecuti sint. Nã nec etiã ab aliis iuuatibus lucrati aliquid sunt: sed tamen ipse nunquam cessat facere, que sua sunt. Quid deinde? Veniet, inquit, in die qua non expectat, & hora qua ignorat, & extremis eum cruciabit tormentis. Perpendis quo modo vbiq; ignorantiam hanc repetit, tum vt vtilitatè eius ostendat, tum vt semper diligentiores esse faciat: hanc enim res, vt scilicet nos semper vigilemus præcipuo illi est studio atque curæ: ac quoniã calamitatibus oppressi magis corrigimur, deliciis verò atque ocio corrumpimur, idcirco vbiq; in remissione atque quiete ventura mala prænunciat. Et vt in superioribus per tempora Noë hoc ipsum significauit: ita hic quãdo seruus ille temulentiã se dedit, quando cõseruos inflatus verberat, tunc intolerabilis est pœna. Sed non pœnam solummodo illius, verum diligentius cõsideremus, ne ipsi quoque similibus simus obnoxij. Huic enim similes profecto sunt, qui pecuniã habentes pauperibus non erogant, dispensator etiam tu es pecuniarum tuarum non minus, quam qui ecclesias gubernant. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem ea, que à vobis collata sunt pauperibus, temerè dispergere, quãdo quidè ad alimenta pauperum cõstituta sunt, pari tu quoque modo non debes temere tua cõsumere. Nam etsi paternam hereditatem accepisti, atque ea ratione quacumque habes, tua sunt: dei tamen sunt vniuersa. Deinde si tu diligenter que dedisti vis dispensari, deũ autem non arbitraris maiore acrimonia à nobis rationè dispensationis petiturum, sed latrum, vt perperã cuncta disperdatur: non est ita, non est. Ideo etenim & apud te pecuniã esse passus est, vt alimenta pauperibus in opportunitate cõcedas: Quid est porò in opportunitate? Cum egeant, cum famescant. Sicut igitur tu cõseruo ad dispensandũ dedisti, sic dominus tibi vt opportunè impendas. Cumque possit auferre, relinquit tamen, vt virtutis exercendæ habeas facultatè, vtque altero alterius egente, seruentiore omnes inter se charitate vinceret. Tu vero cum acceperis, non modò haud præbes, verum etiam verberibus cedis. Quod si culpa non dare est, que venia erit verberati? his verbis cõtumeliosiores & rapaces subostendere mihi videtur, vehementer eis intentas, cum verberibus eos cadat, quos alere debeant. Delicantes autè etiam, atque lasciuientes, hoc loco notare videtur. nã & deliciis magna pposita est pœna. comedat enim, inquit, & bibat cum ebriis, ventris voragine significans hanc dicit. Non enim accepisti, vt deuorare habebas, sed vt ad eleemosynã vtaris. An forsitan tua te credis habere: res pauperum tibi credita est, etiã si laboribus iustis, etiã si hereditate paterna in te peruenerit. Nũ putas non potuisse deũ abs te hanc pecuniã auferre? Sed ideo non fecit, quia te dominum esse vult benignitatis erga pauperes. Tu autè diligenter perpède, quo modo in omnibus ferè parabolis ille punitur, qui sua pecunia probè vtus non est. Nã neque virgines aliena rapuerunt, sed sua non erogauerunt: neque qui talentũ suffodit, aliena inuasit, sed quia nihil addidit: neque qui esurientem præterierunt, propter alienorum rapinam cruciatur, verum quia sua, quemadmodum & hic seruus non disperferunt. Audiamus igitur quicunq; veteri seruimus, quicunque ad opiparè cõparandas cœnas pecuniã consumimus, que non nostra, sed indigentium est. Noli enim, quoniã magna domini benignitate quasi tua erogare iussus es, idcirco etiã tua esse arbitrari: mutud tibi cõcessit, vt probitatem inde quæras. Noli

Noli

Noli ergo putare tua esse que habes, sed que domini sunt, domino præbe. Nec enim etiam si tu cupiam mutud contulisti, vt aliquid inde lucrari possit, illius pecuniam esse assereres: similiter ergo deus tibi pecuniã tradidit, vt cœlum merceris. Quare non est benignitatis sue cumulus ingratitude tua euertendus. Veniat in mentem tibi, quam optabile erat homini post baptismum remissiones peccatorum inuenire, si eleemosyna ad delenda peccata concessa non esset. O quot homines diceret, vtinam possemus pecuniis à futuris nos malis redimere: nũc verò, cum hoc per eleemosynam facere possint, torpent rursus & decidunt. Sed præbeo, inquit: quid præbes? Nunquam certè tantum dedisti, quantum mulier illa, que duos obolos erogauit, immo verò nec mediã quidem partè, nec submultiplicè eius quod illa obtulit, præstitisti: sed multo plura in sumptus inutiles eiicis. Magnifica conuiuia, & potationes inebriantes excogitas, modò tu alios vocas, modò vocaris ab aliis. Ita nunc tu consumis, nunc alios consumere cogis: & duplicem tibi præparas cruciatum, alterum ab his que tu, alterum ab his que alij hortatu faciunt tuo. Vide igitur hũc quoque famulum, quoniam edat & bibat cum temulentis accusari: non enim temulentos solum, verum etiam eos qui cum illis viuunt, torquet. Nec iniuria quidem. Nam & seipos corrumpunt, & proximorum salutem negligunt. Nulla verò re alia deus magis irritatur, quam si proximi cõmoditatem despicias: quapropter vt iram in istos ostendat, in duas incidi seruum illum partes imperauit: hac de causa notam, qua discipuli sui cognoscerentur, charitatem esse affirmauit, quoniam diligenter necesse est de dilecti vtilitate meditari. Hanc igitur viam teneamus, que nos maximè ad cœlos perducet, que Christi faciet imitatores, que deo, quantum fieri potest, similes constituet. Perspice autem eas quoque virtutes magis necessarias esse, que iuxta viam hanc tentoria posuerunt. Et si placet, diligentius id inuestigemus, sententiamque secundum scripturam proferamus: Possunt ergo duæ ad vitam maximè viæ perducere: quarum altera viatori duntaxat, altera etiam proximo conducatur. Consideremus igitur vtra magis comprobetur, & ad apicem nos perducatur virtutis. Illum igitur qui sua duntaxat querit, crebro Paulus criminatur (quando verò Paulum dico, Christum dico) hunc verò laudibus prosequitur: quod vt pateat, ipsum audiamus: Nemo quod suum est, querat, sed quod est proximi vniuscuiusque. Vides quo modo alterum eiicit, alterum amplexus est: & rursus: Vniuscuiusque vestrum proximo placeat in bonũ ad edificationem. Deinde mirabilem laudem admonitione mixtam subiunxit: Nam & Christus non sibi ipsi placuit: sed quauis victoria iam ex sententia Pauli appareat, tamen vt maiori cumulo melior pars excedat, videamus que virtutes in nobis duntaxat terminantur, que autem à nobis ad alios etiam transeunt. Ieiunare igitur, humi iacere, virginitate florere, moderatè viuere, hec omnia ipsi qui faciunt vtilia sunt: at à nobis in proximum transgrediuntur, eleemosyna, doctrina, charitas. Audi autem quid de his dicit Paulus: Si omnia que habeo, in panes pauperum dispergam, & corpus meum tradam vt vratur, charitatem autem non habeam, nihil mihi profunt. Ita perspicuo charitas præconio & laudatur & coronatur. Sed si vultis tertio etiam pedem cõferam, & pugnabo, & ponatur quempiam ieiunare, martyrio comprobari, atque cremari: alium verò ad edificationem proximi martyrium dif-

Luc. 21. a.

Ioan. 13. d.

1. Cor. 10. f.

Roma. 15. a. Ibidem.

1. Cor. 13. b.

ferre, nec differre modò, sed etiam absque martyrio decedere. Vter igitur post hanc peregrinationem maior erit? Non est nobis multis in hoc loco rationibus opus, nec longiore disputatione, cum magna voce beatus Paulus sententiã iam protulerit, dicens: Cupio dissolui, & cum Christo esse, melius mihi: in carne autem adhuc permanere, propter vos magis necessarium est. Ita proximi edificationem potiorè duxit, quam resolui, & esse cum Christo. Et certè si maximè vis esse cum Christo, voluntatem eius facias: voluntas autem eius illa præcipua est, vt proximo conducere studeas. Vis vt & quarto aliunde tibi hanc sententiã corrobore? Amas me Petre, inquit, pascue oues meas. Cum tertio ipsum interrogasset, hoc amoris argumentum esse confirmauit: quod non ad sacerdotes solummodo dictum est, verum etiam ad singulos nostrum, quibus vel minimus est, negligi debet. Pater nanque meus complacuit in ipsis. Habet vniuscuiusque nostrum ouem, ad pingua eã pascua ducat. Cumque à lectulo paterfamilias se receperit, nihil aliud querat, quam vt ea faciat atque dicat, quibus incrementa religionis domui vniuersa adiciat. Mater autem familiã domum quidem custodiat, sed multò magis procuret, quo modo que ad cœlos pertinent, vniuersa familia operetur. Nam si in rebus secularibus antequam domestica disponamus, que reipublice debentur persolui curamus, ne horum vtergalium causa in forũ pertracti, ac casti vituperemur: quantò magis in spiritualibus oportet, que creatoris dei & regis omnium sunt, prius disponere, ne illò pertrahamur, vbi dentium stridor est? Has igitur amplectamur virtutes, que nobis salutare, & proximo perutile sunt. Tale quid eleemosyna est, tale oratio, immo verò etiam hanc ab illa vires atque alas assumit. Orationes, inquit, & eleemosynæ tuæ, in memoriã, in conspectu dei ascenderunt. Non autem sola oratio, verum etiam ieiunium inde corrobatur. Quippe si absque eleemosyna ieiunes, nec ieiunium quidem hoc reputatur: cum ventris seruo ac temulento qui ita ieiunat deterior sit, tantoque peior, quanto crudeliter deliciis nequior est. Cur de ieiunio ita loquor, cum ipsa castimonia & virginitas eleemosyna carè ex thalamo sponsi eiiciatur? Et quanquam adeò magna quidem res virginitas sit, vt propter excellentiam suam nec in nouo testamento necessitati legis succubuerit, sed tamen nisi eleemosyna ipsam comitetur, eiicitur: quod si ita est, sicuti certè est, quis eleemosyna contempta veniam impetrabit? Nullus profecto, sed perire necesse est eum qui eleemosyna caret. Nam si in rebus secularibus nemo sibi soli viuunt, sed tam opifex quam miles, tam agricola quam mercator, ad communem vtilitatem proximis etiam omnes conferunt, multò magis in spiritualibus id faciendum est: hoc enim maximè viuere est, aliis scilicet etiam prodesse. Nam qui sibi viuunt, ceteros omnes negligens, & vita eius superuacanea est, & ipse superfluis, nec homo, nec generis nostri. Quid igitur, inquit, meane contemnam, vt ea que aliorum sunt, curam? Non negligit sua, qui aliena procurat: qui enim aliena querit, neminem lædit, omnes miseratur, pro viribus vnicuique prodest, à nullo rapiet, nullius bona inuadet, non furabitur, non falsum testimonium dicet, ab omni malignitate abstinebit, omnem virtutem amplectetur, libenter pro inimicis orabit, insidiatoribus benefaciet, nemini conuiciabitur, nemini maledicet, etiam si centies ab aliis lædatur. Sed illa diligenter apostoli

Philipp. 1. c.

Ioan. 21. e

Act. 10. a.

Infra. 25. d.

stoli verba secum crebro reuoluit. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Si verò nostra quaramus, non omnino hinc de alienis quoque curabimus. His omnibus persuasi nō posse salutem nos consequi, nisi commune commodum queramus: & huius serui in duas partes partitione admoniti, & eius qui talentum suffodit cruciati perterriti, meliorem viam donec possumus, eligamus, vt æterna quoque regna possidere possimus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxix. ex cap. xxv.

Hic simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, obuiam sponso exierunt. Quinque autem ex ipsis erant prudentes, & quinque fatuæ: quæ fatuæ, accipientes lampades suas, non acceperunt secum oleum: prudentes autem, acceperunt oleum in vasis suis, cum lampadibus. Tardante autem sponso, &c. vsque ad illud: Ab eo autem qui non habet, & quod videtur habere, tolletur ab eo. Inutilem seruum eiecit in tenebras exteriores, vbi erit fletus & stridor dentium.

Parabolæ istæ prioris de fidei & ingrato seruo, qui rem domini disperdit, simillimæ sunt. Quatuor enim sunt, omnes diuerso itinere nos eodem conducentes. Omnes enim ad eleemosynam capessendam nos incitant, & vt quibuscunque modis possumus, cum non sit possibile aliter saluari, proximis vtilitati esse studeamus. Sed in superioribus de omni vtilitate, quam proximo conferre possumus: in parabola verò de virginibus, de illa præcipue quæ pecuniis fit eleemosyna loquitur, multoq; vehementius, quam in superiori parabola. Nā ibi cædentem proximos, temulentum, & rem domini dissipantem atque perdentem atrociter punit: hic verò etiam eum, qui emolumento aliis non est, nec accumu-

late indigentibus sua ministrat: t̄ vsq; nanque fuerunt eleemosyna, sed quia copiose non fecerant, torquentur. Cuius autem rei gratia non simpliciter qualemcumque personam posuit, sed virginibus hanc parabolam accommodauit: De sublimitate virginittatis iam dixit, eunuchos esse nonnullos, qui se propter regnum cœlorum castrarunt: & qui capere potest, capiat. Nec ignorat vulgò magnam de virginibus existimationem fieri, quippe res natura sublimis est: quod inde patet, quia nec apud veteres à priscis illis sanctisq; viris culta fuit, & post gratiam nulla legis necessitate iubetur. Non enim imperauit, sed voluntati fidelium commisit: vnde Paulus quoque ait: De virginibus autem præceptum domini non habeo: & laudo quidem eum qui vult, nolentem autem non cogo, neque præceptum id facio. Quoniam igitur & magna res erat, & maioris apud multos existimationis, ne quis ea re peracta, quasi nullo indigens negligentior in aliis sit, hanc parabolā posuit, vt ostendat, quia si cetera vniuersa virginittas habuerit, & caruerit eleemosynæ fructibus, cum fornicatoribus eiicitur: & inhumanum ac immisericordem cum ipsis collocat. Idq; haud immerito. Fornicator enim, corporum: istę vero pecuniarum cupiditate vincuntur. Non est autem corporis & pecunię par cupiditas, sed acrior multò atque vehementior corporum est. Quantò igitur imbecilliori relictamur, tantò minus si vincimur, venia digni sumus. Idcirco & fatuas appellauit, quoniam difficilioribus superatis, faciliora perderunt. Lampades autem hic ipsius virginittatis nominat donum, & mundiciam sanctitatis: oleum verò benignitatem, eleemosynam, patrociniū indigentiu.

Sponso autem tardante, commiserunt omnes & dormierunt. Non paruum temporis rursus spacium interiectum ostendit,

opinionem discipulorū reprimens, qui confestim regnum eius futurum sperabant: quapropter crebro ab huiusmodi eos spe remouet. Ad hoc somnum quandam esse mortem denotat. Dormierunt enim, inquit: Ad mediā autem noctem, clamor factus est. Aut in parabola, quoniam dormiebant, dixit, commoratur: aut rursus in nocte futuram resurrectionem ostendere voluit. Clamorem etiam Paulus commemorat, dicens, in iussione, in voce archangeli, in vltima tuba descendet de cœlo. Quid porrò tubæ volunt, & quid clamore illo dicere: Sponsus venit, apparatus ergo lampadibus, fatuæ dicunt ad prudentes: Date nobis de oleo vestro. Rursus fatuas appellauit, vt nihil amentius esse ostendat, quam pecuniam in hac vita colligere, & nudos nos proficisci, vbi maximè benignitate indigemus, vbi misericordia nobis opus est.

Præterea sperantes ibi se oleum inuenturas, in tempestiue quæsierunt: quanquam autem nihil humanius illis virginibus fuerit, quæ hac re præcipue fulserunt, non totum petebant. Date enim nobis ex oleo vestro, inquit: & necessitatem ostendebant, Extinguuntur enim lampades nostræ: sed tamen repulsæ sunt, nec humanitas earum à quibus petebatur, Inec petitionis facilitas, nec earū necessitas, vt impetrarent effecit. Quid igitur hinc docemur? Quia videlicet null⁹ nos, qui per opera perditū fuerimus, suo patrociniū defendere & auxilio esse ibi poterit, non quia nollet, sed quia non potest: videmus enim prudentes ad impossibilitatem cōfugere: quod & Abraham ille denotauit, dicens: Mag-

nus inter nos atque vos hiatus existit, adeo vt nec volentes pertransire, traucere possint. Ite autem ad vendentes, ac emitte. Qui porrò vendunt? Qui pauperie premuntur. Vbi verò isti reperiuntur? In hac solummodo vita: hic ergo non ibi quærendi sunt. Vides quā magnas ab inopibus merces negociemur: si hos tollas, magnā nostræ salutis spem euertisti. Hic igitur oleum colligendum est, vt ibi cum tempus fuerit, paratum nobis adsit. Non enim illud tempus, sed hoc congregationis est. Noli ergo in deliciis, luxu, inaniq; gloria frustra consumere quæ habes, cum multo tibi oleo ibi opus futurū est. His illæ auditis recesserunt, sed nihil vtilitatis consecutę sunt. Istud autem dicit, aut in parabola persistens eamq; contexens, aut ostendens, quod etiam si misericordes illic fuerimus, non euademus tamē: nihil enim profuisse istis misericordiæ illius volūtatē videmus, quia non hic, sed ibi venditores olei quærebant: nec diuiti profuit adeo misericordem ibi fuisse, vt etiam de affinis & propinquis suis sollicitaretur: & qui dum vi-

deret, iacentem in porta pauperem præteribat: quos inde videre non poterat, à gehenna eripere festinat, rogatq; nonnullos ad illos mitti omnium earum nuncios rerum: verum vt ille, sic etiam istę nihil consecutę sunt. Posteaquam enim ad emendum profectę sunt, venit sponso, & intravit simul quę erant paratę: fatuę verò exclusę sunt. Ita post ingentes illos labores, post incredibiles sudores, & acerrimas pugnas, post trophæa quæ de naturæ rabie statuerunt, resurgunt cum dedecore, & lampadibus earum extinctis, terram aspicientes recedunt. Nihil sanè tenebrosius est, quā virginittas oleo carens: vnde sic vulgò multi immisericordes tenebrosos solent appellare. Quid igitur ex virginittate lucratę sunt, quæ nec sponsum quidem viderunt, nec pulsantes aliquid profecerunt, sed terribile illud verbum audire. Abite, nescio vos? Quod cum ipse dixerit, nihil aliud quā gehenna, & intolerabilis cruciatus relinquunt: immo verò etiam, gehenna, istud verbum grauius est: hoc verbum

bum operantibus etiam iniquitatem dixit. Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam. Crebro id repetit, vt ignorantiam exitus ab hac vita vtilem esse ostendat. Vbi sunt ergo qui per totam vitam desidia torpescunt, & quando à nobis admonentur, respondere nō dubitant, omnia se pauperibus moriendi tempore relicturos? Audiant hæc verba, & emendent se: multi enim abeundi tempus expectantes, ita repente rapti sunt, vt nec iniungere suis quicquam potuerint. Sed hæc quidē parabola eius eleemosynæ gratia, quæ cum pecunia cōfiscitur, dicta est: quæ vero sequitur, generaliter omnes respicit, qui nec pecunia, nec verbo, nec autoritate, nec quouis alio modo proximis conferunt, sed omnia retinent. Cur autem hæc parabola regnum, illa spōsum adducit? Vt videas quantum virginibus Christus afficitur his, quæ sua pauperibus erogant: hæc enim & vera virginittas est. Nam & Paulus huic rei hanc descriptionem attribuit, dicens: Innupta sollicita est de his quę domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Hæc admonemus, ait. Si verò apud Lucam aliter talentorum monemus, ait. Si verò apud Lucam aliter talentorum monemus, ait. Si verò apud Lucam aliter talentorum monemus, ait. Si verò apud Lucam aliter talentorum monemus, ait.

1. Cor. 7. f. Luc. 19. b. c. t̄ ad id quod hominē est, & vt domino in diuulso assecat.]

fructus confluisse: ibi enim alius quinque, alius decem attulit: quapropter nec eadem præmia consecuti sunt: hic verò è contrario: quapropter & par eis corona redditur. Nam qui duo accepit, alia duo lucratus est: & qui quinque, similiter. Ibi vero quia ex eadem sorte alter plura, alter pauciora conquisiuit, non iniuria varia retributione fruuntur. Perspice autem vbi que non confestim, sed longo tempore interiecto exigentem. Sic enim etiam vinea agricolis data peregrinatus est, & nunc credito dato recessit, vt longanimitatem eius facilius cognoscamus. Quauis mihi videatur resurrectio quoque huiusmodi verbis significari. Hoc autem in loco nec agricola, nec vinea, sed omnes operarij sunt. Non enim ad principes, neque ad ludæos solum, sed ad omnes hæc differit. Offerentes igitur & sua, & ea quę domini erant, gratę fatentur. Nam alius quidē dicit: Domine, quinque talenta mihi tradidisti. Alius duo ostendens ab ipso operationis occasionem recepisse, & gratiam habere, & totum ipsi reputare: quid igitur dominus? Euge serue bone. Hoc enim bonū est, quod proximum respicit. & fidelis, quia in paucis suis fidelis, in multis te constituam, intra in gaudium domini tui. Vniuersam hoc verbo monstrat beatitudinem. Non autem & ille sic, sed quo modo? Noui quoniam durus es homo, metens vbi non seminasti, & congregans vbi non sparsisti, & timens, abscondi talentum tuum. Ecce habes quod tuum est. Quid igitur dominus?

Oportebat te committere argentum meum nummulariis: Id est, oportuit te dixisse, admonuisse, cōsuluisse: sed non obtemperant, ais: nihil hoc quippe ad te pertinet, quid hac re mitius atque humanius? Homines sanè non ita facere solēt, sed ipsum qui pecuniam creditit, exactio- nis etiam officium facere volunt, ipse vero nō ita. Sed te oportebat, inquit, creditū facere, exactio- nem autem mihi relinquere, qui cum vsuris creditum ipsum exigissem. Audiens sanè vsuram, splendorem operum intelligat. Te igitur oportuit quod facilius est facere, & difficiliora mihi relinquere: verum quoniam non fecisti, Accipite vos, ait, ab ipso talentum, & date ei qui habet decem talenta. Habenti enim dabitur, & superabundabit: ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo. Quid nam hoc significat? Qui doctrinæ gratiam ad vtilitatem aliorum accipit, nec vtitur ea, gratiam quoque ipsam omnino perdit: qui autem studiose ac sedulo vtitur his, maiore

1. Cor. 7. f. Luc. 19. b. c. t̄ ad id quod hominē est, & vt domino in diuulso assecat.]

gratiam ita impetrabit: quemadmodum ille, vel quod accepit, amiserat. Verum non ad hæc vsque damnū oculo procedit, sed intolerabilis cruciatus, & sententia terribilis sequitur. Proicite nanque, inquit, inutilem seruum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Vides quo modo non solum rapaces, & qui aliena inuadunt, nec soli malefactores, verum etiam & qui bona facere negligit, extremo cruciatur supplicio? Audiamus igitur hæc verba, & donec tempus patitur, nostram amplectamur salutem. Accipiamus in lampadibus oleum, amplificemus talentum. Si enim in pigritia & ocio hic viuimus, nullus nostri etiam fletum ibi commiseribitur. Nā & qui fordidas vestes habebat: quāuis seipsum condemnasset, nihil tamen profecit. Et qui talentum accepisset, etsi depositum reddidit, condemnatus est tamen: virgines quoque deprecatae sunt, & accesserunt, & pulsarunt, sed nihil inde consecutę sunt. Quæ omnia cogitantes, pecunia, studio, autoritate, quibuscunque possumus proximis adiuuemus. Talenta enim hic pro eo quod vnusquisque facere potest accipimus, siue autoritate protegere, siue pecuniis iuuare, siue doctrina admonere, siue alia quapiam re proximis prodesse queas. Nemo secum dicat, cum vnum talentum habeam, nihil possum efficere: potest profectò ex vna re sola cōprobari. Nō es pauperior illa vidua, non es Petro atque Ioanne rusticior: qui quāuis rudes simul atq; illiterati fuerunt, quoniam magno studio communem vtilitatem complexi fuerant, cœlorum principes facti sunt. Quippe nulla res deo gratior est, quā vt vniuersam vitam ad commune commodum conferas. Idcirco ratione atque oratione nos deus decorauit, mentem atque ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnibus & nos ipsos & proximis tutemur. Non enim ad agendas gratias solummodo confert oratio, verum etiam ad docendum & ad monendum perutilis est: quia in re si ea diligenter vtetur, dominum: sin verò in contrariis, diabolus imitabimur. Nam & Petrus quidem quando Christum cōfitebatur, quasi ea dicens, quæ patris sunt, beatificabatur: quando autem crucem horrebat, atque repellebat, quasi ea quæ diaboli sunt sapiens, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recusando reprehensus est, quam nos spontē peccates veniam impetrabimus? Ea ergo loquamur, quæ Christi verba esse confestim cognoscuntur. Nec enim, cum dixerō, surge & ambula: neque cum dixerō, Thabita surge: tunc solum Christi verba loquor, verum etiam multò magis si contumeliis agitatus benedixerō, si oppressus iniuria pro opprimentibus orabo. Et in superioribus quidem dixisse memini, manum esse linguam nostram, quæ pedes dei attingat: nunc verò maius quiddam adicio, quia lingua nostra lingua est Christi. Christi linguam imitamur, si diligentiam adhibemus, vt illa loquamur, quæ ille præcipit. Quæ verò sunt illa? Humilitatis certè, benignitatisq; plenissima verba. Sic ille contumeliantibus respondebat, dicens: Ego dæmonium non habeo: & rursus, Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si hoc pacto tu quoque respondes, si ad emendationem proximi loqueris, linguæ illi lingua tua simillima est: hæc non ego, sed ipse deus confirmat. Qui educit honorabile, inquit, ex indigno, is quasi os meū erit. Cum igitur tua lingua sit Christi, & os tuum patris fiat, & sancti spiritus templum sis: quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Non si ex auro tibi os conficeretur, non si gemmis construeretur ita presul-

Hic supra a talenti nominem hic pro eo quod vnusquisque facere potest accipimus, siue autoritate protegere, siue pecuniis iuuare, siue doctrina admonere, siue alia quapiam re proximis prodesse queas. Nemo secum dicat, cum vnum talentum habeam, nihil possum efficere: potest profectò ex vna re sola cōprobari. Nō es pauperior illa vidua, non es Petro atque Ioanne rusticior: qui quāuis rudes simul atq; illiterati fuerunt, quoniam magno studio communem vtilitatem complexi fuerant, cœlorum principes facti sunt. Quippe nulla res deo gratior est, quā vt vniuersam vitam ad commune commodum conferas. Idcirco ratione atque oratione nos deus decorauit, mentem atque ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnibus & nos ipsos & proximis tutemur. Non enim ad agendas gratias solummodo confert oratio, verum etiam ad docendum & ad monendum perutilis est: quia in re si ea diligenter vtetur, dominum: sin verò in contrariis, diabolus imitabimur. Nam & Petrus quidem quando Christum cōfitebatur, quasi ea dicens, quæ patris sunt, beatificabatur: quando autem crucem horrebat, atque repellebat, quasi ea quæ diaboli sunt sapiens, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recusando reprehensus est, quam nos spontē peccates veniam impetrabimus? Ea ergo loquamur, quæ Christi verba esse confestim cognoscuntur. Nec enim, cum dixerō, surge & ambula: neque cum dixerō, Thabita surge: tunc solum Christi verba loquor, verum etiam multò magis si contumeliis agitatus benedixerō, si oppressus iniuria pro opprimentibus orabo. Et in superioribus quidem dixisse memini, manum esse linguam nostram, quæ pedes dei attingat: nunc verò maius quiddam adicio, quia lingua nostra lingua est Christi. Christi linguam imitamur, si diligentiam adhibemus, vt illa loquamur, quæ ille præcipit. Quæ verò sunt illa? Humilitatis certè, benignitatisq; plenissima verba. Sic ille contumeliantibus respondebat, dicens: Ego dæmonium non habeo: & rursus, Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si hoc pacto tu quoque respondes, si ad emendationem proximi loqueris, linguæ illi lingua tua simillima est: hæc non ego, sed ipse deus confirmat. Qui educit honorabile, inquit, ex indigno, is quasi os meū erit. Cum igitur tua lingua sit Christi, & os tuum patris fiat, & sancti spiritus templum sis: quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Non si ex auro tibi os conficeretur, non si gemmis construeretur ita presul-

Luc. 21. a: Luc. 21. a: atq; illiterati fuerunt, quoniam magno studio communem vtilitatem complexi fuerant, cœlorum principes facti sunt. Quippe nulla res deo gratior est, quā vt vniuersam vitam ad commune commodum conferas. Idcirco ratione atque oratione nos deus decorauit, mentem atque ingenium concessit, manus, pedes, vires corporis dedit, vt his omnibus & nos ipsos & proximis tutemur. Non enim ad agendas gratias solummodo confert oratio, verum etiam ad docendum & ad monendum perutilis est: quia in re si ea diligenter vtetur, dominum: sin verò in contrariis, diabolus imitabimur. Nam & Petrus quidem quando Christum cōfitebatur, quasi ea dicens, quæ patris sunt, beatificabatur: quando autem crucem horrebat, atque repellebat, quasi ea quæ diaboli sunt sapiens, acriter increpabatur. Si ergo ignoratione crucem recusando reprehensus est, quam nos spontē peccates veniam impetrabimus? Ea ergo loquamur, quæ Christi verba esse confestim cognoscuntur. Nec enim, cum dixerō, surge & ambula: neque cum dixerō, Thabita surge: tunc solum Christi verba loquor, verum etiam multò magis si contumeliis agitatus benedixerō, si oppressus iniuria pro opprimentibus orabo. Et in superioribus quidem dixisse memini, manum esse linguam nostram, quæ pedes dei attingat: nunc verò maius quiddam adicio, quia lingua nostra lingua est Christi. Christi linguam imitamur, si diligentiam adhibemus, vt illa loquamur, quæ ille præcipit. Quæ verò sunt illa? Humilitatis certè, benignitatisq; plenissima verba. Sic ille contumeliantibus respondebat, dicens: Ego dæmonium non habeo: & rursus, Si malè locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si hoc pacto tu quoque respondes, si ad emendationem proximi loqueris, linguæ illi lingua tua simillima est: hæc non ego, sed ipse deus confirmat. Qui educit honorabile, inquit, ex indigno, is quasi os meū erit. Cum igitur tua lingua sit Christi, & os tuum patris fiat, & sancti spiritus templum sis: quis honor, quod decus maius hoc excogitari poterit? Non si ex auro tibi os conficeretur, non si gemmis construeretur ita presul-

Supra. 16. e: Supra. 9. a. Acto. 9. g. Linguam Christi imitari quid sit Ioan. 8. f. Ibid. 13. d. Hiere. 15. d.

prefulgeret, vt tunc hoc humilitatis ornatu respenderet. Quid enim optabilius ore, quod maledicendi studium penitus ignorat, & benedicendi solum cognouit. Quod si benedicere maledicenti aspernaris, saltem taceas, hoc interim facito: postea ratione ac via vltiora petens, ad illud quoque peruenies, & huiusmodi os habebis, quale praediximus: nec putes nimium dictum esse. Misericors enim dominus est, & suae hoc donum bonitati tribuitur. Non ergo audaciae attribuas, si te Christi os habere quispiam dixerit. Audaciae quippe est diaboli os imitari, linguam habere nequissimo demoni simillimam: quod quam maximum sit malum, tecum ipse cogita, praesertim cum horum mysteriorum participes factus sis, & ipsa carne domini communicaueris. Hec tecum voluens, imitare Christum pro viribus, vt nullo tibi modo resistere, immo vero quum talis sis factus, nec aspicere possit diabolus. Non enim ignorat quae nam sint Christi signa, bene cognouit arma, quibus victus fugatusque est. Quae autem ea sunt? Humilitas profecto animi, & mansuetudo. Nam quando in monte aggredientem superauit atque prostrauit, quando non cognoscebatur, quod Christus esset, mansuetudinis humilitatisque verbis eum confudit: pariter ergo tu quoque facies, & si hominem in diabolum versum aggredi te videris, illo pacto vincito. Data est tibi diuinitus potestas imitari Christum pro viribus, & similem illi fieri: noli expauescere hoc audiens: timendum enim tibi potius est, si similis illi fieri negligas. Loquaris igitur vt ille, & eris talis, quantum ad hoc, qualis ipse fuit, prout humanae vires patiuntur: huius rei gratia maior est, qui ita loquitur, quam qui futura praedicat: hoc enim totum ex dono est, illud enim ex labore atque sudore tuo procedit. Fac vt ex animo tuo os tuum ita conformetur, vt os Christi esse videatur. Potest Christus hoc facere, si tu volueris, nouit hanc artem, si desidia & torpore non corruparis. Sed quomodo formatur atque depingitur huiusmodi os, inquires? Quippe non est opus coloribus, nec vlla materia indigemus: sola enim virtute & humilitate, ac mansuetudine huiusmodi os maxime conformatur. Verum ne quando diaboli os nobis extruamus, non erit ab re considerare, quo modo etiam illud conditur, quo modo igitur conditur? Maledictione profecto, contumeliosis, contradictione, periuicio: diaboli enim linguam habet, qui vt diabolus loquitur. Quae igitur venia nobis dabitur, immo vero quae supplicia non pendemus, quando linguam nostram qua dominicam degustauimus carnem, diaboli sponte linguam efficimus? Non faciamus oro, sed omnino studio atque cura conemur, vt dominum lingua nostra discat imitari: quod si faciemus, non dubito quin ante tribunal Christi magna cum fiducia stabimus. Vbi nisi quis in hac vita humiliter loqui didicerit, non intelligetur tunc a Christo. Quemadmodum enim si Romanus forte fuerit iudex, non percipiet rationes tuas, nisi Latine loquaris: sic etiam Christus non audit, neque attendit, nisi lingua sua vtaris. Discamus igitur ita loqui vt rex noster, & ea lingua verba proferre, qua ipse vtitur. Imitemur diligenter illam linguam in omnibus. In luctum incidisti, caue ne magnitudine doloris os tuum euertatur, habes Christum quem imiteris: nam & ipse Lazarum fleuit. Timor incubuit tibi non paruus, loquaris rursus sicut Christus. Na & ipse propter te dispensationis ratione in formidinem incidit: dicas etiam tu, Veruntamen non vt ego volo, sed vt tu. Lachrymas effudis, moderatè id facito, vt Christus.

† hoc facere, si volueris, in gratia non est, quae de animo potius intellegi videntur.

Ioan. x. d.

Infr. 2. 6. d.

Insiidiis circumuentus es, & mœror te occupauit, Christum imitare qui & insidias passus est, & contristatus dixit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Omnium tibi rerum exempla praebuit, vt terminos conserues, & constitutas regulas non transgrediaris: hoc modo poteris os possidere ori dominico simillimum: hoc modo in terris gradiens, caelestem linguam habebis, datas tibi in mœrore normas, datas in ira, datas in luctu, datas in solitudine diligenter conseruans. O quot nostrum Christi faciem videre desiderant: ecce non videre solum eam, sed ipsi Christo similes fieri, si uouerimus, licet. Non procastinemus ergo, non libetius prophetarum ora quam humillimum hominem osculatur. Multi enim dicent ei, nonne in nomine tuo prophetauimus? & respondebit eis, Nescio vos. Mesi autem os, qui humilis valde & mitis erat (omnes quippe homines mansuetudine ille animi excessit) sic diligebat, sic osculabatur, vt praesens praesenti, facie ad faciem quasi amicus ad amicum loqueretur. Non praecipis nunc demum, sed praecipies tunc igni gehennae, si habebis ori dominico simile. Abyssus igni praecipias ac dices, tace ac obmutescere: ac ita cum magna fiducia in caelos ascendes, & aeterna beatitudine perfrueris: quod utinam omnibus contingat, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxx. ex capite xxv.

M autem uenerit filius hominis in maiestate patris sui, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suae, & separabit ones ab haedis: & hos quidem acceptabit, quoniam esurientem eum cibauerunt, & sitientem potauerunt, & hospitem existentem collegerunt, & nudum existentem circum amicerunt, & infirmam uisitauerunt, & in carcere existentem uiderunt, & dabit regnum eis. Alios autem pro contrariis delictis mittet in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Suauissimum hunc textum qui continet animo retinendus est: diligenti (oro) studio, & compunctione conuenienti audiamus. Ad hunc enim postremo sermonem illum Christus terminauit: nec id iniuria. Magna enim sibi humanitatis, ac elemosinae cura est: idcirco multa etiam in superioribus de hac disputauit. Et hic apertius quodam modo atque acrius, non duas aut tres, aut quinque personas similitudinis modo accipiens, sed ad uniuersum mundum uerba liquido faciens: quantum & in superioribus certo personarum numero expresso, non duas personas, sed partes duas, alteram obedientium, alteram inobedientium significabat. Verum hic & dilucidius & horribilius illa ipsa petra tractat. Quapropter non dixit iam, simile est regnum caelorum: sed seipsum ostendens, atque reuelans, dicit: Cum autem uenerit filius hominis in gloria sua. Nunc enim uenit, sed non in gloria, sed in contumeliosis atque conuiciis: tunc uero sedebit in sede maiestatis, & gloriae suae. Crebra gloriae meminit, quoniam crucis tempus iam aderat, quae res maximo probro habebatur: quocirca extollit auditorem, ac erigit, & ante oculos ipsum iudicium ponit, & uniuersum orbem coram se sistit: & adhuc terrorem maiorem illo adducit, quia euacuari (vt ita dixerim) caelos ostendit: omnes enim angelierunt cum ipso, testantes quot quantaque ministerio suo, cum a domino mitterentur ad salutem hominum, peracta sunt. Ita horroris uandique plenè ille dies futurus est. Congregabuntur, inquit, omnes gentes: hoc est, uniuersa hominum natura. Et segregabit eos ab inuicem, sicut pastor separauit ones. Nunc enim non segregati, sed mixti sunt uniuersi, si, tunc uero exquiritissimè separatio fiet, & ab ipsa uniuersae

see. 6. b.

Supra. 2. d.

Supra. 2. d.

triusque partis statione ita distincti, vt pateant uniuersae: quauis etiam hac appellatione mores uniuersae partis aperiantur, cum alij haedorum, alij ouium nuncupatione nominentur, vt aliorum sterilitas, quia nihil ab haedis producit, aliorum fertilitas ostendatur. Vberes enim, & multi ab ouibus fructus proficiunt, a laetis copia, ab elegantia lanæ, a foetu, quibus omnium haedorum genus omnino caret. Sed expertes rationis animantes natura duce fructificant, aut steriles sunt: homines uero uoluntate utrunque istorum faciunt, quapropter merito alteri puniuntur, alteri coronis decorantur. Sed non prius eos tormentis tradit, quam de iure cum eis disceptet, ideo adstantibus ipsis crimina exponit. Illi uero satis modestè respondent, sed nihil emolumenti ex ea re consequuntur, & merito quidem: rem enim neglexerunt, quae ipsi semper magna fuit cura. Na & prophetae hoc praedicabant: Quia misericordiam uolo, & non sacrificium: & legislator tam uerbis, quam rebus ad hoc hortabatur, & ipsa natura non parua nobis ingenerauit documenta. Perpende autem non unum, aut duo, sed omnia illos contempserunt. Non enim solum esurientem non cibauerunt, & nudo amiculum non praebuerunt, sed nec (quod facillimum erat) aegrotum uisitarunt. Et uide quo modo facilia mandat: non enim dixit, In carceribus eram, & liberauisti me: aut aegrotus fui, & medicati estis: sed uisitasti, & uenisti ad me. Sed nec esurienti famem leuare difficile: non enim sumptuosam unquam quaesuit mensam, sed eam quae necessitati duntaxat sufficeret: quodque maius est, non in sublimis cuiusdam, sed in humilis habitu serui quaesuit, quorum singula ad condemnationem illorum sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, & dandi potestas, panis enim petitur: petentis miseria, quia pauper atque mendicus: retributionis expectanda magnitudo, regnum enim promittitur: terror poenarum, gehenna enim incutitur: accipientis dignitas, deus enim pauperum manibus accipit: honoris cumulus, quia tantum descendere dignatus est: ius tribuendi, summa enim iusticia est, de suis ei concedere. Verum ab his omnibus cupiditate habendi retracti sunt, nec poenarum intentiones timuerunt, cum & in superioribus, his qui pauperes non recipiunt, grauiora quam Sodomis minatus sit: & hic liquido dicat, In quantum non fecistis uni horum minimorum fratrum meorum, nec mihi fecistis. Quid ais: si fratres tui sunt, quo modo minimos appellas? immo uero ideo fratres, quia humiles, quia pauperes & abiecti. Hos enim maxime ad fraternitatem conuocat suam, qui ignoti & despicabiles sunt: non dico monachos duntaxat, qui montes habitant, sed fidelium singulos, etiam seculares esurientes, nudos ac peregrinos, eosque nobis cura esse non parua desiderat. Fratres enim nostri baptisinate constituti sunt, & ineffabilis mysterij participatione. Ceterum inde quoque iustissime hanc prolatam sententiam ostendit, quia prius eos laudauit, qui haec fecerunt, dicens: Venite benedicti patris mei, haec dicit: uobis regnum paratum a constitutione mundi. Esurui enim, & dedistis mihi manducare: & quae sequuntur. Nam ne dicere possent, non habuisse, sic a conseruorum factis ora eorum obstruxit, vt & uirgines a uirginibus, ac temulentum & uentri deditum seruum, a fidele seruo confudit: & eum qui talentum in terra suffodit, ab his qui multiplicauerunt reprehendit: & singulos peccantium, ab his qui rectè uixerunt, reprimat: quae comparatio nonnunquam aequa, vt in hoc loco, & in uirginibus fit, nonnunquam a maiore cumulosius infertur: quale illud est, Viri Ni-

niuita surgent, & condemnabunt generationem hanc, quia crediderunt praedicationi Ionae, & ecce plus quam Iona hic. & Regina Austri condemnabit generationem hanc, quia uenit audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic. Et ab aequali rursus: Quia ipsi iudices uestri erunt. Et a maiori iterum, Nescitis quoniam angelos iudicabimus, non solum secularia: & hoc nimirum loco, quia diuites diuitibus, & pauperes pauperibus confert, ab aequali procedit. Non autem hinc solum iuste prolatam sententiam demonstrat, quia eiusdem conditionis conserui mandatis paruauerunt, uerum etiam, quia nec in illis obtemperauerunt, a quibus paupertas eos impedire non potuit: qualia sunt extinguere sitim sitienti, uinctum consolari, aegrotum uisitare. Ceterum laudando probos, ostendit quanta eos a principio charitate complectatur. Venite nanque, ait, benedicti patris mei, possidete praeparatum uobis regnum a constitutione mundi. Quibus bonis hoc nomen compensari potest, vt benedictus sis, & a patre ipso benedictus: unde autem tanto dignati sunt honore? quae nam est causa huius? Esurui enim, & dedistis mihi manducare: situi, & potastis me, & quae sequuntur. O quantae gloriae, quantae beatitudinis haec uerba sunt? nec dicit, accipite: sed haereditate, quasi propria, quasi paterna, quasi uestra, quae uobis a principio debebantur. Nam antequam nati sitis, quia sciebam uos huiusmodi futuros, haec uobis a me praeparata fuere. Quibus uero pro rebus haec ipsi retribuuntur? Pro tecto, pro ueste, pro pane, pro aqua frigida, pro uisitatione, quia in carcerem ingressi, uinctum consolati sunt. Vbi enim indigentiam, atque patrocinium indigentium inquirat, immo autem neque id semper. Non enim uisitatione, ac consolatione solummodo qui infirmus est, & qui uinctus indiget, sed alter eorum ex carceribus solui, alter aegrotatione euadere peroptat: uerum ipse adeo mitis est, vt quae possumus flagitet, immo uero his etiam minora. Voluntati enim nostrae commissit, vt possumus maiora facientes, maiorem acquirere laudem. Sed istis quidem, Venite benedicti: illis autem, ite dicit, maledicti, non quidem a patre: non enim ipse, sed opera eis propria maledixerunt. In ignem aeternum, non uobis, sed diabolo & angelis eius praeparatum. Ita quando de regno quidem dicebat, praeparatum uobis ante constitutionem mundi, subiicit. De igne uero non sic, sed diabolo ait esse praeparatum. Nam ego regnum uobis, ignem autem non uobis, sed diabolo & angelis eius praeparauit, in quem quoniam uos sponte iniiecistis, uobis ipsis id reputate. Ita cum istis, tum his maxime quae sequuntur, quasi excusando se respondet. Esurui enim, inquit, & comedere mihi non dedistis. Si enim inimicus fuisset, nonne ad immisericordes etiam flectendos, mitigandosque sufficissent passionibus illa, inedia scilicet, frigus, uincta, nuditas, aegrotatio: aut quia ubique sine tecto peruagatus sum, haec enim etiam inimicos mouere possent: uos autem neque amico haec contulistis, amico dico & domino, & benefactori. At canem plerumque famescere uidentes frangimur, & beluarum inedia nonnunquam flectimur: tu uero domino famescente non moueris, qua ratione poterit haec excusari? Nam si istud solummodo esset, nonne ita sibi sufficeret, vt retributum esse uideretur? non dico ut uocem illam a sede in patris solio orbe terrarum praesente audias, & regnum conseruaris: sed ipsum operari nonne sibi ad retributionem sufficit? Nunc autem ad hoc coram uniuersis quum apparuerit ineffabilis illa gloria, praconio te manifestat, &

& coronat, patronūq; ac hospitem proficitur: nec ve-
 retur hæc dicens, vt fulgentem acquiras coronam. His
 igitur rationibus & isti non iniuria puniuntur, & illi
 etiā si mille talia fecerint, per gratiam tamen coro-
 nantur. Gratię nanque omnino illa benignitas est, vt
 pro rebus minimis & vilissimis cœleste regnum, & tan-
 tus honor tribuatur. *Et factum est, quando finit Iesus sermo-
 nes hos, dixit discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet:
 & filius hominis tradetur, vt crucifigatur.* Rursus quando de
 regno, de retributione futura, de æternis cruciatibus
 differuit, opportunē passionis meminit: ac si diceret,
 Quid formidatis propter has temporales afflictiones,
 cum æterna bona vobis preparata sint? Tu autem per-
 pende, quo pacto quod eos maximē contristabat, no-
 uo quodam obduxit artificio, tam in superioribus vni-
 uerſis, quā in hoc loco: non enim dixit, quia post
 duos dies tradetur, sed quia post duos dies pascha fit. &
 tunc adiecit, Et filius hominis tradetur: vt ostendat id
 quod gerebatur, mysterium esse maximum, ac diem
 festum atque solennitatem quæ ad salutem orbis cele-
 braretur, & se omnia præscire quæ passurus erat: Idcirco
 tanquam id sufficeret ad consolationem ipsorum, mo-
 do nihil de resurrectione dixit. superfluum enim fuisset,
 cum tot tantaq; de ipsa disputauerit, in mentionē eius
 rursus incidere. Præterea vt diximus, quia per pascha,
 prisca illa quæ in Aegypto facta fuerant beneficia, in
 memoriam eorum rediit, propterea ostendit passio-
 nem suam à mille afflictionibus homines liberaturam.

*Exo. 12. Tunc congregati sunt principes sacerdotum, & scribae, & seniores
 Caiapha. populi in atrium principis sacerdotum, qui dicitur Caiphas, & con-
 siliū fecerunt, vt Iesum dolo tenerent, & interficerent. Dicebant au-
 tem, non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Vidisti maximā
 Iudaicarum rerum perturbationem atque corruptionem. Iniquissima penitus aggressuri negocia ad sum-
 mum pontificem veniunt, vt inde licentiam ac pote-
 statem accipiant, vnde à talibus prohiberi oportebat.
 Quot autem erant principes sacerdotum? Lex quidem
 vnicum esse voluit, sed multi tunc erant: vnde liquet,
 quia res Iudaica dissolui iam incipiebat. Moses enim,
 vt dixi, vnum iussit esse, quo mortuo, alterum creari vo-
 luit, vita cuius exilium eorum terminabat, qui homici-
 dium nolentes commiserunt. Quo modo igitur tunc
 multi erant? annui postea facti sunt. & hæc de Zacha-
 ria verba Lucas faciens, significauit, dicens, ex vicissitu-
 dine ipsum Abiæ fuisse. Principes igitur sacerdotum
 hic eos dicit, qui de principibus sacerdotum fuerunt.
 Quod autem consiliū ceperunt? Vt occultius eum ca-
 perent atque interficerent: vt runque occultius facere
 volebant: populum enim valde formidabant, ac ideo
 præterire diem festū volebant, dicentes: Non in die festo.
 Nam diabolus ne manifestē passio extaret, ad aliud tē-
 pus reuocare ipsam studebat. ne tumultus fiat in populo. Cō-
 sidera valde ipsos timere, non deum, neque ne maius
 scelus esset in ipsa Paschæ celebratione tam tetrum fa-
 cinus facere, sed homines & tumultum: ira tamen in-
 flammata, posteaquam proditorem inuenerunt, com-
 mutati expectare non potuerunt, sed in ipsa solennitate
 ipsum occiderunt: quasi enim cæci cupiditate furo-
 req; irritati, quamprimum sibi facultas data est, perege-
 runt. Et quauis ipse nequicia illorum dispensando in
 melius utebatur, non tamen hac de causa impuniti eu-
 uadent, cum mille cruciatu ex voluntatis prauitate
 mereantur, qui eo tempore quo noxij etiam soluebantur,
 innocentem interficere voluerunt, à quo innume-
 ra, & immensa beneficia susceperunt, qui propter illos,*

Ca. XXVI.

Exo. 12.

Caiapha.

Luc. 12.

gentes interea negligere videbatur. Sed ò misericor-
 diam atque benignitatem Christi, qui ad tam nequam
 homines, tamq; proteruos, vt eos seruaret, apostolos
 etiam suos post resurrectionem suam miserit, ad ma-
 nifesta pericula, mortemq; certissimam, & per ipsos sup-
 plicationem proposuerit. pro Christo enim legatione
 fungimur. Talia ergo habentes exempla, non dico mo-
 riamur pro inimicis, licet hoc quoque haud recusandū
 esset: verum quoniam infirmiores sumus, il-
 lud interea dico, non inuideamus amicis, non infe-
 stemur liuore benefactores: non dico interim, vt ma-
 lè nobis facientibus beneficia conferamus, quauis etiā
 hoc desidero: sed quoniam tardiores ad perfectiorem
 virtutem estis, saltem vlciscendi animum deponite. an
 forte putatis scenam esse quandam hæc nostra, & hi-
 strionum simulationis plena? Cur contra veritatē pug-
 natis? non temerè scripta sunt, tum alia, tum ea quæ pas-
 sionis tempore fecit, quæ certè poterant eos reuocare:
 verum vt tu Christi bonitatem imiteris, vt misericor-
 diam eius sequaris. Nam illos vel supinos in terram
 proiecit, & auriculam seruo restituit, & humiliter eos
 allocutus est, & mirabilia pendens in cruce signa edi-
 dit, radios Solis auertens, lapides findens, mortuos ad
 vitam reuocans, vxorem iudicis somniis territans, &
 in ipso iudicio inauditam humilitatem ostendens, quæ
 non minus quā signa potuisset eos attrahere, multa
 etiam prædicens, & in ipso patibulo crucis exclamans:
 Dimitte ipsis pater hoc peccatum. Sed sepultus quæ
 fecit ad salutem ipsorum? sed post resurrectionem nū-
 statim ludæos vocauit: num peccatorum dedit remis-
 sionem, milleq; alia bona contulit? Quid enim mira-
 bilius, quā eos à quibus crucifixus atque occisus est in
 adoptionem filiorum dei suscipere? Quid hac pia cu-
 ra, simul ac prouidentia maius inueniri vnquam po-
 terit? hæc nos audientes, velamine faciem operiamus,
 cum tam procul nos distare ab eo videamus, quæ imi-
 tari iubemur. Perpendamus quanto discrimine ab ipso
 differamus, vt non condemnantes, rectius penitentia
 agere possimus, nec eos offendamus, pro quibus ani-
 mam Christus tradidit suam. Nos vero nec reconcili-
 ari volumus illis, quos vt reconciliet, nec acerrimum
 quidem, atque infame genus mortis recusauit. An for-
 san expensam etiam hoc quandam, & pecuniæ proie-
 ctionē putatis, quod de elemosyna dicere soliti estis?
 Cogita quā obnoxius sis, & non solum non retardar-
 beris, verum etiam cursu ad eos qui offenderit venies,
 omnemq; læsionem ipsis dimittes, vt indulgentiæ tibi
 causa id fiat, vtq; tuorum malorum solamen inuenias.
 Gentiles sæpenumero nihil magni hac ex re expectan-
 tes, facilitate animi hostibus atque inimicis peperc-
 runt: & tu qui ad tantam spem hinc profecturus es, re-
 tardaris, atque torpescis. Et quod tempus ipsum efficit,
 id tu propter legem non prius conficies, sed expecta-
 bis, vt sine præmio ac laude tua perturbatio hæc animi
 extinguatur, quam tu cum magno præmio deponere
 potes: præsertim cum certiores simus, si temporis bene-
 ficio indignatio animi ceciderit, non paruos nobis im-
 minere cruciatu: quia quod in nobis tempus efficit, id
 mandata dei facere nequiterunt. Si autem inflammari
 te dices, cum in mentem tibi contumeliarum veniat,
 repete potius, si quid boni tibi ab eo qui læsit, collatum
 est, & quot tu afflictiones aliis intulisti. Detraxit tibi,
 oblocutus de te est, expende si quid simile aliis tu vn-
 quam fecisti. Quo modo igitur veniam impetrabis,
 quam aliis concedere non pateris? At nihil tale, in-
 quies,

2. Cor.

Amos. 6. b.

Mat. 5. d.

Eccles. 8. b.

Exo. 21. c.

quies, vnquam dixi. Sed audisti libenter alios talia di-
 centes, quod absque culpa esse non potest. Vis discere
 quā magnum bonum sit iniuriarum obliuio, & quo
 modo summopere ea deus placatur? eos qui latantur,
 ob afflictos, etiam si iuste ab eo puniti sunt, non patitur
 omnino impunè id facere. Nā etsi iuste illi vexati sunt,
 sed gaudere te hac de causa non oportet. Vnde pro-
 pheta multa criminatus, hoc tandem subiunxit, dicens:
 Non passi sunt aliquid in contritione Ioseph. & rursus:
 Non exiuit ex domicilio suo ad plangendam vnam
 domum coniunctam ei. Ita quauis Ioseph, id est tribus
 ex eo deducta, & vicini eius ex dei sententia punirentur,
 sed tamen etiam istis condolare nos vult. Nam si
 nos qui nequam sumus, quando in seruum nostrum a-
 nimaduertimus, si conseruorūq; aliquem ridentem cō-
 speximus, adeo irritamur, vt ad ridentem iram deriue-
 mus: quanto magis deus supplicis aliorum latentes
 torquet? Quod si letandum non est, sed condolendū
 his qui à deo puniuntur: multo magis his condolendū,
 qui nos offenderunt: eius nanq; charitatis id signū est,
 quā deus cæteris omnibus antepōnit. Nam sicut illi
 flores colorum preciosissimi sunt, quibus trabea impe-
 ratoris tingitur: sic illæ virtutes magni precij sunt, qui-
 bus charitas continetur. Nihil porro charitatem ita cō-
 tinet atque conseruat, vt cōmissorum aduersus te pec-
 catorum obliuio. An forsan de altera parte nihil deus
 curauit, an lædentem ad læsum non misit? Immo ab al-
 tari ad illum misit, & post reconciliationē ad mensam
 quoque vocauit. Sed noli tu hac de causa illum expe-
 ctare: omnia enim sic perdidisti. Propterea enim inef-
 fabilis tibi merces reposita est, vt illum præuenias. Nam
 si rogatus recōciliaberis, non mandato dei, sed studio
 illius reconciliatus brabia illi reliquisti. Quid tu, ais, nō
 vereris hominem inimicum habere? Nonne sufficit no-
 bis diabolus, sed eiusdem etiam generis inimicos attra-
 himus? O vtinam nec ille bellum nobis indixisset, vt in-
 nam diabolum se non fecisset. Nescimus insani, nesci-
 mus quanta in reconciliatione voluptas sit, quam in ip-
 sis inimicis intelligere non possumus. Verum quan-
 to suauius amare iniuriantem, quā odisse, post depo-
 sitas inimicicias optime percipies. Cur igitur furore a-
 gitatos imitamur, alter alterum dentibus lacerantes, &
 in propriam carnem insanientes? Audi quāta cura etiā
 legis tempore de hoc habebatur: via, inquit, recordan-
 tium mala in mortem, homo homini conseruat iram,
 & à deo querit sanari. Atqui oculū pro oculato, & dentē
 pro dente concessit: quo modo igitur increpat, atq; cri-
 minatur? Quia illa non vt alter alteri faciamus permi-
 sit, sed vt formidine pœnæ à similibus abstineamus. Præ-
 terea repētina ista iræ sunt, iniuriarum verò memoria
 animi est perniciem diutius cogitantis. Sed malè me
 vexauit, inquis. Nūquā ille tātū tibi facere potuit, quā-
 tum tuipe tibi læsionis memoriam retinendo. Præter-
 ea non est possibile virum fortem mali aliquid pati.
 Fingamus enim quempiam liberos & vxorem haben-
 tem philosophari, qui etiam detrimenti occasiones ha-
 beat multas, magnos sibi pecuniarum acruos, amicos
 quamplures, principatum nō paruum, honores deniq;
 ingentes: veruntamen philosophiæ summopere inhæ-
 reat: huic homini fortunæ vulnera cogitatione afferam-
 us. Nequam igitur aliquis damno ei non minimo sit:
 quid igitur ad eum, qui nihili pecunias ducit? Liberos
 eius interimat alius: quid ad eum qui de resurrectione
 quotidie philosophatur? Vxorē occidit quispiam: quid
 hoc ad eum, qui doctus est non lugere dormientes? Vi-

tuperationem alius ei afferat: quid ad eum qui florem
 fœni præsentia cuncta existimat? Si vis & corpus eius
 cædatur, & in carcerem quoque trahatur: quid ad eum
 qui semel sibi omnino persuasit, quāuis exterior homo
 corrumpatur interiorem tamen renouari: & quia tri-
 bulatio patientiam efficit? Sic ego hunc hominem ni-
 hil mali passurum ostendere pollicitus sum, oratio ve-
 rò progrediens, probiorem atque perfectiorem fieri
 tentationibus demonstrauit. Nolite igitur in alios ve-
 stro detrimento incitari, acumen animi infirmius fa-
 cientes. Non enim ex prauitate proximi magis, quā
 vestra hæc concitatio malignitate prorumpit. Qua-
 propter si quis contumeliatur, lachrymam confestim
 atque contrahimur. Si quis nostra rapiat, eodem pacto
 mouemur, infantium vicem suppletes, quos qui libe-
 riores ex æqualibus sunt, parua, aut nulla plerunque de
 causa ad dolorem impellunt, quos tamen si moueri at-
 que dolere viderint, non desinunt mordere: sin verò
 ridere atque paruipendere animaduertent, confestim
 eos omittunt. Sed nos etiam istis sumus amentiones,
 his de rebus plangentes, de quibus magnopere riden-
 dum est. Quas ob res vehementer vos hortor, vt his
 puerilibus contemptis moribus, ad cœlos aspiremus.
 Viros enim, & viros perfectos Christus nos esse desi-
 derat, sicuti Paulus quoque iubet, dicens: Non sitis pue-
 ri mente, sed malicia paruuli estote. Infantes igitur se-
 cundum nequiciam sumus, & malignitate omissa virtu-
 tem amplectamur: vt ad æterna bona perueniamus, gra-
 tia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

2. Cor. 4. d.

Roma. 5. d.

1. Cor. 14. d.

Homilia lxxxj. ex cap. xxvj.

*Vm autem esset in Bethania in domo Simonis leprosi,
 accessit ad eum mulier, alabastrum vnguenti habens
 preciosi, & effudit super caput eius recumbentis.*

Hæc mulier vna & eadem apud omnes euāgelistas esse
 videtur: meo autem iudicio eadem est apud tres, alia
 verò quedam & mirabilis Lazari soror apud Ioānem.
 Non autem absq; causa præ Simonis mentionem fa-
 cit euāgelista, sed vt aperiat, quare confidens accessit
 mulier. Nam quoniam immunda quædam res, & abo-
 minabilis ægritudo lepra esse videbatur: vidit autem
 curatum Simonem à Iesu (non enim aliter hospitatus
 apud leprosum fuisset) vehementer sperauit animæ
 quoque suæ sordes facile posse ab eo detergi. Ciuitatis
 autem Bethaniæ nomē non ociose addidit, sed vt dis-
 cas, spontē ad passionem accedere. Nam qui prius à lu-
 dæis sibi cauebat, quando maximē inuidia exarserunt,
 tunc propius ad eos venit, vt circiter duo milia passuū
 à Hierosolymis abesset. Qua ex re manifestē patet, dis-
 pensationis quoque priores fuisse recessus. Cum igitur
 (vt diximus) apud Simonem mulier ipsum vidisset, fidu-
 cia inde capta, ingressa est. Nam si illa quæ sanguinis
 fluxum patiebatur, quauis talis flagicij sibi conscia nō
 esset, tamen quoniam naturæ quodam defectu immun-
 da videbatur, timens ac tremens accessit: multo magis
 timidum isti erat, quæ conscientia pondere preme-
 batur. Quocirca post multas mulieres, post Samarita-
 nam, post Cananæam, post eam quæ fluxum sanguinis
 patiebatur, alias quoque complures, Iesum accedit, quia
 turpis vitæ cōscia: ideoq; factum est vt nec publicè, sed
 in domo, atque priuatim accesserit. Cumq; cæterę om-
 nes curationis corporeæ gratia adissent, sola hæc ad
 honorem ei conferendum, & animæ incolumitatem
 acquirendam accessit: nulla enim corporis ægrotatio-
 ne laborabat, vnde meritò de animo, atq; affectione ip-
 sius erga Iesum quispiam admirabitur: præsertim tamē
 cum

Ioan. 12. d.

Supra. 6. e.

& Luc. 8. f.

cum nō vt homini nudo afferret honorem, sed vt ma-
iori cuidam, supraq; hominē. Quippe cum capillis ab-
stergeret pedes eius, honorabilius in toto corpore mē-
brum, caput dico suum pedibus Christi subiciebat.

*Videntes autem discipuli eius, inquit, moleste tulerunt, dicen-
tes: Ad quid perditio hec potuit enim vnguentū hoc venundari mul-
to, & dari pauperibus. Sciens autem Iesus, dixit: Cur molesti estis
huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me: pauperes enim sem-
per habetis vobiscum, me autem non semper habetis. Cum enim hac
immiserit vnguentum hoc in corpore meo, ad sepelendum me fecit.*

*Amen dico vobis, vbicumque predicatum fuerit hoc euangelium in
toto mundo, dicetur & quod hac fecit, in memoriam eius.* Vnde
discipulis hac cogitatio suborta est: Audierunt sanē di-
centem magistrum, Misericordiam volo & non sacri-
ficium: Iudæosq; increpantem, quia grauiora, iudicium
scilicet, misericordiam & fidem negligebant. Multa
etiam alia de eleemosyna in monte ab ipso disputata
meminerunt, ex quibus omnibus inferebant, quoniam
si holocausta, & priscum cultum nō suscipit, multo mi-
nus huius vnguenti effusionem gratam habebit. Sic igitur
illi cogitabant, ipse verō mentem eius apertissimē
videns, & quanta religione, quantoq; studio erat suc-
censa, admittit, & illius affectui valde condescendens,
in caput suum effundi vnguentum permisit. Nam si ho-
minem assumere, & vtero mulieris portari, & educari
laete non recusauit: cur miraris, si hoc quoque non de-
pultit? Et certē quemadmodum pater eius nidorem &
fumum, sic & ipse meretricem suscepit, mentem & ani-

*Osce. 6. c. &
Supra. 9. b.*

*Gen. 28. d.
Leui. 2. b. &
8. b.*

um eius, vt dixi, considerans. Etenim Iacob titulare
lapidem deo inunxit: & in sacrificiis oleum offereba-
tur, & sacerdotes vnguento vnguebantur. Discipuli au-
tem qui mentem eius perspicere non poterant, impor-
tunē criminabantur, & accusantes munificentiam mu-
lieris ostendunt. Nam cum dixissent, vendi trecentis
denariis vnguentum illud potuisse, quātum ipsa in
vnguentum illud insumpsisset aperuerunt, & sic magnani-
mitatem eius manifestarūt. Iesus autem ipsos increpat,
dicens: *Cur molesti estis huic mulieri?* Et rationem vnam
affert, qua rursus in passionis suae memoriam eos indu-
cit. *Ad sepulturam enim meam hoc fecit, ait, & item alteram,
Pauperes enim vobiscum semper habetis, me autem non semper habetis.*
*Et vbicumque predicatum fuerit hoc euangelium, factū & istius
dicetur.* Perpendis quo modo exitum ad gentes prædi-
cit, hinc etiam mortis suae solamen discipulis afferens.
Siquidem tanta post crucem virtus eius futura est, vt
vbique terrarum prædicationis splendor refundatur.

Quis igitur poterit aduersus veritatem hanc tam latē
longeq; patentem quicquam opponere? factum enim
iam videmus, quod prædixerat, & quocunq; terra-
rum ibis, hanc mulierem prædicari audies. Et certē nec
insignis quædam, & nobilis fuit persona, nec multitu-
dine testium res celebrata est, nec in theatro, sed in do-
mo, & in domo leprosi confecta, vbi discipuli solum-
modo aderant. Quis igitur tam abiecte mulieris factū
ita proclamauit, ac dispergi fecit, vt per totum sic or-
bem, & ab omnibus audiretur? Virtus profectō eius qui
hac prædixerat. Et quidem regum, ac imperatorum
res gesta, quorum nonnulla remanent monumenta,
omnino tacentur: & de plerisq; eorum qui vrbes con-
diderunt, mœnia erexerunt, bella gesserunt, trophæa
statuerunt, multasq; gentes subiugarunt, quanuis & sta-
tus sibi fecerint, & leges sanxerint, nulla tamen fit me-
tio, multiq; ipforum nec nomine quidem extāt. Quod
autem meretrix mulier in domo cuiusdā leprosi duo-
decim viris præsentibus oleum effudit, id per vniuer-

sum orbem tanto tempore transacto decantatur: nec
rei geste memoria emarcuit, sed & Perse, Indi, Scythe,
Thrace, Sauromata, quicq; Mauritaniam, quicq; Orcha-
das insulas habitant, quod in domicilio pauperis à fla-
gitiosa fuerat factum muliere, magna prædicant voce.
O ineffabilem misericordiam domini, qui à meretrice
muliere pedes suos osculari patitur, & oleo preciofo
perungi, & pilis capitis eius abstergi: nec patitur solum,
verumetiam increpat criminantes. Non enim debebat
pro tanto mulier studio reprehendi. Tu autem illud cō-
sidera, quo modo iam sublimes animo, & ad eleemo-
synam proniores erant discipuli. Sed quānam ob
rem non illico dixit, quia opus bonum fecit: sed ante-
posuit, *Quid molesti estis huic mulieri?* Vt erudiret
eos, non statim ab incunabulis ab imbecillioribus sub-
limiora esse petenda. Quapropter non rem ipsam so-
lummodo nudam, sed personam mulieris coniunctā ex-
posuit: quam certē si legem sanciret, non apposuisset.
Ideo ergo personam cum re simul accepit, vt discas tu
gratia mulieris hac dicta esse, ne germinantem fidem
eius decuterent, sed irrigarēt magis, ac ad maiora pro-
traherent: vnde nos docet, quando bonum quicquā
fieri videmus, etiam si exactissimē non fiat, suscipien-
dum tamen nobis esse, & fauore nostro ad vltiora
prouehendum. Non est enim exquisitissima ratio statim
in principio rerum quærenda: hoc Christum ita velle,
inde patet, quia cum non haberet vbi caput reclinarēt,
oculos tamen circūferre iussit. Præterea non erat tem-
pus tunc factum mulieris corripiendi, sed cōmendandū
duntaxat, atque approbandi. Et quemadmodum, si
quis ipsum antequam mulier hoc fecisset interrogal-
set, non admisisset: sic postquam fecit, illud vnum solu-
modo respicit, ne increpatione discipulorum anticipi
animo turbetur, sed hortatu suo maiore animo suscepto
promptior & melior euadat. Nō erat enim amplius
increpatione post effusionem olei opportuna. Itaque &
tu si præparasse quosdam vasa videris sacra, aut orna-
tum quendam alium circa parietes ecclesiarum, &
pauimenta confecisse, noli reprehendere aut venun-
dari iubere aut destrui quod factum est, ne animū eius
qui fecit perturbes. Sin verō antequam fecerit, te consu-
luerit, pauperibus offerre iubet. Nam & ipse ne mu-
lieris promptitudinem extingueret, istud fecit: & quæcū-
que dicit, ad ipsius consolationem dicit. Verūm quoniam
ad sepulturam suam id ipsam fecisse dixit, ne con-
fundatur mulier sepulchrum & mortem audiens, vide
quemadmodum rursus ipsam corroborat. In vniuer-
so, inquit, orbe quod ista fecit, dicetur: quod & discipu-
lis solamen affert, & illi solamen simul & laudem. Vni-
uersi enim factum ab ea decantabunt, inquit, & modō
passionem meam prædixit, quæ ad sepeliendos homi-
nes pertinent adducens. Nemo igitur ipsam increpet,
cum ego adeo procul absim, vt ipsam quasi male fecerit
reprehendam, vt nec latere quidem id patiar, sed
vbique terrarum, quoniam mente pia, & feruenti fide
atque animo contrito factum est, prædicari faciam.
Quam autem ob rem nihil spiritale, sed perpetuam mu-
lieri memoriam pollicetur? Hac laude de spiritalibus
etiam confidere ipsam effecit. Si enim bonum operata
est opus, proculdubio digna opus mercede non frau-
dabitur. *Tunc profectus vnus ex duodecim, qui dicebatur Iudas
Iscariotes, ad principes sacerdotum, dixit: Quid vultis mihi dari,
& ego vobis tradam eum?* Tunc, istud ad quod nam tem-
pus referendum est? Quando ista locutus esset: quan-
do ad sepulturam, dixit: Ac neque hinc compūctus est:

neq;

neque cum audisset quod futurum erat vt euangelium
vbique terrarum prædicaretur, timore correptus est.
Istud enim ineffabilis cuiusdam erat potestatis: Immo
quando mulieres eęq; meretrices tanto Christum pro-
sequerentur honore, tunc ipse diabolicum facinus me-
ditabatur, & peragebat. Cognominat autem eum, quia
erat etiam alius Iudas, nec verentur dicere ex numero
ipforum duodecim ipsum fuisse: sic etiam nihil eorum
occultant, quæ opprobriosa sibi esse videbantur. Et cer-
tē potuerunt simpliciter dicere ex discipulis illum fuisse.
fuerunt enim & alij præter duodecim: nunc autem
ex duodecim addunt, ac si dicerent, ex primo eorum
choro quos quasi optimos elegit, qui cum Petro atque
Ioanne vnus ordinis erant. Vnica quippe cura illis so-
lummodo fuit, non tenebris obducēdi quæ facta sunt,
sed veritatis exponendæ: quo circa multa de signis præ-
tereunt, & nihil eorum quæ ignominiosa videntur oc-
cultant, sed siue verbum sit, siue opus, qualecunq; tan-
dem fuerit, liberē id prædicant: nec ceteri tantum, sed
ipse quoque grandiloquus Ioannes diligenter obser-
uat. Exquisitissimē nanque omnium contumelias &
opprobria in Christum facta conscripsit. Vide autem
Iudæa malignitatem, qui spontē ad prodendum abiit,
qui argento id facit, & argento minimo. Lucas verō
ait, cum magistratibus ipsum pepigisse. Nam propter
Iudæorum seditiones quosdam præfererunt Romani,
qui eos in ordinem redigerent. Iam enim principatus
eorum secundum prophetiam translatus erat. Ad hos
igitur profectus dixit: *Quid vultis mihi dare, & ego vo-
bis tradam ipsum? Isti autem statuerunt ei triginta argenteos.*
Et ex eo tempore quærebatur oportunitatem, vt ipsum traderet. Nam
quoniam multitudinē timebat, tempus quærebatur: quo
solum posset circumuenire. O singularem amentiam,
quo modo penitus habendi cupiditate fuit excæcatus.
Nā qui sapius vidit ipsum per medios inimicos trans-
isse, nec detentum fuisse: qui diuinæ omnipotentia ip-
sius multa documenta re ipsa percepit, retineri ipsum
posse putauit, præsertim cum tot sibi tam terrentia, q̄
mulcentia verba ab eo dicerentur, vt sceleratam hanc
cogitationem ab ipso abicere omnino debuerit. Nam
nec etiam in ipsa cœna curam eius prætermisit, sed vs-
que ad vltimam penē horam, qua fuit traditus, de hac
re ille ænigmaticē loquebatur: nihil tamen ille vtilita-
tis accepit, nec propterea dominus quæ sua sunt facere
cessauit. Hoc igitur etiam nos probē tenentes, cuncta
libenter ad reuocandos peccatores, & desides faciamus,
admonentes, docentes, exhortantes rogantes, conso-
lantesq; nō celsimus, etiam si nihil prodesse videamur.
Nam & Christus quanquam inemendabilem Iudæa du-
riciem non ignorabat, non tamē cessauit quæ sunt sua
facere, admonendo, minitendo, & quasi miserum la-
chrymando, nec aperte vnquam & liquidō, sed tectē
& occultē. In ipso verō prodicionis momento, & oscu-
lari se ab eo sustinuit: sed nihil hinc ille consecutus est,
tantus certē, tamq; incredibilis auaricia furor est: hac
enim illum & proditorem nequissimum, & sacrilegū
nefandissimum fecit. Audiatis hac attentius omnes au-
ari, qui grauissimo Iudæa morbo laboratis: audiatis, in-
quam, & terribilissimam hanc ægritudinem fugiatis: nan-
que si qui vnā cum Christo viuebat, si qui doctrinam
Christi audiuit, si qui signa fecit, in profundissimum
malorum barathrum ex hac ægritudine præcipitatus
est: multo facilius vos, qui nec scripturas audistis, &
secularibus rebus affixi estis, hic morbus aggredietur,
nisi iugiter atque perpetuō vigiletis. Quotidie ille cum
Tomus secundus.

eo erat, qui non habebat, vbi caput relinaret: & quoti-
die & verbis & operibus instituebatur, vt nō argentū,
non aurum, non duas tunicas habere vellet, & tamē
reprimere se non potuit. Quo modo igitur tu speras
abiq; magna cura & diligenti studio cōtagionē huius
morbi effugere? Terribilis certē, terribilis hec belua est,
si tamen volueris facillimē ipsam superabis: non habet
enim à natura originem hæc cupiditas. Idq; manifestū
est ab his qui ea liberati sunt. Nam quæ à natura sunt,
vniuersis hominibus commūnia sunt: hæc autem cum
omnibus non insit, ex desidia solum originem trahit,
inde nascitur, inde augetur, inde cōseruatur: cū aliquos
in seruitutē suā attraxerit, cōfessim illis præter naturā
viuere persuadet. Nam cum amicos, fratres, cognatos,
vniuersos simpliciter qui eiusdē generis sunt, & ad hæc
omnia, se quoque ipsos ignorant, præter naturam certē
viuunt: vnde patet præter naturam esse malignitatem,
& pestiferum auariciae morbum: in quem & Iudas cum
incidisset, proditor factus est. Sed quæres quo modo
talis factus sit, qui à Christo vocatus fuit: quia dei voca-
tio nullum cogit, nec mentem eorum, qui virtutem vo-
lunt contemnere, vilo modo violentat, sed hortatur
quidem, ac consulit: & omnibus modis bonos esse per-
suadet: si verō aliqui reluctentur, nullo modo cogit.
Quod si vis discere vnde huiusmodi factus est, argenti
cupiditate ipsum deperisse inuenies. Sed quo modo,
inquires, hac passione victus est? Ex desidia certē, atque
incuria. Vnde mutationes huiusmodi sic fieri solent:
quemadmodum studio, ac diligentia illorum contra-
riē. Multi enim qui erant violenti, ad lenitatē omnino
mutati sunt: multi petulantes modestiam amplexi sunt:
multi auari prius & odiosi, alienorum inuafores, post-
ea etiam sua proiecerunt. Contrarium rursus à desidia
foler accidere. Etenim Gihezi vnā cum viro sancto vi-
uebat, & nequam hoc morbo effectus est. Pessimus nem-
pe omnium hæc passio est, hinc sepulchrorum violato-
res, hinc homicide, hinc bella & pugne, hinc alia quā-
plurima mala oriuntur. Vbiq; certē auarus inutilis est,
nec ad imperandum exercitui, nec vt præsit populo cō-
modus. Cur dico in rebus publicis, cum in priuatis etiā
inutilis sit? Si vxor ducenda est: non probam, sed impu-
dentissimam omnium pro pecunia eliget. Si domus e-
menda, non eam quæ homini libero conueniat emet,
sed quæ pluris posset locari. Si serui & quicquid aliud
comparandum est, vilissimum semper inquit. Quid
minora percurro? si regnū orbis inuaserit, ceteris om-
nibus inferior tamen est, atque pauperior, terrarum pe-
stis, vrbium pernicies, singulorum calamitas: non enim
quæ cæterorum sunt, quasi sua tutatur, sed veluti vnus
ex multis omnia rapit, pauciora putans cæteris omni-
bus habere. Nam cum cupiditati eorum quæ nondum
possedit, ea quæ habet confert, nihil ea quæ habet præ-
illis esse opinatur: propterea quidam ait, nihil esse a-
uaro iniquius. Qui auarus est, etiam seipsum perdit: a-
uarus communis omnium hominum hostis: auarus
non parum dolet, quia terra pro spicis aurum non
producit, quia fontes non manant auro, quia mon-
tes loco lapidum aurum non habeant. Auarus fertili-
tatem temporum moleste fert, & communi felicitate
contrahitur, omnemq; fastidit causam, vnde argētum
colligere non potest: regione verō cuncta suffert, vn-
de vel duos solummodo capere obolos possit, omnes ho-
mines tam pauperes, q̄ diuites odio prosequitur: pau-
peres, ne quid ab eo petant: diuites, quia quæ illorum
sunt, non possidet: vniuersos enim simpliciter quæ sua
esse

4. Reg. 5.

*Auarus
ad omnia
inutilis.*

Ecclesi. 10. 6.

esse deberet, occupare putat, ac ideo quasi ab omnibus A
 laesus, omnibus infensus est. Hic quid plenum sit nescit,
 saturitatem ignorat, omnium denique ita miserimus est,
 quemadmodum expers auaricie, & oppositè virtuti de-
 ditus omnium est beatissimus. Quippe cum virtuoso,
 siue seruus sit, siue captiuus, nemo malefacere possit, nec
 si vniuersi homines cum armis & machinis aduersus
 eum insurgerent: nequam verò & rapax, & homo qua-
 lem descripsimus, etià si rex sit, etià si mille purpuris ex-
 ornatur, vel à quouis pati extrema potest: adeò impro-
 bitas imbecilla res est, adeò è còtra virtus validissima.
 Quid igitur mœres propter pauperiè: quid ploras, cū fe-
 stum diem habeas? Quid lamentaris, cum solennia duc-
 cas? Solennis quippe dies & festus prudenti pauperies
 est. Quid plangis ò puer? pueri enim certè huiusmodi
 homines sunt. Vapulasti ab aliquo, quid hoc? fortiorè
 te reddit. Quispiam pecuniam surripuit tuam? in hoc B
 bonam tui oneris partem sustulit. Famam tuã leſit: ad
 aliam virtutis speciè resiliſti. Audias exteriores sic phi-
 losophantes atq; dicentes: nihil te mali, nisi fingas, & ti-
 bi persuadeas, passum inde fuisse. Sed magna te illa do-
 mo priuauit, & hortos circūpositos eripuit. Ecce vni-
 uersa terra in conspectu est tuo: ecce publica ædificia,
 siue ad voluptatē, siue ad vsum ea requiris. Quid amœ-
 nius, aut pulchrius firmamento cœli: Quousq; pauperes
 atq; inopes sumus? Nō potest diues esse, qui animo pau-
 per est: sicut nec pauper esse potest, qui animo diues est.
 Nam si excellētius, atq; præstantius corpore anima est,
 non possunt quæ deteriora sunt ipsam ad se nolentem
 attrahere: sed illa quæ princeps est, cuncta inferiora &
 minora vt vult trahit, atq; trāsmutat. Nam & cor quan-
 do laborat, totum corpus patitur, & intemperies ipsius
 totum corpus aggreditur: sicut è còtra, temperies toti
 corpori prodest: quòd si quid ceterorum languescat
 membrorum, corde incolumi, & virtute vigenti, facillè
 languor etiam illius excutitur. Et vt apertiore totam
 hanc rem faciam, dic quæso quod emolumēum ex ar-
 bore futurum est, si rami vireſcunt, & radix putrescat:
 aut quod detrimentum arbor habebit, si foliis exiccatis
 radix incolumis penitus sit: Pariter hic igit cogita, nul-
 lam vtilitatem esse pecuniæ, si animus paupertate depri-
 mitur: nec paupertatis vllum onus, si animus diues exi-
 ſtit. Sed quo modo, inquires, diues animus esse poterit,
 si pecunias non possidet: immo verò tūc maximè sum-
 mis diuitiis pollet. Nam si, vt sæpius dictum est, id argu-
 mentum diuitiis animi est quòd pecuniam despiciat, ac
 re nulla indigeat, patet paupertatis è contrario argu-
 mentum esse, indigere, ac studio & cura collectioni pe-
 cuniarum incumbere. Nec vllus vnquam dubitabit, faci-
 lius in paupertate, q̄ in rerum copia posse pecuniam
 despici, ac multò magis à diuitibus, quàm à pauperibus
 magnitudinē pecuniæ concupisci. Veluti etiam ebrius
 maiore siti vexatur, q̄ qui modico vino vsus est. Non
 enim huiusmodi cupiditas est, vt maiori cumulo rerū
 possit extingui, sed è contra inflammari, atq; incēdi so-
 leat: & quæadmodum ignis addita materia magis ef-
 fertur, sic pecuniarum cupiditas adiectione auri magis
 extollitur. Si ergo qui plura expetit inops est, ac talis q̄
 multa possidet esse inuenitur, hic maxima paupertate
 deprimitur. Perpende diuitiis animum in pauperie, &
 pauperis è contra in diuitiis esse: Sed in personis quoq;
 si placet, qualis sit hæc res videamus. Ponamus ergo
 duos esse, quorū alter mille, alter decem habeat taleta,
 & vtrunq; pecunia sua penitus à quoquam priuari: vter
 igitur maiore vexabitur dolore: nonne patet, eum qui

mille amisit: Sed profectò nō doleret magis, nisi magis
 pecuniã amaret. Qui verò magis amat, magis certè cō-
 cupiscit: qui porro magis concupiscit, hic pauperior
 est. Illud enim maximè cupimus, quo maximè indige-
 mus. Ex indigētia enim cupiditas originem trahit: vn-
 de vbi sarietas est, cupiditas esse nō potest. Quippe tūc
 maximè sitimus, cum potu indigemus. Hęc à me dicta
 sunt, vt ostendam, si vigilamus, neminem nobis nocere
 posse: vtq; pateat, non ex paupertate, sed à nobis ipsis
 detrimentum nobis fieri. Quare vehementer omnes
 rogo atque oro, vt omni studio auaricie morbum expellamus,
 vt & hic in diuitiis nulla re indigētes viuamus,
 & æternis bonis perfuamur, gratia & misericordia
 domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxij. ex cap. xxvj.

Primam azymorum accesserunt discipuli ad Iesum
 dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Ipse au-
 tem dixit: Ite in ciuitatem ad quendam, & dicite ei: Ma-
 gister dicit, tempus meū propè est, apud te facio Pascha cum discipu-
 lis meis. Primam azymorum eam diem vocat, quæ ante
 azyma erat. Consueuerunt enim à vespere semper
 dies numerare, & eius mentionem facit in vespere, cuius
 Pascha erat immolādum. Quinta enim sabbati accesserunt,
 quã hic quidem primam azymorum, id est, ante azyma
 vocat, tempus designans quo accesserunt. Alius autē,
 Venit, inquit, dies azymorum, in qua oportebat
 immolari Pascha. Nam, Venit, istud, propè, & in
 ianuis erat, significat: vesperam videlicet illam à qua
 incipiebant, comemorans: ideo quique euāgelistarum
 adiiciunt, quando immolabatur pascha. Accedunt igitur
 discipuli ad Iesum, & dicunt: vbi vis præparemus tibi
 comedere Pascha? Hinc etiam patet nullam sibi domum,
 nullum diuerſorium fuisse, puto autem neq; discipulis
 eius. Nam profectò ipsum ad eos diuertere rogassent:
 sed nihil erat etiam istis, omnibus iam antea propter
 Christum neglectis, atque contēptis. Cuius autem
 rei gratia venit ad Pascha? Omnibus semper vsq;
 ad vltimum passionis diem nō esse aduersarium se legi
 ostendit. Sed cur ad ignotum eos hominē ire iussit?
 Ostēdere hinc quoque voluit, potuisse se passionis tormenta
 euitare. Nam qui mētem illius, verbis solum induxit,
 vt ipsum cum discipulis vellet suscipere: quid fecisset
 crucifigendus, si pati noluisse: quod etiam de asina
 fecit. Si quis enim aliquid dixerit, inquit, dicite quia
 dominus eius indiget: hic autem, Magister dicit, apud
 te cum discipulis meis Pascha facio, dicendum præci-
 pit. Ego verò non id solum admiror, quòd ignotus erat,
 sed illud multò magis stupeo: quòd bellum acerrimum
 & inimicicias, primatum hac ex re incumbere sibi
 videns, omnibus his neglectis libenter obtemperauit.
 Cæterum quia ignotus erat, signum eis dedit, quale
 de Saule propheta dicens: Inuenies hominē ascendentem,
 & vtrē habentem: hic verò aquæ amphoram portantem.
 Tu autem perpende rursus, quo modo virtus eius
 apparet. Non enim solum dixit, apud te facio Pascha:
 sed illud proposuit, Tempus meum propè est: quod fecit
 partim, quia volebat crebrò passionis memoriam
 discipulis inculcare, vt hac præmeditatione corroborati,
 minus turbarentur: partim vt & illis ipsis, &
 suscipienti, atque ludæis omnibus ostenderet (quod
 sæpe dixit) non inuitum se ad passionem accedere.
 Cum discipulis autem meis dicit, vt & sufficiens fieret
 preparatio, & vt nemo latebras ipsum quærere
 suspicaretur. Sero autem factò discumbebat cum duodecim
 discipulis. O ingentem impudentiam Iudæ: ad-
 rat

Ioan. 13. c

Luc. 2. c
 Marc. 14. c
 Ioan. 13. c

Luc. 22. c
 Zach. 13. c

Supra

1. c. 2. d.

rat enim etiam ille, atque mysteriis ac mensa com-
 municauit, & inter comedentes arguitur, quando etiã
 si fera esset immanis, ad lenitatem compelli potuisset.
 Propterea & euangelista signanter dixit, quia come-
 dentibus ipsis de prodicione Christus loquebatur, vt
 tum à tempore mysterij, tum à mensa cōmunicatione
 nequiciam proditoris ostenderet. Postquam enim disci-
 puli, sicut præcepit Iesus, fecerunt: sero factò cū duo-
 decim discumbebat. Comedentibus autem eis dixit: inquit,
 Amen dico vobis, vnus ex vobis me tradet. Cæterum ante
 cœnam eius etiam pedes lauit: vide autem quo modo
 illi valde indulget: non enim dixit, ille: sed, vnus ex vo-
 bis me tradet, vt rursus pœnitentiæ occasionem laten-
 ti meliorem præberet. Itaq; maluit omnes illos terere,
 quàm huic pœnitentiæ irritamenta non dare. Vnus,
 inquit, ex vobis duodecim, qui vbiq; mecū fuitis, quo-
 rū pedes laui, quibus tot tantaq; pollicitus sum. Dolor
 intolerabilis illico sanctū illum inuasit confortiū. Et Io-
 annes quidem ait, hesitantes alios in alios aspexisse, de-
 inde de se timentes ipsum interrogauerūt. Ille verò ait
 quòd contristati valde, cœperunt iunguli de se dicere:
 Nunquid ego sum domine? Ipse autem respondens, dixit: Cui ego
 intinctum panem porrexero ille est. Vide quãdo ipsum tãdem
 reuelauit, quando scilicet ab hoc dolore animi libera-
 re cæteros voluit: semimortui enim iam erant, hoc pa-
 uore consternati, quo impulsū interrogabant. Nec ista
 de causa solummodo illum edidit, verum etiam vt ter-
 ritus ille resipisceret. Nam cum cōfusè atq; indistinctè
 audiens non mouetur, vt magis eum tangeret, vel ami-
 na deiecit. Iesus autem cum illi mœretes interrogaret,
 Nunquid ego sum domine? respondens dixit: Qui intinxit mecum ma-
 num in parypse, hic me traditurus est. Filius quidem hominis va-
 dit, sicut scriptum est de illo. Vt autem homini illi per quem filius
 hominis traditur: bonū erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quidã
 asseuerant ita illum impudente fuisse, vt paruipendēdo
 magistrum, cum ipso tingeret: Mihi autē videtur Chri-
 sti hortatu id quoque factum fuisse, vel vt magis sibi lu-
 das afficeretur, vel vt maiore detineretur pudore: et-
 enim etiam in hoc non paruus est affectus. Hęc autem
 omnia non festinè transcurrenda sunt, sed nostris mē-
 tibus insigenda: sic enim nullum vnquam in nobis ira
 locum habebit. Quis enim cœnam illam animo voluens,
 & proditorē vnã recumbentem cum saluatore, ac eum qui
 tradebatur, sic leniter atque humiliter loqui, non ei-
 ciet omne furoris atque iræ venenum? Perpende igitur
 quàm leniter ad ipsum sermonem conuertit. Filius quidem
 hominis, inquit, vadit, sicut scriptum est de ipso. Quibus
 verbis & discipulos confirmauit, ne imbecillitati hanc
 rem attribuant, & proditorē simul voluit emendare.
 Vt autem homini illi, per quē filius hominis traditur:
 bonum erat illi si natus nō fuisset homo ille. Perpende
 etiam atque etiam in arguēdo ineffabilem lenitatem:
 non enim acriter, sed commiserando profert orationem,
 aliquantulum rursus quasi tenebris obductam. Et certè
 non superior solum vecordia, sed posterior impudentia
 omnem indignationem merebatur: postquam enim ita redargutus
 fuit, interrogauit dicens: Nunquid ego sum rabbi? O
 singularem stultitiam. quærīt de his, quorum sibi
 conscius erat. Nam & euangelista ex admiratione impudentiæ
 illius hæc dixit. Quid porro ad hæc lenissimus, & mitissimus
 ille Iesus? Tu dixisti. Ita quanquam dicere potuisset,
 scelestè atque sordide tam longo tempore hoc malum
 parturiens, & nunc diabolicis factis conciliis argentum
 Tomus secundus.

A ex pacto habiturus, audes à me redargutus, quasi nullius
 tibi rei conscius interrogare? Nihil tamen horū dicere
 voluit: sed quid? Tu dixisti. Ita terminos nobis, ac regu-
 las tolerantie & obliuionis fixit iniuriarum. Sed obi-
 ciet quispiam, atqui si est scriptum, Christum hæc fuisse
 passurum, quam ob rem Iudam qui scripta perfecit, cri-
 minamur? Quia non illo certè animo, sed improbitate
 sola in turpissimum illum facinus fuit impulsus. Nam
 nisi mentem respicias, ipsum quoq; diabolū ab omni
 crimine liberabis. Sed non est ita, non est. Mille enim
 vterque meretur supplicia, etiam si orbis salutem inde
 consecutus est. Quippe, non Iudæ traditio, sed sapiētia
 Christi, atque potentia salutem peperit vniuersis. Chri-
 stus enim improbitate aliorum ad vtilitatem nostram
 vsus est. Sed inquires, quid igitur, si Iudas non prodidisset,
 aliū ne ipsum prodidisset? quid hoc porro ad quæ-
 stionem? quia, inquires, crucifigi poterat, nisi per homines.
 Quid si omnes erga ipsum boni fuissent, hæc pro salute nostra
 dispelatio non processisset? Absit hoc omnino. Nā in-
 æstimabilis sapientia Christus, si ita contigisset, nouit
 quo pacto res dispensanda fuisset. Præterea ne quis pu-
 tet, ministrum dispensationis Iudam fuisse, quasi mise-
 rum deslet. Sed rursus quispiam obiicet, si bonū erat
 non fuisse Iudā natū, quare illū produxit? Quare autem
 cæteros prauos produxit? ita cū te oporteat improbos
 coarguere, qui poterant improbitatem negligere, hoc
 derelicto curioſe & temerariè dispensationes & opera
 dei scrutaris, quanuis scias nullum necessitate cogi vt
 improbitatem sequatur. Ita, inquires. Sed bonos natos
 esse solum oportebat, nec gehenna aut supplicii opus
 erat, cum nullum malignitatis extaret veltigium: im-
 probos autem nunquam natos, aut natos confestim
 decedere. Nos verò primū illud apostolicum dicen-
 dum arbitramur: Atqui ò homo tu quis es, qui ex aduer-
 so respondes deo? Num dicit figmentum ei qui finxit,
 cur me ita formasti? Deinde si rationem humanā qua-
 ris, illud addere nō dubitabimus, maiori admirationi
 bonos esse, cum inter improbos viuant: tunc enim in-
 nocentia ipsorum, & mirabilis philosophia magis eluce-
 cet. Tu verò omnem luctationis, atque certaminis ma-
 teriam ac causam funditus euertere vis. Quid ergo in-
 quies, vt alij meliores videantur, alij puniuntur? Mini-
 mè: sed propter improbitatem eorum. Non enim quia
 nati sunt, nequiciam contraxerunt: sed quia desidia se
 corruerunt, & idcirco puniuntur. Quo modo ergo
 supplicio digni non sunt, qui cum tales habuerint vir-
 tutis magistros, nihil boni facere voluerunt? Et veluti
 probi viri duplici sunt honore digni: tum quòd probi
 euaserint, tum quòd nihil damni ab improbis acceperunt:
 sic profectò & prauū duabus de causis, tum quia
 cum possent virtutem sequi, sicut & iusti, secuti nō sunt:
 tū quia nihil exēplo bonorū virorū lucrari studuerūt,
 suppliciiis digni cōperiūtur. Sed videamus quidnā mi-
 ser iste à præceptore correptus dicat. Quid igitur ait?
 Nunquid ego sum rabbi? Quã autē ob rē non à principio
 sicut & ceteri Iudas istud interrogauit: Quoniã genera-
 liter, vn⁹ ex vobis, dictū erat, latere putauit. Cū verò iã
 videret manifestè se reprehēdi, de lenitate domini cō-
 silis, se posse redargutionē euadere, dominū interrogauit:
 quapropter etiã rabbi solus in hoc loco appellauit.
 O cæcitate mentis inauditā: quò exactus atq; depulsus
 es: Talis nempe res auaricia est, amētes, stolidos, impu-
 detes, canes pro hominibus: immo verò & canibus pe-
 iores, & dæmones à canibus facit: Qua fiebat, vt Iu-
 das

Roma. 9. d.

das quidem diabolus etiam insidiantem amplectere-
 tur, Iesum verò beneficientem proderet, alter diabo-
 lus voluntate iam factus. Tales quippe infatiabilis pec-
 uniarum cupiditas homines facit, vecordes, furiosos,
 ex necunia penitus pendetes: qualis & Iudas factus fuit.
 Quo modo autem Matthæus & alij duo, quamprimū
 de prodicione pepigit, captum à diabolo dicunt: Ioan-
 nes vero ait q̄ post intinctum panem ingressus fuit in
 eum satanas? Non aliter quippe Ioannes, quam cæteri
 dicit. Cæna enim (ait) facta, cum diabolus iam in cor
 Iudæ immiserat, vt eum tradat: quo modo igitur dicit
 q̄ post buccellam introiuit in eum satanas: quia nō sub-
 bito, neq; sub vno momento, sed sensim diligenter fa-
 cto periculo hominem ingreditur: quod & hic factum
 esse intelligimus. Sensim enim ad eum accedens & pul-
 sans, postquam apertum sibi habitaculum esse cogno-
 uerat, totus deinceps hic spirauit, & plane ipsum supe-
 rauit. Quo modo autem si pascha comedebant, aduer-
 sus legem recumbentes comedebant? Sed dicere possu-
 mus, quia postquam comederunt pascha, ad cœnandū
 recubuerunt. Alius autem euangelista dicit, quia vespere
 illo non comedebat solum dominus pascha, verum
 etiam comedendo dicebat: Desiderio desideravi hoc
 pascha māducare vobiscum. Quare hoc pascha, id est,
 hoc anno comedere pascha desideravit? Quia videlicet
 tunc salutem orbi allaturus esset, tunc mysteria tra-
 diturus, & dolores mortis apprensurus erat, ita spontē
 & ex animo ad crucem accessit. Sed nihil horum effe-
 ratam illam bestiam mitigauit, flexit, conuertit: quare
 iure quasi miserum illum deservit, dicens: Vā homini il-
 li. deinde terruit: Bonum fuisset ei, si natus nō esset. Sed
 quoniam neq; sic emendatus est, tandem eum manife-
 stauit, dicens: Cui ego tinctum panem porrexero. non
 fuit tamen ille commotus, sed quasi furore quodam, a-
 uaricia atq; infania captus induruit: immo verò multo
 peiore morbo, q̄ furor est, captus fuit. Quando enim ta-
 le aliquid furiosus ac insanus operatus est? Non proi-
 ciebat hic spumam ex ore, sed dominicam cædē emit-
 tebat: non torquebat manus, sed extendebat ad viden-
 dum ineffabilis precij sanguinē. Maior igitur hæc in-
 fania fuit, quia sanus furiebat. Sed nō loquebatur insul-
 sa, dices: Et quid hac voce magis insulsum, quid vultis
 mihi dare, & ego vobis eum tradā: diabolus enim cer-
 tē per os illius infonuit. Sed non pepulit terrā pedibus
 calcitrās. O q̄ melius est furiosi pacto calcitrare, quam
 hoc modo rectum pedibus ambulare. Sed non cæde-
 bat se lapidibus: & quanto melius erat hæc, q̄ illa confi-
 cere. Vultis igitur in mediū dæmoniis & auaris pro-
 ductis, alterū alteri cōparemus? Sed nemo ad suū hæc
 dici cōtemptum abiretur. Nō enim naturam, sed rem
 istam improbamus. Nūquam dæmoniacus vestem in-
 duitur, sed lapidibus seipsum acerbissimē cædens, per
 asperrima & inuia loca à dæmone actus percurrat. An
 non ista horrenda videntur: Quid igitur, si auaros pe-
 iora his in suam ipsorum animam patrare, adeo vt lu-
 dus hæc ad illa videantur, probabimus: fugietisne hæc
 ægritudinem? Eia igitur videamus nū ipsi nō nihil me-
 lius affecti sint, nihil profectō: sed multo deterius. qua-
 libuscūq; enim nudis isti sunt sordidiores. Multo enim
 melius est nudū omnino esse, nullaq; veste contegi, q̄
 rapta pecunia magnificas sibi vestes cōparare, qui mi-
 hi vestiri videntur, veluti qui trieteriis Bacchi bacchā-
 tur. Nam quemadmodum illi laruas & vestes insanien-
 tium accipiunt, eodem hic quoq; pacto. Sicut itaq; dæ-
 moniaci nuditatem à furore fieri videmus, sic hos ami-

Ioan. 13. c.

Luc. 22. b.

Collatio
perelegans
auari cū de
monaco.

Actus ab infania esse nō negauerim. Itaque stultitate illa
 hic amictus miserabilior, quod idē ostēdere conabor.
 Quem enim ex ipsis insanis magis insanire dicemus,
 eūmne qui seipsum solummodo cædit, an eum qui tā
 seipsum, quam quoscunq; obuiam habebit: hunc vi-
 delicet vltimum. Dæmoniis ergo seipsum denudant,
 auari autem obuios omnes dum possunt. Sed lacerant
 illi vestes, inquit. O quanto magis vnusquisque lase-
 rum vellet laceratum sibi potius indumentum fuisse,
 quam ereptam esse vniuersam substantiam. Sed vulne-
 ra in hominis faciem non incutiunt: immo verò hoc
 quoque rapaces faciunt, paupertatem eis, & inediam
 inferentes illorum ventres mirè cruciant. Sed nō mor-
 dent dentibus sicut dæmoniis: vtinam dentibus mor-
 derent, & non auaricia telis omni dente acutioribus.
 Dentes enim ipsorum, tela & sagittæ. Præterea vter ma-
 gis dolet, qui semel dente percussus, remedio cōfestim
 vsus est: an qui semper paupertatis corroditur dētibus?
 Quippe inuoluntaria paupertas belua atrocior, & for-
 nace ardentior est. Sed non sequuntur deserta loca,
 sicut dæmoniis: vtinam eremum & non ciuitates po-
 pularentur, vt omnes qui vrbes habitant, in ocio viue-
 rent. Nūc verò hac quoq; ratioe intolerabiliores sunt,
 quoniā quæ in deserto illi, hæc in ciuitatibus isti facien-
 tes, eas desolant, præsertim cum nullo resistente, quasi
 hæc in deserto agerent, sic asportant vniuersa. Sed nō
 petunt lapidibus quoscunq; obuios. & quid hoc est
 Multo certē facilius est à proiectis lapidibus cauere, q̄
 literas & stipulationes charta & atramento in miserā
 inopum confectas, & mille vulnerum plenas euitare.
 Si consideremus nunc qualia sunt, quæ sibiipsis faciūt,
 nudi per ciuitatem ambulant, cum nullum sibi virtutis
 amiculū sit: q̄ si ea res turpis eis nō videatur, teterrimè
 hoc insanie argumentum est, quia turpitudinem suam
 non percipiunt: sed corpore quidem nudi erubescūt,
 animo autem non modo non verentur, verumetiam
 iactant. Sed vultis causam etiam impudentiam expona-
 mus? Quæ igitur causa est? Multos huiusmodi nudita-
 tis habentes socios, quemadmodum in balneo nos, sic
 alter alterum non verentur. Nam si multi virtutis ami-
 ctu essent vestiti, tunc turpitudine eorum magis notaretur.
 Nūc verò illud maximè multis dignum est lachry-
 mis: quod improbitas, eo quod multi sint improbi, pro-
 bro non habeatur. Ad alia enim hoc quoque à diabolo
 factum accedit, quia nec sensum improbitatis capere
 permittit, sed multitudine peccantium turpitudine pec-
 cati tegitur: si enim contingeret in magna verè philo-
 sophantium multitudine auarum tunc versari, perspi-
 caciis nuditatem suam intelligeret. Sed satis iam ex
 his patet dæmoniis esse nudiores. Quia verò etiam
 deserta loca sequuntur, nemo contradicet. Lata enim
 illa, spaciōsaq; via omni deserto desertior est. Nam &
 si multi per eam proficiscantur, nulli tamen sunt homi-
 nes, sed serpentes, scorpij, lupi, vipere, tales quippe sunt,
 qui rapacitatem amplectuntur. Hęc igitur via nō solū
 deserta, sed asperior est: quod inde patet, quia non lapi-
 des acuti, duræ rupes, & cacumina montium scanden-
 tes adeo lacerant, vt auaricia & rapina eorum animas
 qui aliena inuadunt. Quod autē sicut dæmoniis apud
 sepulchra versentur, immo verò q̄ ipsi sepulchra sint,
 quis non viderit? Quid enim sepulchrū est: nihil aliud
 certē q̄ lapis mortuorū corpora tegēs. Quid igitur: an
 non illis lapidibus horum corpora miserabiliora sunt?
 Non enim lapides sunt cadauera tegēs, sed corpora
 lapidibus magis insensata, mortuas animas regentia.
 Præterea

Supra. 25. c.

Ibidem. d.

Supra. 18. c.

Ibi. 25. c.

Ibidem. a.

Supra. 18. c.

Supra. 18. c.

Præterea

Præterea nemo errabit sepulchra ipsos nominans, sicut A
 & dominus noster Iudæos appellauit, & propter istud
 potissimum subiunxit dicens: Intrinsicus autem rapi-
 na, atq; auaricia pleni sunt. Vultis iam tandem probe-
 mus, quo modo lapidibus capita sua feriunt? dic qua-
 so, vnde incipiendum putas: à presentibus, an à futuris?
 sed futura isti minus curant: presentia ergo dicantur.
 Quibus igitur lapidibus grauiores curæ non sunt, quæ
 non capita feriunt, sed animam corrodit? Nam dum
 timent, ne iure ex domo exeāt sua quæ iniuria sunt in-
 trusa, multis variisq; turbationibus vexantur, tremunt,
 irascuntur, ingemiscunt, irritantur, modo in suos, mo-
 do in alienos: ita nunc mæsticia, nūc metus, modo ira
 ipsos inuadit, & ceu à præcipitio in præcipitium trans-
 eūtes semper vexatur: ac dum quotidie eorū quæ nōdū
 possident, acquisitioni student, nullam aut minimam
 ex quæstis capiunt voluptatem. Nā trepidant, ne quæ
 rapina collegerunt, dissuāt: cumq; toto animo ad col-
 ligendum incumbant, quiescere nullo modo possunt:
 sed quemadmodum qui continua siti vexatur, etiam si
 mille fontes imbiberit, tamen quia satiari bibendo nō
 potest, paruam inde percipit voluptatem: sic isti non
 modo non quiescunt adipiscendo, verumetiam quo-
 niam nullus huius cupiditatis terminus est, vehemen-
 tius cruciantur. Talia quidem presentia sunt, in futuro
 vero die (dicendum enim à nobis est, etiam si minus
 attenditis) vbiq; in euangelio huiusmodi homines pæ-
 nas habituros videmus. Nam quando dicitur: Esuriui,
 & nihil mihi ad comedendum dedistis: sitiui, & nihil
 mihi ad bibendum præbuitis, auari homines his verbis
 puniūtur: ad eos enim qui malè locupletati sunt, dicit:
 Ite in ignem æternum præparatum diabolo. Et nequā
 ille seruus, qui conseruis substantiam domini non di-
 stribuebat, auaricia periit. Et qui talentum suffodit: &
 quinq; virgines: & quocunq; abieris, auaros puniri vi-
 debis. Et modo quidem audiunt, hiatum esse inter nos
 & vos: modo verò, Descendite à me maledicti in ignem
 qui paratus est. Modo in duas partes decisi eō abibunt,
 vbi fletus & stridor est dentium. Ita vndiq; agitati, ac
 nullo in loco quiescentes, in solam gehennam cōgre-
 gantur. Quid igitur fides tibi ad salutem prodest, si vbi
 est stridor dentium, vbi exteriores tenebræ, vbi præpa-
 ratus diabolo ignis, eō detruderis: & in hac vita peri-
 culosis insidiis, acerrimis maledictis calumniisq; subie-
 ctus curis conficiaris, & ab ipsis qui tibi adulari viden-
 tur, odio non paruo habearis? Sicut enim probos non
 boni solum, verumetiam mali admirantur: pariter cer-
 tē malignos non solum probi, verumetiam improbi
 odio persequuntur. Quæ res adeo vera est, vt auaros
 ipsos interrogare non dubitem. Sic alter alteri tædio
 esse studet, & quasi maximè officeret inimicus putatur,
 atq; seipsum accusant: & vituperari nimium putant, si
 quisquam auaros eos appellauerit, & hoc opprobriū eis
 obiecerit: opprobrium quippe id extremum, & summæ
 malignitatis argumentum. Nam si pecuniarum cupi-
 ditate vincaris, quando inanis furorem gloriæ, quado
 iram, quando concupiscentiam carnis superabis? Hac
 enim multo esse difficiliora, inde tibi persuadebis, q̄
 multi complexionem corporis ad iram & cupidinem
 non nihil conferre arbitrantur: & ipsos excessus carnis
 complexionem attribuerit medici consueuerunt: & cali-
 diorem quidē, & humidiorē procliuiorem esse aiūt
 ad Venerem, eum verò qui sicciore sit intemperie, im-
 petuosum atq; iracundum: sed de auaricia nullus vn-
 quam ab eis aliquid tale audiuit. Quare à desidia solū
 Tomus secundus.

modo & animi stupore pestifera hæc oritur ægritudo.
 Quapropter rogo atque obsecro, studio iugi atq; dili-
 gentia hoc corrigamus, cæterasq; passiones, quæ pro di-
 uersitate nascuntur ætatis, pro viribus in contrarium
 trāspanamus. Si verò in vnaquaq; vitæ nostræ particu-
 la hoc salum nauigantes, vtilissimos virtutis labores
 præteruehimur, vbiq; naufragiis vexati, ac ad portū de-
 uecti, si spiritalibus mercibus destituti simus, vltima pro-
 fectō luemus supplicia. Pelagus enim est latè longèque
 protensum hæc vita: & quæ admodū in mari vniuerso
 sinus diuersi, aliis atq; aliis tēpestatibus cōmouetur præ-
 cipue: velut Aegeū ventis exasperatur, Tyrrenū vero
 fretū propter angustias: Charybdis autem quæ est Li-
 bye versus, propter stagna Syrtis & breuia: Pōtus mag-
 nitudine fluctuū atq; impetu: Hispanicus Oceanus, quia
 inuius carentia portuum & locorum ignorantia intri-
 catus, difficilis nauigātib; est: similiter alia pelagi pars
 aliis de causis: sic & in vita nostra fieri videmus. Nā pri-
 mū in ea pelagus, statim videre licet puerū ætatis condi-
 tione, quæ multis ac magnis procellis exagitur: tū
 quia mens imbecilla est, tū quia nulla firmitate adhuc
 roboratur, sed huc atq; illuc fluctatur. Quapropter pēda-
 gogos illi & magistros præficimus, vt defectus naturæ
 diligentia suppleat, veluti, & in nauigando gubernatoris
 artificio maris asperitas superatur. Adolescentiū fluctus
 puericiæ succedunt, qui vehementioribus sicut Aegeum
 pelagus exagitantur concupiscentiæ ventis: quæ quidē
 ætas potissimū correctione destituitur, non solū quia
 maioribus turbationū fluctibus cæditur, verū etiā quia
 peccata non redarguuntur: cum & magister & pæda-
 gogos subtrahantur. Cum igitur maiore turbine venti
 spirent, & gubernator sit imbecillior, nemoq; alius tur-
 tor asit, atq; defensor, considera tempestatis magnitudi-
 nem. Virilis tertium locum ætas occupauit, quam re-
 rum omnium dispensatio maximè vrget, quado vxor,
 nuptiæ, procreatio prolis, familiæ gubernatio, & in mē-
 tem plurimæ curæ innumeræq; veniunt, quando aua-
 ricia & inuidia maximè vigent. Si igitur vnamquan-
 que partem ætatis cum naufragiis peragamus, quo
 modo hanc vitam transibimus? Quo modo æterna fu-
 giemus supplicia? Nam si nihil sinceri atque integri in
 in prima ætate didicerimus, si iuuenes modestè non
 vixerimus, nec auariciam viri superauerimus, quasi in
 sentinam quandam ætatis, in senectutem scilicet deue-
 cti, victa iam tempestatibus animæ nauicula, cum flu-
 ctibus fatiscant compagine, deferemur in illum por-
 tum, non spiritales merces, sed multum ac sordidum lu-
 tum deportantes: vnde diabolo quidem risum incita-
 bimus, nobis verò ipsis perpetuam mæsticiam compa-
 rabimus, intolerabili ac æterno cruciatu vexati. Quod
 ne accidat, vndique colligamus nos, & aduersus om-
 nes passiones pugnantes, cupiditatem pecuniarum penitus
 proiciamus, vt & hic tranquille viuamus, & futuram
 beatitudinem adipiscamur, gratia & misericordia do-
 mini nostri Iesu Christi, cui honor, &c.

Homilia lxxxiii. ex cap. xxvj.

Coenantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit
 atque fregit, & dedit discipulis, &c. O cæcitatem
 proditoris, qui cū ineffabilibus mysteriis cō-
 municasset, idem permansit, & diuina mensa suscep-
 tus, in melius commutari noluit: quod Lucas significa-
 uit, dicens, quia post hoc satanas introiuit in eum: non
 quia dominicū corpus despiceret, sed quia proditoris
 impudētiam irridebat: maius enim peccatum vtraque
 ratione fiebat, quia tali cum animo mysteria suscepit,
 t iij &

Luc. 22. d.

& quia illis susceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus est. Christus autem omnia quantum sciret, vetare tamē eum noluit: ut tu discas nihil ab eo prætermitti, quod ad emendationē pertineat. Præterea tam in superioribus, quam in sequentibus crebrō eum commonefacit ac reuocat, & verbis & operibus, timore, colendo, minando, honorando retinere studebat, sed nihil horum illi mederi potuit. Quare illo iam prætermisso, his mysteriis in memoriam cędis suę rursū discipulos reuocat, & inter cęnandum de cruce disputat, crebritate prædictionis dolorem mitigans discipulorum. Quid enim passi non fuissent, si nihil tale audiissent, qui etiam his omnibus præmoniti conturbati sunt? Et comedentibus (inquit) eis, accepit panem, & fregit. Quam ob rem passionis tempore hoc mysterium tradidit? Ut vndique discamus ipsum veterem etiam legem sanxisse, & omnia quę in illa sunt propter nouam hanc adumbrata fuisse: hac igitur de causa veritatem figurę adiunxit. Vespera verō illa adimpletionis temporum signum erat, & quod iam ad consummationem ipsam res peruenerunt: Gratias porrō egit, ut nos instrueret quo modo mysterium hoc facere debeamus, & simul ut ostenderet spontē se ad passionem proficisci. Præterea ut nos doceret omnia, quę patimur, cum actione gratiarum esse ferenda, ac ut bonam nobis spem inde inmitteret, atque foueret. Nam si figura à tanta seruitute liberauit, multo magis veritas terrarum orbem vindicabit. Ad hæc, ut significaret quod ad beneficium nature nostrę traderetur, ideo nec ante hoc mysterium tradidit, sed quando cessare iam legem oportebat. Præcipuam autem solēnitatem eorum dissoluit, ac ad aliam eos mensam horroris plenam conuocans dicit: *Accipite, comedite, hoc est corpus meū,* *[frangitur]* quod pro multis *[frangitur]* in remissionem peccatorum.] Quo quod tamen modo turbati non fuerunt cum hoc audissent? quia habetur. i. multa iam, & magna de hoc antea disseruit. Quapropter nec illud quod iam crebrō perceperant, confirmauit: sed passionis causam peccatorum esse remissionem exposuit, & noui testamenti sanguinem vocauit, hoc habet, quod est, pollicitationis & promissionis legis nouę. Hoc enim rursus pollicitus est, & testamentum nouum hoc *[ω & λη]*, ipso confirmatur: & quemadmodum vetus pecudes & vitulos habebat, eodem modo nouum, dominicum possidet sanguinem. Moriturum se hinc etiam ostendit: & propterea testamenti mentionem fecit: atque prioris quoque memoriam renouat: nam & illud per sanguinem fuerat dedicatum. Causam deinde rursus mortis suę subiecit, dicens: Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Deinde ait. *Hoc facite in meam commemorationē.* Vides quo modo ab Iudaicis abducit, & auocat moribus? Nam sicut illud in rememorationem miraculorum, quę in Aegypto patres vestri viderunt, faciebatis, sic & hoc in meam facite commemorationem. Sanguis ille ad primogenitorum salutem fuit effusus, hic in remissionem totius orbis peccatorum. *Hic enim est sanguis meus,* inquit, *qui effunditur in remissionem peccatorum.* Quod dicebat, ut ostenderet passionem & crucem mysterium esse, & discipulos hinc consolaretur. Et quemadmodum Moses, hoc æternum vobis erit memoriale dicebat: sic & ipse, in meam, ait, commemorationem, donec veniam. Hac de causa desiderio desideravi, inquit, hoc pascha vobiscum comedere, hoc est tradere vobis res nouas, & Pascha dare, quo vos spiritales faciam. Ipse quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent: Quid igitur sanguinem bi-

[frangitur] quod pro multis *[frangitur]* in remissionem peccatorum.] Quo quod tamen modo turbati non fuerunt cum hoc audissent? quia habetur. i. multa iam, & magna de hoc antea disseruit. Quapropter nec illud quod iam crebrō perceperant, confirmauit: sed passionis causam peccatorum esse remissionem exposuit, & noui testamenti sanguinem vocauit, hoc habet, quod est, pollicitationis & promissionis legis nouę. Hoc enim rursus pollicitus est, & testamentum nouum hoc *[ω & λη]*, ipso confirmatur: & quemadmodum vetus pecudes & vitulos habebat, eodem modo nouum, dominicum possidet sanguinem. Moriturum se hinc etiam ostendit: & propterea testamenti mentionem fecit: atque prioris quoque memoriam renouat: nam & illud per sanguinem fuerat dedicatum. Causam deinde rursus mortis suę subiecit, dicens: Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Deinde ait. *Hoc facite in meam commemorationē.* Vides quo modo ab Iudaicis abducit, & auocat moribus? Nam sicut illud in rememorationem miraculorum, quę in Aegypto patres vestri viderunt, faciebatis, sic & hoc in meam facite commemorationem. Sanguis ille ad primogenitorum salutem fuit effusus, hic in remissionem totius orbis peccatorum. *Hic enim est sanguis meus,* inquit, *qui effunditur in remissionem peccatorum.* Quod dicebat, ut ostenderet passionem & crucem mysterium esse, & discipulos hinc consolaretur. Et quemadmodum Moses, hoc æternum vobis erit memoriale dicebat: sic & ipse, in meam, ait, commemorationem, donec veniam. Hac de causa desiderio desideravi, inquit, hoc pascha vobiscum comedere, hoc est tradere vobis res nouas, & Pascha dare, quo vos spiritales faciam. Ipse quoque bibit ex eo, ne auditis verbis illis dicerent: Quid igitur sanguinem bi-

Deu. 16. a

binus & carnem comedimus: ac ideo perturbarentur. Nam & quando prius de his verba fecit, multi solummodo propter verba scandalum passi sunt. Ne igitur tunc id quoque accideret, primus ipse hoc fecit, ut tranquillō animo ad communicationem, mysteriorū induceret. Quid porrō, vetus quoque illud, inquires, facere oportet? Minimē: ideo enim, hoc facite, dixit, ut ab illo abduceret. Præterea si remissionem hoc peccatorum facit, sicuti certē facit, superuacaneum illud omnino est. sed sicut in veteri, eodē hic modo in beneficio reliquit, & memoriam mysteriorum colligauit, etiam hinc hæreticorū ora frenando. Nam quando dicunt, vnde patet immolatum Christum fuisse, præter alia multa hæc etiam mysteria afferentes, ora ipsorum consuimus. Si enim mortuus Iesus nō est, cuius symbolum ac signum hoc sacrificiū est? Vides quantū ei studiū fuerit, ut semper memoria teneamus pro nobis ipsum mortuū fuisse: Nā quoniā Marcio, Valentinus, Manichæus, eorūque sequaces negaturi erant hanc dispensationē, in memoriā passionis per hoc semper ita reducit mysterium, ut nemo non insanus seduci possit. Ita per sacratissimam istam mensam & saluat, & docet: hoc enim caput bonorū omnium est. Quare hoc Paulus voluit ac repetit, sed tradito iam mysterio, *Non bibam,* ait, *posthac de hoc genimine vitis, usque in diem illam, cum illud bibam nouum vobis cum in regno patris mei.* Nā quoniam de passione ac cruce locutus, & resurrectionis iam mentionem facit, regnum patris eam appellās. Sed quam ob rem post resurrectionem comedit, ac bibit? Ne phantasma quoddam resurrectionis à rudioribus putaretur, qui certum resurrectionis argumentū id esse dicunt. Vnde apostoli quoque ad manifestandam resurrectionem dicebant, *Qui comedimus cum eo, ac bibimus.* Ut igitur signanter exprimeret, quod visuri essent eum clare posteaquā resurrexisset, & quod cum eis rursus ita futurus esset, ut & rebus & visu resurrectioni possint testimoniū præbere: quousque istud bibā vobiscū, inquit, nouū. Testes enim vos eritis, quia videbitis me postquā resurrexero. Nouū autē, hoc est, nouo modo quodā, immo inaudito atque mirabili: non enim passibile corpus habēs, sed immortale, atque incorruptibile, alimentoque non indigens surrexit. Quare, cū opus non erat, post resurrectionem comedit & bibit, cū eius corpus istis nullo modo amplius indigeat, sed ut certiori argumento resurrectionē firmaret. Sed cuius rei gratia non aquam, sed vinum post resurrectionē bibit? Perniciosam quandam heresim ra dicatus euellere voluit, eorū qui aqua in mysteriis vtuntur, ita ut ostenderet, quia & quando hoc mysteriū tradidit, vinum tradidit, & iam post resurrectionem sine mysteriis in simplici mēsa vino vsus est. Ex genimine, ait, vitis, quæ certē vinum non aquā producit. *Et hymno dicto exiuerunt in montem oliuarum.* Audiant omnes qui quasi porci cum iam comederint, euerfa calcibus mēsa temulenti consurgunt, cū agere gratias debeant, & in hymnum à mensa deuenire. Audiatis etiam quicumque vltimam mysterij orationem non expectatis, quę illius symbolum est. Gratias enim egit antequam discipulis dederat, ut etiam nos ab actione gratiarū incipiamus. Gratias egit posteaquā dedit, & hymnū cecinit, ut nos quoque similiter faciamus. Quare autem ad montem proficiscitur, ad locum etiam ludæ notissimum: Ne cęlare se videretur, prodire voluit, quo cum peruenisset, omnes vos, inquit, scandalizabimini in me: & prophetiam subiecit. *Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.* His vtitur, tum ut re ipsis persuadeat attenden-

[genti.]

Supra. 12. d

Gala. 6. b.

Luc. 22. c.

attendendum semper scripturis esse, tum ut significaret dei se voluntate crucifigi, ac vndique non esse alienum à veteribus se demonstraret, nec aduersarium deo, quem vetus sequitur testamentum: & quod omnes propheta à prificis temporibus dispensationem hanc futuram prædicarunt, quare meliorem spem expectandam esse hortatur. Illud etiam docet, ut cognoscamus quales videlicet ante crucem, quales post mortem discipuli fuerunt. Nam qui nec stare quidem cum crucifigeretur poterunt, robusti postea, & adamante validiores fuerunt. Hic autem metus, & fuga discipulorum, mortis eius argumentum est. Nam si tot tantisque factis, ac dictis impudenter nonnulli asserunt non fuisse ipsum crucifixum, quid dicere non auderent, si nihil horum crucifixisset: Hac de causa non ipsa passione solum, verum etiam & mysteriis, & discipulorum dispersione verē se mortuum fuisse declarat, Marcionis morbum his omnibus euertens: ideo etiam ipsum Apostolorum verticem negare permisit. Si enim victus, crucifixusque non est, unde & Petrus, & ceteri tanto pauore pulsi fugerunt: non tamen dimisit eos in mœsticia. Sed quid? *Postquam autem resurrexero, præcedam vos in Galilæam, &c.* Non enim à cœlo statim apparuit, neque in longam quandam abiit regionem, sed in eadem regione, & eisdem penē locis apparet vbi crucifixus est. Ut etiā hinc credi faciat, quia ille ipse resurrexerit, qui crucifixus fuit: ita mœrorem eorum consolatus est. Idcirco autem in Galilæa dixit, ut à timore Iudeorum liberati, facilius verbis ipsius & attenderent, & crederent: hac enim de causa ibi apparuit. *Respondens autem Petrus dixit: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego tamen nunquam scandalizabor.* Quid ais Petre? propheta dixit, quia oves dispergentur, & Christus dictum confirmauit, & tu negas? Non satis tibi est, quia cum pridem iam dixeris: Propicius tibi esto, increpatus fuisti: Idcirco igitur permisit ut caderet, ut in omnibus disceret Christo parēre, verioraque dicta istius crederet, quam quę sua sibi conscientia testaretur. Sed & ceteri non parum à negatione Petri fructus acquisierunt, humana infirmitate, & dei veritate percepta. Cū enim ipse aliquid prædixerit, nullus iam vafre & argute quidquam excogitare, nec in alios insurgere debet. Gloriam enī, inquit, in te, & nō in alio habebis: cumque dicendum esset, opem nobis feras, ne scandalizemur, è contrario nimium sibi arrogans, inquit: Et si omnes scandalizati fuerint in te, tamen ego non scandalizabor: quanuis omnes id patiantur: ego tamen solus non patiar. Ita hæc res sensim eum ad tetrum insolentia crimen deuehebat, quod reprimere Christus volens, quoniam nec propheta, nec sibi obtemperauit, negationem fieri permisit: idcirco enim testantem quoque prophetam adduxit, ne quid repugnare auderet. Quare Petrus cum verbis non crederet, à rebus ipsis eruditur. Ut autem credas hac de causa Christum permisisse ut istud in eo corrigeret, audi quidnam dicat, Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: hoc enim ut vehementius eum tangeret, dicebat, significans eius casum multo peiorem esse aliorum casu discipulorum, ac ideo maiori etiā patrociniō indigere. Duplex enim crimen erat, tum quia repugnauit, ac restitit, tum quia ceteris seipsum præposuit: immo verō etiam tertium non paruum crimen eum commisisse dixerim, quia sibi totum imposuit. His igitur mederi omnibus volens, cadere illum permisit, ac ideo ceteris prætermisissis ad eum orationem direxit, dicens: Simon, Simon, ecce satanas expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum, id est, tē

Tomus secundus.

taret, perturbaret, vexaret: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Cur nam si omnes expetiuit, non dixit, pro omnibus rogavi? Patet hinc quod paulo antē dicebam, quia vehementius eum tangens, & ostendens multo peiorem eius, quam aliorum lapsum esse, ad eum conuertit orationem. Cur autem non dixit, Ego non dimisi: sed, ego rogavi? Humilius iam loquitur ad passionem iturus, ut humanitatem suam demonstraret. Nam qui super confessionem eius ecclesiam ita fundauit atque muniuit, ut nullum periculum, neque mors ipsa posset eum superare, qui clauis regni cœlorum ei concessit, & tãtam potestatem ei commisit, nec vnquam pro illis omnibus oratione indigerit: quanto minus hac in re indignisset? Maxima quippe auctoritate illa dixit, edificabo super te ecclesiam meam: & dabo tibi clauis regni cœlorum. Quo modo igitur, orare ei opus fuit, ut vnus hominis commotum animū stabiliret? Quare igitur ita dixit? Propter causam profectō, quam iam exposuimus, & propter infirmitatem discipulorum, qui nondum decentem omnino de ipso existimationem habebant. Quo modo igitur negauit? Non dixit quippe, ut non neges: sed, ut non deficiat fides tua, ut non profusus pereat. Cura enim ipsius atque fauore factum est, ne omnino Petri fides euanesceret: ingens enim pavor eum inuaserat, & ingens ideo, quoniā diuina protectione valde fuit denudatus, quod porrō factum est propter arrogantiam, & contradicēdi pertinacem duriciā. Ita quoniam & Christo, & propheta apertissimē repugnauit, in eū terrore deuenire permisit, ut radicatus ab eo illę passionis euellerentur: adeo enim pertinax fuit, ut cū Christus etiam postea ei dixerit: *Amen dico tibi, quoniā in hac nocte, antequam cantet gal-* *cus, ter me negabis.* Non dubitauerit respondere: Etiam si oportuerit me mori tecū nō te negabo. Lucas verō ad hoc addit, quia quāto magis Christus casurū Petrū significabat, tantō magis affirmabat id se nūquā passurū. Quid hoc est o Petre? quādo vnus ex vobis me tradet, Christus dicebat: tūc ne esses ille timebas, & nullius rei cōsciis, cogebas vnū de discipulis interrogare ipsum: nūc verō liquidissimē ipso clamāte, quia omnes vos in scandalū incidetis, contradicere audes? neque id semel solū facis, sed bis & sæpius, ut Lucas asserit, vnde id tibi accidit: Ex multo certē amore, & multa voluptatē. Nā quoniā à sollicitudine illa & anxietate prodicionis liberatus erat, & proditorē nouerat, nimium sibi ipsi cōfusus hæc dicebat, & in alios surgebat dicēs: & si omnes in te scandalizati fuerint, ego tamen non scandalizabor. Puto autē ambitione quoque aliqua, & iactantia in ea verba Petrū lapsum fuisse. Nā & in ipsa cœna quis nā inter eos maior esset disceptabāt, adeo inanis glorię passio animos adhuc eorū turbabat: Christus autē ab his passionibus eū liberare volēs, nō impellebat ad negationē, absit hoc enim, sed fauorē suū ab eo subtraxit, & humanam redarguit naturā. Perspice autē quo modo post resurrectionē hinc eruditus submissius loquitur: cū enim dixerat, domine, hic autē quid? coargutus nihil opponere ausus est, ut hic, sed tacuit: cūque audierit, nō est vestrū nosse tempora, aut momenta, non repugnauit. Deinde in cœnaculo & sindone cū vocē audierit, quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris, quanuis nec quid diceretur quidem, statim intellexerit, quieuit tamen in illo omnino vsus cōsensione: hæc omnia casus ille perfecit. Nam antea totum sibi attribuebat, dicens: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego tamen nūquā scādalizabor. etiā si oportuerit me mori tecū,

Supra. 16. e.

Luc. 22. e.

Luc. 22. e.

Ioan. 11. e.

Acto. 1. a.

Acto. 10. b.

t iij non

non te negabo: cum dicere debuisset, si patrocini-
Acto. 3. b. uuuabis: è contrà verò postea dicit, Quid nobis atten-
 ditis quasi propria virtute, vel pietate ipsum ambulare
 fecerimus? Magnum profectò dogma hinc discimus,
 quia videlicet nullo modo hominis voluntas sufficit,
 nisi auxilio superiori roboretur. Et quia nihil lucrari
 poterimus à superiori patrocinio, si volùtas nostra re-
 pugnat: quorum alterum Petrus, alterum Iudas confir-
 mat: hic enim et si p̄sidium Christi largum habuerit,
 tamen quoniam noluit attendere, nec quæ ab ipso erāt
 conferre, nullam inde vtilitatem consecutus est: ille
 verò, et si bene animatus fuerat, diuino tamē subtracto
 auxilio, stare non potuit. Ex his enim duobus virtus cō-
 textur. Quas ob res vehementer rogo atque obsecro,
 ne velitis cuncta ita deo attribuerere, vt oscitādum dor-
 miendumq; vobis putetis: nec rursus si vigilatis, labori-
 bus vestris rem totam effici arbitremini. Nam nec de-
 sides, atque resupinos iacere nos deus vult, ac ideo nō
 nihil à nobis petit: nec arrogantia corrumpi, ac ideo
 totum nobis non commisit: ita ex vtraque parte incō-
 modo remoto, quod vtile est nobis reliquit: quibus rati-
 onibus verticem quoque apostolorum labi permisit,
 humiliorem ipsum faciendo, & ad maiorem profectò
 charitatem inducendo. Cui enim, inquit, plus condo-
 nauit, magis diligit. Credamus itaque vbiq; deo, nec
 repugnemus ei, etiam si sensui & cogitationi nostræ ab-
 surdum esse videatur quod dicit: superet & sensum, &
Luc. 7. *Corp^o Chri-* rationem nostram sermo ipsius, quod in omnibus &
sti in eucha- ristia sine ambiguitate tenentes. Nam verbis eius defraudari non possumus,
 sensus verò noster deceptu facillimus est: illa falsa esse
 non possunt, hic sapius atque sapius fallitur: quoniam
Mar. 14. c. ergo ille dixit, Hoc est corpus meum: nulla teneamur
& Luc. 22. b. ambiguitate, sed credamus, & oculis intellectus id pers-
 piciamus. Nihil enim sensibile traditum nobis à Chri-
 sto, sed rebus quidem sensibilibus: omnia verò quæ tra-
 didit, insensibilia sunt: Sic & in baptismo per aquam,
 quæ res sensibilis est, donum illud conceditur: quod au-
 tem in ea conficitur, regeneratio scilicet, ac renouatio,
 intelligibile quiddā est: nam si tu incorporeus esses, nu-
 de ipsa dona incorporea tradidisset tibi: quoniam ve-
 rò corpori coniuncta est anima tua, in sensibilibus in-
 telligenda tibi traduntur. O quot modò dicūt, vellem
 formam & speciem eius, vellem vestimenta ipsa, vel-
 lem calcementa videre. Ipsum igitur vides, ipsum tā-
 gis, ipsum comedis. Vestimenta eius desideras videre,
 ipse verò seipsum tibi tradit, non vt videas solum, ve-
 rumetiam vt tangas, & in te habeas. Nemo igitur nau-
 seās accedat, nemo remissus, sed excitati, incensi ac fer-
 uentes omnes accedant. Nam si Iudæi stantes, calceati,
 & baculos in manibus habentes, cum festinatione co-
 medebant, quanto magis nobis vigilandum est? Nam
 illi ab Aegypto in Palestinam erant profecturi, ac ideo
 viatoris habitum habebant: tu de terra in cœlum ascē-
 surus es. Vigilandum igitur est, non enim paruum sup-
 plicium indignè cōmunicantes expectat. Cogita quan-
 ta indignatione aduersus proditorē, aduersus eos qui
 crucifixerunt ipsum mouearis: & caue ne tu quoq; cor-
 poris & sanguinis Christi reus efficiaris. Illi acerbissi-
 mē sacrosanctum corpus trucidarunt, tu post tot tan-
 taq; beneficia sordida suscipis anima. Non enim suffe-
 cit ipsi hominem fieri, flagellis cædi, & crucifigi: sed
 nos secum in vnam (vt ita dicam) massam reducit: neq;
 cet] d̄ av̄ - id fide solū, sed re ipsa nos corpus suum efficit. Qua igitur

tur re mundiorum esse non oportet eū, qui hoc sacri-
 cio participatorum est: quos radios solares non deberet
 excedere manus illa, quæ hanc carnem perumpit, os
 quod igne impletur spiritali, lingua quæ cruentatur
 hoc admirabili sanguine: Veniat in mentem tibi quo-
 sis honore honoratus, qua mensa fruaris. Ea nanque re
 nos alimur, quam angeli videntes tremunt, nec absque
 pauore propter fulgorem, qui inde resilit aspicere pos-
 sunt, & nos in vna cum illo massam reducimur, Chri-
 sti corpus vnum, & caro vna facti sumus. Quis loque-
 tur potētias domini, auditas faciet omnes laudes eius?
 quis pastor vnquam membris suis oues suas nutritiuit?
 Multæ matres post partum aliis nutriticibus infantem de-
 derunt, quod ipse facere noluit, sed proprio corpore
 nos alit, & sibi coniungit atq; conglutinat. Consideremus
 autem, ex nostra generatus est substantia. Sed nihil hoc
 inquit, ad omnes pertinet. Immo ad omnes: Nam si ad naturā
 nostram descendit, patet quoniam ad omnes: q̄ si ad omnes,
 & ad vnumquēq; profectò. Sed quomodo non omnes inde
 lucrum cōsecuti sunt, inquit? Id certè non illius causa, qui
 maxime hoc optat, accidit: sed eorum culpa, qui eum suscipere
 nolūt. Singulis enim fidelibus per hoc mysterium se* coniu-
 git: & quos peperit, non alij nutriendos tradit, sed ipse
 studiosissimè alit, hac etiam re tibi persuadens carnem
 illam tuam assumpsisse: tanta igitur charitate, atq; ho-
 nore affecti non torpeamus. Nō videtis quanta infan-
 tes animi alacritate mammillas arripiūt? qua pressione
 papillis infigūt labia? Nō minore cupiditate nos quoq;
 ad hanc mensam, & ad huius calicis spiritalem accē-
 damus papillam: immo verò maiore desiderio quasi la-
 stentes pueri, gratiam spiritus sugamus: vnus sit nobis
 dolor, vna mœsticia, si hoc alimeto spiritali priuamur.
 Non sunt humana virtutis hæc opera, quæ tunc in illa
 cœna cōfecit: ipse nunc quoque operatur, ipse perficit,
 ministrorū nos ordinem tenemus: qui verò hæc san-
 ctificat, & trāsmutat, ipse est. Nullus itaq; Iudas, nullus
 avarus adsit: Qui discipulus non est, secedat: qui tales
 non sunt, ab hac mensa excluduntur. Cū discipulis, in-
 quit, meis facio pascha: hæc enim illa, non alia mensa
 est, hæc nulla re minor q̄ illa est. Nō enim illā Christ^{us},
 hanc homo quispiā facit: sed vtranq; ipse. Hoc est illud
 cœnaculum vbi tūc Christus cum discipulis erat, hinc
 ad montem oliuarū exiuit. Hinc & nos ad manus pau-
 perum exeamus, ibi enim mons oliuarum est. Oliuæ
 quippe in domo dei plātata, multitudo pauperum est:
 hinc stillat illud guttatim oleum, quo nobis tunc opus
 omnino erit: hoc est, quod quinque illæ virgines habe-
 bant: hoc est, quo alteræ carentes inde perierūt: hoc no-
 biscum habentes progrediamur, & cum fulgentissimis
 lampadibus sponso obuiā proficiscamur. Adeat nullus
 crudelis, nullus immisericors, nullus impurus quouis
 modo: hæc tam ad vos, qui communicatis, quam ad
 vos qui ministratis dicta esse volo. Oportet enim etiā
 eadem ad vos dicere, vt magno studio, & diligenti
 cura dona hæc distribuatis. Non parua vobis immi-
 net pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei
 huius mensæ participationem permittatis. Sanguis e-
 enim eius ex manibus requiretur vestris. Si dux igitur
 quispiā, si consul ipse, si qui diademate ornatur, indig-
 nè adeat: cohibe ac coërce, maiorem tu illò habes po-
 testatem. Ita si limpidissimus aquæ fons vt in tactū gre-
 gi seruare tibi commissus esset, cum petulcos sues ac
 sordidissimos venire aspiceres, non patereris in fluen-
 ta illos descendere, nec fontem ab his perturbari: Nūc
 verò

verò cum non aquæ, sed sanguinis & spiritus sacratissi-
 mus fons cōmissus tibi sit, si peccatis inquinatissimos vi-
 debis accedere homines, non indignaberis, neq; prohi-
 bebis: Et quā veniam huius cōtemptus consequeris? Id-
 circo vos deus tanto voluit honore decorare, vt hæc di-
 ligētissimè discernatis. Hæc est dignitas vestra, hæc sta-
 bilitas, hæc corona præcipua, non vt tunicā induti can-
 didissimā per ecclesiam ambuletis. Sed vnde, inquit,
 ego illum, atque illum qualis sit cognoscere possum? Nō
 de ignotis, sed de notis hæc disputo. Dico horribile
 quoddam, atque tremendum: nō est ita malum dæmo-
 niacos intus esse, sicut istos qui peccatorū sordibus pol-
 luuntur: quos ait Paulus Christum concutere, & testa-
 menti sanguinem ducere communem, & spiritus gra-
 tiam contumelia afficere. Multo igitur dæmoniaco pe-
 ior est, qui peccati sibi conscius accedit: illi enim quo-
 niam dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò in-
 dignè adeunt, æternis tradentur tormentis. Omnes igitur
 simpliciter pellamus, quos indignè accedere vide-
 mus. Nullus cōmunicet, nisi ex discipulis sit, nullus im-
 puro animo, sicut Iudas panem assumat, ne similia pati-
 atur. Corpus Christi etiam hæc multitudo est: quare
 cauendum tibi est, qui hæc mysteria ministras, ne do-
 minum irrites, corpus hoc non purgando, ne acutum
 gladium pro cibo præbeas. Sed si quidem aliquis præ-
 vecordia & amentia mensam adiuerit, nullo timore
 territus abiice: deum, non hominem timeas: si homi-
 nem times, ab eo ipso quem times, derideberis: sin verò
 deum, hominibus quoq; venerabilis eris. Quod si ipse
 pellere non audes, mihi dicas, non permittam ista fieri:
 animam prius tradam meam, quàm dominicum ali-
 cui [corpore] indignè: sanguinemq; meum effundi po-
 tuius patiar, quàm sacratissimum illum sanguinem præ-
 terquam digno concedam: quod si quis venerit cum
 sordibus ignoranter, nulla vestra culpa est si multam
 prius adhibueritis diligentiam. Nam hæc mihi de no-
 tis, ac manifestis disputata sunt, quibus emendatis, citò
 nobis deus etiam ignotos notificabit: sin verò notos
 admittemus, qua de causa ignotos nobis manifestabit?
 Hæc mihi dicta sunt, non vt coërceamus solum, & ex-
 cidamus, sed vt corrigamus, & reducamus, & curam
 omnium habeamus: sic enim & deum nobis propitium
 faciemus, & eos multiplicabimus, qui dignè commu-
 nicare possint, vt tam proprii studij ac diligētia, quàm
 pia in alios cura magna præmia consequamur, gratia
 & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.
 Homilia lxxxiii. ex cap. xxvj.
Mar. 14. d. *& Luc. 22. d.* **S**ic venit cum eis Iesus in villam quæ dicitur Getsemani,
 & dicit discipulis: Sedete hic, donec vadam illuc, &
 vorem illic. Et assumpto Petro & duobus filiis Zebedæ,
 cepit contristari & mœstus esse: & dixit eis, Tristis est
 anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate mecum, &c.
 Quoniam ipsi valde inhærebāt, nec ab eo libenter se-
 parabātur, idcirco ait, manete hic donec abiero & ora-
 uero. Consueuerat nanque seorsum orare: quod facie-
 bat, vt nos erudiret, quietem ac tranquillitatem in ora-
 tionibus diligenter appetere. Tres autem secum acci-
 pit, & dicit eis: Tristis est anima mea usq; ad mortem.
 Quam ob rem alios non secum accepit? Ne laberentur,
 & caderent: illos autem solos elegit, qui gloriā eius
 in mōte viderunt, quos tamen etiam dimisit, & patul-
 lum progressus orauit, dicens: Pater, si possibile est, tran-
 seat a me calix iste: veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Et ve-
 nit ad eos, & inuenit eos dormientes, & dicit Petro: Ita non potuisti
 vna hora vigilare mecum? Vigilare & orate, vt non intretis in ten-
 tationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Non
 frustra, neque ociosè ad Petrum maxime dirigit ora-
 tionem, quanquam & alij similiter dormirent: sed tan-
 gere ipsum acrius etiam hinc voluit, ea de causa, quam
 iam antè explicauimus. Verum quoniam & ceteri idem
 dixerunt: (cum enim Petrus dixisset, Et si oportuerit me
 Mar. 14. d. mori tecum, non te negabo: similiter, inquit, & omnes
 discipuli dixerunt) idcirco infirmitatem eorum redar-
 guens, omnes alloquitur: nam qui mori cum eo vole-
 bant, nec quando cōtristabatur quidem, simul contri-
 stari vigilantes potuerunt, sed victi à somno, cecide-
 runt. Ipse verò intentius orat, adeò vt vel sudores vbe-
 rius defluerent. Ea rursus de causa, ne hypocritis res ista
 videatur. nēve possint heretici dicere, quod anxietatem
 Luc. 22. & tristitiam istam simulauerit, idcirco & sudores quasi
 guttæ sanguinis defluerunt, & angelus cōfortans eum,
 & multa signa timoris apparuerūt, ne quis ficta hæc au-
 deat verba dicere, hac etiam de causa orat. Eo igitur
 quod dixit, transeat si possibile est, humanitatem suam
 ostendit: eo verò quod, nō vt ego volo, sed vt tu, subli-
 mem admirabilis philosophia virtutem tradidit: cum
 exemplo nos doceat, etiam natura abhorrente ac reni-
 tente deum esse sequendum. Quandoquidem autē non
 satis est imperitis mœrentis faciem solummodo vide-
 re, verba quoque addidit: nec verba rursus amentibus
 sufficiunt, rem magis quærentibus: & rem ergo mœ-
 rentis adhibuit, vt vel qui valde cōtentiosi & pertina-
 ces sunt, credere possint verè hominem factum, verèq;
 mortuum fuisse. Si enim cum & vultus, & verba, & res
 mœrorem significauerunt, non creditur tamen à non-
 nullis passio: quidnam dicerent si ista non essent? Vides
 quot, quibusve modis dispensationis veritatem ostendit,
 cum his quæ loquitur, tum his quæ patitur? Venit
 deinde, ac dicit Petro: Sic non potuisti mecum vna ho-
 ra vigilare? Omnes dormiebant, & Petrum coarguit,
 occultius eum de his reprehendens quæ in superioribus
 fuerat locutus, ac ideo, Mecum, non ociosè adiecit: sed
 quasi diceret, Vigilare mecum non potuisti, & mecum
 mori poteris: Id etiam insinuat, quod sequitur: Vigila-
 te & orate, ne intretis in tentationem. Vides quo modo
 ipsos rursus ab arrogantia remouet, ac tristis mentis &
 humiles esse hortatur, deo totum attribuentes: & modò
 ad Petrum, modò communiter ad omnes verba diri-
 git. Et illi quidem dicit: Simon, Simon, Satanas petiit
 te cribrare, ego verò deprecatus sum pro te: communi-
 ter autem omnibus, orate, ne intretis in tentationem.
 Ita vbiq; arrogantiam atq; pertinaciam amputat, & ma-
 gis sollicitos facit: & ne acrior videatur, vniuersa miti-
 gando dicit: Spiritus quidem promptus est, caro autem
 infirma: et si enim mortem cōtemnere volueris, inquit,
 non poteris tamen, nisi deus tibi manū porrexerit, cum
 carnalis abhorreat sensus. Rursus autē abiens, orauit dicens:
 Pater, si non potest istud transire à me, nisi bibam illum, sicut voluntas
 tua. Hic ostendit voluntatem se dei omnino continere,
 & vbiq; voluntatem dei quærendam, & eligendam
 esse. Rediit autem, & inuenit eos dormientes. Nam præterquā
 quod nox erat, & intempesta, oculi etiam eorum mœ-
 rore grauabatur. Ipse autem profectus tertio idem orauit. Cō-
 firmans hominem verè factū fuisse: quod enim secun-
 dō & tertio fit in scripturis, maximopere veritatem o-
 stendit: veluti & Ioseph ad Pharaonem dicebat: Secun-
 dō id tibi apparuit somnium veritatis gratia, ita enim
 factum est, vt ita credas omnino futurum: hac de causa
 etiam ipse non semel, sed bis & ter idem orando pro-
 tulit, vt dispensatio firmiter crederetur. Cur autem ite-
 rum

Hebr. 10. c.
[sanguinē]
[tunc]

Mar. 14. d.
Luc. 22. c.
Luc. 22. c.
Gen. 41. d.

rum ad discipulos rediit: Vt eos redargueret, quoniam A
 adeo sopiti maesticia erant, vt neq; praesentiam quidem
 eius sentirent: non tamen redarguit, sed paululum re-
 cessit, magnam eorum esse infirmitatem significans, qui
 nec increpati quidem vigilare potuerunt: non excitat
 autem, nec increpat amplius, ne perterritos magis ter-
 reat: sed recedens orauit, & rediens, inquit: *Dormite iam
 & requiescite.* Quauis enim vigilare opus erat, signifi-
 cans tamen, quia nec aspiciere quidem mala valeret, sed
 fugerent praetere timore, ac fugerentur: & quia minime eor-
 um egeret auxilio, & tradi omnino ipsum oporteret,
 dormite iam, inquit, & requiescite. *Ecce appropinquauit ho-
 ra, & filius hominis traditur in manus peccatorum.* Ostendit rur-
 sus dispensationis hoc factum fuisse, & simul animos ip-
 sorum erigit, eo quod dixit, traditur in manus pecca-
 torum, significat enim proteruitatis illorum hoc opus
 esse, non quia ipse peccato sit obnoxius. *Surgite eamus, ec-
 ce appropinquauit qui me tradit.* Ita vndiq; ipsos erudit, non
 necessitatis, nec infirmitatis, hanc rem fuisse, sed dispe-
 sationis cuiusdam inestimabilis: praesciebat enim eos
 venturos, nec solum non fugit, verumetiam obuiam
 iuit. *Adhuc enim ipso loquente, ecce Iudas vnus ex duodecim, &
 cum ipso turba cum gladiis & fistibus, missi a principibus sacerdo-
 tum, & senioribus populi.* Pulchra sane sacerdotum instru-
 menta, cum laternis & lampadibus aggrediuntur. Iu-
 dam autem iterum ex duodecim vnum dicere non ve-
 retur. *Qui autem tradebat eum, dedit ei signum dicens: Quicum-
 que osculatus fuero, ipse est, tenete eum.* Proh dolor quam
 proditoris anima prauitatem suscepit: quibus oculis tunc
 magistrum aspexit: quod porro osculatus ore est? O sce-
 leratissimam mentem, quid cogitauit? quid ausa est: quod
 signum proditoris dedit? *Quemcumque osculabor, in-
 quit: confidebat enim in lenitate magistri: quae res ma-
 xime omnium confundere illum, & omni priuare venia
 sufficit, quia ita mitem atq; mansuetum prodebat ma-
 gistrum. Sed cur nam hoc signum datum est? Quia sa-
 pius circumuentus ab ipsis, pertransiuit per medium ip-
 sorum nescientibus ipsis: quod & tunc factum fuisse, nisi
 ipse assensisset. Hoc igitur ipsum volens eum docere,
 etiam tunc tenebris oculos eorum inuoluit. Ac ipse in-
 terrogauit, dicens: Quem quaeritis? & quauis laternas
 & lampades, & Iudam ipsum secum haberent, non no-
 uerunt tamen, sed responderunt: Iesum. Quibus ipse:
 Ego sum, quem quaeritis. Et ad Iudam: *Amice, inquit,
 ad quid venisti?* Postquam enim vires patefecerat suas,
 tunc iam permisit. Lucas autem ostendit quod in eam
 usque horam qua traditus est, Iudam emendabat, di-
 cendo: Iuda, osculo filium hominis tradis: ac si diceret,
 non te pudet in habitu proditoris venire: sed tamen
 posteaquam istud eum non repressisset, vt etiam oscula-
 retur sustinuit, & vltro se dedit, *tunc immiserunt in eum ma-
 nus, & tenuerunt illum.* Ipsa nocte in qua comederunt pascha,
 tanta insania, tantoq; furore agitabantur. Nihil tamen
 omnino potuissent, nisi ipse permisisset. Istud tamen Iu-
 dam ab intolerabili non liberabit supplicio: quinimmo
 multo magis iure vexabitur, quia omnipotentiae, humi-
 litatis, lenitatisq; domini tot tantaq; habens argumen-
 ta, omnem feram beluam crudelitate superauit. Haec
 igitur considerantes, auariciam fugiamus. Auaricia enim
 tunc illi furorem inmisit: auaricia omnes qui ei ser-
 uiunt, crudeles efficit atque atroces. Nam si propriam
 auarus salutem negligit, quid faciet de aliena? Praeterea
 sic tetra & tyrannica haec passio est, vt vehementissi-
 mam etiam corporis libidinem nonnunquam superet.
 Erubescendum igitur est, quia pecuniae parsimonia luxu-*

riam multi refranarunt: timore autem Christi modestè
 viuere atque honestè noluerunt. Fugiamus ergo ipsam,
 fugiamus inquam, nunquam enim cessabo id praedicans.
 Cur enim aurum homo accumulans? Cur seruitutem
 hanc maiorem, durioyemq; tibi constituis? Cur diffi-
 liorem tibi carcerè paras? Cur maioribus te curis quo-
 tidie angis? Puta tuas omnes esse, quae in metallis sunt
 auri venas, quae in arariis regum argenti pondera. Quip-
 pe si haec omnia tua essent, sollicitè tantummodo serua-
 res, neque vnquam vtereris. Nam si modò his quae habes
 non vteris, sed tanquam ab alienis magnopere absti-
 nes, multò diligentius si plura possideres, id certè face-
 res. Nempe quantò plura possidet auarus, tantò parci-
 or solet fieri. Sed noui, inquit, quia haec mea sunt. Existi-
 matione igitur, non vsu rerum possessionem diuitiarum
 requiris. At inquit, venerabilior apud homines sum
 pecuniis abundas, & plerisque timendus: imò verò cun-
 ctis, diuitibus, pauperibus, furibus, calumniatoribus, cate-
 risq; huiusmodi hominibus facile expugnandus. Vis me-
 tu esse atque terrori, ansas praecide, quibus te illi cape-
 re possunt, & molestia afficere, qui huic rei multa dant
 operam. Non audis quid trito prouerbio dicitur: Cen-
 tum simul viros vnum pauperem, atque nudum spolia-
 re non posse. Maxima enim paupertatis propugnatio-
 ne defenditur, quam nullus rex, nullus imperator vin-
 cere possit: auaro autem vniuersi facile possunt obesse,
 neque homines solum, verumetiam tineae, atque vermes
 eum aggrediuntur. Cur dico, tineae & vermes, cum tem-
 pus solum nulla re addita, sui ipsius natura maxime tali-
 bus officere possit? Quae igitur diuitiarum est voluptas,
 tu explices oro. Ego enim dolores, & mœores ipsarum
 video. Sed qui sunt, inquit, isti? Curae, insidiae, dissidia,
 odiu, timor, perpetua sitis, & maesticia sempiterna. Na
 quemadmodum si quis adamatam mulierem complectatur,
 nec tamè cupiditatem explere valeat, extremo do-
 lore cruciatur: sic diuites facultate quam habent, si auari
 sunt, nullo modo se satiare possunt: sed tale ipsis ac-
 cidit, quale quidam vir sapiens de Eunuchis dicit: Cu-
 piditas autem Eunuchi virginitatis adulescentulae flo-
 rem nititur eripere. Sicut igitur Eunuchus virgine am-
 plexus ingemiscit, sic omnes qui diuitiis inhiant. Quis
 autem posset omnia persequi, aut exponere, quo modo
 vniuersis fastidio est auarus, seruis, vicinis, rempublica
 gerentibus, agricolis, atque inopibus iniuria laesus, vxori
 praecipue, atque liberis, quos non vt liberos, sed quasi
 mancipia miserimè solet educare? Sed mille doloris,
 molestiae, irae, ac deniq; derisionis aduersus se argumen-
 ta praerberet, si communiter omnibus exhibandus pro-
 poneretur. His igitur tædiis, his fastidiis, his doloribus
 auaricia subiacet: imò verò multò pluribus. Nemo enim
 hac oratione assequetur, quae cum periculo indies ex-
 perimur, Tu verò voluptates modò mihi expone quae
 inde oriuntur. Videor, inquit, diues esse, & diuitem me
 omnes aestimant. Quae nam est haec voluptas, si pateris
 inuidiam, solummodo vt puteris? Sed nomen, inquit,
 maxime habeo. Rectè id dicis, nempe huiusmodi di-
 uitiae nomen solummodo sunt omni re denudatū. Sed
 latatur hac aestimatione diues, inquit. Ea de re latatur,
 pro qua sibi valde dolendum esset. Quam ob rem do-
 lendum? Quia istud inutilem ipsum & effeminatū ac
 timidum ad omnia reddit, in peregrinationem profici-
 sci non audet, mortem multò magis, quam alij formi-
 dat: pecuniarum potius, quam lucis cupidus: hic pul-
 chritudine caeli non delectatur, quia sibi non affert au-
 rum, nec magnitudine ac motu Solis, quoniam non im-

Ioan. 18. 4.

Ioan. 18. 4.

Luc. 22. c.

Qui diuitias male expendunt, avaris sunt peiores.

Ecclesiastes 2. c.

mittit in domum suam aureos radios. Sed multi sunt, in-
 quies, qui iucundè diuitiis fruuntur, viuentes in deliciis,
 ventrem colentes, vino se replentes, magnificè omnia
 preparantes. Peiores illis modò nominasti, qui maxime
 omni ab vsu distabant pecuniarum. Nam auarus qui-
 dem cupiditate aris alligatus, saltem ab aliis abstinet
 viciis: illi vero abiectiones multò sunt, cum ad ea quae
 diximus turpissimo aliorum quoq; viciorum domina-
 tu foedantur, truculentissimis quasi tyrannis, ventri, vo-
 luptati corporis, ebrietati, ceterisque viciis quotidie ser-
 uientes: scorta diligenter alentes: coenas opipare sump-
 tuosas preparantes: parasitos, assentatores studiose col-
 ligentes, & ad cupidines, quas natura non sustinet, de-
 labentes, mille propter haec agritudinibus tam corpus,
 quam animam cōficiētes. Non enim ad necessitatem,
 sed ad corruptionem corporis, & animae perditionem
 rebus vtuntur: & idem faciunt, quemadmodum si sum-
 ma corpore ornato diligentia, putet ad sui ipsius vsu
 pecuniam consumere. Quas ob res ille solus vera frui-
 tur voluptate, ac rerum suarum dominus est, qui diui-
 tiis rectè vtitur: alij autem omnes serui, atque mancipia
 sunt: passiones enim animae & corporis negotationes
 adaugent. Quae igitur tranquillitas, aut voluptas ibi ani-
 mi est, vbi continua obsessio, bellum ingens, & tempe-
 stas vniuersos maris fluctus exuperans viget? Pecunia
 quippe si amentem hominem inuenerit, insanum om-
 nino facit: si lasciuum, in maiorem impellit luxuriam.
 Sed quid, inquit, pauperi confert sapientia & prudentia?
 Merito istud ignoras. Nemo quippe captus lumini-
 bus, lucis iucunditatem cognoscere potest. Salomonem
 dicentem audias: tantò sapientem insipienti praestare,
 quantum inter lucem & tenebras interest. Quae igitur
 ratione docere poterimus eum, qui degit in tenebris?
 Pecuniae nempe cupiditas tenebra est, qua efficitur, vt
 aliter, quam se habeant res videantur: sed quemadmo-
 dum si quis in profundissimis tenebris, aut vas aureum,
 aut lapides preciosos, aut vestes purpureas videat, eas
 res nihili aestimabit: earum enim pulchritudine discer-
 nere non potest, pariter certè auarus optimarum rerum
 pulchritudine nullo modo percipit. Depelle igitur huius
 passionis caliginem, & tunc naturam rerum cognos-
 ces, quae nusquam sic aperte, vt in paupertate discitur:
 nusquam ita probe cognoscuntur ea quae cum non sint,
 esse putantur, quemadmodum in philosophia. Sed o stul-
 tos homines illos, qui pauperes execrantur, ac dicunt,
 paupertate victum & domos dedecore affici, omnia cō-
 fundentes. quod est enim hoc domus dedecus, dic qua-
 so? Non est sibi cōstructus ebore lectulus, non argentea
 vasa: sed famia cuncta sunt, & lignea, at magna istud
 gloria & nobilitas domus est. Secularium enim rerum
 contemptus, vniuersum sapenunero studium, totamq;
 operam ad curam animae conuertit. Quare cum ab ex-
 terioribus nimium pendere hominem videas, tunc de de-
 core illius erubescere debes. Nullus enim habitus, nul-
 la honesta species in diuitum aedibus aspicitur. Nam qua-
 do vides ligna peripetasmatibus velata, lectos exorna-
 tos argenteo, quasi in teatro, & superba scenarum pom-
 pa: quid hac deformitate deformius fieri potest? Quae
 igitur domus orchestrae, ac tripudiorum locis similis est:
 diuitis ne an pauperis? Diuitis certè: hac ergo dedeco-
 ris plena est. E regione autem quae domus Pauli, aut A-
 brahae domui cōferri potest, nonne domus inopis? Haec
 igitur optima, atque probatissima est: quod vt melius
 discas, Zachaei domum cogitatione ingrediaris, & cō-
 sidera, cum audisset Christum in eam ingressurum, quo

modo eam ornauit. Non enim curriculo ad vicinos
 contendit, mensas, sedes, subsellia petens eburnea, nec
 extraxit e penetralibus Laconica quaedam mensarum ve-
 lamina, sed ornatu Christo gratissimo decorauit. Quis
 porro iste? Dimidium, inquit, rerum mearum do pau-
 peribus, & quadruplicata reddo quae rapui. Sic & nos,
 oro, domos nostras exornemus, vt Christum suscipere
 mereamur, haec pulcherrima sunt portarum velamina.
 Haec in caelis solummodo fiunt, ibi texuntur, vbi ista
 sunt, ibi caelorum rex habitat. Si verò aliter ornabis, dia-
 bolum & illius conuocas chorum. Ceterum Christus
 ad Matthaeum quoque publicanum diuertit: quid igitur
 ille fecit? Voluntate prius seipsum ornauit optima,
 qua sibi persuasit neglectis omnibus Christum esse se-
 quendum. Sic & Cornelius orationibus, & eleemosy-
 nis domum suam ornauit. Vnde factum est, vt vsq; in
 hodiernam diem fulgentissimam habitet regiam. Vilitas
 enim, & deformitas domus, non a valis inordinate
 proiectis, non a neglecto lectulo, non a muris fumo de-
 coloratis, sed ab improbitate habitantium cernitur.
 Quod sane Christus ostendit, qui ob virtutem inha-
 bitantis vel vilissimas petere casas non dedignatur. Ad
 improborum autem aedes etiam si aureis contegantur
 laquearibus, nunquam tamen ingreditur. Illa igitur
 quauis regia splendidior est, in qua dominus omnium
 habitat. Haec verò quauis aureis tectis, ingentibusq; co-
 lumnis constet, cloacis tamen, & omni sordicie con-
 fluentibus riuis similis est, cum diaboli vasa in ea co-
 tineantur. Haec mihi non de diuitibus his, qui vt oportet,
 impendunt: sed de rapacibus, & auaris dicta sunt:
 hic nullum studium, nulla cura de rebus necessariis est,
 sed omnis opera pro ventre, ac turpitudine consumitur,
 ibi ad rectè philosophandū omnia impenduntur. Qua-
 propter nusquam videmus Christum in splendidas aedes
 diuertisse, sed regis omnis, & molles indutis purpuras
 posthabitis, publicanorum & piscatorum casas eligebat.
 Quare tu etiam cum ipsum in domū tuam vocare vo-
 lueris, eleemosyna, orationibus, supplicationibus, vigi-
 liis ipsam diligenter ornato. Haec Christi regis orna-
 menta sunt, illa verò mammonae, qui hostis Christi at-
 que inimicus est: quas ob res nemo vilitate domus eru-
 bescat, si his ornamentis eam decorat. Nemo diues ma-
 gnificencia aedium sublimis incedat: imò verò magis
 erubescat, & altis omnino contemptis palatiis, humiles
 eligat casas, vt in hac vita Christum suscipiat, & in fu-
 tura aeternis aedibus perfuat, gratia & misericordia
 domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxv. ex cap. xxvj.

E ecce vnus eorum qui cum Iesu erat, extendens manum,
 enaginauit gladium suum: & percussit seruum pontifi-
 cis, amputauit auriculam eius. Tunc dicit ei Iesus: Con-
 uerte gladium in locum suum. Omnes enim qui acceperint gladium,
 gladio peribunt, &c. Quisnam est vnus iste qui auriculam
 serui amputauit? Petrum certè fuisse Ioannes testatur,
 cuius ardentissimo animo iure ista res attribuitur. Cæ-
 terum illud quaerendum est cuius rei gratia gladios fe-
 rebant: Non enim hinc solum, verumetiam inde liqui-
 dō patet gladios eos habuisse: quia interrogati respon-
 derunt, duos ibi esse. Sed quam ob rem Christus istud
 permisit? Lucas sanè ait, quia dixit ad eos, Num quan-
 do vos absque sacco & pera, calciamentisq; nisi, re
 quapiam caruistis? Cumq; illi nulla, respondiissent: sed
 modò intulit, qui habet sacculum, tollat & peram: &
 qui non habet, vendat vestimentum suum, & emat gla-
 dium: & quū illi dixissent duos se gladios habere, Chri-
 stus,

Luc. 19. b.

Supra 9. a.

Acto. 10. d.

Ioan. 18. b.

Luc. 22. b.

Ibidem.

stus, satis esse, respondit. Cur igitur habere permisit? Ut facilius crederent, quod traderetur: propterea dixit eis, emat gladium: non ut percuciant animam, sed ut prodicionem per hoc declararet. Quare autem, peram, etiam addidit? Ut eos erudiret deinceps studere ac vigilare multum, quoniam proprio vsuri studio sint. Nam in principio quidem quasi rudes ac teneros virtute sua fouebat: nunc autem quasi è nido pullos educens, suis etiam pennis uti hortatur. Deinde ne putent imbecillitate se omisos esse, ac ad suam operam compulso, ad priorum memoriam reducit, dicens: Num quādo misi vos sine sacculo, re quapiam caruistis? ita vtrinque ad agnoscendas vires eius inducit, tum quia eos protexit, tum quia sensim ac paulisper ad operam suam eos remisit. Sed vndēnam ibi gladij sunt inuenti? A cōna & mensa tunc iam exiuerunt, vbi propter agnum gladios esse oportuit: illi verò quoniam audissent venturos aduersus eum aliquos esse, quasi magistrū defensori secum gladios acceperunt. Quae res discipulorum animus solummodo erat. Propterea Petrus gladio vsus, comminatione & quidem vehemēti reprehenditur. Vltus enim seruum magno ardore animi est, quod tamen non ad sui, sed ad magistri fecit defensionem: Christus verò nullum detrimentum fieri permisit: confestim enim illum curauit, & hac magnitudine miraculi & lenitatem, & potentiam suam ostendit. Tu verò discipuli quoque & amorem pium, & humilitatem considera: alterum enim ex diligendi seruo, alterum ex obedientia fecerat. Nam cum audisset, Mitte gladium in vaginam: statim obtemperauit: & nusquam postea istud facit. Alius autem euangelista dicit, interrogasse discipulos si gladio percuciantur, & Christum non solum prohibuisse, verū etiam percussum sanasse. Sed Petrum acriter, & quidem minando increpat, ut eum & ceteros simul ab huiuscemodi defensione deterreat. *Omnes enim qui gladium acceperunt, gladio morientur.* & rationem addicit, dicens: *An putas, quoniam non possum rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Sed ut impleantur scripturae.* His rationibus feruētes animos eorum restinxit, maximè cum ostendat iam ita praedictū esse à scripturis. Vnde superius quoque orabat, ut cum audirent voluntatem hanc esse dei, mitiori animo ferrent. Ita duobus consolatus eos est: tum eorum qui sunt insidiati supplicio, (Omnes enim qui acceperint gladium, inquit, gladio peribunt) tum quia sponte sua hanc suserat. Possum enim fauillium, ait, à patre habere si volo. Cur autem non dixit, an putatis, quia non possum omnes hos perdere? Quia nondum decentem de illo opinionem habebant, credibilis illis hoc erat, praesertim cum paulò antè dixerit: Tristis est anima mea vsque ad mortem: &, Pater, transeat à me calix iste. Et ad hęc sudor quidem, & labor animi apparuit, & ab angelo confirmatus fuit. Quoniam igitur multa humanitati conuenientia fecerat, si se illos perdere posse dixisset, non fuisset verisimile. Ideo tan putatis, inquit, non posse me impetrare à patre meo? & idiplum humiliter profert, dicens: Et exhibebit mihi duodecim legiones angelorum. Etenim si vnus angelus centū octogintaquinque armatorum hominū milia interfecit, quid facerent duodecim legiones angelorū in mille viros? Ita ad imbecillitatem, atque timorem eorum qui metu iam semimortui erant, orationem accommodauit, & auctoritate scripturarum munivit. *Quo modo igitur implebuntur scripturae?* Sic eos ab omni defensione deterret. Nam si scripturis quoque ita videtur, quid vos repugnatis? Et

Luc. 22. c.

inquit, rogare patrem meum]

ait, quid putatis, & non possum rogare patrem meum]

4. Reg. 19. g

hoc quidem ad discipulos, ad illos autem ait, *Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie in templo sedebam docens, & non tenuistis me.* Recense quot modis eos exuscitet. Supinos eos proiecit, aurem seruo restituit, interitum eis comminatus est, ut gladio morientur qui gladium accipiunt, quod futurum praesenti miraculo confirmauit. Sic vndique & à praesentibus, & à futuris potentiam suam ostendit, ut nulla ipsorum videtur esse videatur: & ideo subiecit, *Quotidie vobiscum eram, & sedebam docens, & non tenuistis me.* Hinc ostendit permissione sua factum esse ut caperetur: miraculis autem praetermissis, de doctrina mentionem facit, ne iactare se videretur: docentem me non tenuistis, inquit, silentem aggressi estis: in templo eram, & nemo manum in me iniicit, modò nocte concubia cum gladiis & fustibus irruistis: quid opus aduersus me assidue vobiscum versantem his armis fuit? His omnibus manifestum facit, quia nisi vltro seipsum tradidisset, nihil etiam tunc ipsi potuissent. Si enim quum inter manus cum habebant, & medium ipsum naeti erant, retinere tamen non potuerunt, nec superare: vti que neque tunc potuissent, nisi voluisset. Deinde ipsam quoque ambiguitatem soluit, quare istud voluerit, dicens: *Hoc autem factum est, ut scripturae prophetarum impleantur.* Vides quo modo semper etiam in ipsa conditionis hora, ad emendationem eorum omnia faciebat, sanando, praedicando, terrendo (gladio enim peribunt) spòtè se ad passionem venire ostendendo: Quotidie nanque vobiscum eram docens, & non tenuistis me: concordem se patri significando, ut prophetarum scripturae adimpleantur. Cur autem in templo ipsum non tenuerunt? Non fuissent auctores propter turbas. Quam ob rem etiam exiuit, & à loco, & opportunitate temporis illis potestatem concedens, & excusationem eorum vndique succidens. Nam quae ipsum tradidit, ut scripturas implet: quo modo aduersus deum patrem docebat? *Tunc discipuli omnes, dimisso ipso, fugim ceperunt.* Quando etenim comprehensus est, manebant: quādo verò hęc ad turbam locutus est, tunc in pedes se omnes dedere, nullam iam videntes eius defensionem, qui vltro se traderet, ac diceret secundum scripturas ista fieri. Sed discipuli quid fugiunt, illi verò Iesum ap Caiapham ducunt. *Petrus autem sequebatur, & introiit videre finem.* Ingens huius discipuli ardor fuit, qui nec ceteris quidem fugientibus terretus est, sed secutus etiam introiit. Nam & si Ioannes quoque id fecerat, sed tamen notus erat pontifici. Cur autem ipsum eò duxerunt, vbi omnes erant congregati? Ut ex pontifici sententia omnia facerent. Idcirco ad eum omnes conueniunt, qui illo anno summum pontificatum obtinebat, vbi pernoctarunt vigilantes, adeo ut pascha ea nocte comedere neglexerint. Mane autem factò non intrarunt in pratorium, ut Ioannes inquit, ut non cõtaminarentur, sed ut manducarent pascha. Vnde liquidò patet, cupiditate interficiendi Christum praenunciatos fuisse, ac alia die pascha comedisse. Non enim Christus tempus paschae transgressus est, sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis praeccepta, quoniam ita inflammati erant, & saepe conati capere ipsum nihil facere potuerunt, ex insperato naeti quod cupiebant, tempus paschae transposuerunt, ut ardentes caede animos suos explerent: propterea congregantur omnes, & consilium iam pestilens erat. Et nonnulla more iudicis quaerunt, ut habitum iudicij atque figuram insidijs praetexerent. Non enim conueniebant testimonia, sed tumultus, atque turbationis omnia plena erant, adeo ut aperte

fictum

fictum pateret esse iudicium. *Venerunt autem duo falsi testes dicentes, iste dixit: Soluam templum hoc, & in tribus diebus aedificabo ipsum.* In tribus dixit certè diebus, sed non, soluo: sed, soluite. Nec de illo templo, sed de corpore suo dicebat. Quid igitur pontifex fecit, ut ad respondendum compelleret, vnde capi ipsum arbitrabatur? *Non audis, inquit, quid isti testantur aduersus te?* Iesus autem quia nullum videbat excusationem locum, tacebat: figura enim ibi datur iudicij erat, re autem ipsa latronum impetus: pontifex igitur perseuerabat dicens: *Adiuuro te per deum vivum, ut nobis dicas, si tu es Christus filius dei viui.* Ipse verò respondit, *Tu dixisti: verumtamen dico vobis, ammodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus.* Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens, *Blasphemauit.* Quod fecit, ut atrocius dictum Christi videretur, & atrocior accusatio fieret. Nam quoniam audientes perterriti fuerant: sicut in Stephano postea fecerunt, aures obstruentes: simile quid hic à pontifice factum est. Sed quae nam erat ista blasphemia? Nam congregatis ipsis alibi istud proposuit: *Dixit dominus domino meo, sede à dextris meis: quod latius ab eo exponi audientes, nihil dicere ausi sunt, sed tacuerunt, & nihil postea ipsi contradixerunt.* Quo modo igitur blasphemiam nunc istud appellabant? Cuius etiam rei gratia Christus hoc eis responsum dedit? Ut omnem eorum tolleretur excusationem. Idcirco ad extremam vsque diem aperte se ipsum Christum esse docebat, & quod à dextris sedeat patris, quodque rursus ad iudicandum orbem venturus sit: quae res magnam eius cõcordiam ad patrem significat. Vestimentis ergo conscissis, ceteros interrogat, dicens: *Quid vobis videtur?* Noluit à seipso sententiam proferre, sed quasi manifestissimo peccato, & blasphemia patente, ab illis eam elicere voluit. Non enim ignorabat si res in cognitionem & examinationem veniret exquisitam, ab omni eum crimine liberari, ac ideo apud seipsum condemnari studebat, & auditores praecipuebat, dicens: *Vos ipsi blasphemiam audistis. hęc dixit, vrgens quasi atque impellens aduersus eum sententiam proferre.* Quid igitur illi? *Reus est mortis?* Condemnatum enim iam à se ad Pilatum ducere volebant, ut facilius ipsum quoque ad condemnandum impellerent, cuius rei omnes conscij vna voce respondēt, reus est mortis: sic ipsi accusabant, ipsi disceptabant, ipsi sententiam ferebant, omnium officia tunc ipsi occuparunt. Quo modo autem sabbata in medium non proposuerunt? Quia sapius ora eorum frænauit, & ex his quae tunc facta fuerant, condemnare ipsum cupiebant, & ad ea peruenit pontifex, ut omnibus scissione vestis ad se attentius attractis, sententia iam ab ipsis prolata, tanquam condemnatum ad Pilatum ducant: Ita callidè, atque maliciosè cuncta gerebant: nihil certè tale apud Pilatū dicunt: sed quo modo? Nisi malefactor hic esset, non vtiq; tibi tradidissemus eum: ita publicis criminibus interimere ipsum studebāt. Cur autem occultius non interfecerunt? Malam de Christo existimationem suscitare volebant. Quia igitur multi audierunt eum, & admirabantur vehementer, atque stupebant tam de signis, quam de doctrina: idcirco dederunt operam, ut publicè necaretur. Christus verò non prohibuit, sed in veritatis affirmationem proteruitate illorum vsus est. Manifesta enim morte ipsius omnibus facta, contrarius est consecutus euentus quam illi optabant. Illi enim ad dedecus ipsius publicè eum necarunt, ipse autem summa hinc gloria perfulsit. Et quemadmodum dicebant: *Occidamus ipsum, ne Romani veniant, & ciuitatem nobis atque gentem eripiant: quo interfecto,*

Acto. 7. g.

Psal. 109. a

Ioan. 18. e.

Ioan. 11. f.

illud maximè passi: eodem nunc pacto publicè crucifixerunt, ut magna infamia notarent: euenit autem omnino contrarium. Potestatem autem habuisse illos per seipsum interficere, Pilatus declarauit dicens: *Accipite eum vos, & secundum legem vestram iudicate ipsum.* Voluerunt autem, ut tanquam iniquus, tanquam tyrannus, tanquam factiosus turpissima videretur morte necatus. Qua de re latrones quoque simul cum eo crucifixerunt, & ad Pilatum dicebant: *Ne scribe, regem hunc esse Iudaeorum, sed quia dixit regem se esse: quae omnia ita pro veritate faciunt, ut nec vmbra quidem excusationis vel impudentissimae Iudei habeant: immo custodia, & signacula sepulturae, magnū splendorem veritatis addiderunt, idem etiam conuicia, & contumeliae fecerunt.* Huiusmodi certè res falsitas est, ut his rationibus dissoluatur, quibus tetendit insidias: quod illis accidisse videmus. Nam cum vicisse iam putarent, tunc maximè ea re, qua putabant vicisse, in summum dedecus impulsū perierunt: qui autem victus esse videbatur, is maximè refulsit, & mirabili est potitus victoria. Non quæramus igitur ubiq; victoriam, nec semper superari vereamur. Est enim quādo victoria detrimentum, offensio verò emolumentum adducit. Etenim in ira qui valde contumeliatus alium est, superasse videtur, cum reuera ipse maximè à turpi hac perturbatione victus non parum sibi ipsi nocuerit. Qui autem magno animo tulit iniuriam, hic profectò & quidem cum laude superauit. Ille nāque nec suam quidem aegritudinem compressit, hic etiam alienam extinxit: & ille suo morbo superatus est, hic etiam alienum curauit: nec solum ipse inflammatus non est, verū etiam ingentem alterius flammam extinxit. Quod si apparentem hanc, & non veram victoriam cõsequi voluisset, & ipse victus iacuisset, & aduersarium magis incendisset: sic turpiter ac miserabiliter, quemadmodum mulierculae ab ira exagitatae, ambo prostrati fuissent. Nunc verò & huius dedecoris expertus est, qui christiana vsus est philosophia, & praclarum tam sibi, quam proximo de iracundia trophaum constituit. Non igitur vbique victoria quaerenda est. Qui enim lædit, superare læsum videtur: sed pernicioiosa sibi victoria superat. Læsus autè si magno animo profert iniuriam, quamquam victus videatur: coronam tamen splendidam adeptus est. Sapenumero ergo vinci quam vincere praestantius est: optimus profectò iste victoriae modus est. Nam siue quis rapiat, siue percuciat, siue inuideat: qui suffert, & non cominus aggreditur, ille pulcherrimus victor est. Cur rapinam, & inuidiam dico, cum etiam qui ad martyrium traditur casus, laceratus, iugulatusque: hoc pacto denique superet? Et quidem in bellis decertans qui ceciderit, is victus dicitur: apud nos verò is victor pronunciat. nullibi certè malè agentes, & vbique mala sufferentes superamus: illa fulgentissima victoria est, qua inferentem patiendo superasti. Cumque oppositam exteriori victoriae naturam habeat, quod maximae virtutis argumentum est, à deo esse demonstratur. Sic scopuli fluctibus casu facile ipsos dissoluunt, sic sancti omnes praconio praclaro coronati, praclara trophaea statuerunt, hanc victoriam laboris expertem consecuti. Non enim luctari te, aut laborare oportet, deus eam tibi potestatem dedit, ut non conseruione manuum, sed patientia vincas. Non exas igitur in praelium, & vicisti: non collucteris, & coronatus es, multò tu praestantior & fortior aduersario es. Quid te ipsum dedecoras? noli committere, ut ille possit dicere, vix à te in praelio superatum se fuisse: sed fac ut in expugnabilem

Ibid. 19. d.

Gen. 37. & seq.

Gen. 39. c. d.

expugnabilem hanc virtutē admiretur, & stupeat, prædicetq; abs te sine prælio se victum fuisse. Sic beatus ille Ioseph, qui magno animo iniurias tulit, ubiq; vt victor prædicatur. Nam & fratres, & Aegyptiam illam mulierem insidiantes, a quo animo ferendo superauit. Noli mihi carceres, vbi vincus fuit, nec regiam vbi mulier illa versabatur domum obiectare: sed victum mihi, atque victorē ostende, & qui in voluptate, qui in mœrore viuebat, patefacias. Illa enim nec iustū illum virum, nec cupiditatem propriā superauit: hic vero & mulierem repulit, & a difficillimo captus morbo non est. Et si vis, verba mulieris audiamus, vt a superato penitus, atque prostrato animo proferri videas. Adduxisti nobis huc, inquit, puerum Hebræum illudere nobis. Non ille ô misera, atque iniquissima, sed diabolus tibi illudit, quia persuasit posse adamātinum abs te animū infringi. Non adduxit tibi maritus Hebræum insidiantem puerum, sed callidissimus dæmon, qui in illicitam te impulit cupidinem, is tibi illudit. Quid autem Ioseph? tacet omnino, & sic condemnatur, velut & Christus. Figura enim illa Christi fuerant. Sed erat ille, inquit, in vinculis, hæc in regia spaciabatur. Et quid est hoc? nonne ille splendide fuit coronatus quouis coronato splendidius, etiā cum in carcere vincus iacere videretur: Hæc autem omni vinculo miserior, quanquam in regali thalamo versabatur: sed non hinc solum, verumetiam ab exitu rerum victoriam aspicere licet. Quis enim quod voluit, nactus est: ille vincus profectò, non hæc regia mulier. Nam ille castimoniam studuit conseruare, hæc castum illius animum corrumpere. Quis igitur voluntatem adimpleuit suam? Ille qui passus a quo animo iniuriam est, an hæc quæ iniquissimè intulit? Ille proculdubio, ille igitur clarissima fuit potius victoria: quæ omnia non ignorantes, hanc victoriam quæ a patientia originem trahit, totis viribus persequamur: illam diligentiſsimè fugiamus, quæ ab inferenda iniuria nascitur. Sic enim & præsentē vitam quietē atque tranquillē peragemus, & futuram consequemur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxvj. ex cap. xxvj.

Muc spuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? &c. Quam ob rem hæc faciebant, cum occisuri eum essent? Quid enim huiusmodi illusione opus erat? Crudeles eorū mores in omnibus ostenduntur, qui quasi venatores fera inuenta, sic vinolentia & furore ferebantur, solennitatem habere credentes, & ingenti cum voluptate insipientes, & quā ipsorum mores in eadem propensū essent, declarantes. Tu autem sublimem discipulorum philosophiā admirare, qui adeo exquisitè ista referunt, vt quanti facerent veritatem, facile appareat: cum ea quæ turpissima videntur, ad vnguem expofuerunt, nihil celantes, nec erubescentes, sed eximiam putantes gloriam: vt profectò eximia est, quod dominus orbis talia pro nobis pati voluerit: quæ res & ineffabilem erga nos charitatem, proteruitatemq; eorum nulla vniā dignam ante oculos ponit, qui aduersus mitissimum illum, atque lenissimum, qui vel quando cadebatur, ea verba dicebat, quibus etiam leonem in agnum redigere posset, tantam crudelitatem ostendebant: sed vt ipse nihil lenitatis prætermisit, sic ipsi nihil cōtumeliæ, nihil impietatis, sed tam verbis, quā factis explere furorem suum conabantur: quæ omnia Eſaias ille prædixit, qui paucissimis verbis omnem hanc cōtumeliā

multo antè aperuit. Quemadmodum, inquit, obstupescit super te multi, tunc inglorius erit inter viros aspectus tuus, & forma tua inter filios hominum. Quid vna erit ab enim illi contumeliæ potest exaquare? In faciem illam, hominibus quam fluctus maris reueriti sunt, quam sol in cruce vindendo radios occuluit, spuebant, cadebant, caput percutiebant, abundè animos suos explentes, & vulnera tua cōtumeliosissima inferentes, colaphis cadentes, & palmas in faciem eius dantes, quibus spuendi cōtemptum addere non verebantur. Verba rursus derisionis plena proferebant, Prophetiza nobis Christe, dicentes, quis est qui te percussit? Sic illudebat, quoniam prophetā ipsum esse plerique dicerent. Alius autē euangelista dicit, quia velamine sua facie adoperta hæc faciebant, quali quendam infamem & nullius rei hominem, nō liberi solum, verumetiam serui deludentes. Sæpius oro hæc attentè legamus, hæc vt decet audiamus, hæc in cordibus nostris conscribamus: hæc enim pulcherrima, & gloriosissima sunt: in his ego summopere glorior, nec minus me hi sui dolores sublimem efferunt, quā mille mortui quos excitauit. Hæc & Paulus item & item voluit atque reuoluit, crucem, mortem, passionem, conuicia, iniurias, cōtumelias: & modò quidem ait, Exeamus ad ipsum opprobrium eius ferentes: modò autem, Qui pro gaudio tibi proposito crucem sustinuit, ignominia contempta. Petrus autem sedebat in atrio foris, & accessit ad eum vna ancilla, dicens: Et tu eras cum Iesu Galileo. Ipse autem negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Quum autem exisset in vestibulum, vidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi: Hic erat cum Iesu Nazareno. Et rursus negauit cum iuramento. Non noui hominem. Post paululum autem cum accessissent qui stabant, dixerunt Petro: Verè & tu ex eis es, etenim loquela tua te manifestum facit. Tunc cepit anathematizare & iurare, quod non nouisset hominem, & continuo gallus cantauit. Et recordatus est Petrus verbi Iesu, qui dixerat: Prius quā gallus cantauerit, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè. O res nouas, & mirabiles: quando capi magistrum vidit, adeo efferbuit, vt stricto gladio seruum percussit: quando autem magis indignari, inflammari, succendiq; debebat, tot tantaq; opprobria videndo atque audiendo, tunc abnegauit. Quis enim indignatione non insaniret nefandissima illorum facta conspiciens? pauore tamen ille omnino superatus, non modò non indignatur, sed pernegat, ac miseræ vilisq; puellæ verba ferre non potest: nec semel modò, nec secundò, sed etiam tertio negat, & hoc in breuissimo tempore, nec coram iudicibus: foris enim erat. Sedebat enim, inquit, in atrio foris, & cum in vestibulū exisset, eum interrogauerunt, nec lapsum suum ipse attea sensit, vt Lucas dicit, quā in eum Christus respexisset. Ita non solum negauit, sed etiam quāuis gallus cantasset: casum suum tamen a seipso non sensit, sed magistri admonitione indignit: cuius inspectio vox illi facta est adeo erat timore cōcussus. Marcus autem ait, cum semel Petrus negasset, tunc primò gallum cantasse: cum verò tertio, tunc gallum secundò. Ita exquisitè solus explicauit, & piā magistrī ad discipulū curam, & imbecillitatem Petri, & quod formidine multa exanimatus esset, hæc ab ipso magistro Marcus didicit: discipulus enim Petri fuit: vnde maxime ipsum admirari debemus, quia non solum magistrī delictum non occultauit, sed exquisitè etiā, quā ceteri hoc ipso, qui discipulus erat, cōscripsit. Quo modo igitur cum Matheus dicat, antequam gallus cantet, ter me negabis: cum tertio negasset, secundò gallus cantauit, vt Marcus scripsit: & quo modo hæc vera & consona esse possunt? Valde

Cap. xxvii

turpissimè]

Ioan. 19. d.

Valde ista certè vera, & sibiipsis conuenientia sunt. Nam quoniam in vna vice ter & quater gallus cantare assuevit: significare voluit Marcus, quia nec voce quidem galli in memoriam adductus est, nec se a negatione retinuit: vtrūque igitur verum est. Nam antequam vnā cantandi vicem gallus absoluisset, ter negauit. A Christo autem in memoriam delicti redactus, ne lachrymis proderetur, non est palam flere ausus, sed exiuit foras, & fleuit amarè. Facto autem die, ducunt Iesum & Caiapha ad Pilatum. Nam quoniā interficere ipsum statuerunt, & propter diem festum non poterant, ad Pilatum eum ducunt. Tu verò considera quo modo res ita compulsa est, vt in die festo ageretur. Quippe ita iam a priscis temporibus fuerat figuris significatum. Tunc videns Iudas, qui tradidit eum, quod cōdemnatus esset, penitentia ductus, retulit triginta argenteos. Hoc tam Iudæ, quā pontificum culpam exauget: illius quidem, non quia eum pœnituit, sed quia tardè pœnituit, & seipsum condemnauit, confessus a se factam esse traditionem. Horum autem, quia cum possent mutare propositū, perseuerarunt pertinaces, nulla pœnitendi cogitatione cōpuncti. Tu verò cogita, quando illum pœnituit, quādo ad exitum scelus iam omnino peruenit. Talis nempe diabolus est, vt non dimittat hominem, nisi vigilet, ante vltimum effectum magnitudinem peccati præuidere, ne pœnitentia ductus, a peccato resiliat. Tam multis enim admonitionibus Christi nihil flexus, cum verò in vltimum iam effectum res venit: tunc pœnitentia ducitur, neque tunc vt iliter, & vt oportebat. Nam quoniā quidem condemnauit seipsum, & argenteos proiecit, nec Iudæos veritus fuerit, omnia hæc laudabilia sunt: quod verò seipsum suffocauit, id ab omni venia remotum, perniciosum fuit consilium dæmonis: praripuit enim eum antequam pœniteret, vt pœnitentiæ fructū amitteret, & [extrema] morte cunctisq; manifesta, suspensus periiit. Ita vndiq; considera magnum veritatis splendorem constari ex his rebus, quas aduersarij agunt vel patiuntur. Ipsum enim mortis genus, quo proditor periiit, eorum ora qui Christum damnauerunt profectò consuit, nec sinit vt vmbra saltem excusationis inueniāt. Quid enim dicere possunt, quā talem aduersus se proditor sententiam protulisse inuenitur? Sed videamus etiam, cum triginta argenteos principibus sacerdotum retulit, quibus vtitur verbis. Peccauit, tradens sanguinem iustum: at illi dixerunt, quid ad nos? tu videris. Et proiecit argenteos in templo, recessit. Et abiens laqueo se suspendit. Nec enim potuit acerbos conscientia stimulos, & flagella perferre. Similiter autem & Iudæi faciunt. Nam cum debuissent istis commoueri, pertinacissimè tamen persistērūt, quousque ad exitum & effectum peccati peruenerunt. Nam peccatum quidem illius, quod erat proditio, ad extremum modò venerat, illorum verò nondum: Cum autem etiam illi scelus perfecerunt, & crucifixerūt ipsum, tunc conturbantur, modò dicentes: Noli scribere hunc Iudæorum esse regem. Quid autem timetis? cur turbamini, corpore iam exanimo in cruce suspensio? modò diligenter custodiunt, dicentes: Ne forte discipuli eius suffuventur ipsum, & dicant à mortuis eum resurrexisse, & erit error vltimus per priorē. At certè si dicent, nisi res vera fuerit, facile redarguitur. Sed quo modo furentur, qui nec stare quidem potuerunt, vbi ipse captus esset: quorum caput & vertex puellæ verba non ferens, tertio ipsum negauit? Sed, vt diximus, cogitationum turbine ferebantur: grauius enim se peccasse nō ignorabant, quod inde patet, quia dicebant ad Iudam, Tu videris. Audite ista, au-

dite inquam auari, versate animo, quid ille passus fuit. Nam & pecuniam amisit, & scelus admisit, & animam perdidit. Hæc atrox auaricia tyrannis facere solet. Nō est argento, nec hac vsus vita, non fruetur futura, vniuersa simul amisit: prauaq; vel apud eos quibus tradidit, æstimatione de se suscitata, laqueo demum gulam fregit. Sed vt dicebam, post rem peractam, tunc nonnulli inspicit: vide enim etiam illos nolle interea, quantam rem auderent aspicere, sed dicentes, Tu videris: quæ res culpam eorum maiorem reddit. Apertè nanque audacissimæ iniquitatis testantes passione se ferri, & nolle à perperam cœptis desistere, ostendunt, ficto ignorantia velamine stultè se adoperientes. Nam si post crucem & mortem ipsius istud dixissent, quāuis neque tunc rectè dici poterat, non tamen adeo illos cōdemnaret: nunc autem cum adhuc in potestate vestra sit, & possitis ab hac vos abducere cæde, quo modo hæc dicere potestis? Hæc excusatio vestra multo magis vos accusat. Quoniam pacto? quia totum ad proditorum crimen referitis, cum possitis ipsi huius sanguinis expertes esse ipsum omittendo: vos autem pertinacissimè ad peiora progredientes, crucem proditori addidistis. quid enim prohibuit, cum illi dicerent, Tu videris, ab audaci ipsos proposito desistere? sed cōtrarium omnino faciunt, interitum adiicientes, & ubiq; tam nequiter agentes, vt in pœnas inuitabiles se coniecerint: sic & paulò post à Pilato eis potestate cōmissa, latronem maluerūt quā Iesum eligere: & latronem quidem manifestis criminibus inquinatum tanquam innocentem complectuntur: Christum verò qui non modò nihil criminis vnquam fecit, sed plurimis etiam ac maximis beneficiis illos affecit, interfecerunt. Quid autem Iudas? Postquam vidit inutilem se laborem perferre, illosq; nolle argenteos accipere, proiecta in templo pecunia abiit, & gulam laqueo fregit. Principes autem sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonan, quoniam precium sanguinis est: & consilio inito, emerunt ex eis agrum figuli in sepulturā peregrinorum. Ideo vocatus est ager ille, ager sanguinis vsque ad hodiernum diem. Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos precium appreciati, & dederunt eos in agrum figuli, sicut dominus mihi constituit. Vides rursus propria eos conscientia cōdemnari: quoniam enim non ignorabant iniquè se hominis eadem coemisse, noluerūt in corbonan pecuniam deponere, sed agrum in peregrinorum sepulturam emerunt: quæ res proditoris aduersus illos testimonium est. Nomen enim loco illi inditū omni clariis tuba sceleratam eorum prædicat eadem: nec simpliciter, sed concilio cōgregato id factum. Et in omnibus sic procedunt, ne aliquis ab hoc crimine innocens sit, sed omnes simul hæc magnitudine peccati premantur. Hæc autem multis seculis antea prophetia prædixit. Perſpicis, nō ipsos apostolos solum, verum & prophetas turpissima opprobria exquisitè narrasse, & vndiq; magna voce passionē prædicare. Sed Iudæi amentia conuoluiti, hoc modo fecerunt. Si enim in corbonan pecuniam immisissent, non ita manifesta res facta esset: nunc verò prædio empto, etiam posterioribus rem vniuersam prodiderunt. Audiatis quicūque animæ hominis precium capientes, beneficium postea ex cæde confertis. Iudaica huiusmodi elemosyna est, immo verò diabolica. Sunt enim, sunt inquam etiam nunc, qui alienis direptis excusatos se à toto crimine putant, si aliquam partem pauperibus dederint, de quibus ait propheta: Altare meum lachrymis operiebatis. Nō vult certè Christus rapina nutriri, ingratis-

Zachariae.

Malac. 2. c.

ingratissima hæc sibi sunt alimenta. Quid ita tu dominum contemnis, vt res immundas offerre audeas? melius est committere, vt inedia tabescat, quam huiusmodi alimento sustentare. Alterum nempe crudelitatis est, alterum vero crudelitatis simul & contumelia: & melius est nihil omnino dare, quam rem aliorum aliis cedere. Dic quæso, si duos quosdã videres, alterum omnino nudum, alterum indutum: nullamne iniuriam faceres, si vestitum spoliare, vt nudum indueres? immo vero maximam. Quod si rem totam quã rapuisti, alteri dederis, non elemosyna vsus es, sed iniuriam commisit, cum nec tricesimam partem raptarũ rerum dederis, & elemosynam rem appelles, quo supplicio nõ vexaberis? Si enim accusabantur, qui claudicantes offerebant animantes, cum tu peiora facias, quo modo veniam impetrabis? Nam si etiã ipsi a quo abstulit fur rem reddiderit, adhuc iniuriæ adeo reus est, vt vix additione quadruplici crimen persoluat, & hæc in veteri testamento: qui nõ solum furatur, sed violenter rapit: & nec illi a quo abstulit reddit, sed alteri donat: & nõ quadruplum, sed ne dimidium quidem: atque hoc nõ sub veteri, sed sub noua gratiæ lege viuens, considera quantum in caput suum ignem exaggeret? quod si nondum pœnas luat, idcirco magis lachrymandũ est, quia iram sibi thesaurizat maiorem, nisi pœnitentiam egerit. Quid enim, existimatisne, ait, illos solos peccatores fuisse, super quos turris cecidit? Non, dico vobis, sed vos quoq; nisi pœnitentiam egeritis, similia patiemini. Agamus igitur pœnitentiã, demus elemosynam, ab omni auariciæ tabe puram: & demus non parcẽ, sed copiosẽ. Veniat in mentem vobis, octo milia Leuitarũ ludæos alere solitos fuisse, & cum his viduas, & parentibus orbos, præterea muneribus aliis subiectos militiæ quoq; operam dedisse: nunc autẽ agros, domus, locationes & edificiorum, [muliones] vehicula, tequos imulos, multa; alia huiusmodi propter vos & vestra crudelitatem ecclesia possidet. Oportebat enim hũc ecclesiæ thesaurũ vos retinere, ac ecclesiam non paruos ex vestra deuotione consequi fructus. Modò autem duo quædam mala cõmittuntur. Nam & vos quali nihil dare debeatis, nihil cõfertis, & dei sacerdotes a sacerdotio aliena pertractant. An nõ poterant etiam tempore apostolorum domus, & agri ab ecclesia possideri: cuius igitur rei gratia vendentes pecuniã offerrebãt? Quia id multo melius erat profectò. Nũc verò secularium cura rerum vobis furentibus, timor nostros inuasit patres, ne, dum colligere ac nihil seminare studeatis, viduarũ, orphanorum, & virginũ multitudo fame depereat, qua re cõmoti hæc sibi comparare coacti sunt. Non libenter ad hanc se deformitatem immiserunt, qui desiderabãt fructus ex vestra deuotione sic acquirere, vt orationibus solum attendere possent: nunc verò coëgistis eos eorum qui secularia gerunt negocia, curam & gubernationem imitari, vnde vniuersa commiscuntur atq; turbantur. Cum enim & nos eadem qua vos solitudine teneamur: quis propiciũ faciet deum? Propterea os aperire nõ possumus, quia non melius ecclesia, quam secularia gubernantur. Non audistis, quia nec quidẽ has pecunias, quæ absq; labore fuerunt collectæ distribuendas putauerunt apostoli? Modò autẽ in procuratores, dispensatores, caupones redacti episcopi sunt, ob istarum rerum curam & sollicitudinem: Cumq; oporteat ipsos animarũ habere curam vestrarum, hoc prætermisso illa sollicitẽ curant, quæ publicanis, quæstoribus atq; villicis curãda sunt, de his quotidie cogitant, & peruigilant. Hoc nõ frustra deploro, sed vt harũ re-

Luc. 13. a.

Deut. 22. c. & 14. d.

[muliones]

1. Cor. 16. a. & Hebr. 10. c.

Episcoporum peccatũ deplorat, & eorũ restauratiõne perit.

A rum correctio & mutatio quædam in melius fiat, vt & nos qui grauem hanc seruitutẽ patimur, misericordiam cõsequamur, & vos fructus, & thesauros ecclesiæ præparetis: Si autem ita facere nõ vultis, ecce ante oculos vestros pauperes sunt, ex quib; quotquot potuerimus alere non negligemus: quos vero nõ possumus, vobis dimitemus: quos alite oro diligenter, ne in terribili die iudicij illa verba quæ aduersus immisericos des dicentur, audiatis. Famescentẽ me vidistis, & nõ aluistis, hæc certẽ inhumanitas nos quoq; vobiscum derisibiles facit: orationibus enim, atq; prædicatione, cæteroq; cultu ecclesiæ prætermisso, alij vini, alij frumentorũ venditoribus, alij cauponibus per totam vitam colluctãtur: vnde iurgia, cõtentiones, conuicia, opprobria quotidie oriuntur, & vnicuiq; sacerdotũ secularibus idonea negociis imposita nomina sunt: oportet igitur in talia hæc mutari, & inde presbyteros nominari, vnde apostoli leges sanciebant: a nutritione videlicet inopum, ab eorũ qui lædebantur protectione, a diligentibus erga peregrinos cura, a patrocinio eorũ qui opprimuntur, in orbos parentibus cura, a protegendis viduis, a defendendis virginibus. Hæc officia loco villarum, & domorũ curæ presbyteris distribuere decet: hæc ornamenta ecclesiæ sunt, isti cõuenientes thesauri, qui & nobis faciliorem vitam, & vobis fructuosiorẽ præbere possunt, immo verò cum facilitate vobis quoq; non paruã afferent vtilitatẽ. Gratia enim dei centũ milia hominum huc conuenire opinor, quorũ singuli si vnũ panem quotidie pauperi cupiam offerrent, omnes certẽ pauperes abundarent: si vnũ vnusquisq; obolum solummodo, & ab eo penitus indigeret: nec tot probra & conuicia sustineremus opinium ad possessiones simus attentum. Illud enim euageliũ, Vade ac vende vniuersa quæ habes, & da pauperibus, & veni ac sequere me: opportunẽ nũc ad ecclesiæ præfides, propter latas ecclesiarũ possessiones, & meriti, dici potest. Nõ enim sequi Christũ aliter possumus, nisi omnis crassioris & secularis curæ simus expertes. Nunc vero pro dolor vindemiæ ac messi, dei sacerdotes, & venditioni ac emptioni fructũ assistunt: & illi quidem, qui figuræ atq; vmbrae cultũ habebant, quãuis corporaliõs eis administratio esset cõmissa, omnium tamen harum rerum erant immunes: nos verò qui ad penetralia cœlorũ vocamur, quiq; ad vera sancta sanctorũ ingredimur, mercatorũ & propolarũ curas suscipimus, vnde & magna scripturarũ oritur negligẽtia, ingens in orãdo segnicies, & cæterorum omniũ contẽptus. Nõ enim possibile homini est sufficienter studio atq; opera intratq; distendi. Quare rogo, atq; obsecro multos vndiq; D scaturire fontes, areamq; atque torcular vestram deuotionem nobis fieri. Sic enim & pauperes facilius alentur, & deus glorificabitur, & vos ad maiora misericordiæ opera progressi, æterna vobis bona impetrabitis, quibus vtinam omnes perseruamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxvij. ex cap. xxvij.

Iesus autem stetit ante præfides, & interrogauit eum præfides, dicens: Tu es rex Iudæorum? Iesus autem dixit: Tu dicis. Et cum accusaretur a principibus sacerdotum, & senioribus nihil respondebat. Respicis illud primum inuestigari, quod Iudæi crebro sursum ac deorsum volebant: Nam quoniam videbant nullam a Pilato de legalibus curam fieri, ad publica crimina accusationem redderunt. Sic aduersus etiam apostolos faciebant, eadem ipsa semper clamantes, quia circũuagantur Iesum quendam regem prædicãtes. Ita cum quasi de homine nudo hæc

Ioan. 18. g.

Supra 7. e.

Att. 24. b. f.

hæc dicerent, ad suspicionem tyrannidis impellere auidiores conabantur: vnde patet scissionem quoq; illam tunicæ, & indignationem pontificis simulatam fuisse. Cuncta enim vertebant atq; turbabant, vt in mortẽ ipsum iniiceret. Quod igitur illi maxime opponebant, id nimirum Pilatus scrutatur. Quid igitur Christus: tu dixisti. Et fatetur se regẽ esse, sed cœlestem: quod alibi clarius ad eundẽ Pilatum respõdens, dicebat: Quia regnũ meum nõ est de hoc mundo. Verum ne aut huic aut illis excusatio harum rerũ relinquatur, apertissimã affert rationem, dicens: Si de hoc mundo esset regnũ meum, decertasset vtiq; ministri mei ne traderer. Hinc patet hæc de causa & ipsum tributa detulisse, & aliis deferre iussisse, vt nullum hæc suspicio locum haberet: quando etiam regem constituere ipsum voluerit, confestim fugit. Sed cur, iniquies, affectandã tyrannidis accusatus, ista nõ protulit? Quia cum a rebus ipsis mille haberent argumenta virtutis eximia ac malueudinis, sua sponte excæcati maligne agebãt, & iudiciũ ipsum planẽ erat corruptũ: propterea tacet, paucissima quædam & rariũs respondens, ne perpetuo silentio superbus videretur. Põntifici enim quãdo adiurauit, & interrogãti nonnunquã præfidi: ad obiecta verò crimina, quoniã minimẽ se persuasurũ sciebat, nihil omnino respõdit: quod & propheta quidem significans, ante multa secula dicebat: In humilitate iudicium eius sublatum est. Mirabatur autem his de rebus Pilatus valde. Erat quippe admiratione dignissimum, tanta cum humilitate ac taciturnitate videre adstãtem illum, qui innumera, & ea quidẽ manifestissima haberet argumenta, cum sanẽ nec ipsi accusatores vlliũ ei criminis cõscij fuerint, sed inuidia sola moueretur. Vnde falsis adductis testibus, quoniã nihil inuenire potuerit, auctoritate sua vrgebant, nec cõpuncti fuerũt, cum Iudã expirasse, aut iudicẽ lauasse manus vidissent: multa enim etiã Pilato traditus fecit, quibus respiscere potuissent, sed in nullo voluerũt meliores fieri: quid igitur Pilatus? Non audis quãta aduersus te isti testantur? Volebat enim ipsum satisfaciẽtem liberari, propterea his verbis utebatur: verum quoniam nihil Iesus respondet, aliud quiddã excogitauit. Quidnam illud est? Mos erat ex cõdemnatis vnũ eis dimittere, qua ratione liberare Christum tentauit, vt si nollet tanquã innocentẽ absoluerẽ, saltem vt tanquã cõdemnatũ solẽnitati largirẽtur. Vides ipsum ordinẽ inuersum fuisse? Moris enim erat vt populus cõdemnatũ aliquem a principe peteret, quẽ solẽnitatis gratia princeps populo cõdonaret: Nũc autem è contrario princeps a populo petit, neq; sic illi mitigantur, sed inuidetes magis, quasi atroces fera perturbatione liuoris insaniũt. Nihil enim habebant prorsus, quod etiã aduersus silentem obicerent: sed cumulo iusticiæ illius, etiã silentis, redarguebãtur, ita & tacendo, dicacitatem atq; furorẽ illorũ superabat. Sedente autẽ ipso pro tribunali, misit ad eum vxor eius, dicens: Nihil tibi & iusto huic: multa enim passa sum hodie per visum propter ipsum. Aduerte rursus quã mirabile hoc est, quã sufficiens omnes illos reuocare. Præter enim rerum experientiam, & argumentorum claritatem, non parua res, somniũ accessit. Cur autẽ ipse Pilatus somniũ non vidit? Aut quia mulier dignior erat, aut quia si præses somniũ hoc se vidisse dixisset, non ita sibi creditũ fuisset, aut quia non edixisset, sed secum ipse tenuisset. Idcirco igitur ex dispensatione mulier vidit, vt omnibus notum fieret: nec solum videt, verũ etiam multa patitur, vt maritus vxori cõdolendo tardior ad cãdem redderetur. Temporis quoq; opportunitas non parum cõferrebat: eadem enim

Tomus secundus.

ipsa nocte illo somnio fuit exagitata. Verum non erat Pilato tutum (dices) ipsum liberare, quoniã affectatẽ tyrannidis erat accusatus. Oportebat igitur argumenta querere, quibus ista probantur: vtputa si exercitũ conscriberet, si pecuniã ingentẽ cõflabat, si arma, vel aliud huiusmodi preparabat. Ille verò temerẽ ab eis seducitur, quapropter culpa non est expers. Maius nãque, ait, qui me tibi tradidit, habet peccatum. Mollicie igitur factum est sua, & vt caderet, & flagellis casum concederet: itaq; mollis hic eneruisq; fuit, pontifices autem proterui atq; maliciosi. Nam postquã ille cogitando legem adinuenit quãdam, quã solẽnitati ex cõdemnatis aliquem cõdonare iubebat, turbis persuaserũt, vt Barabbã vna omnes peterent voce. Vides quã diligenter ille studio cõtrã agerent, vt ne vmbra quidẽ sibi excusationis relinquerent. Vter enim dimittendus erat, certis iam criminibus cõdemnatus, an cuius adhuc causa peridebat? Nam si quis lata sententia etiam dimitti poterat, multò magis ille, cuius res in ambiguo vertebatur. Nequaquã enim manifestis homicidis peior eis Iesus videbatur: propterea nõ simpliciter dixit, latronem sed insignem latronẽ eos habuisse, famosum videlicet in proteruitate, & multis homicidiis inquinatum. Præpulerunt tamen illum orbis saluatori: nec rationem temporis aliquã habuerunt, quod sanctum erat atque solenne, nec humanitatis leges, aut aliud huiusmodi veriti sunt: sed inuidia penitus superati, ad proteruitatem suam plebem etiam corrumpunt: ita deceptionis quoq; plebeie extrema luent supplicia. Barabba igitur ab vniuersis postulato. Quid igitur faciam, inquit Pilatus, de Iesu qui dicitur Christus? Conuertere illos rursus aliquo voluit pudore: potestatem enim eis eligendi reliquit, vt saltem veriti Iesum petant, vt clemetiã ipsorum totum attribuantur. Contentiosos enim magis videbat fieri, cum eis nihil ipsum peccasse dicebat, ac ideo putabat, si humanitati eorum salutem ipsius attribueret, facilius posse persuadere: illi verò non dubitauerunt clamare, crucifige: ad quod ipse, Quid enim mali fecit? At illi magis clamabãt dicentes, Crucifigatur. Vides autem Pilatus nihil se proficere, lauit manus, dicens: Innocens ego sum à sanguine huius iusti, vos vidistis. Cur igitur tradis? cur non eripuisti, sicut postea militum tribunus Paulum? qui & sciebat gratũ fore Iudæis, si Paulus traderetur, & seditio, ac tumultus propter ipsum factus erat: restitit tamen generosẽ, atq; repugnauit, sed nõ ita Pilatus: verum ignauissimẽ, atq; molliissimẽ atq; simul omnes corrupti labebãtur. Nec enim Pilatus multitudini repugnauit, nec multitudinem sacerdotibus, ita vndique peribat ipsorum excusatio. nam πῶς ἂν, hoc est magis ac supra modũ clamabant, crucifigatur. Nec enim interimere solum volebãt, sed turpissimam crucifigendi eius causam æstimari studebant: Ideo iudice repugnante, pertinaciter ipsi clamabãt. Vides quot a Christo ad reuocationẽ illorum facta sunt? Sicut enim Iudam sæpenumero retraherat, pari modo hos quoq; reprimebat, tum per totum euãgelij tempus, tum in ipso iudicij tempore. Oportebat profectò, quando lauasse manus iudicem viderũt dicentem, Innocens ego sum à sanguine huius: quãdo Iudam laqueo se suspendisse, quando rogantem Pilatum, vt alium pro ipso acciperent, tam verbis quã rebus cõmoueri atq; compungi. Nam si proditor seipsum cõdemnauit, si sententiam laturus iudex proferendẽ sententiã crimina reiicit, si mirabilis eadem nocte nobili mulieri apparuit visio, si quasi cõdemnatus a Pilato petitur: quam poterunt excusatio-

Ioan. 19. b.

Att. 24. b. f.

v excusatio

excusationem inuenire: Nam si nolebant, vt innocen- A
 tem absolueret: nō tamen hominem insigni latrocinio
 proditum ipsi anteponere debebant. Verum cū vide-
 rent iudicem manus lauare, dicentemq; audire, In-
 nocens sum: magis clamabant, dicentes: *Sanguis eius su-
 per nos, & super filios nostros.* Quando igitur aduersus seip-
 sos sententiam protulerunt, tunc omnia concedit Pi-
 latus. Tu autem animaduerte hoc etiam in loco vecor-
 diam ipsorum, talis quippe appetitio temeraria, & pro-
 tēua cupiditas est, vt nihil boni videre hominē sinat:
 Esto enim, vobis ipsi maledicatis, quam ob rem etiā ad
 filios maledictionē protrahitis. Clementissimus tamen
 Iesus, quanuis ipsi maximē & aduersus se, & aduersus fi-
 lios insanirent, non tamen ex sententia ipsorum ipsos
 cōdemnauit, sed tam ex ipsis, quam ex filiis, eos suscepit,
 qui pœnitentiā egerunt, milleq; bonis honorauit. Nam
 & Paulus ex ipsis erat, & multa illorū milia, qui in Hie-
 rusalem crediderunt. Vides enim (Iacobus ait) frater,
 quā multa milia Iudeorum credentium sunt, qui om-
 nes ex illis fuerunt: si autem aliqui renixi sunt, sibi ipsis
 supplicium impudent. *Tunc dimisit eis Barabbam, Iesum au-
 tem flagellatum tradidit eis, vt crucifigeretur.* Cur flagellis cæ-
 dit: Aut quasi cōdemnatum, aut quasi formam iudicio
 quandam afferens: vel vt Iudæis gratam rem faceret. Et
 certē resistere, atq; repugnare debuisset, præsertim cū
 ipse dixerit: *Accipite eum vos, & secundum legem vestram iu-
 dicare ipsum.* Multa nempe fuerunt, quæ tam Pilatum,
 quā Iudæos ab illo nefando iudicio prohibebant: in-
 audita signa, & miracula magna, incredibilis eius qui
 patiebatur clementia, taciturnitas inæstimabilis. Nam
 postquā & orando, & respondendo hominē se esse de-
 monstrauit, sublimem rursus, ac magnanimū tam silen-
 do, quā despiciendo quæ dicebantur, ostendit, quibus
 omnibus ad mirandum ipsum adduci poterant: sed ni-
 hil horum illis profuit. Cum enim semel quasi vinolen-
 tia, vel insano furore oppressa sit ratio, difficillimū est
 respicere, nisi generosissima sit anima quæ opprimitur.
 Periculosum certē, periculosum inquam est, pernicio-
 sissimis his passionibus locum concedere: quare oportet
 omni pacto reiicere ingressum ipsarum, atque repel-
 lere. Nam si cōprehenderit animam atque superaue-
 rint, tunc sicut ignis ingentem ac siccam nactus mate-
 riam, maximam solent flammam accendere. Quare ro-
 go atq; oro, omnia faciamus, vt quasi maceria excluda-
 mus à nobis harū ingressum. Nullus igitur friuola se il-
 la ratione consoletur, qua vniuersa proteruitas in ani-
 mam inducitur: Illa, inquam, ratione nullus vtatur: di-
 cens, quid hoc est, aut illud? mille certē hinc mala oriū-
 tur. Veterator enim malorum diabolus cū sit, magna
 malicia, multa opera, ingenti studio, condescensioneq;
 nōnulla ad perdicionem hominum vtitur. A minimis
 enim plerunque incipit, quod intueri hoc modo licet.
 Studebat in Pythonissæ nugas ac deliramenta Saul re-
 gem detrudere. Sed id si ab initio suasisset, mentem ille
 non adhibuisset: quo modo enim id fecisset qui Pytho-
 nissas expellebat? propterea sensim & paulatim ipsum
 inducit. Nam quoniam Samueli non obtemperauit, &
 holocausta illo absente offerri preparauit, accusatus, ait,
 necessitas hostium facta est maior. Cumq; flere oportu-
 iisset, quasi nihil mali fecisset, lætabatur. Iussit rursus
 nonnulla de Amalechitis deus, ea quoque transgressus
 fuit: hinc aduersus Dauid illum insanauit, ac sic paula-
 tim atque paulatim labens non stetit, quousq; ad ipsum
 perdicionis barathrū seipsum immisit. Similiter etiam
 de Cain factum esse videmus. Non enim cōfestim cæ-

Acto. 21. d.

1. Reg. 28.

1. Reg. 13.

1. Reg. 15.

dem fratris illi suggestit, ne magnitudine rei cōmotus
 tam scelestum facinus abominaretur: sed prius persua-
 sit deteriora offerre, nullū esse id dicens peccatum: de-
 inde inuidiā veneno succendit, nihil etiam hinc mali
 secuturum persuadendo: Ita sensim in eum illapsus, ad
 cædem fratris, & ad negationem sceleris impulsit, nec
 prius cessauit, quā malorum omnium verticem impo-
 suit. Repellenda igitur malorū initia sunt. Nam etiam
 si ad maiora prima nō progredierentur peccata, non ef-
 fet tamen negligendū: nunc verò per istam incuriā gra-
 datim semper ascendūt, quapropter omni studio atque
 opera funditus principia peccatorū sunt euertenda. Nō
 enim (vni) delicti solam cōsideres, nec quia parū sit,
 cogites: sed illud præcipue tene, quia si radicē non euul-
 feris, magnū inde peccatum succrescet. Mirabile quid-
 dam atq; inauditū dicere audeo. Solet mihi nōnunquā,
 non tanto studio magna videri peccata esse euitanda,
 quantò parua & vilia: illa enim vt auersemur, ipsa pec-
 cati natura efficit: hæc autē hac ipsa re, quia parua sunt,
 desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad
 expulsionem eorum animus generosē insurgere. Vnde
 citò ex paruis maxima sunt negligentia nostra: hoc ip-
 sum corporibus quoq; accidere videbis. Sic in Iuda ma-
 ximum prodicionis malum exortū est: nisi enim putas-
 set parū esse pecuniam in opū surripere, in tantam pro-
 teruitatem nō deuenisset. Iudæi quoq; nisi putassent in-
 anis gloriæ delictum minimū esse, vsq; ad cædem Chri-
 sti lapsi nō fuissent. Hac via omnia scelera fieri videbis.
 Nemo enim repente ad extremā improbitatem inilit.
 Habet quippe insitum quendā animam pudorem atq; in-
 natum, quē subito calcare atq; proicere non potest: sed
 sensim atq; paulatim ex negligentia perit: hoc pacto etiā
 idolorum cultus aditū inuenit, cū vltra quā oportet,
 viui ac defuncti nonnulli honorarentur: hoc pacto
 simulachra & statuæ adoratæ sunt: hoc pacto denique
 fornicatio, & cætera vicia dominantur. Consideremus
 autem, si nimum quidam, ac importunē risit, reprehensus
 à quopiam est: respondet alius, nihil esse id mali. Quid
 enim est risus, aut quid vnquam ex risu mali sequetur?
 Orta tamen ex immoderato risu paulisper scurrilitas, à
 scurrilitate turpiloquium, à turpiloquio operatio turpis
 profecta est. Cum alius proximo malediceret, ac cōui-
 cia diceret, reprehensusq; esset, cōtempfit, dicens nihil
 esse mali huiusmodi verbis vt: sed hinc dissidia & odia
 nata sunt, inde inimicitiæ capitales, hinc contumeliæ,
 à contumeliis porrò pulsatio, ac inde cædes plerunque
 secuta est. Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus
 ducit, & inde ad desperationem detrudit, & hæc viam
 priore nō minorem adinuenit. Non enim adeo pecca-
 tum, vt desperatio perdit. Nam qui deliquit, si seipsum
 per pœnitentiā excitabit, citò delicti remissionē im-
 petrabit: qui autem desperauit, etiam pœnitentiā sper-
 nit, idcirco veniā impetrare nō potest, quoniā medici-
 nam pœnitentiæ nō imponit. Tertias adhuc addit insi-
 dias, quibus religiosos deuotionis habitu ad peccatum
 impellit. Et quādo, inquit, tale aliquid potuit diabolus
 efficere? Attende igitur, & discite, vt à laqueis eius possis
 tibi cauere. Per Paulū Christus præcepit, vxorem à viro
 nō separari, & vt se inuicem nō fraudent, nisi ex cōsen-
 su: sed nonnullæ quasi castitatis ardore accensæ, à viris
 abierūt, ita putantes magnū quid se facere, ad adulteria
 viros suos impulerūt. Cogita igitur, quantū mali cōmi-
 serint, quæ cū magnos pro castitate labores subierūt,
 quasi adulterij accusentur, extremaq; supplicia daturæ
 sunt, quia in profundū perdicionis cōiuges præcipitarūt.
 Alij

1. Cor. 8. b. c. & Colo. 2. c.

2. Cor. 2. b. *Thas inten- di insidias* Ibidem c.

Supra 5. c. Ibidem d.

Supra 12. c. Job 1. a. Hiere. 8. b. Ezech. 18. g. Psal. 94. b. Luc. 15. a.

1. Cor. 2. b.

3. Reg. 21.

1. Cor. 1. b.

1. Cor. 1. b.

Alij rursus à carnibus abstinentes, ex laudabili hac ab-
 stinentia ad abominationē carniū lapsi sunt, quæ res
 atrocem eis pœnā præparauit: hoc autē fit, quando ali-
 qui iudicium suum scripturis anteponunt. Sic & aliqui
 apud Corinthios putarūt, perfectionis esse de omnibus
 indifferentem gustare, de his etiam quæ prohibita sunt:
 quod nō modò perfectionis nō erat, verū etiam iniqui-
 tatis extrema, propter hoc & vehemēter à Paulo corri-
 piūt. Et nisi corrigatur, vltimo supplicio dicebat ob-
 noxios esse. Alij rursus religionem esse putant non par-
 uam, capillos capitis nutrire, quod ex prohibitis est, &
 non parū dedecus affert. Alij magnum dolorē, & im-
 moderatam tristitiā, quasi vtilem post peccata laudāt,
 atq; admirantur. Quod diabolico artificio fieri, Iudas
 patefecit, qui ex dolore nimio se suspendit. propterea
 etiam Paulus pro eo, qui fornicatus fuit, formidauit ne
 quid tale pateretur: & admonuit Corinthios citius eum
 liberare, ne nimio absorbeatur dolore: deinde osten-
 dens à diabolo tñimiam hanc esse tristitiā, adiecit: Vt
 non circūueniamur à satana. Non enim ignoramus, in-
 quit, excogitationes illius, quia dolos semper & fraudes
 nouas adinuenire solet. Si enim apertē pugnaret, facilis
 esset victoria: immo verò nunc, si iugiter vigilamus, nō
 est difficilis. Ad omnes enim has vias armauit nos deus,
 non esse contēnenda parua consulens. Audi ergo quæ
 Christus admonet dicens: Qui dixerit fratri suo, fatue,
 reus erit gehennæ ignis: & qui ad cōcupiscendam mu-
 lierem aspexerit, adulter est. Ridetes enim quasi mise-
 ros desit, & vbiq; initia & semina peccatorū radicibus
 tollit: & de ocio suo verbo relaturus rationē asserit.
 & lob cogitationes filiorum purgabat. Aduersus autem
 desperates, ait: An non surgit qui cecidit, an qui auertit
 non cōuertitur? & rursus: Nolo mortē peccatoris, sed vt
 cōuertatur & viuat. Et, hodie si vocē eius audieritis, &c.
 Et, q̄ læticia sit in cælis super vno peccatore pœniten-
 tiā agente. Multaq; huiusmodi & documenta & exēpla
 in scriptura inueniuntur. Ne autem religionis nomine
 perdamur, illud Pauli dicendū iterum, atq; tenendum
 est. Ne nimio dolore, inquit, absorbeatur. Hæc igitur
 non ignorates, omnibus diaboli viis, quib⁹ desides per-
 uertit, scripturarū prudentiā opponamus. Noli ergo di-
 cere: quid est, si formosam curiosē aspexero mulierem?
 Nā qui corde mœchatus est, is rem ipsam peragere non
 dubitabit. Noli dicere, quid est si pauperē hunc præteri-
 bo? Hoc enim pacto etiā alium transcurres, deinde aliū
 atq; alium, ac tandē omnes cōtemnes. Noli dicere, quid
 est, si rem proximi desiderabo? Hoc enim Achab regem
 perdidit. Nam quāuis precii dederit, verū tamen quia
 à nolente accepit, pœnas perluit. Emptor enim nō co-
 gere sed persuadere debet. Quod si verò æquū precium
 persoluens, tanto supplicio affectus est, qui nullo precio
 dato, aliena rapit, præsertim cū gratiæ documentis sit
 roboratus: quam punitionem non meretur? Quam vt
 fugiamus, ab omni vi & rapina diligenter abstinemus,
 nec à peccando solummodo, sed ab initiis etiam pec-
 catorum mundos nos cōseruantes, magno studio vir-
 tutem amplectamur, si ad cœlorum regna proficisci vo-
 lumus, quò vtinam omnes perueniamus, gratia & mi-
 sericordia domini nostri Iesu Christi, Amen.

Homilia lxxxviii. ex cap. xxvij.

Nunc milites præsidis accipientes Iesum in prætorio, congregauerunt ad eum vniuersam cohortem, & exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederūt ei. Quasi omnes ex cōposito cōuenissent, ita signo dato ad choream omnes diabolus cōcitabat. Nam et si possumus

inuidiæ tabo existimare ad insaniam Iudæos cōcitatos
 fuisse, tamen qua de causā moti milites fuerint, non patet.
 Diabolus igitur erat qui vniuersos tūc illos occupauit:
 voluptatem etenim ex cōtumeliis propter immanitatem
 suam capiebāt. Cū enim oportuisset comprimi potius
 atque lachrymari, quod & plebi accidit, non solum hoc
 nō faciebant, verū etiam è contra, & vituperabant,
 & insultabant, Iudæis forsā gratificātes, aut prauis
 suis vtentes moribus. Multis autem, variisq; modis
 cōtumeliabantur. Caput enim illud sanctissimū modò
 colaphis, modò calamo cædebāt, modò corona ex ve-
 pibus cōtexta dedecorabāt viri impuri & scelesti. Quā
 igitur nos excusationē vnquam habebimus, si vituperati
 ad iram cōcitamur, qui tot tantaq; sustinuisse Christū
 non ignoramus: Extremas certē ille contumelias sustulit.
 Quippe cum non membrum vnum, sed vniuersum corpus
 atroces has iniurias pateretur: caput corona, calamo,
 pugnis, facies spūtis, maxillæ alapis, corpus reliquum
 flagellis, nuditate, amictu chlamydis, adoratione
 simulata, manus calamo, quē pro sceptro tenere dederunt,
 os quoque ipsum, & lingua acetri potione ac fellis.
 Quid istis vnquā grauius: quid contumeliosius excogitari
 potest? omnē ista excedunt orationē, quæ illi quasi
 timentes, ne quid relinquerent, crudeliter excogitauerunt,
 & audacter fecerunt: qui suis manibus prophetas occiderunt,
 Christum verò (quāuis sententiā iudicis, ipsi tamen faciūt
 vniuersa) ipsi & apud se damnarūt, & apud Pilatum dicētes:
Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Ipsi
 cōtumeliabantur & insultant, ipsi vincunt, & modò
 vincūt ad Pilatū deducūt: ipsi militibus causam præbēt
 ita crudeliter in eum insurgere: ipsi verbis cōtumeliosis
 incessunt, ipsi cōspuunt, ipsi sugillāt. Nihil horū certē à
 Pilato factū est, sed omnia illi effecerūt accusatores, iudices,
 lictores, ministri capitaliū rerū: hæc à nobis tūc le-
 gūtur, cū venire omnib⁹ atq; audire liceat. Nam ne ge-
 tiles dicāt præclara nos atq; insignia Christi facta apud
 populum prædicare, opprobria verò & passionē celare:
 sanctissimi spiritus gratia ita dispensatū est, vt in solen-
 nitate maxima, cum omnes vna viri atq; mulieres adefse
 possint, iuxta diem Paschæ omnia hæc perlegantur. Vniuersis
 ergo præsentibus, qui volunt, magna hæc voce prædicantur:
 quibus cognitis, Christus tamen deus esse omnino creditur.
 Et cū propter alia beneficia, quæ nobis cōtulit, tum propter
 hæc ex animo adoratur, quia tantū pro nobis condescendere
 dignatus est, vt hæc passus omni nos virtutis genere instituerit.
 Hæc ergo semper lætitemus, mirificā enim asserūt vtilitatem.
 Nā perspicies ipsum verbis & rebus & habitu cōtemni,
 atq; per illusionem adorari, cædi deniq; ac omnia pati
 extrema, etiam si lapis esses, ad mollitudinē ceræ flexus,
 omnem animi tumorem deponeres. Sed reliqua quoq; audias.
 Postquā enim deludentes saturati sunt, duxerūt ipsum
 vt crucifigerent, inquit, & denudato ipso vestes eius
 ceperūt, & sedentes obseruabāt quando expiraret: & vestes
 eius inter se partiūt, quod in condēnatis vilibus & abiectis
 fieri solet, ac omnino destitutis. Partiu-
 tur ea vestimēta, per quæ miracula facta sunt: sed tūc nihil
 efficiebant, Christo ineffabilē illorum virtutem cohibente.
 Adeo autē magnus hic fuit contēptus, quia in abiectū
 quasi atq; omnium vilissimum agebatur, vt in latrones
 nihil tale gestum fuerit. Mediū verò ipsum crucifigunt,
 vt existimationis latronū particeps fieret. Et dederunt ei
 acetum bibere. hoc etiam ex cōtumelia. Ipse autem
 nolebat bibere. Alius verò euāgelista dicit, quia cū
 gustasset, dixit, Consummatū est. Quid est autem, Con-
 summatū est. v ij summa-

Mar. 5. c. & 6. g.

Psal. 68. e. summatū est: Adimpleta iam est vndiq; propheta: De-
 derūt in escam meā fel, inquit, & in siti mea potauerunt
 me aceto. Nec tamen etiā ille eum bibisse ostēdit, nihil
 enim interest inter gustare simpliciter, & non bibere]
*7° bibe-
 re.]* sed de vno, ac eodē dicuntur: nec tamē terminatur ad-
 huc illorū insania, sed cum denudassent, crucifixissent,
 acetum attulissent, non poterant adhuc animū ex-
 plere: sed in patibulo pendentē videntes, & ipsi & transeūtes
 omnes amaris impetunt verbis, quæ & rebus ipsis mihi
 grauiora videntur. Idcirco enim ita faciebant, vt tan-
 quam seductor arrogans & iactabūdus, qui omnia quæ
 dicebat, ad corrumpendos homines frustra essent, & in
 conspectu omnium vituperatus decederet: ideo etiā mi-
 litum manibus, & publico reus iudicio confecto certior
 videretur. Et quanquā sequens turba etiā lapides fetu
 suo flexisset, nullo tamē modo atrocissimas illas beluas
 cōmouit: propterea turbam quidē allocutione dignam
 putauit, illos verò minimē. Non enim solūm quæ opta-
 bant, fecerunt: verū etiam resurrectionem illius formi-
 dantes, existimationi ipsius officere studebāt: propterea
 publicē ista iactant, latrones cum eo crucifigūt: & vt se-
 ductor ac mendax videretur, Descende (clamabant) de
 cruce, qui templū destruis, & in tribus ipsum diebus re-
 ædificas. Nam quoniā scriptam à Pilato causam tollere
 non poterūt: quia scriptū erat, Rex Iudæorū: repugna-
 uit enim ille dicens, Quod scripsi scripsi: ideo vituperā-
 do nitebantur ostendere, quia rex nō esset: ideo tumul-
 tuantes & illa & ista dicebant: Si rex Israël est, descēdat
 nūc de cruce: & rursus, Alios saluos fecit, seipsum salua-
 re nō potest. Ideo etiam signis prioribus hinc detrudere
 conabantur: & rursus, *Si filius dei est, & si vult eum, saluet*

*Non dere-
 linquuntur
 à deo, qui
 in periculis
 succumbūt.*
 nunc eum. O insani, scelestiq; homines: an prophete non
 erant propheta, & iusti quos occidistis, iusti non erant,
 quoniā eos deus à periculis nō eripuit: imò verò erant,
 etiam si à vobis iniuria vexabantur. Quid igitur huic a-
 mentia vestra e quale excogitari potest? Nā si existima-
 tis, quòd illorū apud vos propter pericula nomen non
 perit, sed erant propheta, quanuis torquerentur: multò
 magis nō debetis in hoc scādalarizari, qui & rebus fem-
 per, & verbis falsam hanc repulit opinionem: nihil tamē
 nec in ipso tempore passionis, aut dicendo aut faci-
 endo aduersus existimationē Christi efficere value-
 runt. Nam & latro qui vitā in omni scelere cōsumpsit,
 tūc maximē quādo ista dicebantur, eum cōfessus regni
 eius fecit mentionem. Et plebs ipsum amarē flebat. Sed
 quāuis ea quæ fiebant, apud eos qui mysterij dispēsatio-
 nem ignorabāt, imbecillitatē testari videbantur, veritas
 tamen etiā per hæc contraria floruit. Hæc audiētes,
 aduersus omnē furorē & iram diligenter nos arme-
 mus. Si succendi cor tuū senseris, pectus cōtinuò signa-
 culo crucis signato: repete memoria quæ tunc facta fue-
 runt, & ira illico tanquā puluis dissipabitur. Verborum
 simul & factorū recordare, non obliuiscaris dominum
 illum, te seruū esse: ille ppter falsos] tu propter te ipsum
 suffers: ille pro his, de quibus bene meritus fuit, pro his
 qui crucifixi erant, tu autē pro teipso: ille à cōtumeliantibus,
 tu verò ab his fortē quibus sepe iniuriam intulisti.
 Ille vniuersa spectante ciuitate, immo verò & Iudæis &
 aduenis & indigenis, quibus misericorditer nimium lo-
 cutus est, tu paucis presentibus ferre nō poteris. & quod
 magis ad cōtumeliā esse videtur, à discipulis quoq; suis
 derelictus est. Ita qui antea colebant, fugā ceperunt: ini-
 mici autē & hostes patibulo pendenti circūfusi contē-
 nebant insultantes, & deridebant omnes vnā, Iudæi ac
 milites inferius, latrones vtrinq; superius: ambo enim

etiam ipsi contumeliabantur. Quo modo igitur Lucas
 de vno dicit quod alterū increparet: vtrūque profecto fa-
 ctum est: vterq; antea: postea verò alter solūmodo de-
 ridebat. Nam ne quis cōposito rem factam fuisse crede-
 ret, nec latronē illum fuisse, qui latro fuit, ab ipsa contu-
 melia etiā in cruce latro, atque inimicus antea fuisse &
 repentē cōuersus ostendit. Hæc igitur omnia cogitādo
 philosophare. Quid enim tale ac tantum ferre tu potes,
 quale dominus tuus? Publicē te quispiā vituperauit, sed
 non talia tu audisti. Verberibus cæsus es, sed non toto
 corpore, neque sic flagellatus, & denudatus. Alapis te
 quidā petiit, sed non illo modo. Tu verò etiam adde, à
 quibus, & cur, & quando, & quis ipse quoque: & quod
 grauius est, nemo illa facta criminabatur, nemo quere-
 batur, sed è contra probabant omnes, & cædentibus ac
 deridentibus se cōiungebant, & quasi arrogante quen-
 dam seductorem ac deceptorem, qui re verba sua com-
 probare nō posset, sic deridebant. Ille verò ad hæc vni-
 uersa tacebat, maximum nobis longanimitatis præbens
 exemplum. Nos autem hæc audientes, nec famulos qui-
 dem patimur nostros, sed magis quàm syluestres animi
 calcitramus atq; salimus, crudeles ac inhumani, si quid
 aduersus nos dictū vel factum sit, nullam verò aut paru-
 am existimationē facientes si hæc in deum commissa
 sint. Similiter quoque aduersus amicos afficimur: dolo-
 rem quis intulit, ferre nō possumus: verbis carpsit, om-
 ni belua mouemur atrocius. Nec prodest quod ista quo-
 tidie lætentur: discipulis prodidit, cæteri cum reli-
 querunt, quibus multa & magna collata beneficia fue-
 rant, hi furore concitati in faciem spuebant: pontificis
 seruis colapho petiit, milites cædebant, qui aderant il-
 ledebant, & cōtumeliis afficiebant, latrones accusabāt,
 nec vllum ad quenquā verbum emisit, sed omnes vicit
 silentio. Ita opera ista te docent, quātò mitius ferres, tan-
 tò magis te malefacientē superaturum, & admirationi
 apud omnes futurum. Quis enim non mirabitur eum,
 qui opprimentium contumelias æquo animo perfert:
 quemadmodū enim etiam cum iuste quispiam torquetur,
 si magno animo patitur, iniuste cruciari multis vi-
 detur: sic qui cum iniuria vexatur, si nō perfert, iure pu-
 niri putabitur, ac deridebitur quasi mancipiū ab ira dis-
 tractus, & animi nobilitatē furori subiiciens. Nec enim
 liberum eum hominē dixerim, etiam si mille seruis do-
 minetur. Sed valde me, inquit, ille irritauit. Quid hoc
 est: tunc enim maximē oportet philosophari. Nā quan-
 do non incitantur, feras quoque mansuetas esse vide-
 mus: non enim semper furorē ipsas ferri cernimus, sed
 quando concitantur. Quare si tunc solūmodo quiesci-
 mus, quando nemo irritat: in quo beluis præstabitur
 Illæ tamen iuste plerūque mouētur, & excusari possunt,
 quoniam prouocata ac puncta cōcitantur: præterea ra-
 tionis expertes, duce natura mouentur: tu verò in fera-
 rum incidens morem, vnde tibi excusationem parabis
 Quid enim mali passus es? Rapta sunt abs te tua, at hæc
 ipsa de causa ferre magis oportet, vt maiora lucrari pos-
 sis. Laude ac gloria priuatus es, & quanti hoc est: minor
 profecto factus non es, si philosopharis. Si verò nihil
 mali pateris, cur irasceris ei, qui non modo tibi nō no-
 cuit, verū etiam profuit: Nam negligētes honorati, molli-
 ores redduntur: diligentes autem, ex derisione & cō-
 tumelia fortiores efficiuntur. Ita profecto desides laude
 magis quàm vituperatione læduntur. Nam vituperātes
 quidem si attendimus, causam nobis præbent philoso-
 phandi: laudantes autē animi nostri elationē attollere
 solent, nosq; arrogantia & inani gloria ac mollicie im-
 plere:

plere: cuius rei patres sunt testes, qui filios nō ita laudi-
 bus efferunt, vt conuiciis reprimunt, timentes ne aliqua
 inde molliciem contrahant: & pedagogi simile quod-
 dam adulescentibus remedium afferunt. Quare si auer-
 sari nonnullos decet, adulatorēs magis, quàm contu-
 meliantes odisse oportet. Maior enim non attendenti-
 bus ex adulatione pestis quàm ex vituperatione, dicitur so-
 let: & facilius est hanc, quàm illam passionem superare.
 Quare qui superat illam, tunc mirabilior videtur, tum
 etiam maiora cōsequetur premia. Mirabilius enim pro-
 fecto est videre hominē qui dum vituperatur nō com-
 mouetur, quàm hominē qui dum pellitur, & percutitur,
 non decitat. Sed quo modo, dices, potero nō moueri?
 Vituperādo quis te persequitur, crucis signo statim pe-
 ctus signato, recordare omnium quæ tunc gesta sunt, &
 cōfessum omnia extinguūt: nec quia vituperat modò
 aliquis cogita, verū etiam si quid boni vnquā ab illo in
 te profectū est, diligenter considera, & cōfessum ad cle-
 mentiam redigēris. Immo verò ante omnia deum timeas,
 idq; semper tecū verte, quæ cogitatio citò te mo-
 destum, ac mansuetū faciet. Præterea à tuis quoq; famu-
 lis documentū suscipias, consideraq; non nunquā te vi-
 tuperante illos silere, & hinc intellige nō esse hanc phi-
 losophiam difficilem: hoc modo furorē tuum con-
 demnabis, & in ipso cōtumeliandi tempore disces nō
 esse cōtumeliandum, & sic nec ipse cōtumeliis affectus
 dolebis. Cogita, quia nō est in se qui vituperat, sed insan-
 nit, & nō moleste ferres cōtumelias eius. Nam & dæmo-
 niaci plerūq; nos verberant, nec solum nō mouemur,
 verū etiam eos dessemus: Ita igitur etiam tu facito, mise-
 reat te cōtumeliantis. Magna enim belua ira, scilicet, &
 furorē pernicioso, scilicet dæmone detinetur, solue ip-
 sum qui ab huiusmodi dæmone vexatur, & sic insanie-
 do breuissimo tēporis spacio corrumpitur. Huiusmodi
 enim hæc ægrotatio est, vt nō egeat longo ad perden-
 dum hominē tempore: propterea quidā dicit, Momen-
 tum furoris eius casus est ipsi: hoc ipsum videlicet tetrū
 atque tyrannicū ostendēs, quia breuissimo tēporis spa-
 cio, & sine aliqua ferē mora maximo solet afficere ma-
 lo. Nam si ad vires eius prolixitas etiam tēporis accede-
 ret, insuperabilis hæc pœnæ passio esset. Vellem posse
 ostendere qualis quidem sit, qui vituperat, & qualis qui
 philosophatur, & nudum vtriusq; animum in medium
 ducere: videres enim alterum pelago fluctibus exagita-
 to simile esse, alterum verò traquillo portui & quiescē-
 ti: Non enim à prauis illis flatibus perturbatur, sed ipsos
 facile dissoluit. Cū enim qui vituperant, omnia faciunt,
 vt mordere possint: si ex ista spe deciderint, facile mi-
 tigantur & leniuntur. Non enim videbis hominē ira
 commotum, qui postea se nō magnopere cōdemnabit,
 veluti etiam è contra, qui nō commotus ira, nunquam
 hoc factū suum solet condēnare. Nam si etiam insurge-
 re opus sit, facilius atq; prudētius id absq; ira, quàm cum
 ira facere potes, & ad hoc nullū inde postea capies ta-
 dium. Ita si volumus, apud nos ipsos facile bona retine-
 bimus, nihilq; nobis per dei gratiam deerit, quod ad tu-
 telam & laudē nostram pertineat. Sed queris laudē ab
 alio: tu igitur te ipsum honora, & nemo te dehone-
 stare poterit: si verò tu te ipsum dehone-
 stabis, etiam si omnes homines te laudēt, nihilominus nō honoraberis. Quē-
 admodū enim nullus malo affectu nos imbuere potest,
 nisi à nobis ipsis imbuamur: sic nisi nos ipsos cōtumelia
 afficiamus, nemo alius nos vnquā dedecorabit. Pona-
 mus enim mirabile quandam atq; insignem esse virum,
 quem omnes adulterum, furem, sepulchrorum euer-
 sorum secundus.

rem, homicidam, latronemq; prædicent: ille verò nō
 irriteretur, nec moleste ferat, nec alicuius huiusmodi rei
 sibi conscius sit, qua igitur inde vituperatione, laudē
 nulla profecto. Quid, inquit, si multi malā de ipso ha-
 beant opinionē, nulla, inquam, omnino vituperatio-
 ne ipse laesus est, sed illi se vituperant, qui alium quàm
 decet talem virū existimant. Dic quæso, si quis solus
 nebrarum autōrē existimet: Solus, an sibi destraxit, sibi
 videlicet ipsi, cum furiosi & insanientis opinionē con-
 sequatur. Eodem profecto modo, qui prauos bonos esse
 putant, & è contrario, se ipsos dedecore afficiunt. Quare
 re magnū studium, multamq; operam adhibeamus, vt
 conscientia nostra mundata, nullas aduersus nos ansas,
 nullam malam excitemus suspicionem: si verò alij hoc
 pacto nobis affectis insaniūt, non admodū moueamur
 neq; doleamus. Nam qui praua multorū opinione, cum
 bonus ipse sit, lædi videtur, nunquā profecto inde fiet,
 vt talis non sit qualis est: qui verò frustra & temere sus-
 picatus est, pestiferum in seipsum morbum attraxit, hoc
 etiam pacto prauus, si è contrario bonus esse videtur,
 non modò nihil inde lucratus est, verū etiam & in des-
 tiam incidet non minorem, & maiori cruciату vexa-
 bitur. Nam qui cum malus sit, malus etiam existimatur,
 forsitan humiliatus delicta sua facilius cognoscat: cum
 verò prauitas eius latet, securus degit. Nam si accusan-
 tibus vniuersis, vix respiciūt multi atque compunguntur:
 quando excitari poterunt, si non solūm reprehē-
 di, verū etiam laudari se à multitudine sciunt. Non
 audis Paulum id accusantem, quia eum qui fornicatus
 fuerat, non solum cognoscere peccatum suum Corin-
 thij non permiserunt, verū etiam in peiora detru-
 ebant applaudentes, honorantesq; ipsum? Quas ob res
 vehementer rogo atque obsecro, vt suspicionibus &
 laude, ac vituperatione multorum neglectis, diligenter
 inuigilemus, ac faciamus, ne alicuius nobis mali cōsci-
 simus, neve nos ipsos dedecore afficiamus: hoc enim
 modo tam in presenti, quàm in futura vita magnam
 gloriam consequemur, gratia & misericordia domini
 nostri Iesu Christi, cui gloria, &c.

Homilia lxxxix. ex cap. xxvij.
 Sexta autem hora tenebre facte sunt per vniuersam ter-
 ram vsque ad nonam horam. Circa autem horam nonam
 clamauit Iesus voce magna dicens: Eli eli lamma sab-
 chthani, hoc est, Deus meus, deus meus, vt quid dereli-
 quisti me? Hoc est illud profecto signum, quod antea pe-
 tentibus Iudæis daturum se promittebat, dicens: Gene-
 ratio praua & adultera signum querit, & signum nō da-
 bitur ei, nisi signum Ionæ propheta. Crucem enim, mor-
 tem, sepulchrum, atque resurrectionem significabat. Et
 rursus alio quodam modo virtutem crucis significādo
 dicebat: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cog-
 noscetis quia ego sum. Tale quippe aliquid dicitur,
 Cum me crucifixi eritis, ac iam victoriam cōsecutos vos
 putaueritis, tūc potissimū vires meas cognoscetis. Nam
 ciuitas eorum post passionē Christi perit, Iudaica cessa-
 runt, disciplina ciuili & sua libertas euauit: prædica-
 tio verò floruit, & ad extremas vsq; orbis oras euange-
 licus sermo peruenit, & terra simul ac maria, frequenta
 defertaq; loca omnipotentia eius prædicant: hoc igitur
 dicit, & ea quæ in ipso tempore crucis acciderunt.
 Quippe mirabilis erat in patibulo crucis pendente ip-
 so, quàm humi gradiente illa fieri. Acciditq; etiā, quòd
 de cælo illud factū est quod Iudæi petebant, & in vni-
 uerso terrarum orbe, quod nunquā prius acciderat, nisi
 in Aegypto duntaxat, quādo pascha erant celebraturus.
 v iij Illa

1. Cor. 4. 4.

*Suprà 12. e.
 & Mar. 8. b
 & Luc. 8. b*

Ioan. 8. 4.

nobis obiiciunt, eorum qui nobiscum viuunt vulnera, animi videlicet morbos, proferunt. Quo modo igitur vos de vobis ipsis praesumentes in acie representabimus, quum nobis etiam officiat protinus ab hostibus prostrati & sugillati? vni enim cuiuspiam manus dolet & ad distributionem contracta est: quo modo igitur talis clypeum tenere poterit, ac se tueri ne crudelitatis dieteris vulneretur? Alij verò claudicant, quicūque ad theatralia spectacula ascendunt, aut ad meretricum hospitium, quo modo igitur isti in acie stare poterunt, ac non intemperantiae criminibus deiciantur? Alius ex oculis laborat, nec sincere sed deprauatis intuetur oculis, ac lasciuiae plenius mulierumque pudicitiam inuadit, & nuptias perfodit. quo modo igitur poterit iste in hostes respicere, hastamque contorquere ac iaculum emittere, cum vndique dieteris pungatur? licet etiam plerisque cernere à ventre grauius laborantes, nec minus quam hydropici, cum ab ingluuie atque ebrietate opprimuntur. Quo modo ergo ebrios istos ad bellum educere poterò? Alteri os ipsum computruit, cuiusmodi sunt iracundi, maledici & blasphemii. Quo modo igitur iste vnquam in bello iubilabit, ac facinus ingens atque generosum patrabit, cum & iste alia sit ebrietate ebrius, & hostibus planè ridiculus? Propterea hunc quotidie exercitū circumueo, vulnera ista curaturus, & vlcera emendaturus. Quod si tandem respueritis atque idonei efficiamini, qui alios etiam deicere valeatis, ista quoque vos docebo militaria, atque instruam quo modo hac tractare arma conueniat. vel potius opera ipsa vobis erunt arma, & protinus omnes succumbent, si misericordes, si mites, si mansueti, si patientes ac malorum tolerantes fueritis, si aliam quamuis exercueritis virtutem. Si verò aliqui repugnauerint, tunc etiā nostra adiungemus, vos in medium proferentes. Nam nunc quidem quantum ad vos attinet, in hoc etiam cursu impedimur. Istud verò sic habeto, dicimus quod excellentia nobis praestiterit Christus, qui ex hominibus angelos effecerit. Deinde verò quum administrationis nostrae ratio à nobis exigitur, iubemurque ex hoc grege specimen aliquod exhibere, obmutescimus. vereor enim ne pro angelis, veluti ex hara porcos eduxero, aut equos infano foeminarum amore detentos. Noui quidem ista vobis esse molesta, sed nō in vos omnes ista dicuntur, verum in eos tantum qui his sunt obnoxij: vel potius ne aduersus illos quidem, si attentifuerint, sed pro ipsis. Nam vt nunc res habent, omnia pessum abierunt, & corrupta sunt: Ecclesia à boum stabulo nihil differt, aut camelorum atque asinorum cubili: & cum circumueo ouem requirens, nullam cernere queo. Adeo calcitrant omnes, non aliter quam equi aut agrestes asini: & stercore hinc multo omnia complent. talia enim sunt illorum colloquia. Et si liceret quae per singulas congregationes tum à viris tum à mulieribus dicuntur colligere, videretis vtique verba stercore illo sordidiora. Propterea vos obsecro vt prauam hanc consuetudinem mutetis, vt suauis fragrans vnguentum ecclesia redoleat. Nunc verò sensilia quidem in ipsa reponimus thymiamata, spiritualē vero impuritatem, vt abiiciamus & purgemus non admodum sumus solliciti. Quanam igitur illinc vtilitas? non enim vsque adeo ecclesiam dehonestamus sterco in eam inferetes, quam illam dehonestamus talia inter nos alter ad alterum proferentes, de lucris, de mercatura, de cauponatione, de his quae nihil ad nos pertinent: cum hinc angelorum esse choros deceret, ac caelum nos ex ecclesia facere, nec aliud cernere praeter intentas orationes ac silentium cum

Homines qui dei beneficio ad angelorum instar esse possent, suo vicio in porcos degenerant.

diligenti auscultatione. Hoc itaque saltem posthac faciamus, vt & vitam nostram expurgemus, & futura bono consequamur in Christo Iesu domino nostro, cui gloria in secula, Amen.

Quae sequuntur praedictorum loco fuerant supposita, quae licet in Graecis non habeantur, hic tamen addidimus, ne quis hic quidpiam detractum queratur. post verba illa, P. scis atque curas, habebatur,

*Quid igitur nos ipsos deserentes, in illa studium omnino consumimus, quae migrantes habere non possumus, & frequenter nec hic manentes retinere, cum ita locupletari liceat, vt non tantum hic, verum & illic ditissimi videamur? Qui namque loca, domos, & aurum in anima circumsert, vbicumque visus fuerit, cum his videtur diuitiis. At inquires, Quo modo potest hoc fieri? Potest & cum maiori facilitate. Nam si in caelum ea transtuleris per pauperum manus, in anima tua reposeris omnia, & licet iam mors ingruat, illis te nemo priuabit, sed transibis & illic locuples. Talem habebat & Tabitha thesaurum. Propterea non domus eam praedicabat, neque parietes, neque lapides, neque columnas, sed induta viduarum corpora, & manantes lachrymae, & fugitiua mors, vitaque reflorescens. Talia nobis quoque comparemus horrea, tales domos aedificemus, & ita deum habebimus cooperatorem, & ipsi eius cooperatores erimus. Ipse namque pauperes, cum non essent produxit: tu verò productos & factos, fame, & reliquis erumnis tabescere non sinis, subueniens, corrigens vndique dei templum labens: cui quid vnquam aequale fuerit & ad vtilitatis & dignitatis rationem? Si verò nondum aperte didicisti, quali te decorauit ornamento, paupertatem subleuare iubens: illud intra te computa, si tibi talem dedisset potestatem, vt labens caelum sustinere posses, nonne per id opus honorando te multo maiorem existimasset? En igitur maiori te dignum fecit honore. Quod enim caelis est dignius, hoc tibi refouendum commisit. Apud deum enim visibiliū nihil homini par. Nam & caelum & terram & mare propter eum fecit, & in eo magis quam in caelo delectatur inhabitans. Et tamen nos & haec scientes, nullam dei templorum curam gerimus, aut prouidentiam: sed eos neglectum iri sinentes, nobis magnas & splendidas domos paramus. Et ideo cunctis priuati sumus bonis, & valde pauperibus pauperiores: quoniam has ornamus aedes, quas hinc migrantes asportare non possumus, & illas omittimus, quas nobiscum possumus simul ducere: dissoluta namque pauperum corpora omnino resurgent: & his productis, qui hac imperauit deus, eos qui curam ipsorum gesserint, laudabit, & admirabiles reddet: quod eos iam casuros, nunc quidem praefame, nunc verò praenuditate & gelu omnibus modis refocillarunt. Verum tamen & tot nobis laudibus propositis, adhuc cessamus, & ad hanc pulchram torpemus curam. Et Christus quidem non habet vbi caput suum reclinet, sed circumit peregrinus, & nudus, & esuriens: tu verò suburbana, thermas, & porticus, innumerosque paras thalamos incassum & frustra: at Christo nec exiguum comunicas tectum, coruis autem, & miluis fastigia exornas. Quid hac peius stupiditate? Quid hac insania grauius? Insania siquidem haec sunt extrema. Quin potius quicquid aliquis dixerit, dignum protulerit nihil. Verum tamen si volumus, aegritudinem, licet grauem, repellere possumus. Nec solum fieri potest, sed & facile. Nec facile simpliciter, verum & multo facilius ab hac peste liberari, quam à corporalibus morbis, quanto ma-

*Hic in Graecis non habetur, sed in alijs quaedam sunt ad haec verba, P. scis atque curas, habebatur.

ior est & medicus. Eum igitur alliciamus, & vt adiuuet a rogemus, & à nobis ipsis debita conferamus, voluntatem dico, & promptitudinem: nihil enim aliud exigit: sed si haec accipiat solum, à seipso cuncta depromet. Impendamus itaque nostra, vt & hic puram assequamur sanitatem, & ad futura perueniamus bona, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & sancto spiritui gloria, imperium, honor, & adoratio nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia XC. ex cap. xxvij. & xxviii.

Dostera autem die quae est post parasceuen conuenerunt principes sacerdotum & Pharisei ad Pilatum, dicentes: Domine recordati sumus, quod impostor ille dixerit ad huc viuens, post tres dies resurgo: Iube ergo muniri sepulchrum vsque

*Vultus in diem tertium, ne forte veniat discipuli eius nocte, & fuerint eorum in alio loco, sicut dicant plebi, surrexit à mortuis, & erit nobis in error peior tero cod. ha. priore. Vbi error & impostura seipsam confodit, & bebat ut veritati nolens suffragatur. Expende itaque. Credi oportuit illum mortuum esse, & sepultum esse atque resurrexisse: quae quidem omnia per inimicos explorata redduntur. Verba igitur ipsa quae omnia haec confirmant, expende. Recordati sumus, inquit, quod impostor ille dixerat adhuc viuens, mortuus est igitur, post tres dies resurgo. Iube ergo muniri sepulchrum, sepultus est igitur: ne forte veniant discipuli eius & fuerint eum: si itaque sepulchrum munitum est & obsegnatum, interueniēte fraus aliqua aut dolus: Minime vero certa igitur resurrectionis demonstratio per ea quae vos ipsi procurastis reddita est. Si enim obsegnatum fuit sepulchrum, fraudi & dolo nullus locus relinquebatur: quod si nulla fraus admissa fuerit, sepulchrum vero repertum est vacuum, perspicuum quod proculdubio & citra controversiam resurrexerit. Vides qui vel inuiti veritatis adiuuent demonstrationem? Tu autem expende quam sint veritatis amantes discipuli, quo modo nihil eorum quae ab aduersariis dicebantur, occultant, etiam si illa probrosissima essent. ecce enim impostorem vocant, nec illud tacent isti. Ista vero illorum etiam declarant crudelitatem, quod per mortem iram non laxarint ac remiserint: atque istorum mores simplices ac veritatis studiosos. Aequum autem fuerit illud etiam inquirere, vbi nam Iudaeis dixerit, post tres dies resurgo. Discipulis enim frequenter se tertio die resurrecturum dixit. Iudaeis vero non facile quis inueniat sic aperte dictum, praeterquam in Ionae exemplo. Intellexerant itaque ea quae dicebantur, & sua sponte maligne agebant. Quid igitur Pilatus? Habetis custodiam, munite sicut scitis. & muniuerunt, obsegnantes sepulchrum cum custodibus. Non permittit vt milites soli obsegnent: taquam enim de rebus ipsius edoctus, ipsis amplius cooperari non vult, sed pro illorum excusatione istud etiam admittit & dicit, vos vt vultis obsegnate ne in alios culpam reicere possitis. Si enim soli milites obsegnasset, dicere potuissent (etiam si illorum dicta falsa fuissent & incredibilia) attamen sicut in alijs impudenter agebant, ita hic vtique dixissent, quod milites facta discipulis potestate corpus ipsum clamauerunt, aniam ipsis praebuissent hunc de resurrectione sermonem effingendi: nunc cum ipsi muniuerint, istud dicere non possunt. Vident quo modo vel inuiti operam veritati nauarunt? Si quidem ipsi adierunt, ipsi petierunt, ipsi obsegnauerunt adhibitis custodibus. Ita vt se mutuo reprehendant & accusent. Caeterum quando nam corpus furati sunt: Sabbathone? & qui hoc fieri potuit: non enim licebat accedere: quod si legem etiam contemnerent, quo

modo illi vsque adeo timidi ausi fuissent accedere? & quam tandem ratione plebi potuissent persuadere? quid dicerent, quid facerent: quali vero fiducia pro mortuo stare auderent, quam expectarent retributionem, aut compensationem? viuentem adhuc & solummodo comprehensum videntes, auferunt: & post mortem, si non resurrexisset, erantne audacter pro ipso locuturi? & quinam ista verisimilia essent? Quod enim noluisset, neque potuissent eam quae facta non esset resurrectione fingere, illinc manifestum est. Multa enim de resurrectione verba fecerat, & assidue inculcabat, adeo vt hi ipsi dixerint, post tres dies resurgo. Si igitur non resurrexisset, planum est quod isti decepti, & à tota gente propter ipsum oppugnati, atque à domibus & ciuitatibus deturbati eum auersati fuissent, ac nequaquam talem ipsi gloriam attribucere voluissent, tanquam decepti, & in extrema propter ipsum adducti pericula. Quod autem nisi vera fuisset resurrectio, neque eam effingere potuissent, comprobatione nil opus est. Qua enim refreti istud ausi fuissent? sermonis ne acrimonia & dicendi vehementia: atqui omnium errat imperitissimi: pecuniarumne abundantia: atqui neque baculum neque calceamenta habebant: generisne claritate? atqui viles erant atque à vilibus orti parentibus: patriane splendore? atqui è regionibus etiam obscuris: suane multitudine? atqui plures non erant quam vndecim, & illi quidem dispersi: promissionibusne magistris: quibus? si enim non resurrexerit, nihil illae firmitatis aut poderis apud ipsos habere poterant. Quo modo autem furētem populum sustinuissent? Si enim ipsorum vertex & princeps mulieris ostiariae verbum non sustinuit, & reliqui omnes eum vinctum conspicati dispersi sunt, quo modo cogitassent se ad extremas orbis partes percursum, & effectum resurrectionis sermonem plantaturos? Si enim ille ad mulieris minas non substitit, alij vero neque ad plebis aspectum, quo modo tandem aduersus reges & principes ac populos subsistere potuissent, vbi tormenta, gladij, ignes, & mille per singulos dies mortes, nisi eius qui resurrexisset auxilio confirmati fuissent? Tot tantaque miracula facta fuerat, sed Iudaei nihil horum reueriti illum qui illa fecerat crucifixum, & istisne simpliciter de resurrectione verba facientibus erant credituri? Haud ita res habet, haud, inquam, ita se res habet: sed eius qui resurrexit robur & potentia haec effecit. Expende autem quae ridiculam istorum maliciam, recordati enim sumus, inquit, quod impostor ille adhuc viuens dixerit, post tres dies resurgo. At si impostor erat & vana iactabat, quid metuitis & circumcurritis: cur adeo estis solliciti, tantumque impenditis studij? metuimus, inquit, nequando discipuli furentur ipsum & plebem decipiant. Atqui demonstratum est istud rationi nullo modo consentaneum esse. Attamen malicia quae contentiosa est ac impudens, stulta & incōsiderata aggredditur, & ad tres vsque dies iubet muniri sepulchrum, tanquam pro dogmatibus decertantes: ac cupientes ostendere etiam antea impostorem fuisse, ad sepulchrum vsque maliciam etiā extendunt & producut. Propterea vtique citius resurrexit, ne dicant quod mentitus sit, ac furto sublatus fuerit. citius enim resurrexisset criminationi non erat obnoxium, serius vero, plenum fuisset suspitionis. Nam nisi tunc resurrexisset, sedentibus ipsis ac manentibus illic & custodiētibus, sed ipsis digressis post die tertium, potuissent aliquid dicere & contradicere, quauis insipienter. Propterea igitur praue nit. Oportebat enim resurrectionem fieri assidentibus ipsis & custodiētibus:

dientibus. Itaque etiam intra tres dies fieri oportebat. A Nam si facta fuisset posteaquam dies illi praeterissent & custodes seceffissent, res futura erat suspecta. Ideo permisit, vt quemadmodum volebant obfignarent & milites afsiderent. Nec ipsi ista facientes ac patranses sabbati vllam rationem habuerunt: sed ad illud vnū spectabant, vt suam ipsorum explerent maliciam, tāquam hac ratione superiores futuri, quod extrema erat stulticia ac timoris ipsos vehementer iam concutiētis. Qui enim viuentem comprehenderant, mortuum verentur. Atqui si purus aliquis ac simplex homo erat, fidenti esse animo oportuit. sed vt discant quōd dum viueret sua sponte ac volens pateretur quācunque patiebatur, en & sigillum, & lapis, & custodes, nec tamē ipsum retinere potuerunt. sed id vnum efficitur, quōd sepultura publicetur, & resurrectio inde credatur. Nā & milites afsidebant, & Iudaei afsistebant.

Cap. XX-
VIII.

autem sabbatorum quae lucebat in vnam sabbatorum, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulchrum, & ecce terrae motus factus est magnus. Angelus enim domini descendit de caelo: & accedens reuoluit lapidem ab ostio monumenti, & sedebat super eum. erat autem aspectus eius sicut fulgur, & vestimentum eius candidum sicut nix. Post resurrectionem venit Angelus. Qua igitur de causa venit Angelus, & abstulit lapidē? Propter mulieres: ipsae enim eum viderāt in sepulchro. Vt igitur eum resurrexisse credant, vident sepulchrum corpore vacuum. Ideo lapidem abstulit, ideo etiam terrae motus factus est, vt surgerent & a somno excitarentur: venerant enim vt corpus vngerent, ac noctu ista fiebat, & verisimile erat quasdam etiam obdormiisse. Sed cur & quomobrem ait, nolite timere vos? Prius metu eas liberat: ac tunc de resurrectione disserit. quum autem ait, vos, multum id praefert honoris: & simul declarat eos qui summa audacia facinus illud ausi fuerāt patrare, nisi respuerint, extrema passuros esse. Nō enim vestrum est, inquit, metuere, sed illorum qui crucifixerunt. metu itaque sublato tum per ea quae dixit, sum ipso etiam aspectu (hilarem enim vultum ostendebat, vt pōte qui talia tanquam laeta adferret nuncia) subiunxit dicens. Scio quōd Iesum crucifixam queritis. Nec crucifixum vocare erubescit. Hoc enim caput est & summa bonorū. Surrexit, vnde id patet: sicut dixit: Itaque etiam si mihi diffidatis, verborum illius memineritis, & mihi non diffidētis. Deinde & alia demonstratio.

Venite & videte locum ubi positus erat dominus. Propterea lapidem amouerat vt ipsae etiam hinc argumentum sumerent: & dicite discipulis. Ipsum in Galilaea videbitis. Aliis etiam annūciare efficit, quod maxime ipsas credere facit. Et benedixit in Galilaea, a molestiis & periculis liberans, ne metus fidem perturbet. Et exierunt de monumento cum timore & gaudio. Quomobrem tandem? Rem stupendam viderant & admirandam, sepulchrū vacuum in quo prius dominum positum fuisse viderāt. propterea ipsas Angelus ad spectandum adduxit, vt vtriusque testes essent, & sepulchri, & resurrectionis. seculum enim reputabāt quod nemo ipsum sustulisset, tam multis assidentibus militibus, nisi seipsum suscitasset. Propterea & gaudent & admirantur: & tantae perseuerantiae retributionem accipiunt, vt primae videant & annuncient, non dicta solum, sed visa etiam. Cum igitur exiissent cum timore & gaudio. Et ecce Iesus occurrit illis dicens, Aucte. illa autem tenuerunt pedes eius. Et postquam immesa cum laticia ad eum accurrissent, per tactum, resurrectionis documentum & certitudinem acceperunt, Aique adorauerunt ipsum. Quid igitur

ipse? Nolite timere, Rursus etiam ipse timorem amouet, ipsi fidei viam praeparans: sed, ite ac renunciate fratribus meis, vt cant in Galilaeam, & ibi me videbunt. Considera quo modo etiam ipse per eas discipulis annunciat, genus quod maxima fuerat contumelia notatum ad honorem, vt spe dixi, & spem meliorem reuocans, & labefactum curans. Aliquis vestrum cuperet fortasse ad celebrium illarum mulierum instar esse, atque pedes Iesu amplecti posse: Potestis etiam nunc quicumque vultis, non solum pedes & manus, sed sacrum etiam caput illud amplecti, si pura conscientia horrendorum & admirandorum mysteriorum fueritis participes. Neque vero hic tantum, sed & in illa die videbitis illum cum ineffabili gloria & angelorum multitudine venientē, si misericordes esse voueritis, & audieris non ista tantum verba, auete, sed etiam illa, Venite benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi. Estote igitur humani & misericordes, vt ea ab ipso audiat. Et vos quae aurum gestatis mulieres, quae mulierum istarum cursum contemplatae estis, sero saltem aliquando morbum istum auersemini, quo aurum cupiditate tenemini. Itaque si beatas has mulieres imitari velitis, vendite ornatum quo circundamini, eleemosynam induentes. Quae nam est dic quae, vt utilitas preciosorum istorum lapidum, & vestimentorum auro intertextorum? gaudet his, inquit, animus & letatur. ego abs te lucrum petij, tu mihi nocumentum narraisti. nihil enim peius est, quam in his occupari atque gaudere illis: affigit acerbior enim fit molesta haec seruitus quam quis etiam seruiens oblectatur. cui enim vnquam spiritualium operum, vt conuenit incumbet, quando item vt decet res huius seculi deridebit, quae auro vinciri incundum esse arbitrat: Qui enim in carcere lubens manet, nunquam ab eo liberari vult: quemadmodum nec ista quae sponte sua lubens ligata est. Sed veluti caput quaedam prauae huius cupiditatis effecta, ne voce quidem spiritualem eo quo decet desiderio & studio audire sustinebit, tantum abest vt opus ipsum aggrediatur. Quodnam igitur dic mihi, emolumentum capis ex istiusmodi ornatu & iactantia? oblector, inquit. Rursus mihi nocumentum protulisti & perniciem. Sed multum honoris, inquit, a spectatoribus consequor. Et quid hoc? Alterius enim istud est corruptionis argumentum, quando in elationem, quando in arrogantiam attolleris. Age igitur quādoquidem tu nullum proferes emolumentum, sustine quae vt ipsa tibi nocumenta exponam. Quae nam igitur hinc exoriuntur incommoda? Cura & sollicitudo voluptate maior. Ideo plerique spectantium, istorum dico crassiorum & rudiorum, magis oblectantur, quam quae ornamentis istis es circumdata. Tu enim multa cum solitudine iactantia gloriaris: illi ea cura vacui, libere pascunt oculos. Aliud deinde incommodum, animo deiici, & ad abiecta deprimi, omnium vndique & vbique inuidiae obnoxium esse. Tuae enim vicinae his morsae ac corrosae contra suos maritos armanur, & bella tibi difficilia excitant. Ad haec, quod vacationem omnem & curam in istud consumas, quod spiritualium & bonorum operum non admodum sis sollicita, quod elatione, arrogantia & vana implearis gloria, quod terra affigaris, & pennis denuderis, & pro aquila porcus fias & canis: omittens enim in caelum respicere ac volare, non aliter quam porci in terram prona deflecteris, metalla & antra curiose perscrutans, animumque mollem & illiberalem tibi comparans. Sed in foro conspecta omnium oculos in te conuertis?

uertis: certe propter hoc ipsum aurum gestare minime oportuit, ne publicum fias spectaculum, multorumque accusatorum ora adaperias. Nullus enim respicietium te admiratur, sed caullantur ac irrident, tanquam ornatus auidam, tanquam arrogantem, tanquam carnalem mulierem. Quod si in ecclesia ingrediaris, nihil illinc auferes praeter scommata quamplurima & conuicia, variasque execrationes: neque id ab ipsis aspicientibus tantum, sed ab ipso etiam Propheta. Nam protinus vocalissimus ille Esaias te intuitus clamabit, Haec dicit dominus ad dominatrices filias Sion, pro eo quod ambulauerunt extento collo & nutibus oculorum, & itinere pedum trahentes tunicas, & pedibus simul ludentes, nudabit dominus ornatum ipsarum: & erit pro odore suauis, puluis: & pro zona, funiculo cingentis. Ista tibi erunt pro superbo illo ornatu. Non enim in illas tantum ista dicta sunt, sed in quamlibet mulierem illarum imitatricem. Quin & Paulus cum illo accusator extitit, dicens Timotheo, vt mulieribus denunciaret, ne in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut vestitu sumptuoso sese exornent. Aurum itaque gestare vbique quidem perniciosum est, tum vero maxime cum ecclesiam ingrederis, quando per pauperes transis. Nam si te ipsam vehementer criminari studeres, non alium fumeres habitum quam istam crudelitatis & inhumanitatis personam & laruam. Cogita quot esurientes ventres in tali habitu praetereas, quot ite nuda corpora in hoc curioso & satanico ornatu. Quanto praestantius esset esurientes animas enutrire, quam infimam auriculam perforare, atque ab ea infinitorum pauperum alimenta frustra & temere suspendere. Num tibi ergo ditescere gloriosum: num tibi aurum gestare laudabile: etiā ista ex iustis tibi parta essent laboribus, maxime tamen ex huiusmodi amictu culpanda venires: cum vero iniuste parta fuerint, considera quae quantus sit mali excessus. Appetis ne laudem & gloriam? exue igitur ridiculum istum ornatum, ac tunc te admirabuntur omnes: tunc etiam gloriam & puram consequeris voluptatem. Nam nunc certe variis disteriis lacesseris, & multam meroris materiam ex huiusmodi ornamentis tibi ipsi comparas. Nam si horum quippiam exciderit, expende quam multa hinc exoriantur mala, quot ancillae vapulent, quot viri perturbentur, quot abducantur, quot in carcere contineantur: hinc iudicia & in ius uocationes ac mille vndique imprecationes & maledicta, vxori a marito: atque huic ab amicis, animae quoque ipsi a seipsa. Sed, demus nihil horum perire, quod quidem non facile contingit, si autem etiam perpetuo conseruentur, dum tamen seruantur, multam exhibent curam & sollicitudinem atque molestiam, ac lucri nihil: quis enim inde familiaris prouetus: quae nam utilitas ipsi ista gestati ornamenta? utilitas certe nulla: sed infamia multa, multa vndique criminatio. Quo modo poteris sic adorna Christi pedes osculari & complecti, cum ille huiusmodi auerfetur ornatus? Propterea in fabri domo nasci sustinuit, vel potius nō in domo illa, sed in casa & praesepe. Quo modo igitur ipsum videre poteris chara ipsi pulchritudine destituta, nec ornata ei grato, sed odio circumdata: Qui enim illum adire cupit, istiusmodi non debet vestimentis ornari, sed virtute. Considera quidnam tandem sit aurum istud, nihil aliud quam terra & puluis: iniice aquam & fit lutum. Considera & erubescere quae lutum tibi dominum constituis: & omnibus ommissis ipsi affides, ipsum passim gestas & circumfers. Idque etiam cum in ecclesiam ingrederis, cum maxime

A ipsum effugere decebat. Non enim propterea edificata est ecclesia, vt in ea istas ostentes diuitias, sed vt spirituales diuitias demōstres. Tu vero veluti in pompam ingressura, ita te ipsam omni ex parte adornas, ad illarum imitationem quae in scenam histrionicam producantur, tanta ad eum cum affluentia ridiculam istam circumferens congeriem. propterea in multorum ingrederis perniciem, & ecclesiastica congregatione soluta complures audire licet in domibus ista ad mesam narrantes. Cum enim recensere deberet, Hoc & hoc dixit propheta, istud & illud Apostolus: illis omissis vestium ipsi luxum & magnificentiam, lapidum magnitudinem, alias denique ineptias earum explicant, quae talia sibi applicant. Ista vos ad praestandam eleemosynam tardas reddunt ac vestros contubernales. Haud enim & vobis aliqua facile induci possit, vt aliquid ex huiusmodi auro frangat & esurientem alat: Quum enim etiam ipsa in angustia esse malis, quam videre aliquid ex illis abrumpi, quo modo tandem alium ex illis alere poteris? Pleraque enim erga ista non aliter quam erga res animatas sunt affecta: & non minus quam erga proles. Apage dicetis. Hoc igitur ostendite: ostendite, inquam, per opera ipsa. Nam vt nunc quidem res habet, contraria video. Ecqua enim aliquando earum quae ornamentis illis vehementer sunt addicta, illa conflauit & pueri animam a morte liberata: & quid pueri. Dico, ecqua suam ipsius animam pereuntem hinc redemit? Contra equidem complures quotidie ipsum etiam diem propter ista perdunt: & si corporalis morbus aliquis ingruat, nihil non moliantur: si vero animam corrumpi viderint, nihil tale faciunt: sed nepotum ac suas etiam negligunt animas, vt ista maneant temporis progressu rubigine perentia. Et tu quidem, mille talentorum aurea circumponis ornamenta, Christi vero membrum ne cibo quidem necessario frui potest. Attamen communis omnium dominus, & caeli & eorum quae in caelo sunt, & spiritualis mens omnes ex equo participes fecit: tu vero ipsum ne rerum quidem pereuntium facis participem, vt difficilibus hinc catenis perpetuo vincata maneas. Hinc infinita mala nascuntur, hinc zelotypia, hinc virorum adulteria, quum ipsos non ad religiose viuendum incitatis, sed eos docetis illis delectari, quibus impudicae mulieres exornantur. Propterea etiam cito capiuntur. Si enim illum ista quidem contemnere docuisses, temperantia autem, pudore, humilitate delectari, haud facile fornicationis plumis captus fuisset. Hoc enim modo atque eo amplius ornari meretrix potest: illis vero non item. Ipsum itaque eo delectari ornata affuefacito, quem apud meretricem cernere non poterit. Quo modo autem ipsum in istam induces consuetudinem: si hunc abstuleris, & illum indueris. Sic & virtus in securitate fuerit, & tu in honore: ac deus vobis erit propicius, atque homines vos omnes admirabuntur, & futura bona consequemini gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi cui gloria & imperium in secula seculorum. Amen.

Homilia xci. ex cap. xxviii. & vlti.

Ve cum abissent, ecce quidam de custodiibus venerunt in civitatem & nunciaverunt principibus sacerdotum omnia quae facta fuerant. Et congregati cum senioribus consilio accepto pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes, dicite quod discipuli eius nocte venerint & furati sint eum nobis dormientibus. Et si hoc auditum fuerit sub praeside, nos persuadebimus ei, & securos vos faciemus. Propter hos milites terrae motus ille factus est, vt ipsos obstupesceret, & ab ipsis testimonium

cap. 3.
Vide eadem
homil. 17.

1. Timo. 2.

Contra mulieres autem gestantes.

† puerum a spiritali morte liberatur. & quid puerum.

monium proferretur: quod & euenit. Nam hoc pacto annuntiatio suspicione caruit à custodibus ipsis prolata. Signorum enim quadã generaliter orbi terrarum, quãdam particulatim iis qui illic præsentem erant demonstrabantur. Generaliter quidem terrarum orbi, ipsa tenebrarum particulatim vero, quod de angelo narratur, ipse tremotus. Posteaquam igitur uenerunt & annuntiarunt, (veritas enim ab aduersariis declarata illustrius est) rursus argentum dederunt ut dicerent, inquit, quod discipuli eius uenerint & furati sint ipsum. Quo modo autem furati sunt, ò omnium stupidissimi? propter ueritatis enim claritatem & perspicuitatem, ne modum quidem effingere possunt. uehementer enim absurdum erat & incredibile quod dicebatur, & prætextu carebat mendacium. Quo modo enim, dic mihi, discipuli furati essent homines pauperes & rudes, qui neque in hominũ cõspectũ prodire audebant. An nõ erat signaculũ appositũ: an nõ assidebant tam multi custodes & milites & iudæi: an non isti suspectum hoc ipsum habebant ac uigilabant, atque satagebant, de quibus eo solliciti erant? Qua de causa autem furarentur, ut resurrectionis dogma effingeret: & quo modo ut tale quid fingerent illis in mentem uenisset meticulosi hominibus, qui secum præclare agi putabant si occultati uinere possent: quo modo ut lapidũ illum munitũ amouissent: quo modo latuissent ac tam multos fessellisset? Atqui etiam si mortem cõtempissent, non tamen istud facere tentassent, temere ac frustra tentaturi, cum tam multi essent custodes. Quod autem etiam timidi essent quæ prius facta sunt, declarant: Siquidem cum ipsum comprehensum uiderent, resiliunt omnes. Si tunc igitur cum uiueret subsistere non sunt ausi, quo modo ipso mortuo tantam militum multitudinem non metuisent? An tũ agebatur ut ianua euerteretur, & unus aliquis clam id ageret: magnus appositus erat lapis, cui amouendo multis opus erat manibus. Merito igitur dicebant, & erit nouissimus error peior priore, contra se ipsos istud pronuntiantes: quia cum post tantam insaniam respicere deberent, prioribus aliud etiam addere contendunt, ridicula fingentes figmenta. & qui uiuentis sanguinem redemerant, cum qui de resurrectione erat crucifixi, & rediit rursus per pecunias sermonem suffodiunt. Tu autem considera quo modo suis ipsi operibus ubique comprehendantur. Nam nisi Pilatum adiuissent, nisi custodes ipsi postulassent, minus impudenter talia debacchari potuissent. Nunc uero non item. Quippe qui sic omnia fecerint tanquam sua ipsorum ora studiose obturaturi. Si enim discipuli cum ipso uigilare non poterant, idque ab eo reprehensi, quo modo istud ausi fuissent? quamobrem autem prius nõ sunt furati, sed postquam uos accesseratis? Nam si id facere uoluissent, cum nondum custodiretur monumentum, utique fecissent: præcedente uidelicet nocte, cum tuto & sine periculo potuissent. Sabbato enim accedentes, à Pilato custodes petierunt & custodierunt: priore autem nocte nullus ipsorum sepulchro aderat. Sed quid sibi uolunt? sudaria quæ myrrha erant conglutinata & adhærescentia: ista enim posita uidit Petrus. si enim furari uoluissent, nequaquam nudum corpus furati essent. non propter contumeliam solum, sed ne in exuendo morantes, & cunctantes aliis facultatem præberent exurgendi, & ipsos apprehendendi: præsertim cum myrrha esset pharmacum quod usque ad eò corporibus adglutinatur, & ueritatis adhærescit. quare non facile fuisset? linteamina à corpore auellere, sed istud molie-

* forte linteamina le gendum ut habetur Ioan. 20. b
* Græcus fuisset linteamina à corpore auellere, sed istud molie-

tes multo opus haberet tempore. Itaque vel hinc quod de furto comminiscuntur non est uerisimile. An uero iudæum furorem non nouerant, quodque in ipsos ita conuerterent? æquid autem ipsis lucri esset omnino? si ille non resurrexisset? Ista igitur omnia isti sibi conscipuerunt quod effinxissent; pecuniam dederunt, ac dicunt, ista uos dicite, & nos præfidi persuadebimus. Hunc enim rumorem publicè spargi uolebant, frustra aduersus ueritatem decertantes, & per ea quibus eam obscurare nitentur, etiam inuiti ipsam illustriorem reddunt. Nã & istud resurrectionem confirmat, quod ipsi hæc dixerint, discipulos corpus surripuisse: istud enim est constituentium corpus illic non esse. Quum enim confitentur corpus illic non esse, furtum uero falsum esse ac incredibile demonstrat ipsorum assistentia & signacula, atque discipulorum timiditas, certa & indubitata resurrectionis demonstratio, vel hinc perspicitur. Attamen impudentes isti & nihil non audentes cum tam multa sint quæ ipsorum refrenent & constringant ora, dicite, inquit, & nos persuadebimus, ac uos securos reddemus. Videtne omnes corruptos? Pilatum ipse enim persuasus est: milites iudæicum populum? Sed ne mireris milites pecuniis succubuisse. si enim apud discipulum tantum illa potuerunt, multo magis apud istos. Et diuulgatum est, inquit, uerbum istud apud iudæos usque in hodiernum diem. Videntur rursus quàm sint discipuli ueritatis studiosi: quos neque istud dicere puduit, quod sermo iste contra ipsos obtinuerit & perstiterit. Videtne autem discipuli abierunt in Galilæam, & quidam quidem adorauerunt, quidam uero cum ipsum uiderent, dubitauerunt.

Iste postremus mihi esse uidetur aspectus qui in Galilæa contigit, quando ipsos emittit ad baptizandum. Quod si uero nonnulli dubitarunt, (hinc quocumque rursus ipsorum admirare ueritatem, qui neque illorum ad extremum usque diem defectus supprimant) attamen etiam isti per ipsius aspectum cõfirmati sunt. Quid igitur illos conspicatus ait? *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Rursus humanius ipsos alloquitur, nondum enim spiritum sanctum acceperant qui poterat illos sublimes efficere. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti; docentes eos seruari omnia quaecumque mandauimus uobis.* Partim de dogmatibus, partim de præceptis mandans. Et iudæorum ne meminit quidem, neque in medium quæ facta fuerant profert: nec Petro negationem exprobat, nec de aliorum cuiusquam fuga exprobat: sed iubet ut in uniuersum terrarum orbem effundantur: compendiarium quæ per baptisma fieret doctrinam committens. Deinde quandoquidem res magnas illis iniunxerat, ipsorum animos attollens ait. *Eccẽ ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi.* Videntur rursus auctoritatem & potentiam: uident quo modo etiam illa condescensionis & obsecundationis gratia dicta fuerunt: non cum ipsis autem solum se futurum dixit, sed & cum omnibus qui post illos sunt credituri. non enim usque ad seculi cõsummationem permansuri erant apostoli, sed fidelibus loquitur ueluti uni corpori. Ne mihi, inquit, rerum difficultatem dixeritis, ego enim uobiscum sum, qui facilia omnia reddo. Istud & in ueteri testamento subinde prophetis dicebat, & Hieremias puericiã causanti, & Moyli & Ezechieli subterfugientibus, ego sum uobiscum: quod & hoc loco istis dixit. Hic autem mihi etiam istorum expende differentiam. Illi in unam gentem missi sese excusabant, isti in uniuersum terrarum orbem missi nihil tale sonabant.

consummationem autem ipsis in memoriam reuocat, ut magis ipsos attrahat: & ut præsentia tantum mala non spectent, sed & futura bona eaque perpetua. Aduersa enim, inquit, quæ uos subituri estis, in hac præfenti uita dissoluuntur, quandoquidem & ipsum hoc seculum in consummationem ueniet. Bona uero quibus fruituri estis, æterna permanent: quemadmodum frequenter prius dixi. Sic uictis & excitatis ipsorum animis, mentione etiam facta diei illius, illos emisit. Dies enim ille recte uiuentibus expetendus est, ut & malè agentibus metuendus, ueluti condemnatis. Sed non metuamus tantum & horreamus, uerum etiam uitam dum tempus est, in melius commutemus, & à malicia respiscamus. Possimus enim si uelimus. si enim ante gratiam id multi fecerunt, multo magis post gratiam. Quid enim graue nobis est iniunctum: an ne ut motes dissecemus, aut ut per aërem uolemus, aut Tyrrenum pelagus superemus? Nequaquam. Sed uitam adeò facilem nobis commendauit, ut instrumentis nihil opus sit, sed animo & affectu solo. Qualia enim instrumenta habuerunt Apostoli isti tam multa præclare agentes: an non unica induti tunica, & nudis pedibus circuibant, atque omnes superabant? Quòdnam enim ex Christi præceptis est difficile? Nullum habeas inimicum, nullum odio prosequaris, nulli maledixeris. quippe cum his contraria multo sint difficiliora. Sed dixit, inquit, pecunias proice. Istud ne igitur est onerosum? Immo uero neque hoc præcepit, sed consuluit. ceterum etsi præceptum esset, quidnam graue, onera non circumferre, nec curas intempestiuas. Sed ò miserandam pecuniarum auiditatem. Omnia pecuniis estimantur. Propterea rursus ac deorsum omnia miscentur. Si quis beatum quempiam prædicet, istarum mentionem facit: si miseratur, hinc commiseratio, atque istarum causa omnes nostri habentur sermones, quo modo hic aut ille ditescat. quo modo alius quispiam in paupertatem redigatur, si quis expeditionem, si nuptias, si artem, si aliud quid uis moliatur, rem propositam non prius attinget quàm eas inde sibi uiderit affluxuras. Et tandem congregati non consultabimus, qui morbum istum expellemus: An nos non pudebit eorum quæ à patribus nostris præclare facta sunt, qui & ter mille & quinquies mille communia omnia habebant. Quòd nam lucrum ex hac præfenti uita, quam ipsa ad futuram negotiationem non utamur? Quousque tandem non subigitis eum qui uos subegit mammonam? quousque pecuniis seruitis: quousque libertatem non amatis, nec negociationes istas auaras disrumpitis? Verum enim uero si in hominum redacti essetis seruitutem, nihil nõ ageretur, si quis libertatem polliceretur: cum uero auaricia captiui sitis, ne cogitatis quidem quàm ratione ab acerba hac & illiberali liberari possitis seruitute? Atqui illa non est grauis, hæc uero tyrannis est acerbissima. Considerate quantum pro uobis precium Christus expendit, sanguine suum effudit, seipsum tradidit: uos autem post hæc omnia deciditis, & humi iacetis, & quod grauius est, in seruitute uobis placetis, & in ignominia oblectamini: & quod erat fugiendum uobis factum est expetendum. Sed quandoquidem ista non solum deploranda sunt, & accusanda, uerum etiã corrigenda, uideamus unde malum hoc & uiciũ uobis expetibile factum est. Unde igitur, unde, inquam, malum hoc amabile factum est: quòd in honore, inquit, & securitate nos collocet: qua securitate dic quæso: quòd confidamus fore, ut non esuriamus, non algeamus, non of-

Acto. 2. 8

fendamus, non contemnamur. Itaque si regnum hoc tibi polliceamur, à diuitiarum ne abstinebis cupiditate: nam si propterea diuitiæ sunt expetendæ, si absque illis securitatem nancisci liceat, quid iam illis opus erit? Sed quo modo fieri potest, inquit, ut qui diues nõ sit, ista consequatur? Immo uero quo modo fieri non potest? Ego enim de diuite contrarium dicam. Nam ut multis aduletur necesse est, tum principibus tum subditis, & ut quã plurimis indigeat, & turpiter seruiat, nec non metuat & tremat, & inuidorum oculos suspectos habeat, & sycophantarum ora timeat, aliorumque auarorum cupiditates. At talis non est paupertas, sed plane diuersa, locus tutus est & securus, portus tranquillus, palestra & gymnasium philosophiæ, angelicæ uitæ imitatio. Audite ista quicumque pauperes estis, uel potius quicumque ditescere uultis. Pauperem esse non est malum, sed, nolle pauperem esse. Ne paupertatẽ existimes rem malam esse ac metuendam, & tibi grauis non erit: non enim in natura rei, sed in pusillanimatorum uirorum iudicio metus iste locum habet. Quin etiam me puderet si hoc tantum de paupertate dicere possem, quòd ea malum nõ sit. Nam si philosophis, infinitorum tibi bonorum fons fuerit, & scaturigo. Et si quispiam tibi principatũ & ciuiles magistratus & diuitias ac delicias proponeret, Deinde paupertatem è regione collocans optionẽ daret sumendi truncumque uoles, hanc uisique protinus raperes, siquidem ipsius cognitam haberes pulchritudinem. Scio equidem plerisque ridere cum ista dicuntur, nos tamen nihil commouemur, sed uos rogamus, ut paulisper sustineatis, & cito nobis suffragabimini. Mihi enim paupertas similis esse uidetur modestæ cuiusdam uirgini, honestæ ac forma elegantis. Paupertatis & auaricia comparatio. Auaricia uero, monstruosa mulieri, Scyllæ cuiusdam hydræ, & aliis quibusdam huiusmodi monstris à fabulatoribus efficitis. Ne enim mihi paupertatis accusatoribus in medium proferas, sed eos qui per ipsam illustres fuerunt. Cũ hac Elias nutritus raptu illo beato raptus est: cum hac Elifcus clarus euasit, cum hac Ioannes Baptista, cum hac Apostoli uniuersi. Cũ illa uero Achaab, Iezabel, Giezi, Iudas, Nero, Caiaphas cõdemnati sunt. Porro si placet non illos tantum qui in paupertate celebres fuerunt uideamus, sed & ipsam uirginis huius pulchritudinem consideremus. Siquidem ipsius oculus est purus & clarus, nihil habens turbulentum uti habet auaricia oculus, nunc quidem furore plenus, nunc uero uoluptate oppletus, nunc autem intemperantia perturbatus. At talis non est paupertatis oculus, sed mansuetus, tranquillus, suaue ad omnes respiciens, placidus, clemens, nullum odio prosequens, nullum auersans. Vbi enim pecunia, ibi & inimiciciarum materia & mille pugnarum. Os rursus, illi quidem contumeliis est refertum, insolentia quadam, arrogantia multa, maledictione, dolo: huic uero tum os tum lingua sana est, assidue abundat gratiarum actione, benedictione, uerbis mansuetis, beneuolis, obsequiosis, laudibus, encomiis. Si autem membrorum quoque ipsius proportionem perspicere uelis, eleganti est proceritate, & multo sublimior quàm sit opulentia. Quod si multi eam fugiant, ne mireris: nam & alias uirtutes stulti fugiunt. Sed à diuite, inquit, pauper contumelia afficitur. Rursus mihi paupertatis encomium narras. Uter enim quæso te, beatus est, isne qui contumelia afficitur, an qui contumelia afficitur? perspicuum est quòd is sit qui contumelia afficitur, eamque fert generosè. Itaque illa quidem auaricia iubet contumeliose agere, hæc uero paupertas generose

nerose ferre admonet. Sed dices, esurit pauper, esur-
riebat & Paulus, & in fame versabatur: sed non habet
vbi requiescat, nec filius hominis habebat vbi caput
suum reclinaret. Viden' quo paupertatis encomia per-
uenerint: & vbi te constituent, ad quales viros te attol-
lant, & quo modo ipsius domini imitatore faciant?
Si bonum esset aurum habere, istud vtique discipulis
Christus dedisset, qui ineffabilia illa bona dedit, nunc
vero non solum non dedit, sed etiam habere prohibi-
uit. Idcirco & Petrus ob paupertatem, non solum nō
erubescit, sed etiam gloriatur, dicens: Argentum & au-
rum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do, in-
quit. Quis vestrum non cuperet talem se vocem emit-
tere posse? & admodū sane omnes, dicet fortasse quis-
piam, proiice igitur argētum, proiice aurum: Et si pro-
iecero, dices, consequarne Petri potentiam? Quid autē
dic quāso, Petrum beatum effecit, an claudum erigere?
nequaquam: sed ista non habere, istud ei cœlum conci-
liauit. Nam ex iis qui miracula edidere plerique in ge-
hennam inciderunt, qui vero ista pręstiterunt regnum
cœlorum sunt consecuti. & hoc ab ipso Petro disce,
duo enim erant quę dixit, argentum & aurum non est
mihi, & In nomine Iesu Christi, surge & ambula. Vtrū
igitur ipsorum Petrum clarum effecit & beatum, clau-
dum erigere, an pecunias proiicere? pecunias proiice-
re; idq; a certaminis præfecto cognosce. Quid igitur
ipse diuiti dixit vitam æternam quærenti? non dixit
claudos erige, sed, vende quę habes & da pauperibus,
& veni sequere me, & habebis thesaurū in cœlis. Quin
& ipse Petrus rursus non dixit, ecce in nomine tuo dæ-
monia eiicimus, etiam si eiicerent, sed, ecce reliquimus
omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? & Chri-

stus rursus huic respondēs non dixit, si quis claudum
erigat: sed, qui reliquerit domos & agros propter me
& euangelium, cœtuplum accipiet in hoc seculo, & vitā
æternam possidebit. Et nos igitur hūc imitemur, vt nō
cōfundamur, sed vt tribunali Christi cum fiducia ad-
stemus, vt ipsum nobiscum esse faciamus, quemadmo-
dum & cum illis erat. Erit autem etiam nobiscum, si il-
los imitari velimus, vitamque illorum & conuersa-
tionem æmulemur. ob ista enim deus te prædicat & co-
ronat, non exigens vt mortuum fuscites, neq; vt clau-
dum erigas. Non enim ista te Petro similem faciunt,
sed præsentium bonorum proiectio: hoc enim opus
est apostolicum. Sed proiicere non potes? fieri certe
potest: ceterum si nolis, non adigo neque cogo: sed
illud obsecro vt saltem particulatim indigentibus di-
stribuas, nec plusquam tibi opus sit exquiras. sic enim
fiet, vt & hūc tranquilliam vitam & securam aga-
mus, & vita æterna fruamur, quam vtinam nos omnes
consequamur, gratia & misericordia domini nostri Ie-
su Christi, cui gloria & imperium cum patre & sancto
spiritu, in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
Homiliarum XCI. in Matthæum finis, per Philipp.
Montanum recognitarum ad exemplaria Græca duo
vetustissima, quæ nobis suppeditauerat regia apud bel-
la aquæ fontem Bibliotheca, ex quibus præter alia
multa passim restituta in vltimum Matthæi ca-
put & penultimi portionem, adiectæ sunt Ho-
milia duæ cum portione præcedentis ha-
ctenus apud Latinos desideratæ.

Rimum nulla dubitatio est, hoc opus nō esse
Chrysostomi, quod quoniam hæctenus illius
titulo frequenter excusum est, nolimus præ-
mittere, præsertim quū sit hominis eruditi ac facun-
di, & in diuinis literis sic exercitati, vt mea quidem
sententia hac in parte non cedat Chrysostomo. Suspi-
cor illum Latine scripsisse, licet & Græcè nouerit.
Sermo quod ad voces attinet, impurus est. Is tum erat
stylus ecclesiasticus, & populo vt communis, ita gra-
tus. Cetera sunt hominis disertis. Itaque piaculū fuis-
set, si hoc opus intercidisset, quod tamē in vetustis ex-
emplaribus & varium hæctenus habebatur, nec vno
modo mutilum. Nos proximā editionē quæ fuit opti-
ma sequuti sumus, sed cum vetustis exemplaribus col-
latum. Quis fuerit author, quibusue temporibus vixe-
rit diuinare nihil refert: ipse restatur se scripsisse, post-
eaquam ecclesia sub Christianis Cæsaribus, innume-
ris hæresibus cōciteretur. Ceterum præterquam quod
interdum in enarrandis scripturis habet nonnihil Ori-
genicæ libertatis: inspersæ sunt aliquot sententiæ quæ
non multum abhorrent à dogmatibus improbatis:
Quarum aliquot indicabo lectori, quò sit in legendo
cautior. Non sunt homilia, sed nescio quis ita disse-
cuit opus. Homilia. 1. Quod legimus, spiritus san-
ctus superueniet in te: vult intelligi de Christo, non de
paraclete, quanquam locus mihi videtur corruptus.
Eadem, Non cognouit eam: id est, nō cognouit illius
dignitatem ante partum, post partum cognouit illius
eminentiam, coactè interpretatur. Homilia. 3. circa
finem dicit, incredulos non esse per naturam paleas,
sed propria voluntate, quasi fides esset in nostra vo-
luntate, ac nō potius donum dei, aut quasi non sine gra-
tia nascamur omnes filij iræ. Hoc tamen excusari po-
test. Homilia. 4. circa finē, apertè negat æqualitatem
filij & spiritus sancti, quem filij ministrum appellat.
Hoc opinor Origenicum est. In quibusdam codicibus
hunc locum nescio quis tentat emendare, sed frustra,
quum aliis locis idem pronunciet apertè, velut homilia
20. vt fatetur distinctionem personarum, ita palam
negat illarum æqualitatem. Idque paulo post repetit.
Item homilia. 48. homusianos recenset inter hæreti-
cos. Et homilia. 45. ita loquitur de hæreticis: Quan-
do vides hæreticos, tres per omnia æquales, dicentes
eiusdem esse substantiæ, eiusdem esse authoritatis,
sine principio omnes hos, aliqua parte distantes à se, ne-
miris: implent enim mēsuram patrum suorum &c.
Quidam conatus fuerat hunc locum emendare, adie-

ta bis syllaba, non, non eiusdem esse substantiæ, non
eiusdem esse authoritatis. Atqui hæc lectio secum ip-
sa pugnat. Quū possunt enim per omnia esse æquales
si non sint eiusdem authoritatis? Codex ad quem con-
tuli, non habebat negationem. Homilia. 22. videtur
filium facere minorem patre, quum Christo loquitur
Centurio, Sic & tu quauis sub potestate patris sis,
habes tamen potestatem iubendi angelis tuis. Et hunc
locū aliquis tentauit emendare in hunc modū, Quan-
uis sub potestate patris sis, secundū quod homo es: ve-
rūm hæc adiectio nō habebatur in vetustissima editio-
ne. Homilia. 11. negare videtur in Eucharistia esse
verum corpus Christi, sed tantum mysteriū corporis.

Eadem de re suspecte loquitur Homil. 19. Eucha-
ristiam appellans sacrificium panis & vini. Homi-
lia. 12. damnare videtur omne iusurandum, minitans
etiam diacono, qui codicem euangelicum porrigit iu-
raturo. Homilia. 18. Suggillare videtur matrimo-
nium, loquēs de via lata quæ ducit ad mortem, in qua
ambulant viri cum vxoribus, atque etiam adulteri: &
tamen Homilia. 19. matrimonium appellat secun-
dum castitatis gradum. Vnde latam viam sensisse vi-
detur, viam indulgentiæ. Item Homil. 42. ambigūe
loquitur de coitu coniugum. Homil. 19. ambigūe lo-
quitur de baptismo hæreticorum, quasi ab illis docti
peruersæ, nihilo plus accipiant per baptismum illorum
quàm ex doctrina. hoc tamen excusabile est. Eadem
manifestè damnat digamiam, cum Tertulliano sen-
tiens. Homil. 21. damnat negociationem, & merca-
tores eiiciendos censet ex ecclesia. At hi nunc extru-
dunt canonicos. Locus qui putabatur esse depraua-
tus à Lutheranis est Homil. 19. In codice vetusto quo
sum vsus in collatione aberant hæc verba, Licet im-
possibile sit alterum absque altero reperiri. Nam sicut
ignem absque calore ardere inauditum est, sic & fi-
dem absque bonis operibus esse. An in alia quapiam
editione reperta sint, nescio. iam fieri potest, vt sint alia
quoque nonnulla, nos quod fortè occurrit indicavi-
mus. Dixerit aliquis, cur quod sciebas non esse Chry-
sostomi, illius operibus miscuisti? Vtinam hoc tantum
esset vidēdū, sed quæ admodum in Hieronymo & Au-
gustino nihil prætermisimus, non ignari quanta sit iu-
diciorum varietas, ita hic visum est facere. Sententiæ
improbatae aut suspectas adnotauimus, non vt reiici-
atur liber, sed vt tutius legatur, si legatur cum iudi-
cio, quemadmodum legimus Tertullianum & Orige-
nem. Quod si reiicimus omnes in quibus est aliquid
quod dissideat ab horum temporum dogmatibus, nec
Cyprianus legetur, nec Ambrosius, nec Chrysosto-
mus, nec Augustinus, nec Hieronymus. Bene vale.

ERVDITI COM-
MENTARII IN EVANGE-
lium Matthaei, incerto auctore, Prologus.

SCVT referunt, Mattheū con-
scribere euangelium causa com-
pulis talis: Cum facta fuisset in
Palästina persecutio grauis, vt
periclitarentur dispergi omnes,
vt carentes fortē doctoribus fide-
ri, non careret doctrina, petie-
runt Matthaeum, vt omnium ver-
borum & operum Christi conscriberet eis historiam,
vt vbicumque essent futuri, totius secum haberent fidei
statum. Quod autem ab humana eius cœpit natiuitate,
& humanam eius generationē exposuit, compulsi impia
impudentia Iudæorum, denegantium Iesum Chri-
stū de Dauid semine ducere genus. Corpus autem nar-
rationis suę ordinauit hoc modo: Primum natiuitatē,
deinde baptismum, tertio tentationem, in quarto do-
ctrinam, in quinto miracula, in sexto passionē, in sep-
timo resurrectionem, & ascensionem eius: Non solum
historiam de Christo exponere volēs per hæc, verum
etiam euangelicæ vitæ statum docere: quoniam nihil
est quod ex parētibus nascimur, nisi iterum per aquam
& spiritum sanctum renati fuerimus ex deo: quoniam
quod ex carne nascitur, caro est: quod autē de spiritu,
spiritus est. Post baptismū autem necesse est contra dia-
bolum stare, quoniam ad hoc quisq; vngitur. Et reādi-
ficatur in baptismo, vt contra tyrannum suscipiat bel-
lū. Post hæc quasi omni superata tentatione factus ido-
neus ad docendum, si quidem sacerdos est, doceat: &
quia miraculorum faciendorum non est semper neces-
sitas, doctrinam suam bonę vitæ quasi miraculis, factis
commendet. Si autem laicus est, operibus doceat fidē,
operibus se & hominibus commendet, & deo. Deinde
quia non possumus aliter exire de mundo, nisi solum
fuerit corpus, per quod ingressi sumus in mūdum, ne-
cesse est exire nos de hoc stadio mundi. Et quoniam
omnis vita nostra tentatio fuit, restat vt tentationis vi-
ctoriam resurrectionis merces sequatur, & gloria. Mat-
thæus sanctorum quidem, præcipue tamē peccatorum
euangelista, qui non solum sermone, sed etiam ipsa vi-
tæ suæ correctione peccatoribus euangelium prædica-
uit. Nunquam enim telonearius constitutus, qui cōsue-
uerat pecunias colligere perituras, factus fuisset euan-
gelista, vt sermones conscriberet in aeternum mansu-
ros, nisi vt suo exemplo peccatores ad misericordiam
pœnitentię inuitaret: qui aliquando fuit cautus logo-
theta rationum terrenarum, nunc autem diligentissi-
mus est dispensator spiritualium præceptorum. Tunc
multos pauperes fecit fraudando pecuniam, nunc au-
tem innumerales diuites facit prædicando iusticiã.
Vt magnificemus dominum propter eum voce pro-
phetica, dicentes: Hęc commutatio dextere excelli.

Homilia prima ex cap. primo.

Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid,
filij Abraham. Liber est quasi apo-
theca gratiarū. Sicut enim in apo-
theca diuitis aliquid omnis homo
quod desiderat, inuenit: sic & in isto
libro omnis anima quod necessa-
riū habet, inuenit. Quid est quod

Ioan. 3. 4.

Iob. 7. 4.

Psal. 76. c.

ait, Liber generationis Iesu Christi, filij Dauid, filij A-
brahæ: Et quo modo dicit Esaias propheta, Et genera-
tionem eius quis enarrabit? Sed ille diuinā generatio-
nē eius inenarrabile esse pronunciat, iste autē carnalē
exponit. Propterea non dixit, Iesu Christi filij dei: sed
filij Dauid, filij Abraham. Et quare Ioānes statim in prin-
cipio euangelij sui, diuinitatis eius monstrauit naturā,
dicēs: In principio erat verbū, & verbū erat apud deū? ^{Ioan. 1.}
Quoniam Ioānes inter Gentes in exilio constitutus, Gre-
co sermone euangeliū causa Gentium scripsit, quæ non
cognoscebant si deus filiū habet, aut quo modo genitū
habet: idcirco superflūū erat primū incarnationis eius
mysterium Gentibus demonstrare, cum illum ipsi quis
esset nescirent: ideo necessarium fuit primū illis osten-
dere, quia est filius dei deus: deinde in sequētibus, quia
carnem suscepit, dicēs: Quia verbum caro factum est, ^{Ioh. 1.}
& habitauit in nobis. Matthæus autem euangelium Iu-
dæis Hebraico sermone conscripsit, sicut iam diximus
suprà, vt Iudæi legentes ædificarentur in fide. Iudæi en-
im semper cognoscebāt, quia est filius dei, & quo mo-
do est filius dei. Superfluum ergo erat exponere eius di-
uinitatis eius naturā, quam ipsi optimē cognoscebant,
necessarium autem fuit mysterium incarnationis eius
ipsis ostendere. Quare autem non illi sufficit dicere il-
lum filium Abraham solius, aut Dauid solius: quia ad am-
bos de Christo nascituro ex eis, promissio fuerat facta.
Ad Abraham quidem sic, Et in semine tuo benedicen-
tur omnes tribus terre: quod intelligi nō potest nisi in
Christo, quoniam inter ceteros Iudæos & Gentes nun-
quam amicitia stabilis fuit. Ad Dauid autem ita dicit:
Iurauit dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur
eum: de fructu vētris tui ponā super sedem tuam. Ideo
ergo vtriusq; filiū dicit, vt vtriusq; promissiones in Chri-
sto impletas ostenderet. Deinde quia Christus tres dig-
nitates fuerat habiturus, rex, propheta, sacerdos. Abra-
ham autem habuit duos filios, & duas dignitates: pro-
pheta enim fuit, & sacerdos: sacerdos, sicut deus ad illū
dicit in Genesi: Accipe vaccam triennem &c. Prophe-
ta autē, sicut ait dominus ad Abimelech de illo: Quo-
niam propheta est, & orabit pro te, & saluus eris tu, &
domus tua. Ideo ergo dicitur filius Abraham & Dauid
vt propheta quidem intelligatur, & sacerdos ex Abra-
hā, rex autem ex Dauid. Item ideo non dicitur est tan-
tummodo Dauid filius, quia Dauid rex fuit & prophe-
ta, sacerdos autem non fuit. Ideo ergo amborum filius
nominatus est, vt vtriusque patris triplex dignitas ori-
ginali iure cognosceretur in Christo. Sed quare prius
Dauid nominauit, cum Abraham præcedat in tempore?
D Prima ratio, & simplex hæc est: Cū propositū esset euan-
gelistæ ex Abraham generationes domini numerare,
si prius dixisset eū filium Abraham, postea autem Dauid:
necesse habebat iterum reuerti ad Abraham, & in ipso
loco bis eum numerare. Altera autem ratio est, quia
regni dignitas maior est quàm naturā. Nam etsi Abra-
ham præcedebat in tempore, Dauid tamē præcedebat
in dignitate. Et quo modo maior fuit Dauid, q̄ Abra-
hā, cū quandoq; Dauid reprehensus est in peccato: Sed
audi, quoniam Dauid de nimia iusticia sua confidens
dicebat: Domine deus meus si feci istud, si est iniquitas
in manibus meis. Item, Iniquitatem si cōspexi in cor-
de meo, non exaudiet deus. Ergo dimissus est, vt cir-
cūueniretur a carne: non vt iniusticia ostenderetur
eius, sed vt eius iactantia compesceretur. Abraham pa-
ter fidelium, quem deus voluit exemplum esse sancto-
rum, dicens ad eum: Exi de terra tua, & de cognatione ^{Gen. 12.}

Gal. 2. 6.

Isaac.

Luc. 2. b.

Gala. 4. 4.

Gen. 22. b.

Infra. 26. d.

Esau.

Iacob.

Gen. 27. g.

Mat. 10. c.

tua, & veni in terram, quam tibi demonstrabo, vt sciāt
omnes homines, quicumq; voluerint esse filij Abraham,
& terram illam viuam promissionis accipere, de qua
scriptū est: Credo videre bona domini, in terra viuē-
tium: quoniam bona sua debent cōtemnere, sicut Abra-
ham terram suam contēpsit, & parentes suos carnales
dimittere, sicut ille cognationē suam dimisit. Qui au-
tem Abraham imitari noluerint, non possunt esse filij
Abrahæ. *Abraham autem genuit Isaac.* qui interpretatur
risus. Risus autem sanctorum est, non stulta cachinnatio
labiorum, sed rationabile gaudium cordis, qui fuit
per omnia mysteriū Christi. Sicut enim ille Isaac, des-
perantibus iam parentibus, in vltima senectute dona-
tus est læticia suis, vt cognoscat, quia nō erat filius na-
turæ, sed gratiæ: sic & noster Isaac in nouissimo sine p-
ductus est à matre Iudæa gaudium cunctis, sicut dicit
angelus ad pastores: Ecce euangelizo vobis gaudium
magnum, quod erit omni plebi. Vnde ait Apostolus:
Postquam venit plenitudo temporis, misit deus filium
suum natum ex muliere, natum sub lege. Sed iste per
virginē, ille de anu, ambo extra spem naturæ. Ille post-
quam mater eius parere posse cessauerat, iste priusquā
mater eius parere posse inciperet. Sed ille de anicula
ideo iam deficiente, iste autem de virgine incorrupta:
quia ille Isaac filios fuerat generaturus in lege corrup-
tenda, iste autem in gratia permanens. Sicut illū ma-
ter nesciuit, quando ducebatur ad immolandum, sed
postquam reuersus est, cognouit quia erat oblatus: Sic
istum synagoga non cognouit esse filium dei, cum du-
ceretur ad mortem: sed postquā resurrexit à mortuis,
tunc cognouerunt eū Iudæi. Sicut ille ligna portauit,
vbi fuerat incendendus: sic & ille lignum portauit, vbi
fuerat crucifigendus. Sicut ille non restitit Abraham, cū
vellet eum occidere, sed dixit, Pater mi, liga mihi ma-
nus & pedes, ne quādo insurgam in impugnationem:
sic & ille non contradixit patri, sed paratus respondit,
Si possibile est, trāseat à me calix iste: sed non sicut ego
volo, sed sicut tu pater. *Isaac autem genuit Esau & Iacob,*
in figura duorum populorum. Esau à capite vsque ad
pedes totus pilosus, seculum primum hoc significat,
quod ab initio vsque ad finem totum quasi asperrimis
pilis iniquitatum repletum est. Iacob autem totus spe-
ciosus & nitidus, futurum seculum significat, quod to-
tum pietatis decore fulgebit, & non inuenietur in illo
aliqua asperitas, aut nigredo peccati. Et quemadmo-
dum cum de vtero matris suę exiret Esau, tenuit plan-
tam eius Iacob: vnde Hebraicē Iacob appellatus est, id
est, supplantator: mox enim vt illius pedes egressi sunt,
istius caput apparuit. Sic & in fine seculi istius, statim il-
lius seculi principium apparebit. Et quemadmodum
Esau persequēbatur Iacob, sic filij seculi huius persequū-
tur filios seculi illius: & sicut ipse, ita & filij eius non re-
sistendo, sed fugiendo superant malos. Nam quemad-
modum tunc mater adiunxit Iacob, dicens ei: Fili, audi
me, & fuge in Mesopotamiā, donec quiescat ira fratris
tui: sic & ecclesia filios suos quotidie docet, cū persecu-
tionem patiuntur, dicens: Si vos persecuti fuerint in ci-
uitate ista, fugite in alteram, & date locum ire. *Iacob au-
tem genuit Iudam & fratres eius.* Et noster Iacob genuit
duodecim apostolos in spiritu, nō in carne: verbo, nō
sanguine. Nā sicut ille cū suis duodecim descendit in
Aegyptum, vt multiplicaretur: sic & Christus cum suis
duodecim apostolis descendit in mūdū, & multipli-
catus est per totū mūdum, sicut res ipsa testatur. Item
sicut ille descendit, vt medullam Aegypti manducaret:
Tomus secundus.

sic & Christus cū suis apostolis intrāuit in istum mun-
dum, vt medullam huius mūdi manducaret, id est, ac-
quireret sibi. Medulla enim huius mūdi, sunt homines
sancti. Sicut enim medulla quādiu in arbore fuerit sa-
na, semper floret: cum autē per comesta fuerit, tota pau-
latim marcescendo siccatur: sic & quādiu sunt fideles,
stat iste mundus. Nam sicut egredientibus Israëlitis de
Aegypto, exterminata est Aegypto: sic & sancti cū de
isto mūdo defecerint, casurus est iste mundus. Iudas autē
tem interpretatur cōfessor, quoniam Christi erat ima-
go, qui confessor patris erat futurus, dicens: Cōfiteor ti-
bi pater domine cœli & terre. Quia sicut Iudas meretri-
ci coniunctus est, & dedit illi virgam & anulum: sic &
Christus ecclesię meretrici ex gentibus se coniunxit, &
dedit illi pro mercede coniunctionis virgam crucis, &
& anulum spiritus sancti per baptismum, quasi signacu-
lum fidei præcedētis, quem etiam alibi lasciuo filio re-
uertenti dari præcepit pater benignus. Et ideo forsitan
Thamar, vxor eius, interpretatur immutata, vel exacer-
batio: quia & in ipsa habet intellectum conuenientem
& in ecclesia. In ipsa quidē, quia cum esset casta, in me-
rettricem se immutauit, & facta est exacerbatio Iudæi in
ira, sicut Genesis liber testatur. In ecclesia autem, quia
fuerat ecclesia meretrix, & exacerbatio dei, postmodū
autem immutata per fidem Christi facta est casta. *Iu-
das autem genuit Phares & Zaram de Thamar.* in mysterio Iu-
daici populi, & Gentilis. Zara enim primus ex vtero e-
gressus apparuit, obstetrix autē ligauit illi coccum ad
manū, signans populum Iudaicum rubricatū sanguine
circuncisionis. Retracto autem Zara processit Pha-
res: interclusa est enim caro in qua Zara erat inclusus:
hæc autē in qua Phares erat inclusus, ad aperta est, ideo
& processit primus: Sic Iudaicus populus primus ap-
paruit in luce fidei quasi de vulua tenebrosa mūdi p-
cedens, & ideo signatus est cocco circuncisionis, puta-
tibus omnibus, quia ipse populus dei erat futurus pri-
mus. Sed quid? posita est ante faciem eius lex, quasi se-
pes, vt impediret iusticiã eius. Nam lex impedit fidem,
non adiuvat, sicut scriptum est: Priusquam veniret mā
datum, peccatum quidem mortuum erat, ego autē vi-
uebā: postquam venit mandatum, peccatū reuixit, ego
autem mortuus sum. Sic ergo impeditus est populus Iu-
daicus per legem, vt non ad iusticię lucem veniret: sed
subito tēporibus Christi rupta est sepes legis, que erat
inter Iudæos & Gentiles, sicut ait Apostolus, mediū pa-
rietem maceris soluens: sic factum est, vt ethnicus po-
pulus, qui primum Iudaico populo apparente, quasi in
vulua tenebrosi mūdi tenebatur inclusus: postquā rup-
ta est lex per Christi mandata, excluso Iudaico popu-
lo, iste primus processit ad fidem, & postea sequitur Iu-
daicus populus, sicut ait apostolus: Ecce mysterium vo-
bis dico, Ex parte cæcitas in Israël contigit, donec ple-
nitude gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fiet.
Sive autem Zaram quis dicat in figuram populi
fuisse gentilis, qui primum per prophetas demonstra-
tus apparuit, & ab eisdem prophetis dominici sangui-
nis cocco signatus est. Dum enim per Christi sangui-
nem regenerandus prophetizabatur, cocco dominici
sanguinis signabatur. Phares autē in figura Iudaici po-
puli, qui sape legis excluso populo gentili, primus pro-
cessit, illo postea secuturo: maceriat legis sublata, non
incongrue dicitur: propter quod & nominatus est ille
Zaram, quod est oriens, vel nobilis. Iste autem Phares,
quod est præcisio, quoniam populus Christianus sem-
per oriens erat futurus, semper illustris: Iudaicus autem
interiectus

Luc. 10. d.

Luc. 15. g.

Thamar.

Zara.

Gen. 38.

Rom. 7. b.

Eph. 2. c.

1. Cor. 15. g.

Rom. 11. c.

Imaterie.

interiectu legis p̄cisus ab eo. Et videtur quidē Iudas A
 ex incesto nurus suę Thamar cōiugio filios suscepisse,
 reuera autem neq; ex nuru, neq; ex meretrice. Meretrix
 enim non fuit, quia propter amorem feminis Israēl fin
 xit se meretricē, cum non esset. Nurus autem non fuit,
 quia nullus filiorum Iudę habuit eam: tñam primus fi
 lius Iudę, cum Iudas suo ipsius experimento exterritus,
 noluisse ei accipere coniugem ex filiabus Chananaeo
 rū, sed dedisset ei Thamar ex filiabus Aram. Mater au
 tem eius cum esset Chananaea, hortaretur eam accipe
 re ex genere suo: ille consilio matris vsus non contigit
 eā, propter quod & percussit eum dominus malignan
 tem. Alter autem filius, audito q̄ fratri suo semen fue
 rat suscitatura, t̄ non sibi, semē suum effudit in terram,
 propter quod & ipse percussus est. Et sic factum est, vt
 Thamar virgo maneret. Hęc autem ita de filiis suis ge
 sta, cum nesciens Iudas diu lamentaretur, & plangeret,
 pœnitens quia nefandum opprobrium cum nuru sua,
 vt putauit, fecisset in Israēl, & diu precaretur deū, nec
 luctus sui terminū faceret, adstitit ei angelus domini,
 & hęc omnia exposuit ei, sicut fuerant gesta, & cōsola
 tus est eū. Iudas autem tanta fuit religionis, vt & post
 quam cognouit nō eam fuisse vxorem filiorum suorū,
 non acquieuit ei appropinquare: quoniam etiā quan
 tum ad deum ipsa non erat nurus, tamen quantum ad
 sciētiam hominum nurus videbatur. Prouidebat enim
 bonum, non tantū coram deo, sed etiam coram ho
 minibus. *Phares autem genuit Esrom.* Quoniam quidem
 causa & ratione, prouidentiaq; dei posita sunt hęc no
 mina, credimus, maximē cum essent hi principes ge
 neris electorū: qua autem causa & ratione posita sunt,
 verē ipsi scierunt, qui posuerunt, & deus, cuius prouidē
 tia ponebātur. Nos verō quod intelligere possumus in
 nominibus ipsīs, hoc loquimur, maximē cū nullā scrip
 turam canonicam de istis personis habeamus. Esrom
 enim, sicut Hebræorum sermonū nominum interpre
 tes dicunt, interpretatur, iaculum videns. Iacula autem
 sunt inimici, omnes passionēs carnales, quas intrinse
 cus diabolus iaculatur in animam, & omnes rētationes
 aduersitatum quę prouenerint fidelibus extrinsecus ia
 culante diabolo. Omnes deinde homines iniqui, quos
 vel contra veritatem, id est, dei voluntatem, vel cōtra
 seruos eius excitat inimicus, iacula eius sunt, de quibus
 omnibus dicit Apostolus: Ante omnia accipientes scu
 tum fidei, in quo positis omnia iacula maligni ignea
 extinguere. Qui ergo videns est iaculum, vigilans est
 contra versutias inimici, & de longē prospicit iacula
 eius, & cauet, aut scuto fidei suscepto retorquet ad do
 minum. Vult ergo dominus omnes seruos suos viden
 tes esse iacula super se venientia. Qui autem non videt
 ea super se venientia, quo modo ea declinet? Potest &
 aliter homo iustus iaculum videns intelligi, vt sit ipse
 iaculū videns Christi, cū & ipse Christus dicatur iacu
 lum patris, Esaia dicente: Qui posuit me sicut sagittam
 electam in pharetra sua. Iste ergo vir fidelis, & iaculū
 Christi, & missus à Christo: & iaculū est, non irratio
 nabile, sed rationale: & vidēs, vt sciat ipse quā debet
 configere, & quā pertransire. *Esrom autem genuit Aram.*
 Aram interpretatur visio eorum, vel irritatio eorum,
 vel elatus, aut lux eorum. Sicut nominū istorum signi
 ficatio dat intelligere: æstimo, q̄ in tempore istius A
 ram, filij Israēl in Aegypto valde erant multiplicati &
 elati, & resurgentes. Et multiplicatio eorum zelabilis fa
 cta erat in oculis Aegyptiorum, & irritatio erat facta
 ipsorū, secundum quod in Exodo scriptū est: Ecce ge

† Nā prius Iudas cum suo ipsius etc.

† suscitaturus.

1. Cor. 8.

Esrom.

Ephe. 6. c.

Esai. 49. a.

Aram.

Exo. 1. b.

nus filiorum Israēl multiplicatum est super nos, venite
 ergo circunueniamus eos. Et in tempore eius forsitan
 gemētes eos sub depressione Aegyptiorū dominus vi
 dit, sicut scriptū est: Vidēs vidi afflictionē populi mei,
 qui est in Aegypto, & gemitū eius audiui. Idcirco secu
 dum prouidentiam dei tale nomen ei impositum est,
 vel quia irritauerunt Aegyptios valde crescentes, atq;
 elati: vel quia vidit eos dominus ingemiscētes & labo
 rantes. Et ex consideratione temporis ipsius, credibilis
 res est. Nam tribus modis circunueniunt filios Israēl.
 Primum in opere luti, deinde per obstetrices, tertia vi
 ce vt expositos facerent infantes suos, in quo tempore
 natus est Moyses. Deniq; ipse Arā Aminadab filiā accep
 it vxorē sororē Naafon. Inter circunventionem ergo
 vnam, & inter circunventionem alteram t̄ non nisi vt
 aliquot trāsacti sint anni. Et ita fit, vt rectē multiplica
 tio filiorum Israēl in tēpore Aram zelabilis facta fuisse
 intelligatur, & afflictio ei superuenisse, & dei visitatio eū
 perspexisse. Conuenienter autem Arā (qui erat irritatio
 Aegyptiorū, vel visitatio ipsorū, vel lux eorū, genuit fi
 lium Aminadab,) qui interpretatur, vel gēs desiderata,
 vel populi mei voluntarij. Nec enim facta fuisse super
 eos visitatio dei, nisi gens desiderata fuisset, & populus
 voluntarius. Neq; fuisset irritatio Aegyptiorū, nisi desi
 derabiles, & voluntarij deo fuissent: & vsq; nūc qui desi
 derabiles sunt, & voluntarij deo, illi sunt zelabiles, &
 irritant ad inuidiam sui tenebrarū viros. Idipsum autē
 est voluntarium esse populū, & gentem esse desiderabi
 lem. Qui enim voluntarius est deo, & dicit: voluntariē
 sacrificabo tibi, ipse est & desiderabilis apud deum: &
 qui desiderabilis est deo, sine dubio voluntarius est:
 quia non omnino subiectionem hominū diligit deus,
 aut famulatum, sed voluntariā subiectionem, & volun
 tarium famulatum. Natura enim omnes sub deo sunt,
 quoniam & à deo creati sunt. Voluntate autem non
 omnes sunt dei, quia secundum opera diabolo se sub
 sternunt. *Aminadab autem, qui erat voluntarius popu
 lus, vel gens desiderata, genuit Naafon.* qui interpreta
 tur refectio, id est, requies. Verē enim quicumq; est vol
 untarius deo, & præbet se desiderabilem apud deum,
 generat sibi refectioem, & requiem. Congruē autem
 Naafon, in cuius tempore filij Israēl de Aegypto exie
 runt, qui & princeps factus est super tribum Iudę, re
 fectio & requies est nominatus, quoniam in tempore
 illius de seruitute Aegyptiorum violentorum, & de la
 boriosis operibus luteis liberati requieuerunt, & refec
 tionem consecuti sunt in deserto, & corporis, & ani
 mæ: corporis quidem, quia ad libertatem venerunt
 corporalem: animæ autem, quia post immundas cul
 turas Aegyptiorum ad noticiam perducti sunt dei vi
 uentis. Sed & colūbinus, & serpentinus, interpretatur
 Naafon: forsitan quia prudens erat in bono, sicut ser
 pēs: simplex autem in malo, sicut columba. Hic autem
 Naafon, vt diximus, exiuit de terra Aegypti, qui fuit
 princeps tribus Iudę: sicut res ipsa ostendit. Nec enim
 poterat iste fieri princeps, si pater eius vixisset, nisi forte
 aliquis dicat sic Aminadab senē extitisse, vt non pos
 set gerere principatum: quod nō estimo verum. Quod
 ergo dicitur in Exodo, quoniam quinta generatione
 filij Israēl de Aegypto exierunt, secundū generationes
 inuenitur tribus Leui. Iacob autē genuit Leui, Leui au
 tem genuit Gad, Gad autem genuit Amram, Amra au
 tem genuit Mosem & Aarō. Quatuor itaq; generatio
 nibus defunctis in Aegypto, vsq; Amram, exiuit gene
 ratio quinta, id est Moyses & Aaron. Secundum gene
 rationes

Exo. 1.

Exo. 1.

Exo. 1.

Coloss. 3. a.

Roma. 8.

1. Ioan. 1. c.

Psal. 94. b.

1. Par. 1.

rationes autē tribus Iuda, septima generatio de Aegyp
 to videtur exisse, sex generationibus defunctis in Ae
 gypto: id est, Iacob, Iuda, Phares, Esrō, Aram, & Aminadab:
 septimus autem egressus est Naafon. Puto autem hoc,
 q̄ tribus Iuda magis multiplicabatur p̄ omnibus
 tribubus. Tribus autem Leui non sic multiplicaba
 tur, quia Leuitę circa templi obsequium, vbi pauci suffe
 cerunt, necessarii tantū erant, sicut & Numerorum li
 ber testatur. Tamen si rationis est, q̄ Enoch qui trās
 latus est, in septimā generatione sit natus: si rationis est,
 q̄ Noē in generatione decima ab Adam, qui mysteriū
 fuit Christi: Si rationis est, q̄ scilicet in decima gene
 ratione natus est Abraham à Noē: si rationis est, q̄ de
 Abraham vsque ad legem, id est vsque ad Mosem sep
 tem generationes habentur: Sine dubio & hoc ratio
 nis est, quoniā secundum quidem tribum Leui in quin
 ta generatione egressi sunt de Aegypto, secundum au
 tem tribum Iuda in septima. In tribu ergo Leui, quia ge
 neratio quinta exiuit, defunctis in Aegypto quatuor:
 hoc puto mysterium, quoniam omnis homo ex qua
 tuor elementis creatur secundum corpus, id est, ex ter
 ra, ex aere, ex igne, ex aqua: post hæc autem per bap
 tismum regeneratus fit filius dei. In quo ergo quatuor ele
 mentorum generationes moriuntur in mundo, ille ve
 rò per baptismum in quinta generatione spiritus exit
 de mundo: hoc est, qui mortificauit membra sua super
 terram (sicut ait Apostolus) quę ex quatuor elementorū
 generationibus consistunt, vt non iam in carne sit, sed
 in spiritu, ille exiuit ad perfectum de mundo. Et nemo
 egredietur verē de mundo, nisi qui mortificatis illis
 quatuor generationibus, cœperit esse in quinta: vt etiā
 ad eum dicat Apostolus, Tu autem in carne nō es, sed
 in spiritu. Et hic ergo in tribu Iuda. Alia quidem vide
 tur esse species rationis, tamen penē eadem ratio est.
 Sextus enim numerus mysterium habet operis & labo
 ris, propter quod & deus omnia visibilia in sex diebus
 operatus est, & requieuit in septima: Septimus autē nu
 merus mysterium indulgentiæ, & ocij, & requie: sicut
 in multis diximus locis. Qui ergo transit omnia visi
 bilia, & relinquit post se quacunq; infra sex dies creata
 sunt: hoc est vniuersum mundum hunc corruptibilem,
 & implet quod mandat Ioannes in epistola sua cano
 nica, dicens: Filioli mei, nolite diligere mundum, neq;
 ea quę in mundo sunt: ille in septima die est, hoc est, in
 Christo, & requie est, Christus enim est requies nostra,
 sicut dicit de Iudæis minimē intraturus in eam propheta
 David: Iuravi in ira mea, si introibunt in requiem
 meam. Ille ociatur ab vniuerso opere mundi, qui & sab
 batizat à malis sabbatum sanctum, ille & meretur in
 dulgentiam: & si aliquod gessit humanum, ille exiuit de
 mūdo. Qui autem in mundo est, nunquam in septima
 requie est, nec ociatur à malis vnquam, nec sabbatizat.
 Et qui in septima requie est, ille non est de mundo: qui
 autem in mundo est, indulgentia dignus non est. Vide
 q̄ prudenter secundum rationes quas diximus, Leuitæ
 quidem in quinta generatione exeunt de Aegypto: re
 gales autē in septima, quoniam regales modicum aut
 multum plerunq; delinquent ipsa potestate cogente, &
 difficile est eos esse sine delicto perfectos: propterea si
 moderatē deliquerint, indulgentia digni efficiuntur. Le
 uitæ autem & viri religiosi, sacerdotales, perfecti, & spi
 rituales, & sine macula esse debent. Ideo quæritur in il
 lis, vt quatuor generationibus illis omnino mortifica
 tis in corpore, in quinta generatione mundi consistat:
 nihil, si possibile est, carnis habentes in se, nisi quod vi
 Tomus secundus.

A tam sustentet, sicut dicit Apostolus: habentes autem
 alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus: *Nā
 son autem genuit Salmon.* Salmon autem interpretatur, ac
 cipe vas. Iste Salmon accepit vxorem, nomine Raab.
 Hęc autem Raab ipsa dicitur fuisse meretrix de Hiericho,
 quæ suscepit exploratores, & legatos filiorum Israēl:
 & cum quærerentur à rege Hiericho, vt occiderē
 tur, abscondit eos in superiori parte domus suę, & ser
 uauit incolumes. Audiens autem facta filiorum Israēl,
 dilexit Israēl amplius quā propriam gentem. Et du
 pliciter mihi res ista credibilis esse videtur. Primum,
 cum esset Salmon nobilis inter filios Israēl, & quia de
 tribu Iuda erat, & quia filius principis, vidit Raab illā
 fidelem sic conuersam ad bonum, & à deo dilectam, &
 deductam de Hiericho secundum dei præceptum, &
 computatam inter filias Israēl, quasi magnam illam ali
 quam constitutam meruit accipere Salmon in vxorē.
 Deinde credo, & propter rationem spiritualis myste
 rij: quoniam Raab illa meretrix figura fuit ecclesię,
 quæ cum fuisset ex Gentibus meretrix, & culturis ido
 lorum commaculata, suscipiens speculatores Iesu Chri
 sti, id est Apostolos in domum pectoris sui per verba
 ipsorum, abscondit eos sursum in memoria capitis sui,
 vt non inueniret eos princeps mūdi diabolus, nec per
 deret eos, qui signo rubri sparşi, & per fenestram de
 missi, quasi per indicium dominicę passionis saluata, &
 educta de mundo, & castificata facta est sponsa Chri
 sti. Salmon iste decimus est ab Abraham. Semper au
 tem decimus numerus, quia numerus est perfectionis,
 mysterium habet Christi perfecti: propter quod & pri
 ma litera nominis Iesu iota habet, decem denotans: ergo
 & quia Salmon in numero fuit mystico Christi, &
 illa in mysterio fuit ecclesię, non sine ratione credi
 mus ipsam fuisse Raab, & accepisse eam Salmonem.
 Forsitan autem ideo & interpretatur Salmon, accipe
 vas, quasi per ipsum nomen inuitabatur à prouidentia
 dei, vt acciperet vas electionis Raab. Nam sicut Paulus
 cum fuisset persecutor, dignus probatus in apostolatu,
 vas electionis factus est deo: Sic & Raab cum fuisset
 meretrix, & Gētilis, digna estimabatur à populo Israēl,
 vt esset coniuncta Salmoni. Vel spiritualiter, coniugio
 Christi, quia vas electionis facta est Christo: huic my
 sterio vtrunq; meretricis illius conuenit nomen. Prius
 enim dicebatur Raab, quod interpretatur latitudo, vel
 dilatata: aut quia ex omnib; finibus terrę vocata eccle
 sia, gentiū latitudo appellabatur: aut dilatata, quia cre
 dens ex toto orbe terrarum, in toto mundo est mūdo.
 Hęc autem Raab postquam nupsit Salmoni, nominata
 est Rachab, quod interpretat ascensio. Verē enim sicut
 corporaliter Rachab illa ascēdit, facta vna ex filiabus
 Israēl, & dignificata coniugio talis viri, sic & spiritua
 liter ista ascēdit: quia cum fuisset ecclesia cultrix antea
 idolorum, facta est socia angelorum, & sponsa Chri
 sti, & filia dei. Salmō ille qui interpretatur, accipe vas,
 qualem filium genuit ex Rachab: Booz, qui interpreta
 tur in virtute: vel, virtus in ipso, siue prauales, qui secun
 dum imperium dei accepit vxorem Ruth à deo prouisi
 sam: in virtute generat filios, & in seipsis virtutem ha
 bentes, & prauales. Qui autem accipiunt vxores ex
 prouisione diaboli, id est, non religionis intuitu, nec si
 deles in infirmitate generat filios, nec prauales vn
 quam nec fortes nisi in malo, & ad pœnam irreligio
 nis suę, non ad ad gaudium, nec ad cōsolationem vi
 detur filios genuisse. Hic itaque Booz accepit vxorem
 Moabitidem nomine Ruth. Quo modo accepit eam,
 x ij expo

1. Tim. 3. b.

Salmon.

Acto. 9. c.

Raab.

Rachab.

Booz.

Ruth. 4. c.

exponere existimaui superfluum, cum de his scriptura sit omnibus manifesta. Hoc autem dicimus solum, quonia & Ruth pro merito fidei sue nupsit Booz, quia propria gētem contempsit, & terram, & genus, & elegit Israël, & non despexit focrum viduam simul, & peregrinam desiderio ducta generis eius magis, q̄ sui. Deos patrum suorum repulit, & deum viuentem elegit, talibus verbis dicens ad focrum suam: Noli obuiare mihi, vt relinquam te, quoniam vbicunq; ieris, ibo: & vbicunq; manseris, manebo. Populus tuus, populus meus est: & deus tuus, deus meus est: vt vbicunq; mortua fueris, moriar, & ibi sepeliar. Hoc faciat mihi deus: & hoc augeat, si non sola mors separauerit inter te & me. Ergo Booz pro merito suae fidei illam accepit vxorem, vt ex coniugio tali sanctificato genus nasceretur regale. Nā Booz senior constitutus, non sibi vxorem accepit, sed deo: non propter passionem corporis sui, sed propter iusticiam legis, vt suscitaret semen proximo suo: non magis amore q̄ religione feruentior: atate senex, iuuenis autem fide, & ideo forsitan nominatus est in virtute, vel virtus in ipso praeualens. Quoniam qui secundum etatem ad ineundum coniugium est in virtute, non est nominabilis & laudandus, quia est in virtute: sed qui extra etatem coniugalem iam factus, accepit ex religione virtutem ad coniugium ineundum, sicut iste Booz, ille laudabilis & nominabilis est, quia existit in virtute, & illius talis viri virtus in ipso est. Iuuenis enim virtus non est in ipso, sed in iuuentute corporis eius, ideo & postmodum exhausta marcescit. Qui autem in anima sua fidei habet virtutem, sicut & habebat Booz, illius virtus in ipso est, & ideo infensibilis est. Consequenter & Ruth, inspiratio est appellata. Nam nisi inspiratio dei fuisset in ea, non dixisset quae dixit, nec fecisset quae fecit. Quid primum laudatur in ea? Dilectio generis Israël, aut simplicitas, aut obedientia, aut fides? Dilectio quidem generis Israël, quia sic desiderabat filios suscipere ex semine Israël, & vna fieri ex populo dei. Si enim communicationem viri desiderasset, quasi puella lasciuia, aliquem iuuenem potius appetisset. Quoniam autem non lasciuia suae, sed religioni satisfacere cupiens fuit, familiam potius sanctam elegit, q̄ iuuenile etatem. Simplicitas autem, quia vltronea sub palliū eius ingressa est, nec cogitauit ne forte sperneret eam quasi vir iustus lasciuam puellam, aut ne deluderet eam: & quod grauius erat, contemneret delusam, sicut faciunt multi: sed obaudiens facta focrus suae consiliis, confidenter credidit: quia prosperaturus fuerat deus actum ipsius, sciens conscientiam suam, quia non libido ad hoc eam compulerat, sed religio erat hortata. Quid autem & in Booz praedicatur? Humilitas, castitas, & religio. Humilitas quidem & castitas, quia non cōtigat eam quasi lasciuam puellam, nec abhorruit eam quasi castus lasciuam: sed mox vt verbum eius de lege proximitatis audiuit, nihil horum omnium lasciuiae imputauit, sed vniuersa religioni adscripsit. Nec despectus quasi diues pauperem, nec veritus est quasi maturus adolescentulam: sed paratior fide quam corpore, manē processit ad portam, & prouocauit quendam ex genere, quem iure proximitatis aestimabat propinquiorē: obtinuit, praeualuit nō tantum iure proximitatis, quantum dei eligentis fauore, idcirco forte praeualens dictus est. Talis ergo Booz ex tali coniuge Ruth qualem filium genuit: Obeth, qui interpretatur subditus. Nunc autem qui diuitias eligunt, & non mores: pulchritudinem, & non fidem: & quod in meretricibus solet qua-

ri, hoc in coniugibus optant: propterea non generant filios subditos vel sibi, vel deo: sed contumaces & contra se, & contra deum, vt filij eorum non sint fructus iustae coniunctionis eorum, sed poena condigna irreligiositatis ipsorum. Iste autem Obeth, qui subditus dicebatur, quid genuit? Iesse, id est refrigerium. Iesse enim, Latino sermone, refrigerium appellatur. Nā Iesse, verē quicumque subditus est deo, & parentibus suis, tales filios generat, deo praestante, a quibus refrigeretur: quoniam qui honorat patrē, honorabitur a filiis suis: qui autem contumaces existunt, aut in deum, aut in parentes, generantes non refrigeria sibi generant, sed dolores, vt a filiis suis recipiant, quod fecerunt in parentibus. Adhuc estimo propter Obeth, qui subditus est nominatus: & propter Iesse, qui refrigerium est dictus, ne forte in diebus Obeth, filij Israël propter delicta sua traditi erant sub potestate gentis cuiusdam, sicut in libro Iudicum frequenter legimus factum. Et quoniam subditi facti fuerant cuidam genti, conuenienter in tempore illo natus Obeth, subditus est appellatus. Iesse autē, sicut ex parte colligere de scriptura Regnorū potuim⁹, quot annorū Dauid appropinquare cepit Sauli, iam tot annis regnante, penē secundū tempus extitit Samuēl, sub quo iudice & propheta placētes per omnia deo filij Israël, & corporaliter refrigerati sunt, & ab Allophylis liberati, & spiritualiter bene agētes, & ideo forte Iesse refrigerium est appellatus. Iesse autem genuit Dauid regem. Quia deus in generatione iustorum est, & generatio rectorum benedicitur. De Dauid autem nunquid tantum dicere possumus, quantum scriptura Regnorū: idcirco praetermittētes omnia, hoc dicimus solum, quia & Iesu Christi imago fuit Dauid. Dauid autem interpretatur sufficiens manu, vel dilectus, sicut & Christus fuit, & in bello fortis, & potēs, & patri dilectus, & in actibus suis, & in misericordia, & in mansuetudine sua prophetatio fuit Christi. Et quid dicam, in actibus suis iustis, aut in persecutionibus suis iniustis? In ipso etiam peccato suo pessimo, Christi & ecclesiae mysterium fuit. Sicut enim Dauid cum esset in solario suo excelso laetus, vidit speciosam Bersabee, cū lauaretur, & concupiuit eam, & haec cum adhuc esset in coniugio viri alterius Ethel: sic & Christus cū esset in caelo suo altissimo, adhuc laetus in sua diuinitate, vidit ecclesiam gentium speciosam secundū cor, displicentē sibi in sordibus errorum suorū, & bonis operibus se diluentē, cum adhuc diaboli esset cōiunx, vidit eā, & concupiuit, & habuit prius. Post haec autē descendens in mundum, sicut Dauid postea intersecto Vria vxorem eius sibi in coniugem sumpsit: sic & Christus, destructo diabolo, subditas ei gētes traxit in coniugium suum. Nā sicut Dauid primum Bersabee habuit, cū adhuc esset sub proprio viro, postea eam legitimam vxorem accepit: sic & Christus & tunc fecit ecclesiae, & modō facit omni animae rectae. Nisi enim deus prius habuerit, aut Iudeū, aut gentile, impossibile est vt adducat eū ad fidem suā: vtputa Cornelium adduxit ad fidē suā per ministerium Petri: sed antē habuit animam eius operās in ea oratiōes assiduas & eleemosynas multas, sicut Actus apostolorū testantur. Centurionem vocauit ad fidem suam, sed prius, cum adhuc esset sub diabolo habuit animam eius, operans in ea dilectionem gentis dei, & aedificans synagogas: sic quod diabolum facere videmus. Impossibile est, vt aliquē Christianorū ad perfidiam trahat, nisi prius cum adhuc sub Christo esset, habuerit animam eius, & operatus fuerit in ea proprium opus, & probauerit consensum ipsius. Ecce Iudam

Ruth. 1. c.

Ruth.

Obeth.

Psalmus.

Dauid.

Reg. 1. c.

Abbas.

Infra.

Iudam

Iudam priusquam disungeret eum a Christo, & sibi coniungeret, prius habuit eum, operans in eo cupiditate peccuniarū, & furta. Postquam vero delectatus est in conscientia sua sibi conuenienti, tunc compulit eum tradere Christum, & transire ad sua. Bersabee autē interpretatur filia potētis, quod nomen secundum mysterium ecclesiae habet idoneam rationem. Ecclesia enim nupta nostro Dauid, filia facta est dei omnipotētis, quae prius filia diaboli videbatur fuisse. Adhuc interpretatur Bersabee, e litera duplicata in fine, puteus septimus, quod corporaliter & spiritualiter habet interpretationē conuenientē. Quoniam sicut dat nobis intelligere scriptura Paralipomenon, vxores septem habuit Dauid, ex quibus filios genuit. Sex quidē, quas accepit in Ebrō: septimam autem in Hierosolymis Bersabee. Putei autē in Prouerbiis Salomonis, quauis & alterum interiorē habeant intellectum, tamen in prima facie vxores significatur: vbi docet cum vxoribus propriis virum debere permanere, dicens: Bibe aquam de tuis vasis, & de puteorum tuorum fontibus. Si ergo putei vxores intelliguntur, conuenienter Bersabee septimus puteus interpretatur, quia & septima extitit vxor. Sed & Christus septem ecclesiarum sponsus habetur. Nam quauis innumerabiles sint ecclesiae secundum diuersitatem locorum, tamen omnes septē dicuntur propter spiritus septem, quibus sustentatur omnis ecclesia. Vnde & Ioannes & Paulus apostolus ad septem ecclesias scribunt, quasi ad omnes. De regibus autem residuis dicere aliquid, visum est mihi superfluum, cum desiderātibus dicere vel audire de eis sufficiat scriptura regnorū. Sed tamen secundum quod Hebraicorum sermonum interpretes tradiderūt, nomina eorum actibus coaptare tentabimus, vt dei prouidentiam, & in ipsis hominum nominibus ostendamus, & spiritalem delectationē audienti populo acquiramus. Dauid autem genuit Salomonē. Salomon autē interpretatur pacificus. Pacificus est autem appellatus, quoniam omnibus in circuitu gētibus, & pacificatis, & tributa reddentibus, pacificū habuit regnū, ita vt & tēplū deo aedificaret, vtens etiam ministerio gentiū: quoniam in figura fuit nostri pacifici Christi, qui confugientibus ad se per fidem gentibus vniuersis, & bonorum operum spiritalia tributa soluentibus, pacificum habuit regnum: ita vt ex viuis lapidibus non solum Iudaeis, sed etiam gentibus viuum templum deo aedificaret viuenti. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem interpretatur, in multitudine populi. Aestimo, q̄ pater quidem eius, sicut omnium regum patres ex bono proposito ei nomen imposuit Roboam: dei autem prouidentia, sicut & omnium regum nomina secundū actus eorum proprio dispesauit nomine, siue in bono, siue in malo. Salomon ergo cum haberet regnum valde multiplicatum, meritis patris sui Dauid, & suis, quia dilexerat eum deus in primis, natum sibi in tempore illo filium, appellauit Roboam, id est, in multitudine populi, quasi factum in multitudine populi, vt secundum statum regni sui multiplicati nominaretur filius eius: prouidentia autem dei, quia fuerat peccator futurus, & dissidium regni sui passurus, dispensauit, vt diceretur in multitudine populi: quoniam quod fit in multitudine populi, statim facile seditionem multitudinis patitur. Multitudo enim mater est seditionis & contumacia: quia quicquid a multis peccatur, plerunq; manet inuindicabile: paucitas autem magistra est disciplinae. Aestimo q̄ Salomon & Roboam in mysterio Christi fuerunt: q̄ si in mysterio Christi fuerunt, consequenter Tomius secundus.

& in mysterio populi Christiani. Namq; cum sint omnes Christiani corpus Christi, rectē vniuersus populus Christianus accipiendus est Christus: sic & Salomon in mysterio populi fuit Christiani bene incipientis: Roboam autem in mysterio populi malē finientis. Nā sicut circa senectutem Salomone peccante, excitauit dominus satan super eum, & detruncauit ex parte modica regnum eius: in tempore autem Roboam, abiicientis concilium seniorum, & sequentis consilia iuuenū coartatorum suorum, ad plenum scissum est regnum, ita vt decem tribubus secedentibus, & proprium sibi facientibus regem, duē tribus tantummodo manebant sub Roboam. Sic populus Christianus in primis quasi bene agens prosperatus est, sicut Salomon: procedēte autem tempore, cum cōpisset delinquere populus Christianus, & amare quē carnis sunt & mundi, quasi filiam Pharaonis, quam diabolus subministrat princeps carnis & mūdī, ad tentationem Christianorum: excitauit deus super populum Christianorum spiritū schismatis. In primis quidem debilitatus est Christianus populus in quibusdam schismatibus. In nouissimo autem populi Christiani quasi in tempore Roboam abundante iniquitate, & charitate refrigescēte, plenius cōscissus est populus Christianus, ita vt maxima pars Christianorū diuideretur in haereses, & faceret sibi proprios episcopos, quasi proprios reges, & vix paucissimi Christiani remaneret in ecclesia Christi sub Christo. Et sicut tūc Roboam abiiciens cōsilia seniorum, & coartatorum suorum sequens, occasionem praebuit dissidio illi: sic & circa finem episcopi relinquentes consilia seniorū apostolorum, & prophetarum, secundum quod consiliati fuerant episcopos conuersari debere, vel episcopatum suū tractare, & secuti sunt cōsilia coartatorum suorū, & iuuenum consilantium episcopum oportere diuitem fieri & inhospitalem, & timorem dei non habere, & talia quaedā alloqui quae moueant plausum: & dederunt occasione diabolo praecisionum faciendarū, nō attendentes quae dominus dicit: Si autem coeperit dispensator dicere, quia dominus meus morā facit, & coeperit castigare pueros & ancillas, & manducare & bibere cū ebriosis, veniet dominus eius in die qua nescit, & hora qua ignorat, & diuidet eum. Iterum quod praecipit Petrus: Non vt dominantes, sed quasi episcopatum tenentes. Item Paulus: Nouitates vocum deuita, generat enim lites, & sermo nouus sicut cācer serpit. Item: Formam habe sanorū verborum, quae a me audisti. De qua prosperatione prima populi Christiani, & de aduersitate nouissima propheta in Psalmo. De prosperatione prima sic: Tunc locutus es in aspectu filij tuis, & dixisti: & caetera quae sequuntur. De aduersitate autem nouissima sic: Tu verō repulisti, & pro nihilo deduxisti, & distulisti Christum tuum, & caetera quae sequuntur. Vide quia quo modo tunc in regno Iudae quidam reges extiterunt peccatores, quidam autē mediocriter peccatores: in regno autem Israël nemo regum inuentus est iustus: Sic & in ecclesia Christi inueniuntur quidem episcopi boni & peccatores: in haeresibus autem nemo inuenitur omnino rectus: sed omnes peruersi: quia in auro quidem inuenitur scoria & sordes, in sordibus autem non inuenitur aurum. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem interpretatur pater veniens, vel patris mei hic. Forsitan hic Abias similis natus fuerat patri suo in corpore, ideo appellauerunt eum pater veniens, quasi alter pater nascens: vel patris mei hic, quasi patris sui hic esset imago. Prouidentia autem dei sic ordi-

Bersabee.

Reg. 3. c. 1. P. 3. a. b.

Prouer. 5. c.

Salomon.

Roboam.

Reg. 1. c.

1. P. 4.

Luc. 1. c.

1. Pet. 4. d. 2. Timo. 2. e. 1. Ibi. 1. d.

Psalm. 88. d.

Ibidem. f.

Abias.

navit eum vocari: quia sicut Roboā cepit rectē, postea A
autem extitit peccator in deum, sic & Abias. *Abias au-*
tem genuit Asā. Asa autem interpretatur vnguentū. Iste
enim Asa valde perfectus fuit corde, & placens deo,
3. Reg. 15. b. sicut Regnorum liber ostēdit. Propter hoc forte à deo
est ordinatum, vt appellaretur vnguentum: Quia sicut
vnguetum & in hyeme floridum est & boni odoris, &
homines suo odore delectat, atq; impinguat, cū ex eo
vncti fuerint: sic & iustus, & in hyeme tentationis im-
marcescibilis est, & fidelis manet. Sicut fuit in Asa, qui
& bonæ opiniois est, & historia scripta de eo delectat
legentem, & ædificat, & impinguat, & ad desideria suæ
sanctitatis excitat viros prudentes. *Asa autē genuit Iosa-*
phat. Iosaphat autem interpretatur dominus iudex: pu-
1. Para. 3. b. to q̄ Asa pater eius cūm propter iusticiam eius eū do-
minum prosperasset in omnibus, & inimicos eius cōfre-
1. Re. 15. b. gisset ante faciē eius, sicut scriptura testatur. Regnorū,
quasi in ipso nomine filij sui cōfessionem offerens deo
iudici iusto, vocavit eum Dominus iudex. Nam verē iu-
sti iudicis est bene agentem remunerare, & negligentē
corripere, sicut fecit deus Asa. Nam postquam Aethio-
pum & Libyum virtutem innumerabilem deus depo-
sisset ante faciē eius, postea aduersante sibi rege Is-
raēl Basa, Syrorum auxiliū petiit aduersus eum: prop-
ter quod & misit ad eum Ananiam prophetam dicēte
2. Para. 6. c. hæc: In quo confidis te regem, & non confidis in do-
minum deum tuum: propterea labefacta est virtus Sy-
4. Reg. 18. f. rix de manu tua. Nonne Aethiopes & Libyes erant in
virtute magna, & in curru, & equites, & multitudinem
copiosam: & quū cōsideres in dominū, tradidit illos in
manus tuas: quoniam oculi domini respiciunt in omnē
terram, ad conseruandum illum qui est perfecto corde
ad eum, & euauisti de isto. Propter quam diffidentia
3. Reg. 15. puto q̄ & in senectute doluit pedes, quia dominus ius-
tus iudex per omnia fuit in eo. Nam nec modicam iu-
sticia seruorum suorum sine remuneratione relinquit,
nec modicam culpam sine correctione dissimulat. Sed
& in filium eius Iosaphat, qui hoc nomine vocabatur,
iustus extitit iudex, quoniam & ipse consummatus fuit, si-
cut pater ei⁹ Asa, & adhuc amplius. Propter hoc & do-
minus iustus iudex, amplius adhuc exaltauit & glorifi-
cavit Iosaphat, q̄ patrem eius Asa, ita vt omnes reges
in circuitu munera ei offerrent, quemadmodum Salo-
moni. Sed tamen quum fecisset amicitias cum Achab,
& dedisset ei auxiliū ascēdenti ad bellum, circunde-
derunt eum curru: & cū iam periclitaretur occidi,
exclamauit ad dominū, & eripuit eum. Cū autem in-
terfecto Achab reuerteretur in Hierusalem, misit deus
2. Par. 19. a. ad eum Iehu prophetam filium Anania, dicentem: Si
peccatorem illum adiuuisti, & illis qui oderunt deum
amicus es, & in hoc super te ira à facie domini descen-
disset, nisi sermones boni inuenti fuissent tecum, quo-
niam abstulisti lucos de terra Iuda, & parasti cor tuum
ad requirendum dominum. Vides quia nec dare oportuit
auxiliū inimicis dei, nec ab eis accipere: Quoniam
autem nec accipere oportet ab inimicis dei, docet nos
supradicta historia de Asa. Quoniam verò nec dare, in-
struit nos hæc scriptura de Iosaphat. Qui enim petit au-
xiliū ab inimicis dei, de auxilio dei desperat vtiliores
sibi existimans inimicos dei, q̄ deum. Qui autem dat
auxiliū inimicis dei, aduersatur deo. Deo enim volente
conterere inimicum suum, ipse eū defendere tentat.

*validiores.

Ioram.

quasi confidens in domino vocavit filium suum natū,
dominus altitudo: tanquam si dicat, Dominus est alti-
tudo mea, qui me non merito meo, sed misericordia
sua fecit in altitudine. Forſan & prouidentia dei, quia
impius erat futurus & superbus, sic eū nominari dispo-
suit. Nam iste Ioram in magnitudine diuitiarū elatus
est, & valde impiē gessit in deum, sicut liber Regnorū
& Paralipomenon testantur. Habens vxorem nomine
Godoliā filiam Iezabelis, & Achab eius consilio vtēs,
valde extitit iniquus in deū & elatus, ipsam altitudinē
sibi quasi deum vel dominum fecit, confidens in altitu-
dine. Omnis enim homo malum ipsum cui seruit, do-
minum sibi facit: Nā ita elatus est, vt & fratres suos om-
nes occideret, quos ei quasi adiutores & consiliarios
reliquerat pater. Propter quē omnia percussit eum do-
minus passiōe grauissima & diutina, ita vt ante biduū
mortis suæ intestina sua putrefacta iactaret. *Ioram autē*
genuit Ochoziam. Ochozias autem genuit Ioam. Ioas autem genuit
Amasiam. Amasias autem genuit Oziam. Sed iustē vsque ad
tres generationes ex eo sanctus spiritus per Mattheum
præcepit de numero regū tollere de immundo & ma-
ledicto semine natos, in generationibus Christi sper-
nens connumerare. Ioram autem ex semine Achab &
Iezabel, accipiēs sibi vxorem Godoliā nomine, genuit
ex ea Ochoziam. Ochozias autem genuit Ioa. Ioas au-
tem Amasiam, in quo completur generatio quarta se-
minis iniqui & maledicti. Achab enim rex Israēl acci-
piens sibi vxorem Iezabel filiam Sidonij regis, contra
dei præceptum impiam nimis, multas impietates com-
misit in dominum, illa se instigante. Propter quod spi-
ritus sanctus per prophetam cōtestatus est dices: Vt diū
perderet omnem masculum de domo Achab. Quam
prophetiam impleuit Iehu filius Nāzi vnctus à puero,
qui missus erat ab Helisēo, & accepit promissionem, vt
vsq; ad quartam generationem sedent filij eius in se-
de regni super Israēl. Quāta ergo benedictio facta est
super Iehu, qui vindictā fecerat super domum Achab:
tanta fuit maledictio super domū Ioram propter filiā
iniqui Achab & Iezabel, vt vsq; ad quartā generatiōē
prædicantur filij eius de numero regum, & sic peccatū
eius descendit in filios eius, sicut fuerat scriptum. Pec-
cata patrum reddam in filios, vsque in tertiam & quar-
tam generationem. Videte ergo per istam scripturam,
q̄ periculosum est inire coniugia ex genere impiorum,
sicut Ioram: & q̄ gloriosum est vindictam in impios
facere, sicut fecit Iehu. Quantum ergo ad historiam reg-
norum pertinet, Amasias genuit Oziam: quantum ad
Mattheum, Ioram genuit Oziam. Vnde Ozias inter-
pretatur filius nobilis. Qua autem causa vocauerit eū
pater filium nobilem, non potui æstimare, nisi fortē si
quis æstimet eum speciosum fuisse natum, aut fortē pri-
mitiuum fuisse: quoniam tunc primitiuū apud illos cla-
ri & honorabiles habebantur: tum & secundum deum,
quantum ad alios, qui ex maledicto semine descende-
rant reges. Etiam secundum deum nobilis fuit, quia se-
cit Ozias quod placitū erat deo, & in omnibus à deo
adiutus est, propter quod cū fuisset à deo prosperatus,
elatum est cor eius, & dignum se æstimauit etiam sacer-
dotali officio fungi. Nā cū vsurpasset sibi thuribulū
inferre in tēplum, & resisterent ei filij Aaron & Leui-
ta, quasi illicita appetenti, comminatus est eis, quasi rex
potestate subnixus. Confestim autem deus percussit eū
lepra, & visa est lepra bis in frōte eius, & exiliuit foras,
& sedit domi vsq; ad mortem suam leprosus. Videte
q̄ illicitum est vsurpare opus, quod à deo non est com-
missum.

missum. Quale facit peccatum laicus vsurpās sibi opus
clericale, tale facit peccatum & leſor, si vsurpauerit o-
pus diaconi: & diaconus, si vsurpauerit sibi presbyteri
opus: & presbyter, si episcopalem appetierit potestatem:
Vide quo modo secundum quod prolongabatur gene-
ratio orta de illa maledicta familia, sic paulatim per
generationes minuebatur in eis iniquitas. Ecce enim
Ochozias. Ochozias peior fuit omnibus post Ioram patrē suum.
Interpretatur autem Ochozias possessio inuisibilis. Pat-
rē autē eius cū fuisset impius, non possumus suspicari
secundū deū posuisse filio suo vocabulū possessio inui-
sibilis: nisi fortē secundum diabolū, à quo seductus va-
riis fluctuabatur erroribus. Huius autē filius Ioas iā me-
lior fuit eo, sed non ad plenū. Nā quandiu vixit Ioiada
sacerdos, qui vnixerat eū in regē, valde puerū dilexit, &
eripuit eum de manu Athalię auis suæ, quæ occiderat
omnes nepotes suos, & ipse fecit qd̄ placitū erat deo.
Postquā autē mortu⁹ est Ioiada, quē fortē erubescerat
quasi sanctū sacerdotē, & quasi authorē vitę suę & reg-
ni, mutatus est, & fecit malum ante deum. Deniq; cū
induisset spiritus sanctus Zachariam filium ipsius Ioi-
adę, & dixisset ei: Hęc dicit dominus, quare præteristi
mādatum domini: non erit vobis in prosperum, quo-
niam dereliquisti dominū, & ille derelinquet vos. In-
surrexerunt in eum, & lapidauerunt eum ex præcepto
regis: propter quod & conuenienter nomen eius inter-
pretatur temporis prolongatio, quia prolongatio tem-
poris mutauit eum in peius. Item Amazias paulo me-
lior extitit, quā Ioas: nā Amazias filius eius in primis
placuit deo, sicut Ioas, sed postea malignatus est sicut
Ioas: secundum hoc fuit melior q̄ Ioas pater suus, quia
Ioas corripientem se prophetam lapidibus interfecit,
& hoc ob filiū Ioiadę sacerdotis regificatoris sui. Ama-
zias autem cūm misisset ad eum deus Balaam prophe-
tam dicentem: Quare quaesisti deos, qui non liberaue-
runt populum suum de manu tua? non interfecit, sed
comminatus respōdit ei: Nunquid consiliarium regis
dedi te: caue tibi ne flagelleris. Itē Ozias filius Amazia
melior fuit omnibus illis præcedentibus ante se: etsi nō
fuit irreprehensibilis, quia opus sacerdotij affectauit. Vi-
de nunc secundum hoc & dei iudicium iustum. Sicut
enim Ozias prolongato numero generationum mi-
nus malus extitit cæteris ex generatiōe maledicta pro-
genitis, non tamen perfectus fuit: quia adhuc aliquid
habuit generationis illius: sic & deus nō eum præcidit
de numero regum, quia fecit quod placitū est deo. Per-
cussit autem eum lepra propter iactantiam eius, vt do-
mi sederet: vt videretur non de numero generationis
Christi præcisus, sed fruitionis regni ex parte fraudat⁹.

Ioathan.

Achaz.

Quod autem appellatus est Achaz firmamentum do-
mini, vel virtus, religionem quidem patris eius osten-
dit, ipsius autē duriciā: quia sicut à cōuersatione patris
factus est Iōgē, sic & à proprietate nominis sui seipsum
præcidit, nisi fortē q̄ apud Esaiam prophetam positum
est hoc modo: Et factum est in diebus Achaz filij Ioa-
than regis Iuda, ascēdit Rasin rex Syriæ, & Phacee fi-
lius Romeliæ rex Israēl ad Hierusalē expugnare eam;
& nō potuerunt debellare eam. Et annunciatum est in
domo Dauid à dicētib: Cōsensit Syria cū Ephraim;
& expauit anima eius, & animā plebis eius, sicut in syl-
ua arbor, tūc à vēto commouetur. Et dixit dominus
ad Esaiam: Exi in obuiam Achaz tu, & qui relictus est
Iasub filius tuus, ad piscinam superioris viæ villę Fullō-
nis, & dices ei: Vide vt quiescas, & noli timere, neq; ani-
ma tua languescat à duobus titionibus fumigantibus
istis. Cū enim ira furoris mei facta fuerit, iterum sa-
nabo: quoniam filius Aram & filius Romelię, qui cogi-
tauerunt cogitationem pessimam, dicentes: Ascenda-
mus in Iudæam, & colloquentes eis, conuertamus eos
ad nos, & regē statuemus eis filium Thabeel. Hęc dicit
Adonai dominus Sabaoth: Non manebit cogitatio
ista, neq; sic fiet. Forsitan sic confortatus Achaz cū ge-
nuisset filiū, vocauit nomē eius Ezechias. Ezechias au-
tē interpretat, confortauit dominus. Verē cōpleta est
in Ezechia cōfortatio domini, cui anim⁹ extitit sanct⁹
super omnes reges, qui fuerūt ante eū. Nā inter cætera
bona, quæ merito præstitit ei deus, cū misisset ad eū
Sennacherib rex Assyriorum, Rapsacem principē mi-
litia suæ, & libellū plenum improprietis & blasphemis
cōtra deū, sicut exponit Esaias propheta: Ezechias ac-
cepit libellum illum, & ingressus in templum, apparuit
ante dominū, & orauit, & confestim missus est ad eum
Esaias propheta, annuncians ei protectionē dei, & con-
fortans eum, & exiit ad preces Ezechia angelus à facie
domini, & percussit in castris Assyriorū centum octo-
gintaquinq; milia virorum. Qualia autem fuerint ver-
ba Rapsacis, vel qualis oratio Ezechia, vel qualis con-
fortatio Esaiæ, lege in Esaiā, & profer causam excita-
tionis in populo. Ezechias autem genuit Manasse. Man-
asses autem interpretatur, ab insurgēte, vel ex obliuione:
quam interpretationem cōmendat & liber Geneleos,
vbi cūm natus fuisset in Aegypto filius Ioseph, vocauit
nomē eius Manasses, dicens: Obluisci me fecit domi-
nus laborū meorum, & locorum omnium domus pa-
tris mei. Si ab insurgente intelligatur, sic possumus di-
cere: quia fortē ab insurgente Sennacherib cōtra eum,
liberauit eū dominus: ideo quasi gratias agēs deo post-
eā in nomine filij sui, vocauit eum Manassen. Si autem
intelligatur ex obliuione, rationem alio modo possibi-
le est existimare: quoniam non faciebat filium, propter
quod cū genuisset filium, vocauit nomē eius ex obli-
uione, quasi ex desperato filium sibi natum. Hęc secun-
dum propositū bonum æstimabimus patris, alioqui se-
cundum actum pessimum Manasses aliter est æstimandū:
quoniam quidem pater eius in illo prædicto pro-
posito vocauit eum Manassen. Prouidentia autem dei
sic eum dispensauit vocari, quia obliturus fuerat omnē
cōuersationem patris sui sanctam, & omnia beneficia
dei pro merito eius collata in ipsum, & stimulatus ab
insurgente diabolo, qui solet insurgere super genus hu-
manum ad euertendum, gesturus omnia quæ deum ad
iracundiam prouocarent. Deniq; cūm ægrotasset Eze-
chias in tempore quodā, & ventilet ad eū Esaias pro-
pheta visitandū, vocauit Ezechias filium suum Ma-
nassen.

differe.

Esai. 7. a.

4. Reg. 15. e.

Esai. 7. a.

Esai. 7. a.

Esai. 7. a.

Ezechias.

Esai. 37. per totum.

Manasses.

Gen. 41. g.

nassen, & cepit ei mandare, q̄ debeat deum timere, A quo modo regere regnum, & alia multa. Et dixit ad eū Esaias: Verè quia nō descendunt verba tua in cor eius, sed & meipsum oportet per manū eius interfici. Quod audiens Ezechias, volebat filium suum interficere, dicens: Quia melius est me sine filio mori, quā talem filium relinquere, qui & deum exasperet, & sanctos eius persequatur. Tenuit autem eum vix Esaias propheta, dicens: Irritum faciat deus consilium tuum hoc, videns Ezechia religionē, quia plus amabat deū, q̄ filium suū. Tamen cum multa gessisset impiè hic Manasses, adduxit super eum deus principes virtutis regis Assur, & cōprehenderunt Manassen in vinculis, & ligauerūt eum in compedibus, & perduxerūt eum in Babyloniam, & erat ligatus & catenatus in domo carceris, & dabat ei panis hordeaceus ad mensuram modicus, & aqua cum aceto modica ad mensuram, vt viueret tantum, & erat constrictus in doloribus valde. Et ideo cum vehementer affligeretur, quæsiuit faciem domini dei sui, & orauit deum qui omnibus adstat, & exaudiuit dominus vocem eius, & miseratus est ei. Et facta est circa eum flamma ignis, & liquefacta sunt omnia vincula eius. Liberavitq; dominus Manassen ex omni tribulatione eius, & reuersus est in Hierusalem in regnum suum, & cognouit dominum Manasses, dicens: Ipse est solus deus. Et seruauit soli domino deo in toto corde suo, & in tota anima sua omnibus diebus vitæ suæ, & reputatus est iustus: & ideo fortè vocatus est, ab insurgente, vel ex obliuione, quia liberauit eū dominus ab insurgente, & ex obliuione dei factus est memor dei. *Manasses autem genuit*

Amos. Amos, qui interpretatur fortitudo. Et siquidē ante pœnitentiam genuit Amos, cum malignaretur in idolis, non possumus æstimare quasi religionis causa vocauerit eum fortitudinem, sed causa audaciæ corporalis: sicut solent & barbaræ gentes nomina filiis imponere, ad deualtationem respicientia bestiarum, ferarum, vel rapacium volucrum: gloriosum putantes filios tales habere, ad bellum idoneos, & infanientes in sanguinem. Si autem post pœnitentiam genuit eum, credibile est, q̄ causa religionis vocauerit eum fortitudinē. Adhuc interpretatur Amos & aliter, onerantis, vel populū abruptentis. Quod si ante pœnitentiam genuit filium, non animaduerto qua causa sic nominauerit eum: si autem post pœnitentiā, idonea ratio est. Memor enim gestorū suorum malorum humilitatis causa, ad suipsum arguentionem vocauit eum, onerantis, vel populū abruptentis: ac si dicat, filius peccatoris: quoniam rex qui peccat, & seipsum onerat, & abruptit à deo, etiam populū suo exemplo onerat peccatis, & abruptit à deo: sicut fecit Manasses, onerans & abruptens populū à deo, exēplo suæ impietatis. Nam ipse Amos non fuit fortitudo secundū deum, sed fortitudo secundum diabolū. Fuit enim valde iniquus, vt extant opera sua maligna, q̄bus imitatus fuerat Manassen, vt etiam deum posse se fallere æstimaret: dicens, Pater meus multa ex iuuentute sua iniqua fecit, & i senectute sua pœnituit, & ego nūc ambulabo secundum quod desiderat anima mea, & postmodum conuertar ad dominum. Sicq; factus est fortitudo maligna, & oneravit seipsum perniciosioribus oneribus, & suæ malignitatis exemplo abruptit populum suum magis à deo, q̄ pater eius. Ideoq; forsitan sic est nominatus secundū prouidentiam dei, & exterminauit eum dominus deus velociter. Attendite ergo laici, ne quis ex vobis cogitationem Amos in corde suo ponat: quoniam qui talia cogitans peccat, nō ex infirmi-

4. Reg. 21.
2. Par. 33.
& sequen.

Amos.
1. Amos,
& sic deinceps

4. Reg. 21. d.
2. Par. 33. d.

tate carnis deuctus delinquit, sed ex proposito malo, qui amicus est mali ipsius. *Amos autem genuit Iosias*, quod interpretatur, vbi est hostia domino, aut salus domini. Forsitan Amos secundum cor suum auersum à domino, vocauit filium suū, vbi hostia domino, aut salus domini est: hoc est, quia quod nusquam est, neque prodest. Prouidentia autem dei secundū quod futurus fuerat Iosias, dispensauit ei nomen imponi, vbi est hostia domino, aut salus domini: quoniā verè in isto fuit hostia domini. Tale enim sacrificiū obtulit domino deo, quale nec ante eū aliquis regum, nec post eum. Et ipse fuit hostia deo, secundum quod mandat Apostolus, Vt exhibeatis corpora vestra hostiā viuam, sanctam, deo placentem. Et ipse fuit populi sui in tempore suo à domino salus. De cuius laudabilib⁹ factis nihil tale dicere possumus, qualia testatur scriptura Regnorum & Paralipomenō. Vide qualis fuerit, vt etiam ante multas generationes nascituri eius nomen prophetaretur, quia Iosias est nomen eius. Tertius enim Iosias est, cuius nomen prophetatum est priusquā nasceretur. Ij tres sunt, Sampson, Iosias, Ioannes. *Iosias autem genuit Iechoniam*. Sed non sic positum est in libro Regnorum, sed post mortē Iosia rex factus est Iothas filius eius: quem venies Pharaō propter peccata eius adduxit in Aegyptū, & in loco eius posuit Eliachim regē fratrem ipsius alterum filium Iosia, qui interpretatur, dei adiudicatus: & vocauit eū alio nomine Ioachim, quod interpretatur, domini præparatio. Cū autem & ipse Ioachim malignatus fuisset in deum, quasi verè impius* in condensationē adiudicatus à deo, & postea præparatus ad euerisionem Iudæ, secundum iracundiam dei veniens rex Assyriorum adduxit eum in Babyloniam, & factus est in loco eius rex Iechonias filius eius, quod interpretatur, præparans domino. *Cū autem & ipse malignatus fuisset in deum, præparans seipsum deo ad iram, adductus est & ipse à rege Assyriorum in Babyloniam cum omnibus suis: & factus est rex in loco eius à rege Assyriorum frater eius Sedechias, sub quo & totus trāsmigratus est Iuda. Ergo talis est ordo: Iosias genuit Eliachim, postea vocatum Ioachim. Ioachim autē genuit Iechoniā, *Iechonias autē genuit Salathiel, post trāsmigrationē*. Secundum ergo Regnorum scripturam, Ioachim est quartusdecimus à Salomone, & ipse est filius Iosia. Iechonias autem primus vsq; ad Christum, qui verè non fuit filius Iosia, sed nepos, filius Ioachim: Aut secundum euangelium quidem, in quo Iechonias filius dicitur esse Iosia: si inter præcedentes generationes computetur Iechonias, quasi quartusdecimus, reliquæ generationes vsque ad Christum à Salathiel computatæ, inueniuntur tredecim esse: si autem inter reliquas quasi primus ponatur, ipsæ præcedentes generationes à David computatæ vsq; ad Iosiam, inueniuntur tredecim esse. Quid ergo? Ioachim sublatus est de numero regum, & iustus: quia non populus dei constituerat eum in regnum, sicut erat consuetudo in regibus constituendis: sed Pharaō per potentatum, ideo quātum ad eum non fuit rex Ioachim. Si enim iustum fuerit, vt propter solam cōmixtionē generis Achab & Iezabel tollerentur de numero regum supradicti tres reges, quanuis à populo legibus fuerant constituti in regno: quare nō erat iustus, vt similiter tolleretur & Ioachim, quem Pharaō in regno* hostili fecerat regem, & non populus dei præiure. Et sic Iechonias iste, qui est filius quidem Ioachim, nepos autē Iosia, sublato patre suo Ioachim de numero regum, ipse positus est pro eo quasi filius Iosia. Et bis

4. Reg. 21.
2. Par. 33.
& sequen.

Iosias autem genuit Iechoniam.

Iosias autem genuit Iechoniam.

Iechonias autem genuit Salathiel, post trāsmigrationē.

Iosias autem genuit Iechoniam.

Iosias autem genuit Iechoniam.

nominatur in euangelio, semel quidem ante trāsmigrationem, videlicet pro numero quartodecimo. Iterum autem nominatur post trāsmigrationem, quasi pro numero primo, hoc modo: Iosias autem genuit Iechoniam, videlicet quartūdecimum. Iechonias autem post trāsmigrationem genuit Salathiel, videlicet quasi primus. Et inuenitur Iechonias hic duorū numerum tenere, patris sui, & suum. Hic enim Iechonias cum esset vnus, duas habuit condiciones: Fuit enim & rex ante trāsmigrationem, quasi regificatus à populo dei: factus est & priuatus post trāsmigrationem, quasi ductus captiuus. Ideo ante trāsmigrationem quidem computatur inter reges quasi rex; post trāsmigrationem autem cōputatur inter priuatos quasi priuatus. Quo modo autē vis vt posuisset euāgelista: Si dixisset, Iosias genuit Ioachim in quartadecima generatione, Ioachim autem genuit Iechoniam: Iechonias autē post trāsmigrationē genuit Salathiel, extra quod à Pharaone regificatus cōputabatur Ioachim inter reges Iuda: Iustē adhuc inueniebantur ante trāsmigrationem quidem quatuordecim reges, post trāsmigrationem vnus rex, & tredecim priuati. Et si Iechoniam posuisset inter reges priores, inuenirentur quidem quindecim generationes regales ante trāsmigrationem, tredecim autem priuata post trāsmigrationē. Et siue illo, siue hoc modo, irrationabile aliquid dicere videbatur euāgelista, & mysterium quod proposuerat, non ostenderet. Vides quia sapienter voluit euāgelista Iechoniam dupliciter esse. Primum quidem inter reges quasi quartūdecimum, & ipsum deinde post trāsmigrationē inter priuatas generationes primum, quasi priuatum & ipsum. Nam cum constet computato etiam Ioachim à David vsque ad Christum viginti & octo esse generationes: quid impedit, vt Ioachim sublato, rationabiliter filius eius Iechonias dupliciter nominetur, vt mysteriū quod euāgelista proposuit, explicet, & de numero generationum non mentiatur? Nec obest quod filius Iosia dicitur esse, cum sit nepos: quoniam & nepotes rectē filij appellantur. Iechonias autem genuit Salathiel, quod interpretatur, petitio dei, De Salathiel quidem nihil legitur, & in captiuitate assidue deum petiisse pro ipsa calamitate quæ contigerat Israël, & ideo petitionem dei eum appellatū fuisse. *Salathiel autem genuit Zorobabel*. Interpretatur autem Zorobabel, fluitio postposita, vel ex cōmixtione, vel hic doctor Babylonæ. Legi, si verum est, nescio, quia sacerdotale & regale genus mixtum est in Zorobabel, sicut inferius exponemus. Et fortè ergo propter hoc dictus est, ex cōmixtione. Per istum autem Zorobabel dimissi sunt omnes filij Israël, & reuersi sunt in propriam terram cum gaudio magno, sicut Esdras propheta exponit. Cum enim esset Zorobabel in ministerio Darij regis, controuersia facta est inter eum & duos alios regis ministros, quid esset fortius in mundo: & vno dicente, quia nihil est fortius quā vinum: altero autem, quia nihil fortius est quā mulier & veritas. Quibus de hoc sine fine certantibus, ventum est vsque ad sententiam Darij regis, quo residente cum principibus suis ad iudicandum, contenderunt tres, singuli pro sua sententia. Verba contentionis eorum, qui vult scire, legat Esdras prophetam. Tamen vicit Zorobabel, & iudicio Darij & omnium principū pronunciatum est, omnibus fortior veritas est. Cum autē diceret ad eum Darius rex cum iuramento, pete à me quod vis, vsque ad

† Inuiste.

Zorobabel.

1. Esdra 2. a
& Iosephus
antiq. li. 11.
cap. 7.

2. Esdra 3.
& 4.

dimidium regni mei, respondit Zorobabel: Ego non peto regnum tuum, sed ipse vt ere in aeternum: sed hoc peto, quod cepit pater vester Cyrus rex ante vos, vt dimittatis captiuitatem filiorum Israël redire in sua. Darius concessit. Exiens autem Zorobabel, gratias egit deo, dicens: Benedictus es deus & pater veritatis, *Ibidem 4. c.* quod sapientiam hanc in os meum misisti. Et ideo inuentus est rectē secundum prouidentiam dei nominatus Zorobabel, id est, hic doctor Babylonæ. Quæ autem maior doctrina est, quā ostendere veritatem dominatricem esse omnium rerum: Et impletum est in eo quod fuerat scriptum: Super inimicos meos prudentem me fecisti mandato tuo, quia in aeternum mihi est. Super omnes docētes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est. Super seniores intellexi, quia madata tua exquisiui. Vel, fluitio postposita: id est, quia deflutionem regni ad se decurrentē postposuit, & elegit redemptionem populi sui. De residuis autē generationibus, nec scripturam aliquam me recordor legisse, nec fabulam aliquam aliquando audisse. Hoc autem in fine notandum est, quod quicūque regum placuerunt deo, diutius regnauerunt, & prosperati sunt, & inimicos eorum humiliavit deus sub manibus eorū. Quotquot autem malignē gesserunt, velociter & à regno, & à vita cum amara morte præcisi sunt, & humiliavit eos deus sub inimicis eorum. *Omnes ergo generationes ab Abraham vsque ad David, generationes quatuordecim.* Cum potuisset euāgelista breuiter numerum generationum explicare, dicens: Ab Abraham vsque ad Christū generationes sunt quadragintaduæ: qua ratione ter generationes præcedit, & in tres partes diuisit per generationes quatuordecim? Quia ter cōpletis quatuordecim generationibus, mutatus est in Iudæis hominū status. Ab Abraham enim vsque ad David fuerūt sub iudicibus: à David vsque ad trāsmigrationem, sub regibus: à trāsmigratione vsque ad Christū sub pontificibus. Hoc ergo vult demonstrare, quoniam sicut semper ter completis quatuordecim generationibus: mutatus est hominum status: sic cōpletis quatuordecim generationibus à trāsmigratione vsq; ad Christum, necesse est à Christo mutari similiter hominum statum: quod & factum est. Post Christū enim iam non sub iudicibus multis, nec sub regibus multis, nec sub pōtificibus multis fuerunt: sed omnes generationes sub vno Christo, & iudice, & rege, & pontifice factæ sunt: quia trium illorum statuum solus habuit dignitatem. Vnde quoniam & iudices, & reges, & pontifices, tres Christi dignitates præfigurabāt, semper principia eorum in figura fuerūt Christi. Primus iudicum, Iosue: primus regum, David: primus pōtificum, Iesus filius Iosedech. Hos in figura Christi fuisse dubitat nemo. Fortè ideo quatuordecim generationes ponuntur, id est, quater decem, hoc est quater Christus. Iota enim litera, Christi mysteriū habet. Ideo ergo quatuordecim, quoniam ter quidem figuratus Christus ostensus est, quartō autē verus Christi⁹ apparuit. Qua ratione apud Lucam septuagintaseptem generationes ponuntur Christi renascentis ex baptismo, in proprio exponemus loco. Hic autem dicamus, qua ratione quadragintaduæ generationes ponuntur Christi secundum carnem nascentis in mundum. Quadragintaduō enim, sex septimanarum numerus est. Sex autē numerus, operis & laboris numerus est, quoniā in sex diebus factus est mundus, qui positus est in opere, & labore, & dolore. Cōuenienter ergo Christi nascentis in mundum ad laborem & dolorem quadragintaduæ generationes ponuntur, mysterium

psal. 118. n.

† Iesu Name

Iota e.

Matth.

myfterium continentes operis & laboris. *Generatio autem Christi sic erat.* Quoniam superius dixerat, Iacob autem genuit Ioseph, cui desponsata Maria genuit Iesum: ne aliquis audientium aestimaret sic esse Christi natiuitatem, quo modo precedentium patrum, ipse ordinem suae narrationis praecidens addidit, & dicit: Generatio autem Christi sic erat: ac si dicat, generatio quidem eorum quos exposuimus patrum, sic fuit quemadmodum retuli: Christi autem generatio non ita, sed sic. Quo modo? *Maria cum esset desponsata Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est in utero habens.* id est, ex virgine sine patre, ut eius generationem enumerans, de femine Dauid eum descendisse ostendat secundum dei promissa, & extra naturam humanam, natiuitatem eius exponens factam, mysterium deitatis eius aperiat. Nec enim dignum erat, ut vnigenitus dei, non propter se, sed propter homines nascens, more nasceretur humano. Homo enim in carne nascitur, ut corruptioni subiaceat: Christus autem natus est, ut fanet corruptionem. Sicut ergo non est consequens, ut corruptibilis homo nascens, ex incorruptibilitate virginis nascatur: sic non erat consequens, ut vnigenitus dei, qui ideo nascebatur, ut corruptionem sanaret, nasceretur ex corruptione coniugij. Homo ex necessitate nascitur, ut sit: Christus autem non ex necessitate naturae, ut esset: sed ex voluntate misericordiae, ut saluaret. Quo modo ergo iustum est, ut vnum eundemque habeant natiuitatis honorem necessitas & voluntas? Merito ergo contra naturam humanam natus est, quia erat super naturam. Vide autem non uam & admirandam Christi natiuitatem, id est, per homines peccatores, per mulieres meretrices, & adulteras, & gentiles. Sed talis generatio non sordidat dignitatem Christi, sed commendat misericordiam ipsius. Sic erat mirabilis, ut qui patres per adoptionem fecit & genuit, a filiis nasceretur. Facti sunt patres eius, quorum non erat filius. Iste illis beneficium praestitit, ut esset filius eorum. Illi autem nihil isti praestiterunt, ut essent patres ipsius. In hominibus patres filios sibi adoptant, quos ipsi desiderant: hic autem filius sibi adoptauit patres, quos ipse elegit. Illic filij a patribus suscipiunt generositatis dignitatem, hic autem patres a filio susceperunt. *Cum esset desponsata mater eius Maria Ioseph, priusquam conuenirent, inuenta est in utero habens de spiritu sancto.* Quoniam futurum erat, ut omnes sancti de virgine nascerentur ecclesia desponsata Christo, ideo Christus nascitur de virgine desponsata, ne dignius nascerentur serui quam dominus. Sed ut per omnia filij paternae natiuitatis perfectum imitarentur exemplum, ideo & Maria desponsata erat fabro lignario: quonia & Christus sponsus ecclesiae omnem salutem hominum, & omne opus suum per lignum crucis fuerat operaturus. Ideo autem & desponsata & domi habitata, ut desponsatio ipsa fidelis esset, & fornicationis opprobrium a matre repelleret, & virginis gloriae in nascituro domino referuaret. Sic enim quia in domo sponsi peperit, infideles Iudaei dixerunt, Nonne hic est Iesus filius Ioseph? quanto magis si extra domum sponsi peperisset, dicturi fuerat: Nonne hic est Iesus filius meretricis? Nam quemadmodum in ea quae in domo viri concipit, intelligitur conceptio maritalis: sic in ea quae extra domum concipit, est suspecta conceptio. Magis ergo voluit dominus, ut haberet mater eius maritalem suspicionem, quam fornicationis opprobrium pateretur. Antequam conuenirent, inuenta est in utero habens. Non dixit, priusquam acciperet: sed, priusquam conuenirent, inuenta est in utero habens:

Miranda Christi natiuitas, scilicet per peccatores.

omnibus.

gratiam

quia iam accepta erat in domo. Virginitas enim est incorruptibilitas: incorruptibilitas autem virginis ipsa sincera. Ideo ergo antequam conuenirent, conceptus est Christus, ut nec de corruptione incorruptibilitas nasceretur; nec ex passione corporis vtriusque templum sibi dominus fabricaret. Dico autem non ad desperationem & confusionem nuptorum, sed ad consolationem & gloriam continentium: quoniam haec ipsa coniunctio maritalis, malum est ante deum: non dico peccatum, sed malum. Nam quantum ad naturam rei ipsius, peccatum est, concessione autem dei factum est, ut non sit peccatum. Quo modo? Oportebat enim, ut homo corruptibilis nasceretur in mundo, ut posset tentari, ut tentatus coronetur. Si autem incorruptibilis factus fuisset, tentari non poterat. Si vero non tentabatur, nec coronabatur: quia incorruptibilitas tentationem non sentit. Ideo ergo factum est, ut ex passione carnis & sanguinis, & igne feruido in visceribus succedente humore, homo corruptibilis nasceretur, ut ne de bono malum nasceretur, aut ex impassibilitate corruptio: sed ut de malo malum procedat, & ex passione corruptio generetur. Ideo ergo ista coniunctio maritalis cum esset peccatum, quantum ad naturam rei ipsius, concessione dei facta est licentia. Licentia dico facta est, non iusticia. Nam etsi propter necessitatem rei peccatum esse desit, tamen iusticia esse non meruit. Ideo ut tentibus se, etsi poenam non infert, mercedem tamen non praestat: etsi non occidit, tamen non saluat. Vnde & propheta non ad indulgentiam dei respiciens, sed ad spurciciam ipsius operis, dicebat: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea: id est, quid mirum si peccaui, qui de peccato sum natus? Secuta est enim generatione suam natura peccati. Nam si matrimonium ipsum placitum esset deo, nunquam abstinentibus se ab illo gloriosa promitteretur corona, nec sic amarentur a deo, qui odiunt illud. Non enim ille remuneratur qui bonum fugit, sed qui malum. Vis autem scire quo modo licitum est matrimonium? quo modo aliquando licuit & sorores habere uxores? quo modo habuerunt Cain & Abel? Haec nomina filiarum adam, quas in initio habuit post Cain & Abel, Rifam & Edoclam, & non peccauerunt. Quia peccatum illud raritas hominum & necessitas excusabat. Postea crescente numero hominum, ipsum malum reuersum est in naturam suam, & coepit esse peccatum. Remansit autem in usu, ut vni viro liceat habere plures uxores. Amplificato postea mundo, etiam hoc malum recepit naturam suam, & coepit esse peccatum. Remansit autem in usu, ut vnus vnam haberet uxorem. Nunc autem postquam venit plenitudo temporis, & senuit mundus, scimus quale est consilium dei, & quid vult, & quid est placitum coram illo. Sed ausi non sumus dicere propter homines incontinentes, in quorum corpore anima nihil agit, sed in toto illos possidet sanguis & sordidissimus ille vapor, de illo infano igne procedens. Denique comendauit angelus Tobiae in nuptiis eius, ut cum veniret ad illam consuetudinem humanam, surgeret prius & oraret, & sic diceret: Domine tu scis, quia non propter libidinem accepi uxorem, sed propter liberos procreandos: quia si aliter orasset, oratio eius deo non fuerat placitura: vides ergo quia turpissimum opus illud carnis filiorum causa excusat. Nunc autem multiplicato seculo, creandorum hominum occasio est extinguita. Iam deum non multitudo hominum, sed charitas sanctorum delectat. Ecce vna est libido quae fornicationem generat, & quae maritalem usum ministrat. Sed sicut posuit ma-

trinitas testatur

mercedem

Ecce

salomon

Tobia

et

et

et

et

psal. 103.

ri terminos littora, dicens: Usque huc venies, & hic te constringes: sic libidini carnali terminum posuit coniugium, ut usque illuc veniens, illic se constringat. Sicut ergo mare si littora sua supergressum fuerit, peccat: ita & homo, si transgressus fuerit licentiam maritalem. Si ergo vna est libido in maritis, & in adulteris: quo modo potest fieri, ut vna eademque res pro dimidia quidem parte sit iusticia, pro dimidia autem sit peccatum? Aut enim tota est peccatum, aut tota iusticia: quia vna est res. Verum est autem, quia libido iusticia non est, ergo tota peccatum est. Sed peccati illius poena non imputatur, donec iste odibilis & corruptibilis transeat mundus. Ideo ergo dominus conceptus est priusquam conuenirent, ut non ex passione carnis & sanguinis nasceretur: qui ideo venit, ut carnis & sanguinis solueret passionem, & mutaret in spiritum. Cui inuenta est in utero habens de spiritu sancto? Sine dubio a sponso suo Ioseph, qui zeloso amore semper se admonente, vitam circumspeciebat Mariae. Nam sicut historia quadam non incredibilis, neque irrationabilis docet, quando gesta sunt quae refert Lucas, Ioseph absens erat. Nec enim conueniens est putare praesente Ioseph introisse angelum ad Mariam, & dixisse quae dixit, & Mariam respondisse quae cunctae respondit. Si concedamus angelum potuisse intrare ad eam, & loqui, plane coestum Mariam abisse in motana cum festinatione, & introisse domum Zachariae, & salutasse Elizabeth, & mansisse cum ea mensibus tribus, possibile non fuit praesente Ioseph: quia necesse erat, ut absentationis eius, & mansionis diutinae requireret causas. Postquam autem rediit peregre post tot menses, & inuenit eam grauidam manifeste, forsitan ei comminatus est quasi sponsus, & de iudicio dei terruit eam, quasi vir timoratus. Illa autem cum videret se innocenter in suspicionem criminis decidisse, nec posse se iam excusare, testimonio ventris conuictam, cum lachrymis & suspirio clamans iurauit, dicens: Viuit dominus, nescio vnde sit hoc. Quo audito, timuit valde Ioseph, & ex parte credidit in ea, aliquid esse diuinum. Nec enim timuisset, nisi ex parte aliquatenus credidisset. Ad haec autem fidem verborum eius commendabat conuersatio eius sancta. Forsitan autem cum esset iustus, coepit sibi cogitare de illa: Comestrix autem vinolenta nunquam fuit: quoniam omnis mulier quae vinolenta est & comestrix, etiam meretrix est. Nam siue in cibis, siue in libidinibus delectatio carnis est, quae praecipitat hominem. Mulier quoque quae suauitatibus gulae suae non contradicit, multo magis neque libidini suae resistere acquiescit, sicut etiam Apostolus dicit: Quoniam vidua quae in deliciis est, viuens mortua est. Non leuis, non iocosa, non cantatrix, non turpium verborum amatrix, sicut solent plerumque puellae, quae libenter talia aut loquuntur, aut audiunt. Siquidem impudentiores sunt, libenter loquuntur: si autem verecundiores, etsi loqui talia erubescunt, tamen delectantur audire. Non super virum oculos suos extulit, nec infixit aspectum. Haec enim sunt documenta mulieris meretricis, sicut ait Salomon: Fornicatio mulieris in extollentia oculorum eius. Haec & alia similia tractans, nihil horum inueniebat in ea: sed ex diuerso omnia laudabilia, omnia admiranda, quae sine spiritu sancto possibile non erat esse in natura humana. Omnibus igitur documentis, quibus fornicatio mulieris intelligi & argui solet, deficientibus, sola apud eam remanebat suspicio, gratiae dei. Propter haec omnia aestimauit eam habere in utero de spiritu sancto. Nam nulla res sic castitatem mulieris

A viro commendat, sicut vita eius disciplinata. Vbi enim timor dei est, ibi & castitas est: vbi autem non est timor dei, ibi neque castitas est. Caro enim urget, securitas mulieris adiuvat carnem: si timor dei non fuerit qui resistat, quis eam teneat indagata? O inestimabilis laus Mariae, magis credebatur castitati eius, quam vtero eius: & plus gratiae, quam naturae. Conceptio enim manifeste videbatur, & fornicationem suspicari non poterat. Possibilibus esse credebatur mulierem sine viro posse concipere, quam Mariam posse peccare. Et quod maius est videre, ut sponsus de sponsa sua haberet, sic habuit Ioseph apud se. Frequenter enim viri, etiam si leuiter viderint mulieres suas aspicientes in alterum, mox excitantur in zelum: & quod non est, illud suspicantur, quia ex magno amore nascitur zelus. Hic autem & maritalem zelum & vteri clamantis accusationem, sola praerita conuersationis documenta vincebant. *Ioseph autem vir eius cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam.* Cogitabat enim forsitan apud se, si peccatum eius celauero, facio contra legem dei: & si propalauero filiis Israel, lapidabunt eam. Timeo enim ne hoc quod est in utero eius, diuinitus sit. Nunquid non Sara nonaginta annorum concepit, & peperit? Si illam quali lignum iam siccum fecit florere: quid si diuinitas partum istius voluit sine viro donare? Nunquid ad virum pertinet ipsa conceptio mulieris? Nam si conceptio mulieris pertineret semper ad virum, sine dubio quando vult vir, tunc conciperet & mulier: nunc autem non quando vult vir, tunc concipit mulier, sed quando vult deus. Si ergo conceptio mulieris non in viro posita est, sed in deo: quid magnum si voluit istius fructum sine viro praestare? Quid ergo faciam? Dimittam eam occulte: quia in re incerta, melius est, ut teneat retri constituta euadat, quam ut innocens moriatur. Iustus enim est iniustus iuste euadere, quam iniustus iniuste perire: quia etsi reus semel euaserit, iterum potest perire: innocens autem si semel perierit, iam non potest reuocari. Expediit ergo ut dimissa opprobrium patitur, quam tradita morti moriatur. Haec autem talia cogitare & agere velle, non est hominis valde iusti. *Haec eo cogitante, apparuit ei angelus in somnis, dicens: Quoniam ergo auditio verborum Mariae, & consideratio vitae eius, mala suspicari de ea non sinebat Ioseph: consideratio autem conceptionis eius non permittebat eum ad plenum bona aestimare de ea, & sic animus eius inter vtraque partes fluctuabat, & tenere eam timebat, & tradere eam non audebat, propter hoc necessaria fuit ei reuelatio illa diuina. Si enim ipsa Maria, quae angelum viderat, & audierat sibi loquentem, tam de sua conceptione, quam de Elizabeth, ascendit in motana, ut videret Elizabeth, & ipso confirmaretur aspectu: quanto magis Ioseph post verba conceptionis Mariae, post considerationem vitae eius, adhuc nutabundus, necessariam habuit reuelationem diuinam? Propter tres ergo causas apparuit ei. Primum, ne iustus homo ignorans faceret rem iniustam ex proposito iusto. Deinde propter honorem matris ipsius. Nam si dimissa fuisset, etsi non apud fideles, tamen apud infideles turpi suspicione carere non poterat. Tertio, ut intelligens Ioseph sanctam conceptionem, diligentius se in futurum custodiret ab illa, quam prius. Prius enim seruauit se propter disciplinam iusticiae, postea autem & propter timorem partus huiusmodi. Quare non ante conceptionem virginis venit ad Ioseph? Ut ne cogitaret quae cogitauit, ne pateretur quae passus est Zacharias, qui culpam infidelitatis incurrit de conceptione coniugis iam longae. Incredibilior enim*

Genes. 21. a

Luc. 1. b.

enim

enim erat res, virginem posse concipere, quam animum. Si ille sacerdos constitutus rem faciliorem fore non credidit, quantum magis iste popularis rem difficiliorem fieri non credidisset? Si ipsa Maria angelo sibi dicente de conceptione sua, penam non credebatur, propter virginitatem suam, dicens: Quo modo fiet hoc, quoniam virum non cognosco? quo modo Ioseph fuerat crediturus referenti de altera quod sine viro conciperet? *Ioseph fili David, ne timeas accipere Mariam coniugem tuam: quoniam quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est.* Filium David eum nominans, voluit eum adducere in memoriam promissionis dei ad David, ut de semine eius Christus nasceretur. Dicens autem, ne timeas: cognitorum se cordis eius ostendere voluit, ut per hanc futurorum bonorum, quae de Christo erat dicturus, faceret fidem: quia quod nascetur de ea, de spiritu sancto est. Spiritum sanctum, ipsum dicit unigenitum deum, sicut ipse de se testatur in euangelio: Quia spiritus est, inquit, qui uiuificat: caro autem nihil prodest. Et Ioannes ait: Dominus spiritus est. Non enim spiritus aduocatus ingressus est in Mariam, ut suscipiens corpus nascatur in mundum, sed ut sanctificaret virginis vas. Dicens autem, quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est: hoc dicere vult, quia de semine viri alicuius non fuerat nasciturus, sicut aestimatis metuebat Ioseph, sed de spiritu sancto. Sicut enim secundum preceptum Raphaelis angeli ad Tobiam, viro & uxore more solito, venturis ad coitum, oratio praecedere debet, ut quod concipitur, in sanctificatione concipiatur: sic unigenito deo virginem ingressuro, spiritus sanctus praecessit, ut praecedente spiritu sancto, in sanctificatione nascatur Christus secundum corpus, diuinitate ingrediente pro semine. *Et pariet filium, vocabisque nomen eius Iesum.* Non dixit, pariet tibi filium, sicut ad Zachariam: Ecce Elizabeth vxor tua concipiet, & pariet tibi filium: quia mulier quae ex viro concipit, marito suo filium parit: quia magis ex illo est, quam de ipsa. Haec autem quae non de viro conceperat, non filium illi peperit, sed sibi tantummodo. Vide quo modo similitudinem ipsius rei per omnia sequitur, quae facta est in Adam: Sicut enim tunc mulier gustans de ligno, sola seducta est, & peperit mortem. Adam autem non fuit particeps in seductione illius: non enim a diabolo seductus peccauit, sed quia consentit mulieri. Sic & modo accipiens Maria de spiritu sancto, sola credit, dicens: Ecce iam nunc beatam me dicent omnes generationes. Ioseph autem tunc in fide conceptionis illius nihil habuit commune, sed postea tacendo, & consentiendo tantum saluatus est. Ideo & in somniis adstitit ei, non palam: ut quem admodum dormiente Adam creauit mulierem, sic & isti dormienti diuinitus consignaret uxorem. Ipse autem euangelista interpretatur quid intelligitur Iesus Hebraica voce, dicens: *Ipse saluabit populum suum a peccatis eorum.* Si ergo medicus, qui nullam potestatem habet salutis humanae, propter solam confectionem herbarum, non erubescit medici sibi nomen imponere: quantum dignius iste vocatus est saluator, per quem totus saluatus est mundus? *Hoc autem totum factum est.* Quid totum? Ut virgo propinquo suo desponsaretur, ut casta seruaretur, ut angelus per somnium Ioseph loqueretur, ut sponfam eam accipere iuberetur, ut pueri nomen Iesus vocaretur, ut virgo mundi saluatorem generaret. *Ut impleretur quod dictum est a domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium.* Gratia a propheta testimonium habet, vel ideo ut vetus & nouum consonet testamentum. Vel ut infirmitati eruditorum satisfaciatur,

Ioan. 6. g.

Ioan. 4. c.

Tobia 6. d.

Luca 1. b.

Gene. 3. a.

Luc. 1. c.

Gene. 2. d.

Iesu.

Esai. 7. c.

vel ut non mox temere videretur erumpere, quod tanto antea tempore praedictum est. Prophetia autem alia est ex praescientia, & haec est immutabilis: ut haec, Ecce virgo mutari secundum quod verba sonant, non secundum intellectum: ut, Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur: subintelligimus, nisi poeniteat. Item quae est ex praescientia, illa impletur dei solummodo operatione, ut quae virgo pareret. Alia impletur hominum administratione, ut de aliquo ut sit iustus. Admiratus itaque tanti mysterij dignitate propheta, quasi omnes de somno suscitans, ait: Ecce virgo in utero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum deus. Multis praetermissis vno utitur nomine, quod praesenti vile est negotio. Quauis enim nobis sit praesens semper gubernando, tamen praesentior essentialiter ex unitate personae factus est. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. *Exurgens autem Ioseph a somno, accepit Mariam coniugem suam.* Non in domo accepit eam, nec enim adhuc dimiserat eam de domo: sed de animo suo deposuerat eam, & iterum in animum suum eam recepit. *Et non cognouit eam, donec peperit.* Verum enim non cognouit eam antea, cuius fuerat dignitatis, quae unigeniti dei facta fuerat mater: sed postquam peperit, tunc cognouit eam: quia speciosior & dignior facta fuerat, quam totus mundus. Nam quem totus mundus non capere poterat, nec merebatur accipere, quasi in angustum cubiculum uteri sui sola suscepit. Vidit Ioseph enim virginem permanere post partum. Vidit mysterium stellae, quo modo stans super caput pueri, venientibus Magis puerum demonstrabat. Stans testimonium dabat, quia loqui non poterat. Ipsos denique Magos vidit adorantes, & diuina dona eorum praesentantes. Audiuit sermones ipsorum, quo modo ab Oriente usque Hierosolymam stella praecedente venerant, quae non dedignata est hominibus ministrare, ut dei gloriam reuelaret. Ergo incomparabilis natiuitas, totius humanae natiuitatis mensuram excedens, & diuinitatem nascentis pueri ostendebat, & dignitatem Mariae parientis Ioseph demonstrabat. Ideo dicit, *Et non cognouit eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Cognouit autem eam, quae esset, post partum ipsius: quidam ex hoc verbo, secundum Eunomium putant, quod Ioseph donec peperit quidem non illam habuit in conscientia, postea autem cognouit eam, & filios peperit. Vnde & Christum primogenitum dicit: quia ille dicitur primogenitus, quem alij fratres sequuntur. Infans neminem intelligit esse sanum: quia illi qui ausi sunt hoc dicere de illa, putant quia & Ioseph hoc ausus fuit facere. Hoc enim quod fieri potuit, dicit euangelista quia factum non est: illud autem quod nec fieri potuit, quid necessarium habuit dicere, factum non est: Nam sunt quaedam, quae naturaliter possunt fieri: sunt autem quae impossibilia sunt per ipsam naturam. Volo tibi referre: Ille, nescio quis, cum illo litem commisit: & donec vixit, non est ei loquutus. Numquid ex hoc quod dixi, donec vixit, non est ei loquutus: ex eo signaui, quia post mortem illi loquutus est, quod fieri non potest: Illud enim quod fieri potest, dixi, quia factum non est. Quid autem opus habui exponere, quia nec post mortem illi loquutus est, quod fieri non poterat? Sic & Ioseph ante partum credibile fuit, ut cognosceret eam: quia nondum nocebat mysterij dignitatem: postquam vero cognouit, quia facta est unigeniti dei templum, quo modo poterat hoc usurpare: quod antea facere noluit vir religiosus expectans

Prophetia duplex.

Ioan. 3. b.

Emmanuel

Ioan. 4. b.

Gen. 2. 8. c.

Ioan. 2. d.

Prover. 9. a.

Psal. 117. c.

Simile.

Etans

657 Etans nuptias suas, postea facturus fuerat, ut habitatio- A nem dei carnalibus concupiscentiis fordidaret? Haec secundum rationem. Veniamus autem ad auctoritatem scripturae, Dicit enim Apostolus secundum exemplum prophetae de Christo: Oportet eum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus eius. Ergo Paulus hoc significauit, ut tandiu regnet Christus, quandiu fiant omnia sub pedibus eius, postea autem cesset regnare: Stulte: qui regnat antequam omnia illi subiecta sint multo magis regnat, & postquam fuerint ei omnia subiecta. Item alibi dicit: Donec venio, attende lectioni. Nunquid significauit, donec venio quidem attende, cum venero autem, negligere? De primogenito autem quod dico, usus est scripturis, non solum illum primogenitum dicere, qui primus nascitur, sed etiam illum, qui solus est natus. Quando dicebat dominus ad Pharaonem: Primogenitus meus Israel: nunquid iam alium populum habebat? Si autem dicit, quia secundum praescientiam dicebat primogenitum populum Iudaicum, sciens quia ex gentibus alium populum erat facturus: dico tibi, quantum ad praescientiam suam, semper duos populos habuit: sed tam de Iudaeis, quam de Gentibus unum populum fuerat habiturus, sicut & habet.

Homilia secunda ex cap. secundo.

Vm natus esset Iesus in Bethlehem Iudae, in diebus Herodis regis. Cum fugeret Iacob ante fratrem suum Esau, & venisset ad vespertinum, vidit somnium tale: Scala posita erat, cuius caput pertingebat usque ad caelum, & angeli ascendeant & descendeant per eam, dominus autem recumbebat super eam. Surgens autem Iacob, suggerente spiritu prophetauit, dicens: Quam formidolosus locus est hic, non est aliud hic nisi domus dei, & porta caeli. Et ideo vocatum est nomen loci illius Bethel, quod est interpretatum, domus dei. Nato itaque in Bethlehem domino, visionis illius prophetae completa est. Domus enim dei est corpus Christi, ipso dicente: Soluite templum hoc. Item, Sapientia aedificauit sibi domum. Porta autem caeli ipse est Christus, per quem introitur in regna caelorum, dicente propheta: Haec porta domini, iusti intrabunt per eam. Adhuc autem videamus quod ad utilitatem respicit, & quod euangelista tempus designat, quando nascitur Christus, id est in diebus Herodis regis, ut prophetiam Danielis completam demonstraret, quae post septuaginta septimanarum annos Christum esse nasciturum demonstrat. Nam ex illo tempore usque ad regnum Herodis septuaginta septimanarum anni sunt consummati. Sciens autem deus perfidiam Iudaeorum, quia crucifixo vero Christo, alium expectaturi fuerant Christum, id est Antichristum: ideo occasionem incredulitatis eorum tollens, tempus ostendit, quando nasciturus erat Christus, ut in illum Christum credamus, qui ex tempore Danielis post septuaginta septimanarum annos nascitur, non in illum qui in fine seculi sub nomine Christi venturus est. In diebus Herodis regis. Quandiu gens Iudaica, quamuis sub peccatoribus, tamen Iudaicis regibus tenebatur, prophetae mittebantur ad remedium eius. Qualis necessitas, tale & auxilium. Nunc autem, quando lex dei sub potestate regis iniqui tenebatur: id est, iusticia dei sub dominatione Romana tenebatur, nascitur Christus, quia magna & desperabilis infirmitas medicum artificiosiore quaerebat. Ecce Magi venerunt ab Oriente Hierosolymam, dicentes: Vbi est qui natus est rex Iudaeorum? Ecce, hoc est confestim ut natus est, magnum deum ostenderunt in homine paruulo, & verbis, & actibus, & muneribus ipsis. Verbis quidem, quia

1. Cor. 15. d.

1. Tim. 4. d.

Exod. 4. f.

Gen. 2. 8. c.

Ioan. 2. d.

Prover. 9. a.

Psal. 117. c.

dominatio

Num. 24. g.

dixerunt, Vbi est qui natus est, rex Iudaeorum? *Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum.* Actibus autem, quia cum vidissent eum, adorauerunt eum. Inuenta est in eis fides acutior quam aspectus, videntibus humilia, & intelligentibus alta. Muneribus autem, quia obtulerunt ei aurum, thus, & myrrham, sicut inferius ostendemus. Venerunt autem ad iudicium Gentium, & ad praedictum Iudaeorum, illorum fidem prophetantes futuram, & istorum incredulitatem condemnantes praesentem. O beati Magi, qui ex omnibus gentibus primitiae fidelium fieri meruerunt. Illi enim Magi futurae ecclesiae formam portabant. Sicut enim illi regem, quem non viderant, credentes quaerebant, & confitebantur: sic & nos qui sumus ex Gentibus, dominum quem nunquam vidimus, credentes quotidie quaerimus, & confitemur potestate ipsius. Quam bene de istis prophetauit Esaias, dicens: Priusquam cognoscat puer patrem, & matrem, *Esai. 8. b.* accipiet virtutem Damasci, in conspectu regis Assyriorum. Qui sunt Magi? viri Orientales, qui venerunt a Perside. Magi enim apud illos, non malefici, sed sapientes intelliguntur. Ideo autem dicti sunt virtus Damasci, quia virtus vniuersiusque provinciae sunt sapientes ipsius. Rex autem Assyriorum est diabolus, princeps daemonum. Ergo Christus priusquam secundum corpus inciperet cognoscere patrem aut matrem, virtutem diaboli subiugauit. Qualis futurus erat in posterum, cum ad perfectum venisset, demonstrabat in puero, qui adhuc in cunabulo constitutus, diabolum expoliavit a suis, scilicet ab istis Magis. Quo modo cum venisset ad bellum, euacuaturus fuerat omnem potestatem ipsius, considera. Quoniam ab Oriente venerunt, unde dies nascitur, inde initium fidei processit: quia fides lumen est animarum. Quando enim ab Occidente nascitur aliquid contra Orientem, diuinitas imali ostenditur contra bonos: quando ab Oriente nascitur aliquid contra Occidentem, diuinitas iboni ostenditur contra malos. Quoniam ergo in temporibus Christi iusticia subiugatura fuerat iniusticia, & fides infidelitatem, ideo ab Oriente venerunt primitiae fidei. Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Nunquid nesciebat quia in Hierusalem regnabat Herodes? Numquid non intelligebant iusticiam legis, quia quicumque regere viuente, alterum regem pronunciat, & adorat, quasi minister tyranni punitur in sanguine? Sed dum considerabant regem futurum, non timebant regem praesentem. Nunquid non habebant praeculis suis periculum mortis, qui talem rem illicitam usurpabant? Sed non curabant de morte. Si autem curassent de morte, nunquam ad hoc ausi fuissent. Adhuc non viderant Christum, & iam parati erant mori pro eo. O beati Magi, qui ante conspectum crudelissimi regis, antequam Christum cognoscerent, Christi facti sunt confessores. Legi apud aliquem, Magos istos ex libris Balaam diuinatoris, appariturae huius stellae scientiam accepisse, cuius diuinitas posita est & in veteri testamento: Orietur stella ex Iacob, & exurgat homo ex Israel, & dominabitur omnium gentium. Audiui aliquos referentes de quadam scriptura, etsi non certa, tamen non destruentem fidem, sed potius delectante, quoniam erat quaedam gens sita in ipso principio Orientis iuxta Oceanum, apud quos ferebatur quaedam scriptura, inscripta nomine Seth, de apparitura hac stella, & muneribus ei huiusmodi offerendis, quae per generationes studiosorum hominum, patribus referentibus filiis suis habebatur deducta. Itaque elegerunt seipso duodecim quidam ex ipsis studiosiores, & amatores mysteriorum

myfteriorum caeleſtium, & poſuerunt ſeipſos ad expectationem ſtellæ illius. Et ſi quis moriebatur ex eis, filius eius, aut aliquis propinquorum, qui euſdem voluntatis inueniebatur, in loco conſtituebatur defuncti. Dicebantur autem Magi lingua eorum, quia in ſilentio & voce tacita deum glorificabant. Hi ergo per ſingulos annos poſt meſſem trituratoriam, aſcendebant in montem aliquem poſitum ibi, qui vocabatur lingua eorum, Mons Victoralis, habens in ſe quandam ſpeluncam in faxo: fontibus, & electis arboribus amœniſſimus: in quæ aſcendentes, & lauantes ſe, offerebant & laudabant in ſilentio deum tribus diebus. Et ſic faciebant per ſingulas generationes, expectantes ſemper, ne forte in generatione ſua ſtella illa beatitudinis oriretur, donec apparuit eis deſcendens ſuper montem illum Victorialem, habens in ſe formam quaſi pueri paruuli, & ſuper ſe ſimilitudinem crucis: & locuta eſt eis, & docuit eos, & præcepit eis, vt proficiſcerentur in Iudæam. Proficiſcentibus autem eis per biennium, præcedebat ſtella, & neque eſca, neque potus deſecit in peris eorum. Cætera autem quæ geſta referuntur ab eis, in euangelio compendioſe poſita ſunt. Tamen cum reuerſi fuiſſent, manerunt colentes, & glorificantes deum ſtudioſius magis quam prius, & prædicarunt omnibus in genere ſuo, & multos eruderunt. Denique cum poſt reſurrectionem domini Thomas apoſtolus iſſet in provinciam illam, adiuncti ſunt ei, & baptizati ab eo, facti ſunt adiutores prædicationis illius. Ex eo autem quod dicit ſcriptura, Vidimus ſtellam eius in Oriente, videtur occaſionem dare infidelibus de aſtrotologia, vt vnūquenque putent ſuæ ſtellæ motu & naſci, & viuere: ideo bonum eſt breuiter de his inferre ſermonem. Si enim ſtellæ eſt, quod aut boni ſumus, aut mali: ergo nec bonum noſtrū laudandum eſt, nec malum vituperandum, quia nec eſt in nobis voluntarius actus. Vt quid enim boni mei laudem merear, quod non meo arbitrio, ſed motu ſtellæ facio: aut mali mei poenā ſuſcipiam, quod non voluntate, ſed neceſſitate cōmiſi? Nam nec poſſum fugere malū, etiam ſi volo, ſi me natiuitatis meæ ſtella cōpellit ad malum. Si adulter & homicida ſunt per ſtellam, & in crimine ſtella facit eos interfici, magna eſt illarū iniquitas ſtellarum, magis autem illius qui ſtellas ad hoc creauit. Interrogamus ergo, ex ſe facta eſt creatura, an ab alio? Si quidem dixerint, ex ſe, audiant à nobis: quoniam impoſſibile eſt, quod à ſe exitit, & euentu agitur, vt aliquem ordinem habeat certum. Si autem dicunt, ab alio, ergo iniquus eſt qui fecit. Nam cum ſit præcius futurorum deus, quod tanta iniquitas futura erat per ſtellas, ſi noluit emendare, non eſt bonus: ſi autem voluit, & nō potuit, impotens eſt. Sed etiam iniuſtus eſt: quia ex neceſſitate ſtellarum peccantes ita punit, quaſi ex voluntate peccantes. Ipa denique mandata dei, ne peccent, aut hortamenta vt faciant bonum: per hanc inſipientiam nōne deſtruunt? Quis enim hortetur aliquem ne faciat malum, quod nō poteſt declinare: aut vt faciat bonum, ad quod non poteſt peruenire? Deinde interrogamus: ſi idem ſemper eſt curſus ſtellarum, quare non ſemper idem eſt & hominum ſtatus? Si dicunt, per certos annos fit ſtellarum reſtauratio, neceſſe eſt ergo qui ſciunt aſtrotologicam diſciplinam: quia per certos annos reſtituuntur ſtellæ, ſciant & per quot annos reſtituuntur ſtellæ. Quibus poſt reſponſum dicimus, que fuit illa ſtella, quæ fecit omnes homines in diluuiū mori? Nunquid in ea exitit, vt iterum diluuiū faceret, aut illi homines ſecundū vnā ſtellam fuerant nati? Nam oportebat per vnūquenque gyratum eandem ipſam inefficientem rem conſumari. Nam ſi euſmodi motio, & gyratus ſtellarum, euſdem maliciæ, & euſdem bonitatis cauſam præſtat, oportebat nō ſemel fieri Abraham, aut patriarchas, aut prophetas, aut apoſtolos: ſed quæſcūque fit ipſe gyratus ſtellarum. Denique ipſa conuerſatio hominum teſtis eſt veritatis. Ante aduentum Chriſti, quæ ſtella omnes homines idola colere cōpellebat, cæterasque iniquitates facere? Aut poſt Chriſtum qualis gyratus ab idolis recedere homines fecit, & per totum orbem mores mutauit antiquos? Ecce Perſæ matribus & filiabus iunguntur, Iudæi autem octauo die circunciduntur, & vnaqueque gens aliam atque aliam habet conſuetudinem. Si idem eſt curſus ſtellarum, quo modo Perſæ ab illa conſuetudine nunquam recedunt, neque Iudæi à ſua? Si autem dicatur, ſecundum diuerſas regiones diuerſa eſt ſtellarum operatio: quo modo ergo qui in Perſide crediderunt, ab illa turpitudine recedere potuerunt, in eadem regione manentes: aut qui non crediderunt etiam peregrinantes in aliena provincia mores patrios tenuerunt? Et Iudæi tranſiugati in Babyloniam, & illic filios procreantes, quo modo nunquam per ſtellas regionis illius cōpuli ſunt à circuncione ſua recedere, & illorum inſaniam ſequi? Ne quis ergo ſtellarum culper diſcurſum, ſed ſuum propoſitum.

Audiens autem Herodes rex, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cum eo. Exiſtimans illum regem fore terrenum, quaſi de ſucceſſore regni turbatus eſt. Semper enim grandis poteſtas maiori timori ſubiecta eſt. Sicut ramum tarborum in excelſo poſitarum, etiam ſi leuis aura flauerit, mouet: ſic & ſublimes homines in culmine dignitatis exiſtentes, etiam leuis nunciij fama conturbat. Humiles autem ſicut in conuale, plerūque in tranquillitate conſiſtunt. Aut ideo turbabatur, audiens regem natum Iudæis ex genere Iudæorum, cum eſſet ipſe genere Iduæus: ne regno reuoluto iterum ad Iudæos, & ipſe à Iudæis expelleretur, & ſemen eius poſt ipſum præcideretur à regno. Puto quod non tantum Herodes à ſemipſo turbabatur, quantum diabolus in Herode. Herodes enim timebat, quod ſuſpicabatur: diabolus autem timebat, quod verè ſciebat. Herodes hominem æſtimabat, diabolus deum cognoſcebat. Audierat enim iam angelos in aëre clamantes, Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Ideo quanto magis teſtes addebantur pro Chriſto, tanto magis deſtructionem poteſtatis ſuæ diabolus timebat. Vnūquique ergo eorum zelo proprio turbabatur, & ſecundū ſuam naturam ſui regni ſucceſſorem timebat. Herodes terrenum, diabolus autem caeleſtem. Nam nec Herodes tereretur, ſi caeleſtem regem naſci ſuſpicatus fuiſſet, nec diabolus ſi terrenum. Vis ſcire, quia non tantum ipſe turbabatur, quantum diabolus in eo? Ecce & Iudæus populus turbabatur, qui magis de auditu iſto gaudere debuerat: quia rex Iudæus ſurgere dicebatur, designatus à deo. Sed turbabantur, quia de aduentu iuſti non poterant iniqui gaudere. Aut certè turbabantur timentes, ne forte iratus Herodes Iudæa regi, genus eius vexaret. Nam quemadmodum certantibus ventis mare cōcutitur, ſic regibus aduerſantibus ſibi, populus regni vexatur. *Conuocauit autem principes ſacerdotum, & ſcribas, & interrogauit ab eis, vbi Chriſtus naſceretur.* Ex hoc apparet maxime, quia diabolus turbabatur in Herode, quoniam traditores legis interrogat. Vt quid enim interrogaret Herodes, qui non credebat ſcripturis? Sed inueſtigabat diabolus, qui credebat quod ſcripturæ nō mentiantur.

Mons Victorialis.

Nota de aſtrotologis.

credunt, perficere.

2. Timo. 2. a.

Mich. 5. a.

Nam diabolus alios in errorem inducit, ipſe autem veritatem bene cognoſcit. Quid enim vis? credebat Herodes ſcripturis, aut non credebat? Si non credebat, vt quid interrogabat ſcripturas, quas putabat eſſe vaniloquas? Aut ſi credebat, quia inde verè naſciturus eſt rex, vnde ſcripturæ dicebant: quo modo ſperabat poſſe ſe interficere illum regem, quem futurum ſcripturæ eſſe dicebant? Nunquid poterat homo corrigere, vt ne fiat quod deus ordinauit vt fieret? Sed quidē credebat Herodes in malo, in bono autem non credebat: quoniam quidem quod inde naſciturus fuerat rex, vnde ſcripturæ dicebant, credebat: quoniam autem aduerſus illum agere non poterat, quem deus mittebat: non credebat, quia non ſuo conſilio gubernabatur, ſed vinculo diaboli trahebatur ligatus. Sic ſunt omnes homines peccatores, in quibus diabolus operatur: credunt ſcripturis, & non credunt: quia hoc ipſum quod credunt, perfectè credere non permittuntur. Quod enim credunt, veritatis eſt virtus: quia nulli poteſt eſſe occulta. Quod autem non credunt, excæcatio eſt inimici: quia ſubiecti ſunt operibus eius, & mens eorum libera non eſt: vtputa omnes qui Chriſtiani ſumus, & legimus, ſcimus quia mundus conſummandus eſt, & quia morituri ſumus, & hoc ipſum tamen perfectè non credimus. Si enim perfectè crederemus, ſic viueremus, quaſi poſt modicum tranſituri de hoc mundo, non quaſi in aternū manſuri. *At illi dixerunt: In Bethlehem Iudæ. Sic enim dictum eſt per prophetam.* Dant reſponſum regi interroganti ex corde non bono, cum deberent celare myſterium regis à deo prædeſiniti ad ſalutem gentis Iudææ, maxime in cōſpectu regis alienigenæ, qui non ſolū zelo regni, ſed etiam generis alieni odio aduerſaturus regi poſtmodum futuro non ignorabatur, ſi ipſi ſapienter voluiſſent cōſiderare. Et nō ſolum manifeſtant myſterium, ſed etiam ad fidem ſermonum ſuorum propheticum protulerunt exemplum, tanquam qui theſauros domini ſui abſconditos hoſtibus eius prodant: & facti ſunt non prædicatores operum dei, ſed proditores myſteriorum eius: & nō doctores Herodis, ſed irritatores maliciæ eius. Ex quibus docemur, ſcripturarum occulta nō manifeſtari iniquis, ſed fidelibus, ſicut præcepit Paulus: *Quæ à me audiſti per multos teſtes, hæc cōmenda fidelibus, qui poſſunt etiam alios docere.* Et non ſolum prophetiæ myſterium prodiderunt regi iniquo, ſed adhuc ipſam prophetiam præcidentes ex vno conſenſu ſuo omnes, & non exponentes omnem ſcripturam diuinitus inspiratam, interficiendorum paruulorum facti ſunt cauſa. Quo modo enim ſcriptum erat? *Et tu Bethlehem terra Iudæ, non es minima inter principes Iudæ: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſraël, dieſque eius à diebus ſeculi.* Si ergo integram prophetiam protuliſſent, ſicut fuerat dicta, conſiderans Herodes quia dies naſciturus regis illius à diebus ſeculi erant, & intelligens antiquitatem honoris eius: quia nō erat ille talis rex terrenus, cuius dies à diebus ſeculi erāt, in tantum furorem non exarſiſſet aduerſus eum: nunc autem præciſa hac parte prophetiæ, quæ compellere poterat zelum ipſius, primam partem ſolum protulerunt, quæ eum poterat irritare. Vnde ita exponentibus illis, putans Herodes ſimilem cæteris regibus ex ea naſci regem, paruulos interfecit, cum illis æſtimans occidere etiam Chriſtum. O infelices Iudæi: Herodem docuerunt, quia de Bethlehem naſcitur ipſe, qui eſt gubernaturus populum Iſraël: & ſe non docuerunt, poſtquā natus eſt, vt crederent ei. Herodes illis credidit, quaſi vera dicentibus, vt perſequeretur Chriſtum, & ipſi ſibi nō

crediderunt, vt ſuſciperent eum. *Tunc vocauit occultè Magos, & diligenter exquiſiuit tempus, quando apparuit eis ſtella. Et ait illis: Ite & videte de puero, & cum inueneritis, renunciate mihi, vt ego veniens adorem eum.* Poſtquā audiuit Herodes reſponſum, duplici modo credibile: primum, quia à ſacerdotibus fuerat dictum: deinde quia exemplo prophetico fuerat cōprobatum: non ad deuotionem fleſcitur naſciturus regis, ſed ad maliciam interfectionis eius per dolum: quia malus homo, quæ dei ſunt quidem, intelligere poteſt: quæ dei ſunt autem, agere non poteſt: quoniam intellectus hominis ex deo creatus eſt, actus autem ex propoſito voluntatis ipſius. Vidit enim Herodes magnam deuotionem Magorum circa Chriſtum, & quia non poterat eos nec blandimentis fleſtere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, vt conſentirent ei in interfectione regis futuri, ideo & illoſ ipſos decipere cogitauit. Nec enim poterat fieri, vt blandimentis ſeducti proderent illum, propter quem tanti itineris ſuſceperunt laborem. Nec expaueſcere poterant aliquem vt traderent eum, qui non aſpexerant Herodem, nec Cæſarem, ſed in medio regno illorum ingreſſi ſunt, alium regem annūciātes: nec aliquid amplius deſiderare poterant, quam Chriſtum, qui illi de tam longa provincia munera precioſa portabant. Cum vidit quod aliud facere non poterat, ergo deuotionem promittebat, qui gladium acuebat, & maliciam cordis ſui humilitatis colore depingebat. Talis enim eſt conſuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt, humilitatem illi & amicitias fingunt. Occultè vocauit eos, vt non viderent Iudæi (habebat enim ſuſpectos Iudæos) ne forte quaſi regem ſuæ generationis amantes, & intelligentes aſtutiam Herodis, proderent conſilium eius Magis, neſciens quia inimici maiores erant Chriſti Iudæi, quam ipſe. Herodes enim velut hominem ſuſpicās perſequebatur: Iudæi autem poſt multa miracula, poſt ſigna caeleſtia, poſtquā manifeſtè cognouerunt eum eſſe filium dei, tunc crucifixi erunt. Quanto ergo manifeſtior diuinitas eius illis, quam iſtitantō ſcleratioſior eſt Iudæorum iniquitas, quam Herodis. *Et ecce ſtella quam viderant in Oriente præcedebat eos, & ſequēdum venit & ſtetit ſuper caput pueri.* Ex hoc oſtenditur loco, quia cum aliquantulum ſtella adduxiſſet Magos prope Hieruſalem, abſcondita eſt ab eis, vt relictī à ſtella cogerentur in Hieruſalem interrogare de Chriſto, ſimul & manifeſtare de illo, propter duas cauſas. Primum, ad conſuſionem Iudæorum: quoniam quidē Gentiles ſtella tantūmodo viſione confirmati, Chriſtum etiam per alienas provincias requirebāt: & Iudæi ab infantia prophetias legentes de Chriſto, & in ſuis finibus natū, non ſuſceperunt. Deinde, vt interrogati ſacerdotes, vnde naſceretur Chriſtus, ad præiudiciū ſuum reſponderent, de Bethlehem: quia qui Herodē docuerant de Chriſto, ipſi ignorabant de illo. Si enim iugiter apparuiſſet, in Bethlehem eos fuerat deductura, & ideo non fuiſſent coacti interrogando nunciare de illo. Et ecce ſtella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos: vt cōſiderantes obſequiū ſtellæ, regis intelligerent dignitatem, & dicerent apud ſe: quo modo fit rex iſte terrenus, cui ſtella miniſtrat? Quid autē mirum, ſi Sole iuſticiæ oritur ſtella miniſtrabat diuina? Præcedebat autem eos, vt oſtendat quoniam hominibus quærentibus deum, ſic omnia elementa miniſtrant. Si ergo magnū putas, quia Chriſto ſtella obſequebatur, vide quoniam maiora ſunt, quæ tibi homini conſtituto miniſtrant. Ecce enim tibi ſol currit, & luna fulgere non ceſſat. Si tibi homini cōſtituto

Nam

stituto elementa ministrat, quid mirum si Christo stella obsequeretur? Si tibi peccanti elementa ministrant, quid mirum si ante illos querentes Christum, stella curabat? Et si angeli ministrant hominibus, quos deus non ad obsequium hominum, sed ad suum creauit: quid magnum, si hominibus elementa ministrant, quae propter homines sunt creata? Haec audientes, gaudere nos oportet, pariter & timere: quia quanto maiora beneficia hominibus sunt constituta, tanto grauiora peccantibus iudicia sunt preparata. Et stetit super caput pueri, quasi dicens, hic est: ut quia loquendo monstrare non poterat, stando monstraret. *Et videntes stellam, gauisi sunt gaudio magno valde.* Quia videlicet spes illorum non erat decepta, sed amplius confirmata, quod tanti itineris non sine causa susceperunt laborem. Indicio enim stellae sic occurrentis sibi secundum tempus, intelligebant, quia diuinitus eis natiuitas illa regis est ostensa. Et per mysterium stellae intelligebant, quoniam dignitas tunc nati regis excedebat mensuram omnium mundalium regum: necesse enim erat, ut gloriosorem putarent regem illum, quam stellam, cui stella sic deuote obsequeretur. Aut quo modo non crederent ei subdendos homines, cui etiam caeli ornamenta subdita esse videbant? Aut quo modo poterat ei terra esse rebellis, cui famulabatur & caelum? *Et intrantes domum, viderunt puerum & matrem eius.*

Videamus quid tale gloriosum videntes in puero gauisi sunt, qui regem quarentes, tanti itineris susceperunt laborem? Nunquid viderunt palatium marmoribus splendidum? Nunquid matrem eius diademate coronatam, aut in lecto aureo recubentem? Nunquid puerum auro & purpura inuolutum? Nunquid aulam regiam diuersis populis personantem? Sed quid? Pandochium tenebrosum & sordidum, & magis animalibus quam hominibus aptum: in quo nemo contentus erat sededere, nisi itineris necessitate coactus. Matrem eius vix tunicam vnam habentem, non ad ornamentum corporis, sed ad tegumentum nuditatis proficientem, quam habere poterat vxor carpentarii, & haec in peregre constituta. Puerum pannis sordidissimis inuolutum, & in sordidioribus quoque praesepio positum: quia locus ille sic erat angustus, ut nec ponendi infantem spatium inuenirent. Si ergo regem terrenum quarentes, sic inuenissent, magis confundendi fuerant quam gauisuri, quia tanti itineris laborem sine causa suscepissent: nunc autem quia caelestem regem quarebant, etiam nihil regale videbant in eo, tamen solius stellae testimonio contenti gaudebant. Oculi eorum contemptibilem puerum aspicerent non poterant, quia spiritus in corde eorum, terribilem eum monstrabat. Adhuc autem si quasi terrenum regem eum quaesissent, inuenientes eum apud ipsum remansissent: sicut saepe fieri solet in seculo, ut proprio rege relicto, conferant se ad alterum. Nunc autem & hunc adorauerunt, & ad suum reuersi sunt: ut istum haberent regem caelestem animarum suarum, illum autem terrenum corporum suorum. *Et adorauerunt eum.* Putas adorassent infantem non intelligentem adorationis honorem, nisi aliquid diuinum credidissent in eo? Ergo non puericiae detulerunt honorem nihil intelligenti, sed diuinitati eius omnia cognoscenti. Sed & qualitas ipsa numerum oblatores testificabatur eos quandam diuinitatis aestimationem habere de puero. *Aperis enim thesauris suis, obtulerunt ei munerum, aurum, thus, & myrrham.* Adimplentes gentium in Christo confessionem, & prophetiam impletam significantes Esaiæ dicentis: Omnes qui sunt in Saba venient, aurum offerentes, & lapidem preciosum, salutare domini euangelizan-

ministrum.

Esaiæ 60. b

tes, & omnes oues Cedar congregabuntur, & arietes Nabaioth venient, qui & offerent acceptabilia super altare tuum. Confestim autem cognoscentes, & aperientes thesauros suos, congruam gentibus in Christo per ipsa dona ostenderunt oblationem. Regem enim cognoscentes eum, primitiam mundam, & preciosam sanctorum, sibi aurum repositum obtulerunt. Diuinum autem & caeleste intelligentes principium eius, Libani obtulerunt odorem, formam mundae orationis in odorem suauis spiritus sancti oblata. Humanam autem & temporalem sculturam eius intelligentes, obtulerunt myrrham. Haec autem, etsi tunc non intelligebant Magi secundum quale mysterium ista gerebantur, vel quid significaret vnumquodque munus eorum, nihil tamen contrarium est. Gratia enim quae illos haec omnia facere hortabatur, & ipsa ordinauerat vniuersa postmodum cognoscenda. Aurum sunt ergo perfecti fideles: & sapientes, dicente apostolo: Si quis aedificat aurum, argentum, lapides preciosos. Si quis ergo praebet se Christo, fidei sapientia plenum, obtulit ei aurum. Thus autem est oratio, sicut scriptum est: Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo. Si quis ergo Christo mundam offert orationem, obtulit ei thus. Myrrham aestimo esse opera bona: quoniam sicut myrrha corpus defunctorum in insolubile seruat, sic bona opera Christi crucifixum in memoria hominis perpetuum seruant, & hominem seruunt in Christo. Primum ergo oportet Christo offerre fidem rationabilem, deinde orationem mundam, & tertio opera sancta. Tu ergo quando venis ad ecclesiam ad orandum deum, munera tecum in manibus tuis porta: da non habentibus, & pete ab illo qui habet, ut oratio tua bonis operibus commendetur. Sic & in lege scriptum est: Ne inures in conspectu domini dei tui vacuus: infirma enim oratio est, quae elemosynarum virtute non est munita. *Et admoniti in somnis ne redirent ad Herodem: per aliam viam reuersi sunt in regionem suam.* O fides Magorum, non contradiderunt angelo admonenti, dicentes: Tantam viam venimus, venientes ante multitudinem ciuitatum non timuimus, regem terribilem apud illas omnino non expauiimus: sed stetimus, & fiducialiter qui natus fuerat regem praedicauimus, & quasi deo munera digna obtulimus, & quasi seruos latenter iubet nunc fugere, ut alia via venientes, alia redeamus? Sed fideles constituti, nec tunc timuerunt cognosci, nec modo erubuerunt occulte recedere: quia nec erat possibile, ut qui ab Herode ad Christum venissent, ad Herodem redirent. Qui enim relicto Christo, vadit ad Herodem, frequenter redertur ad Christum: qui autem relicto Herode, ad Christum veniunt toto corde, nunquam reuertuntur ad Herodem: Id est, qui de Christo ad diabolum transeunt per peccatum, frequenter per poenitentiam reuertuntur ad Christum: qui autem relicto diabolo venit ad Christum, difficile reuertitur ad diabolum: quia qui nunquam fuit in malis, sed in innocentia, dum nescit quid sit malum, facile decipitur, & transit ad diabolum: sed cum expertus fuerit malum quod inuenit, & recordatus fuerit bonum quod perdidit, compunctus redit ad deum unde recessit. Qui autem in malis fuerit, & conuersus est ad bonum, dum gaudet de bonis quae inuenit, & recordatur mala quae euasit, difficile redit ad malum. Sed quid? quia multi cum Christo relicto peccauerunt, non agunt poenitentiam: Illi tales nunquam fuerunt Christi, ideo superius dixi, qui toto corde de diabolo venit ad Christum. Qui enim post peccatum non poenitet, non quasi homo carne deceptus peccauit, sed arbitrio suo cum esset malus, malum egit. Nam malus

Mat. 8. 4. u.

Mat. 7. 6.

Esaiæ 19. u.

lus

ius quod malum est non putat malum, ideo nec poenitet cum fecerit malum. Aut ita: Qui enim a diabolo venit ad deum, nunquam debet per illam viam ambulare, per quam venit ad diabolum. Venisti per viam fornicationis, ambula decetero per viam castitatis. Venisti per viam auariciae, ambula decetero per viam elemosynarum. Si autem per ipsam viam redieris, iterum sub regnum Herodis vadis, & sis proditor Christi. *Qui cum recessissent, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Tolle puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum.* O angede dei, nonne tu mihi retulisti: quia quod nascetur ex ea, de spiritu sancto est? & quo modo iubet nos fugere? Quo modo filius dei ante hominem fugit? Aut quis liberet de inimicis, si & ipse inimicos suos timet? Iam primum quidem fugit, ut regulam humanam naturam quam suscepit, conseruet in omnibus, & in hac parte, quia & humanae naturae & puerili etati conuenit fugere potestate minantem. Alioqui si illud agat in corpore constitutus, quod est proprium dei, non dispensat in se humanam naturam, sed mutat. Deinde & ceteri Christiani, id est sancti, cum necessitas persecutionis aduenit, fugere non erubescant. Et quare vadit in Aegyptum? Nunquid alia terra defecit? Semper enim aduersus populum eius Aegyptus extitit inimica. Sed etiam recordatus dominus, qui non in finem irascitur, neque in aeternum indignatur, quanta mala fecerit super Aegyptum: ideo mittit filium suum in eam, & dat illi magnam reconciliationis signum, & perpetuae amicitiae pignus, ut decem plagas Aegypti vna medicina sanaret. O commutatio dexterarum excelsi. Ut populus, qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, postea fieret custos vnigeniti filij. Ut qui illi populo violenter dominati sunt, isti cum deuotione seruirent. Ut iam non irent ad mare rubrum demergendi, sed vocarentur ad aquas baptismatis viuificandi. Ut impleatur quod dictum est: Ecce dominus descendit in Aegyptum, sedens super nubem leuem. Nubes est corpus ipsius, Leue autem sine pondere peccatorum. *Tunc Herodes videns quonia delusus esse a Magis, iratus est vehementer.* Postquam paruulus Iesus Magos subiugauit sub imperio suo, non potestate corporis, sed gratia spiritus: non exercitum Christus misit post illos, sed stellam modicam ante illos. Religionem illos subdidit, non timore. Non enim persecutus est illos, sed ipse requisitus est ab eis. Ideo merito irascitur Herodes, quia quibus ille sedens in throno regni, & vestitus purpura, suadere non poterat: his Iesus paruulus, & iacens in praesepio, & pannis inuolutus placuit. Herodes autem, qui dum vellet deludere, delusus est, deuotione promittebat puero, dicens: *Exquirite de puero, ut & ego veniam, & adorem eum.* Insensatus qui vnigenitam dei sapientiam humana fraude circuenire tentabat. Iam enim quasi successorem regni sui timens, fremebat. Nam reges si quidem ex aliis causis irascuntur, cito placantur: illa autem ira eorum inextinguibilis est, quam regni zelus accendit. Deinde contemnentis eum Magi addiderunt causas doloris: quemadmodum si quis infundat oleum super ignem ardentem, magis crescit incendium: sic ardentem zelum Herodis, delusionis opprobrium amplius excitauit. Quid fecit? *Misit & occidit omnes pueros in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, a bimatu & infra, secundum tempus, quod exquiserat a Magis.* Ut quid? Quia delusus erat a Magis. Sicut fera bestia habens naturalem asperitatem, si ab aliquo fuerit vulnerata, naturalem crudelitatem eius duplicat ira doloris, & quasi caeca furore, iam non aspicit vulnerantem: sed quicumque ante oculos eis occurrerit, siue homo, siue alterum animal

Tomus secundus.

mal, quasi authorem vulneris sui dilaniat: sic & ille delusus a Magis, iram suam super paruulos infundebat. Dicebat enim cogitans in furore: Certum Magi inueniunt puerum illum, quem regnaturum dicebant, & aurum acceperunt a parentibus eius, aut largis promissionibus sunt placati, ideo ad me reuersi non sunt. Nam rex quicquid aduersus regnum suum putauerit, totum verum aestimat. Animus eius semper suspectus est, regni zelo repletus. Dum omnia timet, omnia suspicatur. Facile credit quicquid fuerit suspicatus. Sicut vir si zelet uxorem, aut vxor virum, omnem auditionem turpem credit de illo: etsi non sit auditio ipsa digna & idonea ut creditur, tamen fidem auditionis zelus commendat. Ideo ergo forsitan talia dicebat apud se: Quis est puer ille, qui antequam nascatur in terra, iam apparet in caelo? Necdum seipsum ostendit, & iam omnes illum quaerunt. Et necdum terrenum populum habet, & iam militiae caelestes stellarum illi ministrant. Quis est ille, qui antequam mecum pugnet, iam me vincit: antequam vincat, regnat: antequam regnet, iam dominatur? Quid putas factururus est ille homo in regno meo, si creuerit? Ego & dona hominibus spargo, & gladium porto: ut qui non timet, vel diligit: qui non diligit, vel timeat. Ille nec populum habet, nec diuitias congregauit: & quo modo sine auro diligitur, & sine ferro timetur? Sic misit & interfecit omnes paruulos, ut vnum inueniret in omnibus. Sed nec vnum inuenit in omnibus, & omnibus vitam aeternam praestitit propter vnum. Ipse se fallere voluit, qui inter homines deum querebat tenere. Quid agit insensata ira tua Herodes? Si non credis verbis quae Magi dixerunt de rege futuro, quare sine causa insanis in pueros? Si autem credis verum esse, quod dictum est de puero & de stella, iterum dico, quare sine causa insanis in pueros? Nunquid potes tu mutare sententiam dei, aut perdere illum, quem deus defendit? Sed quid mirum, si Herodes homo iniquus, putabat se posse mutare consilium dei? Ipse denique sapientissimus Salomon, cum propter peccatum suum audisset a prophetis, Hieroboam regem futurum, posuit persequi eum, putans posse illum perdere, quae deus producit: quia zelus sapere nescit, & ira non potest habere consilium. *Vox in Rhama audita est.* Rhama ciuitas Rhama erat Saül, Saül autem erat de tribu Benjamin. Benjamin vero filius erat Rachel, cuius monumentum erat iuxta Bethlehem, vbi haec agebantur mala. Quoniam ergo in Bethlehem interficiebantur paruuli, vbi erat monumentum Rachel, ideo Rachel introducit plorans. Quantum autem Rhama non esset prope Bethlehem: tamen dicitur, vox in Rhama audita est: quoniam Rhama Hebraice interpretatur excelsum. Ideo dixit, vox in excelso audita est: quoniam de morte innocentium mittebatur ad caelum, ideo audiebatur in excelso. Sic enim ait Salomon: Vox pauperis penetrat nubes, & non discedit donec audiatur. Sic & pauper quando violentiam patitur a potente, etiam si non est ausus vociferare, sed latenter lachrymatur, tacitus clamor eius in excelso auditur, quia non magnus clamor velociter a deo auditur, sed iustus. Quod ait, *ploratus*, fletum paruulorum ostendit: quod autem dixit, *vlulatus*, matrum significat lamentum. Plorabant enim paruuli, quia separabantur a matribus: vlulabant matres, quia desolabantur a filiis, & quasi viscera earum separabantur ab eis. Et erat videre maiorem dolorem in matribus remanentibus, quam in paruulis morientibus. Paruuli enim vnum patiebantur dolorem, quia separabantur a matribus, & non quia ducebantur ad mortem. Nec enim sciebant

3. Reut. f. g.

Ecclesi. 34. b.

y adhuc

adhuc mortis timorem. Matres autem duplicem: vnum A quidem, quod videbant paruulos suos interfici: alterum, quod ipsa desolabantur a filiis. In paruulis mors eorum beata finem faciebat doloris: in matribus autem; paruulorum memoria semper reparatio erat doloris. Post haec autem dignam poenam Herodes suscepit. Nam filios suos tres interfecit, & non interfectos ab alio vidit occidi, vt ne vel paternam super illos pietatem demonstraret in luctu: sed ipse occidit, vt & filios perderet, & de morte eorum crimen acquireret. Viscera sua laniabat in filiis, & dolorem eorum non sensit. Vt quemadmodum paruuli mortem suam non ferunt propter infantiam: sic & ille dolorem viscerum suorum non sensit propter insaniam. Deinde ipse multis doloribus apprehensus est, sicut refert historia: quam longum est narrare. Quot enim mēbra corporis habebat, tot doloribus torquebatur. Et quia multo tiens mori nō poterat, qui multos occiderat infantes: propterea vindicta morientium plurimorum in plurimis ei doloribus reddebatur. Item quādo vidit se prope mortem, sciens quia odibilis erat apud omnes Iudaeos, & quia mors illius multis gaudium erat factura, congregauit omnes principes Iudaeorum: & iussit, vt cum ipse mortuus fuisset, omnes occiderentur, vt in morte eius omnes ciuitates lugerent: et si non propter amorem illius, vel saltem propter suum dolorem. Et hoc consilio dei factum est. Quando enim Magi annunciauēunt de stella regis futuri, omnes principes cōferunt Herodi, vt requireret puerum, & occideret. Hoc vnde scimus: Primum, quia dicit scriptura: Turbatus est Herodes, & omnis ciuitas cum illo. Deinde ipsa verba angeli hac demonstrant, dicentis: Accipe puerum & matrem eius, & reuerte in terram Iuda: defuncti sunt enim qui querebant animam pueri. Non dixit, mortuus est, qui requirebat animam pueri: sed, mortui sunt omnes, qui requirebant animam pueri. *Defuncto Herode, ecce angelus domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto, dicens: Accipe puerum, & matrem eius.* Vides quia Ioseph non ad coniugium Mariae erat electus, sed ad ministerium eius: Eunte autem illa in Aegyptū & redeunte, nisi desponsata illi fuisset: quis ministerium ei tantae necessitatis impleteret? Nam in prima quidem facie Maria puerum nutrebat, Ioseph conseruabat. Reuera autem puer matrem nutrebat, & Ioseph tutabatur. Ideo non dicit, accipe matrem & puerum eius: sed, accipe puerum & matrem eius: quia nō propter illam matrem iste filius natus est, sed propter illum filium illa praeparata est mater. Nec pueri erat gloria habere illam matrem, sed illius erat beatitudo istum habere filium. Sicut ipsa dicebat: Ecce nunc beatam me dicent omnes generationes. *Vade in terram Israel.* Quasi enim medicus descendit in Aegyptum, vt visitaret eam languentem erroribus, non vt remaneret in ea. Nam in prima facie quasi Herodem fugiens, descendit in Aegyptum: reuera autem, vt Aegyptij erroris daemones effugaret ex ea, sicut testatur Esaias, dicens: Ecce dominus descendit in Aegyptum, sedens super nubem leuem, & cadent idola Aegypti. Vides ergo quia ideo descendit in Aegyptum, non mortem fugiens, sed vt mortifera idola dissiparet? Nam nunquam inuenitur dominus descendisse, nisi tunc. Notandum autem, quia nocte fugit in Aegyptum, reuertitur autē per diem: quoniam fugiens, persecutionem fugiebat Herodis: reuertens autem, mortuo reuertebatur persecutore. Omnis enim persecutionis angustia nox est, refrigerium autem dies. *Admoni-*

Acto. 12. d.

Luca 1. c.

Esai. 19. d.

tus autem in somnis, secessit in partes Galilae, & veniens habitauit in ciuitate, quae vocatur Nazareth, vt adimpleretur quod dictū est per prophetas: *Quoniam Nazareus vocabitur.* Dum dicit, per prophetas, non per prophetam, manifestat quod non certam auctoritatem prophetiae protulit, sed sensum prophetarum colligens dixit. Nam per omnes prophetas, Iesus Nazareus vocatur, quod est sanctus. Aut fortē legerunt & alios prophetas ita dicentes, qui nō sunt nobis canonizati. Alij etenim prophetauerunt, & cōscripserunt, sicut Nathan, & Esdras. Et quoniam propheta-tum erat, hoc ipsum manifestat Philippus, dicens ad Nathanael: quem scripsit Moses in lege, & propheta, inuenimus Iesum filium Ioseph a Nazareth. Vnde & Nathanael sciens prophetatum esse, hoc ipsum cōfirmans respondit: Ex Nazareth potest aliquid boni esse.

Homilia tertia ex cap. tertio.

IN diebus illis venit Ioannes Baptista praedicans in deserto Iudae, & dicens, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum. Hic est enim de quo dictum est per Esaiam prophetam dicentem: *Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius.* Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos. *Esca autem eius locustae, & mel syluestre.* Tunc exibat ad eum Hierosolyma, & omnis Iudaea, & omnis regio circa Iordanem, & baptizabantur ab eo in Iordane, conuidentes peccata sua. Videns autem multos Pharisaeorum & Sadduceorum, venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? facite ergo fructum dignum poenitentiae. Sol appropians ad processum, antequam appareat, mittit radios suos, & facit albescere Orientem, vt procedens aurora aduentum dici demonstrat. Sic dominus natus in mundo, antequam appareat, spiritus sui fulgore transmissio illuminauit Ioannem, vt praecedens ille, aduentum saluatoris annūciat: ne fortē lubitō veniens, & dicens se esse filium dei, propter ipsam magnam atque terribilem indicationem rei ipsius, magis se incredibiliorem ostenderet. Si enim Ioannes praedicauit persona cognitus, genere dignitofus, erat enim filius Zachariae sacerdotis: & conuersatione mirabilis, tamen infideles Iudaei non acquieuerunt credere Christo per illum: quanto magis non erant credituri, si nulla ante eum denunciatio praecessisset? Nam quantumuis fuerit persona laudabilis, in sua causa non potest esse testis idoneus. Venit Ioannes quasi magni regis praeparator fidelis. Qualis rex, talis & nuncijs regis: natus ex gratia, non ex natura: Sicut Christi cōceptionem antē angelus nunciavit, sic & istius. Sicut illius nomen antequam conciperetur, auditum est: sic & istius. Sicut illius potestas antequam nasceretur, ostensa est: sic & istius virtus antequam nasceretur manifestata est. Hae fuit inter illos differentia: quia Christo concepto, fidelis mater confessa est gratiam deo, dicens: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Ioanne autem concepto, incredulus pater obmutuit: quia Ioanne nato, lex de cetero fuerat tacitura. Christo autē nascente postmodum, gratia fuerat locutura. Ioannes quidem parentibus suis donatus est pro munere pietatis ipsorum, quem natura desperabilis in aetate produxit: quoniam & mundus per tot milia annorū sterili constitutus, illo nascēte fructus iusticiae erat facturus: quem parentes non ex amore carnis seminauerunt, sed ex vnanimitate & concordia disciplinae meruerunt: erant enim iusti ante deum ambo. Nec enim decebat, vt ex carne & sanguine nasceretur, qui ideo nascebatur, vt filium virginis praedicaret. Verē enim deserta erat Iudaea, vacua

Ioan. 1. f.

Esai. 40. d.

Luc. 1. d.

1. mat. 1.

1. talis cor-pora.

vacua à iusticia, plena peccatis, quam deus plantauerat, lex irrigauerat, omnes prophetae coluerant. Illa autem nullum fructum produxit, nisi spinas asperrimas, quibus suum dominum coronabat. *Dicens: Pœnitentiam agite.* Quo modo in ipso principio manifestat, quia benigni regis est nuncijs: non enim peccatoribus minas intendebat, sed peccatorum indulgentiam promittebat. Solent enim reges nato sibi filio indulgentiam in regno suo donare, sed antē transmittūt acerbissimos exactores, qui omne quod inuenerint exigant, ita vt indulgentia ipsa crudelior esse videatur, quam ipsa exactio, vt nihil indulgentiae habeat praeter nomen, vt lugentes illam homines, & nudi suscipiant. Deus autem & nato sibi filio, volens donare in seculo indulgentiam peccatorum, praemisit quasi exactorem Ioannem exigentem, & dicentem: Facite fructus dignos poenitentiae. O exactio, quae non pauperes fecit exactos, sed magis diuites reddit. Nam cum quis debitum iusticiae suae reddiderit, deo nihil praestat, sed sibi lucrum salutis acquirit. Quid autem agit poenitentia? cor emundat, sensus illuminat, animas sanctificat, & ad susceptionem Christi praeparat humana praecordia, quemadmodum magno iudici, aut regi aliquo in expeditionem venturo, praeparatores praecedunt, sordida, abluunt, diruta componunt, ne fortē indecorum aliquid videns rex, delicatus abhorreat: Sic & domino nostro ad peregrina loca huius seculi venturo, praecessit Ioannes, qui ab humanis cordibus poenitentiae scopis, peccatorum sordes eiiceret, & quae per longam diaboli indisciplinationem dissipata fuerant, spiritualium praecceptorum ordinatione cōponeret: insuper aqua baptismatis adornaret, vt veniens rex caelestis, dignum transitū inueniret per corda credentium, propter quod dixit: *Vox clamantis in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius.* Vox est sonus cōfusus, nullum secretum cordis ostendens: sed hoc tantummodo significans, quia vult aliquid dicere ille qui clamat. Verbum autem est sermo rationalis, mysterium cordis aperiens. Adhuc vox inter animalia & homines communis est, verbum autem hominum tantum. Ideo ergo Ioannes dictus est vox, nō verbum: quia per Ioannem neque misericordias suas deus, neque iusticias, neque ante cōstitutionem mundi praeparata consilia demonstrauit: sed hoc tantummodo, quia aliquid magni facere deus in hominibus meditabatur. Postea autē per filium suum plenissimum mysterium suae voluntatis aperuit, ideo & dictus est verbum: Parate viam domini. Pœnitentiam agere peccatorū, & facere fructus dignos poenitentiae, hoc est, parare viam domini, & rectas facere semitas eius. Quo modo signat omnes vias domini naturaliter in hominibus esse plantatas, sed postea per cōtumaciam nostram factas esse desertas, & flexuosas: Nunquam enim illas hominibus reparare cōmitteret, nisi sciret eas in hominibus esse, & hominum negligentia esse subuersas. Ecce humilitatis gratia in hominibus fuit: sed dum inuicem homines se ad indignationem prouocant, humilitatis gratiam corrumpunt, quādo se alter humiliat, alter eum accipere recusat. Item si alter se contra alterum humiliaret, adiuuicem alterutrum se ad humilitatis gratiā excitarent. Nam sicut omne artificium corporale visitatione seruat, & additur: sic & gratia omnis per exercitationem additur, & per desidiam minoratur: Nunc si minor se humiliauerit ante maiorem, aut pauper ante diuitem, non accepit illum quasi humilitatis honorem, sed quasi debitū potestatis: Vis autem scire quia antē humilitatis gratia fuit in notomus secundus.

Vox.

Verbum.

1. talis cor-pora.

A bis? Vnde didicimus subiecti esse potentibus? Item sapientiam habuerunt homines, sed dum sapientiam suam non ad adiuuandos se per suam sapientiam exercebant, sed ad circunueniendos, sapientia illorum inuenta est esse malicia. Vnde enim poterat homo habere intellectum, quo modo alteri faceret fraudem, nisi à deo gratiam intelligentiae accepisset? Ita bono dei malē videntes, fecerunt esse diaboli malum. Secundū hanc tria, tracta in omnibus rebus bonis. Postquam ostendit, quia ipse est vox clamantis in deserto, dicens, parate viam domini: prudenter subiunxit, cōfessum & quae esset vita eius, ostendens, quia meritō omnes homines eum venerantur. Nam ipse quidē testificabatur de Christo, vita autem eius de ipso. Nam testimoniū verborum eius nequaquam fuisset idoneum, nisi eum mirabilis vite institutio commendasset. Nam nemo potest alterius esse testis idoneus, nisi prior fuerit suus. *Ipse autem Ioannes habuit vestimenta de pilis cameli, & zonam pelliceam super lumbos eius: & locustas, & mel syluestre edebat.* Non de lana cameli habuit vestimentum, ne ipsa mollicies vestimentum delicata faceret membra, & ipsa deliciositas virtutem patientiae emolliret: sed de asperioribus fetis cameli, vt ipsa asperitas ad virtutem patientiae animum exerceat: ideo non dixit, de lana cameli: sed, de pilis cameli. Nam omne vestimentū ad tres pertinet causas, aut ad speciem visionis, seu ad vanam gloriam: aut ad delectationem corporis: aut ad tegumentum nuditatis. Ad speciem visionis habere vestimentum, seruis dei non conuenit: similiter ad delectationem corporis, deo seruientibus non est aptum. Sed quid tantum ad tegumentum nuditatis. Quoniam autem non de lana camelina, sed de pilis cameli habebat vestimentū, ipse dominus manifestat, dicens de Ioanne: *Quid existis in deserto videre? hominem mollibus vestitum? Non: nam hi qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Vides ergo quia tale habebat vestimentū, vt de virtute animae eius ipse habitus corporis loqueretur. *Et zona pellicea super lumbos eius.* Ex eo quod quasi pro nouo aliquid significet in Ioanne, dicens: *Et zona pellicea circa lumbos eius: ostendit quia cōsuetudo erat apud Iudaeos, vt zonis laneis vterentur.* Ideo iste quasi aliquid durius facere volens, zona pellicea cingebat se: puto quod Ioannes in conuersatione populi Iudaici penē secundum iusticias gentium conuersantis, indicabat in habitu vestem religiosiorem, non mollem, neque delicatam sed cilicinam, grauem & asperam, & cōterentem corpus potius quam fouentem. Nam extra alias legis iusticias, grauiores se habere iusticias. Non occides, non adulterabis, non periurabis, oculum pro oculo, dentem pro dente, diliges amicum, & odies inimicum, gentium tortuosarum iusticiae sunt. Vnde & euangelista dicit inferius: *Si diligitis diligentes vos, quam mercedem habebitis? Non: ne & gentes hoc faciunt: Et zona pellicea circa lumbos eius. Lumbi sunt voluptates omnium peccatorum, quia omne peccatum cum voluptate cōmittitur. Zona autem pellicea est continentia corporalis. Zonam ergo pelliceam habebat circa lumbos suos, quoniam et si qui se continere videbantur ex populo Iudaico à peccatis, corporali continentia se constringebant, non spirituali, ab opere malo se continentes propter legem, non à voluntate mala propter deum. vtpote non quidem occidebant, tamen irascebantur sine causa. Non quidem adulterabantur, tamen concupiscebant in corde. Forsitan non periurabant, iurabant tamen. Hae continentia corporalis est, quia legi & hominibus satisfacit, &*

1. granio-

res ha ip-

sa iusticiae.

Infra 5. g.

Luc. 6. e.

Lumbi.

1. granio-

res ha ip-

sa iusticiae.

Infra 5. g.

Luc. 6. e.

Lumbi.

1. granio-

res ha ip-

sa iusticiae.

Infra 5. g.

Luc. 6. e.

non deo. Continentia autem malæ voluntatis placat A deum, quia homo videt in facie, deus autem in corde. Reddebant malum pro malo, & bonum pro bono: amicos amabant, & inimicos odiebant. Hęc iusticia corporalis est, non spiritualis: hominibus placens, nõ deo. Vides quia omnis continentia eorum corporalis erat, peccata tantum actuum deprimens, non voluntatum? Item locusta sunt volatilia quidem munda, tamen parua, & non satis in altum volantia, quæ manducabat Ioannes constitutus in deserto. Quos docebat Ioannes, idem manducabat. Volatilia quidem erant, nõ autem magna volatilia, nec satis in altum volantia: quia secundum iusticiam legis, metu pœnæ corporalis viuebant, non secundum spiritualia, & altissima Christi præcepta. Deniq; quo modo magnæ volucres erant Iudæi, aut ad alta volantes quibus à Ioanne pœnitentia sola iniungebatur? Qui enim abstinet se ab opere malo, & nõ insuper facit opera bona, volat quidẽ, non autem in altum volat. Parua ergo volatilia, & nõ in altum volantia manducabat Ioannes: maiora autem volatilia, & in altum volantia, quæ altissima cœli poterant penetrare, Christo post venienti, quasi regi magno seruabat. Ille enim postea veniens magna volatilia, & in altum volantia manducauit: id est, docuit beatos apostolos duodecim, & sub apostolis septuaginta discipulos, & cæteros Christianos, quibus & altissima mādauit præcepta. Antiquis dictum est, non occides: ego autem dico vobis, si quis iratus fuerit fratri suo sine causa, reus erit iudicij. Antiquis dictum est, non adulterabis: ego autem dico, nec vsque ad oculum cõcupiscas. Antiquis dictum est, non periurare: ego autẽ dico, omnino non iurare. Antiquis dictum est, oculũ pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico non malum reddere pro malo. Antiquis dictum est, diliges amicum, & odies inimicum: ego autem dico, diligite inimicos vestros. Vides quia quibus Ioannes prædicabat pœnitentiam peccatorum, parua volatilia erant, & non in altum volantia: quibus autem spiritualia Christus mandauit, magna volatilia erant, & ipsos penetrantia cœlos: vt dicere possint, Nostra autem conuersatio in cœlis est. Ideo forsitan eis dicebat: Nolite timere, multis enim passeribus meliores estis vos. Item mella sunt eloquia dei. Ideo ergo Ioannes mel agreste edebat: quoniam adhuc ante Christum, ante spiritum sanctum constitutus sub lege, legis vtebatur eloquiis insipidis, & insuauius, & agrestibus. Nam si filius dei sub lege est factus, quãto magis Ioannes, qui verẽ erat Iudæus: Sed filius dei sub lege factus est, vt eos qui sub lege erant, redimeret, & educeret. Ioannes autem sub lege natus est, non vt eos qui sub lege erant, educeret, sed vt essent sub lege, vt secundum legem & viderent, & docerent. Propterea nihil extra legem aut fecit, aut docuit, sed tantum pœnitentiã prædicauit: Christus autẽ multa extra legem & fecit, & docuit. In sabbato operatus est, leprosum tetigit, & alia multa: quia non insipidis & agrestibus legis vtebatur præceptis, sed suauibus & domesticis, quæ à patre susceperat. Propterea Ioannes agreste mel māducauit, Christus autem domesticum. Ac sic Ioannes legis & prophetarũ omnem formam adimplens, speciem gentium diuina virtute circa seipsum cõsummans, capillatiam & peregrinam tunicam induebat, quasi ecclesiam suam lex & prophetæ suis prophetationibus imputrescibile, & incarpibilem texuerunt. Zona autẽ erat præcinctus, præparationem ostendens accedentibus, & credentibus prædicationibus suis. Edebat autem locustas, & mel syluestre: osten-

† quod tid est.

Exod. 20. c. & Mat. 5. c.

Exod. 21. c.

Leuit. 19. d.

Philip. 3. d.

Luc. 12. d.

Psal. 118. c.

Galat. 4. a.

† doceret

dens eos, qui longè volabant, prope futuros, sicut & Apostolus ait ad gentes: Et vos qui aliquando eratis à Ephes. longè, prope facti estis in sanguine Christi. Et qui agrestium gentiũ dulcedinem futuræ fidei docens, quæ ad sublationem curationis processerat, mel syluestre edebat. Tunc exibat ad eum Hierosolyma, & omnis Iudæa. Id est, quando vox facta est in deserto, parate viam domini, rectas facite femitas eius. Et amplius resonabat conuersatio vitæ eius in eremo, quàm vox clamoris ipsius. Et magis expauescere faciebat homines operib; suis, quàm verbis. Et forsitan nisi sermones suos cõuersione huiusmodi commendasset, nunquam omnis Iudæa ad vocem eius exisset ad eum. Ex quibus verbis apparet, quia dominus constitutus in mundo, non tantum visibiliter sermonibus suis docuerat populum suum, sed inuisibiliter in cordibus hominum operans, adducebat ad fidem. Nec enim hoc admonebat Ioannes, vt viam domini super terram, sed in sensibus & cordibus hominũ pararet. Ergo in prima quidem facie videbatur in corpore ambulans, reuera autem per corda hominum, & per sensus incedens, singulorum conscientias scrutabatur. Egrediebatur ad eum omnis Iudæa. Ad comparationem enim illius sanctitatis, quis poterat arbitrari se iustum? Inimitabilis erat conuersatio eius, omnium vitam apparere faciebat culpabilem, vt iam nemo in operibus suis confideret, sed omnes in misericordiam dei spem suam collocarent. Quemadmodum enim si videris albam vestem, dicis, satis candida vestis est: si vero posueris eam iuxta niuem, incipit tibi sordida apparere: etsi verè sordida non est, tamen quantum ad similitudinem niuis sordida inuenitur: sic quantum ad comparationem Ioannis, omnis homo videbatur immundus. Et verè talis debet esse princeps in populo, vt totus populus semper aliquid noui inueniat, quod imitetur in eo. Nam ad cuius similitudinem extendat se populus, & emendet, si videat ipsos principes esse sordidiores quàm se? Et baptizabantur ab eo consentes peccata sua. Confessio peccatorum est testimonium conscientie timentis deum. Qui enim timet iudicium dei, peccata sua non erubescit confiteri: qui autem erubescit, non timet. Perfectus enim timor soluit omnem pudorem. Illic enim turpitudine confessionis aspicitur, vbi futuri iudicij pœna nõ creditur. Nunquid nescimus, quia confessio peccatorũ habet pudorem, & quia hoc ipsum erubescere, pœna est gravis? Sed ideo magis nos iubet deus confiteri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro pœna. Nam & hoc ipsum pars est iudicij. O misericordia dei, quem totiens ad iracundiam excitauimus. Sufficit ei solus pudor pro pœna. Videns autem multos Pharisæorum, & Sadducæorum venientes ad baptismum, dixit eis: Genimina viperarum, quis vos docuit fugere à ventura ira? Facite fructus dignos pœnitentiæ. Sicut artifex medicus, si viderit agrotantis colorem, intelligit speciem passionis ipsius: sic & Ioannes mox vt vidit Pharisæos venientes ad se, intellexit cogitationes eorũ prauas. Forsitan enim cogitauerunt apud se, imus, & confitemur peccata nostra. Quantum est in vna hora erubescere? Iusticias à nobis non querit, nullum laborẽ nobis imponit, baptizamur, & consequimur indulgentiam peccatorum. Sic cogitabant, quo modo & modò omnes qui faciendæ iusticiæ propositum non habent, & ad baptismum veniunt, putantes quia possit eos iustificare sola aqua baptismatis, etiam si non præcesserit bona voluntas. Insuper, pone Ioannem medicum esse, verbum autem ipsius quali ferrum medicinale, quo repletæ peccatis conscientie præ-

Viperarum natura.

Cantic. 1. b.

Esai. 1. d.

Psal. 50. b.

Ibidem d.

Gen. 6. b.

Gen. 11. d.

† Tom. 4.

Hier. 1. d.

ciduntur: confessionem puta esse digestionem impuritatũ, & spurciæ, quæ intus erat inclusa, baptismum esse lotionem sordium egressarum: nunquid facta digestionem impuritatũ, iam statim sanus factus es? nunquid iam non habes vulnus? nunquid non est tibi necessaria superpositio medicinæ? Sic multa diligentia necessaria est homini post confessionem & baptismũ, vt vulnus peccatorum eius & confessionis apertura sanetur. Genimina viperarum. Natura enim viperarũ talis est, cum momorderit hominem, statim currit ad aquam: si autem aquam non inuenerit, moritur. Ideo & istos vocabat genimina viperarum, qui peccata mortifera committentes, currebant ad baptismum, vt quemadmodum viperæ per aquam, periculum mortis euaderent. Item viperarum natura est, rumpere viscera matrum suarum, & sic nasci. Quoniam ergo Iudæi assidue persequentes prophetas, corruerunt matrem suam synagogam, sicut ipsa lugens dicit in Canticis: Filij mei dimicarunt in me: ideo viperarum genimina nuncupantur. Item viperæ à foris speciosæ sunt, & quasi pictæ: ab intus autem veneno plenæ sunt. Ideo & hypocritas & Pharisæos viperarum genimina appellat, quia hypocritæ pulchritudinem sanctitatis ostendebant in vultu, & venenum maliciæ portabant in corde. Quis vobis ostendit? Nonne Esaias propheta ostendit vobis, dicens: Lauamini, & mudi estote? Absit. Ille enim sicut dicit, Lauamini & mundi estote: ita etiam auferte nequiciam ab animabus vestris, discite benefacere. Si vos Esaias docuisset, nunquam spem vestram in aqua tantummodo poneretis, sed etiam in operibus bonis. Nunquid David propheta vobis ostendit, dicens: Asperges me domine hyssopo, & mundabor: lauabis me, & super niuem dealabor? Absit. Ille enim sic dicit postea: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non spernit. Si ergo discipuli essetis David, cum spiritu contribulato, & cum gemitu cordis ad baptismum veniretis. Nolite dicere, quia patrem habemus Abraham. Quid enim prodest ei, quem sordidant mores, generatio clara? Aut quid nocet illi generatio vilis, quem mores adornant? Ipse se vacuum ab omnibus bonis actibus ostendit, qui gloriatur in patribus. Quid profuit Cham quod filius fuit Noë, nõne separatus de medio filiorum? qui secundum carnem frater natus fuerat, secundum animum factus est seruus. Nec familia eius sancta potuit defendere impios mores. Aut quid nocuit Abraham, quod patrem habuit Thare luteorum deorum cultorem? nõne separatus à genere suo, positus est in caput fidelium, vt iam nõ diceretur filius peccatorum, sed pater sanctorum? Nec potuerunt gloriam eius sordidare paterni errores. Nam & aurum de terra nascitur, sed non est terra. Et aurum quidem eligitur, terra autem cõtemnitur. Et stagnum de argento egreditur, sed non est argentum. Itaq; argentũ colatum seruatur, stagnum autẽ foras expellitur. Melius est de contemptibili genere clarũ fieri, quàm de claro genere cõtemptibile nasci. Qui enim de claro genere clarus nascitur, gloria claritudinis eius nõ est eius solius, sed communis videtur cum genere. Qui autẽ de contemptibili genere clarus egreditur, tota gloria claritudinis eius, eius solius est. Item, qui de contemptibili genere contemptibilis nascitur, turpitudine contemptibilitatis illius non eius solius, sed etiam generis eius. Qui autem de claro genere contemptibilis nascitur, omnis turpitudine illius, eius solius est. Ideo melius est, vt in te glorientur parentes, qui talem filium habent, quàm tu glorieris in Tomus secundus.

A parentibus. Sic & vos nolite gloriari, dicentes, quia patrem habemus Abraham: sed magis erubescite, quia filij eius estis, & sanctitatis eius non estis hæredes. Ipse enim suo testimonio se conuincit, quia de adulterio natus est, qui non simulari patri: Sermonem dictum ad Iudæos, conuertamus ad Christianos: quia sicut Iudæi putabant se propter hoc solum esse saluandos, quia erant filij Abraham: sic & multi insipientes Christiani per hoc solum putant se esse saluandos, quia sunt Christiani: ad quos cõuenienter dicit Ioannes: Nolite dicere, quia sumus Christiani, sed facite dignos pœnitentiæ fructus: Potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Lapis quidem durus est ad opus: sed cum factum fuerit opus ex eo, deficere nescit. Sic & gentes cum difficultate quidem crediderunt, tamen credentes permanent in æternum in fide. Iam securis ad radicem arboris posita est. B Securis autem est acutissima ira consummationis, quæ torum præcisura est mūdum. Et si posita est, quare non præcidit? aut si interim præcisura non fuerat, quare posita est? Quia rationabiles sunt arbores, & in potestate habent facere bonum, aut non facere: vt videntes ad radices suas positam esse securim, timeant præcisionem suam, & faciant fructum. Nam quauis malus nec timore corrigitur, tamen bonus nisi timuerit peribit. Ergo denunciatio iræ etsi in malis nihil agat, tamen à malis segregat bonos. Vide autem, quod non ad ramos posita dicitur esse securis, vt cum præcisæ fuerint, iterum reparentur: sed ad radices, vt irreparabiliter extirpentur. Quare? Quoniam quauis mundus iste iniquus, & totus positus in maligno, non erat circa finem, castigabantur peccatores, non exterminabantur propter duas causas. Primum quidem, quoniam oportebat homines esse in mundo, quauis essent iniqui, quoniam & ipse mundus iniquus est. Deinde, quia mundo manente expectatio erat, si forte aliqui nascerentur iusti ex generationibus iniustorum. Nunc autem hoc quidem mundo iam finiente, illo autem sancto iam appropinquante, non castigantur iam peccatores, sed euertuntur propter duas causas. Primum quidem, quia iam nec expectatio potest esse, si forte ex generationibus iniustorum aliqui aliquando iusti nascentur. Deinde, quia nec cõuenit vt in illo sancto mundo homines sint nõ sancti, sicut scriptum est: Quoniam sancti inhabitabunt terram, iniqui verò expellentur ex ea. Et iterum orat Esaias: Tollatur impius, vt non videat honorem domini dei. Ego quidem baptizo vos in aqua ad pœnitentiã: qui autem post me venit, fortior me est, cuius non sum dignus calcæmenta soluere. Ipse baptizabit vos in spiritu & igne. Quoniam missus erat Ioannes ad baptizandum, non tamen propter necessitatem dandi baptismatis, sed vt per occasionem ad baptismum venientibus, præsentiam filij dei in corpore prædicaret, sicut ipse testificatur alibi, dicens: Sed vt manifestetur in Israël, ideo ego veni in aqua baptizare. Ideo nunc ad baptismum venientibus, & ipsum prædicabat appariturũ confestim, & eminentiam potestatis eius annunciat. Pedes autem Christi intelligere possumus Christianos, in quibus ambulat, præcipue apostolos, ceterosq; prædicatores, per quos discurret: inter quos fuerat & Ioannes baptista. Calceamenta autẽ quibus operit pedes, possumus intelligere firmitates, quibus omnes operit prædicatores. Vis scire quàm fortia sint calceamenta ipsius? Audi ipsum dicentem ad Hieremiam: Ecce posui te in hodierna die sicut ciuitatem firmam, & sicut murum æreum. Hęc ergo calceamenta Christi, omnes prædicatores portant, & Ioannes ipse y iij prapora-

Joan. 8.

Psal. 36. d.

Esai. 26. b.

Ioan. 1. d.

Hier. 1. d.

ideo fiunt Christiani, quia credunt in Christum, aut diligunt eum: sed quia de Christianis parentibus procreantur: & vocatio eorum fit non secundum fidem, sed secundum genus. Necessarium ergo est, ut omnes boni & mali fiant Christiani, & omnes agnitione veritatis accipiant, ut & postea immixtis tentationibus pauci eligantur de multis, ut impleatur quod dictum est: Multi sunt vocati, pauci vero electi. Nunquid tu reprehenderis, quare a tritico paleas separas, & ita recondis? Nec enim ratio est, ut cum tritico reponas & paleas, quia nec sunt necessariae tibi ad usum: Et quo modo deum culpemus, qui a fidelibus separat infideles, qui non proficiunt ad gloriam eius: Et illae quidem paleae per naturam habent ut sint paleae, & triticum esse non possunt: infideles autem non per naturam habent, ut sint infideles, sed fiunt paleae propria voluntate, expellentes a se medullam iusticiae. Si ergo illae paleae quae non possunt esse triticum, comburuntur in igne: quanto magis infideles dignius comburentur, qui potuerunt esse triticum, nisi a se medullam iusticiae proiecissent? Et vide quoniam non dixit, mundabit aream suam, sed, permundabit. Propterea enim usque ad consummationem semper necesse est, ut diuersis modis tentetur ecclesia, donec permundetur. Et ideo ecclesia Christi nunquam sine tentatione dimissa est: Et primum quidem ventilauerunt Iudaei eam, deinde gentiles, modo haeretici: postmodum autem peruenit ab Antichristo. Sicut enim quando per modica aura est, non permundatur tota tritici massa, sed leuiore quidem paleae modica aura iactantur, grauiore autem remanent, Similiter remanent & vacua grana. Necesse est ergo, ut maior expectetur ventus, ut & grauiore paleae, & vacua grana iactentur. Sic & quando modica est tentatio, illi proiciuntur de ecclesia, qui multum sunt infideles. Ideo necessaria est tentatio maior, ut omnes infideles plenius expellatur, ut purgetur ecclesia. Et modo quidem modico flatu tentationis sufflante pessimi homines recedunt: si autem fortiter maior, sicut erit sub Antichristo, tempestas, etiam illi qui videntur stabiles, sunt exituri.

Homilia iij. ex cap. iij.

Quando venit Iesus a Galilea in Iordanem ad Ioanem. Quando: quando Ioannes predicabat, dicens: Poenitentiam agite, appropinquabit enim regnum caelorum: tunc venit Iesus, ut testimonium acciperet a Ioanne, Ecce agnus dei, qui tollit peccata mundi: & ut confirmaret praedicationem ipsius, ut videntes homines, Christum cum esset sine peccato, quasi peccatorem baptizari, dicant apud se: Si ille, de cuius innocentia ipse Baptista testimonium dedit, baptismum se necessarium habere putauit: quo modo nos contemnimus poenitentiam, qui sumus cooperi peccatis? Item iustificatus erat Ioannes, quoniam ego baptizo vos in aqua, post me autem veniet fortior me, ipse vos baptizabit in spiritu & igne. Ideo tunc venit, ut etiam hoc testimonium eius ostenderet verum, ut in baptismo eius aperiantur caeli, descendat spiritus, pater clamet de caelo, & per hoc manifestum efficiatur: quia vere dignior erat Ioanne, qui baptizatus est a Ioanne. Sicut enim cum processerit lucifer, lux non expectat occasum luciferi, ut ita procedat: sed adhuc eo ascendente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem: sic & Ioanne praedicante ante Christum, Christus non expectauit, ut cursum suum Ioannes impleret, & sic ipse veniret ad medium: sed eo adhuc docente apparuit, ut per comparisonem doctrinae suae vel operis, praedicationem Ioannis face-

Mat. 20. 22. b. quando.

* per temptora.

Ioan. 1.

ret non videri iusticiam. Vnde postquam cepit Iesus predicare ad se currentibus in uersis, uiluit doctrina Ioannis. Vnde discipuli eius videntes dicebant ad eum: Rabbi, ecce cui tu testimonium perhibebas, ecce hic baptizatus, & omnes veniunt ad eum. Deinde venit ad baptismum, non ut ipse remissionem peccatorum acciperet per baptismum, sed ut sanctificatas aquas relinqueret postmodum baptizandis. Adhuc autem, ut qui humana suscepit naturam, totum humanae naturae inueniatur implese mysterium. Nam quauis ipse non erat peccator, tamen naturam suscepit peccatricem: propterea et si ipse baptizatus non egebat, tamen carnalis natura opus habebat. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu uenis ad me? Quo ego desidero ascendere, tu inde descendis. Ergo ut tu me baptizes est idonea ratio, ut iustus efficiat, & dignus caelo. Ut autem ego te baptizem, quae est ratio? ut iustus efficiaris? sed ipse es iusticiae radix. Ut in caelum ascendas: sed ipse natura in caelo es, et si uoluntate de caelo descenderis. Tu es spiritus, ego caro. Nunquid caro spiritum sanctificare potest? Magis autem spiritus sanctificat carnem. Cuius enim creandi est virtus, ipse est & sanctificandi potestas. Quis diues a paupere diuitias quaerit? Magis autem pauper a diuite diuitias quaerit. Omne bonum de caelo descendit in terram, non de terra ascendit in caelum. Ille antiquus Lucifer, qui mane oriebatur, cogitauit apud se, dicens: Super caelum ascendam, &c. Si ergo ille angelus constitutus, & pro sola cogitatione superbiae depositus est de angelica gloria ad ignominiam tenebrarum: ego quid mereris pati, si homo carnalis, & corruptibilis constitutus, tantae superbiae opus impleuero, & dignum me existimauero totius creaturae dominum baptizare? Et ait ei Iesus, Sine modo, sic enim nos oportet implere omnem iusticiam. Non denegat eminentiam potestatis suae, sed mysterium dispensationis ostendit, dicens: Sine modo: Id est, scio quia hoc est iustum, ut tu a me baptizeris: sed sine modo, ut iusticiam baptismatis, non uerbis, sed factis adimpleam. Prius suscipiam, & postea praedicabo. Quod ergo dicit, Sic oportet nos implere omnem iusticiam: non hoc signat, ut si fuerit baptizatus: sed sic, id est quemadmodum baptismatis iusticiam prius factis impleuit, postea praedicauit: sic omnem iusticiam non prius uerbis, quam factis impleuit. Vnde etiam Lucas testatur de illo, dicens: Primum quidem sermonem feci de omnibus de Theophile, quae cepit Iesus facere, & docere. Aut ita: Sic oportet nos omnem iusticiam implere: id est, quo modo & baptismi impleuimus iusticiam. Quo modo impleuit baptismi iusticiam Christus? Sine dubio secundum dispensationem humanae naturae: hominum enim est opus habere baptismatis, qui secundum naturam carnalem omnes sunt peccatores. Sicut ergo impleuit iusticiam baptismi, sic impleuit & iusticiam nascendi, & crescendi: manducandi, & bibendi: dormiendi, & lassandi: sic & suscipiendae tentationis, sic & timoris, & fugae, & tristitiae: sic & passionis, & mortis, & resurrectionis impleuit iusticiam: id est, secundum dispensationem quam suscepit humanae naturae, omnes iusticias istas impleuit. Ergo sic & natus est, non ut homo purus, sed ut deus & homo. Quasi homo sic creuit, sic esuriuit, sic tentatus est, sic lassatus est: non homo purus, sed deus in homine. Quasi homo sic alligatus est, sic flagellatus, sic crucifixus & mortuus est: non ut homo, sed per dispensationem deus quasi homo. Si autem haec omnia purus homo impleuit, iam non secundum dispensationem humanam impleuit omnia, sed secundum naturam: quid

timidi

Luce.

Esau.

Actu.

1. Tim.

Acto. 7. g.

quid autem dispensationis est, aut contra naturam, si ea quae passionis sunt, sicut homo passibilis patitur? Dum autem dicens Ioanni, ego a te debeo baptizari, respondit, Modo interim sine: ostendit quia postea Christus baptizauit Ioanem, quauis in secretioribus libris manifeste hoc scriptum sit. Et Ioannes quidem baptizauit illum in aqua, ille autem Ioannem in spiritu. Iesus autem baptizatus confestim ascendit de aqua. Non inuenio quia causa positum est, quia confestim ascendit de aqua. Quid enim interesset, si tardius ascendisset? Ergo potuit sic dicere, Iesus autem baptizatus, ascendit de aqua. Puto autem factum Christi ad mysterium pertinere omnium, qui postmodum fuerant baptizandi: ideo dixit, Confestim: & non dixit, egressus est: sed, ascendit: quia omnes qui digni secundum omnia membra iusticiae formati & consummati baptizantur in Christo, confestim de aqua ascendunt: id est, proficiunt ad uirtutes, & ad dignitatem subleuantur caelestem. Qui enim ingressi fuerant in aquam carnales, & filij Adam peccatoris, confestim de aqua ascendunt spirituales filij dei facti. Et ne mihi dicas, quia multi quales fuerant ante baptismum, tales permanent post baptismum, etiam qui non in poenitentia baptizantur, nec toto corde poenitent se illos fuisse, quod fuerunt, sed retento peccandi proposito baptizantur, ideo non proficiunt confestim de aqua. Si ergo quidam ex sua culpa non proficiunt baptizati, quid ad baptismum? Scriptura enim de potestate baptismatis loquitur. Quid potest eis praestare baptismum, qui indigni fuerint baptizati? Aut certe confestim ascendit de aqua, festinans ad tentationem contra diabolum, ad liberandum genus humanum. Misericordia eius urgebat eum. Sicut enim dux contra tyrannum deputatus ad bellum, mox ut signum expeditionis & profectiois acceperit, festinat exire, sciens quia tarditas eius perditio est prouinciae. Nam tyrannus sciens aduersus se principem deputatum, et si lenius acturus fuerat, crudelius agit: sic & Christus, ex quo baptismatis signum accepit, festinabat accipere spiritum sanctum, quasi arma caelestia, & exire, sciens quia tarditas eius interitus erat mundi. Nam diabolus audito, quod filius dei descenderat in hunc mundum, aduersus ipsum uehementius festinabat omnium hominum corda in peccatis & infidelitate concludere, putans se tantum posse perdere, quantum non posse Christum saluare. Et aperti sunt ei caeli. Non rupta est ei ipsa creatura caelorum, sed per baptismum oculi sensus eius aperti sunt, ut uideant quae sunt super caelos. Si enim ipsa creatura rupta fuisset, non dixisset, Eri aperti sunt, non tantum ei aperti fuissent: quia quod corporaliter aperitur, omnibus est apertum: quod autem spiritualiter, illis solis, qui illuminantur in spiritu sancto. Sicut Stephanus repletus spiritu sancto dicebat: Video caelos apertos, & filium hominis stantem a dextris virtutis dei. Sed dicit aliquis, Quid enim ante oculos filij dei clausi fuerant caeli, qui etiam in terra constitutus, erat in caelo? Si ea quae superius dixit, Sic oportet nos implere omnem iusticiam, bene intellexisti, non dubitas quod secundum mysterium aperti sunt ei caeli. Nam sicut secundum dispensationem humanam baptizatus est, secundum naturam autem diuinam baptismum non egebat: sic secundum humanam dispensationem aperti sunt ei caeli, secundum naturam autem suam erat in caelis. Ergo non deo aperti sunt posito extra carnem, nec puro homini extra deum: sed deo quasi homini, ut exemplo eius intelligamus, quia omnes homines

recti, qui baptizati spiritum meruerunt accipere sanctum, similiter aperiuntur eis caeli, & vident ea quae sunt in caelo: non carnalibus oculis uident, sed spiritualibus fidei credendo. Qui enim non credit ea, quae gloriosa & terribilia a deo reposita promittuntur in caelis, ante oculos cordis eius obturati sunt caeli: qui autem firmiter credit, & quasi ad illud quod uidet tendit, illi aperti sunt caeli: & cum corpore sit in terra, animo est in caelo. Si autem oportet credere, quia uere aperti sunt ei caeli, quia forte erant inuisibilia quaedam obstacula prius, quibus obsistentibus, animae defunctorum introire non poterant caelos: quae homines nec clausa possunt aspicere, nec aperta: tamen siue hoc modo, siue alio intelligantur caeli aperti, omnino sic est intelligendum, aperti sunt ei caeli, id est, propter eum, gratia eius. Aperti sunt autem caeli, non solum ei, sed omnibus propter eum. Et si in singulis quibusque generationibus erant iusti, quibus aperiuntur, tamen iterum ceteris peccatoribus clauderentur: & nullus poterat esse tam iustus, ut dignus esset aperire portas caelorum ad introitum omnium hominum. Postquam uero natus est Christus, baptizatus est, sanctificatus est, gratia illius solius aperti sunt caeli. Ut puta si ab Imperatore quaerat homo aliud quod beneficium dignitatis, & ipse non habet tantummodo fiduciam petendi, neque amicitiam impetrandi, vadit ad fratrem Imperatoris, aut ad amicum charissimum, ut intercedat ad illum: Sic dicit illi Imperator, Ecce ego hoc beneficium non illi do, sed tibi: id est, propter te illi do. Nam non illi donatur, cui datur, sed illi propter quem datur: sic & hic dicit, Eri aperti sunt caeli, id est, propter eum nobis aperti sunt. Vis autem manifeste scire, quoniam ante Christum caeli si aperiuntur, iterum clauderentur? Nam iusti quidem forsitan ascendebant in caelum, peccatores autem nequaquam. Ideo autem dixi, forsitan: ne quibusdam placeat etiam ante Christi aduentum iustorum animas ascendere potuisse in caelum. Alioqui nullam animam ante Christum arbitror ascendisse in caelum, ex quo peccauit Adam, & clausi sunt ei caeli: sed omnes in inferno detentas, propter quas etiam descendit ad inferos, sicut ipse testatur in Sapientia, dicens: Descendam ad inferiores partes terrae, & uisitabo omnes dormientes, & illuminabo sperantes in deum. Aperti sunt ei caeli. Sic aperti sunt, ut nunquam claudantur. Ecce baptizato quidem Christo, aperti sunt ei tantum: postquam uero tyrannum uicit per crucem, & resurgens, ab angelis portabatur in caelum: videntes angeli portitores, quia caeli iam nunquam erant claudendi, sed omnes iusti & peccatores pariter ascensuri erant in caelum, & staturi ante tribunal Christi, quia non erant necessariae portae caeli, caelo postea nunquam claudendo: ideo non dicunt, Aperite portas, & introibit rex gloriae, iam enim erant aperti: sed, Tollite portas principes uestras. Aut ita: Caeli sunt scripturae diuinae prophetarum & Apostolorum, in quibus habitat deus, de quibus scriptum est: Quoniam uidebo caelos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quae tu fundasti. Ergo qui baptizatur, & meretur accipere spiritum sanctum, adaperiuntur ei omnes scripturae, ut intelligat quae ibi posita sunt mysteria ueritatis. Propterea autem omnibus non aperiuntur, quoniam quidem falsum baptismum habentes, non possunt accipere spiritum ueritatis. Quosdam autem non baptismum impedit, ne accipiant spiritum ueritatis: & aperiuntur eis scripturae, sed propositum malum, quauis bene fuerint baptiza-

1. al. deest quasi.

Eccli. 24. d.

Psal. 23. b.

Psal. 8. a.

baptizati. Sicut enim in celo celatur deus, sic in scripturis absconditur. Et sicut hoc caelum corporale omnes quidem homines vident, non autem aspiciunt deum inhabitantem in eo: sic & scripturas diuinas omnes quidem homines legunt, non tamen omnes intelligunt deum veritatis positum in scripturis, nisi qui fuerit sic baptizatus, ut accipiat spiritum sanctum. Vnde & Apostoli priusquam baptizarentur in spiritu sancto, clausae erant scripturae prophetarum, exponentes de Christo, sicut scriptum est: O tardi corde ad credendum in omnibus quae prophetae dixerunt. Postquam vero aperuit eis sensum, insufflato spiritu sancto, tunc reueratae sunt omnes scripturae ante oculos cordis eorum, ut intelligerent quae scripta erant de Christo. Et ideo forte hic dicitur, aperti sunt ei caeli. Apud Marcum autem, vidit scindi caelos: quoniam secundum hunc euangelistam scripturae manifestae sunt, non conscriptae: nam quotidie ad confirmationem fidei ex eis accipiuntur exempla. Secundum Marcum autem etiam scisse sunt, & inutiles factae: quia post Christum iam lege & prophetis non utimur, sed euangelio Christi, quasi caelo sublimiori & nobiliori. Et vidit spiritum descendentem sicut columbam, & remanentem super se. In quo mysterio natus est Christus, in hoc mysterio & spiritum sanctum accepit. Et enim filio dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, vnus in forma stabat humana, alter in specie descendebat columbae, tertius autem nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat columbae, sed in voce tantum audiebatur de sursum descendente. Sicut columbam. Ideo spiritus sanctus speciem columbae suscepit, quoniam praeter omnibus animalibus haec cultrix est charitatis. Omnes enim species iustitiae, quas habent ferui dei in veritate, possunt habere & ferui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos & humiles, habet castos & eleemosynarios, & ieiunos: & omnem speciem boni, quam creauit deus ad salutem hominum: ipsam speciem & diabolus introduxit ad seditionem, ut inter bonum verum, & bonum simulatum confusio fiat: ut simplices homines, qui boni veri & boni simulati differentiam intelligere caute non possunt, dum quaerunt bonos dei viros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiae in impostoribus inuenitur, sola autem gratia verae charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis dei. Ideo ergo hanc priuatam speciem charitatis sibi soli seruauit spiritus sanctus, ut per nullius iustitiam & testimonium sic cognoscatur, ubi est spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Hic est filius meus dilectus, in quo complacui. Et vide quoniam in monte sic dicit, Hic est filius meus dilectus, in quo complacui, ipsum audite. hic autem tantummodo dixit, in quo complacui: quia illic iam cognoscebant ex parte filium dei. Sed quia putauerunt errantes, Christum Mosi & Heliae similem esse: ideo addit, ipsum audite. Non ut legem & prophetas non audiant, sed ut euangelium amplius audiant, quam legem & prophetas, ut scirent quia ipse esset dominus legis & prophetarum. His autem, cum non adhuc cognosceretur Christi persona, non conueniebat dicere, ipsum audite: quoniam quando persona firmiter cognoscitur, tunc & doctrina fideliter suscipitur, quoniam personae dignitas commendat personae doctrinam.

Luc. 24. d.
Mar. 1. b.

Infr. 17. d.

Homilia v. ex cap. iiii.
Nunc Iesus ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur a diabolo. Ex eo quod subiunxit, dicens, ut tentaretur a diabolo: ostendit, quia a spiritu sancto est ductus, sed non quasi minor maioris praeepto, sed nec quasi maior minoris hortatu. Nam non solum ductus, aut adductus dicitur, qui alicuius potestate ducitur: sed etiam ille, qui alicuius rationabili exhortatione placatur. Sicut scriptum est de Andrea: Hic inuenit Simonem fratrem suum, & dicit ei: Inuenimus messiam, qui dicitur Christus, & adduxit eum ad Iesum. Ecce non potestate eum adduxit, sed ratione placauit. Quemadmodum si magister militum videat dominantem tyrannum, & det consilium regi, dicens: Exi obuiam illi, quia tota perit provincia: nam fortior est tua fama, quam mea virtus. Et ecce rex a magistro militum ducitur, & tamen non est minor eo, qui ducit. Ad diabolum Iesus ductus est, ut tentaretur: ad homines quidem diabolus vadit, ut tentet eos: non homines ad diabolum, ut tententur ab eo. Quoniam autem aduersus Christum diabolus ire non poterat, ideo contra diabolum Christus processit. Constat in nobis quinque baptismata esse. Vnum in verbo, sicut & Christus dicit: Et vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis. Secundum in aqua, sicut cunctis est manifestum. Tertium autem in spiritu, sicut scriptum est: Ioannes quidem baptizauit in aqua, vos autem in spiritu sancto baptizabimini. Quartum vero in igne, quod est tentatio praesens. Quoniam autem baptizantur homines & in igne, testis est dominus per Esaiam: Et auferam (inquit) sordes filiorum Israel de medio eorum, & sanguinem eorum mundabo in spiritu iudicii, & spiritu combustionis & ardoris. Consequenter enim ait propheta: Quoniam probasti nos deus, igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum. Et postmodum, Transiuimus per ignem & aquam, & induxisti nos in refrigerium. Sicut enim aurum vel argentum combustis in fornace sordibus colatur, sic homo in fornace tentationis missus, depositis peccatis sanctificatur. Quintum in morte, sicut ipse dicebat: Baptismo habeo baptizari, & quoniam turbor usque dum perficiatur. Quoniam autem peccatum & in morte remittitur, docet Apostolus, dicens: Qui enim mortuus est, iustificatus est a peccato. Quale autem peccatum in morte remittitur, scit qui intelligit, pro quali peccato introducta est mors. Nam si propter peccatum moritur homo, sine dubio soluitur propter quod moritur. Ideo dominus postquam baptizatus est in verbo, factus est sub lege. A Ioanne autem in aqua, a patre vero in spiritu: nunc a spiritu ducitur in desertum, ut baptizetur in igne tentationis, postmodum baptizandus in morte. Age, nunc videamus qui sunt, qui baptizantur in igne, & quando baptizantur in igne. Vt autem sciamus, videndum nobis est, quid est quod dicit, tunc ductus est. Quando? Quando pater clamauit de caelo: Hic est filius meus dilectus, in quo complacui. Vides ergo quia nemo baptizatur in igne tentationis, nisi qui factus fuerit filius dei? Quandiu enim catechumenus est homo, nondum abrenunciat diabolo, & omnibus operibus eius plenius. Baptizatus autem, Christo se tradit, dicens: Abrenuncio satanae, & omnibus operibus eius. Ideo catechumeno ei constituto, quasi suo parit adhuc: post baptismum autem, quasi alienum factum, tota virtute satanas persequitur. Baptismum autem signaculum fidei est. Numquid miles post militiam signatur

Ioan. 1. f.
Ioan. 15. a.
Acto. 1. a.
Esa. 4. b.
Psal. 65. b.
Psal. 65. c.
Luc. 12. f.
Roma. 6. b.
Infr. 17. d.
Baptismum signaculum fidei.

Roma. 8. c.

Filij dei baptizatur in tentationis igne. 2. Tim. 3. d.

Sap. 1. b.

Desertum duplex.

signatur ut iam sedeat, & requiescat: Sed magis ante militiam, ut postmodum militet, & laboret. Nam & athleta, ante certamen vngitur ut luctetur: sic & homo spiritualiter ideo oleo chrismatis vngitur, ut contra diabolum, quasi spiritualis athleta luctetur. Sed quid, quia multi cum tetati fuerint, superantur, & pereunt: Illi tales non a spiritu ducuntur ad tentationem suscipiendam, nec sunt filij dei: Quoniam qui spiritu dei aguntur, hi sunt filij dei: sed a peccatis expelluntur propriis. Qui autem a spiritu dei ducuntur ad tentationem, non superantur. Serui autem diaboli in igne non baptizantur. Quare? Quia non potest fieri ut depositis sordibus emundetur, qui totus est sordidus. Incipe latere aqua lauare, nunquid aliquando mundatur? Non, sed magis comoto luto, amplius sordidatur. Ille enim mundatur, in quo est aliquid boni, quo emundetur. Vt puta bonus homo, si carnalibus viciis fuerit sordidatus, tentatur ut illud bonum eius mundetur. In illo autem quid mundandum est, in quo nihil est boni? Secundum hoc, cum videris aliquem peruersum Christianum nunquam tristari, aut periclitari: cum videris haereticum nunquam persecutionem tentationum pati, noli scandalum pati: nec dicas, quo modo haeretici persecutiones nunquam patiuntur, sed semper fideles? Quo modo mali homines nunquam periclitantur, sed semper boni? Scito quoniam qui filij dei sunt, hi tantummodo in tentationis baptizantur igne. Veniat tibi in mentem quod te docuit Apostolus Paulus, dicens: Et omnes volentes pie viuere in Christo, persecutionem patiuntur. Mali autem homines, & seductores proficiunt in peius, errantes, & in errorem mittentes. Nunc videamus quando baptizantur in igne. Postquam fuerit homo baptizatus in verbo, instructus in fide: & postquam fuerit baptizatus in aqua: & postquam fuerit baptizatus in spiritu: in quarto loco baptizatur in igne. Multi autem, & cum in aqua baptizati fuerint, non baptizantur in spiritu. Nisi enim quis ante baptismum aquae sic deposuerit a se totum peccandi propositum, ut dignus sit spiritum sanctum in templum sui cordis suscipere, non baptizatur in spiritu. Quia spiritus sanctus fugit hominem fictum, & non habitat in corpore subdito peccatis: & ideo non fit filius dei. Et hi sunt qui cum tetati fuerint, superantur & pereunt: videntur quidem filij dei facti, propter aquam baptismatis, re vera autem non sunt filij dei, quia non sunt in spiritu baptizati. Nam corpore quidem baptizati sunt, animo autem catechumeni sunt: quia aqua corpus baptizat, spiritus autem animam. Ergo non solum Christus ductus est in desertum a spiritu, sed & omnes filij dei habentes spiritum sanctum ducuntur a spiritu in desertum, ut & ipsi tententur a diabolo. Qui enim habent spiritum dei, hi non sunt contenti sedere ociosi, sed ipse spiritus qui est in eis, vrget eos ad aliquod opus apprehendendum magnum, cui diabolus aduersatur, qui est in deserto. Vt autem intelligas, quia omne bonum, quod secundum deum bonum est, in deserto est: videamus quid est desertum. Est autem desertum secundum deum, & est desertum secundum diabolum. Natura carnalis, domus diaboli est, & omnis iniusticia epulatio ipsius est. Quantum ad deum autem desertum est, quoniam non est in eo iusticia dei. Spiritus autem domus est dei, & omnis iusticia eius epulatio est ipsius. Quantum ad diabolum autem desertum est, quia iniusticia non est in eo, qua diabolus delectatur. Et quare natura carnis domus diaboli est? Quia omne malum intus in carne

est, quia secundum voluntatem carnis est: & intus in mundo est, quia secundum voluntatem mundi est. Omne autem bonum foris est extra carnem, quia non est secundum voluntatem carnis: & est foris extra mundum, quia non est secundum voluntatem mundi. Vides ergo quia omnis res spiritualis extra fines carnis est foris, & quasi in deserto est, & extra fines mundi est foris: Vnde qui viuunt secundum dei mandatum, exisse de mundo dicuntur: non corpore, sed conuersatione exisse dicuntur de carne, & in spiritu esse. Dominus autem dei spiritus est, quia omne bonum intus in spiritu est, quia secundum voluntatem spiritus est. Omne autem malum foris extra spiritum est, quia non est secundum voluntatem spiritus. Vides ergo quia omnis res carnalis foris, extra fines spiritus est, & in deserto est: Ergo quantum ad deum, desertum est natura carnalis, ubi non est via iustitiae, in qua non inuenitur aqua spiritus sancti, & est vituperabile desertum, de quo & propheta dicebat: Sitiui in te anima mea in terra deserta, & inuia & inaquosa. Quantum autem ad diabolum, desertum est omnis res spiritualis, & est laudabile desertum. De tali deserto dicebat deus ad Pharaonem: dimitte populum meum, ut seruiat mihi in deserto. In tali enim deserto vult deus omnes suos sibi seruire. Ad tale desertum omnes filij dei, qui habent spiritum sanctum, exeunt ut tententur. Vt puta proposuisti non ducere uxorem, duxit te spiritus sanctus in desertum: id est, exiecit te extra fines carnis & mundi, ut teneris a concupiscentia carnis: quia non habet castitas in se, ut delecteris in ea secundum carnem. Si autem intus eras in carne & in mundo, id est, secundum naturam carnis & mundi habebas uxorem, non tetabar. Quo modo enim tentetur libidine, qui quotidie est cum vxore? Proposuisti ieiunare, extra fines carnis existi & mundi, ut teneris in fame a spiritu gulae. Si autem in finibus carnis & mundi positus, manducabas & bibebas, non tentabar: a spiritu gulae in fame. Quo modo enim tentetur in fame a spiritu gulae, qui nunquam esuriit? Sic & dominus nunquam tentatus fuisset in fame, nisi quadraginta diebus ieiunasset, & tunc esurisset. Item elemosynas facere proponis, foras existi: quia natura carnis & mundi non delectatur dare, sed semper accipere. Si autem non dabas, non tentabar a spiritu auaricie. Item proponis humilitatem seruare, existi in deserto ut teneris a spiritu superbie: quia caro & mundus in humilitate non delectatur. Exurget aliquis diaboli angelus, qui te conculcet, & irriter humilitatem seruasse, dum vides quod in hoc seculo humilitas contemnitur, & superbia honoratur. Et cum hos omnes spiritus viceris, nouissimè teneris a spiritu vanae gloriae. Incipis enim gloriari, quia vicisti: quia spiritus vanae gloriae praecipue a sanctitate nutritur. Scire autem debemus, quod filij dei non possunt tentari a diabolo, nisi in deserto exierint, secundum ea quae diximus: hoc est, nisi proposuissent circa aliquas studere virtutes. Filij autem diaboli, & intus in carne, & in mundo constituti, confringuntur & pereunt. Quo modo? Vt puta bonus homo si uxorem habuerit, hoc est enim esse intus in carne, non tentatur in libidine: id est, non fornicatur, sed sufficit ei vxor sua. Malus autem & intus in carne constitutus: id est, habens uxorem, fornicatur, & non est contentus vna. Item filius dei, id est, bonus homo, si intus in carne fuerit manducans & bibens, non tentatur in esca: id est, non inebriatur, non delectatur, sed mensurate manducat & bibit. Filij autem diaboli

Psal. 62. d.

Exo. 5. d.

diaboli, & intus manducans & bibens, non est contentus mediocribus cibis & potibus: sed inebriatur, & ad lasciuiores cibos extenditur. Item seruus dei, etsi intus sit in carne, nemini aliquid dans, non tentatur, quia alteri non tollit: malus autem intus, nemini dat, & tamen alienum tollit: & sic in omnibus rebus tractans inuenies. Vides ergo quia est & ista differentia inter filios dei, & inter filios diaboli? quia filij diaboli non exeunt ad diabolum vt tententur, sed diabolus venit ad eos vt tentet: id est, non exeunt extra carnem ad illum, sed intus in carne dominantur ab illo. Quid enim opus habet foras ad certamen exire, qui non desiderat vincere? Sed diabolus venit ad illos, quasi ad familiam suam. Filij autem dei foras exeunt vt tententur ab illo, id est, extra fines carnis: quia si intus fuerint in finibus carnis, non potest ad illos venire diabolus, quia filij dei sunt: nec potest illos tentare, sicut supra diximus. Ergo quia diabolus non potest intrare ad illos, ideo qui sunt gloriosiores filij dei, extra fines carnis exeunt contra illum, quia victoriae gloriam concupiscunt: propterea in hoc loco non diabolus venit ad Christum, vt tentaret eum, sed Christus exiit ad diabolum, vt tentaretur ab eo, dans dilectis suis exemplum. Hac omnia diximus propter illud quod ait: Tunc Iesus ductus est a spiritu in desertum, vt tentaretur a diabolo.

Et cum ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus, postea esuriit. Non solum ideo tentabatur, quia ieiunabat: sed ideo ieiunabat, vt tentaretur. Ieiunium autem non est tantum irritatio passionis, sed repugnatio. Si ergo ieiunaueris vt non intres in tentationem, placuerit autem deo inducere te: non dicas, quia perdidisti fructum ieiunij mei. Nam etsi non tibi proficit ieiunium tuum, vt non teneris: tamen ad illud, sine dubio, tibi proficiet, vt a tentationibus non vincaris, sicut Christo profuit. Multis modis diabolus audierat: quia Christus natus est in hoc mundo, aut angelis predicantibus ad pastores, vel pastoribus referentibus ad Mariam, vel magis quarentibus in Hierusalem eum adorare, cuius viderant stellam, vel Ioanne ostendente: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Sed faciebat eum incertum natura eius carnalis. Dicebat enim apud se: Hic non potest esse filius dei, qui de muliere & de viro natus est. Nam & ideo de desponsata, & in domo habitata natus est, vt partus virginis diabolo celaretur. Si autem de simplice virgine natus fuisset, facile poterat cognoscere diabolus, quia filius est dei. Cogitaret enim apud se, Maria fornicata non est. Si autem fornicata fuisset, ego sine dubio scirem: quia omnis fornicatio me ministrante committitur. Sine dubio iste filius dei est. Nec enim potest fieri, vt de muliere homo sine viro nascatur. Ideo desponsata intrauit domum Ioseph, vt dum maritalis conceptio aestimatur, vnigeniti dei natiuitas non cognoscatur. Hic est rex gloriae, qui panis inuolutus, nec locum in diuersorio potuit inuenire, sed in praesepio positus est. Hic est creator rerum, qui creauit omnia, & per singulos etatis gradus ascendit. Hic est ille sanctus, qui cum peccatoribus vt peccator est baptizatus. Quid ergo: ipse eum tentabo, & si quidem inuenero eum hominem, sicut puto, dominabor illius, sicut omnium hominum: si autem inuenero eum sicut audio, filium dei, postmodum recedam ab eo, nec congreddiar contra eum: quoniam qui vadit contra fortio-

quia tentabatur.

Ioan. x. d.

quis creauit.

cessit contra eum: non quasi deus, sed magis quasi homo, nec in toto quasi deus, nec in toto quasi homo. Nam quemadmodum quadraginta diebus non esurire, non erat hominis: sic aliquando esurire, non erat dei. Ieiunauit ergo quadraginta diebus propter duas causas. Primum, vt nobis aduersus tetationes ieiunandi daret exemplum: deinde vt quadragesimi ieiunij nostri poneret mensuram. Esuriuit autem, vt ne nimis supra mensuram ieiunans, manifeste intelligeretur deus, & sic diabolo quidem spem tetandi extingueret, suamque victoriam impediret. Itaque diabolus, quia videns per quadraginta dies ieiunantem, desperauerat: postquam sensit esurientem, iterum cepit sperare, & sic accessit ad extra esurientem, & inuenit intus nunquam esurientem. Et dum tentat esurientem, vincitur a non esuriente.

Et accedens tentator dixit ei: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. O cecitas diaboli manifesta: quo modo suspicatus est eum non esse filium dei, quem post quadraginta dies esurientem sensit, & per quadraginta dies non esurientem non intellexit? Nam sicut esurire hominis est, ita per quadraginta dies non esurire, hominis non est. Non cogitauit quoniam qui vere non esurit, voluntarie esurire potest. qui autem vere esurit, per tot dies non esurire non potest. Fortis ad ea quae infirma sunt descendere potest, infirmus autem ad ea quae fortiora sunt ascendere non potest. Sic ergo magis ex eo quod per tot dies non esurierat, intelligere debuerat, quia deus est: quam ex eo quod post tot dies esuriit, quia homo est. Nam deus quae hominis sunt, agere potest: homo autem quae sunt dei, agere non potest. Sed

Exo. 34. d. 3. Reg. 19. b. forsitan tu dicis, Moses & Helias quadraginta dies ieiunarunt, & homines erant. Sed illi ieiunantes esuriebant, & sustinebant: iste autem quadraginta diebus non esuriit. Hoc est enim quod dicit: Et cum ieiunasset quadraginta diebus, postea esuriit. Esurire enim, & non manducare, patientiae est humanae: non esurire autem, diuinae naturae. Qui ergo quadraginta diebus non esuriit, postea esuriens, demonstrauit, quia esuritio eius voluntaria fuit, non necessaria. Quid ergo est: sicut semper diabolus omnes homines excacabat, vt non intelligerent quod est bonum: sic modo inuitabiliter ipse a Christo est excacatus, vt non cognosceret verum. Cogitauit enim apud se, si poterit de lapidibus facere panes, vere filius dei est: si autem non poterit, homo est. Sed quae fuit cogitatio ista? Per hoc enim nunquam poterat cognoscere, si filius dei erat, an non. Primum si filius dei erat, nec esuriebat. Quo modo enim non vincat necessitatem naturae carnalis, qui ipsam necessitate in natura creauit? Et vt quid faceret de lapidibus panes, qui panem cum omnibus aliis ex nihilo, cum voluit fecit? Deinde etsi esuriebat propter corpus, & volebat facere, faciebat quando ipse volebat, non quando diabolus prouocabat. Si ergo non faceret, quod & fecit: vnde sciebat, vtrum ideo non fecit, quia non potuit, quasi homo: aut quia noluit quasi deus, quod & fecit? Nam nec fecit, nec dixit possum, & nolo, vt ne se ostenderet filium dei. Nec dixit, non possum, vt non se ostenderet mendacem, confitens se hominem cum esset deus. Sed quid? Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei, vt non videatur de se dixisse: sed medie, non in solo pane viuit homo. Quid aliud poterat respondere: & filius dei abscondens se, ne ostendatur quod potest: & homo astutus excusans se, vt non ostendatur quod non potest. Sic ergo

Exo. 34. d. 3. Reg. 19. b.

Den. 8. d. Non dixit, non in pane solo viuo, sed in omni verbo dei, vt non videatur de se dixisse: sed medie, non in solo pane viuit homo. Quid aliud poterat respondere: & filius dei abscondens se, ne ostendatur quod potest: & homo astutus excusans se, vt non ostendatur quod non potest. Sic ergo

ergo cum ex hoc responso nihil certum addiscere potuisset, vtrum deus esset, an homo, assumpsit eum ad aliam tentationem, dicens apud se: Iste qui in fame non vincitur, etsi non est filius dei, tamen sanctus est. Valeret enim homines sancti, & spirituales fame non vinci. Sed postquam omnem necessitatem carnis vicerint, per vanam gloriam cadunt. Ideo cepit eum tentare in vana gloria. Et assumpsit Iesum in sanctam ciuitatem. Quando audis dicentem, ductus a diabolo, nihil cogites de potentia diaboli, quia potuit ducere Christum: sed de patientia Christi mirare, quia sustinuit, vt a diabolo duceretur. Ergo insequente domino non infirmitas, sed patientia est: inducente autem diabolo non virtus, sed superbia est: quia volentem Christum non intelligens quasi inuitum ducebat. Ille ductus est, vt nos voluntatem diaboli non sequamur. Et statuit eum supra pinnaculum templi. Sed forte cogitamus, quo modo in corpore constitutum, omnibus videntibus statuit illum super templum? Si potentiam Christi consideramus, intelligibilia inueniuntur omnia. Forsitan enim diabolus quantum ad se, sic eum assumebat, vt ab omnibus videretur: ipse autem nesciente diabolo inuisibiliter sic agebat, vt a nemine videretur: sicut scriptum est de eo: Ipse autem transiit per medium eorum, & abiit sic. Si enim Habacuk homo constitutus a nullo est visus, quando ab angelo per comam capitis portabatur de Iudea in Babyloniam: quanto magis est credibilis de Christo non fuisse visum, cum volens a diabolo assumeretur? Et statuit eum supra pinnaculum templi. Cogitauit enim apud se, si miserit se per aërem, scio quoniam est filius dei, sine dubio enim mittet se, vt cognoscatur quod est: si autem non potuerit se mittere, scio quoniam homo est. Sicut ergo concupiscentia vanae gloriae ipse ruit de caelo: nam cum esset angelus, volens se ostendere deum, perdidit & illud quod erat, dum voluit apparere, quod non erat: sic putauit & Christum concupiscentia vanae gloriae ferri. Nam sicut difficile aliquem suspicatur malum, qui ipse est bonus: sic difficile aliquem suspicatur bonum, qui ipse est malus. Et dicit ei: Si filius dei es, mitte te deorsum. Per hanc propositionem, quo modo poterat cognoscere si filius dei est, an non? Primum volare per aërem non est proprium opus dei, quia nec hoc est vtile alicui, vel ad animam, vel ad corpus. Si ergo nulli necessarium est, neque proficit ad salutem: volauerit autem aliquis prouocatus, propter ostentationem solam hoc facit: & est hoc ex diabolo magis quam ex deo. Si ergo homini dignitose & sapienti sufficit esse quod est, & non est necessarium ei apparere quod non est: quia hoc non homini prodest, quod videtur ab aliis, sed quod est apud se: quanto magis filius dei ostendere se necessariū non habet, sine causa alicuius utilitatis, cui nihil necessariū est, sed totum possidet in natura, de quo nemo potest tantum cognoscere, quantum est apud se? Si ergo non volauerit, quo modo poterat per hoc cognoscere, vtrum non potuit propter infirmitatem quasi homo, aut noluit propter vanitatem, quasi deus? quia non creditus fuerat, sed tentatus. Si filius dei es, mitte te deorsum. Vide superbiam inimici, quo modo ipsa inuitatio eius iniuriosa est. Nunquid non poterat dicere, descende per aërem ambulans? Sed quid? Mitte te deorsum. Nec timuit cogitans, ne forte si inuentus fuerit filius dei, inueniat illi fecisse iniuriam. Sed nihil dubitat dicere, nec facere, qui nihil sibi reliquit quod speret. Et vide, non impulit, non tetigit, non appropinquauit:

Luc. 2. c. Dicitur. 14. d.

sed tantum dixit, Mitte te deorsum, si es filius dei: vt sciamus, quia omnis qui obaudit diabolo, ipse se depunit deorsum. Nam diabolus ad malum hortari potest, cogere autem non potest. Scriptum est enim: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt in manibus tollant te. O diabole, quo modo filius dei angelorum manibus portatur, legisti, & quia super aspidem & basiliscum calcas, non legisti? Sed exemplum illud quidem profert, quasi superbus: hoc autem tacet, quasi astutus. Nam & vere filius dei angelorum manibus non portatur, sed ipse magis angelos portat. Nec enim creatura portat creatorem, sed creator creaturam. Si autem creatura baiulat creatorem: ergo creator antequam faceret creaturam, a quo portabatur? Nam vere etiam portatur manibus angelorum, non ideo portatur, vt non offendat ad lapidem pedem suum, quasi infirmus, sed propter honorem potestatis, quasi dominus, scriptum est: Qui sedes super Cherubin, appare. Et illud quidem, quod diabolus refert, quia in persona Christi dicitur, verum est. Sicut enim dicitur: Quoniam tu es domine spes mea, altissimum posuisti refugium tuum, &c. Sed non de Christo dictum est tantum, sed de omni homine iusto, quorum personam Christus suscepit: Respondit ad eum scriptum est: Non tentabis dominum deum tuum. Non dixit, non tentabis me dominum deum tuum, ne se manifestaret deum: sed ita, non tentabis dominum deum tuum: quod poterat dicere, & omnis homo dei tentatus a diabolo: quoniam & qui hominem dei tentat, membrum diaboli est. Sic ergo ex hoc responso incertus transit ad tertiam. Dixit enim apud se: Tria haec retia habeo extensa super omnem mundum, vt quisquis euaserit de retibus gulae, incurrat in retia vanae gloriae: qui euaserit de retibus vanae gloriae, incidat in retia auariciae. De his autem tribus retibus nullus hominum ad perfectum euasit: & si euasit, non integer, sed contritus euasit. Hic autem iam retia ventris dirupit, retia vanae gloriae transiit. Ponam ei nunc retia auariciae, & ostendam illi omnia regna mundi. Si concupierit ea, scio quia homo est. Nam omnes homines propter gulam, & propter pecuniarum auariciam, & propter vanos honores seruiunt mihi: si autem contempserit ea, scio quia filius dei est. Nec enim potest desiderare quae ipse creauit, nec delectatur terrenis, qui fruatur caelestibus. Nam etiam aliis mentiebatur diabolus, sua esse omnia, apud se tamen sciebat, quia non erant eius, sed dei. Et sic assumpsit eum super montem excelsum valde, quem ipse diabolus circumiens omnem terram excelso-rem ceteris cognoscebat, & ostendit illi omnia regna mundi, & honores eorum. Fortè tractas apud te, qualis potuit esse ille mons, de quo omnis terra videbatur: aut si erat super omnem terram, quo modo tamen poterat inde, quantum ad carnem, totam terram illi ostendere? Nam etiam, quantum ad diuinitatem suam videbat: tamen, quantum ad diabolum, ostendere illi non poterat, quem hominem estimabat. Sed ita intelligendum est, assumpsit eum super montem excelsum valde: quia quanto magis excelsior fuerit mons, tanto magis aspicienti ex eo spaciosior terra videtur. Ostendit autem ita, non vt ipsa regna, vel ciuitates eorum, vel populos, vel argentum, vel aurum videret: sed partes terre, in quibus vnumquodque regnum, vel vniuscuiusque regni ciuitas posita erat: vt puta si ascendas super excelsum locum, digito extenso dicam tibi, Ecce ibi est Roma, aut ibi est Alexandria, non sic ostendo tibi, vt ipsas videas ciuitates, sed partes terrae in quibus posita sunt. Si enim

Psalm. 79. a. Psalm. 90. b. Deut. 6. c.

Tria retia diaboli, quibus illaqueat animas.

enim nauæ vnam stellam aspicientes, non dicam ad vnamquamque prouinciam, vel insulam: sed ad vnamquamque ciuitatem, & ad singula loca quæ petunt, sine aliquo errore, aut deuagatione dirigunt cursum: quanto magis diabolus, qui princeps aëris constitutus, totâ terram non solum sciebat, sed etiam & videbat: poterat Christo ergo & singula loca certissimè digito demonstrare, & vniuscuiusque regni honores, & statum verbis exponere? Nam non solum ostensum dicitur quod ostenditur ad videndum, sed etiam quod exponitur ad intelligendum, sicut scriptum est: Ascendamus in domum dei Iacob, & ostendet nobis viam suam, & ambulabimus in ea. *Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me.* Considera quo modo omnis promissio eius irrationabilis est, & mendax. Certè vni dare non poterat omnia, nisi ab omnibus omnia tolleretur. Si autè ab omnibus omnia tolleretur, à nemine adoraretur, cum diabolus neque ex amore, neque ex timore adoratur ab aliquo: sed quia promittit diuitias, aut dat. Quo modo autem expediebat diabolo ab omnibus omnia tollere, & vni dare, vt ab omnibus contemnatur, & ab vno colatur? Sed neque illud dicere possumus, vt vnusquisque quidem sua teneret, iste autem super omnia esset. Vnus enim super omnem mundum neque est, neque fuit aliquando, neque fieri potest, vt non sit illi aliquis non subditus. Primum propter deum, quia non concedit diabolo & hoc facere posse: secundò propter ipsum diabolum. Gaudiū enim, & gloria, & potestas diaboli, in quo est, nisi in superbia, & in inuidia, in ira, in vana gloria, & his similibus? Vbi hæc exercentur, vnum regnum stare non potest: sed necesse est, vt diuidatur in plura. Vbi autem hæc non exercentur, diabolus non colitur, neque regnat. Quo modo ergo regnū sibi tolleretur, & illi daret? Deinde quid si sancti erant in mundo aliquod regnum tenentes? Nam si peccatori dare & tollere potest diuitias: sanctis neque dare, neque tollere potest. Putas ne semper voluit tollere diuitias Iob? sed non potuit, nisi quando permisus est. Nunquid non voluit, si potuisset tollere regnum de manu Dauid? Nam verè non est mundus diaboli, neque regna illius. Scriptum est enim, Per me reges regnant: & per me tyranni scribunt iusticiam. Sed ea quæ per iniquitatem aguntur in mundo: vtputa per furtū, aut per vim acquisisti diuitias, aut aliqua perditione animæ tuæ suscepisti honores: illas tibi diuitias diabolus dedit, sed non ipse diuitiæ diaboli sunt, sed prouiso * earum. Res autem ipsæ illius sunt, qui creauit eas ad probationes sanctorum, & peccatorū. Et inter duas conditiones posuit illas in medio, vt & diabolus possit illas dare, & deus. Nam dans potestatem diabolo, non à se dimisit, vt si quidem cum peccato acquirantur, per diabolum dentur: sin autem sine peccato, per deum. Ecce enim oculos nostros, & aures, & os, & cætera membra, inter duas conditiones sic creauit in medio, vt & diabolus aperiat oculos hominis, & deus. Si enim ad turpem rem aperuerit homo oculos, diabolus aperuit oculos eius: si autem ad iusticiam, deus. Nunquid ex hoc, quia membra nostra interdum à diabolo aguntur, volentibus nobis, iam membra nostra diaboli sunt? Sic & diuitiæ quauis interdum à diabolo dentur, tamen diaboli non sunt. Si enim verè consideres, magis diuitiæ ipsæ in potestate sunt hominis, quàm in potestate diaboli. Nam diabolus, non quibus ipse vult, diuitias dare potest, sed qui volunt ab illo accipere. Homo autem in potestate ha-

bet, à quo vult eas accipere, siue à diabolo, siue à deo. *Tunc dicit ei Iesus: Vade retro satana, scriptum est enim: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruias.* Finem tentandi diabolo imponit, dicens: Vade retrò satana, vt ne progrediatur vterius tentans. Diabolus autem, sicut rationis est intelligere: id est, sicut rationabiliter intelligi potest, non quasi obaudiens ad præceptum, recessit: sed aut ipsius Christi diuinitas, aut spiritus sanctus qui erat in eo, excusit inde diabolum: quod ad nostram consolationem proficit maximè, quia non tandiu homines dei diabolus tentat, quandiu vult: sed quandiu Christus eum permittit, vel spiritus sanctus qui est in eis. Diabolus enim quantum ad se, nunquam cessaret tentans: nec enim habet alium actum. Non manducat, non bibit, non dormit, non opus aliquod aliud operatur, nisi vt tentet, vt fallat, vt subuertat. Hic est ciuis illius, hic honor, hoc & gaudium. Propterea inestigibilis est in malo, sed potentia dei repellit eum, *† miser cordis.* et si permittit eum paulisper tentare, propter fidem probandam, tamen repellit eum propter infirmam naturam. Adhuc vide, cum Christus in prima tentatione passus fuisset tentationis iniuriam, dicente sibi diabolo: Si filius dei es, dic lapidi huic vt fiat panis: non est exasperatus, nec in increpationem, vel abiectionem eius est excitatus: sed sustinuit, & mitis permansit, tamen contra verba tentationis congrua dedit exempla. Similiter & in secunda, quauis esset iniuriatus dicente sibi diabolo: Si filius dei es, mitte te deorsum: turbatus non est, nec increpans ei dixit: Vade retro satana. Nunc autem quando diabolus, dei sibi præsumpsit honorem, dicens: Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me, & hoc quæsiuit fieri sibi à Christo, quod soli deo fieri debebatur: exasperatus est, & iratus est, & increpauit eum, & repulit dicens: Vade retrò satana. scriptum est, Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruias. Vt nos illius discamus exemplo, nostras quidem iniurias illatas ab impiis, siue in dicto, siue in facto magnanimiter sustinere: dei autè iniurias, & contemptum, nec vsq; ad auditum sufferre. Quoniã in propriis iniuriis esse quempiam patientem, laudabile est: iniurias autem dei dissimulare, nimis est impiū. Hactenus simpliciter diximus de tētationibus, quibus tentatus est dominus: nunc breuiter perstringamus quid ad nostram ædificationem, significant Christi tentationes. Frequenter diximus, corporis quidem ieiunium esse, abstinere à cibis: animæ autem ieiunium, abstinere ab omni re mala. Quia sicut caro delectatur cibo, sic spiritus abstinere à carnis peccato. Secundum hoc ieiunium Christi in nobis intelligimus esse abstinentiam peccatorum. Si enim mādūcatio Adē de ligno scientiæ boni & mali, prudenter ab omnibus est recepta, appetitio est peccati prohibiti: Consequenter & ieiunium Christi intelligendum est in nobis abstinentia à peccato. Quòd si ieiunium est abstinentia rei malæ, sine dubio & desiderium eius esuritionem est ipsius, & vsus rei ipsius intelligitur panis. Proponēs ergo ieiunium sibi Christus, & non superatus desiderio panis à diabolo sibi propositi: hoc nos docet, vt si aliquis, vtpote filius dei opus eligens magnum exierit in desertum, sicut diximus supra, & proposuerit se abstinere ab aliquo vsu corporali, & delectabili, quod est ieiunare, propter viuificatorium dei mandatum, ne interrumpat. Si autem loquente in cogitationibus suis diabolo, & ad vsum rei illius prouocante interrupperit, vtens peccauit potius quàm vsus est, & peccatum sibi conuertit

Esai. 4

Iob. 1. b

Prouer. 8. b

* pmisso.

Eadem aliter.

Prouer. 18. c

Luc. 14. c

conuertit in vsum, hoc est, lapidem in panem. Et quæuis ab illa re se abstinere decreuerit, qua vti potuit sine peccato, si non decreuisset: tamen quia decreuit abstinere ab illa, vsum rei illius iudicauit esse peccatum, id est, lapidem. Propterea si vsus fuerit eo, peccatum sibi sumpsit in vsum, id est, lapidem sibi mutauit in panem, dirumpentem magis quàm nutrientem. Sicut & Apostolus de mulieribus viduitatem promittentibus dicit: Quæ cum deluserint Christum, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. Sed deprimens desiderium suū quasi esuritionem, respondeat in cogitationibus suis diabolo sibi persuadenti: quia non in vsu rei illius solo viuit homo perfectè: & si viuit, secundum corpus viuit, & non secundum animam. Plenissimè autem viuit in obseruantia mandatorum dei, & ideo fortè non simpliciter dicit, dic lapidi vt fiat panis, ne de quacunque lapide dixisse intelligatur: sed ita, Dic huic lapidi, id est, quem ego tibi ostendo. Item ascensio super templum, moraliter intelligitur exaltatio cordis sanctorū ad sanctitatem. Statio autem super pinnam templi, exaltationis ipsius mora. Quando enim quis inflatus mēte carnis suæ exaltatus fuerit quasi sanctus, & glorius fuerit quasi consummatus, ductus est à diabolo quasi super templum: & quando existimauerit se consistere in sanctimoniam summitate, & in ipsa estimatione iactantia fuerit demoratus, positus est super pinnam templi, & stat ibi. Conuenienter ergo, & ordinatè exposuerunt euangelistæ. Postquā enim exposuerunt Christum in exaltatione ieiunij superasse diabolum, in sequenti loco exposuerunt ductum esse à diabolo super templum: quoniam victoria tentationis, & expletio alicuius operis magni, gloriationem operatur, & fit causa iactantiæ. Sed vide quoniam Christus ieiunium quidem vtrò suscepit, super templum autem diabolus eum duxit: vt & tu, qui filius dei es, ad ieiunium quidem morale, id est, ad abstinentiam laudabilem rei cuiusdam spontè procedas, & alacriter: extolli autem ad fastigium sanctitatis non acquiescas, quia nemo extollit se ad sanctitatis altitudinem, nisi ducente diabolo. Nec enim ideo acquieuit Christus duci, & constitui super templum, vt tu moraliter imitator eius existens, ascendas per iactantiam cordis tui ad altitudinē sanctitatis. Nec enim volens ascendit, quantum ad corpus: sed ideo acquieuit duci, & constitui super pinnam templi, & audire præcipitij verba: Si filius dei es, mitte te deorsum: vt tibi ostendat exaltationis exitum metuendum: id est, vt demonstrat tibi ruinæ periculum, quod omnes gloriantes subsequi solet, sicut testatur Sapientia, dicens: Ante ruinam exaltatur cor hominis, & ante gloriam humiliatur. Consequenter & dominus dicit: Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur. Si ergo times ruinā de fastigio sanctitatis, fuge exaltationem cordis ad sanctitatem, & non patieris ruinam de fastigio sanctitatis, Cur autem omnem iactantiam subsequatur ruina, causa est manifesta. Quoniam omnis qui confidens est in operibus suis, & gloriatur, securus est: qui autem securus est, non timet: & qui non timet, nec cauet: qui autem non cauet, quando non sperat, supplantatur à diabolo, & deiicitur. Qui autem nihil se existimat esse, in inferiori parte templi consistens, quantum ad se, causa humilitatis, sollicitus est de se: qui autè sollicitus est, & timet: qui autem timet, circumspicit semetipsum, & non sinit duci se à diabolo super templū. Talis fuit &

A ille, qui dicit: Non quæ iam perfectus sim, aut iam iustificatus sum, &c. Si ergo Paulus timuit se dicere esse perfectum, quis audeat se existimare perfectū? Si ergo perfectus filius dei es, & aliquam laudabilem abstinentiam suscepisti, quasi exiens in desertum, his duabus tētationibus dominus tentatus est propter te, vt non interrūpas opus tuum, sed ad perfectum deducas: cum autem perduxeris ad perfectum, non glorieris. Si autem mediocris es filius, & nullū ausus es affectare pro virtute certamen, tentatione tertia tentatus est: propter te ductus est super montem excelsum, & audiuit verba perniciosa. Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraueris me: vt tu non desideres magnus & altus fieri in hoc mundo. Ascensio enim montis illius est processio ad magnitudinem, vel altitudinem diuitiarum, & gloriæ huius mundi: quoniam ipsa processio eorum de superbia cordis descendit. Et vide quo modo per ordinem dicit, prius ductus est super montem, deinde gloriosa mundi ei ostensa sunt: in tertio loco posita est ei conditio, vt si adorasset diabolum, omnia fierent eius. Sic & tibi cōtigit, qui altus & magnus fieri festinas in mundo, & ascendis in montem, quē diabolus sibi elegit ad seducendum. Cum enim volueris fieri altus & magnus, quod est ascendere in montem, diabolo te ducente, incipis die ac nocte cogitare de diuitiis acquirendis, de suscipiendis honoribus, & ante oculos mentis tuæ semper illa vniuersa proponere: scito quia princeps mundi gloriosa regni sui tibi ostēdit. Cum autem ferit te diuitiis huiusmodi cogitationibus in concupiscentias eorundem bonorum accensum: in tertio loco tales tibi prouidet causas, vt necesse sit tibi, si volueris illa consequi, diabolum adores, relinquens fidem dei, & seruias ei negligens iusticiam dei: si autem elegeris adorare deum in fide eius, & seruire ei secundum mandatum ipsius obseruaret, illa omnia non consequaris. *† deest, ob-* Ideo docet Paulus Apostolus: Obsecro autem vos fratres, tres studium habere quietis, & negocij proprii, & operandi manibus vestris, & nullius desiderium sit vobis ad ea quæ foris sunt. Et iterum: Habentes alimenta, & *† Theb. 4. b* quibus tegamur, his cōtenti simus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas diuitiarū, quam quidam appetētes, circa fidem naufragauerunt. Ergo omnia Christo promissa sunt, & omnia Christus contempsit, vt ne gloriam dei diabolo daret: vt & tibi etiam si totus mundus fuerit datus, tantum vt dimittas deum: nō facias amplius diuitias, quàm gloriam dei. Nec enim iustum est, propter creaturam contemnere creatorem, sed propter creatorem creaturam. Quoniam diuitias tibi deus dare potest, diuitiæ autem tibi deum dare nō possunt. Non enim propter se tentatus est, sed propter nos, & non sibi vindicat, sed nobis. *Tunc reliquit eum diabolus, & accedentes angeli dei ministrabant ei.* Non dixit, Et descendentes angeli dei ministrabant ei, vt ostendat, quia semper ad ministerium eius angeli erant in terris: sed tunc præcipiente domino recesserunt ab eo, vt locus diabolo aduersus Christum daretur, ne fortè angelos videns circa eum, non appropinquaret ad eū. Sic enim inuisibiliter fit omni homini Christiano. Duo enim sunt angeli permanentes cum hominibus: scilicet bonus & malus. Quandiu circa nos est angelus bonus, nunquam nos in tentationem potest impellere angelus malus. Secundum dispensationem autem dei

1. Cor. 4. 4

1. Theb. 4. b

1. Tim. 6. b

dei recedit aliquantulum angelus bonus, magis autem A non recedit: sed abscondit se, inuisibilem se reddens ante diabolum: quoniam nisi voluerit angelus bonus, à diabolo non videtur. Subtrahit ergo se, vt det diabolo licentiam tentandi, & stans expectat tentationis euentum. Quando ergo aliqua concupiscentia malæ rei ascenderit super cor tuum, & pulsat aliquot genus peccati, non est circa te angelus bonus, sed diabolus loquens in corde tuo tentat te pariter, & compellit. Si tu ergo permaneris, confringens cor tuum, magis autem diabolum in corde tuo confringens: cum non te potuerit superare, discedet à te. Quando recedente concupiscentia incipit cor tuum exultare, quia euasisti impetum illum malum: & quasi quidam spiritus in te tacete letatur, & gratias agit deo: cognosce quia recessit à te diabolus, & post tentationis victoriam accedens angelus ministrat tibi, & ille loquitur in te, & gaudiū operatur. Quoniam autem ministrabant ei angeli, scimus: in quibus autem rebus illi ministrabant, scire non possumus. Vtrum ad sanitates infirmitatum, quemadmodum & per angelum Raphaëlem sanauit Tobiam: an ad correctionem animarum, an ad effugationem dæmonum, quoniam quidem multa opera sua per angelos facit, verum est. Angelis autem facientibus ipse facere videtur, qui dat illis faciendi præceptum & potestatem. Tamen manifestissimum est, quia etsi ad opus ipsius ministrant ei, non propter necessitatem impotentia eius ministrant ei, sed propter honorem potestatis ipsius. Nam ministrant ei, & non adiuuant eum.

Homilia sexta ex cap. quarto.

M autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset, recessit in Galilaam. A quo: Sine dubio à deo: quia in virum sanctū, nemo potest aliquid, nisi tradiderit eum deus. Nam peccator in peccatorem aliquid forsitan potest, quia nec est valde sub cura dei peccator: in hominem autem dei sine dubio nihil potest, quia protector est deus omnium sperantium in eum. Sic enim dicit & alibi: Nonne duo passeres veneunt dupondio, & vnus ex eis non cadit super terram sine præcepto patris vestri: quanto magis vos modice fidei? Vestri autem & capilli capitis numerati sunt omnes. Omnis homo, quantumuis fuerit malus, priusquam aliquam faciat iniquitatem, quasi arduior est ad opus iniquitatis: quod si semel cœperit facere iniquitatem, iam paratior fit ad omne opus iniquum. Sicut enim bestia, quantumuis sit naturaliter fæua, tamen si excitata non fuerit, non se facillè super hominem iactat: si autem homine occiso, vel aliqua bestia, sanguinis acceperit gustum, iam si viderit hominem, sine aliqua mora irruit super eum: Sic & Herodes, etsi proposito erat iniquus, tamen postquam propter corruptionem adulterij sui est exasperatus, opus pessimum ausus est facere, & Ioannem recludere in carcerem, seipso iniquior: & audacior quidem fuerat sibi metipso factus cum omnibus consentientibus sibi Iudæis in mortem Ioannis. Quod sciens dominus, recessit inde, non ipse timens mortem, sed propter duas causas. Primum, vt passionem suam opportuno tēpore reseruaret: deinde, vt nobis fugiendi periculum tentationis daret exemplum: non quia ille timebat periculum tentationis, sed quia nos aliter non omnem toleraremus tentationem. Si enim ideo per omnem viam iusticiæ præcessit, quasi magister, vt nos eum sequamur, quasi discipuli: manifestum est, quia non cōsiderauit quid ipse posset, sed quid nos poteramus implere. Si autem ea fecisset

Psalm. 17. c. Infr. 4. 10. c. 1. ass.

Christus, quæ ipse poterat facere, & non nos: discipuli eius esse non poteramus, sequi eum non prævalentes. *Et relicta ciuitate Nazareth, veniens habitauit in Capernaum, in finibus Zabulon & Neptalim, vt adimpleretur quod dictum est per Esaiam prophetam: Terra Zabulon & terra Neptalim via maris trans Iordanem Galilæe gentium.* Sicut docet historia, hæc tribus ante omnes transmigratæ sunt in Babyloniā. Conueniēter ergo, quos ante omnes ira dei percussit, ipsos primū dei misericordia visitauit: & qui primi ducti sunt in captiuitatem corporalē, ipsi prius de spiritali captiuitate reducti sunt. *Populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & qui sedebant in regione vmbrae mortis, lux orta est eis.* Sedebant in tenebris Iudæi, qui fuerant sub lege, in qua dei iusticia non fuerat manifesta: etsi erat ibi iusticia, tamen in figuris quibusdā, & mysteriis rerum carnalium fuerat cooperta. **B** Quale enim est lumen iusticiæ in circuncisione præcipij? Tenebræ enim erant maximè secundum legem, quæ non ad manifestandam dei iusticiam data fuerat, sed ad puniendam duriciam cordis eorum: Sicut ait dominus, Propter duriciam cordis vestri Moses ista mandauit: & non ad saluandos eos, sed ad excæcandos, vt inebriati per legem, non cognoscerent lumen, quod non merebantur videre in tenebris, id est in peccatis. Lumen magnum, id est Christum. Nam multa lumina fuerant inter Iudæos. Lumen fuerunt Moses, & Aaron, & Iosue, & cæteri iudices & prophete. Omnis doctor lumen illorum est, quos illuminat docēs: Sicut scriptum est. Vos estis lux mundi. Magnum autem lumen est Christus. In regione autem & vmbra mortis sedebant Gentiles, aut quia iniquitates mortiferas faciebant, aut quia colebant idola & dæmones, quorum cultura ducebat eos ad mortem æternam. Iudæi autem, qui secundum legem opera faciebant, ideo in tenebris erant, & non in regione & vmbra mortis: quia etsi non erat quidem iusticia quam faciebant, tamen facientibus eā, etsi gloria non dabatur, tamen mors æterna non contingebat, quia dei tenebant mandata. Vmbra autem mortis æterno esse peccatum idololatriæ. Sicut enim qui viuunt in agnitione dei & Christi, quantumuis agnitio ipsa sit vita, tamen donec sunt in seculo isto, non sunt in vera vita, sed in vmbra vitæ: quoniam per fidem ambulant, & non per speciem: & per speculum in ænigmate vident, nō facie ad faciem. Sicut qui in erroribus idolorum viuunt, licet ipse error sit mors, tamen nondum sunt in vera morte, sed in vmbra mortis, donec in isto seculo sunt. Quoniam autem ignorantia dei vmbra est mortis, testatur propheta dicens: Et declinasti semitas nostras à via tua, & cooperuit nos vmbra mortis. Sine dubio enim operiet eum ignorantia dei, cuius via de via dei fuerit declinata. Regio autem mortis, mundus est iste. Sicut enim illa terra, terra viuorum est, de qua dicitur: Credo videre bona domini in terra viuentiū: sic terra hæc regio mortis est. Propterea ad plenum deo placere non possumus, degentes in ea, quia ipsi etsi viui sumus propter opera viua & fidem Christi, tamen quia in mundo viuimus, cui diabolus principatur, coinquinati sumus. Ideo & Paulus dicebat: Quis me liberabit de corpore mortis huius? Corpus enim hoc, corpus est mortis: quia nō vitalibus, sed mortiferis voluptatibus est subiectum. Et vide quod propriè quidē dixit propheta: Iudæos quidem vidisse lumen magnum, Gentibus autem ortum esse: quoniam apud Iudæos erat agnitio filij dei, non autem videbant eum, quia sedebant in tenebris legis, aut peccatorum: apud

Esai. 9. d.

Ioan. 1. d.

1. Tim. 3. b.

Infr. 9. d. & Mar. 10. c.

Infr. 4. b.

1. Cor. 13. c.

Psalm. 43. c.

1. Pet. 2. d.

Rom. 7. d.

apud Gentes autem nūquam fuit agnitio filij dei. Ideo à Iudæis quidem dicitur visus, Gentibus autem ortus: Dicitur autem Capernaum inter fines Iudæorū & Gentium posita esse. *Ex tunc cœpit Iesus predicare, & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.* Ex tunc, id est, ex quo testificatus est à Ioanne: Nec enim predicare creditibiliter poterat, nec testis patris existere, nisi testificatus fuisset ab eo: quia nemo potest alterius esse testis idoneus, nisi qui ipse fuerit testificatus ab altero. Testificatus autem est ab eo sic: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Vt omnis qui ordinatur ad predicandum, bonum testimonium habeat à populo, & ab his qui sunt foris, sicut ait Apostolus: Qui enim bene viuunt, se solum saluat: qui autem bonam habet opinionem, multos ædificat. Quid autem prodest, si bonā vitam agendo te vnum salues, & malam famam habēdo plurimos scandalizes? Ex tunc cœpit Iesus predicare, ex quo in aqua quidem baptizatus est à Ioanne: in spiritu autem à patre, vt possit de seipso alios baptizare, secundum hominem dico: [quia si non fuisset baptizatus, alios baptizare non poterat. Quo modo autem nudus vestiatur nudum, aut quo modo mendicus faciat alterum diuitem? Sic & ipse qui baptizatus non est, quo modo alteri potest baptismum dare? Secundum hoc & de hæreticis dicimus: quia vbi est fides, illic est ecclesia: vbi ecclesia; ibi sacerdos: vbi sacerdos, ibi baptismum: vbi baptismum, ibi Christianus. Vbi autem fides nō est, ibi nec ecclesia est: vbi ecclesia nō est, nec sacerdos est: vbi sacerdos non est, nec baptismum: vbi baptismum non est, nec Christianus fit aliquis. Quid ergo reprehēdit quasi secundum baptismum, qui nō intelligit quod est primum? Ex tunc cœpit Iesus predicare, ex quo tētatus est. Famam autem vicit in deserto, auariciam spreuit in monte, vanam gloriam reperculsit super templū, vt nobis ostendat, quia qui ventri suo contradicere potest, qui seculi huius bona contemnit, qui vanam gloriam non desiderat, ille debet, Christi vicarius factus, iusticiam Christi predicare: quoniam ex istis tribus caminis omnis diabolica fraudis flamma succenditur. Item ex quo traditus est Ioannes, ex tunc predicare cœpit. Nam si viuo Ioanne predicare cœpisset, sine dubio vilem fecisset Ioannem, & inuenta fuisset prædicatio eius superflua, quantum ad istius doctrinam: quæ admodum si in vno tempore lux cum lucifero oriatur, gratiam luciferi celat. Quam sapienter inde prædicationis suæ sumpsit initium, quod predicare conuersus erat Ioannes: Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum: non vt conculcet Ioannis doctrinam, sed vt magis confirmet. Nam si illo adhuc docente hæc eadem prædicasset, forsitan conculcare videretur: nunc autem quia eo incluso repetit, non conculcat, sed confirmatio inuenitur. Confirmat autem Ioannis doctrinam, vt testem eum verum fuisse demonstraret. Quoniam si Ioannes verus est testis, & testimonium eius verum est quod dixit de Christo: si autem falsus est testis, & omnia illa gloriosa falsa fuerunt quæ dixit de Christo. Ergo dum Ioannis doctrinam confirmat dominus, seipsum commendat, Pœnitentiam agite. Creator humanæ naturæ scit quid necessarium habet humana natura. Sciens etenim dominus, quia nullus hominum per ignorantiam iusticiæ peccat: sed dum sequitur delectationem carnalem, contemnit gloriam spirituale: ideo statim non iusticiam predicauit, quam omnes cognoscebant, sed pœnitentiam qua omnes indigebant. Quis ergo veniens cōtra

Ioan. 1. d.

1. Tim. 3. b.

Infr. 9. d. & Mar. 10. c.

1. Cor. 13. c.

1. Pet. 2. d.

Psalm. 43. c.

1. Pet. 2. d.

Rom. 7. d.

A iudicium dei ausus est dicere, quia ego volo bonus esse, & non possum? Dominus enim qui in primis non iusticiam, sed pœnitentiam prædicauit, non naturæ ignorantis, sed voluntatiæ culpam in peccatoribus esse demonstrat. Pœnitentia enim correctio est voluntatis, non emendatio malæ naturæ. Nam si emendatio naturæ esset pœnitentia, creator dominus noster venisset in mundum, vt sui operis culpam emendaret, non nostros errores. Appropinquabit enim regnum cœlorum, id est beatitudo regni cœlestis: quam præparauit fidelibus deus. ac si dicat, parate vos per pœnitentiam, & per patientiam ad percipiendam beatitudinem regni cœlestis: quia appropinquabit tempus mercedis reddendæ. Qui mala timetis aut concupiscitis bona, attendite quia appropinquabit regnum cœlorum. Si vos mala non terrent, vel bona delectent, aut si regna non concupiscitis, vel tormenta timeate. Gaudeant iusti, quia iam finiuntur mala eorum, & incipiunt bona. Lugeant peccatores, quia iam transeunt bona eorum, & incipiunt mala. Quid nocuit hominibus iustis, quia mala passi sunt, cum cœperint esse in bonis? Nam & recordatio transactorum malorum, non solum non nocet, sed adhuc magis delectat. Nam mala quandiu presentia sunt, grāua videntur: cum verò transacta fuerint, recordatio eorū gloriatio est. Aut quid prodest peccatoribus, quia bona sunt consecuti, cum cœperint esse in malis? Nam recordatio transactorum bonorum non solum non adiuuat, sed adhuc amplius grauatur. Nam quandiu presentia sunt, delectabilia videntur: cum verò transacta fuerint, recordatio eorum magis affligit. Et ista prædicatio pœnitentiæ qualem fructum contulit Christo: Seminauit verbum pœnitentiæ, & immaculatos prædicatores iusticiæ messuit.

Homilia vij. ex cap. iij.

Ambulans autem Iesus secus mare, vidit duos fratres, Simonem & Andream. Priusquam aliquid dicat aut faciat, vocat Apostolos, vt nihil eos lateat, nec verborum Christi nec operum, vt postmodum fiducialiter dicere possint: Non possumus enim nos quæ vidimus & audiuimus non loqui. Vidit eos nō corporaliter, sed spiritualiter: non ad facies eorum, sed ad corda respiciens. Et elegit eos non quasi Apostolos, sed quia Apostoli poterant fieri. Sicut artifex, si viderit gemmas preciosas, & nō dolatas: elegit illas non quod sint, sed quod fieri possunt: habens enim scientiam artis, bonum incompositum non contemnit. Sic & dominus videns illos, non opera eorum elegit, sed corda. **D** Mittentes retia. & futuræ dignitatis gratiam artificij sui opere prophetantes. Vt intelligamus quia non solum ista secunda piscatio spiritualis à deo eis erat donata, sed etiam prima illa corporalis dei providentia in eis fuerat ordinata. Nam sicut qui retia iactat in aquam, nescit quos pisces comprehensurus est, sed quos deus ei transmiserit, illi intrant in retia: Sic & doctor quando diuini sermonis retia super populum iactat, nescit qui sunt accessuri ad deum, sed quoscūq; deus excitauerit, illi adherent doctrinæ. Ergo sicut in piscatore labor solus requiritur piscandi, deus autem transmittit capturā: sic & in doctore nihil requiritur, nisi instātia doctrinæ: populum autem non corrigit homo, sed deus. Sic enim dicit dominus per prophetam: Dic hæc ad Iesum filium Iosedech sacerdotem magnū: si bene custodieris aulam meam, dabo tibi qui habitent in ea. Et ait illis: Venite post me, & facia vos fieri pisces hominū. Id est, faciam vos doctores, vt cum reti verbi dei comprehensuris

Acto. 4. d.

Zach. 3.

datis homines de mundo hoc falso & fluctuabundo, A & tempestuoso, & instabili, & perfido, & semper periculoso, & nemini vnquam tuto, vbi homines non ambulat, sed feruntur inuiti quasi nolentes. Violentia enim diaboli concupiscentias multas inoperans eis, metitur se facturum eorum voluntatem: quia cum delectatione compellit in mala opera, vt homines alterutrum se comedant, sicut pisces fortiores semper deuorantes infirmiores: ne translati viuant in terra fructifera corporis Christi facti membra corporis eius, in terra fructifera, in terra dulci & semper tranquilla: vbi non est tempestas ad euersionem, nisi forte ad tentationem fidei, & patientiae fructificationem. Vt homines ambulent, non ferantur: vt se alterutrum non comedant habitantes, sed foueant: ecce do vobis euangelium in manibus nouum, & alterum rete diuersarum sententiarum, & obligatarum parabolarum, virtutum admirandarum, & multiformium doctrinarum, narrationibus crebris quasi fluctibus huc & illuc discurrentibus, textum minis iudiciorum, & promissionibus beatitudinum, quasi quibusdam nodis indissolubilibus colligatum, praescientis & occultarum cogitationum cognitionibus, daemonum confessionibus, & resurrectionibus mortuorum, nimis confirmatum: ita vt in sinu suo tutissimo diligenter possit rationabilium hominum continere capturam, vt non det eis ex aliqua potestate exeundi occasionem, quasi per aperturam aliqua neglecta a spiritu sancto qui texuit ea. Et hoc dicit aliquis intra se, Non sine causa secuti sunt Iesum talia promittentem. Quid enim? Tibi minora repromittit? Num non si bene conuersatus fueris, regnum caeleste tibi promittit: num non vitam aeternam? num non angelicam naturam? num non hereditatem secum? Et quare non sequeris eum? Sed illi secuti sunt eum, quia caelestium bonorum amatores erant, non terrenorum. Tu autem eum non sequeris, quia non caelestium, sed terrenorum amator es. Homo enim carnalis nullum bonum credit esse bonum, nisi carnale: & nusquam credit esse iucunditatem, nisi quae est super terram. Non ergo illi doctorum cupierunt honorem, sed doctorij operis lucrum, sicut exitus contestatus est. Si enim Apostoli facti honoribus apostolatus sui fructi sunt, sine dubio apostolicum cupierunt honorem. Si autem non solum Apostolatus sui honoribus fructi non sunt humilitatis causa, sed etiam propter hominum salutem & gloriam Christi, passi sunt diuersa supplicia: manifestum est quod tunc non apostolicum cupierunt honorem, sed quodatum apostolici operis & laboris. Sciebant enim quam preciosa est anima hominis, quam grata est apud deum salus ipsius, quanta merces est hominem aedificare secundum deum. Concupierunt, & secuti sunt: tu autem non concupisces talia haec. Quo modo enim desideres alium posse saluari, qui teipsum saluare non curas? Et relicta retibus, secuti sunt eum. Ne aliquis Christianus dicat, Nunquid non possum diuitias diligere, & Christo placere? ideo relinquentes retia sua Apostoli nos docuerunt, quia nemo potest terrena possidere, & perfectum ad caelestia peruenire. Considera quo modo inter caelum & terram aer medius constitutus separat creaturam vtranque, vt ostendat quia inter caelestia & terrena nulla potest esse commixtio. Caelestia enim spiritualia sunt & leuia, & naturaliter semper sursum perentia. Terrena autem ponderosa sunt, & semper deorsum deponentia. Si igitur spiritualia tenueris, sursum te ducunt: si terrena, deorsum te deponunt. Igitur

reliquerunt retia, ne magis facerent eis impedimentum laboris, quam additamentum vtilitatis. Et procedens inde, vidit alios duos fratres, Iacobum Zebedaei, & Ioannem fratrem eius componentes retia, & similiter vocauit eos. Erant enim habitatione ciues, dilectione concordēs, arte officij pares, fraternitate pietatis coniuncti: ideo sic vocauit & istos, ne tot bonis rebus coniunctos, dissimilis vocatio separaret. Gratiosè aliquis de hac duplici fratrum vtilitate locutus est, quoniam omnis Ecclesia praecipue in charitate fuerat construenda, sicut ipse dicit: Hoc est autem mandatum, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Et iterum: In hoc cognoscent homines, quod mei estis discipuli, si charitatem habueritis inter vos. Sicut enim in corporali aedificio lapis ad lapidem cemento mediante constringitur: sic in aedificio ecclesiae Christianum ad Christianum charitate mediante connectitur. Ideo super fraternitatem charitatis ecclesiae coposuit fundamenta, vt radicibus charitatis exuberans quasi humor ascēdat in ramos. Et hoc super naturalem charitatem, vt non solum per gratiam, sed etiam per naturam ipsa charitas firmiter habeatur. Sic enim fecit deus in veteri testamento: aedificaturus enim populum illum per legem, supra Moysen & Aarō fratres posuit aedificationis initium. Quoniam autem abundantior gratia futura erat noui testamenti quam veteris, ideo populum illum quidem aedificauit secundum vnam fraternitatem, hūc autem secundum duas. Componentes retia. Quod est maxima paupertatis indicium. Vetera componebant, quia noua vnde eurent, non habebant. Et quod ad maiorem pietatem eorum pertinet, in tanta paupertate sic patri suo occurrebant, vt secum eum baiularent in nauī: non vt ille istos adiuuaret in opere: sed vt isti illum consolarentur sua praesentia. Quoniam autem illi quidem referunt mittentes retia sua, per omnes euangelistas: isti autem componentes, sine ratione esse non credo, maxime cum poterant dicere sine damno aliquo intellectus: & ibi vidit illum & illum, & non dicere componentes retia sua. Item estimare illos quidem quasi velociore ad praedicandum, quia iam mittentes erant retia sua: istos autem quasi pigriores, quia adhuc componentes erant retia, non sumus ausi: quia differentiam illorum talium cognoscere est solius dei. Ne forte ergo propter Petrum illi dicti sunt mittentes retia sua. Isti autem propter Ioannem componentes: quia Petrus praedicauit tantum euangelium, & non composuit, sed Marcus ab eo praedicata composuit. Ioannes autem & praedicauit euangelium, & ipse composuit. Et non solum composuit, sed etiam omnium Euangelistarum retia ipse composuit. Nam cum omnes humana Christi penē sola composuissent, iste commiscuit eis etiam diuina ipsius, vt nullam relinqueret spiritus sanctus scandali aperturam in eis vnde pisces egrederetur. Et vt nunc dicamus quod supra in textura retis omisimus: quia circumposuit ei quasi plumbea grauiā, id est inextinguibilem flammam & immortalium vermium supplicia poderosa, vt possit facile humanorum cordium penetrare profundum. At illi relicto patre, & nauī, secuti sunt eum. Vide quia Petrus quidem & Andreas dicuntur reliquisse retia: Iacobus autem & Ioannes, patrem & nauim. Tria sunt enim generaliter omnia, quae relinquere debet omnis qui venit ad Christum: actus carnales, substantia mundana, parentes carnales. Per retia enim piscationis, actus carnales relinquendi significantur: per nauim autem, substantia: per patrem verò, omnes parentes. Et

parte.

1. Timo. 6. b. Ibidem.

1. Cor. 6. d.

Veniens ad Christum, prima generaliter relinquere debet.

vide quia prius retia relicta significantur, postea nauis, A in tertio loco pater: quia prius conuenit actus mundiales relinquere. Ipsi sunt enim, qui praecipue nocent ad spiritualia. Secundò, substantia, quia non tantum nocet ali quid habere in mundo, quantum agere aliquem actum, tamen & hoc ipsum habere nocet. In nouissimo parentes, qui & ipsi quidem nocent, tamen minus nocent quod diuitiae & actus huius seculi. Reliquerunt ergo nauē, vt fierent ecclesiasticae nauis gubernatores. Reliquerunt retia, vt iam non pisces apportarent ad ciuitatem terrenam, sed homines ad ciuitatem caelestem. Reliquerunt vnum patrem, vt fierent omnium spiritualium genitores.

Homilia viij. ex cap. iij.

I circūbat Iesus totam Galileam. Omnis rex pug- B natus contra aduersarium regem, prius congregat exercitum, & sic vadit ad pugnam: sic & dominus contra diabolum pugnaturus, prius congregauit Apostolos, & sic cepit per totam Galileam euangelium praedicare. Expugnatio enim diaboli, praedicatio est veritatis: sagitta mortifera est in visceribus eius, sermo iusticiae. Deiectio eius est opus signorum, spoliatio potestatis eius est conuersio fidelium. Et rex quidem terrenus congregat exercitum, vt illorum laboribus ipse gloriam consequatur: iste autem congregauit Apostolos, non vt illorum laboribus ipse gloria consequatur, sed vt suo labore illis victoriam praestet. Circumibat totam Galileam, sicut studiosus medicus circumibat grauer aegrotantes, singulis quibusque passionibus adhibens congruas medicinas: quia debiles illi ad medicum venire non poterant. Et dominus quidem circumibat singulas regiones. Nos autem qui sumus vniuscuiusque regionis pastores, etsi regiones circumire necessarium non habemus, tamen singulas species passionum populi circumire & considerare debemus: id est, diligenter attendere, qui sunt in populo, qui auaricia morbo laborant, vt aliquem sermonem de auaricia malo faciamus ad medicamentum sanitatis illius, qui auariciae stimulis agitur, secundum Pauli sententiam, dicentis: Habentes alimenta, & quibus regamur, his contenti sumus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationes, & cetera. Item debemus illis providere, qui in populo ardentibus libidinis febribus valde laborant: & vt ad remedium passionis eorum aliquod medicamentum in Ecclesia proferamus de apotheca medicinali Apostoli, dicentis: Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, & cetera. Et quemadmodum paterfamilias studiosus, scit in domo sua quid vnusquisque necessarium habet: ita & sacerdos singulorum mores, & actus, & conuersationem debet indiscere, vt quale quibusque medicamentum necessarium fuerit, subministrat: cui consolationem, consolationem: cui increpationem, increpationem. Cui autem asperior increpationis medicina fuerit posita secundum qualitatem passionis illius, non debet indignari: quia nec infirmus irascitur contra medicum, si posuerit aliquam medicinam mordentem. Non enim considerat asperitatem medicinae, & irascitur, sed considerat beneuolentiam medici, & sustinet: quia prodesse illi desiderat, non nocere. Sicut autem infirmus qui ipse venit ad medicum, ex parte iam sanus est: sic & ipse peccator qui venit ad sacerdotem, & doctrinae aut poenitentiae medicinam quaerit, ex parte iam iustus est. Illum autem grauis tenet infirmitas, quem sacerdos sequitur verbis, & ille spiritualium verborum medicina Tomus secundus.

mentum non sentit, nec melioratur, sed quasi qui stomachum patitur, quicquid manducauerit & biberit, iterum vomit. Sic & illa anima patiens quicquid audierit, statim de sensibus suis proicit foras, sic illi infideles Iudei de quibus dictum est: Omnem escam abominata est anima eorum: id est, omnem escam doctrinae animam nutrientem. Docens & praedicans euangelium regni. Aliud est docere, aliud est euangelium praedicare. Docere enim eos, dicens iusticias naturales, quas etsi ille non diceret, ipsa ratio naturalis illos doceret: vt puta castitatem, humilitatem, patientiam, & cetera his similia: quae homines etsi non audiunt, tamen a semetipsis bona esse intelligunt, sicut ait Apostolus ad Romanos secundo: Cum enim Gentes, quae legem non habent, naturaliter quae legis sunt faciunt, &c. Sed forte dicis, Si ea eos docebat, quae omnes intelligunt, quid opus habet ad eos docere? Audi, doctrina non tantum propter manifestationem rerum obscurarum inuenta est, quantum propter excitationem cordis & spiritus. Talis est enim humana natura, vt puta praualentibus delectationibus carnalibus in homine, scientia quae est in eo iusticiae naturalis excluditur, & quasi in obliuionem deducta, de memoria foris expellitur & obdormit. Cum ergo ceperit doctor in illis reprehendere, & repercutere mala carnalia, & terrere de futuro iudicio: quasi praecis delectationibus carnalibus, iterum scientiam in memoriam eorum reducit, & in sensibus reparat. Vnde de & gladius dicitur sermo diuinus: quia sicut gladius carnes praecidit, sic & sermo diuinus concupiscentias carnales. Et quemadmodum si tollis herbas de agro, triticum conualescit in illo: sic & concupiscentia si praecidatur ab homine, iusticia conualescit: quia sicut herbae suffocant triticum, sic & concupiscentiae carnales offocant disciplinam. Vides ergo quia doctrina non nouas scientias introducit, sed oblitus commonefacit? Si ergo sermo humanus tantam habet virtutem auribus sonum praestans, putas quid agebat sermo dominicus, cum esset spiritus viuus, non tantum in auribus sonans, sed & in cordibus operans? Euangelium autem praedicans mysterium iusticiae promittebat. Euangelium enim est nuncium bonum. Bona autem hominibus nunciantur, quando promittitur eis beatitudo caelestis, peccatorum remissio, adoptio filiorum, mortuorum resurrectio, & immortalitas vitae, haereditas regni caelestis, & possessio gloriae sempiternae, societas angelorum, & communicatio spiritus, & fraternitas Christi, & paternitas dei. Haec omnia antiqui homines manifeste nec audierant, nec sperabant. Et ideo praemium boni operis non sperantes iusticiae contempserunt laborem, & transtulerunt se ad delectationes carnales: quia omnis iusticia molesta est omnibus in carne viuētibus, propterea labor iusticiae non sustinetur, nisi merces eorum expectetur. Ideo ergo illis beatitudinem euangelizabat caelestem, vt corda eorum ad patientiam boni operis excitaret, & desiderium caelestium praemiorum, aut docens, aut interpretans eis prophetias de suo ipsius aduentu: vt ipsa interpretationis doctrina esset propter increpationem, & euangelizatio propter denunciationem futurorum bonorum in ipso. Et sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in plebe. Quod dixit, languorem: ad passiones pertinere voluit corporales: quae autem dicit, Et omnem infirmitatem: ad passiones animae spirituales. Non enim pauciores morbi animam vexant quam corpus. Et si quidem dixisset, sanans languores & infirmitates, poteramus vtrunque ad passiones intelligere corporales, vt languores

Roma. 2. c.

Ephe. 6. d. Heb. 4. c.

Euangelium.

guores quidem intelligerentur grauiore passionibus, infirmitates autem tædia leuiores. Nunc autem cum dicens omnem languorem, omne genus siue grauium, siue leuium passionum concludit, alterius clausula videtur adiectio esse superflua, nisi vnam quidem ad passionibus corporales intelligamus, alteram autem ad spirituales, Possumus tamen & vtranque clausulam, ad vtrasque intelligere passiones, ita, id est, omnem languorem siue corporalem, siue spiritualem: & omnem infirmitatem, siue corporalem, siue spiritualem: Vt languorem quidem intelligamus animæ, morbum passionis alicuius, infirmitatem autem infidelitatem: vtpura qui auariciæ morbo subditus est, aut libidinis, aut vanæ gloriæ, languorem animæ patitur. Qui autem mysterium vocationis dei ignorat, ille infirmus habetur in fide. Multi enim sunt qui possunt bona opera facere, & deo placere, sed non faciunt: quia mysterium vocationis dei ignorant, & ipsi sunt infirmi. Quidam autem sic passionibus carnalibus sunt mæcipati, vt etiam si sciant mysterium vocationis dei, tamen bene agere non permittuntur, & ipsi sunt languorem habentes. Sed passiones corporales diuinitatis virtute sanant, spirituales autem verbo pietatis. Sicut enim medicina languenti corpori, sic verbum prodest animæ ægrotanti. Deinde vide, quod non prius posuit, Sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem: sed primum, Prædicans & docens Euangelium regni, & postea fanans, propter duas causas. Primum, quia miracula virtutum ædificat animas secundum verba pietatis. Ideo autem præmittitur, quod magis necessarium estimatur. Deinde quia non verba pietatis virtutes miraculorum commendat, sed virtutes miraculorum veritatis sermones. Nec ideo credebatur Christus posse facere virtutes, quia veritatem prædicabat: sed ideo credebatur veritatem prædicare, quia poterat facere virtutes.

Et obtulerunt ei omnes malè habentes, & curauit eos. In quibusdam locis ponit, Et multos curauit, sicut & ibi: Et quotquot tetigerunt eum, sanati sunt. Hic autem simpliciter dicit, Et curauit eos: significans quia omnes curauit. Sicut nouicius medicus intrans in ciuitatem, & volens ostentationes dare artificij sui, omnes venientes ad se curat: & non tantum cogitat de mercede accipienda, quantum de opinione sua commendanda. Cum autem manifesta fuerit fama eius bona, tunc secundum laborem suum incipit exigere & mercedem. Sic & dominus incipiens prædicare, non secundum iudicium quosdam, sed omnes indifferenter sanabat: postquam verò illum omnis ludæa cognouit, beneficia sanitarum digno precio fidei venundabat, dicens vnicuique, Fiat tibi secundum fidem tuam. Non tamè omnes, sed illos, quos secundum præscientiam suam ante præparauerat, quam venirent.

Homilia nona ex cap. quinto.

Videns autem Iesus turbas multas, ascendit in montem. Omnis artifex secundum professionem suam opportunitatem operis videns, gaudet. Carpentarius, si viderit arborem bonam, concupiscit eam præcindere ad opus artificij sui: agricola, si viderit terram pinguem, desiderat eam arare. Et quid dico de rationalibus hominibus: ipse irrationalis equus de stabulo exiliens, si viderit campos patentes, rapit frenum, & excitatur ad cursum: sic & dominus videns magnam congregationem populi, excitatus est ad docendum. Sic & omnis sacerdos, cum viderit ecclesiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur vt doceat: si autem vide-

rit ecclesiam vacuam, confunditur, & nihil dicere potest. *Ascendit in montem.* Nunquid non poterat ibi docere, vbi iam populus erat? Sed propter duas rationes ascendit in montem. Primum, vt implet prophetiam Esaiæ dicentis: Super montem excelsum ascende tu, qui bene annuncias Sion. Deinde, vt mysterium pietatis ostenderet. Ascensio enim eius est altitudo virtutum. Ascendit ergo in montem, vt ostendat nobis quoniam in altitudine spiritualium virtutum consistere debet, qui docet iusticiam dei, pariter & qui audit. Qui docet, verborum suorum sit ipse exemplum, vt magis opere doceat quam sermone. Sicut ait Apostolus ad Timotheum: Exemplo esto omnium fidelium. Qui autem ambulat per conuallia vitæ terrenæ, obscuras semitas calcatur, & loquitur altos sermones: non alterum instruit, sed seipsum castigat. Nemo enim potest in valle stare, & de monte loqui: sed aut vbi stas, inde loquere: aut vnde loqueris, ibi sta. Si in terra est animus tuus, vt quid de cælo loqueris? Si ergo in terra tu stas, de terra loquere: si autem de cælo loqueris, in cælo consistere, vt dicas cum Apostolo: Nostra autem conuersatio in cælis est. Ille autem populus, qui audit iusticiam dei, ideo debet in altitudine bonorum operum consistere: quia discipulus imitator debet esse magistri. Si autem in peccatis viuas, & audias iusticiæ verba docentem, iudicium tibi, non salutem acquiris. Audis enim, vt ne ignorantia vel excusationem habeas ante deum. Ecce homo, si quancunque artem ex toto corde voluerit discere, puta pingere aut ædificare, cum frequenter magistrum suum audierit aut viderit, tollit se in secreto, & accipit ferramentum, & ipse se tentat, si potest iam facere, quod frequenter audiuit vel vidit: Sic & tu, si facere iusticiam non vis, vt quid prædicatorem iusticiæ audis? vt quid doctorem illum appellas, cuius non vis esse discipulus? Intellige ergo, dico enim tibi rem naturalem, secundum loci istius scripturam. Si tu es super montem, & prædicator in valle, tu sursum constitutus audis vocem illius, quia vox melius sursum ascendit: si autem tu steteris in valle, & doctor tuus super montem loquatur, non multum tibi proficit loquela ipsius. Ergo in primo loco populus se debet considerare qualis sit, in secundo loco qualem habeat sacerdotem: quia doctor malus bono populo non multum nocet, bonus autem doctor malo populo non multum prodest. Nunc autem populus seipsum non videt, quem primum videre debet: sed semper sedens iudicat de moribus sacerdotum. Ideo ergo præsens scriptura nos docet, vt tam doctor, quam populus super montem sanctitatis ascendant, qui vult audire pietatis doctrinam. Aut certè ita: Mons ecclesia appellatur, de quo dicit propheta: Mons dei, mons vber. Ascendit ergo Christus in montem, vt illic discipulis suis mysteria traderet veritatis, ostendens, quoniam omnis qui vult discere mysteria veritatis, in montem ecclesiæ debet ascendere: sed non fin omnem montem, sed in montem vberem. Sunt enim & hereticorum montes, non autem vberes, sed coagulati: in quibus non veritatis mysteria traduntur, sed mædacia expugnata veritate. Ideo & eos qui in tales mōtes ascendunt, reprehendit spiritus sanctus per prophetam dicentem: Vt quid suspicatis mōtes coagulatos: Coagulati enim dicuntur heresim ecclesiæ, quia coagulatum est sicut lac cor eorum. *Beati pauperes spiritum quis.* Quauis ipsas beatitudines exponat ex parte & Euangelista Lucas, tamè istæ beatitudines perfectiores illis intelligendæ sunt: quoniam illæ in loco campestri dictæ

Adias, &

quia miracula non virtutum adificat animas, sed verba.

Mar. 1. d. Ibi. 3. b.

Infra. 9. d.

Nota.

Tim. 4. d.

Philip. 3. d.

Psalm. 67. d.

1. d. q. 1. d.

1. d. q. 1. d.

Psalm. 111. d.

Luc. 6. c. d.

1. d. q. 1. d.

dictæ sunt, istæ autem perfectis super montem. Illæ mediocribus, istæ autem perfectis, & rectoribus populorum, sicut fuerunt apostoli, ad quos dicta sunt hæc cuius differentia rationem largius exposuimus ibi. Ideo illic simpliciter pauperes dixit: hic autem pauperes spiritu. Pauper spiritu, est humilis corde: id est pauperem spiritum habens, qui non magna sapit de se. Sicut ex diuerso, diues spiritu, intelligitur magna de se sapiens, & superbus qui non implet mandatum Christi, dicentis: Nisi conuersi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnum cælorum. Qui enim iam conuersus factus est sicut puer, ille est & pauper spiritu. Et qui pauper est spiritu, ille conuersus factus est sicut puer. Et secundum testimonium quidem Christi & Apostoli, plenitudo legis dilectio est: tamen nutritrix dilectionis humilitas est, & totius mali odij mater superbia. Ergo totius boni initium humilitas est, & totius mali superbia. Denique & perditionis initium a superbia cepit per diabolum, initiumque salutis ab humilitate per Christum: propterea conuenienter & omnium beatitudinum humilitatem fecit initium. Et quare non manifestè dixit, Beati humiles spiritu: Ego hunc potui tantummodo rationis inuenire colorem, vt non solum humiles ostendat, sed etiam indigentes humiles, qui sic sunt humiles, vt semper adiutorium dei sint mendicantes. Vnde in Græco non dicit, Beati pauperes: sed, beati egeni, vel beati mendici. Nam pauper est qui angustiam quidem habet, non autem tantam, vt mendicare cogatur. Secundum quam differentiam & propheta dicit: Beatus qui intelligit super mendicum & pauperem. Ergo ideo dicit, Beati mendici spiritu, vt in vltima necessitate humiles ostendat. Si ergo dixisset, Beati humiles spiritu, nihil amplius significasset, quam humiles: nunc autem & humiles, & secundum fidem humiles, & intelligentes vnde sit adiutorium hominis: Sunt enim multi naturaliter humiles spiritu, & non ex fide. Hi tales non pulsant adiutorium dei. Qui autem secundum fidem humiles sunt, & intelligentes, dum nimis timent de se, adiutorium dei pulsare non cessant. *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Quid enim aliorum virtutes alias studentium, non est regnum cælorum? Etiam. Nam sicut cetera vicia deponunt ad inferos, maximè tamen superbia, quia radix omnium malorum superbia est: sic & omnes virtutes inducunt in regnum cælorum, maximè tamen humilitas, quia radix omnium malorum superbia est: sine dubio, & radix omnium bonorum humilitas est: & quia proprium est, vt qui se exaltat, humilietur: sic & qui se humiliat, exaltetur. *Beati qui lugent.* Et qui sua quidem peccata lugent, beati sunt, sed mediocres beati: beatiores autem sunt, qui aliena lugent peccata: quoniam qui aliena lugent peccata, certum est quia non habent sua, quæ lugeant. Tales conuenit esse doctores omnes, & qui sunt super montem. Nam cum sint omnes doctores populi Christiani, patres quo modo possunt esse sine luctu, cum videant quotidie Christianorum animas vsque ad infernum cadentes: Nam de angelis, qui exituri sunt in fine seculi, vt signent seruos dei, qui lugent de alienis peccatis, sic scriptum est per Ezechielem: Ite per Hierusalem, & signate omnes qui lugent super iniquitates, quæ sunt in medio Hierusalem. Hierusalem enim vera est Ecclesia Christi, cuius fundamenta sunt in montibus sanctis. *Quoniam ipsi consolabuntur.* Si consolatio lugentium est cessatio luctus poenæ: quoniam qui sua lugent peccata, consecuti indulgentiam, consolabuntur

Pauper spiritum quis.

Infra. 18. a.

Rom. 15. c.

Psalm. 40. d.

Luc. 14. c. d.

Ezech. 9. b.

A in seculo illo: qui aliena lugent peccata, quo modo in seculo illo consolabuntur? Nunquid desinent de peccatoribus lugere? Etiam. Quoniam quandiu sunt in mundo, nescientes prouidentiam dei, nec intelligentes ad plenum qui diabolo compellente delinquant, & qui non ex proposito malo diligunt mala, omnes peccantes lugent, omnes a diabolo circumueniri & cogitantes. Cum verò in seculo illo prouidentiam dei cognouerint, & intellexerint manifestè, quoniam qui dei fuerunt, perire non potuerunt: qui autem perierunt, non fuerunt dei, quia de manu dei nemo rapere potest: deposito de eis luctu, consolabuntur: & sine mixtura alicuius doloris, in sua sola beatitudine lætabuntur. Nam quandiu charitas est sanctorum ad peccatores, nec luctus est: Ibi autem nec charitas est sanctorum ad peccatores, nec luctus, etiam si propinqui fuerint: sicut docet parabola, in qua diues dicit ad Abraham: Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam, quia grauiter crucior in hac flamma. Nunquid miserus est ibi Abraham super filium suum ardentem? Nam qui fuerat epulor, in qua parte corporis sui plus peccauerat, id est in gula, in ea amplius torquebatur. *Beati mansueti.* Mansuetus enim neque irritat malum, neque irritatur a malo, neque aduersus alterum aliquando ex illo nascitur causa peccandi: sed magis contentus est iniuriam pati, quam facere. Nam nisi contentus fuerit homo, vt noceatur, nunquam potest esse sine peccato: quia sicut & zizaniam nunquam sunt minus in agro, sic non sunt minus irritatores in mundo. Ille est ergo verè mansuetus, qui cum nocitus fuerit, nec cogitat malum facere, nec facit. *Quoniam ipsi hæreditabunt terram.* Sine dubio terram viuorum, de qua scriptum est, Credo videre bona domini, in terra viuorum. Terra autem hæc, sicut quidam dicunt, quandiu est in hoc statu, terra est mortuorum, quia vanitati subiecta est: cum autem liberata fuerit de corruptionis seruitute, in libertatem gloriæ filiorum dei, terra fit viuorum, vt immortales hæreditent immortalitatem. Alterum exponente legi, quasi cælum, in quo habitaturi sunt sancti, dicatur terra viuorum: quæ quatum ad nostram regionem inferiorem cælum est, quatum autem ad illud superius cælum, terra dicitur. Alij dicunt, quia corpus nostrum terra est, & quandiu quidem subiaceat morti, terra est mortuorum: cum autem fuerit transformatum, & conforme factum corpori gloriæ Christi, erit terra viuorum, & hæreditabunt eam æternam, æterni: & spirituales & sanctam, spirituales & sancti. *Beati qui esuriunt & sitiant iusticiam.* Esurire & sitire iusticiam, est desiderare iusticiam dei. Vt siue faciant homines iusticiam dei, siue audiant, non quasi inuiti audiant, vel faciant iusticiam dei, sed ex desiderio cordis: quoniam omne bonum, quod non ex amore ipsius boni faciunt homines, ingratum est ante deum. Vnde dominus per Ioannem, nõ omnes simpliciter vocabat ad potum, sed tantummodo sitientes, dicens: Qui sitit, veniat ad me, & bibat. Aestimo quod non sine ratione esurire iusticiam & sitire. Nunc ergo esurit iusticiam, qui secundum iusticiam dei desiderat conuersari, quod est recti cordis. Sitit autem iusticiam, qui scientiam dei acquirere cupit, quam potest cõsequi ex studio scripturarum, quod est docilis viri. *Quoniam ipsi saturabuntur.* Videlicet largitate remunerationis dei. Quoniam maiora erunt præmia dei, quam desideria auara sanctorum. *Beati misericordes,*

1. d. q. 1. d.

Luc. 16. b.

Mansueti quis.

Psalm. 26. b.

Ioan. 7. f.

Luc. 6. d. Infr. 2. g

Luc. 6. e.

Infr. 2. 6. b

Ioan. 14.

1. Cor. 13. d. Pacifici qui Ephe. 2. b

* bona.

Psalm. 32. c.

sericordes, quoniam ipsi miserebitur deus. Non tantum ille A misericors est, qui miseretur aut pauperi, aut pupillo, aut vidua: hac enim misericordia & apud illos inuenitur frequenter, qui non cognoscunt deum. Ille autem verus misericors est, qui inimico proprio miseretur, & benefacit ei, secundum quod scriptum est: Diligite inimicos vestros, & benefacite eis, qui vos oderunt. Nam & deus non solum super gratos pluuiam dat, aut solem suum iubet oriri, sed etiam super ingratos. Vnde & ita dicit: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est, &c. Et verè beatus est ille talis, quoniam misericordia eius, siquidem non habet peccatum, quod difficile est in hominibus: si autem habet, ad remissionem peccati, quoniam potest fiducialiter dicere, Dimitte mihi debita mea, sicut & ego dimitto debitoribus meis. *Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt.* Dupliciter est videre deum, & in hoc seculo, & in illo. In hoc quidem B seculo, secundum quod scriptum est: Qui videt me, videt & patrem meum. Mundo enim corde sunt, qui non solum non faciunt malum, nec cogitant: sed adhuc etiam qui omne bonum & faciunt semper, & cogitant. Quia est interdum facere bonum, & non cogitare, qui non propter deum faciunt bonum, & tale bonum non remunerat deus: quia non remuneratur à deo bonum quod fit, sed id quod bene fit. Qui autem propter deum facit bonum, sine dubio & cogitat bonum. Qui ergo omnem iusticiam facit, & cogitat mente sua, deum videt, quoniam iusticia figura dei est. Deus enim iusticia est. Secundum ergo quod eripuerit se quis à malis, & fecerit bona: secundum illud & deum videt, aut turbulentè, aut mundè, aut modicè, aut amplius, aut ex parte, aut perfectè, aut interdum, aut semper, aut secundum possibilitatem humanam. Hoc ipso modo & qui malè agit, & cogitat, diabolum videt: quia omne malum diaboli est figura. In seculo autem illo hoc modo mundi corde deum videbunt facie ad faciem, iam non per speculum in ænigmate sicut hic.

Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Pax est vnigenitus deus, de quo dicit Apostolus: Ipse enim est pax nostra. Qui ergo pacem diligunt, filij sunt pacis. Pacifici autem non solum dicuntur, qui inimicos in pace reconciliant: sed etiam illi qui immemores sunt malorum, ipsi diligunt pacem. Multi enim sunt qui aliorum quidem inimicos libenter in pace reconciliant, & ipsi inimicis suis nunquam ex corde reconciliantur. Isti tales, illutores sunt pacis, non amatores. Pax enim illa beata* est, quæ in corde posita est, non in verbis. Vis cognoscere qui est verè pacificus? audi prophetam dicentem: Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum: Id est, lingua tua malum sermonem non dicat. Sicut enim ignis de modica scintilla magnum conflat incendium: ita & sermo malus de leui occasione magnam succedit inimiciciam. Illius labia dolum loquuntur, qui pacem portat in labiis, & maliciam seruat in corde. Si Christianus es, aut quod loqueris, hoc cogita: aut quod cogitas, hoc loquere. Diuertere à malo, & fac bonum. Non dixit, noli accedere ad malum, sed recede à malo. Ille autem iubetur recedere, qui accessit. Sciens ergo misericors deus incontinentiam nostram, quoniam si dixisset, noli accedere ad malum, aut pauci, aut nullus hoc poterat adimplere. Nam penè omnes homines parati sunt ad malum, ideo sic dicit: Bonum quidem fuerat, si nec accederes ad malum: si autem quasi homo nature carnalibus mo-

tibus excitatus accessisti ad malum, saltem vel propter considerationem diuini timoris recede à malo. Quoniam accedere ad malum, forsitan secundum carnem humanæ infirmitatis est: permanere autem in malo, & exequi malum, malignitatis est, & non infirmitatis. Inquire pacem, & sequere eam. Non dixit, si te pax sequatur, suscipe eam: sed, & si te fugerit, sequere eam. Vtputa si (quod humanum est) cum aliquo feceris litem, si quidem ille te prius inuitat ad pacem, pax te sequitur, cum gaudio suscipe eam. Quod si ille quasi malus permanet in malo, pax absconditur ab oculis tuis: tu quasi filius pacis pulsa ianuam pacis, & hoc est inquirere pacem. Nec dicas, ille mihi prior iniuriam fecit, & prius me debet rogare. Gloriosior es tu, si nocitus pacem petieris, quam si vindictam desiderares. Quære ergo pacem, vt inuenias præmium pacis. *Beati enim pacifici, quoniam filij dei vocabuntur.* Beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam. Non dixit, beati qui à Gentibus persecutionem patiuntur, ne putes illum solum beatum, qui persecutionem patitur propter idola non colenda. Ideo & qui ab hæreticis persecutionem patitur, propter veritatem non relinquendam, beatus est: quia propter iusticiam patitur. Gentes enim Christum denegant, hæretici autem veritatem Christi. Qui autem veritatem Christi denegat, ipsum denegat Christum, Christus enim veritas est. Et ideo hæretici, qui non propter Christum persecutionem faciunt, sed propter veritatem Christi, in prima facie Christiani videntur, reuera autem gentiles sunt. Non solum hæreticus, sed etiam aliquis ex potentibus, qui videntur esse Christiani, forsitan propter peccata sua correptus, factus fuerit tibi inimicus, & persecutus te fuerit, beatus es cum Ioanne. Nam & Ioannes Baptista neque propter C gentilitatem, neque propter hæresim interfectus est, sed quia corripiebat Herodem propter adulteriū eius. Sed & omnes propheta neque à Gentilibus regibus, sed à suis occisi sunt: non propter gentilitatem, sed quia corripiebant eorum peccata. Si autem qui à suis ipsis propter causam dei aliquid patitur, non habet mercedem, nec propheta habuerunt. Si autem verum est, quod propheta martyres sunt, sine dubio & qui propter causam dei aliquid patitur, etiam à suis patitur, mercedem habet. Ideo non posuit scriptura personas persecutorum, sed solum causam persecutionis, vt tu non aspicias quis te persequitur, sed vt quid te persequatur. Quid ergo, si quis te persecutus fuerit, non propter causam dei, sed propter priuatam rem: vtputa, vt auferat aliquam rem tuam: ille quidem qui te sine causa est persecutus, reus est: tu autem beatus non es, quia non propter iusticiam persecutionem passus es, sed propter priuatam causam. Planè si volueris illud implere, quod dictum est: Qui te percusserit ad maxillam vnā, prætere illi & alteram: & qui vult auferre quæ tua sunt, noli vetare, tunc verè beatus es: quoniam etiam ab initio non propter causam dei persecutionem patiebaris, postea tamen aut damnum, aut iniuriam passus es propter deum. Si autem restiteris etiam cum peccato, & non potueris pati, beatitudinis perdidisti mercedem. *Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines.* Postquam locutus est de persecutionibus sustinendis, tanquam si respondeat quis ad deum: Domine, quid si persecutionem quidem passi non fuimus propter te, vel propter iusticiam tuam, in opprobrium autem venerimus, & in blasphemiam hominum iniquorum? Beati, inquit, eritis, non solum cum persecutionem passi fueritis, sed etiam

etiam cum vos exprobrauerint homines: Ecce multi A homines propter causam quidem dei sunt nobis inimici, sed non aperte nos persequuntur, forsitan quia nec possunt, tamen circumque omnia, blasphemant nos, & dicunt de nobis quæ sunt probrosa. *Beati eritis, cum vos exprobrauerint homines, & dixerint omne verbum malum aduersum vos, mentientes propter me.* Sicut enim verum est, quoniam qui calicem aquæ nobis porrexerit, merces eius non perit. sic qui vel vnus leuissimi verbi nobis iniuriam fecerit, anima nostra vacua nõ erit à mercede. Vt ergo blasphematus sit beatus, duo hæc conuenire debent: Vt mendaciter blasphemetur, & propter deum blasphemetur: alioqui si vnus defuerit, iam non est beatitudinis merces. Vtputa si quis dixerit de te quod est turpe medacium, sed non propter causam dei, sed propter priuatam aliquam inimiciciam dolens, ille quidem peccauit, tu autem mercedem iusticiæ non habes: nisi fortè cum possis reblasphemare, non reblasphemasti propter iusticiam dei: aut cum possis te reuindicare, non reuindicasti: & tunc beatus es, & causa priuata facta est tibi causa dei. Quod si propter causam quidem dei blasphematus es, tamen quod dictum est de te malum, verum est: iterum non es beatus, quia verum dictum est de te: & illa blasphemiam pertinet tibi non ad mercedem iusticiæ, sed ad vindictam peccati. Ideo vtrunque posuit, & mentientes, & propter me. *Gaudete & exultate. Quare? Quia merces vestra multa est in celo.* Ponderate confusionem terrenam cum gloria cælesti, & videte si non multo leuius est, quod patimini super terram, quam quod expectatis in celo. Sed fortè dicis, Quis potest blasphematus mendaciter, non dicam gaudere, sed vel magnanimitè ferre? Quiquis vana gloria non delectatur. Qui enim concupiscit quæ in celo sunt, opprobria non timet in terris: nec cogitat quid loquantur homines propter ipsum, sed quid iudicet deus de ipso. Qui enim latatur de laude hominum, & quantum latatur, tantum contristatur: ille & de vituperatione hominum contristatur, & tantum contristatur, quantum latatur. Qui autem de laude hominum non extollitur, nec de vituperatione humiliatur. Vnufquisque vbi gloriam quærit, illic timet confusionem, Qui gloriam quærit in terris, confusionem timet in terris. Qui autem gloriam non quærit, nisi tantummodo apud deum, ille non timet confusionem, nisi tantummodo de dei. Si miles periculum belli sustinet, dum sperat victoriæ prædam: quantum magis, vos opprobria mundi non debetis timere, qui regni cælestis præmium expectatis?

Homilia x. ex cap. v.

Vos estis sal terræ: quod si sal euauerit, in quo salietur? &c. Quasi interrogantibus Apostolis, ad quos sit omnia ista locutus, vtrum generaliter ad populum, aut ad ipsos: volens ostendere quoniam ad ipsos præcipuè hæc loquebatur, addit, vos estis sal terræ. Hoc quod dicit, vos estis sal terræ, ad illud respicit, quod superius dixit: quia doctor omnibus virtutibus debet esse ornatus. Debet esse pauper, vt auariciam libera voce castiget. Debet esse semper suspirans & lugens, siue sua, siue aliena delicta, vt confundat eos, qui nec peccare dubitant priusquam peccent: nec postquam peccauerunt tristantur, quia peccauerunt. Ideo suspiret & plangat, vt per hoc ostendat, quia grauis & periculosus est mundus iste fidelibus. Debet esuriens & sitiens esse iusticiam, vt pigros circa opera bona, vel lectione, fiducialiter verbo Tomus secundus.

dei, aut t increpationis flagello valeat excitare, magis exemplo suo, quam voce. Debet esse mansuetus, vt magis indulgendo quam vindicando regat ecclesiam: vt magis ametur, quam timeatur. Debet esse misericors aliis, sibi autem austerus, vt sibi quidem graue pondus iusticiæ ponat, aliis autem leue. Debet esse mundo corde, vt non solum non se immisceat circa negocia secularia, sed nec cogitet de mundo. Sicut enim oculus, quantum mundior fuerit, tantò longius videt: sic & anima, quantum longius fuerit à solitudine mundiali, tantò amplius deo proximior est. Cuius autem cordis oculus mundum aspicit, illius mens non potest deum videre. Sit autem pacificus, vt tota ecclesia eius, quasi vana sit anima. Vbi autem concordia non est, nec oratio illic exauditur, nec oblatio suscipitur: quia nec ibi est deus, vbi discordia dominatur. Debet autem & paratus ad passionem esse, non vana desideria martyrij habens, sed constantiam fidei martyribus dignam. Nam quantum ad sapientes, & miles non ille paratus dicitur ad bellum, qui concupiscit exire, sed qui potens est exire. Si ergo omnibus his virtutibus fuerit ornatus, tunc est quasi optimum sal, & totus populus de illo conditur, magis videndo eum, quam audiendo. Nam prima doctrina est videre bonum, secunda autem audire. *Vos estis lux mundi.* Dum consideramus quod opus est salis, quod lucis: admonet nos, vt queramus ob quam causam Apostoli salii sunt comparati, ob quam autem causam luci. Salis opus est, rem in eo statu tenere, in quo inuenerit eam, vt ad deterius eam mutari non sinat, ad melius autem perducere non potest. Vtputa tenet carnem ne putrescat, putridam autem non potest tenere incorruptam. Lucis autem opus est, ipsas solueret tenebras, & ea quæ fuerunt in tenebris, illustrare: sic & Apostoli, ceterique doctores, sal quidem sunt populi Christiani iam cognoscentis deum, seruantes eum in ipsa agnitione dei, & sanctitate, id est terræ cultura, quæ iam verbo crucis, quasi vomeri, aratroque subiecta est. Lux autem sunt Gentium, producentes eas ad scientiæ lumen, vel cæterorum qui fortè in ecclesia ceciderunt in tenebris peccatorum. Item bona conuersatio sacerdotis sine verbo, tenet quidem sanctos in sanctitate per suum exemplum, adducere autem ignorantem ad scientiam veritatis nõ potest. Item verbum quidem ignorantem adducere ad scientiam veritatis, & sine conuersatione bona potest: tenere autem in fide vel sanctitate, absque bona conuersatione non potest, magis autem & scandalizat: sicut in sequentibus ostendimus. Ergo propter bonam conuersationem suam sacerdotes sunt sal, quoniam bona conuersatio sacerdotum conditura populi est. Propter verbum autem doctrinæ lux, quoniam verbu, ignorantie lumen est. Prius autem vocauit eos sal, postea autem lux, aut quia prioris loci est seruare quos habes, secundi autem vocare quos non habes. Aut quia prius est bene viuere, secundu autem bene docere. Nam per bonam conuersationem ascenditur sine dubio ad scientiam: à scientia autè nescio si ad bonam conuersationem omnimodo veniatur. Propterea scientes quidem, sine timore dei multos videmus: timentes autem deum, sine scientia nullum videmus. Aut quia propter ludæos priores dicti sunt sal, nõ adducentes eos ad scientiam dei, sed condientes ipsos in ipsa scientia. Lux autè propter gentes, in secundo loco vocatas: Ideo & per comparisonem congruam introducens addidit, dicens: Non potest civitas abscondi supra montem posita. Quauis enim ipsa voluerit esse velata, t

Nota.

mons ipse qui portat eam, facit eam omnibus manifestam: sic & Apostoli, & sacerdotes, qui fundati sunt in Christo monte excelso, non possunt esse absconditi: et si voluerint se abscondere, Christus ipse manifestat eos, qui baiulat eos. Quae est haec ciuitas? Ecclesia est sanctorum, de qua dicit propheta: Gloriosa dicta sunt de te ciuitas dei. Ciues autem eius sunt omnes fideles, de quibus dicit Apostolus: Vos estis ciues sanctorum, & domestici dei. Turres illius sunt prophetae, de quibus dictum est: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Sicut enim de turribus iacula contra omnes hostes iactantur: sic de prophetis libris, contra vanas Gentilium fabulas, & contra insanas haereticorum disputationes salutaria veritatis proponuntur exempla. Porta autem eius sunt Apostoli, de quibus dictum est: Diligit dominus portas Sion, super omnia tabernacula Iacob: Quia per illas totus populus intrat ad fidem. Muri autem illius sunt sacerdotes, ceterique doctores, de quibus dicit propheta ad hanc Hierusalem spiritualem: Et alienigenae aedificabunt muros tuos: Quoniam ex Gentibus vocati, facti sunt sacerdotes, & gubernatores ecclesiae. Sicut enim muri omnem Gentium & haereticorum impetum ipsi suscipiunt, qui tanquam arietibus quibusdam, sic assiduis persecutionibus feriunt clerum, id est murum ecclesiae. Et sicut mortiferas sagittas, sic insana verba peruersae cogitationis eorum, de impia cordis pharetra procedentia, doctores quasi lapides viui suscipiunt, & fidei virtute constringunt. Haec ergo ciuitas posita est super montem: id est apostoli, prophetae, ceterique doctores aedificati in Christo. Mons enim Christus est, de quo ait Daniel: Ecce lapis excisus est sine manibus, & factus est mons magnus, & occupauit totam terram. Nunc per alteram comparisonem vult ostendere, quare sanctos suos ipse Christus manifestat, & non sinit eos esse absconditos. Id est, quia nec qui accendunt lucernam, ideo eam accendunt, ut ponant sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Qui sunt accensores lucernae? Pater, & filius. Quae est illa lucerna? Verbum diuinum, de quo dictum est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Ut luceat: id est, appareat, & illuminet, qui sunt vel in domo ecclesiae, vel in domo omnium mundorum. Quod est candelabrum? Ecclesia, quae baiulat verbum vitae. Consequenter dicit & Paulus: Inter quos lucetis sicut luminaria in seculo, verbum vitae continentes. Consequenter & omnis ecclesiasticus vir, habens verbum dei, dicitur candelabrum. Modij autem sunt homines mundiales, vacui a deo, & ab omnibus quae sunt dei. Dicuntur autem modij, quoniam sicut modij desuper quidem vacui sunt, desubtus autem pleni. Sic omnes mundi amatores & carnis, in spiritualibus quidem & diuinis quae superiora recte esse dicuntur, vacui sunt & insensati: in inferioribus autem, id est in mundialibus, & terrenis aliquatenus pleni videntur & sapientes. Properterea, sicut in modio si volueris aliquid reponere, necesse est ut cadat deorsum ad inferiora eius, & tenebrosa: sic homini carnali, & mundiali, & vacuo, si dixeris aliquid quod est dei, non illud tenet in superiore parte mentis suae, aut cordis: nec portat illud in ore, sed confestim cadet de mente eius & corde deorsum in terrena, & tenebrosa, ut nec illi profit nec aliis. Si autem & aliqua tentatio facta fuerit propter verbum veritatis, statim reuertatur in terram, & aspiciens terram quasi modius, verbum dei sub se tenet absconditum. Reuertatur enim & aspiciens terram, & abs-

Psal. 86. a

Eph. 2. d

Psal. 122. b

Psal. 86. a

Esa. 60. b

1 Cor. 13. 13.

1 Cor. 13. 13.

Danic. 2. g

Psal. 118. o

Philip. 2. b

condens verbum sub se, quando propter aliquam causam terrenam non est ausus palam proloqui fidei veritatem, aut iniurias carnales timens, aut mortem, aut dana, aut caetera quae obstruunt carnales homines, ut verbum quod crediderunt, liberè non audeat profiteri. Nunc autem sciens, quoniam ille est laudabilis doctor, qui facit quod docet, addidit & dicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum, qui in caelis est. Id est, sic illuminate, docete, non ut verba vestra tantummodo audiant homines, sed ut opera vestra bona videant, ut quos illuminaueritis per verbum quasi lux, condiciatis per exempla operum vestrorum, quasi sales. Quoniam qui docet, & facit quod docet, verè ille docet: qui autem non facit quod docet, non alium docet, sed seipsum condemnat. Et melius est facere, & non docere: quam docere, & non facere. Quoniam qui facit etiam tacuerit, aliquos corrigit suo exemplo: qui autem docet, & non facit, non solum neminem corrigit: sed adhuc multos scandalizat. Quis enim non moueatur ad peccandum, cum viderit ipsos doctores pietatis peccantes? Ergo per illos quidem doctores qui docent & faciunt, magnificatur deus: per eos autem qui docent, & non faciunt, blasphematur. Vtputa, si bene doceant sacerdotes, & melius viuunt, videntes Gentiles dicunt: Benedictus deus, qui tales habet seruos. Verè enim eorum deus, verus est deus. Nisi enim ipse esset iustus, nunquam populum suum circa iusticiam sic teneret. Nam disciplina domini ex moribus familiarum demonstratur. Non sicut nostri philosophi, qui magna loquuntur, & nec modica faciunt. Si autem bene doceant, & malè conuersentur, videntes dicunt: Qualis est deus eorum, qui talia agunt? Nunquid sustineret eos talia facientes, nisi consentiret operibus eorum? Patres nostri, sicut illi existimant, idola colentes, omnem iusticiam seruauerunt: isti autem gloriosos loquuntur sermones, & ignominiosa opera faciunt. Vides quo modo deus per malos Christianos blasphematur? Nec potest dominus bonam opinionem habere, qui malam familiam habet. Vnde dictum est ad populum dei: Nomen enim dei per vos blasphematur inter Gentes. Nolite putare quia veni soluere legem, aut prophetas. Propter duas causas dicit non se venisse ut soluere legem, sed ut adimpleret. Primum, ut discipulos suos, quos omnibus bonis operibus adornatos esse debere supra docuerat, his verbis ad suum prouocaret exemplum: ut quemadmodum ipse omnem legem implebat, sic & illi omnia etiam minima legis festinant implere. Deinde quia futurum erat, ut Iudaei calumniarentur eum in sabbatis operantem, & lepram tangentem, quasi soluentem legem: ideo priusquam incurrat in calumniam, calumniatoribus satisfacit, dicens: Nolite putare quia veni soluere legem, aut prophetas: non veni soluere, sed adimplere. Lex & prophetae duo haec agunt. Et de Christo prophetizant, & talia haec legem viuendi constituunt: quae utraque Christus impleuit. De se quidem sic, quando natus est, & vocatus est Emmanuel: quando circumcisus est: quando presentatus est in templum, & oblatum est pro illo sacrificium, scilicet duo turtures, aut duo pulli columbini: quando in Aegyptum fugit, legem adimpleuit: quando in Nazareth conuersatus est: quando cum aino in templum ingressus est: quando a pueris laudatus est: quando crucifixus est inter iniquos: quando felle & aceto potatus est: quando in manibus patris sui spiritum

inimicus

Nota

Esa. 53. b

Luc. 6. 14.

1 ad. 1. 1.

comment

commendauit: quando vestimenta sua diuidenda reliquit: quando descendit ad inferos, & visitauit omnes dormientes: quando ascendit in strepitu: quando sedit ad dexteram patris: quando adhuc venturus est vocans terram a solis ortu vsque ad occasum: quando sederit in valle Iosaphat, & iudicauerit omnes gentes, adimplet prophetias. Quia nisi haec facta fuissent, mendaces erant prophetae: nunc autem omnes impleti sunt, & adhuc implebuntur, cum stellae ceciderint, cum sol tenebratus fuerit, cum luna sanguineo colore mutata fuerit, cum caelum plicatum fuerit, sicut liber. Secundum autem modum viuendi, legem impleuit duobus modis. Primum exteriores quidem legis figuras soluens, interiores autem veritates eius adimplens. Vtputa, in lege praecipit omne opus seruale in sabbato quinquies facere non debere, praeterquam quod sit omni animae, scilicet quod est necessarium vitae humanae: hoc figurale est, quia sicut deus in sabbato cessat ab opere. Spiritualiter secundum euangelij veritatem, opus seruale peccatum est. Quoniam omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Omne autem opus bonum non est seruale, sed liberale, & pro animae sit libertate, licet videatur ipsum opus in prima facie corporale. Vides ergo quia Christus sabbatis operans adimpleuit legem, non soluit: manifestauit, non occultauit? Item in lege fuerat scriptum, lepram tangere non oportere. Hoc figuratum est. Lepra enim intelligitur peccatum. Christus ergo tangens lepram, non soluit legem, sed adimpleuit. Mundas enim leprosum, iusticiam operatus est, non peccatum. Et per hoc iusticiam tetigit, non peccatum, quod est verè lepra. Nam ille qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius: certum est quia nunquam tetigit lepram: id est, peccatum. Merito ergo dicit, donec omnia fiant. Amen dico vobis, donec transcat caelum & terra, tota vnus, aut vnus apex non praeteribit a lege, donec omnia fiant. Quoniam quae ab initio mundi vsque ad finem erant futura, eorum mysteria sunt prophetata in lege, ut ne videatur aliquid eorum quae sunt, deus antea non cognouisse: propterea dicit, non potest fieri ut transcat caelum vel terra, donec omnia quae in lege prophetata sunt, rebus ipsis fuerint adimpleta. Ingenuus homo, si vel in vili mendacio inuentus fuerit, erubescit: & quo modo deus quod promisit in lege non faciat, aut aliter faciat? Vir sapiens, quod dixerit, verbum suum non relinquit vacuum: & quo modo verba diuina sine exitu vacua poterunt remanere? Deus hominem punit, si quod docet alium, ipse non fecerit: quo modo Christus, quod locutus est in prophetis non adimpleuit in opere? Deinde impleuit legem in minimis istis. Si quis soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum. Sed primum videamus, quae sunt ista minima mandata. Et alij quidem aliter interpretati sunt, alij autem aliter. Puto autem ipse dominus manifestè ostendit quae sunt, dicens demonstratorie: Si quis soluerit vnum de mandatis istis minimis: id est, quae modò dicturus sum. Nam talis est mos loquendi in scripturis, quae post modicum dicturi sunt, quasi iam dicta demonstrantur. Sicut est ibi, Audite haec omnes gentes. Quae haec, nisi quae in sequentibus versiculis erat dicturus? Mandata igitur Mosi in actu facilia sunt, Non occides, non adulterabis: & ideo in remuneratione modica, in peccato autè magna. Mandata autem Christi: id est, neque irascaris, neque concupiscas, ipso actu difficilia sunt, & ideo in remuneratione magna sunt, in peccato autè minima. Quo modo autem abstinere ab homicidio, aut adulterio facile

Exod. 20. b

1 Cor. 8. d

1 Cor. 8. d

Leuit. 13. c

Infra 8. a

Esaia 53. c

Psal. 48. a

est, patet. Ipsa enim criminis magnitudo voluntatem faciendi repercutit, & ideo non habet laudem qui abstinere se ab illis, quia non est labor abstinere se ab illis. Nam omne malum, quanto grauius crimen est, tanto leuius videtur ad non faciendum, & grauius facit peccatum, si fuerit factum. Non irasci autè difficile est in actu, quia dum leuis culpa putatur, non facile seruatur a multis. Et multum laboriosum est posse non irasci, quia naturaliter in hominibus iracundia est plantata, & ideo in remuneratione magna sunt: quia difficile est & laboriosum abstinere ab eis. Propterea, & si iratus fuerit homo, aut concupierit, est quidem peccatum, quia malum est: non tamen est graue peccatum, quia difficile est abstinere ab eis. Ergo minima mandata ista dicit Christi mandata, Non irascaris, non concupiscas. Quae in obseruando quidem magna sunt, in peccando autem minima videntur, quantum ad homines negligentes. Ergo illi, qui leuia peccata committunt, minimi sunt in regno dei: id est, qui iratus fuerit, & iratus grande peccatum non fecerit in actu, à poena quidem secutus est, non tamen est in gloria: quia etiam nihil tale committit, tamen quia secutus est iram suam, & non illam repressit in corde suo, peccauit. Vnde iubet nos propheta, si irati fuerimus, ut compuncti in cordibus nostris iracundiam reprimamus, sciens quoniam si per iracundiam vel leuiter peccauerimus, peccatores sumus. Item qui concupiscit, etiam non fecerit, peccauit. Quare? Quia vel omnino voluit. Qui ergo doctor est, si ab omnibus abstinerit, magnus est: si autem vel leuia haec peccauerit, nihil illi prodest sacerdotalis dignitas eius: sed proiectus à primo ecclesiastico choro, sit inter eos qui nec in poena sunt, quia non fecerunt graue peccatum: non tamen sunt in gloria, quia peccati rugam aut maculam susceperunt.

Homilia xj. ex cap. v.

Nisi abundauerit iusticia vestra plus quam Scribarum & Pharisaorum, non intrabitis in regnum caelorum. Scribarum & Pharisaorum iusticiae, sunt mandata Mosi: impletiones autem mandatorum illorum, sunt mandata Christi. Hoc est ergo quod dicit, Nisi quis supra legis mandata, & haec mea praecipita quae apud illos minima existimabantur, impleuerit, non intrabit in regnum caelorum: quoniam illa, sicut diximus, de poena quidem liberant, quae scilicet transgressoribus legis debetur, non autem introducunt in regnum: haec autem & de poena liberant, & in regnum introducunt. Cum autem sit id ipsum soluere minima haec mandata, & non custodire, quare supra quidè de solute dicit: Qui soluerit vnum de minimis istis, minimus vocabitur in regno dei, ostendens eum etiam minimum esse, tamen in regno esse: hic autem de non conseruante dicit, Nisi abundauerit iusticia hominis Christiani plus quam Scribarum & Pharisaorum, non intrabit in regnum caelorum. Qui enim non intrabit in regnum caelorum, extra regnum erit. Sed vide, quia minimum esse in regno, id ipsum est & non intrare in regnum. Esse enim aliquem in regno non est, & regnare cum Christo, sed esse tantum in populo Christi. Tanquam si dicat: Qui soluerit & docuerit sic, inter Christianos quidè erit, tamen minimus Christianus, vel cum minimis Christianis. Qui autem intrat in regnum, sit particeps regni cum Christo, sicut & alibi dicitur bono seruo: Intra in gaudium domini tui: hoc est, ut simul gaudeas cum domino tuo. Consequenter & iste qui non intrat in regnum caelorum, gloriam quidem regni caelorum non habebit cum Christo,

Infra 25. b.

Christo, erit tamen in regno cœlorum: id est, in numero eorum, super quos Christus cœlorum rex regnat. Nunc iam incipit ostendere, & docere quæ sunt minima ista, quorum solutione prædixerat esse periculosa. *Sciitis, inquit, quia dictum est antiquis, non occides: ego autem dico, si quis iratus fuerit fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Hæc impletio legis secundum modum viuendi secunda facta est. Faciens enim hæc Christus, & docens, impleuit legem, non soluit. Non enim est Christi mandatū contrarium legi, sed latius quàm lex. Mandatum Christi legem in se tenet inclusam, lex autem non tenet Christi mandatum. Qui ergo implet Christi mandata, tacite in eis implet & legis. Nam qui nõ irascitur, multo magis nec occidit: qui autem implet legis mandatum, non omnino implet & Christi: Frequenter enim & homo non quidem occidit propter timorem vindictæ, tamen irascitur. Vides ergo, quia lex impleta est per gratiam, non sublata? Deinde sine mandatis his Christi nec possunt stare legis mandata. Nam si cõcedatur licentia irascendi, datur & causa homicidij faciendi. Ex ira enim homicidium generatur. Tolle autem iram, & homicidium nõ fit. Omnis enim qui irascitur sine causa, quãtũ ad voluntatem suam homicidij facit, etiam si nõ facit propter metum. Ideo dolor quidẽ non est talis, quem admodum si factum fuisset, peccatum autem tale est irascens. Ideo Ioannes in canonica sua epistola dicit: *Qui odit fratrem suum sine causa, homicida est.* Vide sapientiam Christi. Volens ostendere, quia ipse est deus, qui aliquando locutus est in lege, & qui nunc mandat in gratia, illud mandatum quod ante omnia mandata posuit in lege, illud ipsum mandatum posuit, & nunc in principio mandatorum suorum. In primis scriptum est in lege, non occides. Ideo hinc statim ab homicidio cœpit, ut per cõcordiam mandatorum, ipse inueniat dictator fuisse legis, & gratiæ. *Qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio.* Ergo qui cum causa irascitur, non erit reus. Nam si ira nõ fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec crimina compescuntur. Iusta ergo ira, mater est disciplinæ. Itaque non solum non peccant, qui cum causa irascuntur: sed è contra, nisi irati fuerint peccant: quia patientia irrationabilis vicia seminat, negligentiam nutrit: & nõ solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum: quia malus quidem, quanuis incorruptus fuerit, non emendatur: bonus autem nisi corruptus fuerit, perit: quia in corpore* magis praualeat malum quàm bonum. Iracundia, quæ cum causa est, non iracundia est, sed iudicium. Iracundia enim proprie intelligitur commotio passionis. Qui autem cum causa irascitur, ira illius iam non ex passione est, sed ex causa. Ideo iudicare dicitur, non irasci. Puto autem, quod nõ de iracundia carnis loquitur Christus, sed de spiritu. Nec ad carnem loquitur, sed ad animam, sicut & in sequentibus ostendemus. Scit enim dominus, quia etsi mandauerit carni, caro ei non obaudit. Nec enim est possibile, vt caro non conturbetur: quia sapientia carnis inimica est in deum. Legi enim dei non est subiecta. Nec enim potest, dicente Iob, homo natus de muliere, plenus iracundia non irasci. Quando ergo homo irascitur, & non vult facere quod ira compellit, caro eius irata est, animus autem eius non est iratus. Ergo multi sunt quorum caro irascitur, anima autem nõ irascitur. Item multi sunt, quorum caro nõ irascitur, anima autem eorum irascitur: id est, qui videntur patientes & taciti, & occultè cogitant malum, & semper quærunt opportunitatem nocendi. *Si quis dixerit fratri suo, racha, sine causa:*

reus erit concilio. Id est, vt sit vnus ex concilio eorum, qui aduersus Christum fuerunt, sicut apostoli in canonicis suis interpretantur. *Si quis autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ.* Racha quidem dicitur Hebraicè vacuus, quantum ad sensum verbi, vnus est dicere fatue, & racha. Nam qui vacuus est, ille fatuus est: & qui fatuus est, sine dubio vacuus est, & vtriusq; verbi vna videtur esse iniuria. Nam sicut indigna res est illi dicere fatue, qui habet in se sapientiam spiritualem, in agnitione dei patris & Christi: sic indigna res est, dicere hominẽ vacuum, qui habet in se spiritum sanctum. Nam nemo dicitur vacuus, qui habet in se spiritum sanctum. Et nemo fatuus, qui Christum cognoscit. Et quare illud quidem verbum, id est Racha, habet pœnam concilij: hoc autem verbum, Fatue, gehennæ? Nam si vnus peccatum est, vna debet esse & pœna amborum. Sed quantum ad dicentis propositum, differentiam iam habent hæc verba, etsi quantum ad sensum similia sunt. Racha enim vulgare verbum erat apud Iudeos, quod non ex ira, neque ex odio, sed ex aliquo motu vano dicebant magis fiducia causa, quàm iracundia. Nam vnaquæque prouincia habet in consuetudine aliquod exprobratorium verbum, quod non rixæ causa, sed familiaritatis gratia dicere solent ad eos, quorum fiduciam habent: Vt puta patronus suscepto liberto suo, aut diues pauperi, aut vrbanus rustico, contemnens personam eius, magis quàm inimicans. Sed fortè dicis, si racha iracundia causa nõ dicitur, quare peccatum est? Quia contemptio causa dicitur, non ædificationis. Nam & si persona illius tibi contemptibilis videbatur, tamen dignitas Christianitatis illius contemptibilis non erat. Etsi illum aspiciere non volebas, tamen Christum qui in eo est, aspiciere debuisti. Deinde & alia ratione peccatum est dicere, Racha: quia etsi ille aliquid vanum audire merebatur, te tamen dicere vanum aliquid non oportebat: cum scriptum est: Amen dico vobis, pro omni verbo ocioso, quodcunque locuti fueritis, dabitur ratio nem. Quicquid non est lumen, tenebra est: sic & quicquid bonum non est, malum est. Dicit Apostolus: Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat. Et non dicit, si quis bonus tantummodo: sed, si quis bonus ad ædificationem fidei. Si ergo nec bonum verbum sine causa dicere debemus, nisi fuerit pro occasione ædificationis, ne ipsum verbum bonum dum sine causa dicitur, inueniatur esse ociosum, & fiat malum: quantum magis illud verbum dicere non debemus, quod à semetipso naturaliter malum est, & ad iniuriã pertinet audientis? Deinde, nunquid membrum oris nostri, quod ad ædificationem aliorum creatum est, aut ad vsum corporis, aut ad gloriam dei, trahimus illud ad ministerium vanitatis? Omnis enim sermo vanus qui dicitur, immundo spiritu dictante profertur. Vanum ergo sermonem dicentes, non tantum ideo peccamus, quia per illum sermonem aliquẽ lædimus: sed quia damus locum in nobis immudis spiritibus, agendi quod volũt. Hoc sciens Salomon, dicebat ad dominũ: Duo postulo à te, Ne auferas gratiam tuam à me, priusquam moriar, & vanum verbum non exeat de ore meo. Si enim vasa sanctificata ad priuatos vsus transferre peccatũ est, & periculum: sicut docet nos Balthasar, qui bibens in calicibus sacratiss de regno depositus est, & de vita. Si ergo hæc vasa sanctificata ad priuatos vsus transferre sic periculosum est, in quibus nõ est verum corpus Christi, sed mysterium corporis eius cõtinetur: quantum magis vasa corporis nostri, quæ sibi deus ad habitaculum præparauit, non

1. Ioan. 2. b. & 3. c.

Exod. 20. c.

1. ad. 1. c. 1. non.

1. corruptus corde. Iracundia.

Roma. 8. b. Iob 13. a.

Matth. 5.

Ephes. 4. g.

1. ad. 1. c.

Prou. 30. a.

Danie. 5.

1. ad. 1. c.

1. ad. 1. c.

non

non debemus locum dare diabolo agendi in eis quod vult? *Si quis autem dixerit, fatue.* In communi intelligendum est vbique. *Sine causa.* Id est, qui iratus fuerit sine causa: qui, racha, sine causa dixerit: qui, fatue, sine causa dixerit. Si autem cedere cum causa peccatum non est, quantum magis cum causa, fatue, dicere, non est peccatum? Nam & verbum malum species est aliqua castigationis, & apud sapientem durius est quàm flagellum. Quid enim si talis fuerit causa, vt non verbis, verum verberibus proferatur vindicta: Ecce enim & Apostolus dicit, fatue. O insensati Galatæ, quis vos fascinauit? sed non peccauit, quia iusta causa fuit dicendi. Ita ad discipulos in via Christus: O stulti & tardi corde. Si ergo offers munus tuum ad altare. Quoniam superius dixerat, qui irascitur fratri suo sine causa, hoc: qui autem dixerit racha, illud: qui autem dixerit fatue, istud: consequenter subiungit. *Si offers munus tuum ad altare, & illic recordatus fueris, quod habet aliquid aduersus te frater tuus.* Habet scilicet, si iratus ei fueris sine causa, si dixisti ei racha, vel fatue sine causa. Si ergo ex his leuibis causis offensus fratre, & non placato, impossibile est munus deo offerri, & suscipi: quo modo ante conspectum dei ingredierentur, qui fratres suos conculcant, prædantur, & alia multa in viduis & orphanis nefanda committunt? In primis scire debemus, quod quãdiu fideles homines aliquam dissensionem habuerint inter se, deus illis non potest esse amicus, munus eorum non suscipitur, oratio eorum non exauditur: vel si quid aliud bonum fecerint, quia nemo inter duos inimicos potest esse fidelis amicus amborum: Vt puta, si de illo bene loqueris apud istum, displices isti, & in suspicionem venis, quasi plus diligas illum: & si ad illum bene loqueris de isto, displices illi, & in suspicionem venis, quasi plus diligas istum. Ideo & deus nõ vult esse amicus fidelium, quãdiu ipsi inter se fuerint inimici, quia si illi misericordiã fecerit, iste contristatur: etsi non contristatur, quia nihil potest agere contra deum, tamen non congaudet in beneficiis eius. Si autem aliquid poterat contra deum, irascetur ad deum, quia miseratus est inimicum eius. Similiter & si isti misericordiã fecerit, ille contristatur. Considera qualem habet deus conscientiam circa nos, & quo modo fidem seruat hominibus, quia nos perfecte diligit, ideo inimicis nostris non vult esse amicus: Vt puta, duo inimici estis fideles, ideo tibi non vult esse amicus, quia illi amicus est: & ideo illi non vult esse amicus, quia tibi amicus est. Ergo te diligens illi est inimicus, & illum diligens tibi est inimicus. Nunquid propter se deus non suscipit munera nostra, sed propter nos ipsos? Alteri aduersatur deus, dum alteri conscientiam seruat: & dum ambos diligit, nulli vult esse amicus propter inimicicias amborum. Ergo deus fidem nobis seruans, inimicorum nostrorum amicus fieri nõ vult, & nos fidem non seruamus, si inimicos eius diligimus, & amicos odimus. Qui enim amicus est infidelium, & inimicus fidelium, amicos dei odit, & inimicos dei amat. Si autem fidem domino seruarem, sicut ille nobis: nunquam infidelium amicicias coleremus, nunquam nos infidelium matrimonio iungeremus. *Dimitte illic munus tuum, & vade reconciliari prius fratri tuo.* Vide misericordiam dei, quo modo hominum vtilitates amplius aspicit, quàm suos honores. Si enim suos honores magis aspiceret, sic dixisset: Interim offer munus tuum, & postea vade, & reconciliare. Nunc autem dicit, Vade primum & reconciliare, & sic veniens offeres. Tanquam si dicat ad illum, Vade, ego libenter contemnor, libenter

honoris mei patior damnum, libenter expecto dominus seruos, tantummodo vt vos in amiciciam veniat. Vade ergo, vt scias quia plus diligo concordiam fidelium meorum, quàm munera: quia munera hominum nullum deo faciunt lucrum: charitas enim illorum, dei gloriam operatur. Ne dicas ille mihi nocuit, non ego illi: ille mihi satisfacere debet, non ego illi. Si pro gloria salutis tuæ iubet te dominus amiciciam facere, magis nocitus debes rogare, vt duplicem gloriam consequaris: vnã quia nocitus es, alteram quia prior rogasti. Si enim in illum nocuisti, & ideo rogasti, parcat tibi deus quod nocuisti, quia prior rogasti: tamen nullam habes mercedem, quia reus cõstitutus rogasti. Si autem ille te læserit, & prior rogaueris, magnam habebis mercedem. Festina ergo inimicum tuum preuenire ad amicicias, ne fortè te tardante ille præueniat te ad rogandum, & rapiat de manibus tuis pietatis mercedem. Nam si ille te nocuit, & ille te rogat, infructuosa est amicicia tua. Quam enim iusticiam fecisti ante deum, si rogatus te placaueris? Non enim volens te deus subternere sub pedibus eius, iubet te prius rogare, sed volens tibi humilitatis gloriam prætere* Sed fortè dicis: ecce ego volo reconciliari: sed dic mihi quo modo reconciliabor? Qualis præcessit offensio, talis debet sequi reconciliatio. Si cogitatu offendiisti, cogitatu reconciliare. Si verbis offendiisti, verbis reconciliare. Omne enim peccatum quo modo committitur, eo modo & pœnitetur: Vt puta cogitasti malè facere alicui Christiano, non potes munus tuum offerre ante deum, quia habes in corde tuo nocendi propositum. Recogita bene, quod cogitaueras malè, & pœnituiisti. Nam cogitationis peccatum cõtraria cogitatione dissoluitur. Quis testis? Propheta. Quæ dicitis, inquit, in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Vides quia irasci naturæ est: exequi autem iracundiam, voluntatis? Si autem verbis læsisti fratrem tuum, vade & verbis satisfac ei ex toto corde, & pœnituiisti. Quoniam autem verborum peccatum, verborum satisfactione dissoluitur, testis est Aaron. Cum enim detraxisset de Mose, vadens, verbis rogauit eum dicens: Rogo domine, ne inferas in nos peccatũ hoc, quia ignorauimus quod peccauimus in te. Si autem operibus aliquem offendiisti, puta alicuius pecuniam fraude abstulisti, aut rem aliquã per violentiam abstulisti: redde ei quæ abstulisti, & pœnituiisti. Quoniam autem abstractæ rei peccatum rerum recompensatione dissoluitur, testis est Zacchæus, dicens: Domine, quæcunque fraude abstuli, reddo in quadruplum. Si autem rem quidẽ alicuius non tuleris, sed fortè castigaueris hominem impotentem iniuste, dona ei aliquid pro iniuriã dignum: sicut scriptum est in lege. Si percusseris seruum tuum, & fregeris illi dentem, dimitte eum liberum. Secundum hoc intelligendum est, & si castigaueris aliquem, iniuriæ peccatum beneficio est dissolendum. Alioqui nisi quæ factis læsisti, factis placaueris, sine causa oras ad dominum, sine causa elemosynas facis de rebus, quibus alios expollasti. Quid prodest tibi, si alter pro te oret ad deum, & alter aduersus te interpellat deum? Etsi ad istius orationem vult tibi deus misericordiã facere, illius interpellatio nõ permittit. Melius est, vt etsi nemini prodes, nemini noceas, quàm vt alios spolies, & alios vestias. *Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es cum illo in via, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & index tradat te ministro, & in carcerem mittaris.* Festinat dominus, vt ad amiciciam festinemus inimicorum nostrorum, quãdiu viuimus in hac vita. Vita enim omnium hominum communis est: ista

* 1. ad. 1. c. 1. non.

Psal. 4. a.

Nume. 12.

Luca. 19. b.

Exod. 21. c.

ista vita carnalis, per quam omnes homines transeunt. A
boni & mali: sciens quam periculosum est, si vnus ex
inimicis pace non facta fuerit mortuus: nam postea etsi
voluerint pacem facere, non possunt, cum fuerint se-
parati. Si autem quandiu in via huius vitæ es, non fe-
ceris pacem cum aduersario quem læsisti, sed sic inimic-
cantes per mortem ieritis ante iudicem Christum, tra-
det te Christo, cõuincens te reum in iudicio eius, & iu-
dex tradet te ministro: id est, angelo pœnarum crude-
li, & ille mittet te in carcerem gehennæ. Et qui in hoc
seculo si pacem fecisses, etiam grauissimi operis poteras
accipere indulgentiam, sicut scriptum est: Charitas aper-
rit multitudinem peccatorum: si semel condemnatus
fueris missus in carcerem, iam non solum de grauibus
peccatis, sed etiam pro verbo ocioso, quod locutus es:
id est, si racha alicui dixisti, pro eo sunt exigenda te
supplicia. Tradet autem te iudici aduersarius tuus, etsi
te prius rogauerit ille. Dicit enim Salomon: Si esurie-
rit inimicus tuus, ciba illum: hoc enim faciens, carbo-
nes ignis congeres super caput ipsius. Congerere autem
carbones ignis quid est aliud, nisi magis reum facere
ante deum? si ergo qui benefacit inimico, magis illum
reum facit ante deum: consequenter & qui prius rogat
inimicum suum, reum illum facit ante deum. Frequen-
ter homines in hoc seculo mittuntur in carcerem pro
peccato: id est, in angustias & tribulationes diuersas.
Nam plerunque peccantes in hominibus mittuntur in
tribulationes diuersas, sed non intelligimus. Angustia
autem huius mundi, carceres appellantur.

Homilia xij. ex cap. v.

Exod. 20. c.
Deut. 5. c.

*V distis quia dictum est antiquis, Non mœchaberis: ego
autem dico vobis, quoniam omnis qui viderit mulierem
ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in cor-
de suo. Ecce alterum mandatum, minimum*

quidem apud Iudæos tunc, & nunc apud omnes qui
non multum curant de anima sua: nec iudicant cor
suum, qui irasci proximis suis sine causa aliquod nõ pu-
tant esse peccatum: nec concupiscere tantum mulierem
alienam putant esse peccatum, opere concupiscentiæ
non subsecuto. Magnum autem est apud timentes deum,
& cor suum diiudicantes. Magnū est etiam apud deum,
qui non tantum opus hominis aspiciat, quantum cor. Quo
mandato stare nõ potest legis mandatum. Omne enim
adulterium ex concupiscentia nascitur. Quo modo er-
go tolletur adulterium, secundum legis mandatum, ni-
si præcisa fuerit concupiscentia, secundum Christi man-
datum? Quoniam ergo sicut ira mater est homicidij,
sic concupiscentia mater est adulterij: consequenter sicut
qui irascitur fratri suo sine causa, occidit eum in corde
suo: & si non occiderit eum propter metum vindictæ, t
aut propter impotentiam suam, etiam homicida est apud
deum, qui non magis opus considerat, quam affectum:
Sic qui concupiscit mulierem alienam, iam mœchatus
est eam in corde suo: etsi non habuerit eam, causa ali-
qua obistente, etiam adulter est apud deum, qui magis
aspicit voluntatem quam opus, quoniam opus ei adul-
terij committendi defuit, non voluntas. Sed ne fortè
homines humanæ naturæ mysterium ignorantes, dum
cõsiderant, quia generaliter omnis natura carnalis sub-
dita est passionibus istis: & nemo est hominum, etiam
sanctorum, qui se omnino ab ira, vel concupiscentia va-
leat separare, æstimant Christum quasi impossibilia ista
mandantem, occasionem sibi querere, per quam homi-
nes faciat reos: quoniam omnis qui impossibilia man-

videntur.

dat, occasiones offensionis seminatur, & causas puniendi
requirit: Ideo pauca de diuisione voluntatum animæ
corporisq; tractemus. Sicut duas in nobis habemus na-
turas, animæ scilicet & carnis: sic duas habemus volun-
tates, vnam animæ, alteram carnis. Duas iras, vnam ani-
mæ, & alteram carnis: duas concupiscentias, vnam ani-
mæ, & alteram carnis. Et natura quidem carnis ab his
omnibus non potest se separare. Nam necesse habet &
irasci, & concupiscere, etsi non vult, quoniam non est
in arbitrio suo creata: id est, non est nunc in arbitrio
suo, sicut creata fuit, sed sub lege peccati. Venundata est
enim sub peccato, propterea de illa dicit apostolus: Sa-
pientia carnis inimica est in deum: legi enim dei subie-
cta non est, nec enim potest. Anima autem in arbitrio
suo creata est, secundum legem iusticiæ dei: propterea
potest & non irasci, si vult: & non concupiscere, si vult.
Quando ergo irascimur & concupiscimus, si displice-
mus nobis, & festinemus reprimere vel iram, vel con-
cupiscentiam nostram: manifestum est, quia caro no-
stra irascitur, aut concupiscit sola, non anima nostra.
Quando autem complacemur nobis in his, & decreui-
mus si poterimus nostram implere iracundiam, vel con-
cupiscentiam nostram: tunc & anima irascitur, & con-
cupiscit simul cum carne. Propterea sciens deus, quia
carnis natura subdita ei non est, nec potest non irasci:
non mandat carni quæ mandat. Quis enim sapiens illi
ponit præceptum, qui etsi vult nõ potest obaudire: Sed
ad animam loquitur, & animæ mandat, quæ potest deo
in omnibus obaudire: quæ potest etiam carne irascente
& concupiscente, ipsa nec irasci, nec concupiscere. Si
ergo ad animam loquitur, & de concupiscentia animæ
loquitur, dicens: Si quis viderit mulierem ad concu-
piscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo:
id est, non si quis concupuerit secundum desiderium
ineuitabile carnis, sed si quis concupierit secundum vo-
luntatem animæ, & consensum, decernens & statuens
implere quod cupit: ille talis, etsi nihil gesserit, iam ta-
men corde adulter est ante deum: quia forsitan impe-
ditus est ab opere, non cõpunctus in volutate. Si dexter
oculus tuus scandalizauerit te, erue eum. Puto q̄ omnis mer-
ces iusticiæ nostræ in hoc posita sit, quia omni tempore
contra carnem nostram luctamur. Quia caro concu-
piscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Sic
enim ait propheta: Tota die contristatus ingrediebar, quoniam
renes mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas
in carne mea. Si ergo secundum prophetam nõ est sanitas
in carne nostra, quot oculos quis habet, aut quot dexteras
in corpore suo, vt secundum maliciam carnis sufficiat pœna
membrorum: Sed videamus ne fortè vel sic possibile est
intelligere de oculo corporali, vel de manu. Sicut enim
totus homo quandiu peccat, viuunt peccato, mortuus est
autem iusticiæ, sicut scriptum est: Et vos cum fueritis
mortui peccatis: Cum autem homo conuersus fuerit ad
iusticiam, viuunt iusticiæ, mortuus est autem peccato: sic
& vnum quodq; membrum: Vtputa oculus, quandiu
quidem malè aspiciat, integer quidem est peccato, eiec-
tus est autem iusticiæ: cum autem deserit malè aspici-
ere, eiec- tus est à peccato, integer est autem iusticiæ.
Sed neque sic conuenit. Nec enim habet rationem hæc
interpretatio plenam, propter quod dicit, Si dexter
oculus tuus scandalizauerit te. Quid enim quando
dexter scandalizat, sinister quid facit? Nunquid con-
tradicit dextro, vt dexter quidem quasi reus eiciatur,
sinister autem quasi innocens reseruetur? Sed puto ad
animam hæc cuncta referri, sicut diximus supra. Oculum
igitur

Supra 6. c.

Rom. 7. d.

Coloss. 2. d.

igitur dicit animam, id est mentem, per quam anima vi-
det. De quo & alibi dicit: Si oculus tuus fuerit simplex,
& c. Oculus autem iste carnalis, non est oculus, sed est
speculū oculi illius interioris, id est mentis. Habet enim
& corpus suam mentem, sicut & anima suam: Sicut tes-
tatur apostolus, de mente quidem animæ dicens hoc
modo: Igitur ego ipse mente quidem seruo legi dei, car-
ne autem legi peccati. De corporis autem mente sic, In-
status mente carnis suæ, & non tenens caput. Similiter
& de manu, vel de pede. Dextra manus hominis, est vo-
luntas animæ: sinistra autem manus, voluntas corporis
est. Hæc autem corporea manus, non est manus, sed
organum manus illius. Nisi enim voluntas aut bona,
aut mala mouerit eam, ad nihil mouetur. Dextra itaq;
manus hominis, est voluntas animæ: sinistra autem ma-
nus, est voluntas corporis. Ideo autem partes animæ,
dextram vocatur: corporis autem, sinistram: quoniam ani-
ma in arbitrio suo creata est, ad quod voluerit declina-
re, siue ad bonum, siue ad malum: & sub lege iusticiæ
creata est, vt recta videat, recta audiat, & agat, & am-
bulet. Partes autem corporis sinistram dicuntur: quia non
est in arbitrio suo creata caro, vt siue ad bonum, siue ad
malum declinare voluerit, possit: sed in malo creata est
sub lege peccati, nec potest aut videre, aut audire, aut a-
gere rectum: Sic & omnes sancti dextri dicuntur, pec-
catores autem sinistri. Vnusquisq; ergo nostrum habet
dextrum oculum, & sinistram: dextrum quidem men-
tem animæ, sinistram autem mentem carnis. Dextram
autem manum, voluntatem animæ: sinistram autem, vo-
luntatem carnis. Quando ergo ex passione carnis con-
cupiscimus sicut homines, animo autem resistimus con-
cupiscentiæ nostræ, sinister oculus scandalizat nos: id
est, mens carnis, non mens animæ. Sinistra manus scā-
dalizat, & non dextra: id est, voluntas carnis, non vo-
luntas animæ. Vide nunc quia non iubet carnis men-
tem eicere, vel carnis præcidere volutatem. Nec enim
fieri potest, vt caro aliquando cesset à desiderio malo.
Desideria autem carnis retinere quidem possumus, vt
non faciamus quod desiderat caro: præcidere autem
non possumus, vt non desideret. Quando autem ex pro-
posito animæ volumus malum: tunc dextra manus, id
est, oculus dexter nos scandalizat, & dextra voluntas.
Hunc oculum, & istam manum præcidere iubet, quam
& possumus præcidere: quoniam anima in arbitrio suo
est, vt ad quod voluerit, valeat declinare. Caro autem
non in arbitrio suo est, sed in malo: vendita est sub pec-
cato, & non potest bonum velle. Ideo autem caro sini-
stra dicitur, anima autem dextra: quoniam caro ad ten-
tationem nobis creata est, anima autem ad salutem. Hæc
est, sicut arbitror, loci istius interpretatio vera. Possumus
tamen & alium inuenire colorem. Respectus, vel
consideratio mentis, oculus est animæ, videlicet volun-
tas alicuius operis faciendi, & mouens manum, ad ali-
quod opus. Manus animæ est secundum ea quæ diximus:
Vtputa erat mulier quedam religiosa, vel virgo, vel vi-
dua, respexi & consideravi, & dixi: Debeo visitare illam
mulierem assidue, vt si quid religionis ignoret quasi mu-
lier, instrua eam, & confirmem ipsam in ipso bono pro-
posito eius. Bonus respectus est iste, & dexter oculus: sed
dum assidue visito eam, decidi in laqueū desiderij eius:
& ille bonus respectus meus, & dexter, factus est mihi
in scandalū. Quid ergo oportet fieri? Eicere talem il-
lum respectum bonum, qui generaturus est mihi malū.
Aut sic: Vidi orphanam quandam, & dixi, debeo illam
in domo mea accipere, & educare, donec veniat tem-

pus nubendi: & vadens cepi ei subministrare quæ ne-
cessaria erant. Bonum opus hoc, & dextra manus hæc
est: sed dum causa subministrationis video eam, decidi
in laqueum desiderij eius: & illud bonum opus meum,
& dextra manus facta est mihi in scandalum. Vel ita:
Videntes me quidam agere fiducialiter cum ea, scā-
dalizati sunt, dicentes: Quid sibi vult hoc esse, quod iste
sic familiariter loquitur cum puella? Oportet ergo præ-
cidere tale opus bonum, quod vel mihi, vel alteri gene-
rat malum. Nã & quod alteri generat malū, mihi gene-
rat: quia per me factum est, vt alter scandalizaretur in
me. Et hæc propositionis gratia diximus, veruntamen
generaliter omne bonum, quod vel nos, vel alios scā-
dalizat, præcidere debemus à nobis. Nam quale est il-
lud bonum, ex quo nascitur malum? Melius est enim, vt
sine vno respectu, aut vno opere bono saluemur, quam
vt dum omnia opera bona voluerimus facere, cum om-
nibus pereamus. Sed & alij aliter interpretantur hunc
locum. Vult, inquit, Christus, vt non solum de peri-
culo nostri peccati curemus, abstinentes nos ab omni
concupiscentia mala, sed etiam ne vel propinqui no-
stri, vel aliqui ad nos pertinentes, turpe aliquid agant:
Vtputa habes aliquem vel filium, vel fratrem, vel ami-
cum, qui sic bene aspiciat res tuas, quasi proprius oculus
tuus, & habes eum pro oculo dextro. Aut habes aliquem,
qui sic procurat res tuas quasi propria manus tua, & est
tibi quasi dextra manus. Et illum talem si cognoueris
aliquid turpiter agere, præcide eum ab anima tua, &
proiice longè ab te, quia scandalizat te: quia nõ solum
pro peccato nostro, sed etiam pro peccato proximorum
nostrorum, quod tamen possumus cohibere, nisi
aut cohibuerimus, aut repulerimus à nobis, dabimus ra-
tionem. Et quoniam omnes Christiani vnum corpus su-
mus, & alter alterius membra: melius est vt sine vno aut
altero membro tali saluemur, quam vt volentes illos ta-
les habere, & ipsi pereamus cum eis. Dicitur est antiquis, Deute. 24. a
si quis vult dimittere uxorem, det illi libellum repudij. Ego autem di-
co, si quis dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit
eam mœcham. Et si quis dimissam duxerit, mœchatur. Nunc ter-
tium mandat mandatum, minimum apud indisciplina-
tos & lasciuos, qui nullum æstimant esse peccatū vxorem
dimittere, dato libello repudij, sine quo neq; stare
potest legis mandatum. Quo modo? quando primum
Moses filios Israël eduxit de Aegypto, genere quidem
erant Israëlita, moribus autem Aegyptij. Propter quod
more Gentilium contingebat, vt vir odiret uxorem. Et
quia dimittere illam nõ permittebatur, paratus erat in-
terficere eam. Aut si non interficiebat propter timorem
legis, tamen assiduis cruciatibus affligebat. Ideo iussit
dari repudium, non quia bonū erat, sed quia remedium
erat mali peioris: ne dum facere malum vetantur, face-
rent peius. Ergo propositum fuit legis repudium dare
mandantis, vt ne homicidium fiat. Nunquid in facto
solo fit homicidium? nõne & in voluntate? Et coram
hominibus quidem in facto fit homicidium, coram deo
autem in voluntate: Sicut enim qui irascitur fratri suo
sine causa, etsi non potuerit occidere eum, occidit eum
tamen in corde suo: sic & qui concupiscit mulierem, etsi
nõ habuerit eam, adulteratus est eam in corde suo, quia
voluntas eius impedita est, non correcta: Sic qui odit
uxorem suam, excepta fornicationis causa, & sic eam
odit, vt dimittat eam, vt & nisi haberet licentiam di-
mittendi eam, occideret eam: in corde suo occidit eam,
quantum ad deum, quia opus homicidij defuit ei, non
occidendi voluntas. Vides ergo quia lex præcipiens
dari

Rom. 12. b.

Ephes.

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

Deute. 24. a

4. f.

dari repudium, opus homicidij compefcuit, non peccatum? Et nō ſolūm homicidij crimen nō ſuſtulit, quantum ad deum, ſed etiam alterum dimiſſionis introduxit peccatum. Quoniam libellus repudij teſtimonium eſt ſoluti coniugij, nunquid iuſticia ſoluendi coniugij? Propterea dato repudio, ſolutum quidem coniugium publicatur, peccatum autem ſolutionis magis exaggeratur. Tamen cum de irafcente ſine cauſa, & de concupiſcente faceret verbum, competenter intulit mandatum de vxoribus non dimittendis. Si enim qui irafcitur fratri ſuo ſine cauſa, reus erit iudicio: quo modo nō erit reus, qui ſine culpa fornicationis ſic odit vxorem, vt etiam dimittat eam? Sed dicis, multas habet culpas vxor mea. Quid enim? Tu autem ſine culpa es? Si enim extraneorum vicia ſupportare debemus, dicente Apoſtolo: Inuicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti: quantum magis debemus vxorum? Si quis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, adulteratur eam in corde ſuo: quo modo non pro adulterij cōdemnetur, qui dimittens vxorem, occaſionem dedit adulteriorum committendorum, vt & illa adulteretur in alterum: & alter in illam? Nam vir Chriſtianus non ſolūm ſe coinquinare non debet, ſed nec aliis coinquinandi ſe occaſionē præbere. Alioquin illorum crimen ad illius redundat peccatum, qui aliis cōmittendi criminis factus eſt cauſa. Vide etiam, quia qui ſecundum legem repudium dat, quatuor committit iniquitates. Primam, quia quantum ad deum exiſtit homicida: ſecundam, quia dimiſit non fornicantem: tertiam, quia fecit eam adulterari: quartam, quia & accipiens eam, fecit adulterium. Nihil autem horum cōmittitur, vbi ſeruatum fuerit Chriſti mandatum. *Item dictum eſt, non periurabis: reddes autem domino iuramenta tua. Ego autem dico, non iurare omnino, &c.* Ecce quartum mandatum, quod minimum putant auari, qui bene iurare non putant eſſe peccatum, ſine quo non poteſt ſtare legis mandatum. Nam niſi iuramentum interdicatur, non poſſunt amputari periuria. Ex iuramento enim periuriū generatur. Nemo eſt enim qui frequenter iurat, & non aliquando periuret. Propter hoc admonet Salomon. Non aſueſcas iuramento os tuum, multus enim caſus in illo. Sicut enim qui facit conſuetudinem multa loqui, neceſſe eſt vt aliquando & importuna loquatur: Et qui facit conſuetudinem frequenter manu ſua percutere, neceſſe eſt, vt aliquando & iniuſtè percutiat: ſic qui facit conſuetudinem iurare in rebus idoneis, frequenter & in rebus ſuperfluis, etiam nolens conſuetudine trahente, periurat. Nam omnium rerum conſuetudinē quando voluerimus quidem tunc facimus, ſed non quando volumus tunc repellimus eam. Et qualis eſt contra iurantes dei ſententia, docet Salomon: Vir, inquit, multum iurans, non exiet plaga de domo eius. Si ergo à iurantibus plaga nō recedit, quo modo à periurantibus aliquando recedet? Dic mihi amice, iurando quid proficis? Nam ſi aduerſarius tuus crederet bene te iuraturum, nunquam te iurare compelleret: ſed quia periuraturū te aſtimat, ideo te iurare compellit. Et cum iuraueris, non quaſi in veritate iuramenti tui placatus, tacet: ſed quaſi in damnatione periurij tui vindicatus, recedit. Iuramentum enim nunquam bonū exitum habet. Quidam enim aſtimabunt te auariciæ cauſa iuraſſe, quidam autē & periuraſſe. Qui autē de te bene voluerint ſuſpicari, etſi peieraſſe te non credunt, tamen in veritate te iuraſſe affirmare non poſſunt. Nemo autem poteſt defendere te & religioſè egiſſe. Ideoq; iurans, inimicis tuis in opprobrium

venis, amicis autem tuis in ſuſpicionem. Sed fortè dicis, Quid faciam? non mihi credit, nec vult credere, niſi iurauero. Acquieſce magis pecuniam perdere, quàm ſalutem. Precioſior tibi videatur anima tua, quàm res tua. Si rem aliquam perdidideris, viuere potes: ſi deum perdidideris, quo modo viues? An neſcis, quia quod inuitus amittis propter dei timorem, maiore mercedem habes pro illo, quàm ſi eleemoſynā dediſſes? Quia quod cum maiore colluctatione facimus, pro illo dignius coronamur. Ecce amice admoneo te, ne aliquando hominem iurare compellas. Siue exiſtimas eum bene iuraturum, recede ab eo: ſiue exiſtimas eum malè iuraturum, magis recede ab eo: quia etſi ille bene iurauerit, tu quantum ad conſcientiam tuam, periurij illius factus es cauſa: quia hoc pro poſito eum iurare compellis, non vt iuret, ſed vt periuret. Si autem bene eum iuraturum putares, nec iurare cōpelleres. O inſipiens, qui alterum iurare compellis, neſcis quid agis? Ille etſi periurauerit, vel cum lucro periurat, tu autem ſine lucro periurij illius particeps inueniris. Qui mentiri nō dubitat, nec periurare timet: qui enim mentitur, veritatem in corde ſuo tranſgreditur: qui autē periurat in verbis ſuis tranſit deum. Quid ergo intereſt inter deum tranſire, & veritatem tranſgredi, cum & ipſa veritas ſit deus? Hæc ſola eſt differentia, quia veritatem mentientes in corde tranſimus: periurantes autē deum in verbis. Nam verbo hominibus ſatiſfacimus, conſcientia autem deo. Ipſe deus, qui periurare vetuit, ipſe & poſtea non iurare mandauit. Qui ergo in iurando non timet dei præceptum negligere, nec in periurando timebit. Quid autē vis? Timet deum, aut non timet deum? Si timet, etiā ſine iuramento nō mentitur: ſi autem non timet, neque cum iuramento poteſt dicere veritatē. Audite vos clerici, qui iurantibus euangelia ſancta porrigitis: ſi quo modo poteſtis ab illo iuramento eſſe ſecuri, qui ſemen periurij ſi datis? Nunquid qui ignem portat vnde cōſtetur incendium, alienus eſt ab illo incendio? Aut qui gladium porrigit vnde homicidium committatur, nōne eſt focius homicidij illius? Sic & qui occaſionem periurij præſtat, collega ſit periurij eius. Si erat bene iurare iuſtum, iuſtè dicebatur, quia dedimus illis euāgelium vt iurent, non vt periurent: nunc autem cum ſciatis, quia & bene iurare peccatū eſt, quo modo poteſtis eſſe liberi, qui occaſionem datis vnde peccetur in deum? Ceſſet ignis, & incendiū ſunt. non ſit: ſubtrahe gladium, & homicidium non cōmittitur: ſic tolle iuramentum, & periurium non ſit. Hæc de illis dicta ſunt, qui iurant per deum: eorum autē qui iurant per elementa, execrabilior iniquitas eſt. Cælum enim & terram, & cætera deus ad miniſteriū ſibi creauit, non hominibus ad iuramentum. Ecce enim in lege præcipitur, vt per nullum iuretur, niſi per deum: qui ergo iurat per cælum aut per terram, aut quicquid illud eſt, per quod iurat, deificat illud. Propterea idololatrā ſe facit omnis, qui per aliquid aliud à deo iurat, etiam ſi iurare liceret: quia non reddit domino deo ſuo iuramenta ſua, ſed elementis: & ſic dupliciter peccat. Primum quia iurat, deinde quia deificat per quem iurat. Et vide, quia per ſingula hanc rationem dat, cur quis non debeat iurare per elementa. Neque per cælum, inquit, quia thronus eſt dei: id eſt, non deus. Neq; per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius, non dea. Neq; per Hieroſolymam, quia ciuitas eſt magni regis, non magnus rex. Neque per caput tuum, quia nō potes vnum capillum album facere aut nigrum. Ac ſi dicat: Cuius momenti eſt, vt per te iures? nunquid poteſtatē habes vel vnum capillum

Gal. 6.1.

Ecl. 3.7.

Ibidem.

portat.

quis ſancti

periur.

hæc in

quibusdā

exempla

tribus de

ſunt.

Exod. 23.1.

& Dent.

6.1.

capillum album facere, aut nigrum? Siue ergo per filios ſuos iuret quis, ſiue per ſe, ſiue per aliquem, meliorem facit illum quantum ad ſe, quàm deum. *Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Oculum pro oculo, dentem pro dente: ego autem dico vobis, non reſſerre malo.* Quintum mandatum minimum, quantum ad homines crudeles, qui peccare ſe non arbitrantur, ſi reddiderint mala pro malis, non conſiderantes quæ dicuntur in pſalmo: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decida meritò ab inimicis meis inanis, &c. Quæcunque enim ille dinumerat, meritò ſe pati debere, ſi reddiderit retribuentibus ſibi mala: ſciant Chriſtiani omnia illa meritò ſe eſſe paſſuros, ſi reddiderint retribuentibus ſibi mala. Nam & caſuri ſunt ab inimicis ſuis inanes, & perſecutus eſt inimicus animas eorum, & comprehenſurus, & cõculcaturus in terra vitam eorum, & gloriam eorum in puluerem deducturus. Tamen ſine hoc minimo mandato, legis mandatum non poteſt ſtare. Quo modo? Lex præcipiens oculum pro oculo, dentem pro dente: tale habet pro poſitum, vt vnuſquiſq; dum timet de ſuo membro, parcat alterius, & nemo malus inueniatur. Sed quia vè mūdo à ſcandalis: quandiu enim viuimus in hoc mundo, cui diabolus principatur, neceſſe eſt abundare maledicentes, percutientes & perſequentes. Si ergo incipimus ſecundum legis mandatum omnibus reddere mala pro malis, omnes efficiamur mali, & ſolutum eſt pro poſitum legis. Et dum voluit malos facere bonos, etiam bonos fecit malos. Si autem ſecundum Chriſti mandatum non reſiſtatur malo, etſi mali nō læduntur, tamen boni permanebunt boni: & ſic per mandatum Chriſti, impletur & legis mandatum. Nam qui mandatum legis implet, non ſimul implet & Chriſti: qui autem Chriſti implet, ſimul implet & legis. Vt puta qui percutit, contra legem agit: qui autem repercutit, ſecundum legem facit, non autem & ſecundum Chriſti mandatum. Qui autem ſecundum Chriſti mandatum, neque percuſus repercutit, tacitè & legis voluntatem impleuit. Nam qui percuſus non repercuſſit, multò magis nec ab initio percuſiſſet: quia non venit Chriſtus ſoluere legem, ſed adimplere. Sed dicis, quia dignus eſt ille repercuti, qui cõtra legem percuſſit? Etiam. Sed tu non es dignus repercutere, quia illius diſcipulus es, qui maledictus non remaledixit, percuſſus nō repercuſſit, crucifixus pro crucifigentibus ſe orauit. Si repercuſſeris, ergo primum denegaſti te Chriſti eſſe diſcipulum, nō verbis, ſed factis. Deinde cum eieceris oculum pro oculo tuo, & frigeris dentem pro dente tuo, nunquid per hoc reſtituitur membrum tuum in loco proprio? Si ergo non reddideris malum pro malo, & ſi membrum corporis perdididiſti, vel lucrum patientiæ acquiſiſti, ſi autem reddideris: & corporis damnum paſſus es, & ſalutis. *Sed ſi quis te percuſſerit in maxillam, præbe ei alteram.* Non enim diabolus tantum de vulnere humani corporis gaudet, ſed & magis in vulnere animæ delectatur: ideo enim excitat aliquem, qui te percutiat, vt dum tu excitatus repercutis eum, pecces, & vno ictu vulneret ambos. Scit enim, quia vulnus corporis citò ſanatur: vulnus autem animæ in quibusdam vix cum labore, in quibusdam autē nunquam ſanatur. Ideoq; ſi repercuſſeris eum, in prima quidem facie illum viciſſe videris, re vera autem à diabolo victus es. Et putas quia te ſatiaſti de illo, verè autem diabolus ſatiaſti de te. Si autem nō repercuſſeris eum, ab homine quidem victus videris, diabolus autem victiſti. Hæc ſecundum iuſticiam dei. Videamus autem ſecundum vtilitatem carnalem: Nunquid ſi repercuſſeris

eum, compeſcuſti eum, vt iam non te percutiat? Sed magis excitaſti eum, vt adhuc te percutiat. Nam iracundia per iracundiam non compeſcitur, ſed amplius irritatur. Quemadmodum ſi ignem cum igne coniungas, maior flamma ſuccenditur: ſi autem non repercuſſeris eum, ille iam ſtabit: ſi quidem ſapit, conſuſus: ſi autem non ſapit, ſatiatus: & non ſolūm iterum te non percutit, ſed forſitan compunctus corde pœnitet, quia te vel ſemel percuſſit. Attamen etſi ſic inſanus eſt, vt nec patientiam tuam intelligat, nec cõfundatur in facto ſuo: nunquid potes tu te amplius vindicare, quàm deus erat te vindicaturus? ideoq; ſi repercuſſeris eum, perdididiſti vindictam, quia te ipſum vindicaſti: & liberaſti eum de manibus dei, quia reddidiſti illi quod fecit. Si ergo fortiter iraceris, patientius age, vt melius vindicaris, ſcilicet per deum. *Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Primum indigna res eſt, vt homo fidelis ſtet in iudicio ante conſpectum iudicis infidelis. Nam etſi infidelis non eſt, certè ſecularis eſt. Et qui te venerari debuerat propter dignitatē fidei, iudicat te propter neceſſitatem cauſæ, & perdes dignitatem Chriſti, propter negocium mundi. Nōne melius eſt, vt perdas res mundiales, quàm gloriam ſempiternam? Si enim rem perdidideris propter Chriſtum, Chriſtus tibi rem reſtituere poteſt: ſi autem propter rem perdidideris Chriſtum, res tibi nō poteſt reſtituere Chriſtus. Deinde neceſſe eſt, vt humilies te coram iudice, & ſubditus ſias illi propter neceſſitatem cauſæ. Et forſitan qui propter deum nō fueras te humiliaturus, humilias te propter lucrum, & facis rem precioſiorem quàm deum. Tertio, quia omne iudicium irritatio cordis eſt, & cogitationum malarum. Si ſemel in iudicium ingreſſus fueris, iam non deſideras, vt veritas cauſæ appareat, ſed vt quocūque modo victor exiſtas. Si autem videris quòd cauſa tua, ſicut frequenter ſolet fieri in iudiciis, aut verbis, aut fraudibus, aut pecuniis expugnetur: neceſſe eſt ſimiliter vt & tu, aut verbis, aut fraudibus, aut pecuniis, cauſæ tuæ a deſſe feſtines. Et ſi ab initio conſilium non habuiſti, vt ſic ageres, poſteà ſic agere ipſius controuerſiæ neceſſitas te compellit. Nam primum pro lucro tantummodo feſtinabas, poſteà iam & pro pudore contendis. Et magis contentus es etiam peccare tantum, vt vincas: quàm vinci tantum, vt ne pecces. Hæc deus illis mandat, qui magis diligunt deum, quàm mundum. Nam qui lucrum animæ magnum eſſe exiſtimat, damnum rei modicū putat: nam qui damnum rei magnum exiſtimat, lucrum animæ minimum putat. Qui ergo difficilius putat rem dimittere, quàm in iudicio introire, hoc cogitet, quia difficilius eſt de iudicio ſine peccato exire. Facilius eſt enim ante iudicium rem dimittere, quàm in iudicio euitare peccatum. Nam ante iudicium, ſicut diximus, vna cauſa auariciæ te compellit, poſt ingreſſum etiā cauſa pudoris. Et qui vnam cauſam vincere non potuiſti propter timorem dei, duas quo modo vincas? Ergo ſicut Ioseph dimiſit pallium in manu meretricis, & fugit cum meliore pallio caſtitatis: ſic & tu proice pallium in manus calumniatoris, & fuge cum meliore velamento iuſticiæ, ne fortè dum vis vindicare veſtem corporis, precioſiſſimum animæ veſtimentum perdas. Deinde ſi viderint infideles, te Chriſtianum pro iniuriis iniurias rependere grauioreſ, pro terrenis facultatibus, & vſque ad perniciem animæ ſecularia puſſare iudicia cõtra direptorem iniuſtum: quo modo credāt ſpem regni cœleſtis eſſe veram, quæ prædicant Chriſtiani? Facile enim ſpernūt terrena, qui cœleſtia

Gene. 39.6.

lestia sperant. Qui autem terrena magis opere comple-
 untur, nescio si firmiter caelestia credunt promissa.
 Non solum ergo propter laesionem animarum nostra-
 rum percutientem sustinere debemus, auferenti que no-
 stra sunt non repugnare, sed etiam propter demonstra-
 tionem indubitabilium Christi promissionum: vt ille
 qui viderit te iniurias proprias negligentem, terrenas
 etiam res quasi nihil spernentem, intelligat, quia verè
 est certissima spes Christianorum in caelis, preciosior
 omnibus rebus terrenis, & vita iucundior omni fruitio-
 ne vitæ istius carnalis. *Si quis te angariauerit mille passus, vade
 cum illo, & alia duo.* Vt patientia tua vincat illius cru-
 delitatem, & ostendas quia maior est benignitas dei in
 sanctis, quam malicia diaboli in iniquis hominibus. Si
 autem tantum vadis quantum ille te cogit: quo modo
 cognosceris seruus dei? Nam in necessitate bonitas non
 apparet. Quod ergo cogit te, vade propter necessita-
 tem hominis violenti: quod si non te cogit, vade propter
 gloriam dei benigni. Si vnum vadis, putat te homi-
 nem qualemcumque fecisse, & non poenitet quia te an-
 gariavit: si autem amplius vadis, intelligit quia seruus
 es dei, & ideo incipit illum poenitere, quia vel vnum te
 angariavit. Et hoc tuum additamentum non fit illi ma-
 ius auxilium, sed poena prioris audaciae. Deinde si illum
 quidem diabolus excitavit ad te angariandum, & tu vi-
 dens tibi iniuriam fieri, & aut verbis illicitis contradi-
 cas, aut factis non bonis resistas: & lucrum sanctitatis,
 quod multis forsitan bonis operibus acquisisti, propter
 dolorem modicum perdis. Quid ergo? Vnum vade, vt
 satisfacias homini: alterum vade, vt te ostendas & il-
 lum castiges: tertium, vt diabolus superabundanter
 confundas. Deinde haec omnia mandata in pauperis
 persona conueniunt: dentem autem hominis diuitis, &
 potentis quis excutit? Vtinam ille alterius non excute-
 ret. Tunicam diuitis, & potentis per caluniam quis ten-
 tat auferre? Vtinam ille per caluniam alterius non au-
 ferret. Diuitem & potentem quis angariat? Vtinam ille
 alterum non angariaret. Ergo diues infructuosus est. Et
 quo modo adimpleat iusticiam legis, & gratia, vt fiat
 seruus dei perfectus: Quo modo? Si quis mutuum pecu-
 niam petierit ab eo, det illi. Lex enim est, vt alterius non
 tollas, etsi tuum non des. Gratia autem, vt alterius non
 tollas, & tuum des. Qui ergo mutuum pecuniam dat, &
 legem implet, & gratiam. Nam qui de suis libenter dat,
 multo magis alterius bona non tollit. Diues ergo per
 patientiam non potest tentari, neque probari, quia ne-
 mo illi citò violentiam facit. In largitate autem tenta-
 tur, atque probatur. Item pauper per largitatem non potest
 tentari & probari, quia non habet unde largiatur: & ideo
 per patientiam tentatur, atque probatur, si benignitas
 eius per iniuriam non mutatur. Denique si veritatem con-
 siderare volumus, & intelligere rationem: quia diuitiae
 nostrae non sunt nostrae, sed dei. Deus enim dispensa-
 tores nos diuitiarum voluit esse suarum, non dominos:
 & ideo cui voluerit, dat eas: & a quo voluerit, tollit: il-
 lud proprie nostrum est, quod in nostra est potestate ha-
 bere, si volumus. Quo modo autem nostrum dicatur,
 quod etsi volumus, habere non possumus, nisi nobis fue-
 rit datum? Deinde considera, vt quid tibi magis diui-
 tias credidit, quam illi: nunquid ex alia massa lutis fe-
 cit, ex alia illum? Et pro te Christum tradidit, pro illo
 autem aliquem angelorum? Si per omnia sic illum dili-
 git quo modo te; non ideo dedit tibi diuitias vt habeas
 eas, sed vt teneris in eis. Ideo admonet Apostolus: Di-
 uitibus huius mundi praecipue non superbe sapere, nec

A sperare in incerto diuitiarum, sed largos esse commu-
 nicatores bonorum. Nam pauper in sanctitate melior
 est, quam tu in rebus secularibus. Tuæ res proficiant ad
 illius sustentationem in hoc seculo, vt & illius sanctitas
 proficiat ad tuam sustentationem in illo: Sicut vltimus
 infructuosa dat humorem viti, & vitis pro se, & pro vl-
 mo proferat fructum. Ergo iubet nos Christus mutuum
 dare pecuniam, non tamen sub vfuris: quia qui sub vfuris
 mutuum dat, in prima quidem facie sua videtur dare,
 re vera autem non sua dat, sed alterius tollit. Nam vide-
 tur quidem necessitati succurrere, re vera autem in ma-
 iorem mittit necessitatem. De vno vinculo soluit, &
 multis vinculis alligat. Et non propter iusticiam dei dat,
 sed propter proprium lucrum. Similis enim est pecunia
 vsuraria aspidis morfui. Sicut enim qui ab aspide per-
 cutitur, quasi delectatus vadit in somnum, & sic per sua-
 uitatem soporis moritur: sic & qui accipit sub vfuris,
 pro tempore delectatur, quasi qui beneficium accipit: &
 sic per suauitatem beneficii non sentit, quo modo capti-
 uus efficitur. Nam sicut venenum aspidis latenter per om-
 nia membra discurrit, & corrumpit: sic vsura per totas
 facultates eius discurrit, & conuertit eas in debitum. Si-
 cut enim fermentum modicum quod mittitur in mul-
 tam farinam, totam conspersionem corrumpit, & tra-
 hit illam, & facit illam totam fermentum: sic quæ vsu-
 ra in domum alicuius intrauerit, totam substantiam eius
 ad se trahit, & conuertit in debitum.

Homilia xiii. ex cap. v.

A distis quia dictum est antiquis, Diliges proximum tuum, *Leuit. 19.6.*
 & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, di-
 ligite inimicos vestros. Ecce sextum mandatum le-
 gem adimplens, minimè apud homines odi-
 biles, & inuicem odientes, qui inimicum odire debe-
 re improba voce pronunciare non erubescunt. Quod
 si iustum fuisset inimicos odire, deus te inimicum ex-
 gentibus nunquam in suam suscepisset dilectionem. Ille
 pro te & filium suum per omnia humanae compassio-
 nis opprobria tradidit vsque ad mortem, ille te ini-
 micum suum adoptauit, cohæredem vnigenito suo fe-
 cit, & tu vel nudam dilectionem, inimico tuo reddere
 non vis? Quid tamen mirum, si graue illis videatur ini-
 micos amare, qui nec amicis suis synceram conscien-
 tiam seruant? Nam cum sit mundus iste scandalis ple-
 nus, si amicos voluerint diligere tantum, non poterunt
 inuenire quos diligant. Hodie enim iste illum offendit
 in re tali, cras ille istum offendet in altera re, & ita fit,
 vt si decreuerit homo inimicos suos odire, necesse est
 vt odiat omnes, & odiatur ab omnibus. Vides quia sicut
 D ex ira homicidium nascitur, & ex concupiscentia adul-
 terium: sic ex odio inimicorum praeciditur etiam dile-
 ctio amicorum. Si autem ad tempus sustines eum quasi
 inimicum, postmodum victum beneuolentia tua ama-
 bis eum quasi amicum. Puto quod non tantum pro ini-
 micis nostris Christus illa mandauit, quantum pro nobis:
 non quia illi digni sunt, vt diligantur ab aliquo, sed
 quia nos non sumus digni vt aliquam odiamus. Odium
 enim spiritus est tenebrarum, & vbicumque infederit,
 sordidat pulchritudinem sanitatis. Ergo non tantum
 ideo iubet diligere inimicos, vt illos diligamus, quan-
 tum vt a nobis quod malum est repellamus. Et ideo
 non dicam, si laesis inimicum, sed si oderis eum tan-
 tum, amplius tibi nocuisti secundum animam, quam il-
 li secundum corpus. Et illi forsitan nihil nocens odians
 eum, te autem ipsum sine dubio laedis. Si ergo peperc-
 ris inimico, tibi amplius pepercisti, quam illi. Et si bene-
 feceris

Exod. 20.6.
& Deute.

56

Ad rationem

tereat.

feceris ei, tibi amplius praestitisti, quam illi. Iterum com-
 memoro quod superius dixi. Quoniam ignorantibus
 mysterium naturæ humanæ impossibile videtur dili-
 gere inimicum. Et verè impossibile est quantum ad car-
 nis naturam, quia passionibus subiacet: quantum au-
 tem ad animam possibile est, quia proprii iudicij est, ideo
 & regere & retinere potest carnem a passionibus. Nun-
 quam enim anima passibilem reget carnem, si ipsa pas-
 sionibus esset subiecta. Puto autem sicut illud quod di-
 ctum est: Ego autem dico, non concupisces: non loqui-
 tur deus ad carnis naturam, quæ non potest fieri, vt non
 concupiscat quod suum est: sed ad animam, quæ non con-
 cupiscere potest. Nam quando quis corporalibus quid-
 em motibus excitatur, voluntas autem illius non in-
 clinatur, vt faciat opus quod facere instigatur: sed sta-
 bili proposito continentia & operatione iusticiæ, irra-
 tionabiles motus corporis frangit: & si corpore concu-
 piscit, animus eius non concupiscit: si autem consense-
 rit explere quod cogitat, tunc verè dicitur animo concu-
 piscere: Sic & in hoc loco, Caro quidem inimicum
 suum diligere non potest, quemadmodum nec est possi-
 bile vt iniuriam non sentiat sibi illatam. Anima autem
 inimicum diligere potest, quia dilectio, vel odium car-
 nis in sensu est, animæ autem in intellectu. Propterea
 anima quidem secundum rationem vertitur. Caro autem
 inuertibilis in passione tenetur: quoniam anima libera
 est, & sub principatu dei est: caro autem captiua est, &
 sub principatu diaboli est, sicut & mundus qui in mali-
 gno positus est, quoniam & ipsa caro de mundo est.
 Quando ergo nocemur ab aliquo, etsi odimus eum, non
 tamen exequimur odium nostrum, considerantes dei
 iusticiam, sed magis confringentes motus doloris no-
 stri, & benedicimus ei, & benefacimus. Cognosce quia
 caro quidem nostra odit inimicum suum, quæ nocita
 diligere non potest, anima autem diligit inimicum. Alio-
 qui si vnusquisque motus suæ carnis consideret, nullum
 bonum facere inuenitur: quia omne bonum, aduersante
 carnis natura, contradicentibus nobis ipsis explemus.
 Deinde qui te innocentem iniuriatur, si incipias consi-
 derare quo modo a diabolo possidetur & agitur, quo
 modo voluntatem suam adimplet per ministerium eius,
 non solum non irasceris ei, sed adhuc misereberis eius:
 miseratio autem excitat affectum. Vis ergo diligere ini-
 micum tuum? Si iniuriam pateris, noli iniuriam presen-
 tem aspiceret, sed considera gloriam, quam pro mercede
 in iudicio consecutus es. Si aequanimiter supportare
 volueris, si damnatum passus fueris, noli hoc damnū aspi-
 cere, sed illud patientiam lucrum. Illis enim totum vide-
 tur difficile, qui retributionem non sperant futuri iudi-
 cij. Et benefacite his qui oderunt vos. Sciens dominus, quia
 carnis dilectio ex beneficiis carnalibus nascitur, vbi non
 fuit prius, & nutritur etiam vbi fuit prius: ideo iubet nos
 benefacere inimicis, vt eorum odia nostris beneficiis
 compescantur. Si enim dando & accipiendo amicitia
 nascitur, quæ non erat prius: consequenter & odium,
 & omnis inimicitia beneficiorum assiduitate cōpescit-
 tur. Ergo benefacite odientibus, vt ex vestra beneuo-
 lentia ipsi se iudicent, quia iniuste vos odiunt. *Orate
 pro calumniantibus vos.* Orantes pro inimicis, non tantum
 illos, quantum nos commendamus deo: & magis exau-
 dimur pro inimicis orantes, quam pro nobis. Qui enim
 pro se orat, non gratia opus exequitur, sed natura. Quis
 enim pro se non orat? Qui autem pro inimico suo orat,
 dignè exauditur, quia gratia opus exequitur. *Vt sitis filij
 patris vestri.* In quo enim alio cognoscetur quia filij su-
 Tomus secundus.

A mus dei, nisi fuerimus similes deo? Filij enim carnales
 frequenter simulantur carnalibus patribus in facie, aut
 in loquela, aut in risu, aut in aliquo corporis signo: filij
 autem spirituales in sanctitate. Et illi quidem etsi similes
 fuerint, laudem nullam merentur, & si dissimiles, nul-
 lam vituperationem: quia non est in potestate homi-
 nis qualem accipiat corporis qualitatem. Filij autem dei,
 si quidem similes fuerint, laudandi sunt: si autem dissi-
 miles, nimis vituperandi, quia in potestate vnus cuius-
 que est mensura faciendæ iusticiæ. *Si diligitis eos qui vos
 diligunt, quam mercedem habebitis? Qui amicos diligit, prop-
 ter se diligit, non propter deum, & ideo nullam habet
 mercedem: delectat enim eum ipsa dilectio. Qui au-
 tem inimicum suum diligit, non propter se diligit, sed
 propter deum: ideo magnam habet mercedem, quia
 contradicit motibus suis. Vbi enim labor seminatur, il-
 lic meretur fructus. *Estote ergo perfecti, sicut & pater vester
 perfectus est.* Qui diligit amicum, peccatum quidem
 non facit, iusticiam autem non operatur. Dimidium
 enim bonum, est hominem discedere a malo, & non
 sequi bonum: perfectum est autem, vt non solum fu-
 giat malum, sed etiam faciat bonum. Ideo dicit, per-
 fecti estote, vt & amicos diligatis propter peccatum vi-
 tandum, & inimicos propter iusticiam habendam: quo-
 niam illud de poena liberat, hoc autem ducit in glo-
 riam: nec enim est perfecta dei imago, quæ non per ope-
 ra simulat deum. *Vt sitis filij patris vestri, qui Solem suum
 iubet oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.*
 Cautè posuit dicens, super iustos & iniustos, non
 super iniustos vt iustos. Quia omnia bona deus non
 propter omnes homines dat super terram, sed propter
 paucos sanctos. Contentus est enim magis, vt pecca-
 tores contra meritum suum bonis dei fruantur, quam
 vt iusti contra meritum suum a bonis eius fraudentur.
 Similiter & quando dominus a peccatoribus irritatur,
 castigationem suam non propter homines bonos mit-
 tit, sed propter solos peccatores: tamen æqualiter &
 iustos tangit, quemadmodum & peccatores. Nam
 quemadmodum in bonis non separat peccatores a iu-
 stis: sic nec in malis separat iustos a peccatoribus. In
 bonis peccatores a iustis non separat, ne separati cog-
 noscant se abiectos esse, & desperent: in malis iustos
 a peccatoribus non separat, ne separati cognoscant se
 electos, & gloriantur: maxime cum nec malis bona
 profint, sed noceant magis, nec bonis mala noceant,
 sed profint magis. Nam malè viuentes dum bona per-
 cipiunt, ad præiudicium suum percipiunt. Et boni dum
 mala patiuntur, ad lucrum iusticiæ eis procedit. *At-
 tendite autem ne eleemosynam vestram faciatis coram hominibus, vt
 videamini ab eis.* In superioribus Christus mandauit di-
 ligere inimicos, benefacere eis. Videns autem quia in
 ipso beneficio laqueus diaboli latebat inclusus, qui bo-
 norum operum solet perdere fructum. Nam vana car-
 nis natura, quemadmodum primum difficilis est ad be-
 nefaciendum: ita etsi benefecerit, facilis est ad iactan-
 tiam boni operis: propterea & in hac parte nos instruit,
 dicens: Attendite vobis ne eleemosynam vestram coram
 hominibus faciatis: vt bonum vestrum non ad mi-
 nisterium vanitatis proficiat, sed ad vsum salutis. Quod
 autem præ omnibus viciis carnalibus periculosius esse
 in hominibus intellexit, hoc cautius cauendum man-
 dat, dicens: Attendite ne eleemosynam vestram coram
 hominibus faciatis: Quoniam omnia penè mala seruos
 diaboli vexant. Concupiscentia autem vanæ gloriæ non
 solum seruos diaboli, sed etiam seruos dei, & viros fide-
 A les*

quibus.

fuisset.

1. Tim. 6. d.

Cap. vi.

les impugnat: magis autem seruos dei, quam seruos diaboli. Vbi enim res agit gloriosa, ibi facilius locum inuenit gloriolam occasio. *Attende.* Quid autem attendamus? locum secretum vbi homines non sunt? Sed quid prodest, si in loco quidem homines non fuerint, in corde autem fuerit cogitatio vana? Melius est ergo, vt in corde non sit cogitatio vana, quam vt homines non sint in loco. Si ergo cor nostrum attendere debemus, non oculis carnalibus aspicere, sed sensu vigilare necesse est circa cor: inuisibilis enim est serpens & lubricus, quem obseruare iubemur, & latenter in sensu ingreditur, & seducit. Ideo enim non potest eum caro fordidam aspicere, sed anima munda. Sicut enim in loco mundo & specioso, si modica sordes fuerit, de longe apparet: si autem ipse locus sordidus fuerit, quantumuis stercoreis iaceat ibi, non apparet: nec enim potest requiri, si est ibi aliquid stercoreis, vbi totum est stercoreis. Sic & in corde mundo, si surreptio inimici successerit, mox cor suum homo rectus discernit, quia a spiritu alieno pulsatur: si autem cor fuerit iniquitatibus plenum, suggestionem diaboli in se facile non intelligit. Quo modo enim introitus eius intelligat, qui semper in eo est? ideo & ante praecepit, dicens: ne irascaris, ne concupiscas, ne iures, ne malum pro malo reddas, ne odias proximum tuum: quoniam qui malis omnibus istis subiectus est, cor suum non potest attendere, nec intelligere diaboli seductionem in eo: quia in veste candida macula cito apparet, nigra autem vestis, & si tota fordidata fuerit, non cito apparet. Et quo modo non potest fieri, vt coram hominibus eleemosynam faciamus, aut facientes non sentiamus? Si praesente aliquo occurrerit pauper, quo modo detur ei absconso? Nam etsi non videtur quod datur, tamen videtur quia datur, ducendo eum secreto. Sed considera, quia non dixit tantummodo, Ne coram hominibus faciatis: sed addidit, vt videamini ab eis. Qui ergo non ideo facit, vt ab hominibus videatur, etsi coram hominibus fecerit, tamen non videtur coram hominibus fecisse. Ergo si sic facere eleemosynam non est possibile, vt nullus videat, aut sentiat: tamen eo proposito facere, vt non ab hominibus videamur, possibile est. Dicit enim dominus: Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, vt videant homines opera vestra bona, &c. Sicut ergo accensa lampas abscondi non potest: sic nec opus iustitiae potest celari. Ergo non eleemosyna ingrata est ante deum, quae hominibus visa fuerit, sed quae ideo facta fuerit, vt ab hominibus videatur. Vtputa omnis homo qui aliquod opus facit, cuius causa facit id quod facit, in corde suo illius aspiciet & personam. Ecce facis epistolam, vt aliquem salutes amicum, quandiu scribis, semper in corde tuo amici illius vides personam, propter quem scribis epistolam. Item artifex tenens opus in manu, semper eum praeculis suis habet, qui ei opus commisit faciendum, dum cogitat quo modo illud facere mandauit: sic & qui propter deum eleemosynam facit, neminem videt in corde suo, nisi personam dei tantummodo propter quem facit. Ideo etsi euenerit, vt quibusdam praesentibus faciat, tamen animus eius homines illos non videt, etsi ipse videatur ab eis. Nunquam transisti per viam aliquid cogitans, & a multis quidem hominibus visus es, ipse autem nullum vidisti, intendens in id quod cogitabas? Quia animus sine corpore apud seipsum potest videre quod cogitat, corpus autem sine animo nihil potest videre. Ergo similiter & e contrario fieri potest, vt quis nullis praesentibus eleemosynam faciat, & tamen praesentibus hominibus videatur fecisse:

vtputa qui propter homines eleemosynam facit: id est, qui desiderat vt ab hominibus videatur, semper in corde suo personas hominum videt: ideo & si euenerit vt faciente eo, nullus sit praesens, tamen coram hominibus fecisse videtur, quia cor eius semper hominum personas videbat. *Alioqui non habebitis mercedem apud patrem vestrum.* Et mandatum dat, & poenam proponit, vt vanitatem humanam, & si non amor iustitiae tenet, vel timor damni refranet. Scit enim dominus vanitatibus subditam esse carnis naturam: quia omnis homo quantum ad carnem, delectatur hominibus apparere. Non enim fieri potest, vt caro nata de vanitate non sit vanitatis amatrix: nec dominus admoneret nos, vt ne coram hominibus faciamus, nisi sciret omnes homines velle coram hominibus facere. Quis mandat alicui, ne forniceris, nisi quem intelligit esse lasciuum? Quis mandat alicui, noli te inebriari, nisi quem ebriosum esse cognoscit: Sic & admonitio Christi de fugienda vanitate, demonstratio est vanitatis humanae. Attamen mandat, quia etsi caro vana vanitatem desiderat, & terrena conditio gloriam suam querit in terra, quia non potest terrestri natura gloriam desiderare caelestem: tamen anima quae de veritate nata est, potest fugere vanitatem terrenam. Caro animae subiecta est, non anima carni. Caro enim aduersus animam certare potest, vincere non potest, nisi ipsa anima consenserit vt vincatur. Anima autem aduersus carnem & certat, & vincit. Ergo & qui plena quidem voluntate propter homines facit, ille propter homines fecisse videtur: super cuius autem cor cogitatio quidem vana ascendit, desiderans hominibus apparere: anima autem intelligens, vanis cogitationibus contradixit & repulit consilium carnis, ille propter homines non videtur fecisse: quia secundum carnem quidem voluit, secundum animam autem noluit. Et quod cogitauit, passio carnis est: quod elegit, iudicium animae. Nam si propter vanam carnis concupiscentiam dicimus eleemosynam factam esse ingrati, nullum bonum hominis acceptabile potest esse ante deum, cum nullum bonum liberè homo facere potest, sed semper contra malas concupiscentias carnis certando faciamus bonum. Quis autem est homo castus? Nunquid qui non concupiscit? Absit: sed qui concupiscentiam suam vincit. Quis est mansuetus? Nunquid qui non irascitur? Absit: sed qui refranatur iracundiam suam. Sic non ille propter deum videtur facere eleemosynam, qui humanam gloriam non concupiscit, sed qui humanam gloriam animae contradictione cõfringit. Alioquin in omni opere bono nec habemus mercedem, nisi malis cõtrariis vrgeamur per carnem. In omni enim opere bono scandalum diaboli positum est, sicut scriptum est de daemionibus: luxta semitam scandala posuerunt mihi: vt ipsum bonum non sit securum, si solum: sed iuxta malum positum, semper tentatum sit, & probatum. Sicut enim vbicumque fuerit triticum, necesse est vt inueniatur illic & zizania: sic vbicumque fuerit bonum dei, illic erit & scandalum inimici. Quid ergo? Ecce proposuisti facere eleemosynam, sed ascendit super cor tuum velle hominibus apparere, nunquid debes subtrahere manum tuam, vt ne des locum vanae cogitationi, dicens apud te: Melius est nec facere bonum, ne tantum inueniatur propter homines facere: Absit: sed perforce opus tuum, ne dum vis cogitationi vanae resistere, perdas opus bonum. Veniat tibi in mentem, quod dominus ait de tritico & zizaniis: Sinite vtraque crescere vsque ad messem, ne eradicantes zizania, simul eradicetis & triticum. Triticum est enim

enim voluntas bona, quam seminatur deus in homine: A zizanium autem est cogitatio mala, quam diabolus seminatur per carnem. Cum ergo omni voluntati bonae adhaereat & desiderium malum, si volueris malam cogitationem tuam ad plenum tollere, simul tollis & opus bonum. Nam & ipse diabolus eo consilio seminatur zizanium suum in tritico dei, vt attrita zizania eius, suffocent triticum dei: aut si quis voluerit diaboli zizanium tollere, simul eradicet & triticum dei. Nunquid & continens, aut virgo, mox vt concupierit, iam cecidit? tantum plena voluntate non concupiscat, vt velit implere concupiscentiam suam: si autem ex necessitate carnis concupiscit, & contradixit concupiscentiae suae, non peccauit: sed magis gloriosior est effectus, quia vincit, tanquam si non fuisset pulsatus. Quid ergo dicit scriptura? Sine vt maturescant vtraque: id est, adimple opus tuum, & duc ad perfectum: & sic illa quidem vana cogitatio, quasi zizanium exiccatur, id est soluitur, euacuatur, & perit: bonum autem opus, quasi triticum manet. Nam sic intelliges, si ex voluntate tua fuerit illa vana concupiscentia, aut ex necessitate carnis. Si ex voluntate tua fuit, doles si te facientem eleemosynam tuam nullus aspexit: si autem gaudes postea, quia eleemosyna tua in silentio facta est, scito quia concupiscentia tua non fuit ex animo tuo, sed ex necessitate carnis: & ideo quasi zizanium aruit. Sic & continens concupiscentiam suam probare potest. Si ex animo eius est quod concupiscit: sic etiam postquam transierit concupiscentiam, voluntatem habet peccandi, tunc ex voluntate eius est concupiscentia. Si autem gaudet, quia non preualuit aduersus eum concupiscentia, sed confusa recessit, intelligat, quia zizanium fuit ex necessitate carnis natum, & non fuit animae eius voluntas. *Non habebitis mercedem apud patrem vestrum.* Quid enim a deo accipies, qui deo nihil dedisti? Nam quod propter deum fit, deo datur, & ab eo recipitur: quod autem propter homines fit, in ventos effunditur, & a nullo speratur. Quid est enim aliud hominum laus, quam ventorum transeuntium sonus? Cessauerunt homines loqui, & perdidit fructum suum, quia propter homines fecit, vt ab eis laudaretur. Quae est autem sapientia, res dare, & verba vacua comparare: aut certe mercedem dei contemnere in perpetuum manentem in caelis, & fugientes hominum sermones eligere? Melius est enim non facere, quam propter homines facere. Qui enim non facit, etsi in caelo non inuenit, vel super terram nihil perdit: qui autem propter homines facit, & in terra perdit, & in caelo non inuenit. Vel illum aspice, a quo laudem expectas, quid sentit de te? Ideo te laudat, quia propter deum te facere putat. Si autem intelligeret, quia propter eum facis, non te laudaret, sed vituperaret magis. Quid ergo illi placere festinas, qui si te aliquando intellexerit, deridebit? Sic est homo qui propter homines facit bonum: sicut mercenarius malus, qui intra tempus locationis suae comedit omnes mercedes suas: cum autem tempore completo recesserit, nudus egreditur. Sic ergo vacuus vadit ad deum, qui mercedem omnium bonorum suorum accipere desiderauit in seculo. *Tu ergo cum facis eleemosynam, noli tuba canere ante te sicut hypocrita.* Verè enim subresponso est, qui propter homines facit. Aliud enim habet in corde, & aliud monstrat in opere. In facie quidem propter necessitatem hominum facit, & videtur misericors: in corde autem propter vanam gloriam suam agit, & est vanae gloriae mercator. Tuba enim est omnis

nis actus vel sermo, per quem operis iactantia demonstratur. Puta qui quando videt aliquem praesentem, facit eleemosynam, extra autem non facit: hoc tuba est, quia per hoc eius iactantia praedicatur. Item qui intercedente aliquo facit eleemosynam, vbi autem non est intercessor, non facit: haec consuetudo mala, tuba est. Item qui si viderit honestiorem personam quae potest referre, dat ei: obscuro autem, & alligato pauperi passionibus nihil dat: & hoc tuba est, etiam si in loco secreto fecerit, eo tamen proposito vt laudabilis videatur: primum quia fecit, secundò quia absconso: ipsa absconso tuba est eleemosynae eius: & quisquid illud fecerit homo per quod apparet, aut vult apparere, quia fecit, tuba est: quia per illud ipsa eleemosyna dum fit clamat de se: ideo non tantum locus, nec actus secretus seruandus est, sed magis voluntas secreta. Nam in omni actu carnali diabolus fraudem facere potest, in sola conscientia non potest fieri dolus: quia hominibus suademus, deo autem manifesti sumus. Nunquid non intelligit homo hoc esse vanum, quod ab hominibus vult videri? Sed cogitur amare, quod intelligit vanum. Quid miserius quam natura humana? Omne animal potest amare quod sibi intelligit bonum, & odire quod intelligit malum: solus homo quod intelligit malum, amare cogitur, & odire quod intelligit bonum: quia duas habet in se aduersantes naturas. Quod carni placet, animae displicet: & quod animae placet, carni displicet: vt sicut ait Iob, omnis vita nostra, tentatio sit. *Iob. 7. 14.* Quod si omnis vita nostra tentatio est, omnis vita nostra & lucrum est. *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Iandudum significauimus haec omnia ad animam dici, non ad carnem, quod hic sermo manifestè declarat. Alioqui quantum ad corpus, quo modo potest fieri vt nesciat sinistra, quid dextera faciat, cum ambae manus in adiutorium sibi inuicem sint creatae, vt altera alteri administret, nec cito inueniatur opus quod vna manus sine altera possit implere: Sed secundum quod diximus supra: Dextera manus, est voluntas animae, semper ad bonum contentens: sinistra autem, voluntas carnis, semper deo contraria. Nesciat ergo carnis voluntas, quod facit voluntas animae. Quando ergo voluntas est nobis facienti eleemosynas propter deum, voluntas est animae, & dextera manus nostra. Si subeuntem nobis voluntatem vanam, vt ab hominibus videamur, id est voluntatem carnis & manum sinistram represserimus, nescit sinistra voluntas quid faciat dextera. Si autem subeunt huicmodi vanae voluntati consenserimus, coniungimus sinistram voluntatem dexterae, & dextram sinistram: & notum fecimus sinistram, quod dextera operabatur. Aliter certè, sicut apostoli interpretantur in libro Canonum, qui est de episcopis. Dextera est populus Christianus, qui est ad dextram Christi: sinistra autem, omnis populus qui est ad sinistram. Hoc ergo dicit, ne Christianum facientem eleemosynam qui est dextera, infidelis aspiciat, qui est sinistra. Christianus autem si Christianum viderit eleemosynas facientem, non est contra Christi praecceptum, quoniam ambo dextera sunt. *Sed sit eleemosyna tua in absconso.* Non tantum in abscondito loco, quantum in abscondito conscientiae. Nam si anima intra claustra bonae voluntatis inclusa sit, corporales actus nostros abscondere possumus: si autem anima per vanas cogitationes fuerit euagata, nihil prodest actus corporales abscondere: quia sic abscondimus, vt amplius publicemus. *Et pater tuus qui videt in abscon-*

abscondito, reddet tibi in manifesto. Vide quia absconditum cordis, non loci, significat. Deus enim in abscondito cordis est, non in abscondito loco. Considera quia non ideo voluit deus nos in abscondito facere, ut non appareat opus nostrum. Alioqui quo modo dicit: Sic luceat lumen vestrum, ut videant homines opera vestra bona, & magnificent patrem vestrum, qui in caelis est? Sed ut ipse id ostendat. Nam gratius est omne bonum quod a nobis absconditur, a deo autem ostenditur. Nam si tu teipsum ostendas, pauci sunt qui te laudent: id est, qui non intelligant, quod tu latere potueris: qui autem te intellexerit, vituperat magis, non laudat. Si autem te deus ostendat, nemo vituperat, nisi forte malus cui displicet bonus. Impossibile est enim, ut bonum opus hominis in abscondito dimittat deus: sed in hoc seculo manifestat eum, & in illo glorificat, quia gloria dei est. Sicut autem opus malum hominis ad gloriam diaboli est, in eo enim malicia eius virtus ostenditur: sic & opus bonum gloria dei est, in eo enim gloriatur eius ostenditur. Sicut ergo diabolus qui suggerit malum fieri, ipse facit malum: ut puta ipse suggerit adulterium facere, & ipse facit adulterium: ipse suggerit homicidium, & ipse facit homicidium. Sic deus qui dat bonum fieri, ipse facit omne bonum in manifesto, id est, in seculo illo futuro, quia hinc merces iusticiae manifesta non potest esse: puta pro bono opere tuo, si te fecerit diuitem: quoniam hinc non solum boni, sed etiam mali diuites sunt, magis autem mali quam boni, ideo merces iusticiae in diuitibus non apparet. Si tibi dederit habere filios, & filios filiorum, qui etiam in bonis & malis indifferenter, & boni & mali inveniuntur: & ideo iusticiae merces manifesta non potest esse, cum omne bonum quod est in hoc seculo desiderabile, inter bonos & malos commune est: ideo si bonis datum fuerit, non apparet. Illius autem seculi bona non sunt communia inter bonos & malos, sed tantum bonorum. Ideo cuiusque illic benefecerit deus, manifestum est quia pro mercede iusticiae suae meruit illud bonum: nisi forte sic in hoc mundo reddit in manifesto, faciens eum omnibus manifestum: & glorificans eum, ut omnes cognoscentes eum dei hominem esse, venerentur eum. Aut si secundum opera aestimetur & status bonorum mundi istius: ut puta, multi incurrunt mala, & boni & mali in seculo isto: unde intelligimus quis tentatur in eis quasi bonus, & quis punitur quasi malus, secundum opera. Si cuius enim opera videmus bona, scimus quia tentatur quasi iustus: cuius autem mala, dicimus quia punitur in eis, quasi peccator. Sic & bona mundi videmus & peccatores habere, & interdum iustos: propterea secundum opera est manifestum. Quoniam malus quidem, si bona in hoc mundo fuerit consecutus, dicimus quia nutritur hic inde iniquitas eius, ut illic intereat grauius. Si autem bonus, dicimus quia reddidit ei deus mercedem iusticiae suae. *Et cum oratis non eritis sicut hypocrita, qui amant stare in synagoga.* De oratione sermo est nobis, quia solam quasi spirituale talentum anima offert deo de visceribus suis. Omnem enim iusticiam, quam facit homo, secundum potentiam suam facit, & de potentia sua profert: solum autem orationem secundum fidem suam facit, & ex fide sua profert. Vis autem scire quam preciosa sit oratio? Nulla iusticia thymiamati assimilatur, nisi oratio sola: sicut in reuelatione Ioannis ostenditur, quo modo magnus angelus ante conspectum altaris processit, habens in manu thuribulum incensi odorem

torum, & dictum est ei: *Ista sunt orationes sanctorum.* Sicut enim thymiamata bene confecta, delectat hominem odorantem: sic oratio iusti suavis est ante deum. Vis autem scire dignitatem eius? Mox ut de ore processerit, suscipiunt eam angeli manibus suis, & offerunt ante deum, sicut dicit archangelus ad Tobiam: Ego sum, qui orationem tuam obtuli ante deum. Vis scire virtutem ipsius? Oratio trium puerorum fecit, ut ignis ardens non adureret eos, sed delectaret: ut flamma quidem videretur in specie, umbraculum autem esset in opere suo: quantum ergo gloriosa est, tantum cautè seruanda est, ne propter homines facta vilescat. *Qui amant in synagoga orare.* Putas quia in synagoga vetat orare, in conuentu hominum? Sed eo proposito in conuentu hominum vetat orare, ut videatur a conuentu, alioquin in conuentu fidelium orare laudabile est, sicut dictum est, In ecclesiis benedicite dominum. Et iterum: Adorate dominum in regia sancta eius. Puto autem & hoc ad locum non refert dominus, sed ad propositum orantis: quoniam qui sic orat, ut videatur ab hominibus, mens illius non deum aspicit: sed homines, qui sunt ibi, & videtur sibi in medio multorum orare. Ille talis quantum ad propositum suum in synagoga orat. Eius autem orantis mens solum aspicit deum, si in illa hora est mens eius, quasi nullum habeat circa se, quia mens illius nullum videt, qui propter neminem orat. Et ideo quantum in synagoga orat, tamen in secreto apud se videtur orare. Deinde ut orans nihil nouum faciat, quod aspiciant homines: nec quis voce clamet, ut audiatur ab aliis: nec expandat manus suas, ut Phariseus in templo, ut videatur a multis: neque peccatum suum aperte percussit, sed abscondit, sicut publicanus in templo: neque impudenter oculos tollat ad caelum, ut notabilis fiat: & ita quem nemo audit clamantem, nemo aspicit tale aliquid facientem, & inter multos stans, in secreto est. *Et in angulis platearum.* Non dixit, in plateis: sed, in angulis platearum. Ut ne si in plateis orauerint, quasi simulatores religionis vituperarentur, sed in angulis, ut videatur absconditè orare. Astuta vanitas: sciunt enim quia hoc ipsum absconditè orare laudabile est, ideo fingunt se abscondere, ut dupliciter laudentur. Primum, quia orant: secundum, quia absconditè orant: & amplius se manifestant per hoc ipsum quod se abscondunt. Dic hypocrita, ut quid vis ut videaris orans? Nonne quia laudabilis res est orare? Ut quid ergo non vis esse laudabilis, qui vis ut lauderis? O insania vanitatis: esse nolunt, quod desiderant apparere. *Amen dico vobis, perceperunt mercedem suam.* Vnusquisque ubi seminat, ibi metet: & quod se-

Aspa. 8. d.
Tob. 12. d.
Daniel. 3. d.
Psal. 137. d.
Luc. 11. d.
Gal. 6. d.

Supra 5. b

gratia.

cordis. Qui autem eiusdem sunt cordis, etsi multi fuerint oratores, vnum sunt, quia vnus spiritus orat in omnibus, sicut dictum est: Omnium autem credentium erat cor vnum, & anima vna. Melius haec enim spiritualiter intelliguntur ad animam dicta. Cubiculum enim est cor vel intellectus interior, id est, spiritualis: sicut scriptum est, Quae dicitis in cordibus vestris, & in cubilibus vestris compungimini. Ostium autem est sensus carnalis exterior, per quem omnia bona vel mala super animam intrant. Sicut in Canticis ex persona ecclesiae Sapientia dicit: Ecce dilectus meus pulsat ostium, aperi mihi soror mea, proxima mea. Pulsat autem Christus hominem Christianum, aut per scripturas diuinas, aut bonas cogitationes super cor eius inducens: & ille qui suscipit eas, aperit Christo: qui autem expellit, claudit. Iubet ergo, ut anima interiore ingrediatur intellectum, quando orat, ut nihil cogitet, nisi de quo orat, & quem orat, ut claudit ostium sensus sui carnalis, ut omnes cogitationes carnales, & sollicitudines foras excludat. Si autem orans de carnalibus rebus cogitauerit, non introiit in interiorem intellectum, nec clausit ostium sensus: & ideo tacite cum cogitationibus superfluis anima loquens, orationis perdit tempus. Secundum hoc & illud superius intelligi potest. In media enim synagoga orat, qui in medio multitudinis malarum cogitationum orat, vndique mundialibus sollicitudinibus circumdatus. Quando enim oras cogitat de vxore, de filiis, de mancipiis, de domo, de possessionibus, de pecoribus, de militia, de lucro, de capsis, & aliis quae sunt innumerabilia, quae super cor incaute orantis ascendunt: nonne tibi videtur haec synagoga malorum? Omnes enim istae variae species cogitationum, diuersi sunt immundi spiritus. Quo modo ergo non in media synagoga orat anima tua, quando tot seculum immundus spiritus habuerit spectatores, & colloquentes? Possumus intelligere & ostium domus os corporis, ut non clamosa voce oremus deum, sed desiderio tacito. Nam ex clamosa oratione multa mala nascuntur, maxime haec tria. Primum, qui clamose orat, non credit deum ubique esse, & absconditè audire. Ideo dupliciter deum honorat, qui absconditè orat: primum, quia orat: secundum, quia credit eum absconditè audire, sicut & audit. Nam deus non voce clamosa pulsandus est, sed conscientia recta placandus: quia non est vocis auditor, sed cordis. Secundum autem malum, quod mysteriorum secretarum petitionum tuarum, quas forte non oportebat alterum scire praeter te & deum: in auribus bonorum hominum, & malorum audienda committis, & non solum non audis a deo, quia indiscipline orasti, sed adhuc ab hominibus derideris, quibus abscondita tua manifestasti. Tertium vero malum, quia clamose orans, iuxta te alterum non permittis orare. Vocibus enim tuis rapis sensum illius ad tuos sermones, & ideo non solum non exaudiris, quia male oras: sed adhuc peccatum colligis, dum orare alios non permittis. Sic ergo ora, sicut audisti in libro Regnorum Annam orantem, quae figuram portabat ecclesiae, de qua dictum est: Labia quidem eius mouebantur, vox autem eius non audiebatur. *Et pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi palam.* Ut tunc cognoscant homines quem torasti, cum viderint te accepisse quod orasti. *Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt.* Quos orant Gentiles videamus, ut sciamus quare sic orant. Orant demones, qui etsi audiunt, exaudire non possunt. Nam neque mala praestare possunt, nisi permiserit deus. Orant reges mortuos, Iouem, Mercurium, ceterosque, quorum crimina sunt manifestiora quam notus.

mina, qui nec cum viuerent, poterant adiuuare. Orant idola insensata, quae nec audire possunt, nec dare responsum. Iuste ergo diu clamant, ubi qui exaudiat non est. Propterea cum sacerdotes Baal deos suos clamarent propter sacrificia comburenda, deridens eos Helias, dicebat: Clamate, clamate fortiter, forsitan dormiunt dii vestri. Sic & modo quasi dormientem deum accusat, qui orationem suam longo sermone prosequitur. *Scit enim pater vester quid vobis necessarium sit antequam petatis eum.* Si ergo praecognoscit quid volumus, non ideo oramus ut exponamus deo quod volumus, sed ut placeat ei praestare quod desideramus. Et si deus placandus est, non docendus: non est ei necessaria longa narratio, sed bona voluntas. Sic ergo orabitis vos:

Homilia xiiij. ex cap. vj.

Pater noster qui es in caelis, sanctificetur nomen tuum, &c. Patrem se magis, quam deum voluit dici, ut nobis magnam fiduciam daret ad petendum, & spem largam ad impetrandum: quia serui non semper impetrant quod petunt. Nec enim semper ex bona conscientia, quae iusta sunt petunt. Nam frequenter serui non considerant quid ad utilitatem domini pertinet, sed ad suam: ideo non merentur semper audiri. Filii autem semper impetrant, quia ex bona conscientia, quae iusta sunt, petunt: nec considerant magis quid ad utilitatem suam pertinet, quam ad patris: ideo semper merentur audiri. Et tu si filium dei te credis, illa pete quae & tibi expediunt accipere, & illum decet praestare: si autem semper ab eo petas carnalia & terrena, aut difficile impetras, aut forte nec impetras. Quo modo tibi illa praestat libenter non habenti, quae etsi habeas, ubique admonet te ut contemnas? *Pater noster.* Noster, dixit, non meus: libenter audit deus, quando Christianus non solum pro se, sed pro altero orat. Pro se enim orare, naturae est: pro altero autem, gratiae: pro se orare necessitas rei cogit, pro altero autem charitas fraternitatis hortatur. Dulcius est autem ante deum oratio, non quam necessitas rei transmittit, sed quam charitas fraternitatis commendat. *Qui es in caelis.* Vult ut sciamus nos patrem habere caelestem, ut erubescamus nos terrenis rebus subternere, scientes nos patrem caelestem habere. Sicut enim degener filius ad opprobrium pertinet generosi patris, sic & Christianus iniustus ad blasphemiam pertinet dei iusti. Nam sicut per bonos Christianos deus glorificatur, sic per malos blasphematur. *Sanctificetur nomen tuum.* Quo modo sanctificatur ab homine, qui sanctificat homines? Aut quod sanctum est, ut quid sanctificatur? Sed in se quidem sanctum est, hoc autem quaeritur, ut sanctificetur in nobis: id est, ut nos illum sanctificemus in nobis, ut cum nos illum sanctificauerimus in nobis, tunc ille nos sanctificet in se. Nam qui non sanctificat deum, non sanctificatur a deo. Sanctificamus autem deum in nobis, quando scientes eum sanctum, timemus, & sollicitè vigilamus, ne forte violenter sanctitatem nominis eius in nobis per opera nostra mala. Sicut qui praecleara veste vestitus est, fugit omnem rem sordidam, ne forte coinquinet eam, & perdat gratiam candoris eius: sic qui suscipit deum in corde suo & spiritu suo, sollicitus esse debet, ne forte contaminet eum, sciens quia si contaminatus fuerit in nobis: ipse quidem in sua natura incontaminabilis manet: tamen contaminationis suae iniuriam grauius nostro vindicabit interitu. *Adueniat regnum tuum.* Regnum dei dicitur retributio vel tribulatio, quam accipiunt aut iusti pro mercede iusticiae, aut peccatores pro culpa peccati. Regnum

3. Reg. 18. d.
*tibi dicitur.
*tibi dicitur.
*tibi dicitur.

Infrā 13. f. dei dicuntur & sancti, sicut scriptum est, Et colligent A zizania de regno eius, hoc est, de populo Christiano.

Infrā aut. d. Regnum dei dicitur & iusticia, sicut dicitur: Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti fructus eius. De omnibus vnus est intellectus. Aliud est regem esse, & aliud regnare. Ecce enim deus naturaliter rex est, sed nō in omnibus regnat: nec omnes homines sunt regnum eius, quia nec faciunt omnes voluntatem ipsius. Nam in iniquis hominibus non deus, sed diabolus regnat, cuius faciunt voluntatem. Vnde sapienter ait Apostolus, dicens: Aduersus rectores huius mundi tenebrarum harum. Non dixit aduersus rectores huius mundi tantummodo: sed addidit, mundi tenebrarum, quia non totius mundi sunt domini dæmones, sed tantummodo tenebrarum quæ sunt in mūdo. Tenebræ autem mundi, dicuntur homines iniqui: sicut & sancti, mundi lux appellantur. Sicut ait Apostolus: Fuitis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Quia sicut per sanctos deus ostenditur in hoc mundo, sic per iniquos homines obscuratur. Et potestatem quidem habet deus in hominibus & perdere omnes si vult, sicut & ipsum principem peccatorum diabolus. Nam sicut diabolus, cum sit in potestate dei, tamen quoniam quantum ad propositum suum non vult esse dei, non est de regno dei: sic & omnes peccatores, quauis sint in potestate dei, tamen quia nolunt esse sub deo, non sunt regnum dei. Nam verè iustum regnum est, quando & rex vult homines habere sub se, & cupiunt homines esse sub eo. Quando autem rex per violentiam cogit esse sub se, illud quantum ad veritatem non est regnum, sed tyrannus. Ideo & deus, quauis habeat homines in potestate, tamen volentes recipit tantum, vt non sit tyrannus, sed rex. Diabolus planè tyrannus est, quia & nolentes compellit facere voluntatem suam. Quid est ergo quod dicit: Quia interim duo sunt regna in mundo, dei & diaboli, id est, iusti & iniqui: & hoc queritur, vt tollatur de medio regnum diaboli, id est, iniqui: & veniat tantummodo regnum dei, id est, iusti: & ideo dicit, Tuum vnum regnum adueniat, quia interim non omnes sunt dei. Quod tunc fiet, quando omnes iniqui cum principe suo diabolo mittentur in stagnum flammæ inferorum. Omnes autem sancti resurgent, & euntes in obuiam domino venient in aère, & semper in hoc mundo erunt cum ipso, vt omne quod est in hoc mundo, totum sit dei. Sic intelligendum est & de iusticia, quoniam modò & iusticia, & iniquitas regnant: cum autem extincta fuerit iniquitas sublato diabolo, tunc iusticia sola regnabit. *Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.* Nunquid non facit deus quod vult vbique?

Psal. 134. b. Dicitur enim: Quia (inquit) omnia quæcunque voluit dominus fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Sed hoc queritur, vt in nobis fiat voluntas dei, in est, vt eam nos faciamus. Quandiu ergo regnum mixtum est in terra, sit quidem voluntas dei in hominibus, sed non sicut in cælo. In cælo enim omnes angeli nullius faciunt voluntatem, nisi dei tantummodo: in terris autem non omnes faciunt dei voluntatem: iniqui enim diaboli faciunt voluntatem. Cum ergo regnum diaboli, hoc est, iniqui sublato fuerint de hoc mundo, tunc omnes qui sunt super terram solius dei facient voluntatem, sicut angeli omnes in cælo. Communiter autem accipi debet quod ait, Sicut in cælo & in terra: id est, sanctificetur nomen tuum, sicut in cælo & in terra: Adueniat regnum tuum, sicut in cælo & in terra: Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.

Et vide quàm cautè locutus est. Non dixit, Pater sanctifica nomen tuum in nobis, adhuc regnum tuum super nos, fac voluntatem tuam in nobis: ne seipsum videatur deus in hominibus sanctificare, aut regnū suū super quos vult adducere, aut voluntatem suam in quibus vult facere, & per hoc inueniatur deus personarum acceptor. Nec iterū dixit, Sanctificemus nomen tuum, suscipiamus regnum tuum, faciamus voluntatem tuam, sicut in cælo & in terra: ne hominum tantummodo videatur esse quòd sanctificant deum, aut quòd suscipiūt regnum eius, aut quòd faciunt voluntatem ipsius: sed mediè dixit, & impersonaliter: id est, sanctificetur, adueniat, fiat: vt vtriusque personæ opus necessarium demonstraret, quia & homo deum necessarium habet, & deus hominem ad iusticiam faciendam. Nam sicut homo non potest facere bonum, nisi habuerit adiutorium dei: sic nec deus bonum operatur in homine, nisi homo voluerit. Sicut nec terra sine semine, nec semen sine terra fructificat: sic nec homo sine deo, nec deus sine homine iusticiam operatur in homine. Ac si dicat, si hæc agitis, hæc oratis, digni filij estis huiusmodi patris.

Panem nostrum quotidianū da nobis hodie. In prima quidem facie sic videntur verba sonare, vt qui dicunt panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non habeant in crastinum, aut in procrastinum præparatum, vt possint dicere, panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Qui autem in crastinū paratum habet, aut in quinque, aut in decem dies: quo modo potest dicere panem meum quotidianum da mihi hodie? Illud enim petitur, quod interim non habetur: quod autem possidetur, vt quid adhuc requiritur? Quod si est, oratio ista aut paucis potest cōuenire, aut forsitan nulli. Quis enim ita fidelis, vt cum possit amplius habere, tamen amplius sibi non reseruat, nisi quotidianum victum? Forsitan solis conueniebat apostolis, qui docendi gratia per singulas ciuitates omni tempore vagabatur, & ipsa vagatio amplius quotidiano victu possidere non poterat. Sed ita debemus aptare Christi doctrinā, vt omnes in ea proficiant, ne fortè cōmunis medicina iusticiæ, quæ ad salutem omnium est præparata, dum aut paucis aut nulli prodest, inueniatur esse superflua. Ita ergo intelligendū est, quia non solum ideo oramus panem nostrū da nobis, vt habeamus quod manducemus: sed vt quod manducamus, de manu dei accipiamus. Nā habere ad manducandum, cōmune est inter iustos & peccatores, frequenter autem & abundantius peccatores habent quàm iusti. De manu autem dei accipere panem, nō est commune, sed tantum sanctorum. Præparare ergo nō verant hæc verba, tamen cum peccato præparare verant. Nam qui cum iusticia præparat, illi deus dat panē quem manducat: qui autem cum peccato, illi nō dat deus, sed diabolus. Nam omnia quidem à deo creantur, non tamen à deo omnia subministrantur. Vel intelligendū est ita, vt dum à deo datur, sanctificatus accipiatur: & ideo non dixit, Panem quotidianū da nobis hodie: sed addidit, Nostrum id est, quem habemus iam præparatum apud nos: illum da nobis, vt dum à te datur, sanctificetur. Vtputa si laicus offerat sacerdoti panē, vt sacerdos accipiens sanctificet, & porrigat ei: quod enim panis est, offerentis est: quòd autem sanctificatus est, beneficium est sacerdotis. Nunquid nō suffecerat sic dicere, Panem nostrum da nobis hodie? Vt quid ergo addidit, quotidianum? Vt luxuriosos cibos cōpescat. Vt tantum quis manducet, quantum ratio naturalis exigit, non quantum lasciuia carnis impellit. Si enim tu in vno cōuiuio tantum

tantum expendas, quantum in pluribus sufficere poterat: Aut tibi ipsi centum diebus disciplinatè viuenti, iam non quotidianum cibum manducas, sed multorum dierum. Aut certè sicut supra dixit de elemosynis, aut de oratione, vt nō coram hominibus faciamus: non quia hoc possibile erat omnino, sed vt doceat nos omnino spectationem hominum fugere velle, vt si possibile est, nec videatur: quod possibile non est. Sic & hic docere nos volens, vt de nullo simus in hoc mundo solliciti, nisi de solo simplici victu, sic mandauit orare, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: non quia illicitum iudicauit plus habere hominem Christianum, quàm panem quotidianum: sed hoc docere voluit, vt si possibile est, neque pane quotidiano plus habeat: quod possibile nō est, quantum ad possibilitatē humanam. Item quare nō solum dixit, panem quotidianū da nobis: sed addidit, nostrum panem? Propter duas rationes. Primum, quoniam omnia quæ dat nobis deus, siue orantibus, siue militantibus, nō nobis solis dat, sed etiam alijs per nos, vt de eo quod accepimus à deo, partem impotentibus faciamus. Qui ergo de laboribus suis indigentibus non præstat, non potest dicere, panem meum da mihi: nec enim panem suum tantummodo manducat, sed etiā alienum. Deinde qui de iusticia acquisitū panem manducat, suum panem manducat: qui autē cum peccato, alienum.

Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Cum qua spe orat, qui inimiciciam seauit aduersus alterū, à quo forsitan læsus est? Sicut enim ipse orans mentitur, dicit enim, remitto, & non remittit: sic à deo perit indulgentiam, & non illi indulgetur. Si ergo qui læsus est, sine spe orat deum, nisi indulerit ei à quo læsus est: quo modo putas orat, qui non solum ab altero læsus non est, sed ipse per iniusticiam alios lædit & grauatur: Sed multi nolentes dare veniam peccantibus in se, fugiunt istam orationem orare. Stulti, primum quoniam qui non sic orat, quemadmodū docuit Christus nec est Christi discipulus. Secundò, quia nec pater libenter exaudit orationem, quæ filius non dictauit. Cognoscit enim pater filij sui sensus & verba, nec suscipit quæ usurpatio humana excogitauit, sed quæ sapientia Christi exposuit. Ergo orationē quidem dicere potes, circūuenire autem, & fallere deum non potes: nec accipis indulgentiam, nisi prius induleris ipse. *Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo.* Quoniam multa, & magnifica supra mandauit hominibus, vt deum patrem suum dicant, vt genus suum de cælo cognoscant, vt regnum dei petant venire, vt non sint solliciti vnde pascantur: quæ omnia magnæ spei, & iusticiæ signa sunt: ideo nunc additur humilitatis doctrina, vt dum dicunt, Ne nos inducas in tentationem: cognoscant se esse infirmos, & cōsideratio infirmitatis causam gloriationis extinguat. Duo ergo petimus, primum, vt nō inducat nos in tentationem: secundò, vt si induxerit, liberet de periculo tentationis. Nam verè si secundum veritatem iusticiæ suæ examinaret homines deus, nullus posset fieri saluus. Ideo autē difficile tentat, sciens infirmitatem nostram. Aut si tentat, non tandiu tentat, quandiu nos vincamus tentationē, sed quandiu vincere nos velle ostendimus: id est, non virtutem nostram tentat, sed voluntatem: Apostolo nos cōfirmante, & dicente: Tentatio vos nō apprehendat, nisi humana. Fidelis autem deus, qui non patietur vos tētari supra id quod potestis sustinere, &c. Volens enim glorificare hominem, tentat eum, non vt cum magno iudicio glorificet, sed vt ne sine causa glo-

rificet. *Quoniam tuum est regnum, & virtus, & gloria.* Tria autem hæc ad tria quæ superius dixit, pertinentia introduxit. Quoniam dixerat supra, Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnū tuum: ac si dicat aliquis, ergo non habet deus regnum in terra, quia oratis vt veniat: is respondet ad illud, quoniam tuum est regnum. Item quoniam dixerat, Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra: ac si dicat aliquis, ergo non potest deus facere quòd vult in terris, quia oratis vt fiat voluntas eius: ad hoc respondet, Quia tua virtus est: tanquam si dicant, Non ideo optamus regnum tuum in nobis, aut fieri voluntatem tuam in terris: quia non est regnum tuum in mundo, nec potes facere quod vis in terris, sed quoniam regnum tuum vita aterna est, & voluntas tua iusticia est. Propterea nec redigis aliquem sub regno tuo, nisi ipse voluerit: nec operaris in aliquo voluntates tuas, nisi ipse consenserit. Propterea oramus, vt illuminati à te, velimus suscipere regnum tuum in nobis, & optemus facere voluntatem tuam. Item quoniam dixerat, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: & dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: & ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo. Ad illa respondet, quia tua est gloria. Verè enim quia si nihil deest timentibus deum, dei gloria est: si illis dimittentibus debitoribus suis, deus dimittat eis peccata eorum, dei gloria est: si autem non dimittentibus eis dimittat, non est gloria dei, quia nec est iustum iudicium eius. Si non inducat in tentationem, aut inductos si propter iustam aliquam causam liberet, gloria dei est. Et generaliter quicquid supra orare præcepit, cum fuerit à deo præstitum, dei gloria est. *Si enim non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec pater vester dimittet vobis.* Nam & superius cum dixisset, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: non dixit, sicut & nos dimittimus, vt prius nobis deus dimittat, postea nos debitoribus nostris. Scit enim dominus omnes homines esse mendaces: quoniam etsi acceperint remissionem peccati sui, ipsi debitoribus suis non dimittunt. Ideo sic dicit, Dimitte nobis, sicut nos dimittimus: vt prius dimittamus, postea petamus dimissionem, & à deo remissionem peccatorum accipiamus.

Homilia xv. ex cap. vj.

¶ *Vm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocrite tristes, ex-terminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunantes.* Omnium malorum prima & fortiora sunt tria mala: id est, gula, auaricia, & vana gloria. Aduersus quæ dominus tentationis suscipiens bellum, pugnavit pro nobis. Cōtra gulam in eremo, contra auariciam super montem, contra vanam gloriam super templum. Item omnium bonorum prima & fortiora sunt tria bona: elemosyna, oratio, & ieiunium. Et vide quo modo aduersus tria mala inuenta sunt tria bona, id est, elemosyna cōtra auariciam, ieiunium contra gulam, oratio cōtra vanam gloriam. Dic nobis, ecce ieiunium contra gulam venit, quia cōtrarium est ieiunium gulæ: & elemosyna contra auariciam cōuenit, quia auaricia congregat, elemosyna autē dispergit. Oratio quo modo cōuenit contra gloriam vanam: Audi, Omnia mala quæ sunt in mundo habent cōtraria bona per quæ superentur: vtputa, fornicatio castitatem, superbia humilitatem, iracūdia mansuetudinem. Et nullum est malū quod non habeat contrarium bonum, per quod superetur, dempta vana gloria. Ideo quātā vis bona feceris volens compescere vanam gloriam, tantò magis excitas eam: & causa est ista, quia omne malum ex malo nascitur,

Exod. 23. b. & 34. c. sola autem vana gloria de bono procedit: ideo non extinguitur per bonum, sed magis nutritur. Denique inter homines peccatores tentatio vanæ gloriæ non habet locum. Fornicarius enim, aut raptor, quo modo tenetur in vana gloria, qui non habet vnde gloriatur? Illi autem tentationem vanæ gloriæ patiuntur, qui tale aliquid faciunt vnde glorientur. Ergo nullum remedium potest esse contra vanam gloriā, nisi oratio sola: & hæc ipsa vanitatem generat, nisi cautè prospexeris, si fortè bene oraueris. Altera de elemosyna, & ieiunio, & oratione diuisio in lege scripta est: Non intres ante conspectum dei tui vacuus. Vacuus autè intrat ante deum, qui veniens ad orationem nullam elemosynam facit. Non solum in veteri testamento, sed etiā in nouo præcipitur, vt per singulas septimanas vnusquisq; Christianus aliquid in gazophylacium mittat ad orationē venturus, sicut ait Apostolus: Vnusquisq; vestrum per singula sabbata quod illi placuerit apud se reponat, vt non cum venero, tunc collectæ fiant. Item dicit Salomon: Ante orationem præpara animam tuam. Ille præparat animam suam ante orationem, qui faciens elemosynam venit ad orationem. Sicut enim oleum accendit lumen lucernæ, ita & bona opera excitant fidem cordis, & dant confidentiam animæ apud deum orandi. Ergo elemosyna præparatio est orationis. Item ieiunium est adiutorium orationis, quia oratio sine ieiunio gracilis est, & infirma. Nam oratio illa est fortis, quæ fit in spiritu humili & corde tribulato, sicut & propheta dicit: Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non despicit. Spiritum autem humilem & cor contribulatum habere non potest, qui māducat & bibit, & deliciis fruitur: Quia panis cor confirmat, vinum autem lætificat. Spiritum autem carnis humilem esse non permittit virtus quæ fit ex pane, & cor contribulatum esse non permittit iucunditas, quæ venit ex vino. Ideo quandocunque sancti pro aliqua necessitate voluerunt exorare deum, ieiunium cum oratione iunxerunt: sicut Daniel, & ceteri. Vnde quia virtus orationis ieiunium est, nunquam separantur ab inuicem, sed vbique simul ponuntur. Oratio & ieiunium de morte liberant. Item: Hoc genus non eicitur, nisi in ieiunio & oratione. Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. Sed ex his tribus bonis prima est oratio, quia elemosyna quidem de rebus exit, ieiunium autem de corpore: oratio verò nec de rebus nec de corpore, sed de anima procedit & de corde: ideo quasi prima & dignosior è duobus, media ponitur inter duas. Prima elemosyna, secunda oratio, tertia ieiunium. Et quare elemosyna ante orationem præcedit: quia mediatrix est, & preparatrix viæ ante faciem orationis, vt post elemosynam sequens oratio, præparatum locum misericordiæ inueniat apud deum. Ideo autem ieiunium sequitur orationem, quia non oratio ieiunij est adiutorium, sed ieiunium orationis. Et non oratio fit propter ieiunium, sed ieiunium propter orationem: ideo ieiunium non ante orationem præcedit, sed oratio ante ieiunium. Tertia diuisio. Item elemosynam facere, aut orationem, aut ieiunare, non est omnium hominum, sed tantum iustorum. Qui autem peccat, & elemosynam facit, perdit quod facit. Pro cessato enim peccato peccatoris datur elemosyna, non pro occurrente: id est, quādo pœnitet nos quod fecerimus, non vt per pecuniam peccandi licentiam cōparemus. Item ille orat, qui iam nō peccat: qui autem orat & pec-

cat, non rogat deum, sed deludit deum. Item ille ieiunat, qui nō peccat: qui autem peccat & ieiunat, non ad gloriam dei ieiunat, nec se humiliat, sed substantiæ suæ parcit. Denique considera in superioribus, ex quo cepit Christus apostolis suis salutaria dare præcepta, non statim in primis mandauit de elemosyna, aut ieiunio, aut oratione: sed prius expellit mala, postea introducit bona. Scriptum est, Non occides: ego autè dico, nec irascaris. Scriptum est, Nō periurabis: ego autem dico, nec iurabis. Scriptum est, Non adulterabis: ego autem dico, non concupisces. Scriptum est, oculus pro oculo: ego autem dico, non omnino resistere malo. Scriptum est, diliges amicum tuum, & odies inimicum: ego autè dico, diligite inimicos. Postquā ergo ab his omnibus malis hominem spoliavit: tunc dicit, *Videte ne elemosynam vestram faciatis coram hominibus, &c.* Ostendens quoniam nisi homo ab illis omnibus recesserit prius, sine causa facit hæc bona. Prius oportet mala dimittere, & sic bona suscipere, quia non potest fieri homo nouus, nisi desierit esse vetus. Qui autem mala non dimittit, & bona suscipit, bonorum suorum gratiam perdit: quemadmodum si quis homo in os suum aliquid dulce mittat cum amaro permixtum, dulcedo illa nō dat suum saporem, *Nolite fieri tristes, sicut hypocrita.* Siue de elemosynis dicens, sic dicit, ne coram hominibus fiant. Siue de oratione sic, Nolite esse sicut hypocrita in angulis platearum orantes: siue de ieiunio, hoc ipse dicit. Vides quia sciebat dominus vanam gloriam ex omni bono procedere. Ideo illam spinam, quæ assidue nascitur in terra bona, iubet præcidere, ne spina vanæ gloriæ effocet ieiunij fructum. Nunquid potest fieri, vt nō sentiat qui ieiunat? Sed melius est vt ieiunium tuum te ostendat, quā tu ieiunium tuum. Sciens autem dominus, quia non potest fieri vt sit hilaris qui ieiunat: ideo nō dixit, nolite esse tristes: sed, nolite fieri tristes. Aliud enim est esse tristem, & aliud tristem fieri. Qui enim naturaliter propter assiduum ieiunium tristis est, ille est tristis, non autem fit: qui autè per imposturas aliquas pallentes apparent, illi non sunt tristes, sed fiunt. Si ergo qui ieiunat & tristem se facit, hypocrita est: quanto magis iniquior est, qui non ieiunat, sed argumentis quibusdam in facie sua pingit venalē pallorem, quasi ieiunij signū? Displicet ei natura sua, quia non potest mentiri quod nō facit, & misera facies carnis argumentis quibusdam innocens castigatur, quia fraudibus non consentit. Puto quod omnis sensatus intelligit, quia hæc verba carnaliter non intelliguntur. Nec enim potest fieri, quod qui ieiunat non appareat tristis, nec mandat dominus quod adimplere non possumus. Si enim ideo iubet nos non fieri tristes, vt ne per ipsam tristitiam appareamus hominibus ieiunare: quare mandat caput vngere, & faciem lauare? Sic enim ipsa vnctio capitis, & lauatio faciei, si à ieiunantibus semper seruentur: nihilominus sunt signa ieiunij. Sed hæc spiritualiter ad animam referuntur, vt ne tristitia spiritualis faciem spirituales exterminet. Facies autem spiritualis animæ, est conscientia eius, vel cor, sicut ostendit propheta, dicens: Tibi dixit cor meum, dominum requiram, & exquisiuit te facies mea. Non enim facies carnea deum querit, sed conscientia. Item quoniam facies conscientia appellatur, ostendit Iacob, cum fuisset luctatus cum homine: Vidi dominū facie ad faciem, & salua facta est anima mea. Verè enim tunc facie ad faciem deum non vidit, quia in schemate hominis luctatus est contra eum deus. Nam schema corporale velamentum est dei, non proprietates dei.

745 dei. Sed mente vidit deum. Vnde & Israël vocatus est, id est, mens videns deum. Si autem facies eius deum vidisset, vtique sic vocandus fuerat, facies deum videns. Quid ergo? facies animæ conscientia appellatur. Sicut enim in conspectu hominum gratiosa facta est facies pulchra: sic in oculis dei speciosa est conscientia munda. Item aliud est gaudium corporale, aliud spirituale. Gaudium corporale, est risus, iocus, & ceteræ delectationes carnales. Gaudium spirituale, est spes, sicut ait Apostolus: Spe gaudentes, in tribulatione patientes. Vides quia potest fieri vt tristantes carnaliter, spiritualiter gaudeamus in spe? Hoc enim dicit de spiritu sancto propheta: Fluminis impetus lætificat ciuitatem dei. Item est tristitia corporalis, & est tristitia spiritualis. Tristitia corporalis, est afflictio carnis: tristitia autem spiritualis, desperatio & infidelitas animæ. Ergo dicens, Nolite fieri tristes: hoc dicit, Nolite propter homines ieiunare. Qui enim propter homines ieiunat, tristem facit conscientiam suam, id est, desperantem. Quo modo enim conscientia eius hilaris sit, & sperans in deum ieiunio suo, qui non propter deum, sed propter homines ieiunat? Sic & omnes hypocrita, qui propter homines ieiunant, exterminant facies suas: id est, conscientias suas. Quo modo enim exterminatas conscientias non habeant ante deum, qui fingentes se propter deum ieiunare, non propter deum ieiunant, sed propter homines, volentes fallere & deum, & homines? Aut ita, Nolite fieri tristes, sicut hypocrita: id est, nolite sine spe & sine fide ieiunare. Sine spe autem ieiunat, qui non se abstinet à peccato, nec facit iusticiam. Nam sicut bona opera spem generant, id est, gaudium spirituale: sic mala opera desperantem, id est, tristitiam spirituales. Qui enim peccans ieiunat, sine spe ieiunat, id est, non habet vnde speret, & gaudeat: sed est animus eius desperans, & tristis. Iam autem quo modo peccatum & desperatio exterminent faciē conscientia, nullus ignorat. Nam semper vulnerata est conscientia eius qui peccat. Sic ergo omnes hypocrita ieiunant, non bonis actibus exhilarantes conscientiam suam in spe, sed malis operibus contristantes in desperationem. Hypocrita est ergo omnis, qui peccans ieiunat. Quid est ergo cum gaudio ieiunare, nisi prius spiritualiter ieiunare, deinde carnaliter? Nam sicut omne bonum est spirituale, sic est & carnale: & omne malum est spirituale & carnale. Vtputa fornicatio carnis est meretricatio, fornicatio autem spiritualis est præuaricatio. Castitas carnis, est nescire mulierem: castitas spiritualis, fidelem esse deo. Humilitas corporalis assurgere homini, verbum dicere molle: humilitas spiritualis qui in corde suo alterum existimat meliorem quā se. Superbia corporalis, asper sermo: superbia spiritualis, qui se meliorem putat esse, quā alterum. Sic & ieiunium corporale est & spirituale. Corporale ieiunium est abstinere à cibis, spirituale ieiunium est abstinere à peccatis. Nam sicut caro delectatur manducando, sic spiritus carnis delectatur peccando. Vnde sapientes omne peccatum libidinem vocant, quia omne peccatum cum delectatione committimus. Ideo & circuncidebatur libidinis membrum, vt in mysterio generaliter omnium malorum delectatio tolleretur, quæ mala faciunt animum tristem, id est, desperantem. Qui enim à cibis ieiunat, non ab operibus malis, ille apparet ieiunare, non autem ieiunat: quia quantum ad homines ieiunat, quantum ad deum autem pessimè epulatur malis. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.

A Delectatio illa laudis tandiu sentitur, quādiu auditur: mox autem vt aures transferit, transit & delectatio laudis. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua. Tu qui misericors es, qui magis ieiunas corde quā corpore, qui magis abstines, à peccato quā cibo: & ideo non hominibus, sed deo ieiunas. Qui enim peccantes ieiunant, hominibus ieiunant, non deo, & ideo hypocrita sunt: qui autem verè deo ieiunant, non tantum à cibis se abstinent, quātum ab omni actu iniquo: quoniam sicut cibus carnem delectat, sic omne malū delectat spiritum carnis. Quid ergo? Quando ieiunamus, si infundamus oleum capiti nostro, verè vanum est: & si lauamus facies nostras aqua. Et quis facie non lauata procedit? Magis enim si hoc facimus, quasi per signa hæc lauacionis & vnctionis publicamus nos ieiunare. Quid ergo? Simplex interpretatio huius loci hæc est, quoniam per aggerationem intelligenda sunt ista, sicut & cetera ante dicta: tanquam si dicat, Sic longè te facere debes ab ostentatione ieiunij tui, vt si potest fieri, quod non decet, etiam ea facias, quæ ex diuerso luxuriæ & epulacionis videntur esse indicia. Spiritualiter autem sic, sicut ex superioribus patet: quia facies animæ conscientia intelligitur. Proiice ergo abs te auariciæ sordes, periurij stercora, maliciæq; putredinem: & laua faciem, id est, conscientiam tuam aqua prophetica, de qua dicit Elaias: Lauamini, & mundi estote, auferte nequiciam ab animabus vestris. Si enim abstuleris nequiciam ab anima tua, laua faciem tuam, & bene ieiunas. Item caput tuum Christus est. Sicut enim pota, esurientem ciba, argentem vesti, & sic preciosissima myrrha, id est, oleo misericordiæ vnixisti caput tuum, id est, Christum, qui clamat in euangelio, dicens: Quia quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Quoniam autem omnis iusticia in his duobus consistit: primum, vt ne facias malum: secundum, vt facias bonum: ad id quod pertinet ad fugienda peccata, dixit, laua faciem tuam: ad illud autem quod pertinet ad facienda bona opera, vngere caput tuum, & es amabilis sicut Maria, quæ postquam conscientiam suā lachrymis pœnitentiæ lauit, postea infudit oleum super caput Christi, & impleta est domus odore: Ita & tuorum operum fama, si fueris talis, totam implebit ecclesiam. Et quā proprie dixit, faciem quidem lauare: caput autem non lauare, sed vngere. Quādiu enim sumus in corpore, conscientia nostra semper sordida est in peccatis. Caput autem nostrum Christus, lauacionē necessariā non habet, sed solam vnctionem: Quia peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram. Præsens capitulum ad præcedens non habet consequentiæ rationem, quia illud de ieiunio dictum est, hoc autem de elemosynis. Quid ergo est? Si memores sumus, nihil de elemosyna, vel de oratione, vel de ieiunio, dominus docuit supra: sed simulationem eorum compescuit tantum, vt ne coram hominibus faciant ea, vt videantur ab eis: non quia possibile est sic ea agere, vt non ea videant homines, sicut diximus supra: sed sollicitum fecit hominem, vt quantum ad se sic festinet agere ea, vt nō videatur: vt ipsum bonum opus homini Christiano magis in affectu sit, quā in actu. Et cōuenienter, quoniam & supra legis quidem mandata magis ad opus respiciebant, quā ad affectum: id est, non occides, nō adulterabis, &c. Christus ad supplementū eorum spiritualiora introduxit mandata, ad affectum magis respicientia, quā ad actum. Ego autem dico, ne irascaris, ne

Tomii.

ne concupiscas, &c. Sic & hic vt boni simulatione pre-
 cisa, opera eorum bona ad cor magis respiciant, quam
 ad aspectum. Quoniam ergo, sicut exposuimus, nihil
 docuerat Christus de illis, nunc secundum tres supra-
 dictas iusticias, eleemosynae, orationis, & ieiunij, tres
 consequentias introduxit doctrina: vnam ad eleemo-
 synam, alteram ad orationem, tertiam ad ieiunium.
 De quibus singulis demonstrabimus in proprio loco.
 Et ad eleemosynam doctrina subsequens haec est: No-
 lite thesaurizare vobis thesauros super terram, vt talis
 ordo sit narrationis: Cum facis eleemosynam, noli tu-
 ba canere ante te, sicut hypocrite faciunt in synagogis,
 & in vicis, vt glorificentur ab hominibus. Amen dico
 vobis, perceperunt mercedem suam. Te autem facien-
 te eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dexte-
 ra tua: vt sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus
 qui videt in abscondito, reddet tibi in manifesto. No-
 lite thesaurizare vobis thesauros super terram. Et hic
 dat consilium, vt eleemosyna fiat: in secundo loco o-
 stendit quae utilitas est in eleemosyna facienda: in ter-
 tio loco, vt neque timor inopiae accidentis impediatur
 voluntatem eleemosynae faciendae. Nolite thesauriza-
 re vobis thesauros in terra, quia non estis de terra, nec
 de terra venistis, sed pro tempore de terra suscepistis
 terram, & vt per terram vincatis terram: sed de caelo es-
 tis, & de caelo venistis, & iterum redituri estis in cae-
 lum, nisi vltro remanere volueritis in terra. Illic ergo
 substantiam tuam colloca, vbi patriam habes. Vis au-
 tem scire, quia peregrinus es in hoc mundo: Audi pro-
 phetam dicentem: Incola ego sum in terra, non abscon-
 das a me mandata tua. Quae est ergo insipientia, vt con-
 tentus sis super terram: id est, in alienis vis seruire dia-
 bolo, cum possis in caelis: id est, in propriis regnare cum
 Christo? *Vbi tinea & comestura exterminant, & vbi fures effo-
 diunt & furantur.* Omnia bona mundi triplex interitus
 tollit. Aut enim a semetipsis veterascunt, & tineant, si-
 cut vestimenta: aut ipsis dominis luxuriose viuentibus
 comeduntur, sicut caeterae facultates: aut ab extraneis
 vel dolo, vel vi, vel calumniis, vel quolibet alio iniquo
 modo diripiuntur. Quia omnes fures dicuntur, qui per
 iniquitatem festinant aliena facere sua. Sed dices, Nun-
 quid omnes qui haec habent, perdunt ea? Ventilo vesti-
 mentum meum, vt non tineat: parcius ago, & facultates
 meae non comeduntur. Sollicitudo ago res meas, &
 non diripiuntur a furibus. Interim quidem sic dicam,
 quia si non omnes perdunt, tamen multi perdunt. Quid
 ergo: melius est super terram reponere, vbi incertus est
 conseruationis euentus, an in caelo, vbi est certa custo-
 dia? Hic si non custodieris, perdes: si custodieris, timore
 & sollicitudine cruciaris. Illic autem etsi dormis, a
 deo seruantur: & cum recordatus fueris, spe gratularis.
 Quae est autem stulticia illic relinquere, vnde exiturus
 es, & illuc non praemittere quod iturus es? Verè autem
 male seruatas diuitias, etsi corporaliter non perdidisti,
 spiritualiter perdidisti, quia nec proficiunt tibi ad vsum
 salutis. Quicquid enim pro anima tua feceris, hoc est
 tuum: quod autem reliqueris, perdidisti. Nam quod
 corporaliter male congregatur, spiritualiter dispersum
 videtur, & perditum: quod autem corporaliter bene
 dispergitur, spiritualiter illud congregatum, & repositum
 videtur in caelo. Nunc autem ponit quae sit utilitas
 in eleemosyna facienda, dicens: *Vbi enim fuerit thesaurus
 tuus, ibi erit & cor tuum.* Qui collocat thesauros in ter-
 ra, non habet quod speret in caelo. Vt quid enim aspi-
 ciat in caelum, vbi nihil repositum habet? Propterea si-

Psal. us. c.

ue latatur, in carnalibus, & terrenis latatur: siue tristatur,
 de carnalibus & terrenis tristatur. Qui autem diuitias
 suas reponit in caelo, non habet spem in terra. Vt
 quid enim delectetur in terra, qui nihil habet in terra?
 Ideo siue latatur in spiritualibus latatur: siue tristatur,
 de spiritualibus tristatur. Ergo peccatorum & laetitia
 mala, & tristitia peior, quia aut de lucro terreno letan-
 tur, aut de damno tristantur: iustorum autem & laetitia
 bona, & tristitia melior: quoniam aut de iusticia letan-
 tur, aut de peccato tristantur. Si enim aliqua causa mor-
 tis aduenerit, si quidem spes illius in terra sit, tristatur,
 quasi de domo sua ad peregrum vadens, vt non dicam
 ad tormenta: si autem spes eius in caelo sit, gaudet quasi
 de peregrum ad domum propriam reuersurus, vt non dicam
 ad regnum caeleste. Secundò, qui thesaurizat in
 terris, dupliciter facit peccatum. Primum, quia male
 congregat: secundò, quia cor habens in terra, nunquam
 quae dei sunt recordatur, sed semper quae terrae. Et qui
 thesaurizat in caelo, dupliciter iusticiam facit. Primum,
 quia bene foenerat: secundò, quia spem habens in deo,
 semper quae dei sunt cogitat & meditatur, & non quae
 terrae. Et quemadmodum qui semel congregare coepit
 in terra, ipsa concupiscentia terrena facit eum magis
 sollicitum esse, nec solum ne minuat inde, sed vt magis
 augeat: Sic & qui thesaurizat in caelo, ipsa concupis-
 centia spiritualis facit eum sollicitum, non solum vt non
 perdat quod habet, sed adhuc vt augeat super id quod
 habet. *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.* Prius comemo-
 rare debemus, quia non de corporali oculo loquitur sermo,
 nec de hoc corpore quod videtur a foris. Alioqui dixisset,
 Si oculus tuus sanus fuerit, aut infirmus: nunc autem di-
 xit, simplex & nequam. Non enim omnis qui benignum
 habet oculum, omnino & corpus eius lucidum est: nec enim
 omnis qui malignum oculum habet, corpus eius in tenebris
 est. Quid enim, si benignum oculum habet & infirmum?
 Nunquid corpus eius in lumine est? Aut si malignum & sanum,
 nunquid corpus eius in tenebris est? Ergo corporis non a
 foris, sed ab intus, id est, corporalis naturae. Lucerna
 autem eius est mens, per quam anima videt deum. Vnde
 Iacob est appellatus Israel. Israel autem Hebraice inter-
 pretatur mens videns deum. Postquam ergo dixit, The-
 saurizzate vobis in caelo, quoniam vbi thesaurus tuus
 fuerit, ibi erit & cor tuum: conuenienter subiunxit,
 Lucerna corporis tui, oculus tuus est. *Si oculus tuus fuerit simplex,
 totum corpus tuum lucidum erit.* Vt ostendat, quia qui
 eleemosynas facit, cor ad deum habere debent: qui
 autem cor habet ad deum, illius oculus lucidus est: id
 est, illius mens spiritualis & munda est, nec terrenis
 concupiscentiis sordidata, sicut scriptum est: Beati mundo
 corde, quoniam ipsi deum videbunt. Sicut enim qui graues
 oculos habet, si ponas eum in aliquo obscuro, tenebrosoque
 loco, melius videt: si autem ponas eum in Sole, nihil
 videt, quia oculus eius non suffert Solis candorem: Sic
 homo mundialis, qui oculum, id est, mentem, terrenis
 desiderijs sordidam habet, & turbulentam: si ponas eum
 in rebus mundialibus, sapit & astutus est: si autem
 trahas eum ad res spirituales, tenebescit, ac nihil sapit:
 quia mens illius desiderijs corrupta terrenis iusticiae bonum
 non sentit. Non sentit dico, non nescit: scit autem, sed
 non sentit bonum iusticiae, quia nec delectatur in eo:
 praecupatum enim habet cor circa delectationem terrenam.
*Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum
 tenebrosum erit.* Quae sunt in nobis tenebrae? Sensus car-
 nales maleuoli & iniqui, qui semper desiderant quae sunt
 tenebrarum

t deest, mm.

t deest, mm.

Supra

Galat. 5. c.

tenebrarum, & non lucis. In quo enim alio delectatur
 carnis natura, nisi in auaricia, in libidine, in superbia,
 in deliciis, caeterisque malis, quae ad tenebrosam mortem
 deducunt? Et qui intelligit quid est, quod caro concupiscit
 aduersus spiritum: ille intelligit, quia tenebrae sunt
 carnis natura. Qui ergo oculum habet mundum, id est,
 mentem spirituales, caelestia semper aspicientem,
 corpus suum seruat lucidum, id est, sine peccato. Si enim
 caro desiderat ea quae diximus mala, secundum suam
 naturam homo habens mentem lucidam, & spem ad
 deum, iusticiae consideratione diiudicat eam, & diuini
 timoris virtute repercutit eam: & sic quantum nolen-
 tem, tamen seruat eam lucidam, id est, sine peccato. In-
 tellexisti ergo quo modo qui oculum habet simplicem,
 corpus suum lucidum habet: qui autem oculum, id est,
 mentem habet aut malignitatem aliqua tenebrosam, aut
 diuitiarum concupiscentiam turbulentam, tenebrosam
 possidet corpus? Nam quae res faciunt mentem homi-
 nis spirituales esse & mundam, ipsae res ex diuerso faciunt
 carnalem & sordidam. Quo modo fit munda mens
 illius qui facit eleemosynas, & spem habet in caelo:
 spes autem in deum, facit mentem spirituales & mundam:
 Sic qui diuitias congregat cum peccato, spem suam
 ponit in terra: qui autem spem habet in terra, illius
 mens carnalis est & immunda. Illius ergo tota caro
 in tenebris est, id est, in peccatis. Quomodo? Quando
 enim caro secundum suam naturam, sicut diximus,
 concupiscit peruersa, homo spem habens in terra, &
 mentem concupiscentiis turbulentam, non ei contradicit,
 nec iusticiae consideratione diiudicat, nec iudicij
 futuri virtute repercutit: quia nec videt cum sit caecus,
 nec intelligit esse malum quod malum est, & si vult non
 potest, quia spem non habet, nisi in seculo. Scimus autem
 quia spes nobis praestat virtutem, vt carnalibus concupis-
 centiis resistamus: qui autem spem non habet in caelo,
 virtutem non habet resistere concupiscentiis suis, &
 ideo fit caro illius tota tenebrosa. Et vt breuius &
 manifestius exponamus: Anima priusquam peccet, diuino
 auxilio confortata, regina & domina est corporis sui,
 & quasi libera, & regina sedet in throno cordis sui,
 & gubernat corpus suum quasi palatium suum, nec
 potest illam vincere caro. Si autem grauius se peccatis
 obligauerit, tunc diuino auxilio destituta, & in potestate
 spirituum immundorum redacta, fit debilis & infirma,
 vt non iam sit domina corporis sui, sed ancilla magis:
 & iam non caro animae subiecta est, sed anima carni,
 nec quod vult anima caro facit, sed quod caro coegerit,
 hoc anima facit. Intellexisti ergo quo modo qui oculum
 mentis sordidum habet, totum corpus illius tenebrosum
 est? *Si autem lumen quod in te est, tenebrae sunt, ipsae
 tenebrae quae sunt.* Sicut supra diximus, tenebrae
 est semper carnalis natura, quia semper peccatrix est:
 etsi non peccet contradicente sibi anima, tamen recte
 peccatrix & tenebrosa vocatur, quia semper habet
 caro peccandi propositum, vt frequenter etiam iustae
 animae surrepat, vt quod suum est agat. Quis enim est
 ita fidelis, qui nunquam vel ex parte est a carne victus?
 & si est, rarus est. Lumen autem est in corde, sicut iam
 frequenter audistis, anima deum videns, id est, spiritua-
 lis. Si ergo ipsa anima diuina cum sit, & data est ad
 illuminandum illam carnem, fiat quasi carnalis, & ter-
 renis concupiscentiis contenebescat, terrena semper
 aspiciet: illius talis hominis caro iam vide quo modo
 inuoluta sit tenebris peccatorum. Si enim (sicut diximus)
 in viro iusto contradicente sibi rationali anima,

A semper caro surripit animam, & quod suum est agit: quan-
 tis putas in homine malo iniquitatibus se inuoluet ca-
 ro, quando anima quae contradicere illi debuerat, con-
 sentit ei, consumilia concupiscens? Per alteram quidem
 speciem, tamen etidem sensum exponit Lucas, primus
 mandans: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit
 patri vestro dare vobis regnum. Vendite quod possi-
 detis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui
 non veterascunt, thesaurum non deficientem in caelo,
 & caetera. Deinde ait, Sint lumbi vestri praecincti, &
 lucernae ardentes, & vos similes hominibus expectan-
 tibus dominum suum, quando reuertatur a nuptijs:
 Ostendens quia nemo potest habere lumbos praecinctos
 ad exeundum de hoc mundo, nec lucernas arden-
 tes, nec expectare dominum suum, nisi qui vendunt
 quod habent, & dant eleemosynas, & faciunt sibi sac-
 culos qui non veterascunt, & thesaurum non deficientem
 in caelo.

Luc. 12. d

Homilia xvj. ex cap. vj.

*Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim vnum odio
 habebit, & alterum diliget: aut vnum sustinebit, &
 alterum contemnet.* Videamus in primis quo
 modo dicta praecedentia subsequantur ver-
 ba praesentia. Superius praecipit eleemosynas facere, di-
 cens: Theaurizzate vobis thesauros in caelo, quoniam
 qui thesaurizauerit thesauros sibi in caelo, ille cor ha-
 bet in caelo, & spem ad deum: ille habet oculum ani-
 mae simplicem, id est, mentem mundam & spirituales,
 & semper non terrena, sed caelestia meditantem. Qui
 autem habet mentem mundam & spirituales, ille po-
 test corpus suum seruire lucidum, id est, sine peccato.
 Qui autem non facit eleemosynas, nec cor habet in
 caelo, nec spem in deum, nec mentem mundam & spi-
 rituales, neque potest corpus suum seruire lucidum,
 id est, sine peccato: quia nemo potest duobus dominis
 seruire, deo & mammonae, id est, diuitijs. Mammonae
 enim Syriaca lingua, diuitiae appellantur. Sicut ergo
 qui duos dominos habet, necesse est, vt vnum amet, &
 alterum odiat: vnum contemnat, & alteri obediatur: Sic
 & qui vult deum amare, necesse est vt odiat diuitias:
 qui autem voluerit amare diuitias, necesse est vt odiat
 deum: & qui vult mandata dei facere, necesse est vt
 odiat diuitias: & qui vult mandata dei obedire, neces-
 se est vt contemnat auariciae mandata facere: & qui
 voluerit auariciae mandata facere, necesse est vt con-
 temnat dei mandata. Considera autem, non dixit, ne-
 mo potest habere deum & diuitias: sed, nemo potest
 dei esse seruus, & diuitiarum. Aliud est enim habere di-
 uitias, aliud enim seruire diuitijs. Si habes diuitias, &
 diuitiae illae non te faciunt superbum aut violentum,
 sed secundum quod potes das impotentibus, dominus
 es diuitiarum tuarum, non seruus: quia non te diuitiae
 tuae tenent, sed tu diuitias tuas. Si autem diuitiae tuae
 superbum te faciunt, aut violentum, & constrictus auaricia
 nemini aliquid praestas, tunc seruus es diuitiarum
 tuarum non dominus: quia diuitiae tuae te tenent, non
 tu diuitias tuas. Nunc iam docet, vt ne timor inopiae
 impediatur ab eleemosynis voluntatem, dicens: *Ideo dico
 vobis, ne solliciti sitis in cordibus vestris quid manducetis.*

Luc. 16. c.

Mammonae

Nam sollicitudo, desperationis est filia: quia desperatio
 sollicitudinem generat. Quid est quod dicit, *Ideo dico
 vobis: Et quid? Vt eleemosynas faciatis, vt thesaurizantes
 in caelo cor mundum habeatis, sperantes in deum.* Qui
 autem sperat in deum, ille non est sollicitus quid manducet,
 aut quo vestiatur: quoniam nulla
 res

res est que facit homines desperare in aliqua necessitate nisi ista res, quia non habet spem in deum. Ne ergo mihi dicas, nunquid volo esse sollicitus: sed ipsa res me cogit. Nunquid nolo sperare in deum? sed non possum. Cor enim meum, non me audit. Nescis quid pateris, languet, & tamen causam tui languoris ignoras. Vis ostendo tibi causam, ut in omni necessitate nunquam desperes: Fac bene & operare iusticiam, ut spem habeas apud deum, & non desperabis in terra. Bona enim opera sunt que sperare faciunt, & mala opera desperare compellunt. Propterea non dixit propheta: Spera in deo, & inhabita terram, & passeris in diuitiis eius: sed, Spera in deo, & fac bonitatem, & inhabita terram. *Ne solliciti sitis quid manducetis.* Non dixit, nolite laborare: sed, nolite solliciti esse. Ergo solliciti esse vetamur, laborare autem iubemur. Sic enim & dominus loquens ad Adam, non dixit, cum sollicitudine facies tibi panem, sed cum labore & sudore facies tui. Ergo non sollicitudinibus spiritalibus, sed laboribus corporalibus acquirendus est panis. Sicut laborantibus enim pro premio diligentia, deo prestante, panis abundat: sic dormientibus & negligentibus pro poena negligentie, deo faciente, subducitur. *Nonne anima plus est quam escam, & corpus plus quam vestimentum?* Confirmat spem nostram, primum de maiore ad minus descendens, deinde a minore ad maius ascendens. Quo modo si animam dedit, escam non dabit? Si corpus plasmauit, vestimentum non providebit? Nisi voluisset esse quod est, non crearet. Quod autem sic creauit ut per escam seruetur, necesse est ut det ei escam, quadiu vult esse quod fecit. Quid est a minore ad maius? *Videte volatilia caeli, neque seminant neque metunt, & cetera.* Si auibus prestat alimentum, hominibus non prestat alituram? Si illi non laborantes inueniunt escas, homo non inueniet, cui deus dedit & operandi sapientiam, & fructificandi spem? Omnia enim animalia deus propter hominem fecit, hominem autem propter se. Si ergo animalibus ministrat propter hominem, hominibus non ministrabit propter seipsum? Omnia deus in sapientia fecit, hominem autem non solum in sapientia, sed etiam secundum sapientiam suam. Quanto ergo preciosior hominis creatio quam animalium, tanto maior sollicitudo Dei de hominibus, quam de animalibus. Omnia deus animalia fecit, ut tandiu sint, quadiu sunt: cum vero mortua fuerint, fiant tanquam quae non fuerunt: hominem autem ut non solum ante mortem, sed etiam post mortem viuat: magis autem post mortem, quam ante mortem: quoniam ante mortem in tentatione viuunt, post mortem autem in gloria. Si ergo illis occurrit, quos sic creauit, ut tantummodo videantur: hominibus non occurret, quos fecit ut in perpetuo viuant? *Quis vestrum cogitando potest adicere ad staturam suam cubitum unum? & de vestimento quid solliciti estis?* Si ergo cogitando modicam partem corpori vestro adhiberet non potestis, quo modo cogitando saluandi estis in toto? Deus qui te ex nihilo formauit in utero, & de periculo cum periculo nascentem de utero matris eripuit, te non solum non cogitante, sed neque sciente. Deus qui per singulos dies incrementa corporis tui dat, & sapientia facit, te non intelligente. Si ergo in teipso quotidie prouidentiam operatur, quo modo in necessariis tuis cessabit? Considerate lilia agri, quo modo in tempore opportuno crescunt, tempore statuto formantur. In frondibus vestiuntur candore, implentur odoribus: & quod terra radici non dederat, neque radix illi, inuisibili operatione deus largitur,

Psal. 36.4

*Scientiam.

† viuant.

† addere.

neque plus istis, & minus aliis: sed in omnibus eadem prouidentia plenitudo seruatur, ut non a seipsis nata, neque euentu facta putentur, sed dei prouidentia intelligantur esse disposita. *Nunquid laborant nequid nent?* Dicendo non seminant, & viros confortat: dicendo autem, neq; nent, mulieres: quoniam virorum vita seminationibus, mulierum autem lanificio sustentatur. *Neque Salomon in omni gloria sua sic vestiebatur.* Quia Salomon etsi non laborabat, neque sollicitus erat quid vestiret: tamen vel iubebat, vel disponebat, vel sciebat. Vbi autem iussio & dispositio, illic & ministrantium offensa frequenter inuenitur, & iubentis iracundia excitatur: haec autem nesciunt quo modo sic coronantur. Illi homines ministrabant, istis deus. *Si enim sanum agri quod hodie est, & cras in clib. animum mittitur, deus sic vestit, quomodo magis vos modicae fidei?* Si ergo floribus sic occurrit, qui sic nati sunt, ut tantummodo videantur & pereant: homines negliget, quos sic creauit, ut non pro tempore videantur, sed ut in perpetuo sint? Qui intelligit quid est homo, non desperat de deo: qui autem desperat de deo, nescit quid est: quoniam homo in deo, & deus in homine est. *Nolite ergo solliciti esse dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus?* Deus enim haec in natura creauit, quasi regulam terrae mandans: Producat terra herbam pabuli: ideo vult aut non vult, bonis & malis germinat: quia terra ministrare iussa est, non iudicare. Bonum autem & malum non in natura creauit, sed in arbitrio nostro posuit, ut quod volumus, simus. Ideo bonis palma proponitur, malis autem poena. Quae est ergo sapientia, de eo esse sollicitum, quod etsi sollicitus non fueris, habebis: & de illo non esse sollicitum, de quo si sollicitus non fueris, perdes? Nam escam etsi sollicitus non fueris de ea, inuenies: iusticiam autem nisi sollicitus fueris, non apprehendes. *Hac enim omnia gentes querunt.* Quia in rebus humanis fortunam esse credunt, non prouidentia, neque iudicio dei vitas suas gubernari aestimant, sed incerto duci euentu, ideo merito timent, merito solliciti sunt, & desperant, quasi qui neminem habeant gubernantem. Qui autem credit se iudicio dei gubernari, non incerto duci euentu, escam quidem suam in manu dei committit, sciens quia neminem sine voluntate & iudicio dei fames aut nuditas occidit. Cogitat autem de bono & malo, sciens quia nisi sollicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet: ideo dicit, *Quaerite primum regnum dei, & iusticiam eius.* Regnum dei est retributio bonorum operum & malorum: iusticia autem est via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo die ac nocte cogitas qualis erit gloria sanctorum, vel qualis erit interitus impiorum & peccatorum, necesse est ut aut propter timorem poenae territus recedas a malo, aut propter desiderium gloriae excitatus festines ad bonum. Et si quotidie cogitaueris, quae sit iusticia dei, & quid odit, quidve amat, ipsa iusticia ostendet tibi vias suas. Nam iusticia sicut odientes se fugit, sic amantes se sequitur. Nec enim datur sumus rationem utrum pauperes fuerimus, aut diuites, quia nec fuit hoc in nostra potestate: sed si bene egimus aut male, quod in nostro iacet arbitrio. Dicitur est ad hominem: Maledicta terra in operibus tuis. Vides quia propter peccata hominum maledicitur terra, ut non germinet: benedicatur autem, cum bona opera fecerimus? Tu ergo quaere iusticiam, & non tibi deerit panis: quonia sicut propter mala opera fructus terrae subducitur, sic propter bona abundat. Propterea dicit, *Quaerite regnum dei & iusticiam eius, & haec omnia apponentur vobis.* Nolite ergo solliciti

*laborant

† vestimur

*ornantur.

Gen. 3.4

solliciti

solliciti esse in crastinum. Iam diximus, quoniam quod dicit hodie, hoc solum significat, quo opus habemus in vita nostra praesenti. Quod autem dicit, cras: quod superfluum est supra necessitatem ostendit. Nihil ergo curetis superfluum habere, quam necessarium est vobis in vita praesenti ad vitam quotidianam. Quod autem superfluum fuerit, quod est cras, curabit se: ac si dicat, Superflua quantacunque congregaueris, illa seipsa curabunt. Te quidem non eis fruente, ipsa autem inuenient dominos multos, qui ea procurerent, sicut placuerit ipsis. Quid ergo curas de illis, quorum potestatem alius es dimisurus? Sufficit enim diei malicia sua. ac si dicat, Sufficit tibi labor & miseria, quam pateris in vita propter vsus quotidianos, quos necessarios habes. Noli superflue pro superfluis laborare, ne labor quidem fiat tuus, fructus autem alterius. Maliciam autem diei, ipsam afflictionem appellat, sollicitudinum praesentium & laborum: non sicut Manichaei dicunt, malam esse ipsam creaturam dei.

Homilia xvij. ex cap. vij.

Nolite iudicare, ut ne iudicemini: nolite condemnare, & non condemnabimini. Quidam hunc locum secundum huiusmodi sensum exponunt, dicentes, quia dominus hoc mandato non prohibet Christianos ex benevolentia corripere alios Christianos dignos correptione: sed ne aut per instantiam iusticiae suae Christianos despiciant peccatores, derogantes frequenter de multis, & ex solis plerunque suspicionibus odientes caeteros & condemnantes, & sub specie pietatis proprium odium exequentes. Et ut ne sic quidem Christiani corripiant Christianos, conuenit sermo, qui dicit: Nolite iudicare. Si autem non corripuerint, utrum conueniat illud quod dicit: Ut non iudicemini, nescio. Nunquid propter illud solum, si sic non corripuerint peccatores, consequentur indulgentiam peccatorum suorum, secundum quod dictum est, Ut non iudicabimini? Si enim iudicantes, sicut iudicare non decet, male faciunt: sine dubio non iudicantes, veniam peccatorum priorum ex hoc non consequentur, quia non iudicauerunt male. Quis enim consequitur indulgentiam mali sui prioris, quia non addidit & alterum malum? Certum si in se peccantes non iudicauerint, nec ipsi iudicabuntur a deo pro suo peccato. Haec diximus, volentes ostendere, quia hic sermo non est positus de proximis non iudicandis, qui peccant in deum, sed qui in nos peccant. Quid ergo est? Vt nunc exposuit consequentiam ad iusticiam eleemosynae pertinentem, nunc autem incipit exponere consequentiam ad iusticiam orationis respicientem. Et est doctrina haec quodam modo pars ipsius orationis: ut sit talis ordo narrationis: Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos a malo. Nolite iudicare, ut non iudicemini. Qui enim non iudicat proximum suum propter peccatum quod fecit in ipsum, illum nec deus iudicat propter peccatum quod fecit in ipsum: sed dimittet deus debitum eius, sicut & ipse dimittit debitoribus suis. Sicut autem caetera vniuersa mandata generaliter cunctis mandauit, tam sacerdotibus quam laicis, praecipue tamen doctoribus, qui quanto maiores sunt in ordine, tanto perfectiores esse debent in disciplina. Sic & hoc mandatum de proximis non iudicandis, ad omnes quidem pertinet, praecipue tamen ad doctores. Vnde quaedam sunt mandatorum istorum, quae si diligenter aspicias, penes nec conueniunt laicis,

† al. deest no

nisi forte parum, doctoribus autem omnino conueniunt: quale est hoc ipsum quod sequitur, *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem in oculo tuo non vides? Hypocrita eice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eicere festucam de oculo fratris tui.* Videre enim festucam in oculo fratris, omnium est: eicere illam posse non est omnium, sed tantum doctorum, qui per doctrinam, vel increpationem secundum deum possunt eicere de mente fratris sui peccatum vel magnum, vel modicum. Sicut & illud quod dicit: *Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas vestras miseritis ante porcos.* Habere enim vel sancta, vel margaritas, & posse dispensare vel bona, vel mala: & discernere qui hominum sunt canes, qui porci, non est omnium hominum, sed sanctorum. Vult ergo dominus doctores Christianorum sicut in omni iusticia, sic & hoc primum facere, deinde docere: ut doctrinam suam bonam meliori cum vita commendent, ut bene docendo scientiam inferant, melius autem viuendo timorem: quia tales sales sunt terrae, conuientes omnes suae vitae exemplo: & lucesunt doctoribus illuminantes. Quis autem audiat illum docentem, qui seipsum non audit: Ideo dicit ad omnes, praecipue ad doctores: *Nolite iudicare, ut non iudicemini.* Quoniam si doctor memor sit iniuriae & doloris, & memoriam maliciae seruet in anima sua, soluitur totus ecclesiae status, siue ad tempus respicias apostolorum, siue ad nostrum. Tunc enim, sicut legimus, difficile aliquos conuertebant ad fidem Christi, nisi multa prius patenterentur ab ipsis. Nam quasi lassato diabolo & deuictio per suffertiam eorum nimiam vsque ad mortem, & relinquentem corda infidelium, & iam non habere virtutem amplius eos armare, accedente gratia dei conuertebantur ad Christum. Si ergo memores fuissent iniuriarum, quas fuerant passi ab eis, nunquam postmodum eos in charitate docuissent, nunquam eos libenter ad fidem Christi postmodum recepissent: sed & nunc cum frequenter doctores offendantur a laicis, siue iuste siue iniuste, diabolo seminante occasiones, si memores sint iniuriae & doloris, totam soluunt ecclesiam. Nam vbi recordatio iniuriae aut doloris in medio est, nec doctor beneuolenter docet laicum, nec libenter eum laicus auscultat: & doctor forsitan vel inuitus aperit os suum ad docendum: laicus autem cum sit omnino sine timore dei, nec vsque ad faciem contentus est eum audire, sed conuerso egreditur dorso, & se & illum spernens, & amplius se quam illum, & non sentit animae suae dispendum efferatus, sicut nec bestia irritata vulnus in se fixum. Hoc caput Lucas euangelista late prosequitur, dicens: Nolite iudicare, & non iudicabimini: nolite condemnare, & non condemnabimini: dimitte, & dimittemini: date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & commotam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur vobis. Et quis sit ille, qui nec iudicat: quis autem qui iudicat quidem, & non condemnat: & quis est, qui condemnat quidem, & tamen dimittit: & quis est qui dat, exposuimus ibi. *† Et tibi.* quoniam superflua quidem mensura datur ei, qui nec iudicat: commota autem ei, qui iudicat quidem, non autem condemnat: bona autem ei qui condemnat, sed dimittit. Quoniam sicut maior est superflua mensura quam commota, & commota maior est quam bona & iusta: sic perfectior est ille qui nec iudicat, quam ille qui iudicat & non condemnat, & ille qui iudicat, & non condemnat, melior est illo qui condemnat & dimittit.

Luc. 6. f

† Hic

Hic autem Mattheus omnia illa breui sermone conclu-
sit, dicens: Nolite iudicare, vt non iudicemini. In quo-
cunque enim iudicio iudicaueritis, iudicabitur de vo-
bis. Intelligens quoniam iudicij sermo ad omnia per-
tinet illa. Nam qui iudicat tantum peccantem in se, &
non condemnat, iudicat: & qui non solum iudicat,
sed etiam condemnat, iudicat: hoc ipsum enim con-
demnare, iudicare est. Ergo pro illo, quod Lucas dixit,
Nolite iudicare, aut iudicantes nolite condemnare:
iste dixit: In quocunque iudicio iudicaueritis, iudica-
bitur de vobis: id est, Si iudicaueritis & non condem-
naueritis, simili iudicio, & vos quidem iudicabimini
à deo, sed non condemnabimini: si autem & iudican-
tes condemnaueritis, simili iudicio & vos iudicabimi-
ni, & condemnabimini. Et quod ille dixit, dimittite, &
dimittemini: date, & dabitur vobis: iste dixit, in qua
mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Hoc est, si nō
rogati dimiseritis peccatum proximis vestris, sed solum
respectu dei, & deus ex se prius quam rogetur à vobis,
dimittet vobis. Si autem rogati veniam dederitis, &
deus tunc dabit vobis veniam, cum dignis precibus &
congrua lamentatione eum rogaueritis. Quoniam
ergo dixerat præcipuè, sicut diximus, doctoribus, nolite
iudicare, vt non iudicemini: conuenienter addidit
& dicit, *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, tra-
bem verò in oculo tuo non vides?* Id est, qui trabem in oculo
tuo non vides, vt quid vides festucam in oculo fratris
tui? Ac si dicat, melius est nec docere, nec reprehende-
re laicum, quam docere & reprehendere, & teipsum in
reprehensione consistere: quoniam talis doctrina do-
ctoris non est audibilis, sed derisibilis. Propter quod
omnis sacerdos, si vult docere populum, prius seipsum
doceat: si autem seipsum non vult docere de omni quod
docet, nec seipsum arguere de omni quod arguit: nec
alios doceat, nec arguat quenquam, vt si iudicium dei
non euadit, vel hominum opprobrium non patiat. Aut
quo modo dicis fratri tuo, *Frater, sine eiicium festucam
de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo?* id est, cum qua facie
arguis peccatum laici fratris tui, ipse in eodem, aut in
maiore peccato existens: non times, ne audias ex diuer-
so, *Medice cura teipsum?* Si medico opprobrium est,
qui nec alterius sanitatem habet in potestate, nec suam, si
alios velit curare, & ipse debilis sit, quasi testimonium
imperitiæ suæ portat in corpore suo propriam passio-
nem: quo modo doctori sit opprobrium alios velle
erudire à peccato, & ipsum in maioribus esse peccatis,
dum possit amplius seipsum erudire à peccato, quam alios?
Aut ita, *Quo modo fratri tuo dicis, id est, quo
pposito, putas ex charitate cordis dicis, vt salues
proximum tuum?* Non, sed vt te similes iustum. Si autem
verè ex charitate cordis argueres proximum tuum, vt
saluares, teipsum antè saluares. Nunquid possibile est
vt beneuolentior sis alteris, quam tibi? Vt quid cum
teipsum nolis saluare, alterum velis? Omnis ergo do-
ctor, qui alterum in qualicumque reprehendit delicto,
& ipse in eodem constitutus, non se prius expurgat: cer-
tum est quia alloquens in ecclesia non alios vult salua-
re, sed per bonam doctrinam malos actus suos celare,
& scientiæ laudem ab hominibus quaerit, non aedifica-
tionis mercedem à deo, & est hypocrita. Ideo compe-
tenter addit, & dicit: *Hypocrita eiice primum trabem de ocu-
lo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui.* Hypo-
crita, est enim omnis doctor, qui nō prius facit bona,
& postea docet. Dum enim bona docet, proficitur se
iustum coram hominibus: dum autem malè agit, pec-

catorem se constituit infra se. Hoc ergo dicit, Vis li-
berè & fiducialiter reprehendere laicum, & eiicere de
oculo mentis eius peccatum? Prius tuam ipsius metem
purga ab omni malo, vt cum tu argueris laicum pro pec-
catis eius, ex diuerso laicus nō habeat vnde redarguat
te pro peccato tuo. Nam incipiet te timere in se, cum
non inuenerit quod contemnat in te. Omne autem
peccatum non secundum actum suum diiudicatur, an
modicum sit, aut magnum, sed secundum peccantis
personam. Laicus enim etsi magnum fecerit peccatū,
modicum est, & festuca est, quantum ad sacerdotis di-
co peccatum, quia laicus est: doctor autem, etsi modi-
cum fecerit peccatum, magnum est, & trabs est, quan-
tum ad laici dico peccatum, quia doctor est. *Nolite
sanctum dare canibus, neque miseris margaritas vestras ante por-
cos, ne forte conculcent eas pedibus suis, & conuersi disrumpant vos.*
Cum supra dedisset dominus mandatum omnibus,
præcipuè autem doctoribus, vt diligenter inimicos
suos, & beneficerent eis: iterum paulò antè vt ne iudi-
carent eos qui peccant in ipsis: considerans, quoniam
qui persequuntur sacerdotes dei, aut iniuriant eos, aut
lædunt: plerumque aut infideles sunt: quales sunt gen-
tiles, vel hæretici: aut si sunt Christiani, fordidi sunt
& insensati, quia nec considerant, nec intelligunt, sa-
cerdotes Christi vicarios esse Christi, & Christum: &
quoniam qui honorat sacerdotem Christi, honorat
Christum: & qui iniuriat sacerdotem Christi, iniuriat
Christum, ne fortè consequenter cogitantes intra se sa-
cerdotes dicat, *Si iubemur diligere inimicos nostros,
& benefacere eis: si iubemur nec iudicare eos peccato-
res, qui peccant in nos: sine dubio sicut debemus dili-
gere eos, & benefacere eis, sic non debemus eos iudica-
re peccatores, qui peccat in nos: vt non solum nostra,
sed etiam que propria dei sunt, eis communicemus, vt
sit plena misericordia nostra, sicut & dei. Ideo talem
æstimationem eorum prouido sermone, compescuit:
dicens: *Nolite sanctum dare canibus, & margaritas vestras no-
lite mittere ante porcos.* Ac si dicat, mandauit vobis dilige-
re inimicos vestros, & non iudicare eos, vt vos exhi-
beam misericordes ad illos, vt beneficiatis eis de cor-
poralibus vestris, non de meis spiritualibus bonis, &
quoniam in natura vobis communes sunt, & non in
fide. Mandauit autem vobis, vt non iudicetis eos, qui
in vobis peccauerint. Id verò non ideo præcepi, vt my-
steriorum meorum secreta non pandatis eis, qui nolen-
tes me scire blasphemant, & spernunt. Videte patrem
vestrum deum, ad cuius exemplum volui vos esse mi-
sericordes: carnalia beneficia dignis, & non dignis si-
militer præstat, nunquid gratias spirituales? Nec enim
dixi vobis de illo: qui spiritum sanctum iubet descen-
dere super gratos & ingratos, & dat benedictiones suas
super iustos & iniustos: propter quod in vestris quidè
estote simplices & benigni, in meis autem prudentes &
cauti. Si tu vestiarius tuum studiosum, & clauiculariū
cellarij tui fidelem tibi requiris: quantum magis deus ta-
lem requirit dispensatorem gratiarum suarum, qui be-
ne tractando gratias eius, faciat gratiores, non malè
dispensando reddat ingratas? Sicut enim si canibus
dederis sanctum, aut porcis margaritas, nec sanctum
canes sanctificat, nec margaritas nutriunt porcos: sed
è contra canes coinquinant sanctum, & porci marga-
ritas sordidant, vel confringunt: ita si hominibus car-
ninos vel porcinos mores habentibus sanctum dede-
ris, aut mysteria secreta credideris, nec sanctum illos
sanctificat, nec mysteria veritatis eos illuminant: sed è
contra*

contra ipsi sanctum coinquinant, & mysteria veritatis
blasphemant. Canis & porcus ambo quidem immun-
da animalia sunt: sed canis ex omni parte immundus
est: nam nec ruminat, nec vngulam habet fissam. Por-
cus autem ex parte immundus est. Nam quoniam vn-
gulam habet fissam, mundus est: quoniam autem non
ruminat, immundus habetur. Propter quod canes pu-
to intelligendos gentiles, vel hæreticos omnino im-
mundos: Nam & si propter actus suos malos immun-
di sunt, & propter perfidiam suam, vel idololatriam
amplius sunt immundi. Porcos autem Christianos car-
nalibus & immundis voluptatibus deditos, quoniam
propter fidem quidem suam mundi sunt, propter actus
autem suos sordidos habentur immundi. Aut canes
quidem gentiles: porcos autem hæreticos, propter a-
liquid eorum modicum mundum: quia vel nomen do-
mini inuocare videntur, sed ex moribus intelligis qui
sunt canes vel porci. Canis naturale est improbū esse,
nūquam vocem mittere propter aliquam alteram cau-
sam, sicut cætera alia animalia, nisi ad abigendos su-
perueniētes, interdum autem & de superfluo in aërem
latrat. Tales sunt omnes gentiles, vel heretici inappro-
babiles, latrantes plurimum aduersus seruos dei, latran-
tes aliquando & aduersus deum blasphemis: vulantes
apertè, & nunquam os suum aperientes ad bonum, sed
semper ad malum. Item porci proprium est in cæno se
volutare, & nunquam in cælum aspicere, nec quaerere
dominum suum, nisi cum esurierit. Tales sunt etiam
Christiani, qui in carnalibus immundiciis delectantur,
nec aspiciunt aliquando cælos, nec quaerunt deum, ni-
si cum necessitas eis aduenerit: & illi quidem euomunt
malum, quando bene iudicantur de malo: reuertuntur
autem ad vomitum suum sicut canes, quando nihilo-
minus agunt malum: & isti proiciunt stercorea pecca-
torum suorum, quando poenitent: reuertuntur autem
ad stercorea sua sicut porci, quando omniā repetunt
vitā. Nunc videamus que sunt sancta, & qua sunt mar-
garitæ. Nō enim distinxit quid sit sanctum dare, quid
non dare, cum sit inter sanctum & sanctum differētia
sanctitatis: sed generaliter omne quod sanctum est, ve-
luit dare, ergo sanctum est baptismum, propterea non
est dandum, nisi iam fidem habentibus. Sancta est gra-
tia corporis Christi, propterea illis solis danda est, qui
iam per baptismum facti sunt filij dei, & per imposi-
tionem manus. Benedictus panis sancta sunt, propter
ea illis porrigenda sunt, qui capaces facti sunt benedi-
ctionum per fidem. Item mysteria veritatis margaritæ
sunt, quia sicut margaritæ inclusa cochleis posita sunt
in profundum maris: sic & diuina mysteria in verbis
inclusa, posita sunt intus in altitudinem sensus scriptu-
rarum sanctarum. Et sicut non omnis homo potest se
mergere, & de profundo tollere margaritas, nisi arti-
fex qui habet vltimū rei illius: sic non omnis homo po-
test descendere in altitudinem sensuum, & illic inue-
nire mysteriorum absconditas margaritas, nisi vir spi-
ritualis qui habet exercitationem spiritualium narra-
tionum dei. Propterea margaritæ non sunt danda, ni-
si desiderantibus veritatem, & cum ratione humana
viventibus. Si ergo talibus porcis secretorum myste-
riorum miseris margaritas, cænosè vitæ delectatione
mente grauati, non intelligunt preciositatem earum:
sed æstimantes eas similes esse cæteris fabulis mundia-
libus, similiter eas carnalibus actibus conculcāt: & post
modicum conuersi per inobedientiam, rumpunt præ-
bitores earum: frequenter autem & scandalizati in eis,

calumniantur expositores earum quasi dogmatum no-
uorum seminatores. Et si talibus canibus, qualibus di-
ximus, dederis sancta, suscipiunt quasi canes sine dis-
cretionē, & sordidis actibus suis conculcant ea, & pro-
nihilò æstimantes quæ acceperunt, conuersi disputa-
tionibus suis, quasi latratibus irrationabilibus, rum-
punt veritatis prædicatorem. Et puto non sine ratio-
nabili differētia sanctum quidem canibus dare vetuit
dominus, margaritas autem non dare porcis. Et de
margaritis quidem possumus dicere, quia si porcis mit-
ti vetantur minus immundis, quanto magis canibus
plus immundis? De sancto autem dando idem æsti-
mare non possumus. Quid est enim, si plus immundis
dare non conuenit, minus autem immundis oportet?
Idcirco neque vetitum intelligimus, neque mandatum:
fortè quia frequenter & manum imponimus, & bene-
dictionem damus etiam porcorum more viuentibus
Christianis: non quia illi merentur accipere, sed nos
ex nobis cōtra iusticiam dare vsurpamus, ne fortè ple-
nius scandalizati, depereant. Ideo iustum non est, quia
iniustum est: vetitum autem non est, quia infirmitati
fuerat ignoscendum. Sed quia de sanctis cepimus di-
cere, non est tacendum: quoniam aliud est sanctifica-
tio, aliud sanctificatum. Sanctificatio enim est, quod
alterum sanctificat: sanctificatum autem, alterum san-
ctificare non potest, quanuis ipsum sit sanctum: Vt pu-
ta signas panem tuum, quem manducas, sicut ait Pau-
lus: Sanctificatur enim per verbum dei & orationem:
Sanctificasti eum, non fecisti sanctificationem. Quod
autem sacerdos de manu sua dat, non solum sanctifi-
catum est, sed etiam sanctificatio est: quoniam hoc nō
solum datur quod videtur, sed etiam illud quod intel-
ligitur. De sanctificato ergo pane licet & animalibus
iacitare, & infidelibus dare: quia non sanctificat acci-
pientem. Si autem tale esset quod de manu sacerdotis
accipitur, quale est quod in mēsa manducatur: omnes
de mensa manducarent, & nemo de manu sacerdotis
acciperet. Vnde & dominus in via, non solum bene-
dixit panem, sed de manu sua dedit Cleophae, & socio
eius. Et Paulus nauigans non solum benedixit panem,
sed de manu sua porrexit Lucæ, & cæteris discipulis
suis. Quod autem de manu porrigitur, nec animalibus
dandum est, nec infidelibus porrigendum: quia non
solum sanctificatum, sed etiam sanctificatio est, & san-
ctificat accipientem.

Homilia xviii. ex cap. vii.

Dedit, & dabitur vobis: querite, & inuenietis: pulsate, &
aperietur vobis. Transiuntur consequentem de
capitulo ad capitulum inuenire difficile est.
Ideo diuersa proponimus secundum diuersas æstima-
tiones interpretum. Sciens dominus, quoniam qua-
cunque mandauerat supra, hominibus impossibilia er-
rant: & quantum ad naturam humanam, supra natu-
ram, Nam qui se non abstinēt à cædibus, quo modo po-
test abstinere se ab ira? Qui nō se abstinēt à fornicatio-
ne, quo modo se abstinēt à concupiscentia? Qui non
se abstinēt à periurio, quo modo se abstinēt à iuramē-
to? Qui alios ferire non cessat, quo modo se præbeat fe-
riendum? Qui nec amicum suum syncerè diligit, quo
modo diligit inimicum? Quid autē sic impossibile est,
quo modo elemosynas facere, vel orare, vel ieiunare,
& nolle hominibus apparere? Quid autem difficilius
est, quam non iudicare peccantem in se, aut nihil san-
ctum, vel secretum dicere, aut dare indignis? Neesse
est enim vt & multos sibi faciat inimicos. Quoniam
ergo

ergo maiora erant mandata quam virtus humana est, A
transmittit eos ad deum, cuius gratia impossibile ni-
hil est, dicens: *Petite & dabitur vobis.* vt quod ex vo-
bis hominibus consummari non potest, per gratiam
dei adimpleatur. Quonia creaturam sensibilem deus
armatam & munitam creauit. Alios enim muniuit ve-
loci pedum cursu, alios armauit vnguib, alios velo-
cibus pennis, alios dentibus, alios cornibus: hominem
autem solum sic disposuit, vt virtus illius sit ipse. Et in
eo quod infirmiore eum fecit omnibus, in ipso for-
torem eum voluit esse in se. Nam sciens deus, quia cog-
noscere & colere deum vita eterna est: ignorare autem
& contemnere, perditio sempiterna: nec ita infirmum
eum creauit, vt omnino nihil boni facere posset, ne
quem super omnia, & propter quem omnia fecerat,
omnibus inueniretur esse deterior: nec ita potentem
eum creauit, vt etiam sine dei auxilio ex seipso facere
posset quod vult, vt infirmitatis sue necessitate coactus,
semper necessarium habeat dominum suum. Et vere
iustissima res est, vt factura necessarium habeat suum
factorem. Si enim omnis virtus hominis in deo est,
& tamen contemnit omnium bonorum suorum au-
thorem: quanto magis negligeret deum, si potentia ei-
us esset in ipso? Aut ita, Quoniam ad sanctificandam
orationem quaedam dederat eis obseruanda bonitatis
mandata, dicens: Nolite iudicare, vt non iudicemini:
competenter addidit, *Petite, & dabitur vobis:* tanquam
si dicat: Si hanc clementiam seruaueritis, ad inimicos
quam mandauit vobis: quicquid vultis petite, & dabitur
vobis: & quicquid desideratis inuenire, querite, & inue-
nietis: & quicquid clausum vobis videtur, pulsate, & a-
perietur vobis. Gratia vos prosequente, petite precibus
die ac nocte orantes. Quod si misericordiam suam pro-
traxerit deus ad tempus, volens tentare constantiam
fidei tuae, tu a petitionibus tuis non recedas. Sicut enim
qui vere esurit, tandiu petit cibum, donec impleat ne-
cessitatem corporis sui: nec potest cessare, necessitas e-
nim vrget, quia sine cibo viuere non potest. Ita & qui
verè desiderat gratiam dei, cessare non potest a peten-
do, sciens quia saluus fieri non potest sine gratia dei.
Adhuc querite, interrogantes sacerdotes ceterosque ha-
bentes scientiam spiritualium scripturarum, sicut præ-
cepit lex: Interroga patrem tuum, & dicet tibi: seniores
tuos, & annuntiabunt tibi. Querite studio & labore, le-
gentes scripturas legis & prophetarum. Nam deus ita
nos disposuit esse, vt nec studentes & laborantes circa
scripturas, acquiramus salutem scientie sine gratia dei,
vt ne nobis imputemus quod scimus: nec tamen gratiam
acquiramus, nisi studuerimus & laborauerimus circa
scripturas, ne donum dei detur negligentibus. Gratia
enim adiutorium est infirmitatis humanae: adiutorium
autem non dormientibus datur, sed festinantibus, & præ-
ualentibus. Sicut enim in bello non omnis qui pug-
nat vincit, nemo tamen vincere potest, nisi pugnaue-
rit: sic non omnes qui student & legunt, acquirunt sci-
entiam spiritualem, nemo tamen acquirere potest, nisi
qui aut studiosus fuerit ad legendum, aut assiduus ad
audiendum. Et infideles quidem, & non timetes deum
inueniunt scientiam legendi & studendo, sed non il-
lam que ex deo est, que per spiritum sanctum datur: sed
hanc que est ex natura carnali, que per exercitationem
carnis acquiritur, quam habuerunt etiam & gentilium
studiosi. Multa enim differentia est inter scientias istas.
Qui enim orationibus non insistat, nec operibus bonis,
sed per solum studium lectionum factus est sciens, quan-

do aliis predicat, ipse sibi non sentit quod predicat. Si
de ira dei loquitur, alios forsitan terret, ipse autem non
timet: si de misericordia, alios quidem forsitan conso-
latur, ipse autem non gaudet: alios admonet credere,
& ipse non credit eis que dicit. Sed quando alios do-
cet, ab intus conscientia eius ridet sibi de verbis suis: quia
sciencia que ex folis lectionibus est, ex ore procedit: que
autem de spiritu sancto est, de corde profertur, & ideo
spiritualis scientia non solum dicitur, sed & sentitur:
non tantum in scripturis legitur, sed ex corde suggerit-
ur: & ideo si alios terret, ipse amplius timet: si conso-
latur, ipse melius gaudet: & omne quod loquitur, non tan-
tum legit, sed experimento probauit. Ideo ergo peti-
mus deum, & operemur bona, vt non carnalem, sed
spiritualem scientiam mereamur. Et hoc est quod di-
cit, pulsate & aperietur vobis. Pulsat enim deum, qui fa-
cit bona opera ante deum oratione, ieiuniis, & eleemo-
synis. Sicut enim qui pulsat ostium, non tantum voce
clamat, sed & manu: sic qui bona opera facit, quasi ma-
nu pulsat deum operibus bonis. Scriptum est enim, con-
cupisce sapientiam, serua iusticiam, & deus præbebit
eam tibi. Sed quid dicitis? Hoc ipsum peto, vt sciam & fa-
ciam: & quo modo possum facere priusquam accipiam?
Etiam quod potes fac, vt amplius possis: & quod scis
serua, vt amplius scias. Iusticia enim ipsa se operatur, &
ipsa se manifestat. Quo modo? Dum tu iusticiam ope-
raris in te, iusticia te operatur in se. Nam omne artificium
seipsum operatur: vt puta operaris vineam, colliges fru-
ctus eius, & delectatus i eis melius operaris. Vides quia
ipsa se colit fructificando tibi dum colitur? Sic ex di-
uerso, qui opus peccati exequitur, ipsum cum peccatum
sit spiritus immundus, operatur in eo delectationem
peccandi, vt dum delectatur circa peccatum, amplius
peccet. Sic & qui iusticiam operatur, cum sit & ipsa ius-
ticia spiritus sanctus, operatur in eo delectationem
iusticie faciendae, vt delectatus circa iusticiam, amplius
faciat. Tale est quod dicit sapientia: Cogitatum habe
in præceptis dei, & in mandatis eius meditare semper,
& ipse confirmabit cor tuum, & concupiscentiam sapientie
tibi dabit. Vides quia ipsa iusticia se operatur,
te tantummodo inchoante & laborante? Sed & ipsa se
adaperit, dum colitur. Sicut enim qui peccat, dum pec-
cat, magis atque magis tenebescit mens eius, & à luce
veritatis recedit, ita vt nulla scientia salutaris remaneat
in eo, nisi sola malignitas, de qua dicit Salomò: Sapien-
tia impiorum, nequicia scientie est. Sic & qui iusticiam
operatur, dum operatur, magis atque magis clarescit
mens ipsius, & ad noticiam sapientie maioris ascendit.
& ipsa se iusticia quasi speculum offert ante oculos cor-
dis ipsius. Deinde si opera iusticie non facis: id est, si non
pulsas, nec orare ex fide potes. Nam virtus orationis
est opus iusticie. Oratio autem quasi odor suauitatis est
operis boni. Sicut ergo res aliqua sine odore potest esse,
odor autem sine re aliqua esse non potest: sic opus sine
oratione aliquid est, oratio autem sine opere bono
nihil est: & si oras, non ex fide oras. Nam sicut lucerna
non quidem ex oleo acceditur, sed per oleum nutritur:
sic fides non quidem ex opere nascitur, sed per opera
enutritur. Aut ita: Cum supra mandasset omnibus, præ-
cipuè autem doctoribus, vt diligerent inimicos suos,
& non iudicaret quasi peccatores offendentes se: con-
sequens erat, sicut iam diximus, ne fortè sub obtentu di-
lectionis & bonitatis, etiam sancta dei & secreta com-
municarent eis. Ideo constituit ne faciât hoc dicens: No-
lite sanctum dare canibus. Nunc autem dat eis consiliū
bonū,

Deu. 32. 4

† al. nō præ-
ualentib.

Ibid. 19.

Supra. 5. g.

Luc. 6. e.

† iusticia.

bonum, vt si diligant inimicos suos quasi dei benigni
imitatores, & velint eos etiam secundum deum saluare,
petant deum pro illis, & dabitur eis: querant eos qui pe-
rierunt in peccatis, & inuenient eos dei gratia demon-
strante: pulsant eos qui sunt in erroribus conclusi, & a-
periet eos deus, vt habeat fermo eorum ad animas eor-
um ingressum: ac si dicat de Christianis, qui porcorum
more viuentes perdiderunt per se imaginem dei, & ca-
dentes ab homine porci facti sunt, & perierunt: querite
eos admonendo beneuolè, promittendo eis misericor-
diã dei, & in spem eos adducendo. Sic enim & Paulus
eum, qui quasi porcus, & non homo indifferenter con-
iugium maculauerat patris, quæsiuit, & per gratiam dei
inuenit. Gentiles autem vel hereticos, qui verisimilibus
peruasionibus mendaciorum circumsepti sunt, & con-
clusi intra claustra perfidia, pulsate eos doctrinis assiduis,
& aperiet eos deus soluens claustra perfidia, & ha-
bebitis in eos ingressum: sicut Christus dicit in reuelatione
Ioannis: Ecce ego sto ad ostium, & pulso: & qui
aperuerit mihi, introibo ad illum, & cœnabo cum illo, &
ille mecum. Ergo non temerando sancta dei, vel pec-
catores, vel Gentiles, vel hereticos debemus velle sal-
uare sub obtentu misericordie. Hoc enim temeritatis
est, non bonitatis. Sed deum quidem petendo pro eis,
ipsum autem vel querendo si perierunt, vel pulando si
clusi sunt. Et tunc si & nos dignè petimus, & illi sa-
nabiles facti sunt, & ex canibus & porcis immundis re-
formati efficiunt homines sancti, & sic iuste & dig-
nè sancta participabunt, & audient secreta mysteria.
*Omnis enim qui petit, accipit, & qui querit, inuenit: & pulsanti a-
perietur.* Quoniam dixerat, petite, querite, pulsate: ne
fortè aliqui peccatorum audientes dicant, etiam ista fa-
cere dignos hortatur, nos autem indigni, etsi petierimus,
non accipiemus: etsi quæsiuerimus, non inuenie-
mus: etsi pulsauerimus, non nobis aperietur. Vide quo
modo eandem clausulam repetendo tam iustis, quam
peccatoribus misericordiam dei commendat, dicens:
Omnis qui petit siue iustus sit, siue peccator, tantum pe-
tere non dubitet, querere non negligat, pulsare non ces-
set: cum constet neminem sperni, nisi qui petere dubi-
tauerit à deo, querere neglexerit, pulsare cessauerit. Vt
autem cognoscamus bonitatem dei, dicamus de deo,
sicut Christus dixit de nobis. Dixit enim supra: Diligite
inimicos vestros, & cetera huiusmodi: & addidit, Si
autem diligitis diligentes vos, quam mercedem habebitis?
nonne Gentiles hoc faciunt? Nos ergo dicamus de deo:
Si deus tantummodo iustos suos & amicos ex-
audit & adiuuat, quam laudem bonitatis meretur? non-
ne & homines cum sint mali, amicos suos rogantes se
audiunt, & beneficia eis præstât? Vides ergo, quoniam
dominus dicens: Estote misericordes, sicut & pater ves-
ter misericors est, qui Solem suum oriri iubet super ius-
tos & iniustos, & dat pluuiam super gratos & ingratos,
bonitatem dei voluit demonstrare, quia tam iustis quam
peccatoribus parata est bonitas eius. Nec enim credibi-
le est, vt opus bonitatis hominibus quidem iniugat in
malis constitutis, ipse autem non faciat cum sit bonus.
Ergo omnis qui non habet iusticiam, aut vt credat de
regno cœlesti, vt facere valeat iusticiam, aut certè non
petiuit fideliter, aut non quæsiuit studio & labore, aut
non pulsauit operibus bonis: ideo non est duricia t dei
non præstantis, sed culpa hominis negligētis. *Quis ve-
strum habens filium, & si petat ab eo panem, nunquid lapidem por-
riget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?* Vi-
de quo modo nos ad spem diuinæ bonitatis inclinât,
Tomus secundus

A ne fortè aliquis considerans quanta est differentia inter
deum & hominem, & ponderans peccata sua, dum non
sperat impetrare, nec incipiat petere. Ideo patrum & fi-
liorum similitudinem introduxit, vt etsi propter pecca-
ta nostra desperemus, propter paternam veritatem bo-
nitatem dei speremus. Panis, est verbum de noticia dei
patris. Lapis, est omne mendacium, & quicquid illud ha-
bet in se scâdalum offensionis ad animam. Vnde dicit
propheta ad iustum: In manibus portabunt te, ne fortè
offendas ad lapidem pedem tuum. Omnis enim iustus
custoditur ab angelis, ne fortè in occasione offensio-
nis incurrat pes conuersionis ipsius. Piscem autem
intelligere possumus verbum de Christo: serpentem au-
tem ipsum diabolium. Vt ergo impetremus quod desi-
deramus, duo hæc conuenire debet. Vnum quidem vt
petas oratione, & queras studio, & pulsés operibus: alter-
um autem, vt panis, aut piscis sit, quod petis. Si autem
quæ non expediunt petis, hoc est carnalia quæ nocent
animæ tuæ, quasi lapis aut serpens, non tibi præstat, etiã si
petas, quia pater benignus est. Alioqui si præstat noci-
ua petenti, non est pater, sed inimicus. *Si vos cum fratribus ma-
li, scitis bona data dare filiis vestris: quando magis pater vester qui
in cœlis est, dabit spiritum bonum petentibus se?* Non quia apo-
stoli erant mali, sed quantum ad comparisonem dei,
qui solus singulariter est bonus, omnes mali videntur.
Sicut ad comparisonem niuis aut Solis, omne mun-
dum sordidum videtur, & omne lucidum obscurum.
Et verè, cum omnes patres mali sint præter deum. Ec-
ce si hodie pater iniuriã patitur a filio, statim affectus
illius mutatur in odium, & irascitur illi, forsitan & ca-
stigmat. Non quia ille faciens iniuriã patri peccauit ante
deum, ideo pater suus illi irascitur, sed quia illi fecit
iniuriam. Alioqui si pater iniuriam passus, non propter
iniuriam suam irascetur filio, sed propter illius pecca-
tum, in omni peccato filiorum similiter irascetur. Nunc
autem, quando ipsi iniuriam patiuntur, dolent & fre-
munt: quando autem aliter filij eorum peccauerint in
deum, nec curant. Deus autem offensus ab homine, non
ideo irascitur, quia ipse cum esset deus constitutus, ab
homine est contemptus: sed quia homo offendens deum,
perdidit animam suam. Verè ergo non irascitur de in-
iuria sua, sed dolet de perditione humana. Et si castigat,
non vt suam iniuriam vindicet, sed vt illum corrigat
ad salutem. Audi eum per prophetam dicentem: Si dereliquerint
filij eius legem meam, visitabo in virga iniusticias
eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis, &c.
Quoniam verò non omnia petentibus præstat, sed bona tantummodo: ideo non dixit,
quãto magis pater vester dabit petentibus se: sed addidit,
bona petentibus se. *Omnia ergo quæcumque vultis vt faciant
vobis homines, & vos facite eis.* Supra propter sanctifican-
dã orationem mandauit, vt non iudicent qui peccant
in ipsos: ita ex necessitate ab ordine sue narrationis ex-
cedens, introduxit alia quaedam: quale est, *Quid tu vi-
des festucam in oculo fratris tui: & illud, Nolite sanctum
dare canibus, &c.* quæ sequuntur. Nunc ad mandatum
quod cœperat, rediens ait: *Omnia quæcumque vultis vt
faciant vobis homines, facite & vos eis: id est, non solum
mando, nolite iudicare, vt non iudicemini, quod om-
nes homines sibi fieri volunt, vt cum nocuerint aliqui-
bus non iudicentur ab eis, sed etiam omnia quæcumque
vultis vt faciant vobis homines, vos facite eis, & tunc
impetrabiliter potestis orare.* Nam quæcumque lex &
propheta sparsum in omnibus præceperunt scripturis, in
hoc compendio comprehenduntur mandato, quasi
B inu-

Psal. 90. e.

Psal. 88. e.

innumerabiles arboris rami in vna radice. Intrate per angustam portam. Tertia hæc consequentia ad tertiam iusticiam ieiunij pertinet, & est pars doctrinæ de ieiunio factæ: vt sit talis ordo narrationis, Tu autem cum ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuâ laua, ne appareas hominibus ieiunans, sed patri tuo qui est in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.

Intrate per angustam portam: quoniam omnis quidem iusticiæ introitus ad vitam æternam angustus est homini viuenti in carne, propter aduersitatem naturæ carnalis: nullus autem sic est angustus & laboriosus, quo modo ieiunij synceriter consummati: & vt scias attende. Omnes quidem passiones carnales dicuntur & sunt, quia spiritu carnis mouentur, siue ira, siue superbia, siue inuidia, siue auaricia, siue vana gloria: præcipue tamen tres sunt, quasi naturales, & intimæ, & propriæ carnis passiones: esca & potus, deinde amor viri ad mulierem, & mulieris amor ad virum. In tertio loco somnus, quoniam sine illis quidem passionibus ipsa natura carnis consistere non potest. Ergo quasi partes quodam modo & supplementa sunt naturæ carnalis: nã ad omnes illas passiones nõ necessitas naturæ carnalis vrget, sed præsumptio spiritus carnis: ad istas autem ipsa necessitas naturæ carnalis. Ideo & grauius est eas à natura carnali præcidere, quàm ceteras passiones. Nam omnes illas passiones præcidere labor est per colluctationem cordis: istas autem passiones præcidere, non solû labor est per colluctationem cordis, sed consumere & cõterere, ac interficere ipsam naturam carnalem, & quasi truncare substantiam ipsam: quemadmodum si quis præcideret à corpore aliquod mēbrum ipsius. Si ergo hæ tres passiones naturales sunt, & intimæ, & propriæ naturæ carnalis: nullius passionis abstinentia sic sanctificat corpus, quo modo abstinentia harum, vt sit homo castus, vt sit ieiunus, vt sit in vigiliis perseuerans. Et nulla illarum passionum sic coinquinat corpus, quo modo passiones istæ, vt sit homo aut fornicari, aut epulor, aut deditus fomno. Ideo & Apostolus dicit: Omne peccatum quocumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat, quia propriè de ipsa natura carnis passio fornicationis egreditur.

1. Cor. 6. d.

corporalis

Luc. 16. e.

Et dominus in euangelio epulatorem proponit diuitem, cui pauper Lazarus adiacebat: & Abraham non dicit ei, fili recordare, quia tu hoc & hoc fecisti in vita tua, & nũc cruciaris: sed quia bona recepisti in vita tua. Et vbiq; dominus in euangelio præcipit assidue vigilare. Ergo propter omnes quidem iusticias, præcipue autem propter laboriosissimum ieiunium dicit: Intrate per angustam portam, &c. Porta perditionis est diabolus, per quam introitur in gehenam: porta autem vitæ est Christus, per quam introitur in cœlestia regna: de qua dictum est: Hæc porta domini, iusti intrabunt per eam. Lata autem porta dicitur esse diabolus, non magnitudine potestatis extensus, sed effrenatæ superbiæ licentia dilatatus. Tale aliquid dominus dicit, Beati pauperes spiritu. Pauper spiritu est, qui cum sit magnus, modicum se ostendit. Diues autem spiritu est, qui cum sit modicus, ostendit se magnum: Sicut diabolus superbia animi elatus, qui cum esset minister dei in cœlo, quasi deus super cœlos extendere se vsurpauit contra deum. Porta autem angusta dicitur Christus, non paruitate potestatis exiguus, sed humilitatis ratione collectus, sicut ipse de se testimonium dat. Videte quia mitis sum, & humilis corde. An non tibi videtur potestate latissimus, humilitate autem angustus, qui cum esset dominus maiesta-

Psal. 117. c.

Supra 5. a.

Pauper spiritu, quis

Infr. 4. n. d.

tis, quasi homo in hoc seculo voluit apparere, & quem totus non capit mundus, seipsum intra angustias veri virginalis inclusit: Et aliàs intelligitur diabolus porta lata, & Christus angusta, quoniam diabolus omnibus peccatis inuolutus, & vniuersam mundi sarcinam baiulantes recipit, & ducit in mortem. Christus autem non recipit in se, nisi qui se omnibus peccatis exuerint, & deposuerint omnem sarcinam mundi, & facti fuerint subtiles & spirituales, vt quales intrant in mundum, tales exeant de mundo. Ahuc latus dicitur diabolus, quoniam apud illum sine lege sunt omnia: Christus autem angustus, quoniam sub ratione legis apud eum vniuersa consistunt. Quicquid enim sine lege solutum est, latum est: quod autem sub lege est, semper angustum est. Via autem perditionis est omnis iniquitas. Dicitur autem spaciola, quia non est intra regulam veritatis & disciplinæ inclusa, sed per diuersa carnalium voluptatum diffusa. Ambulantes in ea non quod debet agere, hoc agunt, sed quicquid eos delectauerit, hoc sequuntur. Voluntas eorum, lex est ipsorum: & non ipsi sub lege sunt, sed lex est sub illis: Via autem vitæ, est omnis iusticia. Dicitur autem esse arcta, quia intra regulam veritatis & disciplinæ est inclusa, & ambulantes in ea nõ quod delectat eos, hoc faciunt, sed quod debent: quia lex nõ voluntas eorum est, nec lex est sub illis, sed ipsi sub lege. Considerandum est autem, quia via ducit ad portam, & nisi quis ambulauerit per viam, non potest peruenire ad portam: sic & qui iusticiam faciunt, ipsi soli possunt cognoscere Christum, & intrant per ipsum. Qui autem non ambulat per viam iusticiæ, impossibili est vt verè cognoscant Christum, quãuis multi etiã non ambulantes per iusticiam, videantur cognoscere Christum. Si autem nec fuisti, nec es in via iusticiæ, & putas te cognoscere Christum, mētiris. Sicut enim qui audit, quia mel dulce est, nec gustat de illo, nomē quidem mellis cognoscit, gratiam autem eius naturæ ignorat. Sic & qui audit, quia Christus filius dei est, iusticia autem eius non fuerit vsus, tantummodo nomen Christi cognoscit, gratiam autem naturæ eius ignorat. Ideo non dixit propheta, Audite & videte quoniam suavis est dominus: sed, gustate & videte. Quãdo ergo aliquid audimus de Christo, nomē Christi cognoscimus tantummodo, vt diximus. Quando autem iusticiam facimus eius, ipsum Christum gustamus. Similiter nec incurrit in manus diaboli, nisi qui in via ambulat peccatorum. Vis non incurere in diabolum? Declina à via quæ ducit ad illum, & nullam habet in te diabolus potestatem: si autem ambulaueris in via quæ ducit ad illum, iam non diabolo imputes perditionem tuam, quasi ille te traxerit ad se, sed tibi, quia tu iuisti ad illum. Nũquid porta ducit ad viam: sed via ducit ad portam: Sic non prius diabolus homines ducit ad peccata, sed peccata ad diabolum ducunt. Vides ergo hæc via perditionis quæ nociua est, quæ spaciola est: & ideo non solum volentes, sed & nolentes incurunt in eam: & difficile est vt natus in hoc mundo, aliquantulum non incidat in eam. Quasi lata enim de longe videtur, & ideo etiam infantes, antequam viam vitæ videant, vel intelligant, istam vident: & cum intrauerit quis in eam, prout vult se agit, nec coagustatur in aliqua parte, ita vt delectet eum ambulare per eam. Ambulant enim in ea gaudentes, ridetes, nõ solum manducantes, & bibentes, sed etiam deuorantes & inebriantes. Ambulant in ea diuites, mentientes, periurantes, aliena tollentes, & se diuites facientes. Ambulat in ea cum vxoribus, non solum cum vxoribus,

Psal. 72. a

desp.

Psal. 96

117. a

cognoscendum.

ribus, sed etiam fornicantes & adulterantes. Quid sit tribulatio, nesciunt. Et quis non delectetur quantum ad carnem ambulare per eam? Hæc autem iusticia via angusta primùm nec facillè videtur: & ideo qui vult intrare in eam, necesse est vt aliquantulum euagetur in via illa spaciola, donec antè considerans, aliquando inueniat istam: & cum intrauerit in eam, non prout vult, agit. Ex omni enim parte coagustatur, ita vt pœniteat eum intrasse in eam. Ambulant enim tristes, lugentes, ieiunantes, etsi manducantes & bibentes, tamen non sine lege timoris manducantes & bibentes. Ambulant pauperes, etsi diuites, non sibi, sed aliis: aliena non tangentes, sua dispergentes. Ambulant casti, etsi cum vxoribus, tamen non sine legis timore amorem suum dispergentes, blasphemati, iniuriam passi, & spoliati. Et quem non pœniteat, quantum ad carnem, intrasse in eam? Et ne mireris quia dixi, quem non pœniteat intrasse per eam, audi prophetam dicentem: Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelauit in peccatoribus, pacem peccatorum vidēs. Ideo videntes homines hanc tribulatam & angustam viam multi recedunt ab ea, & quidam ab initio, nec accedunt ad eam, nec volunt eam videre. Quidam autem concupiscentes volunt eam videre, & accedunt ad eam: sed dum considerant angustias & labores eius, recedunt ab ea. Alij autem audaciores, & intrant in eam, sed postea dum non sustinent labores & angustias eius, iterum reuersi egrediuntur de ea. Adhuc autem spaciola dicitur illa via etiam hac de causa, quia omnia quæ sunt, vxores, filij, parentes, amici, aurum, argentum, vestimenta, domus, possessiones, omnes species bonorum ciborum & potuum, omnia artificia, omnes negotiationes, militiæ, honores, & quicquid in hoc seculo est, quod aut visum delectat, aut auditum, aut odoratum, aut gustum, aut tactum: viæ perditionis sunt. Non quia omnes qui ambulant in illis rebus peccant, sed quia omnes iste res ad peccatum compellunt. Via autem vitæ angusta est, quia vna est species: id est, abstinentia omnium rerum. Qui enim separat se ab omnibus rebus illis, saluatur. Non dicimus quia omnes qui sunt in illis, pereunt: sed quoniam qui se separant ab illis, omnes saluantur. Separant autem se non corpore, sed animo: non loco, sed actu. Nam quauis sit in mundo, non videtur esse in mundo, qui non vitur mundo.

Homilia XIX. ex cap. vij.

Atendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos, &c. Suprà mandauit apostolis suis dominus, ne eleemosynas faciant coram hominibus, vt videantur ab eis, sicut hypocritæ: & vt ne orent vt ab hominibus videantur, sicut hypocritæ: & vt ne ieiunent coram hominibus se ostendentes, sicut faciunt hypocritæ: & docuit illos vt ne faciant sic, & instruxit eos, quia possibile est in hypocrisi & eleemosynas facere, & orare, & ieiunare: propter quod quasi iam ad cognoscentes, quia hæc omnia in hypocrisi fieri possunt, loquitur dicens: Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, ab intus autem sunt lupi rapaces. Quæ sunt vestimenta ouilia? Species videlicet simulatæ religionis. Eleemosyna simulata, vestimentum ouile est, non opus ouile. Ieiunium simulatum, vestimentum ouile est, non opus ouile: & ceteræ species pietatis, quibus se vestiunt lupi rapaces. Nulla autem res sic exterminat bonum, quemadmodum simul-

Tomus secundus.

latum bonum. Nam manifestum malum, quasi malum fugitur & cauetur: malum autem sub specie boni celatum, dum non cognoscitur nec cauetur, sed quasi bonum suscipitur, & ideo coniunctum bono exterminat bonum. Sic serui diaboli tunc pessimè Christianitatem corrumpunt, quando se simulant Christianos: de quibus admonet discipulos suos Christus, magis autem nos omnes per illos dices: Attendite à falsis prophetis. quia magna virtus est, scire quem fugias. Hæresis quidem periculosa res est, sed utilis valde. Periculosa quidem, quia multi seducuntur per eam, & pereunt: Utilis autem est, quia tentantur fideles per eam, & ab infidelibus segregantur. Qui murmurat de periculo tentationis, murmuret necesse est de præmio probationis: In nullo enim negotio potest requies inueniri, nisi præcesserit labor: quanto magis in spiritualibus rebus, nisi præcesserit tentatio, non potest esse probatio? Attendite à falsis prophetis. Primùm scire oportet, quia sunt omnino falsi Christiani. Nam nulla res perdit viros Christianos magis quàm hæc: quia quoscumque viderint dici Christianos, quasi Christianos eos æstimant. Si enim constat, quia sunt falsi Christiani, aut ille est falsus Christianus, aut tu. Si non tu, ille: si tu, non ille: Si ille, vt quid illum Christianum æstimas, de quo tibi Christus mandauit: Quia Christianus non est, quem deus suum non confitetur filium: tu quo modo tibi existimas fratrem? Sed forte dicis, Quo modo dicere illum possum nõ esse Christianum, quem video Christum consentientem, altare habentem, sacrificiũ panis & vini offerentem, baptizantem, scripturas sanctorum legentem, omnem ordinem sacerdotij habentem? Vir sapiens, si nõ confiteretur Christum, & manifesta esset gentilitas illius, & si seducebaris per eam, insania erat, qua seducebaris: nunc autem qui confitetur Christum, sed non sic quemadmodum mandauit Christus, negligentie tuæ est, si ab eo seduceris. Qui enim in occultam foueam cadit, negligens esse dicitur, quia non cautè prospexit: qui autem in manifestam foueam cadit, nõ negligens dicitur, sed insanus. Quæ autem de similitudine ecclesiasticorum mysteriorum dixisti, hoc audi responsum: Quoniam & simia hominis habet membra, & per omnia hominem imitatur, nunquid propterea dicenda est homo? Sic & hæresis omnia ecclesiæ habet & imitatur mysteria, sed non sunt ecclesiæ. Deinde sciens dominus, quia non erant manifesti Gentes, sed absconditi sub nomine Christiano: ideo nõ dixit, Aspice: sed, attendite. Aspice enim est simpliciter videre: attendere autem, est cautè cõsiderare. Vbi enim certa res est & indubitabilis, aspicitur: vbi autem incerta & dubitabilis, attenditur. Sciens ergo Christus, quia est in illis aliquid quod aliis pro alio videbatur, aliud desuper positum, aliud intus inclusum: ideo dixit, Attendite: vt scias quia non corporali aspectu attendendum est, sed vigilantia spirituali. Si enim corporaliter illos aspicias, cognoscere nõ potes, quia schemata Christianitatis habet. Nã homines passibiles quo modo potestis videre mediocritatem veritatis velamine cooperta? Primùm ergo attendendum est per opera bona. Si enim opera iusticiæ facimus, & à nullo errore decipimur, & ipsi omnem sentimus errorem. Nam ipsa res facit errare, quæ facit alterius errorem non cognoscere. Nam qui non cognoscit mendaciam alterius, suam non intelligit veritatem. Ergo quandiu bona opera facimus, ipsum iudicium iusticiæ ante oculos nostros adaperit: veritatem. Sic & peccata peccantium sensus tenebrescere faciunt,

boni.

Ad sacrificium corporis & sanguinis Christi off.

Aspicere. Attendere.

ne peccet in fide: cum sit peius male credere, quam male agere: Propter retributionem dicis. Sed non sperat in deum, qui non curat vtrum mendaciter credat, an verè, cū sit melius bene credere, q̄ bene agere: quoniā fides sine operibus aliquid est, et si mortua est: opus autē sine fide nihil est. Vt quid ergo facit bonum: Vt videatur ab hominibus, & laudetur: & ideo bonum illius malum est. Si enim sine labore poterat homo bonum facere in hoc mundo, credibile erat, vt infidelis bonum faceret propter hoc ipsum bonum: quia bonum facere bonum est. Nunc autem cum hominibus in carne videntibus sic contrarium sit bonum facere, sic difficile, & propè impossibile, vt neq; magni illi sancti perfectè potuerint explere quod bonum est: quo modo infidelis faciat bonū cum tanto luctamine, nullam spem habens retributionis prae oculis suis? Quis agonem suscipit sic periculosum, vnde palmam nō sperat: Quid ergo: Sine dubio sperat aliquid, ideo facit bonū. Quid illud: Vt mercetur ab hominibus gloriam vanam. Nam multam dat virtutem hominī ad laborandum concupiscentia vanae glorie, & si cum indulgentia possum dicere, maiorē dat virtutē hominī hypocrītæ concupiscentia vanae glorie, q̄ fidelibus spes regni cœlestis. Et hæc est ratio: Contra spem regni cœlestis aduersatur natura carnis: concupiscentia autē vanae gloriæ ex carne est, & ideo consistit ex carnis natura. Ideo ergo dicit: Omnis arbor que nō facit fructum bonum: quia & mala arbor videtur facere iusticiam, sed non bonam, nec ad vsum proficentem. Nam qui propter deū facit iusticiam, deus illam mandauit: qui autem propter vanam gloriam facit bonum, diabolus illud facit, & ideo diabolus delectatur in eo. Falsos ergo Christianos, quos deus in ignem mittendos promittit, quo modo tu putas participes gloriæ tuæ? Non omnis qui dicit mihi, Domine domine, intrabit in regnum celorum, sed qui facit voluntatem patris mei. Falsos prophetas de quibus cauendū erat locutus, non alios esse, nisi falsos Christianos, & falsos Christianorum predicatores, his verbis manifestè demonstrat. Gentiles enim, aut Iudei priusquā credant, non dicunt Christo, Domine domine: sed illi soli qui tã ex Iudeis quàm ex Gētilibus visi sunt quidem credidisse in Christū, conuersantes autem & predicantes contra voluntatem dei & Christi præceptum, facti sunt falsi predicatores. Item quoniam falsos prophetas & veros ex fructibus eorum docuit esse discernendos, hic iam manifestius docet, qui sunt fructus, quibus discernuntur probi doctores & reprobi. Qui enim dicunt tātummodo Christo, Domine domine, & non faciunt dei voluntatem, reprobi sunt: qui autem & dicunt Christo, Domine domine, & faciunt voluntatem dei, illi soli probabiles sunt. Quæ autem est voluntas dei, ipse dominus docet. Hæc est autē voluntas eius qui misit me, vt omnis qui videt filium hominis, & credit in eum, habeat vitam æternam. Ergo voluntatem dei facere, hoc est credere in Christum. Sicut & alibi Iudeis interrogantibus quid faciemus, vt operemur opera dei: respondit, hoc est opus dei, vt credatis in eū, quem ille misit. Credulitatis autem sermo & ad confessionem respicit, & ad actum. Qui ergo sic confitetur Christum, sicut ipse docuit, ille credit Christo: qui autē non sic confitetur, nō credere quomodo docuit ille, non credit. Et si conuersatur quomodo mandauit ille, credit Christo: & qui non sic conuersatur quomodo ille mandauit, nō credit Christo. Credere enim Christo, obedire est Christo: qui autem, aut non confitetur, aut non conuersatur secundū

† cōfēdit ei.

† facit.

Ioan. 3. b.

Ioan. 6. d.

Quid sit credere, vel nō credere Christo.

verbum eius, ille nec obaudit Christo, nec credit, propterea tã ille q̄ iste non intrabunt in regnum celorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine domine, nonne in nomine tuo prophetauimus? In qua die? Quando venerit in maiestate sua, & separauerit eos ab inuicem, sicut pastor gregem suum: quando iam nemo ausus est garrula contētionē sermonum aut mendacium defendere, aut contradicere veritati. Quia tunc iam non mundialis & vana gloria desideratur, sed flamma iudicij, & pœna timetur. In illo die, quando os non loquitur, opus non absconditur, sicut in hoc tempore: sed ē contra opera singulorum loquentur, & ora tacebunt: non quando persona interrogatur, & conscientia non videtur: sed ē contra conscientia discutitur, & persona cōfunditur, dicente Apostolo: Cogitationibus inuicem se accusantibus, aut etiam defendentibus in illa die, quando nemo excusat peccatores, sed omnes accusant, nec alter pro altero interuenit: sed singuli ibi timebunt, quia in illo iudicio non erunt testes adulescentes homines, sed angeli veraces: non erunt iudicantes personarū acceptores homines, sed deus iustus qui reddet vnicuique secundum opera sua. Quam propriè timentium hominū & angustias patientium vocem expressit, dicens: Domine domine. Non enim semel sufficit illi dicere Domine, quem necessitas timoris adstringit. Nonne in nomine tuo prophetauimus? Considera quia in nomine dicitur, non in spiritu: quia in nomine Christi multi ambulāt, qui non habent spiritum Christi, sed uicij causa. Ideo nō ex nomine Christi cognoscēdi sunt Christiani, sed de spiritu Christi. Ergo prophetāt in nomine Christi, in spiritu autē diaboli: quales sunt diuinatores. Sed sic discernuntur, quoniā diabolus interdum verum dicit, sanctus autem spiritus nunquam interdum mentitur. Concessum est autem diabolo & interdum veritatem dicere, vt mendacium suum rara veritate cōmedet. Si autem nunquā diceret verum, nec ad tentationem poterat sufficere seductio eius. Et in nomine tuo demonia eiecimus. Demonia enim eiiciunt in nomine Christi habentes spiritum inimici, magis autem non eiiciūt, sed eiicere videntur, colludentibus sibi demonibus ipsis, & ideo semper eiiciūt, & nunquā sanant. Sēper ante illos dæmones quasi castigati clamant, & nunquam quasi timētes recedunt. Et in nomine tuo virtutes multas fecimus. Faciunt & virtutes secundum ea quæ diximus, nō vtilia & necessaria, sed inutilia & vacua. In omnibus ergo secundum Christi præceptum discutiendi sunt fructus eorum. Si bona conuersatio est eorum, & confessio vera. Si autē aut confessio conuersationi nō conuenierit, aut conuersatio confessioni, falsus est. Tunc irabo illis, quia nescio qui estis. Tunc, vsq; tūc autem sustinebo, quia grandē iram grandis dilatio præcedere debet, & grandis dilatio iustius facit esse iudicium dei, & digniorem interitū peccatorum. Sciendum quia peccatores nescit deus, quia nec digni sunt vt cognoscantur à deo. Sicut enim & apostolus ait: Cognouit dominus, qui sunt ipsius. Non quia nō cognoscit ipsos, sed suos illos esse nō cognoscit: ideo qui pereūt, nō fuerūt illius. Aut quo modo te deus cognoscit, cum tu deum cognoscere nolis? Sicut enī omnes homines naturaliter cognoscūt deū, non autē vidētur verè cognoscere, quia non dignè colunt: sicut serui dominum, sicut factura factorē, & hoc est secundum naturam quidem cognoscere, nō autem secundum voluntatem: Sic & deus naturaliter omnes cognoscit, sed nō eos vidēt verè cognoscere, quia non eos diligit quasi factor facturā, quasi dominus proprios seruos.

Rom. 2.

Ibidem.

Christi.

quo modo

cognoscit.

duo.

† profert.

2. Tim. 1.

feruos. Et hoc est secundum naturam cognoscere, non autem ex voluntate: quia omne malum extraneum est à deo. Iurat autem Christus, non vt suam veritatem commendet, sed vt illorum incredulitatem condemnet. Non enim si non iurauerit Christus, mentitur, sed vt illi amplius confundantur firmiori responso: quoniam qui mendax est, neminem putat dicere veritatē, neque ipsum deum. Qui enim non seductione diaboli deceptus mentitur, sed proposito mendax est: nūquam desinit esse mendax, neque post mortem. Nam mors quidem animam à carne separat, animæ autem propositum non immutat. Vis scire? Cōsidera eos etiam post mortem mentientes, Domine in nomine tuo hoc & hoc fecimus: Nunquid nesciebant ipsi apud se, quia nūquam nec dilexerant Christum, nec fecerant voluntatem eius? Sed putant se sicut in hoc seculo homines deceperūt, sic & ibi etiam deum fallere posse. Ideo etiam non dicit illis, Discedite à me qui operati estis iniquitatem: sed, qui operamini. Quia iniqui nec post mortē desinunt esse iniqui: quia et si peccare non possunt, tamen peccandi propositum tenent.

Homilia xx. ex cap. vii.

Manis qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilatur viro sapienti, qui edificauit domum suā supra petram. Frequenter miramur, quod homines aut promissionibus flexi, aut terroribus fracti, aut persuasionebus falsorum doctorum circumuenti, relinquunt fidei veritatem, & ad mendacium infidelitatis transmigrant. Quod si vel hanc vnam sententiam Christi cautè intelligeremus, & recordaremur: nūquam de perditione talium hominum superemus. Quo modo enim permaneat apud Christum, qui nunquam stetit in Christo: aut quo modo teneat eū veritas, qui nunquam tenuit veritatem: aut quo modo seruet eum iusticia, qui iusticiā non seruauit: Omnis qui audit verba mea hæc, & facit ea. Quæ verba: quæ superius dixit: Vt qui vult esse Christianus verus, non solum non occidat, sed nec irascatur sine causa: non solum non periret, sed nec iuret: non solum non fornicetur, sed nec vsq; ad oculum concupiscat: non solum nō percutiat, sed nec percussus repercutiat: non solum aliena non tollat, sed etiam cogenti dimittat: non solum amicos sincere diligit, sed etiā inimicos. Eleemosynas faciat non coram hominibus: orationibus instet intrās in cubiculum suum: ieiunia celebret non cum tristitia: non iudicet fratrem suum peccantem, sed suæ infirmitatis consideratione ignoscat: nō det sanctū canibus, neq; margaritas suas mittat ante porcos. Petat, querat, pulset, & accipiet. Attendat autem à falsis prophetis. Qui ergo se talibus edificauerit mandatis, quo modo potest fieri, vt aliquādo fractus tentationibus cadat: Aut ē cōtra, quo modo percussus tentationibus stabit, qui se nullius iusticiæ fundamento ligauit? Quis ista custodiuit & cecidit? Culpamus deū, quia nō custodiuit. Si autem illis praualeat fortitudo diaboli, in quibus iusticia Christi non inuenitur, magis in illorum perditione laudāndus est deus, q̄ culpandus: quia hi soli pereunt, qui madata Christi contemnunt. Similabo eum viro sapientem: sed, similabo eum viro sapienti. Ergo alter est qui simulatur, alter est vir cui simulatur. Ergo qui simulatur, est homo: cui autē assimilatur, Christus. Christus enim sapiēs est vir, qui adificauit domū suam, id est ecclesiam supra petram: id est, supra fortitudinem fidei. Nam & fortitudo fidei petra dicitur: propter quā Simon Petrus dictus est, ad quem

Fortitudo fidei petra dicitur. infra. 16. c.

Tomus secundus

dicit deus: Tu es Petrus, & super hæc Petram edificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduersus eam. Quis est vir stultus? Diabolus, de quo dicit Hieremias: Clamauit perdidit: congregauit filios quos non genuit: fecit diuitias suas nō cū iudicio, in medio dierum derelinquet eas: & in finem erit stultus. Iste ergo diabolus insipiens vir edificauit domum suā super arenā. Domus enim eius ante Christum fuerūt omnes gētes. Sicut enim sancti domus facti sunt Christi, ita & impij domus sunt inimici. Aedificati autem fuerunt super arenam, id est super inconstantiam infidelitatis. Si enim constantia fidei dicitur petra, rectè & inconstantia infidelitatis arena vocat: id est idololatria, que per varias idolorum culturas semper dispersa est. Aut certe super arenam, id est super carnales homines ac infideles. Ideo tales homines arena dicunt, nō terra: quoniam terra quidem fructum facit, arena autem sterilis manet. Deinde quia terra quidē vniuersa est, & in seipsam cōstricta: arenæ autem grana non conueniunt tibi, nec adherent ad inuicē: sic sunt & omnes infideles qui sub diabolo sunt, non sunt vniuersi, nec vnū sapiunt, sed sunt per diuersas opiniones dispersi: & alius quidē sic dicit, alius autem sic. Sic & dogmata philosophorū nos docent, quæ sunt contraria tibi semper. Eo modo perfidia hæreticorū, qui nunquam sapiūt vnū, sed quot sunt, tot sententias habent. Propter quod arena assimilatur concordes: omnis diaboli populus. Populus autem dei nō solum vnus est quasi terra, quæ quantum compacta sit, tamen solubilis est: sed est sicut lapis cōstrictus & indissolubilis. Tertio quia diaboli populus non numerabilis est, sicut arena: dei autē, ex multis vocatis pauci electi. Pluuia autem est doctrina: quia sicut pluuia irrigat terrā, vt proferat fructū: sic doctrina hominem irrigat, vt iusticiam operetur. Sicut dicit deus per Esaiam de tollenda à Iudeis doctrina: Et mandabo, inquit, nubibus, ne pluuant super eam pluiam. Nubes enim dicuntur propheta & apostoli: quia sicut nubes baiulant pluiam, & effundunt eam super terram: sic & propheta & apostoli accipiunt verba à deo, & effundunt super rationabilem terram. Sunt autem nubes, quæ à spiritu sancto excitantur: & sunt nubes quæ à spiritu potestatis aëris, sicut dicit propheta: Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Nubes enim quæ à spiritu sancto excitantur, candidam baiulant aquam, id est veram & sanctam doctrinam. Quæ autem à spiritu potestatis aëris, tenebrosam baiulant aquam, id est falsam & impiam doctrinam, quæ non illuminat, sed tenebescere facit mentes eorum, qui suscipiunt eam. Venti autem ex parte quidem mala, sunt imundi spiritus, qui intra præcordia hominum flant: ex parte autem bona, spiritus diuersarum virtutum, vel angeli, qui inuisibiliter in sensibus hominum operantur, & adducunt ad bona. Et vide proprietatem rerum. Pluuia proprium est mollire & soluere: ventorum autem cū virtute vrgere. Sic ergo impiorum nubes falsa sua doctrina, & promissionibus molliunt homines, & blandimentis & persuasionebus soluūt: diabolus autem intrat in corda eorum quasi ventus, & inuisibiliter vrget consentire mendaciis eorum, vel in cetera peccata cōpellit. Sic & in parte bona sancta nubes doctrinam iusticiæ persuadent hominibus, & rationabiliter placent: spiritus autem sanctus vel angeli, quasi prosperi venti prosperantes in cordibus, faciūt homines acquiescere veritati. Sicut enim non est possibile, vt ex sola pluuia fructificet terra, nisi flauerit super eam ventus: sic non est possibile, vt sola doctrina corrigat hominem, nisi

Hiere. 17. b.

Hæreticā nunquam concordēs.

Esai. 5. b.

Psal. 17. b.

cooperatus fuerit spiritus sanctus in corde ipsius. Flumina autem sunt ex parte quidem mala hominis immundo spiritu pleni, & in verbositate structi: quales sunt philosophi dogmatum diuersorum, Oratores, Grammatici, ceteriq; non secundum deum sapientes: de quorum ventre exeunt flumina aquae mortuae. Ex parte autem bona: Euangelistae, doctores populi, ceteriq; sapientes secundum deum: de quorum ventre exeunt flumina aquae viuae. Ecclesiam ergo, quam Christus vir sapiens super petram aedificauit, neque pluuia mendacis doctrinae corrumpit, neque diabolicus vetus impellit, neque violentorum fluminum impetus mouet. Nam etsi humiliatur ecclesia propter tentationem, tamen perire non potest propter fidem Christi. Nec est contrarium, quod quidam de ecclesia cadunt: illi enim nunquam Christiani fuerunt. Sicut enim non omnes qui sunt in Israel, hi sunt Israelitae: sic non omnes qui Christiani dicuntur, sunt & Christi. Christianorum enim opera sunt aspicienda, non nomina. Dicit enim Apostolus: Cognouit dominus qui sunt ipsius, & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. Ergo qui discedit ab iniquitate, ille est Christi, non qui vacue nominat nomen Christi. Illi enim tales nec super petram fidei erant aedificati: sicut inferius ostendemus. Aduersus domum autem, quam aedificauerat stultus sibi super arenam, id est aduersus Gentiles & omnes impios, qui sunt diaboli domus, descendit pluuia, id est veritatis doctrina per propheticas & apostolicas nubes: descenderunt venti, id est gratiae spirituales, aut angeli qui inuisibiliter operantes, homines ad fidem veritatis inclinant: uenerunt flumina, id est quatuor euangelistae, aut ceteri sapientes, & impegerunt in domum illam, & sic cecidit domus diaboli & spiritualibus instrumentis erecta est domus Christi. Et ne mireris quia gentes venientes ad fidem, cecidisse dicuntur. Ceciderunt enim diabolo, ut surgerent Christo. Ecce enim omnis homo quamdiu ambulat in peccatis, diabolo stat, Christo autem iacet: cum autem conuersus fuerit ad iusticiam, diabolo quidem cadit, Christo autem surgit. Dicit enim propheta de hominibus liberatis a Christo: Ascendit in altum, captiuam duxit captiuitatem. Item dominus: Quamdiu fortis armatus custodit domum suam, in tuto sunt omnia eius: cum autem uenerit fortior, diripiet uasa eius, videlicet homines impios, ex quibus aedificata fuerat diabolo domus. Si ergo secundum prophetiam captiui dicuntur, quantum ad diabolum: quantum ad Christum, ad libertatem fidei sunt conuersi. Si direpti dicuntur secundum Christum, consequenter & cecidisse dicuntur, quantum ad statum suum priorem, qui surrexerunt in fide. *Et facta est ruina eius magna.* videlicet idolis in toto mundo destructis, mendacis in tota terra conuictis, erroribus solutis: quia totus mundus diabolo cecidit, Christo autem surrexit. Sic ergo domum, quam stultus aedificauerat super arenam, sapiens rex spiritualibus armis sanctorum suorum destruxit. Domum autem, quam sapiens Christus aedificauit super petram, stultus diabolus fallacibus argumentis ministrorum suorum nunquam poterit dissipare. Huic ergo viro sapienti Christo, similis est Christianus omnis, qui aedificat se super petram, id est Christum. Qui enim audit verba Christi, & facit ea, ipse est qui aedificat se super petram Christum. Christus enim charitas est, & qui se aedificat in charitate, super petram Christum se aedificat. Qui aedificat se in mansuetudine, aedificat se super petram, id est Christum: Christus enim mansuetudo. Qui aedificat se

Secularis sapientia professores. flumina mendacis doctrinae. Not.

Tex. 2. Tim. 2. c.

fluuerunt.

Psal. 67. d. Luc. 11. c.

in castitate, aedificat se super petram Christum: Christus est enim castitas. Qui aedificat se in misericordia, aedificat se super firmam petram Christum: Christus enim misericordia est. Et in quacunque specie boni aedificauerit se homo, super petram Christum se aedificasse videtur: quia omne bonum est Christus. Similis autem est Christo, quoniam sicut Christi ecclesiam aedificatam super petram nulla eam aduersitas diruere potest: sic talem Christianum qui se aedificauerit super Christum, nulla eum aduersitas diruere potest, ut dicat cum Paulo: Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, angustia, &c. Stulto autem diabolo similis est omnis Christianus, qui se aedificat super arenam. Super arenam autem aedificat se, qui audit verba Christi, & non facit ea. Verba enim quae non couertuntur ad opus, arena sunt spargibilis. Sicut enim grana arenam non conueniunt in vnum, neque adherent adinuicem, sed semper sunt separata: sic verba quae audiuntur & non conuertuntur in vnam iusticiae massam per opus, separata sunt & dispersa. Et ideo assimilantur arenam, quae nunquam in semetipsa coniungitur. Ergo super arenam se aedificat omnis Christianus, qui ex auditu solo verborum, credit in Christum, & non per opera bona se confirmat in Christo. Sed & qui facit opera mala, super arenam aedificat. Arena enim est omnis malicia, sicut diximus supra: & qui in bonis mundialibus instruit, se super arenam aedificat. Similis autem stulto diabolo est, quia sicut diaboli domus, id est, idololatria a Christo destructa est per opera ministrorum eius, & gratiarum: sic & ille hodie, aut cras destruendus est a diabolo per opera ministrorum eius, vel daemonum, vel hominum impiorum: & tales hi sunt quos cadere de ecclesia significauimus supra, eo quod non se aedificauerint super petram, sed magis super arenam. *Et erit ruina eius magna.* Quo modo magna? Sicut enim domus quae habet validum fundamentum, si pars aliqua parietis vel tecti ceciderit: ruina eius magna non erit, quia potest fieri ut iterum reparetur. Si autem fundamentum eius casum fuerit passum, tunc est ruina eius magna, quia tota venit deorsum: sic & Christianus si aut fornicatus fuerit, aut adulteratus, aut homicidium fecerit, cecidit quidem, tamen ruina eius magna non est, quia iterum poenitentia surgere potest sicut Dauid. Si autem de fundamento fidei aliquid fuerit passus: id est, si praeruaricatus fuerit, & ad Gentiles, aut hereticos transierit, tunc est ruina eius magna, quia totus funditus ruit. *Et factum est cum consummasset Iesus verba haec, admirabantur turbae super doctrinam eius.* Placatus rationabiliter intellectus hominis laudem generat: victus autem, admirationem. Quicquid autem dignè laudare non possumus, hoc admiramur. Admiratio tamen eorum magis ad Christi gloriam pertinebat, quam ad fidem ipsorum. Non enim ideo mirabantur, quasi credentes in Christum: sed quia irreprehensibiles audierant sermones. Si autem credentes in Christum essent, non mirarentur, sed potius crederent. Nam omne dictum, aut factum illud mouet admirationem, quod superat facientis, aut dicentis personam: Vtputa, si homo tale aliquid dicat aut faciat, quod excedit mensuram naturae eius. Quauis autem magnum sit quod deus dicit aut facit, tamen minus est quam dei potentia. Ideo quicquid a deo factum, aut dictum audimus, non admiremur, quia omnia minoram quam dei potentia. Tamen audiebat populus cum silentio & grauitate, & admirans proficiebat in verbis ipsius: quia admiratio, etsi ipsa non est ex fide, tamen inuitatio est ad fidem. Nam qui

Rom. 8. g. Audiuimus verbi domini, ne ad opus perueniamus, sed super arenam aedificat.

Deute. 4. a. & 12. d. & Pron. 30. a. & Ecclesiastes 3. c.

Deut. 24. a. Matt. 19. a.

Exod. 20. e. & Deute. 5. b.

Supra 5. d.

Homilia xxxj. ex cap. viij.

Descendente eo de monte, secuta sunt eum turbae multa, &c. Vide quia super montem, discipuli tantum dicitur ascendisse ad Iesum: descendente autem eo de monte, secuta sunt eum turbae, & merito multa turba: quia mons est virtutis fastigium, cacumen ecclesiae, in quo appropinquare Christo non possunt turbae, vel peccatis grauatae, vel curis mundialibus oneratae. Nec possunt imitari Christum, nec sublimes audire sermones, qui dicuntur in monte: sed soli discipuli, qui a passionibus viciorum liberi sunt, qui curis mundialibus onerati non sunt. Propterea quasi leues & expediti, ad Christum accedere possunt, facti imitatores eius in omnibus, ut sublimes sermones ipsius possint audire. Et tamen cum descenderet ad humilia de altitudine pietatis propter infirmitatem hominum sequi eum non potentium super montem, tunc sequuntur eum turbae multae. *Ecce leprosus.* Sciendum est, quod Lucas quidem & Marcus, statim in primis ponunt daemonicum curatum, in secundo autem loco mulierem carnali infirmitate febrium liberatam, ea videlicet ratione, quia maior cura dei est de salute animae, quam de salute carnis. Primum quidem, quia dignosior est anima quam caro. Anima enim sine carne viuere potest, caro autem sine anima viuere non potest. Secundum autem, quia in omni peccato prius anima peccat, postea caro. Nam nisi anima prius fuerit victa, nunquam caro potest peccare. Caro quidem prius concupiscere malum potest, peccare autem non potest, nisi anima illi consense-

Luc. 5. c. Mar. 1. c.

rit: quia caro in potestate animae est, non anima in potestate carnis. Ideo ergo necessarium fuit, ut anima quae prius ceciderat, ante resurgeret. Deinde anima liberata a potestate diaboli, carnem suam saluare non potest a liberare peccato: caro autem sanata ab infirmitate, animam liberare non potest a peccato, sed magis eam euertit: quia incolumitas carnis semper impugnat iusticiae disciplinam. Hic autem Mattheus statim leprosum ponit mundatum in mysterio carnis. Quid ergo? Praeterit rationem, quam alij Euangelistae tetigerunt: Non, sed abundanter eam exposuit. Pro eo enim quod illi posuerunt daemonicum curatum in mysterio animae, iste propter salutem animae posuit Christum docentem in monte: quod alij non dixerunt. Nam sicut effugatio immundi spiritus liberat animam de potestate peccati, quod fit per suggestionem diaboli: ita & verbum doctrinae soluit operationem diaboli, & animam liberat ab errore, liberat a peccato, ceterisque malis, quae diabolo suggerente nascuntur: quia non solum ille diabolus patitur, cuius corpus vexatur ab eo: sed etiam omnis qui facit diaboli voluntatem, peius vexabitur ab eo. Leprosus autem ponit in mysterio carnis sanatae. Lepra enim, passio est carnalis. Sed ne forte diceret populus apud se, Verba quidem magna, & terribilia sunt, sed opera nulla. Dicere granditer, non est multum: facere, multum est. Ideo excitauit leprosum ut mundationis illius miraculo praecedentibus verbis authoritatem praestaret: ut in verbis mirabilis, mirabilior esset in opere. Ecce leprosus quasi iam praeparatus descendenti illi occurrit. Et forte & ideo descendit, ut leprosum mundaret. Lepra enim est peccatum animarum nostrarum. Ideo ergo dominus de altitudine caeli, quasi de excelsio monte descendit, ut lepram peccatorum nostrorum mundaret. Quare putas iste inter ceteros non ascendit in montem, ut audiret sermones diuinos? Quia lepra erat grauatius, & peccatorum baiulans pondus, sursum ascendere non valebat. Aut non audisti prophetam dicentem, quo modo leues esse debeant, qui ad ecclesiasticum montem ascendunt? Quis, inquit, ascendet in montem domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, &c. Sic quicumque in malis ambulat, non potest in ecclesiam ascendere, quae mons domini appellatur, nec audire spiritualem doctrinam. Et si venit, corpore quidem venit, animo autem non ascendit: qui autem cum puro corde non venit, nihil illi prodest, quia corpore venit. Et si audit spiritualem doctrinam, non intelligit, quia sensus eius carnalium viciorum lepra corruptus est. Nemo enim bonarum rerum potest sentire saporem, quamdiu delectatur in malis. Quamdiu enim delectatur eum malum, non potest eum delectare bonum. Tunc autem incipit ei placere bonum, cum coeperit ei displicere malum. *Veniens adorabat eum.* Oratio perfecta, est fides, & confessio, sicut ait Apostolus: Corde creditur ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem: Sic & leprosus fidei opus adorans impleuit, confessionis autem, in verbis. *Domine si vis, potes me mundare.* Non illum petebat, quasi hominem artificem, sed adorabat quasi deum. Spirituali medico, spiritualem afferebat mercedem. Nam omnes medici pecuniis, iste autem sola oratione placatur. Verè enim nihil est dignius, quod offeramus deo, quam oratio fidelis. Quicquid enim obtulerimus, de nostris est, oratio autem de nobis. Domine si vis, potes me mundare. Non de voluntate Christi, ad omne bonum parata, dubitabat dicens, Si vis: hoc enim dubietatis esset de iudicio voluntatis eius. Christus enim cum

Marc. 1. d. & Luc. 5. c.

Psal. 23. a.

Rom. 10. c.

offerabat.

cum sit bonus, nociva non vult prestare, etiam si rogetur. Nec enim expedit omnibus corporalis integritas. Quoniam ergo nesciebat vtrum expediret ei curatio illa, nec ideo ambigebat de voluntate ipsius, quauis sciebat eam ad omne bonu paratam. Nam credere quidem bonum misericordiae dei, hominis est fidelis: scire autem iudicia misericordiae eius, non est hominis neque fidelis, cum constet nec ipsum Apostolum potuisse cognoscere, cum dominum ter rogaret vt discederet ab eo ille stimulus carnis, angelus satanae, qui datus ei fuerat, vt non extolleretur, propter quod & dictum est ei: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur, ac si dicat: Credo quia omne quod bonum est, vis: ignoro autem si bonum est mihi quod desidero. Hoc autem plane non dubito, sed potius credo: quoniam si bonum est mihi, & tu vis. Hic ergo sermo non dubitantem eum ostendit de misericordia eius, sed ignorantem iudicia misericordiae eius. *Et extendens manum suam, tetigit eum.* Quia in lege dictum erat, vt qui tangeret lepram, immundus esset vsque ad vesperam: tetigit lepram, non quasi seruus legis, sed quasi dominus. Nam lex legislatori subiecta est, non legislatori legi. Quid ergo, soluit legem? Non, literam quidem legis soluit, propositum autem eius non soluit, sed magis illi addidit dignitatem. Si enim lex facere potuisset, vt lepra non sordidaret tangentem, nunquam iussisset homines vt non tangerent lepram. Ideo ergo iussit non tangere lepram, quia non potuit facere vt lepra non sordidaret tangentem. Iste ergo qui tangens lepram, sordidatus non est a lepra, non egit contra legem, sed amplius fecit quam lex iubebat: quia non solum sordidatus non est a lepra, sed adhuc ipse lepram mundauit. Nec est credibile, vt dicatur sordidatus esse a lepra, qui ipsam lepram mundauit. Lex enim non ideo vetuit tangere lepram, vt ne leprosi sanarentur: sed vt ne tangentes lepram, coinquinarentur. Iste ergo qui tangens coinquinatus non est, sed adhuc mundauit, amplius fecit quam voluit lex. Tetigit ergo lepram, & legis literam soluit, vt iam non lepra corporis, sed lepra animae fugiatur. Nam infirmitas corporis miseranda est, non odienda: infirmitas autem animae non est miseranda, sed odienda. Quia infirmitas corporis non est in nostra potestate, vt aut non veniat super nos, aut recedat a nobis: infirmitas autem animae, in nostra est potestate, vt aut non veniat super nos, aut recedat a nobis. Infirmitas enim corporis tenet nos, nec tenetur a nobis: infirmitas autem animae non tenet nos, sed tenetur a nobis. Ideo illa infirmitas miseranda est, haec odienda. Ergo rescindit legem, non iusticiam legis: non illam, quam in corde hominibus creando conscripsit, sed quam dictauit in libro, cum populus vitulum adorasset: non illam de qua dictum est, Lex domini irreprehensibilis est, conuertens animas: sed illam de qua dictum est, Lex iram operatur: vbi autem non est lex, non est prauaricatio. Quo modo enim digna erat seruari, quam meruerunt peccata? Merito ergo placatus rescidit, quod iratus dictauit. Nam si lex sublata non fuisset, nunquam spiritualis leprosus sanaretur: quia omnis qui sub lege viuunt, leprosus est. *Volo, mundare. Et confessum mundata est lepra eius.* Non ex quo tacta est lepra recessit, sed ex quo iussa est. Vt ostendatur, quia non propter effugationem lepra tetigit eum, sed vt solueret legem. Alioqui quantum ad lepram sufficiebat sermo tantummodo: sed neque sermo necessarius erat, sed sola voluntas: ergo voluntas facta est propter leprosum, verbum autem propter spectantes. Nam si tacite eum curasset tot ad-

Astantibus circa Christum: quis scire poterat, cuius virtute sanatus est? Ideo ergo dixit, *Volo, mundare*: vt omnes sciant, quia illius virtute sanatus est, qui praecipuum sanitatis emisit. Hoc quod dicit, *Volo*: voluntatis eius est indicium, respiciens ad illud quod ille dixit, *Si vis: quod autem dixit, Mundare*: potestatis est praecipuum, pertinens ad hoc quod dixerat ille, *Potes*. *Et ait ei Iesus: Vide nemini dixeris, sed vade ostende te sacerdoti, & offer munus, quod praecipit Moses in testimonium illis.* Non sic intellige, quia hoc Moyses praecipit in testimonium illis, sed vade tu offer in testimonium illis. Non dixit, *Vade*, ostende te sacerdotibus, & nemini dixeris: sed primo nemini dixeris, & vade ostende te. Non enim semper iubet illum tacere, sed quandiu ostendat se sacerdotibus, ne forte si ante alicui nunciaret: de verbo in verbum audirent sacerdotes, & occasionem habentes lepra, propter odium & inimicicias Christi, expellerent eum de populo quasi leprosum, non recipientes mundatum. Ideo eum iubet offerre munera, vt si postmodum vellent eum expellere, diceret eis: *Munera quasi a mundato suscepistis, & quo modo me quasi leprosum expellitis?* Si leprosus adhuc fui, munera accipere non debuistis quasi a mundato: si autem mundus factus sum, repellere non debetis quasi leprosum. Eadem aliter: *Omnia opera curationum Christi habent in se mysteria dispositionum dei absconditarum.* Ideo corporalia quidem curationum eius comoda, & illorum fuerunt tunc, & modum sunt nostra: spiritualia autem, forsitan nostra tantummodo. Igitur hic leprosus, qui post verba doctrinae, confessum quasi iam praeparatus accessit ad curam, in figura fuit populi Iudaici, deorsum quidem consistentis: quia populus erat: audientis autem verbum tunc quod dictum fuerat sursum, & credentis, & adoratis, & complectentis. Omnis enim qui verbum dei adorat, aestimans & ipsum esse diuinum, & complectitur illud cordis affectu, sine dubio & verbum dei attingit animam eius. Nec enim possibile est, vt anima quae complectitur verbum, non tangatur a verbo: cum autem tetigerit eam verbum, a lepra infidelitatis eam mundat, secundum quod scriptum est: *Et vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* Et Petrus in Actibus Apostolorum. *Mundans*, inquit, corda eorum per fidem. Propter quod & populus qui in lege deguerat austeri, & gratiam nondum erat expertus, de potentia quidem eius firmiter credidit secundum traditionem patrum suorum, de misericordia autem dubitauit dicens: *Si vis, potes me mundare.* Nam lex potentiam quidem dei sufficienter tradebat, misericordiam autem eius non satis aperte. Propter quod & dominus cognoscenti potentiam Christi, secundum legem quam dederat, adimpleuit, vt & misericordiam gratiae eius cognosceret, dicens: *Volo, mundare. Et praecipit ei, vt offerret munera, secundum quod praecipit Moyses.* Quae illa? Par turturum, aut duos pullos columbarum. Omnis enim iusticia in his est duobus: In abstinentia rerum malarum, & in opere rerum bonarum. Per turturum ergo iubet populum ab infidelitate mundatum, sanctitatem offerre deo in abstinentia rerum malarum: quoniam castitas spiritualis animae abstinentia est malorum, vt non coeat cum spiritu alieno, nec inspirationis eius suscipiat semen, ne generet opera similia spiritui malo. Per columbam autem omne opus significat bonum, nascens ex charitate: quoniam charitas omne opus generat bonum. Qui ergo proximum suum diligit sicut se, nullum bonum subducit proximo suo, sicut nec sibi. Cum ergo has duas iusticias impleuerit quis, ab omni malo se absti-

1. ad. deest. nec.

1. Cor. 12. b.

Leui. 15. a. b.

Exo. 32. b. Psal. 18. b. Rom. 4. c.

Leui. 14. a.

Ioan. 15. b. Act. 15. c.

1. quod de. et. ut.

se abstinens, quod est castitatis: & omne bonum faciens, quod est charitatis: manifestus efficitur ille talis, quia ab infidelitatis lepra mundatus est. Sic enim populus emundatus, & talia sacrificia offerens deo, factus est in testimonium contra incredulos sacerdotes, qui gloriantem populum a peccatis, quem lex purificare non potuit. Et tu si complexus fueris verbum dei cordis affectu, & tuam nihilominus animam attingit verbum, quoniam diligentes se diligit, sicut dicit in Proverbiis Salomon: & ab omni te infidelitatis lepra mundat. Cum autem te emundauerit, praecipit tibi vt sacerdotibus te ostendas mundatum, castigans teipsum ab omni coinquinatione operis mali, & expandens charitatem tuam ad omnes per opera bona, vt per haec sacrificia a sacerdotibus cognoscaris, quia mundatus es, cum viderint te non facientem alteri, quod pati non vis, sed adhuc & facientem omnibus quae tibi vis fieri. Si autem harum iusticiarum sacrificia non obtuleris deo, manifestus es omnibus, quia non es mundatus, sed adhuc in priore infidelitate manes leprosus.

Homilia xxij. ex cap. viij.

Post haec autem cum venisset in Capernaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus, & male torquetur. Postquam dominus populum docuit super montem, & leprosum mundauit sub monte: post haec venit Capernaum, in mysterio: post Iudaeorum mundationem venit ad Gentes. Et ecce Centurio quidam accessit ad eum rogans. Centurio, primus fructus ex Gensibus, ad cuius fidei comparisonem omnium Iudaeorum fides infidelitas est inuenta. Hic neque Christum audiuit docentem, neque leprosum cum mundaretur aspexit, sed audita tantummodo sanitate leprosi, plus credidit quam audiuit. Ille enim seipsum obtulit, dicens: Si vis, potes me mundare. Fidei quidem sunt haec verba, non tamen magna, quoniam talia verba dici poterant etiam hominibus sanctis: qualis fuit Helisaeus, qui leprosum mundauit, non manibus, sed praecipio. Iste autem Centurio non solum potestatis eius virtutem confessus est, sed ipsam diuinitatis eius naturam cognouit. Non enim quasi corporalem sanctum rogauit, sed quasi deum vbique praesentem, dicens: *Dic verbo, & sanabitur puer meus.* Quasi qui poterat etiam absentium infirmitatibus imperare. Erat enim iste Centurio in mysterio Gentium futurarum, quae neque legem, aut prophetas legerant de Christo, neque ipsum Christum mirabilia facientem viderant, sed iusticiam legis, quam in libris non legerant, in corde senserunt: & Christum, quem oculis non viderant, mente viderunt: ostendentes in se, quoniam scripturae ad prauidicium peccatorum factae sunt, non ad necessitatem sanctorum: quia rectis & fidelibus scripturae necessariae non sunt, dicente Apostolo: Lex non est posita iusto, sed iniusto. Magistra enim omnis iusticiae ipsa natura est hominum, & scriptura infallibilis* de deo creaturae sunt omnium rerum: quia nihil est creatum in mundo, per quod non manifestissime deus ostendatur. Ideo elementa omnium rerum in hoc quidem tempore admovent homines de potentia dei, in illa autem die iudicio suo condemnabuntur. Sciendum est autem quoniam Lucas per sacerdotes ponit Christum a Centurione rogatum, Matthaeus autem ab ipso Centurione. Diuersae quidem species expositionum, vnus autem expositionis est sensus. Ille enim per sacerdotes exponens, mysterium demonstrauit: quoniam omnis petitio populi per sacerdo-

Prouer. 8. b.

4. Reg. 5. a.

1. Tim. 1. b.

* ineffabilis. al. infallibilis.

Luc. 7. a.

tes debet transmitti ad Christum. Iste autem rem ipsam exposuit, quoniam & qui per sacerdotes rogat Christum, recte ipse rogare videtur. Ex eo autem quod & illic sacerdotibus intercedentibus acquieuit, & hic ipso rogante promissit, manifestum est, quoniam & illic non propter personam sacerdotum acquieuit, sed propter fidem ipsius Centurionis: vt sciamus quoniam in omni causa non intercedentium merita, sed humiliter petentium aspiciuntur fides. *Puer meus in domo iacet paralyticus, & male torquetur.* Quid primum miremur in Centurione? Humilitatem, aut fidem, aut sapientiam, aut bonitatem? Humilitatem, quia nec in domo sua Christum suscipere dignum se esse existimauit. Fidem autem, quia credidit eum posse quod petit. Sapientiam, quia diuinum thesaurum absconditum in agro terreno, non acumine oculorum, sed mentis puritate, nullo demonstrante prospexit. Bonitatem autem, quia pro salute serui sic sollicitate festinabat, quasi non damnum pecuniae, sed salutis passurus in morte illius. Puto quod iste Centurio inter seruum & dominum nullam differentiam aestimabat: sciens quoniam etiam dignitas in hoc seculo diuersa est inter illos, vna est tamen natura illis. Ideo magis dei imaginem honorabat in homine, quam opus captiuitatis contemnebat in seruo: quod deus non secundum suam iusticiam creando disposuit, sed propter peccata hominum permittendo suscepit. Si tu enim dominus precium dedisti pro seruo, deus spiritum suum plantauit in eo. Quanto ergo maior est spiritus dei, quam precium hominis: tanto maius est quod ametur, quam quod contemnatur in seruo. Vide ergo ne forte si tu propter precium tuum abusus fueris illo sine timore dei, deus propter spiritum suum rationem a te exigat sine misericordia. Audiant etiam & intelligant serui. Sicut enim habent domini, quod imitentur in Centurione, propter misericordiam: sic habet & serui quod imitentur in puero, propter sinceritatem. Putas autem qualis erat ille puer, vt sic amaretur a domino? Secundum dilectionem domini mensurate fidem serui. Nec enim possibile erat, vt sine precio bonorum morum tantam sibi dilectionem domini comparasset. Domini ergo seruis debent amorem propter communem naturam, serui autem debent dominis suis timorem, propter ordinationem diuinam. Et in seruis Christus amatur a dominis, & in dominis Christus timetur a seruis. *Et male torquetur.* Et non satis male torquebatur, tamen aestimabat illum dominus male torqueri, quia sic diligebat eum. Nam vnusquisque quem diligit, & si modice fuerit tediatus, grauius eum putat habere quam habet. Vide autem sapientiam Centurionis, & fidem. Fidem quidem, quia non dixit, *veni, & salua eum*: sciens quia & illic constitutus, in omni loco fuerat praesens. Nam quauis Christus videbatur esse in mundo, propter dispensationem carnis, tamen mundus erat in Christo, secundum substantiam deitatis. Sapientiam autem, quia non dixit, vel hic constitutus sana eum: sciebat enim quia potens est ad faciendum, sapiens ad intelligendum, misericors ad exaudiendum: ideo infirmitatem tantummodo exposuit, remedium autem sanitatis in potestate misericordiae eius dimisit. Nam & medico corporali necessarium est tantummodo passionem exponere, quid autem, aut quo modo faciat, ipse cognoscit. *Respondit ei Iesus: Ego veniam & curabo eum.* Propter multas causas, cum non peteretur vt iret, promittit se ire. Primum quidem, vt excitaret fidem eius, hoc ipsum respondere voluit quod respondit. Nisi enim ille dixisset, *Veniam & sanabo eum*: nunquam iste responderet,

1. ad. vobis.

deret, Non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed A
 dic verbo, & sanabitur puer meus. Hoc enim cōsilio &
 Chanaanā clamante, Filia mea malē à dāmonio tor-
 quetur: respondit quōd non erat facturus, Non est bo-
 num tollere panē filiorum, & dare canibus: vt illa pro-
 uocata responderet, Etiam domine, nam & catelli de
 micis filiorum manducant. Sic & huic respondit quod
 nolebat, vt quod volebat audiret. Deinde quoniam pe-
 titio Centurionis erat pro seruo, ideo ire proposuit: vt
 nos doceret, non magnos colere, & modicos contem-
 nere, sed pauperes & diuites similiter honorare. Si enim
 diuitem honoras, propter personā ipsius honoras eum:
 si autem pauperem honoras, propter personam Christi
 honoras. Propterea & in quodam loco, regulo postu-
 lante pro filio suo, non dixit, ego veniam, & sanabo
 eum: sed quid? Vade, filius tuus viuuit. Illic cum roga-
 retur noluit ire, ne fortē personam reguli videatur ac-
 cipere: hic autem non rogatus promisit ire, ne videatur
 humilitatem serui contemnere. Illum ergo contempsit,
 quem dignitas subleuabat regalis: istum autem hono-
 rauit, quem conditio humiliabat seruilis. *Respondit au-
 tem Centurio: Domine non sum dignus, vt intres sub tectum meum.*
 Honorem tibi debeo pro beneficio misericordiā tuā,
 non iniuriam. Sufficit mihi, quōd puerum meum sana-
 bis. Vt quid iniuriam etiā patiaris intrando sub tectum
 domus indignā? Quōd autem in hunc mundum ve-
 nisti, iniuriam passus es: sed tolerabilis est iniuria tua,
 quoniam pateris illam propter omnium hominū com-
 munem salutem. Vt quid & alteram iniuriam patiaris,
 introeundo in domum meam propter serui vnus salu-
 tem? *Dic verbo, & sanabitur puer meus.* Sciebat quoniam
 adstant illi angeli inuisibiliter ministrantes, qui omne
 verbum eius faciunt. Quōd etsi angeli cessent, tamen
 ipsa infirmitas, & spiritus passionum, præceptis eius
 viuacibus expelluntur: quoniam omnis sermo eius vir-
 tus est viuua. *Nam & ego homo sum sub potestate cōstitutus.* Vi-
 de quo modo mysterium patris & filij in seipso, spiritu
 suggerente, depinxit: Nunquid non sufficiebat, ad con-
 fessionem potestatis Christi hoc solum dicere, *Et ego
 homo sum, habens sub me milites, & dico huic vade, & vadit: &
 alteri veni, & venit?* Quoniam & Christus habet sub se
 angelos, quibus eundi & redeundi ponit præceptum.
 Quid ergo necessarium fuit addere, Et ego homo sum
 sub potestate: nisi vt plenissimē Christi dignitatem o-
 stenderet in seipso? Id est, ego sum homo sub potestate
 alterius, tamen habeo potestatem iubendi eis, qui sub
 me sunt. Nec enim impediō iubere minores, propter
 quod ipse sum sub maioribus, sed ab illis quidē iubeor,
 sub quibus sum: illis autem iubeo, qui sub me sunt: Sic &
 tu quauis sub potestate patris sis, secundum quod ho-
 mo es, habes tamen potestatem iubendi angelis tuis, nec
 impediri iubere inferioribus, propter quod ipse habes
 superiorem. Nam vt homo & iuberis à patre quasi mi-
 nor, tamen angelis iubes quasi maior. *† Sed fortē dicit
 hæreticus, volens ostendere patrem & filium, vnum vel
 æqualem. Non est ita intelligendus hic locus, sed sic:]*
 Si ego sub potestate constitutus, possum iubere eis qui
 sub mea sunt potestate, quanto magis tu, qui in nullius
 potestate potes iubere eis, quos habes in potestate:
 Sed hanc interpretationē peruersam non recipit tex-
 tus. *† Non enim dixit, Si ego homo in potestate: sed
 &c.* ita, Nam & ego homo sum sub potestate. Non compa-
 rationis inter se & Christum differentiam fecit, sed ra-
 tionem similitudinis introduxit. *† Vide ergo quo modo
 gentilis & rusticus miles mysterium veritatis cognouit,*

& homines Christiani, qui scripturas portant in ore, *tal. h. b. e.*
 denegant veritatem. Non quia obscura sunt, aut pro-
 funda mysteria veritatis, nō omnes ea cognoscunt: sed
 quia peruersa sunt corda eorum, & nō requiescit in eis
 spiritus veritatis: propterea veritas fugit ab eis. Qui au-
 tem rectus est corde, ita vt requiescat in eo spiritus ve-
 ritatis, non potest longe esse à veritate. Scriptum est e-
 nim: In maleuolam animam non introibit sapientia, *Sap. 1.4.*
 &c. Sed dicit aliquis: Vos ergo omnes iusti estis & recti,
 qui putatis vos esse in veritate: Non omnes, quod peius
 est: sed multi sunt peruersi in veritate fidei, tamen in er-
 roribus nullus est rectus. Aliud est enim multos esse ma-
 los, aliud est neminem esse bonum. Vbi enim quidam
 sunt mali, quidam boni, hominum est differentia: vbi
 autem omnes mali, rei peruersitas est. Nam & in medio
 tritici voluntariē nascuntur spinæ, inter spinas autē vo-
 luntarium triticum non generatur. *Audiens autem Iesus,
 miratus est, & sequentibus se dixit: In nullo tantam fidem inueni in
 Israël.* Credidit Andreas, sed præsignate sibi Ioanne, *ac Ioan. 1.4.*
 dicente: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mun-
 di. Credidit autem & Petrus, sed euangelizante sibi de
 illo Andrea, & dicente: Inuenimus Messiam. Credidit *Ibidem.*
 & Philippus, sed legendo scripturas, sicut ipse ad Na-
 thanaël dixit, *Quem scripsit Moses in lege, & prophe-
 ta, inuenimus Iesum à Nazareth.* Ipse quoque Nathanaël,
 nisi audisset à Christo, cum esses sub arbore ficu, vidi te: *Ibidem.*
 nunquam respondisset, *rabbi, tu es filius dei, tu es rex Is-
 raël.* Prius signum diuinitatis accepit, & sic cōfessionem
 fidei obtulit. Aut si non sumus aucti fideliores illum pu-
 tare, quā Apostolos: ita testimonium Christi intelli-
 gendum est, quōd vnūquodque bonum hominis secun-
 dum qualitatem personæ illius laudatur. Puta, si rusticus
 aliquod verbum sapienter loquatur, philosophus multo
 amplius sapienter: in modico sermone sapientiæ rusti-
 cus plus laudatur, quā in magno philosophus: quon-
 iam rusticum dicere aliquid sapienter, magnum est.
 Philosophum autem dicere sapienter, non est mirum.
 Aut si puer aliquid astutē loquatur, dicimus, satis sapiens
 puer: si autem vir perfectus sapienter loquatur, non lau-
 datur quasi sapiens: nō quia puer plus sapuit quā per-
 fectus, sed quantum ad cōparationem ætatis suæ sapien-
 tior videtur esse, quā ille perfectus. Sic & in Centurio-
 ne dictum est, in nullo tantam fidem inueni in Israël, *Infrā 8. b.*
 non quia nec Apostoli tantam fidem habuerunt.

Homilia xxiii. ex cap. viij.

In illo tempore, ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt
 eum discipuli eius. Er reliqua. Nauigante domino
 cum discipulis, orta magna tempestas est, ita vt
 nauem conciti maris insurgentes fluctus obruerent. Ip-
 se vero, inquit, dormiebat. Mira ratio. Ascendit paruam
 nauiculam vt nauigaret, ille qui totum mundum diui-
 na virtute gubernat. Dormit in somnum, qui populum
 suum vigilia æterna custodit. Dormit autem dominus,
 non necessitate infirmitatis humanæ, sed spontanea vo-
 luntate. Nam cum in dei illa æterna natura somnus nō
 datur, secundum quod de eo legitur dictum, *Ecce non
 dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël:* tamen
 dominus ac Saluator noster ad probandam in se sus-
 cepti corporis veritatem, etiam vsque ad somnum hu-
 manæ naturæ omnia implere dignatur, vt euidenter ve-
 ritatem in se assumpti corporis demonstraret. Sed cum
 dormiente domino, sciente procella, vsq; ad pericu-
 lum nauis violenti fluctus insurgent, discipuli timore
 percussi, dominum suscitant, dicentes: *Domine libera nos,
 perimus.* Quod id ipsum olim David ex persona Apo-
 stolorum

785
 stolorum suscitantium dominum significasse videtur, *tal. h. b. e.*
 cum dicit: Exurge, quare obdormis domine: Exurge ad-
 iuuā nos, & libera nos propter nomen tuum. *Surgens er-
 go dominus, ait illis: Quid timidi estis modica fidei? Et imperauit vē-
 to & mari, & facta est tranquillitas magna.* In quo manifestē
 diuinitatis suæ potentiā dominus declarauit, dum vio-
 lentos maris fluctus diuinæ potestatis verbo cōpescuit.
 Neque venti vel mare obedire poterāt, nisi domino &
 creatori suo. Quod futurū antē prænuiciauerat David,
 dicendo: Viderunt te aquæ deus, viderūt te aquæ & ti-
 muerūt, & turbatæ sunt abyssi. Multitudo sonitus aqua-
 rum, vocem dederūt nubes. Et quæ istæ nubes sunt, quæ
 timentibus aquis vocem dederūt, nisi discipuli, qui viso
 signo diuinæ virtutis exclamauerūt, dicentes: Verē hic
 filius dei erāt: Nubes autem idcirco Apostoli intelligū-
 tur, quia modo nubium de terra surgētēs, ad cœlos sine
 aliquo pōdere peccati spiritualis naturæ leuitate ferun-
 tur, & ad riganda corda credentiū pluuiam diuinæ præ-
 dicationis infundūt. Alio quoque loco idē David, quōd
 domino imperante verbo, maris violentia mitiganda
 esset, ita testatus est dicens: Tu dominaris potestati ma-
 ris, motum autem fluctuum eius tu mitigas. Et iterum:
 Dixit, & stetit spiritus procellæ, & siluerunt fluctus eius. *Ibid. 64. b.*
 Et iterum: Qui conturbas fundum maris, sonum autem
 fluctuum eius tu mitigas. Et iterum: Ecce dabit vocem
 suam, vocem virtutis. Hanc utiq; vocem, quæ diuinæ po-
 testatis virtute ventis imperat, maris tranquillitas re-
 stituta est. Beatus quoque Iob hoc ipsum futurum per spi-
 ritum sanctum nō ignorans, cum de domino loqueretur,
 ita ait: Virtute sedauit mare. Cum igitur sedata tem-
 pestate maris, iussione verbi esset tranquillitas instituta:
*Hi, inquit, qui erant in nauis, mirati sunt, dicentes: Qualis est hic,
 quōd venti & mare obediunt ei?* Hanc autē dominici verbi
 virtutem, & eorum qui in nauis erant admirationem,
 olim sanctus David prænuiciauerat in psalmo, dicen-
 do: Qui descendūt mare in nauibus, facientes operatio-
 nem in aquis multis. Ipsi viderūt opera domini, & mi-
 rabilia eius in profundo. Dixit, & stetit spiritus procel-
 læ. Et iterum: Statuit procellam eius in auram, & silue-
 runt fluctus eius, & lætati sunt quia siluerunt. Hæc itaq;
 primum, secundum simplicitatem historiæ per domini
 virtutem ista gesta cognoscimus: secundum allegori-
 cam verò rationem, quæ in his omnibus figura mōstra-
 ta sit, sollicitē debemus intelligere. Quarendum enim
 est, quid hæc nauis iuxta spiritualem rationem intelligi
 debeat, vel quod hoc mare, vel qui insurgentes fluctus,
 qui venti, qui hos fluctus concitant, qui etiam somnus
 domini, vel quæ hæc increpatio domini in ventos, &
 quæ ista restituta tranquillitas, vel quæ digna admiratio
 nauigantium. Et non dubiū est nauem istam ecclesiam
 figurasse, secundū quod per Salomonem de ea spiritus
 sanctus loquitur, dicens: Facta est tanquā nauis merca-
 tura lōginqua: id est ecclesia, quæ nauigantibus Apo-
 stolis, gubernante domino, flante spiritu sancto, prædica-
 tionis verbo vbiq; discurrit, portans secum magnum &
 inestimabile precium, quo omne genus hominum, vel
 potius totum mundū sanguine Christi mercata est. De
 quo alio quoque loco idem Salomon retulit, dicendo inter
 cetera, vestigium nauis pelagizantibus inueniri non
 posse: ostendens cōuersationem ecclesiæ non terrenam
 esse, vel seculi, sed cœlestem, secundū quod sanctus Apo-
 stolorum refert, dicens: Nostra autem cōuersatio in cœlis
 est. Mare seculum intelligitur, quod à diuersis peccatis,
 & variis tentationibus, velut quibusdā fluctibus æstuat.
 De quo scriptum legitur: Hoc mare magnū & spacio-

sum, illic reptilia, quorum non est numerus. Animalia *Ibidem d.*
 pulilla cum magnis, & draco iste quem formasti ad il-
 ludendum ei. Et iterum: Veni in altitudinem maris, &
 tempestas demersit me. Venti autem nequiciæ spiritua-
 les, & immundi spiritus intelliguntur, qui ad naufragiū
 ecclesiæ per diuersas seculi tentationes, velut per fluctus
 maris deficiunt. Dormire verò dominus in hac nauis
 tunc intelligitur, cum ad probationem fidei, ecclesiam
 suam pressuris & persecutionibus mundi istius tentare
 permittit, Oratio verò discipulorum, & excitantiū do-
 minum, & auxiliū implorantium, vt liberarentur: pre-
 ces sanctorū omnium ostenduntur, qui orta tempestate
 persecutionis, sciente diabolo & angelis eius, deuota
 fide, ac iugi oratione, patientiā domini, velut de som-
 no excitant, vt misericordiæ suæ auxilio, per timorē hu-
 manæ infirmitatis periclitantibus subuenire dignetur:
 quō increpatis ventis, immundis scilicet spiritibus, qui
 auctores sunt persecutionis, & mitigata omni seculi tē-
 pestate, ecclesiam suā in pace & tranquillitate restituat.
 In admiratione verò eorum qui in nauis erant, qui post
 factam tranquillitatem dei filium cōstitentur, omnium
 credentium persona & fides ostensa est, qui in ecclesia
 constituti, prius orationibus dominum excitantes, red-
 dita sibi pace, verē dominum ac defensorem ecclesiæ
 suæ, dei filium cōstitentur. Quod factum statim in Actis
 Apostolorum, post Herodis persecutionē & Iudeorum,
 à sanctis pro ecclesia recognoscimus. Vnde & quauis
 infestatione inimici ecclesiæ, vel seculi tempestate labo-
 ret, quibusuis tentationū fluctibus pulsetur, naufragium
 facere non potest, quia filium dei habet gubernatorem.
 Inter ipsos enim turbines mundi, inter ipsas seculi per-
 secutiones plus gloriæ ac virtutis acquirit, dum in fide
 firma & indissolubili permanet. Nauigat enim instru-
 cta fidei gubernaculo, fœlici cursu per huius seculi ma-
 re, habens deum gubernatorem, angelos remiges, por-
 tans choros omnium sanctorum, erecta in medio ipsa
 salutari arbore crucis, in qua euangelicæ fidei vela sus-
 pendens, flante spiritu sancto, ad portum paradisi & se-
 curitatem quietis æternæ deducitur. Et hæc quidem nauis
 quauis per hoc tempus vitæ, per has tentationes
 seculi nauiget: non est tamen seculi nauis, sed dei. Est e-
 nim & alia seculi nauis, non dei: id est, collectio hæreti-
 corum, quæ sibi huius nomen ecclesiæ vendicat. Aduer-
 sum quam, diem iudicij futurum Esaias manifestē de-
 clarat, dicens: Dies, inquit, dominus sabaoth, aduersus
 omnem contumeliosum & superbum. Et post aliquan-
 tum ait: Et aduersus omnem nauem maris, id est om-
 nem ecclesiam hæreticorum. De qua alibi idem Esaias
 retulit: Dirupti sunt, inquit, funes tui, quæ non valuit ar-
 bor tua, inclinauerūt vela tua, & non laxabūt vela tua. *Esa. 33. d.*
 Nauem verò hanc maris esse dixit, quia huiusmodi ec-
 clesia nō dei est, sed seculi, quæ licet habere in se prædi-
 cationem dominicæ crucis videatur, inualidam tamen
 hanc arborem eius ostendit: quia vbi non est veritas fi-
 dei, infirma crucis assertio est. Vnde inclinata & laxata
 vela eius sunt ostensa, quōd nullo flatu sancti spiritus di-
 riguntur. Et ideo huiusmodi nauis, hoc est ecclesia hæ-
 reticorum, amisso veræ fidei gubernaculo, dominantibus
 aduersis spiritibus, in naufragiū mortis æternæ de-
 mergitur, quæ gubernari à Christo domino non mere-
 tur, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Homilia xxiii. ex cap. x.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Ecce ego mitto
 vos sicut oves in medio luporū. Et reliqua. Omne ma-
 gis & iniuriam
 quod

quod autem expectatur antequam accidat, postquam A
 acciderit, leuius inuenitur. Ideo praescius dominus futu-
 rarum persecutionum, praemonet Apostolos, dicens: Ecce
 ego mitto vos sicut oues in medio luporum: vt cum
 periculum illud euenerit, non quasi nouum perhorres-
 cant, sed tanquam cognitum fortiores excipiant. *Ecce ego,*
qui mensurata spacia constitui diei & nocti, & nunquam
altera in alterius tempus contempta definitione trans-
greditur. Ecce ego, qui turbidum mare, quasi feram ca-
uea, sic in sua littora clausi, & quasi indissolubili catena
precepto ligauit. Ideo dixit, Ecce ego mitto vos: vt dum
mittentis potestas consideratur, periculi magnitudo
non timeatur. Sicut oues. Non humanae naturae benefi-
cium tollo, sed ouilis patientiae opus iniungo. Non in-
dignantur serui vocabulum ouis accipere, cum sciant do-
minum suum nomen agni portasse. Ecce agnus dei, ec-
ce qui tollit peccata mundi. Et quo modo, inquit, profici-
emus oues contra lupos: Ouium mansuetudo. non po-
test resistere luporum crudelitati. Luporum crudelitas
mitescere nescit, nisi gratia Christi faceret, quod ipsa
natura fieri negat. Non vestra virtus, aut solertia aesti-
matur, aut laudatur in vobis: sed nominis mei potestas
intelligatur, vt glorificetur per vos, quia fortior est glo-
ria dei, quam rerum natura. Sicut oues. Cum coeperint
vos lupi vellicare, nolite resistere, aut vociferare, scien-
tes, quia nisi vos spoliati fueritis, alij non viuunt. Nec timea-
tis hanc vellicationem praesentem. Cum enim aetas re-
surrectionis aduenerit, alia super vos lana immortalita-
tis nascetur. Quoadu autem propter instigationem dia-
boli gentes permanserint lupi, dorsum illis praestate ad
vellicandum: cum autem per patientiam vestram lupi
illi facti fuerint agni, praebete illis, tanquam oues, lac do-
ctrinae. Manifestum quidem est, quia oues appellat prop-
ter mansuetudinem: non timentes autem deum, lupos
propter crudelitatem. Sed hoc videamus, quare istos quid-
em dixit, quasi oues: illos autem non quasi lupos, sed lu-
pous. Si enim istos propter solam causam mansuetudinis
oues dixisset, quoniam natura quidem homines erant,
mansuetudine autem oues, utique & illos quasi lupos dix-
isset: quoniam & illi, etsi crudelitate quasi lupi erant, ta-
men natura similiter homines erant. Puto ergo ista ra-
tionem istos quidem quasi oues dictos, illos autem non
quasi lupos, sed ad plenum lupos: quoniam homo dei,
quanuis fuerit bonus, tamen semper habet in se aliquid
mali secundum carnem, quasi homo: & ouis quidem di-
citur propter quod bonus: quasi ouis autem, quia non ad
plenum bonus. Qui autem deum non cognoscit, nihil
in se boni potest habere, propterea lupo dicitur, non
quasi lupo, quia nihil boni habet in se, quia in se non co-
gnoscit deum. Causa est ista, quia omnes homines secun-
dum carnis naturam mali sumus: & sicut dicit Apосто-
lus, Natura sumus filij irae: sed per timorem dei effici-
mur boni. Quanuis autem per timorem dei efficiamur boni,
tamen semper aliquid naturalis mali remanet in natu-
ra hominum. Ergo si natura carnalis compellit fieri ma-
lum, timor dei ex parte retinet eum a malo. Hominem
non cognoscentem deum, aut cognoscentem quidem,
sed non timentem, natura compellit facere malum, &
timor dei non retinet a malo, & ideo non potest esse in
illis aliquid boni, nisi forte propter homines, quando ip-
sum non est bonum, sed malum, quod est propter deum.
 Quicquid autem non est ex fide, peccatum est. Ideo san-
 cti quidem quasi oues, mali autem non quasi lupi, sed ad
 plenum vocantur lupi. Nec moueat te, quod etiam Chri-

stus quasi ouis est dictus, non ouis, cum sit totus bonus.
 Ibi enim non persona Christi comparata est ad perso-
 nam ouis: sed occisio Christi, sicut occisio ouis. Denique
 ita subiungit: Sic non aperuit os suum in humilitate. Nam
 nec ouis, cum ducitur ac occisionem, aliquam vocem
 emittit. Hic autem persona Apostolorum comparata est
 ad ouium mores: non missio eorum ad missionem ou-
 ium, id est Apostoli ipsi dicti sunt sicut oues, non missio
 eorum, sicut missio ouium. Non enim mittuntur aliqua-
 do oues ad lupos, nec comparat aliquis possibilem etiam
 impossibiliter. Vnde alibi dictus agnus est, non quasi
 agnus. *Estote ergo prudentes sicut serpentes.* ad intelligendas
 fraudes. *Estote simplices sicut columbae,* ad ignoscendas ini-
 urias. Nolo vos esse semper quasi columbas, ne propter
 simplicitatem nimiam per seductionem laqueum incur-
 ratis. Nolo vos esse semper sicut serpentes, ne ex corde
 contra aliquem venena fundatis, sed secundum tempus
 & personas, mutetis & mores. Estote serpentes, ne com-
 prendamini. Si enim comprehensi fueritis, estote col-
 umbae, vt ne mordeatis. Quoadu enim homo genti-
 lis est, serpens in illo est: quoniam indignatio illius, se-
 cundum similitudinem est illius serpentis, qui in para-
 diso hominem a deo separauit: cum vero conuertitur
 ad fidem, recedente serpente, ingreditur in illum spiri-
 tus, qui in specie columbae descendit de caelo, & fit co-
 lumba. Ergo contra infideles estote serpentes, quia ser-
 pens serpenti non nocet: cum fidelibus autem estote co-
 lumbae, vt quasi columbae colubis charitatis oscula por-
 rigatis. Et vt breuiter dicam, estote prudentes sicut ser-
 pentes, vt malum intelligatis & caueatis. Et estote sim-
 plices sicut columbae, vt non faciatis vllum malum. Quia
 intelligere malum, laudabile est: facere autem, vitupe-
 rabile. Nec qui intelligit malum, ipse fecit malum, sed
 qui facit malum. *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim*
vos in conciliis. Quoniam superius dixit, estote pruden-
 tes sicut serpentes, & simplices sicut columbae: nunc ad
 vtrunque causam ostendit, & quare vult esse prudentes
 sicut serpentes, & simplices sicut columbae. Prudentes
 quidem sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus,
 qui tradent eos in conciliis. Proprium enim est serpentis,
 ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde Apóstolus
 admonet, dicens: In sapientia ambulate, quoniam tem-
 pus malignum est. Quare autem vult eos esse simplices?
 vt non aduersus proditores suos maliciae memores sint,
 sed diligant inimicos suos, & bene faciant persequen-
 tibus se, secundum dei Christi praecipuum: quia non tan-
 tum laedimur ab iniquis inimicis, quando nocemur ab
 ipsis: sed etiam proficimus, cum per maliciam eorum con-
 stantia bonitatis nostrae a suo proposito victa non reces-
 serit. Quoniam proprium est columbae vsque ad mor-
 tem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia lob
 dictum est, & adhuc perseverat in simplicitate. *Atten-*
dite vobis ab hominibus: tradent enim vos in conciliis, & in synago-
gis suis flagellabunt vos, & ante reges & praesides stabitis in testi-
monium illis, & gentibus. Ita dixit, attendite vobis ab homi-
 nibus quasi a quibusdam pessimis malis, & super omnia
 mala malis. Nam si non quasi homines accusans dixisset,
 sufficeret illi dicere, attendite vobis, tradent enim
 vos. Nunc autem addidit, attendite vobis ab hominibus:
 ostendere volens, quia praeter omnibus malis homo est
 pessimum malum. Nam si bestiis comparare volueris eum,
 peiorem inuenies eum. Bestia enim, quanuis sit crudelis,
 tamen quia est irrationabilis, declinabitur ab homine
 crudelitas eius. Homo autem, crudelis cum sit, & ratio-
 nabilis, non facile euadetur crudelitas eius: Si comparaueris

ueris hominem serpenti, peiorem inuenies hominem: A
 quoniam serpens, etsi maliciam habet, tamen hominis
 timorem habet. Ideo si quem absconset potuerit, mor-
 der: si autem non potuerit, fugit. Homo autem & mali-
 ciam habet serpentis, & timorem non habet, sicut ser-
 pens. Ideo quoadu non habet tempus, latet sicut ser-
 pens: si autem inuenierit, irruit sicut bestia. Adhuc au-
 tem anguis, siquidem irritata fuerit, sauit: si autem irrita-
 ta non fuerit, in silentio transit. Homo autem & non irri-
 tatus insanit, & magis super illos insanit, a quibus non
 fuerit irritatus. Et vt breuiter dicam, vnaquaque bestia v-
 num habet & proprium malum, homo autem omnia ha-
 bet in se. Denique homo malus, peior est quam ipse dia-
 bolus. Diabolus enim si videat iustum, non est ausus ad
 eum accedere: homo autem malus quanuis hominem
 sanctum viderit, non solum illum non timet, sed adhuc
 magis contemnit. Non enim diabolus homini praestat
 virtutem, sed homo diabolo. Arma enim diaboli est ma-
 lus homo. Sicut enim homo sine armis non potest ali-
 quid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine ho-
 mine non valet aliquid contra sanctos. *Tradent enim vos*
in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt vos. Quasi ad ma-
 iorem laudem dei in synagogis suis flagellabunt: vbi ora-
 tiones & laudes, vbi lectiones vel sacrificia, Apóstolos
 ibi paenis affliciebant, quasi sacrificium deo offerentes. Re-
 autem vera sacrificium erat dei, cruciatio Apóstolorum,
 non ad ludaeorum mercedem, sed ad suam coronam: lu-
 daeorum autem erat interitus. Quoniam autem dicit, an-
 te reges & praesides stare, & non cogitare quid respon-
 dere debeant, hoc est quod in Ioanne dicit, Cum autem
 venerit ille paracletus, ille testificabitur de me. Et vos
 testimonium reddetis, quia ab initio mecum fuistis. Ante
 reges & praesides stabitis in testimonium illis, & Gentibus
 vt dum Apóstoli accusantur, dum respondent, in
 singulis quibusque praetoribus Christi veritas praedicetur,
 & ludaeorum perfidia demonstratur, & Gentibus vel ad
 salutem credentibus, pietatis mysterium reuelatur. Au-
 dientes autem Apóstoli, quia coram regibus & iudici-
 bus stare iubeantur, ne forte dicant ad Christum, tu
 ipse scis quia in illorum iudiciis scholastici praesunt,
 quo modo ergo possumus nos homines piscatores, &
 sine literis, coram illis testimonium dare. Tu enim ab
 initio non nos docuisti loqui, sed credere. Denique cum
 nos discipulos congregares, non inuenisti nos in capi-
 tolio philosophicos libros legentes, sed retia in mare
 mittentes. Neque dixisti, Venite, faciam vos aduocatos
 meos: sed, venite, faciam vos piscatores hominum. Con-
 scientias, non eloquentias nostras elegisti. Ideo ipse in-
 quit: *Cum autem tradent vos, nolite solliciti esse, quo modo, aut quid*
loquamini. Mea est enim causa. Deus humano auxilio
 non indiget. Ideo vos tantummodo mihi personam
 praestate, & ego vobis sensum. Nam sollicitum esse ante
 iudicium, non est preparatio rei, sed desperatio de deo.
 In illis enim rebus potest esse desperatio de deo, in qui-
 bus potest esse consideratio. Puta si propter aliquem a-
 ctum iter facturus es, consideras qualitatem actuum, &
 quantitatem itineris: & secundum eas praeparas tibi ex-
 pensas. Aut si domum aedificare proponas, consideras
 qualia aedificia, & talia praeparas instrumenta. In iudicio
 autem quo modo potest praeparari responsum? Nun-
 quid scis qualis sit interrogatio futura? Minimè cum in
 iudicio tali, non iudices a semetipsis loquuntur, sed dia-
 bolus in iudiciis. Si ergo homo, hominis cogitatio-
 nem non solum futuram, sed nec praesentem cognoscit:
 quo modo potest cognoscere consilium inimici? quia

nemo hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus qui
 est in eo. Si ergo ex vobis loquamini, secundum ver-
 bum respondebitis: si autem dei spiritu, secundum cogi-
 tatum eorum. Sinite ergo, vt in causa sua loquatur deus
 in vobis, qui conscientiam interrogantis agnoscit. Non
 enim possibile est, vt rex qui milites suos mittit ad bel-
 lum: non illis praestet arma aduersus hostem. Qui ergo
 sollicitus est quid loquatur, in sua sapientia sperat: quae
 est prima causa ruinae. Nam in persecutionibus virtus
 dei non requiritur, nisi praecesserit fides. Ad maiorem
 consolationem Apóstolorum, non dixit spiritus patris
 vestri, qui loquitur in vobis, sed qui loquitur: vt ostendat
 quia non solum tunc, sed nec modo aliquid sine spiri-
 tu dei faciunt, aut loquuntur, tanquam si ita dicat ad
 illos: Maximè quia creditis in me, aut confitemini me
 esse verum. Esurientem me videtis, & creditis quia sum
 panis caelestis. Sitientem me videtis, & creditis quia
 ego sum fons aquae salientis in vitam aeternam. Quo
 modo est iste sensus humanus, qui aliud vidit, & aliud
 credit, & confitetur? Si ergo modo, quando periculum
 non est, gratia mea operatur in vobis: quòd magis
 erit vobiscum cum persecutio venerit? Nam qui vos in
 pace sustentat, multò amplius adiuuat in bello. *Frater*
fratrem tradet in mortem. Audientes Apóstoli, ne forte co-
 gitent aestimantes cum traditi fuerint in conciliis, & in
 synagogis ad flagellandum: illo tempore putas nemo
 erit patronus, qui adiuuet: nemo amicus, qui indul-
 geat: nemo amicus, qui misereatur? Ideo dicit dominus:
 Nemo speret in patronis, nemo in amicis, aut parenti-
 bus: cum etiam frater fratrem tradet in mortem: pater
 filium, & filius patrem. Vide quale tunc incendium per-
 secutionis ardebit, vt nec sibi ipsi parcat natura. Quo
 modo autem tunc patronum, aut amicorum fidem in-
 tegram quaeres, cum videris ipsius fraternitatis & pa-
 ternitatis vim esse extractam? Si enim amicitia in ipsa
 natura deficit: quo modo inuenietur extra naturam?
 Ergo quia non est satis stupendum, si frater fratrem tra-
 dat in mortem? Cain enim propter inuidiam sacrificij
 interfecit Abel fratrem suum: Et propter benedictionem
 surreptam Esaü persequatur Iacob: Hoc autem quis au-
 diuit, vt nulla iniuria existente, propter solam Christi
 fidem pater filium tradat in mortem? quia fortior est
 conflictio inimici, quam virtus naturae. Corruptibilis
 enim est dilectio carnis. Mendax est omnis secularis a-
 micicia, quae diuini timoris vinculo non est ligata. Non
 est fides in seruis diaboli. Diabolus nec generat, nec ge-
 neratur: si non generatur, nescit seruare iura propin-
 quitatis, qui nullum habet propinquum. Non quia odi-
 bile est genus Christianorum, sed quia diuinum est, car-
 nales odiunt. Alij adiunguntur multò plures & chario-
 res proximitate coniuncti, beatorum commutatio, bonum
 odium est. *Et eritis odio omnibus hominibus, propter nomen meum.*
 id est, omnibus infidelibus: non solum inimicis, sed
 etiam amicis: non solum extraneis, sed etiam parenti-
 bus: non solum parentibus aut fratribus, sed etiam ipsi-
 s patribus vestris. O inestimabile diabolici furoris in-
 cendium, quod nec ipsa paternitatis charitas extinguere
 potest: supra naturam & contra naturam persecutio
 ardens, sapientibus euidenter ostendit, quoniam illa
 odia non facit more humano accidentium ira causarum,
 sed inuidia diaboli propter Christum. *Qui persequeruerit*
vsque in finem, hic saluus erit. Quia incipere multorum est,
 finire verò paucorum. Semper in principio dilectio est,
 in fine probatio. Nemo enim circa deum vsque ad fi-
 nem potest perseverare, nisi qui propter deum tantummodo

Ioan. 1. d.

Ephes. 2. d.

Rom. 14. d.

Ioan. 4. b.

Gen. 4. d. Ibid. 27. g.

fr. sterni- tatis.

Colos. 4. m.

Job. 22.

Job. 22.

ueris

modo factus est dei. Omne enim quod propter carnem fit, corporale est, quemadmodum & caro ipsa temporalis est: quod autem propter deum fit, aeternum est, sicut & deus aeternus est. Cor bonae fidei, est exitus bonus: quia non incipere aliquod bonum gloriosum est, sed finire. Nam quod incipit, corporis voluptas est frequenter: quod autem finit, virtus est animae. Nam frequenter concupiscentia carnalis incipit bonum, sed non finit, nisi gratia dei. Cum ergo conuersus fueris ad deum, & coeperis deo seruire, & opera iusticiae facere, ne aliquando acta tua recorderis, sed finem tuum cogita: quia praeteritorum bonorum consideratio, iactantiam operatur: consideratio autem finis, timorem. Quoniam qui perseverauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Homilia XXV. ex cap. X.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Nihil opertum, quod non reueletur: & occultum, quod non sciatur. Et reliqua. Nunc profectum praedicationis eorum futurum eis annunciat, quoniam praedictio eorum habitura fuerat exitum gloriosum. Ecce ego ipse, qui sum lumen absconditum in tenebris, deus celatus in homine, sublimitas in humilitate. Tunc sicut hoc mysterium absconditum fuit a saeculis, nunc autem per vos manifestabitur cunctis, ut impleatur sermo propheticus, qui dictus est de me: A summo caelo egressus eius, & occursum eius vsque ad summum eius. Et non est qui se abscondat a calore eius. Sicut enim nullus est locus ubi non appareat sol, aut non sentiatur calor eius: sic nullus erit locus, ubi non cognoscatur Christus, aut non intelligatur diuinitas eius, ut omnis conditio hominum in duas diuidatur partes, ita ut credentes merito coronentur, ac non credentes sine excusatione puniantur. Et vos cum interim quasi inimicos suos odiant homines, postea vos cognitos complectentur quasi suae salutis authores. Interim quasi maleficos homines vos abominabuntur, postea quasi sanctos venerabuntur. Interim vos quasi persecutores persequentur, postea vos, omnes homines in ecclesiis suis quasi deos adorabunt. Memento praeterita, & consolamini de futuris, quando iusticiae domini dominata est iniquitas, quando veritatem longo tempore celauerunt tenebrosa mendacia, quando innocentia sub existimatione criminis diu velata est. Moses fuit celatus in Aegypto, dictus est filius Aegyptiae. Quasi homicida fugatus est, quasi mercenarius contemptibilis, ouium factus est pastor. Nunquam est manifestata sanctitas eius, nunquam est coronata innocentia eius. Ecce qui pastor ouium fuerat irrationabilium, factus est dux populi gloriosi. Qui quasi homicida ex Aegypto egressus, postea ingressus est in domum sanctorum, iam non filius Aegyptiae, sed quasi filius dei. Perdidit beneficium suum Aegyptus, non potuit bene nutriendo facere suum, qui melius nascendo fuerat alienus. Qui Pharaonem regem quasi captiuus ante timuerat, postea illum decem plagis, quasi seruum obnoxium castigauit, quia nihil est opertum, quod non reueletur. Ioseph celatus est in Aegypto, quasi adulter accusatus est, castitatis custos fidelis. Nunquid non est manifestata innocentia eius? Nunquid non multipliciter coronata est castitas eius? Qui quasi maleficus in carcere fuerat, quasi propheta eductus est. In vnius pueri vindicta totus mundus fame flagellatus est. Et quem sacerdos Phutiphar primum quasi adulterum vxoris suae condemnauerat, postea gloriosum generum in cubiculum suum locat. Absconditi fuerant & tres pueri in Babylonia, & quasi contemptores regis sunt accusati pro crimine, ad quorum

Psal. 18. b.

Exod. 2. 1. & seq.

Gene. 39. & seq.

Ibid. 41. f.

Dan. 3. b.

interitum iustum est, ut caminus accenderetur septies amplius quam solebat: non quia ad comburendam carnis naturam tantum incendium necessarium erat, sed quia tantum insanientis regis iracundia suggererat. Et quid ignis in suo camino, furoris spiritu percussus corrigit: Et perditio suae virtutis calore, specie sola ardebat, ut incorruptibilem integritatem eorum corruptus ignis ostenderet, & ardentior fidem eorum ardens flamma ostentaret, ipsa natura sua clamans, non in voce: quia nihil occultum quod non sciatur. Sed vos sustinete introitum iniuriosum, ut habeatis exitum gloriosum. Et tanquam promissionum consolationem habentes, Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quae in aure auditis, praedicate super terra. Quid est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine? Item tenebras Iudaicum populum dicit, sicut scriptum est: Lux in tenebris lucet, & tenebrae eam non comprehenderunt. Et ideo tenebrae intelliguntur, quia lumen verum cognoscere non potuerunt. Quaecumque igitur dominus in Iudaeis locutus est, in Ecclesia manifestanda esse annuntiabat. Lux enim populus Christianus intelligitur, sicut & Apostolus ait: Eratis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in domino: ut filii lucis ambulatis. Aut ita: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quod nunc dico vobis in mysterio parabolarum, vos postea dicite manifeste. Quod enim in mysterio est absconditum, sic est quasi in tenebris positum. Vnde & Moses, quando legem accepturus ascendit in montem, sicut dicit scriptura, ingressus est Moses in nubem, ostendens quia lex quae dabatur in mysterio posita, obscura erat futura, quasi sub nube nigerrima. Quod autem manifeste dicitur, in lumine dicitur. Quid est, Quod aure auditis, praedicate super terra: id est, quod auditis in secreto soli, praedicate coram omnibus, nulli abscondentes verbum, quasi qui stet supra tecta & clamat. Quid est quod Apostoli audierunt in mysterio? Quid? Exiuit seminator seminare semen suum. Et quaedam ceciderunt secus viam, quaedam super petram, quaedam inter spinas, quaedam super terram bonam. Et loquebatur eis in parabolis, & sine parabolis loquebatur eis nihil. Et accesserunt discipuli eius ad eum secretae, dicentes: Enarra nobis parabolam. Quibus respondit: Vobis datum est nosse mysterium regni dei, ceteris autem in parabolis, ut audientes non audiant, & videntes caeci fiant. Quid ergo? Quod tunc in mysterio solis Apostolis credebatur, nunc euangelistis referentibus, & Apostolis praedicantibus, quotidie in medio ecclesiae omnibus populis enarratur. Ergo hoc est quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: id est, quod dico vobis in secreto, praedicate coram omnibus, sicut est ubi vocauit dominus discipulos suos seorsum, dicens eis: Vos autem quem me esse dicitis? Responderunt: Tu es Christus filius dei viui, qui in hunc mundum venisti. Et mandauit eis, Nemini dixeritis: quia oportet filium hominis crucifigi, & tertia die resurgere: quia si manifeste cognitus fuisset filius dei, nemo ausus fuisset manus iniicere in eum. Et ideo crucifixus non esset, neque resurrexisset a mortuis. Propterea adhuc infernorum regnum esset in terra, & dominatio diaboli mundum totum teneret. Quid ergo? Postquam dominus surrexit a mortuis, quod audierat Petrus in secreto, cepit coram omnibus praedicare, dicens: Deus patrum nostrorum suscitauit filium suum Iesum, quem vos crucifixistis, & denegastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos vero iustum negastis, & virum homicidam peristis

Proditor veritatis, quis.

om. 10. c.

Eph. 5. b.

o. Exo. 24. d.

Inff. 13. & Luc. 8. d.

Inff. 16. b.

Inff. 9. c.

Inff. 17. a.

Inff. 9. b.

Inff. 2. d.

Inff. 2. d.

Inff. 2. d.

peristis donari vobis; principem autem vitae interemistis. Ergo hoc est, quod in aure audistis, praedicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus. Ne forte propter timorem mortis non liberè dicatis quod audistis, nec fiducialiter praedicetis in omnibus, quod in aure soli audistis. Sic ergo ex his verbis ostenditur, quod non solum ille proditor est veritatis, qui transgrediens veritatem palam mendacium pro veritate loquitur, sed etiam ille qui non liberè pronunciat veritatem, quam liberè pronunciare oportet: aut non liberè veritatem defendit, quam liberè defendere oportet, proditor est veritatis. Nam sicut sacerdos debitor est, ut veritatem quam audiuit a deo liberè praedicet: sic laicus debitor est, ut veritatem quam audiuit quidem a sacerdotibus probatam in scripturis, defendat fiducialiter. Quod si non fecerit, proditor est veritatis: Corde enim creditur ad iusticiam, ore autem confessio fit ad salutem. Hec autem diximus, quoniam multi Christianorum palam quidem transgredi veritatem putant peccatum, tacere autem veritatem coram infidelibus non putant esse peccatum; & propterea multi inueniuntur in isto reatu. Ideo nos conuenit apertius dicere, quoniam nihil de veritate neganda praesens loquitur sermo, sed de veritate non liberè praedicanda, dicens: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & nolite timere eos, qui occidunt corpus, quo minus dicatis in lumine, quod audistis in tenebris. Vide quoniam non solum ille transgressor est veritatis, qui palam denegat veritatem, sed etiam ille, qui propter timorem eorum, qui possunt occidere corpus, tacet veritatem. Et quid dicam? Quia propter timorem mortis tacent homines veritatem, & propter miserum ventrem, & propter spem vani honoris, in conspectu infidelium tacent homines veritatem: Vt puta, eunt homines ad conuiuium impiorum sacerdotum, & confugiunt ad patrocinium malorum haereticorum, fit sermo de fide: ille sacerdos impius, vel patronus, blasphemat veritatem tuam, quasi mendacium: fidem tuam, quasi perfidiam, ut aut seducat, aut vulneret conscientiam tuam, & faciat eam infirmam, etsi ad plenum capere non potuerit: tu autem etsi non denegaueris palam veritatem, tamen non contendis cum persona eius, cuius panem inanem manducas, ut non perdas spem patrocinij, aut rapacitatis: veritatem quam oportebat te liberè defendere, tacens confundis eam in conspectu inimicorum eius, ut videatur a te tacente, falsa quae vera est. Et quo modo non es tu proditor veritatis? Sed forte dicis: Si taceo veritatem ante aduersarios, nunquid consentio mendacio eorum? Dic mihi, si princeps aliquis imperatoris, videntis ciuitatem Romanam ab hostibus expugnari, cum possit liberare eam, & neglexit defendere: num ipse videbitur tradidisse, quam potuit liberare, si voluisset? Sic & tu vides veritatem ab impiis expugnari, cum eam potuisses defendere, si loqui voluisses, tacens expugnasti, per hoc ipsum quod copassus es expugnari. Et si propter timorem eorum qui occidunt corpus tacere veritatem, sicut praesens scriptura testatur, impietas est: quo modo non sit impietas maior, tacere veritatem propter miserum ventrem, & spem vani honoris, & meliorem facere gratiam panis, & honoris quam gloriam veritatis dei? Et nolite timere eos, qui occidunt corpus: quoniam corpus etsi ab impiis occisum non fuerit propter deum, a semetipso post modicum morietur propter naturam. Ergo occili secundum corpus ab impiis, nihil perditis, nisi mortis dilationem, ut corpus quod post modicum fuerat moriturum, Tomus secundus.

ante modicum moriatur, magis autem nec ante ipsam mortis dilationem. Si ergo verum est, quia nec solum carnis, sed et de arbore sine praecocepto dei: & quia numerati dati nobis sunt dies ad vitam, credere debemus; quia nec morimur ante diem, nec transire possumus diem: tamen ponamus quod ante diem moritur, qui moritur propter deum: Si ergo & gratis, id est sine molestia percussoris post modicum morituri sumus, nulla dei causa proposita: quare non ante modicum in causa dei cum gloria morimur, ut fiat voluntarium, quod futurum est necessarium, ut offeramus deo pro munere, quod redditur a te pro debito? Ideo nolite timere eos, qui occidunt corpus. Substantia enim hominis non est corpus, sed anima. Hanc enim sola deus ad imaginem suam fecit, & hanc diligit: propter hanc fecit & mundum. Hanc zelat, & persequitur inimicus: propter hanc & ipse filius dei venit in mundum. Corpus autem vestimentum est animae, sicut ait Apostolus: De corpore nostro in quo ingemiscimus onerati, in quo nolumus spoliari, sed superuestiri ut mortale hoc absorbeat a vita. Sicut ergo vestimentum super homines positum, si quis furibundus scindat, illatorem quidem iniuriam sentit homo, damnum autem non patitur in natura: sic corpus super animam positum, si occidatur ab impiis, anima quidem occisionis eius sentit dolorem, damnum autem suae naturae non patitur. Habemus autem huius rei vnde loquimur argumentum in membris. Sicut enim vngues cum summitatem vestiunt digitorum, quando praecidantur, dolorem faciunt corpori: cum vero praecisi fuerint, nullus sensus corporis inuenitur in eis; sed ex ipsa natura alteri noui procedunt, ut nullum videatur natura sustinuisse dispendium: Sic corpus dolet nec caditur, sentit anima: cum autem occisum fuerit, nullus sensus, aut dolor animae inuenitur in corpore illo, sed iterum super animam in tempore opportuno gloriosius illud retinet corpus, ut nullum detrimentum anima videatur perpeffa, sed augmentata. Dicam autem quod sentio verius, non solum ad vestimentum animae caro creata est, sed magis ad tentationem eius, quasi domestica & naturalis inimica copulata est. Et dum expugnatur a carne, nec vincit, nec coronatur a deo. Huiusmodi mysterij Paulus testis est, dicens: Caro enim concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem. Si ergo caro animae inimica, tentatio est: quis sapiens non intelligit, quia occisio corporis optata est magis, quam timenda? Ideo tibi corruptibilis natura creata est, inde deponendi corporis tempus est numeratum; ut homo morituro corpori tuo non parcas, sed commerito perituro compares tibi vitam mansuram. Ecce si mutuo accipis, ut puta bouem, vel equum: nonne assidue operaris opus tuum in eum? Dicis enim apud te, hodie aut cras tollendus est a me, quia non est meus. Etiam tu in corpore corruptibili natus, quare non ad utilitatem animae tuae vteris temporalis corpore tuo, sciens quia post modicum tollendum est a te, quia non est tuum? Quae ergo est ista insipientia vestra, odire quod nostrum est, & amare quod nostrum non est? Studere seruare, quod seruare non possumus, & negligere quod in aeternum habebimus? Nolite timere eos, qui occidunt corpus, sed desperatio vitae post mortem. Ille timet mortem, qui non putat se viuere post mortem. Vis scire? Ecce frequenter homines grauem dolorem patiuntur in infirmitate, & non moriuntur, & frequenter modicum tedium habent, & moriuntur, & tamen magis contenti sunt grauem dolorem pati, & non mori. Vides ergo

De 2. Cor. 5. d.

Gal. 5. d.

Adhuc si-
mens, parū
boni opera-
tur.

quia non dolor mortis, sed ipsa mors timetur? Sicut au-
tem omnia mala operatur timor mortis, sic omnia bo-
na operatur contemptio mortis. Qui timet mori, id est
qui non sperat viuere post mortem, neque elemosy-
nas dat, neque orationibus instat, neque ieiunium cele-
brat, neque paupertatem sustinet, neque opprobriū suf-
fert, neque damnum substantiæ suæ contentus est pati,
neque corporalem iniuriam sustinet propter deum: sed
hoc suæ lucrum vitæ existimat, si bonis istius mundi fœ-
liciter fructus fuerit: & hoc damnū vitæ suæ putat, si fue-
rit: alienatus ab istis bonis. Quare? quia laborum suorum
præmium in resurrectione non sperat. Qui autem
non timet mori, id est qui vitam sperat post mortem:
omnia quæ diximus, libenter sustinet propter deū: quia
laborum suorum mercedem multiplicem indubitanter
expectat. Ille est ergo perfectus discipulus Christi, qui
hæc omnia patitur, aut pati paratus est. Non ergo ideo
dominus mandat, nolite timere qui occidunt corpus:
quia necesse est omnem Christi discipulum occidi: sed
ne omnes illas res, quas supra diximus, per singulas mā-
det, quasi per compendium dixit: Nolite timere eos qui
occidunt corpus: quoniam qui occidi nō timet, multo
magis contemnit cætera aduersa carnalia, quæ sunt ante
mortē: quia omnia carnalia quæ sunt ante mortem,
leuiora sunt morte. Qui ergo quod grauius est non timet,
multo magis cōtemnit quod leuius est. Qui autem
cæteras molestias quæ sunt ante mortem non est con-
tentus pati propter deum, quo modo sustinet mortem?
Considera autem, vt quid nobis in natura creauit time-
re mala carnalia, aut diligere bona: non vt mala car-
nalia timeamus, quæ timemus, sed vt per timorem ma-
lorum carnaliū intelligamus magis timenda esse spiri-
tualia mala: Vt puta, scis quia malum est pati dolorem
carnis, per hoc intellige, quia peius est dolorem animæ
pati. Scis quia malū est confundi coram hominibus, per
hoc intellige, quia peius est confundi coram angelis.
Quantū enim angeli meliores sunt hominibus, tantū
confusio illa peior quàm ista. Nam dolor & pudor cor-
poralis, cum corpore finitur, aut soluitur: dolor & pu-
dor animæ, semper cum anima irruit ad pœnam. Ita nō
vt diligas bona carnalia quæ diligis, sed vt per bona
carnalia intelligas magis diligēda esse spiritualia bona:
Vt puta scis quia bonum est gaudere carnaliter: per hoc
intellige, quia melius est gaudiū animæ. Gaudium quippe
carnis cum carne finitur, gaudiū autem animæ cum
anima perseverat. Scis quod bonū est gloriari in terris: per
hoc intellige, quia melius est gloriari in cœlo. Quantū
enim clarius est cœlū, quàm terra: tantū gloriofior est
illa gloria, quàm ista. De magnis autē thesauris bono-
rum vel malorum quasi modicū gustum dedit in mun-
do, vt ex modico gustu malorū, vel bonorum, plenitu-
dinem cognoscamus. Nolite timere eos qui occidunt
corpus, sed eum timete, qui potest corpus & animā per-
dere in gehennam. Quid dicis, anima perit? Nōne im-
mortalis creata est? Morte enim non solum extinctio
corporalis signatur, sed etiā pœna mors dicitur. Vnde
& Paulus ait: Quotidie morior pro vestra gloria, quā
habeo in Christo Iesu. Et Ioannes in Apocalypsi sua sic
dicit: Beatus qui habet partem in prima resurrectione,
ei secunda mors nō dominabitur. Secunda enim mors
est ignis, & sulphur. Vides ergo quia per damnationem
animæ, non dicit ipsam solutionem animæ, sed crucia-
tionem gehennæ, quæ est mors secunda. Et tanquam si
aliquis dicat: Vt quid tanta licentia data est malis, vt
etiam contra voluntatem dei habeant in sanctis pote-

1. Cor. 15. d.
Apoc. 20. b

statem nocendi? Absit, nihil possunt deo nolente. Non-
ne duo passeret esse veniunt, & vnus ex eis non cadet sine voluntate
patris vestri? Si ergo passeret in voluntate dei positi sunt,
non in potestate hominum, quos deus ad vltimū homi-
num fecit, quantū magis vos: non cum estis in potesta-
te hominum, sed in voluntate dei, quos deus ad suam
gloriam fecit. Si passer euentu non moritur, nec cadit,
propter hoc ipsum, quia opus dei est: quantū magis ius-
tus homo non est in euentu positus, quia imago dei est.
Sed aut à deo traditus, moritur: aut à deo liberatus, e-
uadit. Si in passeribus nihil sine ratione agitur, quorum
duorum precium vnus est assis: quantū magis in vo-
bis sine me nihil agitur, quorum precium est sanguis
meus? Si sic habentur passeret, quo modo habendi sunt
filij? Ideo ergo non debetis timere homines, quia non
est in vobis illorum potestas, sed dei. Non enim quan-
do volunt impij, tunc possunt nocere sanctis, sed quan-
do deus illis nocendi tempus concesserit, vt prouideat
sanctis suis coronam. Dicit Pilatus ad Iesum: Nescis
quia potestatem habeo dimittere te, & crucifigere te?
Respondit ad eum: Non haberes vllam potestatem in
me, nisi tibi datum fuisset desursum. Quæ ergo est sa-
pientia, illum non timere qui dat potestatem, sed il-
lum timere qui accipit? Qui enim dat potestatem,
quando vult dat: qui autem accipit, non quando vult
accipit. Ergo si non es traditus, sine causa times: & si
traditus es, sine causa times. Deo enim liberante ho-
mo tibi nocere non potest, & si vult. Nescis quo modo
Pilatus volebat dimittere Christum, sed non poterat,
quia deus eum tradebat? Vestri autem & capilli capitis om-
nes numerati sunt. Quid nobis prodest capillos numera-
tos habere, si morimur? Ideo numerati sunt, vt in æter-
num viuamus. Nunquid ideo numerat aliquid deus, vt
numerus eius cognoscat, qui ab initio (vt dixit sa-
pientia) omnia in pondere, numero, & mensura crea-
uit? Sed ideo numeravit, ne aliquid perdat ex ipsis. Si-
cut dicit propheta: Mihi autem nimis honorati sunt a-
mici tui deus. Dinumerabo eos, & super arenam mul-
tiplicabuntur. Non minuuntur qui numerati sunt, sed
etiam multiplicabuntur, Vis scire dignitatem numera-
torum: considera ouem illam, quo modo pastor non
requieuit per desertū discurrere, donec inueniret eam,
& ad pristinum numerum reuocaret. Nullam ex omni-
bus se habere putabat, si de numero suo vnā periret.
Qui autem perituri sunt, non numerantur. Ideo do-
minus dicit: Vestri etiam capilli capitis numerati sunt.
Peccatores autem, vt quid numerantur, qui esse non
æstimantur? Illud enim numerat deus, quod vult pos-
sidere: quod autem non vult habere, vt quid numerat?
Ideo non numerantur peccatores, vt quicunque ex ip-
sis periret non sentiat, neque curet deus, quasi de non
numeratis: sicut scriptum est, Pro nihilo habentur om-
nes gentes. Ergo passeret sunt meliores, quàm pec-
catores? Non, sed similes. Sicut enim deus non dixit,
quia non cadunt: sed, sine voluntate dei non cadunt.
Dei enim voluntas est, vt comprehendantur, & ad
vsum procedant hominum, quia ad hoc creati sunt.
Sic voluntas dei est, vt homo qui sine lege dei vixit, si-
ne lege & pereat: & qui deum non aspexit, non aspiciat
illum deus. Verè in hoc peior est homo peccator quàm
animal, quoniam animal & si non glorificat, non ex-
acerbat: homo autem malus non solum non glorificat,
sed adhuc exacerbat. Quanta autem si dignitas nume-
ratorum, etiam in libro numeri ostenditur, quoniam
electi & colati numerantur à Moſe, per præceptionem
dei.

Ioan. 3. b.

Sapientia

Psalm. 139.

1. Cor. 15. d.

Apoc. 20. b.

Esai. 40.

Numeri

1. Mac. 6. e.

dei. Non numeratur inter eos fœmina. Fœmina autem
intelligitur mollicies, quæ est corruptio corporalis. Om-
nis autem vir mollis animo, remissibilis in fide, & cor-
ruptus in actibus: corpore vir est, & ideo fœmina in-
telligitur, ideo non numeratur cum sanctis. Fœmina
autem si virilitatem sanctam habuerit, & si corpore fœ-
mina est, animo est vir, & numeratur cum sanctis. Il-
lic quia figura erat caro, fœmina repellabatur: hic au-
tem quia veritas est, fœmineus animus non numera-
tur. Illic seruilis conditio excludebatur, hic autem con-
uersatio seruilis expellitur apud deum. Non ille seruus
est, qui seruus est hominum, sed qui peccati sui. Ergo
liber si opera mala fecerit, diaboli seruus est. Seruus, si
bona opera fecerit, filius dei est: ideo seruilis anima nō
numeratur. Item neque Aegyptius mundialis. Qui er-
go diligit mundum, in secularibus negociis gaudet.
Propter negocia mundi transitoria tristatur, propter
deum verò non gaudet. Ille non numeratur, qui ani-
ma Aegyptius est. Aegyptius autem si cœlestia amaue-
rit, Hebraeus est. Item nec puer numeratur. Ille qui puer
est sensibus, malicia autem perfectus est: qui autem ma-
licia puer est, sensibus perfectus est. Qui autem men-
surat plenitudinem ætatis Christi, ille etsi puer fuerit, si-
cut Daniel numeratur. Et qui procedit ad bellum con-
tra alienigenas: id est, qui potest pugnare contra im-
mundos spiritus, & desideriorum carnalium destruere
castra, ille tantūmodo numeratur. Sed nec omnes qui
habent virtutem spirituales, habeant Israëliticam vir-
tutem. Nam & Gentiles habent virtutem animæ, Gram-
maticam, Rhetoricam, & Philosophicam: sed non Is-
raëlitica virtus est, quæ non fit propter deum, sed prop-
ter bonam gloriam. Israëliticum autem bonum est, cu-
ius mens deum videt, sicut Apostolorum, quibus dixit:
Vestri autē & capilli capitis numerati sunt omnes. Spi-
ritualiter autem, capilli sunt subtiles animæ, & in-
numerabiles sensus sanctorum, qui de spiritu Christi, qua-
si de capite ipsorum prodeunt. Si autem iustus tradidit
se in potestate dilectionis, dilectio illa præcidit capil-
los ipsius, & tollit virtutem quam habet in capite, sicut
Dalida Sampsonis. Nam omnis virtus eorum non in
corpore, nec in diuitiis, sed in virtutibus spiritualibus
est posita. Et nulla res sic præcidit virtutem capillorum
suorum, sicut corporalis voluptas. Si ergo perdidit vir-
tutem capillorum suorum, apprehendunt eum alieni-
genæ, id est immundi spiritus, & alligabunt eum vin-
culis diuersorum desideriorum, & excæcabunt oculos
cordis eius, vt non videat lumen: id est viam veritatis,
vt egressus suos extendat, vt impleatur in illo, quod
scriptum est: Deleantur de libro viuientium, & cum ius-
tis non scribantur. Omnis ergo qui me confessus fuerit coram
hominibus, & ego confitebor eum coram patre meo. Qui autem ne-
gauerit me coram hominibus, & ego negabo eum coram patre meo.
Et quoniam rem impossibilem, quantum ad naturam
carnalem, mandauerat: nunc & pœnam proponit, &
præmium, vt modò timore pœnæ, modo desiderio præ-
mij virtus animæ adiuetur. Ecce præmium: Qui me cō-
fessus fuerit coram hominibus, & ego confitebor eum
coram patre meo. Sed prius dicit præmium, postea pœ-
nam, quia misericors deus paratior est ad remuneran-
dum bonos, quàm ad puniendum indignos. Vide ergo
quantum maius est præmium dei, quàm iusticia nostra:
& quantū grauior est vindicta, quàm nostrū peccatum.
Si tu confessus fueris Christum coram hominibus, con-
fiteris quia nihil potes præstare deo: si autem ille te con-
fessus fuerit coram deo, confitebitur quia potest facere te
Tomus secundus.

immortalem. Si tu negaueris Christum coram homini-
bus, denegans Christū illi nocere non potes: si autem te
negauerit Christus coram deo, denegat qui perdere po-
test in igne aeterno. Quis est tam lapideus, qui non desi-
deret iusticiæ suæ testem habere Christum? Si ergo ma-
gnū est testem esse Christi, quantum magis est testem
habere Christū? Considera etiā denique, ne forte dicat:
etiam fideles Christiani, si necessitas persecutionis ad-
uenerit, interim coram hominibus de negatione patiar
pœnas, in corde autem meo veritatem teneo Christi.
Ideo non dicit, Qui me cōfessus fuerit in corde suo: sed,
coram hominibus. Quoniam qui coram hominibus non
confitetur, non prodest ei aliquid quò in corde credit
in Christum: quia qui ore denegat, nō potest fieri vt in
corde credat. Radix enim cōfessionis, fides est cordis.
Confessio autem, fructus est fidei. Sicut ergo quandiu
radix est viua, necesse est vt aut ramos producat, aut fo-
lia: si autem non produxerit, sine dubio intelligis, quòd
radix eius in terra siccata est. Sic quādiu fides cordis in-
tegra est, semper germinat cōfessionem in ore: si autem
confessio non fuerit oris, intellige sine dubio, quia fides
cordis eius iam antè siccata est. Sic enim dicit Aposto-
lus: Corde enim creditur ad iusticiam, ore autē confes-
sio fit ad salutem. Ergo nec valet confessio oris sine fide
cordis, nec fides cordis sine confessione oris. Si autē ti-
bi prodest corde credere, & nō coram hominibus con-
fiteri: ergo & infideli in hypocriti confiteri Christum
prodest, etiam si corde non credat? Si autem ille nihil
proficit cōfens sine fide, nec tu proficis credendo sine
confessione. Si sufficit Christo qui cognoscit, & si con-
fessus eum nō fueris coram hominibus: ergo & tibi suf-
ficiat, quia cognoscit te Christus, & si non fuerit te con-
fessus coram hominibus. Si autē tibi non sufficit cog-
nitio eius, nec illi sufficit fides tua. Si enim sufficeret tibi
fides cordis, cor tantūmodo tibi deus creasset: nunc
autem & os tibi creauit deus, vt corde credas, & ore cō-
fitearis. Nec tantum ore, sed quinq; sensibus carnalibus:
Si enim sufficeret cor aut os, sic diceret, & propheta: Cō-
fitemini domino, in cithara vnus aut duarum, chor-
darum, psalmum dicite ei: nunc autem dicit, in psalte-
rio decem chordarum: quia homo qui est psalteriū, de-
cem sonos habet, quinque carnales, & quinq; spiritua-
les. Cum his omnibus oportet cōfiteri Christum. Si au-
tem vel vnus sensus minus fuerit, non est perfecta con-
fessio. Ergo si quis tibi dicat, non manduces idolothya-
tum, sed aspice tantum ad idola, quo modo speciosa
sunt: si aspexeris prouocatus, oculis tuis negasti Christū.
Non quia aspiceres idola aliquid sit, sed quia inuitatus
aspicis, peccas. Si autem non aspexeris, oculis tuis con-
fessus es Christum. Ideo scriptum est, Auerte oculos
meos ne videant vanitatem. Si verò dixerit tibi, nolo
vt aspicias idola, sed tantum ausculta quo modo ille
Genilis blasphematur Christū, vt glorificet deos: Si aus-
cultaueris, auribus tuis Christum negasti. Si dixerit ti-
bi, nolo vt audias blasphemiam Christi, sed ecce quo
modo inuentum diis offertur, tantū ista, & accipe odo-
rem incensi illius: si odoratus fueris, odoratu tuo Chri-
stum offensus es. Item si dixerit tibi, non manduca
carnem dentibus tuis, tantum finge te de immolato man-
ducare: si simulaueris, sic gustu tuo Christum negasti. Si
autem nolueris fingere, Christum confessus es, sicut E-
leazarus in libro Maccabæorum, qui carnes veruecinas
sub specie porcinae noluit manducare. Si dixerit, nolo
fingate de immolato manducare, sed tantum tange
idolum manu tua, aut tene thuribulum: si tetigeris, aut
tenueris,

Nihil pro-

deft crede-

re corde, ni-

si ad fuerit

cōfessio oris,

Roma. 10. c.

Psalm. 139.

Psalm. 139.

1. Mac. 6. e.

tenueris, tactu tuo Christum negasti. Si autem nolueris, A tactu tuo Christum cōfessus es, sicut scriptum est: Si est iniquitas in manibus meis. Omnia enim membra animæ vel corporis tui non solum tibi ad vsum deus creauit, sed sibi ad gloriam.

Homilia xxvj. ex cap. x.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: Nolite arbitrari, quod venerim pacem mittere in terram. Non veni mittere pacem, sed gladium. Et reliqua. Cum dixisset dominus, Qui me confessus fuerit coram hominibus, &c. quasi cogitantibus Apostolis, & dicentibus apud se, vsque nunc sub tyrannis & Gentium dominatione degimus, & nunc sperauimus pacem nobis esse venturam: & quo modo hic nobis persecutiones & iudicia futura promittit? Respondit ita: Nolite arbitrari, quod venerim pacem mittere in terram. Et est pax bona, & est pax mala. Pax bona est inter bonos fideles & iustos, vt in quibus est vnus fidei munus, vna sit vitæ concordia. Nam fides per verbum quidem dei nascitur, per pacem autem seruator, & per charitatem nutritur, dicente Apostolo: Fides est, quæ per charitatem operatur. Fides autem quæ non habet charitatem, nullum potest boni operis fructum perficere. Si ergo aliqua dissensione fideles fuerint separati, hoc est mala discordia, sicut ait dominus: Omnis domus in se diuisa, non stabit: Si & separata fraternitas, à semetipsa consumitur, sicut ait Apostolus: Si autem inuicem mordetis & criminamini, videte ne ab inuicem consummami. Pax autem mala est inter infideles & iniquos, vt quibus est vna malicia, sit vnus ad malefaciendum cōsensus. Nam infidelitas & iniquitas ex suggestione quadam diaboli nascitur, per pacem autem seruator. Si ergo aliqua occasione infideles & iniqui ab inuicem fuerint separati, hoc est bona discordia: quia sicut in pace bonorum, fides & iusticia stant, infidelitas autem & iniusticia iacent: cum verò discordia venerit, fides & iusticia cadunt: infidelitas autem & iniusticia resurgunt: sic in pace iniquorum & iniusticia, & infidelitas stant, fides autem & iusticia iacent. Cum verò concordia venerit, infidelitas & iniusticia cadunt, fides autem & iusticia surgunt. Ideo ergo dominus bonam misit separationem in terram, vt rumperet malam cōiunctionem. Omnes enim tam boni quam mali, id est qui diligentes malum, erant in malo: & qui per ignorantiam boni stabant in malo. Omnes insimul, quasi sub vna domo infidelitatis tenebantur inclusi, ideo misit dominus separationis gladium inter illos, id est verbum veritatis, de quo ait Apostolus: Viuum est verbum dei, & efficax, & acumen habens super omnem gladiū acutissimum, penetrans vsq; ad interiora animæ & spiritus, artuumq; & medullarum, scrutans corda, & cogitationes. Iste est ergo gladius bis acutus, ex vna quidem parte bonos ab errore prædicens, ex altera autem parte malos ab excusatione, vt nec bonos ignorantia perdat, nec malos excuset: vt & boni cognita veritate, cum secuti fuerint, veritatem, cum iudicio & iusticia saluentur, & mali cum veritate cognita secesserint à veritate, cum iudicio & iusticia puniantur. Hoc ergo gladio dominus separauit bonum à malo, vt & bonum separatum à malo surgat, & malum separatum à bono cadat. Nam bonum quando fuerit mixtum, cum malo iacet, & mortuū est, quia non potest bonum esse cōiunctum cum malo: cum autem à malo fuerit separatum, tunc surgit & viuunt: quia incipit esse bonum separatum à malo. Sic & malum quando fuerit mixtum cum bono, stat & viuunt, quia sub

se opprimit bonum: cum verò fuerit separatum à bono, tunc cadit & moritur: quia manifestatum iam non potest sub se opprimere bonum. Sic & fideles, quādiu cum infidelibus fuerint iuncti, iacent, & mortui sunt: quia non possunt esse fideles cum infidelibus mixti. Cum autem fuerint ab infidelibus separati, tunc resurgunt & viuunt: quia tunc incipiunt esse fideles cum fidelibus mixti. Item infideles quādiu fuerint cum fidelibus mixti, stant, & viuunt: quia sub sua infidelitate tenent fideles. Si verò à fidelibus fuerint separati, cadunt, & mortui sunt: quia manifesti infideles iam non possunt perdere fideles. Omnis enim res mala. tandiu stare videtur, & viuere, quādiu bonæ rei potest nocere: cum verò manifestata fuerit, iam non potest nocere, iacet, & mortua est. Omnis autem res mortua, etsi est mala, tamen similis est rei quæ non est. Quid ergo infideles à fidelibus separati, alios quidem timore frangunt, alios autem promissione corrumpunt? Hæc res non dicit perdere bonos, sed magis glorificare permanentes in bono, cum ille qui aut timore frangitur, aut promissione corrumpitur, nunquam fuerit verè bonus. Tunc enim verè infideles dicuntur perdere fideles, quando fideles per ignorantiam veritatis cum infidelibus sunt. Seductionibus, aut persecutionibus fides non corrumpitur, sed purgatur. O mira virtus gladii separantis, cui non solum cōiunctio extraneorum resistere non potest, quos amicicia voluntaria iungit, sed nec ipsa dilectio violenta naturæ carnalis. Et ideo non solum illos separant, qui dilectione cōiuncti sunt, & natura diuisi, sed etiam illos, quos carnalis necessitas dulcibus vinculis alligauit. Ideo non dicit, veni enim separare filium à patre, &c. Notanda res est, quoniam quos separant Christus, fideles sunt: à quibus separant, infideles. Vnde ostendit, ex eo quod dicit: *Qui diligit patrem plus quam me, non est me dignus.* Qui enim plus diligit patrem quam deū, permanet iuxta patrem. Qui autē diligit deū plus quam patrem, recedit à patre, fide, non corpore. Ideo autem diximus, quia quos separant Christus, fideles sunt: vt sciamus quia semper fideles ab infidelibus recedunt, non infideles à fidelibus: quia semper diabolus desiderat infideles suos cum fidelibus esse, vt infideles cum fidelibus mixti, corrumpant fideles: & Christus semper fideles festinat ab infidelibus separare, vt ne fideles conuenientes cum infidelibus, corrumpantur ab eis. Et vbicumque separatio inter bonos & malos facta legitur in scripturis, semper boni secesserunt à malis, & non mali à bonis. Cum essent Iudæi in captiuitate, deus per prophetam non ad Assyrios dicit: Exite, exite de medio populi mei: sed ad populum suum, Exite, exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis: quia malum coinquinat bonum, bonum autem non coinquinat malum. Vtputa iunge lutum farina, non farina fordidat lutum, sed lutum farinam. Item iunge acetum vino, non vinum corrumpit acetum, sed acetum vinum. Nec enim corrumpi potest ab alio, quod naturaliter à seipso corruptum est. Ideo cum dixerint infideles, A nobis vos recessistis, non nos à vobis, crede, verum enim est. Semper bonum ante malum fugit, malum autem ante bonum non fugit. Item cum dicit, Ecce ille sacerdos hæreticus desiderat orare cum fidelibus, & dare benedictionem fidelibus, crede, verum est enim. Scit enim dato suo coinquinare non sanctificare accipientem. Si enim sciret sanctificare qui dat, vtique rogandus fuerat, non rogaret. Nunc autē quia coinquinat datum eius, non expectat vt queratur, sed ipse querit quem perdat.

dat. Ecce ille laicus infidelis, benedictionem desiderat accipere à fidele: non vt ipse sanctificetur accipiens, sed vt tu & quod dedisti, perdas: & quia dedisti sanctū canibus, pereas. Non dixit separare filium à patre: sed, aduersus patrem: quia non corporalem separationem iubet, sed spiritualem. Qui enim corporaliter separatur, à patre separatur, non cōtra patrem: qui autem spiritualiter separatur, corpore quidem cum patre est, fide autem aduersus patrem. Nam qui longe est à patre, non potest stare contra patrem: qui autem ante patrem est, ille potest esse contra patrem, respondendo, blandiendo, disputando. Non enim credibile est, vt corporaliter iubeat relinquere patrem, qui dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei, & tu inuenies mercedem pietatis, & ipse infidelitatis suæ habebit damnationē suam. Et ideo non dixit, Qui diligit patrem, non est me dignus: sed ait, Qui diligit patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus. Sicut enim post deum diligere parentes, pietas est: sic plus quam deum diligere, impietas est. Si ergo habes patrem infidelem, obsequere ei. Si autem voluerit te in eandem foueam infidelitatis immergere, in qua ipse est, tunc plus dilige deum, quam patrem: quia pater non est anima, sed carnis. Solus autem deus omnium animarū sanctarum pater est. Reddite ergo vnicuique quod suum est. Carnalibus patribus præbete carnis obsequium, spiritualibus autem patribus animæ sanctitatem. Et verè nihil est, quod amplius diligere debemus quam deum. Amici enim recedunt, parentes deficiunt, solus autem Christus nec recedit aliquando, nec deficit, donec voluerimus & nos esse cum ipso. Cum de hoc mundo exierimus, vnaquæque anima ad locum suum recedit: & nemo recordatur amplius carnalem affectum, cum de carne recesserit. Non pater filium, non filius patrem. Omne enim quod de terra suscepimus, in terra dimittetur, & neminem nobiscum habebimus, nisi opera nostra, si bona sunt, ad gloriam: si mala sunt, ad pœnam. *Qui non tulerit crucem suam, & secutus fuerit me, non est me dignus.* Crucem suam tollit, qui paratus est ad omne periculum propter deum, si necessarium fuerit, vsque ad mortem, magis quam relinquere Christum. Ille talis, etsi de misericordia dei euadit, tamen quantum ad propositum suum quotidie cruciatur. Ideo & si nihil tale fuerit passus, mercedem tamen accipiet. Voluntas enim remuneratur, non opus: quia voluntas ex nostro arbitrio procedit, opus autem per gratiam dei consummatur. *Qui inuenit animam suam, perdet eam.* Melius est propter deum mori, & in perpetuum viuere, quam propter vos viuere, & in perpetuum mori. Si ille pro nobis mortuus est, qui mori non poterat, nisi voluisset: quanto magis nos pro eo mori debemus, qui etsi nolumus, mortales sumus. Si dominus pro seruis mortuus est, & hoc sine præmio: iustius est vt seruis moriatur pro domino, & hoc cum præmio. *Qui vos recipit, me recipit.* Quoniam Apostoli & ceteri Christiani in persecutionibus Iudæorum & Gentilium constituti, necesse habebant interdum declinandū, & pericula fugere de ciuitate in ciuitatem, secūdam Christi mandatum: ideo honorem suum dedit eis, magis autem seipsum posuit in eis, vt ad susceptionem eorum omnem Christianum populum prouocaret, sibi imputans acceptum, quod illis fuerat datum, vt recipientibus eos dicat in die iudicii: Venite benedicti patris mei, accipite regnum quod vobis paratum est ante constitutionem mundi. Esuriui enim, & dedistis mihi

Tomus secundus.

manducare, &c. Quod vni enim ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Si enim qui minimis de ecclesia facit, Christo facit: quanto magis qui Apostolos recipit, ceterasq; passionis Christi circūferens in corpore suo, ipsum recipit Christum? *Qui recipit prophetā, in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.* Prophetæ doctores intelliguntur, sicut supra docuimus. Iusti autem; omnes Christiani: Prophetæ ergo nomine, voluit ostendere omnes prædicatores Christi. Iusti autem nomine, omnem hominem Christianum: quia non solum doctorum est, perfectionum causa vagari de ciuitate in ciuitatem, sed omnium Christianorum perfectorum in Christo creditum. In nomine prophetæ, id est quasi prophetā Christi. In nomine iusti, id est iustum Christi seruum. Vt ergo habeat bonum opus mercedem, duo hæc occurrere debent, vt & Christianum recipiant, & quasi Christianum, siue sacerdotem, siue laicum. Si autem aliquis aut non Christianum recipit, aut Christianum quidem recipit, non autem quasi Christianum: mercedem Christiani non recipit. Quid verò est, qui accipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipit? & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet? hoc est, qualem mercedem habet qui peregrinatur, talem mercedem habet & ille, qui suscipit propter deum peregrinantem. Et sunt ambo æquales; & ille qui propter deū laborat, & iste qui propter deum laborantem refrigerat: Vtputa suscepisti sacerdotem, sacerdotis habes mercedem: Suscepisti laicum iustum, iusti laici habes mercedem. Qui recipit Christianum, ille qui Christianus non est, non habet mercedem Christiani illius: quia & Christianum si suscipit, tamen non eum nomine Christiani, aut propter honorem Christi, sed quasi quemcunque hominem. Qui enim Christum non cognoscit, quo modo Christianum suscepisse intelligatur propter Christum? Et qui non credit veritati, quo modo confessorum veritatis intelligatur suscepisse propter veritatem? Non ergo recipit eum in nomine Christi, quasi Christianum, sed quemadmodum ceteri Gentiles humanitatis causa recipiunt peregrinos, non propter Christum. Quod autem diximus, siue Christianum receperit, siue sacerdotem, siue laicum, non habet mercedem: quia non quasi sacerdotem suscepit, nec quasi Christianum: ita est intelligendum, vt suscipiens sacerdotem, mercedem sacerdotis non habeat: & suscipiens Christianum, mercedem Christiani non habeat. Alioqui habet mercedem propter hoc solum, quia bonum opus fecit, quanuis non fecerit propter Christum. Quoniam qui prophetam suscipit non quasi prophetam, prophetæ quidē mercedem non habet, aliam autem habet. Huius rei testis est Daniel, dicens: Et nūc domine rex cōsiliū meum audi, & peccata tua elemosynis redime. Si ergo ille rex idolorum cultor, poterat elemosynis peccata redimere: cui non profunt elemosynæ? Sed audi mysteriū, quod Petrus apud Clementem exposuit. Si fidelis fecerit opus bonum, & hic ei prodest liberans eum à malis, & in illo seculo ad percipiendum regnum cœlestē, magis autem ibi quam hic. Si autem infidelis fecerit opus bonum, hic ei prodest opus ipsius, & hic ei reddit deus bona pro opere suo. In illo autem seculo nihil ei prodest opus ipsius. Nec enim collocatur inter ceteros fideles propter opus suum, & iustē, quia naturali bono motus fecit bonum, non propter deum. Ideo in corpus suum recipit mercedem operis sui, non in anima sua. Item si Christianus dederit ei

C iij qui

qui nō est Christi, non magnam habet mercedem, quia A
 nec Christiano dedit, nec quasi Christiano, dicite To-
 bia: Effunde vinum tuum super sepulchra iustorum, &
 non dederis peccatori. Item Sapia: Recipe, inquit,
 iustum, & ne dederis impio. Tamen quia scriptum est,
 Operemini bonum ad omnes, magis autem ad dome-
 sticos fidei: qui dat infideli, modicam quidem, tamen
 habet mercedem: qui autem fideli dat, duplicem habet
 mercedem. Primum quidem, quia creatura dei est: se-
 cundum, quia seruus dei est. Qui autem infideli dat, v-
 nam habet mercedem, quia creatura quidem est dei, vo-
 luntate autem aduersus deum. Quod si Christianus, nō
 Christianum, sed infidelem in nomine Christi suscipit,
 nihilominus habet statutam mercedem: quia quan-
 tum ad se non Christianum suscipit, sed quasi Christia-
 num. Et quicumque vni ex minimis istis calicem aquae frigidae de-
 derit tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mer-
 cedem suam. Non peribit merces eius. Quoniam supra
 dixerat, Qui recipit prophetam in nomine prophetae,
 mercedem prophetae accipiet: & qui recipit iustum in
 nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Hic exaggerans
 mercedem suscipientium, supra modum amplius di-
 cit. Hoc est quod dico, quia qui etiam vni ex minimis
 istis, qui neque prophetae sunt, neque iusti, sed tantum
 credentes in me, aquam frigidam porrexerit: hoc est,
 non dicam qui eos magnifice susceperit, sed qui vel a-
 quam frigidam porrexerit eis, merces eius non peribit.
 Minimi autem sunt in ecclesia, qui modicam iusticiae
 sunt, aut modicam fidei. Et vide quam proprie de mi-
 nimis dicat. Non dicit, Qui vnum ex minimis receperit,
 sicut cum loqueretur de prophetis & iustis: quia mi-
 nimi in populo Christiano, non opus habent suscep-
 tione. Nec enim peregrinantur causa persecutionis, nec
 contenti sunt perfectionis aliquam subire molestiam,
 sed statim scandalizantur. Vnde & alibi dicit propter
 eos: Vae praegnantibus & nutriendis in illis diebus.
 Proprium autem prophetarum & iustorum virorum,
 est causa persecutionis peregrinari de ciuitate in ciuitate:
 illos ideo suscipi mandat, his autem aliquid dari,
 ne forte propter ipsam leuem indigentiam scandalizantur.
 Vnde non dixit, Qui vnum ex magnis istis
 scandalizauerit: sed, vnum de pusillis istis: quia mag-
 nus non scandalizatur, sed pusillus. Verē iustus iudex.
 Qui enim & pro verbo ociofo constituit poenam, ius-
 tum erat vt pro aqua frigida daret mercedem. Tan-
 tum in nomine discipuli, supra cautē addidit, dicens:
 sciens quoniam si quis non propter nomen Christi de-
 derit, non habet mercedem. Frigidam aquam dicit, vt
 ne calefaciendi impendat laborem. Non quia aliquid
 est quod dat, ideo habet mercedem: sed ob id, quia mag-
 nus est propter quem dat. Quid enim, si aliquis voluit
 dare, & non potuit? Nunquid iustum est, vt secundum
 modicum angustetur larga voluntas? Melius est ergo,
 vt opus ostendatur secundum voluntatem, quam larga
 voluntas angustetur secundum opus. Quo modo ergo
 omnes pauperes volentes benefacere confortat, nolentes
 autem benefacere inexcusabiles reddit? Qui enim
 aqua frigida mercedem constituit, puto quod & sine
 opere nudae voluntati reddet mercedem.

Homilia XXVII. ex cap. XI.

In illo tempore, cum audisset Ioannes in vinculis opera
 Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui
 venturus es, an alium expectamus? Et reliqua. Ioan-
 nes specie homo, gratia angelus: quia nihil carnis erat
 in eo, nisi visio sola: corpore tenebatur in carcere, ani-

ma autem in caelo, Et quod Herodes illi faciebat pro
 pena, ille suscipiebat pro beneficio. Et ira illius quasi
 dei misericordia fruebatur, quia verum gaudium est
 sanctorum exire de mundo. Quemadmodum festinan-
 tem hominem ad rem aliquam, quam desiderat, si quis
 nesciens consilium eius, pro malo compellat eum ire
 volentem: sic puto esse, cum impius hominem iustum
 vult occidere: mori cupientem. Sicut seruus postquam
 comissi operis impleuerit pensum, gaudet ante faciem
 domini sui apparere: sic & Ioannes commissa praedi-
 cationis mysterio consummato, laetabatur ad deum
 transire. Et non solum de morte sua non contristaba-
 tur, sed ipsam quoque dilationem vitae suae poenam pu-
 tabat. Vis scire quod est super humanam naturam? Mi-
 sus in carcerem non de suo periculo sollicitus erat, sed
 de aliorum salute cogitabat, id est discipulorum suo-
 rum. Ideo mittens ad Christum, interrogabat: Tu es
 qui venturus es, an alium expectamus? In prima qui-
 dem facie extraneum aliquid videtur facere Ioannes.
 Cui enim ad baptismum suum venienti dixerat: Ego a
 te debeo baptizari, & tu venis ad me: quem inter in-
 numerabiles populos venientem, digito loquens mon-
 strauerat, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi:
 & quod amplius est, quem in vtero constitutus prius-
 quam nasceretur non solum cognouit, sed etiam exul-
 tatione spirituali matrem suam fecit esse prophetam: ip-
 se nunc quasi nesciens interrogat, Tu es qui venturus
 es, an alium expectamus? Sed Ioannes in carcere, sciens
 se iam in exitu constitutum, volebat discipulos suos Chri-
 sto adiungere, tanquam si prouidus pater moriens, fi-
 lios suos consignet fideli tutori. Desiderabat enim vi-
 uens plenam fidem videre discipulorum, & sine du-
 bitatione aliqua credentes in Christo. Sicut pater mori-
 ens, si viderit filios suos bonis moribus ornatos, &
 omni sapientia perfectos, quasi securus moritur, nihil
 de caetero timens de illis: sic & Ioannes volebat disci-
 pulos suos perfectos videre in Christo, vt iocundius
 moreretur. Magis autem non sicut pater filios suos com-
 mendabat Christo, quasi tutori, sed quasi praedagogus a-
 lienos filios, quos ad tempus accepit, vt erudiret, eruditos
 volebat Christo reddere, quasi proprio patri ipsorum.
 Ideo interrogabat per discipulos suos: nō vt ipse reacci-
 piens responsum, a Christo audiret, & disceret, sed vt mis-
 si discipuli oculis suis viderent opera eius, & crederent:
 Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Dum dicit,
 Tu es qui venturus es, an alium expectamus: ostendit quia
 duo erant, qui essent venturi, Christus & Antichristus,
 de quo & dominus alibi significat, dicens: Ego veni in
 nomine patris mei, & non recepistis me, alius veniet in
 nomine suo, & illum recipietis. Significans, quod qui-
 cunque nō receperit Christum, expectat Antichristum
 venire. Intellexit cogitationem Ioannis Christus, ani-
 maduertit consilium principis sui rex, sentit sermonem
 serui sui dominus. Quod enim spiritus in Ioane dicta-
 uerat, deus intellexit, dicens Apostolo: Qui scrutatur
 corda, scit quid desiderat spiritus: Propterea spirituale
 hominem spiritualis facile intelligit. Carnalis autem
 nō intelligit spirituale, ipse tamen intelligitur ab eo:
 Quia spiritualis diiudicat omnia, ipse autem a nemine lo-
 diudicatur: quia carnalis homo secundum carnem lo-
 quitur, semper secundum carnem intelligit: spiritualis
 autem secundum cor loquitur, & cogitationes intelli-
 git. Considera denique, quo modo se simulant sensus eo-
 rum & verba. Sicut enim Ioannes in prima quidem fa-
 cie per discipulos suos interrogabat Christum, Tu es
 qui

qui venturus es, an alium expectamus: reuera ad disci-
 pulos suos, ait: Ite, videte, & credite: quia non est alius
 qui venturus fuerat, nisi ipse. Sic & Christus in prima
 quidem facie Ioanni renunciabat, dicens: Ite, dicite Ioan-
 ni, ceci vident, surdi audiunt, & beatus qui non fuerit scandalizatus
 in me. Reuera autem ad discipulos eius dicebat: Ecce
 videte & cognoscite, quia ceci vident, surdi audiunt, &
 beati eritis, si non fueritis scandalizati in me. Quid est
 quod videtis & auditis? Sciens dominus quia venturi
 erant discipuli ab Ioanne, sicut Lucas dicit, in illa hora
 multis & bonis hospitibus digna conuiuia praeparabat,
 vt etiam Christo tacente, ipsa opera eius loquerentur
 de eo. Nam & qui curati fuerat, gratias agebant. Et qui-
 dam verò dicebant: Nunquā sic factum vidimus in Is-
 raēl. Alij autem dicebant: Visitauit deus in bono ple-
 bem suam. Alij dicebant: Gloria deo, qui talem potesta-
 tem dedit hominibus. Sic ergo discipuli & oculis, & au-
 ribus pascebantur, mirabilia sanitarum videntes, gratias
 agentium voces audientes, aut certe mirabilia eius vi-
 dentes, & doctrinam eius audientes, aut certe sanitates
 infirmorum videntes, & confessiones eiektorum damo-
 num audientes. O misericordia Christi, omnia facie-
 bat, vt paucorum animas lucraretur. Quia melior est
 apud deum vnus iustus, quam totus mundus de pecca-
 toribus plenus. Abeuntibus autem illis, cepit dicere ad
 turbas de Ioanne. Quam bene recedentibus discipulis
 cepit laudare Ioannem: non sicut quidam blanditores
 homines, qui libenter hominem in facie laudant, aut
 quando vident amicos eius fideles, aut domesticos eius,
 quos credunt quia nūciaturi sunt illi quicquid audierint.
 Nam insipiens est, qui gaudet laudatus in facie. Vir au-
 tem sapiens quādo laudatur in facie, flagellatur in corde.
 Propter duas ergo causas hominem in facie laudare
 non debes. Primum si sapientem illum putas, grauer
 suscepturus est. Et quare illi laudibus tuis molestiam fa-
 cis? Si insipientem illum existimas, extollendus non est.
 Quare insipientiam eius laudibus tuis nutris? Nunquid
 dicimus, insipiens est, qui in facie vult laudari? Omnes
 enim homines volumus laudari. Et ideo bonum facia-
 mus, vt laudem consequamur ex eo, dicitur Apostolo:
 Quaecumque sunt laudis: quaecumque bonae operationis haec
 sectamini, & deus pacis erit vobiscum. Nam qui vult
 laudari propter homines malos, vanus est: qui autē co-
 ram domesticis eius hominem laudat, nō est culpa lau-
 dati, sed laudantis. Ideo enim coram illis laudat eum,
 non vt opinionem eius bonam commendet homini-
 bus, sed vt audiat ille, quia laudauit eum. Quid existis in
 desertum videre? Non tunc exierant in desertum, ad hoc
 vt viderent Ioannem: nec enim erat tunc in deserto,
 sed in carcere. Sed praeteritum refert, quia frequenter
 exibat populus in desertum videre Ioannem, cum esset
 adhuc in deserto. Calamus a vento moueri? Calamus est
 vacuus, & nullam habet virtutem: & ideo qualisvis v-
 tus flauerit super eum, huc & illuc fleuit illum. Sic &
 homo carnalis & secularis, in quo fidei nulla est me-
 dulla, & virtus veritatis non inuenitur in eo, qualiscun-
 que tentatio venerit super eum, curuat eum. Nam deus
 volens ostendere Iob in quibus hominibus diabolus re-
 quiescit, introducit draconem in figura diaboli. Et cum
 multa dixisset de eo, inter caetera ait: Secus calamus &
 papyrus requiescit. Calamus enim est vacuus, papyrus
 autem nimium leuis, & mollis. Sic omnis homo carna-
 lis, vacuus in fide, & leuis in sensu, & mollis in passio-
 nibus, calamus est & papyrus. Quoniam vsque tunc Ioan-
 nes multis modis plura testimonia in populo dederat
 Tomus secundus.

de Christo, sicut legimus in principio Ioannis euange-
 lista: postea autem missis ad eum discipulis, interroga-
 bat eum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expe-
 ctamus: forsitan apud homines tunc ibi constitutos mi-
 rabile videbatur, & leuissimi hominis signum, vt prius
 quasi sciens omnibus praedicaret, modò quasi nesciens
 interrogaret, si ipse esset, an alius. Propterea dominus
 hoc introducit, & dicit vt non putent hoc ipsum leui-
 tatis eius fuisse, & non rationis alicuius occultioris.
 Propterea rationem quidem eius non exponit, sed di-
 gnitatem, vt gratiam eius annunciet: quia talis & talis
 est Ioannes, vt praedictio quidem dignitatis eius suspi-
 cionem leuitatis tollat ab eo, rationem autem transmissi-
 forum discipulorum postea digni & fideles intelligant,
 qui spiritum dei habere meruerunt, scrutantes etiam al-
 titudinem dei. Quid existis in desertum, videre hominem mol-
 libus vestitum? id est, amicum seculi, qui fruatur bonis
 eius. Non vidistis, quia vestimentum eius erat de pilis
 cameli, & zona pellicea circa lumbos eius. Esca autem
 eius locusta, & mel syluestre, vt ipso conuersationis suae
 testimonio contemneret mundum cum bonis eius: ste-
 tit enim in mundo. Quod autem intravit in mundum,
 ideo intravit: non vt ipse remaneret in mundo, sed vt
 spoliaret mundum: Id est, natus quidem est in mundo,
 sed non est ingressus ad aliqua huius mundi bona. Quod
 autem natus in mundo, non ipse peccans remanuit in
 mundo, sed peccatores conuertens ad iusticiam libera-
 uit de mundo. Multa enim delectamenta mundus iste
 ad seductionem ostendit hominibus. Sicut homo ma-
 lignus, si viderit aliquem orphanum habere substantiam
 paternam, ducit eum frequenter ad prandium, donat
 illi interdum aliquod speciosum vestimentum, loquitur
 illi dulces sermones, donec tollat facultates eius: Sic
 & diabolus videns hominem habentem in se thesau-
 rum caelestem, id est, animam immortalem a deo crea-
 tam, sapientiam caelestem in arca terrena positam: ideo
 ostendit illi aurum & argentum, & concupiscibilia or-
 namenta, ostendit illi vestes preciosas, & deliciosos ci-
 bos, & gloriosos honores, vt per hoc subingans eum vo-
 luptatibus suis, auferat salutem animae eius, & corrup-
 pat gratiam cordis ipsius. Quid existis in desertum videre
 prophetam? Amen dico vobis, & plus quam prophetam. Prophe-
 ta enim est de Christo praedicare. Nunquid prophetae
 fuit, vt in vtero constitutus, deum in vtero cognosce-
 ret? Propheeta est, pro merito conuersationis & fidei
 prophetiam accipere. Nunquid prophetae fuit, vt prius
 fieret propheta, quam homo, & ante gratiam accipe-
 ret? Propheeta est, beneficium a deo accipere. Nunquid
 prophetae est beneficium baptismatis deo donare? Prophe-
 tae est, verbum ante tempus significare de Christo.
 Nunquid prophetae est, facie ad faciem digito Chri-
 stum ostendere? Propheeta est, vt ipse de deo prophetet.
 Nunquid prophetae est, vt deus de illo prophetet, dicens:
 Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam? Hic
 est, de quo dictum est per prophetam: Ecce ego mitto
 angelum meum ante faciem tuam. Iam nunc incipit
 dicere causas propter quas amplius erat quam prophe-
 ta beatus Ioannes, qui talem meruit habere laudatorem.
 Et Ioannes quidem testificatus erat de Christo, Ecce
 agnus dei. Sed amplius recepit a Christo quam praesti-
 tit. Ioannes enim Christum glorificans, humanam illi
 contulit laudem: Christus autem Ioanni diuinam con-
 tulit gloriam. Nam iste illum agnum ostendit, ille au-
 tem istum angelum praedicauit. Iste minus laudauit in
 Christo quam erat. Nam non solum peccatum mundi
 C iij abstulit

Luc. 7. c.

Mat. 2. b.

Luc. 7. c.

Supra d.

Ioan. d.

Luc. 7. c.

Philip. 4. b.

Ioan. 5. c.

Rom. 8. a.

Cor. 1. d.

Luc. 7. d.

Malac. 3. a.

Ioan. 1. d.

abstulit, sed etiam vitam aeternam mundo donauit. Ille autem istum supra quam videbatur, erexit, vt qui homo erat, angelus diceretur. Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam. Audi nunc, & intellige dignitatē. Puto si non est audacia dicere, quod gloriosior est Ioannes, quia homo fuit, & propter virtutis meritum angelus est vocatus, quam si nomine angelus & natura fuisset. Angelus enim hoc ipsum quod angelus est, non tantum est virtutis praemium, quantum naturae proprietatis. Ille autem mirabilis est, qui humana natura angelicam sanctitatem transgressus est, & obtinuit quod non habuit natura per gratiam dei. Ecce omnes prophetae ante faciem Christi transmissi sunt, & angeli sunt vocati: sicut scriptum est, Qui accepistis legem in praecipis angelorum, & non custodistis. Et quo modo de solo Ioanne quasi gratiae singularis est indicium, Ecce mitto angelum meum ante faciem tuam? Omnes quidem prophetae ante faciem Christi transmissi sunt: solus autem Ioannes sic missus est ante faciem Christi, vt penē cum ipso Christo veniret. Quantum praeter ceteris prophetis Ioannes in tempore iuxta Christum, tantum iusticia praeter illis proximior erat Christo. Multae quidem stellae ante lucem praecedunt nunciantes lucis aduentum, nulla tamen earum Luciferi nomē habere meruit, nisi vna quae cum ipsa luce procedit. Sic omnes prophetae ante faciem Christi praecedunt, nunciantes aduentum eius, solus autem Ioannes praecursor est appellatus: quia non solum aduentum eius annunciat, sed ipsum illum digito suo ostendit, Ecce agnus dei. Omnes prophetae venturum testati sunt, ille solus iam venisse monstrauit. Deinde alij prophetae missi sunt, vt aduentum eius annunciant: iste autem vt praepararet viam ipsius. Aliud autem est aduentum eius annunciare, aliud est viam praeparare. Nunciantibus aduentum eius, praedicationis sermo commissus est: praeparanti autem vias, humanae correctionis opus iniunctum est. Sicut angelus de eo: Et multos filiorum Israel conuertet ad dominum suum. Ille ergo corripuit, vt iste susciperet: ille mundauit, vt iste sanctificaret: ille praeparauit, vt iste inhabitaret. Altera causa propter quam melior est prophetis: Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. De quo propheta aliquando prophetauit: Omnes prophetae prophetauerunt de Christo, de illis autem non prophetauit. Ipse autem non solum prophetauit de Christo, sed etiam alij prophetae prophetauerunt de ipso. Quis aliquando dictus est, Vox clamantis in deserto? Nam omnes portitores verbi fuerunt: iste autem ipsa vox, quae desertum facere poterat quasi agrum cultum. Quantum vox proximior verbo, non tamen verbum: tanto Ioannes propinquior Christo, non tamen Christus. Quis propheta cum esset propheta, prophetae facere potuit: Helias quidem vnxit Helisaeum in prophetam, non tamē prophetae gratiam illi donauit. Ille autem in vtero matris existens, diuini introitus scientiam matri donauit, & os illius in verbo confessionis aperuit, vt cuius non videbat personam, cognosceret dignitatem, dicens: Vnde hoc mihi, vt mater domini mei veniret ad me? Nam quoniam Christus in vtero constitutus, Ioanem in vtero constitutum ordinare non poterat praecursorem: etsi poterat, tamen non sic poterat, vt omnes audirent: ideo fecit Mariam salutare Elizabeth, vt sermo procedens ex vtero matris vbi habitabat dominus, & per aures Elizabeth ingressus descenderet ad Ioannem, & illic eum vngeret in prophetam. Nam sicut mater ipsa testatur, statim vt vox salutationis conuenit ad aures Elizabeth,

Acto. 7. g.

Malac. 4. b. Luc. 1. b.

Luc. 3. d.

3. Reg. 19. c.

Luc. 1. c.

Luc. 1. d.

statim exultans puer prophetauit: non voce, sed motu. Considera, non dixit, Inter natos de mulieribus: sed, inter natos mulierum. Aliud est esse natum mulieris, & aliud est esse natum de muliere. Qui mulieris natus est, in muliere quidem natus est, & initium de muliere habet, & ante mulierem non fuit. Qui autem de muliere natus est, neque in muliere natus est. Ecce enim Christus de muliere quidem natus est. Quantum autem ad sermonem mulieris natus hic: & in muliere natus, qui ante mulierem erat. Ergo qui mulieris natus est, de muliere nascitur: non tamen omnis qui de muliere nascitur, mulieris natus est. Ideo ergo non dixit, Inter natos de mulieribus, ne & se cum illis misceret. Scriptura quidem non dicit Ioanem maiorem esse ceteris sanctis, sed ceteros sanctos non esse maiores Ioanne. Coaequauit eum ceteris, non praeposuit. Sed cum tanta sit iusticiae altitudo, vt in illa nemo possit esse perfectus, nisi solus deus: puto quod omnes sancti, quantum ad subtilitatem diuini iudicij, inuicem sibi aut inferiores sunt, aut priores. Ex quo intelligimus, quoniam qui maiorem non se habet, omnibus maior est. Hoc denique sequens sermo demonstrat, dicens: Qui autem minor est in regno caelorum, maior est in eo. Quis autem est minor & maior? Christus videlicet minor in corpore, maior in spiritu. Vide ergo quia omnibus sanctis est maior, cui solus Christus est prior, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnat in secula seculorum, Amen.

Homilia xxviii. ex cap. xi.

N illo tempore, respondens Iesus, dixit: Confiteor tibi domine pater caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Et reliqua.

Postquam improperauit ciuitatibus, magis autem ciuibus, quod totiens seminati sunt in doctrina, & nunquam germinauerunt in fide, qui virtutes & miracula Christi non quasi edificamenta spiritalia, sed quasi delectamenta carnalia susceperunt: respondens ait, quasi ad sensum discipulorum secundum Lucam exponentium: Confiteor tibi domine pater caeli & terrae. Considerandum est, quoniam Lucas sic introducit hunc sensum. In illa hora exultauit in spiritu Iesus, & dixit: Confiteor tibi pater. Ille autem sic dicit: Respondens Iesus ait: Sicut ex diuersis itineribus venientes ad vnam mansionem contendunt: sic & euangelistae ex diuersis occasionibus loquentes in vnum sensum ingrediuntur. Ille ergo sic introducit: Postquam reuersi sunt discipuli, gratias agentes, & dicentes: Domine, in nomine tuo etiam demonia nobis obediunt. Videns gratias discipulorum Christus, quo modo in consummatione commissi mysterij fuerint fideles, quo modo in gratiarum actionibus erant deuoti, quasi congaudens discipulis suis exultauit, & dixit: Confiteor tibi pater. Ille autem postquam implacabiles animos ludaeorum, & duras mentes ostendit, quos tot miracula ad fidem flectere non potuerunt: respondit excitatus discipulorum suorum suauis, illorum bonas imprecationes suscipiens, ad quorum nuncium bonum respondit. Alterum, duricia compulsum ludaeorum. Ergo ille gratias agit, quia illuminati sunt rustici, & simplices homines, qui totum quicquid fecerint boni imputant auctori. Ille autem gratias agit, non solum quia illuminati sunt paruuli, sed quia excacati sunt literati & sapientes ludaeorum, & qui omnem gratiam dei imputant sibi. Confiteor tibi domine pater caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Quantum ad propositum quidem Christi in hoc loco loquentis, talis est intellectus verborum istorum. Postquam

Luc. 10. d.

Luc. 10. d.

Luc. 10. d.

Luc. 10. d.

Postquam

Postquam improperauit incredulis ciuitatibus, occasionem accipiens ab incredulitate earum, iustam dispositionem dei introducit in medium, gratias agens dicit. Quia placuit enim deo ludaeos quidem repellere, qui prius sapientibus dabantur in eloquiis dei, cum essent insipientes. (Sapientia quidem est, non eloquia dei scire, sed secundum eloquia dei viuere.) Et recipere Gentes, quia paruuli erant in scientia dei, & paruuli per ignorantiam, non per contumaciam. Tu autem ad quacunque uolueris personas, potes dilatare tractatum, quoniam & ab omnibus sapientibus qui secundum sensum carnis sunt sapientes, & non secundum spiritum cordis, abscondit deus semper mysterium veritatis, & paruulis illud reuelat, qui paruuli malicia sunt. Qui sunt sapientes? Antiqui philosophi, & oratores, qui naturali sapientia literarum exercitatione exacuminati, de dei natura quaerere contendebant, non deum inuenire desiderantes, sed altissima differere cupientes, viti sunt ingenio, defecerunt sermone: in ultimo nihil se amplius inuenire potuisse confessi sunt, nisi quia deus incognoscibilis est. Et vt quid ergo tantum laborasti, si ignorans es postquam requisisti, quemadmodum fueras antequam quaereres? Sicut enim qui in nauigabile Oceanum nauigare se usurpat, dum non potest eum transire, necesse est vt per eandem viam reuertatur, vn de ingressus est: sic & illi ab ignorantia coeperunt, & in ignorantia finierunt. O homo sapiens, magis autem insipiens, deus inuisibilis est, & quis eum potest videre, nisi ipse se videat: Serua ergo mandata dei, sanctifica cor tuum, ita vt inhabitet deus in te, & videas deum. Magis autem non tu vides, sed deus qui est in te, ipse videt te. Deus incomprehensibilis est. Quis enim potest comprehendere eum, nisi ipse se comprehendat: Serua ergo mandata dei, sanctifica cor tuum, ita vt deus habitet in te, & quotidie magis ac magis inuenies deum. Non ergo tu deum, sed deus inuenit te. Qui sunt paruuli? Christiani, qui nihil possunt amplius aestimare de Christo, nisi quod vident in eo, & nihil amplius credere possunt, nisi quod audiunt in libris de ipso. Talis est enim natura infantium, cum viderint rem aliquam, animus eorum simplex nihil potest amplius considerare de ea, quam quod oculi eorum vident: & quod audierint ab aliquo, nihil amplius in sermonibus exponentis intelligunt, neque possunt discutere rem auditam, sed quicquid audierint, credunt. Si bonum, toto corde latantur: si malum, sine consolatione tristant. [Sic & infideles, si audierint Christum dicentem, Non sum solus, sed qui misit me pater, mecum est: non possunt intelligere, putantes quia non vnus est deus, pater & filius. Si enim esset vnus, nunquam diceret, non sum solus. Qui enim vnus est, & solus est: qui autem solus non est, nec vnus est.] Si videmus Christum in cruce pedentem, non possumus intelligere ex nobis, quia homo purus est ille, qui pendet. Nam recessisse maiestatem dei de corpore nec vidimus, nec audiuimus. Sed forte dicis, Quo modo ergo clamabat in cruce, Deus meus, deus meus, quare me dereliquisti: si non esset corpus derelictum? Et non audisti quo modo ad latronem dicebat, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso: Homo purus qui se derelictum dolebat, sicut tu dicis, quo modo ad paradysum ducatum praestabat? Clamabat ergo filius ad patrem, vt se ex infirmitate corporis pati probaret hominibus: non vt corpus ad diuinitate derelictum ostenderet. Item qui sunt sapientes, a quibus mysterium Christi absconditum est: Sacer

† haec in quodam exemplari desunt. Ioan. 8. d.

Infr. 27. f. Psal. 27. a. Luc. 23. f.

A dotes, Scribae, & Pharisei, qui congregati in templo dicebant: Quousque animam nostram tollis? Dic nobis palam, si tu es Christus. Quibus respondit: Et dixi vobis, & non creditis. Opera quae ego facio in nomine patris mei, ipsa testificantur de me. Et tulerunt lapides, vt lapidarent eum, dicentes: Propter bonum opus non lapidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu cum sis homo, facis teipsum deum. Qui sunt paruuli, quibus est reuelatus? Quos dominus interrogat, dicens: Vos autem quem me esse dicitis? Respondentes dixerunt: Tu es Christus filius dei viui. Si ergo quod ludaei quotidie meditantem legem dei inuenire non potuerunt, pisces & rustici inueniunt, quotidie tractantes retia in manibus suis: (Ita pater, quoniam sic fuit placitum ante te. Non dicit qua ratione sic ei placuit, sed tantum gratias agit patri, quia sic ei placuit.) Ita & tu nunquam discutias consilia dei in operibus eius quid fecit, aut qua ratione sic fecit: sed quomodocumque sic voluit rem suam ordinare, gratias agens sufficiat tibi ad testimonium ipsa dei natura: quia deus sine ratione, & sine iusticia nihil facit. Non enim ad discussionem suam, sed ad honorem suum creauit te. Nec iudicem te esse voluit actuum suorum, sed seruum praecceptorum suorum: Boni enim domini est omnia providere, quae ad utilitatem pertinent serui. Boni autem serui est, fideliter operari, & non discutere domini sui actus. Omnia mihi tradita sunt a patre meo. A quo illi tradita sunt, si vnus est pater & filius? Aut quare habere non poterat, nisi tradita illi fuissent, si per omnia patri suo erat aequalis? Nam significatio traditionis, tam vnitatis rationem, quam equalitatis excludit. Nam nec qui accipit, vnus est cum dante: nec qui traditum acceperit, aequalis est ei qui tradidit. Tradita sunt ei secundum quod minoratus est paulominus ab angelis. Nam secundum illud quod non rapinam arbitratus est, esse se aequalem deo, cum eo deus vnus & aequalis est, qui tradidit omnia. Omnia mihi tradita sunt, caelestia, terrestria, & infernalium. Caelestia quidem, vt iam nunquam sint rebellantia: nec dicat aliquis eorum, Ponam sedem meam in nube, & ero similis altissimo. Terrestria, vt relinquentes idola & peccata credant in me, & obaudiant meis mandatis. Infernalium, vt vocentur ad vitam, vt in nomine meo omni genu flectatur, caelestium, terrestrium, & infernorum. Caelestia, vt sint in adiutorio terrestribus. Terrestria autem, vt fiant imitatores caelestium. Infernalium, vt iam non expugnatione hominum proficiant, sed ad probationem sanctorum. Et vide, non dixit, omnes homines mihi traditi sunt: vt tantummodo de hominibus credituris, sed etiam & de rebus omnibus, quae ad gloriam eius fuerant conuertendae, cum essent aduersae, diabolo subuertente: Vtputa omnia ei tradita sunt, caelum & terra, sol, luna, stellae, aer, & ignis, aquae, flumina, infernus & mors, vt iam nemo haec omnia deos esse, aut ingenita esse, suggerere diabolo arbitretur, sed omnes Christi esse opera, sancto spiritu docente, cognoscant & fateantur. Non ergo tradita sunt, vt modo Christi secundum naturam fiant, quae semper eius fuerant, sed vt modo eius esse credantur, & modo ad eius gloriam conuertantur: sicut & homini semper extitit deus, sed vsque tunc cognitus non erat. Nunc autem traditi sunt ei absolute, vt cognoscant eum suum factorem deum, sicut scriptum est: Sicut dedisti mihi potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti mihi, dem eis vitam aeternam. Haec est autem vita aeterna, vt cognoscant te vnum & verum deum, & quem misisti Iesum Christum.

Esa. 14. d.

Philip. 2. b.

Ioan. 17. a.

Christum. Mihi tradita est vita & mors, vt nec vita ad peccatum sit hominū, nec mors ad pœnam: sed vt qui viuunt, lucrum iusticiæ bene viuentes faciant, & qui mortui fuerint, melius viuant, mecum regnantes in cœlo. Mihi traditæ sunt diuitiæ, & paupertas. Vsq̄ nunc enim paupertas blaiphemare cogebat, furtum committere suadebat. Diuitiæ autem inflabant, nocendi virtutem præstabant. Nunc autem mihi traditæ sunt, vt paupertas, dum magnanimiter sustinetur, ad gloriam dei proficiat: & diuitiæ dum misericorditer dispensantur, ad gloriam dei proficiant: mihi traditi sunt serui & reges, vt nec serui in suo seruitio erubescant, sed in me domino glorientur: & reges non in sua potentia extollantur, sed mihi genua curuent. *Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius: & cui voluerit filius reuelare.* Ita intelligendum est, nemo ex se potest cognoscere quenquam illorum, nisi patrem filius reuelauerit, & filium pater. Nam de patris quidem persona Christus ipse dixit, quia nemo scit patrem, nisi filius reuelauerit. De filij autem persona ideo non dixit, nisi pater reuelauerit, quia iam superius dixerat: Confiteor tibi pater, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, scilicet hæc eadem quæ dispensata sunt in aduentu meo de me. Nam & ad Petrū confitentem se dixit: Non caro & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus. Et Esaias dixit: Ego dominus sanctus vester, qui ostendi Israël regem vestrum. Aut certe ita, secundum plenitudinem patris: Patrem nemo cognoscit, nisi filius, Et secundum plenitudinem filij: Filium nemo cognoscit, nisi pater: quia incomprehensibilem naturam comprehendere non potest comprehensibilis creatura. Quoniam etsi de patre filius reuelat, aut de filio pater, tamen reuelat non quantum sunt, sed quantum ille cui reuelatur potest capere. Aut certe sic datur intelligi ex his quæ præcedunt, quoniam dicit: Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Ex his quæ sequuntur, quoniam dicit: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis. Puto quod secundum hoc nemo cognoscit filium, secundum quod ei omnia tradita sunt, vt omne genu in nomine eius flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua cōfiteatur, quia dominus Iesus Christus est in gloria dei patris. Quæ omnia futura erant, tunc adhuc nemo sciebat. Et secundum hoc nemo cognoscit patrem, eo quod statuit in filio suo omnibus dare salutem. Vnde Apostolus dicebat: Mysterij temporibus aternis taciti, manifestati autem nunc, &c. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis.* Qui sunt qui laborant? Qui legis iusticiam operantur. Et qui sunt qui onerati sunt? Ipsi Iudæi, quibus post idololatriam vituli talia legis mandata imposuit Moses, in quibus nunquam se explicarent. De quibus *Acto. 15. b.* & Petrus ait: Quid tentatis deū, & vultis imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri potuimus portare? Sed per gratiam domini nostri Iesu Christi credimus nos saluos fieri. Ideo sic dicit: Qui laboratis, id est, qui contenditis iusti esse, & non potestis: quia præceptum legis dum expleri non potest, semper conscientiam facit obnoxiam. Et apud Iudæos quidem erat lex leuis & iusta, id est, decalogus, quem ante idololatriam acceperunt, sed sine gratia inueniebatur grauis. Sine gratia enim auxilio omnis iusticia hominibus grauis est. Quia lex præceptum est nudum, gratia autem virtus est dei. Lex in libro cōscribitur, gratia autem in corde plantatur. Ideo lex insufferibile pondus est, gratia autem delectatio cordis

est, dicente domino per Salomonem: *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, spiritus meus super mel dulcis.* Ergo lex non solum ideo grauis est, quia gratia præcipit obseruationis mandata: sed & quia præcipit fieri, & faciendi non præstat auxilium. Nec ideo solum gratia leuis est, quia leuia ponit mandata: sed quod fieri præcepit, & ipsa in nobis faciendi operatur virtutem. Ecce enim lex præcipit: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: gratia autem iubet, Diligite inimicos vestros. Nonne grauius est gratiæ mandatū, quam legis? Et tamē facilius est nobis per gratiam hæc impossibilia adimplere, quam Iudæis per legem illa possibilia: quia in gratia dei totum possumus, sine gratia autem nihil, dicente Apostolo: Omnia possum in eo qui me confortat. Adhuc autem dico: Et si impleuerit quis omnem iusticiam legis, viuunt quidem in ea, non tamen iustificatus est. Vnde adolescenti dominus sic respondit, dicens: Hæc fac & viues. Non dixit, & iustus eris, quoniam lex abstinentiam mandat malorum, vtputa non occides, & cetera. Non iusticiæ opus iniungit, sicut gratia, vt non irascaris sine causa, nec concupiscas. Qui autem abstinet se à malis, innocens quidem est: iustus autem non est, nisi & iusticiæ opus impleuerit. Nō quidem morietur, tamen nec gloriam habebit. Propterea dicebat Apostolus: Qui erat filius Abrahæ, qui conuersatus fuerat in lege sine reprehensione. Nos, inquit, Iudæi, & non de gentibus peccatores, scientes quia in lege nemo iustificatur, credimus Iesum Christum, vt ex fide Christi iustificemur. Omnis autem qui contendit iusticiam facere, & non iustificatur, laborat in opere, quia fructu laboris sui non fruitur: qui autem & contendit, & iustificatur, non laborat, sed delectatur in opere suo, quia operis sui fruitur fructu. Deinde quis nescit, quia minor est iusticia legis, quam gratia? Vtputa, non occides, non adulterabis: hoc facilius est, quam non irasci, aut non concupiscere. Ab hoc enim multi se abstinent, etiam qui non timent deum. Ab ira autem vel concupiscentia vix etiam spirituales viri: tamen difficilior & onerosior inuenitur lex, quia opera quærit, non voluntatem. Iusticia autem gratia licet maior sit, tamen facilius inuenitur, quia voluntatem non opera quærit: Vtputa si quis non iratus, sed propter disciplinam palmam alicui dederit, & euentu occiderit, sicut fieri solet, quantum ad gratiam innoens est, quia voluntatem, non opus requirit: quantum autem ad legem reus est, quia opera quærit. Item si in persecutione prostituta fuerit virgo, in lege quasi non virgo ian repellitur, quia opus aspicit, non voluntatem. In gratia autem quasi virgo suscipitur, quia non opera quærit, sed voluntatem. Vides quia iniusta est lex, & onerosa? Ideo homines de sub pondere Iudaicæ legis hortatur Christus exire, & ad delectabilem gratiam peruenire, dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* id est, repauiabo. Et vide quo modo dicit, quia laboratis. Quis est qui laborat? Qui festinat adimplere iusticiam, & non præualet. Qui autem nō vult facere iusticiam, ille non laborat sub pondere legis. Vtputa, si ante te videris aliquem ponderis fascem, si quidem contendisti eum tollere super te, & non potes, laboras: si autem nec tentas, nullum sentis laborem de pondere. Ergo nō illos vocabat Christus ad se, qui omnino non concupiscebant facere iusticiam, sed qui festinabant, & qui laborabant, & præualere non poterant. Adhuc etiam sermonibus istis, etiam Christianos peccatorum pondere pregrauatos, ad requiem pœnitentiæ

813
psal. 13. b.
Supra. 4. 5. a.
psal. 37. a.
Zach. 4. 5. c.
psal. 33. b.
Item. 16. d.
ibidem. 12.
& seq.
Ioan. 16. g.
Dress. in itin. duodecimi capitis.
 tentiæ vocat. Putas quod peccatores istius mundi non laborant? Verè enim maiores labores & solitudines habent, quam serui dei, dicente propheta: Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Item ex persona peccatorum pœnitentiam agentium, dicit Salomon: Ergo errauimus à via veritatis, & lumen iusticiæ non luxit nobis, & sol non ortus est nobis: lassati sumus in iniquitatis via & perditionis, ambulamus solitudines desertas, difficiles autem vias domini ignorauimus. Quid nobis profuit superbia nostra, aut quid diuitiarum iactatio contulit nobis? Tranfierunt omnia illa tanquam vmbra. Ergo laborant multum, & conteruntur in seculo, sed laborem non sentiunt: Spiritus enim qui seducit eos, ipse delectat in malo. Sicut enim qui suscipiunt iugum Christi, Christus eos delectat in spiritu, ne fatigentur in bonis operibus: sic & qui iugum suscipiunt diaboli, diabolus eos delectat & decipit, ne discedant à malo impij vsq; ad mortem suam. Ideo dicit Christus: *Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Nam etsi corpore non grauantur peccatores, nec laborant, animæ tamen eorum grauatæ sunt, & laborant. Dicente propheta de onere peccatorum: Quoniam iniquitates meæ superposuerunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me. Et iterum Zacharias iniquitatem super talentum plumbi sedere conscribit. *Tollite iugum meum super vos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* O gratissimum pondus, quod magis confortat portantes. Nam pōdus terrestrium dominorum atterit paulatim ministrantium vires: pondus autem Christi magis adiuuat baiulantē, quia non nos portamus gratiam, sed gratia nos. Nec nos ad auxilium gratiæ dati sumus, sed gratia magis ad nostrum. *Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Suscipite iugum meum: & à me discite: id est, ex ipso iugo meo, quia suauis est: & ex ipso onere meo, quia leue est, experimentum accipite, quia mitis sum, & humilis corde. Consequenter & propheta dicit de Christo: Gustate & videte, quoniam suavis est dominus. Inexpertis enim grauis est iusticia Christi, expertis autem suavis est. Ergo lex immitis fuit, quia quicquid mandauit, in ira sua mandauit post idolum fabricatum, non vt saluet, sed vt puniat eos secundum duriciam cordis eorum. Christus autem mitis est, quoniam quicquid mandauit, propter misericordiam suam mandat, non vt puniat, sed vt saluet. Item lex superba est. Vetat enim omnem hominem accedere ad sancta, præter pontificem. Item mulieribus menstruatis, vel virum in fluxu feminis, vetat intrare in templum. Luscum, vel leprosum, vel aliquo membro debilem, vetat sacerdotio fungi. Vides quo modo superba est lex? Christus autem humilis, qui nihil aliud quærit, nisi fidem integram, & conscientiam mundam. *Et inuenietis, inquit, requiem animabus vestris.* Non dixit, inuenietis requiem, & tacuit: sed addidit, animabus vestris: quoniam mandata Christi in hoc seculo animarum requies sunt, nō corporum: quoniam etsi laborant, & tristantur in corpore, animæ eorum requiescunt, & gaudent in spiritu, & in spe. Ideo alibi dicit: Hæc autem locutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in hoc autem mundo tribulationes.

Homilia xxix. ex cap. xij.

Hæc oblatas est Iesu demonium habens, cæcus & mutus &c. Tunc, quid est? quando egressus est de synagoga, in mysterio contemplit synagogā Iudæorum, tunc oblatas est ei in vno homine totus mundus, cæcus & mutus, qui neque videbat, neque lo-

quebatur: id est, qui neque cognoscebat factorem suum, neque gratias illi agebat, vt quod visibiliter in vno homine agebatur, hoc inuisibiliter fieri intelligeretur in omnibus. Nam verè nisi Iudæam dominus reliquisset, adhuc omnes gentes in potestate diaboli cæci & muti manerent. Legimus in scripturis, & derelictam Iudæam, & non derelictam. Derelictam quidem, sicut Esaias dicit: Et derelinquetur filia Sion, sicut vmbra aculeum in vinea. Non derelictam autem, sicut Duid dicit: *Quia non repellet dominus plebem suam, & hereditatem suam non derelinquet.* Hanc quæstionem soluit nobis Apostolus, dicens: Non excidit verbum dei. Non omnes qui sunt ex Israël, hi sunt Israëlita: neque qui sunt semen Abrahæ, omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen. Ergo non qui filij carnis, hi filij dei: sed qui filij promissionis, estimantur semen. Vides ergo quia illa Iudæa derelicta est, quæ secundum carnem erat Iudæa: quæ autem secundum spiritum fuit Iudæa, non solum derelicta non est, sed magis electa est. Nam sicut in homine duplex est homo: est enim homo exterior carnalis & corrumpendus, & est homo spiritualis incorruptibilis. Et sicut in lege duplex est circūcisio, à foris quidem carnalis, & rescindenda: ab intus autem & spiritualis, & adimplenda. Vtputa hoc recisum est in lege, quod erat à foris membrum: illud autem quod fuit ab intus, vt circuncideretur cor, non est recisum. Sic & in Iudæa, duplex est Iudæa. Et à foris quidem Iudæa videtur, qui ex carne Abrahæ nati sunt. Ergo populus in populo erat clausus. Ideo & dominus ingressus synagogam, id est, quasi in populum, saluauit virum spiritualis populi Iudaici figuram habentem. Et ingressus in populum, vt de medio populi populum liberaret, id est, de synagoga. Populus enim ille spiritualis manum habebat aridam, id est, boni homines, qui erant inter Iudæos, aridas manus habebant sub lege contractas, quia opera iusticiæ facere non poterant. Quia ex operibus legis nemo iustificatur. Vtputa amicum diligere secundum legem, & ei benefacere, non est hoc benefacere, sed malè non facere. Non enim omnino malè non facere, iusticiam facere est. Itaque sanauit manus iustorum Christus per gratiam, vt non solum amicos, sed etiam inimicos ament, bene omnibus facientes. Vides quia laxata est manus eorum, quasi accipiens gratiæ neruos? Ideo autem prius arida manus sanata est, postea illuminatus cæcus, quia per opera iusticiæ venit ad perfectam cognitionem dei. Nisi enim quis secundum deum cœperit ambulare, vel conuersari, nunquam potest deum perfectè cognoscere. bona enim conuersatio ad cognoscendum deum aperit oculos mentis. Per verbum enim quasi medicus gustus dei datur hominibus, per conuersationem autem bonam venit ad perfectam fidem. Vnde scriptum est: Beati mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Et ne aliquis putet, quia sufficiat homini fidei cognoscere deum, sed necessarium est & confiteri deum, ideo cæcum & mutum sanauit: oculos ad cognoscendum deum, os ad confitendum deum. Qui ergo cognoscit, & non confitetur: ille etsi oculos mentis habeat curatos, tamen adhuc mutus est. Qui ergo videns non videt deum, id est, cognoscens non cognoscit deum, cæcus est, quia nō facit præcepta dei. Et qui loquens non loquitur deum, mutus est, quia loquens non loquitur dei laudem, aut gratiam: sed si quidem ea quæ diabolus iussit, ille etsi loquatur & videat, quantum autem ad deum mutus & cæcus est. Nō enim ille videt deum qui scit deum, sed qui timet & diligit deum.

deum. Qui autem timet & non diligit, nomen dei cognoscit, non potestatem. Et qui orat & psallit, & non facit quae laudat, ille corpore loquitur, animo autē tacet.

*Stupebant autem turbae, dicentes: Nunquid hic est filius David? Quam propriè dixit, stupebant: quia ipsum nondū sciebant. Nemo enim potest verè iudicare de opere aliquo, nisi personam operantis cognouerit quis est: Vtputa si magnū opus facit discipulus alicuius artificis, miramur, quia discipulus alicuius constitutus tale opus potuit consummare. Si autem fecerit illud ipse magister, non satis miramur. Quod enim magnum est, ut exercitissimus magister faciat opus magnum? Ita & deus quaecumque opus fecerit, minus est quam potestas ipsius. Ideo faciens filius dei miraculum, non stuporem debuit excitare, sed fidem. Vis scire quia eum non cognouerunt, ideo stupebant, audi quid dicunt: Nunquid hic est filius David? Si enim cognouissent eum, nunquam dicerent, Hic est filius David: sed dicerent, Hic est filius dei. *Pharisaei autem audientes, dixerunt: Hic non eiicit daemonia, nisi in Beelzebub principe daemoniorum.* Videamus: Dixerunt hoc pharisaei, aut cogitauerunt? Causa autem questionis ex eo est, quoniam hic quidem dicit: Pharisaei autem audientes, dixerunt. In sequenti autem dicitur ita, Sciens Iesus cogitationes eorum: & non dixit, audiens dicta eorum. Quid ergo est: forsitan quidā dixerunt, sed ex mala cogitatione dixerūt. Frequenter enim dicunt homines de aliquo, quod non est verum, non autem dicunt ex mala cogitatione, ut derogēt ei, sed dicunt nescientes rei veritatem. Hi autem pharisaei ex mala cogitatione dixerunt falsum de Christo, non ignorantes rei veritatem, sed ut derogatoriis sermonibus istis populum à fide Christi auerterent. Videbāt enim turbam stupentem, ac dicentem: Nonne hic est filius David? Quae verba appropinquantium erant ad fidem. Ideo pharisaei excitati in zelo, ne viso miraculo eius crederent in eum, dixerunt: Quid stupore nimio mouemini ò viri, quid superflua dicitis verba, putantes ne filius sit David? Nos manifestè cognoscimus, quoniam hic non eiicit demonia, nisi in Beelzebub principe daemoniorum. Quoniam ergo ita dixerunt, non ignorantes rei veritatem: sciebant enim quòd spiritus satanae non huiusmodi miraculum operatur: sed ex mala cogitatione, & ex inuido proposito, ut auerteret populum à fide Christi. Ideo dicitur, *Sciens autem Iesus cogitationes eorum, dixit eis.* Aut certè sicut simpliciter sermo demonstrat, hæc Pharisaei non dixerunt, sed cogitauerunt. Mala autem eorum cum essent abscondita, quid nocere poterant gloriae Christi? nihil. Qui enim malum cogitat, se perdit, alterum non grauat. Sed vide misericordiam Christi. Si illi hoc apertè dixissent, & iste è contra respondisset: diceremus forsitan, quia ideo contra verba illorum respondit, ut confunderet maliciam eorum. Nunc autem manifestum est, quia ideo respondit, non ut confunderet maliciam eorum, sed ut sanaret vulneratam conscientiam ipsorum, ut videntes cogitationes suas in verbis eius, vel sic intelligant, quia non est homo qui corda cognoscit. Tanquam si ita dicat ad eos: Puta quia daemoniacū potuit sanare Beelzebub, nunquid potest Beelzebub occulta cordis aspicere? *Omne regnum aduersum se diuisum, desolabitur.* Aliud est impossibile, aliud falsum. Impossibile est, quod fieri nō potest: falsum autem, quod fieri quidem potest, factum autem non est. Quod ergo Iudaei aduersus Christum dicebant, possibile quidem erat, verum autem non erat. Quo modo non erat verum? Quia*

Christus quidem in Beelzebub nō eiecerat demonia: fieri autem poterat, ut in spiritu diaboli daemones expellerentur. Nunquid Pharisaei homines docti in malo, hoc aduersus dominum blasphemassent, nisi cognouissent fieri posse? Nam falsum quidem dicere, hominum est malignorum: quia falsa res si bene continuata fuerit, vera & credibilis aestimatur. Rem autem impossibilem dicere, insensatorum hominum est, non malorum: quia quod impossibile est, defensione nō indiget, quia impossibilitas rei seipsam defendit. Quòd daemones diximus à Beelzebub posse expelli, quantum ad primam faciem diximus posse, secundum quod multi seductores videntur expellere: re vera autem impossibile est, ut in Beelzebub daemones expellantur: quia expellens daemonem, non propter odium ipsius demonis, neque propter salutem hominis ipsius eiicit eum, sed ut videntes perdat deceptos, quicumque crediderint ei vel ministris eius, quòd possit eiicere daemones. Nam eiiciens eum, nō eiicit eum, sed concludit eum eo, ut inter præcipientem daemonem, & alterum obedientem seducantur videntes. Ideo & dominus sciens, quia in schemate eiiciuntur, non in veritate: non ad schema, sed ad ipsam veritatem respondit, dicens:

Omne regnū in seipsum diuisum, desolabitur. Id est, sicut non potest fieri, ut quis se persequatur: sic nō est possibile, ut diabolus, regnum autem dei omne bonum. Ergo diabolus rex mali: si bonum faciat, ipse destruet regnum suū, quia aduersus se agit. Sicut enim malum aduersus bonum contrarium est & nocuum, sic bonum aduersus malum contrarium est & nocuum. Eiiciens itaque diabolus diabolum delusoriè, non bonum facit, sed malū, id est, non aduersus se agit, sed pro se: quia non eiicendorum daemonum gratia eiicit daemones, sed seducendorum hominum causa. Nam expedit & ipsis demonibus obaudire sibi inuicem in schemate, & exire de corpore. Melius est enim ei exire de corpore, & animam occupare: vñ dimittere, & plurimos possidere. Quia si non exierit de corpore, corpus hominis tantummodo possidet, anima autem vexati hominis innocēs vadit ad deum. Si autem de corpore exierit, quantos homines seducere potuerit, tantorum animas perdit. Deinde dic mihi, si soli serui dei possunt demonia eiicere, an etiam ministri diaboli? Et si dixeris, soli serui dei, quantum ad rem quidem verum dicis: quantum autem ad speciem & illi eiiciunt, sicut testatur dominus in euangelio. Nam cum dixisset, *Attendite vobis*

à falsis prophetis: postmodum addidit, Multi dicent mihi in illa die, Domine, nos in nomine tuo demonia eiicimus, & virtutes multas fecimus. Tunc iurabo illis, quia nescio qui estis. Si ergo serui dei tantummodo eiecerunt demonia, iuste seducebaris, ut quemcumque videris demonia expellentem, existimes eum sanctum: nunc autem cum legas & ministros diaboli eadem facientes, qua ratione seduceris, ut quemcumque videris demonia expellentem, existimes eum sanctū? Nam eiicere daemones commune est opus inter ministros dei, & ministros diaboli: veritatem autem confiteri, & iusticiam facere, priuatum opus est tantummodo sanctorum. Ideo quem videris demonia eiicientem, si non est confessio veritatis in ore eius, nec iusticia in manibus eius, non est homo dei. Si autem videris veritatem confitentem, & iusticiam facientem, etiam demonia non eiicit, homo dei est. Ecce si tu & vicinus tuus habeatis simile signum vnusquisque in equo suo,

& perierunt ambo, & inuentus fuerit vnus ex eis, nunquid curris, & dicis: Meus est equus, quia hoc signum habet? Dicit enim tibi vicinus, Et meus equus hoc signum habuit. Quid ergo? Necessè habes aliud signum priuatum ostendere, quod vicinus tuus non habet in suo. Si ergo in cognoscendis animalibus sic sapias, quo modo in cognoscendis seruis dei sic nō intelligis? Sed per illud signum vis cognoscere seruos dei, quod habēt & serui diaboli, cum magis deberes aspicere, quod habent soli serui dei. Sed dicis: Ut quid talem potestatem deus diabolo dedit ad seductionem humanam? Si enim ille seductionis potestatem non accepisset, tu probationis mercedem habere non poteras. Nisi enim infideles relictī fuerint, non eliguntur fideles. Nisi aliorum facta fuerit refutatio, aliorum non potest fieri electio. Omnis enim seductio nō potest esse seductio, nisi habuerit boni colorē, per quod videatur bonum esse quod malum est: & tunc non tantum speciem primam rerum bonarum aspicias, sed causam rerum consideres. Omne enim malum voluit deus posse latere sub colore boni, & omne bonum voluit esse sub caligine obscuritatis, ut tu nec bonum sine labore inuenias, nec malum sine labore euites: negligens autem nec bonum inueniat, nec malum euadat. Omnia deus posuit in labore, ut in omni re mercedem præparet, sicut ait Salomon: Quoniam deus distensionem magnam dedit hominibus, ut distendantur in ea. Et Iob: Omnis vita nostra tentatio est. Aliud testimoniū dat, quia non in Beelzebub eiicit demonia. Si ergo, inquit, ego in Beelzebub eiicio demonia, filij vestri in quo eiiciunt? Filios eorum Apostolos dicit, qui erant ex illis, quos superius misit ad prædicandum, dās illis potestatem spirituum immundorum, ut eiicerent eos. Qui credentes, dixerunt: Domine, in nomine tuo etiam demonia nobis subiecta sunt. Id est, interrogate filios vestros, in quo eiiciunt demonia. Si illi in nomine meo eiiciunt demonia, dicentes, In nomine Iesu Christi præcipio tibi exire ab illo: verum est, quia non ego in Beelzebub eiicio demonia. Nā quia qui talis est homo, ut in Beelzebub eiiciat demonia, nomen eius non potest sic honorificatum esse, sic terribile, ut in nomine eius etiam ab aliis demonia expellantur. *Ido ipsi iudices vestri erunt.*

Infra. 19. d.

Quando: Cum sederint super duodecim thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Tunc sine dubio dicetis in iudicio meo: Ideo tibi non credidimus demonia expellenti, quia putauimus te in Beelzebub eiicere demonia. Respondebunt contra vos filij vestri, & dicent: Si considerassetis nos, quia in illius nomine demonia expellebamur: & intelligere poteratis, quia ille non habuit spiritum Beelzebub, in cuius nomine tanta erat virtutis potestas. Si autē in spiritu dei eiicio demonia, appropinquabit in vos regnū dei. Regnum dei, seipsum dicit. Sed ideo quasi de altera re dicebat, quia infidelibus loquebatur, ne fortè & alteram occasionem iactantiae inuenientes in Christo, quem non cognoscebant, additamentū facerent blasphemiae. Hoc ergo videtur dicere: Si ego in spiritu dei eiicio demonia, regnū dei appropinquat in vobis: si autem in spiritu Beelzebub eiicio demonia, regnum Beelzebub appropinquat in vobis. Corrige sermonem, & manifestius declarabitur mysterium verbi dei. Id est, si regnum dei appropinquat, in spiritu sancto eiiciuntur demonia, & virtutes multae fiunt: quādo autem appropinquat regnum Antichristi, in spiritu diaboli eiiciuntur demonia, & virtutes multae fiunt. Illud ergo quod dixit Christus: Si ego

A in spiritu dei eiicio demonia: appropinquat in vos regnum dei, ad consolationem illorum hominum pertinet, qui tunc fuerunt. Hoc autem quid significat, quòd iactando regnum Antichristi appropinquat: in spiritu Antichristi eiiciuntur demonia. Ad nostram admonitionem pertinet, ut sciamus quia sicut in aduentu Christi ante illum prophete, & cum illo Apostoli in spiritu sancto faciebant virtutes: sic & in aduentu Antichristi pseudochristiani, & ante illum, & cum illo in spiritu maligno facient virtutes. Qualis enim res mota fuerit, talis odor procedit. Accenso enim thymiamate, suavis flagratio exiit: commoto autem stercore, putredo grauis prodit. Ante lucem aurora exiit, ante noctem obscuritas. Quidam autem hoc sub alio intellectu interpretantur. Id est, si ego, inquit, in spiritu dei eiicio demonia, sicut & est verum, vos autem dicitis me in spiritu Beelzebub eiicere demonia, rei estis iudicij. Propter quod appropinquat in vos regnum dei iustum, ut secundum blasphemias vestras iudicemini. *Quo modo potest quis intrare in domum eius, qui fortis est, & vasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem?* Hucusque ostendit quo modo intelligeretur, si vellent: quia non in spiritu Beelzebub, sed in spiritu dei demonia expellebat. Primum, quia satanas satanam non expellit, ne ipse sibi aduersarius sit, destrues proprium regnum: sed dei spiritus est, qui daemones expellit. Deinde, si ego in Beelzebub eiicio demonia, filij vestri in quo eiiciunt? Id est, nunquid non in me, aut in meo nomine? Si enim filij vestri in nomine meo expellunt: multò magis possum ego in nomine meo expellere. Et quod habet opus in spiritu Beelzebub, nunc dat rationem quare daemones expellantur, ut expulsis eis omnes credant in Christum, id est, quia alligatus est à me maliciae princeps. Nec enim potest quis fortis vasa diripere, nisi prius alligauerit fortem. Quo modo enim poterant homines ad libertatē intellectus sui venire, & ad deum conuerti, nisi prius alligatus fuisset, qui mentes hominum erroribus occupatas tenebat? Ex hoc ergo intelligimus, quia quos eiiciebat daemones visibiliter, inuisibiliter alligabat. Quo modo, aut vbi, nec hominis est posse exponere, nec intelligere. Sed non tantos visibiliter eiiciebat, quantos inuisibiliter alligabat. Eiiciebat enim paucos, alligabat autem omnes, ut per paucos eiectos visibiliter ostenderet: quia sic omnes spiritus inuisibiliter de sensibus hominum credentium expellebat, & quasi de magna multitudine eiectorum daemonum, modicam probationem ostendebat in paucis. Et cum multos eiiciebat daemones, quo modo vnum alligare se promittit? Sed dicit principem omnium, de cuius virtute omnes daemones valent, id est, potestatem habent. Nam sicut satana dominante omnes daemones erant fortes: sic eo alligato, omnes sunt impediti. Nam omnes de illius veneno maliciae virtutem accipiunt, & sunt vnum in eo. Fortem autem dicit aduersarium nostrum, quātūm ad nostram infirmitatem, non quantum ad suam virtutem. Deinde fortem dicit, non ut nos terreat: sed ut magis nos faciat esse sollicitos: nec enim hostem debet timere fortem, qui habent principem fortiorem, sed ut vigilemus & laboremus, ut ne in fiducia principis fortioris contemnamus aduersarium fortem. Nam si contendimus contra eum, manifestum est, quia fortiores illo sumus: si autem negligimus, ille fortior inuenitur. Nam quāuis sit infirmus, tamen fortior est homine negligenti. Fortem enim diabolus nostra negligentia facit, non illius potentia. Vide deinde quo modo sapienter,

pienter, postquam dixit fortem, postea ostendit ligatū, A vt si te audita fortitudo terruerit, ligatio eius nunciata confortet. Iam quali opprobrio dignus est, magis autē tormento, qui aduersarium suum ligatum non vincit? Vis scire quia ligatus est aduersarius tuus? Considera naturam carnis & spiritus, & intelliges. Quo modo poterat homo carnalis spiritum vincere, nisi eum dominus alligasset? Alligauit eum, vt nos eum conculcemus: illum humiliavit propter maliciam eius, nos autem exaltauit super eum propter misericordiam suam: vt & ille victus amplius confundatur, quia spiritus constitutus, a carnalib⁹ conculcatus est: & nos vincētes eum amplius glorificemur, quā victores: quia carnales constituti, spiritum vincimus. Ergo labor eius & fortitudo ligatus est, nostra autem tantummodo sine labore victoria. Qui enim solummodo ligare potuit, nunquid non poterat soluto eo vasa eius diripere? Poterat quidem, sed non per iusticiam, sed per potestatem. Si enim per vocationem solam vellet vasa eius diripere, solutus diabolus iterum reduceret ad se. Item si per potentiam diriperet, diceret aduersus Christum diabolus: Siquidem ad virtutem, tu fortior es quā ego: si autem ad amorem, ego amabilior quā tu. Si ergo vis illos tollere, potes: si autē dimittis eos in suo arbitrio, potius me sequuntur quā te. Nam diabolus quidem facere iusticiam non acquiescit, obicere autem scit. Quales sunt omnes, in quibus diabolus est. In seruis enim dei etiam leues arguunt culpas, in se autem nec crimina recognoscunt. Propterea ipsum quidem ligauit, vasa autem eius & diripuit, & dimisit ea in domo eius. Diripuit quidem, ex eo quod traxit ea ad noticiam veritatis: dimisit autem ea in mundo, quia sub seductione mundi istius esse nos voluit. Tanquam si ita dicat ad diabolum: Ecce alligo te, vt appareant homines, qui secuti fuerint te sua voluntate; & qui coactē. Qui enim te diligunt, etiam ligatum te non dimittent: qui autem te dereliquerint ligatum, manifestum est: quia non sua voluntate fuerunt apud te, sed coactē. Ergo non interficere te, neque expello de mundo, ne forte in voluntate non habeant quem sequantur, sed alligo te, ne nolentibus violentiam facias. Ergo manifestum est, quod qui modō diabolus sequitur, non cogitur a diabolo: ligatus est enim, sed ipse diligit diabolū. Si enim solutus esset diabolus, nullus homo ei resistere poterat, aut pauci, sicut nec antea resisterunt, nisi pauci electi. Nunc autem cum videas quosdam quidem homines sequentes eum, quosdam autem recedentes ab eo: intellegere debes, quia non est virtus cogentis diaboli, sed voluntas sequentium hominum. Si autem dicis, quia fortis est diabolus, & non praeualeo contra eum: stat aduersum te scriptura haec, dicit quia mentiris, quoniam ligatus est aduersarius tuus. Ligatus est enim. Malum quidem consilium suadere potest, cogere autem non potest. Quae est domus illius? Mundus iste. Et vasa illius: peccatores & infideles, habitantes in eo. Audiens ergo mundum domum esse diaboli, fuge mundum, ne diutius habitans in domo diaboli, iterum fias seruus ipsius. Sicut enim in domo dei malum non est, ita in domo diaboli non inuenitur bonum. Nam sicut deus in domo sua non vult videre malum, sustinere autem videtur pro tempore malum: non quia delectatur in malo, sed vt conuertat eū ad bonum: sic & diabolus in domo sua non vult videre bonum, sustinere verō videtur bonum: non quia delectatur in bono, sed vt suadeat eum in malū. Et deus quidem per suam beneuo-

lentiam vocat malum ad bonum, vt non necessitate, sed voluntate corrigatur ab bonum. Diabolus autem per suam violentiam persequitur bonum, vt etsi non voluntate, vel ex necessitate cogatur ad malum. Fuge autem mundum, conuersatione, non corpore. Nam & ipse mundus non natura diaboli est, sed corruptione. Nec ab initio fecit hunc mundū diabolus, sed deus: postea corruptione factus est diaboli. Ergo mundus quidem ipse, dei est: corruptio autem mundi, diaboli est. Si ergo de mala conuersatione recesseris, etsi corpore sis in mundo, recessisse videris de mundo diaboli, & esse in dei mundo. Nunc quod viuimus, in dei mundo viuimus: quod autem peccamus, in diaboli mundo peccamus. Fuge ergo de mundo, id est de voluptatibus mundi, ne forte diutius viuens in possessione operum eius, fias proprius seruus ipsius. Sicut ingenuus homo, si diutius in possessione, vel domo potentis alicuius & violenti fuerit commoratus, per possessionem longi temporis vsu capit eum in seruitute: sic & homo si diutius fuerit in possessione diaboli, vsu longi temporis vendicat sibi dominium super eum, ita vt nemo possit a dominatione diaboli liberare, nisi sola potentia dei. *Qui non est mecum, aduersum me est.* Diaboli voluntas quae est: rerum malarum. Mea autem quae est: rerum bonarum. Vide ergo, quia cum non sum cum diabolo, aduersus diabolum sum. Sicut enim bonum non est cum malo, sed semper aduersus malum: sic non sunt secum, sed aduersus se, quibus & voluntas contraria est, & opus. Ille praedicat fornicationem, ego castitatem. Et ideo repellit ille castos, & congregat lasciuos: ego autem repello lasciuos, & congrego castos: ille docet discordiam, ego pacem: ille seditionarios congregat, & turbatos, ego autem vnanimis, & mansuetos. Vide ergo quia non congrego cum illo, sed dispergo. Minus dicit, vt amplius significet. Si enim qui mecum non est, aduersum me est: quanto magis qui aduersum me est, mecum non est? Mecum non est, quia non facit ea quae ego. Aduersum me est, quia contraria facit: Vt puta, aedifico, si quis non adiuvat, etiam si non destruat, mecum non est, sed aduersus me: quia cum possit adiutare, non adiuvat. Si haec specialiter destruit, quanto magis aduersum me est? Sic & diabolo mala volente vel faciente, & si bona non praedicarem, non eram cū illo, quia non praedico mala quae vult ille. Cum autem e contrario bona praedico, quanto magis non sum cum illo, sed aduersus illum? Audiant regulam Christiani, qui putant haereticos Christianos esse, quia sic credunt quo modo nos: tamen quia non sunt nobiscum, aduersus nos sunt. Et quia non congregant nobiscum, spargunt. Si ergo quia non sunt nobiscum, aduersum nos sunt, & quia non congregant nobiscum, spargere videntur: quanto magis qui & voluntate, & verbis, & actibus contra nos sunt, non sunt nobiscum? Et qui manifestē spargunt, non videntur congregare nobiscum.

Homilia xxx. ex cap. xij.

Nillo tempore, accesserunt ad Iesum Scribae & Pharisei, dicentes: Magister, volumus a te signum videre. Et reliqua. Curato daemoniaco, quidam adstantium Iudaeorum blasphemauerunt eum, *Supra. 12. c.* dicentes: Hic non eiicit demonia, nisi in Beelzebub principe daemionum. Alij autem tentantes eum, dixerunt: Magister, volumus a te signum videre de caelo. Diuersae quidem species, puerilitas autem omnium vna. Nam sicut opera filij dei diabolo applicare, blasphemare

phemare est filium dei, vel spiritum sanctum: sic signū diuinitatis eius petere a filio dei, iniuriam est facere filio dei: quoniam nihil est aliud signum diuinitatis eius petere ab eo, nisi non credere verbis eius, quasi falsa dicentis de se, nisi signorum ostenderit probamenta. Quoniam autem curato daemoniaco, Iudaei dei virtutem ad diaboli potentiam porrexerunt, & non aedificati miraculo, sed destructi inuidia, pro gloria blasphemiam obtulerunt domino, dicentes: Hic non eiicit daemonia, nisi in Beelzebub. Dixit eis dominus: Omne peccatum remittitur, spiritus autem blasphemiam non remittitur. Quod audientes quidam Iudaei, non quidem timentes, sed timere se fingentes, neque veritatem de Christo quarentes, sed maliciam suam sub colore ignorantiae abscondere cupientes, interrogauerunt eum: Magister, volumus a te signum videre, id est, quia blasphemiam irremediabile peccatum est: sed etsi blasphemamus, ideo blasphemamus, quia te filium dei ignoramus. Ideo opera tua diabolo applicamus, quia spiritum sanctum in te esse nescimus. Si ergo tu es filius dei, ostende nobis signum, & adorabimus te, & iam non blasphemabimus. Vt autem scias, quod volumus a te dicere veritatem, ecce etiam magistrum te appellamus. O malicia, quo modo sapere nescit? Dum volunt maliciam suam abscondere, magis eam manifestant. Nam cum multa signa vidissent, tanquam si nullum vidissent, ita signum petebant. Verē enim nullum viderunt, quia corporali aspectu viderunt, non spiritali affectu. Nam mens sine oculis videt aliquando, oculi autem sine mente nunquam videntur. Similis est natura infidelitatis terrae arenosae, quae quantuis pluuiam susceperit, tamen quia nullos in se tenet humores, semper adhuc aret. Talis est conditio februm. Quantumuis biberint febricitantes, calore tantum consummante quod biberint, semper adhuc sitiunt. Sic & maligni homines, quicquid boni viderint, aut audierint, infidelitate totum consummante quod vident, aut audiunt: semper vacui sunt, tanquam qui nihil viderint, aut audierint. Ecce si quis exponat tibi res quas non libenter audis, si tota die audieris, nihil eorum retines quae audisti. Aut ambulans in via, si mens tua aliquo cogitatu fuerit occupata, quanuis omnes videas transeuntes, tamen neminem vides. Sic & Iudaei frequenter signa videntes, adhuc signum petebant, quia hoc videbant, quod videre nolebant. Nam sicut semper discere, signum est nihil posse proficere: sic signum semper petere, testimonium est nunquam velle credere. *Iesus autem respondens ait illis: Generatio mala & adultera signum querit.* Esaias dicit: O quo modo facta est meretrix ciuitas fidelis Sion. Anima autem hominis fidelis, sponsa est Christi: quae autem infidelis est, meretrix est. In Osee dicit: Sponsa bo te in fide, & cognosces deum. Item, Filij in quibus non est fides in illis, ipsi in zelum compulerunt me in non deum, & ego in zelum expellam eos in non gentem. Sicut meretrix vxor virum suum se fingit amare, verē autem amat adulterum, & in facie istius quidem est, in corde autem alterius. Sic & Iudaei videbantur esse dei cultores, erant autem diaboli amatores. Ideo malam & adulteram generationem eos appellat. Mala quidē erat, propter opera eorum mala: adultera autem, quia relicto viro qui est verus deus, idolis subdebantur. Signum vultis videre? Vbi eratis quando daemones castigati a me, non flagello, sed verbo, clamabant: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene, venisti ante tempus torquere nos? Scimus te, quia es filius dei. Dæmo-

nes virtutem meam senserunt, & vos quo modo signū operum meorum non aspexistis? Vbi eratis, quando cecidi secus viam sedentes clamabant: Iesu fili David, miserere nobis, vt videamus? Tu es virga florens de radice Iesse, & flos de radice eius ascendens, & super te requiescēt septem spiritus dei. Septem spiritus Beelzebub adorant, & fugiunt a te. Cæci me non videntes viderunt, & vos videntes me, non vidistis: Percurre si vis & cetera mirabilia eius. *Et signum non dabitur ei, nisi signū Ionae prophetae. Quod est signum Ionae? Scandalum crucis.* *Ion. 2. a.* Vt non discussores rationis saluentur, sed creditores doctrinae. Quia crux Christi discutientibus quidem rationem, scandalum est, creditibus autem salus: cuius expositionis testis est Paulus: Nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudaeis quidem scandalum, Gen- *1. Cor. 1. d.* tibus autem stulticiam, ipsis verō vocatis Iudaeis atque Graecis, Christum dei virtutem & dei sapientiam. Quare Iudaei signa petunt, Graeci sapientiam querunt? Placuit enim deo signum scandalum crucis, tam Iudaeis, quā Graecis gentibus praedicari, vt qui non per fidem, sed per sapientiam Christum inuenire volunt, incidentes in scandalum stulticiae pereant. Et qui per demonstrationem signorum filium dei cognoscere volunt, non per fidem, incidentes in scandalum mortis eius, in suā incredulitate permaneant. Nihil mirum, si Iudaei considerantes mortem Christi, hominem illum putauerunt; quando & Christiani, vt sibi videntur, & non sunt, propter eius mortem, vnigenitam maiestatem crucifixam timēt confiteri. Quos interrogamus, vbi est scandalum crucis in Christo? Quis nos scandalizat, si purus homo mortuus praedicatur? Sic ergo infideles intelligendo pereunt, si deus fuit, non potuit mori; si autem potuit mori, non fuit deus. Fideles autem sic intelligendo saluantur, quia Christus non incidit in mortem propter infirmitatem naturae, quasi homo: sed ipse traxit in se mortem propter potentiam, quasi deus: vt non absorbeatur a morte, sed vt ipse absorberet mortem. Ergo non Christum mortuum in morte credimus; sed mortem mortuam in Christo, sicut scriptum est; quia destruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam. Nam sicut propter mortem homo visus est, sic propter destructionem mortis deus apparuit. Ergo infideles mortem Christi considerantes, scandalizantur; immortalitatis beneficium perdūt: fideles autem resurrectione eius intelligentes, damnationem mortis effugiunt. *Sicut fuit Ionas triduo in ventre ceti, sic erit filius hominis in corde terra.* Vt per mysterium similitudinis huius, & per Christum Ionas propheta fuisse consideraretur, & per Ionam Christus dei filius esse demonstraretur. Quid est quod dico? Nisi Christus venisset in mundum, & ea quae dicta a prophetis fuerant, adimpleset, non erat certum de illis quia vere prophetae sunt. Nam & illi qui futura dicere aestimantur, non statim diuinatores putantur, sed tunc quando ea quae dicta sunt, fuerint consummata. Itaque Christus post prophetas quidem natus est, sed antē ille prophetis beneficium praestitit, & postea ille ab illis accepit. Ideo autem Christus illos factis prophetas ostendit, quoniam illi istum in verbis filium dei ostendunt. Nam in Syrach libro aduentum Christi sic deprecatur: Domine, in nomine tuo prophetae prophetauerunt. Da mercedem seruis tuis, vt prophetae tui fideles inueniantur. Nisi enim iste illos prophetas demonstrasset, Christum credere non poterant. Quo modo enim potest de alio testimonium dare, priusquam ipse idoneus demonstraretur? *Viri Naniuite surgent in iudicio.*

Supra. 12. c.

Esai. 1. c.

Osee. 2. d.

Supra. 8. d.

Ion. 2. a.

1. Cor. 1. d.

1. Tim. 1. a.

Ion. 2. a.

Eccli. 36. e.

dicō. Quia illi prophetam receperunt, isti Christum A dominum illorum prophetarum repulerunt. Illi neque lege instructi, neque a prophetis, neque ab Apostolis admoniti, ad dominum conuersi sunt, cognoscentes peccatum suum: isti tot præceptis eruditi legis & prophetarum, a domino recesserunt. Illi qui semper fuerunt populus diaboli, intra dies tres facti sunt populus dei: isti qui semper videbantur populus dei, intra dies tres crucifixo Christo facti sunt populus satanae. Et illi quidem personam ignorantes, & rem incredibilem audientes, & conuersionis suæ signa & virtutes querere debuerunt ab eo, quibus & persona idonea prædicatis, & prædicationis indubitabilis veritas monstraretur: sed nihil horum audientes, nihil videntes, sola fide saluati sunt: isti autem tot signa facientem testificantia cœlestem naturam viderunt, & non solum a prædicatione eius recesserunt, sed in mortem illius conuersi sunt.

Ioan. 3. b.

Illi cum luctu & lamentatione nimia pœnitentiam agentes, peccatorum suorum indulgentiam acceperunt: isti autem nec sine pœnitentia oblatam sibi remissionem peccatorum accipere voluerunt, quia sine pœnitentia sunt donationes, & vocatio Christi. *Regina Austri surget in iudicio, & condemnabit generationem hanc.* Quæ cū esset gentilis & mulier, tantam longitudinem itineris conficere propter infirmitatem sexus non est impedita. Concupiscentia enim sapientia, infirmitati dabat virtutem. Isti autem viri & sacerdotes, quorum proprium esse debuerat amare sapientiam, ante oculos suos & in medio gremio sapientiam positam contempserunt. Illa ad hominem cucurrit, isti a deo recesserunt. Illa ut semel nuda verba audiret, isti quotidie diuinitatis opera ipsa videntes blasphemabant. Illa famam tantummodo de Salomone audiens concupiuit, isti autem veritatem de Christo videntes abierunt. Illa munera multa obtulit, ut audiret eum: isti autem nec premia regni cœlorum accipere volunt, ut credat. Quid esset illa factura, si audisset mortuos resurgere, cæcos videre? Quo modo cucurrisset, si etiam claudos currere vidisset? Non dixit illa, cui commēdo gubernationem regalium necessitatū, ne forte dum vado, & redeo tāto spacio, aliqua contra imperium meum aduersa nascantur. Nam paupertas semper secunda est, summa autē potestas sine timore periculi nunquam est. Isti nec hoc cogitauerunt, quia dixerunt: Nescimus quidem vnde fit ille Iesus, tamen facta illius bona sunt, & verba illius iusta. Et si natura eius ex hominibus, tamen prædicatione eius ex deo est. Et si non illum timemus quasi filium dei, saltem diligamus illum ut hominem bonum. Et si nō est dignus ut adoretur, tamen nō est meritis ut interficiatur. Siue Niniuite, siue regina Austri exurgentes in iudicio, quo modo condemnabunt generationem Iudeorum incredulorum? Non ipsi iudicantes eos, sed ex comprobatione sua vincunt eos. Et talia dicentes aduersus eos, qualia diximus supra: quis fidelior est quam Ionas, sapientior quam Salomon? Non solum tunc inter homines docebat, sed etiam nunc in ecclesia quotidie docet per sanctos Euangelistas & Apostolos suos. Hæc verba non solum tunc ad Iudæos dixit, sed etiam nunc ad omnes Christianos inobedientes similiter dicit: Quo modo viri Niniuite exurgent in iudicio cum inobedientibus Christianis, & cōdenabunt eos? Quoniam illi pœnitentiam egerunt prædicante Iona, isti a peccatis propriis non recedunt, domino illis quotidie prædicante: Agite pœnitentiam, appropinquabit regnum cœlorum. Regina Austri surget in iudicio cum

Ioan. 9. f.

Christianis istis, & condemnabit eos, quia ab vltimis partibus terræ venit audire sapientiam Salomonis: & isti de domibus suis vel plateis, in quibus sedent nihil agentes, nolunt venire, & audire sapientiam Christi in scripturis. Et quid dico de domibus suis nolūt venire: multi enim & de ecclesia ipsa in qua loquitur Christus, exeunt, & solum relinquunt docentem. *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, per ambulat loca arida, quærens requiem, & non inuenit.* Exit autem spiritus immundus ab homine, cum per fidem baptizatus in nomine Christi desierit esse diaboli, & factus fuerit dei. Eiectus autem spiritus ille, perambulabat homines aridos, qui nondū pluuiam euangelicæ doctrinæ susceperunt in se, aut aquam baptismatis accipere meruerūt, & propterea aut sunt gentiles, aut catechumeni, secundum rationem quā diximus aridi. Per eos enim immundi spiritus vagantur, & plurimam dominationem habent in eis. Quartus enim Gentilis suscepto fidei verbo, liberari tamen ab immundo spiritu non potest, nisi fuerit baptizatus in nomine Christi. Vnde exorcizam⁹ catechumenos, qui sunt baptizandi. Non autem inuenit requiem sibi, quoniam necesse est, ut Gentili veniente ad fidem, & catechumeno ad baptismum, cum aridi esse desierint, iam ab ipsis immundus ipse spiritus expellatur. Nec mihi dicas, quia nec omnis catechumenus ad baptismū, alioquin nec ad omnem baptizatum & liberatum a spiritu immundo reuertitur spiritus immundus, nisi qui vacuus fuerit a spiritu sancto. Nec apud gentilem catechumenū inuenit requiem sibi, quia ad fidem vel baptismum venit. Cogitans ergo spiritus ille, & dicens: *Reuertar in domum meam priorem.* Et si inuenit Gentilem catechumenum vacuum a spiritu sancto, sine dubio praualebit reueri in eum. Reuertens autem, quoniam inuenit scopis, id est, verbis fidei & veritatis, ab infidelitate & ignorantia mundatum: quum videt eum præceptis euangelicis adornatum, quasi animosior factus assumit secum alios septem spiritus nequiores sedices, septem, aut plures dicit, aut omnes spiritus viciorū. Sicut enim ex parte dei, quauis plures sint spiritus virtutum, tamen septem dicuntur, quia ex illis septem omnes spiritus virtutum procedunt: quos spiritus enumerat Esaias, & Salomō lignat, dicens: Sapientia ædificauit sibi domum, & subdidit columnas septē. Sic ex parte diaboli quauis multi sint spiritus viciorum, tamen septem dicuntur, quoniam ex illis principalibus viciis, vicia vniuersa nascuntur. *Et erunt notissima hominis illius peiora prioribus.* De hoc enim ipso, vel ipsarum rerum experimenta nos docent: quo modo Christianus si malus euaserit, peior fit q̄ si fuisset gentilis. Hæc parabola melius intelligitur de Iudæis & Gentilibus: ex eo enim quod finita parabola, vel exemplo, sequitur dicens: Sic erit generationi huic pessime: compellitur ad populū Iudæorum referre parabolam, ut intellectus loci non vagus aut instabilis in diuerso flexu, atq; contradictionibus aliquorum turbetur, sed firmus & stabilis, vel ad priora, vel ad posteriora respondeat. Verē enim immundus spiritus a Iudæis exiuit, quoniam facta est portio domini populus ipsius Iacob, funiculus hereditatis eius Israel: vel quoniam acceperunt legem. Expulsus autem a Iudæis, ambulauit per aridas gentes, sed requiē sibi non potuit inuenire in eis: quoniam secundum propositum vocationis dei erat, ut omnes gentes venirent ad fidē. Non inueniens autem requiem in Gentibus, dixit: *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Habeo Iudæos, quos antē dimiseram. Et veniens inuenit vacuā, quoniam iam dominus

Supra. 3. a.

Luc. 13. g.

Apo. 2. c.

Luc. 11. d.

Potini hæc vrs.

dominus non erat in eis, sed nec spiritus, secundū quod dictum fuerat de eis: Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Videns autem eos diabolus mundatos verbis scientiæ dei ab ignorantia quasi quibusdā spiritualibus scopis, ornatos autem obseruationibus legis: propterea assumens secum septem spiritus nequiores se, secundum quod supra tradidimus, habitauit in eis. Et facta sunt posteriora populi illius peiora prioribus. Nam si prius, etsi cultores dei non erant, tamen nec interfectores erant: & prius quauis peccabant in eum, tamen populus dicebatur dei: postea autem, sicut testatur Ioānes, synagoga facti sunt satanae. Accedentes autem possumus ædificationis gratia etiam ad hæreticos transferre sermonem. Immundus enim spiritus, qui in eis antē habitauerat quando Gentiles erant, eiectus est quando facti sunt Christiani, qui perambulans Gentiles ceteros, & non inueniens apud eos requiem, creditibus videlicet secundū tempora etiam ex ipsis in Christo, reuersus est in eos, quos possederat antē. Inueniens autē eos vacuos a spiritu sancto, vacuos a timore dei, & operibus bonis, (quoniam spiritus quidem immundus exierat ab eis propter nomē Christi, spiritus autem sanctus non superuenerat eis, propter malum propositum cordis eorum, & opera mala,) inueniens eos mundatos scopis, qualibus diximus supra, & ornatos institutionibus apostolicis: assumpsit secum alios septem spiritus nequiores, & inhabitauit in eis, & facta sunt nouissima hæreticorum peiora prioribus. Hæreticos gentibus esse peiores dubitat nemo. Primū, quia gentiles per ignorantiam Christum blasphemant, hæretici autem scientes Christi, laniant veritatem. Deinde quia in illis vel spes fidei est, in istis autem incessabilis pugna & discordia. *Adhuc eo loquēte, ecce mater & fratres eius, & cetera.* Videns diabolus quia persuadebat populis Christus, esse se filium dei, dicens: Et ecce plus quam Ionas hic, & plus quam Salomon hic: timuit enim ne si dei filius cognoscatur ille qui putabatur homo, ipse dereliquatur ab omnibus. Ad conuincendos sermones eius, subintroduxit parentes eius carnales, ut per illorum contemplationē, diuinitatis eius obscuraret naturā. Ideoq; venit aliquis quasi diaboli aduocatus, qui humano ore verba diabolica loqueretur, dicens: *Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, volentes loqui tecum.* ac si dicat: Quid gloriaris Iesu de cœlo dicens descēdisse, qui radices habes in terra: Ecce mater tua, & fratres tui. Non potest esse filius dei, quem homines genuerūt. Non potes illum abscondere, quem natura conuincit. Tunc Iesus quasi hominem quidem aspiciebat, tamē verē diabolus loquebatur. *Et quis est mater mea, & fratres mei?* Nescio parentes in mundo, qui ante mundi constitutionem mundum creauit. Nescio principium ex carne, sicut Fotinus existimabat, qui iam in principio eram apud deum. Nā quod hominem me videtis, vestimentum meum est, non natura. *Et extendit caute, manus suas super apostolos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Non spernens generationem carnalem, neque erubescens humanam susceptionem, tale dedit responsum: sed volens ostendere quia preponēda est cognatio spiritualis carnali. Nam carnalis cognatio, non volentibus nobis, neq; scientibus contingit. Non enim vnusquisque vestrum consuetus est cogitare quorum erit filius, aut quorum cognatus. Spiritualem autem cognationem ex proposito vnusquisque per fidem sibi acquirit. Voluntaria enim est obauditio, per quam quicumque voluerit voluntatem patris facere, efficitur filius dei, & frater Christi. Tomus secundus.

Vnde sapienter superinduxit: *Quicumque fecerit voluntatem patris mei, ille mater mea & frater est.* In qua cognatione spiritali nihilominus est hæc Maria, quæ nō per coitum carnis, sed per gratiam fidei credendo facta est mater Christi. Deinde matrem & fratres Christi, facientes voluntatem dei intelligimus, non synagogam, quæ secundum corpus peperit Christum, ceterosque Iudæos: sed illam synagogam intelligimus matrem, quæ saluata est credens in Christum, non crucifigens eum. Similiter est intelligendum & de fratribus, qui secundū spiritum erant Iudæi, non secundum corpus, qui Christi erant facientes voluntatem.

Homilia xxxj. ex cap. xiiij.

Ecce exiit qui seminat, seminare: & dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres, & decimter comederunt ea, & cetera. Sicut gaudet medicus, *ij capitis:* quando ad eum ægrotantium multitudo prosequitur. Sicut lætatur rex, quando eum magni exercitus manus armata circumdat: sic exultat sacerdos, quando eum audientium populus magnus auscultat. Et ideo ascendit in nauem, ut audiret eum populus, & videret, & visus delectaret auditum, & auditus visum. Et docebat in parabolis, dicens: Exiit seminator seminare, non de loco ad locum tranmutans, sed voluntate: Nec enim venit vbi nō erat, nec relinquit vnde egressus est: quia deus vbiq; est, præter vbi esse noluerit. Aut certe ideo exiuit, quia ibi est deus, vbi iusticia eius colitur: vbi autem iusticia eius non est, nec ipse est ibi. Et qui intra iusticiam suam sunt, intus sunt: qui autem extra iusticiam eius sunt, foris habentur. Propterea quandiu fuit in cœlis vbi omnes sunt iusti, intus erat: veniens autem in mundum, qui totus extra iusticiam erat dei, foras exiuit, ut ipsum faceret intus. Quoniam ergo omnes gentes, dei iusticiam contemnent, debebant sub potestate diaboli: ideo exiuit, vt plantaret iusticiam in mundo, vbi non erat prius propter peccata ipsorum. Exiit qui seminat, seminare. Non sufficit ei dicere, Seminare exiuit: sed addidit, Exiit qui seminat, seminare: vt ostenderet, quia nō erat nouus seminator, nec modō ad hoc opus primū accesserat: sed hoc semper habuit in natura, vt semper seminaret. Ipse enim a principio generis humani totius scientiæ semina ipsa seminavit in natura. Ipse est qui per Mosem semina præceptorū legis seminavit in populo. Ipse est qui loquens in prophetis, non solum præsentium seminavit correctiones, sed etiam noticiā futurorum. Ipse exiuit, vt in corpore constitutus, & per seipsum diuina seminare præcepta. *Et quædam ceciderunt secus viam.* Quæ est via? Mundus iste per quem omnes transeunt, qui nascuntur. Via enim, & peregrinatio, & transitus est omnibus, qui & a deo exierunt, & ad deum festinant. Vnde & propheta dicebat: Quoniam incolam sum apud te in terra, & peregrinus sicut patres mei. Sicut ergo viator in via nihil sollicitus est, nisi quod necessariū habet ad vsum: ita & homo in hoc transitu mundi nihil debet esse sollicitus, nisi quod opus habet ad vsum. Qui autem suam spem ponit in mundo, & delectatur in eo, est similis homini desperato, qui non habet neq; patriam, neq; domum, neq; familiā, ad quam festinet: sed in quocunque loco inuentus fuerit, ipse locus domus eius est. Quæ est ergo terra secus viam? Homo secundum istum mundum viuens, qui omnia ea sapit quæ mundi sunt, & nihil quod dei est: sed hoc solum diebus ac noctibus cogitat, hoc concupiscit, quod pertinet ad bene manducandum & bibendum.

bibendum, & spurciciam corporis exercendam. Ex his enim omnia mala nascuntur. Propter cibum enim & potum auariciae fiunt, furta, violentiae, periuria: ex auaricia autem inuidiae & contentiones: ex inuidia autem maliloquia & detractiones, inimicitiae & imposturae: ex inimicitia manifesta ira, rixae, caedes, homicidia, iudicia: ex libidine autem fornicationes, adulteria, masculorum concubitus, foeminarum inuasiones. Talibus si loqui uolueris de spiritualibus rebus, non intelligunt uerbum, nec sentiunt uerbi dulcedinem. Nec enim est possibile, ut inter tantas amaritudines uiciorum sentiantur dulcedo sermonum. Sicut qui in magno uase aceti modicam guttam mellis immisceat, etiam mel perdit, & acerbitas aceti non mutatur: Sic homini in hac malorum multitudine constituto, si collocutus fueris iusticiae uerbum, & uerbum perdis, & ille non temperatur in concupiscentia mundialium rerum. Nec enim habet bonum in se. Nam homo illud concupiscit, quod iam habet expertum in se, & scit esse bonum. Ecce si ostendis leoni uiridem herbam, aut campum bene florentem, non excitat eum in concupiscentia, quia non habet hoc in natura, ut herbas manducet: & econtra, si ostendas boui carnes, non concupiscit, quia non est bouis natura, ut manducet carnem: Sic & homini mundiali, si de bono caelesti loquaris, non excitatur in concupiscentia boni. Sed quemadmodum si pluuia super lapidem cadat, desuper quidem sudat, ab intus autem siccus est, quia non descendit humor in eum: sic & tali homini quando loqueris uerbum dei, tantummodo sonus uerbi desuper percutit aures eius carnales, in cor autem eius nihil descendit. Et merito, iacentia super lapidem semina uerbi rapiunt uolatiles daemones. Dic mihi, cuius culpa est, rapientium daemorum semina, aut hominum durorum non abscondentium ea in sulcis pectoris sui: Puto non esse culpam rapientium daemorum. Ille enim latro qui parietem perforat, in secreta domus parte ingreditur: qui autem inuenit foris expositum & proiectum, quo modo quasi latro culpatur? Sic & diabolus si poterat introire in secreta pectoris tui, ut a te nolente raperet uerbum, bene culparetur: nunc autem quod a te neglectum est, & contemptum, hoc ille diripit. Denique sciens propheta hominum abscondentium esse culpam, dicebat: In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Si ergo absconderis uerbum in sulco pectoris tui, germinat tibi timorem, timor liberat te a peccato. Si autem foris eum in superficie carnalium aurium dimiseris, quo modo timor tibi germinatur? Si autem timor in te natus non fuerit, quo modo saluus fies, cum sit scriptum: Timor domini expellit peccatum. Qui autem sine timore est, non potest iustificari. *Quadam autem ceciderunt super petrosam.* Petra autem in se duas habet proprietates naturae, fortitudinis & duritiae. Ideo homines aut propter constantiam fidei petra dicuntur, aut propter duriciam cordis. Ideo propheta dicit: Et auferam ab illis cor lapideum. Quid ergo terra? intellectus carnalis, & non rationalis super animam duram & fidelem. Nam intellectus bonum multi habet secundum naturam, animam autem fidelem non multi: quia intellectus hominis est ex deo, anima autem fidelis ex uoluntate. Sunt ergo homines, quibus si locutus fueris de gloria sanctorum, & de beatitudine gloriae regni caelestis, statim gaudent, & audientes delectantur: quoniam sapientes secundum naturam etiam facile suscipiunt uerbum, sed ne credas gaudia eorum: carnaliter enim gaudent, & carnaliter delectantur.

Psal. 118. b.

Eccl. 1. c.

Ezech. 36. f.

tur. Sciunt enim naturaliter, quia bonum est regnum uel lumen. Ideo cum audierint lumen sanctorum, quasi de lumine gaudent. Sciunt etiam naturaliter, quia bonum est regnum caeleste, quasi de audito regno latantur: & non ideo credunt, quia sic est quo modo latantur, anima autem eorum non credit. Sed dicis, quo modo gaudere poterant, nisi crederent? Hoc ipso enim quod gaudent, credunt, ideo credunt. Non est ita: omnis enim qui credit, uerum est quod gaudet, non tamen omnis qui gaudet, credit. Nam quod gaudet in nobis, sensus est rationalis: quod autem credit, spiritus anima, qui non in gaudio, sed in sollicitudine & compunctione cordis cognoscitur. Quoniam non omnis qui gaudet & credit, tuo te docebo exemplo. Ecce cum tibi exposuero de gloria sanctorum, de iocunditate paradisi, gaudes & exultas: si tamen non habes etiam carnalem intellectum, iam captum & induratum in malis, & quasi terra secus uiam. Sed si dixerit tibi. Vide qualis est iocunditas sanctorum: ergo uende omnia tua quae habes, & da pauperibus, & haec omnia possidebis. Ecce non facis, sed tristis recedis, sicut adolescens ille a Christo: non ergo credidisti, firmiter de quibus gaudebas. Ecce cuncti homines quanta pondera auri dant, ut comparent dignitatem, & cum gaudio magno dant: & sine dubitatione dant, ut comparent, & multum sibi questum putant, si inuenerint cui dant, & putant se iam inuenisse cui dederunt. Et amplius dico, si suam pecuniam non habuerint, aliunde mutuam tollunt, & cum gaudio dant. Quare? Quia credunt omnino dupliciter se inuenturos esse quod dederunt. Etsi uere credis futura quae audis, quare non dabis simplum in terra, ut centuplum inuenires in caelo? Quo modo non dabis temporalia, ut inuenires aeterna? Si dixerit tibi, Abstine te a deliciis, & ieiuna: non facis, quia non credis. Si tibi dixerit, id est, agrotanti tibi medicus dixerit, Abstine te ab hoc, subaudi: quia credis te sanandum, si seruaueris: & frequenter illud amplius amas quod amarum, manducansque ueteris, & uincis desiderium uentris ob desiderium sanitatis: multo magis ieiunare poteris, si credideris iocunditatem illam futuram. Tu ergo qui propter deum quo modocunque uiuere contentus non es, si euenierit res, de qua iocunde uiuere non poteris: quo modo propter deum poteris corporales sustinere dolores? qui nec eleemosynas de rebus tuis dare coteris es, quo modo amissionem substantiae tuae propter fidem poteris sustinere? Ideo facta tribulatione, aut persecutione propter uerbum dei, scandalizaris. Nam non solum in persecutionis tribulatione prorsus tu scandalizatus es in Christo, sed etiam in tribulatione omnium aduersitatum: Vtputa, si tibi amissio thesaurorum, aut damnus rerum, aut corporalis infirmitas cogit: statim scandalizaris, & dicis, quod propheta ad tuam consolationem dixit, ut & nec tu scandalizatus sibi dicis: Ecce ipsi peccatores & abudantes in seculo obtulerunt sibi diuitias: & dixi: Ego sine causa iustificauit cor meum, & laui inter innocentes manus meas, quoniam cum meliora suscipere debuim, tunc contigerunt peiora. Ille & ille in omnibus iniquitatibus uoluit, & floret in filiis, & abudat in rebus, & letatur in sanitate. Et qualis est iusticia dei? Et non consideras: qui ad bellum transmittitur, ad gloriam paratur: & cui tentatio imponitur, correctio ostenditur ei. Si uideris aut mortalitatem frequenter fieri super terram, aut famem, aut gladium, statim scandalizaris, & dicis: Patres nostri idola coluerunt, & semper in bonis fuerunt, & nos ex quo Christum colere coepimus, nunquam nos bona sequuntur.

Psal. 91. a.

Psal. 88. c.

Verbi dei duplex finis.

Iob. 1. d. sequen.

quantur. Et non consideras, quia illorum prosperitas non fuit remuneratio dei, sed contemptio? At nostra aduersitas non est ira dei, sed admonitio. De illis enim dictum est: Vir insipiens non cognoscit, & stultus non intelligit, cum exiret peccatores sicut foenum. Et quid addidit? ut intereant in seculum seculi. De suis autem quid dicit? Visitabo in uirga iniquitates eorum, misericordiam uero meam non dispergam ab eis. Si uideris aliquem tumultum ecclesiae tuae, statim scandalizatus dicis: Ne forte non sit haec uera ecclesia apud hereticos, sed illic sit ueritas, ubi floret potestas. Et non intelligis, quod a deo diligitur, hoc a diabolo expugnatur: quod autem a deo continetur, hoc a diabolo quasi proprium in pace custoditur. Iudea quandiu fuit dei hereditas, nec diabolus cessabat eam expugnare suadendo ad idola, nec deus cessabat eam castigando, & reuocando ab idolis custodire: postquam contempta est, quasi pars diaboli facta manet in requie. Quoniam ergo multi non solum propter persecutiones, sed etiam extra persecutiones scandalizantur de uerbo: ideo supra non solum dixit, Facta autem persecutione: sed etiam, in tribulatione. *Alia ceciderunt in spinas.* Primum dicam, quo modo colitur, ut bene intelligatur, quo modo a uicinis suffocatur seminatum in te uerbum. Colis, assidue audiendo scripturas, & traditiones doctorum. Per hoc enim confirmatur in te uerbum dei, & crescit, & satisfacis tibi, quia ita est per omnia, quemadmodum credis. Fructus autem uerbi dei est duplex, in operibus bonis, & in confessione fidei. Sed fructus boni operis gratiosior est apud deum in pace, quam in persecutione: fructus autem confessionis in persecutione gratiosior est, quam in pace: quia in persecutione nemo te discutit, quo modo uiuis, sed quo modo credis. Item in pace non est labor bene credere, sed bene uiuere: quia pax ipsa corruptrix est pietatis. Vide iam, quod sollicitudo diuitiarum frequentare te ecclesiam non permittit, ut audias scripturas & traditiones doctorum, ut nutriatur uerbum quod accepisti. Et si uenis in corpore, non uenis in mente. Et si audis auribus, non audis in corde. Totus autem animus tuus in illis est, de quibus sollicitus es. Opera bona cupiditas diuitiarum te facere non sinit. Quo modo autem sinat te tua foenerare, quae compellit te aliena colligere? Item si uerbum dei uenerit in periculum, tu propter uoluptatem diuitiarum, aut quia times perdere quae habes, aut quia non habes concupiscis acquirere, ueritatem fidei tuae palam non confiteris. Vides quo modo sollicitudo & uoluptas diuitiarum suffocant uerbum, & fructificare non sinunt? *Quadam super terram bonam.* Terra autem bona, sunt qui abstinent se a diuitiis malis, & secundum vires suas faciunt bona, & est fructus eorum trigessimus. Si autem omnia bona sua contemnant, & accedant ad seruendum deo, habent sexagesimum. Si autem & infirmitas corporis eis contigerit, & fideliter sustinuerint, habent centesimum, & terra bona est. Nam & Iob ante tentationem trigessimus habuit in facultatibus suis iuste uiuendo: post damna substantiae & filiorum, sexagesimus: post plagam autem corporis, centesimus fecit. Qui centesimus habet, in se sexagesimum & trigessimus habet. Et qui trigessimus habet, sexagesimus non habet. Et qui sexagesimus habet, non etiam centesimus habet. Semper enim maius, quod minus est in se habet inclusum: illud autem quod minus est, maius in se non habet: Vtputa, praefectura potestas habet in se vicariam, & consulariam potestatem: consularia autem potestas, neque vicariam, neque praefecturiam habet in se potestatem: Vtputa, qui talem fidem habet, ut possit mori pro Christo, ille sine dubio & omnia bona mundi continere potest. Nam quo modo sua non continet, qui seipsum contemnit: nam & ille centesimus habet. Nam qui se & sua contemnit, multo magis aliena non tollit, multoque facilius de facultatibus suis partem dat, qui totas facultates suas nihil existimat. Item qui sexagesimus habet, id est qui diuitias potest continere, in ieiunio permanere, caste uiuere, corporales iniurias sustinere, sine dubio & trigessimus habet. Et qui sciunt sollicitudines seculi, & uoluptates diuitiarum, clarius eas contemnere possunt. Qui autem trigessimus habet, id est qui malum non facit, sed quantum potest bene facit, hoc est enim trigessimus: ille non omnimodo & sexagesimus habet, id est non omnino potest omnia bona sua contemnere, & omnibus diebus uitae suae ieiunare, aut in castitate uiuere, aut corporales iniurias pati. Hoc enim est sexagesimus. Ideo dominus apostolis quidem qui sexagesimus poterant, sic dicit: Vendite quae habetis, & date eleemosynam. Istitis autem qui non poterant sexagesimus, iniungit eis trigessimus, dicens: Omni petenti te, da. Et qui mutuum petit, non auertas ab eo. Item qui sexagesimus potest, non omnino & centesimus potest. Quanti sunt, qui & bona sua dimittere possunt, & amissionem rerum suarum patiuntur, & caste uiuere possunt, & corporales iniurias sufferre: & illud quod est centesimus timent sustinere: Quot enim confessores post multas iniurias mori timentes lapsi sunt? Sic & homo qui secus uiam est, omnia mala in se habet, & lapidosus est, & spinosus. Ille autem qui spinosus est, non omnino lapidosus est. Et ille qui lapidosus est non omnino secus uiam est: Vtputa, qui fornicarius est, qui auarus est, qui periurus est, qui fur est, omnino si illi persecutio aut tribulatio uenerit propter uerbum, sine dubio quantum ad hominem scandalizatur, & prauaricatur. Qui enim ante tentationem fidem deo non seruat, quo modo in ipsa tentatione erit fidelis? Item qui lapidosus est, & spinosus, id est qui ex corde non credit, & est infidelis & uacuus, ita ut nec persecutione, aut tribulatione scandalum patitur: multo magis nec sollicitudines seculares poterit euitare, aut uoluptates carnales. Qui enim illic scandalizatur & prauaricatur, ubi intelligit se perire, si fuerit scandalizatus: quanto magis sollicitudines diuitiarum, & uoluptates non est contentus repellere, in quibus se grauari intelligit, non perire? Nam sollicitudines diuitiarum, & uoluptates profectum impediunt, non faciunt peccatorem. Qui autem scandalizatur in Christo, cadit a Christo. Qui ergo & cadere potest, multo magis impedimentum pati contentus est. Qui autem spinosus est, non omnino & lapidosus est. Sunt enim qui tantam quidem fidem non habent, ut diuitias suas & uoluptates pro nihilo putent, & sollicitudinem earum contemnant, & magis diligant caelestia quam terrena: tamen si tentatio uenerit, non recedunt a Christo propter timorem perditionis. Nam etsi mundum contemnere non fuerint contenti, uel quia non qui ante desiderabant magnificari apud deum, tamen a Christo recedere non sunt ausi, quia timent perire. Ideo si necessitas uenerit, frequenter & bona sua dimitunt, quorum sollicitudine ante fuerant obligati. Nam multo magis laboriosum est in securitate concupiscentias vincere, quam in periculo diuitias posse continere. Ipse enim timor periculi adiuuat animam, & facile vincitur delectatio corporalis. Quot sunt enim, qui in securitate non fuerunt.

toriam habet in se potestatem: Vtputa, qui talem fidem habet, ut possit mori pro Christo, ille sine dubio & omnia bona mundi continere potest. Nam quo modo sua non continet, qui seipsum contemnit: nam & ille centesimus habet. Nam qui se & sua contemnit, multo magis aliena non tollit, multoque facilius de facultatibus suis partem dat, qui totas facultates suas nihil existimat. Item qui sexagesimus habet, id est qui diuitias potest continere, in ieiunio permanere, caste uiuere, corporales iniurias sustinere, sine dubio & trigessimus habet. Et qui sciunt sollicitudines seculi, & uoluptates diuitiarum, clarius eas contemnere possunt. Qui autem trigessimus habet, id est qui malum non facit, sed quantum potest bene facit, hoc est enim trigessimus: ille non omnimodo & sexagesimus habet, id est non omnino potest omnia bona sua contemnere, & omnibus diebus uitae suae ieiunare, aut in castitate uiuere, aut corporales iniurias pati. Hoc enim est sexagesimus. Ideo dominus apostolis quidem qui sexagesimus poterant, sic dicit: Vendite quae habetis, & date eleemosynam. Istitis autem qui non poterant sexagesimus, iniungit eis trigessimus, dicens: Omni petenti te, da. Et qui mutuum petit, non auertas ab eo. Item qui sexagesimus potest, non omnino & centesimus potest. Quanti sunt, qui & bona sua dimittere possunt, & amissionem rerum suarum patiuntur, & caste uiuere possunt, & corporales iniurias sufferre: & illud quod est centesimus timent sustinere: Quot enim confessores post multas iniurias mori timentes lapsi sunt? Sic & homo qui secus uiam est, omnia mala in se habet, & lapidosus est, & spinosus. Ille autem qui spinosus est, non omnino lapidosus est. Et ille qui lapidosus est non omnino secus uiam est: Vtputa, qui fornicarius est, qui auarus est, qui periurus est, qui fur est, omnino si illi persecutio aut tribulatio uenerit propter uerbum, sine dubio quantum ad hominem scandalizatur, & prauaricatur. Qui enim ante tentationem fidem deo non seruat, quo modo in ipsa tentatione erit fidelis? Item qui lapidosus est, & spinosus, id est qui ex corde non credit, & est infidelis & uacuus, ita ut nec persecutione, aut tribulatione scandalum patitur: multo magis nec sollicitudines seculares poterit euitare, aut uoluptates carnales. Qui enim illic scandalizatur & prauaricatur, ubi intelligit se perire, si fuerit scandalizatus: quanto magis sollicitudines diuitiarum, & uoluptates non est contentus repellere, in quibus se grauari intelligit, non perire? Nam sollicitudines diuitiarum, & uoluptates profectum impediunt, non faciunt peccatorem. Qui autem scandalizatur in Christo, cadit a Christo. Qui ergo & cadere potest, multo magis impedimentum pati contentus est. Qui autem spinosus est, non omnino & lapidosus est. Sunt enim qui tantam quidem fidem non habent, ut diuitias suas & uoluptates pro nihilo putent, & sollicitudinem earum contemnant, & magis diligant caelestia quam terrena: tamen si tentatio uenerit, non recedunt a Christo propter timorem perditionis. Nam etsi mundum contemnere non fuerint contenti, uel quia non qui ante desiderabant magnificari apud deum, tamen a Christo recedere non sunt ausi, quia timent perire. Ideo si necessitas uenerit, frequenter & bona sua dimitunt, quorum sollicitudine ante fuerant obligati. Nam multo magis laboriosum est in securitate concupiscentias vincere, quam in periculo diuitias posse continere. Ipse enim timor periculi adiuuat animam, & facile vincitur delectatio corporalis. Quot sunt enim, qui in securitate non fuerunt.

Luc. 11. d.

Ibid. 6. d.

runt contenti pauperes esse : & cum viderunt persecutionem, magis contenti fuerunt bona sua dimittere, q̄ perire propter illa: Prescians deus frequenter praescidit diuitias eorum, vt à sollicitudinibus releuati, securius & melius permanant cū deo. Item qui lapidosus est, non omnino & secus viam est. Multo enim fideliores sunt, qui in persecutionibus forsitan possunt scandalizari, tamen in iniquitatibus non se omnino obligant: quia cū gaudio accipiunt verbum, & diligunt bonum, sed vincuntur in tribulatione. Et eos forsitan propter misericordiam suam deus frequenter saluans, nō adducit super eos tentationem, vnde vincantur: quoniam nemo nostrum idoneus est, si nos iubet deus orare: Et ne nos inducatur in tentationem. Qui autem secus viam est, in omnibus malis obrutus est. *Et accedentes ad eum discipuli eius, dixerunt: Quare in parabolis loqueris illis? Vide beneuolentiam viroꝝ, vide misericordes discipulos benigni magistri. Dolebant quia populus non intellexit, & quia talium verborum aedificatione fraudati sunt, quia perdidit audiendi laborem & tempus. Nā qui non intelligit quod audit, perdit quod audit. Et considera quod est beneuolentius, quod non primum interrogauerunt de intellectu parabolae, sed mox dixerunt: Quare in parabolis loqueris illis: quia magis de aliorum salute solliciti erant quam de sua, sicut ait Apostolus: Nō quae sua sunt singuli cogitantes, sed quae aliorum. Hae est enim perfecta charitatis gratia, qui amplius festinat aliis vtilis & lucrosus esse quam sibi. At ille respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysterium regni caelorum.*

Philip. 2. a.

Quoniam multi ex his verbis culpam negligentiae suae imputant deo, dicentes: Quia non est mea culpa si nescio, quod mihi deus scire non praestitit. Et ista dicunt non verè dolentes, quia non intelligunt aliquid circa deum, sed peccatorum suorum excusationem quaerentes. De talibus dicit propheta: Non declines cor meum in verba maliciae, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem. Ideo de isto loco modico manifestius loquamur. Omnis quidem intellectus de spiritu sancto est, & gratia dei est: tamen alia est gratia, quam deus omnibus hominibus creando donauit: alia est quam non omnibus hominibus, sed dignioribus & excellentioribus, & electioribus donat. Sicut paterfamilias multa mancipia habens, omnibus quidem mediocrem vestem dat, mediocrem annonam dat pro debito dominij sui: quia nec potest esse seruus eius, nisi ab illo vestitus fuerit, & nutritus: quibusdam autem fidelioribus circa se, dat meliorem vestem, & delicatorem annonam, non propter debitum dominij sui, sed propter bonos mores eorum: Sic & dominus generalem gratiam, id est, intellectum boni & mali omnibus dat pro necessitate naturae: quia nec videmur esse homines ad imaginem dei creati, nisi habuerimus diuinum intellectum. Dignioribus autem dat specialem gratiam: vt puta cognoscendi mysteria, non pro necessitate naturae, sed pro remuneratione bonae voluntatis, aut bonorum operum. Vide ergo quo modo dicit: Vobis datum est nosse mysterium regni caelorum. Non dixit, Vobis datum est, alicui qui habeat scientiam boni & mali. Si ergo est aliquis, qui non habet gratiam scientiae boni & mali, non culpa hominis est non habentis, sed dei non dantis. Si autem omnes homines intelligunt bonum & malum, non tamen omnes habent gratiam cognoscendi mysterium regni, non est culpa dei non dantis, sed hominis non quaerentis, nec festinantis, nec laborantis vt mereatur

Psal. 140. a.

accipere. Si enim illam generalem scientiam boni & mali transgessis: id est, si bene vsus fuisses, iuste merebaris hanc specialem cognoscendi mysterij scientiam. Si autem illam generalem abscondisti in terram, quae datur pro necessitate naturae: quo modo mereberis hanc specialem, quae pro remuneratione bonae voluntatis aut operum datur? Et hoc est quod alius euangelista dicit de seruo malo, qui talentum suum abscondit in terram, & nullum fecit fructum de illo. Dominus eius non solum talentum tulit de eo, sed adhuc iussit eum puniri: id est, quasi non fructificantem iussit puniri reum. Vide quia paratus fuit & alteram gratiam ei donare, si fructum fecisset de prima. Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit. Vt habenti quidem addatur possibile est: impossibile autem vt auferatur ab eo qui non habet. Quo modo procedit? Si enim tollitur ab eo quod non habuit: si autem non habuit, quid tollitur ab eo? Sed ita procedit: Qui habet aliquem intellectum, & non facit cum illo iusticiam pertinentem ad gloriam dei, sed e contra circa res terrenas occupat eum, habens non videtur habere: quia quantum ad eum, videns, caecus dicitur esse. Non habet, qui deo nihil fert. Sicut homo cuius oculi iniquitatem vident, non aequitatem: quantum ad deum videns, caecus dicitur esse, sicut scriptum est: Sinite eos, caeci sunt, & duces caecorum: quia diabolo vident, non deo. Sicut qui peccatis viuens mortuus dicitur, sicut scriptum est: Et vos cum essetis mortui in peccatis vestris: quia ille talis non deo, sed diabolo viuat: Sic qui habet intellectum, & bonum non operatur cum eo, quantum ad deum, nec habet. Et ideo tollitur ab eo, & ipsum quod habet, vt nec intelligat quod est bonum, & iam vt caecus ducatur à dæmonibus per omnia mala opera. Quando ergo videris hominem qui etsi nō facit opera bona, tamen vel delectatur in audiendo bono: infructuosus est quidem, tamen adhuc non tulit deus ab illo hoc ipsum quod habebat, sed expectat illum vt conuertatur ad poenitentiam & faciat bonum. Cum autem videris hominem, qui non solum bonum non facit, sed nec delectatur in ipso audito bono: intellige quia iam tulit ab illo deus hoc ipsum quod habebat vt intelligeret bonum, & quantum ad deum mortuus est. Nam non potest reuiuiscere, nisi forte quantum ad deum, qui potest etiam mortuos suscitare. Ille ergo qui habendo non vult, sicut diximus, quod habet quidem naturae est: quod autem non habet, voluntatis: qui habet quidem, sed non vult habere. Iudaei verò qui habuerunt legem, & vixerunt secundum legem, addita est eis noticia Christi: Qui enim legem habentes quasi non habuerunt, quia non vixerunt secundum legem, ablata est ab eis etiam ipsa lex, quam habebant. Et nihil apud eos de lege remansit, nisi sola scriptura librorum, omni legis obseruantia pereunte: Sic enim & Christianis eueniet. Qui enim verè habent Christum, viuentes secundum Christi praecepta, dabitur illis regnum, vt iam non credant absentem Christum, sed videant presentem. Qui autem habentes Christum, quasi non habent, quia nō viuunt secundum Christi praecepta: tollitur ab illis etiam hoc ipsum quod videntur agnoscere Christum, vt erendant Antichristo. Aut certè vt condemnati in die iudicij, separati de parte Christianorum, etiā hoc ipsum perdant, quod videntur esse Christiani, cū in fidelibus deputati. Sic & heresibus factum est, quod habentes fidei veritatē, illam non habuerunt, non viuentes secundum eam, ablata est ab eis, vt crederent pro veritate mendacis.

dacis. Tales sunt & qui quotidie trāsunt ad perfidiam, quoniam habentes fidem malè ea vtuntur. Tollit eam deus ab eis, & ad perfidiam transibunt, & proiciet eos, & impletur in eis quod apostolus dicit: Eo quod charitatem veritatis non receperunt, dabit eis deus opera erroris, vt credant mendacio, & iudicentur. Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident. Si dixisset, ideo in parabolis loquor illis, vt videntes non viderent: forsitan non esset culpa non intelligentium Iudaeorum, sed Christi qui sic loquebatur, vt non intelligeretur ab eis. Nunc autem dicit: Ideo in parabolis loquor illis, quia videntes non vident. Intelligitis ergo, quia non est culpa Christi nolentis dicere manifestè, sed eorum qui audientes volebant audire. Non enim quia Christus in parabolis loquebatur, ideo illi videntes non videbant: sed quia videntes non videbant, ideo illis Christus in parabolis loquebatur. Ecce viderunt mirabilia Mosi: nunquid verè viderunt? Si enim verè vidissent, utique & timuissent deum miraculorum factorem. Ecce audierunt doctorem legis: nunquid verè audierunt? Si enim verè audissent eum, utique & vixissent secundum legem, & credidissent in eum què propheta bat lex. Viderunt & ea mirabilia, sed videntes nō viderunt. Si autem vidissent ea, & profecissent in eis. Cum sit ergo facilis videntes cognoscere, quod vident, quàm intelligentes intelligere quod audierunt: quo modo poterant illi audientes, mysteria intelligere, qui videntes mirabilia non cognouerunt? Quia conuerti erant Iudaei videntes non videre, & audientes non audire: ideo non dedit eis deus oculos fidei, vt videant diuina miracula Christi, nec audiant viuia verba eius, nec similiter contemnant Christum, cognoscentes eum, quem admodum contemplerunt, & legem habentes eam, ideo & propheta illis dicebat: Audita auditis, & non intelligitis. Videamus cuius rei intellectum denegat illis propheta. Non illum generalem qui datus est ad vsum naturae, sine quo viuere nemo potest, sed hunc spiritualement ad cognoscendum mysterium Christi, quod datur ad remunerationem iusticiae.

2. Thes. 2. d. Luc. 8. b.

Esa. 6. c.

Reliquum huius cap. deest. similiter. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Homilia xxxij. ex cap. xix. **R**eliquum huius cap. deest. similiter. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. **F**actum est cum consummasset Iesus sermones istos, migravit à Galilea, & venit in fines Iudaeae trans Iordanem, & secuta sunt eum turba multa, & curauit eos ibi. Et reliqua. Quantumcunque gratuitum & vtile sit bonum ecclesiasticae pacis, quam flagranti & sollicito amore quaerendum sit exponam, vt quilibet inuentor exponere possit. Legite inquam fidelissimi hortor fratres, legite vobiscum, crescite in fide, vt vobiscum corpore absens, efficiar in Christo vobiscum praesens in fide. Incipimus ergo exponere bona de bono. Prosequar quod dicit euangelista: Et factum est cum consummasset Iesus sermones istos. Quos istos? quos superius est prolocutus. Quo modo de camino ignis mortiferi carnalium passionum super praesens apostolorum zeli scintilla ceciderat, & modica quidem iam tantum conflabatur: sed dominus qui de longe sentit malorum vaporem, citò per humilitatis doctrinam, quasi cum aliquo fonte aequè largissimo, titonem priuilegium accendetur, restinxit dicens: Amen dico vobis: nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueri, non intrabitis in regnum caelorum, & c. Et illostunc sollicitos reddidit, & totum mundum de periculo huius incendij liberauit. Et illi quidem leuiter tacti sunt, nos autem fortiter sumus muniti. Et momentaneae inuidiae eorum occasio aeternum mundo humilitatis refrigerium introduxit. Hos ergo sermones cū Tomus secundus.

Quo modo dicam in huiusmodi mortis carnis per sonum super

consummasset Iesus, transtulit se de Galilea in Iudaeam, quasi iustus dominus omnium, qui sic diligit alios seruos, vt alios non contemnat. Nam sicut omnes illi debent gloriam, quasi domino: sic ille debet omnibus misericordiam, quasi seruis. Nam si semper eum vnus teneat locus, iam non est possessor omnium hominum, sed aliquorum. Reliquit Galileam, & venit in fines Iudaeae.

Galileam patriam suam, de qua natus fuerat, quasi sol altius ascendens, reliquit Orientem, & venit in Iudaeam, quasi ad Occasum vbi fuerat obiturus, in pace passionis occumbens, vt iterum nobis aliunde nouum ortum suae resurrectionis ostenderet, vt dicamus cum apostolo: Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua. *Et secuta sunt eum turba multa. Quasi testimonia salutaris doctrinae eius, quasi oues pastorem in manu ipsius denotent & nutritæ sequebantur eum, quasi paruuli filij patrem peregrè longè proficiscentem, & quasi pater proficiscens bona pignora charitatis illis relinques, peregit debilibus remedia sanitatum. Et sanauit eos. Ibi apparet, quia parati erant populi sequi eum etiam in fines Iudaeae: sed ne quis existimet Iudaeorum, sicut erant detractores, quod ad commendationem opinionis suae, & ad testimonium virtutum suarum, iactantiae causa, trahat secum multitudinem infirmorum, ideo sanauit eos ibi, & dimisit eos: maxime cum sufficeret & ipsi ad gloriam, & hominibus ad salutem, testimonia in suo loco nascentia. Et accesserunt ad eum Pharisei, tentantes eum, & dicentes ei: Si licet homini quacunque ex causa vxorem suam dimittere?*

Viro casto qualiscunque vxor bona videtur: quia perfecta charitas vicia non sentit. Qui diligit vxorem, de soluendo matrimonio legem necessariam non habet. Vbi autem de soluendo matrimonio lex requiritur, illic iam odium demonstratur: vbi odium inuenitur, illic fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: Sic & cum videas suae virum, siue mulierem de dimittendis vxoribus aut viris legem interrogantes, cognosce quia vir ille lasciuus est, & mulier illa meretrix est. Sic & Iudaei erant homines fornicarij & contaminati, qui habentes vxores, habere non videbantur: quia vxor illis non erat quasi iucunda possessio castitatis, sed quasi desertum aestu libidinis illic religata. Nam in matrimonio mox castitas delectatur, libido autem quasi vinculo coniugij colligata torquetur. Et non sit nouum quod dicimus, quia castitas in matrimonio delectatur. Nam primus est gradus castitatis, sincera virginitas: secundus autem, fidele coniugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonij casta dilectio. Adierunt ergo Iesum tentantes vt viderent, si voluntatis eorum amicus esset, an castitatis patronus: vt si quidem diceret, quia licet dimittere, laudarent eum: si autem non, contradicerent ei: & hoc est propriè tentare. Qui autem verè interrogat, quicquid audierit conuiescit. Si licet homini vxorem suam dimittere quacunque ex causa? O effrenata lasciuia. Sciebant quia nullam causam idoneam habebant circa dimittendas vxores, praeter solam turpitudinem, alias atque alias sibi iungebāt: ideo timerunt interrogare, ex quibus causis, ne seipos intra angustias certarum causarum constringerent. Sed interrogauerunt, si ex omnibus causis licet, scientes quia modum nescit libido: sed quanto exercetur, tanto magis accenditur, non leuiter, nec intra terminos vnus coniugij capit libido. Ille respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit homines ab initio, masculinum & feminam

2. Cor. 5. d.

1. al. eius.

D iij

fœminam fecit eos? Id est legitis quidem, sed noluitis facere quod legitis. Conscientiam illorum ad testimonium prouocat, vt ostendat eis quia ideo interrogant, non vt firmiter discant quod dubitant, sed vt excusabiliter faciant quod inexcusabiliter peccent. Masculum & fœminam. Non masculum & multas fœminas, vt vni masculo liceat plures fœminas possidere: neque masculos & fœminam, vt vni fœminae liceat plures viros accipere; sed masculum & fœminam, vt vna fœmina nullum masculum putet factum esse in seculo præter vnum: vt vnus masculus nullam putet fœminam esse factam in seculo, nisi vnam. Non enim duas aut tres costas detulit de latere viri, & duas aut tres fecit mulieres. Cum ergo secunda aut tertia vxor steterit ante faciem tuam, sicut tunc Eva ante Adam, quo modo illis dicas, Hoc nunc os de ossibus meis? Nam etsi verè costa est illa mulier, non tamen tua. Si ergo nõ illi dixeris, non illam confirmes esse coniugem tuam: si autem dixeris, mentiris. Si ergo deus ad hoc masculum & fœminam ex vno creauit, vt sint vnum: quare ergo & de cætero vir & mulier non ex vno vtero nascatur, sicut volatilia quædam? Quia deus quauis masculum & fœminam quidem creauit propter necessitatē filiorū generandorum: tamē semper castitatis fuit amator, & continentiae author. Ideo illum typum non seruauit in hominibus, vt si quidem vult homo nubere secundum primam dispositionem creationis humanæ, intelligat quid est vir & vxor. Si autem noluerit nubere, non habet necessitatem nubendi propter coniunctionem natiuitatis, ne fortè videatur per suam continentiam alterum perdere, quem nolebat esse in cõtinentia: quo modo dicemus post coniunctum matrimonium, ne alter altero nolente se separaret. Propter quod relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit vxori suæ. Propter quid? Quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo. Ergo nunc maior charitas debet esse inter fratres & sorores: quia isti quidem coniuges ex eisdem parētibus exeunt, illi autem ex diuersis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est dei cõstitutio, quàm virtus naturæ. Non enim præcepta dei naturæ subiecta sunt, sed natura præceptis obtemperat. Deinde fratres licet ex vno nascantur, tamen ideo nascuntur, vt diuersas vias petant. Vir autem & vxor licet ex diuersis nascantur, tamen ideo nascuntur, vt in vnum conueniant. Ergo hi, quauis sunt ex vno, tamen non ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, vt non sint vnū. Illi autē quauis non sunt ex vno, tamen ita sunt quasi ex vno: quia ad hoc creati sunt, vt sint vnum. Vides ergo, quia non seipsum loquitur ordo naturæ? sed ordinationem dei ex te ipso considera. Quod enim est in herbis, aut in arboribus humor, hoc est in hominibus amor. Sicut herba ex humore nascuntur & crescunt, sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidē de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices, sed sursum transmittitur in semen: Sic & charitas de parentibus ascendit in filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes. Ideo parentes quidem filios diligunt, sed non sic diliguntur à filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorē: sic & homo non ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum. Et erunt duo in carne vna. Sicut qui spiritualiter se diligunt, multorum animæ quasi vna anima esse dicuntur, dicente scriptura: Omnium credentium erat cor vnum & anima vna: Sic & vir & vxor, qui carnaliter se diligunt, vna caro dicuntur.

Gen. 2. d

tal. volebat

Sub. v. 1. etiam fratres dicuntur.

Acto. 4. f

Dicit illi: Quid ergo Moses mandauit dare libellum repudii & dimitti? Displicet peccatoribus doctrina iusticiæ, grauis est fornicantibus interpretatio castitatis. Si contrariationem quidē responderi non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo? Conferunt se ad patrociniū viri sanctissimi Moysi, cuius personā verebantur omnes, & timebāt, vt doctrinam Christi, quam ratione vincere non poterant, per autoritatem validioris personæ destruerent: vt dum Moses irreprehensibilis reprehendi timetur, veritatis interpretatio taceatur: sicut solēt homines facere malam causam habentes, confugiunt ad potentes viros, vt si per iusticiam non possunt, vincant per personam. Tanquam si ita inuidiosè respondeant: Quid ergo? Moses præcepit in lege, qui fuit quasi visibilis lingua inuisibilis dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus oculis vidit, & testimonium diuinitatis in vultum suscipiens portauit ad populum. Tu autem homo vilissimus fabri lignarij filius, quo modo destruis quod ille constituit? Si filius dei es, sicut dicis, quare confundis tuum ministrum? Si homo es similis nostri, quo modo reprehendis tuum autorem? Si malum est, quare præcepit? Si bonum est, quare destruis? Tunc ait Iesus: Moses, inquit, propter duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Frequenter vobis Moses propter duriciam vestram iniusticiam quasi iusticiam præcepit, vt in eremo hostias offerre deo. Et quo modo dicit propheta? Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos. Sed quia patres vestri egressi erant de Aegypto, corpore, tamen non animo: nam totam Aegyptum secum in moribus baiulabant: videns itaque Moses propter dilectionem carnalem circa studia sacrificiorum eos esse inclinatos, si mandasset eos recedere à sacrificiis, nõ fiterat audiendus. Quia annosa passio medicamento momentaneo non curatur. Iussit eos sacrificare quidē, sed iam non dæmonibus, sicut in Aegypto, sed deo viuo. Dimidium mali permisit, ne totum perderet bonū. Hac ratione permisit vos dare libellum repudij, quia melius iudicauit permittente lege matrimonia solui, quàm odio compellente homicidiū fieri. Permisit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo hæc vobis permittendo non vobis iusticiam dei demonstrauit, sed à peccato abstulit culpam peccandi, vt quasi secundum legem agentibus vobis peccatum vestrum non videatur esse peccatum: Vt puta, si quis habeat seruum, qui furatur & inebriat se considerans dominus, quia si vtrumque sibi insimul mandauerit obseruare, nihil proficit: mandat illi quidem, vt bibat quātum vult, sed publicè bibat, vt hoc quidem quod bibit sit secum nouum bonum, vt paulatim discat obedire præceptis. Sic permisit esse dari repudium, malum quidem, tamen licitum à creatione. Et apostoli præceperunt secundas adire nuptias propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidē accipere, secundum præceptum Apostoli est: secundam autem veritatis rationem, verè fornicatio est, sed dum permittente deo publicè & licenter committitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia Moses hoc permisit, non præcepit. Aliud est præcipere, aliud est permittere. Quod enim præcipimus, semper placet: quod autem permittimus, nolentes præcipimus: quia malam voluntatem hominum ad plenum prohibere non possumus. Amen dico vobis, quicumque dimiserit vxorem suam, nisi fornicationis causa, mœchatur. Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimonij enim nõ facit coitus, sed volūtas: & ideo illud non soluit separatio

Exo. 34. d

Psal. 49. b

1. Tim. 3. 2

paratio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam, & aliam nõ accipit, adhuc maritus est. Nam etsi corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo aliam accipit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit mœchatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis est & iniquus, qui castā dimittit: sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Nam patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat vxoris. Imitatores ergo debemus esse dei, vt sicut ille agit cum ecclesiasticis nos agamus cū coniuge. Ille enim nunquam derelinquet populū, nisi ad gentilitatem vel ad hæresim voluntariè transierit: aliās autem peccantem castigat quidem, tamen misereri non cessat, dicente propheta: Si dereliquerint filij eius legem meam, visitabo in virga iniusticias eorum: misericordiam autē meam non dispergam ab eis. Sic & vir meretricem quidem dimittat, aliās autem malè morigeratā castiget & teneat. Quo modo? Tribus modis. Primum docendo secundum deum. Si autem contempserit timorem dei, improperando, vt vel homines erubescat. Si nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcepit Salomon: Cor durum baculo percutit. Ergo primum admone, quia multū proficit doctrina iusticiæ. Deinde confunde, quia frequenter & pudor frequenter est viciorum. Tertio iustum est, vt castigetur quasi ancilla, quæ erubescere nescit vt libera. Aliter: De Galilæa turbæ in mysteriū gentium secutæ sunt dominum in fines iudææ, ibiq; curatæ sunt. Iustè in fines transferunt iudææ, nec enim potuissent curari, nisi relictis finibus suis in fines transissent iudææ, sicut scriptum est in Esaia: Et venient omnes gentes, & dicent: Venite, ascendamus in montem domini, & in domum dei iacob, & annuntiabit nobis viam suam, & ambulabimus in ea. Et curatæ sunt gentes in finibus iudæarum ad cõfusionem ipsorum, quia gentes quidem & in aliena secute sunt Christum: iudæi autem in finibus suis constitutum tentauerunt & repulerunt: & in fornicationibus suis corporalibus fornicationem suā confessi sunt spiritualement, dicentes: Si licet viro dimittere vxorem suam quacunque ex causa? Quia non potest animo esse castus, qui corpore est lasciuus: hoc est, non potest deo esse fidelis, qui vxori suæ perfidus est: sicut nec ex diuerso conscientiam seruat, qui deo fidem non seruat, sed altera alterius fornicationis est accusatrix. Nam etsi interim non præuaricatur lasciuus, tamē iam in eo statutus est vt præuaricetur, si corruptio persuasionis accesserit. Et illi quidem secundum carnem interrogabant, quæ pati merebantur secundum spiritū: Si licet dimittere vxorem quacunque ex causa? Christus autem respondit eis, quod facere eos nõ decebat, dicens: Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur. Sicut enim vxorē quocunq; modo contra voluntatem viri agentem, dignū est repellere, non autē est iustum duantū ad grauitatem viri, nisi ob causam fornicationis: Sic & ecclesia quocunq; modo contra voluntatem egerit Christi, digna est abiici: non autem abiicitur propter longanimitatem Christi, nisi sola causa transgressiōnis. Sicut enim si Christus prius dimisisset ecclesiā iudæorum non eis subministrans per scripturas noticiā suā diuinitatis, ipse faciebat eam adulteram cū diis extraneis, quoniam natura rationalis & subdita deo creata, sine deo non potest esse: sic Christo semper eis scientiam suā diuinitatis subministrante, quoniam synagoga spernens transibat ad idola, inexcusabilis adultera

Psal. 88. c.

1 non sentit.

Prover. 10. b

Esa. 2. a

reperta est. Propter quod repulit Christum, non repulit eam Christus: non quacunque ex causa, sed propter causam fornicationis ipsius: quia nõ solū relicto Christo diabolo se coniunxit, sed etiam interfecit pro quò mori debuerat. Ab initio enim deus genuit Christum: deinde creauit hominem rationabilem naturam angelorum & animarum, quasi coniugem & potētem suscipere verbum ipsius. Ideo clamat, Quod deus coniunxit, homo non separet. Et multis quidem modis homo separat quod coniunxit deus. Quando enim quis audeat dicere, aut facere aliquid, per quod scandalizati homines recedant à Christo: homo separat quod deus coniunxit. Sed & si nullus alter hoc faciat, ipse autē homo peccans à deo recedat, repellens sanctum teius à se, homo videtur separasse quod deus coniunxit: Dicunt ei discipuli: Si ita est causa: viri cum vxore, non expedit nubere. Audientes cogitabant apud se: Mulier bona difficilè inuenitur, protestante Salomone: In mille virum bonum inuenies, in omnibus autem his mulierem non inuenies. Quid autē est aliud mulier, nisi amicitia inimica, infestigabilis pœna, necessarium malum, naturalis têtatio, desiderabilis calamitas, domesticum periculum, delictabile detrimētum, mali natura, boni colore depicta: Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere autem verè tormentum est: necesse est, vt aut dimittentes alterum faciamus, aut tenentes quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Ideo responderunt: Si ita est viri causa cum vxore, non expedit nubere. Tunc dominus non dixit, quia expedit, sed magis consensit, quia non expedit: sed infirmitatem carnis aspiciens, dixit: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Nõ dixit, non omnes possunt: sed, non omnes capiunt: id est, omnes quidem capere possunt, sed non tamen omnes capere volunt. Palma proposita est. Qui concupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugnae timerent. Ex eo quod quidam nõ possunt, & à proposito cõtinentiæ cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimant ceteros, sed dicunt illis sic datum fuisse, rem non applicant pugne, sed homini: quantò magis nos cadentium negligentia imputare debemus, nõ difficultati virginitatis? Quod autem dicit, Quibus datum est: nõ hoc significat, quoniam quibusdam datur, quibusdam nõ datur: sed illud ostēdit, quia nisi auxilium gratiæ acceperimus, nihil ex nobis valemus. Quoniã autem volentibus gratia non denegatur, in euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vobis: quærere, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim q̄ petit, accipit: & qui quærat, inueniet, & pulsanti aperietur. Debet autem volūtas præcedere, & sic sequitur gratia. Nam nec gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluua fructificat sine terra. Sunt eunuchi, quia sic nati sunt ex vtero matris suæ: & sunt eunuchi, qui ab hominibus fiunt: & sunt eunuchi, qui seipsos eunuchos fecerunt propter regnum calorum. Tanquã si dicat aliquis: Quid dicis domine? Si ex quocunq; causa contigerit homini vxorem non habere: an continentia habebit mercedem? Nõ semper. Sicut enim peccatum sine voluntate opus non facit, ita iusticia ex opere non consummatur, nisi & volūtas affuerit. Multi enim corpore quidē castitati student, adulteriū autem voluntate committunt. Nisi enim ex voluntate sola fornicatio cõsummaretur, nunquam dominus diceret: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, mœchatur

1. presumit.

1. spiritum.

Eccles. 7.

Mulieris

male des-

criptio

Supra. 7. a

& Lu. 11. 6

Mat. 5. f

mœchatus est eam in corde suo. Ergo voluntas sine A corpore frequenter peccat. Illa est gloriosa continen-
tia, non quam transgredi non potest necessitas debilitatis corporis, sed quam complectitur voluntas sancti propositi. Ideo dicit: Sunt eunuchi qui sic nascuntur ex utero matris suae: sunt eunuchi qui ab hominibus fiunt: sed illos tenet necessitas, hunc autem tertium coronat voluntas. Quod autem sic nascuntur, a creatione fit: quo modo nascuntur & sex digitos habentes, aut quatuor, & similia. Si enim deus, sicut ab initio constituit, vñ-
quanque naturam sic dimitteret, illam immutabiliter semper in suo ordine permanere, in obliuionem deduceretur coram hominibus operatio dei. Nam æstima-
retur natura rerum ipsa se regere: vtputa constituit deus naturaliter, vt in hyeme frigora sint, calor autē in estate, vt terra fructū pferat, vt pluuia descēdat de cœlo. Si

Qua de causa cōtra naturam naturę aliquā interdum eneniunt.

hęc sicut ab initio constituta sunt, ita in suo statu im-
mutabiliter perseverarent, inueniretur deus ab initio quidem constituisse, & de cætero omnem naturam in sua potestate reliquisse, & per hoc fieret vt iam creatura necessarium non haberet factorem. Ideo ergo natura rerum conuertitur cōtra naturam suam interdum, vt semper deus naturarum opifex in memoriam reducatur, & semper necessarius sit factor suę naturę: & nō solum semel, sed quotidie opera sua facere videatur.

Mat. 9. a.

Propterea in euangelio de cæco, qui sic natus fuerat, dominus dicit: Neq; hic peccauit, neque parentes eius, sed vt manifestentur opera dei. Non solum simpliciter intelligendum est, sicut multi putant, vt cæco sanato dei potentia cognoscatur, id est operans deus. Alio-
qui omnibus infirmitatibus sanatis, dei potentia cognoscitur: sed ideo in illius persona hoc dicit, quia contra regulam naturę sine oculis erat creatus, vt in transuersione naturę opus dei intelligatur dum emendatur natura. Tūc oblatis sunt ei pueri, vt manus eis imponeret, & oraret.

Tunc, scilicet quando dominus de castitate sermonem faciebat, & beatos pronuntiabat eunuchos. De gloria enim continentię domino referente atque dicente, Sunt qui se eunuchifant propter regnum cœlorum: audientes quidam obtulerunt ei infantes, pueros castitate mundissimos. Putabant enim, quia dominus corpore mundos tantum laudaret, non & voluntate: nescientes quia dominus non illos beatificauit eunuchos, quos puericię necessitas facit castos, sed cōtinentię virtus. Discipuli autem vetabant eos. O caro amica rerum malarum, & non amica rerum bonarum: quia nō delectatur in bono, ideo facile obliuiscitur bonum: malum autem quicquid audierit, quasi naturaliter in corde suo plantatum, sic retinet semper. Nam nūquam potest aliquis obliuisci quod diligit, nec retinere quod odit. Ante enim modicum Christus accipiens puerum dixerat: Nisi facti fueritis sicut puer iste, non intrabitis in regnū cœlorum. Et ecce statim obliti discipuli puerilis innocentię, vetabant ad Christum pueros quasi indignos accedere, ad quorum similitudinem ipsi fuerant inuitati. Nam quis mereatur appropinquare Christo, si repellitur ab eo infantia simplex? Putabant enim se honorem facere Christo, damnum facientes glorię eius. Nam quę admōdum damnum est medico, si subtrahantur infirmi: sic damnum est Christo, non habere quos saluet. Si enim expectans Samaritanos peccatores, de quibus ipse mandauit, quasi de indignis, in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: tamen sic de aduentu eorum gaudebat, vt diceret: Escam habeo manducare, quam vos nescitis: putas quāto magis esurie-

Supra. 18. a.

bat salutem innocentium puerorum: Ideo dicit: Noli vetare pueros. Nam si sancti futuri sunt, quid vetatis filios ad patrē venire? Si autem peccatores futuri sunt, vt quid sententiam condemnationis profertis, antequam culpam videatis? Talium enim est regnum cœlorum. Talium, non omnium. Nam quales modō sunt, meum est: quales autem postea futuri sunt, ipsorum. Quod ergo meum est, honorate: quod autem ipsorum fuerit, miseremini. Talium enim regnum cœlorum, qui casti sunt ex virtute, sicut pueri ex cōtate. Talium est, qui simplices oculos habent, sicut pueri, & non cognoscunt differentias personarum. Ecce enim puer, si viderit hominem, nihil aliud videt in eo, nisi hoc solum quia homo est: non dignitatem eius intelligit, non considerat vestem ipsius. Vir autem perfectus, cum hominem viderit, non aspicit, quia homo est: sed statim cogitat de dignitate illius, & æstimat vestimenta ipsius. Vides ergo, quia sapientior est imperfectus puer, quā perfectus vir? Vir enim non hominem aspicit, quem deus fecit dominus: sed ornatum, quem diabolus adinuenit. Puer autem non ornatum aspicit quem diabolus adinuenit, sed hominem quem deus creauit. Priusquam puer veneno diabolico mundialis malicię repletus fuerit, cognoscit opus factoris: cum verō inebriatus fuerit mundi spiritu, iam non aspicit opus factoris, sed illecebras corruptoris. Præfens locus instruit omnes parentes, vt filios suos indefinenter sacerdotibus offerant: quia si sacerdotibus offerunt, offerunt Christo. Non enim sacerdos manus imponit, sed Christus, in cuius nomine manus imponitur. Si enim qui escas suas per orationem non offert deo, coinquinatas eas manducat, secundum quod de illis ait Apostolus: Quoniam omnis creatura dei bona, & nihil reiicendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum dei, & orationem. Dicens enim, sanctificatur per verbum dei & orationem: ostendit, quia maculata est, nisi per orationem fuerit omnis esca mundata & sanctificata: quāto magis pueros offerri deo & sanctificari necesse est? Causa autem sanctificandarum escarum hęc est, quoniam mundus totus in maligno positus est. Ergo & omnis res corporalis, quoniam mundi est pars, in maligno est posita, & ipsam propterea oportet sanctificari. Consequenter & infantes quando nascuntur, & ipsi quantum ad carnem in maligno sunt positi: quoniam & omnis caro quasi pars mundi, in maligno posita est. Propterea necesse est offerri pueros, vt assidue super eos oratio fiat: quoniam escam semel sanctificari necesse est. Manducamus enim eam, & transit: hominem autem quem indefinenter aduersarius persequitur & sordidat, semper sanctificari necesse est. Aliter: Conuenienter constitutis Iudæis, tentatoribus & lasciuis, offeruntur pueri Christo in mysterium gentium in fide paruulorum, & lactis adhuc folius capientium escam, quos obtulerunt Christo patres eorum: sicut ordinis est intelligere, posita sunt euangelia gentium singularum, quod discipuli in figura principum Iudaici populi prohibebant: quoniam semper Iudæi omnia faciebant, ne gentes saluarentur introductæ ad fidem.

Supra. 10. a. Luc. 10. f. Ioan. 4. d.

Homilia xxxiiij. ex cap. xix.

Ecce vir vnus accessit ad eum, & ait: Magister bone, quid boni faciam, vt habeam vitam æternam? Et reliqua. Non sine ratione querendum est in hoc loco, cur hic de isto adolescente Christo interro-

interrogante, Magister bone, quid boni faciam, vt vitam æternam possideam: cum dominus impleuisset narrationem, in fine sic addidit: Multi enim erunt, inquit, primi nouissimi, & nouissimi primi. Quod de Iudæis & Gentibus dictum esse dubitat nemo. Ne forte ergo hic adolescēs in mysterio introducit Iudaici populi semper adolescentuli, semper gloriantis & leuis. Sic enim facere solet Christus plerūque, quando de mysterio alicuius rei est locuturus, antē introducit corporaliter facientem idipsum, vt ex eo occasionem inueniens, corporalem narrationem mysterij, quā rei propositum exequatur: Vtputa, cum de cōpescenda iactantia Phariseorum apud Lucam locutus fuisset, introducit primō hydropicum, & sanauit, vt in corporali tumore hydropici iactantię Phariseorū pungeretur inflatio. Sic & hic cum de refutatione Iudæorum, & electione Gentium mysterium exponere voluisset, ex eo verbo quod dicit ad Petrum, Et omnis qui reliquerit patrem & matrem, &c. vsque ad parabolam subsequenter de mercenariis conductis in vineam, hora prima, tertia, sexta, & nona, & vndecima, quo modo gentes præponendæ erant Iudæis: introduxit istum adolescentem gloriantem, & leuem, & amantem amplius bona sua carnalia, quā cœlestia Christi promissa: vt passione corporali adolescētis istius, Iudaici populi spiritualis passio demonstraretur: propter quā Christo non credidit: id est propter placentiam sibi, propter iactantiā vanam, propter quæritus quos capiebat ex lege, remāsit in lege. Propterea quæcūque dicuntur de adolescente isto, sic sunt accipiendæ, quasi de populo Iudaico dicta. Iudaicus ergo populus erat adolescens, non ætate, sed leuitate: moribus immaturus, non annis. Nam omnia quidem vitia carnalia, iuuenilia sunt, sicut dixit Apostolus: Iuuenilia enim desideria fuge, sectare iusticiam, misericordiam, pietatem, &c. Præcipuum autem vitium iuuenile, est gloriatio, quæ amplius vult videri, quā est: aut in toto vult videri, non esse qualis est. Nam sicut populum Iudaicum fuisse cognouimus in scripturis, sicut & doctores: sicut populum, &c. videntur. Item: Væ vobis scribæ & pharisei hypocritæ, qui diligitis primas cathedras in synagogis, &c. Itē: Væ vobis qui iustificatis vos ipsos, deus autem cognoscit corda vestra. Propter quod & ficus dicti sunt, habentes folia sine fructu, id est speciem sanctitatis, nō ipsam sanctitatem, quā æstimatione quidem iusticię sectabantur, opera autē abhorrebant. Et vide quo modo in exordio ipso narrationis populi Iudaici mores significat. Dicit enim: Magister bone, quid boni faciam, vt vitam æternam possideam? Quia semper Iudæi interrogatores dei fuerunt, & non obauditores legis, & non factores: semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes: gloriantes in lege, & per præuaricationem legis dominū deum inhonorantes. Adhuc & illud consideranda, quia nihil de actione dei interrogat quid credat, aut quo modo credat: sed hoc, Quid faciendo vitam æternam possideat: quia omnis spes salutis apud Iudæos in operibus erat, non in fide, sicut dicit Apostolus de illis & Gentibus: Quoniam gentes que nō sectabantur iusticiam, in legis iusticiam perueniunt: quia non ex operibus, sed ex fide: Israēl autē sectando legis iusticiam, in legem iusticię non peruenit: quia non ex fide, sed ex operibus. Prima autem iusticia est cognoscere deum patrem, & Christum eius: nouissima autem iusticia, est facere opera bona, sicut cum dominus dixisset

Luc. 14. d.

tprepingeretur.

Infra d.

2. Tim. 2. d.

1. al. vult videri, & nō

esse: sicut populum, &c.

Infra 23. b. Luc. 16. d.

Roma. 9. g.

quibusdam Iudæis: Operamini cibum, qui non perit, sed qui permanet. Interrogantibus eis: Quid faciemus, vt operemur opus dei? Respondit: hoc est opus dei, vt credatis in eum quem ille misit. Illi autem opus agnitionis dei negligentes, quod est præcipuum Christiani opus, semper ad diabolū transibant, & de operibus iusticię requirebant. Propterea dei agnitionem perdiderunt, & opera iusticię nunquam impleuerunt: quia virtus faciendæ iusticię, agnitiō dei est. Dicit ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus nisi vnus deus. Nunquid nō erat ipse bonus, cum esset filius dei deus? Nam quem admodū cum ipse sit filius dei, & ipse deus est, quasi filius: sic cum sit bonus deus, & ipse filius dei sine dubio bonus est, quasi filius boni. Sicq; Iudaicus populus vnus dei habens agnitionem, Christum nec filium dei, nec deum cognoscere volebat. Hac ratione laudem sibi oblatam ab eo repulit, quia non quasi deum bonum, sed quasi hominem bonum eum dicebat. Quod non fecisset, si ille quasi deum bonum, bonum eum dixisset. Et verē quantum ad Iudæos, qui vnum deum colebant, & Christum dei filium non cognoscebant, nemo erat bonus, nisi vnus deus: apud fideles verō, sicut vnus deus pater est bonus, sic & vnigenitus deus nihilominus bonus est. Puto autem, si dixisset ei, Magister sancte, aut etiam iuste, similiter respondisset: Quid me dicis sanctum, aut iustum? Nemo sanctus, nisi vnus deus: nemo iustus, nisi vnus deus. Ex quibus omnibus dicimus, quoniam sicut tunc Christus laudem eius repulit, quia non cognoscebat eum, sic semper repellit laudes omnium ignorantium: cōsequenter nec pater suscipit laudes eorum, qui non cognoscunt eum secundū quod est. Nunquid gentes non cognoscebant deum & honorabant, & secundum quod Atheniensibus dicebat Apostolus: Perambulans enim simulachra vestra, inueni aram ignoti dei. Quem ergo vos ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. Sed non suscipiebat culturam eorum, quia non cognoscebat eum secundum quod ipse cognosci volebat. Si autem nec Christus suscipiebat laudes Iudæorum, nec deus pater gentium: quia non cognoscebat eum secundum quod decebat cognoscere eos: sine dubio nec hæreticorum suscipiunt laudem, vel pater, vel filius, quoniam nec ipsi cognoscunt quis pater, quis filius, errantes de ambobus, & confundentes vtrunque: quoniam qui filium cognoscit, ille & patrem cognoscit. Quod si laudes eorum non suscipiunt, consequenter nec opera, quāuis videantur iusta. Propterea cum dixerint, Nos in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & virtutes multas fecimus: dicit eis Iesus, Discedite a me, nescio qui estis. Si vis venire in vitam, serua mandata.

Ioan. 6. c.

non colebant eum,

& ignorabant.

Acto. 17. e.

de substantia amborum.

Sup. 7. c.

Quam sapienter ait, serua. Ille enim interrogauerat, quid boni faciam? iste contra illi respondit, serua. Non dixit, disce mandata, quia deus docuerat eum, factor naturę rationalis: sed, serua, quia non seruabat. Nam in hoc quod admonetur seruare, ostenditur non seruasse. Nam non est ille bonus, qui interrogat de bono, sed qui facit quod bonum est. Non occides. In persona quidē loquens vnus illius quicunque fuerit, conuenienter loquitur personæ populi Iudæorum. Quæcūque enim sciebat, quasi deus, populum Iudaicum esse facturum, vel in se, vel in discipulos, vel iam facere: anticipans eadem ipsa, præmonet eos, & dicit: Si vis intrare in vitam, non occidas. Sed occiderunt & ipsum, & discipulos eius. Ne adultereris. Sed adulterati sunt recedentes a deo suo, & viro animarum suarū, cum diabolo corruptore. Ne surtum facias. Sed

Sup. 12. & Luc. 11. b. Infr. 27. g.

Infr. 7. d. Ibid. ind.

Act. 7. f. g.

Exech. 16. a.

Psal. 70. c.

Sup. 15. a.

Esaia. 1. c.

Sed fecerunt, furantes quidem fidem diuinitatis eius ex opere, & dicentes: Hic non eicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum: ne per opus illud crederent Christo. Item furati sunt veritatem resurrectionis eius de toto mundo, quantum ad se, dantes pecuniam multam militibus, vt dicerent, quia nobis dormientibus, nocte venerunt discipuli eius, & furati sunt corpus eius. *Non falsum testimonium dices.* Sed dixerunt contra scripturas, hunc scimus vnde est. Deinde falsum testimonium protulerunt, dicentes: Nos audiuius eum dicentem, quoniam ego dissoluam templum hoc manu factum, & in triduo reedificabo illud. Similia & in Stephanum dixerunt. *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Sed non honorauerunt neque patrem suum deum, qui seminauerat eos, neque matrem suam ecclesiam patriarcharum & prophetarum cœlestem: sed tanquam genimina viperarum ruperunt eos, & exierunt ab eis. *Et diliges proximum tuum sicut teipsum.* Sed non dilexerunt Christum factum sibi proximum, secundum carnis cognationem. Quoniam ergo & olim per Mosem hæc eis seruare præcepit, & postea per seipsum: illi autem non seruauerunt, ideo nõ intrauerunt in vitam, id est in agnitionem dei patris & Christi. *Et respondit: Hæc omnia seruauit à iuuentute mea.* Natiuitas Iudaici populi fuit ex tempore Abraham, vsque ad exitum eius de Aegypto. Tunc enim quasi infans fuit populus ille, sicut deus apud Ezechielem prophetam testatur, dicens ad Hierusalem: In qua die nata es, non est præcisus tuus vmbilicus, & non alligauerunt mamillas tuas: & etiam in aqua non es lota in salutem, neque oleo vnctus es, neque sale salita, neque pannis inuoluta es: neque peperit oculus meus in te, vt facerem tibi vnum ex istis omnibus, vt pararetur aliquid super te, & proiecta es in facie campi, & in prauitate animæ tuæ, in qua die nata es. Et transiui ad te, & vidi te cõpersam in sanguine tuo, & dixi tibi: De sanguine tuo bibes. Et multiplicauit te sicut hortum agri, dedi te, & multiplicata es, & magnificata es, & intraisti in ciuitates ciuitatum. Iuuentus autem eius fuit ex tempore Mosi, vsque ad reges. Virilitas autem eius ex tempore regum eius, vsque ad transmirationem Babylonis. Senectus autem eius à transmiratione Babylonis vsque ad Christum, quando & mortuus est populus ille, propriam interficiens vitam. De istis autem ætatibus suis etiam per prophetam testatur populus ille, & dicit: Domine, memorabor iusticiæ tuæ folius: domine, quam docuisti me ex iuuentute mea, id est ex tempore Mosi, quando legem ad eruditionem suam accepit. Et vsque nunc pronuntiabo mirabilia tua: quod est in tempore regum. Et vsque ad senectam & senium deus ne derelinquas me, donec annunciem brachium tuum generationi omni quæ ventura est: quod factum est in tempore Christi, quando qui digni fuerunt ex eis credere in Christum, brachium domini annunciauerunt omni generationi gentium, postmodum credenti in Christo. Quam cõgruum autem populus ille Iudaicus dedit responsum, qui tamen corde nunquam credebat, semper ore commendabat se dicens: Hæc omnia seruauit à iuuentute mea. Quod nõ erat verum. Nam & prophetas occidit, cumque idolis semper adulteratus est, & furtum veritatis scripturarum semper commisit, sicut etiam dominus dicit de illis: Quia irritum fecistis mandatũ dei propter traditionem vestram. Et falsa testimonia dixit in interfectores prophetarum, maximè in Esaia, apud regem Manassè, dicens: Quia principes vestros, Sodomitæ appellat: & populum Israëliticum, Gomor-

rheos, dominum sabaoth se vidisse blasphemant, cum dicat deus: Nemo videbit faciem meam, & viuet: propter quod & ferratus est lignea ferra. Sed omnia illa specialiter conuincere Christus omittens, quasi ex aliis argumentis vult populum Iudaicum ostendere nihil horum vnquam seruasse, dicens, *Respondit Iesus: Adhuc tibi restat vnum, vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cœlo, & veni sequere me.* Ac si dicat, Scio quidem, quia mentitus es, & interim accipio hæc quasi vera. Si ergo omnia ista seruasti à iuuentute tua, vt fias perfectus, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me. Quæ sunt quæ possidebat Iudaicus populus? Puto quod illa quæ dicit Lucas hoc modo: Ad horam autem cœnæ dixit inuitatos vocare: illi autem recusauerunt, & vnus dixit: Villam emi, & vado videre illam: & alius, Iuga bouum emi quinque, & vado probare ea: alius autem, vxorem duxi, & ideo nõ possum venire. Quorum omnium interpretatio spiritualis facta est in proprio loco. Hic autem hoc dicimus tantum, quia ex quibus causis illic ponuntur Iudæi non venisse ad Christum, ex ipsis causis carnalibus, & terrenis intelligitur populus recessisse à Christo, Tantum differentia in hoc est, quod illic Iudæi ponuntur nõ venisse ad Christum: quia amore carnalium rerum & terrenarum occupati, nec permanserunt in Christo, nec considerauerunt opera eius, nec audierunt sapientiam eius: propterea nõ cognouerunt eum filium dei, nec venerunt ad eum. Hic autem illum populum Iudæorum demonstrat, qui vel ex prophetis, vel ex operibus, vel doctrinis eius cognouerunt filium dei: & concupiscentia lucrorum carnalium, vel bonorum quæ consequerentur ex lege carnali, propter auariciam recesserunt à Christo, non ignorantes diuinitatem eius, sed non sustinentes veram iusticiam eius. Quæ sunt ergo bona Iudaici populi, quæ vendere, & pauperibus dare mandantur? Primum quidem agnitio dei vnus, lex, templum, sacerdotium, leuitica & diuersa genera sacrificiorum, quibus omnibus carnaliter vtens populus ille, quasi possessiones fructiferas possidebat. Quæ quantum ad extimationem quidem Iudæorum magna videbantur, & multa: quantum autem ad Christi promissam, pauca, & nimis exigua. Quæ omnia mandantur dari Gentibus, specialiter pauperibus, & nihil horum habentibus, in quibus populus ille Iudæorum fuerat diues. De hoc enim populo Iudæorum diuite & contendo, & de populo gentium paupere & ditando dicit Maria in Euangelio: Pauperes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Hoc ergo dicit dominus ad populum Iudæorum, suadens eis, quod melius est vnus dei agnitionem vendere: vade, & trade eam gentibus pauperibus, & non habentibus dei vnus & veri agnitionem: tu autem ascende ad maius, veni & sequere etiã me, vt cognoscas quoniam hæc est vita æterna: cognoscere nõ solum verum deum, sed etiam Christum Iesum, quem misit ipse. Possides templum: trade id gentibus pauperibus, & non habentibus templũ dei, & in primis venientibus ad agnitionem dei, & veni sequere me, vt & ipse efficiaris templum dei. Nam imperfectorum, & incipientium est habere templum dei: perfectorum est templum dei esse. Possides legem: trade eam pauperibus gentibus, & non habentibus legem: tu autem veni, sequere me, & eris in gratia, sciens, quia lex nõ est posita iustis, sed impiis peccatoribus: gratia autem perfectionis est præmium. Possides legis diuersa mandata, vt puta habes hoc mandatum: Audi Israël, dominus deus tuus, deus vnus est: trade

Exod. 33. d. Luc. 14. d. Matt. 19. d. & Matth. 5. g. Nam non stat sibi in suo statu priori. Matt. 5. g. Ioan. 3. c. Infr. 22. a. & Luca 14. d. Psal. 50. d.

de ea pauperibus gentibus, nõ habentibus vnum deum. Habes, non facies idolum: trade hoc pauperibus gentibus, & per ignorantia idola multa colentibus: tu autem sequere me, vt habeas vitam æternam. Hæc est autem vita æterna, vt cognoscas vnum deum verum, & Iesum Christum, quem misit. Habes, Non occides: trade hoc gentibus homicidia multa facientibus: tu autem sequere me, vt nõ irascaris. Habes, Ne adultereris: trade hoc gentibus lasciuus, vt discant nõ adulterari: tu autem sequere me, vt ne concupiscas. Habes, Non periurabis: trade hoc gentibus, vt discant non periurare: tu autem sequere me, vt non iures. Habes, Oculum pro oculo, dentem pro dente: trade hoc gentibus, vt nihil mali patientes inferant mala: tu autem sequere me, vt qui te percussit in maxillam vnã, præbeas illi & alteram. Habes, vt odias inimicos, & vt diligas amicos: da hoc pauperibus gentibus, absque omni iusticia qui nec amicis suis bonam conscientiam seruabant: tu autem sequere me, vt etiam inimicos diligas: quoniam hæc omnia pauperes debent habere, vt consoletur vita eorum in ipsis. Incipientium sunt omnia illa, non perfectorum. Si ergo hæc omnia tradideris pauperibus gentibus, & secutus me fueris, per hæc maiora quæ dixi, manifestum est, quia omnia illa à iuuentute seruasti, & proficiens in senectute tua, quæ iuuenum erant euacuasti. Si autem per hæc maiora me sequi nolueris, manifestum est quoniam omnia illa non solum à iuuentute tua non custodisti, sed nec modò etiam in senectute tua conseruas. Quo modo autem potest fieri, vt sterilis esset senectus, cuius fecunda fuit iuuentus? Nec est possibile, vt nõ crescat in illò bono, qui cepit ab ipso bono. Nam non stat eum in suo statu peiorem fieri, sed necesse est, vt exercitatus semper crescat ad melius. *Ille autem his auditis, tristis abiit: erat enim habens multas possessiones.* Nam verè propter duas causas Iudaicus populus recessit à Christo. Aut propter peccata sua, quia nunquam seruauerat dei mandata, sicut dominus ad Nicodemum loquens testatur, dicens: Qui autem non credit in filium dei, iam iudicatus est. Hoc autem iudicium est, quoniam lux venit in hunc mundum, & homines magis amauerunt tenebras quam lumen, erant enim opera eorum mala. Omnis enim qui malum agit, non venit ad lumen, ne manifestentur opera eius. Aut propter lucra carnalia, quæ conferebant ei consuetudines legis: sicut ostendit parabola, in qua se inuitati excusauerunt propter villam, propter boues, id est propter lucra carnalia. Nam sacerdotes quidem non venerunt ad Christum, ne sacrificiorum lucra amitterent: populus autem, quia per sacrificia (vt putabant) debebatur peccata eorum. Qualis autem emundatio fit in eo, qui in sanguine animalium veniam consequitur peccatorum? Quantum enim dolet de occasione animalium, tantum & emundatur populus. Propterea dicit propheta: Si voluisses, sacrificium dedissem, utique holocaustis non delectaberis. Sacrificium deo spiritus contribulatus, &c. Quo modo autem populus Iudaicus tristis secundum animam abiit à Christo, intelligit qui considerat, quæ est læticia spiritualis. Læticia enim cordis est bonam conscientiam habere ad deum, & spiritualiter esse gaudentem, ac propter hoc nõ desperantem. Quo modo autem poterat populus ille habere bonam conscientiam ad deum, & spiritualiter esse gaudens, qui intelligens Christum per opera eius esse filium dei, propter peccata sua, aut propter lucra carnalia legis contemnens Christum, maluit esse in corporalibus possessionibus legis, quam in gratia Christi? Ideo

A autem & abeunte illo, dominus dicit: *Quam difficile diues intrabit in regnum cœlorum. Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnũ cœlorum.* Quoniam facilius gentes, quæ fuerant tortuoso animo, intraturæ fuerant per angustum ostium regni cœlestis, quam Iudæi qui diuites videbantur. Diuites autem erant Iudæi in lege, in prophetis, cæterisque patriarchis, in scripturis diuites, in templo, in sacerdotibus, in leuitis, in sacrificiis, cæterisque dispositionibus ad religionem pertinentibus: quæ omnia non illos edificauerunt in sanctitate, sed inflauerunt superbia. Apud se quidem delectabantur seruire diabolo, coram aliis autem volebant apparere dei cultores. Gentium autem animæ assimilata sunt tortuosis camelis, in quibus gibbus idololatriæ ipsorum erat: quoniam cognitio dei erectio est animarum. Vnde & homines quia acceperant à deo scientiam dei, erecti creati sunt: animalia autem, quoniam nõ habent scientiam dei, in natura sunt fracta, id est incuruata. Sic & idololatria, quæ videtur esse erectio eorum, id est erectio, potius depressio est animarum. Nam sicut præ omni iusticia operum, maior est iusticia cognoscere deum: sic præ omni peccato, maius peccatum est idola adorare. Sicut ergo gibbus cameli, qui videtur esse erectio sublimitatis corporis eius, ipse est magis depressio eius, & deformitas: ideo nec collum eius sursum erigere potest gibbo depressus: Sic idololatria Gentium, quæ videtur illis esse maxima res, spiritualis iusticiæ religiositas, & erectio animarum illorum: ipsa est magis iniquitas, & incuruatio, & depressio animarum ipsorum. Ideo enim nec caput animarum ipsorum sursum erigere possunt ad deum, nec ad dei noticiam peruenire, depressi idololatria sua. Et quemadmodum supra dorsum omnium iumentorum non stat sarcina, nisi fortiter fuerit colligata ad ipsum: supra camelum autem etiam sine recolligatione repausat: (nam ipse gibbus sarcinam tenet in se, aptus est enim ad pondera baiulanda.) Ita in cæteris quidem peccatoribus non cognoscentibus deum, Omnes enim peccatores iumenta dicuntur, sicut dictum est: Homines & iumenta saluabis domine: non stat sarcina peccatorum in corde ipsorum, nisi cum magna violentia, & virtute diabolus tenuerit in corde ipsorum, alligans eam delectationibus. Ipsa enim cognitio dei excutit à se pòdera peccatorum, nisi hoc modo quò diximus fuerint colligata. In gentibus autem sine labore diabolus tenet peccata: quia nõ est illis cognitio dei, quæ excutiat pondera peccatorum, sed idololatria ipsa, quasi gibbus retinet in se vniversa peccata: apta est enim ad baiulanda pondera peccatorum. Dum enim sciunt Gentes idola sua neque videre, neque audire, neque intelligere quæ aguntur, neque irasci, neque vindicare posse: non solum non se abstinent ab idololatria, & nõ se conuertunt ad verum deum, sed quotidie magis addunt peccata, sicut ait Salomon: Peccator adiciat ad peccandum. Deinde omnia animalia quantum libenter terram aspiciant, semper tamen quando volunt, possunt tollere collum suum ad cœlum: solus camelus autem nõquam potest sursum tollere collum suum gibbo depressus: Sic omnes peccatores libenter quidem semper terrena aspiciunt, tamen quando cunquẽ volunt, possunt cõuertere se ad cœlestem iusticiam: gentes autem nullo modo possunt explicare se, & ad diuina conuertere, idololatria sua curuati, & excæcati. Ideo sicut camelus neque deorsum recto collo aspiciere potest, sicut cætera animalia: neque sursum recto collo aspiciere potest sicut homo, sed inter sursum & deorsum caput eius

tim natura pronã sunt facta. Psal. 35. b. Psal. 35. b. Eccli. 3. d. t. al. adiecit

eius pendet in medio: ita & Gentiles neque animalibus assimilantur ad plenum, neque hominibus similes sunt. Propter humanum & rationabilem intellectum suum hominibus non sunt similes, quia nunquam coelestia, sed terrena semper attendunt. Deinde sicut omnia animalia aequalia habent crura corporis sui: quantum enim habet altitudinis corpus vniuscuiusque animalis, tantum penè altitudinis habent & pedes eorum, aut modicè amplius: prae omnibus autem animalibus multò amplius camelus altiores habet pedes quam corpus, homo autè aequales habet corpori suo pedes: sic omnes viri iusti, secundum quod sunt, talia proposita habent, cogitationes & actus. Pedes autem sunt proposita, quibus de re transeunt ad rem. Vnde & propheta dicebat: Domine, non est exaltatù cor meum, neque elati sunt oculi mei, neque ambulauit in magnis, neque in mirabilibus super me. Item Apostolus: Parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. Peccatores autem maiora proponunt, quam sunt: proposita sua, & cogitationes, & actus maiores faciunt, quam habent virtutes, vt semper maiores videantur esse quam sunt: maximè autè gentiles, qui super istam iactantiam, quam habent omnes homines peccatores, & mundiales, etiam ad secreta coelestia extenderunt proposita sua, & cogitationes, & actus, volentes se ostendere supra quam erat natura ipsorum humana. Adhuc & alia ratione gentes assimilantur camelo, quoniam nec camelus ad plenum immundus est, nec ad plenum mundus. Mundus quidem est, quia reuocat, & ruminat: immundus autem, quia non habet duas vngulas fissas. Sic & Gentiles, quoniam vacuae sunt, nec mundae ad plenum. Mundae quidem fuerunt, quia & tractabant quae dei erant: id est, ruminabant, & conuersabantur rationaliter penè secundum deum: sed conuersationem quae pes est, non habent diuisam in duo, id est & in fide, & in opera, sed habent opera tantum. Et sicut cameli pes ambulantis non dissipat terram, sed cum sit mollis, concordat ei, & complectitur eam: sic & conuersatio Gentium, quauis non esset bona, non erat dissipans terram, hoc est carnalem naturam, sed conueniens erat naturae carnali, & secundum voluntatem ipsius erat. Vt autem manifestum fiat quod dicimus, accipiamus exemplum quod dicitur apud Iob, de intelligibili equo & bellatore hoc modo: Qui in iracundia, inquit, demolitur terram. Qui ergo intelligibilis & bellator, equus Christi est, ipsum in se portans seipsum, omne opus bonum & spirituale quod agit in iracundia, agit naturae suae irascens carnali, in eo quod displicet ei maleuolentia carnis: & aduersans ei, in destructione carnis suae agit, quod agit, & dissipet carnem suam. Nam si quis spirituales virtutes exequitur, propria mortificat membra: quantum magis & dissipat, id est demolitur terram? Gentiles autem etsi bona opera faciebant, tamen quia non propter deum faciebant, sed aut propter aestimationem humanam, aut propter futuram nominis memoriam, aut propter hoc solum, quia bonum facere, bonum est: ipsa conuersatio ipsorum non dissipabat naturam carnalem, quia hoc ipsum bonum, quod propter vanum aliquid fit, & non propter deum, secundum carnem est, & secundum voluntatem naturae carnalis, & non est contrarium naturae carnali, propter quod nec dissipat eam. Acus autè est verbum dei, quod est filius dei ipse: cuius prima pars subtilis est, atque acuta. Subtilis, secundum causam diuinitatis ipsius: acuta autem secundum causam incarnationis eius. Tota recta, & nullam habens deflexionem, aut scrupulum, per cuius vulnus pas-

sonis gentes iam ingressae sunt vitam eternam, qui vulnera conuere solus potest, a quo confuta est immortalitas tunica, quae olim conscissa erat super Adam. Ipsa est acus quae spiritui conuicit carnem, vltèrius separare se non potentem. Haec acus Iudaicum populum iunxit simul & Gentium, de quo dicit Apostolus: Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Haec est acus, quae disruptam amicitiam angelorum & hominum copulauit. Haec est acus, quae configit & pertransit, & vulnus non facit. Et vt quid difficile populus Iudaicus intrat in regnum caelorum? Primum, sicut diximus, propter carnales vsus: quoniam lex corporalia habet iura, & praesentia: Christus autem spiritualia promittit, & futura. Apud carnales autem homines semper praesentia praerogantur futuris, & spiritualibus corporalia. Et non solum sacrificiorum vsus erat carnalis, sed & omnis promissio legis corporalis erat, & terrena. Si enim Christianis suadere non possumus diuitias contemnere oportere, Dicunt enim nobis, si nolisset deus homines habere diuitias, non creasset eas in mundo: quantum magis difficile erat populo Iudaico diuitias secundum homines persuaderi, vt derelinqueret diuitias legis, & totius Iudaici cultus, quas a deo susceperat? Dicebat enim: Si deus voluisset legem contemni & templum, illa omnia cum tantaratione & diligentia non tradidisset. Populum autem gentium, id est camelum, facile erat per foramen acus transire, id est per angustum ostium de quo scriptum est: Contendite intrare per angustum ostium. Quare? quia omnis cultura Gentium vana & irrationabilis erat. A cultura autem irrationabili homines rationabiles non erat magni laboris ad cultum dei viuui conuertere. Et si Gentes cum tanto labore ab irrationabilibus deorum suorum diuelluntur culturis: quantum magis Iudaei difficilius euelluntur a rationabilibus dei culturis? Ideo dixit, Facilius est camelum per foramen acus transire, quam diuitem intrare in regnum caelorum. *Turbati autem sunt discipuli eius, dicentes: Et quis potest saluus fieri? Quibus respondit: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autem omnia possibilia sunt.* Et verè quantum ad homines & incredibile, & impossibile fuit populum Iudeorum posse saluari, qui post tot peccata actuum iniquorum, post tantas idololatrias, post tot prophetarum occisiones, nouissimè etiam ipsum dominum caeli & terrae, quantum ad se occiderunt: sed apud deum possibile factum est. Quoniam autem possibile fuit deo saluare Iudaicum populum, multas in lege diuitias possidentem, credentium Iudeorum multitudo testatur, siue per ipsum Christum, siue per apostolos eius: vt bonitatis illius inuestigabile pelagus humana aestimatio non apprehendat, sed victa miretur. Tamen quia dixit dominus, Apud homines hoc impossibile est, quantum ad humanam naturam, apud deum autem possibile. Ecce subito excitatur Petrus vnus de populo diuite, & ex persona difficile credentium Iudeorum, & clamat quasi testis potentiae dei factus, & confirmat Christi promissionem, & dicit: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis?* Quoniam autem & ipse Petrus, & omnes apostoli: & ceteri credentium Iudeorum contra possibilitatem humanam per dei potentiam crediderunt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in caelis est. Sermo iste conuenit ad omnes, vt singulis quibuscunque dicatur: quoniam beatus es tu, quia non reuelauit caro & sanguis tibi, sed pater meus qui in caelis est. *Iesus autem dixit eis: Amen dico vobis, quod vos qui secuti estis me in*

Matth. 25.

me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Futurum autem erat, vt in die iudicij responderent Iudaei: Domine, non te cognouimus filium dei in corpore constitutum. Quis enim hominum videre poterat thesaurum in terra absconditum, Solem in nube celatum? Quis suspicabatur stellam matutinam nasci super terram? Quis putabat mulierem quae clausit paradysum, vt nemo intraret in eum, vt ipsa fieret prima porta paradysi, vt per illam lux prodiret per quam tenebrae intrauerunt? Ergo in iniuriam tuam non nos impulit contumacia cordis, sed decepit consideratio carnis. Vos respondebitis eis: Et nos homines fuimus sicut & vos similem habentes animam, eandemque carnis naturam, & in vno viximus mundo, eisdem factionibus mundalium spirituum periclitantes, ipsis protectionibus dei adiuti: in hoc etiam vos meliores fuistis nobis, quoniam nos fuimus homines peccatores & rustici, & obscuri in plebe, vos autem sacerdotes & scribae, & principes populi. Nos illum cognoscere potuimus homines peccatores & rustici: & vos eum cognoscere non potuistis sacerdotes & scribae, qui habebatis scripturas prae oculis vestris quasi lampades & semitas? Nos antequam mirabilia eius videremus, intelleximus eum: vos autem vel post testimonia cunctarum virtutum intelligere non poteratis? Quo modo poterat fieri, vt penè tota gens ignoraret, quem duodecim cognouerunt? Esto, quia non ei credidistis, nescientes eum filium dei: qua causa interfecistis eum, nullam culpam inuenientes in eum? Sed in nobis bona voluntas facta est, quasi lucerna rusticitatis nostrae: in vobis autem malicia facta est, quasi caligo scientiae vestrae? Adhuc autem audeo & subtiliorem introducere sensum, & sententiam alterius sapientis cuiusdam viri referre. Exponit enim sic: Quoniam sicut Iudaeorum populus in duodecim tribubus fuit diuisus, sic & vniuersus populus Christianus diuisus est in duodecim tribus, secundum quasdam proprietates animorum & diuersitates cordium, quas solus deus discernere & cognoscere potest: vt quaedam animae sint quasi de tribu Ruben, quaedam autem de tribu Simeon, vel Levi, vel Iuda. Puto enim, quia omnes sancti quinque virgines purdentes esse dicuntur, quauis sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales: & omnes peccatores, quinque virgines fatuae, quauis innumerabiles sint propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes ecclesiae Christi septem ecclesiae dicuntur propter septem spiritus, quauis sint multae. Omnes enim in quibus praeter ceteris virtutibus abundantior est sapientiae virtus, vna habetur ecclesia. Item in quibus praeter ceteris virtutibus abundantior est intellectus, altera dicitur ecclesia: & sic per singulos spiritus tractans inuenies septem ecclesias. Similiter & propter gratias duodecim quas in persona duodecim virginum exponit angelus in pastore, si tamen placet illa scriptura omnibus Christianis, inueniuntur duodecim esse tribus: vtputa omnes animae in quibus praeter ceteris virtutibus praecellit virtus veritatis, vna est tribus. Nec enim omnes gratiae equaliter in omnibus sunt, sed vnus quidem amplius praecellit in ista, alter vero in illa. Omnes autè Christiani in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi. Quod ergo ait: In regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suae, & vos sedebitis super duodecim thronos: promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascensionem suam, quando omnes suscipient verbum apostolorum in se, sicut verbum Christi. Illud est enim tempus regenerationis, quan-

do homines regenerati per baptismum facti sunt ex filiis hominum filij dei. Illud est tempus, quando Christus sedet in sede maiestatis suae, sicut testatur propheta de gentium fide futura: Regnabit dominus super omnes *Psal. 46. b.* gentes, deus sedet super sedem sanctam suam. Nos putabamus, quia de die iudicij hoc dicit. Quicumque enim Christum credendo in se suscipiunt, sedes sunt maiestatis eius. Et vide quia non de tempore futuri iudicij dicit, sed de vocatione gentium vniuersarum. Non enim dixit, Cum venerit filius hominis, sedens super sedem maiestatis suae: sed ita, cum sederit in sede maiestatis suae. In sede autem maiestatis suae, ex eo cepit sedere, ex quo gentes credere coeperunt in eum. Ex quo ergo Christus sedet super sedem maiestatis suae; ex eo & apostoli sederunt super duodecim thronos, id est in omnibus Christianis secundum diuersitates animorum, quas supra tetigimus. Omnis enim Christianus, qui suscipit verbum Petri, thronus fit Petri, & Petrus sedet in eo: sic & omnium apostolorum throni sunt, qui omnium apostolorum doctrinam susceperunt & tenent in se. Hanc interpretationem de diuersis tribubus populi Christiani, & de sedibus apostolorum in sedibus commendat propheta, dicens: Hierusalem quae aedificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipsum: Illuc enim ascenderunt tribus, tribus domini testimonium Israel, quia illic sederunt sedes in iudicio. Si ergo Hierusalem, quae aedificatur, ecclesia est: sine dubio & qui ascenderunt illic tribus, Christianorum sunt tribus: & sedes qui sederunt illic, apostoli sunt: apostoli enim sedes dei sunt. Nec modica gloria est apostolorum, vt sermones eorum seadeant in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones: & in sermonibus eorum vita omnium consistat, sicut in sermonibus Christi. Sic ergo sedentes apostoli in thronis Christianis, in duodecim partes distincti secundum differentias animarum, iudicant duodecim tribus Israel, id est omnes Iudaeos. Quando enim per verbum apostolorum, quod est in nos, iudicare videtur Iudaeos: quando autem verba apostolorum iudicant Iudaeos, & ipsi apostoli iudicare eos videntur. Sed videndum est, si omnes Christiani & apostolorum sunt sedes & Christi: quare omnes Christiani in persona quidem Christi quali vna sedes dicuntur. Nec enim dixit, Cum sederit filius hominis super sedes suas: sed, super sedem suam. In persona autem apostolorum, duodecim throni esse dicuntur omnis populus Christianus. Vide si habet rationem ista solutio, quonia omnes apostoli omnia quidem bona habuerunt, Non autem omnia ad perfectum, sed vnusquisque eorum in aliquo bono priuato magis perfectior fuit quam alter: vtputa Petrus in fide perfectior quam ceteri. Ioannes autem in innocentia simplicior quam ceteri, & sic solus potest discernere Christus, qui animarum differentias nouit, Ideo Petrus requiescit in fide, Ioannes requiescit in innocentia: & vniuscuiusque apostoli virtus illa est thronus, in qua perfectior ceteris fuit. Christi autem omnes virtutes quasi vna est sedes, quia in omni virtute ille aequaliter solus perfectus est. Nam quonia de retributione in hoc mundo apostolis danda loquitur Christus, illud est testimonium quod sequitur, hoc modo dicens: *Et omnis qui reliquerit hoc & hoc, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.* Id est, non solum vos, sed & omnes qui secuti fuerint me, sicut vos. Si ergo omnes in hoc seculo centuplum accipiant, recipiant sine dubio & apostoli etiam in hoc seculo, quibus merces futura promittebatur. *Et omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c.* Quoniam Petro interrogante

rogante ex persona apostolorum, ceterorumque fidelium Iudaeorum, quasi priori omnium Christus ita promisit, non soli Petro, sed apostolis omnibus, ne forte postmodum legentes homines hac Christi promissa, astiment tantum apostolis vel Iudaeis promissa, vtiliter superaddit dicens: Et omnis qui reliquerit, id est siue Iudaeus, siue Gentilis. Et in aliis quidem euangelistis secundum alium exposuimus intellectum. Hic autem secundum quod adolescentem illum proposuimus in mysterio Iudaici populi esse, & ipsum Petrum interrogantem in mysterio credentium populorum, interpretatio huius loci conuenit talis, vt de Gentibus relinquentibus omnia quae Gentilium sunt, & ad fidem Christi confugientibus omnia ista tradamus: id est, & omnis non solum Iudaeus, sed etiam Gentilis, qui reliquerit patrem suum diabolū, & matrem suam ignorantiam, per quam assidue diabolus ex semine interdicti erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet eiusdem erroris socios sociasque. Aut si reliquerit ille, qui fuit sacerdos idololatriam ipsam coniugem suam, per quam quotidie generabat filios & filias, & ipsos pariter cum matre eorum relinquens. Aut si alicuius professionis magister relinquens ipsam professionem, quasi agrum fructiferum, credat in Christū: aut dignitatem secularem, quasi domum optimē se adumbrantem despiciat propter fidem. Sed & secundum traditionem simplicem conuenit intellectus: vt cum quis intellexerit quocūque modo filium dei esse Christum, non propter affectus parentum suorum, aut fratrum, aut filiorum, aut possessionum relinquat Christū, manens in perfidia sua priori, sed propter fidem Christi displiceant omnia illa, & sequatur Christum, centuplum accipiet. Sed hoc videamus, qui reliquerit omnia, centuplū in hoc seculo quomodo recipere potest? Hac autem difficultas cōtingit, quia in hoc seculo recepturos dicit alter Euangelista, alioquin in illo seculo nō est difficile. Ergo secundum sanam doctrinam ita nos cōuenit intelligere quod dicit, Centuplū accipiet: non vt ipsam rem quam dimittit centuplam accipiat. Nec enim possibile est, quod patrem aut matrem relinquens, centum patres aut matres recipiat: sed ita tantam gloriam, tantam gratiam, tantam mirificam beatitudinem cōsequetur, vt centuplum valeat illi, quā res fuit quam dimisit. Ecce qui reliquerit patrem, & elegerit sibi patrem deum, imō ei plus quā centuplum cōstat recepisse quā pater carnalis, vt illi obsequatur diebus ac noctibus, illius faciat voluntatem, illius expectet hereditatem, qui postquā substantiam suam tradiderit suis, nunquam moritur: sed nec relinquet filios suos orphanos: sed & filij quasi perfecti viri possident diuitias eius, & pater semper illos sic tutatur, sic protegit quasi semper infantes. Qui matrem relinquit, vt diligit magis matrem ecclesiam: nōne ei plus est centuplum quā mater carnalis? Illa enim carnem eius peperit corporalem, hac autem animam eius regenerauit aeternā. Qualis caro, talis & mater carnalis. Cum enim mortua fuerit caro, perit generatio carnis eius, & soluitur generationis affectus. Ex illo enim nec ille illi filius, nec illa illi mater: quia anima nec generat, nec generatur, & nullum cognoscit patrem, nisi eum cuius voluntate creata est: nullam cognoscit matrem, nisi ecclesiam, quae illam regenerauit in fide, quae dedit ei mandata diuina ex duobus testamentis, quasi escam salutarem dulcissimi lactis, ex duabus mammillis quae illi de aqua & spiritu texuit tunicam immortalem, quae illum ad perfectum sanctitatis adduxit, vt dignus

fieret patris sui substantiā possidere. Qui reliquerit fratrem, vt habeat Christum fratrem: nōne melior est ei, quā centum fratres? Qui fratribus suis nō inuidet, qui super haereditate nō certat, qui propter lucrum nō rumpit fraternitatis affectus, qui non solum omnia sua, sed etiam seipsum dare paratus est: qui cum omnia sua, sed nil ei minuitur. Nam humana substantia semper pauper est, & quantum vis homo habuerit, nihil se putat habere. Illa autem substantia sola vera est, quae omne desiderium satiat, & adhuc superabundat. Qui relinquit sorores, statim eum suscipiunt gratiae dei, quasi charissimae sorores. Non enim vlla soror sic dulciter complectitur fratrem suum, quo modo gratiae dei cōplectuntur animam sanctam. Nam quotiens gratiae dei in sensibus nostris haerent & delectant nos, quotiens animas nostras complectuntur, quasi osculari videntur. Si filios dimiserit, prouidet illi deus filios spirituales quos doceat, quos erudiat, & quibus dicat apostolica voce: Nam in Christo Iesu per euangelium ego vos genui, qui patris mortem non expectant. Nam filij carnales, si modicum pater eorum fuerit senex, tardantur de vita ipsius, desiderant eum mori: & si citō mortuus non fuerit, cōtemnunt eum quasi delirum. Filij autem spirituales quanto perfectiores fuerint in fide, tanto amplius diligunt doctorem suum. Si dimittit substantiam, ab omnibus diligitur, ab omnibus honoratur, a quibusdam autem & timetur. Nam ipse deus cui se tradidit, dat ei gratiam coram omnibus. Nōne melius est ei hoc, quā vniuersa terra? Aut quae substantia praestat homini tantam gloriam super terram, quanta est opinio sanctitatis? Adhuc pro substantia terrena datur ei substantia spiritualis, quā iunior filius & lasciuus accepit a patre suo, & cōsumpsit viuendo luxuriose, id est sapientiam, scientiam, ceterasque virtutes innumerabiles, quae cōsequuntur qui relicta facultatibus mundialibus se tradiderunt deo.

Multi enim erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Prima enim synagoga vocata fuerat ad salutem, sed illa infidelitatis vicio agrotante, in domo patris sui, id est legis, ecclesia surgens de infirmitate peccatorum suorum currit ad Christum, vincens fide languorē, & sic transmissam gratiam synagogae praecepit. Synagoga autem videns ecclesiam nō solum ab infirmitate sua sanatam, sed etiam accepto spiritu sancto filiam dei factam, accessit & ipsa ad Christum, magis zelo urgente quā fide: sicut dicit Apostolus, Sed eorum delicta salus gentibus vt illos amulenter. Sic synagoga quae primo loco vocata est, secundo credidit. Ecclesia quae secundo vocabatur, salutis primitias obtinuit apud deum.

Homilia xxxiiiij. ex cap. xx.

Simile est regnum caelorum homini patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro ociosos, & dixit illis: Itē & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa horam sextam & nonam, & fecit similiter. Circa vndecimam vero exiit, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Itē & vos in vineam meam. Cum sero autem factum esset, dicit dominus vineae procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens a nouissimis usque ad primos. Cum venissent ergo qui circa vndecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem & primi, arbitrati sunt quod plus essent accepturi, acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes, murmurabant aduersus patremfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis

nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & aestus? At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nōne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est, & vade. Volo autem & huic nouissimo dare, sicut & tibi. Aut non licet mihi, quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi. Multi enim sunt vocati, pauci vero electi. Homo paterfamilias Christus est, cui caeli & terra quasi vna est domus: familia autem quasi caelestium & terrestrium multitudo creaturarum, qui quasi tristegam domū aedificauit, id est inferos, caelum & terram: vt super terram habitarent certantes, in inferno autem victi, in caelo victores. Vt & nos in medio constituti, non cōtemdamus ad eos descendere, qui sunt in inferno, sed ad eos ascendere, qui sunt in caelo. Et ne forte nescias quid debeas fugere, aut quid debeas sequi, vt trisusque dedit tibi quasi modicum gustum, inter lumen & tenebras habitanti. Noctem de inferno, lumen de caelo. Nox tibi referat de tenebris inferorum, & lux tibi referat de splendore caelesti. *Conducere operarios in vineam suam.* Quae est vinea dei hic: non homines, sicut alibi: homines enim vineae cultores dicuntur. Vineam enim iusticia est, in qua diuersae species iusticiarum positae sunt, quasi vites: Vtputa, mansuetudo, castitas, patientia, longanimitas, ceteraque innumerabilia bona, quae omnia generaliter iusticiae appellantur. Attendamus ergo cum quali studio caelestem vineam colamus. Adam enim positus est in paradiso, colere & operari eam: sed quia neglexit eam, proiectus est de ea. Et nos positi sumus super colendam iusticiam, si neglexerimus, proiciemur de ea, sicut & Iudaei proiecti sunt. De quibus scriptum est: Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, vt non intrent in tuam iusticiam. Ruina praecedentium admonitio debet esse sequentium. Si autem & nos sequentes ceciderimus in ipsam, magis veniam merentur illi qui primi ceciderunt, quā nos qui secundi. Sicut autem mercenarius positus in vinea, si neglexerit eam, non solum mercedem suam perdet, sed etiam desertae vineae exiget ab eo damnum: sic & nos, si neglexerimus iusticiam nobis commissam, non solum nullam mercedem habebimus, sed etiam dissipatae iusticiae dabimus rationem. Vineam enim dei non extra nos, sed in nobis ipsis plantata est. Ideo qui peccatum facit, dissipat in se iusticiam dei: qui autem bona opera facit, colit eam in se. Bene autem culta iusticia dei in sensibus tuis generat botriorem, id est, Christum. Nam qui operantur iusticiam, Christum formant in se, sicut scriptum est: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Et quia qui vineam cōsignat alicui operandam, non tantum propter illius vtilitatem cōsignat, quantum propter suam. Deus autem iusticiam suam dans in sensibus nostris, non propter suam vtilitatem dedit eam, sed propter nostram. Nec enim deus opera hominum necesse habet, sed vt nos operantes iusticiam, viuamus propter eam. Si ergo ille, qui propter suam vtilitatem vineam cōmisit alicui, talem illam querit recipere, qualem illam commisit: quo modo non a nobis sic immaculata iusticia requirenda est, quo modo eam creauit in nobis, quibus non propter se dedit eam, sed propter nostram salutem? Scitote quia mercenarij sumus conducti. Si ergo mercenarij sumus, cognoscere debemus quae sunt opera nostra. Mercenarius enim sine opere non potest esse. Opera autē nostra sunt opera iusticiae: non vt agros nostros colamus, & vineas: non vt diuitias acquiramus, & congregemus honores: sed vt proximis profimus. Et quantum hanc sine peccato facere pos-

sumus, tamen non sunt opera nostra, sed diaria nostra. Sicut ergo nemo ideo sic conducit mercenarium, vt hoc solum faciat, quod manducet: sic & nos non ideo vocati sumus a Christo, vt haec sola operemur, quae ad nostrum pertinent vsum, sed ad gloriam dei. Et sicut mercenarius, qui hoc solum facit quod manducat, sine causa ambulat in domo: sic & nos, si sola haec facimus, quae ad nostram pertinent vtilitatem, sine causa viuimus super terrā. Et sicut mercenarius prius aspicit opus suum, deinde diaria sua: sic & nos si mercenarij Christi sumus, primum debemus aspiciere, quae ad gloriam dei pertinent, proximique profectum. (Quia charitas & verus amor erga deum non querunt quae sua, sed ad libitum amati cuncta desiderat perficere) deinde quae ad nostram vtilitatem. Et sicut mercenarius totum diem circa domini opus impendit, vnam autem horam circa suum cibum: sic & nos omne tempus vitae nostrae debemus impendere circa opus gloriae dei, modicam autem partem circa vsum nostros terrenos. Et sicut si mercenarius qua die opus non fecerit, erubescit intrare domum, & petere sibi panem: quo modo tu non confundis intrare in ecclesiam, & stare ante cōspectum dei, quando nil boni in conspectu dei gessisti? Exiit primo mane, & vocauit Adam, & qui cum eo fuerunt. Hora tertia Noe, & qui cum eo fuerunt. Hora sexta Abraham, & qui cum eo fuerunt. Hora nona Moysen, & qui cum eo fuerunt: aut David, & qui cum eo fuerunt. Nam ad istos posuit testamenta. Hora vndecima Gentes intellege, quia iam nos in nouissima mundi margine stamus, sicut & Ioannes in epistola sua testatur, dicens: Filioli, iam nouissima hora est. Apostolus autem dicit iam aliquam partem duodecimae horae transisse, sic: Nūc enim propior est nostra salus, quā cum credidimus. Puta erat vndecima hora. Nostro tempore iam si non est duodecima hora integra, sed sine dubio modicum restat. In duodecima hora sumus. Vnde putas, quia candor iusticiae iam recessit de mundo, & sol radios gratiarum suarum in se colligens reuocauit, & totam terram nigredo iniquitatum vel mendaciorum, quasi nox fusca cooperuit, nisi quia iam & ipsa duodecima hora finiat? Vbiq̄ tenebras vides, & dubitas diem transisse? Prius etenim in vallibus sit obscuritas, die declinante ad occasum. Quādo ergo colles videris obscurari, quis dubitat quin iam nox est? Sic primum in secularibus & laicis Christianis incipit praeualere obscuritas peccatorum. Nunc autem quando iam vides, quod sacerdotēs positos in summo vertice spiritualium dignitatum, qui montes & colles dicuntur, apprehenderit iniquitas tenebrosa: quo modo dubitetur quia finis est mundi? *Exiit circa tertiam, & vidit alios stantes in foro ociosos.* Videamus qui sunt ociosi. Non peccatores: illi enim mortui dicuntur, non ociosi. Sicut enim surdus apud deū dicitur, qui non audit quae dei sunt, sed quae diabolici: sicut cecus dicitur, qui non corporaliter cecus est, sed per cuius oculos diabolus videt, & non deus: sic qui diabolo viuunt, mortui est apud deum. Quis est ergo ociosus? Qui opus dei non operatur. Puta si alienas res tollis, non es ociosus, sed mortuus. Si autem aliena quidem non tollis, tamen nec de tuis rebus impotentibus das, tunc ociosus es. Nam quia aliena non tollis, non quidem peccas, tamen nec iusticiam, nec misericordiam operaris. Vis nō esse ociosus? Nec aliena tollas, & de tuis des, & operatus es in vinea domini, & coluisti misericordiae vitem. Inebriaris, in deliciis es, nō es ociosus: sed sicut ait Apostolus: viuens mortuus es. Si autē mensuratē manducas & bibis,

Mat. 10. d. & Lu. 18. c.

Chr. ad.

Psal. 68. f.

Roma. 13. d.

Galat. 4. c.

1. Ioan. 2. c.

Roma. 13. d.

Ociosus quis.

1. Tim. 5. c.

quibus datum est primum nasci, nouissimè remunerantur. Et quia sancti quasi corona erunt aequales: qui nouissimè nati sunt, primi remunerantur, vt illi illam gloriam habentes, isti per hanc coaquentur. Quod autem dicit, Multi sunt vocati, pauci verò electi: non ad superiores sanctos pertinet, sed ad Gentes: quoniam ex ipsis Gentibus, qui multi vocati sunt, pauci sunt eligendi.

Homilia XXXV. ex cap. XX.

H ascendens Iesus Hierosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum & flagellandum, & crucifigendum, & tertia die resurget. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei, cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi, Dic vt sedeam hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad sinistram in regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis quid petatis. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Dixerunt ei: Possumus. Ait illis: Calicem quidè mem bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus. Iesus autem vocauit eos ad se, & ait: Scitis quia principes gentium dominantur eorum: & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos? Non ita erit inter vos. Sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester seruus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis. Et reliqua. Omnis gloria dei, & omnis salus hominum in Christi morte posita est. Nulla enim est res, quae amplius ad salutem hominum pertineat, quam mors ipsius. Nec est aliquid aliud, propter quod magis deo gratias agere debeamus, quam propter mortem ipsius. Ideo cum turba plurima fidelium eum sequeretur in via, duodecim apostolos solos tulit in secreto, & illis tantummodo mortis suae annunciauit mysterium: quia semper preciosior thesaurus in melioribus vasis includitur. Multi quidem viri erant cum eo, sed propter modicitatem fidei suae infirmi. Multae mulieres, etsi in fide fortes, infirmas tamen in sexu: si audissent quia deo Christus ascendebat Hierosolymam, vt interficeretur, & viri forsitan turbarentur propter infirmitatem fidei, & mulieres propter molliciem suae naturae. Nam proprie animus mulieris mollior est, & in tali negotio citius excitatur in lachrymas. Non recordamur, quod superius cum de morte Christi Petrus audisset, dolore commotus non timuit ipsum dominum increpare, dicens: Propicius esto tibi, & hoc tibi non erit. Si ergo Petrus in morte Christi turbatus est, cuius alterius fides posset sustinere tanti mali dolorem? Si petra immobilis penè commota est, quo modo terra sufferret impetum tempestatis? Ecce ascendimus Hierosolymam. Ecce, contestantis est sermo, vt memoriam praescientiae huius in cordibus suis recondant. Tanquam si dicat, Ecce nunc iam tertia vice praedico vobis mysterium passionis meae futurae: vt altius insideat mentibus vestris, frequentius repetitum. Et quare illis praedicit passionis suae mysterium? Quia omnis aduersitas quae subito euenit hominibus extra spem, nimium grauis est: quam verò antè cognoscimus, & praeparamus nos contra eam, cum superuenerit expectantibus nobis, leuior inuenitur, quam esset futura si repentina venisset. Ideo ergo nunciat illis de sua morte futura, vt cum dies ille passionis aduenerit, non illos turbet cognoscentes, quia omnino erant ventura. Si enim totiens praemoniti, apostoli de morte eius futura, tamen quando comprehensus est, scandalizati sunt omnes, & reliquerunt eum:

quantò magis scandalizandi fuerant, si praemoniti non fuissent: Nunquid non se preparauerunt, num statuerunt in animo suo vt non expauescerent? Si enim se non praeparassent, non promississent vnà cum Petro dicentes: Parati sumus tecum ire vsque ad mortem. Sed in illa hora fides eorum defecit, & praeparatione anima absorbit timor carnalis. Vel ideo praedicit eis futurum, vt ab exitu cognoscatur praescientia eius. Ex praescientia autem eius intelligatur diuinitas eius: consideratio autem diuinitatis eius, confortet fidem ipsorum in tempore passionis eius: vt totum illud quod patiebatur, dispensationi voluntatis eius applicarent, non necessitati naturae. Ecce ascendimus. Ac si dicat, Videte quia voluntariè vado ad mortem. Nemo me vocat Hierosolymam, nemo me admonet, nullius potestatis preceptum timeo, nullius violentiae necessitate compellor. Cum ergo venerit tenebrarum potestas, cum videritis me in cruce pendentem, ne aestimetis me hominem esse tantum. Nam etsi posse mori, hominis est: tamen velle mori, hominis non est. Vt quid putas, ab itinere declinavit seorsum? Nunquid non poterat in itinere constitutus haec eadem eis loqui, cum sint paucissima verba? Sed declinavit seorsum ab itinere, forsitan sciens quod ventura erat mater filiorum Zebedaei cum filiis suis vt peterent ea quae petierunt, & audirent ea quae audierunt, vt praepararet eis locum ad eundum, ad petendum, & ad audiendum. Forsitan enim & applicauerunt ibi, donec mulieres retrò venientes occurrerent. Nec enim credibile est, mixtas cum ipso ambulasse mulieres, sed longo intervallo de longè mulieres sequentes, & longo intervallo separati inter se ambulabant. Christus enim & discipuli sui primi, sequentes autem de longè mulieres. Sine dubio ergo nulla alia causa Iesus seorsum secessit, nisi vt illa adeundi licentiam inueniret. Sciebat enim cogitationes eorum, & consilia eorum, quae facere cupiebant: & non solum praedicens discipulis suis de sua passione futura, sed etiam aptans petituram mulieri locum, praescientia sua diuinitatè ostendit. Aliter: Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad deludendum & crucifigendum, & tertia die resurget. Ne putes, quod tunc tantummodo Christus traditus est sacerdotibus & scribis, & condemnauerunt eum morte, & tradiderunt eum gentibus ad deludendum & crucifigendum: sed & nunc traditur, & morte damnatur. Et traditur gentibus ad deludendum & crucifigendum. Christus enim verbum est veritatis. Sicut enim tunc tradidit deus Christum sacerdotibus & scribis, ad manifestandam fidem sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem sanctorum, si fortè fideles videtes eum, quasi hominem pati, non recedant, neque scandalizentur à fide diuinitatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si intelligentes eum esse dei filium secundum testimonia scripturarum, non timeant, sed ausi sint eum interficere quasi hominem: sic & modò tradit deus verbum veritatis sacerdotibus & scribis, id est sapientibus scripturarum, ad manifestandam fidem sanctorum, & perfidiam iniquorum. Fidem quidem sanctorum, si fortè videntes verbum veritatis à mendacio opprimi, quasi mendacium, non cadant, neque scandalizentur à fide veritatis ipsius. Ad manifestandam autem perfidiam iniquorum, si fortè intelligentes verbum veritatis, quia verè verbum est veritatis secundum testimonia scripturarum, ausi sint interficere eum cruce verbis mendacibus. Quando enim vides scripturas prophetarum, & euangelij, & apostolorum

apostolorum traditas esse in manus falsorum sacerdotum, & scribarum: num intelligis quia verbum veritatis traditum est principibus iniquis, & scribis? Et sicut tunc sacerdotes, vel propter vanam gloriam, vel propter auariciam condemnauerunt Christum morte, cogitantes quoniam si tenuerint Christum, ipsi sacerdotes esse non poterunt secundum legem, nec solènia illa lucra percipere: ita nunc impij sacerdotes & scribae verbum veritatis dignum iudicant interire, cogitantes quia si verbum veritatis tenuerint, ipsi sacerdotes esse non possunt, nec sacerdotalia lucra percipere. Propterea tradunt eum gentibus, id est populis ineruditis, & indisciplinatis, & barbaris, qui nec quaerunt, nec audiunt eum cum iudicio, qui nomen habent Christianorum, mores autem Gentilium. Tradunt autem veritatis verbum peruersis expositionibus suis ad deludendum & crucifigendum. Deludunt enim verbum veritatis, quando simulant se sequi Christum, & disputant de eo sine dei timore: non proposito inueniendae veritatis, sed studio subuertendae. Hoc autem modo deludunt verbum veritatis, non colunt. Crucifigunt autem eum, & interficiunt, quando falsa confessione mendacij, verbum veritatis suffocant, & occidunt in se. Et sicut tunc sacerdotes illi nullam culpam idoneam inuenientes in Christo, falsam accusationem detulerunt aduersus eum: sic modò nullam rationem idoneam habentes dicere contra verbum veritatis, falsa interpretantur de illo, & falsa proferunt testimonia prophetarum, aduersus verbum veritatis. Sicut enim tunc falsos testes subornauerunt aduersus Christum, Et sicut tunc sacerdotes quidem & scribae cognoscentes eum, quia verè Christus est, quasi hominem illum maleficum Gentibus tradiderunt, Gentes autem non cognoscentes eum esse Christum, deluserunt, & crucifixerunt eum, quasi hominem maleficum: sic & modò sacerdotes, & scribae haereticorum cognoscentes, quia verbum est veritatis secundum scripturas quas legunt: tradunt eum, sicut diximus, populis & gentibus ad deludendum, & crucifigendum. Populi autem per ignorantiam verbum veritatis deludunt, & crucifigunt, quasi mendacium. Sed ignorantia eorum non eos excusat, quoniam si vellent cum iudicio quaerere, inuenire poterant veritatem: sicut nec illos excusauit Gentiles, quoniam & ipsi si quaerere voluissent, poterant inuenire: quoniam non erat homo tantum, sed & Deus Christus, quoniam sicut tunc per signa virtutum suarum manifestabatur Christus: sic modo per signa operationum suarum verbum veritatis ostenditur. Christus leprosos munda-bat, caecos illuminabat, surdos audire faciebat, mortuos suscitabat: ita modò, qui vult cognoscere vbi sit verbum veritatis, operum eius signa consideret. Vbi enim verbum veritatis est viuum, vnitum, atque diuinum: ibi mundantur assidue homines à lepra peccati, & fit salutis eorum testimonium conuersatio ipsorum, atque mens eorum. Qui audiunt verbum veritatis, illuminantur ad intelligenda diuina mysteria: aures eorum interiores aperiantur, vt libenter suscipiant diuina praecepta. Quos hodie vides mortuos in peccatis, cras resurgunt in poenitentia, viuificati per verbum dei. Vbi autem non viuum verbum veritatis, sed mortuum mendacium praedicatur inter eos, nihil horum fieri vides, sicut dat de illis testimonium vita ipsorum. Sed & post tres dies resurget in animabus credentium sibi, cum tres dies fuerint consummati in eis. Prima dies pater, Secunda dies filius, secundum quod dictum est in propheta: Annunciate de die in diem salutarem eius. Quis est autem dies alius de

Mal. 95. a.

Tomus secundus.

die, nisi genitus deus de ingenito deo? Consequenter & spiritus sanctus tertia dies est, quoniam his tribus illis minantur corda credentium. In quibus ergo trium istorum scientia fuerint consummatae, in eis veritatis verbum resurgit, & viuunt, & operatur. Sed nec resurgent, nisi qui ieiunantes à malo, & flentes sunt propter eum, & desiderant resurrectionem eius videre in anima sua: sicut & Apostoli ieiunantes & flentes fuerunt dominò crucifixo, vsque ad diem resurrectionis ipsius. Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedaei, cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Haec est Salome, cuius apud alterum euangelistam ponitur nomen, verè pacifica, secundum interpretationem: quae filios genuit pacis. Non solum autem ex Marco euangelista, qui manifestè ipsos fratres exponit accessisse ad Iesum, & haec eadem postulasse intelligere possumus: quoniam à filiis suis erat summissa, sed etiam ex praesentibus Christi sermonibus, quibus non quasi ad mulierem ipsam se petentem, sed quasi ad filios summittentes respondit: Nescitis quid petatis. Aestimo enim, quod hi fratres cum audissent dominum de passione & resurrectione sua prophetantem, coeperunt dicere intra se, cum essent fideles: Ecce rex caelestis descendit ad regna tartarea, vt regem quidem mortis destruat, ipsam autem mortem diuinitatis suae potentia calcet, & sic vinculo tenebrarum soluto, captiuas animas ad sua regna perducatur. Nec innumerabilis militia daemonum resistere poterit contra eum. Quem enim in corpore constitutum timuerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Iesu fili dei excelsi, venisti ante tempus torquere nos? quo modo nudam ipsam diuinitatem contra se descendentem poterunt sustinere? Ecce post tres dies mortis suae reuertetur ab inferis, quasi victor, de bello. Nam cum victoria fuerit consummata, quid aliud restat, nisi vt regni gloria subsequatur? Ergo faciamus, fratres, quo modo possumus regni illius fieri participes. Scimus quia inuidus non est. Qui enim seipsum donauit hominibus, quo modo regni sui societatem non donabit? Petentis negligentia reprehenditur, vbi de dantis misericordia non dubitatur. Si nos rogamus magistrum, forsitan ceterorum fratrum corda concutiemus: & dum nobis duobus volumus prouidere, inter omnes scandalum excitabimus. Nam etsi sancti sunt, tamen homines sunt. Etsi vinci à carne non possunt, quasi iam spirituales, tamen percuti possunt, quasi adhuc carnales. Vt quid ergo vel leues occasiones demus, quibus improba carnis natura tranquillas eorum animas inquietet? Summittamus ergo matrem nostram, vt suo nomine deprecetur pro nobis, & sint duo bona. Si enim res ipsa reprehensibilis inuenta fuerit, facile meretur veniam, quasi mulier. Ipse enim sexus excusat errorem. Si autem non fuerit importuna, facilius impetrabit mater pro filiis suis rogans. Ipse enim dominus, qui maternos animos filiorum miseratione impleuit, facilius exaudiet maternum affectum. Magna laus mulieris huius ex hoc loco colligitur. Primum, quia non solum illi reliquerant patrem, sed etià ipsa reliquerat virum suum, & secuta fuerat Christum. Et illi ostenderunt, quia filij erant huiusmodi matris, & ipsa ostedit, quia mater erat talium filiorum. Quoniam autem viuum reliquerat virum, sermo demonstrat, qui de vocatione eorum scriptus est, dicens: Illi autem reliquerunt patrem suum Zebedaeum in naui cum mercenariis, & secuti sunt Iesum. Nisi fortè quis dicat, quia Christus plusquam triennio doeuit, & intra tempus vocationis apostolorum & passionis Christi mortuus est Zebedaeus, & sic illa secuta est: Iesum tamen secuta est.

Supra 4. d.

E ij Qualis

Qualis radix, talia & germina. Et qualis terra, talis & fructus. Non eam vicit, sicut ceteras mulieres, maritalis affectus: quia ille temporalis erat maritus, iste autem perfectus sponsus. Illius amor deceptio erat carnalis, istius autem dilectio incorruptibilis vita. Non illam tenuit miseratio senectutis eius, quia ille sine ista vivere poterat, ista autem sine Christo salua esse non poterat. Cogitavit enim, quoniam amplius proderit viro suo, si propter deum reliquerit virum, quam si propter virum reliquerit deum. Propterea sexu fragili, & iam aetate defecta, Christi vestigia sequebatur: quia fides nunquam fenescit, & religio fatigationem non sentit. Deinde quia non sentit illa, sicut cetera matres, quae corpus natorum suorum amant, animam autem contemnunt. Desiderant enim illos valere in seculo isto, & non curant quid passuri sint in alio. Alij militas filiis suis prouident, alij honores, & nemo filiis suis prouidet deum. Perditione illorum cum magno precio comparant, & salutem illorum nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes, tristantur, & suspirant: si autem viderint illos peccantes, nemo tristatur: vt ostendant quia corpora sunt parentes, non animarum. *Accessit ergo ad Iesum, rogans & petens aliquid ab eo.* Audacem enim fecerat eam natorum affectus, & reuerentiam forsitan spiritualement vicerat amor carnalis. *Dicit ei Iesus: Quid vis?* Non interrogat quasi nesciens, vt audiret quid vellet: sed vt illa exponente, manifestam faceret irrationabilem petitionem ipsorum: quoniam petebant quidem quasi religiosi, & caelestis gloriae amatores, non quasi scientiam habentes inutilium postulationum, & nociuarum. Nam frequenter dominus patitur discipulos suos aliquid non recte aut dicere, aut agere, aut cogitare, vt ex illorum culpa occasiones inueniant docendi, & exponendi, regulam pietatis, sciens quia & ipse error eorum non nocet praesente magistro, & omnes non solum in praesenti, sed etiam in futuro doctrina eius edificat. *At illa dixit, Dic vt sedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & alius ad sinistram tuam in regno tuo.* Non dicimus, quia recte petiit: sed hoc dicimus, quia non terrena, sed caelestia filiis suis optabat. Tunc dominus occultorum cognitor, non ad verba intercedentis mulieris respondit, sed ad consilia suggerentium filiorum respondit, dicens: *Nescitis quid petatis.* Concupiscentia enim carnalis omnem in vobis spiritualement considerationem exclusit. Non audistis me referentem, cum venerit filius hominis in maiestate sua, ponet oues ad dexteram, haedos autem ad sinistram: & dicet eis, qui ad sinistram sunt: *Discedite a me maledicti in ignem aeternum: Quo modo vos vultis, vt vnus sedeat ad dexteram, & alius ad sinistram?* Ego vos vocaui ad partem dexteram de sinistra, & vos vestro consilio curritis ad sinistram. Ideo forsitan & per mulierem res agebatur. Vidit enim diabolus, quia per illos ipsos aduersus eos agere non valebat, contulit se ad consueta arma mulierum: vt sicut Adam per mulierem spoliavit, ita & istos separaret per matrem. Nam etiam mater erat, tamen mulier erat. Propter quod etiam affectus eius dulcis erat erga filios quasi matris, intellectus tamen eius nociuus erat quasi mulieris. Sed iam non poterat per mulierem perditio introire in sanctos, ex quo de muliere salus cunctorum processit. Intelligere ergo debemus & nos, vt non illud a deo petamus, quod nos bonum esse iudicamus, sed orantes in eius potestate ponamus, vt nos illud petentes exaudiat, quod ipse nobis expedire cognoscit. Nescitis quid petatis. Bonum quidem desiderium, sed inconsiderata petitio. Ideo etiam impetrare non debebat simplicitas peti-

Infr. 25. c.

tionis eorum, tamen confundi non merebatur, quia de amore domini nascebatur. Propterea non voluntatem, neque propositum eorum culpatur, sed solam ignorantiam reprehendit, dicens: *Nescitis quid petatis.* Quis autem athleta idoneus, ante certamen de premio pactum facit? Si enim certamen bene processerit, iudex postea potest secundum meritum certaminis premium mensurare, & aestimare. Si autem premium antea fuerit constitutum, non omnimodo secundum qualitatem premij potest exitum habere certamen: quia quale premium detur, in potestate est munerantis: qualem autem exitum habeat vnumquodque certamen, non est in potestate certantis. Nescitis ergo quid petatis. Desideratis quidem bonum, sed non intelligitis quid est bonum. Si autem intelligeretis, illud petere debebatis, dicentes quoniam in hoc mundo periculosissimo viuimus, quasi in pelago, vbi nunquam est minor tempestas. Etiam tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor est tempestatis. Sic & in hoc mundo viuentibus, nunquam est minor tentatio: etiam tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis semper est. Ideo da nobis auxilium gratiae tuae, vt non vincamur a malo, sed ipsi omne malum vincamus. Sicut enim in seculari bello videmus, quia qui vadens ad pugnam de praeda victoriae cogitat, difficile vincit: qui autem vadens sic vadit, quasi ad mortem, ille facile superat. Sic & nos in hoc certamine spirituali viuentes, non debemus cogitare qualem gloriam consequamur, sed quo modo euadamus ruinam peccati. Qui autem de gloria cogitat, & non magis timet de casu, ille nec infirmitatem carnis suae cognoscit, nec veritas considerat diaboli, nec intelligit quod ait Apostolus: *Non est nobis colluctatio cum carne & sanguine, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores huius mundi tenebrarum.* Propterea iumite omnia arma dei. Sicut enim miles, si toto corpore fuerit armis vestitus, & vnam partem habuerit nudam: nihil ei prodest, quod totus fuerit ferro vestitus, si per illam vnam partem eum sagitta percusserit, sed sic cadit, quemadmodum si totus fuisset nudus: Sic & Christianus quantum omnem iusticiam fecerit, si in vno peccauerit: similiter peccator statuitur, quemadmodum si semper peccasset. Sicut ait Iacobus: *Si omnem legem adimpleas, & in vno transgrediaris, similiter prauaricator es legis.* Ideo & dominus illis respondit: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Aut baptisate, quo ego baptizor, baptizari?* Nunquid nesciebat dominus, quia passionem ipsius poterat imitari? Sed ideo eis dicit, vt domino interrogante, & eis respondentibus, omnes nos audiamus: quia nemo potest cum Christo regnare, nisi passionem Christi fuerit imitatus. sicut ait Apostolus: *Si comortui sumus, & conuiuemus: si sustinemus, & coregnabimus.* Res enim preciosa vili precio non comparatur. Magnum laborem necesse est nobis impendere, si volumus ad regna caelestia peruenire. Passionem autem domini dicimus suscipere nos debere, non omnimodo persecutionem Gentilium, sed omnem laborem, & molestiam, quam patimur in corpore contra peccata certantes. Nam si Gentes defecerint, qui persequebantur: nunquid ideo propterea voluntas fidelium debet sine fructu sterilis permanere? Ideo & si Gentes non habes, quae te persequantur, habes principem gentium diabolum, qui hominem persequi nunquam cessat. Si enim principem potueris vincere in peccato, non est magnum superare ministros eius in corpore tuo. Ecce ostendo tibi magnam & insuperabilem persecutionem in corpore tuo. Incipe resistere desideris

quasi

Ephes. 6.

Iacob. 2.

2. Tim. 2.

desideriis tuis, & tunc intelliges quam fortes sunt spiritus desideriorum malorum, qui te persequantur. Haec est enim pugna periculosa, & haec est gloriosa victoria: qui potuerit odire quod amat, & amare quod odit. Aut ideo dixit eis: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Dominus enim cognouerit propositum istud petentium fratrum, quia non primatum sibi petebant secundum mundiales honores: quem si ex duobus vel tribus vnus acceperit, necesse est ceteros fieri eo inferiores: sed perfectionem pietatis petebat in regno caelesti, quam & multi consequi possunt: & cum fuerint consecuti, alterius perfectio, alterius perfectione non minuitur: Vt puta, sedere ad dexteram Christi, vel ad sinistram: nunquid duorum est tantum? Innumerabiles enim possunt sedere ad dexteram Christi, vel ad sinistram: tamen alter alterum a perfectionis ordine non excludit: quoniam hanc perfectionem pietatis nemo potest consequi, nisi qui legitime certauerit vsque ad mortem. Ideo interrogat eos, *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* vt illis respondentibus, quia possumus: audiant ceteri condiscipuli, & conquiescant, intelligentes quoniam & ipsi si parati sunt mori cum Christo, nihilominus possunt iuxta Christum sedere, per illorum sessionem nequaquam exclusi, sicut ipse dicit per prophetam in psalmo: *Oculi mei semper ad fideles terrae, vt sedeant hi mecum.* Non enim locus sedendi maior & minor est iuxta Christum, sed fides patiendi cum Christo. Non est calix & baptismum vnum. Calix enim passio est, baptismum autem ipsa mors. Dicitur autem baptismum secundum similitudinem lanae intinctae. Sicut enim lana intingitur naturalem habens colorem, vt coloretur purpurea, aut alicuius coloris accipiat dignitatem: sic & nos in mortem descendimus corporales, & resurgimus spirituales, sicut ait Apostolus: *Seminamur in infirmitate, surgimus in virtute: seminamur in ignobilitate, resurgimus in gloria: seminatur corpus animale, surgit corpus spirituale.* Omnis quidem mors habet in se passionem, non habet in se omnis passio & mortem. Multi enim fuerunt, qui passi sunt, & non sunt occisi, quales sunt confessores. Illi omnes calicem quidem domini biberunt, baptismum autem eius baptizati non sunt. *Dicunt ei, possumus.* Non tantum confidentia cordis sui, quantum ignorantia tentationis haec responderunt. Nescientibus enim desiderabile est bellum, sicut & inexpertis leuis videtur esse tentatio passionis & mortis. Si enim dominus cum in tentationem passionis venisset, dicebat: *Pater, si potest fieri transeat a me calix iste: quanto magis discipuli non fuerant dicturi, quia possumus, si scissent qualis est tentatio mortis?* Magnum quidem dolorem habet passio, tamen mors habet maiorem timorem. Et dicit eis: *Calicem quidem meum bibetis, & baptismum quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam, aut ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a patre meo.* Nunquid non habebat potestatem praestare cui volebat, cum sit scriptum: *Pater diligit filium, & omnia dedit in manu eius?* Sed ideo non refutaui petitionem eorum, ne exanimaret eos, & pusillanimes faceret. Nam non facile decetero refumit sperandi virtutem, qui semel de eo quod sperauerat, cadit. Noluit autem suscipere petitionem eorum, ne ceteros omnes tristaret. Nam necesse erat, quod vel talia cogitarent, adhuc sine auxilio spiritus sancti constituti. Si semel istis duobus totius regni illius societates diuidenda est, si vnus sessurus est ad dexteram, alter ad sinistram eius: ergo nos quid sumus facturi, aut quid fieri iam speramus?

Psal. 100. b

1. Cor. 15. f.

Matt. 26. d. & Lu. 22. e.

Ioan. 3. d.

Tomus secundus.

Amus? Ideo eum secuti sumus, vt illis electis de medio nostrum nos inueniamur relictis? In omni labore similes eis fuimus, & nunc inuenti sumus in honore distimiles. Nam necesse erat, vt carnalia cogitarent, qui necdum facti fuerant spirituales. Si enim petitio eorum suscepta non est, & omnes conturbati sunt, quare vel hoc ipsum petere ausi sunt: quanto magis fuerant conturbandi, si petitio eorum suscepta fuisset? Ideo neque dixit, non sedebitis, ne duos confunderet: neque dixit, sedebitis ne ceteros irritaret. Sed quid? *Hoc non est meum dare vobis, sed patris.* Tanquam benignus & prouidus pater sic omnia disponit & ordinat, vt inter fratres vnanimis, fraternitatis charitas non rumpatur. Videte quo modo & nullum ex eis turbauit, & omnes fecit sperare, dicens, *Non est meum dare vobis, sed patris.* Nam quod vni aut duobus specialiter non promittitur, a cunctis speratur. Quid ergo, mentitus est Christus, dicens: *Non est meum?* Non. Omnis enim qui habet potestatem, si acceptam habet ab alio, illius est verum qui dedit. Nam quid habebat filius proprium, cum ipse non esset suus, sed patris? Ergo inter eum cuius non est, & inter eum cuius est, nec persona vna est, nec aequalis potestas. Si enim vnus deus & pater, & filius, aut certe potest, aut certe non potest. Quis vidit talem vnum deum caelestem colere, qui in dimidio potens est, & in dimidio impotens? Aut quis illos putet aequales, quorum non est aequalis potestas? Audiamus haec, & intelligamus nos Christiani, vt quando aliquid petimus a deo, & non impetramus, non frangatur fiducia nostra, neque cadat spes nostra a deo, vt decetero desperemus de misericordia eius: quia nec fratrum istorum fracta est fiducia, aut cecidit spes, cum non impetrassent. Quid enim, si non expedit nobis accipere quod petimus, sicut nec illis expediebat? Quamuis autem putas te spiritualement rem petere secundum deum, & dignam impetratione: tamen si non impetraueris, grauius ferre non debes. Nam Iacobus & Ioannes rem spiritualement, & dignam deo se petere aestimabant: tamen reprobata est petitio eorum, & inutilis iudicata. Non enim omne quod apud homines iustum videtur, iam etiam apud deum similiter iustum est: quanto maior est deus homine, tanto profundiora sunt dei iudicia quam hominis. Nunquid digniores esse possumus Iacobo & Ioanne, vt non impetrantes quod petimus, doleamus, cum nec illi de non impetrato beneficio sunt contristati? *Et audientes decem, contristati sunt de duobus fratribus.* Quemadmodum isti carnaliter petierunt, sic & illi carnaliter contristati sunt. Nam sicut isti si spiritualiter sapuissent, non fuerant petaturi, vt essent super omnes: sic & illi si spiritualiter intellexissent, non fuerant contristaturi esse aliquos ante se. Nam velle quidem esse super omnes, vituperabile est: sustinere autem alterum supra se, nimis est gloriosum. O error salutaris, qui totius mundi soluit errorem. Si enim apostoli non sic errassent, vnde nos cognoscere poteramus: quia non omne quod videtur bonum, desiderare bonum est, quia malum? Putabamus quia malum desiderare, malum est, vt auariciam aut furtum: nunc autem scimus, quia aliud est opus bonum, aliud est primatus honoris. Et opus quidem bonum desiderare, bonum est: primatum autem honoris concupiscere, vanitas est: quoniam bonum opus implere, nostra voluntatis, & nostri operis est, & laboris, propter quod & nostra est merces: primatum autem consequi iudicij dei est, propter quod ex primatu honoris nescio: si aliquam mercedem iusticiae adipisci meremur. Nam

Cauid hac lege, qua i quodam ex plurari deerrant.

E iij deside.

venire. Et stans Iesus vocauit eos, & ait: Quid vultis vt faciam A vobis? Dicunt ei: Domine, vt aperiatur oculi nostri. O domine quid interrogas, quod ipse oculis vides? Infirmas clamat, & vt quid vocem perquiris? Non quero propter passionem, sed propter fidem. Non cupio audire quid dolent, sed volo cognoscere quid de me sentiunt. Tu domine occultorum es cognitor, & nescis quid de te sentiunt? Etiam scio, sed volo vt procedant ad mediū populi, & cunctis audientibus dicant quod volūt: & dum cæci me dei filium confitentur, cōfundantur vocentes, qui me hominem tantū putant. Dominū me vocant, & verum dicunt: sed dum filium Dauid dicunt, dissipant quod bene confessi sunt. Nam abusiue & homines domini dicuntur, verè autem nemo dominus est, nisi deus. Si ergo dicunt, Domine fili Dauid, abusiue secundum hominem me honorāt: si autem solummodo dominum, secundum deitatis diuinitatem me cōfitentur.

1. Cor. 8. b.

Quia vnus deus ex quo omnia, & vnus dominus, per quem omnia. Filius enim Dauid cæcos illuminare non potest, filius autem dei potest: ideo interrogat, quid vultis? Tunc illi iam non dixerunt, Domine fili Dauid: sed tantum, Domine, vt aperiatur oculi nostri. *Discernitur est autem eis Iesus, & tetigit oculos illorum: & cōfessim viderunt.*

Quandiu ergo dixerunt, Domine fili Dauid, suspensa est sanitas: mox autem vt dixerunt tantūmodo, Domine: infusa est sanitas super eos. Tetigit ergo oculos eorum. Tetigit homo carnaliter: nam verbo sanauit vt deus: tetigit, quia Dauid filium eum dixerunt: sanauit eos, quia crediderūt potentia eius, vt vna eademq; operatio sanitatis & fidem eorum remuneret, & infidelitatem castiget. Bonum munus obtulerūt Christo sananti. Quale? Secuti sunt eum. Nā quid homo in vicem reddat deo dignè pro beneficiis eius, nisi id quod ipse admonet per prophetam: O homo quid querit deus à te, nisi vt facias iudicium & misericordiam, & paratus sis ire cum domino deo tuo? Cōsequenter & gentium oculos mentis tetigit dominus Iesus, dans eis gratiam spiritus sancti. Tangere enim Christi, est dare gratiam spiritus sancti. Quæ gentes cum fuissent illuminatæ, secutæ sunt eum operibus bonis, nunquam postmodum relinquentes eum, sicut aliquando Iudæi fecerunt.

Mich. 6. b.

Homilia xxxvii. ex cap. xxj.

T cum appropinquasset Iesus Hierosolymis, &c. Puto res ipsa exigit, vt queramus. Frequenter quidem Iesus venit in Hierusalem, sicut Ioannes testatur, nunquam tamen sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum circa se virentia constituit ornamenta, nec ad terribilem laudem suæ diuinitatis animos populi excitauit: nisi modò quando, vt patetur, ascendit. Ideo ergo cum tanta gloria est ingressus, vt amplius eorum aduersus se excitaret inuidiam, quia iam tepus passionis eius instabat, & nō mors eum urgebat, sed ipse magis aduersus se cōpellat mortem. Quotiens enim de manibus sacerdotum elapsus euasit, cum esset inuisibilis factus? Quando Iudæi Christum voluerunt occidere, tangere eum non potuerunt. Quando autem ipse secutus est mortem, parcere ei Iudæi non potuerunt. Ergo si Christus eos prouocauit, fortè ne de morte sua fecit eos innoxios? Absit. Excitauit eos, non vt facerent quod antè noluerant, sed vt possint facere quod prius volebant: facultas eis data est, non mutata voluntas. Tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: *Ite in castellum quod contra vos est, & cōfessim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea. Soluite, & adducite mihi.* Asina & pullus eius, Iudæi sunt & Gentes. Iudæa enim secundum deum mater

est Gentium. Sic enim dicit ad eam deus per Eſaiam prophetam: Et constitui principes tuos sicut antea, & cōsiliarios tuos sicut ab initio. Et tūc vocaberis ciuitas iusticiæ, & mater ciuitatum, id est ecclesiarū, fidelis Sion. Propter quasdam tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, deum vel dei filium nō cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & stultum, & infirmum, & ignobile, & oneriferum magis: sic fuerunt & homines ante Christi aduentum idololatræ, passionibus diuersis immundi, & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad deum stulti. Quid autem stultius quàm factorem contemnere, quàm facturam & opus manuum suarum adorare, quasi factorem? Erant enim infirmi secundum animam & ignobiles, non valentes resistere passionibus suis, & obliui generationem suam cœlestem, facti fuerant serui passionum suarum & dæmonum, quibus resistere non valebant. Et quicumq; dæmonum vel philosophorū cuiusq; erroris vel dogmatis alicuius sarcinam eis voluisset imponere, sufferebāt: & omnia nō bona patientia supportabant, nec resistebant. Propter quæ omnia & Apostolus ad Corinthios dicit: Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi fortes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia: & ignobilia, & contemptibilia mundi elegit deus, & ea quæ nō sunt, vt ea quæ sunt destrueret. At vbi Christus super eos ascendit, & induxit in templum, lauati per baptismum, facti sunt de immūdis animalibus homines sancti. Percepta enim verbi ratione, sapientia dei facti sunt rationabiles, & prudentes: & inuenta est irrationabilitas eorum esse simplicitas, & stulticia eorum mansuetudo. Nam simplicitas sine ratione verbi, hominis irrationabilitas est: & mansuetudo si nō sit propter deum, stulticia est. Adhuc autem accepta gratia, & recognita regeneratione sua cœlesti, facti sunt de infirmis & de ignobilibus fortes & nobiles: & quæ videbatur infirmitas, innocentia est inuenta in eis, ignobilitas autem humilitas. Nam innocentia sine deo infirmitas æstimatur, & humilitas non propter deū ignobilitas iudicatur. Item reiciētes à se onera dæmonū, suscipiētes super se iugum Christi suauē, & onus eius leue, & ipsum sessorē in cordibus suis suscipiētes, facti sunt patientes. Nam patientia irrationabilis onerifera æstimatur & ligata, id est diabolici erroris vinculo impedita, vt non haberet libertatem ire quò vellet. Nam omnes homines antequam peccemus, liberum quidem habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an non. Quòd si semel peccantes obligauerimus nos operibus eius, iam nostra virtute euadere non possumus. Sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, vbi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perduto per peccatum, agit quod non vult, sed quod diabolus vult. Et nisi deus valida manu misericordiæ suæ soluerit eum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate & negligentia alligamur, sed per dei misericordiam absolui mur. Sicut enim videmus in istis mundialibus regnis, quo modo in primis quidem nemo potest facere seipsum regem, sed populus creat sibi regem quem elegerit: cum rex ille fuerit factus & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugum eius de ceruice sua repellere. Nam primū quidem in potestate populi est facere sibi regem

regem quem vult, factum autem de regno repellere iā non est in potestate eius, & sic voluntas populi postea in necessitatem conuertitur: Sic & homo priusquam peccet, liberum habet arbitrium vtrum velit sub regno esse diaboli: cum autem peccando se tradiderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire: & sic prima voluntas eius in necessitatem conuertitur. Et hoc est quod homines seculares & peccatores dicere solent: Nunquid nolumus esse sancti? Et quis non vult esse iustus? Sed non possumus. Verum quidem est quod dicunt, sed non habet excusationem: quia primū potuerunt non esse sub potestate diaboli, si voluissent. Postquam verò posuerint thronum diaboli in cordibus suis, iam nemo potest eos de potestate diaboli eripere, nisi solus deus. *Soluite, inquit. Quo modo? Per doctrinam vestram, per miracula vestra: quia omnes Iudæi & Gentes per Apostolos sunt liberati. Adducite mihi.* Per ministerium, id est ad gloriam corrigite illos. Duos autem misit Apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus hominum de peccato absoluitur. Qualia? Diliges dominum deum tuū ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis omne peccatum expellitur, & omnis iusticia consummatur. Aut certè alia duo, Quod tibi non vis fieri, alij ne feceris. Item, Quod vultis vt faciant vobis homines, facite & vos similiter. Quidam autem istos duos Petrum & Philippum Apostolos exponit intelligi oportere: quoniam hi primū transgredientes, Iudæicos fines, Gentes adduxerunt ad Christum: Philippus quidem Samariam, quam ipsam Samariam asinam esse interpretatur: Petrus autem Gentes, accipiens Cornelium ex Gentibus, quasi Samariæ pullum.

Deu. 6. a

Supra. 7. b

Psal. 123. a

Psal. 35. b

Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: Dominus operam eorum desiderat. Ne dicatis, Dominus tuus: neque, Dominus noster: neque, Dominus iumentorum: vt intelligant omnes, quia ego solus dominus, nō solum animalium, neque solum eorum qui mihi subditi sunt, sed omnium hominum etiam qui mihi contrarij sunt. Nam & peccatores cōditione quidem mei sunt, voluntate autem sua diaboli. Meus est enim orbis terræ & plenitudo eius. Dominus operam eorum desiderat. Iustum est, vt aliquando creatura seruiat suo creatori. Gentes enim deus in potestate diaboli pro tempore reliquit vt tētet, non in aeternum contempsit vt perdat. Necessè est autem, vt fiat quod scriptum est: Homines & iumenta saluabis domine. *Confessim autem remittet eos.* Animal quidem postquam ingressum est in Hierusalem Iudææ, ad dominum suum remisit, animalis autem prophetia in Iudæa remansit. Nam de animali illo nō hoc quod videbatur necessarium erat Christo, sed illud quod intelligebatur, id est non caro, sed ratio: ideoq; caro remissa est, ratio autem retenta est. Aut ita, Nō dixit, & iterum remittet eos ad te: sed tantū, remittet eos, vt ne mysterium præcederet rationem. Nam puto in primis homines non sermone nudo vocauit Apostolorum, sed per virtutem spiritus sancti soluit pariter & adduxit. Postquam autem adduxit, iterum dimisit eos in arbitrio, vt labore suo comitante gratia iustificentur. Nam quòd vocati sumus, dei est, quòd autem dignè post vocationem viuimus, nostrum pariter est & dei. Hoc est quod ait, Iterum remittet eos, non ad diabolum qui prius tenebat eos, sed in arbitrio suo adiuvante gratiæ scilicet dono. *Hoc autem totum factum est, vt impletur quod dictum est per prophetam dicentem: Dicite filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam: &*

Zacha. 6. c.

A pullum filium iumentum. Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & cōcordiæ mundo vniverso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam & pullum eius intrauit in templum, & sic gentes Iudæis coniunxit. Sciens autem propheta maliciam Iudæorum, quia contradicuri fuerant Christo ascendenti in templum, ideo præmonuit, vt per hoc signum cognoscerent regem suum Iudæi, dicens: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum eius. Ecce, ostendentes verbum est: id est, nō corporali aspectu, sed spirituali intellectu opera virtutum eius aspiciēte, non schema visionum eius. Si enim schema eius aspexeritis, deiiciendi estis in natura humana: si autem opus eius consideraueritis, saluandi estis in virtute diuina. Ante tempora autem multa constitutus propheta, videns eum spirituali aspectu, qui nondum natus fuerat, ideo dicebat: Ecce, vt ostēderet quia ille de quo loquebatur, antequam nasceretur iam erat. Cum ergo videritis eum in templo d Iudæi, nolite superbe agere contra eum dicentes: In qua potestate hæc facis? quia ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite considerare in qua potestate facit, sed considerate tantum si facere potest: quoniam hoc credere est, illud autem tētare. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite dicere: Nos non habemus regem, nisi tantummodo Cæsarem. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Si irrellexeris, venit tibi: si non intellexeris, veniet contra te: id est, si intellexeris, veniet vt saluet te, & sub pedibus tuis subiciat gentes, & dicas per prophetam gaudens: Quoniam deus excelsus terribilis, & rex magnus super omnem terram: subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris. Elegit nos in hæreditatem sibi, speciem Iacob quem dilexit. Si autem non intellexeris, veniet vt perdat te, & de templo sanctitatis expellat, & aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculū sanctitatis, vt tu proiecta & in tenebris constituta dicas per Salomonem: Ne aspexeritis me, quoniam ego sum denigrata, quoniam despexit me sol. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem aduentus eius. Non sedet in curru aureo, preciosa purpura fulgens: nec ascendit super feruidum equum discordiæ amatorē & litis, qui gloria iactantia pectus habet repletum, qui de longè odorat bellum, & gaudet ad vocem tubæ, & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo, bene est factum: Sed sedet super asinam tranquillitatis, & pacis amicam. Non autem vides in circuitu eius splendentes gladios, aut cætera ornamenta terribilium armorum. Sed quid? Ramos frondentes testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, non vt propter potentiam timeretur, sed vt propter mansuetudinem amaretur. *Sedens super asinam & pullum eius.* Super matrem sedebat. Nunquid & super pullum sedebat? Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, vt super animal vtrunque sederet, spiritualiter poterat, cum esset deus, vt & in Iudæis sederet, & in Gentibus simul. Sedere autem super iumenta, est in præcordiis eorum habitare, vt dicat illis Christus: Tollite onus meum super vos, & videte, quia mitis sum & humilis corde. Mansueti enim mansuetum debent portare: qui vocauit eos sessor est, non vt illos puniat propter peccata eorum, sed vt ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorū. Nam sicut hoc genus iumentum, si quid errat, in simplicitate errat, & non in asperitate: ita & homines qui crederunt

Luc. 20. d

Lu. 19. c

Psal. 46. d

Cant. 1. b.

Sapient. 11. d

diderunt in Iesum Christum, siue ex Iudeis, siue ex Gentibus, ante Christum non in malicia, sed in ignorantia peccauerunt. Ideo se deridebant non puniri sub graui seilore. Nam sicut peccatores equi sunt diaboli, ita & sancti equi dicuntur Christi: quia diabolus in peccatoribus sedens, instigat eos per deserta facinorum: id est, per fornicationes, per auaricias, & cetera. Christus sedens in sanctis, dirigit eos per plana iusticiae, id est in castitate, in humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est: equitatus autem Christi, salus, sicut Habacuc dicit in canticis suis ad ipsum Christum: Qui ascendis super equos tuos, & equitatus tuus sanitas est. Ergo induxit pullum in templum, ut Gentes Iudaeis coniungat, ut adimpleat quod Iacob benedicens filium suum Iudam prophetauit: Alligans, inquit, ad vitem pullum suum.

Habac. 3. b

Gen. 49. b

Ibi. 9. d.

Quae est illa vitis? Iudaea quae de Aegypto translata est, & in Oriente plantata. Et sicut prophetauit Noe de filiis suis, dicens: Benedictus filius meus Sem, dilatet deus Iaphet, & inhabitabit in tabernaculo Sem. Sem enim pater fuit Iudaeorum, Iaphet autem pater gentium, quae per Christum ingressa sunt in tabernacula Iudaeorum.

Euntes autem discipuli, fecerunt sicut praeeperat eis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum. Quoniam euntes Apostoli soluerunt asinam alienam, ministerium quidem fuit eorum, virtus autem & auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo domino, qui eos non cognoscebat unde essent, nisi praeueniens spiritus Christi cor domini eius preparasset ad dandum. Sic quod Apostoli soluerunt Iudaeos, vel Gentes de vinculo inimici: in prima quidem facie eorum videbatur opus, re vera autem fuit virtus & gratia Christi. Nec enim a Christo duodecim constituti totum mundum ligatum sub potestate diaboli soluere potuissent, nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici. Et imposuerunt super eum vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.

Vestimenta sunt praecipua diuina, & gratia spiritualis. Sicut enim turpitudine nuditatis vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostrae praecipua & gratia diuina teguntur. Omnis enim homo naturaliter non solum peccator est, sed etiam totum peccatum, dicente

Eph. 2. a.

Osee. 2.

Apostolo: Eramus natura filij irae, sicut & ceteri. Unde & Adam ideo se vidit nudum, id est peccator: & ideo folijs ficij, id est mandatis asperae legis cooperuit nuditatem suam. Et alibi promittens deus iusticias suas, & gratias ablaturum de gente Iudaeae, sicut dicit dominus per Osee prophetam: & auferam vestimenta mea, & linteamina, & ostendam gentibus turpitudinem tuam. Ergo imposuerunt vestimenta sua, super eos, id est mandata & gratias quas ipsi acceperunt a Christo: super Iudaeos & Gentiles imposuerunt, id est tradiderunt, nec enim requiescere in eis potuisset Christus, nisi mandata eius fuissent in eis.

Plurima autem turba vestimenta sua sternebant. Alij autem cadebant ramos de arboribus, & sternebant in via. Videlicet ut eo veniente calcarentur a iumento. Vestimenta sunt mandata, sicut diximus: frondes autem, speciem tenent pietatis. Quoniam ergo & mandata legis, & species Iudaicae religionis a Christianis fuerant conculcanda in via, id est in Christo: ideo tunc illa sub pedibus iumentum sternebant in via. Et vide quoniam super iumentum quidem Apostoli posuerunt vestimenta sua, sub pedibus autem iumentum cetera turba Iudaica: quoniam mandata Apostolorum sternuntur quidem Christiani & adornantur, legis autem mandata conculcant. Quotiescunque enim circuncisionem spernimus, sacrificia Iudaeorum pro nihilo aestimamus,

& ceteras consuetudines Iudaicas reprobamus. Vestimenta Iudaeorum quibus ipsi induebantur, nos qui sumus ex Gentibus, sub pedibus nostris conculcamus. Alius autem sic: Qui vestimenta, inquit, deposuerunt super asinam, Apostoli sunt, ceterique doctores: vestimenta autem sunt decus & schema gloriae. Gloriam ergo quam Christus accepit a patre, dedit discipulis suis: discipuli autem accipientes eam a Christo, dederunt eam gentibus, ut delectabiliter Christus federet in eis, sicut ipse dicit: Et ego gloriam quam mihi dedisti dedi eis, ut sint vnum sicut & nos vnum sumus. Turbae autem quae vestimenta sternebant in via, credentes erant ex circuncisione, qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Christum deiecerunt in terram: semetipsos humiliantes, & cum Apostolo Paulo dicentes: Secundum iusticiam quae ex lege est conuersatus sum sine querela, sed quae fuerunt mihi lucra, haec aestimaui propter Christum detrimenta, & arbitror stercora esse, ut Christum lucrificiam. Quid est autem aliud, quam iusticiam legis terrae coaequare, ante sublimem gloriam Christi? Qui autem ramos de arboribus praecidebant frondentes, ipsi erant credentes & eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exempla viua de Christo, quasi de arboribus semper virentibus, & nunquam folia verborum suorum deicientibus, ramos frondentes ante pedes subiugalis populi sternebant, & per ea exempla quasi per ramos frondentes, virentes sine offendiculo ambularent per viam vitae istius, donec introirent in sanctuarium dei. Turba autem quae praecedebat, & qua sequebatur clamabat, dicens: Hosanna filio Dauid, & cetera. Memores populi mirabilium eius, quae ostendit eis, & sanitatum quas praestitit eis, exultantibus cordibus suis, ante & retrò clamabant, Hosanna filio Dauid. Qui praecedebant seniores erant, id est patriarchae, prophetae, ceterique sancti, qui ante aduentum Christi de aduentu eius & praedixerunt, & cognouerunt. Sequentes autem Iuniores, id est Apostoli, martyres, ceterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione eius & ascensione vel operibus praedicauerunt & praedicant: licet diuersis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamauerunt: Benedictus qui venit in nomine domini. Hi autem Iudaeos clamant de aduentu Christi iam impleto, Hosanna filio Dauid. Hosanna autem quidam interpretantur gloriam, alij redemptionem, alij saluifica, siue saluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, qui omnes redemit, & preciosi sanguinis effusione saluauit.

Homilia xxxviii. ex cap. xxj.

D cum intrasset Iesus Hierosolimam, commota est vniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic, & cetera. Merito commouebantur videtes rem mirabilem: homo enim laudabatur quasi deus, sed deus laudabatur in homine. Dicebant enim, Hosanna filio Dauid. Puto autem quod nec ipsi qui laudabant, sciebant quid laudabant, sed spiritus subito ingressus in eos, nesciente animo veritatis verba fundebat. Erat enim Iesus in templum dei. Hoc erat proprium boni filij, ut & veniens ad domum curreret patris, & illi honorem redderet, qui genuit eum, ut tu imitator Christi factus, cum in aliquam ingressus fueris ciuitatem, primum ante omnem actum ad Ecclesiam curras. Hoc erat boni medici ut ingressus ad infirmam ciuitatem saluandam, primum ad originem passionis intenderet. Nam sicut

877

sicut de templo omne bonum egreditur, sic & de templo omne malum procedit. Quemadmodum medicus quando primo ingreditur ad infirmum, statim de stomacho eius interrogat, & eum componere primum festinat: quia si stomachus sanus fuerit, totum corpus validum est: si autem dissipatus fuerit, totum corpus infirmum est. Ita si sacerdotium integrum fuerit, tota Ecclesia floret, si autem corruptum fuerit, omnium fides marcescit. Cor autem & stomachus sacerdotes intelliguntur, quia in rebus spiritualibus per eos totus populus gubernatur. Et sicut cor sapientiae locus est, ita sacerdotes sunt receptacula sapientiae spiritualis. Esaias dicit: de regibus quidem, Omne caput in dolore: de sacerdotio autem, Omne cor in tristitia. Sicut enim stomachus accipiens cibum, coquit eum in seipso, & per totum corpus dispergit: sic & sacerdotes accipiunt scientiam sermonis per scripturas ex deo, & excoquentes eam in se: id est, tractantes & meditantes apud se, vniuerso populo subministrant. Et sicut stomacho subministrante, vnumquodque membrum suscipit nutrimentum, & conuertit ipsum in se, secundum suam naturam: ut puta quod suscipit iecur, totum fit sanguis: quod autem suscipit fel, bilis efficitur totum: quod vero ascendit in pulmonem, phlegmata fiunt: quod autem in mammillas, totum efficitur lac. Sic sacerdotibus in Ecclesia loquentibus, verbum omnes suscipiunt, vniuersusque autem conuertit illud secundum proprium cor, ita ut vnum idipsum verbum in cordibus quidem relictis procedat ad vitam, in cordibus autem peruersis suscitetur iracundiam, quasi bilis: in aliis autem operatur dilectionem dulcissimam, quasi lac: in aliis autem odia, quasi phlegma nocuum & expuendum. Videte ergo sacerdotes quo modo vos componatis in verbo & opere. Quoniam sicut in corpore, si aliquod infirmatum fuerit membrum, non omnino languet & stomachus: si autem stomachus languerit, omnia membra inveniuntur infirma. Sic si aliquis Christianorum peccauerit, non omnino peccant & sacerdotes: si autem & sacerdotes fuerint in peccatis, totus populus conuertitur ad peccandum. Ideo vnusquisque Christianorum pro suo peccato reddet rationem: sacerdotes autem non solum pro suis, sed & pro omnium peccatis reddituri sunt rationem. Vidit arborem pallentibus folijs marcidam, & intellexit studiosus agricola, quia laesuram in radicibus haberet. Nam verè quemadmodum cum videris arborem pallentibus folijs, marcidam intelligis, quia aliquam culpam habet circa radicem: ita cum videris populum indisciplinatum & irreligiosum, sine dubio cognosce, quia sacerdotium eius non est sanum. Et ciuebat vendentes & ementes de templo. Significans quia homo mercator vix aut nunquam potest deo placere. Et ideo nullus Christianus debet esse mercator: aut si voluerit esse, proiciatur de ecclesia dei, dicente propheta: Quia non cognoui negociationes, introibo in potentias domini. Quemadmodum enim qui ambulat inter duos inimicos, ambobus placere volens, & se commendare, sine maliloquio non potest esse: necesse est enim ut & isti male loquatur de illo, & illi male loquatur de isto: sic qui emit & vendit, sine mendacio & periurio esse non potest: necesse est enim ut negociatoribus hic iuret, quia non tantum valet res, quantum comparat eam, & ille iuret quia plus valet res, quam vendit. Sed est nec stabilis substantia eorum. Talium enim substantia aut ipsis viuentibus peritura est, aut a malis heredibus dissipanda est, aut ad extraneos & inimicos hereditas

Esa. 1. b

Ibidem.

Heb. 13. c

Ipsal. 70. c

ipforum ventura est. Non potest ad bonum proficere, quod congregatur de malo. Quemadmodum si triticum, aut aliquam bladi speciem cernas in cribro, dum huc illucq; iactas eum, grana omnia paulatim deorsum cadunt, & in fine in cribro nihil remanet, nisi stercus solum: sic & substantia negociatorum, dum vadunt, & veniunt inter emptionem & venditionem, minuitur, & in nouissimo nihil illis remanet, nisi solum peccatum. Ergo ostende nobis quis est negociator? omnes enim homines videntur negociatores. Ecce qui arat, comparat boues ut spicas vendat: & qui operatur lignum, comparat lignum, ut utensilia vendat: & linteonarius comparat linteamina, ut vendat & ostendat: & foenerator mutuatur pecuniam, ut tollat vsuras. Et quo modo antiqui Iudei & Apostoli artificia laudauerunt: quia magis sunt sine peccato. Sicut & Paulus fuit sutor tabernaculorum, & ipse mandat, dicens: Curent & nostris bonis operibus praesse. Et Apostoli quidem, sicut legimus, piscatores fuerunt. Ego ostendam qui non est negociator, ut qui secundum regulam istam non fuerint, intelligas omnes negociatores esse: id est, quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram & immutatam vendat, sed ut opus faciat ex ea, ille non est negociator: quia qui materiam operandi sibi comparat, unde faciat opus, ille non rem ipsam vendit, sed magis artificium suum, id est qui rem vendit, cuius aestimatio non est in ea ipsa re, sed in artificio operis, illa non est mercatio: ut puta, faber comparat ferrum, & facit ferramentum: sed ferramentum illud non tantum habet ferri, quantum valet, sed secundum opus ferramenti appreciatur. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram & immutatam dando lucretur, ille est mercator: qui de templo dei eiicitur. Unde super omnes mercatores plus maledictus est vsurarius. Si enim qui rem comparatam vendit, mercator est & maledictus: quanto magis maledictus erit, qui non comparatam pecuniam, sed a deo donatam sibi dat ad vsuram? Secundo, quia mercator dat rem, ut iam illam non repetat: iste autem postquam foenerauerit, & sua iterum repetit, & aliena tollit cum suis. Adhuc dicit aliquis: Qui agrum locat, ut agrarius recipiat: aut domum, ut ponesone recipiat: num est similis ei qui pecuniam dat ad vsuram? Absit. Primum quidem, quoniam pecunia non ad aliquem vsusum disposita est, sicut ager, vel domus, sed ad precium emendi vel vendendi. Secundo, quoniam qui agrum habet, arat eum, & fructum accipit ex eo: similiter & qui domum habet, vsusum mansionis capit ex ea. Ideo qui locat agrum, vel domum, vsusum dare videtur, & pecuniam accipere, & quodam modo quasi commutare videtur lucrum cum lucro: pecuniam autem si repositam in sacculo teneas apud te, nullum vsusum capis ex ea. Tertio, ager vel domus utendo veterascit: pecunia autem cum fuerit mutuata, nec minuitur, nec veterascit. Et mensas numulariorum subuertit. Pecunia spiritualiter homines intelliguntur: quia sicut numus habet charagma Caesaris, sic homo habet charagma dei. Et quemadmodum solidus qui non habet charagma Caesaris, reprobus est: ita & homo qui non ostendit in se imaginem dei, reprobus aestimatur. Unde Esaias dicebat ad Hierusalem: Pecunia tua reprobata est, caupones tui miscent vinum aqua, & cetera. Ideo ergo mensas numulariorum euertit, significans quia in templo dei non debent esse numi, nisi spirituales, id est qui dei imaginem habent: & non illi numi, id est non illi homines, qui terreni regis imaginem portant, id est diaboli. Nam sicut

* segetes.

Acto. 8. a

ad Tit. 3. d

Supra. 4. c

* immaculata.

sicut homo bonus in se imaginem dei ostendit, sic & homo malus imaginem diaboli habet. Aut certe mentas spiritualiter dicit scripturas numulariorum, id est sacerdotum. Verè enim sacerdotum illorum scripturæ euerse sunt, vt iam nemo eorum pascatur in eis, succedente nouo testamento priori. *Et cathedras vendentium columbas euertit.* Loquens etsi non sermone, tamen ipso facto: quid faciunt in templo multa columbe venales, ex quo vna columba gratuita descendit in templum corporis mei: id est, spiritus sanctus repleuit Ecclesiam meam. Non enim in sacrificio columbarum postmodum placiturum est deo templum, id est ecclesia, sed in spiritu sancto. Dixi enim vobis per prophetam: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos: quoniam meæ sunt omnes feræ sylvarum, iumenta in montibus & boues: cognoui omnia volatilia cæli. Immola deo sacrificium laudis, quia non hostias volo, sed corda: non sacrificia, sed fidem. Item dixi vobis per eundem prophetam: Afferte domino gloriam, & honorem. Et sic verè vultis in templo dei consistere, tolle hostias, & sic introite in atria eius sancta. Tollite tauros de templo, quia vnus taurus est offerendus pro grege vniuerso: de quo Iacob dicebat accusans leuitas, id est sacerdotes: quia in ira sua occiderunt hominem, & in furore suo subneruauerunt taurum. Tollite oues de templo, quoniam vnus agnus occidetur. Quoniam ergo per prophetas admonuerat eos, vbi hostias de templo tollerent animalium, & corda sua contribulata & humiliata offerrent, illi autem non obaudierunt: iuste nunc tanquam iratus super inobedientiam eorum, propria virtute expellit eos, ostendens per hæc, quoniam ipse est qui tunc per prophetas admonuerat eos de hostiis expellendis. *Scriptum est enim: Domus mea, domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Templum autem dei speluncam facit latronum, qui lucra terrena & illicita, non etiam spiritualia in animarum salutem sectatur. Cultusq; religionis eo modo nõ tam cultus dei est, quam iniquæ negotiationis occasio. Nã quodidie ingreditur Iesus in templum suum, id est in sanctam Ecclesiam, & eiicit omnes vendentes gratiam dei de Ecclesia, episcopos, presbyteros, diaconos, omnesq; ecclesiasticos, necnon & laicos: quia vnus criminis habentur, pariter dei dona vendentes & ementes: quia scriptum est, Gratis accepistis, gratis date. Columbas quoque vendentium cathedras euertit, vt quod honor sacerdotalis debet auferri, ab eis doceret, qui pro terrena mercede opus dei faciendum existimant. Quod igitur de ecclesiasticis diximus, hoc vnusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus: Vos estis templum dei viui, & spiritus sanctus habitat in vobis. Nõ sit igitur in domo peccatoris tui negotiatio illicita. Nil boni quod facimus, vel facere possumus, adiuuante domino, appetitu iactantia faciamus, non terreni lucri concupiscentia, non malarum cupiditate rerum, ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter emundet templum suum, nisi flagello adhibito: id est, correctione grauissima: & de spelunca latronum, id est, de habitaculo demonum per vsum iniquæ cupiditatis: & de domo negotiationis, id est, de corde terreni lucri inhiate, suæ faciãt domum habitationis. Vnde quia paucorum est tam solida fortitudo, cruciantur delicti sanandis vulneribus, quibus humana fragilitas sauciatur. Diligens est adhibenda curatio. Vnde dicit scriptura: Quis enim gloriabitur castum se habere cor, mundum à peccato: Omnes igitur intelligant delictorum

Psal. 49. b.

Ibi. 28. a.

† al. manu expellit ea.

Esa. 56. c.

Supra. 10. a.

1. Cor. 3. e.

Prover. 20. b.

indulgentiam, & reparationis suæ necessariam sibi esse medicinam. Nemo enim est tanta firmitate suffultus, vt de iustificatione sua debeat esse securus. Vtatur igitur dilectissimi, saluberrimi temporis venerabilibus institutis, & solertiori cura nostras maculas tergamus. Quãtumbet enim castè & sobriè mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen puluere terrenæ conuersationis aspergitur, & nitor mentium ad dei imaginem conditatur, non ita à fumo totius vanitatis est alienus, vt nulla possit forde fulcari, & non semper indigeat expoliri. Quod si etiam castissimis animis necessarium est, quantum magis est expetendum, qui tota fortè anni spacia aut secularius, aut negligentius transierunt: Quos charitate debita commonemus, vt confugiant omnes ad presentem vbique dei misericordiam, & digna se confessione cum obseruantia mandatorum dei cunctorum corda sanctificent. Mitescat sequicia, iracundia mansuetat. Remittant sibi omnes culpas inuicem suas. Nec exactor sit vindictæ, qui petitor est veniẽ. Dicentes enim, *Mat. 6. a.* Dimitte nobis debita, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: durissimis nos vinculis colligamus, nisi quod profiteamur impleamus. Clementes autem & mitres animos largitas deorum. * Nihil enim est dignius, quam vt homo sit authoris sui imitator, & secundum modum propriæ facultatis diuini operis sit executor. Nam cum aluntur esurientes, vestiuntur nudi, nonne auxilium dei manus explet ministris? Et benignitas serui, munus est domini. Et meritò deo gratiã referuntur de pietatis officiis, cuius opera videntur in famulis. Propterea ipse dominus discipulis suis ait: Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. *Et acceperunt ad eum cæci & claudi in templo, & sanauit eos omnes.* Vt quod illi verbis clamabant, iste factis ostenderet. Quasi testis vocis eorum sanauit cæcos, vt cæci videntes, cæcos aspicientes viderent & ipsi: vt istorum illuminatio corporalis, fieret illis spiritualis lucerna cordis. Curauit & claudos, vt claudicantes Iudæi in fide currebant ad Christum, vt meliores pedes illi acciperent videntes quam isti. *Videntes autem principes sacerdotum, & scribæ mirabili a qua fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes: Hosianna filio David: indignati sunt, & dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Quibus ipse poterat dicere: Et vos videtis quid ego facio. Illos loquentes attenditis, & me facientem non consideratis. Ego enim factis interpretor voces illorum. Quemadmodum columna in templo, si steterit recta, accepto pondere, amplius confirmatur: si autem modicè obliqua fuerit, suscepto pondere, non solum non confirmatur, sed amplius vadit ad latus: sic & cor hominis si rectum fuerit, videns opera alicuius viri iusti, aut audiens, per doctrinam sapientiæ eius amplius confirmatur: si autem fuerit peruersum cor, videns opera alicuius viri iusti, aut audiens: non solum non confirmatur, sed magis ad inuidiam excitatur, & magis peruertitur. Hoc modo & sacerdotes videntes sanitates ægrotantium, & audientes laudẽ puerorum, non solum non crediderunt in Christum, sed magis excitati sunt contra eũ, dicentes: Audis quid isti dicunt? Vtinam vos audiretis quid dicunt. Hæ enim sanitates ægrotantium de vocibus clamantium testimonium dant, quia vera sunt quæ dicuntur. Item voces clamantium de sanitatibus ægrotantium testimonium reddunt, quia magna sunt quæ fiunt. Si sanitates ægrotantium mentiuntur de Christo, interrogate voces clamantium. Si voces clamantium mentiuntur, interro-*

1. al. nõ intel.

Psal. 8. b.

Psal. 130. a.

1. Cor. 2. b.

Ibidem. 3. a.

Deut. 14. a.

Psal. 130. b.

interrogate ægrotantium sanitates. Et vt quid quasi reum arguitis, quem tanti testes defendunt? Si iuste clamant, consentite clamantibus, & credite in Christum: si autem iniuste dicunt, reprehendite illos magis iniuste, dicentes: Et vt quid Christum culpatis? Quid enim culpant Christum, si intelligunt illi quid dicunt? *Iesus autem dixit eis: Vtique nunquam legistis, Ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Tanquam si dicat, esto istud mea culpa est, quia isti clamant: nunquid mea culpa est, quia ante tot milia annorum hoc futurum propheta prædixit? Si recordamur quo modo superius dixit, Turba autem quæ præcedebat, & quæ sequebatur clamabat: intelligimus quia infantes dicebantur, non ætate, sed simplicitate cordis. Infantes autem lactentes, nec intelligere aliquid, nec laudare possunt. Lactentes autem dicebantur, quoniam quasi lactis suauitate, ita mirabilium delectatione excitati clamabant, sicut scriptum est: Sic exaltaui animam meam, sicut ablactatus super matrem suam. Lac enim dicitur opus miraculorum, panis autem doctrina perfectæ iusticiæ, sicut ait Apostolus: Et verbum meum, & prædicatio mea non in persuatione sapientiæ verbi, sed in ostensione spiritus & virtutis. Item post modicum sic dicit: Et ego non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: quasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. Omnis prima inductio fidei, id est simplex doctrina, lac dicitur: quoniam sicut lac sine labore, & sine opere delectatur manducatur, & manducantẽ suauitate sua delectat: sic & mirabilia nullum laborem videntibus ponunt, sed videntes admiratione delectant, & ad fidem molliter inuitant. Panis autem perfectioris doctrinam iusticiæ significat, quam accipere non possunt, nisi exercitati sensus circa res spirituales: quoniam qui audit, necesse habet intra se tractatibus quibusdam discutere & meditari: quasi quibusdam dentibus spiritualibus molere. Vnde & lex ruminantia animalia voluit esse munda. Illa enim esca doctrinæ non tantum carnalibus suauis est, quantum spiritualibus vtilis est ad salutem. Sicut enim infanti si dederis fragmentum panis, quoniam angustas habet fauces, effocatur magis quam nutritur: sic & homini imperfecto in fide, & puero sensibus, si altiora mysteria sapientiæ volueris dicere, angustam habens fidem & sensum, magis scandalizatur, quam ædificatur. Et quemadmodum viro perfecto si dederis lac, fauces quidem eius delectat, membra autem eius non confortat. De pane enim scriptum est, non de lacte, quia confortat cor. Si autem panem manducet, non tantum fauces eius delectat, quantum præstat ei virtutem: sic & viro perfecto in fide, & maturo sensibus, si miracula ostenderis, delectatur quidem aspectu, nihil autem proficit ei ad ædificationem sensus, aut noticiam veritatis: si autem verbum sapientiæ exposueris ei, & ratione delectatur, & ædificatur in fide. *Et reliquit eis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, & mansit ibi.* vt recedendo compesceret, quos respondendo non potuit: quia malicia non compescitur sermonibus, sed excitatur. Malum enim hominem melius locum dando potes vincere, quam respondendo. Nam si contendis irrationabilem ratione placare, & illum non placas, & te ipsum subuertis. *Et mansit ibi.* Noluit manere in Hierusalem, de qua iam voluntate recesserat, quæ in mortem domini sui iam manus armatas tenebat, seipsum magis occisura quam dominum, sed mansit apud Lazarum & sorores eius, vt illic requiesceret corporaliter, vbi & spiritualiter repauserat.

bat. Nam sanctorum virorum est non ibi quærere mansionem, vbi clariores sunt viri, sed vbi fideiores: nec gaudent vbi epulæ largæ sunt, sed vbi sanctitas floret. *Homilia xxxix. ex cap. xxj.*

Mane autem reuertens in ciuitatem, esuriit: & videns fructus arborum vnam secus viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum, & cetera. Non quasi homo cibum, sed quasi deus salutem humanam: non quasi indigens quærit nostram iusticiam, sed quasi misericors desiderat nostram salutem. Si autem quasi homo esuriisset cibum, nunquam manẽ esurisset: sed ideo ad hoc manẽ esuriit, quia semper esuriit, qui iusticiam illorum esuriit, aut aliorum salutem. Meritò ergo veniens ad gentem Iudæam Christus, manẽ esuriebat, cum per tot milia annorum nullum iusticiæ suæ desiderat cibum. *Manẽ autem.* id est, initium duodecimæ horæ, de qua supra locuti sumus. Vides ergo quia mutationes ista seculi huius, & horæ dicuntur & dies: & si consideres per singula secula, quasi & manẽ inuenies fieri & vespere. Ecce factum est manẽ super Adã, quando creauit eum dominus, & dedit ei mandatum iusticiæ quasi lucem. Deinde magis atque magis hominum iniquitate crescente, & quasi nocte veniente, iusticia quasi lux recessit ab eis. Iterum factum est alterum manẽ, quando dominus veniens ad Noë propter reparationem seculi, ad eum & ad filios eius posuit iusticiæ testamentum, quasi lumen. Iterum crescente hominum iniquitate, quasi nocte præualente, recessit ab eis sol, id est dominus cum luce iusticiæ suæ. Iterum reuertens reduxit tertium manẽ, eligens Abraham, & ostendens ei quasi lumen animæ noticiam veritatis, ponens testamentum in eo circuncisionis & fidei. Item præualente iniquitate quasi nocte veniente, recessit ab eis quando filij Israël secundum idola Aegyptiorum viuebant. Nunquam enim afflixissent eos Aegyptij, si quantum ad primam faciem lux fuisset in eis. Item rediens quarto manẽ apparuit Moysi, & educens Israël de Aegypto lucem legis ostendit eis. Item crescente iniquitate quasi nocte nouissima deducti sunt in captiuitatem filij Israël. Reuertens iterum dominus reduxit quintum manẽ, reuocans filios Israël de captiuitate, restaurans plebem per Zorobabel, & per Iesum filium Iosedech, de cetero reparans legem per Esdram prophetam. Iterum crescente iniquitate quasi nocte veniente, subtraxit ab eis dominus misericordiam suam quasi lucem, & facti sunt iterum sub Romanorum potestate. Sexto autem manẽ reuersus est Christus ad Iudæos & Gentes, & dedit eis seipsum manifestissimum lumen. Etiam modò sicut videtis Christianorum iniquitate crescente, quasi nocte veniente, recedit à nobis, & auferet gratiã suã lumen à nobis, sicut ipse testatur, dicens: Putas cum uenerit filius hominis, inueniet fidem super terram? Septimum autem lumen daturus est nobis, cum uenerit reddere singulis secundum opera eorum. Et quotiescunque peccata hominum præualentia excludunt à se misericordiam dei, illud tempus nox dicitur: quotiescunque autem misericordia dei præualens, non aspicit peccata nostra, sed uisitat homines in bono, dies dicitur uisitatio eius. Vt scias autem de nocte, quæ sit ante Christi aduentum priorem, dicit propheta: Ad uespere-rum demorabitur fletus, & ad matutinum læticia. De nocte autem consummationis futuræ ipse dominus dicit: Cum sero factum esset, uocauit operarios, & reddidit eis mercedem. Ergo per istos sex dies & noctes, laborauit

Luc. 18. b.

Psal. 129. b. Supra. 20. a.

borauit dominus vadens à nobis, & reuertens ad nos. A Vadens propter peccata nostra, & rediens propter misericordiam suam. Cum autem factum fuerit septimum mane, tunc requiescet in septimo die, quia postmodum hominibus uiuentibus sine successione peccatorum lux iusticiæ est permansura, & semper sol Christus erit nobiscum, dicente Apostolo: Rapiemur in nubibus obuiam domino in aëra, & sic semper cum domino erimus. Ideo ergo manè reuertēs, esuriit: quod mysterium intelligitur ex tempore resurrectionis eius, quando relicta est synagoga, & suscepta est ecclesia. *Et videns fici arborem vnam sicut viam, venit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantum.* Arbor fici, est synagoga. Nam synagoga propter multitudinem multorum granorum sub vno cortice habitantium dicta est ficus, quasi multorum hominum fidelium habitantium in vna domo, sicut scriptum est: Deus qui in habitare facit vnanimes in vna domo. Denique vide ipsa folia fici, quo modo secundum similitudinem manus formata sunt. Folia autem viriditatis, sunt species tantummodo sanctitatis in homine, aut sine fructu operum verba religiosa. Quicumque ergo homo religiosus, id est, arbor rationalis, profiteretur se esse dei, & iusticiam non operatur: arbor est tantummodo, folia sine fructu portans, quales sumus nos, de quibus prophetauit Apostolus: Erunt, inquit, in nouissimis diebus homines seipso amantes, cupidi pecuniarum, elati, superbi, parētibus non obedientes, volūtatis suæ amatores magis quam dei, speciem quidem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegātes, quos in finem maledicturus est dominus, vt nunquam ex illis fructus nascatur, sicut maledixit Iudæis, & aruerunt. Secus autem viam, est iuxta mundum. Ideo ergo nulum in Iudeis fructum Christus potuit inuenire, quia iuxta mundum viuentes erant, id est, secundum mundum. Mundus enim via est communis, per quam omnes transeunt qui nascuntur, sicut exposuimus in parabola seminantis. Quicumque ergo homo fidelis, id est, arbor rationalis, iuxta mundum viuens, nunquam potest in se fructum iusticiæ tenere. Vnde Paulus dicebat ad Timotheum: Nemo militans deo implicat se negociis secularibus, vt ei placeat cui se probauit. Vt quid non potest fructus suos tenere? Transeuntes enim & retranseuntes dæmones, vel ministri ipsius per viam, id est, vagantes per mundum suum, excutiunt eos. Sicut enim irrationabilis terra, quæ secus viam posita est, semper conculcatur, & dura est, & semina doctrinæ in sulcos sensus sui non recipit, sed volatiles spiritus rapiunt ea: sic & omnis arbor rationalis iuxta viam posita nunquam potest esse fructifera, id est, homo secundum mundum viuens, nunquam potest euadere à peccato, vt sit iustus. Frequenter enim transeuntes spiritus, ipsas gemmas iusticiæ excutiunt de ramis eius antequam aperiantur in flores. Interdum autem ipsos flores iam apertos excutiunt, interdum verò etiam poma ipsa formata deponunt. Rami enim sunt animæ sensus ipsius, de quibus omnia bona procedunt. Gemmæ autem sunt bonæ cogitationes coherentes in sensibus. Aperti autem flores, sunt bonæ voluntates. Sicut enim de gemmis flores procedunt, ita de bonis cogitationibus nascuntur bonæ voluntates. Sicut autem flores non possunt procedere, nisi fuerit gemma: sic bona voluntas nasci non potest, nisi præcesserit in homine cogitatio bona. Bona enim cogitantes, incipimus desiderare quæ bona sunt apud deum. Nam voluntates bonæ sic licuæ sunt apud deum, quemadmodum odo

riferi flores. Vnde Salomō dicebat: Fili, serua te à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Poma autem sunt opera iusticiæ perfectæ. Sicut enim ex floribus poma formantur, ita ex bonis voluntatibus opera perfecta nascuntur. Sicut autem ante pomum flos præcedit, ita ante opus bonum, bona volūtas. Omnis itaque homo qui iam nec cogitat aliquādo quæ bona sunt, ipsas gemmas iusticiæ de ramis, id est, de sensibus eius, transeuntes dæmones excusserunt. Qui autem cogitat quidem bona, & proponit in corde suo facere quod bonū est: puta aut eleemosynas facere, aut ieiunare, aut continens esse, & tamen concupiscentia seculi victus, aut ex quacunque occasione mutauerit voluntatem suam: de illius sensu iam apertos flores dæmones excusserunt. Qui autē cogitauit bona, & proposuit, & perfecit quod proposuit: ille poma produxit. Quod si iterum peccauerit, & propter peccata sequentia iusticiæ opera priora perdidit, de illis sensibus dæmones iam perfecta poma excusserunt. Sicut ergo difficile est arborem iuxta viam positam, fructus suos vsque ad maturitatem seruare: sic difficile est virum fidelem iuxta istū mundum viuentem, id est, in actibus eius iusticiam immaculatam vsque in finem seruare. Si vis ergo fructus iusticiæ vsque in finem tenere, recede de via, & plantare in loco secreto, vt nec mundus tecum aliquid habeat commune, nec tu cum mundo. *Et ait illi: Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum.* Non quia maledixit arborem, ideo fructus non dedit, sed quia non dabat, ideo maledixit ei, vt nec folia ipsa profert: id est, non ideo Iudæi perdidit iusticiam, quia deus eos dereliquit, sed ideo eos deus dereliquit, quia iusticiam non afferbant, vt nec ipsa species pietatis esset in eis, aut sermo. Et verè sicut melius est, vt non sit arbor, quam vt sit quidem, & secundum genus suum fructum non faciat: sic melius est, vt nec sit homo dei, quam vt sit quidem, & conuersationem non habeat secundum deum. Qui enim tuus non est, si tibi non obaudit, non doles: de illo autem grauiter doles qui tuus est, & te contemnit, & alius seruit: Sic deus non tantum de alieno, & aperte diabolo seruienti irascitur, quantum de suo diabolifaciente voluntatem. Ideo in fine seculi ipse deus mittet operationem erroris in tales, sicut & quotidie fieri videmus vt credant mendacio, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati, vt iudicentur omnes. Non vult enim vt videantur esse ipsius, qui verè non sunt eius. Vxor meretrix melius est, vt nec sit viri sui, quam vt ipsa illius malè ambulando excitet eum in zelo. *Et arefacta est continuè ficulnea. Et videntes discipuli, mirati sunt dicentes: Quo modo continuè aruit ficulnea?* Mirati sunt, quia sermo eius quasi flamma descendit ad radices ipsius. O Apostoli, qui vidistis Lazarum sepultum, & putridum iterum venientem ad vitam solo sermone: quid miramini, si videtis arborem solo sermone siccatam? Qui enim potest vitam donare, ille potest & vitam auferre: qui autem vitam auferre non potest, nec vitam dare potest. *Respondens autem Iesus ait illis: Amen dico vobis, si habueritis fidem, & non hæsitaueritis, non solum de ficulnea facietis: sed & si monti huic dixeritis, tolle te, & iacta te in mare, fiet.* Mons ille inuisibilis, qui arbores infructuosas producit, vbi loca petrosa & aspera, vbi præcipitia pendentia, & cauerna, non hominibus ad habitandum apta, sed bestiis, vbi nulla est planities ad requiescendum in pace, sed ascensionibus & descensionibus plenus est. Quicumque enim diabolo stant, alias ascendunt, alias descendunt. Qui mons est dictus, non propter altitudinem

dinem dignitatis, sicut angeli sancti, sed propter inflationem superbiæ, non propter firmitatem virtutis, sed propter immobilem & incorrigibilem maliciam suam. Istum montem tollite de medio sanctorum, vbi fides, vbi spes, vbi charitas, vbi planities pacis, vbi speciosi fontes doctorum, vbi prata florentia rore gratiarum, vbi volucres sancti, assidue vernantes cantibus delectant. Et mitte te in mare: id est, in istum mundum, vbi aquæ sunt salæ, & non procedentes ad vsum, id est, populi iniqui, non proficientes ad gloriam dei, in quos omnia dulcia flumina spiritualium gratiarum currunt, & salitatem eorum mutare non possunt, sed magis illorum salitas corrumpit in se dulcedinem venientium fluminum in mare huius mundi, vbi semper dominantur potestates, & diuersorum spirituum periculosa certamina. Sicut enim assidua est in mari tempestas, sic in isto mundo persecutio fatanæ, vbi nunquam tranquillitas est, sed ascendentibus vndis, id est, tentationibus impellentibus & impulsis, inuicem se percutiunt aquæ, & inuicem se frangunt & confringuntur, & inuicem se confringentes quendam irrationabilem sonū dant. Sic seipso homines occasionibus huius mundi ex ipso mundo nascentibus, quasi vndis se inuicem comedunt, & impugnant, & ex se quasi insanas voces pelagi dimittunt. Vnde dicebat Apostolus: Omnis clamor & iratollatur à vobis. *Mitte te in mare.* Vbi sonus confusio, vbi inconstantia æterna, vbi infatigabilis contentio vndarum, vbi timor est, & semper mortis fluit imago. *Et omne quodcumque petieritis in oratione, credentes accipietis.*

Gratiam quidem fidei, deus donat, tamen homines eam nutriunt, & faciunt fortem: fides autem facit abstinentiam rerum malarum, & opus bonarum. Quanto magis te abstineris à malo, & secutus fueris bonū: tantò amplius fidem tuam fortem facis. Quanto autem minus abstineris à malo, & negligentius feceris bonum: tantò magis fidem infirmam habes. *Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes principes sacerdotum, & seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? & quis tibi dedit hanc potestatem?* Quoniam autem vnam diem viderant sacerdotes Christum cum magna gloria introentem in templum, ita vt populus vndique voce angelica clamaret: Hosanna filio Dauid. Qui ingrediebatur vt homo, laudabatur vt deus. Qui celabatur in carne, demonstrabatur in voce: quem malicia sacerdotum quasi hominem blasphemabat, hunc innocentia paruulorum quasi deum exaltabat. Quatum autem ille glorificabatur, tantum sacerdotes inuidia torquebantur, & illius honor illis fiebat in tormentum. Sic enim est res, vt quando boni in sua virtute laudantur, mali autem in sua inuidia cruciantur. Itaque non sufficientes in pectore suo inuidiæ stimulatō ardorem, prorumpunt in vocem. *In qua potestate hæc facis?* O inuidia, quæ sibi semper est inimica. Nam qui inuidet, sibi quidem ignominiam facit, illi autem cui inuidet, gloriam parat. Ipse vituperabilis inuenitur de sua inuidia, ille autem laudabilis demonstratur de sua virtute. Ergo inuidia sibi soli nocua est. Alterum autem non solum non grauat, sed adhuc magis commendat. Venerunt ergo ad eum quasi ad peccantem in templo, & dū non inueniunt culpam, criminantur beneficium, dicentes: In qua potestate facis hæc? Corpus sanum aliquotiens percutitur, & non facile vulneratur: corpus autem debile ab intus tacitam habet læsuram, etiam si modicè tactum fuerit, citius dissipatur. Sic animal liberum & integrum non facile ostenditur: animal verò inuidia vul-

neratum, non solum causa idonea, sed etiam leuis occasio excitat in dolore. Sic & sacerdotes Iudæorum iniuentes Christo, dum iustas causas accusandi non inueniunt circa eum, etiam de bono eius turbantur, dicentes: In qua potestate facis hæc? Cogitabant in dolore apud se: Nos fuimus columnæ templi, & ecce super illud recubit tota ecclesia, & nos inuenti sumus sine causa erecti, quia ministerium perdidimus, & nomen vacuū possidemus. Nos fuimus tacentium scripturarum quasi lingua visibilis, & ecce ille resonat in medio templi, & nos contempti tacuimus quasi cithara dissipata. Nos fuimus patres populi, & ille quotidie generat filios, nos autem steriles sumus inuenti. Ideo non ferentes dicebant: In qua potestate facis hæc? Dicendo, Quis tibi dedit hanc potestatem, ostendunt illi quosdam esse personas, quæ dant hominibus potestatem, siue corporalem, siue spiritualement. Tanquam si ita dicant: De sacerdotali familia genitus non es, senatus tibi hoc non concessit, Cæsar non donauit. Si autem credidissent, quod omnis potestas ex deo est, nunquam interrogassent, Quis tibi dedit hanc potestatem. Scientes quia omne datum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Et, quia nemo potest accipere aliquid, nisi datum fuerit ei de cælo. Omnis homo secundum se æstimat alterum, nec potest ipse melius sentire de alio, quam ipse senserit de se. Ecce fornicarius neminem æstimat castum; Item castus non facile de fornicario suspicatur. Superbus neminem putat humilem, humilis neminem credit esse superbum. Sic qui non est ex deo sacerdos, nullius sacerdotum putat ex deo. Vnde autem putas fieri, vt inuicem se sacerdotes contemnant & persequantur, nisi quia per ambitionem facti sacerdotes, omnes tales æstimant, quales sunt & ipsi? Sacerdos autem qui est secundum deum omnem sacerdotem timer offendere: quia omnes ex deo fieri arbitrat, quantum ex hominibus sit factus. Ecce enim Dauid quantum manifestum sciret Saul non esse regem secundum deum, tamen frequenter sibi traditum volebat occidere, dicens: Non iniiciam manum meam in vinctum domini. Item cum Paulus maledixisset sacerdotem Ananiam, & audisset quoniam erat sacerdos, pœnitentia ductus respondit: Nesciebam fratres, quia princeps erat sacerdotum. Aut certe scientes sacerdotes, quoniam multi quidem faciunt signa, non ex potestate dei, sed ex potestate contraria, sicut in multis exposuimus locis: ideo blasphemantes interrogabant, In qua potestate facis hæc: tu spiritu dei, an in spiritu Beelzebub? Sicut alibi blasphemantes dicebant de eo, Quia hic non eiicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. *Respondens autem Iesus, dixit: Interrogabo vos vnum verbum, quod si dixeritis mihi, & ego vobis dico in qua potestate hæc facio: Baptisma Ioannis unde erat, de cælo, an ex hominibus?* Sciens dominus inconuertibilem eorum maliciam, proposuit eis quæstionem vndique catenatam, non vt respondentes audiant, sed vt impediti non interrogent. Quia præceperat: Nolite sanctum dare canibus. Et non decebat, vt transgrediretur præceptum, quod ipse preposuit. Deinde etiam si dixisset, nihil profecisset: quia non potest sentire quæ lucis sunt tenebrosa voluntas. Quid prodest, si cæco aliquam pulchritudinem monstras? Cæcitas autem spiritualis est malicia cordis. Sicut enim cæcus non potest aspicere in splendorem luminis, sic non potest intelligere homo malignus mysteria pietatis. Sicut enim cæcus venator, bestiam comprehendere volens: cum viderit ex vna parte illius præcipitem locum, ex altera parte

Eph. 4. g

Hic sup. b

Iam. II. f

1. T. b. 4. d

2. Psal. 67. a

3. Tim. 3. a

4. Tim. 2. a

Iacobi. I. b.

Ioan. 19. b

1. Reg. 24. c

Acto. 23. a

Luc. II. b.

Supra. 7. c.

parte erigit retia, vt ex quacunque parte exilierit, aut in retia incidat, aut in præcipitium cadat. Sic & dominus illis simplici interrogatione laqueum posuit, vt si quidem de cælo dicerent, in laqueum reprehensionis incidere. Diceret enim eis: Quare ergo non creditis ei? Si autem de terra dicerent, quasi in præcipitium, sic in periculum mortis incurrerent apud populum, vt lapidarentur. Interrogantem enim oportet docere, tentantem autem quocunque modo retundere, & obiectionis illius astutiam rationabili percussione confundere, & nõ veritatem eius mysterij publicare. Sic enim alibi dominus diabolo fecit, cum protulisset aduersus eum exemplum scripturæ, quam non intellexerat, dicens: Scriptum est enim: Angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Non ei dixit, non sic intelligitur scriptura illa, sed sic dimisit eum in ignorantia. Et altero eum manifestiori confudit exemplo, vt & audaciam eius confunderet, & prophetica mytheria non reuelaret.

Et respondentes dixerunt Iesu: Nescimus. Et ipse ait eis: Nec ego vobis dico in qua potestate hæc facio. Non dixit, nec ego scio. O vos scitis vt homines, & denegatis vt mali: ego autem scio vt deus, & non dico quasi iustus indignis. Nam mendacia si non habent quem decipiant, ipsa sibi mentiuntur. Sic & veritas si non inuenit quem saluet, ipsa se sibi cõseruat immaculatam. Quid autem vobis videtur? Quos reos proponit in causa, ipsos & iudices petit, vt à nullo mereantur absolui, qui seipfos condemnant. Magna est fiducia iusticiæ, vbi causa aduersario ipsi committitur, reddi veritatis exitum non timet. In parabolis figurat personas eorum, vt quia non intelligunt, ipsi aduersus se sententiam dicant. Sic & aliquando cum David in peccatum incidisset, quasi stupore alicuius somnij vigilabat: nam quauis peccauerat, tamen adhuc David erat sanctissimus. Itaq; à Natan parabolârũ retibus comprehensus, coëgit vt ipse aduersus se iudicium mortis proferret. Et circumuentio quidem tunc talis, sed circumuentio exitus modò non talis: ille enim comprehensus ad pœnitentiã flexus est, isti autem magis ad maliciã sunt excitati: hæc est enim proprietas bonorum hominum, & malorum. Bonus enim comprehensus in peccato, ingemiscit, quia peccauit: malus autem comprehensus, fremit, non quia peccauit, sed quia comprehensus est in peccato: Vtputa domesticum animal, si aliquanto tempore extra domum errando fuerit euagatum, cum venerit in manibus domini sui, quasi in recordatione naturæ suæ redactum, citò iterum mansuescit: animal autem syluestre, cum fuerit comprehensum, aut moribus appetit, aut calcibus repugnat. Sic & malus homo correptus, nõ solum pœnitentiã non agit, sed adhuc aduersus corripientem magis irascitur.

Homilia xl. ex cap. xxj.

Omo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operari in vineam meam. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo domine: & non iuit. Quis ex duobus fecit voluntatem patri? Dicunt ei: Primus. Dicit illis Iesus, Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regno dei. Venit enim ad vos Ioannes in via iusticiæ, & non credidistis ei, Publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiã habuistis, postea vt crederetis ei. Quis est ille, nisi deus, qui omnes homines creauit, paterno affectu diligit: qui cum sit natura dominus, tamen magis vult

diligi quasi pater, quàm timeri vt dominus? Propterea in principio mandatorum legis non dixit, Timebis dominum deum tuum ex toto corde tuo: sed, diliges. Dilectionem enim ab hominibus exigere, non est dominij, sed paternitatis: *Qui duos filios habuit.* Vnum quidem Gentium populum, alterum Iudæorum: quorum maior filius erat Gentium populus, minor autem populus Iudæorum, quoniam Gentes quidem erant ex patre Noë, Iudæi autem ex Abraham. *Et accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie operari in vinea mea.* Hodie, id est, in tempore seculi huius. Quo modo locutus est filiis suis: Non in facie vt homo, sed in corde vt deus. Homo in auribus verbum sonans, sed deus in mentibus suggerit intellectum. Quoniam autem sic loquitur deus, ipse signat dicens Helias: Descende in Sareptam Sidoniæ, & illic mandabo viduæ, vt pascat te. Quo modo putas mandauit viduæ? Non sermone, sed in spiritu, nec enim legitur specialiter ei deus mandasse. Quis autem non intelligat, deum inuisibiliter in corde ei locutum: Quando enim venit ad eam Helias, illa colligebat hastellas, vt sibi quidem & filiis suis, non autem vt Helias cibum pararet, sed repente magnanimiter obtulit admonenti, quod antè cum extrema desperatione parauerat. Quando enim modicam habebat farinam in capsula, sed magnam fidem habebat in corde, quam esuriebat Helias: reges quidem esuriebant, vidua autem pascebat: quia in illa tentatione horrea quidem defecerunt, capsula autem exuperabat, vt impleretur quod fuerat scriptum: Diuites egerunt & esurierunt: iniqui autem dominum, non deficient omni bono. Quid est operari in vinea: iusticiã facere. Vineam enim iusticiã diximus supra, quam generaliter quidem in natura omnium hominum deus plantauit, specialiter autem dedit eam in libro Iudæis: cuius diuersæ vites, sunt diuersæ species iusticiarum: in qua vinea vniquisque secundum proprias vires, aut paucas vites operatur, aut multas. Nescio autem si totam vineam quis hominum sufficiat operari. *At ille dixit: Nolo.* Quo modo dixit, nolo: in cogitatu. Qui enim habens intellectum boni & mali, relinquit bonum, & sequitur malum: in cogitationibus suis contra dominum respondere videtur, quia nolo, id est contra intellectum suum creati sibi à deo. Nisi enim dixerit in corde suo, nolo: non potest fieri vt aliquando peccet, dicente propheta: *Dixit iniustus, vt delinquat in semetipso. Geres enim à principio relinquentes deum & iusticiã eius, & transeuntes ad idola & peccata: in cogitationibus suis respondere videntur, nolumus facere iusticiã, quam scimus ex nobis.* *Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo domine, & non iuit.* Iudæicus enim populus, id est minor filius interrogatus, & per Mosem, & per Ioannem quasi à deo per eos loquente, spondit se omnia facturum quæcunque præceperat dominus: postea autem auersi, mentiti sunt deo, sicut de illis dicit propheta: *Filij alieni mentiti sunt mihi. Quis ex duobus fecit patris voluntatem? At illi responderunt: Primus.* Vide quo modo sicut iam diximus supra, attracti parabolæ veritate, ipsi aduersum se sententiam protulerunt, dicentes, priorem filium patris voluntatem fecisse, id est, populum gentium: quia melius est non promittere, & facere iusticiã dei, quàm promittere, & mentiri. Quorum iudicium abundanter confirmans addidit, & dicit: *Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regno dei.* Ac si dicat: Non solum populus Gentium melior est vobis Iudæis, sicut iudicastis & ipsi, sed etiã Publicani &

& meretrices, qui sunt inter vos manifestè turpissimã a profitentes vitam, præcedunt vos in regnum dei: quanto magis populus Gentium? Puto quòd ex persona omnium virorum peccatorum publicani ponuntur, & ex persona omnium mulierum peccantium meretrices: quoniam quauis multa sint peccata in viris & mulieribus præter ista, tamen præcipuè in viris auaricia abudat, fornicatio autem in mulieribus: Vtputa, mulier quauis potest esse auara aut superba, tamen non facile per auariciã, aut superbiã peccat: quoniam non habet facile honores, pro quibus auariciã exercent: aut sit superba inter eos, cum quibus conuersatur, vt in superbia peccet, quæ in domo sua sedet inclusa. Ideo autem facile peccatum fornicationis incurrit, maxime quia hoc vicium facile ex vacantia & ocio nascitur. Nam qui sollicitudinibus animum habet occupatum, non facile fornicationi operam dat. Nam definitio amoris hæc est, animæ vacantis passio. Vir autem quoniam in actibus rerum diuersarum est assiduus, in auariciã peccatum incurrit: in fornicationem autem non facile, nisi fortè multum sit lasciuus. Nam occupatio virilium sollicitudinum, suggestionum voluptates plurimum excludit, Vnde proprium est hoc adolescentium nihil agentium. Nunc exponit causam, propter quam publicani & meretrices præcedunt eos, dicens: *Venit ad vos Ioannes in via iusticiæ, & non credidistis ei, publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiã egistis postea, nec credidistis.* Acti dicat: Esti non venisset ad vos Ioannes in via iusticiæ, sed tantum baptismum pœnitentiæ prædicasset: vos quasi sacerdotes & prudentes, quasi iudices non personarum, sed rerum, debueratis ei credere, esti non quasi iusto, tamen quasi iusta dicenti. Quid enim pertinet ad auditorem vita prædicatoris? Si enim malè viuunt, illius est damnum solius: si autem bene docet, omnium audientium lucrum est. Nunc autem venit ad vos in via iusticiæ sic manifesta, vt conuersatio eius venerabilis & angelica vita etiam publicanorum & meretricum corda concuteret, & percussa pauore flecteret ad credendum, & vestra corda non tetigit. Videtis quia iuste publicani & meretrices præcedunt vos in regnum dei? Considera autem, quo modo conuersatio bona prædicatoris, prædicationi suæ præstat virtutem, vt etiam in domabilia domet corda. Et ipsa quidem prædicatio iusta, vnam ex se habet virtutem: duplicem autem habet, quando & prædicatio iusta est, & ipse qui prædicat iustus. Sic dicit: Vos autem nec pœnitentiã egistis, quasi publicani & meretrices credentes Ioanni: illi fecerunt quod maius est, isti autem neque pœnitentiã egerunt, quod est minus. Nunquid publicani & meretrices credentes in Christum, sine pœnitentiã crediderunt? Neque enim possibile erat credere in eum sine pœnitentiã, qui baptismum pœnitentiæ prædicabat. Quod ergo vult dicere, tale est: Debueratis vos quidem sacerdotes quasi iusticiã scripturarũ habentes, quasi populi præcessores ante populares credere Ioanni, vt omnes illi vestrum sequerentur exemplum: & non solum hoc non fecistis, sed nec postquam vidistis publicanos & meretrices credentes, nec tunc confusi estis, aut compuncti: quia publicani & meretrices crediderunt, qui credere non sperabantur: vos autem in duricia permastis, qui videbamini totius iusticiæ sectatores, & ne tunc quidem pœnitentiã egistis, vt crederetis, vt vel illorum exemplum sequeremini, quibus debueratis ipsi esse exemplum. Nunquid vos magis sine peccato eratis

quàm illi, vt illis credentibus ei, vos non crederetis. Christo? Non, sed magis contemptores dei, magis superbi, & vanæ gloriæ amatores, & duri, qui nec præcedere illos voluistis in fide, nec sequi. Et verè magna cõfusio est sacerdotum, & omnium clericorum, quando laici inueniuntur fideiores eis, aut iustiores. Quo modo autem non sit cõfusio esse illos inferiores laicis, quos etiam æquales esse cõfusio est? Per hanc ergo parabolam eis prophetabat, quia Gentes quidem quali meliores fuerant eligendæ, quæ in primis quidem contumaciam ostenderunt, postea autem obedientiam exhibuerunt: & Iudæi quasi deteriores abiiciendi, qui in primis quidem professi sunt obedientiam, postea autem inuenti sunt contumaces: quia melius est apud deum nõ promittere & facere, quàm promittere, & mentiri. Tamen infiguratione Iudæorum & Gentilium, quam exposuimus, multorum traditione sequentes, aliquid mihi videtur esse contrarium. Si enim verè hi duo filij Iudæi & Gentiles essent intelligendi, postquã sacerdotes interrogati responderunt, priorem filium voluntatem patris fecisse, concludens Christus parabolam, sic debuit dicere: Amen dico vobis, quia Gentes præcedunt vos in regnum dei: nunc autem dicit, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum dei. Quod magis prophanorum hominum conditionem ostendit, quàm Gentium statum: nisi fortè sic intelligamus, vt supra iam diximus: quia ex hac narrationis causa publicanos introduxit & meretrices, pro eo vt dicat, sic Gentium populus magis placens est deo quàm vos, vt etiam publicani ipsi & meretrices acceptabiliores sint apud deum propter conuersationem suam, quàm vos propter promissionem vestram mendacem. Si ergo placet propter hanc rationem traditio illa, bene: sin autem, potest & altera esse traditio talis. Cum sacerdotes non discendi causa, sed terrendi interrogarent, in qua potestate facis hæc? audierant frequenter, sicut exponit Ioannes, quando dicebat, vt vnum proferam de multis exemplum: Dixi vobis, & non credidistis: opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testificantur de me. Item, *Ioan. 5. f. & 14. d. Ibi. 10. g.* Si facio, etiam mihi non vultis credere, vel operibus credite, vt sciatis & credatis, quia ego in patre, & pater in me est. Hoc enim non erat manifestè pronũciare, quia in potestate dei hæc faciebat. Quoniam ergo, hæc edicente, ex populis multi in eum crediderunt, sacerdotes autem iuxta quod non crediderant, sed adhuc frequenter insurrexerant super eum, introduxit parabolam duorum filiorum: ostendens eis per eam, quoniam meliores sunt populares, qui à principio secularem & carnalem profitentur vitam, quàm sacerdotes, qui ab initio profitentur se deo seruire: quoniam populares quidem, vel satiati actibus suis malis, aliquando compuncti conuertuntur ad deum, & incipiunt operari iusticiã dei: sacerdotes autem impœnitibiles constituti, nunquam desinunt peccare in deum. Duos ergo filios, dicit laicorum conditionem, & ordinem sacerdotum. Quis est prior filius? populus. Prior enim populus creatus est, deinde sacerdotes qui regunt populum. Alioquin antè creati rectores, quem regeret? Non enim populus propter sacerdotes creatus est, sed sacerdotum propter populum. Nam & mundum deus antè creauit, & postea hominem qui regeret mundum. Deniq; populus dei ex tempore Abrahamæ cœpit, sacerdotes autem ex tempore Aaron. *Et dixit vni eorum: Fili, vade hodie operari in vineam meam. At ille respondit, nolo. Postea autem pœnitentiã mo-*

Fornicatio
necesse pecu
liare crimē.
Amoris de
initio.

psal. 118.

psal. 118.

credide
mut.

psal. 118.

ius, iuit. Et accedens ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait. Eo domine: & non iuit. Nam sicut omnes Iudæi quauis interrogati, & per Mosem, & per Iesum, quasi a deo per eos loquente, sponderunt omnia se facturos, quæ præceperat eis deus, & non fecerunt: Gentes autem quauis non promiserint prius, tamen postea obedientiam deo dederunt. Ita enim & populares per hoc ipsum, quod secularem suscipiunt vitam, denegare videntur obedientiam deo: sacerdotes autem magis videntur obedientiam promittere deo, præcipue per hoc ipsum quod specialiter in ministerio dei constituuntur. Nam qui doctor populi constituitur, sine dubio profitetur se talem fore, qualem esse oportet doctorem. Sicut enim qui futuriæ, verbi causa, aut quancumque alteram profitetur artem, etiam specialiter non spondeat: tamen per hoc ipsum quod futuriæ professus est artem, & opificium vel magisterium eius artis aperuit, videtur tacite omnibus spondisse, ut sine reprehensione impleat quam professus est artem: Sic sacerdos, & omnis clericus, etiam specialiter non promittat: tamen per hoc ipsum quod doctor constituitur aliorum, tacite promittere deo videtur in omnibus obauditur se deo. Quæ sit autem vinea, vel quo modo deus loquatur ad homines, diximus supra. *Quis è duobus fecit voluntatem patris? At illi responderunt, primus.* Et verum est, quia melior est laicus qui in prima facie secularem vitam profitetur, re vera autem complectitur spiritualem: quam sacerdos, qui in prima quidem facie profitetur vitam spiritualem, re vera autem amplectitur vitam carnalem. Et melior est laicus ante deum poenitentiam agens, quam clericus permanens in peccatis. Laicus enim in die iudicii stolam sacerdotalem accipiet, & a deo christmate vngetur in sacerdotium: sacerdos autem peccator spoliabitur sacerdotij dignitate, quam habuit, & erit inter infideles & hypocritas, dicente domino de mattheo. *Luc. 12. f.* lo dispensatore: Si autem coeperit sedere seruus manducare & bibere cum ebriosis, veniet dominus eius die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis & infidelibus. Vnde & modo sic inuenies rem. Secularis homo post peccatum facile ad poenitentiam venit: nam occupatus negligentia seculari, dum scripturis non satis attendit, semper ei quæ in scripturis posita sunt, noua videntur: ideoque peccatorum, quasi nouum aliquid audiens, expauescit: dumque aut bona concupiscit, aut mala timet compunctus, ad poenitentiam citò decurrit. Nihil autem impossibilius, quam illum corrigere, qui omnia scit, & tamen contemnens bonum, diligit malum. Omnia enim quæcumque sunt in scripturis, propter quotidianam meditationem ante oculos eius inueterata & vilia dæstantur. Nã quicquid illic terribile est, vsu vilescit. Propterea clericus qui semper meditat scripturas, aut omnino obseruaturus est, & erit perfectus: aut si semel coeperit illas contemnere, nunquam excitatur in illis, ut timeat. Quis aliquando vidit clericum citò poenitentiam agentem? Sed etiam deprehensus humiliauerit se, nõ ideo dolet quia peccauit, sed confunditur quia perdidit gloriam suam. Putasne dominus quasi crudelis, clericis poenitentiam denegauit, dicens: Si sal infatum fuerit, in quo condietur? Sed quasi naturalem rem esse considerans, quia nõ est qui doceat illum errantem, qui errantes alios corripiebat: ideo addidit, & dicit: *Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedunt vos in regnum dei.* Id est, non dico populares, qui secundum ra-

carnele.

Luc. 12. f.

Mat. 9. g. et Luc. 14. g.

tionem verbi vitam suam dispensant: sed publicani & meretrices, qui desiderijs mundialibus & voluptatibus carnalibus seipsum mancipauerunt, præcedunt vos in regnum dei, quia illi conuersi desiderant esse quod non erant: vos autem denegatis in opere quod videmini profiteri in verbo, & estis tanquam arbores folia sine fructu habentes, non pascetes dominum suum, sed deludentes. Et vide quod non dixit, aut quia publicani & meretrices introibunt in regnum dei, vos autem repellimini longè: aut quocumque alio verbo significante non eos intraturos in regnum dei: sed ita, præcedunt vos in regno. Vbi alius præcedit in cœlesti regno, alter sequitur, qui etiam latatur: etiam in secundo loco, tamen nihilominus erit in regno. Adhuc autem vide, quia non dixit quasi de futuro, præcedent vos: sed quasi de presenti, præcedunt vos. Secundum hæc igitur verba & sacerdotes significabatur ingressuri in regnum dei, id est, credituri in Christo. Sed quia creditibus publicanis & meretricibus Ioanni, & baptizatis ab eo, sacerdotes æstimantes se iustos, neque credere voluerunt ei, post publicanos & meretrices intraturi annunciantur, sicut & factum est. Post ascensionem autem domini multi eorum per Apostolos crediderunt in Christo, sicut testatur Actus apostolorum, dicentes: Et multa turba sacerdotum obediens fidei. Et qui sunt publicani & meretrices, qui præcesserunt eos in regno: Mattheus publicanus, & Zachæus princeps publicanorum, & ceteri publicani, qui cum ipsis & propter ipsos crediderunt in Christo. Et quæ meretrices? Quas exponunt euangelistæ nuper testantes, quia publicani & meretrices crediderunt Christo adhuc in mundo hoc degenti. Sacerdotes autem post ascensum illius per Apostolos crediderunt. Ergo propter misericordiam quidem dei ingressi sunt & ipsi in regno, propter elationem autem cordis sui post publicanos & meretrices ingressi sunt, ut fieret eis pro poena superbiæ præcessio meretricum & publicanorum. Ut per hoc cognoscamus, quia nihil sic impedit fidem quam elatio cordis: vnde dicebat ad eos, Vos qui iustificatis vosmetipsos, deus nouit corda vestra, quia quod hominibus elatum est, abominatio est ante deum. *Audite & aliam parabolam.* ac si dicat: Iterum vos vulnero, ut aliquando sentiat dolor: nam aspera medicina citius sanat, vbi tamen sanabilis morbus est. *Homo erat paterfamilias.* Homo nomine, non natura: similitudine, non veritate. Si quis autem existimat Christum hac causa etiam tantum animam habuisse humanam, quia dictus est homo, audiat & deum patrem hominem dictum. Præscius dei filius, quoniam per appellationem humani nominis, quasi homo purus fuerat blasphemandus: etiam deum patrem inuisibilem constitutum hominem appellauit, ut dum & pater homo dicitur, filius de hæreticorum blasphemis liberetur. Paterfamilias est, cui cœlum & terra quasi vna sunt domus, qui angelorum & hominum natura dominus est, beneuolentia pater. Qui ideo se patrem omnium voluit dici, ut omnes considerantes bonitatem eius, non sub specie simulata ei seruiant, quasi mali serui domino: sed in veritate, quasi boni filij genitori. *Qui plantauit vineam.* Quam vineam: Quam de Aegypto transtulit. Quo modo plantauit vineam illam: Quo modo vinitor studiosus, qui primum omnes in circuitu infructuosas syluas excidit, & sic postea plantat, ne forte arbores lasciuientes, dum huc & illuc per longa spacia ramos suos exporrigunt, adhuc tenerum effocent malleolum. Sic deus gētes sine fructu iusticiæ consti-

Matth. 21.

Luc. 12.

Gen. 13. d.

Psal. 79. b.

constitutas occidit, & sic collocavit Israël, ne forte gentes indisciplinatæ dum in longum terminum suæ dominationis extendunt, affligant populum dei nouitum. *Et sepè circumdedit eum, & torcular fodit in ea, & ædificauit turrim.* Quid est sepis, nisi angeli in circuitu, custodientes populum dei, ne in vineam Christi inuisibiles latrones irrumpant: Angelos enim præesse hominibus & Apostolus dicit: *Mulier velamen debet habere super caput propter angelos.* Item dominus: *Amē dico vobis, quia angeli eorum quotidie vident faciem patris mei.* Et in Actibus Apostolorum dicitur de puellam nunciantem de Petro, ne forte angelus eius sit. Quid est torcular, nisi ecclesia: Sicut enim area ecclesia intelligitur, quia in ea per multam triturationem & ventilationem triticum separatur a paleis: sic rationabiliter ecclesia torcular est intelligenda, in qua omnes fructus vineæ, id est, opera seruorum dei, & fides roborata ad dei gloriam transmittuntur. Ecclesia autem torcular est, habens in se verbum dei, quo non delectatur natura carnalis, adquefcit autem ei cõtorta propter timorem iudicij, vel amorem præmij, ut non tantum ipsa ecclesia torcular videatur, quantum ipsum verbum dei quod traditum est in ea fossium. Si enim verbum noui testamenti, quod leue est, cruciat hominem, contradicente carnis natura: quanto magis verbum veteris testamenti quod importabile erat: Vbi ergo verbum dei positum erat in lege, modum viuendi constituens, torcular erat fossium: vbi autem de fide dei prophetabatur, turris ædificata erat. Nam sicut in turri consistentes duo bona consequuntur, & hostium irruptionem ipsi facile non patiuntur, & hostes de turri facile cõterunt: sic & qui in fide Christi consistunt, vel in lege dei, & dæmones super se irruere non sinunt, & spiritualibus bonorum operum sagittis eos facile vulnerant, & dæmones super illos irruere nequeunt, & a spiritualibus malorum operum sagittis eos facile vulnerantur. Aut ita, Sepis meritum est & custodia patrum iustorum, qui tanquam murus factus est populo Israël. Nam propter promissionem factam a deo, sic possidebantur ab eo, etiam cõtorta meritum suum, septi meritis patrum suorum. *Torcular autem fodit in ea.* Prophetas, ex quibus quasi ex torcularibus gratia spiritus sancti decurrebat ut mustum. Ex quibus non nunquam potati filij Israël, musti admirabantur virtutem. *Ædificauit turrim.* Hoc est legis fiducia & altitudinem, ex qua sacerdotes velut speculatores Christum specularentur vterum. *Et locauit eam colonis.* Qui sunt coloni, quibus locatus est populus, id est vinea, nisi sacerdotes: Plantatus est autem populus primus in Abraham, quando in primis locutus est ad eum deus, dicens: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, &c.* Ex eo enim facta est vocatio seminis eius. Locatus est colonis tempore Mosi, quando per legem constituti sunt sacerdotes & leuitæ, & procuracionem regendi populi susceperunt ad magnam suam gloriam, & ad grande periculum. Ad gloriam quidem, si diligenter tractauerint populum dei: ad periculum autem, si negligenter. Si enim ille pro negligentia debet timere periculum, qui procuracionem suscepit terrenarum rerum de manu alicuius hominis potētis: quanto magis sacerdotes, qui de manu dei susceperunt animarum procuracionem sanctarum: Plantatus quidem legitur populus in terra reditionis: secundum quod scriptum est: *Vineam de Aegypto transtulisti, eiecisti Gentes, & plantasti eam.* Sed illam plantationem hic intelligere non oportet, ne prius locatam eam colonis inueniamur exponere, Tomus secundus

quam plantatam. Quoniam autem diximus sacerdotes populum dei colere, deum autem reddere mercedem vite: nemo sacerdos existimet, quoniam iuste pro merito operum suorum accipiet a deo mercedem, & nõ potius propter gratiam & misericordiam dei. Non enim sacerdotes præstant deo docentes populum eius, sed deus sacerdotibus committendo eis populum suum in spiritu. Nos autem doctrinæ mercedem acquirere non poteramus, nisi nobis procuratio populi comissa fuisset. Ergo coloni sunt sacerdotes, qui colentes populum quasi vineam, cum acutissimo ferro sermonis faciunt eos bonos fructus iusticiæ domino exhibere. Sicut autem duram terram ferrum emollit, sic & verbum duriciam cordis relaxat. Sicut rastro ferreo herbe radicibus euelluntur a vinea, sic & acri sermone vicia de populo refecantur. Ut sicut colonus quanuis de suo munera obtulerit domino, non sic eum placat, quo modo si de vinea eius reditus ei obtulerit: sic & sacerdos non tantum propter suam iusticiam placet domino, quo modo si populum dei in sanctitate docuerit, quoniam ipsius iusticia vna est, populi autem multiplex. *Cum autem tempus appropinquasset fructuum, misit seruos suos ad colonos, ut acciperent de fructibus suis. Et apprehendentes coloni seruos eius, vni ceciderunt, alium autem occiderunt, alium verò lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt eis similiter. Nouissimè autem misit ad eos filium suum, dicens: Verebuntur filium meum.* Seruos suos dicit prophetas, quos per singulas generationes misit ad populum Iudæorum. Considera quo modo per singulos gradus misericordiæ diuinæ malicia Iudæorum crescebat, & quo modo per singulos gradus Iudæicæ maliciæ dei misericordia addebat, & contra clementiam dei malignitas humana certabat. Ecce qualis visus est alicuius fuerit homo, si semel ab illo fuerit passus iniuriam, quantumcumque frangitur eius affectus: si iterum passus fuerit, iterum magis minuitur: & si iterum amplius nõ minuitur amicitia eius, certe tamen non additur. Dei autem misericordia quanto magis a Iudæis offendebatur, tanto amplius addebat in eis. Ecce enim post tanta beneficia dei, & sine admonitione domini, debuerant domino iusticiæ suæ tributa persolvere: tamen non reddentibus eis, misit paucos seruos suos, quibus occisis, addidit bonitatem cum debuisset irasci, & misit plures. Item pluribus interfecit, accumulauit bonitatem, & misit filium suum, & hunc non quasi ad obnoxios poenitentiam baiulantem, sed patientiæ veniam: & post tot scelera adhuc eis misericordiæ locum seruabat. Sic enim dicit: *Forstian filium meum reuerbuntur.* Ergo misit confundere illos, nõ autem punire. Nam pro tantis iniurijs benigno domino sufficiebat sola vindicta pudoris. Cogitauit ergo apud se, quanuis neque contumeliare seruos meos debuerant: quia qui seruis faciunt iniuriam, dominum exhorant: tamen mittam filium meum, qui totum possidet in natura. Si amare eum voluerint, est quod ametur in eo, quia post me solus est bonus: si voluerint eum timere, est quod timeatur in eo, quia post me solus terribilis est deus. *At illi videntes filium, dixerunt intra se: Hic est heres, venite occidamus eum, & obtinebimus hereditatem eius.* Ex omnibus operibus eius cognouerunt eum filium dei esse, hoc enim significat, dicens: Ecce hic est heres: tamen postquam introiuit in templum, & omnes videntes animalia quæ ad sacrificium vendebatur, foras eiecit, in quibus sacerdotes auari tunc delectabantur: tunc præcipue cogitauerunt eum occidere, dicentes intra se: Si populus istum habuerit deum, necesse est ut dimittat

quanuis.

mittat cōsuetudinem hostiarum, quæ ad nostrum per-
 tinent lucrum, & acquiescat offerri sacrificium iusticie,
 quæ ad gloriam dei pertinet: & sic iam non erit popu-
 lus iste possessio nostra, sed dei: videlicet nō ad nostrū
 quæstum pertinens, sed dei. Si autē occiderimus eum,
 dū non est qui iusticiæ fructus à populo quærat negle-
 cta iusticia, sic semper tenebitur consuetudo offerēda-
 rum hostiarum, & sic fiet nostra possessio ad nostrum
 pertinens lucrum. Et hoc est quod dicit, & nostra erit
 hæreditas. Hęc cogitatio communis est omnium sacer-
 dotum carnalium, qui non sunt solliciti quo modo popu-
 lus viuat sine peccato, sed aspiciunt quid in ecclesia
 conferatur, & hoc existimant sacerdotij sui lucrum. Et
 non solum sacerdotes, sed etiam omnes homines car-
 nales hoc solū existimant suum, & hoc lucrum habere
 se de hac vita arbitrantur, q̄ secundū carnem delecta-
 ti fuerint in hac vita. Quoniam autem volentes ostē-
 dere quidem filium semper fuisse, quemadmodum pater:
 cum dicimus illis, si filius est, & natus est, & vnicū
 habet. Propositione negatiua respondent, non de pro-
 prietate filij dei secundum carnem: quia post incarna-
 tionem dictus est filius ex baptismo, sicut & ceteri san-
 cti: antea autem verbum fuit semper cum patre. Quos
 etiam deus ex hoc loco conuincit, dicens: Mittam filiū
 meum. Quando ergo adhuc cogitabat de trāsmittēdo
 filio post prophetas, iam filius erat. Deinde si eo modo
 dicitur filius, sicut omnes sancti, ad quos factum est ver-
 bum dei: debuit autem & prophetas filios dicere, sicut
 & Christum: aut & Christū seruū dicere, sicut & cate-
 ros prophetas: ex qua re prophetas quidem seruos om-
 nes, hunc autem solum filium appellauit. *Et eiecerunt eum
 extra vineam.* Id est, extra ciuitatem Hierusalem. Et Iu-
 dæi suo consilio vsi eiecerunt eum, & deus suo consilio
 eiici eum ordinauit. Isti cogitabant vt crimen mortis
 eius extra ciuitatem expellerent: deus cogitabat ne vir-
 tus resurrectionis eius ciuitatem scelerum saluaret, id
 est, vt Iudæis quidem moreretur ad mortem, Gentibus
 autem resurgeret ad vitam. *Cum ergo venerit dominus, quid
 faciet colonis illis? Dicunt illi: Malos malè perdet.* Non est illo-
 rum quod iuste iudicauerunt, sed ipsius causæ. Est enim
 causa veritatis, quæ quasi violentiam illis fecit, vt non
 possent eam celare. Sicut Sole in nubibus constituto,
 hoc quod est dies, non est nubium permittentium eum
 apparere super terram: sed virtus Solis, quæ pertransiēs
 nubes, etiam impediētibus eis apparet: sic iuste pro-
 nunciāuit Iudæorum non placata, sed apposita maligni-
 tas. Errauerunt bene dicendo. Nam mendaces quan-
 tum ad se tunc mentiuntur, quando dixerint verita-
 tem: sed in hoc seculo vbi licet hominibus aliud senti-
 re in corde, & aliud dicere in sermone, tamen ita veri-
 tate Christi circumdantur homines & tenentur, vt ipsi
 aduersus se iudices fiant. Putas quo modo in die iudicij
 cōuincēdi sunt peccatores in suis peccatis, ita vt nullū
 colorem excusationis inueniant? vbi ipsa opera statu-
 entur ante oculos peccatoris, dicente propheta: Arguā
 te, & statuam contra faciem tuam peccata tua: vbi ani-
 mam ipse cogitationes cordis accusant, & econtra ex-
 citatur conscientia quasi domestica testis, dicente Apo-
 stolo: Cogitationibus se inuicem accusantibus, aut etiā
 defendentibus in die cum iudicabit dominus occulta
 hominum. Sic & sacerdotes, vineæ spiritualis cultores,
 qui populum non ad dei gloriam exercebant, sed ad
 suū lucrum fructificabant: ita eos dominus suis pa-
 rabolis circumclūsit, vt ipsi se sua sententia condemna-
 rēt. Quis illum defendet, qui seipsum accusat? Aut quis

Psal. 49. d.

Rom. 1. 2. c.

eum existimet innocentem, qui seipsum pronūciat
 reum? Væ animæ, quæ sibi defensionem conscientie nō
 præparat in die iudicij. Datur enim nobis exemplum,
 vt per hoc iudicium, consideremus futurum iudicium
 Christi. Sciendum est autem, quia Lucas quidem euan-
 gelista sic dicit: Adduxerunt eum extra vineam, & oc-
 ciderunt: cum ergo venerit dominus, malos illos malè
 perdet: & responderunt sacerdotes, Absit: intellexerunt
 enim, quod de ipsis diceret. Secundum Lucam ergo sa-
 cerdotes contradicunt sententiæ Christi: secundum
 Matthæum autem suscipiunt & confirmant. In prima
 quidem facie videntur esse contraria, re vera autē non
 sunt contraria, sed diuersa ratione sunt dicta. Ille enim
 secundum responsionem sermonis illorum exposuit,
 iste autem secundum responsionem cordis. Nam verè
 visibiliter quidem in facie contradixerunt, dicentes,
 Absit: in corde autem & in conscientia sua susceperūt,
 dicentes, Malos malè perdet. Quid est quod dicimus?
 Omnis homo & malum cognoscit, & bonum: & intel-
 ligit quod est iustum, & iniustū. Posuit enim deus quen-
 dam spiritum scientiæ boni & mali in hominibus, vt
 quotiescunq; peccamus, ille in silentio quasi factum no-
 strum accuset: & in conscientia tacite ad animā loqui-
 tur, dicens: Malum est hoc, & hoc bonū est. Propterea
 si fecerit homo malum, & deprehensus fuerit in eo, ver-
 bis quidem denegat, & excusat: ab intus autē consci-
 entia eius recognoscit, & sibi ipsa discussa, per spiritū con-
 fitetur quod fecit. Vnde scriptū est: In cogitationibus
 impij interrogatio erit. Ecce si seruū tuum deprehen-
 deris in furto, & volueris eum castigare, verbis quidem
 denegat: & si interrogas eum vtrum dignus est castiga-
 ri, dicit, Non: conscientia autē eius confitetur, quia dig-
 nus est cædi. Sic ergo & sacerdotes malæ conscientia,
 verbis quidem dixerunt, absit: conscientia autem con-
 fessi sunt, quia malos malè perdet. Frequenter autem
 scripturæ cogitationes cordis ita exponunt, quasi dicta
 sermonis, sicut ait Iob: Dicit impi⁹ deo, Discede à me,
 quia vias tuas noscere nolo. Item propheta: Pupillū &
 aduenam occiderunt, & dixerunt: Non videbit domi-
 nus, neq; intelliget deus Iacob. Item Salomon: Omnis
 homo transgrediens in lecto suo dicit: Quis me videt,
 parietes & tenebræ circumdant me, quem verebor? Nō
 memorabitur altissimus delictorum meorum. Alioqui
 quo modo potest fieri, vt qui intellexerant cōtra se di-
 ctas esse parabolas, ita vt vellent eum tenere, consenti-
 rent sententiæ eius? Denique quasi non acquiescenti-
 bus illis, ideo introducit aliud testimonium scripturæ,
 dicens: *Nunquam legistis:* id est, si parabolam meam
 non intellexistis, vel istam scripturam non cognoscitis:
 Quod si non acquieuisset confiteri dignos se esse
 pœna, vtique non erat necesse adhuc eis aliud profer-
 re exemplum: *Lapidem quem reprobauerunt edificantes, hic factus
 est in caput anguli.* Id est, quare non intelligitis, quia
 vos estis edificatores: & quo modo nō cogitatis, in cui-
 us ædificij angulo ponendus est ille lapis? Nunquid in
 vestro, vnde reprobat⁹ est? Nō, sed in alio. Ergo aliud
 ædificium est futurum. Si autem aliud ædificium est fu-
 turum, ergo vestra edificatio contemnenda est. Aedifi-
 catores enim sunt sacerdotes, qui generationes homi-
 num super generationem per doctrinam ædificantes,
 quasi lapides super lapides ponētes, domum dei com-
 ponunt. Sicut enim edificatores, nodosos lapides, & ha-
 bentes torturas, ferro dolant, postea verò ponūt eos in
 ædificio, alioqui non dolati lapides lapidibus non co-
 hærent: sic & Ecclesiæ doctores vicia hominum, quasi
 nodos

Luc. 10. c.

Sapientia.

Iob. 1. b.

Psal. 59. a.

Eccl. 1. c.

Psal. 118. b.

*Cadentes su-
per lapidē
Christum,
qui.*

nodos acutis increpationibus primum circuncidere. A
 debent, & sic in Ecclesiæ ædificatione collocare: alio-
 quin viciis manentibus, Christiani Christianis concor-
 dare non possunt. Vnde putas lites in Ecclesia, inimi-
 cicias, altercationes inuicem, nisi propter auariciam,
 propter inuidiam, aut propter superbiam, propter vanos
 honores? Tolle hæc, & nulla discordia inuenietur in
 Christianis. Et sicut artifex ex omnibus lapidibus eligit
 meliores, & ponit à foris in facie ædificij, ceteros autē
 lapides qualescunq; mittit intus: Sic Ecclesia meliores
 Christianos eligit, & ponit in facie ecclesie, id est, alios
 facit sacerdotes, alios diaconos, ceterosque ministros
 ecclesiæ, ponit senes & viduas sanctam vitam haben-
 tes in ecclesia permanentes, ponit continentiu iuuenes
 & virgines: ceteri autem si mediocres fuerint, proficiūt
 in medio ecclesiæ, id est, ædificij propter misericordiā
 dei. Sicut ergo forani lapides nullum debent habere
 nodum, aut angulum, nec debent esse alter lapis intus,
 alter foris: quia si sic fuerint, totum ædificium deturpat:
 Sic & clerici senes, & viduæ continentes, & virgines
 nullam debent habere maculam, neque in verbo, neq;
 in cogitatu, neque in facto, neq; in opinione, quia ipsi
 sunt pulchritudo ecclesiæ & virtus: & si mali fuerint, to-
 tam deturpant ecclesiam. Sicut enim lapides qui sunt
 intus in ædificatione nemo aspicit, sed eos qui foris sūt
 considerant omnes: Sic secularium hominum vicia
 neque sic considerantur, neque sic nocent ecclesiæ. Nā
 quantum populus secularis sit & indisciplinatus, tamen
 si isti boni fuerint, tota ecclesia speciosa videtur. Nam
 sicut forani lapides intraneos intra se tenent, & con-
 stringunt: sic totus populus istorum meritis, & sancti-
 tate saluatur. Lapis autē dicitur Christus propter duas
 causas. Primum, quia suis fundamentum est forte, &
 neque aliqua seductione illecebrarum soluuntur, qui
 super eum consistunt, neque tempestatibus persecutio-
 num mouētur. Deinde, quia in Christo iniquorum est
 magna confractio. Sicut enim omnis res quæ percutit
 lapidem, ipsa quidem colliditur, lapidem autem non
 lædit: sic & omnis qui contra Christianitatem agit, se
 quidem corrumpit, Christianitati autem non nocet.
 Quia ergo magnus est lapis Christus. *Qui ceciderit super
 eum, confringetur: super quem autem ceciderit, comminuet eum.*
 Aliud est confringi, aliud est autem comminui. Quod
 confringitur, aliquid remanet de eo quod fuerit fra-
 ctum: quod autem minuitur, minutatim quasi in pulue-
 rem conuertitur, & nihil inuenitur ex eo. Qui enim su-
 per lapidem cadit, non lapis eum frangit, sed ipse se
 frangit ad lapidem. Ideo quod cadit super lapidē, non
 tantum se frangit, quantum est lapidis virtus, sed quan-
 tum fortiter ipsum ceciderit. Fortiter autē cadit, quod
 cadit, propter duas causas, aut propter pondus suū,
 aut propter altitudinem suā. Quod enim ponderosum
 est, etsi de humili loco cadit, fortiter cadit: quod autem
 de alto cadit, propter altitudinem spacij, etsi leue fue-
 rit, grauius cadit. Super quod lapis cadit, non queritur
 an graue fuit quod inuētum est subtus, aut leue, nec de
 alto, nec de humili. Qui sunt qui super lapidē cadunt?
 Christiani, qui credentes in Christum stant super ip-
 sum, quasi super proprium fundamentum. Si quis de
 istis peccauerit, non eum Christus corrumpit: sed ipse
 se corrumpit, offendens in Christum. Et ideo Christianus
 peccans, non tantū perit, quantum potest perdere
 Christum: sed quantum seipsum secundum opera sua
 perdiderit. Homo Christianus fortiter cadit in pecca-
 to, propter duas causas, aut propter magnitudinē pec-
 cati, aut propter altitudinem dignitatis: Vtputa si sit
 clericus, aut continēs vidua, aut monachus, aut virgo,
 id est, qui se deo tradidit. Propter magnitudinem au-
 tem peccati: vtputa, si quis homicidiū fecerit, aut adul-
 terium, aut aliud aliquid de grauib⁹ peccatis: ille talis,
 etsi de humili loco cadit, id est, etsi laicus sit, aut secula-
 ris, fortiter perit propter pondus peccati. De alto verò
 cadit, vtputa clericus, ceteræq; spirituales personæ. Illi
 etsi pondus peccati non habent, id est, etsi grande pec-
 catum non fecerint, sed leue: tamen fortiter pereunt
 propter altitudinem dignitatis. Sicut enim quod de al-
 to cadit grandem sonum facit, vt audiant omnes: sic
 & qui de alto gradu cadit, ruina illius vbique auditur.
 Qui sunt super quos lapis cadit? Iudæi, & Gentes, qui nō
 crediderunt in Christum. Ergo illi non secundum sua
 opera pereunt, neq; secundum suas personas, sed tantū
 pereunt, quantum potest perdere Christus. Si videris
 ergo infidelem hominem, ne dicas, bonus est, aut ma-
 lus, iusta opera facit, aut iniusta: sed omnes equaliter ad
 nihilū deducuntur. Ideo dicit propheta: Non sic impij,
 non sic, sed tanquam puluis quem proiicit ventus à fa-
 cie terræ. Ideo non resurgunt impij in iudicio, neq; pec-
 catores in concilio iustorū. Sicut vas quod leuiter cadit,
 & læditur, est quidem vas, sed ad vsum non profici-
 cit: quod autē dispersum fuerit, nec videtur esse vas: Sic
 Christianus peccator resurgit quidē, sed inter sanctos
 non ponitur, infidelis autem non resurget in iudicio.
 Quo modo autem resurget, super quem talis decidit
 lapis? Qui autem neque de alto honoris, neque de pon-
 dere grauioris peccati ceciderit super Christum, inter-
 dum neque læditur: & si læditur, non multum læditur.
*Et cum audissent principes sacerdotum, & Pharisei parabolam ei-
 us, cognouerunt quod de ipsis diceret, & querebant eum tenere.*
 Homo qui graue fecit peccatum, dum non habet
 plus quod iam speret in deum, peiora committit, di-
 cente Salomone: Cum venerit impius in profundum
 malorum, contemnit. Sicut enim infirmus, donec me-
 diocriter habet aliquam passionem, & sperat se posse
 curari, seruat se à nociuis escis: si autem intellexerit in-
 sanabilem se esse, iam non sibi parcat. Sic & homo do-
 nec mediocriter peccat, & sperat salutem, quantumcu-
 que potest, obseruat se à malo: si autem grauius pec-
 cando cæperit desperare, iam nihil dubitat facere: qua-
 si qui iam peccatis suis vincit iudicium dei: nesciens
 miser, quia sicut in bono gradus sunt gloriarum, & v-
 nusquisque secundum mensuram boni sui accipit glo-
 riam: sic & in malo gradus sunt pœnarum, & vnusquis-
 que secundum mensuram mali sui accipiet pœnam. Si-
 cut enim infinitus est deus in retributione bonorū, sic
 infinitus est in retributione malorum. Similiter & sa-
 cerdotes omnibus malis repleti, qui iam in deum spe-
 rare non poterant, in ipsum deum manus mittebant:
 non ignorantes eum esse filium dei, sed sibi iā non par-
 centes. Et mirum tibi videtur hoc? Verè omnis homo
 malus, quantum ad voluntatem suam, & manus mittit
 in deum, & occidit eum. Qui enim deum excitare ad
 iracundiam non dubitat, qui præcepta eius conculcat,
 qui nomen eius contemnit, qui blasphematur, qui mur-
 murat contra deum, qui turbato vultu aspicit contra
 cælum, qui in ira sua manus audacter subieuat contra
 eum: nonne si potuisset fieri, manus mitteret in deum,
 & occideret eum, vt iam licenter peccaret? *Et respon-
 dens Iesus, iterum dixit eis in parabolis.* Domino de vinea
 proponenti parabolam & dicenti, quoniam iusticia dei
 à Iudæis fuerat auferenda, non sunt terri, sed magis
 F iij exaspe-

Psal. 1. b.

Pron. 18. b.

exasperati, & volebant manus mittere & tenere eum. Quod intelligens dominus, non tacuit, sed peiorem irā dei per aliam parabolam annunciauit eis esse venturam. Nam si illi qui timere debuerant, non timuerūt, sed magis exasperati sunt: quanto magis Christus tacere non debuit, qui timere non poterat? Illos enim malicia fecit audaces, istum autem potestas.

Homilia xli. ex cap. xxij.

Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, & cætera. Homo rex dicitur deus pater, qui nūquam humanam suscepit formam: ut intelligamus quia nomen hominis præiudicium non facit diuinæ suæ nature. Sed propter causam parabolæ homo dicitur, non quia pars aliqua hominis erat in eo. Ideo quādo audis in scripturis filium dei hominem dici, quia si pater deus, qui tantum deus est, & non homo, tamen homo nominatur: quanto magis necessariū fuit, ut homo diceretur vngignitus dei filius, cum non esset homo purus, qui humanam suscepit naturam: Quoniam autem nuptias nominauimus, vtile est ut breuiter ostendamus, prout dant nobis sensum bonum scripturæ, quo modo anime fideles Christo in die illo iungendæ sunt, interim nunc desponsatæ. Omne bonum viua substantia est, & vita est, vita autem est Christus. Omne autem malum sine substantia est, & nihil est. Ita quicquid viuum creatum est super terram, ex vita viuunt. Nec enim potest esse aliquid viuū, in quo non sit spiritus vite. Ex malo autem nulla res esse potest. Cum verò ipsum malum nihil sit, quo modo potest facere rem aliquam esse: Tamen perdere potest, sed non ipsum malum perdet rem: sed de illa re in qua est malum, subtrahit se bonum, proter inhabitans malum in ea: & sic bono recedente, res vadit ad nihilum. Ergo res in qua solum bonum est, viua & immortalis est: in qua autem & bonum & malum habitat, viuunt quidem, tamen pro tempore propter inhabitans bonum: moritur autem propter inhabitans malum, & est res mortalis, sicut homo. Homo autē ideo ex bono & malo creatus est, ut contempto malo, sequatur bonum, & per hoc habeat electionis mercedem. Quod si contempto bono secutus fuerit malum, suscipiet eum æternus interitus. Si autem dimisso malo secutus fuerit bonum, in morte natura carnis eius soluetur ab omni malo: & cum resurrectio facta fuerit sanctorum, tunc suscipiet eum sola vita, quæ est Christus, & mortalitatem eius in sua immortalitate absorbebit: & sicut desiderat Paulus, ut mortale hoc absorbeatur à vita, ut tunc impleatur scriptura, quam interpretatur idem Apostolus: Erunt, inquit, duo in carne vna. Christus enim cum anima, quasi vnus spiritus factus, habitabit in carne vniuersa, secundum quod dictum est: Qui adiungit se domino, quasi vnus spiritus est. Nunc enim quasi modicas arras futuri coniugij spiritum sanctum accepimus, tunc autem ipsum Christum plenius in nobis habebimus. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias. Ergo quando mihi seruos suos, iam inuitati erant. Primum ergo dicamus, quid sit ipsum conuiuium. Secundò, quando sunt inuitati. Tertio, quando cœpit præparare conuiuium, & quando misit inuitatores. Prandium enim est doctrina iusticiæ, & verba cœlestium mysteriorum de filio dei venturo. Quæ omnia mandens homo, id est, audiens, acquirit sibi vitam æternam. Multas enim proprietates habet sermo ad escam. Sicut enim qui mittit in os suum fragmentum panis, aut qualemcunque cibum, primum molit eum dentibus, & ita dimittit in sto-

† in terris non despo.

1. Cor. 15. g.

Gen. 2. b. c.

1. Cor. 6. d.

Ibidem.

machum: sic & cum audimus omne verbum, necesse est ipsum meditari in ore sensus, & quasi quibusdam dentibus, id est tractatibus molere, & videre quid est quod dicit, aut vnde dicit, aut propter quam rem dicit. Nam quemadmodum qualemcunque cibum, nisi masticauerimus dentibus, non sentimus saporem eius: ita & verbum quod audimus, nisi masticauerimus ipsum tractantes in nobis, non possumus intelligere virtutem verbi illius. Nam & manna quod edebatur in eremo, figurā habebat verbi. Ideo dicebatur manna, quod interpretatur Hebraicè, quid est hoc: ut quotiescunque audimus verbum, admoneat nos ipsum nomen requirere, quid est hoc quod audimus? Et sicut cibum postquam masticauerimus, dimittimus in stomachum: ita & verbum postquam bene tractauerimus, commendamus ipsum memoriæ quasi stomacho. Nam quemadmodum non prodest cibus, nisi cum fuerit masticatus, & in stomachum descenderit: sic non proficit ad salutem verbum, nisi cum fuerit intellectui & memoriæ traditum. Nam sicut cibus nihil prodest si manducauerimus, & iterum euominus eum de stomacho: sic nihil in nobis prodest verbum, quod audimus, & obliuiscimur illico. Cibus qui in stomacho stat, ille confortat: & sermo qui in memoria manet, ille saluat. Vnde & apud ludæos illa animalia sunt munda, quæ reuocant cibum, & ruminant. Ergo animal illud est mundum, quod masticat & tradit vtero, & iterum de vtero reuocat, & ruminat. Et homo ille est spiritualis & sanctus, qui audiens verbum, tractat: & cum intellexerit, memoriæ quasi vtero tradit, & iterum de memoria quasi de vtero reuocat, & ruminat, & retractat. Ille autem homo immundus est ante deum, qui non recordatur aliquando, nec retractat quod audit. Qui autem manducat de spirituali conuiuio, impletur spiritu, dilatatur sensibus, nutritur in veritate, pinguescit in fide, & sic ingreditur ad interiora voluntates dei, & manens in eis acquirit sibi vitam æternam. Qui autem ab hoc conuiuio verbi longè fuerit factus, euacuatur spiritu, angustatur sensibus, deficit à veritate, distillat à fide, & sic egrediens ab omnibus voluntatibus dei ad inferiora, nouissimè cadit in mortem. Quando sunt inuitati? in tempore Abraham, quando dixit ad eum deus: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam tibi demonstrauero. Et omnem terram quamcumque tetigeris pedibus tuis, tibi dabo eam, & semini tuo in æternum. Quam terram: Terram Orientalem, fluentem lac & mel. Quod verum non est de terra illa ludææ, quoniam illa terra nunquam fluxit lacte & melle, sed terram rationabilem, quam Christus suscepit. De illius enim incarnatione lac & mel processerunt. Lac enim opus est miraculorum, quoniam & sine labore dentium, & cum suauitate comeditur, per quod rudes in fide quasi pueri sustentantur. Mel autem eloquia & doctrinæ dicuntur, sicut ait propheta: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel & fauū ori meo. Ergo Christi incarnatio promittebatur, qui lacte miraculorū, & melle doctrinæ nutriturus fuerat Gentes rudes in fide. Vide ergo quoniam iā ex eo ostendebat deus, quoniā non aliter Iudæi poterant Christo credere, nisi ut relinquerent Iudaismū, quod est, exi de terra tua. Ergo ex eo iam Iudaismus relinquendus ostendebatur. Non solum autem Iudæi, sed nullus homo potest lac & mel manducare Christi, nisi cognationem suam & terram suam reliquerit, sicut scriptum est: Nisi quis reliquerit patrem aut matrem &c. Item, Qui meus

Deum d.

Manna.

Psalm. 85. b.

Luc. 10. 4.

Deum d.

Mat. 10. 4.

1. Cor. 12. c.

2. Tim. 4. a.

Gen. 1. a.

Scenopogia.

Psalm. 65. c.

† cap. 10.

Luc. 9. 6.

vult

vult esse discipulus, abneget semetipsum. Relinquit ergo cognationem suam, non qui contemnit eam, sed qui amplius diligit deum, quam parentes. Relinquit terram suam, qui carnis suæ non sequitur voluntatem: qui autem concupiscentias carnales exigit, terrā corporis sui exercet, sicut Cain. Qui verò perfectè cognationem suam & terram relinquit, hic lac & mel manducat, cum legit mirabilia aut eloquia Christi. Quando cœpit hoc conuiuium præparari: à tempore Moysi, quando lex domini data est irreprehensibilis, conuertens animas: quādo testimonium domini fidele datum est, sapientiam præstans paruulis: quando iusticiæ domini rectæ latificantes corda: quando præceptum domini lucidum illuminans oculos: quando timor domini sanctus permanet in seculum seculi: quando iudicia domini vera, iustificata in semetipsa: quādo ex decem speciebus confectus est cibus decalogi salutaris. Sicut enim regale prandium multis ciborum speciebus ornatur, ita & hoc conuiuium scripturarum diuersis iusticiarum speciebus est decoratum. Ex eo etiam tempore inuitatores exierunt propheta, qui homines ad nuptias futuri spōsi vocarent, id est, ad fidem Christi, prophetantes eis de ipso. At illi noluerunt venire. Item misit alios seruos, dicens: *Dicite inuitatis, Ecce prandium meum parauit, tauri mei & saginata occisi sunt, & omnia iam parata, venite ad nuptias.* Qui sunt alij serui? Apostoli, quos & ille misit, dicens: In viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis, sed potius ite ad oues quæ perierunt domus Israël. Euntes autem predicare, dicens, quia appropinquauit regnum cælorum. Hoc est quod dicit, prandium meum parauit: id est, ex omni lege, & ex omnibus prophetis scripturarum menfas ornauit. Qui sunt tauri & saginata occisa? Propheta qui occisi sunt pro salute populi. Sancti quoque occisi sunt pro salute eiusdem populi, quemadmodum docet nos Apostolus, dicens: Ego autem impendar & superimpendar pro animabus vestris. Item alibi: Ego enim iam delibor. Hominis libatio alicui pro aliquo offertur. Deo ergo immolandum fuerat Paulus pro populo quem docebat. Sic & propheta occisi sunt, vniuersi qui pro salute populi quem docebat. Et quoniam mors prophetarum sustentabat quidem ex parte salutem humanam, non tamen plenè saluare poterat totum mundum. Ideo nouissimè immolatus est agnus, qui totius mundi reatum innocentia sua detergeret. Propterea & in diebus Scenopogæ, quæ interpretatur fixio tabernaculi, diuersæ hostiæ occidebantur in figura sanctorum, nouissimè autem occidebatur & agnus. Si ergo agnum illic occisum intelligimus figuram Christi, consequenter & cæteras hostias intelligimus præcedentiū sanctorum occisiones. Sed & Christus de figurata sanctorum suorum immolatione, dicebat: Holocausta medullata offeram tibi cum incenso & arietibus, offeram tibi boues cum hircis. Nec enim Christus aliquando huiusmodi animalia obtulit patri. Obtulit autem rationabiles arietes, id est, principes omnium Christianorum. Obtulit boues, rationabilem terram colentes. Obtulit etiam hircos ex Gentibus, qui pro nomine Christi sunt passi. Hæc autem diximus, ut ostendamus tauros & saginata occisa, intelligi debere sanctos occisos. Omnes ergo propheta & Christus ideo occisi sunt, ut hoc spirituale tabernaculum firmiter figeretur. Denique sicut viscera agni, ita eloquia Christi homines non manducauerunt, nisi postquam occisi sunt. Nam post mortem eius Euangelia prædicata sunt &

credita, & in eis homines quotidie nutriuntur. Sic & viscera eius prophetarum, id est, eloquia, non sunt antè suscepta, nisi postquam occisi sunt. Quis audiuit, aut credidit verbis Esaiæ viuentis? Si enim suscepissent sermones eius, nunquam eum ferrassent: sed postquam occisus est, tunc postmodum Iudæi suscepissent prophetias eius, & cœperunt legere in synagogis suis. Quis Hieremiæ verba suscepit viuentis? Si enim suscepissent verba eius, nunquam eum post multas iniurias lapidassent. Sed postquam occisus est, postea consecrauerunt prophetias eius, & cœperunt legere eas in conuentu. Et sic inuenies actum in omnibus prophetis, quia viuentes eos nemo coluit, sed post mortem. Vnde & dominus dicit: Qui edificatis sepulchra prophetarum, & dicitis, si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non fuissetis participes eorum in sanguine prophetarum. Sicut enim viuentis animalis viscera nemo manducat, ita viuentium prophetarum sermones nemo suscipit, sed post mortem ipsorum. Sagineati autem sunt gratia dei pleni. Ideo dixit, & saginata, & tauros: non quia & tauri non fuerunt saginati, sed quia omnes saginati non fuerunt tauri. Ex prophetis enim omnibus quidam tantummodo prophetæ fuerunt, quidam autem propheta & sacerdotes: sicut Hieremias, sicut Ezechiel, sicut filius Ioiadæ. Ergo saginata dicit prophetas tantummodo, qui fuerunt spiritu sancto repleti. Tauros autem, qui & propheta fuerunt, & sacerdotes. Sicut enim tauri duces sunt gregis, ita sacerdotes sunt principes populi. Quosdam autem legi, dicens, tauros hic dici martyres, tunc in primis pro Christo occisos, Apostolis adhuc viuentibus: saginata autem paruulos, spiritu sancto pinguitatos. Quorum omnium interfectiones, multas spiritualium gaudiorum epulas præbuerunt, & nuptias Christi adornauerunt. *Et omnia iam parata.* Quicquid quæritur ad salutem, totum iam adimpletum est in scripturis. Qui ignarus est, inueniet ibi quod discat. Qui contumax est & peccator, inueniet ibi futuri iudicij flagella, quæ timeat. Qui laborat, inueniet ibi glorias & promissiones vite perpetue, quas manducando amplius exciteret ad opus. Qui pusillanimis est & infirmus, inueniet ibi mediocres iusticiæ cibos, qui etiam pinguem animam non faciunt, tamen mori non permittunt. Qui magnanimus est & fidelis, inueniet ibi spirituales etas continentioris vite, quæ perducant eum propè ad angelorum naturam. Qui percussus à diabolo, & vulneratus est in peccatis, inueniet ibi medicinales cibos, qui eum per pœnitentiam reuocent ad salutem. Ut quid ibi scriptum est, Achar propter furtum laminæ aureæ lapidatus, nisi ut habeant fures quod timeant: Ut quid ibi filij Israël, qui fornicati sunt cum filiabus Moabitarum, percussi refugerunt in Beelphegor, nisi ut habeant fornicatores quod perhorrescant? Ut quid concupitores carnis castigati sunt in deserto, nisi ut nemo delicias concupiscat? Ut quid Dauid arguit Nathan, & suscepit, nisi ut adulteri & homicidæ pœnitentiæ remedium non desperent? Raab meretrix sanctificata est, ut meretricibus spes daretur. Nihil ergo minus est in hoc conuiuio, quam quod necessarium habet salus humana. *At illi neglexerunt, & abierunt alius in vilam suam, alius in negotiationem suam.* Omnis actus quem agunt homines in hoc mundo, duplex est. Aut enim villa est, aut negotiatio. Et quando aliquem laborem quidem manuum nostrarum facimus, exercentes terram, aut aliquod opus terrenum, ut puta agrum, vel vineam,

In vita vna.

ro accepti.

propheta.

Mat. 23. c.

Mat. 23. c.

Iosue. 7. d.

Num. 25. a.

Exod. 22. b.

Gen. 20. a.

2. Reg. 12. a.

Lucobi. 2. d.

Actus omnis duplex.

Ecclesi. 7. b

1. Thes. 4. c

Psal. 70. c

vel hortum, vel opus ligni aut ferri, villam colere videmur, id est, terram. Quando autem non labore manuum nostrarum, sed aliter lucra quocunq; modo consequimur, vtputa honores gerere, vt diuitiæ permaneat alicui, aut mercari, omne hoc negotiatio appellatur. Duobus ergo verbis omne opus humanum conclusit, siue honestum, siue inhonestum. Honestum quidem opus est villæ cultura: sicut ait Salomon: Non oderis rusticam operationem, & agriculturam ab altissimo creatam. Et Apostolus hortatur: Rogo autem vos fratres studium habere quietis, & negocij proprij, & operandi manibus vestris, & nullum desiderium sit in vobis ad eos qui foris sunt: inhonestum est enim apud deum opus negociationis, siue dignitatis, siue militiæ. Vnde nihil horum antea Iudæi agebant, propter quod dicit propheta: Qui non cognouit negociationes, intrabit in potentias domini: quia difficile quis negocians intrat in regnum cælorum. O miserimus mundus, & miser ferri qui eum sequuntur. Semper enim homines mundalia opera excluderunt à vita. Sed fortè dicis, Et villam colere peccatum est? Et si quidem impedimentum fidei, aut religionis tibi non facit villa, sicut fecit Iudæis, non habes peccatum: si autem vel à fide, vel à religione tibi facit impedimentum, sit peccatum. Non ergo ipse villicultus peccatum est, sed tu præferendo eam deo, facis eam esse peccatum. Opera enim nostra authentica, opera sunt iusticiæ: opera autem carnalia, superoperationes dicuntur, non opera: quia iusticia ad vitam æternam pertinet veram, opus autem terrenum non ad vitam, sed ad sustentationem vitæ huius temporalis. Ideo ergo opus iusticiæ attentè facere debemus, opus autem terrenum transitoriè. Si ergo honestum opus sequendo homines debitum honorem deo non reddiderunt, talem iram merentur: putas quali ira sunt digni, qui non honesta opera, sed negociationes sequendo, non veniunt ad deum? Aut ita: Villa est iste mundus, circa quem homines amatores mundi occupantur quæstibus eius, quasi villæ cuiusdam redditibus delectati. Negociatio autem prædicatio legis, & procuratio templi, quam avari sacerdotes quasi negociationem æstimant, quando lucrosam, & non dispensationem diuini operis putant, & non onerosam. Ergo per operationem villicultus populares significantur homines, quos mundi delectatio separauit à Christo. Per operationem autem negociationis, sacerdotes ceteriq; ministri templi significantur, quos lucri obtentu venientes ad ministeriū legis & templi, auaricia separauit à fide. Non dixit, malignati sunt, sed neglexerunt: quia non omnes Iudæi crucifixerunt Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, aut conenserunt in mortem eius. Quidam enim secularibus negociis occupati, non venerunt ad Christum, nec audierunt doctrinam ipsius, nec viderunt mirabilia eius, ideoque non crediderunt in eum. Qui ergo odio, aut inuidia crucifixerunt Christum, illi malignati sunt: qui autem negociis impediti sunt, non crediderunt: illi neglexisse dicuntur, non malignati. Nam sunt quidam homines, qui possunt & audire & credere, sed sollicitudo rerum necessariarum, & delectatio mundi separat eos à deo, quos dominus terram spinosam appellat. Reliqui verò tenuerunt seruos eius, & contumelia affectos occiderunt. De sua morte tacet, quia iam in priori parabola dixerat: sed ostendit mortem discipulorum suorum, quos post ascensum ipsius occiderunt Iudæi, maxime sacerdotes Stephanum lapidantes, in Iacobi morte gaudentes. Item Iacobum Alphæi

Atho. 7. g
Ibi. 12. d.

lapidantes: propter quæ omnia Hierusalem destructa est à Romanis. Ideo dicit. *Audientes autem rex iratus est: & misit exercitum suum, & perdidit homicidas illos, & ciuitates eorum succendit.* Romanus exercitus, dicitur exercitus dei: Quia domini est terra, & plenitudo eius. Nec enim venissent Romani in Hierusalem, nisi dominus eos excitasset. Quidam autem exercitum angelos dicit, & ciuitatem pro ciuibus ponit: ac si dicat: Misit angelos suos, & ciues illos misit in ignem æternum. *Et dixit seruis suis: Ite ad exitus viarum, & quoscunq; inueneritis, uocare ad nuptias.* Manifestum est quidem, quia post contemptam contumaciam Iudæorum, de uocatione Gentium dicit, quod dicit, Ite ad exitus viarum. Propterea requiramus quæ sunt viæ istæ, & ad quarum exitus misit Christus discipulos suos. Puto ergo quoniam sicut generalis & publica via est Christus, quæ ducit ad vitam: & viæ dicuntur omnes prophetæ, & omnes apostoli: hæ enim omnes viæ ducunt ad Christum, Christus autem ad patrem: sic generalis & publica via est diabolus, quæ ducit ad mortem, & viæ sunt omnes professiones seculi istius: Vtputa professio philosophiæ, vna est via: professio militiæ, altera est via: mundialis dignitas, altera est via: professio ludorum, altera via est mundi. Et quid plura dicam? Quantæ sunt diuersitates actuum in hoc mundo, tantæ sunt viæ, quæ omnes viæ ducunt ad diabolum, generalem viam perditionis. Ideo ergo dicit: Ite ad exitus viarum, & cuiuslibet conditionis homines uocare ad fidem. Adhuc sicut castitas via est quæ ducit ad Christum, & misericordia, ceteraq; virtutes: sic & fornicatio via est quæ ducit ad diabolum, & auaricia, ceteraq; species malæ. Iubet ergo vt cuiuscunq; conuersationis homines inuident ad fidem, quoscunq; siue seruos, seu liberos. Deus enim corporalem seruitutem non cõtemnit, nec corporalem eligit libertatem. Omnis qui diaboli sequitur voluntatem, seruus est diaboli, etsi sit liber: qui autem obaudit deo, ille verè ingenuus est, etsi fuerit seruus. Ingenuitatem enim spirituales non sordidat seruitus corporalis, nec turpitudinẽ spirituales honestat corporalis libertas. Seruitutem enim non dei dispositio, sed humana violentia introducit. Omnis enim homo liber creatus est, quem deus in libero arbitrio posuit, nisi ipse fecerit se seruum. Et sicut non est distantia in natura creationis hominum, sic non fit differentia in uocatione salutis eorum omnium, siue barbarorum, siue sapientum: quoniam potens est dei gratia barbaras mentes corrigere ad rationabilem intellectum, qui cor Nabuchodonosor ad feralem sensum mutauit, & iterum feralem sensum eius ad humanum intellectum reduxit. Potens est, inquam, mutare omnes, siue bonos, siue malos: boni ne pereant, mali, vt inexcusabiles fiant. Nemo propter ignorantiam pereat, nemo propter ignorantiam excusetur. Omnes videant lumen, vt appareant, qui amant tenebras, & qui lumen. Qui enim filius est tenebrarum, etsi compellas eum, non accedit ad lumen: qui autem filius est luminis, nec si repellas eum, recedit à lumine. *Intrauit autem rex, vt videret discumbentes.* Intrauit autem deus, non quia est aliquis locus vbi non sit, sed vbi vult aspicere, ibi sit præsens: vbi autem non vult, absens videtur. Dies enim aspectus, est dies iudicij, quando visitaturus est Christianos, qui super mensam scripturarum sanctarum recumbunt: id est, requiescunt in fide earum, & cælestibus epulantur doctrinis. Aut dies aspectus, est dies tentationis: quando dignatur tentare ecclesiam suam, vt videat qui habent fidem, & opera digna

Colos. 3. b.

Rom. 2. c.

1. Cor. 15. c.

Psal. 85. c.

Sapient. 1. c.

3. Reg. 21.

fig.

digna Christi uocatione. Nuptiale vestimentum est fides vera, quæ est per Iesum Christum & iusticiam eius: de qua ait Apostolus: Expoliare vos veterem hominem cum actibus suis, qui corrumpitur secundum concupiscentiam erroris, vestientes vos nouum hominem, qui secundum deum creatus est in iusticia, & sanctitate veritatis. Quod dicit, in iusticia: ad conuersationem pertinet: quod autem dicit, in sanctitate veritatis: ad fidei veritatem. Vestimenta ergo veteris hominis sunt pannosa & sordida opera carnis, corruptibilia & immunda: vestimenta autem noui hominis, sunt fortia & decora opera spiritus, incorruptibilia & sancta. Quemadmodum enim si aliquis cum nigris vestimentis inueniatur in nuptiis, sordidat gloriam nuptiarum: ita & qui opera habet tenebrosa, & inter Christianos quasi vnus ex eis conuersatur, ipsi Christianitati facit iniuriam. Homo itaq; aut secundum locum eligat vestem, aut secundum vestem eligat locum: id est, aut secundum opera eligat professionem, aut secundum professionem faciat opera. Qui vult esse Christi, faciat opera Christi: qui autem non vult opera Christi facere, non veniat ad Christum: alioquin audiet in die iudicij: *Amice, quo modo hic intrasti, non habens vestem nuptialem? & obmutescet.* Hic enim abscondimus opera nostra, & inuicem corda nostra celamus: in illa autem die nihil est quod respõdeamus, vbi cælum, & terra, & aquæ, sol & luna, dies & noctes, & totus mundus stabit aduersum nos in testimonium peccatorum nostrorum. Et si omnia taceant, tamen ipsa cogitationes nostræ, & ipsa opera nostra specialiter stabunt ante oculos nostros, accusantes nos ante deum, dicente Apostolo: Cogitationibus inuicem se accusantibus, aut etiã defendentibus in die cum iudicabit deus occulta hominum, per Iesum Christum dominum nostrum. *Tunc dicit rex ministris: Ligat e manus & pedes, & mitte eum in tenebras exteriores.* Sicut est differentia gloriarum in sanctis secundum opera, dicente Apostolo: Stella enim à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorum: sic quoq; differentia est tormentorum in peccatoribus. Sunt enim primæ tenebræ & exteriores, & nouissimi lacus. Ex eo autem quod dixit, Ingressus: vt remuneraret amicos: non autem dixit, congregauit rex omnes qui venerunt ad nuptias: datur suspicio æstimandi, ne fortè dicat hoc de vindicta iudicij. Adhuc autem, quia non dixit, mitte eum in tenebras inferiores, vt eas tenebras inferiora loca inferni æstimemus: sicut ibi, Et eripuisti animam ex inferno inferiori: sed ita dicit, in tenebras exteriores. Ergo quotiescunq; tentat deus ecclesiam suam, & ventilat ventilabro iudicij, ingreditur ad eam, vt videat discubentes qui sunt, aut quales sunt: si digni sunt cælestibus nuptiis, & conuiuio illo viuo. Et si inuenerit aliquem non habentem vestem nuptialem, secundum ea quæ diximus, interrogat eum in cogitationibus suis: sicut scriptum est: *Quia in cogitationibus impij interrogatio erit.* Et interrogat eum, quæ sunt opera ista quæ agis, quia non sunt opera Christiani. Vt quid factus es Christianus, si hæc opera diligebas? Ita vt non habeat quid respõdeat contra conscientiam suam. Et hunc ergo talem cum viderit in ecclesia Christus, iubet ministros suos, id est, aliquos spiritus seductionum. Nam mala per malos spiritus reddet: qualis fuit spiritus erroris, quem misit deus, vt seduceret Achab, sicut scriptum est in tertio libro Regnorum. Vel qualis est illa operatio erroris, quam dabit eis deus, qui charitatem dei non acceperunt, vt credant mendacio. Et ligant manus hominis illius: id est, opera eius, quæ sunt animæ manus, quæ

A homines rectius tollunt ad mandata dei. Ligant & pedes eius, id est, motus animæ eius, quibus anima solet incedere & transire: non de loco ad locum, sed de malo ad bonum, vel de bono ad malum: id est, obligant, & inebriant, & inuoluunt opera eius, vt quo modo nescit sic in laqueum perditionis incurrat. Et apprehendentes eum, per ipsa opera eius, mittunt eum in tenebras, id est, in errores vel Gentium, vel Iudæorum, vel hæreticorum. Et forsitan propinquiores tenebræ sunt Gentilium, exteriores Iudæorum, plus autem exteriores hæreticorum. Quoniam Gentiles veritatem spernunt, quam non audierunt: Iudæi autem, quam non crediderunt, hæretici autem, quam audierunt & didicerunt. Ipsarum quoq; hæreticarum tenebrarum, quædam sunt prope lucem veritatis: aliæ autè longius à veritate, & ideo nigriores: aliæ autem amplius longæ, & ideo pressiores & exteriores. Ideo dixit, *Mittite eos in tenebras exteriores.* id est, in hæreses peruersissimas. *Ibi erit fletus, & stridor dentium.* Videte quia non dixit, Ibi est fletus & stridor dentium: sed, erit. Ergo modò mittuntur in illas tenebras mali, postea patientur fletus, vbi est & stridor dentium.

Homilia xlij. ex cap. xxij.

In sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominũ. Dic ergo nobis quid tibi videtur: licet censum dari Casari, aut non? Cognita autem Iesus nequicia eorum, ait: Quid mentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt denariũ. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cesaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cesaris, Casari: & quæ sunt dei, deo. Et audientes mirati sunt, & relicto eo abierunt. In illo die, accesserunt ad eum Sadducei, qui dicunt non esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: si quis mortuus fuerit non habens filium, vt ducat frater eius uxorem illius, & suscipiat semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, & primus uxore ducta defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum. Nouissimè autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque virtutem dei. In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli dei in cælo. Et de resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à deo, dicente vobis: *Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, &c.* Omnis quidem malicia confunditur aliquoties ratione veritatis, corrigitur autem nunquam, maxime eorum qui proposito malo, & non ignorantia peccant. Sic etenim sacerdotes postquam terrere dominum non potuerunt, dicentes: In qua potestate facis hæc? postquam parabolarum ratione constricti, sic iudicio ipsi se reos fecerunt, dicentes: Malos malè perdet, nemine contra eos dicente testimonium, nisi conscientia sola: nunquid compunxit eos timor peccati? Nunquid compescuit eos vel libertatis consideratio? Sed quid? *Abierunt, & consilium acceperunt vt eum caperent in sermone.* Quemadmodũ si aliquis claudere voluerit aquæ currentis meatum, si vna ex parte exclusa fuerit aqua, violentia aliunde sibi semitam rumpit: sic & eorum malignitas ex vna parte confusa, aliunde sibi aditum adinuenit. Sicut enim non potest fieri, vt ligna mittendo extinguas ignem: sic non potest fieri, vt rationem dicendo places hominem malum. Sicut enim ignis quanto amplius ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur: sic animus malus quanto magis veritatẽ audierit, eò amplius in maliciam excitatur. Abierunt

Deut. 25. b.

Exod. 3. b.

Luc. 20. d.

Supra 21. d.

manam, quæ media est, & ad conditionem transit angelicam. Sed nunc videamus, quia ratione diximus, quod omnis quidem actus carnalis, opus est animalis, præcipue tamen libido. Per omnem actum carnalem homo animalibus similis inuenitur, maxime autem per vsum libidinis, quoniam omnium quidem carnalium sensuum opus non solum ad malum proficit, sed etiam ad bonum. Est enim & secundum deum videre, & audire, & odorari, & gustare, & tangere. Quotiescunque enim aspiciamus multiformes species rerum, audimus varios sonos vocum, odoramus diuersas fragrationes odorum, gustamus innumerabiles suauitates gustuum, palpamus qualitates rerum innumeras, de operibus potentia & sapientia dei diiudicamus, vt cognoscamus & colamus eiusdem creationis autorem. Ideo si tollimus à nobis vsum sensuum illorum propter malum quod fit ex illis, impeditur etiam bonum quod fieri solet per eos. Tantummodo sensus ille libidinis semper in malo est, & nunquam in bono. Propterea si repellamus à nobis libidinis vsum, nullum bonum impeditur ex illo: nec enim aliquod bonum est, quod generetur ex illo, nisi sola natiuitas carnis: quia & ipsa generatur ex malo. Ideo autem dissipata est, vt ex corruptione nascatur: quoniam & ipsa post modicum est corrumpenda. Sicut enim non est dignum, vt quod æternum est ex corruptione nascatur: sic non est dignum, vt quod ex corruptione nascitur sit æternum. Quia caro & sanguis regnum dei non possidebunt, neque corruptio incorruptelam possidebit. Item dicit Ioannes: Dedit eis potestatem filios dei fieri, qui non ex carne, neque ex sanguine, neque ex voluntate viri, sed ex deo nati sunt. Item alia ratio. Quoniam secundum istos sensus carnales, quos habet caro, habet econtrario anima spiritualiter. Nam & videt anima spiritualiter, & audit, & odorat, & gustat, & tangit, sicut in multis exposuimus locis. Vnde & decachorda cithara dicitur homo. Solus autem libidinis sensus inter animam & carnem non est communis, sed solius carnis proprius & priuatus. Propterea per omnes actus carnales, qui sunt ex quinque sensibus carnalibus, homo animalibus similis inuenitur: maxime autem ex vfu libidinis, quia ad solam pertinet carnis naturam. *Nescitis scripturas, neque virtutem dei.* Sapienter primum arguit stulticiam eorum, quia non legebant. Secundo ignorantiam, quia non cognoscebant deum, quia ex diligentia lectionum nascitur scientia dei. Ignorantia autem, negligentia filia est. Si enim nec omnes qui legunt cognoscunt deum, quo modo cognoscet qui non legit? Quod autem diximus, non omnes legentes cognoscere veritatem dei, tunc est si nolentes inuenire, legant. Qui enim legens de deo, vult inuenire deum, festinet viuere deo dignè, & ipsa cõuersatio eius bona fit quasi lapidis lumen ante oculos cordis eius, viam aperiens veritatis: qui autem non festinat viuere dignè deo, legens non deum querit ad salutem suam, sed scientiam dei ad gloriam vanam. Ideo etsi semper legat, nunquam inuenit: sicut nec philosophi inuenerunt, qui ipsam causam quærebant. Putas sacerdotes Sadducæorum non legebant scripturas? Sed cognoscere non poterunt deum in eis, quia volebant viuere dignè deo. Nec enim poterant sua verba docere, quos mala opera docebant. Talis est enim scriptura nolenti viuere secundum deum, quemadmodum si aliquis agricolæ non habenti voluntatem pugnandi, exponat bellicam disciplinam: econtrario autem viro bellatori nolenti colere terram, agricolæ sed deo culturam exponat: si tota die audiat verba expositionis illius, nihil intelligere aut comprehendere potest, quia

Ibidem f.

Ioan. 1. b.

Intelligentiæ sacrarum non assidue acquiritur sed deo digna vita.

nec habet desiderium disciplinæ illius. Vbi quæque enim fuerit desiderium hominis, illuc dirigitur & sensus ipsius. Ideo ad illud quidè quod dixit, Nescitis virtutem dei: hoc retulit, dicens: In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur. Ad illud autem quod dicit, Nescitis scripturas: exemplum protulit, dicens: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Si enim Abraham, & Isaac, & Iacob morientes periissent, nunquam diceretur deus eorum esse, qui non erant. Diximus supra cum de manu extensa hominis arida tractarem, quia calumniatoribus primum oportet in aliqua questione auctoritatem scripturæ proferre, deinde rationem exponere, non prius rationem, postea auctoritatem. Et causam huius ibi exposuimus rationem, quia & ibi sic fecit Christus. Hic autem interrogantibus Sadducæis, & per ignorantiam aliquid se scire æstimantibus, prius rationem exposuit, dicens: In resurrectione enim neque nubent, neque uxores ducent, sed erunt sicut angeli dei in cælo. Deinde protulit scripturæ auctoritatem dicentis: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Vt & nos calumniatoribus prius auctoritatem scripturæ proferamus, postea rationem reddamus. Interrogantibus autem quocumque proposito, prius rationem exponamus, postea auctoritatem: vt ratione quidem eos placemus, auctoritate cõfirmemus. Quoniam calumniatores cõvincere oportet, interrogatores autem docere. Quoniam & calumniator, & si intelligit rationem, cõsentire rationi non acquiescit: fratribus autem, id est interrogantibus, solam exponere sufficit rationem questionis, quia discendi & non cõtradicendi propositum habent: propter quod & audita ratione credunt. Item vide quomodo sit infirmior Iudæorum congressio contra Christum. Prima, cum terrore: vt est, In qua potestate facis hæc? Secunda, cum dolo, cum dicunt, Magister, scimus quia verax es, & viam dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo: non enim respicis personas hominum. Non enim terrent, sed circumueniunt laudibus: quæ congressio, etsi non minus periculosa est priore, tamen minus terribilis est. Contra illam enim necessaria erat fortitudo animæ, & cõstantia cordis: cõtra istam autem acuta sapientia. In tertio verò loco neque cum terrore, neque cum dolo, sed ex presumptione ignara. Satis enim fecerunt sibi Sadducæi, ita esse sicut putabant, & cum idoneo argumento existimauerunt se vincere Christum, resurrectionem annunciantem, quæ duabus præcedentibus facilius est. Hominem enim putantem se aliquid scire, cum nesciat, facile est viro scienti circumuenire. Contra tales enim necessaria est sola scientia scripturarum. Hæc autem diximus, vt per seruos diaboli, actusque eorum, habitudinem ipsius diaboli describamus: quoniam omnis operatio inimici talis est. In primis grauis, & intolerabilis est impetus eius. Quod si quis forti animo sustinuerit eum, in secundo inueniet eum infirmoierem, in tertio magis debilitatum. Et quando plus repercussus fuerit, tãtò magis frigidescit & deficit. Vnde puto in persecutionibus Christianis, si in primis quando cõprehenduntur non denegauerint territi, nullis poterunt postea vinci doloribus: quia diabolus non tantum habet in se virtutis, quantum terroris. *Pharisæi autem audientes, quod silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in vnum.* Frequenter Iudæi diuersis interrogationibus Christum tentantes, sibi quidem acquirerunt interitum, nobis autem prouiderunt salutem. Nam verba Christi illis profecerunt ad confusionem, nobis autem ad ædificationem: quoniam responsus eius vincebatur, & non placabantur. Nam malicia

Exod. 3. b.

Luc. 10. a.

Mat. 12. b.

* cõmunit.

tal. deest non. prius non cõtra veritatem, sed pro veritate certab.

malicia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Pharisæi sunt omnes, qui contra veritatem cõtendunt: quia non veritatem defendere cupientes certant, sed subuertere festinantes. Qui enim pro veritate contendunt, & cognita veritate non consentiunt veritati: manifestum est, quoniam prius non pro veritate, sed contra veritatem certabant. Audi ergo homo fidelis, qui cõtra hæreticum libenter contendis: si Pharisæi victi placati non sunt, & tu certando cõtra hæreticum potes eum placare, cum viceris? Nunquid fortior Christo es, vt quos ille non placauit, tu placabis? Debuerunt quidem timere Sadducæorum exemplum, vt non similiter interrogantes cõfundantur, sed ardens malicia dum sauciare festinat, non aspicit exitum rei, vt tantummodo alteri noceat, nec sibi penitus. Si neminè ante eos vicisset, forsitan iusta ratione sperasset posse eum vincere, à quo nullus est victus: nunc autem videntes, quoniam quotquot interrogare eum ausi sunt, omnes victi recesserunt: quid æstimandi sunt isti? nūquid fortiores quam ceteri, qui victis omnibus vincere sperauerunt? Sed impudentiores, quam omnes qui cõfisis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerunt. *Conuenerunt in vnum, & interrogauit eum vnus ex eis legis doctor, tentans eum.* Conuenerunt in vnum, vt multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant: à veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armauerunt. Dicebant enim apud se: Vnus loquatur pro omnibus, & omnes loquamur per vnum, vt siquidem vicerit, omnes videamur victores: si autem victus fuerit, vel solus videatur cõfusus. O Pharisæi qui omnia propter homines cogitatis & facitis. Primum quidem venietis cum vno, vincendi estis per vnum: tamè pone quia vno victo, homines non intelligunt omnes vos esse victos, nūquid cõscientia vestra cõsentiant se esse confusas? Leuis enim est cõsolatio, vt qui in seipso confusus est, quod ab aliis ignoratur. *Magister, quod est mandatum magnum in lege?* Magistrum vocat, cuius non vult esse discipulus. Simplicissimus interrogator, & malignantissimus insidiator. De magno mandato interrogat, qui nec minimum obseruat. Ille enim debet interrogare de maiori iusticia, qui iam minimum compleuit. Dominus autem sic ei respondit, vt interrogationis eius fictam cõscientiam statim primo respõso percuteret, dicens: *Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo.* id est, non sicut tu, qui deuotionem ostendis in ore, & fraudem meditaris in corde. Magnam autem & minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mādatorum, non quantum ad vtilitatem. Alioquin vtilitas omnium mādatorum vna est, & omnia mandata quasi vnum videntur esse mādatum: quia ita sibi cohærent, vt alterum sine altero esse non possit: Vtputa, si interroget te aliquis in ædificatione domus, quæ pars est melior, dicis, fundamentum. Sed quemadmodum ædificatio non potest esse, nisi fuerit fundamentum: ita nec fundamentum esse potest, nisi ædificatio fuerit subsæcuta. Nec dicitur fundamentum, nisi sit ædificatio cuius fundamentum dicatur. Ergo fundamentum in ædificatione dignius est, non vtilius: sic & caput dignius est quam membra: tamen nec membra sine capite, nec caput sine membris esse potest. Sic digniores sunt sacerdotes, quam populus, non tamen vtiliores: quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt. Ita & dignius est hoc mandatum, Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo: quam illud, Non occides, non cõcupisces: tamen vtilitas vna est: nam qui diligit deum, ille non occidit, nec cõcupiscit: qui autem

occidit, aut cõcupiscit, ille non diligit dominum deum suum. Esse autem minora mādata dominus manifestat, dicens: Si quis vnum ex minimis mandatis istis soluerit, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. Diliges, inquit: non dicit, timebis: quia diligere maius est quam timere. Inchoatio enim cultura dei habet timorem, perfectio autem dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta dilectio foras mittit timorem. *Domine, non timet deum, non eum diligit: cum autem diligere cõperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit.* Timere enim seruorum est, diligere autem filiorum: timor sub necessitate est, dilectio in libertate. Qui in timore seruit deo, pœnam quia inuitus facit bonum propter timorem. Non vult ergo deus, vt timeatur ab hominibus, quasi dominus: sed vt diligatur quasi pater, qui adoptionis spiritum donauit hominibus. Nam si cõsideremus ab initio creati hominis causam, intelligimus quia deus magis se patrem voluit esse hominum, quam dominum. Non enim dixit tantummodo, faciamus hominem: sed, faciamus hominem secundum imaginem & similitudinem nostram. Similare autem filius conuenit ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos. Quid est diligere deum ex toto corde? Id est, vt cor tuum non sit inclinatum ad vilius rei dilectionem amplius quam ad dei: nec delecteris in aliqua specie mundi amplius quam in deo, non in honoribus, non in auro, vel in argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut vestibus, non in filiis aut parentibus, aut amicis, sed hæc omnia existimes tibi esse in deo, vt præ his omnibus deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas deum: pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amadam inclinatum, pro tanta parte minus est ad deum. *Ecce si vir habeat uxorem, quo modo cognoscitur vxoris plena dilectio? Vxor neminem debet sapientioierem reputare, quam virum suum: etsi sit alter sapientioier, tamen illa sapientioier esse alterum intelligere non debet.* Vxor neminem fortioierem debet putare, quam virum suum: etsi alter fortioier sit, tamen illa intelligere non debet alterum fortioierem. Vxor neminem formosioierem debet putare, quam virum suum: etsi sit alter formosioier, tamen coram oculis eius alter formosioier non debet apparere. Perfectum enim odium, & perfectus amor iudicium rerum non cognoscit: vtputa, si perfectè odias aliquem, qualiacumque fuerint apud illum, omnia tibi displicent, siue quæ dicit, siue quæ agit: etsi verè bona sunt, tamen tibi mala videntur. Sic & si perfectè aliquem amas, quæcumque sunt apud eum placent tibi, siue quæ loquitur, siue quæ agit: etsi mala sunt, tamè tibi bona videntur. Ergo & vxor si videns aliquem, dixerit quam sapiens vir, vtinam vir meus talis esset, iam amor eius minus habet de perfecto amore: & pro quanta parte amplius aliquid laudauerit in altero viro, quam in suo: tantò dilectio eius minor est ad virum suum. Sic ergo & omnis anima Christiana, quæ sponsa est Christi, ita diligere debet deum, vt nihil sit in mundo, quod amplius amet quam eum, aut intantum. Pro quanta autem parte plus aliquid amauerit, pro tanta parte minus amat deum. Quid est in tota anima diligere deum? Id est certissimum animum habere in veritate, & firmum esse in fide. Alius est enim amor cordis, & alius est amor animæ. Amor cordis quodam modo carnalis est, vt etiam carnaliter deum amemus: quod facere non possumus,

Suprà 5. c.

1. Ioan. 4. d.

Diligere deum ex toto corde, quid.

Ex tota anima diligere deum quid.

sumus, nisi recesserimus ab amore mundialium rerum. Sicut enim casta mulier, quae virum suum amat, nulum amat alium: si autem alterum amauerit, iam non amat virum suum. Ita & homo, si deum amat, mundum non amat: si autem mundum amauerit, iam deum ex toto corde non amat. Ergo cordis amor non intelligitur, sed sentitur in corde, quia quodam modo carnalis est. Amor autem animae non sentitur in corde, sed intelligitur, quia amor animae iudicium eius est. Puta si didicisti vnum deum ex quo omnia, & vnum deum per quem omnia: si iterum intellectus tuus per alicuius doctrinae seductionem percussus, coeperit dubitare de substantia dei, in tota anima non diligis deum. Item qui putat incantationes aliquid posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, non ille in tota anima diligit deum. Quis autem diligit deum? qui omne bonum credit apud deum, & omne bonum credit esse deum, & extra deum non credit esse bonum: Qui omnem virtutem & sapientiam credit esse deum, & extra deum non credit esse aliquam sapientiam, neque virtutem. Qui credit deum omnia facere, & sine deo nihil fieri posse: ille tota anima diligit deum. Quid est, in tota mente diligere deum? Id est, vt omnes sensus tui qui pertinent ad te, deo vacent, cuius intellectus deo ministrat, & cuius sapientia circa deum est, cuius cogitatio ea quae sunt dei tractat, cuius memoria quae sunt bona recordatur: tota mente diligit deum, sicut ait Apostolus: Psallam spiritu, psallam & mente. Cuius autem intellectus quae sunt dei non intelligit, aut non secundum deum sapit, aut scientia illius vana est & secularis, singularis autem recordatio eius non est bona, aut cogitatio displicens deo: ille non tota mente diligit deum. Hoc est primum & maximum mandatum, secundum autem simile est huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Videtur Christus non ad interrogationem respondere. Ille enim interrogauit, quod est magnum mandatum? puta dixit, diliges dominum. Si voluit & alterum mandatum inducere, debuit minimum dicere, non secundum. Nam contra magnum minimum est, non secundum. Secundum autem ad primum respicit. Sed vide quid voluit ostendere. Diliges dominum, & magnum est: diliges autem & proximum, magnum quidem est, primum autem non est: & ideo dixit, Simile est. Considera ergo mysterium. Quis est proximus noster? Christus, qui suscipiens carnem nostram, factus est proximus nobis, sicut in parabola illa Christus ostendit, cum interrogat Phariseus: Et quis est meus proximus? Introducit hominem vulneratum a latronibus, & a sacerdotibus despectum, a Samaritanis autem receptum, qui est ipse Christus. Ergo primum mandatum est magnum, deum patrem diligere: secundum autem & simile est, dei filium diligere, id est cognoscere: ergo filius dei magnus est, sicut pater. Quicquid enim pater potest, & filius potest. Pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed quia omnia filius dante patre potest sicut pater, ideo pater magnus deus & primus. Filius autem magnus deus quidem, non tamen primus, sicut ait Apostolus: Expectantes aduentum magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Vt autem simpliciter intelligamus proximum nostrum omnem hominem esse fidelem, qui hominem amat fidelem, simile est sicut qui amat deum, quia imago dei est homo. Sicut in imagine sua rex honoratur vel contemnitur, sic & deus in homine vel diligitur vel oditur. Non potest hominem odire, qui deum amat: nec potest deum amare, qui hominem odit, sicut ait Ioannes apostolus:

Qui dicit se deum diligere, fratrem autem non diligit, mentitur. Si enim fratrem quem vides non diligis, deum quem non vides quo modo potes diligere? Quis enim honorat regem, & contemnit imaginem eius? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? Aut ita: quoniam Pharisei quidem sciebant quod esset magnum mandatum in lege, sed tentantes interrogabant: volens eis ostendere, quia non sufficiebat eis solus dei patris agnitio ad salutem, ideo non solum dixit, Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua: sed addidit, diliges proximum tuum sicut teipsum, qui erat ipse. Alioqui si ad solam interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere, diliges dominum deum: & non addere, & proximum tuum sicut teipsum: secundum quod & alibi dicitur: Hec est vita aeterna, vt cognoscant te solum deum verum, & quem misisti Iesum Christum. Et vide quia non dixit, Cognosces dominum deum tuum: sed, diliges: quoniam cognoscere vnum deum, penes proprium est humanae naturae: diligere autem deum, religiosi cordis, & recti. Et quicumque dilexerit deum ex toto corde, non est possibile vt non perueniat ad filij eius agnitionem, id est proximi. Ipsa enim dilectio dei, quae in eo habetur, illuminans eum, praestat ei ducatum, vt post patrem cognoscat & filium. In his duobus mandatis tota lex pendet & propheta. Qui proximum suum diligit, nec falsum testimonium dicit de eo quem diligit, nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec concupiscit rem illius quem diligit, nec mulierem eius inuadit. Sicut odium omne malum suggerit, sic dilectio omne bonum. Vnde ait Apostolus: Est fides quae per charitatem operatur. Aut ita: Quoniam de patre & filio omnis prophetarum & legis praedictio existerat, per quos prophetas agnoscens quis proximum suum, hoc est filium dei, ad primum vel maximum mandatum perueniebat, vt diligeret dominum deum, melius cognoscens eum per ipsum. Congregatis autem Phariseis interrogauit eos Iesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Responderunt, David. Et dixit eis. Quo modo ergo David in spiritu dominum eum vocat, si filius eius est? Iudaei aestimantes hominem Christum tentabant: nec enim tentassent eum, si eum filium dei credidissent. Volens ergo eis Christus ostendere, quia cognoscebat fallaciam cordis eorum, & quia non erat homo qui tentabatur, sed deus quem nemo poterat tetare. Nec dicere poterat manifeste veritatem de se, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne maiorem occasionem blasphemie inuenientes Iudaei, infamarent amplius. Tacere autem non poterat veritatem, qui ad hoc venerat vt veritatem annuntiaret. Ideo talem interrogationem eis proposuit, vt eo tacente, ipsa eius interrogatio ostenderet eis, quia non erat homo, sed deus, dicens: Et quo modo David eum in spiritu dominum vocat? Nunquid poterat dominus eius esse, qui ex eo fuerat nasciturus? Puto hanc interrogationem non solum contra Phariseos, sed etiam contra haereticos posuit. Nam secundum carnem filius erat David, dominus autem secundum diuinitatem. Si ergo secundum carnem dixerunt Christum, dominum David, aut secundum carnem iussus est sedere ad patris dexteram, sicut haeretici putant, aequalitatis mendacium componere festinantes: nunquid Christus David se filium denegasset, nisi quia post David futurus esset? Nam filius potest nobis esse, qui post nos futurus est. Dominus autem non potest esse, nisi qui aut nobiscum est, aut ante nos est. Christus ergo secundum carnem post David est, secundum diuinitatem autem ante David. Ergo illum significabat dominum

Deum diligere ex tota mente, quid sit.

1. Cor. 14. c.

Proximo no ster, quis.

Luc. 10. c.

Ad Tit. 2. d.

Ioan. 17. d.

Galat. 3.

917
minum suum, illum significabat iubendum federe, qui iam tunc erat vnigenitus dei. Et nemo poterat respondere ei verbum, neque ausus est quisquam ex illa hora eum amplius interrogare. Confusio multorum, facta fuerat disciplina cunctorum. Nam si credimus, quia omnia ibi secundum dei prouidentia agebantur & dicebantur, intelligimus quoniam non illis desinentibus interrogare, Christus desuit docere: sed quia Christus deseruit eos iam ulterius velle docere, ideo & illi deseruit ausi esse interrogare. Nam qui mari terminum posuit, ipse audaciae diaboli aduersus se agentis, quando voluit, tunc finem posuit.

Homilia xliij. ex cap. xxiiij.

Nunc Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei. Omnia ergo quaecunque dixerint vobis, seruate & facite: secundum opera vero eorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt: alligant autem onera grauiam, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Omnia vero opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias: amant autem primos recubitus in caenis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi. Vnus est enim magister vester, omnes autem vos fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram, vnus enim est pater vester qui in caelis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester vnus est Christus. Qui maior est vestrum, erit minister vester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Postquam dominus impios sacerdotes, super se irruentes, quasi feroces bestias, quodam venabulo acutissimae responsionis prostrauit, & incorrigibilem conditionem eorum ostendit. Nam laici delinquentes facile emendantur, clerici autem si mali fuerint, inemendabiles sunt. Tunc conuertit sermonem suum ad Apostolos, & ad populum, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei. Vt illorum confusio, istorum fieret disciplina. Infructuosum namque est verbum, in quo sic alter confunditur, vt alter non erudiatur. Nam & deus non propter malos castigationem super terram transmittit, sed propter bonos. Scit enim, vt corrigat bonos: quia bonus nisi admonitus fuerit, per negligentiam euanesceat. Sic & Christus, nunquid non potuit eorum interrogationes contemnere: Sed voluit indignos indignè docere, & dignos dignè edificare. Sicut in secularibus in eo quod alter pauperescit, alter ditatur: & nisi alter descenderet, alter non ascenderet: sic & in spiritualibus, in eo quod alter confunditur, alter emendatur. Quid ergo dicit de sacerdotibus? Super cathedram Moysi sederunt scribae & Pharisei, id est multi sacerdotes, & pauci sacerdotes. Multi nomine, pauci opere. Videte ergo, quo modo sedeat super eam: quia cathedra non facit sacerdotem, sed sacerdos cathedram: non locus sanctificat hominem, sed homo locum. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis sanctus sacerdos. Qui bene sederit super cathedram, honorem accipiet ab illa: qui male sederit, iniuriam facit cathedrae. Ideoque: malus sacerdos, de sacerdotio suo crimen acquirit, non dignitatem. In iudicio enim sedens, si quidem bene vixeris, & bene docueris, omnium iudex es: si autem bene docueris, & male vixeris, tui solius condemnator es. Nam bene viuendo, & bene docendo, populum instruis, quo modo debeat viuere: bene autem docendo, & male viuendo, deum instruis quo modo te debeat condemnare. Ad populum autem quid? Omnia quaecunque dixerint vobis, seruate, & facite: secundum vero facta eorum nolite facere. Id est, vos qui sedetis in ecclesia, quasi iudices sacerdotum, &

Castigat deus in terra malos, vt excutiantur boni.

non auditores: aliena discutientes, & propria non considerantes, ex vobis ipsis iudicate de sacerdotibus. Sicut vos omnes auditis, & non omnes facitis quod auditis: sic & sacerdotes omnes docent, sed non omnes faciunt quod docent. Nam in hominibus dignitas quidem diuersa est, omnium autem natura vna est. Homines enim ab initio creati sunt propter se, postea autem ordinati sunt propter vos. Propterea ergo natura eorum, ipsorum est: ordinatio autem eorum, vestra. Si bene vixerint, eorum est lucrum: si bene docuerint, vestrum. Accipite ergo quod vestrum est, & nolite discutere quod alienum est. Sicut enim sacerdotes etiam infideles docent propter fideles, melius iudicantes propter bonos etiam malos fouere, quam propter malos etiam bonos negligere: sic ergo & vos propter bonos sacerdotes etiam malos honorate, ne propter malos etiam bonos contemnatis. Melius est enim malis iusta prestare, quam bonis iusta subtrahere. Frequenter enim & de homine malo bona doctrina procedit. Ecce enim & vilis terra preciosum aurum producit. Nunquid propter terram vilem, preciosum aurum contemnitur? Non: sed sicut aurum eligitur & terra relinquitur, sic & vos doctrinam accipite, & mores relinquit. Nam vt apibus herbae necessariae non sunt, sed flores herbarum: flores enim illae colligunt, herbas vero relinquant: Sic & vos flores doctrinae colligite, & conuersationem relinquit, vt quasi inutilis herba arefcat. Fidem praedicant, & infideliter agunt. Pacem alius dant, & sibi non habent. Veritatem laudant, & mendacia diligunt. Auariciam castigant, & auariciam exercent. Quia ergo scire bonum & malum, in natura positum est, facere autem in voluntate: ideo bene dicere, omnium est: bene autem facere, paucorum. Legi aliquem sic interpretantem hunc locum: Quoniam, inquit, super cathedram Moysi: id est, in honore & gradu, in quo fuerat Moyses, paulatim ad peius redacti, constituti sunt contra meritum suum scribae & Pharisei indigni, quoniam gem prophetantem de Christo venturo praedicabant quidem aliis, ipsi autem non recipiebant praesentem: propter hoc hortabatur populum audire legem, quam praedicabant, & facere, id est credere in Christum praedicatum a lege, & non imitari scribas & Phariseos incredulos, praedicantes in lege de Christo, & non credentes in eum. Et reddit causam, vt quid praedicabant quidem in lege Christum venturum, & non credebant in eum: quia omnia opera sua faciebant, vt ab hominibus viderentur. Id est, quia non verè praedicabant Christum venturum, desiderantes ipsius Christi aduentum, quem praedicabant: sed propter hoc solum, vt praedicatores & traditores esse legis ab hominibus viderentur. Simile propositum habent omnes, qui iusticiam dei docent, & non faciunt: quia non docent verè ipsam iusticiam dei, non amantes quam docent: sed propter hoc solum, vt doctores esse iusticiae dei ab hominibus videantur. Nunquam audistis aliquem de consummatione mundi, & de futuro Christi iudicio eleganter tradentem scripturas? Et si consideres vitam eius, intelliges quia sicut latro non desiderat aspiceri faciem iudicis terreni, sic nec ille desiderat ad Christi venire iudicium. Alligant autem onera grauiam, & importabilia, & imponunt super humeros hominum, ipsi autem digito suo nolunt ea mouere. Quantum ad Phariseos quidem & scribas, de quibus loquitur, onera grauiam & importabilia, dicit legis mandata, maxime quae dederat eis deus propter peccatum vituli adorati, quae scribae & Pharisei docebant, suadentes populo secundum mandata viuere legis, & non venire ad facilem.

nos. nostra. nostrum.

facilem & delectabilem gratiam Christi. De quibus onerosis mandatis & dominus supra dicebat, exhortans populum Iudaeorum: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego vobis requiem dabo. Et Petrus in Actibus Apostolorum dicit: Et vos quid tentatis deum, & vultis imponere iugum super cervices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus? sed per gratiam Christi credimus salui fieri. Erant enim quidam qui onera legis quibusdam rationibus fabulosis commendantes auditoribus suis, quasi vincula super humeros cordis eorum alligabant: ut quasi rationis vinculo conficti, non reicerent ea a se: ipsi autem nec ex modica parte ea implebant: id est, non dicam plena opere suo, sed nec modico tactu, hoc est digito. Secundum consequentiam autem, tales sunt etiam nunc sacerdotes, qui omnem iusticiam populo mandant, & ipsi nec modicè seruant, videlicet non ut facientes sint iusti, sed ut docentes appareant iusti. Tales sunt & qui graue pondus venientibus ad penitentiam imponunt, qui dicunt & non faciunt: & sic dum poena penitentiae praesentis fugitur, contemnitur poena peccati futuri. Si enim fascem super humeros adolescentis, quam non potest baiulare, posueris: necesse habet ut aut fascem reiciat, aut sub pondere confringatur: Sic & homini, cui graue pondus penitentiae ponis: necesse est, ut aut penitentiam tuam reiciat: aut suscipiens, dum sufferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde & si erramus, modicam penitentiam imponentes: nonne melius est propter misericordiam ratione dare, quam propter crudelitatem? Vbi enim paterfamilias largus est, dispensator non debet esse tenax. Si deus benignus est, ut quid sacerdos eius austerus? Vis apparere sanctus? circa tuam vitam esto austerus, circa alienam autem benignus. Audiant te homines parua mandantem, & grandia videant facientem. Talis est autem sacerdos, qui sibi indulget, & ab aliis grauia exigit: quemadmodum malus descriptor tributum in ciuitate, qui se releuat, & onerat imposables. *Omnia autem opera sua faciunt, ut ab hominibus videantur.* Postquam supra sacerdotum, & Phariseorum, & Sadduceorum contentione vexatus est: in suis autem responsionibus non auditis, conuertens se sicut audiuius, docuit tales doctores audiendos esse non imitandos. Nunc autem vult ostendere causam, propter quam non poterat credere Christo: hoc est, quia omnia faciebant, ut ab hominibus videantur. Impossibile est enim, ut credant Christo caelestia praedicanti, qui gloriam hominum concupiscunt terrenam, sicut alibi ipse dicit. Quo modo potestis credere, gloriam quaerentes ab inuicem, & gloriam quam a solo deo est non quaeritis? In omni re, ex ipsa re nascitur quod exterminet rem: ut puta in ligno, ex ipso ligno nascitur vermis, qui exterminat lignum. Ex vestimento nascitur tinea, quae comedit vestimentum. Ex oleribus nascitur vermis, qui olera vniuersa corrumpit: Sic & in spiritualibus, ex ipso proposito eorum spirituali accipit occasione inimicus, unde eis retia textit: quia a seipso nihil agere potest, nisi occasione non ab accepserit. Ideo vnumquodque hominem aggreditur secundum conditionem & statum, quem inuenerit circa eum: Ut puta inter bellatores nascitur de virtute contentio: in dignitosis, de ambitione honoris surgit inuidia: inter diuites, de acquisitione fit zelus. Quid dicam: inter ipsos thymelicos, qui exercent vana ludibria, de ipsis ludibriis sibi inuicem aduersantur, ut qui peius deridetur, melior existimetur. Ideo & sacerdotes qui positi sunt ad ornamentum populi, & ad aedificationem sanctitatis,

ex ipso ministerio eorum accipit colorem diabolus, & corrumpit bonum ministerium eorum, ut hoc ipsum bonum, dum propter homines fit, fiat malum. Tolle ergo hoc vicium de clero, ne velint hominibus placere, & sine labore omnia vicia refecantur. Ex hoc vicio nascitur, ut ne velint inter se meliorem habere, sicut Iudaei Christum. Non enim nescientes eum dei filium esse occiderunt, sed habere eum talem non sustinentes, sicut & propheta de illis Salomon: Venite circumueniamus iustum, quia inutilis est nobis, & impropereat nobis peccata legis. Ex hoc vicio nascitur, ut clerici peccantes, difficile penitentiam agant. Erubescit enim aliquando reus videri, qui semper fuerat iudex. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias vestimentorum suorum.* Puto quod illorum tunc scribarum & Phariseorum exemplo, & nunc multi aliqua nomina Hebraica angelorum confingunt, & scribunt, & alligant sibi, quae non intelligentibus linguam Hebraicam quasi metuenda videntur. Sic ergo & isti vani sunt, sicut illi fuerunt: quoniam personae illorum de mundo recesserunt, non mores. De hominibus itaque nostri temporis exponentes, de illis videmur exponere. Ergo sacerdotes ex eo quod ab hominibus vult videri iusti: phylacteria alligant circa collum, quidam vero partem aliquam euangelij scriptam. Dic sacerdos insipiens, nonne quotidie euangelium in ecclesia legitur, & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus posita euangelia nihil profunt, quo modo eum poterunt circa collum suspensa saluare? Deinde ubi est virtus euangelij, in figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, bene circa collum suspendis: si in intellectu, ergo melius in corde posita profunt, quam circa collum suspensa. Alij autem qui sanctiores se ostendere volunt hominibus, partem fimbriae aut capillorum suorum alligant, & suspendunt. O impietas, maiorem sanctitatem in suis vestimentis volunt ostendere, quam in corpore Christi: ut qui corpus eius manducans sanatus non fuerit, fimbriae eius sanctitate saluetur, ut desperans de misericordia dei, confidat in veste hominis. Et quid Paulus? non dabat sudaria sua, & semicinctia sua, ut saluarentur infirmi? Etiam antequam dei noticia in hominibus esset, ratio erat ut per sanctitatem hominum, dei potentia cognosceretur: nunc autem insania est. Nam postquam dei potentiam cognouerimus, quid necessarium est, ut hominum potentiam cognoscamus? Nam qui necessarium non habet, ut deum ostendat per suam sanctitatem, & hoc facit: sine dubio se festinat ostendere, non deum. Alius autem sic interpretatur hunc locum: Quia per observationes, inquit, quorundam dierum dilatant verba sua, quasi phylacteria: & ostendunt populo ea assidue praedicantes, quasi conseruatoria legis & salutis eorum: quales erant de quibus Christus dicebat: Sine causa autem conuolunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Fimbrias autem vestimentorum magnificatas, dicit supereminencias eorundem mandatorum magnificatas. Quando enim per minimas illas, & superfluas obseruationes iusticiarum suarum laudant quasi eximias, & valde deo placentes, fimbrias vestimentorum suorum magnificant. *Amant enim primos recubitus in conuiuiis.* Haec si spiritualiter intelligantur, aedificant: si vero corporaliter, non solum non aedificant, sed adhuc magis destruunt. Quo modo? Pone aliquem esse corde iactantem, audientem laudabile esse in ultimo loco discumbere, discumbit post omnes: & non solum tunc iactantiam cordis non dimittit, sed adhuc aliam iactantiam humili-

Supra xi. d. Acto. 15. c.

Ioan. 5. g.

Sapientia

Euangelij virtus ubi

Matth.

Matth.

Ioan. 4. d. 1. Cor. 14. g.

Psal. 93. a.

Sup. 6. b. & Luc. 11. a.

tatis acquirit: ut qui vult videri iustus, etiam humilis videatur ab aliis. Quanti enim sunt superbi, qui corpore quidem in nouissimo recumbunt, cordis autem elatione videntur sibi in cornu recumbere? Et quanti sunt humiles in cornu recumbentes, & conscientia se existimant in ultimo esse? Quid ergo? Deus spiritus est, non ad carnem loquitur, sed ad spiritum. Caro enim spiritualia non intelligit, dicente Apostolo: Si quis spiritualis est inter vos, cognoscat quae scribo vobis, quia domini sunt mandata. Si ergo spiritus ad spiritum dicit, spiritualiter non carnaliter dicit. Non enim tantum curat deus, ubi corpus hominis iaceat, sed in qua parte mens conscientiae sit collocata. Ergo quod iubet nobis in ultimo loco dominus recumbere: non solum sic iubet, ut corpore in nouissimo iaceamus, sed etiam animo, ut nouissimos nos esse omnium iudicemus. Nam sine causa loco se humiliat, qui corde se praefert. Unde non vituperat eos, qui in primo loco recumbunt: sed eos qui amant primos discubitus: ad voluntatem vituperationem referens, non ad factum. *Et salutationes in foro.* Primas salutationes non solum in tempore, sed etiam in voce: non solum in voce, sed etiam in corpore: non solum in corpore, sed etiam in loco: id est, non solum exigunt, ut prius illos salutemus, sed etiam cum voce clamantes, Ave rabbi: non solum hoc, sed etiam ut flexis capitibus, ac nudatis, & in publico ad genua eorum nos incuruamus. *Et vocari ab hominibus rabbi.* Id est, vocari volunt, non esse: nomen appetunt, & officium negligunt. Quo modo enim potest esse magister, qui discipulum non habet? Da ergo operam, & inuenies fructum: acquirere discipulum, & esto magister. *Vos autem nolite vocari rabbi.* Ne quod deo debetur, vobis sumatis. Nolite & alios vocare rabbi, ne diuinum honorem hominibus deferatis. Vnus est enim magister omnium, qui omnes homines naturaliter docet. Si enim homo hominem erudiret, omnes homines discerent, qui habent doctores: nunc autem quia homo non docet, sed deus, multi quidem docentur, pauci autem discunt. Homo enim non intellectum homini praestat docendo, sed a deo praestitum per admonitionem exercet. Doctrina enim coris habet officium. Sicut enim eos non facit ferrum, sed acuit: & sicut sine causa ferrum acutum acuitur, ita sine causa homo sensatus docetur. Maxime vos qui spirituales estis, quo modo vocatis vobis terrenum magistrum? Numquid carnalis doctrina disciplinam generat spiritualementem? Scriptum est enim: Beatus homo, quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. *Et patrem nolite vocare vobis super terram,* quia non estis filij terreni. Ex quo enim caelestem te esse professus es, ex quo patrem tibi vocasti de caelo, dicens: Pater noster qui es in caelis, ac ex quo te caelestem esse professus es, patrem vocando deum: turpe est, ut iterum te profitearis terrenum, patrem tibi vocando super terram. Ecce enim in arbore, quanuis plurimos ramos producat, tamen omnium ramorum vna dicitur radix: sic & in mundo, quanuis homo hominem generet, tamen vnus est pater qui omnes creauit. Nam & nos filij fratres sumus patrum nostrorum, quia non ab ipsis nati sumus, sed per ipsos: id est, non initium vitae ex eis habemus, sed transitum vitae per eos accepimus. *Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur.* In conuiuio enim hoc nuptiali, id est in hac dei vocatione primos discubitus sibi defendebant Iudaei: humiliati autem facti sunt post gentes nouissimi, & gentes quae contra meritum suum se vobis Tomus secundus.

catas intelligebant, factae sunt ante Iudaeos, qui illis quidem erant in tempore primi: quia non prima vocatio est consideranda, sed dignitior. Illi enim ad prandium mediocre inuitati sunt, isti autem ad coenam magnam. Illorum inuitatores prophetae fuerunt, istorum autem ipse filius, qui erat causa conuiuij. Illorum delectatio apud deum ex patribus erat, istorum autem ex fide ipsorum. Ideo alibi tangens Iudaeos dicebat: Tu autem cum vocatus fueris ad nuptias (id est, ad nuptias Christi) noli recumbere in loco priori.

Vobis autem scribo & pharisaei hypocrita, qui deuoratis domos viduarum, &c. Sexus mulierum incautus & mollis est. Incautus quidem, quia non omnia quae videt aut audit, cum sapientia & ratione considerat: mollis autem, quia facile flectitur, vel de malo ad bonum, vel de bono ad malum. Virilis autem sexus cautiore est & durior. Cautiore quidem, quia omnia quae videt discutit ratione: durior autem, quia nec de malo facile inclinatur ad bonum, nec de bono facile reuocatur ad malum: nam sequitur rationem. Ideo autem durior, quia rationabilior. Haec autem praemisimus, ut ostendamus mulieres incautas & faciles. Propterea imposteriores sanctitatis circa mulieres facile se constringunt, quia nec intelligere imposturas eorum facile possunt mulieres, cum sint incautae: & ad dilectionem eorum religionis gratia facile inclinantur, cum sint molles corde. Maxime tamen permanent cum viduis mulieribus, propter duas causas. Primum, quia virita mulier nec facile decipitur, habens consiliatorem virum: deinde nec facile de facultatibus suis aliquid eis dat, cum sit in potestate viri: viduae autem facile decipiuntur, non habentes consiliatorem virum, & facile de rebus suis talibus praestant, cum sint nullius potestati subiectae. Propterea ergo dum Iudaicos sacerdotes confundit, Christianos monet, ut non cum viduis mulieribus amplius permaneant, quam cum caeteris: quia etsi voluntas permanendi mala non fuerit, tamen suspicio est mala. *Va vobis, qui deuoratis domos viduarum, oratione longae orantes.* Qui auariciam vestram religionis colore depingitis, & quasi diabolo Christi arma praestatis, ut ametur iniquitas dum pietas aestimatur, qui longis orationibus, quasi magnis retribus viduarum facultates piscatis. Ob id dupliciter rei. Primum quidem pro eo quod estis iniqui: alterum, pro eo quod figmentum assumitis sanctitatis. *Va vobis scribae & pharisaei hypocrita, qui clauditis regnum caelorum ante homines.* Vult enim dominus ostendere sacerdotes Iudaeorum omnia auariciae causa facere, qui per scripturas quidem Christi cognoscebant aduentum. Considerabant autem, quoniam & si Christus creditus fuisset, consuetudo sacrificiorum offerendorum fuerat extinguenda, & sacrificium iusticiae valiturum: sicut de vtriusque propheta testatur, dicens: Afferte domino gloriam & honorem. Tollite hostias, & introite in atria eius. Ideo peruersa interpretatione ante conspectum populi clauderent ianuam legis & prophetarum, qui de aduentu Christi manifestissime praedixerunt, ut a fide Christi homines separarent, timentes ne forte credito Christo, ipsi sacrificiorum oblationibus fraudarentur. Magis enim cupiebant, ut lege manente, in vsu essent sacrificia, quibus ipsi ditabantur, non deus: quam lege cessante, sacrificium iusticiae veniret in vsu quo deus delectatur, & homines iustificabantur. Regnum caelorum enim caelorum dicitur scriptura, quia in illis incertum locum dicitur est regnum caelorum. Ianua eorum, intellectus earum: tur scriptura. **G** Velra.

Luc. 14. b.

Contra impostores sanctitatis.

Psal. 118. a.

Vel regnum est beatitudo cœlestis, ianua autem eius est scriptura, per quam introitur ad eam. Clauicularij autē sunt sacerdotes, quibus creditum est verbum docendi, & interpretandi scripturas. Clavis autē est verbum sciētiæ scripturarum, per quam aperitur hominibus ianua veritatis. Adapertio autem est interpretatio vera. Videte quia non dixit, Vā vobis, qui non aperitis regnum cœlorum: sed, qui clauditis. Ergo nō sunt scripturæ clausæ, sed obscuræ quidem, vt cum labore inueniantur: nō autem clausæ, vt nullo modo inueniantur. Propterea dicit Petrus in epistola sua, de scripturarū obscuritate: quia nō sicut voluit homo, locutus est spiritus: sed sicut voluit spiritus, ita locutus est homo. Ratio autē obscuritatis multiplex est, tamē satisfactiois causas dicimus duas. Primum, quia deus alios voluit esse doctores, alios discipulos. Si autem omnes omnia scirent, doctor necessarius non erat, & ideo esset rerum ordo confusus. Nam ad eos quidem quos voluit esse doctores, sic deus dicit per Esaiam prophetam: Loquimini sacerdotes in cordibus populi. Ad eos autē quos voluit discendo cognoscere mytheria veritatis, sic dicit in Cantico: Interroga patrem tuum, & dicit tibi: presbyteros tuos, & annuntiabunt tibi. Et sicut sacerdotes, nisi omnem veritatem manifestauerint in populo, dabūt rationem in die iudicij, sicut dicit dominus ad Ezechielem: Ecce speculatorem te posui domui Israēl, si non dixeris impio, vt à viis suis prauis discedat, ipse quidem in suis peccatis morietur, animam autē eius de manu tua requiram. Sic & populus à sacerdotibus nisi didicerit & cognouerit veritatem, dabit rationem in die iudicij. Sic enim dicit sapientia ad populum, Et extendebam sermones meos, & non audiebatis, ideo & ego in vestra perditione ridebo. Sicut enim paterfamilias cellarium, aut vestiariū suum non habet expositū cunctis, sed alios quidem habet in domo qui dant, alios autem qui accipiūt: sic & in domo dei alij sunt qui docent, alij qui discunt. Deinde obscurata est noticia veritatis, ne nō tam vtilis inueniatur, quā contemptibilis. Contemptibilis enim est, si ab illis intelligatur, à quibus nec amatur, nec custoditur. Nō ergo abscondita est in scripturis veritas, sed obscura: non vt non inueniant eam: qui quærunt eam, sed vt nō inueniant eam, qui quærere eam nolunt: vt ad illorum quidem gloriam pertineat, qui inueniunt eam, quia desiderauerunt eam, & quæserunt, & inueniunt: ad illorum autem condemnationem qui nō inueniunt eam, quia nec desiderauerunt eam, nec quæserunt, nec inueniunt. Nec potest eis esse excusatio cōdemnationis ignorantia veritatis, quibus fuit inueniendi facultas, si fuisset quærendi voluntas. Nam si veritas, salus, & vita est cognoscentiū se, magis debet quæri quā quærere. Quo modo clauderent scripturas sacerdotes? Aliud pro alio interpretantes, vtputa dicit Esaias: Ipse veniet dominus, & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cœcorum, & aures surdorum patebunt, & lingua mutorum diserta erit: Hæc signa erunt aduentus Christi. Quando ergo dominus mutum sanauit, & surdum, Iudæi peruersa adinuatione dicebant: Hic non eiicit dæmonia, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum: vt auerterent populum à fide ipsius. Aut certē clauderent ianuam veritatis, quando posuerunt decretum, vt si quis diceret eum filium dei, fieret extra synagogam. Sic & modò hæretici sacerdotes claudunt ianuam veritatis. Sciunt enim quoniam si manifestata fuerit veritas, eorum ecclesia est relinquenda, & ipsi de sacerdotali dignitate ad humilitatem venient popularem. Ideo quando le-

gunt in populo suo aliquid tale, Qui me misit, maior me est: peruersa interpretatione claudunt ianuam veritatis, dicentes: Filium minorem patre, cum secundū dispensationē carnis dicatur minor. Et nec ipsi intrant in veritatem scripturæ, propter auariciā: neq; alios intrare permittūt, propter ignorantia. Quid ergo? ignorans populus excusabilis erit? Absit. Si enim vestimenta empturus, gyras vnum negociatorē & alterum, & vbi meliores vestes inuenis, & precio viliori ab illo comparas: quo modo non oportet populū circuire omnes doctores, & inquirere vbi sincera veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & omnium cōfessiones cognoscere, & veriore eligere plus quā vestimentum? Dicit Apostolus, Omnia probate, & quod bonum est tenete. Aut si propter vtilitatē aliquam, vel necessitatem mundialem, proficisci volueris ad aliquē locum, cuius viam ignoras, nūquid propter ignorantia viæ, discedis à perfectione proposita? Non, sed experiris nunc istam viam, nunc illam: & quos interroges, quæris: & cum inuenis, rogas, & postulas vt semitā discas. Et si velles scripturarum ingredi veritatem, nunc peteres orationibus, nūc quæreres in scripturis, nūc pulsares bonis operibus, nunc interrogares sacerdotes, nunc istos, nūc illos, non inuestigas qui veri sint clauicularij scripturarū, qui falsi. Sed ista nō fiunt, quia verbū dei non creditur: quia nec promissio beatitudinis eius desideratur, nec iudicium comminationis eius timetur. *Va vobis scriba & pharisei hypocrite, qui circuisit mare & aridam, vt faciatis vnum proselytum: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo, quā vos estis.* Iudæi enim vbicunque videbant Gentiles, proposita quæstione de veritate vnus dei, & de vanitate idolorum facile disputantes vincebant. Nō enim labor est contra vanitatem idolorum manifestam, vnus dei dicere veritatem, cum ille qui dicit magis adiuuetur ab ea quā adiuuet eam: tamen corrigebant eum fortē, sed nō propter gloriam dei, vt additis cultoribus honoretur deus: nec propter misericordiam volentes eum saluare quem docebāt, sed aut propter auariciam, vt additis in synagoga Iudæis, sacrificiorū adderetur oblatio: aut propter vanam gloriā, propter hoc ipsum vt videātur Gentilē corrigere potuisse: sicut & nunc faciunt hæretici sacerdotes, aut promissionibus corrumpunt, aut minis terrent: nō propter gloriam dei, neque de ignorantia hominum dolentes, sed aut propter auariciam, aut gloriam vanam, vt videātur aliquos potuisse corrigere. Sed qui propter deum aliquem vult corrigere, aut qui propter vanitatem, ex ipsis actibus docentis ostenditur. Quando enim ipse in sanctitate conuersatur, cognosce, quoniam errantē propter deum corrigere vult: si autē ipse in malis versatur, quo modo alterum propter deum corrigere valet ad bonum? Nunquid magis misericors potest esse aliquis alteri, quā sibi? Aut qui seipsum mergit in gurgitem peccatorū, quo modo alterum de peccatis valet eripere? *Facitis autem eum filium gehennæ duplo, quā vos estis.* Nam qui fortē sub cultura idolorum constitutus, vel propter alios homines iusticiam seruabat, factus sub deo: malorum magistrorum prouocatus exemplo, fit peior magistris, & sic impietas discipulorum imputatur magistris. Aut sic, omnis Gentilis in simplo est filius gehennæ, quia idolorum est cultor. Item Iudæi in simplo erant filij gehennæ, quia non credebant in Christum. Quicumque ergo ex Gentibus adiungebatur Iudæis, non solum non iustificabatur: nec enim iustificabatur aliquis, nisi per fidem Christi, maxime post aduentū ipsius: sed adhuc instruebatur exemplo scribarum

scribarum & Phariseorum discredere Christo, & blasphemare eum, quemadmodum & illi: & sic fiebat duplo filius gehennæ. Primum quidem, quia idolorum fuerat cultor. Deinde, quia factus fuerat blasphemator Christi, & interfector. Sicut & nunc, qui transit ad hæreses, duplo fit filius gehennæ. Primum quidem, quia veritatem quam tenebat, reliquit. Deinde quia factus est aduersarius veritatis. Qui enim in erroribus natus est, & in erroribus permanet, in simplo est filius gehennæ: qui autem natus in veritate, propter aliquam causam mundialem ad perfidiam migrat, duplo fit filius gehennæ. *Va vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque intraverit per templum, nihil est: qui autem iurauerit per aurum templi, debet.* Templum enim vel altare ad gloriam dei pertinet, & ad hominū spiritualium salutem: aurum autem quod est in templo, vel donum quod est super altare, ad gloriam quidē dei pertinet: & ipsum tamen aurum, vel donum magis ad delectationem hominum, & ad vtilitatem sacerdotum offertur super altare. Iudæi ergo aurum, quo ipsi delectabantur, & dona quibus ipsi pascebantur, sanctiora dicebant esse, quā ipsum templum & altare: vt homines præoptiores fierent ad offerenda dona, quā ad preces fundendas in templo, aut iusticias faciendas. Multa enim & modò Christiani simpliciter, & insipienter sic intelligunt. Ecce enim si aliqua fuerit causa, modicū videtur facere, qui iurat per deum: qui autē iurat per euangeliū, magis aliquid fecisse videtur: quibus similiter dicendū est: stulti, scripturæ sanctæ propter deum sunt, non deus propter scripturas. Maior est enim deus, qui sanctificat euangeliū, quā euangeliū quod sanctificatur à deo. *Va vobis scriba & pharisei hypocrite, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicij, & misericordiam, & fidem.* Quoniam scribarum & Phariseorū ad quos loquebatur, quidā erant sacerdotes, quidā autē populares: non incōgruum existimo, si duplicem huius loci faciamus traditionē: vt vna quidē pertineat ad populares, qui decimas dant: altera autem ad sacerdotes, qui decimas accipiūt. Etenim ipse sermo dubius est, qui dicit: *Va vobis, qui decimatis.* Nam & qui accipit decimas, rectē decimare videtur, & qui dat. Scribæ ergo & pharisei minimorū olerum decimas dabāt, vt per hoc videntes eos, dicerent omnes: Putas quo modo omnium rerum suarū decimas offerre non prætermittunt: quia etiam cōtemptibilem olerum decimas dare nō negligūt: Putas quo modo secundū omnia dei præcepta, vita eorum est consummata, vt ne in modicis his negligere acquiescant? Quod nō erat verum. Nā minimarum quidem rerum decimas offerebāt, ostendendæ religionis gratia, in iudiciis autē erant iniusti, in fratres sine misericordia, in deū semper increduli. *Quas simulationes eorum arguens dominus, hæc dicit & adiungit: Hypocrite liquantes culicem, camelum autē glutientes.* Quoniam à modicis quidē delictis se abstinebant, quæ fieri solent ex decimis non oblati: magna autē mala alacriter commitebāt: qualia sunt, iniustum iudiciū iudicare, in proximis suos odia exercere, in deum incredulū esse. In causa autē scribarum & phariseorū illorum cadunt multi. Et nunc qui videntur quidem ecclesiam honorare, pauperes cōsolari, in iudicio autem sedentes, aut secundū personarum acceptionem iudicant, aut secundum differentiam munerū: inter seipfos lites quotidianas exercent, & odia sine fine, prapponentes semper auariciam charitati. In fide autē semper infirmi sunt, quia inter Christianos: & hæreticos nullam differentiam arbitrantur: sicut & meretrix mulier adulterum idipsum putat & virum. Et ipsi

ergo hypocrite sunt, & culicem liquant, modicū repellentes peccatum: & camelū glutunt, maxima & pessima cōmittentes. Nūc veniamus ad sacerdotes. Scimus quia seruare iusticiā, & facere misericordiam, & habere fidē, propter gloriam suam deus mandauit: decimas autem offerre deo, propter vtilitatem sacerdotum: vt sacerdotes quidem populo in spiritualibus obsequantur, populi autem in carnalibus sacerdotibus subministrarent. *Sacerdotes ergo auaricia pleni, si quis de populo decimas non obtulisset, ita eum corripiebant, quasi magnū crimen fecisset, quia decimam alicuius rei, vel saltem minimam non obtulisset: si quis autem de populo in deum peccabat, aut laedebat aliquem, aut aliquid tale faciebat, nemo curabat corripere eum, quasi nullam culpam fecisset, quia in deum peccabat. Et de suo quidem lucro solite agebant, de gloria autem dei, & salute hominum negligebant. Ideo dicit de eis: Va vobis qui decimas etiam rerum minimarū exigitis à populo, & misericordiam & iusticiam non facientes populum non admonetis. Sic enim & modò fit. Ecce enim episcopus, si debitum honoris non acceperit à presbytero, aut presbyter si non acceperit à diacono, aut diaconus à lectore, irascitur, & turbatur: si autē viderit aut episcopus presbyterum, aut presbyter diaconum, circa ecclesiæ obsequium non permanentem, aut aliās peccantē in deum, neque irascitur ei, neque curat: quia omnes quidem de suo honore solliciti sunt, de honore autem dei nullus. Et portiones quisque suas secundum dignitatem suam vigilanter aspiciunt, & defendunt, & secundum dignitatem suam curam impendere circa obsequium ecclesiæ non attendūt. Si populus decimas non obtulerit, murmurant omnes: & si peccantem populum viderint, nemo murmurat contra eum. Quam cōpendiosè in tribus his complexus est, & conditiones hominum, & quæ necessaria sunt hominibus ad salutem: Omnes enim homines aut iudices sunt, siue spirituales, siue mundiales, aut sub iudicibus sunt: & omnibus generaliter hominibus tam iudicibus, quā his qui iudicantur, duo hæc necessaria sunt ad salutē, fides vera, & opera bona. Dicens ergo, iudicium: tetigit eos qui iudicant, siue mundiales iudices, qui præsumunt mudo: siue spirituales, qui præsidet ecclesiis, vt iustum iudicium iudicent. Hæc est enim eorum prima iusticia, vt si verè, aut iudices mundiales loquuntur iusticiam in ecclesia, per hoc ostenditur si iuste iudicant, dicente propheta: Si verè vtiq; iusticiam loquimini, iuste iudicate filij hominum. Si autem non iudicauerint iustum iudicium, non in veritate loquuntur iusticiam, sed in labijs tantum. Dicens autem, Fidem: admonet omnes in fide viuere dei. Dices verò, Misericordiam: conuersationē bonam omnibus prædicauit. Nam siue abstinentia à malis, siue opus bonarum rerum per misericordiam conseruatur. Nam & non facere homini quæ pati non vult, & facere quæ sibi fieri vult, vtrūque misericordia est. *Duces cæci, liquantes culicem, camelum autem glutientes.* Omnes ergo sacerdotes, qui propter non oblatas populi decimas curant, & docent populum, & corripunt, & alia peiora eorum peccata videntes, tacent: ipsi sunt, qui docent populum suo exemplo liquare culicem, & camelum glutire: id est, à modico quidem peccato se abstinere, maiora autem committere. *Va vobis scriba & pharisei hypocrite, qui mundatis quod foris est calicis, & paropsidis.* Quoniam in specie calicis & paropsidis homines dicit, manifestum est ex eo quod addidit, dicens: *Ab intus autem pleni estis rapina & iniquitate.**

Iudæi enim quotienscumque ingressuri erant in templum, aut sacrificia oblaturi per dies festos, & seipfos, & vestimenta sua, & vtenilia lauabant, & à peccatis nemo seipsum purgabat, cum deus neque corporis mundiciam laudet, neque sordes condemnet. Pone tamen, quia deus odit sordes corporum, & rerum, & vasorum. Si ergo rerum sordes odit, & aut vis, aut non vis, necesse est vt ipso vsu sordidentur: quanto magis deus sordes conscientiarum horret: quam, si volumus, semper mundam seruiamus. Non ergo vasa lauanda sunt aquis, sed conscientiarum precibus. *O Pharisee cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, vt fiat id quod foris est mundum.* Nō ergo sensus est, si catinus ab intus mundatur, à foris vero mundatus non fuerit, mundus est: sed homo, si ab intus peccatis non fuerit sordidatus, & si nunquam tetigerit aquam, mundus est ante deum: si autem peccauerit, & si toto pelago, & cunctis fluminibus se lauerit, sordibus & niger est ante deum.

Homilia xlv. ex cap. xxiii.

VAE vobis scribae & Pharisei hypocrita, qui similes estis sepulchris de albatris, &c. Merito iustorum corpora templa dicuntur, quia anima in corpore iusti dominatur, & regnat, quasi deus in templo. Vel certe, quia ipse deus in corporibus habitat iustis. Corpora autem peccatorum sepulchra dicuntur mortuorum, quia anima mortua est in corpore peccatoris. Nec enim viuens putanda est, quæ nihil viuum, aut spirituale agit in corpore. Vel quia mors ipsa habitat in corporibus peccatorum. Sicut ergo sepulchrum quandiu quidem clausum est, pulchrum videtur à foris: si verò fuerit apertum horribile est: Sic & simulatores bonorum, quandiu quidem non cognoscuntur, laudabiles sunt: cum autem cogniti fuerint, inueniuntur abominabiles. Dico mihi dō hypocrita, si bonum est esse bonum, vt quid nō vis esse, quod vis apparere? Si verò malum est esse malum, vt quid vis esse, quod nō vis apparere? Nam quod turpe est apparere, turpius est esse: quod autem formosum est apparere, formosius est esse. Ergo aut esto quod appares, aut appare quod es: quia manifestum malum à sapientibus non facile reprehenditur, dum insania æstimatur. *Vae vobis scribae & Pharisei hypocrita, qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum.* Omne bonum quod fit propter deum, in omnibus rebus aequaliter obseruatur. Vbi autem in omnibus rebus non aequaliter obseruatur, bonum illud propter homines fit, sicut res ipsa præfens demonstrat. Ecce enim qui martyria ædificant, ecclesias ornant, bonum opus facere videntur: sed si quidem & aliàs iusticiam dei custodiant, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua: scito quia ad gloriam dei ædificant. Si autem aliàs iusticiam dei nō seruant, si de bonis eorum pauperes nunquam gaudent: si aliorum bona faciunt sua, aut per violentiam, aut per fraudem: quis tam insensatus est, vt non intelligat quia non ad gloriam dei faciunt ædificia illa, sed propter æstimationem humanam? Et iuste ædificant martyria, vt pauperes violentiam passi ab eis, interpellent contra eos. Non enim gaudent martyres, quando ex illis pecuniis honorantur pro quibus pauperes plorant. Qualis est virtus illa iusticiæ, munerare mortuos, & expoliare viuentes: de sanguine miserorum tollere, & deo offerre? illud non est deo offerre, sed velle violentiæ suæ sociū facere deum: vt cum si oblatam sibi pecuniā de peccato libenter acceperit, consentiat in peccato. Vis domū dei ædificare? da fidelibus pauperibus vnde viuant, & edificasti ratio-

Quo modo domus dei edificanda.

nabilem domum dei. In ædificiis enim homines habitant, deus autem in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt, qui homines expoliant, & ædificia martyrum faciunt? habitationes hominum componunt, & habitationem dei destirpant? Iam ergo ex antiquis temporibus morbus iste in hominibus habebatur. Dicebāt enim apud se: Si bene fecerimus pauperibus, quis illud videt? Et si viderint, nō multi vident: & si multi viderint, pro tempore vident. Transit enim tempus, & transit cum tempore benefacti memoria. Nōne ergo melius edificia facimus, quæ omnes aspiciunt, non solum hoc tempore, sed etiam in posterum? Nam quandiu ædificium permanet, tandiu ædificantis memoria nominatur. O insipiens homo, quid tibi prodest post mortē ista memoria, si vbi es torqueris: & vbi non es, laudaris? Ergo dū Iudæos castigat dominus, Christianos docet: Quoniam si iuxta alia bona, ædificia sancta fecerit homo, additamentum est bonis: si autem sine aliis bonis operibus, passio est gloriæ secularis. *Vae vobis scribae & Pharisei hypocrita qui edificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum.* Qui considerat cōsequencia tunc Phariseorum, & modō intelligit: quia hæc non solum illis dixit Phariseis, sed & omnibus postmodum nascituris. Nam & si ad illos solos dixisset hæc, dicta fuissent tantum, & nō etiam scripta. Nunc autem & dicta sunt, & scripta. Dicta videlicet propter illos, scripta autem propter istos. Nam etsi patres Iudæorum mortui sunt, tamen filij eorum viuunt, qui prophetas quidem & martyres colunt: filios autem prophetarum & martyrum persequuntur, mortuorum sanctorum cultores, & viuorum persecutores. *¶* Si verò trinitatem eiusdem substantiæ confitentur, martyres passi sunt: quare eos quasi sanctos colunt, qui vnum ingentum, & vnum vnigenitum, & vnum spiritum sanctum crediderunt. Si autem martyres colunt, quasi qui veram confessi sunt fidem: quare persequuntur eos, qui fidem eorundem prophetarum & martyrum confitentur? Pharisei ergo hæretici sunt, qui à vera fide præcisi sunt. Pharisei enim præcisè intelliguntur ipsi, qui sepulchra ædificant prophetarum, & martyrum nomina colunt, & præcepta blasphemant: memoriam honorant, & fidem contemnuunt. *Et dicitis: Si fuissimus in diebus patrum nostrorum, non fuissimus socij eorum in sanguine prophetarum.* Semper Iudæi præteritorum sanctorum cultores fuerunt, & præsentium contemptores, magis autem & persecutores, & inimici viuentium, & amici mortuorum. Non enim sustinentes increpationes prophetarum suorum persequantur eos, & occidebant. Nam volentibus malè viuere, semper contraria videtur esse correptio, dicente Salomone: *Argue sapientem, & amabit te: insipientem verò, & odiet te.* Postea autem nascentes filij intelligebāt culpas patrum suorum, & ideo quasi de morte innocentium prophetarum dolentes, ædificabant monumenta eorum, & ipsi tamen similiter persequantur, & interficiebant suos prophetas, increpantes eos propter peccata. Nam alter alterius culpam citò intelligit, suam autē difficile: quia homo in causa alterius tranquillū cor habet, in sua autem turbatum. Perturbatio autem cordis non permittit hominem considerare quod bonum est. Sic ergo per singulas generationes Iudæi colebāt illos quasi sanctos, quos patres eorum quasi malos occiderant. Hoc autem fiebat, non vt vnaquæq; generatio suam innocentiam ostenderet, sed vt inuicem se domestico filiorum iudicio condemnarent. Quis enim existimare potest innocentes, qui à filiis suis quasi rei damnantur? Sic & Iudæi qui

qui fuerunt in tempore Christi, prophetas quidem colebant, & dominum persequantur: seruos honorabant, & dominum contemnebant. Naturalem consuetudinem omnium malorum hominum Christus exponit. Nam Iudæi corripiuntur à Iudæis: sed penè in omnibus hominibus malum hoc inuenitur, vt alios quidē culpent errantes, & ipsi in eosdem currant errores. Ecce si tu audias aliquem de antiquis episcopis loqui, quia ille (nescio quis sit) peccantem populum liberè increpabat: sic personas diuitum non aspicebat, sed vnicuique verū dicebat, statim collaudas eum, & beatificas, & dicis, quia talis debet esse in populo doctor. Et si audias, quia aliquis extitit increpatus, & fecit illi iniuriam, vituperas & dicis: Quare illum non sustinuit increpantem? Ego si essem, & me aliquis pro mea culpa corripere, non solum non irascerer, sed magis gauderem. Sicut enim familia sine flagello non regitur, sic & populus sine increpationibus non gubernatur. Ecce si quis de tuis doctoribus voluerit te increpare propter peccatum tuum, & dicere tibi quod verum est, statim irascaris, & blasphemias: sic & Iudæi suos quidem prophetas non sustinebant, antiquos autem quasi sanctos colebant. Non ergo ille est bonus, qui quod malum est reprehendere potest, & bonum laudare: sed qui reprehensus in malo, bono animo suscipit reprehensionem. In alterius causa facile possumus omnes iusti iudices esse: ille autem verè bonus, & iustus, & sapiens est, qui sibi ipsi iudex fieri potest. Cum audieris aliquem beatificantem antiquos doctores, proba illum qualis est circa suos doctores. Si enim illos sustinet, & honorat cum quibus viuit, sine dubio & illos honoraturus fuerat, si cum illis vixisset. Si autem suos contemnit, verè & illos contempturus fuerat, si cum illis vixisset. Nam omnis correctio similis est ceteris tentationibus. Sicut ergo omnis tentatio, fideles quidē ædificat magis, infideles autem destruit amplius: sic & omnis increpatione disciplina religiosum hominem, & deum timentem, meliorem facit: irreligiosum autem & malum conturbat, & ad deterius ire compellit. Sicut ergo vas figuli igne probatur, sic & bonum cor, increpatione cognoscitur. *Et dicitis: Si in diebus patrum nostrorum fuissimus, non fuissimus socij eorum in sanguine prophetarum.* Non quia Iudæi specialiter omnino talia loquebantur, sed quia talia cogitabant & faciebant, cogitationibus suis hæc loquebantur & factis. Quando enim colebant filij quos patres occiderent, condēnare videbantur homicidia patrum suorum, & se ab illorum consortio separare. Sic & hæretici quando colunt prophetas, & apostolos, & martyres, qui à patribus eorum, id est à Iudæis, vel à Gentilibus persecutionem passi sunt, & occisi, condemnare videntur acta patrum suorum, id est Iudæorum, atque Gentilium: & dicere, quia si fuissimus in diebus illorum, non fuissimus socij eorum in sanguine prophetarum, apostolorum, & martyrum. *Itaque testimonium redditis vobis, quia filij estis illorum qui occiderunt prophetas.* Natura regula dicit, quia non potest fieri, vt de bonis parentibus mali nascantur: aut de malis, boni: sed quales fuerunt parentes, tales erunt & nati. Quia sicut arbor in fructu cognoscitur, & fructus per arborem demonstratur: sic parentes cognoscuntur in filiis, & filij per parentes. Nōne hoc ante Christum propheta prædixit, Quoniam deus in generatione iusta est? Item, Generatio rectorum benedicetur? Ergo dant testimonia de filiis mores parentum. Quod si pater fuerit bonus, & mater mala: aut si mater fuerit bona, & pater malus: interdū filij patrem sequuntur. *Tomus secundus.*

Psalm. 13. b. Ibid. 111. a.

tur, interdum matrem, interdum omnes filij patrem, interdum omnes matrem: tamen frequentius est, vt nati patrem sequantur. Si autem ambo fuerint æquales, aliquando fit, vt de bonis parentibus mali exeant filij, aut de malis boni, sed rarò. Ecce enim regula est humanæ naturæ, vt omnis homo nascatur duos oculos habens, & quinos digitos: aliquando tamen vt manifestentur opera dei, nascitur homo aut sex digitos habens, aut oculos omnino non habens: sicut in euangelio scriptum est. Sicut ergo extra regulam naturæ rarò euenit, vt deformis nascatur: sic & homo extra regulam naturæ rarò procedit, vt dissimilis nascatur filius parentibus suis. Tu itaque iuuenis quando vxorem ducere vis, si vxor quæ uirgo, aut si puella nuptui tradatur, noli quærere diuitias, sed bene morigeratam: quia mores boni, diuitias frequenter acquirunt, diuitiæ autem mores nunquā fecerunt. Et gloriosior est paupertas fidelium, quam diuitiæ peccatorum. Noli quærere speciem, quia scriptum est: Sicut in aures aureæ in naribus porci, ita mulieris malè morigeratæ species. Quia in specie, meretrices placent: in moribus autem, matronæ. Cum autē requiris, aut necessariū habes matronæ mores discere, considera quales habet parentes, & sine labore cognosces de illa. Si ergo ambo fuerint boni, fiducialiter pone pedē tuum in domo illius: si autem ambo fuerint mali, fuge familiam illam. Crede enim testimonio Christi, quod verum est: & non mentitur. Si autem dissimiles fuerint parentes illius, dubium inde habes euentum, quo modo naua, qui in mare tradit animam suam, nesciens vtrum pereat aut euadat. Aut ita: Non quia aut de iustis parentibus iusti nascantur, aut de iniquis iniui, secundū ea quæ diximus: sed si de parentibus iustis iusti nascantur, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis, sibi ipsi testimonium perhibent, quia sunt filij eorum: si autem de iustis iniui nascantur, per hoc ipsum quod dissimiles sunt parentibus suis, perhibent testimonium sibi, quia non sunt filij eorum. Et econtra, si de iniquis parentibus iniui nascantur, sicut homicidæ Iudæi de homicidis Iudæis, de quibus præfens loquitur sermo, per hoc ipsum quod similes sunt parentibus suis iniuis, sibi ipsi testimonium perhibent, quia filij sunt eorum. Si autē de iniquis nascantur iusti, ipsi sibi perhibent testimonium, per hoc quod dissimiles sunt parentibus suis, quia non sunt filij eorum. Secundum hoc ergo & hæretici ipsi sibi testimonium dant, quoniam filij sunt Iudæorum, atque Gentilium, qui persecuti sunt prophetas, & apostolos, & martyres. Quo modo? eadem ipsa opera facientes in Christianos, quæ fecerunt Iudæi atque Gentiles in prophetas, & apostolos, & martyres. Nunquid propheta aut apostoli, & martyres, persequentium volebant aliquid fieri suum? Nunquid terroribus carnalibus, aut promissionibus mundialibus aliquem credere suadebant? Nec enim est fides, quæ ex necessitate timoris procedit, aut desiderio muneris alicuius terreni: sed bene docentes, & melius viuentes, vt & verbis docerent, & factis. Et non minas proponebant carnales, sed futurū dei iudicium exponebant. Non mundialia bona, sed regna cœlestia hominibus promittebant. Si hæc faciunt hæretici, verè filij sunt prophetarum, & apostolorum, & martyrum, qui ita fecerunt: si autem alios persequuntur, alios terrent, aliis promittunt, aliorum bona diripiunt, aliis autē donant, sine dubio ipsi de se testimonium dant, quia ipsi filij non sunt prophetarum, & apostolorum, & martyrum. *Et vos implete mensurā patrum vestrorum.* Prophetat illis futurum, vt quemadmodū patres eorum interfecerunt prophetas,

Ioh. 9. a.

Vxor quæ uirgo. l. d. d. d. d.

Prover. 11. c.

phetas, sic & ipsi interficiant Christum, & apostolos, & martyres, ceterosq; sanctos. Non iubet illis vt faciant quæ facturi nõ erant, nisi iussisset: sed ostendit eis, quia seiebat quod essent facturi: Vtputa, si contra aliquem litigiges aduersarium, & scis quod aliquid cogitat aduersus te, dicis illi: Fac mihi quod factururus es. Non iubes illi vt faciat, sed ostendis te intelligere quod cogitat facere. Sic & dominus ad Iudam dicebat: Quod facis, fac citius. Et quàm bene dixit, Implete: & non, superimplete. Quantum ad veritatem, excederunt mensuram patrum suorum. Illi enim homines occiderunt, isti deum crucifixerunt. Illi ministros, isti regem. Sed quia voluntate sua descendit in mortem, non imputabat illis suæ mortis peccatum: sicut & in cruce petebat pro illis: Pater, remitte eis, quia nesciunt quid faciunt. Imputat autè illis apostolorum mortem, ceterorumq; sanctorum, qui nolentes occisi sunt. Ideo dicit, Implete: & nõ, superimplete. Nam benigni & iusti iudicis est, suas iniurias cõtèrnere, & aliorum iniurias vindicare. Qui autè suas vindicat, quãuis iustè vindicet, nunquã tamen iudex iustus esse putatur. ¶ Consequenter & hæreticis dicitur hoc. Quando enim vides hæreticos, tres per omnia æquales dicentes, eiusdem esse substantiã, eiusdem esse authoritatis, sine principio omnes, hos aliqua parte distantes à se, non mireris: implent enim mensuram patrum suorum Gentilium, quoniam & illi similiter multos deos colebant. Quãdo vides eos, tres vnã personã dicentes, & ipsam esse deum patrem, ipsam deum filium, ipsam deum spiritum sanctum, nõ mireris: Iudæorum enim patrum suorum implent mensurã. Sic enim & illi semper vnum deum patrem colebant, filium non confitentem deum post patrem. Quando vides eos cõtinentes, ac dicentes, quia filius de ipsa patris substantia processit: sicut & omnis filius corporalis de corpore patris, & actum carnalem, applicat spiritui impassibili & inuisibili: cognosce quia mensuram implent patrum suorum Gentilium. Et illi enim tales deos colebant, qui secundũ carnem & generabantur, & generabant. Quãdo vides eos dicentes, purum hominem crucifixum & anima, & corpore: non deum in corpore solum, in quo nulla esset diuinitas: scito quoniam implent mensuram Iudæorũ patrum suorum: Nam & illi hominẽ purum se crucifixisse credentes, dicebãt ad apostolos: Ecce enim impleuistis Hierusalem doctrina vestra, & vultis inducere super nos sanguinem istius hominis. Si enim homo purus est passus, dimitto: quia nos mors hominis, non dei saluauit. Sed dico, Iudæi tale peccatum fecerunt, quale facit qui hominem occidit, non deum. Quando vides eos persequentes, & facientes omnia quæ diximus, nõ mireris: implent enim mensuram Iudæorũ & Gentilium patrum suorũ. ¶ Serpentes genimina viperarũ, quo modo fugietis à iudicio gehennæ? Sicut enim serpẽtes præ omnibus animalibus astutiores sunt, & astutia eorum non est in bono, sed in malo: hoc enim semper aspiciunt, quo modo aliquem mordeant: & cum momorderint, quo modo se occultent: Sic & omnes hypocritæ astutiores sunt ceteris hominibus simpliciter viuentes, & in astutia sua cogitant quo modo aliquem lædant: & cum læserint, ita simpliciter ambulat, quasi neminẽ nocuerint. Genimina viperarum. Superius diximus de Iudæis, quoniam per singulas generationes inuicem sua facta condemnabant, & semper patres reprehendebantur à filiis suis. Item filij reprehendebantur à patribus suis. Ideo ergo eos omnes viperæ similitudo: quoniam talis est viperarum natura, quando conceperint in vtero matres, nati earum rumpunt vte-

rum matris, & sic procedunt. Item ipsi nati, quando conceperint, sic patiuntur à suo fetu. Sic ergo viperæ semper parentes comedunt, & comeduntur à pullis suis: sic & Iudæi semper patres condemnant, & condemnantur à filiis suis. Quo modo fugietis à iudicio gehennæ? Nunquid sepulchra sanctorũ edificantes, an potius à malicia corda vestra mundantes? Nũquid sic iudicat deus, quo modo iudicat homo? Homo hominem iudicat in opere, deus autem in corde. Quæ est autè ista iusticia, sanctos colere, & cõtèrnere sanctitatem: Primus gradus pietatis est, sanctitatem diligere: deinde sanctos: quia nõ sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante sanctos. Sine causa ergo iustus honorat, qui iusticiam spernit. Quo modo fugietis? Nunquid liberabunt vos sancti, quorum monumenta ornatis? Non possunt sancti amici esse illorum, quibus deus est inimicus. Nũquid potest esse pacata familia, domino aduersante? Quo modo fugietis? An forsitan nomen vacuum vos liberabit, quia videmini esse populus dei? Quid prodest meretrici, si nomen habeat castum: sic nihil prodest peccatori, si seruus dei dicatur. Ne putetis quia melior est Christianus impiẽ agens, quàm infidelis impius. Denique quis peior est tibi, inimicus apertus, an qui se fingit amicum, & est inimicus? Puto quoddam melior est inimicus apertus, quàm amicus falsus. Sic & apud deũ odibilior est, qui seruum dei se dicit, & mandata diaboli facit. Serpentes genimina viperarum, quo modo fugietis à iudicio gehennæ? Serpentes enim sunt & omnes hæretici, prudentes in malo, & stulti in bono. Et sicut serpentes varij sunt in corpore suo, sic hæretici varij sunt in erroribus suis, & multiplices in malignitate: qui deposuerunt imaginem dei, quæ est in iusticia, & sanctitate veritatis: & suscipientes imaginem serpentis, quæ est in malicia & schemate veritatis, facti sunt serpentes, filij serpentis illius, ad quẽ dominus in persona ecclesiæ, & diaboli dicit: Ecce pono inimicicias inter te & mulierem, & inter semen tuum, & semen illius. Super ventrem tuum, & super pectus tuum repes, & terram manducabis omnibus diebus tuis. Propter quã sententiam domini, inter hæreticos & Christianos pax non potest esse. Si ergo filios ecclesiæ non persequuntur hæretici, neq; aduersantur, & ipsi filij sunt ecclesiæ: si autem persequuntur, semen sunt serpentis illius, cuius semen inimicicias exercet aduersus semen ecclesiæ. Nã & isti, qui genimina sunt serpentis, similiter sicut & illi super ventrem suum, & super pectus repũt, & semper māducant terram. Super ventrem quidem, & pectus repũt: quoniam quicquid faciũt, propter ventrem suum faciunt, & propter vanam gloriam pectoris sui. Terram autè manducant, quoniam neminem lucrantur, aut capiunt in perfidia sua, nisi illos qui in terra sunt: id est, carnales homines. Spirituales autem viros seductio non cõsumit. ¶ Manducare enim est lucrari, vel acquirere, siue ad vitam, siue ad mortem. Non solum autè serpentes sunt, sed & viperæ, quarũ natura est, vt rũpentes viscera matrum, nascantur: sic & authores heresum, rumpentes fidem matris ecclesiæ, processerunt ad principatum. Quo modo fugietis à iudicio gehennæ? Ecclesias edificantes, non ecclesiastica veritatis fidem tenentes: scripturas legentes, non scripturis credentes: prophetas, & apostolos, & martyres nominantes, non opera martyrum imitantes, nec confessionem eorum sequentes. Nec audistis eũ qui dicit: Non omnes qui dicunt mihi, domine domine, intrabũt in regnum cœlorũ, sed qui faciũt voluntatem patris mei? Sicut enim non omnes qui dominum vocant, domini sunt, sed qui faciunt domini

Ioan. 13. c.

Luc. 23. c.

hac al. defunt: quare autẽ le. ge.

Alto. 5. c.

al. filia. Vt super arũ natura.

Psal. 89. c.

Hic su. b.

Hæreticis pibibus g. parati.

Gen. 16.

Rom. 2. c.

hæreticis pibibus g. parati.

Supra 17.

domini

domini voluntatẽ: sic non omnes qui in locis suis prædicant apostolos, & prophetas, & martyres, iam per hoc sunt cultores eorum: sed qui opera eorum imitantur, & fidem sequuntur.

Homilia xlvi. ex cap. xxiii.

Deo, ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidetis, & crucifigietis, &c. Prophetas, & sapientes, & scribas apostolos dicit. Prophetæ enim erant, quia prophetico spiritu erant repleti. Sapientes autem erant corde, sicut propheta dicit de eis: Et eruditus corde in sapientia. Scribas autem erant corde, quia de thesauris suis noua & vetera proferebat. Sed primũ videamus, qua causa dicit: Ideo, ecce ego mitto ad vos. Superius dixerat, Vã vobis scribæ & Pharisei hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarũ, & ornatis monumenta iustorum, & dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum: id est, quoniam edificatis sepulchra prophetarum, & per hoc non solum verbis, sed & ipsis ædificationibus dicitis, si in diebus patrum nostrorum fuissetis, nõ essemus socij eorum in sanguine prophetarum: volentes vos iustificare coram hominibus, qui secundũ visionem operum iudicant, & non coram deo, qui corda cognoscit: quod est hypocritarum. Ideo dixit Iesus turbis Iudæorum, & principibus sacerdotum: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidetis, & crucifigietis, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt mensuram homicidarum patrum vestrorum non bene plenam impleatis. peiora facientes patribus vestris. Quoniam illi quidem prophetas occiderunt, vos autem ipsum dominum prophetarum. Illi enim eos qui annuntiabant venturũ filium dei: vos autem eos, qui eum iam aduenisse testantur, vt sic per ipsa opera vestra homicidalia testimoniũ vobis reddatis, quia filij estis patrum homicidarum: vt nõ solum sanguis istorũ sanctorum, verum etiam propter istorum sanguinem, omnis sanguis præcedentium sanctorum veniat super vos. Nunc virtutem ipsorum verborum videamus. Ostendit eis, quia intelligit corda ipsorum, quia tales sunt, vt faciant quod fecerunt patres eorum. Nam apud deum, qui hominem occidere disponit, antequam occidat, quasi homicida habetur. Et qui adulterium committere ausus est, antequam committat, iam adulter est ante deum. Et qui periurare paratus est, antequam periuret, iam periurus videtur: quia deus nõ ex operibus iudicat, sed ex cogitationibus cordis, dicente apostolo: Testimonium reddente conscientia eorum, etiam cogitationibus inuicem accusantibus se, aut etiam defendentibus se in die cũ iudicabit dominus occulta hominum. Voluntas est enim, quæ aut remuneratur pro bono, aut condemnatur pro malo: opera autem testimonia sunt voluntatis. Vt quid ergo expectat opera, qui conscientias nouit? Nũquid & tu in aliquo negotio testimonia queris, cum tibi res ipsa fuerit manifesta? Sed dicis: Si secundum voluntatem iudicat, & opera non expectat, non misisset ad illos prophetas & sapientes. Ideo expectat vt duo bona fierent misericordiæ, vt & Iudæi secundum conscientias solas suas condemnarentur, & iusti homines non occiderentur. Et quis scit, quia aut malus iustè dånatus sit propter maliciam suam, aut bonus propter beneuolentiam suam iustè remuneratus sit, nisi voluntas demonstraretur in opere: Quale est enim illud iudicium iustum, cuius iusticiam nemo cognoscit? Non ergo deus querit opera propter se, vt sciat quo modo iudicet, sed propter alios, vt omnes intelligant, Tomus secundus.

quia iustus est deus. Nam deus est, qui omnium corda cognoscit, & hominum, & angelorum, & spiritũ ceterorum. Cor autem dei nemo cognoscit, neque homines, neque angeli. Ideo ergo & malis dat occasionem, per quam in operibus ostendatur propositum voluntatis suæ malæ: sicut dedit scribis & Phariseis, mittens ad eos prophetas, & sapientes, & scribas: & bonis præbet occasionem, per quam ostendant propositum voluntatis suæ bonæ, sicut prophetis, & sapientibus, & scribis suis præbuit, excitans super eos persecutionem scribarum & Phariseorum, vt non sine causa quantum ad homines coronarentur. Et sicut homo habens benefaciendi propositum, certè iustum est, vt deus prouideat ei occasiones, per quas faciat bona. Vt quid pinguis terra iaceat sine fructu? Sic iustũ est, vt homini malam voluntatem habenti, prouideat causas, per quas faciat mala, dicente Salomone: Ad prauos prauas vias mittit dominus. Vnde David rogat, dicens: Viam iniquitatis amoue à me, legem tuam, &c. Nam & de beneuolis alibi propheta sic dicit: Quia nõ dimittit virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendat iusti ad iniquitatem manus suas: Id est, non dat potestatem dæmonibus super iustos, ne quando contra voluntatem suam malum facere cõpellantur ab illis. De maleuolis autem statim sic dicit: Declinantes autem ad suffocationem, adducet dominus cum operatibus iniquitatem: Id est, qui declinatus est ad malefaciendum, sociat illum cum operantibus mala: Vtputa volenti tibi elemosynas facere, occurrit ante faciẽ tuam captiuus, aut desolata vidua, aut miserabilis orphanus, non tantum te misit ad vtilitatem illius, quantum illum transfudit ad vtilitatem tuam: id est, non tantum præstitit illi per te, quantum per illum tibi. Nam quod per te illi præstitit, temporale est, & terrenum: quod autem tibi præstitit per illum, perpetuum est, & cœlestè. Ne putes quia propter vtilitatem pauperum deus diuitem fecit, quos & sine diuitibus poterat sustentare: sed propter vtilitatem diuitũ pauperes fecit qui infructuosi & steriles erãt futuri, nisi pauperes facti fuissent. Si ergo bene facere volentibus, quando prouidet causas benefaciendi, iustus est deus: sine dubio, & quãdo malefacere paratis malefaciendi prouidet causas, non est iniustus. Sicut enim bonus rogat, ne occasionem peccandi incurrat, dicens: Viam iniquitatis amoue à me: sic & malus optat, vt inueniat occasionem nocendi. Ideo ergo dicit dominus: Ecce ego mitto ad vos prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis occidetis, & crucifigietis, & flagellabitis, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram. Ergo deus occasionem prouidet peccandi: Etiam, sed non vt peccare faciat, sed vt peccatorem ostendat. Ecce enim si tu viciosum compares seruum, & volueris mores suos scire: nõne pones ante illum sacculos cum solidis, aut aliquem cõcupiscibilem cibum, & si quidem seruus ille incontinens fuerit, & sine timore, porrigat manum suam, & accipiet inde: nunquid male fecisti? Aut nunquid tu coegisti illum vt faceret malè? Non, sed propalasti maliciam eius. Sic & deus dans hominibus occasionẽ peccandi, si peccare voluerint, non illos facit peccare, sed manifestat pertinaciam cordis eorum. Vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zacharia filij Barachia, quem occidistis inter templum & altare. Id est, non tantum super Iudæos, qui iam non sunt, sed super vos malos homicidas. Nam in tempore Abel Iudæi quidem non fuerunt, mali autem fuerunt. Nam quantum ad homines multæ G iiij genera-

Psal. 118. d.

Psal. 124. d.

Ibidem.

teum misit.

Psal. 118. d.

Esa. 63. b.

Esaie 1. b.

generationes sunt secundū diuersitates terrarum: quantum autem ad deum, duę generationes sunt: Vtputa per singulas generationes sanctis suis bona promittēs deus per prophetas, ad consolationem eorum Christum eis prophetauit venturum, vtputa: Cōstituaui iudices tuos sicut prius, tūc vocaberis ciuitas iusticię, &c. Ergo promittit quidem, non autem pręstitit: pręstitit autem nouissimis sanctis. Sicut & per singulas generationes peccantibus mala promittens deus, ad terrorem eorū hunc eis propheticē minabatur interitum, quem Iudęi sunt passi, vtputa, Terra vestra deserta, &c. Ergo minatus est omnibus, non autem reddidit, sed reddidit generationi nouissimę. Sicut ergo omnia bona, quę in singulis generationibus à constitutione mundi omnes sancti merebantur, illis nouissimē sunt donata, qui receperūt Christum: sic omnia mala, quę in singulis generationibus à constitutione mundi pati meruerunt omnes iniqui, & sanctorū interfectores, super nouissimos Iudęos venerunt, qui Christum repulerunt. Aut ita: Nunquā ab initio mundi antē talis grātia dei donata est hominibus, qualis in Christo: aut talis interitus venit super impios, qualis venit super Iudęos Christo repulso. Exempla corporalia dico, quę passi sunt à Romanis. Quid enim melius esse potest, quā deum in corpore venientem suscipere? Aut quid peius contingere potest, quā deum cum tanta humilitate & misericordia venientem ad se non solum non suscipere, sed adhuc interficere, & tali modo interficere? Pone ergo deum dicere ad illos, qui receperūt Christum: Ecce ego mitto ad vos filium meum in corpore velatum, & discipulos eius in nomine ipsius: & recipietis eos, & credetis in eū, vt veniat super vos omnis iusticia, quę facta est ab Abel vsque ad Zachariā. Nōne verum dicit? Verē enim, quantum ad magnitudinē gratię, quę data est hominibus in Christo, non dicam omnem iusticiam pręcedentiū sanctorum, quę ab initio venit super illos: sed puto, quod omnium sanctorū iusticię tantum mereri non potuerunt, quantum illis donatum est. Sic & super Iudęos, qui crucifixerūt Christum, & persecuti sunt discipulos eius venientes ad se: quantum ad magnitudinem irę quę effusa est super eos, non dicam quia omnium impiorum pręcedentium peccata venerunt super illos, sed magis omnium impiorum peccata tantum mali non meruerunt, quantum venit super illos, vt talia paterentur, qualia passi sunt à Romanis: & sic postmodū omnes generationes eorum vsque in finē seculi proicerentur à deo, & ludibrium fierent gentibus vniuersis: Sic & modō fit in omnes gentes & ciuitates. Vel ita: Omnis gens vel ciuitas nō cum peccauerint, statim punit eas deus: sed expectat per multas generationes, & modō mandat, modō minatur, interdū ex parte castigat: vt quantō magis diutius eos expectauerit, tantō amplius & dei iudicium iustius sit, & illorum dignior pœna. Quando autem placuerit deo perdere ciuitatem illam, aut gentem, videtur omnium generationum pręcedentium peccata reddere illis: quoniā quę illę omnes generationes merebantur, hęc sola passa est. Quid ergo? Iniustus est deus, qui aliorum peccata vindicauit in istis? Absit. Sed quoniam quę illi merebantur, isti sunt passi, & soli passi sunt talia, cum non soli peccassent: propterea quę aliorum erant, dicuntur isti perpeffi. Res enim ista moralis est, & sic omnes homines quotidie facimus. Ecce enim cum serui tui peccāt, expolias vnum, & iterum parcis ei, dicens: Nisi obseruaueris, hoc passurus es: similiter facis & alteri. Non meliorātibz verō eis, si incurrerit vnus, casti-

gatur secundū suum peccatum, & videtur quidem pro omnibus ille solus castigatus: quia quod aliis est promissum, illi est redditum. Reuera autem nō pro aliis castigatus est, sed pro se: quia secundum meritum culpę suę castigatus est. Ille enim pro aliis dicitur castigari, qui aliis peccātibus, ipse castigatur, non peccans: qui autem peccans castigatur, non pro aliis, sed pro se castigatur: Sic & generatio ista pro patribz quidē suis videtur punita, quia illi terri sunt, isti puniti. Verē autem nō pro aliis, sed pro se condemnati sunt: quia sic peccantes, iuste damnati sunt. Hęc eadem ad hęreticos cōuenit dicere Christum: *Ideo, ecce ego mitto ad vos sapientes, & scribas, & ex illis occidetis, & crucifigietis, & flagellabit in synagogis vestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem, vt veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effunditur super terram.* Verē enim missi sunt sapientes aduersus hęreticos, scilicet patres vestros. Sapientes autem non literati, quorum sapientia non est in sensibus carnalibus posita, & in lingua acquisita per exercitationem carnalem, sed sapientes circa dei timorem, sapientes circa dei noticiam: sapientes animo, nō corpore: corde, non ore: fide, non verbis, de quibus, dicit propheta: *Dexteram tuam sic notam fac mihi, & eruditos corde in sapientia.* Misit scribas, id est presbyteros, & diaconos, & fecerunt eis qualia fecerunt prophetis, & apostolis, & martyribz patres eorum. Quāta passi sunt ab hęreticis patres nostri nullus ignorat, recedente de medio testimonio scribarū. Ipse enim actus hominum per singulas generationes decurrens, sufficit ad testimonium veritatis, qui sunt filij prophetarum, & apostolorum, & martyrum, persecutionem patientium semper, & qui sunt filij Iudęorum atque gentilium persequentium semper. Quid opus est verbis ad probationem generis vestri, cum res ipsa loquatur? Quod autem dicit, *Vt veniat super vos omnis sanguis iustus à sanguine Abel, vsque ad sanguinem Zacharię:* non ita est intelligendum, vt omnium generationum pręcedentium & persequentium merita, generatio vna persoluat. Nec enim iustum est, vt alter pro alterius puniatur peccatis, sed cum in die iudicij vnaquęque generatio puniatur pro peccatis suis fuerit, de hac vna & ipsa generatione videbitur esse iudicatum. Omnium enim iniquorum, & persecutorum, & homicidarum à Cain vsq; ad finem vna generatio est: etsi non sint omnes in tempore vno, omnes tamen filij sunt persecutoris & homicidę illius Cain. Ideo & alibi dicit: *Amen dico vobis, nō transibit generatio hęc donec omnia fiant: id est, donec impleatur omne mysteriū vocationis sanctorum: Vtputa Cain fuit persecutor Abel, & mortuus est: facti sunt gigantes persequētes filios Seth.* Ecce Cain transiit, sed generatio ipsa stetit. Perierunt gigantes in diluuiio, sed nati sunt ex Cham* Cananai, & cęterę gentes persequentes filios Sem. Gigantes transierunt, sed generatio ista stetit. Secundum animam enim Cananai de generatione erant eorum iniquorum, qui fuerunt ante diluuium. Interempti sunt Cananai ex parte à filiis Israhel, sicut legimus, & ex eis facti sunt alienigenę, qui persequerentur Iudęos. Ecce & illi transierūt, sed generatio eorum stetit. Postmodum conuersę sunt gentes quędam ad Christum, surrexerunt perfidi Iudęi post Christum, aduersus Christianos, ipsa vice habentes ipsam generationem quantum ad animam, quam habuerunt gentes illę, quę prius persequēbantur Iudęos. Deinde gentiles quidem crediderunt omnes, Iudęi autem defecerunt, qui persequēbātur ecclesiam: & ex ipsa ecclesia surrexerūt hęretici, qui persequēbātur ecclesiam, sed generatio ipsa

ipsa stetit. Ecce Iudęi & gentes persecutores transierūt, sed generatio ipsa stat. Nam de generatione impiorū Iudęorum, & gentilium sunt hęretici isti. Ideo & mores, & perfidiam sequuntur eorum, sicut diximus supra. Postmodum autem & hęretici transiunt, vt non sint secundum quod modō esse videntur, & futuri sunt gentiles & populi Antichristi, & transeuntibus istis, generatio iustorum stabit in illis. De generatione enim iustorum erant etiam illi qui fuerunt, & impletur quod dictum est: *Non transibit generatio ista, donec omnia fiant.* *Hierusalem Hierusalem quę occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur.* Omnia futura ante prospicies dominus, pręuidit etiam ruinam ciuitatis Hierusalem, & plagam, quę à Romanis ventura erat super populum illum: ideo extollens lamentum iugebat eam dicens, Hierusalem Hierusalem. Recordabatur quidem sanguinem sanctorum suorum, qui effusus erat ab illis, & qui adhuc postmodum fuerat effundendus. Sed non tamen dolebat de iniuria sanctorum suorum, sciens qualem illis gloriam preparauerat pro morte temporali: sed de illorum interitu flebat, quibus & in isto seculo mala ventura fuerant, & in illo peiora. Sicut enim beneficientes, non deo pręstamus, sed nobis: deus autem gaudet, non de suo lucro, sed de nostra salute: sic nos peccantes nō deo nocemus, sed nobis. Deus autem tristatur, non de sua iniuria, sed de nostra perditione. Sicut rex benignus audiens criminosas personas, lege quidem compellēte ipse mortis sententiam dicit aduersus eos, tamen misericordia instigante lachrymas fundit super illos, & vult eos adiuuare, & non potest, contradicente sibi iusticia: quoniam misericordia tūc vera est misericordia, si sic facta fuerit, vt iusticia per eā non contemnatur: si autem contempta iusticia misericordia obseruetur, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas. Nam iusticia non est vera iusticia, nisi habuerit in se & misericordiam: sic & misericordia nō est vera misericordia, nisi habuerit in se iusticiam. In iuste agentibus ac malefactoribus misericordiam exhibere, nec eos punire, ipsa misericordia non est misericordia, sed fatuitas: Sic & dominus ipse quidem mortis sententiam dicit super Iudęos, dicens: *Ecce ego mitto ad vos prophetas, & ex ipsis occidetis, vt veniat super vos omnis sanguis iustus.* Ecce ipse eos miserabili lamentatione plangebat, dicens: *Hierusalem Hierusalem.* Nam deus inuitus compellitur cum magno dolore peccatores damnare. Non enim sic dolet, quia ipse ab eis offenditur, sed quia quasi violēter cogitur perdere aliquem, qui omnes cupit saluare. Nam quemadmodum in nobis contra naturam est bene facere, sic & deo contra naturam est malē facere, aut perdere. Sed dicit aliquis: Cum in potestate habeat deus perdere & saluare, quis eum inuitum compellit condemnare, si non vult? Tu qui non desideras misericordiam dei. Nam sicut qui desideranti misericordiam dei denegat, crudelis est: sic qui non desideranti misericordiam pręstat, iniustus est. Sed dicit: *Quis est homo, qui non desiderat misericordiam dei? Tu qui permanes in peccatis.* Desiderare autem misericordiam dei, est conuerti ad eum. Ille enim desiderat misericordiam dei, qui timet iram eius: qui autem non timet iram eius, non desiderat misericordiam eius, sed contemnit. Hierusalem Hierusalem, quę vsque nunc luctata es contra misericordiam meā tuis peccatis, nunc autem ipsam superasti. Volo enim in te misereri, sed vires misericordię faciendę non habeo, nec possunt te amplius iam sufferre. Incessabili-

Misericordiam dei desiderare, quid.

abus enim iniquitatibus tuis misericordia mea quasi iā lassata, à proposito suo defecit. *Quę occidis prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te.* Misit ad te Esaiam, & serraisti eum: misit ad te Hieremiam, & lapidasti eum: misit Ezechielem, & tractum super lapides excerebraisti eum: Quo modo sanaberis, quę nullum ad te medicum venire permittis? Quo modo curabo infirmitatem tuam, quę omnem medicinam conculcas? Sanctis meis non peperci, vt tibi parcerem peccatrici. Illorum vitam neglexi, ne tuam mortem viderem. Omnes medici spirituales in te defecerunt, & tu curata non es. Infanabilis est falsio tua, vicit enim artem diuinam. Si de morte tua gauisus fuisset, nūquam ad te misisset prophetas: Si te perdere voluisset, nunquam ad te ego ipse venissem. Ego tibi quid faciam, si tu ipsa viuere non vis?

Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos, & noluisti? Cum te in Aegypto, quasi sanguinarius

accipiter persequeretur Pharaon, misit super te Mosem & Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordię

meę, & liberatos vos de vnguibus eius rapui in desertum, & noluisti sequi me, facientes vobis vitulum in Horeb, vt seruiretis potius idolo mortuo, q̄ deo viuente

ti. Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos, & noluisti? Percurre, si vis, iudicium, *Quo-
*Iudicium
*librum.

tiens peccauerunt & tradidit illos deus, & iterum liberavit: Gallinam, ecclesię ponit similitudinem. Sicut enim pulli gallinarum pastum suum quęrentes, per diuersa vagantur, & maternis vocibus congregantur ad ipsam, & iterum similiter pascētes disperguntur, & iterum maternis vocibus congregantur: Sic & populus dei carnalem voluptatem, & mundialem concupiscentiam sequentes, per diuersos vagantur errores, quos ecclesia mater per sacerdotes, modō increpationibus,

modō blandimentis, quasi quibusdam vocibus congregare & alletere festinat. Et quemadmodum gallina habens pullos vocando illos non cessat, vt assidua voce vagositatem corrigat pullorum suorum: sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, vt studio & assiduitate doctrinarum suarum negligentiam populi errantis emendent. Et quemadmodum gallina habes pullos, non solum suos calefacit, sed etiam cuiuscunque volatilis filios exclusos à se diligit quasi suos: ita & ecclesia non solum suos Christianos studet vocare, sed siue Gentiles, siue Iudęi, si suppositi illi fuerint, omnes fidei suę calore viuificat, & in baptismo generat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate. Vt autem & hęreticis hęc eadem coaptemus, Hierusalem hic semper ecclesiam intellige; quę dicitur ciuitas pacis, cuius fundamenta posita sunt super montes scripturarum. Sicut ergo illi Iudęi, qui fuerant Hierusalem spiritualis, ingressi crediderunt in Christum: illi autem qui erant Hierusalē corporalis, manentes in corporali Iudaismo, persequēbantur spirituales Iudęos, id est apostolos, cęterosque ex circuncisione credentes: Sic & de ista noua Hierusalem, id est de ecclesia, qui spirituales Christiani fuerunt, relicta corporali ecclesia, quā per fidem occupauerant violentia, exierunt ab illis. Magis autem illi exierunt à nobis, sicut Ioannes exponit.

Non enim ille de ecclesia exire videtur, qui corporaliter exit, sed qui spiritualiter veritatis ecclesiasticę fundamenta relinquit. Nos enim ab illis exiuimus corpore, illi autem à nobis animo. Nos ab illis exiuimus loco, illi à nobis fide. Nos apud illos reliquimus fundamenta parietum, illi apud nos reliquerunt fundamenta scripturarum. Nos ab illis egressi sumus secundum aspectum.

1. Ioan. 2. c.
Exire de ecclesia q̄ dicatur.

aspectum hominum, illi autem à nobis secundum iudiciū dei: Ideo & illi corporales Christiani persequuntur nostros spirituales, specie colorata, varietate fundata. Propterea quæ superius dominus commemorauerat, ad illam Hierusalem corporalem dicta esse videntur: Hierusalem Hierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te mittuntur. Non dixit, quæ occidisti, & lapidasti: sed quæ occidis & lapidas: id est, quæ hoc proprium, & quasi naturalem consuetudinem habes, vt occidas & lapides sanctos. Non enim occidit aut lapidauit sanctos ante Christum, & cessauit facere post Christum quæ fecit aliquando prophetis, sed eadem ipsa facit apostolis, quæ fecit aliquando prophetis. Sic & hæreticorum ecclesia, non solum persecuta est patres nostros, & persequi iam cessauit: sed eadem filij eorum faciunt nobis, quæ patribus nostris fecerunt patres eorum. Mittuntur enim ad illos viri fideles, quotienscunque inter illos & fideles certamen fidei commouetur, non ex ebrietate vini, sicut fieri solet frequenter, sed ex aliqua causa religionis. Mittuntur ad illos, sicut mittebantur prophete & Apostoli ad Iudæos, nõ ad salutem eorum, insanabiles enim sunt: sed ad præiudicium ipsorum, vt sine excusatione ignorantia iudicentur. Item aliter: Hæretici prophetas, & apostolos, & martyres occidunt, qui modo sunt apud nos: sine dubio occidunt in verbis suis, & actibus. Quotiens enim leguntur in ecclesiis nostris verba & acta prophetarum & Apostolorum, prophete & Apostoli missi nihilominus loquuntur ad nos: quos omnes missos ad se, hæretici dum legunt, & malè interpretantur, occidunt & lapidant eos. Vt autem manifestè cognoscas, quo modo prophete & Apostoli ab hæreticis occiduntur & lapidantur: primùm intellige, quo modo nascitur Christus in nobis, & quo modo occiditur. Quando enim credimus in Christum, Christum generamus, & formamus in nobis, sicut dicebat Apostolus Galatis: Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Consequenter & quando perdimus fidem Christi, Christum occidimus in nobis, sicut & prophete apud hæreticos occiduntur. Quando enim fidem & veritatem verborum eorum praua interpretatione subuertunt, prophetas & Apostolos occidunt in se. Ipsius enim verbi quasi sanguis veritas est, quæ viuificat verbum. Omne enim verbum, quod non habet in se veritatem dei, mortuum est, quemadmodum sine sanguine corpus. Propterea omnia verba diuina, quanuis rustica sint & incomposita, viuia sunt: quoniam intus in sensibus suis habent positam veritatem dei, quasi sanguinem in venis inclusum, & ideo viuificant audientem, sicut testatur Petrus ad Christum, dicens: Quò ibimus? verba viuia habes. Omnia autem verba secularia, quoniam non habent in se virtutem dei, & quanuis sint composita & ingeniosa, mortua sunt: quoniam in venis sensuum suorum non habent virtutem dei: propterea nec audientem saluant. Secundum hæc iam intelligis: quo modo hæretici occidunt & lapidant prophetas & Apostolos missos ad se. Quoties enim veritatem verborum eorum gladio maligni spiritus, & verbi peruersi corrumpunt, occidunt prophetas & Apostolos, & sanguinem verborum eorum, id est veritatem effundunt in terram: totiens aliud intelligentes in verbis prophetarum & apostolorum, & aliud proloquuntur in populo, blasphemias suas quasi lapides quosdam iactant super Apostolos & prophetas. Quotiens volui congregare filios tuos, & cætera. Quotienscunque enim, sicut

Gal. 4. c.

Verba dei
quanuis in-
composita,
tamen viuia.
Supra. 6. g
Verba secu-
laria etsi
terfa, tamen
morta.
¶ Veritate.

A diximus, inter hæreticos & fideles fidei mouetur certamen, euidenter vult illos dominus congregare sub veritate alarum suarum, id est duorum testamentorum, quotienscunque leguntur apud eos verba prophetarum & apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli gallinæ, quæ est ecclesia, sed quasi syluestres pulli sanguinarij vulturis, aut accipitris, nõ solum ad veritatem duorum testamentorum venire non acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam gallinam, id est ecclesiam, & diripiunt, & dispergunt pullos eius, & euellunt eam: totiens vult eos congregare, illi autem nolunt. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* id est, ecce nunc tempore instanti. Cum ego fuero crucifixus, scindetur velum templi, & secreta mysteria sanctitatis eius publicabuntur, & recedet ab eo spiritus dei. Et sicut corpus anima recedente, prius quidem frigescit, deinde putrescit, & soluitur: sic & templum vestrum, dei spiritu recedente ab eo, prius quidem seditionibus, & indisciplinationibus replebitur tyrannicis, quasi deo iam illud non gubernante, deinde veniet ad ruinam. Sicut enim ante mortem hominis, insanabilis præcedit infirmitas: sic & ante ruinam aut hominis, aut loci alicuius, aut ciuitatis, inemendabilia præcedunt peccata. Sicut enim pulli frequenter à matre vocati, cum non obaudierint, neque secuti fuerint matrem, matre longius eua-gantur, vt pereant: sic & domino frequenter Iudæos vocante, quoniam non obaudierunt, neque secuti sunt eum, recedente illo ab eis, ad Gentes venit quasi accipiter rex Romanus, & patrem quidem eorum comedit fames & gladius, alij autem per singulas prouincias dispersi sunt vt perirent. *Dico enim vobis, non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini.* Præcessores nostri exponunt, circa ipsum diem iudicij & resurrectionis quosdam Iudæorum credituros in Christum. Quod & apostolus significare videtur, dicens: Ex parte cæcitas contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret. Et sequens lectio illa tota hoc dicere velle videtur. Si quis autem mysterium hoc per illos putat impletum, qui in actibus apostolorum leguntur, Petro prædicante, aut aliis apostolis crediderunt: intelligat propter tres causas non esse verum quod dicit. Primùm, quia tunc pars modica secundum electionem credidit, non totus Israël. Secundo, quòd illi ante Gentes crediderunt, non post Gentes. Plenitudo autem gentium tunc adhuc nõ introierat, sed inchoauerat hoc. Tertio, quia quando hæc futura prædicebat apostolus, Gentes iam crediderunt, & Iudæi qui fuerant credituri: & tamen apostolus adhuc credituros significat Iudæos, dicens ad gentes: Sicut enim vos aliquando non credidistis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter illorum incredulitatem: ita & illi nunc non crediderunt in vestra miseratione, vt & ipsi misericordiam consequantur. Concluit enim deus omnes in incredulitate, vt omnibus misereatur. Dicens ergo, Amodo non me videbitis, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini: hoc dicere vult, donec veniat tempus, in quo credentes dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini. Spiritualiter enim videre Christum, est ipsum in fide cognoscere. Sicut autem ad illam Hierusalem dictum est, *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta: scilicet cum occideritis filium dei apud vos, cum de illo templo corporali templum exierit spirituale, quod fuerunt sancti, qui ex circumcisione crediderunt in*

Rom. 11.

Ibidem.

Rom. 11.

Mat. 23.

in Christum. Sic & ad ecclesiam omnium hæresum dictum esse videtur, *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta, ex quo filium dei occidistis: id est, ex quo viuum verbum veritatis illius, mendacis verbi gladio, veritate effusa, mortuum fecistis: sicut superius diximus, spiritualiter prophetas suscipi aut occidi. Qui enim credunt secundum veritatem verbis prophetarum, suscipiunt prophetas: qui autem corrumpunt veritatem ipsorum, occidunt verba eorum, & eos ipsos in verbis ipsorum. Sic & Christus, aut suscipitur, aut occiditur apud nos. Si enim credimus verbis eius, suscipimus eum, & generamus in nobis: si autem non credimus, & ad Christum, si huc veritatem verborum eius corrumpimus, repellimus eum, & occidimus apud nos. Vnde fit, vt quotidie Christus apud fideles quidem suscipiatur, atque nascatur, apud hæreticos autem repellatur. Relicta est autem & deserta, ex quo de illa corporali ecclesia spiritualis exiuit: id est, de populo suo qui videbatur Christianus, & non erat, populus iste exiuit qui non videbatur, & erat: & magis autem secundum quod diximus, illi à nobis exierunt, quàm nos ab illis. Sicut autem membrum à corpore præcisum viuere non potest, neque ramus arboris viridis esse: sic & omnes hæretici præcisi à corpore vnus ecclesiæ, nec vitam Christi in se habere possunt, nec viriditatem gratiæ spiritualis, sed est ecclesia eorum deserta: non ab hominibus, abundat enim deo ac omperuersis hominibus, quo modo semper malorum maior est copia quàm bonorum: sed deserta est à sanctis, deserta à sanctitate, à fide, à veritate, à gratia, à spiritu. Deserta denique ab ipso deo, & à bonis omnibus quæ sunt dei. Sicut enim homo qui dei non est, mortuus dicitur esse, quanuis viuat: quia non deo, sed diabolo viuat: sic omnis ecclesia, quanuis abundet hominibus, tamen si ab illis bonis quæ dicta sunt defuerit, deserta est: quia non deo, sed diabolo plena est. Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine domini. Vere enim ex tempore perditionis sue heretici nunquam Christum viderunt. Vident enim eum fide, non oculis, qui secundum veritatem eius credunt in eum: qui autem non credunt, cæci sunt corde, non corpore: non necessitate, sed voluntate. Cognituri sunt autem eum in die iudicij nolentes, quando videbunt eum in maiestate patris, quando videbunt eum etiam omnes iniqui, & dominum eum cõfitebuntur nolentes. Domine domine, nos in nomine tuo dæmonia eiecimus, & cætera. sed nihil illis proderit tarda confessio. Tunc & isti dicturi sunt Christo: Nos in nomine tuo docuimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus. Dicit autem ad eos: Nunquid in virtute mea? nunquid in spiritu meo? In nomine enim meo aliquid agere, seductorum est: sed in virtute mea, & in spiritu meo, sanctorum. Discedite à me, nescio qui estis. Sicut enim vos cognoscetes me, cognoscere noluitis, non propter difficultates veritatis meæ, sed propter iniquitates maliciæ vestræ: sic & ego cognoscens vos, nolo cognoscere, non propter extraneas personas vestras, sed propter odibiles malicias vestras.*

Credendo
generamus
Christum, si
huc veritatem
verborum eius
corrumpimus,
repellimus
eum, & occi-
dimus apud
nos.

Hæreticorum
ecclesiæ de-
relicta à
deo ac om-
nibus san-
ctis.

Supra. 7. d.

Egressus Iesus de templo, ibat: & accesserunt discipuli eius, vt ostenderent ei adificationes templi. Superius ingressus est dominus templum, quærens sanctitatem templi: sed cum in templo nihil inueniret proprium templi, egressus de templo ibat: quia edificium quidem stabat quod erexerunt homines, sanctitas verò ceciderat, quam constituerat deus. Nam templum ho-

minum, est adificatio lapidum pulchrè composita: templum autem dei, est congregatio electorum religiosè conuersantium. Ibat de templo foras, id est, de Iudæis ad Gentes. Ibat non solum corpore, sed voluntate recedens in spiritualibus. Ecce si pars aliqua domus fuerit decisa, cum labore tamen possibile est vt reparetur: si autem ipsum fundamentum fuerit conuassatum, quid faciat paterfamilias, nisi fortè in aliquo loco noua faciat fundamenta, & lapides de priori domo transfuetans, aliam sibi adificet domum: Sic & in spiritualibus, si quidem populares peccauerint, per penitentiam corriguntur: si autem sacerdotium ipsum fuerit dissipatum, quod est populi fundamentum, quid faciat deus? Hac ratione gentem Iudæam relinquens, in alio loco, id est in medio gentium vniuersarum, noua posuit fundamenta, id est apostolos suos, & omnes bonos transfrens, qui fuerint ex Iudæis, dicente propheta: *Conuertantur ad me, qui timet te. Nouam tibi fecit ecclesiam, & admonuit illam, vt sicut mutauit locum, mutet & mores, dicens per prophetam: Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet rex decorem tuum.* Ibat enim nunquam ad illud templum iterum reuerfurus: iam enim maledixerat ei, dicens: Nunquam ex te fructus nascatur. Hæc enim synagoga erat illa ficulnea ornata folijs, & fructibus vacua: quæ arbor videbatur, non autem erat nisi figuralis, sed erat synagoga realis: sicut & Iudæa, quæ verba sanctitatis portabat, & opera pietatis non habebat: quæ videbatur populus dei, non autem erat, ad quam venit Christus esuriens. Christus enim si esurit, quo modo satiatur? Satiatur in fide hominum, esurit autem in infidelitate eorum. Et desuper Samaritanorum puteum gaudes sedebat, quoniam fides Samaritanorum offerenda ei fuerat, tanquam optimus cibus. Hic autem in templo nullam escam humanæ sanctitatis inueniens, egressus de templo, tristiter ibat. Et verè merito tristabatur, & erat quod irasceret. Apud Samaritanos in peregrè satiatus est, apud Iudæos in domo propria māsit ieiunus. Nam ibat: per hoc quòd hic dicitur, ibat: hoc significat, quasi offensus ibat. Alio qui sufficeret dicere, Cum egressus fuisset de templo, accesserunt ad eum. Quemadmodum homo, si vadat alicubi, existimans inuenire responsum: si non inuenierit, cõfusus egreditur, quasi qui perdidit aliquid, quia quod sperabat nõ inuenit. Ideo & Apostolis quasi dolore repletus, respondit: *Amen dico vobis, non stabit hic lapis super lapidem, qui non destruat.* Non potest pacifica loqui, qui cor habet turbatum. *Et accesserunt ad eum discipuli eius, vt ostenderent ei structuram templi.* Adhuc apostoli carnales constituti, spirituales oculos nondum bene apertos habebant, & ideo spiritualiter adhuc viuere non poterant. Ecce enim totum templum iacebat spiritualiter dissipatum, & illi quasi mirabilem compositionem tēpli Christo monstrabant, non intelligentes quia homo quidem in adificatione parietum delectatur, deus autem in conuersatione sanctorum, dicente propheta: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Quem decorem: Non quem diuersitas splendentium marmorum facit, sed quem præstat varietas viuentium gratiarum. Ille decor carnem delectat, iste viuificat animam: ille pro tēpore decipit oculos & deludit, iste autem in perpetuum adificat intellectum. Iesus autem respondens eis, ait: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat.* Apostoli vnā rem ostendere voluerunt, & ipsam inutilè:

Psal. 118. k.

Psal. 44. c.

Supra. 11. b.

Christus e-
suriens quo
modo satiatur
Ioan. 4. a.

Psal. 25. b.

inutilem: Christus autem eis duarum rerum salutariū A
dedit viam responsionem. Nam & de futuro eos ad-
monet, quasi præsciens deus, & de præsentī eos docuit,
quasi benignus magister. Illi aspiciunt illa, quæ in hoc
seculo viua seruant: ipse autem monet de his, quæ in
futuro seculo æterna perdurant. Nam quæ videntur,
temporalia sunt: quæ autē non videntur, æterna. Quid
mirum, si hæc sunt peritura, quæ manus humana con-
struxit: sciamus etiam illa esse soluenta, quæ manus di-
uina creauit. Quia initio tu terram fundasti domine,
& opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt, tu au-
tem permanes in æternū. Quicquid enim videtur, car-
nis est mysterium: quicquid non videtur, animarum.
Cum ergo caro transierit, necesse est vt & visibilia v-
niuersa pertranseant: quia non est fas, vt cum rerum vi-
sibilibus domina caro transierit, mysteria quasi digni-
tiora remaneant. Si ciuitas aliqua regi suo terreno
fuerit facta rebellis, nonne tollit ab ea ius ciuitatis, &
milites suos transmittit vt fiat deserta, vt qui potesta-
tem regis sui non cognouit in bono, cognoscat in ma-
lo, & ipsa descriptio testificetur, quid ei profuerit antea
propiciatio regis? Hæc autem gens mihi regi cœlesti
rebellis effecta est, legem meam corrupit, præcepta mea
cōtempnit, ministros meos occidit, super meipsum iam
impias manus erexit, & adhuc interficere me cogitat,
nisi me defenderet immortalis natura. Ideo tollam ex
ea pignora veritatis meæ, id est spiritum sanctum. Tol-
lam exercitum meum, id est angelos qui custodiebant
eam, vt non stet hic lapis super lapidem. Cum ergo sa-
lus ab ea recesserit, necesse est vt perditio dominetur.

Homilia xlviij. ex cap. xxiiij.

Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eū
discipuli secretō, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt,
& quod signum aduentus tui, & consummationis seculi.

Id est, quando hæc erunt, vt non stet in tem-
plo lapis super lapidem, sicut dicis? Et addunt interro-
gationibus suis & alterum, scilicet vt significet eis etiā
seculi finem, cuius Christus non fecerat mentionem.
Sed illud primum interrogant ex se & propter se, hoc
autem secundum ex nobis & propter nos. Nam neque
nos templi illius diruptionem aspeximus, neque illi se-
culi finem: ideo illis expediebat audire signa diruptionis
illius, nobis autem expedit cōsummationis agnos-
cere signa. Omnibus enim laboratibus dulcis est finis.
Viator libenter interrogat, vbi est mansio: mercena-
rius frequenter computat, quando annus completur:
agricola semper tempus messis expectat: negociator
die ac nocte thecæ suæ discutit rationem: mulier præ-
gnans semper de decimo mense cogitat: Sic & serui dei
libenter de consummatione seculi requirūt. Scriptum
est enim: Vbi erit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum.
Ecce si solidorum aliquam quantitatem habeas in arca
repositam, quotienscunque veniens de platea, domum
tuam ingrederis, ante omnia illum locum oculi tui re-
spiciūt, vbi solidos habes: sic & sancti illū locum respi-
ciunt, vbi repositam habent coronam. Nam vtile est
tempus consummationis cognoscere: quia & homo in
itinere constitutus, quantō magis appropinquauerit
mansioni, tantō amplius incipit festinare. Nam in lon-
ga via etiam veloces homines pigriter ambulant, quan-
do autem via fuerit breuiata, etiam pigri velociter am-
bulant. Hæc ratione & Paulus exhortans dicit: Nunc
enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.
Quia appropinquata spes excitat magnanimitatis vir-
tutem. Ideo quantō magis laudabiles sunt sancti, qui

Supra. 6. c.

Rom. 13. d.

ante Christum fuerunt: tantō nos vituperabiles, qui
post Christum sumus, & adhuc de seculo recedere no-
lumus. Illi quidem sciebant finem esse futurum: quan-
do autem, nesciebant. Nos autem domino demonstra-
te, quotidie seculum finiri videmus, & tanquam mali
serui, iam albescit aurora, & adhuc dormimus. Nam
peccatores homines nunquam putant seculi finem esse
futurum. Et quid mirum, si quod audiunt non credunt:
cum nec illud credunt, quod quotidie vident? Nam
quotidie manibus suis efferunt mortuos, & mortales
se esse non putant. *Et respondens dixit eis: Videte ne quis vos
seducat.* In primis hoc æstimo prætermitti non oportere,
vt consideremus quid interrogant Apostoli, &
sic melius intelligemus quid Christus respondit. Inter-
rogant enim hæc duo Apostoli, Quod signum erit de-
structionis Hierusalem, & quod signum consumma-
tionis mundi. In consummatione enim gentis iudææ
Hierusalem destructa est, quæ tamē videbatur esse Hieru-
salem, non autem vera erat. In consummatione autem
mundi, ecclesia aut desolata, aut desolata est: adhuc
tamen illa quæ videbatur ecclesia, non autem quæ
vera erat, aut est. Dominus autem nō separatim dixit,
quæ signa pertineant ad destructionem Hierusalem, &
quæ ad consummationem mundi, videlicet vt eadem
signa pertinere videantur, & ad manifestationem de-
structionis Hierusalem, & ad manifestationem cōsum-
mationis mundi: quia nō quasi historiam per ordinem
exposuit eis quo modo res erant agenda, sed propheticō
more prædixit eis, quæ res erant agenda. *Prophe-
tia autem semper per mysterium dicitur, & per myste-
rium intelligitur. Quid igitur? hæc signa de fame, de
bellis, & de terræ motu, si ad plenum spiritualiter vo-
luerimus intelligere, non possunt pertinere ad manife-
stationem destructionis Hierusalem: quia tunc spiri-
tualiter gens contra gentem non surrexit: id est, hære-
sis contra hæresim. Nam tempore apostolorum tantū-
modo seminata sunt hæreses, tēpore autem regis Chri-
stiani germinauerunt: nostris autem temporibus ma-
turauerunt, & præualuerūt. Tunc enim fames non erat
spiritualis, sed magna vbertas, de qua propheta dice-
bat: Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti di-
tare eam. Item si voluerimus hæc signa tantum corpo-
raliter intelligere, non proficiunt ad manifestationem
consummationis mundi. Nam & bella hæc corpora-
lia semper fuerunt, & semper erunt. Et fames, aut terræ-
motus carnales semper fuerunt. Non potest autem esse
in signum alicuius rei futuræ, quod semper fuit in vlti-
mo: sed quod nouum fit, illud dicitur signum. Sicut ergo
fuit Hierusalem illa corporalis, quæ iam expugnata est
in figura: est autem altera Hierusalem spiritualis, scilicet
ecclesia Christi, quæ in finem mundi etiam tentan-
da est, & adhuc tentatur: sic & signa illa quæ dominus
dicit, & spiritualiter intelligenda sunt, & carnaliter:
vt carnaliter intellecta, significēt destructionem illius
Hierusalem: spiritualiter autem intellecta, significant
tentationem ecclesiæ in consummatione futura. Ergo
ad vtrunque tempus porrigere mentem qui audis, & ad
illud quod fuit antequam Hierusalem caperetur, & ad
illud quod fiet, antequam tentetur Ecclesia Christi.
*Videte ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo, di-
centes: Ego sum Christus, & multos seducunt.* Hoc & Apo-
stolus dixit his, qui fuerunt antequam caperetur Hierusa-
lem, quia prius venturi fuerant pseudochristi. Etenim
hoc erat signum primum destructionis Hierusalem:
quod verè factum est. Venerunt enim Dositheus, & Si-
mon*

Prophecia

Psal. 64. d.

Sigillum

1. Tim. 4.

mon, & Cleonius, & Varisus in nomine Christi, & A
alij multi, quos Apostolus in epistolis suis tangit. Hoc
& patribus nostris dixerūt, qui fuerunt prius antequam
tentaretur ecclesia, quia ventura fuerant hæresum mul-
ta verba mendacia, dicentia: Ego sum verbū dei, Chri-
stus. Et hoc signum fuit expugnationis ecclesiæ, quod
& factum est. Verè enim priusquam ex tempore Theo-
dosij, præuaricantibus multis, expugnaretur ecclesia,
multa dogmata præcesserunt ex tempore Constantini,
dicentia, hoc est verbum dei: per quæ signa intelligere
potuerunt periclitaturam esse ecclesiam Christi, si pro-
phetia Christi ante exitum intelligi potuisset. *Multi ve-
nient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus.* Venient in no-
mine sponsi, vt sponsæ castitas tentata probetur. Nam
sicut omnis mulier quandiu non admonetur à malis
hominibus, non bene cognoscitur vtrum sit casta: si
verò admonita, conscientiam vel fidem viro seruauerit,
tunc meritō casta laudatur: Sic ecclesiæ fides non
bene cognoscitur, nisi antichristi venerint ad eam: sive
de illis pseudochristis, qui præcesserunt antequam ten-
taretur ecclesia, hoc conuenit dicere. Quoniam sicut
cum domus incendio comprehenditur, omnes latro-
nes consurgunt, quærentes vnusquisque quod rapiat:
sic quando casus specialiter tunc iudæorum, aut gene-
raliter, aut modicum Christianorum fieri cœperit, om-
nes dæmones spirituales latrones insurrexerūt, per suos
ministros quærentes vnusquisque quem perdant. Non
audistis prophetam dicentem, quo modo in nocte om-
nes bestię circuierunt militantes, hoc modo: posuit te-
nebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes
bestię syluæ, & cætera. Sic & dæmones spirituales be-
stię, quandiu lux iusticię est super terram, in cubilibus
suis latent, id est in cordibus impiorum, & non se o-
stendūt: cum autem tenebras impietatis aspexerint do-
minari, tunc dæmones procedunt, aut ministri eorum
de latibulis suis, quærentes quem valeant deorare.
Ideo videte ne quis vos seducat. Homo, circa mortem
phantasias videt: sic & mundus in exitu suo multos pa-
tietur errores. Hoc puto, quod ad omnes Christianos
dicebat, siue tunc, siue modō, præcipuè tamen ad sacer-
dotes, videte ne quis vos seducat: Vos estis luminaria,
verbum vitæ continentes, quasi candelabra lucentia,
facile vobis extinctis ecclesia à latronibus prædam pa-
tietur in tenebris. Quo modo autem stet edificatio do-
mus, si columna ceciderint: Et ne putes; quia corpora-
liter iubet eos aspicerem, cum dicit, videte: sed spirituali-
ter mente considerare. Mente autem potest considera-
re, qui per bonam conuersationem mentem habet illa
minatam. Qui ergo bene conuersatur, lucidam habet
mentem, & intelligit qui sunt doctores: qui autem pec-
cat, sensus eius cū sit tenebrosus, nō intelligit qui sunt
serui dei, & qui ministri diaboli. Sicut enim qui corpo-
raliter oculos habet acutos, de longè prospicit venien-
tem, an amicus eius est, an aduersarius: qui autem oculos
habet infirmos, quanuis intenderit, non cognoscit an
amicus sit, an inimicus: Sic qui mentem à peccatis
possidet mundam, de longè considerat, homo dei est
ille qui venit, aut homo diaboli: in nomine Christi
venit, aut in spiritu Christi? Aut putamus quod sem-
per venturi fuerant noui Christi? Absit. Quod ergo di-
cebat, Multi venient in nomine meo: ad tempus Apo-
stolorum pertinet. Tunc enim sciens diabolus, quia ad-
huc nouus erat Christus in mundo, quia veritas euan-
gelij eius adhuc erat ignota, quia Apostoli eius multis
incerti, multos introducebant Christos in mundum,

Psal. 103. c.

vt homines volentes venire ad Christum, per similitu-
dinem nominis eius errantes, transeant ad diabolum,
& volentes ab eo exire, impingant in eum. Quemad-
modum si rex in bello victus atque fugatus ab alio re-
ge, indueret indumentum regis illius victoris, & in par-
te sua erigat simile signum signo regis illius, vt ille pop-
ulus victoris schema sui regis aspiciens, & signum par-
tis ipsius, dum putat se ad proprium currere regem, in-
currat in manus aduersarij sui: sic & diabolus subornat
ministros suos sub nomine Christi, vt volentes homi-
nes ire ad Christum, similitudine nominis tenebricati
ad diabolum vadant. Postquam vero noticia Christi
in toto mundo præualuit, & veritas euangelij eius fa-
cta est manifesta, mandata discipulorum eius implica-
re iam non poterat, sed submittere Christos. Neque ali-
quid agit etiam si submittat: quoniam omnibus mani-
festus est Christus, & euangelium eius, & Apostoli eius:
sed alio modo submittit Christos, vt verba diuersorū
hæreticorum introducta, vnusquodque eorum dicat,
quia ego sum Christus vnigenitum verbum dei. *Au-
dictis prælia, & opiniones præliorum.* Tunc quidem corpo-
raliter ea dicebat prælia audienda, quæ contra iudæam
præparabat imperator Romanus. Nam sicut solet fieri
in præparatione belli, dum eliguntur principes, dum
deputatur & congregatur exercitus, auditio currit, ma-
ximè ad eos, aduersus quos præparatur. Sed postquam
ingressus est exercitus iudæam, sicut exponit Iosephus,
non statim ad Hierusalem applicauit, sed ad ciuitates
singulas regionis illius, & diuersa prius gesta sunt bel-
la, & plurimæ ciuitates captæ, & sic nouissima Hierusa-
lem obsedit exercitus. Ideo mandabat Apostolis, Vi-
dete ne turbemini, sed opus prædicationis vestræ im-
plete. Illius Hierusalem corporalis typum gerit Hieru-
salem spiritualis ecclesia. Nam nisi templum illud de-
structum fuisset, obseruantia legis, non facile fuerat
compscenda. Ideo autem destructum non est, vt etiam si
velint iudæi postmodum legem seruare, non possint,
aut de Pascha, aut de sacrificiis, aut de cæteris festiuita-
tibus. Ceciderunt ergo corporalia & figuralia, vt sur-
gerent spiritualia & vera mysteria. Postea autem spiri-
tualiter hæresum annunciabat fore certamina, quæ im-
piorum princeps Antichristus contra Christianos fue-
rat operaturus in fide. Nam excitans diabolus errorum
scandala, non statim oppressit ecclesiam, sed prius per
varia loca schismata excitauit: vtputa audiebat quō
modo in illa ciuitate Fotinus hoc prædicet. Item in illa
alia ciuitate Acoluthus presbyter hoc sapere cœpit. Sic
audiebatur à Christianis schismata, & opiniones schis-
matum, donec omnium hæresum dux vna eligeretur
peruersio omnibus. Sed in illis non opus erat Christia-
nis turbari, quia oportebat fieri illa. Quod autem oportebat,
docet Apostolus dicens: Oportet inter vos hære-
ses esse, vt probati manifesti fiant. Et sicut in illis tunc
auditionibus præliorum non fuit finis gentis iudææ,
sed postea & Hierusalem debellata est, & iudæi qui-
dam in gladio perierunt, quidam à bestiis, quidam in
seruitute venditi sunt, quidam per singulas Gentes dis-
persi sunt: sic in illis auditionibus schismatum, tempo-
re patrum nostrorum non est factus finis, sed postmo-
dum ecclesia debellata est, multis ad præuaricationem
aut seductis, aut coactis: modo iam restat vt fiat finis.
Bene ergo ait, Vos nolite turbari. Siue enim tunc in au-
ditione corporalium præliorum, siue modo in audi-
tione spiritualium præliorum, nostrī inturbabiles ma-
nent: quia ea quæ sunt in mundo, non possunt nocere
eis

1. Cor. 11. d.

eis qui sunt extra mundum: & quæ sunt carnaliter, non possunt nocere eis qui sunt extra carnem: nec mendacia lædunt eum, in quo habitat spiritus sanctus: sed mundus mundialibus nocet, & mendaces seducunt mendacia. Quemadmodum si quis in campo quodam tabernaculo circumdatus sit, si aliqua surrexerit tempestas ventorum, sonum quidem tempestatis audit, vexationes sylvarum videt, ipse autem flatum non sentit: sic qui intra iusticiam sedet inclusus, quando mundus concutitur, rumores turbationum audit, secularium miserias aspicit, ipsum autem concussio mundi non mouet.

Insurgit enim gens super gentem, & regnum super regnum.

In tempore illo omnes gentes, & omnia regna quæ videbantur esse sub imperio Romanorum, super gentem Iudæam sunt congregata. Et omnia penè regna super regnum ipsorum. Nec enim poterat aliquis parcere eis, quibus deus irascebatur. Spiritualiter autem ita insurgit hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum. Sicut enim tunc insurgens gens super gentem, & regnum super regnum, signum erat destructionis Hierusalem: sic postea insurgens hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum, signum fuit expugnationis Ecclesiæ. Et verè quod dicit, Insurgit gens super gentem, & regnum super regnum: plus conuenit ut spiritualiter intelligamus nunc de hæresibus, quam corporaliter tunc de gentibus. Tunc enim non gens super gentem insurrexerunt, nec regnum aduersus regnum, cum penè omnes illa gentes & regna super vnam excitatae sunt gentem Iudæam. Tunc enim gens super gentem, & regnum aduersus regnum insurgere rectè dicitur, quando inuicem sibi gentes non sunt subiectæ, sed aduersantur. Nunc autem hæresis super hæresim insurrexit, & episcopatus super episcopatum. Nam omnis hæresis impia aduersus eas hæreses videtur insurgere, quæ non sapiunt similiter, ut puta hæresis Fotini, non solum Christi ecclesiæ aduersatur, sed omnibus hæresibus aliter sapientibus. Hæresis Homoousianorum, non solum Christi Ecclesiæ aduersatur, sed & omnibus hæresibus non similiter sapientibus. Ideo dicit: Insurgit gens super gentem, & regnum super regnum. Magis autem omnis hæresis super ecclesiam veritatis. Quoniam sicut tunc omnes gentes, quanuis non essent eiusdem generis, aut eiusdem moris, tamen non sibi aduersabantur, sed vnam debellabant Iudæam: sic diuersæ hæreses, quanuis non sint eiusdem prauitatis, tamen non sibi aduersantur, sed omnes vnam debellant Ecclesiam veritatis. Et quid? putas ideo diabolus multas hæreses induxisse, ut inuicem se mendacia eius expugnent? Absit. Sed multiformes causas erroris induxit, ut multis modis Christi circumueniatur ecclesia, ut pars pereat per illam sapientiam, pars per istam. Sicut qui multas etiam venationes præterdit, cogitans quia necesse est aut in hæc, aut in illa retia venatio cadat. Et erunt fames, & pestilentia & terræmotus per loca. Quales pestilentia, & qualis fames, & terræmotus præcesserunt Iudæam antequam Hierusalem caperetur, cognoscere potest, qui Iosephum legit. Spiritualiter autem ita priusquam expoliaretur ecclesia, sine dubio præcesserunt in populo Christiano fames spiritualis verbi, pestilentia diuersorum carnalium viciorum, terræmotus spirituales turbationum populi Christiani. Nec enim nata fuisset tam multa schismata in populo Christiano, nisi fuisset in eis fames verbi. Pestilentia, id est morbi carnalium passionum, nisi fuisset in eis commotiones turbationum, sicut significat dominus in illa parabola,

quam de seminandis zizaniis ab homine malo proponit, dicens: Cum dormirent autem homines, id est cum negligenter in peccatis, venit inimicus homo, & seminavit zizania. Qui autem satiati sunt pane verbi diuini, qui sani sunt à pestilentia passionum carnalium, qui stabiles sunt in fide & iusticia, apud eos schismata non inueniuntur dogmatum. Omnia autem hæc initia sunt parturitionis, id est pseudochristi venientes, & auditiones prætorum, & insurgens gens super gentem, & fames, & pestilentia, & terræmotus. Sicut hæc omnia corporaliter intellecta, initia fuerunt malorum Iudæis, incrementum autem desolatio fuit Hierusalem: sic spiritualiter hæc intellecta, initia fuerunt Christianis, incrementum autem oppressio fuit ecclesiæ. Sicut ergo certamina hæresum initia fuerunt parturitionis: quo modo non intelligimus, quia ex quo hæreses natae sunt, & discessio facta est multorum, ex eo consummatio coepit? Tunc tradent vos in tribulationem, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Aestimo quod hic iam deficit expositio corporalis, ut de tempore illo dicamus, quo Hierusalem capta est à Romanis. Ex eo quod dicit, Tunc tradent in tribulationem, quoniam Apostoli & cæteri Christiani tunc coeperunt pati persecutionem, quando illa omnia coeperunt preparari contra Hierusalè, & non potius ab initio, ex quo Christus ascendit, sicut Actus apostolorum testatur. Planè igitur spiritualiter intelligere conuenit, quia quando hæc omnia coeperunt fieri contra ecclesiam Christi, id est quando coeperunt esse dogmata falsa, quasi pseudochristi: quando coeperunt auditiones fieri, quando coepit insurgere hæresis super hæresim, & episcopatus super episcopatum, quando facta est fames verbi in populo Christiano, quando comprehenderunt eos pestilentia viciorum multorum, quando facti sunt eisterræmotus turbationum de rebus diuinis: tunc traditi sunt patres nostri in multas tribulationes persecutionum in toto mundo, & occisi sunt, & quidam odio habiti sunt omnibus gentibus, id est omnibus hæresibus. Nam si hoc, sicut dixi, non conuenit de tempore apostolorum, quando erant adhuc multæ gentes non cognoscentes deum: sed de isto tempore dicitur, quando hæreses factæ sunt, consequenter hæc gentes quibus odio facti sunt patres nostri, hæreses sunt intelligendæ: quia quando ecclesia coepit periclitari, nescio si erat in circuitu aliqua gens, quæ non cognosceret deum, cui odio esset. Quia autem ratione gentes hæreses appellantur, attende. Sic enim aliquando destructa turris, filii Noë dispersi sunt, & in tot partes diuisi, & super singulas quasque gentes præpositi sunt principes secundum propositum ipsorum, angeli maligni: sola autem gens Iudæa in portione facta est dei, sicut in Deuteronomij cantico scriptum est: Cum diuideret, inquit, excelsus gentes, quando dispersit filios Adam: statuit fines gentium secundum numerum angelorum dei, & facta est portio domini populus ipsius Iacob. Nunquam enim diceret, quia gens Iudæorum facta est portio domini, nisi omnes gentes extra portionem factæ fuissent. Postquam ergo venit filius dei in mundum, quod nulla secula nec sperare potuerunt, nec promereri, ne tali misericordia gens aliqua fraudaretur, vocatae sunt omnes gentes ad fidem, mixti boni & mali. Boni, ut saluentur: mali, ut inexcusabiles fiant. Quando ergo ecclesia ex mixtis voluntatibus erat repleta, sicut retia quæ dicitur in euangelio, repleta de piscibus mixtis: necesse erat ut purgaretur ecclesia, ut boni quidem pisces mitte-

Supra. 4. 13. d. 13. 1. 1.

1. Cor. 11. 17.

rentur in vasis, mali autem proicerentur foras. Ideo concessa est diabolo erroris seminandi licentia, & sic dispersæ sunt per plurimas hæreses, vnusquisque secundum propositum suum, remansit autem vna fides tantummodo apud deum. Ideo ergo dicunt Euangelistæ, hæreses gentes esse: quoniam sicut tunc cum omnes homines essent vna gens & lingua, diuisi sunt per plurimas gentes: ita & modò cum esset totus populus Christianus vna Ecclesia, & vna fides, diuisi sunt per multas hæreses. Et sicut tunc omnes gentes factæ sunt sub principatu principum malignorum, vna autem gens sub principatu Michaëlis: sic & modo omnes hæreses factæ sunt sub dæmonum principatu, vna autem sub principatu Christi remansit, de qua dicit propter ecclesiam: Vna est columba mea, perfecta mea. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.

Hæreses Gentes dicuntur.

Can. 6. e.

Acto. 4. f.

Etiam ex his verbis ostenditur, quo modo hæc non dicuntur de temporibus apostolorum, quandiu Hierusalem fuerat capienda: quoniam tunc pauci scandalizabantur, pauci Christiani inuicem se tradebant, quia nec audiebant inuicem, sed erat omnium credentium cor vnum, & anima vna: sed de nostris dicit, in quibus plures scandalizati sunt, & scandalizantur à fide, quam confirmetur in fide. Nunc alterutrum & tradiderunt, & tradunt, quo modo & odiunt se alterutrum, ita ut nec in duobus synceram inuenias charitatem, non dicam in multis. Et multi pseudoprophete exurgent, & seducunt multos. Prophete dicuntur, non solum qui de Christo annunciauerunt, nec qui omnino futura loquuntur: sed doctores dicuntur prophete. Ergo pseudoprophetas, pseudodoctores appellat hæresum diuersarum, aut illos quos modò videmus diuersis argumentis religionis speciem prætententes. Alij enim se dicunt neque manducare, neque dormire, neque algere, neque aestuare, sed semper pendere in aere. Alij autem vestiti cilicijs, aut circumdati catenis socia sibi dæmonia commouentes: & quia gratiam dei non habent, patrocina dæmonum commendant. Sed & hæc talia rursus sunt, etsi insensatos fallunt, per hæc tamen non seducuntur sapientes. Alij autem sunt, qui vehementer seducunt: quoniam etsi mendaciter, tamen Christum prædicant, fidem annunciant: quoniam sic ecclesias habent, sic ordines clericorum, sic fideles, sic lectiones legunt diuinas, eadem dare videntur baptismata, eadem sacramenta corporis & sanguinis Christi. Similiter Apostolos & martyres colunt. Per hæc ergo valde tenebescere faciunt mentes, non solum mediocrium hominum, sed etiam prudentum. Quem ex parte non moueat Antichristus faciens opera Christi, & ante Christianos officia vniuersa explens Christianorum: nisi fortè illum qui considerat quod Apostolus ait: Cum enim ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis: quid magnum est, si & ministri eius transfigurentur, sicut ministri iusticiæ, quorum finis erit secundum opera eorum, non secundum schemata Christianitatis eorum? Multos, inquit, seducunt, non omnes: quia non est seducendum virtus, sed negligentia seductorum. Si autem seducendum esset virtus, omnes seducerent: nunc autem ex eo quod non omnes seducuntur, apparet quia seductorum negligentia est, non seducendum virtus. Nam sicut veritas allicit fideles ad se, & amicos veritatis: sic & mendacium infideles rapit ad se, & amicos mendacij, non veritatis. Et veritas quidem inter dum aut infideles trahit ad se, aut inexcusabiles facit eos. Mendacium autem nullo modo potest flectere ad se fideles: quoniam veri-

tas habet in se & rationem manifestam, & firmam virtutem: mendacium autem nec rationem habet manifestam, nec virtutem aliquam. Deinde quia veritas & in sensu fidelium dominatur, mendacium autem in sensu fidelium nihil habet. Qui autem perseverauerit in finem, hic saluus erit. Miror quo modo de deo hæretici hæc intelligant: aut enim legentes hæc quo modo ausi sunt perscrutationes facere: aut perscrutationes facientes, quo modo hæc legere non erubescunt? Quibus dicitur: Qui perseverauerit vsque in finem? Nunquid persequentibus seductis Christianis, nunquid seductori- bus prophetis? Non. Sicut enim non sanis, sed infirmis apponitur medicina, sic & consolatio non periculum faciētibus, sed periclitātibus dat. Et prædicabitur hoc euangelium in vniuerso orbe. Marcus manifestius addit: Primum, inquit, prædicabitur euangelium. Quando autem illa bella corporalia mouebantur contra Hierusalem, adhuc initiabatur euangelium. Nōdum prædicatum erat in toto orbe. Ante hæreses autem consummatum est euangelium. Nam vsque ad tempus Christiani regis, prædicantibus quibusdam, aut de gente in gentem noticia Christi currite peruenit ad omnes. Vis scire, quia tunc completa est noticia Christi: considera quia ex ea hæresum bella coeperunt, ut fieret electio meliorum. Nam quandiu vocatio est, non potest esse electio: & quandiu electio est, non potest facilis esse vocatio. Nam sicut impedimentum est vocationi electio, sic electio- ni vocatio.

Homilia xlix. ex cap. xxiiiij.

Ubi ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta stantem in loco sancto, qui le-

git intelligat, & cætera. Quidam dicunt abominationem desolationis esse imaginem Cesaris, quam Pilatus posuit in templo. Verius autem quid sit abominatio desolationis Lucas euangelista interpretatur. Nam in quo loco Marcus & præfens Matthæus ponunt, Cum videritis abominationem desolationis: in ipso loco Lucas sic ponit, Cum videritis circumdari ab exercitu Hierusalem, tunc scitote quia propinquauit desolatio eius. Et sic dicit, qui in Iudæa sunt: videlicet ut per alteram similitudinem expositionis eiusdem loci ostendat, quid sit abominatio desolationis stans in loco sancto. Fuit enim exercitus alienigenarum, & Romani imperatoris stans circa Hierusalem, quæ vsque tunc fuerat sancta. Hoc & Petrus apud Clementem exponit. Denique hanc esse abominationem desolationis & ipse textus ostendit. Quasi enim replicans illa omnia quæ superius dixit, breuiter comprehendit, & dicit: Cum ergo videritis abominationem desolationis stantem. Hoc est, cum videritis ea ipsa prælia iam stantia circa Hierusalem, quæ antè audiebatis. Similiter & in fine mundi, & in Antichristo intelligendum est spiritualiter, quando & hæreses, & fames, & pestilentia, & illa omnia antè præcesserunt: nouissimè autem abominatio desolationis stetit in loco sancto, id est exercitus antichristi. Exercitus autè Antichristi sunt omnes hæreses, præcipuè ista, quæ obtinuit ecclesiæ locum, & stetit in loco sancto, ita ut videatur quasi verbum veritatis stetitisse, cum non sit verbum veritatis, sed abominatio desolationis, id est, exercitus Antichristi, qui multorum animas reddidit desolatas à deo. Et hoc est fortè, quod Apostolus dicit: Qui aduersatur, & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita ut in templo dei quasi deus sedeat, ostendens se quasi sit deus. Et sic omnia illa mala hæresum diuersarum, quæ antè audiebantur

Dan. 9. 2.

Mar. 13. b.

Luc. 21. d.

2. Thes. 2. b.

audiebantur tantum, postea steterunt in loco sancto desolantia Ecclesiam Christi. Ex quo data sibi licentia, coeperunt omnes publice habere ecclesias. Et nos quidem exposuimus hic auditiones praeriorum, & fames, & terramotus, & pestilentias, auditiones haesum, & inopias verbi, & concusiones Christianorum, & corruptiones morum, quae ante praecesserunt a tempore Constantini, usque ad tempus Theodosij. Abominationem autem desolationis diximus esse hanc ipsam haesum, quae occupauit sanctae ecclesiae loca, & multos desolauit a fide, & ipsum exercitum Antichristi, & ceteras haereses, quae coeperunt publice habere ecclesias, locum obtinentes ecclesiae sanctum. Si quis autem auditiones quidem praeriorum, fames, & tumultus, & pestilentias intelligat esse omnia haec mala spiritualia, quae facta sunt tempore Constantini simul & Theodosij vsque nunc: abominationem autem desolationis intelligat esse ipsum Antichristum, qui postmodum venire speratur, & obtinere loca ecclesiarum sancta sub specie Christi, & multos fidelium desolare, non irrationabiliter dicit. Nam siue ista haeresis, quae iam tenuit, siue populus ille, qui postmodum cum ipso Antichristo est futurus: recte exercitus intelligitur esse Antichristi. Et sic prophetae verba significant magis de consummatione mundi: prophetia tamen, sicut docet Christus, ad vtrumque est dicta. Sunt autem verba illa sic: In dimidio septimi anni auferetur iuge sacrificium, & abominatio desolationis stabit in loco sancto, vsque ad consummationem temporis, & consummatio dabitur super solitudinem. Illic exercitus Romanus dictus est abominatio desolationis, quia ad desolationem redactus fuerat Iudaicum cultum: hic autem Antichristus dicitur abominatio desolationis, quia multorum Christianorum animas facturus est desolatas a deo. Nam antequam caperent Romani Hierusalem, in dimidio hebdomadis Christus per suam doctrinam tulit de medio iuge sacrificium Iudaeorum. Nam dicitur tribus annis & sex mensibus docuisse, qui numerus facit dimidium septem annorum, vt illud sacrificium quod iugiter fuerat in vsu, tolleretur de medio, & offerretur sacrificium laudis in voce, & sacrificium iustitiae in operibus, & sacrificium pacis per Eucharistiam. Vsque ad finem autem seculi tumultus est, quia Iudaica consuetudo de sacrificiis offerendis nunquam est reparanda. Item in dimidio hebdomadis, hoc est tribus annis & sex mensibus, hoc sacrificium Christianorum tollendum est ab Antichristo, confugietibus Christianis ante eum per loca deserta, non erit qui aut in ecclesiam intret, aut oblationem offerat deo. Quoniam autem tribus annis, & sex mensibus protendendum est Antichristi regnum, multae scripturae significant, maxime tamen in reuelatione sua Ioannes. Et solitudinem illam consummatio occupauit. Nam vsque in finem tenebit Antichristus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui.

2. Thes. 2. b. De hoc enim & Apostolus ait, dicens: Nemo vos conturbet: quia nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius interitus, qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei quasi deus sedeat, & addidit, la enim mysterium iniquitatis operatur. Legi quendam sic exponentem, Quoniam omnia, inquit, quaecumque exposuit supra, signa fuerunt praecedentia diruptionem ciuitatis illius & templi: hoc autem quod dicit, Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, & omnia quae dicuntur deinceps, signa sunt con-

summationis future, & venturi filij dei, qui & in abominationem desolationis ipsum tradidit Antichristum. Quod autem staturus sit in loco sancto, dicit hoc modo: Reaedificaturus est (inquit) sanctuarium, quod fuit in Hierosolymis quondam, & ibi staturus: vt videntes Iudaei credant in eum, non solum propter signa eius, sed etiam propter reparationem templi ipsius, aestimantes prophetas in tempore illo esse impletos, qui de reparatione Hierusalem prophetauerunt: non intelligentes quo modo propheta de reparatione templi spiritualis locutus est, quam Christus impleuit, non de corporali quam Antichristus est impleturus. Et tunc (inquit) implebitur ibi, quod prophetauit Hieremias in Iuda. Quando non crediderint, inquit, veritati, in tempore illo loquetur populo huic & Hierusalem in spiritu seductionis. Hic excitabit tribulationem super sanctos, pro eo quod non glorificabunt eum, & multos occidet. Sed hoc de hac interpretatione dubitabile mihi videtur, si locus templi illius, ex quo dirutum est iam a deo, postmodum sanctus vocatur, secundum quod & hic dicit: *Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto, tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendant tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non reuertentur retrò tollere tunicam suam.* Tunc quando viderimus abominationem desolationis stantem in loco sancto, quibus mandat fugere: non solum illis qui tunc fuerunt ante captiuitatem Hierusalem, sed etiam nobis qui videmus abominationem desolationis iam stantem in loco sancto: id est, populum Antichristi in locis ecclesiae. Illi autem visibilem hostem fugerunt pedibus, nos autem inuisibilem hostem fugiamus a visibus bonis. Quoniam enim diabolus sit spiritus, & homo corpus: tamen nunquam illos diabolus potest comprehendere, qui fugiunt eum per opera bona. Sine causa autem fugit ante eum pedibus, qui sequitur eum peccatis. Sed vt sapieter intelligamus haec quae propheticè sunt dicta à Christo, breuiter cognoscendum est, qualis est consuetudo prophetarum. Frequenter ex occasione carnali incipiebant, & sic miscbant prophetiam: vtputa, Dauid cum fugerit a facie Absalon, ex occasione sua tribulationis incipiens dixit: Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me: Et introducens prophetiam dominicè passionis, addidit ita: Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi, quoniam dominus suscepit me. Illa ergo quae dixit, Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me, & cetera quae praecedunt, secundum historiam intelligamus: haec autem quae dixit, Ego dormiui, & soporatus sum: si secundum historiam velis intelligere, nullum habent saporem, vt dicamus, Dauid cum pateretur a filio, dormiuit & surrexit. Quo modo enim dormiuit, vt surgeret: Quid ergo? Necessè habemus relinquere ordinem historiae, & spiritualiter intelligere de Christo. Tale est quod Petrus dicit in Actibus, interpretans, Et non dabis sanctum tuum videre corruptionem: quia non poterat hoc intelligere de Dauid, sed de Christo: quia Dauid vidit corruptionem, Christus autem tertia die resurgens, non vidit corruptionem. Sic intelligenda est & haec Christi propheta. Coepit ex occasione corporalis fugae, & quae facta est tempore illo in Hierusalem, & prophetia magis de spirituali. Ecce enim hoc quod dicit, *Qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes: corporaliter secundum historiam, & si vis intelligere, possibile est in tempore Romanorum: in tempore autem Antichristi, de Iudaea ad montes fugere corporaliter, non proderit. Primum, quia nec erit Antichristus tantummodo in terra Iudaea*

Iudaea, nec Iudaei futuri sunt ante illum, sed vbicūq; fuerint Christiani, ab illo, aut à ministris eius persecutionem passuri sunt: nec ciuitas alia tunc est circumsidenda, sed vbique Christianus populus indagandus. Hoc autem quod dicit, *Qui super tectum est, non descendat tollere aliquid de domo: siue in tempore Romanorum, siue in tempore Antichristi, non potest habere corporalem intellectum: quia in tempore captiuitatis, aut persecutionis, quid prodest homini, si sedeat super tectum, & non descendat deorsum? sine dubio enim, aut quando non vult deponitur, aut cum ipsa domo succenditur. Quid ergo? Spiritualiter haec omnia magis sunt intelligenda hoc modo. Tunc qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes. Tunc cum videritis abominationem desolationis stantem in loco sancto. Id est, cum videritis haeresim impiam, quae est exercitus Antichristi, stantem in locis sanctis ecclesiae, in illo tempore qui in Iudaea sunt, fugiant ad montes: id est, qui sunt in Christianitate, coferant se ad scripturas. Sicut enim verus Iudaeus est Christianus, dicente Apostolo, non qui in manifesto Iudaeus est, sed qui in occulto: sic vera Iudaea Christianitas est, cuius nomen intelligitur confessio. Mōtes autem sunt scripturae apostolorum, aut prophetarum, de quibus dictum est: Illuminas tu mirabiliter à montibus aeternis. Et iterum de ecclesia dicit: Fundamenta eius in montibus sanctis. Et quare iubet in hoc tempore omnes Christianos coferre se ad scripturas? Quia in tempore hoc, ex quo obtinuit haeresis illas ecclesias, nulla probatio potest esse vera Christianitatis, neque refugium potest esse Christianorum aliud, volentium cognoscere fidei veritatē, nisi scripturae diuinae. Antea enim multis modis ostendebatur, quae esset ecclesia Christi, & quae gentilitas: nunc autē nullo modo cognoscitur, volentibus cognoscere quae sit vera ecclesia Christi, nisi tantummodo per scripturas. Quare: quia omnia haec quae sunt proprietate Christi in veritate, habent & haereses illae in schismate: similiter ecclesias, similiter & ipsas scripturas diuinas, similiter episcopos, ceterosq; ordines clericorum, similiter baptismum, aliter Eucharistiam, & cetera omnia, denique ipsum Christum. Volens ergo quis cognoscere quae sit vera ecclesia Christi, vnde cognoscat in tantae confusione similitudinis, nisi tantummodo per scripturas? Itē antea & per signa cognoscebantur, qui erant veri Christiani, & qui falsi. Quo modo? Falsi quidem, aut non poterant facere, sicut veri Christiani: aut talia non poterant, qualia veri Christiani: sed faciebant vacua, admirationem quidem facientia, vtilitatem autem nullam habentia: sicut frequenter exposuimus. Christiani autē faciebant plena, non solum admirationem facientia, sed etiam omnem vtilitatem habentia. Et per haec cognoscebantur qui erant veri Christiani, qui falsi. Nunc autem signorum operatio omnino leuata est: magis autem & apud eos inuenitur, qui falsi sunt Christiani, fieri facta. Sicut autem Petrus apud Clementem exponit, Antichristo etiam plenorum signorum faciendorum est dāda potestas. Item ex moribus ipsis prius intelligebatur ecclesia Christi, quando conuersatio Christianorum, aut omnium, aut multorum erat sancta, quae apud impios non erat. Nunt autem aut tales, aut peiores facti sunt Christiani, quales sunt haeretici aut Gentiles. Adhuc autem & maior continentia apud illos inuenitur, quauis in schismate sint, q̄ apud Christianos. Qui ergo vult cognoscere, quae sit vera ecclesia Christi, vnde cognoscat, nisi tantummodo per scripturas? Sciēs ergo dominus tantam confusionem rerum in nouis-*

simis diebus esse futuram: ideo mandat, vt Christiani qui sunt in Christianitate, volentes firmitatem accipere fidei verae, ad nullam rem fugiant, nisi ad scripturas. Alioqui si ad alia respexerint, scandalizabuntur, & peribunt, non intelligentes quae sit vera ecclesia. Et per hoc incident in abominationem desolationis, quae stat in sanctis Ecclesiae locis. *Et qui super tectum est, in tempore illo non descendat tollere aliquid de domo sua.* Domus nostra, est corpus nostrum. Superiora eius, sunt cor, aut caput, quae intelliguntur domus tecta. Inferiora autem, sunt venter, aut cetera occultabilia membra. Tamen vt melius intelligamus, quae sūt tecta domus, historia de Raab profertur. Hec suscepit legatos Iesu Naue, & in superiori parte domus abscondit, ne inueniret rex Hiericho. Hec est ecclesia, quae aliquando meretrix fuit, quae legatos Iesu Christi, id est Apostolos & prophetas, hoc est scripta eorum suscepit: & in superiori parte corporis sui abscondit: id est in sensu, in memoria, & in corde, vt non inueniat eos rex mundi diabolus, vt confideter dicere possit: In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccet tibi. Quid ergo? Quicūq; in tempore illo fuerit super tectum, id est in rebus spiritualibus viuens, quae sunt aut in capite, aut in corde: quae tecta dicuntur corporis nostri, & fastigia prima: non descendat ad inferiores corporis sui partes, vnde aliquid tollat: id est, non descendat ad aliquas res carnales, vt desideret aliquid quod est corporale. Alioqui comprehendet eum abominatio desolationis. Et vide quia quotquot pereunt de christianis, propter aliquam corporalem causam pereunt constitutum deorsum. Alij propter auariciā, vt ne perdāt quod habent, aut inueniant quod non habent. Alij pereunt propter gulā, paupertate coacti: alij propter vxores, aut propter maritos: alij propter alias causas carnales: quae omnia pertinent ad inferiores corporis partes. Sicut enim viuentes in carne, relinquere videmur carnē, relinquentes opera carnis, & transimus ad spiritum, facientes opera spiritus, vt recte dicatur de nobis: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu. Sic relinquere videmur inferiora corporis nostri, opera relinquentes carnis, & ascendimus ad cor & caput, viuentes secundum illas virtutes, quae sunt in capite, aut in corde, aut in spiritu: quae omnia tecta domus nostrae dicuntur. Mandat ergo fidelibus viuentibus in sanctitate, ne aliquid concupiscant carnale, quod est descendere, ne forte per occasionem desiderij illius, diabolus inueniat locū, & trahat ad abominationem desolationis, & pereant. Item, qui est in agro: id est, aut in scripturis, aut in ecclesiis, aut in Christo, non reuertatur retrò tollere tunicam suam, id est aut conuersationem, aut cultum priorem: Vtputa, Iudaeus fuisti, & factus es Christianus: in agro es, ne ad Iudaicum reuertaris cultum. Gentilis fuisti, & factus es Christianus: ne aliquid quod est gentilitatis resumas, ne per illas occasiones incidas in errores abominationis illius, quoniam haereses illae, si vis Iudaismū, habent in se: si vis gentilitatē, inuenies apud eos. Propertea facile cadunt in illas, qui non fuerint cauti secundum mandata domini haec praemouentis. *Vt autē praegnantibus & nutriendis in illis diebus.* quia aut ventris, aut gremij pondere praegravati, non possunt expediti esse ad fugam. Si enim dimiserint infantes suos, viuentium viscerum suorum patientur separationem: si autem baiulauerint, suscipient vitae periculum. Puto hoc melius intelligi posse spiritualiter ad tempus Antichristi, quae sunt spirituales praegnantēs, & nutriendae ecclesiae Christi, in singulis quibusque gentibus constituta. Ecclesiae,

quando prædicant verbum veritatis, credentes in fide concipiunt, & habet eos in gremio suo, quasi in utero, donec formentur catechizati per singula membra pietatis & fidei. Cum autem formati fuerint sic, pariunt eos in baptismo: postquam autem pepererint, necesse eos habent lactare doctrinis assiduis. Sed primum videamus, quo modo deo formant in utero ecclesiæ hominem conceptum in fide: Vtputa, legis iusticia est abstinere à malis operibus tantum, non etiam facere bona opera: Christi autem iusticia non est abstinere à malis operibus tantum, sed etiam facere bona opera. Item legis iusticia prima & salutaris, decem habet mandata, quasi decem menses. Primum, cognoscere vnum deum: secundum, abstinere ab idolis: tertium, non periurare: quartum, colere sabbatum spirituale: quintum, honorare patrem & matrem: sextum, non occidere: septimum, non adulterari: octauum, non furtum facere: nonum, non falsum testimonium dicere: decimum, nullam rem proximi concupiscere: videlicet secundum mysterium nominis Iesu Christi, quod est in littera, iota: id est, perfectionis indicio. Omnis ergo ecclesia, quæ concipit hominem in utero suo per verbum in fide, prius debet eum formare omnibus his mandatis, quasi mensibus decem, ut discat prius abstinere ab omnibus malis, & sic eum maturum in baptismum parere deo. Alioquin antequam discat ab his omnibus abstinere, si baptizauerit eum, non parit, sed immaturum proicit: sicut mulier, nisi completis nouem mensibus, & decimum tangens peperit, abortum facit. Propter quod nec est homo ille vitalis. Sicut & modo penè omnes non parit ecclesia secundum ea quæ diximus, sed abortos facit. Propter quod nec baptizantur in veritate à spiritu sancto. Differt enim deus dare eis baptismum spiritus sancti, donec dignos se præbuerint illo tali baptisate. Sed & eum formatum in decem illis supradictis mandatis, & abstinenter à viciis, baptizans bene parit: tamen adhuc paruulus est ille, qui baptizatus natus est ecclesiæ filius, & tenerè adhuc duorum testamètorum, quasi duarum mammillarum modica iusticia est nutriendus, quasi tenero lacte secundum angustias faucium fidei suæ, quam ipse cepit carnis natura, quam etiam gentes volentes laudabiliter vivere seruat. Cum autem sic enutritur, paulatim incipit posse suscipere fortiora, & spiritualia Christi mandata, quasi nutritorios & viuos panes: id est, in lege scriptum est, Non occides: ego autem dico, Nec irascaris. In lege scriptum est, Non adulteraberis: ego autem dico, Nec vsque ad oculum concupisces. In lege scriptum est, Non periurabis: ego autem dico, Non iures omnino. In lege scriptum est, Oculum pro oculo: ego autem dico, Non resistere malo omnino. In lege scriptum est, Amabis amicum, & odies inimicum: ego autem dico, Diligite inimicos vestros. Item, Beati pauperes, beati mansueti, beati qui lugent, beati qui esuriunt & sitiunt iusticiam, beati misericordes, beati mundo corde, beati pacifici, beati qui persecutionem patiuntur propter iusticiam. Nam adolescenti quidam interroganti, Quid faciam, ut viuam? sic primum ei secundum legem mandauit, Non occides, non adulterabis, &c. Cum autem ille dixisset, Hæc omnia seruauit à iuuentute mea, secundum carnalem, quam nos vterum dicimus: sic ei supermandatur: Si vis perfectus esse, vade & vende omnia tua, & da pauperibus, & habebis thesaurum in celo, & veni sequere me. Qui ergo talis est, neque mori potest quasi abortiuus, nec seduci quasi insipiens, nec vinci quasi infirmus, nec perire quasi paruulus: sed est vir perfectus, & aduersus

Exo. 20. & Deu. 5. c. & Mat. 5. d. Exod. 21. c. & Mat. 5. f. Leui. 19. & Mat. 5. g. Luc. 6. c.

omnia inuincibilis filius dei. Qui autem paruuli sunt, scandalizabiles sunt. De quibus dicit dominus in euangelio: Amen dico vobis, quicumque scandalizauerit vnum de pusillis istis credentibus in me, expedit ei, ut mola asinaria suspendatur in collo eius, & demergatur in profundum maris. Et si paruuli in ecclesia scandalizabiles sunt, quanto magis abortiuus non sunt vitales? Si ergo hæc ita se habent, quare non dixit, Væ his qui in utero habentur, & væ his qui nutriuntur adhuc: sed, væ pręnantibus & nutrientibus in illis diebus? quia quando huiusmodi abortiuus abstracti ab utero ecclesiæ, aut paruuli tales, nesciunt quid patiuntur: quando enim non sentiunt, sic pereunt. Adhuc autem ut de proprietate loquar paruulorum, gaudent seducti, ad interitum ducuntur, & rident illecti. Ideo dicit, Væ pręnantibus ecclesiis, & nutrientibus, quando ipse de perditione illorum talium lamentabuntur & plangent. Ecce quatos videmus de ecclesia huiusmodi abortiuos, & paruulos ductos ad pręuaricationis interitum. Nūquid aliquis eorum lachrymauit? Nunquid aliquis tristatus est? sed adhuc ex diuerso abierunt gaudentes. Sed ecclesiæ dolorem perditionis eorum ipsæ lamentantur & plangunt. Ideo dicit, Væ ecclesiis pręnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Et si quidem negligētia ecclesiarum aut immaturi fuerint nati, aut paruuli, non habentes qui aut informaret eos, aut postmodum consummaret in virum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi: dupliciter væ ecclesiis pręnantibus, & nutrientibus in illis diebus: quia & in hoc seculo dolorem perditionis eorum, & in die iudicij damnabuntur, propter negligentiam & eruditionem eorum. Si autem ecclesiæ quidem competenter circa eos diligentiam impenderunt, illi autem nec audierunt, nec ante baptismum informati acquieuerunt, elongantes se à conueniunt & ab omni auditu scripturarum, & ab omni verbo doctrinæ alloquentium sacerdotum, neque post baptismum proficere voluerunt: ecclesiis quidem væ, quia siue hoc, siue illo modo patientur dolorem perditionis eorum: illis autem multipliciter væ, quia omnis causa perditionis eorum ab illis solis requireretur in die iudicij. Quoniam corporis quidem profectus non est in potestate hominis, sed dei: animæ autem profectus, voluntarius est. Videamus ergo, ne nos imperfectos inueniat, aut nunc hæreticorum dominatio, aut tunc ipsius Antichristi. Quoniam sicut opera bona in die tentationis præstant spei virtutem: sic opera mala desperationis operantur infirmitatem. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme, vel sabbato.* Et carnaliter, & spiritualiter legitur. Fugientibus enim & in via manere necesse est, & in syluis latere, & per deserta vagari. Fuga autem vestem portare non sinit, domum intrare non permittit, igne accendere non concedit. In hyeme autem quid faciat fugiens? Necesse est ergo aut fugiens frigore pereat, aut manens gladio moriatur: Similiter in sabbato non licebat amplius ambulare, nisi certum spatium. Vnde dictum est in Actibus apostolorum, sabbati habes iter. Quid ergo faciet fugiens iudæus in sabbato? necesse est ut aut legem prætereat fugiens, aut mortem suscipiat manens. Spiritualiter autem de Christianis talem habent interpretationem. Hyemem dicunt frigus infidelitatis spirituale. Qui enim non habet in corde suo ignem, de quo dominus dicit: Ignem veni mittere in terram, id est verbum diuinum, de quo calefiat in fide: ille semper in hyeme est, etsi fuerit in media estate: quia dubitationum incurtus, quasi quæsdam tempestates de fide Christi patitur anima eius,

Mar. 9. f.

Luc. 23. f.

Mat. 11. b.

Luc. 11. f.

eius, & alget. Aut in hyeme est, qui in persecutione est, & tempestatem patitur impiorum. Et ideo frigida fit fides omnium, & ad plenum gelat, nisi iterum calefecerit eos spiritus sanctus. Item est corporale sabbatum secundum literas legis, quod iudæi intelligebant, & conseruabant dum à corporali opere abstinerent, non à corporalibus malis. Et est spirituale, secundum quod gratia Christi manifestauit: quod intelligit Christiani & obseruant, abstinētes se non ab opere corporali, sed à corporalibus malis. Qui ergo vacat ab opere malo faciēs opera bona: laudabiliter sabbatizat, & sanctè secundum spiritum, & dei consilium: qui autem recedit ab opere boni, faciēs opera mala, culpabitur, & impiè sabbatizat. De hoc itaque non bono sabbato loquitur dominus in hoc loco admonens, ut ne dies ille inueniat eos in peccatis. Ideo ergo dicit, Ne fuga vestra hyeme vel sabbato fiat, quia quicumque in hyeme infidelitatis inuentus fuerit, aut in deliciis huius mundi sabbatizans, & ociās ab opere bono: necesse est ut tribulationum tempore superatus, pereat credendo Antichristo, quoniam sicut diximus, opera bona in persecutionibus ad fidem spei præstant virtutem. Quoniam autem de deliciis & peccatis loquitur locus iste, manifestus adaperit euangelista Lucas. Cum enim locum istum exponeret, ita subiunxit: Videte ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Ex duabus ergo parabolis superioribus prior quidem docet, ut festinemus perfecti esse in fide Christi: quod possumus adimplere, si scripturis & doctrinæ sacerdotum assidui fuerimus. Quoniam qui in fide Christi, & operibus bonis sunt imperfecti, ipsi sunt qui adhuc in utero habentur, aut adhuc paruuli sunt, qui facile periclitantur in tempore persecutionis, & pereunt, quia dubij sunt de fide Christi. Sequēs autem docet, ut ne vacui inueniamur ab operibus bonis, & ab exercitatione virtutum: quia qui sic inuenti fuerint, ipsi sunt paruuli, qui in die persecutionis citò periclitantur à fide Christi: quia non habent opera bona confortantia eos in spe, nec exercitationem virtutum in sufferentia aduersorum. Similiter & ex duabus parabolis sequentibus, Prior quidem admonet, ne imperfecti inueniamur in fide. Ipsi sunt quidem, qui dubitationis hyemem patiuntur. Sequēs autem, ut ne sine bonis operibus inueniamur in tempore illo, sabbatizantes ab opere bono. *Erit enim tribulatio magna, qualis non fuit ab initio seculi vsque modo.* Quoniam dixit, Væ pręnantibus & nutrientibus: & videte ne fuga vestra hyeme aut sabbato fiat: nunc exponit quare, id est quia erit tribulatio magna. Vsque ad Christum enim iudæi, etsi peccatores fuerunt, tamen filij erant, non hostes: & ideo omnis ira quæ veniebat super eos, castigatio erat de misericordia veniens, non condemnatio de ira descendens. Crucifixo autem domino deserunt esse filij, & sunt facti hostes. Propterea iam non castigatio venit corrigens, sed condemnatio eradicans. Capta est enim Hierusalem ab Assyriis, & iterum reparata est. Destructa est ab Antiocho, & iterum reedificata est. Inuasa est tertio à Pompeio, & iterum reparata est. Sicut enim homo priusquam dies mortis eius adueniat, languere quidem potest, mori autem non potest: Sic & iudæa ante Christum vexata est quidem, perditam autem non est. Postquam verò horrendum patricidium commiserunt, crucifigentes filij patrem, mortem inferentes, à quo acceperunt vitam: & quod maius est, occidentes serui dominum, homines deum, tali eos plaga percussit, ut nunquam sanentur. Sicut illi tale facinus commiserunt, quale nunquam com

Tomus secundus.

missum est, nec est committendum: sic & super illos talis sententia venit, qualis nunquam venit, nec veniet. Hæc aptius est de consummatione mundi suscipere, cuius figura fuit tribulatio illa. Tuac verè talis erit tribulatio, qualis nunquam fuit. Tunc dicet homines, Aperiat se terra, & glutiat nos. Vsque tunc enim omnis ira quæ fit à deo, ideo fit, ut fideles quidem tentet, infideles autem emendet: cum autem Antichristus venerit, talis veniet ira, ut & infideles omnino pereat, & fideles plenius coronentur. Cum enim multi Christianorum credentes Antichristo, signum nominis eius in manu dextera, & in fronte susceperint: tunc exibunt angeli, cum igneis curribus volantes per aëra: & inuisibili manu signabunt omnes fideles, in quibus tamen inuentum non fuerit signum Antichristi. Ex illo iam plaga, quæ ventura sunt super terram, in quibus & finiendus est mundus, iam non tangent fideles qui signati sunt, sed illos percutiunt, super quos Antichristi inuentum fuerit signum. Erit enim tribulatio magna, qualis nunquam fuit. Nonne maior fuit tribulatio in diluuiio, quando ab omni creatura nihil remansit, nisi solus Noë cum familia sua? Hic autem etsi multi occiduntur, tamen multi euadēt. Sed in hoc peior erit tribulatio ista, quia illic corporalis fuit perditio, hic autem spiritualis. Quis autem illic tormentis affectus est, quia coluit deum: sed econtrario puniti sunt, quia noluerunt colere deum. Hic autem tormentis afficiendi sunt, qui non transeunt ad diabolum, relinquētes deum. Nonne maior fuit tribulatio in Sodomis, ubi nullus euasit ab igne, nisi solus Lot? Sed illic fuit aduersus peccatores iusta dei vindicta, hic autem erit aduersus sanctos crudelis diaboli violentia. Quanto ergo preciosior anima, quam corpus: tanto miserabilior perditio animarum, quam corporum. Illic perditis iniquis, euaserunt iusti: hic autem punitis, aut fugatis iustis, iniqui gaudebunt. Sed & si qui prudentes sunt, cum considerant non corporalem huius mundi statum, qui adhuc quodam modo stare videtur, quamuis & ipse sit minoratus, sed spiritualement totius Christianitatis statum subuersum: intelligunt quia nunquam talis fuit tribulatio spiritualis, qualis facta est nunc ex tempore hæresum corruptum vniuersa. Perierunt, sicut diximus, omnes in diluuiio, sed corporaliter perierunt. Perierunt omnes spiritualiter ante Christum, præter iudeos, sed ignorantia perierunt: nunc autem in scientia perierunt, & pereunt. Multum enim interest inter illos, qui in ignorantia sunt, & in ignorantia perierunt: & inter istos qui in veritate quidem nati sunt, propter aliquid autem mundiale, scientes ad mendacia transierunt, & perierunt in eis, & pereunt. Illi enim forsitan aliquo modo habebunt remissionem, isti autem nullam remissionem habebunt, neque in hoc seculo, neque in futuro: quoniam ipsi sunt qui blasphemauerunt, & blasphemant in spiritum sanctum. Illi enim iudicandi sunt, quia veritatem non quaesierunt: isti autem condemnandi, quia spreuerunt. Leuior enim culpa est veritatem non apprehendere, quam contemnere apprehensam. *Et nisi deus breuiasset dies illos, non fieret salua omnis caro.* Breuiabuntur dies, ut atrocitas tribulationum breuiata compendio tempore. Breuiatos autem dies intelligimus, non mensura, sed numero. Sicut enim longitudinem dierum, quam dicit propheta: Domum tuam decet sanctitas in longitudinem dierum. non per longos dies intelligimus, sed multos: sic & breuiati dies, non breues dies sunt intelligendi, sed pauci. *Omnis caro.* Frequenter enim scripturæ pro hominibus animas ponunt: sicut ibi, Septuaginta

H ij animæ

angeli homi

Gen. 7.

Gen. 19.

Psal. 92. a.

Deu. 10. d.

Psal. 96. a

1. Tim. 6. c

Iob. 39. d

Vulturum natura.

Psal. 29. b

Iohan. 12. e

eum omnes aspicient, sed secundum mensuram gloria eius, neque poterunt eum sufficienter aspiceret. Et non solum magnitudo eius omnem locum implebit, sed adhuc magnitudine eius deficiet omnis locus, sicut scriptum est: Ignis ante ipsum praecedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terrae, vidit, & commota est terra. Quem ergo peccatores videbunt, etiam nolentes: quo modo non videbunt eum sancti desiderantes? Et sicut in actu oculi fulgur vniuersa pertransit, sic & filius dei, non veniens adhuc, sed etiam venisse videbitur. Si enim sol, qui ad ministerium nostrum creatus est, tantam habet splendoris virtutem, ut in quacunque parte caeli fuerit, ubique appareat quasi praesens: quanto magis sol spiritualis Christus, cum venerit, in toto videbitur mundo, magis autem mundus in eo videbitur? Apostolus autem ait: Quem suis temporibus ostendet beatus, & solus, & potens: non dixit, quem mittet. Christus enim cum sit ubique, non venit de loco ad locum, sed ubique ostenditur, qui erat celatus ubique.

Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur aquila. De vulturibus enim dicit scriptura in Iob, quoniam ubicunque fuerit corpus, illic inuenientur vulturum pulli. Hoc enim naturale est vulturum, sicut dicunt quidam, ut etiam transmarina cadauera sentiant. Quoniam ergo turpes aues sunt vultures, ideo vulturinis quidem moribus aptauit nomina aquilarum, ut in moribus quidem vulturum, sanctorum congregatio ostendatur ad Christi aduentum: in aquilis autem regalibus, regalis sanctorum dignitas ostendatur. Ideo enim sancti aquilis assimilantur, quia sicut filij aquilarum ad Solem probantur, ut si quidem recto aspectu intendere potuerint contra radios Solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini: Sic & filij dei ad Christi iustitiam comprobantur: si enim potuerint pleno corde iustitiae verba suscipere, intelliguntur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscuntur de diabolo esse nati.

Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stella cadent de caelo. Patre familia moriente, tota domus eius turbatur, omnis familia plangit, & conscissis tunicis suis, nigris se cooperiunt vestimentis: sic & humano genere, propter quod fuerant omnia creata, circa exitum constituto, totus contristatur mundus, vniuersa caeli ministeria lugent, & candore deposito pro vestibus luctuosas tenebris vestientur. Nam sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Aut propter indignam persecutionem sanctorum dolentes, aut super impiorum pessima opera indignantes, ut adhuc viuentibus impiis super terram, iam gustus detur infernalium tenebrarum. Siue hoc, siue illo modo, merito nox interuenies inter diem & diem, praedicet, quia post modicum noua dies resurrectionis est nascitura. Diuidetur enim, ne istius seculi & illius vna videatur esse natura. Sicut enim omnes carnales morimur, ut spirituales surgamus: sic & illa dies tenebris interciderit, quasi quadam morte, ut noua iterum renascatur. Aut certe quia spiritualiter iniquitas nox intelligitur, iusticia autem dies. Ex natiuitate autem Christi lux orta est, dicente propheta: Ad vespertinum demorabitur fletus, & ad matutinum laticia. Mane Christi tempus vocatur. Haec dies iusticie in exitu mundi finitur, iniquitatum, & errorum tenebris obscurata. De qua & dominus ad Apostolos dicit: Ambulate dum lumen habetis, ne vos tenebrae comprehendant. Sol obscurabitur, id est, noticia Christi silebit. Luna non dabit lu-

men suum, id est, ecclesia sanctitatis suae claritatem non demonstrabit. Stellae cadent de caelo, id est, qui videntur sancti transgredientur, & cadent de dignitate caelesti. Nam quod de diabolo dictum est, quo modo cecidit Lucifer de caelo, qui mane oriebatur: sic interpretantur apostoli, vel sancti non de altitudine caeli ad terram, sed de angelica dignitate ad ignominiam tenebrarum. Quo modo autem multi transgredientur Christianorum, significat Daniel. Et de eruditis, inquit, cadent multi. Sicut ergo tempestas suscitatur nubila, nubila autem cooperiunt Solem: sic impiorum persecutio suscitabit transgressionem, transgressio autem Christianitatis obscurabit candorem. Vnde propheta dicit in alio loco: Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem: id est, ecclesia, aut propter assiduam occisionem sanctorum, aut quia ipsi Christiani contra iustitiam Christianitatis inter seipos furentes, bellabunt. Hoc & si de tempore heresis huius scriptum intelligatur, expositionem habet conuenientem. Quo modo: Ex quo obtinuit heresis ista sanctum ecclesiae locum, quasi abominatio dissolutionis, & Antichristi exercitus constituta, Christi Solis veritas est obscurata: ecclesia fidei suae splendorem non potuit dare clarum, & Christiani multi, qui erant stellae rationabiles, ceciderunt a firmamento scripturarum sanctarum. *Tunc apparebit signum filij hominis in caelo.* Quidam putant crucem Christi ostendendam esse in caelo: verius autem est, ipsum Christum in corpore suo habentem testimonia passionis: id est, vulnera lanceae & clauorum, ut impleatur illud quod dictum est, Et videbunt in quem pupugerunt. Denique in quo loco praesens Euangelista ponit, dicens: Apparebit signum filij hominis: alij euangelistae hoc solum dixerunt: Et videbunt filium hominis venientem: videlicet ostendentes signum Christi, esse ipsum corpus Christi, qui in signo corporis sui cognoscendus est, a quibus crucifixus est. Vnde in actibus ad Apostolos angelus sic dicit: Hic Iesus, qui receptus est a vobis, sic veniet iterum quem admodum vidistis eum euntem in caelum. Non sic portatus in tali nube: nec enim cum tali gloria ascendit, cum quali venturus est iudicare: sed sic veniet, hoc est, similiter cum hoc corpore, cum quo ascendit. Vides ergo, quia quasi signum datur Apostolis corpus eius, dicens: Sic veniet. Vis autem scire quia ad signum passionis suae vulnera corporis sui seruauit: audi post resurrectionem dicentem ad Thomam: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas: & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis. Qui mortuum corpus suum suscitauit, qui tulit costam de latere Adae, & suppleuit carnem: nunquid etiam non potuit corpus suum sanare, & integrum suscitare? Sed corpus quidem suscitauit, vulnera autem eius seruauit, ut in die iudicij proficerent ad testimonium passionis contra Iudaeos: quare & omnes qui denegantes filium dei crucifixum in corpore, Iudaizant. Propterea quasi manifesto signo conuenienter subiungit, dicens: *Tunc plangent se omnes tribus terrae.* Plangent enim se Iudaei videntes viuentem & viuificantem, quem quasi hominem mortuum aestimabant, & conuincentes se corpore vulnerato, scelus suum denegare non poterunt. Plangent se & Gentiles, qui vanis philosophorum disputationibus decepti, irrationabilem stultitiam putauerunt esse, deum colere crucifixum, & detulerunt creaturae gloriam creatoris. Lugent & Christiani peccatores, qui magis dilexerunt mundum, quam Christum, cum audierint eum haec verba dicentem ad se: Ego propter vos homo factus sum. Propter vos

Psal. 102. a

Luc. 9. g

Supra. 16. d

Mar. 13. c

Luc. 11. a

Act. 1. b

Iohan. 10. g

Ibidem

1. Cor. 15. g

vos alligatus, & delusus, & caesus, & crucifixus sum. Vbi est tantarum mearum iniuriarum fructus? Ecce precium sanguinis mei, quem dedi pro redemptione animarum vestrarum. Vbi est seruitus vestra, quam mihi pro precio sanguinis mei debetis? Ego super gloriam meam vos habui, cum essem deus apparens homo, & vilio rem omnibus rebus vestris fecistis. Nam omnem rem vilissimam terrae amplius dilexistis, quam iustitiam meam & fidem. Plangent se haeretici, qui purum hominem crucifixum dixerunt, cum viderint ipsum esse iudicem, in quem compunxerunt Iudaei. Quo modo enim arguat Iudaeos quasi interfectores filij dei, si non filius dei, sed purus homo est crucifixus? Et tunc plangent se omnes tribus terrae, quia nec resistendi virtus est contra eum, & fugiendi nulla facultas ante faciem eius, nec poenitentiae locus: ex angustia omnium rerum nihil eis remanet praeter luctum. Merito plangent se, quia tunc neque pecuniae diuitibus profunt ad eleemosynam faciendam, neque parentes iusti pro parentibus intercedunt, neque ipsi angeli pro hominibus, sicut solebant, faciunt verbum: quia non recipit natura iudicij misericordiam, sicut nec tempus misericordiae iudicij, dicente propheta: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine. Misericordia in priori aduentu, iudicium in secundo. In priori aduentu volentibus Apostolis ignem de caelo deponere, dixit: Nescitis cuius spiritus estis. Filius enim hominis non venit iudicare mundum, sed saluare. De secundo autem sic dicit: Nam filius hominis veniet in maiestate patris sui, & tunc reddet vnicuique secundum opera eius. *Et videbunt filium hominis venientem in nubibus caeli, cum virtute & gloria multa: & mittet angelos suos cum tuba & voce magna, & congregabunt electos eius, a quatuor ventis.* Si quando rex terrenus processum aliquem, aut expeditionem mandat in populo, dignitates omnes mouentur, & exercitus exercitatur, tota ciuitas feruet: quanto magis rege caelesti exurgente iudicare viuos & mortuos, virtutes angelicae commouentur? Terribiles ministri terribiliore dominum praecedentes: Cherubin & Seraphin praeparantur ad sedem vnius, & rationalis thronus viuam sapientiam portaturus. Nec enim potest esse res mortua, quae baiulat vitam. Ante ipsum pro candelabris fulgura viua praecedent, & pro tubis horreda tonitrua. Qualis rex, talis & praeparatio regis. Verum magna vox tubae terribilis, cui omnia obaudiunt elementa, quae petras scindit, inferos aperit, clausuras tenebrarum pertransit, portas aeras conterit, veteres adamantinos & ferreos confringet, vincula mortis dirumpet, & de profundo abyssi animas liberatas, corporibus suis assignat. Haec omnia citius consumet in opere, quam sagitta transit in aere, dicente apostolo: In momento, in actu oculi, in nouissima tuba. Tuba enim canet, & mortui resurgent incorrupti. In illa voce puluis iam dissolutus corporum mortuorum in noua membra constringitur. In illa voce quasi vna persona obnoxia totum mare discutitur, ut si quid apud se retinet de humanis ossibus, sine contradictione restituat. In illa voce a quatuor partibus mundi spiritus congregatur, qui resuscitet populum dormientem. *A ficu autem discite parabolam.* Quare non ex aliis arboribus, sed potius de ficu sumit similitudinem estatis? Quia postquam aliae arbores vernare coeperint, frequenter euenit ut accedens frigus praedat estatem, & iterum arbores indurecunt: ficus autem, quia penes post omnes arbores vernat, difficile post ficum frigus interuenit. Ideo ergo sic comparata est ecclesia illi tempori, propter indubitabile seculi noui aduentum. Sed

que est ista assimilatio rei, videamus. Ficus bono verni temporis temperamento mollescit ad folia, ecclesia autem miserabili persecutione afflicta coepellit ad mortem. Sed dominus hanc assimilatiorem iocunditatis ex ficu, non ad afflictionem corporalem reulit, sed ad spiritualem profectum animarum. Nam quando carnalia hominis affliguntur, tunc spiritualia eius florent, sic ait Apostolus: Et vos suscepistis verbum dei in tribulatione multa, cum gaudio spiritus sancti. Sicut enim vernali flatu arbores laxantur in folia, & fructus: sic persecutionibus excitantur animae ad virtutem. Ideo autem semper ficus ecclesiae simulatur: quia sicut ficus sub vno cortice plurima grana intra viscera dulcedinis inclusa costringit: sic ecclesia sub vno corpore multos Christianos intra viscera suae charitatis congregatos complectitur. Deinde & alia ratione: Omnis arbor penes in vno tempore fructum praebet. Nam intra paucos dies, & maturescunt, & cadunt: ficus autem ex quo coeperit fructus afferre, vsque ad hyemem fructificare non cessat. Nam alij colliguntur maturi, & alij hinc procedunt. Sic ecclesia ex quo coeperit sanctos offerre, vsque ad finem seculi non cessabit. Nam per singula tempora alij dormiunt, alij autem nascuntur. De hac autem ficu sub alia specie interpretationem fecimus apud Marcum, aestimantes vbi: quod verum est, non affirmantes: ut secundum quod visum fuerit vnicuique, hoc probetur. *Amei dico vobis, non praeteribit generatio haec, donec omnia fiant.* Res dubia semper facit hominem negligentem. Nam quod sine dubio venturum nobis esse cognoscimus, ad id nosmetipsos magnanimitate confortamus. Ne ergo audientes Apostoli certum periculum pro incerto suscipiant, & dubitantes de eius aduentu, semetipsos in negligentia ponant, ideo sermonem suum iuramento confirmans, dicit: *Amei dico vobis, non transibit generatio haec, donec omnia fiant.* Quia contra magnum periculum magna praeparatio est necessaria: magna autem praeparatio assiduam admonitionem requirit, & cautam. Et sciendum est, quia non illud vult Christus Apostolis suis ostendere, quia iam in continenti futura est tentatio illa, sed quia omnino futura est. Ergo non illos homines dicit, qui illo in tempore fuerant nati, sed familiam gentis ipsius. *Generatio ista, id est, aut facientium hanc tentationem, aut patientium, aut peccatorum hominum, aut demonum, qui operantur in eis. Nam vtrique non cessabunt esse in seculo, donec consummatio fiat, ut dicat illis, Discedite a me maledicti in ignem aeternum, qui praeparatus est diabolo & angelis eius. Necessesse est enim, ut quando fides tentatur, tentatio referuetur. Aut certe Christianorum generationem dicit, id est, generatio ista mortalis non transibit ad immortalitatem: donec, id est, nisi haec fuerint consummata, ut postea immortalis & impassibilis fiat. *Caelum & terra transibunt, verba autem mea non praeteribunt.* Quia caelum & terra ad ministerium vestrum creata sunt, verba autem mea ad gubernationem vestram disposita. Caelum & terra vanitati subiecta sunt, dicente Apostolo: Vanitati enim creatura subiecta est. Naturaliter autem veritas nescit mentiri, nec potest aliquando perire.*

Homilia l. ex cap. xxiiij.

Die autem illa & hora nemo scit, neque angeli caelorum, neque filius, nisi solus pater. Sicut enim in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptii tradentes, vsque ad eum diem quo intravit Noe in arcam, & non cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes, ita erit & aduentus filij

Thes. 5. a. filij hominis. Vsq̄ nunc exposuit signa consummationis precedentia ante consummationem: nunc docet, quia subitus veniet nouissimus mundi interitus hominibus nihil adhuc tale fieri suspicantibus, secundum quod dicit & Apostolus: Cum dixerint pax & securitas, tunc repentinus illis superueniet interitus. Et de die illo incerto ad cumulum etiam seipsum ponit, dicens: *De die autem illa & hora nemo scit.* Id est, non solū aliquis hominum, sed neque angelorum quisquam, nec ipse filius, nisi solus pater: vt nemo ferat molestē, quia diem illum deus posuit in incerto, cum de ipso sit filius incertus. Simile aliquid scriptum est, & in Actibus Apostolorum. Nam cum interrogassent eum discipuli eius: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël, respondit eis: Non est vestrum nosse tempora vel momenta quae pater posuit in sua potestate. Opportune ex hoc loco conuenit admonere, cum multi homines, maxime qui videntur docti, cum interrogati fuerint aliquam quaestionem, si contingeret eos ignorare quod quaeritur: erubescerent ne videantur aliquid ignorare, quia totum scire putantur, colorant falsa pro veris, & dicunt aliis, quod non audierunt à Christo. Propterea considerantes hunc locum, nō deberent erubescere aliquod mysterium dei se ignorare, cum legant ipsum Christum non erubescerent suam ignorantiam confiteri ad respondendum: quia de die illa & hora nemo scit, neque angeli, neque filius: maxime cum sit mysterium dei multa profunditas: nec tamen mentitur, quando ipsum quod scit, à patre accepit. Merito suam scientiam denegat, quae non ex eo: sicut & alibi cum esset bonus, bonum se denegauit, quia bonitas eius erat ex patre. Et ne propter dispensationem humanam aestimetur scire se negasse, non dixit, neque filius hominis: quia secundum diuinitatem dixisset, non secundum humanam naturam. Nam inter filium dei, & filium hominis nihil interest. Ecce senectutis signa cognoscimus, diem autem vltimum ignoramus: sic & labentis signa scimus, finem eius non agnoscimus. Sicut enim quando videmus hominem senem, scimus quia propemodum moriturus est, quando autem nescimus: sic & mundum quando perturbatum videmus, casurum cognoscimus, diem autem ignoramus. Mysterium dei scire expedit quidem hominibus. Nam & seruus fidior fit circa obsequiū domini sui, cum coeperit secreta sua committere. Sed illud scire bonum est, quod proficit ad aedificationem scienti: hoc autem scire quod nihil nobis prodest, magis nocet, & superfluum est. Deus ergo, quia non omnia mysteria dicit hominibus, non inuidet scientiē nostrae: sed quia non omniū mysteriorū scientia nobis prodest. *Sicut enim in diebus Noe, sic erit & aduentus filij hominis. Sicut erant in diebus ante diluuium, manducantes & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes. Quod dicit, Sicut fuit in diebus Noe, manducabant & bibebant, nubebant & nuptui tradebant: non vetat manducare, aut bibere, aut nubere. Nec enim fas est, vt destruat quod ipse constituit: sed iubet nos, vt quod carnaliter facimus, ad dei gloriam facientes, spiritualiter faciamus, vt carnalia nostra propter spirituale propositum spiritualia fiant. Quis est qui ad gloriam dei manducat & bibit? Qui de manu dei accepisse aestimat quod manducat & bibit. Quis autem de manu dei se accepisse aestimat? Qui operatur iusticiam, & deum timet offendere. Nam & seruus ille, quasi seruus fidelis manducat in domo, qui considerat ideo accepisse à domino, vt opus domini operetur. Nam qui deum non timet of-*

fendere, ille sine dubio non aestimat à deo se accepisse quod bibit: sed propter hoc solum manducat, quia caro est. Quis autem est, qui ad gloriam dei nubit? Qui nubit, aut propter desiderium bonorum filiorum, aut periculum peccati timens. Quis est, qui propter desiderium bonorum filiorum nubit? Qui postquam habuerit filios, circa dei disciplinam continet eos. Alioquin qui filios negligit, ille non desiderauit deo generare, sed diabolo. Quis est, qui propter periculum peccati nubit? Qui postquam nupserit, matrimonium castè conseruat. Qui autem propter matrimonium indifferenter abutitur amoribus suis, ille nō propter tutelam animae nupserit, sed propter abundantem lasciuia carnis. Qui ergo sic manducat & bibit, non tantum manducare & bibere videtur, quantum dei gloriam operari: quia non sibi seruit, sed deo. Et qui sic nubit, non tantum videtur nubere, quantum dei gloriam operari: quando non sibi, sed deo multiplicat, & sine peccato conseruat. Hoc ergo dicere vult: Sicut ante diluuium recedente ab hominibus dei timore, nihil faciebant homines ad gloriam dei, sed omnia propter solam carnem: siue enim māducabant aut bibebant, non ad gloriam dei manducabant aut bibebant, sicut mandat Apostolus: sed propter solam voluptatem carnalem, sic erit circa seculi finem. Sicut enim homines, qui in totum carni subiecti sunt, quanuis habeant animam, tamen solummodo carnes dicuntur, testante scriptura: Nō permanebit spiritus meus in hominibus istis, quoniam sunt carnes. In quibus autem pars animae praeualet, quanuis sint carnales, spirituales dicuntur, sicut dicit Apostolus: Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen spiritus dei habitet in vobis. Sic opera hominum, quanuis sint spiritualia, si facta fuerint propter causam carnis, vtputa, si quis opus bonum propter homines faciat, inuenitur esse carnale: & quanuis sit carnale, si propter causam spiritualem fuerit factum, id est, propter gloriam dei, inuenitur spirituale esse propter causam spiritualem. *Sicut fuit in diebus Noe.* Id est, sic erit generalis interitus, sic subitaneus. Sicut tūc omnis creatura deleta est, sola autem arca euasit de trabibus quadratis facta, octo animas baiulans: ita & in consummatione omnes haereses interibunt, vna tantummodo arca saluabitur, id est, ecclesia Christi, de iustis hominibus congregata. Sicut tunc quicquid fuit extra arcam, periit: sic & in fine, quicumque fuerit extra vnam ecclesiam veritatis, peribit. Quae ecclesia habet octo rectores: septem spiritus, quos enumerat Esaias, & vngenuus deus, sic & Salomon dicit: Sapientia aedificauit sibi domum, & suffulsiit columnis septem. Et ipse qui suffulsiit, octauus. Subitaneus autem, non ante nunciatus, siue ab vlllo creditus. Et quid mirum, si periturum mundum audiunt & non credunt? Ecce morituros se esse quotidie audiūt homines, quotidie alios mortuos vident, & tamen non credunt se morituros. Si autem se crederent morituros, non facerēt ea pro quibus moriuntur, id est morte digna non facerent. Si ergo illud quod quotidie fieri vident in aliis, de se futurum esse non credunt, quo modo illud credent futurum, quod adhuc nunquam factum est? *Tunc duo erunt in agro, vnus assumetur, & alter relinquetur.* Aestimo neminem dubitare sensatum, hanc praecipuē in parabolis esse dicta, & spiritualiter ea intelligi oportere. Et prima quidem parabola posita est de popularibus iustis, & peccatoribus. Secunda de doctoribus piis & impiis, quando omnes homines, aut discipulos sunt, aut docentes. Et Lucas quidem

Acto. 1. a.

Mar. 10. b.

1. Cor. 10. b.

Gen. 6. a.

Rom. 8. b.

Gen. 7. b.

Prover. 9. a.

Luc. 17. g. quidem euangelista exponit de duobus in lecto, & de duobus ad molam: praesens autem Matthaeus de duobus in agro, & de duobus ad molam. Vbi enim Lucas posuit duo in lecto, ibi Matthaeus posuit duo in agro. Ex quo intelligere nobis datur, quoniam lectum & agrum ambo euangelista id ipsum intelligere voluerunt: quoniam qui in corpore sunt, & in mundo sunt: & qui in mundo sunt, in corpore sunt. Mundus enim nihil aliud intelligitur, nisi homo, propter quod agrum intelligere conuenit mundum hunc, sicut dominus interpretatus est supra in parabola zizaniorum seminatum in agro. Duo ergo in agro, omnes Christiani in mundo viuentes eodem, non tamen iisdem actibus conuersantes. Et iusti quidem assumentur, peccatores autem derelinquentur. Omnes iusti in vno homine figurantur, & omnes peccatores in vno. *Duae molentes ad molam, vna assumetur, & vna relinquetur.* Quae sunt istae mulieres molentes? Puto ecclesiae, quarū vna est, de qua dominus dicit: Simile est regnum caelorum fermento, quod accipiens mulier miscuit in tribus fermētī mensuris. Sicut enim quāuis multi sint iusti, & peccatores, tamen quoniam omnium duae sunt partes, in duabus ponuntur personis: sic & ecclesiae haeresum quāuis multae sint, tamen omnium haeresum vna ecclesia dicitur, & vna Christianorum. Vna ergo mulier molens, est ecclesia Christi. Mola est orbis terrarum, propter rotunditatem suam, sicut scriptum est de ea: Vox tonitruī tui in rota. Lapis superior, est verbum veritatis quod descendit de caelo, vt terrena omnia complectatur, & protegat simul, & premat, & molat. Dicitur autem lapis propter fortitudinē suam. Subterior autē lapis, est omne verbum impietatis, quod lapis dicitur propter duriciam suam, quod de spiritu mundi à deorsum ascendit, vt suscipiat omnia desursum venientia grana, & aduersetur verbo veritatis. Hae ergo ecclesia molens, id est, praedicans, circumducit verbum veritatis, id est, superiorem lapidem caelestem: & circumducit per orbem terrarum, & circumducit super omne genus humanum, vt quotienscunque sub gremio verbi desuper miserit deus, molat eos, id est catechizet, & cogat eos deponere corticem veteris hominis inutilem & insuauem: vt exuti fiant pura medulla & spiritus, id est, vt iam non sint caro, sed spiritus: & fiat similitudo mūdissima, & digna ad sacrificium dei, secundum quod admonebat Apostolus, dicens: Exuite vos veterem hominem, qui corrumpitur in concupiscentiis, renouamini autem spiritu sensus vestri. Sicut ergo grana in cortice nisi molita fuerint, & deposuerint cortices, & fursures, & processerint secundum quod sunt abintus: quanuis aquam acceperint, non cōiunguntur ad alterutrum, vt fiat ex omnibus vnus panis, quanuis & fermentatum acceperint, non fermentantur: Sic & homines nisi moliti fuerint sub verbo, id est catechizati, vt depositis corporibus, spirituales efficiantur, quanuis & aquam baptismatis acceperint, quanuis verbum fidei fuerit missum in eos, sicut fermentum: non conueniunt in idipsum, nec possunt sapere vnum, vt vnū corpus efficiantur, quia moliti non sunt. Sicut ergo inter duos lapides molares teritur triticum, & separatur à cortice suo, & fit similitudo munda: sic fideles in medio desuper quidem vrgente se verbo dei ad fidem & iusticiam, inde autem verbo impio se compellente ad infidelitatem atque peccatum, conteruntur, & carnalia sua vniuersa deponunt, & spirituales efficiuntur. Sed & illa mulier videtur molere, & verbum mendacij leue & fragile circumducit: propterea neque molet, quia non habet vir-

Supra 13. c.

Psal. 76. d.

Colos. 3. b.

Ephes. 4. f.

tutem diuinam verbum eorum, nec est lapis superior. Quo modo enim mendacium mendacio aduersatur, aut iniquitas iniquitati, vt molatur aliquis inter eas? Propterea populus eorum molitus non est. Considera autem & intelliges, si deponunt carnalia, sunt spirituales, & moliti sunt. Si sunt in idipsum fidei, omnes moliti sunt. Si autem secundum veterem hominem sunt, si altera iterum sapiunt: quo modo moliti sunt? Desuper enim verbum veritatis non cōpellit eos ad fidem, quasi lapis superior, nec enim habent eum: desubtus autem verbum impietatis non tribulat eos, quia volentes requiescunt in eo. Quo modo ergo molantur, quando non stringit subterius verbū, nec premit superius? Hae ergo sumetur, quae & videtur ecclesia, & est: illa autem relinquetur, quae videtur & non est. Quādam autem & hoc modo exponit: Molentes sunt filij Israël, mola autem est verbum legis: quod voluunt & molunt, sunt dei mādata in lege, quae quasi tritici grana minutatim quidem molentes, id est, quantum ad se diligenter mandata dei tractantes, nunquam tamen ex eis panem nutritorium proferentes. Panis autem nutritorius, est vngenuus deus verbum, qui intus in mandatis dei habetur secundum prophetiam inclusus, quem filij Israël carnaliter interpretantes, nunquam proferebant ad manifestum. Filiorum autem Israël molentium, vna videtur quidem esse synagoga, verē autem duae sunt. Vna quidem iniquorum, & secundum carnem Iudaeorum: altera autem sanctorum, & secundum spiritum Iudaeorum. Hanc ergo sanctorum Iudaeorum & spiritualium synagogam molentem, & superuacuum, & sine profectu molam legis trahentem, assumet deus in fine seculi huius iam occumbentis, & liberabit eam de mola: illam autem alteram secundum meritum infidelitatis & peruer-

Christus panis nutritorius.

Acto. 1. b.

Hiere. 9. f.

Psal. 38. d.

Ecclesiasti. ci 28. d.

Psal. 126. a.

Ibid. 140. a.

Homilia 1j. ex cap. xxiiij.
Vigilate ergo, quia nescitis quā hora dominus ueretur ueniturus sit, &c. Quae enim ratione homini absconditus est dies mortis ipsius? Videlicet, vt semper benefaciat, semper mortem suam sperans. Eadem ratione & ab omnibus hominibus absconditus est dies aduentus Christi, videlicet vt non vna generatio saluetur, sciens aduentum ipsius, sed omnes dum in singulis quibusque generationibus Christi aduentus speratur. Ideo & interrogantibus se discipulis suis, Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israël? respondit: Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quae pater posuit in sua potestate. *Illud autem scitote, quia si sceret paterfamilias, quā hora fur ueniret, & non fureret perfodit domum suam.* Paterfamilias est vnusquisque secundum animam in domo patris sui, fur autem diabolus est: domus autem, nostra corpora: ianuae sunt, os & aures: fenestrae autem, oculi. Sicut ergo per ianuas & fenestras cito ingreditur latro, & spoliat patremfamilias: sic per os & aures, & oculos hominis, facile inuenit diabolus occasionem ad animam, & facit eam captiuam: sicut & in Hieremia tale aliquid scriptum est, Quia mors intrauit per fenestras nostras. Si vis ergo esse securus, pone seram ianuae tuae, id est legem diuini timoris ori tuo, vt dicas cum propheta: Dixi custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea. Posui ori meo custodiam. Item sapientia docet: Obstrue aures tuas spinis, ne auferas verba maligna. Sed quoniam fragiles sunt nostrae fenestrae, nisi deus illas seruauerit, quia nisi dominus custodierit ciuitatem, in vanum uigilat qui custodit eam. Rogemus deum pariter cum propheta: Pone domine custodiam

Iob 31.4.

Psal.118.e.

Psal.1.4.

Eph.6.b. Ibidem.

Gen.3.4.

custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Non declines cor meum in verba maliciæ. Pone seras super fenestras oculorum tuorum, vt dicas cum castissimo Iob: Posui testamentum oculis meis, vt non sentirem in virginem. Item si concupiui agrum proximi mei, ego feminem, & alij metent. Item quia fragiles sunt feræ fenestrarum nostrarum, dominum inuocemus cum propheta, dicentes: Inclina cor meum in testimonia tua, & non in auariciam. Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Quid ergo? nescit anima quando per istos introitus fur ingreditur super eam? Verè nescit. Et quidem quando ducitur ad peccatum, scit: quando autem ingreditur, nescit. Ideo vigilare debet, & claudere omnes istos introitus. Os quidem narrationibus sanctis, aures auditionibus piis, oculos consideratione mirandorum operum dei, mentem cogitationibus occupare celestibus. Non enim sufficit, vt non loquatur, vel audiat, vel videat, vel cogitet mala. Qui enim hæc agit, claudit introitus suos, & impleuit, & oppilauit malis aduersus bona, vt ne locum habeat introeundi bonus spiritus: qui autem mala quidem deponit ab eis, bona autem non suscipit, ille dicitur apertos habere introitus. Propterea vacantes eos inueniens inimicus, intrat ad animam. Propter quod opus est, vt iusti introitus non solum vacent à malis, sed etiam vt sint clausi, & pleni, & oppilati bonis aduersus mala, vt malus non inueniat locum introeundi, Vnde & sapienter Petrus dicit apud Clementem quo modo debet quis incessanter quæ dei sunt cogitare & loqui, quoniam si mens fuerit in his occupata, malus non inuenit locum ad mentem. Consequenter propheta non dixit tantum: Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentia non sedit: sed addidit, Sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et Paulus cum diceret, Non est vobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem. Non dixit tantum, deponite mala: sed, suscipite omnem armaturam dei, vt possitis resistere in die malo: id est, omnia opera bona facite. Sicut enim vas quandiu plenum est de aliquo, non recipit supermissum: si autem vacuum fuerit, recipit omne quod mittitur. Sic homo quandiu occupatus est malis, non recipit bonum: & si occupatus fuerit bonis, repellit malum: si autem nec isto, nec illo se occupauerit: id est, si neque bonis, neque malis intenderit, omnis spiritus intrat in eum. Intrans autem non statim ducit eum ad peccatum, sed primum delectat eum in malis, & sensum desiderijs carnalibus alligat, & postea ducit ad peccatum, quando iam etsi intelligit malum esse quod facit, non potest resistere contra malum. Si ergo te negligente domum corporis hoc modo seruare, ingressus fuerit fur diabolus, & furatus fuerit vestimenta iusticiarum, quibus te renatum in baptismo induit deus: si furatus fuerit aurum intellectus tui, si diuinorum eloquiorum argentum, quod forsitan cum multo fabricasti labore: si lintheamina gratiarum, quæ tibi dedit deus, cum te adoptaret in filium, ceterasque diuitias spirituales tollens te dormiente, feceritque te mendicum & nudum, sicut serpens Adam: Quid facies? Quo modo nudus ante conspectum domini tui accedes? Et ille quidem nudatus abscondit se inter ligna paradisi: tu autem sub qua scissura petrarum te abscondes à facie domini, cum venerit cõfringere terram? Et Adam quidem à deo quesitus est & inuentus, tu autem abiiceris & peribis. Quia ille ignorans serpentis versutiam, per simplicitatem nudatus est suam: tu autem sciens, tot scriptura-

ris admonitus, per negligentiam factus es nudus. Propter quod ille quidem mortalitate vestitus est ad tempus, tu autem in aeternum ipse tradendus es morti, maxime si te comprehenderit finis priusquam tibi per penitentiam altera texas vestimenta. Nam prima gratis præstatur à deo: secunda autem vix, & cum nimio reparatur labore & luctu, quo modo hæc parabola est. Veniamus itaque ad ipsam parabolæ causam. Omnis homo, si sciret quando dies domini venturus est super eum sicut fur (sed insperatè veniens sicut fur) præueniret, & non sine ret perfodi domum suam. Non dico quia repelleret à se furem, sed faceret iusticiam, vt veniente sententia dei, non perfoderetur quasi ignorans, sed vocaretur quasi iam preparatus ad exitum. Quando animam peccatrices delectantur in corpore: & tanquam in suo proprio domicilio gaudent, veniens cum sententia dei angelus mortis perfodit corpus, & animam violenter diuellit ab eo: animam autem iustam, quæ non delectantur in corpore, sed quasi in exilio sunt, in eas veniente sententia non perfodiuntur, sed vocantur gaudentes. *Quis enim fidelis seruus & prudens, quem constituit dominus eius super familiam suam, vt det illis cibum in tempore?* Cum de vigilante & non vigilante super domum suam dominus loqueretur, sciens quoniam plerumque sacerdotes mali populum obdormire faciunt in peccatis: boni autem excitant à negligentia somno, & faciunt vigilare in operibus bonis, quasi assidua tuba doctrinæ suæ excitans ad bona opera animas auditorum, consequenter de bonis & iustis sacerdotibus introducit sermonem, dicens: *Quis est fidelis seruus & prudens? Si enim paterfamilias super possessionem suam villicum ponit, vt non cum singulis colonis habeat causam, sed de solo villico omnium exigat rationem. Si ergo inter colonos aliqua indisciplina fuerit facta, vnusquisque pro suo delicto reus efficitur, villicus autem pro omnium delictis. Et si bene redditum suum reddiderint, vnusquisque quidem pro sua fide laudatur, villicus autem pro fide omnium remuneratur: sic & deus in populo ideo ordinat sacerdotes, vt actuum eorum ipsi discutiant rationem. Ideo peccante populo vnusquisque quidem pro suo peccato punitur, sacerdos autem pro peccatis omnium. Et bene agente populo vnusquisque quidem pro suo bono remuneratur, sacerdos autem pro bonis omnium. Quis est seruus fidelis & prudens? Rem quidem laudabilem proponit, rarissimam autem vt quis fidelis inueniatur & prudens. Ecce si quaras fideles, id est, deum timentes, & ipsos quidem non multos inuenies, tamen adhuc facile inuenies. Item si prudentes quaras, inuenies multos: fidelis autem & prudens difficile inuenitur. Quo modo qui fideles sunt, id est, deum timentes, difficile sunt & prudentes: & qui prudentes inueniuntur, difficile sunt & deum timentes. Quanto ergo rarior inuenitur fidelis & prudens, tanto qui inuentus fuerit, beatior est. Prudentem autem dico, non scientem & doctum, sed sensatum & mente acutum, qui potest rerum ponderare naturas, & secundum quod potest rationabiliter omnia agere. Plerique autem sunt habentes scientiam multam, sed nec se sapienter regunt, nec scientiam suam sapienter dispensant. Et omnis quidem prudens potest & scientiam habere ex parte, non autem & omnis sciens sapientiam potest habere: quoniam sapientia vnus cuiusque in actu probatur, scientia autem in sermone. Fidelis quidem quaritur propter deum, vt timeat deum: prudens autem propter homines, vt populum dei sapienter gubernet. Quoniam ergo deo non tantum prudentia hominis, quantum conscientia*

Rem.15.f.

Ecl.12.4.

Es.49.c.

conscientia placet: hominibus autem non tantum conscientia, quantum sapientia prodest. Si fuerit tantum quis fidelis, laicum quidem facit, sacerdotem autem non facit, nisi fuerit fidelis & prudens. Ergo fidelis quaritur, vt faciat priusquam dicat: prudens autem postquam fecerit dicat, & dicat intelligens cui qualis doctrina conueniat, & quando. Item fidelis quaritur, vt memor sit pauperum, sicut Paulus: prudens autem, vt intelligat cui & quo modo debeat dispensare. Et hoc est quod dicit, dare cibos in tempore & spirituales & corporales. Spirituales quidem animabus, corporales autem corporibus. Quoniam autem in ecclesia non solum sunt pauperes in corporalibus rebus, sed etiam in spiritualibus multo pauperiores: vt det cibos in tempore, id est, in tempore opportuno. Quid est in tempore opportuno? quasi est aliquod tempus, quando non est opportunum docere, cum dicat Salomon: Doctrina & flagella in omni tempore. Sed puto hoc intelligendum tempus opportunum doctrinæ, quo modo dicit & propheta: Tempore acceptabili exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Quando misericordia dei non est acceptabilis: sed præcipue tunc est acceptabilis, quando necessitatis & angustia tempus est. Sicut & semper pluuia bona est, maxime tamen grata est tempore siccitatis. Et visitatio amicorum semper suauis est, multo tamen suauior in tempore luctus: sic doctrina & consolatio sacerdotis semper opportuna est, maxime autem in tempore persecutionis. Sciens ergo Christus sanctos suos sine tentatione nunquam futuros, ideo dicit, in tempore opportuno: quia qui semper ægrotat, semper illi ars medici opportuna videtur. Nam sicut nauis tunc præcipue gubernatorem necessarium habet, quando tempestatem patitur: quando autem prosperata est, ipsa se dirigit. Et miles tunc præcipue necessariam habet annonam de rege, quando bellum & periculum instat: quando autem pax est, vnde cunque possunt se milites sustentare. Sic ecclesiæ præcipue in tempore persecutionis doctrinam sacerdotis necessariam habent, quasi spirituales milites spirituale annonam: quando autem securitas est, vnusque naturalis sufficit intellectus. Nam in persecutionibus, quando naturalis ille intellectus deficit in timore carnali, necessarius est sermo doctus: vt quod deficit in timore periculi, reparetur per exhortationem doctrinæ. Sicut autem tubicina commisso bello pugnantem exercitum circueit, & bellicos cantus in tuba decantans, milites animat ad virtutem: sic & sacerdos persecutione imminente exponens in populo fortissimorum martyrum gloriosa pericula, & inenarrabiles regni cœlestis coronas vincentibus preparatas, Christianum populum ad virtutem patientiæ vehementer accendit. Aut ita: In tempore opportuno, vt in persecutione magis instanter de veritate fidei doceamus, quam de iusticia conuersationis: in pace autem magis assidue de iusticia conuersationis, quam de veritate fidei. Quoniam in persecutionibus quidem plus necessaria est doctrina fidei, quam conuersationis: in pace autem plus necessaria est doctrina conuersationis, quam fidei. Quoniam in persecutionibus, non propter conuersationem suam bonam aut malam veniunt Christiani in periculum, sed propter fidei confessionem: in pace autem non propter fidem suam veram periclitantur Christiani, sed propter conuersationem: quoniam in persecutione fides Christianorum periclitatur, in pace autem iusticia. *Beatus ille seruus, quem cum venerit dominus eius, inuenerit sic facientem.* Quo modo? Sicut superius diximus in fide, in sapientia, in tempore

opportuno. In fide, vt credamus sic esse, sicut docemus. Ille autem credendo docet, qui facit quod docet: qui autem non facit bonum, non credit bono. Qui non credit in bono, non docet in fide: qui autem cum fide non prædicat, non solum non est beatus ille seruus, sed multum infelix: quia alios quidem docet, se autem negligit. Sic prudenter, quia non semper omnia, neque omnibus omnia sunt dicenda. Frequenter illa quæ alios ædificant, alios destrunt. Sicut infantibus esca mutatur secundum ætatem, sic in populo secundum virtutem doctrina temperatur, præmonente Apostolo: Et ego fratres non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Quasi paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. In tempore, ne importunè oblata doctrina non prosit, sed noceat, sicut esca cruciat aut extra tempus accepta. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Omnium quidem bonorum magna est gratia, inter omnes autem maxima est sacerdotalis dignitas, si quis eam immaculatè custodiat. Nam si super omnia opera sua preciosiores existimat deus animas hominum: quanto magis credibile est, vt super omnia bona sua constituat eum, qui confert deo lucrum animarum? Non solum autem omnibus bonis suis meliorem iudicat hominem, sed etiam sui ipsius impassibilitati præposuit salutem humanam. Ideo magnus est, qui bene regit hæreditatè eius, quam proprio sanguine acquisiuit. *Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit dominus meus venire: & incipiat percutere conseruos suos, manducet autem & bibat tum ebrius.* Percutere, est iniuste percutere: qui autem propter iustam causam percutit, etsi percutiat, percutere non videtur. Percutit enim, non vt suum dolorem vindicet, sed vt illius animam saluet. Si autem propter deum percutere percussio esse videretur, nunquam diceret deus, *Qui parcat baculo, odit filium suum.* Nam & alibi non absolutè dicit: *Qui iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio: sed, qui sine causa iratus fuerit.* Sicut iusta ira non est ira, sed diligentia: sic iusta percussio non est percussio, sed correctio. Manducare & bibere sic intelligendum est, sicut supra interpretati sumus, de manducantibus & bibentibus ante diluuium, id est, malè manducare & bibere. Propter quod non simpliciter dicit manducare & bibere, sed cum ebriis: id est, cum peccatoribus, qui tenebrosorum actuum vicio ebrii sunt, de quibus & Paulus dicit: *Nam qui dormiunt, non est dormiunt: & qui inebriantur, nocte ebrii sunt.* Vides ergo, quia manducare & bibere sacerdotibus non est peccatum, sed cum ebriis manducare & bibere: id est, sic manducare, quo modo ebrii illi desiderant. Non enim iubet nos scriptura malorum personas abominari, sed voluntates. Nam & Christus cum publicanis & peccatoribus manducauit, sed non sic, quo modo publicani & peccatores volebant. Nec vicium suum aliquis scripturæ illius autoritate defendat, quæ iubet sacerdotem hospitalem esse debere. Hospitalitas enim non circa deliciosos cibos & magnos ostenditur, sed circa assiduas susceptiones impotentium peregrinorum, vt hospitalitas nostra non ab hominibus laudetur, sed à deo sentiat. Nam deliciosa conuiuia magis luxuriam accusant, quam humanitatem cõmendent. Dicit enim Salomon: *Ne delecteris in multa epulatione, nec in turpibus & modicis.* Ergo nec multum permittitur, nec modicum & preciosum. *Veniet dominus eius hora qua nescit, & diuidet eum, partemque eius cum hypocritis & infidelibus ponet.* Diuidet eum, id est, de consortio Christianorum, vt neque cum sanctis glorificetur, neque cum his qui mediocriter

diocriter deliquerunt, mediocriter puniatur: sed iungat A eum cum hypocritis & infidelibus, vt quorum imitatus est mores, ipsorum puniatur interitu. Quo modo sacerdos super omnem populum glorificatur, si benefecerit, non solum propter suam iusticiam, sed propter omnium, quia causa est ipse iusticiam vniuersorum: ita & peccans super omnes puniatur, non solum propter suum peccatum, sed etiam propter omnium: quia ipse causa fit omnibus ad peccandum. Ideo autem non solum hypocritas dixit, sed etiam infideles: quia si omnes hypocritae infideles sunt, non tamen omnes infideles hypocritae sunt. Ecce enim Gentes infideles quidem sunt, hypocritae autem non sunt: quia non se fingunt colere Christum, cum non colant, sed manifestum sequuntur errorem. Hypocritae autem sunt Iudaei & haeretici. Illi autem, quia dicunt se Iudaeos cum non sint, sed sunt synagoga satanae. Isti autem quia fingunt se esse Christianos, cum sint antichristi, id est, contra Christum. Item si quis videtur in ecclesia esse, & agat contra ecclesiam: & ille talis hypocrita dicitur esse.

Homilia liij. ex cap. xxv.

Ne simile est regnum caelorum decem virginibus. Et reliqua. Notandum quod priorem quidem parabolam de doctoribus dicit, hanc autem de popularibus: tamen etiam spirituale intellectum habeat parabola, nihil nocet interpretari eam etiam carnaliter. Tunc simile erit, cum diebus suis completis solutus fuerit mundus, cum venerit iudex omnium occultorum. Modò autem interim omnes homines nobis inuicem mentimur. Alij fingunt se iustos, cum sint iniqui: alij humiliant se vt peccatores, cum sint sancti: alij autem turpes actus suos vsque ad mortem abscondunt, amplius homines erubescunt, quam deum timentes, & semper sunt in vulnere, dum pro tempore nolunt apparere vulnerati. Qui autem deum timet, homines non erubescit. Nec enim peior potest esse timor terrenus, quam poena caelestis. Quibus simile erit: decem virginibus. Quidam putant hic virginibus dici, de quibus Apostolus loquitur, vt sint sanctae & corpore & spiritu. Et sapiens quidem virgo est, quae & corpore & animo virgo est, vt neque habeat virum, neque habere desideret. Quid enim, si aut parentes eius propter votum suum in virginitate eam tenuerunt, cum ipsa tamen post votum nubere voluerit? Quid si pro aliqua occasione quaesita, non est talis? Haec si non est nupta, voluntatem tamen nubendi habuit, corpore quidem virgo est, animo autem nupta: quia corpus opere sordidatur, animus autem voluntate. Quauis frequenter occasione necessitatis carnalis, deus praestet hominibus misericordiam spiritualem: si tamen postea voluntas necessitati consentiat, non solum autem vt non concupiscat, sed etiam absteineat se ab omni re mala, vt neque faciat, neque loquatur, neque cogitet quod displiceat deo: quia corpus fornicatur, quando cum viro coniungitur: anima autem, quando diaboli voluntatibus sociatur. Quae haec non seruat, fatua est ipsa virgo. Et vere fatua est, quae per solam virginitatem corporis putat se deo placere. Ecce enim quemadmodum cum manducas & bibis, non anima manducat sed corpus, res enim incorporalis corporali cibo non pascitur: sic cum vir mulieri, aut mulier viro coniungitur, non anima copulatur, sed corpus. Propterea frequenter fit, vt nupta si alias non peccet, melior sit, quam illa quae virgo est, & alias peccat. Quoniam si illa non peccat quae nupta est, corpore quidem nupta est, animo autem virgo est. Quae autem alias peccat, & virgo est: corpore quidem virgo est, animo

autem fornicaria. Sed ne desperare faciamus etiam virginibus bonas, quia diximus per concupiscentiam animas fornicari, sciendum est quod aliud est concupiscere, aliud velle. Concupiscere passionis est, velle autem arbitrij. Frequenter enim concupiscimus, etiam quod nolumus. Si ergo concupiscentia non consentit voluntas, concupiscentia sola non damnat, magis autem & gloriosorem facit virginitatis coronam. Nunc veniamus ad spirituale eius narrationem. Decem virginibus omnes homines dicit, quorum vita decem sensibus sustentatur, quinque carnalibus, & quinque spiritualibus. Omnium enim hominum duae sunt partes. Aut enim peccatores sunt, aut iusti. Peccatores, qui secundum carnalibus ambulantes sensus: iusti, qui secundum spirituales. Ergo & omne genus peccatorum in quinque diuiditur, & omne genus iustorum in quinque secundum numerum sensuum, non secundum numerum hominum. Has autem virginibus diuidendas profert Christus, quando & iusti ab iniustis, & sancti a peruersis per verbum suum diuidendi sunt: vt quinque quidem ponantur ad dexteram iusti iudicis, hoc est sapientes: quinque autem ad sinistram, id est fatuae. Secundum autem mysterium & Moses in duabus tabulis legem suscepit decem verborum: quinque quidem mandata in tabula vna, quinque autem in tabula altera. Sicut ergo tabulae testamenti illius in vno quidem habebant, tamen non poterat fieri vt ambae fierent ad dexteram legentis: sed necesse erat vt vna quidem cum quinque esset ad dexteram, altera autem cum quinque alius esset ad sinistram: sic omnes Christiani in vna tenentur vocatione. Non est autem possibile, vt omnes ad dexteram fiant sedentis: sed necesse est, vt iusti quidem fiant ad dexteram, id est quinque sapientes: iniusti autem ad sinistram, id est insipientes. Quidam putant hanc parabolam ad omnes pertinere, & ad haereticos, & ad Iudaeos, praeterquam ad Gentes: quoniam illi idololorum cultura corrupti sunt, & virginibus dici non possunt. Verè autem nec ad Iudaeos pertinet, nec ad haereticos: quia non possunt Iudaei dici virginibus, qui proiecto & crucifixo sponso, adulterum super se diabolus susceperunt. Neque haeretici virginibus dici possunt, qui & ipsi adulterino sensu corrupti sunt, & virginitatem veritatis Christi adulterino sermone corrumpunt. Sed ad Christianum tantummodo populum pertinet, de quibus scriptum est. Statui vos vni viro virginem castam exhibere Christo. *Tf. 2. Cor. 11.4* meo autem, ne sicut serpens seduxit Heuam astutia sua, sic corrumpantur sensus vestri a castitate, quae est in Christo Iesu. Fatuae autem virginibus sunt, quae fidem quidem Christi integram habent, opera autem iusticiae non habent. Iudaei verò & haeretici, neque fidem habent, neque opera possunt habere. Sed & si operum oleum habeant, nihil eis prodest: quia lampades fidei non habent, quas accendant. *Tunc simile erit.* Bene, tunc: quia interim non apparet, quae prudentes sint, quae fatuae: quousque tunc multae fatuae fiant prudentes, & multae quae videtur prudentes, fatuae efficiuntur. *Quae acceperunt lampades suas.* Lampas dicitur fides, quia sicut lampas illuminat domum in qua est, sic fides illuminat animam cuius est. Accenditur autem haec lampas igne diuini verbi. Verbum enim dei ignis est, sicut dicit dominus: Ignem veni mittere in terram. Item dicente Apostolo: Fides ex auditu, auditus autem per verbum dei. Accipiunt autem homines hanc lampadem, quando venientes ad Christum, per sacerdotes accipiunt traditam sibi veritatis doctrinam. Aut sicut alius putat verbum dei quod accepimus accedentes ad Christum, lucerna est, secundum quod scriptum est:

Psal. 118. 0.

est: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Oleum autem A doctrina sacerdotum, aut ceterarum scripturarum. Quoniam sicut lucerna nisi ei subministraueris oleum, extinguetur: sic verbum fidei nostrae quod credentes accepimus, nisi assiduus nutriatur doctrinis, aut meditationibus scripturarum, extinguatur, & non satis illuminat animam. Aut oleum dicitur opus misericordiae. Quia sicut oleum lumen lampadis fouet, sic opera bona subministrant confidentiam fidei, & vigorem accendunt. *Et venerunt obuiam sponso & sponsae.* Bene ait, Venerunt, quando ex illa die, qua homo credit Christo, quasi de seipso egressus, & de mundo ire videtur obuiam Christo: quia quotidie Christi expectat aduentum. Sicut enim qui obuiam vadit alicui, in via stat, & expectat eum quandiu veniat: ita qui credit in Christum, sic debet viuere in hoc seculo, quasi peregrinus: & non in suis, sed in transitu positus. Propterea & Iudaei exituri de Aegypto, expediti & praecincti agnum iussi sunt manducare: & ad exendum parati, ostendentes nobis, quo modo quicumque nostri agni Eucharistiam manducant, ita debent semper esse expediti, quasi quotidie exituri de mundo. Nec mireris, quia dixit ire obuiam sponso & sponsae, cum ecclesia inter nos habeatur sponsa. Sicut enim Christus cum sit inter nos, tamen venturus dicitur, cum apparuerit in gloria: sic & ecclesia quauis sit inter nos, tamen ventura dicitur, cum apparuerit in gloria sua. Propterea dicit Apostolus: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in deo: cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria. *Fatuae autem accipientes lampades suas, non sumpservnt oleum secum.* Sicut lampas non ex oleo accenditur, sed ab igne, per oleum tamen nutritur: & nisi oleum ei subministraveris, extinguatur: sic & fides non ex operibus nutritur, vel accenditur, sed ex verbo dei, sicut ait Apostolus, tamen per bona opera nutritur: & nisi subministraveris ei opera bona, deficit. Sicut enim non potest in deum sperare, nisi qui aliqua opera bona facit: sic non potest credere deo, nisi qui facit aliquid dignum deo. Inde est, quod peccatores non credunt deo, siue cum de gloria sanctorum quis eis loquatur, siue de poena peccatorum. Et dum non credunt futurum esse quod dicitur, neque de bono futuro delectantur, neque de malo terrentur. Verè fatui sunt omnes homines, qui aut solum existimant sibi posse sufficere ad salutem, quia credunt in Christum, & Christiani dicuntur, & non festinant semetipsos bonis operibus commendare: nec audiunt Iacobum dicentem, Quia fides sine operibus mortua est. *Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes virginibus, & dormierunt.* Hoc significat sermo, quia tardante consummatione non solum peccatores, sed etiam iusti & spirituales ad negligentiam sunt reuoluenti. Et relicta via virtutis, ad carnalia delectamenta sunt aliquatenus transitori, vt & illud impleatur quod propheta dicebat: Saluum me fac domine, quonia deficit sanctus, quoniam diminuti sunt fideles a filiis hominum. Et hoc est quod Christus dicebat: Putas cum venerit filius hominis, inueniet fidem super terram? Nam vigilare est iusticiam facere, dormire autem negligere est eam, sicut dicit: Vigilate ergo, quia nescitis qua hora veniet dominus. Et verè non tardat, sed quantum ad nostram inconstantiam tardare videtur. Nam si consideremus ex quo Christus in caelum ascendit, & quantum vivebant homines ante diluuium, & prope tantum spacium est, quanto tempore erat vita vniuersi eorum. Si quis autem oculos habet apertos, intelligit, quia mysterium

Exod. 12. b.

Colo. 3. a.

Iacobi 2. d.

Psal. 118. a.

Luc. 18. b.

Mat. 24. d. & Marci 13. d.

huius verbi in nobis impletum est. Omne enim studium spirituale relinquimus, & ad carnalia delectamenta transimus. Quem enim inuenies modò, non dicam laicum, sed aut presbyterum, aut episcopum, qui ad perfectum contemnat seculi bona, credens consummationem esse propinquam? Vnusquisque enim dicit in corde suo, infidelitatis spiritu praualente: Ecce ex quo Christus fuit in terris, semper dicitur, consummatio veniet, & ecce nondum venit. Ne forte non preparandi causa, sed terrendi ista scriptura loquuntur? Qui autem non verè credit consummationem esse propinquam, non ex verbis quae dicit, aut audit, sed ex operibus quae agit, cognoscitur. Qui enim verè credit consummationem esse propinquam, nihil curat de mundo, nec in posterum aliquid seruat: quia nec peregrè exiturus aliquid secum portat in via, nisi forte panem quem necessarium habet in via. *Media nocte clamor factus est, quasi clamor praecurrentium* B & praeturbantium angelorum. Qui clamor? *Ecce sponsus venit, exite obuiam ei.* Vnde putas iubet exire, de domibus, de ciuitatibus? Non, nec enim est ratio: sed vt exeant de mundo, exeant de iniqua carnis natura. Ex eo quod Apostolus ait, In nouissima tuba mortuos suscitandos: datur nobis occasio estimandi, clamorem illum esse, de quo dominus dicit: Ecce clamor factus est. Aestimemus clamorem esse tubarum praecurrentium, quas Ioannes in reuelatione sua exposuit, quarum tubarum clamores sunt ipsa signa, quae sunt ab eis. Qui ergo intelligit illa signa clamantia seculi finem, ille audit clamorem tubarum clamantium, quia venit sponsus, quarum vocem non corporis auris audit, sed animae intellectus. *Tunc surrexerunt omnes virginibus ille.* Hoc est, cum clamor factus fuerit, non solum iusti, sed etiam peccatores de somno negligentiae surgent. Tunc incipient timere & festinare, tunc credent quia verè finiendus est mundus. Nam quemadmodum securitas etiam diligentes homines, negligentibus facit: sic timor praesentis periculi etiam negligentibus homines, exhibet diligentes, sed nihil eis proderit diligentia illa, quam generat timor, non fides. Tunc intelligunt, quia nihil est quod vixerit in mundo. Tunc incipiens sapere, quando nihil eis proderit sapuisse. *Et composuerunt lampades suas.* Id est, tunc incipient omnes aspicere & discutere fidem suam: tunc considerabunt singuli opera sua, qui bene fecerunt, qui male, & interrogabunt conscientias suas. Quemadmodum enim superuenturo sponso festinat se sponsa componere, ne forte ex aliqua parte displiceat sponso: ita singuli semetipsos iudicabunt apud se. Hoc est enim preparare fides suas. Quod si semper nos ita iudicauerimus, quemadmodum tunc iudicaturi sumus, nunquam peccauerimus in deum. Sicut ergo virgo deformis & debilis sine causa se componit, sic & tunc peccatores sine causa se preparabunt. Naturalem rem loquitur. Sicut rex cum tyranno bellum facturum, si voluerit aspicere exercitum, & considerare arma illorum, iubet mitti tubam, vt fiant admoniti. Tunc omnes milites festinant arma sua aspicere, vbi sit gladius eius, vbi lorica sit posita, vbi iacet scutum: & qui securitatis tempore arma sua studuit immaculata custodire, paratus & laetus currit ad inspectionem. Et qui tempore securitatis gladium suum aruginare dimiserit, aut loricae sordescere, scutum frangi aut rumpi: cum audierit tubam, & ipse quidem excitatus timore festinat limare gladium suum, detergere loricae, ligare aut stringere scutum, sed non poterit celare negligentiam suam: quia vrgens necessitas non permittit longi temporis opus implere. Sic & domino absente malus seruus non aspicit opera sua, quod

1. Cor. 7. f.

Luc. 11. f.

Rom. 10. c.

quod facit, quid nō facit, aut quo modo credit: nec cogitat, quia venturus est dominus eius, & opera perspetururus, & fidem: sed cum viderit eum venientē delonge, tunc aspicit opera sua, tūc incipit festinare, sed nihil ei proderit festinatio eius: quia multorū dierum negligentia non potest vna hora expleri. *Fatua autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostrae extinguuntur.* Extinguitur lampas hominis, quando fides eius deficit ac desperat. Sicut enim qui bene sibi cōsciū est, fiducialiter & magnanimiter agit: quemadmodum si quis infuso oleo addat lumen lucernae, sic & ille consideratione operum bonorū suorum semetipsum cōfortat, & fidei suae addit audaciam. Qui autem sibi malē cōsciū est, semper pusillanimis ac timidus est. Et quemadmodum subducto oleo minuitur lumen lucernae, sic & ille consideratione operum suorum malorum semetipsum confundit, & infidelitatis suae adhuc diffidentiam addit. Ideo ergo timentes peccatores, ad sanctos dicturi sunt: *Date nobis de oleo vestro: hoc est, vos sancti, qui habetis opera larga iusticiae sufficientia vobis, non solum ad euadendā pœnam, sed etiam ad gloriam consequendā, accommodate nobis auxilium operum bonorum vestrorum: id est, intercedite pro nobis peccatoribus ad dominū: quia iusticia vestra sufficientia est & vos glorificare, & nos excusare.* *Responderunt autem prudentes, dicentes: Ne forte nec nobis, nec vobis sufficiat.* Ostendit in his verbis, quod ita futurū est terribile iudicium illud, vt nulla innocentia sibi cōfidat. Et verē quis est homo natus de muliere, qui credit iustum se esse inueniendū in conspectu illius: de quo beatissimus Iob dicit: *Stellae in conspectu eius non sunt mundae, & cœlum sine crimine non est.* Si ergo impeccabilis natura stellarum & cœli, quātum ad iusticiam dei inuenitur esse peccatrix: quo modo ante eum homo appareat iustus, cuius & sine voluntate peccandi natura ipsa peccatum est? dicente Apostolo: *Ego autē carnalis sum, venūdatus sub peccato: quod enim operor, non intelligo: non enim quod volo, hoc ago: sed quod nolo, illud ago. & iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatū.* Tantis ergo timor tunc erit omnium, etiam sanctorum, vt nemo speret se iustum inueniendū, sed adhuc timeat ne fortē reus existat. *Quis enim potest ad perfectum diiudicare cōscientiam suam, & cognoscere cor suum, cum scriptum sit, Quia de omni verbo ociofo reddituri sumus rationem: Quo modo ergo pro peccatoribus tunc intercedant sancti, cum timeant ipsi de se? Nam sicut tempus misericordiae iudicium non suscipit, sic & tempus iudicij misericordiam non recipit.* Ideo in primo aduentu, cum tempus esset misericordiae, dicentibus Apostolis super inhumanitatem ciuitatis alicuius: *Vis dicamus, vt descendat ignis de cœlo?* Respondit Iesus: *Nescitis cuius spiritus estis. Non enim veni iudicare mundum, sed saluare.* Ostendens, quia cum venerit in secundo aduentu, iudicij tempus similiter locum misericordiae non habebit. Vbi autem misericordia locum nō habet, nec intercessio valet. Aut hęc ideo dicit, quoniam indignae sunt passionēs huius tēporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. Si ergo maior erit gloria, quae preparata est sanctis à deo, quā quod vnusquisq; sanctorū meretur: quo modo sufficiat & aliis ad salutem vnus cuiusque opus eorum, cum nec sibi soli sufficiat ad gloriam illam iusto iudicio consequendam? *Ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Venditores operum bonorū, vel doctrinae, sacerdotes sunt, qui praecipua iusticia in populo dant quasi precium aliquod accipientes fidem ipsorū, qui peccatores per pœnitentiam soluunt, precio confessionis eorū placati. Aut certē hoc precium doctrinae accipiunt, quādo sic docētes eos audierit populus. Populus quidem per obedientiam suam mercatus est sibi salutem, sacerdotes autem qui docuerunt & laborauerunt circa eos, recipient à deo doctrinae suae labores. Bonum ergo est consilium sanctorū ad peccatores, vt eant ad sacerdotes, & fideliter audiant eos: & cum audierint, faciant, & habebit virtutem olei fides eorum, si tamen habuerint tempus. *Ab omnibus autem eis, ecce venit sponsus: & quae paratae erant, intrauerunt cum eo, & clausa est ianua.* Ostenditur nobis per hęc verba, quod illo in tempore inter angustias diuersorū terrorum videntes se peccatores, anxiantur, & current huc & illuc ad sacerdotes doctrinae & pœnitentiam sibi querentes. Alij autem interrogantes quid eos oporteat facere, sed festinante iudicio, & necessitatibus aliis super alias venientibus, cum non sit docendi licentia, nec tempus faciendae iusticiae, aut agendae pœnitentiae, festinatio eorum vacua erit. Hoc enim & in quotidiano vsu videmus fieri. Quotidie enim sacerdotēs clamant in ecclesia: *Qui peccauit, pœnitentiam agat: qui non peccauit, permaneat in deo.* Neque seducant vos honores, & diuitiae temporales: quia tempus vestrum propē est: & si consummatio vestra tardauerit, mors vestra non tardat, & nemo credit, nemo obaudit: cum autem venerit super illos mors, festinat & anxiantur, vocant sacerdotes, pœnitentiam volunt agere, quādo iam pœnitentiae locus non est. Itaque dum exponunt peccata sua, dum accipiūt pœnitentiae tempus, & praecipua iusticia, capiti anima eorum, & vadunt vacui, magis autē ligati iusto iudicio dei: quia non propter odium peccatorū displicentes sibi volebant pœnitentiam agere, sed propter mortis timorem. Adhuc enim si viuere potuissent, non sibi displicuissent. Alius autem venditores olei, id est, boni operis, pauperes dicit. Hortatū ergo prudentes virgines fatuas, vt eant ad pauperes, si patitur eas tempus, vt facientes eis bona iusticiae, misericordiam cōsequantur ab eis: quoniam per misericordias factas in eos, olei, id est, misericordiae merces acquiritur. Illae autem dum vadunt volentes tūc aliquid boni facere, propter quod possint cū fiducia occurrere Christo, venturus est Christus repentē, & nihil eis proderit anxietas illa tunc incipientibus bene agere, cum tempus bene agendi concluditur. *Novissimē autem venerunt & reliquae virgines, dicentes: Domine, domine aperi nobis.* Nihil prodest ex necessitate repetita confessio eius, qui ex voluntate nec semel cōfessus est. Nam volūtaria confessio, & modica sufficit deo: ex necessitate autem, neque magna. *At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos qui estis.* Signa spiritus mei in vobis non video. Sicut enim qui immundum spiritum habet, bona opera facere non potest: sic qui spiritū sanctum habet, opera non facit mala. Quare igitur vos opera non facitis bona, sed mala? Imaginem meam non cognoscō in vobis. Imago autē mea, est fugere malum, & sequi bonum: vos autem econtra, fugistis bonum, & operati estis malum. Non potestis meorum militū praemia accipere, qui tyranni vexilla portatis. Non possum meos dicere, in quibus meum nihil cognosco.

Homilia liij. ex cap. xxv.

Sicut enim homo peregrinē proficiscens vocauit seruos suos, &c. Homo peregrinē profectus, Christus est, post victoriam passionis ad patrem iturus: voluntate misericordiae homo, non necessitate naturae. Cōmendat autem Christum dilectionem suam, quam

quam habet in sanctis. Ad regna enim caelestia ascensurus, & ad patrem suum iturus vnde descenderat, peregrinē se iturum dicit, propter charitatem sanctorū quos relinquebat in terris, cum magis peregrinē esset in mundo, sicut ipse testatur, dicens: *Incola enim ego sum in terra apud te.* Quando enim venit in mundum Iesus, adhuc peregrinus erat, neminem habens sui nominis confessorem: postquam autem venit, & discipulos acquisiuit, iam paterfamilias erat: & ideo proficiscens de mundo, peregrinē proficiscitur. Vis autem scire quātum diligat fideles suos, considera quid passus est pro eis. Si enim magis quā gloriā suam illos amauit, quasi homo moriens propter eos: quid mirum, si maiore dilectione tenebatur sanctorum quos relinquebat in terris, quā dilectione gloriā, quam habebat in caelis? *Et tradidit illis bona sua.* Non inuidens alij plus dedit, alij minus, sed considerans diuersitatem fidei eorum. Qui autem inuidus est aut parcus, omnibus est parcus & inuidus. Neque quasi acceptor personarum fecit differentiam gratiarum. Vis scire? Considera quo modo penē aequaliter remunerauit eum, qui minus obtulit, & eum qui amplius. Si enim acceptor personarum fuisset, utiq; non tantum in danda gratia, quātum in reddenda mercede esset aequalis ambobus. Manifestum est, quod in danda gratia nō personas aspexit, sed virtutē vnus cuiusque considerauit: ne supra virtutem opus iniungens, ipse occasio offensionis existeret, & non esset reus qui peccauit, si supra virtutem pondus imposuisset. Volens ergo dominus socios nos habere in regno caelesti, opera nobis diuersarum iusticiarum cōmisit: non quia non habeat potestatem & sine operibus nos glorificare, sed ideo opus praemisit: quia sicut opera sine praemiis vacua sunt, sic praemia sine operibus sunt ingrata. *Statim autem abiit, qui quinque talenta acceperat, & acquisiuit alia quinque.*

De talento agnitionis Christi acquisiuit vnā iusticiam bene viuendo. De presbyterio autem ipso acquisiuit iusticiam sollicitē praesidendo ecclesiae. De verbo acquisiuit iusticiam, verbum veritatis synceriter praedicando. De baptismo lucratus est secundum Christi regulam baptizando, & dignos filios cum iudicio ecclesiae acquirendo. De sacrificio acquisiuit iusticiam, tam mundum, & immaculatum sacrificium populo offerendo, & pro peccatis populi exorando. *Similiter & ille, qui duo talenta accepit, lucratus est alia duo.* Id est, duas iusticias. Vnam bene viuendo, quam acquisiuit à fide Christi: alteram synceriter ministrando, quam fecit ex ministerio diaconatus. *Qui autem vnū accepit, abiens fodit in terram.*

Primum videamus, vt quid, neque ille qui duo talenta habuit, abscondisse talenta sua proponitur, cum multi diaconi inueniantur inutiles: neque ille qui accepit quinque, cum multi doctores inueniantur inutiles, sed ille tantum qui vnū accepit, id est, populus? Attende, deus secundum praescientiam suam, licet sciat qui iusti futuri sint, & qui iniusti: tamen omnes vocat ad fidem, dans eis gratiam credendi in Christū, quod est talentum bonis quidem ad salutem, malis autem ad praediciū, vt inexcusabiles fiant. Diaconis autem & doctoribus secundum prauidentiam suam, illis videtur deus iniungere ministeriū diaconatus, aut presbyteratus qui sunt iusti: qui autem inueniuntur iniusti, illos homines ordinasse videtur, non deus. Ab exitu ergo rei cognoscitur, qui à deo ordinatus est, & qui ab hominibus. Qui enim ministerium suum bene consummauerit, apparet, quia ex deo fuerat ordinatus: qui autem ministerium suum non bene consummauerit, ex hominibus ordina-

tus est. Quo modo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestē in libro octauo canonum Apostolorum dicitur. *Qui autem ex hominibus ordinatus est, quātum ad deum non est diaconus, aut sacerdos.* Ergo in sacerdotibus quidem & diaconis non est inuentus vt perdat talenta, qui secundum praescientiam ordinatur à deo. In popularibus autē euenit, quod modo etiam qui peccator futurus est, à deo accepit fidei gratiam. Secundum hęc ergo quae diximus, si presbyter, aut diaconus peccator inuentus fuerit: quoniam quātum ad praescientiam dei (sicut iam diximus) non ex deo, sed ex hominibus factus videtur presbyter, aut diaconus, quasi laicus inuenitur inter eos qui vnū talentum fidei acceperunt. Ac per hoc nemo ordinatus à deo peccat, nisi vt qui vnū talentum accepit à deo. Ideo autem gratia fidei omnibus à deo praestatur, gratia autem clericatus, non omnibus, sed dignis: quia in illa causa salus est, in ista autem dispensatio mysterij. Nam & paterfamilias annonam quidem omnibus seruis praestat, negocia autem sua non omnibus committit. Abscondit autem talentum suum in terra, qui accipiens noticiam Christi cōtemnit vitam spiritualem, & in terrenis actibus & deliciis cōuersans obruit illud in carne sua, & solitudinibus mundi quasi spinis suffocat fidei suae bonum, & non facit fructum. Hoc est enim talentum in terra abscondere, quod est semen verbi inter spinas suffocare. Sciendum est autem, quod ille qui fodit gratiam suam in terram, non peccare proponit, sed iusticiam non facere. Qui enim peccat, non abscondere videtur gratiam, sed corrumpere. Si ergo in tenebras exteriores mittuntur, qui accepto verbo fidei, carnaliter viuendo, fructum iusticiae nō fecerunt: putas in quales tenebras sunt ituri, qui ipsū talentum fidei suae peccando perdidit? iste qui fodit talentum suum, similis est virginibus fatuis, quae habentes lampades oleum non habebant, tam enim illae, quā illae putauerunt sibi ad salutem hoc solum, quod credebant in Christum, posse sufficere. Nam verē talentum non perdidit, id est domini sui, tamen reus est damni. Non enim propter hoc solum vnusquisque fit Christianus, vt sit Christianus seruans talentū fidei suae, sed vt operetur iusticiam Christo. Sicut enim qui seminandi causa accipiens semen, tempore seminationis non seminauerit, damnum facit domino suo: etsi non perdidit semen, est tamen tantum damnum, quāntū poterat lucrum facere, si opportuno tēpore seminasset: Sic qui accipit fidem Christi, & in hoc seculo seminationis nō fuerit operatus iusticiam, etsi fidem suam non perdidit, tamen tantum videtur peccasse, quāntum potuit iusticiam facere, si nō neglexisset. *Post multum verō temporis venit dominus seruorum illorum.* Primum videamus quare interim dominus ascendit in cœlum post modicum iterum reuersurus, & semper cum sanctis futurus? Vt videlicet absente eo fideles gloriam sibi, & vitam aeternam acquirant per fidem & opera. Praesente enim Christo nec tentari fideles poterant, nec probari si essent veri fideles: quoniam si sit praesens non creditur, sed videtur: cum autem absens fuerit, nō videtur, sed creditur dum timetur. Christo igitur praesente, etsi tentationem aliquā sustinerent propter eum, aut iusticiam facerent, opus tamen eorum non videbatur esse in fide, sed in oculis. Ideo nec poterant sibi mercedem fidei per iusticiam acquirere, nisi ascendisset ab eis. Nā seruus fidelis domino absente probatur: praesente autem domino quicquid fecerit nō est laus serui, sed domini. Vidēs ergo quia non propter suam

Talentū in terra abscondere, quid.

Christi pp- suam vtilitatē Christus ascendit, sed propter nostram. A
ter vtilit- Tempus autem differt largum, vt longior detur homi-
nem nostrā nibus iusticiā faciendā licentia. Et accedens qui quinque
ascendit. talenta acceperat, dixit: Domine, quinque talenta tradidisti mihi.

Vide, bonus seruus non quasi glorians in opere suo, non primum lucri talentorū memoriam facit, sed primum memorat quæ accepit, postea quæ inuenit: vt ostēdat non studij sui, aut laboris esse quod acquisiuit, sed beneficiorum domini sui, quibus acquisiuit. Tanquam si dicat: Domine, ego quantum ad meum studium & laborem, nec modicam quidem iusticiam facere potuissem, nisi gratia tua fuisset mecum. Sicut dicebat ille qui dicit: Sed plus omnibus laboraui, non autem ego, sed gratia dei mecum. *Ait ei dominus eius: Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te cōstituiam, intra in gaudiū domini tui.* Pauca sunt admodum. Si quis de magna massa tritici modicam dederit drachmam, aut de magno vase vini, modicum dederit gustum: sic de magno thesauro regni cœlestis modica nobis per spiritum sanctum arra præstatur. Propter quod dicebat

Apostolus: Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetaui: cum autem venerit quod perfectum est, destruentur ea quæ ex parte sunt. Non dixit, Intra ad gaudium domini tui: sed, in gaudium domini tui, vt possessor sit gaudij, non tantum spectator. Et iam non quasi minister domini in gaudio eius, sed particeps gaudiorum. Sicut & alibi ipse dicebat: Pater, volo vt vbi ego sum, & isti sint mecum, vt videant gloriam meam, quam mihi dedisti. Quid ergo dignum facimus in hoc seculo, vt participes domini nostri in regnis cœlestibus fieri mereamur? Ideo iuste dicit Apostolus: Existimo enim, quod non sunt cōdignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.

Accedens autem & qui duo talenta acceperat, ait: Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo. Et si minor in opere, non minor in voluntate. Videns autem dominus quia seruo illi non voluntas operandi minor fuit, sed virtus fidei: nam & ille voluit similiter amplius operari, sed magis desiderijs eius non suffecit modica fides. Ideo iustus iudex, etsi non similia lucra suscepit ab illo, quem admodum ab isto, tamen sic beneuolentia istum suscepit, quem admodum & illum: quia Christus non magis operum remunerator est, quam voluntatum. Nec putet ergo diaconus ex eo quod diaconus est beator erit, quam laicus studiosus. Non enim dignitas apud deum honorabitur, sed voluntas. Nec diacono se beatiorem debet putare presbyter ex eo quod presbyter est, quam se si fuerit bonus diaconus: quoniam gradus ministerij ex deo est, perfecta autem voluntas ex nobis. Propterea nō sumus iudicandi, quia non fecimus quod in parte nostra non est: sed ex deo sumus iudicandi, quod in nobis est posse, si volumus. *Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Domine, scio quia homo durus es, metis vbi non seminasti, & congregas vbi non sparsisti.* O malicia peccatorū, quæ neque futuri iudicij terrore mutatur. Qui enim peccatum suum debuerat simpliciter confiteri, vt dominum quem malè agendo irritauerat, simpliciter confitendo leniret: econtra non solum non confitetur, sed adhuc excusat. Et dum vult vnum excusare peccatum, addit & alia duo. Primum, quia peccauit: secundò, quia excusat: tertio, quia & iniuriam domino facit. Propterea sciens propheta quàm mala sit excusatio peccatorum, dicit: Non declines cor meum in verba maliciæ, ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatē. Dic ergo serue mendax, quo modo

metit Christus vbi nō seminauit? Quis enim hominum est, vel gentilium vel iudeorum, quem non sufficienter spiritualibus & corporalibus sensibus adornauit, cui nō dedit scientiam boni & mali, cui non dedit posse fugere malum, & apprehendere bonum si vult? Sicut enim nullus est homo, cui aliquid corporis membrorum minus sit ad vsum corporalem: sic non est, cui minus sit aliquid sensus aut potentia ad intelligentiam boni & mali, & ad omne opus bonum faciendum quodcunque voluerit. Si igitur etiam in gentibus seminauit gratiam suam, ex quibus nullus iusticiæ colligitur fructus: quo modo in te metit, quod non seminauit, quem quasi aratro spirituali crucis suæ verbo arauit, quem doctrina iusticiæ seminauit, quem spiritu sancto irrigauit? Tot femina suscipiens gratiarum, vel vnum fructum iusticiæ non debuisti offerre? Nam deus hominem ex duplici creās natura, corporis & animæ: in corpore quidē creauit quinque sensus, & motus quosdam concupiscentiarum, nascentiū ex occasione sensuum prædictorum: in anima autē creauit iudicia & virtutes, vt intelligat maliarum rerum & bonarum discretionem, vt possit resistere motibus suis corporalibus. Qui ergo secundū delectationes carnales viuere elegerunt, neque considerant in anima sua iudicia & virtutes esse creatas: nec enim experiuntur ea si sint, sed tantum sensus carnales, & motus carnales concupiscentiarum nascentium ex occasione sensuum prædictorū exequuntur, ex quo fit, vt sic arbitrentur & dicant, quia omnia bona carnalia & mundialia ideo creauit deus, vt omnibus eis vtamur. Nam si verè non sunt creata in nobis secundū animam iudicia & virtutes, quibus possumus resistere motibus concupiscentiarum nostrarum carnalium: certum est, quia ideo creata sunt bona carnalia, vt vtamur illis. Si autem creatum est in nobis, & intelligere eos, & posse resistere eis: sine dubio non ideo creata sunt corporalia bona & mundialia, vt eis vtamur, sed vt resistentes eis, meliori studio acquiramus nobis mercedem. Nam nec intelligere malum & bonum in nobis esset creatū, nisi prius creatū fuisset, & posse resistere malo. Vt quid enim homini datum fuisset intelligere, si non fuisset ei datum & posse facere quod intelligit melius esse? Nūquid animalibus deus creauit intelligere, quod honestius & laudabilius est? Nō, quia nec creauit in eis posse facere aliquid quod melius est. Sic nec homini creasset intelligere, nisi creasset ei & quod intelligit facere posse. *Respondens autem dominus eius, dixit ei: Serue nequam & piger, sciebas quia meto vbi non seminasti, & congrego vbi non sparsi: oportuit ergo te cōmittere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepissem eam cum vsuris.* Nequam dicitur, quia cōtumeliam reddidit domino pro honore: piger, quia talentum nō duplicauit. Et ideo pro eo quidem quasi superbus, pro hoc autem quasi negligens condemnatur. Verè nequam, quia largitatem domini, quasi violentiā accusauit. Nec enim deus ideo gratiam intellectus, aut noticiam sui homini dedit, desiderans gloriam sibi acquiri per eum: sed vt per gratiam dei ipse sibi vitam æternam & gloriam mereatur, & societatem cœlestis regni cum deo. Hoc sine dubio intelligitur ex ipsa præcedentium remuneratione iustorum. Si enim propter se dedisset gratiam hominibus, nunquam à seruis pauca suscipiens redderet multa. Sed malicia excæcatus dum voluit sapientiā dei fallere, maioribus se iratus vinculis alligauit, dicens: Metis vbi non seminasti. Si enim verè talem sciuit dominum suum, eò magis debuit festinare, vt per diligentiā suam auariciam domini sui faceret, ne per negligentiā iniusticiam

iniusticiam eius magis ad iracundiam prouocaret: quia austeritas non contemnitur, sed timetur. Qui autem timet, non contemnere, sed placare festinat, sciens quo modo qui metit vbi nō seminat, magis vult metere vbi seminauit. *Oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, & veniens ego recepissem eam cum vsuris.* Quidam putant tres istos omnes doctores esse, differentes autem gratias habuisse: & hunc tertium ideo argui, quia non docuit alios gratiam scientiæ quam habebat. Et quamuis omnis homo rationalis cōstitutus numularius dici possit, tamen nescio si habeat rationem, qui sic minimus est, vt vnus talenti gratiam habeat. Qui numularius est, non indiget eius: si autem est qui illius magisterio opus habeat, ille sine dubio numularius non est. Cauti enim hominis est, numularium esse qui differentias penfat verborum. Ergo necesse est hunc tertium intelligere popularem, sicut diximus supra. Mensa est omnis scriptura diuina, sicut & alibi exposuimus, secundum quod dicit propheta de scriptura veteris testamenti iudeis scandalum facta: Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in retributionem, & in scandalum. Non enim mensa eorū corporalis facta eis in scandalum, sed scriptura legis eorū. Legentes enim in lege, Maledictus omnis qui pendet in ligno: & videntes Iesum crucifixum, contra legem æstimauerunt, credere in Iesum crucifixum, quem lex maledictum annunciabat: non intelligentes, quia nostram maledictionem in ligno suscepit, vt nos liberaret à maledictione, quam susceperamus per lignum: & sic facta est eis mensa eorum, id est, scriptura legis eorum in scandalum. Item videntes eum in sabbatis operantem, leprosos tangentem, à quibus omnibus abstinere lex diligenter præcipiebat, scandalizati sunt in eum, dicentes: Hic homo non est ex deo, qui sabbatū non custodit. Non intelligentes, quia corporale quidem soluebat, spirituale autem implebat. Et hoc modo facta est eis mensa eorum, id est, scriptura legis eorum in scandalum. Ergo mensa est omnis scriptura diuina, in qua panis verbi nutriens animas positus est, supra quam omnes Christiani recumbunt, & epulantur in spiritu. Numularij autem præfidentes mensæ illi, sunt sacerdotes fideles & prudentes: qui cum viderint fidem & actus Christianorum, accipiunt iudicium de scripturis, quasi de mensa, & ponderant eos, & æstimant, & intelligunt si digni sunt deo, aut non. Et si habent charagma, id est, figuram & imaginem mūdi, sunt ipsius, & oportet eos abicere. Huic mensæ qui commiserit fidem suam, quam baptizatus suscepit à Christo, vt in ecclesia permaneat, scripturas aut legat, aut audiat incessanter ex fide, vt allocutionibus sacerdotum nunquam fraudetur. Impossibile enim est, vt non multiplicetur fides ipsius. Paulatim enim de die in diem timor domini generatur, sensus eius illuminatur, scientia eius crescit, confirmatur in fide, excitatur ad desiderium regni cœlestis, apprehendit eum zelus antiquorum sanctorum quos legit, excitatur & ipse plerunque ad easdem virtutes. Vides quantum vsuram facit augmentata fides, data ad mensam scripturarū sanctarum. Sicut enim pecunia hæc corporalis quidem, si sit in sacco, inclusa ipsa est semper: si autem fuerit agitata de manu in manum, vsu ipso multiplicatur. Vnde vsura dicitur ab vsu. Sic & fides Christi, si quidem ociosa teneatur in corde, non solum ipsa manet quæ fuit, sed adhuc minoratur in ocio, & torpescit, & segnificatur, & paulatim per actus carnales exinanita ad nihilum vadit: si autem exercitata fuerit scripturis, & locutionibus affi-

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

duis suscitata, operibus bonis viuificata: non solum dico multiplicabitur, sed nunquam desinet crescere, donec viuet homo. Nunquid nos ex nobis hoc dicimus? Ipse denique propheta in principio psalmorum suorum hunc annunciat esse beatum. Nam cum dixisset, Beatus vir, qui non abiit in cōsilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentia non sedit: addit, Et in lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Et quod sit lucrum meditationis huiusmodi, subinfert, dicens: Et erit tanquam lignum, quod plantatū est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium eius non defluet, & omnia quæcunque faciet prosperabuntur.

Tollite itaque ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Peccator agnoscens Christum, habet hanc ipsam gratiam, quod cognoscit Christum: sed cum venerit in iudicium Christi, diuiditur à consortio cognoscentium Christum: & sic tollitur ab eo, quod videbatur habere, quamuis verè non habebat. Quo modo qui cognoscit Christum, & peccat, videtur quidem habere scientiam Christi, verè autem non habet: & ipsa noticia Christi additur homini iusto qui habebat. Ille verè habet scientiam Christi, qui iusticiā facit. Et quo modo ei additur scientia Christi super scientiam? vt qui videbat per speculū in ænigmate, videat facie ad faciem: & qui cognoscebat ex parte, cognoscat sicut cognitus est. Sed & aliter intelligitur. Qui fidem habet, & bonam in domino voluntatem, etiam si quid minus in opere quasi habuerit, nihilominus remuneratur à iudice bono: qui autem fidem nō habet, aut bonam in domino voluntatem, etiam ceteras virtutes, quas videtur naturaliter possidere, perdit. Eleganter ait, *Quod videtur habere, auferetur ab eo.* Quicquid enim boni sine fide Christi est, non ei imputatur, qui malè vsus est eo. Sicut sunt multi, qui videntur quidem aut mansueti, aut humiles esse: sed quia non sunt hoc propter deum, licet videatur esse aliquod bonum eorum, non autem est: quia quod non est ex fide, peccatum est. *Et hunc nequam seruum proicite in tenebras exteriores.* Considerandum est, vt quid nō dixit, Mittite eum in tenebras inferiores: sed, in tenebras exteriores. Quidam dicunt nō tantum esse infernum deorsum, sed extra mundum istum esse aliqua tenebrosissima loca & ignea, in quibus puniuntur qui digni sunt. Fortè ergo ideo dixit exteriores tenebras, & non inferiores. Qui considerat quo modo sequens parabola parabola huic præcedenti coniuncta est, & quo modo pars est parabola huius: nec enim alterius rei parabola est, nisi ipsius, non sine ratione requirit: quia quod ait, Post multum temporis veniens dominus seruatorum illorum, posuit cum eis rationem: non de secūdo dicit aduentu, quando venturus est cum maiestate: sed de aduentu, qui frequenter solet venire ad omnes Christianos, quibus gratiam dedit suæ cognitionis: & discuit eos, & ponit rationem cum eis, vt iudicet eos, & iustos ab iniquis discernat, sicut exposuimus supra in parabola vbi dicit: Simile est regnum cœlorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Habet autē alia parabola sic: *Cum autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes.* Ac si dicat, Interim quidem sic veniet, sic ponet rationem cum seruis suis, sic discuit eos, sicut exposui in ista parabola. Cum autem venerit filius hominis in maiestate patris sui, cum angelis suis, tunc sedebit super sedem maiestatis suæ, tanquam

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

Tomus secundus.

quam non semper veniens cum maiestate patris veniat, nec cum angelis suis, nec semper veniens sedeat in sede maiestatis suae, sed tunc tantummodo fiet hoc. Sed & illud vide, quo modo in hac parabola peccatorem non in ignem, nec in aliquam poenam, sed tantum in tenebras exteriores mitti praecepit: in illa autem, cum venerit in maiestate patris, iam non tantum in tenebras exteriores, sed & in ignem mittet, & poenas. Item in hac parabola iustum in gaudium iubet intrare, in illa autem in regnum. Adhuc autem quod ait, Accedens autem & qui vnum talentum acceperat, ait: Sciebam quia homo durus es, metis quod non seminasti, & congregas quod non sparsisti. Putas in secundo aduentu, cum venerit sic terribiliter cum gloria sua, stabit peccator ante eum, & talia dicet? Absit. Maxime cum nec aestiment viri prudentes personale tunc fore iudicium, vt per singulos homines Christus quidem interroget, peccator autem respondeat, & gesta narrationum conficiantur: sed verius est quod ait Apostolus, quia in cogitationibus suis iudicabitur vnusquisque, dicens: Qui ostendit opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente sibi conscientia eorum, & in se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, cum iudicabit deus occulta hominum secundum euangelium meum per Iesum Christum. Ergo in hoc seculo, quando sunt Christiani in corporibus suis, venit Christus ad eos, & ponit rationem cum eis inuisibiliter, & interrogat eos in cogitationibus eorum, & audit eos in ipsis loquentes, sicut scriptum est de vtroque. De hoc quidem, Quia in cogitationibus impij interrogatio erit: de illo autem, quia cogitatio hominis confitebitur: vt puta dicit in psalmo: Viduam & pupillos interfecerunt, & aduenam occiderunt, & dixerunt, Non videbit dominus, neque intelliget deus Iacob. Non quia talia fuerunt specialiter verba illorum, sed quia tales sunt cogitationes hominum facientium mala. Nec enim facerent mala, si cogitarent deum aut intelligere aut videre quae faciunt: Sic & hic, non quia talia specialiter sint dicta hominis iusti, aut peccatoris: sed quia tales sunt cogitationes eorum, & cogitationes eorum quasi dicta ponuntur. Omnis enim vir iustus, qui facit opera bona solum propter deum, cum venerit in recordationem actuum suorum bonorum: necesse habet venire frequenter, aut deo mouente cogitationes cordis eius in eo, aut diabolo, praetermissio deo: nescio tamen cum venerit considerans intra se & actus suos bonos, & naturam carnis suae maleuolam, sic loquitur in cogitationibus suis: Non ego haec feci. Nec enim credibile sine deo naturam carnis iniusta facere opus iustum, sed virtus gratiae Christi, quam dedit hominibus per fidem nominis sui. Et talis cogitatio eius fit confessio ante Christum, audientem tacitas cogitationum loquentium voces. Item omnis peccator, qui fecit opera mala, cum venerit in recordationem actuum suorum malorum: necesse enim habet venire frequenter, siue ipso Christo mouente cogitationes cordis eius in eo, siue diabolo, dei permissione: scio tamen veniens nunquam seipsum reprehendit in cogitationibus suis, nunquam seipsum accusat, nunquam se iudicat reum, sicut solent facere si deliquerint iusti. Alioquin & compunctus emendaretur, sed excusat se semper in cogitationibus suis, & absolueret se festinat a reatu peccatorum suorum. Aut enim naturalibus necessitatibus imputat quod peccauit, aut plus ab omnibus deum exigere dicit, quam ipsa patitur hominum habitudo. Non potest enim bona cogitare, qui

Roma. 2. c.

Sapient. 1. c. Psal. 75. b. Psal. 93. a.

mala opera facit: sicut nec mala cogitare potest, qui facit bona propter deum. Et bonus quidem forsitan interdum mala cogitat: quoniam omnis homo, etsi secundum voluntatem animae bonus est, tamen secundum naturam carnis malus est. Malus autem impossibile est vt cogitet bona, quoniam & secundum naturam carnis malus est, & secundum animae voluntatem peruersus, & talis cogitatio maligna fit. Quando enim peccator nihil boni posse facere arbitratur, impediēte natura, nisi tantum cognoscere deum & Christum filium eius: nonne cogitationibus suis hoc dicere videtur ad Christum: quia nihil boni posse facere creasti me, nisi solum cognoscere: ecce habes beneficium tuum. Et hoc ipsum quasi nihil aestimans dicit, quod Christum cognoscit. Similiter & iudicia Christi, & occulta de hominibus aut bonis, aut malis, quasi responsa ponuntur: id est, non quia specialiter sic Christus respondit, sed quia talia sunt iudicia Christi inuisibiliter iudicantis. Congratulatur autem iustus apud seipsum: primum, quia talia opera fecit: deinde, quia nihil eorum sibi imputauit, sed omnia Christo, propter quod superadditur ei gratia spiritus sancti, & introducit eum in suum gaudium, vt sic gaudeat in futurae spe gloriae suae sicut gaudet & Christus. Nam quantum largior fuerit spes hominis, tantum cordis eius gaudium plenum est. Sicut in alio loco dominus dicit discipulis suis: Haec locutus sum vobis, vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum impleatur, id est, spes vestra. Spes enim plena hominis, plenum est gaudium cordis ipsius. Peccator autem qualia diximus cogitans, grauius fert: primum, quia mala fecit: deinde, quia ingratus est, nullam virtutem se aestimans accepisse ad faciendum opera bona, nisi nudam noticiam eius. Propter quod iubet tolli ab eo etiā hoc ipsum quod cognoscit Christum, & mitti eum in tenebras exteriores. Iubet autem, sicut arbitror, malignos spiritus ministrantes sibi ad mala, qui obscurantes mentem eius, & obligantes opera eius, & consilia simul, quod est manus & pedes, vt nihil ulterius boni aut consiliari possit, aut agere, mittunt eum foras. Vbi foras? Extra ecclesiam Christi, extra fidem veritatis, extra conuentum sanctorum in haereses tenebrosas, vbi non apparet lux veritatis, sol iusticiae nunquam splendet. Non enim dixit, In tenebras inferiores, vt infernales intelligamus: sed in tenebras exteriores, vt haereses intelligamus praeter ceteris plus tenebrosas. Aut certe quando quidem peccator mala operatur, aut cogitat, in tenebris est, sed in tenebris propinquioribus: quando autem in haeresim quandam proiicitur, tunc proiicitur in tenebras exteriores.

Homilia liiij. ex cap. xxv.

Um autem venerit filius hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum eo: tunc sedebit super sedem maiestatis suae, &c. Criminosas personas iudex auditor in publico, tribunal suum collocat in excelso, circa se constituit vexilla regalia, ante conspectum suum ponit super mensam calliculam, vnde tribus digitis mortem hominum scribat aut vitam: hinc inde officiales ordinatē consistunt, in medio secretario ponuntur genera horrenda poenarum, quae non solum pati, sed & videre tormentum est. Stant iuxta parati tortores, crudeliores aspectu quam manibus. Tota iudicij facies cuiusdam schematis terrore vestitur. Et cum ad medium productae fuerint criminosa personae, ante interrogationē iudicis ipsius, iudicij terribili discutiuntur aspectu. Similiter & dominus se ad iudicium venturum promittit, similiter cum terrore, non cum simili terrore. Nam & bona & mala

mala similiter ordinata sunt in terra sicut in caelo, non tamen similia. Ergo videntes in terra poenas, & glorias, non similes putare debemus in caelo: sed cum sint talia super terram, multo maiora suspicari debemus in caelo. Quantum enim deus distat ab homine, tantum celeste iudicium a terreno. Istius enim iudicij splendor in schemate, illius autem iudicij maiestas in veritate, testante propheta: Deus manifeste veniet, deus noster & non silebit: Ignis in conspectu eius ardebit, & in circuitu eius tempestas valida. Manifeste, inquit, non iam celatus in corpore, sicut antea, vt vix eum etiam boni cognosceret: sed manifestus in gloria, vt etiam mali eum confiteantur inuiti: vt qui contempserunt eum in humilitate, cognoscant eum in potestate. Et qui scire noluerunt quam dulcis est misericordia eius, sentiant quam grauis est ira ipsius. Deus noster, & non silebit. Non dixit & silebit, ostendens quia ipse quidem de se tacebit, sed ipsa gloria eius de ipso loquatur. Aliquando transfiguratum eum in monte videntes Apostoli, acceperunt mandatum ne cui dicerent, ne videretur Christus per potentiam subiugare sibi populum, & non per fidem. Tunc autem iam nemo tacebit, quia non est venturus adhuc tentare fideles, sed iam perdere infideles. Tunc praedicatores necessarij non erunt. Nam etsi vox omnium taceat, visio ipsa clamabit, sicut ipse de secundo suo aduentu dicit: Sicut fulgur exit ab oriente, & paret vsque ad Occidentem, sic erit aduentus filij hominis. Tunc sedebit super sedem maiestatis suae. Scimus certissime, quia sedes Christi homines sunt. Cum ergo de primo aduentu & ascensu Christi dicat propheta sedisse eum super sedem sanctam suam, hoc modo ascendit deus in strepitu, dominus in voce tubae, deus sedet super sedem sanctam suam: quo modo hic secundum suum aduentum exponens, dicit, Tunc sedebit super sedem gloriae suae? Sed vide quia in primo aduentu sedem Christi sanctam dixit, in secundo autem gloriosam. Quo modo? In primo aduentu mundauit nos per verbum, lauit per aquam, sanctificauit per spiritum: in secundo autem glorificabit per resurrectione, cum transformauerit corpus humilitatis nostrae, vt fiat conforme corpori gloriae eius: cum seminati fuerint homines in infirmitate, & surrexerint in gloria: cum seminati fuerint corporales, & surrexerint spirituales, tunc sedebit in sede gloriae suae, cum sedes eius hoc modo facta fuerit gloriosa. Et congregabuntur ante eum omnes gentes. Quia omnibus gentibus cognitionis suae gratiam condonauit, iudicans iuste in vtroque, vt nec boni sine doctrina veritatis, bonitatis suae fructus amittant: nec mali propter excusationem ignorantiae, maliciae suae poenas effugiant. Nam sicut in nocte rerum facies non apparet, sed & gemma quasi lapis videtur, & lapis quasi gemma existimatur: sic & ante aduentum Christi, humanorum cordium differentia non apparebat, sed & mali quasi boni sustentabantur, & boni quasi mali contemnebantur. At vbi illuminatio euangelij ad omnes gentes praedicatae peruenerit, tunc manifestata est qualitas omnium voluntatum, tunc omnes gentes inexcusabiles factae sunt. Et ideo tunc iuste ad iudicium congregabuntur omnes, quia qui mandatum praemittit, tacite iudicium futurum esse denunciat. Tunc segregabit eos ab inuicem, sicut segregat pastor oves ab haedis. Tunc enim homines mixti sunt, & non solum mixti, quo modo in hisdem locis simul conuerterentur iusti cum impijs: sed etiam confusi sunt, quo modo inter iustos & impios, quantum ad homines discretio non apparet. Sicut in tempore hyemis inter virides & ar-

Psal. 49. a.

Mat. 17. c. Mar. 9. a.

Supra 2. 4. c.

Psal. 46. b.

Philip. 3. d.

1. Cor. 15. f.

das arbores discretio non est, cum autem venerit tempus illud beatum vernale, discernuntur: Ita nunc vnusquisque secundum fidem suam, & secundum opera sua manifestabitur, impijs quidem nulla proferentibus folia, nullum ostendentibus fructum: sancti autem & folijs vestientur vitae aeternae, & fructibus ornabuntur gloriae. Et hoc modo segregabuntur a domino caelesti pastore. Et pastor quidem corporalis segregat secundum naturas corporum, Christus autem secundum genera animarum segregat homines. Oves sunt homines iusti, propter mansuetudinem, quia ipsi neminem laedunt: propter patientiam, quia cum ab alijs laesi fuerint, sustinent. Et sicut oves quando ligantur, aut tacent, aut in simplicitate balant: sic & sancti cum laeduntur, aut tacent, aut certe in benignitate probati, preces transmittunt ad deum. Et sicut ovis ad mortem ducitur, & non clamat: vita eius tollitur, & mansuetudo eius non immutatur: Sic & sancti maledicuntur, & non remaledicunt: percutiuntur, & non repercutiunt: bona eorum diripiuntur, & illi non contradicunt: dolorem sentiunt, & clamorem non emittunt. Et quid opus est clamoribus, cum ille qui nocet, non miseretur, etiam si clamaueris: ille autem qui misericors est, miseretur, etiam si non clamaueris, audit & videt. Haedos autem homines peccatores dicit: quia in capris naturaliter haec insunt vicia: Libido praeter ceteris animalibus, superbia, rixa. Semper enim se percutientes incedunt, & modo humero pulsante, interdum cornu percutiunt. Item inuidi sibi alterutro inuidet: sicut significat Salomon de inuidis, dicens: Sicut capra, sic aspicit ruinam proximi sui. Item iactantes sunt & gloriantes: sicut idem significat Salomon, dicens: Tria sunt quae securiter ambulat, leo inter iumenta, gallus inter gallinas, & hircus praecedens capras. Item caprae multum trahuntur concupiscentia gula, Propter gulam nanque suam per saxa & praecipitia ambulat, & super praecipitia se suspendit. Item clamoribus super omnia garrula. In omnibus his vicijs peccatores abundant, & ideo haedis sunt assimilati. Adhuc quaro, quare non eorum similes introduxit aetate, dicens: Ita separabit eos, sicut oves ab hircis: aut ita, sicut agnos ab haedis: Sed videte quo modo volens ostendere sanctos perfectos in omnibus, ponendos ad dexteram: & impios omnino infructuosos, ad sinistram: ideo sanctos, oves: impios autem, haedos vocauit. Quo modo agni, etsi natura mansueti sunt, tamen non sunt omnino fructiferi propter aetatem: fructum enim adhuc non habent lactis & lanae. Item caprae etsi malignae sunt ex natura, tamen ex aliqua parte fructiferae sunt per aetatem, lactis enim abundantiores exhibent fructus. Haedi autem & mali sunt ex natura, & omnino infructuosi sunt ex aetate. Et statuet oves ad dexteram suam, haedos autem ad sinistram. Quando aliquis ante conspectum regis, aut iudicis introducit, ex ipso loco vbi stare iubetur, intelligit si propter bonum introductus est, aut propter malum. Si enim propter bonum, statim vocatur in proximo: si propter malum, longè stare iubetur: Sic & istos, deus iustos quidem ad dexteram constituet, & peccatores ad sinistram: vt vnusquisque meritorum suorum conditionem ex ipsius loci qualitate cognoscat, & ante iudicij sententiam, poenam confusionis excipiat. Merito iustos ad dexteram collocat, quia nunquam cognouerunt sinistram: merito impios ad sinistram, quia nunquam cognoscere voluerunt dexteram partem. Vias enim quae a dextris sunt nouit dominus, peruerit autem sunt, quae a sinistris sunt. Ecce enim si tu consistas

Ecclesiasti. ci. 11. d.

Prov. 30. d.

Prov. 4. d.

HOMILIAE

SEPTEM ET VIGINTI DE

II IOANNIS CHRYSOSTOMI EPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI VARIOS IN MATTHAEVM LOCOS EXPLANANTES.

Ex capite Matthaei ij. in Epiphania domini, homilia prima, Incerto interprete.

Lillo tempore, cum natus esset Iesus in Bethlehem Iudae, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes: Vbi est, qui natus est rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Et reliqua.

Hoc futurum & Esaias ante praedixit, dicendo: Venient ex Saba offerentes regi aurum, & lapidem preciosum, & salutem domini nuntiabunt. Nunc utique, quem Magi viso signo stellae, natum regem Iudaeorum, Christum dominum nostrum nuntiaverunt. Omnia itaque nova, & supra modum admirationis humanae in domini natiuitate concurrunt. Angelus in templo Zachariae loquitur, futurum Elizabeth filium repromittit. Non credens angelo sacerdos, obmutescit, sterilis concipit, virgo parit. Ioannes in utero matris inspiratus, exultat: Christus dominus natus, ab angelo nunciatur ut salus mundi sit, pastoribus praedicatur. Gaudent angeli, & exultant pastores, magna in caelo & in terra leticia huius admirandae natiuitatis exoritur. Nouum signum stellae de caelo Magis ostenditur, per quod dominus caeli ac terrae, rex Iudaeorum agnoscitur, natus: ille scilicet, de quo scriptum erat: Orietur stella ex Iacob. & exurgit homo de Israel. ut significationem stellae & hominis, in filio dei, diuinae & humanae naturae coniunctio nosceretur. Vnde & in Apocalypsi ita de se dominus testatur: Ego sum radix Iesse, & genus Dauid, & stella splendida matutina. Quia per natiuitatis suae ortum, discussa ignorantiae nocte, in salute mundi tanquam fulgidum sydus emicuit. Cuius luminis splendor, etiam Magorum corda penetrans, spiritali luce perfudit, ut regem Iudaeorum, creatorem caeli, signo nascentis nouae stellae cognoscerent. Neque enim Christum dominum nostrum Magi falsae religionis auctores cognoscere poterant, nisi dignationis diuinae gratia illustrati. Iterum ergo dei misericordia per Christi exuberantem aduentum, ut ad omne genus hominum se cognitio veritatis eius extenderet. Quae idcirco ante Magis eluxit, ut manifesta dei pietas nosceretur, nec aliquis desperaret, posse sibi salutem credenti donari, quia iam conspiceret Magis esse donatam. Ideo autem Magi de gentibus primi electi sunt ad salutem, ut per eos omnibus gentibus salus ianua panderetur. Sed forte miratur aliquis, quemadmodum Magi natiuitatem saluatoris ex signo stellae cognoscere potuerunt? Primum quidem dicimus, diuinae dignationis fuisse hoc munus. Deinde legimus in libris Mosi fuisse Balaam quandam prophetam gentium, qui aduentum Christi, & incarnationem eius ex virgine, certis sermonibus prophetauit. Ait enim inter cetera, ut iam superius memorauimus, in sermonibus prophetiae suae: Orietur stella ex Iacob, & exurgit homo ex Israel. Magi ergo isti, qui nouam stellam in Oriente viderunt, ex genere illius Balaam prophetae gentium ducere originem referunt, qui dixerat, Orietur stella ex Iacob, & exurgit homo ex Israel. Et id-

circo viso nouo stellae signo, crediderunt, quia auctoris sui prophetiam impletam nouerant. Ostendentes se non solum generis successores, sed & fidei haeredes. Balaam propheta ipsorum stellam in spiritu vidit, isti oculis viderunt, & crediderunt. Ille venturum Christum per prophetiam praedixit, isti venisse visu fidei cognouerunt. Denique statim perrexerunt ad Herodem, dicentes: Vbi est, qui natus est rex Iudaeorum? Vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum. Apud eos regem Iudaeorum, natum Christum dominum quaesierunt, de quorum genere Balaam hoc propheta se cognouerant. Sed fides ista Magorum condemnatio Iudaeorum est. Illi vni prophetae suo crediderunt, isti tot prophetis credere noluerunt. Illi intellexerunt per aduentum Christi magicam artem cessaturam, isti diuinae legis mysteria intelligere noluerunt. Illi consentientur alienum, isti proprium non agnoscerunt. In sua enim propria venit, & suum eum non receperunt. Et haec quidem stella ab omnibus videbatur, sed non ab omnibus intelligebatur. Sicuti dominus, ac saluator noster, omnibus quidem natus est, vnus propter omnes natus est, sed non ab omnibus susceptus est, non ab omnibus intellectus. Intellectus est a gentibus, non intellectus est a Iudaeis. Agnitus est ab ecclesia, non est agnitus a synagoga. Cum ergo Magi post longi itineris gloriosum laborem, Hierosolymam venissent, requirentes regem Iudaeorum: statim, inquit, rex Herodes, omnisque Hierosolyma, magicam fidei deuotione turbati, congregantur principes sacerdotum, & scribae populi, requirunt ab eis vbi Christum nasci oporteret. Responderunt, in Bethlehem Iudae, iuxta prophetiam praedicationem. Sicut enim scriptum erat: Et tu Bethlehem terra Iuda, non es minima inter principes Iuda: ex te enim exiit princeps, qui regat populum meum Israel. Herodes ergo & Hierosolymitae Christum dominum nostrum non ignorantes, sed scientes contempserunt. Nam & requirent ex testimonio prophetae cum discunt, quia in Bethlehem Christus nasceretur. Locus autem iste Bethlehem, vbi dominus natus est, prophetiae nomen acceperat. Bethlehem enim ex Hebraeo in Latinum, domus panis interpretatur, quia hic filius dei nasci oportebat, qui panis est vitae, secundum quod ipse in euangelio ait: Ego sum panis viuus qui de caelo descendi. Hic locus de quo dicitur alibi a propheta: Deus a libano veniet, & sanctus ille de monte umbrante condensio. Per quae verba situm loci ipsius, amoenitatemque designat. Concordat denique dictum hoc prophetae, cum superiori dicto, vbi declaratum est, quod in Bethlehem dominus esset nasciturus. Hic dicitur, Deus a libano veniet: illic additur, postquam dictum est: Ex te exiit princeps, qui regat populum meum Israel, Et egressus eius ab initio dierum: ut non secundum Fortinum exinde habere dominus initium putaretur, ex quo natus ex virgine est: quippe & cum ab initio dierum ipse fuisse monstratur, & dominus esse, qui in Bethlehem natus est, manifestissime doceatur. Deinde refert euangelista: Tunc, inquit, Herodes conuocauit Magos, & diligenter didicit ab eis tempus stellae, quae apparuit eis: Et mittens illos in Bethlehem, dixit: Ite, & interrogate diligenter de puero: & cum inueneritis, renunciate mihi, ut & ego veniens adorem eum. Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stella quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum veniens staret supra vbi erat puer. Herodes igitur rex iniustus, dum regno suo metuit, quod iniuste tenebat, insidiator factus est regis aeterni. Hic enim Herodes nec de tribu Iuda fuit, nec de genere Dauid, sed regnum Iudaeorum

Ioan. 14. a.

Mich. 1.

Esa. 9. b.

Ibid. 60. b.

Psal. 71. b.

Ibid. 44. b.

Canti. 4. a. Eccl. 1. 1. 24. c.

Iudaeorum per surreptionem, fauente sibi patrocinio Romanorum, more tyrannico occupauerat, & idcirco insidiabatur dominicae natiuitati, quem regem Iudaeorum natum, a Magis agnouerat. Requirit itaque ab eis tempus stellae visae, misit eos in Bethlehem, quasi & ipse cuperet adorare eum. Simulauit sollicitudinem, ut celaret deceptionem. Nec enim adorare, sed perimere dominum cogitabat. Magi interea usque ad locum duce stella perueniunt, & creatorem caeli cognoscunt. Non quaerunt ducatum hominis, quia ducatum stellae de caelo acceperant. Sed nec errare poterant, qui veram viam Christum dominum requirebant: illum utique, qui ait: Ego sum via, veritas, & vita. Noua rerum admiratione, stella agit iter in caelo, & toto itinere Magos suos comites stella non deserit, & usque Bethlehem pari cursu conueniunt, & illic index stella consistit supra dominum ac saluatorem nostrum, vnigenitum dei filium. Refert ergo euangelista: Videntes autem stellam Magi, gaudio sunt gaudio magno valde. & intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eum. & apertis thesauris suis, obtulerunt ei munerum aurum thus, & myrrham. Sed videamus nunc post flatum stellae, post Magorum cursum, natum regem quam gloriosa dignitas prosequatur. Satim enim Magi dominum procidentes adorant natum, & inter ipsas cunas, oblati muneribus venerantur pueri vagientis infantiam. Aliud oculis corporis, aliud visu mentis, aspiciunt. Humilitas assumpti corporis cernitur, sed diuinitas gloriae non celatur. Puer est qui videtur, sed deus est qui adoratur. Et hoc quam inenarrabile diuinae dignationis mysterium. Imperpicabilis illa & aeterna natura pro nobis carnis nostrae infirmitates non deignatur accipere. Filius dei, qui deus est vniuersitatis, homo in corpore nascitur. In praesepio poni se patitur, intra quem caeli sunt. Cunis continetur, quem non capit mundus. & in voce infantiae vagientis auditur, ad cuius vocem tempore passionis mundus omnis intremuit. Hunc itaque deum gloriae, & dominum maiestatis, Magi puerum videntes agnoscunt, quem puerum & deum regem aeternum & Esaias ostendit, dicendo: Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium factum est super humeros eius. Huic igitur Magi offerunt dona, id est aurum, thus, & myrrham, secundum quod spiritus sanctus per prophetam de ipsis antea fuerat testatus: dicendo: Ex Saba venient offerentes aurum, thus, & lapidem preciosum, & salutare domini nuntiabunt. Quam prophetiam Magos implese euidenter agnoscimus, qui & salutare domini, natum Christum dei filium nuntiauerunt: & in oblati muneribus, Christum & deum, & regem, & hominem confitentur. Nam in auro regni potestas, in thure dei honor, in myrrha corporalis sepultura monstratur. & idcirco aurum, ut regi: thus, ut deo: myrrham, ut homini obtulerunt. Dauid quoque ita de his testatur: Reges Tharsis, & insulae munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducunt. & ut potissimum cui haec dona essent danda, monstraret, addidit in hoc eodem psalmo: Et dabitur ei de auro Arabiae. Idem quoque Dauid de alio psalmo de myrrha non tacuit, cum de passione domini loqueretur, dicendo: Myrrha, & gutta, & casia a vestimentis tuis. De qua myrrha etiam Salomon ex persona Christi sic loquitur: Vindemiaui myrrham meam cum aromatibus meis. & iterum: Quali myrrha dedit suauitatem odoris. In quo utique euidenter de corporis sui sepultura testatur, quae suauissimo, ac diuino odore, toto orbe fragrauit. Denique de his Magis idem Dauid significat.

ficare monstratur, cum dicit: Venient legati ex Aegypto, Aethiopia proueniet manus eius. Nam quia mundum istum saepe scriptura diuina Aegyptum nuncupat, recte Magos illos intelligimus Aegypti legatos, qui quasi totius mundi legati electi, in muneribus quae obtulerunt: credulitatem omnium gentium, ac fidei initia dedicauerunt. Post oblata itaque munera, admonentur Magi, ne redeant ad Herodem regem: & sic per aliam viam reuersi sunt in regionem suam. Exemplum nobis pudicitiae, ac fidei praeferentes, vt cognito semel, adoratoque Christo rege, viam prioris itineris, id est erroris veteris relinquentes, & per aliam viam, in qua nobis dux Christus est, incedentes: ad regionem nostram, id est paradysum, de quo Adam pulsus est, redeamus. De qua regione dicitur in psalmo: Placebo domino in regione viuorum. Redeunt igitur magi commoniti per aliam viam, frustrata tyranni crudelitate, atque hoc modo per Magos & puer rex natus agnoscitur, & Herodis tyranni versutia superatur. Hunc autem triumphum dominum ac saluatorem nostrum paruulum, & in ipso corpore natiuitatis suae exordio habiturum, olim Esaias praenunciauerat, dicendo: Quoniam priusquam sciat puer vocare patrem, vel matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariae, aduersus regem Assyriorum. Virtutem Damasci, quam puer natus filius dei accepit, aurum intelligitur, quod a Magis oblatum est. Spolia autem Samariae, eosdem Magos, quos de errore superstitionis Samariae, hoc est, de cultura idolorum abstraxit. Qui cum antea spolia diaboli essent per falsam religionem, postea spolia dei facti sunt per Christi cognitionem. Regem autem Assyriorum, Herodem significat, vel certe diabolum, contra quem Magi ipsi aduersarij extiterunt, adorando scilicet filium dei, dominum & saluatorem nostrum, qui est benedictus in secula seculorum, Amen.

Ex cap. Matth. ij. in festo Innocentium, homilia ij. Incerto interprete.

Illo tempore, angelus domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge & accipe puerum, & matrem eius, & fugge in Aegyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Et reliqua. Hunc ergo puerum accipere Ioseph iustus est, de quo Esaias dicit: Quoniam puer natus est nobis, & filius datus est nobis, cuius imperium factum est super humerum eius. Ob hoc autem dixit, datus est nobis filius, quia Christus dominus noster puer natus, Ioseph vel Mariae filius deputatus est. Quod autem ad Aegyptum descendit, hoc futurum idem Esaias dudum praenunciauerat, dicendo: Ecce dominus sedet super nubem leuem, & veniet in Aegyptum. Quo dicto, manifestum sacramentum dominicae incarnationis ostensum est. Nam quia ipse deus oriens ex alto, sol iustitiae nuncupatur: non immerito hic venturum eum in nubem leui, id est in corpore sancto, quod nullo peccato potuit pregruari praedixit, per quod maiestatis suae lumen velamento corporeae nubis obtexit. Osee quoque id ipsum ostenditur significare, cum dicit: Abiectus est rex Israel, propter quod paruulus sit Israel, & ego dilexi eum. Ex Aegypto vocavi filium meum. Post Aegypti olim graue delictum, post multiplicis in eam plagas diuinitus irrogatas, deus pater omnipotens pietate commotus, filium suum misit ad Aegyptum, ut quae iam dudum sub Mose debitas sceleris sui poenas expenderat, nunc suscipiendo Christum, spem salutis acciperet. Quanta est dei misericordia, quae per aduentum filij eius ostensa est: Haec Aegyptus, quae olim sub Pharaone

Psal. 67. g. Psal. 114. b. Esa. 8. a. Esa. 9. b. Esa. 19. a. Luc. 1. g. Osee 11. a.

Pharaone in deum contumax & rebellis extiterat, nunc A susceptaculum, & habitatio facta est Christi. Talis misericordia domini circa Aegyptum, qualis & circa illos Magos ostensa est, qui Christum dominum cognoscere meruerunt. Nam cum iam dudum sub Mose magi diuinis virtutibus resisterent, nunc Magi viso vno tantum signo caelesti, dei filio crediderunt. Et sic illos quidem infidelitas sua perduxit ad poenam, hos vero fides prouexit ad gloriam, dum natum dominum in corpore crediderunt, quem illi in diuinis virtutibus agnoscere nonauerunt. Sed inter haec iniquitas Iudaeorum Christum dominum nostrum amisit, Aegyptus suscepit: Magi adorant, & Herodes vel Iudaei nephariè persequuntur. Sequatur sermo ordinem rerum. Cum igitur Herodes illum se à Magis vidisset, aperte postea iram quam occultabat, effudit. Ita enim refert euangelista: Tunc, inquit, Herodes, vt vidit quoniam illudus est à Magis, iratus est valde, & mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius à bimatu & infra, secundum tempus quod exquiserat à Magis. Tunc adimpletum est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox in Rhama audita est, ploratus & ululatus multus. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Volens namque Herodes, vt diximus, saluatorem mundi perimere, misit in Bethlehem, & à bimatu & infra, iuxta tempus, quod à Magis cognouerat, iussit omnes infantes occidi, aestimans se vsque ad ipsum auctorem vitae dominum peruenire. Cuius nequiciam olim prauidens spiritus sanctus, per Salomonem, ex persona ecclesiae arguit, dicendo: Quis dabit tibi fratrem meum, fugentem vbera matris suae? Dicendo autem, Quis dabit tibi, ostendebat potestatem illum non habiturum aduersus eum, qui dominus & princeps est omnium potestatum. Vnde non immerito etiam ipse dominus per eundem Salomonem ita de se testatus fuerat, dicens: Quarent me mali, & non inuenient. Oderunt enim sapientiam, verbum autem domini non assumpserunt, neque voluerunt illud. Nam & per Dauid ait: Quoniam tu es, qui eduxisti me de ventre: spes mea, ab vberibus matris meae: tu es protector meus. Sanctus quoque Moses, quod Christus dominus infans, adhuc lactens minimè posset occidi, his verbis testatus est, dicens: Non coques agnum in lacte matris suae. Id ipsum significans Christum dominum nostrum, qui verus agnus dei est, non nisi maturo tempore pati oportere. In Bethlehem ergo omnes occidit infantes. Qui dum innocentes pro Christo moriuntur, primi Christi martyres extiterunt. De quibus & Dauid significare monstratur, cum dicit: Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem propter inimicos tuos, vt destruas inimicum, & defensorem. In hac enim persecutione infantes adhuc paruuli, atque lactentes pro Christo occiduntur, & perfectae laudis martyrium consequuntur. Rex iniquus Herodes destruitur, qui aduersus regem caelorum regnum sibi defendere vsurpabat. Vnde non immerito infantes illi beati per omnia extiterunt, qui primi mori pro Christo meruerunt, domino ac saluatore nostro, cui est laus & gloria, in secula seculorum, Amen.

De natali Innocentium, homilia iij.
Incerto interprete.

Dedicatur nouus ab infantibus sermo, sanctis laudibus Christi, in gloriam domini primam vocem aperient Innocentes. Fiunt disertis laude, qui fuerant imperiti sermone. Offerunt domino pri-

mitias linguae, nouos oris immolant fructus, verborum principia libant. Infantia enim quae per aetatem loqui non poterat, glorias dei cum gaudio resonabat. Norunt laudare Christum, qui loqui non norunt: sunt periti laude, qui fuerunt imperiti sermone. Ostendunt laudibus Christum, suffragiis praedicant Christum. Fiunt interea pueri sine magistro disertis, docti sine doctore, periti sine eruditore. Agnoscunt Christum, praedicant dominum: non quem persuasio humana docuerat, sed quem diuinitas innocentibus inspirabat. Cessant enim humana, cum diuina tractantur: quia humana ipsa prodesse non poterunt, nisi diuinorum solatio subleuentur. Necessè est enim terrena succumbere, quum caelestia praedicantur: naturalia silere, quum virtutes loquantur. Eri-gitur itaque infantium aetas in laudem, quae delictorum non nouerat crimen: dignus à dignis laudatur, & innocens innocentium testimonio praedicatur: accipiunt enim à Christo, & reddunt: consequuntur, & referunt. Vno enim tempore & qui dederat, recipit: & qui acceperat, reddit: vno inquam tempore sua Christo redduntur, dum eius laudes illi ab infantibus referuntur. Diximus de laude infantium, quid de lactentium laudibus profere-mus? quorum laudem inuenire non possumus, nisi eos ipsos qui laudauerint, nouerimus. Qui sint, ubi sint: quae laudem intulerint quaero, qui loqui non norant: Neque enim illa aetas posse poterat, quod natura non dederat: aut celebrari à talibus poterat, quod institutio denegabat. Dicunt namque domino laudes trucidati ab Herode lactentes: loquuntur sanguine, quod lingua non possunt: passione canunt, quod sermone non norunt: occisi praedicant, quod viuui non poterant. Nec nouum quid dicitur, vt innocens sanguis aut deo referat laudes, aut suas indicet passiones, cum Abel sanguis clamet ad caelum, aut occisorum animae ab altari vociferantur ad deum. Contulit martyrium laudem, quibus negauerat natura sermonem: licuit sanguine clamare, quibus narrare non licebat voce: licuit sanguine loqui, quibus lingua non licuit: miscent cum domino colloquia, quibus humana negata sunt verba. Sed enim occisis innocentibus istis impleta sunt prophetiae verba, dicentis: Vox in Rhama audita est fletus & plorationis, Rachelis flentis filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Rachelem primò ecclesiae esse personam nemo est qui abnuat, nemo qui aliud contra veritatem defendat. Sed duo in illa diuersa conspicio, fletus, & consolationis contemptus. Si enim fleuit, cur consolari contempsit? Aut si consolari contempsit, cur fleuit? Aut quo modo competit consolari noluisse, cui competit fletus, cum aut flere non potuit, cum manifestum sit fletus consolatione tergi? Vel certè cur indiguit consolationis sermones, Sed, inquit scriptura, noluit consolari, quia non sunt: id est, noluit consolari quia sunt. Si idcirco noluit consolari quia sunt, quo modo voluit flere quasi illos qui non sunt? Sed vt compendiosa diuersitatum causa reddatur, conditio à matre defletur, sed spe gloriae consolatio humana contemnitur. Pietatis affectus in fletibus declaratur, sed occisorum gloria repudium consolationis indicitur. Pugnans enim in matre affectus & fides, humanitas cum deuotione concertat: plangit affectus, sed fides exultat: deflet humanitas, sed deuotio consolatur. Licuit enim matri humanitas flere, cui non licuit consolatione humanitas indigere. Ideo & dominus Christus in Lazaro fleuit, nec tamen ipse quoque cuiusquam consolatione indiguit, quia hominis fuit quod fleuit, cum manifestè deus sit qui Lazarum suscitauit. Sed

Mat. 2. d.

Hiere. 31. c.

Canti. 8. u.

Prout. 1. d.

Psal. 21. b.

Exod. 23. b.

Psal. 8. u.

1001
1002

Sed o beata lactentium gloria, quibus pro Christo con-tigit dedicare martyria. Expugnant tempore vno natiuitatem & mortem, ingressum & exitum, principium & occasum, vt ipsis posset tempore vno (vt dixi) contingere, & nascendo ingredi mundum, & dedicare martyrio caelum. Probat novos exercitus Christus, rudes milites designat, legiones lactentes, victoria perpetrata coronat. Fiunt pro Christo victores, qui aetate fuerunt coaequales: fiunt, inquam, infantes sine certamine fortes, sine pugna victores: norunt vincere, qui pugnare non norant: existunt victoriae compotes, qui fuerant aetate imbelles. Merentur poena martyrii, gloriam sanguine comparant, aeternam vitam temporali morte commutant. Nec timuit aetas illa mortem, nec horruit: timere enim non potuit, quae timere non nouit: transmittit infantes infans Christus ad caelum, noua xenia patri, primitias fructuum exhibet genitori. Ostendit futuram fecundissimam messem, dum in semine tantam exhibet vbertatem. Derisit se, derisit hostilis immanitas, quae putauit turbare posse consilium dei, gloriam Christi, salutem necessariam mundi. Sed contulit infantibus multis martyrium, dum infantem quaerit occidere Christum. Praestat hostis, dum nocet: beneficii tributum, cum occidit: inuideret enim eorum gloriae, si amaret: sed alii sunt terrestres pugnae, aliae caelestes victoriae. In praelio Christi moriendo viuunt, cadendo surgitur, victoria per interitum comparatur.

Ex cap. Mat. ij. in vigilia Epiphaniae, homilia iij. Incerto interprete.

Mat. 2. d.

In illo tempore, Defuncto Herode, ecce apparuit angelus domini in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & vade in terram Israel. Et reliqua.

In eo quod dixit angelus ad Ioseph, mortui sunt, qui quaerebant animam pueri: manifestè declarat filium dei perfectum deum, perfectum hominem suscepisse: id est non solum corpus, sed & animam. Quod ideo dicimus, quia ausi sunt quidam stulta praedicatione asserere, vni-genitum dei filium, corpus solummodo suscepisse: sed reuincuntur tam angeli testimonio, quam etiam ipsius domini professione: quia aliquantis locis animam suam mentionem fecit dicendo: Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam. Et iterum: Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et iterum: Venit filius hominis saluare quod perierat, & dare animam suam in redemptionem pro multis. vt euidenter dominus & saluator noster perfectam in se naturam hominis demonstraret. Nam quia iam dudum propter peccatum homo totam sententiam mortis incurrerat in corpore, & in anima: necessariò dominus vtrunque suscepit, vt vtrunque saluaret. Fides ergo, & veritas gestorum, secundum literam in aperto est. Quod autem post mortem Herodis monitus est Ioseph ab angelo, vt cum puero & matre eius rediret ad terram Israel: sed in ipsis gestis, etià spiritualis intellectus est. Herodes habet typum Iudaicæ infidelitatis, sicut Aegyptus mundi huius. Post cuius visitationem, redit rursus ad visitandos filios Israel, Herode mortuo, id est parte aliqua incredulitatis extincta. Deinde sequitur: Et cum egressus esset Ioseph de Aegypto. Et reliqua. Nazaraeus autem dominus & saluator noster, tam ex loci appellatione, hoc est ciuitatis Nazareth, quae ex sacramento legis est nuncupatus. Nazaraei enim secundum legem, hi nuncupabantur, qui castitate deo insigni voto mancipabant, nutrites comam capitis, quos lex certa sacrificia offerre praeciperat. Quia ergo totius sanctitatis, ac pudicitiae auctor & princeps dominus Christus est, qui ait per prophetam: Sancti estote, quia ego sanctus sum, dicit do-

Ioan. 10. d.
Mat. 26. c.
Mar. 14. d.
Mat. 20. d.
Mar. 10. g.

minus. Non immerito Nazaraeus dicitur, qui & verè secundum praefigurationem legis, promissum voto deo patri, sacrificium sui corporis obtulit pro nostra salute. De quo voto Dauid ait, cum de domino loqueretur: Sicut iurauit domino, votum vouit deo Iacob. Vt autem manifestè iisdem dominus Nazaraeus se secundum carnem nuncupatum ostenderet, ita per Salomonem testatus est, dicens: Quia caput meum repletum est rore, & crines mei guttis. Quia habitus sanctificationis Nazaraeorum, ne crinem, vel comam capitis ferro contingerent. Dicitur quoque Nazaraeus est Samson, vir potens in spiritu, & roboris in virtute, sed in typo. Cuius gesta si consideremus, in eo quoque exempla domini praefigurata cognoscimus. Ille septem crines habuit, huic septiformis spiritus & septem Ecclesiae sunt. Illi omnis virtus in capite fuit, huic omnis virtus in deo est: quia caput Christi deus est, vt apostolus manifestat. In illo virtus obscura, in hoc celata diuinitas. Samson iter faciens, leonem manibus enecauit: & dominus ac saluator noster, per suscepti corporis sacramentum, leonem diabolum, extensis in cruce manibus interemit. Samson de ore leonis fauè mellis abstraxit: dominus de faucibus diaboli plebem suam, quae sibi per viam facta est dulcis, eripuit. Samson populum Israel debellatis hostibus: dominus extinctis demoniis, populum suum de morte perpetua liberauit. Samson obleratis portis clauditur in ciuitate: dominus ob signato clauditur monumento. Nec mireris, quia corpus domini, dominus dicitur. Audi dicentem angelum ad mulieres de corpore domini: Venite, videte locum, vbi positus erat dominus. Samson fractis seris, subtractisque portis, securus eua-dit: deus ruptis inferni sedis obicibus, apertoque sepulchro, recepto corpore, morte liber egreditur. Postremo Samson moriens, inimicos suos concussis aedificiis ruina comprimit: dominus tunc cum mori dignatus est, non vna domo, sed omni mundo concusso, diabolum cum suis angelis vniuersis extinxit: vni-genitus scilicet dei filius, cui est laus & gloria in secula seculorum. Amen.

Ex cap. Mat. ij. dominica prima in quadragesima, homilia v. Incerto interprete.

In illo tempore, ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo. Et reliqua.

O incomparabilis domini patientia, & admirandae humilitatis exemplum. Tentari à diabolo dominus patitur, qui tentantem se in deserto iam dudum mortifero serpentium morfu percussit. Ieiunans etià pro nobis esuriit in deserto, qui iam dudum esurientem populum suum in solitudine, per quadraginta annos cibo caelesti refecit. Et cum deus secundum incorruptam illam, & beatam aeternitatis suae naturam esurire non poterit, vt scriptum est: Deus aeternus non esuriet, neque laborabit: tamen causa nostrae salutis, secundum corporis assumptionem & tentari, & esurire dignatur, vt veritate in se assumptae carnis ostenderet. Prouocatur igitur diabolus vt tetet, & sequitur dominus vt vincat. Huiusmodi autem tentationis certamen inimicus ita adorsus est, dicendo ad dominum: Si filius dei es, dic vt lapides isti panes fiant. Nescies ergo dispensationis diuinæ mysterium, interrogat quod ignorat. Dubitantis enim vox hec est quae sciscitatur & dicit, si filius es: cur requirit, si ambigit: & quare interrogat, si ignorat. Audierat iam virginem ab angelo nunciatam, quae esset filium dei paritura. Viderat & magos suos, inanis scientiae errore deposito, natum puerum supplices adorare. Viderat & post baptismum velut columbam spiritum sanctum descendentem. Audierat & vo-

Luc. 1. c.
Mat. 2. b.
Mar. 2. b.

Mat. 3. d. *Ioan. 1. d.* vocem patris de caelo dicentem: Hic est filius meus. Au dierat & Ioannem publica voce testantem: Hic est qui tollit peccata mundi. Tot igitur testimoniis perturbatus, nonisimè consternatus hac voce, & inter omnia quæ audierat magis timuit: quia cum ipse mundū peccatis impleisset, audit venisse qui tolleret mundi peccatum. Exterritus quidē his tot ac tantis vocibus fuerat, sed nondū plenè credebat: quia quæ audierat dei filiū, interim hominem videbat, & in carne conspiciebat, quæ audierat tollere mundi peccata. Vtrum ergo vera essent quæ audierat, pauidus ac tremebundus explorat. Vidit quidē dominū quadraginta diebus & noctibus ieiunantem, sed non statim dei filium perditus credere voluit. Recolebat enim Mosē & Heliam, quadraginta diebus similiter ieiunasse, & ideo an verè ipse sit dei filiū, signo aliquo propositæ virtutis exquirat. Proponit ergo: *Si filius, inquit, dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Nō erat quidem impossibile filio dei in panes lapides conuertere, qui propemodum ex lapidibus Abrahæ filios suscitauit: sed fas non erat dominum voluntati diabolicæ obtemperare. Et idcirco non illi concedit dominus, id quod quærebat agnoscere. Non enim dignatur ei respondere, quod ipse esset dei filius: sed celata diuinitate, solo legis responso velut quadam eum sagitta percussit, dicendo: *Scriptum est, non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei.* Quo responso tentationem diaboli irritā fecit. Non autē necessitate, sed voluntate dominus efuriit, vt ad huiusmodi tentationē diaboli prouocaret. Vt quia iam dudum ipse diabolus Adā in paradiso vicerat, nunc à domino in solitudine vinceret. Et Adā quidē non esurientē vicit, nunc autē à domino esuriente vincitur. His enim modis secundū Adā vincere voluit, quib⁹ primus Adam fuerat superatus. Percussus ergo inimicus vno iam vulnere, rursus aliud argumentum tentationis excogitat. Sic enim scriptum est: *Tunc, inquit, assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eū supra pinnaculum templi.* Et reliqua. Victus ergo iā semel in solitudine, aliud nūc certamen aggreditur. Ascendit igitur supra pinnaculū templi, inimicus, vt prouocet, & sequitur dominus, vt triumphet. Et conscendit summam partem templi, vt eum de alto eieceret, qui eum deicere nitebatur. Ad omnem enim se humilitatem dominus submisit, vt exemplum nobis patientiæ in tentatione relinqueret, & per omnia de aduersario triumpharet. Ait ergo diabolus ad dominum: *Si filius dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim: Quid angelis suis mandauit de te, vt in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.* O nefanda artis astutia, & dānanda temeritatis audacia. Qui viderat se à domino, responso legis fuisse percussum, iam nō tantum nequiciæ suæ armis vitur, in quibus inutilis repertus est, sed & ipse legis testimonium mutuatur. Et inde tētat vincere, vnde dolebat se fuisse iam victum. Audet etenim ipse dicere, scriptum est: sed non pro se, sed magis aduersum se. Scriptū quidē erat: Quoniam angelis suis mādauit de te: sed quod de suo addidit, Mitte te deorsum, scriptū nō erat. In quo cognoscimus antiquam eius & vilitatem versutiam, semper vt fallere possit, malis suis bona miscere, & venena sua mellis dulcedine temperare. Sic enim & Adam iam dudū, vt de suo deciperet, quasi dei verba præmisit. Quid vtique, inquit, dictū est vobis à deo, ab omni ligno paradisi non edetis, & cetera? Vt proposito dei mādato, hominem incautum, & falsa interpretatione, & verborū adiectione deciperet. Nā & illic de suo addidit: Quid vtique dixit deus, de omni ligno paradisi non edetis, cū

Deu. 8. a.

Psal. 90. c.

Gene. 3. a.

dictum à domino fuisse: De omni ligno paradisi edetis: de ligno autem sciētia, quod est in medio paradisi, non edetis. Mutauit ergo dicta diuina, & verbis suis quædam dicta domini sociavit, vt facilius suaderet, & suadēdo deciperet. Immisceuit verbis diuinis verba nequiciæ suæ, vt per dulcedinem mellis venena mortis infunderet. Cū ergo inimicus legis quidem, sed aduersum se attulisset exemplum, inutilem eius tentationem despiciens dominus: rursus eum alia legis sagitta percussit: dicendo: scriptum est, *Non tentabis dominum deum tuū.* Quo responso, diabolus iterum aliud vulnus excipit, nec tamen desinit, gemina iam plaga percussus, iterum alia dominum aggreditur tentatione. Et potuerat quidē dominus statim eū prima tentatione prosternere, sed patientiam tenuit, vt ad exitium suum inimicus amplius insolescat, & ante interitum suū plaga multiplici vulneretur. Bis deniq; cum domino congregitur, & victus adhuc tertio nequiciæ suæ armare tentat audaciā. Hoc enim refert euāgelista: *Et assumpsit, inquit, eū in montem excelsum valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum, & dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Tunc dicit ei Iesus: *Vade satana, scriptum est enim: Dominū deū tuū adorabis, & illi soli seruiēs.* Mira & mirabilis domini patientia, & diaboli singularis audacia. Prouocat igitur tertio nūc inimicus, & ascendit in motē excelsum vt tētet, & dominus sequi nō dedignat vt vicat. Vicit autē, non sibi, sed nobis. Neq; enim magnum erat, si filius dei diabolum vinceret: sed in hoc magnū fuit, quia in homine vicit, & nobis vicit. Ostendit ergo, inquit, illi omnia regna mūdi, & gloriā illorum, & dixit illi: Hæc omnia tibi dabo, si procidēs adoraueris me. Regna mūdi promittit ei, qui regna cœlorū credentibus preparauit. Gloriam seculi pollicetur ei, qui dominus est gloriæ cœlestis. Spondet se vniuersa dare, qui nihil habet, ei qui omnia possidet. Ab eo se adorari vult in terra, quæ angeli & archangeli adorāt in cœlo. Vnde rursus dominus alio testimonio legis insolentis inimici prosternit audaciā, dicendo: *Vade satana, scriptū est: Dominū deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs.* Iam igitur victor, ac dominus autoritate diuina cōminatus, diabolū iussit abscedere. Vnde nō immeritò principe suo iā deuictō, postea clamant dæmonia: *Quid nobis & tibi fili dei altissimi? Quid venisti ante tempus torquere nos? Non enim poterant iam dei filium ignorare, quæ deū esse in authoris sui condemnatione cognouerant.* Huius autem futuræ tentationis certamen, etiam apud Zachariā legimus ostensum, vbi dicitur: *Erat Iesus vestitus vestimento sordido, & diabolus stabat vt cōtraderet ei.* Quod nō vtique de illo Iesu filio Ioseph incōuenienter intelligi potest, cū sacerdotū vestimēta sordida, hoc est, corpus ex genere peccatorū accepit. Meritò & Salomō vestigia serpentis supra petram inuenire non posse testatus est, quia serpens diabolus, in domino qui petra dictus est, in hac tētatione peccati vestigiū nō reliquit. Hoc & Dauid ostēdit, cū ita de domino loquitur, dicens: *Et flagellū nō appropinquabit tabernaculo tuo, quia corpori dominico nullum diabolici flagelli peccatū potuit proximare.* Tētationes igit dominus ab inimico sustinuit, vt homini quidē victoriā reportaret, diabolū verò illuderet, secundū quod & Dauid antè prænuiciauerat, dicens: *Draco iste quæ forasti ad illudendū ei, & iterum: Et humiliabit calum.* Ibi. 71. a. niatorem: & iterum, *Tu cōfregisti caput draconis per aquam.* Hūc draconem in hac tentatione illudi & decipi dominus in libro Iob ante testatus est, dicens: *Addu-*

Gene. 2. a.

Deu. 6. c.

Deu. 6. c.

Deu. 6. c.

Mat. 8. d.

Zach. 3. a.

Prou. 30. e.

Psal. 90. b.

Psal. 103. d.

Ibi. 71. a.

Ibi. 73. c.

Iob. 40. d.

cens

1005 cens autem draconem in hamo. Et videamus cur in hamo dicatur adductus. Sicut in hamo escæ præda posita pisces illudimus, & decipimus, qui videntes escam, hamū non considerant, & dum auidi prædam volunt rapere, hamo capiuntur: sic & diabolo contigit, dum tantum corpus hominis in filio dei considerat, & deum in corpore non agnoscit, quasi ad præparatam sibi prædā solita rapina festinat. Sed dum vult auidus prædā rapere, ipse draco vt piscis adductus in hamo, præda domini captus efficitur. Hūc diabolū non solum draconem hamo adduci, sed tanquam passerem ab infante illudi, idem Iob in sequentibus declarauit, dicendo: *Alligabis autem tanquam auem, & illudes illi, tanquam infantes passeri.* In quibus & potentia filij dei, & infirmitas diaboli demonstrata est. Quia sicut auem alligari facile est, & infantibus de passeribus ludere: ita filio dei facile fuit potentem diabolū annullare, qui aduersus homines quidem semper potēs fuit, sed aduersus dominum miser, & infirmus repertus est. In hac autem tentatione dominus specialiter nobis inimicum & certādī, & vincendi dedit exemplum. Et quauis multæ, ac diuersæ tētationes diaboli circa nos sint: in his tamen tribus tentationibus, quas aduersus dominū habuit, etiā electos eius tentare consuevit. In eo nāq; quod post baptismum ac ieiuniū tentari se ab inimico passus est, id ostensum est, quod ad vnumquēq; nostrum post lauacrum regenerationis, post sanctæ vitæ propositum, post religiosum laborem ieiunij, statim tentator diabolus accedat, vt nos aut cibi desiderio, aut per concupiscētiam corporalem à proposito religionis auertat. Sed quemadmodum huiusmodi tentationē vincere debeamus, dominus ostendit: id est, vt desiderio eius non obtemperemus, statim nobis aduersus eam diuinæ legis proponamus exēpla, vt famē corporis cibo verbi diuini satiari semper optemus. Hoc enim respondens dominus, ad diabolū ait: *Scriptum est, Nō in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei.* Hæc igitur prima causa in nos diabolicæ tētationis ostensa est: in qua cū fuerit superatus, aliā fortiosem tentationem aggreditur. Deniq; quod secunda tētatione diabolus in pinna templi dominū prouocauit, id demonstratum est: quia cum per concupiscētiam corporis decipere nō potuerit aliquid, tētare nititur, vt vnumquēq; nostrū post primam corporis victoriam, velut in alto iam positum, per causas spirituales precipitare contendat, dicendo: mitte te deorsum. Non dicit mitte, ne vim facere videatur: sed, mitte te deorsum dicit, vt ostenderet quod vnusquisq; nostrum libertate arbitrij voluntatis suæ culpa cadit in mortem. Illius est quidē suadere, sed nostrum est persuasiones eius per legis obseruātiā superare. Vnde & in eo quod dictum est propheticū, quasi ad probationem rei interpretatur dicendo, postquā ait: *Mitte te deorsum, scriptū est enim: Quoniam angelis suis mādauit de te: versutia inimici monstrata est, quia scripturas diuinas prauo sensu, ac subdola fraude erat interpretaturus, & p fide perfidiā asserturus, vt simplices & incautos per diuinæ legis testimonia, quasi per speciem bonæ confessionis, de alto præcipites daret in mortem.* Sic deniq; multos hæreticos de altitudine catholicæ fidei in ima deiecit, sic nōnullos per aliqua opera iusticiæ, velut de turre præcipitat, cum ab humilitate dominica separauerit, & in superbiam mentis extulerit. Tertia verò tentatione gloriam seculi, & diuitias mundi proponit, per quas vt Apostol⁹ refert, aliquātos à fide naufragare fecit, & à cœlesti gloria ad terrena transire. Suadet autē hominibus

Iob. 40. d.

Deu. 8. c.

Mat. 4. a.

Psal. 90. c.

1. Tim. 6. b.

terrenos honores, vt auferat cœlestes: hortatur ad mūdi diuitias, vt spirituales diuitias adimat. Vnde non immeritò ita de eo in libro dicitur Iob: *Omne, inquit, aurum maris sub eo est.* Quia per occasionem auri, & cupiditatem diuitiarum inimicus multos illaqueare, & decipere consuevit. Ac per hoc, & in his cōtēnendus est, & confutandus, vt plena de tentatore possit victoria reportari: In eo autem quod consummata omni tētatione, refert euāgelista angelos domino ministrasse: filium dei deum, & conditorem vniuersitatis manifestè cognoscimus, quia angeli ministrare non poterant, nisi domino & creatori suo vnigenito dei filio, cui laus & gloria, in secula seculorum, Amen.

Ex euāgelio secundum Matthæum, Cum vidisset Iesus turbas, Mat. 5. a. ascendit in montem: & cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos:

Homilia vj. Bernardo Brixiano interprete.

Non tantum corpora, charissimi, Christus curabat, sed corripuit & animas: pariterq; varians vtilitatem, & doctrinā admiscens sermonem, ex operibus probationem, & impudentia claudens hereticorum ora, per quod vtraque curabat substantias: ostēdens, quod totius animalis est ipse creator. Et propterea multam vtrique naturæ communicabat prouidentiam: nunc quidem hanc, nunc reparans illam: Quod quidem tunc quoq; faciebat: ait enim, *Cum aperuisset os suum, docebat eos.* Et cur additum est, *Cum aperuisset os suum, docebat eos.* Vt intelligas, quod & tacens docebat, nē dum loquens: sed nunc quidem os aperiens, nunc autē ex operibus emittens vocem. Cum autem audieris, quod docebat eos, ne solos ipsum putes alloqui discipulos, verū & alios quoq; per illos. Quoniam enim adhuc multitudo popularis erat, & humi repētium, discipulorum institutus chorus, ad illos sermonem habet, illos alloquendo, & aliis omnibus à dictis multum deficiētibus haud grauem esse faciēns sapientiæ doctrinam: quod & Lucas insinuans aiebat, quod sermonē conuertit ad eos. Quin & Matthæus idē significans scribebat, quod accesserunt ad eum discipuli eius, & ipsos docebat. Sic enim & reliqui mentem diligentius adhibere debebant, quā si ad omnes intendisset. Vnde igitur incipit, & quæ nobis iacit nouæ conuersationis fundamenta, cū sedulitate quæ dicūtur, audiamus. Dicta nāq; sunt quidē ad illos, scripta verò propter omnes posteros. Propterea quippe concionans discipulis intendebat, non tamen in illis dicta concludit: sed omnes infinitè promittit beatificationes. Non enim dixit, *Beati vos estis, si sitis mendicij: sed, beati pauperes.* Licet si etiam illis dixisset, commune tamē erat futurum consilium. Nam & cum dixit, *Ecce vobiscū sum omnibus diebus vsq; ad consummationē seculi:* non illis promittebat solis, verū per illos toti terrarum orbi. Et cū illos vocat beatos persecutionem patientes, & expulsionem, & intolerabilia patientes: non illis solum, sed & omnibus eadem obeuntibus textit coronā. Ceterū, vt & hoc manifestius reddatur, & discas, quod & tecum multum habent prædicta participium, & cum omni humana natura, si quis modò velit aduertere, audi quo modo sermones hos admirabiles orditur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.* Quid est pauperes spiritu? humiles, & contriti corde. Spiritum enim hic animam & voluntatem dixit. Quoniam enim multi sunt humiles non spontanei, sed rerum adstricti necessitate, illos omittēs (nec enim hoc esset laudabile) ex voluntate semetipsos humiliantes & contrahentes, primos vocat beatos. Et quare non dixit, humiles:

Ibi. 28. d.

Ibi. 1. a.

miles:

miles: sed, pauperes: quoniam hoc est illo maius. Expau-
 uescentes enim hic ait, & tremetes dei mandata. Quos
 & per Esaiã prophetã plurimum approbans deus dice-
 bat: Ad quẽ respiciã, nisi ad humilẽ & quietũ, & tremen-
 tem sermones meos: Multi sunt etenim humilitatis mo-
 di. Et hic quidem est mediocriter humilis, hic autem su-
 per omnẽ modũ. Hanc & beatus propheta commẽdat
 humilitatem, non simpliciter contractam nobis men-
 tem designans, sed nimis contractam, ubi dicit: Sacrifi-
 cium deo spiritus contritulus, cor contritum & hu-
 miliatũ deus non despiciet. Hanc pueri tres deo pro sa-
 crificio magno offerũt dicẽtes: Sed in animo contrito,
 & spiritu humilitatis suscipiamur. Hãc & Christus nũc
 beatã appellat. Quoniã enim malorũ maxima, totũq;
 perditia mundũ ex superbia subreperũt. Nã & diabo-
 lus, cũ nõ esset antea talis, ita diabolus effectus est: quod
 & Paulus ostẽdens, dicebat, Ne in superbiam elatus in-
 cidat in iudiciũ diaboli. Et his primus homo expecta-
 tionibus à diabolo inflatus, præcipitatusq; est, factusq;
 mortalis: sperans enim esse deus, & quod habebat, am-
 isit. Quod exprobrans illi deus, & ipsius carpens demen-
 tiam, dicebat: Ecce Adã factus est quasi vnus ex nobis.
 Et quisq; sequentium hinc in impietatem delapsus est,
 qd dei affectaret æqualitatem. Quoniam igitur hæc ma-
 lorũ arx erat, & radix, omnisq; fons nequiciã, remediũ
 ægritudini præparas congruũ, quasi validũ quoddam,
 tutũq; fundamentũ hanc legem iecit. Hac enim suppo-
 sita firmitate, ædificator omnia reliqua superponit: hæc
 autem sublata, licet ad cælos vsq; perueniat operarius,
 omnia facillẽ subruuntur, & in malũ finẽ conuertũtur.
 Siue ieiunium, siue orationem, siue elemosynã, siue cõ-
 tinentiã, siue quid aliud boni congregaueris absq; hu-
 militate, defluit, & omnia pereũt. Quod & in Phariseo
 factũ fuit, postquã peruenit ad ipsum verticẽ, omnibus
 amissis descendit, quoniam bonorum matrem non ha-
 bebat. Sicut superbia totius est fons nequiciã, sic humi-
 litas omnis sapientiẽ principiu. Quapropter & hinc or-
 ditur, ex audietiu cordibus superbiã vellens radicitus.
 Inquit aliquis, quid hoc ad discipulos, qui per omnia e-
 rant humiles: nec enim vllã habebant occasionem in-
 solentia, cũ piscatores essent, & pauperes, ignobiles, &
 idiotæ. Et si non ad discipulos ista dixit, sed ad eos, qui
 tunc erãt præsentẽs, & ad eos, qui post hæc eos erãt sus-
 cepturi, ne propter hæc eos cõtenerent: immo verò &
 ad discipulos. Nã etsi non tũc, posteriũ tamẽ talis cau-
 telẽ debebant indigere, post signa & miracula, & orbis
 terrarũ honorẽ, & cõparatam apud deũ fiduciam. Nõ
 enim diuitiã, nõ potentia, non regnum tam extollere
 potest, qd omnia quã fuerant illis collata. Alioquin au-
 tem & ante signa verisimile fuit eos & tunc elatos fuisse,
 cernẽtes multitudinẽ, & theatrum illud circa præcep-
 torem constitutum, & humanum aliquid passos. Prop-
 terea statim ipsorũ reprimis sensum. Neq; dicta in ad-
 monitionũ loco ponit, & præceptorũ: sed beatificatio-
 nis loco, minus molestũ faciens sermonẽ, & omnibus
 aperiens doctrinã studium. Non enim dixit, ille & ille:
 sed qui hæc faciunt, omnes beati. Itaq; siue sis seruus, siue
 mendicus, siue pauper, siue hospes, siue priuatus, nihil est
 quod beatũ esse prohibeat, si virtutẽ hæc fueris imitatũ.
 Exorsus igitur vnde præsertim decebat exordiri, ad aliud
 procedit præceptũ, quod videtur esse contrarium
 orbis terrarũ iudicio. Omnibus enim gaudẽtes imitan-
 dos esse putãtib; miseros autem in tristitia positos, &
 paupertate, & luctu: hos ipse p illis beatos vocat, dicẽs:
 Beati qui lugent. licet eos omnes miseros vocent. Prop-

tereã nãq; præueniens signa fecit, vt talia fanciẽs, esset
 fide dignus. Et hic verò rursum nõ simpliciter lugẽtes
 posuit, sed pro peccatis hoc faciẽtes: cũ sit valde diuer-
 sum, & vehementer inhibitu, circa seculariũ quidpiam
 lugere. Quod quidẽ & Paulus significabat, dicẽs: Quod
 mũdi quidẽ tristitia mortẽ operatur: quã autem est se-
 cundu deum, pœnitentiã in salutẽ incõmutabilẽ ope-
 rat. Hos igitur hic & ipse beatos appellat, qui sic cõtri-
 stantur. Nec simpliciter mœretes posuit, sed cũ augmẽ-
 to: propterea neq; tristes, sed lugẽtes. Nam hoc insuper
 præceptũ est omnis disciplinã rudimentũ. Nã si filios,
 aut vxorem, vel alium quempiã necessariorũ lugentes
 defunctũ per illud tempus doloris, non pecuniarũ, nõ
 corporũ trahuntur amore, non querũt gloriã, cõtume-
 liis nõ irritantur, nõ capiũtur inuidia, nec ab alio quo-
 quã vicio possidentur, luctus tantum curã gerẽtes: mul-
 to magis sua deflentes peccata, vt est dignũ lugere, hæc
 maiorem disciplinã præstabit. Postea, quid præmij
 Quoniã ipsi consolabuntur. Vbi cõsolatione fruuntur: &
 hic, & illic. Quoniam enim hoc præceptum erat nimis
 onerosum, & graue, quod ipsum maximẽ leue facit, hoc
 se daturũ esse promisit. Itaq; si vis cõsolationẽ habere,
 lugeas, nec existimes obscurum esse dictum. Cũ enim
 deus consolet, si vel innumeri tristitiũ ingruant imbres,
 omnibus eris superior. Laboribus enim multo maiores
 dat semper deus retributiões. Quod quidẽ & hic fecit,
 beatos pronuncians lugentes, nõ iuxta rei dignitatem,
 sed secũdũ clementiã suã: quod nõ ex operis meritõ,
 sed ex ipsius procedit misericordia. Lugentes enim cri-
 mina luget: talibus autẽ satis est venia potiri, & purga-
 tionẽ assequi. Sed quoniã ipse plurimũ est misericors,
 nec in pœnarũ remissione, nec in peccatorũ absolutio-
 ne retributionem cõcludit: sed & facit beatos, & multã
 impartitur cõsolationem. Lugere verò nos nõ de pro-
 priis tantũ, verum & super alienis iubet peccatis: quales
 erãt sanctorũ animã, qualis Mosi, qualis David, & Pau-
 li: nam & omnes hi frequenter mala deflebant aliena.
 Beati mites, quoniã ipsi hereditabunt terram. Quam, quãso,
 terram: quidam intellectualem esse putant, sed hoc ita
 nõ est: nusquã enim in scriptura terram intellectualem
 inuenimus. Sed quid tãdem quod dicitur? Sensibile po-
 nit præmium, sicut & Paulus, cũ enim dixisset: Honora
 patrem tuũ, & matrem tuã: subdidit, Sic enim eris lon-
 gauus super terrã. Et ipse rursum latroni: Hodie mecũ
 eris in paradiso. Nec enim solũ à futuris suadet bonis,
 verũ & à præsentibus, propter auditorum crassiores, &
 illa querẽtes ante futura. Propterea quippe progressus
 dicebat: Sis beneuolus aduersario tuo. Deinde talis dis-
 ciplinã præmiũ ponit, & dicit: Ne forte te tradat ad-
 uersariũ iudici, & iudex tortori. Vides vnde perterritũ
 Ex sensibilibus, ex his quã iugiter passim accidit. Et
 rursum: Quicũq; dixerit fratri suo, racha: reus erit cõci-
 lij. At & Paulus semper à præsentib; exhortari cõsuevit,
 & sensibilia proponere præmia, vt cũ de virginitate dis-
 serit. Nihil enim illic interim de cælis locutus, sed ex
 præsentibus inducit, propter instãtem, inquiens, neces-
 sitatẽ. Ego autẽ vobis parco, volo autẽ vos esse sine so-
 licitudine. Sic itaq; Christus spiritalibus sensibilia com-
 miscuit. Quoniã enim mitis existimatur omnia perde-
 re præsentia, cõtrarium pollicetur inquiens, qd hic qui-
 dẽ sua possidet in tuto, qui nec audeat, neq; superbus est.
 Qui verò talis est, & paternis quidẽ frequenter excidit,
 & ipsam amittit animã. Præsertim autem, quoniã & in
 lege veteri propheta sæpẽ dicebat: Mites enim heredi-
 tabũt terrã: ex verbis secũ adultis sermonem contexit,
 ne

Esai. 66. a
 Psal. 50. d
 Danie. 3. d
 1. Tim. 3. b
 Gene. 3. d
 Luc. 18. b
 Eph. 6. a
 Luc. 23. f
 Mat. 5. d
 1. Cor. 7. e
 1. Cor. 7. e
 Psal. 36. b. c

ne semper externẽ loquatur. Hęc autẽ dicit, nõ præsen-
 tibus cõcludens retributiones, verũ cum his præbẽs &
 illa: siue nãq; quidpiã spiritale dixerit, quã sunt in præ-
 senti vita nõ aufert: siue quid rursumulare promife-
 rit, non hæcenus promissionem statuit. ait enim, Que-
 rite primũ regnũ dei, & hæc omnia apponentur vobis.
 Et iterum: Quicunq; reliquerit domum, aut fratres, &c.
 cõtuplum accipiet in præsentis seculo, & in futuro vitã
 æternam possidebit. Beati qui esuriunt & sitiunt iusticiã.
 Quã iusticiã: generalẽmne dicit virtutẽ: an particula-
 rem hæc auariciã oppositã: quoniam enim est de elee-
 mosyna præceptum daturus, ostẽdens, qualiter exhibe-
 re misericordiam oporteat: puta, qd non ex rapina, nõ
 ex auaricia, iusticiã amplectẽtes beatos appellat. Et no-
 ta cum quanta ponit hoc excellentia. Non enim dixit,
 Beati qui iusticiã vendicant: sed, Beati qui esuriũt &
 sitiũt iusticiã. Ne simpliciter, sed omni studio eã ob-
 eamus: quoniam enim hoc auariciã præsertim propriũ
 est: nec ita cibos cupim; aut potus, aut plura possidere,
 & abundare: cupiditatẽ hanc ad hoc ne nimiu quãra-
 mus, transferre nos præcepit. Deinde rursum sensibile
 definit præmiũ, dicens: Quoniã ipsi saturabuntur. Quoniã
 enim existimatur auaricia multos reddere diuites, di-
 cit quod contrarium penitus est: hoc enim efficit iusti-
 cia. Itaq; iusta faciens, noli paupertatem timere, neq; fa-
 me expauescas. Qui nanq; rapiunt, hi sunt qui præser-
 tim ab omnibus excidũt: & scilicet iusticiã diligens, in
 tuto quẽ sunt omniu habet. Quod si non aliena cupien-
 tes tãta potiũt copia, multo magis qui sua dispergũt.
 Beati misericordes. Hic nõ solos per pecunias misericor-
 diam exhibentes mihi dicere videtur, verum & aliis in
 rebus. Varius enim est elemosynã modus, & latissimũ
 hoc est mandatum. Quod igitur huius præmiũ: Quoniã
 ipsi misericordiam consequũtur. Et videtur quidem esse que-
 dam æqualis retributio, est autem meritis longẽ diffu-
 sior. Hi nanq; miserantur vt homines, misericordiam
 verò capiunt ab omnium deo. Non est autẽ æqualis hu-
 mana diuinaq; misericordia, sed quãtum est nequiciã,
 bonitatisq; discrimen, tantum hæc distat ab illa. Beati
 mundo corde, quoniã ipsi deum videbunt. Ecce rursum spiri-
 tale præmium. Puros autem hic ait, siue generalem pos-
 sidentes virtutem, & nullius sibi conscios mali, vel in
 continentia degentes. Nihil enim ad videndum deum
 nobis tam necessarium est, qd hæc virtus: quapropter &
 Paulus dicebat, Pacem sectamini cum omnibus, & san-
 ctificationẽ, sine qua nemo videbit deum. Visionẽ ve-
 rò dicit hic, quantũ homo videre potest. Quoniã enim
 multi quidẽ miserentur, & non rapiunt, nec vsurpant
 aliena, sed fornicantur & incontinenter viuunt: ostẽ-
 dens qd prius nõ est satis, & hoc addidit: sicut & Paulus
 de Macedonibus testatus est ad Corinthios scribẽs, qd
 non tantum elemosyna diuites erant, verum & omnia
 alia virtute. Cũ enim de ipsorũ in pecuniis liberali-
 tate dixisset, ait: Et seipos dederunt domino, & nobis.
 Beati pacifici. Hic non tantum eos dissidere prohibet,
 & inter se inimiciã exercere: verum & aliquid maius
 exigit, vt & alios dissidentes cõciliemus. Et rursum spiri-
 tale præmium subiungit. Quale verò? Quoniã ipsi filij
 dei vocabuntur. Nam & vnigeniti tantũ opus fuit distã-
 tia coniungere, & inimica conciliare. Deinde ne puta-
 res qd semper pax bona sit, intulit: Beati qui persecutionem
 patiuntur propter iusticiã: hoc est, propter virtutem, pro
 aliorum tutela, pro pietate. Iusticiã enim omnem ani-
 mi disciplinã semper dicere conuenit. Beati eritis, cum
 vos exprobrauerint homines, & persecuti fuerint, & dixerint omne

malum aduersus vos, mentientes propter me. Gaudete & exul-
 tate, siue vos fascinatores, siue seductores, siue perni-
 ciosos, seu quicquid aliud vocauerint, inquit, beati eri-
 tis. Quid his mirabilius præceptis, cum ea quã fugiun-
 tur ab aliis, hæc esse dicat desiderabilia: mendicare sci-
 licet, & lugere, pati persecutionẽ, & malẽ audire: Verũ-
 tamen & dixit, & persuasit nõ duobus, & decẽ, & vigin-
 ti, & centũ, millẽve hominibus, sed etiam toti terrarum
 orbi. Et audientes onerosa & graua, multorumq; con-
 traria consuetudini, cõsternabantur turbẽtãta vis erat
 dicentis. Verũtamen ne cogites qd malẽ simpliciter au-
 dire beatos facit, duas posuit definitiones, cũ & prop-
 ter eum, & cum falsa fuerint dicta. Quoniã si defuerint
 ista, nõ modò non erit beatus, verum & miser male au-
 diens. Deinde rursum præmia considera: quoniã merces
 vestra multa est in cælis. Tu verò licet per singulas bea-
 titudines regnũ nõ audias donari, noli contristari. Nã
 etsi retributiones differenter appellat, omnes tamen in
 regnum introducit: etenim dicens, Cõsolabuntur qui
 lugent, & misericordiã consequentur misericordes, &
 deum videbunt mundi corde, & filij dei vocabuntur pa-
 cifici: nihil aliud per hæc omnia, nisi cõlestẽ regnũ in-
 sinuat. His enim potientes, illud omnino consequẽt.
 Ne solorum itaq; spiritu pauperũ præmium esse cõsue-
 ris, verum & esuriẽtium iusticiã, & mitium, & aliorũ
 omnium similiter. Propter hoc enim in omnibus bea-
 titudinẽ posuit, ne sensibile quicquã expectes. Nec enĩ
 beatus esset, qui coronã acciperet, quã cum præsentis vi-
 ta sit resoluenda, & vmbra velocius prætercurrit. Cum
 verò dixit, qd merces est multa: subdidit & aliam cõso-
 lationem, dicens: Sic enim persecuti sunt prophetas qui fuerunt
 ante vos. Quoniam enim illud regni futurum erat, & in
 expectatione manebat: hinc eis præbet cõsolationem,
 ex eorum qui ante ipsos passi fuerant, cõmunicatione.
 Nam ne putetis qd contraria sentientes & promulgan-
 tes hæc patiamini, vel qd malarum sitis disciplinarũ do-
 ctors, ab eis pelli debeatis. Non enim ex dictorum ma-
 licia, sed ex audietium vicio insidiẽ sunt atq; pericula.
 Vnde neq; vos malẽ patietes calũniantur, sed illos ma-
 le agentes: & his omne superius tempus attestatur. Nec
 enim prophetis iniquitatẽ & impiã opposentes senten-
 tiam, hos quidem lapidibus obruerunt, hos expulerũt,
 hoc innumeris inuoluẽre malis, ne vos hoc perturbet:
 ex eadem enim sententia faciunt & hæc omnia. Vides
 quo modo sensus eorum erexit, eos prope Mosẽ con-
 stituens & Heliã, & similes: sic & Paulus ad Thessaloni-
 censes scribẽs ait: Vos enim facti estis imitatores eccle-
 siarum dei, quã sunt in Iudæa: nam & vos eadem passi
 estis à propriis cõtribulibus, sicut & illi à Iudæis, qui &
 ipsum dominum interfecerunt Iesum, & proprios prophe-
 tas, & vos persecuti sunt, deo non placentes, & om-
 nibus hominibus aduersantes. Quod quidem & Chri-
 stus hic fecit, & in aliis quidem beatitudinibus dicebat:
 Beati pauperes & misericordes. Hic non indefinitẽ ip-
 sum posuit, sed ad ipsos sermonem cõuertit, inquiens:
 Beati eritis, cũ vos exprobrauerint homines, & dixerint omne ma-
 lũ verbũ. Ostendens qd ipsorum, hoc est potissimum pe-
 culiare, & super omnes alios dictorum hoc proprium.
 Simul autem & dignitatem suã hic insinuat, & parẽ
 cũ eo qui se genuit honorem: ait enim, Sicut illi prop-
 ter patrem, sic & vos hæc propter me patiemini. Cum
 verò dicat, prophetas qui fuerũt ante vos, & ipsos quo-
 que prophetas iã factos ostendit. Deinde declarans, qd
 hoc eos maximẽ adiuuat, redditq; splendidos: nõ dixit,
 qd malẽ quidem dicent, & persequentur, ego autẽ hoc
 prohibe-

Mat. 6. d
 Ibid. 19. d
 1. Cor. 7. e
 1. Cor. 7. e
 Heb. 12. d
 2. Cor. 8. a
 1. Cor. 7. e
 Psal. 36. b. c

Mat. 5. b
 1. Thes. 2. c
 Mat. 5. a

prohibebo. Nō enim in hoc q̄ malē non audiat, sed A q̄ malē audientes generosē ferant, & ipsos conuincāt per opera, securitatem ipsis vult esse. Hoc enim illo longē maius est, sicut percussum mali nihil ferre, multo maius est, q̄ non percuti. Scientes itaq; lucrum ex huiusmodi studio, & negligentia periculum: nā perditione nostra multo peius est, q̄ dominus noster propter nos, vitamq; nostram blasphematur: sine offensione fiamus Iudeis & Gentilibus, & ecclesie dei, vitamq; prastantes Sole splendidiorem. Et si quis detrahere voluerit, non q̄ malē audiamus, sed q̄ iustē nobis detrahatur, dolētes. Nam si nequiter quidem viuamus, licet sit qui vituperet nemo, omnibus tamen erimus misēiores: si verō virtutis curā geram⁹, licet terrarū orbis maledicat, tūc omnibus beatiōres erimus, & omnes saluari volentes attrahemus. Nec enim malorū detractiōnem, sed vitæ virtutē intuebunt. **B** Omni nāq; tuba clarior est p̄ opera virtutū exhibitio, & ipsa luce splendidior est mūda vita, licet innumeri sint qui calūnientur. Si nāq; cuncta prædicta habeamus, & mites ac humiles simus, atq; misericordes, mūdīq; ac pacifici: & malē audietes nō redamur contumeliam, verum & gaudeamus, nō minus, q̄ signis videntes attrahemus: & libenter omnes ad nos venient, siue bestia, siue dæmon, siue quilibet quispiam sit. Improbis enim dæmon, cum se nihil obeuntem viderit, iam absistit, veritus ne sit nobis plurium causa coronarum. Illo autem digressio, licet aliquis scelestus sit, atque corruptus, illa caligine sublata, virtutem agnoscat. Si verō & homines decipientur, à deo laudem habebimus, admirationēq; maiorem, in ipso Christo domino nostro, cui gloria competit omnis, honor & adoratio, nunc & semper, & in secula seculorū, Amen.

Mat. 5. c. In illud Mat. Qui fecerit, & sic docuerit, maximus vocabitur in regno cælorum. Homil. viij. Incerto interprete.

Vum nobis pro officio cōpetat dicere, vobis autē cōueniat pro deuotione audire: quid tā necessariū, tā pertinens poterit vtriusque contingere, q̄ vt quod religiosē dicitur, & deuotē audiat, & obsequiis cōpetentib⁹ teneatur? Nā si religiosa nō tacere lucrū est, tacere dispēdiū: quātō potiora lucra poterunt prouenire, cū orationibus monstratur, quicquid magisteriis cælestibus & dicitur, & tenetur? Par enim causa & discentem, & audientem constringit: vt vtriusq; professio factorū significatione signetur. Et quāuis sit dissimile doctoris, discentisq; officiu, tamen vtriusq; par esse debet sanctarum legum obsequiū: vt iungatur factis, qui separatur officiis: copuletur opere, qui diuersi sunt nomine: & quos vocabula ab iniuicē separant, eos obseruantia præceptorum fideliter ac deuotē cōiugāt. Quare sic fit, vt vtriusq; sit diuersus actus, sed obseruantie par sit necessariū vtriusq; effectus: vt factorū in am bobus cōspiret assensus, quib⁹ diuersus est in vocabulis sonus. In doctore enim molesta est causa docere, nec facere: præcipere, nec obseruare: in discente verō audire velle, quod nolit implere: aures qd̄ auditui cōmodare, & ab opere volūtatem auertere. Etenim qui facit, quod docet: & qui, quod imperat, cōplet: maximus in cælestibus sentētia domini declarat. At verō qui, quod dicit, negligit: & qui, quod audit, cōtēnit: salutis reus existit: quia obseruata cōtēpsit, & pericula nō vitauit. Amat enim mortē, qui vitæ præcepta nō seruat, & horret vitā, qui peccata morti debita, desperata mēte frequētat. Vt enim per obseruantia legis, vita acquiritur: ita per contēptum, mors à cōtumacibus inuenitur, dicente domino: **S**i vis in vitā venire, serua mandata. Ita enim perfe-

Mat. 19. c.

ctus doctor liber est à discēte, quē docuit: vt discipulus cōtēptor inexcusatus erit, qui faciēda didicit, & contēpsit. Nā & doctor ecōtrariō grauius affliget, & obsequentis discipuli exemplo plectetur: qui faciēda aliis tradidit, quē ipse non fecit: vt nec à discipulis, quos docuit, potuisset edificere: vt quibus doctrinā tradiderat magisteriū, nec ab iisdē factoribus mutuaretur exēplū. Neq; enim perfectio in legū est noticia cōstitutā: cum scriptum sit, Non enim auditores legis iusti sunt apud deū, sed factores legis iustificabuntur. Neq; enim, in quā, is religiosus & sanctus est, qui nouit legē cessantibus factis: cū expedit facere, q̄ docere nec facere: quia molestum est docere, & non facere. Vos amici mei estis, inquit, si feceritis, quæ mando vobis. O magna bonitas, cui cū pro conditione reddere debeamus obsequia: vt potē serui domino, famuli deo, subiecti potenti, mactipia redēptori: amiciciarum tamen nobis præmia reprobmittat, vt à nobis obsequia debita seruitutis extorqueat: vt quos sibi seruire cōspicit spōtē, ad beneficiorum pos sit promissiones inuitare: & quorū voluntates à se cōspicit alienas, mētes eorum præmiorum liberalitatibus constituat suas. Nā vnde frequētē aut inuitat præmio, aut terret supplicio, nisi vt benignitatis cōsilio, à se formato homini cōsulat: redēpto prouidet: vt qui nō terretur supplicio, inuitetur præmio: & quē metus à peccato reuocare nō potest, pmissiōnū benignitas possit. Cui enim etiā nocentibus subuenire, desiderat misereri peccātib⁹. Si quis peccauerit, dignos fructus exhibeat pœnitentis. Inuitus enim in reos vindicat, etiam si dei indulgentiā miserātis contēnant. Amat enim corrigi peccatores, qui in vitā non in mortem, à principio cōstituit homines. Ipse enim sibi infert interitū, qui medētis domini cōtēpsit consiliū. Reuertimini, inquit, ad me: & ego reuertar ad vos. & iterum, Nolo mortē peccatoris, tantū cōuertatur, & viuat. Nō vult dominus in quēquā dominari mortē: nō vult in pœnā deduci hominē, quē in vitā constituit. Caterū homo ipse, se dignū efficit mortē, qui nō paruerit legi. Odit vitā, qui diuinā contempserit disciplinā. Nam cū dominus quid vellet, quidve nollet, homini demonstraret: ea ipsa docuit, quē obseruanti vitā, contēnentis afferunt mortem. Ita enim de contēptu vita nō poterit prouenire, vt de obseruantia mors euenire non possit: vt iā homo, quod voluerit, mereat: & ex eo quod meruerit, iudicetur: vt hoc tantū in hominis volūtate cōsistat, qui sibi ex qualitate vitæ meritū, quod haberet, inuenit. Quare his sollicitē perpēsis, id est vnde salus, vnde periculum nascatur, salutis commoda de legis obseruantia teneamus: & periculorum incōmoda de legis contēptu, vt prouidi, caueamus: vt dū tenentes prospera, & pellentes aduersa, in cōspectu domini inuenimur, ab ipso cū omnibus sanctis ad æterna gaudia prouehi mereamur, Amen.

Ex cap. Matth. v. in festo sanctorum Ioannis & Pauli, Homil. viij. Incerto interprete.

In illo tempore, dixit Iesus discipulis suis: **A**ndistis quia dictum est antiquis: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui vos oderunt. Et reliqua. Per omnia vult nos dominus in præceptis suis esse perfectos. Nā dudū in lege præceptū est, Diliges amicos, & odies inimicos. Sed populo carnali, & terreno secundum tēpus data ista præcepta sunt. Sicuti & illud: Oculum pro oculo, dētē pro dente. Nunc autē euāgelica populo tradunt præcepta, cælestis ac perfectę iusticię, vt inimicos diligamus, odiētes amemus: pro calūniantibus, ac pro persequen-

Luc. 3. b.

Mat. 3. b. Exech. 18. g.

Leui. 19. e.

Exo. 21. e.

persequentibus oremus, vt verē filij dei esse mereamur, qui pro misericordia sua indiscretē super bonos ac malos, iustos atq; iniustos, vitæ præsentis beneficia cælesti dono largitur. Ad huiusmodi præcepta euangelica custodiēda etiam per Esaiam hortatur nos sanctus spiritus, dicens: Audite verbum domini, qui timetis nomen eius. Dicit fratres his qui oderunt & abominantur, vt domini nomē magnificetur, & appareat illis in iucūditate eorum, & illi confundantur. Vnde non immeritō **P**salm. 7. b. David in Psalmo testatur, dicens: Domine deus meus si feci hoc, si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam meritō ab inimicis meis inanis. Beatus quoq; Iob idipsum ita commemorat, dicens: Qui si gauisus sum in delicto inimici mei, si dixi in corde meo, bene factū est, audiat auris mea maledictionem. Hæc autem euangelicæ gratiæ præcepta, quæ nunc ad salutem hominum data sunt, inuenimus per mandata legis in animalibus **E**xod. 23. a. formata, cum dicitur: Si, inquit, videris bouem inimici tui sub onere iussisse, non pertransibis, sed eleuabis eum. Vtinā tunc in lege Mosi vnusquisq; in animalibus disceret, quodcunque secundum euangelium facturū esset in homine. Et meritō sequitur: *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nōne & publicani hoc faciūt? Et si salutaueritis fratres vestros tantū, quid amplius faciūt? nōne Ethnici hoc faciūt? Estote ergo & vos perfecti, sicut & pater vester cælestis perfectus est.* Ostendit dominus meritum nos perfectæ dilectionis habere non posse, si autem diligamus eos, quibus vicē nobis rependi dilectionis mutua nouerimus, cū huiusmodi dilectionem etiam Gētib⁹, ac peccatoribus scimus esse cōmunem. Vnde vult nos dominus cōmunem legē dilectionis humanæ lege dilectionis euangelicæ superare: vt nō solum circa eos, qui nos diligunt, sed etiam circa inimicos & odientes nostri amoris ostendam affectū, vt vere bonitatis, ac pietatis paternæ in hoc imitemur exemplum. Et addidit: *Attendite, ne iusticiam vestra faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: & reliqua.* Ab omni iactantia inanis gloriæ, atque humanæ cupiditatis vult nos esse dominus alienos, vt opus iusticiæ nostræ non hoc studio faciamus, quo hominibus placere velimus, sed soli deo, à quo expectamus meritū nostri mercedē. Amittit enim meritū iusticiæ apud deū, quid idcirco iuste vult viuere, vt gloriā humanæ laudis acquirat. Vnde apostolus ait: Si adhuc hominib⁹ placere, Christi seruus nō essem. Dehinc ait: *Cū facis elemosynam, noli tuba canere ante te: & reliqua.* In omnibus nos dominus ad perfectæ fidei gloriā doctrina cælesti cōformat. Superius docuit opus iusticiæ non propter homines, sed propter deum esse faciendū: nūc quoq; iubemur elemosynā facientes tuba canere non debere, ieiuniū nō promulgare quod facimus. Nō enim est deuotæ mentis in dei rebus aliquid operari, vt gloriā humanæ laudis expectet. Pleriq; enim ideo aliquid in vsum pauperum largiūtur, vt inanem laudem hominū, & famā seculi de facultate mercentur. Quos operis sui mercedē in hoc seculo recepisse domin⁹ manifestat: quia dum hanc gloriam seculi quarunt, mercedē futuræ promissionis amittunt. Et addidit dominus, dicens: *Vt sit elemosyna tua in absconso, & pater tuus qui videt in absconso, reddat tibi.* Volens opus misericordiæ nō esse publicum, sed occultum: id est, vt non propter hominū laudē, sed propter deum tantū operemur, à quo expectamus cælestē gloriā, & futurę retributionis mercedem. Huius autem fidelis operis elemosynæ sub religiosæ taciturnitatis silentio Salomon ecclesiam collaudans olim protestatus est, dicens: Speciosæ sunt genę tuę

Psal. 7. b.

Iob. 31. c.

Exod. 23. a.

Mat. 5. g.

Gala. 1. b.

1. Cant. 1. c.

A sicut turturis, propter taciturnitatem tuā. Hanc scilicet taciturnitatem, de qua ait dominus: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Sed non hic dominus de humani corporis manibus, quibus nec videndi, nec loquēdi vllus est sensus: sed in manu dextra aut sinistra homines significātur. Denique scriptū legimus in libro Regū manū homines significare, cū dicitur: Nōne decem mihi manus sunt intra hominem? id est, decē tribus in Israël. Vnde nō dubiū est i dextera manu homines significari iustos, in sinistra verō peccatores intelligi. Secundū quod Salomō retulit. Partes dextrę nouit dominus. Pueruæ autē sunt, quæ sunt à sinistris. Huius autē dextræ ac sinistra intelligentiā dominus in euangelio apertissimē manifestat, cū iustos à dextris, peccatores verō à sinistris collocados esse declarat. Hæc ergo dextra iustorū, si quid secundū præceptū domini operatur, iubetur sinistra nescire: id est, quod fideliter operamur, ac religiosē, iubet vt in conspectu sanctorum, & infidelium hominū non iactemus. Verū si quid non humanę laudis studio etiam coram religiosis fratrib⁹ fideliter fecerimus, nō potest opus deuotionis ac fidei, fratrib⁹ iactantia iudicari ante deum, ac saluatore nostrū, qui est benedictus in secula. Deinde ait: *Et cum oratis, non eritis sicut hypocritæ tristes.* Ad omnem nos iusticiæ cælestis, ac fidei perfectionem dominus instruit. Vult enim nos sine hypocriti, sine aliquo studio humanæ laudis esse, opus diuinæ religionis implere. Prohibemur nanque hypocritarum more orationes nostras omnibus iactāter ostēdere, ne meritū gratiæ amittamus. Dominus enim non simulatā, ac iactantem, sed simplicem orationem, ac fidelē requirit. Et ideo clauso ostio: id est, intra cordis & conscientiæ ipsius secretū, à domino iubemur orare, vt ab eo qui secretorū & occultorū est cognitor, recipiam⁹ orationis occultæ mercedē. Religiosæ enim mentis est, deum non voce, vel sono vocis, sed deuotione animi, ac fide cordis orare. Secundum quod David in Psalmo testatur, dicens: *Dicite in cordibus vestris, & in cubilib⁹ vestris compungimini.* Inuenimus denique in libris Regum, Annā illā sanctissimā huius euangelicæ doctrinæ præcepta implentem. Nam cū sine aliquo vocis sono in cordis sui secreto, in cōspectu domini fideliter orans, desiderij sui preces effunderet, statim exaudiri meruit à domino. Sic & Danieli cum tribus pueris occultē semper oranti, interpretationem somnij, & reuelationū secreta dominus scire cōcessit. Cornelius quippe necdū præceptis euāgelicis eruditus, dū in cubiculo suo secretē fideliter oraret, meruit vocē angeli sancti loquentis audire. **Q**uid de Iona dicimus, qui nō modō cubiculo, sed vtero beluæ clausus, intantum orās meruit exaudiri, vt de profundo maris, & de ventre tam immanis beluæ incolumis, & viuus euaderet: Exauditus autem à deo est, non quia voce, sed quia fide clamabat. Et ideo clamor vocis nō est opus in oratione ad deū, quem scimus secreta cordis intueri, sed clamor fidei, ac religiosæ mentis deuotio. Vnde nō immeritō in sequentibus dominus ait: *Orantes autem nolite multū loqui, sicut Ethnici.* Ethnici enim homines putant multiloquentia verborū facilius se à domino posse impetrare quod postulant. Sed hoc à nobis dominus non expectat, sed vult potius, vt orationem nostrā nō verbositate sermonis, sed fide cordis ac iusticię meritis cōmendemus. Et vtique, qui melius nouit omnia quæ nobis necessaria sunt, & vniuersa quæ postulaturi sumus, antequam loquamur, agnoscat. Quātū denique distet inter multiloquamem, & humilem, ac simplicem oratio-

Mat. 6. a.

Prou. 4. d.

Psal. 4. a.

1. Reg. 1.

Dani. 2. 3. & 4.

Acto. 10. a.

Ion. 2. a.

Mat. 6. b.

Deinde ait: Nolite, inquit, thesaurizare vobis thesauros in terra: & reliqua. Prohibet nos dominus in terra thesaurizare, vbi omnia infirma sunt & caduca. Contrarium est enim fidei ac saluti hos terrenos thesauros expetere, diuitias seculi querere, facultates mundi sectari, quas possunt & tinea corrumpere, & erugo absumere, & fures rapere, quas quicumque magis in terra thesaurizare voluerint, quam in caelo, thesauros illos aeternae, & celestis vitae habere non possunt, dicente ipso domino: Quoniam diues difficile intrabit in regnum caelorum. **Mat. 19. c.** Similiter & Apostolus: Nam qui volunt diuites effici, incidunt in tentationem, & musculam diaboli. Recordemur illius diuitis, qui omnem gloriam suam in seculo thesauris, atque deliciarum suarum constituit: qui cum propter affluentiam frugum, de ampliandis horreis cogitaret, atque animae suae delicias opum, & securitatem longae vitae promitteret: non dicam surripiente fure, hanc quae congregauerat, perdidit, sed ipsam animam sub eadem nocte, qui thesaurizabat, amisit. Vnde non immerito David ipse testatus est, dicens: Thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea. Cogitemus & illum adulescentem, qui cum prope omnia praecipua legis impleisset, quia thesauros magis terrenos habuit, quam caelestes: vitae aeternae thesaurum obtinere non potuit. Et idcirco bene David ait: Diuitiae si affluant, nolite cor apponere. Perire possunt, sed in caelo recondere, vbi nulla aduersa dominantur, vbi fures non effodiunt, nec furantur, id est diabolus & angeli eius. Non tinea, nec erugo exterminat, id est peccata quae huic seculo dominantur. Quemadmodum autem hunc thesaurum in caelo reponere debeamus, ipse dominus in euangelio manifestat, dicendo ad illum adolescentem: Vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in caelo. Huiusmodi ergo thesauros, quia aeterni sunt, & incorrupti, qui perire non possunt, per opera iustitiae, per pietatis ac misericordiae merita iubemur in caelo recondere. In caelo enim recoditur, quicquid, secundum fidem scripturae, in usum pauperum erogatur, dicente scriptura: Qui dat pauperi, deo foeneratur. **1. Tim. 6. b.** Vnde & sub Apostolis credentes, memores huius dominici praecipui, thesaurizasse sibi inuenimus in caelo, qui venditis vniuersis rebus suis, terrenos thesauros ad regna caelestia transferunt. Et ideo addidit dominus, dicens: Vbi fuerit thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum. Quia si in caelo semper bonis operibus thesaurizamus, vbi omnis spes & salus nostra est, vbi nobis vita aeterna reposita est: in terra licet positi, cor tamen in caelo semper habemus. Verum non potest cor in caelo habere, qui cupiditate seculi captus, thesaurizare sibi in terra maluerit. Merito & sanctus Apostolus, etiam diuites seculi quemadmodum hunc thesaurum caelestem consequi possint, hortatur dicens: Diuitibus huius seculi praecipue non superbe sapere, neque ponere spem suam in incerto diuitiarum, sed in deum viuum, qui praestat nobis abundanter omnia ad fruendum. Beneficiat, diuites sint in operibus bonis, facile tribuant, communicent, thesaurizent sibi in futurum, vt apprehendant veram vitam, ab eo qui est author vitae, & immortalitatis aeternae, cui laus & gloria, in secula seculorum, Amen. **Mat. 6. b.** De lectione euangelij, vbi dictum est: Nolite esse sicut hypocrita pharisaei exterminantes facies suas, vt videantur ab hominibus ieiunantes: Homil. xj. Incerto interprete.

rum moribus: vt & suos edificaret, & inimicos exprobraret. Dicebat facta pharisaeorum hypocritarum, & corde ficto adstantium: quo modo magis hominibus vellent placere, quam deo. Increpabat illos, admonebat suos. Nam isti alieni a Christo, qui dicebantur hypocritae & pharisaei, volebant videri ab hominibus, & non a deo: receperunt mercedem laudis humanae, & non vitae aeternae. Nam isti stabant in plateis orantes, vt viderentur ab hominibus. Videte, quantus ibi fuit plausus cordis, delectatio laudis humanae, superbiae odiositas. Dixit enim quidam sapiens: In propria laude, odiosa iactatio. Aequae dictum est: Non te laudet os tuum, sed laudet te os proximi tui. Et ipse dominus ostendens formam humilitatis, dixit: Si ego perhibeo testimonium de meipso, testimonium meum non est verum. Ergo isti stabant in plateis orantes, vt viderentur ab hominibus, etiam appetentes primos accubitus in cenis. Tuba canebant, vt eleemosynas facerent. Quam odiosum est, quam peruersum est, quam foedum, quam inordinatum opus? Nolite imitari superbiam pharisaeam. Stabant ad orationem, sed non stabant. Si starent: humiles essent corde, non superbi. Multi stare se putant, qui cadere se nesciunt: nec ideo dolent casus suos, quod non videant, quia cadunt. Multi putant in malis operibus iusticiam se tenere, & simplex cor habere. Hodieque sunt Christiani, qui nomen habent tantum, opus non habent, qui prope talia agunt, qualia pharisaei. Appetunt laudes humanas, timent detractioes, gaudent lucris, contristantur damnis, mendaciorum acquirunt, impie agunt, calumniose multa rapiunt: non iudicant neque viduae, neque pupillis, sed magis opprimunt has personas: peregrinos contemnant, nudos despiciunt, pauperes non intendunt. Isti quid spectant in futuro, nisi illam sententiam, de qua dixit dominus: Esuriui, & non dedistis mihi manducare: sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus eram, & non cooperuistis me: in tribulatione, & non estis mihi consolati: infirmus, & non visitastis: in carcere, & non venistis: Isti tales vnam sententiam auditori sunt: Ite in ignem aeternum, cuius non erit finis. Nam vide, scriptura sancta quid dicat: In mensura, qua mensi fueritis: in eadem remetietur vobis. Aequae alio loco dicit scriptura. Quod tibi fieri non vis: vide, alij ne feceris. Euangelium clamat, Quae vultis, vt faciant vobis homines: eadem & vos facite eis. In tantis sagittis testimoniorum, quale est cor durum, quod non doleat? In tantis compunctionibus, in tantis increpationibus clamat dominus: nemo audit. Non tacent prophetae, non tacent Apostoli in paginis sacris, non tacent sacerdotes in admonitionibus. Quid dicturi sunt tales in futuro? Nunquid excusabunt se de ignorantia? nunquid excusabunt se de negligentia sacerdotum, de taciturnitate? ibi solus fletus erit & stridor dentium. Quid facturi sumus, qui non possumus nocte surgere, facere eleemosynam, ne videamur ab hominibus? Interdum potest ne fieri vt non videatur homo faciens eleemosynam? Tu te noli videri, & non te videt alius. Tu ad aucupanda laudem humanam hoc noli facere, & nullus te videt. Sed dic in corde tuo tempore suggestionis, tempore laudis humane, dic deo tuo: Dedimus tibi de tuo: quae de manu tua accepimus, dedimus tibi. Nihil habemus, quod non acceperimus. Et si accepimus, quid gloriamur, quasi non acceperimus? Quod damus, ex donis tuis damus, non ex laboribus nostris. Ipse dedisti, vt demus. Nihil tunc agit inimicus, nisi forte pulset cor Christiani.

Mat. 19. c.

1. Tim. 6. b.

Psal. 38. b.

Mat. 10. c.

Psal. 61. c.

Mat. 19. c.

1. Tim. 6. b.

Mat. 6. b.

Mat. 6. b.

Eries lectionis Euangelicae nobis plurimum praestitit desiderium loquendi de verbo sanctitatis, de sanctis admonitionibus, de malo-

Christianum, vt dicat: Nemo tali pietate plenus est. Iam magnum meritum habes ante deum. Totum diuisis pauperibus, nihil tibi referuas. Nudum vestis, egenum sine teeto inducis in domum tuam, esurientem cibis, sitientem potas, consolationem subministras tribulationem passo. Ista numerat in corde, ostentans falsa, vt vera subripiat. Sed e contrario repellatur de corde talis suggestio: non ingreditur in animam sanctam & deo deditam, impugnetur, repudietur, repellatur: & dicatur, Quid retribuam domino, pro omnibus quae retribuit mihi? Paucos dies hoc facio, & vitam aeternam accipio. Pensa inimice dies meos, & vitam perpetuam, & vide si est comparatio ad hoc, quod finitur ad illam, quae non finitur. Cum ista dixeris tempore suggestionis, conculcatur inimicus, repellitur. Mouetur in corde pietas, merces acquiratur. Ante deum peruenies illaesus, ingredieris in gloriam, intrabis in gaudium, requiesces cum angelis, videbis faciem ad faciem deum, sicuti est: dices in choro illo angelico, Hagios hagios hagios, sine cessatione: requiesces a laboribus, exultabis in sempiternum. Quis ad tantam promissionem non festinet? Quis ad tantum desiderium non applicetur? Quis in ista caduca vita remaneat segnem, cum tanta sint munera dei? Descende, vt ascendas. De caelo descendit filius dei, vt nos ascenderemus. Quantum se humiliavit vsque ad mortem crucis, vt totum acquireret mundum? Si ille hoc fecit indebitum: nos quare non reddimus debitum? Audite orantem prophetam & dicentem: Vouete & reddite domino deo vestro. Reddite, quod accepistis: accipite, quod non habetis. Quid est, quod dixi: reddite, quod habetis? Habes pietatem, fac pietatem. Habes numum, compara caelum. Habes vestimentum, indue nudum vestimento. Das hospitium, accipies mansionem in caelo. Vide si est comparatio. Das res corruptibiles, das temporales: accipis aeternas. Das te dimissuras res, accipis in aeternum possidendas. Tu autem cum oras (hoc sequitur euangelium) intra in cubiculum tuum: & ostio clauso, ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi. Magna persuasio, magna doctrina, magnum lumen intelligentiae. In cubiculum intras, & claritatem inuenis: taces, & audiris: gemis, & respiceris. Confiteris, & indulgentiam accipis: pulsas, & aperitur tibi: quarris, & inuenis. Ceterum quid significat, Intra in cubiculum tuum? Non intra parietes, sed in cubiculum cordis ibi discute conscientiam tuam, ibi vide actus tuos. Considera vitam tuam, quid egisti in cogitationibus, quid in factis, quid in dictis, quid in cupiditatibus, quid in suggestionibus, quid in illusionibus, quid in phantasiis, quid in miseris, quid in imaginationibus. Considera ista, intra in cubiculum tuum. Profer non nescienti, sed scienti, non lingua, sed gemitibus, & dic deo tuo: Ante te est omnem desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus. Et ille, qui videt in abscondito, reddet tibi: non pro malo opere, sed pro credulitate, sicut scriptum est: Si credideritis, & intelligetis. Istas sententias, quas in euangelio audiuimus, propicio deo exponendas non ta cuimus. Diximus, vt audiat: clamauimus, vt compungamini: exposuimus, vt intelligatis. Nodos absoluimus, obfcura illuminauimus, debitum reddidimus. Si audieritis nos, vos securi eritis. Si autem non audieritis, merces vestra vos manet. Damnatio non audientes subsequetur. Tenete pacem, tenete charitatem, habete humilitatem. Psallite, intelligite, spiritu & mente orate. A cogitatione terrena recedite, vt cum ista feceritis: non temporalem, sed aeternam vitam inueniatis, Amen.

Psal. 115. a.

Psal. 75. b.

Mat. 19. c.

1. Tim. 6. b.

Psal. 37. b.

Esai. 6. b.

Mat. 6. b.

In illud Matthaei, Caute a pseudopropheta: Homil. xij. Incerto interprete. **M**nibus notum est clementissimi dei curam in hominis semper salute consistere: quippe qui semper monuerit, vt iudex: vt magister, docuerit: suos semper vt benignus, instruxit. vnde nec patrem agnoscit, qui monita tanta contemnit: nec magistrum intelligit, qui documeta salubria negligit: nec ad deum se pertinere cognoscit, qui eius benignas instructiones aspernatur ac respuit. Qui quidem contemptor ac perfidus dignè pro patre, experietur ultorem: pro magistro, iudicem: sentiet pro benigno, censores. Nec enim poterit excusari, cui nec paterna admonitio profuit, nec magistri doctrina perstitit, nec instructio diuina persuasit. Quapropter vt ingratus filius, vt contumax discipulus, & benignitatis tantae alienus, cum profanis & externis iudicabitur. At contra, qui patrem agnoscit, qui magistrum intelligit, qui benignum deum saluari instructione persenserit: obedientis filij, diuinaeque benignitatis compos, munere aeterno gaudebit. Quare si credimus deum prouidentem & iustum, & prouidentis iussa seruemus, & iusticiam iudicis vereamur. Domini vox est: Caute a pseudopropheta, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Caute, inquit, prophetas falsos, vt iubeo: caute illos, qui interiori se iusticiam innocentia vestitus occultat, qui ouium indumento contexti, quod profitentur, infamant: qui aliud docent, quam faciunt: aliud agunt, quod dicunt: aliud exhibent, quam vocantur. Hi sunt, qui quod execrantur, admittunt: qui quod prohibent, faciunt: & quod faciundo praecipiant, operum simulatione dissoluant: apud quos innocentia culpatur, & culpa pro innocentia ducitur, apud quos peccare iustum est, & iusticiam exercere nephandum: apud quos promereri delinquere est, & delicta admittere promereri est. Vbi certant facta cum dictis, dimicat doctrina cum factis: vbi alia sermonibus sonant, alia operatione confirmant: vbi studium nullum est, nisi vt innocentibus poena, reis gloria tribuatur. Luporum genus quantum est omnibus bestiis inferius, tanto malicia & crudelitate deterius: quantum subtilius, tanto nocetius: quantum submissius, tanto peius. Et incessu humiles, sed actu nocentes: vestitu simplices, sed malicia fauiores: aspectu mites, sed immanitate crudeles. Et tamen lupi vigilante pastore, ouibus nocere non possunt: traditores vero nec ouibus, nec pastoribus parcunt. Quod vocantur, debellant: quod profitentur, impugnant: Christianos, quod se esse nolunt, simulant, maliciose infestant. Malunt enim dici, quod non sunt: vt in aliis damnent, quod faciunt. Optant se crudeles existere: quia se non possunt innocentibus sociare. Nam si mihi scelestorum coniunctio nocere non posset, vel societas talium perniciem allatura non esset: detestarer eos, quos domino execrabiles cernerem. Quia nunquam seruus cum inimico domini, impugnet poterit habere consortium: nec miles cum imperatoris sui hoste, sine poena potest inire consilium. quiduis ex rerum natura sic se habet, vt quoties bonus malo coniungitur: non ex bono malus melioretur, sed ex malo bonus contaminetur. Diuersitas enim rerum, nunquam potest habere consortium. Vt enim paria sui semper aequalitate iunguntur: ita contraria copulari non possunt. Amaritudo nunquam dulcedinem patitur, nec lux aliquando tenebris sociat. Vt enim huiusmodi disparata, natura

Mat. 7. c.

Lupo se- nore est ha- reticus.

Mat. 7. c

Mat. 5. a

3. Reg. 17. b

Dani. 1. a

Ibi. 6. e

Et hoc in

vos d. Luth

rani lupi.

Mat. 7. c

Esa. 52. c

Mat. 9. a

fui conseruant: ita coniuncta amittunt, quod fuerant, A dicente domino: Nō potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. Quare aut inferantur, si volunt salutare fructus afferre: aut secum soli remaneant, vt ariditates suas gehēnæ ignibus dedant. Dominus suos p̄secutionem passuros p̄dixit. Beati, inquit, eritis, cum p̄secuti vos fuerint. Si, qui p̄secutionem patiuntur, beati sunt: qui faciunt, quid sunt? quare si p̄secutionem pateris, Christianus es: si p̄secutionem facis, inimicus & hostis. Et vnde frustra tibi Christianum nomen imponis, qui Christum in eius seruis p̄sequeris? Affectas vocari, quod operum simulatione mentiris. Nomen tuum, Christianū sonat: sed facta Antichristū monstrant. Sub nomine, nomen impugnas: sub lege, legem debellas. P̄sequeris fidem, quam te p̄fiteri simulas: nec te iā in aliquo occultas, vt lateas: qui proditus es, quod latebas. Licuit Sodomis inter inquinatos & turpes, Loth sanctissimū habitare: Christianos verò cum traditoribus morari non licuit. Licuit Israëlitis in Aegypto legibus paternis insistere, quippe cum nemo eos ad illicita, nemo ad prophana figmenta compulerit. Vbi enim nasci non licuit, ibi tamen vt diuinis legibus licuit. Helias sanctissimus viduæ ministerio pascitur: à traditoribus verò, dei seruis vitus pabula denegatur. Babylonia pueros contaminari suis cibis nō patitur: at isti familias dei sacrilegio contaminare nituntur. Danielem leones libenter hospitio susceperunt: & isti dei seruos propriis hospitiiis violenter excludunt: vt quāto in bestiis laudatur humanitas, tāto in istis crudelitas detestetur. Igitur magnū mihi cōpendium datum est, magna via ostensa, magna materia attributa. Ex fructibus, inquit, eorum cognoscetis eos. Spinae, inquit, vvas non generant: tribulificus non faciunt. Actus sunt, qui hominum fructus ostendunt. Totum enim maliciæ est, quicquid in eo consistit: vt, quod est, celet: quod non sit, se esse simulet: quē si intellexeris, vitas: quem si noueris, caues. Fur enim sic accedit, vt lateat: quoniam si agnitus fuerit, furari non poterit. Indicium enim mentis, operatio est hominis: quoniam factis ostenditur, quicquid cordis secretò concipitur. Tādū enim latet, quod intra secreta viscerum conditur, quādiu factorum testimonio comprobetur. Ad eò quicquid cogitatur, innocuum est, si careat effectu: licet cogitatio mala cogitanti iā obsit, etsi alij nocere non possit. Et tamen occultum non est, quicquid conscientia teste committitur: quia etsi alterius noticiā fallit, fallere tamen seipsum non poterit. Discedite, inquit, discedite inde, & exite de medio eorum, qui domini vasa portatis. Discedite, quotquot templum dei iam estis. Discedite, ne malorum consortio collatam vobis gratiam polluat. Discedite, ne quod sanctificauit Christus, polluat diabolus: aut quod mūdauit deus, contamine inimicus. Inuitate bonis actibus deū, excramini in persecutoribus diabolū: Amet in vobis mētis mundiciam Christus. Puritatem cordis, cum in vobis viderit, gratuletur omnipotēs deus. Vt possitis accipere, quod promittitur: facite quodcunque iubetur.

Dominica xviii. post pentecostes. Homilia xiiij. Incerto interprete.

Nillo tempore, ascendens Iesus in nauiculam transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Christum in humanis actibus diuina gessisse mysteria, & in rebus visibilibus inuisibilia exercuisse negocia, lectio hodierna monstrauit. Ascendit, inquit, in nauiculam, & transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Nōne ipse

est qui fugatis fluctibus maris profunda nudauit, & Israëliticus populus inter stupentes vndas sicco vestigio velut montium concaua transiret? Nōne hic est qui Petri pedibus marinos vortices inclinauit, vt iter liquidum humanis gressibus solidū p̄beret obsequiū? Et quid est q̄ ipse sibi sic maris denegat seruitutem, vt breui laci transitum sub mercede nautica transfretaret? Ascendit, inquit, in nauiculam, & transfretauit. Et quid mirum fratres? Christus venit suscipere infirmitates nostras, & sua nobis conferre remedia sanitatis: quia medicus qui non infert sanitatem, curare nescit: & qui non fuerit cum infirmo infirmatus, infirmo nō potest conferre sanitatem. Christus ergo si in suis mansisset virtutibus, commune cū hominibus nihil haberet: & si non impleset carnis ordinem, carnis in illo esset ociosa susceptio. Sustinuit ergo has necessitates, vt homo verus humanis necessitatibus probaretur. Ascendit in nauiculam Christus, ecclesie nauem, seculi fluctus semper mitigaturus ascendit, vt credentes in se ad cœlestem patriam tranquilla nauigatione perducatur, & municipes ciuitatis suæ faciat, quos humanitatis suæ fecit esse confortes. Non ergo nauis Christi indiget, sed nauis indiget Christo: quia sine cœlesti gubernatore nauis ecclesie per mundanum pelagus, & per talia, & tanta discrimina ad cœlestem portum non valet peruenire. Hæc diximus fratres, quantum ad intelligentiam spiritalem, verum ipsius historie ordinem prosequamur. Ascendit, inquit, in nauiculam, & transfretauit, & venit in ciuitatem suam. Creator omnium deus posteaquam se propter nos nostra angustauit in carne, cepit habere humanam patriam, cepit ciuitatis lu daicæ esse ciuis, parentes habere cepit, parentum omnium ipse parens, vt inuicaret amor, attraheret charitas, vinceret affectio, suaderet humanitas, quos fugarat dominatio, metus dispererat, & fecerat ius potestatis extorres. *Venit in ciuitatem suam, & obtulerunt ei paralyticum iacentem in lecto. Et videns, inquit, Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, dimittantur tibi peccata tua.* Audiuit veniam, & tacet paralyticus, nec ad illam respondit gratiam: quia plus ad corporis quam animæ tendebat curam, & temporales arumnas resoluta corporis compage sic desiebat, vt æternas pœnas resolutionis animæ non desleret, gratior sibi presentem vitam indicās, q̄ futuram. Meritò Christus offerentium fidem respicit, & vecordiam respicit sic iacētis, vt fidei alienæ suffragio, paralytici anima antè curaretur, quam corpus. Respiciens, inquit, fidem illorum. Cernitis in hoc loco fratres, deum non querere insipientium hominum voluntates, non expectare ignorantium fidem, nec infirmi stulta desideria p̄secrari, sed ob alterius fidem subuenire.

De conuersione Matthai, Homil. xiiij. incerto interprete.

Multæ tempestates, inquietudo aeris, sed desiderium concursus vestri potuit non impediri. Multæ tentationes, sed laborem vestrum non dissoluerunt. Non cessat impugnari Ecclesia, non cessat insidias pati, sed in nomine Christi semper superat, semper vincit. Et quātū alij insidiantur, tantū ista dilatur. Et fluctus quidē illiduntur, sed fundamentū, quod supra petra est, nō quassatur. Per diē doctrina, in nocte vigilia. Labor vester nō querit requiē, sed coronā. Nox contra diē certat. Ibi congregatio, & hic collectio: nox per plateas ecclesiam operata est, desiderium vestrum igne vehementius est. Non indigetis exhortatione, non quæritis monitorem: spontē properatis, voluntariē

Mat. 16. c

Gen. 4. b

Mat. 16. c

Mat. 9. b

voluntariē concurritis. Quis non stupeat: quis non miratur? Non solū qui erant, perseuerarunt: sed qui non erant, adiuncti sunt. Talia quippe tentationis lucra cōsuerūt. Sicut enim pluuia in terram descendens eleuat semina, sic & tribulatio animam intrans erigit desiderium. Sermo enim dei est immobilis, quia portā inferi non p̄ualebunt aduersus eam, qui impugnat, seipsum dissoluit, & fatigat, ecclesiam autem fortiorem ostendit: qui aduersatur, virtutem suam destruit, nobis verò p̄ patientiam coronas operatur. Iob & ante tentationes p̄cipuus erat, sed postea melior apparuit: nec tantū bonus erat, cum illa sum haberet corpus, sed multo melior ostensus est, cum ex corpore vermes, & sanies defluebat. Nunquā formides tentationem: si animam p̄paratam habes, non nocebit tribulatio, quia tolerantia operabitur. Sicut enim aurum in camino non læditur, sic nec stabilem animam tribulatio non nocebit. Quid operatur caminus: aurū mundat. Quid operatur tribulatio: tolerantiam, amplioremq̄ patientiam. Abscindit enim desidiam, & coadunat animam, & sobriore reddit. Vbi sunt nunc qui tribulant? Nusquam comparent. Plateas circueo, & neminē illorum video. Folia erant, & vento flante dispersa sunt: paleæ erant, & aspirate aura raptæ sunt, & purum remansit triticum: plumbum erant, & liquefactū est, & aurum remansit purissimum. Quis eos pepulit? quis proturbauit? Nullus hominū, sed propria conscientia p̄liante. post peccatū quippe serunt quid fecerint. Nam & in Cain quādo cogitabat interficere fratrem suum, ardebat animus: cum autem consummauit fratricidium, gemens & tremens erat super terram. Quod si conatus horum effectum non habuit, attamen voluntas in crimine est: & quantum ad malignitatem illorum, homicidia perpetrarunt, sed non bis propter dei clemētiam vita concessa est. Hæc dico voluntatis vestræ desiderium arguens, vt nunquam p̄ueatis tentationes. Petra es, ne timeas fluctus. Super hæc petram, inquit, ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non p̄ualebunt aduersus eam. Quauis de foris moueant bella, & deintus timorem incutiāt, nauem Iesu submergere non possunt. Sed vt non omne tēpus in illorum crimina expendamus, tradentes eos tortori cōscientiæ ipsorū, tanquam carnifici gula liuoris pullante, vt corruāt in desideriis suis, & fugiant nemine persequente: redeamus ad consuetum studium, & debitam apponamus mensam. Nec enim iustum est omne tēpus ad inimicorū crimina occupare, & filios esurientes relinquare. Hesternā igitur diē beatus nobis Paul⁹ epulū p̄parauit, hodie sanctus Matthæus. Heri blasphemus, hodie raptor: heri persecutor, hodie fraudator. Sed blasphemus non permansit blasphemus, sed factus est apostolus. Et fraudator non permansit raptor, sed euangelista factus est. Dico & priorē conuersionem, dico & posteriorem immutationis virtutē, vt perdiscas quanta sit conuersionis utilitas, vt & tu non desperes de tua salute. Doctores enim & tunc cum essent peccatores, manifesti erant, & nunc blasphemus principium malignitatum. Quid enim est aliud telonariū, nisi legitima rapacitas, violenta fiducia, iusticiæ legem habens patrocinante rapina? Latio deprehensus confunditur, iste rapiens fiducialiter agit. Sed hic talis & tantus publicanus, at subito Euangelista apparuit. Sed forsitan addiscere cupis quemadmodum, & qua arte. Transiens, inquit, Iesus, vidit Matthæum sedentem in teloneo, & dixit ei: Sequere me. O virtus sermonis. Quasi quiddam intro vt hamus, & captiuum militem fecit, & Tomus secundus

ex luto aurum operatus est. Venit vnicus, & statim exurgens secutus est eum. In profundo malignitatis erat, & vsq̄ ad verticem virtutis conscendit, vt nobis ostenderet neminem debere desperare salutem, quia naturalis malignitas non est. Liberi quippe arbitrij nos creauit deus, vt voluntate nostra cum adiutorio dei quod volumus faciamus. Si publicanus es, potes fieri euangelista: si blasphemus es, potes fieri apostolus: si latro es, poteris paradisi colon⁹ effici: si magus es, poteris dominū adorare. Nec est vlla malicia, quæ poenitentia non soluatur. Et ideo tanquā principia malignitatum elegit Christus, vt nemo vsq̄ in finē semetipsum despicat. Noli mihi dicere, perij, qui iā medicum habes fortiorem te, & potentiorē, q̄ infirmitas tua est. Medicū habes, voluntatem tuam, si volueris, emendantem, & potentem, & cupientem. Cum enim non subsisteres, fecit te: & quia peruersus effect⁹ es, multo magis emūdare te poterit. Accepit enim limū terre, & plasmavit hominē. Dico mihi, si nosti quo modo de terra carnem fecerit, quo modo neruos, quo modo ossa, quo modo cutē, quo modo venas, quo modo oculos, quo modo palpebras, quo modo odoratum, quo modo linguam, quo modo pectus, quo modo man⁹, quo modo pedes, quo modo viscera, quo modo singula mēbra: nōne terra erat quod iacebat? nōne vna substātia? Et introiit artificis virtus, & variam operatus est creaturam. Nunquid nam poteris dicere, quo genere curantur vulnera tua? Vt enim ignis cū in vepres, aut spinas immisus fuerit, cōcremat, & cōburit fragilem materiam: sic multo magis voluntas dei nostra delet, & expellit peccata, & radicitus auulsa consumit. Sed forsitan dicis: Quo modo poterit peccator similis esse sanctis? Noli requirere qua arte, noli scrutari rationē, sed crede clementiæ, & benignitati diuinæ. Sed dicis: Grādia sūt peccata mea, & immēsa scelera. Et quis est sine peccato? Sed ego, inquit, pessimus, & super omnē hominem. Sufficit tibi ad placandū deū peccare desinere, & benefacere. Dic tu, *Esa. 43. d* inquit, prior iniquitates tuas, vt iustificeris. Recognosce, quia peccasti: & si agnoueris, initiū correctionis factum est tibi: suspira, molestus esto, effunde lachrymas. Nec enim aliud quid effudit meretrix illa, sed lachrymas poenitentiæ sociavit, & ipsa comite puenit ad fontē.

In decollatione sancti Ioannis Baptiste, vbi tractatur de muliere mala, Homil. xv. Incerto interprete.

Eu me quid agam? vnde sermonis exordium faciam? quid dicam? vel quid taceam? Non enim ego tantū in stupore mentis factus sum, sed omnes qui audierunt euangelij vocem, & mirantur mecum vel Ioannis constantiam, vel Herodis leuitatem, vel impiarum mulierum feruidā dementiam. Quid enim audiimus? Herodes, inquit, apprehensum Ioannem posuit in custodia. Quamobrem? propter Herodiadem vxorem Philippi fratris sui. Et reprehendam forsitan leuitatem Herodis à miserrimis mulieribus inductam. quid enim quis dicat, & quo modo quis enarret mulierum illarum crudelem maliciam? Et quidem ego existimo nullam esse in hoc mundo bestiam comparabilem mulieri malæ. Sed nunc mihi de muliere mala sermo est, non de bona & honesta: noui enim multas bonas & honestas in omne opus bonum promptas, quarum me vitam commemorare oportet ad ædificationem audientium, & ad honorem bonarum excitandum in mentibus singulorum: nulla ergo in hoc mundo bestia similis est mulieri malæ. Quid inter quadrupedia animalia leone sapius? sed nihil ad hanc.

Mat. 14. d. & Mat. 6. c

hanc. Aut in serpentibus quid dracone atrocius: sed ne hoc quidem iuxta mulierem malā, & linguosam conferri potest. Nam & leo & draco in malo inferiores sunt: testificatur huic sermone meo sapientissimus Salomon, dicens: Cohabitare leoni & draconi melius est, quam cum muliere mala & linguosa. Et ne putes prophetam in ironia hoc dixisse, ex ipsis rebus discere manifestius. Daniëlem leones in lacu reueriti sunt, iustum vero illum Nabutem Iezabel interfecit. Cetus Ionam in ventre custodiuit, Dalida autem Samson circumuentum illecebris, raso etiam capite deformatum alienigenis tradidit. Dracones & aspides & cornuta Ioannem Baptistam in deserto viuētem subdita feritate tremuerunt, Herodias vero eidem caput abscidit, & tanti viri mortem in precium saltationis accepit. Heliam corui in monte pauerunt, & Iezabel eum post illam reddita per ipsum terris pluuiæ gratiam persequebatur, ut pœnam mortis ei redderet, cuius orationibus depulsa generis humani fame, & ipsa licet indigna vivebat. Quid enim dixit post illud admirabile beneficium? Si tu es Helias, & ego sum Iezabel: hæc mihi faciant dii, & hæc apponant, nisi crastina hac hora ponam animam tuā, sicut vnus eorum qui interfecti sunt. Et timuit Helias, & abiit secundum animam suam: & perrexit in desertū viam quadraginta dierum, & cepit quasi tædians in defectione animi postulare, ut moreretur, & dixit: Domine deus sufficiat, iam accipe animam meā, quia non sum ego melior super patres meos. Væ mihi, quid ad hoc dicat ille tantus propheta? Timuit mulierem, qui totius mundi statum, & cœli pluuiam, agri speciem in lingua potestate portauerat: qui ignem è cœlo eduxerat, & per virtutem orationis mortuos suscitauerat, hic timuit mulierem, timuit inquam. Nulla enim malicia æmulari potest mulierem malam. Attestatur iterū huic verbo meo, sapientissimus Salomon, Quia non est caput super caput serpentis, & non est malicia super maliciam mulieris. O malum summum, & acutissimū diaboli telū mulier. Per mulierem Adam in paradiso prostravit, & de paradiso exterminauit. Per mulierem mississimum illum Dauid vt necem militis sui innocentis Vrië Ethei in epistola dolo mandaret, armauit. Per mulierem sapientissimum Salomonem in preuaricationis sacrilegium precipitauit. Per mulierem fortissimum Sāson rasum inductum, rasumq; cæcauit: & virtute crinili & decoris oculis spoliatus, ludibrio foret hostibus, quibus fuerat ante terrori, cum his captiuus molit, quibus dominabatur inuictus. Per mulierem castissimum Ioseph vinculis alligatum detrusit in carcerem. Per mulierem illum totius mundi lucernam Ioannem capite truncauit. Et quid dicam de hominibus? Per mulierem angelos è cœlo deposuit, id est, homines sanctos, qui ad cœlum pergebant: per mulierē cuncta omnino profesternit & iugulat, omnes interfecit, omnes elidit, repletos ignominia & honore vacuos. Mulier enim impudens nemini parcat, non leuitam honorat, non sacerdotem reueretur, non propheta defert. O malum omni malo peius mulier mala, siue illa pauper sit, siue diues, duplex malū est. Si habeat facultates maliciæ suæ cooperantes, duplex malum, intolerabilis vipera, immedicabile venenum. Scio ego & aspides blandimentis incantantium mitigari, & leones, & tigres, & pardos domita feritate mansuescere. Mulier mala etli iniuriam patitur, etli honorem accipiat, extollitur: hæc si poteris alicuius vxor sit, non cessat die ac nocte virum suum callidis stimulare sermonibus, blanda nequiter,

& importuna violēter, donec mentem extrudat, vt similem sibi faciat maritum: improbis malè suadet consiliis, sicut Herodias fecit Herodi. Si verò pauperem virū habeat, ipsum quoque ad iracundias & rixas incitare non desinit. Et si vidua sit, ipsa per semetipsam omnes passim despicit, ad omnem audaciā spiritu superbia inflatur. Timore enim dei non refrenat linguam suam, nec in futurum iudicium prospicit, neque ad deū attendit, non amicitia iura seruare, non religionis fidem nouit vereri. Nihil est ei virum suum tradere ad mortem. Denique iustum illum Iob mulier sua ad mortem tradebat, dicens ei, Dic verbum in domino, & morere. O malignitas ineffabilis, voluntas impia, non est miserata viro suo, cum videret omnia eius membra atque vitalia vlcibus ignitis ardentia, carnes eius inuolutas, non inflexa est ad misericordiam: videns eum totum doloribus inuolui, & duris cruciatibus constructū agone funereo dimicare, & vlulatu lachrymabili dolores suos ab intentione laterum tabidorum expressis vocibus decantare: non mitigata est affectione mentis vxoris, cum illum quem regali quondam purpura amictum viderat, tunc cū in aggere stercoris nudato corpore iacentem videret, non recordata est pristina cum eo cōsuetudinis suæ, neque quanta per ipsum gloria in diuitiis & honoribus floruisset, sed oblita omnium bonorum, quid ait? Dic verbum ad dominum, & morere. O gratia coniugalis, o malagma doloribus leniendis accommodatum, o charitatis vnanimæ constans fides. Dic mihi mulier, putasne eū quia si te in simili tribulatione positam ille vidisset, tale ad te verbum potuisset emitte, & non orationibus & benefactis passionem tuam absteruisset? Non sufficiebat illi temporalis castigatio, nisi tu doloribus & vulneribus eius grauior extiteris, quæ sempiternam illi blasphemiam peccato adduxeris pœnam. An ignoras quod omne peccatū & blasphemiam remittetur hominibus: in spiritu autē sancto blasphemanti non remittitur, neq; in isto seculo, neque in futuro? Vis videre & aliam huius maliciæ parē? Da mihi Dalidam. Nam & ipsa fortissimum illum Sāson virum suum nouacula rasum, & vinculum Allophyllis hostibus in prædam, & ludibriū tradidit: illum cubilis sui cōiugem, cui mollissimè blandiebatur, cui simpliciter adulabatur, quæ seipsa chariorē habere existimabatur, quem hesterno die vt inimica decepit, quem paulo antè callidis malè blanda palpabat illecebris, velut diligens, hunc paulo post morti tradebat, inducēs. Et quid dicemus? Quibus odiorū causis displicuerat vxori? Fortè non erat speciosus. Et quis eo pulchrior sub illo tempore videbatur, qui septē crines sacro vertice in septiformis gratiæ imaginem præferbat. An verò non erat fortior, & contemptu ignauia spernebatur? Et quis illo fortior, qui leonem terribilē vianit sibi obuium solus & inermis iniectis manibus strangulauit, & (vt scriptū est) sicut hædū caprarum discerpit? Et qui vna die vetustis ossibus asini cadaueris arente maxilla Allophyllis mille prostravit: sed præterea & sanctus erat, atq; intatum sanctus, vt cum sitisset post laborem pugne, in loco sicco deprecatus in defectu animæ suæ dominum statim ex ipsa maxilla, quā in manu tenebat erumpente aqua biberit, atq; inde sitis æstū ex eodē mortui pecoris osse quo vicerat, refectus extinxerit. Et hūc tantū, & talē virū & pulchritudine, & virtute, & sanctitate, vxor sua sicut inimicū decipiens, alligās Allophyllis tradidit. Vnde illa mulier illi tā forti viro præualuit: vnde nisi ingenua illi simplicitate bonitatis, & suæ maliciæ calliditate?

Mar. 6. d
Eccli. 25. c.
Danie. 14. f
3. Reg. 21. d
1. Ion. 2. a
Iudi. 16. d
Matt. 3. a
3. Reg. 17. a
Ibi. 19. a
Ibidem.
4. Reg. 1. d.
3. Reg. 17. d
Eccli. 25. a.
Gene. 3. b.
2. Re. 11. b. c
3. Reg. 11. c.
Iudi. 16. c
Gene. 29. b.
Mar. 6. d

Mar. 6. d
Iob. 2. c
Eccli. 25. c
Ibidem.
4. Reg. 4. b
Matt. 11. c
Iudi. 16. d
Ibidem.

non solum enim curiosa, sed & subdola irrepit in precordia mariti simplicis, & importunis obsecrationibus, atque illecebrosis blanditiis fatigatum, arcano illo virtutis suæ martyrio spoliavit, atque ita derasis crinibus virtute nudatū funditus euertit: vt quem multa milia hostium armata non vicerant, & ab inermi prostrata corruerant, hunc vna muliercula sine armis dolo maliciæ armata conuicerit. Propterea hoc annunciat tibi propheta, & dicit, A coniuge tua custodi te, ne manifestes ei cor tuum. Dic enim mihi quæ bestia contra masculum suum talia aliquando meditata est? Quæ dracæna vult masculum perdere? Vel quæ læna marem suū iugulandum tradidit? Vides ergo quia aptè dixit sapientia, Quoniam non est caput super caput serpentis, & non est malicia super maliciam mulieris. Et ideo quisquis habet mulierem malam, cognoscat quoniam iniquitatum suarum portat mercedem: non caret testimonio veritatis. Audi denuo sapientiam dicentem, Mulier malè & iniquæ portio dabitur pro operibus malis. Sed hæctenus mihi de muliere mala sermo habitus hic habeat finem: oportet enim nunc vicissim commemorare & bonas, maximè propter eas quæ adsunt: bonæ enim feminæ bonarum virtutes sicut proprias intuentur, & illarum castos labores suas esse coronas existimant. Mulier bona & hospitalis beata Sunamitis, quæ virum suum deprecata, mansionem ædificauit Helisæo, vt præteriens & diuertens ad eos, quod facere consueuerat, secretum haberet refectiois locum: posuit ergo ei lecticam, vt scriptura declarat, & lucernam & mensam. Lectum verò non vtique vacuum tegumentis, sed habentem competentia strato indumeta. Et lucernam non sine oleo, sed cum stuppa & oleo habentem lumē. Et mensam autem sine panibus, sed ornatam cibis necessariis. Quid autem? Dignè dicimus & beatam illam viduam, quæ suscepit prophetam Heliam, quam in nullo impediuit rerum inopia, diuitem bona voluntate, cui non erat neque frumentum, neque vinum, neque pulmentarium, neque aliud vllum terrestris alimonie genus, ad paupertatis exhaustæ consolationem. Non ager illi frugifer semen panis præbebat, non vinea prædulci fluentibus vnam racemis de vite vberem ministrabat, non arbor fructum pomi suauissimum ramis felicibus afferebat: non ei palmo terræ ad arandum locus proprius erat, neque vel cubiti spatium administrabatur: sed semper in tempore messis procedens in campos, & lento incuruata progressu rara segetis abscissæ reliquias scrutabatur, & residuas vel caducas progressu messoribus spicas, breui gremio colligebat, in quo velut dimissa sibi æstimatione numeratā, pro anni spacio reponebat annonā. Ad hanc igitur venit Helias in tempore famis, quando totus in defectu, siccitate pluuiarum penè aruerat mundus, & inopia ingenti tabefa & animantibus victum negabat: quando cœlum æstiuo igne exaruerat, terra & crassus aer nebulosis vaporibus caligabat, subductisq; imbribus nubila refrenata pendebant: quando non herba, non flores, neque vlla germina pullulabant: quando flumina tenuata hyemis algore, alvei breuitas agebat, & fontium vberatos riuos sol diuturno ardore restinxerat. Tunc ergo Helias vir cui totus erat mundus inferior, ad illam inopem viduā venit. Nostris fratres solitas viduarum angustias, & omnis prophetæ diuitibus, qui etiam in tempore famis solent panibus abundare, descendens à monte ad istam pauperem venit. Quare ergo vir ille, qui in verbo igne de cœlo eduxerat, non similiter ipse sibi panes de-

posuit? Nunquid non poterat: vtique poterat. Sed non hoc facit, ne præparata ad bonum opus vidua hospitalitatis mercedibus priuaretur, vt & illam modicum pugillum farinae, & stillidium olei more prophetae suscepti, viduæ domus multiplicata benedictione repederet: non enim pro sua tantum requie ad eam missus est propheta, vt ab inope pasceret: quantum vt egētem pasceret, & vt manifestaret occultum in corde bonæ illius voluntatis affectum. Hoc fecit etiam ipse dominus, qui potest omnes sanctos suos, qui sunt in hoc mundo per semetipsum sufficienter alere, continet tamen manum suam ab impendio ministrandi, vt ad bonum promptas mentes in tempore necessitatis de fructibus humanitatis ostendat, & animarum affectiones operum qualitate discernat. Quod si non fuerint digni, aut volentes, qui sanctos dei suscipiant, tunc eos dominus, aut sicut Heliam per aues pascit in monte secretum, aut per prophetam aliunde transmissum, sicut Daniëlem in lacu leonum: aut per maritimum animal, sicut Ionam per cetum: aut ipse per semetipsum deus pastor alimenta præstat, sicut patribus nostris in deserto. Cum enim non essent in solitudine, qui susciperent filios Israël, de cœlo manna esurientibus dominus ministrabat, & de petra aquam sitientibus educebat: cum ergo in hoc mundo iusti & iniusti permixti versantur, nūc interim sanctos suos tribulationum, & inopiā ad eō ferre permittit: quatenus volentibus opera pietatis, & humanitatis exercere, gratiam non abneget dominus, & sibi per præsentia, & terrena beneficia thesaurizent sibi aterna & cœlestia. Abiit ergo beatus Helias ad illam viduam præsentibus facultatibus inopem, non amplius quam pugillum farinae habentem. Quo sumpto, esset sine dubio fame cogente cum filiis suis moritura: ad quam ait propheta, Affer mihi, vt bibam modicum aquæ in vasculo. At illa mox abeunte post tergum eius iterum clamans, ait, Affer mihi & panem in manu tua. Illa simpliciter quod habebat confessa est, dicens, Viuit dominus, si est in repositione, nisi hoc modicum farinae, & exiguum olei. O rem laudabilem, quod in tanta esuriam penuria, ipsum modicum, quod ei residuum erat, non denegauit: o detestanda & insatiabilis hominum auaricia. Quanti verò nunc, qui aurum, & argentum velut lutum habent: cum rogantur, vt indigentibus opem præstent, vel ad tempus pro necessitate commodent, renuunt, & non habere se iurant: aut si quando per multas obsecrationes flectantur, vt præstent, scripturas & cautiones ordinant, & præiudicia quædam ferro duriora confingunt. Et illis mutuantibus manum primū callidis conscriptionibus ligat, insuper fidei ius, & interuentores fœnoris commodati accipiunt. Illa autem paupercula nostra ab vna voce quod postulata est, habere non negauit, palmulam illam farinae. Et quid ad illam propheta respondit? Festina, inquit, & fac subcinericium panem, primū mihi, & postea tibi & filiis tuis. Tentatio erat verbum prophetae, probatio cordis, examinatio voluntatis. Et erat sicut in libra positū prophetae, & beatæ viduæ cor. Quod in prophetici sermonis imperio, quasi quæstionis tormentorum interrogabatur, & anceps in vtrunque pendebat, qua vrget voluntatem, si sibi potius & filiis consuleret, an prophetæ imperio obediret. Verum illa elegit se potius, & filios suos angustare, quam dei prophetam renuere, atque illi potius de inopiā suæ residua refectioe parare. Et illa quidem necdū Christū loquentem, vt nos monentem, audierat, ita dicentem,

1. Reg. 17. a
Dan. 14. g.
1. Ion. 2. a.
3. Reg. 17. b
Ibidem. c
Ibidem.

Tomus secundus.
K iij Qui

Mat. 10. d. Qui susceperit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & Qui potauerit sitientem calice aquæ frigidæ in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Quid est autē quod propheta ait, festina: nunquid tantum esurirebat, vt in differenter festinatione mulieris indigeret? Non utiq; Sed doceri illam voluit prompto animo, & feruētī spīritu, & hilarem, & manu paratam ad boni operis effectum, non ex tristitia, & tanquā ex necessitate prebentem. Hilarē enim datorem diligit deus. Festina, inquit, & fac primū mihi. Sicut Abraham in angelorum aduentu ad boues festinauit, & vitulum ad eorum prandium detulit: & sicut Sara festinauit ad panes subcinericios faciendos, vt acciperet illum in cœlis absconditum panem: festina, & fac sicut Abraham hostias deo. Nō primū tibi, & postea mihi: nō sicut Cain & Ophni, & Phinees, filij Heli sacerdotis: qui despiciebant honorem dei, primū sibi sacrificiorum primitias eligentes ex omnibus donis, quæ deo offerebant. Illa ergo vidua quod imperatum est ei à propheta, festinanter effecit, & fructum suum festinanter impleuit, prouidens locupletem esse fructū operantibus in deo repositum. Propheeta verò præparationem viduæ suscepit, gustauit, locutus est, & domum eius omnibus bonis repleuit. Hęc, inquit, dicit spiritus sanctus, Non deficiet farina hydryæ, & oleum de capface, donec det dominus pluuiam super terram. Et quare vsque illud tēporis finem benedictionis dedit: Necessariō utiq; Oportebat enim nouā gratiam sicut pluuiam superuenire in terram, & veterem legem accipere terminum: & consequens est, opus verbo. Videtis ergo quo modo hospitalitatis mercedes benedicta vidua consequēter recepit. Bonorum enim laborum fructus gloriosus est apud deum, & inconcussa radix prudentiæ. Audistis ò mulieres malarum mulierum pessimos actus, & bonarum gloriosos triūphos: illarum ergo facinora calcate, harum verò exēpla sectamini: illas execramini, has verò imitami: vt cum sanctarum fœminarum cursum, & vestigia consecutæ fueritis, in earum choro, atque consortio pari gratia annumerari mereamini, gaudētes & lætātes semper cū Christo Iesu, cui honor & gloria, in secula seculorum, Amē.

EIVSDEM IN DECOLLATIONE SANCTI IOANNIS BAPTISTÆ, in illud Matth. Herodes tenuit Ioannem, & alligauit eum. Homil. xvj.

Mat. 14. a.

Odie nobis Ioannis virtus, Herodis feritas cum refertur, confusa sunt viscera, corda tremuerunt, caligauit visus, hebut intellectus, aufugit auditus. Aut quid constat in sensibus humanis, quando perdit virtutum magnitudinē, criminum magnitudo? Herodes, inquit, tenuit Ioannē, & alligauit eum in carcerem. Ioannes schola virtutum, magistrum vitæ, sanctitatis forma, norma iusticiæ, virginitatis speculum, pudiciæ titulus, castitatis exemplum, penitentia via, peccatorum venia, fidei disciplina. Ioannes maior homine, par angelis, legis summa, euangelij fatio. Apostolorum vox, silentium prophetarum, lucerna mundi, præcursor iudicis, Christi metator, domini testis, totius medius trinitatis: & hic tantus datur incestui, traditur adulteræ, addicitur saltatrici. Meritō ergo confusa sunt viscera, corda tremuerunt. At verò Herodes profanauit templum, sacerdotiū sustulit, confudit ordinē, temerauit regnū, corruptit quicquid erat religionis, quod legis, quod vitæ, quod morum, quod fidei, quod disciplinæ perdidit & confudit. Herodes sicarius in ciues, in nobiles latro, in socios populator,

Ioannis pugnans.

Herodis feritas.

in domesticos prædo, plebis interemptor, occisor filiorum, in extraneos homicida, in proprios parricida, in ebrians terram cruore, in siti sanguinis permanebat. Hinc est quod Ioannis sanguinem pium in poculo crudelitatis absoluit. Sed ista lectio iam loquatur: Herodes, inquit, tenuit Ioannem, & alligauit eum. Qui vincula soluerat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, vt vincta venia locum veniæ non relinquat. Alligauit eum, & posuit in carcerem. Herodes tu adulterium facis, & in carcerem vadit Ioannes? Sic iudicat sedens in loco iudicis reus, in loco vindicis, innocentia persecutor. Rogo vbi rerum facies, vbi forma, vbi pudor, vbi existimatio publici cognitoris: Vbi deus, vbi homo, vbi fas, vbi lex, vbi ipsius iura naturæ? Simul omnia sunt Herodes te agente, te iudicante, te viuente confusa. Tenuit, inquit, Ioannem, & alligans posuit eum in carcerem. Herodes te petit causa, te arguunt vincula, te carcer accusat, te diuulgat producta in publicum pœna. Ioannes iniuriatur, causam custodiæ qui requirit, in te inuenit quod puniat, & in Ioanne quod doleat. Ioannes orbi notus, fama virtute cognitus, celebratissimus sanctitate, dum attrahit ad se inquisitores iniuriæ, facit vt tuus cunctis innotescat incestus: agit vt te habeat cōfusio publica, quæ corrigere non valuit secreta correptio, & priuata. Herodē Ioannes monitis nō accusatione pulsauit, vt pote amator castitatis, quem corrigere voluit non perire. Sed Herodes facibus libidinis ardens, perire maluit, q̄ redire, & vxorem fratris illicitē possidere, & placere captiuus criminum, innocentia inimicis. Odiola fit semper libertas. Nam virtus contraria viciosis, sacrilegis exosa sanctitas, inimica castitas impudicis, corruptis integritas pœna, luxuriosis aduersa frugalitas, crudelibus dura semper misericordia, impiis pietas non ferenda. Probat hoc euangelista cum dicit: Dicebat Ioannes, Marc. 6. Non licet tibi accipere vxorem Philippi fratris tui. Ecce vnde Ioannes offendit, ecce vnde Herodes furit: malos qui monet offendit, incurrit odiū qui arguit criminosos. Dicebat Ioannes quod erat legis, quod iusticiæ, quod erat salutis, certē quod erat non odij, sed amoris. Ecce qualem consecutus est ab impio pro pietate mercedem. Volens, inquit, occidere eum tenuit populum. Facile deuiat à iusticia, qui in causis non deum, sed homines formidat. Huic peccandi differt facultatem, nō aufert voluntatem. Vnde etiam quos suspendit à crimine, audiores reddit ad crimen, & æstuat animo quousq; perficiat quod cogitat malū. Solus enim dei est timor qui nocentes corrigit, fugat crimina, innocentiam seruat, perpetem tribuit facultatem. Sed audiamus ipsam Ioannis beatissimi passionem: Dic, inquit, natalis Herodis, saltauit Herodialis filia in medio triclinio, & placuit Herodi, & omnibus amicis eius: & iureiurando pollicitus est dare ei quodcūque postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, in disco caput Ioannis Baptistæ. Hęc est mulier antiqua malicia, quæ Adam eiecit de paradisi deliciis. Hęc cœlestes siqua homines facit terrenos, hæc humanum genus merfit in infernum, hæc vitam abstulit mundo propter vnus arboris pomum. Hoc malū quod homines ducit ad mortem, hoc malum fugit Helias propheta: & cuius lingua clavis facta est cœli, tāquam reus fugit à facie mulieris. Hęc inuenit verum laborem & pressurā, quæ nunc occidit Ioannem Baptistam. Deicit puericiam, perdit iuuentutem, illicit & inquietat mortuam senectutē. præmonita, inquit, à matre sua. Da mihi, inquit, in disco caput Ioannis Baptistæ. Libidine æstuas miscet ipsa incestui, exstinguit lucernā mūdi. Tūc cōtristat est rex vehemēter: tamē ppter insurandum

Odiola quomodo libertas.

Marc. 6.

Mat. 14. b.

Mulier antiqua malicia.

Gene. 3. d.

randum

randum, & recumbentes iussit dari, misitq; & decollauit Ioannem, & allatum est caput eius in disco, & datum puellæ: puella autem detulit matri suæ. Audistis fratres quanta nata sit de voluptate crudelitas, de libidine impietas: allatum est caput Ioannis in disco, qui salutaria monita dabat inceptui, mensa migrat in caueam, in arenam vertitur domus, sunt de pransoribus expectatores. Mutatur furore conuiuium, fit cibus cædes, vinum transit in sanguinem, finis apponitur in natali, in ortu exhibetur occasus, cōuiuium mutatur in homicidium, organa vertuntur in funus, tragœdiæ personant seculorum. Intrat bestia non puella, querit caput amputare, non saltare, discurret fera nō fœmina, aspergit iubas per ceruices non capillos, anfractibus dilatat membra, saucia crescit augmentis. Fit grandis crudelitate non corpore, & singularis fera vsq; dum capiat prædam. Fremit ore, dentibus frendit, ferrum non suscipit, sed producit. Præmonita, inquit, à matre sua. De matris peccato dans mugitū abscondit caput, corpus reliquit truncum. Noua belua quæ cōtempta corporis præda, caput ipsa trūcatur ac peruasit. Verūm ne quis æstimet de talibus nos velle declamare. Nos non declamare, sed volumus clamare, vt festiuitatis vestre cauta sint gaudia, vestrorumq; natalium læticia teneat in exultatione mensuram. Epulis vestris intersit Christus: in facie prandeatur authoris, honestate conuiuium natura ipsa quæ nos producit honoretur, læticia mensa vestrae pertingat ad pauperes Christi, familia vestra innocentia tripudiet disciplina. Absit ebrietas, luxus absistat, fugetur effusio saltatricum pestis, lenocinia cantorum voluptatum fomenta, ventris onera, naufragium mentis, cum Herodiadis cōuiuio abscondantur, vt præfens gaudium vestrum ad læticiam veniat sempiternam. Fratres hodie sermonem tulimus in Herodem, quia satis auditor intelligit quanta sit gloria martyris, quando miseriam persecutoris audierit. Veruntamen nos conuenit scire, quia Ioannes de morte sua natus est, & de natali suo Herodes mortuus est.

O conuiuium diabolicū.

Cōuiuij honestas.

Mat. 15. b.

Miratur euāgelista. Ecce mulier vetusta armatura diaboli, quæ hominem de paradiso expulit, mater peccati, initium iniquitatis, præuaricationis materia, ipsa illa mulier venit, ipsa natura. Noua res, & miranda. Iudæi giugit, & mulier sequitur. Ecce mulier à finibus illis egressa, rogabat eum, dicens: Miserere mei domine fili David. O præclara confessio. Euangelista fit mulier, deitatem eius, & dispensationem annūcians. Cōsitetur enim & dominationem, & incarnationem eius. Miserere mei. Vide philosophicam mulieris animam dicentis: Miserere mei. Nō inquit, habeo cōscientiam bonorum operum, nec rectæ vitæ fiduciam: ad misericordiam cōfugio, ad tranquillum portum peccantium: ad misericordiam confugio, vbi cessat iudicium: ad misericordiam confugio, vbi ineffabilis salus est. Dic mihi mulier, quæ admodum ausa es, cum sis peccatrix & iniqua, accedere ad eum? Ego, inquit, noui quid agam. Vide prudētiam mulieris. Non rogat Iacobum, non obsecrat Ioannem, neque pergit ad Petrum, nec intendit apostolorū chorum, nō quesuit mediatorem: sed pro omnibus illis penitentiam accepit comitem, quæ aduocati locū impleuit, & sic ad summū fontem perrexit. Propterea, inquit,

descendit, propterea carnem assumpsit, & homo factus est, vt & ego ei audeam loqui. Sursum in cœlis Cherubin eum tremunt, & Seraphin metuūt: & deorsum meretrix loquitur cum eo, miserere mei. Nudus quidē sermo, sed immensitatem salutis continens, miserere mei: propterea, inquit, venisti, propterea carnem assumpsisti, propterea factus es, quod ego sum. O admiranda res, sursum tremor, & deorsum fiducia. Miserere mei. Non opus habeo mediatore. Miserere mei. Quid habes opus: misericordiam, inquit, quero. Quid pateris? Filia, inquit, mea malē à dæmonio vexatur. Egressa est aduocatrix filia, non affert infirmam puellam, sed defert fidem deuotam. Hęc intra semetipsam conferens, & dicens: Deus est ad quem vado. Absentia videt, occulta inspicit, omnia nouit. Miserere mei, filia mea malē à dæmonio vexatur. Fletus pessimus stimul⁹ naturæ viscera mea dirumpit. Quid faciam misera? Vide prudētiam. Non dixit, miserere filia mea: sed, miserere mei. Illa enim insensibili passione tenetur, nescit quid habet, non sentit dolorem, velatum cor habet nequissimo spiritu obducente. Miserere mei, Spectatricis diurnorum malorum, quotidie cruciatus meos video. Vbi vadam? quod pergam? In remum ire non audeo, nec illam solam relinquere: in domo sedere non possum, quia intrinsecus est inimicus. Fluctus in portu sunt, in tranquillitate tempestas est. Et quo nomine eam vocabo, inuenire non possum. Mortuam eam dicam, sed mouetur: viuam appellem, sed nescit quid faciat. Inuenire nō possum, quo eam nomine appellem. Miserere mei. Si mortua esset filia mea, non talia pateretur. T radidissim vtique corpus in sinum terræ, & tempore euoluto obliuionem malorum haberem, & dolor conquiesceret: nūc autem mortuum habeo pertinax corpus, sine sensu viuum, spectaculū lamentabile, in crescentia per momenta vulnera passionū multiplicata doloribus. Cerno enim oculos eius transfuersos, aspectum sanguineum, manus intortas, crinem dissolutum, contortū collum, ora spumantia, inimicum incedentem, & non apparentem, tortorem clausum, & flagella resonantia, neminem interrogantem, & illam cum clamore loquentem: Assum sermocinatrix malorū meorum, præstō sum stimulante natura. Miserere mei. Pessima tempestas passio, & timor: passio naturæ, timor dæmonis. Accedere non possum, neque cōtingere. Abigit me passio, explodit timor. Miserere mei. Considera mulieris philosophiam, inspicie animā generosam. Non perrexit ad diuinos, non vocauit magos, non alligaturas quesuit, nō impostatrices mulieres adduxit illas, quæ solent dæmones prouocare, & incatationibus suis vulnus augere. Reliquit illa omnia, dimisit diaboli falsitates, omnia purgamenta contempsit, & venit ad salutarem animarum nostrarum portum. Miserere mei domine fili David, filia mea malē à dæmonio vexatur. Nostis passionē, quantacūque fuisti patres, adiuuate sermonem meum: quantacūque matres vocatæ estis, non potestis interpretari tempestates, quas sustinuit mulier illa. Miserere mei, filia mea malē à dæmonio vexatur. Vidisti instantiam mulieris, vidisti virilitatem, vidisti longanimitatem, vidisti fidem? Ipse autē non respondit ei sermonem. O noua rerum materies. Rogat mulier, obsecrat, deprecatur, deslet casum suum, auget tragœdiā, enarrat passionem: & amator hominum non respondit, sermo tacet, fons clausus est, medicus medicamenta retinuit. Quid nouum: quid admirabile? Alios prouocas ad sequendum, & hanc miserabilem insequentem abigis. Sed cōsidera medici sapientiam, qui non respondit ei verbum. Cur non

non respondit: Quia fidem illius amplius prouocabat, A & animum perseverantia exercebat, & discipulorū miseraciones exercitabat. *Dicunt quippe ad eum discipuli eius. Dimitte eam, quia clamat post nos.* Vos, inquit, deforis clamare auditis, ego autem intrinsecus video: grādis quidem vox ex ore procedit, sed maior est mentis. Dimitte eam, quia clamat post nos. Alius euāgelista dicit, ante nos. Diversi siquidem sermones, sed vna sententia est: nec est mendacium in vtriusque, vtrunque enim faciebat mulier in causa doloris. Prius post tergum clamabat, & cum vidisset, quia nō respondit, antē cucurrit, quasi canis domini vestigia lambēs. Dimitte, inquit, eam, theatrum nobis clamoribus excitavit, omne cōuocavit vulgus. Et illi quidem quasi homines ad clamorem illius erubescabant, sed dominus temperamētum misericordiae suae nouerat. Dimitte eam, quoniam clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: *Non sum missus, nisi ad oues, quae perierunt domus Israhel.* Et cum hoc dixisset, peius eius vlcus efficit. Medicus enim erat, secans non vt diuidat, sed vt coniungat. Hic paululum charissimi accommodate mentem vestram, thesaurum enim inuestigare volo absconditum. Non sum, inquit, missus, nisi ad oues quae perierunt domus Israhel. O domine, hoc est totum: ideo homo factus es, ideo carnem assumpsisti, gubernātiā tantas operatus es, vt vnum saluares angelum, & hoc peruenire orbis terrarum vniuersus desertus est: & Scythae, Thracēs, Indi, Mauri, Cilices, Cappadoces, Syri, Phoenices, quantamcunque sol respicit terram transisti, & propter Iudaeos solos venisti: Gentes autem in desolatione constitutas despicias, & illos quidem cōtemnentē parrem tuum, & idola adorātes, & incensa illis offerentes, insuper & filios suos demonibus consecrantes: hae omnia dissimulans, & nos miseros expectantes te, despicias. Et certe omnes prophetae, & ipse proauus tuus Dauid secundum carnem dicit: Postula a me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae. Et Esaias, qui te in sede maiestatis tuae cōtemplatus est, dicit: Et erit radix Iesse, & Qui exurget impetare Gentibus, in ipsum Gentes sperabunt. Et Iacob patriarcha dicit: Nō deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat cui repositū est, & ipse erit expectatio Gentium. Malachias quoque propheta dicit: ab ortu Solis vsque ad occasum glorificatur nomen in gentibus, & in omni loco sacrificia munda offeruntur deo. Et ipse Dauid ita dicit: Omnes gētes plaudite manibus, iubilate deo in voce exultationis: quia deus excelsus terribilis, rex magnus super omnē terram. *Roma. 15. c.* Ascendit deus in voce tubae. Et alter dicit: Latamini gētes cum populo eius, & reliqui omnes aduentū tuum salutare gentibus annūciarunt. Nam & ipse in aduētū tuo magos ab Oriente vocasti, & principia gentilitatis per illos cessare fecisti, & euāgelistas eos ad sua remisisti. Et tu quidē per stellam magos cōuocasti, propheta autem Gentibus annūciatur. Exurgens ab inferis, dicit discipulis tuis: Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Et nunc cum venisset miseranda, & infelix mulier pro filiae suae infirmitate obsecrās, & casus suos deplorans, dicit: Nō sum missus, nisi ad oues quae perierūt domus Israhel. Nam & cum accessisset Centurio, rogans pro famulo suo, dicit: Ego veniam, & curabo eum. Et latroni obsecranti respondes: Hodie mecum eris in paradiso. Et paralytico dicit: Surge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam. Et Lazaro quatruiduano mortuo, & iam foetenti dicit: Lazare, veni foras. Et qui leprosus mundas, mor-

tuos suscitās, paralyticos stringis, caecos illuminas, latrones saluas, meretricem castificas, & huic miserae nihil respōdes. O noua res, & admiranda. Cōsiderate charissimi cōstantiam, & virilitatem mulieris, & domini benignam sapientiam, pariter & clementiam, quo modo dilatio & excusatio eius diuitias contulit obsecranti: vt & tu, si oraueris, & statim non acceperis quod rogasti, non desinas deprecando. Considera enim diligentius charissime, legis diuinā secretum. Quādo Iudaei de Aegyptiorum dominatione, & tyrannide sunt liberati, & effugientes manus Pharaonis ad eremum perrexerunt, intraturi terram Cananæorum, repletam idolorū cultibus adorantium ligna & lapides, legem acceperunt, vt cum fuissent ingressi, non acciperent filias eorū in matrimonio, neque cōnubia mutuo iungerent, neque coniuuiā sociarent, ne per societatem mutuam auerterent illos a mandatis domini, & deprauarent mores eorum. Nihil tibi, inquit, & Cananæis, sed esto in finibus tuis, & in gente tua negocia exerce, & cōnubia iunge: quia linguam tuā habes, & legem, quae tibi per Mosē data est, quam sicut maceriam, & sepem quandā inter vos & illos posui. Sicut enim vinea, aut hortus, maceria circumdatur: sic Iudaeis lex, vt transgredi non liceret. Prohibitum itaque erat a lege, vt nō miscerentur Cananæis, ne vllam communionem haberent cum illis, ne amicitiae causa impietatis occasio fieret. Cum ergo abominabiles Iudaeis essent Cananæi, tanquam idololatrae, & immundi, cum quibus nec fabulari fas erat. Et quia ista mulier de finibus erat Cananæorum egressa, accessit ad Christum, & Christus Iudaeis dicebat insidiantibus sibi: *Quis ex vobis arguet me de peccato, eo quod praeuaricauerim legem?* Quo modo ergo homo erat, & omnia quae legis sunt implebat? Et sicut iam dixi, abominabiles erāt Cananæi Iudaeis, qui sub lege mandante, tanquā sepe erant vallati. Veniens autem Christus, hoc est, natus ex virgine, octaua circūcisus die, pro quo in templo oblatio celebrata est, & omnes ceremoniae impletae sunt legis: & ideo impleuit legem, ne dicerent Iudaei, non potuit implere legem: propterea soluit, prius eam cōplet, & postea soluit, vt omnem illis querimoniam auferret occasionem. Clamabat enim, & dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Ne ergo occasione accepta dicerent Iudaei: Non credimus tibi, quia iniquē fecisti, soluens legem: quia perrexisti ad fines Cananæorum, & confabulasti cum illis: quod ne fieret, lege prohibitum est. Ideo nihil interim loquitur mulieri, sed legem custodiens, retardat salutem, & Iudaeos refrēnat, & hanc recreat: *Qui non respondit ei verbum.* Nolo mihi occasiones querimoniarum inuenias o Iudae, ecce non loquor, ecce nō respondeo, adest occasio benefaciendi, & pietatē meam interim differo. Ecce naufragium imminet, & gubernator quiescit, & crescente calamitate differtur sanitas propter vos, qui ingrati extitistis, vt omnis vobis auferatur occasio detrahendi. Ecce mulier multitudinē mihi clamoribus suis congregavit, & nondum accepit responsum, ne fortē dicatis, quia vobis praeposui Cananæos, & transgressus sum legem, & ideo mihi non credatis. *Qui non respōdit ei verbum.* Quo modo illis sermonem faceret, qui beneficiis eius erāt ingrati? Hae autem omnia pro ineffabili clementia sua faciebat deus, vt illos paulatim ab infidelitate erigeret, & omnem cauillationem de animis illorū tolleret. Nam & cum leprosum curasset, dicebat: Vade, ostēde te sacerdotibus, & offer manus, quod praecepit Mosēs pro emundatione tua. O inauditam rem. Dominus mūdāt, & mittit eum ad

ad legem Mosi. Et cur haec facit, considera: ne Iudaei videlicet redarguerent eum, tanquam praeuaricatore legem. Nam quo modo curauerit leprosum, eloqui curationis modum non inuenio. Ecce, inquit, leprosus accedens rogabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mūdare. Et extendens Iesus manum suam, tetigit eum, dicens: Volo, mūdare. Imperatiuo modo legendum est, non interrogatiuo: quia dixerat ille, si vis: respōdit dominus, volo. Potes, inquit, me mūdare: & ipse ait, mūdare. In lege nō licebat tangi leprosum, quia quicumque tetigisset, immūdus tota die fiebat. Nam & beatus Helisaeus hoc sciens, cum ad eum Naaman venisset leprosus alienigena, missus a rege suo, mādāt illi per discipulum suum, dicens: Vade ad Iordanem fluuium, & lauare septies, & mundaberis a lepra tua. Ipse verō non fuit ausus ire, & videre lepram, vel tangere illum. Et Helisaeus quidem mūdauit leprosum, & Christus mūdauit leprosum. Ne ergo dicerent Iudaei, quid magnum fecit Christus: hoc fecit, quod fecerat Helisaeus. Sed ille quidem tangere ausus non fuit leprosum, ne cōtaminaretur: iste autem tetigit, & mūdauit. Et ideo tetigit, vt ostenderet quoniam qui seruus est, subditus est legi: dominus autē est, qui imperat legi. Volo, mūdare. Et statim mūdatus est. Non inuenit euāgelista verbis edicere velocitatem curationis: statim enim dicendo aliud, quod diceret non inuenit. Tanta enim fuit operantis auctoritas, vt in ingressu sermonis fugaretur infirmitas. Et ideo dicit: Vade, ostende te sacerdoti, & offer munus tuum pro emūdatione tua, quod praecepit Mosēs in testimonium illis. Quibus Iudaeis, ne dicant praeuaricasse me legem. Nam & occultē diuinitatē suam manifestabat illis, vt ex operibus crederent, quia filius sit dei: & in illa die veniens leprosus coarguat eos, cui praeceptū fuerat secundum legem offerre. Et ideo multa propter Iudaeos faciebat, sicut & nunc responsionem suam ad preces mulieris temperat, & retardat. *Miserere, inquit, mei, quia filia mea male a demonio vexatur. Qui non respōdit ei verbum.* Accedentes autem discipuli eius, dicunt: *Dimitte eam, quia clamat post nos.* Respondit dominus: *Non sum missus nisi ad oues, quae perierunt domus Israhel.* Ne fortē dicerent Iudaei: Dimisisti nos, & ad extraneos perrexisti, & ideo non credimus tibi. Ecce de gentibus veniunt, & non suscipio, vos fugientes conuoco, dicens: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis: & venire non vultis. Hanc repello, & recedere non vult. Verē impletur illud quod scriptū est: *Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi.* Et alibi: *Apparui his, qui me non querebant: inuentus sum his, qui me nō interrogabant, ex quibus & Cananæa erat.* Dimitte, inquiunt, eam, quia clamat post nos. Videamus ergo quid dicit dominus. Non sum, inquit, missus, nisi ad oues quae perierunt domus Israhel. Considerate clementiam domini. Non dixit, recede a me: sed, non sum ad vos missus. Non veni propter te, sed propter Iudaeos, oues perditas domus Israhel. Quae cum audisset, *Accessit, & adorauit eum, dicens: Domine, adiuua me.* Qui respondens ait: *Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Considera precantis instantiam, & domini temperantiam. O clementia medici. In desperationem adducebat eam, vt amplius rogaret, & augmentum fidei faceret. Non est bonum, inquit, sumere panem filiorum. Quorum filiorum? Iudaeorū videlicet. Et mittere canibus. Quibus? Sine dubio vobis. Hae ad opprobrium dicebatur Iudaeorum, qui filij vocati, canes effecti sunt, dicente Paulo: Videte canes, videte malos operarios, videte cōcisionem. Nos enim su-

mus circuncisio, Gentes verō canes appellatae, facti sunt filij, Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis. Laus Iudaeorum accusatio illis erat. Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. *At illa dixit: Etiam domine.* O violentia mulieris, o intentio animi, o profectus fidei. Medicus dicit, non: haec dicit, etiam. Dominus dicit, non ista dicit, etiam. Non quasi procax, aut impudens reputanda est: sed laudanda magis, quia expectat salutem. Non est, inquit, bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus. Etiam domine, tu canem me vocas, ego te dominum voco: tu me iniurias, ego te glorifico. *Etiam domine, nam & catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorum suorum.* Non respuo opprobrium, tantum accipiam vel escam canis. Dicit rem quae in cōsuetudine est. Tu fac, quod debetur cani: quia canem me vocas, da mihi micas. O domine aduocatus meae factus es postulationis, abnegādo promittis. Etiam domine, nam & catelli edunt de micis, quae cadunt de mensa dominorū suorum. Quid ergo? Qui abnegabat, qui repellebat, qui non respondebat, qui dicebat: Non est bonū sumere panem filiorum, & mittere canibus: qui dicebat, Non sum missus, nisi ad oues, quae perierunt domus Israhel: in laudes mulieris subito erumpit, dicens: O mulier. Propterea, inquit, laudo cōstantiam eius, laudo fidem: quia iniuriata permansit, & ratione extorsit. Si enim ab initio dimissem illam, nec illa paulatim erudita fuisset, nec tu scisses virtutem animi eius, nec latentem fidei thesaurum: & ideo suspendi donationem, vt tu agnosceres fidem. O mulier, deus dicit, o mulier. Audiant haec qui iactant, & orant, & fastidiose precantur. Quando dico charissimi, roga deum, obsecra eum, famulare illi, dicitis: Rogavi, semel, secūdō, & tertio, & decies, & vigesies, & quid nā accipio, inquit? Ne recedas quousque accipias, finis postulati acceptio deprecantis est. Tunc cessa quando acceperis, imō magis nec tunc cesses, sed tunc perseuera, agens gratias pro eo quod accepisti, vt perseueret tibi quod acceperis. Nonnulli introeuntes ecclesiam in mille versus extendunt orationem suam, quasi apud dominum multitudo sermonum opus sit, tanquam ignorantia quid postules, qui antequam cogites nouit. Nam & illi quidem quid dicunt, nesciunt. Labia mouentur solummodo, mens autem sine fructu est, & aures eius surdā sunt. Tu nō audis orationem tuam, & dominū vis audire precem tuam. Flexi, inquit, genua. Curuasti quidem genua intus, sed mens tua foris vagabatur: Corpus tuum intus, sed sensus foris: os quidem loquebatur, sed mens, vltimas cogitabat, possessionum reditus supputabat, descriptiones domorum videbat, amicorū verba volebat, negligentias intuebatur famulorum, parasitorum vrbānitates ridebat, mulierū speciem considerabat. Diabolus enim cum sit astutus, scit quoniam in tempore orationis grandia postulemus, & sapius impetremus, impedire festinat improvidas mentes. Nam aliquoties cum resupini iacemus in lectulo, nihil tale cogitamus: sed cum venimus ad orationem, cogitationū nos opprimunt nubes, vt nos auocent, & sine fructu efficiant. Hae igitur sciens in orationibus fieri, imitare Cananæam vir mulierem, quae vigilanter, & cum summa sapientia rogabat dominum, & ideo meruit impetrare. Sed forsitan dices, non habeo filiam, quae demone plena sit, sed habes animam peccatis refertam. Et quid dixit Cananæa? Miserere mei domine, quia filia mea male a demonio vexatur. Dico & tu, miserere mei domine, quia anima mea male a demonio vexatur: grandis enim demon peccatum est, & ille

Psal. 2. b.
Esa. 11. a.
Ibid. c. & Roma. 15. c. & Gene. 49. b.
Mal. 1. d.
Psal. 46. a.
Roma. 15. c.
Matt. 23. d.
Ibid. 8. a.
Luc. 23. f.
Mar. 2. b.
Ioan. 11. f.

4. Reg. 5. c.
Exod. 13. d. & Deme. 7. d.
Ioan. 8. f.
Matt. 11. d.
Psal. 117. b. & Esa. 65. a.
Philip. 3. a.

Matt. 8. & Luc. 14. a.

ille quidem in propatulo habes, velocius curari potest: A qui autem occultat peccata sua hominibus, & poenitere non vult, sed contemnens securus delinquit, & odibilis est. Et ille quidem pro ipsa vexatione veniam habebit, iste vero responsione priuabitur. Miserere mei. Modicus quidem sermo, sed immensum benignitatis continet pelagus. Vbi enim misericordia postulatur, ibi vniuersa comprehensa sunt bona. Quod si foris ecclesiam es, dic tu: Miserere mei domine, non solum labia mouens, sed mente ingemiscens: quia & tacentes audit deus. Non queritur locus, sed deuotio mentis. Hieremias in lacu ceni demersus erat, fideliter orans, deum promeruit. Daniel in lacum leonum missus, ad se dei misericordiam inclinavit. Tres pueri in camino ardenti erant, & deo placuerunt. Latro in cruce erat, & exauditus est, fideliter postulando. Et nihil obfuit crux, sed confessio fidei paradisum aperuit. Iob in sterquilinio erat, & per patientiam suam deum propiciabatur. Quod si & in balneis es, ora: vbicumque fueris, ora. Templum dei estis, & spiritus sanctus habitat in vobis. Voluntas solummodo deuotae metis opus. Quod si in iudicio assistis, ora. Et cum irascitur rex, ora. Vbi que deus praesens est, non clauditur loco: inuocanti dicit, assum. Nam cum eduxisset Moses populum de Aegypto, & per desertum ad mare rubrum venisset, Aegyptij post tergum insequerantur populum. Ante mare fremebant fluctus, Moses in angustiis erat, tacebat quidem, sed mente gratia cogitabat. In medio tribulationis erat, inde Aegyptij insequentes, hinc mare intumescens. Ad dominum igitur mente clamabat, & vox penitus non audiebatur, ideo dominus dicit ad eum: Quid clamas ad me: cum ore quidem non clamaret, sed corde. Et tu igitur quando adfiteris furenti iudici, ac rabido tyranno, ora deum tuum, & orate te fluctus mitigabuntur. Iudex ad te, tu ad deum confugito: iudex pro te, tu deum inuoca, qui pro te est. Numquid longum est a te, vt vadat ad locum aliquem? Deus non includitur loco, sed semper in proximo est: & qui in loco non clauditur, fide tenetur. Nam si hominem rogare volueris, interrogas quid facit, & audiens dormit, aut non vacat, aut certe non dignabitur respondere minister tibi. Ad deum autem nihil horum opus est, sed vbicumque fueris, aut inuocaueris, audit te. Non ostiario, non mediatore, non ministro opus est, sed dicito, Miserere mei, & deus illico aderit: adhuc loquente te, dicit, assum. O sermo mansuetudine & benignitate plenus, non expectat consummari orationem, sed statim tribuit petitionem, Miserere mei. Hanc imitemur Cananazam. Miserere mei domine, filia mea male a daemone vexatur. O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Vbi sunt haeretici: nunquid dixit, rogabo patrem meum, obsecrabo genitorem meum? Numquid oratione eguit? Non vtique, quia author salutis est, & vniuersalis creator, & verbum deus, ideo dixit: O mulier, magna est fides tua. Quamuis & pro dispensatione carnis orauerit, & quia magna est fides, copiosa effusa est gratia. Vbi autem oratio necessaria est, ibi infirmum est vas. O mulier, magna est fides tua. Non vidisti mortuum suscitatum, nec leprosum mundatum, nec prophetas audisti, nec legem meditata es, neque mare in diuisionibus scindi vidisti, nihil horum contemplata es, insuper & despecta, & contempta a me es, & non recessisti, sed perseuerasti petendo. O mulier, magna est fides tua. Mortua est mulier, & praconium eius viget. Vbi que ieris, audis Christum dicentem: O mulier, magna est fides tua, In Gotia, In India, in Mauritania, quantamcumque sol respicit terram, clamat Chri-

Hiere. 38. b
Dan. 6. e
Ibid. 3. c
Luc. 23. f

Iob 2. c
1. Cor. 3. c
& 6. d

Exo. 14. c d

Ibidem.

Esai. 58. c

stus, & non tacet verbum: O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Non dixit, sanetur filia tua: sed, fiat sicut vis. Tu, inquit, eam cura, esto medicus, tibi committo medicamentum, vt imponas ei, fiat tibi sicut vis. Voluntas tua curat eam. Cananaza voluntate curauit, & filius dei, sicut dicunt hic, a semetipso non curat, fiat tibi sicut vis: neque iussit mulier, neque imperat demoni, sed sola mulieris voluntas curauit filiam, daemoneque fugauit. Vbi sunt, qui audent Christum dicere per orationem virtutes fecisse? Vide quid dicat: fiat tibi sicut vis. Considera sermonis germanitatem, patrem suum imitatur. Quando enim faciebat deus caelum, dixit: Fiat caelum, & factum est caelum: fiat terra, & facta est terra: fiat sol, fiant astra caeli, & facta sunt vniuersa. Iussio adduxit substantiam parentelae, sermo communionem ostendit naturam. Et sanata est, inquit, filia eius ex illa hora. Ex qua hora? Non ex qua venit mater eius domi, sed ex qua domini sermo processit. Et cum redisset, domi inuenit eam sanam metis, & voluntate, imo fide eius curatam. Pro his autem omnibus gratias agamus deo, per Christum dominum nostrum, cum quo est deo patri, vna cum sancto spiritu honor, gloria & potestas, per immortalia secula seculorum, Amen.

In euangelium Matthaei, v. mundo: hominibus xvij. Incerto interprete.

VA E mundo ab scandalis. Necessesse enim est vt veniant scandala: veruntamen va homini illi per quem scandalum venit. Videtur quidem specialiter designare lucam, quonia necesse est, vt patiatur dominus Iesus: nisi enim passus fuisset, genus humanum saluari non poterat. Quod autem passio domini scandalum sit, Apostolus dicit: Quia crux domini scandalum est iudeis, & stulticia Gentibus. Videtis igitur quonia necesse est venire domini passionem, id est, scandalum crucis. Veruntamen va homini illi, per quem venit scandalum. Nunc necesse fuit, & vtile, vt pateretur Iesus: sed va Iudae per quem venit nobis utilitas. Va mundo ab scandalis. Mundum istum terrenum locum dicit: neque vero de caelo & terra intelligere debemus mundum, sed mundum hic intelligamus terrenum. Ideo quod dixit dominus: Regnum meum non est de isto mundo: si essem de mundo, amaret me mundus. Et dicitur ad apostolos: Vos non estis de mundo. Et in multis locis terrenus mundus interpretatur. Va igitur mundo, hoc est terreno loco, ab scandalis. Necessesse enim est, vt veniant scandala: non quia necesse, sed quia mundo necesse, vt veniant. Videte, quod dicimus subtile est: si necesse est, vt veniant scandala, ergo absque culpa est ille, per quem venit scandalum. Sed nos dicimus scandalum non venit, nisi in terreno mundo. Vis non tibi venire scandalum, noli esse terrenus. Propterea dico, mundus terrenus scandalum habet, terra ista necesse est vt habeat scandalum. Noli portare terrenum, sed caelestem, & scandalum non habebis. Veruntamen va homini illi, per quem scandalum venit. Generaliter disputauit. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde, & proiice abs te: bonum enim est tibi in vitam ingredi claudum in regnum dei, quam duas manus, & duos pedes habentem mitti in gehennam aeternam. Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te. Quoniam ad apostolos loquitur, & in apostolis fundata est ecclesia: quicquid apostolis loquitur, ecclesia loquitur: nam ecclesia corpus vnum habet, sed multa membra habet. Hoc loquitur & apostolus ad Corinthios: Quia sunt prophetae, sunt doctores, sunt sacerdotes, sunt signa facientes, & aliae virtutes, vbi de spiritualibus gratiis disputauit, & ibi dicit: Numquid potest dicere oculus manus

Gene. 1. a

Matth. 18. a

1. Cor. 1. d

1. Ioan. 18. g

Ibid. 15. c

Matth. 18. b

Ibid. 18. a

Roma. 12. b

1. Corin.

1. Cor. 12. a

1. Cor. 12. c

manui, non necessariam te habeo: aut rursus manus dicere pedi, necessarium te non habeo? Et hoc dicit ad exemplum, longum est enim vniuersa replicare: & hoc dicit, quia ex multis membris vnum ecclesiae corpus efficitur. Ecclesia habet veros oculos, videlicet ecclesiasticos, atque doctores, qui vident in scripturis mysteria dei, de quibus dicunt videntes. Isti igitur qui vident, recte appellantur oculi ecclesiae. Rursum habet & manus, facit videlicet viros, qui oculi non sunt, sed manus. Numquid norunt mysteria scripturarum? tamen sunt potentes in operibus. Habet & pedes, qui nec vident nec operantur, sed habent diuersos discursus: sed propterea currit pes, vt inueniat manus quod operetur. Nec oculus contemnat manum, nec manus contemnat pedem, nec rursus illa tria contemnat quasi ociosum ventrem. Sape euenit, vt membra, quae videntur esse verecundiora, ipsa magis vtiliora sint. Propterea dicit & Apostolus: Verecundiora autem nostra maiorem habent honorem. Hoc totum quare dico? Quoniam ecclesia, hoc est corpus domini, ex multis membris ornatur, atque completur. Si itaque venerit, vt te ecclesia scandalizet oculus, scandalizet manus, scandalizet pes: melius est te vnam non habere virtutem, & ire cum ceteris virtutibus ad regna caelorum: aut habere oculum caligantem, & pedem claudicantem, quam ire in ignem aeternum. Errauit episcopus, peccauit presbyter, deliquit diaconus, noli dicere quia maior est, sed recedat oculus, recedat manus, recedat pes, vt cetera membra saluentur: hoc secundum altiore interpretatione dictum est. Sciendum quoniam possit & aliter interpretari. Si te scandalizat oculus, si te scandalizat manus, si te scandalizat pes, si te charorum nomina pater, mater, frater, filius, & cetera propinquitates scandalizant, abscinde a te. Melius te est regnare sine matre, quam perire cum matre. Et hoc proprie loquitur ad monachos hoc proprie loquitur ad apostolos: monachos enim apostolicam vitam desiderat imitari. Vis o monache esse discipulus meus, imo vis discipulorum meorum esse discipulus: fac tu quod fecit Petrus, quod fecit Iacobus, & Ioannes. Habebant oculum scandalizantem, patrem & nauem, & rete, dicit eis Iesus: Venite, sequimini me. Scandalizabat potestatem paternam oculus videlicet malus, abscindatur oculus, & insequamur Iesum. Nemo ergo dicat, matrem habeo, habeo patrem, fratrem, filium, vxorem, habeo cetera pietatis nomina charorum. Monachi apostolorum imitatores sunt, non ergo possumus eos imitari, nisi fecerimus quod fecerunt & apostoli. Nemo igitur monachorum dicat: habeo patrem, habeo matrem. Respondebo tibi: Habes Iesum, quid quaeris ista, quae mortua sunt? Qui habet Iesum, habet patrem, habet matrem, habet filios, habet omnem propinquitatem. Quid quaeris mortuos? Sequere viuum, dimitte mortuos, vt sepeliat mortuos. Dicit ad dominum vnus discipulus: Dimitte me, vt vadam & sepeliam patrem meum. Non dixit: dimitte me, vt sim cum patre meo: sed, dimitte me vnus hora spacium: quid ei respondit dominus? Et in vna hora perire potes. Vide ne dum vis sepelire mortuum, ipse moriaris. Mortuus pater non exigit pietatem filij. Dico tibi monache: quid quaeris patrem, quid quaeris matrem? aut Christiana est mater, aut non est Christiana: aut sancta est, aut peccatrix: de duobus vnum est, aliter esse non potest. Si sancta est, gaudet, quia seruis domino: si peccatrix, dimitte illam, mortua est. Interrogo te o mater Christiana, filius tuus seruit in monasterio Christo, hoc est imperatori suo, signatus est cauterio regis sui, habet

Ibidem.

Matth. 9. a

& 19. c

Mar. 8. d

Mat. 8. c

& Luc. 9. g

A scutum ieiunium, habet galeam fidem, habet gladium sermonem dei, habet lorica vestimentum Iesum in baptisinate. Sic est armatus, paratus ad pugnam, debet in campum exire, & pugnare aduersus hostes. Tu ei dices: dimitte arma, & veni in cubiculum. Propositum est tibi o monache, sicut & Adam, & dicitur tibi: Ecce vita, ecce mors, elige quod vis. Habes duos patres, spiritalem, & carnalem: vt trunque amare non potes: si spiritualis amat, carnalis contemnitur. Non potestis duobus dominis seruire. Qui, inquit, amat patrem aut matrem super me, non est me dignus. Si vis sequi carnalem patrem, relinque spiritalem. Sine causa tergiversaris monache, & dices: Quid igitur si amauero patrem aut matrem: non idcirco serui domino? Nonne scriptum est in lege, & in euangelio: Honora patrem tuum, & matrem tuam, & qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur? Nunquid propterea seruire deo debemus, vt non honoremus parentes? respondeo tibi & ego, in tantum honora parentes, in quantum non impediatur ad seruitutem domini: hoc est, imperatoris tui, cui est gloria in secula seculorum. Amen.

Eccli. 15. d

Matth. 6. c

Ibid. 10. d

& Luc. 14. f

Mar. 7. b

Exod. 21. c

Leui. 20. b

De eo quod scriptum est in euangelio Matthaei cap. xvij. vbi Petrus ait ad dominum, Domine, si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam eum? vsque septies? Et dominus ait, Non dico tibi vsque septies, sed vsque septuagies septies, homilia xix. Incerto interprete.

EXercicia legis animam corrigunt, mentem edificant, peccata compungunt, ad confessionem trahunt: Quia lex immaculata est couertens animas. Verbi ergo consolatio confert grandem salutem, compungendo, corrigendo, ad sanitatem perfectam perducendo. Nam modum cum legeretur nobis euangelium hoc, audiuius vbi Petrus inquit a domino, dicens: Domine, si peccauerit in me frater meus, quoties dimittam eum? vsque in septies? Dicit illi dominus, Non dico tibi vsque in septies, sed vsque in septuagies septies. Magna fratres mei quaestio. Septies cum auditis, nolite ad numerum attendere, quasi vsque in septies peccauerit frater, aut septuagies septies. Septies ponit, id est toto tempore, quia in septenario numero venientes dies ad primum redeunt. Nam ille qui dicebat, Septies in die laudabo te: non quod septies laudauerat, & tacuerat, sed significabat omni tempore. Debemus ergo toto tempore debita fratribus, id est, peccata dimittere. Nunquam iracundiam retinere, nihilominus quia Petrus hoc interrogabat in quo vniuersalis ecclesia fundata est: ideoque cognoscimus in eadem ecclesia toto tempore dimitti peccata. Ergo cognoscitur septies de Cain illo, qui occidit fratrem suum, vt septies vindictam exolueret, qui eum occideret. Istud peccatum quod commisit Cain, ecclesia dimittit, ideo de septenario numero interrogabat primus apostolus Petrus. Superaddidit ille magister bonus, patiens & mansuetus, dicens: Non tantum dico vsque in septies, sed vsque in septuagies septies. Et hoc iam demonstratur nobis de Lamech illo, qui habuit duas vxores, qui dicebat: Audite audite mulieres Lamech, occidi virum in vulnere meo. Ergo de Cain scriptum est, Septies exoluet vindictam, qui occiderit eum: de Lamech autem septuagies septies. Ecce iam fratres declarauit nobis veritas omnia peccata dimitti in ecclesia sancta catholica. Et quantum grauius, quantum criminosa, quantum execrabilia, dimittit illa omnia pater bonus, qui non vult mortem morientis, tantum vt reuertatur, & viuatur. Ecce septies in Cain, ecce septuagies septies in Lamech, vt ad spem reuertatur peccatores, & non desperent de granditate peccatorum suorum,

Eccli. 15. d

Matth. 6. c

Ibid. 10. d

& Luc. 14. f

Mar. 7. b

Exod. 21. c

Leui. 20. b

Psal. 18. b

Psal. 118. x

Gene. 4. b

Ibidem d

Ibidem c

Exec. 18. g

rum, reuertentes prauaricatores ad cor: vt corde cōtrito & humiliato cōfessi deo dimittatur eis omne peccatum, vsque ad nouissimā culpam. Aequē similitudinem posuit serui aliam, qui debebat decem milia talentorū: id est, fuit homo iste seruus omnium malorum, magister flagitiosus & facinorosus, impius, iniquus, perfectus erat in malis: sed tamen deus ille miserator & misericors, longanimis & multum patiens, & non reddens vnicuique secundum opera sua, sustinens vsque ad pœnitentiam totum genus humanum, dimittens peccata. Sed vnusquisque videat quid ei dimittitur, vt & ipse fratri suo dimittat. Cæterum si ei dimittitur, & ipse nō dimiserit fratri suo, & cum iracundia manserit, videat quid sequitur, euangelium vbi ait, Amen amen dico vobis, quia si nō dimiseritis fratribus vestris ex toto corde vestro, ita & vobis faciet pater meus qui in cœlis est. Ecce fratres si timetis pœnam, quam dominus promittit malis, corrigite, pacifici estote, nullus contemnat, nullus negligat, tepide nemo audiat, sed in omni alacritate ac ardore desiderij parete iussis, vt veniatis ad quod pmissit deus, & ibi regnetis vbi deus promissit requiem illis, qui ei placuerunt vsque in finem, Amen.

Matth. 6. b.
& Mar. 11. c.

Matth. 18. b.

In euangelicam dictionem, Domine, quoties in me peccabit frater meus, & dimittam ei? vsque septies? Dominus autē ad eum: Non dico tibi, vsque septies, sed vsque septuagies septies, homilia xx. Bernardo Briviano interprete.

Magnam quiddā se dicere Petrus existimauit, quam ob rem & quasi glorians intulit, vsque septies. Hoc enim, inquit, quod facere præcepisti, quoties faciam? Nam si semper quidē peccet, semper autem redargutus pœnitentiam agat, quoties hoc tolerare nos præcipis? Nam illi quidem pœnitentiam non agenti, neque damnanti seipsum, finem imposuisti dicens: Sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Huic autē non itidem, sed ipsum admittere præcepisti. Quoties igitur ipsum deo tolerare redargutus, & ad pœnitentiam redeuntem? Satin' est septies? Non dico tibi vsq; septies, sed vsque septuagies septies. Non hic vllum ponens numerum, sed infinitum innuens, & continuē ac semper. Sicut enim millies, sæpe significat: itidem & hinc. Nam & sterilis peperit septem, multos intelligit scriptura. Itaque dimissionem numero non cōcluit, sed rem ostendit perpetuam, & perseverantem. Hoc autem & in parabola posterius posita demonstrat. Ne quibus enim graue quid, & magnum septuagies septies dixisse videretur, hanc adiunxit parabolam: simul & in id quod dixit inducens, & corripens super hoc altum sapientem, & rem ostendens grauem non esse, sed per quam facilem. Propterea suam in medium egit misericordiam, vt ex comparatione discas, quod licet septuagies septies parcas, & omnia generaliter peccata proximo continuē dimittas: quantum est aquæ stilla ad immensum pelagus, tantum est, imò verò longè minus humanitas tua ad immensam dei bonitatem, qua tibi sit opus iudicando, & rationes reddendo. Quapropter & intulit dicēs:

Matth. 18. c.

Simile factum est regnum cælorū homini regi, qui voluit ponere rationem cum seruis suis: & cum cepisset rationem ponere, oblatas est ei vnus qui debebat decem milia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, iussit eum dominus eius venundari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat. Deinde postquam misericordia potitus est, egressus conferuum sibi centum debentem denarios suffocabat. Et is cum dominum commouisset, iussus est in carcerem denud trahi, donec totum exoluere. Vidisti quantum sit in hominem, & in deum peccatorum discrimen? quantum est decem mi-

lium talentorum, & centum denariorum discrimen: imò verò & longè maius. Hoc autem fit & ex personarum differentia, & ex peccatorum continuatione. Dum enim homo videt, abstinet, & peccare veremur: deo tamen per singulos dies vidente, non abstinemus, sed omnia liberè facimus & loquimur. Nec hinc tantū, verū & ex beneficentia & honore, quæ à deo cōsecuti sumus peccata redduntur grauiora. Et si vultis intelligere quo modo sunt decem milia talenta, imò & longè quid maius, in ipsum peccata, paucis ostēdere conabor. Sed timeo ne in vicium vergentibus, & peccare iugiter amantibus, fiducia plus tribuam: vel mitiores in desperationem inducam, & dicant illud discipulorum: Quis potest saluari? Verū & ita dicam, & animaduertentes reddam cautiore, & humiliore. Nam & viciis laborātes incurabilibus, & dolore carentes, & absque sermonibus his, proprium torporem atque nequiciam nō derelinquūt. Si verò maiorem hinc contemptus occasionem capiant, non dīctorū culpa, sed illorum est insensibilitatis. Sicut contrahere poterūt, & compungere magis aduertentes. Et mansuetiores, cum peccatorum viderint magnitudinem, atque pœnitentiæ vim didicerint, magis ipsam amplectentur, propterea dicere necessarium. Dicam igitur, & ponam peccata, quæq; contra deum patramus, & quæ in homines. Et ponam nō propria, sed communia. Propria verò tum quisque de sua coniungat conscientia. Hoc autem faciam, prius dei ponens beneficia. Quæ sunt ergo beneficia? Nos fecit, cum non essemus, & omnia propter nos creauit visibilia, cœlum, mare, terram, & quæ sunt in eis, omnia animalia, plantas, semina: opus est enim succidere propter immensum operū pelagus. Talem nobis animam viuētem ex omnibus quæ sunt super terram inspirauit, plantauit paradysum, adiutoriū dedit, omnibus præfecit brutis, gloria coronauit & honore. Mox effectum in benefactorem ingratum, maiori dignū munere censuit. Ne nanq; mihi solum hoc consideres, quod eiecit ex paradiso: verū & lucrum ex hoc ortum animaduerte. Postquam enim ex paradiso proiecit, & illis innumeris affectis bonis, & infinitas instituit dispensationes, suumq; misit filium pro affectis beneficio, licet exosis, cœlumq; nobis aperuit, & ipsum patefecit paradysum, & filios instituit inimicos & ingratos. Propterea nunc opportunum est dicere: O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ dei. Nobis autem contulit & baptisma, remissionē peccatorum, & vltionis absolutionem, regniq; possessionem: & infinita bene merentibus bona promissit, porrexitq; manum, & in corda nostra spiritum effudit. Quid itaque post tot, tantaq; bona, quo modo nos affectos esse debebat? Nunquid etiam si per singulos dies pro eo moreremur, qui nos ita dilexit, meritū exoluere, imò minimam debiti partem reponeremus? Nequaquam, alioquin & hoc in nostram conuerteretur vtilitatem. Qualiter itaq; sumus affecti, qui sic affici debemus, si per singulos dies ipsius leges afficimus contumelia: Sed si peccatis linguam immisero, ægreferre nolitis: non enim vos accusabo duntaxat, sed etiam memetipsum taxabo. Vnde vultis igitur incipiam? A seruis, à liberis, à militantibus, à priuatis, à principibus, à subditis, à mulieribus, à viris, à senibus, à iuuenibus, à qua ætate, quo genere, qua vultis dignitate? A militantibus sumā exordium: quid itaque peccati per singulos dies isti nō perpetrante contumeliam inferentes, & conuicium, furentes, alienas negociantes arūnas, lupis affimiles, nunquam à crimine mundi, nisi quis & mare sine fluctibus esse diceret.

Quod

Matth. 5. d.
Ibidem e.
Ibid. 19. a.

Quod enim vicium eos nō exagitat? Quis morbus eorum nō obsidet animam? In æquales inuidiam exercēt, liuoremq; nutriūt, & inanem gloriam, in subiectos autem auariciam. At insectantes iudicia, & quasi confugiētes ad portus, hostiliter se gerunt. Quot enim illis rapinæ? quot vsurpationes? quot calumniæ & adulterationes? quot seruiles assentationes? Agē ergo per singula, Christi legem accomodemus. Qui dixerit fratri, fatue, reus erit gehennæ ignis. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam. Nisi quis humiliauerit se, sicut paruulus, non intrabit in regnum cælorum. Hi verò superbiam exercent in subditos, & traditos, seq; tremētes ac formidantes, se feris exhibentes magis insectos: propter Christum quidem agentes nihil, omnia verò propter ventrem, propter pecunias, propter inanem gloriam. Nunquid per verba potest actionum prauaricatio recenseri? Quis autem illorum non dixerit subfannationes, risum, intempestiuas locutiones, turpiloquia? De auaricia verò nihil dici potest. Sicut enim qui sunt in montibus monachi, neque quid tandem sit auaricia norunt: ita nec isti, sed ex contrario quā illi. Illi quidem eo quod sint procul à vicio constituti, morbū ignorant: hi verò quod nimis in eo sint ebrij, neque quantum sit mali sentiunt. Sic enim virtutem hoc expulit vicium, atque tyrānicē dominatur, vt nec graue crimen esse putetur ab illis furentibus. Sed vultis vt his omisissis ad alios veniamus mansuetiores? Agē igitur artificum & mechanicorum genus exquiramus. Hi nanque præsertim ex iustis laboribus, suisq; degere videntur sudoribus: verū & isti cum sibi non cauerint, multa sibi inde mala congregant. Iustorū enim operationi laborum ex emptione & venditione iniquitatem immiscent, & iuramenta frequenter, & periuria simul atque mendacia auariciæ cōtingunt: sola curant secularia, & terræ permanent affixi, & modò lucentur, omnia faciunt: vt autem pauperibus cōmunicent, nullam gerunt curam, sua semper volentes augere. Quis referat super his conuicia, contumelias, fœnora, vsuras, contractus multæ falsitatis plenos, turpia commercia? Sed vultis & hos relinquentes, ad alios qui videntur esse iustiores, veniamus? Qui sunt igitur isti? agros possidentes, & ex terra colligētes diuitias. Et quid his quoq; fuerit iniquius? Si quis enī discusserit, quo modo miseris & ærumniosis vtuntur agricolis, ipsos videbit barbaris crudelioris. Nam fame deficientibus, & per totam laborantibus vitam, continua insuper, & intolerabilia iniungunt tributa, laboriosaq; præsumunt ministeria: & velut asinis, vel mulis, imò verò quasi lapidibus, illorum corporibus vtuntur: nec minimum quidem sinentes respirare, siue terra præbeat, siue non præbeat, similiter illos fatigant, nec veniæ quicquam illis indulgent. Quo quid sit inclementius, cum per totam hyemem fatigati, & gelu & imbri, vigiliisq; consumpti, vacuis recesserint manibus: & insuper etiam debentes, & plusquam famem hanc naufragium procuratorum quæstiones, & inde leges, exactionesq; simul & abductiones, & inuitabilia ministeria timentes, & exhorrentes? Quis dicere possit quæstus, quos ab eis negociatur, & circuntentiones quibus eos defraudant: ex eorum quidem laboribus atque sudoribus torcularia replentes & lacus, ipsos autē neque minimam partem domum referre permittentes, sed totum fructū in suæ condētes iniquitatis dolia, & paululum eis argenti pro his erogantes? Porro nouas quoque fœnorū formas excogitant, neque Græcorum quidem legibus sancitas, mutuoarūque scripta

A multæ maledictionis plena componūt. Nec enim quotamcūque totius portionem, sed dimidiam exigere conantur: & hæc exigitur, cum is & coniugem habeat, & alat infantes, homoq; sit, & propriis aream & torcular laboribus impleat. Sed horum nihil cogitant. Propterea cum propheta dicendum est: Obstupesce cœlum, & perhorresce terra, in quantā feritatem ebacchatum est hominū genus. Hæc autē dico, non artes, non agriculturam, aut militiam, non agros calūnians, sed nosmet ipsos. Quoniam & Cornelius erat centurio, & Paulus fututor, & arte post prædicationem vsus est. Et Dauid erat rex. Et Iob agros possidebat, & hinc multos capiebat prouentus, & impedimenti nihil erant hæc ad virtutem illorū alicui. Hæc igitur omnia cogitantes, & decem talentorum milia supputantes, hinc saltem ad illa pauca, viliatq; proximo remittenda inducamur. Ratio nanque fit mandatorum nobis creditorum, nec omnia possimus erogare, neque si quodlibet fecerimus: propterea deus ad exoluendū facilem, leuemq; viam nobis proposuit, quæ cuncta possit illa dissoluere, iniurias scilicet vt obliuiscamur. Vt igitur hoc bene discamus, omnē progressi parabolam audiamus: ait enim, Oblatus est ei vnus qui debebat decem milia talenta: cum autem non haberet unde redderet, iussit eum venundari, & uxorem & filios eius. Quamobrem, quæso? Non ex crudelitate, aut inhumanitate: nam in eum rursum damnum conuertebatur, serua siquidem erat & illa: sed ex ineffabili prouidentia. Per has enim vult minas efficere, vt in supplicationē inducatur, non vt adiungatur. Nam si propterea fecisset, ipsius petitioni non annuisset, neque gratiam concessisset. Quam ob rem igitur ante rationem positam hoc non fecit, neque remisit debitum? Volens vt disceret, quantis eum debitis liberaret, vt vel ita fieret in conferuum mansuetior: Nam si postquā debiti magnitudinem, & veniæ largitatem didicit, conferuum suffocare non desistebat, nisi talibus eum præerudisset medicamentis, ad quid non erupisset crudelitas? Quid igitur ille? Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Dominus autem eius misericordia motus, dimisit eum, & debitum remisit ei. Vidisti rursum misericordiam magnitudinē nimiam? Petiit tantum seruus teporis dilationem, ipse verò plus quā petiit, totius mutui remissionē concessit, & veniam. Volebat quidem & ab initio dare, sed nolebat donum esse tantummodo suum: verū & huius orationis, ne sine corona recederet. Quod enim totum ipsius erat, licet iste procidit & adorauit, causa dimissionis ostēdit: misertus enim dimisit ei. Veruntamen & ita volebat apparere, quod aliquid & ille contulisset, ne nimium esset confusus, & vt in propriis eruditus ærumnis, in cōseruum clementior efficeretur. Hactenus quidem hic bonus & beneplacitus: nam, & confessus est, & se redditurū promissit debitum, & procidit, & supplicauit, propriaq; damnauit peccata, & debiti magnitudinem agnouit. Sed sequentia sunt præcedentibus indigna. Egressus enim statim in se positū habens beneficium, ad maliciam abusus est munere, & libertate à domino ipsi præbita. Cum inuenisset enim vnum de conferuis suis, qui debebat ei centum denarios, suffocabat eum, dicens: Redde mihi quod debes. Vidisti clementiam domini? Vides serui crudelitatem? Audite qui propter pecunias hæc agit, nam si pro pecuniis non oportet, multo magis pro peccatis. Quid igitur ille? Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille verò nec ipsa reueritus est verba, per quæ saluatus est. Nam & ipse talia dicens, à decē milibus talentorum absolutus est, neque portum per quem naufragiū effugerat, agnouit: non supplicationis forma domini

domini benignitatis memorem eum effecit, sed omnia A ille propter auariciam & crudelitatem, & rancorem eiiciens, erat fera molestior, suffocans cōseruum. Quid agis homo? non animaduertis te mucronē in temetipsum agere, sententiamq; & donum renocare? Sed horū nihil cogitauit, neq; sui recordatus est, neque remisit, licet nō de paribus esset supplicatio. Nam ipse quidē pro decem talentorum milibus, ille verō pro centum denariis supplicabat. Et ipse quidem cōseruum, ille verō dominum rogabat. Et ipse quidē perfectam accepit remissionem, ille verō dilationem petebat. *Et nec hoc ipse cōcedebat illumq; coniciebat in carcerem. Videntes autem consensu, eum apud dominū accusauerunt.* Nec hominibus hoc placebat, pedum deo. Condoluerūt qui non debebāt: quid ergo dominus? *Serue nequam, omne debitū illud remisisti tibi, quia rogasti me: nonne oportebat & te misereri consensu tui, sicut & ego tui miserus sum?* Vide rursum & hīc domini mansuetudinem. Iudicatur cum eo, seq; purgat, donum suum subuersurus: quinimmo nec ipse subuertit, sed qui suscepit, propterea dicit: *Serue nequam, omne debitum illud remisisti tibi, quia rogasti me: nonne oportebat & te misereri cōserui tui?* Nam & si graue negociū esse tibi videbatur, oportebat tamen & ad faciū respicere lucrum. Et si molestum praeceptum, primum cogitare decebat. Neque q; ille cōtristauit, sed quod tu deum quē irritasti, sola supplicatione recōciliasti. Si verō sic quoq; tibi graue, tristitia auctori te amicū fieri, multo grauius in gehennam decidere. Et si illi hoc opposuisses, tunc quod hoc est illo lōgē leuius, cognouisses. Et cum decem milia quidem talenta debebat, nequam nō appellauit, nec contumelia profectus est, sed miserus est: cum autē in consensu immitis apparuit, tunc ait: *Serue nequam.* Audiamus auari, ad nos enim est sermo: audiamus immites & seqi, quod nō aliis, sed nobis sumus crudeles. Cum ergo vis mali memoriā habere, cogita quod in te ipsum mali memoriā seruas, nō in alium: quoniam tua ligas peccata non proximi. Nam tu quidem quocūq; illum affeceris, affeceris vt hominem, & in praesenti vita: hīc autem non ita, sed te grauius vlciscetur, & illic vltione futura: ait enim, *Tradidit eum donec reddat debitū:* hoc est semper, nunquā enim reddet. Postquam beneficio melior factus nō es, reliquum est, vt vltione corrigaris, licet immutabiles sint gratiā & dona, sed tantū malicia praualuit, vt & hanc legem resoluat. Quid igitur quā mali memorem esse peius, cum tantam & talem dei gratiam subuere cōspiciatur? Neq; simpliciter eum tradidit, verū & iratus. Nam cum vendi quidem iussit, non irati sermo propterea neque fecit, sed erat maxima clementiā occasio: nunc autē indignationis multā, multā vltionis & poenē sententia. Quid itaq; parabola significat? *Sic, inquit, sicut & vobis pater meus, nisi remiseritis vnusquisque fratri suo de cordibus vestris peccata.* Non dicit, pater vester: sed, pater meus. Non enim dignū est talium patrem deū vocari, qui tam improbi sunt, & in homines maleuoli. Duo hīc itaque requirit, & vt de peccatis nos cōdenemus, & aliis dimittamus, & illud propter hoc, vt hoc facilius reddatur. Qui nanq; sua cogitat, erit in cōseruum clementior: neq; simpliciter dimittere iubet ex ore, sed ex corde. Ne contra nos igitur ense agamus, malorū memoriā retinentes. Qua nanq; te tali affecit latione, quā te cōtristauit, quali temetipsum afficis iram reminiscens, & a deo contra te sententiam trahens te damnantem? Si verō vigilaueris, & prudenter agas, in illius caput iniuriam conuertes, & ille fiet qui malum patriatur. Si verō molestē ferens, & indignatus perma-

neas: tunc ipse detrimentū patieris, non ab illo, sed abs temetipso. Itaq; ne dicas, Me cōtumeliis affecit, & calūniatus est, & innumera intulit mala. Nam quātō plus dixeris, tantō magis ipsum ostendis benefactorē: abluendi nanq; peccata praestitit occasione. Quātō maioribus igitur affecit iniuriis, tantō tibi maiorum remissionis peccatorū author efficitur. Si velimus enim, afficere nos iniuria poterit nemo: verū & inimici nobis maxime proderunt, & quid homines dico? Quid diabolo fuerit deterius? attamen & inde multā profectus occasionē habemus, & charitatis. Quod Iob quoq; testatur, cui diabolus occasio fuit coronarū. Quid hominē horres inimicum? Vide, quāso, quantum lucreris, inimicorum aequē ferens insolentias. Primum quidem & maximum, quod a peccatis absolueris. Secundō, tolerantiam acquiris, & patientiā. Tertiō, mansuetudinē & clementiam. Nā qui contra laedentes nescit irasci, multo magis se diligentibus facilis erit. Quartō, mentē semper ab ira sinceram, cui nihil par fuerit. Ab ira nanq; sincerus, proculdubio & tristitia, quā inde oriri solet, immunis existit. Nec in vanos labores, atq; dolores vitā impendet. Qui nanq; nescit inimicicias exercere, neq; nouit tristari, sed deliciis, infinitisq; fruuetur bonis. Itaq; proximos odio prosequētes nos ipsos vlciscimur, sicut beneficium cōferentes nos ipsos diligimus. Ad hāc omnia fies & venerabilis & ipsi aduersariis, licet etiam daemones sint: quinimmo nec amplius ita te gerens, inimicū habebis. Quod autē omnium est maximū & primum, dei lucra-beris amicitia, licet peccator fueris, assequere veniam: & sic correctus, maiorē fiduciam assumes. Hoc igitur praestemus, ne quenquā oderimus, vt & nos deus diligat, vt licet decem milia rei simus talentorum, clementiā exhibeat, & misereatur. Sed ab eo passus es iniuriam, itaq; miseraris illius, ne prosequaris odio, desse potius & luge, nec auertaris. Nō enim es tu qui deum offendisti, sed ille: tu verō & probabilis euades, si toleraueris. Cogita q; crucifigi debēs Christus de se quidē ipso gaudebat, pro crucifigentibus autē lachrymas dabat: ita nos quoq; conuenit affici. Et quātō maiores patimur iniurias, tantō magis inferentes deslere. Nā hinc nobis multa quidem bona, illis verō contraria. Sed corā omnibus contumeliā intulit, & inspuit. Ergo corā omnibus seipsum confudit, & honore priuauit, & innumeris accusatorib; ora reserauit: tibiq; plures contexit coronas, multosq; tibi patientiā pracones cōgregauit. Sed apud alios calūniatus est. Et quid hoc: cum deus qui omnia scit, poenas sit exacturus, non autē illi qui audierūt: nam sibi ipsi poenā materiā addidit. Nec tantum de propriis, verū & de his quē contra te locutus est, rationem reddet. Et te quidem apud homines accusauit, ipse verō apud deum accusatus est. Si autem hāc tibi non sufficiunt, cogita q; & dominus accusatus est, & a satana, & ab hominibus, & apud eos qui maxime diligebantur. Et huius vni genitus rursum eadem est passus, propterea dicebat: *Si dominū domus Beelzebub vocauerūt, multo magis seruos eius.* Nec tantum eum improbus ille daemō accusauit, verū fidem fecit: nec mediocrib; accusabat criminibus, sed maximis opprobriis & reatibus. Nam & eum daemōnium habere dixit, & seductorem, deoq; cōtrarium esse. Sed ab illo quem beneficiis affecerat, mala passus es. Et propterea pro illo qui fecit, maxime lachrymas & dolorem impende: pro teipso autē & gaude, quoniam deo factus es similis, qui Solem suum facit oriri super malos & bonos. Sed si vires tuas excedit imitatio dei, licet nec hoc sit vigilanti difficile, veruntamen si tibi maius

Gene. 37. e.
Exod. 32. g.
Rom. 9. a.
Act. 7. g.

maius hoc esse videtur, ad cōseruos agē te deducamus: Ad Ioseph innumera passum, & de fratribus optime meritum: Ad Mosem post infinitas pro persequentibus orantem infidias: ad Paulum, nec habētem quo modo numeret quā perpeffus est ab huiusmodi, & petentem pro eis anathema fieri: Ad Stephanum lapidibus obrutum, & deprecatum vt eis hoc dimitteretur peccatum. Et his omnibus aduersis omnem iram elimina, vt & omnia nobis errata nostra deus dimittat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui honor, & imperium in secula seculorum, Amen.

*In inuentione sanctae crucis, homilia xxj.
Incerto interprete.*

Mat. 19. d.

In illo tempore, accesserunt ad Iesum pharisaei, tentantes eum, & dicentes: *Si licet homini dimittere uxorem suam quacunque ex causa.* Et reliqua. Iustus dominus omnium, qui sic diligit alios, vt alios non contemnat. Nam sicut omnes illi debent gloriam quasi domino, sic ille debet omnibus misericordiam, quasi seruis. Nam si semper eum vnus teneat locus, iam non est possessor omnium hominum, sed possessor aliquorum. Reliquit Iudaeam, & venit in fines Iudae, scilicet Galilaeam patriam suam, de qua fuerat natus. Quasi Sol altius ascendens, reliquit Orientem, & venit in Iudaeam quasi ad occasum, vbi fuerat obiturus: in pace passionis occumbens: iterum nobis alium diem nouiore suae resurrectionis ostendere volens, vt dicamus cum Apostolo: *Vetera transierūt, ecce facta sunt omnia noua.* Et secuta sunt eū turbae multae, quasi testimonia salutaris doctrinae eius, quasi oues pastore in manu ipsius genitae & nutritae. Producebant eum quasi paruuli filij patrem peregrē, longeq; proficiscentem. Et quid pater proficiscentis? Bona pignora charitatis eis reliquit pro exilibus remedia sanitarum. Et sanauit eos, ibi apparet, quia parati erant populi sequi eum etiam in fines Iudae. Sed ne quis existimet Iudaeorū, sicut erant detractores, quod ad cōmendationem opinionis, & ad testimonia virtutū suarum, iactantiae causa trahat secum multitudinem infirmorum, ideo sanauit eos, & dimisit, maxime cum sufficerent, & ipsi ad gloriam, & hominibus ad salutem, testimonia in suo loco nascentia. Et accesserunt ad eum Pharisaei, tentantes eum, & dixerunt: *Si licet homini uxorem suam quacunque ex causa dimittere?* Viro casto qualiscunque vxor bona videtur: quia perfecta charitas vicia non sentit. Qui diligit vxorem, de soluendo matrimonio legis praeccepta necessaria nō habet, vbi autem de matrimonio soluendo lex requiritur: illic iam odium demonstratur. Vbi odium inuenitur, illic iam fornicatio esse cognoscitur. Quemadmodum si videas hominem assidue amicitias medicorum colentem, ex ipsa re statim intelligis, quia infirmus est: sic & cum videris, siue virum, siue mulierem de dimittendis vxoribus, aut viris, legem interrogantes, cognosce quia vir iste lasciuus est, & mulier illa meretrix est: sic & Iudaei homines fornicarij & contaminati, qui habentes vxores habere non videbantur: quia vxor illis nō erat, quasi iucunda possessio castitatis, sed quasi desertum exilium libidinis illic relegata. Nam in matrimonio mox castitas deletat, libido autem quasi vinculo coniugij colligata torquetur. Et non sit nouum quod dicimus, quia castitas in matrimonio deletat. Nam primus gradus est castitatis sincerae virginitas: secundus autem, fidele coniugium. Ergo species secunda virginitatis, est matrimonij casta dilectio. Adierūt ergo Iesum tentantes, vt viderent si voluntatis eorum amicus esset, an castitatis patronus, vt si

Tomus secundus.

2. Cor. 5. d.

A quidem diceret, quia licet dimittere, laudarent eum: si autem non, cōtradicerent ei, & hoc est propriē tentare. Qui autem vera interrogat, quicquid audierit, cōquiescit. Si licet homini dimittere vxorem suam quacunque ex causa. O effrenata lasciuia. Sciebant nāque quia nullā causam idoneam habebant circa dimittendas vxores suas, propter solam turpitudinem, alias atq; alias sibi cōiungebant. Ideo timuerūt interrogare, ex quibus causis ne ipsas intra angustias certarum causarum cōstringeret: sed interrogauerūt si ex causis omnibus licet, scientes quia modū nescit libido: sed quātō exercetur, tantō magis accenditur, non leuiter nec intra terminos vnus coniugij se capit libido. *Ille respondens, ait eis: Non legitis, quia qui fecit ab initio masculū & foeminam, fecit eos? Dicens, non legitis, id est, legitis quidem: sed noluitis facere quod legitis: conscientiam illorum ad testimonium prouocat, vt ostendat eis quoniam ideo interrogant, ne firmiter discant quod dubitāt, sed vt excusabiliter faciāt, quod inexcusabiliter peccant. Masculum & foeminam: non masculū & multas foeminas, vt vni masculo liceat multas foeminas possidere: neq; masculos & foeminam, vt vni foeminae liceat multos viros excipere: sed, masculū & foeminam, vt vna foemina nullum masculum putet esse in seculo, nisi vnum: & vnus masculus nullam putet foeminam esse in seculo, praeter vnā. Nō enim duas aut tres costas dominus tulit de latere viri, & duas aut tres fecit mulieres. Cum ergo secunda aut tertia vxor steterit ante faciem tuam, sicut tunc Heua ante Adam, quo modo illi dicit: Hoc nūc os de ossibus meis? Nam si vera costa est illa mulier, tamen non tua.* Si ergo non illi dixeris, non illam confirmas esse tuam: si autem dixeris, mentiris. Si ergo ad hoc deus masculū & foeminam ex vno creauit, vt sint in vnum: quare ergo & de cetero vir & mulier non ex vno vtero nascuntur, sicut volatilia quaedam? Quia deus masculum quidem, & foeminam creauit propter necessitatem filiorum generandorum, tum semper castitatis fuit amator, & continentiae author. Ideo illum typum non seruauit in omnibus, vt si quidem vult homo nubere secundū primam dispositionē creationis humanae, intelligat quid est vir & vxor: si autem noluerit nubere, non habeat necessitatem nubendi, propter cōiunctionem natiuitatis, ne forte videatur per suam cōtinentiam alteram perdere quae nolebat esse in continentia: quo modo dicimus post cōiuncto matrimonio, ne alter altero nolente separetur: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam.* Propter quid? Quia ex viro est vxor, & ex vna carne sunt ambo. Ergo nunc maior charitas debet esse inter fratres, & sorores: quia isti quidem ex eisdem parentibus exeunt, isti autem ex diuersis. Sed hoc magnum est nimis, quia fortior est dei cōstitutio, quā virtus naturae. Nō enim praeccepta dei naturae sunt subiecta, sed natura praecceptis obtemperat. Deinde fratres licet ex vno nascantur, tamen ideo nascuntur, vt diuersas vias petant. Vir autē & vxor licet ex diuersis, tamen ideo nascuntur, vt in vnum conueniant. Ergo hi quauis non ex vno, ad hoc creati sunt, vt sint vnum. Vides ergo quia nō seipsum sequitur ordo naturae, sed ordinationem dei. Ex teipso cōsidera. Quod enim est in herbis aut in arboribus humor: hoc est in hominibus amor. Sicut herba ex humore nascuntur & crescunt: sic homines per amorem incipiunt & augentur. Humor quidem de radicibus ascendit in herbam, de herba autem non reuertitur ad radices, sed rursum transmittit in semen: sic & charitas de parentibus ascendit ad filios, de filiis autem non reuertitur ad parentes.

Gene. 1. d.

Ibid. 2. d.

Ibidem.

L rentes.

rentes. Ideo parentes quidem filios diligunt, sed nō diliguntur à filiis: quia sicut herba non deorsum, sed sursum ad semen transmittit humorem: sic & homo nō ad parentes, sed ad procreandos filios transmittit affectum.

Acto. 4. g.

Et erunt duo in carne vna. Sicut qui spiritaliter se diligunt, multorum animæ quasi vna anima dicuntur esse, dicente scriptura: Omnium credentium erat cor vnum, & anima vna: sic vir & vxor, quia carnaliter se diligunt, vna caro dicuntur. Dicunt illi: Quid ergo Moses præcepit dare libellum repudiij? Displicet peccatibus doctrina iusticiæ, grauis est fornicariis interpretatio castitatis. Sed contra rationem quod est, respondere non possunt, veritati tamen credere non acquiescunt. Quid ergo conferunt se ad patrociniū viri sanctissimi Mosi, cuius personam verebantur omnes & timebant, vt doctrinam Christi, quam ratione vincere non poterant, per autoritatem lepidioris personæ destruerent: vt dum Moses irreprehensibilis reprehēdi timetur, veritatis interpretatio taceatur: sicut solent homines facere, malam causam habentes, confugiunt ad potentes viros, vt & quod iusticia non potest, vincat persona. Tanquam si ita inuidiosè respondeat: Quid ergo Moses præcepit in lege, qui fuit quasi visibilis, lingua inuisibilis dei, qui incorruptibilem gloriam corruptibilibus oculis vidit: & testimonium deitatis in vultu suscipiens portauit ad populum? Tu autem homo vilissimus, fabri lignarij filius, quo modo destrues quæ ille cōstituit? Si filius dei es, sicut dicis, quare confundis ministerium tuum? Si homo es similis nostri, quo modo reprehendis authorem tuum? Si malum est, quare præcepit? Si bonum est, quare destruitur?

Exod. 33. b. & 34. d.

Tunc ait Iesus: Moses propter duriciam cordis vestri permisit vobis dimittere vxores vestras. Frequenter vobis Moses propter duriciam vestram iniusticiam quasi iusticiam præcepit, in eremo deo hostias offerre. Et quo modo dicit per prophetam: Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos? Sed quia patres vestri egressi erant de Aegypto, corpore tamen, non animo: non totam Aegyptum secum in moribus hauriebāt. Vidit itaque eos Moses propter delectationem carnalem circa studia sacrificiorū esse inclinatos, si mandasset eis recedere à sacrificiis, non fuerat audiendus: Quia anno sa passio medicamento momentaneo non curatur. Iussit eos sacrificare quidem, sed nō iam dæmonibus, sicut in Aegypto, sed deo viuo. Dimidium mali permisit, ne totum perderet bonum. Hac ratione permisit vos dare libellū repudiij, quia melius iudicauit permittente lege matrimonium solui, quàm odio compellente homicidium fieri. Permisit vobis mala facere, ne faceretis peiora. Ergo vobis hoc permittendo, non vobis dei iusticiā demonstrauit, sed à peccato abstulit culpam peccandi, vt quasi secundum legem agentibus, vobis peccatū vestrum nō videatur esse peccatum: vt pote sicut habens seruum qui furatur, & inebriat se, cōsiderans dominus, quia si vtrūque insimul mandauerit obseruare, nihil proficit: mandat illi vt bibat quidem quātum vult, sed publicè bibat, vt hoc quidē quod bibat, sit secundū modum bonū, vt paulatim discat obaudire præceptis: sic permissum est & repudium, malum quidem, sed licitum. Hac ratione & apostoli permiserunt secundas adire nuptias, propter incontinentiam hominum. Nam secundam quidem accipere, secundū præceptum Apostoli est: secundum veritatis autem rationem, verè fornicatio est. Si secundam permittente deo publicè, & licenter cōmittitur, fit honesta fornicatio. Propterea bene dixit, quia Moses hoc permisit, non præcepit. Aliud est enim præcipere, aliud

Psal. 49. b.

permittere: quod enim præcipimus, semper erit, quod autem permittimus, nolentes permittimus: quia malas hominum voluntates, ad plenum prohibere non possumus. Amen amen dico vobis, quicunque dimiserit vxorem suam, excepta causa fornicationis, machatur. Omnis res per quas causas nascitur, per ipsas absoluitur. Matrimonium enim non facit coitus, sed voluntas: & ideo non illud soluit separatio corporis, sed separatio voluntatis. Ideo qui dimittit coniugem suam, & aliam non accipit, adhuc maritus est. Nam corpore iam separatus est, tamen adhuc voluntate coniunctus est. Cum ergo alteram acceperit, tunc plenè dimittit. Non ergo qui dimittit, machatur, sed qui alteram ducit. Sicut autem crudelis est & iniquus, qui castam dimittit, sic fatuus est & iniustus, qui retinet meretricem. Nā patronus turpitudinis eius est, qui crimen celat vxoris. Imitatorus ergo debemus esse dei, vt sicut ille agit cū ecclesia, sic nos agamus cum coniuge. Ille enim nunquam derelinquit populum, nisi ad gentilitatem, vel ad hæresim voluntate transierit, aliās autem peccantem castigat quidem, tamen misereri nō cessat, dicente propheta: Si dereliquerint filij eius legem meam, visitabo in virga iniquitates eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Sic & vir meretricem quidem dimittat, aliās autem malæ moratæ castiget, & teneat. Quo modo? Tribus modis. Primum, docendo secundum deum: si autem timore dei non sentit, improperando, vt vel homines erubescat. Si nec pudorem sentit frequenter confusa, faciat illi quod præcepit Salomon: Duram, baculo percutere. Ergo primum admone, quia multum proficit doctrina iusticiæ. Deinde cōfunde, quia fræquenter & pudor frantum est viciorum. Tertio, iustum est vt castigetur, quasi ancilla quæ erubescere nescit, vt libera. Moraliter: de Galilæa turba in mysteriū gentium secutæ sunt dominum in fines ludææ, ibiq; curatæ sunt, iustaq; in fines transierunt ludææ: nec enim potuissent curari, nisi relictis finibus suis, in fines transissent ludææ, sicut scriptum est in Esaia propheta: Et venient omnes gentes, & dicent: Venite, ascendamus ad montem domini, & in domum dei Iacob, & annuntiabit nobis viam suam, & ambulabimus in ea. Et curatæ sunt gentes in finibus ludæorum, ad cōfusionem ipsorum, quia gentes quidem & in aliena secutæ sunt Christum, ludæi autem in suis finibus cōstitutum cōtempserunt & repulerunt, & in fornicationibus suis corporalibus fornicationē suam cōfessi sunt spiritalem, dicentes: Si licet viro dimittere vxorē suam quacūque de causa. Quia in animo nō potest esse castus, qui corpore est lasciuus, hoc est, nō potest esse fidelis, qui vxori suæ perfidus est. Sicut nec ex diuerso conscientiam seruat, qui deo fidem nō seruat, sed altera alterius fornicationis est accusatrix. Nam etsi interim nō præuaricatur lasciuus, tamen iam in eo statutus est vt præuaricaretur, si corruptio persuasionis accesserit. Et illi quidē secundum carnem interrogabant, quæ pati merebantur secundum spiritum: si licet dimittere vxorem quacūque ex causa. Christus autem eis respondit, quod facere eos decebat, dicens: Quicunque dimiserit vxorē suam, nisi ob causam fornicationis, & aliam duxerit, machatur. Sicut enim vxorem quocūque modo contra voluntatem viri agentem dignum est repellere, non autem iustum est quantum ad grauitatem viri, nisi ob causam fornicationis: sic & ecclesia quocūque modo cōtra voluntatem egerit Christi, abiici digna est: non autē abiicitur propter longanimitatem Christi, nisi sola causa transgressio. Sicut enim Christus si dimisisset prius ecclesiam ludæorum,

Iudæorum, non eis subministrans per scripturas noticiam diuinitatis suæ, ipse fecisset eam adulterare cum diis extraneis, quoniam natura rationalis & subdita deo, & à deo creata, sine deo non potest esse: sic Christo conscientia suæ diuinitatis subministrante, quoniā synagoga trāsibat ad idola, inexcusabilis adultera est repta. Propter quod repulit eam Christus. Non repulit eam quacūque ex causa, sed propter fornicationis ipsius causam: quia nō solum relicto Christo diabolo se coniunxit, sed etiam interfecit, pro quo mori debuerat. Ab initio enim deus genuit Christum, deinde hominē rationabilem naturā angelorum & animarum quasi coniugem potentem suscipere verbum ipsius. Ideo clamat: Quod deus cōiunxit, homo non separet. Et multis quidem modis homo separat, quod deus cōiunxit. Quando enim quis, aut dicit, aut facit aliquid per quod scandalizati homines recedunt à Christo, homo separat quod deus coniunxit. Sed etsi nullus alter hoc faciat, ipse autē se homo peccans à deo præscindat, repellens spiritum à se, homo videtur separasse quod deus coniunxit. Dicunt ei discipuli: Si ita est causa viro circa vxorem, non expedit nubere.

Mat. 19. & Mar. 10. a.

Eccles. 7. d.

Audientes & apostoli, cogitabāt apud se, mulier bona difficilè inuenitur, protestante Salomone: In mille quidem vnum virum inueni, mulierem autē in his omnibus nō inueni. Quid est autem aliud mulier, nisi amicitia inimica, inefugabilis pœna, necessarium malum, naturalis tentatio, desiderabilis calamitas, domesticū periculum, delectabile detrimentū, mali natura, boni decore depicta: Ergo si dimittere illam peccatum est, tenere verò illam tormentum est: necesse est, vt aut dimittentes, adulterium faciamus: aut tenentes, quotidianas pugnas & amaritudines habeamus. Ideo responderunt: Si ita causa est viro cum vxore, non expedit nubere. Tunc dominus non dixit, quia expedit: sed magis consensit, quia non expedit, sed infirmitatem carnis aspiciens, dixit: Non omnes capiunt verbū istud, sed quibus datum est. Non dixit. Non omnes capiūt, id est omnes capere possunt, non tamen capere volunt. Palma proposita est. Qui cōcupiscit gloriam, non cogitat de labore. Nemo vinceret, si omnes periculum pugne timerent. Ex eo q̄ quidam non possunt, & à proposito continentia cadunt, non debemus circa virtutem castitatis fieri pigriores. Si enim quidam in pugna cadentes non exanimant ceteros, sed dicunt illis, si datum fuisset, rem non applicant pugne, sed homini: quāto magis nos cadentes negligentia imputare debemus, non difficultati virginitatis? Quod dicit, Quibus datum est: nō hoc significat quoniam quibusdam datur, quibusdam nō datur: sed illud ostendit, quia nisi auxilium gratia acceperimus, nihil ex nobis valeamus. Quoniam autem volentibus gratia non denegatur, in euangelio dominus dicit: Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur. Debet autē voluntas præcedere, & sic sequitur gratia. Nam neque gratia sine voluntate aliquid operatur, nec voluntas quid sine gratia potest. Nam & terra non germinat, nisi pluuiam susceperit, nec pluuia fructificat sine terra.

Mat. 7. a.

Mat. 19. d.

In commemoracione sancti Pauli, homilia xxij. Incerto interprete. **I**n illo tempore, dixit Simon Petrus ad Iesum: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Et reliqua. Quoniam possibile fuit deo saluare Iudaicum populum multas in lege diuitias possidentem, credentium ludæorum multitudo testatur, siue per Tomus secundus.

A ipsum Christum, siue per apostolos eius, vt bonitatis illius inuestigabile pelagus humana astimatio nō apprehendat, sed victa miretur tamen, quia dixit dominus: Apud homines impossibile hoc est, quantū ad naturam: apud deū possibile est. Ecce subito excitatur Petrus vnus ex populo illo diuite, & difficili, ex persona credentiū ludæorum, & clamat quasi testis potentia dei factus, & cōfirmans Christi promissionē, & dicit: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid nobis erit? Quoniā autem & ipse Petrus, & omnes apostoli, ceteriq; credentium ludæorū, contra possibilitatem humanam per dei potentiam crediderūt in Christum, ipse testatur dicens ad Petrum: Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Sermo iste conuenit ad omnes, vt singulis quibusq; dicatur: Quoniā beatus es tu, quia non caro & sanguis reuelauit tibi, sed pater meus qui in cœlis est. Iesus autē dixit eis: Amē dico vobis, quod vos qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israēl. Futurum autē erat, vt in die iudicij responderent ludæi: Domine, non te cognouimus filium dei in corpore constitutū. Quis enim hominum videre poterat thesaurū in terra absconditum, Solem nube celatum? Quis suspicabatur stellam matutinā nasci super terram? Quis putabat mulierem quæ clausit paradysum, vt nemo in eum intraret, vt ipsa fieret prima porta paradisi, vt lux per illam procederet, per quā tenebræ intrauerunt? Ergo iniuriam nostram non nos impulit cōtumacia cordis, sed decepit cōsideratio carnis. Vos respondebitis eis: Et nos fuimus homines sicut vos, similem habentes animam, eademq; naturam carnis in vno viximus mundo, eisdem factionibus mūdialium spirituū periclitantes, ipsis protectionibus dei adiuti. In hoc autē vos meliores fuistis nobis, quoniā nos fuimus homines piscatores, & rustici, & obscuri in plebe: vos autem sacerdotes, & scribæ, & principes populi. Nos illum cognoscere potuimus homines piscatores & rustici, & vos eum cognoscere non potuistis sacerdotes & scribæ, qui habebatis præ oculis vestris scripturas, quasi lampades scientia: Nos antequā mirabilia eius videremus, intelleximus eum: vos autē vel post testimonia tantarum virtutum intelligere non poteratis. Quo modo potuit fieri, vt penè tota gens ignoraret, quem duodecim cognouerunt? Esto. Quia non credidistis ei, nesciētes eum filiū dei: qua causa interfecistis eum, nullam culpā inuenientes in eo: Sed in nobis bona volūtas facta est, quasi lucerna rusticitatis nostræ: in vobis autē malicia facta est, quasi caligo scientia vestra. Adhuc autem audeo & subtiliorē introducere sensum, magis alterius cuiusdā viri sapientis referre. Exponit enim, quoniam sicut ludæorū populus in duodecim tribus fuit diuisus: sic & vniuersus populus Christianus diuisus est in duodecim tribus, secundū quasdā proprietates animarum, & diuersitates cordiū, quas solus deus cognoscere, & discernere potest: Vt quadam animæ sunt de tribu Ruben, quadam autē de tribu Symeon, vel Leui, vel Iuda. Puto enim sicut omnes sancti, quinque virgines prudentes esse dicuntur, quanuis sint innumerabiles, propter quinque sensus spirituales: & omnes peccatores quinque virgines fatuæ, quanuis sint innumerabiles, propter quinque sensus carnales. Et sicut omnes ecclesie Christi, septem dicuntur ecclesie, quanuis multæ sint, propter septem spiritus: omnes enim sancti, in quibus præ cæteris virtutibus abundantior est sapientia virtus, vna habetur

Mat. 16. e.

Apo. 1. b.

ecclesia. Item in quibus præ cæteris virtutibus abundanti-
or est intellectus, altera dicitur ecclesia: & sic per sin-
gulos tractans, inuenies ecclesias septem: similiter &
propter gratias duodecim, qui in personis duodecim
virginum exponit angelus in pastore, si cui tamen placeat
illa scriptura. Omnium namque Christianorum inue-
niuntur duodecim tribus esse: utpote omnes animæ, in
quibus præcellit virtus veritatis, vna est virtus. Nec enim
gratiæ in omnibus equaliter sunt, sed vnus quidem
amplius præcellit in ista, alius autem in illa. Omnes autem
Christiani, in quibus habitat Christus, sedes sunt Christi.
Quod ergo ait: *In regeneratione cum sederit filius hominis
in sede maiestatis suæ, & vos sedebitis super duodecim thronos.*

Promittit eis tempus Christianitatis futurum post ascen-
sionem suam, quando omnes suscipient verbum apo-
stolorum in se, sicut verbum Christi. Illud enim est tempus
regenerationis, quando homines regenerati per bap-
tismum, facti sunt ex filiis hominum, filij dei. Illud est tem-
pus, quando sedet Christus in sede maiestatis suæ, sicut
testatur propheta de gentium fide futura: *Regnabit deus
super gentes, deus sedet super sedem sanctam suam.* Qui-
cunque enim Christum in se suscipiunt credendo, sedes
sunt maiestatis eius. Et vide, quia non de tempore futuri
iudicij dicit, sed de vocatione gentium vniuersarum.
Nec enim dixit: Cum venerit filius hominis, sedens super
sedem maiestatis suæ: sed ita, cum sederit in sede
maiestatis suæ. In sede autem maiestatis suæ, ex eo cœ-
pit sedere, ex quo gentes credere cœperunt in eum. Ex
quo ergo Christus sedet super sedem maiestatis suæ, ex eo
& apostoli federunt super duodecim thronos, id est, in
omnibus Christianis, secundum diuersitates animarum,
quas supra tetigimus. Omnis Christianus qui suscipit ver-
bum Petri, thronus sit Petri, & Petrus sedet in eo: Sic &
omnium apostolorum doctrinam susceperunt, & tenent
in se hanc interpretationem, de diuersis tribus populi
Christiani. Et de seculis apostolis in sedibus cōmendat

Ibid. 121. a.

propheta, dicens: Hierusalem, quæ ædificatur ut ciuitas,
cuius participatio eius in idipsum. Illuc enim ascende-
runt tribus, tribus domini testimoniū Israël. Quia illic
federunt sedes in iudicio. Si ergo Hierusalem, quæ ædi-
ficatur ut ciuitas, ecclesia sine dubio: & qui illic ascen-
derunt, tribus Christianorum sunt: sedes & tribus qui se-
derunt illic, apostoli sunt. Apostoli enim sunt sedes dei.
Nec modica gloria est apostolorum, ut sermones eorum
federant in hominibus fidelibus, sicut Christi sermones:
& in sermonibus eorum vita hominum consistat, sicut in
sermonibus Christi. Sic ergo sedentes apostoli in thro-
nis Christianis, in duodecim partibus distincti, secundum
differentias animarum, iudicant duodecim tribus Israël,
id est, omnes Iudæos. Quando enim per verbum apo-
stolorum iudicant Iudæos, ipsi apostoli iudicare eos videtur.
Sed videndum si omnes Christiani in persona quidem
Christi, & apostolorum sunt sedes Christi: quare omnes
Christiani in persona quidem Christi, quasi vna sedes
dicuntur? Nec enim dixit, cum sederit filius hominis su-
per sedes suas: sed, super sedem suam. In persona autem
apostolorum duodecim throni esse dicuntur, omnis popu-
lus Christianus. Vide si habet rationem ista solutio.
Quoniam omnes apostoli, omnia quidem bona habue-
runt: non autem omnia ad perfectum, sed vnusquisque
eorum in aliquo bono priuato magis perfectior fuit,
quàm alter: utpote Petrus in fide fortior, quàm cæteri:
Ioannes innocentia simplicior, quàm cæteri. Et sicut solus
discernere potest Christus, qui animarum differen-
tias nouit: ita Petrus requiescit in fide, Ioannes in inno-

centia, & vnus cuiusque apostoli illa virtus in thronis,
in qua perfectior cæteris fuit: Christi autem omnes virtu-
tes, quasi vna est fides, quia in omni virtute æqualiter il-
le solus perfectus est: Nam quoniam de tribulatione in hoc
mundo apostolis danda loquitur Christus, illud est testi-
monium, quod sequitur hoc modo, dicens: *Et omnis
qui reliquerit hoc & hoc, centuplū accipiet, & vitam æternam posside-
bit.* Id est, non solum vos, sed & omnes qui secuti me fue-
rint, sicut vos. Si autem omnes in hoc seculo centuplum
recipiunt, sine dubio & apostolorum etiam in hoc secu-
lo merces futura promittebatur. Ait ergo dominus: *Et
omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut ma-
trem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centu-
plum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Quoniam Petro
interrogante ex persona apostolorum, cæterorumque fi-
delium Iudæorum, quasi priore omnium, Christus ita
promisit non solum Petro, sed apostolis omnibus, ne forte
postmodum legentes homines hæc Christi promissa
æstimant apostolis tantum, aut solis Iudæis esse promissa,
vt iliter addidit, dicens: *Et omnis qui reliquerit, id est,
sive Iudæus, sive Gentilis.* Et in aliis quidem euangelistis

secundum alium exposuimus intellectum: hic autem &
adolescentem illum, qui de vita æterna magistrum requi-
siuit, proposuimus in mysterio Iudæici populi esse, & ip-
sum Petrum interrogatam in mysterio credentium Iudæo-
rum interpretationem conuenit, vt de Gentibus relin-
quentibus omnia, quæ gentilia sunt, & ad Christi fidem
confugientibus, omnia ista tradamus: id est, non solum
omnis Iudæus, sed etiam Gentilis, qui reliquerit patrem
suum diabolū, & matrem suam ignorantiam, per quam
assidue diabolus ex femine interfecti, id est, interdicti
erroris generat filios, aut fratres, aut sorores, videlicet
eiusdem erroris socios, sociasque: aut si crediderit ille qui
fuit sacerdos, relinquens idololatriam ipsam cōiugem
suam, per quam quotidie filios generabat, & filias, & ip-
sa pariter cum matre eorum relinquens: aut si alicuius
professionis magister, relinquens ipsam professionem,
quasi agrum fertilem credat in Christum, aut dignita-
tem secularem, quasi domum optimè se obumbrantem,
despiciat propter fidem. Sed secundum traditionem sim-
plicem cōuenit intellectus, vt cum quis intellexerit quocun-
que modo filium dei esse Christum, non propter af-
fectus parentum suorum, aut fratrum, aut filiorum, aut fa-
cultatū relinquat Christum, manens in perfidia sua prio-
re: sed propter fidem Christi despiciat omnia illa, & se-
quatur vestigia Christi. Sed hoc videamus, qui relique-
rit omnia, centuplum in hoc seculo quomodo recipere
potest. Hæc autem difficultas contigit, quia in hoc seculo
recepturos dicit alter euangelista, alioquin in hoc seculo
difficile non est. Ergo secundum sanam doctrinam ita
nos conuenit intelligere quod dicit, Centuplū recipiet:
non vt ipsam rem quam dimittit, centuplum recipiat:
nec enim possibile est, vt qui patrem, aut matrem reli-
quit, centum patres, aut matres recipiat: sed ita tantam
gloriam, tantam gratiam, tantam beatitudinem cōse-
quatur, vt centuplum valeat illi quàm res fuit quam di-
misit. Ecce reliquit patrem, & elegit sibi patrem deum.
Nonne plus centuplū ei constabit, quàm pater carnalis,
vt illi obsequatur diebus ac noctibus, illius faciat volū-
tatem, illius hæreditatē expectet: qui postquam substantiā
tradidit suis, nunquam moritur, neque relinquit orphanos
filios suos, sed & filij quasi perfecti viri possident diuitias
eius, & pater semper illos sic tuetur, sic protegit, quasi sem-
per infantes. Qui matrem reliquit, vt diligit matrem ec-
clesiam, nonne plus est ei centuplum, quàm mater car-
nalis?

nalit: Illa enim carnem eius peperit corporalē, hæc au-
tem animā eius regenerauit æternam. Qualis caro, talis
& mater carnalis. Cum enim mortua fuerit caro, perit
generatio carnis, & soluitur generationis affectus. Ex il-
lo enim nec ille illi filius, nec illa illi mater, quia anima
nec generat, nec generatur: & nullum cognoscit patrē,
nisi eum cuius voluntate creata est: nullā cognoscit ma-
trem, nisi ecclesiam, quæ illam generauit in fide, quæ de-
dit ei madata diuina ex duobus testamētis, quasi escam
salutarem dulcissimi lactis ex duabus māmillis, quæ il-
li aqua & spiritu texit tunicam immortalē, quæ ad per-
fectū sanctitatis adduxit, vt digni fuerint patris sui sub-
stantiā possidere. Qui reliquerit fratrem, vt habeat Chri-
stum fratrem, nonne melius est ei, quàm ceterum fratres?
Qui fratribus suis non inuidet, qui super hæreditatē non
certat, qui propter lucrum non rupit fraternitatis affe-
ctum, qui non solum omnia sua, sed etiam seipsum dare
paratus est, qui cum omnia dederit, nihil ei minuitur. Nā
humana substantia semper pauper est, & quantumuis ho-
mo habuerit, nihil se putat habere: illa autem substantia
sola est, quæ omnium desiderium satiat, & adhuc super-
abundat. Qui reliquit sorores, statim eum recipiunt gra-
tiæ dei, quasi charissimæ sorores. Non vlla soror sic dul-
citer complectitur fratrem suum, quo modo gratiæ dei
cōplectuntur animam sanctam. Nam quoties gratiæ dei
in sensibus nostris hærent, & delectant nos: toties ani-
mas nostras cōplecti, & osculari videntur. Si filios di-
miserit, prouidet ei deus filios spirituales, quos doceat,
quos erudiat, quibus dicat apostolica voce: Nā in Chri-
sto Iesu per euangelium ego vos genui: qui patris mortē
non expectent. Nam filij carnales, si modicum fuerit pa-
ter eorum senex, tædiantur de vita ipsius, desiderant eum
mori, & si citò mortuus non fuerit, contemnunt eum
quasi delirum: filij autem spirituales, quanto perfectiores
fuerint in fide, tanto amplius diligunt suum doctorem.
Si dimittit substantiam, ab omnibus diligitur, ab om-
nibus honoratur, ad quibusdam autem & timetur. Nam
ipse deus, cui se tradit, dat ei gratiā coram hominibus.
Nonne melius est ei hoc, quàm vniuersa terra: aut quæ
substantia tantā gloriam præstat homini super terram,
quantam opinio sanctitatis? Adhuc pro terrena substā-
tia datur illis substantia spiritalis, quam iunior filius ac-
cepit à patre suo, & cōsumpsit viuendo luxuriosè, id est,
sapientiam, scientiam, cæterasque virtutes innumerabi-
les, quas cōsequuntur, qui relicta facultatibus mundia-
libus se deo tradiderint. Multi enim erunt primi nouissi-
mi, & nouissimi primi. Primum enim synagoga vocata
fuerat ad salutē, sed illa vicio infidelitatis agrotante in
domo patris sui, id est, legis: & ex gentibus ecclesia sur-
gens de infirmitate peccatorum suorum cucurrit ad Chri-
stum, vincens fide languorem, & sic gratiam synagoga
transmissam præripuit. Synagoga autem videns eccle-
siam, non solum ab infirmitate sua sanatam, sed etiā ac-
cepta gratia à spiritu sancto filiam dei factā, accessit &
ipsa ad Christum, magis zelo virgente, quàm fide, sicut
dicit Apostolus: Sed illorum delicta salus est gentibus,
vt illas amulentur. Et synagoga, quæ sic primo loco vo-
cabatur, & primitias salutis obtinuit apud deum.

Dominica prima aduentus domini, homilia xxij.

Incerto interprete.

Matt. 21. a.

N illo tempore, cum appropinquasset Iesus Hierosolymam,
& venisset Bethphage ad montem Olineti, tunc misit duos
discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est,
& statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea. Et reliqua.

Tomus secundus.

A Puto res ipsa exigit, vt queramus. Frequenter quidē Ie-
sus venit in Hierusalē, sicut Ioannes testatur, nunquā ta-
men sibi adhibuit ministeria iumentorum, nec ramorum
virentia circa se ornamenta constituit, nec ad terribi-
lem laudem suæ diuinitatis animos populi excitauit, ni-
si modò quando vt pateretur, ascendit. Ideo ergo cum
tanta gloria ingressus est, vt amplius illorum aduersum
se excitaret inuidiam: quia iam tempus passionis eius
instabat, & non mors eum vrgebat, sed ipse magis ad-
uersum se cōpellebat mortem. Quoties enim de manu
sacerdotū elapsus euasit, cum esset visibilis factus: Quan-
do Iudæi Christum voluerunt occidere, tangere eum
non potuerunt. Quando autem Christus secutus est mor-
tem, parcere ei Iudæi non potuerunt. Ergo si Christus
eos prouocauit, an fortè de morte sua fecit eos inno-
xios: Absit, non excitauit eos, vt facerent quod antè no-
luerant, sed vt possent facere, quod prius volebant. Fa-
cultas eis data est, non mutata volūtas. Tunc Iesus misit
duos discipulos, dicens: Ite in castellū quod contra vos
est, & statim inuenietis asinā alligatam, & pullum cum
ea: soluite & adducite mihi. Asina & pullus eius, Iudæi
sunt & Gentes. Iudæa enim secundum deum mater est
Gentium, sic enim dicit ad illam deus per Esaiam pro-
phetam: *Et constituam principes tuos sicut antea, & cō-*
filiarios tuos sicut ab initio, & tūc vocaberis ciuitas ius-
titiæ, & mater ciuitatum, id est, ecclesiarū fidelis Sion.
Propter quasdam tales similitudines animalibus his as-
similati sunt homines deum, vel dei filium non cognos-
centes. Etenim animal hoc immundum, & præ cæteris
penitentiæ magis irrationabile & stultum, in infirmum
& ignobile, & oneriferum magis: sic & homines fuerunt
ante Christum, idololatriis, & passionibus diuersis im-
mundi, & irrationabiles, verbi ratione carentes, & quā-
tum ad deum stulti. Quid autem stultius, quàm factorem
contemnere, quasi facturam: & opus manuum suarum
adorare, quasi factorem? Erant infirmi secundum ani-
mam, & ignobiles, non valentes resistere passionibus suis,
& obliui generationē suam cœlestem, facti fuerant serui
passionum suarum, & demonum, quibus resistere non
valebant. Et quicūque demonum, vel philosophorum
cuiusque erroris, vel dogmatis alicuius sarcinā eis volu-
isset imponere, sufferebant, & omnia non bona patientia
supportabant. Propter quæ omnia & Apostolus ad Co-
rinthios dicit: Videte vocationem vestram fratres, quia
non multi sapientes secundum carnem, non multi fortes,
non multi nobiles, sed quæ stulta sunt elegit deus, vt cō-
fundat sapientes: & infirma mundi elegit deus, vt cōfun-
dat fortia: & ignobilia, & contemptibilia mundi elegit
deus, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret. At vbi
Christus super eos ascendit & induxit in templum, loti
per baptismum, facti sunt de immundis animalibus ho-
mines sancti. Percepta enim verbi ratione & sapientia
dei, facti sunt homines rationabiles & prudentes: & in-
uenta eorū irrationalitas eorū esse simplicitas, & stulti-
cia eorū mansuetudo. Nam simplicitas sine ratione verbi,
hominis irrationalitas est: & mansuetudo, si non fit
propter deum, stulticia est. Adhuc autē accepta gratia,
& recognita generatione sua cœlesti, facti sunt de infir-
mis & ignobilibus fortes & nobiles: & quæ videbatur in-
firmitas, innocētia inuenta est in eis, ignobilitas autem
humilitas. Nā innocētia sine deo infirmitas æstimatur,
& humilitas non propter deum, ignobilitas iudicatur.
Item reicientes à se onera demonū, & suscipientes su-
per se iugum Christi suaue, & onus eius leue, & ipsum ses-
sorem in cordibus suis suscipientes, facti sunt patientes.

Luc. 4. e.

Esai. 1. f.

1. Cor. 1. d.

Nam patientia irrationabilis onerifera aestimatur, ligata, id est diabolici erroris vinculo impedita, ut non haberet libertatem ire quo vellet. Nam omnes homines antequam peccemus, liberum quidem habemus arbitrium, si volumus sequi voluntatem diaboli, an non. Quod si semel peccates obligauerimus nos operibus eius, iam nostra virtute euadere non possumus: sed sicut nauis fracto gubernaculo illuc ducitur, ubi tempestas voluerit: sic & homo diuinæ gratiæ auxilio perditio per peccatum, non quod vult agit, sed quod diabolus vult. Et nisi deus valida manu misericordiæ suæ soluerit illum, vsque ad mortem in peccatorum suorum vinculis permanebit. Ergo nostra quidem voluntate & negligentia alligamur, sed per dei misericordiam absolui mur. Sicut enim videmus in istis mundialibus regnis, quo modo in primis quidem nemo potest facere seipsum regem, sed populus creat sibi regem, quem eligit: sed cum ille rex fuerit factus, & confirmatus in regno, iam habet potestatem in hominibus, & non potest populus iugum eius de ceruice sua repellere. Nam primum quidem in potestate populi est facere sibi regem, quem vult: factum autem, de regno iam repellere non est in potestate eius: & sic voluntas postea in necessitate conuertitur. Sic & homo, priusquam peccet, liberum habet arbitrium, utrum velit sub regno esse diaboli, an non: cum autem se, peccando traderit sub regno ipsius, iam non potest de potestate eius exire. & sic prima voluntas eius in necessitatem conuertitur. Et hoc est, quod homines seculares & peccatores dicere solent: Numquid nolumus esse sancti: & quis non vult esse iustus: sed non possumus. Verum quidem est quod dicunt, sed non habent excusationem: quia primum potuerunt non esse sub potestate diaboli, si voluissent: postquam vero posuerunt thronum diaboli in cordibus suis, iam nemo potest eos eripere de potestate diaboli, nisi solus deus. *Soluite*, inquit. Quo modo? Per doctrinam vestram, & per miracula vestra: quia omnes Iudei & Gentes per apostolos liberati sunt. *Adducite mihi*. Ad ministerium, id est, ad gloriam corrigite illos. Duos autem misit apostolos, quia per duo generalia mandata omne genus humanum de peccato absoluitur. Qualia? Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum. In his duobus omne peccatum expellitur, & omnis iusticia consummatur. Aut certe alia duo: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Et iterum: Quod vultis ut faciant vobis homines, facite & vos illis similiter. Quidam autem duos istos Petrum & Philippum apostolos exponit intelligere oportere, quoniam hi primus transgressiones Iudaicos fines, Gentes adduxerunt ad Christum: Philippus quidem Samariam, quam ipsam Samariam asinam esse interpretatur: Petrus autem Gentes, accipiens Cornelium ex Gentibus, quasi Samariæ pullum. *Et si quis vobis dixerit aliquid, dicite: Dominus operam eorum desiderat*. Nec dicatis, dominus tuus, neque dominus noster, neque dominus iumentorum, ut intelligant omnes: quia ego solus dominus, non solum animalium, neque solum eorum, qui mihi subditi sunt, sed omnium hominum, etiam qui mihi contrarii sunt. Nam & peccatores conditione quidem mei sunt, voluntate autem sua diaboli. Meus est enim orbis terræ, & plenitudo eius. Dominus operam eorum desiderat. Iustum est, ut aliquando creatura seruiat suo factori. Gentes enim deus in potestate diaboli pro tempore reliquit, ut tentet: non in æternum consumpsit, ut perdat. Necessè est autem ut fiat quod scriptum est: Homines & iumenta saluabis domine. Cœlestium autem remittet eos. Animal quidem postquam ingressum est in Hieru-

Deut. 6. a.

Tobia 4. c. Matt. 7. b.

Psal. 23. a.

Ibid. 35. b.

salem, inde ad dominum suum remissum est: animalis autem prophetia in Iudæa remansit. Nam de animali illo non hoc quod videbatur necessariū erat Christo, sed id quod intelligebatur: id est, non caro, sed ratio: ideoque caro remissa est, ratio autem retenta. Aut ita, non dixit, & iterum remittet eos ad te: sed tantum, remittet eos: ne ministerium præcederet rationem. Nam puto in primis homines non sermone nudo vocauit apostolorum, sed per virtutem spiritus sancti soluit pariter, & adduxit. Postquam autem adduxit, iterum dimisit eos in arbitrio, ut labore suo comitante gratia iustificetur. Nam quod vocati sumus, dei est: quod autem digni vocatione viuimus, nostrum pariter & dei est. Hoc est quod ait: *Iterum remittet eos*. Non ad diabolum qui prius tenebat eos, sed in arbitrio suo, in quo antea fuerunt, adiuuante scilicet dono gratiæ. *Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dicitur per prophetam, dicentem: Dicite filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium iumentis*. Dominus enim ascendens ad mortem in Hierosolymam, magnam gratiam pacis, & cœcordiæ mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam & pullum eius, intrauit in templum: & sic Gentes Iudæis cœiunxit. Sciens autem propheta maliciam Iudæorum, quia contradictri fuerant Christo ascendenti in templum: ideo ante præmonuit, ut per hoc signum cognoscerent regem suum Iudæi, dicens: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, &c. Ecce, ostendētis est verbum, id est, videte, non carnali aspectu, sed spiritali intellectu opera virtutum eius aspiciete, non schema visionis eius. Si enim schema tantum eius aspexeritis, decipiendi estis natura humana: si autem opus eius consideraueritis, saluandi estis in virtute diuina. Ante tempora autem multa constitutus propheta, videns eum spiritali aspectu, qui nondum fuerat natus: ideo dicebat, Ecce, ut ostenderet, quia ille de quo loquebatur, antequam nasceretur, iam erat. Cum ergo videritis eum in templo Iudæi, nolite superbe agere contra eum, dicentes: In qua potestate facis hæc? Quia ecce rex tuus venit mansuetus, sedens super asinam. Nolite considerare in qua potestate facit, sed considerate tantum si facere potest: quoniam hoc credere est, illud autem tentare. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Nolite dicere: Nos non habemus regem, sed tantummodo Cæsarem. Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam. Si intellexeritis, venit tibi: si non intellexeritis, veniet contra te: id est, si intellexeris veniet ut saluet te, ut sub pedibus tuis subiuguet Gentes, ut gaudens per prophetam dicas: Quoniam dominus excelsus, terribilis, & rex magnus super omnem terram: subiecit populos nobis, & Gentes sub pedibus nostris: elegit nos hæreditatem sibi speciem Iacob, quam dilexit. Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, & de templo sanctitatis expellat, & aliam sponfam de gentibus castiorem ducat in cubiculum sanctitatis, ut tu proiecta, & in tenebris constituta dicas per Salomonem: Ne aspexeritis me, quoniam ego sum denigrata, quoniam despexit me sol. Vis cognoscere mansuetudinem venientis? considera speciem aduentus eius: non sedet in curru aureo, preciosa purpura fulgens, neque ascendit super equum feruidum, amatorem discordiæ & litis, qui iactantia gloriæ pectus habet repletum, qui de lōginquo odoratur bellum, & gaudet ad vocem tubæ: & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo benefactum: sed sedet super asinam tranquillitatis, & pacis amicam. Non autem vides in circuitu eius splendentes gladios, & cetera ornamenta armorum

Esai. 62.

Zach. 9. b.

Do. 9. b.

Matt. 23.

Ioan. 19.

Psal. 46.

Cant. 1. b.

morum terribilium. Sed quid ramos frondentes, testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, ut non propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur. Sedens super asinam & pullum eius. Esto, super matrem sedebat, nunquid & super pullum sedebat: Tamen etsi corporaliter fieri non poterat, ut super animal vtrūque sederet, spiritaliter poterat, cum esset deus, ut & in Iudæis sederet & Gentibus simul. Sedere autem est super iumenta, id est, in præcordiis habitare, ut dicat illis Christus: Tollite onus meum super vos, & videte quoniam mitis sum, & humilis corde. Mansueti enim mansueti debent portare, quia vocauit eos seorsum: non ut puniat eos propter peccata eorum, sed ut ipse requiescat in eis propter mansuetudinem eorum. Nam sicut hoc genus iumentis si quid errat, in simplicitate errat, & non in asperitate: ita & homines qui crediderunt in Christum, siue ex Iudæis, siue ex Gentibus non in malicia, sed in ignorantia peccauerunt: ideo sedere debent, non puniri sub graui fessore. Nam sicut peccatores equi sunt diaboli, ita & sancti equi sunt Christi: quia diabolus in peccatoribus sedens instigat eos per delicta facinororum, id est, per fornicationes & auaricias: Christus autem sedens in sanctis dirigit eos per plana iusticiæ, id est, in castitate, in humilitate. Ergo equitatus diaboli, perditio est: equitatus autem Christi, salus. Sicut Abacuc dicit in canticis suis ad ipsum: Qui ascendis super equos tuos, & equitatus tuus sanitas est. Ergo induxit populum in templum, ut Gentes Iudæis cœiungat, ut impleatur quod Iacob benedicens filium suum Iudam prophetauit: Alligās, inquit, ad vitem pullum suum. Quæ est illa vitis? Iudæa quæ de Aegypto translata est, & in Oriente plantata. Et sicut prophetauit Noë de filiis suis, dicens: Benedictus filius meus Sem, dilatat deus Iaphet, & inhabitet in tabernaculis Sem. Sem enim erat pater Iudæorum, Iaphet autem pater gentium, quæ per Christum ingressæ sunt in tabernacula Iudæorum. *Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus, & adduxerunt asinam & pullum*. Quod euntes Apostoli soluerunt asinam alienam, mysterium quidem fuit illorum, virtus autem & auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere iumentum alienum ab illo domino, qui non eos agnoscebat qui essent, nisi præueniens eos spiritus Christi, cor domini eius preparasset ad dandum. Sic quod apostoli soluerunt Iudæos, vel gentes de vinculo inimici, in prima quidem facie eorum videbatur opus, reuera autem virtus fuit, & gratia Christi. Nec enim à Christo duodecim constituti, totum mundum ligatum sub potestate diaboli soluere potuissent, nisi gratia Christi confregisset virtutem inimici. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt*. Vestimenta sunt præcepta diuina, & gratia spiritalis. Sicut enim nuditatis turpitudine vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostræ præceptis & gratia diuina teguntur. Omnis enim homo naturaliter non solum peccator est, sed etiam totus peccatum, dicente Apostolo: Eramus natura filii iræ, sicut & ceteri. Vnde & Adam ideo se vidit nudum, id est peccatorem: & ideo foliis ficis, id est, mandatis asperæ legis cooperuit nuditatem suam. Et alibi promittens se deus iusticias suas, & gratias ablaturum, de gente Iudæa sic dicit per Osee prophetam: Et auferam vestimenta mea & linteamina, & ostendam gentibus turpitudinem eius. Ergo imposuerunt vestimenta super eos, id est, mandata & gratias quas ipsi acceperunt à Christo: super Iudæos & Gentiles imposuerunt, id est, tradiderunt. Nec enim requiescere in eis potuisset Christus, nisi eius mandata fuissent in eis. *Plurima autem turba vestimenta sua sternebant, alij autem*

Matt. 23. d.

Abac. 3. b.

Gene. 49. b.

Ibid. 9. d.

Ephes. 2. a.

A scindebant ramos de arboribus, & sternebant in via: videlicet ut veniente calcarentur iumento. Vestimenta sunt mandata, ut diximus: frondes autem speciem tenent pietatis. Quoniam ergo omnia mandata legis, & species Iudaicæ religionis à Christianis fuerunt conculcanda in via, id est in Christo: ideo iam tunc illa sub pedibus iumentis sternebant in via. Et vide quoniam super iumentum quidem apostoli posuerunt vestimenta sua, sub pedibus iumentis cetera turba Iudaica: quoniam mandatis quidem apostolorum sternuntur Christiani & adornantur, legis autem mandata ipsi conculcant. Quotiescunque enim circumcisionem spernimus, sacrificia Iudæorum pro nihilo aestimamus, & ceteras consuetudines Iudaicas reprobamus: vestimenta Iudæorum quibus ipsi induebantur, nos qui sumus ex Gentibus sub pedibus nostris calcamus. Alius autem sic: Qui vestimenta, inquit, deposuerunt super asinam, apostoli sunt, ceterique doctores: vestimenta autem sunt decus, & schemata gloriæ: gloriam ergo quam Christus accepit à patre, dedit discipulis suis. Discipuli autem accipientes eam à Christo dederunt gentibus, ut delectabiliter Christus sederet in eis, sicut ipse dicit: Et ego gloriam quam dedisti mihi, dedi eis: ut sint vnum, sicut & nos vnum sumus. Turba autem quæ vestimenta sua sternebat in via, credentes erant ex circumcisione: qui gloriam quam habebant ex lege, videntes Christum, deiecerunt in terram, semetipsos humiliantes, & cum Paulo apostolo, dicentes: Secundum iusticiam quæ ex lege est, conuersatus sum sine querela: sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc aestimaui propter Christum detrimenta, & arbitror stercora esse ut Christum lucrificarem. *Quid est enim aliud iusticiam legis terræ coequare ante sublimem, & gloriosam? Qui autem ramos de arboribus præscindebant frondentes, & ipsi erant credentes, & eruditi doctores, qui ex prophetis accipientes exempla viua de Christo, quasi de arboribus semper virentibus, & nunquam folia verborum suorum deicientibus, ramos frondentes ante pedes subiugalis, hoc est Gentilis populi ponebant, vel sternebant, ut per ea exempla quasi per ramos virentes sine offendiculo ambularent per viam vitæ istius, donec introirent in sanctuarium dei. Turba autem quæ præcedebant, & sequebantur, clamabant: Hosanna filio David*. Memores populi mirabilium eius quæ ostendit eis, & sanitarum quas præstitit eis, exultantes cordibus suis ante & retrò clamabant: Hosanna filio David. Qui præcedebat seniores erant, scilicet patriarchæ, prophætæ, ceterique sancti, qui ante aduentum Christi de aduentu eius & prædixerunt, & cognouerunt: sequentes autem iuniores, scilicet apostoli, martyres, ceterique doctores, qui post ascensum Christi de resurrectione eius & de ascensu, vel de operibus prædicauerunt, vel prædicant. Et diuersis quidem temporibus fuerunt, tamen in omnibus vnus exultationis spiritus fuit. Et illi quidem prophetantes de Christo venturo clamauerunt: Benedictus qui venit in nomine domini. Isti autem laudantes clamabant de aduentu Christi iam adimpleto. Hosanna autem quidam interpretantur gloriam, alij verò redemptionem, alij saluifica, siue saluum fac. Nam & gloria illi debetur, & redemptio illi conuenit, quia omnes redemit, & preciosa sui sanguinis effusione saluauit, qui cum deo patre viuunt & regnant, in secula seculorum, Amen.

Diui Ioannis Chrysostomi de arbore ficis à domino arcesceta, homilia xxiii. Incerto interprete.

F factum est, inquit, cum transiret Iesus, vidit arborem ficis plantatam super viam, & esurivit, & accersit ad illam, & non inuenit fructum in ea: quia non erat tempus eius.

Et maledixit eam, & aruit: & mirati sunt discipuli eius. Si ad arborem fici esuriens dominus venit: & quia tempus non fuit, idcirco in ea fructum non reperit: cur eam idem dominus maledixit? Nec enim propriae voluntatis vicio, fructum non habuit: cui desideratos fructus, temporis necessitas denegavit. Igitur si tanta vis est, ut necessitati debita imponantur, id est, ut alieno tempore fructus de arbore exigantur: quanta vis esse poterit, si voluntas non exhibeat, quod debetur? Nec enim voluntas poterit excusari, cum excusata necessitas non sit. Sed primo querendum est: cur esurierit dominus, qui omne animal pascit. Deinde, cur ad arborem accessit, quam fructum non habere certo certius sciuit. Post, cur eam arborem maledixit: quae non sua voluntate, sed temporis necessitate fructum non habuit. Nisi enim arborem figuratam in homine acceperis: rationem istam invenire non poteris. Nouerat enim dominus exhibendi fructus tempus non esse: nouerat ob hoc arborem maledici non debere, quae tunc forsitan maledicenda fuisset, si suo tempore debita denegaret. At cum dominus Christus quicquid in seculo gessit, quicquid docuit, vel qualcumque parabolas intulit: in ipsis hominem designauit, cuius causa salutis descendit, quem aut instruxit, aut monuit, aut armauit. Instruxit, dum dixit: Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum. Monuit, dum dixit: Ne dederitis sanctum canibus. Armauit, dum dixit: Nolite timere eos, qui corpus occidunt: animam autem occidere non possunt. Est autem in arbore similitudo hominis, ad quem dominus esuriens venit. Quid autem esurit in homine dominus, quidve ab eo sibi desiderat exhiberi, nisi quod ipse deo patri exhibuit? Meus, inquit, cibis, & meus potus est, ut faciam voluntatem eius, qui misit me. Haec ab homine exigit Christus, quae ipse deo patri exhibuit. His enim saginari certum est, quibus ab eo saginatus est pater. Haec a nobis exigit, quae se praebuisse deo patri ostendit. Exhibe Christo, quae Christus exhibuit deo: redde filio, quod filius reddidit patri. Inde promeretur Christianus, unde deus promeruit Christus. Non esuriat dominus, cum non obsequitur seruus: non sitiat Christus, dum non obtemperat Christianus. Sagina domini, officia sunt serui. Tu operaris, & dominus pascitur: tu obsequeris, & dei filius saginatur. Esuriui, inquit, & dedisti mihi manducare. Non es arbor a deo plantata, si bonos fructus non exhibes. Omnis, inquit, arbor non faciens fructus bonos excidetur, & in ignem mittetur. Non es plantatus iuxta tractus aquarum, si fructum tempore suo non reddis. Et erit, inquit, velut lignum, quod plantatum est iuxta tractus aquarum, quod fructum dabit in tempore suo. Non te patitur diu suo in agro consistere, si intelligi contigerit esurire. Infructuosas enim arbores in vinea sua dominus permanere non patitur, sicut ipse in euangelio suo testatur. Ecce triennium est, ex quo venio: & fructum in ista arbore non inuenio. Abscinde illam. Ut quid terram euacuat? Omnis sterilitas maledicta arefcit, & cum aruerit, igni & incendio proficit. Molestus terror est: ubi securis ad radices arborum posita repentinum excidium comminatur. Iam, inquit, securis ad radices arborum posita est. Audi itaque securis istius terribilem vocem: & paratam vlcisitio sollicito metu formida. Aut redde, inquit, fructus, aut seruo: aut igitur exhibe, quod iuberis: aut facio quod praecipior. Non te patiar sine fructu consistere, quae infructuosas arbores iussa sum amputare. Esto itaque homo arbusculae tuae valde diligens cultor, esto huius plantationis sollicitus semper amator: ut in ea arida quaecumque sunt, abscindantur: quae infructuosa

Tam Christi parabolas delineant, quam ipsi facta.

Mat. 10. b. Ibid. 7. a. Ibid. 10. c.

Ioan. 4. c.

Mat. 25. e. Ibid. 7. c.

Psal. 1. a.

Mat. 3. c. & Luca 3. b. Profopora.

A sunt, amputentur: quae fructuosa sunt, excolantur: diffusos ramos & nemorum opacitate condensos, spiritali falce copone, ut abundantes fructus potius, quam luxuriam mali germinis nutriant: ramorum nimios & abruptos excessus diligenti sollicitudine rescica, ut refecati in fecunditatem fructuum exurgant. Veritate enim germinis, non inani specie dominus delectatur. Steriles non amat: fecundas exoptat, fructuosas diligit: aridas amputare consuevit. Sagina igitur tuis fructibus dominum, ut suis te ipse saginet. Sterilitate tua non esuriat, ne & ipse faciat te esurire. Da illi fructus, quos exigit: & accipe, quos promittit. Exhibe ei quod desiderat: & accipies ab eo, quod donat. Tribue ei nascentia, quae cupit: & ipse tibi, quae cupis, attribuet. Tunc enim poteris eius fructibus saginari, si eius esuriam a te contigerit satiari. Dicitur est breuiter esurire dominum. Quid sit, dehinc quod sequitur, videamus. Et accessit, inquit, ad arborem dominus: ut fructum in ea inquireret, & non inuenit, quia tempus non fuit. Diximus superius in hominem, figuram esse arboris transferendam; cum dominus Christus nec ad arborem posset nisi figurate, alieno tempore accedere, nec ab ea fructum qui deerat, quasi desiderans postulare. Sed hoc totum, ut diximus, in figura hominis gestum est, qui semper debet in sese debitos fructus habere, nec vnquam sine ipsis inanis & vacuus consistere: quippe qui paratus sit semper, ut si forte dominus ad eum venerit, & fructum in eo, id est officia sancta quaesierit: inueniat eum semper paratum, semperque fructibus bonae vitae instructum, ut si eum ducere secum voluerit, beatum felicemque adducat: aut si relinquere in mundo voluerit, in exemplum multorum relinquat. Nam quod dicit, Non fuit tempus, ut fructum dominus inueniret: hominis isthuc causa tractatur. Tempus enim exigendorum de homine fructuum, id est, quod dominus iudicium celebrabit, quo singulorum actus & vitam discutiens, aut bonos fructus caelesti premio honorabit, aut malos gehennae ignibus religabit. Tamen quia non nunquam ante tempus iudicij, id est, hic in seculo, dominus consuevit anteuertere iudicium, ut nunc de nobis exigat, quod iudicij tempore exacturus est: monet debere nos esse paratos, id est fructibus sanctae vitae instructos, ne subito sine fructu inuentos, exemplo istius arboris maledicat: sicut nos ipse dominus admonet, dicens: Estote, inquit, parati: quia nescitis, quando dominus uenit. Non enim homo contradicere iudicij poterit: si a te modo velit exigere, quod illum nosti futuro iudicio destinasse. Tuum vero illud est tantum, semper esse paratum, semper sollicitum, semper salutaribus officiis instructum, ut quocumque uenerit tempore tuos actus discutere, iudicium celebrare: dignus semper existas, qui merita vitae caelestibus praemiis digna expendas. Sic aliquando diluuium inopinatum demittens, genus humanum extinxit: sic Sodomitas dominus imbro flammifero iudicauit, sic Aegyptios meritis, Amorrhoeos deleuit: & non nunquam homines diuerso iudicio hic in seculo iudicauit. Aliud est enim manere vacuum, nec timere domini praedictum: aliud securum & latum expectare iudicium. Dum enim securus quis in mundo incautus & segnus, tarditatem iudicij contemnens, sine fructibus bonae vitae consistit: sic praecipuus a iudice, istius arboris exemplo maledictus arefcit, sicut ipse dominus in euangelio dicit: Si autem dixerit seruus ille nequam in corde suo: tardat dominus meus venire, & incipiat cadere conseruos suos manducans & bibens cum inebriantibus se: ueniet dominus in die eius, qua nescit, & hora qua non sperat, & partem eius cum infidelibus ponet. Diximus

Mat. 22. b

Luc. 20. a

Mat. 21. d

Gen. 7. c. & Exod. 14. a

Luc. 13. f

Diximus primo quid sit esurire dominum: deinde diximus accessisse ad arborem eum, ut fructum inueniret in ea, & non inuenit, quia tempus non fuit. Sequitur nouissimè, quia ipsam arborem maledixit, & aruit. Tu in hac arbore homo dei terreris, tu instrueris, tu salubriter admoneris: tibi procurantur exempla, tibi causa aptantur, propter te istius arboris argumenta traduntur. Si habes in te fructus, serua: si non habes, repara. Haec enim aut seruientes terrent, aut contemnentes perimunt: aut sollicitos saluant, aut temerarios condemnant. Tu in arbore ista consistis, tu hoc exemplo pulsaris: per ipsam tibi aut salus, aut causa, aut vita, aut poena tribuitur. Aduentum domini bonis fructibus praueini. Constitue in via paratissimos accelerans fructus. Quod in te dominus optat, inueniat: quod quaerit, reperiat: quod desiderat, habeat: ne quod a deo arbori contigit, tibi contingat. In arbusculam prolatum est iudicium, ut tibi proficiat in exemplum. Maledictio arboris tribuat metum, pariat fructum, seruet iudicium. Quanto tardauerit dominus, tanto sit sollicitior seruus: quanto diutius superuenit Christus, tanto sit paratior Christianus. Maior est enim poena dilata, quam subita: molestius supplicium, quod praemisso terrore differtur: grauior poena, quae ad hoc tardat, ut diutius feriat. Subita enim cito percutiunt, dilata foeneratam poenam restituunt. Non est prouidus seruus, quem imparatum inueniret dominus. Actus tuos tu ipse discute, & quod displicuerit, corrige: rationes quas daturus es, caute compone, ut dominus illas possit, cum acceperit, acceptare. Quare tu homo, qui in similitudine arboris figuraris: esto uiuidus, esto fecundus, esto bonis fructibus plenus. Nullus in te ramus sine fructu remaneat: nullus locus sine fecunditate consistat. Dominus cum ad te uenerit, tuis fructibus gaudeat: vel si ad te miserit, saginam in te desideratam inueniat, ut qui quod sterilem arborem maledixit, fecundam tuam arborem in aeterna secula benedicat.

Dominica xxij. post Pentecostes, Homilia xxv. Incerto interprete.

Mat. 22. b

In illo tempore, abeuntes pharisaei consilium inierunt, ut caperent Iesum in sermone. Omnia malicia confunditur aliquoties ratione ueritatis, corrigitur autem nunquam: maxime eorum qui proposito malo, & non ignorantia peccent. Ecce enim sacerdotes postquam terrere dominum non potuerunt, dicentes: in qua potestate haec facis? postquam parabolarum ratione constricti, suo iudicio ipsi se reos fecerunt, dicentes: Malos male perdet. Nemine contra eos dicente testimonium, nisi conscientia sola. Nunquid compunxit eos timor peccati: nunquid compescuit eos uel libertatis consideratio? Sed quid abierunt, & consilium acceperunt, ut eum caperent in sermone. Quemadmodum si aliquis claudere uoluerit currentis aquae meatum, si una ex parte clausa fuerit aquae uolentia, aliunde sibi semitam rumpit: sic & eorum malignitas ex una parte confusa, alium sibi aditum adinuenit. Sicut enim non potest fieri, ut ligna mittendo extinguas ignem: sic fieri non potest, ut rationem reddendo places hominem malum. Et sicut ignis quanto magis ligna susceperit, in maiorem flammam erigitur: sic animus malus quanto magis ueritatem audierit, tanto amplius in maliciam excitatur. Abierunt ergo, & consilium acceperunt. Quo abierunt? Ad Herodianos. Nam ex eo quod non dicit, consiliati sunt, sed consilium acceperunt: & ex eo quod pariter cum Herodianis uenerunt: apparet, quia cum illis eiusmodi circumuentionis consilium tractauerunt.

A Homines coloni cuius terram possident, eius auxilium opus habent: qui iusticiam tenet, nullius patrocinio indiget, nisi dei: qui in diaboli iniquitatibus ambulat, diaboli adiutorium necessarium habet. Coloni enim dei, diaboli adiutorium non requirit: colonus autem diaboli, auxilium dei non requirit: etsi quaerit, non inueniet. Vidisti aliquando euntem ad furtum deum orare, ut bene prosperetur in furto? Aut qui vadit ad fornicationem, nunquid signum crucis ponit sibi in fronte, ut non comprehendatur in crimine? Quod si fecerit, non solum non iuuatur, sed amplius traditur: quia nescit iusticia dei patrocinium dare criminibus. Sic & isti Christum expugnare cupientes, conuenienter non ad seruos dei uiros religiosos, sed ad Gentiles, id est, ad Herodianos se contulerunt: quale consilium, tales & consiliatores. Quis autem poterat dare consilium contra Christum, nisi diabolus, qui erat aduersarius Christi? Cogitabant enim apud se sacerdotes, si nos euntes interrogauerimus Christum: quanuis dixerit, quia non licet dari Caesari tributum, tamen non nobis creditur dicentibus contra eum. Iam enim omnes, quia inimici eius sumus. Inimicorum autem testimonium in iudicio, etsi uerum fuerit, quasi suspectum reprobatur: sed nec per se ipsos interrogare uolebant Christum, quia in magna suspitione inimicitiae fuerant apud Christum; ne forte quasi suspecti circumuenerint eum non possent. Nam inimicus manifestus melior, quam amicus fictus. Ille dum timetur, facile uitatur: iste dum non agnoscitur, prauelet. Miserunt ergo discipulos suos, quasi adhuc minus cognitos, & minus suspectos, ut aut abscondite facile deciperent eum, aut deprehensi minus erubescerent apud eum. Nam consilio malo deprehensio, tanto minor nascitur confusio, quanto fuerit persona deterior. Sed discipuli illi magistris suis atate miores erant, malicia autem pares: nam & pulli serpentum statura breuiores, ueneno autem aequales sunt: & catuli luporum adhuc teneri constituti, etsi uenationem obtinere non possunt, iam tamen sanguine gaudet, & morsibus ludunt.

Dominica xviii. post pentecostes, Homilia xxvj. Incerto interprete.

In illo tempore, accesserunt ad Iesum pharisaei, & interrogauerunt eum: quid sit mandatum magnum in lege? Frequenter ludaei diuersis interrogationibus Christum tentantes, sibi quidem acquisierunt interitum, nobis autem prouiderunt salutem. Nam uerba Christi profecerunt illis ad confusionem, nobis autem ad aedificationem: quoniam responsis eius uincebantur, & non placabantur. Nam malicia frequenter quidem vincitur, nunquam autem placatur. Pharisaei sunt omnes, qui contra ueritatem contendunt, qui non ueritatem defendere cupientes certant, sed subuertere festinant. Qui enim pro ueritate contendit, cognita ueritate consentit ueritati: qui autem contra ueritatem, non consentit ueritati, manifestum est: quoniam prius non pro ueritate, sed contra ueritatem certabat. Audi igitur homo fidelis, qui contra haereticum libenter contendis: Si pharisaei placati sunt, & tu certando contra haereticum, potes eum placare, cum uiceris? Si autem pharisaei uicti quidem sunt, placati autem non sunt: quo modo tu poteris eos placare, cum uiceris? Nunquid Christo fortior es, ut quos ille non placauit, tu places? Debuerunt quidem timere Sadducorum exemplum, ut ne similiter interrogantes confundantur: sed ardens malicia, dum se satiar

Mat. 22. d

tiare festinat, non aspicit exitum rei, vt tantummodo alteri noceat, nec sibi parcens. Sed si neminem ante viciisset, forsitan iusta ratione se sperarent posse cum vincere, a quo nullus est victus: nunc autem videntes, quoniam quotquot eum interrogare ausi sunt, omnes victi recesserunt: quid aestimandi sunt isti? nunquid fortiores q̄ ceteri, qui victis omnibus vincere possint? Sed impudentiores, q̄ omnes qui confusis omnibus ante se, similiter erubescere non timuerunt. Conuenerunt in vnum, & interrogavit eum vnus legis doctor. Conuenerunt, vt multitudinem vincerent, quem ratione superare nō poterant. A veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudinem se armauerunt. Dicebant enim apud se: Vnus loquat̄ pro omnibus, & omnes loquamur per vnum: vt siquidem vicerit, omnes videamus victores: si autē victus fuerit, vel solus videatur confusus. O pharisæi, qui omnia propter homines cogitatis & facitis. Primū quidem venientes cū vno, vincendi estis per vnum: tamen putatis quia vno victo, homines nō intelligant omnes vos victos. Nunquid conscientia vestra non sentiunt se esse confusas? Leuis est enim cōsolatio, qui in seipso confusus est, quod ab aliis ignoratur. Magister, quod est mādātū magnum in lege? Magistrum vocat, cuius nō vult esse discipulus. Simplicissimus interrogator, & malignissimus insidiator, de magno mādato interrogat, qui nec minimum obseruat: ille enim debet interrogare de maiori iusticia, qui iam minorem impleuit. Dominus autem sic eum reprehendit, vt interrogationis eius fictam conscientiam statim primo responso percuteret, dicens: Diliges dominum deū tuū in toto corde tuo: id est, non sicut tu, qui deuotionem ostēdis in ore, & fraudem meditaris in corde. Magnū autem & minimum mandatum dicimus, quantum ad dignitatem mandatorum, non quantum ad vtilitatem. Alioquin vtilitas omnium mandatorū vna est, & omnia mādata quæ videntur esse mandatum, ita sibi coherent, vt alterum sine altero esse non possit: vt puta si interroget te aliquis in ædificatione domorum, quæ pars est melior: dicis fundamentum. Sed quæ admodum ædificatio non potest esse, nisi fuerit fundamentum, ita nec fundamentum potest esse, nisi ædificatio fuerit subspecta: nec dicitur fundamentū, nisi sit ædificatio cuius fundamentum dicatur: ergo fundamentum ædificatione dignius est, non vtilius. Sic & caput dignius est q̄ membra, tamen nec membra sine capite, nec caput sine membris. Sic digniores sunt sacerdotes, q̄ populus, nō tamē vtiliores: quia nec populus sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine populo esse possunt. Ita & dignius est hoc mādātū: Diliges dominum deum tuum, ex toto corde tuo: quam illud, Non concupisces, non occides, tamen vtilitas vna est. Nam qui diligit deum, ille non occidit, aut concupiscit: qui autem occidit, aut concupiscit, nō diligit dominum deū suum. Esse autem minora mandata dominus manifestat: Si quis vnum ex minimis istis mandatis soluerit, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Diliges, inquit, non timebis: quia diligerere maius est, quam timere. Minoratio enim cultura dei habet timorem: perfectio autem, dilectionem, dicente Ioanne: Perfecta autem dilectio foras mittit timorem. Donec enim homo timet deum, non eum diligit: cum autem diligerere cœperit, iam non eum tantummodo timet, sed etiam amplius diligit. Timere enim seruorum est, diligerere filiorum. Timor sub necessitate est, dilectio in libertate: qui in timore seruit deo, pœnam quidem euadit, mercedem autem iusticiæ

non habet, quia inuitus facit bonum propter timorem. Non vult ergo deus, vt timeatur ab hominibus quasi dominus, sed vt diligatur quasi pater, quia adoptionis spiritum donauit hominibus. Nam si conceperimus ab initio creati hominis causam, intelligimus, quia deus se magis patrem voluit esse hominum, q̄ dominū. Nō enim dixit tantummodo, Faciam hominem: sed, faciamus hominem secundum imaginem nostram. Similiter autem cōuenit filiis ad patres suos, non etiam seruis ad dominos suos. Quid est, diligerere deum ex toto corde tuo? nisi vt cor tuum nō sit inclinatum ad vllius rei dilectionem amplius q̄ dei, nec delecteris quasi specie mundi amplius q̄ dei, non in honoribus, non in auro vel argento, non in possessionibus aut vineis, non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut vestibus, non in filiis aut parentibus, aut amicis: sed hæc omnia existimes tibi esse in deo, vt præ his omnibus ames deum. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, iam ex toto corde non amas deū. Pro quāta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem, pro tanta parte minus est ad deum. Ecce, si vir habeat uxorem, quo modo cognoscitur uxoris plena dilectio? Vxor neminem debet sapienterem putare q̄ virum suum: etsi sit alter sapientior, tamen illa sapienterem esse alterum intelligere non debet. Vxor neminem fortiorē debet putare q̄ virum suum: etsi sit alter fortior, tamen illa intelligere non debet alterum fortiorē. Vxor neminem debet formosiorē putare q̄ virum suum: etsi sit alter formosior, tamen coram oculis eius alter formosior nō debet apparere. Perfectum enim odium, & perfectus amor verum iudicium non cognoscit: vtputa si perfectē odias aliquem, qualiacunq; fuerint, apud illum omnia tibi displicent, siue quæ loquitur, siue quæ agit: etsi sint bona, tamen tibi mala videntur. Sic, etsi perfectē aliquem amas, quæcūq; sunt apud eum, tibi placeant, siue quæ loquitur, siue quæ agit: etsi mala sunt, tamē tibi bona videntur. Ergo & vxor si videns aliquem dixerit, q̄ sapiens vir, vtinam vir meus talis esset, ita amor eius minus habet aliquid de perfecto amore. Si videns aliquem dixerit: Quam formosus homo, vtinā vir meus talis esset: iam amor eius minus habet aliquid de perfecto amore. Et pro quanta parte amplius aliquid laudauerit in altero viro q̄ in suo, tātō dilectio minor est ad virum suum. Sic ergo & anima omnis Christiana, quæ spōsa est Christi, ita debet diligerere deum, vt nihil sit in mundo quod amplius amet, q̄ eū. Pro quanta enim parte plus aliquid amauerit: pro tanta parte minus deum. Quid est, in tota anima diligerere deum? id est, certissimum animum habere in veritate, & firmū esse in fide. Alius est enim amor cordis, & alius est amor animæ. Amor cordis quodam modo carnalis est, vt etiam carnaliter deum amemus: quod facere non possumus, nisi recesserimus ab amore mundialium rerum. Sicut enim casta mulier, quæ virum suum amat, nullum aliū amat: si autem alium amauerit, iam nō amat virum suum: ita & homo si deum amat, mundum non amat: si autem mundū amauerit, iam deum ex toto corde non amat. Ergo cordis amor non intelligitur in corde, sed sentitur: quia quodam modo carnalis est. Amor autem animæ non sentitur in corde, sed intelligitur, quia amor animæ iudicium est, puta q̄ didicisti vnum deū ex quo omnia, & vnum deum per quem omnia. Si iterum intellectus tuus alicuius doctrinæ seductione percussus, cœperit dubitare de substantia dei, in tota anima non diligis deum. Iterum qui putat incantationes aliquid posse

Gene. 1. c

2. Cor. 14. c

Luc. 10. c

ad Ti. 2. d.

1. Io. 4. d.

Ioan. 17. a

posse, aut auguria aliquid intelligere, aut diuinationes aliquid nunciare, ille non in tota anima diligit deum. Qui omne bonum credit apud deum, & omne bonum credit esse deum, extra deum nō credit esse bonum: qui omnem virtutem & omnem sapiētiam credit esse deū, extra deum neq; sapiētiam aliquam esse credit, neque virtutem: qui credit deum omnia facere, & sine deo nihil posse fieri, ille tota mente diligit deum. Quid est, in tota mente diligerere deum? id est, vt omnes sensus tui, qui pertinent ad mentem, deo vacent. Cuius intellectus deo ministrat, cuius sapiētia circa deum est, cuius cogitatio ea quæ dei sunt tractat, cuius memoria quæ bona sunt recordatur, tota mente diligit deum, sicut ait Apostolus: Pfallam spiritu, pfallam & mente. Cuius autem aut intellectus quæ dei sunt non intelligit, aut non secundum deum sapit, aut scientia illius vana est, & secularis: aut recordatio illius non est bona, aut cogitatio displicens deo, ille non tota mente diligit deū. Hoc est primum, & maximum mandatum, secundum autem est simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Videtur Christus non ad interrogata respondere: ille enim interrogat, quod est mandatum magnū, puta dixit: Diliges dominum. Si voluit & alterum mādatum introducere, debuit minimū dicere, non secundum: secundum autem primum respicit. Sed vide quid voluit ostendere, Diliges dominum, & primū, & maximum est. Diliges proximum, magnum quidem est, primum autem non est. Et ideo dixit, Simile est: considera ergo mysteriū. Quis est proximus noster? Christus qui suscipiens carnem nostram factus est proximus nobis. Sicut in parabola illa Christus ostendit, cum dixisset pharisæus: Et quis est meus proximus? introducit hominem a latronibus vulneratum, & a sacerdote despectū, a Samaritano autem receptum, qui est ipse Christus. Ergo primum mandatum est & magnum, deum patrem diligerere, id est cognoscere. Ergo filius dei magnus sicut pater. Quicquid enim pater potest, & filius potest: pater enim diligit filium, & omnia dedit in manu eius. Sed quia omnia filius patre dante potest, sicut pater, ideo pater magnus deus & primus: filius autē magnus deus quidem, non tamen primus, sicut ait Apostolus: Expectantes aduentum magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi. Vt autem simpliciter intelligamus proximum nostrum omnem hominem esse fidelem: qui hominem amat fidelem, simile est sicut qui deum amat, quia imago dei est homo. Sicut rex in sua imagine honoratur, vel contemnitur: sic & deus in homine vel diligitur, vel oditur. Nō potest hominem odire, qui deū amat: nec potest deum amare, qui hominem odit: sicut ait Ioannes Apostolus, Qui dicit se diligerere deum, & non diligit fratrem suum, mentitur: si enim fratrem quem vides, non diligis: deum quem non vides, quo modo potes diligerere? Quis honorat regem, & contemnit eius imaginem? Aut quis honorat imaginem, & authorem contemnit imaginis? Aut ita: Quoniam pharisæi sciebant quidem, quod esset mandatum magnum in lege, & tentantes interrogabant, volens eis ostendere, quia non sufficiebat eis solius dei patris agnitio ad salutem, non solum dixit: Diliges dominum deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, sed addidit: Diliges proximum tuū, sicut teipsum, qui erat ipse. Alioquin si ad solum interrogationem eorum respondisset, sufficeret dicere: Diliges dominum deum tuum: & non adderet, proximum tuum sicut teipsum, secundum quod alibi dicit: Hæc est vita æterna, vt cognos-

cant te solum verum deum, & quæ misisti Iesum Christum. Et vide quia nō dixit, cognosces dominum deū tuum, sed diliges: quoniam cognoscere verum deum, penē proprium est humanæ naturæ: diligerere autem eū, religiosi cordis est, & recti. Et quicumque dilexerit deū ex toto corde, non est possibile, vt non perueniat ad filij eius agnitionem, id est proximi. Ipsa enim dilectio dei quæ in eo habetur, illuminans eum, præstat ei ducatum, vt post patrem cognoscat & filium. In his duobus mandatis lex pendet & prophetæ. Qui proximum suum diligit, nec occidit, nec mentitur illi quem diligit, nec falsum testimonium dicit de eo quem diligit, nec mulierem illius inuadit. Sicut odium omne malū suggerit, sic dilectio omne bonum. Vnde ait Apostolus: Est fides quæ per dilectionem operatur. Aut ita: Quoniā de patre & filio omnis prophetarum, & legis prædicatio existebat, per quos prophetas agnoscens quis proximum suum, hoc est filium dei, ad primum & magnum mandatum perueniebat, vt diligeret dominum deū, melius cognoscens eum per seipsum. Congregatis autem pharisæis, interrogauit eos Iesus: Quid vobis videtur de Christo, cuius filius est? Responderrunt, David. Et dixit eis: Quo modo ergo David in spiritu vocat eum dominum, si filius eius est? Iudæi aestimantes hominem Christum, tentabant. Nec enim tētassent eū, si eum dei filium credidissent. Volens ergo eis Christus ostendere, quia cognoscebat fallaciam cordis eorum: & quia non erat homo qui tētabatur, sed deus quæ nemo potest tentare: nec dicere potest manifeste veritatē de se, nec tacere. Dicere enim non poterat, ne malorum occasionem blasphemii inuenientes Iudæi amplius infanirent: tacere autem non poterat veritatem, quia ad hoc venerat, vt veritatem annuntiaret. Ideo talem interrogationem eis proposuit, vt eo tacente ipsa interrogatio eius ostēderet eis. Nunquid poterat dominus esse, qui ex eo fuerat nasciturus? Puto autem hanc interrogationem, non solum cōtra pharisæos, sed etiā contra hæreticos posuisse. Nam secundum carnem verē filius erat David, dominus autem secundum diuinitatem. Si ergo Christus secundum carnem dicitur Christus, aut secundum carnem iustus est sedere ad dexterā patris, sicut hæretici putant, ex æqualitate mendacium componere festinantes, nunquam Christus David filiū esse se denegasset. Nam nobis filius potest esse qui post nos futurus est: dominus autem esse non potest, nisi qui aut nobiscum, aut ante nos est. Christus autem secundū carnem post David est, secundum diuinitatem autem ante David. Ergo illum significabat dominum suum, illum significabat iubendum sedere, qui iam tunc erat, id est vnigenitus deus. Et nemo poterat ei respondere verbū, neque ausus est quisquam ex illa die amplius eum interrogare. Cōfusio multorum facta fuerat disciplina cunctorum. Nam & si credimus, q̄ omnia sibi secundum prouidentia dei agebantur, intelligimus quoniā non illis desinentibus interrogare, Christus desuit docere: sed quia Christus desierat, eos iā vltius nō ausos esse interrogare. Nam qui mari terminum posuit, ipse audacię diaboli aduersum se agentis, quando voluerit, tunc finem ponit.

In locum Matt. xxv. c. Quandiu fecistis vni ex minimis, &c. de diuite & paupe, & de elemosina faciendâ, Homil. xxvij. Incerto interprete.

Rata & nemorosa loca, diuersos & varios habent flores: & quædam quidem sunt visu delectabilia, quædam autem benevolentia, quædam verò ad curam corporum necessaria: & hæc omnia congrua sunt homini. Sic enim ecclesia est, lectio

Galat. 3. a

Psal. 109. a

lectiones diuersarum habet scripturarum, euangelij vi
 delicet, & Apostolorum, & prophetarum institutiones,
 quae omnia apta sunt, & conuenientia Christo. Sed su-
 per prata oritur Sol, & marcescunt flores, & decorem
 suum amittunt. In hunc verò agrum, vel pratum, mit-
 titur Sol iusticiae, & alium quidem corripit: aliū autem
 sanctificat, alij verò miseretur. Exortus est nobis hodie
 sermo euangelij lectione, dicens: *Quandiu fecistis vni
 ex minimis meis, mihi fecistis.* Iterum commoneo pau-
 perem, iterū opprobrium diuitibus facio, sed calumniā
 & iniuriam dignitati non facio: insatiabilem mentem
 ostendo, non diuitias accuso, sed eum qui his malè vi-
 titur. Nam & Abraham diues erat, & factum nullū ha-
 buit: & Lazarus cū pauper esset, neminem blasphema-
 uit in tanta penuria constitutus. Sed quid duarum per-
 sonarum testimonia memorauī: Citabo & beatū Iob,
 qui vtrarūq; partium idoneus testis est: qui cum esset
 diues, contempsit neminem: & cum iniuriam pateret,
 non blasphemaui vllum: sed cum esset locuples, dice-
 bat: *Domus mea omni homini patuit.* Et cum pauper-
 tate premeretur, loquebatur in angustia sua, dicens: *Do-
 minus dedit, dominus abstulit: sicut domino placuit, ita
 factū est.* Diu & fortiter ei colluctatus est diabolus, sed
 athleticam vincere non potuit: pharetram sagittarum
 suarum exinaniuit, & bellatorem fortissimum sauciare
 non potuit: immanes suscitauit fluctus, & firmissimam
 petram mouere non potuit: machinationes suas adhi-
 buit, & turrem validissimam non prostrauit: arborem
 concussit, & poma non decerpit: & ramos quidē con-
 fregit, sed radici nihil nocuit: parietem perforauit, sed
 thesaurum auferre non potuit. *Theaurum dico, non
 auri & argenti, sed fidem iusti: hanc enim huius thesau-
 ros diripere diabolus festinabat.* Vidisti augmētari flu-
 ctus, vidisti petram firmissimā, vidisti militē prepara-
 tū, vidisti turrē inexpugnabilē, vidisti deū honorifica-
 tū, vidisti diabolo confusum. Et quali nomine hunc iu-
 stum appellē ignoro. Athletam eū vocem: sed præcellit
 tātarum copia coronarū. Petram eū dicam: sed firmio-
 rem video. Militē appellabo: sed robustiorē cerno cō-
 stantiā. Turrem eum nominabo: sed eminent sapientia.
 Arbore eum dicam: sed decorior inuenitur. Fructū eū
 appelle: sed speciosior demonstratur. *Theaurū eū no-
 minabo: sed copiosior dignoscitur.* Et quali vocabulo
 appellem sanctū non inuenio. Audiant hęc diuites, au-
 diant pauperes, quē admodum hic beatus vir in diuitiis
 suis, & fœlicitate dispensator extitit diuitiarū: & in
 tentatione paupertatis suā patienter & fortiter tolerauit.
 Vides igitur quod bonū est diuitē esse in operibus bonis, &
 pauperē in patientia, & egestate esse beatū. *Nolo mihi
 dicas, paupertatē timeo: paupertatem times, & peccatū
 non times.* Nolo timeas paupertatē, sed iniquitatem ti-
 me, quā mater est tormentorū. *Dominus a te stipē po-
 sultat, & dare ei non vis: cum enim audis eū dicentem:
 Quandiu fecistis vni ex minimis meis, mihi fecistis. Vi-
 des quoniam si tribuis pauperi, Christo fœneraris: quod si
 cōtrahis a paupere manū tuam, quo modo, & qua fidu-
 cia in illa die & tu a domino misericordiam postula-
 bis? Nonne arguet te, dicens: Vidisti me nudū, & non
 operuisti: & esuriētē, & non pausisti: sitientē, & non po-
 tasti? Quid tu ad hęc respondebis, & quam veniā de-
 precaberis? Nonne conscientia tua reū te faciet, & ob-
 mutesces? Tu quidem phasianos, & attagenas, & turtu-
 res, & omnia cœli volatilia deuoras, & quod pauperi
 repleat ventrem, non largiris: tu quidem veste serica,
 leporinā, & caprina, & diuerso vestimēto vteris, & pau-*

peri nudo nec lineū vestimētū largiris. Tu habes in do-
 mo tua laquearia deaurata, parietes preciosos, vestitos
 marmore, colūnas purpureas, & capita eorum deaura-
 ta: & pauperē nec prospicere quidē permittis. Sed cum
 irreuocabilis finis aduenerit, perges ad inferos nudus
 bonis operibus, remanente domo cū omni ornatu suo
 in testimonium auariciæ tuæ: vnusquisq; enim præter-
 euntiū dicit: *Hęc domus illius fuit raptoris, prædonis
 & auari, quantas viduas afflixit, quantos orphanos de-
 nudauit, quantos miseros fecit, vt hanc domū posside-
 ret? Nolo mihi dicas, quia diues consul sum, vel præfe-
 ctus, aut comes seu senator.* De dignitatibus nunc non
 disputo, quæ a deo ad beneficiēdū omnibus cōcedunt:
 sed de illico, qui inflati superbia dignitatum, putant se
 immortales cū ipsa dignitate futuros: & non conside-
 rant conditionē suā, quia de terra sunt, & in puluerem
 redigētur, & pro parua laticia præsentī, perpetua susti-
 nebunt tormenta. *Attendis pauperem, & despicias: nec
 recogitas, quoniam homo est sicut & tu. Homo est cha-
 ra possessio dei, homo cuius causa firmatum est cœlū,
 extensum mare, fundata est terra super aquas: propter
 quem Sol oritur, & incumbit, luna crescit & decrecit,
 astra micantia surgunt: propter quem diuersa anima-
 lia, quadrupedia, volatilia, & natantia: propter quē ter-
 ra producit herbam, & dat cibaria in tempore suo om-
 ni anima: propter quem montes & colles, valles & cā-
 pi: propter quem fontes & flumina, stagna & paludes:
 propter quem tempora, & menses, & anni: propter quē
 angeli & archangeli, principatus & potestates, sedes &
 dominationes, Cherubin & Seraphin. Et quid multa
 loquar? Propter quē vnigenitus filius dei sanguinē suū
 fudit, & genus redemit humanū: & vt pauperes nō de-
 spicerentur, formam serui suscepit: & quia pauperes &
 rusticanos, & piscatores elegit dominus, quos etiā bea-
 tos appellat. Nam facilius cū dicit camelum per fora-
 men acus transire, quā diuitem intrare in regnū cœlo-
 rum. Princeps Apostolorū Petrus, super quē Christus
 fundauit ecclesiam, verē immobilis petra, & firma con-
 fessio: nōne pauper erat, & despectus, & piscator? sed &
 Iacobus, & Ioānes similiter pauperes erant: & transiens
 saluator vidit eos cōsuetes retia sua, & nō despexit, sed
 conuocauit, & affatus est eos. *O eminentia paupertatis.*
 Intantum pauperes erant, quod retia noua emere non
 valebant ad capiendū pisces, sed vetera consuebat. Sed
 & Mattheus similiter, nōne in Telonio sedebat, & trās-
 iens Iesus vidit illū, & dicit ei: *Sequere me.* Et exurgens
 secutus est eum, & dereliquit auariciā matrem, & rapi-
 nam nutricem: & nō timuit iniunctionē regis, sed stam-
 tim audito verbo, secutus est regē regum, & dominum
 dominorum: Et qui aliquando aliena rapiebat, cœpit
 donare sua: & pro telonario factus est Apostolus, & de
 raptore constituitur euangelista: & qui aliquando lup-
 pus, nunc factus est agnus. Et Petrus pro hamo piscato-
 rio, accepit clauēs regni cœlestis. Ideo fratres charissi-
 mi amemus pauperes, & peregrinos, & per bona opera
 promereamur dominum, fugiētes auariciam matrem
 & radicem malorum omnium, & superbiam, quæ est ini-
 mica deo: quod possimus, meliores effecti, inuenire mise-
 ricordiam in illa die, fauente Iesu Christo domino no-
 stro, cui est gloria, in secula seculorum, Amen.*

Homiliarum XXVII. in Matthæū ex variis ac
 diuersis locis huc collectarum, finis.

Quod in mansuetudine Christum oportet imitari, & de malorum obli-
 uione. Et quod in virtute positum, ledere potest nihil. Ex Matthæo.
 Item de fumentibus indigne diuina & sancta mysteria. Ex eodem Mat-
 theo. cap. xxvj. vide in vltimo tomo, ad populum Antiochenū. Homil. liij. & lx.

Gene. 13. a.
 Luc. 16. e.
 Job. 31. b.
 Ibid. 1. d.

Mat. 4. c.
 Ibid. 9. c.
 Ibid. 14. e.
 Mat. 4. c.
 & Mar. b.
 Mat. 9. a.
 Ibid. 16. e.

Mat. 25. e.
 Ibidem. d.

HOMILIAE ALI-
QUOT IN EVANGELIVM
 Marci, authore Ioanne Chrysofomo, si modò
 inscriptio non mentitur authorem. Harū priores
 tres hactenus sub vnus nomenclatura sermonis
 impressæ circumferuntur: reliquæ nunc primū
 euulgantur ad communem studiosorum vtilita-
 tem: idque beneficio Reuer. in Christo patris D.
 Guillelmi Parui Trecaſinæ primū, deinde Syl-
 uanectensis ecclesiæ episcopi dignissimi, Theolo-
 giæ etiam Parisiensis doctoris longè eximii,

Ex recognitione Godefridi Tilmanni in Pa-
 risiensi Cartusia monachum professi.

Argumentum Homiliæ primæ.

*Principiū euangelij Marci tractatur. Obiectioni respondetur Por-
 phyrj eius, qui teste Suida) propriè ἐκαλέσθη βασιλεὺς τυριδῶν φιλ-
 λόσοφος, qui & aduersum dogmata Christianæ legis libros scrip-
 sit quindecim. Hac gratia dictus est, ὁ ἴδιος χριστιανῶν πολέμιος.
 Aduersus hanc excerram parauit dominus ecclesie suæ propugnanda
 antagonistas, in quibus tres omnium maxime præfulserunt, Eu-
 sebius nimirum Cæsariensis, qui pro quindecim, triginta opposuit li-
 bros, veluti ἀντιπροσώπων. Totidem Apollinarius Laodicenus an-
 tistes. Methodius Tyri episcopus alios aliquot.*

Visiois hu-
 ius extaticę
 serię de ani-
 mali tetra-
 morph. ha-
 bes, Eze. 1.
 & Apo. 4. c.
 τὸ πρῶτον
 id est, quā-
 driformis.

Nimal illud, quod in Ioannis
 Apocalypsi, & Ezechielis vide-
 tur principio tetramorphon,
 quod habebat faciem hominis,
 & faciem vituli, & faciem leo-
 nis, & faciem aquilę, in præsentī
 quoque loco significat: In Mat-
 thæo quidem faciem hominis,
 in Luca vituli, in Ioanne aquilę, in Marco Leonis, qui
 in eremo ad hunc personat modum. *Initium euangelij Ie-
 su Christi filij dei, sicut scriptum est in Esaia propheta: Vox clamauit
 Esa. 40. a. in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas eius. Qui
 in eremo personat, utiq; leo est, & ad cuius vocem om-
 nia animalia pertimescunt, & cōcurrunt, & fugere nō
 audent. Simulque considerate quod Ioannes Baptista,
 vox dicitur, & dominus noster Iesus, sermo: & iure qui-
 dem: nam seruus præcedit dominum. Initium euange-
 lij Iesu Christi filij dei, ergo non filij Ioseph. Initium euangeli-
 um, finis legis est. Finitur lex, & incipitur euangelium,
 sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto angelū
 meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam.
 Sicut scriptum est in Esaia. Quantum in memoria est,
 & in mea mentē pertracto: tam septuaginta interpre-
 tes, quā Hebræorum volumina diligentissimè ven-
 tilans, nunquam hoc in Esaia propheta scriptum esse
 reperire potui, quod ponitur: Ecce mitto angelum meū
 ante faciem tuam: sed in Malachia propheta sine scrip-
 tum est. Sic autem in Malachia sine scribitur, quo
 modo nunc Marcus Euangelista ponit: Sicut scriptum
 est in Esaia propheta. Euangelista de sancto spiritu lo-
 cuti sunt. Marcus iste qui scribit, non paruus est. Deniq;
 Petrus Apostolus in epistola sua ait: Salutat vos illa col-
 lecta, & Marcus filius meus. O Apostole Petre, Marcus
 filius tuus, filius non carne, sed spiritu, instructus spiri-*

Malac. 3. c.
 1. Pet. 5. d

talibus hoc ignorat: & quod alibi scriptū est, alibi me-
 morat: sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce mitto
 angelum meum ante faciem tuā. Locum istum impius Porphyrius
 ille Porphyrius, qui aduersum nos conscripsit, & mul-
 tibus voluminibus rabiem suam euomuit, in quarto deci-
 mo volumine disputat, & dicit, Euangelistę tam impe-
 riti fuerunt homines, non solum in secularibus, sed e-
 tiam in scripturis diuinis, vt testimonium quod alibi
 scriptum est, de alio ponerent propheta. Hoc ille obi-
 cit: nos ergo quid ei respondebimus? Orationibus ve-
 stris ista mihi videtur esse solutio, sicut scriptum est in
 Esaia. Quid scriptū est in Esaia propheta? Vox clamantis
 in deserto, parate viam domini, rectas facite semitas
 eius. Hoc in Esaia scriptum est, expositio autem ip-
 sius capituli in alio propheta melius dicitur. Et ipse di-
 cit euangelista: *Iste est, inquit, Ioannes Baptista, de quo
 etiam Malachias dixit: Ecce mitto angelum meū ante
 faciem tuam, qui præparabit viam tuam.* Ergo quod di-
 cit, scriptū est, ad hoc capitulum refertur: Vox clamantis
 in deserto, parate viā domini, rectas facite semitas
 eius. Vt autem probaret is ipsum esse angelum, qui mis-
 sus est, noluit ex suo probare sermone, sed ex prophetia
 prophete. Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædi-
 cans: Ioannes fuit, deus noster erat: quod fuit, esse desi-
 nit: quod fuit antequam esset, non fuit. Ceterum qui e-
 rat, ante erat, & semper erat: & erit, non habet aliquan-
 do principium. Ergo de Ioanne Baptista dicitur, fuit:
 de domino autem saluatore, erat. Vbi dicitur, erat, nul-
 lum habet initiū. Ipse est qui dixit, qui est, misit me: non
 enim esse habuit aliquando initium. Fuit Ioānes in de-
 serto baptizans & prædicans: in deserto fuit vox do-
 minum prædicatura. Aliud antē personare non debuit,
 nisi saluatoris aduentum. Fuit Ioannes in deserto. *Felix, qui
 in solitudi-
 nere: vrbes deserere, & in solitudine inuenire Christum.
 Fuit Ioannes in deserto baptizans & prædicans: bapti-
 zare manu, docere sermone. Baptismus Ioannis præce-
 dit baptismum saluatoris: sicut Ioannes Baptista præ-
 cursor fuit domini saluatoris, sic & baptismus Ioannis
 Baptiste præcursor fuit domini saluatoris: illud datum
 est in pœnitentia, hoc in gratia. Ibi pœnitentia tribui-
 tur, ibi venia: hic victoria. Et egrediebatur ad illū om-
 nis Iudæa. Ad Ioannem Iudæa concurrat, Hierosolyma
 concurrat: ad Iesum verò dominum saluatorem omnis
 D concurrat orbis: Notus in Iudæa deus, in Israël magnū
 nomen eius. Ad Ioannem ergo cōcurrat Iudæa, & Hiero-
 solyma: ceterum ad saluatorem omnis orbis. Venie-
 bant vniuersi, & baptizabantur, ab illo in Iordane flu-
 mine, confitentes peccata sua. Baptizabantur a Ioan-
 ne: Ioannes Baptista legis vmbra præfert, ergo ad le-
 gem tantum Iudæi baptizabantur. Hierosolyma ve-
 niebat, & baptizabantur ab illo in Iordane fluuio des-
 cendente: lex enim descendit: licet baptizet, tamen
 deorsum est. Iordanis hic interpretatur fluuius descen-
 dens: ceterum dominus noster, & trinitatis mysterium
 desurfum est. Dicit aliquis: Si deorsum est, ergo deor-
 sum est dominus, qui baptizatus est in Iordane. Et re-
 ctē in Iordane baptizatus est: legis enim præcepta ser-
 uauit, quia circumcisus lege est, & baptizatus lege est.
*Et erat Ioannes vestitus de pilis camelorum, & zona pellicea, &
 cibus eius locusta, & mel syluestre.* Sicut sacerdotum prin-
 cipes sunt, sacerdotes Apostolici: sic monachorum prin-
 ceps Ioannes Baptista est. Et quantum tradit Hebræo-
 rum scriptura, & vsque hodie in memoria est inter no-
 mina sacerdotum, & inter pontifices Ioannes nomi-
 natur.*

Ioānes fuit
 deus autem
 erat.
 Exod. 3. d
 Felix, qui
 in solitudi-
 nere Christū
 querit, &
 inuenit cū
 Baptista.
 Iordanis d
 descendit.
 Ioannes
 prærogati-
 ua sancti-
 natur.

& pater eius. Pater, inquit, mendax est, & veritatē non loquitur: sicut & pater eius, qui est pater Iudæorum. Vtique diabolus ab initio mendax est. Et quis est pater diaboli? Vide quid dicat: Pater enim vester mēdax est: ab initio mendacium loquitur. Sicut & pater eius: quasi dicat, hoc est, diabolus mendax est, & mēdaciū loquitur. Et pater est ipsius mendacij: non quōd diabolus alium patrem habeat, sed quōd mendacij pater, diabolus est: propterea dicit: mendax est, & ab initio mundi veritatem non loquitur, hoc est, mendacium loquitur, & est pater eius, hoc est, ipsius mendacij. Hoc in transitu dixerimus, quoniam non debemus testimoniis credere dæmonum. Dicit dominus atq; saluator, Hoc genus, inquit, non exit, nisi in multis ieiuniis & orationibus: & ecce video multos vacare ebrietatibus, ructare vinum, & inter epulas exorcizare, & clamare dæmones, & credimus Christum esse mentitum? Dixit enim, Hoc genus non exit, nisi in multis ieiuniis & orationibus. Hoc totum propterea loquor, ne facillē credamus testimoniis dæmonum. Denique quid facit saluator?

Et comminatus est ei Iesus, dicens: Obmutescē, & exi ab homine.

Nam dicit veritas testimonio mendacij: Non veni, vt tuo testimonio comprobare: sed vt te eiicere de creatura mea. Non est pulchra laudatio in ore peccatoris: non indigeo eius testimonio, cuius tormenta desidero. Obmutescē. Laus mea sit silentium tuum. Nolo me laudare vocē tuā, sed tormenta tua: pœna tua laus mea est. Non quia laudas, gratulor: sed quia exis, gratulor. Obmutescē, & exi de homine: quasi diceret, exi de domo mea. Quid facis in hospitio meo? Ego intrare desidero: obmutescē, & exi de homine: de homine, de rationali animali. Exi de homine: relinque mihi hospitium præparatum. Dominus desiderat domum suam: exi de homine, de rationali animali. Exi de homine. Dixit & in alio loco ad legionem, vt egrediatur de homine, & ingrediatur in porcos. Vide, q̄ preciosa sit anima hominis: Hoc aduersus eos, qui putant & nos & animalia vnam animam habere, & vnū spiritū trahere. De vno homine expellitur, & in duo milia porcorum mittitur: hoc enim preciosum est, quod seruatur: illud est vile, quod perditur. Exi de homine, vade in porcos, vade in animalia, vade quocunq; alio volueris, vade in abyssos. Hominem relinque, hoc est, possessionem propriam meam: exi de homine. Nolo te hominem possidere, iniuria mea est te versari in homine, cum ego verser in homine. Ego assumpsī corpus humanum. Ego habito in homine. Caro ista, quā possides, meā carnis portio est, egredere de homine. *Et discerpens illum spiritus immundus.* Dolorem suum hic signis ostendit, discerpens eū: quoniam animam lædere nō poterat. Corpus quidem lædit: sed quoniam alio modo non poterat intelligi, egrediens dæmon: signis corporis ostenditur, quōd egressus sit. Et discerpens eum spiritus immundus. Quia spiritus mundus stabat: propterea fugit spiritus immundus. *Et exclamans voce magna, exiit ab eo.* Exeuntem se, & clamore vocis, & descriptione corporis, protestatus est. *Et mirati sunt omnes, ita vt conquirerent inter se, & cætera.*

Legamus Acta Apostolorum, Legamus signa quæ fecerunt veteres propheta. Facit signa Moyses, & quid dicunt incantatores Pharaonis? Digitus dei est. Moyses facit, & illi potentem alium confitentur. Deinde faciunt Apostoli signa in nomine Iesu: Surge & ambula. Et in spiritu, inquit, Iesu egredere. Semper Iesus nominatur: hic verò quid dicit? Exi de homine. Non nominatur alius, sed ipse est, qui cogit eos exire. *Mirati*

sunt omnes: ita vt inter se conquirerent, dicentes: Quidnam est hoc? Quæ doctrina hæc noua? Quia dæmon egressus fuerat. Nichil nouum hoc: nam & exorcistæ Hebræorum facere consueuerant. Sed quid dicit: Quæ est hæc doctrina noua? Quæ noua? Quis in potestate, spiritibus immundis imperat. Non alium nominat, sed ipse præcipit. Non in alterius nomine dicit, sed in sua potestate. Et processit statim rumor eius in omnem regionem Galilææ. Noti in Iudæam, nō in Hierosolymam. Doctores enim Iudæorum inuidentes Iesu, rumorem egredi non sinebant. Denique & Pilatus & alij nouerant, quōd Pharisei Iesum propter inuidiam tradidissent. Rumor ergo ingreditur in eas res, quæ inuidia non clauduntur. Hoc totum quare dico? Quia rumor eius egressus est in omnem Galilæam. In totam Galilæam peruenit: & in vnum viculum Iudææ non peruenit. Hoc totum quare dico? Quia anima quæ semel possessa fuerit ab inuidia: difficile est, vt virtutes recipiat. Impossibile penè est remediari animam, quam inuidia possederit. Denique primum homicidium & parricidium fecit inuidia. Duo erant homines in mundo Abel & Cain. Abel munera suscepit dominus, Cain non suscepit. Qui virtutem imitari debuerat, adeo non fecit: sed statim interfecit eum, cuius dominus munera susceperat. Quam inuidiam vtiā fugiamus, omnes, & virtutem sequamur, præstante domino, cui honor in secula seculorum, Amen.

Homilia sexta.

Et protinus egredientes, &c.) Socrum Simonis Petri febrilaborantem benignissima alleuat manus redemptoris, eadem depulsa febris sanctis continuo ministrat. Vtrūque tractat & Ἀνυοπιῶς, interpret. Ad eum protenditur locum, Vespere autem, &c.

Et protinus egredientes de synagoga venerunt in domum Simonis & Andræ, cum Iacobo & Ioanne. Instruxerat dominus quadrigam suā: & super Cherubim ferebatur, & ingreditur in domum Petri. Digna enim erat anima eius, quæ tantum hospitem susciperet. Venerunt, inquit, in domum Simonis & Andræ. *Discumbebat autem socrus Simonis febricitans.* Vtiā ad nostram domum veniat & ingrediatur, & febres peccatorum nostrorum sua iussione sanat. Vnusquisque nostrum febricitat. Quando irascor, febricito: quot vicia, tot febres sunt. Sed rogemus Apostolos, vt presentur Iesum, & accedat ad nos, & tangat manum nostram. Si enim manum nostram tetigerit, statim fugit febris: Egregius medicus, & verus est archiater. Medicus Moyses, medicus Esaias, medici omnes sancti: sed iste archiater est. Nouit diligenter venas tangere, & morborum arcana scrutari. Non tangit aurem, nō tangit frontem, non tangit aliam partem corporis, sed manum tangit. Propterea enim febricitabat, quia bona opera non habebat. Primum itaq; sanantur opera, & postea febris tollitur. Non potest fugere febris: nisi opera sanentur. Quando manus nostra habet mala opera, iacemus in lectulo, alleuare nos non possumus, ambulare non possumus: toti siquidem in ægritudine sumus. *Et accedens ad illam quæ agrotabat.* Surgere enim ipsa non potuit, quia iacebat in lectulo, ideo venienti occurrere non potuit: sed iste misericors medicus, ipse vadit ad lectulum, qui ouiculam morbidam suis humeris portauerat. Ipse venit ad lectulum: & accedens vltrò accersit, vt vltrò sanaret. Et accedens, vide quid dicat: Debueras quidem mihi venienti occurrere: debueras venire ad ostium, & suscipere me, vt sanitas

sanitas tua non tantum misericordie mee esset, sed & voluntatis tuæ. Sed quoniam magnitudine febrilium opprimeris, & leuare te non potes, ipse venio. *Et accedens, eleuauit eam.* Quia surgere ipsa nō poterat, leuatur à domino. *Et eleuauit eam, apprehendens manum eius.* Manum quidem prendit. Et Petrus quādo periclitabatur in mari & submergebatur: manus ipsius tangitur & eleuatur. Et leuauit eam apprehensa manu eius: manu sua apprehendit manum. O beatam amicitiam, o pulchrū osculum. Eleuauit eam apprehensa manu eius: manum illius sanauit sua manu. Apprehendit manum eius quasi medicus, tentauit venas, vidit magnitudinem febrilium ipse & medicus & medicamentum. Tangit Iesus, & fugit febris. Et in nobis tangat manum, vt mūdentur opera nostra. Ingrediatur domum nostram: leuemus nos aliquando de lectulo, non iaceamus. Iesus stat ante lectulum, & nos iacemus. Surgamus & stemus, ignominia nostra est nos ante Iesum iacere. Dicit aliquis, Vbi est Iesus? Hic est in præsentem. Medius, inquit, inter vos stat, quem vos nescitis. Regnū dei intra vos est. Credamus, & videmus præsentem Iesum. Si manum eius tangere non possumus, aduoluamur pedibus. Si non possumus ad caput peruenire, saltem pedes ipsius lachrymis lauemus. Nostra penitentia vnguentum saluatoris est. Vide quāta sit misericordia saluatoris. Peccata nostra mali odores sunt, putredo sunt: tamen si agamus penitentiam, propter peccata si ploremus, peccata nostra putrida vnguentum efficiuntur domini. Rogemus ergo dominum, vt apprehendat manum nostram. *Et confessum, inquit, dimisit eam febris.* Statim vt manus apprehenditur, febris fugit. Videte quid sequitur, Et continuo dimisit eam febris. Spem habeto peccator, si tamen de lectulo surrexeris. Denique & sanctus Dauid qui corruerat, qui cum Bersabee vxore Vriæ Cethæi iacebat in lectulo, & adulterio febricitabat, postquam dominus sanauit eum, postquam dixerat, Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam: & tibi soli peccavi, & malum coram te feci. Libera me de sanguinibus deus deus meus. Sanguinem enim Vriæ fuderat, quia fundendum mandauerat. Libera me, inquit, de sanguinibus deus deus meus: & spiritum rectū innoua in visceribus meis. Vide quid dixit, Innoua. Eo siquidem tempore quo adulterium feci, quo homicidium perpetravi: spiritus sanctus in me veteratus est. Et quid dicit: Lauabis me, & super niuem dealbabor. Quoniam ergo lauasti me per lachrymas meas. Lachrymæ meæ & penitentia mea mihi fuerunt pro baptisate. Ergo de penitentia mea videte quid efficitur. Egredere penitentiam & fleuit, ideo mundatus est. Statim quid sequitur? Doceam iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. De penitente magister est effectus. Hoc totum quare dixi? Quoniam in præsentem scriptum est, *Et confessum dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Non ei sufficit, quōd eam dimiserit febris: sed in ministerium Christi tollitur, & ministrabat eis. Ministrabat pedibus, ministrabat manu: huc illucque currebat: eum à quo sanata fuerat, venerabatur. Et nos ministremus Iesu. Libenter suscipit ministerium nostrum, licet pollutas habuerimus manus: & quia ipse sanauit, quod sanauit, dignatur aspicere. Ipsi sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia septima.

Quis me tetigit? &c.) Mysterium duplex tropologicis explicatur hamorrhœis videlicet, quæ siccato sanguinis fonte ad dominicæ scribe contactum sanata est, & filie archisynagogi ad vitam reuocata.

Tomus secundus.

Quis me tetigit? Interrogat circumspectus, vt videret eam: quæ hoc fecerat. Nesciebat dominus, quis tetigisset: Quo modo ergo quærebatur eam? Quasi sciens, vt indicaret. *Mulier autem tremens, & tremens, sciens quod factum esset, &c.* Si non interrogasset & dixisset, quis me tetigit? nemo scisset factum esse signum. Dicere enim poterant, Non fecit signum, sed iactat se, pro gloriæ causa loquitur. Propterea interrogat, vt mulier illa cōfiteatur, & deus glorificetur. *Et procidit ante eum, & dixit ei omnium veritatem.* Videte gradus, videte profectus. Quandiu sanguine fluebat: inantē venire non poterat. Sanata est, & inantē venit. Et procidit ante pedes eius. Necdum audebat vultum aspicere: modò vt sanata fuit, sufficit ei, vt pedes teneat. *Et dixit ei omnem veritatem.* Christus veritas est. Et quoniam sanata fuerat à veritate, confessa est veritatem. *Ille autē dixit ei, Filia, fides tua te saluam fecit.* Digna quæ vocetur filia, quæ sic crediderat: turba quæ comprimit, filia non potest appellari. Ista verò quæ ante pedes cadit, & confitetur, filia nomen meretur accipere. Fides tua te saluam fecit. Videte humilitatem. Ipse sanat, & illi refert, quod sanauit. Fides tua te saluam fecit. Fides tua te sanauit: vade in pace. Antequam crederes in Salomonem, hoc est, in pacificum, non habebas pacem. Nunc autem vade in pace. Ego vici mundum. Pacem habes, esto securus, quia sanatus est gentium populus. *Veniunt ab archisynagogo, dicentes: quia filia tua mortua est. Quid vltra vexas magister? Reuixit ecclesia, & synagoga mortua est. Licet mortua sit puella, tamen dominus loquitur ad archisynagogum. Noli timere, tatummodo crede. Loquamur & nos vsq; hodie ad synagogam, loquamur ad Iudæos. Mortua quidem est archisynagogi filia: sed credite, & suscitatur. Et non admisit quēquam sequi se, nisi Petrum & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi. Quærat aliquis, & dicat: Quare isti semper assumuntur, & ceteri dimittuntur? Nam & in monte quando transformatus est, isti tres assumpti sunt. Eliguntur ergo tres, Petrus, Iacobus & Ioannes. Primum, & in isto numero mysterium trinitatis est, qui numerus per se sanctus est. Nā & Iacobus secundum Hebraicam veritatem tres virgas ponit in canalibus. Scriptum est & in alio loco: Spartū triplex non dirumpitur. Eligitur ergo Petrus, super quem fundata est Ecclesia: & Iacobus, qui primus de Apostolis martyrio coronatus est: & Ioannes, qui virginitatis est exordium. *Et venit in domum archisynagogi, & vidit tumultum, & fletus, & ciusantes.* Vsq; hodie in synagoga tumultus est. Licet Psalmos Dauid promittant se dicere: tamen canticum eorum luctus est. *Et ingressus ait eis: Quid turbamini & ploratis? Puella non est mortua, sed dormit.* Puella quæ vobis mortua est, mihi viuūt: vobis mortua, mihi dormit. Et quod dormit, suscitari potest. *Et irridebant eum.* Non enim credebant ab Iesu posse suscitari filiam archisynagogi. Ipse verò abiectis omnibus, assumpsit patrem & matrem puellæ. Loquamur ad sanctos homines, qui signa faciunt, quibus dominus concessit virtutes aliquas. Ecce Christus suscitaturus filiam archisynagogi omnes foras eiicit, ne iactantiæ causa id facere videretur. Ipse verò abiectis omnibus, assumpsit patrem & matrem puellæ. Et istos forsitan eiicisset, nisi propter affectum parentum, vt viderent filiam suscitatum. *Et ingreditur, vbi erat puella iacens, & tenens manum puella, &c.* Primum manum tetigit, sanauit opera, & sic suscitauit. Verè eo tempore completum est, Quum intrauit plenitudo gentium, tunc omnis Israël saluus fiet, ait ergo, Thalita kumi: quod interpretatur, Puella surge*

surge mihi. Si diceret, Thalita kum, interpretatur, puella surge. Nunc vero quia dixit, Thalita kumi, interpretatur de Syra & Hebraea lingua, Puella surge mihi. kumi, hoc est, surge mihi. Videte ergo mysterium in ipsa lingua Hebraea & Syra. quasi diceret: Puella quae mater esse debebas, propter infidelitatem puella facta es. Et aliter possumus dicere: Quia renasceris, puella vocaberis. Puella surge mihi, non tuo merito, sed mea gratia: mihi ergo surge, quod sanaris, non ex tuis virtutibus. Et confestim surrexit puella, & ambulabat. Et nos tangat Iesus, & statim ambulabimus. Licet paralytici simus, licet mala habeamus opera, & ambulare non possumus, licet in lectulo iaceamus peccatorum, & corporis nostri: si tetigerit nos Iesus, statim sanabimur. Socrus Petri laborauerat febribus: tetigit Iesus manum, & surrexit: & statim ministrabat illi. Videte quanta differentia. Illa tangitur, & surgit, & ministrat: isti sufficit, quia tantum ambulat. Et obstupuerunt stupore maximo, & praecipit illis vehementer, ut tacerent, & nulli dicerent. Videtis causam, qua eiecerat turbam signa facturum: Praecipit, & non solum praecipit, sed vehementer praecipit, ut nemo sciret. Praecipit tribus apostolis, praecipit & parentibus, ut nemo sciret. Praecipit dominus omnibus, sed puella tacere non potest, quae surrexit. Et dixit dari ei manducare, ne resurrectio phantasma putaretur. Et ipse propterea post resurrectionem comedit de pisce, & de fauo. Et dixit dari ei manducare. Obsecro domine, & nobis iacentibus tangere manum, & nos resuscitare de lectulo peccatorum nostrorum, ambulareque nos facias. Cum ambulauerimus, iube nobis dari manducare: iacentes manducare non possumus. Nisi sterimus: corpus Christi accipere non valemus: cui gloria, vna cum patre & spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

Homilia octaua.

In diebus illis, cum turba multa, &c. Docet praesens homilia quantum interstet inter hanc quatuor milium cibationem de septem panibus pisciculisque paucis, & illam quinque milium de quinque panibus ac duobus piscibus. Quamquam utraque admirabilis profusus, stupenda & soli diuinae operationi per se congruens sit.

Mar. 8. a. & Matth. 15. d.

Min diebus illis, cum turba multa esset cum Iesu, nec habebat quod manducaret, conuocatis discipulis, ait illis: Misereor turbae, quia ecce triduo sustinuit, nec habent quod manducent.

Marci. 6. e. Hinc colligitur intercidisse hominibus aliquot Chrysostomo. etiam in hunc Marcum.

Ioan. 6. a.

In superiori parte legimus, quoniam dominus pauper de quinque panibus quinque milia hominum. Et de reliquiis leuati sunt duodecim cophini fragmentorum. In illa parabola quicquid visum fuerat, illo tempore disputauimus. Haec vero historia, quae nunc lecta est, & alia est, & ipsa est. Ex parte enim similis est, & ex parte dissimilis. In illa historia legimus, quod qui pasti sunt, pasti sunt in deserto: in ista vero legimus, quod qui pasti sunt, in monte pasti sunt. Primum volo dicere, quid sit dissimile. Debemus enim scire venas ipsas carnesque scripturarum, ut cum intellexerimus ipsam scripturam, postea sensum videre possimus. Ibi legimus, quia quinque milia fuerint, qui pasti sunt: hic vero legimus, quod quatuor milia fuerunt. Ibi legimus, quod quinque panes fuerint: hic legimus, quod septem panes fuerint. Ibi legimus secundum Euangelium Ioannis, quod quinque panes hordeacei fuerint: hic vero legimus, quod isti panes septem frumentarij sunt. Videtis differentiam, videtis, quia ipsum est, & non ipsum est. Non debemus igitur scripturas negligenter legere. Hoc solum est dissimile, nihil est aliud. Videamus quid scriptura dicat: ibi legimus quoniam populus qui pascebat, vna die tantum fuit cum Iesu: & pascebat

non ad meridiem, sed ad vespeream, declinante sole. Isti vero, hoc est quatuor milia, qui septem panibus pasceantur frumenticijs: quid dicit de illis ipse Iesus, non Apostoli sicut in superiori? Ibi enim Apostoli dicunt, Ecce die tota expectat te: hic vero ipse saluator loquitur, Ecce iam triduo sustinent me. Vide quae sit differentia inter vnum diem & tres. Ibi ab Apostolis dominus rogatur, ut pascat: hic Apostolos comonet dominus, ut pascant. Hic quid dicit? Si dimisero eos ieiunos in domum suam, deficient. Digni erant solitudine domini, qui tribus diebus expectauerant dominum. Deinde videamus & alia. Quinque milia hominum quinque panes comedunt: & de quinque panum reliquijs implentur duodecim cophini. Hic quatuor milia hominum, minor quidem est numerus. Ibi enim quinque milia, hic quatuor. Quatuor milia ergo hominum, comedunt septem panes: minor scilicet numerus plus comedit. Multi enim vocati, pauci vero electi. Videte quid dicat: Quatuor milia hominum comedunt septem panes: de quinque panibus implentur duodecim cophini. De septem panibus implentur septem sportae: de minori numero minus remanet, de maiori numero plus remanet. Isti enim quatuor milia minor quidem in numero, caeterum maior in fide. Qui maior in fide, plus comedit: & quia plus comedit, minus ei remanet. Vtinam & nos panes frumenticijs de scripturis plus comedere possimus, ut minus nobis remaneat in scientia. Multa sunt, quae dicantur. Caeterum quia in priori parabola iam explicata sunt, tantum volumus differentiam parabolarum dicere. Etenim sensus in priori dictus est. Sequamur autem vestigia sancti presbyteri. Et quoniam ipse de principio psalmi plenius disputauit, nos reliqua percurreremus: praestante domino, qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

Homilia nona.

Et venit Bethsaida, &c. Duorum caecorum commemorat, Bethsaidam, cuius primum, mox Hierichuntini, cuius apud hunc Marcum mentio fit capite decimo. Deinde alterius fit ad alterum collatio allegorica. Demum ad priorem recurrit totus.

Menit Bethsaidam, & adducunt ei caecum. Quod est etiam in scriptura, ubi dicitur, quod Iesus ait ad discipulos, et ait illis: Misereor turbae, quia ecce triduo sustinuit, nec habent quod manducent. In superiori parte legimus, quoniam dominus pauper de quinque panibus quinque milia hominum. Et de reliquiis leuati sunt duodecim cophini fragmentorum. In illa parabola quicquid visum fuerat, illo tempore disputauimus. Haec vero historia, quae nunc lecta est, & alia est, & ipsa est. Ex parte enim similis est, & ex parte dissimilis. In illa historia legimus, quod qui pasti sunt, pasti sunt in deserto: in ista vero legimus, quod qui pasti sunt, in monte pasti sunt. Primum volo dicere, quid sit dissimile. Debemus enim scire venas ipsas carnesque scripturarum, ut cum intellexerimus ipsam scripturam, postea sensum videre possimus. Ibi legimus, quia quinque milia fuerint, qui pasti sunt: hic vero legimus, quod quatuor milia fuerunt. Ibi legimus, quod quinque panes fuerint: hic legimus, quod septem panes fuerint. Ibi legimus secundum Euangelium Ioannis, quod quinque panes hordeacei fuerint: hic vero legimus, quod isti panes septem frumentarij sunt. Videtis differentiam, videtis, quia ipsum est, & non ipsum est. Non debemus igitur scripturas negligenter legere. Hoc solum est dissimile, nihil est aliud. Videamus quid scriptura dicat: ibi legimus quoniam populus qui pascebat, vna die tantum fuit cum Iesu: & pascebat

Mar. 10. g. Mar. 15. e

cum audiret Iesum praeterentem, cepit clamare & dicere: Miserere mei fili Dauid, & increpabant illum praeterentes. Caeterum Iesus non increpat. Non enim venit, nisi ad oues perditas domus Israel. Insiit eum ad se adduci. Ille audiens quod Iesus vocaret se: exiit, inquit, & sua vestimenta dereliquit: & sic cucurrit. Non potuit ire cum vestimentis suis. Quid cause fuit, ut vestimenta dimitteret, & sic ad Iesum curreret? Non potuit ire cum veteribus vestimentis: nudus cucurrit ad dominum. Caecus erat, sordida habebat vestimenta conscissa & dirupta. Cucurrit itaque quasi caecus, & sanatus est: quia ita erat in Hiericho caecus ille secundum viam qui & sanatus est. Iste nunc curatur in Bethsaida. Et rogant eum ut illum tangeret. Rogant discipuli dominum saluatorem, ut illum tangeret. Ille enim quia praecipitate ignorabat viam: ambulare non poterat, ut tangeret Christum. Rogant dicentes ei, tange, & sanabitur.

Et apprehendit manum caeci, & eduxit eum extra vicum. Apprehendens manum eius. Quia manus eius sanguine plena erat, apprehendit manum, & purgauit eam. Apprehendit manum eius quasi caeci, ipse via & ductor: & eduxit eum extra vicum. Putatis nos vim scripturae sanctae facere? Forsitan aliquis dicat in tacita cogitatione: Iste semper allegorias sequitur, vim scripturae sanctae facit. Quid cause est, respondeat mihi, qui hoc cogitat: quid cause est, ut ingrediatur in Bethsaida, & offeratur ei caecus? Non eum curat in ipso viculo, sed extra vicum: non enim sanari potest, & videre in lege, sed in euangelio. Vt hodie Iesus, si ingrediatur Bethsaidam, hoc est in synagogam Iudeorum: Iesus, id est sermo diuinus ingrediatur in synagogam Iudeorum, hoc est in concilia Iudeorum. Caecus ille, quando in synagoga est, & in litera: sanari non potest, nisi foras adducatur. Eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus suis interrogauit eum, si aliquid videret. Scientiae semper profectus sunt. Non potest aliquis in vna hora perfectam sapere sapientiam, quanuis prudens is sit. Non nisi multo tempore & eruditione diu quaesita, ad perfectam scientiam potest quis peruenire. Primum tolluntur sordes, & caecitas tollitur, & ita lumen venit. Saliua domini perfecta doctrina est, quae ut perfecte doceat, a dominico ore procedit. Saliua domini, ut ita dicam, quasi de substantia domini scientia est. Sicut enim sermo, qui de ore procedit, medicina est: sic salua videtur, quasi de dei, hoc est ipsa exire substantia: Hoc ergo quod dicit, hoc est, secretiore doctrina. Abstergit errorem oculorum ipsius. Et expuens in oculos eius, impositis manibus suis. Saliua oculos sanat: manus ponunt benedictionem. Et interrogauit eum, si quid videret. Sciebat quid videret, & quid non videret. Dixit tamen, si aliquid videret. Quando interrogat, si aliquid videret: scit, quod adhuc non perfecte conspiceret. Et suspiciens, ait. Pulchre dixit ἀναβλέψας, hoc est, suspiciens, qui quando caecus erat, deorsum aspiciebat: sursum adspexit, & sanatus est. Suspiciens, ait: Video homines veluti arbores ambulantes. Nec caecus est, nec oculos habet. Video homines veluti arbores ambulantes. Umbram adhuc video, necdum veritatem. Quod dicit, video homines veluti arbores ambulantes, hoc dicit: Video aliquid in lege, sed clarum euangelij lumen necdum aspicio. Vt hodie Iudei videt homines veluti arbores ambulantes: videt Moysen, & non videt euangelium. Etsi autem & non intelligunt. Vident homines, homo est enim E-

Tomus secundus.

A saias, Hieremias, omnes prophetae homines sunt, ad comparisonem iumentorum. Homo cum in honore esset, non intellexit: assimilatus est iumentis insipientibus, & similis factus est eis. Ergo rationabiles prophetas non vident quasi homines, sed quasi arbores, id est, irrationabiles, intelligibiles. Deinde imposuit iterum manus super oculos eius. Qui me putas vim facere scripturae, qui dicis, vim facis: hoc habet tantum, quod sonat in litera: nihil ne intrinsecus est? Manus tenet super oculos ipsius, & interrogat, an aliquid videat. Et posuit iterum manus suas super oculos eius, & cepit videre. Videte quid dicitur: Imposuit manus super oculos eius, & cepit videre. Si humana esset virtus, utique etsi videret: manibus super oculos impositis videre non poterat. Sed manus domini omnibus oculis clarior est. Et imposuit manus super oculos eius, & cepit videre: & restitutus est, ut videret clarè omnia. Omnia, inquam, haec videret, quae nos caecus videret mysteria trinitatis, videret omnia quae in euangelio sacramenta sunt. Ut videret clarè. Nisi esset aliqui, qui videret, & tamen non clarè videret: nunquam hoc diceret, ut videret clarè. Nunc ergo quod dicitur, videret clarè: & nos omnes videmus. Credimus enim in Christum qui verum lumen est: sed inter videntes & videntes, magna distantia est. Secundum enim fidem vniuersiusque credentis, est Iesus aut magnus, aut paruus. Si peccator sum, & ago poenitentiam, pedes tango: si sanctus sum, caput lauo. Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam: & in vicum ne introieris, & nemini dixeris. Videte diligenter. Caecus iste in Bethsaida erat: educitur foras. Ibi sanatur, non in Bethsaida, sed extra Bethsaidam. Et quia sanatus est: dicitur ei, Reuerte in domum tuam, sed non vadis in vicum. De Bethsaida tollitur: ibi erat, ibi inuenitur. Et quo modo non est Bethsaida ipsius domus: videte quid dicitur. Si secundum literam intelligimus: penitus sanare non potest. Si enim caecus iste inuenit in Bethsaida: & de Bethsaida tollitur foras, & ibi curatur: & dicitur ei, reuerte in domum tuam: utique dicitur ei, reuerte in Bethsaida. Si autem reuertitur in Bethsaida: quo modo dicitur ei, ne introieris in vicum? Vides ergo quod spiritualis intelligentia est. Educitur de domo Iudeorum, de traditionibus Iudeorum. Qui non poterat sanari in lege, sanatur in gratia euangelij: & dicitur ei, Reuerte in domum tuam: non in istam domum, quam tu putas, vnde egressus est: sed in domum, vnde fuit & Abraham. Siquidem Abraham pater credentium est. Abraham vidit diem meum, & laetatus est. In domum tuam reuerte: hoc est, in ecclesia: dum venio, inquit, ut scias quo modo gubernare debeas ecclesiam, quae est domus dei. Vides ergo, quoniam domus dei ecclesia est. Dicitur ergo ei: vade in domum tuam: hoc est, in domum fidei: hoc est, in ecclesiam: ne reuertaris in viculum Iudeorum. In qua ecclesia vtinam semper maneamus, concedente domino, qui viuit & regnat, in secula seculorum, Amen.

Homilia decima.

Amen dico vobis, quod in veteri testamento domino fuit, vno ego: hoc in nouo, Amen, amen. Stare iustorum est: contrarium impiorum iacere. Gustant quidam mortem, nonnulli vident, comedunt aliquid, alij satiantur, reficiuntur etiam annuum alij morte. Totam deinde historiam transfigurati domini suo excurrat more ἀλληγορητικῶς. Paraphrasis. Initio statim explicanda transfigurationis legis. Quid est, post dies sex? In euangelio habes secundum Mattheum, Et factum est die octaua, &c. Hic mihi commendatus videris lector, ne precipui iudicio in auctorem praeproperam feras censuram, quasi plagio

hæresis ferri illic debet: qui quod in Luca scriptum reperis capite A nimirum nouo, Matthæo ascribit. Contra, quod apud Matthæum habes, per omnia consentit Marco. Sed hic error per se alioqui pudendus, quantlibet minutulus, in exceptorem homiliae præsentis reuocandus est: aut si admisit author, quod serè cõtingit iis, qui ad populum declamant homilias, ut vnum pro alio subiiciant minus nonnunquam attentis, quam par sit pro dignitate desumpta materia: venia tamè vsquequaque dignum hunc censeris par est, qui cum tanta & scripserit & distarit, ut vix vnus quiuus quantlibet studiosus illius scriptis & legendis, & conferendis satis esse queat: rarerer tamen admodum, quod est præsentissima argumentum memoria, loci, temporis atque numeri ratione destituitur. Hunc itaque lapsum, vnde libet irrepserit, atque alios aliquot asimiles, scilicet occurrerint, facile condonabis tanto auctori, si modo tantis lubricationibus volens esse non ingratus. Memor in primis supra humane conditionis legem esse vbiq; & semper omnium præsentem habere memoriã, adeo ut necubi dormire comperiaris. Hæc quidem susus duplici nomine dixerim: Primum, quod religiosus esse semper duxerim quicquam controuertere exemplari, quod fortidò nactus sis: præsertim si antiquitatis multa est & characteris doctæ perscripti, cuiusmodi est quod suppeditaui iam dictus antistes Syluaneus. ex Dionysiana bibliotheca archiuus, ut appareat de promptum. Deinde, quod non suppeteret Græci codicis exemplar: ad quod ceu sacram anchoram confugerem. Dubitem etiamnum, ut in genuè futuræ, debeant ne vindicari tanto heroi hæc qualescunque homilia. Tui interim candoris fuerit boni consulere, quod subministravit charitas.

Mar. 9. 4. **A**men dico vobis, quia sunt quidam de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem. Amen dico vobis. Iurat Christus: debemus Christo iuranti credere. Quod enim in veteri testamento dicitur, Viuo ego dicit dominus: in nouo testamento dicitur, Amen, amen dico vobis. Amen amen, dicitur, verè verè. Veritas loquitur veritatem, ut vincat mendacium. Amen dico vobis, quia sunt quidam de hic adstantibus. Dico vobis discipulis: Iudæis autem non loquor: clausas enim habent aures, & meus sermo eas penetrare non potest. Quia sunt quidam de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem donec videant regnum dei: pulchrè de his qui stant, dicitur, Non gustabunt mortem. Qui enim stat: in eo quo stat, non gustat mortem. Nam & Moyses loquitur in Deuteronomio. Quadraginta, inquit, diebus, & quadraginta noctibus steti in monte cum deo. Solus stetit quadraginta diebus: & ideo meruit legem accipere. Stantibus datur, iacentibus non datur. Singula verba discutimus, ut ad lectionis mysteria perueniamus. Si enim pulchra vestibula sunt: qualis ipsa domus erit? Qui non gustabunt mortem. Mortis plura sunt genera. Alij gustant mortem, alij vident, alij comedunt, alij saturantur, alij reficiuntur. Cæterum & Apostoli quoniam stabant, & Apostoli erant: propterea ne gustauerunt quidem mortem. Et hoc interim diximus secundum tropologiam, secundum illum sensum: Quis est hominum, qui viuat, & non videat mortem? In eo quod dicit, quis: aut impossibile dicit, aut difficile. Qui non gustabunt mortem. Sunt quidam, qui non gustabunt mortem: qui verò mortem non videant, difficile reperitur.

Deut. 10. b. Hic autem mortem peccati intelligere debemus. Anima enim quæ peccauerit, ipsa morietur. Difficile est ergo, ut quis viuat, & non videat mortem. Inter videre & gustare differentia est. Qui videt, videt quidem, sed non gustat: qui autem gustat, necesse est, ut videat. Videamus quid sit gustare mortem, quid sit videre mortem. Vidi mulierem pulchram, voluit animæ meæ eam concupiscere: dei timor expellit desiderium. Vidi mor-

tem, sed non gustavi. Si autem videro, & concupiuerim: iam mæchatus sum in corde meo. ecce gustavi mortem, Hoc est, gustare mortem, non comedere, non refici: sed quali paululum animo degustare. Apostoli quasi Apostoli ne gustauerunt quidem mortem. Si verò & secundò & tertio rem perfecero, & frequenter in fornicatione: iam non solum gustavi, sed & saturatus sum. Propheta ergo videre, quid dixerit. Non dixit, Quis est homo, qui viuat, & non gustet mortem: sed dixit, Quis est homo qui viuat, & non videat mortem? difficile est enim esse, quem concupiscentia non tentet, quem tentamenta non quatiant. Hoc interim diximus secundum sublimiorem sensum. Cæterum dicamus de historia. Dixit dominus ad discipulos, quoniam sunt multi de hic adstantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum dei veniens in virtute sua. Quod dicit, hoc est: nisi me antè regnantem viderint, non morientur. Hoc secundum historiam. Et sequitur: Et post dies sex assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solus, & transfiguratus est coram eis. Et hoc esse dicunt: hoc est, Viderunt Apostoli qualis regnaturus esset Christus: videntes illum in monte transfiguratum, viderunt illum Apostoli transformatum in gloria sua, qualis regnaturus esset. Et hoc est ergo quod aiunt, Non gustabunt mortem, donec videant regnum dei. Quid factum est, post dies sex? In Euangelio habes secundum Matthæum, Et factum est die octaua. videtur itaque secundum historiam esse distantiam. Matthæus enim octo dies dicit, Marcus sex dicit. Sic ergo debemus intelligere, quod Matthæus & primam dixerit & nouissimam: Marcus verò medias, tantum dixerit. Secundum historiam hoc dicitur, quoniam ascendit in montem, quoniam transformatus est, quoniam Moyses & Helias visi sunt colloquentes cum eo, quoniam Petrus ei dixit delectatus visione pulcherrima: Domine vis, ut tria tabernacula faciamus, tibi vnum, Moysi vnum, & Heliae vnum? Et statim dicit Evangelista. Non enim sciebant, quid loquerentur. Erant enim timore perterriti. Et deinde dicitur quod facta est nubes, & ipsa nubes candida obumbrans eos, & venerit vox de celo dicens, Hic est filius meus charissimus, hunc audite. Et statim circumspicientes neminem viderunt, nisi Iesum. Historia hoc continet. Qui amant historiam: qui solum Iudaicam sequuntur sententiam, qui sequuntur occidentem literam & non viuificantem spiritum. Non historiam denegamus, sed spiritalem intelligentiam præferimus, Nec hæc nostra sententia est. Sequuntur Apostolorum sententiam, & maximè vasis electionis, qui ea verba, quæ Iudæi intellexerunt in mortem suam, intellexit in vitam suam Apostolus videlicet, qui dicit, quod Sara & Agar in duo testamenta interpretentur, scilicet mons Sina: & mons Sion. Hoc interpretatur in duo testamenta: Hæc autem sunt in duo testamenta. Nunquid non fuit Agar? nunquid non fuit Sarra? Nunquid mons Sina non est? nunquid mons Sion non est? Historiam non negauit, sed sacramenta prodidit: nec dixit, quæ intelliguntur duo testamentata: sed, quæ sunt, inquit, duo testamentata. Et post dies sex assumens Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem. Post dies sex: Orate dominum, ut eodem spiritu, quo dicta sunt, exponantur. Et factum est, post dies sex. Quare non post dies nouem, quare non post dies decem, quare non post dies viginti, quare non post quatuor, quare non post quinque, nec ante aliquis numerus assumitur, nec postea, sed sextus eligitur? Et factum est, inquit, post

post dies sex. Hi qui stant cum Iesu, de quibus dicitur, Quia sunt quidam de hic adstantibus: hi regnū dei nō vident, nisi post dies sex. Nisi enim mūdus iste transierit, qui in sex diebus intelligitur, verū regnū non apparebit. Cū autē pertransierint sex dies: qui fuerit Petrus: hoc est, qui ut Petrus à Petra Christo nomē acceperit: regnū videre merebit. Quo modo enim à Christo dicimur Christiani: ita à Petra dictus est Petrus, hoc est πέτρος. Si quis ergo de nobis fuerit πέτρος, & talem, hoc est, eam fidem habuerit: ut super illum ædificetur ecclesia Christi. Si quis fuerit ut Iacobus & Ioānes fratres nō tantū sanguine, quantū spiritu. Si quis fuerit Iacobus πτεργισ, id est, supplātor: & Ioānes, id est, gratia domini. Cū enim supplātorimus aduersarios nostros, tūc merebimur gratiā Christi. Si quis habuerit sublimiora dogmata, & intelligentiam excellentiorem, & meruerit vocari filius tonitru: necesse est, ut ab Iesu ducatur in montē. Simulq; considerate: q̄ Iesus donec deorsum est, nō trāsfiguratur: ascēdit & trāsmutatur: & ducit illos in mōtem excelsum seorsum solus, & transfiguratus est corā ipsis: & vestimēta eius facta sunt splendentia & candida nimis. Vsq; hodie Iesus aliis deorsum est, aliis sursum est: Qui deorsum sunt, & deorsum habent Iesum: & turbæ sunt, & in montē accēdere nō valēt. In montē enim soli discipuli ascendūt: turbæ deorsum remanent. Si quis ergo deorsum est, & de turbæ est: nō potest videre Iesum in cādidiis vestimētis, sed in sordidis. Si quis literā sequit, & deorsum est totus, & terrā respicit more brutorū animalū: hic non potest videre Iesum in veste cādida. Qui autem sequitur sermonē dei, & ad montana, id est, ad excelsa confendit: isti Iesus statim cōmutatur, & vestimenta Iesu candidiora fiunt. Hoc quod legimus, si secundū literā intelligimus: quid habet in se candidum, quid habet in se splendidum, quid sublimē? Si autē spiritualiter intelligimus: statim scripturæ sanctæ, hoc est, vestimenta sermonis mutantur, & candida fiunt velut nix: qualia sullo non potest in terra facere. Tolle quoduis propheticum testimonium, tolle euangelicam parabolam: si secundum literam intelligis, nihil in se habet splendidū, nihil candidū. Sin autem apostolos sequeris, & spiritualiter intelligis: statim vestimenta sermonis mutantur, & candida fiunt: & Iesus totus immutatur in monte: & vestimēta eius candida nimis quasi nix, qualia sullo super terram facere non potest sic candida. Qui in terra est & deorsum, hic nō potest vestimēta candida facere: qui autem cum Iesu ascendit in montē, & quasi terram deorsum relinquit, meditatur ad montana & ad cœlestia conscendere: iste potest talia facere vestimenta, qualia sullo super terrā non potest facere. Dicat mihi aliquis, licet nō dicat, tamen tacitus secum cogitet: Interpretatus es, quid sit mors: dixisti sermonem dei, dixisti vestimenta, scripturas sanctas. Dic mihi, qui sunt isti fullones, qui nō possūt talia facere vestimēta, qualia habet Iesus: Fullonū hoc opus est, ut quod sordidū est, candidū faciant: & ut candidum faciant, non possunt sine labore facere: sed necesse est, ut calcent vestimenta, ut lauent, ut ad Solē expandant. Nisi enim multo labore de sordido in candidum colorem non mutantur vestimenta. Voluit Plato, voluit Aristoteles, voluit Zeno Stoicorum princeps, voluit & Epicurus voluptatis assertor, dogmata sua sordida sermonib⁹ quasi candidis candidare: sed non potuerunt talia facere vestimenta, qualia Iesus in monte possidet: quoniam super terram erant, totum de terrenis disputabant. Nul-

Tomus secundus.

lus igitur fullonum, hoc est, disceptatorum secularis literaturæ, potuit talia facere vestimenta, qualia in monte possidet Iesus. Et apparuit illis Helias cum Moysē, & erant loquentes cum Iesu. Nisi Iesum viderent transformatum, nisi vestimenta illius candida: Moysē & Heliam videre non poterant loquentes cum Iesu. Quandiu Iudaicè intelligimus, & literam sequimur occidentem: Moyses & Helias cum Iesu non loquuntur, euāgelium nesciunt. Sin autem Iesum sequuti fuerint, & videre dominum meruerint transformatum, & candida vestimenta eius, & omnia spiritualiter intelligere, quæ scripta sunt: statim Moyses & Helias veniunt, id est lex & prophetæ, & colloquantur euangelio. Et apparuit eis Helias cum Moysē, & erant loquentes cum Iesu. In Euangelium secundum Lucam etiam hoc additum est: Et annūciabant, inquit, illi, quo genere passurus esset in Hierusalē. Hoc Moyses loquitur, & Helias: & loquūtur ad Iesum, hoc est ad euāgelium Et annūciabant illi, quo modo passurus sit in Hierusalem. Lex enim & prophetæ Christi passionem adnunciant. Videtis, quo modo prodest animæ nostræ intelligentia spiritualis, sed & ipsi Moyses & Helias videntur in candidis vestimentis. Quandiu non sunt cum Iesu non habent candida vestimenta. Si enim legas legem, hoc est, Moysē: si prophetas legas, hoc est, Heliam: & non illos intelligas in Christo, & non intelligas quo modo Moyses loquitur cum Iesu, quo modo Helias loquitur cū Iesu: sed intelligas Moysē sine Iesu, & Heliam sine Iesu, & quo modo ei non adnunciant passionem: nec in montem conscendunt Moyses & Helias, nec habent candida vestimenta, sed tota sordida sunt. Si enim literā Iudaicè sequaris: quid tibi prodest legere, quod Iudas concubuerit cum Thamar nuru sua: quid tibi prodest, quod Noë inebriatus est, & denudatus est: quid tibi prodest, quia Onan filius Iudæ fecit rem turpissimam, quam dicere erubescit: quid, in quā, tibi prodest? Sin autem spiritualiter intelligas: vides, quomodo vestimenta sordida Moysi vertuntur in candida. Petrus igitur & Iacobus & Ioānes, qui sine Iesu ante Moysē & Heliam viderant, quia viderunt illos cum Iesu colloquentes, & habere vestimenta candida: vident se esse in monte. Vere enim in monte consistimus, quando spiritualiter intelligimus. Si lego Genesim, si lego Exodum, si Leviticum, si Numeros, si Deuteronomium, quandiu carnaliter lego, deorsum mihi esse videor: si spiritualiter intellexero, ad montana conscendo. Vides ergo quo modo Petrus & Iacobus & Ioannes videntes se esse in monte: hoc est, in intelligentia spiritali, humilia & humana contemunt, excelsa & diuina desiderant: nolunt ad terram descendere, sed toti in spiritalibus immorari. Et respondens ait Petrus Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse. Et ego quando scripturas lego, & spiritualiter aliquid intelligo excelsius: nolo inde descendere, nolo descendere ad humilia: volo in pectore meo tabernaculum facere Christo & legi & prophetis. Cæterum Iesus qui propterea venit, ut quod perditum erat, saluaret: qui nō venit saluare eos, qui sancti sunt, sed qui se malè habenti scit, quia si in monte genus hominum fuerit, non saluabitur, nisi ad terrena descenderit. Rabbi, bonum est nos hic esse: faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Heliae vnum. Nunquid arbores erant in monte illo? Deinde etiam si essent arbores & vestimenta, speramus, quod hoc voluerit Petrus facere, ut illis faceret tentoria, ut habitarent ibi: Et hoc est totum, quod Petrus facere desiderabat, vult tria facere tabernacula,

Luc. 9. d. Gen. 38. d. & seq. Gen. 19. f. Ibid. 38. b.

Iesu vnum, Moyfi vnum, & Helię vnū: vt legē separaret & prophetas & euangelium, quā non possunt separari. Et quodam modo hoc dicit, Faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moyfi vnum, & Helię vnum. O Petre licet in mōtem conscenderis, licet Iesum videas transformatum, licet vestimenta eius candida: tamen quia Christus necdum pro te passus est, adhuc scire nō possis veritatem. Aliquis dicat: Faciamus tria tabernacula, tibi vnum, Moyfi vnum, & Helię vnum: aliquis loquatur ad dominum, Facio tibi tabernaculum, facio & seruis tuis similia tabernacula. Si quando in aequales aequaliter honorantur: maioris iniuria est. Faciamus tria tabernacula. Tres erant in monte Apostoli, & volunt facere tria tabernacula. Erat Petrus, erat Iacobus & Iohannes: vult vnus vnum capere, alter alterum, & tertius tertium. Non enim sciebat, quid diceret: quum dominum cum seruis aequaliter honoraret. Vnum siquidem est tabernaculum euangelio, & legi & prophetis. Nisi simul habitauerint, non possunt habere concordia. Et facta est nubes obumbrans eos. Nubes secundum Mattheum φάτων. Mihi videtur ista nubes esse gratia spiritus sancti. Tabernaculum tegit utique: & obumbrat, qui sunt in tabernaculo. Quod igitur solent facere tabernacula, hoc fecit nubes. O Petre qui vis tria facere tabernacula, respice vnū tabernaculum spiritus sancti, qui nos pariter protegit. Si fecisses tabernacula, utique fecisses humana: & utiq; illa fecisses, quæ lucē excluderent, & vmbra includerēt. Nubes autē ipsa lucida & obumbrans, hoc est vnum tabernaculum, non excludit Solem iusticiæ, sed includit. Et dicit tibi pater, Quid facis tria tabernacula? Ecce habes vnū tabernaculum. Videte mysteriū trinitatis, secundum meam tamen intelligentiam. Ego enim omne, quod intelligo, sine Christo & spiritu sancto, & patre nolo intelligere. Nisi intellexero in trinitate, quæ me saluabit: dulce mihi non potest esse, quod intelligo. *Facta est nubes φάτων lucida. Et venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus, ipsum u' ἐγένετο audite.* Quod dicit, hoc est: O Petre qui dicis, faciā vobis tria tabernacula, tibi vnum, & Moyfi vnum, & Helię vnum: nolo vt facias tria tabernacula. Ecce ego tibi dedi tabernaculum quod vos protegat. Noli aequaliter domino, & seruis facere tabernacula. Hic est filius meus charissimus, ipsum audite. Hic est filius meus: non Moyfes, non Helias. Isti serui sunt, hic filius est. Hic est filius meus, de mea natura, de mea substantia, in me manens, & totus quod ego sum. Hic est filius meus charissimus. Et illi quidem chari sunt, sed iste charissimus est. hunc igitur audite. Illi istum prædicant, vos autem hunc audite: ille dominus, isti conferui sunt, Moyfes & Helias de Christo loquuntur, cōserui vestri sunt: hic est dominus, hunc audite. Nolite conferuos sic honorare, quo modo dominum. Dei filium solum audite. Dum hoc loquitur pater & dicit: hic est filius meus charissimus, hunc audite: non apparuit, qui loqueretur. Nubes enim erat, vox audiebatur. Dicebatur, hic est filius meus charissimus: hunc audite. Fieri poterat, vt Petrus diceret: de Moyse dicit, de Heliā dicit. Ne igitur illi dubitarent, dum loquitur pater, illi subtrahuntur duo: & solus Christus remanet. Hic est filius meus charissimus, hunc audite. Dicit Petrus in corde suo, Quis est filius eius? Tres video: putas de quo loquitur: dum quærit, quem eligat: vnum respicit, & statim circumspicientes, dum tres quærunt, vnum inueniunt. Immo tres perdentes, vnum inueniunt. Immo, vt amplius dicā, in vno tres reperiunt. Magis enim inuenitur Moyfes &

Mat. 17. a. habes iδa νεφελή φάτων ἐπεσπίλασεν αὐτοὺς, id est, ecce nubes lucida obumbravit eos.

Marc. hoc loco habet u' ἐγένετο νεφελή ἐπισπίλασεν αὐτοὺς, id est, nubes obumbrans eos.

A Helias, si in Christo conglobetur. *Et statim circumspicientes neminem amplius viderunt.* Ego quando lego euangelium, & video ibi testimonia de lege, testimonia de prophetis, solum Christum cōsidero. Sic vidi Moysem, sic vidi prophetas: vt de Christo intelligerem loquentes. Deniq; quando venero ad splendore Christi, & quasi splendidissimū lumen clari Solis aspexero: lucernæ lumen non possum videre. Nunquid lucernam, si incendas in die, lucere potest? Si sol luxerit, lux lucernæ non parerit: Sic & Christo præsentē, comparata lex & prophetę penitus non apparent. Non detraho legi & prophetis, quin potius laudo: quia Christum prædicat. Sed sic lego legem & prophetas, vt non permaneam in lege & prophetis, sed per legem & prophetas ad Christū perueniam: cui cum patre & spiritu sancto honor, gloria & maiestas per infinita secula seculorum, Amen.

Homilia vndecima. *Et cum appropinquaret Hierosolymæ, &c.) De pullo asinæ agit, qui nodum frenos passus gentilitatis, id est, idola, & symbola præteritis, ad dominum per discipulos adduci iubetur: id est, ad Bethphage, id est domum maxillarum.*

Paranesis.) Apparet non integram esse homiliam, sed fragmentum. Nos tamen dicto audientes benignissimi redemptoris, qui suis dixit discipulis, & per illos nobis: colligite, quæ superauerunt, fragmenta, ne pereant: curauimus ne & hæc qualiscumque portio deperiret.

Iste qui ligatus fuerat, quo modo iste pullus, multos habebat dominos, secundū euangelium. Luce: quo modo à multis dominis tollitur, & ad vnum dominum adducitur: quo modo ante portā erat, & in amphodo erat? Ante portam quidem erat, paratus erat ad fidem: sed sine Apostolis intrare non poterat, & erat in amphodo, id est inter gentilitatē & Iudaismum, & quid sequeretur, ignorabat: quo modo pulus ille secundum Marcum dicitur talis esse, cui nūquā aliquis federat? Verè nunquā infederat huic pullo aliquis. Omnes voluerāt illum domare & sedere: sed nemo potuerat. Non poterant sedere, quia edomitus nō fuerat. O rem nouam. Vincētus erat, & tamen domari nō poterat. Diuersum longē facit Iesus. Soluit enim, & sic domat. Et iste ipse pullus adducitur à Bethania, & adducitur ad Bethphage. Iesus autem erat in Bethania. Diuersi enim euangelistæ aliter atq; aliter dicunt. Alij dicunt, quod erat Iesus in Bethania: alij, quod erat in Bethphage. Bethania locus est, viculus est: vbi hodie Lazarus est, viculus Marthæ & Mariæ, viculus Lazari. Simulq; considerate. Illuc adducit istum pullum indomabilem, vbi Lazarus fuerat suscitatus? In Bethania, quod interpretatur domus obedientiæ. Indomabilis erat, adducitur ad obedientiam, vt sedeat in illo Iesus. Diximus de Bethania, dicamus de Bethphage. Bethphage interpretatur domus maxillæ. Videte ordinem fidei. Primum crederimus & venimus in Bethaniam, hoc est in domū obedientiæ: & postea venimus in domum maxillarum, in domū cōfessionis, in domū sacerdotalē. *Σταγόνες enim accipere solebant sacerdotes. Dicat aliquis, Sacerdotes, quare non accipiunt siagona, hoc est maxillam? Nihil aliud accipit sacerdos, nisi siagona, & pectusculum, & humerū. Videte quid accipiant sacerdotes maxillā, pectusculum, & humerū. videte quid accipiant. Sacerdotalis enim officij est, posse docere populos. Vnde dicitur & in propheta, Interroga sacerdotes legem dei. Sacerdotum est enim interrogatos responderē de lege. Accipiunt ergo sermonem, qui in maxilla est, accipiunt pectusculum, hoc est scientiam scripturarum. Nihil*

A simili

Bethania

domus

maxilla

pectusculum

humerus

hil

Assertio operum.

1. Cor. 10. g.

Mat. 21. d.

hil enim prodest habere verba, si scientiam non habueris: cum acceperis *σάγωνα*, cum acceperis pectusculum: tunc accipis & brachiola, hoc est, opera. Nihil prodest habere te verba, habere te scientiam, si non habueris opera. Hoc totum quare dixi: Quoniam iste pullus asinæ adducitur ad domum maxillarum, quod interpretatur Bethphage. non adducitur primum ad brachiola, non adducitur primum ad pectusculum: sed adducitur ad maxillam, ad sermonem qui doceat eum. Ascendit itaq; istum pullum saluator: ascēdit, quia lassus erat: de Samaria Galiliæ venerat Hiericho, de Hiericho venerat vsq; Bethaniam, montem tantū ascenderat, lassus non fuerat: pro duobus tamen milibus lassatur, & quærit asinum. De Hierusalem ibat in Galiliam; vsque Samariam pedibus ambulans: & duo milia ambulare non potuit: Sed omne, quod fecit Iesus, sacramenta sunt, salus nostra est. Si enim dicit nobis Apostolus, Siue manducatis, siue bibitis, siue quid aliud faciatis: omnia in nomine domini facite. Quantò magis saluator siue ambulat, siue sedet, siue comedit, siue dormit: nostra sunt sacramenta? Ascendit itaque asinam: sed dicit alius euangelista, quod pullum ascendit. Alius verò dicit, quod pariter & in asinam, & in pullum ascendit. Rem dico ridiculam. Nunquid singulos pedes in ambobus asinis habere poterat? Hoc totum loquor cōtra Iudæos. Si enim venit in asina, non venit in pullo. Vniuersa quidem facta sunt, sed aliud præcessit in signum. Sed & pullo asinæ indomabili, qui franos accipere non poterat, cui nunquam aliquis federat, in populo gentilium sedit in asina, in his qui credebant de synagoga. Et vide quid dicat. Et sedit, inquit, in asina subiugali, quæ collum & ceruices lege habebat tritas. *Et occurrit, inquit, ei multitudo.* Quandiu erat in mōte, multitudo in eum occurrere nō poterat: cœpit descendere, & occurrit turba. *Et clamauit, inquit, turba præcedens & sequens: Hoschiah-na filio David: benedictus qui venit in nomine domini, osanna in excelsis.* Et qui præcedebat, & qui sequebantur, consona voce clamant. Qui sunt, qui præcedunt? Patriarchæ & prophetæ. Qui sequuntur? Apostoli & gentilium populus. Sed & in præcedentibus; & in sequentibus vna vox, Christus est. Ipsum laudant, ipsum voce consona concrepant. Et quid dicunt? Osanna filio David: Benedictus, qui venit in nomine domini, osanna in excelsis. Tria dicunt: Osanna filio David, hoc ad incipientes. Benedictus, qui venit in nomine domini: hoc ad perfectos. Osanna in excelsis: hoc ad regnantes. Nemo nos putet diuidere Christum. Hoc enim solent affirmare calumniatores, quod nos in Christo duas personas faciamus, alium hominem, & alium deum. Non in trinitate credimus, non credimus in quaternitate, duas in Christo esse personas. Si enim Christus duas personas habet, pater & filius, id est Christus, duplex est: ergo quatuor personæ sunt. Nos ergo credimus in patrem & filium & spiritum sanctum. De patre & spiritu, nulla dubitatio est. Non enim adsumpserunt corpus, non adsumpserunt aliquam vilitatem. Nunc verò de Christo dicimus, deo nostro, filio dei & filio hominis, & vno filio dei. Ipse dei filius, & filius hominis. Quicquid magnū est, refer ad filium dei: quicquid paruum est, refer ad filium hominis: & tamen vnus filius dei est. Hoc qua necessitate cōpulsus sum dicere? Quoniam audiui quosdam calumniari, qui forsitan habent animam Arianam. Quoniā & iniuriam humanitatis ad deum referre nolui, non diuido Christū. Ipse enim & in inferno est, & in cœlo est: vno atque eodem tempore, & descendit ad inferos, & cum latrone

A intrauit in paradysum. Omnia elementa tenet in pugillo suo. Si autem in pugillo illius sunt: vbi non est, qui omnia tenet? Hæc orationibus vestris, vt poruimus, differuimus. Hoschiah-na autem sciatis esse, quod Græcè dicimus *ὁ κύριος ὁ σῶσων ἡμῶν*. Quod enim dicitur in editione Septuaginta *ὁ κύριος ὁ σῶσων ἡμῶν*, in Hebræo habetur: *יהוה השׁוֹעֵץ*, hoc est: Domine saluum fac obsecro. Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia duodecima. *De ficu, quæ ad domini vocem continuo exaruit. Hæc homilia, quod sciam, nihil habet non peritum legenti.*

Intrauit dominus Iesus Hierosolymam in templum, & circumspexit omnibus cum iam vespera esset hora, exiit in Bethaniam cum duodecim. Ingreditur dominus Hierosolymam in templum. Ingreditur. Ingressus quid facit circumspexit omnibus? Quærebat in templo Iudæorum, vbi caput possit reclinare, & nō inueniebat.

B Et circumspexit omnibus, quid dixit? Circumspectis omnibus respiciebat sacerdotes, volebat esse cum illis: sed non poterat, quia semper sacerdotibus seruiebat. Circumspectis ergo omnibus, quasi cum lucerna quæreret. Illud est quod dicitur in Sophonia propheta, Et scrutabor Hierosolymam, cum lucerna. Sic ergo & dominus cum lucerna circumspexit omnia, quærens in templo, & nihil, quod eligeretur, inuenit. Quum iam vespera esset, circumspexit omnibus. Vide quid dicat, circumspexit omnibus: licet non inueniret, tamen quandiu lux fuit, non recessit de templo: cum autem facta esset vespera, cum templum Iudæorum ignorantia tenebræ obcaecasset, cum vespera esset hora, intrauit in Bethaniam cum duodecim. Quæsiuit saluator, quæsierunt apostoli, in templo nihil inueniunt, egressi sunt de templo. Gaude monache: gaude, qui in deserto versaris: quod in templo non inuenitur, inuenitur foras. Intrauit in Bethaniam cum duodecim. Bethania interpretatur, domus obedientiæ. Recessit igitur de templo Iudæorum, vbi erat superbia: venit in domū obedientiæ. Obedientia, vbi humilitas. Dimisit superbiam Iudæorum, venit ad humilitatem gentium. Et in alia die cum exirent, videte quid dicitur. In alia die, videlicet cum exirent à Bethania. Qui autē alia die egreditur: ergo mansit in Bethania. Videte ergo templum, in quo nō manet. in Bethaniam venit, & manet. Et in alia die cū exirent à Bethania, esuriit. Mansit quidē in Bethania: sed egrediens de Bethania, esuriit salutem Iudæorum. Non venit, inquit, nisi ad oues perditas domus Israël. Vsq; hodie Christus esurit. de gentibus quidem saturatus est: in Iudæis verò esurit. Et de nobis sic sunt aliqui credentes, alij nō credentes. De credentibus autem refectus est, in non credentibus esurit. *Cumq; vidisset à longē ficum habentem folia. Infelix Iudæus. Notus in Iudæa deus: in Israël magnum nomen eius. Hoc aliquādo apud patriarchas, hoc apud prophetas, nunc verò deus ille, qui dicebat in Hieremia: Deus appropinquans ego, & non de longē eos videt: tamen vt saluet, appropinquabat. Cumq; vidisset à longē ficum habentem folia: folia, non fructus: verba, non sensus: scripturas, non intelligentiam scripturarū. Illi enim habent scripturas, nos verò intelligentiam scripturarum. Vidit ergo ficum habentem folia. Semper ista ficus folia habet, & nūquam fructus habet. Ista ficus, quæ & in paradiso fuit: denique & Adam eo tempore texit verenda sua, quando corruit. Habebat enim folia. Ficus ista synagoga Iudæorum est, quæ habet tantum verba, & non intelligentiam scripturarum. Videmus;*

Soph. 1. c.

Ad am.

choretā dicitur.

gressio.

Mat. 21. d.

tem folia.

Infelix Iudæus.

Notus in Iudæa deus: in Israël magnum nomen eius.

Hoc aliquādo apud patriarchas,

hoc apud prophetas, nunc verò deus ille, qui dicebat in Hieremia: Deus appropinquans ego, & non de longē eos videt: tamen vt saluet, appropinquabat. Cumq; vidisset à longē ficum habentem folia: folia, non fructus: verba, non sensus: scripturas, non intelligentiam scripturarū. Illi enim habent scripturas, nos verò intelligentiam scripturarum. Vidit ergo ficum habentem folia. Semper ista ficus folia habet, & nūquam fructus habet. Ista ficus, quæ & in paradiso fuit: denique & Adam eo tempore texit verenda sua, quando corruit. Habebat enim folia. Ficus ista synagoga Iudæorum est, quæ habet tantum verba, & non intelligentiam scripturarum. Videmus;

Gen. 3. b.

deamus;

Luc. 13. b.

Exod. 32. b.

Esaia 5. b.

Secus via, ex Mattheo 21. colligit.

Roma. 11. c.

deamus, vbi alibi sit scriptum de ista ficu. In euangelio secundum Lucam legimus: Homo erat, inquit, quidam, qui in vinea sua plantauit ficum. Cumque, inquit, venisset, & requisisset fructum in ea, dicit ad agricolam, Ecce iam tertio venio huc, & fructum quaero, & non inuenio. Dimitte me, & succidam eam. Dimitte me. Quando dixit ad Moysen. Dimitte me, & interficiam populum istum. Nemo te tenet, & dicis, dimitte me? Quando tu dicis, dimitte me: prouocas agricolam vt te teneat. Dimitte me, & succidam illam. Ecce, inquit, tertio venio, & fructum non inuenio. Veni primū in lege cum Moysē, veni secundō in prophetis, nouissimē ipse per me venio, & fructum nō inuenio. Ficus ista non est plantata inter spinas, nō est plantata foris, sed in vinea domus Israël. Rem nouam video. Spinæ gentium vvas adferunt, & ficus ficos non adfert: Ecce, inquit, venio tertio, & fructum non inuenio: dimitte me, & succidam illam. Prouocatus agricola, intellexit, quod possit tenere dominum, si rogaret. Rogat, & quid dicit? *Dimitte domine adhuc & istū annum: & circumfodiam illam, & mittam stercus, & si quid fecerit fructum.* Quid? Nihil dicit. Si non fecerit, tunc, inquit, venies & succides eam. Agricola deprecatur, facit dominus, quod voluerat. Rem dico nouam: Ignoscit dominus rogatus: quod fecisset, etiam si rogatus non fuisset. Dimitte, inquit, adhuc vnum annum. Statim enim vt passus est saluator, non est subuersa Iudæa. Quadraginta enim & duo anni dati sunt ad pœnitentiam. Iste est vnus annus, hoc est breue tempus, id est datus ei locus pœnitentiæ. Agricola circumfodit, misit stercus. Qui sunt isti agricolæ? Apostoli, qui circumfodiunt, & miserunt stercus. Ficus autem fructus non attulit. Sed videte quid dicat ipse agricola: Et si quid fecerit fructum. Nihil intulit. Neque enim dixit, aut dimitte eam, aut non dimittes, aut habebis in vinea tua, aut deferes illam. Nihil tale dixit. Et si quidem fecerit fructus. Nescio quid sit futurum: tuo arbitrio derelinquo. Non enim dixit, Permanebit in vinea ficus ista. Et si fecerit fructum: nō permanet in Iudæa Israël, sed transfertur in ecclesiam gentium. Si verō non fecerit fructum. Succisam ficum oculis nostris aspicimus: ruinas istas lapidū quas cernimus, radices sunt ficus succisæ. Hoc totū quare diximus? Voluimus ostendere de illa parabola, quæ sit ista ficus, de qua dominus fructum desiderat. Vidit, inquit, ficum habentem folia, fecus viam: non in via, in lege, non in euangelio. Propterea fructus non habebat, quia in via non erat, sed iuxta viam. Venit ergo Iesus, fructus quaerit. Quoniam ipsa ire non poterat, venit ad ficum. *Et cum venisset ad eam, nihil inuenit præter folia.* Vsq̄ue hodie nihil aliud inuenimus in Iudæis, præter verba de lege. Legunt Moysen, legunt Esaia, Hieremiam, & reliquos prophetas. Legunt, Hæc dicit dominus: & non intelligunt, quid dicat dominus. Non enim erat tempus ficorum. Grandis quaestio. Non enim erat tempus ficorum. Dicat aliquis, Si tempus non erat ficorum: non peccauit ficus, quæ fructum non habebat. Si autem non peccauit, non est iuste siccata: non enim erat tempus ficorum. Ficus hæc habebat folia, fructus non habebat. Habebat folia, longe promittebat speciem virens: sed fructus non habebat, non erat tēpus ficorum. Istum locum Apostolus interpretatur ad Romanos: Nolo vos ignorare fratres, quoniam cæcitas ex parte cōtigit in Israël, vt subintraret plenitudo gentium. Cum autem intrauerit plenitudo gentium: tunc omnis Israël saluus fiet: si dominus fructus inuenisset in ista ficu, non subintrasset plenitudo gentium. Quoniam autem subintrauit ple-

nitudo gentium, in nouissimo saluabitur omnis Israël. Dicat aliquis, Vbi hoc lectum est, quia omnis Israël saluabitur? Primū quidem ipse dicit Apostolus, Cum intrauerit plenitudo gentiū, tunc omnis Israël saluus fiet. Deinde dicit & Ioānes in Apocalypsi sua, de tribu Iudæ credituri duodecim milia, de tribu Ruben credituri duodecim milia, & de reliquis tribubus eadē loquitur. Et sunt omnia, quæ credūt, centū quadraginta quatuor milia. Vnde & in psalmo ceteresimo quadragesimo quarto, Qui literatus est, intelligit. de isto numero disputatur: Si credidisset Israël, dominus noster crucifixus non fuisset: si dominus noster crucifixus nō fuisset, gentilium turba salua non esset. Credituri ergo sunt Iudæi: sed in fine mundi credituri sunt. Non enim erat tempus, vt in cruce crederent. Si enim illi credidissent, dominus crucifixus non fuisset. Non enim erat tempus vt crederet. Illorum infidelitas, nostra fides est: illorum ruina, nostra subleuatio est. Illorum non fuit tempus, vt esset tempus nostrum. diximus, quia in fine mundi credituri sunt: & interpretati sumus, nondum enim erat tempus. Sed hoc quod sequitur, dicit ei dominus: *Iam non amplius in æternum quisquam ex te fructum manducabit.* Si credituri sunt Iudæi: quo modo nullus de eis fructus manducabit? Non dixit, in futuro seculo: non dixit, in seculis: sed, in præsentī seculo. Quod dicit, hoc est: in præsentī seculo non credes, sed cum seculum istud finitum fuerit, tunc crediturus es. Credes quidem, sed non in humilem, sed in regnantem credes: & videbis eum, quem compunxeras. In præsentī ergo seculo nemo de te fructum comedet, sed in futuro, per Christum dominum nostrum, Amen.

Homilia decimatertia.

De secunda eiectione vendentium & ementium ex adytis templi, quam ad excidium Hierosolymæ τερρολογικῶς refert. Parænesis.) Sub huius tertiadecima homilia exordii habes optime lector, in euangelio secundum Ioannem legimus hanc ipsam historiam, & ibi, &c. Si hanc ipsam historiam secundum Marcum conferas cum Ioanne, capite nimirum secundo, introspectanti tibi paulo penitus facile colliquescet, non vnā tantum eiectionē fuisse, sed duas. Bis siquidē legitur dominus ad Paschæ celebritatem ascendisse Hierosolymam. Semel quidem Ioanne Baptista nondum carceri pro veritate per Herodem mancipato, hoc est, anno primo prædicati per dominum nostrum euangelij, cuius & Ioannes cap. 2. meminit. Rursus, ad peragendum humanæ redemptionis mysterium properaturus. De hac Marcus hoc loco commemorat, cui & concinit Mattheus 21. cap. In hoc viroque ascensu Hierosolyma legitur dominus eliminasse templi adytis vendentes & ementes. Ceterum solui ritum, potest locus hic confragosus simul & dilematicus, si dicas authorem loqui de explicatione temporis, quo quidem Hierosolymam ascendit, non quoties.

D *veniunt Hierosolymam. Et cum intrasset in templum, cepit eiicere vendentes & ementes de templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentiū columbas, subuertit.* Et veniunt Hierosolymam, & cum intrasset in templum, cepit eiicere. In euangelio secundum Ioannem legimus hanc ipsam historiam: & ibi manifestius dicitur, quo tempore hoc factum est. Et ecce, inquit, in azymis venit Iesus, hoc est in Pascha: eo tempore quo azyma māducare cōsueuerant. *Et fecit sibi, inquit, flagellum, & cepit eiicere eos.* Vides ergo, quoniam eo tempore quo eiiciebat eos de templo, erant dies Paschæ, hoc est dies azymorum. In diebus autē Paschæ, lege præceptum erat, vt omnes venirent in templum: & si quis non veniret in templum, exterminaretur anima illa de populo suo. Considerate ergo de tota prouincia Palæstina, de Cypro, de aliis prouinciis, de omnibus in circuitu regionibus

Apocal. 7. a. b.

Ioan. 2. c.

Deut. 16. d.

Ioan. 11. f.

Luc. 7. b.

Matth. 23. a.

Matth. 23. b.

Matth. 23. c.

Matth. 23. d.

Matth. 23. e.

Matth. 23. f.

Matth. 23. g.

Matth. 23. h.

Matth. 23. i.

Matth. 23. k.

Matth. 23. l.

Matth. 23. m.

Matth. 23. n.

Matth. 23. o.

Matth. 23. p.

Matth. 23. q.

Matth. 23. r.

Matth. 23. s.

Matth. 23. t.

Matth. 23. u.

Matth. 23. v.

Matth. 23. w.

Matth. 23. x.

Matth. 23. y.

Matth. 23. z.

Matth. 23. aa.

Matth. 23. ab.

Matth. 23. ac.

Matth. 23. ad.

Matth. 23. ae.

Matth. 23. af.

Matth. 23. ag.

Matth. 23. ah.

Matth. 23. ai.

Matth. 23. aj.

Matth. 23. ak.

Matth. 23. al.

Matth. 23. am.

Matth. 23. an.

Matth. 23. ao.

Matth. 23. ap.

Matth. 23. aq.

Matth. 23. ar.

Matth. 23. as.

Matth. 23. at.

Matth. 23. au.

Matth. 23. av.

Matth. 23. aw.

Matth. 23. ax.

Matth. 23. ay.

Matth. 23. az.

Matth. 23. ba.

Matth. 23. bb.

Matth. 23. bc.

Matth. 23. bd.

Matth. 23. be.

Matth. 23. bf.

Matth. 23. bg.

Matth. 23. bh.

Matth. 23. bi.

Matth. 23. bj.

Matth. 23. bk.

Matth. 23. bl.

Matth. 23. bm.

Matth. 23. bn.

Matth. 23. bo.

Matth. 23. bp.

Matth. 23. bq.

Matth. 23. br.

Matth. 23. bs.

Matth. 23. bt.

Matth. 23. bu.

Matth. 23. bv.

Matth. 23. bw.

Matth. 23. bx.

Matth. 23. by.

Matth. 23. bz.

Matth. 23. ca.

Matth. 23. cb.

Matth. 23. cc.

Matth. 23. cd.

Matth. 23. ce.

Matth. 23. cf.

Matth. 23. cg.

Matth. 23. ch.

Matth. 23. ci.

Matth. 23. cj.

Matth. 23. ck.

Matth. 23. cl.

gionibus vniuersum huc populum congregatum: considerate, & in animo vestro depingite, quanta tunc ibi fuerit multitudo. Primū interim secūdam historiam disputamus. Mirantur ceteri, quod Lazarus suscitatus est: mirantur, quod viduæ filius suscitatus est: mirantur ceteri in aliis signis. Et reuera mirandum est mortuo corpori animam reddere. Ego præfens signum magis miror. Vnus homo, qui putabatur filius fabri, mendicus non habens domum, non habens vbi caput reclinaret, non habens exercitum, non erat dux, non erat iudex. Quam itaque habuit potestatem, vt faceret sibi flagellum de funibus, & tantam eiiceret multitudinem: vnus, inquam, homo eiiceret tantam multitudinem? Et quam multitudinem eiiciebat? Quæ vendebat, quæ lucra sua in templo redimebat. Nemo cōtradixit, nemo ausus est cōtradidere. Filio enim defendenti patris sui iniuriam, nemo fuit ausus resistere. Videtur mihi in ipsis oculis, & in ipso vultu domini saluatoris quicquā fuisse diuinum. Et hoc mihi quare videatur, ratio ista est, quam dicturus sum: Et factum est, inquit, cum transiret Iesus secundum mare Galilææ: vidit, inquit, duos cōponentes retia sua, filios Zebedæi, & dixit eis: Dimittite eos, & venite, sequimini me. Et illi, inquit, statim relicto reti, natæ, & patre Zebedæo, statim secuti sunt eum. Nisi aliquid diuinum fuit in vultu saluatoris: irrationabiliter fecerunt sequi eum, de quo nihil viderant. Dimittit aliquis patrem, & eum sequitur, in quo nihil plus videt, quàm in patre suo: Sed dimittit patrem carnalem, vt sequantur patrem spiritalem: non dimittit patrem, sed inueniunt patrem. Hoc totum quare dixi? vt ostenderem in vultu saluatoris aliquid fuisse diuinum, quod videntes homines sequebatur. Dicamus & aliud testimonium: Et ecce, inquit, cum transiret, vidit quendam hominem nomine Matthæum. Et dixit ei, Sequere me. Et dimisit omnia, & secutus est eum. Non vidit signum: sed autoritas in iubendo signum fuit. Cæpit eiicere vendentes & ementes in templo. Si hoc in Iudæis, quāto magis in nobis? Si hoc in lege, quāto magis in euangelio? Cæpit eiicere vendentes & ementes. Pauper Christus diuites Iudæos eiicit vendentes & ementes. Et qui vendit, & qui emit similiter, eiicitur. Non debet aliquis dicere, Ego quod meum est, offero munera: sacerdotibus do ego, sicut deus præcepit. Legimus in alio loco scriptum: Gratis accepistis, gratis date. Gratia enim dei non venditur, sed donatur. Non tantum ille in culpa est qui vendit: sed & qui emit. Denique Simon Magus non quia vendit, sed quia emere voluit, damnatus est. vsque hodie in templo multi sunt, qui vendunt. Infelix est, qui vendit: infelix est, qui emit. Gratia enim Christi auro & argento non potest comparari. Et mensas nummulariorum. Mensas, vbi debebant esse panes propositionis & gratiarū dei, ibi auariciæ victimæ sunt. Et mensas nummulariorum. Auaricia sacerdotum altaria nō sunt altaria, sed mensæ nummulariorum. Et cathedras vendentium columbas subuertit. Columbæ nō includuntur vtiq; in cathedris, sed in caueis. Nemo columbas in cathedris includit, sed in caueis. Et quo modo nunc dicit, & cathedras vendentiū columbas subuertit? Videte quod dicit, qui vendebant, in cathedris sedebant. Super cathedram, inquit, Moysi sederunt scribæ & Pharisei. De istis cathedris & psalmus loquitur. Et in cathedra pestilentiæ non sedit. Vera cathedra pestilentiæ, quæ vendit columbas, vendit gratiam spiritus sancti. Multæ cathedræ sunt vsque hodie, quæ vendunt columbas. Qui vendit columbas, non stat, sed se-

det: non est erectus, sed contractus est. In eo enim quod vendit gratiam dei contractus est, & humilis est: sed dominus noster qui venit, vt saluaret, quod perierat: subuertit non eos qui vendebant, sed cathedras vendentium autoritatem subuertit: saluabit autem homines. *Et non, inquit, dimittebat, vt deserrent quod quæ vas per templum.* Eo tempore in carnali templo nō dimittebat ferri vas. Et hodie quanta in templo dei vasa morantur immunda? Eo tempore transferri nō licebat vasa. Et non dicit, immunda: sed, vasa quæcunq; simpliciter nuncupauit. Nunc verō quanta vasa morantur intrinsecus? *Scriptum est, inquit, Domus mea, domus orationis vocabitur omnibus gentibus.* Hoc in propheta legitur, Vos autem fecistis eam speluncam latronum. O infelicitatem nostram. O nos omni lachrymarum fonte plangendos: domus dei, facta est spelunca latronum. Ista est domus, de qua dicitur in Hieremia, Nunquid spelunca hyænæ facta est domus mea mihi? Quod hîc dicitur, Vos autē fecistis eam speluncam latronum: hoc est, domū meam. In Hieremia dicitur, spelunca hyænæ. Debemus nosse naturam animalis istius. Ex natura enim bestiæ scire poterimus, quare vocauerit domum quondam dei speluncam hyænæ. Hyæna nunquā videtur in die, sed semper in noctibus. Nunquā videtur in luce, sed semper in tenebris. Et hanc naturā habet, vt effodiat corpora mortuorum, & ipsa cædat. Denique si quis negligenter sepelierit mortuum: effodit nocte, & tollit corpus, & comedit: vbiq; sepulchra sunt, vbiq; ossa mortuorum sunt, ibi cubile hyænæ est. Et hanc naturam habet, maximè canibus delectatur, & ipsos rapit, & deuorat. Videte quid dicat. Diligenter enim aduertite: Hyæna bestia sanguiuora, bestia quæ corporibus delectatur, bestia quæ semper in nocte, nunquā in die est: non delectatur nisi cadaueribus mortuorum, & canibus: eos vult occidere, qui seruant domum. Hyæna & hanc dicitur habere naturam, quia spinam vnicam habet, quæ flecti non possit. Denique si vertere se voluerit, tota conuertitur. Non potest se flectere, sicut cætera animalia. Videtis ergo, quia ista quæ semper in nocte, semper in tenebris est: nunquam cōuertitur. Hoc autem dicitur de sacerdotibus Iudæorum. Iudæum enim facile potes adducere ad pœnitentiam de plebe: de sacerdotibus verō & doctoribus non potes, quoniam semper delectantur cadaueribus mortuorum, eorum quos induxerint: & non sufficit eis, quoniam ipsi non sunt in luce, sed eos qui in luce latent, conantur occidere: vnā spinam habent, non conuertitur: non enim agunt pœnitentiam, quoniam occupati sunt in cadaueribus mortuorū. Quod hîc legimus, Vos autem fecistis eam speluncam latronum: In euangelio secundum Ioannem legimus, Vos autem fecistis eam domum negociationis. Domum negociationis. Vbiq; latrones sunt, ibi domus negociationis. Vtinam de præterito populo esset tantum dictum, vtinam de Iudæis legeretur, non item de Christianis. Plorarem quidem illos, sed de nobis gauderemus. Nunc verō in multis locis domus dei, domus patris fit domus negociationis. Videtis, quàm trepidè loquor. Res tam manifesta est, vt expositione non indigeat. Vtinam esset obscurum, & non intelligeremus. In multis locis domus patris, domus negociationis. Ego ipse qui loquor, & vnusquisque de vobis, siue presbyter, siue diaconus, siue episcopus, qui heri pauper, hodie diues, & diues in domo dei. Nonne vobis videtur fecisse domum patris, domum negociationis? De istis loquitur & Apostolus, Existimâtes quæstum esse pietatem. De istis ergo loquitur

Matth. 23. b.

Esa. 56. c.

Hier. 7. b.

Ibidem.

Hyæna

ph. 2. 1.

C

Ioan. 2. c.

1. Tim. 6. d.

tur

Σπῶδα ἰ. gladius.

tur & Apostolus: Christus pauper est, erubescamus: Christus humilis est, erubescamus: Christus crucifixus est, non regnavit, crucifixus est, ut regnaret. Vicit mundum, non in superbia, sed in humilitate: occidit diabolum non ridens, sed plorans: non flagellavit, sed flagellatus est: accepit alapam, non percussit. Et nos igitur imitemur dominum nostrum. Ecce dies ieiuniorum in foribus sunt. Ecce dies ieiuniorum, dies poenitentiae, dies purgationis: laetetur atque gaudeamus nunc. Ille homo, qui in evangelio dicitur lagenam portare, egreditur de domo, & vadit ad coenaculum: vos qui recepturi estis baptismum iam die crastina, praeparate vos similiter. Qui ituri sunt ad pugnam, diligenter ante se praeparant. Videt si scutum habeat, si spatham habeat, si habeat hastam, si sagittas habeat, si equus ipsius refectus est, ut pugnare possit, ante praeparat armaturam. Vestra arma, ieiunia sunt: vestra pugna, humilitas est. Si quis aliquid habet aduersus aliquem: dimittat, ut dimittatur ei. Nemo enim cogitat venire ad baptismum, ut dimittantur ei peccata, & ipse fratri ante non dimittat. Si ergo habetis aliquid aduersus fratrem, dimittite. Non dixi, si quid ille habeat, dimittat: sed, tu si quid habes, dimitte. Dimittite ab illo vel non dimittite, in illius est potestate: tu quod in te est, dimittite, ut dimittatur tibi. Venturus es ad baptismum. O te felicem, qui renascitur in Christo es, qui indumentum Christi accepturus es, qui sepeliendus es cum Christo, ut resurgas cum Christo. Diebus ergo reliquis secundum ordinem ea, quae ad mysteria pertinent, auditurus es: nunc interim dixi vobis, ut sciatis vobis a die crastina maxime laborandum. Deus autem omnipotens ipse corroboret corda vestra, ipse vos dignos faciat lauacro suo: ipse in vos descendat in baptisate, ipse aquas sanctificet, ut sanctificemini. Nemo dubio corde accedat: nemo dicat, Putas mihi dimittuntur peccata? Qui sic accedit, non dimittuntur ei peccata. Melius est non accedere, quam sic accedere. Maxime vos qui sic accepistis baptismum, ut deo seruiatis: ut sitis in monasterio. Ipse igitur vos seruet & nos: cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia decimaquarta.

In qua candidatus sacri baptismatis commonescitur, locum prius illum explicat. De die autem illo & hora nemo scit, &c. neque filius, nisi pater. Deinde ad moralem locum transit sententia illius, de vnguenti effusione super domini ad crucem properantis sacrosanctum verticem.

Vangelica lectio magnam desiderat expositionem. Ante enim quam veniamus ad sacramenta, debemus scandalum tollere, ne quid in mentibus resideat eorum, qui accepturi sunt sacramenta. Si enim qui accepturi sunt baptismum, credituri sunt in patrem, filium, & spiritum sanctum. Nunc autem de filio dicitur: *De die autem illo & hora nemo scit, neque angeli in caelo, neque filius, nisi pater.* Si aequaliter accipimus baptismum in patrem, filium, & spiritum sanctum: & vnum nomen eius, patris & filij, & spiritus sancti: quod est deus, credere debemus. Si vnus deus est, quo modo in vna diuinitate diuersa scientia est? Quid est plus, deum esse, an scire omnia? Si deus est, quo modo ignorat? Dicitur enim de domino saluatore: Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Si omnia per ipsum facta sunt: ergo & dies iudicij quae ventura est, per ipsum facta est. Potest ne ignorare, quod fecit? Potest artifex ignorare opus suum? Legimus in Apostolo de Christo: In quo omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi. Videte, quid dicat: Omnes thesauri sapientiae & scientiae.

Ioan. 1. a.

Coloss. 2. a.

Non aliqui sunt, & aliqui non sunt: sed omnes thesauri sapientiae & scientiae sunt, sed absconditi sunt. Quod ergo est in illo: non illi deest, etiam quod nobis absconditum est. Si autem sunt in Christo thesauri sapientiae & scientiae absconditi, debemus inquirere, quare sint absconditi. Si sciremus nos homines diem iudicij, verbi causa: quod futura esset dies iudicij post duo milia annorum, & hoc nos sciremus ita futurum: negligentiores hinc essemus. Diceremus enim, Quid ad me pertinet, si post duo milia annorum dies ventura est iudicij? Quod ergo dicitur filium ignorare diem iudicij: nobis prodest, quia ignoramus diem iudicij quando sit ventura. Denique videte quid sequitur: *Videte, & vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit.* Non dixit, nescimus: sed, nescitis. Videmur hucusque vim facere scripturae, & sensum non exponere. Post resurrectionem interrogant apostoli dominum saluatorem, Domine quando restitutus es regnum Israel? O apostoli audistis ante resurrectionem, de die illo & hora, nescio: & quod nescio, iterum interrogatis? Sed apostoli non credunt saluatori, quod nesciat. Sed videte mysterium. Qui ante passionem nescit, post resurrectionem nouit? Denique quid dicit ad apostolos, post resurrectionem interrogatus de temporibus: quando restitutus es regnum Israel? Non est vestrum, inquit, scire tempora, quae pater posuit in sua potestate. Non dicit hic, nescio: sed, non est vestrum scire, non vobis prodest scire diem iudicij. Vigilare ergo: nescitis enim quando dominus domus veniat. Multa sunt, quae dicantur, hoc autem de euangelio diximus, ne cui scandalum resideat in animo: quod ignoraret aliquid ille, in quem crediturus esset. Dicitur autem in eadem euangelij lectione. *Et cum esset Bethania in domo Simonis leprosi, & recumberet: venit mulier, habens alabastrum vnguenti pistici preciosi.*

Propositi. quae sunt solutio.

Acto. 1. a.

Canti. 1. a.

hypocrit. 1. a.

1. a. dilexerunt te.

Psal. 75. a.

Mulier ista specialiter ad vos pertinet, qui baptismum accepturi estis. Fregit alabastrum suum, ut vos Christus faciat Christos, id est, vnctos: hoc est, quod dicitur in Canticis canticorum, Vnguentum effusum est nomen tuum. Propterea adolescentulae desiderauerunt te. Post clausum erat vnguentum, quando notus tantum erat in Iudaea deus: in Israel solum magnum nomen eius. Adolescentulae Iesum non sequebantur. Quando vero effusum est vnguentum in omnem terram: adolescentulae animae credentium secutae sunt saluatorem. *Et cum esset Bethania in domo Simonis leprosi.* Bethania interpretatur in lingua nostra, domus obedientiae. Et quo modo in Bethania, hoc est in domo obedientiae domus Simonis leprosi est? aut certe dominus quid facit in domo leprosi?

Sed propterea venit in domum leprosi, ut purgaret leprosum. Leprosus dicitur: non qui est, sed qui fuerit leprosus. Fuit enim, antequam susciperet dominum: postea vero quam suscepit dominum, & vnguentum factum est in domo ipsius, lepra fugit: manet autem nomen pristinum, ut virtus appareat saluatoris. Quo modo enim in apostolis resident pristina vocabula, ut appareat virtus vocantis, de quibus quales fecerit: quo modo de Matthaeo publicano, fecit apostolum, & post apostolatam dicitur publicanus. Non quod publicanus sit, sed quia de publicano factus sit apostolus. Nomen autem remanet pristinum, ut virtus appareat saluatoris. Sic & leprosus Simon iste appellatur antiquo nomine, ut ostendatur a domino fuisse curatus. *Venit mulier habens alabastrum vnguenti.* Pharisei & scribae & sacerdotes in templo sunt, & vnguentum non habent: mulier ista extra templum est, & vnguentum defert, nardum habens & nardum pistacum,

Simō leprosus ut qui fuerit, non qui iam talis est suscepit domino.

Luca 5. f.

Ioan. 12. d.

Idem sentit cum Origeno.

Job 4. d.

Matt. 26. a.

Luca 11. g.

Gene. 6. b. c.

cam, & ex nardo ipsa pistica confectum vnguentum: Ideo vos vocasti estis pistici nardi, fideles. Ecclesia enim de gentibus congregata dona sua offert saluatori, id est, fidem credentium. Fregit alabastrum, ut omnes vnguenta suscipiant: fregit alabastrum, quod in Iudaea ante tenebatur inclusum: fregit alabastrum. Quo modo enim granum tritici, nisi mortuum fuerit in terra, non facit plures fructus: sic & alabastrum nisi fractum fuerit, nos vngere non possumus. *Et effudit super caput eius.* Mulier ista quae fregit alabastrum, & ipsum vnguentum fudit super caput: non est ipsa, de qua in alio euangelio dicitur, quod pedes domini lauerit. Illa enim quasi meretrix & peccatrix, adhuc pedes tenet: ista quasi sancta caput tenet. Illa quasi meretrix lachrymis suis pedes rigat saluatoris, & crinibus tergit: videtur quidem pedes lauare lachrymis saluatori, sed magis lauat peccata sua. Sacerdotes & pharisei non dant saluatori osculum: ista pedes osculatur. Sic & vos qui accepturi estis baptismum, quonia omnes sub peccatis sumus, & nemo est absque peccato, etiam vnus quidem fuerit diei vita eius, & aduersum angelos suos peruerum quid excogitauit: primum tenete pedes saluatoris, lauare lachrymis, crine tercite. Et cum hoc feceritis, postea venietis ad caput. Quando descenditis in vitalem fontem cum saluatore, tunc habetis discere, quo modo vnguentum veniat in caput saluatoris. Si enim caput viri Christus est, vestrum autem caput vnguentum est: post baptismum vngimini. *Erant autem quidam indigni ferentes.* Non dixit, omnes: sed, quidam. Vsq; hodie indignantur Iudaei, quando nos Iesu vngimus caput. Denique in alio loco dicitur, quod Iudas proditor indignatus sit. In Iudae nomine Iudaeorum vocabulum demonstratur. Vsq; hodie Iudas indignatur, quare ecclesia Iesu vngat caput. Et quid dicit? *Quid prodest ista perditio?* Illi videtur perire vnguentum, quia fractum est: sed nobis prodest, quia in orbem peruenit vniuersum. Quid indignaris Iuda, quia alabastrum factum est? Deus qui te & vniuersas gentes fecit, illo perfunditur precioso vnguento. Volebas vnguentum habere clausum, ut ad alios non perueniret. Verè illud est, quod & in alio loco dicitur de vobis, qui habent clauem scientiae, & ipsi non intrant: sed & eos qui intrare volunt, non sinunt. Vos habetis alabastrum, imò habebatis in templo, & tenebatis inclusum: venit mulier, & tulit de templo, & tulit in Bethaniam, in domo leprosi vngit caput Iesu. Et quid dicunt illi, qui indignantur? *Potuit, inquit, vendari trecentis denariis:* quia hic, qui hoc vnguento vnctus est, crucifixus est. Legimus in Genesi, quia illa arca quae facta est a Noe, trecentorum cubitorum habuerit longitudinem, & quinquaginta latitudinis, & triginta in altum. Videte sacramenta numerorum: in quinquagenario numero, poenitentia demonstratur. Siquidem in quin-

quagesimo psalmo David regis, egit poenitentiam: in trecentis vero numeris crucis mysterium demonstratur. Litera T. index est trecentum. Vnde dicitur & in Ezechiele, Et scribes, inquit, in frontibus gementium, thau. Et quicunque illud habuerit superscriptum: non interficietur. Nam quicunque crucis vexillum habet in fronte sua: hic a diabolo percuti non potest. Hoc vexillum non potest delere, nisi solum peccatum. Diximus de arca, de quinquagenario, de trecentis numeris: dicamus de triginta, quoniam ipsa arca habebat altitudinis triginta cubitos, & in vnum consummabatur. Videte quid dicitur. Primum agimus poenitentiam in quinquaginta: deinde per poenitentiam venimus ad crucis mysterium: ad crucis mysterium venimus per perfectum verbum, qui Christus est. Quando vero Iesus accepit baptismum secundum Lucam, erat annorum triginta. Et isti ipsi triginta cubiti in vnum consummabantur. Et quinquaginta, & trecenti, & triginta in vnum cubitum consummabantur: hoc est, in vnam fidem dei. Hoc totum quare diximus? Quia nunc dicitur, Potuit trecentis denariis vendari. Deinde & dominus saluator triginta argenteis venditus est. Mirum non potuisse trecentis denariis vendi: nam venditus est triginta. Scriptum est in Leuitico, scriptum est in Exodo: quod sacerdotes a triginta annis esse incipiant, ante triginta annos non licet sacerdotibus ingredi templum dei: quo modo & in iumentis & animalibus tertius annus perfecta aetas est. Denique dicitur in Genesi, eo tempore quo fecit Abraham dichotomemata: quoniam vitulum, & haedum, & agnum habuerit trium annorum, ut perfecta aetas demonstraretur in iumentis: sic & hominibus perfecta aetas triginta anni sunt. Nunquid dominus noster non potuit venire ad baptismum viginti quinque annorum: Nunquid viginti sex annis non potuit, aut vigintiocto? Sed perfectam hominis expectabat aetatem, ut nobis tribueret exemplum. Ideo & in Ezechiele scriptum est in principio, Et factum est, inquit, in anno tricesimo, cum essem in captiuitate. Hoc totum diximus, ut tricenarij numeri sacramenta pandereamus. Indignantur Iudaei, indignantur alieni a fide, quod vnguentum illud fractum est. Caeterum dominus noster dicit, *Sinite eam. Quid ei molesti estis? Bonum opus operata est in me.* Quoniam ergo illa mulier bonum opus operata est. Ideo haec de euangelio pauca diximus. Et opportunè quartusdecimus psalmus lectus est: & oportet nos de psalmo dicere. Oremus dominum omnipotentem, ut ea quae docturi sumus, recto tramite prosequamur, per Christum dominum nostrum, Amen.

Finis homiliarum XIII. beati Ioannis Chrysostomi Constantinopolitani episcopi, in euangelium Marci.

DIVI

ADIVI IOANNIS

CRYSOSTOMI, EPISCOPI

Constantinopolitani, aliquot homiliae in loca

quaedam sancti Lucae, in unum veluti

fascem nunc primum collectae:

que hactenus dispersae fuerant, una cum concionibus

quatuor de Lazaro,

suo loco positis.

De natiuitate sancti Ioannis Baptistae Sermo, Incerto interprete.

Historia habetur Luca 1. f. g.

Iob 38.

1. Cor. 15. g.

Ioan. 5. f.

Luc. 11. g.

Malac. 3. a.

Matth. 3. a.

Mar. 1. a.

De solstitiis & æquinoctiis conceptionis & natiuitatis domini nostri Iesu Christi & Ioannis Baptistae, nescio an quisquã ausus sit arcanum fratres ante Christi natiuitatem intelligere, vel terminare cursum horarum, dierum ac noctium, per quos solstitia & æquinoctia cognoscere posset, cum Iob glorioso in suis passionibus dictum sit: Et hoc mihi dic, inquit, an scias cursum Solis & lunæ, quæ vtique duo luminaria ad cõstitutionem diei ac noctis instituta esse videmus. Quod si ergo tantus vir in suo martyrio perseverans, quodam modo in his redargutus est: quis ille mortalium fuisset, qui aduersum gloriam tam eminentis viri hæc impudens auderet cognoscere nisi primum ipse dominus lucis ac noctis conditor & discretor, qui à philosophia sol iusticiæ cognominatus est, mundũ illustraret? qui pro carnalibus carnalis factus est, & mortalis pro mortalibus. Quasi mortalis visus est, vt posset per suam immortalitatem mortem deuincere. Propter quod clamant superne potestates, Vbi est mors aculeus tuus? Vbi est mors contentio tua? Hæc dicentes contestantur Christum mortem deuicisse, vt & nos qui mortui iam dudum tenebamur, exemplo ipsius dignationis immortalitatem caperemus, si tamen omnia tenebrarum opera viam lucis sequamur. Ipse enim est lux nostra, & vera lux, qui veniens in hunc mundum illuminauit corda nostra. Cuius aduentũ siue passionem nõ tantũ Moses vel prophetae annunciarunt, quantum verò cõceptionis & natiuitatis tempus ostenderunt, propter quod ipse dominus Iudæis dicebat: Scrutamini scripturas, in quibus putatis vos vitam æternam possidere, ipsæ sunt quæ testimonium perhibent de me. Quibus rursum dicebat: Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: quare tempus hoc nõ probastis? Erat ergo & temporis probatio, si eum vellent cognoscere, qui nõ tantum (vt diximus) aduentũ ostenderet, quantum conceptionis & natiuitatis tempus declararet, si fidem certam in Mose & prophetis habuissent: quod nec tantummodo ipsius domini & saluatoris cõceptio vel natiuitas carnalis ostenderetur, quantum & Ioannis Baptistae præcursoris eius, de quo scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Qui veniens docebat: Parate viam domini, rectas facite semitas dei nostri. Qui & iterum annũciabat, dicens: Qui post me venit, maior me est, cuius nõ sum dignus soluere corrigiam calceamentorum eius. Hic est Ioannes, qui venit vt testimonium diceret veritati, sicut & Christus dominus

dicit: Vos misistis ad Ioannem, & testimonium dixit veritati. Cuius natiuitatem magnificans deus ipse ait, Nemo est in natis mulierum maior Ioanne Baptista. Cum videamus Abraham, Isaac, & Iacob, deinde patriarchas nõ minimos ab eius dignatione fuisse. Quod si dignatio præfecit, non tamen cõceptio vel natiuitatis annũciatio, quæ cum temporibus Christi predicata est à Mose & Zacharia propheta, cuius cruor sanguinis templi marmore infecto sempiternus viuuit. Quem sibi dominus in testimonium vocat per Esaiam prophetam, dicens: Fac mihi testes fideles homines, Vriam, & Zachariam filium Barachia. Et accessit, inquit, ad prophetissam, & concepit, & peperit filium. Hic est igitur Zacharias filius Barachia, qui occisus est à Iudæis inter ædem & sacrarium. Inter cetera prophetiæ suæ indicia ieiunium quartum & septimum, & decimum erit domui Iuda in læticiam & gaudium, & solenitates bonas, & dies festos multos. Et iocundi eritis, iocunditatem & pacem amabitis: quæ tria ieiunia nunquam à Iudæis seruata fuisse inuenimus. Non enim aliquando quarta feria ieiunauerunt, aut septima quod dicitur sabbatum, aut decima feria, quæ nec potest dici: quanuis etsi in sabbato ieiunauerunt, non legi parendo, sed opportunè necessitati. Quærenda igitur erant fratres charissimi, quæ essent ista quarta & septima & decima, quorum initium propheta non nominauit, à quo quartum vel septimum, vel decimum numeraremus. Et bene quidem propheta pro altitudine spiritus sancti initium ieiuniorum nõ posuit, vt eum de initio ipsorum ieiuniorum quæreremus, simul & virtutem ipsorum inueniremus, & Mose madata recenseremus. Satis etenim dominus ad Mosem de mense Martio testabatur, dicens: Hic vobis mensis initium mensis, primus erit vobis in mensibus anni. Quod si ergo ipse est initium anni, iam vtique ab ipso quartum mensis lunium numeraremus, & septimum Septembrem, & decimum Decembrem, de quibus dominus ad Mosem dicit: Tribus temporibus diem festum ageris mihi. Quibus & quartum adiunxit, dicendo: Et diem festum azymorum custodietis. Septem diebus manducabitis azyma, sicut præcepi tibi in tempore mensis nouorum. Hi sunt menses, in quibus dominus noster, & Ioannes Baptista cõcepti, & nati sunt: istis quatuor temporibus, id est verno & æstate, & autũno & hyeme, per quæ annus vertens cognoscitur. Et ideo propheta dicit: Annus acceptabilem domini. Nam rursus dominus ostendens per Mosem quartum & septimum & decimum ieiunium, menses eos esse dicit in eadem Exodi scriptura: Initium mensis frumentariæ, & vindemiæ, & oleæ erunt domui Iuda in læticiam & gaudium, & dies festos multos: quod vtique initium mensis, sicut diximus, est mense Martio, vnde annus vertens incipit. Mensis quartus, id est Iunius, qui est initium mensis frumentariæ. De quo & dominus discipulis suis dixit: Nõne quadrimesium est, & dicitis, quia iam messis adest? Nam vindemiæ mensis est September, qui septimus est à Martio. Decimus verò mensis est December, quo mense oleæ maturæ premuntur. Sed quo modo probamus istis quatuor temporibus Christum, & Ioannem conceptos & natos fuisse? Sicut & dominus ipse dicit: Omnis scriba eruditus similis est patrifamilias, qui profert de thesauro suo noua & vetera. Ergo quæ typicè à prophetis dicta sunt, & à Mose declarata, manifesta sunt in euangelio. Nam temporibus cum Zacharias pater Ioannis sacerdotium Iudæorum administraret secundum legis mandatum, & prophetiæ Ionæ, quam Niniuitis annunciauit, post triduo subuersionem

Psal. 109. a.

Matth. 7. b.

1. Ioan. 3. d.

Ioan. 3. d.

Esaiæ 1. c.

Ioan. 1. d.

subuersionem futuram ciuitati eorum, qui penitentia acti, domini misericordiam meruerunt. In cuius nunc memoria Iudei quotquot annis ieiunium mense Septembris obseruant, quem metellitum, siue scenopegiam nuncupant. Propter quod sacerdotes in tempore illo pro peccatis populi, diebus illis secundum præceptũ legis in mense Septembris sacrificia deo offerebant. Quod cum altari Zacharias obtulisset, nõ statim sacerdotem se profitebatur, aut idoneum esse qui pro peccatis tam scelesti populi precibus dignus futurus esset: sed memoratus est Christũ ipsum solum futurum verum sacerdotem, cui pater dixerat: Tu es sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech, qui hostiam placabilem pro peccatis omnium solus deo offert. Et eius aduentum scilicet Zacharias precatus est. Quoniam nec temerè hoc dicimus, quod ex responsis Gabrielis angeli inuenimus eum & deprecatum fuisse. At enim vt Gabriel angelus: Zacharia, exaudite sunt preces tuæ. Cuius vtique preces exaudiuntur: vtique exauditur quod precatur, aut desiderat. Tribuet enim petentibus se, quod quis desiderat, aut postulat ab eo dicente Christo saluatore nostro: Quis est enim ex vobis, inquit, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porrigit ei? Aut si piscem petit, nunquid serpentem porrigit ei? Et addidit, dicens: Vos cum sitis nequã, scitis bona data, dare filiis vestris, quãtò magis, inquit, dabit bona petentibus se pater vester qui in cœlis est: Dabit eis qui eum petunt, faciētibus tamen voluntatem eius, sicut Ioannes Christi amantissimus in epistola sua cõplexus est. Scimus, inquit, quia habemus impetrationes quascũque ab eo postulauerimus, cum præcepta eius seruauerimus, & ea quæ illi placita sunt in conspectu eius fecerimus. Tunc ergo Zacharias cum hæc precaretur, respõdit ei angelus Gabriel: Zacharia, exaudite sunt preces tuæ: ecce Elizabeth vxor tua pariet tibi filium, & vocabis nomen eius Ioannem, & erit tibi gaudium & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebunt, & erit magnus coram domino, & vinum & siceram non bibet, & spiritu sancto replebitur mox, vt exierit de vtero matris suæ, & multos ex filiis Israël conuertet ad dominũ deum ipsorum, & ipse præcedet ante faciem eius. Gestæ autem sunt hæc ante primũ annum imperij Tyberij Cæsaris, mense Septembris, octauo Calendas Octobris, incipiente luna vndecima, quando oportebat Iudæos ieiunium scenopegia celebrare. Tũc verò post, nono anno Tyberius Cæsar tempus, cursumque lunæ collegit, & inuentum est ipsa die octauo Calendarum Octobrium esse æquinoctium, in quo est inchoatio noctis maior quam lucis. Illum enim oportet crescere, inquit, me autem minui. Minorata autem fuerat lux à tenebris, cum Iudæi secundum legem & prophetiam sacrificia deo offerebant, in quo & Ioannes cõceptus est, in qua etiam incusabatur à domino, dicente Esaiæ propheta: Quo mihi multitudinem sacrificiorum vestrorum? dicit dominus: Plenus sum holocaustomatibus arietum, & pinguedinem taurorum & hircorum nolo. Hæc sunt enim quæ ante propter peccata populi offerebantur, quæ iam cessare oportebat, cum Ioannes idem Baptista conciperetur. Et ideo Zacharias pater eius sacerdos Iudæorum obmutuit, quia iam cessare & obmutescere oportebat sacrificia eorum, quæ pro peccatis populi offerebantur. Veniebat enim solus sacerdos, qui agne solo immaculato sacrificium deo pro peccatis omnium offerret. Et ideo demonstrauit eum Ioannes Iudæis: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mundi. Nam plenissimè constat, ideo obmutuisse Zachariam sacerdotem Iudæorum, quia sacrificia secundũ legem & prophetiam offerebat. Signi-

ficabat enim quod sacrificia iam adueniente Christo, lex & prophetae adimpleti tacerent: & ideo lex & prophetae vsque ad Ioannem sunt, quæ ad conceptionem eius cursum tenuerunt. Celante ergo se Elizabeth per menses quinque cõceptionis, stupens quidnam ei dominus voluisset in suprema ætate, vt pareret sterilis: tunc deinde post alterum mensem, id est sexto à conceptione Elizabeth, missus est rursus Gabriel angelus in Galilæam ad virginem, quæ desponsata erat viro, cui nomen erat Ioseph, id est viro iusto. Iam enim destinata erat ecclesia suo sponso viro iusto, de quo Ioannes dixit: Qui habet sponsam, sponsus est. Quod & David similiter dicit: Et ipse velut sponus egrediens de thalamo suo. Post sextum autem mensem conceptionis Ioannis, qui est octauo Calendas Octobris, sextus mensis Martius principium anni, quia princeps & primarius omnium ipso mense conceptus & passus est. De quo & Paulus testatur: Qui est, inquit, initium omnis creaturæ: quia in ipso condita sunt omnia in cœlis & in terra. Quem mensem Iudæis Moses solennem & Paschæ futurum sollicitè & crebrò cõmendabat, dicens: Hic mensis initium mensium primus erit vobis in mensibus anni. Initium enim filiorum dei de interrogatione hominum hoc mense incipiebatur: ex die igitur cõceptionis Ioannis, octauo Calendas Octobris vsque octauo Calendas Aprilis, quando angelus Gabriel ingressus est ad Mariam, & salutauit eam, dicens: Pax tecum, quæ inuenisti gratiam apud dominum. Quæ audito hoc verbo conturbata est, & cogitabat intra semetipsam quæ esset hæc salutatio. Cui dixit angelus: Ne timeas Maria, quia inuenisti gratiam apud dominum: Ecce concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum: hic erit magnus, & filius altissimi vocabitur. Et dabit illi dominus deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in secula, & regni eius non erit terminus. Cui respondit Maria: Et quo modo hæc cognoscam, cum virum non nouerim? Et dixit illi angelus: Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: propter quod is qui nascetur sanctus, vocabitur filius dei. Tunc Maria fida sermonis dixit: Ecce ancilla domini, contingat mihi secundum sermonem tuum. Fuit igitur, vt diximus, quando hæc angelus ad Mariam annũciavit octauo Calendas Aprilis, qui & ipse est dies æquinoctialis ad inchoationem lucis: iam enim deterfa caligine à mudo, lux in mundum adueniebat, sicut Ioannes in epistola sua dicit: Quia tenebrae transierunt, & lumen verũ iam lucet. De quo lumine iterũ in euangelio dicit: Fuit lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Conceptus est ergo dominus noster octauo Calendas Aprilis, mense Martio, qui est dies Paschæ, passionis domini, & cõceptionis eius. In qua enim die conceptus est, in eadem & passus est. Et ideo dominus in Exodo ad Mosem præceptũ sacramenti tradens dicit: Non occidas super azyma sanguinem immolatorum meorum. Et immolationis die solennis Paschæ initia creaturæ tuæ inferes in domum dei tui. Nõ occides, inquit, agnum in lacte matris suæ. Hæc significatiua sunt agni immaculati, qui sacrificium deo offerri habebat, quod in primo pascha cõceptionis suæ in vtero matris non eum oportuisset occidi. Et ideo Ioseph sciens prægnantem esse Mariam, ne tanquam stuprata aut adulterata lapidibus interficeretur, clam eam dimittere voluit: vt verò non occideretur agnus immaculatus in lacte matris suæ: sed inter hæc ascendit, inquit, Maria ad Elizabeth visitare eam post mensem sextũ conceptionis eius:

eius. Tunc & Ioannes inspiratus est, & fecit ibi Maria cum Elizabeth menses alios tres. Et sic expletis nouem mensibus, in mense decimo peperit Ioannē octauo Calendas Iulias, qui est nonus mensis à Septēbre, & quartus à Martio inchoationis anni. De quo propheta Zacharias dixerat, ieiunium quartum esse domui Iuda in læticiam & gaudium. Deniq; & gauisi sunt, qui interfuerant partui huic. Sed quare propheta de ieiunio quarto dixit, & non mense? Quia ieiunium erat à malis rebus, id quod nasci habebat. Nam Moses manifestè declarauit menses. Sed cum dicat initium mensis frumentariae, tunc ergo repertum est esse primum solstitium mundi, quando Ioānes natus est, quem diem lampadem appellant. Lampada enim erat luminis Christi, à quo lumen acceperat, cum esset adhuc in vtero matris. Quādo salutat Elizabeth Mariā, exultauit in vtero matris infans: ex ipso igitur dies minoratur, & nox crescit. Ioannes enim in die pœnitentiæ conceptus est. Cumq; ab Adam secundum legem carnalem agerentur: quæ enim carnaliter gerūtur, non talibus: Quia caro cōcupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Et ideo lux minorabitur in illis. Nam Christus verò, qui in natiuitate Ioannis iam trium mensium incorruptæ vuluæ fuerat conceptus, supererat ei, vt & ipse secundum humanam natiuitatem suppleret menses nouem, alij menses sex, qui nunc ex octauo Calendas Iulias, in octauo Calendas Ianuarias sunt menses sex. Quibus suppletis nouem mensibus, initiante decimo Christus mūdo natus est, quando prima censio capitalis humani generis facta est proconsulatum in Syria agente Cyrino, id est domino: veniebat enim dominus orbis terrarum, qui de capite no stro censeret. Et ideo sancti viri reges & patres, Sabba venerunt ipsi Magi, inuitante stella fulgoris, memores scripturæ, quæ dicit: Orietur stella de Iacob, & surgent principes de Israël. Venientes in terram Israël, id est in Iudæam deducti ab stella lucis, in ciuitatem Hierusalem requirentes regem suum. Quem inuentum in hospitio itineris, id est in stabulo, præsepio collocatum, & pannis obuolutum, quæ fuerunt peccata carnis nostræ, cui pro tributo capitis sui in sacramenti mysterio obtulerunt, aurum, thus, & myrrham. Aurum etenim significat corpus immaculatum, quod igne probatum nihil deperit. Hi sunt de quibus in Apocalypsi dictū est: Qui vestem suam non inquinauerūt, id est, qui carnem suam inuolatam custodierunt. Et ideo cum agno ambulant. Nam thus significat orationes sanctorum. Nam myrrha corporis est conditura, quæ sunt operum bonorū gesta, quæ in postremo corpus & animam hominis custodiūt. Dicitur enim in Apocalypsi: Nam opera eorum comitantur eos. Sed nunc fratres dilectissimi, inter hæc intuendæ sunt temporum qualitates, & gesta morum: & primum à perfidia Iudeorum, qui semper in deum, & in Mosē contumaces extiterunt: qui cum à deo secundū Mosē initium anni mensē Martium acceperunt: illi dictū prauitatis, siue superbiæ exercentes, mensē Septembrem ipsum nouū annum nuncupant, quo & mensē magistratus sibi designant, quos Archontas vocant. In illa solennitate scenopægiæ siue intellitidem, in quo Ioannes conceptus est, quando & lucernas quidem multas accendunt. Quod & ipsum Abrahæ significant eius conceptionis fuisse diem. De quo dominus dixit: Ille erat lucerna ardens, & lucens, & vos voluistis ad præsens in lumine eius exhilarari. Sic & vox puerorum frequens auditur dicentiū esse lucrum & gaudium. Quod quidem maximum lucrum est, & vitæ inuentio, de qua

consulentes ipsum Ioānem milites, & publicani quærebant, quid agentes possent vitam consequi. Quibus illē insinuans viam veritatis, militibus quidē dicebat: Ne minem concusseritis, neque calumniaueritis, sed contenti estote stipendiis vestris. Similiter & publicanos hortabatur, ne quicquā amplius exigerent, quā quod eis præceptum erat exigere. Erat autem & gaudium his ipse Ioannes, qui nasci habebat, qui nobis Christum insinuaturus esset, de quo angelus Zachariæ patri eius dixerat: Erit tibi gaudium, & hilaritas, & multi in natiuitate eius gaudebunt. Sed & tempus est autumnū quādo Ioannes concipitur. Quo tempore ager sulcis iam profcinditur, & semini venturo iam preparatur. In quo mense veteres coloni nouis cultoribus cedunt, cessantibus scilicet pristinis tabulis conscriptionis, quæ veteris legis fractæ tabulæ, noua lex nouis cultoribus traditur. De qua per Hieremiam dominus dicit: Dabo eis illam legem spiritalem, qualem non dedi patribus eorum, cum eos deducerē de terra Aegypti. Illi enim quibus antè vineæ cultura tradita fuerat, qui pensiones debitas suis temporibus non exoluerunt, qui insuper missos ad se seruos variè vexauerunt, quosdam cædentes, quosdā verò lapidantes: insuper missum à patre filium, & ipsum agnitum esse hæredem patris, existimantes se hæreditatem patrisfamilias eruere, apprehensum filium eius iniuriis turpissimis actum occiderunt. Quare habuit paterfamilias necesse malos malè perdere, & in locum eorum alios cultores substituere, qui pensiones debitas suis temporibus persoluant. Ex Sion, inquit, exiet lex, & verbum dei ab Hierusalem: & ipse conuertet populum multum, & concident gladios suos in aratra, & lanceas suas in falces, vt omnis iam bellicæ vitæ vsus necessariò conuerteretur. Sed & sine dubio manifestatur sacramenti mysterium, quod dicit propheta: Concident gladios suos in aratra. Cum gladij materies ferri sit, & aratrum lignum: quo modo potest ferrum in lignum conuerti? Quare non potius dixit, Et concident gladios in vomeres? Sed quia per lignū vita nobis data est, ideo iam cessante pristino bello, nobis ligni mentio fit per aratrum, per quod spina, & tribuli auulsi de cordibus nostris. Terra est ipse homo, semen sermonum dei percipiet, vt quidam fructum trigessimum, alij sexagesimum, alij centesimum. Nūc post hoc æquinoctium, quod est autumnū tēporis, respiciet nos & mensis Martius verni tēporis, in quo est & lucidius æquinoctium iocūdus omnibus, qui pigris & somniculosis somnurn oculis desistit, dicente scriptura: Quousque piger dormis: quandiu manibus pectus amplecteris: Surge, & attingis Christū dominum. In quo iam nautica vox securamaria fretat, patefacto rubro mari, quod clauserat Pharao, cum magno mugitu doloris submersus cū suo exercitu. Ex quo liberatus Mosēs cum suis suauiter hostibus cæsis celeuabat, & pro voto populū monebat, dicens: In mente habetote hunc diem, quo liberati estis de domo seruitutis, qui necdum liberati sunt, quia denud eos inuaserant opera peccati, ac seruitus Aegypti. Et ideo dominus dicebat eis: Et cum vos filius liberauerit, tunc verè liberi eritis. Iam spe rustice gaudes, iam arborum opaca, amissa folia, quæ demperat Adam ad tegumentum pudoris reparas alia. Quia prodiet, inquit, virga de radice Iesse, & flos ex illa virga apparebit. Iam consummatio est operum rusticorum, ipsa omnis lex seruitutis carnis cessat. Quid dicit dominus in Exodo? Ex die solenni mensis primitiuorum cōsummabis omnia opera tua, quæcunq; seueris in agro tuo. Posita enim seruiturum

Zach. 8. d.

Luca. 1. d.

Galat. 5. d.

Num. 24. c.

Malac. 4. d.

Matth. 2. b.

Apoc. 3. d.

Apoc. 14. a.

Ioan. 5. f.

Luca. 3. c.

Ibid. b.

Hierem. 31. f.

Matth. 23. d.

Iob. 1. c.

Ibidem.

Prover. 6. b.

Exod. 15. a.

Exod. 13. a.

Ioan. 8. d.

Esai. 11. d.

Exod. 23. b.

seruiturum lege carnis operata est vsque ad Christum, sed mysteria diaboli tetris, & horribilibus indumentis pœnam suam luentes, ostentantes vincitæ catenis. Ex ipsis fuit vnus ille qui in monumentis dormiebat, quia iam nascebatur, qui eos vinceret. Et iocundus aer per cuius æstum improba caro lassatur, sed & glacie frigida cutis horrescit. Nam & quorum vox auditur dicentium: Exite pueri in campum mense Martio. Hæc vox vulgaris esse existimatur, sed potius rationalis est. Credimus enim in eodem tempore prouocatum esse Abel à Cain exire in campum, in quo occisus est. Et ideo mense Martio octo dies pastores cōtingent. Sed scriptum est, exiuit sermo, & stetit in campo. Tunc enim exiit sermo in campo, id est in hoc seculo, quando susceptum Maria per fidem concepit dominum nostrum Christum. Sed & alios audiui dicentes: Martius in campo, & aliquādo post focum Martius. Equidem in campo factus est, quando Gabriel angelus in hoc mundo Mariæ sermonem intulit, Christum inde seculo nasciturum. Rursus & Martius fuit post focum, quando dominus ipse mense Martio ad iudicium ductus est. Et Petrus stans post focum calefaciebatur. Quia enim die cōceptus est dominus, eadem die & passus est. Eadem ipsa dies cœna pura fuit, in qua & luna quartadecima occurrit. Conceptus est enim mense Martio octauo Calendarum Aprilium die, luna quintadecima fuit, momentissimè propter horā passionis suæ sustinebat. Vnde die festo scenopægiæ dixerat: Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam, quia meum tempus nondum aduenit. Nouerat autem mensis solennitatem, in quo Ioannes conceptus est. Nam suum tempus conceptionis, & passionis sustinebat, quem recognoscens dixit: Venit hora, vt clarificetur filius hominis. Sed nunc dilectissimi post duo æquinoctia, quæ sunt duæ conceptiones, intendenda sunt & duo solstitia, in quibus duæ natiuitates continentur: vnā quidem diximus Ioannis esse mense Iunio, id est, Octauo Calendas Iulias, quam lampadem appellant, quo tempore messis tritici cæditur. Ostēditur quod & Ioannes, qui eo tempore natus est, & ipse velut messis decollatus est. Qui dicebat de domino: Cuius in manibus suis ventilabrum permundabit aream suam, frumentum recondet in horreis: paleas autem comburet igni inextinguibili. Circuncisus est igitur Ioannes Calendas Iulias, id est octaua die, quando migratio fit: vt ostenderetur quia is, qui secundum legem & prophetiam conceptus erat, de quo dictum est: Lex & propheta à Iudæis migrabunt. Sed & dominus nascitur in mense Decembri, hyemis tempore octauo Calendas Ianuarias, quando oliuæ maturæ premuntur, vt vnctio, id est chrisma nascatur, quo seges ab herbis extraneis seritur. Cum agni balantes nascuntur, vineæ falcibus sarmenta amputantur, vt mustum suauitudo in afferant, ex quo inebriati sunt apostoli sancto spiritu. Quia ego sum, inquit, vitis, & pater meus agricola. Omne igitur sarmentum in me non afferens fructum, excidetur, & in ignem mittetur. Sed & inuicti natalem appellant. Quis vtiq; tam inuictus, nisi dominus noster? qui mortem subactam deuicit: vel quod dicant Solis esse natalem, ipse est Sol iusticiæ, de quo Malachias propheta dixit: Orietur vobis timentibus nomen ipsius Solis iusticiæ, & sanitas est in pennis eius. Qui & ipse circuncisus est, secundum testamentum dei, quod disposuerat ad Abraham octaua die, id est Calendas Ianuarias, in quo & ipsa migratio fit. Migrauerat enim gratia & veritas à Iudæis: Quia

Gene. 4. b.

Mar. 14. f.

Ioan. 18. c.

Ioan. 7. a.

Ibid. 12. d.

Matth. 3. c.

Luc. 3. d.

Matth. 23. b.

Ioan. 15. a.

Malac. 4. a.

Ioan. 1. b.

reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuerforio. Et reclinauit eum mater. Ioseph autem non audebat eum attingere, quem sciebat de se non esse generatum: mirabatur, gaudebat natum, & natum nō audebat attingere. Et reclinauit eum in præsepio. Quare in præsepio: Vt completeretur vaticiniū Esaiæ prophetæ: Cognouit bos possessorē suum, & asinus præsepium domini sui. Scriptum est in alio loco: Homines & iumēta saluos facies domine. Si homo es, panē comede: si animal es, ad præsepē accede. Quia non erat ei locus in diuerforio. Omnia enim iudicia infidelitas repleuerat. Non inuenit locum in sancta sanctorum, qui auro, gemmis, serico, & argento fulgebat: & tamen non nascitur inter aurū & diuitias, sed in stercore nascitur, hoc est, in stabulo. Vbi cūque enim stabulum, ibi & sterco est, vbi erant spurciora peccata nostra. Propterea in stercore nascitur, vt eos qui sunt de stercore, subleuet. Leuans de stercore inopem. In stercore nascitur, vbi & Iob & sedebat, & postea coronatus est. Quia nō erat ei locus in diuerforio. Quicunq; pauper est, accipiet cōsolationem. Ioseph & Maria mater domini non habebant seruulum, non ancillam: de Galilæa, de Nazareth soli veniūt, non habebant iumentum: ipsi sunt domini, & famuli. Rem nouam, ingrediuntur in diuerforium, non ingrediūtur in ciuitatem: paupertas enim timida, inter diuites nō audebat accedere. Videte magnitudinem paupertatis, in diuerforiū vadunt: non dixit quod erat in via, sed in diuerticulo erat extra in via: hoc est, non in via sed extra viam. Nō in via legis, sed in diuerticulo euangelij, & tamen in ipso diuerticulo erant. Alibi nullus locus vacabat ad natiuitatem saluatoris, nisi præsepē, ad quod iumenta & asini ligabantur. O si mihi liceret videre illud præsepē, in quo dominus iacuit. Nūc nos Christiani quasi pro honore tulimus luteum, & posuimus argenteum: sed mihi preciosius illud est, quod ablatum est: argentū & aurum meretur Gentilitas, Christiana fides meretur luteum illud præsepē. Qui in isto præsepē natus est, aurum cōdemnat & argentum. Non cōdemno eos, qui honoris causa fecerunt: neque enim illos cōdemno, qui in templo fecerunt vasa aurea, sed admiror dominum, qui creator est mundi, non inter aurum & argentum, sed in luto nascitur. Et pastores erant in regione eadem vigilantes. Non inueniūt Christum, nisi vigilantes: pastorum est vigilare. Non inuenitur Christus, nisi vigilantibus pastoribus. Vnde dicit & sponsa: Ego dormio, & cor meū vigilat, & Non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israël. Pastores erant in regione eadem. Herodes erat, pontifices erant, Pharisei erant, illis dormientibus Christus in eremo inuenitur. Vigilantes pastores, & custodientes vigilas non eis super gregem suum. Custodiebant enim gregem, ne dum dormiunt, lupus irrumperet: & ideo multum vigilabant, quia infidiæ bestiarum fatis imminabant gregi. Vigilabant quasi super gregem, sed non poterant conseruare: propterea deprecabantur, vt dominus veniat, & seruet gregem suum. Ecce angelus domini stetit iuxta illos. Digni erant, vt veniret ad illos angelus, qui sic vigilabant. Et claritas dei circumfulsit illos, & timuerunt. Humanus timor maiorem visionem aspiciere non potest.

Luca. 2. b.

Esai. 1. d.

Psal. 35. b.

Psal. 112. a.

Cant. 5. a.

Psal. 120. a.

Denique quia timore fuerunt perterriti, propterea em-
 plastrum quasi vulneribus datur, & sanatur, & dicitur:
Nolite timere. Non enim potestis audire quæ dico, nisi
 timor recesserit. *Natus est vobis hodie saluator, qui est Chri-*
stus dominus in civitate David. Multa sunt quæ dicuntur.
 Cum illi utique mirarentur, *Subito facta est cum angelo*
multitudo militiæ cælestis laudantium dominum, & dicentium:
 Quoniam vnus dixerat natiuitatem domini, ne vnus
 angelus testis videretur, propterea omnis exercitus son-
 nat, & dicit: *Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus*
bonæ voluntatis. Si quotidie in cælo ruinæ fiunt, quo mo-
 do in cælo gloria est, & in terra pax poscitur? Videte
 quid dicitur, in cælis gloria, vbi nulla dissensio est: in
 terra pax, vbi bella quotidie: in terra pax, in quibus pax
 in hominibus. Et quare Gentiles pacem non habent, qua-
 re Iudæi pacem non habent? Ideo adiecit: Pax in homi-
 nibus bonæ voluntatis, hoc est, qui suscipiunt natum Chri-
 stum. *Dixerunt utique pastores: Transeamus vsque Bethleem.*
 Dimittamus desertum templum, & transeamus vsque
 ad Bethleem: *& videamus verbum quod factum est.* Verè
 quasi vigilantes non dixerunt, videamus puerum, vi-
 deamus quid dicitur: sed, videamus verbum quod fa-
 ctum est. In principio erat verbum, & verbum caro fa-
 ctum. Et verbum, quod semper fuit, videamus, quo mo-
 do pro nobis factum est: & videamus hoc verbum, quod
 factum est, quod fecit dominus, & ostendit nobis. Ver-
 bum hoc ipsum, si fecit, siquidem hoc ipsum verbu dom-
 minus est. Videamus igitur quo modo hoc ipsum ver-
 bum, hoc est dominus ipse fecerit, & ostenderit nobis
 carnem suam. Quod enim videre non poteramus, dum
 erat verbum, videamus carnem: quia caro est, videamus
 quo modo verbum caro factum est. *Et venerunt festinan-*
tes. Ardor enim animi, & desiderium vincebant. Pe-
 des non poterant tantum currere, quantum mens cupie-
 bat aspicere. Et venerunt festinantes, quia tanto ardore
 currebant: propterea inueniunt, quem querebant. Vi-
 deamus quid inueniunt, *Mariam & Ioseph.* Si verè vxor
 erat, utique iniuriæ erat dicere: Inuenerunt vxorem, in-
 uenerunt maritum: nunc verò primum foeminam pon-
 nunt, postea virum. Et quid dicit, Inuenerunt Mariam
 & Ioseph? Inuenerunt Mariam matrem, inuenerunt Io-
 seph nutricium, & infantem positum in præsepio. *Viden-*
tes cognouerunt de verbo, quod dictum erat illis de puero. Maria au-
tem conseruabat omnia verba hæc conferens in corde suo. Quid
 vult hoc, quod dicit, conferens? debuit dicere, ponens
 in corde suo: debuit dicere, considerabat in corde suo,
 & notabat sibi. Aliquid dicit conferens in corde suo.
 Quoniam sancta erat, & sanctas scripturas legerat, &
 sciebat prophetas, recordabatur quod angelus Gabriel
 sibi dixerat illa, quæ dicta sunt in prophetis. Cum his
 videbat conferens in corde suo, si stare: *Spiritus sanctus*
superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit te, propterea quod
nascetur de te sanctum, vocabitur filius dei. Hoc Gabriel dix-
 rat, prædixerat Esaias: Ecce virgo concipiet, & pariet.
 Hoc legerat, illud audierat: Videbat iacentem puerum,
 videbat in præsepio puerum vagientem, iacentem dei fi-
 lium, suum filium, vnum filium: videbat iacentem, &
 conferebat quæ audierat, quæque legerat, cum his quæ vi-
 debat. Quia illa conferebat in corde suo, & nos trahe-
 mus in corde nostro, quod hodierna die Christus nasci-
 tur. Alij putant quod in Epiphaniis nascitur, non dam-
 nemus aliorum opinionem, nostram sequamur doctri-
 nam. Vnusquisque in suo sensu abundat. Et forsitan reue-
 labit unicuique dominus. Et illi qui tunc dicunt nasci
 saluatorem, & nos qui hodie dicimus nasci, vnum do-

minum colimus, vnum infantulum suscipimus. Sed vi-
 deamus, quia magis rationabilis ratio nostra non re-
 prendit alios, sed nos probat: non sunt nostra quæ lo-
 quimur, maiorum sententia est, vniuersus mundus con-
 tra huius prouinciæ opinionem loquitur. Dicat aliquis:
 Hic Christus natus est, ergo magis illi sciunt, qui longè
 quàm isti qui propè sunt. Vobis qui dixerunt? Qui sunt
 in ista prouincia, utique apostoli Petrus & Paulus, & cæ-
 teri apostoli. Vos eiecistis, nos suscepimus. Petrus qui
 hic fuit cum Ioanne, qui hic fuit cum Iacobo, nos in
 Occidente docuit: & vestri igitur, & nostri apostoli ma-
 gistri sunt. Dico & aliud: Iudæi eo tempore regnabant
 in Iudæa. Denique scriptum est in actibus apostolorum:
 Et facta est persecutio magna in illo tempore, & dissi-
 pati sunt credentes. Et iterum: In Cyprum venerunt An-
 tiochiam totum orbem penetrarunt, qui de Iudæis expulsi
 fuerant. Quo modo ergo & Iudæi regnabant post
 ascensionem domini quadraginta duobus annis? alibi
 pax erat, hic bellum erat. Magis itaque traditio ibi de-
 buit seruari, quàm hic, vbi discordia: deinde post qua-
 dragintaduos annos venit Vespasianus & Titus, sub-
 uersa Hierosolyma atque destructa, omnes qui Iudæi fue-
 rant & Christiani, penitus eiecerunt: deinde post annos
 multos vsque ad Adrianum solitudo mansit. In ista prou-
 incia nullus Iudæorum, nullus Christianorum erat. Venit
 Adrianus, & quoniam rursus in Galilæa rebellarunt
 Iudæi, reliquias ipsius ciuitatis desolauit, legem tunc de-
 dit, vt nullus Iudæorum Hierosolymis accederet. Et in
 istam ciuitatem de diuersis prouincijs adduxit neoteri-
 cos. Denique dicebatur Adrianus Helius. Adrianus no-
 mine ergo suo, quoniam Hierosolymam subuerterat, He-
 liam nuncupauit. Hoc totum quare dico? Quia nobis
 dicunt: Hic apostoli fuerunt, hic traditio fuit: nos ergo
 dicimus, quia hodie Christus natus est, in Epiphanijs re-
 natus est. Vos struite nobis generationem, & regenera-
 tionem, vos qui dicitis in Epiphanijs natum, quado ergo
 accepit baptismum, nisi verum euentum dicitis, vt in
 eadem die & natus sit, & renatus? Prædicationem nostram
 etiam creatura consentit, mundus ipse testis voci nos-
 træ. Vsque ad hanc diem tenebræ crescunt, ab hac die
 decrescunt tenebræ: lux crescit, decrescunt tenebræ: cres-
 cit dies, decrescit nox: errorem veritas subit, hodie no-
 bis Sol iustitiæ nascitur. Simulque & aliud considerate, in-
 ter dominum & Ioannem Baptistam sex menses sunt: si
 consideretis natiuitatem Ioannis, & hanc diem, videbitis
 sex menses tantum habuisse. Quoniam verò multa
 diximus, & infantem vagientem in præsepio audiui-
 mus, & adorauimus, vsque hodie adoremus illum. Tollamus
 illum in brachijs nostris, adoremus illum dei filium. Deus
 magnus, qui tanto tempore tonauit in cælo, & non sal-
 uauit: vagiit, & saluauit. Hoc totum quare dixi: quoniam
 nunquam saluat superbia, sed saluat humilitas. Dei filius
 in cælo erat, & non adorabatur: in terram descendit,
 & adoratur: habebat sub se Solem, & Lunam, & angelos,
 & non adorabatur: in terra nascitur homo perfectus,
 homo totus, vt sanaret totum orbem. Quicquid non as-
 sumpsit ex homine, non saluauit: si autem assumpsit car-
 nem, & animam non assumpsit, non saluauit. Saluauit
 ergo quod minus est, & quod maius est non saluauit: si
 enim dicunt, saluauit & animam, quam assumpsit: sicut
 maior est anima corpore, sic ipsius animæ principale
 sensus est: si autem sensum non saluauit, animam quod
 minus saluauit. Sed dicis propterea non assumpsit hu-
 manum sensum, ne vicia humana haberet in corde, hoc
 est cogitationes malas. Si ergo ipse non potuit vincere,
 quod

quod fecit: mihi indignatur, quod non possum vince-
 re, quod ipse debuit: Obliti sumus propositum nostrum,
 plus diximus, quàm cogitaueramus: aliud mens dispu-
 tauit, ad aliud lingua prolapsa est. Præparemus igitur
 aures nostras pontifici, & quicquid à nobis minus di-
 ctum est, intentis auribus audiamus benedicentes do-
 minum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Luc. 10. e.

Sermo domini Ioannis Chrysostomi de eo, qui incidit
in latrones. Incerto interprete.

Vnc dixit dominus similitudinem istam ad
 eos: Homo quidam descendens ab Hierusa-
 lem in Hiericho, incidit in latrones, qui &
 spoliauerunt eum, & eadem illi intulerunt, &
 femiuuium reliquerunt. Fortuito autem transiens per il-
 lam viam sacerdos, cum vidisset eum, præteriuit. Sed
 & leuites cum vidisset, præteriuit. Samaritanus verò
 quidam iter agens, cum vidisset eum, commotus est, &
 accessit ad eum, & alligauit vulnera eius, infundens vi-
 num & oleum. Dehinc imposuit eum super iumentum
 suum, & duxit eum ad stabulum: & protulit duos dena-
 rios, & dedit stabulario, dicens: *Attende illi, & curam eius*
habe: & si quid plus erogaueris, reuersus cum fuero, ego tibi resti-
tuo. Primum hominis istius statum intellige, qui iner-
 mis ac destitutus in latrones incidit, qui que impro-
 uidus, incautusque eam viam elegerit, qua euadere prædo-
 num manus nequiebat. Non enim posset inermis ar-
 matus, improuidus pessimus, incautus nocuus effugere
 (quippe cum malicia semper armata sit dolis, crudelitate
 septa, munita fallacia, & ad nocendi sauciam præ-
 parata) cum improuidus nec vnquam possit obistere,
 nec eius iacula declinare. Est igitur iste homo, quem di-
 ximus, Adam protoplastus: cuius figuram in isto loco
 posuit dominus, in quem nocendi fallaciam in exordio
 mundi serpens operatus est diabolus, in quem fallendi vi-
 rus exercuit, & maliciæ suæ perniciem dedicauit. Hunc
 itaque immortalitate nudatum, & cælesti dignitate pri-
 uatum, spoliandum tradidit suis: vt quem latro ipse nu-
 dauerat, latronibus, id est, apostaticis angelis spoliandū
 penitus tradidisset: & quem gladio transgressionis ipse
 transfixerat, vulnerandum suis & penè exanimem latro
 ipse latronibus sociis commendauerat, inuadendum.
 Hic itaque homo, id est, Adam iacebat destitutus salu-
 titis auxilio: iacebat confossus vulneribus delictorum, &
 squalenti corpore, fluentique tabo cruentus & marcens,
 vix exiguum partem animæ spiritusque trahebat. Cui nec
 sacerdos Aaron transiens sacrificio potuit profuisse, nec
 eius frater Moyses Leuita per legem potuit subuenire.
 Samaritanus autem quidem transiens solus dissimulare
 non potuit, quia propter eum à deo patre missus adue-
 nit. Hic est Samaritanus dominus Christus, cui hoc no-
 men sceleratus Iudæorum imposuit populus. Hic, in-
 quam, dominus inuocentem vulneratumque accessit, vi-
 num oleumque vulneribus infudit: vinum, inquam, id est
 sanguinem passionis & oleum chrisimatis, quibus & de-
 lictorum vulnera curantur, & sanctificationis tutela præ-
 statur, vt indulgentia daretur per sanguinem, sanctifi-
 catio conferretur per chrisimatis vnctionem. Iam te-
 guntur vulnera, quæ fuerant antè denudata. Iam à cæ-
 lesti medico confossa loca ligantur: vt intra semetipsa
 retinentia medicinam, operante medicamine pristinae
 sanitati reddantur. Infuso itaque vino & oleo, ligatisque
 vulneribus imposuit, inquit, eum super iumentum suum,
 id est corpori suo eum imposuit: quia Adam protopla-
 stum (vt omnibus notum est) Christus ipse portauit. Mox
 enim ad stabulum adduxit, atque illum stabulario com-
 mendo.

Ioan. 8. f.

Tomus secundus.

A mendauit. Stabulum, ecclesiam accipimus: stabularium,
 episcopum confirmamus. Est, inquam, stabulum, eccle-
 sia: quæ itinere mundi lassatos, & peccatorum sarcinis
 defessos suscipit venientes: vbi post aestuatis animi per-
 niciosos ardores, & squalentis vitæ desperata solatia,
 refrigeria blanda, & auræ delectabiles sentiuntur: vbi
 deposito onere peccatorum, viator lassus reficitur, &
 refectus salubri pascua reparatur: vbi stabularius salu-
 bres exhibet cibos, & defessus viatoribus vtilis tribuit
 potus: vbi nec flagrantis Solis molestus ardor sentitur,
 nec hyemis importunum frigus metuitur, sed aut tem-
 peries verna blanditur, aut spirans autūntas reficiendis
 hospitibus procuratur. Totum enim quicquid contra-
 rium, nocens, & malum est, foris est: quia intra stabulū,
 requies omnis salubritasque inclusa est. Vt enim extra sta-
 bulum latrones pessimi, prædonēsque horrendi, & lupi
 graues, & immanes beluæ deuorandis miseris, inuaden-
 disque grassantur: ita intra stabulum, innocens agnorum
 copia, & ouium multiplex innocentia cōmoratur. Vbi
 si fortè aut bestia nocens, aut lupus latens sub velamento
 ouium esse detegitur: extra stabulum cōfestim abiectus
 cum sui similibus, publicatus abiicitur, & abiectus ex-
 tra stabuli tegmina religatur. Ad hoc ergo stabulum
 adduxit Samaritanus hominem à latronibus vulnera-
 tum, atque eum stabulario commendans protulit duos
 denarios, dicens: Attende, inquit, illi: & si quid plus ero-
 gaueris, reuersus cum fuero, ego tibi restituo. Duo itaque
 denarij, duo legis testamenta sunt: id est, vetus &
 nouum, legem & euangelium. Alterum per Moysen in
 præteritum datum: alterum per Christum in euangelio
 consignatum. Hi sunt igitur duo denarij, quos stabula-
 rius acceptos semper debeat erogare. Hi sunt, inquam,
 per quos confirmantur sani, & eriguntur lapsi: curantur
 ægroti, & sanantur per medicum vulnerati. Quos ita
 stabularius apud se non debeat occultare, vt prolatos
 qui audierit, non debeat recusare. Vt enim erogare ius-
 sus est, qui accepit: ita libenter sumere debet, qui sanari
 promeruit. Attende, inquit dominus, illi: & si quid plus
 erogaueris, reuersus cum fuero, ego tibi restituo. Videamus
 igitur, quid à duobus denarijs, id est, à duobus te-
 stamentis ecclesiæ rector plus possit impendere, quid
 amplius possit in dei populum erogare, in quo se ei do-
 minus promisit debitorem existere. Nam cum addi ad
 duo testamenta nihil possit, nec quicquid augmenti de-
 trimenti ve lex sancta suscipiat: quid est ergo, quod pos-
 sit plus erogare rector, quàm accipit, nisi illud quod est
 proprii officij, in quo debet eniti, vt credita erogat, ac-
 cepta dispense, aperiat obscura, reuelet occulta, inuo-
 luta pandat, quæstiones in lucem deducat, insistant for-
 titer, perseueret instanter? Meminerit se speculatorem
 esse cunctorum, vt ouibus pascuas salubres tribuat, agnis
 puri fontis vndas exhibeat, exterminet ab ouibus lu-
 pos, ab agnis nociuas bestias excludat, vulneratos cu-
 ret, errantes reuocet, ignaros instruat, erigat lapsos ge-
 neraliter omnes, specialiter singulos doceat, suæ vitæ
 pronocet vniuersos exemplo. Sit eius doctrina duplex,
 vt verbis facta cōueniant, actus doctrinæ respondeant,
 in nullo sit minor, qui cunctis est potior. Charismati-
 bus fulgeat, splendescat officiis. Sit cum autoritate hu-
 milis, cum humilitate sublimis. Nec ideo sit melior, quia
 maior, sed ideo maior: quia melior. Multiplicet popu-
 los, & eos docendo meliores faciat, quàm accipit. Sic
 fit, vt dum hominibus feruenter insistit, dominum sibi
 constituat debitorem. Sed iam vt stabulū in ecclesia no-
 men conuertam, & de figura proprietatem iam faciam,

N ij ad to

Ioan. 1. a. b.

Esa. 7. c.

Roma. 14. d.

ad te quisquis es o Christiane conuertor, qui sanitatem iactas, & te vulneratum fuisse dissimulas: qui integritate gaudes, & te ægrotum fuisse non mæres: qui te destitutum iacuisse non respicis, sed erectum in ecclesia gloriaris. Ama Christum, qui te à prædonibus liberauit: dilige dominum, qui te prostratum iacentemq; erexit. Dilige, inquam, dominum, qui te in ecclesiæ stabulum per semetipsum inuexit, qui rectori stabulario commendauit: qui duos denarios, hoc est, legem & euangelium in eruditione tuam erogari præcepit. Dilige, inquam, dominum, qui tibi dicit: Ecce sanus es, iam noli peccare, ne quid tibi deterius fiat. Erogari tibi summam legis & euangelij libenter amplectere: impendi propter te duorum denariorum quantitatem, deuotione auida suscipe. Dominica summa tui causa deposita, in lucra tuæ salutis proficiat: fors propter te credita, vsurus cumulata consistat. Dominus enim charam tuam salutem habet: qui propter te in seculum venit, & te à nephandis latronibus liberauit. Nec difficile est iam curato dare præmia, cui difficile non fuit curando tribuere medicinam: per Christum dominum nostrum, Amen.

De patre & duobus filiis, homilia.

Incerto interprete.

Historia b a
betur Luc.
15. c.
Ioan. 14. d.

Mnium quidem de scripturis quaestionum absolutio, illi soli ita ut est, nota est, qui dixit: Ego sum veritas. Nos autem oportet pia uoluntate, & in sensu spiritali ad inquisitionem diuinarum scripturarum accedere: scientes quòd si aliquid uerè inuenerimus, & in hoc ipso inquirendi studio repleuerimus, bonum desiderium mentis attentæ deo, intra fines beatitudinis eius erimus. De qua dicitur: Beatus impleuit desiderium suum. Qualis autem sit huius concupiscentiæ species, adiectio beatitudinis facile declarat, audire uolentibus, id est, prudenter audientibus. Quòd si non potuerimus ad plenam ueritatis ipsius intelligentiam peruenire, nec sic tamen longè erimus ab illa beatitudine, quam capiunt qui implent desiderium suum. Neque enim si nò ceperimus id munus, cuius præstandi potestas in alterius manu posita est, reprehensionem sustinebimus: sed si in his quæ agere præcipimur, pareamus, præmium laudis iuste adipiscimur: quo modo ergo omnimodis demonstratum est, nò solum nullius periculi, sed & plurimè utilitatis esse scrutari diuinas scripturas: quæramus illam euangelij parabolam, quæ est de patre & duobus filiis. Nam huius rei causa & de oue, & de muliere cõparationes nobis contexto ordine supra recitatae sunt. Quæritur ergo, quis iste sit sensus fratris, qui ex dimidio datam sibi paternam substantiam portionem custodiuit, & inseparabilem à patre suo vitam agere dilexit? Quis uerò iunior, qui accepta similiter ex dimidio patris substantia peregrè profectus sit in longinquam regionem, & profligatis illic omnibus partis suæ facultatibus ad inopiam redactus, porcos alienos pascere coactus sit? Sed & qualitatem pœnitentiæ eius nò omittamus, & ædificati patris proptam remissionem, modestamq; pietatem, qui reuertenti filio & discessionis præterita lenitatem, & dissipatæ substantiæ flagitia non exprobrat, sed uenientem clementer suscepit, & occurrens salutat, & gratulans osculatur, & incumbens requiescit super eum, & vitulum illi saginatum pro læticia recepti filij epulandum immolat. In quo cõpunctus senior, dicit patri hæc, quæ per partes digesta expositione sensibus uestris plenius intimaui. Necessarium enim est ante omnia percunctari causam, pro qua, & quid uolens de proposito saluator ostendere, hu-

Nempe.
Luc. 15. d.

Aiusmodi parabolas ad Iudæos aptauerit. Si enim nobis causa talium comparationum patuerit, tunc & ea quæ de ipsis sentimus, an rationabiliter congruant ueritati, facile dignoscitur. Sunt itaque qui dicunt de duobus filiis istis, seniorem angelos esse, & archangelos, uel omnem cœli militiam: iuniorem uerò, hominem ponunt, qui in longinquam peregrinationem abierat, quando in terram de cœlis & paradiso cecidit. Et aptant quasi consequentia, respicientes ad causam uel statum Adam. Sed hic sensus pius quidem uidetur, nescio tamè si uerus sit. Dicit aliquis, quare? quia iunior filius prius ad pœnitentiam uenit, sua sponte recordatus præteritæ abundantia & patris, sicut habet series lectionis: dominus autem ueniens, ad pœnitentiam uocauit humanum genus, cum sua sponte regredi, unde ceciderat, non cogitaret. Deinde senior filius si chorus est angelorum cœlestium, sicut prædictum est, quo modo ex reditu & salute fratris sui in uitulo immolatione tristatur, cum in eodem euangelio suo dicat dominus læticiam esse in cœlo apud angelos super uno peccatore pœnitentiam agente? **D**iscutientes ergo huius parabolæ rationem, non alium intellectum uituperamus, sed magis cum sensu illo id quod nos sentimus, uestro diiudicandū arbitrio conferimus. Iam enim causam exponimus, quam & domini sermo subiugit de superiori causa, has parabolas introducens, sicut præfati sumus, singularum in his parabolis personarum memoriã facientes. Murmurabant Iudæi, & uerbantur inuidia, quòd à domino Iesu peccatores suscipi simul, & iam cõiuari, & publicanos libenter doctrinæ saluatoris intendere uiderent. Ad hanc ergo horum insolentiam Iudæorū aspiciens dominus, reprehendebat eos. Incipit primam de pastore illo parabolam, ubi non aginta & nouem ouibus derelictis, ad unam quæ oberauerat requirendã abiit: & subnectit huic aliam parabolam de drachma decima, quam perditam intra domum suam accensa lucerna mulier inuenit. Deinde hæc de filiis duobus parabola subsequitur secundum dispensationem, & prouidentia diuinæ ordinem, harum comparationum textum faciens. Nam quia ipse princeps & author salutis nostræ est, seductum hominem, & dolo diaboli perditum saluare cupiens, & ex perfecto restituere, hoc est, numero ceteris reddere, in quo perfectionis plenitudo numeratur, hinc initium comparationis facit. Subiungit autem & mulieris personam, arguens Iudæos: docens autem ecclesiam, ut intelligant has figuras parabolarum, in operibus domini saluatoris impleri, ut à præcepto dilapsum hominem quasi erraticam ouem diligens pastor inquirat. Quem hominè & drachma nominat propter monetam & regis similitudinem: figuraliter in drachma, quod pecuniæ genus est, hominem significans, quòd illi tanquã nummo imago & inscriptio regis cœlestis insculpta sit. Quærit ergo drachmam accensa lucerna mulier, & mundata domo inuenit: hoc est, homo illuminatus uerbo & misericordia dei, gloriam naturæ suæ, in qua ad imaginem creatoris sui factus est, quam obscuratam peccatis domo cordis in tenebris erroris amiserat, emundatis sensibus reperit. Et gaudio gaudet, quòd omnem immundiciam interioris aulæ studiis disciplinæ spiritalis absterferit, & contractas animæ de rebus & curis secularibus sordes, orationibus & increpationibus expurgatas discusserit. Secundum prædicta consequenter annectit parabolam de duobus filiis: comparationem, ut mihi uidetur, faciens non de Iudæis transgressoribus, neque de gentibus perditis, sed populi eius qui per pœnitentiam saluti redditur.

Luc. 15. b.

Luc. 15. d.

Ibidem b.

Luc. 15. b. c.

Ephes. 2. c.

redditur. Quem iuniorem filium nominat, hoc est huiusmodi iuniorem, qui ab æquo superiori usque ad saluatoris humanum aduentum, secundum iusticiam legis uiuentes, iusti uidebantur. Ergo quòd ait, iuniorem & seniorem, non in ordinem temporis, sed in uoluntatum qualitatem proponens ei qui non uoluntariè, sed alieno dolo circumuentus erraret sicut ouis: hoc est, irrationabili animæ imprudentem hominem comparans, sollicitudinem pastoris adhibet, ut quærat perditam, & reportet inuentam. Ei uerò qui arbitrij libertate utitur, ut recognoscat unde ceciderat, pœnitentiæ & reuerfionis utilitatem accomodat. Unde hæc inter parabolas prædictas ratio discretionis est secundum personas, uel mentes peccantium, ut pater filium non requirat peregrinantem, sed recipiat pœnitentem: pastor uerò ouem errantem, & non sapientem reuertens requirat, & humeris suis ferat. Videamus nunc, si cõsonent quæ significata sunt ad hanc expositionem. Dicit scriptura diuitem patrem ex æquo filiis duobus substantiam suam. Et quam substantiam hic euangelicus pater diuidit filiis spiritalibus, nisi sapientiam & intellectum boni & mali, quæ ueræ & perpetuæ sunt opes animæ bene uentis: Dat autem his pater diuitias suas ex æquo. Non enim quisquam aut iustus, aut peccator nascitur, sed quæ ex deo est in prima natiuitate hominibus substantia rationalis æqualiter cunctis nascentibus. De subsequenti autem conuersatione unusquisque plus aut minus huius substantiæ possidere inuenitur, dum in semetipsis per similitudinem uoluntatum negligentes deserunt, diligenter naturalia custodiunt bona. Alius enim memor & intelligens domini creatoris, ea quæ à deo patre sumpserit, ita ut sunt patris esse credens quasi paterna custodit, alius autem sua & ex se sibi esse existimans, sicut propriæ possessionis licentia dissipandis abutitur, & cito profligata facultate priuatur. Describitur autem in istis, & euidenter ostenditur libertas arbitrij, quam animæ rationali specialiter inseruit deus. Vide enim, pater iste quo modo nec illum discedere uolentem retineat, ne liberi arbitrij auferat potestatem: neque alium manere cupientem cogat abscedere, ne fortè sequentium malorum, quæ postea his suo uicio accedent, ipse potius author esse uideatur, si illis libertatem propriæ uoluntatis abscederit: itaque & petenti dat, quia ex nobis, non ex deo inopia & offensionis nostræ causa proficiscitur. **A**ccipiens autem partem suam iunior, peregrè, inquit, abiit longè. Quòd autem longè, non locorum intercapedinem, sed declinationem mentis expressit. Qui enim obliuionem dei ceperit, hic uerè peregrinari à deo dicitur: sicut è contra, conuersatio secularis non solum peregrinum, sed alienum à deo hominem facit. Et ut breuiter dicam, sicut peregrinantes à seculo presentamur ad dominum, sic & permanentes in rebus terrenis à cœlestibus exulamus. Denique & Cain exiit à facie domini, & longè efficitur: non quia & locus aliquis foris esset in conspectu dei, sed quòd sua mente diuisus exisset à domini conspectu, per homicidium separatus à deo. Hæc peregrinatione per magnam ignorantiam peregrinatos nos sciens beatissimus Paulus, dicit: Vos qui aliquando longè fuistis, nunc facti estis propè. In huiusmodi ergo profectus peregrinationem iunior filius ille absumit, & deuorata prædicta portio suæ de paterna hæreditate substantia, utique spiritalibus destitutus opibus, uel prudentia & intellectu, porcos pascere dicitur, hoc est, sordidas & immundas in anima sua cogitationes nutrire, & edere escas irrationabiles prauæ conuersationis: dulces qui-

Tomus secundus.

Adem egenti bonorum, quia suaue peruersis uidetur: **o**ntane opus carneæ uoluptatis, quod seductio desiderij & corruptio uitæ est, quæ uirtutem & fortitudinè animæ non modò nullam præstat, sed totam penitus eneruat & premit: huiusmodi cibos quasi porcinos, & malè dulces, quòd sunt carnalium delectationum illecebræ, filiarum nomine scriptura designat. Itaque ille digressus à patre in longinquam peregrinationem profectus, patitur in terra aliena consumptis facultatibus, quæ supra dicta sunt, omnia digna peruersis: & postea malorum suorum necessitate cõstrictus, hoc est, fame & egestate, pœnitent erroris sui, & sentit quid sibi ipse nocuerit, qui uicio uoluntatis suæ se de patre ad alienos, de domo ad exilium, de opibus ad inopiam, de abundantia ad famem transfudit. Hæc in loco seruitutis & miseriæ reminiscens, incipit cogitare de reditu, & secum ipse reputans dicit: **D**icam patri meo, peccavi in cœlum, & in conspectu tuo, suscipe me sicut unum de mercenariis tuis. Ostendit scriptura hunc patrem non hominem intelligi debere, sed deum: quando non solum cœlum nominat in cõfessione peccatorum pœnitens supplex, sed adiecit, in cõspectu tuo: deus enim est inspector omnium solus, à quo nec in corde meditata peccata abscondi possunt. Scrutans, inquit, **P**sal. 7. d. corda & renes deus. Verum nobis in hoc loco cœlum intelligatur, & Dominus noster Iesus Christus, ad què Gentiles, qui in tenebris infidelitatis blasphemauerant, iam conuersi ad fidem, & confitentis ueritatem dei, in pœnitentiæ erroris sui iuste dicunt: Peccavi in cœlum, & in te. Qui enim in cœlum peccat, quòd est supernum, tamen uisibile elementum est: ipse est qui peccat in hominem, quem suscepit filius dei pro salute nostra, proinde & in patrem deum omnia speculantem peccat. His igitur cogitatis respicientem, & per cõfessionis humilitatem, & à regione longinqua remeantem filium, ad se uidentem pater, lætatur, occurrit, amplectitur, & osculatur. Apertè hic charitas in homines diuina describitur. Quid enim est aliud quod occurrit, nisi quia nos peccatis impediens nostra uirtute peruenire ad deum nostrum non poteramus? Ipse autem potens ad inualidos peruenire, descendit, sicut in Zachæo operibus ipsis significatè exprimitur. Qui cum desiderasset uidere dominum, & ob hoc in arborem ascendisset, perueniente domino conspicitur, & uocatur: & illico in domo eius ad conuiuandum ipse declinatur se esse promittit. **V**ides quia credituri fidem prouidens, **C**œlis latentem in arbore, quasi peccatorum tenebris obumbratum, sollicito ut ouem perditam requirit aspectu, & venire cunctantem uocat, & uenientem tanquam humeris suscipit: & non audentis inuitare dominum, desideranti tamen salutiferam benedictionem peccatoris domum ingreditur, conuiuioq; participat, ostendens uisibili gratia inuisibilem sanctificationem: quia dei sapientia familiariter cor credentis ingreditur, credentiq; participat sacramenta. Ergo occurrens pater filio reuertenti, superfunditur collo eius, & in eum lachrymans requiescit. Osculatur autem os eius, per quod emissa de corde confessio pœnitentis exierat, quam pater lætus excepit. Deinde mox iubet ei stolam illam primam proferri, uel pristinam gloriam, quam ex seductione diaboli nudatus amiserat: reddi simul & annulum, siue signaculum salutaris symboli, seu magis dispensationis in ligno, & nuptiarum pignus illarum, quibus Christus ecclesiam sponsat, cum omnis anima respiciens per annulum fidei iungitur Christo. Mandat & calceameta pedibus apponi, aut propter cõmunienda uestigia, ad corrigendam

N iij uiant,

viam, vt per lubricum mundi istius iter fixum incedat, A aut excluso in euangelicis calceamentis carneæ contagionis luto, mundos pedes immaculata conuersatione conferuet & dirigat, aut propter mortificationē membrorum. Vita enim nostræ cursus in scripturis pes appellatur, & mortificationis species in calceamentis ponitur, quia de animalium mortuorum pellibus conficiuntur, Addit & vitulum saginatum iugulandum in conuiuio exhibitione: sine dubio dominum nostrum Iesum Christum, quem dedit pater in victimam pro salute nostra. Quem vitulum nominat, propter hostiam corporis immaculati. Saginatum autem verè dixit, quia pinguis & opimus intantum est, vt pro totius mundi salute sufficiens sit ad odorem suauitatis, & nidorem immolationis ad deum mittere, & pro omnibus exorare. Propter quod etiam mystica ratione dictum est patrem dare aliis immolandum hūc vitulum, ipsum verò gaudere & epulari in victima vituli dei. Sic enim, inquit, dilexit hunc mūdum, vt filium suum vnicum pro salute eius daret. Non ergo ipse immolauit, sed aliis immolandum tradidit. Permittente enim patre consentiens filius, ab hominibus crucifixus est. Ipse autem pater, qui fide nostra pascitur, & filij pro nobis sui immolatione lætatur, gaudet in reditu filij, & conuiuatur in vitulo: quia misericordiæ suæ fructum immolatione filij sui gaudens creator acquisitione populi credentis epulatur. Videns ergo hanc læticiam patris senior filius, contristatur. Huius persona illis operariis comparanda adscribitur: qui similiter in euangelio post operationem vineæ ad dominum murmurauerunt, quod illis tota die in operibus labore confectis, illum qui ad duodecimam horam venerat, precio mercedis æquasset. Ad quos dicit ipse conductor omnium: Si ego bonus sum, quid tu malus es? Qui autem hi sunt ad duodecimam horam venientes: qui ex Gentibus saluantur. Ioannes apertè clamat: Filij, nouissima hora est. Nihil autem differt, vtrum duodecima an nouissima hora dicatur. Qui sunt ergo hi qui murmurant, qui laborem & æstum tota die portauerunt, nisi qui iusticiæ legis egerunt, & seruilitis antiquæ pensum reddiderunt? Vide autem quam apta sunt verba, quæ à patre dicuntur, vt ab his quæ in lege vixerunt, dicta videantur. Quid enim est quod dicit de agro veniens, nisi significans de legis operibus venientem, & in his gloriantem, & quasi diurnos labores imputantem? Vnde ait: Mandatum tuum nunquam preterui, & non dedisti nec hadum pro me, vt epulaver. hoc est, nec peccatorem pro nostra requie tradidisti. Qui enim, inquit, fecerit quæ legis sunt, viuet in eis: qui autem non fecerit, punietur ex ipsis. Pro isto autem qui fornicatus est, & saginatum, inquit, illum vitulum dedisti, vel filium tuum dilectum: sicut suum diximus. Sed quid ei respondet pater? Tu semper mecum es, oportet autem pro isto gratulari qui perierat, & inuentus est: mortuus fuerat, & reuixit. Ostendens & in hoc verbo manifestè hominem, qui peccando vitam exciderit, & obnoxius morti factus fuerit, ex reuersione saluari, per pœnitentiam in adoptionem filij redire. Bonum autem hominem, qui permanserit in bono, hæreditatem paternam iugiter possidere. Itaque si peccaueris o homo, festina laborando reconciliari domino, vt ex mercede sudoris recipias, ex quo dei gratia donatum tibi perdidisti. Fiet autem magis permanentes vos in fide cohæredes esse domino Iesu Christo, quia ipse est gloria, & virtus in patre & spiritu sancto, per immortalia secula seculorum, Amen.

In euangelium secundum Lucam de diuite, homilia. Incerto interprete.

Item quidam erat diues. Quoniã dixerat: Nemo seruus potest duobus dominis seruire. Non potestis deo seruire, & mammonæ. Et reprehensus fuerat à Phariseis, qui auari erant: propterea ponit exemplum, imò in exemplū parabola veritatem. Neque enim in parabola dicenda nomina sunt. Parabola illæ sunt, vbi exemplum ponitur, & tacentur nomina. Vbi autem dicitur, Abraham, & prophetæ, & Lazarus, & Moses, hic verus Lazarus. Si verus est Abraham, verus est Lazarus. Abraham qui fuerit, legimus: Lazarū autem non legimus. Sed qui fecit Lazarum, ipse fecit & Abraham: si verum dicit Abraham, verum intelligimus & Lazarum. Neque enim vmbra corporis & mendaciū potest cōgruere veritati. Homo quidam erat diues. Vide misericordiã dei. Lazarus pauper, quoniam sanctus erat, nominatur: iste verò diues, & superbus, nec nomine quidem dignus habitus est. Homo quidã erat diues. Propterea dicit, Quidam: quia quasi vmbra præterit. Homo quidã erat diues, & induebatur purpura & bysso. Cinis, & puluis, & terra, purpuram & sericum portabat. Et induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Secundum vestimenta, ita & epulæ. Ergo & nobis quales epulæ, talia & vestimenta. Et erat mendiculus nomine Lazarus. Lazarus interpretatur qui adiuuus est: non est adiutor, sed adiuuus. Pauper enim erat, & in paupertate illū dominus adiuuabat. Qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus. Diues iste purpuratus, & splendidus nō accusatur quod avarus fuerit, non quia res alienas tulerit, nō quia adulter fuerit, non quia aliquid mali fecerit: sola in illo condemnatur superbia. Infelicissime hominum, mortem corporis tui vides iacere ante ianuam, & nō misereris? Si dei præcepta non consideras, saltem miserere conditioni tuæ, & time ne & ipse talis efficiaris. Quid seruas in deliciis tuis quod superfluum est? quod iactas, tribue in elemosynam: nō dico vt auferas diuitias tuis, quod iactas foras, micas mensæ tuæ præbe in elemosynam membro tuo. Qui iacebat ad ianuam eius. Ideo iacebat ad ianuam, vt crudelitate diuitis in suo corpore demonstraret: ideo iacebat ad ianuam, ne dies diceret: non vidi, in angulo fuit, aspiciere non potui, nemo mihi nūciabat: iacebat ante ianuam, videbat illum & exiens, & reuertens. Eo tempore quādo te greges seruorum, & clientū prosequerantur, ille iacebat in vlcibus. Si oculi tui putridas carnes aspiciere nō dignantur, saltem aures vocem audiant. Qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus. Non habebat vnum vlcus, totum corpus vlcera erant, vt magnitudo pœnarū faceret magnitudinē misericordiæ. Qui iacebat ad ianuam eius vlcibus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadunt de mensa diuitis. Aegrotatio habet aliquod solatium, si opus habet: sin autem ad infirmitatis magnitudinem est paupertas, duplex infirmitas. Aegrotatio semper delicata est, & indelictas res accipere nō potest, quas fastidit. Quanta verò in isto pœna est, & inter tanta vulnera non meminit dolores plagarum, sed famis, cupiens saturari de micis, quæ cadunt de mensa diuitis, quodam modo dicens ad diuitem: Sufficiunt mihi micæ mensæ tuæ. Quod proiciis de mensa, præbe elemosynā: fac de damnō lucrum. Sed & canes veniebant, & lingebant vlcera eius: quæ nullus hominū lauare dignabatur, & tractare, feræ mites lambunt. Fastidit autem, vt moretur mendiculus, & portaretur ab angelis in sinum Abraham. Mortuus est autē & diues, & sepultus est in infernum, eleuans oculos. Audiuimus quid vtrique in terra passi sunt, videamus

Ioan. 3.6

Matt. 20.6

Ioan. 2.1

Deut. 4.4

& 5.4

Rom. 10.1

Luc. 15.1

Psal. 6.4

Iacob. 3.4

videamus quid vtrique eorum patientur apud inferos. A Quod temporale fuit, præterit: quod sequitur, æternū est. Vtrique mortui sunt, illum angeli, istum pœna suscipiunt: ille portabatur in humeris angelorum, iste fertur ad pœnas: illum Abraham læto sinu excepit, istum tartarus vorat. Et portaretur ab angelis. Tantæ pœnæ repente deliciis cōmutantur. Et portaretur ab angelis, & adduceretur, ne saltem ambulans laboraret. Portabatur post tantos labores, quia defecerat, & portabatur ab angelis. Non suffecerat ad portandū pauperi vnus angelus, sed propterea plures veniunt, vt chorū læticiæ faciant. Et portaretur ab angelis. Gaudet vnusquisque angelorum tantum onus tangere, libenter talibus oneribus prægrauantur, vt adducāt homines ad regna cœlorum. Et ductus est, & portatus est in sinum Abraham: non iuxta Abraham, sed in sinum Abraham, vt illum palparet, vt illum refocillaret, vt illum quasi clementissimus pater teneret in sinu suo, & refocillaret. Mortuus est autē & diues, & sepultus est. Reuerfa est terra in terram suam. Et in inferno eleuans oculos. Lazarus enim sursum erat, ille deorsum. Eleuauit oculos, vt illum suspiceret, non vt despiceret. Eleuans oculos suos, cum esset in tormentis totus. In tormentis erat, oculos solos liberos habebat, vt alterius læticiã posset aspiciere. Propterea dimittūt oculi liberi, vt magis torqueatur: quia non habebat, quod alius habuit. Aliorū diuitiæ, eorum qui in paupertate sunt, tormenta sunt. Eleuans oculos suos, cum esset in tormentis. Illum plures angeli portant, istum tormenta possident. Cū esset in tormentis. Non dixit, in tormento: sed, in tormentis. Diuitiæ & auaricia talia præmia suscipiunt. Videbat Abraham à longè, & respiciebat, vt tantummodo torqueretur. Et Lazarū in sinu eius. Paradisus pauperis, sinus erat Abraham. Abraham à longè, & Lazarum in sinu eius. Dicat mihi aliquis, In inferno est paradysus? Ego hoc dico, quia sinus Abraham paradisi veritas est: sed & sanctissimum paradysum fateor. Et ipse clamans dixit: (Magnæ enim pœnæ, magnam vocē reddebant.) Pater Abraham miserere mei. Pater Abraham, licet me tormenta possideant, tamen patrem voco. Quo modo ille filius, qui perdidit vniuersam substantiã, patrem vocat: sic & ego, licet in pœnis sim, te patrē voco. Patrem te voco natura, licet meo vicio te patrem perdidim. Miserere mei. In inferno autem quis confitebitur tibi? Frustra agis pœnitentiam in loco, vbi non est pœnitentiæ locus. Tormenta te cogunt agere pœnitentiam, non mentis affectus. Miserere mei. Sanctus quidem est Abraham, sanctus est, & beatus est, & omnes in illius sinum ire festinamus: verum quicunque in inferno est, & in regno cœlorū est, nescio an valeat misereri. Creator creaturæ miseretur suæ: vnus venit medicus, qui sanaret mortuos: nam alij sanare nō potuerunt. Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aquam. Mitte Lazarum. Erras miser. Abraham mittere non potest, sed suscipere potest. Vt intingat extremum digiti sui in aquam. Recordare diues vitæ tuæ: Lazarum videre non dignaberis, & nunc digitum eius desideras. Mitte Lazarum. Hoc tu ei debueras facere, dum adiuueret, vt intingat extremū digiti sui in aquam. Vide conscientiam peccatoris, non totum audet poscere digitum. Vt refrigeret linguam meam, multa enim superba locuta est. Vbi peccatum, ibi & pœna. Vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Quanta mala lingua habet, Iacobus in epistola sua loquitur: Modicū quidem membrum est, sed magna exaltat. Qua plurimum peccauit, amplius torquetur. Aquã desideras, qui Tomus secundus.

delicatos cibos antè fastidiebas. Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia receperis bona tua in vita tua. Vide quid dicat, bona tua: ceterum bona non sunt. Quæ putabas bona, receperis: non potes & in terra regnare, & hic regnare. Diuitiæ non possunt esse in terra, & in inferno. Et Lazarus similiter mala. Si quando ægrotamus, si pauperes sumus, si ægrotatione conficimur, si frigore, si hospitium non habemus, lætemur, gaudeamus, accipiamus mala in vita nostra. Quando nos infirmitas, & ægrotationis magnitudo premit, Lazarum cogitemus. Et in his omnibus inter nos & vos, chaos magnum firmatum est. Dissolui non potest, non potest agitari, & concuti. Videre possumus, tangere non possumus. Et nos videmus quid fugerimus, & vos videtis quid perdidistis. Et nostra gaudia cumulant vestra tormenta, & vestra tormenta cumulant nostra gaudia. Et ait illi: Rogo ergo te pater. Adhuc miserabilis patrem vocat. Rogo ergo te pater. Ante rogasse eum, qui verus erat pater noster. Noueras patrem, qui despiciebas fratrem. Vt mittas eum in domum patris mei. Vide peruersitatem, nec in ipsis pœnis continet veritatem. Vides enim quid dicat? Rogo ergo te pater. Ergo pater est Abraham: & quo modo dicit, mitte eum in domum patris mei? Non oblitus es patris tui? non es oblitus, quia pater ille te perdidit? Quo modo illum habuisti patrem, propterea habes quinque fratres. Quinque fratres habes, visum habes, odoratum habes, saporem habes, auditum habes, tactum habes. His fratribus tu antè seruisti: istos habebas fratres, quādo illos amabas fratres. Lazarum fratrem amare non poteras. Rectè non amasti Lazarum fratrem, quia illos amabas fratres, illi fratres nō amant paupertatē. Frater tuus erat oculus, frater tuus erat auris, frater tuus erat odoratum, frater tuus erat sapor, frater tuus erat tactus. Hi fratres tui amabant diuitias, non poterant videre paupertatem. Habeo enim quinque fratres, vt testetur illis. Illi te fratres in hæc tormenta miserūt, illi fratres saluari nō possunt, nisi moriantur. Ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorū. Quid saluare vis illos fratres, qui nō amant paupertatem? Necessè est, vt fratres habitent cum fratre suo. Et ait illi: Habent Mosem & prophetas, audiant illos. Quid quæris vt vadat Lazarus? Habent Mosem & prophetas. Et Moses & prophetæ abierunt in speluncis suis, & in antris, & in caprinis pellibus: & illi erant pauperes sicut Lazarus: & illi erant in calamitatibus, & illi sustinebant famem. Quid quæris vt mittam Lazarum? habent ibi Mosem Lazarū, habent ibi prophetas Lazarū: & Moses Lazarus fuit, pauper fuit, nudus fuit. Meliores diuitias esse arbitratus est paupertatē Christi, quàm diuitias Pharaonis. Habent & prophetas, habent Hieremiã, qui in locū luti mittitur, & pane tribulationis vescetur. Habent omnes prophetas, illos audiant. Illi quotidie, hoc est Moses, & prophetæ cōtra quinque fratres tuos prædicant, illi eos doceant, illi eos instituunt, illi vocent oculū. Et quid ei dicat, ne videas carnaliter, sed vide spiritualiter. Quod vidimus, inquit, quod audiuimus, quod manus nostræ palpauerunt de sermone dei. Ille docet etiam aures, ille docet etiam odoratum, ille docet etiam saporem: omnes prophetæ, omnes sancti istos fratres docent. Et dixit illi: Non pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad vos, pœnitentiam agent. Dum nescimus, hæc dogma monstratur: aliud quidem dicitur, sed significatur aliud. Scit fratres istos nos posse saluari, nisi aliquis ab inferis resurrexerit. Denique Iudæi, qui tantum Mosem audiunt, & prophetas, & nemo eis resurrexit ab inferis: propterea fratres istos saluator noster habet. Sed si quis ab inferis ierit N iij ad eos,

Ioan. 1.4

Luc. 8. b. & Apoc. 2. b. Matt. 6. c. 2. Cor. 2. d. Psal. 33. b. 1. Ioan. 1. d.

ad eos, poenitentiam agent. Si quis ierit ab inferis, nescio quis iturus sit. Non enim mereor in pœnis constitutus eum nosse, qui resurrecturus est: sed hoc scio, quia quicumque resurrexerit à mortuis, & prædicauerit, ille poterit istos fratres saluos facere. Ille saluauit aures, ille enim dicit: Qui habet aures audiendi, audiat. Ille saluauit oculos, ille enim dicit: Lucerna corporis tui est oculi tuus. Ex illius ore Apostolus loquitur: Christi bonus odor sumus deo. Ex illius ore loquitur & Psalmista, dicens: Gustate & videte, quoniam suavis est dominus. Ille saluauit & tactum. Quodam modo de istis omnibus fratribus Ioanes loquitur: Quod vidimus, inquit, quod audiuiimus, quod manus nostræ palpauerunt. Istos fratres resurrectio saluauit domini. Deniq; isti fratres & in nobis erant antequam Christus nobis resurgeret. Oculi meus videbat malè, ducebat me post vestigia meretricis. Simpliciter videre non poteram alterius pulchritudinem, erat enim flamma mea mihi. Aures antea pœnæ erant. Delectabar enim canticis, & turpia verba libenter audiebam. Odoribus delectabar, nõ quidem bonis, sed malis: quia interficiebant animam meam. Gula mea non poterant nec terra, nec maria sufficere. Gula mea omnia seruatorum ministeria parebant. Tactus meus me ducebat in captiuitatem, mulierum cõplexibus delectabar. Videtis quo modo isti fratres antequam Christus resurgeret, me ducebant in mortem: ille mortuus est, & ego vixi: ille mortuus est, & isti fratres surrexerunt: imò propterea mortui sunt, vt viuerent: mortui sunt carne, vt viuerent spiritu. Vnt oculus meus Christum videt, nunc auris mea Christum solum audit, nunc sapor illum gustat, odoratus illum odoratur, tactus meus illum amplectitur. Ait autem illi: Si Mosem, & prophetas non audiunt. Videte quo modo sermo domini animam erudiat dogmate. Nec ex eo, quod dixeramus non posse saluari fratres istos, nisi aliquis à mortuis resurrexerit, locum dederamus Marcioni, & Manichæo, qui destruunt vetus testamentum. Illi enim cum dicunt non posse saluari animam, nisi tantum per euangelium, vetus destruit testamentum. Abraham verò nunquid eum destruit, qui resurrecturus est? Non enim dicit, audiant Mosem, & prophetas. Quid spectas eum, qui resurrecturus est? Si enim hoc dixisset, destruxisset euangelium. Sed quid dicit? Mosem, & prophetas non audiunt: neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent. Si enim crederetis Mosi, crederetis & mihi, ille enim de me scripsit. Vide ergo quid dicat Abraham. Bene quidem facis eum expectare qui resurrecturus est. Sed & Moses, & prophetæ hoc ipsum prædicant, quòd ille quidem resurrecturus est. Sed in illis Christus loquitur, si illos audias, & illum auditurus es. Multa sunt, quæ dicuntur, & psalmus mysticus fuit, qui lectus est, hoc est centesimustertius, & maxime illud: Draco iste, quem formasti ad illudendum ei. Et illud quod scriptum est: Herodij domus dux est eorum. Omnia plena sunt sacramentis, & non dico vna hora, sed dies vix sufficet ad interpretationem. Quoniã autem iam ingreditur quadragesima, si illud tempus fuerit, & dominus dederit occasionem, & illius loci conabimur sacramenta disserere. Nunc sufficit vobis audire de Lazaro, imò Lazarum fuisse & diuitem: & diuitis non tormenta deterreant, sed pauperis exempla prouocent. Anima Christiana, anima monachi, anima eius, qui nudus nudum Christum sequitur: quando aliquem diuitem viderit, quando sibi applaudit in diuitiis, & in pompa illum diuitem cogitat, consideret vocem, & clamorem diuitis, & Lazari digitum postulantem. Simulq; con-

Ioan. 5. g.

Psal. 103. c.

Considerate, quod penè obliu fueramus dicere. Dicat enim aliquis, & dogma peruersum inferat: Hoc quod videtur, ante iudicium videtur, an post iudicium? Dicat aliquis, post iudicium. Nam ideo & in pœna est alius, alius in refrigerio. Et quo modo dicitur, habent Mosem & prophetas? Si autem ipse Christus docet, & qui loquitur ipse est, & ante resurrectionem docet, & secundum interpretationem nostram, resurrectio Christi postulat: ergo ante resurrectionem est, & dicat aliquis, ergo & ante iudicium. Do vobis aliquod exemplum, vt exemplis possimus cognoscere veritatem. Finge aliquem in latrocinio deprehensum esse, hunc missum esse in carcere tenebroso, hunc missum esse in neruo, & tormentis expectantem quidem sententiam, sed & non esse ibi sine pœna. Nam ex ipso loco intelligit quid passurus sit: licet enim necdum susceperit pœnam capitalem, licet necdum venerit dies iudicij, tamen de carcere, de tenebris, de squalore, de fame, de stridoribus catenarum, de gemitu cõpeditorum, de lachrymis eorum qui cum eo sunt, intelligit in quali pœna sit futurus. Si enim tanta pœnarum præuia sunt, quid futurum erit inter ipsa supplicia? Si necdum venit ad iudicium, & necdum pœna perfecta est, & desiderat aquam frigidam, quid in iudicio passurus est? Simulq; considerandũ, quòd Abraham apud inferos erat: necdum enim Christus resurrexerat, qui illum in paradysum duceret. Antequam Christus moreretur, nemo in paradysum conscenderat, nisi latro. Rhomphæa illa flammea, & vertigo illa clauderat paradysum. Non poterat aliquis intrare in paradysum, què Christus clauserat: latro primus cum Christo intrauit. Magnitudo enim fidei, meruit magnitudinè præmiorum. Non enim credidit in regno videns Christum, non illum vidit fulgentem, non illum vidit de cælo respicientem, non vidit ei ministrantes angelos. Certè vt liberè dicam, non vidit liberè ambulatè, sed vidit eum in cruce, vidit illum bibentem acetum, vidit eum sentibus coronatum, vidit eum confixum ad crucem, vidit eum precantè auxilium: Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? & sic credidit. O conditio varia, & casus hominum apostoli secuti fuerant, & fugiunt: iste in cruce dominum confitetur. O Petre, o Ioannes, qui dixerat: Et si me necesse est mori, nunquam te negabo. Promittis & non facis. Ecce alius damnatus in homicidium, quod non promiserat, facit. Exclusus de loco est tuo, exclusit te latro. Ipse primus ingreditur cum Christo in paradysum. Ex latere diximus de latrone, neque enim obliu sumus propositi: propositueramus enim de paradiso dicere, quòd ante aduentum Christi nemo fuerit in paradiso. Reuertamur ergo ad propositũ. Latronis corona non nos errare faciat, sed prouocet ad coronam. Abraham necdũ erat in paradiso, quia necdum Christus intrauerat cum latrone. Venit Christus, & passus est, & multa corpora sanctorũ resurrexerunt, & visa sunt in sancta ciuitate. Crux Christi clavis paradisi est, crux Christi aperuit paradysum. Nõne nobis dixit, quod regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud? Qui in cruce est, non vim facit, nihil medium est. Et crux, & statim paradysus, sed magnitudo pœnarum facit magnitudinè præmiorũ. Hæc interim diximus: deprecemur dominum, vt latronem & istum Lazarum pauperem imitari possimus, Si persecutio venerit, imitemur latronem: si pax fuerit, imitemur Lazarum: si martyrium fecerimus, statim intrabimus paradysum: si paupertatis pœnam sustinuerimus, statim in sinum Abraham. Habet & sanguis, habet & pax loca sua, habet & pau-

Psal. 11. d.

Matt. 26. d.

Matt. 22. b.

pertas

Matt. 13. f.

Philip. 3. b.

Hiere. 6. d.

Satanae festi voluntatibus dictum.

Sobria ebrietatis.

Musica piarum.

Mali non infamandi, sed corrigendi.

Similia pulchra.

pertas martyrium suum, & egestas bene tolerata facit martyrium, sed egestas propter Christum, non propter necessitatem: ceterum quanti pauperes sunt, & diuites esse desiderant, & scelera faciunt: Non ergo paupertas simplex beatum facit, sed paupertas propter Christum: fides famem non timet. Qui Christum amat, non timet famem: qui Christum habet, omnes secum diuitias habet. Negociator quidam sapientissimus vendidit vniuersam substantiam suam, & ceteras margaritas, & emit sibi vnam preciosissimam margaritam: habuerat quidem margaritas, & pulcherrimæ erant, & preciosæ. Mosem habebat, Esaiam habebat, Hieremiã habebat, & sanctos prophetas, sed hæc ad comparisonem Christi duxit pro stercore. Vnde & dicit Apostolus: Quæ, inquit, erant mihi pro lucro, hæc æstimauit pro stercore, vt Christum lucrifacerem, hoc est, vt margaritam vnam emerem. Vnde & in alio propheta: State in viis, & quærite viam: quasi diceret, emite margaritas, & per margaritas vnam emite margaritam. State in viis, & quærite viam. Nõ dixit, dimitte vias: sed, state in illis viis, & quærite viam Christum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM HOMILIA POST CALENDAS de iis qui eius diei postredie inebriantur, de q; iis qui comment ad cauponas, ac popinas, quib; choreas ducunt per ciuitatem: præterea quòd non oportet præceptorem desperare de discipulis, et si non protinus obtemperant: postremò de Lazaro mendico, ac diuite, Erasmo Roterodamo interprete.

Esternum diem, quum esset festum satanæ, fecistis festum spiritus, quia multo cum animi studio recepistis ea quæ à nobis dicebantur, maximamq; diei partem in eo cõsumpsistis, ebrii temulentia quadam sobrietatis plena, cumq; Paulo dicentes choreas. Quæ quidem ex re nobis geminum accreuit lucrum, primum quòd ab indecora temulentorum saltatione abstinuistis, deinde quòd spiritalibus saltastis tripudiis, quibus plurimũ adest decoris ac modestiæ. Ad hæc quòd crateris participes fuistis, non mero, sed spiritali doctrina redundantis: neque saltastis ad tibiam citharæq; modos, sed ipsi tibia citharæq; fuistis spiritui sancto: quumq; ceteri choros ducerent diabolo, vos eo quòd hoc in loco versabamini, præbuitis vos ipsos organa vasaq; spiritui: exhibuistisq; animas vestras, ceu musica instrumenta, quæ spiritus sanctus pulsaret moueretq;: præbuitis corda vestra, velut organa, quibus gratiam suam inspiraret. Vnde modulatum concentum reddidistis, non solum homines demulcentem, verum etiam supernas virtutes delectantem. Agè itaque & hodie, aduersus ebrietatem armemus linguam, istamq; vitam madidam ac dissolutam prosternamus: vituperemus istos qui in ea totis diebus versant, non vt illos pudefaciamus, sed vt eos à pudendis liberemus: non vt illos probris afficiamus, sed vt eos corrigamus: non vt illos traducamus, sed vt ab infami traductione, & à diaboli, hoc est traductoris manibus eripiantur. Quisquis enim in temulentia totos agit dies, quisquis in deliciis & ingurgitatione, sub diaboli tyrannidem redactus est. Atq; vtinam oratio nostra profectus aliquid adferat. Quòd si post nostram etiam admonitionem in iisdè viciis perseuerauerint, ne sic quidem nos desistemus apud vos quod restũ est consulere, quandoquidem & aquarum ventæ, etiam si nullus veniat aquatum, manent tamen: & fontes quauis hauriat nemo, tamen scatebras emittunt: & amnes etiã si nemo bibat, nihilo secius fluunt. Sic oportet & il-

lum qui concionatur, quanuis nullus auscultet, tamen præstare quicquid in ipso situm est. Siquidem hæc lex nobis qui sacri sermonis administratione suscepimus, à benigno præscripta est deo, ne vnquam quod quidem in nobis fuerit facere, defatigemur: nec villo tempore sileamus, siue sit qui auscultet, siue sit qui prætercurrat negligens quod dicitur. Nã & Hieremias cum Iudæis multa minitans, malaq; imminencia prædicens, ab audientibus subsannaretur, totoq; die rideretur, cogitabat ab illa prophetia desistere, nimirum humano quodam affectu victus, sannas illas & conuicia perpeti nõ valès, aitq;: Factus sum ridiculus toto die, dixi: Non loquar, neque nominabo nomen domini, & factus est in me velut ignis ardens, atque astuans in ossibus meis, ac dissoluo, nec possum ferre. Quod autem dicit, huc habet sensum: Volebã, inquit, à prædicatione desistere, propterea quòd non auscultabant Iudæi: & simulatque hoc cogitalsem, irruit in animam meam spiritus vis, velut ignis, omniaq; intima mea succendit, consumes insuper, & exedens ossa mea, adeo vt incendium illud ferre non possem. Quòd si propheta qui quotidie ludibrio habebatur, quotidie conuiciis incessabatur, sic discruciatu est, eò quòd statuerat silere: qua tandem nos venia digni cenlebimur, si qui nondum tale quicquam perpessi sumus, tamen ob quorundam negligentiam deiiciamus animam, & ab exhibenda illis doctrina censemur, maxime verò cum tam multi sint, qui se præbent attentos. Non hæc loquor mei consolandi delinendiq; gratia. Nam meo quidem ipsius animo persuasi, quoad spirauero, & donec domino visum fuerit nos in præsentia vita versari, hoc implere ministerium, siue quis attendat, siue non attendat, vt faciat ea quæ præcipiuntur. Verum quoniam sunt nonnulli, qui multorum manus distoluunt, neque contenti quòd ipsi nihil vti litatis adferunt vitæ nostræ, etiam aliorum studium ac feruorem refrigerant sannis ac dicitariis dum aiunt, Desine bene consulere, desiste monere. Nolunt tibi auscultare, Ne quid sit tibi cum illis commercij. Quoniam ergo sunt quidam ista loquentes, inhumanam hæc sententiam, insidiasq; diabolicas excutere volens è multorum animis, pluribus hac de re dissero. Siquidem & heri noui multos, qui talia verba protulerint, qui quã cõspicerent aliquos in caupona detriuisse tempus, cum risu sannisq; dicebant: Scilicet omnino persuasi sunt. Nemo prorsus cauponam ingressus est. Omnes sobrij sunt redditi. Quid ais homo? videlicet istuc polliciti sumus, nos vno die omnes illos reti capturos: Nam si decem modò persuasi fuerint, si quinque tantum, si vnus: nonne nobis hoc sufficit ad consolationem? Ego verò dicam quiddam hoc etiam vehementius. Pone neminem nostris dicitis fuisse persuasum. Quanquam id fieri nunquam potest, nimirum vt sermo in tam multas aures disseminatus, vacet omni fructu. Veruntamen pone istuc esse, ne sic quidem nobis nihil adferet lucri sermonis noster. Nam etiam si nonnulli ingressi sunt cauponam, non tamen cum pari qua solent impudentia sunt ingressi, sed ad ipsam etiam mensam crebro nostrorum verborum recordati sunt, subiit illis nostra reprehensio, rediit in memoriã nostra obiurgatio, ac recordantes rubore suffusi sunt, erubuerunt tacita cogitatione, nec simili impudentia fecerunt ea quæ solebant. Hoc autem initium est salutis, optimaq; mutationis, si quem penitus sui pudeat, si quis prorsus damnet ea quæ fiunt. Quin ex hoc insuper, & aliud nobis lucrum nõ minus nascitur. Quòd nam hoc? Nimirum illud, quòd eos qui sobrieta-

Verbi minister munus cessare debet ab officio.

Hiere. 10. c.

Verbu semper i aliquo fructificat.

Gradus ad virtutẽ est, minus impudenter peccare.

fobrietatem amplectuntur, reddimus modestiores ma-
 gisque compositos, dum ex oratione nostra declara-
 tur, quod optimis ducantur consiliis, qui non abducun-
 tur exemplo multitudinis. Non erexi quidem ægotan-
 tes, attamen eos qui valent, reddidi firmiores. Non ab-
 duxit à vicio sermo noster, sed tamen eos qui cum vir-
 tute vitam agunt, reddidit attentiores. Super hæc quo-
 que quiddam addam tertium. Hodie non persuasi, sed
 cras persuadere potero. Quod si minus cras, attamen
 perendie, aut quarto ab hinc die fortassis persuasero.
 Qui hodie quod audiuit repulit, cras fortassis audiet
 ac recipiet. Tum qui hodierno crastinoque die contemp-
 sit, fortassis post dies complures præbebit animum iis
 quæ dicentur. Quandoquidem & illud crebro fit, vt pis-
 cator qui per totum diem vacuum attraxit rete, sub no-
 ctē iam abire parans, capto qui ipsum per totum fefel-
 lerat diem, pisce, discedat. Quod si ideo victuri sumus
 in ocio, & ab omnibus actionibus videbitur abstinē-
 dum, eò quod semper euenit, vt alicubi frustremur op-
 tatis, vniuersa nobis perierit vita: nec spiritalia modo,
 verum etiã illa quæ ad vitæ præsentis vsum pertinent,
 simul interierint omnia. Etenim si agricola protinus
 ab agriculture re soluiat, quod semel atque iterum aut
 spiritus acciderit aeris inæqualitas, breui fame perire-
 mus omnes. Item si nauclerus, ob semel atque iterum,
 aut sapius obortam tempestatem fugiat mare, futurum
 est, vt nemo vehatur pelago, atque hinc rursus peri-
 bunt nobis omnia vitæ commoda. Quod si per singu-
 las artes percurrere, ista quæ nos facere vis, suadeas mo-
 neasque, cuncta funditus interibunt, terraque carebit ædi-
 ficiis ac domiciliis. Itaque cum hæc omnia sciant, etiã
 semel atque iterum aut sapius frustrati fuerint optato
 negociorum, in quibus versantur, exitu: denuò pari cū
 alacritate redeunt ad eadem. Nam & ruricola, vbi se-
 mel atque iterum ac sapius semen aruo commisit, nec
 votis respondet prouentus, rursus eandem exercet se-
 getem, neque raro fit, vt totius temporis iacturam vno
 sarciat anno. Sic & negociator quanquam crebro fecit
 naufragium, nō tamen abstinere à portu, sed & postea-
 quam nauim detraxit, & nautas conduxit, & pecuniis
 mutuo datis, eadem aggreditur negocia, idque, quum ni-
 hilo magis nunc sciat quo modo cessurū sit, quam scie-
 rat antea. Denique quicumque solent aggredi re quan-
 cunq; ita facere consueuerunt, quemadmodum faciunt
 agricolator ac negociator. Et post hæc quum illi tantā
 adhibeant curam studiūque, circa res ad præsentis vsum
 vitæ pertinentes, licet exitus sit incertus: nos si loquen-
 tes non auditi fuerimus, illico desinemus: Et quam ob-
 tinebimus veniam? Quid excusationis adferemus: Et ta-
 men illis, si non successerit, nullus est, qui damnum ac-
 ceptum leniat. Veluti si mare nauim fluctibus obruerit,
 nemo medebitur inopie naufragi. Si vis imbruium effu-
 sa in aruum præfocarit sementem, cogitur agricola va-
 cuis manibus abire domum: Nostra verò quum loqui-
 mur aut exhortamur, non est eadem conditio. Immo
 si semen per te iactum auditor non receperit, nec obe-
 dientie fructum retulerit, tu tamen communicati con-
 filij mercedem fers à deo, nec minus accipies præmij,
 non auditis, quam accepturus eras, si ille obtemperaf-
 set. Quod erat in te, præstitisti. Ceterum ad id vt per-
 suadeamus auditoribus, non sumus obstricti, sed tantum
 vt admoneamus. Nostræ quidem partes sunt admone-
 re, illorum verò obtemperare. Et quemadmodū si nos
 admonendi officio functi non fuerimus, etiam si decē
 milia benefactorū prodierint, ipsis solis repositum est

premium, ad nos nihil redibit lucri, quandoquidē non
 dedimus consilium. Ita si nobis admonentibus illi nō
 auscultarint, ad ipsos solos redibit omnis vltio, nobis
 autem nihil imputabitur, quin potius copiosa merces
 nobis veniet à deo, si quidem quicquid in nobis erat si-
 tum, præstitimus. Nihil aliud iubemur, quam apud men-
 sarios deponere pecuniam. Loquere & admone. Verū
 nō audiuit. Tu nihilo fecius habes paratam mercedem.
 Ne destiteris, priusquam persuadeas, donec spiritum
 afflaueris. Terminus monendi, sit obedientia monitio-
 nem tuam recipientis. Diabolus circumferat obistere
 cupiens nostræ salutem, non solum ipse nihil hinc lucri
 reportans, verū etiam suo studio grauissima detrimen-
 ta sibi concilians. Is tamen vsque adeo vesanus est, vt
 frequenter & illa tentet, quæ nequaquam fieri possunt:
 nec illos solum adoriatur, quos omnino cōfidit se sup-
 plantaturum deiecturumque; verum etiam eos, quos pro-
 babile est artibus ipsius fore superiores. Itaque quum au-
 diret laudari ac mirifice predicari Iob, ab eo qui nouit
 arcana omnia, nimirum deo, sperabat fore, vt eum vi-
 ribus superior subuerteret: nec destitit omnia mouere
 moliri que, quod supplantaret hominem, nec desperauit
 impurus ille ac sceleratissimus demō: idque quum deus
 illi iusto tantum virtutis suo suffragio tribuisset. Et post
 hæc non erubescimus, neque pudore suffundimur, dic mi-
 hi, si quum diabolus nunquam desperet nostram per-
 niciem, sed indefinenter eam expectet, nos fratrum salu-
 tem desperauerimus? Et tamen illum decebat etiam
 priusquam expertus esset à lucta abstinere: nam deus e-
 rat, qui testimonium ferebat de iusto. Nec tamen absti-
 nuit, sed præ nimio furore quo fertur aduersum nos,
 etiam post dei testimonium sperabat futurum, vt illius
 ætatis præstantissimo viro superior euaderet. Ceterum
 nihil est tale, quod nos in desperationem adigat, & ta-
 men desistimus. Ac diabolus quidem vetante deo, non
 discedit à pugna aduersum nos suscepta: tu verò quum
 deus mandet extimuletque; ad subueniendum lapsis, resi-
 lis refugisque. Audierat diabolus loquentem deum, ho-
 mo iustus, verus, timens deum, abstinens ab omni ope-
 re malo, quodque nullus esset illi similis ex iis qui sunt
 super terram, & tamen post tanta taliæque iudicia per-
 seueravit dicere: Quid si quando, perpetuitate magni-
 tudineque malorum irruentium valeamus illum supe-
 rare, & hanc excellam deicere turrim? Quis igitur erit
 nobis veniæ locus, aut quid excusabimus, si quum tanta
 sit mali demōnis in nostrum insanientis exitium vigi-
 lantia, nos ne tantulum quidem similis diligentie ad-
 feramus ad salutem fratrum nostrorum, præsertim quū
 deum habeamus auxiliatorem? Itaque quum videris fra-
 trem tuum, durum, rigidum, minimèque attentum, dic
 apud te ipsum: Quid si progressu temporis aliquan-
 do valeamus illum flectere? Hoc nimirū & Paulus præ-
 cepit: Seruum domini non oportet litigare, sed placidum
 esse erga cunctos, erudientem eos qui resistunt veri-
 tati, si quando det illis deus penitentiam in agnitio-
 nem veritatis. An non vides parentes, quo modo filiis
 suis, licet frequenter desperatis, assident, lachrymantes,
 lamentantes, exosculantes, omnia quæ possunt admo-
 uentes, ad supremum vsque halitum? Hoc tu quoque
 facito pro fratribus. Et tamen illi non possunt lachry-
 mis ac lamentis, neque morbum depellere, neque mor-
 tem imminuentem abigere. Tu vero frequenter poteris
 animam deploratam, assiduitate instantiaque per la-
 menta reuocare ac suscitare. Dedisti consilium, nec per-
 suasisti, illachryma, punge frequenter ac suspira paulu-
 lum,

Reprehen-
 sionis sermo
 bonos red-
 dit melia-
 res.
 Non despe-
 randum de
 malis.

Simile à
 piscatore.

Simile ab
 agricolis.

A nauclero.

A nego-
 ciatore.

Ministro
 verbi, etiã
 si pereat o-
 pera, non ta-
 men perit
 merces.

Matt. 25. b.
 Talentum
 verbi depo-
 nendū, v-
 suram præ-
 stare nō est
 in nobis.
 Minister
 verbi vici-
 lantior esse
 debet ad
 seruandū,
 q̄ diabolus
 ad p̄dēdū.
 Iob v̄ctatur.

Doctor pla-
 cidus & le-
 nis.
 2. Tim. 2. d.

Simile.

lum, vt tua sollicitudo incutiat illi verecundiam, itaque
 se conuertat ad salutem. Quid ego solus possem effice-
 re? Neque enim quotidie vobis omnibus adesse valeo,
 neque suppetit mihi facultas, vt solus cum tanta dispu-
 tem multitudine. Ceterum si vos velitis inter vos, aliis
 aliorum partiri curam salutis, ac vestrum quisque vnū
 suscipere fratrum neglectorum, illico nobis cresceret
 ædificatio. Et quid attinet dicere, de iis qui post multā
 ac diutinam admonitionem seipsos ad meliorem frugem
 recipiunt? Etenim quum illi non teneantur imme-
 dicabili morbo, non oportet desistere, neque curam
 abiicere, etiam si certum præsciamus futurum, vt post
 multam sollicitudinem, multamque adhibitam admo-
 nitionem nihilo plus simus profecturi. Quod si hæc o-
 ratio vobis videtur incredibilis, ex factis dictisque; Chri-
 sti reddemus eam credibilem. Nam nos quidem ignari
 sumus futurorum, vnde nec diiudicare possumus de
 iis qui audiūt, vtrum obtemperaturi sint dictis nostris,
 an secus. Christus autem istarum rerum certam habes
 præscientiam, non defatigatus est corrigendis iis à qui-
 bus audiebatur, vsque ad extremum. Itaque quum sciret
 Iudam non esse reuocandum à prodicione, non tamē
 cessauit, assiduis consiliis, monitis, beneficiis, minis, de-
 mū omni doctrinæ specie à prodicione retrahere, nec
 destitit illum dictis ceu fræno cohibere. Hoc autem fe-
 cit nos instituens, vt etiam si præsciamus futurū, vt fra-
 tres non obtemperet, tamen quicquid in nostra fue-
 rit facultate præstemus, tanquam parata nobis admo-
 nitionis nostræ mercede. Vide autem quanta assidui-
 tate, quantaque sapientia illum cohibuerit. Vnus ves-
 trum me proditurus est. Ac rursus: Non de omnibus
 vobis loquor, noui quos elegi. Et, Vnus ex vobis dia-
 bolus est. Sustinuit omnes in angorem inducere, ne
 vulgaret proditorem, ac manifesta redargutione red-
 deret etiam impudentiorem. Nam vt intelligas quod
 illis etiam angorem iniecerint Christi dicta, licet sibi
 nullius mali consciis, audi quo modo quisque anxius
 dixit: Num ego sum domine? Neque verò dictis tan-
 tum, verum & factis illum corripuit, videlicet quum
 humanitatem suam frequenter ac modis omnibus de-
 clarasset, leprosos emundans, demones abigens, ægro-
 tos sanans, mortuos excitans, dissolutos astringens: bre-
 uiter, quum omnibus beneficis, neminem tamen pun-
 nit, semper habens in ore: Non veni ad vocandum
 iustos, neque vt iudicem mundum, sed vt seruem mun-
 dum. Ceterum ne putaret Iudas, quod tantum nosset
 benefacere, punire verò nequaquam, & hanc quoque
 docuit portionem, videlicet quod punire posset suppli-
 cioque afficere peccantes. Iam & illud vide, quam sapi-
 enter, quamque modis ipso dignis hoc docuit. Homi-
 nem punire supplicioque afficere sustinuit neminem.
 Qui sic? Vt discipulus puniendi facultatem in eo cog-
 nosceret. Etenim si quem punisset, declarasset ipsum
 pugnare secum, quippe qui dixerat: Non veni vt iudicē
 mundum, sed vt seruem mundum. Rursus si neminem
 punisset, mansisset incorrigibilis discipulus, nisi & fa-
 ctis didicisset illi esse puniendi facultatem. Quid igitur
 fieret deterior, nec vllus tamen hominum, afflictione,
 penam, aut supplicium pateretur, in ficum arborem
 Christus hanc suam potestatem exercuit, dicens: Ne
 posthac ex te fructus nascatur, eaque mox simplici ver-
 bo exaruit. Hoc pacto factum est pariter, vt & nihil no-
 xę rediret ad vllum hominem, & ipse suam potentiam
 declararet, vindicta in arborem impacta. Discipulus

autem si hæc animaduertisset, ingentem ex hac vltione
 cepisset vtilitatem. Sed deus, præsciens & hoc euenturū,
 non hoc tantum, verum etiam aliud hoc multo maius
 effecit. Quū gladiis & fustibus armati manus in ipsum
 pararent iniicere, tum illos omnes excæcauit. Id enim
 declarauit, quum diceret: Quem queritis? Quum enim
 Iudas frequenter dixisset: Quid vultis mihi dare, & ego
 vobis tradam eum, ille volens etiam ipsis Iudæis facere
 fidem, quod volens ad mortem iret, nec Iudæ malicia
 victus huc adigi potuerit, ipso proditore, cum ceteris
 omnibus astante, quem, inquit, queritis? Itane non no-
 uit quem erat proditurus? Sed dominus obæcarat il-
 lius oculos, nec id solum, verum etiam omnes hac vo-
 ce resupinatos deiecit in terram. Vbi verò nec ea res il-
 los reddidit humaniores, neque scelerosum illum à pro-
 ditione reuocauit, sed perseuerabat insanabilis, ne sic
 quidem alienatus est dominus, quod minus rursus illi
 tum beneuolentiam, tum curam impenderet. Sed agē
 considera, quomodo pungit, loquens verba, quæ maxi-
 mē possent animæ impudenti pudorem incutere, imò
 quæ vel saxeam metem queant emollire. Etenim simul
 atque Iudas irruisset ad eum osculaturus, quid ait? Iuda,
 osculo filium hominis prodis? Nec ipsa prodicionis
 species pudorem incussit homini. Hæc autem dicebat
 taxans ac pungens illum, pristinaque commonefaciens
 consuetudinis. Attamen quum Christus tam multa tū
 fecisset, tum dixisset, ille tamen nihilo factus est melior,
 non quod parum esset potens qui monebat, sed quod
 ille vecors. Christus autem quum hæc omnia præsciret,
 non desit tamen ab initio vsque ad finem suam exhibere
 benignitatem. Sic igitur & nos, etiam si sciamus
 omnia, debemus tamen infatigabiliter ac per omne tē-
 pus fratres nostros neglectos componere, etiam si ni-
 hil ex admonitione fructus sit rediturum. Etenim si do-
 minus qui prænouerat huiusmodi futurum euentum,
 hac vsus est sollicitudine erga eum, qui nihil fructus la-
 turus erat ex admonitione: qua tandem venia digni
 fuerimus nos, quum incertus sit nobis rerum euentus,
 adeo socordes fuerimus circa proximi salutem, post v-
 nam atque alteram admonitionem eos deferentes? De-
 nique præter hæc omnia quæ dicta sunt, etiam quid in
 nobis ipsis accidat consideremus, reputantes, quod quū
 deum nobis quotidie loquentem, per prophetas, per
 apostolos audiamus. Nam audimus quotidie, haud ta-
 men desinit, vel appellare, vel docere rebelles parum-
 que attentos. Quin & Paulus clamat, dicens: Pro Chri-
 sto legatione fungimur, tanquam deo per nos obsecra-
 te, rogamus pro Christo, reconciliemini deo. Quod si
 dicendum aliquid nouum & admirandum, haud tan-
 tum laudis meretur is qui præscit futurum, vt is qui
 consilium accipit, obtemperet, quantum is qui frequen-
 ter loquutus, frequenter adhibita monitione, frustratus
 est, nec sic tamen desinit. Nam priorem illum spes, pol-
 licens futurum, vt qui audit obtemperet, etiam si seg-
 nissimus fuerit excitat ad officium admonendi. Con-
 trā hic quum assidue moneat, nec audiat, nec eò ta-
 men desinit, seruicidissimè cuiusdam ac verissimæ cha-
 ritaris argumentum præbet, qui cum nulla simili spe a-
 latur, tamen ob vim amoris erga fratrem, non desinit
 illius agere curam. Verum non oportere nos vnquam
 desistere à cura lapsorum, etiã si præsciamus illos nobis
 non obtemperaturos, abundè demonstratum est. Su-
 perest, vt ad eorum reprehensionem transeamus, qui
 deliciis indulgent. Donec enim durarit hoc festū, do-
 nec ebrietatis vulnera mentibus ebriosorum infixerit
 diabolus,

Fratre fra-
 ter trahat
 ad salutē.

Christi er-
 ga Iudam
 lenitas.

Matt. 26.
 Ioan. 6. g
 Ioan. 13.

Mat. 26. g

Ibid. 9. b
 & Lu. 5. f.
 Quare Chri-
 stus quum
 omnib; be-
 nefecit,
 neminē pu-
 niuit in
 terris.

Ioan. 12. g

Mar. 11. b
 Ficus qua-
 re maledi-
 xerit.

Ioan. 18. b

Matt. 26. d.

Luc. 22. 6.

Vt nos pec-
 cantes tole-
 rat deus, ita
 debemus
 tolerare
 fratrem
 Plus me-
 a
 2. Cor. 5. d
 retur qui
 curat insa-
 nabilem.

1. Cor. 10. g

diabolus, oportet & nos admouere remedia. Heri quidem Paulum illis exhibuimus dicentem: Siue editis, siue bibitis, omnia in gloriam dei facite. Hodie vero ipsum Pauli dominum illis proferemus, non modo confulentem aut monentem a deliciis abstinere, verum etiam insultantem ac punientem eum qui in deliciis vi-xerat. Nam historia de diuite ac Lazaro, de que iis quaer-teris horum similibus acciderunt, nihil aliud quam hoc declarat. Quin potius ne leuiter hoc aut obiter agamus, ordine vobis ipsam parabolam recitabimus?

Homo quidam erat diues, & induebatur purpura ac bysso, & epu-labatur quotidie splendide. Erat autem mendicus quidam nomine Lazarus, qui iacebat in vestibulo illius vlcerosus, cupiensque saturari de micis qua decidebant de mensa diuitis. Sed & canes adentes, circumlingebant vlcera eius. Qua gratia dominus per parabolas loquutus sit, & quam tandem ob causam ex parabolis alias quidem explicauerit, alias non item: & quid nam sit parabola, & si qua sunt huius generis alia, in aliud tempus referuabimus, ne ab oratione qua nunc festinat digrediamur. Ceterum illud modum vobis dicemus in praesentia, quis euangelistarum scripserit hanc parabolam

Luc. 16. e. f

ad Christum fuisse propositam. Quis igitur is est? Nimirum Lucas solus; quandoquidem & hoc scire refert, quod inter ea qua referuntur ab euangelistis, alia dicuntur a quatuor communiter, alia speciatim a singulis. Quam ob causam & vt simul & nobis esset necessaria reliquorum sacra lectio, & euidenter perspicua fieret illorum inter ipsos consonantia. Etenim si omnes omnia dixissent ita certa & explorata, vt nullam desiderarent inquisitionem, nequaquam apparuisset illorum insignis concordia. Quapropter & omnes communiter multa scripserunt, & sibi quisque propriam sumpsit nonnulla. Quid igitur dicit Christus? Homo quidam erat diues, cuius vita variis viciis erat inquinata, nec ipse tamen vllam sentiebat calamitatem, verum illi cuncta velut e fontibus affluebant. Quod enim illi nihil acciderit subitum aut inopinatum, nec vlla doloris materia, nec vlla aegritudo oborta rerum mundanarum prosperitatem interruperit, hoc ipsum aperuit Lucas, dicens: Epulabatur & gaudebat quotidie. Ceterum quod viciosa egerit vitam, perspicuum est ex ipso vitae exitu, quem sortitus est, & ite ante vitae exitum, ex eo quod sic fastidiuit pauperem. Nani ista res declarat, quod non huius solum qui iacebat in vestibulo, verum nec alterius cuiusquam ille misertus fuerit. Etenim si illum perpetuo in vestibulo prostratum, quem quotidie semel atque iterum ac saepius videre cogebatur, foras prodians ac domum rediens. Non enim in biuio, nec in angiportu, occulto ve loco decumbebat, sed qua frequenter exibat intrabatque diues, sic vt vel nolens aspicere videretur. Ergo si illum non est commiseratus, erga quem casu obuiorum flexus est vnquam misericordia? Etenim vt primum diem neglexerit, certe consentaneum erat, vt altero die sentiret aliquid affectus. Quod si hoc quoque die dissimulauit, certe tertio die, certe quarto, certe quinto, aut huic proximo die prorsus animo flecti debebat, licet feris quoque fuisset immittior. Verum nihil istiusmodi sensit, sed illo quoque iudice, qui neque deum metuebat, nec hominem reuerbatur, & impudentior erat, & inexorabilior. Nam illum quidem vidua instantia, quauis crudelem & asperum, tamen flexit ad gratificandum, vicitque mulieris supplicatio. Hunc vero ne ista quidem res flectere potuit, ad subueniendum pauperi. Quamquam non erat similis postulatio, sed huius nempe Lazari multo fuit tum facilius, tum iustior. Nam vidua

Euangelista quur no omnia scripserint eade.

Luca. 18.

quidem illum implorabat aduersus hostes suos: hic nihil aliud petebat, quam sedare famem, ille tamen contemp sit pereuntem iacentemque. Illa flagitabat obstrepens, hic autem quum saepius vno die stimularetur, accessu famis, silens apparebat diuiti iacensque. Hoc certe satis erat, vel ad laxum cor emolliendum. Etenim qui obtundunt, in hos frequenter etiam prouocamur ira. Ceterum quoties videmus egenos multo cum silentio astantes, neque vocem vllam edentes, imo etiam si semper frustrentur, non tamen molesti ferentes, sed tantum offerentes sese nostro conspectui, quauis simus ipsis lapidibus duriores, tamen admirabilem illam pauperum modestiam reueriti, flectimur. Iam & aliud accedebat his qua dixi non minus, videlicet quod ipsa quoque facies pauperis erat miserabilis, vt pote fame diutinaque valetudine confecta. At tamen nec harum rerum quicquam implacabilem illum emolliuit. Hac igitur prima

viciosa crudelitas erat, inhumanitasque, cui nihil poterat accedere. Nec enim simile est, si cui res sunt tenues non succurrat egenis, etsi tantis affluens deliciis, fame tabescentes despiciat. Rursum simile non est, si pauperem semel atque iterum conspectum praetercurras, & quum quotidie videas ne sic quidem ex assiduo conspectu sensum humanum excitari ad misericordiam. Rursum aliud est, si qui calamitatibus & angustis premitur, maleque affectus est animo, non opituletur proximo: aliud si qui tanta fruitur voluptate perpetuaque foelicitate, alios fame tabescentes negligat, occludatque viscera, nec vel ab ipsa laticia reddatur humanior. Nam illud profecto nostis, quod licet simus omnium immitissimi, tamen successu rerum mitiores benignioresque reddi consueuimus. At illum ne copia quidem rerum reddebat meliorem, sed perseuerabat versus in feram, imo potius omnium ferarum crudelitatem & inhumanitatem moribus praestitit. Et tamen hanc scelerosam & inhumanam vitam agens, omni rerum prosperitate fruebatur. Alter vero iustus, ac virtutis studiosus in extremis erat malis. Nam Lazarus fuisse iustum, duobus argumentis declaratum est, tum exitu vite, tum & ante vitae finem, ipsa hominis in paupertate tolerantia. Quae, nonne videmini haec oculis intueri? Diuiti nauis erat plena mercium, ac secundo nauigabat vento. Verum ne quid mireris, ad naufragium festinabat, eo quod onus nolebat circumspicere ponere. Vis tibi commemorarem & aliud illius viciu? Quotidie vacabat deliciis. Nam & hoc erat viciu, non modum hoc tempore, quam tanta a nobis exigitur philosophia, verum etiam in initio sub veteri testamento, quum nondum nobis esset ostensa

sa tam exacta philosophia. Audi igitur quid dicat propheta: Vae vobis, qui venturi estis in diem malum, qui appropinquatis, & tangitis sabbata mendacia. Iudaei putant sibi sabbatum oculi gratia fuisse datum, verum non ista est causa: sed potius, vt abducenti a curis rerum temporalium, oculum omne consumerent in spiritualibus. Quod enim sabbatum non oculi, sed spiritualis actionis materia sit: dilucidum est ex ipsis rebus. Nam sacerdos eo die duplum facit operis, qui quotidie non nisi vnicam hostiam offerre solitus, sabbato iubetur offerre geminam. Quod si prorsus esset oculi dies, oportebat sacerdotem omnium maximam oculum agere. Quoniam igitur Iudaei corporalium rerum curis liberati, non vacabant spiritualibus, vtputa sobrietati, modestiae, & audientis diuinis sermonibus, sed contrarium potius faciebant, seruientes ventri, indulgentes ebrietati, distenti cibis, delicias, audi quo modo illos reprehendat propheta.

Allegoria.

Amos. 6. d. Sabbatum non oculi causa datum, sed spiritualis actionis materia sit. Sabbatis duplex hostia immolabatur.

Festis diebus maior peccamus. Eburnei lecti.

Lecti Christianorum.

Psal. 6. b. David rex noctu oras.

Lachrymae extinguunt gehennam incendium. Lecti Iacob Gene. 28. c

pheta. Quum enim dixisset, tangentes sabbata mendacia, subiunxit: Qui dormitis in lectis eburneis, ac lasciuitis in stratis vestris. Qui comeditis haedos & caulis, & vitulos e bubilibus lactentes, qui bibitis vinum defecatum, ac primis vnguentis vngimini. Accepisti sabbatum, vt animam tuam liberares a viciis, tu vero tum magis illa committis. Quid enim esse possit ista mollicie nequius, quam indormire lectis eburneis? Na cetera quidem peccata delectationem habent, velut in temulentia & adulterio: ceterum in lectis eburneis dormire, quam adfert voluptate: quod solatium? Num lecti pulchritudo reddit nobis somnum suauiore, dulciorumque? Imo grauissimum est illud molestissimumque, si modum sapiamus. Etenim si dum tu dormis in eburneo lecto, tecum reputes, quod alius ne panem quidem habet quo securum vescatur: nonne te tua condemnabit conscientia, insurget in accusationem istius inaequalitatis? Quod si crimen est eburneis indormire lectis, quum vndique etiam argento fuerint conuestiti, quam adferemus excusationem? Vis lecti videre pulchritudinem? Ego tibi nunc commonstro, non plebei neque militaris, sed regalis ornatum. Etenim quauis fueris omnium ambrosiosissimus, sat scio non optabis tibi lectum pulchriorem quam regis, & quod maius est regis non cuiuslibet, sed primarij, regumque omnium regalisissimi, qui in hodiernum usque diem celebratur, toto terrarum orbe. En, ostendo tibi lectum beati David. Qualis igitur erat ille? Non argento & auro, sed vndique lachrymis, & confessione erat exornatus. Hac ipse fatetur ita loquens: Lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Itaque vice margaritarum vndique lachrymis erat distinctus. Hic mihi considera mentem amore dei flagrantem. Nam quoniam interdum varie sollicitudines cureque principum, ducum, getium, populorum, militum, bellorum, pacis, ciuiliu ac domesticorum negotiorum, eorum qua procul, eorum qua propere distrahebant & auocabant hominem, quod oculi ceteri consumunt somno, ille in confessione, lachrymis, ac precibus impendebat. Neque id ita faciebat per vnam noctem, vt altera desisteret, neque sic per duas tresve, vt interim deficeret, verum singulis noctibus id faciebat: Lauabo enim, inquit, per singulas noctes lectum meum, & lachrymis meis stratum meum rigabo: videlicet lachrymarum vbertatem exprimens, simul & perpetuitatem. Quum omnes quietem & oculi agerent, solus ille tunc deum interpellabat, & aderat sopiri nescius oculus ploranti, lamentatiueque, suaque profertenti mala. Talem tu quoque tibi parato lectum. Nam lectus argenteus oblectus quum inuidiam hominum accersit, tum iram supremi numinis inflamat. Ceterum tales lachrymae quales erant Dauidis, ipsum etiam gehennae incendium norunt extinguere. Vis tibi alium commonstrem lectum Iacob? Solum habebat substratum, & lapidem capiti suppositum, eoque vidit illum intelligibilem lapidem, easque scalas per quas ascende-bant ac descende-bant angeli. Huiusmodi lectos excogitemus, vt eiusmodi videamus insonnia. Quod si lecto argenteo indormiemus, non modum nullam capiemus voluptatem, verum etiam animi molestiam perferemus. Quum enim tibi succurrit, quod in summo rigore mediaeque nocte, dum tu lecto indormis, pauper in balnearum vestibulis, palaeis distentae culcitrae incubat, culmis circutectus, tremens ac rigore concretus, fame cruciatus, etiam si maximam sis lapideus, sat scio condemnabis te ipsum, quod tibi permittas supra quam

opus est frui rebus ac deliciis indulgere, quum illi nec ad usum suppetat. Nullus, inquit, militans, implicatur temporariis negociis, miles es spiritualis. Talis autem miles non dormit in lecto eburneo, sed humi. Non obli-nitur vnguentis. Nam ista cura est meretricis amori-bus implicatorum ac perditorum, scenico-rum, mentisque deploratae hominum. Te vero, non oportet olere vnguentum, sed spirare virtutem. Nihil immundius anima, quoties corpus talem habet fragrantiam. Corporis enim ac vestium fragrantia, arguit intus latere animi graueolentem & immundum. Quum enim diabolus aggressus, deliciis euirauerit animam, omni-que vicioru genere compleuerit, tum & in corpore sua corruptio-nis lectum oblinat vnguentis. Nec secus atque hi qui pituita nasi catarroque perpetuo laborant, & vestes, & manus, & faciem cotaminant, eo quod subinde narium pro-fluuium abstergunt, anima quoque istius prauis pro-fluuij maliciam in corpus abstergit. Quis enim pracla-rum aliquid, aut bonae frugis opinabitur, de eo qui spirat vnguenta, qui muliebribus gaudet, qui saltatricula-rum elegit vitam? Spiret anima tua fragrantiam spiri-tualem, quod tum tibi ipsi, tum aliis tecum viuentibus ma-ximam adferas vtilitatem. Nihil est enim, nihil est, in-quam deliciis perniciosius. Audi rursum quid de illis di-cat Moses: Impinguatus est, incrassatus est, dilatatus est, & recalcitrauit dilectus. Nec ait, recessit, sed, recalci-trauit dilectus, illius intractabilitate nobis significans. Atque alio rursus loco: Vbi comederis ac biberis, caue tibi, ne quando obliuiscaris domini dei tui. Adeo deli-cie solent ad numinis obliuionem adducere. Proinde tu quoque cum sederis ad mensam, memento quod post conuiuium orandum est tibi. Ita moderatam ventrem ex-ple, ne grauatus non queas genua flectere, ac deum in-uo-care. An non vides quod iumenta iugum ferentia, post-eaquam ad praesepe pasta sunt, iter agunt, onera gestant, suamque explent ministerium? Tu vero qui sublata me-sa, ad omne opus inutilis es & inidoneus, num vitare po-teris, quod minus videaris asinis deterior? Quam ob re? Quia tum maximam conuenit esse sobrium ac vigilan-tem. Nam tempus post mensam, agendi gratias tempus est. Non decet autem agentem gratias ebrium esse, sed sobrium ac vigilantem. A mensa non ad lectum, sed ad deprecationem vertamur, ne brutis animantibus simus magis bruti. Noui fore multos, qui damnent ea qua nunc dicuntur, veluti qui nouam quandam & mi-ram consuetudinem inueham concionandi. At ego magis damnabo prauam consuetudinem, qua nunc ob-tinuit. Etenim quod post cibum ac mensam non ad som-num oporteat ire, nec ad cubile, sed oporteat cibo preces ac diuinarum scripturarum lectionem succedere, manifestius declarauit ipse Christus, qui cum immen-sam multitudinem accepisset conuiuii in deserto, non remisit illos ad lectum aut somnum, sed ad audiendos sermones diuinos inuitauit. Non enim distenderat il-lorum ventres, neque ad ebrietatem impulerat, verum vbi saturasset illos quantum exigerat necessitas, ad spi-ritualem adduxit alimoniam. Itidem nos quoque facia-mus, eoque modo consuescamus capere cibum, vt ad vitam tuendam duntaxat sufficiat, non vt nos valeat grauare. Non enim in hoc nati sumus ac viuimus, vt edamus, ac bibamus, sed ideo edimus ac bibimus, vt vi-uamus. Ab initio non erat cibi causa data vita, sed vita causa datus est cibus. Nos vero perinde quasi ob hoc ipsum viuerem, ita cuncta in hoc infumimus. Ceterum vt vehementior etiam fiat deliciarum redargutio, acrius-que

2. Tim. 2. c. Culcitra militis.

Vnguenta arguunt animam graueolentem.

Deliciae perniciosissimae.

Deu. 32. b. Recalcitra-re deo.

Deut. 6. b.

Dissimile.

A cibo sumpto orandum.

Christus docuit pastos.

Socratis sententia.

que pungat in his vitam agentes, agē rursus ad Lazarum referamus sermonem. Hoc enim pacto fiet, ut nobis sit efficacior admonitio consiliumque nostrum, quā videatis non verbis, sed factis corripit puniriq; eos qui indulgent in glauie. Diues igitur ille cum tanta vivebat improbitate, quotidie deliciis vacans, lautisq; patinis fruebatur, grauius sibi ipsi supplicium accersens, maiusq; parans incendium, ac vindictam dei reddens im placabile, vltionem exasperans sic ut venia locus non esset. Pauper autem proiectus erat in vestibulo, nec tamen erat morosus, nec dicebat conuicia, nec indignabatur. Non dicebat apud se quod dicunt complures: Quid tandem est hoc? Ille qui improbam crudelēq; vitam agit & inhumanā, omnibus modis supra quam opus est fruitur rebus, nec vllam animi molestiam patitur, nec aliud quicquam inopinatum, qualia multa solent in rebus humanis accidere, sed pura nullaq; agridudine contaminata voluptate fruitur. Mihi verò ne tantum quidem impartitur alimonie, quantum postulat necessitas. Verum isti qui in parasitos & adulatores, ac temulentiam quicquid habet consumit, non aliter q̄ ē fonte cuncta affluunt. Ego porrò hīc iaceo, exemplum iis qui me conspiciunt, probrum ac ludibrium, fame contabescens. An hæc sunt prouidentia? An vlla iusticia despicit res hominum? Nihil horum neque dixit, neque cogitauit. Vnde hoc liquet? Ex eo q̄ angeli stipatum illum deduxerunt, inq; sinum Abrahæ delatum deposuerunt. Quod si blasphemus fuisset, nequaquam illi tantum contigisset honoris. Ita cæteri quidē ob hoc demum tantopere mirantur hominem quod in paupertate vixerit. Ego verò doceo illum nouē supplicia pertulisse, nō quod puniretur, sed quod clarior redderetur. Quod quidem etiam euenit. Nam paupertas quidem res est verè molesta, id quod norunt quicunq; sunt experti. Nec enim vlla oratio possit assequi cruciatum, quem sustinet ij quibus cum paupertate res est, si nesciant vti philosophia. In Lazaro verò non ista tantum erat calamitas, verum etiam aduersa valetudo erat affixa, eaque supra modum grauis. Vide siquidem quemadmodum declarat vtranque calamitatem ad summum peruenisse. Nam quod omnem paupertate Lazari paupertas tum superauerit, declarauit dicens, q̄ ne micis quidem potiri licuerit quæ cadebant de mensa diuitis. Porrò quod valetudo quoque ad eandē mensuram peruenerit ad quam paupertas, vltra quam non posset amplius proferri, & id quoque rursus declarauit, dicens, quod canes lingebant vlcera eius: adeo erat fraetis viribus, ut ne canes quidem posset abigere, sed vnum cadauer iacebat, videns quidem eos accurrentes, nequaquam tamen valens depellere, vsque adeo illi membra erant soluta, vsque adeo erant arefacta morbo, vsque adeo consumpta erant afflictione. Vides vehementer supraque modum & paupertatem, & valetudinem oppugnantem corpus illius. Quod si horum vnum quodque per se intolerabile est & acerbum, quā simul conglomerata fuerint, an nō Adamas quispiam fuerit, qui hæc perferat? Multi frequenter laborant aduersa valetudine, ceterum non egent iis quæ ad victum sunt necessaria. Alij paupertati extrēmā sunt obnoxij, verum potiuntur bona valetudine, sic ut altera res alterius sit solatium, huic verò ambo concurrere mala. Agē, posles mihi nominare quempiam, simul & aduersa valetudini & paupertati obnoxium, sed non vsque adeo desolatum ac destitutum? Nam ille quidem quāquam non ex sese neque à domesticis ac familia-

ribus, tamē ab his qui videbāt, misericordia flexis subleuari poterat, in publicum proiectus. Hic verò molestias eas quas antea diximus, molestiores reddebat, q̄ ab his qui assistere debebant erat desertus: & hæc ipsam solitudinem rursus molestiorem videri faciebat, q̄ in vestibulo diuitis iacebat. Etenim si in terra deserta nullisq; habitata, iacens, hæc passus fuisset, neglectusque iacuisset, haud quaquam tantumdem habuisset cruciatus. Nam si nullus adit, hoc ipsum etiam nolenti persuadet, ut ferat quæ accidunt. Ceterum quod in medio tam multorum iacens, ebrietati indulgentium, suauiter viuentium, à nemine vel vulgarem curam nancisceretur, id reddebat sensum dolorum acriorem, magisque incendebat animi agridudinem. Non enim perinde si absint qui succurrant, atque si adsint quidem, sed nolint porrigere manū, mordere solet animum in calamitatibus, quod quidem tum huic accidit. Nullus erat qui dictis consolaretur, nullus qui factis adferret solatium, non amicus, non vicinus, non cognatus, non videntium quisquā, adeo erat tota diuitis deliciis corrupta familia. Ad hæc aliam doloris accessiōnem adiungebat, quod alterum illum in felicitate conspiciebat, non quod inuidus esset ac prauus, sed quod omnes solent in aliorum prosperitate exactius suas perferre calamitates. Non enim iam solū suam ipsius calamitatem cum illius prosperitate conferens, grauiorē reddidit suorum malorum sensum, verum etiam perpendens quod ille vitam ducēs crudelem & inhumanam in omnibus prosperaretur, ipse verò virtutem ac modestiam amplexus, extrema pateretur mala, inconsolabilem animi molestiam, & hinc sustinuit. Nam si vir iustus fuisset diues, si modestus, si suspiciēdus, si omni virtute præditus, nequaquam illi perinde doluisset. Nunc verò quum diues esset, & vitam ducens improbam, & ad extremum vsque malicie prouectus, & tantam inhumanitatem ostendens, & hostilem animum gerēs, nec secus atque lapidem ipsum prætercurrens, sine verecundia, sine misericordia, denique super hæc omnia, tantapotiens rerum copia, cogita quā probabilis sit, quod velut alternis fluctibus merferit ille pauperis animum: cogita qualiter affectum fuisse Lazarum consentaneū est, quum videret parasitos, adulatores, famulos ascendentes descendentes, egredientes ingredientes, circuncursantes, tumultuantes, ebrios, salientes, omne lasciuie genus exhibentes: sic enim quasi propter hoc venisset ut esset alienorum bonorum testis, ita in vestibulo proiectus erat, solū vitæ tantum habens ut sua mala sentire posset, in portu faciens naufragium, iuxta fontem molestissima siti discruciatu animo. Dicam & aliud quoddam præter hæc malum. Non poterat alterum videre Lazarum. Nam nos etiam si innumera patiamur mala, habemus tamen ad illum spectātes vnde sufficientem accipiamus consolationem, magnumq; feramus molestia delinimentum. Nam malorum nostrorum reperire consortes, siue in factis, siue in dictis, multum affert solatij lugentibus. Ille verò neminem alium habebat ad quem respiceret eadem cum illo passum, imò ne audire quidem poterat de quoquam, qui maiorum ipsius ætate, tam acerba sustinuisset. Hoc autem satis est ad inducendam animo caliginem. Possum & aliud his omnibus addere, videlicet quod ne de resurrectione quidem quicquam potuerit philosophari, sed huius vitæ res credere huius vitæ sine terminali. Erat enim eorum numero, qui gratiam Euangelij præcesserunt. Quod si nunc his temporibus post tantam dei cognitionem

Paupertas nō querula.

ἐκ πηγῆς, prouerbii.

Novem in Lazaro supplicia.

Paupertas grauis sine philosophia.

Aduersa valetudo graue malum.

illud.

illud.

tionem, post egregias resurrectionis spes, post illic reposita peccantibus supplicia, post parata iis qui rectē vixerunt bona, adeo deiectis animis, ac miseris sunt nōnulli, ut ne horum quidem expectatione corriganter: quid tandem est putandum illi accidisse, etiam hac de stituto ancora? Nam ille tale nihil vnquā philosophari potuit, eò quod nondum aduenisset tempus eiusmodi dogmatum. Ad hæc & aliud quiddam accessit, quod & fama ipsius apud homines imprudentes traduceretur. Solet enim hominum vulgus vbi quos viderint in fame perpetuòque morbo & extremis agentes malis, nec opinionem de eis habere bonam, sed ex ipsa calamitate æstimare vitam, & omnino iudicare illos ob maliciā sic affigi, aliāq; multa huius generis inter se loquuntur, stultē quidem illi, loquuntur tamen. Hic si deo chareret, nequaquam ipsum in huiusmodi malis esse pareret. Hoc & in Iob & in Paulo venit vsu. Nam & illi dicebant: Nōne frequenter tibi dictum est in labore, vim autem verborum tuorum quis sustinebit? Si enim tu consolatus fuisses multos, genibusque infirmis addidisses fiduciam, nunc vero peruenit in te labor, tu verò curasti. Nōne tuus labor est? Si quid tibi, inquit, bonæ rei gestum fuisset, haudquaquam ista patereris, sed peccatorum & iniquitatis luis pœnas. Et hoc erat quod maximè mordebat animum Iob. Ac de Paulo Barbari hoc ipsum dicebant: quum enim viderent viperā pendentem de manu illius, nihil boni de illo suspicabantur, sed existimabant eum hominem esse de numero eorum, qui extrema perpetrarunt scelera. Id perspicuū est ex his quæ dicebant: Hunc inquit, à mari seruatuū, vltio non passa est viuere. Hoc autem non mediocriter nos quoque conturbare consuevit. Attamen quum fluctus essent tam multi vicissimque alij super alios illū impeterent, non tamen demersum est nauigium, sed perinde, ut si in fornace positus veluti perpetuo rore refocillaretur, ita philosophabatur. Nō dicebat apud sese quicquam tale, quale vulgus dicere verisimile est: Ille diues si mortuus illic punitur, datque pœnas, vnum factum est vnum: si verò illic iisdem potitur honoribus, duo facta sunt nihil. An non hæc per fora circumfertis vos vulgares vestrum plerique, ex hippodromia paganorumq; theatris in Ecclesiam importantes: Pudet me quidem ac rubore suffundor, qui talia verba in mediū proferam, nisi quod necesse est hæc dicere, ut vos à risu, probro, noxiisque verbis liberemini. Hæc multi frequenter dicunt ridentes, verum hoc quoque diabolice verutia est, loco dictorum ciuiliū & vrbanoꝝ pernicioſa in vitam nostram inducere dogmata. Hæc sine fine & in officinis fori, & in cœdibus plerique circulerunt, quæ res extrēmā est diffidentia, maximeq; ridicula, animiq; puerilis. Nam dicere num hinc profecti mali puniuntur, nec hoc vehementer habere persuasum, quod omnino puniendi sunt, diffidentium est ac dubitantium. Illud vero quāuis hoc euenit, quæ admodum etiam euenturum est, putare malos æquale præmium cum iustis reportare, extrēmā dementia est. Quid ais dic mihi? Si diues illic profectus punitur, vnum factum est vnum: & quo modo istuc possit consistere? Quot enim annis vis illū hic pecunias fuisse frutum? vis ponamus centum? Ego vero etiam ducentos pono, pono trecentos, pono bis tantum, & si vis mille, quod sanè fieri non potuit: (Dies enim, inquit, annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni, si autem in potentatibus octoginta.) attamen ponantur mille: num potes, quæso te, vitam ostendere quæ finem non

Indæorum vulgus non credebat resurrectionē Calamitas facit obnoxium susceptioni malicie. Iob. 4. a. b.

Iob. 4. a. b.

Act. 2. s. b.

Prouerbii impiū.

Loci impij fugiendi.

Nulla comparatio inter vitā hanc & futuram. Fictio in exemplis. Psal. 89. c.

παρομοια.

Resurrectio Lazari non sperata durum.

habeat, ac terminum nesciat, qualis est illic iustorum? Agē igitur, cedo, si quis in annis centum vidisset per vnam noctem suauē somnium, multisq; deliciis per somnum fruitus esset, centum annis puniretur: num is de hoc dicere posset, vnū vnū, & vnica noctē qua somnauit centum annis equiparare? Dictu absurdum. Hoc iam & de futura vita cogita. Nam quod est somnium vnum ad annos centum, hoc est presens vita ad vitam futurā, imò potius multo minus. Quod est exigua gutta ad pelagus immensum, hoc sunt anni mille ad futuram illam fruitionem. Et quid tandem queat aliquis amplius dicere, nisi quod terminum non habet, & finē nescit: quantumque interest inter somnia & res veras, tantum interest inter huius vitæ statum & illius. Quin & alioqui antequam illic puniantur, iam nunc qui improbē agunt, atque in peccatis viuunt, puniuntur. Nec enim mihi dixeris illum mensa sumptuosa frui, vestibibus circumdari sericis, mancipiorum greges circumferre, alios submouere in foro, sed explica mihi istius conscientiam, & videbis intus grauem peccatorum tumultum, iugem metum, tempestatem, turbationem: videbis velut in curia mentem ad thronum conscientiaē conscendisse regalem, & tanquam iudicem quempiā sedentem, & cogitationes loco carnicum adhibentem, in eculeo suspendentem, lateraq; conscientia radentem vngulis pro commissis, vehementer inclamantem, quū nemo sciat, nisi quod solus deus hæc videre nouerit. Etenim qui committit adulterium, etiam si millies fuerit diues, etiam si nullum habeat accusatorem, non desinit tamen intus seipsum accusare: & voluptas quidem temporaria est, dolor verò perpetuus, timor vndiq; ac tremor, suspicio & anxietas, angulos metuit, vmbas ipsas formidat, suos ipsius famulos, conscios, inscios, illam ipsam quam corrumpit, & virum quem affecit contumelia: obambulat amarum accusatorem circumferens conscientiam, quum sit suo ipsius iudicio damnatus, nec vel ad breue tempus possit respirare. Nam & in lecto, & in mensa, & in foro, & in doino, & interdiu & noctu, & in ipsis frequenter somniis hæc iniquitatis simulachra videt, ipsiusq; Cain vitam viuunt, gemens ac tremens super terram, quum nemo sciat, intus tamē habet ignem implicitum. Idem patiuntur & qui rapinam exercent, & qui fraude lucrum faciunt: hoc & ebrios, in summa quotquot in peccatis viuunt. Neq; enim vlla ratione iudicium illud potest corrumpi muneribus. Imò etiam si non assequimur virtutem, sectemur tamen, dolemus eo q̄ non assequimur: etsi potiamur malicie voto, tamē cessante voluptate quam ex peccato percipimus, sentimus dolorem. Itaq; ne dixerimus de diuitibus hic improbē viuētibus, & de iustis illic felicitate fruētibus, q̄ vnum sit vnum, sed q̄ duo sint nihil. Quandoquidē iustis, & ea quæ illic sunt, & ea quæ hic sunt, multam præbent voluptatem: qui verò sibi per fraudem quæ nō oportebat vsurparunt, tum illic puniuntur, tum hic discruciantur expectatione supplicij illic futuri, deinde mala quam ab omnibus ferunt opinione, præterea q̄ ipsū etiam peccatum animam ipsorum corrumpit. Deniq; postquam hinc profecti sunt, intolerabilia perpetiuntur supplicia. Rursum iusti etiam si hic innumera perpetiantur acerba, quoniam bona spes alit illos, habentq; voluptatem firmam, stabilem & immobilem, etiam post hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit. Nec enim isthuc mihi dixeris, erat vlcerosus, verum illud considera, quod quous auro preciosiorem intus habet animam, imò verius

Et hic puniuntur impij.

Conscientia carnicum.

Gene. 4. 6

Dilectio.

Ex animi malis bonisve affinisve mandus homo.
 non animam tantum, verum etiam corpus ipsius. Virtus enim corporis non est obsecitas, bonaque habitudo, sed tantos ac tales ferre cruciatus. Non enim si quis in corpore gestet talia vulnera obominandus est, verum si quis in animo innumera habens vlcera, nullam illorum curam agat, is abominandus est, qualis erat ille diues, intus totus vlcerosus. Et quemadmodum canes huius lingebant vulnera, sic & demones illius peccata. Et quemadmodum hic in fame cibi, ita ille in fame omnis virtutis vivebat. Hec igitur omnia quum sciamus, philosophemur, neque dicamus: Si illum deus amasset, haudquaquam eum talem esse passus fuisset. Nam hoc ipsum quidem maximum est dilectionis argumentum. Quem enim diligit deus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit. Et rursus: Fili, si accesseris ad seruiendum domino, prepara animam tuam ad tentationem, dirige cor tuum ac perseuera. Eiciamus igitur istas superuacuas opiniones, vulgariaque istiusmodi dicta. Turpitudine enim, inquit, ac stultiloquium & scurrilitas ne prodeant ex ore vestro. Nec ipsi talia loquamur: & si alios videamus talia loquentes, obturemur illis os, contra insurgamus acriter, cohibeamus impudentem linguam. Age si quem vidisses latrocinij principem grassantem per vias, prætereuntibus insidiatam, ea quæ sunt in agris rapientem, in speluncas ac foueas subterraneas aurum & argentum defodientem, ac illic multa recludentem armenta, vestes ac mancipia multa ex incurfionibus illis possidentem, agere dic mihi, num illud beatum diceres propter diuitias illas, an potius miserum prædicares, propter supplicium illi venturum? Atqui nō dum comprehensus est, neque in manus iudicis traditus, nec in carcerem coniectus, neque accusatorem habuit, neque in iudicium venit, sed deliciis indulget, inebriatur, multaque rerum fruitur affluentia. Attamen nō propter præsentia, quæque videntur, iudicamus illud beatum: sed propter futura, quæque imminet, illum miserum prædicamus. Hoc item & de diuitibus & de auaris cogita. Latrones quipiam sunt, vias obsidentes, res prætereuntium rapientes, velut in speluncis ac foueis subterraneis, aliorum facultates in suis cubiculis defodientes. Ne igitur beatos dicamus illos propter præsentia, sed miseros propter futura, propter formidandum illud iudicium, propter ineuitabiles pœnas. Nam isti quidem latrones frequenter ex hominum manibus elapsi sunt, nihilominus quum hoc sciamus, & à nobis ipsis deprecamur, & hostibus imprecamur istorum vitam, vna cum execrabili rerum copia. Atqui sub deo vero iudice, non licet istud dicere. Nullus enim illius effugiet sententiã, sed omnes omnino qui cum fraudibus & rapinis viuunt, dei vindictam sibi accersunt illam immortalem finemque carentem, quemadmodum & diues ille. Quæ quidem omnia apud nos ipsos conferentes, ne beatos iudicemus qui diuitiis, sed qui virtute præditi sunt: neque miseros dicamus, qui degunt in paupertate, sed qui cum improbitate: ne præsentia respiciamus, sed futura prospiciamus: ne externum amictum, sed cuiusque conscientiam examinemus, sectantesque virtutem ac voluptatem quæ ex recte factis proficiscitur. Lazarum imitemur, diuites simul ac pauperes. Nō enim vnum tantum aut duo, triaue virtutis certamina sustinuit, verum & multo plura, paupertatem, aduersam valetudinẽ, solitudinem ac destitutionem ab his qui curam illius gerere debebant: deinde quod hæc omnia patiebatur in domo, quæ poterat hæc mala depellere, quum videret illum à quo despiciebatur tantis frui deliciis, non deliciis mo-

Heb. 12. b
Eccl. 2. a

Ephe. 5. b

Simile.

Diues iniquus. Intro.

Epilogus.

A dō fruuentem, verum etiam quum improbè viueret, nihil tamen graue perpetientem: præterea quod non haberet alterum Lazarum ad quem respiceret, præterea quod de resurrectione nihil posset philosophari: ad hæc quod super hæc quæ diximus mala, ex calamitatibus illis à vulgo malam ferret opinionem, eod quod non biduum triduumve, sed per omnem vitam, & seipsum videret in eiusmodi calamitatibus, & diuitem in diuerso reru statu. Quo modo igitur sumus excusandi, si quum hic cunctas afflictiones simul conglomeratas tanta pertulerit animi fortitudine, nos ne dimidium quidem horum tulerimus? Non enim potes, non potes, inquam, alium quæquam commemorare, qui talia tantaque perpessus sit mala. Eamque ob rem Christus hunc potissimum exempli causa proposuit in medium, vt si quando in res tristes incidimus, considerantes quanto ille interuallo nos superarit, ex illius philosophia, satis magnum solatium molestiaque lenimen capiamus. Communis igitur orbis doctor ille propositus est, re quancunque molestam patientibus, qui se conspiciendum præbet omnibus, hosque omnes superans suarum afflictionum magnitudine. Pro his igitur omnibus gratias agentes benigno deo, reportemus ex hac oratione fructum & vtilitatem: continenter hunc doctorem & in confelsibus, & in edibus, & in foro, denique in omnico circumferentes, summoque studio diuitias omnes quas habet hæc parabola, percipientes: quod simul & præsentia citra molestiam mala transcurramus, & futurorum bonorum compotes euadamus: quæ nobis omnibus contingat assequi, gratia benignitatemque domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto gloria, honor, adoratio, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

C eiusdem de Lazaro concio secunda: & quod anima morte violenta decedentium, non sunt demones: de quo iudicio & eleemosynas, Eodem Erasmo interprete.

*A*dmiratus sum charitatem vestram, quum hereterno die de Lazaro verba facerem, quod & pauperis illius tolerantiam comprobastis, & diuitis immanitatem inhumanitatemque fuistis detestati. Nam ista non vulgaria sunt bonæ mentis argumenta. Etenim quauis non assequamur virtutem, laudem tamen virtutem, omnino poterimus ad illam pertingere. Similiter autem, si non effugerimus maliciam, tamen vituperemus maliciam, sine dubio poterimus illam effugere. Quoniam igitur multa cum animi benevolentia sermones illos excepistis, agere quæ restant etiam, vobis persoluemus. Vidistis illum in vestibulo diuitis, videte eundem hodie in sinu Abrahæ: vidistis illum quum à canibus circumlingeretur, videte eundem ab angelis stipatum: vidistis illum tum in paupertate, videte nunc eundem in deliciis: vidistis illum in fame, videte in multa rerum affluentia: vidistis illum certantem, videte coronatum: vidistis labores, videte præmium, quotquot estis vel diuites, vel pauperes. Diuites quidem ne putetis diuitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes verò, ne iudicetis paupertatem vllum esse malum, vtriusque verò communiter stat hic præceptor ac magister. Etenim si hic in paupertate non deiecit animum, quam veniam merentur, qui id faciunt in diuitiis? Si hic in fame tantisque malis degens gratias egit, quid excusationis adferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eandem peruenire virtutem? Rursus pauperes, qui indignè molestique ferunt egestatem: quam impetrabunt veniam, quum hic in fame penuriaque, solitudine & aduersa valetudine vitam

D videte eundem hodie in sinu Abrahæ: vidistis illum quum à canibus circumlingeretur, videte eundem ab angelis stipatum: vidistis illum tum in paupertate, videte nunc eundem in deliciis: vidistis illum in fame, videte in multa rerum affluentia: vidistis illum certantem, videte coronatum: vidistis labores, videte præmium, quotquot estis vel diuites, vel pauperes. Diuites quidem ne putetis diuitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes verò, ne iudicetis paupertatem vllum esse malum, vtriusque verò communiter stat hic præceptor ac magister. Etenim si hic in paupertate non deiecit animum, quam veniam merentur, qui id faciunt in diuitiis? Si hic in fame tantisque malis degens gratias egit, quid excusationis adferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eandem peruenire virtutem? Rursus pauperes, qui indignè molestique ferunt egestatem: quam impetrabunt veniam, quum hic in fame penuriaque, solitudine & aduersa valetudine vitam

primus ad virtutem gratia, est aliena virtuti applaudere. Transito felix habens propensionem. Dilemma tacitum.

Diues verè quis.
 vitam assidue trahens in ædibus diuitis, & ab omnibus despectus, ad hæc non habens alium ad quem eadem perperum respiceret, sic appareat philosophatus? Ab hoc discamus non pro beatis habere diuites, neque pro miseris habere pauperes. Imò si verum fateri licet, ne diues quidem ille est, qui multis opibus circumvallatus est, sed qui non eget multis. Nec is pauper est, qui nihil possidet, sed qui multa concupiscit. Ab hoc discite hunc esse finem paupertatis & opulentia, si quæ videris multa concupiscit, existimato illum omnium esse pauperimum, etiam si possideat omnium opes. Rursus si quem videris non multis egentem, illum omnibus opulentiorem esse ducito, etiam si nihil possideat. Nam metis affectu, non facultatum modo paupertatem & opulentiam aestimare consueuimus. Quemadmodum igitur eum qui perpetuo sitit, non dixerimus rectè valere, etiam si copia reru affluat, etiam si iuxta fluuios ac fontes accumbat. Quid enim prodest illa aquarum copia, quum affectio maneat insedabilis? Itidem & in diuitibus faciamus, eos qui perpetuo concupiscunt, sitiuntque aliena: ne putemus vnquam esse sanos, nec vlla frui rerum copia. Etenim qui suam ipsius concupiscentiam non potest sistere, etiam si cunctorum opibus vallatus sit: quo modo futurus est vnquam in prosperitate? Eos verò qui quod habent suum, boni consulunt, quique sua sorte contenti sunt, nec alienas circumspiciunt facultates: etiam si fuerint omnium egentissimi, omnium opulentissimos ducere oportet. Non enim qui indiget alienis, sed qui putat sibi satis esse quod habet, omnium est opulentissimus. Sed agedum, ad propositam materiam reuertamur. Accidit, inquit, vt moreretur Lazarus, ac deportaretur ab angelis. Hic malum quendam morbum cupio vestris animis eximere. Sunt enim plerique simplices, qui putant animas violenta morte decedentium fieri demones. Hoc autem non fit, non fit, inquam, istud. Nō enim animæ violenta morte decedentium sunt demones, sed animæ potius in peccatis viuunt. Non quod mutetur illarum substantia, sed quod voluntas demonum prauitatem imitetur. Hoc & Christus dixit Iudæis, Vos filij diaboli estis: non quod id illius naturæ essent transmutati, sed quam ob rem? Quoniam, inquit, desideria patris vestri vultis facere. Rursus Ioannes: Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis, vt fugeretis ab ira ventura? Facite igitur fructum dignum pœnitentia, ac ne velitis dicere: Patrem habemus Abraham. Etenim lex propinquitatis, non qui natura coniuncti sunt, sed qui virtute maliciaue propinqui sunt, eos scriptura solet appellare cognatos. Et cuiuscumque mores aliquis expresserit, huius & filium & fratrem illum esse dicit scriptura. At cuius rei gratia diabolus istam peruersam opinionem inuexit? Conatus est martyrum defodere & obruere gloriam. Etenim quum illi morte violenta decederent, cupiis prauum de illis gignere suspicionem, hoc fecit: verum quod voluit non potuit. Perseuerat enim martyres, proprium obtinere splendorem. Quin aliud multo crudelius perpetravit, maleficis ipsique inferuentibus, per has opiniones persuasit, vt tenera multorum adolescentum corpora trucidarent, sperantes futurum, vt fiant demones, ac rursus ipsi inferirent. Verum non sunt ista vera, nō sunt iniqua. Quid igitur est quod demones dicunt, Monachi illius sum anima? Sanè probella miranda propter hoc ipsum non credo, quia demones dicunt: Decolorum in piū enim auditores. Quapropter & Paulus ipsis tamen si vera dicentibus imposuit silentium, ne ex veris nacti demonem nec occasionem, post admiserent mendacia, fidemque sibi

Simile.

Absueratio.

Animas violenta morte decedentium nō fieri demones. Ioan. 8. f.

Matth. 3. b.

Ioan. 8. c.

Cognatio spiritualis.

Similia proferuntur tamen bella miranda in piū enim auditores. Italia. Demon nec

A cōciliarent. Cum enim dixissent, isti homines serui dei vera dicēs altissimi sunt, annunciantes vobis viam salutis, indi- *audiendus* gnatus Apostolus silentiū imposuit spiritui pythonico, est. *Acto. 16. d* atque exire iussit. Et tamen quid mali dicebant? Isti homines serui dei altissimi sunt, sed quoniam plerique simpliciores non norunt semper diiudicare quæ à demonibus dicuntur, semel eos exclusit à fide. Ex infamium numero es, inquit, nō est tuum liberè loqui, tace, obmutescere: non est tuum prædicare, apostolorum ista est auctoritas. Quid vsurpas quod tuū non est? Sile, infamis esto. Sic & Christus dicēs ipsi demones: Nouimus te *Marc. 1. c.* qui sis, increpauit multa cum acrimonia: nobis legem *Luc. 4. f* præscribens, ne quo pacto demoni fidamus, etiam si tibi quod verum est dixerit, His igitur cognitis, ne profus credamus demoni: imò etiam si quid veri loquatur, fugiamus ab illis & auersemur. Nam sana dogmata salutiferaque non à demonibus, sed ex diuina scriptura licet exactè discere. Vt igitur cognoscatis non posse fieri, vt anima corpore egressa veniat sub tyrānidem demonum, audi quid dicit Paulus: Qui enim moritur, iustificatus est à peccato, hoc est nō amplius peccat. Nā si *Rom. 6. b.* animæ in corpore manenti diabolus non potest inferre vim, perspicuum est quod nec egressa. Quo modo igitur, inquit, peccant, si vim non patiuntur? Volentes sponteque ac seipsas iniuria afficientes peccant, non coacta neque tyrannide oppressa, idque declarant beatus, qui superauerunt illius machinamenta. Veluti beatum Iob, quum innumeris impetisset fraudibus, omniaque miscuisset, non potuit tamen persuadere, vt aliquod verbum blasphemum proferret. Vnde perspicuum est *Iob. 2. c.* quod in nobis situm est, vt vel obtemperemus, vel non *Liberum arbitrium.* obtemperemus illius insidiis, nec vllam necessitatem, neque tyrannidem patimur ab illo. Non solum ex his quæ dicta sunt, verum etiam ex proposita parabola liquet, quod anima corpus egressa, non amplius hic commorantur, sed protinus abducuntur. Accidit enim, inquit, vt moreretur, ac deduceretur ab angelis. Non solum autem iustorum animæ, sed & eorum qui male vixerunt illud deducuntur, atque id rursus ex alio diuite perspicuum est. Postquam enim vberem prouentum produxissent agri ipsius, dixit sibi ipsi: Quid faciam? Demoliar horrea mea, ac maiora ædificabo. Nihil istac mēte infelicitus, verè demolitus est sua ipsius horrea. Nam horrea quæ deprædatis nō possunt, non sunt muri, sed pauperū ventres, quibus ille neglectis sollicitus erat de parietibus. Quid igitur dicit deus? Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te. Hic inquit, deducta fuisse ab angelis, illic autè repetunt: & hūc quidem ceu vincitum educūt, illū verò vt coronam gestantẽ stipabāt. Et quemadmodū eum qui prius in cauea multa vulnera accepit, ac sanguine cōspersus est, post diademate capiti addito, hi qui ante caueam stant, susceperunt multa cum laude domum deducunt, applaudentes, bene ominantes, admirantes. Sic & angeli Lazarum tum deducebant, illius verò animam repetebāt, metuenda quædam virtutes fortassis ad hoc missæ: neque enim sua sponte anima ad illam secedit vitam, propterea quod hoc ne fieri quidem possit. Nam si ciuitatem ciuitate vertentes egemus deductoribus, multo magis anima à carne diuisa, & ad futuram transiens vitam, opus habebit viæ ducibus. Quapropter frequenter nunc emicat, nunc in profundū demergitur, metuitque, & horret quò est à corpore discessura. Nam quum semper nos stimulat peccatorum conscientia, tum verò maximè illa hora, quum hinc sumus abducēdi ad illa tribunalia, metuendūque iudicium:

Acto. 16. d

Marc. 1. c.
Luc. 4. f

Rom. 6. b.

Iob. 2. c.
Liberum arbitrium.

Animæ nō obambulāt

Luc. 12. c.

Simile.

cium: tum enim siue quis rapuit, siue fraudauit, siue contumelia affecit, siue cuiquam præter causam inimicus factus est, siue aliud quodcūque facinus perpetravit: vniuersus illic peccatorum cumulus renouatur, & oculis exhibetur, mentemq; stimulat. Et quemadmodum qui tenentur in carcere, semper quidem deiecti mœrentesque sunt, maximè tamen sub illum diem quo sunt educendi, & ad ipsas iudicis fores pertrahendi, & priusquàm periclitantur, ac iudicis vocem intus audiunt, exanimantur metu, nihiloque melius afficiuntur, quàm mortui. Sic & anima, maximè quidem in ipso peccati tempore cruciatur & angitur, multò tamen magis quum hinc auulsa abducenda est. Tacete qui hæc auditis, multò maiorem vobis habeo gratiam pro silentio quàm pro plausibus: propterea quòd plausus quidè ac laudes me faciunt gloriosiores, silentium verò hoc vobis reddit compositiores. Noui quòd hæc quæ dicuntur molestia sunt, verum multum lucri & inenarrabilem fructum adferunt. Diues ille si quem habuisset, qui ipsi talia monita taliaq; consilia admouisset, ac non potius adulatores omnia ad gratiam cõsultentes, atq; ad delicias trahentes, nequaquam venisset ad illam gehennam, nequaquam supplicia tolerasset intolerabilia, nequaquam inconsolabiliter de his pœnituisset. Verum quoniam omnes ad gratiam loquebantur, tradiderunt illum incendio. Vtinam liceret hæc semper perpetuoq; philosophari, ac de gehenna loqui. In omnibus, inquit, dictis tuis memento nouissima tua, & non peccabis. Ac rursus: Para ad exitum opera tua, & appara te ad viam. Si quid cui rapuisti, redde, & dicitio iuxta Zaccharum: Do quadruplum, si quid rapui. Si cui factus es inimicus, recõciliare priusquam veniatur ad iudicium. Omnia hæc dissolue, vt citra molestiam illud videas tribunal. Donec hæc fuerimus, spes habemus præclaras: simul atq; verò discesserimus illuc, non est postea in nobis situm pœnitere, neq; comissa diluere. Quapropter oportet nos assidue præparari ad egressum hinc faciendum. Quid enim si domino visum fuerit hoc vespere vocare nos? Quid si cras? Incertum enim quid futurum sit, vt perpetuo simus in certamine, & ad illam profectioem instructi, quemadmodum hic Lazarus semper erat in tolerantia patientiaq; quapropter tanto cum honore deductus est. Mortuus est autem diues, & sepultus est, nimirum anima illius in corpore, tanquàm in monumento defossa, ac sepulchrum circūferente nempe carnem. Non secus enim ille quàm si catena quadam, temulentia ac ventris ingluuie vinculus esset, sic ociosam illam ac mortuam reddiderat. Ne leuiter prætercurras illud, sepultus est. Hic mihi cõsidera mensas argento circūtectas, lectos, tapetia, ornamenta quæ tota in domo sunt omnia, vngueta, aromata, vini meri copiam, eduliorum varietates, ciborum delicias, coquos, adulatores, stipatores, famulos, ac reliquam vniuersam pòpam strepitumq; extinctum marcidumq; factum. Vbiq; cinis, vbiq; fauilla & puluis, lamenta & luctus, nemine succurrente, neq; semel egressam animam postea reuocante. Tunc declaratur quid possit aurum, quid possint copiosæ diuitiæ. Siquidè extam frequenti famulatio nudus abductus est & solus, nihil ex tanta beneficentia secum ferre valens, sed defertus, indefensus, ac neglectus: nullus eorum qui prius auxiliabantur aderat, erepturus à pœna ac supplicio, sed ab illis omnibus diuulsus, solus in se recepit vt illa non ferenda supplicia sustineret. Verè omnis caro fœnum, & omnis gloria hominis tanquam flos graminis exaruit, gramen & flos decidit, sed verbum domini ma-

Simile.

Acclamations inde cora.

Monitio liberata.

Eccli 7.d.

Luca 19.b.

Pœnitentia fera post mortem.

Plato i Cratylo, σὺ μοι quasi σὺ μοι.

Diuitis mors.

Esa. 40.b.

net in aeternum. Venit mors & extincta sunt illa omnia. Nec aliter quàm captiuum arreptum sic illum abduxit demissis oculis, pudore plenum, non audentem hincere, trementem, pauidum, perinde quàm in somnis vniuersis illis deliciis fruius fuisset. Ac post hæc supplex diues factus est pauper, atq; nunc illius eget mensa, illius qui dudum esuriebat, illius qui canum rostris obiectus iacebat. Breuiter res commutata sunt, vniuersi cognouerunt vter fuerit diues, vter pauper, quodq; Lazarus quidem omnium fuerit opulentissimus, ille contra omnium pauperissimus. Quemadmodum enim actores in scena, regum ac ducum personas, item medicorum ac rhetorum, sophistarum ac militum assumentes ingrediuntur, quum ipsi nihil horum sint: sic sane & in præfenti vita, paupertas ac diuitiæ nihil aliud sunt, quàm personæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris, ex his qui extra scenam pedibus ingrediuntur, personam gestatam regis, non iudicas eum beatum, neq; regem ei credis, imò nec ipse optaris esse talis: sed quum scias quòd sit quispiam ex his qui versantur in foro, funium opifex, aut faber ærarius, aut aliud quicquam tale, non iudicas illum beatum ob personam, aut ob vestem ad talos demissam, neq; ex hisce rebus æstimas illorum vitam, sed despis potius illum ob aliam vilitatem. Sic sane & hic, velut in theatro, videlicet in mudo sedens, & in scena ludentes spectans, vbi videris complures diuites, ne putes verè diuites esse, sed diuitum oblectos personis. Nam quemadmodum ille qui in scena regem aut belli ducem agit, frequenter est famulus eorum qui ficus aut botros vendunt in foro: Itidem & hic diues crebro pauperior est omnibus. Quòd si detraxeris illi personam, si conscientiam explices & ingrediaris animum, multa illic offendes virtutis inopiam, comperiesq; omnium hominum abiectissimum. Quemadmodum enim instante vespera, digressisq; qui considerant, vbi fuerint è theatro egressi, habitumque fabulæ deposuerint: qui prius reges ac duces esse videbantur, post apparent hoc quod sunt: Ita sanè & nunc, postquàm mors aduenit, theatrumq; dimissum fuerit, quum diuitiarum paupertatisq; personas deposuerint, omnes illuc pfecti, atq; ex solis operibus iudicati, declarant qui verè sint diuites, qui verè pauperes: qui honorati, & qui humiles. Itaque frequenter fit, vt qui hic in diuitum numero fuerit, illic reperiatur omnium pauperissimus, id quod accidit huic diuiti. Nam simulatq; incubuerat vespera, hoc est mors, eq; præfentis vitæ theatro egressus est, personamq; deposuit, visus est illic omnium esse pauperissimus: adeo verò pauper, vt ne guttam quidè aquæ haberet in sua potestate, sed pro hac rogaret: neque quod petebat, consequi potuerit. Quid hac paupertate pauperius esse posset? Sublatis enim oculis suis, ait ad Abraham: Pater, miserere mei, & mitte Lazarum vt intingat summum digiti sui in aquam, & instillet ori meo. Vides quanta sit afflictio? Quum proximus esset Lazarus, præteribat: nunc quum procul absit, inuocat: quem frequenter ingrediens & egrediens non videbat, hunc procul semotum diligenter aspicit. Sed quam ob causam illum intuetur? Frequenter dixerat diues iste, Quorsum mihi opus pietate ac virtute? cuncta mihi velut è fonte affluunt, multa fruor prosperitate, nihil sustineo rerum inopinatarum: quam ob rem expeto virtutem? Hic pauper qui iuste piæque viuunt, innumera patitur mala. Hæc nunc quoq; frequenter dicunt. Vt igitur radicitus has reuelleret opiniones, demonstrat illi quòd maliciæ reposita sit vltio: contra, honor & corona laboribus pro pietate

Simile dicitur in bulis iustis.

Ex m. 1148.

pietate susceptis. Non propter hoc solum autem vidit illum, sed vt quæ passus fuisset pauper, hæc nunc & diues pateretur multò grauius. Quemadmodum enim illi molestiorem reddidit cruciatum, quòd in vestibulo diuitis iacebat, quòd videret aliena commoda: sic & huic grauiorem reddidit cruciatum, quòd in gehenna iaceret, quòd Lazari videret delicias, quòd non solum natura suppliciorum, verum etiam comparatione honoris illius intolerabiliorè haberet cruciatum. Et quemadmodum Adam è paradiso eiectum è regione paradisi habitare iussit deus, vt assiduus conspectus renouans molestiam, exactiorem illi præberet sensum expulsionis è bonis: Ita sane & hunc è regione Lazari constituit, quòd videret quibus bonis seipsum priuasset: Misi tibi, inquit, in vestibulo Lazarum, vt tibi ad virtutem doctor esset, doctrinæq; materia: contempsisti lucrum, noluisti ad quod oportuit vt salutis occasio, vt ere post-hac illo ad maioris cruciatus, suppliciique materia. Ex his discimus, quòd omnes qui à nobis sunt contumeliosi & iniuriis affecti, tunc ante faciem nostram statuentur. Quanquam hic nihil à diuite accepit iniuriæ, neque enim illius pecunias vsurparat diues, sed suas non impartit. Quòd si is qui sua non impartit, accusatorem habet eum cui itegant misericordiam, qui aliena quoque rapuerit: quam veniam cõsequetur, vndique ipsum circumstantibus quos affecit iniuria: Non enim illic opus erit testibus, neque accusatoribus, neque probationibus, neq; signis, verum ipsa per se res tales, quales eas gessimus, ante oculos nostros apparebunt. Ecce enim, inquit, homo & opera eius. Siquidè & hoc rapina est, non impartiri de tuis facultatibus. Ac fortassis vobis mirum videtur esse quod dico, verum ne miremini: testimoniū enim vobis è diuinis scripturis proferam, dicens quòd non solum rapere aliena, verum etiam tua non impartire cæteris, & rapina sit, & fraudatio, & spoliatio. Itaq; dominus Iudæos accusans per prophetam dicit: Produxit terra prouentum suum, & non intulit decimas, sed rapina pauperis est in domibus vestris. Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans diuitibus quæ res pauperum possident, etiam si paterna hæreditate obtulerint, etiam si vndecunq; aliunde collegerint pecunias. Ac rursus alibi dicit: Ne spoliés vitam pauperis: qui verò spoliat, aliena tollit. Nam spoliatio quædam dicitur, quum aliena accepta detinemus. Propter hoc igitur dicamus, quòd quoties elemosynam non præstiterimus, pari cum his qui spoliant, supplicio afficiemur. Heriles enim pecuniæ sunt vndecunq; eas collegerimus, & ideo tibi plura possidere cõcessit deus, non vt in scortationes, temulentiam, ingluuiem, in vestes sumptuosas, aliamq; molliciem consumeres, sed vt ea distribueres egētibus. Quemadmodum enim receptor quispiam qui regias pecunias accepit, si neglexerit his quibus iussus est distribuere, inque proprias consumperit delicias, pœnas dat ac perditur: ita sane & diues receptor quispiam est pecuniarum, quæ pauperibus distribui debebant. Itaq; quum in mandatis habeat, eas distribuere suis cõseruis egētibus, si quid amplius quam postulet necessitas in seipsum insumpserit, grauissimas illic daturus est pœnas. Non enim sunt ipsius quæ possidet, sed conseruorum illius. Parcamus igitur iis tanquàm alienis, vt si hæc fuerint nostra. Quo modo autem illis parcemus tanquàm alienis? Si illas non in vsu superuacuos insumpserimus, sed pauperum manibus impartiuimus. Etiam si fueris opulentus, sed plus quàm opus est insumpseris, ra-

Rapina est, non communicare pauperibus tua.

Esa. 3.a.b

Simile.

Sententia dura.

Diuitia tui demum non sunt, cum fuerint nostra. Quo modo autem illis parcemus tanquam alienis? Si illas non in vsu superuacuos insumpserimus, sed pauperum manibus impartiuimus.

Tomus secundus.

tionem reddes pecuniarum tibi creditarum. Hoc idem fit in magnatum adibus: multi suas ipsorum apothecas famulis suis commiserunt, verum illi quibus commissæ sunt, seruunt quæ tradita sunt, nec abutuntur commissis: verum vbi iusserit dominus, distribuunt. Hoc tu quoq; facito. Etenim accepisti plura cæteris, non vt ea solus consumas, sed vt eorum cæteris bonus fias dispensator. Operæ precium autem fuerit & illud considerare. Quid tandem? Non apud alium iustum Lazarum, sed in sinu Lazari quæ vidit Abraham. Hospitalis erat Abraham, vt igitur redarguatur diuitis inhospitalitas, propterea Lazarum cum illo videt. Ille etiam prætereuntes venabatur, & in domum pertrahebat suam: hic verò etiam intra domum iacentem despexit, quumq; talein thesaurum haberet, salutis paradæ materiam, præteribat quotidie, nec in quod oportebat, vsus est pauperis propinquitate. At non ita Patriarcha, sed omnia contra. Pro foribus sedes introducebat prætereuntes omnes, & quemadmodum piscator iacto in mare reti, piscem quidem attrahit, attrahit autem frequenter & aurum & margaritas: itidem & hic reti captans homines, piscatus est tandem & angelos, quodq; mireris etiam insciens. Id quod & Paulus in huius laudibus dixit, Sectare hospitalitatem, per hanc enim quidam inscientes hospitio exceperunt angelos: ac rectè dixit, inscientes. Nam si sciens illos excepisset tanta cum humanitate, nihil magni miri fecisset. Sed hæc tota laus, quòd ignorans qui nã essent qui præteribant, nec aliud esse credens quàm homines viatores, cum alacritate vocauit intro. Tu quidem igitur si quem nobilem ac splendidum exceperis, multamq; præstiteris alacritatem, nil mirum est. Nam virtus eius qui excipitur etiã inhospitalitè frequenter adigit, vt omnem exhibeat humanitatem: cæterum illud maximum & admiratione dignum, quoties & vulgares, & ignotos, ac viles multa cum beneuolentia excipimus. Propterea dicit, Quicquid feceritis vni ex his minimis qui credunt in me, mihi feceritis. Ac rursus, ita non est voluntas coram patre vestro, vt pereat vnus ex pusillis istis: ac iterum, Quicumq; offenderit vnum ex pusillis istis, expedit ei vt appendatur mola asinaria circa ceruicem illius, & abiciatur in mare. Denique multus vbiq; est Christus de pusillis & minimis sermo: quãdo quidem & Abraham sciens non excutiebat quales essent prætereuntes, nec vnde venirent, quemadmodum nos nunc facimus, sed sine delectu prætereuntes excipiebat omnes. Nam cum qui præstat humanitatem, non oportet exposcere vitæ rationem, sed inopiæ mederi, necessitatiq; suppeditare. Vnicum habet patrociniū pauper, quòd eget, quòdq; in necessitate constitutus est, ne quid ab illo postules amplius: Sed etiam si fuerit omnium improbilissimus, & eguerit necessario victu, sedemus illius famem. Ita & Christus præcepit: Estote, inquit, similes patris vestri qui est in cælis, qui Solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Portus est in necessitate constitutorum homo misericors. Portus autem omnes qui in naufragium inciderint excipit liberatque, siue mali fuerint siue boni, denique quicumque fuerint qui periclitantur, in sinu ille suos excipit. Tu proinde si videris hominem qui in egestatis naufragium inciderit, ne iudica, ne vitæ gesta examina, sed medere miseriam. Quid ipse tibi negocium accersis? Liberavit te deus omni tali sollicitudine, & curiositate. Quam multa pleriq; fuerat dicturi, quamq; difficiles erant futuri, si deus præcepisset, vt prius accuratè vitam factaque singulorum discuiremus, ac tum demum conferremus elemosynam?

Lazari quæ re in sinu Abraham.

Propterea laus.

Simile.

Hospitalitas in ois.

Hebr. vlt. a

Mat. 25. d

Mat. 18. a

Egenti vel improbilissimo imperandum.

Mat. 5. g

1. Cor. 2. a maximum eorum. Et Paulus inquit: Et ego fratres veni ad vos, non per excellentiam sermonis aut sapientiae nunciatus vobis mysterium dei. Et iterum, Sermo meus & praedicatio non in persuasoria humana sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus ac virtute. Et rursum, **Ibidem.** Loquimur enim sapientiam, inquit, non seculi huius, neque principum huius seculi qui corrumpuntur. Cui enim non sunt manifesta quaecunque in euangelio scripta sunt? Quis autem audiens beatos esse mites, beatos misericordes, beatos mundicordes, caeteraque huiusmodi desiderabit preceptorem, ut aliquid eorum dicat quae dicuntur? Quinetiam signa, miracula, historiae, nonne cuius nota manifesta sunt? Praetextus iste est & causatio, pigritiaeque velamentum. Non intelligis quae insunt: quo modo possis aliquando intelligere, quae ne leuiter quidem inspicere velis? Sume librum in manus, lege historiam omnem, & quae nota sunt memoria tenens, ea quae obscura sunt, parumque manifesta, frequenter percurrere. Quod si non poteris assiduitate lectionis inuenire quod dicitur, accede ad sapienterem, vade ad doctorem, communica cum his ea quae scripta sunt, declara vehemens studium. Et si viderit te deus tantam animi promptitudinem adhibere, non despiciet tuam vigilantiam ac sollicitudinem. Verum etiam si nullus homo te docuerit quod quaeris, ipse sine dubio referabit. Memento Eunuchi reginae Aethiopiae, qui quum esset homo barbarus, innumerisque distentibus sollicitudinibus, & vndiquaque circumseptus negotiis, nec intelligeret quae legebat, legebat tamen in curru sedens: quod si in via tantam praestitit diligentiam, cogita qualis fuerit domi versans. Si tempore perfectionis non sustinuit absque lectione manere, multo minus domi sedens. Si nihil intelligens legebat, nec destitit a lectione, multo minus postquam didicerat. Nam ut scias, quod non intellexerit quae legebat, audi quid dicit Philippus, Num intelligis quae legis? Atque ille his auditis non pudefactus est, nec erubuit, sed inscitiam suam confessus est, aitque: Qui nam possem, nisi quis mihi via dux fuerit? Quum nondum haberet qui via monstraret, tamen legebat, eoque cito consequutus est ductorem. Nouit propensum illius animum deus, studiisque amplexus est, misit illi doctorem ilico. Verum non adest Philippus, sed spiritus qui mouerat Philippum adest. Ne neglexerimus nostram salutem dilecti, haec omnia scripta sunt propter nos ad correctionem nostri, in quos fines seculorum incidunt. Magna aduersus peccatum munitionis est, scripturarum lectio: magnum praecipitium, profundum barathrum scripturarum ignorantio, magna salutis perditio, nihil scire ex diuinis legibus: ea res & hereses peperit, ea vitam corruptam inuexit, hoc sursum deorsum miscuit omnia. Nam fieri non potest, non potest inquam fieri, ut quis sine fructu discedat, qui assidua attentaque scripturarum lectione fruatur. Ecce vna parabola, quam multiplicem nobis attulit utilitatem: quo modo animam nostram meliorem reddidit? Nam coplures fat scio sunt, qui ex his sermonibus copiosam utilitatem ferentes abierunt. Quod si qui sunt, qui non perinde magnum fructum reportarunt, attamen eo die quo nobis audiendis vacarunt, omnino meliores fuerunt. Non autem exiguum est vel istud, vnum diem in peccatorum contritione transigere, & ad caelestem philosophiam respicere, animaque permittere, ut vel paulisper a mundanis respiret curis. Etenim si singulis diebus tales fuerimus, nec defecerimus, assiduitas audiendi magnum quoddam praclarumque bonum nobis pariet.

Mat. 5. a.
Euangelium
ab omnibus
potest intel-
ligi.
Lectio ite-
rata aperit
obscura.

Eunuchus
lector.

Acto. 8. d.

1. Cor. 10. c.

Nunc exclu-
dit hereses.

Agite igitur, & ea quae sequuntur vobis persoluiamus. Quae sunt autem quae sequuntur? Quum dixisset diues, mitte Lazarum ut instillet summo digito, ac refrigeret linguam meam. Auscultemus quid dicat Abraham, Fili memeto quod receperisti tu bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, & nunc iste solatium accipit, tu vero cruciaris. Super omnia autem haec, hiatus magnus confirmatus est inter nos & vos, ut qui volunt istinc transire ad nos, non possint, neque qui hinc istinc transire. Graui sunt quae dicuntur, plurimumque nobis offundunt dolorem. Hoc & ipse noui: sed quemadmodum mordent conscientiam, ita non parum adferunt utilitatis animis eorum qui mordentur. Etenim si haec nobis illic dicerentur quae admodum dicta sunt diuiti, re vera plorandum esset, dolendum ac lugendum, quod nos poenitentiae tempus defecisset. Caeterum quoniam hic agentes haec audimus, vbi & respicere licet, & commissa diluere, denique multam conscientiae parare fiduciam, atque ex alienis malis concepto timore mutari, agamus gratias bonitati diuinae, quae per aliorum supplicia nostram expergeficit segnicem, nobisque dormitantibus somnum excutit. Si quidem ob hoc haec ante dicta sunt, ne talia patiamur. Etenim si voluisset punire deus, non ista praedixisset: verum quoniam noluit nos adigere ad supplicium, ideo praedicit supplicium, ut praedictione castigati, vitemus rerum experientia. At cuius tandem gratia dixit, receperisti bona tua, potius quae cepisti? Meministi enim, fat scio, quae dicebam hinc nobis mare considerationum immentum aperiri. Nam haec vox, receperisti, debiti cuiusdam significationem habet, eo quod recipit aliquis, quae debebantur. Proinde si diues iste scelestus ac scelerosus & inhumanus fuit, quam ob rem non dicit illi, cepisti: sed, receperisti bona tua, quasi iure illi competierint, quasi deberentur: Quid igitur? Videlicet hinc discimus, quod etiam si qui sint scelerosi, ad extremam improbitatis lineam deuecti, tamen frequenter vnum aliquod, duodeve aut tria benefacta sunt operati. Quod autem haec non loquor est coiecturis, hinc perspicuum est. Quid enim fuit illo iniquitatis iudice sceleratius, quid inhumanius, quid magis impium? Is neque deum metuebat, neque homines reuerbatur, attamen cum tam improbis esset moribus, fecit boni quiddam, miseratus viduam ipsi sine fine negotium facessentem, annuens postulanti officium, praestansque quod petebatur, cohibitis qui illam afficiebant iniuria. Ita frequenter accidit ut aliquis vita sit intemperantis, & tamen idem sit misericors: aut ut quis sit inhumanus, pudicus tamen. Quod si intemperans fuerit & idem crudelis, tamen vnum aliquod aliud bonum opus fecit in vita. Rursum hoc idem arbitrandum est de bonis. Quae admodum enim qui pessimi sunt, faciunt frequenter boni quiddam: sic & boni virtuteque praediti, saepenumero peccant. Quis enim, inquit, gloriabitur se castum habere cor? Aut quis confidet se purum esse a peccato? Quoniam igitur verisimile est diuitem illum, licet ad extremum maliciae prouectum, aliquid fecisse boni: contra, Lazarum tamen summam virtutem praestitisset, aliquid tamen leue deliquisse: vide quo modo declarauit vtrumque Patriarcha, dicens, Receperisti bona tua, & Lazarus mala. Et tu, inquit, etiam si quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, haec omnia in illo mundo receperisti, deliciis fruens, diuitiis affluens, rebus prosperis vtens, multoque rerum successu gaudens. Et hic si quid mali fecit, omnia recepit, quum fame, inopia, extremis malis affligeretur. Itaque vestrum vterque nudus huc peruenit, ille peccatis, tu iusticia: quae obrere & hic merum habet solatium, tu

Mordacitas
salutifera.

Misericordia
que dicitur
benefactis
merces di-
gnitas.

Luc. 18. d.

Boni non ca-
vet peccati-
Prout. 20. b.

tu inconsolabilem sustines cruciatum. Etenim quum exigua sunt leuiaque benefacta nobis, ingens autem & immentum peccatorum onus: deinde hic prosperitate fruimur, neque quicquam patimur acerbi, prorsus nudi destituti: benefactorum premiis hinc discedimus, ut qui hic receperimus omnia. Rursum, quum multa magnaque fuerunt nobis benefacta, sed exigua paucaque delicta, & post haec patimur aliquid acerbi: hic depositis leuioribus illis delictis puram illic & perfectam bonorum operum remunerationem accipimus. Vbi quem igitur videris, improbam agentem vitam, nec quicquam hic acerbi patientem: ne putaris illum beatum, sed desle potius ac deplora, velut illic omnia tristitia perpeffurum, quem admodum diues ille fecit. Rursum vbi quem videris virtutis studiosum, & eundem innumeris affligi molestis, beatum existima, foelicem iudica: ut qui & hic omnia sua peccata diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quem admodum huic euenit Lazaro. Nam ex hominibus, alij quidem hic duntaxat, puniuntur, alij rursus nihil hic tale patiuntur, sed omnem vindictam illic recipiunt: alij vero tum hic, tum illic puniuntur. Horum igitur, quos tandem iudicatis beatos? Non dubito, quin primos illos, qui hic puniuntur, atque ita peccata depununt. Verum post illos quos proximo foelicitatis loco ponitis? Vos fortassis eos, qui nihil hic triste patiuntur, sed illic omnem luunt poenam. At ego non istos, sed hos potius, qui hic simul & illic puniuntur. Nam hic qui poenas dederit, sentiet illic poenam leuiorem. Caeterum qui cogetur illic totam poenam sustinere, inuitabilem vindictam patietur, velut ille diues. Quoniam enim hic nullam peccatorum partem abluit, adeo seuerè punitus est, ut ne minimam quidem guttam impetrauerit. Verum his quoque qui hic quum peccant, nihil tamen graue patiuntur: illos longe infeliciores iudico, qui quum hic puniantur, simul tamen deliciis ac securitate fruuntur. Quemadmodum enim hic non dare poenas pro commissis, illic cruciatum reddit atrocior: ita dum peccant, securitati, deliciis, multaque rerum affluentiae indulgere, maioris poenae viaticum ac materiam illic colligit. Nam quum peccantes nos deus afficit honoribus, ea res potissimum nos in grauius incendium iniicere poterit. Etenim si quis dei lenitate fruatur tantum, non etiam ad quod oportuit vtatur, atrocis supplicium sibi parat. Vbi praeter dei lenitatem etiam honoribus potitur maximis, nihil fecius tamen persistit in foecordia: quis illum eripiet ab illo supplicio? Etenim ut intelligas, quod qui dei lenitatem experiuntur, malum vniuersum illic sibi coaceruant, ni respuerint, audi quid dicat Paulus: **Roma. 2. a.** Existimas autem o homo, qui condemnas eos qui talia faciunt, & facis eadem, quod tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis illius ac patientiae, lenitatisque contemnis, ignorans quod bonitas dei ad poenitentiam te inuitat? Sed iuxta duritiam tuam, & cor impoenitens, recondis tibi biipsi iram in die irae ac reuelationis & iusti iudicij dei. Ergo quum viderimus, opibus affluentes, deliciis fruantes, vnguenta olentes, in temulertia perseuerantes, in magistratu & honore, in multa poena & claritudine peccantes, neque quicquam triste patientes, hac ipsa de causa, maxime defleamus ac deploramus illos, quod dum peccant non puniuntur. Veluti si quem videris hydrophi aut vicio splenis obnoxium, aut tabo quopiā marcescentem, innumeris vndique plenū vlceribus, nihilo fecius tamen cum his omnibus, temulentiae ac deliciis indulgentem, reddere morbum acriorem, adeo non miraris aut beatum iudicas eum ob delicias, ut ob hoc ipsum etiam maximè miserum

Impietas se-
lix pericu-
lossima.

Roma. 2. a.

Simile.

existimes. Similiter & de anima cogitato, vbi videris hominem peruersè viuentem, multaque fruente prosperitate, neque triste quicquam patiente, ob hoc ipsum magis deplora, quod quum morbo, grauisimoque tabo sit obnoxius, tamen deterior sit, morbum deliciis vitaque dissoluta exasperans. Non enim puniri malum est, sed peccare malum est. Nam hoc quidem a deo separatur, illud vero nos ad deum recolligit, iramque dissoluit. Vnde hoc liquet: Audi prophetam dicentem: Consolamini, consolamini populum meum sacerdotes, loquimini ad cor Hierusalem, quoniam accepit de manu domini dupla, pro peccatis suis. Ac rursum: Domine, pacem da nobis: nam omnia reddidisti nobis. Ut autem intelligas alios hic, alios illic puniri, alios tum hic tum illic, audi quid dicit Paulus, reprehendens eos qui indignè communicabant mysteriis. Quum enim dixisset, Qui edit ac bibit indignè domino, reus erit corporis & sanguinis domini, subiecit illico: Propter hoc inter vos multi infirmi ac valetudinarii, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos diudicaremus, non vti que iudicaremur. Nunc autem cum iudicamur, a domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Vides quo modo hic ista poena, liberat a poena quae illic est? Et de eo qui stuprum commiserat, inquit, Tradite eum fatanae in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat, in die domini nostri Iesu Christi. Quin & ex ipso Lazaro hoc perspicuum est, quod etiam si quid mali commiserat, hic abiecerit, itaque illic purus abierit. Idem vero & ex illo paralytico manifestum est, qui triginta octo annos laboras, per morbum diuturnum peccata deposuit. Caeterum ut scias illum ob peccata sic afflictum fuisse, audi quid dicit Christus: Ecce sanus factus es, ne post-hac pecces, ne quid contingat tibi deterius. Ex his igitur clarum est, esse quosdam qui hic puniuntur, ac peccata deponunt. Quod autem aliqui tum hic tum illic puniuntur, si minus pro peccatorum magnitudine hic luant poenas, audi quid de Sodomitis dicat Christus. Etenim quum dixisset, Quicumque non receperit vos, etiam puluerem pedum vestrorum in eos excutite, subiunxit: Tolerabilis erit terra Sodomorum & Gomorrhoe, quae ciuitati illi. Quod autem dixit, tolerabilis: huc habet sensum, quod illi tum quoque forent puniendi. Nam & ante puniti fuerant, quando quidem in hac vita dederunt poenas. Porro nonnullos esse qui hic quidem nihil molesti patiuntur, sed illic totam expectant ultionem, declarauit nobis hic diues, inconsolabilem perferens cruciatum, ac ne minimum quidem refrigerij consequens, eo quod illic illi tota vindicta fuerit referuata. Quemadmodum igitur in his qui peccant, ij qui nihil hic acerbi patiuntur, illic maiorem sustinent cruciatum: sic inter eos qui rectè faciunt, qui multa patiuntur in hac vita molesta, illic multo potentur honore. Et quemadmodum si è duobus peccatoribus vnus hic puniatur, alter non puniatur, beator est ille punitus eo qui punitus non est: Sic sanè inter duos iustos, si alter hic plus, alter minus pertulerit afflictionum, beator erit ille qui plus sustinuerit, quando vnicuique reddet iuxta opera sua. Quid igitur: non est quisquam, inquit, qui & hic & illic requie fruatur? Istud impossibile est o homo, atque ex eorum numero quae frustra speres. Fieri non potest, non potest fieri, inquam, ut qui hic in foecordia securitateque vixerit, qui in deliciis omnibus assidue dies consumpserit, qui temerè neglecteque transegerit aetatem, illic honorem consequatur. Nam etsi paupertas non sit molesta, cupiditas tamen molesta est, atque huic obnoxius est nec hinc mediocris labor. Quod si morbus non infestat, sed infestat

Esa. 40. d.

Ibi. 26. c.

1. Cor. 11. g.

1. Cor. 5. b.

Ioan. 5. b.

Mar. 6. b.

Mat. 16. d.
Aut hic,
aut in futu-
ro patietur.

mat ira: ne is quidem mediocris dolor vincere iracundiam, et si afflictiones non irruerint, tamen cogitationes malae indefinenter insurgunt. Non est autem vulgaris negocij refrenare cupiditatem, cohibere sitim inanis gloriae, coercere fastum, a deliciis temperare, in aspera degere disciplina. Nam qui ista non fecerit, fieri non potest ut vnquam saluus fiat. Ut autem intelligas

1. Tim. 5. a. viuentes in deliciis, no fieri saluos, audi quid dicit Paulus: Quae verò in deliciis viuunt, viuens mortua est. Loquitur de vidua muliere. Quod si de muliere hoc dictum est, multo magis de viro dicendum. Praeterea non potest fieri o homo, vt qui talem viuunt vitam, adipiscatur caelos, hoc ipsum & Christus declarauit hunc in modum loquens, Angusta & aspera est via, quae deducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Quo modo igitur, dixerit aliquis, dictum est illud, Iugum meum suauis est, & onus meum leue: Nam si angusta est via & aspera, quo modo rursum eam leuem faciemus? vocat: Illud quidem dictum est propter naturam afflictionum, hoc verò propter spontaneam voluntatem aduentium. Nam fieri potest vt quod natura est intolerabile, sit leue si cum alacritate animi suscipiamus. Quemadmodum & Apostoli flagris caesi reueriti sunt gaudentes, quod digni essent habitu pro nomine domini ignominia affici. Quamquam natura cruciatuum afflictionem dolorumque sollet gignere, verum animus promptus eorum qui flagellabantur rerum naturam vicit. Proinde & Paulus dicit, Omnes qui volunt pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et si homo non persequatur, diabolus tamen oppugnat. Vnde multa nobis opus est philosophia, multa fortitudine, vt in precibus vigilemus, nec vnquam dormitemus, ne res alienas concupiscamus: vt quae ad sunt in egenos distribuamus, vt omnibus deliciis gemere plorareque renunciemus, tum iis quae sunt in vestibus, tum iis quae sunt in mensa, vt auaricia fugiamus, vt ebrietatem, vt maledicentiam vitemus, vt lingue temperemus neque vociferemur. Omnis enim amarulenta, comotio, & iracundia, & vociferatio, & maledictio tollat a vobis, ne obscena loquamur, ne dictis verbis delestemur. Non est mediocris laboris in his perfectam praestare continentiam. Atque vt intelligas quantum sit philosophari, quamque non habeat relaxationem, audi quid dicit Paulus, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo: hoc dicens aperuit, quanta sit violentia quantumque labor, quem oportet sustinere eos, qui volunt corpus reddere subiectum ac tractabile. Quin & Christus discipulis ait, In mundo pressuram habebitis, sed confidite, ego vici mundum. Haec, inquit, afflictio requiem vobis conciliabit, certaminum cauea sunt haec praesens vita. In caueis autem ac certaminibus nemo potest frui requie. Itaque qui coronandus sit, qui que velit coronari, asperam ac laboriosam viam suscipiat, vt postquam hic breuem laborem sustinueritis, illic perpetuis honoribus fruamini. Quot singulo quoque die accidunt molestiae: Qualis autem est animi, non grauari non molestie ferre, sed gratias agere, glorificare, adorare eum qui permittit has tentationes infligi? Quam multa inexpectata, quam multae angustiae: Et tamen oportet premere malas cogitationes, neque permittere linguam vt aliquid sonet absurdi, quemadmodum beatus Iob innumera perpeffus mala perseverauit gratias agere deo. Sunt autem nonnulli, qui si ioco conuiciove abs quopiam tacti fuerint, aut in aduersam valetudinem inciderint, veluti podagram, aut capitis dolorem, aut alium huius generis morbum, illico blasphemias effundunt, ac molestiam

Matt. 7. b. Via domini quo modo aspera & non aspera.

Matt. 11. d.

Acto. 5. g.

1. Tim. 3. c.

1. Cor. 9. d.

1. Cor. 9. d.

Impatientia blasphemiae mater.

A quidem morbi sustinent: ceterum fructu priuatur. Quid facis o homo in beneficium, in prouisorem, in tui curam agentem, in seruatore conuicia iaciens, nec te sentis in praecipitium abripi, teque ipsum in extremi exitij barathrum deicere? Num enim si blasphemiam proferas, leuiorem reddis morbum? Exacerbas potius illum ac molestiorem reddis cruciatum. Propter hoc enim diabolus innumeras impingit molestias, vt in illud barathrum te praecipitet. Et si quidem viderit te blasphemias proferentem, protinus auget dolorem ac maiorem reddit, quod stimulatus rursus indignè ferat: quod si viderit te fortiter perferentem, quod quae morbus fuerit acrior, hoc magis agentem gratias deo: illico desistit, vt qui incassum frustra pergit imminere. Et quemadmodum canis assidens mensae si viderit hominem vescentem subinde aliquid eorum quae in mensa sunt ipsi proicientem, manet assidue: quod si semel atque iterum sic astitit, vt discesserit nihil adeptus, protinus abstinet, veluti qui iam frustra & incassum assidat: Itidem & diabolus iugiter nobis inhiat, si quod blasphemum verbum ipsi ceu cani proiciamus, hoc accepto rursus aggreditur. Quod si perseveraueris gratias agere, iugulaueris illum fame, celeriterque abegeris & aufugere coegeris. Verum non potes tacere cruciatu simulatus, nec ego prohibeo te loqui, sed volo te pro blasphemiam loqui gratiarum actionem, pro verbis indignationis, verba boni ominis. Confitere domino, clama vehementer, obsecrando: clama vehementer, glorificando: sic tibi & morbus redditur leuior, discedente quidem diabolo propter tuam gratiarum actionem, dei verò auxilio accedente. Nam si blasphemias effuderis, pariter & dei auxilium submouisti, & diabolus aduersus te ipsum reddidisti sauiorem, & te ipsum magis inuoluisti doloribus. Sin gratias egeris, & insidias propuleris mali demonis, & dei pro te solliciti medelam tibi conciliaueris.

B Verum ex consuetudine frequenter impetu rapitur lingua, vt peruersum illud verbum sonet. Verum quum huc rapietur, priusquam verbum effuderit, commorde illam vndique dentibus acriter. Praestat illam nunc fluere sanguine, quam tunc concupiscere guttam, nec impetrare posse refrigerium: praestat illam temporarium ferre dolorem, quam tunc perenniter & immortalibus malis cruciari, quemadmodum diuitis illius lingua ardore estuans nullum impetrauit refrigerium. Deus praecipit vt inimicos tuos diligas, tu verò deum te amantem auersaris. Deus iussit vt conuiciis insectantibus, benignè loquaris, maledicentibus benedicas: tu verò illi beneficianti, & tui curam agenti, maledicis, quum nulla in re Iesus sis. An non potuit soluere afflictionem? potuit, sed permisit, vt fias probator. Verum ecce, inquis, collabor interim ac pereor. Non propter afflictionis naturam peris, sed propter tuam socordiam. Dic mihi vtra res est facilior, blasphemiam an gratiarum actio? Nonne illa eos qui audiunt hostes & inimicos tibi reddit, & in desperationem postea conuicit: haec verò innumeras adfert philosophiae coronas, incredibilemque ab omnibus admirationem, denique ingentia a deo praemia? Quis igitur quod utile est, quod facile, quod iucundum omittens, id quod laedit, quod contristat, quod tabefacit illius loco sectaris? Quin & alioqui si tetationis ac paupertatis afflictio causa esset blasphemiarum, oporteret omnes qui in paupertate viuunt blasphemos esse. Nunc autem inter eos qui in extrema degunt paupertate, multi iugiter agunt gratias: alij contra, qui opibus ac diuitiis affluunt, non cessant euomere blasphemias. Itaque non ipsa

Simile.

Lingua cohibenda.

Luc. 6. d.

Ibidem.

rerum natura, sed nostra voluntas & hoc & illud efficit. Propter hoc enim & hanc recitauimus parabolam, vt cognosceres quod hominem socordem ne diuitiae quidem iuuent, attentum verò ne paupertas quidem laedere possit. Quid dico paupertas? Etiam si omnia conglomerentur quae sunt inter homines mala, nunquam percellent animum hominis deum amantis sapientiaeque studiosi, neque persuadebunt vt a virtute discedat. Et horum testis est Lazarus: quemadmodum ediuerso euiratum ac dissolutum non diuitiae, non sanitas, non perpetua prosperitas, non aliud quippiam vnquam iuuare poterit. Ne igitur dicamus quod paupertas, morbus & periculorum insultus compellant ad blasphemiam. Non paupertas, sed animi consternatio: non morbus, sed dei contemptus: non periculorum insultus, sed pietatis desertio, vt ad blasphemiam, ita ad omne maliciae genus adducit minus attentos. Sed quam ob causam, inquiet aliquis, alij quidem hic puniuntur, alij verò illic, ac non potius omnes hic? Quam ob causam? Quoniam si hoc esset, omnes vtique perissent. Omnes enim sumus obnoxij poenis. Rursum si nullus hic puniretur, plures redderentur socordiores, multique dicerent non esse prouidentiam. Etenim si quum nunc videant multos improbos puniri, multas eiusmodi blasphemias euomunt: si ne hoc quidem esset, quidnam dicerent? Ad quod maliciae genus non raperentur? Has ob res deus alios quidem hic punit, alios verò non punit. Punit quidem aliquos, excidens illorum vicium, poenamque illic reddens leuiorem, aut etiam in totum liberans illos, & eos qui peruersè viuunt castigatior reddens hac punitione: Alios verò rursum non punit, vt si respicientes sibiipsis cauerint, ac dei benignitate reueriti fuerint, & hic liberentur a poena, & illic a supplicio. Sin perstiterint, nihilo meliores facti lenitate dei, qui mala nostra diu tolerat, maiorem sustineant cruciatum propter insignem ipsorum contemptum. Quod si quis dixerit eos qui puniuntur erumpere in maledicta, poterant enim alioqui respicere: illud respondebimus, Si deus praescisset fore, vt respicerent, nequaquam punisset. Etenim, si quos vidit manere in corrigibiles, omittit: multo magis quos nouerat ex ipsius lenitate laturus fructum, passurus erat in praesenti vita, vt consequerentur temporis spacium ad poenitentiam. Nunc autem eos eripiens, & illis leuiorem in futuro seculo poenam reddit, & hos castigatior illorum supplicii facit. Quam ob rem igitur non idem hoc facit in malis omnibus? Vt hi qui manet, per timorem aliorum supplicii reddantur castigatior, praedictaque dei lenitatem, eiusque humanitatem reueriti, desistant a malicia. Non igitur deus iam in causa est, sed illorum socordia, qui noluerunt tam multis remediis ad propriam abuti salutem: atque vt cognoscas quod hac de causa fecerit, miscuit olim sanguinem Galilaeorum Pilatus cum sacrificiis, & accedentes hoc ipsum renunciauerunt Iesu, atque ille dicit, Quid putatis quod illi Galilaei soli peccatores fuerunt? Non, dico vobis, nisi poenitentiam egeritis, & vos eadem patiimini. Rursum alij octodecim obruti sunt ruina cuiusdam turris, de his quoque eadem dicit, Nam quod ait, quid putatis quod illi peccatores erant soli non erant, dico vobis: declarat quod & viuentes iisdem erant obnoxij. Quod autem ait, nisi poenitentiam egeritis, & vos eadem patiimini: declarat quod & illos permisit hac de causa illa pati, vt viuentes ex his quae ceteris acciderent terrore concepto, respicerent. Quid igitur? vt ego, inquis, siam melior, ille punitur? Non propter hoc, sed propter suum ipsius peccatum pu-

Philo. 2. 8.

Quis non omnes hic punit deus.

Luc. 13. a.

nitur. Ceterum illorum interitus attentis ex abundantia sit occasio salutis, dum metu ex his quae aliis acciderunt concepto, redduntur probiores. Itidem & domini faciunt, vno saepe famulo flagellato multos metu reddunt emendatior. Quum igitur videris aliquos vel in naufragium incidisse, vel aedium ruina oppressos esse, vel incendio perisse, vel a fluuiis abreptos esse, aut alio quopiam modo violento vitam finisse: deinde alios qui eadem cum illis & grauiora peccauerunt nihil tale passos, ne conturberis dicens, Quis tandem qui eadem peccant, non eadem passi sunt? Verum illud reputa, quod deus illum quidem passus est: est medio tolli praefocarique, mitiorem ei preparans in futuro seculo cruciatum, et etiam in totum eum liberans: Hunc verò nihil tale passus est sustinere, vt alterius supplicio castigatior factus, modestior redderetur: quod si perseverauerit in iisdem, crudelissimam sibi ipsi ex sua socordia coacervat ultionem, nec deus fuerit causa intolerabilis supplicij. Rursum si videris iustum affligi, aut omnia quae dicta sunt perperientem, ne consterneris animo. Nam & illi res acerbae, splendidiore reddunt coronas: & tota poena, si quidem tota peccatoribus infligatur, detrahatur aliquid viciorum ponderi, sin tota iustus infligatur, splendidiorem reddit illis animum, sic vt vtriusque maximus ex afflictione fructus eueniat, tantum si grate toleremus: hoc enim est quod quaeritur. Propter hoc quum sint eiusmodi exempla innumerabilia, sacrarum scripturarum historia his repleta est, iustos ac iniustos malis afflictos, nobis exhibens, vt siue iustus sis siue peccator, quoniam habes exempla, feras fortiter. Non solum autem ostendit tibi improbos malis afflictos, verum etiam foeliciter agentes, ne illorum foelicitate conturberis, nimirum doctus ex his quae diuiti acciderunt, cuiusmodi illos post hanc vitam maneat incendiū, nisi vitam eam reliquerint. Non possumus, inquit, & hic & illic requie frui? Non possumus inquam. Eoque iusti vixerunt hic vitam laboribus obnoxiam. Quid igitur, inquis, Abraham? Et quis tam multa dura perpeffus est? Nonne a paterno exulauit solo? Nonne a suis omnibus diuisus est? Nonne in peregrina regione famem sustinuit? Nonne velut erro quippiam, subinde vertit solum, a Babylone in Mesopotamiam, inde sequi in Palaestina, rursus illinc in Aegyptum? Quis referre possit bella quae pro vxore, quae cum Barbaris gessit? Quis strages, quis cognatae familiae captiuitatem? Huius generis alia sunt innumerabilia. Ceterum quum filium suum abduceret, nonne quod est omnium maxime intolerabile perpeffus est? Eum suis ipsius manibus mactare iussus, quem adamabat, eum quem habebat charissimum? Quin & ipse immolatus Isaac, nonne omni ex parte spoliatu fuerit quemadmodum pater? Et tu tanto iam tempore manes ineruditus? Quid porro Iacob in patris adibus educatus, nonne grauiora quam auus perpeffus est? Ac ne singulis recensendis prolixior reddamus orationem, audi quid tota vita sua dicat, Pauci & mali dies mei, nec pertigerunt ad dies patrum meorum. Et tamen quum filium conspexisset in throno sedentem, tantaque potitum gloria, haud quaquam oblitus est praeteritarum calamitatum. Tamen ille in tantum erat malis coditus ac maceratus, vt ne in tanta quidem prosperitate potuerit anteactorem malorum obliuisci. Quid autem David? Quam multas sustinuit tragaedias? An non eadem dicit quae Iacob, hunc in modum loquens? Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni. Si autem in potentatibus, octoginta anni. Et quod amplius

Simile.

Abraham dura perpeffus est.

Gene. 12. c.

Gene. 22. a.

Isaac multa perpeffus.

Gene. 47. c.

David multa perpeffus.

1. Psal. 89. c.

amplius illorum, labor ac dolor. Quid verò Hieremias, Nonne diem suum execratur, ob malis succedentia mala? Quid autem Moses? Nonne loquitur, Occide me, si sic mecum acturus es? Caterùm Helias, cuius animi sublimitas ad cœlū vīque pertingebat, qui cœlum aperuit, an non post multa edita prodigia iugiter lamentatur ita loquens deo, Tolle animam meam à me. Non sum melior patribus meis. Sed quorsum attinet ista singularitatem persequi? Paulus omnes simul cōplexus, sic dicit: Circumierunt in pellibus ouium, in pellibus caprarum, egentes, afflicti, calamitosi, quibus non erat dignus mūdus. Prorsus ita necesse est eū qui gratias acturus sit deo, qui probatus ac purus esse velit, haud quaquā sectari vitam mollem, remissam ac dissolutam, sed laboriosam, multisq; laboribus ludoribusq; plenam. Nullus, inquit, coronatur, nisi qui legitime certauerit. Quisquis autem certat, in omnibus continens est, & in verbis, & in aspectu, & in voce, & à conuiciis temperans, & à blasphemia, & à turpiloquio, & ne tentatio foris infestet, ipse seipsum quotidie ieiuniis exercet, asperaque vita, vili cibo, vbiq; vitans sumptus magnificos. Aliter non potest quis placere deo. Neque enim mihi frigidum illud dictum obiecerit quispiam, quòd hic aut ille simul habeat & huius vitæ & illius commoda. Hoc in diuitibus ac deliciis fruētibus, simulq; peccantibus accidere nequaquam potest, verum si istud dicendum est, de his qui hic affliguntur, dici potest, qui viuūt in angoribus, videlicet quòd & hic habent quæ sunt huius vitæ, & illic quæ sunt illius. Illic habent præmij fructum, hic habent quòd illorum spe aluntur, nec sentiūt mala præsentia, ob futurorum bonorum expectationem. Sed audiamus & reliqua quæ sequuntur. Super hæc omnia verò, hiatus ingens confirmatus est inter vos & nos. Hinc clarum est, quòd frater nō redimit, redimet homo? Nō dabit deo, quo ipsi propicietur, etiam si pater fuerit, etiam si filius fuerit Abraham appellauit diuitem filium, nec tamen illi prestare potuit quæ sunt patris. Diues patrem appellauit Abraham, & consentaneum erat illum impetraturum beneuolentiam quam patres gerūt in filios. Non impetrauit, vti cognoscas quòd neq; cognatio, neque amicitia, neque affectus, neque alia res vlla ex omnibus quæ sunt, iuuare potest eum, qui à sua ipsius vita proditus est. Hæc autem eò dico, quòd complures, nobis frequenter admonētibus, vt sibi caueant, vigilentq; negligunt, & admonitionem vertunt in risum. Tū mihi, inquit, adesto in illo die, & bono sum animo, neque quicquam metuo. Rursum alius: Patrem, inquit, habeo martyrem. Et alius: Auum, inquit, habeo episcopū. Alij suæ familiæ viros obiiciunt. Frigida sunt ista verba, nihil nobis aliorum virtus prodesse valet. Memento virginum illarum, quæ quinq; virginibus non communicarunt oleum, sed ingressæ sunt in sponsi thalamum illis exclusis. Ingens bonum, in tuis ipsius benefactis collocare spem. Illic enim nullus vnquā amicus erit auxilio. Nam si hic dixit dominus Hieremias: Ne roges pro populo hoc, hic inquam, vbi in potestate nostra est vertere vitam, quantò magis idem dicitur illic? Quid ais? Patrem habes martyrem? Istud ipsum potius faciet ad grauiorem tui condemnationem, qui quum habeas ad virtutem exempla domestica, tamen teipsum indignū maiorum tuorum virtute præstiteris. Verum habes amicū egregium admirandumq; At ne iste quidem tunc tibi est adfuturus. Quo modo igitur dicit: Facite vobis amicos ex mammona iniquitatis, vt recipiant vos in æterna habitacula sua? Non hic est amicitia opitulatrix,

sed elemosyna. Etenim si sola auxiliaretur amicitia, dicendum erat, facite vobis amicos. Nunc autem ostendens quòd non sola subuenit amicitia, addidit, ex mammona iniquitatis. Ac fortasse dixerit aliquis: Possum & absq; mammona conciliare amicum, eumq; meliorem quam ex mammona, Verum vt scires quòd elemosyna est, quæ patrocinatur, opusq; tuum ac beneficiū tuum: non simpliciter in bonorum amicitias, sed in amicitias per mammonam partis, iussit te considerare. Hæc igitur omnia quæ sciamus charissimi, omni sollicitudine prospiciamus nobis ipsis, & siue corripimur, gratias agamus, siue prosperitate fruimur, muniamus nos ipsos, aliorumq; supplicij facti castigatiores, per pœnitentiam & compunctionem, continuamq; cōfessionem & Eucharistiam, et si quid deliquimus in hac vita deposito, summoq; studio maculis omnibus animarū nostrarum absteris, obsecremus deum, vt omnibus hinc emigratibus ita cōcedat illuc peruenire, vt nō veniant in sortem diuitis, sed cum Lazaro potiantur sinu Abraham, inq; bonis immortalibus deliciantur. Quæ nobis omnibus assequi cōtingat, gratia ac benignitate domini nostri Iesu Christi, per quæ & qui cum patri & spiritui sancto, gloria, honor, imperium, adoratio in secula seculorum, Amen.

Eiusdem de Lazaro concio quarta, quòd que conscientia solet nos commonefacere veterum delictorum. Item de Ioseph, Eodem Eras. interprete.

Quod superest de Lazari parabola, necessum est vt persoluamus hodie. Nam vos fortasse creditis totum nobis absolutū esse. Atqui ego non abutar vestra ignorantia, neq; prius desistam quam totum quod mihi videre datum est tractaro, itaque discessero: quandoquidem & agricola posteaquam totius vineæ vindemiam peregerit, non prius desistit, quam singulos etiam minutos acinos decerpserit. Quum igitur nunc quoque videam, sub literis, veluti sub folijs latere sensus occultos, agē & hos rursus diligenter amputemus, pro falce sermone vtentes. Siquidem vinea post fructus semel à vindemiatore desectos, stat nuda fructu, nihil habens præter folia: verum spiritualis diuinarum scripturarū vinea non item, sed quauis quicquid videbatur sustulerimus, tamen adhuc amplius superest tollendum. Itaque complures ante nos disseruerunt in hanc parabolam, complures fortassis & post nos disseruerunt, nemo tamen poterit totas opes eruere. Nam ea est huius opulentia natura, quòd fodis altius, hoc magis exundant diuini sensus. Fons enim est nunquam deficiens. Oportebat quidem superiore conuentu debitum hoc dissoluisse. Verum non existimauimus esse tutum beati Babylæ & Xynoridis, sanctorum martyrum, qui Lazarum sequuti sunt, benefacta prætere. Eoq; distulimus fundamentum, reseruantes in presentem diem totam structuram. Agē igitur, quoniam & patribus suas laudes persoluimus, non vt illi promerebantur, sed pro viribus nostris, persoluamus & vobis, huius expositionis reliquias. Verum ne vos delassemini priusquam ad finem peruenerimus, illinc repetemus sermonem, vbi illum heri finiimus. Vbi verò illum heri finiimus? In hiatus dirimente iustos à peccatoribus. Quum enim dixisset diues, mitte Lazarū, quid illi respondit Abraham? Hiatus ingens fixus est inter nos & vos, vt qui velint isthinc transire ad nos non possint, neque hinc isthuc transeunt. Multis verbis demonstrauimus, quòd posteaquam deus multam humanitatem erga nos exhibuit, oporteat in propriis benefactis spem salutis collocare, non patres auos ac proauos recensere, neque cognatos, domesticos

Psal. 48. d. Aliena in-flicia non prodest malis.
Matt. 25. a.
Hiere. 7. d.
Luc. 16. c.

Confessio & Eucharistia.
Simile.
Babylæ. Ante hanc orationē habita videatur laudatio prolixior Babylæ.

domesticos ac vicinos. Frater non redimit, redimet homo? sed quicquid deprecati fuerint supplicarintq; qui hinc cum peccatis migrarint, incassum iam frustra; loquentur. Etenim virgines illæ quinq; implorabant ab æqualibus oleum, nec impetrarunt. Et is qui talentū in terra defoderat, quum multam excusationem attulisset, tandem condemnatus est. Item qui ipsum esurientem non pauerant, nec sitienti potum dederant: quū & ipsi crederent sese ad ignorantia patrocinium posse confugere, nec veniam nec excusationem reppererunt. Cateri verò, nec quod hiscerent habebant, velut ille sordidis indutus vestibus. Nam accusatus obtulit. Noti autem hic modò, verum & alius ille, qui quòd aduersus proximum præteritarū offensarum meminisset, centumq; denarios ab eo postulasset, post super his ipsis à domino reprehensus, ob crudelitatem & inhumanitatē, nihil habuit quod responderet. Vnde perspicuum est, quòd neque nos quicquā illic sublenabit, si non habuerimus bona opera: verum siue supplices fuerimus, obsecremusq; siue tacuerimus, æquē super nos veniet supplicij ac vindicta. Ausculta igitur quo modo hic quum duo postularer ab Abraham, vtroque frustratus sit. Primum enim pro seipso deprecatu est, Mitte, inquit, Lazarū: mox non iam pro seipso, sed pro fratribus: verum nihil postulatorum obtinuit. Siquidē altera postulatio, nempe prior talis erat, vt quod petebatur fieri non posset. Altera verò videlicet pro fratribus, erat superuacua. Quin potius, si videtur, ipsa verba multo cum studio audiamus. Etenim si quum magistratus in medio foro reum adducit, carnifices adhibet, ac tormentis examinat accusatum, omnes magno studio concurrunt, cupientes audire quid interroget iudex, quid reus respondeat: multo magis hic diligenter auscultandum est, quid reus, nimirum hic diues, postulet, quid contra iustus iudex respondeat per Abraham. Non enim patriarcha erat qui iudicabat, quanquam is pronūciabat. Verum quemadmodum in mūdānis istis iudiciis quoties fuerint aliqui rei, puta latrones, aut homicidæ, his leges procul à conspectu iudicis occurrentes, non permittunt vt audiant vocem iudicantis, qui præter alia hoc quoque honore iudicat illos indignos, sed medius quispiam interpres, & iudicis interrogationes, & rei responsiones perfert: hoc sanē pacto & tunc factum est. Non deum pronunciantem, non deum ipsi loquentē audiuit reus, sed medius erat Abraham, qui iudicis vocem ei qui iudicabatur retulit. Nō enim ex sese dicebat quæ dicebat, sed diuinas diuiti leges recitabat, quæq; cœlitus ferebātur, sententias proferebat: eoq; nec habebat hic quod cōtradiceret. Auscultemus itaq; diligēter his quæ dicūtur. Nam in hac parabola data opera immoror, nec desisto tætesi quartū iam diem in hac verfor, propterea quòd ex hac enarratione plurimum fructus nasci video tum diuitibus, tum pauperibus, tum his qui propter improborum felicitatem, tum illis qui propter iustorum inopiam & afflictionem conturbantur. Neque enim vlla res perinde solet hominū vulgus offendere ac perturbare, vt quod diuites prauē viuentes multa fruuntur prosperitate: cōtrā, iusti cum virtute vitam agentes, ad extremam rediguntur inopiam, aliq; perpetiuntur innumera paupertate ipsa grauiora. Verum hæc parabola sufficit ad præstanda remedia: diuites quidem redigens ad sobrietatem, pauperes verò in presentibus malis consolans: & illos quidem admonens, ne efferantur tollantq; cristas, quoties peruerse viuentes hic pœnas non dant, quippe quū illos maneat illic grauior cruciatus: hos verò con-

solans, ne aliorum felicitate perturbetur, neque putent res humanas absque dei prouidentia ferri, quum hic iustus malis affligitur, improbus contra ac sceleratus homo perpetua fruitur prosperitate. Ambo siquidem prodignitate recipient illic, hic quidem coronas patientia tolerantiaq; ille verò supplicia pœnasq; improbitatis. Hanc parabolam inscribite diuites pariter ac pauperes, diuites quidem in parietibus animi vestri: & si quando deleta fuerit, oborta obliuione, illinite denudò, ab initio reminiscentes. Magis autem pauperes coram oculis vestrae mentis hanc describite, semperq; circūferte, & erit vobis documentū, materiaq; totius philosophia. Nam si hanc iugiter inscriptam animo teneamus, neque huius vitæ lata poterunt nos inflare, neque tristitia deiicere prosterneque, sed non aliter quam afficimur picturis in pariete additis, erga hæc vtraq; afficiemur. Quemadmodum enim conspicientes in pariete pictum diuitem ac pauperem, nec illi inuidemus, nec pauperē despiciamus, eò quòd quæ videmus, vmbra rerum est, non veritas: sic & diuitiarum & paupertatis gloria & ignominia, aliarumq; rerum omnium siue tristitium, siue lataram, naturam si pernouerimus, liberabimur à turbatione, quæ ex harum vnaquaq; in nobis gigni solet. Hæc enim omnia quauis vmbra fallaciore sunt, nec quicquā habent sublime, neq; præclarum, nec splendida gloriosaq; attollere, nec humilia cōtemptaq; contrahere poterunt. Verum iam tempus nobis est, vt diuitis verba audiamus: Oro te, inquit, pater, hoc est obsecro rogoq; vt mittas Lazarum in domum patris mei. Sunt enim mihi quinq; fratres, vt testificetur illis, ne veniant in hunc locū tormentorum. Postquam pro se nō impetrauerat, pro aliis facit supplicationem. Vide quàm humanū, quàm mansuetum pœna reddiderit eum. Qui Lazarum presentem despiciebat, aliorum absentium nunc curam habet: qui ante oculos iacentem præteribat, meminit eorum quos nos videbat, multoq; studio postulat vt aliquo modo illis prospiciatur aduersus imminetia mala: obsecratq; vt Lazarus in domum patris mittatur, vbi ipsi fuerat cauea stadiumq; virtutis apertum. Illi videant illum coronari, qui viderunt certantem, qui testes fuerunt illi paupertatis ac famis, aliorumq; malorum innumerabiliū, fiant testes honoris & ignominia in omnem gloriam commutata: vt vtrinq; castigati doctiq;, quòd res nostra nequaquam presentis vitæ termino finiuntur, tandem præparent sese, vt hanc pœnam cruciatumq; possint effugere. Quid igitur Abraham? Habent, inquit, Moysem, habent prophetas. Non æquē tu curas fratres tuos atque deus qui illos cōdidit, innumeros illis adhibuit magistros, admonitores, cōsultores, adhortatores. Quid igitur ille respondit? Non, inquit, sed si quis ex mortuis redeat, illi credent. Hæc sane sunt vulgi verba. Vbi nūc sunt qui dicunt, quis illinc rediit? Quis ex mortuis surrexit? Quis narrauit quæ sunt apud inferos? Quàm multa talia tantaq; dicebat apud seipsum diues ille, quum versaretur in deliciis, neque enim temerè postulabat, vt aliquis surgeret ex mortuis. Verū quoniam ipse audiens scripturas contempserat, deriserat, fabulas esse quæ dicebantur crediderat: erga hæc sicut ipse fuerat affectus, ita habebat opinionem & de fratribus suis: Illi, inquit, sic opinantur, quòd si quis ex mortuis redierit, non diffident illi, neq; deridebūt, sed potius auscultabunt iis quæ dicentur. Quid igitur Abraham? Si Moysem & prophetas non audierunt, nec si quis ex mortuis surrexit, credent. Idq; verum esse, quòd qui non audire scripturas, neque ex mortuis excitatos auditorum sit, de-

Simile.

clararunt Iudæi: qui quoniam Moſem ac prophetas nõ audierant, neque quõ mortuos vidiffent excitatos, crediderunt. Verum nunc quidem Lazarum occidere conabantur, nunc rurfus in Apoſtolos impetũ faciebant, quanuis multi iam ex mortuis ſurrexerant, quo tempore crux prædicabatur. Vt verò & aliunde cognoſcas quòd grauior ſit ſcripturarum ac prophetarum doctrina, quàm ſi quid à mortuis reſuſcitati renunciant: illud confidera, quòd quiſquis mortuus eſt, ſeruus eſt: quæ verò ſcripturæ loquuntur, loquutus eſt dominus. Proinde etiamli mortuus reuiuſcat, etiamli angelus eſt cælo deſcendat, maximè omnium credendũ eſt ſcripturis. Nam angelorum herus mortuorũ pariter ac viuientium dominus, ipſe eas condidit. Ad hæc quòd ſuperuacanea quærunt qui deſiderant vt mortui illinc redeant, præter hæc quæ dicta ſunt, etiam ab huius mudi curiis demonſtrare licet. Gehenna non videtur incredulis. Nam creditibus eſt perſpicua manifeſtaque. Curia videntur, quotidieq; audimus quòd ille ſupplicio affectus eſt, illius proſcripta bona, alius operatur in fodinis, alius exuſtus eſt igni, alius alio pœnæ vindictæq; genere periit: & tamen hæc quum audiunt mali ac facinoroſi maleficique, non emendantur. Multi frequenter in his deprehenſi poſtea quæ effugerunt pœnam, perfoſſoq; carcere elapſi ſunt, rurfus eadem aggrediuntur, multo his ſcleratioſa perpetrant. Ne igitur quæramus hæc audire à mortuis, quæ multo clarius quotidie nos docent ſacræ literæ. Nam ſi nouiſſet hoc deus, quòd mortui excitati viuentibus eſſent profuturi, nequaquam omiſiſſet, neque tantum lucrum præteriſſet, qui cuncta nobis vitia procurat. Ad hæc ſi aſſiduè erant excitandi mortui, nobisq; quæ illic geruntur renunciaturi, & hoc ipſum progreſſu temporis fuiſſet contemptum: præterea peruerſa etiam dogmata diabolus inuexiſſet, idq; admodum facilè. Potuiſſet enim frequenter oſtendere ſimulacra, aut ſubornare qui ſimularent mortem ac ſepulturam, mox rurfus ſeſe oſtenderent, quaſi eſt mortuis excitatos; ac per illos quæcunq; vellet perſuadere deluſis. Etenim ſi nunc quũ tale nihil ſit, inſomnia frequenter dormientibus viſa veluti eorum qui hinc deceſſerunt multos deceperunt, perdidit ſubuerteruntque, multo magis id accidiſſet, ſi hoc factum fuiſſet, atque in mentibus hominum obtinuiſſet, videlicet ſi multi deſunctorum rediſſent in vitam, innumerabiles ſcleratus ille dæmon dolos texuiſſet, multamq; fraudem in vitam hominum induxiſſet. Eoq; deus occluſit fores, nec permittit aliquem deſunctorum huc reuerſum narrare quid illic fiat, nec ille accepta occasione, technas ſuas omneis inuehat. Nam quũ eſſent prophætæ, pſeudoprophætæ excitabat: quum eſſent Apoſtoli, pſeudoapoſtolos: quum Chriſtus apparet, pſeudochriſtos: quũ dogmata ſana inducãta fuiſſent, corrupta inducebat, vbiq; diſſeminans zizania. Itaque etiam ſi illud eueniſſet, hoc quoq; conatus fuiſſet fingere per ſua organa, non verè excitatis mortuis, ſed maleficiis quibusdam ac fraudibus contuentium oculis deceptis, aut quofdam etiam ſubornans, quemadmodum dicere cœperam, qui mortem ſimularent, ſurſum deorſum miſcuſiſſet, confuſiſſetque omnia: ſed deus, quem nihil latet, præcluſit illi viam ad has inſidias, nobiſque parcens non permiſit, vt quiſquam vnquam illinc huc reuerſus de iis quæ ibi ſunt narraret viuentibus hominibus: docens nos, vt ſcripturis potius credendum exiſtimemus, quàm cæteris omnibus, propterea quòd deus reſurrexerunt negotium multo dilucidius nobis comonſtrauit. Orbem vniuerſum conuertit, errorem ab-

egit, veritatem induxit, per homines piſcatores ac viles hæc omnia peregit, denique abundè magna ſua prouidentia documenta nobis vbiq; præbuit. Ne itaq; puteamus res noſtras huius vite termino circunſcribi, ſed credamus fore iudicium ac remunerationem omnium quæcunq; hic à nobis geruntur. Nam id eſt adeò manifeſtũ conſpicuumq; cunctis, vt & Iudæi, & Græci, & hæretici, breuiter, omnis quiſquis eſt homo ſuper his conſentiat. Quauquam enim non quemadmodum decet, de reſurrectione philoſophatur omnes, attamen de iudicio, deq; pœnis, deq; tribunalibus quæ illic ſunt, omnes conſentiunt, illic eſſe aliquam eorum quæ hic geruntur remunerationem: quod ni eſſet, qua de cauſa deus cœlum tam amplum extendiſſet, mare dilataſſet, ærem diffuſiſſet, tantam prouidentiam declarafſet, niſi ad finem vſque noſtri curam habiturus eſſet? Nonne vides multos, qui cum virtute vixerunt, innumeræque mala paſſi ſunt, deceſſiſſe, nulla re bona percepta? Alios contra, quum multam prauitatem commiſerint, alienas facultates rapuerint, viduas & orphanos ſpoliauerint, oppreſſerintque, opibus deliciſq; & innumeris bonis fruiſi fuerint, deceſſiſſe ne tantulum quidem mali paſſos: Quæ igitur vel illi priores virtutis præmia recipient, vel iſti prauitatis ferent ſupplicia, ſi noſtra res vltra vitã hanc non proferuntur? Nam ſi deus eſt, ſicuti re vera eſt, eum iuſtum eſſe nemo nõ fatebitur. Atqui ſi iuſtus eſt, & his & illis reddet pro meritis. Et hoc in conſeſſo eſt. Quòd ſi & his & illis rependet, pro meritis, hic verò nullus eorum recepit, neque ille improbitatis pœnam, neque hic virtutis præmia: perſpicuum eſt reſtare tempus aliquod in quo congruens præmiũ horum vterq; feret. Sed quare nobis iudicem in animo ſic perpetuò vigilantem, & attentum deus conſtituit? conſcientiam loquor. Nec enim eſt vllus inter homines adeò vigilans, vt eſt noſtra conſcientia. Nam externi iudices & pecuniis cor-rumpuntur, & aſſentationibus deliniuntur, & metu ſi-quantur in- mulant, deniq; multa ſunt alia quæ rectum illorum iudicium deprauant: at conſcientia tribunal, nulli hominum nouit cedere, ſed quannis dederis pecunias, quauis mineris, quanuis alius quidlibet feceris, iuſtam feret ſententiam aduerſus peccatorum cogitationes, adeò vt ipſe quoque qui peccatum admiſit, ſeipſum condemnet, etiamli alius nullus accuſet. Neque id ſemel atq; iterum, ſed ſæpius, imò per omnem vitam hoc facere non deſinit: & licet ingens temporis interuallum interceſſerit, nunquã tamen obliuiſcitur eorũ quæ facta ſunt. Quin & quum perpetratur peccatum, & priuſquam perpetratur, & poſtquam eſt perpetratum, acerbis nobis immi- net accuſator, maximè verò poſtea quã perpetratũ fuerit. Nam in perpetrando ſcelere, quoniam voluptate ſumus ebrij, non perinde ſentimus: cæterum ſimulatq; comiſſum eſt ceperitque finem, tum demum extinta voluptate amarus pœnitentia ſtimulus ſuccedit, contra quàm accidere ſolet mulieribus parturientibus. Nam illis ante partum labor eſt ingens, grauèſque nixus, diſſe- cantes eas doloribus, poſt partũ verò relaxatio, dolore ſimul cum infante egrediente: verum hic non item, ſed dum parturimus cœcipimũſque corruptos affectus, delectamur gaudemũſque: cæterũ vbi fuerimus enixi malũ illum puerum peccatum, tum conſpecta ſœditate partus, diſcruciamur grauius quàm mulieres parturientes. Quapropter adhortor primum quod eſt optimum, ne vnquam omnino cœcipiamus in animo corruptam cupiditatem. Quòd ſi quando cœceperimus, tamen ſœctum intas præfocemus. Rurſus ſi huc vſq; fuerimus negligentes

et xauq; r sceq; aliis, quo tempore dominus crucifixus eſt. Scriptura prima ſedes. Simile mirum.

Mortui quare non apparent.

Mortui non apparent viuentibus.

Præbatio immortalis.

Conſcientia remorſus, quare in-dictus homini.

Diſſimile.

moſes r ubi dicitur de x lu. Primum non

tes, iniquitatẽ in opus progreſſam mox occidamus per confessionem, per lachrymas, per priorũ commiſſorũ accuſationem. Nihil enim tam exitiale peccato, quàm peccati accuſatio cõdemnatioque, cum pœnitentia lachrymiſque coniuncta. Condemnaſti tuum peccatum: depoſuiſti ſarcinam. Quis hæc dicit? Ipſe iudex deus. Dic tu peccata tua prior, vt iuſtificeris. Quir igitur, te quaſo, pudet & erubet dicere peccata tua? Caue enim homini dixeris, ne tibi opprobret. Neq; enim conſeruo cõfiteris, vt in publicũ proferat, ſed ei qui dominus eſt, ei qui tui curã gerit, ei qui humanus eſt, ei qui medicus eſt oſtendis vulnera. Neq; enim ignorat, etiamli tu non dixeris, qui ſciebat etiam antequam perpetrareſ. Quid igitur eſt cauſa, quò minus dicas? Non enim ex accuſatione fit grauius peccatum: imò mitius magis ac leuius. Et ob hoc ipſum deus vult te dicere: nõ vt puniaris, ſed vt relaxeris: non vt ipſe ſciat peccatum. Quir enim id poſtulet, quum iam ſciat? Sed vt tu ſcias, quantum tibi debitum remittatur. Ideo verò vult te ſcire beneficij magnitudinem, vt perpetuò gratias agas, vt ſegniter ſias ad peccandum, vt ad virtutem promptior. Niſi dixeris debiti magnitudinem, non agnoſces donationis eminentiam. Non, inquit, cogo te in mediũ prodire theatrum, ac multos adhibere teſtes. Mihi ſoli dic peccatum priuatim, vt ſanem vlcus, tẽque dolore liberabo. Ideo nobis inſeuit conſcientiam, idque quouis patre amantius. Nam pater vbi ſemel, iterum ac tertio, deciẽsve filium increpauerit: ſi viderit incorrigibile manere, deſperans abdicat, expellit e familia, à cognatione reſecat. At non eodem modo conſcientia, ſed licet ſemel, licet iterum, licet ter, licet millies admonuerit, tũque non obtẽperes, manebit iterum, nec deſiſtet vſque ad ſupremum halitum, ſue domi, ſue in biuiis, ſue in menſa, ſue in foro, ſue in itinere, ſi frequenter & in ſomnis peccatorũ nobis ſimulacra ſpectraque repræſentat. Vide autem dei ſapientiam. Non fecit perpetuam conſcientia accuſationem, neque enim hoc onus perferre poteramus, ſi iugiter accuſaſſet: neq; rurfus adeò leuem & imbecilem, vt poſt vnã aut alteram admonitionẽ deſperet. Etenim ſi ſingulis diebus fuiſſet nos ſtimulatura, an nõ deſpondentes animum enecaremur? Rurſus ſi poſt vnã atq; alteram increpationem deſiſteret, haud multum fructus nobis adferret. Eòque fecit obiurgationem frequentem, at non perpetuam: frequentem quidem ne in ſocordiam incideremus, ſed vt ſubinde relaxatione ſolatioq; quopiam accepto, respiraremus. Quemadmodum omnino non dolere de peccatis, exitiale eſt, quòdque maiorum extremum eſt, etiam mali ſenſum nobis adimit: ſic & iugiter, ſupràq; modum id facere, noxiũ eſt. Solet enim & doloris immodica magnitudo, frequenter hominem à naturalibus excutiens ſenſibus, animũ demergere, & ad honeſta omnia inutilem reddere. Ea propter & illud prouidit, vt ex interuallis nobis immineret conſcientia redargutio, propterea quòd eſt admodum ſeuera, & quouis ſtimulo acrius pungere conſuevit peccatorem. Non enim tunc ſolum, quum ipſi peccamus, verum etiam quum alij committunt eadem, vehementer inſurgit, magnãq; contentione nobis occlamat. Nam ſcortator, adulter, aut fur non modò quũ accuſatur ipſe, verum etiam quũ audit alios eadem auſos accuſari, ipſe ſibi videtur flagris cædi, dum increpantur alij, ſuorum admiſſorum reminiſcens, & alius quidem vocatur in ius: hic verò flagellatur, cui nullum crimen intenditur, ſi fuerit eadem auſus. Quemadmodum in aliorum rectè factis dum laudantur & coronantur,

velle peccare, proximi ſtatim abolerere. Confefſio. Agnitio peccati delet peccatum. Eſai. 43. d.

Deo conſtendum.

Quare deo conſtendum, qui ſcit omnia.

Diſſimile.

Conſcientia remorſus, quare non eſt perpetuus.

Dolor immodic⁹ adducit inſaniam.

qui eadem cum ipſis rectè facta geſſerunt, gaudent, exultantque, quaſi nõ tam illi, quàm ipſi laudaretur. Quid igitur eſſe poſſit homine peccatore miſerius, qui quoties accuſatur alij, ipſe examinatur? Contra, quid eo beatius, qui cum virtute viuunt, qui quum laudantur alij ipſe gaudet, læticiaque diſfluit, ex aliorum laudibus ſuorum rectè factorum memoriam recipiens. Hæc ſunt diuinæ ſapientia opera, hæc maxima illius prouidentia ſunt argumenta, conſcientia increpatione, ſacra eſt anchora, non ſinens nos tandem in peccatorũ demergi profundum. Neque enim per id tempus tantum quo peccata committimus, verum etiam poſt multos annorũ circuitus, nouit nos veteris admonere comiſi. Idq; ex ipſis euidenter comprobabo ſcripturis. Vendiderunt olim fratres Iosephum, nihil quidem habentes quod incuſarent, ſed quoniam viderat ſomnia, ipſi gloriam venturam portendentia. Videbam, inquit, manipulos veſtros adorantes manipulum meum. Quauquam ob hæc deſcendit illum ſeruare potius, quòd totius familia corona, totiusq; generis decus erat futurus. Sed eiufmodi reſ eſt inuidia, pugnat aduerſus domeſtica decora, mauultq; inuidus innumera perpeti mala quàm videre proximum in precio habitum, etiamli gloria pars ad ipſum ſit permanatura. Quo ſanè quid eſſe poſſit miſerius? Quod & illis vſu venit. Quum enim vidiffent illum procul venientem, ipſiſq; cibum adferentẽ, inter ſe dicebant: Venite, interficiamus eũ, ac videamus quid ſint illius ſomnia. Vt fratrem non reuereris, neq; naturam agnoſcas, certè menſam ipſam conueniebat reuereri, ipſumq; miniſterij officium, quandoquidẽ aliturus te, vniebat. Sed vide quo modo & imprudentes vaticinantur. Venite, inquit, occidamus eum, & videamus quid ſint illius ſomnia. Etenim niſi ſtruxiſſent inſidias, niſi dolos texuiſſent, & impudens illud conſilium cõcinnaiſſent, nequaquam cognouiſſent vim illorum ſomniorũ. Non enim perinde magnum erat, Ioseph, ſi nihil acerbi paſſus eſſet, conſcendere thronũ Aegypti, vt tot obſtaculis diſcuſſis, hunc eundem aſſequi ſplendorem. Niſi enim illi ſtruxiſſent inſidias, non vendidiſſent eum in Aegyptũ. Niſi in Aegyptũ vendidiſſent, non adamatus fuiſſet ab hera. Si non fuiſſet adamatus ab hera, non fuiſſet coniectus in carcerem, non interpretatus fuiſſet inſomnia, non regnũ illud fuiſſet aſſequutus. Si non fuiſſet regnũ conſequutus, non veniſſent illi commercatori frumentum, nec adoraſſent. Itaq; quoniam occiderunt illum, ob hoc maximè intellexerunt illius ſomnia. Quid igitur? Ipſe in bonorũ omnium quæ poſt euenerunt, illiusq; gloria fuerunt illi conciliatores? Nequaquam. Verum ipſi quidem moliebantur illum morti, deſperationi, ſeruituti, breuiter extremis malis tradere: ſed deus melior artifex, inſidiarum malicia in venditi inſidiisq; impediti gloriam abuſus eſt, ne putares rerum euentus vel caſus eſſe fortuitaque, vel ab humanarum actionũ magnificentia pendere. Per eos qui aduerſantur, per eos qui obſiſtunt procurat deus vt res quæ vetantur cõficiantur, inimicis ſuis ad ſuam gloriã abutens miniſtris, vt intelligas quod deus vult, à nemine diſlipari poſſe, nec manum illam excelfam à quocunq; auerſum iri: quòd ſi quando ab aliquo petaris inſidiis, ne cõſternaris animo, ne moleſtè feras, ſed ſcire poſſis inſidias in bonum finem exituras, tantum ſi fortiter feras quæ accidunt. Ecce hic quoq; liuor regnum peperit, inuidia conciliauit diademata, ad thronum perduxit, atque illi ipſi qui ſtruebant inſidias, auxiliantes promouerunt ad illius imperij magnitudinem. Et is quidem cui ſtructæ fuerant inſidia regnum

Sacra anchora.

Gene. 37. b.

Inuidia vis.

Gene. 37. d.

Gradatio.

Gene. 39. b.

Euentus in manu dei.

gnū adeptus est, ij verò qui struxerant, seruiunt. Adorabatur ille, hi adorant. Itaque quum tibi acciderint acerba cōtinuāque mala, ne turberis, neque molestē feras, sed expecta finem. Omnino cōtinget aliquis, munifico deo dignus, tantum vt cum gratiarū actione feras quæ accidit: quandoquidem nec iste quum illa somniasset somnia, quum in extremum discrimen venisset, quum venditus à fratribus, quum ab hera infidiis appetitus, deniq; quum in carcerem esset coniectus, dicebat apud sese: Quid tandem hoc est rei? sefellerunt me illa somnia per quæ exulo à patria, spoliatus sum libertate propter deum, non cessi heræ ad adulterium inuitanti, propter pudiciam ac virtutē do pœnas, ac ne sic quidem vltus est vicem meam deus, aut manum porrexit, sed passus est me tradi vinculis, super alias aliā calamitates inciderunt perpetuæ, post cisternam seruitus, post seruitutem infidiā, post infidias calumnia, post calumniam carcer: verum horū nihil illum perturbabat, sed perseverabat in spe cum bona fiducia, sciens q; quæ dicta sunt à deo, nunquā excident. Poterat quidem deus eodem etiam die ista perficere, sed vt simul & suam declararet potentiam, & fidem famulorum suorum, permittit multum temporis intercedere, multaq; incidere impedimenta, vt simul & ipsius robur cognoscas, tum explentis promissa, posteaquā in desperationem adducta res est, & seruatorum perspicias tolerantiam ac fidem, quos nihil horum quæ interim accidunt, à bona spe depellit. Sed quod dicere cœperam, reuerſi sunt isti, fame illos veluti carnifice præcipientes agitante, & principi Ioseph exhibente. Volebant emere frumentum: hic autem ait ad eos, exploratores estis. Illi verò quidnam hoc esset apud sese reputabant, inquiunt: Frumentū empturi venimus, & de vita periclitamur. Merito, quandoquidem & ille vobis alimoniam adferebat, deq; vita periclitatus est. Cæterum ille quidem verè passus est: vos autem hoc per simulationem patimini. Non enim inimicus erat, sed inimici personam adsumpserat, vt quid in paterna familia ageretur, ad plenū cognosceret. Quoniam enim circa ipsum improbi, ingratiq; fuerant: Benjamin autem quem cum ipsis non viderat, veritus de puero ne quando & ille eadem quæ frater passus fuisset, iubet vnum ex illis vincitum illic detineri, deinde illos sumpto omni frumento discedere, mortem illis cōmittat, nisi fratrem suum adducerent. Hæc igitur vbi facta sunt, dixit illis: Relinquit aliquem hic, & fratrem vestrum adducite: sin minus, moriemini. Quid tum in se loquebantur illi? Profectò hæc iure nobis accidit: nam in peccatis sumus, de fratre nostro quum rogaret nos. Vides? post tantū temporis peccati illius recordabantur, & ad patrem quidem dixerant: Fera pessima deuoravit Ioseph. Cæterum ipso Ioseph præſente audientēque peccatum suum prodebat. Quid hac re mirabilius accidere possit? Iudiciū absque redargutionibus peragitur, & excusatio sine accusatione, probatio sine testibus, dum ipsi qui facinus peregerant seipſos redarguunt, quodque clam factum fuerat, efferunt. Quis cedo, quis adigit in publicum efferre, quæ ante tantum temporis patrata sunt? An non perspicuum est huc ad regisse cōscientiam, iudicem cui verba dari nō possunt? Assiduè concutiebat illorum mentem, animūque turbabat, & ille occisus tunc sedebat tacitè iudicans illos: quumq; nulla sententia in ipsos esset pronunciata, ipsi condemnationis calculū aduersus sese ferebant. Et isti quidem hæc dicebant. Alius verò respondebat, dicens: Nōne dixi ad vos ita loquens: Ne lædatis puerū, néve

quicquam mali illi faciatis, quoniam frater noster est: & ecce nunc sanguis ipsius exquiritur, inquit, de manibus nostris. Attamen his qui hæc dicebat, nihil de cæde aut interfectione illa dixerat: verum ne ipse quidem sedens quicquam tale quærebat, sed alium fratrem requirebat: ipsorum tamen conscientia per oblatam occasione infurxerit, momorditque illorum animos, efficiens, vt nemine cōpellente, sua confiterentur facinora. Eadem & nobis accidit in peccatis præteritis. Quū enim malis nos circūstantibus exanimamur, priorum peccatorum reminiscimur. Hæc igitur omnia quū sciamus, vbi quid prauis gesserimus, ne expectemus calamitates, malorumque incursum, neq; pericula, neque vincula, sed singulis & horis, & diebus renouemus, apud nos ipsos hoc iudicium, sententiam aduersus nos ipsos feramus, omniq; modo conemur confiteri deo, ac neque ipsi de resurrectione, deque iudicio dubitemus, neque alios ita loquentes feramus, sed modis omnibus per ea quæ dicta sunt, illis obturemus os. Nam si illic non essemus daturī pœnas admissorum, deus nequaquam in nobis constituisset tale iudicium. Quoniam enim tunc exacturus est à nobis rationem delictorum, instituit in nobis hunc iudicium incorruptibilem, vt is hic de commissis nobis iudicium reddens, emendatiorēq; faciens, ex illo eripiat iudicio, quod & Paulus ait: Nam si nosmetipsos iudicaremus, non utiq; iudicaremur à domino. Vt igitur neque puniamur, neque pœnas demus, in suam quisq; conscientiam ingrediatur, vitāq; explicet: cunctisq; commissis diligenter excusis, condemnet animam quæ hæc patrauit, puniatq; cogitationem, affligat, crucietq; suam ipsius mentem, supplicium à seipſo exigat pro peccatis, per cōdemnationem, per diligenter actam pœnitentiā, per lacrymas, per confessionem, per ieiunium, per elemosynam, per cōtinentiam, ac charitatem, vt possimus omnes omni modo hic depositis peccatis multa cum fiducia illuc proficisci: quam nobis omnibus contingat assequi, gratia ac benignitate domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sancto spiritu, gloria, honor, imperium, in secula seculorum, Amen.

Sermo D. Ioannis Chrysostomi de Zaccheo.

SI per Christum gesta, atque in exemplum cunctis credentibus demonstrata momentis omnibus tractarem: quantū in nobis cresceret fides, augetur deuotio, incrementa salutaria promouerent: Nec quisquam cessando torpesceret, sed se exercendo auget, vt homines toties suos profectus conspicerent, quoties ista aut mente conciperent, aut sermonibus indicarent. Nec separarentur minores exemplis, sed semet compararent potioribus meritis: vt dum sublimia factis, & potiora operibus exæquassent: sic se imitandos cæteris exhiberent, dum potiores imitari ipsi voluissent. Vnde de multis vnum Zacchæi gestum vobiscum volumus tractare, vt ex ipso, & eius merito, & Christi domini liberale proferamus exemplū. *Ascendit in arborem Zaccheus, vt dominum Christum ex alto conspiceret: quem, in humili per breuitatem staturæ, videre non poterat.* Cupit nosse aspectu quem intuitus fuerat sensu: videre facie, quem viderat mente: contemplare præsentem, quem nunquam viderat operantem: vt amor Christi Zacchæi corde conceptus, etiam oculorum fuisset visibus saginatus. Quem cum in arbore Christi diuina maiestas conspiceret: *Festina, inquit, Zacchæe: hodie enim in domo tua mansurus sum.* Promittit se Christus ad eius domum

Deus quare non statim eripit sanctos.

Gene. 42. c.

Ibidem.

Gene. 37. g.

Gene. 42. d. e.

Afflicti d. inuelle. Peroratio.

1. Cor. 11. g.

Abolitiō peccati quibus modis fiat.

Luc. 19. b.

num venturum, cuius desiderantis iam possederat animum. Venit ad Zacchæum hospitem dominus spiritalis epulas præparantem: vt cuius fidem solus iam noverat, eius meritum cunctis præsentibus demonstraret. Deniq; adueniente domino, munus gratissimū offert: donum misericordie exhibet, de suo dominum promereri contendit. *Ecce dimidium, inquit, de substantia mea do pauperibus: & si cui, quid fraudanti, quadruplum reddo.* Totum quod habuit Zacchæus, obtulisset: nisi fraudis dāna, multiplici dispendio pensare voluisset. O mira Zacchæi deuotio. Substantiam suam in duas diuidit partes, separāt ab extraneo propriū, diuidit à fraudibus suum. Discernit à bonis suis, quod fuerat alienum. Pars proficit in misericordiam, pars impenditur in rapinam redimendam. Tribuit pauperibus proprium, & fraudibus tribuit alienū. Recipiunt, qui perdiderant, quadruplum: & residuum pauperibus proficit in subsidium. Non vult enim ex fraudibus reddi multiplicata, quæ tulerat: confitetur fraudes. Ipse se iudicat, ipse se condemnat. Non vult apud se rapinarum quidpiam residere, vt posset iudici Christo placere. Denique reddendo, redimit crimen, condemnat factum: vt dum malè quæſita restitueret, & sua propria pauperibus offerret: sic ex fraudibus veniam, & ex misericordia perciperet gloriam. Vnde dominus Christus eius persequitur laudem, probat fidem, honorat eius in munere deuotionem. *Amen, inquit, dico vobis: quoniam hodie salus domui huic facta est, quoniam & hic verè filius est Abrahamæ.* Hodie, inquit, domui huic salus facta est. Accepit domus Zacchæi salutem ex fide, quam perdiderat aliquando ex fraude. Misericordia reddidit, quod rapina abstulerat: conferunt dona, quod fraudes ademerant. Dona enim pauperum, lucra sunt animarum: vt probabile cunctis existeret, malis quæſtibus damna in misericordie operibus lucra maxima aggregari. Quoniam & hic, inquit, verè filius est Abrahamæ. Fit Zacchæus Abrahamæ filius, fide, non genere: merito, non sōbole: deuotione, non stirpe. Primò, Zacchæus videre dominum concupiuit, sicut de Abraham sanctissimo ipse dominus dixit: Abraham pater vester concupiuit diem meum videre: vidit, & gauisus est. Secundò, quia Zacchæus hospitio dominum meretur excipere, vt excepit & pater. Sed Abraham dominum excepit cum angelis, Zacchæus cum Apostolis: Ille perge-

γυμν.

Ioan. 8. g.

Gene. 18. a.

tem ad Sodomam, hic transeuntem per Iudæam. Sed Abraham benedictio meruit filium: Zacchæum verò in filiorum dominus transtulit numerum. Tertio, vt omnem substantiam suam fideliter pauperibus obtulisset. Nam totum quod habuit, obtulit: qui patrimonij partem reddendis fraudibus referuauit. Sed Abraham domino, filium: Zacchæus substantiam obtulit. Ille hæredem, hic hæreditatem donauit. Ille immolandū solū; quod habuit, pignus exhibuit: hic patrimonij substantiam domino immolauit. Vnde rectè Abrahamæ filius; Zacchæus nuncupatur, dum ordinem gloriæ paternæ exequitur. Vnde Zacchæi exemplo, ad Abraham cunctis aditus aperitur: dum, quibus officiis ad eum perueniri poterat, demonstratur. Quare imitare fratrem, si vis pertinere ad patrem: fac quod Zacchæus fecit, vt merearis quod meruit. Similitudo enim officiorum similitudinem exhibet meritorum. Fides Zacchæum exhibet filium, quem fuisse legimus alienum. Fides, in quā, Zacchæum filium exhibet, quæ Abraham patrem constituit sublimatum. Extranei per fidem admittuntur: & proprij perfidia repelluntur. Si filij Abraham, inquit, essetis: facta patris vestri faceretis. Non potest esse filius, quem diuersi separant actus. Non potest patris censeri nomine, qui fuerit diuersus in opere. Si Abraham es filius, imple paternos affectus. Quæ fecit, comple: quæ docuit, exerce: quæ docuit, imitare. Vnde tibi filij nomen imponis, quem nec actus, nec natura cōmendat: quem nec fides, nec genus probat: quem nec mores, nec profapia indicat: quem paterna monita factis dissidentibus separant: In te est, vt possis: quia in te est, vt velis. Quia Zacchæus idcirco potuit, quia voluit: quum & alius idcirco non potuit, quia noluit. Ita enim velle efficit posse, vt efficit nolle nō posse. Magna enim vis est volūtatis, quæ nos efficit posse, quod volumus: & non posse illa, quæ nolimus. Et ex volūtate nostra diuinitus celebratur iudicium, vt homo quicquid nūc voluerit, eligat: & quod elegerit, ex eo ipso, iudicio cœlesti subiaceat. Nec enim quisquam poterit excusari, quasi voluerit, & non poterit: cum constet eum idcirco non potuisse, quia noluit: vt nolens, volentis exemplo, damnetur: & volens volūtate propria, quia impleuit quæ voluit, muneretur.

Ibid. 22. b.

Ioan. 8. e.

Tomi secundi finis.

Quaternionum index.

a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v x y z
A B C D E F G H I K L M N O

Omnes sunt quaterniones.

PARISIIS,

Excudebat Carola Guillard, via ad diuum Iacobum, sub Sole aureo.

I 5. 5 6.